

de la compaña de jesus de granada B. R.

Q. 11250

TRACTATUS

DE MAGNO MATRIMONII SACRAMENTO

SVPER DOCTRINAM ANGELICI DOCTORIS IN ALIQUIBUS QVÆSTIONIBVS ADDITIONVM AD TERTIAM PARTEM.

AUTHORE FRATRE PETRO DE Ledesma Presentato Sacra Theologia Lectore in Regali & insigni Collegio S. Thomæ Abulensis, ordinis Prædicatorum.

Cum Indice copiosissimo & locupletissimo.

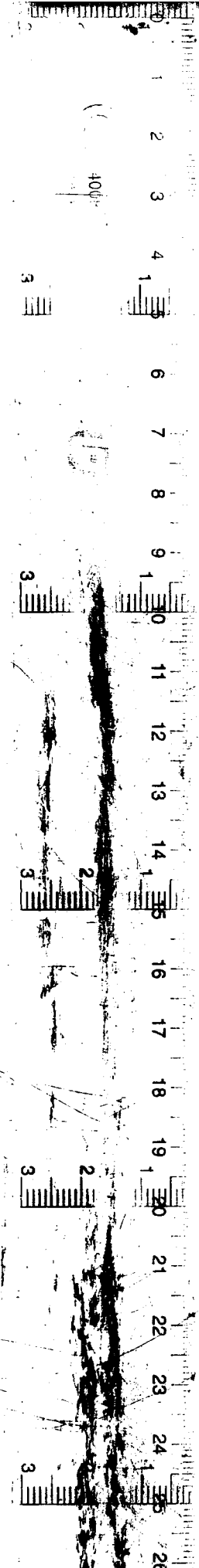

CVM PRIVILEGIO.

SALMANTICÆ,

Apud Ioannem & Andream Renaut fratres.

M. D. XCII.

de la compaña de jesus de granada B. R.

Q. 11250

TRACTATUS

DE MAGNO MATRIMONII SACRAMENTO SUPER DOCTRINAM ANGELICI DOCTORIS IN ALIQUIBVS QVÆSTIONIBVS ADDITIONVM AD TERTIAM PARTEM.

AUTHORE FRATRE PETRO DE Ledesma Presentato Sacra Theologia Lectore in Regali & insigni Collegio S. Thomæ Abulensis, ordinis Prædicatorum.

Cum Indice copiosissimo & locupletissimo.

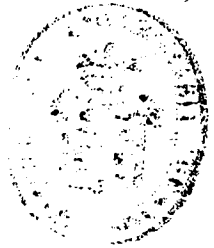

CVM PRIVILEGIO.

SALMANTICÆ,

Apud Ioannem & Andream Renaut fratres.

M. D. XCII.

O R quanto por fray Andres de Sant Millan procurador general de la orden de Sancto Domingo, en nombre de fray Pedro de Ledesma Presentado y Lector en sancta Theologia en el Colegio de Sancto Thomas el Real de la ciudad de Auila de la dicha orden, nos fue fecha relacion; que el dicho Presentado con licencia y facultad de su Perlado auia compuesto vn libro intitulado, Tractatus de magno sacramento Matrimonio, el qual si se imprimia auia de ser de grande utilidad y prouecho para todo genero de gentes: y por mandato del dicho su perlado auia sido visto y examinado el dicho libro, del qual con la licencia y mandato suyo dicho hazia presentacion suplicando nos le mandassemos dar licencia y facultad para lo poder imprimir, y priuilegio por el tiempo que fuessemos seruido, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos vltimamete sobre ello hecha dispone, fue acordado q̄ deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual damos licencia y facultad al dicho fray Pedro de Ledesma, para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, que corran y se cuenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante, el o la persona que para ello su poder viuiere y no otra alguna, pueda imprimir y vender el dicho libro que de suyo se haze mencion. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impresor destos nuestros Reynos qual el nombrare, para que durante el dicho tiempo lo pueda imprimir por el original que en el nuestro Consejo le vio, que va rubricado y firmado al fin de Alonso de Vallejo nuestro escrivano de camara, y vno de los que en el nuestro Consejo residen, con que antes que se venda le trayga ante ellos juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y trayga se en publica forma, como por corrector por nos nombrado se vio y corrigio la dicha impresion por el dicho original, y mandamos al impresor que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego del, ni entregue mas de vn solo libro con el original al autor, o persona a cuya costa le imprimiere, ni a otra alguna para efecto de la dicha correction y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido y tassado por los del nuestro Consejo, y estando hecho y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual segundamente ponga esta nuestra licencia, y la aprobacion, tassa, y erratas, ni lo pueda vender ni venda el ni otra persona alguna, hasta que este el dicho libro en la forma susodicha, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatica y leyes de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin licencia del dicho fray Pedro de Ledesma no lo pueda imprimir ni vender, so pena que el que lo imprimiere y vendiere, aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez q̄ lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el q̄ lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo Presidente y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa, corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistente, Governadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y a cada vno y qualquier dellos en su jurisdiccion, assi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que le guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que assi le hazemos, y contra ella no vayan ni passen, ni consientan, y ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en el Pardo a diez y seys dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y nouenta y vn años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor.
Iuan Vazquez.

LX mandato supremi Senatus Regij, ego frater Martinus Sierra vidi, atque perlegi Tractatum de magno Matrimonij sacramento super doctrinam Diui Thomæ in additionibus ad Tertiam partem, compositum ab admodum Reuerendo, & eruditissimo patre fratre Petro de Ledesma. In quo magna eruditione & diligentia difficultates huius sacramenti omnes differit, & dissoluit, & nihil fidei Catholice repugnans in hoc Tractatu continetur: nihil almæ matris Ecclesiæ, atque Sanctorum patrum assertis siue decretis, aut bonis moribus contrarium: imò potius in explicanda huius sacramenti natura, & alijs omnibus, quæ disputationem hanc concernere possunt, tantum in eo eruditionis splendorem reperiri comperi: vt nihil superius, vel ad dilucidationem Diui Thomæ, vel ad Theologicam disputationem Theologi desiderari videantur. Quocirca tanquàm Theologiæ studiosis necessarium, & Reipublicæ Christianæ vtilissimum, dignum iudico, quod typis excusum omnibus offeratur. Datis Matriti, die nona Septembris, Anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo.

Frater Martinus Sierra.

LIBRVM hunc de facultate nostri patris Prouincialis euolui. In quo ea diligentia & eruditione vnigerlas matrimonij difficultates author differit, nodos dissoluit, abditissima quæque ac inuidia temporis obnubilata luci restituit, vt cum legeris, nihil tibi desiderandum relinquat. Dignus planè liber qui laudetur, vigeat, placeat, relegatur, ametur. In insigni Collegio Diui Thomæ Abulensis, vltima Iulij, Anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo.

Fr. Franciscus Davila.

Tassa deste Libro.

YO Alonso de Vallejo Escriuano de Camara del Rey nuestro Señor de los que en el su consejo residen, doy fe que auiendo se visto por los Señores del vn libro intitulado, *Tractatus de magno sacramento Matrimonij*, que con su licencia fue impresso, compuesto por el Reuerendo padre fray Pedro de Ledesma de la orden de señor S. Domingo, le tassarõ a tres maravedis y medio cada pliego en papel. El qual mandaron no se pueda vender, sin que esta tassa se ponga al principio de cada volumen del dicho libro, para que se sepa y entienda lo que por el se ha de llevar, y para que dello conste de mandamiento de los dichos Señores di esta fe, que es fecha en la villa de Madrid a veynte y cinco dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y nouenta y dos años.

Alonso de Vallejo.

IN DEI filio sibi charissimo Reuerendo Patri fratri Petro de Ledesma ordinis Prædicatorum sacre Theologiae Lectori nostri conuentus Sancti Thomæ Abulensis, Frater Bartholomæus Muñoz Præsentatus, totius prouinciæ Hispaniæ eiusdem ordinis humilis Prior Prouincialis & seruus salutem, &c. Cum sicut accepimus tractatum quendam a te compositum de magno Matrimonij sacramento, super doctrinam Diui Thomæ in additionibus ad Tertiam partem, de Quæstione quadragesima prima vsque ad sexagesimam octauam, quem non sine magno labore & vigilijs compilaueris, eumq; valde utilem fore fide digni retulerunt, idcirco communi omnium utilitati, simulq; nostræ prouinciæ & ordinis decori consulentes, tenore præsentium & officij nostri auctoritate tibi præfato Patri fratri Petro de Ledesma Præsentato prædicti conuentus sacre Theologiae Lectori licentiam & facultatem concedimus. Quinimo in meritum sanctæ obedientiæ mandamus, vt seruatis seruandis Tractatum ipsum impressioni tradere, & prælo committere possis, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Non obstantibus quibuscunque in contrarium. In quorum fidem his sigillo nostri officij munitis propria manu subscripsimus in nostro conuentu Sanctæ Mariæ de Tocha, Matriti duodecima die Februarij, Anno 1591.

Frater Bartholomæus Muñoz
Prior Prouincialis.

Valeat in conuentu Sancti Pauli Burgens. 12. Maij, Anno 1591.

Fray Thomas de Guzman
Vicarius generalis.

DOMINO PETRO STEPHANO DE AVILA Marchioni de las Nauas, F. Petrus

de Ledesma S. & P. F. E.

SI QVIS recta animi lance perpendat miseram huius seculi conditionem, non poterit nõ felicissimam illius ætatis reæ ætatis tēpora lamētari, in quibus nec rebus strenue gestis scriptores, nec scriptoribus debita suo labori præmia defecerunt. Erat enim illis antiquissimus vsus, & diuturna consuetudo, cum aliquod opus literis mandabant illud Regibus, & Principibus vel clarissimis omniq; virtutis genere ornatissimis viris dedicare, quorum potentia, gratia, & auxilio, & liber ipse grauitatem, & auctoritatem sibi, & suo auctori sempiternum nomen, & egregiam famam comparabat. Sic ipse antiquorum vestigia sequendo, & pristinos mores imitando, hunc tractatum de magno Matrimonij sacramento in expositionem Angelici Doctoris Diui Thomæ (qui splendidum Ecclesiæ lumen, Prædicatorū ordinis gloria, Principum decus, & ornamentum, cum sit illustri, & clara Comitum familia ortus oprius mo iure nunc upatur.) Hunc inquam tractatum, qui laborum meorum primitias obtinet, mihi visum fuit ad te clarimum Dominum omniq; magnitudinis, nobilitatis, & excellentiæ gloria illustrissimum dirigere, & nuncupare, vt mihi tam magnificum & excelsum Augustum amplissimum, & generosum Meccenatem eligam, & meo operi tutissimum præsidium, & contra omnes maleuolos inuidiæ impetus suscipiam propugnaculum, cuius aspectu non solum gratum, iucundum, & acceptum arbitror fore, sed omnibus suis numeris & partibus absolutum. Itaq; ipse non laborum meorum remunerationem, & præmiū desiderabo cum illis in tanto beneficio, gratia, & auxilio superabundans, & excedens præmium existat. Quod mirum in modum dolendum arbitror est tot fortium hominum illustria facta temporis intervallo elabi, tot rerum gestarum monumenta obliuione prorsus obliterari, tot militaris disciplinæ exempla, quæ trabali (vt aiunt) clauo animis infixæ esse debebāt, ita destrui, & annihilari vt nec reliquiæ quidem illorum ad immortalem gloriam assequendam valde salutes animis infixæ remaneant. Et cui maiorem iniuriam temporum vetustates intulerunt tuæ florentissimæ, & nobilissimæ Abulensi patriæ sine dubio arbitror esse fatendum, quæ cum esset splendidus in armis lucifer in

pacis quiete prope diuinum exemplar non fuerit qui clara illius **Cro-**
phæa celebranda, & eius nomen memoriæ sempiternæ sibi duceret
consecrandum, & cum omnes virtutes studio honoris excitentur con-
sequens est, vt spe honoris incisa studium virtutis, & fortitudinis extin-
guatur. Sunt tamen homines qui non mortales sed diuini quidam he-
roes existimandi sunt, qui præmijs postpositis, & emolumentis abiectis
parum, aut nihil de nominis celebritate curando, erat in animis illorū
insitum quiddam generosum, excelsum, atque magnificum cui soli
satisfacere sibi ante oculos proponebant, & sic ad impossibilia penē fa-
cta conspirabant. Huiusmodi fuit tua inclyta, & generosa progenies,
tuus antecessorum celebris ordo, contra quos nec temporis antiquitas
præualet, nec hominum inuidia viget, nec obliuionis vis alicuius est
roboris & momenti. Si enim vetustatis memoriā replicare voluerimus
reperiemus clara solum Abulensium facta, quæ recto lineæ ordine ex
vtraque parte ad te spectare videntur tibi non solum clarissimum sta-
tum honorificentissimamq; familiam, sed immortalitatem quandam
comparasse. Celebre enim fuit, & omni memoria dignū Hispaniarum
Regem Alfonso Octauum tenera adhuc ætate penē lactentem nutri-
re, firmo, & valido stabilire præsidio, & hostis instructā aciem ab vrbis
mœnibus virtute repellere, & cū illius magna strage, & insigni ignomi-
nia urbem tutari, & pro illius defensione acerrimè dimicantes vitam
profundere, in quo non solum Regiam maiestatem, & amplitudinerū
securam seruarunt sed illius statum florētem omnibusq; bonis affluen-
tiam reddiderunt. Alfonso etiam Noni, & Vndecimi, nō solum extitere
nutrices, sed in bellorum contentione fortissimi defensores, ita vt
non solum maiorū virtute parta retinerent, sed Regium imperiū, & sta-
tum latissimè propagarent. In bello etiā Toletano cum ciuitatē ipsam
quidam sine iure detentor possideret tuorum maiorū duo ita se fortes
& egregios gessisse constat, vt ciuitatem suo Regi tranquillam tradide-
rint, & ipsum hostem à finibus regni acri belli contentione eiecerint.
In eiusdem etiā Alfonso Noni defensione, alij tuæ florētissimæ familiæ
possessores, quibus antiquissimum Spiritus sancti cœnobiū condidisse
tribuitur magnos fecerunt sumptus, & Ferdinandi Secundi Regis Le-
gionensis ita fortiter, & acriter impetum represserunt, vt deinceps illo-
rum in armis congressum exhorretet. Et vt breuiter comprehendam
omnes, quos longum esset recensere sibi nomen inuictum, & suæ Rei-
publicæ nobilitatis, & fidelitatis famam compararunt, illamq; ita flo-
rentem reddiderunt, vt non solum in præsentium, sed etiam futuro-
rum admiratione circumfluat. Hostes illam metuerent, exteræ natio-
nes admirarentur, & nomen illius per omnes regiones cum insigni
prædicatione vagaretur, ita vt omnes intelligerent illam diuinis armis
regi,

regi, diuino præsidio cingi, diuinoq; munimento vallari, sed non est
opus nimis antiqua referre: repetat qui volet. Catholicorum enim Re-
gum tempestate Petrus Abulensis trigessimus tuæ familiæ dominus,
ita rerum gestarum gloria præstitit, vt in omnibus bellorum tempesta-
tibus inuictus permaneret, & præcipua secundorum euentuum causa
semper extiterit, cui non solum proauus tuus in status possessione, sed
in animi excellentis altitudine hæreditario iure successit. Hunc, & ma-
iorum suorum vestigia auus tuus felicissimo cursu sequutus est, qui
tuum clarissimum patrem in hanc lucis vsuram edidit, ita ingenij ma-
gnitudine, & prudentiæ altitudine præditum. Vt ab inuictissimo Re-
ge nostro Philippo Romam legatus mitteretur ad res maximi momen-
ti peragendas non solum ad regiam amplitudinem attinentes, sed ad
totius nostræ Christianæ Reipublicæ statum spectantes, cui operi glo-
riosum & perfectum finem imponeret, si mors tati fructus inuida suæ
florētissimæ vitæ illum non antea imposuisset, te tamen clarissimum
dominum Petrum Stephanum nobis reliquit, & tibi suæ & maiorum
imitanda exempla proposuit, ad quorum imitationem mores effin-
gas tuos. Eiusmodi enim sunt, quæ te facile possunt studio immortalitatis
incendere & inflammare, non solum vt illos fortissimos viros
quorum stirpe procreatus es, imiteris, sed illorum virtutes, & egregia
facta ingenio, liberalitate, pietate, & animi magnitudine lōge superes.
Accedit etiam ad hoc quod omnia munera tibi diuinitus attributa, te
ad hoc arctissimis obligationum vinculis astringunt. Talia enim sunt
vt te clarum, & excelsum, magnificum, & amabilem reddant. Nam ge-
neris claritate ita viges, vt non solum ex nobilissimis & antiquissimis
dominorum familijs ex D. Iacobi militaris disciplinæ sacris magistris,
ex clarissimis principibus, sed ex Cæsarea Regum Hispaniæ, & Legio-
nis stirpe descendas, & cum nihil sit in hac vita præstantius, quam im-
mortalis, & æternæ fieri participem, ita omnes meritorum, & benefi-
ciorum vinculis alligas, & obstringis vt virtutem admirentur, bonita-
tem diligant, liberalitatem commendent, & memoriam perpetuò vo-
luntate gratissima prosequantur. Quid enim beatius, & iucundius ex-
cogitari potest, quam admirabiles erga omnes de te amores excitari,
ita vt non solum te ardētissimo amore prosequantur, sed faustis ac-
clamationibus omnes tibi omnia bona summopere deprecantur. Hæc
enim omnia bona quæ veri boni nomine digna sunt, quo ampliora ad
plures emanant, eò ampliores animi opes sunt, & status ipsius animi
clarior, & magnificentior, & ne pluribus verbis quam par est in com-
mendatione illius vtamur, quæ nullis explicari potest. Tibi Deus Opt.
Max. & animi & fortunæ bona magna cum abundantia suppeditauit,
& vt nihil boni, laudis, & emolumenti desiderares tecum excellētissi-
mam

nam dominam Ioannam Manrique felicissimo matrimonio copula-
 uit, quæ ob generis claritatem, venustatis, & decoris elegantiam, virtu-
 tis indolem, animi, & fortunæ dotes, mitem, & elementem naturam,
 modestiæ, & honestatis obseruantiam cum altæ mentis significatione
 coniunctam, non solum est amore prosequenda, sed vt fulgentissima
 gemma, splendidusq; thesaurus æstimanda. His omnibus rebus mo-
 tus, & tuæ magnitudinis spe impulsus sum, vt hoc opus susceperem, &
 tuæ dominationi nuncuparem, cum enim tibi in illo statu propositum
 esse videam, vt omni genere virtutis excellas, & omnia consilia, studia,
 curæ, & cogitationes ad sempiternam gloriam conferendæ sint, hoc
 opus tibi minime iniucundum fore arbitror. Nam cum augustissimo
 & sanctissimo matrimonij vinculo sis deuinctus, non potes nõ huius
 operis tutor & patronus existere, tum etiam quod iste Tractatus cum
 de magno ecclesiæ sacramento sit, magnum sibi fautorem vindicare
 videtur, & cum in illum non solum innumeræ inter Christianos diffi-
 cultates, sed inter hæreticos pestiferæ controuersiæ indies insurgant:
 te vt firmissimum præsidium, munitissimū propugnaculum, & acerrimum
 defensorem habeat, ac denique vt felicissimum istum statum
 (quem per multos annorum cursus Deum immortalem deprecor iu-
 cundè potiari) sanctissimè colas, & arctissimam coniunctionem Chri-
 sti, & Ecclesiæ nexum significantem venereris; eius pulchritudine, &
 dulcedine oblecteris, & mutuis illius obsequijs latissimè, & periucun-
 dè fruaris, & ne latius quam par est vagetur oratio, ita vt non solum vi-
 dear epistolæ modum excedere, sed pro maximis tuis in me beneficijs
 vili vt munere orationis. Hoc tibi compertum habe, quod memoriã
 tuorum erga me meritorum nulla, vnquam delebit obliuio, te enim
 mihi fortuna dedit amplificatorem studiorum meorum, ita vt sollicitu-
 dines meas quotidie tua merita exacuant, & me ad maiora, & difficilio-
 ra aggredienda excitent, & commoueant, interim tamen Deum de-
 precor, vt te tuis maioribus dignum præbeas illorum moribus, & vo-
 tis vt cœpisti incessanter respondeas, illorum exempla tibi imitanda
 proponas, & sic non solum eorum virtute parta conseruabuntur, sed
 miris in dies accessionibus amplificabuntur, præsentem te amabunt,
 absentes tui desiderio flagrabunt, de te omnes loquentur, nomenque
 tuum nulla vnquam inobscurabit obliuio, & quod maius est in
 celo illis opibus, quibus nunc tui maiores Dei benefi-
 cio iucundè potiuntur, non temporis breuitate
 te, sed æuo sempiterno per-
 frueris. Vale.

FRATER PETRVS DE
 LEDESMA LECTORI SALVTEM
 IN DOMINO PRECATVR, ET
 HVIVS TRACTATVS RA-
 TIONEM REDDIT.

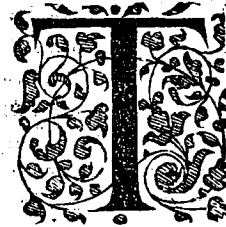
*Q*UANTVM VERUM SIT, ME ALIUM TRACTATUM, CUIUS OMNES
 FLAGRANT DESIDERIO, & VT TYPIS MANDATUR REGIAM FACULTATEM HABE-
 RE, IN QUO ALTISSIMAE, & PROFUNDISSIMAE PRIMAE PARTIS QUESTIONES AD
 DIVINAM PURITATEM LUCEMQUE INACCESSIBILEM SPECTANTES MAGNO STU-
 DIO & VIGILANTIA PERAGUNTUR, VT IN SACRA SCRIPTURAE TESTIMONIJS,
 ANTIQVORVM PATRVM MONIMENTIS, METAPHYSICISQUE RATIONIBVS SIN-

gulari artificio, ingenio, & doctrina pertractatis breui temporis spatio cum in lucem
 edatur apparebit. Nihilominus tamen hunc Tractatum de magno Matrimonij sacra-
 mento prius in publicum proferendum putavi, qui quauis moralis videatur non leues
 tamen in se continet difficultates, quas vt intuenti apparebit in summam redigere
 magna diligentia, eximioque labore curavi: ita enim decisæ, resolutæ, & claræ, difficilli-
 mæ Questiones apparebunt, vt in casuum, & dubiorum resolutione nihil difficultatis
 remanere videatur. Sapiissime enim res morales Metaphysicis sunt difficiliore maxi-
 me cum non primo intuitu & facie perspectæ, sed debito sibi loco, & gradu collocatæ
 tractantur. ad quas intelligendas sapientia non mediocris, sed præstans, & eximia pru-
 dentia flagitur. Theologusque qui non inani, & falso illius nomine nuncupatur, non
 magis Metaphysicarum Questionum decisionem debet attendere, quam moralium
 resolutionem penetrare. Omnes enim qui temporibus antiquissimis & eruditissimis,
 quibus multum ingenio, & prudentia valebant, excellentes extiterunt non magis ad inge-
 niorum cultum aptissima, & intellectus aciem acuentia attendebant, sed ad Ecclesiæ firma-
 mentum, fidelium utilitatem, vitæ, & morum instituta necessaria maiori cura, & diligen-
 tia incumbebant. Et cum in hac parte semper grauissimæ Questiones extiterint, sunt
 tamen nouiter exortæ difficiliore ex doctrina sancti Concilij Tridentini, in quo mul-
 ta noua explicata magna scientia, & summa prudentia disposita sunt multa, ita vt cla-
 re appareat in hoc inaccessibleis lucis assistentia, quæ hominum mentes nimio sapientiæ
 splendore collustrabat. Quas difficultates exponere necessarium mihi visum fuit: tum
 propter illarum in Christiana Republica frequentiam: tum etiam, quia post sacrosan-
 ctum Concilium Tridentinum nullus nouus tractatus qui illas distincte & clare dissol-
 uat, in lucem editus est. Volui tamen in hoc Tractatu sequi ordinem, & doctrinam ad-
 ditionum ad tertiam partem, quæ ex D. Thoma desumptæ sunt. Licet enim Partium
 doctrina non sit, in quibus Angelicus Doctor multa diuino quodam ingenio excogita-
 ta, summa, singularique industria elaborata, admirabili eloquentia perpolita sententia-
 rum fecunditate vberissima habet: clarè tamen apparet in illius profunditate, & vber-
 tate, ex illius sapientiæ altissimo fonte dimanari. Adducit enim multa & optima,
 maxima

maxima ut solet ingenij altitudine, & sapientia profunditate. In quo planè liquet, quod Diuus Thomas est fons sapientia, & quod summa suauitate, & facilitate diuina emittit eloquia: siquidem illud, quod non ita perfectum, limatum, & absolutum reliquit, tot ac tantas, & tam altissimas rationes comprehendit. Estq; Sanctus Thomas lumen copiosissimum effundens lucis radios, & veluti lucidissimus Sol, qui emicuit in mundo sapientia, & splendore maximo in omnibus, & minimis Ecclesiam Dei illustrans. Sole namque isto suborto omnes errorum ac haeresum umbra à sancta matris Ecclesia facie protinus effugatae sunt. Cuius etiam altissima doctrina tam excelsam sedem, & gradum obtinuit, ut non nisi ab eleuatissimis ingenijs, acutissimisq; luminibus valeat penetrari. Est enim participatio quadam illius inaccessibilis lucis. Et sic huius auctoris in omnibus, & per omnia sententiam sectando, visum mihi fuit meam doctrinam illius firmamento munire, illius robore, & vi fulcire, & eius opibus, & diuinitis ingenij mei paupertatem ditare. Ideoq; mihi illius Quaestiones, & articulos sequi proposui, ut illius umbra, & auxilio mea doctrina firma, & secura procedat. Et quamquam in hoc opere praecipuum, & singulare sit doctrina Diui Thomae: possum tamen in eius expositione, & interpretatione meam commendare diligentiam, quam nec extollere, nec laudare praesumo, sed prudētis viri iudicio, qui hoc opus perlegerit, subiacere volo. Tu vero quisquis lector accedas, si quid quomodolibet erratū inueneris condonabis, & si opus fuerit me ipsum admoneris, qui quidem paratissimus sum ad correctionem. Jamq; vale & me tuis apud Dominum orationibus iuuare memineris. Iterumq; vale. Datis Abula apud Diuū Thomam eiusdem ciuitatis. 26. Iunij. Anno 1592.

INCIPIIT CELEBRIS TRACTATVS DE MAGNO SACRAMENTO MATRIMONII, per Fratrem Petrum de Ledesma Præsentatum, Sa- cræ Theologiæ Lectorem in Regali colle- gio S. Thomæ Abulensis.

TRACTATVS iste de Matrimonij Sacramento celebris est & optimus & in ecclesia Dei maximè necessarius: in illo enim agitur de magno matrimonij sacramento. Ita enim à

bro. 4. Decretalium, & in Decreto; à causa 27. vsq; ad tractatum de poenitentia. Et præcipuè in Concil. Triden. Sessio. 24. vbi multa dicuntur de matrimonio. Vide Magistrū Sotum in. 4. parte. 2. à distin. 26. per multas distinctiones.

¶ Ad huius materiae introductionem supponendum est, quòd aliqui Doctores etiam ex discipulis D. Thom. prætermittunt ordinem illius in additionibus ad tertiam partem: nobis tamen non licet prætermittere ordinem illius in illo loco, quoniam D. Thom. disputat ibi totam istam materiam maximo cum ordine & cum maxima claritate & grauitate, ita ut nihil amplius desiderari possit, & ita iuxta illius ordinem in illo loco hæc materia tam necessaria à nobis maxima cum diligentia explicanda est in generali & in particulari: ita ut omnes casus particulares in particulari explicentur. Item aliqui scholastici etiam ex discipulis D. Tho. incipiunt hanc materiam ab interpretatione vocabuli, matrimonium, & à definitione matrimonij. Cæterum ut in omnibus sequamur ordinem D. Thomæ hoc declarabimus in quæst. 44. additionum, vbi agit de definitione quid nominis & de definitione quid rei. Differt verò D. Tho. declarationem definitionis vsq; ad illum locum maxima cum ratione, quam persequitur Magister Sotus in. 4. distin. 26. quæst. 1. art. 1. Ratio autem hæc est: nam in ijs tribus primis quæstionibus disputat Angelicus Doctor aliqua præambula necessaria ad definitionem matrimonij. Matrimonium enim inter omnia septem ecclesiæ sacramenta hoc habet peculiare, qd duplicem

A ratio-

Ad Ephes. cap. 5.

Diuo Paulo vocatur ad Ephes. cap. 5. cum dicit: Sacramētum hoc magnum est: & inter sacramenta nouæ legis ab omnibus catholicis enumeratur, ut postea dicemus, & sacramentum hoc in vſu fidelium frequentissimum est. Et quāuis in superficie ieiunus & sterilis videatur, tamen si introspeciamus, difficultatibus optimis plenus est: & maximè post Concilium Tridentinum: in quo quidem multa mutata sunt circa istud sacramentum. Qua ratione Doctores multis in locis disputant de magno isto sacramento matrimonij propter eius maximam necessitatem. De hac materia disputat Magister in 4. Senten. à dist. 26. vsque ad 42. inclusiue, & ibi scholastici, præcipuè D. Thomas, D. Bonauentura, Scotus, Duran. Palud. & Ricardus. Alij verò auctores in tractatibus de matrimonio. Altissimo. lib. 4. suæ summæ, folio. 285. Martinus de Ledesma in. 2. tomo sui quarti; à quæst. 43. vsque ad 70. D. Antoninus. 3. par. tit. 1. per totum. & tit. 14. cap. 9. & 10. Summistæ, verbo, matrimonium. Doctor Nauarro. c. 22. suæ summæ, à numero 18. vsque ad numer. 87. Victoria in summa numer. 22. per multos. Et in iure Canonico multa habentur de matrimonio & in multis locis & titulis Decretalium, præcipuè li-

rationem sortitur, alteram naturalem, alteram verò supernaturalem. Est enim matrimonium contractus quidam naturalis naturæ terminos nõ transcendens, ex ratione hominum & conuentione vim habens: simul etiam habet rationem sacramenti, mysteria gratiæ significans & gratiam cauans. Et hac vltima ratione pertinet ad Theologum age re de matrimonio, quòd si agit etiam de naturali contractu, illud habet in quantum eleuatur ad esse supernaturale sacramenti, sicut logicus agit de primis intentionibus, quatenus subsistant secundis. Vnde fuit maximè necessarium, quòd antequàm constitueretur definitio matrimonij, tractaretur de ipso matrimonio, vt est in officium naturæ, quod disputat Diuus Thomas in quæstione. 41. additionum: & quæstione. 42. agit de ratione sacramenti, quæ reperitur in matrimonio, vt ex his rationibus colligatur perfecta definitio matrimonij. In quæstione verò. 43. agit de sponsalibus, quoniam sponsalia sunt præambula quædam, & veluti præuie dispositiones ad matrimonium. Istud verò tractatum diuidit Diuus Thomas in tres partes. In prima parte agit de substantia matrimonij, & hæc pars incipit à quæst. 41. additionum, & terminatur in quæst. 50. In secunda parte agit de impedimentis matrimonij, quæ pars extenditur vsquè ad quæstionem. 63. In vltima verò parte agit de consequentibus ad matrimonium, & hæc pars protrahitur vsquè ad quæstionem. 69. Igitur incipit prima pars huius tractatus. Et aduertendum quòd in præsentis tractatu necessarium mihi visum est aliquibus de causis literam D. Thom. constituere, & ita suis locis constitueretur.

QVÆSTIO XLI.

Additionum, De Sacramento Matrimonij.

POST hoc considerandum est de matrimonio, & primò agendum est de eo in quantum est in officium naturæ. Secundò, in quantum est sacramentum. Tertio, in quantum absolute & secundum se consideratur. Circa pri-

A mum quæruntur quatuor. Primò, vtrum fit de iure naturali. Secundò, vtrum cadat sub præcepto. Tertio, vtrum eius actus sit licitus. Quarto, vtrum possit esse meritorius.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum matrimonium fit de iure naturali.

B **¶** **A**D primum sic proceditur. Videtur, quòd matrimonium nõ sit naturale. Quia ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed in alijs animalibus est coniunctio sexuum absque matrimonio: ergo matrimonium nõ est de iure naturali.

¶ 2 Præterea, id quod est de iure naturali, inuenitur in omnibus hominibus secundum quemlibet eorum statum. Sed matrimonium non fuit in quolibet statu hominum; quia sicut dicit Tullius in primo Rhetoricorum *, homines à principio syluestres erant, & tunc nemo sciuit proprios liberos, nec certas nuptias: in quibus matrimonium consistit: ergo non est naturale.

¶ 3 Præterea, Naturalia sunt eadem apud omnes: sed non eodem modo est matrimonium apud omnes, cum pro diuersis legibus diuersimodè matrimonium celebretur: ergo non est naturale.

¶ 4 Præterea, illa, sine quibus potest saluari natura intentio, non videntur esse naturalia: sed natura intendit conseruationem speciei per generationem, quæ potest esse sine matrimonio, vt patet in fornicarijs: ergo matrimonium non est naturale.

SED contra est, quod in principio Digestorum dicitur: Ius naturale est maris & femine coniunctio, quam nos matrimonium appellamus.

¶ Præterea, Philosophus in 8. Ethic. * dicit, quòd homo magis est naturaliter coniugale animal, quàm politicum: sed homo est naturaliter animal politicum & gregale, vt ipse dicit: ergo naturaliter est coniugale, & sic coniugium siue matrimonium est naturale.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Vno modo sicut ex principijs naturæ ex necessitate causatum, vt moueri sursum est naturale igni: & sic matrimonium non est naturale, nec aliquid eorum quæ moueri libero arbitrio complentur. Alio modo dicitur naturale ad quod natura inclinatur, sed mediante libero arbitrio completur, sicut actus virtutum.

¶ Alias mente diante. **¶** Al. virtutibus.

¶ D. Tho. 4. dist. 26. q. 1. artic. 1. **¶** Lib. 1. de Inuent. circa princ. **¶** 8. ethi. c. 9.

Li. 1. Ethic. ca. 12. a medio & cap. 11. circa princ.

dicuntur naturales: & hoc modo matrimonium est naturale, quia ratio naturalis ad ipsum inclinatur dupliciter. Primò quantum ad principalem eius finem, qui est bonum prolis, non enim intendit natura solum generationem prolis, sed traductionem & promotionem vsque ad perfectum statum hominis in quantum homo est, qui est virtutis status. Vnde secundum Philosophum tria à parentibus habemus, scilicet, esse, nutrimentum & disciplinam: filius autem à patre educari & instrui non possit, nisi determinatos & certos parentes haberet, quod non esset, nisi esset aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, quæ matrimonium facit. Secundò quantum ad secundarium finem matrimonij qui est mutuum obsequium sibi à coniugibus in rebus domesticis impensum. Sicut enim naturalis ratio dicitur, vt homines simul cõhabitent, quia vnus non sufficit sibi in omnibus quæ ad vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus: ita etiam eorum quibus indiget ad humanam vitam, quædam opera sunt cõpetentia viris, quædam mulieribus. Vnde natura monet, vt sit quædam associatio viri ad mulierem in qua est matrimonium, & has duas causas ponit Philosophus in 8. Ethicor.

8. ethi. c. 9.

¶ AD primum ergo dicendum, quòd natura hominis ad aliquid inclinatur dupliciter. Vno modo quia est conueniens naturæ generis, & hoc est cõmune omnibus animalibus. Alio modo quod est conueniens naturæ differentie: quia species humana abundat à genere in quantum est rationalis, sicut est prudentiæ actus vel temperantiæ, & sic natura generis quauis sit vna in omnibus animalibus, non tamen eodem modo est in omnibus, ita etiam non inclinatur eodem modo in omnibus, sed secundum quod unicuique competit ad matrimonium: ergo inclinatur natura hominis ex parte differentie quantum ad rationem secundam assignatam. Vnde de Philosophus hanc rationem assignat hominibus supra animalia: sed quantum ad rationem primam inclinatur ex parte generis. Vnde dicit, quòd filiorum procreatio communis est omnibus animalibus, tamen ad hoc non inclinatur eodem modo in omnibus: quia quædam animalia sunt; quorum filij nati statim possunt sufficienter sibi victum quærere, vel ad quorum sustentationem mater sufficit, & in his non est aliqua maris ad feminam determinatio. In illis autem quorum filij indigent vtriusque sustentatione, sed ad paruum tempus, inuenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud, sicut in auibus quibusdam patet: sed in homine, quia indiget filius cura parentum vsque ad magnum tempus, est maxima determinatio masculi ad feminam, ad quam etiam natura generis inclinatur.

¶ AD secundum dicendum, quòd verbum Tullij potest esse verum quantum ad aliquam gentem, si tamen accipiatur principium proximum illius gentis, per quod ab alijs gentibus est distincta: quia non in omnibus perducitur ad effectum id ad quod naturalis ratio inclinatur, non autem est verum vniuersaliter: quia à principio humani generis sacra scriptura recitat fuisse coniugia.

¶ AD tertium dicendum, quòd secundum Philosophum in 3. Ethicorum, Natura humana non est immobilis sicut diuina; & ideo diuersificatur ea quæ sunt de iure naturali secundum diuersos status & condiciones hominum: quauis ea quæ sunt in rebus diuinis naturaliter nullo modo variantur.

¶ AD quartum dicendum, quòd natura non tantum intendit esse in prole, sed etiam perfectam, ad quod exigitur matrimonium, vt ex dictis patet.

SVMMA ARTICVLI.

DIVVS Thomas in hoc articulo incipit explicare id quòd naturale est in matrimonio, videlicet, rationem contractus, quæ in illo reperitur, & ante omnia inuestigat principium, & radicem huius contractus, & ita quærunt an matrimonium sit ex iure naturali & ex inclinatione natura, vbi disputatio est de matrimonio in ratione contractus naturalis, non in ratione sacramenti, nam cum ratio sacramenti sit omnino supernaturalis totum ordinem naturæ transcendens, non potest esse naturalis inclinatio ad matrimonium in ratione sacramenti, nam terminus naturalis inclinationis naturalis debet esse. Explicat vero D. Thomas istam difficultatem per aliquas conclusiones, supposito tamen fundamèto, videlicet, quòd aliquid est naturale dupliciter. Primo modo sicut aliquid necessario causatum ex principijs naturæ, vt motus lapidis deorsum, & motus ignis sursum. Secundo modo dicitur naturale, quia est ex inclinatione naturæ, quauis compleatur per liberum arbitrium, vt dicuntur virtutes naturales homini. Quo posito fundamèto est,

¶ Prima conclusio articuli. Matrimonium non est hominibus naturale quasi ex principijs naturæ necessario proueniens, siquidem contrahitur ex voluntate hominum.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium est hominibus naturale, quia ad ipsum maximè natura inclinatur. Et in hac conclusione virtualiter & implicite respondet D. Thom. ad quæstionem articuli, videlicet, quòd matrimonium

monium sit ex iure naturali, cum sit ex inclinatione naturæ.

¶ In solutione ad primū D. Tho. adhuc explicat magis quomodo matrimonium sit ex inclinatione naturæ hominis; & constituit duas conclusiones.

¶ Prima conclusio est, quod inclinatio naturalis quæ est in homine ad matrimonium est illi naturalis, in quantum est homo ratione ultimæ differentie & ut rationalis est. Ex quo infert D. Tho. quod hæc inclinatio naturalis secundum istum modum non reperitur in alijs animalibus, cum in alijs animalibus non reperitur ultima differentia hominis.

¶ Secunda conclusio. Inclinatio ad matrimonium in homine est etiam aliquo modo naturalis ex parte generis. Vide rationes D. Tho. in hac solutione.

¶ In solutione ad tertium adnotat Angelicus doctor quod ea, quæ sunt de iure naturali dicitur significatur secundum diuersos status & conditiones hominum; & ratio D. Tho. est, quia natura humana non est omnino immobilis, sicut diuina, quod explicabitur amplius infra, & hoc est adnotandum maxime ad ea quæ dicuntur in sequentibus. Hac supposito explanatione literæ D. Thom. sunt duo dubia in hoc articulo.

EST primum dubium, an matrimoniū sit ex inclinatione naturæ. Et à parte negatiua arguitur primo. Hæc inclinatio nõ reperitur in omnibus hominibus, ergo non est naturalis; consequentia est bona, nam cū natura eadem sit in omnibus hominibus, si inclinatio esset naturalis; in omnibus hominibus reperiretur. Antecedens verò probatur, nam ad conseruationem speciei humanæ & ad perfectam educationem illius, non est necessarium, quod omnes homines contrahant matrimonium, ut constat, ergo non est inclinatio ad matrimonium in omnibus; Probatur consequentia, nam natura solum inclinatur ad necessaria, cum nõ abudet in superfluis.

¶ Secundo arguitur. Si matrimonium est ex inclinatione naturali, sequitur quod virginitas & coelibatus sint contra inclinationem naturæ, ac subinde sequitur, quod habeant rationem mali, consequens autem est falsum, imo hæreticum, ergo illud, ex quo sequitur. Minor probatur. Nam certum est in ecclesia, quod virginitas & coelibatus pertinent ad statum perfectionis, & habent maximam rationem boni. Sequela probatur. Nã

A virginitas & coelibatus sunt contra inclinationem naturalem, quæ est in homine ad matrimonium, ergo habent rationem mali, id enim quod est contra inclinationem naturalem, malum est, nam inclinatio naturalis est ad bonum, cū sit à Deo, & ita D. Tho. in 2. 2. quæst. 64. art. 5. probat quod occidere seipsum sit intrinsecè malum, quoniam est contra inclinationem naturalem.

¶ Tertio arguitur. Nam ex hoc, quod in homine sit naturalis inclinatio ad matrimonium, sequitur quod dentur duæ inclinationes naturales in homine contrariæ, consequens autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Minor est manifesta; nam cū inclinationes naturales sint à Deo & bonæ, nõ possunt esse contrariæ & repugnantes. Sequela probatur. Nam in homine est naturalis inclinatio ad venerationem parentum, huic autem inclinationi contrariatur inclinatio ad contrahendum matrimonium, ergo. Minor probatur. Nam ut dicit D. Paul. ad Ephes. ca. 5.

B propter uxorem relinquet homo patrem & matrem. ¶ Quod si quis dicat, quod nõ sunt contrariæ istæ inclinationes, quoniam vna est à natura vniuersali, scilicet, inclinatio ad contrahendum matrimonium, alia verò est à natura particulari, scilicet inclinatio ad venerationem parentum, & quod hoc non est inconueniens, & est simile in aqua, quæ habet naturalem inclinationem ad descendendum à natura particulari, habet etiam ascendendi inclinationem à natura vniuersali. Contra, nam inclinatio ad venerationem parentum est etiam à natura vniuersali, sicut inclinatio ad amorem Dei, nam pariter simul cum Deo concurrunt ad productionem filiorum ut habeant esse.

¶ Quarto. In homine est naturalis inclinatio ad contemplationem scientiarum, nã ut dicit Arist. in principio Meth. omnis homo naturaliter scire desiderat, ergo nõ est in homine naturalis inclinatio ad matrimonium. Probatur consequentia. Nam ut dicit D. Thom. articulo sequenti, matrimonium ex natura sua est impeditiuum contemplationis, & ita adducit dictum Theophrasti dicentis, quod homini sapienti non expedit nubere.

¶ Quinto arguitur. Si in homine est naturalis inclinatio ad matrimoniū, sequitur quod in homine post diem iudicij maneat talis inclinatio, consequens autem est falsum, ergo illud, ex quo sequitur. Sequela probatur. Nã post diem iudicij erit eadem natura, ergo eadem

Ad Ephes. cap. 5.

eadem inclinatio naturalis, nam inclinatio naturalis sequitur naturam. Minor verò probatur. Nã alias homo post diem iudicij esset violentus, nam post diem iudicij homines nec nubent nec &c.

¶ Sexto arguitur, ad saluandum finem intentum à natura, qui est generatio proles & illius educationem secundum esse rationale, satis est, quod vir & foemina contrahant amicitiam, & faciant pactum cohabitandi simul toto tempore, quod est necessarium ad illius commodam educationem, ut videtur per se notum, ergo non est necessarium ad hoc indissolubile vinculum matrimonij, ac subinde nõ est naturalis inclinatio ad illud.

IN oppositum est doctrina D. Thom. in hoc articulo ad cuius expositionem est. ¶ Prima conclusio. Matrimonium ortum habet ex inclinatione naturæ, itaque naturalis inclinatio est ad matrimonium in natura humana. Antequam istam conclusionem probemus aliqua adnotanda sunt.

¶ Primū notabile est, quod naturalis intentio & inclinatio, quæ per se est occulta, ex rerum motibus facile deprehenditur, etenim naturales motus rerum nihil aliud sunt, quam impressiones quædam primi agentis, sunt etiam certa argumenta intenti finis, & ita ex motu grauium & leuium certissime cognoscimus hanc vnã intentionem ut omnia ad loca sua conuenientia ferantur, & per hunc modum inclinationem naturalem ad matrimonium cognoscere possumus: considerandum enim est, quod sicut homo naturaliter diligit seipsum & suam conseruationem, ita etiam naturaliter diligit bonum speciei, quod est excellentius: diligit etiam conseruationem illius, & ita natura duplicem dedit inclinationem, alteram dedit ad sumendum cibum, quoniam hæc actio necessaria est ad indiuidui conseruationem, alteram vero dedit ad generationem, quoniam hæc actio necessaria est ad multiplicationem speciei & conseruationem illius: hæc autem secunda inclinatio maior est, magis enim inclinatur homo ad bonum speciei, quàm ad propriū, quoniam bonum speciei est diuinius, vniuersalius & excellentius, & hac ratione D. Thom. repar. quæst. 60. art. 5. docet, quod angelus maiori inclinatione tendit in dilectionem Dei, quàm in dilectionem propriam; quoniam Deus est bonum vniuersalissimum, & aqua naturali inclinatione magis ascendit sursum propter bonum vniuersi, quàm descendat deorsum propter bonum proprium. Hinc

A fit, quod natura huiusmodi operationibus apposuit delectationem, non ut fierent propter delectationem, sed ut illo condimento subirent operationem cum aliquo detrimento proprio; & maiorem delectationem apposuit operationi, per quam conseruatur species, quæ est signum maioris inclinationis. Vnde in incorruptibilibus in quibus conseruatur species in vno indiuiduo incorruptibili, non est naturalis inclinatio ad tales operationes.

¶ Secundo est aduertendum, quod in animalibus ad generationem nõ sufficit vnum indiuiduum, & ita natura produxit duplex principium, vnum actiuum, aliud verò veluti passiuum. Produxit enim in specie humana virum & foeminam, & quauis Arist. lib. 2. de animalibus cap. 4. & libro. 4. ca. 6. dicat, foeminam esse aliquid occasionatum & detrimentatum naturæ, illud quidem non obstat, quia illud intelligitur, quantum est ex vi agentis particularis; agens enim particulare semper intendit id, quod perfectius est, vir vero aliquid perfectius est in specie humana; nihilominus tamē natura propter bonum speciei intendit etiã foeminam, tanquam principium passiuum generationis. Vnde Genes. cap. 1. & 2. dicitur, quod Deus creauit virum & foeminam; & declarauit illi finem dicens, Crescite & multiplicamini in quo significatur, quod vir & foemina producti sunt à Deo ad generationem, tanquam ad finem.

¶ Tertio notandum, quod autor naturæ non solum intendit producere substantiam hominis, sed etiam producere hominem secundum esse rationale, & secundum modum hominis; autor enim naturæ intendit producere opera perfecta, & deducere illa vsque ad suam perfectionem, qui enim dat formam, dat omnia consequentia ad formam: proles verò humana, præ cæteris infirmior nascitur & magis indiget alieno auxilio, ut dicit D. Tho. hic, & constat experientia, vnde filij hominum magis debent suis parentibus, ut dicit Arist. 8. Ethic. ca. 4. Tria enim accipiunt ab illis, scilicet esse, educationem, instructionem. Igitur coniunguntur vir & foemina, primò ad dandum esse, ad quod non sufficit vnum indiuiduum. Secundò coniunguntur ad educationem, ad quod non sufficit sola foemina, quoniam multa necessaria sunt ad vitæ conseruationem, quæ per solas foeminas geri non possunt. Tertio coniunguntur ad instructionem vitæ secundum esse ratio-

nale, ad quod non sufficit sola foemina, nam requiritur virtus intelligendi & vis corrigendi, quae non reperitur in foemina, sed in viro. Vltimo coniunguntur ad mutua obsequia inter virum & foeminam in domesticis.

¶ His positis probatur prima conclusio. Nam Arist. 8. Eth. ca. 12. & primo Oeconomicorum cap. 3. dicit, quod homo magis est animal coniugale, quam politicum, & quod prima societas, est societas domestica, & coniugalis, à qua omnes societates deriuntur; sed ita est, quod homo habet naturalem inclinationem ad societatem & vitam politicam & civilem & ad cohabitandum in vrbi bus & viculis; & hac ratione homo dicitur animal politicum, ergo multo magis homo naturaliter inclinatur ad societatem domesticam & coniugalem; siquidem est melior & perfectior societas.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam VIpiamus in principio Digestorum lege. 1. tit. de iustitia & iure expresse dicit, quod coniunctio viri & foeminae (quam nos matrimonium appellamus) est ius naturale, ac subinde est secundum inclinationem naturae. Et D. Isidorus lib. 5. Etymolog. cap. 4. (& referatur dict. 1. cap. ius naturale) expresse dicit, quod ius naturale est, quod conuenit omnibus nationibus, vt coniunctio viri & foeminae, ergo matrimonium est ex inclinatione naturali.

¶ Tertio probatur conclusio. Homo habet naturalem inclinationem ad vitam politicam & civilem, nam vt dicit Arist. 3. Ethic. cap. 3. vnicuique inest pars boni alterius, & nemo est, qui non indigeat auxilio alterius & his, quae sunt necessaria ad vitae conseruationem, sed in his, quae sunt necessaria ad vitae conseruationem, quaedam competunt solis viris, quaedam solis foeminis, ergo homo naturaliter habet inclinationem ad vitam coniugalem.

¶ Quarto probatur conclusio. Natura intendit multiplicare speciem & illam conseruare, non solum in esse naturali, verum etiam in esse rationali, vt diximus in notabilibus; sed ad hoc medium, necessarium est matrimonium, ergo matrimonium est ex inclinatione naturae. Probat consequentia. Nam quando est naturalis inclinatio ad finem, est etiam naturalis inclinatio ad medium; praecipue si illud medium habet proportionem cum assequutione finis. Minor vero probatur. Nam quauis per fornicationem & vagum concubitum possit species multiplicari & conseruari in esse naturali, non tamen in esse rationali, vt dicit D. Thom. in

A hoc articulo ad vltimum. ¶ Confirmatur argumentum. Nam ex naturalitate finis colligitur à priori naturalitas mediour, quae necessariam connexionem habet cum illo fine, vt dicit Arist. 2. Physi. tex. 75. sed finis matrimonij est maxime naturalis, ergo etiam ipsum matrimonium, quod est medium necessarium ad talem finem, est naturale.

¶ Quinto probatur conclusio. Homo naturaliter inclinatur ad propriam conseruationem & ad sumendum cibum, quod est medium necessarium ad illam, ergo homo naturaliter inclinatur ad matrimonium, quod est medium necessarium ad conseruationem speciei. Probat consequentia. Nam vt iam supra diximus in notabilibus, homo magis inclinatur ad bonum speciei, quod est vniuersalius; quam ad bonum indiuidui, quod est particulare.

¶ Secunda conclusio. In homine est naturalis inclinatio ad matrimonium ratione propriae differentiae, per quam distinguitur ab alijs animalibus, & etiam aliquo modo ratione generis. Haec conclusio ponitur ad explicandam praecedentem conclusionem & ad declarandum magis in particulari, quomodo matrimonium sit ex inclinatione naturae; & haec conclusio duas habet partes.

¶ Prima pars probatur primo ex doctrina D. Thom. in hoc art. ad primum. Vbi docet quod matrimonium est naturale homini, quia ad illud inclinatur natura, sed completur media te libero arbitrio, sicut actus virtutum dicuntur naturales; in quibus verbis expresse D. Thom. docet, quod homo inclinatur ad matrimonium ratione differentiae; nam ad actus virtutum naturaliter inclinatur homo ratione differentiae, & in solut. ad 1. expresse idem dicit.

¶ Secundo probatur haec pars. Nam homo inclinatur naturaliter ratione propriae differentiae ad conseruationem speciei multo magis, quam ad conseruationem indiuidui, ergo naturaliter inclinatur ratione propriae differentiae ad matrimonium, quod est medium necessarium ad conseruationem speciei. Probat consequentia. Nam eo modo, quo est naturalis inclinatio ad finem, est etiam naturalis inclinatio ad media, quae habent necessariam connexionem cum fine.

¶ Ex hac parte conclusionis sequitur, quod inclinatio naturalis, quae est in homine ad matrimonium, est rationalis, per essentiam vel per participationem, sicut naturalis inclinatio, quae est in homine ad actus virtutum, ratio est, nam ista inclinatio est naturalis homini ratione propriae differentiae, per quam est rationalis

tionalis & distinctus à ceteris animalibus. ¶ Secunda pars huius conclusionis explicatur à D. Thom. in hoc articulo in solutione ad primum argumentum. Nam filiorum procreatio communis est omnibus animalibus, ad quam natura animalis inclinatur, ergo ratione generis aliquo modo est naturalis inclinatio ad matrimonium in homine.

¶ Ex his conclusionibus aperte sequitur, quod simplex fornicatio est peccatum mortale contra inclinationem naturae, vt docet D. Thom. in 2. 2. q. 154. & ratio est aperta ex dictis, nam ex simplici fornicatione regulariter & vt in plurimum & per se loquendo sequitur mala educatio prolis, quibus positus respondetur ad argumenta facta in principio.

¶ Ad primum argumentum dubium esse posset, an haec inclinatio naturalis, quae est in homine ad matrimonium reperitur in singulis hominibus, an vero in vniuersitate & comunitate hominum collectiue. Et quod reperitur solum in comunitate hominum collectiue videtur probari argumento primo facto in hoc dubio. Quod vero haec inclinatio naturalis reperitur in singulis hominibus, videtur probari omnibus argumentis factis pro prima conclusione, omnia enim illa si recte intelligantur, videntur conuincere, quod in singulis hominibus est illa naturalis inclinatio, nam singuli homines naturaliter inclinantur ad conseruationem speciei, & singuli homines inclinantur naturaliter ad vitam politicam, ergo. De hoc tamen dubio dicemus articulo sequenti, vbi declarabimus, an praecipuum de matrimonio obliget singulos homines. Pro nunc probabilius videtur, quod haec inclinatio naturalis sit in singulis hominibus, sicut in singulis hominibus est naturalis inclinatio ad conseruationem speciei. Et ad argumentum in oppositum dicendum est, quod haec inclinatio est necessaria in singulis hominibus, cum conseruatio speciei sit bonum vniuersale, tamen executio huius inclinationis potest impediri propter aliud bonum maius; praecipue quoniam haec inclinatio est rationalis debet exire in actum mediante libero arbitrio, & ita cum non fuerit necessarium ad conseruationem speciei, quod illa inclinatio naturalis exeat in actum in omnibus hominibus, non debet exire. Sit optimum simile. In omnibus hominibus est naturalis inclinatio ad defendendam rempublicam vtcunque, tamen si alij defendunt rempublicam non est necessarium, quod inclinatio naturalis, quae in

mereperitur exeat in actum; non dissimili-

A ter in nostro proposito. ¶ Ad secundum argumentum aliqui autores dicunt, quod matrimonium & virginitas non habent contrarietatem inter se, nam possunt esse simul in eodem subiecto, vt patet in beata virgine, in qua simul fuit matrimonium & virginitas; vnde inclinatio ad matrimonium & inclinatio ad virginitatem non habent contrarietatem inter se. Haec solutio non est bona, & ratio est aperta. Nam inclinatio naturalis, quae est in homine ad matrimonium, ex natura sua ordinatur ad matrimonium consummatum, per quod conseruatur species; nam ex eo, quod conseruatio speciei est secundum inclinationem naturae, colligitur quod inclinatio ad matrimonium est naturalis; quod quidem necessario debet intelligi de matrimonio consummato, matrimonium vero consummatum manifeste repugnat virginitati, & ita inclinatio ad matrimonium & inclinatio ad virginitatem in eodem subiecto videntur habere contrarietatem.

¶ Vnde sit prima solutio, quod vt iam diximus in secunda conclusione omnis inclinatio, quae est in homine, est rationalis per essentiam, vel per participationem; & hoc vltimum dicimus, quia appetitus sensitivus est rationalis per participationem & non per essentiam, & in particulari inclinatio ad matrimonium est naturalis homini ratione vltimae differentiae, & ita omnis inclinatio, quae est in homine ex natura sua debet regi & gubernari per rationem; vnde inclinatio ad matrimonium, cum sit rationalis, naturaliter inclinatur & obligat, quando recta ratio naturalis dictauerit illud esse necessarium ad conseruationem speciei, & tunc conseruare virginitatem non est secundum inclinationem naturalem; cum sit illicitum & contra rectam rationem. Itaque matrimonium & virginitas non semper habent contrarietatem. Est simile. Inclinatio naturalis est in homine ad sumendum cibum propter conseruationem indiuidui, non tamen inclinatur ad sumendum cibum semper, sed ad sumendum cibum, quando recta ratio naturalis dictauerit, illud esse necessarium ad conseruationem indiuidui, & ita in homine possunt esse variae inclinationes ad diuersa bona, quando non habent contrarietatem inter se, & pro tempore quo non habent contrarietatem.

¶ Secunda solutio sit, tenendo, quod inclinatio ad matrimonium solum est in tota

communitate & nō in singulis hominibus, tunc enim dicendum est, quōd in ipsa communitate hominum est latitudo inclinationum naturalium, cum sint homines diuersi, quidam enim inclinatur ad cōtrahendum matrimonium, quod est necessarium communitati; alij verō inclinatur ad virginitatem; alij verō ad alia necessaria ad rem publicam & ita non sunt contrariæ inclinationes, cum non sint respectu eiusdem partis reipublicæ sed respectu diuersarum partiū, quantum sit respectu ipsius politici. Est simile. Calor & frigiditas non habent repugnantiam in eodem homine respectu diuersarū partium hominis.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quōd inclinatio ad matrimonium non est contra honorem parentum, imo parentes maximè desiderant matrimonia filiorum, vt seipos in esse per longum tempus conseruent: ex eo verō quōd maritus nimis diligit uxorem & e contra, non sequitur irreuerentia parentum, vt optimè docet D. Thom. in. 2. 2. quæst. 26. artic. 1. vbi ait, quōd vxor intensius diligitur propter maiorem vnionem, nam sunt veluti vna caro, sed parentibus maior reuerentia exhibenda est, quoniam diliguntur in ratione principij & ratione cuiusdam boni eminentioris.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quōd contemplatio & matrimonium non semper habent contrarietatem, & matrimonium non impedit contemplationem necessariā cuiuslibet in particulari; verum est, quōd est maximè necessarium toti communitati, quod aliqui sint liberi à matrimonio vt melius vacent contemplationi, & ita D. Thom. in artic. 3. ad quartum docet, quōd in ipsa hominum communitate sunt variæ inclinationes propter diuersas conditiones indiuiduantes; vnde aliqui inclinatur ad matrimonium, aliqui verō ad contemplationem; & hoc maximè provenit ex diuina prouidentia, quæ intendit conseruare bonum commune.

¶ Ad quintum argumentum respondetur, quōd post resurrectionem non manebit inclinatio ad matrimonium. Ratio est, nā in hac vita talis inclinatio non est absolute & simpliciter necessaria, sed ex suppositione, supposita corruptibilitate indiuiduorum; post resurrectionem verō non manet talis corruptibilitas, sed erunt omnes sicut angeli Dei, sicut non erit inclinatio ad

sumptionem cibi propter eandem rationem.

¶ Ad vltimum respondetur, quōd ex fine matrimonij colligitur euidenter, quōd vinculum viri & foeminae debet esse indissolubile, quod demonstrabitur infra, & ita nō sufficit, quōd vir & foemina faciant pactum ad certum tempus.

Secundum dubium est, an recte colligatur à Diuo Thom. quōd sit de iure naturali ex eo, quōd est ex inclinatione naturali. Ratio dubij à parte negativa hæc est. Nam multi autores, etiam catholici tenent, quōd in nobis est naturalis inclinatio ad malum, quæ corrigitur per gratiam, ita tenet Altiſiod. lib. 3. cap. 342. Albertus Magnus in. 3. distin. 20. quæstione. 1. Diuus Bonauē. eadem distin. 92. Gabriel quæstione vnica: Magister Victoria relectioe. de homicidio. aliqua ex parte cōsentit cum his autoribus, ergo non valet consequentia, est inclinatio naturalis ad matrimonium, ergo est de iure naturali. Probatum consequentia. Nam ea, quæ sunt de iure naturali sunt bona. ¶ Confirmatur hæc ratio. Nam homo naturali inclinatione magis diligit seipsum, quā Deū, & tamen hoc non est de iure naturali, imo est contra ius naturæ, ergo non valet, est de inclinatione naturali, ergo est de iure naturali. Consequentia est bona, & minor probatur. Nam præcepto naturali tenetur homo diligere magis Deum, quā seipsum. Maior probatur. Nam si homo magis inclinatur naturaliter ad dilectionem Dei, quā sui ipsius, sequitur, quōd ad dilectionem Dei non indigeat virtute superaddita, sed sufficiat inclinatio naturalis volūtatis, sicut sufficit ad dilectionem propriam.

¶ His non obstantibus sit conclusio. Ex eo quōd matrimonium ortum habet ex inclinatione naturali, optimè colligitur, quod sit de iure naturali, & ita colligitur à D. Tho. in hoc articulo implicite & virtualiter, nam cum quærat in articulo an matrimonium sit de iure naturali, respondet, quōd est ex inclinatione naturæ.

¶ Ad cuius expositionem supponendum est, quōd in homine, vt homo est & rationalis nulla est inclinatio naturalis ad malum, nam licet appetitus sensitivus inclinaret, illa inclinatio non esset naturalis homini vt homo est, sed homini, vt animal est, & vt brutum est: inclinatio verō ad matrimonium conuenit homini vt homo est. Imo præbunc supponendum est, quōd nulla est

inclinatio naturalis ad malum. Appetitus enim sensitivus in nobis ex natura sua inclinatur ad bonum, nam ex natura sua est subiectus rationi, & ex ea parte, qua inclinatur ad bonum speciei, semper est bona inclinatio: quōd si aliquando ad malum inclinatur, illud non habet ex natura sua, sed ex defectu subiecti: hoc autem probare pertinet ad. 2. 2. quæst. 26. artic. 3. & quæst. 64. articulo. 5.

est inclinatio naturalis ad malum. Appetitus enim sensitivus in nobis ex natura sua inclinatur ad bonum, nam ex natura sua est subiectus rationi, & ex ea parte, qua inclinatur ad bonum speciei, semper est bona inclinatio: quōd si aliquando ad malum inclinatur, illud non habet ex natura sua, sed ex defectu subiecti: hoc autem probare pertinet ad. 2. 2. quæst. 26. artic. 3. & quæst. 64. articulo. 5.

¶ Hoc posito fundamento probatur conclusio. Omnis naturalis inclinatio est ad bonum, præcipue illa, quæ est secundum rationem & quæ conuenit homini vt homo est, ergo ex eo quod aliquid sit ex inclinatione naturali, præcipue conuenienti homini vt homo est, optimè colligitur, quōd sit de iure naturali, nam est ad bonum: inclinatio verō ad matrimonium est naturalis & conueniens homini, vt homo est, ergo.

¶ Confirmatur argumentum. Nam ius naturale secundum Isidorum loco allegato, est quod conuenit omnibus nationibus, sed id quod est secundum inclinationem naturalem conuenit omnibus nationibus, cum sit eadem natura, ergo est de iure naturali. Vnde ad rationem dubitandi respondetur, quōd nulla est naturalis inclinatio ad malum, præcipue si conueniat homini, vt sic, qualis est illa, quæ est ad matrimonium.

¶ Ad confirmationem respondetur cum Diuo Thoma. 1. parte, quæst. 60. artic. 5. quōd homo & angelus magis inclinatur naturaliter ad dilectionem Dei, quā ad propriam, non tamen sequitur, quōd non sit necessaria virtus ad dilectionem Dei; nam ad ea, ad quæ inclinamur naturaliter, si ardua sint & difficilia, requiritur virtus. Sit exemplum. Probabilis sententia est, quōd videre Deū sit finis naturalis, ad quæ naturaliter inclinamur, & quoniam iste finis arduus est & difficilis, ad illum quærendum necessaria est virtus. Virtus enim ponitur ad vincendam difficultatem: diligere verō Deum super omnia, est aliquid arduum & difficile, includit enim obseruantiam omnium præceptorum, & ideo requiritur virtus in voluntate: imo ad bonum quod est etiam proprium, ad quod naturaliter inclinamur, si arduum sit & difficile in acquisitione requiritur virtus superaddita voluntati. Est exemplum. Nam homo naturaliter inclinatur ad sciendas veritates naturales, tanquam ad bonum proprium, tamen quoniam hoc est arduum & diffi-

le in ipsa executione, ponitur quædam virtus quæ dicitur studiositas ad istum finem consequendum. ¶ Dico secundò, quōd ad diligendum Deum, vt bonum vniuersale, non requiritur aliqua virtus in voluntate, sed ipse homo per naturam suam satis determinatus est ad hoc: requiritur autem virtus in voluntate ad diligendum Deum, vt est bonum particulare, & ita dilectio Dei, vt est quoddam bonum vniuersale manet in dæmonibus & damnatis, in quibus nulla est virtus, sed ipsa natura sufficienter determinata est ad hoc.

ARTICVLVS. II.

¶ Vtrum matrimoniū cadat sub præcepto.

AD SECUNDM sic proceditur. Videtur quod matrimoniū adhuc maneat sub præcepto. Quia præceptum obligat quandiu non reuocatur: sed prima institutio matrimonij fuit sub præcepto vt in litera dicitur, nec vnquam hoc præceptum legitur reuocatum, imò confirmatum Matth. 19. Quod Deus coniunxit homo non separet: ergo adhuc est matrimoniū sub præcepto.

¶ 2. Præterea. Præcepta iuris naturalis secundum omne tempus obligant, sed matrimoniū est de iure naturali, vt dictum est, ergo, &c.

¶ 3. Præterea. Bonum speciei est melius quā bonum indiuidui: quia bonum gentis est diuinius quā bonum vnus hominis, vt dicitur: 1. Eth. Sed præceptū primo homini datum ad conseruationem indiuidui per actum nutritiuum adhuc obligat: ergo multò magis præceptum de matrimonio quod pertinet ad conseruationem speciei.

¶ 4. Præterea. Vbi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet: sed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tempore, nē multiplicatio humani generis cessaret: cum ergo hoc idem sequatur, si quilibet liberè potest à matrimonio abstinere, videtur quod matrimonium sit in præcepto.

¶ Sed contra est quod dicitur. 1. Cor. 7. Qui non iungit matrimonio virginem suam melius facit, scilicet, quā qui coniungit: ergo contractus matrimonij non est sub præcepto. ¶ Præterea, nulli debetur præmium pro transgressionem præcepti, sed virginibus debetur speciale præmium, scilicet, aureola, ergo matrimonium non est sub præcepto.

RESPONDEO dicendum, q natura in-
clinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, sicut ad
id quod est necessariū ad perfectionem vnius: &
talis inclinatio quemlibet obligat, quia naturales
perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo
inclinat ad aliquid q est necessariū multitudini,
& cum multa sint huiusmodi quorū vnū impedit
aliud, ex tali obligatione nō obligatur quilibet ho-
mo per modū præcepti: aliās quilibet homo obliga-
retur ad agriculturam & ad ædificatoriam, & ad
huiusmodi officia, quæ sunt necessaria cōmunita-
ti humanæ, sed inclinationi naturæ satisficit cum
per diuersos diuersa complentur de prædictis. Cū
ergo ad perfectionē humanæ multitudinis sit ne-
cessarium aliquos cōtemplatiuæ vitæ inservire,
quæ maximè per matrimoniū impeditur: inclina-
tio ad matrimoniū non obligat per modum præce-
pti, etiam secundum philosophos. Vnde Theopbra-
stus probat, quod sapienti non expedit nubere.

AD PRIMUM ergo dicendum, q præceptum il-
lud non est reuocatum, nec obligat vnumquemq; ra-
tione iam dicta: nisi illo tempore quo paucitas ho-
minū exigebat, vt quilibet generationi vacaret.

AD SECUNDUM & tertium patet responsio ex dictis.

AD QUARTUM dicendum, quod natura humana
communiter ad diuersa officia & actus inclinatur,
vt dictum est: sed quia est diuersimodè in diuersis
secundum q indiuiduatur in hoc vel in illo, vnū
magis inclinatur ad vnū illorum officiorū, aliud ad
aliud: & ex diuersitate simul cū diuina providen-
tia quæ omnia moderatur, cōuenit q vnus eligat
vnū officium, vt agriculturam: alius aliud, & sic
etiā q quidā eligant matrimonialē vitā, & qui-
dā contemplatiuā, vnde nullū periculū imminet.

SVMMA ARTICVLI.

IN hoc articulo duæ statuuntur conclu-
siones. Prima conclusio. Præceptum ma-
trimonij nunc non debent omnes adim-
plere. ¶ Secunda conclusio. Præceptū ma-
trimonij per aliquos de communitate suffi-
cienter adimpleretur nunc: itaq; licet omnes
non contrahant matrimonium: sufficienter
adimpleretur matrimonij præceptum. Circa
istum artic. ante omnia disputandum erat de
instirutione matrimonij in ratione contra-
ctus naturalis: itaq; dubium est, quando fue-
rit institutum matrimonium secundum istā
rationem. Hoc tamen commodius explica-
bitur in quæstione sequenti, art. 2.

MODO verò vt explicemus literam D.
Tho est vnicum dubium illudq; gra-
uissimum & difficillimum, An sit præce-
ptum de matrimonio absolutè & simplici-
ter loquedo, & videtur vera pars negatiua.

¶ Primò arguitur ex doctrina D. Tho. in
hoc art. vbi expressè docet, q nō est præce-
ptū de matrimonio, quod obliget omnes,
& cōstituit differentiā inter conseruationē
indiuidui per sumptionem cibi, & conserua-
tionem speciei per matrimoniū: nā ad con-
seruationē indiuidui omnes tenentur, ad cō-
seruationem verò speciei non tenentur om-
nes: & argumenta quæ ponuntur in priaci-
pio articuli intendunt probare, q sit præce-
ptū de matrimonio, & soluuntur à D. Tho.
vt videre est in illo, ergo in doctrina illius
non est præceptum de matrimonio.

¶ Secundò arguitur. Nā D. Paul. 1. Cor. 1. Cor. 7.
cap. 7. postquam dixit, vnusquisq; propter
fornicationem suā vxorem habeat, statim
subdit: hoc autem dico secundum indulgen-
tiam, nō secundum imperiū. Ex quibus ver-
bis videtur clarè colligi, q non sit præceptū
de matrimonio. Et in eodem cap. paulo infe-
rius dicit loquens de cōiugatis; Tribulatio-
nem carnis habebunt huiusmodi: & subdit,
ego autem vobis parco. Quibus verbis non
solū significat Paul. q nō sit præceptum de
matrimonio cōtrahendo, verum etiā q non
sit licitū contrahere, cum opus sit indulgen-
tiæ, & quod Paul. parcat cōtrahenti matrimo-
niū, ergo non est præceptū de matrimonio.

¶ Tertio arguitur. Si esset præceptum de
matrimonio, colligeretur ex illis verbis,
Crescite & multiplicamini, Gen. ca. 1. & 9. Gene. cap.
1. & 9.
sed ex illis verbis non colligitur præceptū,
ergo non est tale præceptum. Cōsequencia
est bona, & maior est manifesta ex autorita-
te omnium scholasticorum, qui colligunt
præceptum de matrimonio ex illis verbis.
Minor verò probatur. Tum nam eadē ver-
ba dicta sunt omnibus animalibus, & eodē
tenore verborum, vt constat ex loco citato,
sed respectu aliorum animalium nō habent
vim præcepti, vt constat, nam alia animalia
nō sunt capacia præcepti, ergo neque res-
pectu hominis: tum etiā cū ex illis verbis colligatur
finis matrimonij: finis enim matrimo-
nij est conseruatio speciei, & multiplicatio
illius, præcepta verò nō datur de fine, sed de
medijs, vt habet communis doctrina om-
nium Theologorum, ergo in illis verbis nō
ponitur præceptum.

¶ Quarto arguitur. Consilia Euangelica
nō aduersantur præceptis, vt est certū secun-
dum fidem, sed de fide est, q sit consiliū de
virginitate, ergo non potest esse præceptū
de matrimonio, præcipuè consummatorū,
quod aduersatur virginitati. Cōsequencia
est

1. Cor. 7.

est bona, maior verò est de fide, vt diximus,
& constat ratione, nam præcepta sunt de
bono, consilia verò de maiori bono, ergo nō
possunt habere repugnantiam inter se: nam
maius bonum & minus bonum non contra-
riantur. Minor verò patet ex D. Paulo. 1.
Cor. c. 7. vbi loquens de virginitate, inquit,
consilium autem do. ¶ Confirmatur argu-
mentum. Nam actus virtutum non debent
habere cōtrarietatem inter se, sed virginitas
est virtus, & actus matrimonij est cōtrarius
virginitati, ergo actus matrimonij non est
actus virtutis, ac subinde nō est in præcepto.
Præcepta enim dantur de actibus virtutū.

¶ Quintò arguitur. Sola naturalis propē-
sio ad actū matrimoniale, coniuncta cum
maxima delectatione, quam natura appo-
suit, sufficiens est ad propagandum genus
humanum & illud conseruādum: hoc enim
sufficit ad propagandum & conseruandum
alias species animalium: sed in homine est
naturalis inclinatio & propensio ad matrimo-
nium & ad actum matrimoniale, vt
iam determinatum est in articulo præceden-
ti, ergo non est necessarium apponere præ-
ceptum, sed potius esset superfluum.

¶ Sextò arguitur. Præceptum de matrimo-
nio non est præceptum naturale, neque
est præceptum superadditum naturæ, ergo
non est præceptum. Cōsequencia est eui-
dens, nā omnia præcepta sunt naturalia, vel
superaddita naturæ. Antecedens verò pro-
batur. Et quidem q nō sit præceptum posi-
tium superadditum naturæ, videtur per se
notum ex fine matrimonij, q verò non sit
præceptum naturale, probatur. Nā præce-
ptū de matrimonio non est principium per
se notum in lumine naturali, neque inferitur
ex per se notis per euidenter consequen-
tiam, sed per topicam & probabilē tantum,
ergo nō est præceptum naturale. Cōsequen-
tia est euidens, nam omne illud, quod est de
præcepto naturali, vel est principium per se
notum, vel est cōclusio, quæ inferitur ex per
se notis per euidenter consequentiā. Ante-
cedens probatur, & quoad primam partem
cōstat, quia certissimū est, præceptū de ma-
trimonio non esse primum principium lumi-
ne naturali cognitū: quod verò non sit con-
clusio euidens, probatur. Nam ex hoc prin-
cipio, genus humanū est propagandū, etiā
secundum esse rationale, non est euidens
conclusio, q matrimoniū sit necessariū, sed
tantum conclusio topica & maximè proba-
bilis: potest enim quis dicere, q per vagum

A concubitum potest optimè proles educari,
multi enim generati sunt per vagum concu-
bitum, & tamen sunt optimè educati, ergo
non est conclusio euidens ex per se notis.

¶ Septimò arguitur. Nam si esset præce-
ptū de matrimonio, contineretur in præce-
ptis Decalogi, vel reduceretur ad aliquod
illorum: omnia enim præcepta naturalia in
Decalogo continentur: sed præceptum de
matrimonio non continetur in præceptis
Decalogi, neq; reducitur ad aliquod illorū,
ergo non est præceptum de matrimonio.
Minor probatur. Nam non apparet in quo
præcepto illorum contineatur, vel ad quod
illorum reducat.

¶ Octauò arguitur. Hoc præceptū de ma-
trimonio nō est impositū singulis homini-
bus, neq; toti communitati, ergo nō est tale
præceptū. Cōsequencia est euidens. Ante-
cedens quantum ad primā partem probatur.
Nā D. Paul. 1. Cor. 7. omnibus hominibus
in particulari cōsulit virginitatē cum dicit,
volo omnes vos esse, sicut me ipsum: nam ve-
dicunt ferè omnes Doctores; D. Paul. fuit
virgo, ergo non est præceptum impositum
omnibus hominibus de matrimonio: vir-
ginitas enim repugnat matrimonio: præci-
puè consummato: quoad secundam partem
probatur antecedēs, quoniam communitas
non tenetur ducere vxorem, item nā trans-
gressio aduersatur præcepto, transgressio
autem in singulis hominibus reperitur.

¶ Nonò. Si esset præceptū impositum de
matrimonio singulis hominibus, vel cōmu-
nitati, sequitur, q in aliquo casu, videlicet,
extremæ necessitatis, religiosi, qui etiam ha-
bent votum solenne teneantur ducere vxo-
rem. Cōsequens tamen est falsum, ergo &
illud ex quo sequitur. Sequela probatur.
Nam in tali casu est medium necessariū ad
conseruationem speciei, quod religiosi con-
trahant matrimonium, & hac ratione est im-
positum præceptum de matrimonio, ergo
tenentur ducere vxorem. Falsitas verò con-
sequentiæ probatur. Nam votum solenne
facit hominem inhabilem ad matrimonium
contrahendum, ergo religiosi qui habent
votum solenne, non tenentur in illo casu
matrimonium contrahere.

IN hac difficultate sunt diuersæ senten-
tiæ. Prima sententia est, q non est im-
positum præceptum de cōtrahendo matrimo-
nium: hanc sententiam tenet Metina li-
bro. 4. de continentia, controuersia secūda.
cap. 1. & 6, & hæc sententia nullam habet
probam

Habet om-
nis Theo-
phraasti di-
sputatio ad
uersus nu-
ptias in D.
Hier. lib.
1. epist. cō-
tra Iouin.
tom. 2.

probabilitatem, vt patebit ex sequentibus. ¶ Secunda sententia est huic opposita, & est communis, quod est præceptum de matrimonio, & hæc sententia est vera & tenenda.

¶ Pro cuius explanatione sit prima conclusio. Matrimonium est in præcepto, siue illud præceptum fuerit positum à Deo vt autore naturæ, sicut fuit illud quod dedit ad conseruationem indiuidui, De omni ligno paradisi comedes, siue à Deo vt legislatore ciuili, vt illud quod posuit primis parentibus, ne comederent de ligno scientiæ boni & mali.

¶ In hac conclusione conueniunt omnes Theologi, & colligunt præceptum ex illis verbis, Crescite & multiplicamini, & hanc sententiam tenet Magister in. 4. dist. 26. c. 3. vbi dicit, quod prima institutio matrimonij præceptum habuit. Eandem sententiam tenet D. Tho. in hoc artic. præsertim ad primum argumentum Scotus, quæst. 1. illius dist. Durand. ead. dist. q. 2. Palud. quæst. 3. Magister Soto. q. 1. art. 2. & hanc sententiam tenet omnes expositores D. Thomæ.

¶ Et probatur cōclusio primo. Matrimonium est maximè necessariū ad propagandum genus humanum, vt constat: sed ad finem tam necessariū oportet, quod media sint necessaria & in præcepto, ergo matrimoniū est in præcepto. ¶ Confirmatur argumentum. Nam vt dictum est in articulo præcedenti, matrimonium est ex inclinatione naturæ, & ex consequenti de iure nature propter rationem immediatè dictam, ergo matrimonium est in præcepto. Probatur consequentia. Nam ea quæ sunt de iure naturali sunt in præcepto.

¶ Secundo probatur conclusio. Præceptum est de sumptione cibi in ordine ad conseruationem indiuidui, sed magis necessaria est conseruatio speciei, quàm conseruatio indiuidui, tum quoniam est bonum vniuersalius, & diuinius, tum etiam quoniam conseruatio & multiplicatio indiuiduorum ordinatur ad conseruationem & multiplicationem speciei, ergo etiam est præceptum de matrimonio, per quod conseruatur species. Consequentia est bona, & maior notissima est.

¶ Tertio probatur. Magis necessaria est conseruatio speciei, quàm conseruatio patriæ, nam conseruatio speciei est bonum excellentius & diuinius, quàm conseruatio patriæ, siquidē est vniuersalius: sed vnusquisq; tenetur ex præcepto propriam patriam conseruare, ergo tenetur conseruare speciem

per matrimonium. Sed explicandum est in particulari, quodnam sit præceptum affirmatiuum, vel negatiuum, naturale, vel superadditum naturæ? Et quidem, an sit naturale, vel superadditū naturæ, explicabitur in solutione ad sextum argumentum.

¶ Ad explicandum vero an sit affirmatiuum vel negatiuum, sit secunda conclusio. Præceptum de matrimonio contrahendo est præceptum affirmatiuum obligans semper, non tamen prosemper, sed in casu extremæ necessitatis, vt præceptum de conseruatione indiuidui, & præceptum de conseruatione patriæ, & alia præcepta affirmatiua. In hac conclusione conueniunt omnes Theologi in locis citatis in præcedenti conclusione. Et probatur hæc conclusio tali ratione, nam præceptum illud colligitur ex illis verbis, Crescite & multiplicamini, vt diximus in præcedenti conclusione, sed illa forma loquendi & dicendi explicat præceptum affirmatiuum, vt constat, ergo est præceptum affirmatiuum. Hoc autem est præceptum affirmatiuum, quod obliget semper, non tamen prosemper, ergo. ¶ Et confirmatur argumentum. Nam præceptum de conseruatione indiuidui, quod explicatur illis verbis, De omni ligno paradisi comedere, est affirmatiuum obligans semper & non prosemper, & præceptum de conseruatione patriæ, est affirmatiuum obligans semper, non tamen prosemper, ergo præceptum de matrimonio affirmatiuum, est obligans semper non tamen prosemper, siquidem ordinatur ad conseruationem speciei.

¶ Ex hac cōclusione sequitur, quod post sufficientem propagationem & multiplicationem generis humani præceptum illud de matrimonio non obligat protunc, & ita in lege naturæ, & in lege gratiæ, & in lege scripta post sufficientem propagationem & multiplicationem populi Iudaici non obligat protunc præceptum de matrimonio contrahendo. In hoc corollario conueniunt omnes Theologi citati pro prima cōclusione, & ratio est vnica: nam præceptum de matrimonio, cum sit affirmatiuum, obligat in casu necessitatis, sed in omnibus istis casibus nulla adest necessitas, vt constat, ergo non obligat protunc. ¶ Et confirmatur argumentum. Nam præceptum de largienda elemosyna solum obligat in casu necessitatis, ergo similiter præceptum de matrimonio: in illis autem casibus nulla adest necessitas, ergo non obligat protunc.

Et

Gene. cap. 1. & 9.

Et aduertendum est, quod hæc est potissima ratio propter quam Deus à principio mundi Genes. 1. & post diluuium Gen. 9. promulgauit hoc præceptum dicendo, Crescite & multiplicamini, vt significaret, quod pro illis temporibus obligabat præceptum de matrimonio contrahendo, cum esset maxima necessitas protunc.

Ad argumenta in principio facta respondendum est: ad primū argumentum ex doctrina D. Thomæ responderetur, quod si Doctor Angelicus attentè legatur in toto illo articulo, manifesta est explicatio illius: disputat enim D. Tho. de circumstantia temporis præsentis post propagationem generis humani: itaq; disputatio est, an pronunc obliget illud præceptum de matrimonio contrahendo, & constat aperte ex eo quod statim in principio dicit, videtur, quod matrimonium adhuc maneat sub præcepto: & ita D. Thom. respondet, quod non est præceptum obligans pro circumstantia illius temporis, quando iam erat sufficienter propagatum genus humanum: & non docet, quod non sit præceptum absolute loquendo de matrimonio contrahendo: vnde in solutione ad primum expressè docet, quod in casu necessitatis omnes tenentur contrahere matrimonium. Et hæc est legitima expositio D. Thomæ, de qua plura dicentur in solutione ad octauum argumentum.

¶ Ad secundum responderetur, quod secundum aliquos præceptum de matrimonio solum obligat communitatem, vt postea dicemus, & ideo respectu particularium non est præceptum, neque imperium, vt dicit D. Paul. in loco citato in argumento secundo, & quauis præceptum de matrimonio omnes obliget, obligat tamen pro casu extremæ necessitatis, nam cum sit præceptum affirmatiuum, non obligat prosemper: vnde extra illum casum non est imperium, sed potius est consilium seruare virginitatem. Et ita ad locum D. Paul. dicendum est, quod illud verbum, indulgentia & venia, quam importat, verbum, parco, aliquando significat culpæ relaxationem, condonationem, & remissionem: aliquando verò significat benignitatem, qua quis non rigore, sed blandè se gerit cum aliquo: & in hac vltima acceptione sumitur indulgentia & verbum parco à D. Paul. & non in priori: & ita significat D. Paul. quod matrimoniū in lege Evangelica pertinet ad statum imperfectorum, & dicit quandam relaxationem extra casum necessi-

tatis: non verò significat vitium & culpam. ¶ Ad tertium argumentum responderetur, quod præceptum de matrimonio optime colligitur ex illis verbis, Crescite & multiplicamini: in quibus verbis explicatur præceptum, non quia ibi instituitur præceptum de matrimonio, nam vt dicemus in solutione ad sextum, præceptum de matrimonio est maximè naturale, & ita insitum est mentibus hominum, sed est explicatio naturæ & præcepti naturalis. ¶ Et ad primam probationem in oppositum dicendum est, quod illa verba respectu aliorum animalium non habent vim præcepti, sed significant vehementissimum appetitum naturæ sensitivæ, quoniam omnia animalia non sunt capacia præcepti, respectu verò hominis, qui est capax præcepti, significant impositionem, vel declarationem præcepti, nam vt optime dicit Caiet. in. 2. 2. quæst. 66. art. 1. quando aliquid conuenit naturæ inferiori & superiori, excellentiori modo conuenit superiori, & secundum modum suæ naturæ: sicut homo respectu aliorum animalium, quæ ad ipsum ordinantur, habet dominium, quoniam est capax dominij, alia verò animalia quatumuis superiora, non habent dominium aliorum animalium, quæ ad ipsa ordinantur, quia non sunt capacia dominij: ita in proposito, cum homo sit excellentioris naturæ & capax præcepti, multiplicare speciem & conseruare illam conuenit ei secundum præceptum, non vero alijs animalibus. ¶ Ad secundam probationem responderetur, quod præceptum de matrimonio non est de propagatione generis humani, quæ habet rationem finis, sed de adhibendo medium necessarium ad illam propagationem, scilicet, de matrimonio & de eius vsu: & quauis in illis verbis, Crescite & multiplicamini, videtur positum præceptum de propagatione, quæ est finis, tamen reuera non ponitur, nisi de medio necessario, quod est ibi inclusum implicitè & virtualiter.

¶ Ad quartum argumentum responderetur, quod formaliter loquendo virginitas & matrimonium non habent oppositionem in genere moris, sed in genere naturæ, nam vt diximus, quando matrimonium est in præcepto, virginitas non est in consilio, quando verò matrimonium non est in præcepto, virginitas est in consilio. ¶ Dico secundo, quod virtutes, quæ sunt necessariae ad salutem singulis hominibus, semper habent oppositionem cum vitio, vt patet de charitate, virtutes ve-

ro,

ro, quæ nullam habent necessitatem, nõ est necessarium, quòd habeant oppositionem cum vitio, sed possunt habere oppositionem cum relicta: huiusmodi sunt quædam virtutes, vt virginitas & castitas, de quo vide D. Thomam. 2. 2. quæst. 15 2. art. 3. ad quartum. & 5.

¶ Ad quintum respõdetur, quòd delectatio, quæ est in matrimonio, potius est signum præcepti, sicut delectatio quæ est in sumptione cibi, fuit autem maximè necessariũ præceptum de matrimonio, ne homines desisterent ab usu matrimoni & procreatione liberorum, vel propter fœditatẽ vel propter alia incommoda, quæ affert, salutẽ vel propter alias causas.

Ad sextum argumẽtum dubium est, An præceptum de matrimonio, sit præceptum naturale impositũ à Deo vt autore naturæ, an verò sit præceptum posituum superadditum naturæ impositũ à Deo, vt est legislator ciuilis, & videtur quod non sit naturale.

¶ Primò arguitur argumẽto sexto facto. ¶ Confirmatur illud. Diuisio rerum non est de iure naturali, sed de iure gentium, quoniam non inferitur ex principijs per se notis per euidẽtem consequentiam, sed per topicam & probabilem, quam ferè omnes homines admittunt; ex his enim principijs, pax seruanda est in republica, & agri sunt colendi; multum probabiliter sequitur, ergo diuisio rerum est faciendã; sed eodem modo sequitur, quòd sit contrahendum matrimonium ex eo quòd est conseruanda species humana & propaganda, ergo.

¶ Secundò. Ius naturale non dependet à positio, sed econtra ius posituum dependet à naturali, sed præceptum de matrimonio dependet à iure positio, ergo non est præceptum naturale. Consequentia est euidens, maior probatur, nam vt dicit D. Tho. in. 1. 2. quæst. 95. art. 2. Ius posituum derivatur à iure naturali, & ita ius naturale non dependet à iure positio: item ius posituum vel est per modum conclusionis à iure naturali, vel per modum determinationis, vt ibi dẽm dicit D. Tho. ergo prius natura est ius naturale, quàm ius posituum, ac subinde non dependet ab illo; nam prius non dependet à posteriori. Minor probatur, nam præceptum de matrimonio dependet ex voluntate contrahentiũ & ex conditionibus appõsitis à iure positio, ergo.

¶ Tertio. Ea, quæ sunt de iure naturali

A sunt inuariabilia & immutabilia, sicut natura inuariabilis est & immutabilis, sed præceptum de matrimonio est variabile & mutabile, ergo nõ est naturale. Minor probatur. Nam præceptum de matrimonio à principio obligabat omnes, modo verò non obligat omnes, non enim omnes tenentur contrahere matrimonium, vt dicit D. Thom. in arti. ergo variatum est & mutatum.

In hac difficultate Scotus. 4. sent. dist. 26. quæst. 1. putat, non esse præceptum naturale de matrimonio. In cuius expositio nem sit prima cõclusio. Præceptũ de matrimonio est maximè naturale cũ omni proprietate. Hæc conclusio est ferè omnium Theologorum in. 4. dist. 26. eam tenet Magister Sotus loco supra citato. Et probatur primo. Natura intendit conseruationẽ speciei per matrimonium, sed necessitas mediorum naturalium desumitur ex necessitate finis & naturalitate illius, ergo cũ propagatio speciei sit finis necessarius & naturalis, vt potè à natura intentus; præceptum de matrimonio erit maximè naturale.

¶ Secundo. Præceptũ naturale est de conseruandis indiuiduis per sumptionem cibi, de conseruandis parentibus, innocẽtibus & patria, sed magis necessaria est in natura propagatio speciei & eius conseruatio, quæ fit per matrimonium, & est magis naturalis, vt constat cum sit bonum naturæ excellentius, ergo de matrimonio est præceptum naturale.

¶ Tertio. Si præceptum de matrimonio non est naturale, sequitur quòd tale præceptum sit reuocatum & abrogatum in lege gratiæ, consequens est falsum, ergo. Sequela probatur. Nam omnia præcepta positua legis naturæ, & legis scriptæ cessauerunt & solum perseuerant præcepta naturalia, quæ pertinent ad mores, & præcepta supernaturalia fidei & sacramentorum.

D ¶ Confirmatur argumẽtum. Nam omnia præcepta iuris positui, etiam si sint iuris gentium reuocari possunt per voluntatem humanam principum, sicut ab illa pendent, vt diffinitur in. 2. 2. q. 57. artic. 2. & in. 1. 2. in materia de legibus, ergo si præceptum de matrimonio non est naturale; sequitur, quòd per voluntatem humanam reuocari possit, quod est impossibile.

¶ Sed tota difficultas est; explicare in particulari, quomodo sit de iure naturali. In qua quidẽ re conueniunt omnes Theologi in hoc, quòd præceptũ de matrimonio non est

in hoc, quòd præceptum de matrimonio nõ est principium per se notum lumine naturæ taliter, quòd sit principium primum luminis naturalis, & hoc constat manifestè, nã non est principium primum practicum pertinens ad synderesim. Vnde tota difficultas est; an hoc præceptum ex per se notis per euidẽtem consequentiam colligatur.

¶ In quare Magister Sotus in 4. dist. 26. quæst. 1. artic. 2. videtur dicere, quòd præceptum de matrimonio non est principium per se notum in lumine naturæ, neque ex per se notis colligitur per euidẽtem consequentiam, sed per consequentiam maximè apparentem & efficacem, ita, vt nullus hominum eam neget. Nam inquit, ea quæ sunt de iure naturali sunt in triplici differentia, quædam sunt principia per se nota, vt illa: Bonum est faciendum, malum fugiendum, nulli faciendã est iniuria. Alia sunt quæ ex per se notis colliguntur per euidẽtem consequentiam, vt illud; Nõ est faciendum furtũ, quod euidẽter colligitur ex illo principio; Nulli faciendã est iniuria. Alia sunt quæ non inferuntur per clarissimã consequentiã; sed per consequentiam maximè efficacem; videlicet quòd vfura sit contra iustitiam; & in isto tertio gradu constituit præceptum naturale de matrimonio.

¶ Hæc sententia sic exposita probari potest tali ratione. Nã conclusio quæ inferitur ex vna propositione de fide & altera cognita lumine naturali, maiorẽ certitudinem habet, quàm naturalem, habet enim certitudinem supernaturalem, vt hæc propositio, Christus est risibilis, quod diffinitur in. 1. parte. quæst. 1. art. 5. Et si consequentia tantum habeat certitudinem naturalem, & præmissæ certitudinem supernaturalem, conclusio habet certitudinem supernaturalem. Itaque conclusio potest habere maiorem certitudinem quàm altera præmissarum & quàm bonitas consequentiæ, ergo conclusio quæ inferitur ex principijs per se notis in iure naturæ per consequentiam maximè probabilem & efficacem, maiorem certitudinem habet, quàm probabilem & efficacem; ac subinde habet certitudinem naturalem & pertinet ad ius naturæ. Probatur consequentia. Nam vtrobique est eadem ratio.

¶ Confirmatur argumentum. Propositio fidei pendet ex vna de fide & altera cognita certitudine naturali, imo certitudine morali tantum, vt existimat Magister Canus lib. 6. de locis Theologicis cap. 8. Hæc

A enim propositio: In ecclesia sunt sacerdotes, quæ est de fide, & quòd in Ecclesia sit Eucharistia; pendet ex vna de fide & altera certitudine morali tantum, nam quòd sacerdotes sint ritè consecrati, & habuerint intentionem ad conficiendam Eucharistiam non est certum secundum fidem, sed certitudo morali: item quòd concilium sit ritè congregatum est certum certitudine morali tantum, & tamen ab hac certitudine pendet conclusio fidei: ergo si principia sint per se nota, & consequentia maximè efficax & probabilis, conclusio pertinebit ad lumen naturæ.

B ¶ Aliqui verò alij autores impugnant istã sententiam Magistri Soti tali ratione. Nã in hoc differt ius naturale & ius gentium, quòd naturale inferitur ex principijs per se notis per euidẽtem consequentiam, at verò ius gentium inferitur per consequentiam maximè efficacẽ, & maximè consentaneã naturæ, vt diximus de diuisione rerum, ergo si matrimonium pertinet ad ius naturæ debet inferri per euidẽtem consequentiam. Confirmatur. Nam quæ pertinent ad ius naturæ sunt per se & intrinsecè bona, & opposita intrinsecè mala, ergo vel sunt principia per se nota, vel per euidẽtem consequentiã inferuntur ex principijs per se notis. Et propter hanc rationem cũ sua confirmatione putant isti auctores quod sententia Magistri Soti sit falsa.

¶ Secunda conclusio in huius expositio nẽ. Matrimonij præceptum est de iure naturali taliter quòd inferitur ex per se notis per euidẽtem consequentiam moraliter. Dixi in conclusione moraliter: quoniam consequentia aliqua potest esse euidens euidencia quadam metaphysica & mathematica; potest etiam esse euidens euidencia morali; quæ aliquo modo deficit à ratione euidentiæ, non enim in omnibus exigenda est eadem euidencia. Igitur quæ sunt de iure naturali sunt in triplici differentia. Quædam sunt per se nota: alia verò sunt, quæ ex per se notis inferuntur per euidẽtem consequentiam mathematicè & logicè loquendo. In tertio gradu sunt quæ inferuntur per euidẽtem consequentiam moraliter loquendo, & in isto tertio gradu continetur præceptũ naturale de matrimonio. Hæc conclusio quantum ad hoc quòd debeat inferri per euidẽtem consequentiam est omnium Theologorum, nec in hoc dissentit Magister Sotus. Et probatur prius conclusio quantum ad hoc, ratione & confirmatione horum Doctõrum.

¶ **S**ecundò probatur conclusio. Nam ista propositio, Matrimonia sunt contrahenda; colligitur ex principijs per se notis, & per euidentem consequentiam: ergo est de iure naturali isto modo. Consequentia est bona, antecedens probatur. Nam ista propositio est euidens in lumine naturæ: species humana propaganda est, hæc etiam est euidens in lumine naturæ, species humana debet propagari, vel per matrimonium, vel per vagum concubitum: sed euidens est in lumine naturæ: quòd fornicatio & vagus concubitus est illicitus, vt definitur. 22. q. 154. arti. 7. ergo euidens est, quòd species humana non est propaganda per fornicationem. Ac subinde colligitur euidetè, quòd medium necessarium ad propagationem speciei humanæ est matrimonium: & quòd de illo est præceptum naturale. Et hoc argumentum specialiter habet vim contra rationem Soti. Quòd verò illa consequentia non semper debeat habere euidentiam metaphysicam & logicam: sed sufficiat moralis in nostro proposito, est expressa Soti in nostro casu. Nam consequentiam, quam ipse vocat probabilem, postea vocat moraliter euidentem. Et ita sine causa isti autores reprehendunt illud. Ratio est. Nā non semper est exigenda eadē euidentia in omnibus. In rebus moralibus, moralis & non metaphysica est exigenda. Quando verò inferitur aliquid ex principijs per se notis in rebus moralibus per consequentiam efficacissimā, ita vt nullus hominū eam negare possit, absolute loquendo talis consequentia est euidens; moraliter loquendo, quanuis metaphysicè & logicè loquendo: nō sit euidens. Tale est præceptum de matrimonio, quòd quidem inferitur ex principijs per se notis per consequentiam moraliter euidentem.

¶ Et ad rationem propositam pro sententia Magistri Soti secundum aliquos respondetur, quòd est maxima differentia inter conclusionem Theologicam, quæ inferitur per euidentem consequentiam lumine naturali, vel ex vna propositione certa lumine naturali, & inter conclusionem, quæ inferitur ex principijs per se notis per topicam & probabilem consequentiam. Ratio differentie est. Nam propositio fidei, & lumē naturale conueniunt in certitudine: & ita consequentia euidens lumine naturæ, vel propositio certa lumine naturali, est aptum & dispositū medium ad hoc, quòd certitudo fidei transeat per illud: quanuis talis conclusio nō habeat

A tantam certitudinem sicut est certitudo fidei. Consequentia tamen topica & probabilis, vel propositio topica & probabilis, cum non habeat certitudinem, non est aptum & dispositum medium ad hoc, quòd certitudo luminis naturalis transeat per illud.

¶ Ad confirmationem respondetur, quòd propositio quæcunque de fide non dependet ex aliqua propositione certa certitudine morali, quantum ad assensum fidelis: imò non dependet ex aliqua ratiocinatione: sed immediate sine aliquo discursu debemus credere propter primam veritatem reuelatam. Vnde ad argumenta facta in principio huius dubij respondetur.

¶ Ad primum, quòd est sextū dubij principalis, respondetur, quòd præceptū de matrimonio inferitur ex principijs per se notis per consequentiam euidentem, saltem moraliter, vt iam dictum est. Ad confirmationem respondetur, quòd ius gentium licet inferatur per modum conclusionis: tamen reuera non est conclusio, neq; inferitur per consequentiam efficacissimam & euidentem, moraliter loquendo, ex natura ipsarum rerum absolute loquendo, sed supposito aliquo: verbi causa, diuisio rerum faciēda est, inferitur ex ijs principijs, pax est seruāda in repub. & agri sunt colendi, hoc autem fieri non potest cōmodè supposita malitia hominum, nisi res approprietur, ergo diuisio rerum est faciēda: vbi manifestè apparēt, quòd conclusio nō inferitur ex connexione ipsarum rerum, absolute loquendo. Poterāt enim agri optimè coli, & pax poterat seruari, etiam si res essent communes, si esset restitudo in voluntate. Supposita tamen malitia hominum, hoc nō potest cōmodè fieri, licet absolute posset fieri. Matrimonium verò inferitur, vt necessarium & nullo supposito, sed ex connexione ipsarum rerum: & ita est de iure naturali.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd sicut non est inconueniens quòd causa secunda determinet causam primam: tamen causa prima non dependet à secunda, ita vt accipiat virtutem ab illa: ita ius posituum potest determinare ius naturale: ius tamen naturale non dependet à positiuo, neque accipit virtutem ab illo: sed potius ius posituum dependet à iure naturali & ab illo accipit virtutem. Et ita nō est mirū quòd ius naturale determinetur per voluntatem contrahentium & per leges positiuas Ecclesiæ. Furtum enim est cōtra legem naturæ, & tamen supponit diuisionem rerum, quæ est de

de iure humano, videlicet, de iure gentium: & quòd calix consecratus non sit vendendus, est de iure naturali, & tamen supponit consecrationem, quæ est de iure positiuo & humano.

¶ Ad tertium argumentum aliqui autores existimant, quòd præceptum de matrimonio reuocatum est, & ita dicunt, quòd hoc præceptum à principio mundi obligabat omnes, & similiter post diluuium ante sufficientem propagationem generis humani, cæterum post sufficientem propagationem illud præceptum reuocatum est, ita tenet D. Bonauentura in. 4. dist. 26. quæst. 1. articulo. 3. & A bulensis super caput. 19. Matth. quæstione. 29. ad secundum. ¶ Veritas tamen est, quòd hoc præceptum, cum sit præceptum naturale, neque est reuocatum, nec reuocari potest, nec mutari. Hoc constat manifestè, primò, nam præcepta naturalia sunt immutabilia & reuocari non possunt, & tandiu durant, quantum ipsa natura, vt docet D. Thom. in. 2. 2. quæstione. 94. articulo. 5. sed præceptum de matrimonio, vt iam diffinitum est, est maxime naturale, ergo. ¶ Secundò. Præceptum de matrimonio destinatum est à natura ad propagationem speciei, & si modò essent paucissimi homines, obligaret præceptum de matrimonio, ergo modò etiam obligat, nam ridiculum est dicere, quòd quando adest necessitas est præceptum, & quando nō adest necessitas reuocatur: hoc enim aduersatur stabilitati & perpetuitati naturæ. ¶ Tertio. Præcepta naturalia de iustitia & misericordia, obligant quando non habet homo potestatem reddendi debitum, & quando non sunt pauperes, quibus tribuamus elemosynam, ergo idem erit dicendum de præcepto naturali matrimonij.

¶ Vnde ad argumentum dicendum est, quòd semper obligat & nunquam variatur, verum est, quòd hoc præceptum obligat pro tempore necessitatis, & non obligat pro hunc, inde tamen nō sequitur, quòd præceptum de matrimonio sit variatum & mutatum formaliter loquendo, prout erat præceptum de matrimonio, quanuis aliquo modo appareat mutatum: igitur si consideretur præceptum de matrimonio prout obligabat omnes ante sufficientem propagationem speciei, obligat etiam modò: obligabat enim protunc propter necessitatem, & si modò adest illa necessitas, modo etiā obligaret. Et ex dictis soluitur sextum ar-

A gumentum principalis dubij.

¶ Ad septimum argumentum dubium est, ad quodnam præceptum Decalogi reducatur præceptum de matrimonio. Ad hoc quidam dicunt, quòd reducitur ad præceptum de amore sui, quòd est præuium ad præceptum Decalogi, nam conseruatio speciei oritur veluti ex amore proprio, quo quis desiderat conseruare seipsam in esse, nam cum non possit perpetuò conseruari in indiuiduo, intendit conseruare proprium esse eo modo, quo potest, scilicet conseruando speciem. ¶ Alij verò dicunt, quòd reducitur ad præceptum de non occidendo, nam sicut ille qui in extrema necessitate non succurrit patienti illam, dicitur occidere illum, secundum illud Ambros. Si non pauisti, occidisti, ita qui in extrema necessitate non contrahit matrimonium propter conseruationem speciei, dicitur occidere. ¶ Alij verò dicunt, quòd hoc præceptum reducitur ad præceptum de dilectione proximi, nam conseruatio speciei & illius multiplicatio veluti pertinet ad bonum proximi, & iste modus dicendi videtur probabilior.

AD octauum argumentum dubium est de vniuersalitate huius præcepti, an obliget omnes, & videtur quòd non obliget omnes in particulari. Primò arguitur argumento octauo facto, nam omnibus confulitur virginitas, ergo.

¶ Secundò arguitur ex doctrina D. Thom. in hoc articulo, vbi expressè dicit, quòd hoc præceptum obligat communitatem, & non singulos in particulari, idem videtur docere D. Thom. in 2. quæstione. 152. articulo. 2. ad primum.

¶ Tertio probatur ratione. Nam ea quæ sunt necessaria ad rem publicam, habent inter se oppositionem, vt patet; nam vt iam diximus, ad bonum commune est necessarium matrimonium, est etiam necessaria contemplatio, quæ habent oppositionem inter se, vt videtur dicere Diuus Thomas in articulo, sed in eodem singulari non potest esse inclinatio ad opposita neque præceptum de oppositis, vt manifestè constat, ergo.

¶ Quarto. Sicut in esse naturali est necessaria conseruatio speciei, ita in esse supernaturali necessarium est, quòd sint sacerdotes, & quòd conficiatur Eucharistia, & de vtroq; est præceptū in Ecclesia, secundum illud, Hoc facite in meam cōmemorationē,

sed hoc præceptum non obligat singulos in particulari, sed solum rempublicam Christianam, ergo neque præceptum de matrimonio. Maior est manifesta, minor probatur. Nam nullus in particulari tenetur esse sacerdos, neque conficere Eucharistiam.

In oppositum est. Primò, nam D. Th. in solutione ad primum expressè dicit, quòd in tempore necessitatis obligat singulos in particulari, ergo præceptum ipsum de se singulos obligat, nam licet excusentur pro tempore quo non est necessitas, non tamen pro tempore necessitatis, ergo.

Secundò arguitur. Præceptum de matrimonio est maximè naturale, ut diffinitum est, sed naturalia communia sunt habentibus naturam, naturale enim dicitur, ut derivatur à natura, ergo obligat singulos in particulari. **C**onfirmatur primò. Nam inclinatio ad conseruationem speciei, communis est omnibus hominibus, magis enim inclinatus homo ad conseruationem speciei quam ad propriam, ergo præceptum de matrimonio singulos homines obligat. **S**ecundò confirmatur. Omnes homines in particulari habent ab ipsa natura principia proxima & immediata ad conseruandam speciem, & ad contrahendum matrimonium, ergo signum maximum est, quòd illud præceptum obligat omnes, siquidem natura fuit prouida in hac re, tanquam in re maximè necessaria.

Tertio. Præceptum de conseruanda patria singulos obligat in particulari, ergo etiam præceptum de matrimonio, quod ordinatur ad propagationem speciei. Antecedens est notum, consequentia vero probatur. Nam magis necessaria est propagatio speciei & conseruatio generis humani, quàm conseruatio patriæ, & præceptum de conseruatione patriæ destinatum est & ordinatum ad bonum commune, sicut præceptum de matrimonio.

Quartò. Nam præceptum de matrimonio, ut iam supra diximus, est præceptum affirmatiuum, præceptum verò affirmatiuum est de actu singulari: sed actus singularis exigit singulare subiectum, ut constat, ergo præceptum de matrimonio respicit singulare subpositum & non communitatem. **E**t cõfirmatur argumentum. Nam omni præcepto contrariatur transgressio, ut constat, sed huiusmodi transgressio non potest esse subiectum tota communitas, sed suppositum particulare, ergo etiam suppositum

A particulare est subiectum obligationis præcepti. Minor probatur. Nam si communitas esset primum subiectum, ad singulos homines pertineret peccatum.

In hac difficultate & propter hæc argumenta pro vtraque parte posita, sunt varia sententia inter Doctores. Prima sententia est Magistri Soti in. 4. dist. 26. quæst. 1. art. 2. quam etiam sequuntur multi Thomistæ, quæ asserit, quòd hoc præceptum de matrimonio non obligat omnes in particulari, sed totam communitatem & rectores illius. Ad cuius expositionem aduertit cum D. Thom. in hoc articulo, quòd ea quæ sunt necessaria, sunt in duplici differentia: quædam sunt necessaria propter conseruationem indiuidui, ut sumere cibum, quædam verò sunt necessaria ad communitatem, ut agricultura & ars edificandi, & aliæ multæ artes. Ea quæ sunt primi generis præcipiuntur cuilibet in particulari quilibet enim in particulari tenetur sumere cibum ad conseruationem propriam. Ea verò quæ sunt secundi generis non obligant singulos in particulari, sed communitas adstringitur illo præcepto: & ita est præceptum in communitate de ordine, & de conficienda Eucharistia. Dicunt ergo isti autores, quòd præceptum de matrimonio, est præceptum secundæ classis, & ita non obligat omnes in particulari, sed rempublicam in communi: & hanc sententiam videtur tenere Caietan. in. 2. 2. quæstione. 152. articulo. 2. Durandus in. 4. distinctione. 26. quæstione. 1. Scotus in eadem distinctione quæst. 1.

Secunda sententia est aliquorum Thomistarum, & est affinis præcedenti, & consistit in tribus dictis. Primum dictum est, quòd præceptum de matrimonio, primò & per se obligat publicam potestatem. Et ratio huius dicti est, nam finis matrimonij est bonum commune, sed publica potestas per se respicit bonum commune, ergo præceptum de matrimonio per se obligat publicam potestatem: & ita dicunt, quòd primo parenti simul imposita sunt duo præcepta, alterum de tuenda & conseruanda vita propria, alterum de conseruanda specie: & illud primum præceptum impositum est Adæ tanquam singulari supposito, secundum verò impositum est illi, tanquam principio generis humani, & tanquam potestati publicæ, & ita potestas publica tenetur iura matrimonij illæsa seruare & coniugatos suis

suis fauoribus prosequi, & si necessarium fuerit, ad matrimonium compellere. **S**ecundum dictum est, quòd post multiplicationem generis humani, etiam si nullam diligentiam de nouo adhibeat, potestas publica excusatur, à transgressione huius præcepti. Ratio huius dicti est, quia finis naturæ obtinetur per voluntatem particularem liberam, sicut ego excusor à præcepto elemosynæ respectu alicuius pauperis, si aliquis alius præuenit largiendo illi elemosynam. **T**ertium dictum est, quòd illud præceptum de matrimonio obligat etiam particulares homines secundario, vel quando genus humanum redactum fuerit ad minimam paucitatem, vel quando id præceperit rationabiliter publica potestas, nam sicut publica potestas tenetur providere reipublicæ de militibus & alijs officijs necessarijs, & si non essent, qui sponte se offerrent, posset princeps particulares ciues ad id compellere, & ipsi tenerentur obedire: ita etiam potest publica potestas compellere ad matrimonium quando opus fuerit, & ipsi tenentur obedire, & secundum istam sententiam posset responderi ad argumenta facta, quæ militant contra illam, ut postea dicemus.

Tertia sententia est aliquorum etiam Thomistarum, quòd hoc præceptum de matrimonio obligat singulos in particulari. Ad cuius rei expositionem est aduertendum, quòd functiones & officia publica, quæ ordinantur ad bonum publicum, sunt in duplici differentia. Quædam sunt ad quæ non habet homo principia proxima & immediata, sed tantum habet principia remota, ut patet in omnibus artibus & in omnibus scientijs, ad quas non habet homo principia proxima & immediata à natura, sed habet homo principium remotum, scilicet rationem: ad agriculturam enim & ad militiam non tribuit natura, nisi rationem quæ est principium remotum. Alia vero sunt officia publica ad quæ habet homo ab ipsa natura principia proxima, & immediata & non solum remota. V. g. ad defendendam rempublicam, ut cunq̄ue habet homo à natura principium proximum, habet enim robur naturale & fortitudinem naturalem, neruos & lacertos, &c. & inter hæc secunda officia annumeratur actus matrimonialis ad quem habet homo ab ipsa natura proxima & immediata principia: & hac ratione dicunt, quòd præceptum de matrimonio obligat singulos in particulari. Ratio

A est, nam præcepta illa, quæ dantur de actionibus ad quas habet homo proxima & immediata principia, obligant singulos in particulari, nam illud bonum ad quod obligat tale præceptum, est magis intimum & necessarium ipsi naturæ & reipublicæ, cum ipsa natura, quæ maximè prouida est, & non deficit in necessarijs, dederit proxima & immediata principia; & propter oppositam rationem præcepta quæ dantur de officijs, primi generis, non obligant singulos in particulari, sed rempublicam in communi.

Conclusio sit. Prima sententia est probabilis: secunda verò probabilior: tertia verò omnium probabilissima. Hæc conclusio habet tres partes. Prima pars probatur auctoritate Doctorum, qui illam tenent, & argumentis factis primo loco, quæ probabiliter habent. **S**ecunda verò pars probatur aliquibus argumentis factis secundo loco & rationibus factis pro dictis illius sententiæ & auctoritate Doctorum, qui illam tenent. Et secundum istam sententiam dicendum est, quòd nihilominus in omnibus hominibus est naturalis inclinatio ad contrahendum matrimonium, quauis non omnes in particulari teneantur contrahere matrimonium, quoniam ista inclinatio consequitur sensum tactus, qui est communis omnibus indiuiduis, & præcipue quoniam ordinatur ad maximum naturæ bonum, & ita quibusdam defertur, ut instrumentum operis: alijs verò ad exercitium virtutis, & sic nihil est superfluum in natura. **T**ertia verò pars probatur auctoritate Doctorum, qui illam tenent, & argumentis factis secundo loco, quæ probabilissima sunt, & præcipue fundamento posito in explicationem huius sententiæ, ex quo deducitur probabilissimum argumentum pro illa sententia, & hæc sententia tenenda est.

Vnde ad argumenta facta primo loco respondetur. Ad primum argumentum quod est octauum principalis dubij, respondetur, quòd præceptum de matrimonio semper obligat omnes, non tamen pro semper, sed pro tempore necessitatis, & ita pro illo tempore quo non obligat omnes, D. Paul. omnibus consulit virginitatem. **S**ecundò respondetur, quòd illud testimonium D. Paul. intelligendum est de voluntate antecedenti ad istum sensum, quantum est ex me & ex parte mea vellè, si possibile esset, omnes seruare virginitatem: ad eum modum, quo explicatur illud testimo-

nium. 1. ad Timot. cap. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, de voluntate antecedenti.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod D. Tho. in artic. loquitur de circumstantia temporis presentis, quādo iam est sufficienter propagatum genus humanum, vt iam supra diximus, & ita D. Tho. in solutione ad primum, dicit, quod tempore necessitatis omnes obligat: & ad locum adductum ex. 2. 2. respondetur, quod ibi D. Tho. loquitur de officijs publicis ad quę non habet homo proxima & immediata principia, sed solum remota.

¶ Ad tertium respondetur, quod ea quę sunt necessaria reipublicę, ad quę non habet homo proxima & immediata principia, habent oppositionem inter se, & ita nō est vniuersalis inclinatio in omnibus hominibus ad illa, sed est diuersa inclinatio in diuersis hominibus pro varietate indiuiduorum & conditionum indiuiduantium: illa verō, ad quę habet homo proxima & immediata principia, sunt maximē intima naturę & maximē necessaria, & ita est vniuersalis inclinatio in omnibus hominibus, & est præceptum obligans omnes pro tempore necessitatis, & pro illo tempore non habet oppositionem cum aliquo.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod præceptum de ordine & de conficienda Eucharistia non obligat omnes, sed solum reipublicam, & rectores illius, quoniam est de bono communi, ad quod homo etiam eleuatus ad esse gratiæ nō habet proxima & immediata principia, cæterum ad conseruationem speciei habet homo proxima & immediata principia, & ita bonū matrimonij in esse naturali, est magis necessarium, quā aliud bonum quod intenditur per præceptū de ordine, & de conficienda Eucharistia in esse supernaturali gratiæ.

¶ Ad rationem pro primo dicto secundę sententię respondetur ex dictis in argumentis præcedentibus, & insuper dicendum est, quod ad solam publicam potestatem pertinet bonum commune, quatenus bonum publicum est, & quatenus est bonum reipublicę: bonum autem speciei, quod intenditur per matrimonium, non solum est bonū publicum & bonum reipublicę, sed etiam est bonum particularium, & ita magis inclinatur particularis homo ad bonum speciei, quā ad bonum indiuidui. Et ex dictis in hoc dubio colligitur aperte, quod inclina-

tio ad matrimonium, quę est naturalis, vt diximus in artic. præcedenti, est in omnibus hominibus, multo magis quā inclinatio quę est ad conseruationem propriam.

AD nonum argumentum dubij principalis, dubium est, An si tantum essent religiosi in mundo tenerentur contrahere matrimonium ad conseruandā speciem. Et quidem casus, moraliter loquendo, non est possibilis, si tamen possibilis esset, videtur, quod tenerentur ducere vxores, nam vt diffinitū est, præceptum de matrimonio obligat singulos, etiam in particulari, ergo religiosi in casu necessitatis tenentur contrahere matrimonium.

¶ Secundō. Omnes religiosi tempore necessitatis tenentur defendere reipublicam, sed propagatio generis humani, quę fit per matrimonium, est magis necessaria, quā defensio reipublicę, vt sæpē dictum est, ergo ad illam tenentur etiam religiosi.

¶ Tertio. Votum solenne religionis factū est hac implicita conditione, si aliud non fuerit necessarium ad propagationem generis humani, ergo tenentur contrahere matrimonium. Consequentia patet, antecedens probatur. Nam est præceptum naturale de contrahendo matrimonium obligans omnes & tempore necessitatis, ergo virtus religionis, quę perficit naturam & non destruit, debet obligare hac implicita conditione: aliās destrueret naturam.

¶ In oppositum est primō. Nam si essent coniugati steriles in orbe nō possent dissoluere primum matrimonium, & contrahere aliud, ergo neque religiosi possunt ducere vxores. Probatur consequentia. Nam sicut per primum matrimonium traditi sunt, & hac ratione non licet contrahere matrimonium secundum, ita similiter per votum solenne religionis traditi sunt Deo totaliter, ergo non licet contrahere matrimonium.

¶ Secundō. Solennis professio facta est sine aliqua implicita conditione, sed absolute & simpliciter, ergo non possunt contrahere matrimoniū in illo casu. Probatur consequentia. Nam si donatus est absolute & simpliciter Deo, nō potest homini donari. Antecedens in quo est difficultas probatur. Nam quādo adest extrema necessitas, ego possum tradere totam meam substantiam alicui sine aliqua conditione implicita, vel formali, & si postea fuerit extrema necessitas excusor à præcepto eleemosynę, ergo idem erit in nostro casu, cum iam tradide-

rit seipsum Deo, & non sit necessariū apponere aliquam conditionem.

¶ In hac difficultate propter varia argumenta, sunt diuersę sententię inter Doctores. Prima sententiā asserit, q̄ religiosi tenentur in illo casu contrahere matrimonium. Hanc sententiā tenet Magist. Sotus loco citato, & Magist. Victoria relectione de matrimonio. Durand. verō dist. 36. q. 2. existimat, q̄ in illo casu religiosi nō tenentur contrahere matrimonium, quia existimandum esset, q̄ tunc iam esset numerus prædestinatorum completus, & quod adest iam finis mundi, quę ratio (vt optimē docet Magist. Soto) non est bona, quoniā non possumus scire, quando sit vltimū tempus, & quando sit completus numerus prædestinatorum, quoniam de illo die nemo scit, neque filius hominis: eandem tenet Palud. quæst. 2. alia ratione, nā votum quod autoritate Dei fit, sine eius reuelatione non debet violari.

¶ Conclusio sit. Prima sententiā est probabilis, secunda verō videtur probabilior. Prima pars probatur autoritate Magist. Soti & Victoria & argumentis primo loco factis. Secunda verō pars probatur argumentis factis secundo loco, quę probabiliora sunt. Vnde ad primum argumentum in oppositū respondetur, q̄ præceptum naturale de matrimonio obligat omnes in extrema necessitate, omnes, inquam, qui possunt subuenire illi necessitati, illi verō qui habent votum solenne religionis, sunt impediti, traditi omnino Deo, & se castrauerunt propter regnum Dei, sicut in extrema necessitate præceptum de eleemosyna obligat illos, qui habent facultatem subueniendi.

¶ Ad secundum respondetur, q̄ ad defensionem Reipub. religiosi nō sunt impediti, nec illud est contra suā professionem, & ideo tenentur in casu necessitatis: ad vsum verō matrimonialē sunt impediti per votū solenne religionis, nā illi aduersat traditioni, & ideo in nullo casu possunt contrahere matrimoniū.

¶ Ad tertium respondetur, quod votum solenne non est factum aliqua posita conditione formali, vel implicita, sed absolute & simpliciter, & sine conditione traditus est, neq; est necessarium, q̄ votum solenne fiat mediante aliqua conditione, sicut nec donatio bonorum temporalium, vt iam dictum est, illi verō qui non sunt religiosi, licet habeant votum castitatis, vt clerici qui ordinati sunt ordinibus maioribus, tenentur in illo casu contrahere matrimonium.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum actus matrimonij sit licitus.

D TERTIVM sic proceditur. Videtur quod actus matrimonialis semper sit peccatum. 1. Corin. 7. Qui nubunt sint tanquam non nubentes, sed non nubentes non habent actum matrimonialē, ergo etiam nubentes peccant in actu illo.

¶ 2. Præterea. Isai. 59. Iniquitates nostrę diuiserunt inter nos & Deum nostrum: sed actus matrimonialis diuidit hominem à Deo: vnde Exo. 16. præcipitur populo qui debeat Deū videre, quod nō accederent ad vxores suas. Et Hiero. dicit, q̄ in actu matrimoniali Spiritus sanctus prophetarum corda non tangit, ergo est iniquitas.

¶ 3. Præterea. Illud quod secundum se est turpe, nullo modo potest bene fieri: sed actus matrimonialis habet concupiscentiam adiunctam quę semper est turpis, ergo semper est peccatum.

¶ 4. Præterea. Nihil excusatur, nisi peccatum: sed actus matrimonialis indiget excusatione per bona matrimonij, vt Magister dicit: ergo est peccatum.

¶ 5. Præterea. De similibus semper idem est iudiciū: sed concubitus matrimonialis est eiusdem speciei cum actu adulterij, quia ad idem terminatur, scilicet speciem humanam: ergo cū actus adulterij sit peccatum, & actus matrimonij similiter:

¶ 6. Præterea. Superfluitas in passionibus corrumpit virtutem: sed semper in actu matrimoniali est superfluitas delectationis, adeo quod absorbet rationem, quę est principale hominis bonū. Vnde Philosophus dicit. 7. Ethic. c. 14. Quod impossibile est hominem aliquem in ipsa intelligere: ergo actus matrimonialis semper est peccatum.

S E D contra. 1. Corin. 7. dicitur; Virgo si nubat non peccat. & 1. Timoth. 5. Volo iuuenelas nubere & procreare filios: sed procreatio filiorum non potest esse sine carnali coniunctione: ergo actus matrimonialis non est peccatum, aliās Apostolus non voluisset illud. ¶ Præterea. Nullum peccatum est in præcepto: sed actus matrimonialis est in præcepto. 1. Corin. 7. Vxori vir debitum reddat, ergo non est peccatum.

R E S P O N D E O dicendum, quod supposito quod natura corporalis sit à Deo bona instituta, impossibile est dicere, quod ea quę pertinent ad conseruationem naturę corporalis & ad quę natura inclinatur, sint vniuersaliter mala: & ideo cū inclinatio sit naturę ad proles procreationem, per quam natura speciei conseruatur, impossibile est dicere, q̄ actus quo procreatur proles sit

Ibi, Fuerūt autem.

vniversaliter illicitus: vt in eo medium virtutis inueniri non possit, nisi ponatur secundum quorūm dāni insaniam, quōd res corruptibiles creaturę sunt a malo Deo: ex quo fortē derivatur quōd in litera tangitur, & idē est pessima hęresis.

AD primum ergo dicendum, quōd Apostolus in verbis illis non prohibuit matrimonij actū: sicut eorum possessionem cū dixit, qui vtuntur hoc mundo sicut quasi non vtentes, sed in vtroque fruitionem prohibuit, quōd patet ex ipso modo loquendi. Non enim dixit, sicut non vtentes vel non habentes, sed quasi non vtentes vel non habentes.

AD secundum dicendum, quōd Deo coniungimur & secundum habitum gratię, & secundum actum contemplationis & amoris. Quōd ergo prima coniunctionem separat, semper est peccatum, non autem quōd secundam: quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animum distrahit, vt actu Deo coniungi non sit idoneus: & hoc precipue accidit in carnali coniunctione, in qua detinetur mens propter delectationem intensam. Et propter hoc illis quibus competit diuina contemplati aut sacra tractare, indicitur pro tempore illo abstinentia ab vxoribus: & secundum hoc etiam dicitur, quōd Spiritus sanctus quantum ad actum reuelationis secretorum, nō tangebatur mētes Prophetarum in vsu matrimonij.

AD tertium dicendum, quōd turpitudine illa concupiscentię quę actum matrimonialem semper comitatur, non est turpitudine culpę, sed pęnę ex peccato primo proueniens: vt scilicet inferiores vires & membra corporis rationi non obediant. Et propter hoc ratio non sequitur.

AD quartum dicendum, quōd illud proprie excusari dicitur, quōd aliquam similitudinem mali habet, & non est malum, vel tantum quantum apparet: quia quędam excusantur a toto, quędam a toto: & quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiscentię habet similitudinem actus inordinati: idē pro bono matrimonij excusatur vt non sit peccatum.

AD quintum dicendum, quōd quauis sint speciē natura idē, tamen differunt in speciē moris, quam vna circumstantia variat, scilicet, accedere ad suam vel non suam: sicut etiam occidere hominem per violentiam vel per iustitiam facit diuersam speciē moris, quauis sit vna speciē natura: & tamen vnū est licitum, aliud illicitū.

AD sextum dicendum, quōd superfluitas passionis quę virtutem corrumpit non solum impedit rationis actum, sed tollit rationis ordinē, quōd non facit delectationis intensio in actu matrimoniali: quia est tunc non ordinatur homo, tamen ratione est præordinatus.

SVMMA ARTICVLI.

IN hoc articulo conclusio D. Thom. est affirmatiua. Circa quem articulum, An vsus matrimonij & actus illius sit peccatum, & videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur ex D. Paulo. 1. Corin. 7. vbi loquēs de matrimonio & eius vsu dicit, quōd non est secundum imperium, sed secundum indulgentiam: in quo verbo D. Paul. significat, quod matrimonium & eius vsus habeant rationem peccati: & D. Aug. lib. de bono coniugali cap. 10. legit, veniam, loco illius verbi, indulgentiam, venia autem non debetur, nisi pro peccato, ergo. & in eodem cap. postquam D. Paul. tribuit licentiam contrahendi matrimonium, subdit, Ego autem vobis parco, ergo præsupponitur culpa.

Secundo ex doctrina Diui Thomę ad secundum, vbi D. Tho. dicit, quōd vsus matrimonij impedit charitatem, non quidem secundum habitum, sed secundum actum, sed nihil est impedimentum actus charitatis, nisi peccatum, saltē veniale, quōd quidem impedit feruorem charitatis, ergo.

Tertio. In vsu matrimonij homo sciens & volens priuat se vsu rationis, saltē per aliquod breue tempus, quōd supponimus, vt certū, ergo talis vsus est intrinsecē malus.

Probatur consequentia. Nam idē ebrietas est intrinsecē mala, quoniam in illa homo sciens & prudens priuat se vsu rationis, vt docet D. Tho. 2. 2. q. 150. art. 2. Quōd si quis dicat, quōd in ebrietate priuat se vsu rationis ex immoderata vini delectatione, in vsu verō matrimonij ex moderato amore propagandę speciē humanę, Cōtra saltim sequitur, quod vsus matrimonij propter delectationem, sit mortale. Consequens est falsum, ergo. Sequela probatur. Nam talis vsus non ordinatur ad finem matrimonij.

Confirmatur. Qui inebriant se ad vitandā fęuitiam tyranni, peccant mortaliter, etiā si illud faciāt ex causa honesta, quoniam priuant se vsu rationis, ergo similiter actus matrimonij erit peccatum mortale, etiam si fiat propter honestam causam conservandę speciē, siquidem priuant se vsu rationis.

Quarto. Tanta fęditas inest actui matrimoniali in ordine ad suā, sicut in ordine ad aliēnā, ergo si vsus matrimonialis cū aliēna est peccatum mortale, ita vsus matrimonialis cū propria. Antecedens videtur notum, consequentia patet. Quōd si quis dicat, quod vagus cōcubitus per se habet malam educationem prolis, licet aliquando habeat bonam.

1. Cor. 7.

bonam. Contra sequitur, quod vsus matrimonialis, neque intrinsecē sit bonus, neque intrinsecē sit malus, sed indifferens, sicut negotiatio vel pluralitas beneficiorū. Cōsequēs est falsum, ergo. Sequela probatur. Nā ex vsu matrimoniali aliquando sequitur bona educatio prolis, aliquando verō mala, vt patet.

In hac difficultate, & vt explicuimus literam D. Tho. aduertendum est, quod in matrimoniis duo sunt, videlicet, contractus coniugij, quōd perpetuo vinculo ligantur ad generationem carnalem, & vsus ipse matrimonij, qui nihil aliud est, quā copula carnalis: & de vtroque fuerunt errores temporibus antiquis. Nam, Marcion & Tatianus attendentes ad turpitudinē, quę inest actui coniugali, & ad depressionem mentis dixerunt, matrimonium esse illicitum, Louinianus verō incidit in contrarium errorem, docuit enim matrimonium a quādam esse virginitati, Lutherus incidit in maiorem insaniam dicens, quōd Deus dabat maiorem gratiam coniugibus, quā virginibus. Vnde D. Hieronimus insurgens contra illum lib. 1. contra Iovin. adeo extollit virginitatem, vt visus sit prohibere matrimonium fidelibus, propter quam causam D. Hieron. edidit correctoriū pro libris contra Iovin. & D. Aug. hoc intel ligens, primo cōposuit lib. de bono coniugali, & constituit nuptias in suo gradu, postea verō edidit librum de sancta virginitate, vt asserit. 2. lib. retract. cap. 22.

Prima conclusio. Contractus matrimonij licitus & sanctus est secundum fidē. Probatur hęc conclusio primō. Nam id quod Deo autore institutū est, licitum est & sanctum, sed matrimonium est a Deo institutum, ergo licitū est & sanctū. Maior est nota, minor probatur ex Scripturę locis. Nā Gen. ca. 1. & 2. narratur, quōd Deus eduxit Euam ab Adam & cōiunxit illos, quam historiam refert Christus Matth. 19. & interpretatur de matrimonio dicens, Quos Deus cōiunxit, homo non separet.

Secundo probatur ex multis locis sacre Scripturę, in quibus ponuntur cōditiones & leges de matrimonio, vt de suscitando semine fratris: & ad Rom. 7. Mulier viuente viro alligata est legi viri. Et. 1. Cor. 7. Virgo si nubat nō peccat. Et. 1. ad Tim. 4. loquens Paul. in particulari de his hęresibus dicit, quod est doctrina dęmoniorū prohibentiū nubere, &c. & idē habetur cap. 5. ergo cōtractus matrimonij licitus est & sanctus, aliās enim in sacris literis nō cōstituerent leges de illo.

Gen. ca. 1. & 2.

Matth. 19.

Roman. 7.

1. Cor. 7.

1. ad Tim. 4. & 5.

Tertio. Si contractus matrimonij non esset licitus, & sanctus Christus Dominus sua pręsentia, & primo miraculo non decorasset matrimonium, vt legitur Ioan. cap. 2. ergo euidentis argumentū est, quod matrimonium sit licitum & sanctum.

Quarto probatur conclusio ex consensu vniversalis Ecclesię ab orbe cōdito, vsq; ad nostra tempora, semper enim iudicatum est in Ecclesia, quod contractus matrimonij licitus est & sanctus, ergo.

Quinto probatur ex diffinitione Ecclesię, nā ita diffinitur in Concilio generali Lateranensi sub Innocen. III. & vt refertur cap. Firmiter. de summa Trinit. & fide cathol. & in Concilio Florent. in decreto de sacramentis. & in Concilio Trident. Sessio. 24. in doctrina de sacramento matrimonij. Et cōfirmatur argumentum ex consensu omnium Sanctorū & scholasticorū, nullus enim est, qui oppositū doceat.

Sexto probatur ratione. Nā Christus Dominus cōtractū matrimonij eleuauit ad rationem supernaturalem sacramenti, quōd est certū secundum fidē, vt dicemus quęst. sequenti: tamē absurdum est dicere, quod Christus Dominus assumpsit, vt instrumentum nostrę iustificationis, aliquid illicitum & peccatum, ergo contractus matrimonij non est illicitus & malus.

Vltimo probatur omnibus argumentis quibus in duobus artic. precedentibus probauimus, matrimonium esse ex inclinatione naturę, & in pręcepto naturali, ex hoc enim aperte colligitur, matrimonium esse licitum & sanctum: nam id quod est ex inclinatione naturali & in pręcepto, debet esse licitum & sanctum: aliās enim natura inclinet ad malum, & Deus præciperet aliquod peccatum, quōd est absurdissimum.

Secunda conclusio. Vsus etiā matrimonialis licitus est. Hęc cōclusio probatur primō. Nā in sacris literis aperte significatur, quod vsus matrimonialis sit licitus & sanctus: nam. 1. Cor. 7. dicitur & præcipitur, quod vir vxori debitum reddat, ergo illud est licitū, siquidē præcipitur: & 1. ad Tim. 5. dicit Paulus, Volo iuenculas nubere & procreare filios: quōd quidē fieri nō potest sine vsu matrimoniali: & ad Hebr. 13. dicitur. Honorabile cōubiū, & thor. immaculatus, ergo.

Secundo probatur cōclusio omnibus argumentis factis pro prima conclus. omnia enim illa probāt, quod vsus matrimonij sit licitus, nā cōtractus matrimonij ex natura sua ordinatur ad vsu matrimonij, ergo si contractus

Ioan. 2.

B.

C.

D.

1. Cor. 7.

1. ad Tim.

cap. 5.

Ad Hebr.

13.

ipse licitus est & sanctus, vsus erit licitus & sanctus.

¶ Tertio probatur. Nam hæresis est dicere, quod omnis actus per quem species humana procreatur & cõseruatur, sit illicitus: sed vsus matrimonij est actus per quem species humana procreatur & cõseruat, ergo.

Vnde ad argumenta in principio facta respondetur. Ad primum argumentum respõdetur primo, quod vt dicit August. loco citato in argum. secundũ Apostolum vsus matrimonij tũc est peccatum, quando quis propter concupiscentiã accedit ad mulierem. ¶ Secundo respondetur & multo melius, qd vt supra dictum est, in illo verbo indulgentia, vel venia, nõ explicatur aliqua remissio peccati, sed quod status matrimonialis sit minus bonũ, quã status virginitatis, & quod sit status imperfectorum.

¶ Ad secundum respondetur, qd duplex est impedimentum actus charitatis; aliud quidem per modũ contrarietatis, videlicet quãdo effectus humanus inhæret alicui rei temporali præter ordinẽ charitatis: & istud impedimentum semper est peccatũ. Aliud est impedimentum per modum detentionis, vt cũ aliquis homo occupatur negotijs temporalibus, & ita detinetur in illis, vt nõ possit ferri ad superiora, & hoc impedimẽtum nõ semper est cum culpa, imò aliquando est cũ merito, vt cum quis occupatur circa infirmum taliter, quod nõ potest ferri & eleuari ad contemplationem, igitur actus matrimonialis est impedimẽtum charitatis isto secundo modo, & ita nõ est peccatum.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod ibi optimẽ dictum est, nam sicut ligamen rationis in somno nõ est peccatum, quia actus ille est necessarius ad cõseruationem vitæ, ita actus matrimonialis in quo est aliquod ligamen rationis, est sine culpa: ebrietas verò est peccatum, quoniam talis ebrietas nõ ordinatur ad cõseruationem indiuidui, vt statim amplius dicemus. Et ad replicã respondetur, quod vsus matrimonij ex natura sua est relatus vt in finem in propagationem generis humani; apposita est autem delectatio, ne homines desisterẽt ab illo actu. Vnde dũ nõ sequitur aliquod detrimentum in fine matrimonij, nõ est peccatum mortale, licet aliquando possit esse veniale, & ita D. Tho. art. sequenti inquit, Si moueat libido sistens inter bona matrimonij, vt scilicet nullo modo ad aliã accedere vellet, est peccatum veniale: si autem

A extra bona matrimonij efferatur, vt scilicet cum quacunque muliere idem facere: proponeret, est peccatum mortale. ¶ Ad cõfirmationem respondetur, esse peccatum mortale inebriare se ad fugiendam tyranni inmitatem, quoniam potus & ebrietas nõ ordinatur per se ad hoc, sed ex malitia tyranni, sicut abscissio brachij, vel inferre sibi mortem, nõ est licitum ad euitandã tyranni sæuitiam, esset autem simile in nimia potatione, etiã vsq; ad ebrietatem; si ex consilio medici esset necessariũ medium ad cõseruandã salutem, & ad consistentiã indiuidui: tunc enim nullũ esset peccatum, & ita sicut pollutio per se & ex natura sua ordinatur ad cõseruationem speciei, ita sumptio cibi & potus ordinatur ad cõseruationẽ & consistentiã indiuidui. Vnde sicut est peruersio nature pollutionem ordinare ad consistentiam indiuidui: ita in illo casu inebriare se ad illum finem, est peruersio nature.

¶ Ad vltimum respõdetur, quod ibi optimẽ dictum est. Et ad replicã dicendũ est, quod actus qui per se inferunt iniuriã, sunt intrinsecẽ mali, etiã si aliquando non inferant iniuriã: huiusmodi autem est vagus concubitus & fornicatio: vsus verò matrimonialis per se nõ inferit iniuriã, imò per se ex matrimonio sequitur bona educatio prolis: & ita actus matrimonialis nõ est indifferens, sed bonus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum actus matrimonij sit meritorius.

D QUARTVM sic proceditur. Videtur quod actus matrimonialis non sit meritorius. Chrysost. enim dicit super Matth. Matrimonium etsi vteribus se; pœnam non inferat, mercedem tamen non præstat, sed meritum respectu mercedis dicitur: ergo actus matrimonialis non est meritorius.

¶ 2 Præterea. Illud quod est meritorium dimittere non est laudabile: sed laudabile est virginitas, per quam matrimonium dimittitur, ergo matrimonialis actus non est meritorius.

¶ 3 Præterea. Qui vult indulgentia sibi facta, beneficio recepto vtitur, sed ex hoc quod alicui præstatur beneficium, non meretur, ergo &c.

¶ 4 Præterea. Meritum in difficultate consistit sicut & virtus, sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationem, ergo non est meritorius.

¶ 5 Præ-

¶ 5 Præterea. Illud quod nõ potest fieri sine peccato veniali nõ est meritorium, quia nõ potest homo simul mereri & demereri, sed in actu matrimoniali semper est peccatum veniale: ergo actus prædictus nõ potest esse meritorius.

S E D contra, omnis actus, quo impletur præceptum, est meritorius si ex charitate fiat: sed actus matrimonialis est huiusmodi, quia dicitur. 1. Cor. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo, &c. ¶ Præterea, omnis actus virtutis est meritorius, sed actus prædictus est actus iustitiæ, quia redditur debitum: ergo meritorius est.

RESPONDEO dicendũ, quod cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens, vt in secundo libro dictũ est, actus matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo qui gratiam habet. Si enim ad actum matrimonialem virtus inducat, vel iustitia, vel debitum reddat: vel religionis vt proles ad cultum Dei procreatur, est meritorius. Si autem moueat libido sistens inter bona matrimonij, vt scilicet nullo modo ad aliã accedere vellet, est peccatum veniale: si autem extra bona matrimonij efferatur, vt scilicet cum quacunque muliere idem facere proponeret, est peccatum mortale: natura autem moueri nõ potest, quin ordinetur ratione, & sic erit motus virtutis: vel non ordinetur, & sic erit motus libidinis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod radix meriti quantum ad præmium substantiale est ipsa charitas, sed quantum ad accidentale præmium ratio meriti existit in difficultate actus, & sic actus matrimonij nõ est meritorius: sed primo modo.

¶ Ad secundum dicendum, quod homo potest mereri & in minoribus bonis & in maioribus. Vnde quando aliquis minora bona dimittit: vt maiora faciat, laudandus est à minus meritorio actu discedens.

¶ Ad tertium dicendũ, quod indulgentia quãdoq; est de minoribus malis & si indulgetur actus matrimonij prout ad ipsum mouet libido infra terminos matrimonij consistens, sic enim est veniale peccatum: sed prout ad ipsum mouet virtus, tunc est meritorius, & non habet indulgentiam nisi secundum quod est indulgentia de minoribus bonis, quã idem est quod concessio. Nec est inconueniens quod ille qui tali concessione vtitur mereatur, quia bonus vsus beneficiorum Dei meritorius est.

¶ Ad quartum dicendum, quod difficultas laboris requiritur ad meritum præmij accidentalis: sed ad meritum essentialis requiritur difficultas consistens in ordinatione mediũ, & hoc est etiam in actu matrimoniali.

Distin. 40. questiu. vnica. ar. 5.

A D quintum dicendum, quod primus motus secundum quod dicitur peccatum veniale est motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile, quod nõ est in actu matrimoniali: & ideo ratio nõ sequitur.

SVMMA ARTICVLI.

IN hoc articulo prima conclusio est affirmatiua. ¶ Secunda conclusio. Quando aliquis accedit ad propriã vxorem ratione procreationis honestã, ille actus est meritorius. ¶ Tertia conclusio. Si aliquis causa libidinis accedit ad propriã vxorem, peccat venialiter. ¶ Quarta conclusio. Si aliquis accedit ad propriã vxorem, ita libidinosè quod paratũ sit accedere ad non suã, peccat mortaliter.

¶ Circa istum articulum est aduertendum primo, quod est certum secundum fidem, quod vsus matrimonialis potest esse meritorius vitæ æternæ. Ratio est, nam certum est secundum fidem, quod omnis actus bonus relatus in finem supernaturalem, charitatis est meritorius vitæ æternæ, sed actus matrimonij & vsus illius est bonus, cum sit in elinatione nature. Scin præcepto, vt dictum est, & potest referri in supernaturalem finem charitatis, vt si quis generet filios in gloriam Dei, igitur certum est secundum fidem, quod potest esse meritorius vitæ æternæ. ¶ Secundo est aduertendũ, quod D. Thom. in hoc articulo videtur dicere, quod sicut nõ datur actus indifferens ad bonum & malum moraliter loquendo, ita etiam in homine qui est in gratia nõ datur actus indifferens, quantum ad meritum, vel demeritum vitæ æternæ, sed talis actus vel debet esse meritorius vel demeritorius, si enim vtrique sit bonus actus sine mala circumstantia, erit meritorius, si verò habeat aliquam malam circumstantiam, ratione illius circumstantiæ erit demeritorius, & ita videtur dicere, quod nõ est necessaria actualis vel virtualis relatio in finem charitatis, vt sit meritorius: de quo in 1. 2. quest. 21. & questio 104. art. 8. certum vt iam diximus est, quod ille actus matrimonij erit meritorius, sicut omnes alij actus mortaliter boni. ¶ Tertio est notandum, quod alia, quæ tangit D. Tho. in hoc articulo videlicet quãdo peccant coniuges in actu matrimoniali venialiter vel mortaliter, nõ est huius loci explicare, sed de hoc disputatur infra quest. 49. additionum.

B 5 ¶ Circa

Circa solutionem ad quartum aduertit doctrinam D. Thom. docet enim quod licet delectatio matrimonij tollat difficultatem laboris, quæ solet esse in actibus virtutum, non tamen tollit difficultatem, quæ est in ponendo medio inter extrema huius actus, in quo mediocratio virtutis consistit, & ista difficultas sufficit & requiritur ad essentialitatem meriti.

QVÆSTIO XLII.

De matrimonio in quantum est Sacramentum.

Deinde considerandum est de matrimonio in quantum est sacramentum. Circa quod quaeruntur quatuor. Primo, vtrum sit sacramentum. Secundo, vtrum debuerit institui ante peccatum. Tertio, vtrum conferat gratiam. Quarto, vtrum carnalis comixtio sit de integritate matrimonij.

Diuus Thomas in isto tractatu procedit ab imperfecto ad perfectum, & ita prius disputauit de contractu ipso naturali, quod est veluti aliquid præuium, & aliquid pertinens ad ordinem naturæ; in hac vero quaestione agit de ratione supernaturali sacramenti, ad quam eleuatus est ille contractus, quæ quidem ratio perfectissima est, cum sit ordinis supernaturalis perficiens ipsum contractum naturalem, sicut gratia perficit naturam, & hanc rationem sacramenti explicat D. Thom. in tota hac quaestione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum matrimonium sit sacramentum.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod matrimonium non sit sacramentum. Omne enim sacramentum nouæ legis habet aliquam formam quæ est de essentia sacramenti; sed benedictio qua fit per sacerdotes in nuptijs non est de essentia matrimonij: ergo non est sacramentum.

Thom. vbi supra. q. 2. art. 1. & sequent.

Præterea Sacramentum secundum Hugu. est materiale elementum; sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum: ergo non est sacramentum.

Præterea Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi, sed per matrimonium non conformatur homo passioni, quæ fuit pœnalis, cum habeat delectationem adiunctam: ergo non est sacramentum.

Præterea Omne sacramentum nouæ legis efficit quod figurat, sed matrimonium non efficit coniunctionem Christi & ecclesie quod significat: ergo matrimonium non est sacramentum.

Præterea. In alijs sacramentis est aliquid quod est res & sacramentum, sed hoc non potest inueniri in matrimonio, cum non imprimat characterem, aliàs non ueraretur, ergo non est sacramentum.

SED contra est quod dicitur Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est: ergo &c. Præterea, sacramentum est sacræ rei signum: sed matrimonium est huiusmodi, ergo, &c.

RESPONDEO dicendum, quod sacramentum importat aliquod remedium sanctitatis homini contra peccatum exhibitum per sensibilia signa: unde cum hoc inueniatur in matrimonio, inter sacramenta computatur.

AD primum ergo dicendum, quod verba quibus consensus exprimitur matrimonialis sunt forma huius sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.

AD secundum dicendum, quod sacramentum matrimonij perficitur per actum eius qui sacramentum illo utitur, sicut pœnitentia; & idè sicut pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementum: ita est de matrimonio.

AD tertium dicendum, quod quauis matrimonium non conformetur passioni Christi quantum ad pœnam, conformatur tamen ei quantum ad charitatem, per quam pro ecclesia sibi in sponsa coniungenda passus est.

AD quartum dicendum, quod unio Christi ad ecclesiam non est res contenta in hoc sacramento, sed res significata non contenta, & talem rem nullum sacramentum efficit: sed habet aliam contentam, & significatam, quæ efficit, ut dicitur. Magister autè ponit rem non contentam, quia erat huius opinionis, quod non haberet rem contentam.

AD quintum dicendum, quod in hoc sacramento sunt illa tria, quia sacramentum tatum, sunt actus exterioris apparet, sed res & sacramentum est obligatio quæ inuiscitur viri ad mulierem ex talibus actibus: sed res vltima contenta, est effectus huius sacramenti, non contenta autè est res quæ magister determinat.

SVMMA ARTICVLI.

IN hoc articulo prima conclusio D. Tho. est affirmatiua in corpore. Secunda conclusio in solutione ad primū, verba ipsorum contrahentium exprimentia cōsensu interiores, sunt forma huius sacramenti, & non benedictio sacerdotis, quæ dari solet in nuptijs; illa enim est quoddam sacramentale. Tertia conclusio in solutione ad secundū: Sicut materia in pœnitentia non est aliud quàm actus ipsius pœnitentis ad sensum declarati & expressi, qui habent locū materialis elementi, sic dicendū est in matrimonio. Quarta conclusio in solutione ad quintū: Sicut in alijs sacramentis, ita & in hoc reperitur aliquid, quod sit sacramentum tatum, & aliquid quod sit res & sacramentum simul; & aliquid quod sit res tantum. Sacramentum tantum, sunt ipsi actus contrahentium ad extrā explicati, res & sacramentum simul, est ipsa obligatio, qua vir obligatur vxori & vxor viro, res tantum, est res contenta in hoc sacramento, & quæ est eius effectus, scilicet ipsa gratia: res autem non cōtenta, sed significata; est coniunctio Christi cum ecclesia.

CIRCA istum articulum est prima difficultas de prima conclusione D. Tho. An matrimonium sit sacramentum in lege gratiæ. Et videtur quod non. Primo, nam si ex aliquo loco sacræ scripturæ colligeretur, quod matrimonium est sacramentum, maximè ex illis verbis Paul. ad Ephes. cap. 5. Sacramentum hoc magnum est; sed ex illis verbis non rectè colligitur, ergo non est sacramentum. Maior cōstat, nam Theologi ex illis verbis colligunt, quod matrimonium est sacramentum. Minor verò probatur primo. Nam in textu Græco habetur, mysterium, non sacramentum, noster verò interpres posuit illam particulam, sacramentum. Secundo probatur minor. Nā D. Paul. ibi loquitur de matrimonio primorum parentum, vel de coniunctione Christi cum ecclesia, ut constat ex contextu & ex illis verbis sequentibus, ego autem dico in Christo & in ecclesia, sed matrimonium Adæ & coniunctio Christi cum ecclesia non habet veram rationem sacramenti, ergo. Confirmatur argumentum ex doctrina sanctorū, nam D. Diony. lib. de Ecclesiastica Hierarc. differens de reliquis sacramentis, nunquàm fecit mentionem matrimonij, & D. Hieron. scribens contra Iouiniam, nunquàm matrimonium vsque adeo depressoisset, si intelligeret

Ad Ephes. cap. 5.

illud esse sacramentum, neque Iouin. ipse tam insignem prærogatiuam matrimonij silentio præterisset, si illam haberet: & ante tempora D. Gregor. nullus sanctorum ceussit, quod matrimonium esset sacramentum.

Secundo arguitur. Certum est secundū fidem, quod status virginitatis melior est & excellentior, quàm status matrimonij, sed pro statu virginitatis, non est institutum aliud sacramentum, vt constat aperte, ergo neque pro statu matrimonij fuit institutum. Confirmatur argumentum. Nam sacramenta sunt instrumenta quædam diuinæ virtutis, quibus mediantebus homines eleuantur ad esse supernaturale & spirituale, sed matrimonium deiicit homines in bonis spiritualibus, vt dicit Paul. 1. Corint. 7. Nā deiicit à virginitate, & cœlibatu, imò ab oratione & contemplatione, ergo non habet rationem sacramenti.

Tertio arguitur. Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, vt diffinitur in 3. parte. quaestione. 62. Sed matrimonium non confert gratiam, ergo non est sacramentum. Consequentia est bona, minor verò probatur, tum quia gratia datur ad sedandas passiones & infranandam concupiscentiam, in vsu vero matrimoniali potius inflamatur, tum etiam quoniam si daretur gratia, maximè ad vsu matrimoniale, vt bene fieret, sed ad hoc non datur gratia in matrimonio, ergo. Ista minor probatur; quoniam alias sequitur, quod vsus matrimonij in peccato mortali, sit peccatum mortale, quod est falsissimum, vt constat. Sequela verò probatur. Nam iste talis abutitur gratia sibi data ad vsu matrimonij, sicut ille, qui utitur potestate absoluedi in peccato mortali peccat mortaliter, ergo peccat mortaliter qui in peccato mortali exercet actum matrimonij.

Quarto arguitur. Pro sacramentis ecclesiæ non licet dare aut accipere pretium, cū sacramenta sint maximè spiritualia, sed pro matrimonio licet recipere pretium, ergo non habet rationem supernaturalis sacramenti. Consequentia est bona, & minor probatur, ex vsu ecclesiæ vniuersalis, & iste vsus approbatur. in cap. honorantur. 32. quaest. 2. & in cap. de illis, de conditionibus appositis.

Quinto arguitur. Ecclesia non potest mutare ea quæ sunt de essentia sacramentorum nouæ legis, non enim potest mutare materiam & formam, & aliā, quæ sunt intrinsicè illis, cum sint instituta à Christo, sed ecclesia

Cap. honorantur. 32. q. 2. cap. de illis, de conditionibus appositis.

ecclesia mutat ea quæ sunt de essentia matrimonij, ergo matrimonium non est sacramentum. Minor probatur. Nam de personis legitimis facit illegitimas & ecõtra, imò mutat materiam & formam, & facit quod id quod antea erat materia, postea non sit, vt patet in matrimonio clandestino de quo infra, ergo.

¶ Sextò. Sacramenta nouæ legis debent administrari & perfici à ministro ecclesiæ, vt diffinitur in Concilio Florentino in decreto Armenorum, tractatu de sacramentis, sed matrimonium non administratur à ministro ecclesiæ, sed ab ipsis contrahentibus, qui exprimendo consensus apponunt materiam & formam, ergo matrimonium non est verum sacramentum nouæ legis.

¶ Vltimò. In statu innocentie fuit vera ratio matrimonij, & postmodum etiam in statu legis naturæ & etiam in lege scripta, vt manifestè constat, etiam ex sacris literis; sed matrimonium in omnibus istis statibus non habuit veram rationem sacramenti, vt manifestè patet, ergo neque in lege Euangelica habet veram rationem sacramenti. Probatur consequentia. Nam est eadem ratio.

¶ In oppositum est doctrina Ecclesiæ, & etiam doctrina D. Thom. in hoc articulo.

In hac grauissima difficultate est dissensio inter Catholicos & hæreticos, & etiã inter Catholicos ipsos, nam hæretici illi qui dicunt, matrimonium esse illicitum, de quibus diximus quæstione præcedenti articulo. 3. dicunt subindè non esse sacramentum, nam ratio supernaturalis sacramenti non debet esse coniuncta cum re illicita. Alij verò hæretici sunt, qui approbant matrimonium & dicunt, quòd non est sacramentum. Primi fuerunt Armeni, anno Domini. 640. de quibus agit Guido Carmelita & Prætheorus lib. 1. de vitis hæreticorum in Armenijs. Hunc errorem sequutus est Witleff, vt refert Thomas Vualden. libro de sacramentis cap. 131. Hunc etiam errorem sequuntur hæretici nostri temporis Lutherani sacramentarij, de quibus videte Alphòsum de Castro lib. de hæresibus, verbo nuptiæ hæresis. inter hos primum locum tenet Calvinus. Erasmus verò de hac re sapissimè dubitat, de quo videte Albertum Picũ lib. 17. contra Erasmus. ¶ Inter Catholicos verò constitutum est, matrimonium esse sacramentum, tanquam signum rei sacræ, multi tamen dicunt, non esse sacramentum conferens gratiam, neque esse sacramentum vni-

A uocè cum alijs sacramentis nouæ legis; ita tenet Hostiensis in summa lib. 1. titulo de sacramentis non iterandis, & glossa Bernardi cap. cum in ecclesia, de simonia, & cap. honorantur. 32. quæst. 2. Imò Paludanus in. 4. dist. 26. quæst. 1. dicit, hanc esse communè sententiam Canonistarum, & Magister in 4. distin. 26. idem tenet, vt dicit D. Thom. ibidem. quæst. 2. articulo. 1. ad quartum. Imò quòd amplius est, D. Thom. sequens auctoritatem Canonistarum & Magistri dicit, quòd illa sententia, quæ asserit, matrimonium nõ causare gratiam est probabilis, idem tenet Durandus in eadem distin. quæst. 3. Omnes

B verò reliqui Theologi & Iurisperiti dicunt, matrimonium esse sacramentum causans gratiam, verum non condemnant oppositam sententiam vt erroneam, vt patebit legenti antiquos auctores. Imò quòd amplius est, recentiores Theologi non damnant oppositum vt erroneum, vt videre est apud Magistrũ Cano in Additionibus ad tertiam partem. quæst. 21. & in articulo. 1. Magister Soto in. 4. distin. 26. quæst. 2. art. 3. vbi dubitat, an sit hæretica hæc sententia, quæ negat, matrimonium causare gratiam, & dicit, quòd virinque sunt angustia, & tandem concludit esse erroneam sententiam & non audet diffinire absolute esse erroneam; dicit tamè esse valde temerarium & periculosum negare esse hæreticam.

¶ In huius expositione notandum primo, quòd sacramentum (vt patet ex doctrina tradita in. 3. parte. quæst. 60. articulo. 1. & 2.) vniuocum & eiusdem rationis est in sacramentis quæ tantum significant gratiam, vt in sacramentis veteris legis; & in sacramentis quæ simul significant gratiam & conferunt illam, vt patet in sacramentis nouæ legis: & ratio est aperta, nam sacramentum (vt ibi diffinitum est) constituitur in genere signi, efficientia verò est extrã latitudinè signi, & ita non potest tollere rationè propriam & vniuocam sacramenti.

¶ Secundo aduertendum, quòd hic loquimur de matrimonio inter fideles, nam loquendo de matrimonio inter infideles, certissimum est, quòd non est verum sacramentum. Primum nam baptismus est, ianua omnium sacramentorum nouæ legis taliter quòd sine baptismo est homo incapax alicuius sacramenti, ergo sine baptismo nõ potest suscipi aliquod sacramentum, & ita diffinitur, capite. 1. de presbytero non baptizato.

¶ Secundo. Nam sacramenta nouæ legis nihil aliud

Gloss. c. cũ in ecclesia de simonia. cap. honorantur. 32. quæst. 2.

Ephes. c. 5.

Gen. c. 2. & Matth. 19.

Cap. 1. de presbytero non baptizato.

aliud sunt, quàm quædam medicinæ instituta à Christo ad nostram iustificationè, sed infideles non cognoscunt Christum, neque eius medicinam, ergo.

Prima conclusio certum est secundum fidem, quòd matrimonium in noua lege est & fuit semper verè & propriè sacramentum, siue tantum significet gratiam, siue significet & causet simul. Hæc conclusio probatur primo, ex illo Paul. Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est. Vbi postquam Apostolus locutus fuerat multa de coniunctione carnali inter virum & foeminam, subiunxit illa verba, sacramentum hoc &c, & apertissimum est (quidquid dicant hæretici) quòd D. Paul. voluit hic per coniunctionem viri & foemine, significare coniunctionem Christi sponsi cum anima cuiuscunque fidelis, si sancta sit & coniunctionem Christi sponsi cum sponsa sua Ecclesia; & denique coniunctionem Christi cum humanitate nostra in eodem supposito. Et quòd hoc significet Paul. constat apertè ex cõtextu. Et in primis illud dicit Paul. quòd coniunctio viri & foemine significat subiectionem, qua necessarium est, quòd subiecta sit ecclesia Christo sicut foemina viro; & hoc dicit Paulus in illis verbis. Mulieres subditæ sint suis viris, &c. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput ecclesiæ. Item significatur dilectio supernaturalis, qua Christus dilexit ecclesiam, & hoc in illis verbis; Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam. Præterea dicit amorem ardentissimum Christi Domini quo deseruit cœlum & venit ad terrã; & hic amor significatur per coniunctionem carnalem viri & foemine, & ad hoc propositum deducit illud Genes. cap. 2. & Matth. 19. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, &c. & subdit, sacramentum hoc magnum est, quasi significet, quòd sicut vir propter amorem mulieris relinquit patrem & matrem: ita filius Dei propter amorem nostrum relicta domo sua & delicijs patris coniunxit sibi humanitatem, ergo matrimonium verè & propriè est signum rei sacræ.

¶ Secundo probatur cõclusio. Nam hoc constat ex testimonijs sanctorum, & quoniam hæretici vt Calvinus dicunt, quòd ante Gregorium nullus sanctorum docuit esse sacramentum, & Erasmus dicit, quòd tempore D. Hierony. matrimonium non erat sacramentum, ostendenda est hæc veritas au-

A toritate sanctorum, qui præcesserunt Hierony. & Gregor. vel fuerunt simul. Hanc cõclusionè docet D. Ambro. super illud Paul. ad Ephes. cap. 5. & iste auctor est aliquantulum antiquior Hieronymo, idè dicit super eundem locum Chrysof. Theodoretus & omnes alij Græci auctores, & D. Augusti. in multis locis docet eandem veritatem, lib. de fide & operibus cap. 7. libro. 1. de nuptijs & concupiscentia cap. 10. & libro. 21. de bono coniugali cap. 24. & lib. 9. super Genes. ad literam cap. 7. eandem sententiam docet sanctus Leo Papa in Epistola. 92. ad Rusticum, ergo & hæc conclusio quam plurimis argumentis probabitur in conclusione sequenti.

¶ Secunda cõclusio certū est secundum fidem; quòd matrimonium est verum & propriū sacramentum nouæ legis conferens gratiam, & oppositum est hæreticum. Hæc conclusio probatur primo ex sacris literis ad Eph. cap. 5. dicitur. Sacramentum hoc magnum est, loquendo de matrimonio quòd vero iste sit sensus literalis illius loci. Probatur. Nam idem est sensus literalis sacræ scripturæ, quo vtuntur sancti & Cõcilia ad probandū dogma fidei, sed concilia vtuntur illo testimonio ad probandum, quòd matrimonium sit sacramentum conferens gratiam, ergo ille est sensus literalis. Consequentia est bona. Maior est manifesta ex doctrina omnium Thomistarum. 1. parte. quæst. 1. art. 10. Minor vero habetur in Concilio Florentino decreto de vnione Armenorum in tractatu de sacramentis, vbi postquam dixerat esse septem sacramenta nouæ legis, quæ gratiam continent & conferunt, tandem in fine inquit, septimum est sacramentum matrimonij, quod est signum coniunctionis Christi & ecclesiæ secundum Apostol. dicentem, Sacramentum hoc magnum est, & Concilium Tridenti. sessione. 24. in doctrina de sacramento matrimonij, probat, quòd est verum sacramentum gratiam conferens ex istis verbis, Sacramentum hoc magnum est. ¶ Et confirmatur argumentum; nam manifestū est, quòd Paulus illo loco dicit, quòd matrimonium est mysterium, symbolum & signum coniunctionis Christi cum ecclesia, sed omne signum sensibile rei sacræ institutum à Deo permanenter, est sacramentum in lege noua, ergo matrimonium est sacramentum: quod verò matrimonium sit institutum à Deo permanenter probabimus articulo sequenti.

Ad Ephes. cap. 5.

¶ Secundo probatur apostolica traditio-
ne, quod constat primo ex Concil. Triden.
in loco immediatè citato, vbi docet istam
veritatem dicens, quòd sacramentum matri-
monij sit annumerandum inter nouæ legis
sacramenta, sancti Patres nostri, concilia &
vniuersalis ecclesiæ traditio semper docue-
runt. ¶ Secundo hoc patet. Nam illud est ne-
cessarium apostolica traditione, quod ap-
probatur & tenetur vniuersali consensione
omnium fidelium, nam potestas humana
id efficere non potest; sed quòd matrimo-
nium sit sacramentum gratiam conferens,
tenetur communi consensione fidelium, er-
go est traditio apostolica. Tertio id cõstat,
nam quòd vniuersalis ecclesia tenet, & non
cognoscitur principium in aliquo Concilio
vel diffinitione Pontificis necessariò dicen-
dum est, quòd habetur per traditionem apo-
stolicam, huiusmodi autem est, matrimo-
nium esse sacramentum conferens gratiam,
ergo.

¶ Tertio probatur conclusio ex consen-
su vniuersalis ecclesiæ. Maximè in his tem-
poribus quado exortæ sunt hæreses in hac
parte, si enim ecclesia oppositum sentiret,
non toleraret eos, qui dicunt, matrimonium
esse sacramentum conferens gratiam, sicut
non toleraret eos, qui modo dicerent, quòd
aqua benedicta est sacramentum conferens
gratiam ex opere operato; præcipuè quo-
niam hæc doctrina de sacramentis pertinet
ad principia & rudimenta ecclesiæ; nam sa-
cramenta sunt fundamenta ecclesiæ, vt iam
dictum est, ergo.

¶ Quarto probatur conclusio ex diffini-
tione Pontificum & Conciliorum. Hoc enim
diffinitum est à Lucio. 3. in cap. ad abolen-
dam de hæreticis, vbi postquam diffinit se-
ptem esse sacramenta ecclesiæ & inter ea nu-
merat matrimonium, statim anathematizat
eos qui oppositum senserint; idem diffini-
tur in Concilio Constantiensi. sessio. 13. &
in Concilio Florentino vbi supra, & nouis-
simè in Concilio Trident. sessio. 7. cano. 1.
diffinitur expressè, septem esse sacramenta
ecclesiæ & inter ea numerat matrimonium,
& statim subdit, Si quis autem dixerit, non
esse septem sacramenta ecclesiæ, vel aliquod
horum non esse verè & propriè sacramen-
tum conferens gratiam, anathema sit, & sessio
24. can. 1. loquens in speciali de matrimo-
nio dicit. Si quis dixerit matrimonium non
esse verè & propriè vnum ex septem legis
Euangelicæ sacramentis à Christo Domino

A institutum, sed ab hominibus in ecclesia in-
uentum, neque gratiam conferre: anathema
sit. Idem habetur in multis alijs decretis &
concilijs, ergo.

¶ Quinto probatur ex doctrina omnium
sanctorum & scholasticorum; quòd vero sit
communis sententia sanctorum patrum do-
cet expressè Concilium Triden. sessio. 24.
in doctrina de sacramento matrimonij, cum
dicit; cum igitur matrimonium in lege Euā-
gelica veteribus connubijs per Christum
gratiam præstet, meritò inter nouæ legis sa-
cramenta annumerandum sancti patres no-
stri, concilia & vniuersalis ecclesiæ traditio
semper docuerunt, &c. ergo.

¶ Vltimò probatur ratione. Ratio verò
huius rei nulla alia esse potest, nisi Christi
beneplacitum, cum sit res fidei, & institutio
sacramentorum pendet ex sola Christi vo-
luntate, quæ quidem voluntas ex dictis ar-
gumentis colligitur. Potest tamen adduci
aliqualis congruentia ad explicandam rem
fidei, quæ talis est. Nam maximè necessariū
erat, quòd Deus institueret aliquod sacra-
mentum gratiam conferens ad domandam
concupiscentiam, quæ in vsu matrimoniali
inflammatur; itè quoniã in vsu matrimo-
niali absorbetur ratio, ergo maximè conue-
niens fuit, quòd Deus institueret aliquod sa-
cramentum, in quo daretur gratia ad sedan-
dam concupiscentiam; ne propter illius ex-
cessum absorberetur ratio.

A D argumenta facta in principio re-
spondetur ad primum, quòd Theo-
logi non debent sapere, plusquam
oportet sapere, præcipuè in intelligentia sa-
crarum scripturarum, & ita cum sancti pa-
tres & concilia vtiuntur isto loco D. Pauli
ad probandum, matrimonium esse sacramen-
tum conferens gratiam; sine dubio assèren-
dum est, quòd ex illo loco hoc colligitur.
¶ Et ad primam probationem in oppositū
respondetur, quòd omne sacramentum est
mysterium, nam habet occultam & recondi-
tam significationem; & hac ratione noster
interpres convenientissimè loco illius par-
ticulæ, mysterij, quæ habetur Græcè, tran-
stulit, sacramentum. ¶ Ad secundam proba-
tionem respondetur, quòd D. Paulus sine
dubio loquitur de coniunctione viri & fo-
emina; in communi & in specie, & etiam de
coniunctione primorum parentum in para-
diso; hæc autem coniunctio post Christi
institutionem eleuata est, vt sit sacramentum
gratiam conferens, & ideo dicit Paulus, sa-
cramen-

cramentum hoc magnum est; & quoniam
hoc sacramentum significat cõiunctionem
Christi & ecclesiæ, subdit Apostol. Ego au-
tem dico in Christo & in ecclesia; nõ quòd
coniunctio Christi cum ecclesia sit sacramen-
tum, sed res significata per sacramentum:
quod quidem dixit Paulus ad explicandam
naturam sacramenti. Non enim poterat ex-
plicare speciem huius sacramenti & signi-
ficari in particulari, nisi explicaret rem signifi-
catam ad quam dicit ordinem. ¶ Ad confirma-
tionem respondetur, quòd argumenta quæ
desumuntur ab autoritate negatiua, nullam
habent efficaciam. Deindè dicendum est, q
D. Diony. non meminit huius sacramenti,
quia tantum diserebat de ecclesiastica Hie-
rarchia & de sacramentis, quæ exposcunt
sacras actiones per principes ecclesiæ exer-
cendas, & ita non meminit matrimonij, imò
non meminit sacramenti poenitentia, quo-
niam materia matrimonij sunt actus contra
hærentium, & materia poenitentia sunt actus
poenitentis. Hieronymus verò reuerenter
loquitur de matrimonio, quanuis disputans
contra Iouinia. qui æquabat illud virginita-
ti, referat illius incommoda, & extollat vir-
ginitatem referendo illius laudes. Calvinus
verò aut ex negligètia aut ex malitia mag-
na ait, sanctos antè Gregor. matrimonium
non esse sacramentum dixisse, cum tamen
falsum sit, vt probauimus.

¶ Ad secundum respondetur, quòd sacra-
menta Christi nihil aliud sunt, quam medi-
cinæ infirmorum, qui autem ducunt vxo-
rem ipso facto protestantur se esse infirmos
& non posse continere, & ideo oportet in-
stituire sacramentum conferens gratiam ad
vsu matrimoniale. Virgines verò habet
statum perfectionis, & qui profitentur cas-
tatem, profitentur se esse fortes, præcipuè.
Nam sacramentum ordinis institutum est
saltem pro viris qui pertinet ad statum per-
fectionis & volunt seruare castitatem, imò
sacramentum Eucharistia aliqualem habet
peculiarem effectum in virginibus & conti-
nentibus secundum illud Zacharia. 90. Vi-
num germinans virginibus; & ita frequentius
recipitur hoc sacramentum à virginibus &
continentibus, quam à coniugatis. ¶ Ad cõ-
firmationem negatur minor, quia beata vir-
go habuit statum matrimoniale, tamen
fuit in summo virtutis, imò matrimonium
non deturbat homines à gradu virtutis, sed
eos qui ad altiora non possunt aspirare, iu-
uat per gratiam sacramentalem. Est simile

A in sacramento poenitentia, quod semper da-
tur peccatoribus, non efficiendo illos pec-
catores, sed iustos; ita matrimonium semper
datur infirmis, confortat tamen virtutem
eorum.

¶ Ad tertium respondetur negando mi-
norem. Et ad primam probationem mino-
ris respondetur, quòd concupiscentia abso-
lutè loquendo inflammatur per vsu ma-
rimoniale, imò ipse vsus sit concupiscen-
tia autor absolutè consideratus; si tamen
vsus moderatus sit & regulatus ratione, po-
tius temperat concupiscentiam, sicut concu-
piscètia qua est in delectabilibus gustus,
per immoderatam sumptionem cibi inflam-
matur; per moderatam verò temperatur,
gratia verò huius sacramenti non solum da-
tur ad procreandos filios in cultu & religio-
ne vnius Dei & ad instituendū illos in fide,
verum etiam ad hoc quòd homo sit contentus
sua coniuge & ad hoc quòd sanctè exer-
ceat actum matrimoniale. ¶ Ad secundam
probationem dicendum est, quòd ad hoc quòd
actus ille ad quem datur gratia sit peccatū
mortale, si exerceatur in mortali, est neces-
sarium, quòd sit actus sacer, vt confessio Eu-
charistia, consecratio alicuius in sacerdote;
vt dicitur in 3. par. quæst. 64. & ita protesta-
tio fidei in Christiano non est mortale peccatū,
etiam si fiat in mortali, nam quanuis
ad hoc recipiat gratiam in sacramento cõ-
firmationis, ille tamen non est actus sacer.
Idem dicendum est in proposito, quòd licet
homo in sacramento matrimonij recipiat
gratiam ad vsu matrimoniale, vsus ta-
men matrimonialis in peccato mortali non
est mortalis; quoniam non est actus sacer, vel
susceptio sacramenti.

¶ Ad quartam respondetur, quòd in sacra-
mento matrimonij non datur pretium pro
re supernaturali quæ est in illo, sed pro con-
tractu ciuili, est optimum simile, cum datur
pretium pro calice aureo consecrato, non
datur pretium pro consecratione, sed pro
auro; in matrimonio verò (vt iam diximus)
est aliquid naturale, scilicet contractus na-
turalis, est etiam aliquid supernaturale.
¶ Secundo dicendum est, quòd in contra-
ctu matrimonij recipitur pretium pro obli-
gatione perpetua ad onera matrimonij, si-
cut sacerdos potest recipere pretium pro
obligatione ad ministranda sacramenta, nam
talis obligatio temporalis est. ¶ Tertio di-
cendum est, quòd non recipitur pretiū pro
matrimonio, sed in sustentationem, sicut sa-
cerdos

cerdos qui celebrat, recipit pretium in satisfactionem propriam.

¶ Ad quintam respondetur pronunc, qd Christus Dominus solum instituit, tanquam materiam & formam huius sacramenti expressione consensus inter legitimas personas, hoc autem ecclesia mutare non potest, tamen potest facere, quod hac persona sit legitima, illa illegitima, sicut in sacramento poenitentiae materia à Christo instituta, est confessio vocalis coram iudice legitimo, potest tamen ecclesia facere, quod iste sit legitimus iudex, ille verò non. ¶ Quod si quis dicat, Ante Concilium Tridentinum erant legitimae personae stante iure diuino naturali illae, quae contrahunt clandestine, sed quae sunt de iure diuino & naturali ecclesia non potest mutare, ergo modo sunt legitimae; Respondetur quod ius diuinum & naturale dupliciter se potest habere. Primo praecipit & positue, videlicet quando aliquid positue praecipit, & tunc nec ecclesia, nec respublica potest facere oppositum. Alio modo se habet ius diuinum & naturale negatiue & indifferenter, quoniam de re illa nihil dicit, & tunc ius posituum potest de terminare illud quod est indifferens, cuiusmodi est legitimatio personarum ad matrimonium, quoniam ius diuinum non dicit positue, qd istae sint legitimae, vel illae: de quo dicemus plura infra. Videte D. Tho. de hac dist. iuris naturalis. 1. 2. quaest. 94. art. 5.

¶ Ad sextum argumentum, in quo agitur de ministro huius sacramenti, dicendum est infra in hoc articulo.

¶ Ad septimum pro nunc dicendum est, quod in lege naturae & lege veteri matrimonium non erat institutum in ratione sacramenti, sed erat signum tantum speculatum sicut multa alia signa quae erant in lege veteri. De hoc tamen dicemus articulo sequenti ubi disputabimus quando sit institutum matrimonium in ratione sacramenti.

Secunda difficultas est, Vtrum ratio sacramenti nouae legis vnioce conueniat matrimonio & reliquis sacramentis nouae legis, supponimus enim ex praecedenti dubio quod ratio sacramenti, quae communis est sacramentis nouae legis & veteris vnioce conueniat matrimonio: dubitatio tamen est, An conueniat vnioce ratio sacramenti nouae legis, & videtur quod non.

¶ Primo. Sacramenta nouae legis consistunt in quodam opere operato, quod applicatur his qui sacramenta suscipiunt, sed

A hoc opus operatum non reperitur vnioce in matrimonio & reliquis sacramentis nouae legis, ergo. Minor probatur. Tum quoniam in alijs sacramentis praeter omnem actum recipientium sacramentum, reperitur aliquod extrinsecum pertinens ad rationem sacramenti. Vt patet de baptismo, in quo reperitur actio & prolatio ministri, sed in matrimonio nihil reperitur praeter actus contrahentium, tum etiam quoniam in alijs sacramentis necessarium est, quod ille qui recipit sacramentum, sit praesens ei qui confert, non tamen in sacramento matrimonij, ergo.

¶ Secundo. Ea quae exterius aguntur in sacramentis nouae legis, excedunt dictamen rationis naturalis, ita vt nulla ratio naturalis reddi possit, & significant ex diuina institutione: sed ea quae aguntur exterius in sacramento matrimonij non excedunt dictamen rationis naturalis, ergo. Maior probatur inductione, in omnibus alijs sacramentis & constat ratione, quoniam ea quae geruntur exterius in sacramentis, sunt quaedam facta protestantia fidem, quae est de rebus, quae exuperant totam rationem naturalem. Minor constat. Nam ratio naturalis dicit contrahentes debere consentire in matrimonium, & consensum aliquibus signis explicare, sicut in quolibet alio contractu.

¶ Tercio. Sacramenta nouae legis conferunt gratiam non habenti, si obicem tollat, & in habere augent illam, sed matrimonium non habet istum effectum, ergo. Minor probatur quantum ad primam partem, quoniam solus baptismus & poenitentia, quae sunt sacramenta mortuorum, instituta sunt ad remittendam culpam & conferendam gratiam peccatoribus; quantum ad secundam partem probatur, quia continens si in gratia contrahat, non recipit gratiae augmentum, sed decrementum, iuxta illud. 1. Corint. 7. Qui non nubit, melius facit; at si reciperet gratiam, non faceret melius, ergo.

¶ Quarto. Nemo potest recipere sacramentum nouae legis absque baptismo quod est ianua omnium sacramentorum, sed fideles nondum baptizati possunt recipere verum matrimonium; & si postea ad fidem conuertantur, continuo tale matrimonium est sacramentum per solam baptismi receptionem, ergo non est vnioce sacramentum cum alijs.

Propter haec argumenta & alia quae adducta sunt in praecedenti dubio. Durā. in. 4. distin. 26. in Additione. 1. suorum operum

operū dicit, matrimoniū nō esse sacramētū. Ita refert Capre. ead. d. q. vnica. postea verò idē Durā. ead. d. q. 3. partim reuocauit hanc sententiā dicēs, qd matrimoniū est verū sacramētū, verū tamē est alterius rationis à sacramētis nouae legis, & ita asseruit, pbabiliter sicuti posse, qd hoc sacramētū nō confert gratiā, qd tñ est haeresis, vt diffiniuimus artic. praeced. & ex hoc errore iunctis alijs erroribus collegit Durā qd non dicitur vnioce & eadē ratioe de matrimonio & de reliquis sacramētis nouae legis, & miratur de illis qd oppositū dicūt, maxime ppter vltimū argumētū.

¶ Conclusio sit. Error manifestus est dicere, rationē sacramēti nouae legis nō conuenire matrimonio, imò hic error capit haereses nostri tēporis, & consequēter error est dicere, qd ratio sacramēti nouae legis nō dicitur vnioce de sacramento matrimonij & reliqis sacramētis. Haec conclusio probatur primo. Haeresis est nostrorū tēporū dicere qd matrimoniū nō est sacramētū nouae legis, vt diffiniuimus dubio praecedenti, sed si matrimoniū nō haberet eadē rationē cū reliquis sacramētis nouae legis, possemus asserere, nō esse sacramētū nouae legis, ergo. Minor in qua est difficultas pbatur. Nā illo dato nō esset haeresis dicere, pprā rationē sacramēti nouae legis cōpetere reliquis sex sacramētis; analogicā verò & impropria & secundū quid, cōpetere matrimonij sacramento, ac subinde qd sit sacramētū nouae legis secundū quid, & improprie.

¶ Secundo. Cōcilia supra allegata, praecipue Flor. & Tridē. & vniuersalis ecclesia & implēt numerum sacramentorū nouae legis annuerādo sacramētū matrimonij cū reliquis sacramentis, sed si esset sacramentum nouae legis alterius rationis nō posset connumerari inter cetera sacramenta, ergo. ¶ Cōfirmatur, quia licet aliqui autores scholastici de quibus dicemus artic. sequē. dicāt, hoc sacramētū non esse praecise nouae legis, sed institutū fuisse à Deo in paradiso in ratione sacramēti, & durasse toto tēpore legis naturae & scriptae; at oēs illi docēt tēpore legis euāgelicē eleuatū fuisse hoc sacramētū à Christo & innuatū & accepisse ab illo virtutē nouā, quā antea nō habebat ad conferendā gratiā, ergo secundū sententiā omnium doctorū eandem rationem sacramēti nouae legis habet cū reliquis sacramētis nouae legis.

¶ Tercio. Ratio sacramēti nouae legis (vt ex doctoribus sacris & scholasticis, in eo ex sacris cōcilijs constat) posita est in hoc, qd sit signū sacramētale & sensibile gratiā causans

A sed haeresis est negare sacramētū matrimonij esse signū sensibile gratiā causans ex Christi institutione, vt diffiniuimus dubio praecedenti, ergo. Maior pbatur & explicatur. Bona definitio & formalis sacramenti nouae legis per quā distinguitur à sacramētis veteris legis & constituitur in proprio esse, est significare Christū vt praesentē & vt causam efficiētē, eadē verò differētia sacramentorū antiquae legis erat, significare Christū veterū & tanquā causam finalē; sed ex hac differētia sequitur, qd nouae legis sacramenta causent gratiā, antiquae verò nō, ergo. De quo videte quae dicitur. 3. p. q. 60. ar. 1. & q. 70. ar. 4.

Ad argumētū in cōtrauiū respondetur. Ad primū respondetur cōcedēdo maiore & negādo minore. Et ad primā probationē minoris negatur consequētia. Nā quāuis in sacramento matrimonij nō reperitur aliqd praesens actus cōtrahētū, nihilominus tñ ipse actus cōtrahētū est quodāmodo opus operatū, qd applicatur ipsis, vnapostea dicem; sicuti in sacramento poenitentiae opus operatū sunt ipsi actus poenitentis, qui habent rationē sacramēti, quāuis cōpletū in ratione sacramēti habeāt, ab extrinseco, videlicet à forma quae ponitur à sacerdote, itaque illi actus cōtrahētū possunt cōsiderari, puc sunt ab ipsis cōtrahētibus, & secundū hoc habent rationē operis operatis; alio modo possunt cōsiderari, vt eleuātur à diuina virtute ad causandā gratiā, & secundū hoc habent rationē operis operati. Ad secundā probationē minoris negatur consequētia, nā quāuis nō requiratur praesentia, nihilominus tamē reperitur opus operatū in ipso matrimonio.

¶ Ad secundū argumētū respondetur, qd in reliquis sacramētis referūtur etiā quaedā res seu actiones naturales, quae nō superāt naturalem rationē, vt patet in sacramento baptismi, in quo quidē reperitur ablutio, quae est quaedā naturalis actio nō superās naturae facultatē, ista tñ ablutio ex Christi institutione ordinatur ad significandā internā animae abluitionē & ad illā causandā, & secundū istā cōsiderationē eleuatur supra totā naturā & habet rationē signi protestatiui fidei, nō dissimiliter in sacramento matrimonij, ea quae geruntur exterius, vt expressiōes sensibiles cōsensuū viri & foeminae, si cōsiderentur materialiter, nō superant rationē naturalem; si autē cōsiderentur vt eleuātur ex diuina institutione ad significandā & causandā gratiā per quā facti ficātur cōiuges & ad pteftandā cōiunctionē Chri cū ecclesia & cū humanitate nrā; superant

rant totam facultatem rationis naturalis.

¶ Ad tertium respondetur, quod (vt constat ex dictis in dubio præcedenti) hæresis est aperta negare; quod hoc sacramentum conferat gratiã. Et ad probationem primæ partis respondetur; quod in hoc distinguuntur sacramenta viuorum à baptisate & poenitentia, quæ sunt sacramenta mortuorum; & hæc per se sunt instituta in remedium peccatorum & ad remittenda peccata: illa verò per se sunt instituta ad augendam gratiam licet per accidens conferant illam homini attrito existimanti esse contritum; & ad hunc modum matrimonium potest causare illam in non habente illam. Ad probationem secundæ partis respondetur, quod status coelibatus gratior est Deo, quam status matrimonij; & hoc voluit Paulus significare in illo testimonio citato; nihilominus tamen in receptione sacramenti matrimonij confertur gratia ex opere operato, quæ non confertur homini habenti statum coelibatus, nisi aliquod sacramentum recipiat.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod matrimonium infidelium, etiam si ad fidem conuertantur & recipiant baptismum; non statim est sacramentum sed necessarium est, quod de nouo accedat expressio consensus seu acceptatio & omnia alia requisita ad susceptionem huius sacramenti.

¶ Hucusque definitum est, quod matrimonium sit verè & propriè sacramentum conferens gratiam, conueniens vniocè in ratione sacramenti cum omnibus alijs sacramentis nouæ legis; modò explicandum est in particulari; quidnam sit sacramentum tantum, & quam habeat materiam & formam: & quantum D. Thom. in solutione ad primũ & secundum disputet de materia & forma huius sacramenti, tamen prius explicanda est solutio ad quartam & quintam. Ibi enim explicat D. Thom. quid nam sit sacramentum tantum; quid res & sacramentum simul; & quid res tantum.

Tertia difficultas est, circa solutionem ad quartum & quintum. quidnam sit in matrimonio sacramentum tantum quid res & sacramentum simul, quid verò res tantum. In cuius expositionem supponendum est vt certum apud omnes, quod in sacramento matrimonij res tantum est gratia quæ confertur contrahentibus, illa enim significatur per sacramentum matrimonij & causatur per illud; & non solum causatur, verum etiã conuenitur in sacramento matrimonij veluti in

instrumento, & ita gratia est res huius sacramenti, non solum significata, sed causata: cæterum res tantum, non quidem causata, neque contenta in sacramento tanquam in instrumento, sed tantum significata, est coniunctio Christi cum ecclesia & coniunctio Christi cum sua humanitate, quod docet clare D. Thom. ad quartum.

¶ Tota igitur difficultas est; An contractus exterior & expressio externa interioris consensus, sit sacramentum tantum; & an coniunctio illa & relatio quæ consequitur, sit res & sacramentum simul. Et videtur vera pars negatiua. Primò sacramentum tantum est illud quod formaliter est matrimonium, sed formaliter non est matrimonium contractus ipse, ergo contractus ipse non habet rationem sacramenti. Minor verò probatur nam, vt dicemus infra in definitione matrimonij, matrimonium formaliter loquendo supponit pro ipso vinculo & coniunctione quæ subsequitur ex contractu, ergo.

¶ Secundo, Sacramentum tantum, est causa per modum causæ physicæ, rei & sacramenti simul & rei tantum, vt definitum est 3. parte. quæst. 62. art. 1. & 4. sed contractus externus nõ potest esse causa gratiæ ad modum causæ physicæ, ergo. Minor probatur, nã actus nostri etiam si sint ex diuino auxilio, nunquam causant gratiam, neque augent effectiue, vt definitur. 1. 2. q. 113. & 114.

¶ Confirmatur. Actus nostri etiam eleuati diuino auxilio nõ possunt concurrere effectiue ad gratiã, quoniã aliàs homo iustificaret se ipsum, sed idè incoueniens sequitur si actus nostri vt sunt partes sacramenti concurrant effectiue ad gratiã, ergo. Minor probatur, nã si actus hominis concurrerent effectiue ad iustificationem: ergo iustificat se ipsum: Patet consequentia, nã si actus hominis concurrat ex diuino auxilio ad iustificationem suã, iustificat se, & ipsum subiectũ concurret ad iustificationem, quia cum actus ille sit accidens subiecti, nõ potest intelligi, quod actus ille concurret effectiue ad iustificationem, & quod subiectũ non concurret effectiue.

¶ Tertio. Si expressiones externæ consensus essent sacramentum tantum, sequitur quod in quolibet matrimonio sit duplex sacramentum, consequens est falsum, &c. Falsitas consequentis constat. Sequela probatur, nam est duplex expressio consensus in duplici subiecto, ergo non est vnum sacramentum; & est simile. Si essent duæ ablutiones in duobus subiectis, non esset vnicum

baptisma,

baptisma, sed duplex, ergo. ¶ Confirmatur. Quilibet expressio illarum significat gratiam distinctam & confert illa; & sunt duæ productiones gratiæ artificiosæ, nam alia est productio gratiæ in viro, alia verò in femina, ergo sunt duæ actiones artificiosæ; ac subinde duo instrumenta, nam vniocè instrumentum simul & semel non potest habere duas actiones artificiosas.

¶ Quarto probatur, quod coniunctio maritalis non sit res & sacramentum simul. Nam id quod est res & sacramentum simul; debet esse causa instrumentalis rei, quæ est gratia, sed coniunctio illa & relatio non potest esse causa gratiæ, ergo. Maior est minoris festa, quia si est res & sacramentum simul; debet esse simul causa & effectus, cum sacramentum nouæ legis habeat rationem causæ. Minor verò probatur, tum, nã D. Thom. in 4. distin. 26. quæst. 2. art. 3. ad quartum, expresse dicit, quod coniunctio illa solum operatur dispositiue ad gratiam & non effectiue, tum etiam quoniã coniunctio illa est relatio, imò aliqui dicunt, quod est relatio rationis; relatio autem non potest aliquid efficere, neque etiam vt instrumentũ, præcipue relatio rationis.

¶ Quinto. Si infidelis coniugatus conuertatur ad fidem & approbet matrimonium secundum statuta & leges ecclesiæ, ita vt non fiat clandestine, tunc arguitur. Matrimonium illud verè & propriè est sacramentum nouæ legis, tamen, coniunctio illa & relatio non est res & sacramentum simul; ergo. Minor probatur. Res & sacramentum simul, causatur per sacramentum tantum, sed coniunctio quæ est inter illos in hoc casu non causatur per sacramentum tantum, nam ante sacramentum erat tale vinculum & coniunctio, ergo.

Pro expositione huius rei est prima conclusio. Expressio externa sensibilis interni consensus est sacramentum tantum in matrimonio. Itaque matrimonium vt dicit rationem contractus, est sacramentum tantum. Hæc conclusio est expressa D. Thom. in hoc articulo ad quintum. & eã docet expresse in 4. distinctione. 27. quæstione. 1. articulo. 1. glossa. 1. ad secundum. Et probatur ratione. Primò, in quolibet sacramento illud est sacramentum tantum, quod est signum sensibile per se & ratione cuius omnia alia sentiuntur, sed expressio sensibilis consensus interioris est huiusmodi, ergo. Consequentia est bona, maior est mani-

A festa ex materia de sacramentis in genere in 3. parte. quæstione. 61. Minor probatur. Expressio externa per se sentitur, coniunctio verò coniugum quæ est relatio & omnia alia quæ sunt in hoc sacramento, sentiuntur ratione huius expressiois, ergo hæc expressio est sacramentum tantum.

¶ Secundo probatur. Materia proxima in quolibet sacramento, est sacramentum tantum, sed materia proxima sacramenti matrimonij est externa expressio consensus, ergo illa est sacramentum tantum. Maior patet in inductione, ablutio enim quæ est proxima materia baptismi, est sacramentum tantum in baptisate, & sic de alijs.

B Minor verò probabitur dubio sequenti. Aduertendum tamen est, quod expressio consensus est sacramentum tantum in matrimonio, non quidem præcise & nude, sed cum ordine ad interiorem consensum, cuius est explicatio, quod dictum sit contra aliquos expositores D. Thom. qui oppositum sentiunt. Itaque considerandum est, quod sicut sacramentum poenitentiae est confessio illa vocalis cum ordine tamen ad contritionem vel dolorem internum, taliter quæ etiam si sit confessio & non sit aliquis dolor, & si accedat absolutio sacerdotis, non est verum sacramentum: similiter in proposito, expressio externa sensibilis non habet rationem sacramenti nisi cum ordine ad internum consensum. Ex hac conclusione sequitur, quod sacramentum matrimonij supponit pro expressione externa interioris consensus & pro contractibus cuius ordine ad internum consensum, & non supponit pro vinculo & coniunctione matrimoniali quæ sequitur ex contractu. Hoc corollariũ probatur ex conclusione, nam sacramentum semper supponit & prædicatur de sacramento tantum, sed sacramentum tantum, est illa expressio externa interioris consensus; ergo. Maior probatur inductione, nam baptismus solum supponit pro ablutione, quæ est sacramentum tantum, & Eucharistia solum supponit pro speciebus, quæ sunt sacramentum tantum.

¶ Secundo probatur. Nomina artificialia siue realia siue rationis, supponunt pro materiali, sed sacramentum matrimonij est quoddam artificiatum, vt patet, ergo supponit pro materiali: materiale autem est expressio externa consensus, vt dicemus dubio sequenti, ergo.

¶ Secunda conclusio. Maritalis coniun-

ctio quæ est relatio & vinculum illud quod subsequitur ex contractu est res & sacramentum simul in matrimonio. Hæc conclusio est D. Thomæ & habetur in eisdem locis atque conclusio præcedens, & probatur primo. Res & sacramentum simul in quolibet sacramento est illud quod habet rationem signi & signati, sed coniunctio illa & vinculum est simul signum & signatum, ergo est res & sacramentum simul. Maior explicatur. Sacramentum constituitur in genere signi, ut dicitur in 3. parte. quæstione. 60. articulo. 1. ergo illud est sacramentum tantum quod tantum est signum, illud vero est res & sacramentum simul, quod simul habet significationem, & est signatum. Minor probatur, quia coniunctio illa maritalis significatur per contractum, & illa coniunctio ratione expressionis exterioris significat gratiam quæ datur coniugibus & vnicum. Christi cum ecclesia & cum sua humanitate, ergo simul est signum & signatum.

¶ Secundo probatur ratione probabili. In sacramentis nouæ legis illud est res & sacramentum simul, quod est causa & effectus, sed coniunctio illa simul habet rationem cause & effectus, ergo. Maior probatur & explicatur. Sacramenta nouæ legis habent efficere gratiam & habent rationem cause, ergo illud est sacramentum tantum, quod solū habet rationem cause, illud vero, quod est res & sacramentum simul, debet esse simul causa & effectus. Minor probatur, nam coniunctio illa est effectus sacramenti tantum, & illa coniunctio efficit gratiam, nam nexus maritalis causat nexum seu vinculum spirituale, quo vniuntur coniuges in charitate, & hæc est gratia sacramentalis huius sacramenti. Est optimum simile in confessione. Confessio enim vocalis habet rationem sacramenti tantum, quoniam causat contritionem ad gratiam, contritio vero interna est res & sacramentum simul, quoniam est effectus confessionis vocalis & est causa gratiæ.

Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum, quod matrimonium (ut infra dicemus) est nomen æquiuocum, & quandoque accipitur pro contractu matrimonij, quandoque vero pro coniunctione & vinculo, quod subsequitur. In præsentia vero quædo dicimus, quod matrimonium est sacramentum, loquimur de contractu qui per se est sensibilis, nam accipiendo matrimonium pro con-

iuunctione & vinculo quod subsequitur, nõ est sacramentum tantum, sed res & sacramentum simul.

¶ Ad secundum respondetur, quod actus nostri etiam eleuati à diuino auxilio non habent causare, neque augere effectiue gratiam, si tamen illi actus considerentur, ut instrumenta quædam diuinæ virtutis eleuata à Deo, possunt causare & augere gratiam effectiue, nam non solum forma quæ se tenet ex parte sacerdotis & etiã materia, quæ ponitur à sacerdote causat gratiã effectiue: verum etiam quando forma & materia ad invicem separantur, & forma ponitur à sacerdote, & materia sunt actus nostri, qui tenent ex parte recipientis, nam (ut dicit D. Thom. in 3. parte. quæstione. 84. articulo. 1. & 2.) non solum absolutio sacerdotis causat gratiam effectiue, sed etiam actus poenitentis concurrunt effectiue ad gratiam, quoniam ex his duobus conflatur vnum integrum sacramentum & vnum totale instrumentum ad efficiendam gratiam, & ita in sacramento matrimonij actus contrahentiũ sunt instrumenta diuinæ virtutis ad causandam gratiam. Est enim aduertendum cum D. Thom. loco immediate citato articulo. 1. ad primum, quod sacramenta sunt in duplici differentia, quædam sunt quæ conferunt quandam plenitudinem gratiæ, quæ nullã habet proportionem cum actibus nostris ut in baptisate, in quo remittitur peccatũ, & quantum ad culpam & quantum ad poenam, & in his sacramentis materia & forma se tenet ex parte ministri ad significandum, quod ille effectus provenit à sola virtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio: alia vero sacramenta sunt, in quibus gratia quæ confertur, non habet istam plenitudinem, sed habet aliqualem proportionem cum actibus nostris, ut in sacramento poenitentia & matrimonij, & in his sacramentis non se tenet totum ab extrinseco, nam materia sacramenti poenitentia sunt actus poenitentis, & illi actus concurrunt actiue ad iustificationem: in sacramento vero matrimonij hoc est peculiare, quod materia & forma sacramenti tenet se ex parte recipientium sacramentum, & ex parte contrahentium, ut statim dicemus, quoniam hoc sacramentum est infimum inter omnia sacramenta: & gratia quæ in illo confertur, habet aliqualem maiorem proportionem cum actibus nostris. Hoc argumentum explicabitur amplius in solutione ad confirmationem.

¶ Ad

¶ Ad confirmationem ut respondeamus supponendam est, quod sicut auxilium supernaturale & generale Dei nõ tollit, quin causa secunda sit agens principale, ita in actibus & motibus supernaturalibus auxilium supernaturale quo Deus concurrat cum homine ad operandum, non tollit, quod homo sit agens principale, in actu enim fidei & charitatis agens principale est homo, quoniam Deus cõcurrat auxilio supernaturali, nõ est actio vitalis de cuius essentia est, quod agens principale sit viuens, & in illo actu ipsum viuens mouet se.

¶ Quo supposito dicendum est primo, quod si homo per actus proprios cõcurreret effectiue ad gratiam & ad augmentum illius, non ut actus illi sunt instrumenta diuinæ virtutis, quantumuis sint eleuati ex diuino auxilio, optimè colligeretur, quod homo iustificaret se ipsum, quod constat manifestè, nam homo in illa operatione habet se ut viuens & ut agens principale mouens seipsum, ergo iustificat seipsum. Est exemplum in naturalibus. Homo auget seipsum, quoniam est viuens & agens principale & in illa operatione mouet se. Cæterum quando actus nostri sunt partes sacramenti & sunt instrumenta quædam diuinæ virtutis, tunc homo non est agens principale, sed Deus: & idcirco etiam si actus nostri concurrant effectiue ad iustificationem, homo non dicitur iustificare seipsum, sed iustificatur à Deo, mediante illa virtute diuina, instrumentali, quæ est in actu nostro. Est optimum simile, nam etiã si grauitas concurrat effectiue ad motum deorsum, ut dicunt probabiliter multi Philosophi, nihilominus graue non mouet seipsum, sed mouetur à generante, mediante virtute impressa ab illo, quoniam illa virtus non est propria grauis, sed generantis: sic in proposito virtus, quæ est in actibus nostris ad iustificandum, non est propria hominis, sed Dei: & ita homo non iustificat seipsum, sed iustificatur à Deo, quod si aliquando aliqui autores dicunt, quod homo per actum, qui est pars sacramenti iustificat seipsum, illi autores pie interpretandi sunt ad istum sensum, quod illi actus ut instrumenta diuinæ virtutis concurrunt effectiue ad gratiam. ¶ Dico secundo, quod actus nostri ut nostri sunt, quantumcunque eleuentur à Deo per auxilium supernaturale, non possunt concurrere effectiue ad gratiam, neque ad augmentum illius, nam ut quidam dicunt, actus nostri nunquam ha-

Abent tantam supernaturalitatem, sicut habitus gratiæ & aliarum virtutum, nam isti habitus pertinent omnino ad ordinem supernaturalem, & nihil habent admixtum naturalitatis, actus vero nostri quantumuis eleuati sint diuino auxilio, semper habent admixtum aliquod naturale, saltim quantum ad abstractum remotissimum: & ita nulla est proportio in ratione cause & effectus inter actum & habitum: quando vero actus nostri concurrunt ut partes sacramenti, & ut instrumenta diuinæ virtutis, agens principale est Deus, cum quo effectus debet habere proportionem, non vero cum instrumento.

¶ Ad tertium argumentum aliqui moderni Theologi existimant, quod quoniam in matrimonio sit vnicus tantum contractus, sunt tamen duo sacramenta, nam sacramenta multiplicantur secundum suscipientes, suscipientes vero duo sunt. Hæc tamen sententia videtur falsa, nam sacramentum (ut dicitur in 3. par. quæst. 60.) constituitur in genere signi, at vero in matrimonio non reperiuntur duo signa, sed vnicum tantum, & ita dicit Paul. ad Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, vbi D. Paul. loquitur in singulari. Cõstat etiã ratione, nam expressio vnius coniugis, seorsum nihil significat, sed vtraque expressio simul est signum coniunctionis Christi cum ecclesia, ergo. Ita que videtur certum, quod in matrimonio non sint duo sacramenta totalia, ut isti autores dicebant. ¶ Alij vero moderni Theologi existimant, quod in sacramento matrimonij sunt duo partialia sacramenta, sicut sunt duæ partiales gratiæ in contrahentibus, & posset esse optimum exemplum in sacramento Eucharistiæ, in quo quidem sunt duo partialia sacramenta cum duabus materijs & formis partialibus, ex quibus resultat postea vnicum integrum & totale sacramentum, & vnicum instrumentum totale significatiuum gratiæ & illius effectiuium. Et ratio pro hac sententia esse potest, nam sicut in sacramento Eucharistiæ in qualibet parte est pars materiæ & pars formæ, & ideo sunt duo partialia sacramenta: ita in sacramento matrimonij secundum veriore sententiam, ut statim dicemus, sunt duæ partes in quibus est pars materiæ & pars formæ, nam in expressione viri est pars materiæ, & pars formæ secundum diuersam rationem, ut statim explicabitur, & idem dicendum est de expressione femina, ergo sunt duo partia

lia sacramenta. Hæc sententia sic explicata non est omnino improbabilis. ¶ Nihilominus tamen dicendum est, quod tantum est vnicum integrum sacramentum, & nullo modo sunt duo partialia sacramenta, sed ex verbis vtriusque contrahentis, quæ diuersa sunt, & ex eorum expressionibus, quæ distinguntur iuxta diuersitatem contrahentium, efficitur vnicum signum gratiæ & cōiunctionis Christi cum ecclesia: nam licet ibi sint plura materialiter & in genere rei, est tamen ibi vnum in ratione signi, sicut in sacramento poenitentiae diuersi actus poenitentis & absolutio sacerdotis, quæ habent diuersitatem in genere entis, conficiunt vnicum signum & vnicam causam instrumentalem gratiæ, neque est eadem ratio, atque de sacramento Eucharistiæ, nam Christus Dominus contractum ipsum matrimonij eleuauit ad rationem sacramenti, & nulla pars seorsum illius contractus habet rationem signi vel causæ effectiuæ gratiæ, in quo quidem differt à sacramento Eucharistiæ: nam quælibet pars sacramenti Eucharistiæ est instituta à Christo ad significandam & causandam gratiam partialiter, & ita si maneat vna pars seorsum, vt manet semper, veram habet rationem signi causatiui gratiæ partialiter, non verò in sacramento matrimonij. Item est alia differentia, nam in sacramento Eucharistiæ in qualibet parte est pars materiæ & formæ, taliter quod pars materiæ quæ est in specie. v. g. panis, actnatur per formam partis quæ est in eadem specie panis; idem est de parte quæ est in speciebus vini: cæterum in sacramento matrimonij nõ est ita, nam expressio consensus. v. g. viri, si habet rationem formæ & materiæ non est in eodem subiecto, sed habet rationem formæ respectu expressionis consensus foeminae, & habet rationem materiæ respectu eiusdem; vnde nunquam conflatur vnum partiale instrumentum significatiuum & causatiuum gratiæ in aliqua parte contractus. ¶ Ad confirmationem dicendum est primo, quod licet gratia quæ producitur per hoc sacramentum differat numero in vtroque coniuge materialiter loquendo & veluti in genere rei & qualitatis, imò in genere gratiæ absolute loquendo; tamen in ratione effectus huius sacramenti est idem effectus numero, formaliter loquendo, quoniam illa gratia est eiusdem rationis in vtroque coniuge & ordinata ad eundem finem formaliter loquendo. Est optimū simile in

A Philosophia, Duæ superficies, altera aquæ, altera aëris, differunt numero in ratione rei & in ratione superficiæ, tamen in ratione loci est eadem numero formaliter loquendo; imò in ratione mediæ per quod fit motus; non dissimiliter in proposito. ¶ Secundo respondetur, quod diuersi effectus numero possunt provenire ab eadem causa & instrumento numero, nam secundum opinionem probabilem, si vnus ignis simul & semel producat ignem in duobus lignis, erunt duo effectus numero, tamen ab vnicâ numero causa; sic matrimonij potest esse vnū, & vnica causa, effectus verò gratiæ diuersus numero.

B ¶ Ad quartum argumētum aliqui Theologi existimant, quod res & sacramentum simul in hoc sacramento, non est causa gratiæ & charitatis, quæ datur coniugibus. Et ratio illorum est, tum quoniam D. Thom. videtur hic id asserere, tum etiam quia existimant, quod de lege ordinaria relatio non assumitur à Deo ad causandum aliquid; vinculum verò illud, relatio est, & hoc præcipue habet verum, si vinculum illud sit relatio rationis, vt tenet Magister Soto, vnde secundum istam sententiam dicunt, quod non est necessarium, quod res & sacramentum simul habeat rationem causæ & effectus, sed satis est, quod habeat rationem signi & signati, quoniam sacramentum constituitur in genere signi: & apponunt exemplum in sacramento Eucharistiæ, in quo res & sacramentum simul, est corpus Christi, tamen corpus Christi non est effectus sacramenti tantum, videlicet specierum sacramentalium. Hæc quidem sententia satis probabilis est & facillimè soluitur argumentum, secundum istum modum dicendi. ¶ Secundo respondetur, quod cōiunctio illa causat effectiuè gratiam. Et ad primam probationem ex D. Thom. respondetur quod D. Thom. solum dicit, quod concurrat dispositiuè non tamen dicit, quod tantum concurrat dispositiuè, præcipue quoniam actio instrumenti potest dici dispositiuæ respectu actionis principalis agentis. Ad secundam probationem respondetur, quod relatio realis, qualis est cōiunctio maritalis, vt postea dicemus, ex natura sua & secundum propriam virtutem non est actiuæ, etiam tanquam instrumentum: si autem consideretur in ordine ad diuinam & supernaturalem potentiam, potest esse actiuæ & habere rationem instrumenti: nam Deus quodlibet ens existens in rerum

C natura,

natura, quantumuis minimum & relatiuum, potest assumere vt instrumentum ad producendum aliquid in alio ente, eo enim ipso quod aliquid est ens existens, est aptum ad offerendum diuinum mysterium in ordine ad quodlibet ens existens, & quodlibet ens in ordine ad diuinam potentiam est ordinabile in ratione agentis; & patiens in ordine ad quodlibet aliud ens.

¶ Ad vltimum respondetur, quod vinculum illud quod est in infidelibus conuersis ad fidem, est res & sacramentum simul. Tamen vinculum illud dupliciter potest considerari. Primo modo, vt oritur ex contractu naturali, & sic vinculum illud iam erat, & non erat effectus sacramenti matrimonij: alio modo potest considerari vinculum, vt eleuatur à diuina virtute ad significandam & causandam gratiam, & sic habet rationem rei & sacramenti simul, itaque sicut contractus ipse habet duplicem rationem, & est contractus quidam naturalis & præterea habet rationem sacramenti, ita vinculum secundum esse naturale quod habet, causatur ex contractu naturali, si autem consideretur secundum quod eleuatur à Deo, causatur à contractu secundum quod sacramentum est. Est optimum simile in sacramento poenitentiae, contritio enim si absolute consideretur, est effectus virtutis poenitentiae, si autem consideretur, vt res & sacramentum simul, est effectus sacramenti confessionis, & sicuti contritio, vt est effectus virtutis poenitentiae, potest præcedere sacramentum confessionis, non verò contritio vt eleuatur in ratione rei & sacramenti simul: non dissimiliter vinculum illud, vt est aliquid naturale, potest præcedere ipsum sacramentum, non verò vt est res & sacramentum simul.

¶ In hoc dubio dictum est, quid est sacramentum tantum, quid res & sacramentum simul: modo explicandum est, quæ nam sit materia & forma huius sacramenti. Et licet ista questio æqualiter præcedat de materia & forma, non tamen poterit omnino perfecte explicari forma, vsque dum explicemus ministerium huius sacramenti: & præcipua questio est de materia ex qua conficitur hoc sacramentum.

Difficultas quarta illaque grauissima est, quæ nam sit materia & forma huius sacramenti. Prima sententia est Duran. in. 4. distin. 1. quæst. 3. & distin. 26. quæst. 3. qui asserit, quod sacramentum poenitentiae & sacramentum matrimonij non

A constant ex rebus & verbis, sed ex solis verbis, & in speciali dicit, quod sacramentum matrimonij non constat ex materia & forma; dicit enim in dicto primo, quod non est facile assignare in hoc sacramento quid sit materia & quid forma. Est enim aduertendum, quod in omnibus istis sequitur suam sententiam in qua dicit, quod matrimonium non est vniuersale sacramentum cum reliquis sacramentis nouæ legis.

B ¶ Hæc sententia probatur sequentibus argumentis. Primo arguitur. Quilibet coniugum æqualiter se habet ad sacramentum matrimonij, itaque coniuges in contrahendo sunt pares & æquales, ergo verba vtriusque coniugis æqualiter se habent & sunt paria. Cōsequencia est manifesta, simul cum antecedenti, tunc vltra, ergo verba vel signa vtriusque coniugis nõ se habent vt materia & forma. Probatur consequentia, quia modus causandi in materia & modus causandi in forma sunt modi longè diuersi & inæquales. ¶ Cōfirmatur argumētum & explicatur. Forma habet se vt actus, ac subinde vt aliquid perfectum, materia verò vt potentia & vt aliquid imperfectum, ergo impossibile est, quod illa, quæ habent æqualitatem, cuiusmodi sunt expressiones cōsentium, se habeant vt materia & forma.

C ¶ Secundo arguitur fortiori argumento. Materia & forma sacramentorum nouæ legis tradita est in decretis Pontificum ecclesiæ & in Concilijs, præcipue in Florentino & Tridentino. sed in his locis nulla traditur materia & forma huius sacramenti, cum tamē aliorum sacramentorum nouæ legis tradatur materia & forma, ergo sacramentum matrimonij non habet materiam & formam. Consequentia est bona, maior est manifesta. Minor verò constat, nam in nullo Concilio vel decreto, neque in Concilio Florentino, & Tridentino fit mentio de materia & forma huius sacramenti, cum tamen fiat mentio de materia & forma omnium aliorum sacramentorum. ¶ Quod si quis dicat, quod in Concilio Florentino in decreto Eugenij super vnione Armenorum in materia de sacramentis in genere dicitur, quod omnia sacramenta constat ex materia & forma. Contra, sacramentum matrimonij est vniuersale sacramentum cum reliquis sacramentis nouæ legis, vt iam definiuimus, sed omnium aliorum sacramentorum nouæ legis traditur in illo loco materia & forma, non solum in generali, verum etiam in particulari, ergo simili

liter tradenda erat materia & forma huius sacramenti in particulari si aliqua erat, nam etiam hoc sacramentum est fundamentum ecclesie, sicuti alia: igitur cum ibi non tradatur materia & forma in particulari, non habet illam. ¶ Confirmatur argumentum. Quia alias sequeretur, quod in ecclesia Dei solum sit cognitio confusa & vniuersalis sacramenti matrimonij, consequens autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela, si hoc sacramentum habet materiam & formam, hæc non cognoscitur distincte & in particulari in ecclesia, & ita non ponitur in concilio. in particulari, ac subinde non cognoscitur hoc sacramentum per suas partes, videlicet per materiam & formam, & ita erit cognitio confusa. Minor vero probatur. Nam cum sacramenta sint fundamenta ecclesie, debet esse notitia illorum distincta & in particulari.

¶ Tertio arguitur. Christus Dominus instituit non solum in genere, sed etiam in particulari & specie materiam & formam sacramentorum nouæ legis, sed non instituit in particulari & in specie materiam & formam matrimonij, ergo non habet materiam & formam. Consequentia est optima, maior vero constat ex his quæ dicuntur. 3. par. quæstione. 64. præcipue articulo. 4. vbi definitur, quod pertinet ad potestatem excellentie Christi Domini præscribere in particulari & in specie materiam & formas sacramentorum nouæ legis. Minor vero probatur. Nam ecclesia Romana nullam talem materiam cognoscit, quanuis sciat omnia quæ Christus Dominus dixit, & ita ecclesia Romana non assignat in particulari & in specie materiam & formam matrimonij.

¶ Quarto arguitur. Siqua esset materia & forma huius sacramenti, esset externa expressio consensus vtriusque coniugis, vt dicit expressè D. Thom. in hoc articulo, sed illa externa expressio non habet rationem materiam & formam, ergo nihil habet rationem materiam & formam. Consequentia est bona & minor probatur; quia ex hoc sequitur, quod eadem res in eodem genere causæ habet rationem causæ & effectus; Consequens autem est contra dicta omnium Philosophorum, ergo. Sequela probatur. Verba vnius coniugis habent rationem materiam in ordine ad verba alterius, & etiam habent rationem formam, & similiter verba alterius, ergo eadem res in eodem genere causæ se habet vt causa & effectus.

¶ Secunda sententia est, quod materia huius sacramenti sunt consensus interni contrahentium, verba autem quæ explicant istum consensum habent rationem formam. Hanc sententiam tenet Capreol. in. 4. dist. 26. quæst. vltima. arti. 3. ad septimum. contra primum. & Nauarro in Manuali ca. 22. num. 20. & gloss. in cap. tua nos, de sponsalibus, vbi dicit quod duo suat in matrimonio, scilicet subiectum & forma, & pro subiecto seu substantia sua consensus, pro forma vero verba deputata ad explicandos consensus, quod si quis dicit Capreolo, quod materia huius sacramenti debet esse signum sensibile, consensus vero internus non est sensibilis, ac subinde nec materia, respondet, quod ipse non dicit, quod consensus internus quomodocunque sumptus sit materia, sed vt explicatur per verba, & vt explicatur, habet rationem signi sensibilis; & Capreolus non affert pro sua sententia aliquam rationem. Probatur tamen tali ratione. Nam quod perficitur & determinatur ab alio, habet rationem materiam, illud vero quod perficit & determinat, habet rationem formam; sed consensus determinatur & perficitur per verba, ergo habet rationem materiam, & verba rationem formam. Minor constat, nam consensus internus in ratione signi habentis se in ordine ad aliud, determinatur per verba non enim dicit ordinem ad aliud, nisi per verba. ¶ Confirmatur hæc ratio ex D. Tho. in hoc articulo ad primum & secundum, nam ad secundum dicit, quod sicut in poenitentia ipsi actus poenitentis sunt materia huius sacramenti, ita etiam in matrimonio; ad primum vero expressè ait, quod verba contrahentium sunt forma, ergo intendit D. Tho. quod in matrimonio verba sunt forma, & actus & consensus internus sit materia. Probatur consequentia, quia alias ipse ad secundum diceret, quod verba sunt materia, sicut ad primum dicit, quod sunt forma.

¶ Tertia sententia est econuerso, quod materia huius sacramenti sunt verba, forma vero est interior consensus, & hæc sententia solet tribui Maiori in. 4. dist. 26. quæst. 1. Hæc sententia probatur. Nam illud est materia, quod est minus perfectum & est determinabile per aliud, illud vero forma, quod est magis perfectum & determinans aliud; sed verba sunt quid minus perfectum, quam consensus, nam consensus est quid spirituale, verba vero materialia; & verba determinantur per consensus, ergo materia sunt

Gloss. cap.
tua nos, de
sponsalibus.

sunt verba, consensus vero forma: & hæc sententia potest saluare communem doctrinam afferentium, sacramentum esse quid sensibile, nam forma non est sacramentum, sed materia, materia autem signum sensibile est, scilicet, verba sensibilia.

¶ Quarta sententia est, quod materia huius sacramenti sunt corpora contrahentium, vel personæ, quæ se inuicem tradunt per verba exprimentia consensum. Hæc opinio est Paludani in. 4. dist. 26. quæst. 4. num. 23. & Adriani quæstio. 1. ad. 2. variat tamen in afferenda forma: dicit enim formam huius sacramenti esse consensus contrahentium explicatos per verba: alij vero aliter dicunt. Hanc sententiam tenet Couar. supra. 4. Decreta. parte. 2. num. 8. Palacios in. 4. dist. 26. par. 2. ¶ Probatur hæc sententia. Primò, quia in quolibet sacramento nouæ legis necessarium est assignare materiam & formam distinctam, non quomodocunque, sed realiter vt duæ res, hoc autem saluari non potest, nisi secundum istam sententiam, ergo. Maior patet ex Concil. Florent. decreto supra unionem Armen. vbi postquam dixit, septem esse sacramenta Ecclesie, asserit, quod omnia illa tribus constant, scilicet rebus, tantquam materia, verbis, vt forma, & persona ministri: vbi videtur aperte dicere, quod materia debet esse res distincta à verbis, quæ sunt forma. Minor vero probatur. Nam in matrimonio quatuor possumus considerare, scilicet, personas contrahentes, consensus ipsarum, verba quæ expriment ipsos consensus, & denique vinculum quod resultat. Vinculum vero cum subsequatur ad sacramentum, non potest habere rationem materiam nec formam: verba enim nudè considerata, nec sunt materia nec forma, sed communiter dicuntur forma, ea ratione qua expriment consensus, & continent illos, vnde non poterunt consensus esse materia realiter distincta à verbis, vt sunt forma: restat ergo vt forma sint ipsa verba continentia consensus, materia autem sint personæ contrahentes, & sic saluatur in hoc sacramento, quod materia sit realiter distincta à forma.

¶ Secundò arguitur ex Palud. Nam in omnibus alijs contractibus in quibus traduntur res aliæ, res quæ traditur habet rationem materiam, verba vero quibus traditur, habent rationem formam, ergo in hoc contractu, vbi traduntur personæ, habent illæ rationem materiam, verba vero rationem formam. ¶ Confirmatur primò. Nam secundum istum mo-

dum dicendi facilius intelligitur, quid nam sit materia & forma huius sacramenti: & facilius saluatur, quod dicit Concil. Florent. vbi supra, & non est necessarium recurrere ad hoc quod eadem res habeat rationem materiam & formam. ¶ Secundò confirmatur ex doctrina D. Tho. infra quæst. 45. artic. 5. in 2. argumento, Sed contra, vbi personas contrahentes vocat materiam sacramenti, ergo. Hanc sententiam sequuti sunt multi ex discipulis D. Thom.

¶ Quinta sententia est, quod materia & forma huius sacramenti, sunt actus externi sensibiles contrahentium. Hanc sententiam tenet D. Tho. in. 4. dist. 26. quæst. 2. artic. 1. ad primum & secundum. & huic sententiae quatuor expositiones adhiberi solent, quas refert Capreol. loco immediatè citato: Prima expositio est, quod verba prioris coniugis loquentis sunt materia, ex qua, posterioris vero habent rationem formam actuum & determinantis priora verba. Secunda expositio est, consensus ipsos exprimens esse materiam: formam vero verba exprimentia consensus, vt diximus in secunda sententia. Alias expositiones, videte in Capreolo, non enim adducuntur, quoniam non est necessarium. & loco illarum est expositio Magistri Victorie & Soti in. 4. dist. 1. quæst. 1. artic. 6. & dist. 26. quæst. 2. artic. 1. isti enim doctores explicant D. Tho. ad hunc modum, quod verba vtriusque contrahentis vicissim habent rationem materiam & formam: materiam quidem, secundum quod verba vnius determinantur per verba alterius, formam vero secundum quod verba vnius determinant verba alterius.

¶ Sexta sententia asserit, quod materia huius sacramenti sunt actus contrahentium, forma vero non se tenet ex parte contrahentium, sed ex parte ministri ecclesiastici: itaque dicit hæc sententia, quod forma huius sacramenti sunt aliqua verba, quæ necessario debent proferri ab aliquo sacerdote vt ministro proprio huius sacramenti. Et est simile in sacramento poenitentiae, in quo actus poenitentis habent rationem materiam, forma vero sunt verba prolata à sacerdote ministro ecclesie. Hanc sententiam tenet Magister Canus relectione de sacramentis in genere, par. 1. ad primum. & lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. & adducit pro sua sententia Guilielmum Parisien. libro de sacramentis, tractatu de matrimonio cap. 9. quæst. 1. adducit etiam pro se patres Con-

cilij Colonienf. vbi agitur de matrimonio cap. verbum. vbi dicitur, aliud esse verbum quo fit in matrimonium, & aliud quo efficiuntur sacramenta matrimonij: ad rationem enim sacramenti docent, non esse satis verba contrahentium, sed quod requiritur aliquod sacrum verbum: contendit etiam Magister Canus, quod hæc sententia est Paludan. vbi supra, dicit enim quod quando vir & foemina cõficiunt contractum matrimonij ciuilitate, si non habeant pœnitentiam, non sunt sacrilegi; vbi manifeste insinuat, quod tale matrimonium non est sacramentum; nam si esset sacramentum & reciperet illud in mortali sine pœnitentia, esset peccatum mortale.

Hanc sententiam probat Magister Canus multis argumētis. Primò probatur hæc sententia ex D. Thom. in 4. dist. 1. quæst. 1. artic. 3. ad quintum. vbi dicitur, quod in matrimonio in quantum est in officium naturæ, & in pœnitentia, vt est virtus, non sunt necessaria aliqua verba vtriusque, tamen est necessarium, vt est sacramentum & requiruntur verba, vt dispensetur sacramentum per ministrum ecclesiæ: vbi aperte insinuat, quod verba ministri ecclesiastici dispensantis matrimonium sunt forma matrimonij; vt est sacramentum: & in 4. cont. gent. cap. 78. insinuat, quod sacramentum matrimonij, sicut alia sacramenta, indiget ministro ecclesiastico.

Secundò probatur. Quia opposita sententia, quæ est communis, neque habetur in sacra Scriptura, neque in traditione Apostolica, nec inde colligitur per euidentem consequentiam, ergo ad minus sententia communis non est certa secundum fidem, ac subinde hæc sententia est probabilis.

Confirmatur primò. Quia si hæc opinio non esset vera, non posset saluari quod dicit Scotus, quod quando matrimonium non potest contrahi verbis, sed contrahitur tantum per nutus, non sit sacramentum: quod autem hoc sit verum, patet ex Concilio Florentino, vbi diffinitur, quod omnia sacramenta nouæ legis debent constare verbis; ergo quando matrimonium non constat verbis, non erit verum sacramentum: quod patet, nam statim subdit Concilium, Sine his non perficitur sacramentum. Secundò confirmatur. Nam secundum ius antiquum, quando aliqui erant sponsi per verba de futuro, si sine alijs verbis de præfenti haberent copulam carna-

lem cum affectu maritali, contraherent matrimonium. Tunc sic. Si verba sacerdotis nõ erant necessaria, sed tantum expressio consensus, sequitur, quod copula carnalis esset sacramentum: Consequens est falsum, ergo. Sequela patet. Nam copula carnalis esset expressiua consensus.

Tertiò arguitur. Actio sacramentalis est actio sacra; ergo requiritur minister sacrum & formam sacram: ac subinde matrimonium contractum sine ministro sacro, quanuis sit matrimonium, non erit sacramentum: & hoc patet in omnibus sacramentis, quæ semper perficiuntur per ministrum sacrum, nisi sacramentum baptismi in casu necessitatis, & semper minister sacer profert formam. Confirmatur primò. Quando matrimonium contrahitur sine ministro ecclesiæ, contrahitur vt quidam contractus humanus & secularis, & verba ipsorum non possunt habere rationem formæ. Quod patet primò, nam forma inducitur ab agente, contrahentes verò sunt recipientes. Secundò constat, quia forma sacramentorum debet esse supernaturalis, verba verò prolata à contrahentibus sunt naturalia. Tertiò constat, quia forma sacramenti semper significat aliquem effectum supernaturalem, verba verò contrahentium non significant aliquid supernaturale. Quartò constat, quia forma sacramenti est immediate instituta à Christo, & determinatè, verba verò, quæ proferuntur à contrahentibus in matrimonio, non sunt instituta à Christo, nec sunt determinata sed varia, ergo. Secundò confirmatur. Quando aliqua verba se tenent ex parte formæ, tunc si loco verborum substituantur nutus, vel alia signa, actio illa inualida est, & non conficit verum sacramentum, vt patet, in baptisate & in alijs sacramentis, at verò si loco verborum contrahentium ponantur nutus, vel alia signa externa conficiunt verum matrimonium, etiam in quantum sacramentum, ergo illa verba non sunt forma, sed forma debet se tenere ex parte ministri ecclesiastici. Confirmatur tertiò. Sacramentum supponit pro materia, sed sacramentum matrimonij sunt verba contrahentium, vt exprimunt consensus eorum, ergo talia verba sunt materia: ac subinde non habent rationem formæ, nam materia & forma debent ab inuicem distingui. Maior constat ex doctrina Diui Thomæ; in multis locis citatis à Magistro

gistro Cano præcipue hic ad secundum. & eam tenent multi alij Theologi. Quarto confirmatur, quoniam recentiores Theologi in explicanda materia & forma huius sacramenti, sunt adeò varij & diuersi, vt reddant istam sententiã maximè probabilem.

Quarto arguitur. Contrahentes matrimonium sine sacerdote non existimant se esse sacrilegos si in peccato mortali contrahant, ergo existimant tale matrimonium non esse sacramentum, aliàs enim existimarent se esse sacrilegos: minister enim qui in peccato mortali conficit sacramentum, sacrilegus est. Et confirmatur hoc argumentum ex consuetudine aliquarum ecclesiarum, nam erat consuetudo in aliquibus ecclesijs, quod illi, qui contrahebant clandestinè, non præmittebant confessionem suorum peccatorum ante matrimonium, postea tamen quando in facie ecclesiæ contrahebant, confitebantur, ergo signum est, quod existimabant, quod tale matrimonium non erat sacramentum.

Quinto arguitur ex autoritate multorum patrum antiquorum, qui referuntur. 30. quæst. 5. per totã. & specialiter citatur primo Euaristus primus, epist. 1. suorum decretorum, vbi matrimonium clandestinum in occulto, sine ministro ecclesiæ factum, vocat adulterinum contubernium, ergo signum manifestum est, quod tale matrimonium factum sine ministro ecclesiæ, non est sacramentum.

Sextò arguitur. Ex opposita sententia sequuntur maxima absurda, ergo hæc sententia non est tenenda. Consequentia est bona, & antecedens probatur. Nam ex illa sententia primò sequitur, quod ipsi contrahentes conferant gratiam ex opere operato, quod videtur maximè absurdum. Secundò sequitur, quod mulier sit minister ordinarius huius sacramenti, siquidem mulier profert verba, hoc autem videtur etiam maximum inconueniens, ergo.

Septimò arguitur. Nam vt perficiatur sacramentum nouæ legis necessarium est, vt minister habeat intentionem faciendi quod facit ecclesia, vt patet ex Concilio Florent. in decreto de vnione Armen. sed quando vir & foemina sine sacerdote in occulto contrahebant, non habebant intentionem illam, sed solum habebant intentionem faciendi contractum, ergo non conficiebant verum sacramentum. Consequentia est bona, minor probatur. Quia non habebant intentionem formalem, vel virtuale,

ergo non habebant intentionem. Consequentia est bona, & antecedens probatur. Et quod non haberent formalem, patet: nam non habebant expressè istum actum, volumus facere, quod facit ecclesia. Quod non virtualem, probatur. Nam intentio virtualis præsupponit aliquam intentionem præcedentem formalem, sed non habebant formalem, vt probauimus, ergo neque virtualem.

Octauò arguitur. Saltem post Concilium Trident. necessarium est ad sacramentum matrimonij, quod sit aliquis minister proferens aliqua verba, nam in Sessione. 24. de re formatione matrimonij capit. 1. dicitur, quod præmissis monitionibus, si non reperitur impedimentum, procedatur ad matrimonium in facie Ecclesiæ, vbi interrogatis contrahentibus parochus dicat, ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, &c. vel dicat alia verba secundum morem patriæ. Ex quo sic arguitur. Vel illa verba quæ dicit sacerdos sunt vera, vel falsa, non falsa & sine effectu, nam dicuntur ex præcepto ecclesiæ, ergo sunt vera: ergo verum est, quod sacerdos illos coniungit, ac subinde post Concilium Trident. sacerdos est verè minister matrimonij, & verba illius sunt vera forma.

In hac difficultate vt veritatem explicemus est prima conclusio. Certum est secundum fidem, quod sacramentum matrimonij constat ex rebus, & verbis, & materia & forma, & oppositum est error, sapiens hæresim nostrorum temporum de matrimonio: non tamen est certum secundum fidem, quæ nam est materia & forma huius sacramenti in particulari, & in specie. Hæc conclusio habet duas partes. Quantum ad primam partem probatur primò. Nam in Concilio Florent. loco sæpissimè citato diffinitur, quod omnia sacramenta nouæ legis constant rebus vt materia, & verbis vt forma, sed de fide est, quod matrimonium est sacramentum nouæ legis, vt iam probatum est, & in hoc conueniunt omnes, licet varient in assignanda materia, & forma, ergo certum est secundum fidem, quod sacramentum matrimonij constat ex rebus & verbis, & materia & forma.

Secundò error est nostri temporis dicere, quod matrimonium non sit sacramentum nouæ legis, sed dicere, quod matrimonium non constat rebus & verbis, materia & forma, est dicere, quod non est sacramentum nouæ legis,

legis, vt manifestè constat ex iam dictis, ergo est error sapiens hæresim nostrorū temporum de matrimonio. Et confirmatur hoc argumentum. Nam omnia alia sacramenta nouæ legis constant rebus & verbis, materia & forma, vt constat inductione, sed certum est secundum fidem, quod matrimonium est vniuocè sacramentum nouæ legis cum omnibus alijs sacramentis, ergo certum est secundum fidem, quod constat rebus & verbis, materia & forma.

¶ Tertiò probatur hæc pars. Nam omnes Sancti & Theologi dicunt, quod sacramentum matrimonij constat ex rebus & verbis, & materia & forma: & inquirunt, quænam sit materia & forma, ergo.

¶ Secunda pars conclusionis probatur. Nam (vt constat ex iam dictis) inter Theologos etiam sapientissimos sunt variæ & diuersæ sententiæ de materia & forma huius sacramenti, & illæ sententiæ sunt probabiles, ergo non est certum secundum fidem quænam sit materia, & quænam forma.

¶ Aduertendum tamen est circa illam primam partem conclusionis, quod ea parte qua Durand. asserit, quod hoc sacramentum non constat rebus, sed solis verbis: nihil contra fidem sentire videtur, nam accipit res, vt condistinguntur omnino contra verba, & nomine verborum intelligit tantum ea, quæ verba & voces propriè dicuntur. Cæterum loquitur temerariè in hac parte, quoniam debuit sermonem suum accommodare modo loquendi Conciliorum & Sanctorum patrum & scholasticorum, qui omnes dicunt quod sacramenta nouæ legis constant rebus & verbis. De quo in 3. par. quæst. 60. articulo. 6.

Secunda conclusio. Contrahentes non sunt materia proxima huius sacramenti, sed sunt materia remota & circa quam. Hæc conclusio est contra quartam sententiam. Et probatur hæc conclusio quantum ad primam partem. Nam materia proxima huius sacramenti est de essentia illius, taliter quod supponit pro illa, vt patet ex omnibus alijs sacramentis, ablutio enim in baptisate est de essentia illius, taliter quod sacramentum baptisati supponit pro ipsa ablutione, quoniam est materia proxima illius, & idem est in omnibus alijs sacramentis: sed contrahentes non sunt de essentia matrimonij, taliter quod sacramentum matrimonij supponat pro ipsis contrahentibus, vt manifestè constat: ergo ipsi contrahentes non sunt mate-

ria proxima huius sacramenti. ¶ Et confirmatur argumentum. Nam materia proxima alicuius sacramenti est illa ex qua veluti componitur & perficitur ipsum sacramentum, vt patet in omnibus alijs sacramentis: materia proxima baptisati est ablutio, quoniam ex ablutione veluti componitur & efficitur baptisatus, & sic in alijs sacramentis: sed sacramentum matrimonij nullo modo veluti componitur & perficitur ex ipsis contrahentibus, vt est apertum, ergo materia proxima sacramenti matrimonij non sunt ipsi contrahentes.

¶ Secunda verò pars conclusionis probatur. Primò. Materia remota & circa quam, contractus matrimonij sunt ipsi contrahentes, sed contractus ipse matrimonialis est ipsum sacramentum, vt iam dictum est, ergo materia remota huius sacramenti sunt ipsi contrahentes. Consequentia est bona, maior probatur. Nam illud est materia remota & circa quam, in quolibet contractu, quod traditur per talem contractum, vt patet in venditione qua venditur equus, in qua equus est materia remota & circa quam: sed in contractu matrimoniali ipsi contrahentes traduntur per talem contractum, ergo ipsi contrahentes sunt materia remota & circa quam.

¶ Secundo probatur hæc pars. Illud est materia remota & circa quam, in quolibet actu & habitu, circa quod versatur talis actus vel habitus, sed actus contrahentium versantur circa se ipsos tradendo se ipsos, & tradendo potestatem suorum corporum, vt constat: ergo personæ contrahentiū sunt materia remota & circa quam. Consequentia est bona, & maior est manifesta in omnibus habitibus & actibus.

¶ Tertiò probatur hæc pars. In sacramento poenitentiae materia remota & circa quam, sunt peccata confitentis, quoniam actus poenitentis qui sacramentum recipit, & actiones illius versantur circa peccata, confitendo illa, dolendo de illis & detestando illa: sed similiter actus contrahentiū qui recipiunt hoc sacramentum, versantur circa corpora eorum, consentiendo in traditione eorum, & explicando per signa externa istam traditionem, ergo ipsi contrahentes sunt materia remota & circa quam, huius sacramenti.

¶ Tertia conclusio. Materia proxima huius sacramenti sunt actus contrahentium & expressiones sensibiles, quibus vicissim declarant

clarant sibi contrahentes suos consensus. Hæc conclusio est expressa D. Tho. hic in solutione ad secundum. & eam tenet Magist. Soto in 4. dist. 26. quæst. 2. artic. 1. & eam sequuntur ferè omnes Theologi, præcipuè ex schola Diui Thomæ: nam etiam illi qui tenent vltimam sententiam conueniunt in hac conclusione.

¶ Hæc conclusio probatur primò ex communi sententia omnium Theologorum, nam ferè omnes conueniunt in hoc, quod materia proxima huius sacramenti sunt expressiones sensibiles ipsorum contrahentium, ergo hæc sententia omnino tenenda est.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam (vt supra diximus) sacramentum matrimonij tantum prædicatur de ista expressione sensibili, & de contractu ipso externo, sed sacramentum matrimonij, imò quodcunque sacramentum prædicatur de sua materia proxima, ergo illæ expressiones sunt materia proxima huius sacramenti.

¶ Tertiò probatur hæc conclusio ostendendo, quod multa alia quæ interueniunt in hoc sacramento, non possunt esse materia proxima, ac subinde materia proxima debent esse illæ expressiones sensibiles. In primis contrahentes, de quibus poterat esse dubium, non possunt esse materia proxima, tū quoniam sunt subiecta seu materia in qua sacramentum recipitur, tū etiam quoniam sacramentum non constat ex ipsis contrahentibus: sacramentum verò debet constare ex materia proxima, tum deniq; quoniam non prædicatur de ipsis contrahentibus: sacramentum verò constat ex materia proxima & prædicatur de illa. Item consensus internus & coniunctio maritalis, & obligatio, quæ oritur, non sunt per se sensibilia, sed sentiuntur ratione expressionis exterioris, materia verò proxima sacramenti debet esse per se sensibilis, vt patet inductione in omnibus alijs sacramentis, ergo materia proxima solum sunt expressiones sensibiles. Itaque in sacramento matrimonij alia est materia proxima, alia verò remota, sicut in alijs sacramentis nouæ legis: in sacramento enim baptisati materia remota est aqua, ablutio verò proxima, & sicut in sacramento poenitentiae, materia proxima ex qua conficitur sacramentum est confessio, remota verò peccata: ita in sacramento matrimonij materia proxima sacramenti sunt expressiones sensibiles contrahentium: contrahentes verò sunt materia remota.

¶ Ex hoc colligitur ratio à priori, quare sacramentum poenitentiae iterari potest circa idem numero peccatum, ita vt sit distinctum sacramentum, quoniam circa idè peccatum multiplicari possunt actus poenitentis, scilicet confessio, contritio, confitendo iterum peccatum, & detestando illud, quoniam peccatum quod est materia remota, semper potest magis ac magis detestari, & potest iterum homo confiteri: sacramentum verò matrimonij circa easdem personas non potest multiplicari, quoniam materia proxima sunt expressiones externæ consensus, quæ versantur circa ipsa corpora, tanquam circa materiam remotam, tradendo ipsa corpora, & quia non potest esse, nisi vnica traditio corporis circa vnā & eandem personam: ideo sacramentum matrimonij circa easdem personas multiplicari non potest.

¶ Adhuc dictum est de materia huius sacramenti. Nunc restat, vt dicamus de forma sacramenti matrimonij, & consequenter dicemus etiam de ministro huius sacramenti. In quo quidem est duplex difficultas. Prima est de forma quæ est de ratione matrimonij in ratione sacramenti, & debet esse aliqua forma prolata à sacerdote: quæ quidem disputatio etiam habet locum ante Concil. Florent. & Trident. an verò forma consistat in actibus ipsorum contrahentium.

¶ Quarta conclusio ad explicationem huius rei, probabile fuit, quod ante Concil. Trident. etiam post Florentinum, & etiam ante ipsum, fuit de necessitate matrimonij in ratione sacramenti aliqua forma ex parte sacerdotis, sicut in omnibus alijs sacramentis necessaria est aliqua forma ex parte sacerdotis, potissimum in illis quæ consistunt in vsu & applicatione materiarum. Hæc conclusio ponitur contra Magist. Soto in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 3. vbi dicit, quod ante Magistrum Cano nullus fuit, qui defenderet hanc sententiam, licet quidam alij disputauerint illam, vnde dicit esse temerariam sententiam. Probatur conclusio. Nam Magist. Cano adducit pro se multos Doctores & argumenta probabilia: & ante Concilium Tridentinum nullum fuit decretum ecclesiae, quod conuinceret, quod hæc sententia erat improbabilis: ergo non est cur dicamus illam improbabilem: præcipuè, nam responsio Magistri Soto ad Concil. Florent. quod pro se adducit Magist. Canus, solum conuincit, quod hæc sententia non erat diffinita in

ta in Concil. Floren. non tamen conuincit, quod non sit probabilis. Item argumentum quo Magister Sotus probat istam sententiam temerariam, non conuincit. Argumentum autem erat tale. Quia nullum extat decretum ecclesie aut aliquorum Sanctorum ante Concil. Trident. quod dicat, matrimonium clandestinum non esse censendum sacramentum, eo quod fuit sine sacerdote proferente verba: hoc inquam argumentum non conuincit: nam Magister Canus non dicit, quod sua sententia est de fide, sed quod est probabilis.

¶ Quinta conclusio. Etiam est probabilis, quod ante Concil. Floren. fuit necessaria presentia sacerdotis ad matrimonium in ratione sacramenti, licet non fuerit de necessitate sacramenti aliqua forma a sacerdote prolata. Hæc sententia probabilior est, quam sententia conclusionis præcedentis, & hanc conclusionem tenent aliqui viri docti nostri temporis: & hæc conclusio probari potest ex Concil. Florent. in loco sæpè citato, imò ex Concil. Trident. Sessio. 24. de reformatione matrimonij cap. 1. ubi dicitur, esse necessariam presentiam sacerdotis ad matrimonium, non tamen ponit necessariam esse aliquam formam ab ipso sacerdote prolatam, tanquam de necessitate sacramenti: sed tanquam de solennitate, ergo hæc conclusio est vera, & propter hoc decretum hæc sententia est probabilior, quam præcedens, ut iam diximus.

¶ Sexta conclusio. Longè probabilior est, quod etiam ante Concil. Trident. non fuit necessaria necessitate sacramenti aliqua forma ex parte ministri Ecclesiastici: & quod non fuerit necessaria presentia ministri ecclesiastici vel alterius sacerdotis de necessitate sacramenti. Hæc conclusio probatur. Primo. Si fuisset necessaria talis forma, vel presentia sacerdotis ecclesia hoc declararet ante Concil. Trident. ut quid necessarium, cum pertineret hæc doctrina ad sacramentum matrimonij, quod est vnum de fundamentis ecclesie, sed neque in Concilio Florentino, neque in antiquioribus Concilijs & decretis hoc declaratum est ab ecclesia, ergo non est necessaria talis forma, vel presentia sacerdotis.

¶ Secundo probatur conclusio. In alijs sacramentis forma, quæ profertur a sacerdote significat effectum sacramenti, sed effectus huius sacramenti sufficienter significatur per verba vel signa contrahentium, ut con-

stat manifestè, ergo non est necessaria, neque fuit alia forma, vel presentia sacerdotis. Probatur consequentia. Nam in sacramentis illud solum est necessarium, quod requiritur ad significandum effectum sacramenti.

¶ Tertio probatur conclusio. Sententia Magistri Cano. supponit, quod ante Concil. Trident. erat validum matrimonium in ratione contractus, quando fiebat a contrahentibus per verba de presenti, non tamen in ratione sacramenti sine forma prolata a sacerdote: hoc autem fundamentum est falsum, ergo. Minor probatur. Nam sine forma sacerdotis illi contrahentes per verba de presenti efficiebant veram coniunctionem, ergo quando accedebant verba sacerdotis, postea non faciebant talem coniunctionem, nam iam facta erat: tunc ultra, ergo non faciebat verum matrimonium, ac subinde nec sacramentum, nam quidquid non facit matrimonium, non facit sacramentum matrimonij, sicut qui non facit baptismum, non facit sacramentum baptismi: nam sicut sacramentum baptismi baptismus est, ita sacramentum matrimonij matrimonium est.

¶ Quarto. Nam quanuis ecclesia detestata sit matrimonia clandestina, nunquam tamen censuit, esse inuálida ante Concilium Trident. & non distinguebat in illis contractum validum a sacramento, sed sicut censuit esse valida in ratione contractus, ita censuit esse valida in ratione sacramenti: & modo in Concilio Tridentino loco immediatè citato, idem iudicium facit de matrimonijs clandestinis in ratione contractus, & in ratione sacramenti, dicens, quod antiquitus fuerunt valida, & modo non sunt valida, neque in ratione sacramenti, neque in ratione contractus: ut statim dicemus, ergo.

¶ Quinto probatur ex doctrina expressa D. Tho. hic ad primum, ubi expressè dicit, quod verba vel signa contrahentium habent rationem formæ: & infra quæst. 45. artic. 5. in corpore, & ad secundum. ubi expressè dicit, quod verba sacerdotis tantum sunt de solennitate matrimonij, & quod verba contrahentium exprimentia consensus, sunt de essentia matrimonij in ratione sacramenti.

¶ Confirmatur. Quia in re tam graui qualis est doctrina sacramentorum, vnus vel alius Doctor solus, non est credibile, quod attigerit veritatem: communis verò sententia errauerit: sententia autem communis, est sententia D. Thomæ, ergo.

¶ Sexto. Quia Concilium Florentinum agens

agens in speciali de matrimonio, neque designat aliquem alium ministrum, neque aliquam aliam materiam, neque aliquam aliam formam præter consensus contrahentium, regulariter per verba explicatos, qui quidè efficiunt verum matrimonium, ergo intendit Concilium quod in sacramento matrimonij nullus est alius necessarius minister ecclesiasticus, neque alia forma necessaria, sed ipsi contrahentes habent locum ministri, & eorum actus rationem materiæ & formæ: nam cū in illo loco traderet doctrinam de fide tenendam ab Armenijs, non est verosimile, quod ibi loqueretur de matrimonio, tantum, ut est quidam contractus nuptiarum, sed potissimum de matrimonio ut sacramentum: sicut loquutum fuerat de omnibus alijs sacramentis in particulari.

¶ Septima conclusio. Forma huius sacramenti constituens matrimonium in ratione sacramenti, consistit in verbis contrahentium, vel in signis externis quibus explicat mutuos consensus. Et hæc est vera sententia modo & fuit omni tempore: hæc docet expressè D. Tho. ad primum. & omnes discipuli D. Tho. communiter loquendo.

¶ Primo probatur argumentis factis præcedenti conclusione, nam omnia illa illam conuincunt, ergo.

¶ Secundo probatur. Nam Christus Dominus institutor huius sacramenti, contractum matrimonij eleuauit ad rationem sacramenti, ita quod illud quod habet rationem contractus, habet rationem sacramenti, ut postea dicemus: sed ratio contractus essentialiter consistit in verbis vel externis signis contrahentium, ut explicant internos consensus, ergo ratio sacramenti essentialiter consistit in eisdem verbis vel signis sub eadem ratione.

¶ Tertio. Nam illud est materia & forma in quolibet sacramento, quod determinat & determinatur, sed expressiones contrahentium determinat & determinatur, ergo expressiones contrahentium sunt materia & forma.

¶ Sed ut melius explicetur hæc sententia, Magister Soto in. 4. dist. 26. quæst. 24. art. 1. aduertit, quod hæc sententia D. Tho. duplicem habet expositionem. Prima expositio est, quod expressio primi contrahentis habet se ut materia, expressio verò secundi habet se ut forma. Et huius rei est accommodatissimum exemplum in rebus naturalibus, in numero & eius vnitatibus.

A Nam ut constat ex Metaphysica, vltima vnitatis dat speciem numero & est forma numeri, alia verò priores vnitates habent se ut materia: cæterum non est determinatum in particulari quænam sit forma numeri, sed solum in communi vltima vnitatis: non dissimiliter in proposito vltima expressio contrahentium, sive sit viri siue foemina, dat speciem sacramento matrimonij: expressio verò præcedentis habet se ut materia. Hæc tamen expositio patitur aliquam calumniam, nã potest aliquis dicere, quod ambo simul expriment consensus, & tunc est verum sacramentum matrimonij, & non est maior ratio, quare expressio vnius sit forma, quàm alterius. Item nam expressiones contrahentium, quanuis non sint simul, æqualiter se habent ad matrimonij sacramentum, ut optime dicit Durandus, ergo non est maior ratio quare vna sit forma, quàm altera.

B. ¶ Vnde sit secunda expositio, quod hæc duæ expressiones contrahentium inuicem se habent ut materia & forma, neque hoc est inconueniens, ut constat in exemplis naturalibus, & etiam supernaturalibus: In naturalibus quidem, nam in numero si omnes vnitates simul sint, & simul enumerentur, inuicem se determinat, & inuicem se habent, ut materia & forma. Item in rebus artificialibus artificiata ipsa inuicem se habent, ut materia & forma, nam si aliqua figura componatur ex figura circulari & quadrangulâ inuicem se determinat & se habent, ut materia & forma, & non est maior ratio, quare vna sit forma, quàm alia, cum æqualiter se habeant ad constitutionem illius figure. Et denique est exemplum in supernaturalibus in sacramento Eucharistie, in quo partes illius sacramenti cum suis formis veluti partialibus & cum suis materijs, videlicet cum specie panis & vini, concurrebant constitutendum integram sacramentum Eucharistie, & tamen vna pars non se habet ut forma respectu alterius, sed inuicem se habent, ut materia & forma, & inuicem se determinat: non enim est maior ratio quare vna sit forma, quàm altera, cum æqualiter se habeant ad sacramentum Eucharistie: non dissimiliter in proposito expressiones consensus inuicem se determinat & se habent ut materia & forma: & hæc est legitima huius rei expositio.

¶ Et ad maiorem illius expositionem est aduertendum, quod in matrimonio duplex traditio est, & duplex item receptio: nam mulier

Mulier tradit seipfam viro & recipit virum, & vir tradit seipsum mulieri & recipit illam: igitur si expressio viri consideretur in ratione traditionis, habet rationem formæ, & habet rationem perficientis, receptio verò mulieris habet se, vt materia, & vt perfectibile, & ita non æqualiter se habent ad sacramentum matrimonij: e contra verò si expressio mulieris consideretur in ratione traditionis, habet rationem formæ, & receptio viri vt materia: & ita inuicem se determinant, & inuicem se habent vt materia & forma.

Ex dictis sequitur, quòd in sacramento matrimonij duæ expressiones nō sunt duo sacramenta partialia, vt supra diximus, nam in qualibet expressione non reperitur ratio materiæ, & formæ, taliter quòd in qualibet expressione reperiat ratio materiæ & formæ respectu illius: quòd supra optimè explicatum est.

Vltima conclusio. Post Concilium Tridentinum non videtur mihi probabilis sententia Magistri Cano, sed tenendum est, tanquam certum, quod non requiritur forma ex parte ministri ecclesiastici, etiam in ratione sacramenti: certum tamen est, quod requiritur præsentia sacerdotis ad matrimonium, non solum in ratione sacramenti: verum etiam in ratione contractus. Hæc conclusio probatur primò ex Concilio Tridentino. Sessio. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij, vbi postquam Concilium præcipit, quòd fiant publicæ admonitiones in ecclesia, & quod si nullum fuerit impedimentum procedatur ad contrahendum in facie ecclesiæ, & expressis & declaratis consensibus viri & femine dicat sacerdos, ego vos in matrimonium coniungo, vel similia verba secundum morem patriæ: statim subdit, quòd si forte esset aliqua suspicio; quòd matrimonium deberet impediri, si fieret publicæ admonitiones possunt prætermitti ad arbitrium ordinarij: & tunc saltem præsentem parochum & duobus vel tribus testibus celebretur matrimonium. In prima parte huius decreti Concilium ponit præceptum obligans ad faciendas illas denuntiationes, & ad proferenda illa verba, ego vos coniungo, vbi planè docuit, quòd proferre illa verba, ego vos coniungo, pertinet tantum ad solennitatem. In secunda verò parte ponit ea quæ sunt de necessitate sacramenti, & hæc sunt expressiones consensuum & præsentia parochi, & duorum vel trium testium: & hoc constat ex verbis Concilij discentis, Quia licet quàm præsentem parochum

A & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentauerit, sancta Synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit, & ipsos contractus irritos & nullos decernit: ex quibus verbis satis patet, quòd non sunt nec necessaria necessitate sacramenti aliqua verba ex parte sacerdotis, quæ habeant locum formæ. Quòd si quis dicat, quòd Concilium in illo cap. loquitur de matrimonio solum in ratione contractus, & non in ratione sacramenti. **C**onfirmatur ex declaratione congregationis Cardinalium qui habent autoritatem interpretandi Concilium Tridentinum, isti enim dicunt in quadam declaratione facta Episcopo Salmantino, quod verba sacerdotis non pertinent ad substantiam sacramenti matrimonij. Declaratio verò ita habet. Reuerendissime Domine. Libellus hic amplitudinis tuæ nomine porrectus, in quo nonnulla continentur quæ sita ad contractum matrimonij spectantia, propositus fuit in sacra congregatione Cardinalium, interpretationi Concilii Tridentini præfectorum: Quorum hæc fuit sententia. Nō pertinere ad substantiam matrimonij sacramenti, vt parochus aliqua verba proferat: ea vbi clarè & apertè dicunt nonstram sententiam, ergo.

Secundò arguitur contra hoc, & probatur conclusio ex communi consensu omnium fidelium, omnes enim fideles existimant se contrahere matrimonium, etiam in ratione sacramenti, etiam si sacerdos nulla proferat verba, sed tantum sit præsentis, ergo matrimonium veram habet rationem sacramenti, etiam si sacerdos nulla proferat verba. **C**onfirmatur primò argumentum. Nam Concilium in illo cap. loquebatur de matrimonio etiam in ratione sacramenti, vt constat ex contextu, & non ponit tanquam aliquid necessarium ad rationem matrimonij, quod sacerdos proferat aliqua verba, vt constat ex ipso cap. ergo verba sacerdotis non habent rationem formæ. **C**onfirmatur secundò. Nam congregatio Cardinalium Concilii Tridentini in explicatione eiusdem capituli declarauit, quod matrimonium est validum, si sacerdos sit præsentis etiam per violentiam, & si nulla proferat verba, neque aliquid faciat, dum tamen sint alij duo testes, vt infra dicemus: ergo matrimonium veram habet rationem sacramenti sine aliqua forma ex parte sacerdotis: non enim est verosimile quod congregatio Cardinalium, vel etiam ipsum Concilium loquatur de matrimonio solum in ratione contractus, præcipue quoniam, vt statim dicemus,

Cemus, longè probabilius est, quòd omne matrimonium inter fideles baptizatos, habet veram rationem sacramenti. Quòd verò sit necessaria præsentia sacerdotis, qui sit proprius parochus vel alius de licentia parochi, vel ordinarij, non solum ad rationem sacramenti, sed etiam ad rationem contractus, constat ex eodem cap. Concilii Tridentini. & de hac præsentia parochi & testium dicemus infra quæstione quadragesima quinta. **E**x hac conclusio, colligitur, quòd saltem modò expressiones externæ consensuum non habent rationem formæ & materiæ, nisi cum aliquo ordine ad præsentiam sacerdotis. Ratio est, nam quantumcunque exprimantur consensus, si sacerdos non sit præsentis, non est verum sacramentum matrimonij, neque est vera ratio materiæ & formæ illius.

Quibus positis respondendum est ad omnia argumenta facta pro sententijs adductis in principio. **A**d argumenta primæ opinionis respondetur. **A**d primū argumentū prima solutio est, quòd illud argumentum procedit secundum primam expositionem Diui Thomæ adductā à Magistro Soto, in qua dicitur, quòd verba vnus contrahentis se habent, vt materia verba alterius vt forma; tunc enim inæqualiter se haberent: Ceterū hoc argumentū non habet vim contra secundā expositionem, quæ verior est, nam secundum illam expositionem verba contrahentium se habent ad inuicem, vt materia & forma & vt determinans & determinabile: & ita habent se equaliter coniuges & verba ipsorum. **S**ecunda solutio est secundum primam expositionem, quòd sicut vnitates numeri de se æqualiter se habent ad constituendum numerum, quauis vna vnitas aliquando habeat rationem formæ & altera materiæ, quoniam alia vnitas de se poterat habere eandem rationem formæ: non dissimiliter expressiones consensuum de se æqualiter se habent ad matrimonium, licet contingat, quòd ratio forme reperiat in vna expressione & nō in alia: quoniam alia etiam poterat habere rationem formæ; si consideremus solum diuinam institutionem. **A**d confirmationem respondetur ex dictis ad argumentum.

Ad secundum argumentum respondetur, & simul respondetur ad instantiam, quod cognitio sacramentorum nouæ legis nō est eodem modo necessaria in ecclesia Dei respectu omnium sacramentorum, sed sicut ipsa

A sacramenta sunt magis & minus necessaria in re ipsa, ita cognitio ipsorum sacramentorum est magis & minus necessaria in ecclesia catholica & in fide, & ita cum sacramentum matrimonij non sit tantæ necessitatis, sicut reliqua sacramenta, Christus Dominus non reuelauit ecclesiæ suæ tam exactam cognitionem huius sacramenti, licet vninoce sit sacramentum nouæ legis cum alijs. Est optimum simile. Animalia quorum non est tradita scientia philosophis, vninoce habent rationem animalis cum cæteris animalibus, de quibus habetur exactissima scientia. **V**nde huius sacramenti reuelata est materia & forma in generali & in communi, vt patet ex Concilio Florentino. in particulari vero non est adhuc reuelata ecclesiæ, est tamen communis opinio & sententia, quæ est maximè verosimilis: quæ iam diffinita est à nobis in præcedentibus. **E**t per hoc respondetur ad confirmationem.

Ad tertium argumentum respondetur, quòd Christus Dominus instituit etiam in specie materiam & formam huius sacramenti, nondum tamè nobis reuelauit per fidem, quæ nam sit materia & forma huius sacramenti: sed opinantur variè Theologi de hac re.

Ad quartum argumentum respondetur, quòd non est inconueniens, quòd duæ res sint sibi inuicem causæ in eodem genere causæ, sub diuersa tamen ratione: ita tenent quidam moderni Theologi: & patet hoc in actu intellectus, qui respectu intellectus, se habet, vt actus & forma; & ipsemet intellectus respectu actus etiam se habet, vt forma secundum aliam rationem; & præcipue hoc habet verum quando forma non est intrinseca, sed extrinseca; tunc enim non debet recipi in materia: sed ex eo dicitur illius forma, quia ab extrinseco illam aliquo modo determinat: dicitur vero materia respectu illius, non quia in se recipiat illam, sed quia determinatur ab illa: igitur actus contrahentium qua ratione explicant mutuam traditionem, & receptionem, inuicem se determinant, veluti extrinsecè: & ita possunt habere rationem materiæ, & formæ secundum diuersas rationes.

Ad argumentū secundæ opinionis respondetur, quòd sacramentū nouæ legis debet habere, scilicet, quòd sit determinabile, & quòd sit sensibile secundum se, quia talis materia est solum sacramentum tantum;

quod secundum se est sensibile: consensus autem interior, licet sit quid determinabile, non tamen est sensibile secundum se, & ita non potest esse materia huius sacramenti, quæ debet esse sacramentum tantum. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod D. Th. hic ad primum & secundum, expressè dicit, quod materia & forma huius sacramenti sunt prolationes verborum & expressiones consensus exterioris, quæ sensibus obijciuntur: & ita non loquitur de actu interno, qui secundum se non est sensibilis.

¶ Ad argumentum tertie opinionis respondetur, quod consensus interior non potest esse forma sacramenti, quia forma sacramenti debet esse sensibilis secundum se, nã licet forma sacramenti non sit ipsum sacramentum, cum sacramentum supponat pro materia, nihilominus tamẽ ipsa materia est sacramentum tantum, ea ratione qua substat formæ, & ideo necessarium est, quod ipsa forma sit quid sensibile secundum se: item licet consensus interior entitativè sit aliquid perfectius, quàm ipsa verba, cum sit aliquid spirituale, verba verò sint aliquid materiale: nihilominus tamen non habet rationem formæ, nam habet rationem determinabilis: determinatur enim in quantum declaratur per signa externa.

¶ Ad argumenta quartæ opinionis respondetur. Ad primum respondetur, quod quavis in Concilio ponatur propositio uniuersalis, quod omnia sacramenta nouæ legis perficiuntur tribus, non tamen eodem modo debet intelligi de omnibus in particulari: verum quidem erit, quod in quocunque sacramento reperiuntur hæc tria, sed modus quo reperiuntur in singulis non est attendendus per propositionem uniuersalẽ, sed per propositionem particularem, quæ traditur de quolibet sacramento ab eodem Concilio, & postea in alijs tractatibus diffinitur reperiri hæc tria realiter distincta in alijs sacramentis, tamẽ ubi agit de hoc sacramento in speciali, non ponit illa tria distincta realiter, vnde non debemus intelligere, quod materia & forma in hoc sacramento distinguantur realiter, sed sola ratione formali: & minister non debet esse distinctus ab ipsis contrahentibus. Totum hoc constat, nam cum Concil. Florent. agit de hoc sacramento, solùm dicit: Causa efficiens matrimonij est mutus consensus regulariter expressus per verba, ubi præter consensus sola verba & personas designat. Dubium tamen est cur

Concil. Florent. materiam & formam huius sacramenti vocauit causam efficientem ipsius matrimonij. Respondet Magist. Sotus loco allegato art. 3. quod Concil. præsupponit vt certum, quod materia & forma huius sacramenti sunt verba vel signa externa, tamẽ ea vocauit causam efficientem matrimonij, vt denotaret, quod in hoc sacramento materia & forma non ponitur ab extrinseco, sicut in alijs sacramentis, sed ponitur ab intrinseco & sunt actus ipsius contrahentis, sicut in sacramento poenitentiae materia ponitur ab intrinseco: & est actus poenitentis. Possumus etiam dicere & optimè, quod Concil. dicit esse causam efficientem matrimonij, quia est causa vinculi & coniunctionis, quæ subsequitur ad contractum, & est formaliter matrimonij, vt infra dicemus. q. 44.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod illud conuincit, quod personæ contrahentes sunt materia remota, & circa quam huius sacramenti, non tamẽ conuincit, quod sit materia proxima: nam etiam in alijs contractibus res quæ traduntur per contractum non sunt materia ex qua proxima, sed materia remota: materia verò proxima horum contractuum sunt ipsa verba & signa externa.

¶ Ad confirmationem primam respondetur, quod bene sequitur illud inconueniens ibi designatum. Et ad probationem respondetur, quod licet matrimonium differt ab alijs sacramentis in hoc, quod sit quidam contractus: nihilominus est magnum inconueniens, quod in contractu eadem sit materia ex qua proxima & in qua recipitur ipse contractus: hoc enim non reperitur in contractibus comunibus, imò non reperitur, quando homo vendit seipsum, nam ille homo non est materia ex qua proxima talis venditionis, sed materia circa quam: nam ipse homo non est ipse contractus. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod D. Thom. ibi loquitur de materia circa quam huius sacramenti, vt facillè colligitur ex corpore articuli.

¶ Ad argumenta sextæ sententiæ respondetur. Ad primum argumentum respondetur, quod D. Thom. intelligitur de ministro solennitatis huius sacramenti, & de ministro necessario solùm ex præcepto ecclesiæ, sed non de necessitate sacramenti, vt dicit D. Th. in hoc art. ad primũ, & q. 45. art. 3. ad secundum, idem insinuat.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod illud argumentum solùm probat, quod

quod non erat certum secundum fidem ante Concil. Trident. quod non requiritur minister ecclesiasticus de necessitate sacramenti, & ita diximus, quod illa oppositio Magistri Cano erat probabilis ante Concil. Trident. modo verò non existimamus illam probabilem. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, etiam probare, quod non erat certum de fide, quod esset sacramentum matrimonium quod fiebat sine verbis per alia signa externa Post Concil. verò Trident. si concurrunt alia quæ sunt de necessitate sacramenti & omnes aliæ conditiones, certum est, quod matrimonium inter præsentis contractum sine verbis per signa tamen exteriora, veram habet rationem sacramenti matrimonij. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod non est absurdum neque inconueniens concedere, quod ante Concil. Trident. per sponsalia de futuro, accedente copula carnali cum affectu maritali, esset verum sacramentum, sicut verum matrimonium: nam actus ille externus quo explicatur consensus internus, illicitus est, & contractus non erat annullatus, post Concil. verò Trident. in tali casu non est verum sacramentum, neque verus contractus matrimonij: nam matrimonium quod non fit cum parcho & testibus annullatum est in Concil. Trident. etiam in ratione contractus.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod actio sacra quæ reperitur in aliquo sacramento, vt sit sacra non indiget ministro sacro, sed ratio quare dicitur sacra & sacramentum est, quia est eleuata à Christo per eius institutionem ad esse sacramenti nouæ legis, & consequenter ad esse supernaturale, & hoc constat manifestè in sacramento baptismi ministrato à laico in casu necessitatis, talis enim actio sacra est, quavis minister non sit sacer, sic in hoc sacramento verba contrahentium dicuntur actio sacra, quia eleuata ad esse supernaturale. Verum est, quod est multum conueniens huic sacramento, vt interueniat minister sacer, vt sit maius indicium, quod iste contractus est res sacra & actus religionis. Non tamen est eadem ratio in hoc sacramento & alijs, nam alia non possunt habere suum effectum immediatum sine ministro extrinseco, loquendo de sacramentis quæ consistunt in vsu & actuali applicatione. Hoc tamen sacramentum sine alio ministro extrinseco potest habere suum effectum immediatum: & ex hac differentia D. Thom. infra quæst. 45.

A colligit, quod in hoc sacramento non requiritur alius minister, quavis requiratur in alijs. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod etiam ante Concilium Trident. quando soli seculares contrahebant & erant ministri, ibi erat actio sacra, nam erant verba eleuata à Christo Domino ad esse supernaturale. Et licet in alijs sacramentis verba suscipientis sacramentum possint esse materia & non forma, vt in sacramento poenitentiae, in hoc tamen sacramento hoc est peculiare, quod verba quæ se tenent ex parte suscipientis, non solum materia, sed etiam forma esse possunt. Et hoc patet ex Concilio

B Florent. in quo quidem nulla alia forma ponitur, nisi verba ipsorum contrahentium, quando loquitur in particulari de hoc sacramento matrimonij: & hoc dicit esse necessarium regulariter, licet aliquando sufficiant signa externa loco verborum. ¶ Vnde ad primam probationem dicendum est, quod iste contractus matrimonij non est purè humanus, sed est eleuatus per Christi institutionem ad esse supernaturale, & est dicendum, quod hoc est peculiare in hoc sacramento, quod materia & forma illius ponitur à suscipientibus sacramentum. In sacramento quidem poenitentiae materia ponitur à suscipiente, forma verò à faciente, in matrimonio verò forma & materia à contrahentibus: ipsi enim contrahentes, vt supra dictum est, se habent vt causæ agentes & ministri ponentes ipsam formam.

¶ Ad secundam probationem respondetur, quod verba contrahentium vel signa externa habent rationem formæ supernaturalis, nam verba illa & signa eleuata sunt in ratione signi supernaturalis, & in ratione instrumenti diuini. ¶ Ad tertiam probationem respondetur, quod illa forma significat effectum spirituales & supernaturales, videlicet mutuam unionem coniugum, & gratiam sacramentalem, quæ ordinatur ad potissimum finem sacramenti, qui est recta educatio proles, non solum in ordine ad finem naturalem, verum etiam ad supernaturalem. ¶ Ad quartam probationem respondetur, quod hæc forma etiã instituta est à Christo, & licet non sit reuelatũ ecclesiæ, vt certum de fide, videtur tamen colligi apertè ex verbis Concil. Florent. & satis est, quod sit communis sententia omnium Doctorum. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod licet in alijs sacramentis loco verborum non possint substitui aliqua alia signa, in

hoc tamen sacramento hoc est peculiare, quod loco verborum possunt substitui alia signa quae habeant rationem formae. Et ratio est, quia matrimonium est quidam contractus qui celebrari potest per verba vel signa externa, & iste contractus eleuatus est ad rationem sacramenti. Ad tertiam confirmationem respondetur, quod formaliter loquendo semper est verum, quod sacramentum supponit pro materia, & non pro forma, & ita in hoc sacramento supponit pro expressione consensuum, non ut habet rationem formae, sed prout habet rationem materiae: verum est, quod hoc est peculiare in hoc sacramento, quod supponit pro materia quae non est res distincta realiter a forma: in alijs vero sacramentis supponit pro materia quae realiter distinguitur a forma.

Ad quartam confirmationem respondetur, quod ante Concil. Trident. fuerunt variae & diuersae sententiae, & etiam ante Concil. Floren. eo quod res haec non ita erat declarata in ecclesia, caeterum post Concil. Trident. iam declarata est, quod verba sacerdotis sunt de solennitate sacramenti, & de praecipuo ecclesiastico, non vero de necessitate sacramenti, imo semper fuit comunior sententia & probabilior quae a nobis explicata est & approbata.

Ad quartum argumentum respondetur, quod ex eo quod non se existimarent esse sacrilegos, si contraherent in mortali sine sacerdote, non recte colligitur, quod putarent matrimonium non esse sacramentum, sed potius inferitur, quod erant ignorantes: sicut modo aliqui existimant se non esse sacrilegos, si contrahant matrimonium in domo coram paroco & testibus, cum tamen sit mortale ex genere suo, nam suscipiunt verum sacramentum. Sed hoc argumentum conuincit ignorantiam contrahentium & negligentiam parochorum, qui tenentur admonere subditos de hac re. Ad confirmationem respondetur, quod forte illa consuetudo quae est in aliquibus diocesis ortum habuit ex eo quod non solebant contrahere matrimonium ante benedictiones quae fiebant in ecclesia, sed mittebantur sponsalia de futuro ad quae non requiritur hominem esse in gratia, postea vero quando contraherent & recipiebant sacramentum in ecclesia, se disponebant ad gratiam per confessionem: & inde etiam ortum habet, quod fit modo in aliquibus ecclesijs, putant enim se non committere sacrilegium, si contrahant

A in mortali in domo coram paroco & testibus: postea vero se disponunt per confessionem ad benedictiones nuptiales. Sed Concil. Trident. Sessio. 24. de reformatione. c. 1. admonet, consulit & hortatur & non praecipit, ut coniuges antequam contrahant matrimonium, confiteantur, & pie suscipiant Eucharistiam. Ex quibus verbis colligitur, quod non est praecipuum etiam ecclesiasticum de praemittenda confessione ante matrimonium, sicut non est praecipuum diuinum: nam ad suscipienda alia omnia sacramenta (supremo sacramento Eucharistiae excepto) non requiritur confessio, quanuis requiratur quod homo sit in gratia Dei, unde ad matrimonium contrahendum sub poena peccati mortalis requiritur, quod contrahentes sint in gratia Dei. Aduertendum tamen est, quod contrahentes & habent rationem ministri sacramenti, & habent etiam rationem susipientis, & ea ratione, qua habent rationem ministri, non peccant mortaliter, si contrahant in mortali, quoniam non sunt ministri solennitatis & officij, sicut non esset sacrilegus laicus, qui in extrema necessitate baptizaret paruulum, etiam si esset in mortali peccato, verum in quantum recipientes sacramentum, si sunt in mortali peccant mortaliter.

C Ad quintum argumentum respondetur, quod omnes illae autoritates quae referuntur in illa distinctione, solum declarant prohibitionem ecclesiae circa matrimonia clandestina, & hanc detestationem & prohibitionem ecclesiae declarat Euaristus Papa cum dicit illa esse adulterina. Et haec explicatio necessario est amplectenda, nam Conc. Trid. diffinit, quod matrimonia clandestina ante ipsum erant valida, & ita dicit in Sessio. 24. de reformatione, cap. 1. quod ecclesia semper detestata est matrimonia clandestina, non quia inualida, sed quia fiebant sine autoritate Ecclesiae: & ita diffinit, quod illa matrimonia rata erant & valida, & contrarium asserentes anathematizantur. Et ita cum proprietate loquendo, illa matrimonia non possunt dici adulterina, quia adulterium proprie loquendo est contra matrimoniū, quare illud verbum solum denotat, quod erant illicita. Quod confirmatur in Concil. Trident. cum dicitur, quod ecclesia semper detestata fuit matrimonia clandestina.

Ad sextum argumentum respondetur concedendo sequelam, & non est inconueniens concedere, quod in hoc sacramento quod

quod est contractus, quidam, ipsi contrahentes sibi ministrant, & gratiam conferant ex opere operato, & quod mulier partialiter sit ministra: & non videtur hoc esse magis inconueniens, quam concedere quod ipse contractus naturalis matrimonij eleuatus sit ad esse sacramenti.

Ad septimum argumentum respondetur, quod iam post decretum Concil. Trident. nullam habet difficultatem, quia de necessitate huius sacramenti est praesentia parochi, & de necessitate praecipui est, quod talis sacerdos dicat illa verba, Ego vos coniungo, vel similia, ubi satis declaratur intentio ecclesiae, & intentione contrahentium. Caeterum ante Concil. Trident. quando fiebant matrimonia clandestina sine sacerdote, dicendum est, quod ipsi contrahentes habebant intentionem faciendi quod facit ecclesia, etiam si peccarent ita contrahendo: habebant enim intentionem faciendi quod facit ecclesia formalem, vel virtualem, vel interpretatiuam & aequiualem, quae satis est ad rationem matrimonij: nam intendebant seruare ea quae ecclesia dicebat esse de necessitate sacramenti.

Ad octauum respondetur, & ad primam partem dicendum est, quod Concil. in illis verbis solum denotat, quod verba sacerdotis sunt de necessitate praecipui ipsius ecclesiae, & de solennitate sacramenti, non tamen de necessitate sacramenti. Ad secundam vero partem respondetur, quod illa verba sacerdotis in rigore loquendo non possunt habere sensum quem praeseferunt, & quae probat argumentum. Sensus igitur verborum illorum est, ego vos coniungo, id est, ego confirmo vel benedico coniunctionem vestram, ut dicit Magister Sotus, vel ut alij dicunt, ego vos coniungo in facie ecclesiae, ut ab omnibus pro veris coniugibus habeamini. Sit simile, quando aliquis fuit absolutus ab excommunicatione in secreto, & postea absoluitur a legitimo iudice in publico: sensus verborum absolutionis hic est: ego te absoluo ab excommunicatione, id est, ego te absoluo in facie ecclesiae, ut ab omnibus habearis ut absolutus.

Ex diffinitis in hac quaestione soluitur alia difficultas quae esse potest, quis nam sit minister huius sacramenti: colligitur enim quod minister huius sacramenti sunt contrahentes, ut iam dictum est, & aliqua alia dicuntur infra. Ex quo colligitur, quod sacerdos qui praesens est matrimonio, non peccat mortaliter, etiam si in mortali sit, nam

A talis sacerdos non ministrat aliquod sacramentum, neque efficit aliquam actionem sacramentalem.

Q Vinta difficultas est de ratione specifica sacramenti matrimonij. Nam postquam diffinitum est, quod sacramentum matrimonij habet unam rationem vniuocam cum omnibus alijs sacramentis nouae legis, & ita habet omnia quae habent omnia alia sacramenta nouae legis in generali & in communi: explicandum est in particulari quae nam sit eius ratio specifica, per quam distinguitur ab omnibus alijs sacramentis. Breve dicit D. Tho. 3. par. quaest. 60. art. 1. sacramentum collocatur in genere signi, & ita explicanda est in particulari eius significatio specifica. Igitur difficultas est, Vtrum sacramentum matrimonij significet dilectionem quae est inter ipsos coniuges, quam Deus per gratiam ipsis coniugibus necit, & an significet spirituales unionem Christi & ecclesiae: & denique coniunctionem Christi cum nostra humanitate: & videtur vera pars negatiua.

Primò arguitur: Matrimonium antequam haberet rationem sacramenti habebat istam significationem, ergo haec significatio non est ratio specifica matrimonij in ratione talis sacramenti. Consequentia est euidens, nam matrimonium aliquid habet modo in ratione sacramenti, quod non habebat antea, & illud debet esse essentiale in ratione sacramenti, nam antea non erat sacramentum, & modo est sacramentum, ut dicemus in artic. sequenti: ac subinde modo matrimonium debet habere aliquid in ratione signi, quod antea non habebat. Nam essentialis ratio sacramenti est ratio signi. Antecedens vero constat, nam D. Paulus ad Ephes. cap. 5. loquens de matrimonio primorum parentum in paradiso dicit, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia: ubi aperte significat D. Paulus quod matrimonium primorum parentum, quando non habebat rationem sacramenti, significabat coniunctionem Christi cum Ecclesia.

Secundò arguitur. Alia sacramenta nouae legis significant coniunctionem Christi cum ecclesia, & cum anima fidei, ergo non est proprium & particulare huius sacramenti significare coniunctionem Christi cum ecclesia, & unionem animae fidelis cum Christo. Consequentia est euidens, nam id quod est commune omnibus sacramentis, non potest

est esse particulare & specificatum alicuius sacramenti in particulari. Antecedens verò constat, nam (vt dicitur in 3. par. q. 60. artic. 2. & 3.) omnia sacramenta significant gratiam, gratia autem est forma quædã per quam coniungitur anima fidelis cum Christo, ergo commune est omnibus sacramentis significare istam coniunctionem. ¶ Et cõfirmatur hoc argumentum in particulari de sacramento Eucharistiæ, nam hoc sacramentum significat mutuam cõiunctionem quæ est inter ipsos fideles & etiam cum Christo, vt expressè docet D. Tho. in 3. par. quæst. 79. art. 1. dicens, quòd sacramentum Eucharistiæ est signum vnitatis & vinculum charitatis, ergo sacramentum matrimonij ex sua specifica ratione non potest istam coniunctionem significare.

¶ Tertio arguitur. Ex opposita sententia sequitur, quòd matrimonium sit perfectissimum omnium sacramentorum. Consequens autem est falsum, ergo. Falsitas consequentis est manifesta, nam vt cõstat, omnia sacramenta sunt perfectiora, quã matrimonium, & præcipuè hoc constat de sacramento Eucharistiæ, ad quod omnia alia sacramenta ordinantur. Sequela probatur. Nam sacramentum matrimonij habet excellentissimam significationem, siquidem significat cõiunctionem Christi cum Ecclesia & Verbi diuini cum humanitate, ergo est excellentissimum sacramentum, nam excellentia sacramenti in ratione sacramenti desumitur (vt iam dictum est) ex ratione significationis, quæ est essentialis ipsi sacramento in ratione sacramenti.

¶ Quarto arguitur. Si sacramentum matrimonij significat coniunctionem Christi cõ Ecclesia, & Verbi cõ humanitate, sequitur quòd sacramentum matrimonij sit opus maxime religiosum inter omnia sacramenta nouæ legis. Consequens autem est manifestè falsum, vt constat, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam (vt dicitur in 3. par. q. 60. art. 1.) sacramenta sunt quædã cæremoniæ religionis Christianæ ordinatæ in cultum diuinum: & hoc habent ratione significationis, nam actiones naturales, vt ablutio externa, non habet quòd sit cæremonia religiosa ordinata ad cultũ Dei, nisi vt eleuata à Christo per significationem: sed sacramentum matrimonij habet excellentissimam significationem, nam vt probauimus, habet excellentissimum significatum, scilicet, cõiunctionem Christi cõ eccle-

fia, & Verbi cum humanitate, ergo est opus religiosissimum inter omnia sacramenta.

HIS non obstantibus conclusio fit. Sacramentum matrimonij suam specificam rationem habet ex eo quod significat dilectionem futuram inter ipsos coniuges, quã Deus per gratiam ipsis coniugibus necit: & ex eo quòd significat spirituales vnionem Christi & Ecclesiæ, & coniunctionem Verbi cum nostra humanitate per carnis assumptionem. Probatum primò ex illo loco D. Paul. ad Ephes. cap. 5. cum dicit, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia, nam vt dictũ est supra dubio primo huius artic. in prima cõclusionem, & etiã in secũda, in hoc loco explicatur significatio specifica huius sacramenti, & quod significet mutuũ amorem & dilectionem supernaturalẽ & coniunctionem Christi cõ ecclesia & cõiunctionẽ diuinitatis cõ humanitate, explicatũ est ad longũ specialiter in illa prima cõclusionem, & sic omnia ibi dicta videnda sunt, ergo in doctrina D. Pauli sacramentum matrimonij specificatur in ratione signi ex illis dictis in conclusione.

¶ Secundo probatur ex ipso iure, hoc enim habetur expressè in c. debitum. de bigamis nõ ordinandis, vbi diffinitur, quod sacramentũ matrimonij significat illa dicta in cõclusionem. Dicitur enim, quod cum duo sint in coniugio, cõsensus animorum & cõmixtio corporum, alterũ significat charitatem quæ consistit in spiritu inter Deum & iustã animam, secũdum illud. 1. Cor. 7. Qui adheret Deo, vnus spiritus est cõ eõ alterum verò designat conformitatem, quæ cõsistit in carne inter Christum & Ecclesiã, ad quod pertinet illud quod Euangelista testatur, Verbum caro factum est, Ioan. cap. 1. idem etiã diffinitur. 27. q. 2. cap. cum societas, cum dicitur, Cum societas nuptiarum ita in principio sit instituta, &c. vbi significatur aperte hæc eadem veritas, ergo ex iure constat, quod sacramentum matrimonij habet ex sua specifica ratione hæc significare.

¶ Tertio probatur hæc cõclusio ratione. Et quidem in hac re nulla alia ratio esse potest efficax, nisi beneplacitum voluntatis Christi, qui est sacramentorum institutor, & hoc Christi beneplacitum constat nobis ex illo testimonio D. Paul. ex quo constat secundum fidem institutio huius sacramenti: potest tamen esse aliqualis cõgruentia pro ista cõclusionem. Nam quãuis omnia sacramenta significet ad placitum, non tamẽ

Ad Eph. 5.

Cap. debitum. de bigamis non ordinan.

1. Cor. 7.

Ioan. 1.

Cap. cõsuetas. 27. quæst. 2.

sine aliquo fundamẽto & similitudine quæ reperiatur in ipsa re naturali, vt eleuetur ex diuina institutione ad talem significationem, quòd quidem diffinitur in materia de sacramentis in genere in 3. par. q. 62. art. 4. & patet inductio in sacramentis: ablutio enim ipsa corporalis quæ abluuit ipsum corpus, habet fundamentum & proportionem quandã ad hoc quod eleuetur ad significandam ablutionem internam animæ: & idem est de sacramento Eucharistiæ & de omnibus alijs sacramentis: sed contractus naturalis matrimonij habet fundamentum & proportionem ad hoc quòd eleuetur ad significandam coniunctionem animorum per charitatem, & cõiunctionem Christi cum Ecclesia, & Verbi cum humanitate, ergo. Consequentia est bona, & minor in qua est difficultas, explicatur. Nam sicut ablutio corporalis, quæ abluuit corpus, habet quandam similitudinẽ cum ablutione interna animæ, & ita eleuatur ad illam significandam, ita etiam contractus ipse naturalis matrimonij causat vinculum quoddã & vnionem inter ipsos cõtractantes, & ita contractus ipse naturalis habet aptitudinem quandam & proportionem ad hoc quod eleuetur ad significandam coniunctionem spirituales, quæ est inter ipsos coniuges, & coniunctionem Christi cum ecclesia, & Verbi cum humanitate. ¶ Confirmatur hæc ratio. Nam propter similitudinem quam habet hæc coniunctio matrimonialis cum huiusmodi coniunctionibus supernaturalibus, huiusmodi coniunctiones in sacris literis vocantur matrimonium, vt patet ex innumeris locis sacre Scripturæ, quæ nõ est opus recensere, ergo contractus ipse naturalis ex natura sua habet similitudinẽ & proportionem, vt eleuetur ad ista omnia significanda.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum est duplex solutio. Prima solutio est, quòd matrimonium post Christi institutionem habet significare idem, quod significabat matrimonium in paradiso, non tamen significat idem & eodem modo, sed diuersimodè, & iste diuersus modus significandi causat diuersitatẽ specificam in ipso signo in ratione signi: nam vt dicere solent metaph. diuersus modus tendendi in obiectum refunditur in rationem formale obiecti: & ita causat differentiam specificam: diuersus autem modus significandi post Christi institutionem & in paradiso, consistit in

A hoc quòd in paradiso erat tantum signum speculatiuum speculatiuè significans omnia illa, post Christi verò institutionem & eleuationem ad esse sacramenti, habet rationem signi practici, quod causat id quod significat. Nam (vt dicitur in materia de sacramentis in genere loco immediatè citato) ad rationem sacramenti requiritur signum practicum: vnde sicut veritas practica & speculatiua maxime differunt differentia specifica: ita etiam matrimonium ante Christi institutionem & post Christi institutionem. ¶ Secunda solutio esse potest, quod matrimonium in paradiso significabat coniunctionem Verbi cum humanitate, & Christi cum ecclesia vt futuram, at verò matrimoniũ post Christi institutionem in ratione sacramenti significat illa vt præsentia, & non vt futura, sed vt iam facta, vnde sicut sacramenta nouæ & veteris legis differunt specie in ratione signi, penes hoc quod significant Christum vt futurum, vel vt præsentem: ita etiã matrimoniũ in paradiso, & post Christi institutionem differunt specie penes præsens & futurum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod quãuis omnia sacramenta significant gratiam quæ coniungit hominem cum ipso Deo, non tamen omnia sacramenta significant ipsam gratiã per modũ coniunctionis: nam sacramentum baptismi significat gratiam per modum regenerationis & vt regeneratiua est: sacramentum poenitentia per modũ absolutionis: & sic de omnibus alijs sacramentis: hoc autem est proprium matrimonij, significare ipsam gratiam per modũ coniunctionis, & ita gratia, quæ causatur & significatur per hoc sacramentum, datur per modum coniunctionis: nam sicut cõtractus ipse naturalis causat vinculum quoddã quod connectit coniuges inter se, ita gratia quæ significatur practice per sacramentum matrimonij, significatur vt vinculum quoddã vnians & cõiungens ipsos coniuges inter se.

¶ Ad confirmationem respondetur, quòd sacramentum Eucharistiæ significat coniunctionem & vnionem aliter quã sacramentum matrimonij: nam sacramentum Eucharistiæ significat coniunctionem per modum cibi & potus, & coniunctionem ad eum modũ quo coniungitur cibus & potus cum comedente: sacramentum verò matrimonij significat coniunctionem illam spirituales, non per modum cibi & potus, sed per modum coniunctionis maritalis, & ita ratio formalis specifica matrimonij in ratione

sacramenti differt à ratione specifica sacramenti Eucharistiæ in ratione sacramenti.

Ad tertium argumētum est sexta difficultas illaque optima; Vtrum sacramentum matrimonij sit potissimum sacramentum inter omnia sacramēta. Et videtur vera pars affirmatiua. Primò arguitur tertio argumento factò in præcedēti dubio. Sacramentum matrimonij in ratione sacramenti specificatur ex significatione, sed eius specificatio specifica, est potissima omnium, nam significat coniunctionē Christi cum ecclesia, & Verbi cum humanitate, ergo est potissimum sacramentum. ¶ Cōfirmatur argumentum. Nam (vt docet D. Tho. in 3. par. q. 2. art. 9.) coniunctio Verbi cum humanitate est potissima vnionum, sed hoc sacramentum non solum significat coniunctionem animorum per gratiam & charitatem, sed etiam coniunctionem Christi cum ecclesia, & verbi cum humanitate; ergo est potissimum omnium sacramentorum.

Ad Eph. 5.

¶ Secūdo arguitur ex D. Paul. ad Ephes. 5. in illis verbis, Sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo & in ecclesia, &c. in quo quidē testimonio, vt constat etiam supra dictis in dubijs præcedentibus, D. Paul. loquitur de sacramento matrimonij, etiam in ratione sacramenti nouæ legis; & hoc sacramentum dicit esse magnū, ergo sacramentum matrimonij in ratione sacramenti est potissimum omnium sacramentorum, siquidem de nullo alio sacramento dicit, qd sit magnū: imo in sacris literis nullū aliud sacramentum dicitur magnū absolute, sicut hoc sacramentum. ¶ Confirmatur argumentum. Nam D. Paul. dicit, qd sit magnū sacramentum propter eius excellentissimā significationem: subdit enim, ego autem dico in Christo & in Ecclesia, ergo in ratione sacramenti & signi est maximum sacramentum.

¶ Tertio arguitur. Saltem sequitur, qd sit maius & excellentius sacramentum, quàm sacramentum baptisimi, & quàm sacramentum poenitentia, ergo. Sequela probatur. Nam istud sacramentum est sacramentum viuorum significans mirabilem coniunctionem per gratiam quam etiam efficit: alia vero sacramenta dicta non præsupponūt gratiam. Item sacramentum baptisimi in specialibus, præsupponitur ordine generationis ad sacramentum matrimonij, nullum enim potest esse sacramentum sine baptisimo, quoniam baptisimus est regeneratio, ergo perfe-

ctius sacramentum est sacramentum matrimonij: id enim quod præsupponitur ordine generationis, imperfectius est.

¶ In hac difficultate sit prima conclusio. Sacramentum matrimonij in ratione sacramenti videtur tenere infimum gradum inter omnia sacramēta nouæ legis. Hæc conclusio probatur primò ex doctrina D. Tho. in 3. par. quæst. 6. art. 1. & 2. vbi D. Tho. constituit sacramentum matrimonij in vltimo loco, & sine dubio D. Tho. loquitur via perfectionis, ergo matrimonium in ratione sacramenti tenet infimum locum.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam (vt iam dictum est) sacramentum habet rationē signi practici, præcipue sacramentum nouæ legis, quod efficit quod significat, vt dicitur in materia de sacramentis in genere loco citato; sed in ratione signi practici efficientis quod significat, matrimonium tenet vltimum locum via perfectionis, ergo matrimonium in ratione sacramenti tenet infimum locum inter omnia sacramēta. Consequenter est bona, minor in qua est difficultas probatur. Nam (vt dicemus in art. 4.) sacramentum matrimonij confert minimum gradū gratiæ inter omnia sacramēta, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramēta.

¶ Itaque aduertendum est, quod sicut in operibus diuinis quæ ad ordinem naturæ spectant, omnia bona sunt, & ad suos fines optime disposita, & tamē vnū opus est altero præstantius & excellentius, sicut stella differt à stella in claritate: ita in ordine gratiæ omnia optima sunt in suo genere & ordine gratiæ, cum tamen vnū sit altero perfectius. Igitur ad propositum, sacramēta nouæ legis inter maxima cōputantur bona, & ad proprios fines aptissime disposita sunt, cū tamen vnū sit altero præstantius, & præstantissimum omnium sacramentorum est sacramentum Eucharistiæ: infimū tamen locum tenet absolute loquendo sacramentum matrimonij.

¶ Secunda conclusio. Sacramentum matrimonij habet excellentiam quandā inter omnia sacramēta nouæ legis in ratione signi speculatiui. Itaq; sacramentum nouæ legis duo habet, alterū est efficere gratiam, alterū verò significare, & in ratione efficiēdi tenet infimum locum, in ratione verò significādi speculatiue tenet supremum locum. Hæc conclusio sic explicata probatur argumētis factis in principio huius dubij, quæ illa videntur conuincunt, & præcipue hoc cōstat

ex

Ad Eph. 5. ex illo testimonio D. Paul. ad Ephes. cap. 5. Sacramentum hoc magnū est; quod quidem vocatur magnū ratione excellentissimæ significationis, quam habet; significat enim inseparabilem vnionem Christi cum ecclesia & verbi cum humanitate. Itaq; considerandū est, qd sicut in virtutibus est ordo, taliter quod vna est perfectior alia simpliciter loquendo, vt charitas est perfectior, quàm misericordia, nihilominus tñ virtus inferior aliqualem habet excellentiam super alias virtutes superiores, & ita D. Thom. in 4. 2. 2. fere omnibus virtutibus tribuit suā excellentiam supra alias: misericordia enim excedit charitatem in eo quod præsupponit plenitudinem bonorū ad subleuandam miseriam alienam: non dissimiliter in proposito in sacramentis nouæ legis omnia alia sacramēta simpliciter & absolute loquendo sunt perfectiora, quàm matrimonium, quoniam præstant in significatione practica; nihilominus tamen matrimonium quod tenet infimum locum inter sacramēta nouæ legis, habet istam excellentiā super omnia alia sacramēta, quod excedit illa quantum ad significationem speculatiuam, vt iam diximus.

¶ Et est aduertendum, quod Deus autor gratiæ sua prouidentia supernaturali, optima ratione hoc ordinauit. Et ratio huius fuit, nam cum matrimonium ipsum sit contractus quidam ordinatus ad actū cōiugale, qui quidem actus est maximè materialis & carnalis, voluit Deus istum cōtractum veluti spiritualizare (vt ita dixerim) & eleuare ad esse supernaturale purissimum per significationem speculatiuam maximè spiritualem, qualis est significatio, qua significatur coniunctio Christi cum ecclesia: quæ quidē coniunctio est maximè spiritualis & eleuata à materia, imò ratione actus cōiugalis significat coniunctionem purissimi Verbi cum humanitate, vt dicemus in art. 4. huius quæstionis, & hæc omnia facta sunt à Deo, quoniam matrimonij ipsum maximè deijcit mentes hominū, præcipue rationē ipsius actus carnalis, & ita adiūcta est significatio ita spiritualis & eleuata à materia, vt mētēs hominū in ipso matrimonio & in actu matrimoniali eleuentur ab ipsa materia.

¶ Vibus positis respondetur ad argumēta facta in principio huius dubij.

Ad primum argumentum (quod est tertium dubij præcedentis) respondetur quod sacramentum matrimonij in ratione sacramenti non specificatur ex significatio-

ne speculatiua, sed ex significatione practica, significatio verò practica, vt iam diximus, infimum locum tenet inter significationes sacramentorum nouæ legis, excedit tamen alia sacramēta quantum ad significationē speculatiuam. Et est aduertendum, qd hæc excellentia non est extrinseca ipsi matrimonio sed intrinseca, cum ipsa significatio speculatiua intrinseca sit significationi practica: & nota quod cum in sacramentis sint plura significata, vt dicitur. 3. par. quæst. 60. art. 3. & consequenter sunt plures significationes, tamen significatio practica matrimonij solum desumitur ex ordine ad gratiā quam causat in ipsis coniugibus, vnde significatio qua significat coniunctionem Christi cum ecclesia & verbi cum humanitate, nō est significatio practica, nam per huiusmodi significationes sacramenti matrimonij non efficiuntur eiusmodi cōiunctiones. ¶ Ad confirmationem respondetur, qd coniunctio verbi cum humanitate est potissimum omnium coniunctionum, tamen sacramentum matrimonij non significat istam coniunctionem practice, sed speculatiue; significatio verò specifica sacramenti desumitur ex significatione practica.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod D. Paul. in illo loco cum dicit, Sacramentum hoc magnū est, significat aperte quod sacramentū matrimonij habet quādam maximam excellentiam super omnia sacramēta in ratione signi speculatiui, nam (vt diximus) sacramentum matrimonij significat excellentissimam coniunctionem Christi cum ecclesia & verbi cum humanitate; non tamen significat, quod sacramentū matrimonij in ratione significationis practice excedat omnia alia sacramēta. ¶ Ad confirmationem respondetur ex dictis.

¶ Ad tertium argumentum dicendū est, quod sacramentum matrimonij inter omnia sacramēta tenet infimum locum, vt iam dictum est, & ita sacramentum baptisimi & sacramentum poenitentia sunt perfectiora sacramēta, quàm sacramentum matrimonij; & quanuis sacramentum matrimonij sit sacramentum viuorum; alia verò duo sacramēta, sint sacramēta mortuorū, non inde sequitur, quod sacramentum matrimonij sit perfectius sacramentum, nam alias si hæc ratio aliquid valeret, sequeretur, quod sacramentū extremæ Vnctionis esset perfectius, quàm sacramentum poenitentia; nam sacramentum extremæ vnctionis est sacramen-

D 5 tum

tum viuorum, quod tamen non est verum. Igitur maior vel minor perfectio in sacramentis desumenda est ex perfectiori significatione practica & ex consequenti ex virtute effectiua gratiæ, quæ quidem maior est in omnibus alijs sacramentis, quam in sacramento matrimonij. Et ad illud quod dicitur de sacramento baptismi, quod præsupponitur ad sacramentum matrimonij via generationis; respondetur quod ex hoc non sequitur, quod sacramentum baptismi nõ sit perfectius sacramentum. Et est optimum simile, nam fides via generationis præsupponitur ad virtutem spei, non enim potest esse virtus spei, nisi præcedat fides, & tamen semper & absolute loquendo perfectior virtus est, virtus fidei, quam spei: & huius ratio est, quoniam fides facit, quod spes attingat obiectum supernaturale. Non dissimiliter in proposito, quauis baptismus sit ianua omnium sacramentorum, nihilominus tamen est aliquid perfectius in ratione sacramenti, quam matrimonium. Et ex dictis respondetur ad tertium argumentum dubij præcedentis.

¶ Ad quartum argumentum dubij præcedentis, dubium potest esse, an sacramentum matrimonij sit opus maximè religiosum inter omnia sacramenta nouæ legis. Et ratio dubitandi à parte affirmatiua desumitur ex illo quarto argumento, nam habet significationem excellentissimam, saltim loquendo de significatione speculatiua: ergo sacramentum ipsum matrimonij est opus quoddam maximè religiosum. Ad hoc dubium dicendum est, quod simpliciter & absolute sacramentum matrimonij non est cæremonia maximè religiosa, habet tamen quandam excellentiam in hac ratione, & hæc resolutio desumitur ex resolutione dubij præcedentis.

¶ Ad cuius expositionem est aduertendū quod sacramentum, cum sit signum practicum, & habet significare nostram salutem, & habet illam efficere; & ita sacramenta sunt quædam cæremoniæ religionis. Christianæ, quibus profitemur nos quærere salutem nostram: vnde defectus, qui contingunt in administratione sacramentorum sunt sacrilegia contra virtutem religionis, & ipsæ actiones sacramentales sunt actiones maximè religiose pertinentes ad virtutem religionis: igitur sacramentum matrimonij cum non habeat potissimam rationem sacramenti simpliciter & absolute loquendo, non est opus maximè religiosum simpliciter lo-

quendo inter omnia sacramenta; habet tamen quandam excellentiam in ratione operis religiosi propter illam excellentissimam significationem speculatiuam quam habet. Et nota, quod Christus Dominus optima ratione contractui naturali matrimonij ex natura sua ordinato ad copulam cõiugalem apposuit istam rationem cæremoniæ religiosæ cum aliquali excellentia, vt ille contractus qui de se erat ordinatus ad actum maximè materialem, eleuaretur in cultum Dei; & per hoc respondetur ad rationem dubitandi & etiam ad quartum argumentum dubij præcedentis.

Septima difficultas est, illaque grauissima, An omne matrimonium inter fideles baptizatos sit sacramentum: quod quidem dubium præcipue proponitur propter matrimonium, quod fit per procuratores, de quo dubitamus an illud matrimoniū non solum habeat rationem contractus, verum etiam rationem sacramenti. Diximus autem in dubio inter fideles baptizatos, nõ certa res est, quod inter illos qui non sunt fideles baptizati, potest esse verum matrimonium in ratione contractus, quod tamen non habeat veram rationem sacramenti, nõ infideles verè contrahunt matrimonium, &

tamen non recipiunt sacramentum, cum baptismus sit ianua omnium sacramentorum. Et videtur quod non omne matrimonium inter fideles baptizatos sit sacramentum, quauis habeat rationem contractus. Primo arguitur. Ratio sacramenti & ratio contractus naturalis sunt omnino diuersæ, supponamus ergo, quod aliquis fidelis baptizatus intendat celebrare verum contractum matrimonij, vt est quidam contractus naturalis, & tamen quod nullo modo intendat rationem sacramenti, tunc sic. In isto casu est verus contractus matrimonij inter fideles baptizatos, & tamen nullo modo est ratio sacramenti, ergo inter fideles baptizatos potest esse vera ratio contractus naturalis sine ratione sacramenti. Consequentia est bona, maior est manifesta, nam iste talis intendit facere verum contractum matrimonij & nullum habet impedimentum, ergo est verus contractus matrimonij. Quod nullum habeat impedimentum constat manifestè. Minor verò probatur, nam ad rationem sacramenti necessarium est, quod ipsi ministri, scilicet, contrahentes habeant intentionem faciendi quod facit ecclesia, & quod habeant intentionem saltim virtualem conficiendi

verum

verum sacramentum; sed iste talis vt constat, nullo modo habet intentionem conficiendi sacramentum, sed potius habet intentionem omnino oppositam: ergo nullo modo conficit sacramentum.

¶ Secundo arguitur. Sit ita quod sit aliquis fidelis baptizatus ita ignarus & barbarus, qui existimet, quod in matrimonio sola est ratio contractus naturalis, & quod nullo modo habet rationem supernaturalem sacramenti, sed puram rationem naturalem; & contrahat de facto & reuera velit contrahere, tunc sic. Iste talis fidelis baptizatus celebrat verum contractum matrimonij, & tamen nullo modo efficit verum sacramentum, ergo inter fideles baptizatos potest esse vera ratio contractus naturalis sine ratione sacramenti. Consequentia est bona, maior videtur manifesta, nam iste verè vult contrahere & efficere contractum illum naturalem, & non habet aliquod impedimentum, ergo verè efficit illum. Minor verò probatur. Nam iste talis non habet intentionem efficiendi verum sacramentum, ergo non efficit illud. Consequentia est bona, nõ enim potest esse sacramentum neque confici sine intentione conficiendi illud. Antecedens verò probatur, quia iste talis fidelis baptizatus nullo modo cognoscit in contractu matrimonij aliquam rationem supernaturalem, vel aliquam rationem sacramenti, vt supponimus, ergo nullo modo potest intendere illam. Probatur consequentia, nam intentio præsupponit intrinsicè cognitionem.

¶ Tertio arguitur. Sacramenta nouæ legis causant gratiam per modum instrumenti physici, vt diffinitur in 3. par. quæst. 62. sed matrimonium inter absentes nõ causat gratiam ad modum instrumenti physici, ergo non est sacramentum nouæ legis. Consequentia est bona, minor probatur. Materia & forma huius sacramenti sunt expressiones consensuum, vt iam diffinitum est in præcedentibus, hæc autè materia & forma nullum contactum potest habere inter absentes, non enim est intelligibilis talis contactus, ergo matrimonium inter absentes non potest causare gratiam ad modum instrumenti physici. Probatur consequentia, nam omne instrumentum physicum debet habere contactum circa passum.

¶ Quarto. Sit casus quod quando celebratur matrimonium per procuratores alter cõtrahens vel vterque sit dormiens & nullum habeat actum; tunc est argumentum. In hoc

A casu non est materia & forma huius sacramenti: ergo non est sacramentum. Antecedens probatur, nam expressio consensus cõtrahentis transijt, & nullam habet modò existentiam; ergo modò non est materia & forma huius sacramenti: nam (vt diximus in præcedentibus) materia & forma huius sacramenti sunt expressiones cõtrahentium. Consequentia verò probatur, nam si nõ est materia & forma sacramenti, non erit sacramentum: nam sacramentum constat ex materia & forma. Et eodem argumento probari potest, quod tunc non sit instrumentum physicum ad causandam gratiam, nõ quod actu non existit, non potest esse actu instrumentum physicum ad aliquid causandum. ¶ Et confirmatur argumentum. Materia & forma huius sacramenti vel sunt expressiones quæ fuerunt in ipsis cõtrahentibus, vel expressiones quæ modò sunt in procuratoribus; non expressiones quæ sunt in procuratoribus, alias enim sacramentum recipere tur in procuratoribus, cum sint in ipsis; ergo sunt expressiones quæ sunt in ipsis cõtrahentibus. Tunc vltimè illæ expressiones modò non sunt, si alter cõtrahens sit dormiens, ergo non est sacramentum.

¶ Quinto arguitur. Receptio sacramenti & receptio gratiæ est passio quædam personalis, & ita videmus, quod nullum aliud sacramentum potest recipi per procuratorem, ergo sacramentum matrimonij & eius gratia sacramentalis non potest recipi in absentia per procuratorem; nam sacramentum matrimonij, vt iam dictum est, vniocè habet rationem sacramenti nouæ legis cum omnibus alijs sacramentis. ¶ Confirmatur argumentum. Nam quauis sacramentum pœnitentiæ sit quoddam iudiciū, quod quidem potest exerceri in absentia, nihilominus tamen quia sacramentum est, non potest recipi per aliū & in absentia, vt est cõmunis sententia ferè omnium Theologorum in materia de confessione, ergo licet matrimonium ea parte, qua est quidam cõtractus possit fieri per procuratorem & in absentia; tamen ea parte qua sacramentum est, nõ potest recipi in absentia & per alium.

¶ Sexto arguitur. Si matrimonium per procuratores & in absentia est verum sacramentum, sequitur, quod dormientes aliquando recipiant gratiam & peccent, consequens est aperte falsum, ergo. Falsitas consequentis constat, nam dormientes nullam habent libertatem, ergo non possunt mereri nec demereri.

mereri nec recipere gratiam. Sequela probatur, nam potest contingere, quod quando fit contractus, aliquis contrahentium dormiat & sit in gratia vel in peccato; & si est in gratia, recipit digne sacramentum, ac subinde recipit gratiam: si vero est in peccato mortali recipit indignè sacramentum: ergo peccat mortaliter. ¶ Et confirmatur argumentum. Ex opposita sententia sequitur, quod postquam quis dedit facultatem ad contrahendum, semper teneatur esse paratus ad recipiendum sacramentum; cōsequens autem videtur durissimū, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Sacramentum matrimonij, sicut quodlibet aliud sacramentū, requirit dispositionem in subiecto, ergo si est verum sacramentum, quod fit per procuratores: tenetur habere illam dispositionē.

¶ Septimo. Si omne matrimonium inter fideles baptizatos est sacramentum, sequitur quod si quis per metum cadentem in virum constantem proferat verba matrimonij, peccet mortaliter & sit sacrilegus; consequens est falsum; ergo. Sequela probatur. Nam iste talis ponit formam super indebitam materiam, ergo est sacrilegus; sicut esset sacrilegus qui proferret formam absolutionis vel consecrationis super indebitam materiam. Falsitas consequentis constat, nam durissimum esset dicere, quod tūc ille peccat peccato sacrilegij.

¶ Vltimo arguitur ex concilio Tridentino. Nam saltem post illud sequitur, quod matrimonium quod fit per procuratores & in absentia, non sit verum sacramentum; nam Concil. Trident. sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 1. expresse videtur exigere præsentiā contrahentium ad rationē matrimonij. Dicit enim Concil. quod parochus qui debet esse præsens, debet interrogare virum & foeminam, & viro & foemina interrogatis & intellecto consensu eorum, dicat, ego vos coniungo &c. at verò quando celebratur matrimonium per procuratores, non sunt præsentes contrahentes, taliter quod possint ita interrogari, ergo signum est, quod tale matrimonium non est verum sacramentum.

IN hac difficultate sunt variae sententiae doctorum. Prima sententia est, quod nō omne matrimonium inter fideles baptizatos est verum sacramentum. Hanc sententiam tenet Caietanus, specialiter de matrimonio, quod fit per peccatores, in opusculo quodam de matrimonio quæst. 1. idem

A tenet Duran. in 4. dist. 26. quæst. 3. nu. 177 & Magister Canus docet idem libro. 8. de locis Theologit. cap. 5. & in relectione de poenitentia parte. 5. fol. 13. iste enim autor semper existimat, quod forma sacramenti matrimonij tenet se ex parte sacerdotis; & ita si nulla sint verba ex parte sacerdotis, erit quidem verus contractus matrimonij; non tamen habebit veram rationem sacramenti, etiam si contractus matrimonij fiat in præsentiā. De quo diximus in præcedentibus. Hanc eandem sententiam tenet sapientissimus Viétoria in sua summa nu. 222. & Martinus de Ledesma in 2. tomo sui Quarti quæst. 44. art. 8. quanuis iste autor dicat, quod hæc sententia non caret aliquo scrupulo.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet quod matrimonium per procuratores celebratum, est validum, etiam ante Concil. Trident. non solum in ratione contractus naturalis, verum etiam in ratione sacramenti. Hoc dicit D. Tho. in arti. 3. huius quæstionis vbi. expresse significat, quod omne matrimonium inter Christianos est verum sacramentum; nam dicit quod omne tale matrimonium est collatiuum gratiæ. Hanc etiā sententiam tenet Magister Sotus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. & quanuis Magister Sotus dicat, quod sententia Caietan. habet aliquam probabilitatem, statim subdit, quod habet temeritatem quandam. Eandem sententiam tenet Couarru. super quartum Decretalium. par. 2. ca. 1. §. vnico. nu. 5. & pro se allegat Catherinum lib. 5. contra Caieta. cap. de hoc sacrament. Eandem sententiam tenet Palacios in 4. dist. 26. disputatione vnica pag. 556. & hanc sententiam sequuntur communiter discipuli D. Thom. & eius expositores & etiam interpretes iuris Canonici super Concil. Trident. sessio. 24. & hæc sententia tribuitur etiam Nauarro in Manuali Hispano. fol. 49.

¶ Tertia sententia est aliquorum doctorum nostri temporis qui dicunt, quod matrimonium celebratum per procuratores ante Concil. Trident. sicut habebat veram rationem contractus naturalis, ita etiam habebat veram rationem sacramenti. Cæterum post Concil. Trident. dicunt esse planum, quod non est verum sacramentum, neq; habet verā rationē cōtractus; & ad dicēdū hoc secūdum mouentur vltimo argumento desumpto ex Concil. Tridenti.

IN huius rei expositionem supponēdum est tanquam certum, quod matrimonium quod

quod fit per procuratores, si non adsit parochus & duo vel tres testes & sint aliæ conditiones requisitæ ad matrimonium, nō est verum sacramentum, imò neque habet veram rationem contractus, vt determinatur in Concil. Trident. in loco immediatè citato: neque de hoc disputatur inter Theologos; nam tale matrimonium sicut irritatur in ratione sacramenti, ita etiam in ratione contractus. Difficultas igitur est quando adsunt omnia requisita ad matrimonium, & solum deest præsentiā contrahentiū; hic enim disputamus quando veram habet rationem contractus.

¶ Quibus positus est prima cōclusio. Prima sententia Domini Caieta. aliqualem habet probabilitatem. Hæc conclusio probatur autoritate Domini Caietan. & aliorum qui sequuntur illam sententiam & argumentis factis in principio, quæ aliqualem habent probabilitatem; & videndus est Dominus Caietan. in locis citatis: & secundum istam sententiam asserendum est, quod Christus Dominus non eleuauit ad rationem sacramenti nouæ legis omnem contractum matrimonij, sed aliquem in particulari, neque omnia matrimonia sunt eiusdem ordinis & rationis, sed quædam habent puram rationem naturalem contentam intra ordinem naturæ; alia verò matrimonia habent adiunctam rationem supernaturalem; & præcipue hoc habet verum de matrimonio, quod fit per procuratores inter absentes: de quo in speciali loquitur Dominus Caieta. & ita diximus, quod prima sententia secundum expositionem Caietani habet aliqualem probabilitatem. Nam secundum sententiā Magistri Cano quantum ad illud quod dicit, quod verba ex parte sacerdotis sunt necessaria tanquam forma, non habet probabilitatem, vt diximus in præcedentibus: & qui voluerit tenere sententiam Domini Caietan. debet attendere ad fundamenta quæ adducuntur in argumentis positus in principio, vt possit sustinere illam.

¶ Secunda conclusio. Secunda sententia est longe probabilior & magis conformis vsui ecclesiæ, itaque omne matrimonium quod inter fideles baptizatos habet veram rationem contractus, habet etiam veram rationem sacramenti: & hoc docet D. Thom. in locis citatis & hanc sententiam sequuntur communiter discipuli D. Tho. Et probatur primo. Christus Dominus circa matrimonium nihil aliud fecit, quam illud quod

A erat quidam contractus naturalis & civilis ante legem Euangelicam, eleuare ad esse supernaturale & ad esse sacramenti nouæ legis, neque aliquid aliud constat ex sacris literis & traditione: sed certum est, quod matrimonium contractum per procuratores ante legem Euangelicam erat validum in ratione contractus naturalis, ergo in lege Euangelica veram habet rationem sacramenti nouæ legis.

¶ Secundo probatur conclusio. Ecclesia expresse dicit, quod matrimonium est sacramentum: & hoc dicit sine aliqua restrictione vel limitatione, at verò si matrimonium factum per procuratores nō haberet veram rationem sacramenti, ecclesia deberet dicere, quod matrimonium est sacramentum cum restrictione, videlicet quando contrahentes sunt præsentes, ergo veram habet rationem sacramenti. ¶ Et confirmatur. Si matrimonium quod fit per procuratores nō haberet veram rationem sacramenti, ecclesia id iam declarasset, quoniam est res magni momenti, & que est in vsu inter ipsos fideles, ergo est verum sacramentum.

¶ Tertiò. In sacramento matrimonij, idè datur gratia, quoniam ordinatur ad bonum vsum matrimonij, & ordinatur ad finem illius, sed in isto contractu matrimonij, quod fit per procuratores necessaria est etiam gratia ad bonum vsum & finem illius, siquidem ordinatur ad actum cōiugalem, ergo etiam iste contractus erit verum sacramentum. ¶ Confirmatur argumentum. Isti contrahentes possunt habere vsum matrimonij & possunt procreare filios, sed ad istum finem datur gratia in sacramento matrimonij, ergo talis contractus veram habet rationem sacramenti, in quo confertur gratia.

¶ Quartò. Matrimonium quod fit per procuratores habet veram materiam & formam & fit secundum statuta ecclesiæ, ergo habet veram rationem sacramenti. Consequentia est euidentis, nam ad rationem sacramenti nihil aliud requiritur, quam quod sit vera materia & forma. Antecedens verò probatur. Nam (vt dictum est in præcedentibus) materia & forma huius sacramenti sunt expressiones sensibiles cōsensuum, sed in hoc matrimonio per procuratores verè sunt expressiones sensibiles cōsensuum, ergo verè est materia & forma, ac subinde sacramentum. ¶ Cōfirmatur. Nam quod istæ expressiones fiant per procuratores non tollit veram rationem materiæ & formæ, nam certum est,

est, quod si aliqui contraherent in presentia & explicarent tuos consensus, non per se ipsos, sed per alios; ibi esset vera materia & forma & verum sacramentum, ergo in matrimonio quod fit in absentia per procuratores est vera materia & vera forma & verum sacramentum.

¶ Quinto. Concilium Tridentinum, & Florentinum diffiniunt expresse, quod matrimonium sit sacramentum, imò ex illis constat, quod sit vniocè sacramentum cum alijs sacramentis nouæ legis, & non est maior ratio de vno matrimonio, quàm de alio, nam omnes contractus matrimonij in esse naturali & ciuili sunt eiusdem rationis & speciei, ergo si vnum est sacramentum, & aliud debet esse sacramentum: non enim est maior ratio, quare eleuauerit vnum, quàm aliud.

¶ Sexto. Omnes sancti & doctores scholastici expresse docent, quod matrimonium inter fideles baptizatos habet, quod sit indissolubile & vnius ad vnam; & in lege naturæ & scripta dicunt, quod non habebat tantam indissolubilitatem, vt infra dicitur hoc autem competit matrimonio, quia est sacramentum, ergo omne matrimonium inter fideles baptizatos est sacramentum. ¶ Et confirmatur argumentum ex Innocentio III. in cap. quanto, de diuortijs & ex cap. ex parte de conuersione coniugatorum, vbi dicit, quod matrimonium inter fideles baptizatos est indissolubile, quia sacramentum; sed matrimonium quod fit per procuratores est indissolubile, vt patet ex iudicio ecclesiæ, ergo verè est sacramentum.

¶ Ultimo probatur conclusio ex vsu ecclesiæ, nam in ecclesia sæpissimè fiunt multa matrimonia in absentia & per procuratores, & illud matrimonium postea non fit in presentia, & omnes existimant, quod illi contraxerunt verum matrimonium & verum sacramentum, ergo.

¶ Ex hac conclusione sequitur cõtra tertiam sententiam, quod matrimonium celebratum per procuratores coràm parocho & testibus etiam post Concil. Trident. est verum sacramentum. Hoc corollarium patet ex vsu ecclesiæ; nam etiam post Concil. Trident. conficiuntur, vesa matrimonia per procuratores, & omnes existimant quod illa matrimonia sunt valida. Secundo constat, nam Concil. Trident. solum irritat ibi matrimonium clandestinum, quando non

adeest parochus & numerus testium, nam hoc est necessarium ad hoc quod sit verum matrimonium & in ratione contractus & in ratione sacramenti, alia verò quæ in illo decreto ponuntur, sunt de necessitate præcepti, vel de solènitare, ergo matrimonium tale validum est etiam in ratione sacramenti. Denique probatur corollarium, Nam matrimonium quod irritatur in illo decreto, non solum irritatur in ratione sacramenti, verum etiam in ratione contractus, vt constat ex tenore ipsius Concilij; ergo si matrimonium in illo casu non est validum in ratione sacramenti, non erit etiam validum in ratione contractus. Imò aduertendum est, quod non solum ea quæ sunt de necessitate sacramenti secundum tenorem Concilij Tridentini possunt saluari in matrimonio quod fit per procuratores, verum etiam alia quæ tradit Concilium vt necessaria necessitate præcepti, nam parochus qui est præsens potest interrogare procuratores de consensu contrahentium, nã procuratores substituuntur loco illorum, & expressis consensibus per procuratores & intellectis à sacerdote, potest sacerdos dicere illa verba, Ego vos coniungo, &c. Itaque ex omnibus dictis constat, quod nullum matrimonium potest celebrari inter fideles baptizatos, quod sit validum in ratione contractus, & non sit validum in ratione sacramenti: & quanuis hoc non sit certum secundum fidem, est tamen magis consonum fidei & decretis Pontificum & vsui ecclesiæ.

¶ Cæterum circa istam sententiam aliqua aduertenda sunt. Primo aduertendum est cum Magistro Soto in loco suprà citato, quod esset optimum consilium quando matrimonium celebratur per procuratores in absentia, postea ratum habere illud per se ipsos & in presentia. Et ratio huius est, nam cum opinio Caietan. habeat aliqualem probabilitatem, & nostra sententia non sit omnino certa, possent contrahentes per procuratores postea dicere, se verè non contraxisse, & quod volunt sequi opinionem Domini Caietan. & ita ad euitandum hoc inconueniens, & vt matrimonium sit omnino certum secundum omnem sententiam, (certum inquam in ratione sacramenti) esset optimum consilium illud dictum.

¶ Secundo aduertendum est, quod hæc nostra sententia non solum habet maiore probabilitatem

Ca. ex parte de conuersione coniugatorum.

Cap. fin. de procurat.

Gloss. cap. fin. de procurat.

bilitatem & conformitatem ad ecclesiam post Concil. Trident. verum etiam ante Concil. Trident. Vt patet ex illo cap. ex parte de conuersione coniugatorum, vbi Innocentius III. diffinit, quod matrimonium quod contraxit quidam vir per nuntios, fuit validum, licet non fuerit consummatum, & quod non potest dirimi nisi per ingressum religionis: vbi clarè videtur significare, quod illud matrimonium habuit veram rationem sacramenti; & in cap. finali de procuratoribus in 6. Bonifacius VIII. præsupponit tãquam certum, quod matrimonium factum per procuratores sit validum.

¶ Tertio est aduertendum, quod Bonifacius VIII. in loco immediatè citato ponit tres condiciones necessarias quas debet habere procurator, vt sit validum matrimonium. Prima conditio est, quod talis procurator habeat mandatum speciale ad matrimonium contrahendum, imò requiritur, quod habeat mandatum speciale ad contrahendum cum ista in particulari, vbi aduertit glossa, quod si aliquis designaret procuratorem aliquem ad omnia negotia siue secularia siue iudicialia & ad alia negotia, non tamen in particulari ad contrahendum cum ista, matrimonium nullum esset: imò etiam si haberet potestatem ad contrahendum, si tamen non haberet potestatem circa personam particularem; etiam si contraheret matrimonium nullum esset. Secunda conditio est, quod non potest procurator instituere alium procuratorem loco sui ad contrahendum, quãuis hoc possit facere in alijs negotijs, non tamè hoc potest fieri in matrimonio, nisi ad hoc habeat speciale mandatum per specialem commissionem, ratio huius conditionis est, nam cum hoc sit grauissimum negotium, potest esse periculum in tali institutione. Tertia conditio est, quod si esset reuocatus talis procurator antequàm contraheret, si postea contraheret non obstante ignorantia vtriusque contrahentis nullum esset matrimonium. Ratio huius est, nam vt dicemus quæst. 45. consensus est necessarius ad matrimonium, ita vt de lege ordinaria nõ possit fieri matrimonium sine consensu, sed in isto casu nullus est consensus, vt constat, ergo non erit verum matrimonium.

¶ Ultimo est aduertendum, Sequi ex dictis, quod si attendamus solum ad ius commune, & seruentur omnes aliæ condiciones necessariæ ad substantiam matrimonij non requiritur, quod sit diuersitas sexuum inter

A procuratores, sed possunt duo viri contrahere loco viri & foemina; & ratio huius est, nam nihil contrarium reperitur in iure & ex alia parte ipsi principales contrahentes habent diuersitatem sexuum: ergo hoc non est necessarium.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio quæ omnia difficillima sunt. Ad primum argumentum respondetur, quod ratio sacramenti & ratio contractus naturalis sine dubio sunt diuersæ inter se & coniunguntur veluti duæ formæ diuersæ in eodem subiecto, sicut coniunguntur color & sapor in eodem pomo, nam ex natura rei nullam habent coniunctionem per se; cæterum ex Christi institutione ratio contractus naturalis & ratio sacramenti coniunguntur veluti per se in matrimonio, ita vt vna ratio non possit ab alia separari. Et est optimum simile in sacramentis nouæ legis. Nam (vt dicitur in 3. parte. quæst. 62.) ratio signi & ratio instrumenti physicè causantis nõ connectuntur per se ex natura rei, sed sunt formæ & rationes veluti disparatæ; cæterum ex Christi institutione connectuntur veluti per se in sacramentis nouæ legis, ita vt vna ratio non possit ab alia separari: non dissimiliter in matrimonio ratio contractus naturalis & ratio sacramenti quæ est supernaturalis ex natura rei connectuntur veluti per accidens; cæterum ex Christi institutione rationi naturali contractus cõiuncta est veluti per se ratio sacramenti: ita vt vna ratio non possit ab alia separari. Quo posito ad argumentum dicendum est, quod nõ potest supponi, quod aliquis fidelis baptizatus intendat celebrare verum contractum matrimonij, vt est aliquid naturale, & quod non intendat rationem sacramenti, si non habeat ignorantiam illius coniunctionis ex Christi institutione, nam vt dictum est, illæ duæ rationes ex Christi institutione connectuntur per se, & ita non potest aliquis intendere vnam rationem sine alia; nam nõ possunt separari; quod quidem explicatur in eodem exemplo adducto, nam non posset aliquis intendere conferre sacramentum nouæ legis in ratione signi & non in ratione instrumenti efficientis, propter illam diuinam & mirabilem coniunctionem: ita in proposito: itaque vel debet intendere vtranque rationem in matrimonio vel nullam, & si quis non habens ignorantiam intendat efficaciter rationem contractus naturalis, debet etiam inten-

intendere rationem sacramenti. Dixi quādo non habet ignorantiam coniunctionem non posse separari, nam de illo qui habet ignorantiam, dicemus in sequenti argumento.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod in illo casu si ille habeat intentionem faciendi quod faciunt alij homines in ecclesia, sine dubio videtur habere rationem sacramenti, quāuis ipse existimet, quod non est aliquid diuinum & supernaturale in matrimonio, & quāuis putet, quod non est adiuncta aliqua ratio supernaturalis ipsi matrimonio, nam illa intentio qua intendit facere quod videt alios facere in ecclesia, factis est ad rationem sacramenti. Est optimū simile illud quod adducitur in materia de baptismo, & refertur in iure Canonico. 1. quæst. 1. cap. Spiritus sanctus, & in historia ecclesiastica de puero Anastasio qui fingendo se episcopum ludo baptizabat pueros intendens Alexandriæ episcopum repræsentare, hoc est id facere intendens, quod ille solebat quos ipse Alexander vere baptizatos censuit, ut constat ex cap. immediatè citato, in quo quidem casu manifestè constat, quod puer ille baptizans nō intendebat aliquid supernaturale formaliter & explicitè, sed solum intendebat facere quod videbat Episcopum facere: non dissimiliter in nostro proposito iste qui contrahit, quāntūuis barbarus sit, & habeat ignorantiam rationis supernaturalis quæ est in matrimonio, si tamen intendit facere contractum illum naturalem, ut faciunt alij qui sunt intrā ecclesiam: verum conficitur sacramentum matrimonij.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod sacramenta nouæ legis habent causare & efficere gratiam per modum instrumenti physici, contactus verò realis nō est ratio formalis causæ efficientis, sed conditio sine qua non, & ita suppleri potest à Deo, vnde sacramenta nouæ legis possunt causare gratiam per modum instrumenti physici, etiam si non sit contactus physicus & realis: nam etiam ad quāmcunq; distantiam potest Deus uti re existente ad quemcunq; effectum producendum. Tota autem difficultas est hic de consensibus iam expressis per contrahentes, an illæ expressiones quæ habent locum materiæ & formæ (ut statim dicemus) & iam præcesserunt: possint modo habere rationem instrumenti physici ad causandam gratiam. Ad cuius

A expositionē supponendū est, quod expressiones ipsorum contrahentium licet modò non sint physicè loquendo, sunt tamen moraliter, quod sufficit ad rationem cōtractus & ex consequenti ad rationem sacramenti; nam ratio sacramenti ut dictum est, coniuncta est necessariò ex Christi institutione cum ratione cōtractus. Supponendū etiam est (quod explicabitur statim) difficile esse, an materia & forma sacramenti matrimonij sint expressiones ipsorum contrahentium, an verò expressiones quæ sunt in procuratoribus; & si sunt expressiones contrahentium, quæ iam præcesserunt. Theologi qui tenent in. 3. par. quæst. 62. art. 1. quod Deus potest per sacramentum quod non est modo, sed fuit applicatum, iustificare modò cum illo concurrente per modum instrumenti physici, eo quod est eadem ratio de distantia secundum locum, & de distantia secundum tempus; dicunt consequenter quod per expressiones præteritas quæ modo non sunt, potest Deus iustificare modò contrahentes, tanquā per instrumentum physicum. Cæterum illi autores qui existimant (sicut ego existimo) quod illud quod non existit modo in se, vel in sua virtute physica non potest modò esse instrumentum physicum ad aliquid, nam existentia est modus intrinsecus necessariò adiutus causæ efficienti physice siue principali siue instrumentali, nam omnis talis causa debet agere per formam, forma verò non est nisi compleatur per existentiam: & ita D. Thom. 1. parte. quæst. 4. artic. 2. dicit, quod existentia est complementum omnis formæ & perfectionis in ratione formæ & perfectionis: & sic est intelligibile quod aliquid sit causa effectiua physica etiam per modum instrumenti, & quod modo nō sit. Vnde si expressiones præcedentes essent materia & forma sacramenti matrimonij, dicendum esset, quod si sacramentum. v. g. baptismi vel pœnitentiæ recedente fictione causat gratiam, veluti instrumentum morale tantum ut dicunt multi Theologi in materia de sacramentis in genere & ego existimo verum: ita expressiones consensuum quæ iam præcesserunt & modo sunt tantum moraliter, non causant physicè gratiam, sed tantum moraliter: hoc autem ampliùs explicabitur in solutione sequenti.

Ad quartum argumentum dubiū est, illudque optimū, an quando matrimonium celebretur per procura-

tores,

tores, quod diximus habere verā rationē sacramenti, expressiones quæ sunt in ipsis cōtrahentibus habeāt rationē materiæ & formæ; an verò expressiones quæ sunt in ipsis procuratoribus. Et videtur quod non sint expressiones ipsorum cōtrahentiū, nā ut dictū est in illo quarto argumento, expressiones ipsorum cōtrahentium iam transferunt ut cōstat, sacramentum verò matrimonij modo actu est, quando procuratores exprimūt cōsensus cōtrahentiū: ergo expressiones præcedentes non habent rationem materiæ & formæ, nā materia & forma debet esse actu, quādo sacramentū est actu. ¶ Et cōfirmatur argumentū in casu eiusdem quarti argumenti, nam si cōtrahentes ipsi actu dormiāt, quādo procuratores contrahunt loco illo: tunc nihil est in ipsis cōtrahentibus, quod possit habere locum materiæ & formæ: ergo materia & forma non potest esse aliqua expressio ipsorum cōtrahentium.

¶ Argumentum in oppositū est, Ratio cōtractus matrimonialis & ratio sacramenti matrimonij vniocè conuenit matrimonio quod fit per cōtrahentes immediatè & matrimonio, quod fit medijs procuratoribus, sed in matrimonio quod fit immediatè per ipsos cōtrahentes materia & forma sunt expressiones ipsorum cōtrahentiū, ut definitum est in hoc articulo in præcedēribus dubijs: ergo etiā in matrimonio quod fit medijs procuratoribus, materia & forma sunt expressiones ipsorum cōtrahentiū. Et cōfirmatur argumentum. Nam in tali matrimonio quod fit per procuratores non recipitur sacramentum matrimonij in ipsis procuratoribus, ut constat: ergo nec materia & forma debet esse in ipsis, nam vbi est materia & forma, ibi est sacramentum, ac subindè expressiones ipsorum procuratorum non debent habere rationem materiæ & formæ.

¶ In huius rei expositionem dicendū est primo, quod sine dubio id quod esset materia & forma & minister matrimonij, si celebraretur inter præsentēs per seipsos; idem dicendum est de materia & forma & ministro huius sacramenti: quando fit per procuratores. Hoc dictum conuincit argumentum factum in oppositum. Confirmatur argumentum. Nam aliàs sequeretur, quod alia ratio sacramenti reperiretur in matrimonio factò per procuratores, atque in matrimonio factò per ipsos cōtrahentes in præsentia: cum habeat distinctam materiam & formā. ¶ Dico secundo, quod materia & forma in sa-

A cramento quod fit per procuratores sunt expressiones ipsorum cōtrahentiū. Hoc dictū colligitur apertè ex præcedenti, nā in præcedenti dictū est, quod materia & forma in matrimonio quod fit per procuratores est eadē, atque in matrimonio quod fit in præsentia, sed matrimonij quod fit in præsentia habet pro materia & forma expressiones ipsorum cōtrahentium, ergo & hoc matrimonij. Et ut hoc explicemus aduertēdū est, quod materia & forma in illo casu nō sunt verba procuratorum, sed cōtrahentiū, quæ quidē modo sunt moraliter, verba autem procuratorum sunt veluti quædā cōditiones, sine quibus non fieret tale sacramentum ex verbis cōtrahentiū sic distantium inter se. Cōsiderandū enim est, quod verba ipsorum procuratorum possunt dupliciter considerari. Primo modo veluti materialiter & ut sunt ipsorum procuratorum, alio modo veluti formaliter ut sunt ipsorum cōtrahentiū, nā verba procuratorum & expressiones illorum substituuntur loco verborum & expressionum ipsorum cōtrahentiū, & ita verificatur, quod expressiones ipsorum cōtrahentiū habent rationem materiæ & formæ, & quod expressiones procuratorum sunt cōditiones sine quibus nō fieret matrimonij, verificatur etiam quod principalis minister sunt ipsi cōtrahentes, procuratores verò solum habent rationem conditionis sine qua nō, quia illis data est cōmissio ad cōtrahendū, & ita eo ipso quod finiuntur verba ultimi procuratoris, perfectū est sacramentum, ac si fieret inter præsentēs. Et per hoc respondetur ad argumentū cum sua cōfirmatione. ¶ Ex hac solutione sequitur, quod hoc sacramentum quando fit per procuratores nullò modo recipitur in ipsis procuratoribus, sed in cōtrahentibus. Ratio est, nam ibi recipitur hoc sacramentum, vbi est eius effectus proprius & immediatus, sed cōiunctio maritalis & vinculum cōiugale, quod est effectus proprius matrimonij in ratione cōtractus naturalis & similiter gratia quæ est effectus proprius matrimonij in ratione sacramenti, nō recipitur in procuratoribus, sed in ipsis cōtrahentibus: ergo in illis recipitur sacramentū matrimonij. ¶ Cōfirmatur. Nā ut dictum est, materia proxima huius sacramenti nō sunt verba & expressiones procuratorum, sed ipsorum cōtrahentiū; sacramentū autē supponit pro materia proxima, ergo est in ipsis cōtrahentibus: & quāuis procuratores essent in peccato mortali quā contrahūt matrimonij nomine aliorum, nō peccarēt mortaliter, etiā si tenerent

E mus,

mus, q̄ minister matrimonij vt minister est, peccat mortaliter si administrat in mortalitate ratio est, nā procuratores non sunt ministri huius sacramēti, sed conditio sine qua non.

¶ Ad quintum argumentū principale respondetur, q̄ procurator non recipit sacramētum, neq; gratiam, vt dictum est, sed ille qui dedit facultatē, & ita receptio sacramēti & gratiæ est passio personalis, non enim recipitur sacramētum per aliū, nec sacramētum est in alio, sed procurator est conditio sine qua nō: & hoc habet maximū fundamētū in hoc, q̄ Christus Dñs nihil aliud fecit, quā contractū matrimonij eleuare ad esse supernaturale & ad rationem sacramenti, & ita cum contractus naturalis possit fieri inter absentes & per procuratores: nō mirum q̄ sacramentum etiā matrimonij possit fieri inter absentes & per procuratores. ¶ Ad cōfirmationē respōdetur, q̄ sacramētū poenitentia nō potest fieri per procuratores nec in absentia, nō enim est eadē ratio de sacramento poenitentia, & de sacramento matrimonij. Nā in sacramento poenitentia licet sit iudiciū & habeat quādam similitudinē iudicij externi quod exerceri potest in absentia, deficit tamen ab illo, nā in iudicio externo accusator, est distinctus ab ipso teste; in sacramento verō poenitentia reus, testis & accusator sunt idē, & ita in illo necessarium est, q̄ sit præsens qui cōfiteatur, nā est necessariū, q̄ iudex habeat notitiā in particulari de statu poenitentis hic & nunc secūdu præsenti iustitiā: quod quidē nō potest cōstare iudici, nisi sit præsens; in sacramento verō matrimonij nō est hoc necessariū, nā quāuis sit necessariū, q̄ vterq; cōtrahentiū sit in gratia, nō tamen est necessariū, q̄ vnus habeat notitiā de statu alterius, imō cū sit quidā contractus naturalis eleuatus à Deo ad esse sacramenti, exerceri potest in absentia & quāuis matrimonij vniuocē sit sacramentum cum alijs, tamen propter rationem iam dictā, videlicet quia est quidā contractus, potest esse in absentia, & hoc est peculiare huic sacramento matrimonij. Item est alia differentia quæ sequitur ex præcedenti, nā integritas cōfessionis est necessaria in sacramento poenitentia, quæ cōmode seruari nō potest in absentia. Deniq; in sacramento poenitentia debet seruari sigillum confessionis, quod fieri non posset cōmode in absentia.

¶ Ad sextū argumentū respōdetur, q̄ nō est inconueniens, q̄ aliquādo detur gratia dormientibus, si recte sint dispositi ad susci-

piendū sacramētū, sicut nō est incōueniēs, q̄ sacramētū Eucharistiæ, aliquādo cōferat gratiā amentibus, si præcessit volūtas recipiendi sacramētū; imō si Eucharistia applicaretur paruulo baptizato nō habētī vsum rationis, augetur eius gratia. Itē in dormientibus potest esse aliquādo peccatū in virtute præcedētis volitionis, vt patet de illo, qui in somnis polluitur & dat causam pollutioni; iste enim peccat mortaliter, & ebriosus qui occidit hominē in ebrietate, si hoc præuidit; peccat tunc mortaliter. ¶ Ad cōfirmationem respondetur, q̄ contrahens per procuratorē debet esse paratus & habere dispositionem ad suscipiendū sacramentum quando verisimiliter & secundum prudentiā existimauerit se cōtrahere matrimonij.

¶ Ad septimū aliqui dicunt, q̄ proferens verba in illo casu est sacrilegus, & mouetur ratione iā dicta ibi. Alij verō dicunt, q̄ non peccat mortaliter, & ego hoc existimo verū. Tum quoniam profert illa verba vt pertinent ad cōtractū naturalē. Tū nā vt sæpe dictum est, hoc est peculiare in hoc sacramento, q̄ simul habet rationē cōtractus naturalis & rationem sacramenti; & præcipue quoniam in alijs sacramentis forma determinata est ex iure diuino; & præterea si quis proferat illam super indebitā materiā, sacrilegus est; in sacramento verō matrimonij non est ita determinata materia & forma, sed materia & forma sunt expressiones consensus inter legitimas personas. Tunc verō illa verba, Ego te accipio &c. nō sunt forma matrimonij, quoniam ille contractus irritus est & nullus. ¶ Ad vltimum argumentū respōdetur ex dictis in corollario quod ponitur in secunda conclusione.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum matrimonium debuerit institui ante peccatum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q̄ matrimonij nō debuit institui ante peccatū. Quia illud quod est de iure naturali nō indiget institutione, sed matrimonium est huiusmodi, vt ex dictis patet: ergo nō debuit institui.

¶ 2 Præterea. Sacramēta sunt quæ dā medicina cōtra morbū peccati; sed medicina nō preparatur nisi morbo: ergo ante peccatū nō debuit institui.

¶ 3 Præterea. Ad idē institutio vna sufficit; sed matrimonij fuit institutio etiā post peccatū, vt in litera dicitur: ergo ante peccatū nō fuit institutum.

¶ 4 Præ-

¶ 4 Præterea. Institutio sacramenti debet esse à Deo, sed ante peccatū verba quæ ad matrimonium pertinent, nō sunt determinatē dicta à Deo, sed ab Adam; illa autem verba quæ Deus Dixit, Crescite & multiplicamini: dicta sunt etiam brutis, in quibus nō est matrimonij: ergo matrimonij nō fuit institutum ante peccatum.

¶ 5 Præterea. Matrimonij est sacramētū nouæ legis, sed sacramēta nouæ legis à Christo initiū sumpserunt: ergo nō debuit ante peccatū institui.

S E D contra est quod dicitur Matth. 19. Nō legis, quod ab initiū qui fecit homines, masculū & feminam fecit eos: ¶ Præterea. Matrimonij est institutum ad procreationem prolis; sed ante peccatū erat necessaria homini procreatio prolis: ergo ante peccatum debuit matrimonij institui.

R E S P O N D E O dicendum, quod natura inclinatur ad matrimonium intendens aliquod bonum, quod quidem variatur secundum diuersos hominum status, & ideo oportet quod illud bonū diuersimodē in diuersis statibus hominum instituat: & ideo matrimonium secundum quod ordinatur ad procreationem prolis, quæ erat necessaria etiam peccato non existente, institutum fuit ante peccatum; secundum autem quod remedium præbet cōtra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum tempore legis naturæ, secundum autem determinationem personarum institutionem habuit in lege Moysi: sed secundum quod representat mysterium coniunctionis Christi & ecclesie institutionem habuit in noua lege & secundum hoc est sacramentum nouæ legis. Quantum ad alias utilitates quæ ex matrimonio conuequuntur, sicut est amicitia & mutuū obsequiū sibi à coniugibus impensum, habet institutionem in lege civili, sed quia de vi sacramenti est, quod est signum & remedium: ideo quantum ad medias institutiones, competit ei ratio sacramenti: sed quantum ad primam institutionem competit ei quod sit in officium naturæ, quantum verō ad vltimam, quod sit in officium ciuitatis.

A D primum ergo dicendum, quod illa quæ in communi sunt de iure naturali indigent institutione quā ad eorum determinationem, quæ diuersimodē competit secundum diuersos status: sicut de iure naturali est, quod maleficia puniantur, sed talis pœna tali culpa: apponitur per determinationem iuris positiuū.

A D secundū dicendū, q̄ matrimonij nō est tantū in remediū cōtra peccatū, sed principaliter est in officium naturæ: & sic institutum fuit ante peccatum, non autem prout est in remedium.

A D tertiu dicendū, q̄ secundū diuersa quæ oportet in matrimonio determinari, nō est inconueniens q̄ habuerit diuersas institutiones: & sic illa.

A diuersa institutio non est eiusdem, sed in idem.

A D quartum dicendū, q̄ matrimonium ante peccatū institutum fuit à Deo, & ad hoc hominī mulierem de costa formauit in adiutorium, & dixit eis, Crescite & multiplicamini: quod quāuis alijs animalibus dixerit, non tamen per ea eodem modo implendum, sicut per homines. Adam verō verba illa protulit à Deo inspiratus, vt intelligeret matrimonij institutionem à Deo factā.

A D quintum dicendū, q̄ quantum ad hoc q̄ matrimonium est sacramentum nouæ legis, nō fuit ante Christum institutum, vt ex dictis patet.

SVMMA ARTICVLI.

B P Rima conclusio. Matrimonium diuersimodē est institutum secundum diuersos status hominum. Ratio huius cōclusionis est. Nam natura inclinatur ad matrimonij intendens aliquod bonum, sed hoc bonum variatur & mutatur secūdu diuersos status hominum: ergo etiam matrimonium diuersimodē debet institui secundum diuersos status hominum.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium fuit institutum in statu innocentia in officium naturæ ad procreationem prolis. Ratio huius est. Nam procreatio prolis erat necessaria etiam peccato non existente.

¶ Tertia conclusio. Post peccatum verō matrimonium fuit institutum non solum in officium naturæ, verum etiam in remediū concupiscentia. Ratio huius est. Nam matrimonium erat necessarium ad hoc.

¶ Quarta cōclusio. In lege scripta habuit aliqualem institutionem quoad determinationem personarum, & hæc quidem cōclusio constat ex ipsa lege scripta.

¶ Quinta conclusio. In ratione sacramenti nouæ legis institutum fuit in lege noua. Ratio est. Nam in lege noua habet rationem signi significantis coniunctionem Christi cum ecclesia &c. & causantis gratiam.

C Ircā istum articulum duo explicanda sunt. Primum est quādo sit matrimonij institutum in ratione contractus naturalis. Secundū est, quādo sit institutum in ratione sacramenti. De vtroq; enim disputat D. Tho. in hoc articulo. Nā contractus naturalis est velut fundamētū rationis supernaturalis sacramenti, quæ reperitur in cōtractu. Et vt explicamus primū sit prima cōclusio. Matrimonij vt est quidā contractus naturalis & nō sacramentum, institutum fuit à Deo in statu innocentia, vt erat in officium naturæ tantū, sed in statu naturæ corruptæ in remediū peccati & concupiscentia.

Hæc conclusio, (vt docet Magister Soto in 4. dist. 26. quaest. 1. articulo. 2.) est de mente D. August. lib. 9. super Genes. cap. 7. & Hugo de Sancto Victore lib. 2. de sacramentis parte. 1. 1. & refertur expressè in cap. nuptiarum. 27. quaest. 1. eandem conclusionem docet Magister senten. in. 4. dist. 26. cap. 2. & D. Thom. hic præcipue ad quartum, & ad tertium dicit, quod non est inconueniēs quod materia habeat multas institutiones circa diuersa quæ in ea reperiri possunt. Probatur conclusio ratione. Nam in statu innocentie si perseverasset, esset necessariū matrimonium generi humano, non autem in remedium peccati, quoniam in illo statu non habebat locum inordinata concupiscētia: ergo in illo statu fuit institutum matrimonium in officium naturæ tantum. Rursus in statu naturæ corruptæ iam erat necessarium matrimonium in remedium peccati & concupiscētiæ, ergo fuit institutum ad illum finem. Ista consequentia probatur, nam natura & autor naturæ sicut non deficiunt in necessarijs, ita non abundant in superfluis.

Sed difficultas est, an matrimonium fuerit institutum à Deo immediate per seipsum, an verò mediatis verbis primi parentis.

¶ Prima sententia est, quod matrimonium non fuit institutum immediate à Deo, sed mediatis verbis Adæ, Genes. 2. Hoc nunc os osibus meis: & caro de carne mea &c. & statim subditur, propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ. Hanc sententiam videtur docere Magister in. 4. dist. 26. cap. 1. & Scotus in. 1. dist. 2. Cōuarr. 4. lib. decretal. par. 2. cap. 1. §. 2. num. 6. Palud. in. 4. dist. 26. quaestione. 1. num. 80. Et pro hac sententia est vnicum argumentum. Nam quod est immediate institutum à Deo nō potest ab aliquo alio immutari, sed ecclesia, quæ est minor Deo immutat aliquid circa matrimonium, nām facit, quod persona, quæ erant legitima, fiat illegitima & contra, ergo in hoc.

¶ Secunda sententia est, quod matrimonium fuit immediate institutum à Deo. Hanc sententiam tenet Magister Soto ubi supra & refert D. Bonau. & Ricard. qui tenent hanc sententiam. Differunt tamen in modo, nam D. Bonau. existimat, quod matrimonium fuit institutum à Deo immediate sine aliquibus verbis, sed instinctu interiori quo Deus infligabat Adam ad prof-

A tenda illa verba citata, Ricard. etiam putat, quod non fuit institutum immediate à Deo verbis, sed facto illo, quo Deus ex costa Adæ eduxit Euam. D. verò Thom. hic ad quartum dicit, quod fuit institutum à Deo in illis verbis, Crescite & multiplicamini & replete terram Genes. 1. & hanc sententiam præsupponit vt certam Duran. in. 4. dist. 26. quaest. 1. & 2. Syluest. ver. matrimonii & glos. super ca. final. de frigidis & maleficiatis, & D. Aug. 14. de ciuitate cap. 22. & hæc est cōmuniō sentētia inter Theologos.

¶ Secunda conclusio in huius expositionem. Matrimonium fuit institutum à Deo in statu innocentie per illa verba, crescite & multiplicamini. Hæc sententia probatur primo ex illo text. cap. final. de frigidis & malef. vbi hoc videtur supponere vt certū & in cap. sicut. 1. 3. 2. quaest. 2. & cap. vnicō de voto & voti redemptione in. 6. Secundo probatur ratione. Nam in statu innocentie matrimonium solum fuit necessarium in officium naturæ ad propagationem generis humani, sed iste finis satis declaratur in illis verbis, Crescite & multiplicamini: ergo ibi est institutum matrimonium. Tertio probatur. Nam (vt dictum est quaestione præcedenti. artic. 2.) præceptum de matrimonio positum est in illis verbis, Crescite & multiplicamini, ergo etiam videtur cōuenientissimum, quod ibi sit institutum matrimonium. Aliqui autores disputat hic an primi parentes contraxerint in illis verbis; hoc nunc os de osibus meis &c. de hoc tamen infra quaest. 45. art. 1. vbi agitur de causa efficienti matrimonij. ¶ Ad argumentum pro opposita sententia respondetur, quod licet ecclesia mutet aliquid circa personam legitimam vel illegitimam, non tamen mutat aliquid essentielle circa ipsum matrimonium supposita materia legitima, vt infra dicemus.

Circa secundum est aliud dubium, an matrimonium ante legem nouā fuerit institutum sacramentum, taliter quod esset signum practicum gratiæ, in cuius susceptione conferatur gratia à Deo ex sua institutione. Et videtur quod sic. Primo. Nam D. Paul. ad Ephes. c. 5. Loquēs de matrimonio primorum parentum inquit, Sacramentum hoc magnum est: ergo ante legem nouam fuit verè institutū sacramētū. ¶ Et confirmatur. Nam videtur institutum à Deo in paradiso in illis verbis Genes. 1. Masculum & foeminam creauit illos, benedixitq;

Genes. c. 1.

Gloss. ca. fi. de frigidis & malef.

Cap. fin. de frig. & maleficiatis. ca. sicut. 1. 3. 2. q. 2. ca. vnicō de voto & voti redemptio in. 6.

Ad Eph. 5.

Genes. c. 1.

Ca. nuptiarum. 27. q. 1.

Genes. 2.

Ad Ephes. cap. 5.

Ioan. c. 2.

Matth. 19.

Genes. c. 2.

dixitque illis & dixit, Crescite &c. benedictio hæc non fuit corporalis, sed spiritualis: ergo per talem benedictionem concessit Deus homini gratiam & per signum sensibile matrimonij: ergo instituit sacramētum matrimonij. Et ita D. Paul. ait ad Eph. c. 5. Loquens de matrimonio primorum parentum; quos Deus cōiunxit, &c. & subdit: sacramentum hoc magnum est, ergo.

¶ Secundo. Antè legem nouam in statu innocentie & in lege naturæ & scripta fuit signum sensibile coniunctionis Christi cū ecclesia, nam patres antiqui habuerunt reuelationem de mysterio incarnationis, & ita cognouerunt coniunctionem Christi cū ecclesia: ergo erat institutum sacramentum.

¶ Tertio. Cōtendimus saltem ante legem euangelicam fuisse sacramentum. Matrimonia sanctorum Patrū in lege naturæ & eius statu & scripta non minùs ante fuere, quàm matrimonia quæ modò contrahuntur, sed ea quæ modò sunt, habent rationem sacramenti: ergo & illa. ¶ Et confirmatur maxime hoc argumentum in matrimonio quod fuit inter beatā Virginem & Ioseph, quod quidem fuit sanctissimum, & ita videtur, qd habuerit rationem sacramenti.

¶ Quarto arguitur. Non est facile dicere, quando Christus hoc instituerit sacramentum. Etenim Ioā. 2. vbi legimus interfuisse nuptijs & decorasse illas miraculo, nihil legitur statuisse circa hoc sacramētum. Matthæi verò. 19. differuit de indissolubilitate matrimonij, & attulit verba Genes. 2. Propter hoc, &c. & tātū videtur approbasse id quod institutum fuerat in paradiso, subiungens, quos Deus cōiunxit homo, &c.

¶ Ultimo. Perfectiora sunt sacramenta confirmationis & extremæ vnctionis, quæ matrimonij sacramentum, at non est hæresis nec error dicere, cōfirmationem vel extremam vnctionem non fuisse à Christo institutam, ergo.

Propter hæc argumenta aliqui autores putant, quod matrimonium etiam in ratione sacramenti, fuit institutum antè legem nouam, imò existimant, quod fuit institutum in statu innocentie, & perseverasse deinceps sacramentum post peccatū toto tempore legis naturæ & scriptæ antè Euangelium: postea verò approbatū fuisse à Christo & confirmatum. Ita sentiunt antiquissimi autores Alexan. A lens. in. 4. par. dist. 26. art. 1. & 5. D. Bonauen. eadem. dist.

A quaest. 2. & hanc sententiam tenent multi ex scriptoribus nostri temporis contra Lutherum, & sic habetur in assertionem sacramentorum fidei, quæ circumfertur nomine Henrici VIII. Regis Anglorum; eandem sententiam tenet Rosenfis & Osius in confessione Catholicæ fidei. c. 55. Alber. Pighius in cōtrouersia. 10. Alphonfus à Castro verbo, nuptiæ, hæresi. 3. vbi dicit hanc esse cōmunem sententiam inter Theologos.

In huius rei expositionem est prima conclusio. Matrimonium nō est institutum sacramentum ante legem nouam. Hanc sententiam tenet D. Thom. in. 4. dist. 26. quaest. 2. artic. 2. & omnes eius discipuli & Scotus in eadem dist. quaest. vnica. & omnes eius discipuli, & hæc est communis sententia inter omnes doctores: vnde mirandū est maxime quomodo Alphōsus de Castro dixerit, cōtrariam sententiam esse cōmunem & manifestam. Hanc sententiam tenet Magister Soto. dist. 26. q. 2. arti. 1. & clariùs art. 2. & hanc conclusionem tenet Marti. de Ledesma tomo. 2. 4. q. 44. arti. 2. Itaque dicendum est, matrimonium non fuisse institutum sacramentum propriè ante legem euangelicam, neque causans, nec significans gratiam: & hæc est communis sententia inter scholasticos.

¶ Primo probatur cōclusio de statu innocentie etiā si perseverasset. Nā in illo statu non erant necessaria sacramenta ad remedium peccati, vt fatentur omnes doctores; cū in illo statu nullū esset peccatū; neque erant necessaria sacramenta ad protestandā fidem; neq; ad cōparandā scientiam rerū supernaturalium, neq; ad aliquid aliud, vt docet oēs Thomistæ. in. 3. par. q. 61. ar. 2. ergo matrimonium nō fuit institutū in statu innocentie.

¶ Secundo probatur quod nō fuerit institutum in statu naturæ. Nam sacramēta quæ erant in statu naturæ, erant instituta ab hominibus per instinctum internum Spiritus sancti vt dici solet in. 3. par. quaestione. 61. articulo. 3. sed autores citati pro contraria sententia dicunt, matrimonium fuisse institutum immediate ab ipso Deo: ergo talis sententia non est vera. ¶ Et confirmatur argumentū. Nam in lege naturæ solum erant illa quæ pertinebant ad naturam rationalem & naturalē statū gratiæ, vt cōmuniter dicunt oēs Theologi, sed sacramētū matrimonij nō pertinet ad rationalem naturā, vt cōstat, neq; ad naturalē statū gratiæ: quia naturalis status gratiæ ex natura sua nō exigit sacramētū

matrimonij, vt per se est notum: ergo sacramentum matrimonij non fuit institutum in lege naturæ.

¶ Tertio probatur de lege veteri. Nam in lege veteri, neque in Exodo, neque in pentateucho legitur institutio huius sacramenti: ergo non fuit institutum in lege veteri. ¶ Et confirmatur argumentum. Nam doctores qui tenent oppositam sententiam docent, matrimonium fuisse institutum ante Moysen: ergo non fuit institutum in lege veteri.

¶ Quarto probatur conclusio. Nam omnes sancti & Theologi dicunt, quod omnia sacramenta legis veteris & legis naturæ extincta sunt in morte Christi, sed sacramentum matrimonij nõ fuit extinctum in morte Christi, sed potius tunc fuit institutum: ergo sacramentum matrimonij non fuit institutum in lege veteri, vel in lege naturæ. Consequentia est bona, minor est manifesta, nam modò est sacramentum matrimonij. Maior constat ex consensu omnium sanctorum, imò & totius ecclesiæ. Et est locus insignis Dni Augustini lib. 19. contra Faustum Manich. cap. 13. vbi ait. Sacramenta veteris legis ablata sunt, quia impleta, & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. ¶ Confirmatur argumentum. Nam dicere, quod aliquod sacramentum legis naturæ vel scriptæ sit modo in ecclesia in statu legis gratiæ eleuatum ad causandam gratiam, nihil aliud est, quàm asserere aliquam partem legis naturæ vel legis scriptæ quantum ad caeremonialia manere simul cum lege noua ex Christi institutione, tanquàm legis nouæ fundamentum: quod est absurdum.

¶ Vltimo probatur conclusio. Nam concil. Trident. sessio. 24. doctrina de sacramento matrimonij, maximè fauet huic sententiæ, ibi enim dicit, quod Christus Dominus sit institutor huius sacramenti, vt statim dicemus: ergo sacramentum matrimonij non est institutum in lege naturæ vel in lege veteri.

¶ Secunda conclusio. Sacramentum matrimonij est institutum à Christo Domino in lege noua. Hæc conclusio est certa secundum fidem, nam ita diffinitur in Concilio Tridentino. sessio. 7. canone. 1. loquendo de sacramentis in genere, vbi sic diffinitur. Si quis dixerit omnia septem sacramenta non fuisse à Christo Domino instituta, anathema sit, & inter illa enumerat sacramen-

atum matrimonij: & sessione. 24. in doctrina de sacramento matrimonij dicitur de Christo, quod sit venerabilior sacramentorum institutor atque perfectior; & in canone. 1. illius sessionis, in specie & in particulari diffinitur, quod sacramentum matrimonij sit institutum à Christo Domino, sic enim dicitur. Si quis dixerit matrimonium non esse verè & propriè vnum ex septem legis euangelicæ sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit.

¶ Ex hac conclusione sequitur primo, quod sit error sapiens hæresim nostrorum temporum asserere, quod sacramentum matrimonij non sit institutum immediatè à Christo, nam in Concilio Tridentino. sessio. 7. canone. 1. æqualiter dicitur de omnibus sacramentis, quod sint instituta à Christo, sed dicere, quod Eucharistia vel baptismus non habeant institutionem immediatè à Christo est hæresis manifesta contra illum canonem, ergo hoc dicere de matrimonio ad minus saltim erit error. ¶ Cõfirmatur. Nam in sessione. 24. Christus Dominus dicitur sacramentorum institutor atque perfectior, at verò si alteri commisisset institutionem huius sacramenti, non esset perfectior illius, ergo sacramentum matrimonij est institutum immediatè à Christo. Et aduertendum est, quod Concil. illa verba dixit explicando, quod Christus Dominus promeruit gratiam quæ confertur in matrimonio, & hæresis esset dicere, quod aliquis alius promeruit gratiam quæ ibi confertur.

¶ Secundo probatur corollarium. Nam ea quæ committuntur alteri faciendâ, non dicuntur acta & decreta illius qui commisit, sed matrimonium verè & propriè dicitur, institutum à Christo vt patet ex dictis in Concil. ergo non est institutum ab alijs ex eius commissione, sed immediatè ab illo. Maior patet, nam decreta quæ fiunt in Concilijs, licet fiant virtute Christi & eius autoritate, non dicuntur decreta Christi, sed decreta Concilij: ergo.

¶ Tertio probatur corollarium. Fundare ecclesiam non commisit Christus alicui, sed per seipsum illam fundauit, & oppositum asserere est error, sed instituere sacramenta est fundare ecclesiam, nam vt iam diximus, sacramenta sunt fundamenta ecclesiæ: ergo Christus Dominus immediatè instituit sacramentum matrimonij.

¶ Vltimo

¶ Vltimò probatur ex communi consensu sanctorum & scholasticorum, nam licet scholastici aliquando dubitent de sacramento confirmationis & extremæ vnctionis an sint instituta immediatè à Christo, an verò mediante aliquo alio, nunquam tamen dubitarum est de sacramento matrimonij, sed omnes dicunt, quod institutum fuerit à Deo in paradiso in statu innocentia, vel à Christo per seipsum in statu legis euangelicæ, & ita videtur esse consensus totius ecclesiæ quod hoc sacramentum fuerit immediatè institutum à Christo, ergo ita tenendum est, tanquàm certum.

¶ Vltima conclusio. Non est certum secundum fidem quando & vbi Christus Dominus hoc sacramentum instituerit in noua lege. Ratio est. Nam aliqui putant, quod hoc sacramentum institutum fuit à Christo Ioan. cap. 2. quando Christus Dominus fuit præsens nuptijs & conuertit aquam in vinum. Alij verò dicunt, quod institutum fuit Matth. 19. cum Christus dixit, quos Deus coniunxit, homo non separet. Alij verò dicunt, quod post resurrectionem, quando Christus Dominus loquebatur cum Apostolis de regno Dei, id est, de gubernatione ecclesiæ, nam in sanctissimis literis regnum Dei sapissimè accipitur pro ecclesia. Duos primos modos assignat Adrianus in. 4. quæst. 1. de matrimonio, & videtur magis declinare in secundum, sed Magister Sotus distin. 26. q. 2. art. 2. resolutoriè eligit illum secundum & dicit, quod in illis verbis, quos Deus coniunxit; non tantum declarauit Christus (vt aliqui volunt) ipsam obligationem, quæ erat ex iure naturæ, sed quod institutum fuerat in principio à Deo, hoc ipse Christus nouo iure redemptoris confirmauit, vt nõ solum esset ad multiplicationem generis humani, vel in remedium peccati, verum etiam virtute suæ passionis esset sacramentum nouæ legis hominis virtutem conferendi gratiam. Et hanc sententiam sequitur Magister Victoria in summa. num. 221. non tamen multum refert scire quando & vbi fuerit institutum matrimonium, dummodo certi simus (vt tenemur esse ex diffinitionibus Concilij Trident.) quod fuit institutum à Christo.

Ad argumenta in principio respondetur. Ad primum argumentum respondetur, quod sacramentum aliquando accipitur improprie & largè loquendo pro signo speculatiuo rei sacræ, sicut olim serpens exaltatus in deserto erat signum spe-

culatiuū Christi exaltandi in cruce; in quo quidem sensu, certissimum est, quod matrimonium primorum parentum fuit sacramentum, nam significabat coniunctionem Christi cum ecclesia & verbi cum humanitate, quæ futura erat: nã vt dicunt Theologi, primi parentes in statu innocentia cognouerunt sacramentum incarnationis & potuit illis hoc mysterium significari per illam cognitionem & per illud matrimonium: & ita cum D. Paul. loquitur de matrimonio primorum parentum & dicit esse sacramentum, intelligitur de signo speculatiuo rei sacræ: cum verò loquitur de matrimonio in lege gratiæ & dicit esse sacramentum, intelligitur de signo practico conferente gratiam: & hoc constat ex interpretatione sanctorum, vt iam supra diximus. ¶ Ad cõfirmationem respondetur, quod in illo loco Gene. 1. fit sermo de benedictione corporali & de vi generatiua hominibus concessa ad liberos procreandos. Ita docet D. Aug. lib. 14. de ciuitate Dei. cap. 21. & 22. & omnes doctores sancti super illum locum, neque aliquid peculiare pertinens ad ordinem gratiæ concessum est hominibus in illa benedictione, quod antea non esset concessum sub illis verbis, animatibus rationis expertibus: sed tantum est concessum hominibus, quod ad rationem & ad naturæ ordinem pertinet; vt videlicet coniunctionem istam matrimonialem ratione moderarentur.

¶ Ad secundum argumentum respondetur similiter, quod matrimonium antiquorum patrum in lege naturæ & scriptæ fuit sacramentum largè loquendo, videlicet signum sensibile coniunctionis Christi cum ecclesia, fuit tamen signum speculatiuum & nullo modo practicum, nam non fuit institutum tanquàm caeremonia sacra ad significandam gratiam practice.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod matrimonia sanctorum patrum olim in lege naturæ & Moysaica erant sancta & sanctiora multis matrimonijs quæ modo contrahuntur in lege gratiæ, tamen tota illa sanctitas, quæ erat in illis matrimonijs erat ex opere operantis, non verò ex opere operato, & ita non erant sacramenta, nam sacramenta conferunt gratiam ex opere operato; sanctitas verò matrimonij nouæ legis est sanctitas ex opere operato: & sic matrimonium in noua lege veram habet rationem sacramenti. ¶ Ad cõfirmationem respondetur ex dictis ad argumenta. Et nõ obstant ea quæ dicit August. lib. de nuptijs

& concupiscentia, cap. 11. ubi asserit, quod in matrimonio beatæ virginis non defuerunt bona matrimonij, scilicet proles, fides & sacramentum; hæc verba non obstant, nam ipse D. August. se declarat dicēs, quod ibi non fuit diuortium, alludens ad hoc quod illud matrimonium fuit indissolubile, & quod habet hoc in ratione sacramenti; itaque ibi improprie accipitur sacramentum pro ipsa indissolubilitate; sic enim potest accipi, cum Innocētius III. dicit de presbytero non baptizato, quod à non baptizato potest suscipi sacramentum coniugij & sacramentum Eucharistiæ, hoc enim intelligendum est largè & materialiter loquēdo.

Ad quartum argumentum respondetur iuxta dicta in vltima conclusione, non multum referre nosse, quando institutum fuerit hoc sacramentum, modo tamen dicatur, institutum fuisse à Christo immediate per seipsum.

Ad vltimum respondetur, quod multo minus est licitum dubitare, quod Christus instituerit per se hoc sacramentum, quam quod instituerit per se sacramenta cōfirmationis & extremæ vnctionis, licet hæc sacramenta perfectiora sint, de quo dictum est supra.

ARTICVLVS III.

Vtrum matrimonium conferat gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod matrimonium non conferat gratiam. Quia secundum Hug. sacramenta ex sanctificatione inuisibilem gratiam conferunt, sed matrimonium non habet aliquam sanctificationem quæ sit de essentia eius: ergo non confertur gratia in ipso.

¶ 2 Præterea. Omne sacramentum conferens gratiam, confert ipsam ex materia & forma sua; sed actus qui sunt materia in hoc sacramento non sunt causa gratiæ, quia hoc esset Pelagiana hæresis, scilicet, quod actus nostri sint causa gratiæ, verba etiã exprimentia consensum non sunt causa gratiæ, nã ex eis non fit aliqua sanctificatio: ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

¶ 3 Præterea. Gratia ordinata cōtra vulnus peccati est necessaria omnibus habentibus vulnus illud; sed in omnibus inuenitur concupiscentiæ vulnus, & sic deberent omnes homines matrimonium contrahere, et est stultum valde, à matrimonio abstinere.

In Addit. ad 3. Partem.

¶ 4 Præterea. Infirmetas non accipit medicamentum ab eo à quo accipit intentionem: sed per matrimonium concupiscentia accipit intentionem, quia sicut dicit Philosophus in 3. Ethic. insatiabilis est concupiscentiæ appetitus, & per operationem congruam augetur: ergo videtur quod in matrimonio non conferatur remedium gratiæ contra concupiscentiam.

S E D contra. Definitio & definitum debent conuerti, sed in definitione sacramenti ponitur causalitas gratiæ: ergo cū matrimonium sit sacramentum, erit gratiæ causa. ¶ Præterea. Aug. dicit, quod matrimonium est ægrotis in remedium, sed non est in remedium, nisi in quantum aliquam efficaciam habet; ergo habet aliquid efficaciam ad reprimendū concupiscentiam: sed concupiscentia nō reprimitur nisi per gratiã, ergo in ipso cōfertur gratia.

R E S P O N D E O dicendum, quod circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod matrimonium nullo modo est causa gratiæ, sed est tantum signum. Sed hoc non potest stare, quia secundum hoc in nullo abundaret à sacramentis veteris legis, vnde non esset aliqua ratio quare sacramentis nouæ legis annumeraretur: quod enim remedium præbeat satisfaciendo concupiscentiæ nē deinceps ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipsa natura actus. Et idē alij dixerunt, quod confertur ibi gratia in ordine ad recessum à malo: quia excusatur actus à peccato qui sine matrimonio peccatum esset. Sed hoc esset nimis parum, quia hoc etiam in veteri lege habuit: & idē dicunt, quod facit recedere à malo in quantum constringit concupiscentiam nē extra bona matrimonij feratur: non autem per gratiam illam fit aliquod auxilium ad bene operandum. Sed hoc non potest stare, quia eadem gratia est quæ impedit peccatum & quæ ad bonū inclinatur, sicut idem calor qui auferit frigus & qui calefacit. Vnde alij dicunt, quod matrimonium in quantum in fide Christi contrahitur, habet vt conferat gratiam adiuantem ad illa operanda quæ in matrimonio requiruntur, & hoc probabilius est. Quia vbicumque datur diuinitus aliqua facultas, dantur etiã auxilia quibus homo conuenienter vti possit facultate illa: sicut patet, quod omnibus potentij animæ respondēt aliqua membra corporis quibus in actum exire possint. Vnde cū in matrimonio detur homini ex diuina institutione facultas vtēdi vxore sua ad procreationē prolis, datur etiã gratia sine qua id conuenienter facere non possit: sicut etiã de potestate ordinis supra dictū est, & sic ista gratia data, est vltima res contenta in hoc sacramento.

A D primum ergo dicendum, quod sicut habet aqua baptismi quod corpus tangat & cor abluat ex tactu

tactu carnis Christi: ita matrimonium hoc habet ex hoc quod Christus sua passione illud representauit, & non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

A D secundum dicendum, quod sicut aqua baptismi cū forma verborum non operatur immediate ad gratiam, sed ad charactē: ita actus exteriores & verba exprimentia consensum directē faciunt nexum quendam, qui est sacramentū matrimonij: & huiusmodi nexus ex virtute diuinæ institutionis dispositiue operatur ad gratiam.

A D tertium dicendum, quod ratio illa procederet, nisi contra concupiscentiæ morbum posset aliquod efficacius remedium adhiberi: adhibetur autem maius remedium per opera spiritualia & carnis mortificationem ab illis, qui matrimonio non viuunt.

A D quartum dicendum, quod contra concupiscentiam potest præstari remedium dupliciter. Vno modo ex parte ipsius concupiscentiæ vt reprimatur in sua radice: & sic remedium præstat matrimonium per gratiam quæ in eo datur. Alio modo ex parte actus eius, & hoc dupliciter. Vno modo vt actus ad quem concupiscentia inclinatur, exterius turpitudine careat, & hoc fit per bona matrimonij, quæ honestant carnalem concupiscentiam. Alio modo vt actus turpitudinem habens impediatur, quod fit ex ipsa natura actus: quia dum concupiscentiæ satisfacit in actu coniugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter quod dicit Apostolus, Melius est nubere, quam vri: quauis enim opera concupiscentiæ congregata secundum se nata sint concupiscentiam augere, tamen secundum quod ratione ordinantur, ipsam reprimunt: quia ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones & habitus.

SVMMA ARTICVLI.

I N hoc articulo refert D. Thom. varias, & diuerfas sententias quæ fuerūt, de hac re & illas optimè impugnat, & postea ponit suam sententiam. Et vt illam explicemus, fit prima conclusio Diui Thomæ. Sacramentū matrimonij confert gratiã. Ratio huius conclusionis est. Nã cū in matrimonio detur facultas homini ex diuina institutione vtēdi vxore sua ad procreationem prolis, datur etiam gratia sine qua id conuenienter facere non potest: & adducit D. Thom. exemplum de ordinis sacramento, in quo datur facultas & potestas ad aliquem actum supernaturalem, & ita datur gratia, vt homo conuenienter exerceat il-

lum actum. ¶ Ex hac conclusione infert Diuus Thom. secundam, quæ talis est. Gratia data in matrimonio est vltima res contenta in hoc sacramento.

¶ Tertia conclusio in solutione ad primum. Matrimonium habet conferre gratiam ex hoc quod Christus sua passione illud representauit, & non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

¶ Quarta conclusio. Verba exprimentia consensum directē faciunt nexum quendam qui est sacramentum matrimonij, & huiusmodi nexus ex virtute diuinæ institutionis dispositiue operatur ad gratiam, & apponit D. Thom. exemplum in baptizate, quod quidem facile est videre in ipso Diuo Thom.

C IRCA istum articulum supponendum est, tanquã certum in fide, quod matrimonium veram habet rationem sacramenti, quod quidem diffinitum est à nobis in articulo primo huius quæstionis, & non solum habet veram rationem sacramenti in generali & in communi, verum etiam habet veram & vniocam rationem sacramenti nouæ legis in particulari.

¶ Est tamen primum dubiū. Vtrum matrimonium sit sacramentum nouæ legis taliter quod conferat gratiam ex opere operato ad modum instrumenti, sicut alia sacramenta nouæ legis. Et videtur quod non. Primo arguitur. Nam pro sacramentis quæ gratiam conferunt, non est licitum dare nec recipere pecuniam; sed pro matrimonio datur & recipitur pecunia, vt patet ex communi vsu confirmato per ipsum ius: ergo matrimonium non confert gratiam, neque est sacramentum nouæ legis taliter quod conferat gratiam. Consequentia est bona. Maior probatur, nam sacramenta quæ conferunt gratiã sunt res maxime spirituales, sed pro rebus spiritualibus non est licitum dare, vel accipere pecuniam, vt diffinitur in secundâ secundæ quæst. 100. de simonia: ergo.

¶ Secundo arguitur. Si sacramentum matrimonij conferret gratiam, maxime præberet illam ad sedandam concupiscentiam, sed per vsam matrimonij non pacatur concupiscentia: ergo in matrimonio non confertur gratia. Consequentia est bona. Maior videtur nota, nã si aliquem haberet effectum, deberet esse ille. Minor vero probatur, quia concupiscentia per continentiam pacatur & non per vsam matrimonij, neque per ipsum matrimonium.

¶ Tertio arguitur. Quia sequeretur, quod coniuges qui in peccato mortali existentes se ipsos cognoscerent, peccarent mortaliter; consequens autem est falsum, & contra communem usum fidelium: ergo. Sequela probatur, quia illi coniuges exercendo actum matrimonij in mortali, facerent contra gratiam sacramentalem quæ daretur ad exercendum actum matrimonij, sicut peccat mortaliter ex genere suo ille, qui exercet actum ordinis in peccato mortali, quoniam datur gratia ad illum actum debite exercendum.

¶ Quarto arguitur. Si hoc sacramentum matrimonij conferret gratiam, sequeretur quod sacramentum matrimonij haberet proprium effectum gratiæ, consequens autem est falsum, ergo. Sequela probatur, nam (vt docet D. Thom. & Thomistæ in tertia parte quæst. 62. artic. 2.) gratia sacramentalis est distincta à gratia communiter dicta, & quodlibet sacramentum habet suum proprium effectum gratiæ. Falsitas consequentis probatur, nam gratia quæ est propria sacramenti respondet significationi ipsius sacramenti, sed hoc sacramentum significat propriè unionem Christi cum ecclesia quæ est generalis effectus omnium sacramentorum: ergo non habet proprium effectum.

¶ In oppositum est, nam (vt dictum est) matrimonium verè & vniocè est sacramentum nouæ legis, sed de ratione sacramenti nouæ legis est, quod conferat gratiam ex opere operato, vt diffinitur in tertia parte loco immediatè citato art. 1. ergo matrimonium confert gratiam ex opere operato.

¶ In hac difficultate sunt tres sententiæ quæ referuntur hic à D. Thom. Prima sententia est, quod matrimonium licet significet gratiam, non tamen causat illam, neque illam confert: & ita dicunt, quod in hoc sacramento gratia non est res cõtenta, sed res significata. Hanc sententiam docet Magister in 4. distinct. 2. capit. 1. cuius meminit D. Thom. supra art. 1. ad quartum. & dicit Magister, quod inter septem sacramenta, quædam sunt instituta in remedium peccati & conferunt gratiam, vt baptisumus: alia vero in remedium tentationum, vt coniugium. Eandem sententiam tenet Duran. in 4. distinct. 26. quæst. 3. nam ad finem numeri quinti, dicit esse licitum sine periculo hæresis asserere, quod matrimonium non confert gratiam ex opere operato, sicut alia sacramenta nouæ legis: iste enim autor sem-

per existimat, quod matrimonium est sacramentum alterius rationis à sacramentis alijs nouæ legis, & pro hac sententia in numero sequenti adducit aliquos autores, & inter illos adducit Hostien in summa lib. 1. titul. de sacramentis non iterandis. Couar. super 4. decretalium, parte 2. §. secundo. citat glossam in capit. quicquid. 1. quæst. 1. & capit. alma mater. de sententia excommunicationis in. 6.

¶ Secunda sententia est, quod matrimonium solum confert gratiam ad recedendum à malo, in quantum usus matrimonij excusatur à peccato, qui actus non excusaretur sine matrimonio: non tamen præbet gratiam & auxilium ad bene operandum; & pro hac sententia non refert Diuus Thom. aliquem autorem.

¶ Tertia sententia est communis apud antiquos doctores, videlicet, quod matrimonium confert gratiam quæ adiuuat ad bene operandum opera quæ sunt necessaria ad matrimonium. Et hanc sententiam existimat hic D. Thom. probabilior, & eandem sequitur idem D. Thom. in tertia parte quæst. 62. artic. 1. cum docet, quod omnia sacramenta nouæ legis conferunt gratiam: & hæc sententia est de mente D. Augusti.

¶ qui ibi citatur, & omnium aliorum doctorum qui sequuntur istam sententiam de omnibus sacramentis nouæ legis, videte illos ibidè. Hæc etiã sententiam tenet Couar. in loco immediatè citato, & citat pro ea plures iuris peritos, scilicet, Abbatem, Ioan. Andr. Cardinalem, & Hostiensem, & dicit esse cõmunior apud Theologos & citat Ioannè Mai. & Alfonso de Castro, verbo, nuptiæ. Sed de doctoribus antiquis non est mirandum quod aliqui ante Concil. Florenti. & Trident. tenuerint oppositam sententiã, magis tamen mirandum est de sapientissimo magistro Cano, qui quidem (vt fertur) in hac quæst. 42. artic. 1. non censuit oppositam sententiam esse erroneam, & Magister Sotus in 4. distinct. 26. quæst. 2. arti. 3. dicit, oppositam sententiam non esse probabilem, & quod in hoc fuit deceptus Duran. Si tamè disputetur quo gradu certitudinis sit habendum quod sacramentum matrimonij confert gratiã, dicit quod angustia sunt vtrinque, sed quod videtur erroneum oppositum, vt tenuerunt multi doctores cõtra Lutheranos, & diffinierunt Concilium Parisiense & Colonienf. & dicit quod si Concilium Tridenti. vltra progrediretur hoc

Gloss. cap. quicquid. 1. quæst. 1. & ca. alma mater. de sententia excommunicationis in. 6.

idem

idem diffinisset, quia hoc erat in animo ipsorum patrum.

¶ Prima conclusio. Ante Concilium Florent. & Tridenti. non erat hæreticum, neque erroneum in fide asserere, quod matrimonium in noua lege non conferebat gratiam; erat tamen opinio longè probabilior, quod matrimonium in noua lege conferebat gratiam.

¶ Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur. Nam antè ista concilia non erat aliqua diffinitio Ecclesiæ in qua diffiniretur, quod matrimonium cõferebat gratiam: ergo non erat hæreticum, neque erroneum in fide oppositum asserere. Item communis traditio ecclesiæ quauis pro illo tempore reddebat nos certiores, quod erat sacramentum nouæ legis; sed non erat certum ex communi ecclesiæ traditione quod sacramentum matrimonij, vel alia sacramenta nouæ legis conferrent, vel causarent gratiam: ergo.

¶ Secunda pars cõclusionis cõstat ex doctrina Diui Thomæ in 3. parte quæst. 62. & in alijs multis locis, vbi sine distinctione dicit, quod omnia sacramenta nouæ legis conferunt gratiam: & idem docent multi grauissimi & antiqui doctores qui ita tenuerunt etiam ante illa concilia: & hæc erat cõmunis sententia, etiã ante illa cõcilia, ergo.

¶ Secunda conclusio. Nihilominus post Concil. Florent. etiam ante Concil. Trident. non potest ab errore excusari sententia quæ asserit, quod matrimonium non confert gratiam. Hæc conclusio probatur. Nã in concil. Florenti. in decreto super vnione Armenorum ponitur expressè differentia inter sacramenta nouæ legis & veteris legis, nam sacramenta veteris legis solum significabant gratiam & non conferebant illam: sacramenta verò nouæ legis & continent gratiã & eam conferunt dignè suscipientibus: & ibi inter sacramenta nouæ legis concilium expressè enumerat sacramentum matrimonij: ergo post Concil. Florent. erroneum est dicere, quod sacramentum matrimonij non confert gratiam: & hæc conclusio statuitur cõtra sapientissimum magistrum Cano.

¶ Tertia conclusio. Post concil. Trident. certum est secundum fidem quod sacramentum matrimonij confert gratiam ex opere operato. Hæc conclusio probatur ex diffinitione Concilij Trident. sessio. 7. cano. 8. in quo de omnibus septem sacramentis ecclesiæ diffinitur quod conferunt gratiam ex

opere operato: & in speciali in Sessione 24. canone 1. hoc diffinit de sacramento matrimonij dicens, Si quis dixerit non esse verè & propriè vnum ex septem legis euangelicæ sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit. Et ratio pro hac cõclusionione afferri potest. Nam fuit maximè conueniens quod in hoc sacramento conferretur gratia ad bonam educationem prolis & ad bonum usum matrimonij & ad omnia alia. Et ratio huius est, nam (vt supra diffinitum est) matrimonium ordinatur ad conseruationem speciei & ad conseruationem naturæ humanæ, & ita per usum matrimonij conseruatur natura humana: itaque finis matrimonij, est bonum vniuersale naturæ humanæ: gratia verò ordinatur ad perfectionem naturæ, & sic communiter dicitur à Theologis quod gratia non destruit naturam, sed illam perficit: ergo fuit maximè conueniens quod ad usum matrimonij per quem conseruatur ipsa natura, daretur gratia perficiens omnia necessaria ad istum finem.

¶ Ex ista conclusione sequitur primo, quod sententia Duran. his temporibus non potest defendi sine errore, imò sine manifesta hæresi: quoniam illa sententia modò est expressè cõtra illa duo concilia citata, quæ oppositum diffiniunt:

¶ Secundo sequitur, quod Magister Sotus, & aliqui alij moderni qui non sunt ausi cõdemnare oppositam sententiam huic nostræ conclusioni vt hæreticã, non viderunt Sessionem 24. Concilij Trident. cum scriperunt: nam in illo primo decreto adducto expressè diffinitur nostra cõclusio tanquam certa in fide, & qui oppositum sentiunt, anathematizantur.

¶ Tertio sequitur, quod Duran. & alij iuris periti supra citati pro opposita sententia non fuerunt hæretici neque errauerunt in fide formaliter loquendo. Ratio huius corollarij est, nam suis temporibus non erat hæc veritas diffinita ab ecclesia.

¶ Quarto sequitur, quod modò post ecclesiæ diffinitionem perinde esset negare, sacramentum matrimonij cõferre gratiam, & dicere quod sacramentum matrimonij non est vniocè sacramentum cum alijs sex sacramentis nouæ legis. Hoc constat manifestè ex diffinitione Concil. Trident. Sessio. 7. canone 8. Vbi diffinitur quod omnia sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex opere

operato. Vnde Duran. vt refert Magister Sotus, ex Capreolo in prima editione sui quarti: eo ipso quod negauerat, matrimonium esse sacramentum proprie, forte in hoc fundabatur quod putabat non dare gratiam, sed quia male audiebat de hac doctrina, in secunda editione expresse dixit, quod est sacramentum proprie, sed quod est probabile ipsum non conferre gratiam, in quo non videtur loqui consequenter.

Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum argumentum duplex est solutio, vt supra articulo. 1. huius quaestionis dictum est. Prima solutio est dicendo cum D. Thom. in secunda secunda, quaest. 100. artic. 2. ad sextum. quod matrimonium duplicem habet rationem, aliam quidem naturalem secundum, quod habet rationem contractus naturalis pertinentis ad ordinem naturae: aliam vero rationem habet secundum quod eleuatur ad rationem sacramenti, quae quidem ratio pertinet ad ordinem supernaturalem: igitur pro ipso matrimonio, vt habet rationem sacramenti pertinentis ad ordinem supernaturalem, & vt est aliquid spirituale, non est licitum dare vel accipere pecuniam, quoniam esset acceptio vel receptio pecuniae pro re spirituali: caeterum licitum est accipere vel dare pecuniam pro ipso contractu naturali, sicut licitum est dare, vel accipere pecuniam pro calice aureo vel argenteo, quauis sit consecratus, non tamen est licitum accipere, vel dare pecuniam pro ipsa consecratione.

¶ Secunda solutio est, quod in matrimonio non datur nec recipitur pecunia pro ipso sacramento matrimonij, imò neque pro ipso contractu, sed datur & recipitur pecunia pro oneribus ipsius matrimonij, sicut si aliquis sacerdos velit se obligare ad ministranda sacramenta, poterit licite pro tali obligatione recipere aliquod pretium, quia illa obligatio est veluti res temporalis pretio aestimabilis, sicut dicitur in materia de simonia posse capellanum aliquem pacisci de pretio cum aliquo magnate pro obligatione dicendi quotidie missam tali loco & tali hora, quia illa obligatio est pretio aestimabilis. **¶** Ad secundum respondetur, quod concupiscentia sine dubio augetur & inflammatur per actualem usum carnalem extra matrimonium, quia talis usus est ipsamet concupiscentia actuata sine ordine debito secundum rationem: at verò secundum usum matrimonij non inflammatur, sed potius

pacatur, quia usus est moderatus & ordinatus secundum rationem, sicut concupiscentia circa delectabilia gustus, augetur & inflammatur per immoderatam sumptionem cibi, per moderatam autem secundum temperantiam regulas sedatur. Hæc solutio est de mente Diui Thomae ad quartum in fine, vbi ponit rationem optimam, quia similes actus relinquunt similes dispositiones & habitus, gratia autem sacramentalis quae producitur in hoc sacramento iuuat multum ipsos coniuges, vt recte se habeant ad vtrunque finem matrimonij, scilicet ad generationem & commodam educationem prolis secundum virtutem & quantum ad finem secundarium, id est quantum ad mutua obsequia ipsorum coniugum; quem duplicem finem declarauit D. Tho. supra quaest. 41. artic. 1. vnde quod Sotus refert in suo artic. 3. ex D. Bonauent. videtur facere ad secundarium finem matrimonij: dicit enim quod gratia huius sacramenti iuuat coniuges contra triplicem peruersitatem concupiscentiae. **¶** Primo concupiscentia sine illo limite inclinatur in quacumque foeminam. Secundo inclinatur non procurando aliam conuenientiam vel commoditatem, sed delectationem. Tertio vir qui concupiscentia ducitur, postquam satiatus est illo actu, fastidit foeminam. **¶** Et gratia sacramentalis inducit tria contraria. Primo, nam eius ratione maritus sola vxore contentus & e contra. Secundo; nam coniuges vtuntur coniugio ad finem debitum. Tertio iuuat gratia maxime ad mutuam amicitiam & beneuolentiam inter ipsos coniuges: & vt dicit Apost. Hebr. 13, Vt sit honorabile concubium & torus immaculatus.

¶ Ad tertium respondetur negando minor. Ratio est, quia ille actus ad quem datur gratia sacramentalis, vt sit peccatum mortale, quoniam exercetur in mortali debet esse aliqua actio sacra, qualis est confessio sacramenti vel sacramenti susceptio, vel sacramenti solennis ministratio, usus autem actualis matrimonij non est actio sacra, & ideo non sequitur, quod peccent mortaliter coniuges, &c. Simili argumento probaretur, quod coniuges qui in peccato mortali suscipiunt hoc sacramentum matrimonij, peccarent mortaliter ex suo genere. Vt dictum est supra. Placet tamen nobis, cum aliquibus doctoribus quod rustici communiter excusentur ignorantia: quomodo autem peccent mortaliter qui ministrant sacramenta in mortali vel qui illa suscipiunt in mortali,

tali, dicitur. 3. par. quaest. 64. art. 6. Vbi plerumque expositores Diui Thomae sequentes opinionem communem quod de iure diuino in illis sit necessarius minister ecclesiasticus ad sacramentum matrimonij, dixerunt consequenter, quod non peccant mortaliter coniuges contrahentes in mortali, quia ratione sunt ministri ex solennitate: hinc inferrebant, quod nec sacerdos peccat mortaliter qui assistit matrimonio, &c. quia exercet tantum quandam caremoniam: idem dicunt de sacerdote qui velat coniuges, licet sit ipse in mortali.

Dubium annexum precedenti.

Ad quartum argumentum, est dubium adiunctum precedenti. An sacramentum matrimonij habeat proprium & particularem effectum distinctum ab omnibus alijs sacramentis. Et videtur quod non. **¶** Primo arguitur argumento quarto facto. Gratia quae est propria alicuius sacramenti, respondet significationi ipsius sacramenti, cum omne sacramentum efficiat quod significat: sed hoc sacramentum significat proprie coniunctionem Christi cum ecclesia, quae quidem coniunctio est generalis effectus omnium sacramentorum: ergo sacramentum matrimonij non habet proprium & particularem effectum.

¶ Secundo arguitur. Si matrimonium haberet proprium & particularem effectum gratiae, maxime quia causaret ipsam gratiam coniugum per modum coniunctionis, sed iste non est proprius & particularis effectus sacramenti matrimonij: ergo non habet proprium & particularem effectum. Consequentia est bona. Maior est manifesta, nam (vt diximus in articulo primo) hoc sacramentum habet peculiarem significationem qua significat ipsam gratiam per modum coniunctionis: ergo si habet peculiarem effectum, debet causare ipsam gratiam per modum coniunctionis. Minor verò in qua est difficultas, probatur. Nam ipsa gratia cum sit in essentia animae, inhæret ipsi animae & habet ordinem ad ipsam: ergo non potest causari per modum coniunctionis cum alio; siquidem non potest in suo esse dicere ordinem ad alium extrinsecum.

¶ Tertio arguitur. Sacramentum matrimonij (vt supra dictum est in articulo primo) est vnicum tantum sacramentum: ergo si habet proprium effectum & particularem, debet habere vnicum tantum effectum, sed sacramentum matrimonij non solum habet vnicum effectum, sed plures: nam confert

A gratiam vtrique coniugi, videlicet viro & foeminae: ergo non habet vnum proprium & particularem effectum, sed plures.

¶ Quarto arguitur. Sacramentum matrimonij immediate non producit, nisi internum vinculum quo ipsi coniuges coniunguntur inter se in ordine ad procreationem & educationem prolis: ergo non habet proprium effectum & particularem aliquam gratiam. Consequentia est euidens, nam vinculum illud internum, aliquid distinctum est ab ipsa gratia. Antecedens verò constat, nam sacramentum matrimonij immediate causat rem & sacramentum simul, quod est vinculum illud internum.

¶ Vltimo arguitur. Si matrimonium in quantum sacramentum, habet proprium & particularem effectum gratiae, sequitur quod requirat propriam & particularem dispositionem in ipso suscipiente, hoc autem non est verum: ergo neque illud ex quo sequitur. Maior constat, nam vbi sacramentum habet peculiarem effectum, exigit peculiarem dispositionem in suscipiente sacramentum, & ita aliam dispositionem requirit sacramentum Eucharistiae, aliam verò sacramentum poenitentiae & sic de alijs. Minor verò constat ex frequenti usu fidelium, qui nullam dispositionem ponunt ad suscipiendum sacramentum matrimonij. **¶** Et confirmatur argumentum. Nam si haberet proprium & particularem effectum gratiae ipsam per modum vnionis & coniunctionis, sequeretur quod sacramentum matrimonij ex natura sua exigeret perfectiorem dispositionem in suscipiente, quam baptismus & poenitentia. Consequens autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis constat. Nam illa sunt perfectiora sacramenta quam matrimonium, vt iam diximus in art. 1. ergo perfectiora exigunt dispositionem in suscipiente ad hoc quod sacramentum efficiat suum effectum. Sequela verò probatur. Ad effectum gratiae per modum vnionis & coniunctionis praesupponitur ipsa gratia in suscipiente, itaque qui suscipit debet esse in gratia, ad effectum verò sacramenti poenitentiae & baptismi, non requiritur quod suscipiens sit in gratia, vt constat, nam satis est quod sit attritus, ergo.

¶ Conclusio sit. Sacramentum matrimonij habet proprium & particularem effectum distinctum specie ab omnibus alijs sacramentis. Hanc conclusionem docet expresse D. Tho. in 3. par. quaest. 62. art. 2. vbi in generali

rali & in communi docet, quod omnia sacramenta nouæ legis ordinantur ad quosdam proprios & particulares effectus, sacramentum verò matrimonij est quoddam sacramentum nouæ legis, vt iam dictum est, & ita debet habere proprium & particularem effectum: & idem docent omnes Thomistæ in eodem loco. Et hæc conclusio probatur primò. Nam sacramenta nouæ legis (vt iam supra dictum est) sunt quædam signa practica quæ efficiunt quod significant, & hæc est essentia sacramenti nouæ legis, quæ vniuocè conuenit matrimonio, sed sacramentum matrimonij specie distinguitur ab omnibus alijs sacramentis, vt manifestè constat: ergo habet proprium & particularem effectum gratiæ distinctum ab omnibus alijs sacramentis. Probatur consequentia. Nam distinctio specifica signi practici desumenda est non solum per ordinem ad signatum, verum etiam per ordinem ad effectum.

¶ Secundo probatur conclusio & confirmatur argumentum præcedens. Nam (vt dictum est in art. 1. huius quæstionis in dub. 5.) sacramentum matrimonij habet propriam & particularem significationem distinctam à significatione omnium aliorum sacramentorum nouæ legis: ergo sacramentum matrimonij habet proprium & particularem effectum gratiæ distinctum ab omnibus alijs effectibus sacramentorum nouæ legis. Probatur consequentia. Nam sacramenta nouæ legis, vt constat ex Concil. Florent. & Trident. habent efficere quod significant, & ratio efficiendi ex Christi institutione est adiuncta ipsi significationi.

¶ Sed vt explicemus magis in particulari effectum proprium & particularem gratiæ quem habet sacramentum matrimonij inter omnia alia sacramenta, considerandum est primò, quod sicut supra in eadem quæstione diximus, inter ipsa sacramenta nouæ legis in ratione signi est quidam ordo taliter quod quædam sacramenta sunt perfectiora alijs in ratione significandi, ita etiam est ordo inter ipsa sacramenta nouæ legis in ratione efficiendi, & causandi ipsam gratiam, ita vt quædam sacramenta sint perfectiora alijs in ratione efficiendi, sicut etiam in ratione significandi. Et huius rei ratio est. Nam (vt immediate dictum est) ipsi significationi ex diuina institutione est adiuncta ratio causalitatis gratiæ in sacramentis nouæ legis, & ex significatione & causalitate con-

cramenti nouæ legis: & sicut maior vel minor perfectio in ratione signi desumitur ex ordine ad signatum, ita etiam maior, vel minor perfectio in ratione causæ desumitur per ordinem ad effectum: vnde sicut quolibet sacramentum nouæ legis habet suum proprium & particulare signatum distinctum à quolibet alio sacramento nouæ legis: ita etiam habet proprium & particularem effectum distinctum à quolibet alio sacramento nouæ legis.

¶ Secundo est aduertendum vt hoc explicetur magis in particulari in sacramento matrimonij, & vt explicemus effectum eius in speciali, quod (vt diximus in difficultate illa quinta artic. 1.) significatio cuiuslibet sacramenti habet aliqualem proportionem & fundamentum in ipsa re naturali quæ eleuatur ad rationem sacramenti, vt patet in ablutione externa quæ eleuatur diuina virtute ad significandum ablutionem internam, ita etiam effectus causatus per sacramentum debet habere proportionem & similitudinem quandam cum re ipsa causata naturaliter per ipsum materiale sacramenti, vt in eodem exemplo ablutio externa, quæ naturaliter habet pro effectum abluere, eleuata in ratione sacramenti habet effectum quendam proportionatum & similem huic, nempe abluere animam & illam mundare à peccatis: & idem est de Eucharistia & de alijs sacramentis. Igitur ad propositum contractus matrimonialis qui est res naturalis in hoc sacramento, ex natura sua habet causare & efficere vinculum quoddam matrimoniale inter ipsos coniuges, quod quidem vinculum nihil aliud est (vt infra dicitur) quam relatio quædam ex vtraque parte, ita vt vna relatio sit in vno coniuge & altera in altero: & hoc vinculum ordinatur ad actum matrimonialem & ad procreationem & educationem prolis etiam secundum esse rationale, & ita effectus proprius & particularis huius sacramenti in ratione sacramenti debet esse similis & proportionatus huic effectui, vnde hoc sacramentum habet pro proprio & particulari effectum gratiam datam coniugibus per modum vinculi & coniunctionis, quæ quidem gratia ordinatur ad ipsum actum matrimonialem, vt debite fiat & ad procreationem & educationem prolis in esse rationali & in esse gratiæ: & sicut vinculum naturale quod causatur ex contractu naturali dicit duas relationes, per quas coniunguntur & vniuntur inter se in ordine ad illa iam dicta:

Et ita etiam effectus proprius & particularis huius sacramenti est duplex gratia quæ datur vtrique coniugi per modum vinculi & coniunctionis, per quam connectuntur & coniunguntur in ordine ad illa officia iam dicta. Ex quo colligitur, quod si alter coniux accedit dispositus ad sacramentum matrimonij & recipit gratiam, alius verò indispotus & non recipit gratiam effectus proprius & particularis huius sacramenti manet imperfectus & veluti diminutus: nam effectus proprius & particularis est gratia per modum vinculi & coniunctionis, & ita debet esse in vtroque coniuge.

¶ Tertio est aduertendum, vt hoc amplius explicemus, quod quauis materia & forma huius sacramenti hoc non significant explicitè, quoniam materia & forma (vt diximus) sunt expressiones consensus quibus tribuunt mutuum facultatem, nihilominus tamen hoc significant implicitè, quod satis est ad rationem sacramenti. Nam (vt insinuat D. Tho. in hoc art.) sacramenta sunt in duplici differentia. Quædam sunt quæ formaliter & explicitè significat gratiam, & sunt illa, quæ per se ordinantur ad iustificationem, vt baptismus, poenitentia. Alia verò sunt quæ non significant formaliter & explicitè gratiam, sed veluti ex consequenti, vt sacramentum ordinis, quod quidem ordinatur ad dandam potestatem ad aliquem actum, vt significatur in sua forma cum dicitur, accipe potestatem, &c. & quoniam hæc potestas non potest commode exerceri sine gratia, ideo datur gratia in illis: & significatur ipsa gratia implicitè & in virtute: & inter hæc sacramenta secundo loco posita collocatur sacramentum matrimonij in quo causatur vnio & datur facultas ad actum coniugalem: & quoniam hæc facultas non potest commode exerceri sine gratia, datur in hoc sacramento gratia per modum coniunctionis, & significatur implicitè & in virtute.

¶ Vibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum (quod est quartum dubij præcedentis) respondetur, quod hoc sacramentum matrimonij habet propriam & particularem effectum correspondentem significationi, vt iam supra dictum est, & ita significat gratiam per modum coniunctionis, vt declarauimus in conclusione: & quauis gratia secundum suam essentiam sit generalis effectus omnium sacramentorum, non tamen gratia cum isto modo & secundum

istam rationem. Et aduertendum est obiter quod sacramenta non solum significant id quod efficiunt, sed etiam id à quo habet virtutem efficiendi, vt dicitur in materia de sacramentis in genere. 3. par. quæst. 60. art. 3. sacramentum enim baptismi non solum significat munditiam internam, sed etiam Christi mortem à qua accipit virtutem: vt dicitur ad Rom. cap. 6. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, &c. ita etiam in proposito sacramentum matrimonij non solum significat coniunctionem illam animorum quæ fit per gratiam, verum etiam significat coniunctionem Christi cum Ecclesia.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod matrimonium habet proprium & particularem effectum, qui est ipsa gratia per modum coniunctionis: & ita concessa maiori, negatur minor. Et ad probationem minoris dicendum est, quod quauis gratia sit in essentia animæ & inhæreat illi & dicat ordinem ad illam, nihilominus tamen potest causari per modum coniunctionis cum alio & cum ordine ad alium coniugem. Ratio enim generalis gratiæ est, quod inhæreat ipsi animæ coniungendo illam cum ipso Deo qui est animæ sponus: ratio verò particularis gratiæ sacramentalis huius sacramenti est, quod sit coniunctio non solum cum ipso Deo, verum etiam cum altero coniuge.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod sacramentum matrimonij est tantum vnicum sacramentum, vt iam supra diffiniuimus, & ita habet vnicum tantum effectum gratiæ, sicuti habet vnicum tantum signatum: & quauis in ratione entis & in ratione gratiæ generaliter dictæ habeat multipliciter in vtroque coniuge: tamen in ratione gratiæ sacramentalis, & in ratione effectus huius sacramenti est vnicus proprius & particularis effectus huius sacramenti: sicut quidam dixerunt, quod scientia in ratione qualitatis includit multipliciter & continet plures qualitates, tamen in ratione scientiæ habet simplicitatem, & habet vnica rationem: & similiter dicunt aliqui, quod quando ignis vnica calefactione producit plures calores in pluribus subiectis, calores illi multipliciter habent in ratione entis & caloris, tamen in ratione effectus habent vnitatem: imò in ipso contractu naturali est optimum exemplum. Nam ipse contractus naturalis habet pro effectum proprio & particulari-

iculari coniunctione ipsam inter coniuges, quae quidem coniunctio includit duas relationes coniunctionis, alteram ex parte viri, alteram vero ex parte foeminae: & quavis duae sint in ratione relationis & coniunctionis, tamen in ratione effectus contractus matrimonialis habet unicam rationem propriam & particularem: non dissimiliter in nostro proposito effectus proprius & particularis huius sacramenti est unicus, nihilo minus tamen includit duplicem gratiam, alteram in viro, aliam vero in foemina.

Ad quartum argumentum respondetur, quod matrimonium in quantum habet rationem sacramenti, habet proprium & particularem effectum, etiam quantum ad vinculum, nam contractus ipse naturalis solum inducit vinculum naturale ad procreandam prolem & ad mutua officia quae sunt inter virum & foeminam contenta, intra ordinem naturae: itaque sicut contractus ipse est naturalis, ita etiam vinculum ipsum quod dicitur causari, est aliquid naturale & ad naturalia ordinatum: ceterum idem vinculum secundum quod causatur a contractu matrimonij eleuato ad rationem sacramenti, est aliquid supernaturale & ad supernaturalia ordinatum, ut sit proportio inter causam & effectum: & ita per illud vinculum contrahentes coniunguntur ad multiplicationem ecclesiae, & ad officia charitatis implenda, & sic hoc vinculum habet propriam & particularem firmitatem ex eo quod causatur a sacramento matrimonij, habet etiam alium effectum proprium & particularem qui est veluti secundus effectus, qui est ipsa gratia per modum vnionis & coniunctionis, ut iam supra dictum est.

Ad vltimum argumentum respondetur, quod sicut hoc sacramentum habet proprium & particularem effectum, ita etiam exigit propriam & particularem dispositionem in ipso suscipiente, vnde concedenda est maior argumenti, & neganda est minor. Et ad probationem minoris dicendum est, quod non est talis vsus inter viros probos & timoratae conscientiae, sed illi qui habent scientiam & timorem Dei quando contrahunt & accedunt ad sacramentum matrimonij, maxima cum reuerentia & dispositione accedunt. Et ut hoc magis in particulari explicemus, declarandum est quae necessaria & debita dispositio, ut aliquis accedat ad sacramentum matrimonij. Et aduerte, quod (ut iam supra dictum est) con-

trahentes habent duplicem rationem: nam & sunt ministri huius sacramenti, & sunt etiam suscipientes illud: & quidem in quantum sunt ministri, hoc sacramentum ministrantes, dicendum est de illis sicut dicitur de alijs ministris aliorum sacramentorum in 3. par. quaest. 64. art. 6. quod tenentur esse in gratia ad ministrandum hoc sacramentum, siue gratia sit in anima mediante sacramento poenitentiae, vel mediante contritione: itaque debent se existimare esse in gratia, adhibita morali diligentia ad hoc intelligendum, & si praecessit peccatum mortale non tenentur confiteri, sed existimare se esse in gratia.

Difficultas autem est de dispositione necessaria in quantum sunt suscipientes. De quo videte D. Tho. in 4. contra gent. c. 78. In cuius rei expositionem dicendum est primo, quod confessio sacramentalis non est in praecocepto ante susceptionem huius sacramenti. Hoc dictum est commune omnibus Theologis, nam non constat ex aliquo loco sacrae Scripturae, neque ex aliqua traditione vel diffinitione Ecclesiae quod sit praemittenda confessio ante susceptionem huius sacramenti. Dico secundo. Ante susceptionem huius sacramenti est necessaria contritio si praecessit peccatum mortale, & non sufficit attritio cognita, sed saltem debet esse attritio quae existimetur contritio. In hac conclusione conueniunt omnes doctores: & ratio huius est, nam hoc sacramentum non ordinatur directe ad destruendum peccatum, ut constat: sed sacramenta quae non ordinantur directe ad destructionem peccati exigunt in suscipiente gratiam, & non sufficit attritio, sed requiritur contritio, vel saltem quod sit attritio & quod existimetur contritio, ut patet in sacramento confirmationis, & in sacramento Ordinis: ergo idem erit in matrimonio. Dico tertio. Optimum & saluberrimum consilium esset, quod contrahentes antequam accedant ad hoc sacramentum confiteatur, praecipue si praecessit peccatum mortale. Ratio huius est. Nam difficillimum est habere contritionem quae necessaria est ad susceptionem huius sacramenti: sacramentum vero coniunctum cum attritione supplet vicem contritionis, vnde Concil. Trident. Sessione. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij dicit. Postremo sancta Synodus coniuges hortatur, ut antequam contrahant vel saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad

& ad sanctissimum Eucharistiae sacramentum pie accedant, &c. Dico vltimo. Ut hoc sacramentum meritorie & pie suscipiatur, non est necessarium quod contrahentes actualem intentionem habeant ad finem supernaturalem, sed sufficit quod implicite intendat facere quod facit Ecclesia, aut quod vident alios fideles facere: sicut contingit in omnibus alijs sacramentis, ut in baptisate, in confirmatione: est tamen necessarium quod habeant intentionem saltem virtualem suscipiendi hoc sacramentum non affectu libidinis, sed ad susceptionem prolis ad laudem & gloriam Dei, & quod intendat fructum suscipere ex ipso sacramento quem habet conferre ex Christi institutione: & quod intendat ita se habere cum vxore, sicut Christus cum Ecclesia: & ita Tobiae cap. 6. dixit Angelus Tobiae. Hincque qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suae libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, habet potestatem daemoneum super eos, tu autem cum acceperis eam, &c. Et postea. Transacta autem tertia nocte accipies virginem cum timore Domini amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abraham benedictionem consequaris. Ad confirmationem respondetur, quod maior vel minor dispositio in ipsis sacramentis non desumitur ex maiore vel minore perfectione ipsorum sacramentorum, sed ex proprio & particulari effectu illorum, itaque sacramenta quae directe ordinantur ad destructionem peccati, non requirunt ex parte suscipientis tanquam dispositionem, quod ille qui suscipit illud sacramentum sit in gratia, sacramenta vero quae non ordinantur directe ad destructionem peccati, hoc exigunt: imo sacramenta quae habent maiorem virtutem & efficaciam ex passione Christi, aliquid quando non requirunt tantam dispositionem ex parte suscipientium, quoniam habent maiorem virtutem.

Est aliud dubium, an sacramentum matrimonij receptum cum fictione, id est in peccato mortali, postea recedente fictione consequatur suum effectum & virtute illius conferatur gratia sacramentalis. De quo disputari solet generaliter de omnibus sacramentis in 3. par. quaest. 69. artic. 1. & in alijs locis, & ita in hoc loco haec disputatio breuissimè explicanda est. Ut ad propria & particularia huius materiae deueniamus co-

clusio sit. Probabilissimum est, quod sacramentum matrimonij recedente fictione confert gratiam. Nam probabile est, quod omnia sacramenta (excepto sacramento Eucharistiae) recedente fictione conferunt gratiam, & probabilissimum est, quod illa sacramenta in quibus datur potestas ad aliquem actum conferunt gratiam recedente fictione, nam alias nunquam posset homo commode exercere illum actum, & priuaretur gratia necessaria ad commode exercendum illum actum, sed in matrimonio confertur potestas ad aliquem actum, ergo recedente fictione confert gratiam.

Circa solutionem ad secundum in qua dicit D. Thomas, quod nexus & vinculum est sacramentum matrimonij, est aduertendum, quod D. Thomas loquitur de sacramento largè loquendo, nam (ut dictum est in articulo. 1. huius quaestionis) ex doctrina Diui Thomae, expressiones sensibiles propriissime & in rigore sunt sacramentum, quoniam sunt sacramentum tantum, nexus vero & vinculum dicitur à D. Thom. sacramentum non ita proprie & in rigore, quoniam est res & sacramentum simul, & res & sacramentum simul proprie & in rigore loquendo non est sacramentum: nam sacramentum isto modo acceptum supponit pro sacramento tantum.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod carnalis commixtio sit de integritate matrimonij. In ipsa enim institutione matrimonij dictum est, erunt duo in carne vna: sed hoc non

fit nisi per carnalem commixtionem: ergo est de integritate matrimonij.

2. Praeterea. Illud quod pertinet ad sacramenti significationem, est de necessitate sacramenti, ut praedictum est: sed carnalis commixtio pertinet ad significationem sacramenti, ut in litera dicitur: ergo est de integritate sacramenti.

3. Praeterea. Hoc sacramentum ordinatur ad conseruationem speciei: sed conseruatio speciei non potest fieri sine carnali commixtione: ergo est de integritate sacramenti.

4. Praeterea. Matrimonium est sacramentum secundum quod remedium contra concupiscentiam

præstat, de quo dicit Apost. i. Corin. 6. *Quod melius est nubere, quam vtri, sed hoc remedium non præstat his qui carnaliter non commiscetur: ergo idem, quod prius.*

S E D contra. In paradiso fuit matrimonium, sed ibi non fuit carnalis copula: ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonij. **P**reterea. Sacramentum ex suo nomine sanctificationem importat, sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, ut in littera dicitur: ergo carnalis commixtio non est de necessitate sacramenti.

R E S P O N D E O dicendum, quod duplex est integritas: una quæ attenditur secundum perfectionem primam, quæ consistit in ipso esse rei. Alia quæ attenditur secundum perfectionem secundam, quæ consistit in operatione, quia ergo carnalis commixtio est quedam operatio siue usus matrimonij per quod facultas ad hoc datur: idem erit carnalis commixtio de secunda perfectione matrimonij & non de prima.

A D primum ergo dicendum, quod Adam exposuit integritatem matrimonij quantum ad utramque perfectionem: quia res ex suo actu innotescit.

A D secundum dicendum, quod significatio rei contentæ est de necessitate sacramenti, & ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio: sed ad rem non contentam, ut ex dictis patet.

A D tertium dicendum, quod res non peruenit ad finem suum nisi per actum proprium: unde ex hoc quod finis matrimonij non habetur sine carnali commixtione, oportet quod sit de integritate secunda & non de prima.

A D quartum dicendum, quod ante commixtionem carnalem est matrimonium in remedium ex gratia quæ in eo datur, quauis non ex actu, quod pertinet ad integritatem secundam.

SUMMA ARTICVLI.

Supponit Diuus Thomas quod duplex est integritas & perfectio in qualibet re, una essentialis & primaria, alia vero accidentalis & secundaria. Quo supposito fundamento est prima conclusio. Copula carnalis non est de integritate & perfectione primaria & essentiali. Probat conclusio. Nam perfectio primaria & essentialis consistit in esse rei, copula verò carnalis non pertinet ad esse ipsius matrimonij, neque ad eius essentiam, ergo non est de integritate & perfectione primaria & essentiali.

A **¶** Secunda conclusio. Copula carnalis est de perfectione secundaria & accidentaliter matrimonij. Ratio huius conclusionis est. Nam perfectio secundaria, & accidentaliter rei consistit in operatione, sed copula carnalis est operatio & usus ipsius matrimonij, ergo pertinet ad perfectionem accidentalem & secundariam.

¶ Tertia conclusio ad secundum. Non quælibet significatio cuiuscunque rei significatæ per sacramentum est de essentia sacramenti, sed sola significatio rei contentæ, & ad hanc significationem in ipso matrimonio non est necessaria commixtio carnalis: nam hæc coniunctio non significat rem contentam.

¶ Quarta conclusio ad quartum. Ante commixtionem carnalem est matrimonium in remedium ex gratia quæ in eo datur, quauis non ex actu quod pertinet ad perfectionem secundariam.

Circa istum articulum est grauissima difficultas, An copula carnalis sit de essentia matrimonij, tam in ratione contractus naturalis, quam in ratione sacramenti: utraque enim ratio ex Christi institutione cõiuncta est: & videtur quod commixtio carnalis sit de essentia matrimonij sub utraque ratione.

¶ Primò arguitur. Multi Sancti & Doctores hoc asserunt specialiter loquentes de matrimonio Beatæ Virginis & Ioseph, dicunt enim non fuisse verum matrimonium inter illos, quoniam (ut est certum secundum fidem) inter illos non fuit copula carnalis, & ita dicunt non fuisse veras nuptias inter Beatam Virginem & Iosephum, & affirmant quod Beata Virgo non fuit vxor vel coniux Ioseph. Hoc asserit expressè Origenes homil. 1. super Euangelia, Chrysost. homil. 4. & 5. super Matthæum dicit,

Dconiugis autem nomine sponsam intelligit, sicut eos quoque qui adhuc sponsi sunt, generos appellare Scriptura consuevit: & homilia. 5. inquit, Si enim cognouisset eam & habuisset loco vxoris: ubi insinuat, quod carnalis copula est essentialis matrimonio & causa illius. Diuus etiam Hieronymus in commentarijs super Matthæum, cap. 1. & in libro aduersus Eluidium dicit, Cum audieris virum, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod sponsi viri, sponsæ verò vxores vocentur. Gregorius homil. 26. super Euangelia idem dicit, & semper isti

isti sancti assignat pro ratione quia Ioseph non cognouit carnaliter beatam Virginem. **¶** Et confirmatur argumentum ex Ambrosio lib. de institutio. virgin. cap. 6. & in episto. 66. & ex D. Hieron. in commentarijs super Oseam cap. 4. qui dicunt, matrimonia initiari in coniunctione: perfici verò in corporum commixtione, ita etiam docet August. & reuertitur à Gratiano. 27. quæst. 2. cap. non est dubium. ubi dicit, Non est dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium cum qua commixtio sexus non docetur fuisse, & idem docet Leo I. epist. 90. ad Rusticum, & refertur in eadem causa & quæst. cap. cum societas. ubi dicitur. Cum societas nuptiarum ita à principio sit instituta, & non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium, ergo.

¶ Secundo arguitur. Nam artic. 1. huius quæst. in quinta difficultate diffinitur, quod ratio essentialis specifica matrimonij in ratione sacramenti desumitur ex eo quod significat dilectionem futuram inter ipsos coniuges quam Deus per gratiam ipsis coniugibus necit, & ex eo quod significat spirituales unionem Christi & Ecclesiæ & coniunctionem verbi cum nostra humanitate per carnis assumptionem: sed coniunctionem Christi cum nostra humanitate significat matrimonium ratione commixtionis carnalis, ergo commixtio ipsa carnalis est de essentia matrimonij, saltem in ratione sacramenti. Minor in qua est difficultas probatur ex illo cap. cum societas. citato in precedenti argumento, ubi dicitur, cum societas nuptiarum ita à principio sit instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiarum coniunctionis Christi & Ecclesiæ sacramentum, non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium, & in cap. debitum. de bigamis non ordinandis expressè dicitur, coniugium illud quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud coniugium designandum quod inter Christum & ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, ergo.

¶ Tertio. Nam sacramenta nouæ legis ex Christi institutione habent conferre gratiam taliter quod illud est de essentia, vel re ducitur quodammodo ad essentiam veluti proprietas vel propria passio sacramentorum nouæ legis, per quod quidem distin-

A guntur à sacramentis veteris legis, & hoc dictum est in speciali de sacramento matrimonij in articulo precedenti, sed matrimonium non semper ante consummationem habet conferre gratiam: ergo matrimonium ante consummationem non habet rationem sacramenti. Consequentia est euidens. Minor vero in qua est difficultas probatur. Si quis contrahat matrimonium post votum simplex religionis cum animo transeundi ad religionem ante consummationem (quod licitum est aliquando ut infra dicemus) istud matrimonium non confert gratiam, ergo saltem istud matrimonium non erit sacramentum. Antecedens probatur. Nam gratia datur ad actum matrimoniale, ut bene & debite fiat ille actus, ut iam diximus in articulo precedenti, sed istud matrimonium nunquam debet habere actum, ut constat: ergo istud matrimonium non est sacramentum. **¶** Et confirmatur hoc argumentum: Saltem sequitur, quod ordo ad ipsam commixtionem carnalem sit essentialis matrimonio in ratione sacramenti. Consequentia autem videtur falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Quia sacramentum ipsum matrimonij dat gratiam propter ipsum actum coniugalem: ergo ipse actus coniugalis aliquo modo est de essentia.

¶ Quarto. Matrimonium ex natura sua est indissolubile, & in quantum est quid naturale pertinet ad ordinem naturæ & etiã ut est aliquid supernaturale pertinet ad ordinem supernaturalem, imò ut sic habet quandam maiorem indissolubilitatem, ut dicemus infra, secundum illud, quos Deus coniunxit homo non separet: sed ante copulam carnalem matrimonia sunt dissolubilia: ergo sine copula carnali non consistit essentia matrimonij, neque ut est aliquid naturale, neque ut pertinet ad ordinem supernaturalem. Consequentia est euidens, minor probatur. Nam matrimonium contractum dissoluitur per ingressum religionis ante copulam carnalem.

¶ Ultimo arguitur. In iure communi & in communi modo loquendi hominum coniuges ante consummationem matrimonij vocantur sponsi, non coniuges, etiam si matrimonium sit validum & ratum, ut patet de illis, qui contrahunt matrimonium per verba de presenti coram paroco & testibus post Concil. Trid. isti enim sponsi communiter dicuntur: ergo sine copula carnali non consistit essentia matrimonij siue in ratione

Cap. no est dubium. 27. quæst. 2.

Cap. cum societas. 27. quæst. 2.

Cap. debitum. de bigamis non ordinandis.

contractus, siue in ratione sacramenti. ¶ Et confirmatur argumentum. Fideles ad contrahendum matrimonium per verba de presenti coram parochio & testibus non se disponunt, tanquam ad suscipiendum sacramentum, ut constat ex usu, imò quod amplius est, Concilium ipsum Triden. in Sessio. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij, hortatur coniuges, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur & ad sanctissimum Eucharistiae sacramentum pie accedant, in quo significat, quod sufficit se disponere ad consummationem matrimonij, ergo in ipsa consummatione consistit essentia sacramenti matrimonij.

In hac difficultate Witcleff hæreticus re-
latus à Magistro Soto in. 4. dist. 26. q. 2.

art. 4. apud Valdensum tractatu de sacramentis cap. 130. dicit, quod matrimonium sine copula carnali non est verum matrimonium, ac subinde non habet veram rationem sacramenti. Imò inter catholicos aliqui tenuerunt istam sententiam: ita tenet Gratianus. 27. quæst. 2. per multa capita, in quibus adducit multa testimonia Sanctorum & antiquorum Doctorum quæ sibi fauere videntur, & F. Michael de Medina libro. 5. de continentia, à cap. 58. per multa capita sequentia conatur defendere istam sententiam, ut valde probabilem, & respondet argumentis Theologorum, quæ militant contra Gratian. & in. c. 73. dicit expressè quod sine copula carnali non est perfectum matrimonium etiam quantum ad essentiam, siue in ratione contractus, siue in ratione sacramenti: & ibi etiam dicit, quod matrimonium ratum & non consummatum habet tantum indissolubilitatem ex statuto Ecclesie, sicut opinatur, quod professio solennis emissa in religione approbata solum habet ex iure ecclesiastico quod dirimat matrimonium post ipsam contractum. Verum est, quod sententia huius auctoris differt ab errore Vitcleff quantum ad hoc, quod iste auctor in capit. 66. concedit, quod matrimonium ratum ante illius consummationem habet veram rationem sacramenti nouæ legis genericam, sed non specificam, quia habet significare gratiam, quod est commune omnibus sacramentis nouæ legis, & esse collatiuum illius: sed non habet significare coniunctionem Christi cum Ecclesia quæ est significatio specifica huius sacramenti, neque esse collatiuum talis gratiæ specifi-

Gratianus
27. quæst.
2. per multa
capita.

A cæ: & in istis differt ab errore Vitcleff, qui assererat quod ante consummationem nullo modo erat verum matrimonium.

¶ Prima conclusio. Certum est secundum fidem quod copula carnalis actualis non est de essentia & ratione matrimonij, siue consideretur matrimonium in ratione contractus, siue in ratione sacramenti. Ad cuius rei expositionem est aduertendum cum D. Thom. in. 3. par. quæst. 29. artic. 2. quod in matrimonio est duplex perfectio, sicut in qualibet alia re, alia est perfectio prima quæ defumitur à forma completa & perfecta per actum essendi, & hæc pertinet ad perfectionem essentialem & ad essentiam: alia est perfectio secunda, quæ defumitur ab actu & operatione, & hæc perfectio non est essentialis, sed accidentalis, nam operatio & actus secundus intrinsecè presupponit actum primum. Igitur perfectio essentialis & prima in matrimonio non consistit in copula carnali actuali, sed in copula coniugali.

¶ Hæc conclusio sic explicata probatur primo ex sacris literis. Nam certum est secundum fidem quod fuit verum matrimonium inter Beatam Virginem & Ioseph, & tamen de fide est, quod non fuit copula carnalis actualis inter illos, ergo de fide est, quod essentia matrimonij non consistit in copula carnali actuali, sed in copula coniugali. Consequentia est euident, maior verò probatur ex sacris literis. Nam Lucæ. 1. & Matthæi. 1. Ioseph vocatur vir Beatæ Virginis, & Beata Virgo dicitur coniux eius, quod quidem dici non posset, si non esset verum matrimonium inter illos: constat etiam hæc maior ex consensu omnium fidelium, omnes enim fideles tenent fuisse verum matrimonium inter Beatam Virginem & Ioseph. Minor verò constat de fide: certum enim est secundum fidem, quod Beata Maria perpetuam seruauit virginitatem.

Lucæ. 1.
Matthæi. 1.

¶ Secundò probatur conclusio ex eisdem sacris literis. Nam certum est secundum fidem quod in paradiso ante peccatum fuit verum matrimonium inter Adam & Euam, & tamen non fuit ibi copula carnalis actualis inter illos, ergo essentia matrimonij non consistit in copula carnali actuali, sed in copula coniugali. Consequentia est bona, maior est manifesta. Nam Matthæi cap. decimonono, expressè dicitur, quod fuit verum matrimonium inter primos parentes ab initio, cum dicitur, Non legis quia

Matthæi. 19.

qui fecit hominem ab initio masculum & foeminam fecit eos: & dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, &c. Et ad Eph. 5. Ephes. cap. 5. hoc expressè significatur, cum D. Paul. loquitur de matrimonio primorum parentum in paradiso, & dicit: Sacramentum hoc magnum est, &c. Minor verò probatur. Nam omnes Doctores cum D. Hieron. libr. 1. contra Iouinia. tenent, quod non fuit copula carnalis inter primos parentes in paradiso, & hoc videtur significari Genes. capit. 4. cum dicitur, Cognouit Adam uxorem suam, vbi significatur tunc primò cognouisse eam post eiectionem de paradiso.

Genes. 4.

Tobias. 7.
& 8.

¶ Tertiò probatur hæc conclusio ex eisdem sacris literis. Nam inter Tobiam iuniorè & Saram fuit verum matrimonium in triduo, in quo dicuntur vacasse orationi ante copulam carnalem, & hoc est certum secundum fidem, ut patet Tobias cap. 7. & 8. & tamen in illo triduo non fuit copula carnalis actualis inter illos, ut est certum secundum fidem ex eodem loco sacre Scripturæ, ergo copula carnalis actualis non est de essentia matrimonij, sed solum copula coniugalis.

Ca. ex parte. c. veniens
2. de sponsal. & matrimon.

¶ Quartò probatur conclusio. Nam hæc conclusio expressè diffinita est à Summis Pontificibus. Eam diffinit expressè Alexand. III. in cap. ex parte. & in capit. veniens. 2. de sponsalibus & matrimonijs. idè etiam diffinit Innocentius III. in cap. sicut. & cap. tuæ fraternitati. & Gregor. IX. in cap. si inter virum. eodem titulo. in istis omnibus decretis isti Pontifices determinant, quod est verum matrimonium etiam ante consummationem, ergo copula carnalis actualis non est essentialis matrimonio. ¶ Et confirmatur argumentum ex traditione totius Ecclesie vniuersalis, & ex consensu omnium fidelium, omnes enim certissime tenent, quod est verum matrimonium ante consummationem illius, & quod sunt verè coniugati, & quod habent vinculum indissolubile, ergo copula carnalis actualis non est essentialis matrimonio.

¶ Quintò probatur conclusio autoritate omnium Sanctorum & Doctorum. Istam sententiam tenet D. Ambros. libro. 2. commentariorum in Lucam, cap. 1. & libro de honestate virginum cap. 5. & præcipuè capit. 6. vbi dicit, defloratio virginitatis non facit matrimonium, sed pactio coniugalis: eandem sententiam tenet Chrysost. homil.

A 26. in Matthæum. D. August. libro. 1. de nuptijs & concupiscentia, cap. 11. D. Isidor. libro. 9. etymologiarum circa finem, & idem tenent multi alij Sancti: & eandem sententiam docent omnes Theologi cum Magistro in. 4. dist. 26. cap. vltimo. & dist. 27. cap. 1. & 2. D. Thom. expressè in hoc articulo, & in. 3. par. loco citato, & omnes Thomistæ, ergo de essentia matrimonij non est copula carnalis actualis.

¶ Sextò probatur conclusio rationibus. Essentia matrimonij (ut dicemus infra quæstione. 44.) consistit in coniunctione viri & foeminæ & in quadam vnione & relatione quæ est inter ipsos coniuges, ergo essentia matrimonij consistit in copula coniugali, & non in copula ipsa carnali actuali. ¶ Et confirmatur argumentum. Nam vniuersalis ecclesia tenet, quod matrimonium ratum non consummatum non dissoluitur per subsequens matrimonium consummatum, quod quidem demonstrabitur infra, & tamen si illud matrimonium ratum ante consummationem non haberet veram rationem matrimonij, sed solum haberet vim sponsaliorum de futuro, dissolueretur per subsequens matrimonium, nam sponsalia de futuro (ut dicitur in quæstione sequenti) dissoluantur per contractum verum matrimonij, præcipuè si sit matrimonium consummatum, ergo matrimonium ratum etià ante consummationem habet veram rationem matrimonij.

¶ Septimò probatur conclusio. Perfectio, quæ defumitur ab usu & operatione non potest esse perfectio essentialis, sed perfectio quæ defumitur à copula carnali actuali, defumitur ab usu & operatione, ergo talis perfectio non est essentialis ipsi matrimonio. Consequentia est euident. Maior probatur. Nam actus & operatio supponit essentiam iam constitutam: motus enim deorsum in lapide præsupponit essentiam lapidis constitutam, & idem est de omni actione. Et ratio est. Nam operatio significatur ut egrediens ab agente, & ita debet presupponere essentiam agentis iam constitutam. Minor verò est per se nota.

¶ Octauò probatur conclusio. In matrimonio datur potestas ad copulam carnalem, & gratia quæ cõfertur in illo inquitur est sacramentum, datur ad hoc, ut ille actus bene fiat, ergo ipse actus nullo modo est essentialis ipsi matrimonio etià in ratione sacramenti. Probat cõsequentia. Nam quado in aliquo sacramento

A datur potestas ad aliquem actum, & gratia ut debite fiat ille actus non est essentialis ipsi sacramento etiam in ratione sacramenti, ut patet in sacramento ordinis, in quo datur potestas ad consecrandum corpus & sanguinem Christi, & gratia ut iste actus debite fiat: & tamen ipse actus consecrati nullo modo est essentialis ipsi sacramento ordinis: sed ante ipsum actum est ipsa essentia sacramenti, ergo similiter in matrimonio. Et aduertendum quod argumenta facta probant non solum esse certum secundum fidem quod reperitur vera ratio matrimonij & essentia illius ante copulam carnalem, ut est aliquid naturale, verum etiam ut est sacramentum: nam certum est secundum fidem (ut supra dictum est) quod contractus ipse naturalis eleuatus est ad rationem sacramenti, & ita si vera ratio & essentia contractus naturalis reperitur in matrimonio ante consummationem illius, vera etiam ratio & essentia talis sacramenti reperitur ante consummationem ipsius matrimonij, sed adhuc explicandum est, an reperitur tota integra ratio sacramenti matrimonij ante consummationem quantum ad rationem specificam & genericam, an vero sola ratio generica.

C In cuius expositionem sit secunda conclusio. In contractu matrimonij ante consummationem & ante copulam carnalem reperitur integra & perfecta ratio sacramenti matrimonij quantum ad rationem genericam & specificam, loquendo de ratione essentiali. Hæc conclusio est omnium Theologorum, & probatur primò. Nam implicat contradictionem (ut docet D. Thom. in multis locis) quod aliquid sit in genere, & non sit in aliqua certa & determinata specie. Ratio huius est. Nam ratio generica ubi cunque inuenitur, inuenitur determinata per aliquam differentiam: sed matrimoniū ante copulam carnalem habet veram rationem sacramenti nouæ legis, ut diffinitum est in conclusione præcedenti: ergo ante copulam carnalem debet esse differentia specifica talis sacramenti determinans rationem genericam, ac subinde debet habere rationem sacramenti perfectam & integram quantum ad genus & differentiam.

D Secundò probatur conclusio, & confirmatur argumentum præcedens sumendo in particulari aliquod matrimonium ante consummationem illius, tunc est argumentum. Nam ridiculum est dicere, quod in aliquo indiuiduo reperitur ratio generica, &

A non reperitur ratio specifica, nam si est indiuiduum alicuius generis sub aliqua specie debet contineri: ergo si in isto matrimonio indiuiduali continetur ratio generica sacramenti nouæ legis, debet etiam contineri ratio specifica & differentialis, ac subinde in tali matrimonio est ratio essentialis integra & perfecta quantum ad essentialia, scilicet quantum ad genus & differentiam.

B Tertio probatur conclusio. Nam ex opposita sententia sequitur, quod in copula ipsa carnali sit ratio specifica & essentialis seu differentialis sacramenti matrimonij. Consequens autem est aperte falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta. Nam si ante copulam carnalem sacramentum matrimonij non est integrum & perfectum quantum ad essentialia, sed solum quantum ad rationem genericam, ergo in ipsa copula carnali est ratio specifica & differentialis sacramenti matrimonij. Falsitas consequentis de se est manifesta, & probatur. Nam aliàs sequeretur, quod in copula ipsa carnali daretur gratia sacramentalis ipsis contrahentibus, nam apponitur quædam pars essentialis sacramenti matrimonij.

C Quarto probatur conclusio. Nam ex opposita sententia sequitur, quod aliquando sacramentum matrimonij constaret tanquam ex partibus essentialibus ex actibus qui distant inter se per longissimū tempus. Consequens autem ridiculum est, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela verò probatur, supponendo quod aliqui contraxerunt matrimonium de præsentibus & non consummauerunt illud per vnum integrum annū, tunc sic. Istud sacramentum constat tanquam ex genere & differentia, vel tanquam ratione generica & specifica ex contractu matrimonij & eius consummatione, ergo constat ex partibus essentialibus quæ distant inter se per longissimum tempus.

D Ex his duabus conclusionibus colligitur aperte quod sententia Wicleff est hæretica, sicut & eius autor hæreticus est. Gratianus verò qui multum adhæsit in modo loquendi errori dicto, non parum errauit, quauis ipse autor nimis catholicus sit: ac verò Medina satis infructuose locutus est, credendum tamen est, quod iste autor non voluerit admittere aliquem errorem contra matrimonium sanctissimæ Virginis, sed minus Theologicè est locutus. Quis enim vidit vnquam in aliquo indiuiduo rationem genericam sine ratione specifica? hic autem

A autem autor concedit in matrimonio rato ante copulam carnalem inueniri genericam rationem sacramenti nouæ legis; sed non rationem specificam talis sacramenti matrimonij, imò quod amplius est, in illo cap. 66. iam citato, videtur concedere, quod per solam voluntatem recipiendi sacramentum aliquod possit quis recipere gratiam sacramentalem genericam, licet non possit recipere gratiam sacramentalem talis speciei sine reali susceptione sacramenti: hæc autem omnia non sunt cum proprietate & rigore scholastico dicta.

B Sed adhuc explicandum est in particulari quomodo se habeat copula carnalis ad ipsam matrimonium, siue consideretur matrimonium in ratione contractus, siue in ratione sacramenti. Et in huius rei expositionem sit tertia conclusio. Copula ipsa carnalis est perfectio accidentalis matrimonij in quantum est aliquid ordinis naturalis, & in quantum habet rationem sacramenti. Hæc conclusio est expressa Diui Thomæ in hoc artic. & in 3. par. quæst. 29. loco citato, eam tenent omnes Thomistæ, præcipue Caiet. in opusculo. 17. responsum, responsione. 2. & eam tenent vniuersi Theologi nullo excepto. Et probatur primò de matrimonio ut est aliquid naturale. Nam vnaquæque res perficitur per suam operationem, & operatio est perfectio & actualitas rei, sed matrimonium ordinatur ad copulam carnalem tanquam ad eius propriam operationem, ergo copula ipsa carnalis est perfectio accidentalis ipsius matrimonij. **C** Confirmatur argumentum & explicatur. Nam in matrimonio datur potestas ad copulam carnalem taliter quod ex contractu matrimoniali non solum resultat vinculum, sed etiam potestas ad copulam carnalem, ut dicemus infra quæst. 44. hæc autem potentia intrinseca matrimonij, maxime perficitur per copulam carnalem, tanquam per perfectionem accidentalem, sicut perficitur potentia intellectiua per actum intelligendi, ergo copula carnalis est perfectio accidentalis matrimonij. **D** Et confirmatur secundò. Nam potentia quæ datur in ordinatione sacerdotis maxime perficitur accidentaliter per consecrationem quæ est actus talis potentie, ergo potestas quæ datur in matrimonio ad copulam carnalem, perficitur accidentaliter per ipsam copulam carnalem, & ita copula carnalis est perfectio accidentalis matrimonij.

A Secundò probatur. Nam matrimoniū post copulam carnalem est omnino indissolubile etiam per ingressum religionis, ut dicemus infra, sed ante copulam carnalem non est omnibus modis indissolubile, nam dissoluitur per ingressum religionis, ergo post copulam carnalem aliquam perfectionem habet accidentalem in ratione matrimonij, ratione cuius est indissolubile omnino, quæ quidem non habebat antea.

B Tertio probatur conclusio de matrimonio in ratione sacramenti. Nam (ut diximus supra art. 1. huius quæst. in quinta difficultate) matrimonium ratione copulæ carnalis significat coniunctionem purissimam Verbi cum nostra humanitate, ergo aliquam perfectionem habet accidentalem in ratione significandi, ac subinde in ratione sacramenti quod est signum rei sacræ, quam non habebat ante copulam carnalem. **C** Et confirmatur argumentum. Nam post consummationem, matrimonium significat coniunctionem Christi cum ecclesia per gratiam consummatam, hanc autem rem sacramentum significabat ante copulam carnalem, ergo copula carnalis est perfectio accidentalis matrimonij in ratione sacramenti, & ita matrimonium per copulam carnalem dicitur consummatum & perfectum. Et hæc conclusio probari potest multis argumentis ex his quæ facta sunt in principio.

D Sed contra istam conclusionem sunt duo argumenta, ut magis explicetur. Primum argumentum est, quia si copula carnalis est de perfectione accidentali matrimonij, sequitur, quod inter virgines non sit perfectum matrimonium, siquidem deficit illa perfectio accidentalis. Consequens autem est falsum. Quia copula carnalis potius deicit à statu perfectioris: ergo copula carnalis non est de perfectione accidentali matrimonij.

D Secundò arguitur. Si matrimonium non consummatum habet imperfectam significationem, sequitur quod habeat etiam imperfectum effectum. Consequens autem est contra iam dicta, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam sacramentum significando efficit: ergo si habet imperfectam significationem, habet etiam imperfectum effectum. Falsitas consequentis constat, quia aliàs sine copula carnali non esset perfectum sacramentum, siquidem non haberet perfectam efficientiam.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod cum vniuersa res sint propter suas operationes, & similiter matrimonium, quando non est operatio matrimonij ex ista parte imperfectum est in ratione matrimonij, non est autem inconueniens quod id quod imperfectum est ex vna parte, ex alia parte habeat maiorem perfectionem, & ita matrimonium continetum respectu finis immediati imperfectum est intra suam rationem, sed respectu altioris finis sanctius est & perfectius.

¶ Ad secundum respondetur, quod sacramenta efficiunt significando rem contentam, & quanquam rem aliam sacramenta imperfectius significant, nihil tollitur ab ipso effectu: matrimonium verò ratum significat coniunctionem Dei cum anima, quæ est in præsentia vita & hanc efficit: matrimonium verò consummatum significat coniunctionem quæ est in patria per gratiam consummatam, igitur vt sacramentum sit perfectum, & vt integrum sortiatur effectum, satis est quod significet gratiam, quatenus efficit primam coniunctionem.

¶ Quarta conclusio. Ordo ad copulam carnalem est intrinsecus & essentialis ipsi matrimonio, siue consideretur matrimonium in ratione contractus naturalis, siue in ratione sacramenti, itaque sicut ordo ad actum est intrinsecus & essentialis potentia, ita etiam quodammodo ordo ad copulam conjugalem est intrinsecus & essentialis ipsi matrimonio. Hæc conclusio ita explicata prokatur. Nam ex matrimonio, quod est vinculum quoddam & quædam cõiunctio inter ipsos coniuges, oritur veluti propria passio potentia quædam & quædam potestas ad copulam carnalem, ergo ordo ad copulam carnalem est intrinsecus & essentialis ipsi matrimonio. Consequentia est euidentis, antecedens verò explicabitur in q. 44. Aduertendum tamen est, quod ordo ad copulam carnalem duplex est, alius quidem immediatus & proximus, sicut potentia intellectiua immediatum & proximum ordinem dicit ad actum intellectus, alius verò est ordo remotus & veluti mediatus, sicut essentia animæ immediate dicit ordinem ad intellectum, & mediante intellectu ad ipsam intellectionem: & iste ordo est veluti radicalis & fundamentalis. Igitur in proposito cum dicimus in conclusione, quod ordo ad copulam carnalem est intrinsecus & essentialis matrimonio, loquimur de ordine radi-

ali & fundamentalis, nam loquendo de ordine immediato & proximo potius habet rationem propriæ passionis: nam ex essentia matrimonij oritur potestas ad copulam carnalem, quæ immediatum & proximum ordinem dicit ad copulam carnalem, & ita Caiet. in loco immediatè citato docet, quod copula carnalis continetur in matrimonio in potentia. Ex quo colligitur, quod quauis ipsa copula carnalis sit perfectio accidentalis matrimonij, nihilominus tamen quandam connaturalitatem habet cum ipso matrimonio, sicut actus intellectus habet quandam connaturalitatem cum ipso homine, & sicut motus deorsum habet connaturalitatem cum ipso lapide. Et ratio huius est. Nam actus propriæ passionis habet quandam connaturalitatem cum ipsa propria passione.

¶ Vibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum respondetur, quod quando Sancti dicunt non esse verum matrimonium sine copula carnali, intelligendum est, quod non est perfectum perfectione accidentali, nam aliquando verum idem valet quod perfectum perfectione accidentali: & ita Sancti aliquando dicunt, quod fides mortua non est vera fides, quod quidem necessariò intelligitur de fide perfecta perfectione accidentali, alias enim eorum sententia esset hæretica. ¶ Item dicendum est, quod quando Sancti in testimonijs allegatis dicunt non fuisse verum matrimonium inter Beatam Virginem & Ioseph, & quod Beata Virgo non fuit vxor Ioseph: ista nomina vxor, coniux, dupliciter accipi possunt. Vno modo propriè pro ea, quæ contraxit per verba de præsentia, quauis non consummaverit matrimonium: & in isto sensu sine dubio Beata Virgo fuit vxor & coniux Ioseph, neque isto modo sunt intelligendi Sancti qui oppositum dicunt. Quandoq; verò accipiuntur ista nomina impropriè, vt nuptiæ dicantur illæ in quibus celebrata est copula carnalis, coniuges verò & vxores, qui tales nuptias consummaverunt: & iuxta istam acceptionem intelligendi sunt Sancti qui loquuntur de Beata Virgine & Ioseph. ¶ Denique dicere possumus, quod Sancti aliquando loquuntur secundum morem communem hominum, homines autem communiter dicunt, matrimonium non consummatum esse sponsalia, & coniuges ante desponsationem vocantur sponsi.

¶ Ad

Canone eū
initiatum.
1. 27. q. 2.

¶ Ad confirmationem ex D. Ambro. Hierony. August. & Leone dicendum est, quod D. Ambro. licet allegetur à Gratiano pro sua sententia in illa causa. 27. quæstione. 2. canone cum initiatum. 1. potius tamen fauet nostræ sententiæ, dicit enim. Cum initiatum coniugium, coniugij nomen nanciscitur; nam defloratio virginitatis non facit matrimonium, sed pactio coniugalis: deniq; cum mulier coniungitur viro, coniugium est, non cum viri admixtione cognoscitur. Vbi clarè & apertè significat, coniugia initiata per consensum ante vllam cognitionem eorum esse vera coniugia, sed nondum consummata & perfecta accidentali perfectione. Et eodè modo intelligendus est D. Hierony. Diuus verò Augustinus falso allegatur à Gratiano in illo canone non dubium, licet Magister sententiarum in illo allegato cap. vltimo dicat, illud testimonium esse D. August. Sed certè in toto D. August. nihil tale reperitur, quod si quid simile in D. August. reperitur, intelligendum est iuxta dicta in solutione ad argumentum. Ad testimonium Leonis primi, Magister Sotus in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 4. & dist. 27. quæst. 1. art. 4. adhibet duas solutiones, videte illas in illo: & Magister sentent. in allegata distin. cap. vltimo adhibet aliam, & eandem adhibet Hugo de sancto Victore parte. 1. cap. 4. scilicet matrimonium nondum consummatum dici à D. Leone imperfectum, ex eo quod deest illi vna significatio matrimonij, videlicet significare desponsationem Christi cū nostra humanitate per vnionem hypostaticam. Legitimus ergo sensus huius auctoris cõstabit manifestè legenti epistolam illam cap. 4. cuius initium est, Non omnis foemina iuncta viro vxor viri est: ex quibus verbis cõstat manifestè, Leonè eo loco voluisse reprobare quædam foedera fortassè perpetua quæ fiebant inter concubenarios, asserens ea, etiamsi consummata essent per copulam carnalem, nõ esse vera matrimonia: ad quod quidem affert multa, & inter alia ait. Cum societas nuptialis ita ab initio constituta sit, vt propter sexuum coniunctionem haberet in se Christi & ecclesiæ sacramentum, non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium. In quibus verbis apertum est, Leonè nõ rejicere à ratione matrimonij matrimonium nondum consummatum, in quo est Christi & ecclesiæ sacramentum, sed concubinatum,

A in quo non est tale sacramentum vel mysterium, etiamsi concubinarij perpetuo foedere & copula carnali copulentur. Quocirca Gratianus pertinax nimium fuit in asserenda illa sententia, & eius pertinacia fuit in causa, vt allucinaretur in allegandis testimonijs Ambrosij & Leonis, & (quod peius est) in significando beatam Virginem & Iosephum dici coniuges in sacris literis & virum & vxorem, à sponcione futuræ copulæ carnalis, quod est hæreticum, cum tamen ab illa sponcione tantum essent sponsi. Errat in hoc vehementer Gratianus, & ideo optimè reprehendit illum magister Sotus in allegata dist. 26.

B ¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod significatio propria & specifica huius sacramenti per quam constituitur in ratione huius sacramenti & distinguitur ab omnibus alijs sacramentis, debet esse practica, cum ratio sacramenti sit ratio signi practici, & ideo loquendo de significatione essentiali, ratio talis sacramenti, & talis signi desumenda est ex significatione qua significat effectum, quem efficit: & ita ratio sacramenti matrimonij desumitur ex significatione, qua significat gratiam quæ cõfertur cõiugibus per modum vnionis & cõiunctionis, vt iã sæpè dictum est: nõ verò ex alijs quæ significantur per sacramentum, quauis illa etiam aliquo modo pertineant ad rationem sacramenti. ¶ Secundo dicere possumus, quod (vt diximus in vltima conclusione huius dubij) ordo ad ipsam copulam carnalem est intrinsecus & essentialis ipsi matrimonio, & in ratione contractus naturalis & in ratione sacramenti, & ipsa copula carnalis in potentia est intrinseca ipsi matrimonio, & ita ratione huius copulæ carnalis & ratione huius ordinis ad illam, sacramentum matrimonij habet significare coniunctionem verbi cum nostra humanitate per mysterium incarnationis, & hoc est essentialè ipsi sacramento matrimonij ratione iam dicta.

D ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod sine dubio in sacramento matrimonij datur gratia ad perficiendam ipsam coniunctionem naturalem in ordine ad copulam carnalem & propter ipsam copulam carnalem ad quam datur potestas in ipso contractu matrimoniali: sicut datur gratia in collatione ordinum in ordine ad actum & propter actum ipsorum ordinum, vt bene & debite ille actus exercentur. Et ad argumentum factum in oppositum dicendum est, quod

matrimonium, de quo est sermo in argumēto, per se & ex natura sua ordinatur ad copulam carnalem & in illo datur vera potestas ad illam, & ita in tali matrimonio verè confertur gratia sacramentalis huius sacramenti: per accidens tamen ex intentione cōtrahentis non ordinatur ad copulam carnalem: hoc autem non est inconueniens, vt patet manifestè in eo qui ordinatur, & tamen habet intentionem nunquam exequendi ordines, nam potestas quæ ibi confertur, per se & ex natura sua ordinatur ad exequutionem ordinum, quanuis per accidens ex praua intentione non ordinetur ad exercendū actum ordinis. ¶ Ad confirmationem respōdetur, quod ordo ad ipsam commixtionem carnalem est essentialis ipsi matrimonio, loquendo de ordinē radicali iuxta dicta in vltima conclusione.

¶ Ad quartum argumentum respōdetur, quod si illud argumentum aliquid concluderet, conuinceret subinde quod matrimonium consummatum non habet veram essentiam matrimonij, nam matrimonium cōsummatum dissoluitur aliquando in fauorem fidei: quia (vt dicitur infra) si alter coniux convertatur ad fidem, & alter nolit cohabitare sine iniuria creatoris, dissoluitur matrimonium consummatum. Igitur ad argumentum dicendum est, quod sicut matrimonium consummatum, quod ex natura sua est maximè indissolubile, dissoluitur in hoc casu ex Christi institutione in fauorem fidei, quanuis sit verum & perfectum matrimonium: ita etiam matrimonium ratum nondum consummatum dissoluitur per solennem professionem religionis, quanuis sit verum matrimonium.

¶ Ad vltimum argumentum respondeatur, quod constat ex iam dictis, matrimonium (etiam ante consummationem) est verum & validum matrimonium, nihilominus tamen dicitur sponsalia & coniuges dicuntur sponsi, quia illud matrimonium nō est perfectum & consummatum, loquendo de perfectione accidentali, & quoniam illud matrimoniū est dissolubile, per ingressum religionis, quod quidem non habet matrimonium perfectum & cōsummatum. Itaq; quia nō attingit omninō perfectè rationem matrimonij, quia nondum habet actum ad quem ex natura sua ordinatur, ideo vocatur nomine inferioris contractus, scilicet, nomine spōsaliorum. Nam sicut supremum infimi attingit infimum supremi induit no-

A mē illius; ita etiam infimum supremi induit rationem inferioris & nominatur nomine illius. ¶ Ad confirmationem respondetur; (quod sic dictū est in articulo. 3.) matrimonium in ratione sacramenti & etiam in ratione contractus verè efficitur, quando sit per verba de præsenti, quanuis non sit actus matrimonialis, & pro tunc est necessaria dispositio ad sacramentum matrimonij. Verum est, quod cum non sit necessaria confessio, vel susceptio sacramenti Eucharistiæ, vt iam diximus in loco citato, ideo Concilium Tridentinum consulit, quod confessio & susceptio Eucharistiæ debet fieri ante contractam matrimonij, vel saltem triduo ante consummationem illius: per hoc autem nō significat conciliū, quod consummatio matrimonij & vsus illius sit de essentia matrimonij; sed quoniam in matrimonio datur potestas ad copulam carnalem, & gratia ad hoc quod talis copula debite fiat, ideo consulit concilium, quod saltem ante cōsummationem matrimonij coniuges optimo modo se disponant per confessionem & susceptionem Eucharistiæ; vt actus matrimonialis debito modo fiat.

C I N solutione ad secundum D. Thom. docet, quod significatio rei contentæ est de necessitate huius sacramenti, & ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non contentā. Circa hoc est dubium, an sola significatio qua hoc sacramentum significat gratiam cōtentam in illo, sit de necessitate huius sacramenti. Et videtur quod non. Primo arguitur. Nam supra in artic. 7. huius quæstionis in. 5. difficultate diximus, quod specifica ratio huius sacramenti est significare non solum gratiā, verum etiam coniunctionem Christi cum ecclesia & Verbi cum humanitate: ergo nō solum est de necessitate huius sacramenti significare gratiam quæ est res contenta, verum etiam rem non contentam, scilicet coniunctionem Verbi cum humanitate. Probat consequentia. Nam id quod est de ratione specifica sacramenti, est de essentia sacramenti, ac subinde de necessitate illius.

¶ Secundo arguitur. D. Thom. in. 3. par. quæst. 61. art. 3. expresse docet, quod omnia sacramenta nouæ legis habent significare tria, videlicet Christi passionem & gratiam sanātem animam & denique gloriam: sed passio Christi non est res contenta in sacramento, ergo sacramentum de sua ratione habet significare rem non conten-

tam; ac subindè est de necessitate sacramenti.

¶ Tertio arguitur. Si significare gratiam contentam in sacramento est de necessitate sacramenti, sequitur quod potissima significatio sacramenti sit illa, qua significat gratiam, cōsequens est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam illud quod est de necessitate alicuius rei, est potissima ratio eius, vt patet in homine, cuius potissima ratio est animal rationale, quoniam est de necessitate eius. Falsitas consequētis constat, nam in sacramento matrimonij principalior ratio est significare cōiunctionem verbi cum nostra humanitate, siquidè principalius significatum est ista coniunctio; & in sacramento Eucharistiæ principalior ratio est significare Christum, quàm significare gratiam.

¶ His non obstantibus cōclusio sit, quod doctrina D. Thom. in hac solutione est vera, itaque significatio rei contentæ est de necessitate sacramenti, non verò significatio rei non contentæ; & ita significatio qua matrimonium significat gratiam per modum coniunctionis & vnionis inter ipsos coniuges, est de necessitate huius sacramenti, non verò significatio qua significat coniunctionem verbi cum humanitate: quoniam hæc coniunctio non est res contenta in sacramento.

¶ Hæc conclusio sic explicata probatur primo ex D. Tho. in. 3. par. quæst. 60. ar. 3. ad tertium. vbi D. Tho. expresse dicit, quod sufficit ad rationem sacramenti, quod significet perfectionē quæ est forma, id est, sufficit ad rationem sacramenti, quod significet gratiam iustificantem, quæ est forma inherens animæ: ergo in doctrina D. Thom. solum est de necessitate sacramenti significare rem contentam in ipso sacramento.

¶ Secundo probatur conclusio. Vt constat ex dictis in illo loco citato, sacramentū diffinitur, quod sit inuisibilis gratiæ visibilis forma, id est, signum visibile significans gratiam inuisibilem, ergo de necessitate sacramenti solum est significare gratiam iustificantem. ¶ Confirmatur argumentum ex illa diffinitione sacramenti quæ in eodem loco adducitur. Nam sacramentum est signum rei sacræ secundum quod res illa sacræ sanctificat homines, sed homines sanctificantur per gratiam, ergo solum est de necessitate sacramenti significare gratiā, quæ in ipso sacramento continetur.

A ¶ Tertio probatur conclusio specialiter in sacramentis nouæ legis. Nam (vt dictum est in præcedentibus) sacramentum nouæ legis habet, quod sit signum practicum efficiens quod significat, sed hæc significatio practica quæ habet coniunctam efficientiā, solum saluatur respectu gratiæ, quæ continetur in ipso sacramento: nam omnia alia quæ significantur per sacramentum, nō efficiuntur per illud: vt patet de passione Christi quæ significatur per omnia sacramenta, & tamen non efficitur per illa: ergo de ratione sacramenti solum est significare gratiam quæ in sacramento continetur.

B ¶ Et vt hanc conclusionem & doctrinam D. Thom. in hac solutione explicemus, aduertendum est, quod D. Thom. in loco præ citato & in hac solutione vult significare, quod præcipuum quod habet sacramentum, est significare gratiam sanctificantem animam, & hæc sola significatio est sufficiens ad constituendam essentiam sacramenti, etiam si nihil aliud significaret: & quāuis significaret omnia alia non saluaretur ratio sacramenti, nisi significaret gratiam: quoniam omnia alia significatio est speculatiua, hæc vero sola est practica. Verum est, quod Christus Dominus voluit, quod sacramenta significarēt aliqua alia minus principaliter, quoniam illa aliquo modo pertinebant & dicebant ordinem ad ipsam gratiam. Igitur ad propositum, id quod primò & principaliter, significat sacramentum matrimonij, est gratia quæ datur coniugibus, quæ continetur in ipso sacramento, ceterum coniunctio verbi cum humanitate non est præcipuum significatum, & sine illo posset saluari ratio sacramenti matrimonij, & ita reuerà saluatur. Nam (vt dictum est) sacramentum matrimonij habet significare coniunctionem verbi cum humanitate ratione commixtionis carnalis, antequam reuerà reperiat ratio sacramenti matrimonij, quāuis hæc omnia quodammodo pertineant ad rationem specificam huius sacramenti.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio huius dubij. Ad primum argumentum respondetur, quod cum diximus in loco citato in argumento, quod omnia illa pertinent ad specificam rationem sacramenti matrimonij, intelligendum est taliter, quod præcipua & principalis ratio talis sacramenti est significare coniunctionem spiritualem quæ fit inter ipsos coniuges & gratiam ipsam quæ habet pro effectū

effectu formali istam coniunctionem, alia vero significata, sunt veluti accessoria ex Christi institutione & quodammodo pertinent ad rationem specificam sacramenti, non tamen ita principaliter: & inter hæc significata annumeratur coniunctio Verbi cum humanitate, nam sine omnibus istis, significatio posset saluari ratio sacramenti matrimonij, & ita specificatio matrimonij potissimè est sumenda ex significatione, qua significat gratiam contentam in sacramento.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod quavis D. Tho. in loco ibi citato dicat, quod omnia sacramenta significant passionem Christi, tamen passio Christi non est præcipuum significatum, nam (vt dicit D. Thom. ibidem ad tertium) sine isto significato potest saluari ratio sacramenti, & solum est de necessitate sacramenti significare rem contentam in sacramento, scilicet, gratiam.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod potissima ratio sacramenti est significare gratiam, quæ continetur in ipso sacramento, vt dicunt omnes Thomistæ in loco sæpè citato in hoc dubio. Et ad probationem in oppositum, quæ desumitur ex sacramento matrimonij dicendum est, quod significatio, qua significatur gratia est potissima ratio huius sacramenti, & quavis in ratione rei aliquid principaliter sit coniunctio Verbi cum humanitate, tamen in ratione significati non est potissimum significatum huius sacramenti; potest enim aliquando contingere quod id, quod est principaliter in ratione rei, sit minus principale in ratione significati, vt constat exemplo dialectico: nam in ratione rei aliquid principaliter est corpus quàm albedo, tamen in ratione significati per istum terminum, album, aliquid principaliter est albedo quàm corpus. ¶ Item possemus dicere, quod significatio qua sacramentum matrimonij significat gratiam est principalior, quoniã est magis intima & magis intrinseca sacramento matrimonij, quàm significatio, qua significat coniunctionem Verbi cum humanitate, quavis significatio, qua significat istam coniunctionem Verbi cum humanitate sit perfectior; quoniam aliquando ita contingit, quod illud quod non est ita intrinsecum habeat rationem maioris perfectionis, imò perfectio in rebus creatis sumitur ab accidentibus, loquendo de perfectione simpliciter & absolute. Itaque in matrimonio istæ duæ

A significationes ita se habent, quod significatio, qua significat gratiam collatam coniugibus per modum vnionis & coniunctionis est de necessitate sacramenti matrimonij, & est intrinseca & essentialis illi, sine qua saluari non potest essentia sacramenti matrimonij: significatio vero qua significat coniunctionem Verbi cum humanitate, quavis esset perfectior, non tamè est ita intima & essentialis, nam sine illa posset saluari intrinseca ratio sacramenti matrimonij.

¶ Et ad aliud quod adducitur de sacramento matrimonij aliqui viri docti in loco sæpè citato existimant, quod quavis omnia alia sacramenta præcipuè significant gratiam iustificantem animam, nihilominus tamè assentunt, quod sacramentum Eucharistiæ habet hoc peculiare inter alia sacramenta, quod non significat præcipuè gratiam, sed corpus & sanguinem Christi, quod quidem significatur in forma qua conficitur hoc sacramentum, scilicet, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis &c. Itaque quoniam est supremum sacramentum non significat præcipuè gratiam, sed fontem ipsum gratiæ. Istã doctrinam impugnant aliqui Thomistæ in eodem loco tali ratione. Nam si hoc esset verum, sequeretur quod ratio sacramenti non esset vniuoca & eiusdem rationis in omnibus sacramentis siquidem omnia alia sacramenta intime & essentialiter habent significare gratiam iustificantem animam, sacramentum vero Eucharistiæ minime, & ita non erit eadem ratio sacramenti, & hoc constat etiam ex definitionibus sacramenti iam dictis. Auctores verò qui impugnant istam sententiam docent, quod Eucharistia significat principaliter corpus & sanguinem Christi, sed sacramentum vt sacramentum semper significat principaliter gratiam, & quod non est inconueniens, quod genus significet principaliter vnum, species verò aliud; nã animal principaliter significat gradum sensitium, homo verò gradum rationalitatis. Cõtra hæc solutionem est argumentum. Nam significare principaliter gratiam, vel est de essentia sacramenti vel non, si est de essentia sacramenti, vt ipsi fatentur, ergo reperitur in omnibus sacramentis, & ita sacramentum Eucharistiæ principaliter significat gratiam, si verò non est de essentia sacramenti significare principaliter gratiam, sed tantum est accidens illius, non est necessarium quod reperitur in omnibus sacramentis, nam non omnia quæ accidunt superiori, accidunt inferiori,

B sacramenta præcipuè significant gratiam iustificantem animam, nihilominus tamè assentunt, quod sacramentum Eucharistiæ habet hoc peculiare inter alia sacramenta, quod non significat præcipuè gratiam, sed corpus & sanguinem Christi, quod quidem significatur in forma qua conficitur hoc sacramentum, scilicet, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis &c. Itaque quoniam est supremum sacramentum non significat præcipuè gratiam, sed fontem ipsum gratiæ. Istã doctrinam impugnant aliqui Thomistæ in eodem loco tali ratione. Nam si hoc esset verum, sequeretur quod ratio sacramenti non esset vniuoca & eiusdem rationis in omnibus sacramentis siquidem omnia alia sacramenta intime & essentialiter habent significare gratiam iustificantem animam, sacramentum vero Eucharistiæ minime, & ita non erit eadem ratio sacramenti, & hoc constat etiam ex definitionibus sacramenti iam dictis. Auctores verò qui impugnant istam sententiam docent, quod Eucharistia significat principaliter corpus & sanguinem Christi, sed sacramentum vt sacramentum semper significat principaliter gratiam, & quod non est inconueniens, quod genus significet principaliter vnum, species verò aliud; nã animal principaliter significat gradum sensitium, homo verò gradum rationalitatis. Cõtra hæc solutionem est argumentum. Nam significare principaliter gratiam, vel est de essentia sacramenti vel non, si est de essentia sacramenti, vt ipsi fatentur, ergo reperitur in omnibus sacramentis, & ita sacramentum Eucharistiæ principaliter significat gratiam, si verò non est de essentia sacramenti significare principaliter gratiam, sed tantum est accidens illius, non est necessarium quod reperitur in omnibus sacramentis, nam non omnia quæ accidunt superiori, accidunt inferiori,

fiori, vt constat manifestè, nam animal accidentaliter est genus, & tamen hoc non conuenit homini: ea verò quæ intrinseca sunt animali necessariò reperiuntur in homine.

¶ His igitur solutionibus eictis pro nunc breuiter dicere possumus. Primo quod D. Thom. in hac solutione solum dicit, quod significatio rei contentæ est de necessitate sacramenti, & quod significatio rei contentæ est intrinseca ipsi sacramento & est principaliter ratio sacramenti, & sacramentum Eucharistiæ non solum significat gratiam & continet illam, verum etiam continet corpus & sanguinem Christi & ita significatio qua significat corpus & sanguinem Christi est intrinseca & principalis huius sacramenti, cum sit significatio rei contentæ. ¶ Dicendū est secundo, quod sacramentum Eucharistiæ in ratione sacramenti magis intrinsecè & essentialiter habet significare ipsam gratiam, quàm significare corpus & sanguinem Christi, nã ratio sacramenti inueniri non potest, nec saluari sine significatione qua significat gratiam, cum sit significatio practica & effectiua; significatio verò qua significat corpus & sanguinem Christi est illi adiuncta & intranea, non tamen est ita intrinseca in ratione sacramenti, sicut significatio præcedens. De hoc tamen plura dicuntur in loco citato & in materia de Eucharistia, pro nunc hæc dicta sufficiant.

¶ Circa solutionem ad tertium est aduertendum, quod D. Tho. in illa solutione docet, quod gratia quæ datur in sacramento matrimonij ante commixtionem carnalem est aliquo modo in remedium concupiscentiæ, quoniam quavis tunc non sit actus matrimonialis, est ordo ad ipsam actum matrimonialem, & ipse actus matrimonialis continetur in potentia in contractu matrimoniali & in ipso sacramento. Est optimum simile in sacramento ordinis, in quo datur potestas ad actum ordinis, datur etiam gratia ad illum actum quoniam illa potestas quæ datur in illo sacramento ordinatur ad actum non dissimiliter in nostro proposito in sacramento matrimonij datur gratia ante copulam carnalem, quoniam in matrimonio datur potestas ad illam.

QVÆSTIO XLIII.

De matrimonio quantum ad sponsalia.

A Consequenter considerandum est de matrimonio absolute considerato. Vbi primò agendum est de sponsalibus. Secundo, de matrimonij ratione. Tertio, de eius causa efficiente, scilicet de consensu. Quarto, de eius bonis. Quinto, de impedimentis ipsius. Sexto, de secundis nuptijs. Septimò, de quibusdam matrimonio annexis. Circa primum quaruntur tria. Primò, quid sint sponsalia. Secundo, qui possunt contrahere sponsalia. Tertio, vtrù sponsalia dirimi possint.

D E hac materia agunt doctores in 4. dist. 27. Magister Sotus ibidem questione. 2. iuris periti in titulo de sponsalibus & matrimonijs. Summistæ verbo sponsalia, præcipue Syluester, Nauarro in Manuali cap. 22. numero. 25. 26. 27. 28. 29. Couarruias super quartum decretalium, capiti. 1. §. 1.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio.

D. PRIMVM sic proceditur. Nicolaus videtur quod sponsalia non conuenienter dicantur futurarum nuptiarum promissio, vt habetur ex verbis Nicolai Papæ. Quia sic dicit Isidorus, est aliquis sponsus, non quia promittit, sed quia sponsus datur, sed de sponsalibus dicitur alibi quod sponsus ergo male dicitur promissio. ca. vbi non est. de despo. imp. Lib. 9. c. 7. cap. 7.

¶ 2. Præterea. Quicumque promittit aliquid debet compelli ad soluendum, sed illi qui sponsalia contraxerunt non compelluntur per ecclesiam ad matrimonium complendum: ergo sponsalia non sunt promissio.

¶ 3. Præterea. In sponsalibus non est quantumque sola promissio, sed adijcitur iuramentum & aliqua arbia: ergo videtur quod non debentur solum per promissionem definiri.

¶ 4. Præterea. Matrimonia debent esse libera & absoluta, sed sponsalia quandoque sunt sub aliqua

A. **¶** Ultimo supponendum est, quod hæc mutua promissio futurarum nuptiarum sæ penumero præcedit tempore contractum ipsum matrimonij & ita fieri solet quando fit conuentio de matrimonio: qui enim contrahere volunt solent spondere sibi inuicem & stipulari, & antequam denuntiationes publicè fiant in ecclesia fit talis contractus, quoniam contractus matrimonij propter sui grauitatem non potest continuo celebrari, nisi præparentur prius quæ ad illius solennitatem requiruntur: præparantur autem per ipsa sponsalia, non tamen est necessariū in quod semper sponsalia præcedant matrimonium. Est aduertendum, quod cum sponsalia præcedunt matrimonium, habent se vt quædam sacramentalia respectu sacramenti matrimonij, sicut exorcismi se habent ad baptismum, vt dicit Diuus Thomas in solutione ad vltimum argumentum. In quo quidem significat Diuus Thomas quod sicut exorcismi sunt quædam præparationes ad baptismum, & præcedunt illum, ita etiam sponsalia sunt quædam præparationes ad matrimonium & aliquando præcedunt illud; non tamen est intelligendum, quod sicut exorcismi habent aliquam sanctitatem, qua ratione dicuntur sacramentalia: ita etiam sponsalia habent sanctitatem aliquam præuiam ad ipsum sacramentum matrimonij: sed dicuntur à Diuo Tho. sacramentalia, idest, præuia ad ipsum sacramentum matrimonij.

B. **¶** Tertio supponendum est, quod sponsalia quæ dicunt mutuam promissionem matrimonij sunt licita & possunt esse meritoria. Nam (vt dictum est supra quæstio. 41. articulo. 3. & 4.) matrimonium & eius vsus licitus est & studiosus & potest esse meritorius: ergo promissio eiusdem matrimonij licita erit & bona & poterit esse meritoria, si quidem habet pro obiecto aliquid licitum & bonum, & quod potest esse meritorium. Item, nam (vt dicit D. Thom. in solutione ad secundum, & nos declarabimus infra) promissio futurarum nuptiarum obligat sub mortali: ergo licita est & bona & potest esse meritoria.

C. **¶** Quarto supponendum est, quod promissio matrimonij non cadit sub præcepto naturali; imò nec sub præcepto positivo. Et ratio huius est. Nam licet matrimonium sit in præcepto eo quod est necessarium ad propagationem generis humani vt definitum est supra quæstione. 41. articulo. 2. tamen sponsalia non sunt necessaria, neque ad contractum matrimonij, neque ad propagationem generis humani; nam matrimonium ipsum fieri potest sine eo quod præcedant sponsalia, sed immediatè potest contrahi per verba de præsentis sine eo quod præcedat contractus per verba de futuro; qui est promissio futurarum nuptiarum.

D. **¶** Secundo arguitur contra eandem particulam. Sponsalia de futuro sunt actus iustitiæ commutatiuæ, sed promissio non est actus iustitiæ commutatiuæ: ergo male ponitur illa promissio. Maior probatur. Nam omnis contractus est actus iustitiæ commutatiuæ, sed sponsalia sunt quidam contractus: ergo. Minor probatur, nam iustitia est virtus quæ residet in voluntate, promissio verò pertinet ad intellectum, vt dicit D. Thom. 2. 2. quæstione. 88. articulo. 1. ergo

C. **¶** Circa istum articulum est prima difficultas. Vtrum definitio sponsaliorum de futuro, sit bona, videlicet quod sit futurarum nuptiarum mutua promissio. Et videtur quod non. Primo arguitur contra illam particulam promissio. Sponsalia de præsentis habent veram rationem sponsaliorum, sed talia sponsalia non sunt promissio: ergo. Consequentia est bona. Minor probatur. Nam sponsalia de præsentis dicunt traditionem, ergo non dicunt promissionem.

D. **¶** Secundo arguitur contra eandem particulam. Sponsalia de futuro sunt actus iustitiæ commutatiuæ, sed promissio non est actus iustitiæ commutatiuæ: ergo male ponitur illa promissio. Maior probatur. Nam omnis contractus est actus iustitiæ commutatiuæ, sed sponsalia sunt quidam contractus: ergo. Minor probatur, nam iustitia est virtus quæ residet in voluntate, promissio verò pertinet ad intellectum, vt dicit D. Thom. 2. 2. quæstione. 88. articulo. 1. ergo

ergo nõ est actus iustitiæ. Consequentia patet, nam virtus, quæ est in voluntate nõ potest elicere actum existentem in intellectu.

¶ Arguitur tertio cõtra eandem particulam. Si vir & foemina declararēt sibi inuicem propositi quod habet cõtrahēdi matrimonium inter se, & declarēt his verbis, vir dicat mulieri, ducā te in vxorē, & foemina, tibi nubā; in hoc casu illa sunt vera sponsalia de futuro, tñ nulla est promissio, ergo. Maior patet, quia illi manēt obligati ad cõtrahēdū matrimonium, nulla tamē est ibi obligatio, nisi sponsaliorum: ergo. Minor probatur, nā explicatio ppositi nõ est promissio, vt cõstat ex doctrina D. Tho. & Thomistarū loco immediatè citato.

¶ Quarto arguitur cõtra idē. Sponsalia de futuro nõ habent rationem cõtractus promissorij, ergo nõ sunt promissio. Consequentia est euidentis, antecedēs probatur. Nā matrimonium formaliter loquēdo est coniunctio & vinculum quod subsequitur ex contractu, vt dicemus quæst. sequēti, ergo sponsalia non sunt cõtractus ipse promissorius, sed vinculum & coniunctio quæ subsequitur ex tali cõtractu.

¶ Quinto arguitur. Quando contrahitur matrimonium de presenti inter impuberes qui nõ habet legitimā ætatē sunt vera sponsalia de futuro, vt diffinitur ca. vnico de desponsatione impuberū in. 6. tamen tunc non est aliqua promissio: ergo diffinitio in qua ponitur promissio, nõ est bona. Minor probatur, quia tunc solū est traditio quæ pro tunc non habet locum: ergo nõ est promissio.

¶ Sexto cõtra illam particulam, mutua. Si Petrus promittat Mariæ quod ducet illam vxorem & Mariā acceptet promissionem; tunc est vera ratio sponsaliorum de futuro, tamē nõ est mutua promissio (supponimus enim quod Mariā nihil promittat) ergo. Maior patet, nā ille manet obligatus ad contrahendū, & non nisi ratione sponsaliorum: ergo.

¶ Ultimo. Promissio simulata futurarū nuptiarū habet veram rationem sponsaliorum de futuro, tamen non habet veram rationem promissionis: ergo definitio nõ est bona. Maior patet, nā talis simulata promissio obligat ex iustitia, & nõ potest habere aliam obligationem, nisi rationem sponsaliorum, ergo. Minor probatur, nā simulata promissio nõ præcedit ex pposito obligandi se: ergo nõ est vera promissio. Et aduertendū est, quod loquimur de simulata promissione vtriusque vel alterius.

In hac difficultate Palud. 4. d. 27. q. 1. articulo. existimat, quod ad rationem sponsaliorum de futuro nõ requiritur stipulatio, idest, mu-

A tua promissio & acceptatio, sed sufficit nudus consensus. **¶** Sit conclusio certissima, quod definitio proposita est optima. Hæc conclusio constat; Nā hæc definitio habetur apud Iuriscõsultum Florentinū. l. 1. ff. de sponsal. & c. nostrates. 30. q. 5. & hæc definitionem amplectitur omnis schola Iurisperitorū & Theologorū excepto Palud. Sed vt explicemus definitionem & soluamus argumenta in oppositum aduertendū primo. Quod illa particula, promissio, ponitur loco generis; nā est quid cõmune ad promissionem quæ fit in sponsalibus & ad alias multas promissiones, illa verò particula, mutua, est veluti ratio specifica sponsaliorum de futuro, determinat enim rationem promissionis ad stipulationem; & ita ad rationem sponsaliorum de futuro nõ satis est, quod sit promissio ex vna parte & quod altera pars acceptet promissionem, sed requiritur quod sit promissio ex vtraque parte, quod optimè explicat Magister Soto in. 4. dist. 27. q. 2. art. 1. & Nauar. Manual. ca. 22. nu. 25. & patet ratione. Nā matrimonium est vinculum quoddam & quædam coniunctio, quæ se tenet ex vtraque parte, ergo sponsalia debent dicere mutua promissionem ex vtraque parte. Patet cõsequencia, nā contractus sponsaliorum est præuius & veluti dispositio ad matrimonium. **¶** Cõfirmatur primo. Nā sponsalia sunt cõtractus quidam iustitiæ: ergo respicit vtraque partem quātū ad obligationem. Cõfirmatur secundo. Nā promissio simplex secundū veriorē sententiā nõ obligat ex iustitia, vt patet. 2. 2. q. 88. ar. 1. ergo sponsalia de futuro cū obligat ex iustitia, debet dicere mutua promissionem. **¶** Vltima particula, futurarū nuptiarū, magis determinat rationem promissionis & pertinet ad rationem differentialem & trahit rationem promissionis ad rationem sponsaliorum de futuro. Et ponit particula ad de notandū quod sponsalia solū possunt esse inter illos qui in futuro tpe pnt cõtrahere de presenti.

¶ Aduertendū secundò, circa illam particulam, promissio, quod promissio nõ habet certam & determinatam formam verborum, sed potest fieri quibuscūque verbis & signis externis explicatis animū adstringendi se ipsum. Ex quo colligitur, quod hæc promissio dupliciter fieri potest. Primo modo in actu signato per verba explicata promissionem per cõceptū promissionis, vt si quis dicat, promitto, alio modo in actu exercito quādo quis promittit aliquid per verba quæ non significant promissionem formaliter, vt si dicat, donabo tibi equum vel ducam te in vxorem.

L. 1. ff. de sponsal. cap. nostrates. 30. q. 5.

¶ Secundo aduertendū, q̄ hęc verba, **D**o nabo tibi equum vel ducam te in vxorē, habent triplicem sensum. Primus sensus est, q̄ illa verba solum explicant propositū quod habet quis & faciunt hunc sensum, propositum habeo ducendi te in vxorem vel donandi tibi equum; & in hoc sensu nullam inducunt obligationem ad faciendum illud, sed verax est homo ille, si habeat verum propositū, quāuis postea non exequatur. Secundus sensus est, q̄ illa significēt futurum euentum, & idem est ac si dicat, ita erit, q̄ in futuro tempore ducam te in vxorem, vel donabo tibi equum; in quo sensu propositio falsa erit, si non sequatur effectus re ipsa; siquidem nullam habet de inesse veram in futuro, quāuis non statim qui protulit illā propositionem sit dicendus mendax, nam ad rationem mendacij non satis est dicere falsum vtcunque, sed dicere falsum formaliter & contra mentem, & ita si mens dicentis nō erat determinata ad illud agendum, mētus est; si verò destinata est ad illud agendum, quāuis postea non egerit, non est mētus. Vltimus sensus est, q̄ illa verba explicent animum adstringendi seipsum, saltē in actu exercito, & in hoc sensu tantum, pertinent illa verba ad istum contractum.

¶ Quarto aduertendum est, q̄ quādo verba promissoria habent sensum ambiguum, in foro exteriori iudicanda sunt promissoria, quoniam potuit proferre verba sine ambiguitate & noluit. Ita diffinitur de omni contractu. l. veteribus. ff. de pactis & l. La beo de contrahenda emptione. In foro vero conscientie verba iudicanda sunt secundum intentionem proferentis. v.g. dixit aliquis mulieri; non ducam aliam vxorem nisi te; hęc verba duplicem habent sensum. Primus sensus est absolutus, secundus verò conditionatus, id est, si duxero vxorem, non ducam aliam nisi te, & in foro conscientie qui protulit illa verba obligandus est iuxta mentem suam, quoniam est lex particularis, quæ ponitur ab homine particulari, & ita iuxta mentem & intentionem illius obligat in conscientia, sicut lex reipublice, quæ habet dubitationem, à legislatore interpretanda est: in foro verò contentioso condemnabitur vō promissor.

¶ Vltimò est aduertendum, quòd hęc promissio dupliciter fieri potest. Primo modo explicitè & formaliter, alio modo implicitè & virtualiter, vt per annuli subarrhationem & per donationem artharū & per co-

natum ad copulam quando sponsalia contracta sunt, ante septennium. Aduertendum tamē est, q̄ istæ sunt presumptiones in foro exteriori, nam in foro conscientie semper est iudicandum iuxta voluntatem & propositum volentis se obligare.

Vnde ad argumenta in principio respondetur. Ad primum argumentum respondetur negando quòd sponsalia de presententi sint vera sponsalia, illa enim particula, de presententi, tollit veram rationē sponsaliorum & constituit veram rationem matrimonij.

¶ Ad secundum argumentum. Caiet. 2. 2. quæst. 58. art. 4. & quæst. 60. art. 1. tenet, q̄ soli actus manentes in potentia vbi est habitus, sunt actus elicitus ab habitu: qui verò in alia potentia, dicuntur actus imperati; & ita in proposito promissio futurarum nuptiarum, quæ est actus intellectus, non est actus elicitus à virtute iustitiæ, quæ est in voluntate, sed erit actus imperatus. Hęc sententia Caieta, vt iacet, non videtur vera. Nā tunc actus est imperatus, quando elicitur ab vna virtute & ab alia superiori imperatur in ordine ad suum obiectum, sed aliquando contingit, quòd inter iustitiam & promissionē nulla alia virtus mediet: ergo non erit actus imperatus à iustitia, sed elicitus. Vnde ad argumentum dicendum est, q̄ actus alicuius virtutis dupliciter dicitur elicitus. Vno modo, quia producitur effectiue ab illo habitu & immediatè elicitur ab illo, vt actus charitatis immediatè elicitur ab habitu charitatis. Secundo modo dicitur elicitus non quia producat effectiue ab habitu & immediatè, sed quoniam regulatur per regulas illius habitus, & quia ille actus habet rationem formalem talis habitus: & ita docet D. Tho. 2. 2. quæst. 81. quòd religio quæ est in voluntate, elicit actū qui est in intellectu, nam oratio & votum sunt actus intellectus, tamen sunt actus elicitus à voluntate; & in vniuersum quælibet virtus elicit aliquos actus externos isto modo. Verum est, quòd possunt dici aliquando imperati ab illo habitu, quoniam non eliciuntur immediatè ab illo, neque mediante alia virtute, sed mediante alia potentia. Quòd si quis dicat, habitus qui est in voluntate fertur in bonum sub ratione boni, ergo nō potest elicere actum in intellectu, siquidem intellectus fertur in rationem veri, Respondetur, quòd id quod est in intellectu quāuis sit verū, potest tamen habere rationē boni, vt patet in visione beatifica

tifica quæ fertur in Deum, vt est summum verum, & hoc summum verum quod est in intellectu est summum bonum in quod fertur voluntas, & ita promissio futurarū nuptiarū quāuis sit actus intellectus, elicitur tamē à virtute iustitiæ quæ est in voluntate.

¶ Ad tertium respondetur iuxta dicta in tertio notabili, nam in illis duabus orationibus iuxta duos priores sensus non reperitur ratio vera promissionis, in tertio verò sensu vera ratio promissionis reperitur.

¶ Ad quartum negatur consequentia. Quoniam sponsalia propriè & formaliter loquendo significat causam matrimonij futuri, non aliquā relationem quæ ex tali contractu resultet, quāuis certo resultet. relatio aliqua & aliquod vinculum; matrimonium verò impositū est formaliter ad significandam relationem & vinculum, vt dicemus quæstione sequenti.

¶ Ad quintum respondetur, q̄ illa promissio est præsumpta in iure, & ita talis condēnabitur in foro exteriori, ac si promississet, si tamen reuera non habuit animum promittendi nec faciendi quod potuit, nō est promissio, nec sponsalia de futuro in conscientia, sicut qui modo contrahit clandestine si non habet animum faciendi quod potest, nihil promittit, nec matrimonium habet rationē sponsaliorum de futuro, vt dicemus infra.

¶ Ad sextum respondetur, quòd in simplici promissione etiam iuramento confirmata non est vera ratio sponsaliorum, etiam si ex altera parte acceptetur, & ita iste qui promissit tenebitur adimplere non quidem ratione sponsaliorum quæ obligant vtrūq; spōsum, sed ratione simplicis promissionis.

Circa vltimum est secunda difficultas. Vtrum promissio simulata ex vna parte vel ex vtraq;, habeat rationem sponsaliorum de futuro. Et videtur vera pars affirmatiua. Primò. Propria passio sponsaliorum de futuro est, q̄ obligent ex iustitia, sed talis promissio simulata obligat ex iustitia, vt dicemus infra: ergo habet veram rationem sponsaliorum de futuro. Consequētia est bona. Maior constat, nam simplex promissio secundum veriorem sententiam non obligat ex iustitia, sponsalia verò inducunt obligationem ex iustitia, ergo.

¶ Secundò arguitur. Si quis promissionē simulatā confirmet iuramento tenetur adimplere promissionem, tamen si promissio nō esset valida nullum esset iuramentum: ergo promissio est valida. Maior diffinitur. 2. 2.

quæst. 89. art. 7. Minor probatur. Iuramentum promissorium nihil aliud est, quā promissio iuramento confirmata: ergo si promissio non est valida, confirmatio iuramenti nulla erit vel e contra.

¶ Tertio. Si quis habeat animum promittendi, non tamen se obligandi, & promittat futuras nuptias, talis promissio est simulata, tamen obligat in conscientia: ergo promissio simulata habet verā rationem sponsaliorum. Maior probatur, nam ille talis simulat propositum obligandi se; Minor probatur, nam ille verè vult promittere, & obligatio est annexa promissioni: ergo manet obligatus.

B Prima conclusio. Quando promissio est adeo simulata vt qui promittit non habeat animum promittendi, neq; seruādi promissa, neque obligandi se, talis promissio non habet veram rationē sponsaliorū de futuro. Probatur conclusio primò. Nam in iure naturali & civili stipulatio quæ solis verbis fit non est obligatoria, sed talis promissio fit nudis & solis verbis, ergo. ¶ Confirmatur. Nam promissio est obligatoria in quantum oritur à deliberatione & proposito voluntatis, tanquam à causa; sed hęc promissio non oritur à proposito voluntatis, vt patet ergo. ¶ Secundò. Promissio nihil aliud est, quā lex quædam particularis, qua homo vult seipsum obligare, sed talis nō vult promittere neque obligare se: ergo. Confirmatur. Nam votum sic factum Deo, non obligat in conscientia, vt diffinitur. 2. 2. quæst. 88. ergo neq; ista promissio. ¶ Vltimò. Qui non habet animum promittendi nullo modo se obligat, neque habet animum obligandi seipsum, ergo non potest contrahere vera sponsalia. Patet consequentia. Nam sponsalia dicunt promissionem obligatoriā. Antecedens patet. Nam obligatio ex natura rei sequitur promissionē, & ita si non habet animum promittendi non habet animum obligandi seipsum, cū obligatio sequatur ex natura rei.

¶ Secunda conclusio. Si quis habet animum promittendi & obligandi se, non tamen propositum seruandi promissa, talis promissio veram habet rationem sponsaliorum de futuro. Hęc conclusio probatur primò. Talis promissio est vera promissio & veram habet vim obligandi: ergo habet veram rationem sponsaliorū de futuro, cū sit mutua. Secundò. Votum ad hunc modū factum est verum votum verè obligas coram Deo, vt diffinitur. 2. 2. loco citato art. 1. ergo & promissio facta ad hunc modum, est

vera promissio verè obligans in consciètia. Ita duæ conclusiones sunt certissimæ.

Tota autem difficultas est, quando aliquis habet animū promittendi nō tamen obligandi seipsum, nec seruandi promissa. In hac re non solū est difficilis resolutio, verum etiā est difficile intelligere, q̄ habeat quis animū promittendi & nō habeat propositū obligandi seipsum, nec seruandi promissa. ¶ Ad expositionē huius est aduertendū, q̄ quanuis homo secundum rectam rationē & prudentiā nō possit habere hæc duo proposita, alterū promittendi, alterum non se obligandi ad seruanda promissa, nā obligatio intrinsece sequitur ipsam promissionē; potest tamen habere hæc duo proposita per ignorantia, vel stultitiam, quod duobus modis potest cōtingere. Primo per talem ignorantiam, vt existimet homo quod obligatio non est annexa promissioni & q̄ promissio nō habet vim obligandi. Secūdo modo per maximā stultitiā, vt si quis sciens promissionem natura sua includere obligationem, velit à proposito & deliberatione separare obligationē à promissione; & sicut ratio potest separare ea quæ iuncta sunt secundum rem, ita velit per voluntatem separare promissionē ab obligatione, ita vt voluntas tendat in promissionē & non in obligationem, quæ illi coniuncta est.

¶ Tertia conclusio. Quādo quis per ignorantiam verè vult promittere, nō tamē obligare seipsum, quoniam putat, q̄ obligatio non est annexa promissioni, talis promissio non habet veram rationem sponsaliorum. Probatu primo. Hęc non est vera promissio, ergo non habet veram rationem sponsaliorū. Consequentia est euidentis, antecedens probatur. Vera promissio est, quæ habet annexā obligationem: sed hæc non habet annexam obligationem: ergo. Cōfirmatur. Benè sequitur, est vera promissio, ergo vera obligatio & econtra: ergo vbi non est vera obligatio, nō est vera promissio, & ita si habet animum promittendi & non obligandi seipsum vel econtra, nō est vera promissio.

¶ Secūdo. Iste talis ratione ignorantie putat, quod nō est maior obligatio in illa promissione quā in simplici proposito contrahendi, sed propositum contrahendi non habet veram rationem sponsaliorum de futuro: ergo. ¶ Tertiō. Talis promissio est inuoluntaria ratione ignorantie obligationis inclusa, sed ignorantia causat inuoluntariū, vt diffinitur. 1. 2. quæst. 6. ergo non est obli-

A gatoria. Probatu consequentia, nam cōtractus inuoluntarius non est obligatorius. Confirmatur. Si quis promittat futuras nuptias ignorans vinculum matrimonij esse perpetuū, talis promissio non obligat, quia est inuoluntaria ratione ignorantie: ergo idem erit in nostro casu; Patet cōsequentia, nam sicut est de ratione matrimonij quod sit vinculum perpetuum, ita est de ratione promissionis obligatio.

¶ Quarta conclusio. Si quis sciens quod promissioni est annexa obligatio, velit promittere, verè & non obligari, iste talis verè contrahit sponsalia de futuro. Probatu cōclusio, primò. Promissio habet annexā obligationem; ergo qui vult promittere necessariò vult obligare se. Probatu cōsequentia, nam obligatio sequitur intrinsece ex natura promissionis: & iste talis scit, quod obligatio necessariò sequitur ad promissionem: ergo. Confirmatur. Nam qui vult antecedens, necessariò vult cōsequens quod includitur in antecedenti, si sciat quod tale consequens includatur in antecedenti, sed in promissione includitur intrinsece obligatio; & scit quod hæc obligatio consequitur: ergo qui vult promittere, necessariò vult obligationem. Secūdo. Nam quāuis propter appellationem proprii conceptus possibile sit cognoscere hominem, non intelligendo risibilem, imò nō intelligendo esse animal, imò possumus intelligere Petrum esse hominem, non intelligendo esse risibilem aut animal, tamen si tollamus de medio hanc appellationem, impossibile est intelligere hominem sine eo quod intelligamus rem quæ est animal, ergo similiter impossibile est intelligere rem quæ est promissio aut velle illam sine eo quod intelligamus & velimus rem quæ est obligatoria, siue per proprium conceptum siue alienum, & ita est impertinens ad nostrum propositum sub-

C litas ista proprii conceptus vel alieni, sed sufficit ad rationem sponsaliorum, quod habeatur animus promissionis, & proprius illius conceptus, quanuis non habeatur proprius cōceptus obligationis, sed implicitus in cōceptu pprio promissionis. Tertiō quidat formā, dat cōsequētia ad formā, sed qui sic promisit dedit formā promissionis verā: ergo dedit obligationem, nam obligatio cōsequitur necessariò ad promissionem.

¶ Sed circa hanc conclusionem adhuc est dubium. Nam hæc conclusio videtur pugnare cum præcedenti, nam si per ignorantia potest

potest secerni promissio ab obligatione, vt dictum est in conclusione præcedenti, poterit etiam ex certa scientia & à proposito: Respondetur, promissionem & obligationē ad seruandum promissum ita necessariò cōiungi inter se, vt nullo modo separari possint per ignorantiam vel certam scientiam, & ita in casu tertie conclusionis, sicut non est vera promissio, nec vera obligatio, sed tantū æstimata per ignorantia, in casu verò quartæ cōclusionis, sicut est vera promissio & vere vult promittere, ita est vera obligatio.

¶ Vnde ad primum argumentum respondetur, quod obligatio ex iustitia nō est propria falsio sponsaliorum de futuro, nam cōuenit alijs rebus vel contractibus, & ita promissio ficta futurarum nuptiarum obligat ex iustitia, vt dicemus statim. ¶ Ad secundum respondetur. Quod iuramentum factū de promissione aliqua etiam ficta, obligat ex religione & sanctitate iuramenti, nam iuramentū promissorium habet vim obligandi, non solum quando cadit supra promissionem obligatoriam. Verum etiam quando cadit supra promissionem fictam, vt diffinitur. 2. 2. quæst. 89. articulo. 7. ad quartum.

¶ Ad vltimum respondetur per tertiam & quartam conclusionem. Nam si quis promittit & non vult obligari ignorans obligationem esse coniunctam promissioni, non verè promittit: si autem sciat, quod obligatio est annexa promissioni & promittit, reuera est promissio & habet vim obligandi, & ita casus videtur impossibilis.

Tertia difficultas est, an sponsalia de futuro inducant obligationem ad contrahendum matrimonium. Et videtur quod nō. Primò. Nam in capitulo requisit. de spōsaliis interrogatus Lucius III. an mulier desponsata quæ non vult contrahere, debeat cogi ad matrimonium; Respondet potius esse admonendam quā cogendam: & cap. præterea. 2. eodem titulo diffinitur, quod sponsus qui non vult contrahere, non debet cogi, nisi promissio fuerit iurata: ergo sponsalia non iurata non obligat ad cōtrahendū. Cōfirmatur. Iudex ecclesiasticus est custos iustitie & tenetur reddere vnicuiq; quod suū est. ex iustitia, sed iudex ecclesiasticus in foro exteriori nō debet cogere sponsum, vt patet in his capit. ergo spōsus nō tenetur cōtrahere ex iustitia. Si enim teneretur ex iustitia, iudex qui est custos iustitie; deberet illum cōpellere. ¶ Secūdo arguitur ratione adducta à summo Ponti-

A fice loco citato. Matrimonia debent esse omnino voluntaria, & coactiones in matrimonijs solēt habere difficiles exitus, & dict. cap. præterea, dicitur, ne deterius inde cōtingat, & hæc rationē adducit D. Tho. 4. d. 27. q. 2. art. 1. ad secundū. & ita hac ratione dicit, q̄ spōsi nō sunt cogēdi ad matrimoniū, si nō interueniat iuramentū, imò etiam si interueniat: ergo spōsalia nō obligat ad cōtrahendū.

¶ Tertiō arguitur. Matrimonium coactū & cōtractū per violētia nō est verum matrimonium, vt dicitur infra ex sentētia, aliquorū autorū: ergo sponsi nō sunt cogēdi ad matrimonium, alias enim nullū erit matrimonium.

B ¶ Vltimò arguitur. Nā lege. 1. C. de sponsal. dicitur, q̄ mulier quæ vni est desponsata, nō prohibetur alteri nubere: ergo sponsalia nō obligant ad contrahendū matrimonium.

¶ In oppositum est primo. c. Atho. c. de sponsatas. c. de cōiugali. 27. quæst. 2. & c. e. de sponsalibus. & cap. de illis. 2. de desponsatione impuberū, in his enim omnibus diffinitur, q̄ sponsi tenētur cōtrahere: & l. 1. c. præterea. ca. si cut. c. ex literis Syluani expressè diffinitur, q̄ iudex ecclesiasticus debet cogere illos: & quod amplius est, cap. commissum de sponsalibus diffinitur, q̄ si quis promissio futuram nuptias & iuramento confirmauit & vult ingredi religionem, tutius esset prius matrimonium cōtrahere propter sanctitatem iuranēti, & postea conuolare ad religionē.

¶ Secūdo. Qui promittit quemlibet aliū contractū, tenetur stare promissis & adimplere promissionem, vt si promittit emptionem & venditionem vel quid simile: ergo idē erit de illo qui promittit futuras nuptias: cōsequētia patet, nā est quidam contractus.

¶ Tertiō. Quanuis promissio simpliciter nō obliget ex iustitia secundum probabiliorē sententiā mutua tamē promissio & reciproca quæ dicitur stipulatio, ex iustitia obligat secundum omnem opinionem, vt diffinitur. 2. 2. q. 88. art. 1. sed sponsalia de futuro habent rationē stipulationis & mutue promissionis, vt diffinitur dubio. 1. huius articuli, ergo obligat ex iustitia.

¶ Vltimò. Iustitia ex genere suo obligat ad mortale, vt diffinitur. 2. 2. q. 59. art. vlt. sed spōsalia quæ dicunt mutua promissionem pertinent ad iustitiam, cum sint quidā contractus: ergo obligant ad mortale.

In hac difficultate iuris periti locis citatis, habent varias sententias. Gratianus enim cum alijs allegatis dist. & quæstio-

Cap. requisit. de sponsal.

Cap. præterea. 2. eod. titulo.

L. 1. C. de sponsalibus.

Ga. Atho. c. de sponsatas. c. de cōiugali. 27. q. 2. c. præterea. ca. si cut. c. ex literis Syluani. c. commissum de sponsalibus. ca. de illis. 2. de desponsat. im pub.

necitata existimant, quod sponsi non tenentur contrahere matrimonium & quod iudices non possint illos compellere ad contrahendum. Ita tenet glossa allegata lege prima. Panormita. verò & alij oppositum sentiunt. Theologi verò omnes conueniunt in hoc, quod sponsi tenentur ex præcepto contrahere. Aliqui tamen dicunt, quod in foro exteriori non sunt cogendi. Magister verò Sotus in. 4. dist. 27. quæstione. 2. articulo. 1. ad secundum. & articulo. 3. circa finem dicit, quod sponsi tenentur ex præcepto contrahere & quod cogendi sunt regulariter ad contrahendum in foro exteriori, non tamē in aliquo casu particulari. Alij distinguunt, de sponsalibus iuratis & non iuratis & dicunt, quod iurata obligant in conscientia: non verò non iurata.

¶ Prima cōclusio. Certissimum est, quod sponsi in foro conscientie tenentur contrahere, & quantum in se est adimplere fidem, siue sponsalia sint iurata siue non, nisi in casibus in quibus iure permittitur. Hæc conclusio probatur euidenter argumētis factis in oppositum. Et confirmatur omnia. Promissio simplex etiam si non sit mutua, obligat aliquando ad mortale & ex iustitia, si ex eo quod aliquis nō adimplet promissum sequitur aliquod detrimentum in bonis iam habitis, sed si sponsi non velint contrahere, sequitur maximum detrimentum in bonis iam habitis, præcipuè si violatio se teneat ex parte viri: ergo sponsalia obligant in conscientia. Maior est omnium Theologorum, 1. quæstione. 88. articulo. 1. Minor probatur. Nam ex sola violatione fidei sequitur hoc detrimentum præcipuè in foemina, videlicet quod non inueniat sibi æqualem: ex sola enim conuersatione cum sponso & ex eo quod repudiatur, sequitur hoc detrimentum.

¶ Secunda conclusio. Per se loquendo & regulariter iudex ecclesiasticus tenetur compellere sponfos vt adimpleant promissionem & contrahant matrimonium: & si non faciat, contra iustitiam peccat. Probatur primo conclusio. Nam iudex ecclesiasticus est custos iuris & tenetur reddere vnicuique ius suum, sed sponfus habet ius iustitiae ad hoc quod impleatur promissio: ergo iudex tenetur proferre sententiam in fauorem illius. ¶ Secundo. Iudex ecclesiasticus tenetur providere bonum spirituale populo, nam sunt pastores animarum ex officio, sed ad bonum spirituale sponsi pertinet, vt

A adimpleat promissionem: ergo Confirmatur. Nam forum ecclesiasticum etiam externum, per se ordinatur ad bonum spirituale, nam in hoc distinguitur forum ecclesiasticum à civili. sed maximè pertinet ad bonum spirituale proximi, vt adimpleat promissionem: ergo iudex ecclesiasticus debet cogere illū.

¶ Vltimò probatur ostendendo, quod ratio in oppositum nulla sit. Nam huiusmodi matrimonia sunt simpliciter voluntaria & libera, illud enim est simpliciter voluntarium & liberum, quod est voluntarium in sua causa, sed huiusmodi matrimonia sunt huiusmodi, nam sunt voluntaria in contractu sponsaliorum; voluntarie enim & liberè promittit futuras nuptias: ergo talia matrimonia sunt simpliciter voluntaria. Hæc cōclusio intelligitur, siue sponsalia fuerint iurata, siue nō.

¶ Tertia conclusio. Per accidens tamen extra regulam & ordinem iuris poterit aliquando iudex ecclesiasticus permittere sponfos ne contrahant, siue sponsalia fuerint iurata siue non, scilicet, quando inde sequuntur maxima inconuenientia, vt si timetur mors vxoris, vel quod vxor discedat de domo vel iurgia perpetua inter virum & foeminam. Diximus in conclusione, per accidens, quoniā semper supponitur malitia ex parte vnius sponsi qui non vult seruare fidem; hæc autem malitia debet esse nota iudici secundum allegata & probata. Conclusio sic explicata probatur primo. Nā est expresse definita ab Alexan. III. in capit. ex literis Syluani. de sponsalibus, vbi sic ait, iudex ecclesiasticus debet compellere sponsum ad contrahendum, nisi necessitas vrgens extiterit. In qua decisione ponitur regula generalis posita in secunda conclusione & ponitur exceptio posita in hac tertia conclusione: ergo.

¶ Secundo probatur. Nam iudex ecclesiasticus debet compellere sponfos ad contrahendum quando expedierit fini matrimonij, sed in tali casu nō expedit: ergo. Maior probatur, nam ex fine desumenda est ratio & necessitas mediorum. Minor probatur, nam vnus finis matrimonij est mutuum obsequium inter viram & foeminam, sed iste finis in hoc casu omnino perturbatur: ergo. Item, alius finis matrimonij est procreatio filiorum, iste autem finis non mediocriter perturbatur, quia compellitur ad contrahendum: ergo in tali casu non sunt compellendi.

¶ Vltimò. Iudex ecclesiasticus per talem senten-

sententiam in tali casu maximè prouidet iuri partis innocentis: ergo talis sententia est iusta. Consequentia patet, antecedens probatur. Nam in tali casu petit matrimonium, quod est detrimentum illius & quod affert illi maxima incommoda: ergo iudex non concedendo matrimonium fauet iuri partis innocentis. Est optimum simile, si quis coram iudice petat gladium depositum ad occidendum seipsum vel alium, si iudex proferat sententiam, quod non conferatur ei gladius, optimè facit & fauet iuri partis petentis: ergo idem erit in nostro casu. Itaque in tali casu iudex non solum minus malum permittit ad euitandum maius malum, quod erat licitum: verum fauet actori & petenti, quoniam non habet ius in tali casu: nam petit in detrimentum sui.

¶ Vltima conclusio. In tali casu iudex in vtroque foro tenetur compellere sponsum qui non vult seruare fidem ad refarcienda damna data ex sola violatione fidei. v.g. mulier ex eo quod violatur ei fides, non inuenit postea virum sui æqualem; in tali casu sponfus debet refarcire hoc detrimentum & augere dotem, si fuerit necessarium, & ad hoc debet compellere confessarius in iudicio poenitentiae, debet etiam compellere iudex ecclesiasticus, etsi non faciet peccatum contra iustitiam; & ipsi tenetur restituere damna. Probatur conclusio primo ex cap. vltimo de iniurijs & damno dato, Si tua culpa, &c. (loquitur autem de culpa contra iustitiam.) Sed in hoc casu culpa sponfi datum est hoc damnū cōtra iustitiam, nam foemina si repudiata non tam facilè inueniet alterum virum cui nubat, nisi augeat dotem, & alia eiusmodi damna incurrit. ¶ Secundo. Violatio iustitiae commutatiuae obligat ad restitutionem, vt patet ex. 2. 2. quæst. 62. Sed in hoc casu sponfus violat iustitiam commutatiuam: ergo tenetur restituere.

¶ Ex his cōclusionibus soluuntur argumenta pro vtraque parte præter vltimum factū primo loco ex lege Cæsarea. Ad quā respondetur, quod illa lex est abrogata per Pontifices, quoniam iniusta est. De interpretatione verò illius cap. commissum, dicemus infra cum loquemur de dissolutione sponsaliorum.

¶ Quarta difficultas est, an sponsalia ficta & malo dolo facta & sine animo promittendi, obligent in conscientia ad matrimonium contrahendum. Videtur quod non. Primo arguitur. In contractibus volū-

A tarijs obligatio contrahitur per voluntatem & deliberationem secundum Philosophos & Theologos, sed in tali casu non habet voluntatē promittendi nec obligandi seipsum: ita enim supponimus: ergo non tenetur adimplere fidem.

¶ Secundo arguitur. Sponsalia ficta non sunt vera sponsalia: ergo nō obligant ex iustitia. Antecedens probatur, nam sunt ficta & simulata, ergo non sunt vera sponsalia: ergo non obligant ex iustitia. Patet consequentia, nā obligatio ex iustitia, est propria passio sponsaliorum.

B ¶ Tertiò. Si quis postquam promittit fictè nuptias, promittat verè & ex animo alteri, tunc sic. Iste talis non tenetur ex iustitia adimplere primam promissionem, nam secunda sponsalia sunt vera & obligant ex iustitia: ergo ficta non obligant. ¶ Confirmatur argumentum. Si quis contraxit fictè cum vna, & contrahat verè & ex animo cum alia, tenetur stare secundo matrimonio & non primo: ergo si fictè promittit vni, & verè alteri, tenetur stare secundæ promissioni & non adimplere primam. Patet consequentia ex paritate rationis.

C IN oppositum est. Nam iudices in vtroque foro compellent simulatorem ad contrahendum, etiam si dicat quod promittit fictè: ergo talis promissio obligat. Si quis dicat, quod obligant illum propter fraudem in pœnam peccati, lex autem pœnalis & sententia fundata in lege pœnali non obligant ante iudicis condemnationem, & sic non erat talis obligatio ante iudicis condemnationem, Contra. Nam in alijs sacramentis permittit ecclesia maiores fraudes & simulationes, vt in sacramento poenitentiae & receptione Eucharistiae; item nam acerbissima pœna videtur, ac subinde iniqua, quod quis vniatur vinculo perpetuo matrimonij propter fraudem, nisi ipse alias teneretur: ergo.

¶ Prima conclusio. Qui simulat se promittere non tenetur adimplere promissionem, & contrahere ratione promissionis. Hanc conclusionem probant argumenta facta in principio, nam illa promissio nulla est, & sponsalia ficta non habent veram rationem sponsaliorum: ergo.

¶ Secunda conclusio. Talis simulator tenetur contrahere ratione scandali & iniuriæ factæ alteri parti. Cōclusio est omnium Theologorum in sponsalibus & matrimonijs; in alijs verò contractibus aliqui tenentur.

Cap. vlti.
de iniur. &
damno dato.

Cap. ex literis
Syluani,
de sponsalibus.

oppositum, quanuis illa sententia non sit adeo probabilis. Probatur conclusio. Primo. Nam vera promissio ideò obligat, quoniam aliàs altera pars deciperetur, sed idem inconueniens omnino sequitur in promissionibus fictis: ergo tales promissiones obligant. Minor patet, nam si quis ore promissit futuras nuptias & non adimpleat promissionem, quia fictè promissit, maximè decipitur altera pars. Secundò, nam ex opposito sequuntur multa inconuenientia, multi enim dicerent, se verè non promississe, sed fictè, vt liberarentur à matrimonijs contrahendis.

¶ Ex dictis sequitur, quòd sicut sponsalia de futuro ficta non habent veram rationem sponsaliorum, nequè obligant ratione promissionis, sed ratione iniuriæ, ita etiam matrimoniù fictè contractum non est verum matrimonij, nequè obligat ratione matrimonij, sed ratione iniuriæ illatæ, taliter tenetur facere verum matrimonium.

¶ Aduertendum tamen est, præcipuè vt soluiamus tertium argumētum factum cum sua confirmatione, quòd est maxima differentia inter sponsalia & matrimoniù quantum ad hoc quod si aliquis post simulata sponsalia contrahat sponsalia cum altera verè & ex animo, standum est fictæ promissioni & non illi promissioni, quæ vera est & ex animo: at verò si quis post fictum matrimoniù contrahat secundum matrimoniù verè & ex animo cum altera, standum est secundo matrimonio, quanuis peccet mortaliter contra iustitiam contrahendo cum secunda. Probatur hoc. Nam promissio mutua semper debet seruari, quando commodè potest, sed ille qui promissit futuras nuptias fictè, & postea verè & ex animo, potest seruare primam promissionem: qui autem contraxit fictè cum vna, & postea verè & ex animo cum altera, non potest seruare primum contractum, ergo. Maior constat, minor probatur, ex differentia quæ est inter sponsalia & matrimoniù. Nam sponsalia multis de causis dirimi possunt, imò secunda promissio quæ facta est ex animo, nulla est, nam non potuit facere talem promissionem stante priori promissione ficta & cum iniuria tertie personæ; sicut non potest fieri promissio Deo cum iniuria tertie personæ; matrimoniù verò est indissolubile, & ita quanuis peccet contra iustitiam contrahendo secundum matrimonium, validum tamen est. ¶ Item est alia differentia, quoniam matrimoniù est tradi-

tio, sponsalia verò habent rationem promissionis tantum; possunt verò tradere rem, & traditio tenet: quanuis sit iniusta: promissio autem non est valida, si iniusta est. Est simile in voto. Nam votum simplex religionis si sit cum iniuria tertie personæ, nullum est. Si verò faciat professionem in aliqua religione etiam cum iniuria tertie personæ, valida est talis traditio. Ex dictis respondetur ad argumenta facta.

EST vltimum dubium in hoc articulo, an sponsi per illam mutuam promissionem adquirant aliquod ius iustitiæ ad corpus alterius sponsi, taliter quòd sit speciale peccatum accedere ad aliam personam: & videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur. Sponsalia de futuro nihil aliud sunt, quam mutua promissio futurarum nuptiarum, vt constat ex diffinitione iam posita, sed ex promissione non adquiritur aliquod ius ad rem promissam, vt manifestè constat, ergo ex sponsalibus de futuro non adquiritur aliquod ius sponsi, taliter quòd sit speciale peccatum accedere ad aliam personam.

¶ Secundo arguitur. Ex sponsalibus de futuro solum oritur obligatio ad contrahendum matrimoniù de præsentis, taliter quòd esset peccatum mortale cum alio contrahere, & hoc est quod promittitur, & non fit promissio de non accedendo ad aliquem alium, ergo ex sponsalibus de futuro non adquiritur ius ad corpus alterius sponsi, taliter quòd sit speciale peccatum accedere ad alteram personam.

¶ Tertio arguitur. Nam (vt dicunt Theologi) sponsalia de futuro se habent ad matrimonium, sicut votum simplex religionis ad votum solenne religionis, sed per votum simplex religionis religio non adquirat aliquod ius ad illum qui promissit, neque est speciale peccatum accedere ad mulierem vsque dum faciat votum solenne, ergo neque ex sponsalibus adquiritur aliquod ius ad corpus alterius sponsi, taliter quòd sit speciale peccatum, &c. ¶ Confirmatur argumentum. Ille qui habet votum simplex religionis, non obligatur ad omnia, quæ sunt in religione quoadusque faciat professionem, vt est per se notum: ergo qui promissit futuras nuptias, antequam contrahat non obligatur ad leges matrimonij, ac subinde non erit ius ad corpus, taliter quòd sit speciale peccatum accedere ad aliam personam.

¶ Quarto

¶ Quarto arguitur. Nam in præcedentibus dictum est, quòd si quis post sponsalia de futuro cum vna, contrahat de præsentis cum alia, matrimonium est validum & sponsalia dissoluta sunt: nihilominus tamen obligatio ex iustitia ex parte illius, qui non stetit sponsalibus manet, & ita mortua vxore teneretur contrahere cum prima sponsa. Tunc est argumentum. Sequitur ex opposita sententia, quòd iste talis si accederet ad alienam non solum peccaret contra vxorem, quam modo habet, sed etiam contra priorem sponsam. Consequens autem videtur durissimum, ergo & illud, ex quo sequitur. Sequela verò probatur. Nam prior sponsa habet ius iustitiæ ad corpus illius, etiam si rescissa sint sponsalia.

¶ In oppositum est primò. Nam (vt iam diffinitum est) promissio quæ est in contractu sponsaliorum, est promissio obligans ex iustitia, & ita eius obligatio ortum habet ex contractu iustitiæ, ergo sponsus habet aliquod ius iustitiæ ad corpus sponsi, taliter quòd erit speciale peccatum accedere ad alium.

¶ Secundo. Ex vi huius contractus sponsus tenetur facere proprium corpus, corpus alterius, & non tradere alteri, nisi proprio sponso: ergo si alteri tradat, peccat speciale peccatum, & ille qui accipit corpus illius, peccat similiter speciale peccatum.

¶ Confirmatur argumentum. Nam (vt supra dictum est) si quis post sponsalia de futuro contrahat cum alia de præsentis & tradat corpus alteri, peccat peccatum contra iustitiam: ergo similiter si accedat ad alteram sine contractu matrimonij peccat peccatum contra iustitiam.

¶ Tertio. Secundum Theologos & Summistas, sponsi etiam de futuro licite possunt osculari se, mutuo amplecti & tangere se tactibus qui de se non sint impudici & frui voluptate quæ oritur ex eis, quoniam sponsalia sunt initium matrimonij, & ita cõcedunt facultatem fruendi voluptate præambula voluptati matrimoniali. De quo videte Caietan. in. 2. 2. quæst. 154. art. 4. & Nauarrum in Manuali cap. 16. num. 12. ergo per sponsalia adquirat sponsus aliquod ius ad corpus alterius, ita vt sit speciale peccatum ad aliam accedere.

¶ Vltimò. Nam per sponsalia quanuis sponsus non habeat ius in re ad corpus suæ sponsæ, nam hoc ius traditur per matrimonium: habet tamen ius ad corpus: ergo quæ-

unque violatio corporis est speciale peccatum contra ius hoc, siquidem violatur res ad quam habet ius.

IN hac difficultate propter argumenta posita pro vtraque parte sunt duæ oppositæ sententiæ inter Doctores. Prima sententia est, quæ asserit, quòd sponsus per sponsalia de futuro non acquirit iustitiæ ius supra corpus sponsæ, taliter quòd sit speciale peccatum & specialis circumstantia accedere ad alium, & quanuis aliquo modo aggrauet, non tamen est necessarium explicari istam circumstantiam in confessione, quoniam aliqui existimant, quòd circumstantiæ aggrauantes non sunt explicandæ in confessione. Hanc sententiam tenet Couar. super quartum Decretalium cap. 1. num. 14. & consequenter dicit, quòd ille qui accedit ad sponsam alterius de futuro, non tenetur illud explicare in confessione: quod sequuntur aliqui alij autores.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet quòd sponsus per sponsalia de futuro acquirit ius aliquod ad corpus sponsæ, taliter quòd accedere ad alium virum est speciale peccatum explicandum in confessione, & similiter qui accedit ad sponsam alterius, tenetur illud explicare in confessione: nam irrogat iniuriam proprio sponso, & illud peccatum est alterius speciei, & non solum est fornicatio contra castitatem & temperantiam, verum etiam contra iustitiam in ordine ad sponsum, & sic illud peccatum reductiuè pertinet ad speciem adulterij, sicut contractus ipse sponsaliorum reducitur ad matrimonium. Item quoniam si esset solum circumstantia aggrauans notabiliter, necessariò esset explicanda in confessione, nam circumstantiæ notabiliter aggrauantes explicandæ sunt in confessione, vt est certa sententia omnium Thomistarum in materia de confessione.

In huius expositionem sit conclusio. Prima sententia est probabilis, secunda verò est longè probabilior. Hæc conclusio duas habet partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco quæ habent probabilitatem & auctoritate Doctorum qui illam tenent: & secundum istam sententiam dicendum est, quòd illud peccatum accedendi ad alteram personam, non est adulterium, nam adulterium est accessus ad alienum thorum, & est contra fidem matrimonij, vt diffinit D. Tho. in. 2. 2. quæst. 154. art. 8. Item dicendum est, quòd cum sponsus non habeat

ius in re ad corpus sponsæ, sed solum fit illi promissum, non fit illi aliqua iniuria per hoc quod sponsa accedat ad alteram personam. Et hoc explicari potest exemplis adductis in argumentis positus primo loco; & etiam explicatur. Nam ex eo quod aliquis habeat ius ad aliquam rem, non inde sequitur, quod si quis utatur illa re sine sua voluntate faciat illi iniuriam. ¶ Secunda pars conclusionis probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt longè probabiliora, & auctoritate Doctorum qui illam tenent. Itaque; secundum istam sententiam accessus ad sponsam alterius, non solum est circumstantia aggrauans notabiliter, sed est peccatum alterius speciei à fornicatione, & reducitur ad adulterium: verum est, quod habet rationem imperfectam adulterij, sicut embriò habet imperfectam rationem hominis: nam istud ius quod habet sponsus ad sponsam non est perfectum, sed imperfectum & veluti præuium ad ius perfectum, quod habetur per matrimonium, sicut sponsalia ipsa præuia sunt ad matrimonium.

Quibus positus respondendum est ad argumenta facta primo loco, quoniam nos debemus persistere in secunda sententia quæ est multò probabilior. ¶ Ad primū argumentum respondetur, quod sponsalia de futuro habent rationem mutua promissionis & stipulationis, ut iam supra dictum est, & quanuis ex promissione simplici non oriatur aliquod ius iustitiæ ad rem promissam, tamen ex mutua promissione oritur ius iustitiæ ad ipsam rem, quanuis non oriatur ius iustitiæ in re: & ita diximus in explanatione conclusionis, quod erat ius iustitiæ imperfectum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod ex sponsalibus de futuro oritur obligatio ad contrahendum, & ex consequenti sponsus acquirit ius iustitiæ ad corpus alterius, taliter quod si alius tradat corpus suum alteri, faciat illi iniuriam contra iustitiam: & sicut cum aliquis habeat ius iustitiæ ad aliquam rem, etiam si non habeat ius in re, fit illi iniuria si alius utatur re illa usu sibi nociuo, ita in proposito fit iniuria sponsæ, si alius utatur corpore sponsæ.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod est maxima differentia inter votum simplex religionis & sponsalia de futuro, quanuis habeant aliquam similitudinem. Habent quidem similitudinē in hoc, quod sicut votum simplex religionis habet ratio-

nem promissionis, votum verò solenne habet adiunctam traditionem: ita etiam sponsalia habent rationem promissionis, matrimonium verò rationem traditionis. Differentia verò in hoc consistit, quod per votum simplex religionis quod fit soli Deo ipsa religio nullum ius iustitiæ acquirit, neque ille qui promissit tenetur seruare ea quæ sunt in religione vsque dum faciat professionem: cæterum per mutuam promissionem quæ fit in sponsalibus quilibet sponsus acquirit ius iustitiæ ad corpus alterius, & ita si suum corpus tradat alteri, etiā quantum ad usum, est speciale peccatum contra hoc ius iustitiæ quod oritur ex ipsis sponsalibus. Vnde ad argumentum concessio antecedenti, negatur consequentia propter rationem differentia assignatam. Et ad confirmationem facile est respondere ex dictis in solutione ad argumentum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur. Primò, quod in dicto casu non manent sponsalia de futuro, nam (ut infra dicitur in ultimo articulo huius quæstionis) sponsalia de futuro dissoluuntur per matrimonium de præsentis, & ita cum non maneant sponsalia, non manet obligatio sponsaliorum: neque isti habent rationem sponsi & sponsæ: & ita si post contractum matrimonium alter accedat ad aliam personam, fit quidem iniuria marito cum quo contraxit de præsentis, non tamen priori sponso, cum iam non habeat rationem sponsi: & quanuis ille qui non seruauit fidem sponsaliorum, teneatur ex iustitia semper quod non fuerit impeditus seruare fidem: non tamen tenetur ratione sponsaliorum quæ iam rescissa sunt, sed ratione iniuriæ illatæ. ¶ Secundò respondetur, quod iste talis non solum peccaret contra iustitiā mariti cum quo contraxit de præsentis, verum etiam contra iustitiam prioris sponsi, quoniam habet ius iustitiæ semper ad illud corpus. Cæterum hæc solutio videtur nimis rigida, vnde prior solutio est melior & habet maius fundamentum in ratione ipsa sponsaliorum de futuro.

¶ Ultima difficultas est de promissione conditionata, an promissio facta cum conditione, si Papa dispensauerit, habeat veram rationem sponsaliorum, & obliget ex iustitia, verbi gratia, sunt duo consanguinei intra quartum gradum, & contrahunt ad hunc modum, Si Papa dispensauerit, ego promitto futuras nuptias: dubium est, an talis promissio habeat veram rationem sponsalio-

saliorum & obliget ex iustitia in conscientia. De hac tamen difficultate commodius dicitur infra quæst. 47. art. 5.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum tempus septennij sit legitime assignatum sponsalibus contrahendis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod tempus septennij non sit competenter assignatum sponsalibus contrahendis. Contra tractus enim qui per alios fieri potest, non requirit discretionem in illis ad quos pertinet, sed sponsalia fieri possunt per parentes vtroque illorum ignorante, quorum sunt sponsalia: ergo ita possunt fieri ante septennium sicut post.

¶ 2. Præterea. Sicut ad contractus sponsalium requiritur aliquis rationis usus, ita ad consentiendum in peccatum mortale, sed (sicut Gregor. narrat in. 4. Dialo.) quidam puer propter blasphemiam peccatum extinctus est: ergo ante septennium possunt contrahi sponsalia.

¶ 3. Præterea. Sponsalia ad matrimonium ordinantur, sed in matrimonio non assignatur vnum tempus puellæ & puero: ergo in sponsalibus septennium vtrique assignari non debet.

¶ 4. Præterea. Ex tunc aliqui possunt sponsalia contrahere, ex quo eis possunt futura nuptia placere, sed signa talis placentia frequenter apparent in pueris ante septennium: ergo ante illud tempus possunt contrahi sponsalia.

¶ 5. Præterea. Si aliqui ante septimum annum contrahant sponsalia, & postea post septennium ante tempus pubertatis contrahunt per verba de præsentis, reputantur inter eos esse sponsalia: sed hoc non est ex secundo contractu, quia tunc non intendunt sponsalia, sed matrimonium contrahere, ergo ex primo: & sic ante septennium possunt sponsalia contrahi.

¶ 6. Præterea. In his quæ communiter fiunt à pluribus, quod deest vni suppletur ab altero, sicut patet in trahentibus nauem: sed contractus sponsalium est quædam actio communis inter contrahentes: ergo si vnus sit pubes potest contrahere cum puella quæ non habet septem annos, sponsalia, quia quo vnus deficit de tempore, alteri superabundat.

¶ 7. Præterea. Si aliqui iuxta ætatem pubertatis, quanuis ante eam contrahunt per verba de præsentis, reputantur inter eos matrimonium: ergo pariter si ante septennium, dum modo sint

propinqui contrahant per verba de futuro, reputantur inter eos esse sponsalia.

RESPONDEO dicendum, quod septennium est tempus determinatum sponsalibus à iure contrahendis satis rationabiliter. Quia cum sponsalia sint quædam promissiones futurorum, ut dictum est, oportet quod illorum sint qui aliquo modo promittere possint, quod non est, nisi illorum qui habent aliquam prudentiam de futuris, quæ vsu rationis requirit: respectu cuius triplex gradus notatur secundum Philosophum in. 1. animalium.

Primus est, cum quis neque ipse intelligit per se, neque ab alio capere potest. Secundus est status quo homo ab alijs capere potest, sed ipse per se non sufficit ad intelligendum. Tertius est, cum homo & ab alio iam capere potest, & per seipsum considerare: & quia ratio paulatim in homine conualescit secundum quod quietantur motus & fluxibilitates humorum sensualitatis, idem primum statum hominis obtinet homo ante primum septennium, & propter hoc illo tempore nulli contractui aptus est, & ita nec sponsalibus: sed ad secundum statum incipit peruenire in fine primi septennij: vnde etiam tunc temporis pueri ad scholas ponuntur. Sed ad tertium statum incipit homo peruenire in fine secundi septennij, quantum ad ea quæ ad personam ipsius pertinent, in quo ratio naturalis eius conualescit: sed quantum ad ea quæ extra ipsum sunt in fine tertij septennij: & idem ante primum septennium nulli contractui homo aptus est. Sed in fine primi septennij incipit esse aptus ad aliqua promittendum in futurum, præcipue de his ad quæ ratio naturalis inclinatur magis, non autem ad obligandum se perpetuo vinculo, quia ad hoc non firmam voluntatem habet: & idem tali tempore possunt contrahere sponsalia. Sed in fine secundi septennij iam potest obligare se de his quæ ad personam ipsius pertinent, vel ad religionem vel ad coniugium: sed post tertium septennium etiam potest de alijs se obligare, & secundum leges constituitur ei potestas de rebus suis disponendi post

22. annum.

AD primum ergo dicendum, quod si ante annos pubertatis fiant contractus sponsalium per alium, ambo vel alter reclamare possunt: vnde nihil tunc actum est, aded quod nec aliqua affinitas contrahitur ex hoc, & idem sponsalia quæ inter aliquos per personas alias contrahuntur, robur habent, in quantum illi inter quos contrahuntur ad ætatem debitam venientes non reclamant: ex quo intelliguntur consentire de his quæ per alios facta sunt.

AD secundum dicendum, quod quidam dicunt, quod ille puer de quo Gregor. narrat, non fuit damnatus nec mortaliter peccauit, sed visio illa fuit

Vbi supra
cunt, quod ille puer de quo Gregor. narrat, non fuit argum. 2.

monium, quanuis habeant ad peccandum, illi irrogant grauem iniuriam sacramento matrimonij quod annullant: ergo peccant mortaliter. Hæc autem ratio non cõuincit. Nam possunt habere vsum rationis ante illam ætatem determinatam à iure, ita vt sit validum matrimonium: item nam si nullũ est sacramentum, nulla irrogatur iniuria, cũ sit contractus quidam, & non ita habeat determinatam materiam & formam (vt supra diximus) Ratio igitur est potissima, pro hac conclusione. Nam est præceptum Nicolai, vt supra diximus: ergo obligat ad mortale ex genere suo. Item quoniam sequuntur maxima inconuenientia ex talibus matrimonijs, vt docet Hostiensis loco citato. ¶ Unde ad argumentum pro prima sententia respondetur, quod quanuis non fiat iniuria tertiæ personæ, neque sit irreuerentia respectu sacramenti matrimonij, quod ibi nullũ est, quando tantum sunt sponsalia de futuro: nihilominus tamen est peccatum mortale propter præceptum positum à Nicolao, & propter graua inconuenientia quæ sequuntur.

Vltima difficultas est, an possint pariter contrahere sponsalia pro filijs, & an ipsi filij postea quando sunt maiores possint reclamare & non consentire? Ratio dubitandi est à parte affirmatiua. Nam parentes possunt disponere de bonis filiorum in vtilitatem eorum, quoniam sunt aliquid patris: ergo possunt contrahere sponsalia pro filijs taliter quod ipsi postea nõ possint reclamare.

¶ Prima conclusio. Stante aliqua causa legitima, v. g. pro bono pacis, licitè possunt parentes contrahere sponsalia pro filijs, si filij sint paruuli. Hanc sententiam tenet Magister Sotus dist. 27. quæst. 2. art. 2. ad primum. & illam colligit apertè ex cap. dubium non est. de desponsatione impub. & ipsi parentes quantum in ipsis est, tenentur stare promissis.

¶ Secunda conclusio. Illa tamen sponsalia semper dependent ex consensu paruulo in maiori ætate: itaque possunt reclamare & non consentire. Aduertendum tamen est, quod si positiuè consentiunt, vel etiã virtualiter & interpretatiuè, quia sciunt & tacent (quod est virtualiter consentire) valida sunt sponsalia. Et hæc conclusio est expressa D. Tho. ad primum. & habetur in cap. 1. de despon. impub. & cap. unico. eodẽ tit. in. 6. Quando autem in cap. dubium. in

Cap. dubium non est. de despon. im pub.

Cap. 1. de despon. im pub. c. vni. co. eod. tit. in. 6.

A fine dicitur, quod filius adultæ ætatis debet implere quod pater promissit, illa particula, debet, secundum glossam ibidem, dicit debitum honestatis: nam honestũ est quod filius impleat promissionem sui patris, non tamen dicit debitum necessitatis.

¶ Et ad rationem dubitandi in principio respondetur, quod est maxima differentia. Nam respectu bonorum temporalium filius dependet à patre in illa ætate, cæterum in contrahendo matrimonio non ita dependet à patre, quoniam est suppositum distinctum habens distinctam voluntatẽ à patre.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum sponsalia dirimi possint altero religionẽ intrante.

DTERTIVM sic proceditur. Videtur quod sponsalia dirimi non possint altero religionem intrante. Quia de pecunia quam alteri promitto, non possum alteri licitè obligationem facere: sed ille qui sponsalia contrahit, corpus suum promittit mulieri: ergo nõ potest se offerre Deo vltius in religionem.

¶ 2 Item videtur quod non debeat dirimi, quando alter coniugum ad longinquam regionem se transfert, quia in dubijs semper tutior pars est eligenda: sed tutius esset, quod eum expectaret: ergo tenetur eum expectare.

¶ 3 Item videtur quod nec dirimantur per ægritudinem quam aliquis incurrit post contracta sponsalia, quia pro pœna nullus debet puniri sed vir qui infirmitatem incurrit, punitur in eo quod ei ius aufertur, quod in illa habebat quæ sibi fuerat desponsata: ergo propter corporalem infirmitatem non debent sponsalia dirimi.

¶ 4 Item videtur quod nec propter affinitatem interuenientem, vt potè si sponsus consanguineam sponsæ fornicario concubitu cognoscat, quia secundum hoc sponsa puniretur pro peccato spõsi, quod non est conueniens.

¶ 5 Item videtur quod non possint se inuicem absoluerre, quia hoc est maxima leuitatis, vt primò contrahant & postmodum se absoluant, sed talia non debent ab ecclesia sustineri, ergo.

¶ 6 Item videtur quod nec propter alterius fornicationẽ, quia adhuc per spõsalia vnus nõ accipit potestatem in corpus alterius: & sic videtur quod in nullo contra inuicem peccent, si interrim fornicantur: & sic sponsalia dirimi non debent per hoc.

¶ 7 Item videtur quod nec per contractum

CHM

cũ aliqua per verba de præsentis, quia venditio secunda non derogat venditioni prima: ergo nec secundus contractus potest derogare primo. ¶ Item videtur quod nec per defectum ætatis possint dirimi, quia quod non est, non potest dissolui, sed ante ætatem determinatam nulla fuerunt sponsalia: ergo dirimi non possunt.

RESPONDEO dicendum, quod in omnibus prædictis casibus sponsalia contracta dirimuntur, sed diuersi modo: quia in duobus, scilicet, cum quis ad religionẽ confugit, & cum alter coniugum cum altero per verba de præsentis contrahit, ipso iure sponsalia dirimuntur: sed in alijs casibus dirimi debent secundum iudicium ecclesiæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod talis promissio soluitur per mortem spiritualem, cum sit spiritualis tantum, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod dubium determinatur ex hoc quod alter non cõparet tempore statuto ad matrimonium consiciendum. Unde si ex parte eius non defuit, quin matrimonium compleret: potest licitè alteri nubere sine peccato aliquo. Si autè per eam stetit, quod matrimonium non est completum, debet agere penitentia de peccato fractæ promissionis aut iuramenti, si iuramentum interuenit, & contrahere cum alia (si vult) iudicio ecclesiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quod si ante contractum matrimonium aliqua grauem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos sunt contracta sponsalia, quæ ipsum debilitet nimis aut eum deformet, vt abscissio nasi, vel orbitas oculorum, aut aliquid huiusmodi: aut quæ sunt contra bonum prolis, vt pote lepra, quæ solet prolem inficere, possunt sponsalia dirimere, ne sibi inuicem displiceant, cũ matrimonium sic contractum malum exitum sortiat: nec pro pœna punitur aliquis, sed ex pœna damnum reportat: quod non est inconueniens.

¶ Ad quartum dicendum, quod si spõsus cognouit consanguineam sponsæ vel e contra, tunc dirimi debent sponsalia, & ad hoc probandũ sola fama sufficit propter scandalũ vitandũ: causæ enim quæ in futurum expectant effectus suos, impediuntur à suis effectibus, nõ solum ex eo quod est, sed ex eo quod futurum est. Unde sicut affinitas (si esset tempore contractus sponsalium) impediuisset contractũ illud, ita si interueniat ante matrimonium, quod est effectus quidam sponsalium, prior contractus ab effectu suo impeditur: nec in hoc aliquid detrahatur alteri, imò ei confertur, quia absoluitur ab eo qui per fornicationem se Deo odiosum reddit.

¶ Ad quintum dicendum, quod quidam non recipiunt istum casum, sed contra eos est Decret. quæ expressè dicit: Ad instar, inquit, eorum qui societatem fidei contrahunt, & postea eandem remittunt, potest in patientia tolerari, si mutuo se absol-

Cap. præte rea. de spõ sal. & matrimon.

Auant, qui sponsalia contraxerunt. Sed ad hoc dicunt, quod ecclesia magis hoc sustinet, ne peius eueniat, quã hoc sit de iure, sed hoc non videtur exemplò conuenire quod Decret. adducit. Et idèò dicendum, quod non semper est leuitatis retrahere quæ prius firmata sunt, quia incertæ sunt prudentiæ nostræ: vt dicitur in lib. Sapient. cap. 9.

¶ Ad sextum dicendum, quod quanuis nõ dederint sibi mutuo potestatem corporis sponsalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur sibi inuicem suspecti de non seruanda fide in futurum: & idèò potest sibi præcauere vnus contra alium sponsalia dirimendo.

¶ Ad septimum dicendum, quod ratio illa tenet, ret si esset vnus rationis vterq; contractus: sed secundus contractus matrimonij est fortior primo, & idèò soluit ipsum.

¶ Ad octauum dicendum, quod quanuis non fuerint vera sponsalia, tamen fuit ibi quidam modus sponsalium: & idèò nõ videatur approbare, ad annos legitimos veniens debet petere solutionẽ sponsalium in iudicio ecclesiæ faciendã propter bonũ exemplum.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est. Sponsalia de futuro nõ solum dirimuntur per ingressum religionis, sed alijs multis de causis. Et aduertendum est in doctrina D. Tho. quod sponsalia de futuro in duobus casibus dirimuntur ipso iure. Primus est, quãdo aliquis ingreditur religionem. Secundus verò quando contrahit matrimonium de præsentis. In his enim duobus casibus sponsalia de futuro ipso iure dirimuntur: in alijs verò casibus debent dirimi per autoritatem ecclesiæ.

¶ Circa istum articulum est prima difficultas. Vtrum sponsalia de futuro ex natura sua sint dissolubilia quantum ad vinculum. Videtur quod non. ¶ Primò arguitur. Sponsalia de futuro & matrimonium sunt eiusdem speciei, sed propria passio matrimonij est indissolubilitas ex natura rei, vt infra dicemus: ergo etiam est propria passio sponsaliorum de futuro. Consequentia est euides.

D Nam ea quæ sunt eiusdem speciei habent eandem propriam passionem. Maior probatur. Tum quoniam vterque contractus versatur circa idem obiectum, scilicet, circa corpora ipsa, tum etiam quoniam votum simplex & solenne sunt eiusdem speciei, quantum votum solenne sit traditio, votum verò simplex, promissio: ergo idem erit de matrimonio quod est traditio, & de sponsalibus quæ habet rationẽ promissionis: tum deniq; quoniam contractus sponsaliorum pertinet ad virtutẽ iustitiæ cõmutatiuæ, sicut contractus matrimonij: ergo sunt eiusdem speciei.

H

¶ Secun-

Secundò arguitur. Qui promittit sponsalia de futuro, obligatur ad leges matrimonij, sed vna lex matrimonij, est q̄ sit indissolubile: ergo sponsalia habent indissolubilitate: Maior probatur. Nā qui obligatur ad aliquid tenetur legibus illius rei, sed qui promittit sponsalia de futuro, obligatur ad matrimonij, ergo tenetur legibus matrimonij.

Tertio arguitur. Sponsalia de futuro, sequatur copula carnalis, inducunt obligationem matrimonij saltem præsumpti, vt diffinitur in c. veniens. 2. & c. is qui fidem dederit. & c. fin. de spōsal. & c. de illis. & c. per tuas. de conditionibus appositis, imo inducunt obligationem veri matrimonij etiam in foro conscientie, si sponsi accedunt ad affectu maritali, vt est communis sententia Theologorū. 4. dist. 28. ergo saltem ista sponsalia sunt indissolubilia ex natura sua.

In huius expositione fit conclusio certa: Spōsalia de futuro sunt dissolubilia ex natura sua. Hæc conclusio est communis sententia Theologorū & Iurisperorū. Et probatur primò. Nā solū contractus matrimonij est indissolubilis ex natura sua, sed spōsalia de futuro differunt à contractu matrimonij, ergo spōsalia de futuro sunt dissolubilia. Maior patet. Quoniā contractus matrimonij ordinatur ad procreationē prolis, vt infra dicem⁹, & inde habet indissolubilitatē. Minor verò probatur. Nā spōsalia de futuro & matrimonij differunt, sicut promissio & traditio, & sicut votū simplex est promissio, solēne verò habet adiūctā traditionē: ita differunt spōsalia & matrimonium.

Secundò probatur. Matrimonij est indissolubile ex natura sua quoniam aliās irrogaretur maxima iniuria proli, nā contract⁹ matrimonij in hoc differt ab alijs contractibus, q̄ alij contractus ordinantur ad bonū contrahentiū, & ideo per voluntatē ipsorū dissolui possunt, contractus verò matrimonij ordinatur ad bonū speciei, & ad bonā educationē prolis, & ideo est indissolubile ex natura sua, sed in promissione futurarū nuptiarum non debet esse generatio prolis, vt patet, nā solū matrimonij ordinatur ad generationē prolis, ergo spōsalia dissolubilia sunt ex natura sua.

Vltimò probatur. Spōsalia nihil aliud sunt, quā quædam dispositiones ad futurū matrimonij, & præparationes vt sponsus possit cognoscere conditionē sponsæ, & contra: ergo spōsalia ex natura sua sunt dissolubilia: non enim attingunt perfectā rationem matrimonij, in quo est vera traditio & vinculū perpetuū. Est ali-

quale exemplū. Nam nouitatus ex natura sua est dissolubilis, quoniā ordinatur ad professionem veluti dispositio quædam & præparatio ad vinculū perpetuum professionis.

Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primū est prima solutio aliquorū q̄ matrimonij & sponsalia differunt specie. Et ad primā probationē respondent, q̄ licet promissio mutua futurarū nuptiarū & matrimonij versentur circa eandē re materialiter, nō tamē formaliter, nā matrimonij versatur circa corpora tradēdo illa, mutua verò promissio promittēdo illa, sicut habitus fidei & Theologia versantur circa eandē re materialiter, scilicet, circa Deū, diuersa tamē ratione formali, & ita differunt specie: sicut in proposito. Et ad secundā probationē negatur cōsequētia. Ratio differentie est, quoniā traditio nō est de essentia voti solēnis, nā votū solenne essentialiter est promissio, antecedit verò traditio, quæ cōiuncta est cū solēnitate voti, & habet se veluti causaliter: essentialiter verò differunt penes talē & talē missionē: spōsalia verò essentialiter habent rationē donationis & traditionis, & ita votū simplex & solenne sunt ab eadē virtute religionis. Tertia verò probatio nō facile soluitur ab istis autoribus, nā sicut votū simplex & solenne sunt à virtute religionis quæ est vna species atoma virtutis, ita spōsalia & matrimonij sunt ab eadē virtute iustitiæ commutatiue, quæ est vna species atoma virtutis, ergo etiā sunt eiusdem speciei.

Vnde sit secunda solutio, q̄ contractus matrimonij & spōsaliorum sunt formaliter eiusdem speciei, quatenus procedunt ab eadē virtute iustitiæ commutatiue, & secundū istā rationē habent easdē proprietates & passionēs, & ita quidquid cōpetit vni contractui, vt procedit à iustitia commutatiua, cōuenit alteri: differunt autē materialiter, & ita ex parte materiæ certissimū est, quod habent distinctas proprietates & passionēs. Est aliud simile Theologicum. Nam actus intellectus & actus voluntatis si considerentur, vt eliciuntur ab eadem virtute religionis, sunt eiusdem speciei formaliter, & secundū illā rationē habent easdē proprietates, differunt

autem materialiter, & sic ratione materiæ habent distinctas proprietates: idē dicēdū est de voto simplici & solenni, & ita votum solenne ex natura sua est indispensabile, votum verò simplex ex natura sua est dispensabile, quauis sint eiusdem speciei in ordine ad religionem. Deniq; omnes actus sunt eiusdem virtutis iustitiæ commutatiue, tamen inducunt diuersas obligationes pro diuersitate contractuum, & ita matrimonij & sponsalia licet sint eiusdem speciei iustitiæ commutatiue, sunt tamen diuersi contractus materialiter loquendo, & sic inducunt diuersas obligationes: vnde matrimonium est indissolubile ex natura sua, vt infra dicemus: non verò sponsalia.

Ad secundum respondetur, q̄ qui promittit futuras nuptias non se obligat ad nuptias formaliter & in actu, & ita nō tenetur legibus status matrimonialis, ponit tamen causam & radicē ad quā debet sequi status matrimonialis postea, nā in promissione futurarum nuptiarum vt in virtute & radice cōtinetur matrimonij, non tamen continetur actu, sicut qui promittit religionem per votum simplex religionis, non tenetur legibus religionis donec actu sit religiosus, nec tenetur seruare constitutiones.

Ad vltimū respondetur, q̄ post Cōcil. Trid. Sess. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij, etiam si sponsus accedat ad sponsam affectu maritali non inducit obligationem matrimonij, & talis contractus nullus est secundū Concil. Trid. q̄ si ante Cōcil. Trid. efficiebatur verum matrimonij, talis contractus erat indissolubilis, non quidē in ratione sponsaliorū de futuro, sed quia sponsalia de futuro transibant in matrimonium per carnalem copulam ex affectu maritali.

EST secunda difficultas, quænam sint causæ, per quas dissoluantur sponsalia de futuro. Respondetur vnica conclusione. Duodecim sunt causæ ad quas reduci possunt cunctæ quæ dirimunt sponsalia. Prima causa est ingressus religionis, per ingressum enim religionis dirimuntur sponsalia etiam si sint iurata. Et in huius expositione aduertendum est, q̄ in præsentia certū est, q̄ sufficit votum simplex religionis ad dirimenda sponsalia, & si antecedit, spōsalia fecit irrita, nā nemo potest facere promissionē cum iniuria Dei: si verò sequatur votum simplex, dissoluit sponsalia rata. Addēdum etiam est, q̄ votū castitatis solenne iure positiuo, quale est illud quod emittit in susce-

ptione sacri ordinis, habet etiam eandē vim irritandi & dissoluendi sponsalia de futuro.

Circa primam causam est primum dubium, an ille qui iurauit sponsalia de futuro possit transire ad religionem sine eo q̄ prius contrahat. Quæ quæstio celebris est inter Theologos & Iurisperitos. Et videtur q̄ nō possit transire ad religionē, nisi prius contrahat. Primò arguitur ex cap. commissum de sponsalibus. quod dedit occasione huic diffiniti, vbi Alexan. III. diffinit tutius esse ei qui iurauerat sponsalia, contrahere prius & postea cōuolare ad religionem. Quod si aliqui respondeant, q̄ Alexan. solū diffinit, q̄ est tutius, non tamen negat, q̄ non sit tutus in conscientia, si transeat ad religionem absque eo q̄ contrahat. Contra hanc solutionem arguitur secundò. Nam idem Alexan. cap. si verò. de iureiurando diffinit, non esse tutum contra iuramentum venire, nisi iuramentum tale sit, quod vergat in detrimentū salutis æternæ, sed implere hoc iuramentū in quo iurantur sponsalia, non vergit in detrimentum salutis æternæ: ergo implendum est.

Tertio. Si quis iurauit alicui dare centū aureos, & postea cōperit esse melius dare pauperibus, nō potest illud facere, quoniā illud vergit in detrimentū tertij, sed nō adimplere iuramentū quo iurata sunt sponsalia, vergit in detrimentū spōsi cui debet dare suū corpus, ergo. Cōfirmatur. Nā ex opposito sequitur maxima incōmoda in re. quilibet em̄ vellet rescindere contractū sponsaliorū pretextu maioris perfectionis, ergo.

In oppositum est primò. Quilibet iure diuino & humano tenetur implere iuramentum, nisi ipsam iuramentum sit impedimentum maioris boni, sed ille qui iurauit vult transire ad religionem, vbi est maius bonū & perfectio, ergo non tenetur adimplere iuramentum. Consequentia patet. Nam tale iuramentum est impedimentum maioris boni. Maior diffinitur à D. Greg. cap. 3. de iureiurando. & à D. Tho. 2. 2. quæst. 89.

Secundò. Iure diuino in omnibus sponsalibus & matrimonijs intelligitur apposta illa conditio, nisi alter velit transire ad religionem, ergo etiam si iuramentū superueniat sponsalibus, semper intelligitur cū illa conditione, nisi alter velit transire, &c.

Tertio. Iuramentum in illo casu non impletur in eo sensu, in quo factum est, & in quo alter sponsus acceptauit illud, ergo. Consequentia patet, antecedens probatur. Nam illud iuramentum in hoc sensu factū

est, ut consummetur matrimonium, ille autem non vult consummare matrimonium; sed solum contrahere & postea conuolare ad religionem.

¶ Vltimò. Si is qui vult ad religionem transire extorqueat consensum ab altero sponso, infert illi maximam iniuriam: ergo non potest illud facere, neque adimplere iuramentum. Consequentia est bona, & antecedens probatur. Nam contrahit matrimonium de presenti, non ut consummet matrimonium: sed ut transeat ad religionem.

¶ In hac difficultate sunt variae sententiae. Prima sententia est, quod in hoc casu qui iurauit sponsalia potest vtrumque, facere, & transire ad religionem sine eo quod contrahat matrimonium, & potest contrahere & postea conuolare ad religionem. Tutius tamen est prius contrahere. Hanc sententiam tenet glossa dicit. cap. commissum. eam tenet Abbas & alij ibidem, & Couar. sup. 4. Decret. par. 1. cap. 5. nu. 11. Verum est, quod glossa dicit, quod si post sponsalia iurata vouisset religionem, tenetur ascendere ad religionem prius quam contrahat.

¶ Secunda sententia est Hostien. & Innocen. qui dicunt, quod ille qui iurauit sponsalia tenetur implere iuramentum & postea ascendere ad religionem si velit. ¶ Inter Theologos verò etiam sunt diuersae sententiae. Nam quidam existimant esse peccatum si contrahat matrimonium & postea ascendat ad religionem. Quam sententiam tenet Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. & dist. 28. q. 1. art. 3. Magist. Sotus dist. 27. q. 2. art. 5. & mouentur duobus vltimis argumentis factis in oppositum. Alij verò dicunt nullum esse peccatum.

¶ In huius controuersiae expositione est quaedam sententia media quae explicabitur his conclusionibus. Prima conclusio. Si aliqua utilitas vel commoditas sequitur alteri sponso, semper est implendum iuramentum & debet contrahere, imò debet contrahere, etiam si non sit interpositum iuramentum, siue vouerit religionem siue non v. g. habuit sponsa filios ex sponso: in hoc casu sequuntur duae utilitates sponsae ex eo quod sponso contrahat, & postea transeat ad religionem. Prima utilitas est, quod filij eius sint legitimi. Secunda est, quod sponsa habebitur loco mulieris probae & bonae, quae non concessit corpus suum, nisi illi qui iurauit sponsalia. In hoc casu sponso tenetur contrahere matrimonium antequam transeat ad religionem. Hanc conclusio probatur

argumentis primo loco factis, & praecipue ex dict. c. commissum. Nam haec est legitima intelligentia illius textus: aliae enim duae expositiones quae adhiberi solent, friuolae videntur. Prima est, quod illud cap. intelligitur iuxta vulgi opinionem, itaque dicitur tutius contrahere, non simpliciter & absolute, sed iuxta vulgi sententiam. Secunda expositio est quod ille qui iurauit sponsalia, iurauit contrahere intra biennium, ille autem volebat ascendere ad religionem post biennium in quo casu licitum est & tutius contrahere & postea conuolare ad religionem.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam iuramentum praestitum in fauorem tertij semper est implendum, si sit aliqua utilitas vel commoditas tertio, etiam si impedimentum sit maioris boni, ut diffinitur. 2. 2. q. 89. art. 7. Et patet, nam iuramentum factum tertiae personae ordinatur ad bonum & commodum ipsius tertiae personae, ergo quoadiu fuerit hoc bonum, semper obligat. Confirmatur. Nam Deus non acceptat religionem cum iniuria tertij, sed in hoc casu irrogatur iniuria tertio: ergo. ¶ Tertio probatur. Si quis debeat alicui pecunias & possit illas soluere, prius debet illas soluere, quam transeat ad religionem, ut docet D. Greg. lib. 7. epist. epist. 11. sed iste debet matrimonium alteri sponso, & potest illud soluere: ergo tenetur antequam ingrediatur religionem.

¶ Secunda conclusio. Quoties nulla sequitur utilitas alteri sponso ex eo quod contrahat, non tenetur prius contrahere, sed potest immediate ascendere ad religionem, siue iurauerit sponsalia siue non, siue vouerit religionem siue non. Haec conclusio probatur primo argumentis factis secundo loco. Secundo probatur. Nam illud iuramentum factum est in commodum tertij, sed modo nulla sequitur commoditas tertio: ergo non tenetur iuramentum adimplere: hoc etiam diffinitur in. 2. 2. loco immediate citato. ¶ Ex dictis in his conclusionibus soluuntur argumenta facta pro vtraque parte, nisi secundum factum primo loco. Ad quod respondetur, quod illud dicitur vergere in detrimentum salutis aeternae, quod est impedimentum maioris boni, & ita explicatur à Magistro Soto in loco citato. Item respondendum est ad tertium factum in oppositum, quod militat contra primam conclusionem, quod iuramentum illud non semper fit eo animo ut consummetur matrimonium, sed ut contrahat matrimonium: nam aliquando solum ipsum contrahere est utile & commodum sponsae.

Cap. commissum. de sponsal.

Glossa ca. commissum. de sponsal.

Secundum dubium est circa eandem primam causam, Vtrum solum per ingressum religionis dirimantur sponsalia de futuro. Videtur quod non. Primo. Nam D. Thom. ad primum docet, quod dirimuntur sponsalia per votum solenne, quoniam per talem professionem homo moritur seculo, sed per ingressum religionis homo non moritur seculo, ergo per solum ingressum non dirimuntur sponsalia.

¶ Secundo. Si sponsalia dirimerentur per ingressum religionis, daretur maxime occasio hominibus pessimis illudendi mulieres, nam sponsus posset assumere habitum religionis, & statim exuere, & sic manere sine vinculo contrahendi, ergo.

¶ Tertio. Nulla potest excogitari ratio quare ille qui ingreditur religionem non teneatur seruare fidem, si exuat habitum religionis, si sponsalia dirimerentur per solum ingressum, ergo. Antecedens patet. Nam non tenetur ratione sponsaliorum, cum iam non sint, & non tenetur ratione alterius contractus, ergo.

¶ In oppositum est primo. Nam sponsalia de futuro possunt dissolui ex voluntate contrahentium, sed ille qui ingreditur religionem iam explicat suam voluntatem, & quod vult, quod contractus rescindatur, ergo alius potest si velit, alteri contrahere, & sic dirimuntur sponsalia. Confirmatur. Nam aliis ille qui non ingreditur religionem tenetur alteri seruare fidem, & non posset si vellet alteri contrahere, cum contractus sponsaliorum maneat, ergo dirimuntur sponsalia. ¶ Secundo. Sponsalia & matrimonium comparantur inter se sicut nouitiatus & monachatus, sed per monachatum dirimitur matrimonium ratum, ergo per nouitiatum dirimuntur & dissoluantur sponsalia.

¶ In hac difficultate sunt duae oppositae sententiae. Prima sententia est, quod per ingressum religionis non dirimuntur sponsalia de futuro. Ita tenet Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. nu. 23. Syluest. verbo, sponsalia, refert istam sententiam: eam tenet D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 18. Duran. dist. 27. q. 3. art. 3. Couar. super. 4. Decret. 1. par. cap. 5. num. 11. & alij multi Theologi. Secunda sententia est huic opposita, videlicet quod per simplicem ingressum religionis dirimuntur sponsalia. Hanc sententiam tenet Magist. Soto. 4. dist. 27. q. 2. art. 5. Syluest. loco immediate citato. Summa Angelica, verbo, Sponsalia, nu. 22. Nauarromanua. c. 22. nu. 26. & hanc sen-

tentiam sequuntur communiter expositores D. Thomae.

¶ Conclusio sit. Prima sententia est probabilis, secunda verò longe probabilior. Haec conclusio habet duas partes. Prima pars probatur autoritate Doctorum qui illam tenent, & argumentis factis in principio quae habent probabilitatem. Confirmatur. Nam (ut docet Palud.) in iure per ingressum religionis intelligitur ingressus cum effectu, & professione subsequuta. Secundo confirmatur. Nam secundum istam sententiam possunt dissolui argumenta facta pro secunda sententia. Possumus enim dicere, quod qui assumit habitum non intendit absolute reuocare primum propositum sponsaliorum, nec renuntiare absolute iuri quod habet erga alterum sponsum, sed intendit probare religionem, & si inuenerit sibi conuenire acceptare professionem & renuntiare iuri suo & reuocare primum propositum sponsaliorum. Item dicendum est, quod professio & matrimonium non sunt compatibilia, ceterum nouitiatus non opponitur sponsalibus, nam professio inducit quandam obligationem cum qua non compatitur matrimonium, nouitiatus verò nullam inducit obligationem cum qua non compatiatur vinculum sponsaliorum. ¶ Secunda verò pars probatur argumentis factis secundo loco & autoritate Doctorum qui illam tenent. Confirmatur. Nam obligatio sponsalium non est tanta, quanta est obligatio matrimonij rati non consummati, sed matrimonium ratum non consummatum dirimitur per professionem religionis: ergo ut sponsalia dirimantur, non requiritur professio, sed satis erit ad eorum dissolutionem nouitiatus qui est inchoatio religionis.

¶ Ex hac parte quae comunior est, sequitur quod in hoc casu ille qui manet in seculo manet statim liber ad contrahendum cum alio, sed qui ingressus est religionem non ita manet liber, imò si exeat ante professionem tenetur adimplere fidem datam in sponsalibus dummodo sponsa expectauerit, & non contraxerit matrimonium nec sponsalia cum alio, quod quidem dictum est, nam si foemina, quae remansit in seculo, contraxit matrimonium cum alio, etiam si maneret libera vel vidua antequam alter deponeret habitum, iam quando habitum relinqueret omnino maneret liber à fide primorum sponsaliorum, & sponsalia essent omnino dissoluta ex vtraque parte. Ratio est: Nam sicut ille per ingressum religionis sine consensu alterius visus est renuntiare iuri suo, ita

& foemina visa est renuntiare iuri suo ex eo quod cum alio contraxit matrimonium.

¶ Ad argumenta in principio pro prima sententia respondetur. Ad primum, quod ingressus religionis non est mors spiritualis simpliciter & formaliter loquendo, est tamen mors spiritualis inchoatiue, & hoc sufficit ad hoc quod dirimantur sponsalia.

¶ Ad secundam respondetur, quod si iste exuat habitum religionis, tenetur semper seruare fidem ratione precedentis promissionis, & ita non datur aliqua occasio hominibus illudendi mulieres, nam vsq; ad professionem semper tenetur seruare fidem. Est optimum simile. Si quis post sponsalia de futuro contrahat matrimonium de presenti cum altera, in hoc casu dirimuntur sponsalia sine dubio, tamen semper tenetur seruare fidem si potest: vnde si moriatur vxor eius, tenetur illi seruare fidem & ducere illam in vxorem. Quod si quis dicat in contrarium, nam iste non tenetur ratione sponsaliorum, cum iam non sint, ergo non tenetur ex iustitia. Respondetur, quod iste non tenetur seruare fidem modo ex iustitia, ratione sponsaliorum quae modo sint, sed ratione precedentis contractus, qui quidem rescissus est sine aliqua culpa alterius contrahentis: item tenetur ratione iniuriae illatae, si contraxit cum altera de presenti: sicut ille qui sibi promisit futuras nuptias tenetur seruare fidem, non ratione promissionis quae nulla est, sed ratione iniuriae illatae. Et per hoc respondetur ad tertium argumentum.

EST tertia difficultas circa istam causam, Vtrum votum castitatis superueniens dissoluat sponsalia de futuro. Loquimur in presenti de voto simplici: item dicimus superueniens, nam si antecedit sponsalia sine dubio irrita facit, vt expressè diffinitur cap. rursus. qui clerici vel vouentes. & cap. vnico. de voto & voti redemptione, in sexto. Et ratio est aperta. Nam sunt duae promissiones incompatibiles, vt patet, & prima habet maiorem vim, nam est facta Deo, ergo. Et videtur quod illud votum superueniens non rescindat sponsalia iam facta.

¶ Primo arguitur. Deus non acceptat promissionem de re alteri debita, & cum iniuria tertij, sed sponsus debet corpus suum dare alteri sposo & alter sponsus habet quoddam ius acquisitum ad illud, ergo votum castitatis superueniens factum Deo non rescindit sponsalia.

¶ Secundo. Sponsalia etiam iurata non di-

rimunt priora sponsalia, quoniam sposus primus habet iam ius acquisitum ad corpus sponsae, sed in nostro casu sponsus habet iam ius acquisitum, ergo non dirimuntur sponsalia per votum castitatis. Quod si dicas, quod in sponsalibus & matrimonijs semper intelligitur apposta conditio, nisi alter sposus velit transire ad meliorem statum. Contra. Nam D. Tho. ad primum solū dicit, quod per mortem spirituale dirimuntur sponsalia, sed votum castitatis non est mors spiritualis, ergo.

¶ Tertio. Votum simplex castitatis non est vinculum perfectionis, nec est vinculum status perpetui, vinculum autem sponsaliorum est vinculum quod dicit ordinem ad statum perpetuum: ergo tale votum non dirimit sponsalia.

¶ Quarto. Si is qui non vouit castitatem petat sibi seruari fidem in iudicio, ille qui promisit condemnabitur, vt seruet fidem, vel vt ingrediatur religionem: ergo votum castitatis non rescindit sponsalia. Probatur consequentia. Nam sententia iudicis quae profertur in foro exteriori, obligat in conscientia, si iusta sit.

¶ In oppositum est primum. Nam D. Tho. in additionibus. q. 5. art. 1. ad primum. vbi expressè dicit, quod votum simplex dirimit sponsalia, & loquitur de voto continentiae, ergo.

¶ Secundo. Votum castitatis tunc est validum & sanctum & non est compatibile cum sponsalibus, ergo sponsalia dirimuntur. Consequentia est euidentis, & maior probatur. In huiusmodi contractibus semper intelligitur illa conditio, nisi alter velit transire ad perfectiorem statum. Minor probatur. Nam qui promisit futuras nuptias, si contrahat, saltem tenetur reddere debitum, ergo votum castitatis non est compatibile cum sponsalibus.

¶ Tertio. Vinculum illius voti est fortius quam vinculum sponsaliorum, sed cum occurrunt duo vincula inaequalia & incompatible, fortius preualet, ergo vinculum voti castitatis rescindit sponsalia, & hoc argumentum videtur D. Tho. loco immediate citato.

IN hac difficultate sunt variae sententiae Doctorum, quas refert Syluester, verbo, Sponsalia. quæst. 7. quæ verò habent verò similitudinem sunt quatuor, duæ extremæ, & duæ mediæ. ¶ Prima sententia extrema est affirmatiua, quod votum castitatis dirimit quæcunque sponsalia. Hanc sententiam tenet D. Tho. vbi sup. Ricardus de Media Villa. 4. dist. 27. art. 3. quæst. 4. eandem tenet Scotus dist. 27. quæst. 2. art. 5. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 118. §. 10. ¶ Secunda sententia

extrema est, quod votum castitatis non dirimit sponsalia. Hanc tenuit Victoria, quæ sequitur multi discipuli illius. ¶ Tertia sententia media est, quod sponsalia non iurata dirimuntur per votum castitatis, iurata vero non. Hanc sententiam tenet Maior. 4. dist. 27. q. 5. ad secundum. ¶ Quarta sententia media est, quod sponsalia saltem non iurata dirimuntur ex parte non vouentis castitatem, non tamen ex parte vouentis, itaque qui vouit castitatem post sponsalia, manet obligatus ad sponsalia, non tamen qui non vouit. Hanc sententiam tenet Syluester. loco supra citato, putat enim quod qui vouit castitatem post sponsalia, si non habeat animum ingrediendi religionem peccat mortaliter & facit iniuriam alteri sposo.

¶ In hac re præcipuum punctum consistit in hoc, an illud votum factum post sponsalia sit licitum & validum, nam si sit licitum & validum, cum sit incompatible cum obligatione sponsaliorum dirimuntur sponsalia: quod verò sit incompatible patet ex ratione facta in 2. argumento in oppositum. Vnde de his opinionibus ita cõsendum est.

¶ Prima conclusio. Vltima sententia nullam habet probabilitatem quantum ad hoc quod dicit, quod rescinduntur sponsalia ex vna parte & non ex alia, imò quantum ad omnia videtur improbabilis. Probatur primum. Nam si sponsalia rescinduntur ex vna parte, simpliciter rescinduntur ex vtraque parte, sicut matrimonium, nam sponsalia dicunt mutuum vinculum ex vtraque parte sicut matrimonium, ergo. ¶ Confirmatur. Sponsalia quæ dirimuntur quantum ad non fornicationem, simpliciter dirimuntur ex vtraque parte, quoniam est vinculum mutuum: ergo si sponsalia dirimuntur quantum ad non vouentem, simpliciter rescinduntur ex vtraque parte. ¶ Secundo probatur. Syluester in sua ratione petit principium, dicit enim quod ille qui vouit castitatem post sponsalia, facit iniuriam alteri: hoc autem est falsum, nam in illo contractu semper intelligitur conditio, nisi alter voluerit transire ad meliorem statum, ergo. ¶ Vltimo. Improbabile est dicere, quod qui vouit castitatem post sponsalia, si non habeat animum ingrediendi religionem peccet mortaliter, nam in seculo potest seruare castitatem, præcipue si iniurietur sacris, ergo.

¶ Secunda conclusio. Sententia tertia maiorem habet probabilitatem quam præcedens, non tamen tantam probabilitatem, sicut duæ extremæ. Prima pars de se patet; secunda

verò probatur primo. Nam si aliqua ratione illa sententia esset vera, maxime quia qui iurauit sponsalia tenetur prius contrahere, hæc autem ratio nulla est, alias sequeretur, quod per votum simplex religionis non dirimerentur sponsalia, quod est contra omnes auctores, ergo. ¶ Secundo probatur. Nam in cap. commissum. de sponsal. non probatur ista sententia, tum quoniam illud cap. non loquitur de voto castitatis, vt patet ex præcedentibus: tum etiam illud cap. solum obligat, quando sequitur aliqua vtilitas alteri sposo, vt diximus in prima difficultate, ergo.

¶ Vltima conclusio. Secunda sententia quæ asserit, quod votum simplex castitatis non dirimit sponsalia, est probabilis. Prima tamè quæ dicit, quod dirimuntur, est omnium probabilissima. Prima pars patet argumentis factis primo loco, & autoritate Doctorum qui illam tenent. Secunda verò probatur argumentis factis secundo loco, & præcipue autoritate D. Tho. qui expressè tenet hæc sententiam.

¶ Ex hac sententia sequitur primum, quod quauis post sponsalia aliquis faciat votum ieiunandi, vel dandi elemosinam, vel orandi, tale votum non dirimit sponsalia de futuro, nam quauis hoc votum sit de meliori bono, non tamen constituit hominem in statu aliquo perfectiori incompatible cum matrimonio, votum autem castitatis constituit hominem in statu perfectiori, qui quidè status non est compatibile cum matrimonio. Quod si quis dicat, sequitur ex dictis, quod si aliquis velit permanere in seculo cum proposito seruandi castitatem sine aliquo voto, quod per tale propositum dissoluantur sponsalia, nam tale propositum constituit hominem in statu perfectiori & incompatible cum matrimonio. Respondetur negando consequentiam. Nam tale propositum si non firmetur voto, non constituit hominem in aliquo statu ex his qui determinantur ab ecclesia, nam status in rigore loquendo dicit aliquam firmitatem & obligationem: vt dicitur in. 2. 2. in materia de statibus. ¶ Secundo sequitur, quod quando alter sponsus post contracta sponsalia vouit castitatem, alter qui non vouit, cum primū intellexerit: poterit alteri nubere & manet liber. Ratio est. Nam per hoc quod alter vouit visus est cedere iuri suo.

¶ Ad argumenta primo loco facta respondetur. Ad primum & secundum respondetur, quod ibi optimè dictum est. Ad replicam respondetur, quod quauis verum sit, quod per mortem spirituale dirimuntur sponsalia, non tamen per solam illam,

Cap. commissum. de sponsal.

Ca. rursus. qui clerici. l. vouentes. c. vnico. de voto & voti redemp. in. 6.

illam, sed etiam per vinculum perfectionis quale est votum castitatis & votu simplex religionis: quod non est mors spiritualis, sed reducitur ad mortem spiritualem.

¶ Ad ultimum respondetur quod sine dubio qui emittit votum castitatis non obligatur in foro conscientiae ad sponsalia, si vero in foro exteriori obligetur, talis sententia fundatur in falsa praesumptione: praesumitur enim quod talis non seruabit votum castitatis extra religionem: sententia autem quae fundatur in falsa praesumptione, non obligat in foro conscientiae.

Secunda causa quare dirimuntur sponsalia etiam iurata, est matrimonium subsequens de praesenti cum alia coniuge.

Ita diffinitur cap. sicut: & cap. si inter. & in cap. adolecens. de sponsalibus. & cap. 1. de sponsa duorum. Ceterum circa istam causam aduertendum est, quod si vir contrahat matrimonium dissolvens sponsalia, & postea moriatur vxor eius, tenetur defuncta vxore contrahere matrimonium cum prima, si potest & ipsa velit, maxime si iurauit sponsalia. Tum quoniam defuncta vxore manet liber ad implendam fidem & seruandum iuramentum, a cuius obseruatione excusabatur viuente vxore, quoniam non poterat adimplere: tum etiam quoniam si ante matrimonium vouisset castitatem, tenetur defuncta vxore illam seruare: ergo similiter tenetur seruare fidem datam & iuramentum. Dixi praecipue si iurauit sponsalia quonia etiam non teneretur ratione contractus praeteriti, teneretur propter sanctitatem iuramenti. Verum est, quod si talis vir multos suscepisset ex vxore liberos, ita vt non posset commode illos educare, si secundam vxorem duxerit, aut esset ita senex vt non esset iam aptus ad matrimonium, non teneretur contrahere: hoc autem est per accidens, per se tamen loquendo tenetur.

¶ Tertia causa propter quam dirimuntur sponsalia etiam iurata, est impedimentum affinitatis superueniens, vt si vnus illorum commisceatur carnaliter cum consanguinea alterius intra gradus prohibitos. Haec causa diffinitur cap. venies. 1. & 2. cap. ex literis. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. & cano. si quis. 1. 27. q. 2. & idem omnino est, si superuenerit quodlibet aliud impedimentum eorum quae impediunt matrimonium contrahendum, imo fama publica de tali impedimento & scandalum: vt diffinitur capit. cum in tua. de sponsal. Ceterum

aduertendum est, quod si impedimentum fuerit occultum, ita vt tantum sponsus sciat illud, tenetur sponsus antequam matrimonium contrahat dispensatione impedimenti quærere, & non potest prius contrahere: si vero aliquis extraneus sciat crimen illud secretum, si spes est, quod admonitio sit profutura, admoneat sponsam: si vero non sit talis spes, dicat ordinario tanquam patri, vt prospiciat huic incommodo.

¶ Quarta causa est voluntas & consensus vtriusque coniugis, quod intelligitur etiam si sponsalia sint iurata. Nam iuramentum tunc ordinatur in bonum contrahentium, & ita contrahentes possunt remittere iuramentum, sicut contractum. Item, nam contractus qui ex natura sua est dissolubilis, ex voluntate contrahentium dissolui potest, sed contractus sponsaliorum ex natura sua est dissolubilis: ergo ex voluntate contrahentium dissolui potest. Maior patet in omnibus contractibus matrimonio excepto, quoniam contractus matrimonij ex natura sua est indissolubilis, quia non ordinatur ad bonum contrahentium. Denique, na vnusquisque potest cedere iuri suo, praecipue in his rebus, quarum homo est dominus per voluntatem suam: ergo vterque sponsus per suam voluntatem potest optime cedere iuri suo. Hoc diffinitur in cap. 2. de sponsal. & hanc sententiam tenent omnes Theologi & Iurisperiti.

¶ Quinta causa, propter quam dirimuntur sponsalia, est grauis infirmitas, vt lepra, morbus Gallicus, & aliae huiusmodi infirmitates, & propter insignem deformitatem, v. g. propter orbitatem oculorum, vel nasi.

¶ Notandum tamen, quod si haec antecedunt sponsalia & ignorantur ab sponso, iuste dirimuntur sponsalia, tum quoniam esset inuoluntarius in tali contractu, tum etiam quoniam sponsus esset odiosus alteri sponso, & tale matrimonium haberet difficiles exitus. Item, nam grauisima res est obligare aliquem vt vitam habeat perpetuam cum viro sibi odioso. Haec causa habetur cap. literas. de coniugio leproforum. & cap. quemadmodum. de iureiurando.

¶ Sexta causa propter quam dirimuntur sponsalia, est fornicatio alterius sponsi. Ita diffinitur cap. quemadmodum. de iureiurando. Ratio est. Nam talis creditur, quod est futurus infidelis, imo iam incipit esse infidelis, ergo est sufficiens causa. Confirmatur. Nam matrimonium dissoluitur per fornicationem quantum ad cohabitationem: ergo sponsalia dissoluntur simpliciter & absolute. Patet consequentia. Nam si vinculum maius quale est vinculum matrimonij, dissoluitur quantum ad aliquid per fornicationem: ergo vinculum minus quale est sponsaliorum, dissoluitur simpliciter & absolute. Haec causa ampliatur: quando sponsa est cognita etiam per vim. Haec ampliatio est contra Contr. 4. Decret. parte. 1. cap. 5. num. 3. est tamen haec ampliatio diffinita in cap. raptor. 27. quaest. 2. & eam tenet glossa ibidem; & Syluester verbo sponsalia. q. 7. Item ampliatur ad fornicationem ante sponsalia, si mulier tempore sponsonis creditur virgo & vt talis promittitur. Ita sentit Magister Soto. 4. dist. 27. quaest. 2. art. 5. & Syluester vbi supra; & Nauarr. in Manual. cap. 22. num. 25. Et ratio pro hac sententia est clarissima. Nam durissimum est cogere sponsum vt ducat talem vxorem. Et haec etiam causa extenditur ad fornicationem spiritualem, vt si alter sponsus discederet a fide, de quo videte Magistrum Sorum loco immediate citato. & Syluestrum in eodem loco, quod habetur expresse in cap. non solum. l. 2. q. 1. 28. quaest. 1. Haec autem causa intelligenda est quoties sponsus innocens petit sponsaliorum dissolutionem, nam si innocens adhuc velit contrahere matrimonium, ille qui fecit iniuriam tenetur seruare fidem.

¶ Septima causa est, quando alter sponsus vagatur & proficiscitur ad terram longinquam, tunc enim dissoluntur sponsalia, etiam si iurata sint: sic diffinitur cap. de illis de sponsalibus. Aduertendum tamen, quod in tali casu requirendus est sponsus absens aut expectandus illius redditus iuxta legum civilium statuta, quae praecipiant, quod si nescitur quo loco sit, expectandum est per triennium; ita habetur l. 2. C. de repudijs. & l. re. 8. tit. 1. part. 4. Si vero intra prouinciam sit, expectetur per biennium, vt habetur l. 2. C. de sponsalibus. Quod si requisitus dederit iustam causam suae morae, sponsa debet illum praestolari vsque dum cesset causa; ita habetur l. saepe de sponsal. & cum istae leges iustae sint & non abrogatae in iure Canonico, seruandae sunt in conscientia, vt putat Syluester verbo sponsalia. q. 10. Verum est, quod aliqui dicunt, quod illae leges non obligant in conscientia. Videte Magistrum Soto dist. 27. quaest. 2. art. 5.

¶ Octaua causa, propter quam dirimuntur sponsalia est, quando in contractu sponsaliorum appositus est terminus & dies ad contrahendum & accedente die & termino alter sponsus non vult contrahere, tunc alter manet liber ad dissoluenda sponsalia; ita diffinitur cap. sicut de sponsalibus. ¶ Nona causa, propter quam dirimuntur sponsalia etiam iurata est, quando facta sunt sponsalia cum conditione & conditio non adimpletur, vt si sponsa promittit certam dotis summam, quam non potest vel non vult adimplere: ita diffinitur cap. de illis de conditionibus appositis. Ratio est, na fides non est data tunc nisi sub conditione: ergo si non adimpletur conditio, non tenetur adimplere fidem. ¶ Decima causa est propter defectum vitae, v. g. si illi contraxerunt vera sponsalia, sed contraxerunt ante tempus requisitum ad matrimonium secundum ius, scilicet ante duodecimum annum in femina & ante decimum quartum in viro, tunc si alter reclamet, dissoluntur sponsalia: Haec causa habetur cap. de illis. & cap. a nobis de desponsatione impuberum: si autem alter illorum maior & in aetate nubili, debet expectare sponsam minorem donec accedat ad annos pubertatis, & minore consentiente non potest maior dissentire. ¶ Undecima causa est, quando oriuntur graues inimicitiae inter sponsos, vel aliqua pessima vitia deteguntur, quae antea laterebant. Et haec est communis sententia doctorum: cuius ratio est, quoniam tunc in tali matrimonio timeretur malus exitus, & haec ratio est conformis iuri in cap. 2. & cap. requisit. de sponsalibus. ¶ Duodecima causa est, quae si a principio existeret, impediret sponsalia contrahenda: & haec causa est de mente D. Thome 4. dist. 27. quaest. 2. art. 3. ad tertium. & haec sententiam sequuntur omnes Theologi & Iurisperiti.

Circa ista & omnes alias causas famulans est vnicum dabitur, Vtrum sit necessaria iudicis autoritas ad sponsalia dirigenda, an vero priuata autoritate possint dirimi. ¶ Prima conclusio. Si sponsalia sint clari & occulte contracta, non est necessaria autoritas iudicis ad illa dissoluenda: Haec est communis sententia doctorum. dist. 27. ita Richardus, Maioris, D. Anto. vbi supra: Ratio est, nam occulta sponsalia non subiacent iudicio exteriori, & alia est legitima causa

Cap. sicut. ca. si inter. cap. adolecens. de spons. c. 1. de sponsa duorum.

Ca. venies. 1. & 2. c. ex literis. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. cap. si quis. 1. 27. q. 2. c. cum in tua. de sponsal.

Cap. 2. de sponsal.

Ca. literas. de coniugio leproforum. ca. quemadmodum. de iureiurando.

Ca. raptor. iuncta glo. 27. q. 2.

Cap. non solum. l. 2. q. 1.

Ca. de illis de sponsal.

L. 2. C. de repudijs. l. 8. tit. 1. part. 4. l. 2. C. de sponsas.

L. saepe de sponsal.

Cap. sicut de sponsal.

Ca. de illis de condit. appositis.

Ca. de illis ca. a nobis, de desponsatione impub.

ad illa dissoluenda: ergo non est necessaria iudicis autoritas.

¶ Secunda conclusio. Quando sponsalia sunt publica, necessaria erit autoritas iudicis, saltem ad melius esse. Ratio est, nā sponsalia publica iam subsunt iudicio ecclesie: ergo ut minimum decens est, ut iudex ecclesiasticus illa dissoluat.

¶ Tertia conclusio. Quando sponsalia sunt publica & causa item dissolvens sponsalia est notoria, non est simpliciter necessaria iudicis autoritas ad illa dissoluenda in foro conscientie, itaque non erit peccatum propria autoritate discedere ab his sponsalibus, saltem per se loquendo: quoniam sponsalia dissoluntur reuera in foro conscientie propter causas commemoratas: ergo si causa est notoria in eodem foro, non erit necessaria autoritas iudicis. Dixi (per se loquendo) nam ratione scandali aliquando erit necessarium recurrere ad iudicem qui dissoluat sponsalia in hoc tamen casu raro, cum causa sit publica & cesset ratio scandali.

¶ Quarta conclusio. Quando sponsalia sunt publica, causa vero dissolvens est dubia sine iure, siue in facto, necessaria est (etiā in foro conscientie) autoritas iudicis qui per sententiam diffiniat tale dubium & dissoluat sponsalia. Ratio est, nam subditi debent in suis controuersijs & dubijs confugere ad iudicem, ut dicit Arist. 5. ethic. cap. 4.

¶ Vltima conclusio. Quoties sponsalia dissoluantur propter subsequens matrimonium cum alio coniuge aut propter ingressum religionis, non est necessaria sententia iudicis pro dissolendis sponsalibus etiam publicis; in alijs vero casibus necessaria est, vel declaratoria super iure dubio vel certe super facto dubio. Prima pars est D. Thom. loco citato articulo 3. quem sequuntur omnes doctores dist. 27. Et ratio est, nam in illis duobus casibus ius ipsum est notissimū, & factum est notorium & manifestū; nam matrimonium quod dissoluit sponsalia, debet fieri in facie ecclesie, ingressus item religionis fit cum solemnitate. Reliquæ partes explanantur. Sententia declaratoria super iure dicitur, quoties dubium est de iure, an iure talis causa dissoluat; declaratoria super facto est, quādo constat de ipso iure & quod est causa dissolutionis matrimonij; dubitatur autem an talis causa tunc sit. v. g. an fuerit fornicatus.

QVÆSTIO XLIII.

De matrimonij definitione.

Deinde considerandum est de ratione matrimonij. Circa quod quærentur tria. Primo, utrum matrimonium sit in genere coniunctionis. Secundo, utrum conuenienter nominetur. Tertio, utrum conuenienter definiatur.

De hac materia Doctores in 4. dist. 27. & specialiter Magister Sotus quæst. 1.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum matrimonium sit in genere coniunctionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod matrimonium non sit in genere coniunctionis. Quia vinculum quo aliqua ligantur, differunt a coniunctione ipsa sicut causa ab effectu, sed matrimonium est vinculum quoddam quo iuncti matrimonio ligantur: ergo non est in genere coniunctionis.

¶ 2. Præterea. Omne sacramentum est sensibile, sed nulla relatio est accidens sensibile: ergo matrimonium cum sit sacramentum, non erit in genere relationis & ita nec in genere coniunctionis.

¶ 3. Præterea. Coniunctio est relatio æquiparantia sicut æqualitas, sed non est vna numero æqualitatis relatio in vtroque extremorum, ut Aui. dicit, ergo nec vna coniunctio: & sic si matrimonium est in genere coniunctionis, non est vnum tantum matrimonium inter duos coniuges.

SED contra, relatio est secundum quod aliqua adinuicem referuntur, dicitur enim maritus vir vxoris & vxor mariti vxor: ergo matrimonium est in genere relationis, nec est aliud quam coniunctio. ¶ Præterea. Vnio duorum ad aliquid vnum non fit, nisi secundum coniunctionem: hoc autem fit per matrimonium, ut Genes. 1. Erunt duo in carne vna: ergo matrimonium est in genere coniunctionis.

RESPONDEO dicendum, quod coniunctio adunationem importat, unde vbicunque est adunatio aliquorum, ibi est aliqua coniunctio. Ea autem quæ ordinantur ad aliquid vnum, dicuntur in ordi-

Thom. 4. dist. 27. q. 1. art. 1. q. 1. & seq.

Tractat. 3. cap. 10.

in ordine ad illud adunari, sicut multi homines adunantur ad vnam militiam vel negotiationem exequendam, ex qua dicuntur commilitones adinuicem vel socij negotiationis; & ideo cum per matrimonium ordinentur aliqui ad vnam cognationem & educationem prolis & iterum ad vnam vitam domesticam, constat quod in matrimonio est aliqua coniunctio secundum quam dicitur maritus & vxor: talis coniunctio ex hoc quod ordinatur ad aliquod vnum, est matrimonium: coniunctio autem corporum vel animorum ad matrimonium consequitur.

AD primum ergo dicendum, quod matrimonium est vinculum quo ligantur formaliter, non effectiue: ideo non oportet quod sit aliud a coniunctione.

AD secundum dicendum, quod quauis ipsa relatio non sit sensibile accidens, tamen causa eius possunt esse sensibiles, nec in sacramento requiritur, quod sit sensibile illud quod est res & sacramentum: hoc enim modo se habet in hoc sacramento prædicta coniunctio. Sed verba exprimentia consensum quæ sunt sacramentum tantum & causa prædicta coniunctionis, sunt sensibilia.

AD tertium dicendum, quod relatio fundatur in aliquo sicut in causa, ut similitudo in qualitate in aliquo sicut in subiecto, ut in ipsis similibus; & ex vtraque parte potest attendi vnitas & diuersitas ipsius; quia ergo in similitudine non est eadem qualitas numero, sed specie in vtroque simili, & iterum subiecta similitudinis sunt duo numero & similiter de æqualitate, & ideo æqualitas & similitudo omnibus modis est alia in vtroque similibus & æqualium: sed relatio quæ est matrimonium, ex vna parte habet vnitatem in vtroque extremorum, scilicet, ex parte cause, quia ad eandem numero generationem ordinatur, sed ex parte subiecti habet diuersitatem secundum numerum, & ideo hæc relatio est vna & multiplex ex parte subiecti: & secundum quod est multiplex ex parte subiecti significatur his nominibus vxor & maritus: secundum autem quod est vna, significatur hoc nomine matrimonium.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Certum est, quod in matrimonio est coniunctio in quantum ibi adunantur maritus & vxor ad aliquid vnum, scilicet ad procreationem prolis. ¶ Secunda conclusio. Coniunctio corporum aut animorum ad matrimonium consequitur. ¶ Tertia conclusio ad primum. Matrimonium est vinculum quo coniunguntur coniuges formaliter, sed non efficienter, & ideo

non distinguitur tale vinculum a coniunctione. ¶ In solutione ad tertium, est aduertendum, quod relatio coniunctionis quæ est in matrimonio, ex vna parte habet vnitatem in vtroque extremorum, scilicet ex parte cause, quia ordinantur ad eandem generationem prolis: habet tamen diuersitatem veluti materialiter & ex parte subiecti, & ita sunt plures relationes & habent diuersa nomina; dicuntur enim maritus & vxor.

¶ Iste articulus commode explicari non potest vsque ad articulum tertium. in quo explicabitur definitio quid rei ipsius matrimonij, & consequenter declarabitur quomodo matrimonium sit in genere coniunctionis.

ARTICVLVS II.

Utrum matrimonium congrue nominetur.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quod matrimonium incongrue nominetur. Quia denominatio debet fieri a digniori, sed pater dignior est matre: ergo magis debet denominari a patre quam a matre coniunctio vtriusque.

¶ 2. Præterea. Res debet denominari ab eo quod est de essentia sua, quia ratio quam significat nomen est definitio, ut dicitur in 4. Metaph. sed nuptiæ non sunt de essentia matrimonij: ergo non debet matrimonium nuptiæ appellari.

¶ 3. Præterea. Species non potest proprio nomine nominari ab eo quod est generis, sed coniunctio est genus ad matrimonium: ergo non potest proprie coniugium nominari.

SED in contrarium est communis vsus loquentium.

RESPONDEO dicendum, quod in matrimonio est tria considerare. Primo, essentiam ipsius quæ est coniunctio, & secundum hoc vocatur coniugium. Secundo, causam eius quæ est desponsatio, & secundum hoc vocantur nuptiæ a nubo: quia in ipsa solemnitate desponsationis quæ matrimonium perficitur, capit nubentium velatur. Tertio, effectum qui est proles, & dicitur sic matrimonium (ut August. dicit contra Faustum) ob hoc quod mulier non debet ob aliud nubere, nisi ut sit mater. Potest autem matrimonium quasi matris munium, id est, officium dici, quia faminis incumbit maxime educanda prolis officium: vel dicitur matrimonium quasi matrem munies, quia iam habet quo defendatur & munitur, scilicet,

Textu. 66. 28.

Tomo. 6. lib. 19. 26.

Lib. 9. ety. cap. 7.

licet, virum, vel dicitur matrimonium quasi materem monens, ne virum relinquat alteri adhaerens: vel dicitur matrimonium quasi materia viuis, quia in eo fit coniunctio ad unam prolem materialiter inducendam, vel dicitur matrimonium a monos & materia: vel dicitur matrimonium, ut Isidorus dicit, a matre & nato, quia per matrimonium efficitur aliqua mater nati.

AD primum ergo dicendum, quod quannus pater sit dignior quam mater, tamen circa prolem mater magis est officiosa quam pater, vel ideo quia mulier ad hoc principaliter facta est, ut sit homini in adiutorium prolis: non autem vir propter hoc factus est, unde magis pertinet ad rationem matrimonij mater quam pater.

AD secundum dicendum, quod aliquando essentialia cognoscuntur per accidentalia, & ideo etiam per accidentalia aliqua nominari possunt, cum nomen detur causa rei innotescende.

AD tertium dicendum, quod aliquando species nominatur ab eo quod est generis propter imperfectionem speciei, quando, scilicet, completè habet generis rationem, nec tamen aliquid addit quod ad dignitatem pertineat, sicut proprium accidentale retinet nomen proprii communis: aliquando autem propter perfectionem quando in una specie complete inuenitur ratio generis, & non alia: sicut animal denominatur ab anima que competit animato corpori quod est genus animalis, sed animatio non inuenitur perfecte in animatis, quæ non sunt animalia: & similiter est in proposito, quia coniunctio viri ad mulierem per matrimonium est maxima, cum sit animarum & corporum, ideo coniugium nominatur.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est affirmatiua, & D. Thom. in articulo explicat istam conclusionem per aliquas congruentias, quæ desumuntur ex ipso nomine & ex compositione illius.

In hoc articulo D. Thom. explicat definitionem quid nominis matrimonij, quæ definitio in præsentia explicanda est. Ad cuius expositionem est aduertendum, quod matrimonium (ut quidam dicunt) dicitur a nomine mater, & a verbo unio vel quia matrem uniat, eo quod dum foemina in matrimonio collocatur, mater familiæ efficitur & in mariti familiam venit & illius domum inducitur, quasi antea nullius esset familiæ & nec domum quidem haberet, & sic a nostris dum foemina nubitur dicitur (remediar se) vel certe ideo dicitur, quia mater sobolem

quam ex marito suscipit, suis officijs uniat, nam suis visceribus concipit & in alio gestat, ibidem nascitur & potat; tandem extra aluum in hanc lucem emittit, ac denique innumera pietatis officia exhibet vsque dum prolem ipsam ad perfectam ætatem deducat. De hac ratione videte Homerum libro. 1. Odissæ.

Communiter verò Theologi dicunt, quod matrimonium dicitur a nomine mater & a verbo unio, eo quod sobole muniat, proles enim magis fouetur materno quam paterno obsequio, ut docet Gregorius IX. ca. finali de conuersione infidelium, & idem dicit D. Thom. in solutione ad primum huius articuli.

Aliqui verò dicunt, quod matrimonium dicitur a nomine mater & a nomine unia muniarum; quod quidem nomen idem significat, quod obsequia seu officia, & hoc propter eandem rationem. Ex quo colligitur, quod iste contractus & hoc sacramentum potius debet dici matrimonium quam patrimonium; & huius rei varias assignant rationes sancti. Prima ratio est D. Thom. hic in solutione ad primum. Quoniam mulier ad hoc principaliter producta est, ut sit in adiutorium hominis ad procreandos liberos, ut dicitur Genesis cap. 2. & quia mulier magis officiosa est circa prolem, quam vir. Secunda ratio est, quoniam (ut habet commune proverbium) certior est proles a matre quam a patre, unde ius civile iudicat filios seruos vel liberos a matre libera, vel ancilla, non a patre. Tertia ratio est D. August. lib. 1. 9. contra Faustum. ca. 26. & 28. ut ipso nomine admoneantur mulieres assumere officium laboris, non delectationis occasionem.

Circa hoc ipsum est aduertendum, quod matrimonium etiam appellatur alijs nominibus synonymis: Nam dicitur nuptus a nubendo, quod proprie dicitur de foemina tantum, quæ cum marito traditur, velatur & velo quodam tegitur in signum obedientiæ & subiectionis quæ viro pollicetur, & pudoris ac verecundiæ. Prior ratio est, Isidori. 2. lib. de ecclesiasticis officijs cap. 1. 9. & refertur a Gratiano. 30. quæst. 5. capit. foemina. Secunda ratio est Ambrosij lib. 1. de Abraham, capit. 9. & refertur in eadem causa, & quæst. cap. neque illud. Dicitur etiã connubium & coniugium. Connubinm deriuari videtur a nubendo, quod quidem est foeminarum tantum, ut dicebamus: coniugium autem commune est, tam viro quam foemina;

Cap. fin. de conuer. infidel.

Gen. ca. 2.

Ca. foemina. 30. q. 5. cap. neq; illud. ibid.

na; & inde vterque coniunx dicitur: quæ omnia vocabula, non solum latina, verum etiam Ciceroniana sunt in hac significatione. Igitur matrimonium significat maris & foeminae coniunctionem seu coniugationem legitimam. Et hæc dicta sint de ipso nomine matrimonij. De quo videte Couarru. super. 4. Decretalium. parte. 2. cap. 1. nume. 1. vsque ad quartum.

ARTICVLVS III.

Utrum matrimonium conuenienter definiatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter definiatur in litera. Quia in mariti definitione oportet, quod matrimonium ponatur, quia maritus est qui est mulieri iunctus matrimonio; sed maritalis coniunctio ponitur in definitione matrimonij: ergo videtur quod sit circulatio in definitionibus istis.

2. Præterea. Per matrimonium sicut efficitur vir maritus mulieris, ita vxor viri mulier: ergo non debet magis dici coniunctio maritalis quam vxoria.

3. Præterea. Consuetudo ad genus moris pertinet, sed frequenter matrimonio iuncti, sunt valde moribus diuersi: ergo non debet poni in definitione matrimonij, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.

4. Præterea. Inueniuntur alie definitiones de matrimonio data. Quia secundum Hugo. Matrimonium est duarum idonearum personarum legitimus de coniunctione consensus, secundum quosdam: aut matrimonium est consortium communis vitæ & communicatio diuini & humani iuris. Et queritur qualiter hæc definitiones differant.

Lib. 1. de sacra. par. 11. cap. 4.

Quæst. 4. 2.

Vbi supra & habetur 27. q. 2. in principio.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, in matrimonio tria considerantur, scilicet, causa ipsius & essentia eius & effectus: & secundum hoc tres definitiones inueniuntur de matrimonio data. Nam definitio Hugo. tangit causam, scilicet, consensus & per se non est. Definitio autem in litera posita tangit essentiam matrimonij, scilicet, coniunctionem, & addit determinatum subiectum in hoc quod dicit inter legitimas personas, ponit etiam differentiam contrahentem ad speciem in hoc quod dicit maritalis; quia cum matrimonium sit coniunctio in ordine ad ali-quid unum, talis coniunctio in speciem trahitur per illud ad quod ordinatur, & hoc est id quod ad

maritum pertinet: ponit etiam virtutem huius coniunctionis, quia indissolubilis est, in hoc quod dicit indiuiduam &c. Sed alia definitio tangit effectum ad quem ordinatur matrimonium, scilicet, vita communis in rebus domesticis, & quia communis communicatio aliqua lege ordinatur, ideo ponitur ordinatum istius communionis, scilicet, ius diuinum & humanum: alia autem communicationes, ut negotiatorum & militarium, solo iure humano instituta sunt.

AD primum ergo dicendum, quod aliquando priora ex quibus debet dari definitio non sunt nominata, & ideo in definitione aliquorum ponuntur aliqua posteriora simpliciter, quæ sunt priora quod ad nos, sicut in definitione qualitatis ponitur quale a Philos. cum dicit, Qualitas est se-cundum quam quales esse dicimur: ita etiam hic, in definitione matrimonij ponitur maritalis, ut sit sensus, quod matrimonium est coniunctio ad ea quæ mariti officium requirit, quæ non poterant vno nomine exprimi.

Lib. præd. cam. ca. de qualitate.

Quæst. 4. 2.

AD secundum dicendum, quod per hanc differentiam tangitur finis coniunctionis, ut dictum est, & quia ut dicit Apostolus, Vir non est propter mulierem, sed mulier propter virum: ideo hæc differentia potius debet sumi a viro, quam a muliere.

AD tertium dicendum, quod sicut vita civilis non importat actum singularem huius vel illius, sed ea quæ ad communicationem civilem pertinent, ita vita conugalitatis nihil aliud est quam conuersatio ad communicationem talem pertinet: & ideo quantum ad hanc vitam semper consuetudo est indiuidua, quannus sit diuisa quantum ad actus singulares vtriusque.

AD quartum patet solutio ex dictis.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Tria sunt in matrimonio, causa eius, essentia & effectus, & ita tres sunt definitiones. Secunda conclusio. Prima definitio est. Matrimonium est consensus legitimus de coniunctione duarum personarum idonearum. Et hæc definitio datur per causam, nam datur per contentum qui est causa matrimonij, ut ita dicemus in quæstione sequenti: & sic hæc definitio non explicat essentiam matrimonij, nec est bona. Secunda definitio est. Matrimonium est coniunctio maritalis viri & foeminae inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Et per hanc definitionem explicatur essentia matrimonij. Tertia definitio est. Matrimonium

nium est confortiam communis vitæ &c. Et hæc definitio datur per effectum.

¶ De hac materia disputant doctores scholastici cum Magistro in. 4. distin. 27. præcipue cap. 2. Videte ibi Magistrum Sotum, Syluestrum verbo matrimonium. 1. quæst. 1. Couar. super. 4. Decret. par. 2. cap. 1. nu. 1. 2. 3. & 4. Circa istum artic. explicanda est definitio quid rei matrimonij & consequenter explicabitur hic primus articulus huius quæstionis, videlicet, an matrimonium sit in genere coniunctionis. Et aduertendū est, quod debemus explicare definitionē quid rei matrimonij & in ratione contractus naturalis & in ratione vinculi & in ratione sacramenti. Et incipiendum est à primo, scilicet à contractu ipso & vinculo quod est fundamentum secundi. Definitio autem matrimonij habet in hunc modum. Matrimonium est coniunctio viri & foeminae maritalis inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Hæc definitio est omnium Theologorum & Iurisperitorum.

SED vt hoc melius explicemus dubium est, vtrum hæc sit legitima definitio matrimonij. Videtur quod non. Primo arguitur contra primam particulam, coniunctio. Matrimonium est contractus quidam, sed coniunctio non est contractus: ergo coniunctio non est de definitione matrimonij. Consequentia est bona. Maior patet. Nam modo differimus de matrimonio in ratione contractus. Minor probatur. Coniunctio est vinculum seu relatio, quæ consequitur ex contractu, sicut seruitus & dominiū est relatio, quæ consequitur ex contractu emptio- nis & venditionis: ergo coniunctio non est contractus. ¶ Confirmatur argumentum. Coniunctio quæ ponitur in definitione matrimonij vel est copula carnalis, vel ius & facultas ad illam, vel obligatio ad reddendum debitum, sed nullum horum est matrimonium: ergo matrimonium non est coniunctio. Minor quoad primam partem patet. Quoad secundam probatur. Quando alter coniux fornicatur, manet verum matrimonium, tamen non manet ius ad petendum debitum, nec ex altera parte obligatio ad reddendum: ergo manet matrimonium sine obligatione ad reddendum & sine potestate ad petendum. Item si Deus concederet alicui potestatem supra corpus mulieris (quod potest facere, cum sit dominus omnium) tunc esset ius ad petendum debitum & obligatio ad reddendum, tamen non esset verum ma-

Arimonium: ergo. ¶ Denique, ex communi consensu vtriusque coniugis potest vterque coniux ingredi religionem, etiam post matrimonium consummatum, & tunc manet verum matrimonium, etiam post professionem, rescissa obligatione & iure ad copulam, ergo.

¶ Secundò principaliter arguitur contra secundam particulam. Matrimonium est contractus quidam successiuus, sed in vltima particula significatur, quod matrimonium permaneat, dicitur enim indiuiduam vitæ consuetudinem retinens: ergo definitio non est bona. Maior patet, nam contractus ipse matrimonij statim finitur: ergo. ¶ Confirmatur. In hac particula significatur, quod matrimonium sit indissolubile, at infra dicemus, quod matrimonium per aliquas causas dissolui potest, vt per professionem solēnem, si tantum sit ratum: ergo.

¶ Vltimò arguitur contra totam definitionem. Matrimonium est quoddam sacramentum, sed in tota hac definitione non explicatur ratio sacramenti: ergo definitio non est bona.

¶ In oppositum est autoritas omnium Theologorum & Iurisperitorum.

C ¶ Ad explicationem huius definitionis notandum primo, quod in matrimonio sex reperiuntur. Primum est consensus interior quo vterque coniux vult se alteri tradere. Secundum est contractus ipse exterior verborum, vel signorum quo significatur consensus interior. Tertium est mutua traditio corporū & realis exhibitio, quæ oritur ex contractu exteriori. Quartum est ordo quidam & relatio quo vterque coniux ordinatur ad finem matrimonij. Quintum est obligatio quæ resultat in vtroque ad reddendum debitum. Vltimum est facultas & ius ad petendum debitum. Tota ergo difficultas est, quod nam horum est matrimonium.

D ¶ Secundo notandum, quod matrimonium potest accipi dupliciter: Primo modo casualiter, sicut sanum accipitur pro pomo, quod est causa sanitatis, aliquando verò accipitur formaliter, sicut sanum cum dicitur de animali. In priori quidē acceptione matrimonium dicitur de contractu qui non est matrimonium, sed causa matrimonij, nam commune est apud Philosophos causas nominare nominibus effectuum & e contra. In secunda verò acceptione sumēdo matrimonium formaliter, disputamus in præsentia quid nam sit.

¶ Tertio

¶ Tertio notandum quod inter scholasticos tres versantur definitiones matrimonij ad quas omnes alie reducuntur. Prima est Hugonis de Sancto Victore lib. 2. de sacramentis parte. 1. cap. 4. quæ sic habet. Matrimonium est duarum personarum idonearum legitimus de coniunctione consensus. Quam definitionē refert Thomas Waldensis, & approbat tomo. 2. de sacramentis capite. 131.

¶ Secunda definitio est. Matrimonium est legitima viri & foeminae copulatio, quæ secundum legem Dei licet eis sine crimine filios procreare. Quam definitionē refert Thomas Waldensis tomo. 2. de sacramentis cap. 130. Vltima definitio est quæ posita est à principio.

¶ Prima conclusio. Matrimonium non recte definitur per consensum. Vnde prima definitio quæ datur per consensum, non est bona: Hæc conclusio probatur primo. Id quod ponitur in definitione vt genus debet predicari quidditatiuè de definito, sed consensus non predicatur quidditatiuè ergo. Consequentia est bona, Maior patet, minor probatur. Causa efficiens non predicatur quidditatiuè de effectu, sed matrimonium est effectus consensus, ergo consensus non predicatur quidditatiuè de matrimonio. ¶ Confirmatur. Nam tantum abest quod causa efficiens predicetur de effectu quidditatiuè, quod nullo modo dicitur de illo, cum causa efficiens sit extra effectum: ergo hæc definitio, matrimonium est consensus, non solum non est quiddatiua, verum nec vera propositio. ¶ Secundo. Consensus transit, matrimonium verò permanet: ergo matrimonium non est consensus. Consequentia patet cum maiori & minori.

¶ Secunda conclusio. Quannis contractus matrimonij sæpenuerò dicatur matrimonium, tamen contractus non est de essentia matrimonij. Prima pars conclusionis patet ex secundo notabili. Patet etiam, nam cum inter Theologos & Philosophos morales interrogatur, an matrimonium sit validum; de contractu celebrato interrogatur. ¶ Confirmatur. Nam sanum aliquando accipitur pro pomo quod est causa sanitatis: ergo matrimonium aliquando dicitur de contractu qui est causa matrimonij. ¶ Secunda pars conclusionis probatur eisdem argumentis quibus conclusio præcedens. Nam contractus matrimonij est causa efficiens matrimonij: ergo non est de essentia matrimonij. Cō-

A firmatur. Nam contractus transit, matrimonium permanet: ergo.

¶ Tertia conclusio. Si matrimonium accipiatur casualiter pro contractu matrimonij, definitur sic. Matrimonium est pactio viri & foeminae inter legitimas personas ad indiuiduam vitæ consuetudinem destinata. Cui si addas, significans coniunctionem Christi cum Ecclesia, explicatur ratio sacramenti, vt dicemus infra. Hæc autem definitio commode explicari non potest vsque ad vltimam conclusionem. Nam analogum, quod est membrum minus principale commode definiri & explicari non potest, nisi per ordinem ad membrum principale vt dicit Cajetanus 1. parte quæst. 13. art. 5. sanum enim vt dicitur de pomo, commode explicari non potest, nisi in ordine ad sanitatem animalis, & ita matrimonium casualiter acceptum commode explicari non potest vsque dum explicemus matrimonium formaliter acceptum.

¶ Quarta conclusio. Matrimonium non recte definitur per copulationem, siue nomine copulationis intelligamus traditionē realem mutuam, siue ius ad reddendum debitum, siue ad petendum. Hæc conclusio siue mul probatur de omnibus. Nam de ratione matrimonij est obligatio certi viri ad reddendum foeminam cum obligatione perpetua ad procreandos filios, hæc autem perpetua obligatio non explicatur in prædicta definitione, quomocunque accipiatur copulatio: ergo. Maior probatur ex D. Paul. ad Rom. 7. Mulier viuente viro alligata est legi viri, & idē habetur. 1. Corint. 7. Minor verò patet.

¶ Secundo probatur conclusio & explicatur. Traditio corporum quannis sequatur ad contractum matrimonij, est tamē prior matrimonio, obligatio verò ad reddendum debitum & ius ad petendum subsequatur ad matrimonium: ergo nihil horum est matrimonium. Consequentia est euidentis, antecedens explicatur. Nam traditio finitur cum contractu matrimonij, manet tamen res tradita cum certo ordine & respectu, sicut traditio rei in contractu emptio- nis finitur cum ipso contractu, manet tamē res tradita cum ordine & respectu: ergo traditio non est matrimonium, siquidem matrimonium semper manet vsque ad mortē, traditio verò non manet: item obligatio ad reddendum debitum & ius ad petendum subsequitur ad matrimonium, nā sicut ex filiatione oritur obligatio ad reddendum debi-

Rom. ca. 7.
1. Cor. c. 7.

tura

tum honorem parentibus, filiatio tamen non est illa obligatio, sed aliquid consequens ad filiationem: ita etiam matrimonium non est obligatio, neque ius ad petendum debet, sed ex matrimonio subsequuntur hæc duo.

¶ Ultima conclusio. Legitima & artificiosa matrimonij definitio est illa quæ posita est in principio huius dubij. Hæc conclusio est omnium Theologorum & Iurisperitorum & habetur instituta de patria potestate. §. 1. & ad hanc definitionem reducit illa quam adducit Iuriconsultus. l. 1. ff. de ritu nuptiarum, scilicet, nuptiæ sunt viri & foeminae conductio vel (ut alij melius legunt) coniunctio & consortium omnis vitæ & diuini & humani iuris communicatio. Hanc definitionem attribuit matrimonio Alexander III. cap. illud de præsumptionibus Gratianus. 27. quæst. 2. in principio. & 29. quæst. 1. in principio. Magister in. 4. dist. 27. & in omnibus istis locis Theologi & Iurisperiti admittunt hanc definitionem.

¶ Probat & explicatur ratione. Illa est bona definitio quæ explicat causas definiti formalem, materialem & finalem (efficiens enim est extra essentiam rei) sed definitio in principio posita explicat istas causas: ergo maior patet, nam istæ causæ sunt de intrinseca ratione rei: ergo definitio quæ explicat istas causas erit optima. Minor verò probatur & explicatur. Et quidem de causa formali dicendum est, quod non habet causam formalem physicam, nam matrimonium est forma quædam & simplicissimè accidens, ut patet: ergo non potest habere formam physicam. Habet tamen formam metaphysicam, scilicet genus & differentiam: genus autem est coniunctio, id est, ordo & relatio ad aliquod vnum, omnis enim ordo & relatio & omnis societas, ad aliquod vnum ordinatur: societas & ordo discipulorum ad vnam disciplinam, societas commilitonum ad vnam militiam: & ita societas coniugum ordinatur ad vnam prolis procreationem & vnus vitæ domesticæ vnionem: itaque coniunctio illa nihil aliud est, quam relatio, nam sicut generatio terminatur ad vnitatem suppositi, inde tamen consurgit relatio realis inter partes: ita vir & foemina coniunguntur & adunantur per contractum & inde consurgit relatio inter illos.

¶ Dubiū tamē est. Vtrū hæc relatio sit realis vel rationis. Quod dubiū propositū est ad explicandū cōpletè genus definitionis

& ad explicandum, an res & sacramentum simul in hoc sacramento sit aliquid reale vel rationis: nam (ut patet ex supradictis) coniunctio illa & vinculum quod subsequitur ex contractu & est effectus sacramenti & res & sacramentum simul.

Scotus in. 4. dist. 26. quæst. vnica. putat esse relationem rationis per modum habitus & per modum permanentis, sicut vnitas specifica quæ est inter duo supposita eiusdem speciei. Hanc sententiam sequitur Magister Sotus in. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 1. ad secundum. Ratio horum esse potest. Nam ista relatio pullulat ex voluntate contrahentium, actio verò voluntatis cum sit immanens & nihil ponat in re, non potest fundare relationem realem: ergo est relatio rationis. ¶ Confirmatur. Nam visum esse est relatio rationis, quoniam fundatur in visione, quæ est actio immanens nihil ponens in re, sed relatio matrimonij fundatur in actione voluntatis contrahentium quæ nihil ponit in re: ergo est relatio rationis. Hæc sententia aliqualem habet probabilitatem.

¶ Nihilominus dicendum est, longè probabilius esse, quod relatio matrimonij est realis, sicut relatio consanguinitatis, filiationis & paternitatis. Hæc sententia probatur.

¶ Dominium in creaturis est relatio realis, tamen illa relatio fundatur in contractu emptionis, & venditionis: ergo relatio matrimonij erit realis siquidem fundatur in contractu reali matrimonij & non in mera voluntate contrahentium. Quod dominium sit relatio realis in creaturis, asseritur à D. Tho. quæst. 7. de potentia, art. 1. o. ad quartum. & ab omnibus Thomistis. 1. parte. quæst. 13. artic. 7. ¶ Confirmatur & explicatur. Relatio matrimonij non fundatur in voluntate contrahentium, sed in actione reali exteriori & in externo contractu: non enim sufficit ad matrimonium internus consensus contrahentium: ergo illa relatio matrimonij est realis. Et ex dictis soluitur ratio dubitandi, cum sua confirmatione: non enim fundatur illa relatio in actione immanenti voluntatis, sed in actione externa. Ex quibus explicatur quod nam sit genus huius definitionis.

¶ Differentia definitionis est, maritalis, in qua particula significatur ad quid coniunguntur vir & foemina: coniunguntur enim ad officia maritalia & ad fines matrimonij, nam in huiusmodi rebus ex fine sumitur differentia & species: nam (ut autor est Arist. 2. Physi.) res naturales potissimum consideranda

de sunt ex fine, In matrimonio ergo sicut & in quacunque alia re naturali ex illius fine eius differentia sumi potest. Duplex autem est finis matrimonij, alter permanens & principalis, videlicet procreatio prolis non solum in esse naturali, verumetiam in esse rationali, qui enim dat formam, dat consequentia ad formam, & qui producit ignem, producit qualitates conseruatiuas ignis, & producit aquam producit qualitates quæ ad illius esse, & conseruationem requiruntur: & denique actio agentis non intelligitur perfecta, donec perducatur effectum ad suam perfectionem: ita actio parentum non intelligitur perfecta & completa, vsque dum proles peruenerit ad suam perfectionem non solum secundum suum esse verumetiam secundum esse rationale. Secundus finis matrimonij est mutuum obsequium inter virum & foeminam, non enim omnia officia domestica & maritalia possunt competere solis viris aut solis foeminis; & vterque finis est proprius matrimonij. Causa verò materialis explicatur in illis verbis (inter legitimas personas) non enim vir potest quamlibet in vniuersum secundum suam liberam voluntatem foeminam ducere, sed illam, quæ lege permittitur, ut dicetur infra in vltima particula (individuum vitæ consuetudinem retinens.) Aliqui existimant, quod explicatur secundarius finis matrimonij, scilicet, mutuum obsequium & perpetuum vsque ad mortem. Mihi tamen videtur, quod in illa particula, maritalis explicatur non solum primarius finis matrimonij, verum etiam secundarius. In vltima verò particula individuum vitæ consuetudinem retinens explicatur virtus & propria passio matrimonij, quæ est indissolubilitas, de qua dicemus infra: ita docet Diuus Thomas in quarto. distinctione. 27. quæstione prima, articulo primo. quæstionum tertia.

¶ Argumenta facta in principio dubij respondetur, & ad primum dicitur, quod matrimonium formaliter sumptum non est contractus, sed vinculum quoddam & relatio, quæ consequitur ex contractu, & ita fatendum est, quod in hac definitione non definitur contractus: qui definitus est in tertia conclusione. ¶ Ad confirmationem satis

patet quid sit dicendum ex eis, quæ dicta sunt in nostris duabus vltimis conclusionibus.

¶ Ad secundum respondetur, quod matrimonium formaliter sumptum nec est contractus successiuus, nec aliquid successiuum, sed quædam relatio & vinculum per modum habitus & per modum permanentis; qua relatione referuntur coniuges adinuicem.

¶ Ad confirmationem dico primo, quod in illa particula vltima significatur mutuum & perpetuum obsequium secundum aliquos.

¶ Secundo dico, quod in illa particula in definitione posita significatur indissolubilitas matrimonij quæ per se conuenit matrimonio, ut infra dicemus; quod si aliquando dissoluitur, est veluti per accidens: nam (ut optimè dicit Dominus Caietanus prima secundæ. quæstione centesima. articulo octauo.) ea quæ sunt per se, sunt in triplici differentia. Quædam, quæ nullam in se recipiunt mutationem nec aliter aliquo modo se habere possunt etiam per absolutam Dei potentiam, huius generis sunt quod homo sit animal rationale, quod Deus sit, quod quatuor & tria sint septem. Alia sunt, quæ quauis mutationi non subijciuntur nec aliter aliquo modo se habere possint ordine rerum naturali seruato: bene tamen mutari & aliter se habere possunt per absolutam Dei potentiam: talia sunt quod homo sit risibilis quod mortui non resurgunt. Alia sunt, intertio gradu, quæ regulariter & ut in plurimum aliter se habere non possunt, bene tamen per accidens, ut in vere sunt tonitrua, in hyeme sunt pluuia: & ita quauis matrimonium sit per se indissolubile, non est per se in primo gradu, sed in tertio: & ita multis de causis dissolui potest, de quibus infra suo loco commodius, & explicatius dicemus.

¶ Ad vltimum respondetur, quod in hac definitione non definitur sacramentum: siquidem nec materiale sacramenti, materiale verò definitum est in tertia conclusione: definitur autem sacramentum sequenti dubio.

¶ Secundum dubium circa definitionem matrimonij in ratione sacramenti. Est prima conclusio. Duplex est definitio sacramenti matrimonij. Prima definitio

definitio est. Sacramentum matrimonij est sacramentum nouæ legis, significans coniunctionem Christi cum Ecclesia. Secunda definitio est. Sacramentum matrimonij est contractus matrimonij post baptismum susceptum sub forma à Christo instituta. In hac conclusione conveniunt omnes Theologi & Iurisperiti. Explicatur conclusio. Sacramentum matrimonij potest induere duplicem rationem totius, alteram totius metaphysici constantis ex genere & differentia quæ sunt partes metaphysicæ, ex quibus totum Metaphysicum componitur: alteram verò totius Physici seu artificialis, cuius proprium est constare vel confici ex materia & forma, quæ sunt partes Physicæ seu artificiales. Prima ratio totius explicatur per primam definitionem matrimonij, in qua quidem sacramentum nouæ legis est proprium genus sacramenti matrimonij. Differentia verò est significare coniunctionem Christi cum ecclesia; & istæ ambæ sunt entia rationis quæ significant ad placitum, formaliter loquendo; nam ipsum definitum quod est sacramentum matrimonij, formaliter loquendo est vna species huius generis, quæ immediate collocatur sub sacramento nouæ legis; & ratio differentialis & ratio generica huius sacramenti habetur ex fide & ex factis Scripturis. Nam ad Ephesios quinto. in sensu literali habetur, quod matrimonium sit sacramentum nouæ legis & quod significet coniunctionem Christi cum Ecclesia; quæ est maxima dignitas huius sacramenti: de quo dictum est supra. Secunda ratio totius artificialis explicatur in secunda definitione, in qua materia proxima quæ est contractus & expressio sensibilis consensuum ponitur primo loco ut genus; Secundo vero loco materia, in qua consistit, quæ & remota ex qua quæ sunt contrahentes, est etiam post baptismum susceptum: ac denique ponitur forma. Ceterum, quoniam de forma huius sacramenti est magna dissensio inter Theologos, definitio vtrius debet esse receptissima apud omnes, ideo in definitione ponitur tantum forma in genere & in generali, non in particulari: ut pateat locus opinionibus de forma in specie huius sacramenti. Et ex hac explicatione definitionum, manet probata prima conclusio, nam omnia quæ posita sunt in his de-

finitionibus tribuuntur matrimonio ex sententia omnium autorum qui de hac materia scripserunt.

¶ Secunda conclusio. Istæ definitiones comparantur inter se ut excedens & excessum, simpliciter tamen loquendo præferenda est secunda.

¶ Hæc conclusio probatur ostendendo, quomodo prior definitio excedat posteriorem: excedit enim in eo quod certior est & notior nobis, quam secunda, siquidem de fide tenemus, quod illa prior definitio conuenit definito. Secundo differunt, quia prima datur per proprium genus & differentiam, & non secunda. Tertio differunt, quoniam differentia quæ ponitur in prima definitione significat quandam maximam dignitatem huius sacramenti, in qua fortassis excedit omnia sacramenta: significare etenim coniunctionem Christi Domini cum Ecclesia, magnam præfert excellentiam.

Secundo probatur conclusio ostendendo, quod secunda definitio simpliciter sit præstantior. Primo, quoniam illa definitio est præferenda secundum doctrinam Aristotelis, quæ magis explicat naturam definiti, sed quauis prima definitio certius conueniat definito, tamen secunda magis explicat naturam definiti; nam dicit distinctè & explicitè omnes causas intrinsecas, materiam, subiectum, formam: quod ita clarè non explicat prima; ergo secundo, quoniam omnia concreta accidentalia (maximè rationis) cum in suo proprio genere habeant minimum esse, clarius explicantur per materiam, quæ habet esse reale, & ita Aristoteles cum definit ista concreta rationis, semper definit per verba & voces.

Tertio, quoniam in alijs sacramentis definitiones, quæ dantur per materiam & formam sunt accommodatissimæ; ut dicitur: 3. parte. quæstione sexagesimalis sexta. articulo primo loquendo de baptismo, & quæstione 84. loquendo de sacramento poenitentia:

SED adhuc videtur, quod hæc secunda definitio non sit bona. Primo. Nam definitio speciei debet in specie & particulari declarare formam speciei definitæ & non in genere tantum, sed hæc secunda definitio sacramenti matrimonij solum explicat formam speciei in genere, cum solum dicat

dicat sacramentum matrimonij est contractus matrimonij post baptismum susceptum sub forma à Christo instituta: ergo hæc secunda definitio non est bona.

¶ Secundo arguitur. Sacramentum matrimonij non definitur exactè per materiam in genere; ergo nec definitur exactè per formam in genere. Patet consequentia. Nam forma est terminus definitionis & determinans materiam, quæ secundum se indeterminata est & infinita, ut dicit Diuus Thomas, prima parte. quæstione septima. articulo secundo. definitio autem est terminus definiti: non ergo definitur hoc sacramentum per formam in genere. ¶ Confirmatur. Nam forma magis est de essentia cuiuscunque rei quam materia, cum forma sit quæ dat esse & essentiam rei; ergo magis determinatè & in particulari constituenda est forma in definitione quam materia. Patet consequentia. Nam definitio debet explicare naturam rei.

¶ Tertio arguitur. Sacramentum matrimonij essentialiter & quidditatiuè est compositum ex contractu matrimonij, scilicet ex expressione consensuum sensibili & forma; sed definitio hæc non prædicatur vere de hoc composito: ergo non est bona. Cōsequentia est bona, definitio enim exacta debet vere de suo definito prædicari. Maior probatur à simili. Nam homo essentialiter & quidditatiuè est compositus ex materia & forma. Probatur etiam quoniam in Concilio Florentino decreto de vnione Armenorum dicitur, quod omnia sacramenta nouæ legis constant ex materia & forma, ac subinde sacramentum esse compositum ex materia & forma quidditatiuè. Minor verò est manifesta.

¶ Quarto arguitur. Iuxta communem sententiam contractus matrimonij sine aliqua alia forma superaddita quæ non sit inclusa in ipso contractu, est sacramentum matrimonij: ergo superflue additur illa particula, sub forma à Christo instituta.

¶ Quinto arguitur. Minister est de ratione huius sacramenti, sed in tota illa definitione nulla fit mentio de ministro, ut patet: ergo prædicta secunda definitio non est bona. Maior probatur ex allegato decreto, vbi expresse dicitur, quod omnia sacramenta tribus constant, materia, forma & ministro.

IN explicationem huius difficultatis est tertia conclusio. Sola materia, ex qua est de essentia huius sacramenti matrimonij, non forma: materia vero ex qua, & in qua simul cum forma sunt de ratione huius sacramenti, minister autem nec de essentia, nec de ratione, sed de necessitate tantum.

¶ Ad huius expositionem aduertendum est, quod longe differunt hæc tria, esse aliquid de essentia rei & de ratione, & de definitione, & esse de necessitate. Comparantur enim hæc inter se sicut superius & inferius, nam quidquid est de essentia, est de ratione & de necessitate, non tamen e contra. Sit exemplum. Ens est de essentia accidentis, substantia est de ratione, & de definitione eiusdem accidentis, inhærentia actualis est de illius necessitate: & tamen certissimum est, quod substantia non est de essentia accidentis, & inhærentia actualis non est de essentia nec de ratione accidentis. Prima pars conclusionis quantum ad id quod asserit, quod materia est de essentia huius sacramenti, facilis est. Primo. Nam materia est de essentia rei. Secundo. Nam contractus & expressio sensibilis quæ est materia huius sacramenti, pertinet ad prædicationem quidditativam huius definitionis, taliter quod de definito prædicantur quidditatiuè & essentialiter: ergo materia ex qua, est de essentia huius sacramenti matrimonij.

¶ Eadem prima pars quantum ad conclusionem, quam continet, scilicet, quod sola materia & non forma, sit de essentia huius sacramenti difficilis est. Debat tamen primo ex doctrina Diui Thomæ tertia parte. quæstione. 48. articulo primo ad secundum. vbi ait. Complementum sacramenti poenitentia exhibit minister dum poenitentem absoluit, vbi Diuus Thomas dicit, formam absolutionis esse complementum sacramenti poenitentia, non essentiam: ergo sola materia & non forma est de essentia huius sacramenti in sententia Diui Tho. ¶ Confirmatur primo argumentum, ex Concilio Florentino loco allegato, vbi sic ait. Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, rebus tanquam materia, &c. quod si aliquid horum deficit, non perficitur sacramentum. Vbi aduertendum est, illud verbum perficitur, bis positum: nam positum est, ex professo ad significandum, quod

quod neque forma, nec intentio ministri sunt de essentia sacramenti.

¶ Secundo confirmatur ex doctrina Aristotelis libro septimo Physicorum, textu decimo sexto, & decimo septimo. ubi probat, quod ad formam, quæ est quarta species qualitatis non est per se motus, eo quod res artificata dum recipit talem formam perficitur & completur in suo esse; & præcesserat in textu precedenti quod de re artificata prædicatur materia, non verò forma: hæc autem doctrina maximè fauet nostræ sententiæ: ergo.

¶ Secundo probatur & explicatur. Forma solum est de essentia totius physici, non tamen de essentia totius artificialis. Imò nec de essentia cuiuscunque totius accidentalis, sed matrimonium est quoddam totum artificiale & accidentale: ergo. Maior probatur. Nam concreta substantialia quæ significant tota physica, prædicantur de composito ex materia & forma physica, ut ex partibus essentia: at concreta quæcunque accidentalia quæ significant tota artificiosa non prædicantur de composito ex materia & forma artificialibus, sed de materia tantum: ergo. Explicatur antecedens syllogismi his exemplis: Homo qui est quoddam concretum substantiale verè prædicatur de composito ex materia & forma & verè subijcitur illi; hæc enim est vera propositio & quidditatiua, Homo est compositus ex materia & forma, & e contra: hæc verò Cathedra, statua, est composita ex ære aut ligno & forma artificiali, est falsa & quæ non verè subijcitur, nec prædicatur de composito ex materia & forma accidentali.

¶ Statua probatur euidenter hoc syllogismo: Statua est composita ex ære & forma artificiali, sed statua est æs, ergo æs est compositum ex ære & forma artificiali. Syllogismus est bonus, nam est dispositus in darapti, consequens est falsum manifestè, & non pro minori, nam illa est euidenter vera ex doctrina Aristotelis loca citato: ergo antecedens est falsum pro maiori. ¶ Confirmatur. Materia & forma prædicantur prædicatione identica saltim de toto physico, at materia & forma non prædicantur prædicatione identica de toto artificiali, sed sola materia; ergo sola materia est de essentia. Minor probatur. Nam hæc propositio est falsa, statua est æs & forma artificialis, inde enim euidenter sequitur

tur, quod æs sit æs & forma artificialis, quod est falsum.

¶ Tertiò. Forma in hoc sacramento, imò in quocunque ente artificiali & accidentali non est pars sacramenti, nec entis artificialis: nec rursus prædicatur verè de ipso sacramento vel de ente artificiali: ergo non est de essentia sacramenti, vel entis artificialis. Consequentia est bona, antecedens quoad secundam partem, scilicet, quod forma non prædicetur, est euidentis: quoad primam verò partem, scilicet, quod non sit pars, quæ est difficillima, probatur inductione: Albedo enim non est pars albi, aliàs albedo esset pars corporis; & figura cathedræ non est pars illius, aliàs esset pars corporis quod prædicatur de cathedra: & ad eundem modum forma huius sacramenti non est pars expressionis sensibilis quæ est materia huius sacramenti, imò sequeretur, quod in vniuersum forma artificialis esset pars materiæ entis artificialis.

¶ Ex dictis sequitur quarta conclusio. Sacramentum hoc & quocunque aliud non dicitur propriè constare ex materia & forma, aut componi, sed est dicendum, quod sacramentum est materia proxima; dicendum est etiam quod perficitur ex materia & forma, & ita intelligendi sunt scholastici quando dicunt, quod sacramenta constant vel componuntur ex materia & forma: & cum asserunt esse materiam remotam, vel proximam ex qua constant sacramenta, debent intelligi, ex qua perficiuntur sacramenta, non ex qua componuntur, quanuis aliquando ita loquantur doctores. Conclusio constat ex dictis in præcedenti conclusione. ¶ Confirmatur noua ratione. Nam materia sacramenti & cuiuscunque entis artificialis est ens in actu quod simpliciter habet esse: ergo non potest propriè & in rigore componere aliquod totum.

Vnde ad argumenta respondetur. Ad primum dicitur, quod cum forma sit complementum & perfectio sacramenti, ut diximus, necessariò deberet collocari in definitione in specie & in particulari, si talis forma esset revelata; ceterum quoniam illa forma non est revelata in specie, sed in genere & in communi: ergo non debet collocari in definitione in specie & in particulari.

¶ Ad secundum argumentum respondetur

tur ex dictis negando consequentiam. Quoniam talis non est de definitione effectus, sed verè plurimum causa principalis: & ita minister non ponitur in definitione matrimonij. ¶ Secundo respondetur, quod sacramenta, non definiuntur qua ratione sunt actiones, ut diximus in materia de Baptismo, sed potius qua ratione sunt passiones receptæ in subiectis, aut (quod verosimilius est) qua ratione sunt quidam motus: & secundum istas duas considerationes non respiciunt agens etiam principale, sed respiciunt aut subiectum quod patitur, aut terminum, quem respiciunt, & ita in definitione, sacramentorum non debet collocari minister.

¶ Circa illam particulam definitionis matrimonij. (Individuam vitam continentem retinens) in qua diximus secundum doctrinam Diui Thomæ contineri virtutem & proprietatem matrimonij quæ est indissolubilitas & ipsa essentia matrimonij quæ est radix & principium huius proprietatis est aduertendum, ut melius explicetur ipsa definitio matrimonij, quod matrimonium ipsum, etiam seculum ratione sacramenti quam ex Christi institutione obtinet, suapte natura est perpetuum vinculum: & indissolubilitas ipsa oritur ex essentia ipsius veluti propria passio quæ conuenit ipsam essentiam, & ita cessante omni lege positua tam diuina quam humana qui semel matrimonium ritè contrahunt, ex lege naturæ separari non possunt: itaque non solum essent violatores legis naturæ si datam fidem fregissent, sed etiam si conarentur separari, nihil efficeret: & hoc est, matrimonium suapte natura esse vinculum indissolubile. Hoc autem sic explicatum, probatur nunc breuiter, nam ex professo de hoc disputare pertinet, ad quæstionem 67. & ad alias quæstiones in quibus locupletissimè de hoc dicemus. Primo probatur. Nam id quod naturæ autor in prima rerum conditione expressit, tum homini, tum alijs animalibus, erat de lege naturæ; ut patet discurreti per illa opera sex dierum, sed inseparabilitas matrimonij ab ipsa naturæ origine fuit expressa: ergo inseparabilitas matrimonij est de lege naturæ. Minor probatur ex eo quod dixit Deus Genes. cap. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori, ex quibus verbis tale desumitur argumentum. Nam inseparabilitas est cõiunctio inter patres & filios, nã est maxima vnitas inter illos, ut constat manifestè ex lege naturæ, sed Deus dicit cõiunctio

talis non est de definitione effectus, sed verè plurimum causa principalis: & ita minister non ponitur in definitione matrimonij. ¶ Secundo respondetur, quod sacramenta, non definiuntur qua ratione sunt actiones, ut diximus in materia de Baptismo, sed potius qua ratione sunt passiones receptæ in subiectis, aut (quod verosimilius est) qua ratione sunt quidam motus: & secundum istas duas considerationes non respiciunt agens etiam principale, sed respiciunt aut subiectum quod patitur, aut terminum, quem respiciunt, & ita in definitione, sacramentorum non debet collocari minister.

¶ Circa illam particulam definitionis matrimonij. (Individuam vitam continentem retinens) in qua diximus secundum doctrinam Diui Thomæ contineri virtutem & proprietatem matrimonij quæ est indissolubilitas & ipsa essentia matrimonij quæ est radix & principium huius proprietatis est aduertendum, ut melius explicetur ipsa definitio matrimonij, quod matrimonium ipsum, etiam seculum ratione sacramenti quam ex Christi institutione obtinet, suapte natura est perpetuum vinculum: & indissolubilitas ipsa oritur ex essentia ipsius veluti propria passio quæ conuenit ipsam essentiam, & ita cessante omni lege positua tam diuina quam humana qui semel matrimonium ritè contrahunt, ex lege naturæ separari non possunt: itaque non solum essent violatores legis naturæ si datam fidem fregissent, sed etiam si conarentur separari, nihil efficeret: & hoc est, matrimonium suapte natura esse vinculum indissolubile. Hoc autem sic explicatum, probatur nunc breuiter, nam ex professo de hoc disputare pertinet, ad quæstionem 67. & ad alias quæstiones in quibus locupletissimè de hoc dicemus. Primo probatur. Nam id quod naturæ autor in prima rerum conditione expressit, tum homini, tum alijs animalibus, erat de lege naturæ; ut patet discurreti per illa opera sex dierum, sed inseparabilitas matrimonij ab ipsa naturæ origine fuit expressa: ergo inseparabilitas matrimonij est de lege naturæ. Minor probatur ex eo quod dixit Deus Genes. cap. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori, ex quibus verbis tale desumitur argumentum. Nam inseparabilitas est cõiunctio inter patres & filios, nã est maxima vnitas inter illos, ut constat manifestè ex lege naturæ, sed Deus dicit cõiunctio

nam inter virum & foeminam esse maiore, & aliam esse separabilem propter istam: ergo ab origine naturae inseparabilitas matrimonij fuit expressa. ¶ Confirmatur argumentum. Nam per vinculum matrimonij efficiuntur quodammodo vnum secundum naturam, sicut membra eiusdem corporis; Sic enim significavit Christus Dominus Matth. 19. vbi inferens eadem verba, subiūgit statim dicens: itaque iam non sunt duo, sed vna caro.

¶ Secundo probatur hoc. Nam omnia media quae sunt intrinsecè necessaria, vt finis à natura intentus ritè sequatur, sunt de iure naturali: sed inseparabilitas matrimonij est medium intrinsecè necessarium, vt finis per matrimonium intentus ritè sequatur: ergo inseparabilitas matrimonij est de iure naturali. Consequentia est bona, maior est manifesta, nam si finis est à natura intentus, media etiam debent esse necessaria secundum naturam. Minor verò probatur. Nam vt finis matrimonij ritè sequatur, necessaria est maxima & corporum & animorum vnio, cui repugnat vinculum istud esse separabile: ergo inseparabilitas est medium intrinsecè necessarium ad hoc quòd finis à natura intentus optime sequatur.

¶ Ex hac veritate sequitur primò, quòd non minus inseparabilitas matrimonij est de iure naturali, quam vnitas vxoris, imò inseparabilitas videtur magis intima ipsi matrimonio, nā separabilitas est magis contraria. Et ratio est optima. Quia pluralitas vxorū aduersat domesticā paci, vt copiose dicemus infra in quæst. 65. & tamen habet bonum adiunctum, puta multiplicationem liberorum qua possit illud malum compensari: ac verò dissolutio matrimonij & contrariatur domesticæ amicitiae & adhuc rectæ educationi & institutioni prolis; & non habet aliquod bonum quod per se ex illa consequatur.

¶ Secundo sequitur ex dictis esse manifestam differentiam inter istum contractum matrimonij & inter alios ciuiles contractus. Nam contractus matrimonij ortum habet à lege naturae & vt præuenit ius gentium & ius ciuile; item etiam ex parte finis; nā contractus matrimonij per se ordinatur ad bonum commune generis humani & non tantum ad priuatum bonum ipsorum contractantium, quanquam mutuo consensu perficitur: alij verò contractus iure gentium aut ciuili sunt introducti; & potissimum in vti-

litate contrahentium ordinantur, & hac ratione vinculum matrimonij exemptum est ab humana potestate & solum auctori naturae subiectum, & ita non potest mutua contrahentium voluntate dissolui: alij verò contractus subiecti sunt humanæ potestati, & ita dissolui possunt per voluntatē contrahentium.

¶ Secundo est aduertendum, quòd matrimonium ex eo quòd in Evangelica lege ad sacramentorum dignitatem eleuatum est per aliquid supernaturale, adhuc maiorem perfectionem, indissolubilitatem, & firmitatē accipit (quemadmodum aliās dona gratiarum naturam perficiunt & non destruant) cum sint altioris & perfectioris ordinis, sicut amor qui est inclinatio quædam naturalis per charitatē perficitur, & intellectus qui est potentia quædam ordinis naturalis maximè perficitur per lumen supernaturale fidei vel per lumen gloriæ: vnde per gratiā quæ confertur in matrimonij sacramento vinculum illud matrimoniale quod ex natura sua firmum & indissolubile erat, amplius roboratur & fit magis indissolubile, nō solum quia eleuatur ad altiorem finem, videlicet ad finem supernaturalem, verum etiam quia ipsum naturae vinculum virtute sacramenti magis solidatur; & hoc potissimum habet, ex institutione Christi; ex cuius virtute sacramenta habent, quòd efficiant quod significant, vt dicitur in 3. parte. quæstione. 62. cæterum quoniam omnia sacramenta efficiunt aliquod signaculum, graue, dicunt doctores quòd sacramentum matrimonij habet pro effectu istam maiorem indissolubilitatem & firmitatem ex eo quòd significat coniunctionem Christi cum ecclesia, coniunctio autem charitatis indissolubilis est ex natura sua: vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 24. art. 1. r.

¶ Sed adhuc est difficultas vt hoc magis explicetur: Nam quando sacramentum matrimonij suscipitur in peccato mortali non confert gratiam, vt per se est manifestum, neque imprimit characterem; nam non est ex sacramentis quæ imprimunt characterem: ergo tunc vinculum matrimonij non solidatur ratione sacramenti, ita vt sit magis indissolubile. Ad hoc argumentum, & ad istam difficultatem dicendum est negando consequentiam. Nam quemadmodum iuramentum adueniens contractui præcedenti addit vim & obligationem religionis, quanuis nulla qualitas naturalis de nouo

QVÆSTIO XLV.
De consensu matrimonij.

Consequenter considerandum est de consensu. Vbi primò agendum est de consensu secundum se considerato. Secundo de consensu iuramento vel carnali copula firmato. Tertio de consensu coacto & conditionato. Quarto de obiecto consensus. Circa primum quærentur quinque. Primò, vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij. Secundo, vtrum consensum oporteat per verba exprimi. Tertio, vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium. Quarto, vtrum consensus per verba expressus si desit interior consensus, exterius faciat verum matrimonium. Quintò, vtrum consensus in occulto factus per verba de præsentī faciat matrimonium.

De hac materia disputat doctores scholastici cum Magistro in. 4. distin. 27. Postquam D. Tho. in præcedentibus disputauit de principiis veluti intrinsecis matrimonij, videlicet de contractu, de coniunctione & relatione, quæ sequitur, ex materia & forma huius sacramenti: nunc incipit disputare de principiis veluti extrinsecis, de causa efficiente, per quam efficitur matrimonium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod consensus non sit causa efficiens matrimonij. Sacramenta enim non sunt à voluntate humana, sed ab institutione diuina, sed consensus ad voluntatem pertinet: ergo non est causa matrimonij, sicut nec aliorum sacramentorum.

Thom. vbi supra. ar. 1. q. 1. & seq. 4. contra gen. c. 78. & 3. par. q. 29. art. 1.

no adueniat; ita in proposito exterior solennitas sacramenti facit, vt prius vinculum sanctius & firmitus & magis indissolubile sit, etiam si nulla qualitas supernaturalis infundatur, neque superaddatur per ipsam rationem sacramenti. Itaque (vt dicunt omnes Theologi) matrimonium habet maiorem indissolubilitatem & firmitatem, nō solum ratione gratiæ, quæ confertur ipsis coniugibus per modum vnitatis & coniunctionis, vt supra dictum est in quæstione 42. sed etiam ratione significationis sacramenti, in quantum hoc sacramentum peculiariter habet significare coniunctionem Christi cum ecclesia: & ratione huius significationis habet, quòd vinculum ipsum sit magis firmum, & quoniā præcipuum quod est in sacramento, est ipsa significatio, quæ quidem manet etiam in matrimonio quando suscipitur in peccato mortali, idè etiam tunc matrimonium ipsum est magis indissolubile vinculum ratione significationis additæ. De quibus omnibus magis ad longum & copiosius dicendum est infra in multis quæstionibus & præcipue in quæstione 67. fuit tamen necessarium hæc de indissolubilitate matrimonij præmittere, quoniam in multis quæstionibus ante quæstionem citatam multa dicuntur de indissolubilitate matrimonij; tum præcipue ad explicationem definitionis matrimonij in qua ponitur illa particula (indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.) In qua quidem particula, vt iam diximus, significatur indissolubilitas matrimonij. Nomine verò indissolubilitatis in lege Evangelica non solum debemus intelligere indissolubilitatem & firmitatem naturalem, verum etiam firmitatem & indissolubilitatem supernaturalem prouenientem à ratione sacramenti, quæ ratio superaddita est in lege gratiæ. Itaque considerandum est, quòd matrimonium ipsum dicit coniunctionem & vnionem ipsorum coniugum, & ita dicitur in definitione, quòd est coniunctio viri & foeminae, & est talis coniunctio & dicit tantam vnitatem, quòd ex illa oritur veluti propria passio indissolubilitas: & illa coniunctio est radix & principium talis indissolubilitatis, & hæc indissolubilitas perficitur per rationem sacramenti superadditam in lege Evangelica: & ad hoc explicandum ponitur illa particula, in indiuiduam vitæ &c.

SVMMA ARTICVLI.

CONCLUSIO articuli est affirmatiua: Ratio huius conclusionis est. Na in omnibus sacramentis est aliqua spiritalis operatio mediante operatione, quae eam significat, vt constat in sacramento baptismi, in quo est productio spiritalis gratiae quae fit mediante externa ablutione: ergo etiam in matrimonio fit quaedam spiritalis coniunctio in quantum matrimonium est sacramentum, & etiam quaedam naturalis coniunctio in quantum est in officium naturae, necessarium est, quod mediante materiali fiat spiritalis virtute diuina: coniunctiones vero materialium contractuum fiunt per mutuum consensum, ergo necessarium est, quod hoc modo fiat maritalis coniunctio. Haec ratio statim explicabitur.

CONCLUSIO D. Thom. est certa secundum fidem, vt patet ex cap. finali de sponsali. & ex cap. sufficiat. 27. quaest. 2. & ex Concilio Florenti. in Decreto de vnione Armenorum, vbi dicitur. Causa efficiens matrimonij regulariter est consensus mutuus &c. & idem diffinitur in cap. cum locum de sponsali. & cap. tuas de sponsa duorum. Vide Magistrum Sotum in 4. dist. 28. quaest. vnica. artic. 1. concl. 2. Couar. super. 4. Decretal. ca. 2. §. 2. statim in principio Syluestrum verbo matrimonium. 2. quaest. 5. & 6. & alios autores. Ratio vero D. Thom. in hoc articulo est optima, quae quidem procedit & in quantum matrimonium est. quidam contractus naturalis & in quantum habet rationem sacramenti. Et quidem loquendo de contractu ipso naturali est manifestum. Nam contractus ipse debet fieri ex voluntate contrahentium. Loquendo vero de eo in ratione sacramenti constat etiam. Nam in quolibet sacramento debet esse aliqua actio sensibilibis, in isto vero sacramento nulla alia reperitur, nisi ipse contractus ad quem requiritur consensus.

Circa istum articulum est grauis difficultas, an consensus ita sit necessarius ad efficiendum matrimonium, vt neque de potentia ordinaria neque de potentia Dei absoluta possit fieri matrimonium inter virum & foeminam sine consensu eorum? Et videtur quod possit fieri. Primo arguitur ad probandum quod possit fieri de potentia ordinaria. Nam in Concilio Florent. loco immediate citato expresse dicitur, quod consensus est causa efficiens matrimonij regulariter, consensus, in quantum expressus per verba de pra-

Cap. final. de sponsali. cap. sufficiat. 27. quaest. 2.

Cap. cum locum de sponsali. ca. tuas de sponsa duorum.

praesenti. Vbi aduertendum est verbum illud, regulariter, ergo licet regulariter & vt in plurimum consensus sit causa efficiens matrimonij, in aliquo tamen casu poterit fieri matrimonium sine consensu.

Secundo arguitur ad probandum, quod aliqua alia superior potestas possit efficere matrimonium de lege ordinaria sine consensu contrahentium. Respublica siue ciuilis siue ecclesiastica potest efficere matrimonium sine consensu contrahentium, quod probatur. Nam omnis contractus qui potest fieri per humanam voluntatem, potest fieri per superiorem voluntatem, sed contractus matrimonij potest fieri per voluntatem contrahentium: ergo multo magis poterit fieri per voluntatem reipublicae. Confirmatur primo. Nam respublica potest redigere hominem in seruitutem contra suam voluntatem, imo parentes possunt hoc facere: ergo respublica potest tradere hominem in matrimonium. Probatur consequentia. Nam grauius vinculum est vinculum seruitutis, quam vinculum matrimonij, & sicut vinculum seruitutis est vinculum perpetuum: ita vinculum matrimonij est vinculum perpetuum. Secundo confirmatur. Nam homo magis ordinatur ad bonum reipublicae quam ad bonum proprium, imo ex propria voluntate magis ordinatur ad bonum reipublicae quod est bonum vniuersalius & diuinius, quam ad bonum proprium quod est particulare: ergo si ex voluntate propria possunt contrahere matrimonium, possunt etiam contrahere ex voluntate reipublicae.

Tertio arguitur, & probatur quod respublica ecclesiastica possit id facere. Nam ecclesia fecit illud de facto: ergo potest illud facere. Consequentia est bona, antecedens probatur ex cap. si conditiones. de conditionibus appositis, vbi dicitur, quod dummodo conditiones appositae in matrimonio non sint contra rationem matrimonij, etiam si impossibiles sint, habendae sunt tanquam non adiectae, quod est dicere esse validum matrimonium, ac si fuisset factum sine conditione: sed quando homo contraxit cum illa conditione impossibili: verum non habuit consensum in matrimonium: ergo sine consensu contrahentium potest Ecclesia facere verum matrimonium. Nec valet solutio aliquorum, quod Ecclesia in illo casu praesumit consensum: nam in illo casu cum sit impossibilis, non apparet ratio quare praesumatur con-

Ca. si conditiones. de conditionibus appositis.

Consensus, ergo. Confirmatur. Quia Ecclesia potest facere aliquem religiosum profectum sine consensu illius; ergo etiam potest facere, quod aliquis contrahat matrimonium sine proprio consensu. Consequentia patet. Nam vinculum professionis maius est vinculo matrimonij, cum dissoluat matrimonium ratum, & etiam est vinculum perpetuum quod debet fieri per voluntatem. Antecedens probatur ex cap. 1. de regularibus in sexto. vbi dicitur, quod si quis post 14. annum habuerit habitum religionis per annum integrum, ipso facto ceteretur profectus: ergo sine consensu proprio potest facere aliquem religiosum. Secundo confirmatur. Nam potest Ecclesia aliquando compellere sponsum per praecipuum & per poenam excommunicationis, vt contrahat de facto matrimonium cum sponsa, & respublica ciuilis id posset praecipere sub poena capitis, & tamen tunc adimitur aliquid de libertate & consensu, vt patet, ergo. Item potest respublica Christiana, vel Papa in casu vbi esset necessitas totius Ecclesiae imponere praecipuum alicui Regi, vt contraheret matrimonium cum aliqua foemina propter aliquod maximum bonum ecclesiae, tamen per illud praecipuum aliquid toleretur de consensu, ergo.

Quarto arguitur ad probandum quod Deus de potentia absoluta possit id facere. Nam consensus concurrat ad matrimonium, vt causa efficiens, vt diffinitur in Concilio Florent. & a D. Tho. hic, sed quidquid Deus potest facere cum causa secunda efficienti, potest facere se solo, vt diffiniunt omnes Theologi: ergo Deus saltem de potentia absoluta potest facere matrimonium sine consensu vtriusque partis. Confirmatur primo. Nam Deus excellentiorem habet potestatem supra corpora hominum, quam ipsi homines, sed homines possunt tradere corpora sua pro sua voluntate: ergo multo magis id poterit Deus. Consequentia est bona, minor patet, & maior constat. Na Deus habet absolutum & excellentissimum dominium corporum: homo vero tantum est custos per naturam. Secundo confirmatur. Deus praecipit Osee, vt contraheret cum muliere fornicaria & faceret filios fornicationis, vt dicitur Osee. 1. tunc sic. Propheta in illo casu poterat contrahere matrimonium cum illa per diuinam auctoritatem etiam illa inuita, vt dicunt omnes expositores illius loci: ergo Deus de potentia absoluta potest

Ca. 1. de regularibus. in. 6.

Osee. 1.

27. q. 2. ca. matrimo-

id facere sine voluntate contrahentium.

Matth. 19.
Ad Eph. 5.

¶ Tertiò confirmatur. Deus coniunxit primos parentes in paradiso per verum matrimonium, ut dicitur Matth. 19. & ad Ephes. 5. tamen nunquam legimus, quòd coniunxit illos Deus per suam voluntatem: ut patet ex Genesi, ergo.

¶ In oppositum est, nam in Concil. Floren. expressè dicitur, quòd ad rationem matrimonij requiritur consensus contrahentium. Idem docet D. Tho. in hoc artic. ergo consensus contrahentium ita est necessarius, ut non possit fieri matrimonium sine illo.

¶ In huius expositionem supponendum est primò, quòd matrimonium dupliciter accipitur, ut patet ex dictis. Aliquàdo enim accipitur formaliter pro ipsa coniunctione & vinculo quòd sequitur ex contractu matrimonij, aliquando verò accipitur pro contractu ipso humano: & de utroque matrimonio explicandum est, an possit fieri sine voluntate contrahentium.

¶ Secundò supponendum est, quòd in ipso contractu duplex ratio inuenitur. Altera quidem supernaturalis, quæ est ratio sacramenti, (contractus enim ipse eleuatus est à Christo ad esse quoddam supernaturale,) altera verò ratio est naturalis, nam est quidam contractus pertinens ad ordinem naturæ: & de vtraque etiam ratione disputandum est in præsentia. Aduertendum est tamen obiter quòd illi qui contrahunt, diuersimodè se habent respectu vtriusque rationis. Nam respectu rationis supernaturalis sunt ministri & instrumenta diuinæ virtutis: at verò respectu rationis pertinentis ad ordinem naturæ habent se, ut causa principalis: nam qui principaliter faciunt illum contractum sunt ipsi contrahentes, & stat optimè quòd respectu vnius rationis sint causæ instrumentales, respectu verò alterius causæ principales. Est optimum simile insinuatum à D. Tho. 1. par. quæst. 70. artic. 3. ad secundum, & tertium. Corpus cæleste quando causat corpus viuens, respectu rationis corporis est causa principalis: respectu verò gradus vitæ est causa instrumentalis mota à substantia viuente.

¶ Ex dictis sequitur, quòd si quis contrahat cum aliqua intendens facere quòd facit ecclesia, & ignorat quòd vinculum matrimonij est vinculum perpetuum, non est verus contractus, neq; verum matrimonium: tamen si aliquis ad hunc modum baptizaret cum aliqua ignorantia vel errore: vali-

dum esset sacramentum. Ratio differentia est. Nam in omnibus alijs sacramentis habet se homo ut pura causa instrumentalis. In hoc verò sacramento non sic, sed respectu contractus habet se ut causa principalis. Est autem differentia inter causam principalem & instrumentalem in moralibus, quòd causa instrumentalis non est necessarium quòd cognoscat & habeat intentionem, nam non concurrat ad effectum per propriam formam, sed per motionem principalis agentis, & non se mouet, sed mouetur ab alio: & ita satis est, quòd determinet intentionem ecclesiæ quæ se mouet & cognoscit. Causa verò principalis debet cognoscere & habere intentionem, quoniam ipsa se mouet, & ita si aliquis tribuit elemosynam per ministrum, ad rationem meriti nõ requiritur, quòd minister habeat charitatè & intentionem, sed sufficit, quòd hæc sint in principali agente.

¶ Prima conclusio. Loquendo de matrimonio formaliter, ut dicit coniunctionem & vinculum, consensus contrahentium est ita necessarius, ut de lege ordinaria non possit fieri matrimonium sine consensu contrahentium. In hac conclusione conueniunt omnes Theologi. Et probatur primò. Nam Deus secundum legem ordinariam disponit omnia suauiter, & effectus producit per proprias causas. Producit enim calorè per ignem, & lucem per solem: sed causa propria matrimonij ut dicit vinculum & coniunctionem, est homo per proprium consensum, ut docet Concilium Florentinum, ergo de lege ordinaria non producit Deus talem effectum sine tali causa. ¶ Confirmatur. Nam Deus disponit omnia suauiter secundum cursum ordinarium, ad suauem autem Dei dispositionem pertinet, quòd vinculum perpetuum, quale est vinculum matrimonij, causetur per propriam voluntatem & consensum, ergo. ¶ Secundò. Nam secundum legem ordinariam non fit aliquis religiosus professus sine propria voluntate & consensu, quoniam est vinculum perpetuum, ergo vinculum matrimonij perpetuum non fit sine proprio consensu. ¶ Tertiò. Nam si matrimonium non fieret per proprium consensum, excluderetur vterque finis matrimonij, ergo. Antecedens probatur. Nam non posset esse commoda educatio prolis, neque mutuam obsequium sine consensu vtriusque & sine affectu coniugali, ergo.

¶ Secun-

¶ Secunda conclusio. Respublica Christiana vel quæcunque alia potestas non potest facere matrimonium accipiendo illud formaliter pro vinculo, sine consensu. Hæc conclusio est omnium Theologorum, eam tenet Victoria Relectione de matrimonio. & Soto dist. 27. quæst. 1. art. 2. Et probatur primò. Nam vinculum matrimonij de se ordinatur ad bonum prolis, & ad mutuam obsequium inter virum & foeminam, sed isti fines frustrarètur, si matrimonium fieret per aliquam aliam auctoritatem. Minor probatur. Nam si coniuges dissentirent, non posset esse commoda educatio prolis, nec mutuus amor & mutuam obsequium inter ipsos, nam respublica quæcunque etiam Christiana non potest causare mutuam amorè inter ipsos coniuges.

¶ Secundò. Nam nulla respublica etiam Christiana potest causare vinculum voti foennis, vel etiam simplicis sine voluntate hominum, ut patet aperte: ergo nulla respublica etiam Christiana potest causare vinculum matrimonij sine consensu partiũ. Probatur consequentia, nam est eadem ratio.

¶ Tertiò. Omnis contractus qui fit per auctoritatem reipublicæ, per eandem auctoritatem potest dissolui, sed nulla respublica etiam Christiana potest vinculum matrimonij dissolui, secundum illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit homo non separet, ergo. ¶ Confirmatur. Nam si respublica potest facere matrimonium sine consensu partium, sequitur quòd possit separare hominem ab vna muliere & alteri tradere. Cõsequens autem est falsum, ergo. Minor constat, quoniam matrimonium est indissolubile per humanam potestatem.

¶ Quarto. Bingamus quòd eodem tempore, quòd Maria cõtrahit cum vno ex propria voluntate & consensu, auctoritate reipublicæ contrahat matrimonium cum alio: tunc sic sequitur quòd in hoc casu, hæc mulier sit vxor duorum. Cõsequens est absurdum, ut patet, ergo, &c. Nec valet dicere, quòd tunc validum erit matrimonium: quòd fit auctoritate reipublicæ, quia nulla est causa, neq; ratio quare matrimonium, quòd fit ex proprio consensu non fit validum in illo casu, cum nihil addit impedimentum.

¶ Quintò. Nam ecclesia vel respublica quæcunque non est vna hac potestate de facto: ergo signum est, quòd non habet hanc potestatem. Patet consequentia. Nam in rebus moralibus quòd hastenus non est fa-

ctum, iudicatur impossibile. ¶ Cõfirmatur ex Concil. Triden. Sessi. 24. de reformatione matrimonij. cap. 9. vbi ponit excommunicationem latam contra omnes dominos & omnes alios qui cogunt aliquos ad matrimonium. Ratio Concilij est, quia est maxime nefarium libertatem matrimonij violare: ergo præsupponit Concilium, quòd hæc auctoritas non est cõcessa alicui reipublicæ.

¶ Tertia conclusio. Si loquamur de matrimonio causaliter, & ut est contractus quidam humanus, & habet rationem talis sacramenti, certa res est, quòd consensus est ita necessarius, ut sine illo non possit fieri etiam de potentia Dei absoluta. Hæc conclusio probatur. Nam iste consensus etiam est de intrinseca, ratione talis contractus, quia sicut actus intellectus intrinsecè & essentialiter includit ordinem ad intellectum, ita ut non possit fieri actus intellectus etiã de potentia Dei absoluta sine intellectu: ita non potest fieri contractus humanus etiam de potentia Dei absoluta sine consensu & voluntate humana, ergo.

¶ Secundò. Votum simplex vel solenne religionis non potest fieri etiam de potentia Dei absoluta sine voluntate hominis, nam intrinsecè dicit promissionem humanam: ergo similiter contractus ille humanus nõ poterit fieri etiam de potentia Dei absoluta sine consensu humano. Et hæc argumenta idem probant de sacramento, nam ratio sacramenti matrimonij fundatur in ratione contractus, & ipse contractus est de essentia sacramenti matrimonij.

¶ Quòd si quis dicat, Deus de potentia absoluta potest constituere sacramentum matrimonij aliter quàm modo est, ita ut fiat sine aliquo consensu, ergo de potentia Dei absoluta matrimonium in ratione sacramenti potest fieri sine consensu contrahentium. Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam. Et ratio est, quoniam tunc esset aliud sacramentum: atque modo est, sicut si Deus institueret, quòd baptismus fieret in vino, sine dubio esset aliud sacramentum, & non maneret eadem natura sacramenti, nam materiale sacramenti est de essentia sacramenti, ut dictum est: nos verò loquimur de matrimonio, ut est sacramentum institutum à Christo, & salua eius natura & essentia, quæ est, quòd sit contractus quidam humanus.

¶ Est tamen adhuc difficultas, an de potentia Dei absoluta possit fieri matrimonium

nium (accipiendo matrimonium formaliter pro vinculo ipso maritali) absque consensu ipsorum coniugum. Et videtur quod non. Primo. Nam ut colligitur ex sententia communi Doctorum, consensus est de substantia & essentia matrimonij: ergo sine consensu fieri non potest.

¶ Secundo. Matrimonium sumptum pro vinculo consistit essentialiter in quadam coniunctione animorum, hæc autem coniunctio non intelligitur quando possit fieri sine vnione spirituali consensuum & voluntatum ipsorum contrahentium, ergo.

¶ Tertio. De potentia Dei absoluta non potest fieri votum solenne sine consensu vtriusque contrahentium, nam sicut vinculum votifolennis est perpetuum, & in illo est traditio, ita vinculum matrimonij est perpetuum, & in illo est traditio, ergo.

¶ Quarto. De potentia Dei absoluta non potest fieri relatio secundum veram rationem relationis, si non sit eius fundamentum, ut patet de paternitate quæ sine fundamento reperiri non potest: sed istud vinculum matrimonij est quædam relatio cuius fundamentum est consensus contrahentium: ergo sine tali consensu etiam de potentia Dei absoluta non potest fieri matrimonium.

¶ Quinto. Ex opposito sequuntur multæ inconuenientia. Primo sequitur, quod Deus posset aliquos coniungere, & post copulam carnalem separare, nam ea inconuenientia tunc sequeretur, atque sequeretur ex vago concubitu: sequeretur enim mala educatio proli. Secundo sequitur, quod si tale vinculum sine consensu illorum, quod excludatur vterque finis matrimonij, nam sine consensu illorum non posset esse commoda educatio proli, neque mutuum obsequium inter illos. Tertio sequitur, quod posset Deus facere aliquem religiosum prolesum de potentia absoluta sine consensu illius.

Propter hæc argumenta aliqui Theologi putant, quod Deus etiam de potentia absoluta non potest facere matrimonium, formaliter accipiendo, illud pro vinculo sine consensu contrahentium, & mouendo voluntates ad contrahendum. Hoc tenent aliqui expositores D. Thomæ.

¶ In cuius rei expositionem sit quarta conclusio. De potentia Dei absoluta Deus potest facere vinculum matrimonij sine cõ-

A sensu partium, itaque potest verè illos coniungere vinculo illo, quod habent modo cõtrahentes absque eo quod præcesserit consensus illorum. Hanc sententiam tenet Magister Victoria Relectione de matrimonio. Soto loco immediatè citato. Palud. 4. dist. 26. quæst. 1. artic. 2. Magister Canus in hoc artic. Martin. de Ledesma. 2. tom. sui quart. quæst. 47. art. 1. & illam sequuntur cõmuniter expositores D. Tho.

¶ Hæc conclusio probatur argumẽto. 4. in princip. cum suis confirmationibus. Secundo probatur. Nam Deus de potẽtia absoluta potest producere effectus sine causis secundis efficientibus, sed homo per consensum est causa secunda efficiens istud vinculum; ergo sine tali consensu potest Deus efficere istud vinculum. Confirmatur. Nam de essentia matrimonij non est consensus contrahentium, ergo de potentia absoluta potest Deus facere vinculum matrimonij sine consensu contrahentiũ. ¶ Tertio. Deus non habet minus dominium corporũ quã omnium aliorũ bonorum, sed Deus de potentia absoluta potest tradere dominium aliorũ bonorum sine consensu, ergo & dominium corporum sine consensu cõtrahentium. ¶ Ultimo. Nam ex eo quod vinculum illud fiat à diuersis causis, nõ sequitur quod sit vinculum diuersæ speciei, nam idem effectus specie potest produci à diuersis causis, ut patet de calore producto ab igne & à sole: ergo vinculum idem secundum speciem, potest produci à consensu contrahentium, & à ipso Deo.

C ¶ Ad argumenta contra istam sententiam respondetur, quod secundum communem sententiam Theologorum, consensus licet sit de essentia contractus huiusmodi, non tamen est de essentia vinculi coniuugalis, imò Doctores qui citantur pro contraria sententia, scilicet Gabr. in suo supplemento. & Adria. in 4. quæst. de matrimonio, nõ dicunt quod matrimonium formaliter loquẽdo non possit fieri de potentia Dei absoluta sine consensu contrahentium, sed solum dicunt, quod matrimonium, accipiẽdo illud pro contractu, sine consensu fieri non potest.

D ¶ Ad secundum concedo maiorem & hec in minore, & dico, quod de potentia Dei absoluta illa coniunctio coniuugalis fieri potest à Deo sine proprio consensu, nam per solam Dei voluntatem possunt coniungi voluntas enim diuina superior & eminentior

tior est, quã voluntas humana, & ita si per voluntatem humanam coniunctio potest fieri: multo magis id fieri poterit per voluntatem diuinam.

¶ Ad tertium concedo antecedens & nego consequentiam. Ratio differentia est. Nam votum quod habet veram rationem voti, dicit promissionem voluntariam intrinsecè & essentialiter, & ita ponit ex parte intellectus & voluntatis actionem, sed vinculum maritali ex sua intrinseca ratione non exposcit cõsensum, neque aliquam actionem, sed solum dicit essentialiter illã relationem. Cæterum existimo, quod sine aliquo cõsensu ex parte hominis potest aliquis manere obligatus ad vinculum religionis & ad statuta: ac si ipsemet fecisset professionem, per solam Dei voluntatem quæ vult hominem obligare.

¶ Ad quartum respondetur, quod de potentia Dei absoluta potest dari alia ratio fundandi, scilicet, voluntas Dei, vel præceptum illius. ¶ Ad vltimũ respondetur, quod ex eo quod Deus causaret illud vinculum coniuugale sine consensu contrahentium, non sequeretur dub inconuenientia priora quæ illata sunt. Ratio est. Nam cum Deus sit supremus dominus corporum & animorum posset illos, quos copulauit sine consensu illorum, facere & disponere suauiter quod se diligant, & sic non sequuntur illa inconuenientia. Item nam ipse Deus potest in multis modis remedium adhibere, cum sit supremus dominus omnium. Tertium verò inconueniens non reputamus inconueniens, sed potius existimamus verum, loquendo de potentia absoluta.

¶ Sed adhuc est dubium. An Deus vsus fuerit hac potestate absoluta. Magister Victoria, & Martinus de Ledesma vbi supra, existimant, quod vsus est Deus hac potestate, & attribuant hanc sententiam aliqui auctores Magistro Cano, & isti putant, quod

A vtatur lege ordinaria, & quod vnaquæque res concurrat ad suum effectum, sed de lege ordinaria vinculum matrimonij fit ex consensu contrahentium, ergo. Confirmatur. Nam ex sacris Scripturis non colligitur clare & aperte quod Deus vsus fuerit hac potestate, ergo non est dicendum quod Deus vsus fuerit illa.

¶ Secundo probatur de matrimonio primorum parentum. Nam in illis incipiebat ipsa natura: ergo valde conueniens fuit, ut id quod erat seruandum semper in vinculo matrimonij, seruaretur in primo matrimonio. Et ad illud Osee respondetur, quod ex illo loco solum habetur, quod Deus præcepit ut contraheret cum tali muliere matrimonium, sed nõ habetur quod sine proprio consensu vinculum illud factum fuerit à Deo. Et ad aliud de primis parentibus dicendum est, quod licet non sit formaliter expressum in sacra Scriptura, quando primi parentes consenserint in matrimonium, tamen valde verosimile est (ut docet Soto) quod iuxta suauem Dei dispositionem, quando Deus illis præcepit propagare genus humanum, tunc habuerunt consensum matrimonij, & quia Deus illis inspirauit istum consensum verificatur illud Matthæi, 19.

C Quos Deus coniunxit, &c. non quia Deus illos immediatè coniunxit, sed quia inspirauit consensum, quo mediante facta est coniunctio. ¶ Ad argumenta in principio respondeatur ad primum, quod illud verbum Coniugij Florent. (regulariter) non debet referri ad consensum, neque coniungi cum illo, sed cum illa particula, per verba de presentibus ita ut sensus non sit, quod regulariter requiritur consensus, sed sensus est, quod regulariter requiruntur verba de presentibus, licet in aliquo casu non sint necessaria verba: sed sufficiant aliqua signa externa.

¶ Ad secundum respondetur, quod in omnibus alijs contractibus potest transferri dominium, non solum per voluntatẽ propriam, verum etiam per voluntatem reipublicam contra voluntatem particularem Domini. Ratio est. Nam illi contractus non solum ordinantur ad bonum particulare, sed etiam ad bonum vniuersale totius reipublice, & ita cum expedierit ad vniuersale poterit reipublica per voluntatem suam vniuersalem transferre dominium contra particularem voluntatem domini: homo enim magis ordinatur ad bonum vniuersale quã

ad

ad

Matth. 19.

ad particulare, sicut aqua magis inclinatur in bonum vniuersi quam in proprium. Et licet ita sit, quod matrimonium non solum ordinatur ad bonum particulare, verum etiam ad vniuersale reipublice, ordinatur tamen mediante procreatione prolis, & ideo non potest fieri sine voluntate contrahentium, quoniam alias sequeretur detrimentum in procreatione prolis. In alijs enim contractibus siue fiant per voluntatem propriam siue reipublice, semper sequitur idem effectus, & idem bonum vniuersale: in contractu vero matrimonij si fiat contra voluntatem contrahentium, non sequitur idem bonum & effectus, scilicet, bona educatio prolis. Ex dictis patet ad confirmationem.

¶ Ad tertium respondetur, quod etiam reipublica Christiana non potest id facere, neque de facto fecit. Et ad probationem dicendum est, quod Ecclesia ibi praesumit esse validum matrimonium, nam praesumit, quod ibi fuerit verus consensus, cum apposta fuerit conditio impossibilis, & ideo dicitur, quod habetur pro non adiecta: tamen si reuera non fuit consensus, non erit validum matrimonium, quidquid sit de praesumptione Ecclesiae. Quod si haec solutio non placet, quia non videtur, quod ibi praesumatur consensus, cum conditio sit impossibilis, Respondetur secundo, quod ibi Summus Pont. ponit illam decisionem matrimonij in fauorem matrimonij ad reprimendam audaciam aliquorum hominum qui solent mulieres decipere, intendit tamen Summus Pont. quod isti teneantur habere consensus & facere validum matrimonium. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod ex illo cap. non colligitur, quod sine vilo consensu fiat aliquis professus, sed quando per animum habuit quis habitum in religione, si non declarauit dissentium, praesumit Ecclesia esse professum: si tamen reuera non habuit consensus, non est professus, licet praesumatur ab Ecclesia: si vero habuit consensus saltem virtualem censetur vere professus professione quadam tacita, de qua in materia de voto. ¶ Ad secundam confirmationem dicendum est, quod reipublica potest cogere ciues vt contrahant matrimonium, quando expedierit ad bonum reipublice, non tamen erit matrimonium nisi ipsi consentiant, tamen ex precepto tenentur consentire, nam si reipublica potest cogere sponsum vt contrahat pro bono spoli, multo magis poterit reipublica id praecipere

pro bono reipublice. Item: nam reipublica potest aliquid praecipere ciui etiam cum periculo vitae, ergo multo magis poterit praecipere matrimonium, quando expedierit ad bonum publicum. Quod si quis dicat, quod Ecclesia potest compellere baptizatum ad adimplerem legis diuinae etiam sine consensu eius, vt diffinitur. 3. par. quaest. 68. artic. 9. ergo multo magis poterit compellere ad contrahendum sine consensu. Respondetur negando consequentiam. Ratio differentiae est. Nam si homo inuitus poneretur sub vinculo, esset rationabiliter inuitus: nam cum sit aetatis adultae, & matrimonium ex natura sua exposcat consensus & libertatem, nullum ius est in tota republica ad compellendum inuitum ad matrimonium: ceterum ille paruulus si accedens ad usum rationis compellatur ab Ecclesia, non erit rationabiliter inuitus, quia quando non habet usum rationis gubernari debet per voluntatem parentum & Ecclesiae. Quod si quis adhuc dicat, quod hac ratione non potest cogi ad matrimonium, quia est obligatio personalis, sed similiter obligatio quae confurgit ex baptismo est personalis, ergo Respondetur negando consequentiam. Nam Christus Dominus voluit vt ille obligaretur sine personali consensu, & ad hoc compelleretur. Quod si rursus queras, vnde hoc habetur? Respondetur, quod ex diffinitione Ecclesiae, quae patet ex dictis in illa quaestione. ¶ Ad quartum cum suis confirmationibus respondetur quod probat quartam conclusionem.

Secundum dubium est grauissimum, Vtrum coniuges qui dubitant de veritate matrimonij propter defectum consensus, vel propter affinitatem, vel quia audit vxor priorem maritum viuum esse possint vti matrimonio, & quid sit faciendum? In cuius expositionem supponendum est, quod contrahentibus debet constare de consensu alterius, cum consensus necessarius sit ad efficiendum matrimonium: ceterum ad hoc quod illi constet de consensu non est necessaria aliqua alia diligentia, sed sufficit euidencia moralis quam habent contrahentes eo ipso quod exprimunt exterius consensus & nullum apparet signum externum quod non consentiant: & hac certitudine morali possunt esse securi in conscientia: nam sicut est necessarius consensus in matrimonio: ita necessaria est intentio in ministro qui baptizat, tamen non est dubitandum

dum de intentione supposito, quod exterius baptizauit: & illa est certitudo moralis quae reddit hominem securum in conscientia.

¶ Secundo supponendum est, quod quando contrahens prius dicit se habere consensus postea vero dicit se non habuisse consensus, potius est credendum primo dicto eiusdem hominis quam secundo, vt habetur in iure titul. de probationibus. cap. per tuas. vnde si aliquis maritus verbis exterioribus consentit in matrimonio sine aliquo signo apparenti probabili dissentio, licet postea dicat se non consensisse, standum est primo dicto in vtroque foro: & alius contrahens qui audit alterum dicentem se non consensisse, tutus est & securus in conscientia, & non est aliqua ratio dubitandi. Tota igitur difficultas est, quando est aliqua ratio dubitandi.

In hac grauissima difficultate est prima sententia, quod illi qui dubitant de veritate matrimonij non possunt petere nec reddere debitum. Hanc sententiam tenet Scotus. 4. dist. 2. quaest. 1. Ricard. dist. 27. artic. 10. quaest. 1. Adria. 4. in materia de matrimonio. quaest. 2. & probatur haec sententia optimis argumentis.

¶ Primo. Qui sic petit vel reddit debitum facit contra dictamen rectae rationis in re graui, ergo peccat mortaliter. Consequencia est bona, antecedens probatur. Ille talis dubitat, an accedat ad suam: ergo dubitat an fornicetur. Consequencia probatur clare a definitione fornicationis, fornicatio enim nihil aliud est, quam accessus ad non suam: ergo si dubitat de definitione, dubitat etiam de definito. Confirmatur. Bene valet, accedit ad non suam, ergo fornicatur. Antecedens est dubium, ergo & consequens.

¶ Secundo arguitur. Ille talis qui dubitat exponit se periculo peccandi mortaliter: ergo peccat mortaliter. Patet consequentia. Nam qui amat periculum peribit in illo. Antecedens probatur. Nam exponit se periculo accedendi ad non suam: ergo exponit se periculo committendi peccatum mortale fornicationis.

¶ Tertio. Sit casus quod aliqui dubitent de matrimonio propter aliquam illarum causarum, & extenuatur dubitatio ex vna parte, ita vt verosimilius sit, quod non sit validum matrimonium: tunc sic. In hoc casu non potest vti matrimonio, nec potest petere nec reddere debitum: ergo. Antecedens probatur primo. Nam in dubijs tutior pars est eli-

genda, illa vero est tutior quae habet maiorem verosimilitudinem & probabilitatem. Secundum probatur antecedens. Si in hoc casu teneretur reddere debitum, teneretur sequi id quod habet minus probabilitatis, quod est absurdum. Tertio probatur. Si quis possideat rem & incipiat dubitare an sit aliena, maiorem tamen habet verosimilitudinem, quod sit aliena: in hoc casu non potest vti re aliena, sed debet reddere alteri, vel saltem debet reddere aliquam partem, vt diffinitur in materia de dominio & praescriptione: ergo si in hoc casu est maior verosimilitudo quod matrimonium est nullum, non possum vti illo.

¶ Quarto. Si praelatus meus praecipiat mihi vt reuellem crimine fratris, & ego dubitem an iure praecipiat, non teneor illi obedire, etiam si ipse sit in possessione, & etiam si me exponam periculo inobedientiae: ergo etiam si vir sit in possessione respectu corporis, & sit periculum faciendi illi iniuriam, non tenetur illi reddere debitum. Consequencia est bona ex paritate rationis. Antecedens diffinitur communiter a Theologis, & patet ratione. Nam si reuellem crimen fratris, maximum detrimentum sequitur illi in honore, & ita non teneor illud reuelare.

¶ Vltimo probatur exemplis adductis ab his autoribus. Primum exemplum est, si alicui appareat imago crucifixi, & dubitet an sit diabolus qui se transfiguratur in angelum lucis, iste talis tenetur non adorare, quoniam alias exponit se periculo adorandi diabolum. Secundum exemplum est, si aliquis habeat apud se depositum, & veniat filius eius qui deposuit dicens patrem suum esse mortuum, & depositarius dubitat, non tenetur reddere depositum, licet se exponat periculo faciendi iniuriam, ergo. Tertium exemplum est, si mulier petat debitum, & dubitat, vt an debeatur nocere in salute corporis, non tenetur reddere debitum, ergo nec in nostro casu. Vltimum exemplum est, si quis dubitet an mulier ad quam accedit sit ancilla an non, tenetur non accedere, quia alias exponit se periculo habendi ancillam in vxorem, vt docet D. Thomas in 4. distinct. 36. in fine.

¶ Secunda sententia est, quod ille qui dubitat, post sufficientem diligentiam potest petere & reddere debitum, etiam si maneat dubius. Hanc sententiam tenet Magister Sotus. 4. de iustitia. quaest. 5. artic. vlti. paulo ante finem. & Victoria hic, & probatur fortissimis argumentis.

¶ Primo.

¶ Primò. Qui cœpit possidere aliquid bona fide, & postea dubitat an sit suū, iste potest uti re illa, sicut antea, si fecit sufficientem diligentiam, quoniam melior est conditio possidentis: sed vir cœpit possidere uxorem bona fide & modo dubitat, cum fecerit sufficientem diligentiam, ergo potest uti uxore sua, sicut antea.

¶ Secundò. Si aliqui contraxerunt bona fide, & postea incipiunt dubitare an sint frigidis & impotentes, possunt per triennium uti matrimonio, ut experiantur suam potentiam, ut diffinitur capit. laudabilem. de frigidis & maleficiatis, tunc sic. Iste dubitat, an illa sit vxor sua, nam frigiditas & impotētia dirimit matrimoniū, tamen potest reddere & petere debitum in hoc casu, ergo.

¶ Tertiò. Sit casus quòd post diligētiā sufficientem vterque maneat dubius, tunc sic. Vel possunt petere & reddere debitū, vel non. Si primum, habetur intentum, si secundum, sequitur quòd aliqui adstringantur vinculo matrimonij, & non possint petere nec reddere debitum, quod durissimum est, ergo.

¶ Quarto. Si aliqua ratione non possunt petere debitum, maximè quia in non petendo nullum est inconueniens, & si petat est periculum fornicationis, hæc verò ratio est nulla, ergo. Cōsequētia cum maiore patet. Minor probatur. Si prælatus meus præcipiat mihi rem difficilem, & ego dubito an iure præcipiat, non teneor obedire, quoniā licet in obediendo nullum sit periculum, & in non obediendo sit periculum inobedientie, ex alia tamen parte sequitur maximum detrimentum mihi: ergo licet in non petendo nullum sit periculum, cum sequatur detrimentum coniugi poterit petere.

¶ Quintò. Si sunt duæ opīniones æqualiter probabiles quilibet potest sequi quam maluerit: ergo si fuerit dubium æqualiter probabile quilibet poterit sequi quæ voluerit. Antecedens est certū in omni opinione. Cōsequētia probatur ex paritate rationis.

¶ Tertia sententia est media quæ asserit, quòd tenetur reddere debitam, si alius petat: non tamen potest petere. Hanc sententiam tenet Syluest. verbo, matrimonium. 6. §. 8. & verbo, matrimonium. 8. §. 3. eandem sententiam tenet D. Tho. in 4. distin. 38. & eandem tenent communiter Doctores.

IN huius expositionem sit prima conclusio. Si coniuges dubitant temerè & sine ratione, ad sententiam pastoris & cōfessio

Aris debent deponere dubium & petere & reddere debitum. Probatur primo ex cap. inquisitioni. de sententia excommunicatio nis. vbi Innoc. I I I. expressè diffinit istam sententiam. Secundò probatur ratione. Nā in hoc casu non est dubium, sed tantū scrupulus, sed contra scrupulum licitum est facere, ut diffinitur. 1. 2. q. 19. art. 5. & 6. ergo.

¶ Secunda conclusio. Si aliqui post sufficientem diligentiam maneat dubij de valore matrimonij, non possunt petere debitum. Probatur primò. Nam ita diffinitum est expressè in cap. dominus. de secundis nuptijs. & in cap. inquisitioni immediatè allegato Papa diffinit expressè, quòd si quis ex rationabili causa dubitet de valore matrimonij tenetur reddere debitum, non tamen potest petere. ¶ Soto loco immediatè citato duplici solutione respondet ad illa capita. Prima est, quòd illa capita intelliguntur ante factam sufficientem diligentiam. Hæc tamen solutio nulla est. Primò, nam ante factam sufficientem diligentiam non tenetur reddere debitum, tamen capita diffiniunt, quòd tenetur reddere debitum: ergo illa solutio nulla est. Secundò, nam si illa capita intelligerentur ita, deberet Summus Pontifex respondere, Si fecistis sufficientem diligentiam securi estis, aliās non. Secunda solutio est, quòd illa capita intelliguntur, quando coniuges contraxerunt mala fide & modo dubitant. Hæc solutio est etiam nulla, nam licet possit accommodari illi capit. dominus. de secundis nuptijs. non tamen potest ita commodè applicari capit. inquisitioni. nam expressè ibi diffinit Summus Pontifex, quòd propter dubiū rationabile non est petendum debitum: & ita hæc conclusio certissima videtur ex diffinitione Pontificis.

¶ Secundò probatur ratione. Nam in nō petendo debitum, nullum est inconueniens, & si petat exponit se periculo fornicandi vel adulterandi, ergo tenetur non petere. Tertiò probari potest omnibus argumentis pro prima sententia, quæ ad minus conuincunt hanc conclusionem.

¶ Tertia conclusio. Quando coniuges dubitant rationabiliter de valore matrimonij tenentur reddere debitum, si alter petat. Hæc sententia diffinita est in capitulis citatis. Et probatur ratione. Primò. In dubijs tutior pars est eligenda, ut dici solet. 1. 2. quæstione. 19. articulo. 5. & 6. quòd si neutra pars est tuta debemus eligere illam quæ

minus

Cap. inquisitioni. de senten. excommun.

Cap. dominus. de secundis nuptijs. cap. inquisitioni. de senten. excommun.

Cap. laudabilem. de frigidis & maleficiatis.

minus habet periculi, ut diffinitur ibidem: sed reddere debitum petenti habet minus periculi, ergo. Minor probatur. Nā si reddit debitum in hoc dubio exponit se periculo fornicandi, vel adulterandi: si autem non reddat exponit se periculo faciendi maximam iniuriam alteri & periculo mortis, & aperitionam discordiæ, hoc autem est maius periculum, ergo tenetur reddere. ¶ Secundò. In dubijs melior est conditio possidentis, sed tunc vir est in possessione mulieris, vel e contra, ergo si petat debitum, tenetur reddere. ¶ Tertiò probatur omnibus argumentis pro secunda sententia quæ ad minus probant hanc conclusionem.

¶ Quarta conclusio. In aliquo casu licitum est non reddere debitum, etiam si vir petat, ut si vir dicat uxori se non consensisse in matrimonio, & mulier incipiat dubitare, tunc non tenetur reddere debitum etiam si ille petat. Ratio est. Nam vir in hoc casu præiudicat sibi & amittit ius quod habebat, ergo mulier non tenetur reddere debitum. Ego existimo, & habeo pro certo quod debeo alicui centum, ille verò dicit mihi me iam soluisse, & incipio dubitare, non teneor reddere: quoniam ipse sibi præiudicat.

Argumenta vtriusque sententiæ respondentur. Ad primum, ut respondeamus & ad alia multa, nota primò, quòd nunquam est licitum facere contra conscientiam dubiam. Conscientia dubia dicitur, quando hic & nunc maneo anceps & dubius an sit licitum, vel non. Conscientia enim non dicit habitum, vel potentiam, sed applicationem actualem ad operandum: & sicut sententia nihil aliud est, quam applicatio legis ad hoc factum in particulari, ita conscientia dicit applicationem scientiæ ad hoc factum in particulari: & si in hac applicatione homo maneat dubius & nulli parti inhaereat, peccat mortaliter si operatur unde si mulier quæ habet dubium de valore matrimonij reddat debitum dubitans an sit licitum vel non, peccat mortaliter: quòd autem diffinimus est, quòd tunc re ipsa conscientia debet reddere illam certam, quando applicatur ad operandum quòd potest reddere debitum & tenetur: etiam si dubitet an vir sit solus.

¶ Secundò. Maximè aduertendum est, quòd aliquis potest esse certus de vna re quantum ad vnā rationem & effectum, & dubius quantum ad aliam. V. g. videt quis rem aliquam à remotis, potest esse certus quod

fit ens, & dubitare an sit homo. Itē possum esse certus quòd habeo sufficientem dispositionem ad poenitentiam, & dubitare an habeam sufficientem ad Eucharistiam: & ita coniuges possunt habere certitudinem de possessione, dubitare autē de proprietate. Itaq; in dicto casu certi sunt de possessione.

¶ Tertiò est aduertendum, quòd aliud est dubium speculatiuum, aliud practicum. Speculatiuum est, quando agitur de re in abstracto & vniuersali, quòd dubium pertinet ad intellectum speculatiuum etiam si sit de re operabili, ut cum dubitant Theologi an aliquis contractus sit licitus: dubium autem practicum est quòd pertinet ad intellectum practicum, & versatur circa rem in particulari modo operabili & executiuo, ut cum quis in particulari & hic & nunc dubitat an opus sit licitum vel illicitum.

¶ Ad primum ergo respondetur, quòd ad rationem fornicationis non sufficit accedere ad non suam, sed requiritur, quòd accedat ad non suam scienter & aduertenter, ut patet in accessu Iacob ad Liam, & ita illa non est bona definitio fornicationis, nisi in illa intelligatur dictio, scienter. Secundò dico, quòd illa non accedit ad non suam, nam licet dubitet an sit suus quantum ad proprietatem, est tamen certa quòd est suus quantum ad possessionem, & ita non accedit ad non suam omnino. Dico tertiò, quòd dubium quo dubitat an sit suus est speculatiuum, ex dubio autem speculatiuo nō licet inferre practicum quale ponitur in consequenti: scilicet, ergo dubitat an fornicetur.

¶ Ad confirmationem respondetur, quòd potest aliquis dubitare de antecedenti, & nō de consequenti. Nam in bona Logica quidam quid facit ad difficultatem antecedentis, facit ad bonitatem consequentiæ, itaq; quantum antecedens fuerit difficilius, magis firmatur bonitas cōsequentiæ: & ita stat optimè quòd dubitet de antecedenti propter maiorem difficultatem, & non de consequenti. V. g. bene valet, est homo, ergo est ens, tamē si aliquis videat hominem à remotis dubitat an sit homo, & certus est quod sit ens. Itē nā in bona consequentia potest antecedens esse falsum & cōsequens verū, & ita potest dubitare de antecedenti, & nō de cōsequenti. Secundò respondetur, quod talis nō dubitat de antecedenti, nisi quantum ad proprietatem, nam quantum ad possessionem certus est quod accedit ad suam: nam possidet sine aliquo dubio de possessione. Tertiò possumus di-

cere, quòd illud dubium de antecedenti est speculatiuum, dubium verò consequentis practicum, vt iam diximus: ex dubio vero speculatio non licet inferre dubium practicum: Vltimò dicendum est, quòd illa non est bona consequentia. Accedit ad non suum: ergo fornicatur, nisi in antecedenti ponatur, dictio, scilicet, vel ex ignorantia culpabili.

¶ Ad secundum respondetur, quòd ille qui reddit debitum non se exponit periculo peccandi mortaliter, nam secundum reuerentiam prudentiam est certus, quòd tenetur reddere debitum petenti, quando est in possessione.

¶ Ad tertium respondetur, quòd in illo casu tenetur reddere debitum, non tamen potest petere, quòd intelligitur, si maneat intra limites dubij moraliter loquendo, nam si nulla sit verosimilitudo moralis quòd matrimonium est validum: nec potest reddere, nec petere debitum. Et ad primam probationem respondetur, quòd non semper illud est tutius quòd est probabilius, præcipue si vergat in detrimentum tertij.

Verbi gratia, Est verosimile quòd illud quòd apparet in nemore est homo, verosimilius tamen est quòd non, tamen ille qui sagittat, tenetur non sagittare & sequi id quòd minus probabile est, quoniam licet sit verosimilius quòd non est homo, sequendo tamen illud iudicium potest inferre iniuriam tertio. Ad secundam probationem respondetur, quòd aliquando tenetur homo sequi id quòd est minus probabile, vt patet in exemplo immediate posito: Item si confessor audit confessionem alicuius hominis qui sequitur opinionem probabilem, tenetur illum absolueret, licet opposita sententia sit probabilior, & ita in casu tenetur sequi id quòd est minus verosimile. Ad vltimam probationem respondetur, quòd quando est maior verosimilitudo quòd res aliqua non est mea,

teneor restituere partem secundum maiorem verosimilitudinem attentam possessione, quòd quidem intelligitur si res sit diuisibilis, si autem non sit diuisibilis, neque potest fieri aliqua conuenientia: nihil tenetur restituere. Verbi gratia. Si duo petant rem aliquam coram iudice, & in probatione sit æqualitas ita vt iudex maneat dubius, & neuter sit in possessione, tunc si res sit diuisibilis, debet præcipere iudex vt diuidatur iuxta qualitatem du-

bij: si autem indiuisibilis sit poterit illam applicare cui voluerit. Item Episcopus debet conferre beneficium digniori, si autem sint æque digni, poterit conferre cui voluerit, quoniam beneficium est indiuisibile: in nostro verò casu matrimonij res est indiuisibilis, & ita si maneat verosimilitudo quòd est suus vir, tenetur reddere debitum, quoniam est in possessione rei indiuisibilis. Secundò respondetur & melius quòd est alia clarissima differentia. Nam qui restituit partem bonorum in illo casu non se exponit periculo faciendi alicui iniuriam: at verò qui non reddit debitum in nostro casu exponit se periculo faciendi alteri iniuriam.

¶ Ad quartum respondetur, quòd sicut prælatus est in possessione respectu subditi, ita alius habet possessionem suæ famæ, & ex alia parte maius periculum est reuelare crimen fratris, si eius fama sit alicuius valoris, quàm semel non obedire prælato: nam periculum infamæ est perpetuum si semel reuelet crimen, & ita amittit possessionem suæ famæ perpetuò: si autem semel non obediat, non amittit possessionem prælatus perpetuam, & sic maius malum est reuelare crimen, quàm non obedire: in nostro verò casu maius malum est non reddere debitum, vt patet ex dictis.

¶ Ad vltimum respondetur, ad primum exemplum, quòd est clarissima differentia. Nam maius peccatum est & grauius periculum adorare tunc, nam si adoret exponit se periculo idolatræ, si autem non adoret, vel nullum est periculum, quia non tenetur adorare pro tunc, vel si tenetur adorare, solum se exponit periculo inobedientiæ: recta autem ratio dicitur, quòd euitemus grauius detrimentum: in nostro verò casu grauius periculum est non reddere debitum, vt sæpe dictum est. Ad secundum exemplum dico, quòd est manifesta differentia. Nam in tali casu filius non habet possessionem, & propterea possum illi negare depositum: in nostro verò casu vir est in sua possessione, & melior est conditio possidentis. Ad tertium exemplum respondetur, quòd si vir dubitet an debeat illi nocere in salute corporali non tenetur reddere debitum petenti, quoniam maius periculum est periculum vitæ, & exponit se periculo occidendi seipsum: at verò non reddendo debitum exponit se periculo

culo faciendi iniuriam mulieri, hoc autem non est tam graue periculum sicut primum. ¶ Secundò respondetur, quòd tunc non tenetur reddere debitum, quoniam est periculum vitæ corporalis, at verò in nostro casu nullum est periculum in salute spirituali, quoniam qui dubitat, potest reddere debitum secundum rectam rationem. Ad vltimum exemplum dicitur, quòd qui dubitat an mulier sit ancilla, tenetur reddere debitum, quòd si probetur quòd accessit ad ancillam, non probetur subinde quòd accessit scienter, sed accessit ex ignorantia inuincibili: hoc intelligitur, quando voluit accedere ad illam antequam sciret an esset ancilla: tunc conuincitur, quòd non habuit scienter ancillam in vxorem.

¶ Argumenta secundæ sententiæ respondentur. Ad primum aliqui autores conantur assignare aliquas differentias. Prima est, quòd in alijs rebus quæ usu consumuntur, possumus adhibere remedium per restitutionem, & ideo nullum est periculum vt illis, in matrimonio verò nullum est remedium, & ideo peccatum est vt in matrimonio, petendo debitum, quoniam se exponit periculo vtendi re aliena sine aliquo remedio & restitutione. Hæc differentia nulla est, nam procedit non solum de petitione, verum etiam de redditione debiti: reddere verò debitum, licitum est, vt iam diffinimus. Secunda differentia est, quoniam retinere alienum non est intrinsecè malum, & ideo aliquando licet fieri potest, accedere verò ad non suam est intrinsecè malum. Hæc differentia impugnatur ab aliquibus autoribus, quoniam videtur procedere de redditione debiti, nam in redditione debiti accedit ad non suam. Hæc tamen differentia videtur mihi probabilis, non enim est eadem ratio de redditione debiti & de petitione. Nam id quòd est intrinsecè malum moraliter loquendo, ex ignorantia potest esse licitum. v. g. mentiri est intrinsecè malum, tamen si quis existimat, quòd tenetur dicere mendacium pro seruanda vita hominis, mendacium erit licitum: non in ratione mendacij secundum quòd habet intrinsecam malitiam, sed vt est medium hic & nunc vt non discordemus à conscientia: sic in proposito accedere ad non suam licitum est supposita ignorantia inuincibili, non vt est accessus ad non suam, sed vt est medium necessarium hic & nunc ad reddendum debitum, & ad hoc quòd al-

ter conferretur in possessione. Vltima solutio & melior est, quòd qui possidet rem & incipit dubitare, ante factam sufficientem diligentiam non habet tam perfectam proprietatem sicut antea, nec potest vt re in omnem usum, non enim potest vendere illam, neque commutare, imò ipse Magister Sotus dicit, quòd debet dare partem illi quem existimat verum dominum, si post factam sufficientem diligentiam maneat dubius, sicut in proposito qui dubitat an vxor sit sua, non habet ita absolutam proprietatem sicut antea, & ita non poterit vt in matrimonio in omnem usum: poterit itaque reddere, non tamen petere.

¶ Ad secundum, quòd illi qui contraxerunt bona fide, si modo dubitant an sint frigidus, possunt ad iniuriam accedere, vt experiantur suam potentiam. Nam hoc est ius naturale, & non est aliquod aliud medium per quòd experiantur suam potentiam, nisi per accessum carnalem & sic iure naturali tunc poterunt petere & reddere debitum, nam hoc est veluti medium à natura delictum ad istum finem, & ita illi actus possunt honestari propter hunc finem: in alijs verò casibus non est medium necessarium petere debitum ad cognoscendum, vt rrum validum sit matrimonium, an non.

¶ Ad tertium respondetur, quòd post sufficientem diligentiam debent esse certi moraliter loquendo, licet metaphysicè maneat dubij, quòd si adhuc maneat dubij moraliter loquendo propter vim rationum, non mirum quòd non possint petere nec reddere, & nihilominus maneat alligati vinculo matrimoniali: sicut si alter contrahentium incidat in grauem morbum ita vt non possit reddere debitum, certum est quòd alter non potest petere: & hoc non sine causa, licet sine culpa.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd aliud est seipsum expoliare dominio & iure quòd habet, & aliud non vt re in omnem usum. Nam secundum oritur ex natura dubij, eo enim ipso quòd dubitat rationabiliter, non habet perfectam proprietatem: ex eo verò quòd dubitet non debet abijcere à se rem, quam possidet: Est exemplum. Possideo rem bona fide, & incipio dubitare, non teneor statim tribuere rem, licet possidendi illam exponam me periculo possidendi alienum, reddendo verò nulli me periculo expono, fit tamen cū maximo detrimento meo, non tamē

debeo uti re illa in omnem usum: in proposito vero quando praelatus mihi praecipit rem difficilem & ego dubito an habeat ius ad praecipendum, non teneor obedire, quoniam hoc esset abijcere a me ius quod habeo: in nostro vero casu de matrimonio non est abijcere ius, neque dominium, sed est non uti re in omnem usum, quod statim sequitur ex ratione dubij: cum non habeam tam perfectam proprietatem sicut antea.

Circa has duas resolutiones adhuc est difficile dubium. Nam si uterque dubitet, neuter potest petere debitum, ut diffinigitur in praecedentibus, ergo neuter potest reddere. Probatur consequentia. Nam si alter peccat petendo, alter reddendo cooperatur peccato illius. Confirmatur. Alius non habet ius ad petendum: ergo alter non tenetur reddere. Consequentia est bona, antecedens probatur. Nam nemo habet ius ad peccandum, sed petendo debitum peccat mortaliter, ergo.

Secundo. Qui dubitat non habet ius ex iustitia ad petendum debitum: ergo alter etiam si petat non tenetur reddere. Consequentia patet. Nam ideo coniux tenetur reddere debitum, quoniam alius habet ius iustitiae ad petendum. Antecedens probatur. Qui dubitat non habet ius sicut antea: ergo non potest uti re illa sicut antea, ac subinde non habet ius ad petendum. Confirmatur. Qui possidet aliquid cum dubio, non potest uti illo in omnem usum, quia imperfectam habet proprietatem; ergo qui dubitat de valore matrimonij non habet ius iustitiae ad utendum matrimonio in omnem usum, & ita saltem non habet ius iustitiae ad petendum.

Ad hoc dubium respondetur, quod in hoc casu si alter petat debitum, tenetur alius reddere, etiam si uterque dubitet de valore matrimonij. Probatur haec sententia primo. Nam in hoc casu uterque est in possessione, ergo si alter petat debitum, alius tenetur reddere. Probatur consequentia. Nam semper melior est conditio possidentis in dubijs. Secundo. Si alter coniux habeat votum castitatis & petat debitum, alius tenetur reddere, licet peccet mortaliter petendo debitum, ergo licet in hoc casu peccet mortaliter petendo, alius tenetur reddere. Ultimo. Si aliquis petat depositum ad dissipandum illud, depositarius tenetur reddere: licet peccet petendo: ergo idem erit in nostro casu.

Ad primum in oppositum negatur consequentia. Nam in illo casu non cooperor peccato illius, sed facio quod ego teneor facere, ut patet in exemplis allatis. Et est aliud optimum exemplum. Nam si peccator petat publice Eucharistiam, teneor illi dare, & ego non cooperor peccato illius, licet ipse peccet gravissime petendo. Ad confirmationem respondetur, quod aliquando potest quis habere ius iustitiae ad illud quod est peccatum, ut patet in petente debitum, cum habeat votum castitatis, & in peccatore qui publice petit Eucharistiam.

Ad secundum respondetur, quod ille habet ius iustitiae ad petendum, quoniam est in possessione, quod si non potest petere, non est quia non habet ius iustitiae: sed quia in dubio exponit se periculo fornicandi vel adulterandi sine necessitate. Nec est eadem ratio omnino de matrimonio atque de alijs rebus, nam aliae res usu consumuntur, & per venditionem transfertur dominium, & non sunt indivisibiles, matrimonium vero non est divisibile, neque usu consumitur: & ita in alijs rebus qui dubitat non habet ius iustitiae ad utendum re in omnem usum: in matrimonio vero qui dubitat habet ius iustitiae ad petendum, licet peccet mortaliter petendo, & per hoc patet ad confirmationem.

Ad ultimum principalis dubij respondetur, quod est maxima differentia inter opinionem & dubium. Qui enim dubitat non assentitur alicui parti, sed manet anceps & dubius: qui vero habet opinionem, habet assensum cum formidine tamen, & iste assensus formidolosus potest reddere certum quod ita sit operandum: dubium autem cum non dicat assensum nec dissentium non reddit illum certum.

Circa hoc poterat esse dubium, quid sit faciendum quando quis habet opinionem de valore matrimonij. De hoc tamen disputatur. 1. 2. quaest. 19. artic. 6.

ARTICVLVS II.

Utrum oporteat consensum per verba de praesenti exprimi.

SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod non oportet consensum per verba de praesenti exprimi, quia sicut per matrimonium

nium redigitur homo in potestatem alterius, ita per votum: sed votum obligat quod ad Deum etiam si non exprimitur verbis, ergo & consensus facit matrimonij obligationem etiam sine expressione verborum. Præterea. Matrimonium potest esse inter aliquos: qui suum consensum sibi mutuo verbis exprimere non possunt, quia vel sunt muti vel diversarum linguarum: ergo expressio consensus per verba non requiritur ad matrimonium. Præterea. Si omitteretur illud quod est de necessitate sacramenti quod quocumque ex causa non est sacramentum, sed in aliquo casu est matrimonium sine expressione verborum, sicut quando pater & mater procreant filios, & pater & mater traduntur: ergo expressio verborum non est de necessitate matrimonij.

RES-PONDEO dicendum, quod (sicut ex dictis patet) coniunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus, & quia materiales contractus non possunt fieri nisi sibi invicem voluntatem suam verbis promant qui contrahunt: ideo etiam oportet, quod consensus matrimonium faciens verbis exprimitur, ut expressio verborum se habeat ad matrimonium sicut ablutio exterior ad baptismum.

Ad primum ergo dicendum, quod in voto non est aliqua sacramentalis obligatio, sed spiritualis tantum: & ideo non oportet, quod fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quod obliget, sicut est de matrimonio.

Ad secundum dicendum, quod quantumvis non possint vota sua mutuo verbis tales exprimere, possunt tamen exprimere nutibus, & tales nutus pro verbis computantur.

Ad tertium dicendum sicut dicit Hug. de sac. sacram. p. 11. c. 4. Ad tertium dicendum sicut dicit Hug. de sac. sacram. p. 11. c. 4. Ad tertium dicendum sicut dicit Hug. de sac. sacram. p. 11. c. 4. Ad tertium dicendum sicut dicit Hug. de sac. sacram. p. 11. c. 4.

SVMMA ARTICVLI. Conclusio est affirmativa. Ratio huius conclusionis est. Nam alij contractus materiales non possunt fieri, nisi contrahentes suam voluntatem verbis explicent: ergo contractus matrimonialis fieri non potest, nisi per verba que explicent consensum. Ex quo infertur Deus Thomas, quod expressio verborum se habet ad matrimonium, sicut ablutio exterior ad baptismum. Nam dicitur ablutio exterior habet rationem materiae in sacramento baptismi: ita etiam expressio exterior consensus in sacramento matrimonij.

Ita istum articulum est primum dubium, an conclusio Divi Thomae sit vera. Et videtur vera pars negativa huius dubij. Primum arguitur ex ipso iure. Nam in cap. sufficiat 27. quaestione. 2. expressè dicitur, quod solus consensus sufficit ad matrimonium: & capit. cum locum. & cap. tuæ fraternitati de sponsalibus & matrimonijs manifestè dicitur, quod verba non sunt necessaria ad matrimonium: & in Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum loquendo de hoc sacramento dicitur, quod verba regulariter loquendo sunt necessaria ad matrimonium: ergo conclusio Divi Thomae non est vera.

Secundo arguitur. Homo potest se obligare Deo per consensum internum sine aliquo signo exteriori, ut constat manifestè in voto quod fit Deo mente sine aliquo signo exteriori & sine verbis: ergo poterit etiam obligari in ordine ad alterum hominem sine verbis externis per solum internum consensum. Probatur consequentia, nam videtur esse eadem ratio.

Tertio. Homo habet dominium rerum suarum & facultatem sui corporis per liberum arbitrium, ut determinatur in Secunda Secunda: in materia de dominio: ergo per potestatem liberi arbitrij sine aliquo signo exteriori & sine verbis poterit homo transferre dominium & facultatem sui corporis. Probatur consequentia. Nam per illud per quod aliquis habet dominium alicuius rei, potest etiam transferre dominium illius rei.

Quarto arguitur. Homo potest donare rem per consensum internum sine aliquo signo exteriori: ergo potest tradere seipsum in matrimonio. Consequentia est bona, antecedens probatur. Nam si quis habeat internam

Libr. 2. de sacram. p. 11. c. 4.

voluntatem donandi Petro centum, & Petrus accipiat illa centum, non furatur, ergo illa centum erant sua. Consequentia patet, antecedens probatur. Nam furtum est acceptio rei alienae invito domino: ut diffinit D. Thom. 2. 2. quaest. 66. iste vero non est iniustus, ut patet, ergo.

Hic si non obstantibus conclusio sit, quod doctrina Diui Thomae est verissima, & hanc sententiam tenent omnes scholastici & Iurisperiti. Probatur conclusio primo ex diffinitione Concilij Florentini loco iam citato, & ex capitulo penultimo de sponsalibus. Item, nam in sacris

Ca. penul. de sponsal. Scripturis obligatio, qua vnus homo obligatur alteri, attribuitur verbis & signis externis, ut patet 1. 2. 6. Illaqueatus est verbis orietui, & captus sermonibus proprijs, ergo.

Prover. 6. Secundo probatur euidenti ratione. Nam matrimonium est contractus mutus inter virum & foeminam, sed contractus mutus non potest fieri, nisi signis externis, ergo. Minor probatur. Nam homines non se intelligunt mutuo, nisi signis externis. Confirmatur: Nam homo in traditione sui ipsius ordinatur ad alium hominem sensibilibiter & politice, sicut in traditione alterius rei, sed non potest ordinari ad alium sensibilibiter & politice, nisi per signum externum: ergo.

Aduertendum est tamen primo, quod vnus homo constet ex corpore & anima, inter instrumenta, quibus mediantibus homo ordinatur ad alium, debet constare ex aliquo veluti corporeo, & aliquo veluti spiritali, & ita voces & signa externa per que ordinatur homo ad alterum hominem, debent constare ex aliquo corporeo & materiali, & ex aliquo veluti spiritali, scilicet, significatione, quae in ipsa voce vel signo reperitur.

Secundo notandum est, quod ad matrimonium non sunt necessaria verba, sed sufficiunt aliqua signa externa quibus mediantibus homo explicet proprium consensum, unde inter mutos potest esse matrimonium, ut diffinitur cap. cum apud sedem. & cap. tuæ fraternitati, de sponsalibus. imò in illis qui possunt loqui non sunt necessaria verba, ut expressè diffinit Diuus Thomas hic ad tertium. Nam si quis explicet proprium consensum, non quidem verbis, sed alijs signis, validum erit matrimonium.

Capit. cum apud sedem. ca. tuæ fraternitati, de sponsal.

Vltimo aduertendum est, quod conclusio Diui Thomae non solum est intelligenda de matrimonio in ratione contractus, verum etiam in ratione sacramenti. D. Tho. in omnibus istis quaestionibus supponit iam vtramque rationem matrimonij, & ita in Concilio Florentino, decreto de vnione Armenorum, vbi loquitur de matrimonio ut sacramentum, dicitur quod consensus regulariter expressus per verba, est causa efficiens matrimonij. Et hoc patet. Nam quodlibet sacramentum nouae legis (ut supra dictum est) debet esse signum sensibile, unde verba, vel signa externa non solum sunt necessaria ut matrimonium sit notum & manifestum ecclesiae, sed etiam sunt necessaria tanquam aliquid de essentia vel necessitate sacramenti: nam sine signo aliquo sensibili non potest saluari ratio sacramenti nouae legis.

Ex quo sequitur primo, quod licet Deus reuelaret alicui consensum alterius, non esset verum matrimonium. Ratio est, quoniam non esset ibi signum aliquod sensibile, unde verba vel signa externa non habent ut conditio, sine qua non ad rationem matrimonij: nam de essentia & ratione matrimonij, praecipue in ratione sacramenti, sunt signa aliqua externa.

Secundo sequitur, quod sine ratione aliqua, aliqui moderni Theologi imputant Magistro Soto quod dixerit, verba vel signa habere rationem purae conditionis, cum tamen Magister Sotus aperte oppositum dicat.

Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum argumentum respondetur, quod cum Pontifices dicunt, quod sufficit nudus consensus ad rationem matrimonij, non excluditur a necessario concomitantibus, sed tantum ab illis, quae non necessario concomitantur: excluditur enim consensus parentum, vel benedictiones nuptiales, vel copula carnalis, imò in eo quod dicunt, quod requiritur mutus consensus, diffiniunt quod requiruntur verba vel signa aliqua externa: nam mutus consensus esse non potest sine verbis vel signis externis. Et ad aliud respondetur, quod Pontifex & Concilium Florentinum loquuntur de verbis ut condistinguntur contra alia signa externa, verba autem ut sic, non sunt necessaria ad substantiam matrimonij: sunt tamen necessaria aliquando ad obuiandum litibus in foro externo, imò

Secundo notandum est, quod ad matrimonium non sunt necessaria verba, sed sufficiunt aliqua signa externa quibus mediantibus homo explicet proprium consensum, unde inter mutos potest esse matrimonium, ut diffinitur cap. cum apud sedem. & cap. tuæ fraternitati, de sponsalibus. imò in illis qui possunt loqui non sunt necessaria verba, ut expressè diffinit Diuus Thomas hic ad tertium. Nam si quis explicet proprium consensum, non quidem verbis, sed alijs signis, validum erit matrimonium.

imò regulariter & communiter matrimonium fieri debet per verba, ut dicit Concil. Florent.

Ad secundum argumentum respondet D. Tho. in solutione ad primum, quod obligatio quae est in matrimonio non potest fieri sine aliquo signo externo, quoniam illa obligatio est sacramentalis, ac subinde fieri debet per signum aliquod sensibile: obligatio vero quae fit per votum non est obligatio sacramentalis, & ideo potest fieri sine signo aliquo exteriori & sensibili. Secundo respondetur, quod Deo fieri potest obligatio per consensum internum sine aliquo signo exteriori, quoniam Deus cognoscit cogitationes cordium & intuetur ipsum cor, & ita homo per actum internum potest ordinari in ordine ad ipsum Deum: homo autem non potest cognoscere cogitationes cordium, neque ordinari ad alium hominem, nisi per signa externa, & ita non potest fieri obligatio alteri homini, nisi signis externis.

Ad tertium argumentum respondetur, quod homo per facultatem sui liberi arbitrij habet facultatem & potestatem sui corporis vel saltem per talem facultatem liberi arbitrij potest illam transferre, non tamen potest illam transferre in alium, nisi ad aliud ordinetur sensibilibiter & politice, quod fieri non potest sine signis sensibilibus: quod praecipue habet verum loquendo de matrimonio in ratione sacramenti, non enim potest transferre potestatem sui corporis sacramentaliter, nisi per signa externa.

Ad quartum argumentum respondetur, quod matrimonium non est validum, nisi explicetur signis externis. Et ratio est. Nam matrimonium est mutus contractus qui non potest fieri sine signis externis. Et de simplici promissione non est eadem ratio, quoniam non est mutus contractus, licet probabilius sit, quod non obligat nisi signis externis exprimat. De quo videte Magist. Soto in. 4. de iustitia & iure, quaest. 5. art. 1.

Est secundum dubium, Vtrum in his qui commodè loqui possunt, verba sint necessaria ad matrimonium, praecipue in ratione sacramenti: ita ut non valeat sacramentum, etiam si alijs signis externis explicetur consensus. Et videtur quod non valeat sacramentum. Primo arguitur ex Concilio Florentino in loco citato in dubio praecedenti, vbi expressè dicit, quod

omnia sacramenta nouae legis debent constare verbis ut forma, sed matrimonium (ut iam diffinitum est supra quaestione. 42. articulo. 1. est vnio sacramentum cum omnibus alijs sacramentis nouae legis: ergo ut matrimonium sit validum saltem in ratione sacramenti, requiruntur verba. Confirmatur argumentum ex Innocentio III. in capitulo tuæ fraternitati. de sponsalibus & matrimonijs, vbi diffinit necessaria esse verba quoad ecclesiam: ergo verba sunt necessaria ut matrimonium sit validum in ratione sacramenti.

Ca. tuæ fraternitati, de sponsal.

Secundo arguitur, quia alijs sequeretur, quod forma sacramenti poenitentiae & aliorum sacramentorum posset constare sine verbis constituendo alia signa loco verborum. Consequens autem est falsum, ut apertè constat: ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Quoniam in sacramento matrimonij loco verborum posset constitui alia signa, ergo etiam in omnibus alijs sacramentis.

Vltimo arguitur ex doctrina Diui Thomae in hoc articulo, vbi expressè dicit, quod consensus matrimonium faciens oportet verbis exprimat, & statim subdit, expressio verborum se habet ad matrimonium, sicut ablutio exterior ad baptismum: ergo in doctrina Diui Thomae verba sunt necessaria ad matrimonium: sicut ablutio exteriora est necessaria ad baptismum.

In hac difficultate glossa capit. tuæ fraternitati. de sponsalibus & matrimonijs. tenet esse necessaria verba, ita ut sine verbis non constituatur sacramentum matrimonij. Eandem sententiam tenent aliqui alij Iurisperiti.

Prima conclusio. Verba non sunt necessaria ad essentiam sacramenti matrimonij, etiam in his qui commodè loqui possunt, sed sufficit, quod explicetur consensus alijs signis externis. Hoc tenet Soto loco citato articulo. 3. Martinus de Ledesma quaestione. 47. articulo. 2. Magister Canon libro. 8. de locis Theologicis, capitulum. 5. ad tertium. Palud. in. 4. dist. 27. quaest. 2. articulo. 3. Syluester verbo, matrimonium. 2. quaestione. 7. vbi dicit esse communem sententiam, Navarro in manuali, capitulum. 2. numero. 2. Couarruias super. 4. Decretalium, parte. 2. cap. 4. numero. 1. Et probatur ratione, quia alijs sequeretur, quod matrimonium contractum inter mutos nullum esset, quod est contra cap. tuæ fraternitati.

citatum, imò Concil. Floren. insinuat, quòd verba non sunt de necessitate sacramenti cū dicit, quòd requiritur regulariter quòd consensus explicetur per verba: tamen si essent de necessitate sacramenti verba, semper essent necessaria.

¶ Secunda conclusio. In his qui commode possunt loqui, verba sunt necessaria ad matrimonium de necessitate præcepti ecclesiastici. Hæc conclusio colligitur ex cap. si inter. de sponsal. vbi dicitur, quòd cōtrahentes matrimonium debent vti verbis cōsuetis, videlicet, accipio te in meam, accipio te in meum, idem colligitur ex cap. tuæ fraternitati. eodem titulo. vbi hoc tanquam certum præsupponitur, & constat ratione. Nam cōtractus matrimonij sit grauisissimus, oportet quòd consensus explicetur modo commodiori, itaque non ratione cōtractus, nec ratione sacramenti, sed ratione Ecclesiastici præcepti sunt necessaria verba ad matrimonium.

¶ Tertia conclusio. Etiam illi qui commode loqui possunt, non peccant mortaliter, si non vtantur verbis, sed vt plurimum peccant venialiter. Ratio est, nam ex eo quòd non vtantur verbis non sequitur aliquod maximum inconueniens, ergo non potest esse mortale.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quòd cum Concilium docet, quòd sunt necessaria verba ipsum Concilium se explicat dicendo, regulariter, vbi significatur, quòd verba non sunt de necessitate sacramenti. Ad confirmationem respondetur, quòd Pontifex ibi loquitur de necessitate præcepti ecclesiastici, non de necessitate sacramenti.

¶ Ad secundum respondetur, quòd (vt patet ex supradictis) in sacramento matrimonij non ita sunt determinata verba, sicut in alijs sacramentis, imò non sunt determinata: & ita alia sacramenta non possunt confici sine verbis, bene tamen hoc sacramentum.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd nomine verborum D. Tho. intelliguntur signa quædam sensibilia, quoniam verba primum locum obtinent inter signa sensibilia. Itaque D. Tho. significat, quòd cum hæc obligatio matrimonialis sit sacramentalis, debet fieri per signum aliquod sensibile: & sicut in baptismo est necessaria ablutio externa sensibilibus quæ habet rationem sacramenti. ita etiam in matrimonio est neces-

A saria expressio sensibilibus interioris consensus quæ habet rationem sacramenti.

E S T tertium dubium quando puella quæ contrahit matrimonium præ verba tacet, & pater respondet pro ea, an hoc sufficiat, vt sit verum matrimonium & sacramentum. In hac re difficultas oritur ex duplici capite. Primū est ex parte puellæ an sufficiat taciturnitas, an verò requiratur aliquod aliud signū ex parte illius. Secundum caput est ex parte proferentis verba loco ipsius puellæ, an necessariò debeat esse pater, an verò sufficiat quòd sit quælibet alia persona etiam extranea.

¶ In qua re sunt variæ sententiæ. Prima sententia est quæ asserit, quòd ex parte puellæ sufficit taciturnitas: dicit tamen quod vt validum sit matrimonium, requiritur quòd persona respondens sit pater vel tutor, vel consanguineus aliquis, & quòd non erit validum matrimonium si sit aliqua persona extranea. Hanc sententiam tenet Paulus in 4. distinctione. 27. quæstione. 2. articulo. 3. Ricard. articulo. 1. quæstione. 3. & D. Thom. in hoc articulo ad tertium, videtur insinuare hanc sententiam, cum dicit, quòd potest fieri matrimonium tacete puella: & ponit exemplum, si pater consentiat pro ea.

¶ Hæc sententia probatur primò ex cap. vnico. de desponsatione impuberum. in. 6. vbi dicitur valida esse sponsalia quæ contrahit pater pro filio, tacente filio & presente. Ex quo desumitur argumentum, quòd taciturnitas non est signum consensus, nisi in casibus expressis à iure, sed tantum vnicius casus exprimitur à iure, scilicet, quando tacet filius, & respondet pater pro eo, ergo. Et quanuis iste textus solum loquatur de sponsalibus, Doctores tamen colligunt esse eandem rationem atque de matrimonio. ¶ Confirmatur. Nam regula. 43. de regulis iuris in sexto licet dicatur, quòd qui tacet consentire videtur, tamen regula. 44. statim dicitur: Qui tacet non fatetur: sed neque hoc ipsum negare videtur, ergo.

¶ Secundò arguitur ex differentia quæ est inter patrem & alios extraneos. Nam filius est veluti pars patris & censetur idem cum patre, extraneus verò minimè induit hanc rationem: ergo maximè conueniens est, quòd si pater respondet pro puella validum sit matrimonium: non verò si respondeat aliquis alius.

¶ Secunda sententia est, quòd in foro interiori

Ca. vnico. de despon. impu. in. 6.

Regul. 43. de reg. iur. in. 6. & regula. 44.

teriori semper illud matrimonium est validum, siue respondeat pater pro puella siue alius; supposito quòd puella habet consensus. Hanc sententiam tenet Magister Sotus dist. 27. quæst. 1. art. 3. paulo post secundam conclusionem, & probatur. Nam quotiescunque est consensus internus si exprimitur per signum externum, validum est matrimonium, sed ita sit hic: ergo. Dicit tamen quòd in foro externo non reputabitur validum si persona, quæ respondet sit extranea. Hanc sententiam tenet Gabriel in supplemento. 4. dist. 2. quæst. 2. art. 2.

¶ Tertia sententia asserit, quòd sola taciturnitas puellæ non sufficit ex parte illius, sed requiritur ex parte puellæ aliquod signum sensibile quòd habeat rationem sacramenti; itaque in conscientia non erit validum, nisi hoc adsit. Hanc sententiam tenet Gabriel loco immediate citato & aliqui moderni, & probant hanc sententiam. Nam sacramentum nouæ legis debet esse signum sensibile, sed taciturnitas non habet rationem signi sensibilibus: ergo.

¶ Conclusio sit. Prima sententia est probabilior quantum ad hoc quòd præter taciturnitatem nihil aliud requiritur ex parte puellæ; sed quoad personam loquentem pro puella verosimilior sententia est secunda, quòd in foro conscientie sufficit, quòd sit persona extranea, quæ respondet: & hæc sententia videtur esse maximè ad mentem D. Thomæ. Prima pars probatur. Nam illa taciturnitas puellæ cum illis circumstantijs temporis & personæ respondentis pro ea est sufficiens signum sensibile significans internum consensus: ergo est validum matrimonium etiam in ratione sacramenti. Consequentia patet, antecedens probatur, quoniam taciturnitas cum illis circumstantijs æquivaleret verbis affirmantibus, & moraliter loquendo ita est, quòd illa mulier se habet ac si externè consentiret. Secunda pars probatur argumento secundæ sententiæ.

Vnde ad argumenta facta pro prima & tertia opinione in quantum contradiunt nostræ conclusioni respondetur. Ad primum argumentum respondetur primò, quòd forte illud argumentum solum conuincit, quòd in foro externo non reputabitur validum matrimonium, quando respondet extraneus pro puella. Secundò respondetur, quòd licet ibi ponatur exemplum de patre respondente pro filio: non tamen dicit textus, nec colligitur ex illo quod

A si respondeat aliquis extraneus non sit validum matrimonium; nam (vt diximus) non est attendendum ad qualitatem respondentis quoad verum consensus foemine explicatum per signum externum. ¶ Ad confirmationem respondetur, quòd ex circumstantijs quæ tunc occurrunt, habet verum illa regula, qui tacet consentire videtur: alia verò regula debet intelligi loquendo absolute & sine istis circumstantijs: tunc enim qui tacet, neque affirmat, neque negat.

¶ Ad secundum respondetur, quod quoniam pater habeat maiorem affinitatem cū filia, non tamen inde sequitur, quòd si filia explicet proprium consensus per extraneum non sit validum matrimonium. Ad argumentum tertiæ sententiæ respondetur, quòd ex circumstantijs iam dictis illa taciturnitas est signum sensibile sufficiens interioris consensus.

ARTICVLVS III

¶ Vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.

D TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd consensus expressus per verba de futuro matrimonium faciat. quia sicut se habet presens ad presens, ita futurum ad futurum, sed consensus per verba de presenti expressus facit matrimonium in presenti: ergo consensus expressus per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

¶ 2. Præterea. Sicut in matrimonio, fit quedam obligatio per verba exprimentia consensus, ita & in alijs civilibus contractibus, sed in alijs contractibus non differt vtrum per verba de presenti vel de futuro obligatio fiat: ergo nec in matrimonio differt.

¶ 3. Præterea. Per votum religionis homo contrahit matrimonium spirituale, sed votum religionis fit per verba de futuro & obligatio ergo et similiter potest fieri matrimonium per verba de futuro.

S E D contra est, quia ille qui consentit in aliquam per verba de futuro & postea ab alio per verba de presenti, secundum iura debet habere secundam uxorem, sed hoc non esset si consensus per verba de futuro faceret matrimonium, quia ex quo initiatum est matrimonium cum vna; ea viuente non potest contrahi cum alia: ergo consensus per verba de futuro non facit matrimonium.

monium. ¶ Præterea. Qui promittit aliquid se facturum, nondum facit illud, sed qui consentit per verba de futuro promittit se cum aliqua contrahitur matrimonium: ergo non contrahit adhuc cum illa.

RESPONDEO dicendum, quod causæ sacramentales signado efficiunt, unde hoc efficiunt quod signant, quia cum aliquis consensum suum per verba de futuro exprimit, non signat se facere matrimonium, sed promittit se facturum: ideo talis expressio consensu non facit matrimonium, sed sponsonem eius, quæ sponsalia nominantur.

AD primum ergo dicendum, quod cum consensus exprimitur per verba de presenti, verba sunt presentia, & in presentia consentitur pro eodem tempore, sed quando consensus fit per verba de futuro, verba sunt presentia, sed consentitur in futurum: & ideo non pro eodem tempore, & propter hoc non est simile.

AD secundum dicendum, quod etiam in alijs contractibus qui verbis futuris vitur non transfert potestatem rei suæ in alterum, vt si dicat, Dabo tibi: sed solum quando verbis presentibus vitur.

AD tertium dicendum, quod in voto professionis actus spiritualis matrimonij per verba de futuro exprimitur, scilicet obedientia, vel obseruantia regula, & non ipsum matrimonium spirituale: si autem spirituale matrimonium in futurum veniat, non est votum spirituale, quia nondum ex hoc aliquis est monachus, sed se futurum monachum pollicetur.

SVMMA ARTICVLLI.

Conclusio est negatiua. Ratio huius conclusionis est. Nam causæ sacramentales efficiunt quod significant, quia efficiunt significado, sed cum aliquis exprimit consensum per verba de futuro, nõ significat se efficere matrimonium, sed promittit se facturum illud: ergo reuera non efficit matrimonium: & hæc ratio procedit de matrimonio in quantum sacramentum. Nichilominus tamen accommodari potest ad matrimonium in quantum est quidam contractus naturalis.

Ircæ istum articulum est aduertendum, quod hæc conclusio constat aperte ex dictis supra in quaest. 47. de sponsalibus & ex concil. Florent. in loco sæpe citato, vbi dicitur, quod causa efficiens matrimonij est mutuus consensus per verba de presenti regulariter expressus; & idem habetur in cap. si inter virum de sponsalibus & matrimonijs.

Ca. si inter virum de spõ salibus.

¶ Est primum dubium, an omnia verba de presenti & sola faciant matrimonium, & nulla de futuro. Et ratio dubitandi à parte negatiua est. Nam si quis dicat, volo te habere in vxorem vel cupio esse maritus tuus, verba sunt de presenti, vt manifestè constat, & tamen non sufficiunt ad rationem matrimonij: ergo verba de presenti non sufficiunt ad matrimonium. ¶ Item, si quis dicat, ex nunc habebō te in vxorem, & alius dicat eadem verba, verum efficitur matrimonium, vt diffinitur in cap. ex parte de sponsalibus: ergo verba de futuro sufficiunt ad matrimonium. De hac difficultate disputat Palud. in 4. dist. 27. quaest. 2. artic. 4. quam explicat optimè Adria. in 4. in materia de matrimonio. fol. 205. dubio. 13. Syluest. verbo matrimonium. 2. quaest. 10. dicto. 6. Couarru. 4. decret. par. 2. cap. 4. §. 1. num. 4. Mart. de Ledesma. quaest. 47. arti. 3. & Magister Sotus dist. 27. quaest. 1. art. 3. concl. 1. & quaest. 2. artic. 1. post secundam conclusionem.

Ca. ex parte de spon salibus.

¶ Ad huius rei explicationem aduertendum est primo, quod quædam verba sunt de presenti omnino, & secundum cadentiam grammaticalem & secundum sensum qui oritur ex omnibus dictionibus talis orationis. Alia verò verba sunt omnino de futuro & in voce & in sensu, & de istis nulla est difficultas. Sed dicendum est, quod per talia verba de presenti contrahitur matrimonium, & per talia verba de futuro non contrahitur matrimonium, sed contrahuntur sponsalia, vt iam supra dictum est. Sunt tamen alia verba, quæ quauis secundum cadentiam grammaticalem sint de presenti, tamen secundum sensum qui procedit ex adiunctione alicuius particulæ sunt de futuro, sicut cum quis dicit foemina, contraho tecum pro anno futuro. Alia verò sunt verba quæ in cadentia grammaticali sunt de futuro, sed in sensu qui prouenit ex adiunctione alicuius particulæ de presenti faciunt sensum de presenti & sunt de presenti, vt si Petrus dicat Mariæ, ex nunc habebō te in meâ: & illa pariter respondeat.

¶ Secundo notandum est, quod sunt alia verba de presenti secundum vocem grammaticalem, sed in sensu sunt dubia & æquiuoca, sicut si Petrus dicat Mariæ, volo vel cupio te esse meâ, & illa pariter respondeat: hæc enim verba de presenti possunt habere duplicem sensum. Primus sensus est. Consentio te habere vxorem, vel vt sis mea vxor; qui quidem sensus est de presenti. Secundus

sensus est. Cupio te habere in vxorem; qui quidem sensus est de futuro.

¶ Quibus positis est prima conclusio. Quando verba sunt in voce de presenti, sed in sensu sunt de futuro propter aliquam particulam adiectam nõ est validum matrimonium: sed si ibi fuit intentio se obligandi, erunt sponsalia de futuro. Hanc conc. docet Palud. vbi supra art. 4. cap. 4. & eam tenent expositores D. Thom. hic, imo hæc videtur esse mens D. Thom. in hoc articulo.

¶ Probatur primo, quia quauis verba sunt de presenti, propositio tamen & sensus propositionis non est de presenti, sed de futuro: ergo huiusmodi verba non sunt de presenti absolute loquendo, ac subinde nõ efficiunt matrimonium nisi sponsalia. ¶ Confirmatur argumentum. Nam verba habent vim obligandi quatenus exprimitur consensum, nam sicut verba habent vim significandi quatenus exprimiunt internum conceptum, ita habent vim obligandi quatenus exprimiunt internum consensum: sed illa verba quauis in voce sunt de presenti, expriment consensum de futuro: ergo non sufficiunt ad efficiendum matrimonium, sed efficiunt sponsalia de futuro.

¶ Secundo probatur conclusio. Nã si quis dicat alteri, volo tibi videre agrum. meum, & alius dicat, ego volo emere agrum tuum; hæc verba sunt de presenti in voce, tamen nulla nascitur obligatio; neque fit verus contractus: ergo neque in nostro casu fit verum matrimonium. ¶ Confirmatur argumentum. Nam si quis dicat, volo esse religiosus, non nascitur statim aliqua obligatio, neque fit statim religiosus: ergo neque in nostro casu erit validum matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Quando verba sunt in voce de futuro, sed in sensu sunt de presenti propter aliquam dictionem additam, validum est matrimonium. v.g. Ex nunc habebō te in meam. Hæc conc. docet Palud. in dicta conc. 4. & Magister Sotus vbi supra & omnes expositores D. Thomæ.

Ca. ex parte de spon salibus.

¶ Probatur primo ex capit. ex parte de sponsalibus & matrimonijs, vbi expresse hoc determinatur: ergo. Secundo probatur. quia illa propositio constans ex similibus verbis, formaliter loquendo est de presenti: ergo facit validum matrimonium. Consequentia est bona & antecedens probatur: Nã illa verba explicant consensum de presenti. Nam (vt optimè deducit Palud.) si ex nunc habet illam pro vxore: ergo consentit

ex nunc eâ esse vxorem suam. ¶ Confirmatur argumentum Nam verba habent vim obligandi quatenus explicant consensum de presenti, igitur cum verba illa explicent consensum de presenti, faciunt validum matrimonium.

¶ Tertia conclusio. Quando verba sunt in voce de presenti, sed ambigua in sensu, attendenda est intentio contrahentium & iuxta intentionem illorum erit obligatio: & ita si ex eorum intentione constet, quod voluerunt contrahere sponsalia de futuro, erunt sponsalia de futuro & habebunt vim obligandi, vt sponsalia de futuro: si autem ex eorum intentione constet, quod voluerunt contrahere matrimonium de presenti, validum erit matrimonium de presenti. Ita docet Paludanus in dicto art. 4. conc. 5. & omnes expositores D. Thomæ super istum articulum.

Cap. intell gentia de verb. significat.

¶ Primo probatur conclusio ex cap. intelligencia de verborum significatione, in quo quidem cap. hoc expresse determinatur: ergo. Secundo probatur. Nam verba habent vim obligandi quatenus explicant consensum internum: ergo ex intentione contrahentium colligi debet obligatio illorum verborum.

¶ Quarta conclusio. Quando intentio contrahentium fuerit dubia, tunc standum est intentioni & dictis partis sincerius procedentis & contra alteram partem, quæ melius se potuit declarare, iudicandum est. Ita docet Palud. in dicta concl. 5. ponit tamen exceptionem, quando ille qui primo protulit verba, determinatè declarauit suam intentionem, an vellet contrahere matrimonium, an sponsalia; tunc enim verba secundi respondentis declarata sunt iuxta intentionem primam, quia ille secundus, in illo casu est velut qui interrogatur iuridicè, qui obligatur respondere ad mentem interrogantis. Huius sententia fauet Syluester verbo matrimonium. 2. quaest. 8. & placet nobis quod asserunt aliqui viri docti, videlicet quod in simili dubio declinandum est in fauore puella; quãdo non timetur malus exitus ex tali matrimonio. Sed adhuc inter doctores est maxima difficultas de hac propositione, habebō te in meam vxorem. De qua propositione dicitur in dubio sequenti, & ad rationem dubitandi respondetur ex iam dictis in ipso dubio.

EST secundum dubium, an per hanc propositionem, habebō te in meâ vxorem,

rem, vel similem, videlicet, promitto vel iuro quod te habebō in meam uxorem: contrahatur verum matrimonium. Et videtur vera pars affirmativa. Primo arguitur ex cap. si quis diuinis. 3. o. quest. 5. ubi expresse dicitur, si quis diuinis tactis scripturis iurauit mulieri legitimam se eam uxore habiturum, vel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima vxor. In quibus verbis aperte significatur, quod per illa verba contrahitur verum matrimonium, ergo.

Ca. si quis diuinis. 3. o. quest. 5.

Ca. ex parte de spō.

Secundo arguitur ex cap. ex parte de sponsalibus & matrimonijs, in quo diffinitur, quod cum vir iurauerit feminae se eam habiturum in uxorem, & illa similiter iurauit, sed non addidit illam particulam (ab eo tempore) verum esse matrimonium, ergo per illa verba proposita in nostro dubio verum & validum conficitur matrimonium.

Tertio. Ista verba, habebō te in uxore, licet in voce videantur de futuro, continent tamen sensum de presenti, nam sunt dissimilia alijs verbis, videlicet, accipiam te in meam, quae etiam in sensu sunt de futuro; ita que perinde est dicere, habebō te in uxore, ac si dicatur, te habitam retinebo uxorem: ergo per talia verba conficitur verum matrimonium. Patet consequentia. Nam per verba quae sunt de presenti in sensu, verum conficitur matrimonium.

Quarto. Qui vult aliquid consequens, vult etiam necessario antecedens, vel ea que necessario antecedunt: ergo qui dicit, habebō te in uxore, verè conficitur matrimonium: nam praesupponit, se intendere quod illa sit sua vxor, quia esse vxorem antecedit necessario ad hoc quod est haberi.

Quinto. Illud, quod promittitur sine praefixione & determinatione temporis, obligat statim; sed cum dicitur, habebō te in meam uxorem, promittitur sine temporis praefixione: ergo obligat statim, ac subinde verum conficitur matrimonium per illa verba.

Sexto arguitur. Si quis diceret, ab hoc tempore habebō te in meam uxorem, verum conficitur matrimonium statim: ergo similiter si dicat, habebō te in meam uxorem. Probatur consequentia. Nam illa particula, ab hoc tempore, non includit, sed potius excludit tempus praesens: ergo si quando dicitur, ab hoc tempore habebō te in uxorem, est verum matrimonium: a fortiori erit verum matrimonium quando dicitur sine illa particula. Antecedens verò probatur, quia illa particula significat terminum a quo,

motus autem qui est a termino a quo ad quod, excludit terminum a quo & tempus illius. Septimo. Alias sequitur, quod nullum posset dari matrimonium, quod esset verum sacramentum per verba de futuro, consequens autem est contra id quod dictum est in dubio praecedenti: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam quando aliqua verba sunt determinata pro forma sacramenti, in nullo casu sine illis verbis potest constare talis forma & per consequens non erit sacramentum, ut patet de his verbis, ego te baptizo, &c. quae quidem verba quia sunt forma, nunquam erit sacramentum baptisimi si quis dicat, ego te baptizabo, &c. et go similiter in nostro casu.

In hac difficultate & propter haec argumenta aliqui doctores existimant, quod per illa verba proposita in principio dubij verum conficitur matrimonium. Ita tenet glossa in cap. si quis diuinis. citato in primo argumento & glossa in cap. ex parte de spō. sal. & mari. Adrianus in loco supra citato dicit, hanc sententiam esse Archidiaconi & Hostiensis, & etiam Couarru. in loco supra adducto citat pro ista sententia aliquos auctores, scilicet Praepositiuū & alios, & Adrianus ibidem dicit esse communem sententiam.

Nihilominus tamen sit conclusio. Certissimum mihi videtur, quod per illa verba non contrahatur verum matrimonium. Hanc sententiam tenet Magister in. 4. distin. 28. cap. 2. & eum sequuntur communiter Theologi, tenet hoc Adrianus & Couart. in locis citatis & adducunt multos Iurisperitos pro ista sententia, quam sequuntur omnes discipuli D. Thomae.

Et probatur haec sententia. Primo. Nam verba per quae primo & principaliter fit matrimonium sunt haec, accipio te in meam & accipio te in meum, sed haec verba si ponantur de futuro tempore non faciunt verum matrimonium, ut patet si contrahentes dicant, accipiam te in meam, accipiam te in meum: ergo multo minus alia verba, scilicet habebō te pro uxore. Probatur consequentia, quia haec sunt verba secundaria ad contrahendum, quae non habent vim, nisi in quantum possunt reduci ad illa prima verba.

Secundo probatur conclusio, quia illa verba, habebō te pro uxore, licet inducāt obligationem statim, non tamē ad statim mandandam executioni: ergo non statim celebratum est matrimonium, sed satisfaciunt suae obligationi ille vir, si postea contrahat matrimonium.

Tertio

Gloss. ca. si quis diuinis. 3. o. q. 5. & glossa ca. ex parte de sponsal.

Tertio probatur conclusio, quia istae propositiones sunt aequivalentes, Pro aliquo tempore futuro habebō te in uxorem, & habebō te uxorem, nam prima est exponens secundae: sed clara est, quod per primam propositionem non conficitur statim matrimonium: ergo etiam nec per secundam.

Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur primo, quod ex illo textu non habetur, quod illa sit vxor illius qui sic iurauit, sed quod debeat esse in futuro aliquo tempore, & ita non approbatur matrimonium de presenti, sed sponsalia de futuro. Et haec explicatio habet maximum fundamentum in ipso textu, in quo quidem non dicitur, quod est vxor eius, sed quod sit vxor eius: Secundo aliqui respondent, quod illi duo contrahentes habebant consensum de presenti, & ita illa verba quae hinc inde essent, explicabant consensum de presenti, & consequenter erant sufficientia ad matrimonium. Haec solutio aliqualem habet probabilitatem, sed prima est melior & magis consona textui.

Ad secundum respondetur, quod cum in illo textu dicatur, quod ille vir posuit illam particulam, ab hoc tempore, verisimile est, quod postea in verbis mulieris fuit posita illa particula, vel quod fuit subintelligenda, etiam si formaliter non fuerit expressa in textu.

Ad tertium respondetur negando antecedens. Et dicendum est, quod illa verba, neque in sensu, neque in significatione sunt de presenti, sed de futuro: nec sunt dissimilia ab illis, accipiam te in meam, quae verba sunt de futuro.

Ad quartum respondetur ex Adriano in loco supra citato, concedendo quod qui vult consequens, etiam vult id quod necessario antecedit, sed non requiritur, quod velit illud antecedens ad statim executioni mandandum, sed pro tempore quo vult consequens executioni mandare; & cum illa verba consequentis sint de futuro, solum sequitur quod intendat illud antecedens pro tempore futuro.

Ad quintum respondetur ex dictis, quod quando promittitur aliquid sine determinatione & praefixione temporis, statim consurgit obligatio, sed non ad statim mandandam executioni: ergo non statim celebratum est matrimonium, sed satisfaciunt suae obligationi ille vir, si postea contrahat matrimonium.

scientia, & quod tunc non manerent obligati vinculo matrimoniali.

Ad sextum respondetur, quod in nostro casu illa particula, ab hoc tempore, non excludit, sed includit illud praesens tempus, sicut cum Hispanè dicitur, desde oy os tendre por amigo, sensus est, quod ab isto die incipit amicitia; & quando aliquis tempore elapso fecit aliquid dignum poenitentia, solet communiter dici, ex nunc me poenitet illud fecisse. Ponit optimum simile Adrianus ex cap. non est nostrum. 2. 7. quest. 5. ubi dicitur, in persecutionibus mihi non licet propria manu perire absque eo ubi castitas periclitatur: ubi illa particula, absque, non sumitur exclusiue, sed inclusiue, nam si excluderet, sensus esset falsissimus, scilicet, quod ubi castitas periclitatur liceat seipsum occidere. Ita etiam accipitur, Cantico. 4. cū dicitur, Oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus latet. Et sic solet dici communiter, quod Petrus percussit Paulum absque hoc quod illi expoliavit. Si verò illa particula, ab hoc tempore, accipiatur exclusiue, concedit Adrianus quod non contrahitur matrimonium & ita verum est. Et ad probationem respondetur, quod illud argumentum solum probat, quod illa particula possit accipi exclusiue, non tamen probat, quod necessario semper accipiatur exclusiue.

Cap. nō est nostrū. 2. 7. quest. 5.

Canticorū. cap. 4.

Ad septimum argumentum negatur sequela, quauis aliqui doctores eam concedant conuicti illo simili, quando forma baptisimi poneretur de futuro, sed neganda est sequela. Nam est maxima differentia inter alia sacramenta & matrimonium. Nam forma aliorum sacramentorum sunt determinata verba tradita ab ecclesia, unde si illa varentur a tali determinatione, non resultabit vera forma sacramenti & per consequens nec sacramentum; sed in sacramento matrimonij non necessario requiruntur verba de necessitate formae sacramenti, ut iam dictum est: neque etiam quando regulariter sunt in usu verba requiruntur determinata sicut in alijs sacramentis, sed satis erunt verba vel signa exteriora, quae explicent munus & sensum de presenti; & quia hoc fieri potest aliquando per verba de futuro secundum adiectam grammaticalem, quae tamen ex adiunctione alicuius particulae, faciunt sensum de presenti, ideo aliquando erit verum sacramentum matrimonij, & non solum contractus matrimonij per verba de futuro: quia inter Christianos baptizatos nunquam est

est verus contractus matrimonij sine ratione sacramenti. Ex quibus colligitur, quod si contrahentes volunt contrahere & intelligunt se velle contrahere, quomodocunque explicetur consensus & per quæcunq; verba, est verum matrimonium. Ratio est aperta, quoniam ad rationem matrimonij satis est, quod explicetur consensus de præsentibus, sed isti explicant consensum de præsentibus: ergo. Aliqui verò Theologi dicunt, quod in hoc casu erit verus contractus matrimonij, non tamen verum sacramentum. Et ratio illorum desumitur ex iam dictis. Nam si quis dicat, ego te baptizabo in nomine patris, &c. & simul abluat aliquem, non conficit verum sacramentum baptismi, quia non apponit verba de præsentibus: ergo idem erit in nostro proposito. Nihilominus tamen dicendum est, quod non solum est verus contractus matrimonialis, sed etiam verum sacramentum matrimonij. Et ad rationem respondetur ex dictis negando consequentiam, & ratio differentie est. Nam sacramentum baptismi requirit verba determinata sine quibus non conficitur verum sacramentum baptismi, at verò sacramentum matrimonij non requirit verba determinata, sed quæcunque verba vel signa quæ exprimunt consensum de præsentibus, sufficiunt ad rationem matrimonij etiam ut est sacramentum.

EST tertium dubium circa istum articulum & præcedentem, an requiratur ad rationem matrimonij & ad validitatem illius quod consensus simul concurrant & exprimantur. Conclusio sit. Ad rationem matrimonij non est necessaria simultas Physica, vel Metaphysica, sed sufficit simultas moralis quæ est necessaria ad contractum morale. In hac conclusione conveniunt omnes Theologi & Iurisperiti. Videte Magistrum Soto dist. 27. quæst. 1. art. 3. dubitatione. 2. circa secundam conclusionem, & Navar. in Manuali cap. 22. num. 80. vbi hoc optime dicit, & Sylvestrū verbo matrimonium. 2. quæst. 6. Couarr. super. 4. decretal. parte. 2. cap. 4. num. 7.

¶ Primo probatur ex usu ecclesiæ. Nam consensus contrahentium non exprimitur simul Metaphysicè loquendo, sed solum moraliter, ut constat, & tamè validum est matrimonium: ergo non requiritur simultas Physica vel Metaphysica.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam (ut supra dictum est) omnis contractus matrimonialis inter fideles baptizatos habet ve-

A ram rationem sacramenti, sed certa res est, quod ad rationem contractus matrimonialis non requiritur simultas Physica, vel Metaphysica in expressionibus contrahentium, sicut neque in alijs contractibus requiritur talis simultas, sed sufficit moralis: ergo.

¶ Tertio probatur conclusio. In omnibus alijs sacramentis non est necessarium quod materia & forma sint simul Physicè, vel Metaphysicè loquendo, sed solum moraliter secundum exigentiam cuiusque sacramenti, ut diffinitur. 3. par. quæst. 60. ergo idem erit in sacramento matrimonij. ¶ Aduertendum tamen est, quod tunc dicuntur esse simul consensus moraliter, quando perseverauerint saltem virtualiter consensus contrahentium, ita ut vnus contrahens non ceaseatur reuocasse consensum: quod quidem attendendum est iuxta regulas prudentiæ & iuxta qualitatem & modum contractus, attendendo an fiat inter absentes, vel inter præsentibus, si statuitur tempus, vel non ad expectandum consensum alterius, vel an fiat cum aliqua interruptione. De quo videte autores immediate citatos, & capit. vlti. de procuratoribus in. 6. & ea quæ supra dicta sunt de matrimonio contracto per procuratores.

EST vltimum dubium circa istum articulum & præcedentem, vtrum sufficiat consensus alterius coniugis quocunque medio tempore interiecto, ut validum sit matrimonium propter simultatem morale. In qua quidem re aduertendum est, quod casus huius dubij sunt magni momenti v.g. Petrus & Maria contraxerunt iuxta tenorem Concilij Trident. & bona fide, sed in rei veritate matrimonium fuit nullum, quia Mariam cognouerat antea consanguineus Petri in gradu prohibito, unde resultauit impedimentum affinitatis: est præsens difficultas, si Maria postea certior facta de impedimento obtineat secreto dispensationem & apud se renouet & explicet consensum cum Petro, an sufficiat talis consensus ex sola sua parte ut verum & validum sit matrimonium propter simultatem morale consensus alterius. Idem est dubium quando est aliquod aliud impedimentum consanguinitatis, vel quid simile.

¶ Et videtur vera pars affirmatiua huius dubij. Primo arguitur. Nam (ut supra quæst. 42. arti. 1. diffinitum est) matrimonium factum per procuratorem validum est, etiam si consensus alterius absentis differatur, & ratio est,

est, quia virtualiter censetur permanere consentus primi contrahentis: ergo idem erit in nostro casu. Probatur consequentia. Nam etiam in nostro casu perseverat virtualiter consensus alterius contrahentis, cum talis consensus non sit reuocatus.

¶ Secundo arguitur. Quauis acceptatio rei donatæ non fiat statim cum donatur, sed differatur per aliquod tempus, tamen tunc transfertur dominium, ut constat: ergo idem erit in nostro casu. Probatur consequentia. Nam etiam si alter non consentiat statim & acceptet corpus alterius, alius tamen reuera donat corpus suum, & transfert dominium illius.

¶ Tertio arguitur. Si professio solennis non fuit valida. v.g. quia ille qui profitebatur non habebat consensum interiore ad hoc quod valida sit talis professio, non est necessarium quod iterum acceptetur à prælato, sed sufficit, quod profitens habeat verum consensum internum: ergo idem erit in nostro casu. Probatur consequentia. Nam videtur, quod sit omnino eadem ratio.

¶ His tamen non obstantibus sit conclusio. Certissimum est, quod in isto casu requiritur mutua consensus expressio de nouo & quod non sufficit alterius tantum, itaq; pars negatiua huius dubij, est certissima. Hanc sententiam tenet Magister Soto in. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. & hanc supponit Caietanus in. 4. opusculorum, titulo. 12. quæst. 2. Adrianus in. 4. materia de matrimonio, & Victoria super istum articulum quæ sequuntur ferè omnes expositores D. Thomæ. Et aduertendum est quod modo tantum loqui mur ac si nihil esset innouatum per Concilium Tridentinum circa matrimonia clandestina, nam quid sit faciendum post Concilium Trident. obtenta illa dispensatione, dicemus infra in articulo vlti. huius quæstionis.

¶ Probatur conclusio primo. Ante dispensationem illius impedimenti matrimonium illud fuit nullum, ut supponimus, sed ad validitatem matrimonij de nouo requiritur mutua consensus expressus vtriusque: ergo non sufficit expressio vnus, nam dispensatio superueniens tantum facit habiles personas & non dat valorem matrimonio. ¶ Confirmatur argumentum & explicatur. Illud matrimonium fuit nullum, ac subinde contrahentes ita se habent, ac si nihil fecissent, sed si matrimonium de nouo celebraretur (ut reuera celebratur) esset necessaria mutua expressio consensus ex vtraque parte;

A ergo idem erit in nostro casu.

¶ Secundo probatur conclusio, quia forsitan alter coniux odio habet iam alterum, & reuera dissentit & velle, si posset, non cum eo cohabitare, & forsitan ille consensus habuit suam certam durationem & iam cessauit: ergo ut validum sit matrimonium quod de nouo debet contrahi, necessaria est expressio consensus ex vtraque parte. ¶ Confirmatur. Nam si maritus sciret illud impedimentum, nolisset consentire: ergo consensus illius non manet virtualiter, neque perseverat.

B ¶ Tertio. Quia aliàs nullus esset necessarius consensus de nouo, quia non est ratio propter quam requiratur consensus nouus v. causa, vxoris & non mariti, supposito quod à principio nullum fuit matrimonium, imò sequeretur, quod solo consensu interiori vnus coniugis sine vlla expressione exteriori validum esset illud matrimonium, nam per expressionem ad extra nihil notificat alteri coniugi.

¶ Sed dubium est, quodnam remedium erit, in similibus casibus, ut reddatur validum matrimonium. Ad quod dubium dicendum est, quod ante Concilium Trident. quando valida erant matrimonia clandestina, commodum remedium erat, quod assignatur à Caietano in dicta quæst. 2. quod si vxor fuit causa impedimenti, eo sublato nihil reuelando marito ei dicat, ut pro tua consolatione iterum secum contrahat, sed circumstantia prudenter seruanda hæc est, ut obtenta prius secreta dispensatione & nihil reuelando marito expectet tempus quo ille sit lætus & suauiter cum illo agendo dicat, tantum te diligo, quod si non essemus vxorati vellem de nouo tecum contrahere, & nuac dico me tecum contrahere libenter: dic tu similiter ob mei amoris & pro pacanda mea conscientia scrupulosa, quod quidem ipse faciet. Si verò impedimentum sit ex parte viri, facilius erit manifestare impedimentum supposita certitudine mutui amoris, quod si timeatur de voluntate vxoris recurratur ad primum remedium. Quando verò impedimentum est ex parte vtriusque, quia sunt consanguinei in quarto gradu, & nullum est periculum quod obtenta dispensatione manifestet alteri ut secreto de nouo inter se contrahant, debet manifestare, si tamen non sit ita mutuus amor, con fugiatur ad primum remedium. An verò obtenta dispensatione licitum sit in secreto contrahere sine parcho & testibus post Concilium

cilium Tridentinum, dicitur infra in articulo ultimo huius quæstionis.

Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum respondetur, quod communis solutio est omnium Theologorum negare consequentiam. Et ratio differentie assignatur, quia quando celebratur matrimonium per procuratores, ipse consensus pendet in futurum, atque adeo manet in fieri, sed quando fit matrimonium inter presentes non pendet consensus in futurum, sed statim extinguitur. Mihi tamen videtur respondendum similiter negando consequentiam. Sed ratio differentie est, quia matrimonium quod fit per procuratores ex ratione sua dicitur consensus pendens in futuro iuxta proportionem distantie loci, sed in casu huius dubij quando matrimonium fuit nullum à principio inter presentes propter aliquod impedimentum, obiecta dispensatione non perseverat etiam virtualis consensus legitimus ex illa parte qua non innovat consensus.

Quod quidem patet, quia consensus virtualis præsupponit consensus formalem, sed præcedens formalis consensus ante dispensationem non fuit legitimus: ergo inde non orietur postea virtualis aliquis consensus legitimus. Et (ut obiter hic dicamus cum aliquibus viris doctis) est discrimen magnum inter matrimonium per procuratores & per literas, etiam stando ante Concilium Tridentinum. Nam quando matrimonium fit per procuratorem statim ac procurator præbet suum consensus in præsentia alterius contrahentis qui iam præbuit suum consensus, censetur iam mutua acceptatio consensus & sic censetur validum matrimonium; sed quando fiebat per literas non statim ac alter recipiebat literas & eas legebat & illis consentiebat, erat validum matrimonium; donec rescriberet ad primum scribentem & rescriptio legeretur & acceptaretur. Ratio est. Nam ante omnia hæc non erat facta mutua expressio consensus per literas. Ex quo sequitur; quod si in illo medio tempore quo ille secundus rescripsit primo scribenti antequam legatur & acceptetur rescriptio, ille rescribens mutet consensus, vel incurrat impedimentum affinitatis, licet alter legat & acceptet rescriptionem, nullum erit matrimonium, quia in puncto in quo debebat habere firmitatem & valorem, personæ erant inhabiles propter illud impedimentum affinitatis vel defectum consensus: præterquam matrimonium per procuratorem etiam post-

Concilium Tridentinum potest habere locum præsentem parochi & testibus, nam si ita celebratur, non erit clandestinum, sed per solas literas non potest habere locum post Concilium Tridentinum. Nam erit clandestinum; supponimus enim quod nullus substituatur procurator per literas. Et ratio aperta ad hoc videtur esse, quia quando adest procurator præsentem, censetur præsentem consensus sui domini, vel suæ partis, sed quando solus sunt presentes literæ, non potest ita verificari quod consensus illius qui illas scripsit sit præsentem, sed quod fuit aliquando, forte tamen iam est immutatus: ex tenore autem Concilii Tridentini habetur, quod personæ contrahentes debeant esse presentes aliquo modo, scilicet vel in seipsis, vel in personis procuratorum; nam dicit illud primum decretum de reformatione matrimonij, quod debent interrogari, &c.

Ad secundum argumentum respondetur distinguendo antecedens. Nam in aliquo casu si aliter non acceptaret, statim posset donator reuocare donationem. v.g. si Ioannes donavit Petro librum, ille autem noluit accipere, nec donationem acceptare, tunc non est dubium quin donator possit mutare propositum & possit non donare, vel donare pro sua libertate. Item licet Petrus acciperet librum & secum ferret, si tamen explicavit suum animum donatori, scilicet, quod non acceptabat donationem, sine dubio licet mutaret postea propositum Petrus qui accepit librum & vellet apud se acceptare donationem, non posset licite rata conscientia non restituere librum primo donatore inconsulto: si tamen auditis verbis primi donatoris Petrus non explicavit se nolle acceptare donationem, etiam si animo suo non acceptaret pro tunc, acceptaret tamen post multos dies apud seipsum, concedimus antecedens quod non obstante illa distantia temporis acquireret dominium, sed negamus consequentiam. Et ratio differentie est, quia ad illam donationem validam & ut transferret dominium, non fuit necessaria simultas acceptationis & consensus recipientis, eo quod illa donatio non est contractus mutuus: sed ad matrimonium requiritur aliquid qua simultas consensus & mutua expressio: quia matrimonium est contractus mutuus.

Ad tertium argumentum respondetur negando consequentiam, quia ecclesia accepit duplicem professionem religiosi, scilicet expressam & tacitam, sed non acceptavit (neque potuit) matrimonium duplex, unum per mutuos consensus expressos ad extra, & alterum per consensus non expressos, quia

Ad tertium dicendum, quod in tali casu ecclesia compellit eum ad standum cum prima uxore, quia secundum ea indicat quæ foris apparent, nec decipitur in iustitia, quavis decipitur in facto: quia ille debet prius excommunicationem sustinere, quam ad primam uxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas fugere.

SUMMA ARTICULI. Prima conclusio. Si desit interior consensus in aliquo contrahentium non conficitur verum matrimonium. Ratio huius conclusionis est. Nam expressio exterior consensus habet se ad matrimonium, sicut ablutio externa in baptisate, sed si quis exterius abluat non intendens conficere sacramentum baptismi actu interiori, non conficit verum sacramentum baptismi: ergo neque in isto casu tenet matrimonium.

Secunda conclusio ad secundum. Quavis non fit validum matrimonium etiam quando ex una sola parte non fuit consensus interior, ille tamen qui non dolose, sed bona fide procedit, potest probabiliter credere, quod non fuit dolus in alia parte, quia nemo est presumendus malus, donec probetur contrarium. Unde ille ex cuius parte dolus non est, excusatur à peccato propter ignorantiam.

Circa istum articulum (qui gravissimus est) duo sunt certa & supponenda. Primum est, quod si quis non habet internum consensus, non conficitur verum matrimonium, ut docet D. Thom. in conclusione, quæ est certa secundum fidem, ut diffinitur in cap. sufficiat. 27. quæst. 2. cap. ex parte. cap. tuos de sponsalibus & matrimonijs. & in capitul. tuæ fraternitati eiusdem tituli, & hoc constat ex Concilio Florentino in Decreto super unione Armenorum, ubi consensus mutuus dicitur causa efficiens matrimonij. Et ratio D. Tho. procedit de matrimonio inquantum est sacramentum, nam loquendo

quia iam ostendimus esse certum secundum fidem, esse necessarium quod matrimonium celebratur per verba de presenti vel per alia exteriora signa.

ARTICVLVS IIII.

Quæritur. Vtrum consensus expressio per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod consensus expressio etiam per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium; quia fraus & dolus nemini patrocinari debet secundum iura, sed ille qui verbis exprimit consensus quem in corde non habet, dolum committit: ergo non debet sibi patrocinari, ut ab obligatione matrimonij liber reddatur.

¶ 2. Præterea. Consensus mentalis alterius non potest esse alicui notus nisi quatenus per verba exprimitur, si ergo expressio verborum non sufficit, sed consensus interior requiritur in utroque coniugum, tunc neuter poterit scire de altero an sit ei verus coniux: & ita erit fornicator quandocunque matrimonio utetur.

¶ 3. Præterea. Si aliquis probatur per verba de presenti in aliquam sensuisse, cogitur per excommunicationis sententiam, ut eam habeat in uxorem, quavis dicat consensus mentalem defuisse, etiam si postea cum alia contraxerit consensus mentali verbis expresso: sed hoc non esset, si requireretur consensus mentalis ad matrimonium: ergo non requiritur.

SED contra est, quod Innocentius III. dicit in Decret. quadam in casu isto loquens. Sine consensu nequeat cetera fœdus perficere coniugale.

¶ Præterea, interior requiritur in omnibus sacramentis, sed ille qui corde non consentit, non habet intentionem matrimonij contrahendi: ergo non fit matrimonium.

RES PONDENDO dicendum, quod sicut se habet ablutio exterior ad baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum, ut dictum est; unde sicut si aliquis ablutionem externam recipret non intendens recipere sacramentum, sed solum & dolum facere, non esset baptizatus: ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit.

AD primum ergo dicendum, quod ibi sunt duo, scilicet, defectus consensus, qui sibi patrocinatur in foro conscientie, ut non astringatur vinculo matrimonij, quavis non in foro ecclesie in quo iudicatur secundum allegatas: & dolus verborum: & hoc non patrocinatur, nec in foro pœnis

tentia, nec in foro ecclesie, quia in utroque pro hoc punitur.

AD secundum dicendum, quod si desit consensus mentalis ex parte unius, ex neutra parte est matrimonium, quia matrimonium consistit in mutua coniunctione, ut dictum est: tamen probabiliter potest credi dolus non esse, nisi signa evidentia doli appareant, quia de quolibet presumendum est bonum, nisi probetur contrarium: unde ille ex cuius parte dolus non est, à peccato excusatur per ignorantiam.

AD tertium dicendum, quod in tali casu ecclesia compellit eum ad standum cum prima uxore, quia secundum ea indicat quæ foris apparent, nec decipitur in iustitia, quavis decipitur in facto: quia ille debet prius excommunicationem sustinere, quam ad primam uxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas fugere.

SUMMA ARTICULI.

Prima conclusio. Si desit interior consensus in aliquo contrahentium non conficitur verum matrimonium. Ratio huius conclusionis est. Nam expressio exterior consensus habet se ad matrimonium, sicut ablutio externa in baptisate, sed si quis exterius abluat non intendens conficere sacramentum baptismi actu interiori, non conficit verum sacramentum baptismi: ergo neque in isto casu tenet matrimonium.

Secunda conclusio ad secundum. Quavis non fit validum matrimonium etiam quando ex una sola parte non fuit consensus interior, ille tamen qui non dolose, sed bona fide procedit, potest probabiliter credere, quod non fuit dolus in alia parte, quia nemo est presumendus malus, donec probetur contrarium. Unde ille ex cuius parte dolus non est, excusatur à peccato propter ignorantiam.

Circa istum articulum (qui gravissimus est) duo sunt certa & supponenda. Primum est, quod si quis non habet internum consensus, non conficitur verum matrimonium, ut docet D. Thom. in conclusione, quæ est certa secundum fidem, ut diffinitur in cap. sufficiat. 27. quæst. 2. cap. ex parte. cap. tuos de sponsalibus & matrimonijs. & in capitul. tuæ fraternitati eiusdem tituli, & hoc constat ex Concilio Florentino in Decreto super unione Armenorum, ubi consensus mutuus dicitur causa efficiens matrimonij. Et ratio D. Tho. procedit de matrimonio inquantum est sacramentum, nam loquendo

Cap. sufficiat. 27. quæst. 2. cap. ex parte. cap. tuos de sponsalibus & matrimonijs.

l. 1. §. adeo
ff. de pa-
ctis.

de matrimonio in quantum est contractus quidam naturalis, habetur ratio. l. 1. §. adeo. ff. de pactis, ubi dicitur, quod stipulatio quae fit nudis verbis nulla est. Secundum certum est, quod ecclesia in foro exteriori iudicabit tale matrimonium validum etiam si dicat se non consensisse. Et ratio huius est, nam ecclesia solum iudicat de exterioribus.

In solutione ad primum docet D. Th. quod quavis quando non fuit consensus ex parte unius propter dolum in conscientia, nihilominus in eodem foro conscientiae non patrocinatur illi dolus, ubi supponere videtur, quod in conscientia maneat ille obligatus ad aliquid.

Circa istam solutionem & circa totam doctrinam huius articuli est primum dubium, ad quid teneatur in conscientia ille qui dolose simulavit se matrimonium contrahere cum aliqua & non habuit verum interidrem consensum. Et in particulari dubium est, an teneatur verè & sine fictione contrahere matrimonium cum illa, & videatur vera pars negativa.

Primo arguitur. Deceptor per illa verba quae protulit exterius non induxit super se obligationem matrimonij, neque, sponsaliorum de futuro: ergo ex vi illorum verborum non tenetur contrahere. Probatur consequentia. Quia non potest excogitari quod habeat aliquam aliam obligationem. Antecedens verò probatur, quia (ut supponimus) deficit verus consensus, sola autem verba exteriora sine consensu licet sint de praesenti, non inducunt obligationem matrimonij, ut constat ex iam dictis in tota hac quaestione. Quod verò non inducant obligationem sponsaliorum constat, tum quoniam defuit consensus ex parte deceptoris, tum etiam quoniam verba non fuerunt de futuro, sed de praesenti.

Secundo. Quando aliquis fecit fictam professionem, non tenetur ad observantias religionis, nec tenetur innovare consensum professionis: ergo etiam in nostro proposito non tenebitur ille deceptor innovare verum consensum matrimonij & verè contrahere. Consequenter videtur bona ex paritate rationis; nam doctores semper comparant matrimonium solenni professioni, antecedens vero probatur nam votum solenne religionis dependet ex mea voluntate, & est actus religionis, non iustitiae, ergo non tenetur ex iustitia habere verum consensum & verè profiteri.

Tertio arguitur. Ex eo quod iste fictè contraxit, si dedit aliquod detrimentum, illud potest alia via refarcire: ergo non tenetur con-

trahere matrimonium verè. Consequenter est bona, ut constat, antecedens verò probatur. Illud detrimentum cum sit temporale, per pecuniam potest refarciri, ergo. Confirmatur argumentum. Si quis animo ficto promisit virgini se cum ea matrimonium contracturum & ea ratione fecit illi copiam sui corporis, non tenetur cum illa contrahere in conscientia: ergo neque in nostro casu tenetur verè contrahere. Consequentia est evidens, quantum videtur, nam maius detrimentum dedit in isto casu, quam in casu dubij. Antecedens constat, quia illud detrimentum refarciri potest pecunia; constat etiam, quia quando aliquis nihil promittendo violavit virginem, non tenetur eam ducere, sed satisfacit refituendo illud detrimentum per pecuniam: ergo idem etiam erit quando promisit matrimonium fictè.

In hac difficultate, nota quod tripliciter potest contingere iste consensus deceptorius. Primo, quando per verba de praesenti aliquis ficto consensu contrahit cum aliqua secum contrahente per similia verba de praesenti, sed cum vero consensu: & de hoc est praecipua difficultas huius articuli. Secundo modo quando per verba de futuro ad invicem duo contraxerunt sponsalia, sed ex una parte, scilicet ex parte viri, fuerunt ficta; & de hoc dictum est supra. q. 43. art. 1. Vbi diximus, quod ille tenetur habere verum consensum. Tertio quando per verba de futuro fuit sola promissio simplex ex parte viri & fuit à foemina acceptata, non tamen habuit promissionem correpondentem ex parte foeminae, & supponimus quod vir habuit consensum fictum; & de hoc non ita clarè dictum est in loco immediate citato. Et alia ratio habenda est, quando ex illa ficta simplici promissione à foemina acceptata nullum subsequutum est detrimentum foeminae; neque in persona, neque in fama: & alia ratio est habenda, quando subsequutum est aliquod simile detrimentum. Nam cum nullum sequutum est detrimentum, neque in persona, neque in fama, dicendum est, quod (quidquid sit de peccato mendacij quod commisit, non habendo animum implendi quod promittebat) aliunde nullam habet obligationem ad contrahendum cum tali foemina, vel si aliqua esset, tantum esset sub peccato veniali. Prima pars probatur, quia ille non habuit animum se obligandi, nec promittendi verè, nisi in voce: ergo ex hac parte nulla nascitur obligatio; & aliunde nullum subsequitur danum, ut supponimus, in persona vel in fama: ergo non est unde maneat obligatus.

In hac difficultate, nota quod tripliciter potest contingere iste consensus deceptorius. Primo, quando per verba de praesenti aliquis ficto consensu contrahit cum aliqua secum contrahente per similia verba de praesenti, sed cum vero consensu: & de hoc est praecipua difficultas huius articuli. Secundo modo quando per verba de futuro ad invicem duo contraxerunt sponsalia, sed ex una parte, scilicet ex parte viri, fuerunt ficta; & de hoc dictum est supra. q. 43. art. 1. Vbi diximus, quod ille tenetur habere verum consensum. Tertio quando per verba de futuro fuit sola promissio simplex ex parte viri & fuit à foemina acceptata, non tamen habuit promissionem correpondentem ex parte foeminae, & supponimus quod vir habuit consensum fictum; & de hoc non ita clarè dictum est in loco immediate citato. Et alia ratio habenda est, quando ex illa ficta simplici promissione à foemina acceptata nullum subsequutum est detrimentum foeminae; neque in persona, neque in fama: & alia ratio est habenda, quando subsequutum est aliquod simile detrimentum. Nam cum nullum sequutum est detrimentum, neque in persona, neque in fama, dicendum est, quod (quidquid sit de peccato mendacij quod commisit, non habendo animum implendi quod promittebat) aliunde nullam habet obligationem ad contrahendum cum tali foemina, vel si aliqua esset, tantum esset sub peccato veniali. Prima pars probatur, quia ille non habuit animum se obligandi, nec promittendi verè, nisi in voce: ergo ex hac parte nulla nascitur obligatio; & aliunde nullum subsequitur danum, ut supponimus, in persona vel in fama: ergo non est unde maneat obligatus.

In hac difficultate, nota quod tripliciter potest contingere iste consensus deceptorius. Primo, quando per verba de praesenti aliquis ficto consensu contrahit cum aliqua secum contrahente per similia verba de praesenti, sed cum vero consensu: & de hoc est praecipua difficultas huius articuli. Secundo modo quando per verba de futuro ad invicem duo contraxerunt sponsalia, sed ex una parte, scilicet ex parte viri, fuerunt ficta; & de hoc dictum est supra. q. 43. art. 1. Vbi diximus, quod ille tenetur habere verum consensum. Tertio quando per verba de futuro fuit sola promissio simplex ex parte viri & fuit à foemina acceptata, non tamen habuit promissionem correpondentem ex parte foeminae, & supponimus quod vir habuit consensum fictum; & de hoc non ita clarè dictum est in loco immediate citato. Et alia ratio habenda est, quando ex illa ficta simplici promissione à foemina acceptata nullum subsequutum est detrimentum foeminae; neque in persona, neque in fama: & alia ratio est habenda, quando subsequutum est aliquod simile detrimentum. Nam cum nullum sequutum est detrimentum, neque in persona, neque in fama, dicendum est, quod (quidquid sit de peccato mendacij quod commisit, non habendo animum implendi quod promittebat) aliunde nullam habet obligationem ad contrahendum cum tali foemina, vel si aliqua esset, tantum esset sub peccato veniali. Prima pars probatur, quia ille non habuit animum se obligandi, nec promittendi verè, nisi in voce: ergo ex hac parte nulla nascitur obligatio; & aliunde nullum subsequitur danum, ut supponimus, in persona vel in fama: ergo non est unde maneat obligatus.

Quaestio. XLV.

Articul. IIII. 163

gatus. Secunda pars constat, nam si haberet animum se obligandi, solum esset sub veniali, quia tantum esset obligatio simplicis promissionis & non fuit promissio ex altera parte, nec adfuerunt testes, neque scripturae, neque iuramentum: promissio autem simplex solum obligat sub veniali secundum probabiliorem sententiam, ut definitur in. 2. 2. q. 88. art. 1. Et idem dicendum est, si facta est promissio illa sub iuramento ficto, si aliunde non sequatur scandalum violationis iuramenti. Sed quando ex illa promissione simplici ficta sequutum est danum puellae, vel in persona, vel in fama, quia virgo erat, disputatur in. 2. 2. q. 62. art. 2. & nos aliqua dicemus in solutione ad confirmationem ultimi. Hic tamen praecipua nostra disputatio (ut diximus) est de primo modo. Quo supposito aliqui autores existimant, quod deceptor in tali casu non tenetur de novo consentire, nec de novo contrahere cum decepta, & aliqui attribuunt istam sententiam Scoti in. 4. dist. 30. quaest. 1. post medium; ceterum si attentè legatur iste autor non tenet istam sententiam, sed potius sentit oppositam istam tamen sententiam tenet Martinus de Ledesma in. 4. tomo. 2. quaestione. 47. arti. 4. & alij moderni Theologi qui dicunt illam sententiam esse probabilem.

In hac difficultate, nota quod tripliciter potest contingere iste consensus deceptorius. Primo, quando per verba de praesenti aliquis ficto consensu contrahit cum aliqua secum contrahente per similia verba de praesenti, sed cum vero consensu: & de hoc est praecipua difficultas huius articuli. Secundo modo quando per verba de futuro ad invicem duo contraxerunt sponsalia, sed ex una parte, scilicet ex parte viri, fuerunt ficta; & de hoc dictum est supra. q. 43. art. 1. Vbi diximus, quod ille tenetur habere verum consensum. Tertio quando per verba de futuro fuit sola promissio simplex ex parte viri & fuit à foemina acceptata, non tamen habuit promissionem correpondentem ex parte foeminae, & supponimus quod vir habuit consensum fictum; & de hoc non ita clarè dictum est in loco immediate citato. Et alia ratio habenda est, quando ex illa ficta simplici promissione à foemina acceptata nullum subsequutum est detrimentum foeminae; neque in persona, neque in fama: & alia ratio est habenda, quando subsequutum est aliquod simile detrimentum. Nam cum nullum sequutum est detrimentum, neque in persona, neque in fama, dicendum est, quod (quidquid sit de peccato mendacij quod commisit, non habendo animum implendi quod promittebat) aliunde nullam habet obligationem ad contrahendum cum tali foemina, vel si aliqua esset, tantum esset sub peccato veniali. Prima pars probatur, quia ille non habuit animum se obligandi, nec promittendi verè, nisi in voce: ergo ex hac parte nulla nascitur obligatio; & aliunde nullum subsequitur danum, ut supponimus, in persona vel in fama: ergo non est unde maneat obligatus.

Primò hæc conclusio probari solet ex cap. 2. de adulterijs, sed ibi & in cap. 1. eodè titulo non agitur de nostro casu, sed de illo qui vitiauit virginem, de quo dicitur, quod ducat eam uxorem, & quod corporaliter castigatus excommunicetur & in monasterium detrudatur ad agendam poenitentiam, in quo quidem textu habetur lex purè poenalis quoad illa omnia membra; & sic non obligatur violator virginis, qui alias nihil ei promiserat, ad ducendam eam uxorem ex vi illius textus.

Quare secundo probatur conclusio ratione. In omnibus alijs contractibus naturalibus tenetur uterque contrahens habere verum animum & consensum contrahendi, & alias irrogat maximam iniuriam, sed matrimonium est quidam contractus naturalis: ergo similiter tenebitur in conscientia uterque contrahens ad habendum verum consensum, vel ad postea illum innovandum, si à principio non habuit.

Tertio probatur, quia si illa mulier sic decepta petat ab illo viro post cognitam deceptionem, ut habeat verum consensum & ut reddat validum matrimonium, iustissime petit, ut constat: ergo alter deceptor non potest iuste negare: non enim potest dari bellum iustum ex utraque parte seclusa ignorantia, ut hic secluditur. Quod si quis respondet, quod in isto casu illa foemina manet omnino libera, cum nullam fuerit illud matrimonium, & ita poterit liberè de se ipsa disponere & alteri viro nubere; unde, supposito quod eam non cognoverit deceptor, nullum intulit detrimentum de facto, & potest consequens nihil tenebitur restituere, neque illam ducere.

Quarto arguitur contra hanc solutionem & simul probatur conclusio. Ille deceptor ex eo quod decepit illam fingendo consensum, violavit iustitiam commutativam propter illam iniuriam, qua affectit foeminam eam decipiendo in re gravissima: ergo quavis non fuerit subsequutum aliud detrimentum ex parte personae eam cognoscendo, semper tamen manebit obligatus deceptor ad satisfaciendum praedictae iniuriae, sed non potest aliter satisfacere, nisi tollendo deceptionem & adimplendo contractum & reddendo validum matrimonium: ergo ad id tenebitur in conscientia. Confirmatur argumentum. Ex opposita sententia sequeretur, quod illa foemina sic decepta haberet unum detrimentum omnino irreparabile,

Ca. 1. & 2.
de adult.

perabile, quod quidem constat, nā in eō casu illa nō manet libera, vt possit de se dispo- nere & alteri nubere, quia non debet statim credere deceptorī dicenti se non habuisse consensum: ergo ad tollendum huiusmodi detrimentum obligandus est deceptor ad eam ducendam.

¶ Quinto probatur conclusio, quia aliās sequeretur, quod homines facinorosi haberent maximam occasionem decipiendi plures foeminas, si scirent se non esse obligatos ad contrahendum cum illis.

¶ Ex dictis sequitur, q̄ opposita sentētia non habet probabilitatem securam in conscientia, & hoc satis conuincitur argumētis factis pro nostra conclusione, & specialiter argumento Scoti vbi supra, quia illa foemina habet ius iustitiā ad corpus illius viri, quod sibi est denegatum per talem deceptionem: ergo deceptor tenetur ex iustitiā restituere foeminā illud ius, quod fieri nequit, nisi contrahendo cum illa. Et sic diximus in conclusione q̄ iste talis nō est absol- uendus in foro conscientia. Quod quidem dupliciter intelligi potest primo, q̄ nō possit absolui, nisi prius habeat animum contra- hendi cum illa. Secundo, q̄ non tantum habeat animū, sed quod etiam, prius debeat contrahere matrimonium quā absolua- tur. Et iuxta primum sensum facilis est pro- batio, quia si nō haberet illud propositum, maneret in peccato mortali quod commisit decipiendo foeminam: ergo non potest sine tali proposito absolui sacramentaliter. An- tecedens probatur, quia ille peccauit morta- liter, tum quia decepit foeminam, quod fuit peccatum contra iustitiam, tum etiā secūdū aliquos contra reuerentiam sacramēti, quia ipsum annullauit, quod est contra virtutem religionis. Sed in secundo sensu fortē vide- bitur alicui idem esse habendum iudiciū de isto deceptore respectu absolutionis sacra- mentalis & de debitore, qui cum commodē posset noluit restituere debitum, talis autē debitor prima vice videtur absolue- ndus cū solo proposito soluendi, quia quod semel peccauerit in illa materia indicium est hu- manā fragilitatis: & non est indicium suffi- ciens q̄ remanebit in occasione proxima ite- rū peccandi in simili materia: videri ergo po- test similiter, q̄ prima vice posset absolui deceptor cū solo proposito cōtrahendi pos- set. Sed mihi magis placet, q̄ etiā prima vi- ce non sit absolue- ndus, nisi prius cōtrahat, nā prāter hoc q̄ est materia grauissima, at-

A tentis circumstātijs videtur, q̄ iste remaneat in proxima occasione persistendi in de- ceptione foeminā, & ad vitādā istā occasionē obligandus est, vt prius cōtrahat, quā absolua- tur: ita docēt multi grauissimi expo- sitores D. Thomā.

¶ Et vt hanc cōclusionem explicemus sit secunda cōclusio explicatiua prācedentis. Quando haecenus diximus, q̄ ille deceptor tenebatur cōtrahere cū foemina decepta, de- bet intelligi per se loquendo, nā per accidēs possunt dari aliqui casus, in quibus nō tenea- tur cōtrahere. In hac etiā conclusione cōue- niūt omnes discipuli D. Tho. Primus casus est, si mulier decepit virū dicendo se esse vir- ginem, cum reuera nō esset; in quo quidem casu ille qui ficitē contraxit, non tenetur pos- teā cōtrahere cum illa muliere. Et ratio hu- ius est, nam iniurijs datur recōpensatio, sed isti adinuicem se deceperunt: ergo non tene- tur illam ducere. Secūsus casus est, si sit ma- xima inaequalitas inter illos, taliter q̄ ipse deceptor est longē alterius status. v. g. si ille sit filius Ducis, vel alicuius Comitis, illa ve- rō de media plebe, vt si sit filia artificis me- chanici vel vulgarissimi hominis; tunc qui ficitē contraxit, non tenetur illam ducere in vxorem, tenetur tamen restituere dānū illa- tum ad arbitrium viri prudentis augēdo do- tem. Istū casum ponit D. Thom. in 4. q. 6. art. 2. ad quartū. vbi idem facit dānū quan- do deceptor prābuit prābabilissima signa- suā deceptionis. Et ratio D. Thom. ibi est, quia tunc non prāsumitur probabiliter q̄ illa fuerit decepta, sed q̄ finxerit se deceptā quia ipsa deberet existimare, q̄ ille loquebā- tur ficitē & cū dolo: item, nā nemo tenetur restituere dānū plusquā valet, sed si talis teneretur illā ducere, teneretur restituere dānū plusquā valet: ergo non tenetur illā ducere. Tertius casus est, si ille qui ficitē con- traxit, verē alterā duxit, in quo casu viuē- te vxore cum qua verē contraxit, non tene- tur priorem ducere, sed debet dānū resti- tuere ad arbitrium viri prudentis. Ratio hu- ius est, nam (vt supra diximus) secūsdā ma- trimoniū fuit validū. Vltimus casus est, quā- do ex tali matrimonio timetur malus exi- tus vel graue dānū ex eo q̄ cōtrahāt, vt si puella sit leuis vel meretrix, in hoc casu nō tenetur contrahere. Hoc tenet Syluest. ver- bo luxuria, quāst. 5. circa finem, & idem te- nent cōmuniter doctores, quid verō debeat facere mulier decepta viuēte viro, explicat optimē Magist. Sotus in. 4. d. 27. q. 1. art. 4.

¶ Aduer-

Ca. perla-
rū, q̄ filij
sint legiti-
mi.

¶ Aduertēdū tñ est circa dicta, q̄ filij habitū ex tali matrimonio cū consensu ficto dece- ptoris, sed cū bona fide ex parte foeminā de- ceptā q̄n matrimoniū fuit celebratū in facie ecclesiae: sunt habendi vt legitimi, ita diffini- tur in titulo qui filij sint legitimi. ca. perla- tū, in quo determinatur quendam esse filiū legitimum habendum eo quod generatus fuit ex matrimonio contracto in facie eccle- siae, etiam si eius pater habeat primam vxorē legitimam viuam, sed secūda bona fide tum illo contraxit.

Quibus positis respōdendū est ad argu- mēta facta in principio. Ad primū argumētū respondetur, q̄ illud argumen- tum rectē probat, q̄ ille non manet obliga- tus matrimonio de facto, nec obligatione spōsaliū propter rationē ibi positam, & ita non tenebitur statim ad actus matrimonia- les exercendos. v. g. ad reddēdum debitum: sed non probat argumentum, q̄ non tenea- tur aliunde contrahere matrimonium, scili- cet ad repellendam iniuriā deceptionis. Vt iam dictum est in prima conclusione.

¶ Ad secundum respondetur primo negā- do antecedens, imō aliqui viri docti dicunt, q̄ ille talis peccat mortaliter, nisi postea ha- beat verū consensum professionis, ne deci- piat religionem. Secundo respōdetur negā- do cōsequentiā, nā si ille deceptor non iterū verē cōsentiat in matrimonio irrogat graue iniuriā foeminā deceptā, vt dictū est, si au- tē non innouet cōsensum professionis, non videtur cedere in graue dānū religionis, quia status religionis oportet, q̄ assumatur cū maxima libertate, si autem ille cogere- tur remanere in religione non voluntarius, po- tius cederet in detrimentū religionis, quia fa- cile negligeret obseruātijs religiosas & prā- staret fratribus malū exemplum; prāsertim quod professio religionis potius ordinatur in vtilitatem ipsius profitentis.

¶ Ad tertium respōdetur negādo q̄ illud de- trimentū quod dedit ille qui ficitē cōtra- xit, possit refarciri alia via, & dicimus q̄ nō potest refarciri pecunia, sed solū per hoc q̄ verē cōtrahat, vt iam cōstat ex dictis in pri- ma conclusione. ¶ Ad confirmatiōē aliqui viri docti vidētur dicere, q̄ si quis animo fi- cto promisit virgini se cum ea matrimoniū cōtracturum, & ea ratione fecit illi copiam sui corporis, nō tenetur cū ea contrahere in conscientia, sed satisfacit restituendo detri- mentum. Hanc sententiam existimant probabilem aliqui moderni Theologi & mo-

A dem expositores D. Tho: imō Magist. Vi- ctor. in summa. nu. 230. Vbi dicit, q̄ nō suffi- cienter probatur oppositum, & supplementum Gabrielis in. 4. dist. 28. q. 1. ar. 2. cōcl. 5. dicit sub distinctione, quod ille vel tenebitur eam ducere, vel eā dotare. D. Antoninus idem tenet. 3. par. tit. 1. c. 19. in principio & summa Tabiena. verb. matrimoniū. 2. nu. 7.

¶ Nihilominus tamen opposita sentētia est vera & omnino tenenda. Ad cuius expo- sitionē est aduertendum, q̄ aliud est iudiciū quando aliquis violauit virginem per vim & omnino inuoluntariā, & aliud quando eā violauit omnino voluntariā; & in vtroq; casu nihil promisit vir, de quibus casibus di- citur in. 2. 2. q. 6. 2. art. 2. & aliud est, quando promisit virgini aliquid magnum vel par- uum, siue esse pretium, siue promissio ma- trimoniij cū ea cōtrahendi, sed fingendo ani- mum adimplendi promissum. Nā quando omnino per vim, sed sine vlla promissione fuit virgo violata à viro dicitur ibidem, tē- neri virum ad restituenda omnia dāna quae inde incurrit virgo, & quae incurrit pater eius, dicitur tamen ibi ab aliquibus, q̄ ante iudicis condemnationem satisfacere illa suae obligationi restituendo solū illud argu- mentum dotis quod visum fuerit necessariū ad inueniēdum maritum sibi aequalem. Sed quando omnino voluntaria fuit virgo vio- lata & sine vlla promissione, dicitur etiam ibidem q̄ in rigore iuris stando ad nihil tenebatur, si autem promisit ei aliquid etiam magnum & sub ea promissione virginem obtinuit, tenebitur in conscientia ad adim- plendum promissum, vt sic refarciat iniuriā illatam: & hoc dicimus verum, siue habue- rit animum verum adimplendi promissum, siue non habuerit, nisi fictum.

¶ Hinc sequitur ad propositum nostrum & ad solutionem cōfirmationis, q̄ si aliquis etiam ficto animo promisit virgini se cum ea matrimonium cōtracturum & ea ratione fecit illi copiam sui corporis, tenebitur in conscientia adimplere promissum & sic cū ea contrahere matrimonium, & non erit sa- tis dotare illā, nisi interueniat magna inae- qualitas inter statum vtriusque. Hęc est cō- munitis resolutio doctorum à qua non licet recedere in re tam graui. Hoc docet Palud. in. 4. dist. 28. q. 1. arti. 2. concl. 5. D. Antoni. parte. 2. tit. 5. cap. 6. §. 1. Syluester verbo luxuria. quāstione. 5. circa finem, vbi citat alios autores, sed ponit duas exceptiones in quibus nō tenetur eā ducere. Prima est quā

do vir est longè altioris status & foemina de media plebe, tunc enim non crederetur, quod si vir ignoravit deceptionem. Secunda exceptio est, quando ille non poterat legitime alias contrahere cum illa, quia iam verè contraxit cum secunda, vel suscepit ordinem sacrum, vel pater puellæ non vult eam tradere tali deceptor vel violatori. Eandem sententiã tenet idem Syluest. verbo matrimonium. 2. q. 8. Summa Armilla verbo restitutio. nu. 22. Summa Angelica verbo stuprũ. nu. 2. & Cordu. in sua Summa. q. 50. & in suo quæstio. lib. 1. q. 13. & Navar. in manual. c. 6. nu. 18. Vbi optime hoc explicat & aduertit, quod quando Magister Victoria suo tempore docuit Salmaticæ, quod quando aliquis violauerat virginem, tenebatur illi restituere dñam illatam etiã si inueniret maritum æqualem ei quem inuenire poterat sine tali damno: hoc dicit Nauarro non habere locum, quando talis maritus non reprehendit defectum vxoris, quod dicit sæpe contingere: si autem ille defectus à marito deprehendatur propter quem forte discedit ab vxore & peregrè proficiscitur, aut aspere eam tractat, cõcedit Nauarro habere locum sententiã Victorie. Ratio primi dicitur Nauarri videtur bona, quia quando non deprehenditur à marito defectus, nullum intulit detrimentum qui violauit: ergo si aliud nihil ei promissit, nihil tenebitur restituere. Igitur ad nostrum propositum, fundamentum nostri corollarij non est præcise ex eo quod inferitur detrimentum puellæ, sed fundatur in modo detrimenti, videlicet quia cum deceptione intulit tale detrimentum, & hinc est, quod non potest alia via satisfacere, nisi cum illa contrahat matrimonium, quia non potest aliter deceptionem tollere: & hoc fundamentum est maxime adnotandum etiam ad ea quæ dicta sunt in prima conclusione. ¶ Vnde ad confirmationem dicendum est his positis, quod si mulier nolit cedere iuri suo, non potest illa iniuria pecunia resciri, quia illa iniuria illata est per deceptionem, illa autem habet ius ad non acceptandum aliud medium, nisi quod tollat deceptionem, quod non est aliud nisi adimplere promissum. Et per hoc respondetur ad primam probationem antecedentis illius confirmationis. Ad secundam etiam negatur consequentia, quia in casu antecedentis nulla fuit deceptio, sed detrimentum violatum, excepta autem deceptione torum aliud detrimentum resciri potest pecunia in illo casu, at in casu consequentis fuit deceptio ad quam auferendam medium ordinatum est implere promissum.

sum. Et hæc sententia (vt diximus) est omnino tenenda, quidquid dicat moderni Theologi & alij qui forte loquuntur in alio casu; cõcedendum tamen est modernis Theologis, quod si foemina se virginem finxit, cum non esset, vir qui cognouit illam promittens animo ficto se eam ducturum, non tenebitur in conscientia eam ducere, quia vna deceptio recõpensatur alia. Et hoc constat hac ratione. Nam etiam si vir habuisset verum animum se obligandi, si tamẽ illa fingeret se virginem, etiam si fuisset vera sponsalia contracta, esset sufficiens causa, vt dissoluerentur sponsalia, vt insinuatum est supra q. 43. ergo à fortiori in nostro casu!

¶ Videtur tamen dabilis casus in quo licet illa non sit virgo, teneatur deceptor in conscientia eam ducere, v. g. si esset aliqua foemina in flore suæ ætatis vidua etiam post matrimonium consummatum, sed esset speciosa valde & aliquis vir non longè alterius status animo ficto promissit se eam ducturum & sub ea promissione fecit ei copiam sui corporis & habuit cum ea magnam consuetudinem, vnde foemina passa est notabilem infamiam; tunc dicimus; obligatum esse illum virum in conscientia ad implendum promissum & quod non satisfacet recõpensando in pecunia contra foeminae voluntate: quæ omnia dicta sint obiter in explicationem huius confirmationis.

EST secundum dubium, an quando aliquis contraxit eum vna ficto & cum altera verè & cõpellitur ab ecclesia habitare cum priori sub excommunicatione & alijs poenis; vtrum tunc possit reddere debitum. Magister sententia. in. 4. dist. 18. in fine tenet, quod tunc tenetur reddere debitum.

¶ Probatur hæc sententia. Primo. Ex duobus malis minus est eligendum, vt est commune prouerbiũ & diffinitur in cap. duo mala dist. 13. sed minus malum est reddere debitum, quam esse excommunicatum: ergo tenetur reddere.

¶ Secundo. Si oppositum esset verum, sequitur quod aliquis esset perplexus & non haberet remedium, consequens autem est absurdum: ergo. Sequela probatur, si reddat debitum peccat mortaliter & committit adulterium, si autem non reddat, est inobediens ecclesie & incurrit excommunicationem: ergo.

¶ Tertiò. Innocens qui probatur nocens in foro externo potest occidi: ergo homo potest accedere ad non suam quæ probatur sua in foro externo. Explicatur argumentum. Nam sicut est intrinsecè malum accedere ad non suam, ita occidere innocentem, sed licet occidere

Cap. inquisitioni de sententia excommunicati.

cidere innocentem, probatum nocentem: ergo accedere ad non suam probatam suam.

¶ Sit conclusio. Nullo modo hoc est licitum, & sententia Magistri sententia est erronea in fide. Nam (vt dicit Innocentius loco allegato à D. Tho.) contractus matrimonij nullus est. Eandem sententiã docet D. Tho. ad tertium. idem diffinitur ca. inquisitioni. de sententia excommunicationis, cum dicitur, quod potius debet aliquis ferre humiliter sententiam excommunicationis, quam accedere ad non suam, etiam si probetur sua in foro exteriori. Et probatur ratione. Primo. Fornicatio est intrinsecè mala ita vt nulla ratione honestari possit, sed talis reddendo debitum in tali casu fornicatur: ergo. Minor probatur, quia accedit ad non suam scienter.

¶ Secundo. Si hæc sententia esset vera, sequitur quod ecclesia posset dispensare in matrimonio consummato, consequens est hæreticum: ergo. Sequela probatur. Ecclesia potest præcipere, vt reddat debitum priori vxori relicta vera vxore, cum qua consummauit matrimonium (sic enim supponimus) ergo.

¶ Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum quod ex duobus malis minus est eligendum, si vtrumque sit malum culpæ, in nostro verò casu reddere debitum est malum culpæ, cum sit fornicatio, vt diximus, esse verò excommunicatum non est malum culpæ, sed poenæ: potius verò debemus eligere quodcunque malum poenæ, quam minimum culpæ: non enim sunt eiusdem ordinis.

¶ Ad secundum respondetur, quod in illo casu sunt difficillima remedia D. Thom. ad ultimum ponit aliqua remedia. Primum remedium est, quod fugiat in regiones longinquas & si potest, debet secum asportare veram vxorem. Secundum remedium est, quod humiliter & patienter sustineat excommunicationem. Tertium remedium, quod persuadeat primæ vxori in quantum poterit, se vere non consensisse, & ideo non fuisse verum matrimonium. Quartum remedium est, quod talis fiat religiosus si matrimonium non sit consummatum.

¶ Aduertendum tamẽ quod aliqui doctores dicunt, quod in hoc casu non solum est consilium esse religiosum, sed etiã præceptum ad obuiandum periculis: sed mihi hoc durissimum & falsum videtur. Nam talis quantumcunque grauiter peccauerit, non intendit obligare se ad religionem, & ecclesia nunquam est vsa hoc remedio. Si verò sit mulier, remedium est (si non potest fugere) quod ingrediatur mona-

sterium occulte. Ita dicit Syluest. verbo de bitu coniugale. q. 13. & non videtur verum illud quod dicit Nauarro loco citato, quod in tali casu tenetur ex præcepto ecclesie cohabitare cum altero coniuge, dummodo non sit periculum habendi rem cum illa: ceterum ex præcepto ecclesie nulla nascitur obligatio, etiam si non sit tale periculum, quia mandatum ecclesie fundatur in falsa presumptione, tenebitur tamen ratione scandali, si nullum sit periculum.

¶ Ad vltimum, quod occidere innocentem non semper est intrinsecè malum, potest enim licite fieri autoritate diuina: fornicatio verò semper est intrinsecè mala. Secundo dico, quod occidere innocentem, quando probatur nocens, est medium necessarium & per se ordinatum ad pacem reipublicæ, at verò accedere ad non suam, probatam suam, non est medium necessarium ad pacem reipublicæ; illi enim non præcipitur in foro externo, nisi quod cohabitaret cum illa. Vltimo dico, quod sicut accedere ad non suam, si fiat ex ignorantia inuincibili non est intrinsecè malum, ita occidere innocentem, probatum nocentem, non est intrinsecè malum. Nam iudex prout iudex est & persona publica habet certitudinem quod ille sit nocens & ignorat inuincibiliter quod ille sit innocens: hæc enim propositio, Ille est nocens, prout subest scientiæ publicæ iudicis vera est & necessaria: sicut hæc, Petrus peccauit quæ cõtingens est, prout subest scientiæ diuinæ, necessaria est.

EST vltimum dubium, quando post contractum matrimonium vir v. g. dicit foeminae se non habuisse verum consensum, an mulier possit statim illi credere, ita vt statim maneat libera ad contrahendum cum alio si voluerit. Hoc dubium magis habebat locum ante Concilium Tridentinum, quando permittebantur matrimonia clandestina.

¶ In huius dubij expositionem sit prima conclusio; In isto casu non statim debet credere coniux, sicut nec ecclesia credit. Hæc conclusio est expressa Nauar. in. c. 22. nu. 82. in manua. Probatur primo: quia inde sequitur occasio dissoluedi multa matrimonia, quod quidem est maximè inconueniens. Sequela probatur. Nam quilibet posset dicere se non habuisse verum consensum. ¶ Secundo probatur. Prudenter credit tunc quod mentitur: ergo non tenetur illi adhibere fidem. Consequens est bona & antecedens probatur. Nam antea dixit se habere verum consensum, cum contraxit, ergo secundum regulas prudentiæ credendum est, quod modo menti-

Cap. inquisitioni de sententia excomm.

tur. Syluester verbo matrimonium. 6. quæstione. 8. & Nauarro in Manuali Hispano. num. 81. dicunt, quod in isto casu coniux debet facere diligentiam, & si inueniat esse tale impedimentum vel non habuisse consensum, nec poterit petere, nec reddere debitum, si tamen inueniat non esse impedimentum vel habuisse consensum, poterit reddere & petere: si verò maneat cum dubio poterit reddere & non petere, ut dictum est supra in articulo. 1. huius quæstionis & videtur probari ex cap. inquisitioni de sententia excommunicationis.

Capit. per tuas de probat.

¶ Sit ad hoc secunda conclusio. Si generaretur ex tali dicto credulitas vel dubium in animo audientis, vera videtur sententia Syluestri & Nauarri, maximè si non fuerunt diligentes à principio in examinandis impedimentis, sed post Concil. Trident. hoc non habet locum, & prædicti autores loquuntur quando testis fide dignus iuraret esse impedimentum, & adhuc tunc non teneretur credere, nec laborarent ignorantia, quia post Concil. Trident. semper fit sufficiens diligentia: sed cum alter coniux dicit se non habuisse consensum, certius est quod non tenetur credere iuxta textum in cap. per tuas de probationibus, & potest licite petere & reddere debitum.

¶ Tertia conclusio. Aliquæ tamè possent dari coniecturæ propter quas posset credere non habuisse consensum. Prima coniectura est, si ille prius dixit amicis, ego volo decipere istam mulierem; tunc enim esset coniectura sufficiens ad credendum, illum non habuisse consensum. Secunda coniectura, quæ do ipse vir esset longè melioris & altioris conditionis quàm mulier. Tertia, si statim declaret vir se non habuisse consensum & in signum huius rei fiat sacerdos, vel profiteatur religionem, vel contrahat cum secunda & pacificè viuat cum illa. Quarta, quando iudicio viri prudentis iudicaretur illi credendum, tunc enim licite crederet mulier & posset cum alio contrahere. Videte Syluest. verbo matrimonium. 4. num. 11. & Nauarr. in Manuali cap. 22. num. 77. & 78. Magistrum Sotum dist. 27. quæst. 1. art. 3. post mediū. Et aduerte quod cum iste sic mutaret statum, deberet primam admonere (si fortè ignorat) ut sciat se esse liberam. ¶ In hoc articulo posset esse difficultas de eo, qui dubitat de valore matrimonij & quando uterque dubitat. De his tamen difficultatibus copiosissime dictum est supra art. 1. huius quæstionis.

ARTICVLVS V.
¶ Vtrum consensus in occulto factus per verba de præsentifaciat matrimonium.

Tho. 4. d. 28. q. vnic. art. 3. De clandest. despo. cap. quod nobis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod consensus in occulto factus per verba de præsentifaciat matrimonium, res enim in potestate alterius existens non transfertur in potestatem alterius, nisi consentiente illo in cuius potestate erat; sed puella erat in potestate patris, ergo non potest per matrimonium transire in potestatem viri nisi patre consentiente & ita si fiat in occulto consensus, etiam per verba de præsentifaciat matrimonium.

¶ 2 Præterea. Sicut in matrimonio est actus noster quasi de essentia sacramenti, ita etiam in penitentia, sed sacramentum penitentiae non perficitur nisi mediantibus ecclesie ministris, qui sunt sacramentorum dispensatores: ergo nec matrimonium perfici potest in occulto absque sacerdotali benedictione.

¶ 3 Præterea. Baptismus qui potest in occulto & in aperto fieri, non prohibetur ab ecclesia fieri in occulto: sed ecclesia prohibet clandestina fieri matrimonia, ergo non possunt fieri in occulto.

¶ 4 Præterea. inter eos qui in secundo gradu sibi attinent, matrimonium contrahi non potest, quia ecclesia prohibuit: sed similiter ecclesia prohibuit clandestina matrimonia, ergo non possunt esse vera matrimonia.

SE D contra, posita causa ponitur effectus, sed causa sufficiens matrimonij est consensus per verba de præsentifaciat matrimonium sequitur. ¶ Præterea, ubi est debita materia & debita forma ibi est sacramentum, sed in occulto matrimonio seruatur debita forma, quia sunt ibi verba de præsentifaciat matrimonium exprimentia: & debita materia, quia sunt legitima persone ad contrahendum: ergo est ibi verum matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quod sicut in aliis sacramentis quædam sunt de essentia sacramenti, quibus omisis non est sacramentum; quædam autem ad solemnitatem sacramenti pertinent, quibus omisis verum perficitur sacramentum, quauis peccet qui omittit: ita etiam consensus expressus per verba de præsentifaciat matrimonium legitimas ad contrahendum, matrimonium facit, quia hæc duo sunt de essentia sacramenti alia autem omnia sunt de solemnitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur ut matrimonium conuenientiam

tius fiat: unde si omittantur, verum est matrimonium, quauis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentur.

AD primum ergo dicendum, quod puella non est in potestate patris quasi ancilla, ut sui corporis potestatem non habeat, sed quasi filia ad educandum: & ideo secundum hoc quod libera est, potest se in potestatem alterius absque consensu patris dare, sicut etiam potest aliquis vel aliqua intrare religionem absque consensu parentum, cum sit persona libera.

AD secundum dicendum, quod actus noster in penitentia quauis fit de essentia sacramenti, non est sufficiens ad inducendum proximum effectum scilicet absolutionem à peccatis, & ideo oportet, quod ad perfectionem sacramenti interueniat actus sacerdotis: sed in matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum qui est obligatio, quia quicumque est sui iuris potest se alteri obligare: & ideo sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi de essentia sacramenti.

AD tertium dicendum, quod etiam prohibitum est, quod baptismum nullus accipiat, nisi à sacerdote, nisi in articulo necessitatis: matrimonium autem non est sacramentum necessitatis: & ideo non est similis ratio. Prohibentur autem clandestina matrimonia propter pericula quæ in deuenire solent; quia frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte, frequenter etiam ad alia coniugia transeunt, dum penitent de his quæ subito facta sunt, & multa alia mala inde accidunt: & speciem turpitudinis præter hoc habent.

AD quartum dicendum, quod non sunt prohibita clandestina matrimonia quasi contra essentialia matrimonij existentia, sicut sunt prohibita matrimonia illegitimarum personarum quæ sunt materia indebita huic sacramento: & ideo non est simile.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio fit. Consensus in occulto factus per verba de præsentifaciat verum matrimonium. Ratio huius est, quia sunt omnia quæ sunt de essentia matrimonij etiam in ratione sacramenti: ergo est verum matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Si aliqua requisita deficient, peccabunt quidem nisi per aliquam legitimam causam excusentur. Ratio huius conclusionis est. Non apponuntur ea quæ sunt de solemnitate sacramenti: ergo est peccatum.

¶ Tertia conclusio. Matrimonia clandestina sunt prohibita ab ecclesia.

Circa istum articulum disputandum est de matrimonijs clandestinis, quæ quidem disputatio semper fuit celebris, maximè tamen nunc post Concil. Trident. in quo Sessio. 24. capit. 1. de reformatione matrimonij multa determinantur: & hac ratione maxima cum diligentia omnia ista explicanda sunt. Circa huiusmodi matrimonia tria puncta disputabuntur. Primum punctum est de matrimonijs clandestinis ante Concil. Trident. Secundum de illis post Concil. Trident. in loco immediatè citato. Tertium, de his quæ nunc requiruntur ad validitatem matrimonij de necessitate sacramenti & præcepti. De quibus omnibus disputat Magister in 4. dist. 28. cap. 2. & Palud. ibidem quæst. 2. Ricar. art. 2. quæst. 3. Magister Sotus art. 1. & 2. Martinus de Ledesma tom. 2. sui quarti. quæst. 47. art. 5. Couar. in per. 4. Decret. par. 2. cap. 6. in principio. à numero. 6. vsque ad 17.

¶ Circa primum punctum supponendum est, quod duæ vel tres acceptiones præcipue erant matrimonij clandestini: ita dicit Magister Soto in dicto art. 1. & communiter expositores D. Thomæ, & Iurisperiti. Prima acceptio est, qua matrimonium clandestinum accipitur pro illo matrimonio quod fiebat sine testibus, quibus probari posset in facie ecclesie. Secunda acceptio est, quædo licet essent testes, fiebat sine bñis, id est, publicis denuntiationibus in ecclesia: & aduertendum quod nomen bannum, est Gallicum, ut dicitur in cap. cum in tua. de sponsalibus. ubi dicitur, editis bannis, ut tuis utar verbis, &c. Istæ duæ acceptiones habentur in cap. 1. & 2. de clandestina desponsatione. Tertia acceptio minus propria est, quando sunt testes & denuntiationes, sed defunt aliæ solemnitates iuris. Et aduertendum quod matrimonium clandestinum in secunda & tertia acceptione non est proprie clandestinum, vel saltim non est ita proprie clandestinum: quod quidem constat, quia probari potest, sed dicitur minus solenne, quia alia requisita deficiunt, quæ videnda sunt in cap. aliter. 30. quæst. 5. & in cap. quod nobis. de clandestina desponsatione.

¶ Hoc posito fundamento est primum dubium circa istum punctum, an matrimonium clandestinum proprie & in prima acceptione esset validum matrimonium ante Concil. Trident. ¶ In qua re fuerunt aliqui autores qui existimauerunt, quod matrimonia clandestina in prima acceptione non erant rata

de valida ante Concil. Trident. ira dicit expressè Concil. Trid. in illo. 1. decreto de reformatione matrimonij. Vbi habetur fuisse aliquos qui asseriebant non esse validum matrimonium.

¶ Nihilominus tamen sit conclusio. Certum est secundum fidem, quod matrimonium clandestinum ante Concilium Tridentinum erat validum. In hac conclusione conveniunt omnes Theologi & Iurisperiti, quæ supponenda est ad omnia quæ dicenda sunt. ¶ Et probatur primò ex Concil. Trident. in illo. 1. decreto citato, vbi dicit in principio. Tametsi dubitandum non est clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quando ecclesia ea irrita non fecit: & proinde iure damnandi sunt illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, &c. ergo. ¶ Secundò probatur. Si matrimonium clandestinū ante Concil. Trident. non erat validum, nõ esset necessarium quod Concil. Trident. irritaret & annullaret illud, sicut ibi irritat & annullat: ergo tale matrimonium clandestinum erat validum. ¶ Tertiò probatur conclusio ratione D. Thomæ in hoc artic. quæ quidem ratio est demonstratio in Theologia. Confirmatur argumentum & ratio D. Thomæ. Stando in iure naturali ad validitatem matrimonij satis est consensus contrahentium, si talis contractus non irritetur à republica, sed in isto casu erat verus consensus contrahentium & res publica non irritavit talem contractum: ergo tale matrimonium ante Concil. Trident. erat validum.

EST secundum dubium, Vtrum matrimonium clandestinum sit peccatum ex aliqua prohibitione Ecclesiæ, an vero ex natura rei. Et videtur quod sit peccatum etiam ex natura rei. Fornicatio idè est intrinsecè mala & nunquam licita, quoniam ex ea regulariter & ut in plurimum sequuntur multa inconuenientia & incommoda, sed ex matrimonio clandestino regulariter & ut in plurimum sequebantur multa incommoda, ut constabat experientia: ergo matrimonium clandestinum est intrinsecè malum, ac subinde ex natura rei illicitum. Confirmatur. Nam in cap. aliter. 30. quæst. 5. & in alijs multis locis iuris talia matrimonia clandestina vocantur adulterina & fornicationes: ergo talia matrimonia erant illicita ex natura rei, & non ex prohibitione ecclesiæ solum.

A ¶ In huius rei expositionem est prima conclusio. Certum est secundum fidem, quod tale matrimonium contrahere erat peccatum. Hæc conclusio probatur. Nam in Concil. Trident. in cap. illo. 1. de reformatione matrimonij expressè dicitur, quod sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis illa matrimonia clandestina semper detestata est, atque prohibuit: in quibus verbis aperte significatur, quod illa matrimonia erant peccata, ergo. ¶ Confirmatur. Quia in cap. aliter. 30. quæst. 5. & in cap. fin. de clandest. desponsatione expressè prohibentur huiusmodi matrimonia: ergo talia matrimonia contrahere est peccatum.

B ¶ Secundò. Regulariter loquendo sequebatur infamia mulieris & parentum, & erat discordia inter consanguineos, & contrahentes negabant fidem, & contrahebant aliud matrimonium & manebant perpetuò in peccato mortali, & puellæ metu parentum negabant matrimonium etiam consummatum, & aliquando includebantur in monasterio: ergo contrahere huiusmodi matrimonia erat peccatum.

C ¶ Secunda conclusio. Regulariter loquendo peccatum mortale erat ex genere ante Concil. Trident. contrahere matrimonium clandestinum. In hac conclusione conveniunt omnes Doctores, videte Magist. Soto vbi supra artic. 2. Probatur conclusio primò. Contrahere huiusmodi matrimonia erat contra præceptum ecclesiæ in re gravi: ergo erat peccatum mortale regulariter. Antecedens constat ex eo quod dicitur in Concil. Trident. quod ecclesia semper detestata est talia matrimonia, & quia sunt multe leges ecclesiasticæ in quibus prohibentur matrimonia clandestina, ut patet. 30. quæst. 1. per multa capita. & cap. vltim. de clandestina desponsatione.

D ¶ Secundò probatur, quia ex talibus matrimonijs sequuntur multa inconuenientia quæ dicta sunt in fine conclusionis præcedentis, & enumerantur à D. Tho. in hoc artic. in solutione ad tertium, ergo. Et advertendum, quod propter illa inconuenientia etiam sine aliqua lege humana regulariter erat peccatum mortale contrahere clandestinè.

¶ Tertià conclusio. Aliquando erat licitum, vel non erat peccatum mortale contrahere clandestinè & occultè: ita tenet Magister Sotus & alij Doctores communiter, & Magister Sotus supponit, quod ipsi possunt ab episcopo obtinere dispensationem, vel

Ca. aliter.
30. q. 5. ca.
fin. de clandest.
desp.

30. q. 1. per
multa capi
& c. vlt. de
cland. despon.

vel quod non habent copiam episcopi, vel quod episcopus nollet iniuste præbere licentiam sic contrahendi. Quibus positis dicit Magist. Sotus quod possent licitè contrahere clandestinè in pluribus casibus. Tres potissimum assignantur casus in quibus licebat contrahere in occulto. Primus casus est, quando matrimonium contractum fuit in facie ecclesiæ & fuit inualidum propter occultum impedimentum: tunc obtenta dispensatione licebat contrahere occultè ad vitandum scandalum. Secundus casus est, si urgeret necessitas gravis. v. g. si tyrannus obsidens civitatem diceret, ut solis mulieribus vxoratis seruetur honor: tunc licitum erat virginibus contrahere matrimonium occultum, ne tale detrimentum subirent: similis casus esset, si duo concubinarij comprehenderentur à iudice possent licitè contrahere clandestinè, ut inirent se esse vxoratos. Tertius casus est, quando parentes vel tutores faciunt violentiam virgini, & nõ permittunt illam contrahere, ut gaudeant suo patrimonio, tunc ipsa possent occultè contrahere, & idem est, quando duo essent in aliquo loco & esset illis valde utile contrahere, & postea non esset illis opportunitas, possent licitè contrahere in occulto. Ratio est, quia contrahere clandestinè non est intrinsecè malum, & ita iustis de causis honestari potest, ut statim dicemus. Videte Nauarrum in manuali, cap. 16. num. 37. & Magist. Soto in illo art. 2.

¶ Contra hanc conclusionem est argumentum. Quando non cessat finis legis in vniuersali, licet cesset in aliquo particulari non idè cessat obligatio legis, ut sæpe dicitur in. 1. 2. & in. 2. 2. & est communis doctrina in schola D. Thomæ, quod etiam docet Couar. sup. 4. Decret. par. 2. cap. 6. §. 9. numer. 8. ergo cum non cesset in vniuersali finis legis ecclesiasticæ prohibentis matrimonia clandestina, licet cesset in particulari casu non idè cessabit obligatio legis, ergo. Ad hoc argumentum aliqui moderni distinguunt ad istum modum. Aut finis legis est cõsequi bonum, & tunc non tollitur in casu particulari obligatio, nisi cesset finis in communi, aut finis est remouere malum, & tunc bene potest cessare in particulari, licet non cesset in communi, & ita est in proposito. Sed regula posita in argumento locum habet in quacunque lege, & est instantia in lege quæ prohibet ne tali hora noctis deferantur arma, vnde licet Petrus sit pacificus

A homo, ex quo non timeantur inconuenientia, certum est, quod non poterit illa deferre: nam illa ratio non præbet illi licentiam. Igitur ad argumentum responderetur, quod in casibus supradictis prius petenda est licentia ab episcopo, & hoc conuincit argumentum, quod si nõ sit commoditas vel ex defectu Episcopi, vel quia iniuste negat licentiam, tunc per episcopiam, id est, per benignam declarationem legis ecclesiasticæ poterunt: quia tunc rationabiliter declaratur noluisse obligare cum tanto rigore & detrimento: & sic consonant dicta in argumento de mente D. Tho. & suorum discipulorum in regulâ illa. Et patet in dicto exemplo, si homo ille egeret nocte exire, & non posset commode petere licentiam, & timeret occursum sui inimici, posset per episcopiam deferre etiam arma prohibita: & ita saluatur, quod leges istæ semper obligent, quando non cessat finis in communi, aliàs si sufficeret, quod cessaret finis in particulari, licitum esset tali homini de quo non timeantur inconuenientia, sine aliqua causa transgredi leges: quod non est dicendum.

¶ Ad rationem dubitandi dicendum est, quod actus humani sunt in quadruplici differentia. Quidam intrinsecè boni qui nullæ de causa possunt fieri mali, vt dilectio Dei quando oportet, &c. Quidam intrinsecè mali, qui nulla ratione possunt honestari, vt odium Dei. Alij indifferentes, vt leuare festucam. Alij verò sunt qui sonant in malum, & dicunt deformitatem, iustis tamen de causis honestari possunt, vt habere plura beneficia, occidere hominem. Matrimonium clandestinum pertinet ad quartum modum, sonat enim in malum & præ se fert deformitatem: potest tamen honestari iustis de causis, & sic ante Concilium Tridentinum aliquibus de causis iuste fieri poterat. Vnde ad argumentum responderetur, quod fornicatio est intrinsecè mala, quia per se & ex natura sua ex illa sequuntur multa incommoda regulariter & ut in plurimum: cæterum ex matrimonio clandestino per se & ex natura sua non sequuntur incommoda & detrimenta, sed solum supposita malitia hominum: & idè matrimonium clandestinum non est intrinsecè malum. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod matrimonia clandestina vocantur adulterina & fornicationes, non quia non sint valida, sed per exaggerationem, & quia sic reputantur in foro exteriori. Et quod hæc sit legitima expositio

Ca. aliter.
30. q. 5.

positio constat ex verbis sequentibus in illo cap. aliter. ubi dicitur, nisi propria voluntas suffragauerit, &c.

EST tertium dubium, an contrahere matrimonia clandestina secundo modo, id est coram testibus sine bannis & denuntiationibus sit peccatum mortale ante Concil. Triden. & an aliquando nullum esset peccatum.

¶ Prima conclusio. Solo iure communi attento non erat peccatum mortale contrahere sic clandestine, dummodo fieret diligentia, ne esset impedimentum. Hæc conclusio probatur primo, quia licet esset præceptum in cap. finali. de clandestina desponsatione de præmittendis denuntiationibus, non fuit in usu in multis Ecclesijs Hispaniæ, præcipue in Ecclesia Toletana, in quibus non reputabatur clandestinum matrimonium contractum sine bannis; ergo in illa lege non erat obligatio ad mortale.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam neque in dicto cap. finali. neque alibi apponitur sententia excommunicationis, neque aliquod aliud signum exprimens intentionem legislatoris esse obligare ad peccatum mortale, ergo non erat mortale. **¶** Confirmatur: Quia supposita illa diligentia cauendi impedimenta non censetur materia grauis ille defectus denuntiationum: ergo non erat peccatum mortale. Quod si quis dicat, quod in illo cap. finali. dicit Summus Pontifex: quod imponatur digna poenitentia sic contrahentibus, ergo manifestum signum est obligationis ad peccatum mortale, cum pro peccato veniali non teneamur acceptare poenitentias. Respondetur, quod tunc Papa loquitur de contrahentibus matrimonium clandestinum primo modo, non secundo modo.

¶ Secunda conclusio. In diocesis particulibus in quibus erat appositae sententia excommunicationis lata vel ferenda contra sic contrahentes, esset peccatum mortale si sic contraherent. Hæc conclusio probatur, quia excommunicatio maior non imponitur, nisi propter peccatum mortale, ut dicitur in materia de excommunicatione: ergo erat peccatum mortale. **¶** Confirmatur. Quia cum hæc poena ponitur, est signum sufficiens quod legislator velit obligare ad peccatum mortale, cum poena hæc de se sit grauissima, ergo.

¶ Hæc conclusio intelligitur de illis qui sic contrahunt scienter, nam si adsit ignoran-

Atia talis censuræ positæ in statutis synodali- bus, dummodo non sit crassa vel supina, certum est, quod non incurritur censura, ut habetur in cap. vt animarum. de constitutionibus. in sexto. & ita dicitur in materia de excommunicatione. Et hoc docet Magist. Soto in dicto art. 2. & aliqui moderni hic, licet Sotus dicat, quod illa ignorantia non excusaret, si excommunicatio poneretur in lege generali vel statuto Papæ: sed contrarium est verius, ut patet ex dicto cap. vt animarum. de quo latius in materia de excommunicatione: quæ doctrina est vera etiam si ignorantia sit culpabilis, dummodo non sit crassa, vel supina, ut patet ex dicto cap. vt animarum, in quo nomine ordinariorum etiam comprehenditur Summus Pontifex.

¶ Tertia conclusio. In casibus, in quibus dubio præcedenti diximus licitum esse contrahere clandestine, non incurreretur talis excommunicatio. Hæc conclusio constat manifestè, quia tunc nulla esset culpa: ergo tunc non incurreretur excommunicatio, nam excommunicatio non incurritur nisi propter culpam.

¶ Est quartum dubium, an sit licitum contrahere sine testibus, & ea conditione, vt matrimonium habeatur secretum in perpetuum, vel in longum tempus. Ad hoc dubium respondetur breuiter cum Magistro Soto in dicto art. 2. quod quantum est ex vi matrimonij, nullum esset peccatum, sed ex parte inconuenientium vir non excusaretur à mortali, tum propter scandalum, tum quia nec filij haberentur legitimi, nec commode educarentur, sed si ad paruum tempus esset secretum, vel non esset peccatum, vel non mortale. v. g. vt interim fierent pacta, &c.

¶ Dubium quintum est, quas poenas incurrebant contrahentes clandestina matrimonia propriè loquendo ante Concilium Tridentinum, & sacerdos assistens. **¶** Prima conclusio. Iure communi nulla incurrebatur, iure tamen peculiari diocesum incurrebatur excommunicatio, quando aderat peccatum mortale. Hæc est communis, & accipi à fide dignis quod in aliquibus diocesis erat talis poena. **¶** Secunda conclusio. Quando contrahebatur clandestinè, & in gradibus ab ecclesia prohibitis filij non habebantur legitimi, etiam si impedimentum ignorarent. Patet ex dicto cap. fin. §. si quis. de clandestina desponsatione. Vnde Soto dict. art. 2. meritò improbat aliquos dicentes esse filios illegitimos tantum ex hoc qd

Cap. vt animarum. de constitut. in sexto.

Cap. fin. §. si quis. de clandest. despon.

Cap. fin. de clandestina despon.

clandestinè vel sine bannis contrahebatur matrimonium. **¶** Tertia conclusio. Parochus qui contemneret impedire tale matrimonium vel alius sacerdos præsumens assistere, erat suspendendus ab officio per triennium, ut patet ex dicto cap. fin. §. vltimo. de poena ciuili qua puniebantur contrahentes clandestinè, consule Iuristas.

¶ Dubium sextum est, an contrahentes clandestinè possent absolui ab excommunicatione synodali per bullam Cruciatæ, vel similem etiam non soluta poena pecuniaria apposta in eadem constitutione pro fabrica ecclesiæ, & an possint absolui à tali peccato quod commiserunt antequam fieret publicum matrimonium.

¶ Prima conclusio. Per bullam Cruciatæ vel similem possent absolui etiam ante solutam poenam pecuniariam. Hæc est communis, sed supponimus, quod non sunt condemnati à iudice ad soluendam illam poenam. Probatur, quia licet in bulla soleat dici, satisfacta parte, at illa poena constitutionis intelligitur imponenda à iudice in vindictam: vnde cum antequam fiat condemnatio accusationis, nulla adsit pars, quia iudex non est pars, neq; ab illo sit applicata: ideo &c. At post condemnationem iam fabrica cui applicatur poena, censetur pars. **¶** Secunda conclusio. Quando commodè poterant manifestare contrahentes matrimonium clandestinum, non poterant sacramentaliter absolui, antequam manifestarent, vt tollerent inconuenientia propter quæ peccarunt sic contrahendo: si autem non possent commodè statim manifestare propter aliquod inconueniens ex ortum, possent licite absolui à peccato cum proposito manifestandi cum primum possent. Istæ conclusiones probantur ipsa æquitate rationis. **¶** Et si quæras, an usus clandestini matrimonij esset peccatum ante Concil. Triden. Respondetur sicut dictum est de ipso matrimonio, dubio 4. quod usus erat peccatum ex parte inconuenientium, vel saltem ex parte scandalorum.

¶ Dubium septimum est, an matrimonium clandestinum ante Concil. Triden. esset vere sacramentum? Respondetur affirmatiue, quod est certum ex supra dictis, & ipsi contrahentes sunt veri ministri. Poterat dubitari octauò, an esset peccatum consummare matrimonium ante benedictionem sacerdotis: sed de hoc in sequentibus.

Secundum punctum est de matrimonio clandestino post Concil. Trident. Et cir-

Aca istud punctum supponendum est tanquam certum, quod matrimonium quod fit sine parcho & testibus est verè & propriè clandestinum, vel sine alio sacerdote de licentia parochi vel ordinarij, & tale matrimonium est nullum & est peccatum. Hoc constat manifestè ex Conci. Triden. Sessio. 24. in cap. 1. de reformatione matrimonij: constat etiam ex cap. cum inhibitiõ. de clandest. despon. & hoc docent omnes Doctores: videte Martinum de Ledesma in. 4. loc. in principio huius articuli citato. Paulus in. 4. dist. 28. quæst. 2. Couarr. super quartum Decret. par. 2. cap. 6. Hostiensem in titulo de clandest. desponsat. in summa eiusdem tituli.

¶ Est tamen dubium primum difficile & grauissimum, an quando contrahitur matrimonium coram parcho & testibus, sed sine denuntiationibus, & sine causa, sit dicendum clandestinum matrimonium saltem ad effectum incurrendi poenas legum ciuiliu, præcipue post Concil. Triden. Dixi, saltem quantum ad effectum incurrendi poenas legum ciuiliu, nam certa res est, quod non est clandestinum primo modo taliter quod matrimonium sit nullum: eo enim ipso quod fit coram parcho & testibus matrimonium

Oest validum, vt constat ex tenore eiusdem Concilij Tridentini. **¶** Et ad intelligendam huius questionis aduerte, quod in dicto Turri, & in l. 1. tit. 1. lib. 5. nouæ Recopil. & in l. 1. tit. 1. lib. 1. nouæ Recopil. igitur quædam ob. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

¶ Nota autem difficultas est, an matrimonium contractum coram parcho & testibus, tamen sine denuntiationibus, dicatur clandestinum ad effectum incurrendi huiusmodi poenas ciuiles, præcipue post Concilium Tridentinum. Et videtur vera pars affirmatiua. **¶** Primo arguitur ex iure. Nam in cap.

Capit. cum inhibitiõ. de clandest. despon.

L. 49. Turri. & in l. 1. tit. 1. lib. 5. nouæ Recopil. & in l. 1. tit. 1. lib. 1. nouæ Recopil.

Disto. c. cū in cap. cū n. inhibito. de clandest. despon. huiusmodi matrimonia quæ fiunt sine denuntiationibus semper vocantur clandestina, quauis valida essent, ergo. Antecedens probatur, quia ibi præcipitur, q̄ fiant denuntiationes, & q̄ illa matrimonia cōtrahenda in ecclesijs, per presbyteros publicè proponantur: & statim in s. sequenti, matrimonia quæ fiūt sine huiusmodi denuntiationibus vocantur clandestina absolute loquēdo, subditur enim, Si quis verò huiusmodi clandestina vel interdicta coniugia inire præsumperit, &c. ergo matrimonium quod fit sine denuntiationibus verè est clandestinū, saltem quā tum ad effectum incurrēdi illas pœnas.

¶ Secundo arguitur ex Concil. Trid. in illo cap. 1. de reformatione matrimonij, in quo Concilium à principio incipit loqui de matrimonio clandestino & dicit fuisse validū & iustissimis de causis detestatū & prohibētū ab ecclesia: postea verò quādo irritat matrimonium: non irritat matrimoniū clandestinum, nec dicit q̄ matrimonium clandestinum sit nullum: sed solum determinat, q̄ matrimonium quod fit non præse parochio & duobus vel tribus testibus sit irritū & nullum: ergo censuit Concil. quod matrimonium quod fit corā parochio & testibus potest esse clandestinū: aliās enim irritaret & annullaret matrimonium clandestinum, de quo cepit loqui in principio capituli.

¶ Tertio arguitur ex vtroq; iure, scilicet, antiquo & nouo. Nā à iure antiquo non est recedendū, nisi in quo recedit nouum, vt habetur in h. præcipimus. C. de appellationibus, sed in iure antiquo matrimoniū, quod sine denuntiationibus erat clandestinum, vbi patet ex illo cap. cū inhibito. citatō in primo argumento: Et ab hoc iure antiquo non recedit nouum ius. Concil. Trid. vt constat ex toto illo decreto, sicut videtur esse consensum iuri antiquo, cū dicitur ibidē, Antequam matrimonium cōtrahatur, ter à proprio contrahentū parochio tribus coniugibus duobus testibus in ecclesia inter missā solum publicè denunciatur inter quos matrimonium sit contrahendū: in quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum appareat impediētum, ad celebrationem matrimonij in facie ecclesiæ procedatur, Lateranensis Concilij vestigijs in hærendo: & in istis vltimis verbis facit mentionem de illo cap. cū inhibito. Ex quo aperte colligitur, quod Concil. Trident. non recedit à iure antiquo, sed potius conuenit cum illo, ac

A subinde quod tale matrimonium sic contractum licet sit validum, est tamen clandestinum.

¶ Quarto arguitur ex regula quæ habetur in l. finali. de ritu nupt. vbi dicitur, quod quando non seruatur solennitas de iure requisita dicitur actus clām fieri. Ita etiam tradit Iason in l. clām possidere. de acqui. possessio. num. 10. vbi dicit, quod si actus qui cōsuevit fieri publicè, si fiat coram duobus vel tribus testibus dicitur fieri clandestinè: & idem docent multi grauissimi Iurisperiti. Sed in nostro casu in tali matrimonio non seruatur solennitas de iure requisita, & matrimonium quod communiter fit publicè & in conspectu populi, fit coram duobus vel tribus testibus & parochio: ergo tale matrimonium dicitur fieri clām, ac subinde erit clandestinum.

¶ Quinto arguitur. Si tale matrimonium post Concil. Trid. non dicitur clandestinū saltem quantum ad effectum incurrēdi illas pœnas, sequitur manifestè q̄ lex illa Tauriam esset superflua post Concil. Trid. Consequens autē est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Sequela est manifesta, quia iā post Concil. Trid. nullū matrimonium est clandestinū secundum oppositam sententiam, nisi quod fit sine parochio & testibus, matrimonium verò quod fit sine parochio & testibus nullū est, vt constat ex tenore Concil. Trid. Falsitas consequentis probatur. Quia in noua Recopil. nulla est lex, quæ non sit correctæ, & quæ obseruari non possit, ergo.

¶ In oppositum est primò, quia illa lex Tauri expressè loquitur de illo matrimonio quod ab ecclesia iudicatur clandestinū, sed matrimonium, de quo disputatur in hoc dubio neq; ante Concil. Trid. neq; post illud iudicatur ab ecclesia clandestinum propriè loquēdo: ergo nec modo, neq; ante Concil. Trident. incurritur illa pœna. Minor in qua est difficultas, probatur. Nam in iure antiquo in illo cap. cū inhibito iā citato expressè est sermo de matrimonio clandestino propriè, id est, sine testibus, vt constat intuenti illud caput, & respectu illius matrimonij assignantur pœnæ, vt filij inde nati in gradu prohibito ab ecclesia reputentur illegitimi, &c. & in iure nouo Concilij Tridentini solum reputatur clandestinū quod fit aliter, quàm præse parochio & testibus: ergo si tantum deficiant denuntiationes in ecclesia, neque iure antiquo, nec nouo reputabitur propriè clandestinum.

L. fin. de ritu nupt.

L. clām possidere. de acquir. poss.

¶ Secun-

¶ Secundo arguitur ex Concil. Trident. in illo cap. 1. de reformatione matrimonij, in quo à principio vsque in finem determinat de matrimonio clandestino & docet, q̄ ecclesia semper detestata est illud, & irritat & annullat illud, quod fit sine parochio & testibus: ergo censet Concilium, illud tantum esse matrimonium clandestinum quod fit sine parochio & testibus: semper enim in determinationibus Conciliorum attendendum est ad intentionem Concilij: fuit autē intentio illius destruere & annullare matrimonium clandestinum.

¶ Tertio arguitur. Illud matrimoniū propriè & in rigore est clandestinum, quod fit clām & occultè ita vt probari non possit in facie ecclesiæ, vt constat ex ipso nomine, sed matrimonium quod fit coram parochio & testibus, etiam si non præcedant denuntiationes, non fit clām & occultè, ita vt probari non possit in facie ecclesiæ, nam (vt constat manifestè) probari potest per illos testes & parochum: ergo tale matrimonium non est clandestinum.

¶ Quarto arguitur. Manifestū est, quod illæ leges sunt pœnales, & constituuntur in pœnam talis delicti, leges verò pœnales cū habeant rationem odij, restringendæ sunt. Tunc ergo est arguētum. Matrimonium quod fit coram parochio & testibus non præcedentibus denuntiationibus, vel non est clandestinum, vel non habet propriam & rigorosam rationem matrimonij clandestini, vt manifestè constat: ergo propter tale matrimonium non incurruntur pœnæ matrimonij clandestini.

¶ Propter hæc argumenta sunt duæ oppositæ sententiæ inter Doctores. Prima sententia asserit, quod tale matrimonium est verè & propriè clandestinum, licet non tam propriè sicut quod fit sine testibus, & ita incurruntur illæ pœnæ. Hanc sententiam tenent grauissimi autores. Narsarto in manua. cap. 22. num. 69. & 70. vbi dicit, quod Concil. Trident. non annullat omnia matrimonia clandestina, sed solum illa, quæ fiunt sine parochio & testibus, vel aliquo alio sacordote de licentia parochi vel ordinarij: & paulo inferius dicit aduertendum, quod si contraheretur coram parochio & testibus non præmissa trina denuntiatione, vel non ommissa legitime, valeret quidem matrimonium, sed diceretur clandestinum quoad alios effectus distinctos ab annullatione matrimonij, quia quoad illos

non videtur derogari iuri antiquo, à quo non est recedendum vltra quā recedit nouū. Eandem sententiam tenent Abbas in dicto cap. cū inhibito. & Butrius num. 19. & idem autor in cap. cū inter. num. 6. & in cap. ex tenore. num. 1. titul. qui filij sint legitimi. Cardinalis ibidem num. fin. dicit, quod hæc opinio est verior: & Innocentius in rubrica eodem titul. Syluest. verb. matrimonij. 2. num. 17. Ioannes Andræas in cap. ex tenore. iam citato. idem tenet Segura in Directorio iudicum ecclesiasticorum. cap. 15. num. 32. & Ioannes Cephalus consilio. 421. lib. 3. Menochius lib. 1. consil. 69. & alij pluri mi autores tam moderni quàm antiqui.

¶ Secunda sententia est huic opposita, vt delictet, quod tale matrimonium propriè & in rigore non est clandestinum, sed impropriè, & ita propter tale matrimonium non incurruntur pœnæ positæ in illa lege. Hanc sententiam tenet Abbas in dicto cap. cū inhibito. nam ex ratione illius textus colligit quod hoc matrimoniū non dicitur clandestinum, cū publicè contrahatur: idem tenet Ioan. Lupi Segouienensis in tractatu de matrimonio. fol. 6. col. 4. Syluest. verbo matrimonium. 2. Couarruias super. 4. Decretal. cap. 6. num. 10. vbi dicit, quod hæc sententia moribus recepta videtur secundum sententiam Palud. in. 4. sententiarum. dist. 28. quæst. 2. artic. 3. conclusione. 3. quia id quod fit scientibus vicinis, dicitur publicè fieri: & hanc sententiam tenent multi alij autores moderni.

¶ In huius rei expositionem est prima conclusio. Matrimonium clandestinum simpliciter & absolute & in omni rigore est, quando celebratur sine testibus. Hæc conclusio est omnium Doctorum, videte supra citatos, & constat manifestè ex capit. 2. de clandestina desponsatione. Ratio pro hac conclusione est aperta. Tunc matrimoniū fit clām & in occulto, & nullo modo probari potest in facie ecclesiæ: ergo tunc matrimonium propriè & in rigore est clandestinum: & hæc conclusio certissima est apud omnes, & non est de illa aliqua difficultas.

¶ Secunda conclusio. Certissimum est, q̄ matrimonium celebratum sine denuntiationibus est validum, itaque denuntiationes non sunt de essentia matrimonij, quod quidem intelligitur siue ante Concil. Trident. siue post. Hæc conclusio est contra Ioan. Cephal. & contra Menochium in locis supra citatis, qui existimauerunt, quod monitiones

Cap. 1. de clandest. de-

iones sunt de substantia & essentia matrimonij secundum tenorem Concilij Tridentini. Nostra tamen conclusio est omnium Doctorum in cap. cum inhibito. loquendo ante Concil. Trident. & hoc docet Magister Sot. in. 4. dist. 28. quæst. 1. art. 2. & habetur in Concil. Florent. tracta. de sacramentis. §. 7. idem docet Martinus de Ledesma in. 2. par. sui quarti. quæst. 47. art. 2. Couar. super 7. Decret. part. 2. cap. 4. Post Concil. verò Trident. certissimum est, quòd non sunt de essentia & substantia matrimonij, vt dicitur infra in tertia parte huius articuli.

His positis difficultas est, an matrimonium factum sine denuntiationibus sit clandestinum etiam si fiat coram parochò & testibus. In cuius rei expositionem sit tertia conclusio. Prima sententia est satis probabilis, secunda verò videtur aliquantulum probabilior. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco quæ sunt satis probabilis, & autoritate Doctorum qui illam tenent. Secunda pars probatur autoritate Doctorum qui illam tenent, & argumentis factis secundo loco quæ videntur habere maiorem aliquam probabilitatem. Quæ omnia confirmantur tali argumento, quoniã aliàs sequitur, quòd matrimonium factum coram maxima multitudine sit dicendum propriè & in rigore clandestinum, si non præcesserunt denuntiationes. Consequens autem est falsum, ergo. Sequela est manifesta. Falsitas consequentis videtur clara, nam illud matrimonium factum est coram vniuersa multitudine: ergo impropijsimè dicitur clandestinum & occultum: inò sequitur, quòd si matrimonium fiat in ecclesia publicè & coram omnibus fidelibus, non tamen præmissis denuntiationibus, sit dicendum propriè matrimonium clandestinum. Consequens autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta. Falsitas consequentis constat, quia illud matrimonium factum est in facie totius ecclesiæ & nõ occultè, ergo.

Vnde qui voluerit tenere primam sententiam debet respondere ad argumenta facta secundo loco per fundamenta, quæ ponuntur in argumentis positus primo loco, & qui voluerit tenere istam sententiam quæ videtur aliquantulum probabilior & magis pia, debet aduertere ad fundamenta quæ ponuntur in secundo loco, & ex illis poterit colligere solutiones argumentorum quæ

ponuntur primo loco, & præcipuè debet aduertere id quòd dicit Couar. in loco supra citato, quòd illud dicitur fieri clam, quòd fit omisissis his, quæ in eius actu à lege requiruntur, nisi aliquid æquiualens in actu interueniat, ex quo effectus à lege prætenus deducatur: quòd quidè ita euenit in hoc matrimonio cõtracto publicè: quãuis enim nõ præcedant denuntiationes, est tamen aliquid æquiualens in tali matrimonio cõtracto coram parochò & testibus, nam ecclesia intendit quòd fiant denuntiationes, vt matrimonium probari possit in facie ecclesiæ, quando verò adsunt testes & parochus idem effectus deducitur, quia matrimonium probari potest in facie ecclesiæ: & sic in tali matrimonio est aliquid æquiualens denuntiationibus.

EST secundum dubium, an ecclesia & Concilium potuerint irritare, matrimonia clandestina. Et videtur quod non. Primo arguitur. Matrimonium clandestinum ante Concil. Trident. erat validum iure naturali, verè enim obligabat contrahentes, vt diffinitur in Concil. Trident. loco sæpe citato, sed in iure naturali non potest ecclesia dispensare, nam ius naturale est immutabile, ita vt Deus non possit aliud facere: ergo ecclesia non potest irritare matrimonium clandestinum.

Secundo arguitur. Ecclesia non potest mutare materias & formas sacramentorum, hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ quæ est in Christo domino, sed consensus expressi in matrimonio clandestino habebant veram rationem materiæ & formæ ex Christi institutione, nam constituebant verum sacramentum matrimonij, ergo ecclesia non potest facere, quòd illi consensus expressi in occulto non habeant veram rationem materiæ & formæ, ac subinde non potuit irritare matrimonium clandestinum.

Tertio. Omnis causa naturalis applicata producit necessariò suum effectum naturalem, sed cõsensus mutuus cõtrahentiũ expressus per verba de præsentis, vel per alia exteriora æquiualentia signa, est causa naturalis obligationis matrimonij etiam si fiat in occulto: ergo nõ poterit ecclesia facere, quòd non habeat suum effectum naturalem, scilicet obligationem matrimonij.

In hac difficultate & propter hæc argumenta ante decretum Concilij Tridentini dixerunt multi non habere ecclesiam talem potestatem. Ita tenuerunt. 40. Episcopi &

pi & plures alij Doctores, in Concilio Tridentino, vt fama est, & vt refertur à quodam viro fide digno qui Concilio interfuit: & communiter hoc refertur ab his qui exposuerunt hanc materiam post Tridentinum. Aliqui moderni id tribuunt Adriano quodlibeto. 6. & Decano Louanien. & Soto. Sed Soto certum est, quòd potius habuit contrarium distinctione. 28. quæstione vnica, articulo. 1. columna. 3. & vltima. inò videtur exhortari ibi ad huiusmodi inuoluntatè, vt caueantur inconuenientia: & forte alij duo auctores malè citantur.

Conclusio sit. Ecclesia & Concilium habet auctoritatem & potestatem irritandi & annullandi matrimonia clandestina, & faciendi quòd nõ sit verus cõtractus etiam in conscientia, & oppositum dicere est manifestè hæreticis.

Hæc conclusio probatur primò. Quia de facto Ecclesia & Concilium inuoluntate & irritauit matrimonium clandestinum, ergo cum ecclesia vniuersalis includendo etiã Papam non possit errare in diffiniendis rebus fidei: vel concernentibus ad mores: sequitur potuisse.

Secundo probatur. Nam est diffinita ab eodem Concilio. Sessione. 24. canone. 4. vbi sic dicitur: Si quis dixerit, quòd ecclesia non potest statuere impedimenta dirimentia matrimonium, vel quòd in statuendis impedimentis errare potest, anathema sit. Confirmatur. Quia ita factum est in eodem Concilio, in quo posita sunt impedimenta dirimentia matrimonium, ergo.

Tertio probatur. Matrimonium est quidam cõtractus naturalis pertinens ad bonum Reipublicæ, & vt sacramentum matrimonij pertinet ad bonum supernaturale Reipublicæ Christianæ, sed de his quæ spectant ad bonum Reipublicæ Christianæ ecclesia potest dispensare: ergo potuit irritare matrimonium clandestinum, siquidem maximè pertinebat ad bonum Reipublicæ Christianæ.

Quarto probatur. Ecclesia in antiquo tempore irritauit matrimonia inter consanguineos, vt patet, tamen nullus vnquam dubitauit, quin ecclesia posset id facere: ergo ecclesia potuit irritare matrimonium clandestinum, siquidem est eadem ratio.

Quinto. Eadem inconuenientia quæ sequitur ex eo quòd ecclesia irritum faciat matrimonium clandestinum, atque ex eo quòd annullat matrimonium inter consan-

guineos, sunt ex eo quòd annullat quemlibet alium cõtractum, nam matrimonium inter consanguineos, & quilibet alius cõtractus ante irritationem erat validus de iure naturali: sed sine dubio ecclesia habet auctoritatem irritandi matrimonia inter consanguineos & quemlibet alium cõtractus: ergo habet auctoritatem irritandi matrimonium clandestinum.

HIS suppositis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primam prima solutio est, quòd hoc argumentum non habet peculiarem difficultatem de matrimonio clandestino, cum etiam procedat de matrimonio quòd fit inter consanguineos, quòd quidem antè validum erat de iure naturali, modo verò non est validum loquendo de consanguineis intra quartum gradum. Vnde dicendum, quòd aliquid est de iure naturali dupliciter. Primò præceptiuè & positiuè taliter, quòd sit præceptum naturale de re illa, & quando aliquid est de iure naturali hoc modo, ecclesia non potest facere oppositum. Secundo, aliquid est de iure naturali negatiuè quoniam nihil de illo distat ius naturale, & quòd aliquid est de iure naturali hoc modo, ecclesia potest determinare & præcipere oppositum: quòd verò matrimonium clandestinum est fet validum, erat de iure naturali negatiuè, & sic ecclesia potuit determinare oppositum, sicut determinauit, quòd matrimonium inter consanguineos nullum esset.

Secunda solutio & melior est, quod ecclesia vicaria Christi habet auctoritatem determinandi modos cõtrahendi, sicut habet auctoritatem determinandi modum faciendi professionem & determinat, quòd votum sit solenne, quòd verò nõ. Item habet auctoritatem dispensandi in voto simplici ex rationabili causa; licet sit validum iure naturæ: & quod habeat auctoritatem hanc, patet ex vsu ecclesiæ.

Vltimò respondetur & melius, quòd id quòd erat de iure naturali secundum quòd à iure naturali formaliter loquendo, nõ est mutatum, bene tamen materialiter: nec hoc est inconueniens, nã res materiales quandoquæ variatur materialiter, licet maneat eadem formaliter: locus enim mutatur materialiter loquendo, manet tamen idè formaliter, & materia hominis materialiter mutatur, formaliter verò manet eadè. Igitur cum ius naturale sit inuariabile & immutabile, quia natura est inuariabilis & immutabilis, si natura variatur, materialiter & nõ formaliter, nõ

mirum quod ipsum ius naturale eadem proprietates habeat. Et ita in matrimonio clandestino possumus considerare illud quod pertinet ad rationem formalem, scilicet, quod ante Concilium Tridentinum erat consensus inter legitimas personas, & secundum hanc considerationem nunquam est mutatum: quia sicut ante Concilium Tridentinum consensus inter legitimas personas efficiebat verum matrimonium, ita etiam post. Aliud erat veluti materiale, scilicet, quod illi, qui contrahebant occulte, erant legitimæ personæ: hoc autem variatum est, & iam non sunt legitimæ personæ. Est optimum simile in domino Caietano. 1. 2. quæstio. 100: articulo 8. Hæc enim conclusio, mortui non resurgant, prout est à lumine naturali nunquam falsificatur formaliter, falsificatur autem materialiter per miraculum: miraculum autem non aduersatur naturæ, neque lumini naturali, sed est supra naturam.

¶ Ad secundum argumentum prima solutio fit, quod ecclesia non potest inuvalidare sacramentum vel materiam & formam sacramenti, potest tamen mutare id quod est præambulum ad essentiam sacramenti. Ad cuius expositionem aduerte, quod in sacramenti aliquid est de essentia sacramenti, aliquid vero veluti præuium & antecedens ad eius essentiam. Verbi gratia, in baptismo quid præambulum & antecedens est aqua; essentia vero baptismi consistit in ablutione sub præscripta forma verborum: unde ecclesia non poterit facere, quod ablutio sub præscripta forma verborum non sit substantia & essentia sacramenti baptismi: hoc enim solum pertinet ad potestatem excellentiæ Christi Domini: poterit tamen aliquis homo per aliquam artem conuertere aquam in aerem vel alium liquorem, & tunc tolleretur præambulum ad baptismum. ¶ Item in sacramento poenitentiae quid præambulum est, quod poenitens sit subditus, quod præambulum auferri potest per ecclesiam, potest enim facere, quod isto qui antea erat subditus huic confessori, non sit subditus, & ex consequenti auferatur ratio sacramenti. Non dissimiliter dicunt, quod in sacramento matrimonij consensus inter legitimas personas est vera essentia matrimonij, & ibi est vera materia & forma, quod quidem mutari non potest per ecclesiam: cæterum quod istæ personæ sint legitimæ est præambulum ad ma-

trimonium, hoc autem mutari potest per ecclesiam.

¶ Secunda solutio est, quod consensus expressus in occulto erat materia & forma huius sacramenti quantum ad id quod dicit de formali, non vero quantum ad id quod dicit de materiali: itaque erat materia & forma in quantum erat consensus expressus inter legitimas personas, quod quidem per Concilium Tridentinum non est mutatum, & sic consensus expressus inter legitimas personas semper habet veram rationem sacramenti: Concilium vero Tridentinum solum fecit, quod matrimonium clandestinum non sit inter legitimas personas, & ita inhabiles reddit ad sic contrahendum. Quod vero hæc solutio de necessitate debeat recipi, constat. Nam ratio sacramenti in matrimonio, fundatur in contractu naturali, contractus vero naturalis variabilis est materialiter loquendo, ita ut quod antea habebat veram rationem contractus, modo non habeat: & sic quod antea habebat veram rationem sacramenti, modo non habet.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod illa maxima habet verum cum duabus limitationibus. Prima est, dummodo materia quæ applicatur sit debita & proportionata, defectu cuius ignis non comburit cælum. Secunda limitatio est, (supposito quod materia sit proportionata) quod non impediatur à superiori agente influxus causæ circa illam materiam: & propter defectum huius conditionis ignis non combussit tres pueros in fornace Babilonis. Sic in proposito est dicendum ad minorem, quod quando duo contrahunt clandestinè post Concilium Tridentinum, consensus illi non sunt materia debite applicata & proportionata ad illum effectum obligationis matrimonij, quia illi homines sunt inhabilitati ab ecclesia tanquam à superiori causa, & veluti impediti ad sic contrahendum. Unde ad argumentum in forma concedenda est maior cum illis limitationibus, & neganda est minor.

EST tertium dubium illudque optimum, an ecclesia & Concilium Tridentinum de facto irritauerint matrimonium clandestinum quod fit sine parcho & testibus, ita ut sit nullum in conscientia. Et videtur vera pars negatiua. ¶ Primo arguitur. Si aliqua ratione de facto irritauit illud in conscientia, esset quia in illo cap. 1. de re-

forma-

formatione matrimonij dicitur, quod tale matrimonium sit irritum & nullum, hæc autem ratio nulla est, ergo. Consequentia est bona: maior est manifesta. Minor in qua est difficultas probatur. Lex est quæ præcipit, quod testamentum non fiat sine certo numero testium, & quod aliàs sit irritum & nullum, ut habetur in. l. hac consultissima. C. de testamentis. & Instituta eodem titulo. §. ultimo. & in eadem Instituta, titulus. quibus modis testamenta infirmantur, tamen est opinio probabilissima quod in conscientia testamenta quæ fiunt sine hac solemnitate sunt valida, licet in foro externo non valeant, ut tenet Magister Sotus. 4. de iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. & in hac opinione sunt alij multi Theologi: ergo quauis Concilium dicat, quod matrimonium clandestinum sit irritum & nullum, illud intelligitur in foro exteriori, & non in foro conscientiæ. ¶ Confirmatur argumentum. Si lex velleret, quod illud testamentum nullo modo esset validum, neque in foro exteriori, neque in foro conscientiæ, non diceret alia verba fortiora quam illa, quod sit irritum & nullum: & tamen quauis dicat ista verba fortissima intelligitur in foro exteriori tantum: ergo quauis Concilium Tridentinum dicat, quod matrimonium clandestinum sit irritum & nullum, illud debet intelligi in foro exteriori tantum, & non in conscientia.

¶ Secundo arguitur. Statutum ecclesiæ est, quod res ecclesiasticæ non alienentur, nisi præcedentibus tribus tractatibus, & quæ alia alienatio sit irrita & nulla, ut habetur in. l. q. 2. cap. ea enim. & tamen est opinio probabilissima illorum autorum, qui citati sunt in argumento præcedenti, quod si alienatio fiat sine ista solemnitate est valida in conscientia, licet sit reuocabilis in foro externo: ergo si matrimonium fiat sine solemnitate determinata à Concilio, videlicet sine parcho & testibus, validum erit matrimonium in conscientia, quauis sit reuocabile in foro externo.

¶ Tertio. Secundum antiqua iura matrimonium clandestinum validum erat in conscientia, ut diffinitur expressè in Concilio Tridentino in principio illius decreti primi, sed Concilium Tridentinum non facit mentionem de antiquo iure: non enim dicitur in illo, non obstante iure antiquo, ut manifestè constat ex eodem decreto, ergo ius antiquum mansit firmum & non est reuocatum,

ac subinde validum erit matrimonium in conscientia.

HIS non obstantibus sit conclusio: Concilium Tridentinum de facto irritauit matrimonia clandestina quæ non fiunt coram parcho & duobus vel tribus testibus. Hæc conclusio constat manifestè ex Concilio Tridentino in illo decreto de reformatione matrimonij, ubi dicit. Qui aliter, quam præsentem parcho & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentauerit, ad sic contrahendum sancta Synodus eos omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsentem decreto irritos facit & annullat: quæ quidem verba intelligi non possunt nisi in conscientia.

¶ Quod ut explicemus aduertendum est, quod ex hoc decreto euidenter colligitur, quod matrimonium clandestinum sit irritum & nullum in conscientia & non solum in foro externo: & hoc duplici ratione. Prima ratio est. Nam ipsum Concilium non solum dirigit verba ad ipsos contractus irritando & annullando illos, sed etiam inhabiles reddendo personas ad sic contrahendum, in iure vero quando verba diriguntur ad personas, inhabiles reddendo ad aliquam donationem vel contractum, talis donatio vel contractus nullus est in conscientia, & non solum in foro exteriori, ut patet de legibus quæ prohibent translationem dominij in filios clericorum, inhabiles illos reddendo: talis enim donatio nulla est in conscientia. In præsentem vero Concilium non solum irritauit contractus, verum etiam inhabiles reddidit personas ad contrahendum sic, nam dirigit verba ad illas, inhabiles reddendo: & non solum dirigit verba ad contractus ipsos: ergo matrimonium nullum est in conscientia. ¶ Secunda ratio colligitur ex natura contractus matrimonialis. Hoc enim habet peculiare matrimonium inter omnes alios contractus, quod est indissolubile ex natura sua, ita ut ecclesia non possit illud dissoluere, & sic si semel est validum in conscientia, non potest ecclesia illud reddere nullum: quare verba Concilij dicentis & determinantis quod talia matrimonia sint irrita & nulla, non solum debent intelligi in foro externo, verum etiam in foro conscientiæ. ¶ Confirmatur argumentum. Matrimonium quod fit inter consanguineos irritum est & nullum in conscientia, ut patet ex usu ecclesiæ, quoniam inhabiles reddit personas, & ipsos

Quæst. con-
sultissima.
de testa-
mentis. Insti-
tuta. §. vlt.
de iur. eadē
quæ quib?
modis testa-
menta in-
firmantur.

Capitul. ea
enim. 10.
quæst. 2.

contractus irritos & nullos decernit, sed Concil. Trident. reddit etiam personas inhabiles ad sic contrahendum, & ipsos contractus irritos & nullos decernit: ergo tale matrimonium nullum est in conscientia.

Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum dicitur, quod licet sit probabilissimum, quod alij contractus quibus defuit solennitas iuris sint validi in conscientia, & quod per tales contractus transfertur dominium in conscientia, licet reuocandum in foro externo: id tamen asserere de contractu matrimonij est error in fide, alijs enim Concil. Trident. nullum remedium praeuisset malis, sed potius iniecit laqueum de nouo. Est autem maxima differentia inter istum contractum & alios, quod iste habet rationem adiunctam sacramenti, ratio vero sacramenti pertinet ad forum conscientiae, & ita si matrimonium est irritum & nullum: in foro conscientiae debet esse irritum & nullum.

¶Secundo respondetur, quod ista lex quae traditur in Concil. Trident. de matrimonio debet necessariò intelligi in foro conscientiae, non verò aliarum leges, quae irritant alios contractus propter defectum solennitatis. Hoc patet primò ex interpretatione & usu sapientissimorum virorum, quae quidem interpretatio habet fundamentum in natura rei & in iure. In natura rei, nam contractus matrimonij est indissolubilis ex natura sua; alij verò contractus dissolubiles: qui verò tenent, quod per contractus, quibus deficit solennitas iuris, transfertur dominium in conscientia, dicunt, illud esse infirmum & reuocabile per forum externum, quod habet locum in alijs bonis spiritualibus: in matrimonio verò non habet locum; nam si semel transferatur dominium in conscientia, dominium illud debet esse firmum & irrevocabile per forum externum, quia matrimonium est indissolubile ex natura sua. In iure verò habet fundamentum haec solutio, nam ex iure constat, aliud esse quod verba dirigantur ad contractus annullando & irritando illos, aliud verò quod verba dirigantur ad personas reddendo illas inhabiles ad transferendum dominium. Nam quando verba diriguntur ad personas, inhabiles reddendo, non transfertur dominium in conscientia, quoniam persona est incapax dominij, vel ad transferendum dominium. Est exemplum in lege quae facit irritam donationem factam filijs illegitimis,

A talis enim donatio non tenet in conscientia, ut dicunt omnes Theologi in materia de dominio, quoniam verba legum quae irritant illas donationes diriguntur ad personas incapaces & inhabiles reddendo: & ita lex quae habetur in Codice inquit de illis, quod sunt paternae hereditatis indignae, & lex Regni dicit (*ni ayan ni puedan auer*) ubi clarè verba diriguntur ad ipsas personas, eas inhabiles reddendo: verba verò Concilij diriguntur ad ipsas personas, inhabiles reddendo ad sic contrahendum, & ita mediante inhabilitate ipsos contractus irritos & nullos decernit: quare in conscientia matrimonium clandestinum nullum est. Et per hoc respondetur ad secundum argumentum.

¶Ad tertium respondetur, quod est maxima differentia inter ius ex vna parte & consuetudinem particularem & privilegia ex altera, quod ius abrogatur eo ipso quod conditur aliud contrarium, etiam si non fiat mentio de illo, nec dicatur, non obstante iure antiquo: privilegia verò & consuetudines particulares non abrogantur, nisi fiat expressa mentio de illis. Ita habetur cap. 1. de constitutionibus. in sexto. ubi sic dicitur. Licet Romanus Pontifex (qui iura omnia in scrinio pectoris sui habere censetur,) constitutionem posteriorem condendo, priorem (quanuis de ipsa mentionem non faciat) reuocare noscatur, &c. & sic eo ipso quod Concil. Trident. condidit nouam constitutionem annullando matrimonium clandestinum: etiam si non faciat mentionem antiqui iuris, manet ius antiquum abrogatum.

EST quartum dubium, Vtrum sponsalia de futuro sint irrita & nulla post Concil. Trident. si fiant clandestine. Ratio dubitandi a parte affirmativa est. Matrimonium clandestinum post Concil. Trident. est irritum & nullum, & personae ipsae sunt inhabiles ad sic contrahendum: ergo etiam sponsalia sunt irrita & nulla, nam sponsalia sunt veluti via ad matrimonium: & inter illos, qui sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium, non possunt esse sponsalia, & sic inter consanguineos intra quartum gradum non possunt esse sponsalia, quoniam sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium.

¶Conclusio nihilominus sit, quod sponsalia de futuro etiam si clandestine fiant, non sunt irrita & nulla. Nam in Concil. Trident. solum redduntur inhabiles personae ad

ad contrahendum matrimonium clandestinè, & solum irritantur contractus matrimonij, & ita cum haec lex sit poenalis, non debet extendi ad sponsalia de futuro quae verè habent rationem sponsaliorum. Et ratio quare Concil. non irritauit talia sponsalia est, quia non sequuntur eadem inconuenientia ex sponsalibus de futuro in occulto factis, quae sequuntur ex matrimonio clandestino. Contractus enim sponsaliorum (ut iam diximus) dissolubilis est ex natura sua, matrimonium verò indissolubile.

¶Aduerte tamen, quod licet sponsalia valida sint, tamen copula carnalis superueniens etiam cum affectu maritali non efficit verum matrimonium. Nam talis consensus exprimitur in occulto, consensus verò expressus in occulto inualidus est. Et sic congregatio Cardinalium quae habuit auctoritatem interpretandi Concilium Tridentinum, hoc expressè determinauit dicens; Decretum Concilij Tridentini Sessio. 24. capit. 1. de reformatione matrimonij, annullat tantummodo contractus matrimonij per verba de praesenti clandestinè factos, sponsalia autem per verba de futuro relinquit in terminis iuris communis, praeterquam quod per copulam praedicta sponsalia non transeunt in matrimonium: quae declaratio facta est Episcopo Tornacensi. Et etiam in alia declaratione eorundem Cardinalium facta Episcopo Aquilano idem determinatur, cum dicitur. Decretum Concilij Tridentini quo statuit, quod matrimonij contractus fiant solenniter coram parochio & testibus, habet tantum locum in matrimonijs per verba de praesenti: non autem in sponsalibus per verba de futuro.

¶Ad rationem dubitandi dicendum est, quod quanuis matrimonium clandestinum sit nullum, non tamen inde sequitur, quod sponsalia sint irrita & nulla propter rationem iam dictam, & contrahentes clandestinè non sunt inhabiles semper ad contrahendum matrimonium, sed ad sic contrahendum, quare possunt esse sponsalia inter illos, nam absolute possunt contrahere matrimonium: & sic non est eadem ratio atque de consanguineis. Nam consanguinei absolute sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium: vnde sponsalia de futuro quae habent rationem viae & dispositionis ad matrimonium non possunt constare inter illos.

SED adhuc est maius dubium circa hoc, an matrimonium clandestinum sit validum in ratione sponsaliorum de futuro. Et videtur quod sic. Primò. Nam in cap. vnico. §. 1. de despon. impub. in sexto. diffinitur expressè, quod matrimonium inter impubes, licet non sit validum in ratione matrimonij, est tamen validum in ratione sponsaliorum de futuro. Et ratio Pontificis haec est, quoniam contractus qui non valet, ut fit, valet meliori modo quo potest, & ob hoc est regula & prouerbium inter Iurisperitos, Si non valet quod ago, ut ago, valeat, ut valere potest: quae regula habetur. l. si tam angusti. ff. de seruicibus. & alias: saepe, sed matrimonium clandestinum non valet, ut fit, & potest valere ut sponsalia de futuro, ergo habet vim obligandi ut sponsalia de futuro.

¶Secundo arguitur & confirmatur argumentum praecedens, quia hoc dubium propositum fuit congregationi Cardinalium ex parte ecclesiae Valentinae sub isto tenore; Vtrum matrimonium per verba de praesenti per puberem & impuberem contractum clandestinè non seruata forma à dicto Concilio Trident. praescripta migret & resoluatur in sponsalia, quod aliquibus placuit doctoribus de hac re consultis ex Responso Bonifac. VIII. in cap. vnico. §. 1. de despon. impub. in sexto. & congregatio Concilij probauit hanc sententiam, ut matrimonium hoc valeat tanquam sponsalia de futuro: ergo matrimonium clandestinum habet vim sponsaliorum de futuro.

¶Tertio arguitur. Demus quod aliqui serio & in veritate velint contrahere, tunc est argumentum. Isti verè volunt aliquid efficere, & sciunt euidenter quod matrimonium clandestinum non habet vim matrimonij: ergo efficiunt obligationem sponsaliorum.

¶Vltimo. Isti intendunt se obligare & non possunt se obligare per contractum de praesenti: ergo obligant se per sponsalia de futuro.

¶In contrarium est. Primo. Si quis faciat professionem ante legitimam aetatem nulla nascitur obligatio ex tali professione, quoniam Concil. Trident. Sessio. 25. cap. 15. diffinit, quod talis professio nulla sit, sed in eodem Concil. dicitur expressè quod matrimonium clandestinum nullum sit: ergo.

¶Secundo. Contractus celebrati à pupillis nullam habent vim, quoniam in iure tales contractus sunt irriti & nulli, sed matrimonium clandestinum est irritum & nullum, ergo ex illo nulla nascitur obligatio.

Ca. vnico. de despon. impube. in sexto.

L. si tam angusti. ff. de seruicibus.

Cap. vnico citato. §. 1. de despon. impube. in sexto.

Lege. 1. ff. quod iussu. l. 1. ff. de cost. pecu. l. 1. ff. de verb. obligat. l. non codicillu. C. de testa.

Vltimò. Matrimonium celebratū clandestinè nullum est, vt habetur in Concilio Trident. & contrahentes non intendunt spōsalia de futuro: ergo tale matrimonium non habet vim sponsaliorum de futuro. ¶ Confirmatur hoc argumentum ex regula iuris quæ dicitur, q̄ cum aliqui volunt contrahere aliquem contractum, talis contractus nō est resoluendus in distinctam obligationē præter voluntatem contrahentium, hæc regula colligitur ex. l. 1. ff. quod iussu. & l. 1. ff. de constituta pecuniā & l. 1. ff. de verborum obligationibus. & l. non codicillum. C. de testam. sed obligatio sponsaliorum de futuro est distincta obligatio ab obligatione matrimonij de præsentī, ergo si matrimonium clandestinum nō valet in ratione matrimonij, nō est resoluendum in obligationem sponsaliorum de futuro.

Prima conclusio. Matrimonium clandestinum ex ratione contractus & ex vi verborum non inducit obligationem sponsaliorum de futuro. Hæc conclusio probatur argumentis factis secundo loco, quæ omnia confirmantur. Nam ille contractus fit de præsentī, sed contractus de præsentī in occulto factus est irritus & nullus, ergo. Ex hac cōclusionē colligitur, quod si aliqui contrahunt occultè per verba de præsentī, non intendunt aliquid aliud quā quod ipsa verba explicant. Nec oritur aliqua obligatio ex tali contractu ratione ipsius contractus, licet aliunde possit esse, quod oriatur obligatio, vt statim dicemus. Ratio est aperta. Obligatio oritur ex interiori voluntate, isti autem non habent voluntatem obligandi seipso, nisi per contractum de præsentī qui inualidus est, ergo.

¶ Secunda conclusio. Aliquando qui contraxerunt clandestinè tenentur contrahere de præsentī coram parcho & testibus, non ratione contractus, sed ratione damni illati. V. g. contraxerunt aliqui in occulto & ratione huius contractus vir accessit ad mulierem, tunc tenentur cōtrahere matrimonium ratione damni illati. Et ratio est, nam in hoc casu dedit maximum detrimentum quod refarciri non potest, nisi illam ducat in uxorem: ergo tenentur illā ducere. ¶ Aduerte tamen circa istam conclusionē, quod hæc obligatio non est obligatio sponsaliorum quæ oriatur ex matrimonio de præsentī, nā tale vinculū & obligatio quæ oriatur ex damno illato potest esse sine aliquo contractu matrimonij, vt sæpè numero contingit.

Tertia cōclusio. Qui contraxerunt clandestinè & voluerūt se obligare meliori modo quo possunt, habent obligationem sponsaliorum de futuro, & hæc obligatio nō oritur ex contractu de præsentī, cū talis contractus nullus sit, neq; inducat aliquam obligationem, sed oritur ex contractu de futuro qui ibi est, quanuis nō formaliter & explicitè, est tamen virtualiter & implicitè. Hanc cōclusionem probant argumenta facta primo loco, quæ omnia confirmantur. Nā verba habent vim obligandi quatenus exprimūt cōsensum, vt dictū est, sicut habet vim significandi, vt exprimunt conceptus, sed verba in hoc casu exprimunt cōsensum de futuro: ergo habent vim sponsaliorū de futuro. Minor probatur. Isti in hoc casu verbis de præsentī volunt se obligare meliori modo quo possunt, & nō possunt se obligare de præsentī, ergo obligant se de futuro: & sic dicendum est, q̄ tunc verba de præsentī æquivalent verbis de futuro, & inducunt eadem obligationem. Ita diffinitur cap. vni. co. de despon. impub. in sexto. quod verba de præsentī aliquando habent interpretationem de futuro: consequenter dicendum est, q̄ si aliquis velit facere professionē, & intendat se obligare meliori modo quo potest, si nō potest per professionem solennem, obligatur obligatione voti simplicis religionis. Per hæc respōdetur ad argumenta pro vtraque parte posita. ¶ Aduertendū tamen est, q̄ duo priora argumēta posita in principio quæstionis habent facilem solutionem, possumus enim dicere, q̄ illa iura intelliguntur in foro externo, taliter quod illa matrimonia præsumuntur sponsalia de futuro, & ita dicitur in illo cap. 1. citato. quod illa sponsalia iuris interpretatione tantum, fuerunt sponsalia de futuro. Ita ius interpretatur, & interpretatio Cardinalium iuxta istum modum intelligenda est.

¶ Ex dictis hucusque circa matrimoniū clandestinū sequitur primò, q̄ post Concil. Trident. matrimonium clandestinum nō solum est prohibitum, verum etiam annullatum, & sic Concil. Trident. supra ius antiquum addit annulationem: vnde matrimonium clandestinum nunquam est licitum.

¶ Secūdo sequitur, quod in hac parte est apertum discrimen inter ius nouum Concil. Trident. & ius antiquū, quod antiquitus licet esset prohibitum matrimonium clandestinum, erat tamen validum, vnde si non sequeretur illa inconuenientia & daretur necessi-

cap. vni. co. de despon. impub. in sexto.

neccitas, licitè posset tunc contrahi: sed modo iure nouo cum annullatum sit clandestinum, qui illud attentaret contrahere seclusa ignorantia semper peccaret mortaliter, quia annullaret sacramentum, & ideo in nullo casu potest esse licitum post Concil. Trident. sufficienter promulgatum: & sic grauius peccaret.

EST tamen dubium breue, an post Concil. Trident. qui contrahunt clandestinè incurrant illas poenas quæ incurrerentur ante illud. In cuius expositionem dicendum est primò, quod quantum ad excommunicationem synodalem quæ erat in aliquibus diocesis attendenda est intentio Episcoporum, nam cum sit lex posita ab illis, iuxta illorum intentionē habet vim obligandi: vnde si episcopi modò intendūt obligare, etiam si matrimonium nullum sit, manent excommunicati, si verò nō intendunt, non manent excommunicati: & certè videtur, quod non intendāt obligare ad excommunicationem. ¶ Secūdo dicendum secundum probabiliorē sententiam, q̄ ex hoc solum q̄ post Concil. Trident. fiat matrimoniū sine denuntiationibus filij ex tali matrimonio nati non sunt illegitimi, sicut nec antea: nam tale matrimoniū propriè loquendo & in rigore non est clandestinum, sed est verum matrimonium. De quo videte in cap. finali. de clandest. despon. ¶ Tertio dicendum, quod si aliqui contraxerunt clandestinè ita vt absit parochus, & sufficiens numerus testium, non manēt inhabiles ad postea contrahendum: nam Concil. Trident. solum determinat, quod sint inhabiles ad sic cōtrahendum. ¶ Quarto dicendum, quod post Concil. Trident. contrahentes clandestinè & testes qui adsunt sine parcho, & parochus sine testibus sunt grauius puniendi arbitrio prælati: ita habetur in dict. cap. 1. Concilij Tridentini.

Circa tertium pūctum aduertendum est, quod Concil. Trident. Sessio. 24. cap. 1. de reformatione, cōstituit aliqua quæ debent obseruari in contractu matrimonij, & in ipso sacramento. Dicitur primò in illud decreto & præcipitur, vt antequam matrimonium contrahatur, ter fiant denuntiationes publicè inter missarū solennia in ecclesia tribus diebus festiuis continuis, & debet fieri à parcho, quod præcipit Concil. in hæc modo vestigijs Innocen. III. loco citato à Concil. Trident. & hoc debet fieri, vt si aliqui sciunt aliquod impedimentum, illud mani-

festent: verum est, q̄ Concil. Trident. magis determinat & declarat ius antiquū: dicit enim quod fiant à parcho denuntiationes, & per tres dies festiuos non interpolatos.

¶ Secūdo dicit & statuit, quod si nullū occurat impedimentū procedant ad cōtrahendum matrimonium in facie ecclesiæ, ita vt parochus viro & muliere interrogatis & intellecto consensu eorum dicat, ego vos in matrimonium coniungo, vel alia similia: sed cundum ritum & consuetudinē prouinciarum.

¶ Tertio statuit sancta Synodus, quod si forte malitiosè posset impediri matrimonium, & ostendatur aliqua probabilis suspicio ex hoc quod fiant denuntiationes, poterit vna tantum denuntiatio fieri ante matrimonium, vel omnes tres omitti, dummodo post contractum matrimonium magis quam consummetur, denuntiationes fiant in ecclesia, vt si fuerit aliquod impedimentum, manifestetur.

¶ Quarto dicit, q̄ relinquit arbitrio ordinarij an remitti debeāt tales denuntiationes.

¶ Quinto dicit, quod si aliter quam præsentē parcho, vel alio sacerdote de iure proprio vel ordinarij licetia & duobus vel tribus testibus contrahere attentabunt, sine omnino inhabiles, & sancta Synodus illos contractus irritos & nullos determinat.

¶ Sexto exhortatur sancta Synodus coniuges, ne simul in eadem domo cohabitent, antequam suscipiant benedictionem à sacerdote in ecclesia, docet etiam à benedictione posse concedi licentiam talis benedictionis faciendæ, nisi à parcho vel ordinario, quacunque consuetudine in contrarium etiam immemorabili non obstante, & non impediēte priuilegio: & dicit, quod talis consuetudo potius corruptela dicenda est.

¶ Septimò dicit, quod quicumq; alius sacerdos secularis vel regularis coniuges alterius parochiæ coniunxerit in matrimonio, vel eis benedictionem impenderit, tandiu maneat suspensus, donec absoluat ab ordinario illius parochi, à quo facienda est talis benedictio & coniunctio in matrimonio.

¶ Octauò præcipit ipsi parcho, vt habeat librum sub fideli custodia in quo describat nomina coniugum & testium, & diem & locum celebrati matrimonij.

¶ Nonò exhortatur sancta Synodus, vt illi qui contrahunt matrimoniū, antequam contrahant, diligenter peccata sua cōfiteantur, & sanctum sacramentum Eucharistiæ

Cap. finali. de clandest. despon.

subcipiant. Ex tenore huius decreti facillimum est colligere, quod omnia illa contenta, sunt in triplici differentia. Quædam sunt de necessitate præcepti, quædam de necessitate sacramenti: alia vero nullo modo sunt de necessitate, nec inducunt obligationem, sed tantum ponuntur ad melius esse. Quod ut magis explicetur, advertendum est, quomodo ea quæ in illo decreto continentur, sunt necessaria post Concilium Tridentinum: et sunt æque necessaria quod explicatur sequentibus conclusionibus.

¶ Prima conclusio. Certum est, quod non sunt omnia æque necessaria, sed aliqua de necessitate præcepti, alia de necessitate sacramenti, alia vero ad melius esse. Hæc conclusio patet ex tenore ipsius decreti. Nam respectu aliquorum ponuntur verba præceptiva, respectu vero aliorum ponuntur verba quæ significant necessitatem sacramenti: respectu tamen aliorum ponuntur verba exhortatoria, & quæ nullam inducunt obligationem, sed sunt veluti consilium.

¶ Secunda conclusio. Tantum de necessitate præcepti requiruntur ad matrimonium his temporibus denuntiationes publicæ faciendæ a proprio parochi in ecclesia, & simul illa verba, quæ debet proferre parochus, ego vos in matrimonium, &c. Hæc conclusio probatur primò, quia Conciliū cum illa verba ponit, dicit, præcipit sancta Synodus. Secundo probatur, quod sint tantum de necessitate præcepti, nam paulò inferius ponit Concilium quæ sunt de necessitate sacramenti, neque meminit denuntiationum, neque verborum ipsius parochi.

¶ Tertia conclusio. De necessitate autem sacramenti matrimonij sunt illa quæ continentur in dicto quinto supra posito, scilicet, præsentia parochi & duorum vel trium testium qui diversi sint ab ipso parochi, ubi Concil. non declarat materiã & formã quæ sunt, de essentia matrimonij, sed illis præsuppositis, tãquam essentialibus, docet quæ sint de necessitate sacramenti, licet non de essentia.

¶ Quarta conclusio. Ad melius esse huius sacramenti, & quæ non cadunt sub obligatione pertinent reliqua explicata in sexto & vno dicto, videlicet quod coniuges non cõsummēt matrimonium ante benedictiones nuptiales, & quod confiteatur & recipiant Eucharistiã. Ex hoc inferitur, quod licet cõtrahentes non præmittant confessionem vel Eucharistiã ante matrimonium, vel consumment

matrimonium ante benedictionem non peccabunt, quantum est ex vi iuris cõmunis contenti in hoc decreto Concil. Trid. Ratio est, quia decretum illud respectu omnium horum solum ponit verba exhortatoria, & nullo modo præceptiva, ergo. Diximus, ex vi iuris communis contenti in hoc decreto, nam Concil. ibi solum ponit verba exhortatoria: aliunde tamen potest contingere, quod sit peccatum mortale, ut si cõtrahentes accedant ad contrahendum scienter in mortali sine contritione, saltem peccabunt mortaliter propter generalem & communem rationem, videlicet quia receperunt sacramentum non ut legis sine debita dispositione. Diximus etiam ex vi huius decreti, nam potest esse, quod in aliquibus diocesis sint constitutiones synodales obligantes graviter & sub mortali ad præmittendam confessionem ante contractum matrimonij.

Dubium primum circa istam decretum, an post Concil. Trid. prætermittere publicas denuntiationes in ecclesia sine causa rationabili sit mortale. Dixi, sine rationabili causa, nam si adsit causa rationabilis Concil. declarat, quod possunt admonitiones prætermitti ante contractum matrimonium, vel redigi ad minorem numerum.

¶ Prima conclusio. Prætermittere denuntiationes in ecclesia sine rationabili causa est peccatum mortale ex genere suo. Hæc conclusio probatur. Nam in Concil. Trid. respectu denuntiationum ponitur verbum, præcipio, in quo significatur intentio ecclesie volentis obligare ad mortale. Et ratio Concilij hoc ipsum confirmat, quia loquendo regulariter & per se, quando non sunt denuntiationes publicæ in ecclesia possunt timeri gravissima inconuenientia, quod sit aliud quod impeditur matrimonij, & quod sequantur aliqua scandala, ergo est mortale ex genere suo. Dixi, ex genere suo, quia aliquando ex rationabili causa potest parochus prætermittere denuntiationes, etiam post contractum matrimonium, & sine licentia ordinarij, & non erit mortale, sed solum veniale in individuo, si aliàs fecerit sufficientem diligentiam ad intelligendum quod non adest aliquod impedimentum, nec sequuntur inconuenientia. Ratio est, quia quod est mortale ex genere suo, potest esse veniale in individuo ex parvitate materiæ: si vero parochus faciat sufficientem diligentiam alia via, ne sequantur inconuenientia & scandala, erit materia levis, ergo. Et hæc con-

conclusio loquitur stando in iure communi Concilij Tridentini.

¶ Secunda conclusio. Si in aliqua dioecesi esset præceptum sub excommunicatione maiori, & parochus prætermitteret denuntiationes, peccaret mortaliter in individuo quantumvis aliàs faceret sufficientem diligentiam, ne sequerentur inconuenientia. Ratio est, quia superior spiritualis habet autoritatem obligandi sub mortali etiam in materia quæ aliàs videtur levis, & intentio prælati obligandi sub mortali explicatur sufficienter in poena excommunicationis maioris quam constituit, ergo.

¶ Tertia conclusio. Si parochus prætermitteret unam tantam denuntiationem, stando in iure communi non videtur quod peccet mortaliter in individuo supposita sufficienti diligentia quæ facta est aliunde.

Maius autem dubium est circa ipsum Concilium, an parochus pro suo arbitrio & rationabili causa possit redigere denuntiationes ad minorem numerum, vel illas omnino prætermittere propria autoritate. Ad cuius expositionem advertendum est, quod in decreto Concilij possunt prætermitti denuntiationes ante contractum matrimonium, quando est probabilis suspicio quod matrimonium debet impediri malitiose; possunt etiam prætermitti ante consummationem post contractum matrimonium: & in hac re certum videtur, quod post contractum matrimonium ante consummationem non possunt prætermitti denuntiationes, nisi autoritate ordinarij. Hoc docet aperte Concilium, nam constituit ordinariū iudicem huius rei, cum dicit, nisi ordinarij ipse expedire iudicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit.

¶ Dubitatio autem est, an ante contractum matrimonium ex rationabili causa possint prætermitti denuntiationes autoritate parochi sine licentia ordinarij. In hac difficultate sunt duæ sententiæ. Prima sententiã est, quod parochus sua propria autoritate inconsulto ordinario poterit in tali casu emnes illas admonitiones prætermittere ante contractum matrimonium, dummodo post contractum ante consummationem, fiant denuntiationes: itaque ut omnino relinquatur, requiritur autoritas ordinarij, ut diximus; ceterum ut relinquatur ante contractum matrimonium parochus propria auto-

ritate potest illas prætermittere. Hanc sententiam tenent multi expositores D. Tho. & aliqui Iurisperiti super Concilium Tridentinum sessione. 24.

¶ Secunda sententiã est huic opposita quæ etiam tenet aliqui Theologi & Iurisperiti ibidem. Dicunt isti autores quod opposita sententiã neque habet fundamentum in iure, neque in praxi, & argumentum illorum est. Quando Concil. dicit, quod ante contractum matrimonium possunt prætermitti aliquæ denuntiationes vel omnes, nullam facit mentionem parochi, sed relinquit illum casum iuri communi, sed secundum ius commune parochus non potest dispensare in denuntiationibus. ¶ Confirmatur hoc argumentum, quia ita declaratum est in congregatione Cardinalium quæ determinata est ad explicanda dubia Concilij Tridentini, & in Concilio Valentino & Bracharensi dicunt ita esse de terminatum.

¶ Conclusio sit, Secunda sententiã est satis probabilis, tamen verò videtur probabilior stando in Concil. Trident. Prima pars conclusionis probatur argumento facto & eius confirmatione. Et secundum istam sententiam videtur dicendum, quod quando in fine Concilium relinquit arbitrio ordinarij præmissionem denuntiationum, referendum est totum illud ad denuntiationem ante contractum & post contractum. Secunda verò pars dicit, quantum est ex vi Concilij, nam si Cardinales congregationis aliud determinant, determinationi illorum standum est: habent enim autoritatem interpretandi à summo Pontifice. Hæc pars probatur. Nam ex Concil. Trident. videtur colligi, quod parochus propria autoritate possit prætermittere denuntiationes ex rationabili causa, quia paulò ante determinat, denuntiationes esse faciendas à proprio parochi ante contractum matrimonium & statim subdit, quod si timeatur, malitiose posse matrimonium impediri possint redigi ad minorem numerum, vel omnino prætermitti denuntiationes; totum autem hoc refertur ad eundem parochum, nam postea admonet, quod post contractum non remittantur denuntiationes, nisi arbitrio ordinarij.

¶ Vnde ad argumentum factum, pro opposita sententiã dicendum est, quod in illo casu non dispensat parochus in denuntiationibus, sed utitur facultate concessa à Concilio in illo vno casu in quo fit exceptio à regula generali: vnde ille casus est concessus parochi

cho & ita illa vltima verba, Concilij Tridē
tini verè relinquit arbitrio ordinarij quòd
possit remittere omnes denuntiationes: nō
sunt referēda ad priora & antecedentia, sed
ad ea quæ proxima sunt, nēpè ad illa verba,
in quibus est sermo de denuntiationibus post
contractum matrimonium. Ad cōfirmatio-
nem respondetur ex iam dictis.

¶ Aduerte tamen, quòd istæ denuntia-
tiones debent fieri in vtraque parochia vtrin-
que contrahentis, quod videtur colligi ex
eodem Concilio, in quo dicitur, quòd denū-
tiationes debent fieri, à parochio contrahen-
tium, vnde si cōtrahentes fuerint diuersarū
parochiarum debent fieri in vtraque paro-
chia. Secundò constat ratione, quia in tali
casu non sufficienter fieret diligentia debi-
ta ad cognoscenda impedimenta matrimo-
nij, si solum fierent denuntiationes in vna
parochia. Et hanc sententiam tenent cōmu-
niter doctores moderni.

Sed adhuc est dubium, an sit peccatum
mortale consummare matrimonium
contractum post Tridentinum coram
parochio & testibus, quando sine vlla causa
rationabili non fuerunt factæ denuntia-
tiones in ecclesia. Aliqui respondent, quòd de
se non est peccatum mortale, quia ille vsus
est rei propriæ & legitimæ, sed per accidēs
erit mortale propter scandalum. v. g. quia
foemina apparet grauida, & ignoratur legiti-
mum matrimonium: si verò contrahentes
sine denuntiationibus prouidissent quomo-
do esset notoriū matrimonium, consequen-
ter vitarent scandala, & sic non esset pecca-
tum mortale consummare illud. Pro qua re
solutione, loquendo ante Tridentinum, ad-
ducunt argumenta, sed post Tridentinum
reputant mortale consummare matrimo-
nium sine illis denuntiationibus, quia Tri-
dentinum præcipit illas fieri: & hæc est res
grauis. ¶ Item, quia illas omittendo & ante
illas consummando, exponuntur pericu-
lo alicuius impedimenti matrimonij, quod
est inconueniens.

¶ Sed nos dicimus, quòd in indiuiduo po-
terit contingere, non esse mortale consum-
mare illud matrimonium ante denuntia-
tiones, videlicet quando ex parte contrahen-
tium vel parochi fieret debita diligentia ad
cognoscendum an interueniret aliquod im-
pedimentum consanguinitatis vel affinita-
tis vel huiusmodi inter ipsos. Nam non lo-
quimur de peccato mortali quod commit-
teretur in tali casu contrahendo sine denun-

tiationibus, imo excusamus contrahētes ab
eo peccato, quia forte se totos commiserūt
directioni parochi: dicimus tamen q̄ non
peccarent in in diuiduo ex hoc, quòd scien-
ter consummarent matrimonium, omisis
denuntiationibus facta diligentia debita.
Quod intelligitur attento iure communi,
quia si in particularibus dioecesibus prohi-
bitum esset, ne consummarent sub excom-
municatione: non dubium quin scienter cō-
ueniendo, peccarent mortaliter.

¶ Maius tamen dubium est, an sit pecca-
tum mortale post Cōcilium Tridentinum
consummare matrimonium ante solennem
benedictionem, etiam si ipsum matrimoniū
præcesserint omnes solennitates & denun-
tiationes. Et videtur, quòd sit peccatū mor-
tale. Primò. Ita consummare matrimonium
est contra statutum & consuetudinem eccle-
siæ, vt patet manifeste. 30. quæst. 5. in mul-
tis canonibus & decretis: ergo est peccatum
mortale.

¶ Secundò arguitur. Iste talis cōsummat
matrimonium ex contemptu: ergo peccat
mortaliter. Probatur consequentia. Contē-
ptus sine dubio constituit peccatum morta-
le, ergo. Antecedens verò constat, nam iste
talis consummat matrimonium sine aliqua
causa rationabili ante benedictionem eccle-
siæ: ergo facit ex contemptu.

¶ Tertio. Canones & decreta Pōtificum
præsupponunt virginitatem in benedicen-
dis saltem in sponsa, vt patet manifestè in
cap. sponsus. 30. quæstio. 5. ergo peccatum
est mortale consummare matrimonium,
quia colligitur apertè quòd est contra cano-
nes & statuta ecclesiæ.

¶ De hac difficultate videndus est Caiet.
in tomo. 1. opus. in quibusdam quæstis de
matrimonio quæst. 1. vbi disputat de re hac
optimè.

In huius rei expositionem est prima sen-
tentia, quòd consummare matrimonium
ante solennem benedictionem ecclesiæ,
propter prohibitionem iuris est peccatum
mortale, quæ quidem prohibitio habetur
in loco citato. in primo argumento. Hanc
sententiam tenet Palud. in. 4. dist. 28. quæ-
stione. 2. quam sequuntur multi ex Iurispe-
ritis & aliqui doctores quos refert Syluest.
verbo, debitum coniug. quæst. 9. & Nauarr.
cap. 16. num. 38. citat pro ea D. Antoni. &
summam Tabienam.

¶ Secunda sententia est huic opposita, vi-
delicet, quòd non est peccatum mortale cō-
summa-

30. quæst.
5. per mul-
ta capita.

Ca. spons.
30. q. 5.

summare matrimonium ante solennem be-
nedictionem ecclesiæ. Hanc sententiam te-
net Caietan. in loco immediatè citato & cō-
muniter expositores D. Thom. & multi lu-
risperiti.

¶ Quæ sententia videtur mihi certa: &
vt illam explicemus sit prima conclusio.
Certissimum mihi videtur, quòd huiusmo-
di consummatio matrimonij ante solennem
benedictionem non est peccatum mortale.
Hæc conclusio probatur. Primò. In iure an-
tiquo nullum reperitur præceptum quòd
habeat vim obligandi sub mortali, vt con-
stat manifestè ex illis decretis, imò in cap.
nostrates. 30. quæst. 5. summus Pontifex
expresse declarauit, quòd licet omnia illa
non seruentur in matrimonio non erit pec-
catum mortale: & in Concilio Tridentino
solum ponuntur verba exhortatoria quòd
non cohabitent simul & non ponuntur ver-
ba præceptiua. Dicitur enim in illo decreto
supra citato. Præterea eadem sancta Syno-
dus hortatur, vt coniuges ante benedictio-
nem sacerdotalem in templo suscipiendam
in eadem domo non cohabitent: ergo non
est peccatum mortale.

¶ Secundò probatur. Non est peccatum
mortale ex parte benedictionis, nulla enim
fit iniuria ipsi benedictioni, quia nō contē-
nitur benedictio, nā suscipitur postea con-
summato matrimonio, neque admiscetur
præterea aliquod falsum seu mendacium in
ipsa benedictione, cum nulla fiant ibi men-
tio de virginitate: ex parte verò finis ipsius
benedictionis nullum etiam est peccatum
mortale: quoniam illa benedictio ad duò
ordinatur, scilicet, ad solennem traditio-
nem vxoris, quæ quidem non omittitur,
nam consummato matrimonio datur talis
benedictio: ordinatur etiā ad diuinā obtinē-
dā benedictionē ipsorū cōiugum, quæ etiā
nō omittitur, quia cōsummato matrimonio
subsequitur talis benedictio: ex quibus om-
nibus talis formatur ratio. Actus cōiugij an-
te benedictionē cū nō sit illicitus, nisi quia
præuenit benedictionem ante debitam, nō
plus habet peccati & illiciti quàm ex iniu-
ria vel legis seu consuetudinis prohibentis,
vel ratione benedictionis ipsius seu eius fi-
nis, sed ex nullo horum est peccatum mor-
tale, vt iam probatum est: ergo consumma-
re matrimonium ante benedictionem non
est peccatum mortale.

¶ Aduertendū tamē est, q̄ hæc conclusio
intelligitur, nisi consummarent matrimo-

nium ante benedictionem ex contemptu
benedictionis, nam tunc sine dubio esset
peccatum mortale, sicut esset peccatū mor-
tale ex contemptu relinquere benedictio-
nem; imò essent suspecti de hæresi: quia in
bulla Martini. V. quæ habetur ad finem Cō-
cilij Constantiensis, suspectus de hæresi iū-
betur interrogari, an credat, quòd Christia-
nus contemnens solennitatem matrimonij
peccet mortaliter. Et similiter peccarent
mortaliter si in particularibus dioecesibus
esset prohibitum sub excommunicatione
maiori consummare matrimonium ante
benedictionem, quæ fit in ecclesia, nā si ef-
set talis excommunicatio, esset peccatum
mortale: tunc enim grauis pœna, esset aper-
tum signum quòd prælati ecclesiæ volue-
runt obligare ad peccatum mortale.

¶ Sed dubium est, an saltim sit peccatum
veniale consummare matrimonium ante be-
nedictionem. In qua difficultate aliqui mo-
dèrni Theologi expositores D. Tho. dicūt,
quòd nisi fiat ex contemptu benedictionis,
vel nisi sit excommunicatio lata contra con-
summantes matrimonium ante solennem
benedictionem, nunquam est peccatum
etiam veniale consummare matrimonium
ante benedictionem, Caietan. verò in loco
supra citato dicit, quòd talis consummatio
ante solennem benedictionem non potest
excusari à peccato veniali, tam ex parte pe-
tentis, quàm ex parte reddentis. Et ratio il-
lius est, quia non seruatur ordo statutus &
determinatus lege vel consuetudine, nam
fit ante benedictionem, quòd post benedi-
ctionem agendum erat.

¶ In cuius rei expositionem sit secunda
conclusio. Hæc secunda sententia Caietan.
videtur mihi probabilior, quauis prima
sententia aliqualem habeat probabilitatem.
Prima pars probatur autoritate Caietan. &
ratione illius. Secunda verò pars probatur
autoritate aliorum doctorum qui illam te-
nent. Aduertendum tamen est, quòd Magi-
ster Sotus in loco supra allegato. distin. 28.
quæst. vnica. arti. 2. docet, quòd aliquando
propter aliquem bonum finem, videlicet
ad vitandas pollutiones inter ipsos coniug-
es, non esset peccatum consummare matri-
monium ante benedictionem, imò esset con-
sulendum illis: maximè si benedictio esset
differenda.

¶ Quibus positis respondetur ad argumē-
ta facta in principio. Ad primum dicitur, q̄
illa iura & decreta loquuntur de bene esse;
quod

Dist. c. no-
strates. 30.
quæst. 5.

quod videtur insinuari in capi. nostrates supra citato. Secunda expositio est, quod forte loquantur illa iura quando matrimonium fuit clandestinum in tempore antiquo; tunc enim propter graue scandalum erat peccatum mortale consummare matrimonium. Tertia explicatio est, quod illa iura debent intelligi, nisi producta sit consuetudo in contrarium, sicut introducta est in maiori parte Hispania, & ita illa iura non habent vim: Concilium verò Tridentinum nihil præcipit, ut iam diximus, sed solum exhortatur, ne simul cohabitent. Vltima expositio est, quod illa iura intelliguntur, quando relinquuntur benedictiones ex contemptu. ¶ Dominus Caietan. in loco supra citato aliter respondet, dicit enim, quod hæc consequentia nihil valet, statutum seu consuetudo ecclesie non seruatur: ergo est peccatum mortale: satis enim est, quod sit veniale, quia plus requiritur ad peccandum mortaliter, quam violare statutum, vel consuetudinem ecclesie: non enim omne statutum seu consuetudo ecclesie obligat sub mortali, ut per se est manifestum in multis statutis & consuetudinibus ecclesie.

¶ Ad secundum argumentum respondetur falsum esse, quod ubi est rationalis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem ecclesie, ibi est contemptus: stat enim optimè quod ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio, & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus. Vnde regulariter & communiter loquendo non est peccatum mortale, sed veniale.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod (ut iam dictum est in secunda ratione pro prima conclusione) in benedictione solenni ecclesie quando iam consummatum est matrimonium, nulla est falsitas vel mendacium. Et ad canones & decreta Pontificum dicendum est, quod præsupponunt virginis tatem in benedicendis, saltem in sponsa, non quidem de necessitate, sed de congruitate, & secundum ea quæ communiter accidunt: nam regulariter & communiter loquendo sponsa quæ benedicitur, non est corrupta, sed integra. Et quod debeant intelligi illa decreta & canones de congruitate & non de necessitate, constat manifestè ex hoc quod puella corrupta ante coniugium secretè ab alio, nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit.

¶ Est secundum dubium circa illa, quæ

A sunt necessaria necessitate sacramenti ad contrahendum matrimonium secundum tenorem Concilii Tridentini, quæ nam præsentia sit necessaria ad hoc sacramentum ex parte parochi & testium.

¶ In cuius expositionem est prima conclusio. Præsentia quæ est necessaria est præsentia moralis, id est, more & modo humano, & non sufficit præsentia physica, præsentia enim physica dicitur, quando adfuit corporaliter, secundum suam naturalem substantiam, siue aduertant, siue non, siue habeant vsum rationis, siue non: præsentia verò moralis ultra physicam addit aduertentiam & præsupponit vsum rationis, ut possint reddere testimonium. Quod verò hæc sit præsentia moralis, patet ex ipso iure. Nam (ut constat ex legibus) coram Titio aliquid facere est illo sciente & aduertente facere, ut patet ex l. coram Titio. ff. de verborum & rerum significatione. Itaque si sit ibi præfens ut quoddam brutum, non dicitur habere præsentiam moralem.

¶ Hæc conclusio probatur; quia in decreto Concilii expresse irritatur matrimonium quod non fit coram parochi & testibus, in iure verò (ut patet ex dicta lege) non dicitur præsentia moralis, nisi adsint scientes & aduertentes: ergo. ¶ Secundò probatur specialiter. In matrimonio requiruntur testes ita præfentes ut possint esse testes oculati, quod si non haberent præsentiam moralem, non possent esse testes oculati: quia non magis aduertent, quam si non essent præfentes. ¶ Ex dictis sequitur, quod si matrimonium fiat coram parochi & testibus non aduertentibus nullum est: ut si dormiant vel non aduertant, tunc enim non sunt præfentes moraliter loquendo. Item aliqui dicunt probabiliter, quod si matrimonium fiat coram parochi & testibus transeuntibus quando matrimonium contrahitur; non est verum matrimonium: nam qui transeunt, moraliter non dicuntur præfentes.

MAior autem difficultas est, quando parochus est præfens per violentiam, & idem est de testibus. In qua re certissimum est quoad testes, quod si adsint præfentes moraliter, quantumvis sint ibi per violentiam validum est matrimonium: nam ad rationem testis qui possit testificari, satis est, quod aduertat & intelligat: & hoc significatur in illa l. coram Titio aliquid facere, &c. de parochi verò est tota difficultas.

L. coram Ti-
tio. ff. de
verb. signi.Dist. l. co-
ram Titio.

¶ In

¶ In qua re sunt duæ sententiæ. Prima sententia est, quod etiam si parochus sit ibi per violentiam, erit validum matrimonium: quantumvis sit contra eius voluntatem. Hæc sententia probatur primò ex l. citata, ubi expresse diffinitur, quod coram Titio aliquid facere est, quod scienter & aduertenter adfit; & subditur statim in secunda parte legis: scire autem, non etiam velle is debet: nam & inuito eo rectè fit, quod iustum est. ¶ Secundò probatur. Ille talis est præfens præsentia morali & in quantum homo, & non solum præsentia physica: ergo validum est matrimonium. ¶ Tertio. In communi modo concipiendi & loquendi omnium hominum contractus iste fit coram sacerdote: ergo validum est matrimonium.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet quod requiritur ad veram rationem matrimonij, ut sit præfens ibi voluntariè. Hæc sententia probatur primò. Sicut est de ratione hominis, quod sciat & intelligat, ita est, quod velit, sed non dicitur præfens homo ut homo, nisi scienter & aduertenter sit ibi: ergo non erit præfens si sit contra suam voluntatem.

¶ Secundò. Concilium Tridentinum vult in illo decreto quod matrimonia (cum habeant rationem sacramenti) conferantur autoritate ecclesie: ergo necessarium est, quod parochus sit ibi voluntariè: & voluntariè approbans matrimonium.

¶ Tertio. Præsentia parochi ad aliquid aliud requiritur, quam præsentia testis: ergo requiritur non solum ad testificandum, verum etiam ad approbandum matrimonium; ac subinde si sit ibi inuitus, non erit verum matrimonium. ¶ Confirmatur. Quando in iure præcipitur fieri aliquid coram aliquo, ille debet esse præfens, moraliter secundum suum modum & officium. v. g. si præcipitur, quod fiat aliquid coram testibus & tabellione, non sufficit, quod tabellio sit ibi ut testis, sed debet esse ibi exercendo suum officium: ergo cum dicitur in Concilio quod matrimonium fiat coram parochi & testibus, parochus debet esse ibi ut parochus exercens suum officium & approbans illud sacramentum & contractum. Itaque ad rationem testis sufficit, quod sit ibi moraliter loquendo, & de hac præsentia testis loquitur illa lex coram Titio: ad præfentiam verò parochi non sufficit, quod sit ibi scienter & aduertenter: sed requiritur, quod sit ibi veluti approbans matrimonium.

A ¶ Vltimò. Probabilis sententia est, quod matrimonium non habet veram rationem sacramenti etiam ante Concilium Tridentinum, nisi in ordine ad parochum approbantem: illud contractum, ita tenet Magister Canonus, ut diximus supra: ergo nisi parochus sit ibi præfens voluntariè approbans contractum, non erit verum matrimonium.

¶ In expositionem huius dubij supponendum est, quod illi qui contrahunt isto modo, peccant mortaliter. Nam præceptum ecclesiasticum est, quod sacramenta recipiantur autoritate ecclesie, si autem sacerdos sit ibi contra suam voluntatem per violentiam, non recipiunt sacramentum matrimonij autoritate ecclesie: ergo peccant mortaliter: peccant etiam mortaliter ratione iniuriæ illata.

QUo posito fundamento in explicacionem huius rei sit secunda conclusio. Stando præcise in litera Concilii Tridentini. Vtraque sententia est satis probabilis: ceterum stando declarationi congregationis Cardinalium qui habent autoritatem à Papa interpretandi Concilium Tridentinum, prima sententia est certa: Hæc conclusio virtualiter continet tres partes. Prima pars est, quod prima sententia est satis probabilis, & hæc pars conuincitur argumentis factis pro illa quæ reddunt illam partem maximè probabilem & explicabitur amplius in. 3. parte huius conclusionis. Secunda pars conclusionis est, quod stando in litera Concilii Tridentini. Secunda sententia est satis probabilis, quæ pars probatur argumentis factis pro illa.

¶ Tertia verò pars huius conclusionis est, quod modo stando in declaratione Cardinalium prima sententia est certa, & ita illa verum est in casibus contingentibus: nam ita declaratum est, & declaratio facta est Episcopo Salmantino, quæ quidem habet in hunc modum. Reverendissime Domine. Libellus hic amplitudinis tue nomine porrectus, in quo nonnulla continentur quæ sita ad contractum matrimonij spectantia, propositus fuit in sacra congregatione Cardinalium interpretationi Concilii Tridentini præfectorum, quorum hæc fuit sententia: non pertinere ad substantiam matrimonij sacramenti ut parochus aliqua verba proferat, ideoque valere matrimonium, quantumvis verba exprimentia consensum prolata sint à contrahentibus tantum, dummodo parochus adhibitus à contrahentibus sit præfens & intelligat id quod agitur; licet dissentiat & contradicat: parochum verò intelligi adhibendum, etiam si ex alia

alia causa vocatus sit, dummodo ad illum actum adhibeatur.

A ¶ Est alia declaratio eorundem Cardinalium facta episcopo Giensensi, quæ quidem declaratio grauiissima est, & habet in hunc modum. Illustrissime & Reuerendissime Domine, in ciuitate Giensensi quidam Aluarius præterens, contrahere matrimonium cum quadam Catherina sub prætextu quod à parentibus eiusdem impediretur, petijt à vicario D. episcopi Giensens. vt dicta Catherina in loco libero cõstitueretur, in quo liberè posset voluntatem suam declarare. Interim verò parentes & cõsanguinei dictæ Catherinæ eam occultarunt, quod Vicarius intelligens & timens id quod postea euenit præcepit omnibus parochis dictæ ciuitatis, ne prædictam puellam cū aliquo desponsarent. In quadam tamen nocte quidam consanguineus dictæ puellæ, vocauit parochum pro audienda confessione confingens quod quædam mulier parturiens laborabat in extremis. Qui parochus fide bona domū fuit ingressus, vbi aderat dicta puella, & ibidem constitutis multis hominibus armatis consanguinei dictæ puellæ vt ipsa puella coram dicto parochi cum quodam Andrea matrimonium contraheret fecerunt: reclamante & dicente parochi, se neque vt parochum, neque vt testem illi clandestino matrimonio posse, nec velle interesse: testes tamen dicunt, contractum fuisse matrimonium, id tamen (vt ipse refert) eodem parochi obturante aures, licet ei vis fieret, & neque eo vidente, neque intelligente, eos contraxisse matrimonium propter voces actu multus, & ita discessit. Vt autem de validitate aut inualiditate similis matrimonij certitudo habeatur ex parte prædicti episcopi Giensensis supplicatur pro responso super dubijs infra scriptis.

B ¶ Primum dubium est, Vtrum prohibitione facta ab ordinario, ne parochus aliquis desponsat, ita tollatur iurisdicctio parochi, vt ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem non sit legitimus parochus, cum possit ordinarius in totum vel in partem auferre à parochi ex causa iurisdicctionis, sicut fit, quando referuatur aliquis casus, quod in proposito minorem vim habet, quando prædictus sacerdos nõ erat principalis parochus, videlicet rector, proprietarius, sed ad annu Vicarius, qui potest ad nutu, ab ordinario reuocari. ¶ Congregatio Cardinalium respondet valere matrimonium.

contractum coram parochi cui interdictum est ab episcopo, ne interueniat.

¶ Ex quo oritur secundum dubium, Vtrum matrimonium, in quo interueniret talis vicarius non inuitus, sed volens, contra prohibitionem tamen ordinarij sit validum vel potius nullum; Cõgregatio respondet validum esse.

¶ Tertium dubium est. Si inuitus & compellus per vim ad sit sacerdos, dum contrahitur matrimonium, præcedente vel non præcedente dicta prohibitione, vel tali interdictione: Vtrum tale matrimonium subsistat, Congregatio censuit subsistere.

B ¶ Quartum dubium est. Si sacerdos ad fuerit nihil tamen eorum, quæ agebantur vidit, neque audiuit: Vtrum tale matrimonium validum sit. Congregatio censuit non valere, si sacerdos non intellexit, nisi tamen affectaret non intelligere.

¶ Quintum dubium est. Si ad sit sacerdos casu, dum contrahitur matrimonium non cogitans, se esse ad id vocatum, sed aliud agens audit duos inter se contrahentes matrimonium, in quo fuit præsens, non tamen certior factus, neque ad id vocatus expresse, nec interponens suam auctoritatem. Congregatio censuit valere, etsi parochus aliam ob causam adhibitus sit ad illum actum.

C ¶ Ex his declarationibus colligitur aperte, quod prima sententia nunc est certa, & istæ declarationes habent maximum fundamentum in ipso Concilio Tridentino, vt patet ex argumentis adductis pro prima sententia: habet etiam fundamentum in hoc. Nam (vt patet ex dictis supra quæst. 42.) sacerdos non est minister huius sacramenti, & sic non est necessarium quod sit ibi voluntarie, sed sufficit præsentia moralis.

¶ Ex dictis sequitur, quod si aliqui contraherent coram parochi & testibus transeuntibus & inuitis, si tamen aduertant actum, longe probabilius est, & mihi ferè est certum, quod est verum matrimonium: quia est ibi præsentia non solum physica, verum etiam moralis; si tamen ita transierent, vt nihil aduertent, non esset verum matrimonium, nam tunc non esset præsentia moralis.

¶ Secundo colligitur (vt aduertunt aliqui grauiissimi doctores) quod quando parochus cogeretur metu mortis vt adesset matrimonio, talis parochus etiam prætermittendo denuntiationes non peccaret, nec esset puniendus, si illas prætermitteret ex tali metu. Ratio est, quia lex humana ecclesiastica de denun-

denuntiationibus præmittendis nõ obligat nec intendit obligare cum tanto discrimine: quod si in aliqua diocesi esset posita excommunicatione contra parochos qui non præmittunt denuntiationes ante matrimonium, talis parochus qui metu mortis dimittit illas, non incurrit excommunicationem eadem ratione.

Tertium dubium est, quis nam parochus debeat esse præsens matrimonio, vt validum sit; an sufficiat quicumque parochus etiã alienus. Et videtur quod sic. Priuilegia sunt amplianda, non restringenda, & præcipue hoc habet verum in fauorem matrimonij, sed Concilium solum dicit, quod sit ibi parochus, & non dicit, quod sit ibi proprius parochus: ergo. ¶ Confirmatur. Cum in diplomate bullæ Cruciatæ dicitur, quod possint eligere confessorem approbatum à ordinario, nõ intelligitur ordinarius proprius, sed quicumque ordinarius: ergo cum Concilium dicit, quod fiat coram parochi, non intelligitur de proprio.

¶ Prima conclusio. Parochus qui debet esse præsens matrimonio est proprius parochus & non sufficit alienus. Itaque nomine parochi intelligitur ille qui habet potestatem ordinariam ministrandi sacramenta, & ille dicitur parochus in Concilio qui dicitur proprius sacerdos, in cap. omnis vtriusque, sexus de penitentibus & remissis.

C Sed adhuc est maius dubium quando proprius parochus nondum est sacerdos, an tunc sit validum matrimonium, si sit præsens proprius parochus, qui non est sacerdos. Ratio dubitandi est ex eodem Concilio, nam Concilium dicit, qui aliter quam parochi præsentem, vel alio sacerdote de licentia parochi vel ordinarij, vbi Concilium insinuat, quod parochus qui debet esse præsens, debet esse sacerdos. ¶ Confirmatur. Ille debet esse præsens, qui habet potestatem ordinariam ministrandi sacramenta, sed proprius parochus qui non est sacerdos non habet potestatem ordinariam ministrandi sacramenta ex defectu characteris: ergo.

¶ In oppositum est pro alia parte. Nam Concilium solum dicit, qui alter quam parochi præsentem, non verò dicit, quod sit sacerdos: ergo. Confirmatur. Talis parochus posset concedere licentiam alteri sacerdoti, vt esset præsens matrimonio: ergo ipse posset per seipsum esse præsens.

¶ In hoc dubio sunt duæ sententiæ oppositæ. Prima est, quod non erit validum matrimonium in hoc casu. Secunda verò dicit oppositum.

¶ Sit tertia conclusio in huius expositionem, Vtraque sententia habet probabilitatem propter vtriusque argumenta. Aduertendum tamen

ipsum foemina, nihilominus tamen licet ille non sit præsens, si sit præsens proprius parochus viri, sufficit vt validum sit matrimonium. Hæc conclusio est communis sententia inter doctores modernos super illud decretum. Ratio est, nam parochi ipsius viri competit iure ordinatio, quod possit illi ministrare sacramenta: ergo & hoc sacramentum matrimonij. ¶ Confirmatur, quia Concilium solum dicit, quod sit ibi proprius parochus, spon si vel sponte: ergo quicumque sufficit. Et aduertunt Iurisperiti quod in illo casu etiam quantum ad illum effectum sponsa cõfetur subdita proprio parochi sponsi, & ita Nauarro mutauit sententiam in vltima impressione latina in eodem loco, & viri grauiissimi dicunt, quod congregatio Cardinalium potius declarauit oppositum. Diximus, communiter & regulariter debet esse præsens parochus foemina, quoniam communiter & regulariter celebrantur matrimonia in domo foemina. Dicitur tamen communiter quod parochi in tali casu cõcedunt sibi inuicem licentiam, vt possint adesse matrimonio: & sic habetur in multis declarationibus Cardinalium, quas ego vidi.

¶ Sed adhuc est maius dubium quando proprius parochus nondum est sacerdos, an tunc sit validum matrimonium, si sit præsens proprius parochus, qui non est sacerdos. Ratio dubitandi est ex eodem Concilio, nam Concilium dicit, qui aliter quam parochi præsentem, vel alio sacerdote de licentia parochi vel ordinarij, vbi Concilium insinuat, quod parochus qui debet esse præsens, debet esse sacerdos. ¶ Confirmatur. Ille debet esse præsens, qui habet potestatem ordinariam ministrandi sacramenta, sed proprius parochus qui non est sacerdos non habet potestatem ordinariam ministrandi sacramenta ex defectu characteris: ergo.

D ¶ In oppositum est pro alia parte. Nam Concilium solum dicit, qui alter quam parochi præsentem, non verò dicit, quod sit sacerdos: ergo. Confirmatur. Talis parochus posset concedere licentiam alteri sacerdoti, vt esset præsens matrimonio: ergo ipse posset per seipsum esse præsens.

¶ In hoc dubio sunt duæ sententiæ oppositæ. Prima est, quod non erit validum matrimonium in hoc casu. Secunda verò dicit oppositum.

¶ Sit tertia conclusio in huius expositionem, Vtraque sententia habet probabilitatem propter vtriusque argumenta. Aduertendum tamen

Ca. omnis
vtriusque
sexus. de
penitentibus
& remissis.

tamen est, quod tunc commodum medium esset ut loco parochi esset præsens alius sacerdos, & aliud facere esset peccatū, nam illa verba quæ dicit Concilium ut dicantur a parochio & benedictio quæ solet dari; nō possent comodè exerceri a non sacerdote. Et nota, quod ut validum sit matrimonium, necessarium est, ut sit præsens parochus, vel quicumque alius sacerdos qui in cap. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. dicitur, que sexus dicitur proprius sacerdos audiendas cōfessiones, ut Episcopus proprius, Abbas vel summus Pōtifex qui omnia alia sacramenta ministrare possit: & cōsequenter matrimonium. ¶ Aduertendum etiam est, quod Archiepiscopus non habet hanc potestatem, nisi in ecclesijs sibi subditis, Episcopi enim suffraganei nō sunt subditi Archiepiscopo, nisi in aliquibus casibus in foro cōtencioso, vnde si Archiepiscopus esset præsens matrimonio in aliena diocesi: illud matrimonium nullum esset.

¶ Et dicitur sequitur, quod simplex sacerdos vel alius parochus, neque propria auctoritate; neque virtute bullæ Cruciatæ vel aliorum priuilegiōrum non sufficit ad hoc ut fiat validum matrimonium si sit ei præsens sine licentiā parochi vel ordinarij, etiā si sit articulo mortis alicuius qui vult contrahere propter bonum finem: loquimur autē de priuilegio, quod tantum habet clausulā generalem ad repudianda vel ministranda sacramenta, quia illa generalis clausula (ut patet ex vsu & praxi) tantum intelligitur de sacramento pœnitentiæ & communionis, quæ sunt communia fidelibus qui sunt pœnitentes: matrimonium autem non est huiusmodi etiam in articulo mortis. Ratio est, quia licet in illo articulo possit quilibet sacerdos ministrare sacramentum pœnitentiæ & absoluerè a quibuscunque peccatis quantumuis reseruat, & etiam si daremus quod in simili articulo posset ministrare Eucharistiā quæ sunt sacramenta longè maiora, non tamen inde sequitur, quod possit ministrare sacramentum matrimonij. Ratio differentia est. Nam illa sacramenta censentur sacramenta necessitatis, matrimonium verò non est sacramentum necessitatis; quare in articulo mortis aliquis vir esset obligatus ad contrahendum cum aliqua foemina, ex præsentiā talis clerici non esset verum & validum matrimonium.

¶ Vltimò sequitur, quod licet parochus proprius esset excommunicatus & suspensus quantumuis, non toleratus ab ecclesia;

A si tamen esset præsens matrimonio, validū esset matrimonium; nam præsentiā illa non est actus iurisdictionis: ergo dū manet proprius parochus etiam priuatus iurisdictione, validum erit matrimonium: ibi enim saluantur omnia necessaria ad rationem matrimonij secundum Concilium Tridentinū.

¶ Quartum dubium est, quis nam possit concedere licentiā alteri sacerdoti, ut possit esse præsens matrimonio.

¶ Prima conclusio. Hanc licentiā poterit dare proprius parochus vel ordinarius, vel summus Pontifex, & ex commissione alicui alij, qui ad hoc habuerint potestatem, ut vicarij generales Episcoporum, qui solēt habere ad hoc facultatem; Archiepiscopi verò non possunt concedere hanc licentiā extra suam iurisdictionem. ¶ Ex hoc sequitur primò, quod si proprius parochus vel Episcopus esset excommunicatus vel suspensus toleratus tamen, & sic præberent talem facultatem, licet ipsi peccarent exercendo actum iurisdictionis, matrimonium tamen validum esset: quia licentiā valida fuit propter bonum fidelium. ¶ Secundò sequitur, quod parochus vel Episcopus si esset excommunicatus non toleratus, licentiā esset nulla, quia est suspensus à iurisdictione, & ita quantumuis talis sacerdos sit præsens matrimonio, matrimonium nullum est: nam non est præsens parochus, nec alius sacerdos de licentiā parochi.

¶ Secunda conclusio. Hæc licentiā potest conferri cuicumque verò sacerdoti habenti vsum rationis, nō tamen potest cōferri alteri qui non sit sacerdos, etiam si sit diaconus; Ratio est, nam Concil. expresse dicit, quod sit proprius parochus vel alius sacerdos de licentiā parochi.

¶ Dubiū tamen adhuc est, an si parochus vel ordinarius dent licentiā fictè alteri sacerdoti ad hoc ut sit præsens matrimonio, & ille sit præsens cum testibus: sit validum matrimonium. Dixi, fictè, quoniam reuera extèrius concedunt talem licentiā, tamen interiori voluntate & consensu nolūt illam concedere. Respondetur prò nunc, quod tale matrimonium non esset validum, quoniam illa licentiā nulla esset, ut cōstat; & ita nullus sacerdos esset præsens, de licentiā parochi vel ordinarij. Est bohum simile, si Episcopus concederet fictè licentiā alicui ad audiendam cōfessionem alicuius, talis cōfessio nulla esset: quia illa licentiā nulla est. Ita in proposito.

Aliud

A Liud dabiū est, quis sit habendus parochus peregrinorū vel vagantiū, quādo volūt inter se cōtrahere matrimonium.

¶ Dico primò. Certum est, quod isti vagantes & nō habentes certas sedes nō debent facile recipi ad matrimonium, ut habetur in Cōcil. Tridē. sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 7. Ratio Concil. est, quia sæpè contingit, ut viuente prima vxore isti dueant alias vel plures.

¶ Dico secundo, quod parochus tenetur nō interesse matrimonio horum vagantiū, nisi cū duplici cōditione. Prima, quod faciat prius diligentē inquisitionem & rē deferat ad ordinariū. Secunda, quod de facto prius obtineat licentiā ab ordinario, ut patet ex dict. ca. 7. Concil. Trident. ¶ Hinc sequitur, quod si parochus interesset matrimonio horū vagantiū nō seruatis illis cōditionibus peccaret mortaliter ex genere suo. Patet, quia faceret cōtra expressum præceptum ecclesiæ in illis verbis (præcipit sancta Synodus) & in re graui & periculosa valde, ergo.

¶ Dico tertio. Si de facto vellet parochus interesse matrimonio istorum vagantium, verum esset & validū, quidquid sit de peccato: & requiritur, quod inter sit proprius parochus foeminae. v. g. non vagantis, vel si forte sit alienigena, habitet tamen permanēter in illo oppido, requiritur proprius parochus parochiæ in qua illa habitat permanēter: quod si vterque cōtrahens sit vagans, dicitur interesse ille parochus ut validū sit matrimonium, à quo deberent suscipere sacramenta confessionis & cōmunionis, si de facto ea recipere vellent. Patet, quia ex decreto Concil. Tridentini habemus, quod requiritur proprius parochus alterius cōtrahentis vel alius sacerdos cum legitima licentiā, sed in casibus modo designatis nullus est alius proprius parochus alterius cōtrahentis qui interuenire possit: ergo ille, qui à nobis est designatus, est necessarius, vel alius sacerdos à tali parochio designatus: hoc patet ex tenore decreti Tridentini Concilij. Verum est tamen, quod quando in simili casu non esset obtenta licentiā ordinarij, vel quia res ad eū non est delata, vel quia eam negauit, si peccaret parochus vel existendo in tali matrimonio, vel præbendo alteri licentiā, sic etiā peccaret ex genere suo mortaliter alius sacerdos qui scienter sine licentiā ordinarij esset præsens cū sola licentiā parochi. Vtrūque probat, quia quāuis decretū Trid. Cōcil. absolute ut validū sit matrimonium, præter testes

A requiratur tātū præsentiā parochi vel alterius de ipsius licentiā: Idē tamen Cōcil. in d. c. 7. præcipit, ut nō fiat hoc matrimonium vagantiū sine licentiā obtenta ab ordinario: ergo peccaret saltem contra illud præceptum, si parochus quāvis alius, qui id faceret sine licentiā ordinarij.

Circa testes verò qui debēt esse præsentes matrimonio aduertendū est, quod debēt esse duo vel tres, distincti ab ipso parochio, ut patet ex tenore Concilij; & isti testes debent habere vsum rationis; alias enim non essent præsentes moraliter: nec possent habere rationem testis.

¶ Dubiū tamen est, an testes qui debent esse præsentes matrimonio, debeant habere qualitates quæ necessariae sunt in causis criminalibus, iuxta ea quæ dicuntur in ca. si testes. 4. q. 3. vbi habetur, quod testes in criminalibus non debent esse infames, nō cognati vel consanguinei: has qualitates ponit D. Tho. 2. 2. quæst. 70 art. 3. vbi addit aliam conditionem, quod non debent esse foeminae.

¶ Conclusio sit. Certum videtur, quod in causa matrimonij post Concil. Trident. suffieunt quicumque testes habentes vsum rationis, ut validū sit matrimonium, etiā si non habeant qualitates necessarias ad testificandū in causa criminali: & ita poterūt esse testes in matrimonio parentes, cōsanguinei, familiares, serui & homines alias infames, & cuiuscunque conditionis sint, etiam religiosi. Hæc cōclusio est cōmunis sententiā omnium Theologorū & Iurisperitorum, vide Covar. 4. de cretal. parte. 2. cap. 8. §. 12. hoc dicitur infra q. 55. art. 11. Probatur hæc sententiā. Primò. In aliquibus casibus solet admitti probatio, quæ aliās nō esset sufficiens de se, quia hæc est natura aliarū rerū, ut aliter probari nō possint, eo quod debeat fieri in occulto, sed talis est causa matrimonialis, nā cōmuniter solet fieri inter cognatos, familiares & seruos: ergo meritò omnes isti admittuntur ad testificandum in causa matrimoniali.

¶ Secundò. Causa matrimonialis, est causa fauorabilis, sed in causa fauorabili admittuntur testes qui alias sunt incapaces: ergo omnes illi supra numerati admittuntur in matrimonio. Maior patet ex cap. finali de sententiā & re iudicata, vbi habetur expresse illa maior. Minor verò probatur extra. cap. in fauorem fidei de hæreticis, lib. 6. vbi diffinitur, quod in fauorem fidei in negotio inquisitionis poterunt testificari excōmunicati & etiam socij vel participes in crimine,

Ca. si testes

4. quæst. 3.

Cap. fin. de sententiā & re iudicata. Cap. in fauorem fidei de hæreticis lib. 6.

qui quidem extra causam fauorabilem non essent idonei testes.

¶ Tertiò probatur quadam congruentia. Christus Dominus instituit sacramentū baptismatis in re cōmunissima quæ facillimè haberi posset ad manū, scilicet in aqua: ergo cōuenientissimū est, q̄ testes qui debēt esse præsentes matrimonio, essent testes cōmunissimi qui facillimè haberi possent; siquidē Concil. Trident. annullauit matrimonium aliter factum. ¶ Cōfirmatur. Nam licet matrimonium, non sit sacramentū necessitatis pro singulis hominibus, est tamen valdè necessariū pro tota cōmunitate Christiana, ergo cōueniens fuit, vt testes requisiti, essent etiā cōmunes qui facile inueniri possent.

¶ Quarto. In contractibus qui in scripturis celebrantur admittentur testes alias inuoluntarij, eo q̄ cum ipsi contrahentes eos exhibeant ad testificandum & velint eos describi, videntur approbare auctoritatem illorum: ergo similiter in matrimonio erunt sufficientes testes parentes & omnes alij, cū ipsi contrahentes exhibeant illos & velint illos describi in libro Parochi.

¶ Quinto. Testes in matrimonio non tantum requiruntur ad probandum matrimonium, sed etiam ad eius solennitatem & validitatem: ergo quoad istum effectum idonei testes erunt omnes illi supra numerati.

¶ Sexto. Præter duos vel tres testes igitur præsentiæ parochi, sed in iure multū tribuitur præsentiæ parochi, vt patet in capitulis de testamentis; Vbi non obstante consuetudine antiqua obseruata in episcopatu Hostiensis, quod non valerent testamenta, nisi subscriberent quinque testes definitur q̄ validum sit testamentū factū in præsentiā sacerdotis, & duorum vel trium testium aliorum: ergo similiter in nostro casu multum est tribuendum auctoritati parochi, ita vt abundantia habilitatis parochi & eius auctoritas suppleat defectus & inhabilitatē aliorū testiū. Vnde absolutè loquēdo si sit præsens parochus & alij duo vel tres testes quicunq; illi sint validū erit matrimonium.

Aliud dubium est, an in aliquo casu post Concilium Tridentinum possit esse validum matrimonium quod fit sine parochi & testibus. Et videtur q̄ sic. Primo. Sit casus quod aliqui contrahunt in facie ecclesiæ coram parochi & duobus testibus & postea sit iustum impedimentum inter illos, obtenta dispensatione si contrahant occultè sine parochi & testibus est ve-

Aliud matrimonium clandestinum, vt patet, tamen est validū matrimonium: ergo. Minor probatur, nam aliās essent multa scādala in republica Christiana.

¶ Secundo. Lex humana non obligat in casu in quo si adesset legislator, diceret q̄ tunc lex nō obligat, vt definitur. 1. 2. q. 96. art. 6. & in. 2. 2. materia de epicheia, sed multi sunt casus in quibus si ad esset legislator, diceret q̄ illa lex non obligat, vt in casu posito supra de expugnatione ciuitatis quādo præcipiunt victores q̄ mulieres coniugatae feruentur indemnes; Item quādo fideles habitant inter infideles & hæreticos, vbi non est parochus: ergo in aliquo casu validū erit matrimonium clandestinum, licet Concilium dicat, q̄ sit irritum & nullum.

¶ Tertiò. Si matrimonium clandestinū, non est validum in conscientia, sequuntur multa inconueniētia: ergo. Primo, q̄ puellæ quæ sub parentibus, & tutoribus tyrannis sunt, non possint nubere, nam parentes & tutores facili negotio possunt facere, q̄ non sint præsentes testes & parochus. Secundum inconueniens est, quod fideles qui habitant inter infideles non possint matrimonia contrahere, non enim habent parochum. Vltimum inconueniens est, quod peregrini non possint matrimonia contrahere, quia nō habent proprium parochum. In oppositum est Concilium Tridentinum.

¶ Conclusio est. In nullo casu matrimonium factū sine parochi & testibus est validum. Ratio est, nam Concil. sine exceptione dicit, q̄ matrimonium factum sine parochi & testibus nullum est.

¶ Vnde ad argumenta in principio respōdetur. Ad primum dubium est, an in tali casu si matrimonium fiat in occulto sine parochi & testibus innouando consensus, sit validum. Et videtur, q̄ non. Primo. In hoc casu primus cōtractus fuit nullus, Secundus verò quando iam fuit dispensatio, factus est sine parochi & testibus: ergo fuit nullum secundum Concilium Tridentinum.

¶ Secundo. In Cōcil. Tridē. cū dicitur, qui aliter quā præsente parochi, &c. intēdit Cōcil. q̄ parochus & testes sint præsentes præsentiā morali, vt sint certi & per illos ecclesiæ reddatur certa de vero contractu, sed in hoc casu nō habet verū intentio ecclesiæ, nā licet à principio testes & parochus fuerint præsentes, nō tamē fuerunt præsentes quando matrimonium fuit validum: ergo nullū est matrimonium.

¶ Ter-

¶ Tertiò. Nā licet cesset finis legis in particulari casu, nō propterea cessat obligatio legis, vt patet: ergo licet in hoc casu cesset finis illius legis Concil. Trident. videlicet q̄ non sequantur inconuenientia, nihilominus illa lex habet suam vim & obligationem.

¶ Quarto. In aliquibus bullis Cruciatæ habetur quædam clausula, in qua datur facultas commissario, & posset dispensare cū his qui contraxerunt in aliquo impedimento occulto, vt possint occultè contrahere: ergo sine tali dispensatione signum est, quod non fuerit validum matrimonium.

¶ In oppositum est. Nam illud matrimonium non est clandestinum per se loquēdo, quia præcesserunt solennitates, est autē clandestinum per accidens, cū iam præcesserit præsentiā parochi & testiū, sed ea quæ sunt per accidens non comprehenduntur lege: ergo ex vi illius decreti & legis non irritatur tale matrimonium.

¶ Secundo. Illud decretum Concilij Tridentini solum intendit annullare illud matrimonium clandestinum quod ecclesiæ semper detestata est, propter maxima inconuenientia quæ ex illo sequuntur: sed ex isto matrimonio clandestino non sequuntur inconueniētia, cū iā fuerint parochus & testes, nec ecclesiæ illud detestata est: ergo ex vi illius decreti illud matrimonium nō est irritū.

¶ Tertiò. Ecclesiæ in illo decreto solum intendit irritare matrimonium clandestinum quod est verè & propriè clandestinū, sed istud non est verè & propriè clandestinum: ergo. Minor probatur, nam præcesserunt omnes solennitates.

¶ In hac difficultate sunt duæ oppositæ sententiæ. Prima sententia est, quod in tali casu requiritur præsentiā parochi & testiū, quando verè contrahunt, & quod alias matrimonium irritum est. Hanc sententiam tenent expositores D. Thom. qui etiam interfuerunt Concilio Tridentino, & Corduba in illa summa casuum in sermone Hispano, quæstione. 51. vbi dicit, hanc sententiā esse probabiliorē & magis securā.

¶ Secunda sententia est, quod in hoc casu erit validum matrimonium, etiam sine præsentiā parochi & testiū. Hanc sententiam tenent multi Theologi expositores D. Tho. & aliqui illorū interfuerunt Concil. Trident. Hæc tenet Nauar. in Manu. c. 22. nu. 70. & aiūt, q̄ Pius V. declarauit, in hoc casu non esse necessariā præsentiā parochi & testiū: & Nauar. loco citato dicit, q̄ vbi time-

Atur scandalum posset fieri matrimoniū sine parochi & testibus eandem sententiam tenet Veracruz in suo appēdice ad speculūm coniugij, dubio. 10. concl. 5.

¶ Prima cōclusio. Si attendamus præcisè ad Concilium Tridentinum, probabilior videtur prima sententia quam secūda. Hæc conclusio probatur, nam argumenta quæ probant in principio primam sententiam, longè probabiliora sunt.

¶ Secunda conclusio. Secunda sententia mihi videtur certa. Primò propter declarationem Pij V. Nam Pius V. Ita interpretatus est, vt dicit Nauarro in loco citato, pro secunda sententia. ¶ Secundo & præcipue, quoniam congregatio Cardinalium quæ habet auctoritatem declarandi dubia Concil. Tridenti. expresse declarauit, quod in hoc casu, matrimonium factum sine parochi & testibus validum sit. Hæc declarationem ego vidi, & ita in practica hæc sententiā exercenda est: & hæc sententia probabilitatē habebat secundum tenorem Concilij Tridentini. ¶ Ad argumenta primæ sententiæ respondendum est, quoniam hæc secunda sententia nunc tenenda est, & non est dicendū, quod declaratio Cardinaliū sit contraria Cōcilio.

¶ Vnde ad primum respondetur, q̄ primus cōtractus nullus fuit propter occultum impedimentum. Secundus verò validus fuit, nam fuit expressio consensus matrimonij inter legitimas personas, & in foro ecclesiæ & in facie illius præcessit præsentiā parochi & testiū: Concilium autem Tridentinum solum intendit irritare matrimonium, per se clandestinum quod omnino factum est sine parochi & testibus: hoc autem matrimonium factū est in facie ecclesiæ & coram parochi & testibus per se loquēdo.

¶ Ad secundum, quod parochus & testes requiruntur à Concilio, vt in suo foro exteriori ecclesiæ reddatur certa de matrimonio, in illo verò foro validum iudicabitur matrimonium primum: & ita non sequuntur inconuenientia, quæ intendit vitare Cōciliū.

¶ Ad tertium respondetur, q̄ quādo cessat finis legis tantum in particulari, nō cessat eius obligatio etiam in particulari, nisi ipse legislator velit, vt cesset: in hoc autem casu dicendum est, quod ecclesiæ & Concil. Trident. noluit obligare, quoniā cessant inconuenientia quæ Concil. intendit vitare.

¶ Ad quartum respondetur, q̄ illa clausula bullæ Cruciatæ concessa fuit à Pio V. ante suam declarationem & ante declarationē

N a Cardi-

Cardinalium, quando erat dubium inter doctores an esset validum matrimonium, & sic ad securitatem conscientiarum data est facultas talis commissario. ¶ Aduertendum tamen est, quod hec resolutio non solum habet verum quando matrimonium fuit nullum, propter occultum impedimentum, verum etiam quando fuit nullum propter defectum consensus alicuius contrahentium, qui suppleri non potest per summum Pontificem. Et idem dicendum est, si Episcopus dispensaret in supra dicto impedimento, sicut dicunt quidam quod in aliquo casu Episcopus potest dispensare. De quo infra. Per hoc patet ad primum argumentum dubij principalis.

Ad secundum argumentum principale est grauissima difficultas, an epicheia locum habeat in lege lata de matrimonio clandestino, precipue in Christianis captiuis apud Turcas habitantibus, vel apud hereticos aut quoscumque infideles, vbi non est copia parochi, de quibus queritur, an possint contrahere matrimonium validum sine parcho.

¶ In cuius rei expositione sit conclusio. Certissimum videtur, quod Christiani captiui apud quoscumque infideles, vbi non est copia parochi, post Tridentinum, non possunt contrahere matrimonium validum, nisi habeant specialem dispensationem. Probatur, quia in Concilio Tridentino sine exceptione dicitur, qui aliter quam presente parcho, &c. eos ad sic contrahendum inhabiles, &c. sed tunc non est presens parcho, nec alius de eius licentia: ergo. ¶ Hec est contra aliquos qui forte pietate ducti dicunt, quod per epicheiam esset validum matrimonium huiusmodi, & specialiter aliqui expositores D. Tho. distinguunt de illis captiuis apud infideles. Nam vel fuerunt captiui post sufficientem promulgationem decreti Concilii Tridentini in sua parochia vel non, nisi ante. Et dicunt primo, quod si fuerunt captiui post promulgationem in sua parochia, matrimonium quod contrahunt sine presentia parochi & testium nullum est, & in hoc optime loquuntur: & aiunt non esse mirum quod tunc non valeat illis matrimonium, sicut tunc non est mirandum quod desint illis alia sacramenta magis necessaria, scilicet poenitentia & Eucharistia. Dicunt tamen secundo, quod si fuerunt captiui ante promulgationem sufficientem in sua parochia, tunc forte, est validum illud matrimonium quod ignorantes contrahunt sine presentia parochi: & hoc videtur falsum, vel non recte ab eis declaratum. Proba-

Atur, quia posset contingere casus in quo illi redderetur captiui ante promulgatum Concilio Tridentino in sua parochia, & tunc nullum esset matrimonium, quod attentaret in captiuitate non presente parcho, sicut si ante illam promulgationem caperentur ab infidelibus, & possent non contrahere, nisi post factam promulgationem a parte rei, licet ab eis ignoratam. Tunc arguitur. In tali casu nullum esset matrimonium sine presentia parochi, quia decretum Tridentini iam habebat vim in parochia illorum, quando de facto contraxerunt cum illa ignorantia: ergo per illud annullatum fuit tale matrimonium: vis enim illius decreti irritatiua est nec pendet a scientia, vel ignorantia huius vel illius hominis in particulari, sed tantum pendet ex promulgatione sufficienter facta in tali parochia. Fatemur tamen illos posse excusari a peccato ob ignorantiam inculpabilem talis promulgationis, vel forte quia quamuis cognoscerent iam esse promulgatum, bona fide existimarent, quod per epicheiam poterant licite contrahere in illo casu clandestine: epicheia autem in legibus irritatorijs non videtur posse habere locum, quantumcumque possit homo excusari a peccato aliquando.

¶ Ad vltimum argumentum principale respondetur cum Aristotele 5. Ethicorum c. 1. quod leges humane respiciunt bonum commune, & ideo aliquando permittunt mala & inconuenientia in particulari, non enim possunt prospicere omnibus casibus in particulari, & sic Concilio Tridentino. ut obuiaret maioribus malis permittit aliqua minora mala & aliqua inconuenientia in particulari. ¶ Unde ad primum inconueniens respondetur, quod illa puella potest petere ius suum in iudicio, potest etiam contrahere de futuro cum viro potenti qui liberet eam: quod si hec media non sufficiant, nullum aliud habet remedium, sed patienter ferat. ¶ Ad secundum inconueniens respondetur, non esse mirum, quod illi non possint contrahere matrimonium, cum non possint alia sacramenta magis necessaria suscipere. ¶ Ad vltimum inconueniens respondetur, quod si alter est peregrinus, alter vero incola, parochus incolae potest illos matrimonio coniungere. Secundo dico, quod est preceptum impositum parochis, ne copulet matrimonio peregrinos sine diligenti examinatione, & adhuc non sine licentia ordinarij. Ita habetur in Concilio Tridentino. sessio. 24. capite. 7. Dico vltimo, quod ille sacerdos qui potest illis ministrare sacramenta secundum statuta ecclesiae, potest illos matrimonio copulare: sortiuntur enim con-

confessorem acsi essent incolae illius regionis ratione domicilij, ut diximus, & in aliquibus locis sunt confessores deputati ad audiendas confessiones peregrinorum. ¶ Ex dictis in his dubijs resolui possunt multae aliae difficultates quae pertinent ad istum articulum & ad decretum illud Concilij Tridentini.

Est vltimum dubium circa illud decretum Concilij Tridentini, an in aliquo alio casu particulari & in aliqua provincia particulari validum sit matrimonium quod non fit coram parcho & duobus vel tribus testibus. Hoc dubium mouetur, quia mihi relatum est a viris fide dignis, in quibusdam partibus & provincijs Gallie circa Nauarram non esse receptum Concilium Tridentinum, neque promulgatum vidente summo Pontifice & permittente. In quo casu aliqua certa sunt.

¶ Primum certum est, quod matrimonium celebratum ab illis qui habitant in illis provincijs & partibus est validum etiam si fiat sine parcho & testibus, si illud matrimonium celebretur in illis locis. Ratio huius est. Nam illud mandatum Concilii Tridentini & illa lex non obligat in illis locis, cum non sit recepta, & ita non habet vim legis: & ipsum Concilium Tridentinum in fine illius decreti, decernit & determinat, quod illud decretum in vnaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos. istud autem decretum non est promulgatum in illis provincijs: ergo non habet robur, ac subinde validum erit matrimonium factum sine parcho & testibus, si celebretur in illis provincijs & partibus. ¶ Dixi autem in conclusione, si celebretur in illis provincijs & locis, quonia si celebretur in alijs provincijs & partibus, in quibus Concilium Tridentinum, & precipue illud decretum est promulgatum & acceptatum, nullum erit matrimonium, si fiat sine parcho & testibus, quoniam illud decretum debet obseruari in illis locis.

¶ Secundum certum est, quod contrahere sine parcho & testibus & clandestine erit peccatum iuxta dicta in hoc articulo in primo puncto de matrimonio clandestino ante Concilium Tridentinum. Nam quamuis isti non teneantur in illis regionibus legibus Concilij Tridentini, nihilominus tamen obligantur iure communi quod prohibet matrimonium clandestinum. Itaque sic se habere

A debent, acsi nihil innouatum esset per Concilium Tridentinum. cum non obliget illos lex Concilii Tridentini. neque decretum illud.

Tota autem difficultas est de illis qui ex alijs partibus & provincijs in quibus Concilium Tridentinum, & precipue decretum illud promulgatum est & acceptatum, adueniunt ad partes illas & provincias. Dubium est, an possint contrahere matrimonium sine parcho & testibus taliter quod matrimonium illud sit validum in illis locis in quibus non est promulgatum Concilium. nec acceptatum: hoc additur, quoniam certa res est, quod vbi est acceptatum & promulgatum nihil valet.

B ¶ Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur, quoniam illi qui ex alijs partibus adueniunt obligantur legibus Concilij Tridentini, cum illis promulgatum sit Concilium Tridentinum, & ab illis acceptatum sit (ut clare constat) nam promulgatum est & acceptatum in suis provincijs & regionibus, sed Concilium Tridentinum irritat & annullat per suam legem eiusmodi contractus: ergo tale matrimonium nullum est & inualidum.

¶ Secundo arguitur. Concilium Tridentinum non solum irritat & annullat contractus, sed etiam ipsas personas inhabiles & incapaces reddit ad contrahendum sine parcho & testibus, ut constat ex contextu ipsius Concilij: ergo haec incapacitas & inhabilitas sequitur ipsam personam vbiunque fuerit, ac subinde matrimonium celebratum sine parcho & testibus etiam in illis partibus, nullum erit.

¶ Tertio arguitur & confirmatur argumentum praecedens, ut dictum est in praecedentibus, illi captiui qui apud Turcas vel alios infideles detinentur, non possunt contrahere matrimonium sine parcho & testibus, quamuis sint in locis in quibus non obligat Concilium Tridentinum: ergo similiter in nostro casu matrimonium celebratum ab illis nullum erit, quamuis celebretur in locis in quibus non obligat Concilium Tridentinum.

¶ Quarto arguitur. Ille qui est institutus sacris & habitat in aliqua dioecesi tenetur recitare officium diuinum secundum morem suae ecclesiae, etiam si esset in alia dioecesi in qua esset consuetudo recitandi aliter diuinum officium: ergo similiter in nostro casu isti tenentur contrahere matrimonium secundum praceptum & iura suae provinciae, etiam si sint in alia provincia in qua non seruatur tale ius.

IN hac difficultate illi autores, qui existunt, quod non est licitum illis qui in sua prouincia vel loco non possunt comedere carnes vel quid simile tali vel tali die, comedere illas etiam in loco vel prouincia in quibus licet illas comedere, consequenter tenentur dicere, quod matrimonium celebratum ab istis in illis partibus & prouincijs sine parcho & testibus nullum est. Hos autores videte in Nauar. in Manual. cap. 23. num. 120.

In huius expositionem sit prima conclusio. Si aliquis Nauarrus, Lusitanus, vel Castellanus adiret partes illas vel regiones vt contraheret matrimonium sine parcho & testibus in fraudem legis & solum gratia contrahendi matrimonium, existimo quod tale matrimonium nullum esset. Ratio huius est, nam illud solum factum est in fraudem legis: ergo nullum est matrimonium, cum fraus & dolus nemini patrocinentur.

Secunda conclusio. Si aliqui ex alijs prouincijs adirent illas in quibus non est promulgatum Concilium Tridentinum vt inhabitent in illis & reuera commorentur, matrimonium celebratum ab illis sine parcho & testibus validum est. Ratio huius est. Isti sic habitantes non tenentur alijs legibus, nisi legibus illius prouincijs & regionis, sed in illa prouincia & regione non obligat Concilium Tridentinum, vt supponimus: ergo tale matrimonium validum erit: & haec conclusio amplius probabitur & explicabitur in conclusione sequenti.

Tertia conclusio. Si aliqui ex alijs regionibus & prouincijs vadant ad illa loca, in quibus non seruatur Concil. & sint ibi veluti hospites, si sine fraude & dolo id faciant & contrahant matrimonium sine parcho & testibus, validum erit matrimonium. Hanc conclusionem debent tenere illi, qui asserunt, quod licitum est vesci carnibus in alia regione, in qua licet, quauis in sua prouincia non sit licitum. De quo videte Nauarrum in illo loco bitato.

Capit. illa 12. dist. illa. **H**ac conclusio primo probatur, ex illo cap. illa. 12. dist. per quod eius glossa probat illud commune & vulgatum, Si fueris Romae Romano viuito more. Et si sis alibi, viuito sicut ibi: ergo matrimonium contractum ab istis in loco & regione, vbi est validum sine parcho & testibus, validum erit.

Secundo arguitur & explicatur conclusio. Qui degit in aliquo loco solum tenetur obseruare festa illius loci vbi tunc degit, non

Autem illa festa quae in eius propria patria obseruantur, vt habetur in dicto capite illa. citato in praecedenti argumento, (de quo videndus est Nauar. in Manual. c. 13. nu. 5. & in ca. 23. nu. 120.) & idem est de ieiunijs & de facultate non edendi vel edendi ova, lacticia aut animalium intestina in diebus veneris vel sabbathi: ergo quauis in propria patria obseruetur ius Concilij Tridentini, nihilominus in patria aliena validum erit matrimonium, etiam si fiat sine parcho & testibus: quia in illis locis non seruatur ius Concilij Tridentini.

Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum dicitur, quod illi qui ex alijs partibus adueniunt, obligantur legibus Concilij Tridentini, dum sunt in prouincijs illis & regionibus vbi Concilium Tridentinum est promulgatum & habet vim obligandi, non tamen in prouincijs & regionibus in quibus nullam habet vim obligandi. Et ad hoc propositum adduci potest optimum simile ex dictis in secundo argumento pro tertia conclusione. Illi enim, qui degunt in aliquo loco tenentur obseruare festa illius loci dum sunt in illo loco, non tamen dum sunt in alio, in quo non obseruantur illa festa.

Ad secundum argumentum respondetur, verum esse, quod Concil. Tridentinum non solum irritat & annullat ipsos contractus, sed inhabiles & incapaces reddit ipsas personas ad sic contrahendum. Aduertendum tamen est, quod ista inhabilitas & incapacitas non concomitatur ipsam personam vbi cunque sit, sed solum vbi obligat decretum illud Concilij Tridentini. Nam inhabilitas illa constituta est per modum legis, sicut ipsa annullatio contractus: vnde si lex illa non obligat in illis locis & regionibus, ita etiam incapacitas & inhabilitas non sequitur personam ipsam vbi cunque sit: sed solum vbi lex illa obligat.

Ad tertium, quod est confirmatio praecedentis argumenti dicendum est, quod illi qui detinentur captiui apud infideles, vel Turcas non possunt contrahere matrimonium sine parcho & testibus, & si contrahant, matrimonium est nullum, vt iam determinatum est: quoniam in parochia istorum iam est promulgatum Concil. Trident. & isti non sunt in parochia vbi non sit promulgatum, nam reuera apud Turcas & infideles non est parochia, nec isti Christiani captiui obligantur legibus illorum locorum.

Ad

Ad quartum argumentum respondetur, quod ille qui est initiatus sacris & est in aliqua diocesi in qua non recitatur secundum morem suae diocesis, satisfacit praeccepto recitandi, si recitet secundum morem diocesis in qua est, & ita in proposito isti possunt contrahere sine parcho & testibus, si sic contrahitur in prouincijs illis, in quibus sunt.

Aliae difficultates & dubia possent adduci in hoc articulo circa decretum illud Concil. Trident. illa tamen dubia non difficile soluentur ex dictis, & passim in alijs inueniuntur, propter quod illa omittimus, vt ad alia etiam grauissima huius materiae de matrimonio transeamus.

QVÆSTIO XLVI.

De consensu, cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis.

Deinde considerandum est de consensu, cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis. Circa quod quaeruntur duo. Primo, vtrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonium. Secundo, vtrum copula carnalis eidem consensui adueniens faciat matrimonium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonium.

Thom. 4. dist. 28. q. vni. art. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonium. Nullus enim potest se obligare, vt faciat contra ius diuinum, sed implere iuramentum est de iure diuino, vt patet Matth. 5. Reddes autem Domino, vota tua, ergo per nullam obligationem sequentem potest euenire, quod homo non debeat tenere iuramentum prius factum. Si ergo post consensum in aliquam per verba de futuro iuramento firmatum, aliquis alteri se obligat per verba de presenti, videtur quod nihilominus debeat iuramentum prius seruare: sed hoc non esset nisi iuramento illo esset matrimonium illud perfectum, ergo iura-

Amentum adiunctum consensui per verba de futuro facit matrimonium.

2 Præterea. Veritas diuina fortior est, quam veritas humana, sed per iuramentum veritate diuina firmatur aliquid: cum ergo verba exprimentia consensum de presenti in quibus est sola veritas humana matrimonium perficiant, videtur quod multo amplius id efficere possint verba de futuro iuramento firmata.

3 Præterea. Secundum Apostolum Hebr. 6. Omnis controuersia finis est iuramentum, ergo in iudicio saltem plus standum est iuramento quam simplici verbo: si ergo aliquis simplici verbo consentiat in aliquam per verba de presenti, postquam consenserit in aliquam cum iuramento per verba de futuro, videtur quod iudicio ecclesiae debeat compelli stare cum prima & non cum secunda.

4 Præterea. Verba de futuro simpliciter prolata faciunt sponsalia, sed iuramentum ibi aliquid operatur: ergo facit plus quam sponsalia, sed ultra sponsalia non est nisi matrimonium, ergo faciunt matrimonium.

SED contra. Quod futurum est, non est: sed iuramentum additum non facit, quin verba de futuro significant consensum de futuro: ergo adhuc matrimonium non est. Præterea postquam perfectum est matrimonium, non oportet quod alius consensus interueniat ad matrimonium: sed post iuramentum aduenit alius consensus qui matrimonium facit, alia frustra iuraretur illud esse futurum: ergo non facit matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quod iuramentum adhibetur ad confirmationem dictorum: vnde illud tantum confirmat quod in dictis significatur, nec significatum mutat: ideo cum verba de futuro ex ipsa sui significatione habeant, quod matrimonium non faciant, quia quod futurum promittitur, nondum sit, etiam si iuramentum adueniat, nondum est matrimonium factum sicut Magister in litera dicit.

AD primum ergo dicendum, quod implere iuramentum est licitum, vnde si aliqua obligatio sequens iuramentum, faciat illud illicitum cum prius fuisset licitum, non derogat iuri diuino qui iuramentum prius factum non seruat: & ita est in proposito, illicitum enim iurat, qui illicitum promittit, promissio autem de alieno est illicita, vnde consensus sequens per verba de presenti quo quis transfert dominium sui corporis in aliam, facit praecedens iuramentum esse illicitum quod prius licitum erat.

AD secundum dicendum, quod veritas diuina efficacissima est ad firmandum illud, cui adhibetur.

N 4 **V**nde

Vnde patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod iuramentum aliquid operatur, non novam obligationem faciens, sed factam confirmans, & sic gravius peccat qui eam violat.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio articuli est negatiua. Ratio potissima conclusionis est. Iuramentum solum confirmat id, quod in dictis significatur, verba autem de futuro (quae non sufficiunt ad rationem matrimonij) solum significant matrimonium futurum & non significant, quod matrimonium sit actu praesens: ergo hoc solum confirmat iuramentum, ac subinde iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso non facit matrimonium.

In solutione ad vltimum aduertendum est, quod docet D. Thom. iuramentum adiunctum in casu articuli aliquid operari, non novam obligationem, sed factam confirmare: & ita grauius peccat qui eam violat, peccat enim contra confirmationem iuramenti.

Ca. ex parte de spon salibus. Circa istum articulum dubium est, an vera sint quae D. Tho. docet in illo. Videtur quod no. Primo arguitur.

In capit. ex parte de spon salibus. Pontifex de quibusdam verbis de futuro quibus superuenit iuramentum diffinit, quod faciunt verum matrimonium, & quod vir non potest talem mulierem dimittere: ergo.

Confirmatur argumentum. Nam in cap. si quis diuinis. 30. quae st. 5. dicitur, quod si quis iurauit sponsalia alicui mulieri, illa debet esse vxor sua, etiam si nulla dos detur ei: ergo iuramentum adiunctum consensui expresso per verba de futuro constituit verum matrimonium.

Secundo arguitur. Si iuramentum superueniens sponsalibus de futuro non facit verum matrimonium sequitur quod si aliquis contrahat cum alia de praesenti sit validum matrimonium, consequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta, quia matrimonium contractum de praesenti post sponsalia de futuro validum est. Falsitas consequentis probatur, nam alias sequitur, quod iuramentum illud non obliget, & hoc est falsum, cum illud iuramentum non sit relaxatum nec irritatum: ergo est obligatorium. Confirmatur. Iuramentum superueniens sponsalibus de futuro aliquid operatur, & habet aliquem esse.

Atum quem non habent sponsalia de futuro: ergo talia sponsalia cum iuramento adiuncto habent vim matrimonij de praesenti.

Tertio arguitur. Matrimonium clandestinum si superueniat iuramentum est validum, quanuis secundum se sit nullum: ergo licet sponsalia de futuro secundum se non habeant vim matrimonij, si superueniat iuramentum habebunt illam. Consequentia est euidentis ex paritate rationis. Antecedens vero probatur. Multi contractus qui sunt irriti & nulli, si superueniat iuramentum sunt validi, vt patet de promissione facta latroni, quae quanuis non obliget in conscientia, si tamen superueniat iuramentum, obligat in conscientia, vt dicitur in capit. si vero, & in cap. verum. de iureiurando: item promissiones & obligationes & scripturae, quae fiunt inter ludentes absente pecunia sunt irritae & nullae, vt habetur in lege huius regni, tamen si superueniat iuramentum tales promissiones, obligationes & scripturae obligant in conscientia: ergo quanuis matrimonium clandestinum sit irritum & nullum post Concil. Tridenti. si adsit iuramentum validum erit.

Quarto arguitur. Doctrina D. Thom. non est vera propter eius rationem: ergo. Antecedens probatur. Iuramentum non potest ordinari ad confirmandum contractum iustitiae, cum iuramentum sit actus religionis, & religio sit virtus excellentior quam iustitia; & actus virtutis superioris non possit ordinari ad actum virtutis inferioris: ergo.

His non obstantibus conclusio sit, quod doctrina Diui Thomae in hoc articulo est certissima; contractus enim sponsaliorum nunquam erit matrimonium, nisi de nouo repetantur omnia, quae sunt de essentia contractus. Regula namque illa praec oculis habenda est, quod cum aliquis contractus a principio non fuit ratum matrimonium postea per nullum euentum, nec per confirmationem alterius partis fiet matrimonium. Et ratio ex ipsa natura matrimonij desumitur. Nam cum sit mutua dominij translatio, si a principio firma non fuit, necessarium est, quod sit noua traditio: ac proinde quod repetantur omnia, quae sunt de essentia contractus. Vnde sponsalia quantumuis postea iurentur, nunquam efficiunt matrimonium, nisi adsit noua expressio de praesenti. Et hanc conclusionem probant rationes D. Thom. praecipue illa quae adducitur in corpore.

Ca. si vero. ca. verum. de iurclur.

Ex quo sequitur, quod post sponsalia de futuro etiam iurata potest quis transire ad religionem absque vlla dispensatione. Ratio est, nam iuramentum solum confirmat contractum, cum ergo post sponsalia possit quis transire ad religionem, poterit etiam post iuramentum superadditum. Confirmatur primo argumentum. Iuramentum illud ordinatur ad contractum matrimonij de praesenti, sed post ratum matrimonium de praesenti potest quis liberè ad religionem transire, vt dicitur infra, ergo etiam antequam contrahat. Confirmatur secundo. Iuramentum non debet esse impeditium maioris boni, ergo. Hoc autem corollarium intelligitur, etiam si iurauerit se permanurum perpetuo cum sponsa, vt conuincit vltima confirmatio.

Vibus positis ad argumenta in principio facta respondetur. Ad primum dicitur, quod verba de quibus loquitur Summus Pontifex in illo loco quamquam habeant formam de futuro, habent tamen efficaciam de praesenti in quantum explicant consensum de praesenti: verba vero habent vim obligandi quatenus constituuntur loco consensus. Hoc constat ex casu ipsius capituli, in quo dicitur, quod Andreas iuramentum praestitit cuidam mulieri, quod eam ab eo tempore pro coniuge teneret, & ei sicut vxori suae fidem seruaret, & idem fecit ipsa mulier: ex quibus verbis aperte constat, quod fuit consensus de praesenti, vnde Pontifex non propter religionem iuramenti, sed propter efficaciam contractus decreuit validum esse matrimonium. Ad confirmationem respondetur, quod illud capitulum non diffinit quod est verum matrimonium, sed tantum diffinit quod est rata sanctitas iuramenti, quod etiam si deficiat alia solennitates tenetur homo contrahere propter sanctitatem iuramenti.

Ad secundum argumentum respondetur, quod sine dubio si aliquis contrahat cum aliqua de praesenti post sponsalia etiam iurata cum alia, verum est matrimonium: nam (vt diximus) iuramentum non facit, quod consensus de futuro sit de praesenti, & ita iste talis viuente vxore non tenetur adimplere iuramentum: quia materia iurata de licita facta est illicita.

Circa hanc solutionem est primum dubium, an mortua vxore cum qua contraxit de praesenti, teneatur adimplere iuramentum & seruare illi fidem cum qua contraxit de

futuro. In hac difficultate Palud. in. 4. dist. 28. quae st. 1. art. 1. existimat, quod talis non tenetur postea adimplere iuramentum. Et ratio illius est, nam matrimonium contractum de praesenti rescindit sponsalia, vt iam diximus, sed iuramentum est factum in confirmationem sponsaliorum: ergo etiam cessat iuramentum & eius obligatio. Confirmatur haec ratio. Iuramentum est extinctum per hoc quod contraxit de praesenti cum alia, quia alias viuente illa obligaret, sed ex hoc quod vxor eius mortua sit, non reuiuiscit iuramentum, vt constat, ergo.

Nihilominus tamen dicendum est, quod iuramentum obligat mortua vxore. Probatur primo. Votum simplex religionis obligat illum qui contraxit de praesenti & consummauit matrimonium, si moriatur vxor eius, ergo idem omnino erit de iuramento.

Secundo. Qui contraxit de praesenti cum aliqua post sponsalia de futuro, tenetur mortua vxore adimplere fidem datam primae sponsae, etiam si sponsalia sint rescissa, vt supra diximus, ergo idem erit de obligatione iuramenti. Tertio. Iuramentum erat impeditum, quia materia facta erat de licita illicita, sed modo iam facta est licita post mortem vxoris, ergo obligat modo. Itaque exco gitandum est, quod sicut lapis virtutem habet ad descendendum, si tamen apponatur impedimentum non descendit actu, & sublato impedimento statim descendit per illam virtutem impeditam: ita iuramentum vim habet obligandi, appositum vero est impedimentum per hoc quod contraxit de praesenti cum alia, mortua vero vxore tollitur impedimentum, & sic statim obligat.

Vnde ad rationem Paludani respondetur, quod quanuis iuramentum non obliget ratione sponsaliorum, obligat tamen ratione sanctitatis, & quia fides data obligat. Ad confirmationem respondetur, quod iuramentum non est extinctum per hoc quod contraxit de praesenti cum alia, ibi enim habet suam vim, sed est impeditum, & ita ablato impedimento statim obligat, vt patet in exemplis adductis de lapide & de voto simplicis religionis.

Secundum dubium est, an ille qui iurauit sponsalia de futuro & postea contraxit de praesenti cum alia, possit liberè vti matrimonio petendo & reddendo debitum, quod dubium praecipue habet locum, si iurauit, quod nullam aliam haberet vxorem aut cognosceret. Ratio dubitandi est, nam videtur, quod illud

Ex

illud iuramentum æquivalet voto castitatis, sed si fecisset votum non posset liberè uti matrimonio: ergo nec in hoc casu. ¶ Nihilominus tamen dicendum est, quòd potest liberè uti matrimonio etiam si iurasset, quòd nullam aliam haberet uxorem, quia illud iuramentum fuit confirmatio promissionis factæ de matrimonio futuro, ut statim dicemus, & idèò quoad impossibile est matrimonium, nullam vim habet.

¶ Et ad rationem dubitandi dicendū est, quòd illud iuramentum non æquivalet voto castitatis quòd fit Deo, nam fuit factum in confirmationem promissionis factæ de matrimonio futuro, quòd modo est impossibile & ita nullam vim habet nunc, votum verò cum fiat Deo, modo habet vim. Hæc dicta sint in explicationem secundi argumenti dubij principalis.

¶ Ad confirmationem respōdetur, quòd iuramentū superueniens consensui expresso per verba de futuro aliquid operatur, nō tamen facit matrimonium de præsentī. Advertendum enim est, quòd illud iuramentū nihil aliud facit, quàm confirmare consensum & contractū, ita ut sit vinculum perfectius & altioris ordinis, antea enim obligabat solum ex iustitia, modo verò obligat ex iustitia & religione. ¶ Sit clarissimum exemplū Theologicum. Detur aliquis Philosophus infidelis qui habet demonstrationem huius veritatis, Deus est, & conuertatur ad fidem: iste talis modo habet assensum duobus titulis, non enim habet assensum solum propter demonstrationem, sed propter maius testimonium & firmiter, scilicet, propter veritatem primam reuelantem, non tamen habet distinctum assensum, sed idem assensus modo est firmiter firmitate quadam alterius ordinis & rationis: ita in proposito iuramentum superueniens non facit distinctum consensum, sed confirmat consensum quem habebat firmitate quadam perfectiori & altioris rationis. Ex quo colligitur, quòd qui contractat de præsentī post sponsalia iurata, est reus duplicis malitiæ, peccat enim contra iustitiam, & etiam contra religionem & sanctitatem iuramenti.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd matrimonium clandestinum in validum est, etiam si superueniat iuramentum, nam Concilium Tridentinum reddit inhabiles personas ad sic contrahendum, sicut matrimonium inter consanguineos intra quartum gradum nullum est, quantumcum-

A que superueniat iuramentum propter inhabilitatem personarum. Et ad probationem in oppositum dicendum est, quòd non est eadem ratio de isto contractu & de alijs. Nam in alijs contractibus personæ non redduntur inhabiles, & sic quantumvis non teneantur adimplere contractum in ratione contractus, tenentur tamen adimplere propter sanctitatem iuramenti: in hoc verò contractu personæ redduntur inhabiles, & ita quantumcumque superueniat iuramentum, non est validum matrimonium, nec obligat iuramentum.

¶ Ad ultimum argumentum respondeatur, quòd ratio D. Thomæ est optima. Et ad probationem in oppositum dicendū est, quòd id quod est perfectius, potest optimè ordinari ad perfectionem inferioris, non ut medium ad finem præcipuè ultimum, sed tanquam causa ad suum effectum perficiendum: non enim est inconueniens quòd id quod perfectius est ordinetur ad perficiendum id quod est imperfectius: & sic Sol qui perfectior est, ordinatur ad perficienda generabilia & corruptibilia, & Christus Dominus qui est perfectissimus, ordinatur ad perficiendam nostram salutem spiritualem, & D. Thomas in Secunda Secundæ, quæstione. 81. articulo. 8. ad primum, docet, quòd actus sanctitatis ordinatur ad virtutem religionis, quæ inferior est, nam ordinatur ad perficiendum actum religionis: quare D. Thomas in hac ratione dicit, quòd iuramentum ordinatur ad matrimonium, & ad contractum iustitiæ, ut perficiat contractum illum & confirmet, unde ordinatur ut aliquid perfectius ad aliquid imperfectius.

ARTICVLVS II.

D Vtrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium.

A D SECUNDVM sic proceditur. Videtur quòd carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium, quia maius est consentire factò quam verbo, sed ille qui carnaliter commiscetur, consentit promissioni, quam prius fecit, ergo vide-

videtur, quòd multò magis per hoc fiat matrimonium, quam si solis verbis de præsentī consensus fieret.

¶ 2 Præterea. Consensus nō solum expressus, sed etiam interpretatiuus facit matrimonium: sed nulla potest esse maior interpretatio consensus quàm carnalis copula: ergo perficitur matrimonium per hoc.

¶ 3 Præterea. Omnis cōiunctio carnalis præter matrimonium facta est peccatum, sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam: ergo per hoc fit matrimonium.

¶ 4 Præterea. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed aliquis non potest mulieri quam deflorauit sub specie matrimonij restituere ablatum, nisi eam coniugio ducat: ergo videtur, quòd si etiam post carnalem copulam cum alia contraxerit per verba de præsentī, quòd teneatur ad primam redire, quòd non esset nisi inter eos esset matrimonium: ergo carnalis copula post consensum de futuro, facit matrimonium.

S E D contra est quòd dicit Nicol. Papa, Si consensus in nuptijs defuerit, etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. ¶ Præterea. Quòd consequitur ad aliquid non facit ipsum, sed carnalis copula sequitur ipsum matrimonium, sicut effectus causam: ergo non potest facere matrimonium.

R E S P O N D E O dicendum, quòd de matrimonio possumus loqui dupliciter. Vno modo quantum ad forum conscientie, & sic in rei veritate carnalis copula non habet, quòd perficiat matrimonium, cuius sponsalia præcesserunt per verba de futuro, si consensus interior desit: quia verba de præsentī etiam consensum exprimentia, si consensus mentalis deesset: non facerent matrimonium. Alio modo quantum ad iudicium ecclesiæ, & quia in exteriori iudicio secundum ea quæ foris patent iudicatur, cum nihil possit expressius significare consensum, quàm carnalis copula, secundum iudicium ecclesiæ carnalis copula consequens sponsalia matrimonium facere indicatur: nisi aliqua signa expressè doli vel fraudis appareant.

A D primum ergo discendum, quòd ille qui carnaliter commiscetur factò consentit in carnalem copulam secundum rei veritatem, sed in matrimonium non consentit ex hoc ipso, nisi secundum interpretationem iuris.

A D secundum dicendum, quòd interpretatio illa non mutat rei veritatem, sed iudicium quòd de rebus exterioribus fit.

A D tertium dicendum, quòd si sponsa sponsum admittens credat eum velle matrimonium consummare, excusatur à peccato, nisi aliqua signa expressè fraudis appareant: sicut si sunt mul-

A tum distantis conditionis, vel quantum ad nobilitatem vel quantum ad fortunam, vel aliud signum evidens appareat: sed tamen sponsus peccat & fornicando & (quòd plus est) fraude quam facit.

A D quartum dicendum, quòd in tali casu sponsus antequàm aliam cognouerit, tenetur eam ducere in uxorem, si sint æqualis conditionis vel si sponsa sit melioris conditionis; sed si aliam duxerit, factus est iam impotens ad soluendum illud ad quòd tenebatur & idèò sufficit, si ei de nuptijs provideat, & ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, si sponsus sit multò melioris conditionis, aut aliquod signum fraudis evidens fuerit: quia præsumi probabiliter potest, quòd sponsa non fuerit decepta, sed decipi finxerit.

SVMMA ARTICVLI.

P RIMA conclusio est. Quoad forum conscientie copula carnalis adueniens post verba de futuro non facit matrimonium, si nullus sit consensus. Ratio huius conclusionis est aperta. Ad matrimonium requiritur consensus de præsentī, & ita verba exprimentia consensum de præsentī non efficiunt verum matrimonium, si desit consensus, ergo.

¶ Secunda conclusio. Quoad forum externum ecclesiæ copula carnalis superueniens faceret matrimonium, ita ut ecclesia iudicaret illud esse matrimonium. Ratio huius conclusionis est. In foro exteriori ecclesiæ iudicandum est secundum ea quæ foris apparent, & secundum signa externa consensum interioris, sed nihil potest expressius significare consensum internum secundum iudicium ecclesiæ, quàm carnalis copula, ergo. Quòd quidem intelligitur (ut dicit D. Thom.) nisi aliqua signa expressè doli vel fraudis appareant, tunc enim non est iudicandum matrimonium.

¶ Tertia conclusio ad tertium. Si sponsa admitteret sponsum ad copulam carnalem existimans illum accedere affectu maritali, excusaretur à peccato, nisi ibi essent signa euidentia fraudis, ut si essent longè disparis conditionis, vel in bonis fortunæ vel in honore.

C IRCA istum articulum fuerunt graues & difficiles quæstiones in tempore antiquo & apud Theologos & Iurisperitos in foro conscientie, & in foro exteriori. Cæterum iam post decretum Concilij Tridentini omnes illæ difficultates cessarunt. Advertendum tamen est, quòd in iure anti-

antiquo quando post sponsalia de futuro accedebat copula carnalis in occulto cum mutuo affectu maritali, idest, cum animo perficiendi, quod erat promissum, erat verum matrimonium etiam in foro conscientiae: nam cum adesset consensus de praesenti, illa copula reputabatur tanquam legitima expressio interioris consensus, non tam verbo quam opere. Si autem talis copula non fiebat cum affectu maritali ex utraque parte, non erat verum matrimonium in foro conscientiae. In foro tamen externo iudicabatur validum matrimonium, & non admittebatur probatio contra illud, sic diffinitur in cap. veniens. 2. & cap. is qui de sponsalibus. sed tunc necessarium erat, quod accederet copula consummata, & non sufficerent oscula, nec alij tactus, nec etiam conatus ad copulam, vt patet in capit. finali. de sponsalibus. Nam in iure antiquo matrimonium clandestinum erat validum & erat sufficiens expressio consensus ad verum matrimonium. Iam verò Concil. Trident. in illo decreto saepe citato irritauit matrimonium clandestinum.

Sed post Concilium Tridentinum sunt duo dubia breuissima. Primum dubium est, si sponsalia celebrata essent coram parochio & legitimis testibus, & postea sequeretur copula in occulto, an tale matrimonium sit validum: nam videtur, quod habeat solennitates requisitas à Concilio. Nihilominus tamen dicendum est, quod non est verum matrimonium, sed irritum & nullum. Ratio est, quia virtute illius Decreti Concilij Tridentini duo sunt necessaria. Primum est, vt omnia quae sunt de essentia contractus publice fiant, quod quidem deficit in praesenti contractu, & ita non est verum matrimonium. Secundum est, quod dubia quae oriri possunt de contractu inter sponsum & sponsam certo consentent testibus & parochio, quod etiam deficit in praesenti casu.

Est secundum dubium quod habet maiorem difficultatem. Si aliqui contraxerunt sponsalia de futuro, & postea habuerunt copulam carnalem cum affectu maritali in praesentia parochi & testium, an tale matrimonium sit validum. Ratio dubitandi est, nam adsunt omnia necessaria ad validitatem matrimonij, videlicet expressio interioris consensus & praesentia parochi & testium, ergo validum est tale matrimonium post Concilium Tridentinum. Confirmatur haec ratio. Nam est sufficiens signum inte-

rioris consensus de praesenti coram parochio & testibus, ergo est verum matrimonium. Consequentia probatur. Quia ad rationem matrimonij secundum tenorem Concilij Tridentini nihil amplius requiritur. Antecedens verò constat. Nam copula carnalis est sufficiens signum consensus interioris, aliàs enim nec in iure antiquo efficeret verum matrimonium. Propter hanc rationem ego vidi virum quendam doctum qui existimabat, quod in hoc casu etiam post Concilium Tridentinum erat validum matrimonium.

Nihilominus tamen conclusio sit. Etiam si ita contingeret, non esset validum matrimonium post Concil. Trident. Haec conclusio probatur. Ad validitatem matrimonij necessaria est praesentia moralis parochi & testium, vt possint testificari de ipso matrimonio, sed in praesenti casu non est talis praesentia moralis parochi & testium respectu matrimonij, sed respectu copulae carnalis: ergo non est validum matrimonium. Maior probatur. Nam Concilium Tridentinum expresse praesupponit, quod parochus & testes sint praesentes ad hoc quod possint testificari de validitate contractus, isti autem non possunt testificari de isto contractu, sed de copula carnali, quam vident, ergo.

Vnde ad rationem dubitandi respondetur, quod respectu contractus matrimonij solum est praesentia physica parochi & testium, respectu verò copulae est praesentia moralis, solum enim possunt testificari de copula & non de contractu, vnde post Concil. Trident. tale matrimonium nullum erit. Ad confirmationem est maior difficultas. Nam ad rationem matrimonij veram post Concil. Trident. sufficit praesentia moralis parochi & testium respectu expressionis externae consensus interioris, quaecumque sit illa, siue consensus exprimatur verbis siue alijs signis, sed in praesenti casu est praesentia moralis parochi & testium respectu expressionis externae interioris consensus, na est sufficiens signum expressiuum interioris consensus: ergo est verum matrimonium.

Ad hanc difficultatem & ad confirmationem respondetur, quod quauis copula carnalis sit sufficiens signum interni consensus, tamen non est per se signum talis consensus, nec regulariter signum, sicut sunt verba & nutus & alia huiusmodi signa quae per se & regulariter ordinantur ad exprimendos interiores consensus: ex tenore verò Concilij Tridentini est necessaria praesentia mora-

lis

lis parochi & testium respectu alicuius signi externi interioris consensus, quod exprimat per se & regulariter internum consensus, & hoc non contingit in praesenti, & sic non est matrimonium. Quod verò hoc sit necessarium ex tenore Concilij constat, quia Concilium requirit huiusmodi praesentiam, vt possint testificari de contractu, ad hoc autem necessarium est, quod fiat contractus per aliqua signa quae per se & regulariter ordinantur ad contractum: copula autem carnalis non ordinatur ad contractum celebrandum.

QUESTIO XLVII. De consensu coacto.

Deinde considerandum est de consensu coacto & conditionato. Circa quod quaeruntur sex. Primum, vtum aliquis consensus possit esse coactus. Secundum, vtum aliqua coactio cadat in constantem virum. Tertium, vtum consensus coactus faciat matrimonium. Quartum, vtum consensus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis. Quintum, vtum consensus conditionatus matrimonium faciat. Sextum, vtum aliquis possit cogi à patre ad matrimonium contrahendum.

De hac materia disputant Doctores scho lastici in. 4. dist. 29. & Iurisperiti in locis supra citatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquis consensus possit esse coactus.

Tho 4. dist. 29. q. 1. artic. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod nullus consensus possit esse coactus. Coactio enim in liberum arbitrium cadere non potest secundum aliquem statum eius, vt in. 2. lib. distin. 25. dictum est: sed

consensus est liberi arbitrij: ergo non potest esse coactus.

¶ 2. Praeterea. Violentia idem est quod coactio, sed coactio secundum Philosophum est cuius principium est extra, non conferente vim passio: sed omnis consensus principium est intra, ergo nullus consensus potest esse coactus.

¶ 3. Praeterea. Omne peccatum consensu perficitur, sed illud quo perficitur peccatum cogi non potest, quia secundum Aug. nullus peccat in eo quod vitare non potest: cum ergo vis à iuristis definiatur, esse maioris rei impetus qui repelli non potest, videtur quod consensus non possit esse coactus vel violentus.

¶ 4. Praeterea. Dominium libertati opponitur, sed coactio ad dominium pertinet, vt patet in quadam Tullij definitione, dicit enim quod vis est impetus dominantis retinens rem intra terminos alienos: ergo vis in liberum arbitrium non cadit, & ita nec in consensum qui est actus eius.

SE D contra, illud quod esse non potest, non potest aliquid impedire: sed coactio consensus impedit matrimonium, vt in litera dicitur: ergo consensus cogi potest. Praeterea in matrimonio est quidam contractus: sed in contractibus potest esse voluntas coacta, vnde Legislator in integram restitutionem adiudicat, ratum non habens quod vi metusue causa factum est: ergo & in matrimonio potest esse consensus coactus.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est coactio vel violentia. Vna quae facit necessitatem absolutam, & tale violentum dicitur à Philosopho violentum simpliciter, vt cum quis aliquem corporaliter impellit ad metum. Alia quae facit necessitatem conditionatam, & hanc vocat Philosophus violentum mixtum, sicut cum quis proicit merces in mare ne periclitetur, & in isto violento quauis hoc quod fit, non fit per se voluntarium, tamen consideratis circumstantiis hic & nunc voluntarium est: & quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter voluntarium est, sed secundum quid inuoluntarium. Vnde de hac violentia vel coactio potest esse de consensu qui est actus voluntatis, non autem pura: & quia haec coactio fit ex hoc quod timetur aliquod periculum imminens, ideo ista vis idem est, quod metus qui voluntatem cogit quodam modo, sed pura vis cadit & in corporalibus actibus, & quia Legislator considerat non solum interiores actus, sed magis exteriores: ideo per vim intelligit coactionem simpliciter, propter quod vim contra metum diuidit: sed nunc agitur de consensu interiori in quem non cadit coactio seu vis quae à metu distinguitur, & ideo quantum ad propositum pertinet, idem est, coactio quod metus. Est autem metus

metus secundum Iuris peritos, instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio. Et per hoc patet solutio ad obiecta, nam primæ rationes procedunt de coactione prima, secundæ de secunda.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Consensus potest esse coactus secundum quid, nõ autem simpliciter.

Secunda cõclusio. In præsentis quæstione pro eodem accipitur ex metu aut violentia aliquid fieri, quanquam apud Iuris peritos distinguantur.

Tertia conclusio. Metus est instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio.

Circa istum articulum est aduertendũ, quod coactio est duplex. Vna simpliciter, alia verò secundum quid & conditionata. Coactio simpliciter est, quando aliquis simpliciter & omnibus modis cogitur: coactio verò secundum quid est, quando aliquis non cogitur simpliciter, sed supposita aliqua cõditione: & hoc secundo modo potest aliquis cogi ad matrimonium, nõ vero primo modo. Videnda sunt quæ dicuntur de coactione in. 1. 2. quæst. 6. art. 5. & 6. ibi enim Diuus Thomas docet, quod voluntas nõ potest cogi quãtũ ad actus elicitos.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqua coactio cadat in constantem virum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod coactus metus non cadat in constantem virũ quia deratione constantis est, quod non trepidet in periculis, cum ergo metus sit trepidatio mentis, ratione periculi imminentis; videtur quod non cogatur metu.

¶ 2 Præterea. Omnium terribilium finis est mors, secundum Philosophum in. 3. Ethic. quæ perfectissimum inter terribilia, sed constantes non coguntur morte, quia fortis etiam pericula mortis sustinet: ergo nullus metus cadit in constantem virum.

¶ 3 Præterea. Inter alia pericula, præcipue à bonis timetur periculum famæ, sed timor infamiae non reputatur timor cadens in constantem virum, quia (vt dicit lex) timor infamiae non continetur illo edicto, quod metus causa factum est: ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virum.

¶ 4 Præterea. Metus in eo qui metu cogitur peccatum relinquit, quia facit eum promittere quod non vult soluere, & sic facit eum mentiri: sed non est constantis aliquod peccatum etiam minimum pro aliquo timore facere: ergo nullus metus cadit in constantem virum.

SED contra. Abraham & Isaac constantes fuerunt, sed in eis cecidit metus, quia ratione metus dixerunt, uxores suas sibi esse sorores: ergo metus potest cadere in constantem virum.

¶ Præterea vbiunque est violentum mixtum, est aliquis metus cogens; sed aliquis quantũ cunque constans potest pati tale violentum, quia si sit in mari, merces projiciet tempore naufragij: ergo metus potest cadere in constantem virum.

RESPONDEO. dicendum, quod cadere metum in constantem, & metu cogi, sumitur, multipliciter: cogitur autem aliquis metu quando aliquid facit, quod aliis non vellet ad euitandum id quod timet: in hoc autem constans ab inconstanti distinguitur, quantum ad duo. Primum, quantum ad qualitatem periculi, quod timetur, quia constans sequitur rationem rectam per quam scit quid pro quo dimittendum sit vel faciendum, semper autem minus malum vel maius bonum eligendum est: & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu maioris mali, non autem cogitur ad maius malum, vt vitet minus malum sed inconstans cogitur ad maius malum propter metum minoris mali, scilicet ad peccatum propter metum corporalis pœne: sed pertinax econtra nõ potest cogi etiam ad minus malum sustinendum vel faciendum, vt euitet maius malum: vnde constans est medius inter inconstantem & pertinacem. Secundo differunt quantum ad estimationem periculi imminentis, quia fortis non nisi ex forti estimatione, & probabili cogitur, sed inconstans ex leui. Prouer. 27. Fugit impius nemine persequente.

AD primum ergo dicendum, quod constans (sicut & de forti dicit Philosophus) est intrepidus: non quod omninõ non timeat, sed quia non timet quæ non oportet, vel, nisi quando oportet.

AD secundum dicendum, quod peccata sunt maxima malorum, & ideo ad hæc nullo modo potest homo constans cogi: imò magis debet homo mori, quàm talia sustinere: vt etiã Philosophus. 3. Ethic. dicit. Sed quædam damna corporalia sunt minora quibusdam alijs, inter quæ sunt præcipua quæ ad personam pertinent, sicut mors, verbera, deonestatio per stuprũ & seruitus; & ideo ex istis constans cogitur ad alia damna corporalia, & hæc cõtinẽtur hoc versu. Stupri siue status verberis, atque necis: nec differt, virũm hæc pertineant ad personam propriam vel uxoris vel filiorum

liorum vel aliorum huiusmodi.

AD tertium dicendum, quod infamia quantum sit maius damnum, tamen et de facili occurri potest: & ideo non reputatur cadere in constantem virum metus infamiae secundum iura.

AD quartum dicendum, quod constans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare, sed cum postea vult petere restitutionem vel saltem iudici denuntiare, si se promisit non petiturum restitutionem: non potest autem promittere se non denuntiatum: quia cum hoc sit contra bonum iustitiæ, ad hoc cogi non potest: vt, scilicet, contra iustitiã faciat.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est. Coactio potest cadere in virum constantem. Hanc conclusionem explicat D. Thom. in corpore articuli. Vide solutionem ad secundum Diui Thomæ.

Circa istum articulum est aduertendũ, quod metus duplex est, vt dicitur in 1. 2. loco immediatè citato. Alius leuis qui oritur ex leui causa: alius verò grauis qui oritur ex causa graui, vt metus mortis & carceris perpetuæ & infamiae perpetuæ. Et hic metus dicitur cadere in virum constantem, quoniam quando causa est grauis, nulla est infamia quod vir constans tætuat. Est tamen aduertendum, quod duæ sunt conditiones necessariae ad hoc quod metus dicatur cadere in virum constantem. Prima conditio est, quod immineat aliquod malũ graue, vt mors & alia huiusmodi quæ ponuntur in cap. cum dilectus. de his quæ vi fiunt, & in. l. nec timorem. & in. l. ego puto. & in. l. isti quidem. ff. de eo quod metus causa. & inter alia numerantur periculum stupri quod imminet puellæ, & vitium Sodomiae, si immineat puero, supplicia & verbera.

Dubium tamen est de infamia, de qua D. Thom. ad tertium docet, quod non est annumeranda inter mala grauia. Syluester verò, verbo, metus. §. 4. docet, quod infamia facti & non iuris non est graue malum, & ita intelligit D. Tho. cæterum infamia iuris quæ infertur per sententiam iudicis est graue malum: quem sequuntur alij, vt Magister Sotus in. 4. dist. 29. quæst. 1. art. 2. in fin. Fortassis tamen melius dicitur, quod quando infamia est talis quod facili opera recuperari potest, non est graue malum quod cadat in constantem virum: quando verò

Ca. cum dilectus. de his quæ vi fiunt. l. nec timorem. l. ego puto. l. isti quidem. ff. de his quæ vi.

A infamia est talis quod facili opere non posset recuperari, tunc est graue malum quod potest cadere in constantem virum. **S**ecunda conditio est, quod illud malum probabiliter credatur instare & imminere, & quod reuera eueniet, non tamen est necessarium quod talis metus sit licitus & sanctus. Nam si quis metu mortis fornicetur, talis metus est illicitus, tamen cadit in virum constantem. Vnde non est recta definitio quæ assignatur ab aliquibus metus grauis, quod sit ille cui non cedit vir fortis & constans in malum: nam quanuis reuera ita sit, quod ille dicitur vir fortis & constans coram Deo qui nulla de causa facit malum, & propter hanc rationem D. Tho. in artic. ita definit metum grauem, tamen ad videndum an matrimonium teneat vel non teneat, non debemus considerare, an metus sit licitus vel illicitus, sed an malum quod imminet sit graue vel leue. Cætera omnia videnda sunt in loco citato.

ARTICVLVS III.

Vtrum consensus coactus tollat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod consensus coactus non tollat matrimonium quia sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad baptismum requiritur intentio: sed coactus timore ad recipiendum baptismum recipit sacramentum, ergo coactus ad consentiendum aliquo timore matrimonio obligatur.

¶ 2 Præterea. Violentum mixtum secundum Philosophum plus habet de voluntario, quæ non voluntario: sed non potest aliter consensus esse coactus, nisi per violentum mixtum: ergo non omninõ excluditur voluntarium, & ita adhuc est matrimonium.

¶ 3 Præterea. Ei qui consentit in matrimonium coactus consulendum videtur, quod in matrimonio illo stet, quia speciem mali habet promittere & non soluere, à quo Apostolus vult nos abstinere: hoc autem non esset, si cõsensus coactus omnino matrimonium tolleretur: ergo, & c.

SED contra est, quod Decretum dicit. Cum consensus locum non habeat, vbi metus vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi communis consensus requiritur, coactionis materia repellatur: sed in matrimonio requiritur communis consensus, ergo, & c.

¶ Præterea. Matrimonium significat coniunctio nem Christi ad ecclesiam quæ fit secundum libertatem amoris: ergo non potest fieri per consensum coactum.

R E S P O N D E O dicendum, quod vinculum matrimonij est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat matrimonium tollit: metus autem qui cadit in constantem virum perpetuitatem contractus tollit, quia potest repeti restitutio in integrum, & ideo hæc coactio tollit matrimonium, & non alia: constans autem vir iudicatur virtuosus qui est mensura in omnibus operibus humanis, ut Philosophus dicit in 3. Ethic. Quidam autem dicunt, quod si adsit consensus quanuis coactus interioris, est matrimonium quantum ad Deum, sed non quantum ad statum ecclesie quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum. Sed hoc nihil est, quia ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum quousque probetur, peccavit autem si dixit se consentire & nõ consensit, unde ecclesia præsumit eum consensisse, sed iudicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

A D primum ergo dicendum, quod intentio non est causa efficiens sacramenti in baptismo, sed solum eliciens actionem agentis: sed consensus est causa efficiens in matrimonio, & ideo non est simile.

A D secundum dicendum, quod ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed voluntarium cõpletè, quia debet esse perpetuum: & ideo per volitum mixtum impeditur.

A D tertium dicendum, quod non semper debet induci ad hoc quod in matrimonio illo stet, sed solum quando timetur periculum de dissolutione, alias autem non peccat: quia non soluere promissa quæ nolens facit, non est species mali.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio. Cõsensus coactus per coactionem quæ cadit in virum constantem non efficit verum matrimoniũ, tamen consensus coactus per metũ leuem non annullat matrimonium. Ratio D. Tho. in corpore desumitur ex perpetuitate matrimonij cui repugnat talis coactio, nam nullum violentum est perpetuum, ut constat ex ordine naturali. ¶ In solutione ad secundum adnotandum cum D. Tho. quod ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed voluntarium completum, cum debeat esse perpetuum: unde voluntarium mixtum non sufficit ad matrimonium.

In Addit. ad 3. Partem.

Circa istum articulum est prima difficultas illaque grauissima, Vtrum metus & coactio quæ cadit in virum constantem irritet matrimonium & quo iure. Et videtur, quod irritet matrimoniũ. ¶ Primo arguitur ex doctrina D. Tho. in hoc articulo, in quo aperte definit, quod matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem nullum est. Hoc etiam constat ex ratione illius quæ videtur conuincere, quod matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem est irritum & nullum iure naturali, quia ratio illius desumitur ex natura matrimonij cui est intrinseca perpetuitas, & sic repugnat coactio: ergo matrimoniũ ita factum nullum est iure naturali secundum doctrinam D. Thomæ.

¶ Secundo arguitur. Matrimonium ex natura sua ordinatur ad mutuam obsequiũ & mutuam amorem inter virum & foemina, & ad commodam educationem proli, ut iam sæpe dictum est, sed coactio quæ cadit in virum constantem excludit istos fines: ergo matrimonium sic factum est irritum & nullum iure naturali. Minor probatur. Matrimonium sic factum non potest esse causa mutui amoris, & ex consequenti non potest esse commoda educatio proli. Confirmatur argumentum. Matrimonium est vinculum perpetuum & indissolubile ex natura sua, ut iam dictum est, sed violentia & coactio repugnat perpetuitati matrimonij, nullum enim violentum est perpetuum: ergo matrimonium celebratum cum tali violentia irritum est & nullum etiam iure naturali.

¶ Tertio arguitur. Omnes alij cõtractus qui celebrantur per talem metum cadentem in virum constantem sunt irriti & nulli etiã iure naturali: ergo multo magis matrimonium. Consequentia est euidentis. Nam contractus matrimonij inter omnes alios contractus debet esse maximè voluntarius, cū causet vinculum perpetuum. Antecedens verò probatur in contractu emptionis & venditionis, & in donatione quæ fit latroni per metum cadentem in cõstantem virum: talis enim contractus & donatio nulla est etiam iure naturali, & latro tenetur restituere id quod accepit.

¶ Quarto arguitur. Quando matrimoniũ celebratur per coactionem cadentem in cõstantem virum, & per maximam iniuriam extrinsecus illatam, fit maxima iniuria con-

trahenti, ut manifestè constat, ergo tale matrimonium est inualidum etiam iure naturali. Probatur consequentia. Quia omnis cõtractus in quo fit iniuria inualidus est etiam iure naturali. Cõfirmatur argumentũ. Omnis iniuria est refarcienda iure naturali: sed si matrimoniũ coactũ per iniuriam extrinsecus illatam esset validum iure naturali, talis iniuria non posset refarciri: ergo non est validum etiam iure naturali. Minor probatur. Si vinculu illud iure naturali est validũ, cum sit perpetuũ non potest excogitari aliquis modus quo refarciatur illa iniuria.

¶ Quinto arguitur. Votum simplex vel solenne factum per metum cadentem in virum constantem est inualidum etiam iure naturali: ergo etiam matrimonium. Consequentia est bona ex paritate rationis. Antecedens verò probatur. Ecclesia irritat & annullat talia vota, at ecclesia non habet auctoritatem irritandi ea quæ sunt de iure naturali, ut constat: ergo talia vota non sunt valida iure naturali. ¶ Confirmatur argumentum. Præcepta quæ sunt de iure naturali sunt indispensabilia ex natura sua, ut docet D. Tho. in 1. 2. quæst. 100. art. 8. sed ecclesia dispensat in votis quæ fiunt per metum cadentem in virum constantem, ergo talia vota sunt inualida iure naturali.

¶ Sexto arguitur. Metus cadens in virum constantem tollit omnino voluntarium: ergo matrimonium factum per talem metum est irritum & nullum etiam iure naturali. Consequentia est euidentis. Quia ad rationem matrimonij requiritur voluntarium, ut constat. Antecedens verò probatur primo. Si quis non corripit fratrem propter metum cadentem in virum constantem, quando alias tenebatur corripere, non peccat mortaliter, ut dicunt omnes Theologi in materia de correctione fraterna: ergo si non est, quod illud nõ fuit voluntarium, nam si esset voluntarium non corripere, peccaret mortaliter. Secundo probatur antecedens. Si aliquis metu mortis reddat alicui depositum gladium ad occidendum aliũ non peccat mortaliter, ut dicunt Theologi in materia de restitutione, tamen si esset simpliciter voluntarium, peccaret mortaliter: ergo matrimonium factum per talem metum non est simpliciter voluntarium. Minor probatur. Reddere depositum gladium ad occidendum aliũ est intrinsecè malum & iniustum: ergo si fiat voluntariè erit peccatum. ¶ Confirmatur argumentum, & ex-

Aplicatur. Fornicatio quia est intrinsecè mala nunquam potest licite fieri, si adsit voluntarium: sed reddere depositum gladium ad occidendum aliũ est intrinsecè malum: ergo non potest licite fieri, si adsit voluntarium: ergo cum tunc licitè fiat, signum est, quod non est voluntarium.

In oppositum est primò. Metus cadens in virum constantem non irritat matrimonium iure naturali, nec iure humano: ergo tale matrimonium nullo modo est irritum. Consequentia est euidentis. Antecedens verò probatur. Et quod non irritet illum iure naturali constat, nam stando in iure naturali consensus voluntarius vtriusque partis sufficit ad matrimonium, in præsentem verò reperitur consensus voluntarius, ut cõstat: ergo. Sed quod non sit irritum iure humano probatur. Si in aliquo loco irritaretur matrimonium per ius humanum esset in illo cap. cum locum. de sponsalibus, sed in illo capite solum decernitur, quod matrimonium est nullum & irritum quando deficit consensus, ut constat, ait enim. Cum locum non habeat cõsensus vbi metus vel coactio intercedit: ergo matrimonium vbi adest cõsensus extortus per metum cadentem in virum constantem non est irritum iure humano.

C¶ Secundo arguitur. Si tale matrimoniũ esset irritum & inualidũ, illud esset vel propter defectũ libertatis, vel propter illatã iniuriã, sed neutrum horũ sufficit ad irritandũ matrimoniũ, ergo matrimonium sic contractũ non est irritum & nullũ. Minor probatur. Et quod nõ sit irritũ propter defectũ libertatis constat, nam alia passiones præter metum minuunt libertatẽ, quæ tamen non irritant, nec dissoluunt matrimonium. Et quod non sit irritum propter iniuriam illatam probatur, quia alia iniuriæ possunt homini accidere, quæ tamen non irritant matrimonium.

¶ Tertio arguitur. Ut iam dictum est in quæst. præced. art. 1. Iuramentum superueniens nõ inducit nouũ vinculu, sed cõfirmat præcedens, at si adueniat iuramentũ matrimonio facto per metũ cadentẽ in virum constantem tale matrimoniũ est validum, ut videtur determinare multa iura quæ adducuntur infra: ergo signum est, quod antea erat validũ.

¶ Quarto arguitur. Si omnia talia matrimonia sint irrita & nulla, sequitur quod vbi pius iniuste oppressus peccet mortaliter peccato sacrilegij proferendo illa verba, Ego te accipio in meã. Cõsequens autẽ est durissimum, ergo. Sequela probatur. Quia proferẽ formam

Ca. cum locum. de sponsalibus.

formam supra materiam indebitam, vt cōnstat, ergo erit sacrilegus, & ita vir pius in tali casu nulla ratione posset euadere.

¶ Quinto arguitur. Si innocens compellatur, vt matrimonium contrahat, & simul consummet, vel ille potest liberè consummare vel non: si potest consummare, ergo matrimonium antea fuit validum: si non potest, ergo nulla ratione potest cauere iniuriam illatam etiā si velit acquiescere, quod est magnum inconueniens: ergo.

In hac difficultate propter posita argumenta sunt duæ oppositæ sententiæ inter Doctores. Prima sententia est, quod matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem validum est iure naturali & humano, etiam si metus sit iniustus. Dicit tamē quod tale matrimonium venit rescindendū a iustitia quod metus causa. Hanc sententiam tenet Cardinalis in cap. Abbas. de his quæ vi metusve causa fiunt, vt refert Syluest. verbo, matrimonium. 8. §. 1. 1. Hæc tamen sententia est falsa, quia matrimoniū quod semel est validum iure diuino & naturali, non potest rescindi per autoritatem ecclesiæ, cum matrimonium sit vinculum perpetuum irrevocabile, in quo differt contractus matrimonij ab alijs contractibus: nam alij contractus causant dominium reuocabile, matrimonium verò irrevocabile.

¶ Secunda sententia est huic opposita, quod matrimonium celebratum per metum cadentem in virum constantem inualidū est etiā iure naturali. Et qui tenent istā sententiam dicunt, quod cum ecclesia irritat tale matrimonium nihil aliud facit, quàm declarare ius naturale secundum quod illud matrimonium est nullum. Hanc sententiā tenet Scotus in 4. dist. 29. q. 2. & Duran. ibidem, Gabriel in 3. dist. 39. q. 1. & Magister Sotus in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. & in eadē sententia fuit Magister Victoria, vt dicunt eius discipuli & mouebatur quarto argumento factō in principio cum sua confirmatione: eandem sententiam tenent multi alij Theologi.

¶ Tertia sententia est, veluti media quæ ego existimo veram, & explicabitur aliquibus conclusionibus, si tamen prius apponantur aliqua fundamenta.

¶ Supponendum est primò, quod in hac difficultate loquimur quādo reuera habuit consensum ille qui contrahit, licet ille consensus extortus sit per iniuriam, etenim si nullum habuit consensum, sed contraxit sine, manifestum est, non fuisse matrimo-

niū, etiam stando in iure naturali: nam (vt iam dictum est) consensus est causa efficiens matrimonij. Hic verò querimus, quando aliquis voluntariè simpliciter consentit, inuoluntariè autem secundum quid, vt ille qui proijcit merces in mare: an tunc sit validum matrimonium.

¶ Secundò. Supponendum est, quod metus grauis potest esse illatus à duplici causa, videlicet à causa naturali, vt à naufragio vel à peste, vel à graui infirmitate: potest etiā esse illatus à causa libera & extrinseca, vt ab homine. Metus verò qui infertur à causa libera extrinseca potest inferri dupliciter. Primo modo iuste, vt cum iudex iuste comminatur alicui mortem vel aliud graue supplicium. Secundo modo iniuste, vt cum per sona priuata comminatur alicui mortem. Metus verò grauis illatus à causa libera extrinseca, potest inferri vel extorquendo consensum vel non extorquendo: nā cum infertur ad extorquendum consensum, directè ordinatur ad matrimonium, cum autem non infertur ad extorquendum consensum, ordinatur per accidens ad matrimonium: siquidem ad aliud ordinabatur. Supponenda etiā sunt quæ diximus in articulo præcedenti.

Quibus positis est prima conclusio. Matrimonium factum per metum grauem cadentem in virum constantem non est irritum iure naturali vel positio, si talis metus proueniat à causa naturali. v. g. aliquis metu mortis perturbatus ducit in vxorem quam habuit concubinam, tale matrimoniū est ratum & validum, vel si illud faciat metu naufragij vel pestis. ¶ Hæc conclusio probatur primò ex consensu omnium hominum, omnes enim existimant tale matrimonium esse validum. Confirmatur argumentum. Matrimonium contractum ex metu inferni est validum & ratum, & oppositum asserere esset stultum & erroneum, tamē talis metus est mali grauissimi, vt constat: ergo etiam erit matrimonium validum in nostro casu, cum sit omnino eadem ratio. ¶ Secundo probatur conclusio. Si quis motus tali metu faciat votum de re aliqua sacra, illud est validum, vt diffinitur in c. sicut. 2. de regularibus, ergo idem erit de matrimonio. Probatur consequentia. Nam est omnino eadem ratio. ¶ Tertio probatur conclusio. Vt dicemus statim, matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem solum est irritū iure humano positio, sed in iure humano positio exigitur, quod consensus

Cap. sicut.
2. de regularibus.

Quæstio. XLVII.

Ca. cum lo
cū. de spon
salibus.

sensus sit coactus: ergo in nostro casu verū est matrimonium. Probatur consequentia. Quia in casu nostræ conclusionis non est coactio, cum nulla vis inferatur. Minor verò probatur ex cap. cum locum. de sponsal. & ex alijs capitulis in quibus dicitur, quod consensus locū non habet, vbi coactio intercedit.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium factum per metum grauem cadentem in virum constantem, si metus sit illatus à causa libera iuste: validum est & ratum iure naturali & positio. V. g. condemnatur aliquis à iudice iuste ad mortem propter homicidium, condemnatus verò vt satisfacta parte euadat mortem, ducit in vxorem consanguineam occisi, iste talis si metu mortis contrahat: verum efficit matrimonium. ¶ Hæc conclusio probatur primò ex vsu totius Reipublicæ Christianæ, ita enim sæpissimè fit in Republica Christiana, & omnes existimant illū contractum esse verum matrimoniū: ergo. ¶ Secundo probatur. In hoc matrimonio nulla fit iniuria contrahenti, nam iuste condemnatus est ad mortem: ergo stando in iure naturali nulla est ratio quare illud matrimonium sit nullum, ac subinde ius positio non debet illud irritare, cum nulla sit ratio vt irritetur. ¶ Tertio probatur. In tali casu metus mortis iam erat certus, & non est incussus ad extorquendum consensum, sed quādo metus est per accidens, non impedit matrimonium: ergo. Confirmatur argumentū. Offerre ei occasionem vitæ non est cogere ad matrimoniū, vt constat, sed matrimoniū solum esse irritū & nullū quando adest coactio: ergo in tali casu non est irritū & nullū.

¶ Tertia conclusio explicatiua præcedentis. Matrimonium contractum per metum incussum à legitima potestate ad extorquendum consensum, validum est, quod intelligitur, si talis potestas iuste & iuridicè procedat, non verò si vi opprimat. V. g. est accusatus aliquis de stupro virginis, iudex verò ei comminatur mortem, nisi illam in vxorem ducat, & ille ducit illam in vxorem: verum efficit matrimonium. ¶ Hæc conclusio probatur primò ex l. continet. §. sed vim. ff. de eo quod metus causa. ¶ Secundo probatur. Ecclesia per censuras & alias grauissimas poenas quæ possunt incutere metum cadentem in virum constantem aliquando cogit, vt

L. continet.
§. sed vim.
ff. de eo quod
metus causa.

Articul. III.

211

sponsalia per matrimonium perficiantur, & tamē si tale matrimonium esset nullum, ecclesia sibi ipsi esset contraria: ergo tale matrimonium validum est. ¶ Ex hac conclusione sequitur, quod quando iudex condemnat aliquem reum iuste ad mortem propter homicidium, & non vult condonare, nisi ducat filiam occisi in vxorem, & condemnatus contrahit cum illa, verum efficit matrimonium: nam à legitima potestate & iuste incutitur talis metus.

¶ Sed tamē adhuc est dubium circa dictam hanc conclusionem, an si parentes comprehendant oppressorem virginis & dicant, quod nisi eam ducat vxorem pertrahent eam ad iudicem, tale matrimonium sit validum, si nulla penitus alia vis inferatur. Dixi, si nulla penitus alia vis inferatur, nam si inferatur iniuste vis quæ cadere possit in virum constantem, nullum erit matrimoniū. ¶ In hoc dubio Magister Sotus loco citato tenet, quod non erit matrimonium quāuis conueniat in hac vltima conclusione & corollario. Nihilominus tamen mihi videtur dicendum, quod est probabilissimū in hoc casu esse verum matrimonium. Ratio est. Postquam collectus est in carcerem, & est sententia lata contra eum, matrimonium est firmum: ergo etiam in nostro casu. Probatur consequentia. Nam vtrobique est legitimus metus, & nulla fit iniuria.

¶ Quarta conclusio. Metus grauis illatus à causa libera iniuste, non tamen extorquendo consensum, non irritat matrimoniū: itaque si violentia per accidens se habet ad matrimonium validum est matrimoniū. V. g. Si quis contraxit matrimoniū cū captiua metu mortis si hostes ingrediantur ciuitatem: ita si metu latronū acciperet vxorē filiam viri fortissimi qui illū à latronibus defenderet: ita gerit aliquis inimicitias cū gente aliqua, & verosimiliter timet mortem, & vt conciliet amicitiam ad euadendum mortem ducit in vxorem consanguineam illorū, in omnibus istis casibus validum est matrimonium. ¶ Hæc conclusio probatur primò. Votum emissum ab eo qui commoratur inter Turcas, vt liberetur ab eis, validum est, si non extorqueatur consensus per iniuriam: tamen tale votum fit per metum grauem incussum per iniuriam: iniuste enim detinetur inter Turcas: ergo matrimonium in nostro casu validum erit. ¶ Confirmatur. Si quis faciat votum B. Virgini vt liberetur ab inuafore, illud votum est validum: tamen fit per metum gra-

uisimum illatum per iniuriam, ergo idem erit de matrimonio. ¶ Secundo probatur conclusio. Leges humanae solum dirimunt matrimonia, quae procedunt ex consensu coacto per iniuriam, sed ille consensus in istis casibus non est extortus per iniuriam, nam iniuria per accidens se habet ad matrimonium, ergo tale matrimonium est validum. ¶ Confirmatur haec ratio. Talis metus iam erat, etiam si matrimonium non superuenisset, ac proinde ita se habebat ille metus, ac si incussus esset à causa naturali, sed si oriretur ex causa naturali, non esset irritum matrimonium, ergo nec est irritum in isto casu.

¶ Sequuntur conclusiones quae directe respondent ad quaestionem. Quinta conclusio. Metus grauis qui cadit in virum constantem illatus à causa libera iniuste extorquendo consensum non irritat matrimonium stando in iure naturali. Hanc sententiam tenent Palud & Ricar. in dist. citata, quam sequuntur comuniter interpretes D. Thomae.

Cap. inter cetera. 2. 2. quaest. 4.

¶ Primo probatur conclusio ex D. Aug. (cuius sententia refertur. 22. q. 4. c. inter cetera.) ubi docet Augustinus quod tale matrimonium est validum & ratum: debet verò intelligi stando in iure naturali. Nam alia explicatio quae adhiberi solet ab aliquibus, scilicet, quod loquitur de matrimonio coacto iuramento confirmato, & quod quauis matrimonium coactum nullum sit, si tamen confirmetur iuramento est validum, sicut dicitur de promissione facta latroni: nulla est, quia (vt infra dicemus) matrimonium quod nullum est iure positio, etiam si confirmetur iuramento nullum est: matrimonium enim clandestinum quantumcunque confirmetur iuramento, irritum est & nullum: ergo si matrimonium coactum irritum est & nullum stando in iure naturali, etiam si iuramento confirmetur irritum est & nullum.

¶ Secundo. Si baptismus suscipiatur ab aliquo propter metum cadentem in virum constantem validus est: ergo idem erit de matrimonio stando in iure naturali. Probatur consequentia. Quia sicut matrimonium inducit vinculum perpetuum, ita etiam susceptio baptismatis. Et solutio D. Tho. hic ad primum, in qua dicit, quod aliud est de suscipiente baptismum, aliud verò de contrahente: nam suscipiens baptismum habet se passivè, & ita non requiritur ex parte illius ita exactum voluntarium, qui verò contrahit, habet se actiue, & ita requiritur ex parte il-

lius plenum voluntarium: haec, inquam, solutio quauis sit optima congruentia ad explicandum quod factum est iure positio, non tamen conuincit stando in iure naturali, quia si aliquis metu mortis velit aliquem baptizare actiue, reuera tenet sacramentum, tamen baptizans habet se actiue, ergo licet contrahens actiue concurrat ad matrimonium, validum erit stando in iure naturali.

¶ Tertio probatur conclusio. Si tale matrimonium esset inualidum stando in iure naturali, vel esset quia talis metus tollit libertatem, vel propter iniuriam illatam: sed vtrumque est falsum, ergo. Minor probatur quantum ad primum. Nam si metus grauis proueniat à causa naturali non tollit libertatem, & tale matrimonium est validum in omni iure, ergo si proueniat metus grauis à causa libera non tollit libertatem, & tale matrimonium erit validum iure naturali. Probatur consequentia. Quia quod metus grauis proueniat à causa naturali vel à causa libera non facit, quod tollat magis vel minus de libertate. ¶ Confirmatur haec probatio minoris. Malum leue respectu hominis meticulosi ita graue est, sicut malum grauisimum respectu hominis fortis & constantis, sed malum leue non tollit libertatem ab homine meticuloso, ergo nec malum graue ab homine forti. Minor verò probatur quantum ad hoc quod matrimonium non sit inualidum ratione iniuriae illatae. Tanta iniuria infertur homini meticuloso per malum leue, sicut homini forti per malum graue, sed matrimonium celebratum per metum leuem non est irritum iure naturali, etiam si celebretur ab homine meticuloso, ergo nec matrimonium celebratum per metum cadentem in virum constantem erit inualidum ratione iniuriae illatae. ¶ Confirmatur haec probatio. Demus quod aliqui cogant hominem ad contrahendum cum muliere quae ad illos nihil pertinet, tunc sic. Illud matrimonium fit sine aliqua iniuria ex parte mulieris cum qua contrahit, tamen est celebratum per metum cadentem in constantem virum & est nullum, vt dicemus, ergo tale matrimonium non est irritum ratione iniuriae.

¶ Quarto probatur conclusio. Voluntas efficax ad transferendum dominium sui corporis sufficit ad matrimonium stando in lege naturae, sed talis voluntas potest esse stante quocumque metu, vt manifeste constat, ergo tale matrimonium est validum stando in iure naturali. Maior verò est

est manifesta. ¶ Ex hac conclusione colligitur manifeste, quod modo apud infideles qui non subduntur legibus canonicis valida sunt matrimonia quantumuis coacta per metum cadentem in virum constantem.

¶ Sexta conclusio. Matrimonium celebratum per metum cadentem in virum constantem, quando metus infertur per iniuriam extorquendo consensum, irritum est & nullum iure humano positio. Haec conclusio probatur ex definitione ecclesiae in cap. cum locum. & in capit. veniens. 2. & in capit. consultationi tuae. de sponsalibus & matrimonijs. in quibus locis huiusmodi matrimonia dicuntur irrita & nulla: quod explicabitur amplius infra. Ratio verò quare huiusmodi matrimonia sunt irrita iure humano est manifesta. Nam matrimonium (vt dictum est, & vt docet D. Thom. in articulo) est vinculum perpetuum & indissolubile, violentia verò repugnat perpetuitati matrimonij, cum nullum violentum sit perpetuum: ergo. ¶ Confirmatur. Contractus matrimonij ex natura sua ordinatur ad mutuam amorem inter virum & foeminam, & ad procreationem filiorum, si verò matrimonium sit coactum per metum cadentem in virum constantem, haec omnia fieri commode non possunt: ergo iuste & sanctè ecclesia irritauit illud.

Ca. cum locum. c. veniens. 2. c. consultatio tuae. de sponsal.

¶ Secunda ratio etiam est optima. Matrimonia coacta quauis iure naturali non sint inualida, sunt tamen iure naturae prohibita, quoniam in illis fit maxima iniuria quae nullo modo refarciri potest, si valida sunt: ergo maxime consentaneum est iuri naturali vt irritentur talia matrimonia iure positio. Aduertendum enim est, quod matrimonia huiusmodi coacta quauis valida sint iure naturali, sunt tamen prohibita iure naturali, quia ad matrimonium requiritur plena deliberatio, & voluntaria & spontanea status assumptio cum matrimonium sit vinculum perpetuum, coactio verò contrariatur omnibus istis: item nam contrariatur fini matrimonij qui est prolis educatio, & mutuum obsequium inter coniuges, & sic quod matrimonium tale sit irritum iure positio habet maximum fundamentum in iure naturali, & est illi maxime consentaneum. Et hoc est quod dicitur in dict. cap. cum locum. & in dict. c. consultatio. quod coactio repugnat consensui: non vult dicere Summus Pontifex quod vbi est coactio, non sit

Dist. ca. cum locum. & dist. c. consultatio tuae.

A consensus, nam cum coactione potest esse simpliciter consensus: sed significat, quod cum coactione non potest esse consensus maxime spontaneus & deliberatus qualis ad matrimonium requiritur.

¶ Circa dicta in hac conclusione dubium est, nam ex illa videtur sequi, quod in tali casu contrahens nullo modo possit habere consensum internum. Cōsequens autem est contra dicta in primo fundamento huius dubij: ergo. Sequela probatur. Iste talis contrahens per metum cadentem in virum constantem scit, quod matrimonium est nullum supposito iure positio & quod est impossibile esse matrimonium: ergo non potest habere consensum absolutum circa matrimonium: voluntas enim non potest esse circa illud quod iudicat impossibile. Respondetur, quod in illo casu non est impossibile habere consensum qui de se sit sufficiens ad matrimonium, quamuis hic & nunc non sit sufficiens propter irritationem iuris positio, & hoc est quod diximus in fundamento.

¶ Circa hanc conclusionem aduertendum est, quod licet ius naturale sit inuariabile & immutabile, vt docet D. Tho. in. 1. 2. q. 100. art. 8. ipsum tamen ius naturale quaedam determinanda in comuni, quae postea reliquit determinanda in particulari per ius positio: vnde cum matrimonium sit quidam contractus iuris naturalis, inde est, quod non est omnino determinatus à iure naturali, sed respublica habet autoritatem ab ipso iure naturali determinandi in particulari: modum ipsum contrahendi, sicut ius positio potest determinare ea quae sunt iuris naturalis, vt docet idem D. Thom. in eadem. 1. 2. q. 95. art. 2. & sic determinauit ius positio, quod matrimonia contracta per metum cadentem in virum constantem nulla essent propter iniuriam irreparabilem, si valida essent: & quia non est consensus plene deliberatus.

¶ Ex hac conclusione & probatione illius aperte colligitur, quod matrimonium contractum ex leui metu quantumuis iniurioso validum est in omni iure: quia in capitulis supra citatis, solum irritatur matrimonium factum per metum grauem & cadentem in virum constantem. Item in capit. veniens. 2. & in c. consultationi. praecipit Pontifex examinari, an metus caderet in virum constantem ad dirimendum matrimonium, tamen si leuis metus dissolueret matrimonium, frustra fuisset talis examinatio: ergo. Et in c. de muliere. eodem tit. consultus

Ca. ventés. 2. cap. consultationi. de sponsal. Ca. de muliere. eodem tit.

Pontifex de quadam violentia illata an vitaret matrimonium, responsum non dedit, quia non constabat de qualitate violentiæ, & tamen si omnis violentia irritaret matrimonium, aperta esset definitio: ergo collateralium est certum. Et ratio est aperta, nam causa matrimonialis favorabilis est: ergo quodcumque non exprimitur irritum matrimonium, censetur validum, sed matrimonium ex leui metu contractum non decernitur irritum, vt constat ex iam dictis: ergo secundum iura est validum. Quis autem sit leuis metus pensandum est ex dictis in articulo præcedenti, aduertendo quod aliquis metus potest esse grauis in foemina, qui non sit in viro, & aliquis in viro debili & infirmo, qui non sit in sano.

Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio pro vtraque parte, nam quæ ponuntur primo loco procedunt contra quintam conclusionem, & quæ ponuntur secundo loco procedunt contra sextam. ¶ Ad argumenta facta primo loco quatenus procedunt contra quintam conclusionem respondetur. Ad primū dicitur, quod D. Tho. supponit determinationem iuris positivi, qua supposita optimè definit, quod matrimonium sit nullum simpliciter loquendo, & ad hoc adducit rationem, quæ quidem non conuincit, quod matrimonium sit nullum stando in iure naturali, cum ibi sit verus consensus, conuincit tamen quod est maximè consentaneum nature, illud matrimonium esse irritum & nullum iure positivo. Et quod D. Thomas supponat determinationem iuris positivi constat ex eo, quod statim in argumento Sed contra, adducit cap. cum locum. vbi irritatur matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem.

¶ Ad secundam argumentum respondetur, quod matrimonium coactum stando in iure naturali validum est, quoniam simpliciter & absolute est voluntarium, & hoc satis est ad hoc quod illi fines enumerati in argumento possint haberi: ceterum quoniam non est plene voluntarium, sed habet aliquid admixtum de non voluntario, & est prohibitum iure naturæ, quia non sequitur ita comoda educatio proles, nec mutuus amor inter virum & foeminam: ideo ecclesia quæ habet autoritatem determinandi modum contrahendi, irritauit tale matrimonium. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod matrimonium coactum simpliciter est vo-

Aluntarium, sicut docet Aristot. de illo qui proijcit mercès in mare, non tamen est omnibus modis voluntarium, nam secundum quid est inuoluntarium: & ad rationem matrimonij stando in iure naturali, sufficit hoc voluntarium, quauis sit maximum fundamentum (vt supra diximus) in ipso iure naturali, vt irritetur per ius posituum.

¶ Ad tertium dico, quod alij contractus non sunt nulli ipso iure, sed debent rescindi per forum externum, itaque stando in iure naturali alij contractus etiam sunt validi, & sufficit illud voluntarium simpliciter ad transferendum dominium, si adsit (vt diximus) interior consensus: stando vero in iure positivo alij contractus non sunt ipso iure irriti & nulli, sed veniunt rescindi per iudicem, matrimonium tamè est ipso iure nullum. Ratio differentiæ desumitur ex hoc quod matrimonium inducit vinculum perpetuum, & ita si semel est validum, non potest rescindi per aliquam potestatem humanam, alij vero contractus possunt optimè rescindi.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod non omnis contractus qui fit cū iniuria est inuoluntarius stando in iure naturali, nam venditio quæ fit per metum cadentem in virum constantem valida est iure naturali, quauis debeat rescindi per forum externum, tamen fit talis contractus cū maxima iniuria: item emptio & venditio quæ fit ab homine meticuloso propter metum leuem valida est stando in iure naturali, vt omnes Theologi dicunt, tamen fit cū maxima iniuria, quia tanta iniuria est respectu hominis meticulosi quod imminet ei malum leue, sicut quod imminet homini forti malum graue. ¶ Ad confirmationem dico, quod multe sunt iniuriæ quæ resarciri non possunt saltem in eodem genere bonorum, in adultério enim fit maxima iniuria quæ resarciri non potest. Item si quis suscipiat baptismum per metum cadentem in virum constantem, fit ei grauissima iniuria, cum baptismus inducat vinculum perpetuum, sicut matrimonium, tamen hæc iniuria resarciri non potest. Denique si quis promittat futuras nuptias virgini & corrumpat illam, & postea contrahat cum alia de presenti, talis facit maximam iniuriam, tamen commode non potest resarciri totaliter, & præcipue in eodem genere bonorum. Ita in matrimonio coacto fit maxima iniuria contrahenti, tamen stando in iure naturali hæc iniuria commode

modè resarciri non potest, saltem in eodem genere bonorum: hæc tamè fuit ratio propter quam ius posituum tale matrimonium irritauit.

¶ Ad quintum dico, quod votum factum per metum cadentem in constantem virum validum est iure naturali, habet tamen causam quare Summus Pontifex possit in illo dispensare, & dispensatio facta tenet. Aduertendum tamen est, quod ille qui dispensat in voto, non dispensat in iure naturali, imò non potest dispensare, de quo in materia de voto: nam ius naturale quod dicitur, vota esse reddenda Deo, semper manet indispensabile, nec qui dispensat, facit contra hoc ius naturale, sed tollit vinculum voti, & ita non manet votum: quod intelligitur de voto simplici, nam votum solenne factum per metum cadentem in virum constantem, quauis sit validum iure naturali, stando tamen in iure positivo irritum est, & non obligat in conscientia: & per hoc patet ad argumentum & confirmationem.

¶ Ad sextum argumentum respondetur negando antecedens. Et ad primam probationem antecedentis dicitur, quod qui non corripit fratrem propter metum cadentem in virum constantem non peccat mortaliter, quauis voluntariè illud faciat, quoniam non tenetur corripere fratrem cum tanto periculo & detrimento. Ad secundam probationem antecedentis respondetur pro nunc, quod reddere depositum gladium ad occidendum alterum propter metum cadentem in virum constantem voluntariè fit, non tamen tenetur non reddere cū tanto detrimento, & ideo non est peccatum. Et quauis in genere naturæ eodem modo se habeat qui reddit depositum gladium ad occidendum alterum propter metum cadentem in virum constantem, & qui reddit sine tali metu: tamen in genere moris diuersimodè se habet, nam non tenetur cū tanto detrimento detinere apud se depositum. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod fornicatio semper est intrinsecè mala, reddere verò depositum gladium est intrinsecè malum regularitè & communiter & non semper, nam (vt diximus) aliquando potest licitè fieri, & ita non est eadem ratio.

Ad argumenta facta secundo loco quatenus procedunt contra sextam conclusionem respondetur. Ad primum, quod metus cadens in virum constantem

A non irritat matrimonium iure naturali, bene tamen iure humano posituum, vt iam dictum est in vltima conclusione. Et ad probationem in oppositum dicendum est, quod in illo cap. cum locum. irritatur matrimonium in quo non est omnino voluntarius consensus & spontaneus, nam si deesset omnino consensus, non esset necessarium definire, quod non esset matrimonium, cum ad matrimonium requiratur consensus (vt iam dictum est) irritatur igitur matrimonium quod non est omnino voluntarium. Et cum dicitur in illo cap. cum locum. non habeat consensus, vbi metus vel coactio intercedit, sensus est, quod vbi coactio vel metus intercedit: non habet locum plenus consensus.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod causa adæquata quare matrimonia coacta sunt irrita, est dispositio humani iuris, hæc tamen dispositio habet maximum fundamentum in iure ipso naturali, vt diximus: tum quia talia matrimonia non sunt plene voluntaria, tum etiam propter iniuriam illatam. ¶ Et ad probationes in contrariū est dicendum. Ad primam, quod matrimonium in illo casu non est irritum propter defectum libertatis, sed propter defectum pleni voluntarij cui aduersatur metus & coactio: aliæ verò passiones quauis tollant libertatem, augent voluntarium, vt dicitur in 1. 2. quæstione. 6. sicut amor & concupiscentia, quæ potius impellunt animum hominis, & ita augent voluntarium, quod matrimonio est consentaneum: timor verò quia est fuga, potius retrahere videtur, ac proinde ex suo genere pugnat cum matrimonio, maximè quando oritur ex violentia quæ est inimica perpetuitatis. Vnde si metus sit à causa naturali (vt iam diximus) non irritat matrimonium, præcipue quoniam tunc nulla est iniuria.

D ¶ Ad secundam probationem dico, quod est irritum etiam propter iniuriam illatam quæ aliquo modo aduersatur matrimonio, & commode resarciri non potest, si sit validum: aliæ verò iniuriæ, quæ contingere possunt, non ita aduersantur matrimonio.

Ad tertium argumentum est secunda difficultas grauissima præcedenti annexa, Vtrum matrimonium coactum per metum cadentem in constantem virum si sit iuramento confirmatum, sit validum in ratione matrimonij vel saltem in ratione

Dist. ca. cū locum. de sponsal.

sponsaliorum de futuro. Et videtur quod sit validum hoc modo. ¶ Primo arguitur tertio argumento facto in dubio præcedenti. Nam (vt dicunt iura) omne iuramentum quod potest adimpleri sine periculo salutis æternæ, tenemur illud adimplere, vt patet in cap. si verò. de iureiurando; sed hoc iuramentum de matrimonio in hoc casu seruari potest sine periculo salutis æternæ, vt constat: ergo obligat in conscientia. ¶ Confirmatur. Periurium de se est peccatum mortale, vt constat, sed si talis in hoc casu non contrahat, est periurus, nam non adimplet iuramentum quod fuit licitum & sanctum: ergo validum est matrimonium in tali casu, vel saltem habet vim sponsaliorum de futuro ratione iuramenti.

Ca. si verò.
de iureiur.

¶ Secundo arguitur. Si Petrus ad seruandam propriam vitam promittat latroni centum, & iuramento confirmet promissum, tenetur illud adimplere, ergo similiter qui iurauit matrimonium coactum tenebitur postea ratione iuramenti facere verum matrimonium. Antecedens constat, quia illud iuramentum fuit de re licita. Consequentia verò probatur, quia sicut fuit secundum regulas prudentiæ promittere centum aureos, & iuramento confirmare promissum ad seruandam propriam vitam, ita etiam fuit secundum regulas prudentiæ iurare matrimonium coactum in isto casu.

¶ Tertio arguitur. Qui contraxit matrimonium coactum cum iuramento, tenetur seruare illud iuramentum & peccabit mortaliter non seruando, si non obtineat dispensationem vel relaxationem: ergo tale matrimonium validum est saltem in ratione sponsaliorum. Antecedens verò probatur. Iuramenta coacta (vt constat ex ipso iure) debent seruari, nisi adepta fuerit relaxatio vel dispensatio, vt habetur in cap. si verò. de iureiurando.

Ca. si verò.
de iureiur.

¶ Quarto arguitur. Iuramentum additum alijs contractibus qui de se nulli erant, facit illos validos: ergo iuramentum additum matrimonio coacto facit illud validum, quantumvis aliàs esset nullum. Antecedens probatur. Contractus facti à pupillo sine iuramento nulli sunt, tamen si confirmantur iuramento validi sunt, & idem est de renuntiatione portionis legitimæ, quæ sine iuramento nulla est, & cum iuramento est valida: & idem est de alijs renuntiationibus, quæ inualidæ sunt, quæ tamen si confirmantur iuramento validæ sunt: ex-

go. Confirmatur argumentum. Renuntiatione, qua quis renuntiat electioni de se factæ ex metu cadente in virum constantem, si non confirmetur iuramento nulla est, si verò iuramento confirmetur valida est, vt patet ex capit. ad aures. de his quæ vi metusve causa fiunt: ergo idem erit de matrimonio, nam est omnino eadem ratio.

Ca. ad aures.
de his
quæ vi
metusve
causa.
Cap. inter
cætera. 22.
quæst. 4.

¶ Vltimo arguitur ex Diuo Augustino cuius verba referuntur capit. inter cætera. 22. quæstione. 4. vbi de quodam Hubaldo qui iurauerat duo, scilicet, se contrahenturum cum concubina, & se expulsurum de domo matrem & filios, & non daturum illis alimenta necessaria, dicit Augustinus, quod quando compulsus illa duo iurauit, iuramentum est firmum quoad contrahendum matrimonium cum concubina: ergo in sententia Diui Augustini matrimonium coactum iuramento confirmatum validum est, saltem in vi sponsaliorum de futuro.

Propter hæc argumenta aliqui autores existimant, quod tale matrimonium factum per metum cadentem in constantem virum, si iuramento confirmetur, est validum, vel in ratione matrimonij vel saltem in ratione sponsaliorum, taliter quod tenetur postea contrahere. Hanc sententiam refert Couarruias. 4. Decretalium, parte. 2. cap. 3. §. 5. num. 3. & pro hac sententia refert Abbatem.

¶ Conclusio tamen sit. Matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem, quantumvis confirmetur iuramento non est validum, nec in ratione matrimonij, nec sponsaliorum: & non tenetur illud adimplere. Hanc sententiam tenet Magister Sotus loco supra citato in dubio præcedenti articulo. 3. Paludanus in. 4. distinctione. 29. & Ricardus ibidem. Couarruias loco citato, & glossa in cap. significauit. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, & ferè omnes moderni Theologi.

¶ Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars, scilicet, quod non sit validum in ratione matrimonij, probatur. Primo. Si matrimonium coactum iuramento confirmatum esset validum in ratione matrimonij, sequeretur quod ecclesia non sufficenter prouidisset incommodis quæ solent sequi ex matrimonio coacto, imò potius videretur parare viam omnibus illis inconuenientibus, nam facillimum esset cogentibus non solum cogere ad matrimonium, sed etiam ad confirmandum matri-

matrimonium iuramento: & ita sequeretur mala educatio proles & omnia alia inconuenientia.

¶ Secundo probatur hæc pars. Iste talis iurauit matrimonium, matrimonium autem est nullum: ergo iuramentum est nullum, ac subinde nullam inducit obligationem. ¶ Confirmatur hoc argumentum & explicatur à simili. Matrimonium clandestinum quantumcunque iuramento confirmetur nullum est, quia matrimonium est irritum & nullum, sed matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem est irritum & nullum: ergo quantumuis iuramento confirmetur erit irritum & nullum.

¶ Tertio probatur hæc pars. Iuramentum habet conditionem illius contractus cui adiungitur, sed matrimonium coactum ex de finitione ecclesiæ habet istam conditionem, videlicet quod est nullum: ergo ex ordinatione ecclesiæ iuramentum quod adiungitur, nullum est.

¶ Quarto probatur hæc pars. Alij contractus distincti à matrimonio validi sunt, si fiant per metum cadentem in virum constantem & confirmantur iuramento, quoniam habent facile remedium, nam rescindi & annullari possunt per iudicem, sed matrimonium si semel est validum, non potest per iudicem annullari, vt iam dictum est: ergo nullum est tale matrimonium, & iuramentum superadditum nullam præbet efficaciam tali matrimonio, vt sit matrimonium.

¶ Secunda pars conclusionis intelligenda est ad istum modum, scilicet, quod matrimonium factum per metum cadentem in constantem virum per verba de presenti etiã si iuramento confirmetur, non inducit obligationem sponsaliorum: nam de sponsalibus per verba de futuro dicemus statim.

¶ Hæc pars sic explicata probatur primo. Iste talis solum habet consensum de presenti quem iurat, & non promittit futuras nuptias, vt supponimus; consensus verò de presenti est nullus, vt dictum est, ergo tale matrimonium non inducit obligationem nec in ratione matrimonij, nec in ratione sponsaliorum.

¶ Secundo probatur hæc pars & explicatur. Matrimonium clandestinum per verba de presenti celebratum non inducit obligationem sponsaliorum de futuro, vt iam supra diximus, quoniam consensus de presenti est nullus, & ipsi non se intendunt obligare de futuro, sed in presenti casu matrimo-

nium sic factum est nullum, & ipsi non se intendunt obligare de futuro, ergo nec habet vim matrimonij talis contractus, nec sponsaliorum.

Argumenta in principio huius dubij responderetur. Ad primum argumentum (quod est tertium in oppositum dubij præcedentis) responderetur, quod illa iura intelliguntur, quando ecclesia aliàs non annullauit iuramentum, in præsentia verò sicut irritatur matrimonium, ita etiam nullum est iuramentum. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod ille non seruando iuramentum non est periurus, nam ecclesia inualida uit illa iuramenta.

¶ Ad secundum dicitur, nullam esse consequentiam, nam contractus celebratus cum latrone sub iuramento & alij similes contractus possunt rescindi per sententiam iudicis, contractus verò matrimonij minimè, quia est indissolubilis ex natura sua.

¶ Ad tertium argumentum responderetur, quod non est necessaria talis relaxatio iuramenti, quoniam illud iuramentum iure ecclesiastico est inualidum. Et non est eadem ratio de alijs contractibus coactis celebratis sub iuramento & de matrimonio: illi enim validi sunt ante relaxationem iuramenti, quia possunt restitui in integrum, per relaxationem iuramenti, at verò matrimonium si semel est validum, non potest esse aliqua restitutio, & ita inualidatum est ab ecclesia etiam si iuramento confirmetur. ¶ Ad quartum argumentum cum sua confirmatione responderetur ex dictis in solutione ad tertium argumentum.

¶ Ad vltimum argumentum est prima solutio Magistri Soti sapientissimi loco citato, quod ille homo ex duobus quæ iurauit, vnū non potest licite adimplere, scilicet, expellere matrem & filios de domo & non præbere illis alimenta necessaria hoc enim erat iniquum, intendit tamen D. Augustinus, quod licite potuit adimplere aliud quod iurauit, scilicet, contrahere cum concubina, hoc enim licitum erat. Et dicit Magister Sotus, quod Augustinus non intendit, quod statim fieret matrimonium validum, sed quod fuit illi licitum adimplere postea, quod iurauerat faciendum in futuro: nam illud iuramentum non est factum verbis de presenti, sed de futuro, & sic dicit, quod Augustinus in illo casu non docet, quod habet vim matrimonij vel sponsaliorum, sed concedit licentiam. ¶ Secunda solutio aliquorum doctorum est, quod D. Augustinus loquitur

de matrimonio contracto de presenti & confirmato iuramento, & docet, quod illud iuramentum & matrimonium est validum iure naturali, quoniam irritatio talis matrimonij non erat facta in ecclesia tempore D. Augustini: post irritationem verò nulla oritur obligatio, & hæc explicatio est conformis textui. ¶ Tertia explicatio est, quod Augustinus ibi non loquitur de matrimonio de presenti confirmato iuramento, sed de sponsalibus de futuro, quæ si iuramento confirmantur, etiam si coacta sint, valida sunt iure naturali: imò etiam secundum aliquos iure positivo, ut statim dicemus: & ita iuramentum fuit obligatorium.

Circa hoc ultimum est tertia difficultas præcedenti coniuncta, utrum sponsalia de futuro coacta per metum cadentem in virum constantem sint valida, an verò sint nulla iure ecclesiastico, sicut dictum est de matrimonio coacto etiam iuramento confirmato. Dixi iure ecclesiastico, nam stando in iure naturali valida sunt talia sponsalia, sicut diximus matrimonium esse validum, imò à fortiori sponsalia: nam habeant facilius remedium, non enim sunt indissolubilia ex natura sua, sicut matrimonium: ut iam supra declarauimus.

¶ Et videtur quòd iure ecclesiastico sint nulla. Primò. In iure ecclesiastico eadem videtur consideratio de matrimonio coacto & iuramento confirmato & de sponsalibus: ergo sicut tale matrimonium irritum est iure ecclesiastico, ut dictum est: ita etiam dicendum est de sponsalibus etiam iuramento confirmatis.

¶ Secundò. Nam (ut supra dictum est) sponsalia nihil aliud sunt, quam quedam præuia dispositiones ad matrimonium, sed matrimonium coactum etiam iuramento confirmatum est nullum: ergo sponsalia etiam sunt inualida.

Tertio. Quauis ita sit, quòd non esset eadem ratio de sponsalibus atque de matrimonio, nam sponsalia sunt dissolubilia, non verò matrimonium, & ita habent facilius remedium: nihilominus possumus fingere casum ita restrictum, ut ille qui cogit ad sponsalia, cogat ad contrahendum sub iuramento, ut si contrahant in breui spatio. v. g. intra unam vel duas horas, & accedit parochus & testes secundum tenorem Concilij Tridentini, tunc sic. Ita tam breui tempore & in tali loco constitutus non poterit accedere ad prælatum, ut relaxet iuramentum: ergo dicen-

Adum est, quod illa sponsalia coacta & iuramento confirmata fuerunt nulla.

¶ In oppositum est. Primò. Non est eadem ratio de matrimonio & de sponsalibus: ergo ex eo quod matrimonium coactum & iuramento confirmatum sit nullum, non sequitur, quod sponsalia sint nulla. Antecedens probatur. Matrimonium si semel est validum, est indissolubile per ecclesiam, sponsalia verò dissolubilia sunt, & habent ad manum remedium: ergo.

¶ Secundò arguitur. In toto iure non reperitur vbi annullentur sponsalia de futuro: ergo signum est, quod iure ecclesiastico sponsalia de futuro non sunt irrita etiam si fiant ex metu cadente in virum constantem.

Tertio arguitur. Stando in iure ecclesiastico & in doctrina D. Tho. votum solenne factum per metum cadentem in virum constantem irritum est iure ecclesiastico, quoniam est vinculum perpetuum quod dissolui non potest, votum verò simplex non est irritum & nullum iure ecclesiastico, quoniam tale votum ex causa dispensari potest: ergo sponsalia non sunt irrita & nulla iure ecclesiastico: habent enim maximam similitudinem cum voto simplici.

¶ Propter hæc argumenta pro vtraque parte sunt duæ sententiæ inter doctores. Prima sententia est, quod sponsalia facta per metum cadentem in virum constantem sunt irrita iure positivo, sicut ipsum matrimonium. Ita tenet Magister Sotus art. 3. citato & multi alij moderni Theologi. 2. 2. q. 89. artic. 7.

¶ Secunda sententia est, quod talia sponsalia non sunt irrita iure positivo, & quod si iurentur, iuramentum obligat, si non relaxetur. Hæc sententiam tenet idem Magister Sotus. 8. de iustitia. quæst. 1. art. 7. post medium, & allegat D. Bonauen. in. 3. dist. 39. & Caiet. in summa verbo periurium, nam circa finem videtur fauere huic sententiæ: eam tenet aperte Syluester verbo sponsal. quæst. 6. §. 8. & in alijs locis, Richardus in. 4. dist. 29. art. 1. quæst. 2. Paluda. in. 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. dicit, vtranque opinionem esse probabilem, colligitur tamen ex illo quod secunda sit probabilior.

¶ Conclusio sit. Prima sententia est probabilis, secunda verò probabilior. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco & autoritate doctorum qui illam tenent. Et secundum istam sententiam dicendum est, quod sicut matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem est irritum, ita etiam sponsalia

falia facta cum eadem coactione, quoniam sunt præuia ad matrimonium. ¶ Secunda pars probatur argumentis factis secundo loco quæ longè probabiliora sunt, & autoritate doctorum qui illam tenent. Et hæc sententia est conformis illi doctrinæ D. Tho. de voto simplici & solenni, imò videtur esse expressa sententia D. Tho. in. 2. 2. loco citato ar. 7. ad tertium. vbi sine vlla exceptione dicit, quod iuramentum coactum de re aliàs licita validum est & seruandum, est tamen irritadum à prælato: & D. Tho. ibi nullam exceptionem ponit de sponsalibus & de iuramento circa sponsalia.

¶ Aduertendum tamen est, quod secundum primam sententiam dicendum est quod sponsalia etiam iurata sunt irrita & nulla, & iuramentum additum nullam inducit obligationem, nam induit conditionem illius contractus cui adiungitur, & sic sicut sponsalia sunt nulla, ita etiam iuramentum est irritum & non indiget relaxatione. Cæterum iuxta secundam sententiam dicendum est, quod iuramentum est validum, & seruandum aut relaxandum propter religionem & sanctitatem iuramenti, & cum licite nunc seruari possit, obseruandum est: & non est ipso iure nullum.

¶ Sed adhuc est aduertendum, quod talia iuramenta per vim extorta potest episcopus relaxare etiam sine consensu partis, quæ fecit iniuriam, & per aliqua diplomata quisque confessor poterit ea relaxare, non obstante quod dicant, dummodò non sint in præiudiciu tertij; nam nihil fit in præiudiciu eius, qui nullum ius acquisiuit, sed solù tenetur propter religionem iuramenti. ¶ Quod si quis arguat, Sequitur, quod is qui fecit iniuriam etiam si velit, non possit relaxare hanc obligationem, nec alius erit tutus in conscientia, cõsequens autem est falsum, ut constat: ergo. Sequela probatur, quia nullum ius acquisiuit, sed solù tenetur propter religionem iuramenti. Respondetur negando consequentiam. Ratio quare cessat iuramentum est, quia ille tenebatur iuramento quandiu seruare illud, esset opus virtutis, at verò remittente alio obligationem; iam non est amplius officium virtutis.

¶ His positis respondetur ad argumenta facta in primo loco, quoniam secunda sententia est probabilior. Ad primu dicitur, quòd non est eadem ratio de matrimonio & de sponsalibus. Matrimonium enim est indissolubile ex natura sua, sponsalia verò quantunvis iurata rescindi possunt. ¶ Ad secundum re-

Aspondetur, quod licet sponsalia sint præuia dispositiones ad matrimonium, inducunt tamen diuersam obligationem & possunt dissolui: & sic non sunt irrita. ¶ Ad tertium respondetur, quod etiam in illo casu stricto sponsalia valida sunt, cæterum quado in tam breui tempore non possunt recurrere ad prælatum ut relaxet iuramentum & rescindat sponsalia, coactio circa sponsalia refunditur in coactionem circa matrimonium: & sic matrimonium est coactum per metum cadentem in constantem virum. Vnde matrimonium in illo casu nullum est iure ecclesiastico, & ita poterit recurrere ad prælatum ut relaxet iuramentum sponsaliorum, & ipsa sponsalia rescindat: & hoc modo manebit liber. Hæc dicta sint circa solutionem ad tertiu in oppositum primæ difficultatis.

Ad quartum argumentum in oppositum illius difficultatis primæ, est quarta difficultas annexa præcedentibus, Vtrum coactus per metum cadentem in virum constantem ad contrahendum matrimonium; peccet proferendo illa verba; Ego te accipio in meam.

¶ In hac difficultate virtualiter sunt duo dubia. Primum dubium est, an iste talis qui sic contrahit & profert illa verba, mentiatur. Et videtur quod mentiatur. Quando dicit illa verba, accipio te in meam, faciunt istum sensum, contraho matrimonium tecum: hoc autem est falsum & mendacium, cum matrimonium sit nullum: ergo mentitur. ¶ In hoc dico primo. Si quando contrahens profert similia verba non habeat reuera cõsensum & proferat illa formaliter, sine dubio peccat peccato mendacij, nam dicit cõtra mentem. Et videtur illud mendacium propter gravitatem materiæ, & quia est in iniuriam alterius partis. Nihilominus mihi placet, quod non est mendacium perniciosum in illo casu, nec est peccatum mortale. Quemadmodum mentiri in iudicio, secundum se perniciosum est, tamen si iudex iniuste procedat, mentiri in iudicio non est perniciosum, nec mortale propter iniuriam illatam: ita in proposito. ¶ Dico secundo. Si contrahens non intendit proferre similia verba in sensu formali sed tantum materiali, ac si non essent verba significatiua, certum est, quod non peccat peccato mendacij: nam ille non dicit aliquid cõtra mentem, nec tenetur dicere illa verba ad intentionem cogentis (supponimus enim quod cogit per iniuriam, & aliunde non habet obligationem in tali genere erga foeminam:) ergo non.

non mentitur nec irrogat iniuriam foemine. Dico tertio. Si ille qui cogitur intendat proferre illa verba in sensu formali & quantum est de se intendat facere, & potest, non peccat peccato mendacij: nam non dicit verba contra mentem. Vnde ad rationem dubitandi respondetur, quod illa verba accipio te in mea, faciunt istum sensum, contraho tecum, iste vero sensus non continet rationem mendacij, quia quantum est de se non dicit aliquid contra mentem.

Secundum dubium est, an iste talis peccet peccato sacrilegij contra reuerentiam sacramenti. Et ratio dubitandi est quae ponitur in quarto argumento principali, nam apponit formam super indebitam materiam, ut videtur: ergo est sacrilegus. In hac difficultate supponendum est tanquam certum, quod si contrahens proferat illa verba materialiter, ac si non essent verba significatiua: non peccat peccato sacrilegij contra reuerentiam sacramenti. Ratio est, quia per talem prolationem materialem non intendit facere sacramentum: ergo. Est simile si quis proferat verba consecratoria materialiter & sine animo consecrandi non irrogat iniuriam sacramento. Supponendum etiam est tanquam certum, quod si ille qui cogitur, intendat proferre illa verba in sensu formali, & quantum est de se intendat facere verum matrimonium & sacramentum, si id faciat ex ignorantia inculpabili & inuincibili & bona fide: non committit aliquod peccatum. Ratio est aperta, cum excusetur ignorantia inuincibili.

Tota autem difficultas est, quando proferat verba formaliter & aduertit, quod non est validum matrimonium, nec in ratione contractus, nec in ratione sacramenti, sed quantum est ex parte sua intendit facere, & potest; dubium est, an in hoc casu peccet peccato sacrilegij contra reuerentiam sacramenti. In qua re inter expositores D. Tho. sunt duae sententiae. Prima sententia est, quod in illo casu non peccat peccato sacrilegij, etiam si intendat facere matrimonium. Ratio istius sententiae est, quia ille solum intendit facere matrimonium quantum est de se, & quia non potest facere sacramentum, nec contractum: non facit illud. Et apponunt exemplum de confessore, cui constaret certo de contritione poenitentis qui accedit ad illum, tunc enim confessor debet illum absolueret & dicere illa verba, ego te absoluo: illa enim significant, quod quantum est ex se illum absoluit. Confirmari potest haec sententia, quoniam alias

A sequeretur, quod talis contrahens teneretur potius pati mortem, quam facere matrimonium coactum, quod videtur durissimum. Sequela probatur. Non est faciendum sacrilegium propter quemcunque metum quantumvis cadat in virum constantem, non enim potest aliquis absolueret indispositum propter quemcunque metum, ergo. Sed quidquid sit de hac sententia, exemplum allatum non est ad propositum. Nam confessor qui absoluit illum quem scit habere veram contritionem, verum conficit sacramentum & non solum quantum est ex se: in proposito vero non conficitur verum sacramentum matrimonij. Item, illa forma, ego te absoluo, non facit illum sensum, ego te absoluo quantum est ex me, sed facit istum sensum, sacramentum absolutio nis tibi impendo, ut docet D. Thom. 3. par. quaest. 84. art. 3. ad quintum argumentum & ibi expositores eius, unde exemplum non est ad propositum.

Secunda sententia dicit, quod talis proferendo illa verba modo dicto peccat peccato sacrilegij. Et apponunt exemplum autores huius sententiae in confessore qui aduertit, quod poenitens qui ad illum accedit, non habet legitimam dispositionem ad absolutionem sacramentalem: qui quidem sacrilegus esset, si illum absolueret. Apponunt etiam aliud exemplum, si aliquis cogitur metu mortis ad contrahendum cum consanguinea intra quartum gradum, ille qui cogitur, si proferret illa verba, ego te accipio in meam, formaliter aduertens quod irritatur sacramentum matrimonij, peccaret peccato sacrilegij; quia applicat formam sacramenti matrimonij materiae indebitae: sic in proposito.

In huius rei expositionem aduertendum est, quod talis homo dupliciter se potest habere. Primo modo ita ut intendat facere matrimonium in ratione contractus, non vero in ratione sacramenti, & ad hoc propositum proferat illa verba, ego te accipio in meam: & possum ego praescindere rationem contractus a ratione sacramenti, praecipue quoniam illa verba, ego te accipio in meam (ut iam saepe dictum est) non sunt determinata in ratione formae sacramenti matrimonij: potest enim fieri matrimonium sine istis verbis, & etiam cum illis potest esse, quod non sit sacramentum matrimonij. Secundo modo potest se habere, ita ut simul intendat contractum matrimonij & rationem sacramenti.

Quo posito fundamento conclusio fit. Si contrahens primo modo se habeat, non peccat

peccat mortaliter peccato sacrilegij contra reuerentiam sacramenti: bene tamen si secundo modo se habeant. Haec conclusio habet duas partes. Prima pars probari potest argumento facto pro prima sententia. Et confirmatur, nam intendere facere aliquem contractum qui nullus est iure ecclesiastico, non est peccatum sacrilegij, sed iste tantum intendit facere quendam contractum matrimonij nullum iure ecclesiastico: ergo non est peccatum sacrilegij. Et secundum hanc sententiam dicendum est, quod lex ecclesiastica non obligat in isto casu cum periculo mortis, & quod talis potest intendere facere contractum. Secunda pars probatur exemplis allatis pro secunda sententia & argumento facto in principio dubij. Verum est, quod illi qui dicunt, quod est peccatum sacrilegij, illud asserunt, quoniam existimant, quod post Concilium Tridentinum inter Christianos baptizatos non potest esse contractus matrimonij, nisi simul sit sacramentum, & sic qui intendit formaliter illum contractum, intendit etiam rationem sacramenti, quae adiuncta est contractui. Nihilominus tamen dici potest primo, quod illud non est omnino certum. Secundo, quod quantumvis ita sit, potest optime ille homo dicere illa verba formaliter intendendo rationem contractus & non rationem sacramenti, quoniam sunt rationes omnino diuersae: praecipue quoniam sacramentum matrimonij non habet verba ita determinata in particulari in ratione sacramenti. Ex dictis facile respondetur ad argumenta & ad rationem dubitandi in principio. Et secundum istam conclusionem possunt conciliari illae duae sententiae.

Aliud dubium poterat esse circa hoc, an sic contrahens peccet peccato iniustitiae contra alteram partem, vel aliquo alio peccato, hoc autem non est huius loci & est facile hoc explicare ex dictis: per quae soluitur argumentum quartum in oppositum primae difficultatis.

Ad quintum argumentum in oppositum primae difficultatis, est quinta difficultas affinis praecedentibus. Vtrum quando aliquis cogitur ad matrimonium propter metum cadentem in virum constantem, possit etiam consummare matrimonium quando cogitur eodem metu ad consummandum: taliter quod si accedat affectu maritali validum sit matrimonium.

Videtur quod sic. Primo arguitur illo quinto argumento facto, quoniam alias iste

A talis nullo modo posset cauere iniuriam illatam, nam si consummat matrimonium peccat mortaliter, si vero non consummat occiditur: ergo.

Secundo arguitur, quia videtur lex intolerabilis quae obligat etiam cum detrimento vitae, sed si in illo casu teneretur non consummare matrimonium, obligaret cum discrimine vitae, cum ille actus sit fornicatio quae est intrinsece mala, & propter nullum merum licita: ergo.

Tertio arguitur. Ecclesia fecit irritum matrimonium coactum in fauorem eius qui cogitur, sed quando ille est redactus ad istas angustias, vel quod debet pati mortem vel peccare mortaliter, est maximus fauor illius quod tale matrimonium sit validum per illam copulam affectu maritali: ergo verosimillimum est, quod in tali casu ecclesia non intendit, quod illud matrimonium sit nullum. Et confirmatur. Vnusquisque potest cedere legi quae in fauorem eius lata est, ut apertum est ex se, sed haec lex irritans matrimonium lata est in fauorem innocetis coacti: ergo si ipse velit consentire, constabit matrimonium: tunc ultra, sed in hoc casu iste vult consentire in matrimonio magis quam peccare mortaliter: ergo validum est matrimonium, ac subinde consummatio illius non est peccatum.

Quarto arguitur. In illo casu quando consummat matrimonium affectu maritali si peccaret mortaliter, ille metus non esset cadens in virum constantem, quia vir constans nulla de causa debet committere peccatum mortale: ergo ille metus non invalidat matrimonium, nam ius ecclesiasticum solum invalidat matrimonium quod fit per metum cadentem in virum constantem.

In oppositum est. Primo. Si hoc matrimonium coactum & consummatum esset validum, non sufficienter prouidisset ecclesia de remedio contra coactionem quae fit in ipsis matrimonijs, nam illi qui cogunt metu mortis ad matrimonium, facillime possent cogere ad consummationem illius: ergo.

Secundo arguitur. Ius supra allegatum sine aliqua exceptione irritat matrimonia coacta per metum cadentem in virum constantem, sed tale matrimonium est coactum, non solum in contractu, verum etiam in consummatione: ergo etiam est irritum & nullum.

Tertio probatur. Omnia inconuenientia quae sequuntur ex contractu matrimonij coacto, sequuntur ex consummatione matrimo-

trimonij, vt constat: ergo sicut vnum matrimonium est irritum, ita etiam & aliud. ¶ Cōfirmatur argumentum. Stando in iure naturali, in coactione ad consummationē fit maxima iniuria quæ commodè refarciri non potest, si matrimonium est validum: ergo tale matrimonium est irritum stando in iure positivo.

¶ In hac re propter argumenta pro vtraque parte posita sunt duæ oppositæ sententiæ inter doctores. Prima sententia asserit, quod in hoc casu validum est matrimonium etiam stando in iure ecclesiastico, si coactus vult contrahere; & accedit affectu maritali. Hanc sententiam videtur tenere Magister Sotus in 4. distinctione. 29. quæstio. 1. articulo. 3. Palud. ibidem. articulo. 4. Couar. 4. decretal. parte. 2. capite. 4. §. 1. numer. 12. Vbi videtur declinare in hanc sententiam. ¶ Secunda sententia est, quod in illo casu nullo modo est validum matrimonium quantumuis affectu maritali consumment illud. Et hæc est communis sententia inter expositores D. Thom. eam tenet Nauarro in Manual. cap. 22. nume. 51. dicto tertio. & allegat pro hac sententia Panormita. & alios & dicit illam communem.

¶ In huius rei expositionem fit cōclusio. Prima sententia aliqualem habet probabilitatem, secunda verò est probabilissima & mihi fere certa. Prima pars huius conclusionis probatur autoritate doctorum qui tenent illam sententiam & argumentis factis primo loco quæ aliqualem habent probabilitatem. Aduertendum tamen est, quod hæc prima sententia habebat aliqualem probabilitatem ante Concilium Tridentinum, quando validum erat matrimonium clandestinum. Et si habet probabilitatem post Cōcilium Tridentinum, dicendum est, quod habet illam afferendo celebratum esse matrimonium per coactionem coram parcho & testibus, & postea in occulto quando consummatur matrimonium, exprimunt consensum. An verò hoc sufficiat ad rationem matrimonij, dicemus statim. ¶ Secunda verò pars probatur autoritate doctorum qui illam tenent & argumentis factis secundo loco quæ sunt probabilissima & ferè conuincunt. Ex quibus colligitur, quod qui in tali casu matrimonium consummaret, peccaret mortaliter.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta primo loco, quoniam in secunda sententia persistendum est. Ad primū argumentum (quod est quintam primæ difficultatis)

In Addit. ad 3. Partem.

A respondetur, quod in casu illius argumenti nullo modo potest cōsummari matrimonium, & non est inconueniens, quod in illo casu non possit euadere iniuriam illatam: hoc enim sæpius contingit.

¶ Ad secundum dicitur, quod non est magis intolerabilis illa lex quam illa quæ annullat matrimonium inter consanguineos, vnde sicut consanguinei non possunt consummare matrimonium etiam propter metum cadentem in virum constantem, ita in hoc casu non possunt consummare matrimonium propter illum metum: tunc enim obligat lex naturalis ad non consummandū supposita lege humana ecclesiastica, nā supposita illa lege consummatio est fornicatio & accessus ad non suam: quæ fornicatio est contra legem naturæ.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod illa irritatio nō est facta primò & per se ab ecclesia in fauorem coacti, sed primò & per se ordinatur in fauorem boni cōmunis ad quod ordinatur ipsum matrimonium, videlicet vt commodè possent cōiuges perpetuò cohabitare & prolem educare, quæ omnia commodè fieri non possent, si matrimonium esset celebratum & cōsummatum per coactionem: secundario verò ordinatur illa irritatio in fauorem coacti. Est optimū simile in beneficijs ecclesiasticis quæ primò & per se ordinantur in bonum cōmune ecclesiæ, secundario verò in bonum oppositorum. Vnde quauis is qui est coactus & passus iniuriam velit cedere suo iuri, matrimonium est nullum propter bonum cōmune, nam propter tale bonum est inhabilis ad contrahendum durante & perseverante violentia. Ad confirmationem respondetur ex dictis.

¶ Ad quartum respōdetur, quod ille qui consummaret matrimonium affectu maritali propter metum grauem, peccaret mortaliter, & quauis ille metus non esset viri constantis ex parte subiecti, vt probat argumentum, est tamen metus cadens in virum constantem ex parte obiecti, quoniam cōminatur malum graue: & ad hoc quod sit in validum matrimonium, sufficit quod sit metus grauis & cadens in virum constantem ex parte obiecti. ¶ Item dicendum est, quod metus cadens in virum constantem pensandus est, non ex effectu quem cauat in particulari subiecto, sed ex effectu quem ex natura rei causare poterat, & quia metus mortis per iniuriam illatus quæcumque virum fortem mouere

mouere poterat, ideo quauis iste modo sit inconstans secundum virtutem, metus habet suum effectum quantum ad irritandum matrimonium: quia iura respiciunt illud quod cōmuniter euenit. Et per hoc respōdetur ad quintum in oppositum primæ difficultatis.

Vltima difficultas est affinis præcedentibus. Vtrum matrimonium coactū factum coram parcho & testibus, si postea in occulto celebretur sine parcho & testibus per expressionem cōsensu sine aliqua violentia, sit validum. Et ratio dubitandi à parte affirmatiua est. Nam matrimonium celebratum bona fide coram parcho & testibus, si postea sit impedimentum, validum est, si exprimantur cōsensu in occulto post obtentam dispensationem, vt supra definitum est, quauis fuerit impedimentū dirimens quando fuit præsens parcho & testes: ergo idem erit in nostro casu. Probatur consequentia, quia videtur eadem ratio. ¶ Confirmatur. Vt supra diximus, Concilium in illo decreto solum intendit, quod matrimonium probari possit in facie ecclesiæ, sed hoc matrimonium de quo disputamus, probari potest in facie ecclesiæ, cum iam factum sit coram parcho & testibus, sicut aliud: ergo. Et eodem argumento probari potest, quod in illo casu illud matrimonium sit occultum per accidens, quod non irritatur in Concilio Tridentino, vt declarauimus.

¶ In huius expositionem aduertendū est, quod matrimonium coactum factum coram parcho & testibus potest dupliciter fieri. Primo modo ita vt constet parcho & testibus de coactione facta per metum cadentem in virum constantem, quoniam coactio ipsa facta est in præsentia ipsorum. Secundo modo potest fieri coram parcho & testibus taliter quod non constet illis de coactione, sed solum de matrimonio, quoniam coactio facta est in occulto & non in præsentia parcho & testium.

¶ Quo posito fundamento est prima conclusio: Si matrimonium coactum fiat coram parcho & testibus primo modo, non est verum matrimonium, quantumuis illi consentiant in occulto. Probatur conclusio. Parcho & testibus constat in foro ecclesiæ, quod illud matrimonium sic celebratum est nullum, quia illis constat de coactione per metum cadentem inconstantem virum quæ reddidit matrimonium nullum: ergo tale matrimonium coactum quantumuis postea consentiant in occulto, non est probabile in fa-

A cie ecclesiæ: ac subinde est nullum. ¶ Confirmatur hæc ratio. In casu illo matrimonium est occultum per se loquendo, non enim constat de illo in facie ecclesiæ: ergo est nullum. Probatur consequentia, nam in omni sententia matrimonium occultum per se loquendo, nullum est secundum tenorem Cōcilij Tridentini. Et hæc conclusio potest explicari exemplo in matrimonio quod contrahitur inter consanguineos intra quartum gradum coram parcho & testibus, si parcho & testes sciant impedimentum & cōstet illis de illo taliter quod videant matrimonium esse nullum: tunc enim quantumuis in occulto consentiant post obtentam dispensationem, fortassis non est validum matrimonium, quia non est probabile in facie ecclesiæ: sic in proposito.

¶ Secunda conclusio. Si matrimonium coactum celebretur coram parcho & testibus secundo modo, si postea in occulto consentiant, probabile est, quod matrimonium est validum. Hanc conclusionem probat argumenta facta in principio, tunc enim tale matrimonium est occultum per accidens, & eadem ratio videtur esse de hoc matrimonio, atque de matrimonio contracto bona fide inter consanguineos coram parcho & testibus, si postea in occulto consentiant. Dixi esse probabile, cum aliud certum sit, quoniam hoc non est declaratum à congregatione Cardinalium vt certum. ¶ Et ad rationem dubitandi factam in principio quatenus militat contra primam conclusionem, Respondetur negando consequentiam. Ratio differentia est aperta, quia matrimonium in primo casu est per accidens occultum, quoniam ignorant impedimentum & non constat illis de nullitate illius: in secundo verò casu matrimonium est per se occultum, quoniam in facie ecclesiæ matrimonium fuit nullum. Et per hoc respondetur ad cōfirmationem.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium.

D Q V A R T V M sic proceditur. Videtur quod consensus coactus saltem ex parte cogentis faciat matrimonium, quia matrimonium est signum spiritualis cōiunctionis, sed spiritualis cōiunctio quæ est per chari-

charitatem, potest esse ad eum qui non habet charitatem: ergo matrimonium est ad eum qui non vult.

¶ 2. Præterea. Si illa quæ fuit coacta postmodum consentiat, erit matrimonium verum, sed iste qui coegit primò ex consensu illius non ligatur: ergo ex primo consensu ligabatur matrimonio.

SED contrà. Matrimonium est relatio æquiparantia, sed talis relatio æqualiter est in utroque: ergo si sit impedimentum ex parte vnius, non erit matrimonium ex parte alterius.

RESPONDEO dicendum, quòd cum matrimonium sit quedam relatio, & non possit innasci relatio in vno extremorum sine hoc quòd fiat in alio: idèd quicquid impedit matrimonium in vno, impedit ipsum in altero; quia non potest esse, quòd aliquis sit vir non vxoris vel aliqua sit vxor non habens virum, sicut mater non habens filium: & idèd dicitur communiter quòd matrimonium non claudicat.

AD primum ergo dicendum, quòd quauis actus amantis possit transire in non amantem, tamen vnio inter eos non potest esse, nisi sit mutua amatio: & idèd dicit Philosoph. 8. Ethic. quòd ad amicitiam, quæ in quadam vnione consistit, requiritur redamatio.

AD secundum dicendum, quòd ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore: vnde si dissentiret non fieret matrimonium.

SVMMA ARTICVLI.

ANte omnia explicatur titulus articuli exemplo. v. g. si coactio tenet se ex parte foeminae, iam diffinitum est, quod ex parte viri coacti nullum est matrimonium & consensus: quærit autem D. Tho. an ex parte foeminae quæ fuit causa coactionis matrimonium sit validum & consensus validus: & ratio dubitandi est, quoniam illa non fuit coacta. Conclusio D. Tho. est, quod consensus coactus non facit matrimonium ex illa parte & contractus matrimonij non claudicat ex aliqua parte. Ratio conclusionis est. Nam matrimonium est quedam relatio, & ita non potest esse in vno extremorum sine eo qui sit in alio: vnde quidquid impedit matrimonium in vno, impedit in alio.

Circa istum articulum supponendum est. Primò cum D. Tho. quod matrimonium quòd nullum est ex parte coacti, nullum etiam est ex parte cogentis, quia

A matrimonium est vinculum mutuum ex utraque parte, & ita si ex vna parte non est vinculum nec relatio, nec etiam ex alia: & hoc est, quod dicit D. Tho. quod contractus matrimonij non claudicat ex aliqua parte: cum ad rationem matrimonij (saltem ex iure ecclesiastico) requiratur mutuus consensus plene liber, in presentia verò non est mutuus consensus plene liber, quia quauis ex vna parte sit plena libertas, ex altera tamen non est plena libertas: & sic non est mutuus consensus plene liber.

B¶ Secundò. Supponendum est, quòd ille qui cogit alterum ad matrimonium, maximam iniuriam facit alteri & tenetur ex iustitia restituere, atque adèd quando læsit in translatione corporis, tenetur liberum matrimonium alteri offerre. Et ratio est, quia maiorem iniuriam facit, quam si alium decepisset, sed si decepisset, tenebatur contrahere, ut iam supra diximus: ergo etiam modo. Aduertendum est tamen, quòd si fuerit legitimum impedimentum iuxta regulas alias positas, tenetur iudicio prudentis & boni viri satisfacere.

ARTICVLVS V.

C¶ Vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nec per consensum conditionatum fiat matrimonium, quia quòd sub conditione ponitur, non simpliciter enuntiatur, sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum: ergo conditio alicuius consensus non facit matrimonium.

¶ 2. Præterea. Matrimonium debet esse certum, sed vbi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio: ergo talis consensus non facit matrimonium.

DSED contrà. In alijs contractibus fit obligatio sub conditione & stat stante conditione: ergo cum matrimonium sit contractus quidam, videtur quòd possit fieri per conditionatum consensum.

RESPONDEO dicendum, quòd conditio apposita aut est de presenti aut est de futuro: si de presenti & non est contraria matrimonio, siue sit honesta siue non honesta, stat matrimonium stante conditione & ea non stante non stat. Sed si sit contraria bonis matrimonij, non efficitur matrimonium. Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras, & tunc est ma-

Quæstio. XLVII.

A necessaria, sicut solem oriri cras, & tunc est matrimonium, quia temporalia futura iam sunt presentia in causis suis: aut est contingens, ut datio pecunie vel acceptatio parentum, & tunc idem est iudicium de tali consensu, sicut de consensu qui fit per verba de futuro, vnde non facit matrimonium: & per hoc patet solutio ad obiecta.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Si conditio sit de presenti & non contraria matrimonio, siue sit honesta siue non, stante conditione stat matrimonium & non stante non stat: si autem sit contraria matrimonio non fit matrimonium.

B¶ Secunda conclusio. Si conditio sit de futuro & necessaria statim ponitur matrimonium, ut si quis dicat alicui, contraho tecum si crastina die oriatur sol, est verum matrimonium: quia cum conditio sit necessaria, iam est posita in sua causa & ita se habet, ac si esset posita de presenti.

C¶ Tertia conclusio. Si conditio est de futuro & contingens non fit statim matrimonium, sed talis contractus habet vim sponsaliorum de futuro.

C¶ Quarta conclusio. Si conditio est impossibilis in iure habetur pro non adiecta,

¶ De materia huius articuli disputant Theologi in. 4. dist. 29. & Iurisperiti in. 4. decretalium titulo de conditionibus appositis, præcipue in cap. finali.

D¶ In explicatione huius articuli grauissimi supponendum est primò, quòd conditiones sunt in duplici differentia. Quædam sunt improprie conditiones quæ non suspendunt consensum in futurum, ut si quis dicat, contraho tecum si fuisti corrupta vel si coelum digito tetigisti, istæ enim conditiones non suspendunt consensum: & ita iudicandum est de illis secundum consensum presentem sine aliqua dependentia in futurum. Aliæ verò conditiones sunt proprie, quæ suspendunt consensum in futurum, ut si quis dicat, contraho tecum si pater meus consenserit. Conditiones proprie, aliæ sunt honestæ, aliæ turpes: turpes verò sunt in duplici differentia. Quædam quæ aduersantur bonis matrimonij, ut si quis dicat, contraho tecum si procuraueris sterilitatis venena, aliæ non contrariantur bonis matrimonij, ut si quis dicat, contraho tecum si consenseris furtis meis. De his omnibus dicendum est in presentia.

A¶ Secundo suppone, quòd conditio adueniens matrimonio dupliciter se potest habere ad consensum. Primo modo antecedenter & tanquam causa motiua ad illud, v. g. ego contraho tecum quia rogauit me amicus: secundo modo potest se habere intrinsecè tanquam pars obiecti. v. g. contraho tecum si dederis mihi annulum, ibi enim conditio ita intrinseca est consensui, quòd absolute non feratur in rem, sed sub tali conditione. Inter quæ duo tanta diuersitas est, quòd altera aliquando vitiet contractum, altera verò minimè: certum enim est, quòd si conditio antecedenter se habet ad consensum, siue sit de præterito, siue de futuro, siue turpis, siue honesta non inuvalidat matrimonium, si alia necessaria subsint. v. g. contraho tecum, quia venena sterilitatis sumpsi, vel quia credo te sumpsuram, vel quia placet regi. Ratio huius est, quia talis consensus potest esse absolutus & de presenti, etiam si habuerit ortum ab aliquo motiuo, sed consensus talis sufficit ad matrimonium: ergo. ¶ Confirmatur. Aliud est consentire ex falsa æstimatione, aliud verò consensum esse conditionatum, sed ibi non est consensus conditionatus, sed absolutus, quòd autem præcesserit ex falsa æstimatione non irritat contractum, alioquin multi contractus humani non essent validi, quia incertæ sunt opiniones & prouidentia humanæ, ergo. Quibus positis disputandum est de conditionibus intrinsecis contractibus: & ante omnia de conditionibus improprie.

D¶ Vltimò est supponendum & aduertendum, quòd est maxima differentia inter alios contractus ciuiles & matrimonium, quòd alij propter materiam, circa quam versantur & finem ad quem ordinantur, possunt esse temporales aut perpetui: nam possunt transferre dominium seu usum ad certum tempus: at matrimonium ex natura sua est vinculum perpetuum, quia legitimus corporis usus non potest concedi sine translatione perpetui dominij, quo fit, ut si aliquod matrimonium semel fuerit validum, propter nullum euentum contingentem potest irritum fieri, ac proinde si quando decernitur irritum, nunquã fuit validum. Vnde alij contractus conditionales possunt esse validi, non autem matrimonium, & idèd aliter loquendum est de conditionibus appositis matrimonio, & alijs contractibus, quanquam sit etiam aliqua similitudo.

EST igitur primum dubiū, vtrum iste contractus sit validus, contraho tecum si cœlū digito tetigeris. Videtur quod nō sit validus. Primò arguitur. Ad matrimonium requiritur consensus, sed qui ad hunc modum contrahit, non habet consensum, sed potius videtur habere diffensum secundum iudicium omnium hominum: ergo nō est verū matrimonium.

¶ Secundò. Contractus conditionatus non est validus, nisi posita conditione, sed est impossibile quod ponatur conditio signata in isto contractu: ergo est impossibile quod in hoc casu obliget matrimonium. Consequentia est bona, maior probatur, quia non contrahit, nisi supposita illa conditione.

¶ Tertiò. Omnes cōtractus celebrati sub conditione impossibili nullam inducunt obligationem, vt diffinitur Instituta. de inutilibus stipulationibus, & l. impossibilis. de verborum obligationibus, sed matrimonium celebratum est sub conditione impossibili in illo casu, vt constat: ergo nullum est matrimonium.

¶ In oppositum est Gregorius IX. in ca. finali de conditionibus appositis, vbi definit, quod in matrimonijs conditio impossibilis habetur pro non adiecta, idem diffinitur de testamentis in iure civili Instituta. de hæredibus instituendis. §. impossibilis. & Thom. in vltima conclusione huius articuli idem docet: ergo.

In explicationem huius difficultatis est aduertendum quod conditio impossibilis est duplex. Alia veluti speculatiua, quæ non pertinet ad mores, vt si quis dicat, contraho tecum si cœlum ruat: alia est veluti practica quæ pertinet ad mores, vt si quis dicat, contraho tecum si feceris me regem. Item conditio impossibilis alia est de presentia, alia de præterito; alia de futuro.

¶ Hoc posito fundamento aliqui autores dicunt, quod si conditio impossibilis est de presenti vel præterito nullum est matrimonium; quoniam illa conditio non est proprie conditio, cum non suspendat consensum. Hæc sententia videtur omnino amplectenda, quauis eius ratio nō sit bona: quia etiam conditio impossibilis de futuro non est proprie loquendo conditio, nec suspendit consensum.

¶ Tota autem difficultas est de conditione impossibili de futuro, vt si quis dicat, contraho tecum si cœlum digito tetigeris.

A In hac difficultate Durandus in. 3. distinctione. 39. quæstione quarta. dicit, quod non potest intelligere, quomodo ecclesia in tali casu præsumat matrimonium; cum tamen oppositum deberet præsumere, quoniam non videtur posse præsumere consensum. ¶ Alij verò dicunt, quod in hoc casu respublica Christiana facit verum matrimonium, vt patet ex illo decreto Gregorij IX. Hæc tamen sententia falsissima est, nam (vt diximus supra) solus Deus potest facere verum matrimonium sine consensu contrahentium. ¶ Denique alij dicunt, quod Gregorius IX. in illo cap. errauit vt doctor particularis & non est diffinitio illius vt est pastor totius ecclesiæ, existimauit enim quod est eadem ratio de matrimonio & de testamento, cum tamen sit diuersa ratio. Nam rerum temporalium potest respublica transferre dominium sine voluntate particularis domini, at verò non potest transferre dominium corporum sine voluntate contrahentium. Postea dicemus alias expositiones huius textus.

¶ Prima conclusio. Matrimonium celebratum sub conditione impossibili, si non adsit verus consensus contrahentium, non est verum matrimonium. Hæc conclusio est manifesta, quia ad veram rationem matrimonij requiritur consensus contrahentium, vt iam sæpe dictum est: ergo si non est verus consensus, non erit verum matrimonium. ¶ Confirmatur argumentum, nam (vt dictum est) tota ecclesia non potest facere matrimonium sine consensu cōtrahentium: ergo si non sit verus & legitimus consensus, non erit matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium celebratum sub conditione impossibili non semper iudicatur verum matrimonium, nec iudicari potest. Hæc conclusio probatur argumentis factis in principio, præcipue tertio argumento. Constat etiam manifesta ratione. Illi qui contrahunt sub conditione impossibili aliquando illud faciunt per iocum & non serio: ergo ecclesia non potest iudicare illud esse matrimonium. ¶ Confirmatur, quia aliquando aperte constat, quod contrahentes sub illa conditione impossibili non habent animum contrahendi: ergo stultum esset tunc præsumere matrimonium & iudicare illud matrimonium verum. Et ex dictis facillimè responderi potest ad argumenta posita in principio.

Tota

Tota igitur difficultas est soluere argumentum in oppositum & explicare textū Gregorij IX. qui difficilis est, & sic inter doctores sunt variae expositiones. Prima expositio est Paludani in. 4. distinctione vigesima septima. quæstione secunda. qui asserit, quod matrimonium sub impossibili conditione cōtractum nullum est à principio propter defectum consensus, tamen cōtrahentes sub ista impossibili conditione tenentur de nouo cōtrahere propter præceptū ecclesiæ quod ponitur in isto textu & ita matrimonium habebit suum effectū: & hac ratione dicitur, quod talis conditio habetur pro non adiecta & idē dicit de turpi conditione. Hæc sententia seu explicatio merito rejicitur ab Adriano in. 4. in materia de matrimonio dubio. 7. & à Ioanne de Medina. C. de restitutione. quæstione. 23. Ratio est, quia in hoc textu nullum ponitur præceptum de contrahendo matrimonio, vt cōstat, sed solum decernitur, quod est iā contractum.

¶ Secunda expositio est Adriani loco citato, qui dicit, quod quando contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta, quia cessat causa præsumendi consensum, aliud verò est si putabant esse possibilem, quia tunc præsumitur, quod voluerunt se ligare. ¶ Hanc expositionem rejicit Magister Sotus sapientissimus in. 4. dist. 29. q. 2. art. 2. Primò. Nam textus hic eodem tenore ait, conditionem turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem, at verò conditio turpis etiam si sciatur, quod est turpis, habetur pro non adiecta: ergo etiā impossibilis. ¶ Secundò arguitur cōtra istam explicationem; Quauis contrahentes putarent conditionem esse possibilem, non statim inde sumitur efficax argumentum quod habuerunt absolutum consensum, imò potius sumitur argumentum quod habuerunt consensum pendentem ex illa conditione quam putabant possibilem: ergo non debet iudicari matrimonium validum.

¶ Tertia interpretatio est, quod quando in matrimonio fuerit adiecta conditio impossibilis & non constet expresse quod contrahentes habuerunt consensum, vt in casu dubij, præsumitur quod contrahentes habuerunt animum contrahendi & quod adhibuerunt conditionem impossibilem per iocū, & hoc factum est in fauorem matrimonij: maxime, quia cum matrimonium sit sacramentum, non est credendū quod voluerūt

A contrahere irrisorie. Hæc interpretationem ponit Martinus de Ledesma in. 2. parte. 4. quæst. 45. arti. 5. & Ioannes de Medina vbi supra, & alij. Hæc tamen declaratio non videtur legitima. Primò, quia quauis quoad conditiones impossibiles aliquo modo hæc explicatio posset defendi, tamen quoad conditiones turpes nō potest defendi, & in illo textu eodem tenore dicitur, quod conditio impossibilis habeatur pro non adiecta & quod conditio turpis habeatur pro non adiecta: ergo. Maior probatur, quia qui in matrimonio apponit conditionem turpem. v. g. si occideris inimicum contraho tecum, videtur nolle contrahere, nisi sub illa conditione: ergo. ¶ Secundò. Si in tanto sacramento nō est præsumendum quod contrahentes illud voluerunt: ergo multò minus dici potest, quod talis conditio fuit adiecta per iocum.

¶ Quarta declaratio illius textus est aliorum modernorum Iurisperitorum, qui dicunt, quod ius Canonicum in fauorem matrimonij rejicit ab eo tales conditiones & quod cum istud ius sit notorium, contrahentes videtur consentire pure & sine conditione in matrimonio, cū sciant vel scire debeant, à iure rejici tales conditiones, vel saltem præsumitur in foro externo quod sciunt hoc ius. Hæc tamen declaratio merito rejicitur. Primò, quia ius Canonicum non fundatur ad rejiciendas de matrimonio huiusmodi conditiones in eo, quod contrahentes id sciunt, cum sit notorium, quia istud potius est subsequutum ad cōstitutionem huius canonis, quam sit ratio ad statuendum ipsum: aliàs enim eadem ratione posset ius Canonicum rejicere à matrimonio conditiones contra eius substantiam: ergo. ¶ Secundò. Paucissimi laicorum habent notitiā huius iuris, nec eam habere tenentur, imò inter sacerdotes pluri mi id ignorant, non enim tenentur omnia scire: ergo.

¶ His ergo & alijs quàm plurimis declarationibus reiectis vera & legitima interpretatio est Magistri Soti loco supra allegato quæstione. 2. articulo. 2. quam sequuntur communiter Thomistæ, quod de illo consensu aliundè iudicandum est, & non ex conditione impossibili, itaque ex eo quod apponatur conditio impossibilis non statim iudicandum est, non esse verum matrimonium: sed iudicandum est in foro interno ex consensu, ita quod si habuit verum consensum, validum est matrimonium; si verò nō

P 2 habuit

L. Impossibilis de verborum oblig. & instit. de inutilibus stipulationibus. multis locis. Cap. fin. de condit. apposit. & instit. de hæred. instit. §. impossibilis.

habuit nō est validum: in foro verò externo ad hunc modū iudicandum est, si sit probabilis cōiectura q̄ illi voluerunt cōtrahere, vel sit dubium vel posuit conditionem ad decipiendum, cogendus est ad cōtrahendum; q̄ quidem sit in fauorem matrimonij & in fauorem decepti, quia in dubijs iudicandū est pro matrimonio.

¶ Sed vt hanc interpretationem amplius explicemus, arguitur contra illam. Nā cum Summus Pontifex in prima parte illius textus dixisset, q̄ matrimonium contractum cum conditione contra substantiam matrimonij nō est validum, subdit statim in secūda parte; Aliæ conditiones appositæ in matrimonio si turpes aut impossibiles fuerint, debent pro nō adiectis haberi: ergo, vt recte aduersetur præcedentibus, Summus pōtifex sentit, matrimonium contractum sub turpi conditione vel impossibili esse validū vel quod est præsumendum validū. ¶ Confirmatur. Mens Pontificis videtur fuisse hic fauere matrimonio, sicut ius civile fauet vltimæ voluntati, sed in vltimis voluntatibus conditio impossibilis aut turpis non solum habetur pro non adiecta, sed eius dispositio censetur valida sine aliqua præsumptione, vt habetur. l. 1. & l. conditiones. ff. de conditionibus institutionum: ergo conditio turpis vel impossibilis nō tantum reijcitur de matrimonio, sed etiā censetur validum absque aliqua præsumptione. Maior cōstat ex ipso textu. Dicit enim Gregorius q̄ contractus matrimonij quando celebratur sub conditioe cōtraria substantiæ matrimonij caret effectu, quantumcunq; contractus matrimonij sit fauorabilis, licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter fauorem eius pro non adiectis haberi.

¶ Ad hoc argumentum respondetur, q̄ intentio Pontificis est dicere, q̄ quauis conditiones contra substantiam reddat matrimonium nullum, tamen conditiones turpes vel impossibiles nō irritant matrimonium, sed debent haberi pro nō adiectis, quoniā aliunde iudicandum est de cōsensu & valore matrimonij. Et hoc satis est, vt saluetur recte aduersatio qua secūda pars primæ aduersatur.

¶ Ad cōfirmationem respōdetur, q̄ nō fuit intentio Summi Pōtificis eodē modo prouidere matrimonio, quo ius civile prouidit vltimæ voluntati, est enim diuersa ratio, vt postea melius dicitur: quia testimoniū est trāslatio dominij rerū tēporaliū, quæ potest fieri

A ri à lege ex iusta causa etiā sine volūrate veri domini: matrimonium verò sine cōsensu cōtrahentiū nunquā fieri potest etiā ab ecclesia.

Modo dicēdū est de cōditione necessaria, & est dubiū secundū. Vtrum matrimonium q̄ fit sub cōditione necessaria de futuro: sit verū matrimonium statim & statim obliget. v. g. si quis dicat, contraho tecum si crastina die oriatur sol, videtur q̄ non statim sit matrimonium, quia contractus ille fuit sub conditione de futuro: ergo non transfertur dominium corporum vsque dum ponatur talis conditio.

B ¶ Propter hoc argumentū gloss. in. c. per tuas. de cōditionibus appositis tenet, q̄ non fit verū matrimonium statim, sed q̄ ille contractus habet vim spōsaliorū de futuro vsque dū ponatur talis conditio. D. Tho. in hoc art. in cōclusionē. 2. expresse dicit, q̄ statim est verū matrimonium, quia talis conditio iam est præsens in sua causa & ita non suspendit cōsensum.

¶ In huius rei expositionem sit prima cōclusio. Matrimonium celebratū sub tali cōditione in foro externo sine dubio est validū & obligat statim, antequā ponatur conditio. Ratio est, quia conditio necessaria de futuro iā est in sua causa: ergo in foro externo optime præsumitur, q̄ illi voluerunt cōtrahere matrimonium de præsentī, & hoc est quod voluit dicere D. Tho. in illa cōclusionē.

¶ Secunda cōclusio. In foro cōscientiæ iudicandū est secundū cōsensum quem habuerūt, itaq; si voluerūt suspendere cōsensum vsque ad ortū solis, nō efficitur statim matrimonium, si autem voluerunt statim contrahere, verū efficitur matrimonium. Ratio huius cōclusionis est aperta, nam matrimonium dependet ex consensu contrahentium.

¶ Tertia cōclusio. Qui apponunt conditionem necessariā, quæ iā est præsens in sua causa, videtur q̄ statim velint cōtrahere, si conditio necessaria sit cognita. Hæc tenet D. Bonauen. in. 4. quem refert & sequitur Syluest. verbo matrimonium. 3. num. 2. Hæc cōclusio probatur, qm̄ hoc videtur docere D. Tho. in ista cōclusionē. Item, nā conditionatus cōsensus suspendit vinculū quando pendet à futuro euētū, sed in isto casu nō pendet à futuro euētū: ergo. Dixi in cōclusionē, si conditio necessaria sit cognita, nā si quod est simpliciter necessariū existimaretur cōtingens propter alterius ignoratiā, tunc suspēditur contractus vsq; ad futurū euētū, sicut in alijs cōtingentibus suspenditur, vt si quis dicat mulieri

Gloss. cap. per tuas. de condit. appositis.

mulieri gruidæ. Ego cōtraho tecū si pepereris masculū. Et eodem modo dicendū est de conditione impossibili quæ existimatur possibilis: si quis enim credebat talē conditio nē possibilem & sub ea consentire voluit, & non alias: in vtroq; foro reputatur liber ab obligatione contractus vsque ad futurum euentum.

¶ De conditionibus verò de præterito & de præsentī dicendum est, quod si illæ conditiones non cōtrariantur matrimonio; illis stantibus stat matrimonium & non stantibus non stat. Ratio est, nam isti non habent cōsensum, nisi supposita illa conditione.

Circa istas cōditiones dubiū tertium est, an sit validus iste contractus, cōtrahō tecū si virgo es. Respondetur, q̄ stāte illa cōditione verū efficitur matrimonium & nō stante nō efficitur verū matrimonium propter rationē iam sæpè positā. Quod si quis dicat, si talis mulier corrupta sit, est conditio impossibilis, nā ad præteritū nō est potētia, & Hieron. in epist. ad Eustochiū (qui refertur cū omnia possit Deus, suscitare virginē non potest post ruinā, sed conditio impossibilis secundū Greg. habetur pro nō adiecta, ergo. Respondetur q̄ Summus Pōtifex loquitur de conditionibus impossibilibus secundū se & absolute, nō autem de impossibilibus ex suppositione & veluti per accidens: præterita verò sunt impossibilia per accidens.

¶ Dubiū tamen est de isto contractu, contraho tecū si inuenero te virginem. Ad hoc dubiū dicendū est, q̄ si faciat istū sensum, volo contrahere tecum si sit certū & exploratū iudicio mulierum q̄ illa sit virgo, validus est contractus & habet vim spōsaliorū de futuro, si verò ille intendat explorare illud copula carnali, conditio est turpis & in iure habetur pro non adiecta, de quo infra.

¶ Ad has cōditiones reducuntur causæ & modi & demonstrationes. Causa quippe, vt si quis dicat, contraho tecū quia pulcherrima es & nobilissima; modi, vt si quis dicat, cōtraho tecum vt mihi necessaria subministres: demonstrationes verò, vt si quis dicat, cōtraho tecū Maria omniū pulcherrima. In omnibus his casibus dicendū est, q̄ est validū matrimonium, etiam si nō ponantur illæ conditiones, modi vel demonstrationes. Ratio est, nā omnis contractus est validus, si nō sit deceptio, in substantia contractus, sed in omnibus istis casibus nō est deceptio in substantia, sed in causa, modo vel demonstratio-

A ne, ergo validū est matrimonium. ¶ Aduerterendū enim est, q̄ istæ causæ vel modi vel demonstrationes habent se veluti antecedēter ad matrimonium, non vt obiectum vel pars obiecti, sed quasi motiuū, & idē non irritat contractum: in Theologia enim maximē refert, q̄ aliquid sit obiectum vel pars obiecti, vel antecedenter se habeat, vt causa mouēs. Si enim esset obiectum vel pars obiecti nō esset validum matrimonium.

De conditionibus verò proprijsimīs de futuro. Est grauissima disputatio & dubium quartum an conditio de futuro quæ est contraria matrimonio faciat nullū matrimonium. v. g. contrahit aliquis ad hunc modū, contraho tecū hac lege & cōditione, vt permittas me seruare perpetuā castitatem & non sit petendum & reddendum debitum inter nos: dubium est, an in hoc casu sit validum matrimonium.

¶ Et videtur q̄ in hoc casu matrimonium sit validum & quod ista conditio non irritet matrimonium. Primò arguitur. Conditio adiecta professioni vel voto solenni contra eius substantiam nō irritat ipsam professionem seu votum solenne: ergo nec conditio contra substantiā matrimonij irritat ipsum matrimonium. Cōsequencia est euidens ex

C paritate rationis, eadem enim est ratio de matrimonio, atq; de voto solenni. Antecedens verò probatur ex cap. fin. qui clerici vel vouentes. ubi expresse diffinitur, q̄ votū emisum à quadā muliere hac lege & cōditione vt haberet propria & maneret in domo sua, validū est. Dicitur enim ibi q̄ fecit votū eodē tenore vt in domo propria cū omni substantia sua remaneret, illa autem cōditio contraria est substantiæ voti solennis, contrariatur enim paupertati & obediētiæ quæ sunt de essentia voti solennis: ergo. ¶ Confirmatur argumentum. Omnis sacer ordo receptus facta protestatione à recipientibus se velle habere vxores & non posse continere, tenet non obstante illa protestatione, tamen illa protestatio aduersatur ordini sacro: ergo matrimonium est validum etiam cum conditione contraria ipsi. Consequencia est bona, maior habetur expresse in cap. diaconi. 28. distinctione. Minor verò probatur, quia qui ordinatur ordine sacro facit votum solenne tacitum castitatis seu continentiæ, vt habetur in capit. vnico de voto libro. 6.

¶ Secundò arguitur. Ista conditio, contra hoc tecum si permittis me perpetuam virginitatem

Ca. fin. qui clerici vel vouentes.

Ca. Diaconi. 28. d. 8.

Cap. vnico de voto libro. 6.

nitatem seruare, taliter quòd inter nos non sit petendum nec reddendum debitum, non vitiat matrimonium, at ista conditio est contra substantiam matrimonij, ergo conditio contra substantiam matrimonij non vitiat matrimonium. Consequentia est optima, minor constat, nam talis conditio tollit consensum in copulam etiam implicitum. Maior, in qua est difficultas, probatur multipliciter. Primò probatur. Inter beatissimam Mariam & Ioseph fuit verum matrimoniũ, vt constat de fide Matth. cap. 1. & cap. beata Maria. 27. quæst. 2. tamen fuit lex & conditio inter illos seruandi virginitatem & de non petendo & reddendo debitum: ergo. Minor constat, nam beata virgo habuit votum castitatis, vt est certum: ergo nõ potuit contrahere, nisi cum illa lege & conditione, alias enim peccaret mortaliter contra votũ. Secundo probatur maior. Intentio nõ reddendi debitum nec petendi non contrariatur matrimonio, nam talis intentio sine dubio fuit in beata Virgine in qua fuit verum matrimonium, ergo conditio non reddendi nec petendi debitum non contrariatur matrimonio. Probatũ consequentia, nam est eadem ratio de intentione atque de conditione. Tertiò probatur maior. Matrimonium sic contractum, conraho tecum si castitatem vouisti seu si castitatem voues, est validum, vt significatur in cap. meminimus, & cap. rursum. qui clerici vel vouentes.

Ca. meminimus. cap. rursum. qui clerici vel vouentes.

¶ Tertiò principaliter arguitur, & confirmatur argumentum præcedens. Si aliqua conditio vitiaret, esset conditio de non petendo & reddendo debitum, sed hæc nõ irritat matrimonium: ergo nulla. Consequentia est bona & maior est manifesta. Minor probatur. Copula carnalis non est de essentia matrimonij, sed consummatio & perfectio illius accidentalit, vt supra diffiniuimus & constat manifeste, quia matrimonium per solum consensum de præsentit est verissimũ, cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat, vt habetur. c. matrimonium. cap. sufficiat. c. Beata Maria. c. omnis. 27. quæst. 2. & l. nuptias. ff. de regul. iur. ergo sine copula carnali potest stare matrimonium, ac subin-

Ca. matrimonium. c. sufficiat. c. Beata Maria. c. omnis. 27. quæst. 2. & l. nuptias. ff. de regul. iur.

A de conditio de non petendo & reddendo debitum non irritat matrimonium. ¶ Quod si quis dicat, qd matrimonium bene stat sine copula carnali, non tamen sine obligatione ad reddendum debitum & sine iure ad petendum, quia talis obligatio & ius est de essentia matrimonij. Contra, obligatio ad reddendum debitum & ius ad petendum nõ est de essentia matrimonij: ergo conditio de non reddendo debitum non contrariatur matrimonio. Cõsequentia est euident, antecedens constat, nam si aliqui post matrimoniũ ratũ & consummatum transeant ad religionẽ ex voluntate vtriusq; non habent obligationẽ reddendi debitum nec ius ad petendũ, nam habent votũ solennẽ castitatis, cũ quo non cõpatitur obligatio reddendi debitum, nec ius ad petendum: tamen est verũ matrimonium inter illos, vt dicemus infra, ergo. Itẽ, nam separato matrimonio propter adulteriũ, saltim innocens liber est ab obligatione reddendi debitum: ergo obligatio & ius ad copulã nõ est de essentia matrimonij. ¶ Cõfirmatur argumentum. Si post matrimoniũ ratum cõiuges emittant votũ castitatis, non est obligatio ad reddendum debitũ, nec ius ad petendum, tamẽ est verum matrimoniũ, vt constat: ergo obligatio ad reddendum debitum & ius ad petendum non est de essentia matrimonij, ac subinde conditio de non reddendo debitum nõ cõtrariatur matrimonio, quia qd matrimonio contracto accidere potest, non est illi obstaculum vt contrahatur. Maior constat, nam si habent votũ castitatis non est obligatio ad reddendum debitũ, nec ad petendum potest esse ius.

nis. 27. q. 2. & l. nuptias. ff. de regul. iur.

¶ Quarto arguitur sequitur, qd si aliquis cõtrahat sic, conraho tecũ si generationem prolis euites, non sit validum matrimoniũ, cõsequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur, quia matrimoniũ ordinatur ad generationem prolis, & ita in illo cap. fin. inter cõditiones cõtrarias matrimonio ponitur ista. Falsitas cõsequẽtis probatur, nã proles nõ de essentia matrimonij, vt constat: ergo illa cõditio, si generationem prolis euites, nõ est cõtra substantiam matrimonij. ¶ Cõfirmatur argumentũ. Matrimonium sic contractum, cõtrahit tecum si es sterilis, nõ est inualidum, inõ stante conditione valet, tamen ista cõditio tollit consensum in prolem, ergo Cõsequentia cum minori est certa, maior autẽ probatur, quia (vt dicemus infra) sterilitas nõ irritat matrimoniũ, & sic matrimonium inter illos est validum.

Dist. c. fin. de condit. appolit.

¶ Quinto

¶ Quinto arguitur. Si conditio contraria matrimonio vitiat matrimonium, sequitur quòd iste contractus sit inualidus, Contraho tecum si filios qui nascentur ex matrimonio exposueris, consequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Sicut matrimonium ordinatur ad procreationem prolis & ita conditio de vitanda prole contrariatur matrimonio, sic etiam ordinatur ad cõmodam educationem prolis etiam secundum esse rationale, huic autem educationi contrariatur illa conditio, si filios exposueris. Falsitas consequentis probatur. In matrimonio seruorum videtur esse talis conditio, & nihilominus validum est matrimonium, vt constat ex vsu ecclesiæ, ergo.

Dist. capi. final.

¶ Sexto arguitur. Si aliqua conditio est contraria matrimonio & destruit illum, est illa, donec aliam inueniam honore & facultatibus digniorem, hæc enim ponitur in illo cap. finali de conditionibus appositis, sed illa non est contraria matrimonio: ergo. Minor probatur. Indissolubilitas non est de essentia matrimonij, vt manifeste constat: ergo illa conditio non est contra substantiam matrimonij. ¶ Et si quis dicat, quòd indissolubilitas est propria passio, & quidquid cõtrariatur passioni, cõtrariatur essentia, quæ est radix talis passionis. Contra, nam (vt dicemus infra) matrimoniũ aliquibus de causis est dissolubile: ergo indissolubilitas non est propria passio matrimonij. ¶ Confirmatur argumentum. Si quis contrahat ad istũ modum, Ego conraho tecum, dum tamen per decem annos non cohabitemus, verum efficit matrimonium, tamen illa cõditio est contra substantiam matrimonij: ergo. Consequentia est bona, maior constat ex vsu, maxime quando pueri contrahunt. Minor verò probatur, quia in definitione matrimonij ponitur, indiuiduam vitæ cõsuetudinem retinens: ergo illa conditio est contra essentiam & substantiam matrimonij.

Dist. capi. final.

¶ Septimo arguitur. Si aliqua cõditio est cõtraria matrimonio & vitiat illud, est illa, si pro quæstu te adulterandam tradideris, hæc enim ponitur tanquam cõtraria in illo cap. finali, sed ista non est contraria matrimonio, nec vitiat illud: ergo. Consequentia est bona, minor verò probatur, nã ad fidem matrimonij & eius finem sufficit, qd vxor de bitũ viro reddat quoties exegerit: ergo substantia matrimonij nõ repugnat, quòd illa adulterium cõmittat, & consequenter illa

A conditio non est contraria matrimonio, nec ipsum vitiat: sed habebitur pro non adiecta tanquam turpis, vt dicitur in eodem capitulo finali.

Dist. capi. final.

¶ Octauo. Matrimonium contractum ab vno ex cõtrahentibus absolutẽ & sine vlla conditione, & ab altero sub conditione contraria substantia matrimonij, valet: ergo conditio contra substantiam matrimonij nõ irritat ipsum. Consequentia est bona, antecedens verò probatur ex cap. aliquãdo. versus si autem. 32. quæst. 2. vbi D. August. dicit, qd si ambo coniuges contraxere ab initio sub conditione de procurandis venenis sterilitatis aut de extinguendo foetu intra viscera, matrimonium non valet, nec cõiuges sunt, nec per matrimonium, sed per stuprũ cõueniunt; quoniam illa conditio est cõtra substantiam matrimonij: & subdit, qd si ambo non sunt tales, idest, si vnus tantum sub illa conditione cõtrahit, alter verò purẽ & sine cõditione, matrimonium est validum: licet aut illa sit quodammodo mariti meretrix, aut ille quodammodo adulter vxoris, Ex quo textu apertẽ colligitur probatio antecedentis: ergo.

Ca. aliquãdo ibi, si autem. 32. q. 2.

¶ Nono arguitur. Sequitur, qd si aliqui cõtrahant sponsalia de futuro cum illis conditionibus iam positis. v. g. conraham tecum ve, I promitto tecum cõtrahere, si generatio nem prolis euites aut si pro quæstu te adulterandam tradideris, qd non sint vera sponsalia, nec obligent: cõsequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Matrimonium sub illis conditionibus non tenet, ergo nec sponsalia, nam spõsalia sunt præuia ad matrimonium. Falsitas cõsequentis probatur. Illæ conditiones non sunt contra substantiam sponsaliorum, sed turpes: ergo non vitiant sponsalia, sed sunt reiiciendæ vt turpes & habendæ tanquam non adiectæ. ¶ In oppositum est doctrina D. Tho. in prima conclusione huius articuli.

Dist. capi. final.

I N hac grauisima difficultate Paludanus in. 4. distinctione. 30. quæstione. 2. existimat, quòd si conditio contraria matrimonio est turpis, nullum est matrimonium, nam ita diffinitur in illo capite. finali, si autem conditio cõtraria sit honesta, vt est illa quæ ponitur in nostro dubio, validum est matrimonium.

¶ Prima conclusio. Matrimonium contractum sub conditione contraria substantia matrimonij inualidũ est. v. g. si quis cõtrahat ad hũc modũ, conraho tecum si generatio-

nem proles enites, aut si pro quaestu te adulterandam tradideris; aut donec aliam inueniam. ¶ Hæc conclusio probatur primo ex capit. finali de conditionibus appositis, ubi hæc veritas ex professo definitur, cum dicitur, quod si conditiones contra substantiam coniugij inferuntur, puta si alter dicat alteri, contrahe tecum si generationem proles enites vel donec inueniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quaestu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus quatumcunque sit fauorabilis caret effectu: ergo iuxta definitionem ecclesiæ tale matrimonium est nullum. ¶ Confirmatur hoc argumentum ex ipso iure. 32. quaest. 2. capit. solet, quod est D. Augustini de bono coniugali, in quo expresse diffinitur hæc veritas, & idem habetur in cap. aliquando eadem causa & quaestione, quod est etiã eiusdem Augustini de nuptijs & concupiscentijs, & idem habetur in iure civili in multis locis quæ non adducuntur, quoniã non attinent ad nostrum institutum.

¶ Secundo probatur conclusio ex doctrina omnium Theologorum & Iurisperorum, D. Tho. in hoc articulo, & quaestione sequenti articulo. 1. ad tertium. & quaest. 49. additionum. art. 3. Magister Sotus in. 4. distinctione. 29. quaestione. 2. art. 3. D. Bonavent. Richardus in. 4. distin. 28. Adrianus in materia de matrimonio. quaest. 9. Syluester verbo matrimonium. 8. Iurisperiti super illa capita citata, præcipue super illud cap. finali de conditionibus appositis. Vide Couarru. in epitome. parte. 2. cap. 3. §. 7. nu. 1. Nauarr. in Manual. cap. 2. num. 32. per multos numeros, ergo.

¶ Tertio probatur conclusio. Ad matrimonium requiritur consensus vtriusque coniugis in verum matrimonium, sed qui consentit in matrimonium sub conditione contraria ipsi matrimonio. v. g. quod non sit traditio corporum, non consentit in verum matrimonium: ergo non efficit verum matrimonium. Consequentia est bona, maior est manifesta ex supra dictis. Minor verò, in qua est difficultas probatur. Talis conditio destruit substantiam matrimonij, non enim potest intelligi matrimonium sine traditio corporum: ergo, qui consentit in matrimonium hac lege & conditione quod non sit traditio corporum, non consentit in verum matrimonium. ¶ Confirmatur argumentum. Sine substantia rei nihil potest subsistere, vt habetur in capitul. tua nos, de

A sponsalibus. & cap. detrahe. r. quaestione. 1. Ca. detrahe. r. q. 1. & constat manifesta ratione, quia substantia rei est intrinseca ipsi rei, sed quando contrahitur matrimonium cum conditione contraria ipsi essentia matrimonij, non potest esse substantia matrimonij, vt constat: ergo non potest esse matrimonium.

¶ Quarto probatur conclusio. Alij contractus in quibus ponitur conditio contra substantiam vel finem contractus nulli sunt, vt patet in emptione & venditione, nam si quis contrahat hac lege & conditione quod non transferatur dominium rei venditæ, nulla est venditio: quoniam talis conditio aduersatur substantiæ venditionis, de cuius essentia est, quod transferatur dominium rei venditæ. Item in contractu societatis si quis contrahat hac conditione quod socius sit particeps damni, non tamen lucri, contractus est nullus, quoniam illa conditio contrariatur fini: ergo multò magis matrimonium. Patet consequentia ex dictis: & hoc explicabitur amplius in conclusionibus sequentibus.

¶ Secunda conclusio, explicatiua præcedentis. Matrimonium contractum sub conditione contraria substantiæ matrimonij est irritum & nullum iure naturali: itaq; stando in iure naturali etiã sine iure positio inualidum est. Hanc conclusionem docent omnes Theologi, & probatur, quia ex rationibus omnibus adductis pro præcedenti conclusione apertissimè colligitur, quod matrimonium ita celebratum sit irritum & nullum iure naturali: res enim secundum naturam non potest subsistere sine substantia & essentia propria stando in lumine naturali: ergo iure naturali matrimonium celebratum sub conditione contraria & destruyente substantiam, est nullum. ¶ Item, omnes alij contractus in quibus ponitur aliqua conditio contraria substantiæ, vel fini contractus inualidi sunt iure naturali, vt constat in exemplis adductis de emptione & contractu societatis: ergo matrimonium contractum cum conditione contraria substantiæ vel fini matrimonij inualidum est iure naturali. Et quæ admodum in naturali generatione si aliquid inciderit contra substantiam rei genitæ nulla sequitur generatio; ita in contractibus conditio contraria substantiæ matrimonij naturali iure destruit matrimoniũ. ¶ Ex hac cõclusionem sequitur, quod definitio Pontificis in illo cap. finali de conditionibus appositis, potius est declaratio iuris naturalis, quam

quæ determinatio Pontificis: sequitur enim (vt iam diximus) ex principijs naturalibus. Idem dicendum est de alijs similibus definitionibus.

¶ Tertia conclusio explicatiua præcedentium. Matrimonium celebratum sub conditione contraria passioni matrimonij nullum est stando etiã in iure naturali, imò si celebretur sub conditione contra bona matrimonij est nullum eodem iure. Hæc cõclusio duas habet partes. Prima pars explicatur exemplo, vt si quis contrahat cum aliqua hac lege & conditione quod non sit petendum vel reddendum debitum vel quod matrimonium sit dissolubile, tale matrimoniũ est nullum iure etiã naturali. Hæc pars est D. Tho. in locis allegatis pro prima conclusione, & eam tenent etiã omnes Doctores citati in eadem conclusione.

¶ Primò probatur hæc prima pars. Ad rationem matrimonij stando etiã in iure naturali requiritur verus consensus in verum matrimonium, sed qui consentit in matrimonium dissolubile aut in matrimonium ex quo non oritur ius & obligatio ad reddendum & petendum debitum, non consentit in verum matrimonium: ergo non est verum matrimonium stando in iure naturali. Minor probatur. Nam ex vero matrimonio oritur indissolubilitas & ius & obligatio, ergo.

¶ Secundo probatur hæc pars. Quidquid aduersatur propriæ passioni, contrariatur etiã essentiæ à qua oritur talis passio, sed ius & obligatio ad petendum & reddendum debitum & indissolubilitas sunt passiones matrimonij quæ oriuntur ab essentia illius, vt iam dictum est: ergo quidquid contrariatur his passionibus, contrariatur essentiæ matrimonij: illæ verò conditiones contrariantur passioni, vt patet, ergo Maior probatur. Quidquid contrariatur effectui, contrariatur causæ illius effectus vt causa est, error enim qui aduersatur scientiæ, contrariatur etiã præmissis dispositis ad scientiam, & frigiditas quæ contrariatur calori, contrariatur etiã causæ productiuæ caloris, & odiũ Dei quod aduersatur amori, ex consequenti contrariatur visioni beatificæ, quæ est productiuæ amoris, sed propria passio est effectus essentiæ à qua oritur per simplicem emanationem, ergo quidquid contrariatur passioni, contrariatur etiã essentiæ productiuæ passionis.

¶ Secunda huius conclusionis pars habet

A tur etiã in D. Tho. & in alijs autoribus citatis: & probatur. Essentia matrimonij consistit in consensu mutuo in societatem coniugalem, vt constat ex eius ratione, & habetur in cap. sufficiat. cap. Beata Maria. 27. quaest. 2. cum alijs, sed in hoc consensu includitur consensus saltim implicitus in tria bona matrimonij, nempe prolem, fidem & sacramentum seu perpetuitatem, ergo tria illa bona matrimonij in intentione & consensu saltim implicito sunt essentialia matrimonio, ac subinde conditio contraria iure naturali destruit matrimonium. Hæc pars & præcedens diffinitur in illo cap. finali de conditionibus appositis, vide gloss. super illud cap. & Couarru. in loco citato pro prima conclusione. §. 1. num. 1. Magistrum Sotum in. 4. dist. 29. quaest. 2. artic. 3. & dist. 31. quaest. 1. articulo. 2.

¶ Ex dictis sequitur primò, quod si quis cum aliqua contrahat donec nascatur masculus vel cum aliqua simili conditione quæ aduersatur perpetuitati matrimonij, nullum est matrimonium, nam talis conditio repugnat passioni matrimonij, & ex consequenti repugnat essentiæ.

¶ Secundo sequitur, quod si quis cum aliqua contrahat hac conditione quod det operam adulterijs, vel permittat illum habere concubinam nullum est matrimoniũ, quia quanuis seruare fidem non sit de essentia matrimonij, obligatio tamen ad seruandam fidem est de essentia matrimonij, sed in hoc casu ponitur conditio contraria: ergo nullum est matrimonium.

¶ Tertio sequitur, quod si aliquis contrahat cum aliqua conditione quod debet dare operam sterilitati, & quod debet assumere venenum sterilitatis, nullum est matrimonium, quia quanuis proles non sit de essentia matrimonij, ordo tamen ad prolem est de essentia ipsius: & sic conditio contraria irritat matrimonium. Hæc autem omnia amplius declarabuntur in solutionibus argumentorum.

¶ Aduertendum tamen est primò, quod istæ conditiones si ponantur de præsentis vel de futuro reddunt nullum matrimonium, si autem ponantur de præterito validum est matrimonium. Ratio est. Nam quod mulier adulterium commiserit de præterito non contrariatur matrimonio, bene tamen si ponatur de præsentis vel de futuro.

¶ Secundo aduertendum est, quod hoc potest fieri dupliciter, vel per modum sim-

Dist. c. fin. de condit. appositis.

Cap. solet. 32. q. 2. Ca. aliquando. ibidem.

Ca. tua nos de sponsal.

Cap. sufficiat. c. beata Maria. 27. q. 2.

Dist. c. finali. iuncta gloss. de condit. appositis.

A plicis assertionis, & si ad hunc modum fiat, non redditur nullum matrimonium. Secundo modo potest fieri per modum obligationis, & si isto modo ponatur conditio efficit nullum matrimonium. Ratio est. Quoniam simplex assertio non contrariatur matrimonio, obligatio tamen contrariatur matrimonio: quod statim amplius explicabitur in solutione ad secundum argumentum.

A D argumenta facta in principio respondetur. Ad primum respondetur negando antecedens, etenim votum solenne nullum est, si ponatur conditio contra eius substantiam, quidquid dicant multi Iurisperiti, retinere vero propriam, est conditio contra substantiam religionis, nam abdicatio proprietatis est de substantia religionis, ut habetur cap. cum ad monasterium de statu monachorum. Et ad probationem antecedentis respondetur, quod illa mulier fecit verum votum, ceterum postquam emisit, votum, habuit facultatem a praelato ut haberet bona quantum ad usum, hoc autem non contrariatur voto solenni, & sic non est eadem ratio atque de matrimonio in casu nostri dubij: unde glossa in illo capitulo in argumento, & Couarruias ubi supra, & alij dicunt, quod quando reservatio fit ita ut liceat bona retinere quantum ad usum ex licentia praelati, licitum est, & non contrariatur substantiae voti solennis, ut habetur in cap. non dicatis. 12. q. 16. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod illa protestatio non est contra substantiam ordinis sacri, ut adnotatur in cap. Nicæna. dist. 3. 1. & in cap. cum olim. de clerico coniugato. sed est contra statutum ecclesie in illo capitulo. vnico. citato in confirmatione, essentia enim ordinis sacri non consistit in illo voto, sed potest reperiri eius essentia sine tali voto, tamen ecclesia ordinavit, quod ille qui ordinatur ordine sacro emittat tale votum, & sic talis protestatio non est contra substantiam, sed contra statutum: in nostro vero casu conditio appositae est contra substantiam, unde non est eadem ratio.

¶ Ad secundum argumentum respondetur negando maiorem, quauis oppositum dicat Paludanus in loco citato, & Angelus, verbo, matrimonij impedimenta, dicunt enim esse conditionem contrariam honestati & quod hæc non vitiat matrimonium, hoc autem falsum est, quia cap. illud finale. vniuersaliter docet, quod omnis conditio contra substantiam matrimonij destruit matri-

A monium. Ita tenent omnes Doctores, Syluest. verbo, matrimonium. 4. num. 6. Sorus, Couarru. & alij citati, Victoria in summa nu. 260. Et ratio est aperta ex supra dictis, nam talis conditio quantumuis honesta tollit consensum in bona matrimonij, & in potestatem ad copulam, & sic destruit matrimonium.

¶ Ad probationes maioris respondetur. Ad primam probationem dicitur pro nunc, quod conditio potest poni dupliciter in aliquo contractu. Primo modo taliter quod conditio sit intrinseca contractui, alio modo ita ut ex amicabili conuersatione, velit aliquis illud facere taliter quod non ingrediatur rationem contractus. V. g. si aliquis conferat beneficium hac lege & conditione quod reddat centum, ita ut conditio sit intrinseca contractui, talis contractus est simoniacus irritus & nullus iure naturali: si tamen ex amicitia velit reddere centum, talis contractus stando in iure naturali non est simoniacus nec irritus: ita in matrimonio si ponatur conditio non reddendi debitum & seruandi perpetuam castitatem tanquam intrinseca contractui, irritat & annullat contractum iure naturali, si autem ex amicitia inter virum & foeminam seruetur perpetuo castitas, & non petatur nec reddatur debitum, validum est matrimonium. Et sic factum fuit matrimonium inter Beatam Virginem & Ioseph, nam B. Virgo tradidit dominium & potestatem sui corporis Ioseph, & Ioseph per illum contractum habuit ius ad copulam carnalem, nec appositae fuit aliqua conditio intrinseca contractui, erat tamen certa B. Virgo ex motione Spiritus sancti quod matrimonium non deberet esse consummatum, & ita matrimonium B. Virginis non fuit contrarium voto virginitatis, quia habuit firmam intentionem & propositum nunquam reddendi debitum: hoc autem propositum non contrariatur essentiae matrimonij vel passioni eius, nam tali voto solum contrariatur copula carnalis in actu exercito, non vero copula carnalis in potentia, quæ est copula secundum quid. V. g. Si quis habeat iuramentum vel votum ingrediendi religionem vel seruandi castitatem, & contrahat cum aliqua animo non consummandi matrimonium, sed contrahit propter aliquem bonum finem, iste talis verum efficit matrimonium, quauis non habeat propositum reddendi debitum. Item, si quis faciat professionem animo se obligandi & profi-

B **C** **D**

profitendi, licet habeat propositum nunquam seruandi promissa, validum est votum, ut dictum est in materia de spõsalibus quæst. 43. quauis peccatum committat qui ad hunc modum profitetur. Igitur in proposito B. Virgo habuit animum contrahendi & obligandi se ad copulam carnalem, habuit tamen intentionem ex motione Spiritus sancti & firmum propositum nunquam reddendi debitum. De quo vide D. Tho. 3. par. quæst. 29. art. 2. & ex dictis respondetur ad primam probationem.

¶ Ad secundam probationem maioris respondetur, quod intentio & propositum nunquam reddendi debitum non reddit nullum matrimonium, quoniam tale propositum (ut diximus ad primam probationem) non contrariatur substantiae matrimonij, obligatio vero ad reddendum debitum est intrinseca matrimonio, ita ut sine tali obligatione non possit fieri matrimonium.

¶ Ad tertiam probationem maioris concessio antecedenti negatur consequentia. Ratio differentiae est inter matrimonium sic contractum, contrahere tecum si vouisti castitatem, & inter matrimonium contractum ad hunc modum, contrahere tecum sub hac conditione, si permittis me perpetuam virginitatem seruare. Nam in casu antecedentis quauis sit emissum votum simplex castitatis ante matrimonium, tamen eo contracto est ius de iustitia ad petendum debitum (quidquid dicat Syluester, verbo, matrimonium. 7. §. 5.) & ita coniugi petenti debitum tenetur alter coniux reddere, licet exigens emiserit votum castitatis: petit enim ius suum de iustitia, ac proinde per illam conditionem non tollitur consensus & potestas in copulam carnalem: cum vero apponitur illa conditio, si permittis me perpetuam virginitatem seruare, ita ut non sit petendum nec reddendum debitum, tollitur consensus & potestas in copulam: & sic matrimonium non tenet, & in hoc omnes conueniunt.

¶ Quod vero attinet ad illam conditionem, si castitatem voues, dubium est, an irritet matrimonium. In hac difficultate Magister Sorus in. 4. dist. 29. quæst. 2. art. 3. docet, quod si coniuges contrahant isto modo, Contrahere tecum si voto te prius castitatis sic obstrinxeris, ut nunquam a me petas, nec mihi reddas debitum, non est matrimonium: & dicit hanc esse communem sententiam, quam docet Couarru. ubi supra nu. 5. & alij

A Doctores. Ratio illorum est. Talis conditio de voto faciendo posita a principio est contraria ipsi actui matrimoniali, ac subinde facultati, quæ tribuitur in matrimonio ad actum: ergo simpliciter non conceditur facultas corporis quæ est propter usum, & sic non est matrimonium. ¶ Nihilominus tamen mihi videtur dicendum, quod contractus matrimonij celebratus sub tali conditione validus est, & non vitatur propter talem conditionem. Hanc sententiam tenent aliqui auctores. Ratio huius sententiae est, quia talis conditio non impedit translationem dominij & potestatem corporis quam alter alteri tenetur facere: ergo dicendum est, quod matrimonium est validum. Consequentia est bona, antecedens probatur. Quauis ille qui tale votum emisit, peccet mortaliter petendo debitum, peccat solum contra religionem ratione voti, tamen ius sibi debitum de iustitia petit: ergo non obstante conditione de faciendo voto transferatur potestas corporis. ¶ Et ad rationem dubitandi positam pro contraria sententia dicendum est, quod talis conditio non est contraria matrimonio, cum (ut diximus) tradatur potestas corporis ad usum matrimoniale, & sic ex iustitia potest petere debitum, quauis peccet contra religionem exigendo debitum. Et secundum istam sententiam ad tertiam probationem negatur consequentia iuxta iam dicta ante istud dubium.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod sine dubio illa conditio de non petendo & reddendo debitum vitiat matrimonium & est contraria illi, & ita conceditur maior argumenti, & negatur minor. Ad probationem minoris dicendum est, quod quauis copula carnalis non sit de essentia matrimonij, obligatio tamen ad copulam carnalem & ius ad petendum est de essentia matrimonij vel propria passio illius, nam qui tradit dominium & potestatem sui corporis, obligat se ad reddendum debitum, & acquirit ius ad petendum, & sic in matrimonio requiritur consensus saltem implicitus in hæc: unde optima est responsio posita in ipso argumento. Et ad replicam respondetur negando antecedens, & ad probationem antecedentis respondetur negando consequentiam. Ratio est. Quia aliqua sunt necessaria quantum ad fieri & generationem rei, quæ tamen non sunt necessaria quantum ad conseruationem. V. g. si matrimonium antecederet affinitas, matrimonium nullum esset, nec

Capit. cum ad monasterium. de statu monachorum.

Glo. in dicto ca. fin. qui clerici. l. vouetes.

Ca. non dicatis. 12. q. 16.

Ca. Nicæna. dist. 3. 1. c. cum olim. de clerico coniugato.

Dist. c. vniuerso. de voto. lib. 6.

Dist. c. fin. de condit. appositis.

nec posset fieri, si tamen subsequitur ad ma-
trimonium conseruatur matrimoniū, quan-
uis non possit debitum petere. Est simile. In
naturalibus quædam dispositiones sunt ne-
cessariæ quantum ad fieri, quæ tamen non
sunt necessariæ quantum ad conseruationē,
nam res naturales habent terminum in sui
productione & requirunt certā dispositio-
nem sine qua cōseruari possunt simpliciter
& absolute (nam via corruptionis nullū ter-
minum habet intrinsecum) & dispositiones
quæ contrariantur generationi hominis im-
pediunt aliquo modo creationem animæ,
tamen dispositiones quæ corrumpūt homi-
nem, non corrumpunt animā, ita in propo-
sito obligatio ad reddendum debitū & ius
ad petendum est necessaria dispositio & pro-
pria passio illius quantum ad fieri, sine illa
tamen potest cōseruari, & ita si à principio
matrimonij quando actu fit nō sit obligatio
ad reddendum debitum, nec ius ad peten-
dū, impeditur productio matrimonij, quo-
niā impeditur translatio dominij: si verò
post factū matrimonium tollatur ista obli-
gatio (vt reuera tollitur in casibus argumen-
ti) nō tollitur matrimonium, quoniā iam est
translatū dominij, & solū impeditur vsus
matrimonij, sicut post translatum dominij
alicuius rei, vsus eius potest impediri.

¶ Circa hanc solutionem sunt duo dubia
breuissima. Primum dubium est, Vtrum
matrimonium contractum sub hac condi-
tione, Contraho tecum, ita tamen vt nun-
quam sim petiturus debitum, soluam tamē,
sit validum. Et videtur quod sit validum, nā
petere debitum nō est de essentia matrimo-
nij, vt constat, ergo matrimonium contra-
ctum sub tali conditione validū erit. ¶ Con-
firmatur hæc ratio. Si superueniat affini-
tas post contractum matrimonium non est
ius ad petendum debitum, tamen est ve-
rum matrimonium: ergo ius ad petendum
debitum non est de essentia matrimonij, ac
subinde illa conditio non vitiat matrimo-
nium. Syluester, verbo, matrimonium. 4.
dubio. 7. docet, quod conditio non peten-
di debitum etiam si deducatur in pactum,
nō vitiat matrimoniū: quia non exigere nō
est contra bonū fidei, nec derogat proli que
generari potest, si reddat altero petente.

¶ Nihilominus tamen dicendū est, quod
talis conditio vitiat matrimonium & facit
illud nullum. Ratio est, quia de substantia
matrimonij est mutua traditio corporum
ex qua dimanet mutuum ius ad corpora,

A & facultas ad petendum & reddendum de-
bitum, sed in hoc casu nulla est talis tradi-
tio, ergo. Hanc sententiam tenet Panorm.
citatus ab eodem Syluestro. ¶ Ad rationem
dubitandi dicendum est, quod quauis pe-
tere debitum non sit de essentia matrimo-
nij, ius tamen & facultas ad petendum de-
bitum est de ratione matrimonij. Ad con-
firmationem respondetur sicut ad repli-
cam tertij argumenti, quod ius ad peten-
dum debitum est necessarium quantum ad
fieri matrimonij, & quantum ad productio-
nem illius, non tamen quantum ad eius con-
seruationem.

B ¶ Secundum dubium est, Vtrum matri-
monium contractum sub hac conditione,
Contraho tecum si coniugale debitum mi-
hi neges, quoties mihi id exigere non licue-
rit, sit validum & non vitietur tali conditio-
ne. Et videtur quod sit validum, cum illa cō-
ditio non sit contra substantiam matrimo-
nij, nam si illi non licet exigere, ergo in ta-
li casu non habet ius ad petendum, & sic ta-
lis conditio non est contra substantiā matri-
monij, ac subinde matrimonium est validum.

C ¶ Nihilominus tamen dicendū est, quod
illa conditio vitiat matrimonium. Hanc sen-
tentiam tenet Couarru. vbi supra nu. 6. &
illam optimè explicat. Ratio est. Ista condi-
tio est contra substantiam matrimonij: ergo
vitiat matrimonium. Consequentia est eui-
dens, & antecedens probatur. Nam aliquan-
do non licet exigere debitum propter virtu-
tem religionis, vt iam diximus, tamen petēs
habet ius iustitiæ ad petendum: ergo condi-
tio illa absolute posita tollit hoc ius iusti-
tiæ quod oritur ex matrimonio, ob quod
est contraria matrimonio. ¶ Ad rationem
dubitandi dicendum est, quod illa conditio
est cōtra substantiā matrimonij, quia quan-
uis ille nō possit exigere propter religionē
voti, habet tamen ius iustitiæ per cōtractū
matrimonij. Verum est, qd si cōditio ponere-
tur isto modo, Contraho tecum si coniugale
debitum mihi neges, quoties non habeo ius
iustitiæ ad exigendum, validum erit matri-
monij, & talis conditio nō aduersatur ma-
trimonio: nec est contraria iuri quod datur
in matrimonio. Hæc dicta sint in explica-
tionem tertij argumenti.

D ¶ Ad confirmationem illius, possemus
optimè respondere sicut ad tertij argumen-
tum & eius replicam. Secundo respondetur
& longè melius, qd illi qui habent votū ca-
stitatis quauis peccent petendo debitum,
tamen

tamen habent ius iustitiæ ad petendum de-
bitum, & ita peccatum illorum solum est
contra votum & virtutem religionis, & hoc
ius iustitiæ ad petendum & obligatio iusti-
tiæ ad reddendum oritur ex natura matri-
monij. Est simile in illo qui habet dominij
pecuniarum qui licet peccet proijciendo
illas in mare sine ratione & causa, nō tamen
peccat contra iustitiam, sed habet ius iusti-
tiæ ad hoc.

¶ Ad quartum argumentum principale
respondetur, quod sine dubio si quis contra-
hat cum illa conditione, si generationē pro-
lis euites, nullum efficit matrimoniū. Hoc
constat ex illo cap. finali. in quo ponitur
ista conditio tanquam contraria substantiæ
matrimonij, & proles annumeratur inter
bona matrimonij. Vide August. de bono
coniugali cap. 5. vbi hoc idem docet. Ratio
huius est. Matrimonium ex institutione na-
turæ ordinatur ad prolem: ergo talis condi-
tio est contraria matrimonio, & vitiat illud.

¶ Confirmatur argumentum. Matrimonij
ex natura sua est aptum medium ad genera-
tionem proles, sed cum hac conditione non
est aptum medium, imò potius repugnans:
igitur conditio illa contraria est ipsi matri-
monio. ¶ Vnde ad argumentum responde-
tur concedendo sequelam & negando falsi-
tatem consequentis, & ad probationem re-
spondetur, quod quauis proles non sit de
essentia matrimonij, sed potius est effectus
& finis illius, aptitudo tamen ad prolem cō-
sequitur essentiam illius contractus, & huic
aptitudini repugnat talis conditio.

¶ Ad confirmationem respōdetur, quod
matrimonium contractum sub illa condi-
tione, si sterilis es, est validum stante condi-
tione, & illa conditio non est contraria sub-
stantiæ matrimonij, quia non tollit consen-
sum in aptitudinem ad prolem quantum
possunt. Vide cap. solet. 32. quæst. 2.

Cap. solet.
32. q. 2.

D ¶ Ad quintum argumentum duplex est
solutio. Prima solutio est, quod quauis il-
la conditio esset contraria matrimonio, ni-
hilominus non est impressa in matrimonio
seruorum, nam etsi ita contingat ferè sem-
per in illorum matrimonijs: non tamē illud
euenit ratione alicuius conditionis positæ
in ipso matrimonio. ¶ Secunda solutio est,
quod illa conditio nō est ita contraria sub-
stantiæ matrimonij, vt destruat matrimo-
nium, nam substantia & essentia matrimo-
nij consistit in mutua traditione corporum,
ex qua oritur ius & obligatio ad copulam

A carnalem, huic autē substantiæ & essentia
non contrariatur modo dicto illa conditio.

¶ Et ad argumentum in contrariū respon-
detur, quod non ita ordinatur matrimoniū
ad commodam educationem proles, sicut
ad generationem illius: nam ad generationē
proles ordinatur multum intrinsecè taliter
quod in ipso matrimonio datur potestas ad
hoc, & ipsa generatio proles est veluti finis
intimus & immediatus: commoda verò edu-
catio non est finis ita intrinsecus, sed secun-
darius & remotus sine quo potest consu-
ari traditio corporum & potestas ad copu-
lam, vnde non est ita contraria illa conditio
substantiæ & essentia matrimonij. Etenim
sicut in rebus naturalibus quædam sunt di-
spositiones sine quibus non potest conser-
uari substantia rei, & dispositiones contra-
riæ quæ destruunt illius substantiam: aliæ
verò sunt sine quibus potest cōseruari sub-
stantia, non tamen ita bene, & sic dispositio-
nes oppositæ contrariantur aliquo modo
substantiæ, quoniam non potest bene se ha-
bere cum illis, non tamen destruitur substā-
tia, vt patet de aliquo calore in aqua: ita in
matrimonio conditio de prole vitanda con-
trariatur matrimonio, conditio verò de qua
loquimur in argumento aliquo modo con-
trariatur bonæ dispositioni matrimonij, nō
tamen destruit substantiam, quoniam (vt di-
ximus) educatio est finis non ita intimus,
sed veluti secundarius: res verò conseruari
potest sine fine secundo, quando adest
primarius & principalis.

¶ Ad sextum argumentum respondetur,
quod sine dubio illa conditio est contraria
matrimonio & vitiat illud, vt constat ex il-
lo cap. finali. & probatur ratione, nam illa
conditio temporalis repugnat perpetuitati
matrimonij quæ consequitur essentia eius,
vt dictum est supra, & explicabitur am-
plius infra. Vnde ad argumentum respon-
detur, quod quauis indissolubilitas non sit
de essentia matrimonij, est tamen propria
passio illius, & essentia est radix talis passio-
nis, vt dictum est optimè in argumento. Et
ad replicam ibi factam, Respondetur, quod
quauis aliquando aliquibus de causis dis-
soluatur matrimonium, nihilominus indis-
solubilitas est propria passio conueniēs per
se matrimonio, vt iam supra explicatū est.

¶ Ad confirmationem dubium est, an cō-
ditio de non cohabitando simul sit contra
substantiam matrimonij taliter quod ipsum
vitiet. Ratio dubitandi à parte negativa est
quæ

quæ posita est in argumento, quæ confirmari potest. Nam conditio illa, si filios exposueris, non est contra substantiam matrimonij, nec illud vitiat, vt diximus argumento præcedenti: quoniam educatio proles est finis secundarius, & sic non tollitur translatio dominij corporum per talem conditionem: sed mutuam obsequium inter virum & foeminam est secundarius finis matrimonij: ergo conditio contraria huic fini, scilicet conditio de non cohabitando simul, nõ destruit substantiam & essentiam matrimonij. ¶ Confirmatur secundò. Talis conditio non impedit translationem dominij corporum, potest enim optimè transferri dominium sine eo quòd simul cohabitent: ergo non vitiat matrimonium talis conditio, nec illud reddit nullum.

¶ Nihilominus tamen dicendū est, quòd si conditio sit de nunquam cohabitando simul, sine dubio est contraria matrimonio & vitiat illud. Ratio est aperta, quia in definitione matrimonij ponitur ista cohabitatio, vel in illa particula, maritalis, vt supra quæst. 44. diximus, vel in illa, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens: ergo conditio de non cohabitando simul, contrariatur essentia matrimonij. Aduertendum tamen est, quòd de ratione matrimonij nõ est cohabitare simul semper & pro omni tempore; & sic aliquando ipsi coniuges non cohabitant simul, vt constat experientia, quare non est inconueniens quòd apponatur conditio non cohabitandi simul per aliquod certum tempus: & per hoc patet ad quintum argumentum positum. ¶ Ad primam confirmationem positam hic respondetur, quòd est maxima differentia inter illam conditionem, si filios exposueris, & istam, si nõ cohabitemus simul. Nam hæc vltima est contra essentiam & definitionem matrimonij, prima verò minimè, vt iam diximus: illa enim pertinet ad finem veluti extrinsecum vel saltim non ita intrinsecum. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quòd cum tali conditione non potest esse translatio dominij corporum in ordine ad vsus matrimoniales, & ad mutuam obsequiū, quòd est de ratione matrimonij.

¶ Ad septimum argumentum Angelus in summa, verbo, matrimonium. 3. §. 1. dicit, quòd illa conditio, si te adulterandam traderis, non est contra substantiam matrimonij, ac subinde nõ vitiat matrimonium, nisi adiiciatur, ita vt mihi non tenearis reddere

A debitum coniugale: & mouetur argumento facto. Cæterum hæc sententia est expressè contra illud cap. finale. de conditionibus appositis. vbi hæc conditio annumeratur inter conditiones contrarias matrimonio quæ ipsum vitiant, quod tenent communiter Theologi & Iurisperiti. Adrianus in. 4. quæst. illa. 9. de matrimonio. Syluest. verbo, matrimonium. 4. quæst. 6. vbi docet, quod ad bonum fidei in matrimonio vtrunque pertinet, debitum non negare coniugi, nec alteri commisceri. Magister Sotus dist. 29. quæst. 2. art. 3. ad primum. & Couarru. in dicto cap. 3. §. 1. numer. 2. Ratio assumitur ex D. Tho. in. 4. dist. 31. quæst. 1. art. 2. nam fides coniugalis vtrunq; includit, & reddere debitum coniugi, & alteri non commisceri: & Paulus vtrunque ambit, cum dicit. 1. Cor. 7. Vir non habet potestatem sui corporis, sed vxor, nec vxor sui, sed vir: ergo cum illa conditio, si te adulterandam traderis, tollat consensum in talem fidem, sequitur manifestè quòd sit contra substantiam matrimonij & quòd vitiat matrimonium. Vnde ad argumentum concessa maiori negatur minor: & ad probationem minoris respondetur, quòd ad finem matrimonij & eius fidem non sufficit, quòd vxor debitum viro reddat quoties exegerit, sed etiam pertinet, quòd non commisceatur alteri, cum non habeat potestatem sui corporis.

¶ Ad octauum argumentum est dubium quintum, an matrimonium contractum ab vno ex contrahentibus purè & sine vlla conditione, & ab altero sub conditione contraria substantiæ matrimonij sit validum. Ratio dubitandi à parte affirmatiua desumitur ex illo cap. aliquando. quòd habet maximam difficultatem.

¶ In hoc dubio & propter illud argumentum Innocentius super illud cap. finale. de conditionibus appositis. docet, quòd matrimonium in isto casu est validum, & quòd illa conditio appositae ab vno contrahenti nõ vitiat matrimonium, & quòd illud cap. finale intelligi debet, quando vterque contrahens consentit conditioni contra substantiam matrimonij, non verò si alter contradicat illi conditioni, vel taceat: nam si tacet, dicit quòd habetur pro contradicente in fauorem matrimonij, quòd non habet verum in alijs contractibus in quibus tacens videtur consentire contractui. Innocentium sequitur Syluester (quantum videtur) verbo, matrimonium. 4. quæst. 5. vbi dicit, quòd condi-

Dist. capi.
fin. de con
dit. apposi.

1. Cor. 7.

Dist. c. ali-
quado. 32.
q. 2.

conditio contra substantiam matrimonij vitiat matrimonium, si talis conditio deducatur in pactum expressum ab vtroque coniuge, secus si talis conditio sit retenta in corde aut etiam expressa per vnum alio contradicente aut taceante, &c. idem docet, verbo, matrimonium. 3. in principio, cum dicit, Et similiter pro matrimonio iudicabitur, si alter tantum coniugum eam ponit: & in eodem verbo, quæst. 9. dicto. 2. idè docet. Couarru. videtur inclinare in hanc sententiam vbi supra, nume. 11. & allegat multos alios Doctores: omnes verò adducunt pro hac sententiâ illud cap. aliquando citatum in argumentis.

¶ Nihilominus tamen hæc sententia est falsa, & conditio contra substantiam matrimonij à quocunque ponatur, etiam si non ponatur ab vtroque vitiat matrimonium & reddit illud nullum. Hanc sententiam tenet Adrianus in. 4. quæst. 9. de matrimonio. & Couarru. magis videtur inclinare in hanc sententiam, & hoc etiam tenent multi Iurisperiti qui citantur à Couarru. ibidem. Et probatur nostra sententia primò, ex illo cap. finali in quo absolutè dicitur, quòd conditio contra substantiam matrimonij vitiat matrimonium sine vlla exceptione: ergo sine causa & ratione dicitur, quòd intelligitur, si illa conditio ponatur ab vtroque contrahentium. ¶ Secundò probatur conclusio, nam (vt iam sæpe dictum est) per matrimonij contractum vterque contrahens tradit dominium & potestatem sui corporis, & est in mutua traditio corporum ad vsus matrimoniales, sed in isto casu non est mutua traditio corporum, cum vnus contrahentiũ non transferat dominium illius, quia apponit conditionem contrariam substantiæ matrimonij: ergo nullum est matrimonium. Et hæc ratio ita conuincit, vt opposita sententia nullam habeat probabilitatem: & ita auctores citati pro illa fortassis sunt intelligendi, quòd tale matrimonium est validum in foro eclesiæ & quantum ad iudicium illius; maxime si sequatur copula carnalis, tunc enim præsumitur, quòd tollitur conditio, vt dicunt aliqui, de quo dicemus statim: & sic Syluester dicit, pro matrimonio iudicabitur, si alter tantum apponat conditionem: & in alio loco dicit, quòd in hoc casu tenet matrimonium saltim quo ad ecclésiã. ¶ Ad rationem dubitandi desumptam ex illo cap. aliquando. respondendum est. Et ommissa solutione Adria. quam impugnat

Dist. c. fin.
de condit.
appositis.

A Couarra. vbi supra, dicendum est, quòd ex illo cap. non colligitur aliquid contra nostram sententiam. Et vt hoc explicetur, littera textus hic constituenda est, quæ sic habet. Aliquando eouque peruenit hæc libidinosa crudelitas vel libido crudelis, vt etiã sterilitatis venena procuret, & si nihil valuerit, conceptus fetus intra viscera aliquo modo extinguat, aut fundat: volendo suam prolem potius interire, quam viuere, aut si in vtero viuat, occidit antequam nasci. Si ambo tales sint, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Si autem ambo non sint tales, audeo dicere, aut illa quodammodo est mariti meretrix, aut ille adulter vxoris. Hoc supposito dicendū est, quòd textus iste in illis verbis, Si ambo tales sint, & in illo, si autem ambo, loquitur quando matrimonium à principio fuit contractum purè absque aliqua conditione contraria substantiæ matrimonij, & in hoc casu verum fuit matrimonium. Dicit tamen textus, quòd si postea ambo coniuges operantur ad hoc ne fetus concipiatur, aut vt fetus conceptus fundatur, aut formatus extinguat, coniuges non sunt: id est, iura coniugij non obseruant, vt optimè explicat ibi glossa, sed sunt adulteri reputandi, quia more adulterorum operantur & se habent, vt dicit etiam glossa ibidem. Si autem ambo non sunt tales, sed vnus illorum, ille talis non seruat iura coniugij: quòd si vir fuerit, habet se ad modum adulteri vxoris, si autem mulier, habet se ad modum meretricis. Et iste est legitimus sensus, nec significatur in his verbis, quòd matrimonium non sit validum. Verum est, quòd in illis verbis textus, Et si ab initio tales fuerunt, &c. constituit textus alium casum distinctum, videlicet, quando ab initio in ipsomet contractu matrimonij fuit appositae conditio contra substantiam matrimonij, nempe de procurandis venenis sterilitatis aut de extinguendo fetum: in quo casu dicit textus, quòd matrimonium est nullum, & quòd non per connubium, sed per stuprum conuenerunt. Et quanuis textus in illis verbis, Et si ab initio, loquatur quando ambo contrahentes in ipso contractu apposuerunt prædictam conditionem, tamen sine dubio id ipsum dicendum est, quando vnus tantum apposuit eam: & hæc est legitima interpretatio illius textus.

¶ Sed adhuc dubium est, an quado apponitur conditio illa ab vno tantum, & aduenit copula

Capit. per
tuas. de cō
dit. appol.

copula carnalis & consummatur, fit validū matrimonium. Ratio dubitandi desumitur ex hoc. Tunc per copulam carnalem ille qui posuit conditionem videtur recedere à conditione, ac subinde purè contrahere: ergo validum est matrimonium. Consequentia est bona, antecedens probatur ex capit. per tuas. de conditionibus appositis. vbi diffinitur, quòd qui sub conditione honesta sponsalia contrahunt, & ante conditionis euentum copulantur carnaliter, videntur à conditione recedere, atque adè ambigunt purè consentire in matrimonium. Et ita in hoc casu habebit locum sententia illorū Doctorum, qui iam citati sunt in solutione huius argumenti.

¶ Nihilominus respondetur, quòd etiam si contrahentes peruenerint ad consummationem matrimonij, adhuc est nullum, vt constat ex suprā dictis, nam matrimonium fuit contractum cum conditione contraria substantiæ matrimonij: ergo nullum est.

¶ Ad rationem dubitandi respondetur, quòd illa ratio procedit in iure antiquo, quia post Concil. Triden. Sessio. 24. c. 1. de reformatione matrimonij. non habet locū, nam copula carnalis adueniens nō facit matrimonium, imo in iure antiquo illa ratio non procedit, quia illud quòd dicitur in dicto cap. per tuas. procedit, quoties pendente conditione contrahentes copulantur carnaliter, tunc enim præsumitur, quòd recedunt à conditione & contrahere purè & sine conditione ipsam matrimonium: & sic illud caput habet locum quando præcesserunt sponsalia saltim conditionata vel matrimonium conditionatum: in nostro verò casu quando vnus contrahit purè & alter cum conditione contraria matrimonio, nō pendet contractus à conditione, sed statim fit nullus contractus, vnde etiam si postea commisceantur carnaliter, non est cur præsumatur, quòd recesserint à conditione, cū non præcesserint sponsalia etiam conditionata, nec matrimonium conditionatum. Vide Couarr. loco suprā citato. num. 12.

¶ Ad nonum argumentum dubium sextum est, an sponsalia de futuro contracta cum conditionibus contrarijs matrimonio sint valida. V.g. promitto tecum contrahere, si generationem proles euites, aut si pro quaestu te adulterandam tradideris. Et videtur quòd sint valida propter argumentum factum, nam tales conditiones non contrariantur substantiæ sponsaliorum: ergo con-

tractus sponsaliorum validus est. In huius rei expositionem aduertendum est, quòd illæ conditiones possunt referri ad tempus ante contractum matrimonium quod promittunt, & ad ipsum matrimonium promissum in hoc sensu quòd contrahens dicat, Contraham tecum si generationem proles euites, id est, si in matrimonij contractu te obligaueris prolem vitare, aut si modo te obligas prolem vitare, postquam matrimonium fuerit contractum.

¶ Quo posito fundamento dico primum. Si sponsalia contracta sub illis conditionibus contrahantur primo modo, sponsalia iudicanda sunt, sicut alia sponsalia contracta sub alijs turpibus conditionibus, de quibus dicemus statim: quia illæ conditiones non contrariantur matrimonio, cum non referantur ad tempus matrimonij.

¶ Dico secundò. Si sponsalia contrahantur secundo modo vitiantur, & sunt irrita & nulla. Hoc docet expressè Syluester, verbo, sponsalia, quæst. 5. vbi dicit, quòd si conditio sit contra bona matrimonij. V.g. Si sterilitatis venena procures, sponsalia non contrahuntur. ¶ Et probatur hoc dictum. Sponsalia intrinsecè & essentialiter ordinantur ad matrimonium, vt iam suprā dictum est: ergo quidquid contrariatur ipsi matrimonio, contrariatur ipsis sponsalibus, ac subinde conditio vitians & annullans matrimonium propter conditionem contrariam, vitiat & annullat sponsalia. ¶ Secundò. Sponsalia nihil aliud sunt, quàm promissio futurarum nuptiarum, vt constat ex diffinitione sponsaliorum, sed nuptiæ cum illis conditionibus non sunt validæ, vt constat, ergo etiam promissio ipsa est nulla.

¶ Confirmatur argumentum. Isti contrahentes cum huiusmodi conditionibus promittunt quoddam impossibile, nempe matrimonium cum illis conditionibus: ergo talis promissio nulla est. Probatur consequentia, quia nullus potest obligari ad impossibile, & sic impossibile non est obligatio, vt habetur. l. impossibile. de regulis iuris.

¶ Vnde ad argumentum respondetur, quòd illæ conditiones secundo modo positæ sicut contrariantur substantiæ matrimonij, contrariantur etiam substantiæ sponsaliorum, cum sponsalia intrinsecè dicant ordinem ad matrimonium tanquam ad obiectum promissum: & ita sponsalia vitiantur & sunt nulla.

L. impossi-
bilitum. ff.
de reg. iur.

Nunc

Nunc de conditionibus honestis dicendum est. Et est septimum dubium graue, an impleta cōditiōe de futuro, statim fiat matrimonium sine nouo cōsensu. V.g. contrahit aliquis cum aliqua de præsentis dicendo, Contrahō tecum si pater consenserit: dubium est, an statim atque pater consentit, fiat verum matrimonium sine nouo consensu filii. Et videtur, quòd statim fiat matrimonium sine nouo consensu.

¶ Primò arguitur. Omnis alius cōtractus celebratus sub cōditiōe, impleta cōditiōis habet puram & nudam obligationem sine nouo consensu: ergo matrimonium celebratum sub cōditiōe, impleta cōditiōe sine nouo consensu habet valorem. Consequentia videtur bona ex paritate rationis, antecedens verò constat, nam quilibet potest transferre dominium rerum. Iurum cum tali vel tali cōditiōe & nō aliter. ¶ Confirmatur fortissimè hoc argumentū. Ego possum transferre dominium alicuius rei sub cōditiōe ita vt posita cōditiōe statim transferatur dominium sine nouo cōsensu: ergo etiā possum transferre dominium corporis mei sine nouo cōsensu adueniente cōditiōe, & non videtur quòd sit aliqua ratio quare nō possit ita transferre dominium sui corporis.

¶ Secundò arguitur. Cōtractus matrimonij celebratus sub cōditiōe, impleta cōditiōe habet nouam obligationem, & nō habet obligationem sponsaliorū de futuro, ergo inducit obligationem matrimonij. Cōsequentia est bona, maior probatur, quia certū est, quòd antea non habebat tantam obligationem sicut impleta cōditiōe: ergo habet nouam obligationem. Minor probatur. Antequam poneretur conditio, erat obligatio sponsaliorum: ergo modo est aliqua alia obligatio, ac subinde est obligatio matrimonij. Et si quis dicat, quòd est noua obligatio sponsaliorum, quoniam antea erant sponsalia conditionata, & modo absoluta.

¶ Tertiò arguitur contra hanc solutionem. Contractus nihil efficit, nisi ex intentione contrahentium, sed contrahentes posita cōditiōe non intendunt sponsalia de futuro, sed matrimonium: ergo solum efficiunt matrimonium de præsentis. Cōsequentia est bona, & maior est manifesta, minor verò probatur ex ipsorum intentione, & quia fit cōtractus per verba de præsentis. ¶ Confirmatur argumentum. Si aliqui post Concil. Triden. contrahant de præsentis clandestinè, & intendat facere matrimonium de præsentis,

non contrahunt sponsalia de futuro, vt iam supra dictum est, quoniam non intendebat facere illa: sed isti contrahentes de præsentis cum tali cōditiōe non intendunt sponsalia, sed solum matrimonium: ergo non contrahunt sponsalia.

¶ Quartò arguitur. Maior est obligatio quando aliquis contrahit per verba de præsentis dicendo, Contrahō tecum, quàm quando contrahit per verba de futuro dicendo, Contraham tecum sub cōditiōe de futuro: sed quando contrahit per verba de futuro, ad impleta cōditiōe statim sunt sponsalia sine nouo consensu: ergo contractus fa-

ctus per verba de præsentis ad impleta cōditiōe statim fit matrimonium de præsentis sine nouo consensu. Consequentia est bona, nam maior obligatio inducitur per matrimonium de præsentis, quàm per sponsalia de futuro, & si vterque contractus est sponsaliorum, non erit maior obligatio in vno quàm in alio ad impleta cōditiōe, cū vterque iam sit purus & absolutus. Maior verò videtur nota, aliàs enim non esset diuersus contractus iste, Contrahō tecum si dederis centum, ab illo, Contraham tecum si dederis centum. Minor est per se nota.

¶ Quintò arguitur. Si Petrus contrahat cum Maria ad hunc modum, Contrahō tecum si consenseris, in isto casu matrimonium pendet ex futuro consensu alterius, at verò illa consentiente non est necessarius nouus consensus, vt constat manifestè: ergo adueniente cōditiōe sine nouo consensu fit matrimonium. Consequentia est bona, maior probatur, quia in isto casu ponitur conditio de futuro, ergo matrimonium pendet ex tali cōditiōe.

¶ Sextò arguitur. Matrimonium celebratum per procuratores habet valorem quando procuratores consentiunt sine nouo cōsensu contrahentium, quoniam tunc consentiunt contrahentes, sed ad impleta cōditiōe posita contrahentes verè consentiunt: ergo impleta cōditiōe sine nouo consensu efficitur verum matrimonium.

¶ Vltimò arguitur ex cap. de illis. de conditionibus appositis, vbi diffinitur, quòd si quis iurauit alicui quòd illam accipiet in uxorem, si tale fecerit, non est compellendus, nisi consenserit de præsentis aut copula fuerit subsequuta, sed in nostro casu consentit de præsentis, ergo validum est matrimonium: & in capit. super eo. eodem titulo, diffinitur expressè quòd ille

Ca. de illis
de condit.
appositis.

Cap. super
eo. ibidem.

Q
qui

qui contrahit ad modum dictum in nostro dubio non est cogendus, nisi voluntas patris postmodum intercedat. Ergo si voluntas patris intercedit, verum efficitur matrimonium.

In oppositum est primo D. Tho. in hoc articulo circa finem. ubi dicit, quod tunc id est iudicium de tali consensu, sicut de eo sensu qui fit per verba de futuro: unde non facit verum matrimonium, ergo iste tamen locus D. Thomae non ita clare conuincit, ut dicemus infra.

Secundo arguitur. Ad matrimonium requiritur expressio consensus de presenti, sed in nostro casu non est expressio consensus de presenti, ergo non est matrimonium. Consequencia est bona, maior est manifesta, minor in qua est difficultas, probatur. Nihil exprimitur consensus de presenti a principio contractus quando ponitur conditio de futuro, nam ipsa conditio quae ponitur facit, quod consensus pendeat in futuro, & ita quod virtualiter sit de futuro, nec etiam quando conditio impletur explicatur consensus de presenti, quia euentus conditionis non efficit nouum consensum. **C**onfirmatur. Iste talis sic contrahens potuit dissentire ante conditionem, ergo adimpletio conditionis non exprimit consensum de presenti.

Tertio arguitur. Contractus celebratus cum praedicta conditione statim habet vim obligandi sub conditione, tamen non habet vim obligandi in ratione matrimonij: ergo solum habet vim obligandi in ratione sponsaliorum. Consequencia est euidentis, maior est manifesta, minor probatur. Si ante adimpletam conditionem ille aliam duceret, matrimonium secundum esset verum, ut dicunt omnes doctores: tunc ultra, ille contractus sic celebratus solum inducit obligationem sponsaliorum: ergo etiam impleta conditione erunt sponsalia. Probatur consequentia. Nam per hoc quod impletur conditio, non fit nouus contractus, nec est nouus consensus: ac subinde non oritur noua obligatio.

Quarto arguitur & confirmatur argumentum praecedens. Euentus conditionis non facit nouum consensum, consensus vero ab initio praestitus non est sufficiens ut etiam adueniente conditione matrimonium fiat: ergo non est verum matrimonium etiam adueniente conditione. Consequencia est bona, minor probatur. Si dissentiat contrahens ante aduentum conditionis, impletio condi-

tionis non operatur coniugalem contractum: ergo consensus ab initio praestitus non est sufficiens, nam si esset sufficiens, nihil referret, an medio tempore contrahens dissentiret, si conditio posita euenisset: ut est per se notum in omnibus alijs contractibus sub conditione celebratis.

Quinto arguitur. Nullum sacramentum nouae legis sub conditione de futuro quicquam valet, sed matrimonium est tale sacramentum: ergo sub conditione de futuro nullum est. Consequencia est bona, minor est manifesta, maior probatur inductiue in ceteris sacramentis, nam si quis baptizet, confirmet, vel absoluat sub conditione de futuro, nihil agit: etiam si postea adimpleatur conditio.

Confirmatur argumentum. Professio solennis religionis in qua est vera traditio non potest fieri sub conditione, ut videtur certum: ergo nec matrimonium.

Sexto arguitur ex cap. super eo. de conditionibus appositis. in quo diffinitur, quod si quis contraxit sub conditione de futuro, impleta conditione debet compelli, ut contrahat matrimonium, ergo impleta conditione nondum erat contractum.

Propter haec argumenta pro vtraque parte posita sunt duae oppositae sententiae inter Doctores. Prima sententia est, quod in hoc casu adimpleta conditione statim fit verum matrimonium sine nouo consensu. Haec sententia est communis inter Iurisperitos: eam tenet Innocentius in cap. de illis. de conditionibus appositis. & Panor. ibidem. Nauarro in manuali. cap. 22. num. 63. & expressius num. 65. Syluester, verbo, matrimonium. 3. nu. 6. & 9. Angelus in summa. verb. matrimonium. & inter Theologos tenet istam sententiam Paludanus in 4. distin. 29. quaest. 2.

Secunda sententia est, quod matrimonium celebratum sub conditione etiam adimpleta conditione non habet valorem matrimonij sine nouo consensu de presenti. Haec est communis sententia inter Theologos, & adducunt pro illa D. Tho. in hoc articulo. & in 4. distinct. 29. quaest. 3. ad tertium. eam tenet Adrianus in 4. in materia de matrimonio, quaestione. 2. Magister Victoria sapientissimus in relectione de matrimonio. 1. par. a num. 8. per aliquot numeros. Magister Sotus in 4. dist. 29. quaest. 2. art. 1. Hanc sententiam Theologorum sequitur Couarru. in dict. cap. 3. num. 5. & aliqui alij Iurisperiti.

Cap. super eo. de condit. appos.

In hac difficultate aliqua sunt suppone da tanquam certa in omni sententia. Primo supponendum est, quod ille contractus ante adimpletam conditionem & aduentum illius non habet simpliciter & absolute rationem matrimonij, & hoc docet expresse D. Tho. in hoc articulo. & in loco citato quarti, nam ante aduentum conditionis non est consensus de presenti qui est necessarius ad rationem matrimonij simpliciter & absolute loquendo, & consequenter talis contractus inter Christianos non habet rationem sacramenti ante adimpletam conditionem: quia ratio sacramenti ex diuina institutione coniuncta est cum ratione contractus matrimonialis qui habet simpliciter rationem contractus matrimonij: & de hoc non est dubium inter doctores. Dubium autem est post impletam conditionem. **E**x quo colligitur primo, quod ex tali contractu ante adimpletam conditionem non oritur vinculum perpetuum & indissolubile, cum tale vinculum oriatur ex matrimonio, hic autem contractus non habet veram rationem matrimonij nec simpliciter induit illam, ut iam dictum est. **S**ecundo sequitur, quod si quis contraxit cum vna sub conditione, & ante aduentum conditionis contraxit pure. & sine conditione cum alia, validum est secundum matrimonium: quod docet optime Syluester, verbo, matrimonium. 3. q. 10. & verbo matrimonium. 8. quaest. 14. dicto. 7. Ratio est aperta, quia primum matrimonium ante aduentum conditionis non habuit simpliciter & absolute rationem matrimonij: ergo dissoluitur per matrimonium de presenti quod habet simpliciter rationem matrimonij.

Secundo supponendum est, quod si aliqui contrahant sub conditione si pater consenserit ad istum modum, Contraho tecum si pater consenserit, & simul dat potestatem patri ut contrahat loco illius, verum efficitur matrimonium eo ipso quod pater consenserit iuxta dicta supra de matrimonio contracto per procuratores, nam ita se habet pater in isto casu sicut procurator, ut manifeste constat: ergo validum erit matrimonium, sicut matrimonium quod celebratur per procuratores.

Item in hac quaestione aliqua aduertenda sunt. Primum est, quod cum matrimonium habeat duplicem rationem, videlicet rationem contractus naturalis & rationem sacramenti, possumus loqui de matrimonio, &

A vt contractus quidam naturalis est, & vt habet rationem sacramenti. **S**ecundo aduertendum est, quod de matrimonio sub vtraque ratione possumus loqui stando pure in iure naturali & diuino supernaturali, & stando etiam in iure positivo Concilii Tridentini. Sessio. 24. de reformatione matrimonij. c. 1. & prius dicendum est stando in iure naturali & diuino supernaturali, & postea de illo stando in dicto iure positivo.

Prima conclusio. Stando in iure naturali satis probabile est, quod matrimonium celebratum sub conditione de futuro adimpleta conditione est verum matrimonium, si antequam adimpleatur conditio non dissentiat, etiam sine nouo consensu: ac subinde satis probabile est, quod stando in iure diuino habet rationem sacramenti. Haec conclusio explicatur exemplo. Contrahit aliquis cum aliqua sub hac forma, Contraho tecum ex nunc si pater consenserit, satis probabile est, quod si pater consenserit, & ipse non dissentiat ante consensum patris, est verum matrimonium in ratione contractus & etiam in ratione sacramenti sine nouo consensu.

Haec conclusio sic explicata duas habet partes. Prima pars probatur argumentis primo loco quae satis probabilis sunt, & auctoritate grauissimorum doctorum, qui illam tenent: quae omnia argumenta confirmari possunt probabilissimo argumento. Nam stando in iure naturali per istum contractum, dono tibi rem hanc si pater consenserit, potest transferri dominium rei patre consentiente, & illo consensus de se est sufficiens ad transferendum dominium: ergo erit etiam sufficiens ad transferendum dominium corporis. Patet consequentia, quia translatio dominij in vtroque casu debet fieri per consensum. **C**onfirmatur argumentum. Sponsalia de futuro (ut iam supra dictum est) possunt fieri absolute & pure, possunt etiam fieri sub conditione: ergo contractus etiam matrimonialis potest fieri absolute & sine conditione, & etiam cum conditione. Probatur consequentia ex paritate rationis: & sic impleta conditione validum erit matrimonium.

Secunda pars huius conclusionis probatur. Probabilissimum est (ut supra quaest. 42. art. 1. diximus) quod omne matrimonium quod simpliciter habet rationem matrimonij & contractus inter fideles baptizatos, habet rationem sacramenti, nam Christus Dominus nihil aliud fecit, quam eleuare

Q 2 ipsura

ipsum contractum matrimonij ad rationem supernaturalem sacramenti, sed, ut dictum est in prima parte conclusionis, talis contractus impleta conditione sine nouo consensu habet simpliciter rationem contractus matrimonij: ergo probabile satis est, quod habet veram rationem sacramenti. Videte dicta ibidem de contractu matrimonij qui fit per procuratores.

¶ Sed ut explicemus istam conclusionem & probabilitatem sententiae Iurisperitorum dubium est, an supposita prima parte conclusionis, videlicet, quod adimpleta conditione est simpliciter matrimonium secundum istam probabilem sententiam, possimus dicere, quod non habet rationem sacramenti, sed tantum est contractus quidam naturalis, sicut quidam dicunt de matrimonio per procuratores.

¶ Et videtur quod possimus ita dicere. **Primo.** Nam (ut dicit Caietanus & dicunt multi) matrimonium per procuratores habet veram rationem contractus matrimonij, tamen non habet rationem sacramenti: ergo etiam iste contractus poterit habere veram rationem contractus matrimonij adimpleta conditione, tamen non habere rationem sacramenti. Probatur consequentia ex paritate rationis.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argumentum praecedens. Aliqua inconuenientia, quae sequitur ex hoc quod matrimonium per procuratores habeat veram rationem sacramenti, sequuntur ex hoc quod matrimonium habeat rationem sacramenti in nostro casu: ergo sicut propter illa inconuenientia asseritur ab aliquibus quod matrimonium per procuratores non habet veram rationem sacramenti, ita etiam dici debet in nostro casu. Consequentia videtur bona, antecedens probatur, quia sequitur, quod dormiens recipiat gratiam & quod peccet, quod est absurdum, ut ibidem diximus. Sequela probatur. Nam quando ponitur conditio efficiatur simpliciter matrimonium & sacramentum secundum istam sententiam, at potest esse, quod sit dormiens quando ponitur conditio, & si sit in gratia recipit gratiam, cum recipiat verum sacramentum: si vero sit in peccato mortali peccat mortaliter, cum recipiat sacramentum in peccato mortali: ergo.

¶ Tertio arguitur. Quando adimpletur conditio nullum est signum sensibile quod habeat rationem sacramenti: ergo tunc non est ratio sacramenti. Consequentia est bo-

na, antecedens vero constat, quia nullum aliud signum est sensibile, nisi adimpletio conditionis, haec autem non est in contrahente, sed in patre consentiente: ergo non est aliquod signum sensibile quod habeat rationem sacramenti.

¶ Nihilominus tamen dicendum est, quod supposita prima parte conclusionis longe probabilius est, quod habet rationem sacramenti, quamvis oppositum non sit omnino improbabile. Itaque illi qui dicunt, quod in isto contractu adimpleta conditione est vera ratio contractus matrimonialis, non improbabiler possent dicere, quod non habet rationem sacramenti ad eum modum quod dictum est in loco citato de matrimonio per procuratores: & hoc probari potest argumentis immediate factis. Ceterum qui tenent, quod iste contractus adimpleta conditione habet veram rationem contractus matrimonialis sine nouo consensu, longe probabilius dicunt, quod etiam habeat rationem sacramenti, ut probatur in argumento facto pro secunda parte conclusionis, & argumentis factis pro secunda conclusione quinti duobus positi in loco citato quae 42. art. 1.

¶ Vnde ad argumenta immediate facta respondetur. Ad primum dicitur, quod (sicut ibidem dictum est) longe probabilius est, quod matrimonium per procuratores habeat rationem sacramenti, & sic dicendum est hic, quod secundum istam sententiam sicut ille contractus habet rationem contractus matrimonialis simpliciter loquendo: habet etiam rationem sacramenti: & hoc est longe probabilius.

¶ Ad secundum dicendum est, sicut ibidem dicitur ad tertium pro sententia Caietani.

¶ Ad tertium explicandum est, quod non sit signum sensibile in hoc contractu quod habeat rationem sacramenti. Ad quod dico, quod ex Christi institutione ad rationem sacramenti matrimonij nihil amplius requiritur, quam quod requiritur ad rationem contractus, nec aliquod aliud signum est necessarium. Vnde cum ad rationem contractus sufficiat ille consensus explicatus cum adimpletione conditionis, hoc etiam sufficit ad rationem sacramenti. Igitur in tali matrimonio sic contracto signum sensibile habens rationem sacramenti erunt expressiones ille contrahentium cum conditione, non utcumque, sed quatenus illae expressiones coniunctae sunt cum ipsis conditionibus, nam ut sic sunt signa sensibilia interioris consensus de praesenti.

Itaque

Itaque si quis contrahit ad hunc modum, **A** Contraho tecum si pater consenserit, illa expressio consensus non utcumque, sed quatenus coniungitur cum consensu patris, habet rationem contractus matrimonialis absoluti & rationem sacramenti. Et haec est sententia Iurisperitorum quae satis probabilis est.

¶ Sed ut illam amplius explicemus aliqua aduertenda sunt, per quae soluantur argumenta facta secundo loco, quae militant contra illam, si quis voluerit illam defendere: nam haec sententia non ita mihi displicet, sicut displicet alijs Theologis.

¶ Primo aduertendum est, quod cum **D**ivus Thomas in hoc articulo & alibi dicit, quod idem est iudicium de tali consensu, sicut de consensu qui fit per verba de futuro, vnde non facit matrimonium, loquitur de isto contractu antequam adimpleatur conditio, ut manifeste constat, & talis contractus quoniam pendet a futura conditione est veluti consensus qui fit per verba de futuro, quia non inducit statim obligationem matrimonij de praesenti, & ita non est matrimonium simpliciter & absolute: tamen adueniente conditione simpliciter est matrimonium, nec oppositum docet **D**ivus Thomas.

¶ Secundo notandum est, quod iste contractus matrimonialis secundum istam sententiam non habet simpliciter & absolute rationem perfectam contractus matrimonialis ante aduentum conditionis, tamen aliquo modo habet illam. Considerandum enim est, quod est veluti contractus medius inter sponsalia & matrimonium simpliciter & absolute, & vocatur contractus matrimonialis conditionatus, & sic participat utroque extremo & differt ab illo sicuti medium: maiorem tamen habet coniunctionem cum matrimonio simpliciter. Conuenit quidem cum sponsalibus, nam sicut sponsalia non explicant consensum de praesenti, sed de futuro, ita talis contractus ante aduentum conditionis non explicat omnino consensum de praesenti, cum talis consensus referatur ad conditionem de futuro: nihilominus tamen differt a contractu sponsaliorum, quia contractus iste fit per consensum de praesenti, quamvis apponatur conditio de futuro, in quo conuenit cum matrimonio simpliciter: differt tamen a contractu matrimonij simpliciter, quoniam refertur ad conditionem de futuro:

A ¶ Ex hoc colligitur primo, quod iste contractus ante aduentum conditionis non est contractus sponsaliorum, sed contractus matrimonialis conditionatus tamen, nam in hoc contractu explicatur consensus de praesenti, non vero in contractu sponsaliorum. Hoc patet etiam exemplo. Nam aliud est dicere, vendo tibi domum si amico placuerit, aliud vero vendam tibi domum si amico placuerit: in primo enim est venditio de praesenti conditionata tamen, & impleta conditione manet absoluta: in secundo vero non est venditio etiam impleta conditione, sed tenetur vendere non dissimiliter in matrimonio.

B ¶ Ex quo colligitur secundo, quod consensus de praesenti pendere in futuro propter conditionem appositam, non est esse in virtute de futuro, ut constat manifeste in eodem exemplo allato.

¶ Colligitur tertio, quod ille contractus illico habet vim obligandi antequam apponatur conditio in vi matrimonij conditionalis, & contrahentes tenentur expectare eventum conditionis iuxta naturam contractus conditionalis. Vnde si ante adimpletione conditionem aliquis contrahat eum secunda sine conditione, peccat mortaliter contra iustitiam contractus matrimonialis conditionalis: & sic ille consensus a principio praestitus est sufficiens sicut in alijs contractibus, si contrahentes perseuerent in illo consensu.

¶ Sequitur quarto, quod secundum istam sententiam nulla constituenda est differentia inter contractum matrimonij & aliorum contractus, ut dicunt Theologi, sed potius est idem de isto contractu & alijs. Et sicut alij contractus possunt fieri absolute & pure sine aliqua conditione, & etiam cum conditione, ita contractus matrimonialis: quare si ante aduentum conditionis aliquis dissentiret, posset compelli per censuras **D** contrahere matrimonium, ut constat ex cap. ex literis. 2. de sponsalibus.

¶ Sequitur vltimo, quod ille textus in cap. super eo: nihil facit contra istam sententiam, tantum enim dicit, quod qui contraxit sub conditione honesta non est compellendus contrahere ante eventum conditionis, non tamen inde recte inferitur, quod post illius eventum sit compellendus contrahere de nouo.

¶ Vltimo aduertendum est, quod secundum istam sententiam aliqui dicunt, quod sacramentum

Q 3 matri-

Cap. ex literis. 2. de sponsalibus.

matrimonij differt ab alijs sacramentis, quoniam non est contractus quidam naturalis eleuatus à Christo ad significandam & causandam gratiam, & hac ratione dicunt, quod potest celebrari sub conditione. Hæc tamen non est bona solutio, nam (vt diximus) antequam opponatur conditio non est sacramentum matrimonij, cum verò ponitur conditio non celebratur sub conditione, sed absolute. Vnde dicendum est, quod in illo casu sacramentum matrimonij non celebratur sub conditione, sicut nec alia sacramenta, sed sacramentum matrimonij est expressio exterioris consensus coniuncta cum adimplerione conditionis. Hæc sententia sic explicata est satis probabilis, & ex dictis optime responderi potest ad argumenta opposita sententia.

¶ Secunda conclusio. Stando in iure naturali & diuino longè probabilius est, quod matrimonium celebratum sub conditione de futuro etiam adimpleta conditione non est verum matrimonium sine nouo consensu, nec habet rationem sacramenti. Hæc conclusio probatur autoritate Doctorum qui illum tenent, & argumentis factis secundo loco quæ longè probabiliora videntur, & præcipue argumentum quod desumitur ex illo cap. super eo. vbi dicitur, quod adueniente conditione est compellendus ad contrahendum, at verò si matrimonium esset validum, adueniente conditione non esset compellendus ad contrahendum, sed ad cohabitandum simul, sicut alijs fieri solet: ergo non est verum matrimonium. ¶ Confirmatur illa argumenta. Nam secundum probabilioram sententiam omne matrimonium inter fideles baptizatos habet rationem sacramenti, sed in isto casu non potest commode explicari quomodo matrimonium celebratum adimpleta conditione habeat rationem sacramenti, nam adimpletio conditionis non videtur signum sensibile contrahentis, ante adimpletam verò conditionem certum est, quod non habet rationem sacramenti, cum non sit contractus matrimonij absolutus, ergo. ¶ Et dictis in hac conclusione colligitur regula generalis quæ talis est. Quando matrimonium non fit statim, quicquid succedat, siue copula carnalis, siue adimpletio conditionis, non facit verum matrimonium sine nouo consensu.

¶ Sed adhuc est difficultas stando in iure positivo Concilij Tridentini Sessio. 24. c. 1. de reformatione matrimonij, in prima sententia habeat aliquam probabilitatem. Dixi in particulari de prima sententia, nam secunda sententia dicit, quod non est matrimonium nec sacramentum stando in iure naturali & diuino etiam ante ius positium Concilij Tridentini. ¶ Et videtur, quod prima sententia nullam habeat probabilitatem post Concilium Tridentinum. Nam post Concilium Tridentinum non sufficit expressio mutui consensus etiam de præsentis, nisi adsint parochus & testes, quando fit expressio, sed hoc non habet locum in præsentis, nec ante adimpletam conditionem, nec post: ergo modo non habet probabilitatem, quod sit matrimonium. ¶ In oppositum est. Nam (vt dictum est in prima conclusione) satis probabile est, quod iste contractus conditionatus est verum matrimonium & quod habet rationem sacramenti adimpleta conditione stando in iure naturali & diuino, sed id quod determinauit Concilium Tridentinum potest optime obseruari in tali matrimonio: ergo satis probabile est, quod modo erit matrimonium. Minor probatur. Quia potest esse præsens parochus & etiam testes non solum contractui conditionali, verum etiam adimpletioni conditionis quando completur ratio matrimonij.

¶ In hac difficultate Theologi qui existimant probabilem primam sententiam dicunt, quod post decretum illud Concilij Tridentini illa sententia non est probabilis: imò Iurisperiti qui tenent primam sententiam dicunt, quod post decretum illud matrimonium contractum sub conditione de futuro non valet, etiam impleta conditione sine nouo consensu, sed est necessarium vt de nouo consentiant coram parochus & testibus etiam si ab initio quando contractum est sub conditione adfuissent parochus & testes. Ita docet Didacus Perez in l. 2. titulo. 1. libro. 5. ordinationum & multo alij.

¶ In huius rei expositionem sit tertia conclusio. Certum est, quod matrimonium celebratum sub conditione de futuro nullum est post Concilium, etiam si adsint parochus & testes ipsi contractui conditionali, & non adsint simul impleti conditionis, hæc est communis sententia Theologorum & Canonistarum.

¶ Hæc conclusio probatur. Primò. Ex tenore Concilij Tridentini constat, quod præsentia

parochi & testium requiritur quando contrahitur matrimonium quod est simpliciter & omnibus modis matrimonium, & quod inducit vinculum indissolubile, sed ante adimpletionem conditionis quando fit contractus conditionalis non est matrimonium simpliciter, nec inducit vinculum indissolubile, vt iam dictum est: ergo non sufficit, quod parochus & testes sint præsentis contractui conditionali. ¶ Secundò probatur conclusio & explicatur argumentum præcedens. Nam intentio dicti Concilij est, quod matrimonium ad hoc vt valeat, celebretur coram parochus & testibus per signa de præsentis quæ coram parochus & testibus efficiant matrimonium simpliciter, sed in nostro casu matrimonium celebratur coram parochus & testibus sub conditione, & non per verba vel signa, quæ efficiant matrimonium simpliciter de præsentis: ergo non est validum matrimonium. Consequentia est bona, minor est manifesta ex iam dictis, maior probatur, tum quoniam hoc constat ex verbis ipsius Concilij, tum etiam hoc colligitur euidenter ex eo quod Concilium ipsum dicit, quod in hoc decreto voluit euitare adulteria, & grauia peccata quæ oriri solebant ex matrimonijs clandestinis, nam qui prius in occulto contraxerat, postea contrahebat cum secunda, inuita prima, vt constat ex contextu: sed eadem inconuenientia sequuntur, si ad matrimonium sufficeret sola explicatio consensus sub conditione de futuro coram parochus & testibus: ergo tale matrimonium nullum est. Minor probatur. Quia poterat esse, quod conditio adimpleretur in occulto contrahentibus manentibus in eadem voluntate, & sic matrimonium esset absolutum & simpliciter matrimonium, & postea alter illorum forsitan contraheret cum secunda, inuita prima. Igitur cum Concilium ista adulterina coniugia vitare voluerit, dicendum est, quod matrimonium sit contrahendum coram parochus & testibus quando est matrimonium simpliciter per verba de præsentis quæ obligent statim in vi matrimonij simpliciter: & non sufficit, quod sint præsentis matrimonio & contractui conditionato tantum.

¶ Sed adhuc est dubium supposita probabilitate primæ sententiæ, an matrimonium celebratum sub conditione, adimpleta conditione sit verum matrimonium sine no-

sentia

uo consensu, si parochus & testes sint præsentis non solum contractui conditionali: verum etiam sint præsentis quando adimpleretur conditio: & hæc est maior difficultas.

¶ Quarta conclusio. In isto casu non videtur mihi improbabile dicere, quod est verum matrimonium, præcipue si conditio impleretur statim post contractum conditionalem. ¶ Hæc conclusio probatur primò. Nam Concilium Tridentinum in dicto statuto solum dicit esse necessariam præsentiam parochi & testium quando conficitur verum & absolutum matrimonium, vt constat ex contextu Concilij: sed in hoc casu parochus & testes sunt præsentis contractui conditionali, & adimpletioni conditionis, ex quibus omnibus conficitur matrimonium purum & absolutum: ergo validum erit matrimonium.

¶ Secundò probatur conclusio & confirmatur argumentum præcedens. Nam Concilium Tridentinum requirit præsentiam parochi & testium ad vitanda maxima inconuenientia, quæ sequuntur ex matrimonio clandestino quæ iam dicta sunt, sed si parochus & testes sint præsentis contractui conditionali, & etiam adimpletioni ipsius conditionis, non sequuntur talia inconuenientia, nam iam tale matrimonium est publicum & probabile potest in foro externo, vt constat: ergo.

¶ Confirmatur argumentum & explicatur. Nam Concilium Tridentinum solum irritauit matrimonia clandestina quæ in occulto fiunt, vt constat manifestè ex illo capitulo. 1. Sed si matrimonium sic celebratum est validum adimpleta conditione, non est clandestinum, vt constat, cum non fiat in occulto, sed coram parochus & testibus quantum ad omnia: ergo validum erit matrimonium. Sed quoniam nobis persistendum est in secunda sententia Theologorum, quam diximus esse probabilioram, respondendum est ad argumenta facta primo loco, quæ militant contra illam.

¶ Ad primum argumentum Magister Sotus loco supra allegato dicit, quod illud argumentum est imbecille, & nullius roboris & vigoris, mihi tamen difficillimum videtur, & propter illud mihi videtur satis probabilis sententia Canonistarum. Et solutio huius grauisissimi Doctoris est, quod in alijs contractibus iure

Dist. c. super eo. de condit. appositis.

L. 1. tit. 1. lib. 5. ordi.

L. 1. tit. 1. lib. 5. ordi.

præsumitur consensum semper in virtute durare quousque conditio superueniat, & ideo licet ille fuerit de futuro, impleta conditione confirmat contractum: secus vero in matrimonio ubi necessarius est consensus de præsentibus. Hæc tamen solutio videtur mihi nullius roboris, non enim adhibet rationem quare in alijs contractibus præsumatur, quod duret consensus vsque ad adimplerem conditionis, non vero in matrimonio: item non reddit rationem quare in hoc contractu est necessarius consensus de præsentibus sine aliqua conditione, non vero in alijs contractibus. ¶ Magister Victoria sapientissimus in loco supra citato vidit difficultatem huius argumenti, & ita negavit antecedens & dicit, quod etiam alij contractus celebrati sub conditione de futuro, impleta conditione non sunt validi sine nouo consensu loquendo ex natura rei. Dicit tamen quod leges disposuerunt, quod essent validi, & in matrimonio leges non disposuerunt, nec potuerunt. Hæc tamen solutio difficillima est, nam hoc repugnat cum modo concipiendi & cum veritate, quia communiter fiunt huiusmodi contractus, & ex natura rei possum ego per meam voluntatem transferre dominium rei propriæ absolutè & conditionaliter: & hoc do-

L. cedere di. de verbo. signifi. & in l. hæc venditio. ff. de contrahenda emptione, ubi asserunt, quod contractus conditionalis adueniente conditione statim est validus, isti vero auctores non induxerunt nouum ius, sed docent id quod ex natura contractus habet verum.

¶ Vnde sit tertia solutio aliorum quæ maiorem habet verosimilitudinem, quod est maxima differentia inter istum contractum & alios contractus, vt iam diximus: alij enim contractus possunt fieri absolutè & cum conditione, quoniam rescindi possunt, & possunt transferre dominium ad tempus; matrimonium vero si semel habeat valorem, nunquam potest rescindi, & ideo ex natura rei non potest fieri sub conditione, sed si fit, absolutè debet fieri, & debet tradi dominium perpetuum: & ita sicut differt ab alijs contractibus in alijs, differt etiam in hoc. Hæc solutio probabiliter dissoluit argumentum, quantum semper maneat aliquis difficultas: dissoluitur autem concedendo antecedens & negando consequentiam propter rationem differentie assignatam. ¶ Ad confirmationem responde-

A tur omnino idem sicut ad argumentum, quod dominium aliarum rerum potest transferre sub conditione de futuro: non vero dominium proprii corporis.

¶ Ad secundum argumentum vt respondeamus, explicandum est, Quam obligatio nem inducat contractus matrimonialis ante adimpletam conditionem, quam vero postea. In cuius rei expositionem dico, quod ille contractus habet vim sponsaliorum, nã (vt dicit optimè sapientissimus Magister Sotus loco supra allegato) conditio de futuro facit, consensum expressum per verba de præsentibus esse pendente de futuro, & ideo ante adimpletam conditionem est de futuro in virtute, quia pendet in futurum: conditio enim de futuro adhibita verbis de præsentibus proinde se habet, ac si adhibeatur verbis de futuro, & ita talis consensus ita expressus non est sufficiens ad matrimonium: nec inducit obligationem contractus matrimonialis, sed sponsaliorum. Et ad argumentum dicendum est, quod si ante impletam conditionem ille consensus non erat sufficiens ad matrimonium, adueniente conditione etiam non est sufficiens, & ita semper ille contractus habet vim sponsaliorum etiam impleta conditione: habet tamen maiorem vim & obligationem intra eandem rationem obligandi, quoniam ante conditionem erant sponsalia conditionata: post adimpletam vero sunt sponsalia absoluta, cum iam posita sit conditio. Est optimum simile in voto simplici religionis conditionato, quod quidem ante adimpletam conditionem est conditionatum: post adimpletam vero conditionem manet votum absolutum religionis.

¶ Ad tertium argumentum (quod est replica contra solutionem secundi) Magister Victoria & Adrianus ubi supra dicunt, quod quantumcumque non habeant intentionem sponsaliorum, sed matrimonij, tamen in fauorem matrimonij valet: & ita intelligitur illa sententia, Si non valet, vt agitur, valeat meliori modo quo potest. Hæc tamen solutio nulla est, nam nullus fauor versatur in hoc quod intelligant sponsalia contrahi præter intentionem contrahentium, imò maxime læditur libertas contrahentium quæ est necessaria in matrimonio: & actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, vt habetur. l. non omnis. ff. si certum petatur. Respondetur ergo, quod isti contrahentes intendunt facere contractum matrimonij conditionalem, hæc

hæc autem est natura contractus conditionalis, quod etiam posita conditione obliget in vi sponsaliorum de futuro, vt iam dictum est; & sic sicut ipse contractus formaliter est per verba de præsentibus, virtualiter vero est de futuro, ita etiam ipsi contrahentes intendunt se obligare de futuro, non formaliter, sed virtualiter iuxta naturam contractus: maxime cum ipsi contrahentes sciant non posse efficere matrimonium secundum istam sententiam etiam impleta conditione, & ita efficiunt sponsalia saltim virtualiter. Verum est tamen, quod si contrahentes solum velint contrahere matrimonium de præsentibus putantes quod matrimonium conditionatum impleta conditione purificatur & fit contractus absolutus, talis contractus conditionatus, nec haberet vim matrimonij, nec sponsaliorum etiam impleta conditione, quia contractus nihil efficit, nisi ex intentione contrahentium, cum actus agentium non operentur ultra eorum intentionem: de quo in materia de matrimonio clandestino dicuntur plura. ¶ Ad confirmationem concessa maiori antecedentis negatur minor. Ratio est, nam illi qui contrahunt clandestinè solum intendunt facere matrimonium, & cum matrimonium clandestinum nihil valeat, & sit irritum & nullum, non sequitur aliqua obligatio sponsaliorum: at vero qui contrahunt conditionaliter, intendunt facere matrimonium conditionatum, natura vero contractus matrimonialis conditionati est, quod obliget in vi sponsaliorum etiam adimpleta conditione iuxta iam dicta: & ita virtualiter intendunt sponsalia de futuro.

¶ Ad quartum argumentum respondetur primo, negando quod cõsurgat maior obligatio ex illis verbis de præsentibus cum conditione de futuro, quam ex verbis de futuro cum simili conditione. Ratio huius est. Nam vt supra dictum est, quod verba sint de præsentibus vel de futuro impertinens est; sed solum est considerandum in illis verbis, quod explicent consensum de præsentibus vel de futuro. Et quoniam verba illa de præsentibus propter appositionem conditionis explicant consensum de futuro; ideo non inducunt obligationem matrimonij, sed sponsaliorum. ¶ Secundo: Quod vt iam dictum est ante adimpletam conditionem erant sponsalia conditionata, postea vero absoluta, & ita intra rationem sponsaliorum erit maior obligatio veluti accidentaliter, cum pertineat ad eandem rationem sicut diximus de voto ad secundum.

A ¶ Ad quintum argumentum, Magister Sotus dicit quod consensus ille in virtute continuatur donec fiat mutui adueniente consensu alterius. Et ideo non est simile illi qui pendet à futura conditione, aut de consensu alterius tertiæ personæ putat parentis. Ista solutio non videtur soluere omnino difficultatem argumenti: nam similiter possunt dicere Iurisperiti quod quando apponitur conditio de futuro durat in virtute, & continuatur consensus donec conditio impleatur. Nilominus tamen possemus dicere, quod si expectatur per aliquod tempus consensus Mariæ, non erit matrimonium, nam illa conditio est de futuro: & ita requirit nouum consensum in Petro. Ceterum si ponatur illa conditio statim sine interuallo, sunt simul moraliter loquendo: & non est de futuro in rigore. Et ita validum erit matrimonium, & hoc fortassis est quod voluit dicere Magister Sotus. Aduertendum enim est quod vt dicit optimè Syluester verbo matrimonium. 3. dubio tertio, si in contractu matrimoniali ponatur conditio necessariò subintelligita, non facit illum conditionalem, etiam si exprimitur: vt si dicat, contraho tecum, si viueris. Ita habetur in l. hæc verba testatoris. ff. de legib. & l. conditiones. l. aliquando. ff. de conditionibus & demonstr. Nam legatum factum sub ista conditione, si hæres adierit hæreditatem, non est conditionale, quia necessariò subintelligitur. Vide summam Angelicam verbo matrimonium. Vide etiam Syluestrum verbo matrimonium. 8. quæst. 14. §. 7. vnde non est conditionale matrimonium. Contraho cum Maria si cõsentiat illa in me, vel cum simili conditione. Vide quæ dicuntur à Syluestro in primo loco, nam optima sunt.

B ¶ Ad sextum argumentum respondetur. Quod vt dictum est in secundo fundamento, si contrahens contrahat cum conditione, si pater cõsenserit, & simul det facultatem contrahendi loco illius validum erit matrimonium, alias minimè. Ratio differentie est, nam matrimonium factum per procuratores non est matrimonium conditionatum, sed absolutum; & ita verum est matrimonium; matrimonium vero, de quo loquimur, est matrimonium conditionatum.

¶ Ad septimum argumentum, Quantum ad id quod attinet ex cap. de illis dicendum est, quod in nostro casu quantum formaliter videatur consensus de præsentibus, tamen reuera est consensus de futuro virtualiter. Ad-

L. hæc verba. ff. de legib. l. conditiones. l. aliquando. ff. de conditionibus.

uertendum tamē est circa illud caput, quòd post Concilium Tridentinū expressio consensus quando fit de præsentī debet fieri coram parochō & testibus. Ex quo colligitur quòd iam non habet locum illud capitulum quantum ad id quòd dicit de copula subsecuta, & idem dicendum est de cap. per tuas de conditionibus appositis. in quo dicitur, quòd si post matrimoniū celebratum sub conditione de futuro sequatur copula carnalis: iudicandum est verum matrimonium, ac si nō dependeret à conditione. Ad cap. verò. super eo. dicendum est quòd potius ille textus fauet nostræ sententiæ: nam dicit quòd post adimpletam conditionem cogendus est ad matrimonium, ex quo colligitur quòd antea non erat matrimonium.

¶ Circa ea quæ dicta sunt dubio præcedēti sunt aliqua breuissima dubia coniuncta præcedenti. Aduertendū tamen est ante omnia quòd omnia ista dubia habent locum in omni sententia. Nam in prima per adimpletionem conditionis fit verum matrimoniū, in secunda verò per adimpletionem conditionis fiunt sponsalia absoluta & habēt maiorem obligationem, vt iam diximus. Primum dubium est quid dicendum est, si quis contrahat cum aliqua sub ista conditione si patri placuerit, & antequam pater consentiat ille non vult contrahere. Et etiam est dubium de alijs pertinentibus ad istam conditionem. In huius rei expositionem, dico primum. Si pater consentiat & ante eius consensum filius maratur, non est verum matrimonium etiam secundum Iurisperitos, debet tamen compelli vt cōtrahat. Prima pars huius dicti probatur, nam etiam in sententia Canonistarum non est verum matrimonium, nisi duret consensus vsque ad adimpletionem conditionis, sed in hoc casu non durat, ergo non est matrimonium etiam impleta conditione. Secunda verò pars probatur, nā vt iam dictū est talis cōtractus vel tenet in vi matrimonij cōditionalis vt dicunt Iurisperiti, vel in vi sponsaliorū de futuro, ergo compellendus est vt cōtrahat. Probatur consequentia, nā in omni sententia tenetur de iustitia contrahere. Et hanc sententiam tenet Archidiaconus in cap. de illis. de desponsatione impuberum. Dico secundo. Si reperiatur quòd pater illo tempore erat mortuus non valet matrimonium, nec cōtractus ille conditionalis etiam in vi sponsaliorum. Ratio est. Nam talis conditio non potest adimpleri, nam mortui non est con-

sensus nec beneplacitum vt dicitur. cap. si gratiose de rescriptis in lib. 6. ergo talis cōtractus nullo modo est obligatorius. Verū est quòd aliqui Iurisperiti vt Ioannes Andreas & alij constituunt hic distinctionem, & dicūt quòd si iste sciebat patrē suum esse mortuum illa conditio est impossibilis & habetur pro non adiecta vt dictū est supra loquendo de cōditionibus impossibilibus; si vero ignorabat cum animus eius non esset contrahere de præsentī, sed suum arbitrium conferre in alienum non fuit verum matrimonium.

¶ Sed quid dicendum est si pater primo dissentit postea verò consentit? In qua quidem re sunt variæ sententiæ. Aliqui enim dicunt non esse matrimonium, nec cōtractum absolutum: nam conditio verificari debet de primo consensu patris. Ita Ioannes Andreas citatus à Syluestro verbo matrimonium. 3. dubio. 4. dicto. 3. & adducit pro se aliquas leges. vide ibi. Et hanc sententiā tenet etiā summa Rosella. Sūma vero Angelica dicit quòd si aliā accepit nō est matrimonium. Mihi videtur dicendum, quòd si contrahentes etiam postquam pater primo dissentit perseverant in primo proposito veluti expectantes consensum patris, matrimonium validum est, si pater secundo consentiat saltem in vi sponsaliorum absolutum. Ita tenet Archidiaconus in cap. super eo de conditionibus appositis. Ratio est nam tunc colligitur manifestè, quòd voluntas contrahentium fuit quòd pater consentiret quomodocunque, siue primo siue, secundo. ¶ Sed adhuc est maior difficultas si pater expresse non consentit nec dissentit contradicendo, an sit matrimonium. In hac difficultate est prima sententia quòd est matrimonium & cōtractus purus; quia taciturnitas habetur pro consensu favore matrimonij: & ita erit speciale in matrimonio. Hęc sententiā tenet summa Rosella & Cardinalis in dicto cap. super eo. & Ioannes Andreas, & Hostiensis. Alij vero tenent, quòd non est matrimonium nec cōtractus purus & absolutus. Ita tenet summa Angelica & adducit pro se. l. Qui hæredi. §. 1. & l. Hærese meus. ff. de conditionibus & demonstrationibus, vbi expresse dicitur quòd cōditio debet impleri in forma specifica, & ita requiritur quòd expresse consentiat. Veritas est quòd requiritur quòd pater expresse consentiat; & hoc constat manifestè ex conditione apposita in cōtractu. Aduertendum

Ca. si gratiose. de rescriptis. lib. 6.

Cap. ex literis. 2. de sponsal.

L. Qui hæredi. §. 1. l. Hærese meus. ff. de condit. & demonstrationibus.

dum tamen est quòd vt dicit optimè Syluester loco immediatè citato dicto. 4. aliquando tacendo potest expresse consentire, aliquando vero dissentire, & hoc constabit ex circumstantijs. Potest enim aliquando tacere, quia ei maximè placet cōtractus, potest etiam tacere quia displicet. In dubio tamen dicit Syluester quòd in foro externo iudicandum est pro matrimonio in fauorem illius.

¶ Est aliud breue dubium præcedētibus coniunctum, quid sit dicendum si Petrus cōtraxit cum Maria hac lege & conditione quod det illi centum, & antequam adimpleretur conditio contraxit cum alia eadem lege & conditione, & vtraque mulier eodem tempore dat illi centum taliter quòd impletur conditio eodem tempore. In hac difficultate ante omnia supponendum est quòd illa conditio est honesta vt docet Syluester. verbo matrimonium. 3. quæst. 5. ex Panormit. super cap. de illis. de conditionibus appositis: nam dotis gratia potest vir aliquid exigere à muliere, Quo posito fundamento, Prima sententia asserit quòd in isto casu nullum matrimonium valet, & pro hac sententia refert multos autores, Syluester loco immediatè citato. quæst. 6. Et hæc sententia probatur primo. Incertitudo vitiat matrimonium vt communiter colligitur ex cap. ex literis. 2. de sponsalibus; sed in nostro casu est maxima incertitudo vt constat: ergo matrimonium nullum est. Secundo probatur hæc sententia, vt iam dictum est cōtractus matrimonialis suscipit robur ab impletionem conditionis, ergo in illo casu perinde se habet ac si cum duabus simul contraheret, sed si cum duabus simul contraheret neutrum matrimonium esset validum vt constat, ergo nec in isto casu. Secunda sententia est quòd in isto casu primum matrimoniū est validum. Ratio huius sententiæ est. Secundum matrimonium non potuit præiudicare primo, cum non sit maius vinculum: ergo secundum matrimoniū non valet, sed primum. Dicit tamen ista sententia quòd si aliquis eorum citius impleisset cōditionem illud esset matrimonium. In hoc dubio aliter mihi videtur dicendū in sententia Theologorum quid dicunt quòd per adimpletionem conditionis solam fiunt sponsalia absoluta & sine conditione; aliter verò in sententia Iurisperorum qui dicunt quòd adueniente conditione efficitur verum matrimonium & simpliciter matrimonium. Et primo dicendum est stando in sententia Theologorum, deinde stando in sententia Iurisperorum.

logorum, deinde stando in sententia Iurisperorum.

¶ Igitur est prima conclusio stando in sententia Theologorum. Si simul & in eodem tempore ponatur conditio primus cōtractus est validus in ratione sponsaliorū. Ratio est manifesta. Nam quanuis matrimonium de præsentī rescindat sponsalia de futuro, quoniam est fortius vinculum, tamen sponsalia de futuro non rescinduntur per secundum cōtractum sponsaliorum, cū sint vincula eiusdem ordinis & rationis; sed in nostro casu cōtractus illi conditionati solum habent rationem sponsaliorum de futuro etiam impleta cōditione: ergo primus cōtractus est validus & secundus non potuit præiudicare primo. Dubium tamen adhuc est in hac sententia Theologorum; An si poneretur prius conditio secundi cōtractus celebrati sub conditione, esset validus secundus cōtractus, an verò primus etiā in ratione sponsaliorum. Ratio dubitandi à parte affirmatiua est, Quanuis sponsalia cōditionata non possint rescindi per alia sponsalia quæ sunt eiusdem virtutis & obligationis, possunt tamen rescindi sponsalia conditionata qualia erant prima per sponsalia absoluta qualia sunt secunda posita conditione; nam habet maiorem virtutem & obligationem sicut iam supra dictum est quod sponsalia conditionata posita conditione manēt absoluta & habent maiorem vim, ergo. Cōfirmatur à simili. Per matrimonium de præsentī rescinduntur sponsalia de futuro; quoniam matrimonium est altius vinculum, sed in nostro casu posita conditione sunt sponsalia absoluta, quæ habent maiorem vim, ergo rescindunt sponsalia conditionata, qualia sunt prima sponsalia.

¶ Nihilominus tamē sit secunda conclusio. Stando etiam in hac sententia Theologorum primus cōtractus cōditionalis est validus quantumuis prius ponatur conditio secundi. Ratio huius est: nam vterque cōtractus habet rationem sponsaliorum ac subinde promissionis; promissio verò non rescinditur per aliam promissionem subsequētem: ergo prima promissio suam habet virtutem & obligationem quantumuis secunda sit absoluta. Vnde in isto casu compellendus est in foro conscientie, & in foro externo stare priori cōtractui. Et ad rationem dubitandi dicendum est, quòd quanuis obligatio sponsaliorum impleta conditione sit maior vt optimè probat argumentum, est tamen maior

maior obligatio accidentaliter intra eadem rationem promissionis: & ita secundus contractus non rescindit primū: matrimonium verò habet obligationem maiorem quam sponsalia, quoniam est obligatio alterius ordinis & rationis, quoniam habet rationem traditionis, & ita matrimonium rescindit sponsalia quæ solum habent rationem promissionis. Et per hoc respondetur etiam ad confirmationem stando in sententia Iuris peritorum.

¶ Sit tertia conclusio. Ante adimpletam conditionem standum est cōtractui primo matrimoniali & conditionali. Hæc conclusio est manifesta: nam secundus contractus matrimonialis conditionalis non potuit habere vim ut constat. Etenim si secundus contractus sponsaliorum non potest habere vim nisi prius rescindatur primus: multo minus secundus contractus matrimonialis conditionatus poterit habere vim ante adimpletam conditionem, ergo standum est priori contractui matrimoniali. Et ita est compellendus in foro cōsciētiae & in foro externo.

¶ Quarta conclusio. Stando in eadem sententia mihi videtur dicendum quod si ponitur conditio primi & secundi matrimonij secundum erit validum, siue ponatur cōditio secundi prius siue simul, quāuis peccet mortaliter sic contrahens. Hæc cōclusio probatur ad hoc quod primum matrimonium esset validum impleta conditione necessariū erat ut diximus quod sic contrahens non dissentiat antequam adimpleatur conditio: nam si dissentit in omni sententia nullum est matrimonium, sed in nostro casu dissentit in primo matrimonio & veluti rescindit illud, eo ipso quod contrahit secundum, ergo prius contractus matrimonialis non est validus adimpleta conditione, sed secundus. Dicitur tamen in conclusione quod iste talis sic contrahens peccat mortaliter, nam tenebatur ex iustitia commutativa stare primo matrimonio, & nō stat: & est res grauisissima ut constat, ergo peccat mortaliter.

¶ Est secundum dubium grauisissimū etiā circa conditionem honestam de habētibus legitimum & canonicum impedimentum ad contrahendum. Vtrum isti si contrahant cum conditione si Papa dispensauerit dispensatione obtenta statim absque nouo consensu sit matrimonium. Et hoc dubium potest disputari simul de sponsalibus & de matrimonio. Nam contractus conditionatus ut iam supra dictum est potest fieri per verba

de presenti, contraho tecum ex nunc si Papa dispensauerit, potest etiam fieri per verba de futuro dicendo, contrahā tecum si Papa dispensauerit. Et quoniam argumenta ferè sunt eadem vtriusque dubij, ideo vtrunq; dubium simul explicandum est. Itaque dubium est an sint sponsalia in vno casu, & in altero an sit matrimonium. Et videtur vera pars negatiua vtriusque dubij.

¶ Primo arguitur ex legibus ciuilibus, nā l. 1. & l. stipulatio. & l. continuus. ff. de verborum obligatione expresse dicitur, quod conditio quæ pendet ex voluntate principis cēsetur impossibilis, & l. idem Iulianus. ff. de legatis dicitur, quod id quod nō potest fieri sine dispensatione principis cēsetur in iure impossibile: sed ista conditio si Papa dispensauerit pendet à voluntate principis ut constat, ergo in iure censetur impossibilis. Tunc ultra. Cōditio impossibilis in iure habetur pro non adiecta ut iam supra dictum est, ergo matrimonium vel sponsalia ita se habent ac si illa conditio non esset adiecta, sed si matrimonium vel sponsalia essent pura & sine conditione non haberent vim ut constat manifeste, ergo non habent vim obligandi.

¶ Secundo arguitur etiam ex legibus ciuilibus, nam l. si stipuler. versu. item quod leges. ff. de verbor. obligatio. expresse probatur, quod stipulatio de eo quod leges prohibēt nulla est, & lex apponit exemplum, si quis stipuletur sororem suā nupturam, & addit lex quod hoc etiam est verum quāuis causa impedimenti non sit perpetua ut accidit in sorore adoptiua, quæ quāuis fieri possit non adoptiua per emancipationem, tamen si quis stipuletur cū illa dum est adoptiua, illam sibi nupturam esse, nullius est momenti stipulatio & non oritur aliqua obligatio etiam ea emancipata & sublato impedimento. Et subdit textus rationē, quia illa stipulatio ab initio est cōtra bonos mores, sed stipulatio quæ fit in nostro casu est de eo quod leges prohibent ut constat, ergo talis stipulatio est nulla nec inducit obligationē. Confirmatur primo ex l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbor. obligatio. vbi probatur quod stipulatio de re sacra vel publica &c, nulla censetur licet res sacra possit fieri profana & res publica possit fieri priuata, & idē colligitur ex l. continuus cum alijs, ergo stipulatio in nostro casu nulla etiam est. Confirmatur secundo ex dicta. l. §. sacra vbi probatur quod non valet stipulatio hominis

Leg. 1. & l. stipulatio. l. continuus. ff. de verbor. oblig. l. idē. Iulianus. ff. de legat.

L. si stipul. versu. item. quid legis. ff. de verbor. obligat.

L. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbor. obligat.

liberi aut rei sacre collata in tempus quo homo liber seruus aut res sacra profana esse coeperit, ergo nec valet stipulatio in nostro casu pro tempore quo fuerit ablatum impedimentum à Summo Pontifice.

¶ Tertio arguitur. Ex contractu qui improbatur in iure nulla oritur obligatio, ut diffinitur in l. cum lex. ff. de fideiussoribus. & l. non dubium. C. de legibus; sed tales contractus improbantur in iure, ut patet in Clementina. 1. cum sim. de consanguinitate & affinitate. vbi prohibentur contrahere consanguinei intra quartum gradum, ergo isti contractus nulli sunt. Confirmatur. Nā sponsalia de futuro nihil aliud sunt quā promissio mutua futurarum nuptiarum: sed inter consanguineos istos nō possunt esse nuptiæ, ergo nec promissio futurarum nuptiarum. Et idem argumentum potest fieri à fortiori de contractu matrimoniali cōditionato qui habet rationem promissionis virtualiter ut iam diximus, præcipue ante aduentum conditionis.

¶ Quarto arguitur. Matrimonium vel sponsalia celebrata inter personas illegitimas sine cōditione si Papa dispensauerit, sunt omnino inualida, nec inducunt aliquam obligationem, ergo etiam si apponatur talis conditio nō erunt valida nec inducent obligationem. Antecedens constat ex Clementina citata & omnes hoc fatentur, cōsequencia vero probatur, nam illa conditio, siue apponatur, siue non apponatur semper intelligitur & est intrinseca cōtractui cum alias nullum sit matrimonium. Confirmatur argumentū. Illi inter quos est canonicum & legitimum impedimentū sunt materia inhabilis & illegitima matrimonij & sponsaliorum, ut constat, ergo illorum cōsensu quacunque cōditione siue nullus, utpote qui fertur super materiam illegitimam.

¶ Quinto arguitur. Quando Papa dispensat super impedimento matrimonij tantum datur facultatem contrahendi, non autem habet ratum quod antea factum est, ergo in casu quæstionis quāuis obtineatur dispensatio à Summo Pontifice non cōfirmatur per eam contractus antea celebratus quacunque fiat conditio, at talis contractus sine tali dispensatione fuit nullus, ergo etiam nunc est nullus, atque adeo nec valet ut matrimonium nec ut sponsalia. Antecedens constat, nam dispensatio respicit futura non præterita, ergo qui dispensat non habet ratū quod antea factum est. Consequencia est bona, an

L. cū lex. ff. de fideiussoribus. l. non dubium. C. de legibus. Clem. 1. cum sim. de consanguinitate & affinitate.

tecedens iterum probatur, nam lex respicit futura non præterita ut dicitur in ca. cognoscetes. & cap. fin. de constitut. ergo à fortiori dispensatio respicit futura nō præterita.

¶ Sexto arguitur. Si affinitas superueniat promissioni mutua de futuro rescinditur promissio & sponsalia nō habent vim obligandi, etiam si facta sint sub conditione, ut diffinitur in c. veniens. de eo qui cognouit cōsanguineā vxoris, & in c. super eo. de cōsanguinitate & affinitate, ergo si affinitas antecedit sponsalia promissio erit nulla, nec obligabit in conscientia quantumuis apponatur cōditio si Papa dispensauerit. Probatur consequentia, nam facilius est ortum rei impedire quam rem iam exortam extinguere ut habetur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.

¶ Ultimo arguitur. Regula est quod non fiat talis dispensatio ut constat, dispensatio verò est extra regulam, at natura cōtractus non ex accidentibus, sed ex his quæ per se & regulariter sunt debet iudicari, ergo talis contractus non debet centeri obligatorius nec ut matrimonium nec ut sponsalia. Confirmatur argumentum. Non debet attendi quod potest fieri iure speciali, ut dicitur in l. 4. §. 1. ff. de fideiussoribus, ergo in illo contractu non debet attendi quod possit fieri contractus de iure speciali, atque adeo nullo modo erit obligatorius.

¶ In oppositum est primò. Omnis actus prohibitus collatus in tempus habile valet, sed matrimonium vel promissio mutua illius in casu quæstionis est actus prohibitus collatus in tempus habile, ergo valet & habet vim obligandi. Consequencia est euidentis, & minor est manifesta, nam tempus in quo debent contrahere est tempus habile. Maior probatur ex l. in tempus. de hæredis institutione, vbi dicitur in tempus capiendæ hæreditatis posse hæredem institui beneuolentia est, ut si quis instituat hæredem Lucium cum capere poterit. Idem est in legato ut dicitur in l. Gallus. in principio. & in §. ut instituens. ff. de liber. & posthu. & in alijs legibus, ergo. Confirmatur argumentum. Institutio hæredis filij spurij valida est sub conditione, si princeps eum legitimauerit, ut docent cōmuniter Iuris periti in dicto. §. ut instituens, de quo vide Couarr. in allegata epithome. 2. par. cap. 8. §. 5. num. 12. ergo etiam valet matrimonium vel mutua promissio quādo contrahuntur inter personas illegitimas cū cōditione si Papa dispensauerit.

Ca. cognoscetes. & cap. fin. de constit.

Ca. veniens. de eo qui cognouit cōsanguineam vxoris. & cap. super eo. de consanguinitate & affinitate. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.

L. 4. §. 1. ff. de fideiussoribus.

L. in tempus. de hæredis instit.

L. Gallus. ff. de liber. & posthu. §. ut instituens. ff. de liberis & posthu.

¶Secundo arguitur. Aliquando expedit ad bonum reipublicæ quod talia matrimonia vel sponsalia contrahantur, & non possunt commode fieri nisi præcedant isti contractus conditionales, ergo talis contractus est licitus, ac subinde obligatorius in conscientia. Confirmatur argumentum. Quod matrimonia vel sponsalia contrahantur isto modo nullum est inconueniens, nec est prohibitum, ergo tales contractus sunt obligatorii. Antecedens constat, nam nullibi habetur prohibitio: & quod non sit inconueniens constat, nam contractus illi sunt de re bona & possibili.

¶Tertio arguitur. Quando est cōtrouersia inter aliquos de aliquo beneficio licitum est quod vnus illorū promittat pensionem si Papa dispensauerit, & talis contractus est licitus & obligatorius in conscientia vt patet ex vsu totius ecclesiæ, tamen sine illa cōditione contractus esset simoniacus vt diffinitur in. 2. 2. quæst. 100. ergo similiter in nostro casu contractus sponsaliorum vel matrimonialis cum cōditione, si Papa dispensauerit inducit obligationem in cōscientia.

¶Quarto arguitur. Si aliquis promittat Deo aliquid si fuerit talis euentus miraculosus talis promissio obligat in cōscientia etiā si illa conditio sit impossibilis per naturam vt per se est notum in. 2. 2. quæst. 88. ergo quanuis conditio quæ ponitur in huiusmodi contractibus nō possit poni nisi per Summum Pontificem tales contractus erunt validi & obligatorii. Confirmatur argumentum. Nam quanuis episcopus qui habet curam animarū non possit transire ad religionem sine licentia Summi Pontificis, si tamē faciat votum trāseundi ad religionem si Papa concesserit licentiam tale votum est validum & obligat in conscientia, ergo similiter in nostro proposito isti contractus erūt validi.

¶Quinto arguitur. Si quis cōtraheret cū infideli ad hunc modum, contraho tecū vel contraham tecum hac lege & conditione, si baptizata fueris, contractus iste est obligatorius vel vt matrimonium vel vt sponsalia, etsi illa baptizata fuerit obligat illum, quod patet in. 1. 4. titul. 4. par. 4. & idem docet Magister Sotus in. 4. dist. 39. quæst. vnica. art. 2. ad secundum. tamen Christianus & infidelis sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium vt dicemus infra, ergo similiter in nostro proposito.

¶Sexto arguitur. Potest quis stipulari

A quod sibi detur res sua sub hac conditione si sua esse desierit, & impleta cōditione talis contractus est obligatorius, quanuis factus pure & sine conditione esset inutilis, ergo idem erit in nostro casu. Consequentia videtur bona ex paritate rationis, antecedens vero probatur, ex. l. Si rem meam. 3. 1. & l. nemo rem. 82. ff. de verbor. obligat.

¶Septimo arguitur ex. l. quidam re legatus. ff. de rebus dubijs. vbi approbatur legatum à testatore in hunc modū, si aliquis ex meis hæredibus vel amicis restitutionē mihi impetrauerit ab imperatore & ante discessero quam ei gratias egerim volo ei dari tot aureos, postea verò vnus ex hæredibus impetrauit ei restitutionem, & antequam id sciret testator decelsit, & respondet Iurisconsultus quod ei debetur legatum. Tūc est argumentum, Valet legatum relictu sub conditione quæ pendet à voluntate principis, etiam in his quæ per principem non solent facile concedi qualis est restitutio re legati ne facilitate veniæ daretur via delinquēdi vt dicitur. l. cum lex. ff. de legibus, & impleta conditione legatum debetur, ergo cōditio quæ pendet ex voluntate principis nō cēsetur impossibilis, ac subinde in casu quæstionis cōditio illa, si Papa dispensauerit pēdens à voluntate principis non est censenda impossibilis. Cōfirmatur. Si quis institueret hæredem Mariam sub conditione si nupsset Petro eius consanguineo intra quantum gradum ex dispensatione Papæ nemo dubitaret quin conditio valeret, etiam si Maria esset consobrina Petri, in quo gradu difficilis est dispensatio, licet pendeat ista cōditio ex voluntate principis, ergo idem erit in nostro casu.

¶Vltimò. Ex opposita sententia sequeretur quod contrahentes in casu quæstionis peccarent mortaliter, cōsequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur, nam iuxta oppositam sententiā faciunt rem prohibitā & in graui materia, ergo peccant mortaliter: falsitas consequentis probatur, nam durissimum videtur dicere quod in tali casu cōtrahentes peccent mortaliter. Confirmatur argumentum & augetur difficultas. Ex opposita sententiā sequitur etiam quod personæ illegitimæ contrahentes sub prædicta conditione in gradibus illius Clementinæ vnice de consanguinitate, & affinitate incurrant excommunicationem de qua ibi, consequens est absurdum, ergo. Sequela probatur, nam secundum oppositam

L. Si rem meam. 3. 1. & l. nemo rem. 82. ff. de verbor. obligat. L. quidam re legatus. ff. de rebus dub.

L. cum lex. ff. de legib.

sententiam illa conditio censeretur impossibilis & ita reijcitur ab illo contractu, ac subinde remanet matrimonium purum & absolutum: sed si contraherent sine cōditione illa, si Papa dispensauerit incurrerent excommunicationem, ergo.

Propter hæc argumenta pro vtraque parte posita sunt variæ sententiæ inter doctores Theologos & Iurisperitos. Prima sententia est quæ asserit quod talis contractus sic celebratus nullam inducit obligationem in conscientia. Itaque si est cōtrahens per verba de futuro non habet verā rationem sponsaliorum; si verò celebretur per verba de præsentibus cum tali conditione non habet rationem contractus matrimonialis nisi sponsaliorum. Et in vtroque casu etiam si ponatur conditio nulla est obligatio in cōscientia. Hanc sententiā tenet inter Theologos sapientissimus Magister Victoria in summa titulo de matrimonio. num. 258. & Magister Sotus in. 4. dist. 29. quæst. 2. ar. 1. vbi dicit quod hæc sententia est communis. Eandem sententiā tenet Syluester verbo matrimonium. 3. quæst. 9. Et Innocentius; & Panormita. super cap. super eo. de conditionibus apofitis. Hanc etiam sententiā sequuntur alij quamplures qui citantur à Syluest. & à Couar. in dict. epithome. par. 2. ca. 8. §. 5. nu. 12. **¶**Secūda sententia est huic opposita, scilicet, quod talis cōtractus sic celebratus habet vim & obligat in cōscientia ex iustitia. Et si contractus est per verba de futuro inducit ille cōtractus obligationem sponsaliorum, si autem sit per verba de præsentibus inducit obligationem matrimonij conditionalis & quod posita conditione est verum matrimonium sine nouo cōsensu. Hæc sententiā quantum ad id quod attinet ad sponsalia tenent multi Theologi. Adrianus in. 4. in materia de matrimonio. quæst. 10. & similiter eam tenet Magister Canus vt communiter refertur; & Summa Angelica verbo, matrimonium: & eam communiter modo sequuntur discipuli D. Thom. Hanc etiam sententiā sequuntur multi Iurisperiti. Couar. in loco immediatè citato & Acosta lib. 1. Select. cap. 8. num. vlti. & Summa Rosella, vt refert Syluester loco iam citato. Et ex consequenti omnes isti autores tenent hanc sententiā quātum ad matrimonium conditionatū, saltim quod obligat in vi sponsaliorum etiam posita conditione iuxta dicta in primo dubio, non tamē vt matrimonium etiam adueniente conditione. Alij ve-

A rō tenent quod obligat vt matrimonium & quod adueniente conditione efficitur verū matrimonium sine nouo cōsensu, vt dicunt omnes Iurisperiti qui existimant hanc conditionem si Papa dispensauerit esse honestā & possibile. **¶**Tertia sententia asserit quod quanuis in casu nostræ difficultatis ille contractus celebratus sub cōditione si Papa dispensauerit nec valeat vt matrimonium nec vt sponsalia etiam obtenta dispensatione, vt dicit prima sententia; tamen qui contraxit sub prædicta conditione concessa dispensatione tenetur ex lege iustitiæ contrahere cū altero. Hanc sententiā tenet quidā Iosephus Angles in suis Floribus, materia de matrimonio. quæstione, de consensu conditionato. art. 2. Et prima pars huius sententiæ probatur argumentis factis primo loco. Secūda verò probatur ab illo; Quoniam simplex promissio in re graui qualis est matrimonium obligat de iustitia sub mortali vt dicunt alij qui autores, & inter illos Magister Sotus; lib. 7. de iusti. & iure. quæst. 2. art. 1. ergo.

¶Sed vt veritatē explicemus de istis opinionibus dicendum est quid sentiamus & iudicandum est de illis, & vt à clarioribus procedamus dicendum est primo, & ante omnia de ista tertia sententiā.

¶Prima Conclusio. Hæc tertia sententia non videtur mihi vera quantum ad secundū quod asserit, quod illa promissio obligat ex iustitia & non vt sponsalia nec vt matrimonium. Hæc conclusio probatur. Primò. Nā vt diffiniunt communiter Theologi præcipue Thomistæ in. 2. 2. quæst. 88. art. 1. promissio simplex si non sit mutua & habeat rationem stipulationis ex genere suo nō obligat ad peccatum mortale, præcipue ex iustitia, quoniam talis promissio pertinet ad veracitatem & fidelitatem, quæ solū obligant sub veniali & non ex iustitia, sed ex veracitate & fidelitate, quantumuis materia sit grauis: sed in ista sententiā solum est promissio simplex & nullo modo mutua, cum non habeat rationem matrimonij nec sponsaliorum, ergo non obligat sub mortali ex iustitia.

¶Secundo arguitur contra hanc sententiā. Talis promissio vel est de re impossibili; vel de re quæ improbat iure, ergo ex tali promissione nulla oritur obligatio. Consequentia est euidens, quoniam promissio de re impossibili vel quæ improbat iure non obligat; antecedens verò probatur etiā ad hominem nam isti autores dicunt quod sponsalia & matrimonium nullum habent valorem

valorē quādo sunt de re impossibili & quae improbat in iure, ergo similiter promissio simplex in illo casu est de re impossibili & quae improbat in iure ac subinde non obligat in cōsciētia. ¶ Tertio arguitur supponendo quod uterque contrahens promissit alteri quod cōtraheret cum illo adueniente dispensatione. Tunc sic. In isto casu uterque tenetur ex iustitia sub mortali stare promissioni ut docet ista sententia, ergo talis cōtractus habet vim spōsaliorū saltim. Probatur consequentia, nam obligatio sponsaliorum nihil aliud est quam obligatio de iustitia ad contrahendum. Confirmatur argumentum: nam si semel tenentur ex iustitia contrahere, cur non dicemus quod est obligatio sponsaliorum inter illos? Hac igitur reiecit ista sententia.

¶ Sit secunda conclusio. Prima sententia est probabilis. Hac conclusio probatur auctoritate doctorum qui illam tenent & argumentis factis primo loco, quae satis probabilia sunt. Et est advertendum ad explicationem huius sententiae quod stando in hac sententia dicendum est, quod quotiescunq; est inhabilitas & incapacitas in causa efficiēte, non valet actus talis causae etiam si conferatur in tempus habile, ut dicunt multi Iurisperiti & communiter omnes ita tenent in l. Eam quam nu. 48. C. de fideicom. &c. & sit vnicum exemplum pro Theologis. Nam si mulier cōsentiret alienationi rei dotalis conferendo alienationem in tempus soluti matrimonij, talis actus etiam soluto postea matrimonio non valeret ut dicunt Iurisperiti, & ita in casu nostrae disputationis non valet actus etiam si conferatur in tempus habile, nā est inhabilitas & incapacitas in causa efficiēte. Nam cognati. v. g. & alij habentes simile impedimentum sunt causa efficiens matrimonij, quod si consideretur ut contractus sunt causa efficiens principalis, siue ut sacramentum sunt causa instrumentaria & ministerialis, & isti omnes sunt inhabiles, & ita etiam si promittant futuras nuptias referendo in tempus habile dispensationis actus nullum habet valorē. Ex quo inferitur cū Magistro Soto ubi supra quod personae illegitimae contrahentes matrimonium vel sponsalia etiam sub conditione si Papa dispensauerit intendentes facere matrimonium vel sponsalia peccant mortaliter ex natura rei nisi ignorantia & bona fides eos excuset. Et grauius peccatum erit si iuramentum adhibeant. Ratio huius est.

A Nam talis contractus est iure prohibitus, ac subinde est peccatum mortale, & iuramentum cadit super materiam prohibitam. Dicit tamen Magister Sotus quod si isti non cogitent nec intendant sponsalia vel matrimonium facere, sed intendant se obligare ex honestate ne expensae incassum fiant vel alia iusta causa nullum peccatum erit etiam id iurare. Alij vero doctores dicunt quod etiam stando in hac sententia non esset licitum id iurare; nam iam non intendunt se obligare ex honestate, sed ex necessitate; & iuramentum cadit super rem prohibitam. Posset forte dici stando in praedicta sententia quod quauis peccarent iurando praedicta sponsalia vel matrimonia, tamen impleta conditione teneretur iuramentum implere, cum posset seruari sine peccato: & omne iuramentum quod seruari potest sine peccato seruandum est, ut diffinitur in cap. cum contingat de iureiurando. Sed adhuc dubitatur iuxta istam sententiam. An si expensae dispensationis factae sunt tenentur eas in totum soluere ille qui adueniente dispensatione non vult de nouo consentire. Respondetur quod non, sed quilibet soluet suam partem. Est enim commune, nec ex eo quod alter utatur iure suo non consentiendo de nouo est compellendus totas soluere. Et hoc probat. l. nullus § 6. ff. de regulis iuris, & ita dicit Magister Sotus ubi supra, sicut quando cognati paciscuntur super matrimonio intendentes se obligare ex honestate, & faciunt expensas pro obtinenda dispensatione, & postea alter non vult contrahere non tenetur ipse totas expensas soluere. Imo si dispensatio petatur ad instantiam vnius tantum ipse soluet expensas totas. Et secundum istam sententiam facillime soluerentur argumenta in oppositum. Primum enim soluitur ex dictis in notabili posito immediate & similiter soluitur confirmatio. Secundum vero cū tua confirmatione soluitur asserendo quod non expedit ad bonum publicum quod talia matrimonia vel sponsalia contrahantur, nam hoc est prohibitum. Tertium vero argumentum solui potest dicendo, quod quādo imponitur pensio in illo casu non imponitur a parte, sed ab ipso Summo Pontifice de consensu partis, & ita manet obligatus non ex vi conuentionis quae tantum fuit quidam contractus de contentiōe pensioni, sed ex vi impositionis pensionis factae a Papa de consensu partis, unde constat quod isti

Ca. eū contingat de iureiuran.

L. nullus § 6. ff. de regul. iuris.

L. eā qui. nu. 48. C. de fideiuss.

isti nihil prohibitum fecerunt, in nostro vero casu cōtractus fuit de re prohibita. Quartum argumentum similiter dissolui potest dicendo quod in illo casu argumenti non est inhabilitas in causa efficiēte, homo enim non est inhabilis ad vouendum aliquid Deo sub tali conditione, in nostro vero casu contrahentes (qui habent rationem causae efficiētis) sunt inhabiles ad contrahendum sponsalia vel matrimonium. Et ad confirmationem dici potest quod quauis antecēdes sit verum consequentia nihil valet. Ratio differentiae est nam episcopus non est absolute & simpliciter prohibitus ingredi religionem nec est inhabilis ad hoc, sed non potest ingredi religionem sine licentia Papae, ut dicitur in cap. licet. de regularibus, & ideo potest vouere religionem si Papa voluerit. Est optimum simile in casu. l. Si quis. offic. de ritu nuptia. Officialis alicuius provinciae ad tempus, qui est prohibitus ducere uxorem aliquam inde oriundam, vel ibi domicilium habentem potest sponsalia contrahere & promittendo contrahere post officium depositum, quia iste non est simpliciter impeditus sed pro tempore officij: at vero in nostro proposito non est eadem ratio, nam cognati. v. g. & alij similes sunt simpliciter inhabiles ad matrimonium & sponsalia, atque adeo in ipsa persona contrahente deest simpliciter fundamentum. Quintum etiam argumentum dissoluit aliqui asserendo quod ille contractus factus cum infideli non est validus, & dicunt quod illa lex civilis non potuit aliquid statuere contra matrimonium. Melius tamen diceretur iuxta dicta quod in illo casu non est inhabilitas simpliciter ad contrahendum cum infideli, sed solum est inhabilitas pro tempore quo manet in infidelitate. In nostro vero casu est inhabilitas simpliciter. Sextum etiam soluitur dicendo quod in illo casu non est inhabilitas & impedimentum in causa efficiēte, sed in obiecto, in nostro vero casu est impedimentum in causa efficiēte, videlicet, in ipsis contrahentibus. Septimum etiam argumentum habet facilem solutionem ex dictis. Nam in casu illius legis non erat inhabilitas & incapacitas in ipso testatore. Et idem dicendum est ad confirmationem. Vltimum vero argumentum iam est solutum in corollario quod inferitur ex hac secundae conclusionis ubi diffinitum est quod personae illegitimae contrahentes sub illa

Cap. licet. de regularibus. l. si quis. offic. de ritu nupt.

A conditione si Papa dispensauerit peccant mortaliter si intendant facere sponsalia, seu matrimonium.

¶ Sed circa confirmationem vltimi argumenti est dubium in hac sententia. An personae inhabiles sub praedicta conditione contrahentes incurrant excommunicationem quae habetur in Clementina vnica. de consanguinitate & affinitate. Et ratio dubitandi est quae ponitur in ipsa confirmatione. Ad hoc dubium dicendum est quod non incurrunt excommunicationem ita contrahentes; nam illa excommunicatio lata est contra personas, de quibus ibi, contrahentes matrimonium de facto. Qui autem contrahunt sub conditione si Papa dispensauerit non contrahunt de facto, ut constat, & ita non incurrunt excommunicationem etiam impleta conditione. Ita docet glossa in praedicta Clementina & eius doctrina recipitur communiter ut dicit doctissimus Couarruias in dicta epithome. capit. 6. Et haec sententia probari potest ex l. Poenae. ff. de poenis. & etiam ex Regula. odia. libro sexto. Ratio huius est, nam ante adimpletam conditionem non contrahunt matrimonium, cum dependeat ex impletione conditionis, post impletam vero conditionem iam non sunt personae inhabiles, ergo non incurrunt praedictam excommunicationem: Et ad rationem in oppositum primo dicere possumus quod illa conditio non rejicitur tanquam impossibilis ut constat ex dictis in hac conclusione. Secundo possumus dicere quod quauis illa conditio rejiciatur ab illo contractu tanquam impossibilis ut dicebant multi doctores, adhuc contrahentes in casu dicto non incurrerent excommunicationem; quia ut dictum est supra ex eo quod conditio impossibilis habetur pro non adiecta non sequitur quod de facto velint contrahere.

D ¶ Sed adhuc est dubium circa hanc conclusionem etiam tenendo istam sententiam. An idem dicendum sit quando duo inter quos est impedimentum non dirimens, sed tantum impediens, contrahunt matrimonium vel sponsalia sub conditione si Papa dispensauerit. v. g. Petrus fecit votum castitatis & ait Mariae, contraham tecum si Papa dispensauerit. Dubium est an talis contractus habeat rationem matrimonij vel sponsaliorum. Et ratio dubitandi a parte negatiua est. Nam si sic impedimentum dirimens non sunt sponsalia

Clement. vnica. de consanguinitate & affinitate.

L. Poenae. ff. de poenis. Regul. O. dia. lib. 6.

falia nec matrimonium, ergo nec quando est impedimentum quod tantum impedit. Ad hoc dubium bene possemus dicere iuxta istam sententiam quod ille contractus non habet vim sponsaliorum vel matrimonij quoniam talis conditio cum dependeat ex voluntate principis censetur impossibilis & non adiecta; Nihilominus tamen probabilius dicitur etiam stando in illa sententia quod si impedimentum tantum habet impediens, ille contractus habet vim sponsaliorum vel matrimonij. Ratio huius est, Nam ut diximus in notabili huius conclusionis quando non est inhabilitas & incapacitas in causa efficiente, sed solum prohibetur actus; talis contractus habet valorem; in presenti vero isti non sunt inhabiles ad contrahendum, sed solum prohibiti, ergo. Aduertendum tamen est quod qui fecit votum castitatis & contraxit sub conditione, si Papa dispensauerit non tenebitur petere dispensationem etiam si habeat iustam causam ad eam petendam. Et ratio est; Quia etiam si nullum fecisset votum castitatis & contraxisset cum aliqua sponsalia de futuro posset emitteere votum simplex castitatis, & non teneretur sponsalia seruare iuxta probabilior sententiam: de quo dictum est supra quæst. 43. ergo etiam ille qui cum prius fecisset votum simplex castitatis contraxit sub conditione, si Papa dispensauerit potest non petere dispensationem. Si tamen Papa dispensauerit tenebitur contrahere nam iam non habet votum, nisi velit de nouo votum emitteere. In alijs tamen impedimentis non dirimentibus tenebitur qui contraxit sub conditione, si Papa dispensauerit & petere dispensationem & obtenta dispensatione contrahere. Est enim maxima differentia in voto castitatis simplici, nam illa pertinet ad perfectiorem statum. Denique aduertendum est iuxta istam sententiam, ut docet Syluest. verbo Luxuria questione quinta. quod si consanguinei dederunt sibi fidem de contrahendo matrimonio, si Papa dispensauerit, & illa propter hanc fidem fecit illi copiam sui corporis, tenetur eam ducere & non satisfacit dotando illam. Itaque in isto casu tenetur procurare dispensationem & contrahere, non quidem ratione sponsaliorum vel matrimonij, sed propter detrimentum datum. Hæc sententia sic explicata probabilis est, & qui voluerit illam defendere debet ita soluere argumenta.

A ¶ Nihilominus tamen sit tertia conclusio. Tertia sententia est longè probabilior quantum ad hoc quod talis contractus, siue fiat de presenti, siue de futuro habet valorem saltem in ratione sponsaliorum; & cum certis limitationibus, hæc conclusio explicanda est. Diximus enim in præcedenti dubio, quod quantumuis sit probabile quod contractus matrimonialis sub conditione honesta habet rationem matrimonij sine nouo consensu impleta conditione; longè tamen probabilius est oppositum; videlicet, quod solum habet vim sponsaliorum etiam impleta conditione. Igitur in nostra conclusione dicimus quod illa conditio, si Papa dispensauerit, iudicanda est tanquam honesta, & ita probabile erit secundum sententiam Iurisperitorum quod est contractus matrimonialis si fiat de presenti: & quod adueniente conditione est verum matrimonium, iuxta ibi dicta. At vero secundum sententiam Theologorum quæ longè probabilior est dicendum est quod ille contractus, siue fiat de futuro, siue de presenti habet vim sponsaliorum etiam impleta conditione. Et hæc conclusio sic explicata probatur auctoritate Doctorum qui illam tenent, & argumentis factis in oppositum quæ longè probabiliora sunt, & nobis persistendum est in hac sententia.

B ¶ Sed ut illam explicemus explicandæ sunt aliquæ limitationes quæ sunt necessariæ & ut illas explicemus aduertendum est: Quod impedimentum duplex esse potest. Aliud quidem quod prouenit quia personæ sunt illegitimæ & inhabiles ad contrahendum matrimonium, ut sunt consanguinei intra quartum gradum; aliud est non quia personæ sunt illegitimæ, sed quia non possunt contrahere sine mortali, ut si habeant votum simplex religionis; & ita dispensatio dupliciter est necessaria, scilicet, vel ad tollendum primum impedimentum vel ad tollendum secundum, quo supposito fundamento.

C ¶ Prima limitatio est. Si impedimentum sit tale in quo non solet fieri dispensatio ut in primo gradu transuersali; talis contractus etiam cum conditione, si Papa dispensauerit non habet valorem vllum, siue fiat de presenti, siue de futuro; nam in iure conditio impossibilis habetur pro non adiecta ut iam dictum est; sed illa conditio, si Papa dispensauerit regulariter & communiter est impossibilis in tali casu, quia communiter

niter & regulariter non fit dispensatio in tali gradu, ergo habetur pro non adiecta. Tunc ultra, sed sine illa conditione contractus esset nullus, ergo nec cum illa. Hanc limitationem efficaciter probant argumenta facta in principio. ¶ Secunda limitatio est. Si impedimentum est tale in quo solet fieri dispensatio ex rationabili causa, sed ille qui contrahit cum illa conditione non habet illam causam rationabilem, talis promissio vel contractus conditionalis nullam inducit obligationem in conscientia; Ratio est aperta. Nam tale matrimonium non potest fieri sine dispensatione & ipsi non possunt petere dispensationem, nam peccant mortaliter petendo illam si non habent rationabilem causam, ergo talis promissio vel contractus non obligat, alias enim obligaret ad peccatum mortale, si quidem obligaret ad petendam dispensationem sine rationabili causa. Ceterum si impedimentum sit tale in quo solet fieri dispensatio ex rationabili causa, & contrahentes habent illam causam rationabilem, talis promissio siue contractus habet vim obligandi ut sponsalia siue contractus fiat de presenti, siue de futuro. Et quoniam debemus persistere in hac sententia respondendum est ex professo ad argumenta facta primo loco quæ militant contra illam.

B ¶ Ex dictis sequitur, quod si quis promittat infideli futuras nuptias si conuertatur ad fidem talis promissio est valida & habet veram rationem sponsaliorum, & si alius conuertatur ad fidem tenetur adimplere promissionem.

C ¶ Ad primum argumentum sunt variorum solutiones. Prima solutio est, quod illæ leges intelliguntur quando contractus est absolutus non conditionatus: Hæc tamen solutio quantum adhibetur ab aliquibus doctoribus nulla est. Nam in ipsis legibus fit expressa mentio de contractibus conditionalibus, & de illis loquuntur clarè ut constat ex illis, ergo hæc solutio nihil valet. Unde sit secunda solutio, quod illæ leges intelliguntur quando dispensatio non solet fieri in tali gradu, tunc enim talis conditio censetur non adiecta, quoniam impossibilis est. Et ita ex tali contractu nulla nascitur obligatio. Aduertendum tamen est, quod etiam si Papa de facili non solet dispensare ut in secundo gradu consanguinitatis, tamen matrimonium contractum sub conditione, si Papa dispensauerit est obli-

A gatorum; istæ enim conditiones in his in quibus non solet de facili fieri dispensatio magis continent difficultatem quam impossibilitatem, ut rectè docet Couarruias ubi supra. Et ita in his conditionibus non intelliguntur prædictæ leges.

B ¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod illæ leges procedunt quando est stipulatio & promissio absoluta non conditionata; in nostro vero casu non est stipulatio absoluta, & ita non prohibetur in iure. Ad primam confirmationem respondetur, quod ideo in illo casu non valet stipulatio rei sacræ aut publicæ, aut hominis liberi etiam si conferatur sub conditione ad tempus quo homo liber coeperit esse seruus, aut res sacra prophana & publica res privata; quia illud expectare esset iniuile & triste ut ibi ait textus, & Iason ibi. num. 13. non enim est expectandus tristis euentus ut habetur. l. Cum talis in principio. ff. de conditione & demonstra. Secundo respondetur, quod illæ leges fortassis loquuntur de stipulatione absoluta non conditionata. Et ex dictis respondetur ad secundam confirmationem argumenti.

C ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod promissio conditionata non prohibetur in iure; sed promissio absoluta, siue contractus absolutus. Ad confirmationem respondetur, quod inter consanguineos non possunt esse nuptiæ nec matrimonium sine dispensatione Papæ; & ita inter illos non possunt esse sponsalia absoluta; possunt tamen esse sponsalia conditionata & similiter matrimonium conditionatum habens vim sponsaliorum.

D ¶ Ad quartum argumentum, quod si conditio ponatur formaliter vel virtualiter ut aliquando poni potest ex tacita contrahentium voluntate, contractus erit validus. Dicimus tamen quod non semper in matrimonio, vel sponsalibus sine conditione celebratis ponitur implicite talis conditio, sicut cum contrahuntur sponsalia vel matrimonium purè & absolute inter personas illegitimas non ponitur implicite talis conditio. Ad confirmationem respondetur concedendo antecedens & negando consequentiam: nam quantumuis illi, inter quos est Canonicum impedimentum sint materia inhabilis matrimonij & sponsalium, tamen quando contrahunt sub conditione, si Papa dispensauerit est obligatio in ordine ad tempus habile.

L. Cedere. de verbor. obligat.

Hæc enim est natura conditionis vt suspendat actum & eius absolutam obligationem in tempus impletæ conditionis, vt dicitur in dicta. l. Cedere diem. §. sub conditione. de verborum obligat. A tunc adeo consensus illegitimarum personarum quæ contrahunt matrimonium vel sponsalia sub conditione, si Papa dispensauerit, nõ cadit supra materiam illegitimam, quia nõ contrahit pro nunc, sed pro tunc.

¶ Ad quintum argumentum respondetur, quod quauis Papa dum dispensat tantum det facultatem contrahendi; non tamẽ habet ratum quod antea factum est, ceterũ in casu quæstionis impleta conditione dispensationis sub qua matrimonij vel sponsaliorum consensus fuerat præstitutus, videtur dicere ille consensus virtualiter vsque ad tempus impletæ conditionis, & ita fit matrimonium vel sponsalia absoluta iuxta iam dicta.

ad m. d. i. de sponsal. l. si quis in sponsalibus

¶ Ad sextum argumentum respondetur, quod multa quæ superueniunt dirimunt sponsalia, quæ non dirimunt si antecedunt. Vt si sponsa fornicetur vel contrahat lepram dirimuntur sponsalia, tamen si hæc antecederent non dirimuntur. Ita soluit hoc argumentum Adrianus loco supra citato: Contra hanc solutionem arguunt aliqui. Si hæc antecederent sponsalia sponsus sciret, & ita est voluntarius: nam cum sciret illas maculas adhuc voluit contrahere, istæ enim maculæ impediunt sponsalia si sponsus eas ignoraret & hac ratione vellet contrahere: at vero cognationis impedimenta & similia sunt impedimenta iure posita, atque adeo irritant sponsalia etiam si contrahentes velint, ergo a fortiori irritant futura. Vnde fit secunda solutio, quod argumentum concludit quando contractus iste fieret sine illa conditione, si Papa dispensauerit, non verò quãdo fit cum tali conditione.

¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quod natura contractus ex his quæ per se influat & regulariter debet iudicari, nisi aliud constet ex voluntate contrahentium: & ita contingit in proposito. Et per hoc respondetur etiam ad confirmationem.

¶ De conditionibus turpibus est vnicum dubium. Vtrum sit validum matrimonium factum sub conditione turpi. v. g. Dicit quis contrahe tecum si occideris patrem tuum. Dubium est an sit verum matrimonium. Et videtur vera pars negatiua. Primò. Ad rationem matrimonij requiritur con-

sensus de præsentis, sed ille consensus non est de præsentis, cum dependeat ex conditione de futuro, ergo non efficit verum matrimonium. Confirmatur argumentum. Illa foemina, à qua exigitur conditio turpis non tenetur adimplere illam conditionem quantumcunque promittat, nam illa conditio est illicita, ergo matrimonium est nullum siquidem ex illo nulla oritur obligatio.

¶ Secundo arguitur: Si aliqua ratione matrimonium est validum in hoc casu maxime quia conditio est turpis, & talis conditio habetur pro non adiecta vt dicitur in illo capitulo finali: hæc autem ratio est nulla, ergo. Minor probatur, nam qui contrahit sub turpi conditione non vult contrahere purè & absolute vt constat, nam non habet purum & absolutum consensum, sed relatum in euentum conditionis, qui non est impossibilis, ergo nulla est talis ratio.

¶ Tertio arguitur contra eandem rationem. Si conditio turpis, vel etiam impossibilis habetur pro nõ adiecta sequitur quod contrahentes sub conditione turpi vel etiam impossibili in gradibus prohibitis incurrant excommunicationem quæ habetur in Clementina vnica. de consanguinitate & affinitate, consequens videtur durum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nã istæ conditiones reijciuntur de matrimonio, ergo remanet matrimonium purum & absolutum, ac si fieret sine aliqua conditione, sed si fieret sine conditione incurrerent illam excommunicationem, ergo etiam cū conditione.

¶ Vltimò. Si conditio turpis habetur pro non adiecta in matrimonijs sequitur quod etiam habeatur pro non adiecta in sponsalibus. Consequens autem est falsum, ergo. Sequela probatur, nam sponsalia sunt præuia ad matrimonium. Fallitas consequentis probatur, nam illud quod dicitur in illo. c. final. est odiosum, & loquitur de matrimonio, ergo restringendum est ad matrimonium.

¶ In oppositum est capitulum finale de conditionibus appositis. in quo Gregorius IX. sicut diffinit quod conditio impossibilis habetur pro non adiecta, ita etiam diffinit quod conditio turpis habetur pro non adiecta, sed si non apponeretur talis conditio validum esset matrimonium, ergo cum conditione etiam est validum.

¶ In hoc dubio supponenda sunt omnia quæ

Cap. final. de condit. appositis.

quæ dicta sunt supra in principio huius articuli de conditione impossibili. Supponendũ etiam est quod conditio turpis duplex esse potest, quædam enim conditio est contra substantiam matrimonij & bonum illius, vt si quis dicat contrahe tecum si sumpseris vena sterilitatis. Et loquendo de hac conditione certum est ex supradictis quod non efficitur verum matrimonium, sed illa conditio destruit illud, ita D. Tho. in articulo & Magister Sotus distinctione. 29. quæstione. 2. articulo tertio. & omnes. Alia est conditio turpis quæ non est contra substantiam matrimonij nec contra bona eius, vt si quis dicat, contrahe tecum si furata fueris & de hac conditione disputatur in præsentis.

¶ Hoc posito fundamento fit prima conclusio. Quando matrimonium fuit contractum cum illa conditione turpi de futuro, tamen sine consensu contrahentis, nullum est matrimonium in foro conscientiæ. Hanc conclusionem docet expresse Couarru. in epithome super quartum decretalium. par. 2. cap. 35. numero. 4. vbi infert quod matrimonium contractum sub conditione turpi vel impossibili si consensus coniugalis defuit in contrahente est nullum. Ita etiam Adria. in. 4. quæst. 7. de matrimonio & Paluda. in. 4. distinctione. 29. quæstione. 2. articulo quinto. conclusionem. 5. & Ioannes de Medina de contractibus. quæstione. 23. & hanc sententiam debent omnes tenere. Et probatur. Nam vt constat ex iam dictis ad matrimonium requiritur consensus, sed in præsentis casu non est consensus vt supponimus, ergo non est verum matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Quando ille qui contrahit sub conditione turpi de futuro non iuraliter se obligare nisi sub illa conditione, non est validum matrimonium de præsentis. Hanc conclusionem etiam debent tenere qui tenent primam conclusionem & probatur. Nam vt dictũ est ad matrimonium requiritur consensus de præsentis, sed vt constat iste non habet consensum de præsentis, nam reuera suspendit consensum vsque ad euentum conditionis, ergo reuera non est validum matrimonium de præsentis. ¶ Sed circa istam conclusionem dubium est, an talis contractus conditionatus habeat vim & valorem contractus matrimonialis conditionati vel etiam sponsaliorum, taliter quod inducat obligationem de iustitia: & adue-

niente conditione teneatur contrahere. Et ratio dubitandi à parte negatiua est, illa conditio est illicita cum sit turpis, ergo nulla oritur obligatio in contrahentibus. De hoc tamen dicemus ad argumentum vltimum huius dubij. Pro nunc dicendum est quod talis contractus habet vim obligandi, Nam illa obligatio non cadit supra turpem conditionem nec cadere potest, sed supra rem honestam supposita conditione turpi, sicut si quis faciat votum si tale peccatum commiserit tale votum est obligatorium, quia cadit supra rem bonam supposita conditione mala.

¶ Tertia conclusio. Quando ille qui contrahit sub conditione turpi de futuro habuit verum consensum de præsentis, sed illa conditionem apposuit ioco, validum est matrimonium de præsentis. Hanc sententiam debent tenere omnes doctores citati & probatur. Primò. In isto casu fuit verus consensus de præsentis, & non fuit suspensus per illam conditionem vt constat; nam non fuit ex animo posita, ergo validum est matrimonium. Secundò probatur conclusio. Turpis conditio sicut etiam impossibilis habetur pro non adiecta, itaque secundum veriore expositionem valor talis matrimonij non debet pensari ex prædicta conditione, sed aliunde; sed reiecta conditione ab ipso contractu validum est matrimonium vt constat, ergo simpliciter & absolute tale matrimonium est validum in tali casu.

¶ Quarta conclusio. In casibus duarum primarum conclusionum in foro etiam ecclesiæ matrimonium iudicabitur nullum, in casu verò tertiæ iudicabitur validum. Hæc conclusio duas habet partes. Primam partem tenet Couarru. loco immediate citato: vbi dicit quod in foro iudiciali in illis casibus si constat consensum coniugalem defuisse nullum erit matrimonium. Idem docet Adria. in. 4. quæst. 6. de matrimonio. & in quæst. 7. dicit quod quando ex coniecturis potest colligi consensum coniugalem defecisse in foro externo est nullum. Et probatur hæc pars tali ratione. Ad matrimonium requiritur cõsensus vt iam sepe dictum est, ergo si in foro externo constat quod contrahens non habuit verum consensum erit nullum matrimonium etiam in foro externo. Secunda vero pars conclusionis probatur. In illo casu habuit verum consensum de præsentis vt constat, ergo iudicandũ est etiam in

foro externo quod illud matrimonium est validum.

¶ Quinta conclusio. Matrimonium contractum sub turpi conditione de futuro existimando tamen quod esset honesta non tenet de presenti nec potest dici pure contractum v.g. Contrahit aliquis cum aliqua sub hac conditione, si conjugale debitum mihi non negaueris, in quocunque dubio existas an licita sit inter nos carnalis copula, nam quidam existimant licite posse tunc uxorem debitum reddere viro, alij vero oppositum sentiunt, credit tamen contrahens id licitum esse omnino. In hoc casu non est matrimonium pure contractum. Hanc sententiam tenet Couarr. vbi supra. nume. 6. & Adrianus. questio. 7. de matrimonio. vbi apponit illud exemplum, & probatur conclusio. Iste non existimat turpem conditionem, ergo suspendit consensum in futurum sicut quando apponitur conditio honesta, ac subinde non efficitur purum matrimonium & absolutum.

¶ Sexta conclusio. Quando conditio turpis est de presenti vel de preterito stante conditione validum est matrimonium, si autem non est validum. Hanc conclusio ex dictis supra constat, & est etiam ratio pro illa, Quoniam in isto casu nullus inuitatur ad peccandum per talem conditionem cum sit de presenti vel de futuro, nec ipse actus suspensus est. Et ita D. Thom. in hoc articulo intelligi debet de conditione turpi de futuro non vero de preterito vel presenti. Et idem est de illo cap. finali de conditionibus appositis.

Cap. final. de condit. appositis.

A hoc quod conditio impossibilis rejicitur a contractu matrimonij propter impossibilitatem, & semper est eadem impossibilitas, siue sit de presenti, siue de preterito, siue de futuro, & ita semper rejicitur a matrimonio. Conditio vero turpis rejicitur a matrimonio, propter turpitudinem & quoniam non debet aliquis inuitari ad delinquendum, & non est eadem turpitudine quando est de preterito vel de presenti, & quando est de futuro; etenim, si est de preterito vel presenti non inuitatur aliquis ad delinquendum, nam iam est ipsa turpitudine vel fuit, quando vero est de futuro per talem contractum cum tali conditione inuitatur aliquis ad turpitudinem & ad delinquendum & ita non est eadem ratio. His positis respondetur ad argumenta facta in principio.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod in foro conscientie iudicandum est iuxta confessionem contrahentis, cui credendum est, et si dixerit non habuisse verum consensum iudicandum est non esse verum matrimonium; in foro vero ecclesiastico agendum est coniecturis & alijs externis vt iam dictum est. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod hoc quod est esse validum matrimonium non dependet ex eo quod illa teneatur adimplere conditionem, imo tenetur non adimplere, cum sit turpis: sed attendendum est ad consensum quem habuerunt iuxta supradicta, quod explicabitur amplius in solutione ad vltimum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, iuxta dicta quod qui contrahit sub turpi conditione, si non vult contrahere pure & absolute sed conditionaliter, non efficit verum matrimonium vsque ad euentum conditionis.

¶ Ad tertium argumentum, Dubium est breue. Vtrum contrahentes in gradibus prohibitis in illa Clementina de consanguinitate, & affinitate sub conditione turpi, vel impossibili, incurrant excommunicationem quae habetur in illa Clementina contra illos qui contrahunt absolute & pure in gradibus prohibitis. Ratio dubitandi a parte affirmatiua est quae ponitur in illo argumento. Conditio turpis vel impossibilis habetur pro non adiecta, & ita remanet contractus purus & sine conditione; sed si contraheret absolute & sine conditione incurreret excommunicationem, ergo. In oppositum est. Nam si in fauore matrimonij conditio impossibilis aut turpis

turpis habetur pro non adiecta vt dicit illud capitulum finale: ergo absurdum est dicere quod in nostro casu tollatur conditio, cum ipsum purum & absolutum matrimonium nullius valoris futurum sit in proposito, cum sit inter personas inhabiles, ac subinde cessat valor matrimonij.

¶ In hac difficultate sunt diuersae sententiae doctorum. Prima sententia asserit quod contrahentes matrimonium sub conditione turpi vel impossibili in gradibus prohibitis in illa Clementina, ligantur illa excommunicatione, cum istae conditiones de matrimonio rejiciantur & consequenter contractus remanet purus. Ita docet Adria. quest. 1. r. de matrimonio, & Couarr. in dict. 9. r. d. 8. & ponunt exemplum vt si dicerent; contraho tecum si in quarto gradu, in quo sumus licitum est contrahere, Quod exemplum debet accipi quando contrahentes sciebant non esse licitum de iure contrahere matrimonium in quarto gradu vt explicat Adrianus vbi statim, alias enim talis conditio non esset habenda pro non adiecta, sed potius esset conditio iustificans. Et haec sententia debet etiam intelligi quod illa poena habet locum in illo casu nisi consensus conjugalis omnino defecisset vt dicit etiam Couarr. ex Adrian. in loco citato. Secunda sententia est haec opposita propter argumentum in oppositum, quod in illo casu non incurratur excommunicatio illius textus. Hanc sententiam tenet Costa lib. 1. selectio. cap. 8. num. fin. & alij autores.

¶ In huius rei expositionem dico primo. Si contrahentes in gradibus prohibitis in dicta Clementina sub turpi vel impossibili conditione habent animum contrahendi de presenti, & apponunt talem conditionem ioco vel quia alias rejiciunt illam de contractu, incurrunt praedictam excommunicationem. Ratio est aperta. Nam in tali casu pure & absolute contrahunt in gradibus prohibitis in illa Clementina, ergo.

¶ Dico secundo. Si illi contrahentes apponentes talem conditionem intendunt suspendere consensum vsque ad tempus implementationis conditionis, non incurrunt statim excommunicationem. Ratio est manifesta. Isti tales sic contrahentes non contrahunt absolute & pure in gradibus prohibitis vt constat, at vero ad incurrendum illam excommunicationem requiritur quod sit contractus purus & absolutus de presenti vt iam dictum est: ergo non incurrunt

A statim excommunicationem. Sed dubium est an incurrant illam quando adimpletur conditio turpis.

¶ Dico tertio. In sententia Canonistarum statim atque ponitur conditio turpis incurratur excommunicatio, non vero in opinione Theologorum si non sit nouus consensus. Prima pars conclusionis constat. Nam Iurisperiti dicunt quod statim atque adimpletur conditio sine nouo consensu sit matrimonium purum & absolutum, sed per matrimonium purum & absolutum inter illos consanguineos incurratur excommunicatio, ergo. Secunda pars constat. Nam Theologi dicunt quod sine nouo consensu non sit matrimonium purum & absolutum, ergo non incurratur excommunicatio. Constat. Nam qui contrahunt sponsalia in illis gradibus prohibitis non incurrunt excommunicationem vt postea dicemus, sed in opinione Theologorum etiam posita conditione solum habet contractus ille vim sponsaliorum de futuro, ergo in opinione illorum non incurratur excommunicatio. Et per hoc respondetur ad tertium argumentum.

¶ Ad quartum argumentum est dubium. An conditio turpis habeatur pro non adiecta in sponsalibus de futuro, & non solum in matrimonio, & id est de conditione impossibili. Et videtur quod non habeatur pro non adiecta. Primo arguitur argumento ibi facto, Illud quod diffinitur in illo cap. finali est odiosum & loquitur de matrimonio, ergo restringendum est ad matrimonium tantum. Secundo arguitur, & confirmatur argumentum praecedens, Nulla decisio exorbitans a iure communi est extendenda vltra terminos, in quibus loquitur, vt patet regula. quae a iure communi. & regula. Odiat. Reg. Odiat. lib. 6. Sed id quod diffinitur in illo cap. finali est exorbitans a iure communi vt constat, & loquitur in matrimonijs tantum, ergo non est extendendum ad sponsalia. Tertio, Sponsalia non sunt in iure fauorabilia sicut matrimonium, vt habetur. cap. Iuravit. de probationibus. & cap. Series. & cap. Cum in tuam. de testibus, ergo decisio inducta in matrimonio propter eius fauorem non est extendenda ad sponsalia.

¶ In oppositum est. Primo, Nam sponsalia sunt aliquid prauium ad matrimonium vt iam dictum est, ergo si conditio turpis, vel impossibilis habeatur pro non adiecta in matrimonio etiam habeatur pro non adiecta

in sponsalibus. Secundo. Prima pars illius cap. final. intelligitur non solum de matrimonio, verum etiam de sponsalibus ut iam diximus, itaque si apponatur conditio contra substantiam matrimonij nulla sunt etiam sponsalia, ergo. Similiter secunda pars illius capituli intelligitur non solum de matrimonijs verum etiam de sponsalibus. Tertio. Hoc habetur expresse in iure regio in l. final. titul. 4. parti. 4. ergo.

L. fin. tit. 4. part. 4.

Propter hæc argumeta sunt diuersa sententia inter doctores, præcipue Iurisperitos. Prima est communis inter illos quod conditio turpis vel impossibilis habetur pro non adiecta non solum in matrimonio, sed etiam in sponsalibus. Itaque illa conditio habetur pro non adiecta etiam in sponsalibus, & dicendum est de sponsalibus, sicut de matrimonio in quo ponitur talis conditio iam dictum est. Secunda sententia est huic opposita quod illa conditio non habetur pro non adiecta in sponsalibus sed solum in matrimonio. Hanc tenent modo quidam moderni Theologi doctissimi ex schola Salmantiana mouentur argumentis factis primo loco: & dicit ista sententia quod non est multum curandum de illa lege Regia adiecta in tertio argumento in oppositum, cum miserit falce in messem alienam, qualis sunt sponsalia, quæ cum ordinentur ad matrimonium pertinent solum ad forum ecclesiasticum ut dicunt communiter doctores in ca. 2. de iudi.

Cap. 2. de iudic.

Ad hoc dubium dicendum est, quod secunda sententia est probabilis, prima vero longe probabilior videtur. Prima pars probatur auctoritate doctorum qui illam tenent & argumentis factis primo loco quæ sunt probabilia. Secunda vero pars probatur auctoritate doctorum qui illam tenent & argumentis factis secundo loco quæ sunt longe probabiliora, & facile est respondere ad argumenta pro contraria sententia, & per hoc patet ad vltimum argumentum. Ad argumentum in oppositum respondetur ex dictis supra de conditione impossibili. Ibi enim declarauimus illum textum quantum ad illud quod dicit quod conditio turpis vel impossibilis habetur pro non adiecta.

cap. 2. de iudic. q. 5. Nauar. in Manual. c. 2. nu. 65. Couarr. loco sæpè citato num. finali.

Ex dictis in hoc dubio resoluitur aliud, videlicet quid dicendum sit de sponsalibus de futuro contractis sub illa conditione turpi, si permiseris coitum, de quo vide Syluest. verbo matrimonium. 3. q. 7. & verbo sponsalia q. 5. Nauar. in Manual. c. 2. nu. 65. Couarr. loco sæpè citato num. finali.

Denique aduertendum est quod cum hodie post Concilium Trident. sessio. 24. de reformatione matrimonij cap. 1. necessarium sit contrahere matrimonium coram parrocho & testibus, rarissime continget in praxi quod in matrimonijs apponantur turpes conditiones vel impossibiles, si tamen aliquando contigerit quod apponatur coram eis, procedendum est iuxta iam dicta, & hæc dicta sint de isto articulo.

Conc. Tri. sess. 24. ca. 1. de reformatione matrimonij.

ARTICVLVS VI.

Utrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum.

DE SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum. Dicitur enim ad Col. 3. Filij obedite parentibus vestris per omnia, ergo & in hoc etiam obedire tenentur.

2. Præterea. Gene. 28. Isaac præcepit Iacob quod non acciperet uxorem de filiabus Chanaan, nec præcepisset nisi de iure præcipere potuisset, ergo in hoc tenentur obedire patri.

3. Præterea. Nullus debet promittere præcipue per iuramentum pro illo quem non potest cogere ad seruandum: sed parentes promittunt futuram matrimonia pro filijs & etiam iuramento firman, ergo possunt præcepto cogere filios ad implendum.

4. Præterea. Pater spiritualis, scilicet. Papa potest compellere præcepto ad matrimonium spirituale, scilicet, ad episcopatum accipiendum, ergo potest & pater carnalis ad matrimonium carnale.

SED contra. Patre imperante matrimonium, filius potest sine peccato religionem intrare, ergo non tenetur ei in hoc obedire. Præterea. Si tenetur obedire, sponsalia per parentes contracta absque consensu filiorum essent stabilia: sed hoc est contra iura, ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quod cum in matrimonio sit quasi quaedam seruitus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum sit libera conditionis: sed potest eum inducere ex rationabili causa: & tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris: ut si causa illa cogat de necessitate vel de honestate, & præceptum similiter cogat, aliis non.

De desponsatione impuberum. impuberu. c. 1.

AD

AD primum ergo dicendum, quod verbum Apostoli non intelligitur in illis in quibus est liber sui, sicut pater, & huiusmodi est matrimonium, per quod etiam filius, fit pater.

AD secundum dicendum, quod Iacob aliis te nebat ad faciendum hoc quod mandabat Isaac nisi propter malitiam illarum mulierum, tum quia semen Chanaan, de terra pellendum erat, quæ semini patriarcharum promittebatur: & ideo Isaac præcipere poterat.

AD tertium dicendum, quod non iuratur nisi si illa conditio subintellecta, si illis placuerit, & ipsi obligantur ad eos bona fide inducendum.

AD quartum dicendum, quod Papa non potest præcipere alicui quod accipiat episcopatum, quia consensus debet liber esse. Sed hoc posito periret ecclesiasticus ordo, nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen ecclesie, ecclesia conseruari non posset: quia quandoque illi qui sunt idonei ad hoc, volunt suscipere nisi coacti. Et ideo dicendum, quod non est simile. hinc inde, quia non est aliqua corporalis seruitus in matrimonio spirituali sicut in corporali: est enim spirituale matrimonium sicut quoddam officium, dispensanda reipublice: prima Corinthior. quarto, Sic nos eximitur homo ut ministros &c.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum. Ratio est, nã filius est libera conditionis. SECUNDA conclusio. Pater potest filium inducere ex rationabili causa ad matrimonium. TERTIA conclusio. quæ sequitur ex secunda. Sicut se habet filius ad causam illam ita se habet ad præceptum patris ut si causa illa cogat de necessitate, vel de honestate & similiter præceptum cogat, aliis non. Itaque filius pro rationabili causa tenetur patri obedire circa matrimonium.

IN hoc articulo sunt duo dubia. Primum est, an consensus patris, sit ita necessarius ad matrimonium quod sine illo non possit fieri matrimonium etiam si consentiat filius, & an sufficiat consensus patris sine filij consensu, Et videtur quod consensus patris sit necessarius.

PRIMO arguitur ex iure canonico. cap. aliter. 30. quæst. 5. vbi expresse dicitur, aliter legitimum non fit coniugium nisi ab ijs, qui super ipsam foemina dominationem habere videntur, & a quibus custoditur, vxor petatur, & a paribus & propinquo ribus spõsetur, &c. Ergo saltim filia sine co-

Cap. aliter. 30. q. 5.

sensu patris non efficit legitimum matrimonium. Et cap. Nostrates. ibidem, loquendo de matrimonio dicitur, foedera quoque consensu eorum qui hæc contrahunt, & eorum in quorum potestate sunt celebrentur: vbi idem significatur de filijs. Et in ca. videtur nobis. titulo qui matrimonium accusare possunt, vbi dicitur de parentibus, ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint ferendum leges nullum fiat matrimonium, quo nihil clarius dici potest, ergo.

Ca. nostra. tes. ibid.

Cap. videtur nobis. tit. qui matrimonium accusare possunt.

SECUNDO arguitur, ex legibus civilibus. Nam leges civiles exigunt consensum patris in filia nubente, imo etiam in filijs contrahentibus matrimonium. Ita habetur in l. ea quæ patris. ff. de sponsa. in qua exigitur consensus patris, in filia quæ contrahit matrimonium, etiam si filia vidua sit & extra patriam potestatem, modo sit infra vicesimum quintum ætatis annum. Et idem habetur in l. viduæ. & l. in coniunctione. C. de nuptijs. & l. 2. de ritu nuptiarum. Istæ enim leges exigunt parentum consensum in nuptijs filiorum qui patriæ potestati subditi sunt: ergo.

L. ea quæ patris. ff. de sponsal.

L. viduæ. l. in coniunctione. C. de nuptijs. l. 2. de ritu nuptia.

TERTIO arguitur ratione. Pater est custos per naturam corporum filiorum & præcipue filiarum ut dicunt omnes Theologi in materia de dominio: itaque, habet ius iustitiæ respectu illorum, & ita Caiet. in. 2. 2. q. 1. 54. art. 6. dicit quod qui corrumpit virginem iniuriam infert parenti sub cuius tutela est: ergo matrimonium fieri non potest sine consensu parentum. Probatur consequentia: nã non potest transferri dominium corporis sine voluntate eius qui habet ius iustitiæ ad illud; hac enim ratione diximus supra quod non potest fieri matrimonium sine voluntate contrahentis, quia habet ius iustitiæ ad proprium corpus.

QUARTO arguitur ad probandum quod sufficiat solus consensus parentum sine consensu filiarum vel filij. Nam. 3. 2. quæst. 2. cap. vltimo dicitur de filijs. Nec extra voluntatem parentum vel suam cogantur maritos accipere: vbi disiunctiue ponitur voluntas propria vel parentum: ergo consensus solus parentum sufficit ad matrimonium. Et in cap. test autem filium non adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere, & postquam filius peruenit ad perfectam ætatem omnino debet hoc adimplere, ergo saltim sufficit consensus patrum in filijs non adultis, in quibus voluntas discerni non potest.

3. 2. q. 2. ca. fina.

Cap. 1. de desponsatione impuberum. dicitur. Pater test autem filium non adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere, & postquam filius peruenit ad perfectam ætatem omnino debet hoc adimplere, ergo saltim sufficit consensus patrum in filijs non adultis, in quibus voluntas discerni non potest.

R 5 ¶ Quin-

Ca. cum vi-
rum. de re-
gularibus.

¶ Quintò arguitur ad idem. Professio so-
lennis fit ex sola voluntate & consensu pa-
rentum, ergo etiam matrimonium. Proba-
tur consequentia ex paritate rationis, nam
vtrouque est vera traditio. Antecedens ve-
ro probatur ex cap. cum virum. de regulari-
bus. vbi fuit proposita difficultas Pontifici,
Vtrum ea, quæ intra discretionis annos, à
parentibus monasterio tradita, habitum re-
ligionis induens, benedictionem accepit, &
exiens postmodum se cuidam militi copu-
lauit, ad monasterium redire cogatur? & re-
spondet Pontifex, Cōsultationi tuæ talitèr
respondemus, quòd cum iuxta Concil. To-
letani censuram monachum aut paterna de-
uotio, aut propria professio faciat, quic-
quid horum fuerit allegatum tenebit, reuer-
tendi ad seculum aditu penitus interdicto:
ergo sola deuotio & voluntas patris suffi-
ciens est ad solennem professionem.

¶ Sextò arguitur ad idem. Filius potest
transferre dominium sui corporis eo quòd
est custos per naturam sui corporis, quan-
uis non habeat dominium illius, vt dicitur
in materia de dominio: sed pater etiam est
custos per naturam filij & corporis eius, vt
dicitur ibidem, & in loco allegato in tertio
argumento, ergo etiam pater solus potest
transferre dominium sui corporis. ¶ Confir-
matur argumentum. Pater potest iuxta de
causa tradere filium in seruitutem perpe-
tuam, vt dicunt omnes Iurisperiti & Theo-
logi: & habetur. l. 2. C. de patribus. ergo
multo magis in matrimonium. Probatur cō-
sequentia. Nam grauius vinculum est, vin-
culum seruitutis.

¶ In hac difficultate Couarruias in epi-
thome super quartum Decretalium, cap. 3.
§. octauo. nume. 1. refert sententiam cuius-
dam autoris asserentis, quòd matrimonium
contractum à filia sine consensu patris nul-
lum est. Imò refert sententiam aliorum as-
serentium, quòd in vniuersum, matrimoniū
contractum à filijs absque parentum con-
sensu nullum est omnino. Refert etiam sen-
tentiam alterius Doctoris dicentis, quòd
matrimonium contractum à filijs sine con-
sensu parentis potest rescindi sententia, mo-
do carnis commixtio sequuta non fuerit.

¶ In huius rei expositionem fit prima cō-
clusio. Certum est quòd consensus paren-
tum non est ita necessarius ad matrimoniū
quòd sine illo non possit fieri matrimoniū:
itaque si filius contrahat matrimonium si-
ne consensu patris, vel etiam repugnante,

A validum est matrimonium. Hanc sententiā
tenent omnes Iurisperiti, vt refert Couar-
ruuias vbi supra, & etiam omnes Theo-
logi, vide Sotum in. 4. dist. 29. quæst. 1. art. 8.
& Cordubam in suo quæstionario, quæst.
71. Et probatur conclusio primo ex diffini-
tione Pontificum. Honorius Summus Pon-
tifex cap. 1. de desponsatione impuberum.
hoc videtur significare. Et hoc diffinitur ex-
pressè in capit. veniens. 1. de sponsalibus &
matrimonijs. & clarius 27. quæst. 2. capit.
sufficiat, vbi dicitur. Sufficiat solus secundū
leges consensus eorum, de quorum qua-
rumq; consensu & coniunctionibus agitur.

B Et idem diffinitur expressè cap. cum causa.
de raptoribus. vbi dicitur, Raptor dici non
debet cum habuerit mulieris assensum, &c.
licet parentes reclamarent. Ex quibus ver-
bis colligitur apertè, quòd matrimonium
sine consensu parentum est validum inter
filios, ergo. Couarr. loco citato adducit dif-
finitionem Concilij Tridentini circa hanc
rem, quæ quidem habetur in Sessio. 24. c. 1.
de reformatione matrimonij. vbi dicitur,
quòd falso affirmant aliqui asserentes ma-
trimonia à filijs familias sine parentū cōsen-
su cōtracta irrita esse, & parètes ea rata vel
irrita facere posse, & cōdemnat eos anathe-
mate. Secūdo probatur conclusio. Vt supra
dictum est, consensus est necessarius in con-
trahentibus, quoniam matrimonium est
vinculū perpetuū: & quoniā nullū violen-
tū est perpetuū requiritur cōsensu: ad hoc
autem sufficit consensus ipsorum contra-
hentium, & non est necessarius consensus
parentum: nam in vinculo illo solum con-
nectuntur filij, ergo consensus parentum
non est necessarius taliter, quòd sine illo nō
fiat matrimonium. Confirmatur hæc ratio
& explicatur ex diffinitione matrimonij.

C Matrimonium est coniunctio viri & foemi-
næ, maritalis inter legitimas personas indi-
uiduam vitæ consuetudinem retinens, ergo
sufficit, quòd ipse personæ indiuiduæ quæ
contrahunt, & coniunguntur illo vinculo,
consentiant, & nō est necessarius consensus
parentum. Tertio. In hac cōiunctione qua
vir coniungitur mulieri, veluti diuiditur fi-
lius à patre, & separatur ab illo, & ita dici-
tur Genes. 2. Quam ob rem relinquet ho-
mo patrem suum & matrem, & adhærebit
uxori suæ, & erunt duo in carne vna, ergo
ad istam diuisionem & separationem nō
videtur quòd sit necessarius consensus pa-
rentum. Aliæ multæ rationes & congruen-
tiæ

D

Cap. 1. de
despon. im-
puberū.
Ca. veniens.
1. de spon-
& matrim.
27. q. 2. ca.
sufficiat.
Ca. cū cau-
sa. de rapto-
ribus.

Ca. vnico.
de despon-
impu. in. 6.

tiæ possent adduci, istæ pro nunc sufficiant.
Quartò probatur conclusio de matrimonio
in quantum sacramentum. Ministri huius sa-
cramenti sunt ipsi contrahentes tantum, vt
supra diximus, & nullo modo parentes, er-
go sufficit intentio ipsorum contrahentiū,
& non requiritur intentio & consensus pa-
rentum. Confirmantur hæc omnia ex vsu
ecclesiæ quæ iudicat vera matrimonia sine
consensu parentum.

¶ Secunda conclusio. Consensus paren-
tum sine consensu filij non sufficit ad matri-
monium. Itaque quantumcunque consen-
tiat pater, si filius dissentiat vel non consen-
tiat, nullum est matrimonium. Hæc conclu-
sio etiam est certissima, & probatur primò
ex decretis Pontificum. Hoc enim diffini-
tur in cap. illo. 1. de desponsatione impube-
rum, vbi quæritur, Vtrum possit fieri matri-
monium à parente pro filio sine voluntate
filij adulti: & respondet Summus Pōtifex,
Si aliquo modo non consentit filius fieri nō
posse. Hoc etiam diffinitur expressè capit.

vnico. de desponsatione impuberum. in. 6.
vbi expressè dicitur, quòd etiam sponsalia
cōtracta à parentibus pro filijs nullius sunt
roboris, nisi ipsi filij aliquo modo consen-
tiant. Idem dicitur in cap. sufficiat, vbi dici-
tur, Sufficiat solus secundum leges consen-
sus eorum de quorum quarumque coniun-
ctionibus agitur: qui solus si defuerit cætera
etiam cum ipso coitu celebrata frustratur:
cum ergo inter istos consensus intercesserit
(qui solus matrimonium facit) patet hos cō-
iuges fuisse. Idem dicitur cap. veniens. 1. de
sponsalibus. & 31. quæst. 2. cap. 1. 2. & 3. vi-
de ista capita, ergo. Secūdo probatur. Vt
diximus, matrimonium est vinculum per-
petuum & indissolubile in ipsis contrahen-
tibus, ergo quantumcunque velint paren-
tes, si non consentiant ipsi filij, non erit ve-
rum matrimonium. Confirmatur argumen-
tum. Nam alias posset fieri matrimonium
per solum consensum parentum, contra vo-
luntatem ipsorum cōtrahentium, & ita per
violentiā & coactionem: quòd maximè
repugnat essentia matrimonij, vt iam supra
dictum est. Tertio. Matrimonium est con-
iunctio viri & foeminæ, indiuiduam vitæ cō-
suetudinem retinens, ergo tale matrimoniū
& talis coniunctio fieri debet ex voluntate
ipsorum contrahentiū, & nullo modo suf-
ficit consensus paternus. Quartò probatur
conclusio de matrimonio in quantum est sa-
cramentum. Pater non est minister huius sa-
cramenti, sed solum ipsi contrahentes, ergo
si ipsi filij non habent intentionem contra-
hendi & consentiant in matrimonium quā-
tumcunque consentiant parentes non erit
validum matrimonium. Aduertendum ta-
men est, vt dicit Couarru. loco iam citato
quòd contractus matrimonialis sine consen-
su filij nullus est quantumuis consentiat pa-
ter, (sine cōsensu inquam filij tacito vel ex-
presso) quòd quidē significatur in illo cap.
1. de desponsatione impuberum. vbi dicitur,
quòd matrimonium nullū est si aliquo mo-
do non cōsentiant filij, aliquo modo, id est,
solum interpretatiuè & tacitè, & in cap. 1.
de desponsatione impuberum in. 6. §. porro.
hoc expressè dicitur, vide ibi. Ex hac con-
clusionem & præcedenti colligitur apertè,
quam falsæ sint illæ sententiæ citatæ, præci-
puè illa quæ asserit quòd matrimonium nō
consummatum, factum sine consensu parē-
tum rescindi potest sententia iudicis. Nam
si matrimonium semel est validum (vt re ve-
ra est etiam sine consensu parentum) non
potest rescindi per iudicem, imò nec per ali-
quam potestatem humanam, vt dicemus.

non

¶ Tertia conclusio. Maximè honestum
est & conueniens, & reipublicæ maximè
utile, quòd filij & præcipuè filia in matri-
monijs contrahendis parentum consensum
exigant. Hæc conclusio probatur primò ex
decretis citatis in primo argumento posito
in principio. Nam vt optimè dicit Couar-
vbi supra, illa decreta ad honestatem & con-
uenientiam referuntur: de quo dicemus in
solutione ad primum. Confirmatur hoc ar-
gumentum ex legibus citatis in secundo ar-
gumento, quæ idē significant: ergo, Secūdo
probatur ex D. Ambr. li. 1. de Abraham. c. 9.
& refertur. 32. q. 2. cap. honorantur. vbi dici-
tur. Honorantur parentes Rebeckæ maneri-
bus, consulitur puella, non de sponsalibus.
Illa enim iudicium expectat parentum: nō
est enim virginalis pudoris eligere maritū.
Et adducit ibi Ambro. dictum cuiusdā Phi-
losophi in persona mulieris dicentis. Spon-
saliorum meorum pater meus curā subijt,
hoc enim non est meum. Ergo (inquit Am-
brof.) quòd & ipsi Philosophi mirati sunt
seruate virgines. Idē docet Tertullia. lib. 2.
ad uxorem ita dicens. Nam nec in terris filij
sine consensu parentum ritè & iure nubent.
Vide etiam Basili. can. 3. 8. 41. & 42. de quo
vide Couarruiam vbi supra, nume. 2. ergo.
Tertio. Filius est aliquid patris & non est
aliquid omnino diuersum ab illo, & ita
non

32. q. 2. ca.
honoran-
tur.

Genes. 2.

non est iustitia conmutatiua inter patrem & filium, vt dicunt philosophi, & Theologi in. 2. 2. quæst. 57. & 58. ergo honestum est & conueniens, & reipublicæ maximè vtile quod filius non contrahat matrimonium sine cōsensu parentum. Confir. argumētum. Parentes sunt custodes filiorum per naturā & hoc maximè habet verum respectu filij: ergo ad honestatem pertinet, quod filius nō contrahat matrimonium sine voluntate patrum. Et ideo diximus quod hoc maximè habet verum in filia, cuius pater habet maiorem custodiam; & quoniam vt dicit Ambrosius, non est virginalis pudoris eligere maritum. Et denique, quoniam patres debent prouidere filia de dote necessaria ad matrimonium contrahendum.

¶ Ad argumenta facta in principio huius dubij, respondetur. Ad primum argumentum respondetur cum Couarr. vbi supra, quod in omnibus illis decretis significatur quod est maximè decēs, & honestum quod filij & precipuè filia, non contrahant matrimonium sine consensu parentum iuxta dicta in vltima cōclusionē, non tamen significatur quod consensus parentum, sit ita necessarius quod nullo modo fiat matrimonium sine illo. Et hoc significatur cum dicitur, quod matrimonium celebratum à filiis sine consensu parentum non est legitimum: quoniam non est conueniens nec secundum leges honestatis. Ad vltimum verò textum qui habet difficultatem responderi potest dupliciter. Primò, quod in illis verbis adhibetur ratio, quare parentes possunt testificari in matrimonio, & rationes quæ adducuntur in decisionibus non infallibiliter continent verū. Secūdo, quod forte secundū leges antiquas matrimonium celebratum à filiis sine consensu parentum nullum erat, modo verò illæ leges abrogatæ sunt, & ita validum est matrimonium.

¶ Ad secundum respondetur similiter, quod leges ciuiles exigunt consensum patrum in matrimonijs filiorum ex honestate, & decencia, non tamen ex necessitate: taliter quod nullum sit matrimonium sine tali consensu.

¶ Ad tertium respondetur, quod illud argumentum conuinceret quod matrimonium fieri non potest sine consensu reipublicæ: nam etiam reipublica est custos omnium ciuium. Vnde ad argumentum dictum est, quod pater est custos per naturam ipsius filij, aliter quam ipsemet filius: nam

A pater est custos veluti extrinsecus, non ita intimus. Sunt enim pater & filius duo indiuidua distincta naturæ humanæ, quæ habet distinctas voluntates: & ita filius potest transferre dominium sui corporis per suam voluntatem sine patris consensu; nam cum pater nō habeat tam intimam custodiam filij, nō est necessarius eius consensus, ad transferendum dominium.

¶ Ad quartum quod militat contra secundam cōclusionē respondetur, Ad primum locū, & textū ibi adductū, dicendū est, quod ibi loquitur textus de virginibus quæ solēt celebrare matrimonium de cōsensu expresso parentum; istæ enim non debent cogi ad matrimonium, nisi voluntatem propriam explicent expresse, vel saltem pater loco ipsarum, nec vult dicere, quod erit validum matrimonium de solo consensu filia vel patris. Ad alium verò textū respondetur, quod ex ipso textu colligitur aperte quod matrimonium factum sine consensu filij per solū consensum paternum non est validum: nam ibi solum diffinitur, quod filius cum peruenit ad perfectam ætatem debet adimplere promissionem patris, factam antequam filius esset adultus: non tamen erit validum matrimonium, si nolit adimplere.

C ¶ Ad quintum respondetur negando antecedens, scilicet, quod solennis professio facta per solum consensum paternum sit valida: & ad probationem desumptam ex illo textu ibi adducto respondetur, quod ibi fuit tacita voluntas & cōsensu implicitus; & ita dicitur ibi. Non enim videtur illa monasticæ professionis à se posse iugum excutere, cum eam non constet euidenter contraxisse; cum benedictionem accepit, &c. Ex quibus clarè colligitur, quod fuit in illa muliere tacitus consensus.

¶ Ad sextum constat ex dictis ad tertium. Ad confirmationem verò respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam. Est enim maxima differentia inter cōtractum matrimonij, & seruitutem: nam in cōtractu matrimonij (qui ordinatur ad procreationem prolis & bonam educationem illius & mutuū obsequiū inter coniuges) fit fiat contra voluntatem contrahentiū, non sequitur iste effectus, nec natura consequitur finem intentum; & ideo fieri non potest cōtractus matrimonialis sine mutuo consensu vtriusque, at vero in seruitute sequitur semper idem effectus, siue tradatur à patre, siue ipse filius se tradat, scilicet, deserui-

re alteri.

re alteri. Itaque ad seruitutem sufficit, quod seruus faciat ex metu id ad quod tenetur ad matrimonium vero requiritur mutuus amor, & ita in matrimonio requiritur consensus, non vero in seruitute etiā perpetua.

¶ Est secundum dubium in hoc articulo.

An pater possit compellere filium præcepto ad matrimonium contrahendum. Et videtur vera pars negatiua dubij. ¶ Primò arguitur autoritate D. Thom. in hoc articulo qui expresse dicit quod pater non potest filium compellere ad matrimonium: præcepto: ait enim, quod cum in matrimonio sit quædam seruitus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum sit liberæ conditionis. Et idem docet in omnibus solutionibus argumentorum, vide illas, ergo. Confirmatur ratione D. Tho. Filius est liberæ conditionis, & matrimonium debet esse maximè voluntariū; ergo pater nō potest filium compellere ad matrimonium, per præceptum & mandatum.

¶ Secundo arguitur. Pater quauis sit custos per naturam filij, non tamen est superior veluti princeps vel prælatus filij: ergo non potest filium compellere per præceptum ad matrimonium. Antecedens est notum, cōsequentia verò probatur. Compellere per præceptum est proprium superioris, videlicet, principis vel prælati, vt docet D. Tho. in. 2. 2. q. 104. art. 2. & ita virtus obedientiæ (cuius proprium obiectum est præceptum) proprie & in rigore est respectu superiorum & non respectu parentum.

¶ Tertio arguitur, Filius per matrimonium veluti exit à patria potestate, secundum illud, Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori, ergo in patre non est potestas ad compellendum filium per præceptum vt contrahat matrimonium. Probatur consequentia. Potestas prælati non potest compellere per præceptum subditum vt exeat à sua potestate & transeat ad aliam religionem, quoniam illud est veluti extra rationem suæ potestatis, ergo similiter in nostro proposito pater non poterit per præceptum compellere filium, vt contrahat matrimonium, cum hoc sit exire à patria potestate.

¶ Quarto arguitur. Pater per præceptum non potest compellere filium vt assumat statum religionis: nā status ille cum sit maximæ perfectionis & sanctitatis, & perpetuus debet esse maximè voluntarius, ergo similiter non potest filium compellere per

A præceptum, vt contrahat matrimonium. Probatur consequentia. Nam eadem ratio est de matrimonio atq; de statu religionis.

¶ In oppositum est primò. Nam D. Thomas expresse dicit in articulo, quod ex rationabili causa pater inducit filium ad matrimonium, præceptum patris est necessitate cogit filium, ita vt teneatur contrahere matrimonium, ergo pater potest compellere filium per præceptum ad matrimonium secundum sententiam D. Thom. Confirmatur argumentum. Quauis homo sit liberæ conditionis, nihilominus per præceptum potest compelli ad alia multa, imò ad actū liberissimum: amoris, ergo similiter poterit compelli per præceptum à patre vt contrahat matrimonium quantumuis matrimonium sit maximè voluntarium.

¶ Secundo arguitur. Pater per præceptum potest compellere filium ad perpetuam seruitutem, cum possit illum cogere ad vitam & illum vendere si sit compulsus necessitate, saltem secundum leges antiquas. Certe patribus. l. 2. ergo quauis in matrimonio sit quædam seruitus perpetua, poterit pater compellere filium præcepto, ad contrahendum matrimonium. Ac subinde ratio D. Tho. in articulo non est bona.

C ¶ Tertio. In cap. 1. de desponsatione impuberum, expresse diffinitur, quod pater potest filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) matrimonio cui vult tradere, & subdit, quod postquam filius peruenit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere, ergo tenetur in hoc obedire patri, ac subinde pater potest filium compellere per præceptum ad matrimonium.

¶ Quarto. Vt dicemus statim, Princeps & iudex propter necessitatem reipublicæ potest præcipere subdito & compellere illum præcepto, vt contrahat matrimonium; ergo similiter pater propter bonum domesticum poterit filium compellere per præceptum vt contrahat matrimonium. Probatur consequentia ex paritate rationis.

¶ Quinto. Ex opposita sententia sequitur, quod filius qui contrahit contra voluntatem parentum non peccet mortaliter. Cōsequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta, nā si pater nō potest filium compellere per præceptum ad contrahendum: filius nullo præcepto tenebitur contrahere, ac subinde nō peccabit mortaliter: nam peccatum mortale debet esse contra aliquod præceptum. Falsitas consequentis

C. de patribus. l. 2.

Cap. 1. de despon. impub.

tis probatur. Nam aliæ leges humanæ quæ puniunt eos qui contrahunt contra voluntatem parentum, & priuam foeminam hereditate, non essent iustæ quod est absurdum. **Secunda probatur:** nam puniunt grauissima pœna id quod non est peccatum mortale.

In hac difficultate supponendum est etiam dictis, quod pater vel quæcunq; alia potestas humana non potest compellere filium vel subditum ad matrimonium, taliter quod fiat matrimonium sine consensu filij, vel subditi: sed solum disputamus, an pater præcepto possit compellere filium, vt habeat verum consensum, & efficiat verum matrimonium, & vt à clarioribus procedamus sit.

Prima conclusio. Pater per se & absolute loquendo non potest compellere per præceptum filium, vt contrahat matrimonium & vt assumat statum matrimoniale. Hæc conclusio fortassis est Diui Thomæ in hoc articulo: nam hæc est vna interpretatio illius, vt dicemus in solutionibus argumento sum. Probatur hæc conclusio rationibus. **Primo.** Nam per se & absolute loquendo libere potest transire ad religionem, & assumere statum maioris perfectionis (qualis est status religionis): ergo per se & absolute loquendo, pater non potest eum compellere, vt contrahat matrimonium. Et hoc fortassis est quod dicit D. Thom. quod filius est liberæ conditionis, quod debet intelligi quantum ad hoc quod est assumere statum. Confirmatur. Filius postquam contraxit matrimonium ante consummationem illius liber est ad hoc vt possit transire ad religionem: ergo multo magis antea, ac subinde non potest compelli ad matrimonium per præceptum patris. Et hoc est quod dicit Hieronymus epistola. 1. ad Heliodorum: licet sparso crine & fufis vestibibus vbera quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine patet iaceat per calcatum perge patrem siccis oculis, ad vexillum crucis euola, solum pietatis genus est in hac re esse crudelem. **Secundo** probatur hæc conclusio tertio & quarto argumento factis primo loco, illa enim duo argumenta hanc conclusionem conuincunt. Aduertendum tamen est quod in conclusionibus diximus per se loquendo, & communiter & regulariter: nam in aliquo casu propter necessitatem patris non solum filius tenebitur, non ingredi religionem vt dicunt omnes Doctores, sed debet permanere in seculo ad subueniendum tali necessita-

ti, verum etiam tenebitur contrahere matrimonium, si talis contractus esset mediū ad subueniendum necessitati paternæ: vt si filius contraheret cū muliere prædiuite quæ posset subleuare necessitatem parentum, & tunc pietas paterna obligaret illum ad contrahendum.

Secunda conclusio. Regulariter & per se loquendo, si filius debet contrahere matrimonium illud debet facere ex voluntate parentum, & si non faciat peccat mortaliter, præcipue si pater inducat filium ad aliquod matrimonium ex rationabili causa. Hanc conclusionem docet D. Thom. in hoc articulo: Couarru. vbi supra. Navarro in manuali. cap. 14. numer. 15. & idem docent omnes Doctores tam Theologi quam Iurisperiti, & probatur conclusio. **Primo.** Si non contrahat iuxta voluntatem paternam rationabilem est maxima irreuerentia quæ fit patri, & in re grauissima, nulla enim alia grauior potest esse in filio respectu patris: ergo est peccatum mortale. Probatur consequentia. Nam filius ex quarto præcepto Decalogi tenetur debitam reuerentiam exhibere patri. Confirmatur argumentum. Per matrimonium filius qui est aliquid patris & de substantia illius diuiditur, & separatur quodammodo ab ipso patre, secundū illud, Propter hæc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ: ergo maxima irreuerentia est quod filius contrahat matrimonium & diuidat se à patre contra illius voluntatem. **Secundo** probatur conclusio. Pater debet prouidere filiis de omnibus necessarijs ad matrimonium vt de dote & alijs similibus, hoc autem commodè fieri non potest si matrimonium celebretur sine voluntate parentum, vel contra illorum voluntatem: ergo filius non debet contrahere contra voluntatem parentum. **Tertio.** Omnes nationes quantum barbaræ detestantur eos qui contrahunt matrimonium sine voluntate parentum, & exillimant esse irreuerentiam grauissimā, ergo. **Vltimo** probatur conclusio argumentis factis in oppositum quæ hanc conclusionem conuincunt, præcipue primo, tertio, & vltimo: & hoc habetur expresse in iure, capit. aliter. 30. quæstione. 5. & capitulo honorantur. 32. quæstio. 1. & cap. 1. de desponsatione impuberum, ergo. Aduertendum tamen est, quod in conclusione diximus per se & regulariter & si ad sit rationabilis causa: nam casus potest contingere in quo pater inducat filium

Cap. aliter.
30. q. 5. ca.
honoran-
tur. 32. q.
1. cap. 1. de
despon. im-
pub.

ad

ad contrahendum matrimonium cum aliqua muliere sine causa rationabili, sed potius filius ex rationabili causa renuat matrimonium cum tali muliere contrahere, & tunc filius non peccabit non contrahendo iuxta voluntatem parentum, & ita dixit D. Thom. in articulo, quod pater potest inducere filium ad matrimonium contrahendum ex rationabili causa: & tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris, vt si causa illa cogat de necessitate, vel de honestate, & similiter præceptum cogat, aliàs non. Quando vero causa non est rationabilis non cogit de necessitate, vt constat, ergo non peccat filius non contrahendo.

Tertia conclusio. Quauis filius teneatur contrahere iuxta voluntatem paternā, nihilominus tamen propriè & in rigore loquendo, pater non potest imponere præceptum filio contrahendi etiam cum hac vel cum illa. Explicatur conclusio. Filius tenetur ex reuerentia debita patri, & ex virtute pietatis contrahere iuxta voluntatem patris si contrahit, & si contrahat sine eius voluntate peccat mortaliter, vt diximus, tamen hoc peccatum non est contra obedientiam debitam patri in rigore loquendo, nec contra præceptum. Nam pater non habet virtutem præceptiuam, nam in rigore obedientia non est erga parentes, sed peccat contra virtutem pietatis quæ est superior quā obedientia. Et ita quando filij dicuntur inobedientes contra parentes non est propria & rigorosa loquutio. Hæc conclusio sic explicata probatur argumentis factis in principio, præcipue primo, nā fortassis D. Tho. ita intelligitur, vt statim dicemus. Et etiam hoc probatur secundo argumento ibidem facto, quod hoc conuincit: nam pater non est princeps nec superior, ergo propriè & in rigore non potest ponere præceptum.

Quibus positis respondendum est ad argumenta facta pro vtraque parte, nam quæ ponuntur primo loco procedunt contra secundam conclusionem, quæ vero ponuntur secundo loco procedunt contra primam & tertiam. **Ad** argumenta facta primo loco quatenus procedunt contra secundam conclusionem respondetur. **Ad** primū ex D. Thoma duplex est solutio. Prima est quod Diuus Thomas loquitur per se & regulariter loquendo. Itaque sensus est quod pater absolute & per se loquendo non potest compellere præcepto filium vt contra-

hat matrimonium, nam potest assumere altiorē & eminentiorē statum religionis. Et ratio D. Tho. quæ ibi adducitur videtur esse ad propositum. Nā dicit quod homo est liberæ conditionis: quod intelligi debet quantum ad hoc quod est assumere statum perpetuum religionis, vel quantum ad hoc quod est conuolare ad religionem. **Secunda** explicatio est, quod D. Tho. loquitur iuxta tenorem vltimæ conclusionis, videlicet, quod propriè & in rigore pater non potest imponere præceptum filio, sed illum inducere ex rationabili causa. Vide dicta in illa conclusione. **Ad** confirmationem respondetur, quod homo est liberæ conditionis quantum ad hoc quod est assumere statum, vt iam diximus. Et ad illud quod dicitur, quod matrimonium debet esse maxime voluntariū, dicendum est, quod ex hoc quod filius teneatur contrahere matrimonium ex virtute pietatis, non colligitur quod matrimonium non sit voluntarium. Est optimum simile. Nam amor debet esse maxime voluntarius & liber, vt constat, tamen ex hoc homo ex charitate teneatur Deum diligere, nō sequitur, quod actus dilectionis non sit voluntarius.

Ad secundum respondetur, quod illud concludit quod filius propriè & in rigore non obligatur ex præcepto patris, cum nō habeat rationem superioris, obligatur tamen ex virtute pietatis. Vnde etiam si pater nihil præcipiat filio: contrahere contra eius voluntatem est peccatum mortale contra virtutem pietatis.

Ad tertium respondetur, quod illud concludit quod pater absolute & per se loquendo, non potest filium obligare vt contrahat matrimonium. Quod si in aliquo casu filius obligatur, vt diximus in prima conclusione dicendum est, quod filius tunc tenetur exire à patria potestate, propter bonum patris, & ad subleuandam eius necessitatem, sicut aliquando Deus præcipit vt à diuina contemplatione recedamus, vt prouideamus necessitati pauperis.

Ad quartum respondetur, quod illud conuincit quod pater absolute & per se, nō potest obligare filium vt assumat statum matrimonij, quod si potest in aliquo casu: dicendum est ad argumentum quod non potest obligare filium ad statum religionis in aliquo casu. Ratio differentie prima est, quoniam status religionis est altior & eminentioris perfectionis quam status matrimonialis,

lis, & ita quauis pater possit obligare filium vt contrahat matrimonium, non tamen potest illum obligare vt assumat statū religionis. Secunda ratio differētiæ est; nam status matrimonialis, potest esse medium ad subleuandam paternam necessitatē, cum sit temporalis, status verò religionis, in quo est professio paupertatis, & est spiritualis; non potest esse medium ad illum finem, & ita non est eadem ratio in vno atque in alio.

¶ Ad argumenta facta secundo loco, quatenus procedunt contra primam & tertiam conclusionem respondetur. Ad primum respondetur, quod filius aliquando tenetur contrahere matrimonium cum hac vel cum illa iuxta voluntatem paternā, ex rationabili causa: non tamen potest pater præcipere filio vt absolute contrahat matrimonium, imo proprie & in rigore non potest apponere præceptum. ¶ Ad confirmationem respondetur ex iam dictis, quod D. Thom. dicit, quod homo est liberæ conditionis quantum ad hoc quod est assumere statum perpetuitatis: nam vt optimè concludit argumentum ex libertate non colligitur optimè quod homo non possit compelli præcepto.

¶ Ad secundum respondetur, quod pater proprie & in rigore non potest compellere filium per præceptum vt contrahat matrimonium; & ita proprie non potest compellere per præceptum ad seruitutem, quauis aliquando teneatur filius ex pietate redigere se in seruitutem propter paternā necessitatem, sicut tenetur etiam contrahere.

¶ Ad tertium respondetur, quod concludit secundam conclusionem: nihil tamen conuincit contra primam, vel tertiam.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod loquendo de præcepto proprie & in rigore neganda est consequentia. Ratio est, quoniam princeps & superior cum habeat superioritatem, potest proprie & in rigore apponere præceptū, & exigere obedientiā: pater verò cum proprie non sit superior respectu filij, non potest proprie compellere per præceptum, sed inducere filium ex causa rationabili ad cōtrahendum matrimonium.

¶ Ad vltimum argumētum respondetur negando consequentiā: nam quauis pater non possit filium per præceptum proprie compellere ad matrimonium, nihilominus tamen ipse filius ex pietate naturali & propter reuerentiam debitam parentibus,

A tenetur contrahere iuxta voluntatem patrum, & si non contrahat iuxta illorum voluntatem peccat mortaliter cōtra pietatem & contra quartum præceptum Decalogi.

¶ Circa istud argumentum dubium est. An leges humanæ, quæ puniunt eos qui cōtrahūt contra voluntatem parentum, & priuāt fœminam hæreditate, sint iustæ & possint executioni mandari. Quod quidem dubium proponitur propter leges huius regni quæ priuant fœminam paternam hereditate, si contrahant contra voluntatem patrum. Ita habetur. l. 49. Taur. & l. 1. & 4. lib. 5. ordinationum Regalium. vide alias leges quas adducit Magister Sot. dist. 29. quæst. 2. artic. vltimo. vide etiam Couarru. in loco supra citato cap. 3. §. 8. num. 5. 6. & 7. & Nauar. in manuali cap. 14. nu. 15.

¶ In hac difficultate sunt duæ oppositæ sententiæ inter Doctores. Prima asserit, quod illæ leges ciuiles non habent vim legis, nec possunt executioni mandari, nec pater potest exhæredare filiam quæ contraxit contra eius voluntatem. Hanc sententiam sequitur Couarru. & alij, quos ipse citat. Et hæc sententia fundatur in hoc quod matrimonium debet esse maximè liberum & voluntarium, cum sit perpetuum, & ita potius permittenda est hæc iniuria & irreuerentia, quæ patri fit quam quod libertas matrimonij impediatur. Et ad leges ciuiles adductas, & ad alias quæ plurimas quas adducit iste grauissimus author dicendum est vt ipse dicit, quod non habent vim legum quatenus inferunt poenas contrahentibus matrimonium sine parentum consensu.

Nam iure canonico sublata sunt, & quod principes seculares nihil possunt statuere quod matrimonij liberum consensum impediatur, vnde pater in cōscientia non poterit filiam contrahentem contra eius voluntatem exhæredare. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod leges illæ sunt iustæ & sanctæ & habent vim legum, & principes Hispaniarum eas iuste tulerunt ad illam honestatem persuadendam, quæ consistit in exigendo parentum consensu. Nam cum contrahere matrimonium contra voluntatem parentum, sit peccatum contrarium legi naturæ, & pacis perturbatiuum, vt constat experientia: iustum est vt publica auctoritate puniantur. Nec obstat quod causæ matrimoniales pertinent ad forum ecclesiasticum, quia aliud est decernere de substantia matrimonij, & aliud vitia punire. Hoc do

L. 49. taur. & l. 1. & 4. libro. 5. ord. diarega.

cet

cet Magister Sotus vbi supra, quod verò istæ leges sint iustæ explicatur: nam ponuntur contra peccatum irreuerentiæ & impietatis quod committitur contra parentes: & reges potuerunt optimè illud facere. Nam secundum leges humanas & illarum beneficio statutum est, vt tota substantia patris excepta quinta parte transeat in legitimos hæredes: eadem autem potestas potuit excipere istum casum & alius absque alicuius iniuria: & ita optime fecerunt Reges Catholici eam potestatem tribuentes patribus. Explicatur alio exemplo. Si pater vltra legitimam sortem legaret filiam mille aureos, si nupserit tantum de voluntate matris & fratrum: illa legatio est legitima: & si contra faciat legatum amittit, ergo similiter leges quæ disponunt hæreditatem prouenire filiis, eam conditionem potuerunt apponere. Aduertendum tamen est, quod secundum istam sententiam confessores debent parentes admonere, quod in vtēdis huiusmodi poenis multa moderatione vtantur, nisi fuerit grauissima irreuerentia. Primum, quoniam istæ leges sunt maximè rigorosæ. Secundò, quoniam parentes sæpius id faciunt ex odio. Tertio, quoniam vt sæpè dictum est, matrimonium debet esse maximè liberum & secundum ius naturale, & secundum ius Canonicum: at verò si istæ leges ad viuum rescarentur esset repugnantia ipsi libertati matrimonij, ergo. Maior constat, & quidem quod ex iure naturali matrimonium sit liberum constat manifestè: quod verò etiam debeat esse maximè liberum secundum ius Canonicum, constat ex supra dictis de matrimonio facto per metum cadentem in virum constantem: constat etiam ex duobus capitibus iuris Canonici,

Ca. Gema. de sponsal. & matrim.

Cap. final. de secundis nuptijs.

L. 1. C. de secundis nuptijs.

ca. Gema. de sponsal. & matrim. vbi pater absoluitur à poena imposta sibi, si filius nollet perficere matrimonium à se promissum propter libertatem filij in contractu matrimoniali: & in cap. fin. de secundis nuptijs. vbi vidua quæ intra annum lugubrem contraxit matrimonium, absoluitur ab infamia qua notata erat per leges ciuiles, vt patet. l. 1. C. de secundis nuptijs. Istam sententiam tenet Magister Sotus vbi supra, & alij quamplurimi authores Theologi & Iurisperiti. Et vtraque sententia suam habet probabilitatem.

¶ Est aliud dubium annexum præcedenti: An iudex & princeps possint compellere subditum ad matrimonium. ¶ Prima cōclu

A fio. Princeps & iudex propter necessitatem reipublice, possunt compellere per præceptū subditum vt contrahat matrimonium. Ratio est aperta. Nam princeps & iudex tenentur procurare bonum cōmune ex iustitia, sed aliquando expedit maximè ad bonum cōmune, quod quis contrahat matrimonium, ergo princeps & iudex possunt præcepto compellere ad contrahendum matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Princeps & iudex, vi & iusto metu potest compellere aliquando hominem, vt ducat vxorem. V. g. violauit quis virginem per violentiam, potest illum compellere vt ducat illā in vxorem. Hæc conclusio diffinitur in l. continet. ff. de eo quod metu fit. & nos diffinitur supra, quod matrimonium celebratum per metum iustum non irritat matrimonium.

¶ Circa omnia dicta aduertendum est, quod Concilium Tridentinum Sessio. 24. cap. 9. de reformatione, in omnibus alijs capitulis præcipit sub sententiā excommunicationis latæ sententiæ, quæ ipso facto incurritur, quod nullus compellat ad matrimonium. Ait enim Concilium, Quare cum maximè nefarium sit matrimonij libertatē violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura expectantur: præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscūq; gradus & cōditionis existat, sub anathematis poena quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quo minus liberè matrimonia contrahant.

L. continet. ff. de eo quod metu fit.

Cōcil. Tri. det. ses. 24. capit. 9. de refor.

QVÆSTIO XLVIII. De obiecto consensus.

DEinde considerandum est de obiecto consensus. Circa quod quærentur duo. Primò, vtrum consensus qui facit matrimonium sit consensus in carnalem copulam. Secundò, vtrum consensus in aliquem propter causam inhonestam faciat matrimonium.

DE hac materia Doctores in. 4. distinctione. 28.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

Thom. 4. di. 28. artic. 4. 3. p. 2. q. 29. artic. 2. Habetur. d. 27. cap. v. uerbis. & 17. q. 1. ca. v. uerbis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod consensus qui facit matrimonium sit consensus in carnalem copulam. Dicit enim Hiero. q. v. uerbis tibus uirginitatem non solum nubere, sed uelle nubere damnabile est: sed non esset damnabile nisi esset uirginitati contrarium, cui nuptia non contrariatur nisi ratione carnalis copula: ergo consensus uoluntatis qui est in nuptijs est in carnalem copulam.

2. Praterea, Omnia que sunt in matrimonio inter uirum & uxorem, possunt esse licita inter fratrem & sororem, excepta carnali copula: sed non potest fieri licite inter eos consensus matrimonialis: ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

3. Praterea, Si mulier dicat uiro, consentio in te, ut non cognoscas me, non est consensus matrimonialis: quia est ibi aliquid contra substantiam praeiacti consensus: sed non esset nisi dictus consensus esset in carnalem copulam, ergo, &c.

4. Praterea, In qualibet re initium consummationis respondet: sed matrimonium consummatur per carnalem copulam: ergo cum initietur per consensum, uidetur quod consensus sit in carnalem copulam.

S. E. D. contra. Nullus consentiens in carnalem copulam est uirgo mente & carne: sed beatus Io. Euang. post consensum nuptialem fuit uirgo mente & carne: ergo non consentit in carnalem copulam.

Praterea, Effectus respondet cause: sed consensus est causa matrimonij: cum ergo de essentia matrimonij non sit carnalis copula, uidetur quod nec consensus qui matrimonium causat sit in carnalem copulam.

RESPONDEO dicendum, quod consensus qui matrimonium facit est consensus in matrimonium, quia effectus proprius uoluntatis est ipsius uoluntatis. Unde sicut carnalis copula se habet ad matrimonium, ita consensus qui matrimonium causat est in carnalem copulam. Matrimonium autem (ut dictum est) non est essentialiter ipsa copula carnalis, sed quedam associatio uiri & uxoris in ordine ad carnalem copulam, & alia que ex consequenti ad uirum & uxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas inuicem respectu carnalis copulae, & haec associatio coniugalis copula dicitur. Unde patet & bene dixerunt illi qui dixerunt quod consentire in matrimonium est consentire

in carnalem copulam implicitè, non explicitè: non enim debet intelligi nisi sicut implicitè continetur effectus in causa: quia potestas carnalis copulae in qua consentitur, est causa carnalis copulae: sicut potestas utendi re sua, est causa usus.

AD primum ergo dicendum. Quod consensus in matrimonium idè est damnabilis post uotum uirginitatis, quia per tale consensum datur potestas ad id quod non licet: sicut peccaret qui daret potestatem accipiendi illud alteri, quod ipse in deo posito habet non solum in hoc, & ei actualiter traderet de consensu autem beata uirginis infra dicitur.

AD secundum dicendum, quod inter fratrem & sororem non potest esse potestas inuicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula, & idè ratio non sequitur.

AD tertium dicendum, quod illa conditio explicita non solum actui, sed potestati contrariatur copula carnalis: & idè est contraria matrimonio.

AD quartum dicendum, quod initium matrimonium respondet consummato, sicut habitus vel potestas actui qui est operatio. Rationes autem in contrarium ostendunt, & non sit consensus in carnalem copulam explicitè, & hoc est uerum.

SUMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Consensus, qui facit matrimonium est consensus in substantiam & essentiam matrimonij. SECUNDA conclusio. Ad matrimonium non est necessarius consensus explicitus in copulam carnalem; bene tamen implicitus. Ratio harum conclusionum est. Nam effectus uoluntatis est ipsum uoluntatis, ut constat, unde sicut copula carnalis se habet ad matrimonium ita consensus qui matrimonium causat est in carnalem copulam: matrimonium uero essentialiter consistit in coniunctione uiri & foeminae, potestas uero ad copulam carnalem continetur in matrimonio ueluti implicitè, & in sua causa: ergo consensus qui matrimonium facit, est consensus in essentiam matrimonij, in copulam uero carnalem implicitè.

POSTquam D. Tho. in praecedentibus declarauit consensum esse necessarium ad matrimonium, in hoc articulo uult explicare consensum per obiectum secundum doctrinam eiusdem D. Tho. 1. p. q. 77. art. 3. ubi dicit quod potestatis per actus & actus per obiecta debet explicari & definiri. Et ut re istam amplius explicemus, & simul D. Thom. doctrinam.

ADuertendum est primum. Quod sine dubio ad substantiam & essentiam matrimonij requiritur consensus in substantiam & essentiam

De differ. tjs Top. 1. lib. 2.

In argu. 1. in oppositu, falsi. huius artic.

matrimonij. Hoc docet expressè D. Thom. in prima conclusione. Hoc docent omnes doctores, de quo uide Couar. in epithome super quartum Decretalium parte secunda, ca. 1. nu. 1. & cap. 3. nu. 1. ubi plura de hoc dicit. Et ratione probatur. Nam matrimonium ut dictum est fit per consensum contrahentium, matrimonium uero stare non potest sine eius substantia, & essentia: ergo requiritur consensus in substantiam, & essentiam matrimonij. Confirmatur. Hac ratione in praecedenti quaest. art. 5. diffiniuimus, quod quado ponitur conditio contra substantiam, & essentiam matrimonij in ipso contractu nullum est matrimonium, quonia non datur consensus in substantiam, & essentiam matrimonij: ergo talis consensus est necessarius. Essentia autem matrimonij consistit in societate coniugali diuinitus instituta, & in mutua traditione corporum, ut constat ex diffinitione matrimonij. Et ita ad matrimonium requiritur consensus in societate coniugalem diuinitus institutam, & in mutuam traditionem corporum, & sine tali consensu non potest stare matrimonium. Secundò aduertendum est, quod ad matrimonium requiritur saltem consensus uirtualis respectu propriarum passionum matrimonij, & respectu eorum quae consequuntur ad illud. Huiusmodi passionibus sunt perpetuitas, & indissolubilitas matrimonij, potestas ad copulam carnalem, & tria illa bona iam dicta proles, fides, & sacramentum. Et ita uirtualiter, & implicitè debet consentire, & habere horum consensum uirtuale, & implicitum. Hoc est apertum, nam in ipsa essentia & substantia matrimonij clauduntur intrinsece eius propriae passionibus: ergo qui consentit in essentiam uirtualiter debet consentire in proprias illas passionibus. Confirmatur hac ratione: Supra loco allegato in praecedenti notabili diximus, quod si matrimonium celebretur cum conditione contraria passioni matrimonij nullum est matrimonium, ergo. Itaque in matrimonio debet esse consensus in potestatem ad copulam carnalem. Cum enim traditur dominium alicuius rei, traditur potestas utendi re illa. Et in hoc conueniunt omnes doctores supra citati, imo omnes. Tertiò. Aduertendum est, quod non est necessarius consensus expressus & explicitus in carnalem copulam. Hoc aduertit D. Tho. in hoc articulo & in 4. dist. 28. quaestione 1. articulo 4. Et Paludanus ibidem. Quaestione 1. & Caietani. tom. 2. opusculorum quaestione 3. de matrimonio, & doctores Iuris

Canonici super capit. Commissum. de sp. 6. salibus. uide Couarru. capit. 3. citato. §. 1. vel num. 1. Et ratio est manifesta. Nam potest esse uera essentia, & substantia matrimonij, sine copula carnali, ut iam supra dictum est, & potest esse uera traditio corporum, sine coitu, cum actus ille sit merum accidens respectu matrimonij: ergo ad matrimonium non requiritur expressus & explicitus consensus in carnalem copulam. Sed ut haec omnia perfecte & completo explicentur, & ut simul doctrinam D. Thom. explicemus.

EST dubium difficile circa secundam conclusionem D. Thomae. Vtrum in matrimonio sit necessarius consensus implicitus in copulam carnalem. Et uideatur uera pars negatiua.

PRIMO. Ut dictum est in secundo notabili, ad matrimonium est necessarius consensus implicitus in potestatem copulae carnalis: ergo si ad matrimonium est necessarius consensus implicitus in copulam carnalem, sequitur quod eodem modo sit necessarius consensus in copulam ipsam carnalem, & in potestatem ad copulam, consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur.

SEQUela probatur. Nam sicut respectu potestatis ad copulam est necessarius consensus implicitus, ita etiam respectu ipsius copulae. Falsitas uero consequentis constat, nam potestas ad copulam magis intrinseca est ipsi matrimonio, quam ipsa copula (siquidem copula ipsa est accidens respectu matrimonij) & ita non continetur in ipso matrimonio in uirtute: at uero potestas ad copulam est propria passio, quae in uirtute continetur in essentia matrimonij.

SECUNDò arguitur. Copula carnalis est merum accidens respectu matrimonij, sicut actu ridere uel intelligere est merum accidens respectu hominis, quod quidem iam supra explicatum est, ergo ad matrimonium non requiritur consensus implicitus in copulam carnalem. Probatur consequentia. Copula carnalis nullo modo continetur in essentia matrimonij, sicut nec accidens continetur in principijs essentialibus subiecti: & sicut potest quis quiddam subiectum, absque eo quod cognoscat accidens illius, ita etiam potest uelle & consentire in essentiam alicuius subiecti, absque eo quod consentiat in accidens illius. Confirmatur & explicatur argumentum ex doctrina D. Thomae in articulo. Sicut copula carnalis se habet

ad matrimonium ita consensus qui matrimonium causat se habet ad copulam carnalem: sed copula carnalis mere accidentaliter se habet ad matrimonium, ergo etiam consensus in matrimonium mere accidentaliter se habet ad copulam carnalem, ac subinde consensus necessarius ad matrimonium, non est consensus implicitus copulæ carnalis.

¶ Tertiò arguitur, etiam si copula carnalis sequeretur ex matrimonio. Qui vult aliquam rem, non necessariò vult etiam implicitè id quòd sequitur ex tali re: ergo ex eo quòd aliquis consentiat in matrimonium, non sequitur quòd consentiat implicitè in carnalem copulam, quæ sequitur necessariò ex matrimonio. Consequentia est bona & antecedens probatur. Deus vult substantiam actus peccati ad quam necessariò sequitur deformitas, tamen non vult deformitatem, & Deus vult producere creaturam, ex productione verò creaturæ necessariò sequitur peccabilitas & defectibilitas, tamen non vult peccabilitatem, & defectibilitatem: ergo. Cõfirmatur, Qui vult antecedens bonæ consequentiæ, non necessariò vult cõsequens quòd consequitur ad tale antecedens: ergo qui vult matrimonium non necessariò vult copulam, etiam si necessariò sequatur ad matrimonium. Consequentia est bona, & antecedens probatur. Hæc est bona consequentia, conteror: ergo peccavi, tamen qui vult antecedens, scilicet, contritionem, non vult consequens, videlicet, peccasse.

¶ Quarto arguitur. Stat optimè quòd aliquis velit trãsserre potestatem sui corporis, & quòd non sequatur vsus: ergo potest quis habere consensus in matrimonium, & in hoc quòd est transferre potestatem sui corporis, absq; eo quòd sit consensus implicitus in copulam. Consequentia est bona, & antecedens probatur. Deus potest efficaciter velle aliquem hominem esse risibilem, & habere potentiam ad ridendum, & velle absolute quòd nunquam efficaciter rideat. Confirmatur argumentum: Optimè stat quòd homo velit tradere potestatem ad aliquod opus, tamen efficaciter velle quòd non sequatur illud opus: ergo stat velle tradere potestatem in matrimonio, & velle qd nõ sequatur copula carnalis.

¶ Quintò arguitur. Ex opposita sententiã sequitur quòd matrimonium & consensus in illud cõtraheretur voto perpetuæ virginitatis, cõsequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur, consensus in matrimonium habet implicitum cõsensum in

carnelem copulam, at verò quicunq; cõsensum in copulam carnalem aduersatur voto virginitatis: ergo. Falsitas consequentis probatur. Quoniam B. Virgo habuit votum virginitatis, tamen verè cõsensit in matrimonium, ergo talis consensus in matrimonium non aduersatur voto virginitatis, alias enim Beata Virgo peccaret mortaliter cõtrahendo matrimonium, & consentiendo in illud.

¶ In oppositum est id quòd dicit D. Thom. in secunda conclusione, quòd ad matrimonium est necessarius consensus implicitus in copulam carnalem; ergo.

¶ In huius rei expositionem notandum primo. Quòd copula carnalis dupliciter potest accipi primo pro potestate ipsa ad carnalem copulam, & obligatione ad reddendum debitum, quæ dici potest copula carnalis (quoniã in matrimonio coniunguntur corpora ad carnalem cõmixtionem & cum ordine ad illam) & ita D. Tho. in articulo dicit, quòd in matrimonio est quædam associatio viri & vxoris in ordine ad carnalem copulam, & alia quæ ex consequenti ad virum & vxorem pertinet, secundum quod eis datur potestas adinuicem respectu carnalis copulæ: & hæc associatio coniugalitatis copula dicitur. Secundo modo accipitur copula carnalis pro actuali ipsa cõiunctione corporis, & pro ipso vsu matrimoniali, quæ dicitur cõsummatio matrimonij: accidentalitatis. Secundo notandum est quòd est maxima differentia inter copulam carnalem acceptam primo modo, & secundo. Nam copula carnalis accepta primo modo est propria passio matrimonij: nam est ipsa potestas respectu carnalis copulæ, & ita cõtinetur in essentia matrimonij actu, virtualiter tamen, sicut risibilitas actu cõtinetur in essentia hominis, tamen cõtinetur virtualiter veluti in principio & radice. Ceterum copula carnalis accepta secundo modo, non est propria passio, sed actus quidam propriæ passionis, & potestatis: sicut ridere est actus propriæ passionis hominis, & ita copula carnalis cõtinetur in essentia matrimonij veluti actus quidam talis potestatis, ac subinde non cõtinetur actu sed in potestati: vt videtur dicere D. Tho. circa finem corporis. Qui quidè ita intelligendus est. Est optimè simile logicum in potentia generis & in eius potestate, quæ continet ipsas differentias in potentia non actu.

¶ His positis fundamentis est prima conclusio. Ad matrimonium necessarius est consensus actualis: saltem implicitus in copulam carnalem accipiendo copulam carnalem

lem

lem primo modo. Itaque actualiter debet consentire in copulam carnalem, & in hoc quòd est tradere potestatem sui corporis, quauis implicitè. Hæc cõclusio sic explicata constat ex dictis in secundo notabili posito ante hoc dubium, in quo probauimus quòd est necessarius consensus saltem implicitus in potestatem ad copulam. Et hoc amplius probatur. Nam vt dicit Arist. 1. Poster. qui habet assensum præmissarum necessariò habet assensum conclusionis saltem implicitum: quoniam conclusio continetur in principijs in virtute: ergo similiter qui consentit in matrimonium consentit in copulam carnalem acceptam primo modo, scilicet, in potestatem ad copulam. Probatur consequentia. Copula carnalis illo primo modo cõtinetur implicitè virtualiter in essentia matrimonij: cum sit propria passio illius. Confirmatur. Nam vt dicunt cõmuniter Theologi, ea, ad quæ inclinatur natura, non possunt esse mala: quoniam oriuntur ex principijs ipsius naturæ, & continentur in ipsa veluti in radice & causa, & ita sicut natura est volita à Deo: ita etiam inclinatio ipsius, & ea ad quæ inclinatur: ergo si matrimonium est volitum à contrahente: etiam est volita copula carnalis primo modo: nam cõtinetur in essentia matrimonij, veluti in causa & radice. Diximus in conclusione, quòd debet esse consensus actualis quauis implicitus. Quòd probatur. Nam vt dicit D. Thom. in articulo. Sicut carnalis copula se habet ad matrimonium: ita consensus, qui matrimonium causat, est in carnalem copulam, sed carnalis copula accepta primo modo, scilicet, pro ipsa potestate cõtinetur in ipso matrimonio actualiter quauis implicitè (nam propria passio actualiter cõtinetur in essentia quauis virtualiter) ergo consensus in copulam carnalem sic acceptam, est consensus actualis. Confirmatur, qui assentit præmissis implicitè assentit conclusioni, actualiter tamen (quoniã conclusio actualiter cõtinetur in præmissis quauis implicitè) sed copula carnalis sic accepta actualiter cõtinetur in matrimonio (cum sit propria illius passio): ergo, qui consentit in matrimonium, actualiter consentit in copulam carnalem sic acceptam.

¶ Secunda conclusio. Necessarius est ad matrimonium consensus saltem implicitus in copulam carnalem acceptam. Secundo modo, non quidem actualiter: sed in potentia, & potentialiter, vel respectu copulæ

non actualis sed in potentia vel potentialis. Hæc cõclusio habet duas partes. Prima pars est D. Thom. in hoc articulo circa finem, & domini Caietani in opusculo. 17. responsionum, responsione. 2. Probatur & simul explicatur. Copula carnalis etiã secundo modo accepta cõtinetur in potentia in ipsa essentia matrimonij, veluti in causa & in radice: nam in ipsa essentia matrimonij cõtinetur potentia ad copulam carnalem & potestas ad illam, ergo qui vult ipsum matrimonium, vult etiã copulam carnalem implicitè, prout ipsa copula carnalis cõtinetur in matrimonio. Et hic est literalis sensus D. Thom. in corpore articulo circa finem. Et hæc pars amplius explicabitur in solutione ad vltimum. Secunda pars cõclusionis videtur etiam esse D. Thom. circa finem articulo. Dicit enim, quòd potestas carnalis copulæ in qua cõsentitur, est causa carnalis copulæ: sicut potestas vtendi re sua est causa vsus, potestas vero continet vsus in potentia tantum. Et idem docet Caietanus in loco immediatè citato. Primo probatur hæc pars primo argumento & secundo factis in principio quæ euidenter conuincunt istam partem. Secundo probatur. Copula carnalis accepta secundo modo solum cõtinetur in potentia in matrimonij essentia, vt cõstat; ergo consensus implicitus in illam non debet esse actualis, sed sufficit in potentia. Consequentia probatur. Nam vt dicit D. Thom. in articulo. sicut carnalis copula se habet ad matrimonium: ita consensus qui matrimonium causat, est in carnalem copulam. Confirmatur hæc ratio. Quoniã copula carnalis secundo modo accepta, non est ita intrinseca matrimonio sicut accepta primo modo, nam primo modo est propria passio matrimonij: secundo verò modo est actus propriæ passionis, ergo non est necessarius eodem modo cõsensum respectu vnus sicut respectu alterius: sed respectu copulæ carnalis primo modo, est necessarius cõsensum implicitus actualis (vt diximus) ergo respectu copulæ carnalis acceptæ secundo modo, non est necessarius consensus actualis: sed sufficit in potentia. Est itaque considerandum, quòd ipsa copula actualis, & cõsummatio matrimonij non est omnino merum accidens respectu matrimonij, sed accedit aliquo modo ad rationem propriæ passionis: nam est actus propriæ passionis, & ita requiritur ad matrimonium aliquis consensus in copulam carnalem, non tamen requiritur actualis, sed potentialis, cum

non sit propria passio, nec contineatur in propria passione nisi in potentia. Quæ omnia amplius explicabuntur in solutione ad vltimū. His positis respondetur ad argumenta facta in principio.

¶ Ad primum argumentum respondetur ex dictis in his conclusionibus, negando sequelam: nam quauis sit necessarius saltim consensus implicitus in potestatem ad copulam, & in ipsam actualem copulā, diuersi modè tamē. Nam in potestatem requiritur consensus implicitus actualiter, in copulam verò carnalem est necessarius consensus implicitus in potentia, vel respectu copulæ in potentia non actualiter.

¶ Ad secundum argumentum respondetur: quod quauis copula ipsa carnalis secundo modo accepta sit accidens respectu matrimonij, habet tamen quādam affinitatem eum propria passione illius, cum potestate ad copulam carnalem: nam est complementum, & consummatio illius, & actus talis potestatis, & ita continetur in ipso matrimonio in potētia. Vnde necessarium est consentire implicitè in copulam carnalem in potentia: saltem; si consentit in matrimonium. Ad confirmationem respōdetur, iuxta iam dicta: quod copula carnalis accidentāliter se habet ad matrimonium, continetur tamen in potentia in ipsa potestate quæ traditur in matrimonio.

¶ Ad tertium argumentum quod procedit contra vtranque conclusionem respondetur, quod D. Thom. solum dicit, quod quando aliquis vult aliquam rem, in qua continetur alia in virtute, & tanquam in causa: necessariò vult illam, quæ continetur saltim implicitè & sicut continetur, præcipuè si illa sit perfectio & consummatio alterius. Quod quidem contingit in matrimonio. Nam copula carnalis primo modo sumpta est propria passio matrimonij perficiens illud, & quæ consequitur ad illud, copula verò carnalis secundo modo sumpta est consummatio, & perfectio matrimonij, non tamen continetur in illo nisi in potentia. Vnde ad tertium argumentum in forma negatur antecedens si vere sequatur ex tali re, & contineatur in illa in virtute. Et ad probationem antecedentis respondetur quod ad substantiam actus peccati, prout est volita, & producta à Deo, non sequitur deformitas peccati, nec illa deformitas continetur in virtute in illa substantia; prout est à Deo. Et idem dicendum est ad aliud, quod pec-

abilitas & defectibilitas non continetur in virtute in re producta ab ipso Deo, præcipuè prout est à Deo. Ad confirmationem respondetur quod Diuus Thomas non dicit, quod qui vult antecedens, debet velle consequens quod inde sequitur, sed solum dicit, quod qui vult aliquid, debet velle id quod continetur implicitè, & in virtute in illo, præcipuè si velit illud, prout est principium, & causa talis rei. Secundo respondetur quod qui vult antecedens, debet velle consequens quod continetur implicitè, & in virtute in antecedenti, nō verò consequens, quod nō continetur implicitè & in virtute in antecedenti: sed solum est quid necessariò prærequisitum: vt in nostro proposito, peccasse est necessariò prærequisitum ad contritionem, non tamen est aliquid necessariò contentum implicitè & in virtute in contritione.

¶ Ad quartum argumentum respondetur quod bene stat, quod aliquis velit transferre potestatem sui corporis, & quod non sequatur vsus, non tamen stat, quod aliquis velit transferre potestatem sui corporis, & quod non velit ipsum vsus, vt continetur in ipsa potestate, scilicet, in potentia & implicitè, vt in exemplo ibi adducto. Nam si Deus efficaciter vult hominē esse risibilem, debet velle ipsum actum huius potentie implicitè & in potentia. Quod amplius explicabitur in solutione ad vltimū. Et idē respondetur ad confirmationem.

¶ Circa quintum argumentum est dubium affine & coniunctum præcedenti: vt consummatè, & perfectè explicentur omnia ista. Vtrum consensus necessarius in matrimonio contrarietur voto perpetuæ virginittatis, & eadem difficultas est de voto absoluto castitatis. Et videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur argumento quinto facto. Beata virgo habuit votum perpetuæ virginittatis, tamen reuera habuit necessariū consensum ad matrimonium, cum fuerit reuera matrimonium inter Beatam Virginē & Ioseph, ergo consensus necessarius ad matrimonium non aduersatur voto perpetuæ virginittatis.

¶ Secundo arguitur quarto argumento facto in dubio præcedenti. Potest esse optimè quod aliquis velit transferre potestatem sui corporis, & quod velit non sequi vsus, vt ibi probauim⁹: ergo potest esse consensus necessari⁹ ad matrimonium sine aliqua contra-

contrarietate ad votum perpetuæ virginittatis. Probatur consequentia. Nam consensus necessarius ad matrimonium est consensus in potestatem: iste vero consensus non contrariatur virginittati, sed cōsensus in ipsam copulam actualem. Cōfirmatur & explicatur difficultas. Stat optimè quod aliquis efficaciter velit tradere potestatem sui corporis, & quod efficaciter velit, quod nūquam sequatur ipsa copula carnalis, ergo consensus necessarius ad matrimonium nō contrariatur voto perpetuæ virginittatis. Consequentia est bona, & constat ex probatione facta in hoc argumento. Antecedens vero constat, Nā potest aliquis habere animum contrahendi, & contrahere verè, & velle transferre potestatem sui corporis: tamen habere animum, & firmum propositū non consummādi matrimonij, sed transeundi ad religionem, cum sit licitum, ergo.

¶ Tertio arguitur. Qui consentit in matrimonium, non consentit in copulam carnalem nisi in potentia: sicut ipsa copula carnalis in potentia continetur in matrimonio, sed consensus in copulam carnalem in potentia non contrariatur voto perpetuæ virginittatis, ergo cōsensus necessarius ad matrimonium non contrariatur voto perpetuæ virginittatis. Consequentia est bona, minor in qua est difficultas probatur. Nam consentire in copulam carnalem in potentia est consentire secundum quid, & id quod contrariatur perpetuæ virginittatis voto est ipsa actualis copula carnalis, & consensus in actualem copulam carnalem.

¶ Quarto arguitur. Consensus necessarius ad matrimonium non contrariatur proposito perpetuæ virginittatis, ergo nec contrariatur voto perpetuæ virginittatis. Consequentia est bona: nam votum nihil aliud est nisi promissio de perpetua virginittate, super quam cadit propositum. Antecedens verò constat ex cap. commissum. de sponsal. vbi diffinitur, quod mulier quæ habet firmum propositum transeundi ad religionē, & seruandi perpetuam castitatem, & iuramento firmavit matrimonium, prius contrahat, & postea transeat ad religionē, ergo matrimonium nō contrariatur illi proposito seruandi perpetuam virginittatem.

¶ Vltimo arguitur ex doctrina D. Tho. in 4. dist. 30. q. 2. quæstiuicula. 2. ad tertium. vbi docet, quod copula carnalis cecidit implicitè sub consensu B. Virginis, sicut actus implicitè continetur in potentia: potentia

autem ad carnalem copulā non cōtrariatur virginittati nisi ratione actus: qui quidē nunquam fuit in proposito B. Virginis, ergo in doctrina D. Tho. cōsensus necessari⁹ ad matrimonium non cōtrariatur voto virginittatis.

¶ In oppositum est primò. Nam D. Tho. in corpore articuli dicit, quod consensus necessarius ad matrimonium implicitè includit consensum in copulā carnalem, ergo cōtrariatur voto perpetuæ virginittatis. Probatur consequentia. Nā consensus quicumque in copulam carnalem cōtrariatur voto virginittatis. Quod si quis dicat, quod in matrimonio cōsensus necessarius, est in copulam carnalem in potentia, & secundum quid non in actu; iste vero consensus copulæ in potentia non contrariatur voto perpetuæ virginittatis, sed solum consensus in copulam carnalem actu.

¶ Secundo arguitur fortissimè contra hanc solutionem. Consensus necessarius ad matrimonium implicitè includit consensum in copulam carnalem in potentia; ad istum sensum, quod tradit alteri potestatem, & vult alteri tradere potestatem ad copulam carnalem: ita vt illa potestas sit veluti in manu, & voluntate alterius: & non in voluntate contrahentis. Hoc autem manifestè contrariatur voto virginittatis perpetuæ, vt constat: ergo consensus necessarius ad matrimonium manifestè aduersatur voto virginittatis.

¶ Tertio arguitur ex ipso iure. c. voutibus. dist. 27. vbi dicitur ex D. Aug. cap. 9. de bono viduitatis. Voutibus virginittatem non solum nubere, sed etiam velle damnabile est. Vbi clarè & apertè dicitur, quod consensus necessarius ad matrimonium contrariatur voto perpetuæ virginittatis. Et in cap. si nupserit virgo. in eadē dist. dicitur ex D. Hieron. lib. 1. contra Iouinianum. Si nupserit virgo non peccat (non illa virgo quæ se met cultui diuino dedicauit, harum enim si qua nupserit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit) ergo consensus necessarius ad matrimonium manifestè contrariatur voto virginittatis.

¶ Quarto arguitur ex doctrina D. Tho. Nam in hoc artic. in solutione ad primum. expressè dicit, quod consensus in matrimonium est damnabilis post votum virginittatis, quia per talē consensum datur potestas ad id quod nō licet, &c. Et in quarto loco citato in vltimo argumento præcedenti ad primum expressè dicit, quod post votū virginittatis

absolutè factū, non potest aliquis in matrimonio consentire sine peccato. Et statim quod peccant contrahentes post votū simplex, & hac ratione docet quod votum B. Virginis de seruanda virginitate non fuit absolutum, sed sub conditione. Et idem docet in 3. part. quæst. 29. artic. 4. in corpore. ergo in doctrina D. Tho. cōsensus necessarius ad matrimonium contrariatur voto absoluto virginitatis.

¶ In hac difficultate, & propter hæc argumenta pro vtraque parte posita sunt variaz sententiaz inter Doctores. Prima sententia est quod consensus necessarius ad matrimonium est contrarius voto absolutè factō de perpetua virginitate, & ita dicunt consequenter, quod est peccatum mortale contra here post tale votum absolutè factum. Hæc sententiam videtur tenere D. Thom. hic, & in locis citatis in hoc ultimo argumento, & infra quæst. 73. art. 1. circa finem. Syluester, verbo, matrimoniu. 7. quæst. 5. vbi pro hac sententia allegat Archidia. & Ricardū. Hanc etiam sententiam tenet Magister Sotus in 4. dist. 30. quæst. 2. ar. 2. & dist. 38. quæst. 2. artic. 1. Summa Fabien. verbo, impedimentum. 2. nu. 5. & Nauarro in manua. cap. 22. nu. 73. & D. Antoni. 3. part. titul. 1. cap. 4. & hanc sententiam sequuntur multi exposito res D. Thomæ.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod consensus necessarius ad matrimonium non est contrarius voto perpetuæ virginitatis absolutè factō. Vnde cōsentire in matrimoniū, & contrahere post tale votum non est peccatum mortale. Hanc sententiam tenet Scotus in 4. dist. 30. q. 2. Caiet. in opus. 17. responsionum. respōsione. 2. & in verbo, matrimonium. cap. 1. post medium & Syluest. loco citato allegat pro hac sententia Calderin. & Summā Anglicam: & illā sequuntur multi expositores D. Tho. Verum est quod isti authores fatentur, quod quādo aliquis post votum simplex virginitatis absolutum, vel etiam castitatis contrahit matrimoniū, & consentit in illud cū animo cōsummādi peccat mortaliter. Dixi vel etiam castitatis: nam quantum ad hoc idem est de voto castitatis.

In huius rei expositionem sit prima conclusio. Secunda sententia est probabilis: prima verò probabilior. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco, quæ sunt probabilia, & autoritate Doctorum qui illam

A tenent. Secunda verò pars probatur autoritate Doctorum qui illam tenent, & præcipue tenenda est hæc sententia propter autoritatem D. Tho. probatur etiam argumentis factis secundo loco, quæ probabiliora sunt. Quæ omnia confirmantur. Primò. Nam ille per tale matrimonium præbet alteri facultatem, ad id quod sibi non est licitum, scilicet, ad actum matrimonij: ergo consensus ille necessarius ad matrimonium est cōtrarius virginitati, & castitati: ac subinde peccat, qui post tale votū virginitatis, vel castitatis cōtrahit. Consequentia est bona, antecedens probatur exemplo alicuius depositarij, qui quidem non solum peccat, quando tradit alteri rem alienam actu, sed etiam quādo tradit alteri facultatem accipiendi rem. Cōfirmatur secundo. Ille, qui sic vouit per matrimonium, & eius consensus necessarium obligat se ad actum impossibilem cum obligatione voti: nam obligat se ad actum matrimoniale, si alius voluerit: ergo talis consensus est contrarius tali voto. Cōfirmatur tertio. Quoniā si ille, qui consentit in matrimonium expresse haberet intentionē consummandi matrimonium, talis consensus esset sine dubio contrarius voto virginitatis, vel castitatis: ergo etiam si non habeat expresse talem intentionem. Probatur consequentia. Nam in cōsensu necessario ad matrimonium includitur intrinsece intentio tradendi alteri facultatem ad illum actum. Istæ etiam sententiaz diuersæ, & oppositæ possunt conciliari per sequentes conclusiones. ¶ Et ad explicationem huius conciliationis aduertendum est, quod sicut dicere solemus, quod aliquid est necessarium secundum ordinem naturæ dupliciter: vno modo regulariter, sicut est necessarium, quod in vere sint tonitrua, alio modo simpliciter, sicut est necessarium naturæ, quod homo sit risibilis; ita etiam dicere possumus quod de consensu necessario ad matrimonium possumus loqui dupliciter, vno modo de cōsensu necessario regulariter, & cōmuniter, alio modo de cōsensu necessario simpliciter.

¶ Secunda conclusio. Consensus necessarius ad matrimoniū regulariter, & cōmuniter cōtrariatur voto virginitatis seu castitatis. Vnde regulariter loquēdo contrahere post votū virginitatis, vel castitatis est peccatum mortale. Hæc cōclusionē cōcedimus primæ sententiæ, & argumentis factis secundo loco; & hoc vult

hoc vult dicere D. Tho. in locis ibi citatis: & omnia illa argumenta cōfirmantur. Nā cōsensus necessarius ad matrimoniū regulariter, & cōmuniter est ille, qui consentit in translationem potestatis, & ex cōsequenti in actū, (cum potestas sit propter actum) & regulariter loquendo ille, qui cōsentit in matrimonium non potest formaliter excipere actū. Iste autem consensus cōtrarius est voto virginitatis, & castitatis (vt constat) ergo consensus necessarius ad matrimoniū regulariter, & cōmuniter est cōtrarius tali voto. Itaque qui contrahit regulariter, & cōmuniter, necessario debet consentire saltim implicite in copulam carnalem; & non debet illam excipere formaliter, ac subinde talis consensus contrarius est virginitatis & castitatis voto: & consequenter peccatum mortale est contrahere regulariter post tale votum.

¶ Tertia conclusio. Cōsensus necessarius ad matrimonium simpliciter loquendo nō contrariatur voto virginitatis, aut castitatis, ac subinde aliquando contrahere matrimonium cum talis cōsensu non erit peccatum mortale. Hanc conclusionem concedimus autoribus secundæ sententiæ & argumentis factis primo loco, quæ hoc videntur convincere. Quæ omnia confirmantur primò. Nam consensus necessarius simpliciter ad matrimonium est ille, quo vult aliquis tradere alteri potestatem sui corporis, quantum efficaciter velit, quod non sequatur copula carnalis, sed iste consensus non contrariatur voto virginitatis, vel castitatis, ergo consensus simpliciter necessarius ad matrimonium non contrariatur voto virginitatis vel castitatis. Consequentia est bona: minor est manifesta. Nam ad hoc quod consensus sit contrarius tali voto est necessariū, quod cōsentiat in ipsam copulam carnalem in actu exercito. Maior verò constat. Nam licitum est, vel ex lege vel priuilegio post matrimonium contractum trāsire ad altiorē statum religionis ante consummationem, & licitum est aliquando contrahere cū animo transeundi ad religionem (vt diffinitur in illo cap. Cōmissum.) ergo consensus simpliciter necessarius ad matrimoniū est ille, quo aliquis vult tradere potestatem sui corporis: quantum efficaciter velit, quod nō sequatur actus. Cōfirmatur secundo. Qui cōsentit in translationem potestatis, ex consequenti consentit in actū: nisi excludat actū formaliter: sed formaliter potest excludere

Cap Com-
missum.

A actum ille, qui contrahit, cū possit post contractum trāsire ad religionem, ergo. Plura de hoc dicentur infra quæst. 73. art. 1. Quibus positus respondendum est ad argumenta facta pro vtraque parte: nam quæ ponuntur primo loco, habent vim contra secundā conclusionem, quæ verò ponitur secundo loco, militat contra tertiā. Igitur ad argumenta facta primo loco, quatenus militat contra secundam conclusionē respondetur.

¶ Ad primum argumentum D. Thom. in locis supra citatis & fere omnes Theologi respondent, quod B. Virgo ante contractū matrimonium non emisit absolutè votū virginitatis (alias enim consentire in matrimonium esset peccatū) emisit autem illud sub conditione hæc, nisi Deus aliud inberet. Cōtra hanc communem solutionem arguunt aliqui autores. In omni voto siue simplici, siue solenni intelligitur illa conditio, nisi Deus aliud iusserit, ergo illa conditio expresse posita non tollit, quod votum sit absolutū. Paludanus, & alij respondent, quod quantumvis implicite illa conditio ponatur in omni voto, perfectius tamen est illam exprimere. Hoc autem non dissoluit difficultatem. Nam si illa conditio non mutat naturam voti, nihil referret, quod illa conditio exprimeretur. Item, nam argumentum intendit, quod sicut modo post absolutū votum non licet matrimonium contrahere nō obstante conditione implicita posita in illo voto: ita non fuit licitum B. Virgini contrahere: quantumvis expresse poneretur conditio. Magister Sotus loco supra citato dicit ad hoc argumentum, quod est maxima differentia inter votum absolutum, quod implicite continet illam conditionē (si Deus voluerit): & votum B. Virginis ante matrimonium factum: nam modo non licet post votum simplex nuptias contrahere sine dispensatione. Quoniam per contractum matrimonij ille, qui vouit, concedit facultatem alteri coniugij sui corporis. Vnde licet includatur conditio nisi Deus aliter iusserit, intelligitur tamē per diuinas leges, quod Deus non aliud iubet, nisi quod votum seruetur. Votum verò B. Virginis ante contractum matrimonij dicitur conditionatum, eo quod non fuerit firmatum. Nunquam enim absolutè dixit vpono. Quare non tam votum dicendum est, quam desiderium voti. Vnde inquit Sotus, quod D. August. non dicit, quod vouit, sed quod proposuit. Vnde inferunt doctores, quod ante matrimonium non vouit absolu-

te Et hoc videtur dicere D. Thom. 3. parte. quaestione. 28. articulo. 4. cum dicit: Mater Dei non creditur antequam desponsaretur Ioseph absolute virginitatem vouisse; sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam Domini commisit arbitrio. Itaque cum D. Tho. dicit; quod ante matrimonium non vouit virginitatem absolute; solum significat quod habuit propositum, & desiderium; tamen votum absolutum de presenti explicatum per verbum, voueo, non habuit. Et ibidem in solutione ad tertium idem dicit.

¶ Secunda solutio esse potest, quae mihi non displicet. Quod quauis B. Virgo habuerit absolutum votum virginitatis ante matrimonium, nihilominus tamen potuit habere consensum necessariu ad matrimoniu. Nam consensus necessarius ad matrimoniu regulariter, & communiter contrariatur virginitati, & voto virginitatis; caeterum consensus necessarius simpliciter non contrariatur tali voto (vt diximus), nam non est consensus in copula carnalem nisi in potentia. Potuit enim B. Virgo formaliter seu implicite consentire in translationem potestatis, & formaliter excludere actum carnalis copulae; quonia ex privilegio propter diuinam reuelationem sciebat, quod non esset futura copula carnalis inter illos. Et ita D. Tho. 3. parte. quaest. 29. art. 2. dicit, quod B. Virgo, & Ioseph consenserunt in copulam conjugalem; non autem expresse in copulam carnalem nisi sub conditione si Deo placeret. Vide Caietan. loco supra citato.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod regulariter, & communiter non stat, quod aliquis velit transferre potestatem sui corporis, & quod velit quod non sequatur usus; bene tamen in casu, quando licitum est ex privilegio vel ex communi lege vt iam dictum est. Et ita consensus necessarius ad matrimoniu regulariter, & communiter est contrarius voto virginitatis, vel castitatis; non tamen consensus necessarius in aliquo casu. Ad Confirmationem respondetur ex dictis in argumenti solutione; quod explicabitur amplius in sequenti solutione.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod qui consentit in matrimonium per consensum necessariu, regulariter consentit in copulam carnalem aliquo modo actualiter, & non solum in potentia; & ita talis consensus necessarius regulariter contrariatur voto

to virginitatis, vel castitatis. Quod vt explicemus, aduertendum est: quod ille, qui ita contrahit, tradit alteri potestatem sui corporis, taliter quod ipse non habet potestatem sui corporis, sed alius vt dicit D. Paul. 1. Corint. 7. Mulier non habet potestatem sui corporis &c. Vnde ex vi translationis talis potestatis in alterum obligatur coniux ad copulam carnalem, quando alter voluerit; & ita consentit aliquo modo in copulam carnalem non solum in potentia: sed aliquo modo in actu. Quonia illa potestas iam non est in seipso, sed in manu, & potestate alterius. Etenim si illa potestas esset in ipso contrahente, taliter quod ipse contrahens posset reddere debitum, & posset licite non reddere: non esset consentire in copulam carnalem actu, & posset esse, quod vellet transferre actu potestatem: & quod vellet efficaciter quod non sequeretur actus. Caeterum non potest non reddere debitum, quoniam manet obligatus ad hoc; nec potest efficaciter velle quod non sequatur actus, si tradit potestatem. Ex quo colligitur aperte, quod non est eadem ratio atque de Deo, qui dat potestatem ad ridendum, vel intelligendum. Nam Deus sicut dat talem potestatem: ita etiam efficaciter potest impedire ipsum actum vt constat, & ita potest velle tradere talem potestatem, & velle efficaciter, quod non sequatur vnquam actus talis potestatis. Caeterum contrahens eo ipso quod contrahit, non habet potestatem sui corporis, sed manet alteri obligatus: & ita non potest regulariter velle tradere potestatem, & velle efficaciter quod non sequatur actus.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod consensus necessarius simpliciter ad matrimonium non contrariatur proposito virginitatis, & religionis; & consequenter nec voto: vt optime conuincit argumentum: bene tamen consensus necessarius regulariter, & communiter.

¶ Ad quintum argumentum respondetur quod conuincit idem.

¶ Ad argumenta facta secundo loco, quae militant contra tertia conclusionem; & vt militant contra illam respondetur. Ad primum respondetur quod loquendo de consensu simpliciter necessario ad matrimoniu optime dictum est in ipso argumento.

¶ Ad secundum argumentum, quod est replica contra solutionem ibi positam, dicitur est: quod quauis contrahens tradat alteri

1. Cor. 7.

teri potestatem, nihilominus ex privilegio, vel lege potest habere firmum propositum nunquam reddedi debitum; & potest velle efficaciter quod non sequatur copula carnalis. Quoniam id licitum est si vult transire ad religionem.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod illa iura intelliguntur iuxta tenorem secundae conclusionis.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod D. Tho. in omnibus illis locis loquitur de consensu regulariter necessario ad matrimonium. Plura de hac quaestione dicentur infra quaest. 53. art. 1. Ex dictis in hoc dubio soluitur vltimum argumentum dubij praecedentis.

¶ In argumento primo, Sed contra D. Tho. videtur supponere, quod ille nuptiae, de qui bus dicitur Ioan. 2. quod fuerunt nuptiae Ioannis Apostoli. Quae sententia obtinet vim auctoritatis multorum autorum, & ad illud, quod sequutus est statim Dominus, dicitur. Quod illud factum est, vt designaret privilegium, quod conceditur religiosis; & ideo vocatus est a nuptijs ad Apostolatū. Alij non credunt Dominum statim dissoluisse matrimonium. Haec tamen ratio non conuincit, quia sicut sua praesentia multum contulit matrimonio, & etiam primo miraculo; sic etiam ad ostendendum quod maioris perfectionis est status religionis, vocauit illum. Non tamen sunt audiendi, qui dicunt, vxorem in illis nuptijs fuisse Mariam Magdalenam. Vnde ablato spōso voluit se delicijs dare; quod tamen est irrisoriu quia Dominus illi contulisset gratiam etiam si tolleretur sponsum, & non erat aequalis status Ioanes piscator & domina magna; vnde illud est merè figmentum.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimoniu possit esse ex consensu alicuius in aliqua propter causam inhonestam.

Dist. 30. q. 1. art. 3.

De condi. appo. c. si conditio- nes.

AD SECUNDVM sic proceditur: *Quid dicitur quod matrimonium non possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. Vnius causae vnica est ratio: sed matrimonium est vnum sacramentum, ergo non potest fieri ex alterius finis intentione, qua illius ad quem a Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis.*

¶ 2. Præterea. Coniunctio matrimonij est a Deo, vt patet Matth. 19. Quos Deus coniunxit homo non separet: sed coniunctio, quae fit propter turpes causas non est a Deo, ergo non est matrimonium.

¶ 3. Præterea. In alijs sacramentis si non fuerit intentio ecclesiae non est verum sacramentum, sed intentio ecclesiae in sacramento matrimonij non est ad aliquam turpem causam, ergo si ex aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

¶ 4. Præterea. Secundum Boetium, cuius finis est bonus, ipsum quoque bonum est: sed matrimonium semper est bonum, ergo non est matrimonium si propter malum finem fiat.

¶ 5. Præterea. Matrimonium significat coniunctionem Christi & ecclesiae: sed ibi non datur aliqua turpitudine, ergo non potest matrimonium contrahi propter aliquam turpem causam.

SED contra est, quod qui baptizat alium intentione lucrandi, verè baptizat, ergo et qui contrahit cum aliqua intentione lucri verum est matrimonium. ¶ Præterea. Hoc idem probant exempla & auctoritates, quae ponuntur in littera.

RESPONDEO dicendum. Quod causa finalis matrimonij potest accipi dupliciter, scilicet per se & per accidens: per se quidem causa matrimonij est ad quam matrimonium est de se ordinatum, & haec semper bona est, scilicet, procreatio prolis & vitatio fornicationis: sed per accidens causa finalis ipsius est hoc quod contrahentes intendunt ex matrimonio. Et quia hoc quod ex matrimonio intenditur consequitur ad matrimoniu, & priora non variantur ex posterioribus, sed e contra idè ex illa causa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiam, sed ipsi contrahentes quorum est finis per se. Et quia causa per accidens sunt infinita, idè infinita tales causae possunt esse in matrimonio, quarum sunt quaedam honestae, & quaedam inhonestae.

¶ AD primum ergo dicendum. Quod verum est de causa per se & principali: sed quod habet vnum finem per se & principalem potest habere plures secundarios per se, & infinitos per accidens.

¶ AD secundu dicendum. Quod consensio potest accipi pro ipsa relatione quae est matrimonium, & talis semper est a Deo, & bona est a quacunque fiat causa: vel pro actu eorum qui coniunguntur, & sic est quandoque mala, & non est a Deo simpliciter loquendo: nec est inconueniens quod aliquis effectus sit a Deo, cuius causa est mala, sicut proles quae ex adulterio suscipitur: non enim est ex illa causa in quantum est mala; sed in quantum habet

De differentijs Topici. lib. 2.

habet aliquid de bono secundum quod est à Deo
quanuis non simpliciter sit à Deo.

Ad tertium dicendum. Quod intentio eccle-
siae qua intendit sacramentum tradere est de ne-
cessitate cuiuslibet sacramenti, ita quod ea non
obseruat a nihil in sacramentis agitur: sed inten-
tio ecclesiae qua intendit utilitatem ex sacra-
mento prouenientem est de bene esse sacramenti, &
non de necessitate eius: unde si non obseruetur, ni-
hilominus est verum sacramentum. Sed tamen
prætermittens hanc intentionem peccat: sicut si in
baptismo non intendatur sanitas mentis, quam ec-
clesia intendit. Et similiter ille qui intendit ma-
trimonium contrahere, quanuis matrimonium
non ordinet ad illum finem quem ecclesia inten-
dit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

Ad quartum dicendum. Quod ipsa unio est
signum coniunctionis Christi & ecclesiae, & non
operatio vniuersorum: & ideo ratio non sequitur.

SUMMA ARTICVLI.

IN hoc articulo D. Tho. disputat de causa
finali consensus matrimonialis (nam cū
sit actus voluntatis ipse consensus debet
habere aliquē finē) & supponit, quod causa
finalis talis consensus potest esse duplex, &
per se, & per accidens.

¶ Quo posito fundamento est prima cō-
clusio: Causa finalis matrimonij per se bona
est. Ratio huius conclusionis est. Nam ma-
trimonium per se ordinatum est ab ipsa na-
tura ad procreationem prolis, est etiam or-
dinatum ad vitiationem prolis, quæ omnia
per se bona sunt, ergo.

¶ Secunda conclusio. Causa finalis per
accidēs potest esse mala; sed non tollit cōtra-
ctū. Prima pars cōclusionis probatur, Nam
contrahentes possunt ordinare ipsum ma-
trimonium ad malum finem, ergo per acci-
dens causa finalis est mala (hoc enim non cō-
uenit per se ipsi matrimonio.) Secunda verò
pars constat. Nam hoc quod ex matrimo-
nio intenditur consequitur ad matrimoniū
priora, verò non variantur ex posteriori-
bus; sed e contra, ergo causa per accidens nō
tollit cōtractū. Aduertit tamen Doctor An-
gelicus q. causæ per accidens sunt infinitæ;
& ita infinitæ tales causæ possunt esse in
matrimonio, quarum quædam sunt hone-
stæ, quædam inhonestæ.

¶ In solutione ad tertium asserit Doctor
sanctus quod duplex est intentio ecclesiae,
in traditione sacramentorum; Altera est,
qua intendit sacramentum tradere, & hæc

est de necessitate cuiuslibet sacramenti; Ita
vt ea non obseruata nihil in sacramētis aga-
tur. Alia est intentio ecclesiae, qua intēdit vt
litate ex sacramentis prouenientē; & hæc
intētio est de bene esse sacramēti, & non de
eius necessitate quæ licet nō obseruetur est
nihilominus verū sacramentū, prætermittens
tamen hanc intentionem peccat; sicut si in
baptismo non intenderetur sanitas mentis,
quā intendit ecclesiastica. Et similiter ille,
qui intendit matrimonium contrahere quā-
uis matrimonium non ordinet ad finem in-
tentum ab ecclesia, verum conficit matri-
monium. Notandum etiam est quod D.

B Tho. non respondet ad quartum. Quia solu-
tio ad quartum est quæ posita est ad quin-
tum, unde ad quartū respōdet ex doctrina
posita in solutione ad secundum. De hoc
articulo Magister Sot. in. 4. dist. 30. quæst.
1. articulo secundo.

Circa istum articulum est primum du-
bium. Vtrum contractus matrimo-
nialis propter malum finem sit ali-
quando irritus & nullus. Videtur quod
peruersitas finis reddat matrimonium nul-
lum.

¶ Primo arguitur ex D. Augu. cuius sen-
tentia refertur. 32. quæst. 2. capit. aliquan-
do. vbi ait. Quod qui contrahunt eo animo,
vt vel filios non suscipiant, aut susceptos
enecent non habeant cōnubium: & si fuerit
animus solum ex vna parte ille est adulter
v. xoris, ergo saltem quando finis est contra
bona matrimonij, vitiat ipsum matrimoniū
& reddit illud nullum.

¶ Secundo arguitur. Supponamus quod
aliquis intendat ita peruersam finem, quod
non quærat in matrimonio nisi libidinē, aut
diuitias, non vxorem; tunc sic arguitur. In
isto casu nullum est matrimonium, tamen
non ob aliam causam nisi propter peruer-
sitate finis, ergo peruersitas finis aliquan-
do irritat matrimonium. Consequentia est
bona: minor est manifesta: maior probatur.
Contra veritatem sacramenti, imo etiam cō-
tra naturam contractus est quod aliquis so-
lum quærat libidinē vel diuitias in matri-
monio, ergo nullum est matrimonium.

¶ Tertio arguitur si quis contrahat matri-
monium cum intentione separandi se ali-
quando ab ipso matrimonio, vel cum inten-
tione non seruandī fidem, vel prole vitandī,
iste talis nō conficit verū matrimonium, &
solum propter peruersitatem intentionis:
ergo peruersitas intentionis aliquando anul-
lat

lat matrimonium. Consequentia est bona:
minor est manifesta: maior probatur. Talis
intentio est contra substantiam matrimo-
nij, vel contra bona illius, ergo destruit ma-
trimonium.

¶ Prima conclusio. Si quis intendat vin-
culum coniugale, & habeat consensum in
illud, quantumuis sit peruersitas circa fines
per accidens ipsius matrimonij non irrita-
tur matrimonium: vt si ordinet ipsam matri-
monium: tanquam ad finem per accidens ad-
furandum, vel occidendum, vel ad quid si-
mile. Itaque salva intentione substantiali,
& essentiali necessaria ad matrimoniū (quā-
uis sit peruersitas circa alios fines) stat ma-
trimonium. Explicatur conclusio. Ad ratio-
nem matrimonij stando in lege naturæ satis
est intendere vinculum coniugale, quanuis
non sit formalis intentio ad bona matri-
monij: Sed satis est virtualis. In omnibus em̄
contractibus, & actionibus satis est forma-
liter velle illud, quod est de substantia, & in
tali volitione virtualiter includitur finis,
ad quē per se ordinatus est ille contractus:
sicut qui miseretur pauperis, & vult dare
elemosynā nihil aliud cogitans, virtualiter
vult sustinere vitā eius, & ordinare in Deū.

Et quoniam in lege noua sacramenti ratio
inseparabiliter coniuncta est contractui na-
turæ, sufficit secundum aliquos ad suscipien-
dum sacramentum formalis volūtas ineun-
di contractum. Hac igitur intentione salva,
quantunuis sit aliā peruersa intentio circa
fines per accidens validum est matrimoniū.
Est optimum simile Theologicum. Secun-
dum probabilem sententiam si quis habeat
assensum huius mysterij, Deus est Trinus &
vnus, propter primam veritatem reuelantē,
& ordinet hunc assensum ad inanem gloriā;
talis actus est fidei supernaturalis (nam ha-
bet finem intrinsecum quāuis ordinetur ad
finem extrinsecū vitiosum) ita in proposito
si in matrimonio sit substantialis, & essentia-
lis intentio ad vinculū matrimoniale, quā-
uis ab operante ordinetur ad finem extrin-
secum malum, verum efficitur matrimoniū:

Hæc conclusio sic explicata est omnium do-
ctorum, eam tenet D. Tho. in hoc articulo.
Magister Sotus loco supra citato. D. Bona
uentura. in. 4. dist. 30. Et eam tenent multi
alij autores, qui citantur à Syluestro ver-
bo matrimonium. 4. quæst. 3. & eam tenet
ipse Syluester ibi. ¶ Probatur hæc conclu-
sio. Primo ex cap. solet. 32. quæst. 2. vbi ex-
presse diffinitur nostra conclusio, ergo tale

A matrimonium non est irritum.

¶ Secundo probatur conclusio. Nam in
isto casu reperiuntur omnia substantialia,
& essentialia ad rationē matrimonij ex par-
te ipsorum contrahentium, ergo nō est irri-
tum matrimonium. Consequentia est euidēs;
& antecedens probatur. Nam contrahentes
habent substantialem & essentialē inten-
tionem necessariam ad rationem matri-
monij, ergo. Confirmatur argumentum ex ra-
tione D. Thom. in hoc articulo. Nam per
matrimonium, & ex matrimonio intendit
illum peruersum finem, ergo prius suppo-
nitur ipsum matrimonium, ac subinde est
validum.

¶ Tertio probatur conclusio, Omnes
alij contractus sunt validi si in illis reperia-
tur intentio substantialis, & essentialis ad
illum contractū, quantumuis fines per ac-
cidens sint peruersi, vt patet in illo, qui emit
rem, & vult acquirere dominium illius, &
transferre dominium pecuniarum, hac per-
uersa intentione vt possit alioquin mu-
liere, quæ rem vendit, ergo similiter contra-
ctus matrimonialis erit validus, si adsit sub-
stantialis intentio, quantumuis peruersa sit
intentio circa alios fines.

¶ Quarto probatur conclusio de matri-
monio in ratione sacramenti. Baptismus
susceptus pessima intentione est validus, si
baptizatus habeat intentionem suscipiendi
baptismum: & idem est de confirmatione,
& ordine, ergo sacramentum matrimonij
erit validum, si habeat contrahens inten-
tionem ineundi vinculum coniugale: quantū-
uis sit aliā peruersa intentio circa alios fi-
nes; Antecedens est notum. Consequentia
vero probatur ex paritate rationis.

¶ Secunda cōclusio. Vt dignē & fructuo-
sē hoc sacramentum suscipiatur, necessaria
est recta fides, & pia intentio ad bona matri-
monij saltem virtualis. Hanc conclusionem
docet expresse D. Tho. hic ad tertium argu-
mentum. Et hoc docent omnes Theologi:
& probatur conclusio.

¶ Primo. Nam generale est ad omnia sa-
cramenta dignē tractanda, & suscipienda
vtrunque illorum, & in hoc sacramento ma-
ximē habet verum, in quo contrahentes nō
solum suscipiunt, verum etiam conferunt sa-
cramentum vt supra diximus, ergo.

¶ Secundo probatur conclusio. Quanuis
omnia sacramenta conferant gratiam ex vi
operis operati (vt dicitur in. 3. par. quæst.
62. de sacramentis in genere) tamen omnia sacra-

sacramenta exigunt dispositionem ex parte subiecti, quod suscipit sacramentum; hæc autem dispositio est recta fides, & pia intentio ad bona matrimonij saltem virtualis, ergo.

¶ Aduertendum tamen, quod non est necessarium velle prolem suscipere formaliter loquendo, & alia huiusmodi; sed satis est velle illa bona virtualiter, & intendere facere quod facit ecclesias; quod etiam in alijs sacramentis regulariter sufficit.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. ¶ Ad primum argumentum respondetur, quod ille textus intelligi potest, quando intentio est contra bona matrimonij, & deducitur in pactum (vt dicemus in solutione ad tertium.) Et iste textus supra explicatus est quæst. 47. art. 5.

¶ Ad secundum argumentum. D. Bonaventura in 4. dist. 30. docet, quod si aliquis non quereret nisi libidinem aut diuitias, non uxorem; non esset matrimonium, nec sacramentum. Et pro hac sententia refert etiam Syluester Summam Angelicam. Nam hoc esset contra sacramenti veritatem. Syluester tamen loco supra citato. verbo matrimonium. 4. quæst. 3. dicit esse impossibile, quod aliquis querat solam libidinem per matrimonium, vel ex matrimonio, nam cum velit ad libidinem, vel diuitias pertinere per matrimonium, necessarium est quod querat matrimonium, tanquam medium ordinatum a contrahente ad talem finem; & ita dicit cum D. Tho. & alijs autoribus, quos ibi citat, quod hoc non vitiat contractum. Sed quod tenet matrimonium, nam contrahere intendunt. Et hæc sententia Syluestri mihi videtur vera & certa.

¶ Ad tertium argumentum. Circa hoc argumentum dubium est de intentione ita peruersa in matrimonio, quod est contraria ipsi matrimonio, vel bonis matrimonij (dubium inquam est) an talis intentio vitiet matrimonium; ita vt matrimonium sit nullum. In huius rei expositionem supponendum est tanquam certum, quod si contrahens intendit finem contrarium matrimonio, vel bonis illius, & illum finem in pactum deducit, contractus est nullus: vt si aliquis diceret, contraho tecum vt fruamur voluptate absque generatione proles, vel si contrahat dicendo, contraho tecum cum intentione separandi aliquando matrimonium, vel cum consensu ad tempus, vel cum alijs similibus intentionibus in pactum deductis nullum est ma-

trimonium. Ita docet Palud. in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. & Syluester verbo matrimonium. 4. quæst. 5. & adducit pro hac sententia multos autores. Ratio huius est. Nam quando deducitur in pactum induit rationem conditionis contrariæ matrimonio, vt constat, sed quando conditio est contraria matrimonio reddit nullum matrimonium, & demolitur ipsum, vt supra dictum est quæstione præcedenti. art. 5. ergo. Et idem dicendum est quando intentio est contra bona matrimonij, & deducitur in pactum: vt si intentio sit non seruandi fidem, & vitandi prolem. De quibus omnibus vide Syluestrum loco citato, quæst. 6. Et ratio est. Nam vt diximus, talis intentio, quæ deducitur in pactum, induit rationem conditionis, conditio vero contra bona matrimonij reddit nullum matrimonium, vt iam dictum est in loco citato, ergo.

Tota autem difficultas est de intentione matrimonij, quæ habet puram rationem intentionis, & nullo modo conditionis, quia non deducitur in pactum, sed retinetur in corde. Et dubium est. An talis intentio si sit ita peruersa, quod est contraria matrimonio, vel bonis matrimonij, irritet & annullat ipsum matrimonium, vt in exemplis supra positis in fundamento præcedenti. Et videtur quod talis intentio non irritet matrimonium.

¶ Primo arguitur. Nam vt supra dictum est, causa matrimonij proxima & immediata est consensus signis sensibilibus expressus: taliter quod nec signa sine consensu operantur, nec consensus sine signis, ergo quæcunque conditio, vel intentio retenta in corde, quæ non annectitur signis sensibilibus (quantumuis contraria sit matrimonio, vel bonis matrimonij) nihil operatur: ac subinde non annullat matrimonium.

¶ Secundo arguitur. Si quis consentit in matrimonium hac sola ratione, & intentione, vt possit abuti uxore non naturaliter, vel vt possit habere rem cum ancilla vxoris, iste talis habet intentionem contrariam substantiæ matrimonij, vel bonis matrimonij (vt constat) tamen contractus est validus, ergo intentio contraria substantiæ matrimonij vel bonis illius non vitiat matrimonium: taliter quod reddat nullum. Minor probatur. Nam stante tali intentione pessima, potest saluari consensus in veram copulam coniugalem, vt videtur, ergo stante illa conditione potest esse verum matrimonium.

¶ Tertio

¶ Tertio arguitur. Baptismus susceptus pessima intentione, imo contraria ipsi baptismi, non validus est, (vt si quis baptizaretur, vt melius posset seminare hereses) & idem est de sacramento confirmationis & ordinis, ergo similiter matrimonium contractum pessima intentione, & contraria substantiæ & bonis matrimonij non annullat ipsum matrimonium.

¶ In oppositum est. Primo: Nam vt dictum est in illo tertio argumento, talis intentio est contra substantiam matrimonij, vel saltem est contraria bonis illius, ergo talis intentio omnino destruit matrimonium.

¶ Secundo arguitur. Ad rationem matrimonij requiritur legitimus consensus in copulam coniugalem, vt per se est manifestum, sed cum tali intentione contraria substantiæ matrimonij, vel bonis illius non stat legitimus consensus in copulam coniugalem; ergo non est matrimonium. Consequentia est bona. Minor probatur. Nam consensus est actus voluntatis, & similiter intentio. Tunc sic: Per intentionem vult aliquid contrarium ipsi matrimonio, ergo per consensum non vult ipsum matrimonium. Probatur consequentia. Nam impossibile est simul velle efficaciter duo contraria.

¶ Tertio arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Matrimonium ipsum non stat cum aliquo sibi contrario (vt constat) nec cum aliquo contrario bonis illius, ergo nec consensus legitimus in matrimonium stat cum intentione contraria ipsi matrimonio, vel bonis matrimonij.

¶ In hac difficultate & propter hæc argumenta sunt variae sententiæ inter doctores. Prima sententia est, quod intentio peruersa & contraria substantiæ matrimonij, vel bonis illius, si non deducatur in pactum, sed retineatur in corde, non irritat matrimonium: vt si quis contrahat cum intentione aliquando se separandi; seu cum consensu ad tempus, vel cum intentione non seruandi fidem, & euitandi prolem. Hanc sententiam tenet Innocentius, & Pannonitanus vt refert Syluester verbo matrimonium. 4. quæst. 5. & ipse Syluester in eodem verbo quæst. 6. in dicto. 3. expresse tenet istam sententiam dicens. Ego autem dico, quod secundum Sanctum Thomam omnis conditio, quæ est non solum contra substantiam, sed etiam contra bona matrimonij illud vitiat, si deducatur in pactum sic quod exprimat ab utroque contrahen-

tiam. Quia dicta bona sunt de ratione matrimonij secundum eum. Si vero non deducatur in pactum, sic quod exprimat ab utroque contrahentium, etiam si teneatur in mente non vitiat matrimonium. Et hanc dicit esse communem sententiam Canonistarum & mouetur primo argumento posito primo loco. Verum est, quod ipse dicit quod in hoc casu stat matrimonium, modo sit intentio contrahendi expressa. Et hanc sententiam tenent aliqui Theologi.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet quod matrimonium in hoc casu nullo modo est validum, & quod talis intentio irritat matrimonium. Hanc sententiam tenet Palud. dist. 29. quæst. 2. art. 3. & Panor. vt citat Syluester in loco supra citato. idem tenet Summa Angelica, vt citat idem autor ex Richardo in 4. dist. 31. & idem tenent alij ibidem citati.

¶ Prima conclusio. Si intentio sit ita peruersa contra substantiam, vel circa substantiam matrimonij, vel circa eius bona, vel contra, vt tollat consensum necessarium ad matrimonium, irritat omnino matrimonium. In hac conclusione omnes debent conuenire. Et ratio est aperta. Nam ad hoc quod sit validum matrimonium necessarius est certus consensus, vt iam supra dictum est, ergo si cum tali intentione peruersa non stat talis consensus necessarius, non erit matrimonium. Sed explicandum est in particulari; quando intentio peruersa excludat consensum necessarium ad matrimonium.

¶ Ad cuius explicationem aduertendum est, quod consensus necessarius ad matrimonium est sine quo non stat matrimonium, consensus in copulam coniugalem, & in vinculum matrimoniale; & etiam in tria bona matrimonij saltem implicite, & virtualiter, vt iam dictum est. Vnde si intentio esset ita peruersa quod cum illa non staret talis consensus, talis intentio irritaret matrimonium. v.g. Si quis contraheret, & haberet intentionem non transferendi dominium sui corporis vel potestatem, vel si intenderet vinculum matrimoniale ad tempus, & non perpetuum, vel intenderet non se obligare ad copulam carnalem: talis intentio tollit consensum necessarium ad matrimonium (vt constat) & ita reddit nullum matrimonium, etiam si illa intentio non deducatur in pactum. Hanc conclusionem concedimus autoribus secundæ sententiæ.

¶ Secunda conclusio. Quantumuis intentio sit per-

fit peruersa circa substantiam, vel bona matrimonij, vel contra substantiam vel bona matrimonij si non tollit consensum necessarium ad matrimonium, sed stant simul: validum est matrimonium. Hanc conclusionem concedimus autoribus primæ sententiæ. Et ratio pro hac conclusione est manifesta. Nam in prædicto casu est consensus necessarius ad matrimonium, ergo validum est matrimonium; Supponimus enim, quod adsunt omnia alia necessaria, & quod si aliquid deesset, esset consensus necessarius. Sed explicandum est in particulari, quomodo possit esse consensus necessarius ad matrimonium cum tali intentione ita peruersa, & contraria.

¶ Ad huius expositionem aduertendum est, quod potest aliquis habere consensum necessarium ad matrimonium, nam reuera consentit in copulam conjugalem, & in vinculum illud etiam perpetuum, & in tria bona matrimonij, & vult tradere potestatem sui corporis, & obligare se ad copulam carnalem: nihilominus tamen potest habere peruersam intentionem circa matrimonij substantiam, vel contra matrimonij substantiam, & circa bona matrimonij vel contra bona illius. Quoniam intendit non seruare illud ad quod voluit se obligare: intendit enim se separare à matrimonio. Item habet intentionem non seruandi fidem, & non reddendi debitum, & euitandi prolem. Est optimū simile in illo, qui reuera voluit profiteri religionem, & habuit animum se obligandi ad omnia, quæ spectant ad religionem: cæterum habuit peruersam intentionem non seruandi illud, quod promittit. Hæc intentio est contra religionem, nihilominus non irritat ipsam professionem. Non dissimiliter in nostro proposito intentio illa est contra bona matrimonij, & contra ipsum matrimonium: non tamen destruit matrimonium. Quibus positis respondetur ad argumenta posita pro vtraque parte, nam quædam militant contra primam conclusionem, alia vero contra secundam.

Ad argumeta posita primo loco quatenus procedunt contra primam conclusionem, respondetur. Ad primum argumentum, quo conuincitur Syluester, dicendum est, quod si in solo consensu interno sit defectus, etiam si non exprinatur in signo externo, vitiatur matrimonium, si sit defectus essentialis: nam signum externum non habet aliquam vim ad transferendum domi-

nium, nisi in quantum est expressum consensus interni. In proposito vero illa intentio in corde retenta efficit, quod consensus non sit sufficiens: & ita reddit matrimonium nullum. Itaque intentio etiam in corde retenta aliquando aliquid operatur, scilicet, quando destruit consensum necessarium ad matrimonium, Idem dicendum est de conditione in corde retenta, quidquid dicat Syluester.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod si reuera saluetur consensus necessarius ad matrimonium cum tali intentione, vt saluari potest in casu posito in illo argumento, reuera stat matrimonium, si vero talis intentio destruat consensum necessarium, destruitur etiam matrimonium.

¶ Ad tertium argumentum respondetur idem, quod si cum tali pessima intentione suscipiendi baptismum saluetur voluntas suscipiendi illud, quæ est necessaria ad hoc, quod baptismus sit validus (vt saluetur in casu posito in illo argumento) validus est baptismus, alias minimè; Idem dicendum est de matrimonio.

¶ Ad argumenta facta secundo loco quæ militant contra secundam conclusionem respondetur. Ad primum dicendum est, quod intentio contraria substantiæ matrimonij, vel bonis illius non destruit matrimonium; nisi destruat necessarium consensum ad matrimonium. Item aduertendum est, quod vt diximus in secunda conclusione, illa intentio dicitur contraria substantiæ matrimonij, vel bonis illius, quoniam contrariatur obligationibus, quæ oriuntur ex matrimonio ipso.

¶ Ad secundum argumentum respondetur ex dictis in secunda conclusione, quod cum tali intentione contraria substantiæ matrimonij, vel bonis illius stat aliquando legitimus consensus in matrimonio.

¶ Ad tertium argumentum vt cõsummate & perfecte omnia explicemus dicendum est, quod antecedens est verum & negatur consequentia. Ratio est. Nam vt explicatum est, illa intentio non est contraria consensui necessario ad matrimonium; siquidem illa intentio stat simul cum consensu necessario ad matrimonium.

¶ Est secundum dubium. An contractus matrimonij propter malum finem sit aliquando peccatum, & quodnam peccatum sit. ¶ Prima conclusio. Si quis principaliter intendit aliquem finem impertinentem ma-

trimo-

trimonio, sed saluo recto ordine, & vsu non peccaret mortaliter, sed solum venialiter v.g. Si quis principaliter contraheret propter delectationem aut diuitias. Hæc conclusio videtur colligi aperte ex D. August. de bono coniugali. cap. 10. Et quidem quod sit peccatum, constat. Nam peruersitas est rem à proprio fine detrahere, aut quod minus principale est alteri præponere, ergo est peccatum. Quod vero non sit peccatum mortale probatur. Nam stante ista prauitate seruetur substantia, & rectus ordo ad finem principalem, ergo non est peccatum mortale.

¶ Secunda conclusio. Si quis applicatur ad contrahendum propter aliquod humanum, scilicet, propter diuitias vel pulchritudinem: taliter quod finis ille externus solum sit motiuum ad applicandum intentionem, forte non peccat, sicut accidit Iacob, qui propter Rachelis pulchritudinem potius cum illa contraxit quam cum sorore eius. Ratio est. Nam stante illo motiuo stat finis debitus, ergo nullum est peccatum contrahere propter illud motiuum. Cõfirmatur argumentum. Nam si sacerdos alias non celebraturus propter aduentum amici applicat se ad celebrandum, non peccat, similiter canonicus vadens ad horas canonicas allectus distributione non peccat, & denique si aliquis audiret concionem propter preces amici seruato debito fine, non committit aliquod peccatum, ergo nec ille qui contrahit propter aliquod motiuum humanum vt iam diximus.

¶ Tertia conclusio. Quando finis peruersus est mortaliter, contrahens peccat mortaliter, vt si quis contraheret vt liberior esset ad seminandas hereses. Et hæc conclusio debet intelligi ad istum modum, quod in illo casu est duplex peccatum, & sacrilegium; alterum quo indigne recipit sacramentum, alterum quo abutitur re sacra, ordinando illam in tam peruersum finem. Et ratio pro hac conclusione est manifesta ex dictis.

¶ Quarta conclusio. Contrahere matrimonium propter aliquod contrarium ipsi matrimonio, vel fines illius excludendo, est peccatum mortale. Hæc conclusio probatur. 32. quæst. 2. cap. solet. & cap. aliquando. vbi talia matrimonia appellantur supra, & non matrimonia. Et ratione constat hæc conclusio. Nam sacrilegium est non vti sacramentis ad finem statutum, qui autem apponit finem contrarium matrimonio abutitur

32. quæst.
2. ca. solet.
& cap. ali-
quando.

sacramento, ergo peccatum erit mortale. De his omnibus plura dicentur in quæstione sequenti, interim vide Caietan. optimè loquentem in summa verbo matrimonij, & in quibusdam quæstionibus de sacramento matrimonij. quæst. 3. vide etiã Syluestrum verbo matrimonium. 4. quæst. 4. vbi optime loquitur.

QVÆSTIO XLIX.

De bonis matrimonij.

Consequenter considerandum est de bonis matrimonij. Circa quod quærentur sex. Primo, vtrum debeant haberi aliqua bona ad excusandum matrimonium. Secundo, vtrum sufficienter assignentur. Tertio, vtrum bonum sacramenti sit principalius inter alia bona. Quarto, vtrum actus matrimonij per prædicta bona à peccato excusetur. Quinto, vtrum sine eis aliquando à peccato excusari possit. Sexto, vtrum quando est sine eis sit semper peccatum mortale.

DE hac quæstione disputant Doctores scholastici cū Magistro in. 4. dist. 31. in principio distinctionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Thom. 4. dist. 31. quæst. 1. & 2. arti. 1. & sequent. Videtur quod matrimonium non debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Sicut enim conseruatio indiuidui, quæ fit per ea, quæ ad nutritiuam pertinent, est de intentione nature, ita conseruatio speciei quæ fit per matrimonium, & multo magis quæto melius & dignius est bonum speciei quàm bonum vnus indiuidui: sed ad actum nutritiuæ excusandū non indiget aliquibus, ergo nec etiam ad excusandum matrimonium.

T ¶ 2. Pre-

Aug. de nu
ptijs & con
cup. ca. 11.

Super Ge-
nes. ad lite
ram. lib. 9.
cap. 3.

¶ 2 Præterea. Secundum Philosophum in 8. Ethic. Amicitia qua est inter virum & uxorem est naturalis, & claudit in se honestum, vile, & delectabile: sed illud quod de se est honestum non indiget aliqua excusatione, ergo nec matrimonio deberent attribui aliqua excusantia.

¶ 3 Præterea. Matrimonium est institutum in remedium & in officium ut dicitur. distin. 26. quæst. 2. ar. 1. ad. 2. sed secundum quod est in officium non indiget excusatione: quia sic etiam in paradiso excusatione indignisset, quod falsum est, ibi enim fuissent honorabiles nuptia & thorus immaculatus: ut Aug. dicit. Similiter nec secundum quod est in remedium sicut nec alia sacramenta, quæ in remedium peccati sunt instituta: ergo matrimonium huiusmodi excusantia habere non debet.

¶ 4 Præterea. Ad omnia quæ honestè fieri possunt virtutes dirigunt: si ergo matrimonium aliquibus bonis potest honestari, non indiget alijs honestatibus, quam animi virtutibus, & sic non debent matrimonio aliqua bona assignari quibus honestetur: sicut nec alijs in quibus virtutes dirigunt.

¶ Sed contra. Ubique est indulgentia ibi est necessaria aliqua excusationis ratio: sed matrimonium conceditur in statu infirmitatis secundum indulgentiam, ut patet. 1. Cor. 7. Ergo indiget per aliqua bona excusari.

¶ Præterea. Concubitus fornicarius & matrimonialis sunt eiusdem speciei quantum ad speciem naturæ: sed concubitus fornicarius de se est turpis, ergo ad hoc quod matrimonialis non sit turpis, oportet ei aliquid addi quod ad honestatem eius pertineat, & in aliam speciem moris trahat.

RESPONDEO dicendum. Quod nullus sapiens debet iacturam aliquam sustinere nisi pro aliqua recompensatione alicuius æqualis vel melioris boni: unde electio alicuius, quod aliquam iacturam habet annexam, indiget alicuius boni adiunctione, per cuius recompensationem ordinetur, & honestetur: In coniunctione autem viri & mulieris rationis iactura accidit, tum quia propter vehementiam delectationis absorbetur ratio ut non possit aliquid intelligere in ipsa, ut Philosophus dicit, tum etiam propter tribulationem carnis, quam oportet tales sustinere ex sollicitudine temporalium: ut patet. 1. Corint. 7. & ideo talis coniunctionis electio non potest esse ordinata nisi per recompensationem aliquorum, ex quibus dicta coniunctio honestetur: & hæc sunt bona quæ matrimonium excusant & honestum reddunt.

Ad primum ergo dicendum. Quod in actu comestionis non est tam vehemens delectatio rationem absorbens, sicut est in prædicta delectatione:

tum quia vis generatiua per quam originale traducitur est infecta & corrupta, nutritiua autem per quam non traducitur est corrupta & non infecta, tum etiam quia defectum individui quilibet magis sentit in seipso quam defectum speciei: unde ad excitandum ad comestionem secundum quam defectui individui subuenitur sufficit sensus ipsius defectus: sed ad excitandum ad actum quo defectui speciei subuenitur, diuina providentia delectationem apposuit in illo actu, quæ etiam animalia bruta mouet, in quibus non est infectio originalis peccati: & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum. Quod ista bona quæ matrimonium honestant, sunt de ratione matrimonij: & ideo non indiget eis quasi extrinsecis quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem quæ ei secundum se competit.

Ad tertium dicendum. Quod matrimonium ex hoc ipso quod est in officium, vel in remedium habet rationem vitæ & honestæ: sed utramque horum ei competit, ex hoc quod huiusmodi bona habet, quibus fit & officium & remedium concupiscentiæ adhibens.

Ad quartum dicendum. Quod aliquis actus virtutis honestatur virtute quasi principio elicitiuo, & circumstantijs quasi formalibus principijs ipsius: hoc autem modo se habent bona ad matrimonium, sicut circumstantiæ ad actus virtutis, in quibus habet quod virtutis actus esse possit.

SVMMA ARTICVLLI

Prima conclusio est affirmatiua. Et ratio huius conclusionis est. Nam in vsu matrimoniali absorbetur vsus rationis propter vehementem delectationem. Itaque matrimonium annexam habet aliquam iacturam, ergo haberi debent aliqua bona ad matrimonium excusandum.

¶ Secunda conclusio ad secundum. Bona quæ honestant ipsum matrimonium sunt intrinsece in ipso matrimonio. Vide D. Thomam ibi optimè loquentem, & etiam est videndus in solutione ad primum.

¶ Circa modum loquendi D. Thomæ in hoc articulo est dubium, vtrum sit bonus, videtur enim quod non. ¶ Primo arguitur. Nam in moralium operationum sunt tria genera, quædam enim operationes sunt quæ per se sunt bonæ, quædam quæ intrinsecam habent malitiam, alia vero sunt indifferentes ex natura sua. Tunc est argumentum. Vel matrimonium est intrinsece bonum, vel intrinsece malum, vel indifferens, si est intrinsece bonum, non magis indiget

indiget excusatione, quam eleemosyna, vel oratio, si autem est intrinsece malum nulla sufficit excusatio, ut sit bonum, ut in. 2. distinctione. 40. diffinitur, si est indifferens etiam non indiget excusatione, alias enim omnia indifferentia indigerent excusatione, ut ambulare & loqui, quod tamen est falsum; nam non est in vsu doctorum apponere talem excusationem, ergo male dicitur quod matrimonium excusatur.

¶ Secundo arguitur. Matrimonium ipsum intrinsece est bonum, & sanctum, ut supra diffinitum est, siquidem natura ipsa inclinat ad illud, ergo matrimonium non indiget excusatione. Probatur consequentia. Nam illud quod est intrinsece bonum non indiget excusatione, sicut non indiget excusatione actus dilectionis Dei, vel actus misericordiae.

¶ Tertio arguitur. Matrimonium in statu innocentiae non indigebat excusatione, ut per se est manifestum, ergo nec modo indiget excusatione: quia eadem est ratio, ac subinde modus ille loquendi non est bonus.

¶ In hoc dubio Scotus in. 4. distinctione 31. quæstione prima. impugnat istum modum loquendi D. Thomæ & mouetur aliquibus argumentis factis.

¶ Nihilominus tamen fit conclusio in hac difficultate. Modus iste loquendi D. Thomæ est optimus. Hanc sententiam tenent communiter doctores cum Magistro in allegata distinctione, qui quidem vtuntur isto modo loquendi, & habet fundamentum in D. August. 9. lib. super Genesim. ca. 7. & etiam in alijs autoribus; & ita Scotus non debuit ita faciliter fugere à communi modo loquendi doctorum. Et ut istum modum loquendi explicemus aliqua aduertenda sunt.

¶ Primo. Aduertendum est, quod in matrimonio sunt manifesta quædam detrimenta, non solum parui momenti, sed quæ secundum rationem non videntur facienda nisi propter aliquod eximium bonum, illa autem detrimenta non sunt mala culpæ, sed poenæ. Ista autem detrimenta sunt tria. Primo enim in ipso matrimonio est perpetua seruitus libertati contraria, quam omnes secundum rectam rationem naturaliter appetunt, secundum illud Pauli. 1. Corin. 7. alligatus es uxori, &c. & potissime videtur indecorum ex parte viri, qui perfectior est, & nobilior. Secundo in ipso vsu matrimoniali est tanta voluptatis exuberantia

1. Cor. 7.

quod absorbetur in illo ratio. Et ita dicit August. lib. 14. de ciuitat. capite. 16. ut ea voluptas sequatur, qua maior in corporis voluptatibus nulla est, ita ut momento ipso temporis, quo ad eius peruenitur extremum poenæ omnis acies, & quasi vigilia cogitationis obruatur. Tertio est sollicitudo placendi uxori, alendi familiam, quam Apostolus vocat diuisionem mentis in loco supra citato, & hac ratione in ipso matrimonio sunt multa angustiae ut docet D. Basilius homilia quarta. de virginitate. Et ex his omnibus colligitur quod status matrimonialis est status imperfectorum. Et propter ista detrimenta multi heretici à principio dixerunt, quod matrimonium, & actus matrimonialis habent rationem mali, & peccati (ut videre est in Alphoso de Castro lib. de hæresibus verbo. nuptiæ. hære. prima.) & contra istos hereticos dictum est in principio huius materiae. Igitur Sancti patres & doctores scholastici excogitauerunt aliqua bona in ipso matrimonio, quæ in articulo sequenti declarabuntur, ut propter illa bona excusaretur matrimonium. Nam ut dicit D. Thom. corpore, nullus sapiens debet iacturam, & detrimentum sustinere, nisi pro aliqua recompensatione alicuius æqualis, vel melioris boni. Iactura igitur, quæ est in matrimonio compensatur maximis bonis quæ sunt in illo.

¶ Secundo. Aduertendum est, quod ut dicit D. Thom. ad secundum. ista bona quæ matrimonium honestant & excusant, sunt de ratione matrimonij, & non sunt extrinsecæ ipsi; & ita non indiget eis quasi quibusdam extrinsecis ad honestandum; Sed quasi causantibus in ipso honestatem, & ita matrimonium intrinsece est bonum. Itaque matrimonium non est indifferens de se, & sonans in malum quod indiget honestari aliquo extrinseco: sicut occisio hominis, vel occisio innocētis, quæ ab extrinseco honestatur & ita peccata non est bona.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Vnde matrimonium dicitur excusari, non quidem ab extrinseco ex parte ipsius operantis sicut excusatur actus malus ex natura sua, qui fit per ignorantiam inuincibilem operantis; Sed excusari dicitur ex parte obiecti, & de se. Quia ex parte operantis & de se respicit tale obiectum cum omnibus illis bonis recompensantibus detrimenta ipsius matrimonij.

¶ Ad primum argumentum. Aliqui Theologi re-

logi respondent, quod in moralibus præter illa tria genera operum est aliud genus operum, quod si nude aspiciantur, præferunt quandam turpitudinem, vt occisio hominis, vel occisio innocētis, & hæc indigēt excusatione; & ita dicunt, quod matrimonium nudè cōsideratum turpe quoddam videtur propter incommoda adiūcta, verumtamen si consideretur vestitum intrinseco sine, & bonis consequentibus per se honestum est. Hæc solutio non videtur mihi vera. Nam ea quæ sonant in malum, & præferunt turpitudinē sunt indifferentia, & nisi habeāt circumstantias debitas habent rationem mali culpæ, & habent rationem boni ratione extrinsece circumstantiæ; matrimonium verò nō est aliquid indifferens, nec habet rationem mali culpæ, nec eius bonitas est ei aduentitia. Vnde ad argumentum dicendum est iuxta iam dicta, quod matrimonium habet quædam detrimenta adiūcta, quæ sunt mala pœnæ, nō culpæ. Et ita vt matrimoniū eligatur secundum rectam rationem, indiget excusari aliquibus bonis, vt recompensentur illa detrimenta.

Ad secundum argumentum respondetur, quod matrimonium sine dubio aliquo est bonum morale. Nihilominus tamen habet aliqua detrimenta annexa, vt iam dictum est; & ita indiget aliquibus bonis, vt honestetur. Illa vero bona sunt illi intrinseca. Nec est eadem ratio de amore Dei, vel de actu misericordiz, nā huiusmodi actus nullū detrimentum habent adiūctum, imo maxime perficiunt naturam ipsam, & eleuant illam supra se ipsam; matrimonium verò quodam modo deiicit hominem.

Ad tertium argumentum respondetur, quod in matrimonio in statu innocentiz nō indiget excusatione, quia in illo statu nulla erant detrimenta. Eadem ratio est de matrimonio B. Virginis, in quo nulla fuerunt detrimenta. Verum est quod in statu innocentiz essent illa bona, quæ excusant matrimonium, cum sint illi intrinseca (vt diximus) non tamen dicerentur excusare matrimonium, quia in illo statu non essent detrimenta. In matrimonio verò B. Virginis fuerunt etiam illa bona & dicuntur excusare matrimonium, quia quanuis in tali matrimonio non fuerunt detrimenta, illud erat velut per accidens, cum illud matrimonium esset eiusdem rationis cum alijs. Hæc omnia amplius declarabuntur in articulo sequenti.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum bona matrimonij sufficienter assignentur.

AD SECYNDVM sic proce- ditur. Videtur quod insufficienter bona matrimonij assignentur a Magistro Sententiarum, scilicet fides, proles, & sacramentū. Quia matrimonium non solum fit in hominibus ad prolem procreandam & nutriendam, sed ad consortium communis vitæ, propter operum communicationem: vt dicitur in 8. Ethic. ergo sicut ponitur proles bonum matrimonij, ita debet poni communicatio operis.

¶ 2 Præterea. Coniunctio Christi ad ecclesiam, quam matrimonium significat perficitur per charitatem: ergo inter bona matrimonij magis debet poni charitas, quā fides.

¶ 3 Præterea. In matrimonio sicut exigitur quod neuter coniugum ad alterius torum accedat ita exigitur quod vnus alteri debitum reddat: sed primum pertinet ad fidem: vt Magister dicit, ergo deberet etiam iustitia propter redditionem debiti inter bona matrimonij computari.

¶ 4 Præterea. Sicut in matrimonio in quantum significat coniunctionem Christi & ecclesie requiritur indissolubilitas, ita & vnititas, vt sit vna vnus: sed sacramentum quod inter tria bona matrimonij computatur pertinet ad indiuisiōnem: ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad vnitatem.

SED contra. Videtur quod superfluant: quia vnica virtus sufficit ad vnum actum honestandum: sed fides est vna virtus: ergo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium.

¶ Præterea. Nō ex eodem aliquid accipit rationem vtilis & honesti, cum vtile & honestum ex opposito bonum diuidant: sed ex prole matrimonium accipit rationem vtilis: ergo proles non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

¶ Præterea. Nihil debet poni vt proprietatis vel conditio sui ipsius: sed hæc bona ponuntur vt quædam conditiones matrimonij, ergo cum matrimonium sit sacramentum non debet poni sacramentum inter bona matrimonij.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium est in officium naturæ, & est sacramentum ecclesie, in quantum ergo est in officium naturæ duobus ordinatur sicut & quilibet alius virtutis actus, quorum vnus exigi-

exigitur ex parte ipsius agentis, & hæc est intentio finis debiti & sic ponitur bonum matrimonij proles: aliud exigitur ex parte ipsius actus qui est bonus in genere, ex hoc quod cadit supra debitam materiam, & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliam, & vltimus habet aliquam bonitatem in quantum est sacramentum, & hoc significatur ipso nomine sacramenti.

AD primum ergo dicendum. Quod in prole non solum intelligitur procreatio prolis: sed etiam educatio ipsius, ad quam sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum, quæ est inter virum & uxorem, in quantum sunt matrimonio coniuncti: quia patres naturaliter thesaurizant filijs, vt patet. 2. Corinthiorum. 2. & sic in prole quasi in principali sine alius quasi secundarius includitur.

AD secundum dicendum. Quod fides nō accipitur hic prout est virtus Theologica, sed prout est pars iustitiæ secundum quod fides dicitur ex hoc quod fiant dicta in conseruatione promissorum: quia in matrimonio cum sit quidam contractus, est quædam promissio per quam talis vir tali mulieri determinatur.

AD tertium dicendum. Quod sicut in promissione matrimonij continetur, vt neuter ad alium thorum accedat: ita etiam quod sibi iniuriam debitum reddant. Et hoc etiam est principatius, cum sequatur ex ipsa mutua potestate iniuriam data: & ideo vtrumque ad fidem pertinet. Sed in litera ponitur quod est minus manifestum.

AD quartum dicendum. Quod in sacramento non solum intelligenda est indiuisio: sed omnia illa quæ consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum coniunctionis Christi & ecclesie. Vel dicendum quod vnititas quam obiectio tangit pertinet ad fidem sicut & indiuisio ad sacramentum.

AD quintum dicendum. Quod fides non accipitur hic pro aliqua virtute, sed pro quadam conditione virtutis ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars iustitiæ.

AD sextum dicendum. Quod sicut debitus vsus boni vtilis accipit rationem honesti; non quidem ex vtili, sed ex ratione quæ rectum vsum facit, ita etiam ordinatio ad aliquod bonum vtile potest facere bonitatem honestatis ex vi rationis debitam ordinationem facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem vtile est, & nihilominus honestum in quantum debite ordinatur.

AD septimum dicendum. Quod sicut Magister dicit. 3. distinctione. 4. sententiarum. sacra-

Amentum non dicitur hic ipsum matrimonium sed inseparabilitas eius, quæ eiusdem est rei signum cuius & matrimonium. Vel dicendum. Quod quanuis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonio esse matrimonium, & aliud est ei esse sacramentum: quia non solum ad hoc est institutum vt sit in signum rei sacræ: sed & vt sit in officium naturæ. Et ideo ratio sacramenti est quædam conditio adueniens matrimonio secundum se considerato, ex quo honestatem etiam habet: & ideo sacramentalitas eius (vt ita dicam) ponitur inter honestantia matrimonij: & secundum hoc in tertio bono matrimonij, scilicet, sacramento non solum intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

SVMMA ARTICVLI

Conclusio est. Sufficiēter assignantur tria bona matrimonij, scilicet, proles, fides, & sacramentum.

¶ Circa istum articulum notandū primo, quod (vt diximus in articulo præcedenti) tria detrimenta sunt in matrimonio, scilicet, perpetua seruitus, & voluptatis exuberantia, per quam absorbetur ratio, & denique sollicitudo: Et propter hæc tria detrimenta & mala pœnæ sancti patres, & scholastici excogitauerunt tria bona in matrimonio ad recompensanda illa mala pœnæ, & hæc tria bona ponit D. Thom. in hoc articulo, scilicet, proles, fides & sacramentum, & hæc tria bona ponuntur in iure. 27.

quæstione. 2. capitulo omne. vbi dicitur, **C**a. omne. 27. q. 2. Omne itaque nuptiarum bonum implementum est in ipsis parentibus Christi, proles, fides, & sacramentum. Illa etiam bona recensentur in Concilio Florentino, tractatu de sacramento matrimonij. Et vt omnia ista amplius explicentur. ¶ Secundo notandū, quod primum bonum ponitur proles. **D**omine verò prolis non solum intelligitur generatio prolis, verum etiam educatio illius (vt dicit D. Thom. hic ad primum.) quicquid dicat Richardus in quarto. distinctione. 3. vt refert Syluester verbo matrimonium. 4. quæstione. 6. qui dicit quod educatio prolis est aliquid accidentale matrimonio. Imo etiam intelliguntur omnes actus antecedentes, & consequentes ipsam: Et ratio est. Nam qui dat formam seu finem dat etiam omnia consequentia ad finem. Cum igitur præcipuus finis sit prolis generatio, & educatio omnia obsequia,

& omnia quæ pertinent ad procuracionem census reducuntur ad primum matrimonij bonum, & blanditiæ, quæ antecedunt ad conciliandum amorem coniugalem, & officia necessaria, quæ sequuntur ad educandam prolem.

¶ Sed circa istud primum matrimonij est dubium; Nam si proles est finis honestus matrimonij necessarius ad excusandum matrimonium sequitur quod quando non est proles in matrimonio, quod ipsum matrimonium non excusetur, ac subinde sit peccatum, consequens est falsum, ergo. Sequela videtur esse manifesta ex dictis. Falsitas consequentis constat. Nam steriles, & etiam senes honeste matrimonium contrahunt, & tamē in tali matrimonio nō est proles, ergo. Item constat in matrimonio Dauid cum Sunamitide. 3. Regu. 1. in quo non poterat esse proles, tamen erat matrimonium honestum, ergo.

¶ Ad hoc dubium dicendum est, quod in his matrimonijs saluatur etiam bonum proles, nam reperitur proles in intentione contrahentium. Etenim sicut medici non est semper sanare, sed intendere sanitatē medijs requisitis, sic etiam contrahentium non est semper generare prolem, sed inire contractū, qui est à natura institutus ad generationem prolis. Unde eo ipso quod contrahunt matrimonium secundum quod est à natura institutum, saluatur ipsa proles in intentione; quanuis non saluetur in executione. Alii qui etiā dicūt, quod hæc bona possunt esse in matrimonio, & multoties insunt, non tamen est necessarium quod in omnibus, tūc enim sufficit secundarius finis matrimonij, scilicet, mutua obsequia & officia, quæ possunt esse inter ipsos contrahentes etiam sine prole. ¶ Tertio notandū est, quod secundum bonum excusans matrimonium ponitur fides. Fides verō ut dicit D. Tho. ad secundum nō accipitur hic pro virtute Theologica, qua credimus mysteria supernaturalia; sed pro ut est pars iustitiæ, secundum quod fides dicitur, ex hoc quod fiant dicta in conseruatione promissorum. In matrimonio enim cum sit quidam contractus, est quædam promissio, per quam vnus alteri obligatur: & ita fides secundum istam acceptionē est virtus quædam naturalis, scilicet fidelitas, quæ pertinet ad iustitiā, & ad istam virtutē spectat, quod coniuges teneantur adinui cem reddere debitum: sicut obligati sunt ex vi contractus, & ita si coniux non redderet

A debitum petenti, peccaret cōtra fidelitatē.

¶ Circa hoc secundum bonum matrimonij sunt duo dubia. Primum dubium est, quod non est ita difficile, An ad istam fidelitatem pertineat, non solum reddere debitum alteri coniugi cum petitur, verum etiam non commiseri alteri quam proprio cōiugi. Et videtur quod hoc secundum non pertineat ad fidelitatem. Nam non commiseri alteri videtur maximē accidentarium ad rationē fidelitatis, quæ seruari debet in matrimonio; nam ex vi contractus matrimonialis solum obligatur reddere debitum coniugi, si quidem tradit illi potestatem super suum corpus, ergo non reddere alteri non pertinet ad talem fidelitatem.

¶ In hac difficultate Richardus in. 4. dist. 31. (vt refert Syluester verbo matrimoniū. 4. quæst. 6.) dicit quod essentialiter in bono fidei est, non negare debitum coniugi petenti, accessorium verō fidei, & accidentale est non exhibere alteri quā suo cōiugi vsum sui corporis. Et idem dicit Sūma Angelica ibidem citata à Syluestro.

¶ Conclusio nihilominus sit in hoc dubio. Certissimum est quod ad fidelitatem in matrimonio essentialiter pertinet, non solum non negare coniugi petenti debitum: verum etiam non commiseri alteri. Hanc conclusionem docet expresse D. Thom. in hoc articulo ad tertium cū dicit, quod in promissione matrimonij continetur, vt neuter ad alium thorum accedat, & quod sibi inuicē reddant debitum. Idem etiam tenet Caietanus in summa verbo, matrimonij peccata. Syluester loco supracitato vbi impugnat Richardum. Et magister Sotus in. 4. distinctione. 31. quæstione prima. articulo secundo. Et idem tenent omnes Theologi, & Iurisperiti. Et probatur hæc conclusio. Primo. Ex illo cap. Omne. 27. q. 2. vbi expresse diffinitur, quod in matrimonio. B. Virginitas fuit fides. Quia ibi nullum fuit adulteriū quanuis ibi non fuerit nuptialis concubitus. Ex quo aperte colligitur, quod pertineat ad fidē debitā in matrimonio non commiseri alteri; & quod adulterium sit contra fidem seu fidelitatem debitam in matrimonio, ergo. Secundo probatur conclusio. Nam per fidem datam in matrimonio, & per promissionem factā in illo contractu vnus coniux tradit alteri dominium, & potestatem sui corporis, ergo contra fidelitatem illam est, quod alteri commisceatur. Probatur consequentia. Nam ex vi talis promissionis solus

lus coniux potest vti tali corpore, & nullus alius. Est simile, nā si quis habet dominium, & potestatem alicuius rei solus ille; & nullus alius potest vti tali re ex vi talis dominij, & ex vi talis potestatis. Tertio probatur conclusio. Quoniam alias adulterium non esset speciale peccatum habens specialem deformitatem contra fidelitatem debitam in matrimonio, quod est contra omnes Theologos. De quo in. 2. 2. quæstione. 54. articulo. 8. ergo. Dicendum est quod non solum pertinet ad fidelitatem; vt debitum petenti reddatur, sed etiam quod non commisceatur alteri ad rationem dubitandi dicendum est, quod non commiseri alteri non est accidentarium fidelitati. Nam ex vi contractus matrimonialis non solum obligatur ad reddendum debitum alteri; verum etiam tenetur non commiseri alteri. Itaque in fidelitate duo includuntur, primum est, vt debitum petenti reddatur tanquam vsum propriæ rei, quoniam vir non habet potestatem sui corporis. Secundum est vt proprium corpus fideliter conseruetur, nec alteri concedatur: alias enim si quidpiam horum defuerit violatur fides, & iustitia.

¶ Est secundum dubium circa ista dicta, quodnam horum duorum sit principalius in matrimonio & in eius fidelitate reddere debitum coniugi, vel non commiseri alteri. Et videtur quod hoc secundum sit principalius.

¶ Primo arguitur. Si esset principalius in fidelitate matrimonij reddere proprio viro quam non commiseri alteri, sequitur quod grauius peccatum sit non reddere debitum proprio viro, quam non commiseri alteri: consequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam non reddere debitum proprio coniugi est contra id, quod est magis principale in fidelitate matrimonij, ergo est grauius peccatum. Falsitas consequentis constat. Nam grauior iniuria est alteri commiseri in æstimatione omnium hominum.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Quoniam, vtrumque peccatum est contra fidelitatem matrimonij (vt iam diximus in dubio præcedenti) & contra eius formalem rationem, ergo si reddere debitum est magis intimum & principale in fidelitate matrimonij, quam non commiseri, non reddere debitum erit contra id, quod est magis principale in fidelitate, ac subinde erit grauius peccatum,

A cum grauitas peccati sumatur ex contrarietate ad virtutem. Tertio arguitur ad probandum quod saltem illa duo æqualiter sint in fidelitate matrimonij. Nam ex contractu matrimonij æqualiter oritur obligatio ad vtrūq;: et go vtrūq; se habet æqualiter ad fidelitatem matrimonij. Consequens est verum, & antecedes probatur. Nā ex contractu matrimoniali oritur potestas super corpus alterius, & dominium illius, sed ad hoc dominium, & potestatem æqualiter pertinet reddere proprio coniugi debitum & quod alienus non vietur proprio corpore, ergo.

B ¶ Quarto arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Nam respectu virtutis iustitiæ æqualiter se habent non reddere alteri cui suum, cum aliquis reddere tenetur, & auferre ab illo rem suam, vt constat, & illud docet Caietanus in. 2. 2. quæst. 62. articulo. 2. ergo respectu virtutis fidelitatis, & iustitiæ, quæ est in matrimonio æqualiter se habent non reddere debitum coniugi proprio, & concedere proprium corpus alteri. Probatur consequentia ex paritate rationis.

¶ Prima conclusio. Principalius est, & magis proprium respectu fidelitatis debite in matrimonio reddere debitum proprio coniugi quam non commiseri alteri. Hanc conclusionem tenet expresse D. Thomas in hoc articulo ad tertium argumentum. Hoc etiam debet tenere Richardus citatus dubio præcedenti, qui asserit, quod reddere debitum proprio viro est essentialiter fidelitati, non commiseri alteri est accessorium & accidentarium. Et hæc conclusionem tenent communiter doctores. Et probatur hæc conclusio. Primo. Ex ratione Angelici Doctoris in illa solutione. Nam ex ipsa potestate mutua inuicem data in matrimonio principalius, & intimius sequitur reddere debitum, quam non commiseri alteri, ergo ex fidelitate & iustitia matrimoniali principalius sequitur redditio debiti proprio coniugi. Consequentia est bona & antecedens probatur. Nam ex tali potestate principalius, & magis intime nascitur, quod coniux possit vti re sua: quam quod alius non vtatur tali re, ergo reddere debitum proprio coniugi, est magis principale & intimum: quam non commiseri alteri. Confirmatur argumentum. Non commiseri alteri oritur ex eo, quod tenetur reddere debitum proprio coniugi, qui habet potestatem supra tale

corpus: & non commiſcitur alteri, ordinatur ad hoc, quod reddat debitum proprio coniugi; ergo reddere debitum proprio coniugi principalius pertinet ad fidelitatem, & est illi magis intimum & proprium. Secundo probatur conſuſio. Reſpectu charitatis principalius intimius & magis proprium est diligere Deum, quam non odire. Nam hoc ſecundum ordinatur ad primum, & illi veluti deſeruit. Et idem eſt in omnibus alijs virtutibus; ergo in fidelitate, quæ eſt bonum matrimonij, principalius, & intimius, & proprius includitur reddere debitum proprio coniugi quam non commiſcitur alteri.

Hanc tamen oritur maius dubium, quod petitur etiam in argumentis. Quod ubi magis opponitur fidelitati, nõ reddere debitum proprio viro; an reddere alteri ac ſubinde dubitatur quod nõ fit grauius peccatum. Nam ſi eſt magis intimum & principale reddere debitum; quam non commiſcitur magis opponitur non reddere debitum, quam alteri commiſcitur: ac ſubinde eſt grauius peccatum. In hac difficultate propter hanc rationem aliqui moderni Theologi dicunt, quod magis opponitur fidelitati matrimonij non reddere debitum proprio viro: quia reddere alieno propter argumenta facta. Et conſequenter tenentur dicere, quod eſt maius peccatum non reddere debitum proprio coniugi, quam commiſcitur alteri.

Nihilominus tamen ſit ſecunda conſuſio in huius expoſitionem. Magis opponitur fidelitati matrimonij commiſcitur alieno, quam non reddere debitum proprio coniugi: ac ſubinde eſt grauius peccatum. Explicatur conſuſio. In virtute charitatis, cui magis opponitur odium Dei, quam non diligere Deum, quando homo tenetur illum diligere. Et grauius peccatum eſt odio proſequi Deum quam non diligere illum, quando tenetur ex præcepto Deum diligere. Quæuis principalius, & magis proprium ſit reſpectu charitatis diligere Deum, quam non habere odium illius. Hæc conſuſio ſic explicata probatur. Primo. Nam intrã idem genus maius peccatum eſt, & magis contrariatur virtuti peccatum commiſſionis, quã peccatum omiſſionis. Sed alteri commiſcitur eſt peccatum commiſſionis, non reddere debitum proprio, cum tenetur, eſt peccatum omiſſionis; ergo magis contrariatur fidelitati debitæ in matrimonio alteri commiſcitur, & eſt grauius peccatum. Conſequentia eſt

A bona: minoreſt manifeſta. Maior probatur induſtione. Nam grauius peccatum eſt odire Deum, quam eum non diligere, cum tenemur. Et idem eſt de alijs virtutibus, ergo. Secundo probatur conſuſio. Quoniam fidelitas, quæ eſt in matrimonio ordinatur ad bonum prolis, (cum ipſum matrimonium ex natura ad hoc ipſum ordinatur) ſed alteri commiſcitur magis eſt contra bonum prolis, quam non reddere debitum proprio coniugi, ergo alteri commiſcitur eſt magis contra fidelitatem debitam in matrimonio, ac ſubinde eſt grauius peccatum. Conſequentia eſt bona: maior eſt manifeſta. Minor vero probatur. Nam qui non reddit debitum, ſolum lædit prolem vno modo, videlicet, quia non ſequitur proles, qui vero alteri commiſcitur peccat contra bonum prolis. Tum quia ad bonum prolis eſt neceſſarium per ſe loquendo copulentur matrimonio: tũ etiam quia impedit bonum prolis alienæ. De quo D. Thom. in. 2. 2. quæſt. 54. art. 8. ergo. Et ad rationem dubitandi dicitur in ſolutionibus argumentorum.

Quibus poſitis reſpõdetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum reſpondetur quod magis principale, & magis proprium eſt matrimonij reddere debitum proprio coniugi, quam non reddere alieno. Nam primus actus eſt immediationis & ad primum actum, qui eſt reddere debitum proprio coniugi, ordinatur alia negatio, ſcilicet, non commiſcitur alteri. Sed loquendo de oppoſitione ad ipſam fidelitatem matrimonij aliter reſe habet. Nam commiſcitur alteri magis diſtat à proprio actu fidelitatis, & ita colligitur eſſe magis contrarium, commiſcitur alieno, quam non reddere proprio coniugi. Sed vt hoc magis explicetur aduertendum: quod commiſcitur alteri magis diſtat à proprio actu fidelitatis debitæ in matrimonio, qui quidem actus eſt reddere debitum proprio coniugi. Nam includit negationem illius actus poſitiui, & addit aliquid aliud poſitiuum. Itaque tunc etiam non reddit proprio, & commiſcitur alieno, ſed non reddere proprio coniugi tantum dicit negationem. Quod explicabitur amplius in ſolutione ad ſecundum.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod commiſcitur alteri eſt etiam contra id, quod eſt principale in fidelitate debita in ipſo matrimonio. Nam vt diximus includit etiam negationem illius actus poſitiui.

¶ Ad

Ad tertium argumentum reſpõdetur negando antecedens, videlicet, quod ex matrimonio æqualiter oriatur obligatio ad vtrumque, ſed principaliter ad hoc quod eſt reddere debitum. Et ad probationem antecedentis negatur minor. Nam ad poteſtatem ſupra corpus alterius non ſequuntur æqualiter illa duo.

Ad quartum argumentum conſeſſo antecedenti negatur conſequentia. Ratio differentia eſt, nam in antecedenti vterque actus eſt commiſſionis. Nam non reddere alicui rem ſuam cũ reddere tenetur moraliter loquendo etiam eſt commiſſionis peccatum contra præceptum negatiuum: ſicut auferre alicuius, & ita habent æqualem grauitatem. Ceterum non reddere debitum cum tenetur, eſt peccatum omiſſionis. Alteri vero commiſcitur eſt peccatum commiſſionis, & ita non æqualiter ſe habent in ratione oppoſitionis ad virtutem fidelitatis. Et ex eadem ratione etiam colligitur, quod magis principale, & proprium eſt reſpectu virtutis fidelitatis reddere debitum proprio coniugi: quam nõ commiſcitur alieno. Nam actus poſitiuus præſtantior eſt, & principalior, quam negatiuus.

Vltimo aduertendum eſt in hoc articulo, quod tertium bonum excuſans matrimonium eſt ſacramentum. Sacramentum vero, vt eſt tertium bonum matrimonij dupliciter poteſt accipi. Primo modo proprie, prout eſt commune ad omnia alia ſacramenta. Et ſic contractus naturæ perficitur per rationem ſacramenti, & eleuatur ad altiorem rerum ordinem. Ita vt non ſolũ ſit opus honeſtũ, & meritorium, verum etiam ſit gratiæ collatiuum, ſicut alia ſacramenta. Et hæc ratio ſupernaturalis ſacramenti accidentaria eſt ipſi contractui naturali. Itaque matrimonium in noua lege gratiæ, habet hoc optimum bonum, quod eſt eſſe ſacramentum continens & conferens gratiam ex opere operato, quo maxime excuſatur matrimonium. Et vt ſupra quæſt. 42. diximus maxime eleuatur per iſtam ſupernaturalem rationem. Secundo modo ſumitur pro ipſa firmitate & inſeparabilitate matrimonij, quæ quidem aliquo modo eſt effectus ipſius ſacramenti. Nam quanuis ipſum vinculum matrimoniale ex natura ſua ſit firmum, & indiſſolubile: tamen ex ratione ſacramenti adiuncta habet quandam maiorem firmitatem, & indiſſolubilitatem, vt ſupra quæſt. 44. dictum eſt. Nam ex eo quod ſignificat indiſſolubilem illam vnionem, & coniunctionem Chriſti

A ſti cum Eccleſia perfectius, & firmiter vinculum cauſat, vinculum quidem dilectionis & charitatis, & non ſeruitutis (iuxta illud Pauli) Viri, diligite vxores veſtras. Igitur cum ſacramentum annumeratur inter bona matrimonij vniuerſaliter loquendo accipitur iſto ſecundo modo, non primo: Ratio eſt aperta, nam iſta tria bona matrimonij ſemper perſeuerant, cum ipſo matrimonio, cum ipſa detrimenta ſemper ei ſint coniuncta. Ratio vero ſacramenti in priori ſenſu non perſeuerat, ſed tranſit cum ipſo contractu, manet vero ipſa firmitas vinculi: igitur ſecundo modo accipiendum eſt ſacramentum. Hoc etiam conſtat ex illo cap. omne. 27. quæſt. 2. vbi dicitur, quod in matrimonio B. Virginis fuit ſacramentum, & ſubdit rationem, quia in illo nullum fuit diuortium. Vbi aperte ſignificatur quod ſacramentum ſignificat indiſſolubilitatem. Et idem conſtat ex cap. quanto. de diuortijs: vbi dicitur, quod matrimonium inter fideles ratum exiſtit. Et ſubdit rationem, quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum eſt effectus coniugij ſacramentum, vt ipſum in coniugibus illo durante perduret. Hoc ipſum docet D. Tho. in hoc art. in ſolutione ad quartum. vbi ait, quod in ſacramentum non ſolum intelligenda eſt indiuiſio, ſed omnia illa quæ conſequentur matrimonium ex hoc quod eſt ſignũ coniunctionis Chriſti cũ eccleſia.

ARTICVLVS III.

Quæſt. I. Vtrum ſacramentum ſit principale inter bona matrimonij.

AD TERTIUM ſic proceditur. Videtur quod ſacramentum non ſit principale inter bona matrimonij. Quia ſinis eſt poſitiuus in vnaquoque: ſed proles eſt matrimonij ſinis: ergo proles eſt principale matrimonij bonum.

¶ 2. Præterea. Principale in ratione ſpeciei eſt differentia quæ complet ſpeciem quam generis, ſicut forma quam materia in conſtitutione rei naturalis: ſed ſacramentum competit matrimonio ex ratione ſui generis, proles autem ex fide: ex ratione differentia in quantum eſt tale ſacramentum: ergo alia duo ſunt magis principalia in matrimonio quam ſacramentum.

¶ 2. Præterea. Sicut inuenitur matrimonium ſine prole & fide, ita inuenitur ſine inſeparabili.

ate. sicut patet quando aliter coniugum ante matrimonium consummatum ad religionem transit: ergo nec ex hac ratione sacramentum est in matrimonio principalis.

¶ 4. Præterea. Effectus non potest esse principalior sua causa: sed consensus qui est causa matrimonij frequenter immutatur: ergo & matrimonium solus potest: & sic inseparabilitas non semper comitatur matrimonium.

¶ 5. Præterea. Sacramenta quæ habent effectum perpetuum imprimunt characterem: sed in matrimonio non imprimuntur character: ergo non adest ei inseparabilitas perpetua: & ideo sicut est matrimonium sine prole, ita potest esse sine sacramento, & sic idem quod prius.

Quæst. 44.
art. 3. libr.
4. dist. 27.
S E D contra. Illud quod ponitur in definitione rei est sibi maxime essentialis: sed in definitio quæ pertinet ad sacramentum ponitur in definitione de matrimonio data, non autem proles vel fides: ergo sacramentum inter alia est in matrimonio essentialius.

¶ 6. Præterea. Virtus diuina quæ in sacramentis operatur est efficacior quæ virtus humana: sed proles & fides pertinent ad matrimonium secundum quod est in officium naturæ humanæ, sacramentum autem secundum quod est ex institutione diuina: ergo sacramentum est principalius in matrimonio quam alia duo.

R E S P O N D E O dicēdū. Quod aliquid dicitur in re aliqua principalius duobus modis, aut quia essentialius, aut quia dignius. Si quia dignius, si omnibus modis sacramentum est principalius inter tria bona coniugij, quia pertinet ad matrimonium in quantum est sacramentum gratiæ: alia vero duo pertinent ad ipsum in quantum est quoddam naturæ officium, perfectio autem gratiæ est dignior perfectione naturæ. Si autē dicatur principalius quod est essentialius, sic distinguendum est: quia fides & proles possunt dupliciter considerari. Primo modo in seipsis, & sic pertinet ad usum matrimonij per quem & proles producit & pactio coniugalis seruat: sed inuisibilitas quam sacramentum importat, pertinet ad ipsum secundum se matrimonium: quia ex hoc quod per pactio nem coniugalem sui potestatem sibi inuicem in perpetuum coniuges tradunt, sequitur quod separari non possint, & inde est quod matrimonium nunquam inuenitur sine inseparabilitate, inuenitur autem sine fide & prole, quia esse rei non dependet ab usu suo, & secundum hoc sacramentum est essentialius matrimonio quam fides & proles. Alio modo potest considerari fides & proles secundum quod sunt in sua principijs, ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandæ fidem, sine quibus etiam matrimonium esse po-

A test: quia hæc in hoc matrimonio ex ipsa actione coniugali causantur: ita quod si aliquid contrarium huius exprimeretur in consensu, qui matrimonium facit, non esset verum matrimonium: & sic accipiendo fidem & prolem, proles est essentialissimum in matrimonio, & secundum fides, & tertio sacramentum, sicut etiam homini est essentialius esse naturæ quam esse gratiæ, quauis esse gratiæ sit dignius.

A D primum ergo dicendum, quod finis secundum intentionem est primum in re, sed secundum consecutionem est vltimum, & similiter proles se habet inter matrimonij bona, & ideo quodammodo est principalius, & quodammodo non.

B **A D** secundum dicendum, quod sacramentum prout ponitur tertium matrimonij bonum pertinet ad matrimonium ratione suæ differentie: dicitur enim sacramentum ex significatione huius rei sacræ determinatæ quam matrimonium significat.

A D tertium dicendum, quod nuptiæ secundum August. sunt bona mortalium, unde in resurrectione neque nubent neque nubentur, ut dicitur Matth. 22. Et ideo vinculum matrimonij non se extendit ultra vitam, in qua contrahitur: & ideo dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita separari, sed per mortem siue corporalem post carnalem coniunctionem, siue spirituales post spirituales tantum.

C **A D** quartum dicendum, quod quauis consensus qui facit matrimonium non sit perpetuus materialiter: id est quantum ad substantiā actus, quia ille actus cessat, & potest contrarius succedere: tamen formaliter loquendo est perpetuus, quia est de perpetuitate vinculi, aliis non faceret matrimonium. Non enim consensus ad tempus in aliquam, matrimonium facit: & dico formaliter secundum quod actus accipit speciem ab obiecto, & secundum hoc matrimonium ex consensu inseparabilitatem habet.

A D quintum dicendum, quod in sacramentis in quibus imprimuntur character traditur potestas ad actus spirituales, sed in matrimonio ad actus corporales: unde matrimonium ratione potestatis quam in se inuicem coniuges accipiunt, conuenit cum sacramento in quo character imprimuntur, & ex hoc habet inseparabilitatem, ut Magister dicit: sed differt ab eis in quantum potestas illa est ad actus corporales, & propter hoc non imprimuntur characterem spirituales.

SVMMA ARTICVLI.

Primo ponit fundamentum, quod quidem tale est, Aliquid dicitur in re aliqua principalius dupliciter, aut quia essentialius, aut quia dignius. Quo posito funda-

Quæst. XLIX.

Articul. III. 299

fundamento. Prima conclusio. Si attendatur principalitas penes maiorem dignitatē, sic sacramentum est principalius inter illa bona. Itaque sacramentum dignitate præstat alijs bonis. Ratio huius conclusionis est, nam perfectio gratiæ est dignior perfectione naturæ (ut constat) ratio verò sacramenti pertinet ad ipsum matrimonium, in quantum est eleuatum, ut sit collatiuum gratiæ: alia vero duo bona pertinent ad ipsum, in quantum est in officium naturæ, ergo præstat ratio sacramenti in dignitate.

¶ Secunda conclusio. Si principalitas attendatur secundum id quod est magis essentialis: sic sacramentum aliquo modo est principalius prole, & fide: & altero modo est minus principale. Explicatur conclusio. Nam si proles & fides confiderentur, secundum quod sunt in actu, aliquid principalius est sacramentum. Nam matrimonium in actu non potest esse sine sacramento, seu firmitate, & indissolubilitate: potest tamen esse sine prole, & fide in actu. Si vero proles & fides accipiantur in suo principio & veluti in intentione: tunc proles & fides sunt aliquid principalius, id est, essentialius. Itaque secundum istam rationem proles est essentialissimum in matrimonio, secundo fides, & tertio sacramentum: sicut etiam homini est essentialius esse naturæ quam esse gratiæ. Ratio est. Nam proles & fides isto vltimo modo ex ipsa actione coniugali causantur.

Circa istam vltimam conclusionem dubiū est de secunda parte illius, in qua dicitur, quod si proles accipiatur in suo principio est essentialissimum in matrimonio, nam videtur hoc falsum. Et ratio dubitandi est. Nam si aliqua ratione proles sic accepta esset essentialissimum omnium, maxime quoniam omnia alia quæ sunt in matrimonio, ut fides & sacramentum ordinantur ad prolem (necessitas enim fidei, & indissolubilitatis in matrimonio ex ipsa prole desumitur) sed hæc ratio nulla est, ergo. Minor in qua est difficultas probatur. Nam si fides & sacramentum ordinantur ad prolem in ipso matrimonio, sequitur quod proles non solum sit essentialissimum, sed etiam dignissimum omnium, quæ sunt in matrimonio. Consequens autem est falsum (nam ut diximus in prima conclusione D. Tho.) sacramentum est aliquid dignius & excellentius. Sequela probatur. Nam id ad quod aliud ordinatur excellentius est, quam id quod

A ordinatur ad illud: hac enim ratione finis est aliquid excellentius, quam mediū. Quoniam medium ordinatur ad finem. Igitur si fides & sacramentum ordinantur ad prolem in matrimonio, proles erit dignissimum omnium, & non solum essentialissimum.

¶ Nihilominus tamen dicendum est, quod doctrina D. Tho. in illa conclusione est optima. Ad cuius expositionem aduertendum est, quod in hac conclusione non loquitur D. Tho. de intentione contrahentium, nam de necessitate sacramenti aut contractus non est quod contrahentes intendunt formaliter prolem, fidem, aut sacramentum, etiam si habeat intentionem contrariam effectui, sed sufficit, quod consentiant in vinculum coniugale. Loquitur igitur de intentione instituentis matrimonium, & respectu huius principalius (id est) essentialius est proles quam fides, & sacramentum, seu inseparabilitas. Quia ex intentione instituentis omnia, quæ sunt in matrimonio ordinantur ad prolem veluti ad finem. Itaque ideo matrimonium est inseparabile, quia sic est necessariū ad prolem, & ita magis essentialis est proles ad quam omnia ordinantur. Considerandum enim est, quod sicut actus sumit speciem, & essentiam ab obiecto & fine in quem tendit: ita matrimonium in quantum contractus humanus speciem & essentiam habet à prole intenta à natura, & ita proles est illi essentialis: sicut de ratione potentie est actus ad quem suapte natura ordinatur, & à prole sumitur necessitas fidei seruandæ, & ratio vinculi perpetui, ut iam supra dictum est.

¶ Vnde ad rationem dubitandi dicendum est, quod maior est vera: & ratio ibi adducta optima. Vnde negatur minor. Et ad probationem minoris negatur sequela, scilicet, quod proles sit etiam dignissimum omnium, quæ sunt in matrimonio. Nam quauis omnia ordinantur ad prolem, tamen quædam ordinantur ut media ad finem vltimum, & hæc sunt minus perfecta, ut conuincit argumentum. Sacramentum verò ordinatur ad prolem non tanquam medium ad finem: sed tanquam aliquid perfectius, & superius ad perficiendum id quod est inferius. Et ita ratio sacramenti perfectior est in matrimonio, quam proles. Aduertendum enim est quod aliquando ea quæ excellentiora sunt ordinantur ad minus perfecta, non tanquam medium ad finem, sed tanquam causa perficiens ad id, quod perficitur. Et ita dicunt Theologi

De bono
coniug. ca.
24. tom. 6.

Libro. 4. d.
11. 30.

logi in materia de incarnatione, quod Christus Dominus, qui est perfectissimus ordinatur ad nostram salutem, & iustificatione, non tanquam medium ad finem: sed tanquam causa superior perficiens. Et D. Thom. in 2. 2. quaestione. 81. articulo. 5. ad primum dicit, quod charitas ordinatur ad virtutem religionis. Quoniam charitas perficit tubiectum, & purificat cor, ut debite colat Deum. Ordinatur itaque tanquam aliquid superius perficiens. Non dissimiliter in proposito sacramentum, quod includit aliquid supernaturale, ordinatur ad prolem tanquam dignius, & perfectius perficiens ipsum bonum prolis. Verum quod si fieret sermo de indissolubilitate naturali conuinceret argumentum, quod esset dignior proles. Quoniam talis indissolubilitas ordinatur ad prolem tanquam ad finem. Haec dicta sunt de hoc articulo.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum actus matrimonij excusetur per bona praedicta.

AD *Q*UARTVM sic proceditur. Videtur quod actus matrimonij non possit excusari per bona praedicta ut non sit omnino peccatum. Quia quicumque sustinet damnum maioris boni propter minus bonum, peccat: quia inordinate sustinet: sed bonum rationis quod laeditur in ipso actu coniugali, est maius quam haec tria coniugij bona: ergo praedicta bona non sufficiunt ad excusandum coniugalem concubitum.

¶ 2. Praterea. Si bonum malo additur in genere moris, totum efficitur malum, non autem totum bonum, quia vna circumstantia mala facit actum malum, non autem vna bona facit ipsum bonum: sed actus coniugalis secundum se est malus alias excusatione non indigat: ergo bona matrimonij adiuncta non possunt ipsum bonum facere.

¶ 3. Praterea. Vbiunque est immoderatio passionis ibi est vitium in moribus: sed bona matrimonij non possunt efficere quin delectatio illius actus sit immoderata: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

¶ 4. Praterea. Verecundia non est nisi de turpi actu secundum Damascenum: sed bona matrimonij non tollunt erubescencia ab illo actu: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

¶ **S**E**D** contra. Concubitus coniugalis non differt a fornicario nisi per bona matrimonij: si er-

Ago haec non sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret, quod est contra id quod habitum est supra.

¶ Praterea. Bona matrimonij se habent ad actum eius sicut circumstantiae debite (sicut dictum est) sed circumstantiae tales sufficienter faciunt quod actus aliquis non sit malus: ergo & haec bona possunt excusare matrimonium, ut nullo modo sit peccatum.

RE**S**P**O**N**D**E**O** dicendum, quod actus dicitur excusari dupliciter. Vno modo ex parte facientis, ita quod non imputetur facienti in culpam quauis sit malus, vel saltem non in tantam culpam, sicut ignorantia dicitur excusare peccatum in toto vel in parte. Alio modo potest excusari actus ex parte sui, ita, scilicet, quod non sit malus, & hoc modo praedicta bona dicuntur excusare actum matrimonij: ex eodem autem habet actus aliquis quod non sit malus in genere moris, & quod sit bonus: quia non est aliquis actus indifferens, ut in 2. libr. dictum est. dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Vno modo bonitate virtutis, & sic habet actus quod sit bonus ex his quae ipsum in medio ponunt: & hoc faciunt in actu matrimonij fides & proles, ut dictum est. Alio modo bonitate sacramenti secundum quod actus non solum bonus, sed etiam sanctus dicitur, & hanc bonitatem habet actus matrimonij ex indissolubilitate coniunctionis, secundum quam significat coniunctionem Christi ad ecclesiam: & sic patet quod praedicta bona sufficienter actum matrimonij excusant.

AD primum ergo dicendum, quod per matrimonij actum non incurrit homo in damnum rationis quantum ad habitum, sed solum quantum ad actum, nec est inconueniens quod quandoque aliquis actus, qui est melior secundum genus suum, interrumpatur pro aliquo minus bono actu: hoc enim sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui ab actu contemplationis cessat, ut interdum actioni vacet.

AD secundum dicendum, quod ratio illa procederet si malum quod inseparabiliter comitatur concubitum esset malum culpa: nunc autem non est malum culpa, sed poena tantum, quae est inobedientia concupiscentiae ad rationem, & ideo non sequitur.

AD tertium dicendum, quod superabundantia passionis quae facit vitium, non attenditur secundum quantitatem ipsius ad intensionem, sed secundum proportionem ad rationem: unde tunc solum passio reputatur immoderata quando limites rationis excedit. Delectatio autem quae fit in actu matrimoniali quauis sit inensissima secundum quantitatem, non tamen excedit limites sibi a ratione

4. dist. 41. ar. 3. ad 4. & 5. Quae. haec art. 1. ad 2.

Art. 2. huius quae. & hoc art.

tionem praefixos ante principium suum, quauis in praedicta delectatione ratio eos ordinare non possit.

AD quartum dicendum, quod turpitudine quae semper est in actu matrimoniali & erubescencia quae facit est turpitudine poena, & non culpa: quia de quo libet defectu homo naturaliter erubescit.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est affirmatiua. Et dicit D. Thom. quod actus matrimonialis sumit bonitatem virtutis ex his, ex quibus ponitur in medio. Sumit autem bonitatem indissolubilitatis, & sanctitatis ex ratione sacramenti. Vide literam Diui Thomae, quae est optima, & maxime necessaria pro tota ista quaestione.

¶ Circa istum articulum est adhuc dubium. Vtrum vsus, & actus matrimonialis taliter excusetur per haec tria bona, quod nullo modo sit malus: sed potius bonus ex suo genere, & meritorius. Videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur argumento desumpto ex capitulo. Vir cum propria. 33. quaest. 4. ubi D. Gregorius dicit, quod vir cum propria vxore dormiens, nisi lotus aqua ecclesiam intrare non debet: in quibus verbis significare videtur, quod actus matrimonialis cum propria vxore non est omnino excusatus, ergo.

¶ Secundo arguitur. Qui sustinet detrimentum in bonis potioribus, & excellentioribus propter minora bona peruertit ordinem rationis, ac subinde peccat: sed in vsu coniugali homo sustinet detrimentum in bonis excellentioribus propter minora bona: ergo peruertit ordinem rationis, ac subinde peccat. Consequentia est bona, maior est manifesta. Nam minora bona ordinantur ad maiora tanquam ad finem, & non e contra. Et ita rectus ordo est, quod aliquis patiatur detrimentum in bonis inferioris ordinis propter excellentiora bona, & non e contra. Minor vero probatur. Nam in vsu matrimoniali patitur homo, & sustinet detrimentum in bono rationis propter illa tria bona: bonum autem rationis excellentius est quam illa bona ut constat: ergo. Confirmatur argumentum. Nam si quis sustineret detrimentum in bonis naturalibus, ut in vita vel in fama propter censum, peruertit ordinem, & peccat. Quoniam bona naturalia, & fama sunt excellentiora bona, ut constat: ergo similiter ille, qui patitur detrimentum in bono rationis propter illa bona.

Tertio arguitur. Nam bonum (etiam si adhibeatur malo, & coniungatur illi) nunquam efficit illud bonum: bonum enim adhibitum mendacio, non efficit mendacium bonum. Nam mendacium habet intrinsicam malitiam, quae ab illo separari non potest: Sed actus coniugalis de se est malus, cum sit in illo detrimentum rationis: ergo per nulum bonum excusari potest; ac subinde remanet malum. Confirmatur argumentum. Nam quodcumque malum sit in actu, vitiat totum actum. Quaecumque enim circumstantia mala inficit totum actum: ergo si in actu coniugali est aliquod malum, quauis etiam adhibeantur alia bona semper erit malus.

¶ Quarto arguitur. Quoniam illa omnia bona adhibita non possunt efficere, quo minus delectatio in illo actu sit immoderata, nec possunt tollere eius verecundiam, quae omnia ad malum pertinent: ergo omnia bona, quae sunt in matrimonio, non excusant actum matrimonialem: sed ille actus remanet malus.

¶ In hac difficultate D. Bonaventura in 4. distinctio. 31. articulo. 2. quaest. 1. refert aliquos, qui dixerunt, quod actus matrimonialis nunquam fieri potest sine aliquo peccato saltem veniali. Quod etiam tenet Hugo Iuris peritus super illud cap. Vir cum propria. citato in primo argumento. His non obstantibus.

¶ Conclusio sit. Certissimum est, quod illa tria bona sufficienter excusant actum matrimonialem: taliter quod actus matrimonialis sit absque culpa aliqua. Et haec conclusio est certa secundum fidem: & probatur. Primo. Nam si actus matrimonialis non esset absque culpa, sequitur quod nec ipsum matrimonium sit licitum, & absque culpa. Consequens autem est hereticum (ut diffiniuimus in principio huius materiae): ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam ipsum matrimonium ex natura sua ordinatur ad vsu, & actum matrimonialem: sicut potentia ordinatur ad actum: ergo si actus ipse matrimonialis non est absque culpa, nec matrimonium ipsum, in quo datur potestas ad talem actum erit absque culpa. Secundo probatur conclusio. Nam hoc esset derogare gratiae sacramentali, etenim, si opus ipsum subsequatur ex matrimonio ad quod ipsum matrimonium ordinatur ex natura rei, est malum: quorsum datur gratia in ipso matrimonio? ergo ipse actus coniugalis excusatur a culpa. Tertio probatur conclusio. Actus coniuga-

Lib. 2. or. tho. fid. 15.

his cum illis bonis est actus virtutis, ergo bonus & excusatus a culpa. Consequentia est bona. Antecedens probatur. Nam generalis ratio virtutis consistit in hoc, quod opus in mediocritate consistat: sed actus matrimonialis consistit in mediocritate ratione fidei, & prolis, & sacramenti, quæ rectificant actum generandi: nam hac ratione actus generandi distinguitur a fornicatione, & consequenter in specie virtutis collocatur, ergo actus coniugalis cum illis bonis est actus virtutis, & excusatur ab omni culpa. Quarto probatur conclusio. Talis actus coniugalis pertinet in speciali ad virtutem iustitiæ, nam coniuges ex iustitia & fidelitate tenentur reddere debitum: ergo talis actus ita excusatur in particulari, quod est actus virtutis iustitiæ. Quinto probatur conclusio. Nam opus ipsum est sanctum. Quoniam in ipso matrimonio reperitur ratio sacramenti, in quo datur gratia ad actum coniugalem, & significat coniunctionem Christi cum ecclesia: imo ratione actus & consummationis matrimonij significat coniunctionem verbi cum natura humana, ut supra diximus, ergo talis actus excusatur in particulari ab omni culpa: taliter quod est actus bonus. Vide D. August. libro. 1. de nuptijs, & concupiscentia. cap. 4.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio huius dubij. Ad primum argumentum respondetur, quod Gregorius non dixit illud propter culpam aliquam, quæ fit in ipso usu matrimoniali, (alias enim talis culpa non abstergeretur aqua) sed dicit illud propter indecentiam quandam, & quia ille actus reddit aliquo modo hominem inhabilem ad spiritualia, & diuina. Et quod hæc fit legitima interpretatio constat ex his quæ ibi dicuntur, nam subdit statim. Nec hoc dicentes culpandum putamus esse coniugium: sed quia ipsa licita admixtio coniugis sine voluptate carnis fieri non potest, &c.

¶ Ad secundum argumentum prima solutio est, quod quavis in usu matrimoniali fit aliquod detrimentum in bono rationis, quod est supremum in homine, est tamen detrimentum per modum transeuntis, & non per modum permanentis: illa vero bona sunt per modum permanentis. Et ita non est inconueniens sustinere illam iacturam, & detrimentum in illo bono perfectiori propter bona minora permanentia. Aduertendum enim est, quod aliquando est licitum

A sustinere detrimentum in bonis excellentioribus propter minora bona, si iactura & detrimentum in bonis excellentioribus est parui momenti, vel non est tanti momenti: minora vero bona sunt maximi momenti. Possent enim quis sustinere detrimentum in fama, vel honore, si illud detrimentum est paruum propter bona fortunæ si sunt alicuius momenti. Et ita in proposito potest quis sustinere detrimentum in honore rationis, (paruum inquam detrimentum & per modum transeuntis) propter illa bona permanentia. Et ita in solutionibus argumentorum D. Thom. dicitur, quod non est inconueniens

B quod aliquando præmittatur actus, qui ex suo genere est nobilior pro aliquo breui tempore, ut aliquis det operam minus bono ex suo genere: sicut cum aliquis intermittit actum contemplationis propter aliquam externam actionem. Item aliquando interrumpuntur actiones optimæ propter somnum. Quoniam somnus est necessarius ad conseruationem indiuidui: ita etiam non est inconueniens, quod in usu matrimoniali priuetur homo usu rationis per aliquod tempus breue: quoniam ille actus est maxime necessarius ad bonum commune, scilicet, ad bonum speciei & eius conseruationem. Secunda solutio fit, quod maius bonum est conseruatio speciei humanæ, in qua etiã inuenitur bonum rationis: & ita non sustinet homo detrimentum rationis propter minora bona, sed propter maius bonum. Et ex dictis respondetur ad confirmationem.

C ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod ut constat ex solutionibus argumentorum D. Tho. illud malum, quod est priuari usu rationis in usu matrimoniali non est malum culpæ, sed poenæ. Quod quidem malum nihil aliud est, quam quædam inobedientia concupiscentiæ ad rationem: etenim si in tali usu esset malum culpæ, per nullum bonum honestari posset: ut optime conuincit argumentum. Et per hoc respondetur etiam ad confirmationem.

D ¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod delectatio, quæ est in usu matrimoniali non est immoderata (cum sit secundum regulas rectæ rationis) nec ex eo quod illa delectatio intensissima sit: colligitur quod in ea sit malum culpæ. Nam passionem non induunt rationem culpæ propter intensiorem: sed quia exeunt limites rectæ rationis. Et ita quavis delectatio, quæ est in matrimonio, & in usu illius sit maxime intensa,

non

non est mala: quia non exit limites rectæ rationis; quia ante eius inceptionem præfixus est terminus à recta ratione. Idem dicendum est de erubescencia, quæ consequitur ad actum matrimonialem. Solum enim habet rationem mali poenæ: & idem etiam est de turpitudine, quæ est in illo actu.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur quod actus matrimonialis excusari possit etiam sine bonis matrimonij. Qui enim à natura rationis mouetur ad actum matrimonij, non videtur aliquod bonum matrimonij intendere, quia bona matrimonij pertinent ad gratiam vel virtutem: sed quando aliquis solo appetitu naturali mouetur ad actum prædictum, non videtur esse peccatum, quia nullum naturale est malum cum malum sit præter naturam & præter ordinem: ut Dion. dicit: ergo actus matrimonij excusari potest etiam sine bonis matrimonij.

Ca. 4. de diuin. nomi. prope fin.

¶ 1. Præterea. Ille qui vitatur coninge ad fornicationem vitandam non videtur aliquod bonum matrimonij intendere: sed talis non peccat, ut videtur, quia ad hoc est matrimonium concessum humanæ infirmitati, ut fornicatio vitetur: ut patet prima Corin. 7. ergo etiam sine bonis matrimonij potest actus eius excusari.

¶ 2. Præterea. Ille qui vitatur re sua ad libitum non facit contra iustitiam, & sic non peccat, ut videtur: sed per matrimonium vxor efficitur res viri, & e contrario: ergo si se inuicem ad libitum vitantur libidine mouente non videtur esse peccatum: & sic idem quod prius.

¶ 3. Præterea. Illud quod est bonum ex genere non efficitur malum nisi ex mala intentione fiat. Sed actus matrimonialis quo quis cognoscit suam, est ex genere bonus: ergo non potest esse malus, nisi ex mala intentione: sed potest bona intentione fieri etiam si non intendat aliquod bonum matrimonij, puta cum quis salutem corporalem per hoc intendit seruare, aut consequi. ergo videtur quod etiam sine matrimonij bonis actus ille possit excusari.

¶ 4. Præterea. Remota causa remouetur effectus: sed causa honestatis actus matrimonialis sunt matrimonij bona: ergo sine eis non potest actus matrimonialis excusari.

¶ 5. Præterea. Non differt actus prædictus ab

A actu fornicario nisi in prædictis bonis: sed concubitus fornicarius semper est malus: ergo si non excusatur prædictis bonis, etiã matrimonialis actus semper erit malus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut bona matrimonij secundum quod sunt in habitu faciunt matrimonium honestum & sanctum: ita etiam secundum quod sunt in actuali intentione faciunt actum matrimonij honestum, quantum ad illud dicitur bona matrimonij quæ ipsius actum respiciunt. Unde de quando coniuges conueniunt causa prolis procreandæ, vel, ut sibi inuicem debita reddant, hoc ad finem pertinet, et aliter excusantur a peccato: sed tertium bonum non pertinet ad usum matrimonij: sed ad essentiam ipsius: ut dicitur esse de facie ipsum matrimonium honestum, non in re actum eius, ut per hoc actus eius absque peccato reddatur, quia causa alicuius significationis conueniunt: & ideo duobus solis modis coniuges absque omni peccato conueniunt, scilicet, causa procreandæ prolis, & debiti reddendi: aliter tunc semper est ibi peccatum, ad minus veniale.

AD primum ergo dicendum, quod prole procreare est bonum sacramenti addit supra prolem prout est bonum intentum à natura. Natura autem intendit prolem prout in ipsa saluatur bonum speciei: sed in prole secundum quod est bonum sacramenti matrimonij, ultra hoc intelligitur ut proles se habeat in terius ordinetur in Deum: & ideo appetit quod intentio naturæ quæ prolem intendit præferatur actu non habitu ad intentionem prole procreare est bonum sacramenti: alias stare in creatura quod sine peccato esse non potest: & ideo quod natura tantum mouet ad actum matrimonij non excusatur a peccato omnino, nisi in quantum motus naturæ ordinatur actu vel habitu vitatur: hoc prole secundum quod est bonum sacramenti matrimonij sequitur quod motus naturæ sit malus: sed hoc defectus imperfectus nisi ad aliquod bonum matrimonij vitaturius ordinetur.

AD secundum dicendum, quod si vitatur per actum matrimonij intendit vitare fornicationem in coniuge non est aliquod peccatum, quia hoc est quædam redditio debiti quæ ad bonum vitatur pertinet: sed si intendit vitare fornicationem in seipso, ubi ibi aliqua superfluitas, & secundum hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est matrimonij intentio, nisi secundum indulgentiã, quæ est de peccato veniali.

AD tertium dicendum, quod vitatur circumstantia non sufficit ad hoc quod actus sit bonus: & ideo non oportet quod qualitercumque quis vitatur usus sit bonus, sed quando vitatur re sua vitatur secundum omnes circumstantias.

AD quartum dicendum, quod quantum intendit re sanitatis conseruationem non sit per se malum, tamen

tamen hac intentio efficitur mala, si ex aliquo fine intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum: sicut qui ex sacramento baptismi tantum salutem corporalem quaereret, & similiter etiam est in proposito in actu matrimonij.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Illa tria bona secundum habitum honestat matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Illa duo bona, scilicet, fides, & proles, quæ respiciunt actum matrimonij, honestant ipsum actum matrimonij, & non honestatur talis actus à sacramento: nam tertium bonum, scilicet, sacramentum, non pertinet ad usum matrimonij: sed ad essentiam ipsius.

¶ Tertia conclusio. Quando conueniunt coniuges, vel gratia generationis, vel ad reddendum inuicem debitum nullo modo peccant, alias verò semper peccant ad minus venialiter.

Circa secundam conclusionem, & solutionem ad primum D. Thom. est primum dubium breue. An si aliquis accederet ad propriam vxorem, vt expresse significaret solam coniunctionem Christi cum ecclesia, peccaret venialiter. Videtur vera pars negatiua. Nam licitum est vti coniugio in eum finem ad quem ordinatur, sed coniugium in quantum est sacramentum ordinatur ad significandum coniunctionem Christi cum ecclesia, ergo non est peccatum accedere propter talem finem.

¶ In contrarium est. Quoniam D. Thom. in prædicta conclusione dicit, quod per nullam significationem excusatur actus ille: ergo actus ille est peccatum. Confirmatur. Nam in tertia conclusione dicit Doctor sanctus, quod coniuges semper peccant ad minus venialiter in actu coniugali, nisi illum faciant gratia generationis, vel ad reddendum inuicem debitum: sed iste talis non accedit ad propriam vxorem propter aliquam finem istorum, vt constat, ergo peccat.

¶ Ad hoc dubium dicendum est, quod actus ille matrimonialis non excusatur propter aliquam significationem. Hæc est mens Doctoris sancti in hoc articulo. Hoc etiam docet Paludan. in. 4. dist. 3. q. 2. artic. 1. Dicit enim, quod sicut si aliquis baptizaretur solum ad significandam Christi sepulturam, non careret culpa: ita etiam non caret culpa, qui accedit ad propriam vxorem propter solam significationem. Verum est quod si

aliquis non excludens alios fines in actu coniugali intenderet hoc significare, non peccaret venialiter. Nam si quis non excludens alios fines baptismi intenderet repræsentare mortem Christi, non peccaret, ergo etiam non peccaret in nostro casu.

¶ Et ad rationem dubitandi dicendum est, quod quauis sacramenta sint sacra signa, potissimum tamen instituta sunt ad efficiendum (nam sunt signa practica) & ideo qui solum vteretur sacramento ad significandum non haberet rectum usum: Item dicendum est, quod ratio sacramenti non pertinet ad usum matrimonij, vt dicit D. Thom. in corpore. & ita non honestat illum.

¶ Et vt omnia, quæ dicenda sunt in hoc articulo, melius explicentur aduertendum est, quod multis modis potest maritus accedere ad vxorem, vel e contra vxor ad maritum. Primo modo gratia generandi prolem. Secundo modo ad reddendum sibi debitum. Tertio modo ad euitandam fornicationem, vel in seipso, vel in altero coniuge. Quarto & vltimo modo propter delectationem tantum. Et certa res est quod est licitum accedere ad vxorem, vel vxor ad maritum duobus prioribus modis, scilicet, gratia generandi prolem, & reddendi debitum sine aliquo peccato. De quarto vero modo disputatur articulo sequenti, & ita in hoc articulo solū est explicandum, an sit licitum accedere tertio modo, scilicet, gratia vitandi fornicationem in se ipso, vel in altero: & hoc tangitur à D. Thom. in solutionibus argumentorum.

EST igitur secundum dubium circa tertium modum, & circa solutionem D. Thom. ad secundum. An liceat marito accedere ad vxorem petendo debitum ab illa propter vitandam fornicationem vxoris; & idem est de vxore respectu mariti. Videtur quod non sit licitum.

¶ Primo arguitur ex doctrina Doctoris Angelici in tertia conclusione, vbi expresse dicit, quod quando conueniunt coniuges vel gratia generationis, vel ad reddendum inuicem debitum, nullo modo peccant: alias verò semper peccant ad minus venialiter: sed in isto casu non accedunt generationis causa, nec ad reddendum debitum: ergo peccatum est. Minor videtur nota. Quod si quis dicat cum D. Thom. ad secundum quod in illo casu virtualiter est quædam redditio debiti: & ita licitum est.

¶ Secundo arguitur contra hanc solutionem

nem. Nam ex illo sequitur, quod coniux in illo casu tenebitur ex iustitia, & fidelitate accedere ad alterum coniugem, & quod aliàs peccabit mortaliter: consequens verò durissimum videtur: ergo. Sequela est manifesta. Nam coniux ex iustitia, & fidelitate tenetur reddere debitum, taliter quod si non reddat peccat mortaliter: sed in illo casu est redditio debiti secundum D. Thom. ergo.

¶ Tertio arguitur. Ipse coniux ad vitandam propriam fornicationem non potest licite accedere ad alterum (de quo in dubio sequenti), ergo nec ad vitandam fornicationem alterius. Probatür consequentia ex paritate rationis. Nam sicut coniux tenetur providere bono spirituali alterius coniugis: ita etiam tenetur providere bono spirituali proprio.

¶ Prima conclusio sita. Certissimum est, quod est licitum accedere ad alterum coniugem propter vitandam fornicationem in illo. Hanc conclusionem docet expresse D. Thom. hic ad secundum. Primò probatur ex Diuo Augustino libro de bono coniugali. capit. 7. & capit. 10. Vbi hoc expresse docet: & idem docet Beda super epistolam primam ad Corinthios capit. 7. Vide etiam Magistrum Sotum distinctio. 3. 1. quæstione. 1. articulo. 3. & 4. vbi hoc etiam docet: ergo. Secundo probatur conclusio ratione. In illo casu virtualiter, & interpretatiue alter coniux petit debitum, & ita in altero coniuge petitio debiti potius est redditio debiti: redditio verò debiti in omni sententia est licita: ergo licitum est in illo casu accedere ad alterum coniugem propter vitandam fornicationem. Et aduertendum quod hoc potissimum habet locum in vxore, quæ præ verecundia sæpissime non audeat petere debitum. Sed adhuc est dubium: an coniux in tali casu teneatur petere debitum ad vitandam illam fornicationem.

¶ Secunda conclusio, vt hoc explicemus. Si maritus in simili casu aduerneret periculum vxoris teneretur petere debitum, imo tenetur ex fidelitate, & iustitia. Prima pars, scilicet, quod teneatur est grauissimorum doctorum, & probatur. Nam maritus tenetur providere bono spirituali vxoris quando commodè potest: sed in illo casu periclitatur bonum spirituale vxoris, & ipse maritus potest commodè subuenire petendo debitum formaliter: ergo tenetur petere. Secunda pars, scilicet, quod teneatur ex iustitia

& fidelitate probatur. Primò argumento facto. Maritus ex iustitia tenetur providere bono spirituali vxoris si commodè potest, nam aliter tenetur quam respectu alterius proximi: sed commodè potest in illo casu petendo debitum: ergo tenetur ex iustitia.

¶ Secundo probatur hæc pars ex prima conclusione. Quoniam ad bonum fidei & iustitiæ pertinet, quod reddatur debitum coniugi, non solum quando expresse petitur, verum etiam quando interpretatiue: sed quando est periculum in coniuge est implicita petitio: ergo tenebitur ex iustitia & fidelitate ad illam accedere, ac subinde si non accederit peccatum mortale contra iustitiam & fidelitatem. Diximus in conclusione, si maritus aduertat periculum. Nam si non aduertit excusabitur.

Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum argumentum quod ibi optimè dictum est ex D. Thom. quod in illo quauis formaliter & metaphysicè loquendo videatur petitio debiti: tamen virtualiter & interpretatiue & moraliter est redditio debiti, quæ quidem licita est, vt docet noster doctor in eadem conclusione. Est optimum simile Theologicum. Nam vt dicunt Theologi in. 2. 2. quæstione. 64. articulo. 7. aliquando aliquis actus formaliter & metaphysicè loquendo est aggressio, tamen virtualiter, & moraliter loquendo est defensio: vt si homo inclusus sit in aliqua domo & obsessus ab inimico, qui solum expectat exitum, tunc licebit præuenire, & occidere inimicum: cum non habeat aliud remedium: & in illo casu moraliter & virtualiter est defensio, non aggressio. Idem dicendum in nostro proposito.

¶ Ad secundum argumentum, quod est replica contra solutionem primi respondetur ex dictis in secunda conclusione.

¶ Ad tertium verò respondetur pronunc negando consequentiam, vt eam negat D. Thom. in illa solutione ad secundum. Et ratio differentie est. Nam in casu antecedentis non est redditio debiti: sed petitio etiam virtualiter & moraliter: & ita non licet. In casu verò consequentis est redditio debiti moraliter & virtualiter: & ita est licitum. Quod explicabitur amplius dubio sequenti.

EST tertium dubium. Circa eundem tertium modum. Vtrum sit licitum vni coniugi accedere ad aliū petendo debitum propter vitandam propriam fornicationem.

Et videtur quod sit licitum & nullo modo peccatum. ¶ Primò arguitur ex D. Paul. 1. Corinth. 7. vbi expressè dicit, Quod vnusquisque propter fornicationem, suam vxorem habeat. Et loquens statim de mulieribus, quæ contineri non possunt, dicit. Melius est nubere quam vri, vbi expressè Dominus Paulus dicit, licitum esse cōtrahere matrimonium ad vitandam fornicationem, ergo licitum etiam est, vti matrimonio ad vitandam fornicationem. Probatur cōsequentiā. Nam quando potētia est licita propter aliquem finem, vsus & actus potentiz licitus est propter eundem finem. Confirmatur argumentum. Illi cōiugi, qui vritur, vel est consulendum, vt ducat vxorem propter vitandam fornicationem vel non, secundum est contra D. Paulum, qui consulit vt ducat vxorem: si autem dicamus primum, ergo licitum est, & sanctum illud, quod consulitur, ac subinde licitum est vti matrimonio ad vitandam propriam fornicationem.

¶ Secundò arguitur. Matrimonium post naturam lapsam institutum est à Deo non solum ad generationem proles, & multiplicationem generis humani: sed etiam in remedium concupiscentiz, vt dicunt omnes sancti patres, & nos illud definiuimus supra, ergo licitum erit contrahere matrimonium, & illo vti in remedium concupiscentiz & ad vitandam fornicationem. Probatur consequentiā. Nam licitum est vti medio ordinato à Deo ad aliquem finem.

¶ Tertio. Copula carnalis coniugum de se non est mala, nec illicita, vt constat manifestè, ergo si ordinetur ad bonum finem, & de se licitum non erit mala. Tunc vltra. Sed vitare fornicationem non est malus finis, vt constat, ergo accedere ad propriam vxorem propter istum finem licitum est & sanctum.

¶ Quarto arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Licitum est, vti re propria in bonum finem coniugum, sed res propria viri est vxor, & vitare fornicationem non est malus finis, ergo licitum erit illa vti ad vitandam propriam fornicationem. Confirmatur. Nam ex opposita sententia sequeretur, quod senes & steriles & vxores prægnantes non possent licitè petere debitum. Consequens autem est maximè absurdum, ergo. Sequela probatur. Nam isti non possunt habere alium finem nisi vitare propriam fornicationem.

¶ Quintò arguitur. Quoniam licitus est vsus matrimonij ad vitandam fornicationem

alterius, vt diximus dubio præcedenti: ergo à fortiori licitum etiam erit vti matrimonio ad vitandam propriam fornicationem. Probatur consequentiā. Nam magis tenetur homo prouidere bono spiritali proprio, quàm bono spiritali vxoris.

¶ In oppositum est primò ex illo Diui Pauli. 1. Corinthiorum. 7. vbi loquens de coniugibus inquit. Quod ad tempus vacet orationi, sed quòd postea reuertantur ad vsum matrimonij. Et subdit. Hoc autem dico secundum indulgentiam, & non secundum imperium. Indulgentia autem non est de bono, sed de malo, ergo præsupponit D. Paulus, quòd ille actus factus propter incontinentiam sit illicitus, saltem venialiter.

¶ Secundò arguitur. Vsus matrimonialis ex natura sua non ordinatur ad istum finem, sed ad procreationem proles, & ad seruandam fidelitatem in matrimonio, ergo peccatum veniale est ordinare actum conjugalem ad vitandam fornicationem. Consequentiā est euidentis, antecedens probatur. Nam ad vitandam fornicationem sunt alia media per se ordinata, vt poenitentia, vigilia, oratio.

¶ Tertio arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Vti medio inordinato ad aliquem finem est peccatum, hac enim ratione pollutio propter sanitatem est peccatum, vt constat, sed qui vtitur actu matrimoniali ad vitandam fornicationem, vtitur medio inordinato, vt probauimus, ergo talis actus erit illicitus & peccatum.

¶ Quarto arguitur. Ille actus matrimonialis propter fornicationem vitandam non habet bona, quæ excusant ipsum actum matrimonialem, videlicet, fidem & prolem, ergo ille actus est malus & illicitus. Probatur consequentiā. Nam homo in tali actu patitur detrimentum in bono rationis sine aliquibus bonis honestantibus ipsum (vt constat.) Antecedens vero est manifestum. Confirmatur argumentum. Eligere medium, cui annexa sunt maiora detrimenta, est contra rationem: sed actui conjugali sunt annexa maiora detrimenta quam alijs medijs, scilicet vigiliz & orationi, ergo eligere illud alijs neglectis est contra rationem.

¶ Quintò arguitur. Nam homini est indictum bellum contra concupiscentias (vt dicit Paulus ad Galatas cap. 6.) quibus resistere debet non cedere: sed qui propter istum finem exercet actum conjugalem, cedit concupiscentiz, vt constat peccat, nec strenuè

strenuè pugnat in militia Christiana. Confirmatur argumentum. Nam qui accedit ad vxorem ad vitandam fornicationem neglectis alijs remedijs, quæ sunt (vt diximus) accedit propter delectationem: sed accedere propter delectationem est peccatum veniale, vt dicemus articulo sequenti, ergo non est licitum.

Propter hæc argumenta pro vtraque parte posita sunt diuersæ sententiæ doctorum. Prima sententia est veluti extrema, quæ asserit, quòd accedere ad alterum coniugem petendo debitum propter vitandam propriam fornicationem nullum est peccatum etiam veniale. Pro hac sententia Magister Sotus in. 4. distinctio. 3. 1. quæstione. 1. articulo. 4. adducit quam plures authores. Eam tenet Altiſidor. quarto summae capit. 4. quæstione. 2. Hugo super Ecclesiasten, in illud, Tempus amplexandi. Sotus tenet hanc sententiam in. 4. distinctio. 26. circa finem. Durandus distinctio. 3. 1. quæst. 4. Syluest. verbo, debitum conjugale. §. 6. circa finem. Dicit tamen Magister Sotus vbi supra. Quod Syluester deceptus fuit putans esse sententiam Diui Thomæ. Et allegat pro hac sententia Caietan. in summa cap. de vsu matrimonij, & eam tenet in 2. 2. quæstione. 88. articulo. 2. dubio quinto circa finem. Nauarro in manuali capit. 16. numero. 3. 2. Et expositores Diui Thomæ communiter sequuntur istam sententiam.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quòd non est licitum accedere ad propriam vxorem petendo debitum ab illa propter vitandam propriam fornicationem: sed est peccatum veniale. Pro hac sententia Magister Sotus loco citato adducit Diuū Augustinum loco immediatè citato in prima conclusione dubij præcedentis, & adducit D. Gregor. Bedam, & alios multis doctores. Et hanc sententiā videtur tenere Doctor Angelicus, in hoc articulo in corpore, & clarius in solutione ad secundum, vbi dicit. Sed si intendit vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas, & secundum hoc est peccatum veniale, nec ad id est matrimonium institutum nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.

¶ Tertia sententia est veluti media inter has duas extremas, & conciliat illas. Ad cuius expositionem aduertendum est. Quòd dupliciter potest contingere quòd aliquis petat debitum propter vitandam forni-

catlonem. Primò modo quando non est medium simpliciter necessarium ad vitandam fornicationem, quoniam potest vti multis alijs medijs. v. g. poenitentia, abſtinentia, vigilia, oratione. Secundò modo quàm moraliter censetur medium necessarium ad vitandam fornicationem. Quo supposito hæc sententia duo dicit. Primū dictum est, quòd est peccatum veniale petere debitum ad vitandam fornicationem propriam in primo casu, videlicet, quando sunt alia media moraliter loquendo, & quòd in hoc casu debet intelligi secunda sententia. Et probant istam sententiam quantum ad istud dictum. Quia cum sint alia media proportionata ad istum finem, aliqua inordinatione est vti medio de se ordinato ad generationem proles, & ad seruandam fidelitatem ad illum finem consequendum.

¶ Secundum dictum huius sententiæ est, quòd nullum est peccatum etiam veniale in secundo casu, videlicet, quando non est aliquod aliud medium moraliter loquendo. Et in hoc dicunt quòd habet verum primam sententiam. Et ratio huius est. Quia in tali casu verum habet quòd est medium vnicum moraliter loquendo ad illum finem consequendum: ergo sicut finis non est malus etiā venialiter, non erit malum medium venialiter. Hanc sententiā & concordiam sequuntur multi moderni Theologi, & tribuunt hanc sententiam Paludano in. 4. distinctio. 3. 1. quæstione. 3. & Capreolo ibidem.

¶ In huius rei expositionem conclusio fit. Duæ priores sententiæ sunt satis probabiles: tertia verò omnium probabilissima. Hæc conclusio virtualiter habet tres partes. Prima pars (videlicet) quòd prima sententia sit satis probabilis probatur argumentis factis primo loco, quæ sunt satis probabilia: & autoritate grauissimorum doctorum qui illam tenent. Et qui voluerit istam primam sententiam defendere, debet dicere quòd in tali casu saluatur bonum fidei, ad quam pertinet, quòd proprium corpus castè custodiatur coniugi: & ad hunc finem vtitur vxore sibi concessa, ne diuertat ad alienam. Secunda pars (videlicet) quòd secunda sententia sit satis probabilis constat argumentis factis secundo loco, quæ sunt satis probabilia: & autoritate doctorum, qui illam tenent, præcipuè autoritate D. Tho. qui videtur illam expressè docere. Et secundum istam sententiam dicendum est, quòd in moralibus non est satis vt opus sit bonum, quòd ordinetur

in debitum finem: sed oportet quod tali fini sit debitè proportionatum. Nam mediū se habet ad finem sicut species ad genus. In naturalibus autem species non collocantur in quolibet genere: sed in eo cui subordinantur: ita in moralibus non est aptum medium ad quemcunque finem voluerit ordinare, sed oportet habere proportionem ad illum. Ad propositum verò, actus coniugalis per se ordinatus est vel ad prolem vel ad fidem, & cum his habet proportionem. Vnde si velis ordinare ad sedandum appetitum libidinis non est finis legitimus. Tertia pars, videlicet, quod tertia sententia sit omnium probabilissima constat argumentis factis pro illa, quæ sunt omnium probabilissima. Et quoniam secundum istam sententiam conciliantur alix duæ sententiæ: & saluatur doctrina D. Tho. & quoniam hæc sententia est omnium probabilissima, respondendum est ad argumenta facta pro vtraque parte: nam quædam militant contra primum dictum huius sententiæ, quædam verò contra secundum dictum.

Ad argumenta igitur facta primo loco, quatenus procedunt contra primum dictum respondetur. Ad primū argumentum quod in illo testimonio loquitur Diuus Paulus. Quando matrimonium & eius vsus est medium vnicum ad vitandam fornicationem: taliter quod moraliter loquendo non potest aliter eā vitare. Et idē dicendum est ad confirmationē argumenti.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod matrimoniū institutum est post naturam lapsam in remedium concupiscentiæ, quando non est aliud remedium, & pro tempore quo moraliter loquēdo non adest aliud medium. Nam si adest aliud remediū, & vtitur isto, peccat venialiter. Quoniā eligit medium quod habet maiora detrimenta adiuncta.

¶ Ad tertium argumentum dicendū est, quod si adsunt alia remedia, ipsa copula carnalis, quæ habet adiuncta iacturā vsus rationis, est mala, cū nō honestetur aliquibus bonis.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod licitum est vti re propria quando talis vsus non habet detrimentum adiunctum, in bonis excellentioribus, in proposito vero vsus vxoris habet detrimentum adiunctum: & ita nisi honestetur illis bonis iā dictis non est licitus si adsunt alia media. Ad confirmationē respondetur, quod senes & steriles & vxores prægnantes non possunt licitè

petere debitum ad vitandam fornicationem solum, si adsunt alia remedia; sed erit peccatum veniale, si tamē solum sit vnicum remedium, scilicet, vsus matrimonialis nullum erit peccatum petere debitum.

¶ Ad quintum argumentum respondetur negando consequentiam. Nam quando vtitur quis matrimonio ad vitandam fornicationem alterius, est ibi virtualiter redditio debiti vt diximus: & ita talis actus honestatur per fidelitatem ipsam. In nostro vero casu si adest aliud remedium, non est aliquid, per quod talis actus honestetur: & ita semper ille actus erit illicitus venialiter.

¶ Ad argumenta facta secundo loco quatenus militant contra secundum dictum vltimæ sententiæ respondetur. Ad primum argumentum ex D. Paulo respondetur, quod (vt iam dictum est supra) illud verbum indulgentia, non significat condonationem peccati: sed tantum significat Paulus, quod ille status sit status imperfectorum impeditiuus maioris boni, & in remedium concupiscentiæ, & ita concessus est talis status per modum indulgentiæ.

¶ Ad secundum respondetur, quod matrimonium & eius vsus non est medium inordinatum ad vitandam fornicationem, præcipue quando est vnicum medium moraliter loquendo. Imo ex diuina institutione post naturam lapsam ordinatur in remediū concupiscentiæ. Secundo respondetur quod quando non est aliud medium in tali actu saluatur bonum fidei, ad quā pertinet quod proprium corpus castè proprio coniugi custodiat, & ad hunc finem vtitur vxore cōcessa, ne diuertat ad alienam.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod vt diximus, matrimoniū & eius vsus est medium per se ordinatum ad vitandam fornicationem post naturam lapsam, præcipue quando non est aliud remedium moraliter loquendo. Vnde non est idem de pollutione propter sanitatem. Quoniam talis pollutio per se ordinatur ad conseruationem speciei; & ita quando ordinatur ad consistentiam indiuidui, ordinatur contra suam naturam, & est peccatum mortale.

¶ Ad quartum argumentum respondetur sicut diximus in secunda solutione secundi argumenti, quod ibi saluatur bonum fidei. Ad cōfirmationē respondetur quod illud argumentum cōvincit, quando adsunt alia media, nō verò quando talis actus est mediū vnicum.

¶ Ad quintum argumentū respondetur, quod

quod quando non est aliud medium, qui exercet actum coniugalem ad vitandam fornicationem, non cedit concupiscentiæ, sed potius vincit illam: bene tamen si sint alia remedia. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod quando sunt alia remedia, & rejicit illa, qui sic accedit ad vxorem propriam, operatur propter delectationē, & ita peccat venialiter, si tamen non sit aliud medium non operatur propter delectationē, sed propter bonum fidei, vt castè custodiat proprium corpus.

EST quartum dubium; Vtrum sit peccatum veniale accedere ad propriam vxorem petendo debitum ad vitandam infirmitatem, & propter propriam salutem corporalem vel consequendam, vel conseruandam, & ad pellendam infirmitatem corporalem. Dixi de veniali. Quoniam certum est apud omnes auctores, quod accedere ad propriam vxorem nunquam est peccatum mortale, nisi apponatur malus finis extrinsecus mortaliter malus, vel mala circumstantia. Et videtur quod nullum sit peccatum in tali actu.

¶ Primo arguitur. Ille actus coniugalis de se non est malus (vt constat) & intendere sanitatem non est finis malus vt est per se notum, ergo nulla est ratio quare talis actus sit peccatum veniale. Probatur consequentia. Nam nō habet vnde sit peccatū veniale.

¶ Secundo arguitur. Licitum est inebriare se, quando est medium ad salutem corporalem necessarium, vt definiunt Theologi in. 2. 2. quæstione. 150. artic. 2. (Vide ibi Caietan. & in summa, verbo, ebrietas) ergo etiā erit licitum accedere ad propriam vxorem propter sanitatem: quando est medium necessarium ad illam. Probatur consequentia ex paritate rationis.

¶ Tertio arguitur. Qui accedit ad propriam vxorem propter sanitatem, habet bonum, quo honestetur talis actus, scilicet, generatio prolis, ergo talis actus omnino est licitus. Consequentia est euidens. Antecedens verò probatur. Nam intendere vitare infirmitatem reducitur ad generationem prolis. Nam si maritus sit infirmus non poterit vacare generationi prolis.

¶ Quarto arguitur. Satis probabile est (vt diximus dubio præcedenti) quod est licitum accedere ad propriam vxorem ad vitandam fornicationem propriam: ergo licitum etiam erit accedere ad propriam vxorem propter sanitatem, vel ad vitandam

infirmitatem. Probatur cōsequentia ex paritate rationis. Et hæc argumenta præcipue habent vim quando non est aliud medium ad acquirendam sanitatem, vel ad vitandam infirmitatem.

¶ In oppositum est primò. Nam D. Tho. hic in solutione ad quartum, expressè docet quod talis actus matrimonialis propter sanitatem acquirendam, vel infirmitatem vitandam est malus, ergo.

¶ Secundo arguitur. Actus matrimonialis non ordinatur ad salutem corporis, sed ad generationem prolis; ergo deordinatio erit in hoc actu matrimoniali, si ordinetur ad salutem corporis. Consequentia videtur bona, & antecedens probatur. Nam actus matrimonialis ordinatur ad conseruationē, & nullo modo ad consistentiam indiuidui: sumptio enim cibi ordinatur ad consistentiam indiuidui, vt constat, ergo.

¶ Tertio arguitur. Peccatum esset, quod aliquis assumeret baptisimi sacramentū propter salutem corporalem, vel ad euitandam infirmitatē tantum: ergo etiam erit peccatū contrahere matrimoniū, & vti illo propter istum finem. Antecedens est notū. Consequentia verò probatur ex paritate rationis.

In hac difficultate, & propter hæc argumenta pro vtraque parte posita sunt varix sententiæ inter doctores. Prima sententia est, quæ asserit, quod accedere ad propriam vxorem propter salutem, vel ad vitandam infirmitatem nō est peccatum veniale, sed res licita. Hæc sententia tribuitur Alberto Magno, & Maioris in. 4. dist. 31. Hanc tenet Magister Catus super istum articulum, & sequuntur eum aliqui discipuli D. Tho. Sed vt explicemus istam sententiam aliqua aduertenda sunt:

¶ Primò. Aduertendum est, quod hæc sententia intelligitur ab istis authoribus, cum quadam moderatōne dubij præcedentis, videlicet, quando non est aliud medium ad consequendam salutem, vel repellendam infirmitatem: nam si sit aliud medium dicit hæc sententia, quod est veniale, exercere illum actum propter talem finem. Et dicit quod D. Thom. in solutione citata intelligitur, quando non est aliud medium ad comparandam sanitatem.

¶ Et vt soluant rationes in oppositum; Secundo aduertunt isti auctores, quod licet actus coniugalis non sit primariò & principaliter ordinatus ad consequendam salutem corporalem, est tamen ordinatus

tus secundo. Et ita quando non est aliud medium conueniens licitum erit uti tali medio. Et ita Sancti & doctores, qui videntur dicere oppositum, dicunt isti authores, quod loquuti sunt de principali fine actus matrimonialis, & de bonis principalibus ipsius matrimonij: qualia sunt generatio prolis, & conseruatio fidelitatis. Nihilominus tamen præter hæc principalia bona sunt alia bona veluti secundaria matrimonij, & huiusmodi sunt vitare propriam fornicationem, & infirmitatem corporalem. Et hæc bona secundaria dicunt quod reducuntur ad primaria bona & principalia. Nam vitare propriam fornicationem (vt diximus dubio præcedenti) reducitur ad fidelitatem matrimonij. Nam qui intendit propriam fornicationem vitare, intendit seruare fidelitatem alteri coniugi: vitare verò infirmitatem reducitur ad generationem prolis: nam si maritus sit infirmus non poterit vacare generationi prolis. Et denique dicunt isti authores, quod est maxima differentia inter baptismum, & actum matrimonialem. Nam actus matrimonialis, licet non primario & principaliter ordinetur ad sanitatem corporalem, secundario tamen & minus principaliter ordinatur ad illam, quando non est aliud mediū ad istum finem. Baptismus verò sacramentum nullo modo ordinatur ad salutem corporalem, nec primario nec secundario. Et est etiam alia differentia: Nam matrimonium & habet rationem contractus, & habet rationem sacramenti: & ita actus matrimonialis ea parte qua est actus cuiusdam contractus civilis sine vilo inconuenienti ordinari potest ad salutem corporalem. Hoc autem nullo modo dici potest de baptismo: nam baptismus solum habet rationem sacramenti.

¶ Secunda sententia est, quod est peccatum veniale. Hanc sententiam tenet D. Thom. hic ad quartum, & aliqui citant pro hac sententia D. Bonauent. in. 4. distinctio. 31. Et illi authores qui tenent, secundam sententiam dubij præcedentis, necessario debent tenere istam sententiam. Nam magis ordinatur vsus matrimonij ad vitandam fornicationem, quam ad vitandam infirmitatem. Et hanc sententiam tenent multi interpretes D. Thom.

¶ In huius rei expositionem sit, prima conclusio. Quando coniux accedit ad alterum coniugem si intendat generatio-

nem prolis, & simul concomitanter intendat propriam sanitatem, vel vitare infirmitatem, licitum est, & bonum & nullum est peccatum, etiam veniale. In hac conclusione debent cōuenire omnes Theologi: & probatur conclusio. Primo. In tali casu non est aliquid vnde vitietur talis actus: ergo nullum est peccatum. Consequentia est bona, antecedens constat. Nam talis actus honestatur per generationem prolis, quæ est bonum ipsius matrimonij. Secundo probatur conclusio. Nam actus matrimonialis per se ordinatur ad generationem prolis, & concomitanter potest habere rationem mediæ ad consequendam sanitatem, vel vitandam infirmitatem: ergo si quis accedat ad alterum coniugem, & simul concomitanter intendat propriam sanitatem, vel vitare infirmitatem nullum erit peccatum. Probatur consequentia. Nam exercet actum cum illa intentione, & in ordine ad illum finem qui conuenit ei ex natura sua.

¶ Secunda conclusio. Quando coniux accedit ad alterum coniugem solum propter salutem corporalem propriam, & est aliud medium ad illam peccatum est veniale. In hac conclusione conueniunt omnes doctores vtriusque sententiæ. Et hanc conclusionem probant argumenta facta secundo loco, quæ omnia confirmantur. Accedere ad propriam vxorem ad vitandam propriam fornicationem est peccatum veniale, quando moraliter loquendo est aliud medium: vt diximus in præcedenti dubio secundum sententiam probabiliorē: ergo similiter in nostro casu. Imo à fortiori: nam vsus matrimonialis magis ordinatur ad vitandam fornicationem propriam, quam ad salutem corporalem, vel vitandam infirmitatem corporalem.

¶ Tota autem difficultas est, quando non est aliud medium ad acquirendam sanitatem, vel vitandam infirmitatem.

¶ In huius expositionem sit tertia conclusio. Probabilis est prima sententia, quæ asserit quod in isto casu accedere ad propriam vxorem propter solam sanitatem corporalem, non est peccatum veniale, probabilius tamē est oppositum. Hæc conclusio habet duas partes.

¶ Prima pars probatur argumentis factis primo loco, & autoritate doctorum, qui illam tenent. Et explicanda est ad illum modum quo illam declarauimus.

¶ Secun-

Quæstio. XLIX.

¶ Secunda verò pars probatur autoritate doctorum, qui illam tenent, præcipue autoritate D. Thom. Et eam etiam sequitur Magister Sotus, vt probabiliorē loco supra citato. Probatur etiam argumentis factis secundo loco, quæ sunt longe probabiliora. Quæ omnia confirmantur ratione D. Thom. Nam actus coniugalis nullo modo ordinatur ad conseruationem indiuidui: sed ad conseruationem speciei, ergo aliqua inordinatio est ordinare illum actum coniugalem ad conseruationem indiuidui: ac subinde erit peccatum veniale. Et hæc est differentia inter sumptionem cibi, & potus & actum coniugalem, nam sumptio cibi & potus ordinatur ad conseruationem indiuidui: & ita nulla est inordinatio sumere cibum vel potum in maxima quantitate, etiam vsque ad ebrietatem si sit medium necessarium ad conseruationem, actus verò coniugalis nullo modo ordinatur ad conseruationem indiuidui, & ita nunquam est licitum ordinare illum ad istum finem tantum. Et quoniam debemus persistere in hac sententia tanquam in probabiliori, respondendum est ad argumenta facta primo loco.

¶ Ad primum argumentum respondetur cum D. Tho. ad primum, quod quanuis intendere conseruationem sanitatis non sit per se malum, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum: & sic contingit in proposito. Nam actus matrimonialis de se non est ordinatus ad sanitatem: & ita aliqua inordinatio est ordinare illum ad sanitatem, ac subinde erit peccatum veniale.

¶ Ad secundum argumentum respondetur negando consequentiam. Ratio differentie est. Nam sumptio potus de se est ordinata ad conseruationem indiuidui, & ita etiã si sequatur ebrietas licitum est sumere potum, si est mediū necessarium ad sanitatem. Actus verò coniugalis non ordinatur ad conseruationem indiuidui: sed ad cōseruationem speciei, & ita inordinatio est ordinare illum ad sanitatem, & consistentiam indiuidui.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando antecedens, & ad probationem antecedentis respondetur quod illud argumentum conuincit, quod actus coniugalis propter sanitatem, vel ad vitandam infirmitatem ordinatur multum remotè ad generationem prolis, & non primo & per se: cum tamen talis actus primo & principaliter ordinetur ad generationem prolis.

Articul. VI.

¶ Vnde aliqua inordinatio est ordinare talem actum remotè ad generationem prolis, ac subinde est peccatum veniale: sicut esset aliqua inordinatio ordinare sumptionem cibi, & potus ad generationem prolis, sed immediate debet ordinari ad consistentiam indiuidui.

¶ Ad quartum argumentum respondetur negando consequentiam. Ratio discriminis est (vt iam diximus) nam actus coniugalis magis ordinatur ad vitandam fornicationem: quam ad sanitatem corporalem.

¶ Aduertendum tamen est circa istud dubium, & resolutionem illius, quod ad cauenda hæc inconuenientia optimum remedium est, quod coniuges accedant propter sanitatem corporalem & simul & principaliter intendant generationem prolis quantum est ex parte sua. Et ita nullum erit peccatum, & poterunt consequi sanitatem. Sed vt referunt homines fide digni, & experientia testatur, accedere ad foeminam vel voluntariè emittere semen potius nocet saluti. Nam quando natura indiget tali expulsione ipsa in somnis vel alia via curat hanc expulsionem.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum cognoscēs vxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem mortaliter peccet.

D SEXTVM sic proceditur. Videtur quod quocumque aliquis vxorem cognoscit non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem, mortaliter peccet. Quia sicut Hieronymus dicit & habetur in litera: *Voluptates quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in vxore dammandæ sunt: sed non dicitur esse damnabile nisi peccatum mortale: ergo cognoscere vxorem propter voluptatem solam est semper peccatum mortale.*

¶ 2 Præterea. Consensus in delectatione est peccatum mortale: vt in. 2. libr. dictum est: sed quicumque cognoscit vxorem suam causa delectationis consentit in delectationem: ergo mortaliter peccat.

¶ 3 Præterea. Quicumque vsus creature non refert in Deū, creatura fruitur, quod est peccatum mortale: sed quicumque vxore propter solam

delectationem vititur, hunc usum non refert in Deum: ergo mortaliter peccat.

¶ 4. Præterea. Nullus debet excommunicari nisi pro peccato mortali: sed aliquis vxorem sola libidine cognoscens ab introitu ecclesie arctatur, vt in litera dicitur: quasi sit excommunicatus: ergo omnis talis peccat mortaliter.

Ll. 4. d. 3. 1.

In sermone de bono nuptia.

¶ SED contra. Quia secundum Augustin. talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur, Pater noster, &c. vt habetur in litera: sed talia non sunt peccata mortalia: ergo, &c.

¶ Præterea qui cibo vititur ad delectationem tantum, non peccat mortaliter: ergo pari ratione qui vititur vxore, tantum causa libidinis satiada.

RESPONDEO dicendum. Quod quidam dicunt quod quandocumque ad actum conjugalem libido principaliter mouet est peccatum mortale, sed quando mouet ex latere tunc est peccatum veniale. Quando autem omnino delectationem despicit, & displicet ei, tunc est omnino sine veniali peccato: vt sic delectationem in illo actu querere sit peccatum mortale, delectationem oblatam accipere sit peccatum veniale: sed eam odire sit per se peccatum mortale, quia secundum philosophum in. 10. Ethico. idem iudicium est de delectatione & operatione, quia operationis bonæ est delectatio bona, & mala mala. Vnde cum actus matrimonialis non sit per se malus, nec querere delectationem esset peccatum mortale semper.

Ca. 3. & 4.

ET idem dicendum, quod si delectatio queratur ultra honestatem matrimonij, vt, scilicet, aliquis in coniuge non attendat quod coniux est, sed solum quod mulier, paratus idem facere cum ea si non esset coniux, est peccatum mortale, & idem talis dicitur ardentior amator vxoris, quia ardor ille extra bona matrimonij fertur. Si autem queratur delectatio infra limites matrimonij, vt, scilicet talis delectatio in alia non quereretur quam in coniuge, si est veniale peccatum.

AD primum ergo dicendum, quod tunc voluntates meretricias. Vt in vxore querit, quando nihil aliud in ea attendit quam quod in meretrice attenderet.

AD secundum dicendum, quod consensus in delectatione concubitus qui est peccatum mortale, est peccatum mortale: non autem talis delectatio est matrimonialis actus.

AD tertium dicendum, quod quauis delectationem non referat actu in Deum, non tamen ponit in ea vltimum delectationis finem aut voluptatis, alias eam vbicumq; indifferenter quereret: & idem non oportet quod creatura fruatur, sed vtrius creatura propter se, se autem habitualiter propter Deum, quauis non actu.

AD quartum dicendum, quod hoc non dicitur

A propter hoc quod ex hoc peccato homo excommunicatione mereatur, sed quia spiritualibus se reddidit inhabilem propter hoc quod efficiunt in actu illo totus caro.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Accedere ad propriam vxorem propter delectationem, taliter quod solum intendatur delectatio extra limites matrimonij, ita vt respiciat propriam vxorem, non vt vxorem sed vt foeminam quandam: & est paratus idem facere cum qualibet alia, peccat mortaliter. Na ardor ille delectationis extra bona matrimonij fertur.

¶ SECUNDA conclusio. Quando illa delectatio queritur intra limites matrimonij: ita vt coniux non intenderet talem delectationem nisi cum propria vxore, peccat tantum venialiter.

IN hoc articulo est primum dubium. An quando alter coniux accedit ad alterum propter solam delectationem, sed intra limites matrimonij peccet, & quodnam sit peccatum? Ratio dubitandi a parte negativa est. Nam alias sequitur, quod si vir velit accedere ad vxorem propter solam delectationem, quod vxor reddendo debitum peccet saltim venialiter. Nam consentit petitioni, quæ est peccatum veniale, ergo. Confirmatur argumentum. Nam non est licitum reddere gladium furioso (etiã si sit proprius dominus illius) vt sic caueatur detrimentum corporale, quod sibi vel alteri posset inferre, ergo nec licet reddere debitum. Quonia sibi infert detrimentum, cum peccet.

C

¶ In hac difficultate Magister Sotus dist. 31. quæst. 1. art. 3. refert tres sententias huius rei, & duæ illarum sunt extremæ, & vnica est media. Prima extrema est, quod est peccatum mortale. Secunda extrema est, quod nullum est peccatum. Tertia vero media est, quod est peccatum veniale.

D

¶ In huius rei expositionem conclusio sit. Certissimum mihi videtur, quod hæc tertia sententia est vera. Hanc sententiam tenet D. Tho. hic, & eã docent ferè omnes Theologi. Hæc conclusio virtualiter continet aliquas partes. Prima pars est, quod talis actus non sit peccatum mortale. Probatur hoc. Delectatio de se nec est bona, nec mala, sed sequitur conditionem operationis illius, cui est annexa & coniuncta: sed illa operatio accessus ad propriam coniugem de se non est

Can. Vir. 33. q. 4.

1. Cor. 7.

est mala, ergo delectatio ei coniuncta non est mala, ac subinde talis delectatio non erit peccatum mortale. Secunda pars, scilicet, quod sit peccatum veniale, probatur primo ex D. August. lib. de bono coniugali. cap. 6. & lib. de nuptijs & concupiscentia. cap. 4. & in Enchirid. ca. 78. Vbi hoc expresse docet. Hoc etiam dicit Beda super ca. 7. 1. ad Cor. & Gregor. in Canone. Vir cum propria. 33. quæst. 4. Et idem docet Richardus: & multi alij Theologi, quos refert, & sequitur Magister Sotus. dist. 31. quæstio. 1. art. 3. ergo. Secundo probatur hæc pars ex D. Paulo. 1. Corint. 7. Vbi D. Paulus propter solam incontinentiam vitandã permittit, vt vnusquisq; suam vxorem habeat, ergo non propter solam delectationem capiendam. Tertio probatur hæc pars. Ille actus propter solam delectationem non est bonus, ergo est malus. Consequentia est bona. Na in doctrina Doctoris Angelici. in. 1. 2. quæst. 18. non datur actus indifferens in indiuiduo. Antecedens patet. Nam si ille actus est bonus, sequitur quod si ille actus fiat in gratia Dei, sit meritorius, quod est incredibile. Quoniam apud Deum non potest esse meritorium, accedere ad propriam vxorem propter solam delectationem. Igitur est malus, & non malus mortaliter (vt probauim⁹ in prima parte conclusionis) ergo est malus venialiter. Quarto probatur hæc pars ratione fundamentali. Natura instituit actum coniugalem ad finem generationis, & ad seruandam fidelitatem, & ad hunc finem ordinauit delectationem, & ipsa delectatio adiuncta est ipsi operationi propter ipsam operationem: nam si non esset coniuncta talis delectatio, homines desisterent ab actu coniugali, ergo ordinare operationem ad delectationem, inordinatio est, ac subinde peccatum veniale. Confirmatur. Ille actus propter solam delectationem non ordinatur ad finem vel bonum honestum, sed tantum ad bonum delectabile, vt constat, ergo non habet rationem liciti, & honesti: ac subinde peccat venialiter.

¶ Ex dictis in hac conclusione facile est iudicare de alijs exemplis comunibus omnibus hominibus, nẽpẽ de sumptione cibi, & potus, quando sumitur propter solam delectationem. Nam certè hæc sumptio non est sine deordinatione naturæ. Ipsa enim natura ordinauit cibum & potum, non ad delectationem vt ad finem, sed ad conseruationem indiuidui. Vnde quando illa sumptio non ordinatur ad nutritionem vel ad robur

A corporis, vel ad alium honestum finem, sed ad solam delectationem non erit absque peccato veniali propter illã inordinationem.

¶ Ad rationem dubitandi respondetur negando consequentiam. Et ad probationem dicendum est. Quod in illo casu mulier reddendo debitum non peccat nec venialiter. Nam ille actus ex parte mulieris habet bonum, quo honestetur. Nam est redditio debiti, quæ pertinet ad fidelitatem, & nõ consentit malo vini sed soluit debitum viro. Sicut depositarius, qui reddit pecuniam depositam proprio domino quem scit eam petere ad sumptus prodigos, non censetur consentire peccato petentis, sed soluere debitum. Ad confirmationem, quæ est veluti replica contra hanc solutionem respondetur, negando consequentiam. Ratio differentie est. Quia malum spirituale potest vitari a quolibet per suam libertatem adiunctam diuino auxilio, secus autem est de detrimento corporali, quod sæpe possumus, & tenemur vitare in proximis, & ad hunc finem aliquãdo debemus retinere rem alienam pro aliquo tempore, de quo in. 2. 2. quæst. 62. & in alijs locis.

EST secundum dubium. An in aliquibus alijs casibus possint coniuges in accessu coniugali peccare venialiter, vel mortaliter. Et in speciali: an quando habent accessum extra legitimum vas. Secundo quando effundunt semen extra vas. Tertio, an quando est accessus intra legitimum vas possit esse peccatum mortale. Quarto an amplexus, oscula & alij tactus inter coniuges, quando non habent copulam carnalem, sint peccata mortalia.

¶ In huius rei expositionem sit prima conclusio. Quatum ad primum certum est, quod quando coniuges se cognoscunt extra vas legitimum, sit peccatum mortale grauissimum. Ita docet Caieta. 2. 2. quæst. 154. arti. 1. & Magister Sotus. dist. 31. quæst. vnica. art. 4. ad finem. Et ratio huius est clarissima; Quoniam ille actus est contra naturã, & impedit generationem naturalem, ergo est peccatum mortale grauissimũ. Et ita merito leges ciuiles imponunt poenã ignis.

¶ Sed circa istã conclusionem dubiũ est. An cognoscere se extra vas sit grauius peccatum inter coniuges: quã inter alios solutos. Magister Sotus in loco immediate citato tenet, quod grauius peccatum est inter coniuges: quam inter alios solutos. Et ratio illius est desumpta ex fide, quam sibi mutuo debent.

A In oppositum videtur esse. Ille actus tam in coniugato quam in soluto est peccatum contra naturam, ergo non est grauius peccatum in coniugato, quam in soluto. Antecedens est notum. Consequentia probatur. Nā est æquale in utroque. Nihilominus tamē dicendum est, quod ille actus est grauius peccatum in coniugato quam in soluto; & quod ille actus aliquo modo est contra fidelitatem inuicem seruandam. Nam ut dicit Caietan. in loco citato, talis actus non est coniugati ut sic cum vxore, quoniam non est vxor eius ad huiusmodi actum, & ita est contra fidelitatem. Est optimum simile si aliquis accederet ad propriam vxorem propter delectationem, idem facturum cum qua libet alia femina peccat contra fidelitatem debitam vxori, quoniam non accedit ad illam ut ad vxorem. Idem dicendum in proposito. Vnde ad argumentum in oppositū respondetur quod non est æquale peccatū. Quoniam quauis in utroque sit contra naturā, in coniugato est contra fidelitatem debitam in matrimonio, nō vero in soluto.

B Secunda conclusio quantum ad secundum. Coniuges peccant mortaliter quando voluntarie effundunt semen extra legitimū vas. Hanc conclusionem docent Caietan. & Magister Sotus vbi supra. Et ratio pro conclusione est aperta. Nam illud etiā est peccatum contra naturam, ergo est peccatum mortale.

C **S** E D. dubium est etiam circa istam conclusionem. An voluntaria effusio seminis extra legitimū vas sit grauius peccatum in coniugato, quam in soluto. Dicendum videtur ex dictis quod est grauius peccatum in coniugato, siquidem aliquo modo est contra fidelitatem, & non solum contra naturam. Nam ille actus non est coniugati ut sic. Et quoniam non castē seruat propriū corpus vxori, cum tamen ex virtute fidelitatis debitæ teneatur illud castē custodire.

D **A** duertendum tamen est circa istam conclusionem cum Magistro Soto vbi supra, quod licet ex genere suo sit peccatum mortale grauisimum seminare extra legitimū vas, potest tamē contingere aliquādo quod sit peccatum veniale ex paruitate materiæ, & ponit exemplum Magister Sotus quando est parua distillatio seminis extra vas.

Tertia conclusio etiam quantum ad secundum. Aliquando potest contingere effusio seminis extra legitimū vas in magna quantitate inter coniuges, & quod nullum

fit peccatum. Hoc etiam docet Magister Sotus vbi supra, & ponit exemplum quando ipse vir intendit accedere ad propriam vxorem legitime & seminare intra vas, tamen seminat extra vas præter suam voluntatem. Ratio huius conclusionis est. Nam talis seminatio non est illi ascribenda, nec voluntati eius, sed ipsi naturæ. Idem etiam forte potest dici ex parte foeminae, quæ in simili casu citius seminaret extra vas.

Quarta conclusio quantum ad tertium quando coniuges se cognoscunt intra legitimū vas aliquādo possunt peccare mortaliter. v.g. Quando vir in simili casu haberet accessum intra vas legitimū, sed nollet seminare, cum alias posset. Hæc conclusio asseritur à Caieta. vbi supra. Ratio huius conclusionis est. Vir non solum tenetur accedere ad propriam vxorē, sed etiam effundere semen (alias, enim impeditur generatio naturalis ad quam ordinatur talis coitus ex natura rei) & ita est contra finem naturalem ipsius actus.

Quinta conclusio etiam quantum ad tertium. Si ex aliqua impotentia temporali quando vir accedit ad foeminam nō seminat, quia nō posset, nullum esset peccatum. Ratio est. Nam ille agit quantum est ex se id, quod potest: & quantum est ex se intendit effundere semen. Hanc conclusionem ponit Caietan. in loco citato, & ponit exemplum in viro, qui contraxerat prius cum vna muliere & generauerat, postea vero contraxit cum secunda, & nō generabat: quia non poterat effundere semen, & accedebat ad secundam vxorem ex consilio virorum prudentium, & tandem post aliquot annos generauit. Hic enim nullum commisit peccatum.

Sexta conclusio similiter quantum ad tertium. Coniugati cognoscendo se intra legitimū vas, & seminando possunt peccare mortaliter, quando ex aliqua arte vel industria impeditur generatio, siue illa industria apponeretur ex parte viri, siue ex parte foeminae. Hanc conclusionem ponit Caietan. vbi supra. Et exemplum esse potest, si post illum actum statim vxor sumeret potum aquæ, qui (ut fertur) impedit generationem, vel si sumeret aliquid simile. Ratio est nam ille actus ex natura sua ordinatur ad generationem proles, ergo peccatum erit mortale impedire istum finem.

Circa istam conclusionem breuiter pronunciat aduertendum, quod Sixtus V. in quo-

quodam motu proprio, qui incipit effrenatam, excommunicat eos omnes, qui ad committendam hoc delictum opem, consilium, fauorem, potionem vel alia cuiuscunque generis medicamenta scienter dederint, iuuerint, aut consuluerint. Et hæc excommunicatio est latæ sententiæ reseruata Summo Pontifici. Explicare verò illum motū proprium non pertinet ad istum locum, de illo enim dicitur alibi commodius. At diu tamen à viris fidedignis, quod ille motus proprius iam nō habet vim. Quoniam Summus Pontifex Gregorius XIII. reduxit illum ad ius commune, & isti viri dicunt quod viderunt reductionem.

Septima conclusio. Quando in positione corporum non seruatur ordo naturalis, quando se cognoscunt etiam in vase naturali, nunquam est peccatum mortale: dummodo non se exponant periculo effundendi semen extra vas, & impediendi generationem; peccant tamen venialiter grauius. Ponit exemplum Caieta. in loco citato, vel quādo foemina est super virum vel se cognoscunt stantes vel sedentes, vel retro ad modū brutorum: quauis in vase legitimo. Hæc conclusio est contra aliquos autores. Sed eam tenet Caieta. & Magister Sotus vbi supra. Et tribuitur Alberto Magno in. 4. dist. 31. Et D. Thom. ibidem in expositione literæ Magistri tenet illam. Et supplementum Gabriel. dist. 31. quæst. vnica. art. 2. conclu. 6. Syluester verbo debitum coniugale. quæst. 4. Nauar. in Manuali. capit. 16. num. 42. & Victoria in summa. num. 244. Et Syluester refert Summam Angelicam & Rosellam, & idem dicunt multi medici. Et probatur conclusio, tali ratione fundamentali.

Ratio itaque fundamentalis hæc est. Nam semen secundum Philosophiam non ingreditur matricem foeminae, vbi fit conceptio, per proiectionem vel descendēdo, sed per attractionem mediante virtute naturali attractiua, quæ est in ipsa matrice: sicut est virtus naturalis attractiua in stomacho respectu cibi, ergo quæcunque positio corporum seruetur non impedit generationem, si caueatur ne fundatur semen: ac subinde seruatur finis matrimonij, & ita non erit peccatum mortale. Et in huius confirmationem adducit Syluester, quod ut attrahatur semē in matrice, non est necessarium, quod membrum virile ingrediatur claustrum foeminae. Nam aliquando contingit in balneis foeminas concipere, quia viri ibi semen effundit,

A Et D. Thom. adducit optimum exemplum ad hoc quodlib. 6. artic. 18. de quadam filia virgine, sed iam grandæua, quæ propter honestatem in eodem lecto erat cum proprio patre, quo pollente se in somnis sine alio speciali accessu ad filiam; filia concepit sine apertione claustrum virginalem per solam attractionem seminis. Et (ut diximus) hæc conclusio est contra aliquos autores. Nam ut fertur est contra Paludanum, & Enricum Iuristam, & contra Abulensem, qui putant esse peccatū mortale, quia existimant quod impeditur generatio. Sed controuersia solū manet in ratione, & nos existimamus longè probabilius quod nō impeditur generatio, vt communiter dicunt doctores.

Quod verò sit peccatum veniale, & graue, & reprehensione dignum constat. Quia fit præter ordinem naturæ, & more brutorum, ergo erit peccatum veniale graue.

Octava conclusio quantum ad quartum. Amplexus oscula & alij tactus inter coniuges cū periculo pollutionis extra vas sunt peccata mortalia. Sed quando fiunt sine tali periculo, & fiunt vt magis excitentur ad actum coniugalem, vel in signum amicitie non sunt peccata, nec venialia. Quando autē solum fierent propter delectationem essent peccata venialia. Hæc conclusio est Caieta. & Magistri Soti loco citato. Prima pars probatur. Effusio seminis extra vas est contra naturam, cum impediatur generatio, ergo actus facti cum tali periculo sunt peccata mortalia. Secunda pars probatur. Ipsemet actus copulæ nullum est peccatum, quādo dirigitur ad generationem, ergo etiam illi actus ordinati ad illum finem non erunt peccata. Tertia verò pars probatur. Quia ipse actus copulæ propter solam delectationem est peccatum veniale, ergo etiam illi actus.

QVÆSTIO L.

De impedimentis matrimonij in generali.

Deinde considerandum est de impedimentis matrimonij. Et primò in generali Secundo in speciali.

De hac materia disputant Doctores scholastici cum Magistro in. 4. dist. 34. & Summistæ verbo, matrimonij impedimēta.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum matrimonio couenienter impedimenta assignentur.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur. Matrimonium enim quoddam sacramentum est contra alia diuina: sed alijs non assignantur impedimenta: ergo in matrimonio assignari non debent.

Præterea. Quanto aliquid est minus perfectum tanto paucioribus modis impediri potest: sed matrimonium inter alia sacramenta est minus perfectum: ergo nulla vel paucissima impedimenta ei assignari debent.

Præterea. Vbiūque est morbus est necessarium remedium morbi: sed concupiscentia in cuius remedium matrimonium est indultum, est in omnibus: ergo non debet esse aliquod impedimentum quod aliquam personam illegitimam faciat penitus ad contrahendum.

Præterea. Illegitimum dicitur quod est contra legem: sed huiusmodi impedimenta quæ in matrimonio assignantur non sunt contra legem naturæ, quia non similiter inueniuntur in quolibet statu humani generis: plures enim gradus consanguinitatis inueniuntur esse prohibiti vno tempore quam alio. Lex autem humana non potest (vt videtur) matrimonium impedimenta præstare, quia matrimonium non est ex institutione humana sed diuina, sicut & alia sacramenta: ergo matrimonio non debent aliqua impedimenta assignari: quæ faciant personas illegitimas ad contrahendum.

Præterea. Legitimum & illegitimum per hoc quod est contra legem vel non contra legem differunt, inter quæ non cadit medium, cum sint opposita secundum affirmationem & negationem: ergo non possunt esse aliqua matrimonij impedimenta quibus personæ mediæ inter legitimæ & illegitimæ constituantur.

Præterea. Coniunctio viri & mulieris non est licita nisi in matrimonio: sed omnis coniunctio illicita dirimi debet: ergo si aliquid matrimonium contrahendum impediatur hoc dirimet contractum de facto, & sic non debent aliqua impedimenta matrimonio assignari quæ impediatur contrahendum, & non dirimant contractum.

Præterea. Nullo impedimento potest de re aliqua remoueri quod in definitione ipsius cadit: sed indiuisibilitas cadit in definitione matrimonij, ergo non possunt esse aliqua impedimenta quæ matrimonium contractum dirimant.

SED contra videtur, quod debeant esse infi-

nita matrimonij impedimenta, quia matrimonij quoddam bonum est: sed infinitis modis est defectus boni, vt dicit Dion. 4. cap. de diu. nomi. ergo infinita sunt matrimonij impedimenta.

Præterea. Impedimenta matrimonij accipiuntur secundum conditiones particularium personarum: sed conditiones huiusmodi sunt infinitæ: ergo & matrimonij impedimenta.

RESPONDEO dicendum, quod in matrimonio sunt quedam quæ sunt de essentia matrimonij, & quedam quæ sunt de solennitate eius, sicut & in alijs sacramentis: & quia remotis his quæ sunt de solennitate eius in alijs sacramentis adhuc manet verum sacramentum: ideo impedimenta quæ contrariantur his quæ sunt de solennitate sacramenti, non efficiunt quin sit verum matrimonium, & talia dicuntur impedire matrimonium contrahendum, sed non dirimunt contractum: sicut prohibitio ecclesiæ, & tempus feriatum: vnde versus: Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum, Impediunt fieri, permittunt iuncta tene ri. Impedimenta autem quæ contrariantur his quæ sunt de essentia matrimonij faciunt vt non sit verum matrimonium: & ideo dicuntur non solum impedire contrahendum, sed dirimere iam contractum, quæ his versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen. Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibus.

Hæc sociata vetant, connubia facta retractat. Horum autem numerus sic accipi potest. Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonij, aut ex parte contrahentium. Si primo modo: cum contractus matrimonij fiat per voluntarium consensus, qui tollitur per ignorantiam & per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonij, scilicet, vis idest coactio, & error ex parte ignorantie: Et ideo de istis duobus impedimentis Magister determinauit, vbi agebatur de causa matrimonij: nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium, quæ sic distinguuntur: Potest enim aliquis impediri a matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Si simpliciter, vt cum nulla possit matrimonium contrahere, hoc non potest nisi quia impeditur a matrimoniali actu, quod quidem contingit dupliciter. Primo, quia non potest de facto, siue quia omnino non possit, & sic ponitur impedimentum impotentia cocundi: siue quia non liberè possit: & sic ponitur impedimentum seruitutis conditio. Secundo, quia non licitè potest, & hoc secundum quod ad continentiam obligatur, quod contingit dupliciter. Vel quia obligatur ex officio suscepto, & sic est impedimentum ordinis: vel ex voto

emisso, & sic impeditur votum. Si autè aliquis impeditur a matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personæ, vel propter obligationem ad alteram personam: sicut qui vni matrimonio iunctus est: non potest alteri coniungi: & sic est ligamen matrimonij: vel quia deficit proportio ad alteram personam: & hoc propter tria. Primo quidem propter nimiam distantiam ad ipsam, & sic est disparitas cultus. Secundo propter nimiam propinquitatem, & sic ponitur triplex impedimentum scilicet cognatio, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonio coniunctæ, & publicæ honestatis iustitia, in qua est propinquitas duarum personarum respectu tertiæ per sponsalia iunctæ. Tertio, propter indebitam coniunctionem ad ipsam primò factam, & sic impeditur crimen adulterij prius cum ipsa commissi.

AD primum ergo dicendum, quod etiã alia sacramenta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia vel solennitate sacramenti subtrahatur vt dictum est. Sed tamen magis matrimonio quã alijs sacramentis impedimenta assignantur propter tres rationes. Primo, quia matrimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis potest impediri quam alia sacramenta quæ vni personæ competunt singulariter. Secundo, quia matrimonium habet in nobis causam & in Deo, sed alia quedam sacramenta solum in Deo. Vnde & penitentia, quæ habet causam in nobis, aliquomodo magister supra quedam impedimenta assignauit: vt hypocrisis, ludus & huiusmodi. Tertio, quia de alijs sacramentis est præceptum vel consilium sicut de bonis perfectioribus: sed de matrimonio est indulgentia sicut de bono minus perfecto: & ideo vt detur occasio proficiendi in melius, plura impedimenta assignantur matrimonio quàm alijs sacramentis.

AD secundum dicendum, quod perfectiora pluribus modis impediri possunt in quantum ad ea plura requiruntur. Si autem sit aliquod imperfectum ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta, & sic est de matrimonio.

AD tertium dicendum, quod ratio illa procederet si non essent alia remedia quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiæ subueniri, quod falsum est.

AD quartum dicendum: quod personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem quæ matrimonium statuitur. Matrimonium autem in quantum est in officium naturæ, statuitur lege naturæ: in quantum est sacramentum, statuitur iure diuino: in quantum est in officium communitatis, statuitur

In corpor.

Lib. 4. dist. 16.

4. dist. 29 & 30.

emisso, & sic impeditur votum. Si autè aliquis impeditur a matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personæ, vel propter obligationem ad alteram personam: sicut qui vni matrimonio iunctus est: non potest alteri coniungi: & sic est ligamen matrimonij: vel quia deficit proportio ad alteram personam: & hoc propter tria. Primo quidem propter nimiam distantiam ad ipsam, & sic est disparitas cultus. Secundo propter nimiam propinquitatem, & sic ponitur triplex impedimentum scilicet cognatio, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonio coniunctæ, & publicæ honestatis iustitia, in qua est propinquitas duarum personarum respectu tertiæ per sponsalia iunctæ. Tertio, propter indebitam coniunctionem ad ipsam primò factam, & sic impeditur crimen adulterij prius cum ipsa commissi.

AD primum ergo dicendum, quod etiã alia sacramenta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia vel solennitate sacramenti subtrahatur vt dictum est. Sed tamen magis matrimonio quã alijs sacramentis impedimenta assignantur propter tres rationes. Primo, quia matrimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis potest impediri quam alia sacramenta quæ vni personæ competunt singulariter. Secundo, quia matrimonium habet in nobis causam & in Deo, sed alia quedam sacramenta solum in Deo. Vnde & penitentia, quæ habet causam in nobis, aliquomodo magister supra quedam impedimenta assignauit: vt hypocrisis, ludus & huiusmodi. Tertio, quia de alijs sacramentis est præceptum vel consilium sicut de bonis perfectioribus: sed de matrimonio est indulgentia sicut de bono minus perfecto: & ideo vt detur occasio proficiendi in melius, plura impedimenta assignantur matrimonio quàm alijs sacramentis.

AD secundum dicendum, quod perfectiora pluribus modis impediri possunt in quantum ad ea plura requiruntur. Si autem sit aliquod imperfectum ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta, & sic est de matrimonio.

AD tertium dicendum, quod ratio illa procederet si non essent alia remedia quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiæ subueniri, quod falsum est.

AD quartum dicendum: quod personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem quæ matrimonium statuitur. Matrimonium autem in quantum est in officium naturæ, statuitur lege naturæ: in quantum est sacramentum, statuitur iure diuino: in quantum est in officium communitatis, statuitur

lege civili. Et ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima. Nec est simile de alijs sacramentis quæ sunt sacramenta tantum: Et quia lex naturalis secundum diuersos status respicit determinatiues diuersas, & ius posituum variatur etiam secundum diuersas hominum conditiones in diuersis temporibus: ideo Magister ponit in diuersis temporibus diuersas personas illegitimas fuisse.

AD quintum dicendum, quod lex potest aliquid prohibere vel vniuersaliter, vel in parte quantum ad aliquos casus: & ideo inter esse totaliter secundum legem & esse totaliter contra legem, quæ sunt contrariè opposita, & non secundum affirmationem & negationem, cadit mediæ huiusmodi qualiter secundum legem: & aliquatim contra legem: & propter hoc ponuntur quedam personæ mediæ inter simpliciter legitimæ & inter simpliciter illegitimæ.

AD sextum dicendum, quod illa impedimenta quæ non dirimunt matrimonium contractum impediunt quandoque contrahendum, non vt non fiat, sed vt non licitè fiat: & tamen si fiat, matrimonium contractum est, quantum contrahens peccat: sicut si aliquis consecraret post comestionem peccaret contra statutum ecclesiæ faciens, nihilominus verum sacramentum perficeret, quia ieiunium consecrantis non est de necessitate sacramenti.

AD septimum dicendum, quod impedimenta prædicta non dicuntur dirimere matrimonium contractum quasi soluentia verum matrimonij, quod ritè contractum est, sed quia soluent matrimonium quod contractum est de facto, & non de iure. Vnde si impedimentorum aliquod matrimonij ritè facti superueniat, matrimonium solueri non valet.

AD octauum dicendum, quod impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur sunt infinita, sicut & omnes causæ per accidens: sed causæ corrumpentes aliquod bonum per se sunt determinatæ: sicut etiam causæ constituentes: quæ causæ destructionis & constructionis alicuius rei sunt oppositæ, vel eadem contrario modo sumptæ.

AD nonum dicendum, quod conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitæ, sed in generali possunt reduci ad certum numerum: sicut in medicina patet, & in omnibus artibus operatiuis quæ sunt particularium, in quibus & actus considerantur & conditiones.

SVMMMA ARTICVLI. Conclusio est. Impedimenta matrimonij couenientissimè assignantur. Videlicet de litteram D. Thomæ, qui apponit optimas congruentias.

Circa

Thom. 4. distin. 34. quæst. 1. ni. arti. 1.

Lib. 4. dist. 34.

Circa istum articulum supponendum est cum D. Thom. in hoc articulo, quod quedam sunt de essentia matrimonij, quedam verò de solennitate sacramenti. Sicut etiam contingit in alijs sacramentis. Unde colligit D. Thomas quòd illa impedimèta matrimonij, quæ tantum contrariantur his, quæ sunt de solennitate matrimonij, nõ inualidant matrimonium. Et ista impedimèta dicuntur impedire matrimonium fieri, non tamen dirimunt contractum. Alia verò impedimenta sunt, quæ contrariantur his, quæ sunt de essentia matrimonij. Et ista sunt impedimenta, quæ non solum impediunt, sed etiam dirimunt contractum. Vbi clare D. Thom. ponit differentiam inter hæc duo genera impedimentorum. Et de primis quidem agunt Doctores varijs in locis. D. Antoni. 3. part. titulo. 15. Syluester de impedimentis in generali agit verbo matrimonij. 6. sed de impedimentis, quæ impediunt & non dirimunt verbo matrimonium. 7. & 8. Caietan. in summa verbo matrimonium. capite. 1. agit de impedimentis. Couarru. 4. Decretal. parte. 2. c. 6. agit de omnibus istis impedimentis. Magister Sotus. distin. 34. quæst. 1. articulo. 1. agit de materia huius articuli.

Circa istum articulum est prima difficultas illaque grauissima. Vtrum potestas humana, etiã ecclesiastica possit constituere impedimenta matrimonij: siue quæ impediunt matrimonium, siue quæ impediunt, & dirimunt simul. Videtur vera pars negatiua.

¶Primo arguitur. Id, quod autoritate superioris concessum & firmatum est, non potest ab inferiore potestate vel rescindi, vel impediri (vt per se est notum) sed vinculum matrimonij concessum, & firmatum est autoritate diuina, vt constat, ergo inter illas personas, inter quas non est impedimentum iure diuino, potestas civilis non potest constituere impedimentum, saltem dirimens matrimonium. Confirmatur, & explicatur argumentum. Nam stãdo in iure diuino illud matrimonium est validum, vt constat, ergo nulla potestas humana potest facere, quòd non sit validum.

¶Secundo arguitur de matrimonio. in ratione sacramenti. In omnibus sacramentis non solum materia, & forma sunt à principio definitæ, verum etiã ipsa subiecta, quæ debent suscipere sacramenta, ergo sicut potestas humana non potest mutare materiã,

A & formam sacramentorum, nec etiam ipsos suscipientes. Patet consequentia ex paritate rationis. Tunc vltra, ergo potestas humana non potest facere de personis legitimis illegitimas, vel e contra. Alias enim mutantur suscipientes, ergo.

¶Tertio arguitur. Nam hæc potestas constituendi impedimenta vel conuenit reipublicæ iure euangelico, vel iure naturali, non iure euangelico. Alias enim in lege veteri non possent esse impedimenta matrimonij, quod est falsum, vt constat. Si iure naturali conuenit hæc potestas, ergo hæc potestas potius competit reipublicæ civili, quàm reipublicæ Christianæ. Nam ius naturale etiã reperitur in reipublica civili, imo illi vt sic conuenit.

¶In oppositum est doctrina D. Thom. in hoc articulo, præcipue in solutione ad quartum. Vbi dicit, quòd per ius humanum poterunt impedimenta constitui.

In hac difficultate, & ad explicationem doctrinæ huius articuli aduertendum est, & supponendũ primo, quòd aliqua sunt impedimenta de iure naturali, quæ dirimunt ipsum matrimonium. Et sunt illa, quæ stãdo in iure naturali impediunt ne transferatur dominium, aut ne possit sequi actus coniugalis, aut ne legitime sequatur Ratio autẽ primæ partis est. Nam matrimonium secundum substantiam est voluntaria dominij translatio, ergo vbi fuerit aliquod contrariũ eius in translatione, iure naturali impedit matrimonium. Vnde error, & coactio, quæ omnino tollit libertatem, iure naturali impedit matrimonium. Nam aufert voluntarium.

Item qui cõtraxit cum vna, aut se perpetuo tradidit religioni, iure naturali non potest cõtrahere matrimonium. Quia nõ potest transferre dominium sui corporis, quia iam abdicauit à se dominium illius: & ita non potest in alteram transferre. Secunda pars etiam constat. Quia quauis actus coniugalis non sit de essentia matrimonij, tamen facultas ad illum actum consequitur essentiam matrimonij. Quando autem actus sequi non potest, aut non potest sequi legitimus, nulla traditur potestas in lege naturæ, ergo. Et ita impotentia perpetua ad maritalia officia iure naturali dirimit matrimonium. Item inter parentes, & filios non potest iure naturali constare matrimonium. Nam repugnat actus coniugalis, in quo requiritur æqualitas, quæ esse non potest, inter istos, cum parentibus debeatur maxima reuerentia. Nec est idẽ

D

A est idem de voto continentia, quando præcedit. Quia quauis actus sit illicitus est per accidens ratione obligationis aduenientis. De quibus omnibus dicitur infra in particulari.

¶Secundò. Aduertendum & supponendum est, quòd stãdo in iure diuino, impedimenta, quæ impediunt iure naturali, dirimunt veluti ex consequenti rationem sacramenti: & adhuc illa quæ sunt contraria rationi sacramenti. Prima pars probatur. Nã contractus naturalis (vt sæpè dictum est) est eleuatus ad rationem sacramenti, & in ipso contractu fundatur ratio sacramenti, ergo eo ipso, quòd dirimitur contractus iure naturali, iure diuino destruitur ipsum sacramentum. Confirmatur hoc & explicatur. Forma aliqua dupliciter potest corrumpi, primo modo à suo contrario, alio modo, quia corrumpitur subiectum cui inest, destructo enim subiecto destruantur accidentia, quæ illi inhaerent. Vnde quidquid contrariatur subiecto, contrariatur ex consequenti formæ, quæ illi inhaeret. Ratio autem sacramenti in contractu naturali fundatur & subiectatur: & ita quidquid iure naturali destruit contractum, iure diuino destruit sacramentum. Secunda pars constat. Ex Christi institutione matrimonium eleuatum est ad sacramentorum dignitatem, ergo quod tollit rationem sacramenti iure diuino, destruit matrimonium. Hinc infert Magister Sotus in loco citato art. 1. quòd impedimentum bigamiæ est de iure diuino. Et quidem si intelligatur viuente vxore, illud impedimentum iure etiam naturali impedit. Nam (vt diximus) corpus semel traditum vni, nõ potest transferri in potestatem alterius absq; diuina dispensatione. Verum est, quòd etiam contrariatur dignitati sacramenti, quòd quidem significat indissolubilitatem & coniunctionem Christi cum ecclesia. Secundo colligitur quòd contractus fidelis cum infideli iure diuino videtur irritus. Nam cum infidelis non possit recipere aliquod ecclesiæ sacramentum ante baptismum, & istud sacramentum recipi non possit nisi à duobus: quando alter est ineptus, neuter poterit suscipere. Non loquimur hic de istis impedimentis, in quibus non potest esse dispensatio. Sed dubium est an reipublica possit de nouo constituere impedimenta, etiam dirimentia matrimonium.

¶Prima conclusio. Certum est lumine naturali, quòd potestas humana per legem

A humanam potest constituere impedimenta, etiam dirimentia matrimonium. Certum autem est secundum fidem quòd Ecclesia potest constituere etiam huiusmodi impedimenta. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur. Primo. Iure naturali constat, esse necessarium humanæ reipublicæ, vt matrimonij impedimenta per legem humanam constituantur, ergo lumine naturali constat, quòd potestas humana potest constituere huiusmodi impedimenta. Consequentia est bona, Antecedens probatur. Nam lumine naturali constat, esse necessarium generi humano, quòd aliquando plura, aliquando pauciora sine impedimentis dirimentia matrimonium. A principio enim naturæ, quando multiplicanda erat ipsa natura, pauciora debebant esse impedimenta. Postea verò natura multiplicata, necessarium erat quòd essent plura impedimenta, vt amicitia diffunderentur inter homines. At vtrò hæc varietas esse non posset, si hæc omnia impedimenta constituerentur à natura: nam ea quæ sunt naturalia, sunt immutabilia & inuariabilia, ergo lumine naturali constat quòd potestas constituendi impedimenta relicta est reipublicæ. Secundo probatur hæc pars. Publica potestas debebat iudicare de matrimonijs, an essent legitima vel nõ (quoniam ex matrimonio constat vita domestica & civilis) sed non posset commodè iudicare de illis, nisi subderetur legibus humanis, ergo matrimonium subditur humanis legibus, etiam quantum ad irritationem matrimonij. Tertio probatur hæc pars. Nã maximè expediebat reipublicæ, vt inter aliquas personas non essent matrimonia, & propter publicam honestatem, & propter dilatanda pacis fœdera: sed ea est natura huius contractus, quòd si semel validus sit, rescindi non possit, ergo necessarium fuit vt potestas humana haberet potestatem constituendi impedimenta, etiam dirimentia matrimonium.

¶Secunda pars conclusionis probatur, ex diffinitione Ecclesiæ in Concil. Trident. sess. 24. canone. 3. & præcipue. 4. Vbi sic dicitur. Si quis dixerit, Ecclesiam nõ potuisse constituere impedimenta matrimonij dirimentia, vel in his constituendis errasse, anathema sit, ergo. Confirmatur argumentum. Supra diffiniuimus tanquàm de fide, quòd Ecclesia potuit matrimonia clandestina irritare, ergo. Secundo probatur hæc secunda pars. Ecclesia est quædam reipublica

blica ad cuius bonum ordinatur matrimonium, & in quantum Ecclesia habet aliquid naturale, & matrimonium est contractus quidam naturalis, ordinatur ad bonum illius naturale, at vero in quantum sacramentum est, ordinatur ad bonum supernaturale Ecclesie, ergo Ecclesia constituere potest impedimenta etiam dirimentia, pertinentia ad utranque rationem. Tertio probatur hæc secunda pars. Nam quod aliqua personæ non sint impeditæ non est de iure naturali præceptiue, & positivæ, sed solum negativæ, ut supra diximus cum ageremus de matrimonio clandestino, ergo Ecclesia habet potestatem, & auctoritatem determinandi hoc.

¶ Secunda conclusio. Quavis potestas constituendi impedimenta etiam dirimentia conveniat etiam potestati civili; iuste tamen usurpavit illa potestas Ecclesiastica. Prima pars probatur argumentis factis pro præcedenti conclusione, præcipue pro prima parte conclusionis: quæ omnia confirmantur. Primo. Matrimonium ordinatur ad bonum reipublicæ civilis, ergo potestas civilis potest constituere impedimenta, quando fuerit necessariū ad bonum naturale eiusdem reipublicæ civilis. Confirmatur secundo. Potestas civilis habet pro fine bonum intra limites naturæ: ad hoc autem bonum ordinatur ipsum matrimonium, ergo reipublicæ civilis potest constituere impedimenta etiam dirimentia matrimonium.

¶ Secunda pars conclusionis est Magistri Victorie in relectione de matrimonio. parte secunda. nu. 12. Vide etiam Paludanum dist. 26. quæst. 6. art. 3. Et probatur primo. Potestas Ecclesiastica est altioris ordinis quam potestas civilis (nam respicit finem magis elevatum, scilicet, finem supernaturalem) sed maxime expedit ad hunc finem supernaturalem quod Ecclesia usurper sibi hanc potestatem, ergo iuste & sancte potest illud facere. Minor probatur. Nam in contractu matrimonij fundatur ratio sacramenti, quæ superior est, & excellentior, & ordinatur ad finem supernaturalem, ergo. Consequentia vero probatur. Nam reipublica Ecclesiastica quoniam superior est potest restringere reipublicam civilem, quando expedit ad finem supernaturalem: sicut potestas regia potest restringere potestatem alicuius prætoris.

¶ Secundo probatur hæc pars. Ad Ecclesiasticam potestatem directe pertinet con-

stituere ritus sacramentorum, & discernere, qui nam sunt digni ad suscipiendum; Sed illegitimare personas in ordine ad contractum pertinet ad sacramentales ritus post Christi institutionem, ergo.

¶ Tertio. Ad Ecclesie decorem maxime pertinet distinctio statuum, sed per matrimonium constituuntur fideles in statu Ecclesiastico, ergo ad potestatem Ecclesiasticam maxime pertinet constituere impedimenta dirimentia matrimonium. Ex quo colligitur, quod quavis olim per ius Cæsareum, aut plura fuerint, aut pauciora impedimenta; nunc per ius canonicum omnia reuocata sunt: nisi quæ constituuntur per illud, & si quid vellēt reges de eis diffinire, nihil facerent: quoniam restricta est illorum potestas.

¶ Ex his conclusionibus colligitur. Primo, quod est modo discrimen de facto inter principem secularem Christianum, & infidelem. Quod princeps secularis infidelis potest etiam modo, condere leges inhabilitates personas sibi subditas ad contrahendum matrimonium: ita ut si attentent illud contrahere nihil faciant. Sed princeps secularis Christianus modo non potest, huiusmodi leges annullantes matrimonium facere: quia hoc sibi reservavit Ecclesia. Ratio est. Quia apud infideles matrimonium non habet rationem sacramenti, sed tantum rationem contractus. Stando autem in lege naturæ, quæ est communis infidelibus, princeps secularis habet auctoritatem cõdendi leges, quæ invalident hos vel illos contractus iuxta utilitatem reipublicæ, ergo ita poterit circa cõtractum matrimonij. At vero apud Christianos supra rationem contractus induit matrimonium rationem sacramenti novæ legis: unde pertinet ad potestatem spirituales ipsius Ecclesie, sicut reliqua sacramenta. Et ideo merito eadem Ecclesia sibi reservavit prædictas leges invaliditates hæc; vel illa matrimonia, inhabilitando has, vel illas personas. Vide Magistrū Victoriam ubi supra ubi hoc expresse dicit.

¶ Secundo colligitur, quod omnes gradus, qui in Levitico prohibentur, potuerunt cõstitui à legislatore, etiam si divina auctoritate nõ fungeretur. Ratio est. Quia facultas naturæ, & etiam civilis ad hoc se extendebat, ut dictum est.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio huius dubij. ¶ Ad primum argumentum respondetur, quod à superiori

potestati dupliciter aliquid conceditur. Vno modo absolute, absque vlla dependentia, alio modo dependenter ab inferiori potestate. In matrimonio itaque cuiusque hominum ratione utentium hæc facultas ab autore naturæ concessa est, ut solo libero consensu possit matrimonio coniungi: & in hoc à nullo inferiore dependet, nec aliquis inferior illud limitare potest. At vero quod attingit ad personas inter quas contrahendum est vinculum, autor naturæ singulis facultatem concessit eligendi, dependenter tamen à publica potestate. Quia sic expediebat generi humano. Et ideo publica potestas utitur facultate sibi concessa à superiori potestate, cum illegitimat personas contrahentes matrimonium. Per hæc dicta facile responderi potest ad confirmationem.

¶ Ad secundum argumentum respondetur concedendo totam consequentiam. Et ratio est. Quia potestas humana non potest mutare materiam, aut formam sacramentorum: nec etiam suscipientes. Nam auctoritate divina illi possunt sacramentum suscipere qui tanquam legitimi reputantur ab Ecclesia. Quare autem illa potestas fuerit cõmissa Ecclesie circa hoc sacramentum, & nõ in alijs ratio est in præcepto. Quia alia sacramenta de novo fuerunt instituta quantum ad omnia; istud autem sacramentum quantum ad substantiam accepit Christus à natura institutum. Et ideo relinquit eandem potentiam reipublicæ, quam antea habebat.

¶ Ad tertium argumentum respondetur ex dictis in secunda conclusione.

EST secunda difficultas. Vtrum detur aliud quod aliud impedimentum dirimens, & annullans matrimonium præterea, quæ assignat D. Tho. Et est specialis difficultas de raptu an dirimat matrimonium cõtractum inter raptam & raptorem.

¶ Ad hoc dubium respondetur quod de hoc aliter dicendum erat iure antiquo, & aliter iure novo. Nam stando in iure antiquo optime dicit D. Tho. in. 2. 2. quæstione. 154. articulo. sexto. ad tertium. quod raptus tantum prohibet matrimonium, sed non dirimit. Unde dicit, quod capitulum placuit. 36. quæstione sexta. (ubi dicitur) quod raptus invalidat matrimonium, derogatum est per Divum Hieronymum in capitulo. tua. eadem causa. & quæstione. Sed stando in iure novo dicendum est, quod raptus pro aliquo tem-

porè invalidat matrimonium, & sic est impedimentum dirimens pro illo tempore. Et hoc non habet verum propter rationem Martini de magistris, qui ut refert Caietanus in dicto articulo. 6. adducit pro ratione. Quod cum iure antiquo raptor maneret excommunicatus, similiter manebat inhabilis ad matrimonium propter illam excommunicationem. Sed recte hæc ratio impugnatur ibi à Caietano. Primo. Nam in iure antiquo non manebat excommunicatus raptor, sed erat excommunicandus. Secundo. Quia quavis esset excommunicatus, non inde sequitur quod esset nullum matrimonium etiam in ratione sacramenti. Nam si excommunicatus confirmetur, vel ordinetur Sacramentum validum est, ergo idem erit de sacramento matrimonij. Igitur ratio quare sit impedimentum dirimens habetur ex definitione Concilij Tridentini sessione. 24. De reformatione matrimonij. capitulo. 6. Vbi dicitur quod inter raptorem & raptam, quando in ipsa potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium. Itaque sunt inhabiles ad contrahendum pro illo tempore: ergo saltem pro illo tempore raptus erit impedimentum dirimens. De ex-

communicatione autem, quam de facto incurrunt, & raptor & alij, qui præbuerint cõsilium: vel auxilium dicitur in. 2. 2. dicto articulo. 6. & etiam de alijs poenis assignatis in Concilio Tridentino: & an incurrant illas ante iudicis declarationem & sententiam.

¶ Tertia difficultas est. An sit peccatum mortale contrahere matrimonium, quando est aliquod istorum impedimentorum siue prohibens, siue dirimens matrimonium. Et videtur quod sic. Nam leges iustæ & sanctæ obligant sub mortali in materia gravi: sed huiusmodi leges, quæ constituunt impedimenta in matrimonio sunt iustæ, & sanctæ (ut constat) & materia est gravis, ergo qui contrahit, quando est impedimentum quodcunque, peccat mortaliter.

¶ In huius rei explicationem sit prima conclusio. Contrahere scienter cū impedimento quocūq; etiã per legem humanam constitutum, est peccatum aliquod. Hęc conclusio est certissima, & est omnium doctorum. Et primo probatur conclusio: Leges iustæ & sanctæ obligant in foro conscientie, sed leges quæ impediunt matrimonium sunt iustæ & sanctæ, ergo facere contra illas, aliquod peccatum est. Secundo probatur conclusio.

Omnis actus humanus, qui fit sicut non oportet, est peccatum, sed qui contrahit cum impedimento, facit matrimonium sicut non oportet, ut constat, ergo est peccatum.

Secunda conclusio. Certum est, quod est peccatum mortale scienter contrahere matrimonium cum impedimento dirimente: ut si quis religiosus, vel clericus ordine sacro initiatus, vel consanguineus intra quartum gradum atteret contrahere. Hæc conclusio probatur. Primo. Ille facit contra leges iustas & sanctas & in re grauissima, qualis est ista, ergo peccat mortaliter. Secundo probatur. Nam facit contractum delictorium, & in re grauissima, ut constat, ergo peccat mortaliter contra iustitiam alterius partis.

Aduertendum tamen est circa istam conclusionem, quod aliqui grauissimi exiliant quod iste talis peccat etiam contra religionem Sacramenti matrimonij, taliter quod in illo actu est duplex malitia: Altera contra legem & iustitiam, alia vero sacrilegij. Quoniam irrogat maximam iniuriam sacramento matrimonij, & annullat ipsum sacramentum. Et hæc sententia est satis probabilis: non tamen videtur improbable quod non sit peccatum mortale sacrilegij. Nam (ut saepe diximus) in hoc differt matrimonium ab alijs sacramentis, quod alia sacramenta habent maxime determinatam materiam & formam; sacramentum vero matrimonij non habet ita determinatam materiam, sed veluti in generali & in comuni, consensus inter legitimas personas; & ita cum in hoc casu non sint legitimæ personæ non videtur sacrilegium contra rationem sacramenti.

Tertia conclusio. Aliquando est etiam peccatum mortale contrahere matrimonium cum impedimento prohibente, non dirimente, ut cum quis post sponsalia facta cum prima, contrahit matrimonium de presenti cum secunda. Similiter cum post eorum simplex castitatis.

Et ratio huius conclusionis est. Quoniam in primo casu esset peccatum contra iustitiam, & in secundo contra virtutem religionis: sed obligatio iustitiæ & religionis ex suo genere est sub mortali, ergo est peccatum mortale. In secundo intelligendum est, quando contrahit cum animo consummandi matrimonium. Nam si contrahit cum animo non consummandi matrimonium,

sed transeundi ad religionem est aliud, de quo dicitur alibi.

Quarta conclusio. Etiam est peccatum mortale aliquando contrahere cum impedimento tantum prohibente, quod solet vocari prohibitio vel interdictum ecclesiæ.

Ad huius expositionem aduertendum est, quod interdictum est multiplex. Primum est personale, & particulare quando lite pendente inter aliquas personas circa aliquod matrimonium interdicitur persona, ne contrahat: & si quis cum hoc impedimento contrahat peccat mortaliter. Nam in capitulo finali de matrimonio, contracto contra interdictum præcipitur, quod talis excommunicetur, quoniam contemnit iudicium Ecclesiæ, ergo signum est, quod est peccatum mortale. Nam excommunicatio non potest ferri, nisi propter peccatum mortale. Confirmatur. Quia facere contra sententiam iustam iudicis, & in re graui est peccatum mortale. Quia sententia iusta est quædam lex particularis, ergo. Secundum interdictum est generale loci. Et de hoc interdicto per ordinem ad solennitatem matrimonij aliqui viri docti non ita rectè loquuti sunt, aut non ita distinctè, & clare. Nam concedunt tempore interdicti generalis localis licitum esse contrahere matrimonium de presenti sine solennitate nuptiarum, dicunt tamen solennitatem nuptiarum non esse licitam tempore interdicti, & allegant capit. Capellanus de ferijs. Sed non videtur ad propositum. Nam ibi tantum dicitur, esse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ut quocunque tempore fiat matrimonium per legitimum consensum de presenti recipitur, hoc autem nihil aliud est dicere, nisi quod erit validum quocunque tempore anni fiat. An verò semper fiat licite, vel non nihil ibi dicitur. Item hoc capitulum nullam mentionem facit de tempore interdicti localis. Igitur dicendum est, quod modo, & etiam iure antiquo semper est, & fuit licitum contrahere matrimonium de presenti tempore interdicti localis: ut diffinitur in materia de interdicto, & est sententia multorum doctorum. Ita tenet Syluester verbo interdictum. 5. quæstione septima. Vbi dicit, quod eo tempore est licitum contrahere matrimonium, etiam à personis interdictis. At verò de solennitate nuptiarum distinguendum est. Nam iure antiquo ante capitulum Alma mater. de sententia

Cap. fin. de matrimonio contra interdictum

Cap. Capellanus de ferijs

Cap. Alma mater de sententia excommunicationis in. 6.

tentia excommunicationis in. 6. non erat licita solennis benedictio nuptiarum. Quia tunc non omnia officia diuina licebant. At post cap. alma. licita est talis benedictio etiã tempore interdicti localis: dummodo seruetur moderatio eiusdem capituli. Vnde si illi sponsi, qui benedicuntur solenniter cum illa moderatione, habent privilegium assistendi diuinis officijs, licite tunc possunt recipere benedictionem nuptialem. Quia post illud cap. omnia diuina officia sunt licita cum illa moderatione; sed ante illud cap. etiam si sponsi haberent privilegium assistendi diuinis, non possent licite recipere solennem benedictionem nuptialem etiam cum illa moderatione. De hoc plura in materia de interdicto. Ex quo colligitur, quod non est curandum de perplexitate, quam in hoc puncto exhibuit Syluester varijs in locis. Nam Syluester est sibi contrarius, cum verbo, interdictum. 5. quæstione septima exceptione 5. dicat, quod non est licita benedictio nuptialis. & ibidè. quæstione. 2. dicto. 3. dicat expresse, quod est licita talis benedictio. Tertium interdictum Ecclesiæ in ordine ad matrimonium est, quo designantur aliqua anni tempora, in quibus prohibentur velationes, vel solennitates nuptiarum. Sed hæc tempora aliter designabantur in iure antiquo, quam in nouo. Nam in iure antiquo designabantur ab Aduentu Domini vsque ad Epiphaniam, & à Septuagesima vsque ad Pascha, & eius octauam, & à tribus diebus Litaniarum vsque ad octauam post Pentecosten. Ita Nauarro in Manuali capite. 22. numero. 71. Vide capit. non oportet. 2. 3. 3. quæstione. 4. At verò in Concilio Tridentino. sessione. 24. de reformatione matrimonij, capite vltimo. tantum ponitur ab Aduentu Domini vsque ad Epiphaniam, & à Feria III. Cinerum vsque ad octauam Paschæ inclusiue, in quibus temporibus præcipit sancta Synodus, ut ab omnibus obseruentur antiquæ prohibitiones circa solennitatem nuptiarum. Vnde in his temporibus positus à Concilio Tridentino solennitas nuptiarum esset peccatum mortale. In quo quidem omnes conveniunt: nam esset contra præceptum Ecclesiæ in re grauissima. Sed quid est intelligendum nomine solennitatis nuptiarum. Responderetur cum Gaetano. verbo nuptiarum peccata, intelligitur. Primo intelligitur benedictio nuptialis. Secundo traditio sponte in domum sponsi. Tertio cele-

Cap. no oportet. 3. 3. 4. Concl. Th den. Sessi. 24. c. vlti. de reform. matrim.

britas conuiuij. Reliqua omnia sunt licita, & sic licebit illis temporibus contrahere sponsalia de futuro. Imò etiam contrahere matrimonium de presenti, sine dicta solennitate: Ita Caietan. in loco supra citato. & Nauarro in dicto numero. 71. Vnde male dicunt aliqui moderni Theologi, esse peccatum veniale contrahere matrimonium de presenti, etiã sine solennitate. Et similiter deficit Paludanus, qui in quarto distinctione. 32. quæstione quinta. dicit, quod est prohibitum. Et eius ratio est. Nam tale matrimonium non debet esse clandestinum, sed debet fieri in facie Ecclesiæ, ergo est prohibitum ob publicitatem, quæ requiritur, ut fiat in facie Ecclesiæ. Sed sine scrupulo tenendum est contrarium propter rationem Caietani. Quia poenæ sunt restringendæ, sed contrahere matrimonium coram parochis, & relictibus requisitis, quod sufficit, contra hatur in facie Ecclesiæ non est tale nuptiarum, ut manifestè constat, et hoc se soluitur ratio Paludani. Quod si quis adducat in contrariu. cap. nec vxorem, quæst. 4. Vbi Summus Pontifex dicit. Nec vxorem ducere. Quadragesimali tempore fieri posse arbitramur, ergo prohibetur matrimonium de presenti, Responderetur quod ibi per ducere vxorem, non intelligitur præcise contrahere matrimonium de presenti, sed contrahere cum solita solennitate, quia hoc est perfecte ducere vxorem. Quod colligitur aperte ex tribus capitulis immediate præcedentibus: vbi dum fit mentio similis prohibitionis sermo est de solennitate nuptiarum. Et Caietani loco supra citato aduertit, quod non euadit prohibitionem illius legis, qui Sabbatho ante Dominicam primam Aduentus sumit benedictionem solennem, & postea in Dominica Aduentus addit alia duo, scilicet, traditionem sponsæ, & celebrare conuiuium. Ratio huius est. Quia primum, scilicet, benedictio nuptialis prohibitum est adiunctum alijs duobus. Vnde præcipue sunt illa duo prohibita tali tempore. Sunt enim carnalia, primum verò spirituale est. Hæc sunt præcipua interdicta Ecclesiæ. Nam de alio quarto quo interdicitur, & prohibetur matrimonium clandestinum, iam constat ex supradictis, quod potius est impedimentum dirimens matrimonij, post Concil. Trident. si non fiat coram parochis & duobus relictibus. Similiter de quinto interdicto, quo prohibet Ecclesiæ, de aliquis

Capit. nec vxore. 330. quæst. 4.

aliquis contrahat sine præmissis denuncia-
tionibus. Et denique de sexto, quo inter
dicitur ne aliquis post contractum matri-
monium illud consummet, ante solennem
benedictionem: satis etiam constat ex su-
pradictis.

¶ Ultima conclusio. Contrahere cū omni-
bus alijs impedimentis, præter supradicta
non est peccatum mortale: etiam si fiat abs-
que dispensatione. Hanc conclusionem te-
det Caietan. verbo matrimonij contractus.
Syluestrum verbo matrimonium. 7.

¶ Quamuis idem Syluester in principio videa-
tū tenere oppositum. Hæc conclusio pro-
bat. Nam huiusmodi impedimenta non
existimantur ab Ecclesia esse magni momē-
ni (vt constat) ex eo quod transgressores non
puniantur a prælatis, leges autem de leui
materia non obligant ad mortale, ergo con-
trahere eorum huiusmodi impedimentis non
est peccatum mortale. Aduertendum tamē
est, quod ad cauendum peccatum veniale,
quod committitur, quando contrahitur cū
huiusmodi impedimentis necessarium est,
petere dispensationem a prælato. Hanc au-
tem dispensationem in casibus in quibus so-
lum est peccatum veniale contrahere cū
impedimentis, potest episcopus concedere
secundum probabiliorē sententiā, & hoc
ratione leuitatis & communis materiae.

¶ Ad rationem dubitandi propositam in
principio respondetur, quod sicut lex natū-
ralis aliquando præcipit in materia necessa-
ria virtutis, & tamen propter paruitatem
materiae aut imperfectionem actus obligat
solum sub peccato veniali, ita etiam dicitur
de Ecclesiastica lege, quantumuis
iusta, quæ propter materiae paruitatem in
aliquibus casibus iam dictis solum obligat
sub peccato veniali.

¶ Ad rationem dubitandi propositam in
principio respondetur, quod sicut lex natū-
ralis aliquando præcipit in materia necessa-
ria virtutis, & tamen propter paruitatem
materiae aut imperfectionem actus obligat
solum sub peccato veniali, ita etiam dicitur
de Ecclesiastica lege, quantumuis
iusta, quæ propter materiae paruitatem in
aliquibus casibus iam dictis solum obligat
sub peccato veniali.

¶ Ad rationem dubitandi propositam in
principio respondetur, quod sicut lex natū-
ralis aliquando præcipit in materia necessa-
ria virtutis, & tamen propter paruitatem
materiae aut imperfectionem actus obligat
solum sub peccato veniali, ita etiam dicitur
de Ecclesiastica lege, quantumuis
iusta, quæ propter materiae paruitatem in
aliquibus casibus iam dictis solum obligat
sub peccato veniali.

¶ Ad rationem dubitandi propositam in
principio respondetur, quod sicut lex natū-
ralis aliquando præcipit in materia necessa-
ria virtutis, & tamen propter paruitatem
materiae aut imperfectionem actus obligat
solum sub peccato veniali, ita etiam dicitur
de Ecclesiastica lege, quantumuis
iusta, quæ propter materiae paruitatem in
aliquibus casibus iam dictis solum obligat
sub peccato veniali.

¶ Ad rationem dubitandi propositam in
principio respondetur, quod sicut lex natū-
ralis aliquando præcipit in materia necessa-
ria virtutis, & tamen propter paruitatem
materiae aut imperfectionem actus obligat
solum sub peccato veniali, ita etiam dicitur
de Ecclesiastica lege, quantumuis
iusta, quæ propter materiae paruitatem in
aliquibus casibus iam dictis solum obligat
sub peccato veniali.

¶ Ad rationem dubitandi propositam in
principio respondetur, quod sicut lex natū-
ralis aliquando præcipit in materia necessa-
ria virtutis, & tamen propter paruitatem
materiae aut imperfectionem actus obligat
solum sub peccato veniali, ita etiam dicitur
de Ecclesiastica lege, quantumuis
iusta, quæ propter materiae paruitatem in
aliquibus casibus iam dictis solum obligat
sub peccato veniali.

DE hac materia Magister, & Doctores
in. 4. distinctione. 30. Iurisperiti de er-
rore personæ. 29. quæstione. 1. capite vni-
co. & de errore conditionis ibidem. quæstio
ne secunda.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum error conuenienter po-
natur impedimentum matri-
monij.

D PRIMVM sic proceditur
Videtur quod error non debeat poni
matrimonij impedimentum per se.
Consensus enim qui est causa matri-
monij impeditur, sicut & voluntarium: sed vo-
luntarium secundum philosophum, in. 3. Ethic.
potest impedi per ignorantiam quæ non est idē
quod error, quia ignorantia nullam cognitionem
ponit, sed error ponit: eo quod approbare fal-
sa pro veris sit error: secundum August. ergo non
debet hic poni impedimentum matrimonij error:
sed magis ignorantia.

Thom. 4.
dist. 30. q.
1. artic. 1.
& 2.

¶ 2. Præterea. Illud potest impedire matri-
monium de sui natura quod habet contrarietate
ad bona matrimonij: sed error non est huiusmo-
di: ergo error de sui natura non impedit matri-
monium.

Lib. 9. de
Trinita. c.
11. to. 3.

¶ 3. Præterea. Sicut consensus requiritur ad
matrimonium, ita intentio requiritur ad baptis-
mum. Sed si aliquis baptizat Ioannem & crea-
dit baptizare Petrum, nihilominus vultus
baptizatus est: ergo error non excludit matri-
monium.

¶ 4. Præterea. Inter Liam & Iacob fuit ver-
um matrimonium: sed ibi fuit error: ergo non ex-
cludit matrimonium.

Hoc argu-
itur: quia ha-
bet Gratia
causa. 191
quæst. 1. do
iudicatio
no omniū
iudiciorum
L. si per
errorem.
Lib. 3. eth.
ca. 1. lib. 5.
ca. 1. lib. 11.
cap. 14.

SED contra est, quod in Digestis dicitur:
Quid tam contrarium est consensui quam error: sed
consensus requiritur ad matrimonium: ergo error
matrimonium impedit.

¶ Præterea. Consensus aliquid voluntarium
nominat, sed error impedit voluntarium: quia vo-
luntarium secundum philosophum, & Grego. Nisi
sciamus & Damascen. est: cuius principium est in
aliquo potest singulari, in quibus est vltimus
interior motus: ergo error matrimonium
impedit.

RESPONDEO dicendum, quod quibus
que impedit causam, de sui natura impedit & est
sectum finis: or, consensus autem est causa
matrimonij: vt dictum est: & idē quod euacuat, con-
sensus matrimonij. Consensus voluntari-
volun-

Quest. 45.
art. 1.

Nam character baptismalis non causatur
ex intentione baptizantis directe, sed ex
elemento materiali exterius adhibito: &
intentio solum operatur, vt dirigens elemē-
tum materiale ad effectum proprium. Con-
sensus vero per se & directe cauat vin-
culum matrimoniale: quoniam contrahens
respectu matrimonij in ratione contractus
non se habet, vt instrumentum, sed vt causa
principalis: minister vero in baptisate ha-
bet se mere vt instrumentum.

¶ Circa istum articulum, & totam quæ-
stionem supponendum est tanquam certū,
quod error significat iudicium falsum intel-
lectus, & ignorantiam prauæ dispositionis.
Sed dubium est cur dicitur error & non
ignorantia. v.g. dicitur error personæ,
vel conditionis, non dicitur ignorantia.
Et ratio dabitur est. Nam vt dictum
est error intrinsecē, & essentialiter includit
ignorantiam.

¶ Ad hoc dubium respondet D. Thom.
hic in solutione ad primum. Et dicendum
est, quod quantum attinet ad inualidatum
matrimonium, nihil refert, siue dicatur igno-
rantia, siue error. Nam quidquid illud sit,
tollit causam matrimonij, scilicet, consen-
sum: sed quo ad proprietatem loquendi me-
rito dicitur error. Et ita vocatur error ab
omnibus doctoribus. Nam cum matrimo-
nium fiat ex consensu præsupponit neces-
sario aliquod iudicium, & hoc quando est
falsum, in proprietate sermonis dicitur er-
ror: & si est falsum circa personam dicitur
error personæ, & si est falsum circa condi-
tionem, dicitur error conditionis. Ignoran-
tia vero non tam proprie diceretur. Quia
ignorantia de se solum dicit negationem pu-
ram, & non iudicium positium. Vnde ad
rationem dubitandi dicendum est, quod er-
ror includit ignorantiam coniunctam cum
falso iudicio.

¶ Ad quartum dicendum, quod sicut Magi-
ster. 30. dist. 4. sententiarum dicit: matrimonium
quod fuit inter Liam & Iacob non fuit perfectū
ex ipso concubitu, qui ex errore contigit, sed ex
consensu qui postmodum accessit, cum vter-
que à peccato excusetur, vt patet in eadem di-
stinctione.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio huius articuli est affirmati-
ua. Ratio huius conclusionis est. Nam
error impedit cognitionem, ac subin-
de tollit consensum, qui est causa matri-
monij. Vnde conuenienter ponitur impedimē-
tum matrimonij. Ex quo colligitur cum
D. Thom. ad secundā, q. error quamuis non
contrarietur secundū se matrimonio: tamē
contrariatur ei, quantum ad suam causam:
& ita conuenienter ponitur impedimētum
matrimonij. Vide solutionem ad tertium
D. Thom. quæ est maximē aduertenda: in
illa enim constituit differentiam inter intē-
tionem ministri necessariam ad baptismū,
& consensum necessarium ad matrimonium.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum omnis error matri-
monium impediatur.

D SECUNDVM sic proce-
ditur. Videtur quod omnis error
matrimonium impediatur & non
solum error conditionis aut per-
sonæ, vt in litera dicitur. Quia
quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei
secundum totum suum ambitum. Sed error de
sui

Lib. 4. sen-
dist. 30.

sui natura habet, quod matrimonium impediatur ut dictum est: ergo omnis error matrimonium impedit.

Art. præc. ¶ 2 Præterea. Si error in quantum huiusmodi matrimonium impedit, maior error magis debet impedire: sed maior est error fidei qui est in hæreticis non credentibus hoc sacramentum quam error personæ: ergo magis debet impedire quam error personæ.

Cap. 1. ¶ 3 Præterea. Error non enacuat matrimonium nisi in quantum tollit voluntarium: sed ignorantia cuiuslibet circumstantiæ voluntarium tollit, ut patet in 3. Ethicorum: ergo non solum error conditionis & personæ matrimonium impediunt.

¶ 4 Præterea. Sicut conditio seruitutis aliquid est annexum accidens personæ, ita qualitas corporis aut animi: sed error conditionis impedit matrimonium: ergo eadem ratione error qualitatibus aut fortunæ.

¶ 5 Præterea. Sicut ad conditionem personæ pertinet seruitus & libertas, ita nobilitas vel ignobilitas, aut status dignitatis & priuatio eius, sed error conditionis libertatis vel seruitutis impedit matrimonium: ergo & error aliorum ditorum.

¶ 6 Præterea. Sicut conditio seruitutis impedit, ita etiam disparitas cultus & impotentia coeundi, ut infra dicitur: ergo sicut error conditio nis ponitur matrimonij impedimentum, ita error circa alia huiusmodi deberet impedimentum matrimonij poni.

SE D contra videtur, quod nec error personæ matrimonium impediatur. Quia sicut emptio est quidam contractus, ita etiam matrimonium: sed in emptione & venditione si detur aurum æquiualens pro alio auro non impeditur venditio: ergo nec matrimonium impeditur si pro vna muliere alia accipiat.

¶ Præterea. Potest contingere quod per multos annos iste error detineatur, & filios & filias generent simul: sed graue esset dicere, quod tunc essent diuidendi: ergo primus error non frustra vit matrimonium.

¶ Præterea. Potest contingere quod frater viri in quem consentire credit mulier offeratur ei, & cum eo commisceatur carnaliter, & tunc videtur quod non possit redire ad illum in quem consentire se credidit, sed debeat stare cum fratre eius: & sic error personæ non impedit matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quod sicut error ex hoc quod inuoluntarium causat habet excusare peccatum, ita habet quod matrimonium impediatur ex eodem: error autem non excusatur à peccato nisi sit illius circumstantiæ, cuius appositio vel remotio facit differentiam liciti & illiciti in

A actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferro, quem credit ligneum esse, non excusatur à toto, quannis forte à tanto: sed si credat quis percutere filium causa disciplinæ, & percutiat patrem, excusatur à toto adhibita debita diligentia: unde oportet quod error qui matrimonium impedit, sit alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonij. Duo autem includit ipsum matrimonium, scilicet, personas duas quæ coniunguntur, & mutuam potestatem inuicem in qua matrimonium consistit. Primum autem tollitur per errorem personæ. Secundum per errorem conditionis, quia seruus non potest potestatem sui corporis liberè alteri tradere sine consensu sui domini: & propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt & non alij.

AD primum ergo dicendum, quod error non habet ex natura generis quod impediatur matrimonium, sed ex natura differentie adiunctæ, prout, scilicet est error alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimoniali.

AD secundum dicendum, quod error infidelis de matrimonio non est circa ea quæ sunt matrimonij consequentia, scilicet, an sit sacramentum, an licitum: & ideo error talis matrimonium non impedit: sicut nec error circa baptismum impedit acceptionem characteris, dummodo intendat facere vel recipere quod ecclesia dat, quannis credat nihil esse.

AD tertium dicendum, quod non qualibet circumstantiæ ignorantia causat inuoluntarium, quod excusat peccatum, ut dictum est: & propter hoc ratio non sequitur.

AD quartum dicendum, quod diuersitas fortunæ non variat aliquid eorum quæ sunt de essentia matrimonij, nec diuersitas qualitatis, sicut facit conditio seruitutis: & ideo ratio non sequitur.

AD quintum dicendum: quod error nobilitatis in quantum huiusmodi non enacuat matrimonium eadem ratione qua nec error qualitatis. Sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ tunc impedit matrimonium: unde si consensus mulieris feratur in istam personam directè, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium, si autem directè intendit consentire in filium regis quicumque sit ille, tunc si alius presertetur ei quam filius regis est error personæ, & impeditur matrimonium.

AD sextum dicendum, quod error etiam aliorum impedimentorum matrimonij quantum ad ea quæ faciunt personas illegitimas impedit matrimonium: sed ideo de errore illorum non facit mentionem, quia illa impediunt matrimonium siue cum errore sint, siue sine errore: ut si aliqua contrahat cum subdiacono, siue sciat siue nesciat non est matrimonium.

AD septimum dicendum, quod pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerum, ut patet in 5. Ethicorum, & non quasi propter se, quasi a se, & ideo si non detur illa pecunia quæ creditur sed alia æquiualens, nihil obest contractui: sed si in re, que sita propter se, obest error, impeditur contractus, sicut si uicini venderetur asinus pro equo & similiter est in proposito.

AD octauum dicendum, quod quantumcumque fuerit cum ea nisi de nouo consentire velit non est matrimonium.

AD nonum dicendum, quod si ante non consenserat in fratrem eius, potest eum quem per errorem accepit recipere: nec potest ad fratrem eius redire præcipue si sit cognita carnaliter ab eo quæ accepit. Si autem consenserit in primum per uerba de presenti, non potest secundum habere primo uiuente, sed potest vel secundum relinquere, vel ad primum redire: & ignorantia facti excusat si erit excusatur si post consummatum matrimonium à consanguineo uiri, sui fraudulenter cognoscatur, quia fraus alterius non debet sibi præiudicare.

3. parte. q. 67. ar. 5.

Art. præc. & in corp. huius art. Gratia. in decre. cau. 29. q. 1.

Gratia. ibi. & Magist. 4. sentent. dist. 30.

Gratia. ibi. q. 1. cap. 3.

matrimonium: sed conditio seruitutis non impedit si seruus sciatur, & ideo non est simile.

AD septimum dicendum, quod pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerum, ut patet in 5. Ethicorum, & non quasi propter se, quasi a se, & ideo si non detur illa pecunia quæ creditur sed alia æquiualens, nihil obest contractui: sed si in re, que sita propter se, obest error, impeditur contractus, sicut si uicini venderetur asinus pro equo & similiter est in proposito.

AD octauum dicendum, quod quantumcumque fuerit cum ea nisi de nouo consentire velit non est matrimonium.

AD nonum dicendum, quod si ante non consenserat in fratrem eius, potest eum quem per errorem accepit recipere: nec potest ad fratrem eius redire præcipue si sit cognita carnaliter ab eo quæ accepit. Si autem consenserit in primum per uerba de presenti, non potest secundum habere primo uiuente, sed potest vel secundum relinquere, vel ad primum redire: & ignorantia facti excusat si erit excusatur si post consummatum matrimonium à consanguineo uiri, sui fraudulenter cognoscatur, quia fraus alterius non debet sibi præiudicare.

S. V. M. M. A. ART. C. VI. L. I.

PRIMA conclusio. Error qui impedit matrimonium, debet esse aliquorum eorum quæ sunt de essentia matrimonij: Nisi ut dictum est error impedit matrimonium, in quantum tollit consensum necessarium.

SECUNDA conclusio. Duo tantum errores impediunt & tollunt matrimonium, scilicet, error personæ & error conditionis seruitutis. Ratio huius conclusionis est. Nam duo includit ipsum matrimonium, scilicet, personas duas, quæ coniunguntur: & mutuam potestatem inuicem, in qua matrimonium consistit, sed primum tollitur per errorem personæ, secundum uero per errorem conditionis seruitutis. Quia seruus non potest potestatem sui corporis liberè alteri tradere sine consensu sui domini, ergo.

TERCIA conclusio. Alij uero errores non impediunt, nec inuoluntarium matrimonium, uidelicet, error qualitatis circa bona fortunæ: ut si quis contrahat cum aliquo existimans, quod est diues, & est pauper, & existimans quod est liber, & est corrupta. Nam hæc omnia non pertinent ad essentialiam matrimonij.

QUARTA conclusio. Error qualitatis si refundatur in personam, tollit matrimonium. V. g. Mulier nobilis filia Ducis contrahit cum aliquo existimans esse filium Comitis, & ille est de media plebe: talis error refunditur in personam, & destruit matrimonium. Hanc conclusionem constituit D. Tho. in solutione ad quintum argumentum.

¶ Circa istum articulum & tota quæstio nem notandum, & supponendum est quod potest esse error in quadruplici differentia (ut colligitur ex cap. 1. 29. quæst. 1.) circa matrimonium. Primus error est circa personam ipsam. Ut si quis existimat quod contrahit cum Petro, & contrahit cum Paulo. Secundus error est circa conditionem seruitutis: ut si existimet contrahere cum libera, contrahat cum ancilla. Tertius error est circa qualitatem personæ, ut si quis existimat contrahere cum diuite, & contrahat cum paupere. Ultimus error est circa qualitatem personæ in bonis naturæ, ut si quis existimat contrahere cum uirgine, & contrahat cum corrupta. Ad istum errorem reducitur error nobilitatis, vel ignobilitatis, de quo meminit D. Thom. in hoc arti. ad 5. & ad hunc etiam reducitur error pulehritudinis, vel turpitudinis. Quo posito fundamento.

EST primum dubium in hoc articulo. An omnes isti quatuor errores annullent matrimonium. Conclusio sit. Duo tantum errores annullant matrimonium (scilicet) error personæ, & error conditionis quantum ad seruitutem. Hæc conclusio est D. Tho. in hoc articulo, & eam tenent omnes Doctores. Vide Cotta. in epitome super 4. decre. par. 2. c. 3. §. 7. nu. 1. Et hæc conclusio habetur expressè in iure. 29. q. 1. c. 1. §. ad hæc. Vbi dicitur, quod error personæ, & conditionis consensum coniugis non admittit: error uero fortunæ, & qualitatis consensum non excludit. Et ratio D. Tho. & communis est. Nam error personæ, & conditionis sunt circa ea, quæ sunt de essentia matrimonij. Error enim personæ versatur circa ipsas personas, quæ sunt substantialiter contrahentes: error uero conditionis versatur circa mutuam potestatem coniugum, in qua essentialiter consistit matrimonium: sed error fortunæ, & qualitatis non versatur circa essentialia matrimonij, sed circa extrinsecæ: ergo duo tantum errores annullant matrimonium. Confirmatur hæc ratio ex capitulo citato quantum ad hoc, quod duo priores errores destruant matrimonium, & præcipue primus. Nam in illo cap. dicitur, quod si quis sciat contrahit cum Marcello, qui vendit illi aliquæ agrum; & postea Paulus accedat

trahit cum aliquo existimans esse filium Comitis, & ille est de media plebe: talis error refunditur in personam, & destruit matrimonium. Hanc conclusionem constituit D. Tho. in solutione ad quintum argumentum.

¶ Circa istum articulum & tota quæstio nem notandum, & supponendum est quod potest esse error in quadruplici differentia (ut colligitur ex cap. 1. 29. quæst. 1.) circa matrimonium. Primus error est circa personam ipsam. Ut si quis existimat quod contrahit cum Petro, & contrahit cum Paulo. Secundus error est circa conditionem seruitutis: ut si existimet contrahere cum libera, contrahat cum ancilla. Tertius error est circa qualitatem personæ, ut si quis existimat contrahere cum diuite, & contrahat cum paupere. Ultimus error est circa qualitatem personæ in bonis naturæ, ut si quis existimat contrahere cum uirgine, & contrahat cum corrupta. Ad istum errorem reducitur error nobilitatis, vel ignobilitatis, de quo meminit D. Thom. in hoc arti. ad 5. & ad hunc etiam reducitur error pulehritudinis, vel turpitudinis. Quo posito fundamento.

EST primum dubium in hoc articulo. An omnes isti quatuor errores annullent matrimonium. Conclusio sit. Duo tantum errores annullant matrimonium (scilicet) error personæ, & error conditionis quantum ad seruitutem. Hæc conclusio est D. Tho. in hoc articulo, & eam tenent omnes Doctores. Vide Cotta. in epitome super 4. decre. par. 2. c. 3. §. 7. nu. 1. Et hæc conclusio habetur expressè in iure. 29. q. 1. c. 1. §. ad hæc. Vbi dicitur, quod error personæ, & conditionis consensum coniugis non admittit: error uero fortunæ, & qualitatis consensum non excludit. Et ratio D. Tho. & communis est. Nam error personæ, & conditionis sunt circa ea, quæ sunt de essentia matrimonij. Error enim personæ versatur circa ipsas personas, quæ sunt substantialiter contrahentes: error uero conditionis versatur circa mutuam potestatem coniugum, in qua essentialiter consistit matrimonium: sed error fortunæ, & qualitatis non versatur circa essentialia matrimonij, sed circa extrinsecæ: ergo duo tantum errores annullant matrimonium. Confirmatur hæc ratio ex capitulo citato quantum ad hoc, quod duo priores errores destruant matrimonium, & præcipue primus. Nam in illo cap. dicitur, quod si quis sciat contrahit cum Marcello, qui vendit illi aliquæ agrum; & postea Paulus accedat

Ex. 61. 29. quæst. 1.

29. q. 1. ca. pite. 1.

singens se esse Marcellum: & cōtrahat cum illo nomine Marcelli, illē contractus nullus est. Quoniam venditor nunquam fecit contractum cum Paulo, sed cū Marcello: & ita non intendit vendere Paulo hāreditatem. Ex quo sic arguitur. Nam error personæ inuālidat alios contractus ciuiles, ergo multo magis inuālidat matrimonium. Probatur consequentia. Nam persona contrahens in ipso matrimonio est magis intrinseca cōtractui, cum per talem cōtractum tradatur dominium corporis ipsius cōtrahentis. Expli- candum tamen est an isti duo errores inuālident matrimonium iure naturali, an verō solum iure positivo. Et quidem de errore cō-

ditionis seruitutis dicemus quæstione sequenti. Hic dicendum est de errore personæ. **E**ST secundum dubium illudque gra- uissimum circa hoc: Vtrum error per- sonæ in matrimonio iure naturali de- struat matrimonium. Videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur de matrimonio inquan- tum sacramentum. Si sacerdos baptizet ali- quem, e.g. Petrum existimans ex errore esse Paulum, vere baptizat Petrum. Et idem dicendum est de Episcopo ordinante vnum existimans esse alium, ergo si quis contra- hat cum Ioanna putans ex errore esse Ma- riam, vere contrahit cum Ioana, & est vali- dum matrimonium stando in iure naturali. Probatur consequentia ex paritate rationis. Antecedens vero est manifestum.

¶ Secundo arguitur ad idem. Qui contra- hit cum aliqua, tenetur habere istum ani- mum, & consensum, volo contrahere cum ista quæcunque illa sit (quanuis ex errore puret esse aliam) sed si habeat hunc animū validum est matrimonium stando in iure naturali, ergo. Consequentia est euīdens. Minor probatur. Nam si habeat illum ani- mum, & consensum vere consentit in istā presentem, ergo verum efficit matrimoniū cum ista, licet erret. Idem probatur minor. Qui baptizat cum errore personæ verum efficit baptismum, quia eius applicat ad ope- randum vult baptizare illum, qui est præ- sens quicunque ille sit, ergo idem erit de ma- trimonio. Maior vero probatur. Nam epi- scopus eū ordinat, peccat peccato mortali sacrilegij, si non habeat animum ordinandi istum, quicunque ille sit; & idem est de ba- ptizate, ergo qui contrahit tenetur habere animum, & consensum contrahendi cum ista, quæcunque illa sit.

¶ Tertio arguitur de matrimonio in ra- tione contractus. Si quis vēdat Petro equū putans esse Paulum, & vendat iusto pretio stando in iure naturali validus est contra- ctus, & verum transfert dominium in Pau- lum, quanuis sit error circa personam, ergo stando in iure naturali, qui contrahit cum Maria putans esse Ioannam, verum efficit matrimonium. Antecedens videtur notū. Cōse- quētia vero probatur ex paritate rationis.

¶ Quarto arguitur de matrimonio etiam in ratione contractus. Si quis vendat sericū Toletanum pro Granatēsi, vel vinum Meti- nense pro Madrigalensi, si sit eiusdem vili- tatis, & valoris validum efficit contractum stando in iure naturali, vt diffinitur in. 2. 2. quæst. 77. quanuis ille, qui emit, erret circa substantiam rei, & velit emere sericum Gra- natense, & vinum Madrigalense, ergo iure naturali matrimonium est validum, quan- uis contrahens erret in persona, quæ est de substantia matrimonij. Probatur consequē- tia ex paritate rationis.

¶ Quinto arguitur. Error circa personam non contrariatur matrimonio, ergo nō effi- cit irritum matrimonium stando in iure na- turali. Antecedens videtur notū, non enim apparet vnde habeant cōtrarietatem. Con- sequentia vero probatur. Nam si aliqua ra- tione error circa personam iure naturali ir- ritat matrimonium, est propter cōtrarieta- tem. Quod si quis dicat, quod quanuis talis error non contrarietur matrimonio, con- trariatur tamen causæ contractus, & matri- monij, scilicet, consensui: & ex consequenti contrariatur matrimonio, Contra hāc solu- tionem arguitur. Nam non quidquid con- trariatur causæ, & destruit illam destruit effectum, ergo nō quidquid destruit cōsen- sum destruit matrimonium: Consequentia est bona. Antecedens probatur. Ignis est cau- sa caloris, & pater filij: tamen non quid- quid destruit ignē, vel patrem, destruit calo- rem vel filium.

¶ Vltimo arguitur. Nam ex opposita sententia sequitur, quod non fuit verum matrimonium inter Jacob & Liam: conse- quens autem est aperte falsum (vt constat) ergo illud ex quo sequitur. Sequela proba- tur. Nam Jacob habuit errorem circa Liam, vt constat ex sacris litteris, ergo.

¶ In oppositum est D. Tho. qui in art. 2. expressē videtur significare, quod error per- sonæ iure naturali impediatur matrimonium: & idē videtur dicere in art. 1. in fine corporis. ¶ Con-

¶ Conclusio certissima sit. Error personæ iure naturali destruit matrimonium. Hāc con- clusionē tenēt oēs discipuli D. Tho. Vide Syluest. verbo matrimonium. 8. in principio. & Nauarro in manuali cap. 22. nu. 32. & se- quentibus. Et probatur conclusio. Primo. Error personæ tollit consensum necessariū ad matrimonium, ergo destruit matrimo- nium iure naturali. Consequentia est euī- dens. Nam stando in iure naturali ad matri- monium est necessarius consensus. Antece- dens vero probatur. Nam error personæ fa- cit, quod consensus non sit voluntarius cir- ca istam personam in particulari, vt dicit D. Tho. in. 1. 2. quæst. 6. art. 8. & ita qui errat, non consentit, vt dicitur. l. si per errorem. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & erran- tis voluntas nulla est, vt dicitur. l. cum testa- mentum. C. de iur. & fac. i. g. o. & ibidem. l. non idcirco. dicitur, quod errantis consen- sus nullus est. Et ratio est aperta. Nam error personæ remouet cognitionem personæ, quæ est causa consensus, & omnium actuū voluntatis (dicente August. 5. de Trinita.) quod inuisa diligere possumus, incognita nequaquam. Quod si quis dicat, quod igno- rantia concomitans non causat inuolunta- rium, nam si sciret multo melius contrahe- ret, Contra. Nam ignorantia concomitans factim causat non voluntarium, vt dicit D. Tho. ibidem, ergo hęc ignorantia iure natu- rali destruit matrimonium. Probatur conse- quentia. Nam stando in iure naturali ad ma- trimonium requiritur voluntariū positiuē. Secundo probatur conclusio. Nam ma- trimonium versatur circa personam parti- cularem secundum indiuiduam conditio- nem, & ita dicitur in definitione matrimo- nij, indiuiduam vitæ consuetudinem reti- nens, ergo si non sit consensus circa parti- cularem personam, iure naturali erit nullū matrimonium. Confirmatur argumentum. Nam matrimonium versatur circa personā in particulari tradendo alteri potestatem, & dominium illius, & accipiendo dominiū alterius, ergo si non sit consensus circa per- sonam in particulari, nō erit matrimonium stando in iure naturali: error vero personæ tollit huiusmodi consensum circa personā in particulari, vt constat, ergo iure naturali destruit matrimonium. Tertio probatur cō- clusio. Nam error circa personam est error circa substantialia & essentialia matrimo- nij (liquidem persona indiuidua & particu- laris est de essentia matrimonij) ac subinde

L. si per er-
rorē. ff. de
iurisd. om-
nium iud.

tollit consensum circa essentialia matrimo- nij, ergo iure naturali destruit matrimonium. Probatur consequentia. Nam ad matrimo- nium iure naturali requiritur consensus in essentialia matrimonij. Quarto probatur ex illo capit. vnico. 29. quæst. 1. vbi diffini- tur, quod error personæ annullat matrimo- nium, & adducit exemplum. Sicut ille qui ordinatur ab eo, quem putat episcopum esse, & adhuc est laicus, errat, nec vocatur ordinatus, & sic ista errans nulli est copula- ta coniugio. Sed iste talis in omni iure non manet ordinatus, ergo nec alia copulata co- iugio. Confirmatur ex exemplo in eodem cap. adducto circa medium. Si quis promit- teret se venditum mihi aurum, & pro au- ro offerret aurichalcum, non consentit aurichalcum, ergo nec alius in tali matrimo- nio. Sed contractus ille nullus est iure natu- rali, ergo nec matrimonium, traque illud de- finitio iuris est explicatio iuris naturalis. Vide alias rationes D. Tho. in. 1. 2. quæst. 6. art. 8.

¶ Ad explicationem conclusionis, & ad argumentorum solutionem, aduertendum est primo, quod ad rationem matrimonij, & ad eius firmitatem & valorem requiritur vol- untarium, & est necessarius consensus. Ho- idem est in alijs cōtractibus, donationibus, & collationibus. Ad videndum vero quan- do contractus donatio, vel collatio est vali- da, firma, & voluntaria hęc debet esse regu- la optima. Cōtractus, donatio, vel collatio habet firmitatem, & valorem, & per se lo- quendo habet rationem voluntarij, ex fine virtutis, ad quam immediate, & per se ordi- natur, & etiā ex bono publico ad quod me- diate ordinatur. Sit exemplum. Collatio ba- ptismi per se spectat ad virtutē religionis, & ideo ex hac virtute habet firmitatem, & va- lorem & est voluntaria per se. loquendo. Vnde si quis baptizet Petrum putans esse Paulum, per se loquendo verum confert ba- ptismum, & est voluntaria talis collatio per se, quanuis erret in persona: quoniam spectat ad virtutem religionis. Virtus au- tem religionis ex postulat, quod qui bapti- zat, habeat animum baptizandi presentem, quicunque ille sit. Quoniam aliās exponit se periculo committendi sacrilegium. Et ita si non habeat talem animum peccabit pec- catum: sacrilegij contra virtutem religio- nis: & tunc baptismus non erit validus, per- accidens tamen propter sacrilegam inten- tionem, quam habet: nam si haberet inten- tionem quam debebat habere per se loquē-

do, & quam exposcit virtus religionis; per se loquendo baptismus esset validus. Idem est de ordinant. Secundum exemplum est in contractu emptionis & venditionis, qui spectat per se ad iustitiam commutativam, in qua requiritur æqualitas, & ita ex virtute iustitiæ sumenda est firmitas, & valor contractus, & per se loquendo est voluntarius talis contractus, dum non læditur iustitia commutativa, ad quam pertinet æqualitas. Et ita si quis vendat unam rem pro alia eiusdem utilitatis & commoditatis emptori, validus est contractus, & per se loquendo voluntarius: quoniam non læditur iustitia commutativa, ad quam pertinet æqualitas. Tertium exemplum est in collationibus beneficiorum. Collatio enim facta etiam indigno valida est; & est voluntaria per se loquendo: quoniam illa collatio per se ordinatur ad bonum publicum reipublicæ Christianæ: est autem maxime necessarium ad bonum publicum quod talis collatio sit firma, & valida. Alias enim sacramenta ab illo collata essent irrita. Et ita si Episcopus habet istam intentionem, volo conferre beneficium huic, si dignus est, si tamen indignus est, volo: collatio nulla esset, si est indignus, per accidens tamen propter malam intentionem Episcopi, quæ lædit bonum publicum, nam bonum publicum oppositam intentionem exigebat per se loquendo.

¶ Secundo quod quantus matrimonium spectat in ratione contractus ad virtutem iustitiæ, sicut alij contractus, est tamen maxima differentia inter matrimonium & alios contractus. Nam ad matrimonium non sufficit consensus in communi: sed requiritur consensus determinatus circa personam individuan, in particulari. Nam matrimonium est unius ad unam in particulari. In definitione autem matrimonij ponitur haec particularis individua virtus, &c. In contractu vero emptionis, & venditionis non requiritur tanta determinatio in particulari: sed secundum quod servatur æqualitas inter rem venditam & pretium à quocumque reddatur pretium. Nam ad venditionem per accidens se habet, qui dat pretium. Item in ratione sacramenti hæc est differentia inter matrimonium, & alia sacramenta, quod matrimonium versatur circa personam individuan in particulari secundum individuan conditionem, ratione materialis sacramenti matrimonij, scilicet ratione contractus, alia vero sacramenta licet versentur circa personam in particulari

ari, non ita respiciunt conditiones individuan res personæ: sed potius considerant conditiones & qualitates necessarias ad rationem sacramenti, & ad recipiendum sacramentum ipsum. Omnia amplius explicabuntur in solutionibus argumentorum.

¶ Vnde ad primū argumentū respondetur negando consequentiam. Nam qui baptizat vel ordinat, per se loquendo debet habere intentionem baptizandi, vel ordinandi istum præsentem, quicumque ille sit: & hoc expostulat virtus religionis ad quam pertinet talis collatio, quod si determinat intentionem ad istum, v.g. Petrum taliter quod si non est Petrus non vult illum ordinare, vel baptizare peccat peccato sacrilegij: & si non est Petrus non est valida collatio, per accidens tamen propter sacrilegam intentionem, & hoc est necessarium per se & regulariter, dico regulariter: Quod si episcopus vellet aliquem in particulari consecrare sacerdotem, & simul conferre beneficium incantu talis personæ, quam per se spectat, si aliquis supponeretur nec ordines nec beneficium recipit, communiter tamen & regulariter debent intendere, ordinare accedentes: Et ita quavis generaliter protestentur, se nolle ordinare excommunicatum, aut illegitimum, postea tamen si quis talis se ingerat, manet ordinatus. Quia in particulari omnibus accedentibus voluit conferre ordines, & hæc intentionem debet habere per se. Ita matrimonio vero qui contrahit, non debet habere animum contrahendi cum ista præsentem, quæcumque illa sit: nec hoc exposcit virtus ad quam pertinet matrimonium. Sed debet habere animum contrahendi cum Maria in particulari, & non cum alia. Quod si habeat animum contrahendi cum præsentem, quæcumque illa sit, validum erit matrimonium propter imprudentem intentionem, quam habet, & per accidens. Est etiam alia differentia. Nam ut diximus in secundo articulo alia sacramenta respiciunt personas particulares, respiciunt tamen illas secundum dispositiones, & qualitates necessarias ad talia sacramenta: non secundum individuan conditionem particularem. Matrimonium vero respicit personam secundum individuan, & singularem conditionem.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod qui contrahit, non debet habere animum contrahendi cum præsentem, quæcumque illa sit: sed cum Maria in particulari. Nec est eadem ratio de alijs sacramentis, & de

& de matrimonio (ut iam diximus) nam in alijs illud exposcit virtus religionis, non vero in matrimonio.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando consequentiam. Quoniam iustitia ad quam spectat contractus emptionis, & venditionis, solum exposcit æqualitatem inter rem venditam, & pretium. Quod vero pretium reddatur à Petro, vel à Paulo im pertinens est stando in iure naturali. Quod si habeat istum animum, nolo vendere rem meam nisi Petro, nulla esset venditio, esset tamen per accidens propter imprudentem intentionem, at vero in matrimonio requiritur determinatio personæ in particulari. Verum est quod in illo cap. v. nico. 29. quæstione. 1. adducitur pro exemplo, si quis pauperem scisceretur, se venditurum agrum Marcello, & postea veniret Paulus dicens se esse Marcellum: dicit quod iste contractus est nullus. Et ita secundum istam resolutionem negandum esset antecedens. Nihilominus tamen dicendum est, quod fortassis exemplorum non requiritur veritas. Conclusio itaque est definitio capituli.

¶ Ad quartum argumentum aliqui auctores negant antecedens. Magister tamen Sotus. 6. de iustitia. quæstio. 3. articul. 2. tenet, quod talis venditio est valida, si res sit æqualis utilitatis in vsu ipsi emptori. Et non est eadem ratio de matrimonio. Nam matrimonium requirit consensum determinatum circa talem personam in particulari. Consistit enim in traditione corporum: contractus vero emptionis, & venditionis per se respicit usum & commoditatem rei.

¶ Ad quintum argumentum respondetur quod quidquid destruit causam, secundum quod causat, & secundum quod influit in effectum, destruit ipsum effectum. Qui vero destruit causam, non secundum quod causat: sed materialiter loquendo non destruit effectum. Nam secundum illam rationem non habet causare. Causæ vero uniuocæ non semper influunt in effectum: nam solæ sunt causæ quantum ad fieri, & ita effectus potest conservari sine influxu causæ. Vnde de strueto patre vel igne manet filius vel calor. Ratio vero D. Thomæ procedit de consensu, secundum quod est causa matrimonij, & ut causat illud. Nam matrimonium manet in dormientibus quando non est consensus. Itaque loquitur D. Tho. de consensu à principio quando influit, & causat matrimonium: nam matrimonium tunc dependet à consen-

su in fieri, non tamen in conservari, per voluntatem enim contrahentium, non potest matrimonium dissolui.

¶ Ad ultimum argumentum respondetur, ex illo cap. v. nico. 29. quæst. 1. quod consensus præcedens, quo cōsensit Iacob in Rachel, non fecit matrimonium cum Lia: tunc enim fuit error personæ, qui invalidat matrimonium iure naturali: sed consensus, quem habuit post carnalem copulam cum Lia in particulari: & tunc non fuit error personæ, nec talis concubitus fuit fornicarius. Quoniam habuit ignorantiam invincibilem.

Tertium dubium est. Vtrum error qualitatis, & fortunæ destruat matrimonium. Et videtur vera pars affirmativa.

¶ Primo arguitur. Error qualitatis, & fortunæ destruit consensum & voluntarium: ergo destruit matrimonium etiam iure naturali. Consequentia est bona, ut constat ex D. Thom. & ex debio præcedenti. Antecedens vero probatur. Qui contrahit cum aliqua putans esse diuitem, & virginem, & reuera est pauper, vel corrupta: non contraheret, si illud sciret: ergo est involuntarius, & non cōsentit. Confirmatur. Ad consensum requiritur cognitio, sed iste non cognoscit hanc mulierem, nisi ut diuitem, vel virginem: ergo non consentit cum illa nisi sub illa ratione. Maior constat. Nam nihil est volitum nisi prius cognitum: ergo ea ratione qua aliquid est cognitum est volitum.

¶ Secundo arguitur. Simulator, qui fingit se pauperem cum reuera sit dives, & sub hac ratione acquirit elemosynas, non acquirit verum dominium elemosynarum, ut videtur manifestum, nam fraude acquirit elemosynas. Sed mulier pauper, quæ fingit se diuitem vel corrupta, quæ fingit se virginem fraude & dolo contrahit: ergo non acquirit dominium corporis viri. Minor est manifesta. Consequentia vero probatur ex paritate rationis.

¶ Tertio arguitur. Contractus emptionis, & venditionis, quando est læsio in qualitate, est invalidus: ergo etiam contractus matrimonij est invalidus, quando est læsio in qualitate. Consequentia videtur bona. Nam apparet utrobique eadem ratio. Antecedens vero probatur, si quis vendat equum infirmum, vel mancum pro sano, venditio est nulla (ut constat) tamen solum est læsio in qualitate: ergo contractus emptionis, & venditionis est nullus, si sit læsio in qualitate.

¶ Quarto

29. q. 1. ca. v. nico.

¶ Quarto. Si error fortunæ, aut qualitatis non destruit matrimonium, maxime quia non est error circa ea, quæ sunt de essentia matrimonij, (hæc enim est ratio D. Thom. in hoc articulo,) sed hæc ratio est nulla: ergo. Consequentia est bona. Minor in qua est difficultas probatur. Nam si duo habiles ad matrimonium contrahant, & alter illorum existimet, quod est impedimentum dirimens inter illos: iste talis solum habet errorem circa ea, quæ sunt accidentaliter matrimonio (vt constat) tamen non est matrimonium, nam non videtur quod possit consentire in matrimonium, qui existimat esse impedimentum dirimens inter illos.

¶ Prima conclusio. Error qualitatis, & fortunæ, si præcise sit qualitatis & fortunæ, non destruit matrimonium iure naturali, vel humano. Hanc conclusionem docet expressè Doctor sanctus in hoc articulo. Et quidem quod non destruat matrimonium iure naturali constat ratione.

¶ Nam contractus iste matrimonij per se terminatur ad personam secundum individualem eius rationem: ergo si non sit error in persona, sed in qualitate non destruitur matrimonium. Confirmatur hæc ratio. Qualitas vel fortuna in persona non pertinet ad individualem rationem personæ: ergo error in qualitate, vel fortuna iure naturali non destruit ipsum matrimonium.

¶ Quod verò talis error non destruat matrimonium iure humano, imo nec aliquo iure docent omnes doctores. Couarr. super quartum decretalium. par. 2. capit. 3. §. 7. numero. 1. Syluester, verbo matrimonium. 8. Nauarro in Manuali cap. 22. numer. 32. Magister Sotus vbi supra. Probatur ex ipso iure. Nam 29. quæstio. 1. cap. Vnico. expresse diffinitur, & adhibetur ibi ratio. Quia error in qualitate, vel fortuna non impedit consensum in illam sceminam, qui consensus coniugalis est. Quia error tunc impedit actum, quando est circa ea quæ sunt de essentia actus. Vide prædictos autores in locis citatis.

¶ Aduertendum tamen est circa istam conclusionem, quod si quis haberet hanc intentionem, Nolo contrahere cum ista si pauper sit, aut corrupta, & ita esset à parte rei nullum esset matrimonium, per accidens tamen propter malam intentionem. Nam per se eius intentio, & consensus non

debebat ferri in qualitatem, sed in personam. ¶ Ex hac conclusione colligitur, quod dolus contingens in contractu matrimonij, circa qualitatem personæ, vel circa fortunam illius, si præcise sit circa qualitatem vel fortunam, non vitiat ipsum contractum, etiam si det causam ipsi contractui. Hoc docet Couarruias loco immediate citato numer. 3. Vide illum. Ibi enim adducit multos Doctores, & textus ad probandum corollarium. Ratio est aperta desumpta ex dictis. Nam error circa qualitatem, vel fortunam non vitiat matrimonium, vt diffinitum est: ergo etiam si contingat dolus causans istum errorem, non vitiat matrimonium. Nā est dolus circa ea, quæ accidentaria sunt ipsi matrimonio.

¶ Secunda conclusio. Error qualitatis vel fortunæ quando refunditur in personam iure etiā naturali destruit matrimonium. Hanc conclusionem docet D. Thom. in hoc articulo ad quintum argumentum. Eam docent Syluester, & Nauarro loco immediate citato. Et probatur primo. Error personæ etiam iure naturali destruit matrimonium, vt diffinitum est dubio præcedenti, sed talis error refunditur in personam, vt dicimus: ergo talis error etiam iure naturali destruit matrimonium.

¶ Secundo probatur. Quando error qualitatis & fortunæ refunditur in personam, est error circa ea, quæ sunt essentialia matrimonio, vt constat: ergo talis error etiam iure naturæ destruit matrimonium. Confirmatur argumentum. Nam hic non consentit in hanc personam individua: ergo matrimonium illud nullum est etiam iure naturali. Sed explicandum est, quando error qualitatis & fortunæ refundatur in personam.

¶ Ad cuius expositionem aduertendum est quod D. Thom. in illa solutione ad quintum constituit regulam, quæ talis est. Si consensus. v. g. mulieris feratur in hanc personam directè, error nobilitatis ipsius non refunditur in personam, nec destruit matrimonium: si autem directè intendit consentire in filium. v. g. regis, quicumque sit ille, & indirectè tendit in personam, tunc alius præsentetur ei, quam filius Regis, est error qualitatis, & fortunæ, qui refunditur in personam, & destruit matrimonium, etiam iure naturali.

¶ Aduertendum etiam est, quod aliud est dicere, quod aliquis contrahat cum conditione,

ditione, id est, cum consensu conditionali conditionis fortunæ vel qualitatis, & aliud contrahere cum errore qualitatis vel fortunæ. Nam in priori casu dicendum est, quod stante conditione stat matrimonium, & nõ stante non stat. Ratio est. Quia non consentit aliter. In secundo vero casu verum est matrimonium propter supra dicta. Quando tantum est error qualitatis vel fortunæ, nisi refundatur in personam, nam si refundatur colligitur etiam consensus necessarius, vt iam dictum est.

¶ Denique aduertendum est, quod etiam si error qualitatis & fortunæ refundatur in personam, si tamen quando actu contrahit consentit absolute in præsentem, quicumque sit ille, verum efficit matrimonium: vt optime docet Nauarro loco supra citato. Et ratio est aperta. Quoniam tunc habet consensum sufficientem & necessarium ad matrimonium.

¶ His positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur, quod talis est maxime voluntarius. Quia per se loquendo debet habere intentionem contrahendi eum Maria, siue virgo sit, siue corrupta, siue diues, siue pauper: quoniam contractus matrimonij versatur circa individualem conditionem. Ad confirmationem respondetur, quod licet non cognosceret illam sub illa ratione, nihilominus consensus esset absolutus ad hanc personam in particulari: stat enim optime quod cognitio sit connotatiua, & quod voluntas sine aliqua connotatione feratur. In hoc enim statu cognoscimus Deum per conceptus connotatiuos, vt docet D. Thom. 1. par. quæstio. 13. tamen voluntas fertur in Deum, prout in se est. Et hac ratione actus voluntatis circa Deum in hoc statu excellentior est, quam actus intellectus. Sic in proposito actus intellectus potest terminari ad aliquam mulierem per ordinem ad qualitatem: tamen voluntas & consensus potest ferri absolute, & secundum se in personam illam.

¶ Aduertendum tamen est circa hoc argumentum, quod quando est error personæ, debet esse consentium simpliciter, qui quidem est necessarius ad matrimonium: & ita destruit matrimonium. Sed quando est error fortunæ, vel qualitatis, qui non transit in errorem personæ: quantum faciat in voluntarium locum, quid non tamen facit in voluntarium simpliciter. Et ita simpliciter

A loquendo relinquit voluntarium sufficiens ad matrimonium.

¶ Ad secundum argumentum respondetur dupliciter. Prima solutio est, quod collatio elemosynæ in illo casu valida est, & transfertur dominium per illam in eum, qui fingit se pauperem: licet aliqui oppositum sentiant. Nosram tamen sententiam tenet Magister Sotus libro. 9. de iustitia. quæst. 7. art. ultimo. Et ratio illius est regula posita dubio præcedenti. Nam ad misericordiam spectat dare elemosynam nomine Christi, & nihil aliud respicit. Vnde secundum istam solutionem ad argumentum negatur maior illius. Secunda solutio est, quod quantum illa donatio non esset valida, matrimonium in casu dubij esset validum. Quoniam matrimonium versatur circa individualem conditionem personæ non vero circa qualitatem vel fortunam: elemosyna vero respicit qualitates personæ. Nam ad misericordiam pertinet subleuare miseriam pauperis. Vnde secundum istam solutionem neganda est consequentia. Et ratio differentiarum est assignanda.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod emptio & venditio per se ordinatur ad utilitatem emptoris. Quando vero est deceptio in qualitate, quæ maxime facit ad utilitatem emptoris nulla est venditio, & ita est in exemplo adducto. Tunc enim veluti refunditur in substantiam rei venditæ: matrimonium vero consistit in traditione corporum, non in vtu & commoditate. Et ita non est eadem ratio. Et aduertendum est, quod contractus in quo est læsio in qualitate si absit fraus, & dolus validus est aliquando. Vt si quis emat agrum, & putat esse fertile, & reuera est sterilis: talis contractus validus est, vt dicitur in illo cap. vnico. 29. quæst. 1. circa finem capituli. Et huiusmodi sunt alij multi contractus.

¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quod ratio ibi adducta est optima, vnde concessa maiori, negatur minor. Et ad probationem minoris pronunc dicendum est, quod matrimonium in illo casu est validum, & quod ille talis potuit habere consensum sufficientem ad matrimonium. Nam (vt ibi dicitur) error ille non est circa essentialia matrimonij. De hoc tamen disputabitur infra, cum dicetur de alijs impedimentis in particulari.

Ca. vnico.
29. q. 1.

29. q. 1. ca.
Vnico.

QVA

QVÆSTIO LII. De impedimento conditionis seruitutis.

Deinde considerandum est de impedimento conditionis. Circa quod quaruntur quatuor. Primò. Vtrum conditio seruitutis matrimonium impediat. Secundò, vtrum seruus sine consensu domini possit matrimonium contrahere. Tertiò, vtrum aliquis postquam vxoratus est possit se seruum facere sine consensu vxoris. Quartò, vtrum filij debeant sequi conditionem patris vel matris.

De hac materia Doctores in 4. distinctione. 35. & 36. Iurisperiti titulo de coniugio seruorum, & in decreto 29. q. 2.

Tho. 4. d. 36. q. vni. ca. art. 1. & sequen.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod conditio seruitutis non impediat matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod habet aliquam contrarietatem ad ipsum: sed seruitus non habet aliquam contrarietatem ad matrimonium, alias inter seruos non possent esse coniugia: ergo seruitus non impedit matrimonium.

Præterea. Illud quod est contra naturam non potest impedire illud quod est secundum naturam: sed seruitus est contra naturam, quia sicut dicit Gregor. Contra naturam est hominem homini velle dominari: quod etiam patet ex hoc quod homini dicitur est, vt præstet piscibus maris, &c. non autem vt præstet homini: ergo non potest impedire matrimonium, quod est naturale.

In past. par. 2. c. 6.

In past. par. re. c. 6. In Dig. veteri. lib. 1. tit. 1. l. 4.

Præterea. Si impediat, aut hoc est de iure naturali, aut de iure positivo: non de iure naturali, quia secundum ius naturale omnes homines sunt æquales: vt Gregor & Boetius dicunt: & in principio Digestorum dicitur, quod seruitus non est de iure naturali, vt Tullius dicit: ergo secundum ius nullum matrimonium seruitus impedire potest.

Præterea. Illud quod impedit matrimonium æqualiter impedit, siue sciatur, siue ignoretur, vt patet de consanguinitate: sed seruitus vnus

A cognita ab altero non impedit matrimonium: ergo seruitus quantum in se est non habet quod impediat matrimonium, & ita non deberet poni per se matrimonij impedimentum ab alijs distinctum.

5. Præterea. Sicut contingit esse errorem circa seruitutem, vt putetur liber qui seruus est, ita potest esse error de libertate, vt putetur seruus qui est liber: sed libertas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec seruitus deberet poni.

6. Præterea. Magis facit grauem sortitatem matrimonij: & plus impedit prolis bonum morbus lepræ quam seruitus: sed lepra non ponitur impedimentum matrimonij: ergo nec seruitus debet poni.

B SED contra est quod Decret. dicit de coniugio seruorum, quia error conditionis impedit contrahendum matrimonium, & dirimit contractum.

Præterea. Matrimonium est de bonis per se expectendis in quantum habet honestatem: sed seruitus est de per se fugiendis: ergo matrimonium & seruitus sunt contraria, & sic seruitus matrimonium impedit.

RESPONDEO dicendum, quod in matrimonio contractu obligatur vnus coniugum alteri ad debitum reddendum: & ideo si ille qui se obligat est impotens ad soluendum, ignorantia huiusmodi impotentie in eo cui fit obligatio tollit contractum: sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad soluendum debitum, vt omnino non possit soluere: ita per seruitutem, vt liberè debitum reddere non possit: & ideo si est impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur, ita conditio seruitutis ignorata impedit matrimonium, non autem seruitus scita.

AD primum ergo dicendum, quod seruitus contrariatur matrimonio quantum ad actum ad quem quis per matrimonium alteri obligatur, quod non potest liberè exequi, & quantum ad bonum prolis quæ peioris conditionis efficitur ex seruitute parentis: sed quia quilibet potest in eo quod sibi debetur sponte detrimentum aliquod subire: ideo si alter coniugum scit alterius seruitutem, nihilominus tenet matrimonium. Similiter etiam quid in matrimonio est æqualis obligatio: ex vtraque parte ad debitum reddendum, non potest aliquis requirere maiorem obligationem ex parte alterius quam ipse possit facere: & propter hoc etiam seruus si contrahit cum ancilla quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium: & sic patet quod seruitus non impedit matrimonium nisi quando est ignorata ab alio coniuge: & sic patet de consanguinitate: & ideo nihil prohibet circa seruos esse coniugia, vel inter liberum & ancillam.

AD

Decret. lib. 4. tit. 8. c. 1. Lib. 4. tit. 9. c. 2. & 4.

Aug. libro 32. contra Faust & libro de bono coniugali. ca. 6. to. 6.

In Decret. lib. 4. tit. 15. c. 2.

Ibi in Decret. lib. 4. tit. 9. c. 4.

Text. 37.

AD secundum dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse contra naturam quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam intentionem eius: sicut omnis corruptio & defectus & senium est contra naturam, vt dicitur in secundo de Cael. quia natura intendit esse & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ: quia ex quo natura non potest conseruari in vno esse, conseruatur in altero quod generatur corruptione alterius: & quando natura non potest perducere ad maiorem perfectionem inducit ad minorem, sicut quando non potest facere masculum facit feminam, quæ est mas occasionatus: vt dicitur in 16. de animalibus. Similiter etiam dico quod seruitus est contra primam intentionem naturæ, sed non est contra secundam, quia naturalis ratio ad hoc inclinatur & hoc appetit natura, vt quilibet sit bonus. Sed ex quo aliquis peccat, natura etiam inclinatur vt ex peccato penam reportet, & sic seruitus in penam peccati introducta est: nec est inconueniens aliquod naturale per hoc quod est contra naturam hoc modo impediri: sic enim matrimonium impeditur per impotentiam coeundi, quæ est contra naturam modo prædicto.

AD tertium dicendum, quod ius naturale dicitur quod pena sit pro culpa instigenda, quod nullus sine culpa puniri debeat: sed determinare penam secundum conditionem personæ & culpæ est iuris positum: & ideo seruitus quæ est pena determinata à iure positivo & à naturali proficitur sicut determinatum ab indeterminato, & eodem iure positivo determinatè est factum quod seruitus ignorata matrimonium impedit, ne aliquis sine culpa puniatur: est enim quædam pena vxoris quod habeat virum seruum, & e contrario.

AD quartum dicendum, quod aliqua impedimenta sunt quæ faciunt matrimonium illicitum: sed quia voluntas nostra non facit licitum aliquid vel illicitum, sed lex cui voluntas subdit debet: ideo ignorantia talis impedimenti quæ voluntariam tollit, vel scientia nihil facit ad hoc quod matrimonium teneat, & tale impedimentum est affinitas, vel votum, & huiusmodi. Quædam autem impedimenta sunt quæ faciunt matrimonium inefficax ad solutionem debiti, & quia in voluntate nostra consistit debitum nobis relaxare: & ideo talia impedimenta si sint cognita matrimonium non tollunt, sed solum quando ignorantia voluntarium excludit, & tale impedimentum est seruitus & impotentia coeundi: & quia etiam de se habent aliquam rationem impedimenti, ideo ponuntur specialia impedimenta præter errorem: non autem personæ variatio ponitur speciale impedimentum præter errorem, quia persona alia sub

A introducta non habet rationem impedimenti nisi ex intentione contrahentis.

AD quintum dicendum, quod libertas non impedit matrimonij actum, unde libertas ignorata non impedit matrimonium.

AD sextum dicendum, quod lepra non impedit matrimonium quantum ad primum actum suum, quia leprosi debitum reddere possunt liberè quantum aliqua grauisima matrimonij inferant quantum ad secundos effectus, & ideo non impedit matrimonium sicut seruitus.

SVMMA ARTICVLI.

B PRIMA conclusio affirmatiua. Quod si per naturalis impotentia coeundi tollit facultatem reddendi debitum, & si sit ignorata annullat matrimonium: ita conditio seruitutis tollit facultatem reddendi debitum, & sic ignorata annullat matrimonium. Secunda conclusio. Sicut impotentia coeundi cognita non annullat matrimonium, ita nec seruitus cognita. Tertia conclusio. Si aliquis seruus contrahat cum ancilla putans esse liberam validum erit matrimonium. Ratio est. Nam nullus debet exigere maiorem potestatem, quam ipse habeat. Hæc conclusio habetur in solutione ad primum. Quarta conclusio in solutione ad tertium. Error seruitutis vel seruitus ignorata iure humano annullat matrimonium. Ratio huius conclusionis est, ne aliquis sine culpa puniatur: nã est quædam pena vxoris, quod habeat seruum virum.

Circa istum articulum, Supponendum est tanquam certum, quod error conditionis siue seruitus ignorata annullat matrimonium saltem iure humano. Ita diffinitur cap. 2. de coniugio seruorum, & incipit. Licet: & idem habetur. 29. quest. 2. ca. Si quis liber ca. Si quis ancilla cap. Si quis ingenuus. Et hæc sententiam tenent omnes Doctores Magister Sotus distinct. 35. questione vnica articulo secundo Syluester verbo matrimonium. 8. præcipue questione. 2. Couarru. cap. 3. citato. 5. 7. numer. 1. Navarro in Manuali cap. 2. nu. 3. 2. 3. & deinceps. Et hoc definit D. Thom. in prima conclusionis. Unde eius prima conclusio certissima est. Secunda etiam conclusio D. Thom. diffinita est in cap. Si quis liber, cap. Si quis ancillam cap. Si quis ingenuus. 29. quest. 2. & cap. Proposit ca. Ad nostram. de coniugio seruorum. Vide doctores citatos. Tertia etiam conclusio D. Thom. habetur in dicto cap.

Ca. 2. de coniugio seruorum, & in ca. Licet. Et etiam habetur. 29. q. 2. c. Si quis liber. ca. Si quis ancilla. c. Si quis ingenuus.

Cap. Proposit ca. Ad nostram. de coniugio seruorum.

Et o cap. Si quis liber, cum alijs præcipue ca
pit. si foemina. ibidem.

Cap. foemi
na. ibidem.

¶ Circa primam, & vltimam conclusio-
nem, est primum dubium grauissimum.
Vtrum error seruitutis, siue seruitus igno-
rata iure naturali annullat matrimonium:
an verò solo iure humano. Et videtur quòd
iure naturali.

¶ Primò arguitur ex doctrina Angelici
Doctōris in hoc articulo, vbi comparat im-
pedimentum seruitutis cum naturali impo-
tentia: sed naturalis impotentia iure natu-
rali dirimit matrimonium, vt infra dicemus:
ergo etiam seruitus ignorata, sicut impoten-
tia coeundi ignorata. Confirmatur primo
argumentum, ex ratione D. Thom. ibidem.
Nam sicut per impotentiam coeundi efficitur
aliquis impotens ad soluendum debi-
tum: ita per seruitutē: ergo sicut per impo-
tentiam coeundi ignoratam destruitur ma-
trimonium iure naturali: ita etiam per serui-
tutem ignoratam. Confirmatur secundò.
Nā (vt dicit Doctōr Sāctus in solutione ad
primum) seruitus contrariatur matrimonio
quantum ad actum, ad quem quis per matri-
monium alteri obligatur, & quantum ad bo-
num proles, ergo seruitus ignorata iure na-
turali destruit matrimonium. Probatur, con-
sequētia. Nam id, quòd contrariatur matri-
monio, iure naturali destruit ipsum matri-
monium.

¶ Secundo arguitur. Error seruitutis est
contra essentiam matrimonij, & contra es-
sentialia illi: sicut error personæ: ergo iure
naturali destruit matrimonium, sicut error
personæ. Consequētia est bona. Antece-
dens verò probatur ex doctrina D. Thom.
¶ Quæstioe præcedenti articulo. 2. Vbi dicit
quòd error, qui matrimonium impedit, de-
bet esse alicuius eorum, quæ sunt de essen-
tia matrimonij. Et subdit. Duo autem inclu-
dit ipsum matrimonium, scilicet, personam
dnus, quæ coniunguntur, & mutuam potesta-
tem inuicem in qua matrimonium consistit.
Primum tollitur per errorem personæ, se-
cundum per errorem conditionis: Quia ser-
uus non potest potestatem sui corporis li-
bere alteri tradere, &c. Itaque est contra mu-
tuam potestatem, ergo contra essentiam ma-
trimonij: ac subinde tollit matrimonium,
iure naturali.

¶ Tertio arguitur. Error seruitutis siue
seruitus ignorata tollit consensum, sicut er-
ror personæ: ergo iure naturali destruit ma-
trimonium, sicut error personæ. Consequē-

tia est euident. Antecedens, in quo est diffi-
cultas, probatur, Nam si sciret, quòd mulier
est ancilla, non contraheret cum illa, vt
aperte constat, ergo talis consensus tollit
consensum necessarium ad matrimonium.

¶ Quarto arguitur. Si quis contrahat hac
lege & conditione, vt cohabitaret cum mulie-
re, & reddat debitum, solum quando domi-
nus suus voluerit: tale matrimonium est ir-
ritum, & nullum iure naturali (quia hæc cō-
ditio aduersatur substantiæ, & essentiæ ma-
trimonij) sed hæc conditio virtualiter poni-
tur à seruo cōtrahente, vt cōstat. Nam alius
habet dominium illius, & ita non potest co-
habitare, & reddere debitum, nisi quando
dominus voluerit: ergo tale matrimonium
est irritum iure naturali.

¶ Quinto arguitur: Alexander Tertius
in cap. Proposuit de coniugio seruorū præ-
supponit, quòd error seruitutis annullat
matrimonium: sed hoc non præsupponit
tanquam ex aliqua lege Ecclesiastica consti-
tuta ab aliquo summo Pontifice: ergo illud
præsupponit ex lege naturali.

Cap. propo-
suit de con-
iugio seruo-
rum.

¶ Propter hæc argumenta aliqui doctō-
res existimant, quòd error conditionis seu
seruitus ignorata annullat matrimoniū iu-
re naturali. Hanc sententiā tenet expressè.
Syluester verbo. matrimonium. 6. quæst. 1.
Vbi dicit, error personæ vel conditionis im-
pedit matrimonium iure naturali, & verbo
matrimonium. 8. quæst. 2. dicto. 1. Vbi di-
cit, error circa cōditionē seruilem aliquādo
dirimit matrimoniū ex sua natura: Quia,
scilicet, repugnat potestati, quæ traditur in
matrimonio. Hanc etiā sententiā tenent ali-
qui moderni Theologi allegantes pro sua
sententiā Durand. & alios auctores.

¶ Prima igitur conclusio sit. Error seruitu-
tis seu seruitus ignorata non annullat matri-
monium stando in iure naturali. Hanc con-
clusionem docet D. Thom. expressè in hoc
articulo in vltima conclusione, vbi dicit,
quòd est impedimentum ex solo iure huma-
no. Hanc tenet Magister Sotus distict. 35.
quæst. vnica. artic. 2. & Palud. in. 4. dist. 3. 4.
quæst. 1. Et idem tenet communiter omnes
discipuli D. Thom. Et probatur.

¶ Primò. Seruitus ex natura rei non con-
trariatur matrimonio: ergo iure naturali nō
destruit matrimonium. Consequētia est
euident. Nam illud solum destruit matrimo-
nium stando in iure naturali, quòd contra-
riatur illi. Antecedens verò constat ex sen-
tentia omnium Theologorum. Constat etiam
ratione,

ratione. Nam si contrariatur matrimonio,
sequitur quòd seruitus quando non ignora-
tur, inualidet matrimonium, quòd est con-
tra diffinitionem Ecclesiæ, vt diximus. Nā
quòd aliquid sciatur, vel ignoretur, imperti-
nens est ad contrarietatem.

¶ Secundò probatur conclusio, & confir-
matur argumentum præcedens. Nam stan-
do in iure naturali illæ personæ sunt habi-
les ad contrahendam, & aliās habent verū
consensum (ita enim supponimus) ergo stan-
do in iure naturali validum erit matrimo-
nium: nihil enim aliud requiritur ad hoc
quòd matrimonium sit validum.

¶ Tertio probatur conclusio. Quod con-
iuges non possint reddere debitum nisi cer-
tis temporibus, non est contra essentiam
matrimonij: sed seruus solum habet hoc
quòd nō possit reddere debitum certis tem-
poribus, ergo seruitus etiam ignorata iure
naturali non impedit, & dirimit matrimo-
nium. Consequētia est bona: maior & mi-
nor videntur certæ. Confirmatur. Lepra,
vel aliqua alia infirmitas magis impedit
vsus matrimonij quam seruitus: sed lepra,
& infirmitas non dirimit matrimonium iu-
re naturali, vt constat, ergo nec seruitus.

¶ Quarto probatur conclusio. Error qua-
litate stando in iure naturali non annullat
matrimonium, vt diffinitum est quæstione
præcedenti, ergo nec error seruitutis. Pro-
batur consequētia. Quia sicut error quali-
tatis non tollit consensum, nec essentiam
matrimonij: ita nec error seruitutis. Confir-
matur. Error seruitutis etiam pertinet ad
errorem qualitatis, ergo sicut error qualita-
tis non annullat matrimonium iure natu-
rali, ita nec error seruitutis.

¶ Secunda conclusio. Ius humanum, quo
irritatur matrimonium contractum cum
errore seruitutis, quando is qui contrahit,
est liber, habet maximum fundamentum
in iure naturali. Hanc etiam conclusionem
docent auctores citati pro conclusione præ-
cedenti. Et probatur primò. Ius humanum
irritauit matrimonium cum errore seruitu-
tis celebratum, vt tolleretur iniuria irre-
parabilis. Nam ille, qui liber est, con-
cedit plenam facultatem sui corporis: ser-
uus vero non concedit plenam faculta-
tem sui corporis: & ita esset inæqualitas ma-
xima in tam graui contractu, ergo hoc ius
humanum maximum fundamentum habet
in iure naturali.

¶ Secundò probatur conclusio. Nam hoc

ius constitutum est, vt tolleretur iniuria
proles, quoniam talis proles non ita com-
modè educari potest, cum non possit esse
perpetua cohabitatio coniugum, quæ ne-
cessaria est ad commodam educationē pro-
lis, ergo hoc ius humanum maximum fun-
damentum habet in iure naturali.

¶ Vltimò probatur omnibus argumentis
factis in principio dubij, quæ omnia eiden-
ter probant istam conclusionem. Itaque in
iure naturali habet maximum fundamen-
tum: tamen sciam vltimum complemen-
tum habet per legem humanam. Et sicut su-
pra diximus, quòd matrimonium contra-
ctum per metum cadentem in virum con-
stantem validum est iure naturali: tamē est
irritum per humanum ius, quòd habet ma-
ximum fundamentum in iure naturali, vt
tolleretur iniuria irreparabilis: ita etiam di-
cendum est in proposito.

¶ Quibus positis ad argumenta facta in
principio respondetur, quatenus procedunt
contra primam conclusionem. Ad primum
argumentum respondetur, quòd de impedi-
mento naturalis impotentiae dicemus infra
quæst. 78. Pro nunc dicendum est, quòd D.
Tho. non comparat omnino seruitutē iure
naturali impotentiae. Nam (vt ipse dicit) per
impotentiam coeundi efficitur aliquis im-
potens ad soluendum debitum, vt omnino
non possit soluere; per seruitutem vero nō
efficitur impotens omnino ad soluendum
sed vt libere debitum soluere non possit.
Vnde in doctrina etiam D. Tho. non est om-
nino eadem ratio de impotentia naturali
& de seruitute ignorata. Et ita ratio illa Do-
ctōris Angelici est cōgruentia optimè sup-
posita lege humana. Et est optimè ratio
hoc, quòd ius humanum irritauit tale ma-
trimonium. Ad primam confirmationem
constat ex dictis ad argumentum. Ad se-
cundā confirmationem respondetur, quòd
Diuus Thomas non dicit, quòd si seruitus cō-
trariatur omnino matrimonio quantum ad
actum, ad quem quis per matrimonium al-
teri obligatur. Sed dicitur contrariatur (vt ip-
se dicit) quia non potest omnino ita libe-
re exequi. Et hoc est aliqua contrarietas,
non simpliciter, quæ tollat matrimonium
sed cum qua non stat bene matrimonium
Et ita iure naturali non destruitur ma-
trimonium, quanuis in iure naturali habet fun-
damentum vt annulletur per ius positum.
Est optimum simile. Nam supra diximus,
quòd consensus extortus per metum ca-
dentem

dentem in virum constantem, non destruit matrimonium stando in iure naturali. Quoniam non contrariatur omnino ille consensus matrimonio: sed aliquo modo contrariatur. De quo ibi. Idem dicendum est de bono proliis, quod non contrariatur omnino illi.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, negando antecedens. Et ad probationem ex Doctore Angelico, respondetur quod etiam in doctrina illius non est eadem ratio de errore personæ, & de errore seruitutis quantum ad hoc, quod est contrariari essentialibus matrimonij. Nam error personæ simpliciter contrariatur essentialibus: error verò seruitutis non simpliciter, & omnino. Quauis enim contrarietur aliquo modo potestati, quia (vt dicit D. Thom.) seruus non potest libere tradere potestatem sui corporis: potest tamen absolute illam tradere. Alias enim etiam si sciretur seruitus, esset nullum matrimonium. Et ita non est eadem ratio de errore personæ, & de errore seruitutis. Primum enim destruit matrimonium iure naturali, non verò secundum.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, negando antecedens. Error enim seruitutis non tollit consensum: quia contrahens simpliciter habet consensum in talem personam: Et ad probationem dicendum, quod etiam ille, qui contrahit cum aliqua, putans esse diuitem vel virginem, & reuera est pauper, vel corrupta: non contrahet si illud sciret, tamen reuera habet consensum necessarium ad matrimonium.

¶ Ad quartum argumentum respondetur primo, quod argumentum illud etiam habet vim, quando seruitus non ignoratur. Tamen certum est, quod quando seruitus non ignoratur matrimonium est validum iure naturali, & humano: nam scienti & volenti nulla fit iniuria. Secundo respondetur, quod seruitus non impedit redditionem debiti, & ita non destruit matrimonium stando in iure naturali: sed solum impedit ne coniuges tam facile reddant debitum. Tertio respondetur, quod dominus non potest impedire redditionem debiti rationabilem, & sine rationabili causa (vt infra dicemus) & ita seruitus non impedit redditionem debiti rationabilem, quæ pertinet ad essentialia matrimonij. Vnde, ad formam argumenti respondetur concessa maiore negando minorem. Nam seruus non ponit aliquam condi-

tionem formaliter, vel virtualiter, sed solum supponitur illud, quod est intrinsicum seruituti, videlicet, quod non reddat debitum, quando ex rationabili causa impeditur à domino. In casu verò maioris aliquid implicatur, quod est contra essentialia matrimonij.

¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quod Alexander III. in ca. citato. sine dubio præsupponit, matrimonium esse nullum ex vi legis ecclesiasticæ, non verò ex vi legis naturalis. Nam lex ecclesiastica, lata fuit ante Alexandrum III. à Zacharia summo Pontifice, qui est antiquior illo, in cap. Si quis liber. 29. quæst. 2. Vnde male aliqui moderni dicunt, hanc legem vniuersalem, quod seruitus ignorata annullat matrimonium, receptam esse ab Ecclesia, sed nullibi positam; cum in dict. c. si quis liber. & alijs eiusdem quæstionis reperiatur. Similiter non placet, quia dicunt quod Syluester non tenet primam sententiam, cum clare & aperte reperiatur in illo, vt iam diximus.

¶ Circa eandem primam conclusionem, D. Thom. aduertendum est, quod quando dicit in illa, quod error seruitutis annullat matrimonium, debet intelligi, quando liber contrahit cum seruo ignorata seruitute. Nam si seruus contrahit cum ancilla, quam putat liberam, validum est matrimonium, vt dicit Doctor noster ad primum. Quauis enim hoc non sit expressum in iure, est tamen communiter receptum à doctoribus, vt est videre in ipsis in locis supra citatis, & colligitur ex ipso iure in loco citato cap. Si quis liber, cap. Si ingenuus cum ancilla. Ad denotandum enim, quod matrimonium annullatur tantum, quando liber contrahens cum ancilla ignorat seruitutem, dicitur: si quis liber, si quis ingenuus. Et ratio huius est. Nam in tali casu nulla fit iniuria. Sunt enim eiusdem conditionis, & sicut vnus non ita facile, & libere potest reddere debitum: ita etiam nec alter. Illa verò iura, quæ annullant matrimonium, facta sunt ad tollendum iniuriam. Ex quo colligitur aperte, quod si seruus putat se contrahere cum ancilla, & contrahit cum libera: verum efficitur matrimonium. Nam parti ignoranti nulla fit iniuria. Putat enim, quod contrahit cum coniuge peioris conditionis, & contrahit cum coniuge melioris conditionis. Ille verò, qui scit, non patitur aliquam iniuriam. Nam nemo patitur iniuriam sciens & volens.

Ca. Si quis liber. 29. quæst. 2.

Ca. Si quis liber. ca. in genus.

¶ Est

EST secundum dubium circa idem. Quando aliquis liber contraxit cum ancilla, quam à principio existimauit liberam, & reuera non erat (in quo casu certum est quod non erat validum matrimonium) & illo ignorante postea manumittitur à domino, Dubium (inquam est) Vtrum ille qui cum ea contraxit debeat habere nouum consensum, vt sit validum matrimonium: an vero sufficiat, quod ille ad illam accedat affectu maritali, quauis maneat in priori ignorantia.

¶ In hac difficultate est prima sententia, quæ asserit, quod tunc non esset validum matrimonium. Hanc tenet Magister Sotus distinctione. 35. quæstione. 1. articulo. 2. & pro hac sententia citat cap. si quis ingenuus. 29. quæstio. 2. Et hanc sententiam sequuntur multi moderni Theologi. Ratio huius sententiæ est. Illud matrimonium à principio fuit nullum propter defectum consensus, quia fuit ignorantia circa conditionem seruillem: sed adhuc perseuerat eadem ignorantia, ergo illa copula cum affectu maritali non efficit verum matrimonium.

¶ Secunda sententia est huic opposita, quæ sequuntur aliqui ex discipulis D. Tho.

¶ Ad huius rei expositionem supponendum est, quod in hac difficultate est maxima differentia ante Concilium Tridentinum, & post illud.

¶ Hoc posito fundamêto fit prima conclusio. Ante Concilium Tridentinum prima sententia erat maximè probabilis: secunda etiam habebat suam probabilitatem. Quod prima sententia sit probabilis maximè constat auctoritate Doctorum qui illam tenent: & argumento facto pro illa. Quod verò secunda etiam habeat probabilitatem, constat auctoritate Doctorum, qui illam tenent, & etiam ratione. Nam si ille accederet cum affectu maritali, haberet verum consensum, & alias personæ essent habiles, ergo verum efficitur matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Post Concilium Tridentinum certissimum est, quod matrimonium est nullum. In hac conclusione debent omnes cõuenire. Nam post Concilium matrimonium, quod non fit coram parochò, & duobus vel tribus testibus, nullum est. Hoc autem fit sine parochò, & testibus, ergo nullum est. Et per hoc respondetur ad dubium, & ad argumêta facta pro istis sententijs.

¶ Ex resolutione huius dubij resoluitur

aliud; quod tale est. Vtrum liber qui contraxit cum errore seruitutis, & postea scit seruitutem illius: & accedit ad illam affectu maritali, & reddit debitum: verum efficiat matrimonium. In qua difficultate certum erat in iure antiquo, quod erat validum matrimonium. De quo vide Couarruiam cap. 3. citato. §. 7. in principio. Et hoc significatur in cap. vltimo. de coniugio seruorum. vbi dicitur. Itaque postquam intellexit conditionem ipsius, nec factò, nec verbo consenserit, &c. Et idem significatur in cap. si quis ingenuus. Et idem dicit Syluester verbo, matrimonium. 8. quæstione. 3. Et hoc cõfirmat lex Regia. 1. tit. 2. part. 4. Et huius ratio est. Quia lex humana intendit cauere iniuriam alterius partis: sed quando scit conditionem, & accedit affectu maritali nulla fit iniuria, ergo tunc validum erat matrimonium.

¶ Dicendum tamen est nunc post Concilium Tridentinum, quod matrimonium in hoc casu est nullum, nisi de nouo explicet cõsensum coram parochò & testibus. Hoc enim exigit ipsum Cõcil. tanquã aliquid necessarium, sine quo non stat matrimonium.

¶ Dubium tamen esse posset circa hæc dubia immediate præcedentia: quando matrimonium primo est contractum in facie ecclesiæ cum impedimento erroris coram parochò & duobus testibus, & postea cognita seruitute vult cõtrahere: dubium (inquam) est. An sit necessarium, quod postea, quando non adest impedimentum, celebretur contractus coram parochò & duobus testibus. Ad hoc dicendum est, quod est necessarium, quod celebretur coram parochò & duobus testibus, sicut dictum est supra de matrimonio celebrato per metum cadentem in virum constantem. Vide quæst. 47. art. 3. circa finem.

EST tertium dubium, Vtrum quando dominus serui vel ancillæ tradit eam nuptui viro libero, ignorantem tamen quod sit ancilla, sit validum matrimonium.

¶ Conclusio sit. In illo casu validum est matrimonium. Pro hac conclusione citant aliqui cap. ad nostrã. de coniug. seru. nihil tamẽ ad hoc propositum dicitur ibi. Hanc tamẽ sententiam tenet gloss. super illud cap. ad finem. Couar. loco iam citato, & allegat alios autores. Syluest. verbo, matrimonium. 8. q. 2. dicto 5. Idem docet Magister Sotus artic. 2. citato, & allegat Panor. Nauar. in manua. c. 2. num. 33. 34. Et ratio huius conclusionis est optima. Quoniã eo ipso, quod dominus tradit

L. 1. tit. 2. part. 4.

Cap. ad nostrã. de cõiug. seru.

ancillam nuptui viro libero: tenetur eam manumittere, & concedere ei libertatem, vt sit æqualitas in contractu matrimonij. Imo refert Magister Sotus ex Panormitan. vbi supra, quod si aliquis homo liber contraheret cum aliqua ancilla sciente domino, & nõ contradicente, censeretur eam manumittere. Nam qui tacet consentire videtur. Cæterum si verus dominus traderet ancillam nuptui alicui seruo non censeretur libertatem illi donare. Tunc enim esset æqualitas in contractu, & nulla iniuria.

Hinc colligit Magister Sotus à fortiori, quod si proprius dominus duceret suam ancillam in vxorem, censeretur illam libertate donare. Et hoc definiunt leges nostri regni. l. 1. titulo. 13. parte. 4. & l. 5. titulo. 22. part. 4. Vbi etiam habetur, quod si sciente domino & non contradicente seruus ducat vxorem liberam, ille manet liber. Et e contra si ancilla sciente, & non contradicente domino nubat alicui viro libero, manet libera. De his omnibus vide Syluestrum in locis citatis, & præcipue Couarruias, vbi supra. Et de alijs, quæ spectant ad istam materiam vide iuris peritos, quoniam illa non pertinent ad Theologum: & si aliqua pertinent sunt parui momenti, & videnda sunt in Magistro Soto & Syluestro.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum seruus possit contrahere matrimonium sine consensu domini.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod seruus matrimonium contrahere non possit sine consensu domini. Nullus enim potest alicui dare quod est alterius

sine consensu ipsius: sed seruus est res domini: ergo non potest contrahendo matrimonium dare potestatem corporis sui vxori sine consensu domini.

¶ 2 Præterea. Seruus tenetur domino suo obedire: sed dominus potest ei præcipere quod in matrimonium non consentiat: ergo sine consensu eius non potest matrimonium contrahere.

¶ 3 Præterea. Post contractum matrimonium seruus tenetur reddere debitum vxori etiã præcepto iuris diuini: sed eo tempore quo vxor debitum petit potest dominus aliquod seruitium seruo imponere, quod facere non poterit, si carnali copula vacare velit: ergo si sine consensu domini

posset seruus contrahere matrimonium, priuaretur dominus seruitio sibi debito sine culpa, quod esse non debet.

¶ 4 Præterea. Dominus potest vendere seruum suum in extraneas regiones, quod vxor sua non poterit eum sequi, vel propter infirmitatem corporis, vel propter fidei periculum imminens: puta si vendatur infidelibus: vel etiam domino vxoris non permittente si sit ancilla, & sic matrimonium dissoluetur, quod est inconueniens: ergo non potest seruus sine consensu domini matrimonium contrahere.

¶ 5 Præterea. Favorabilior est obligatio qua homo diuinis obsequijs se mancipat, quã illa qua homo se vxori subijcit: sed seruus sine consensu domini non potest religionem intrare, vel ad ordines promoueri: ergo multo minus potest sine eius consensu matrimonio iungi.

S E D contra Galat. 4. In Christo Iesu non est seruus neque liber: ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi Iesu, eadem est libertas liberis & seruis.

¶ Præterea. Seruitus est de iure positio: sed matrimonium de iure naturali & diuino: cum ergo ius posituum non præiudicet iuri naturali aut diuino: videtur quod seruus absque domini consensu matrimonium contrahere possit.

R E S P O N D E O dicendum, quod ius posituum (vt dictum est) progreditur à iure naturali: & ideo seruitus quæ est de iure positio non potest præiudicare his quæ sunt de iure naturali: sicut autem appetitus naturæ est ad operationem indiuidui, ita est ad conseruationem speciei per generationem: vnde sicut seruus non subditur dño quin liberè possit comedere, & dormire, & alia huiusmodi facere quæ ad necessitatem corporis pertinent, sine quibus natura conseruari non potest, ita non subditur ei quantum ad hoc quod non possit liberè matrimonium contrahere, etiam domino nesciente aut contradicente.

A D primum ergo dicendum, quod seruus est res domini quantum ad ea quæ naturalibus super adduntur: sed quantum ad naturalia omnes sunt pares, vnde in his quæ ad actus naturales pertinent seruus potest alteri inuito domino sui corporis potestatem per matrimonium præbere.

A D secundum dicendum, quod seruus domino suo tenetur obedire in his quæ dominus licitè potest percipere: sicut autem licitè non potest dominus præcipere seruo quod non comedat vel dormiat, ita etiam nec quod à matrimonio contrahendo absteat. Interest enim ad legislatorem qualiter quilibet re sua vtatur: & ideo si dominus præcipiat seruo, quod non contrahat matrimonium, seruus non tenetur domino obedire.

A D

A D tertium dicendum, quod si seruus volente domino matrimonium contraxerit, tunc debet prætermittere seruitium domini imperantis & reddere debitum vxori, quia per hoc quod dominus concessit vt matrimonium seruus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia quæ matrimonium requirunt. Si autem matrimonium ignorante, vel contradicente domino est contractum, non tenetur reddere debitum, sed potius domino obedire, si vtriusque essentia possit: sed tamen in his multis particularia considerari debent, sicut & in omnibus humanis actibus: scilicet, periculum castitatis imminens vxori, & impedimentum quod ex redditione debiti seruitio imperato generatur, & alijs huiusmodi: quibus omnibus rite pensatis iudicari poterit cui magis seruus obedire teneatur, domino vel vxori.

A D quartum dicendum, quod in tali casu dicitur quod dominus cogendus est ne seruum vendat aliter quod faciat onera matrimonij grauiora, præcipue enim non desit facultas vbi cumq; seruum suum vendenda iusto pretio.

A D quintum dicendum, quod propter religionem & ordinis susceptionem aliquis obligatur diuinis obsequijs quantum ad totum tempus: sed vir tenetur debitum reddere vxori non semper, sed congruis temporibus, & ideo non est simile. Et propterea ille qui intrat religionem & suscipit ordinem, obligat se ad aliqua opera quæ sunt naturalibus superaddita, in quibus dominus potestatem eius habet, & non in naturalibus, ad quæ obligatur se per matrimonium: vnde posset continentiam vouere sine consensu domini.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Seruus habet ius ad contrahendum matrimonium: sine consensu domini. Ratio huius conclusionis est. Nam ius posituum deriuatur à iure naturali, vt constat: ergo seruitus, quæ est de iure positio, non potest præiudicare iuri naturali, quod est de matrimonio contrahendo. Et explicat hanc rationem Angelicus Doctor. Quoniam sicut in his, quæ pertinent ad conseruationem indiuidui, seruus habet ius ab ipsa natura, vt ad fumendum cibum, & potum, ita habet ius naturale ad conseruationem speciei: ergo sicut non potest impediri seruus in sumptione cibi, & potus: ita nec in matrimonio, quod ordinatur ad conseruationem speciei.

¶ Secunda conclusio, ad secundum. Dominus non habet ius ad præcipiendum seruo, ne contrahat matrimonium. Quod si præcipiat seruus obedire nõ tenetur. Et iterum

adducit exemplum. Nam sicut licitè nõ potest dominus præcipere seruo, quod nõ comedat vel dormiat: ita nec quod à matrimonio contrahendo absteat.

¶ Tertia conclusio, ad tertium. Si seruus volente domino matrimonium contraxerit, tunc debet prætermittere seruitium domini imperantis, & reddere debitum vxori. Ratio huius conclusionis est. Nam per hoc, quod dominus concessit, vt matrimonium contraheret eius seruus, intelligitur concessisse omnia, quæ matrimonium requirit.

¶ Quarta conclusio in eadem solutione. Si matrimonium ignorante domino, vel contradicente est contractum, nõ tenetur reddere debitum: sed potius domino obedire: si vtrumque esse non possit. Vide illam solutionem.

¶ Quinta conclusio ad quartum. Postquã seruus contraxit matrimonium sine domini consensu, non debet dominus vendere seruum in regiones longinquas, vbi non possit vxor commodè cum illo abire. Nam tunc faceret onera matrimonij grauiora.

¶ Vltima conclusio, ad quintum. Non potest tamè seruus sine consensu domini religionem ingredi, aut ordines suscipere. Ratio huius conclusionis est. Quia per religionem, & susceptionem ordinis aliquis obligatur diuinis obsequijs quantum ad totum tempus. Et ita non est idem, atque de matrimonio. Nam in matrimonio vir nõ tenetur reddere debitum vxori semper: sed congruis temporibus. Itè est alia differentia optima, quæ ibi ponitur à D. Thom. Vide illam.

Circa istum articulum, supponendum est tanquam certum, quod seruus ex voluntate sui domini potest optime contrahere matrimonium: & tunc dominus, qui concedit talem facultatem, virtualiter, & interpretatiue concedit omnia, quæ ad matrimonium requiruntur, vt dicit Doctor noster in solutione ad tertium. ac subinde seruus libere potest reddere debitum vxori: In hoc conueniunt omnes doctores. Vide Magistrum Sotum in dicta dist. 35. q. vnica artic. 1. Et eadem sententiam tenet Syluester verbo, matrimonium. 6. q. 1. & verbo, seruus, seu seruitus. quæst. vltima. Nauarro in Manuali ca. 22. nu. 34. Et hoc diffinitur expressè Canõ. Dictum est. 29. q. 2. vbi dicitur. Nobis visum est, vt coniugia seruorum nõ dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant, sed in vno coniugio permanentes dominis seruiant suis. Et hoc in illis obseruandum

Y 3 est vbi

L. 1. tit. 13. par. 4. l. 5. tit. 22. par. 4.

Ca n. dist. est 29. q. 2.

est ubi legalis coniunctio fuit & per voluntatem dominorum. Vbi diffinitur talia matrimonia esse valida imo licita, & q debent permanere in coniugio. Et ratio est aperta. Quia tunc nihil est quod matrimonium seruorum reddat nullum, vel illicitum, ergo.

Quo posito est prima difficultas in hoc articulo. Vtrum seruus possit contrahere sine voluntate veti domini, vel illo contradicente, vel ignorante. Et videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur. Auferre rem alienam inuito domino est peccatum mortale, (hac enim ratione furtum est peccatum mortale) sed seruus qui contrahit inuito domino, & illo contradicente accipit rem alienam inuito domino: cum disponat de seipso inuito domino, ergo peccat mortaliter.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Quoniam dominus habet potestatem, & dominium supra ipsum seruum, ergo seruus per matrimonium non potest tradere dominium & potestatem sui corporis coniugi sine voluntate veti domini. Probatur consequentia. Nam alias auferret dominium, & potestatem à suo domino illo inuito: non enim possunt duo habere dominium & potestatem eiusdem corporis. Confirmatur. Si seruus esset traditus vni per seruitutem, non posset alteri se tradere sine licentia prioris domini, ergo nec in matrimonium se potest tradere sine licentia illius. Probatur consequentia. Nam in matrimonio est maior traditio.

¶ Tertio arguitur. Matrimonium à seruo contractum præcipue sine licentia sui domini cedit in iniuria prolis nascituræ (vt manifeste constat) sed matrimonium, quod est contra bonum prolis, est illicitum: vt si quis leprosus contraheret, ergo tale matrimonium est illicitum.

¶ Quarto. Matrimonium celebratum à seruo contra voluntatem sui domini non est validum, ergo tale matrimonium est illicitum: Consequentia est euident. Antecedens vero probatur ex cap. dictum est. 29. questione. 2. Vbi cauetur, quod coniugia seruorum non dirimantur, cum per voluntatem dominorum suorum fuerunt coniuncta: quod diffinitur ex illo, Quos Deus coniunxit homo non separet, asserendo. Nobis visum est, vt coniugia seruorum non dirimantur, &c. Et hoc in illis obseruandum est, ubi legalis coniunctio fuit, & per volunta-

tem dominorum, ergo sine voluntate veti domini matrimonium contractum dirimendum est, & nõ est permanendum in illo.

¶ Quinto arguitur. Si aliqua ratione esset licitum, quod seruus contraheret contra voluntatem sui domini, maxime propter rationem Diui Thomæ, videlicet, quoniam seruitus, quæ est de iure positio, non potest præiudicare iis, quæ sunt de iure naturali, cuiusmodi est matrimonium, sed hæc ratio nulla est, ergo non est licitum. Consequentia est bona. Maior est manifesta: Minor vero in qua est difficultas probatur. Ius naturale de matrimonio contrahendo (vt supra diximus) non obligat pro semper, ergo pro illo tempore, quo nõ tenetur iure naturali, seruitus habebit suum effectum: taliter quod seruus nõ poterit contrahere sine voluntate domini. Confirmatur argumentum & explicatur. Ius naturale matrimonij solum obligat pro tempore necessitatis, & nõ modo quando iam genus humanum propagatum est, ergo si modo seruitus impediret matrimonium, non esset contra ius naturale: ac subinde modo non potest seruus contrahere sine voluntate domini. Ex quo colligitur, quod non est eadem ratio, atque de iure, quod habet homo ad comedendum & dormiendum. Nam illud obligat quotidie, cum quotidie sit necessarium comedere; & dormire. ad conseruationem indiuidui.

¶ In hac difficultate supponendum est, quod hic non loquimur de peccato, quod committit seruus contrahens cum libera, vel contra: quando alter ignorat conditionem, & seruus decipit illum. In isto enim casu res est certissima, quod iste talis peccat mortaliter. Nam facit contra iustitiam in re grauissima decipiendo alterum. Et hoc colligitur aperte ex supradictis. Item, nam in hoc casu est nullum matrimonium. Hic autem solum est difficultas, an sit peccatum in ordine ad dominum: quia contrahitur sine licentia. Itaque dubium est. An seruus ita sit traditus domino suo per seruitutem, quod non possit contrahere sine licentia illius, nec transferre potestatem sui corporis.

¶ In cuius rei expositione sit prima conclusio. Matrimonium contractum à seruo contra voluntatem sui domini validum est, & reuera tenet. Aduertendum enim est, quod olim talia matrimonia irrita erant per ius civile, vt constat in l. cum ancillis. C. de incest. & de inutil. nup. Nihilominus tamè valida sunt.

Ca. dictum est. 29. q. 2.

L. cum ancillis. C. de incest. & inutil. nup.

sunt. Et hoc tenet autores citati in principio art. Et probatur primo, ex iure Canonico (cui standum est in hac parte). Ista enim matrimonia legitima censet, vt patet in cap. 1. de coniugio seruorum, vbi dicitur. Sane iuxta verbum Apostoli ad Galatas. 3. in Christo Iesu neque liber, neque seruus est à sacramentis ecclesiæ remouendus: ita nec inter seruos matrimonia debent vllatenus prohiberi. Et si contradicentibus dominis, & inuitis contra fuerint, nulla ratio ne sunt propter hoc dissoluenda: ergo valida sunt.

¶ Secundo probatur. Nam (vt dicemus in conclusione sequenti) seruus non subditur domino nisi in ordine ad ciuilia obsequia: in his autem quæ pertinent ad officia naturæ sunt sui iuris, ergo serui possunt contrahere saltim taliter, quod matrimonia sint valida, & nullo modo irrita.

¶ Tertio probatur conclusio. In his quæ pertinent ad officia naturæ, maius ius habet pater supra filium quam Dominus supra seruum: nam dominus nullum ius habet in his, pater vero est custos per naturam corporis filij. Sed matrimonium contractum à filio contra voluntatem patris validum est, vt diffinisimus supra: ergo similiter matrimonium contractum à seruo contra voluntatem sui domini. Hæc conclusio amplius probabitur in sequenti.

¶ Secunda conclusio. Seruus potest etiam licite contrahere inuito domino, vel ignorante. Hanc etiam conclusionem docent authores citati in hoc articulo, & in locis ibi citatis, & hoc docet D. Thom. expressè hic. Hæc conclusio probatur.

¶ Primo ex ipso iure. 29. questione. 2. per multa capita, vbi hoc aperte significatur. Et in cap. 1. de coniugio seruorum dicitur, quod hæc matrimonia, non debent prohiberi. At verò si illicita essent, & peccata, possent, & deberent prohiberi: ergo licita sunt talia coniugia.

¶ Secundo probatur conclusio, ratione D. Thom. in hoc articulo. Illud, quod est de iure positio, non debet præiudicare his, quæ sunt de iure naturali: nam ius posituum deriuatur à iure naturali: ergo seruitus, quæ est de iure positio non debet contrariare, nec præiudicare matrimonio, quod est de iure naturali. Hæc ratio D. Thom. euidenter conuincit, quod quando matrimonium est in præcepto naturali, & pro tempore quo est in præcepto naturali ser-

uitus, quæ est de iure positio, non potest impedire matrimonium: alias ius posituum esset contrarium iuri naturali: Sicut impedimenta, quæ impediunt matrimonium de iure positio, non habent vim pro tempore, quo obligat ius naturale ad contrahendum matrimonium. Caterum explicandum est quo modo hæc ratio procedat pro tempore, quo non obligat præceptum iuris naturalis. Tunc enim seruitus, quæ est de iure positio, etiam si non posset esse licitum matrimonium sine voluntate domini, non esset contra ius naturale: sicut nec modo est contra ius naturale, quod non possit fieri matrimonium inter consanguineos intra quartum gradum, quod est de iure positio. Nihilominus tamen dicendum, quod illa ratio D. Thom. non solum procedit in illo casu necessitatis: sed in omni casu. Ratio verò Angelici Doctoris ad hunc modum procedit. Nam homo etiã si seruus sit, ab ipsa natura habet ius circa ipsa naturalia, & ad disponendum de seipso circa naturalia: cum sit custos per naturam sui ipsius circa naturalia, vt diffinitur in materia de dominio. Itaque per naturam habet ius, vt disponat de seipso circa naturalia: ergo istud ius non potest tolli per seruitutem, quæ est de iure positio. Alias enim ius posituum præiudicaret iuri naturali. Et ad hoc propositum adducit D. Thom. illud simile de conseruatione indiuidui. Nam sicut homo à natura habet ius circa naturalia, quæ pertinent ad indiuiduum, vt possit comedere, & bibere, & hoc ius non potest impediri per seruitutem, quæ est de iure positio: ita etiam non potest impediri ius, quod habet circa naturalia, quæ pertinent ad conseruationem speciei.

¶ Tertio probatur conclusio ratione affini præcedenti. Quia (vt diximus) seruus nõ subditur domino nisi in ordine ad ciuilia obsequia, & non in ordine ad naturalia, quæ pertinent ad officia naturæ, nam non habet ius in ordine ad naturalia, ergo optime potest seruus contrahere domino ignorante, vel contradicente.

¶ Ex hac conclusione infertur, quod dominus non potest punire seruum propter matrimonium contractum contra voluntatem illius: & esset peccatum illud facere. Hoc docent authores citati in principio articuli. Et ratio huius est. Nam vt dictum est, in hoc non est subditus domino: ergo. Confirmatur. Quoniam talis

Seruus, non la sit legitimam sui domini potestatem, sed suo iure est usus: ergo. Verum est, quod si dominus serui aliis erat benignus, & suavis in ordine ad ipsum seruum: ipse seruus ratione obseruantiae debebat ab illo licentiam petere, per se autem loquendo non peccat, si oppositum faciat.

Quibus positus respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur, ex dictis, quod ibi non est acceptio rei alienae. Nam seruus quantum ad haec officia naturalia non subditur domino, nec est illius. Et ita nullum est peccatum.

Ad secundum argumentum respondetur quod dominus habet potestatem, & dominium supra seruum in ordine ad obsequia ciuilia, non vero in ordine ad officia naturalia. Et ita seruus per matrimonium potest tradere facultatem, & dominium alteri coniugi in ordine ad naturalia sine praesudicio potestatis, & dominij, quod habet dominus supra seruum. Ad confirmationem respondetur, concedendo antecedens, & negando consequentiam, ratio differentiae est. Nam si se traderet alteri per seruitutem, non posset fieri sine praesudicio prioris domini, ille enim habet ius iustitiae ad obsequia ciuilia, & ita iniuria fieret illi, si traderet se alteri in seruitutem ad illa obsequia. In matrimonio vero tradit se ad officia naturalia, ad quae non habet ius dominus.

Ad tertium argumentum respondetur, quod quantum proles patitur aliquod detrimentum quantum ad libertatem, si nascitur ex ancilla, nam ut statim dicemus partus sequitur ventrem, hoc tamen non obstante licitum est seruo contrahere matrimonium, etiam cum ancilla. Quia filius nasciturus nullum ius habet ad vitam nisi mediante voluntate patris, pater vero dum contrahit, aut generat, utitur iure sibi a natura concessio: & ita nulli facit iniuriam nec domino, nec proli. Item. Nam melius est filio nascituro habere esse rationale, quam omnino non esse: non potest autem nasci nisi sub his conditionibus, & sub seruitute. Et ita non inferitur iniuria aliqua proli.

Ad quartum argumentum respondetur negando antecedens, ut iam diximus in prima conclusione. Et ad probationem ex illo textu respondetur, quod illic non insinuat, quod si matrimonia fuerint contracta contra voluntatem parentum dissoluantur: sed quod tunc debet seruus nihilomi-

nus deseruire domino; & quod non potest tam libere cum vxore commanere: & hoc significatur in dicto textu.

Ad quintum argumentum, cum sua confirmatione respondetur, ex dictis in secunda probatione secundae conclusionis. Ex illis enim facile colligitur solutio.

Sed circa hoc sunt duo dubia praecedenti coniuncta, primum dubium est. Quando seruus sine voluntate domini contrahit, an possit dominus sine peccato mortali eum vendere in regiones longinquas, ubi propria vxor, non possit illum sequi, vel non ita commode. Et de hoc disputat etiam

D. Thom. in solutione ad quartum huius articuli. In qua quidem re certum est, quod dominus potest vendere seruum. Nam est res propria, & estimabilis pretio. Tota autem difficultas est in ordine ad matrimonium, quando vendit illum in terram nimis distantem, ita ut mulier non possit illi sequi. In qua re Nauarro in manual. capit. 2. numero. 34. dicit, quod non peccat mortaliter dominus vendendo illum, & quod haec est communis sententia Doctorum in

capit. 1. de coniugio seruorum. Alij vero distinguunt de peccato contra charitatem, & contra iustitiam: & dicunt, quod loquendo de peccato contra iustitiam satis probabile est, quod non sit peccatum mortale. Ratio est. Quia dominus habet verum dominium illius serui: ergo potest illum sine iniuria, ita vendere. Loquendo tamen de peccato contra charitatem, dicunt, quod peccabit mortaliter. Quia moraliter loquendo posset illum vendere in aliam regionem, ubi vxor posset illum sequi. Isti tamen auctores non videntur attingere punctum difficultatis.

Tota enim difficultas est, an talis dominus peccet mortaliter contra iustitiam in praedicto casu, quia est in causa quod vxori non reddatur debitum. Et ratio dubitandi a parte negativa est. Nam ut diffinitur in cap. 1. de coniugio seruorum, serui propter matrimonium contractum etiam contra voluntatem domini non minus debent constituta, & debita seruitia proprijs dominis exhibere: sed si non esset contractum matrimonium posset dominus illum vendere in regiones longinquas: ergo etiam post contractum matrimonium. Confirmatur sicut seruus utitur iure suo contrahendo matrimonium contra voluntatem veri domini, ita etiam dominus utitur iure suo vendendo

Cap. 1. de
coniugio
seruorum.

Cap. 1. de
coniugio
seruorum.

dendo illum tali venditione, ergo non peccat contra iustitiam.

In oppositum est. Quoniam (ut dictum est) in officijs naturae pertinentibus ad matrimonium seruus non subditur domino, ergo dominus nullo modo potest illum vendere in regionem longinquam, ubi vxor non possit illum sequi.

In huius dubij expositionem sit prima conclusio. Si dominus seruum vendat in regionem longinquam, ubi vxor non possit illum sequi, peccat peccato mortali contra iustitiam, si sine necessitate faciat. Dixi si sine necessitate faciat. Quoniam dominus potest optime illum vendere in proximas regiones; & moraliter loquendo inueniet emptorem. Haec conclusio videtur esse ad mentem doctoris Nauarro. Nam dicit, quod non est peccatum mortale, saltem quando commode in vicinas regiones vendere non posset. Et hoc videtur docere Angelicus Doctor ad quartum. & Magister Sotus in ar. 1. eirato. Et probatur primo argumento facto in oppositum. Confirmatur. Nam tunc dominus priuat coniuges vsu matrimonij sine necessitate, ut constat, ergo peccat mortaliter contra iustitiam. Consequentia est bona. Antecedens constat. Nam ipsi habent ius iustitiae ad vsu matrimonij.

Secundo probatur conclusio. Quia hoc esset in fraudem matrimonij, & vsus illius, quod quidem dominus prohibere non potest, nec habet ius ad prohibendum, ergo peccat mortaliter, etiam contra iustitiam. Confirmatur argumentum. Vxor habet ius iustitiae ad hoc, quod reddatur illi debitum, talis autem venditio priuat illam isto iure, quod habet, ergo peccatum etiam contra iustitiam. Et haec conclusio mihi videtur certa.

Secunda conclusio. Quando seruus contrahit contra voluntatem domini, & dominus compellitur urgente necessitate probabile est, quod dominus potest illum vendere in regiones longinquas: probabile etiam est oppositum. Dixi in conclusione, quando seruus contrahit contra voluntatem domini, nam si contrahit cum voluntate eius, & de licetia illius non est licitum. Tunc enim debet concedere omnia necessaria ad matrimonium, ut statim dicemus. Dixi etiam si compellitur urgente necessitate. v. g. quia non potest illum vendere in vicinas regiones, nec inuenit pretium illius. Haec conclusio ita explicata duas habet partes.

Prima pars probatur argumentis factis primo loco. Confirmantur. Matrimonium contractum a seruo contra domini voluntatem non debet esse in causa, quominus res sua possit uti, ergo. Et ad argumenta in oppositum dicendum, quod sibi imputet seruus, qui contraxit sciens esse seruum. Quod si quis dicat, quare peccat mortaliter dominus, quando vendit ita seruum sine necessitate non vero quando cum necessitate. Respondetur. Quoniam tunc potest optime uti res sua, & iure suo sine detrimento matrimonij. Et ita detrimentum illud imputatur domino. Caterum quando vendit coactus necessitate, utitur iure suo, & detrimentum, quod sequitur in matrimonio, non debet illi imputari.

Secunda pars probatur argumento facto in oppositum, & argumentis factis pro prima conclusione, & ex illis facile soluetur argumenta contraria, qui voluerit sustinere istam sententiam. Vide Syluestrum verborum seruus, quaestione vltima, qui hanc tenet.

Circa omnia dicta aduertendum, quod (ut diximus) seruus praetextu matrimonij non debet deesse domino in officijs necessarijs. Hoc enim diffinitur expresse in capitulo 1. de coniugio seruorum. Et illa diffinitio est explicatio iuris naturalis. Nam sicut seruitus non debet esse contraria matrimonio, nec contrariari potest: siquidem est de iure positiuo, & id, quod est de iure positiuo, non contrariatur iuri naturali, quale est ius de matrimonio; ita etiam matrimonium non debet habere contrarietatem ad seruitutem propter eandem omnino rationem.

Secundum dubium est. Quid debet facere seruus, quando est necessarius domino suo in officijs debitis, & aliis vxor eius petit debitum. Diuus Thomas in solutione ad tertium definit expresse, quod si seruus volente domino matrimonium contraxerit, debet reddere debitum, quando non simul compatitur cum seruitio domini. Ratio huius est. Nam cum dominus voluerit matrimonium sui serui, tenetur velle illud, quod ad matrimonium subsequitur; reddere vero debitum sequitur ad matrimonium, ergo debet in illo casu reddere debitum. In hoc continentur omnes Doctores supra citati, praecipue verbo, seruitus, seu seruus, quaestione vltima.

Dubium tamen est quando contrahit sine voluntate domini an debeat reddere debitum, an vero deseruire domino, quando

Cap. 1. de
coniugio
seruorum.

eb. 1. de
coniugio
seruorum.

utrumque est incōpatibile. Et videtur quod A
debeat reddere debitum. Nam quando con-
traxit cum volūtate domini tenetur redde-
re debitum, sed voluntas domini est imper-
tinens, quod attinet ad hoc, ergo etiam quā-
do contraxit contra voluntatem veri domi-
ni tenetur reddere debitum. Consequentia
est bona. Maior cōstat ex dictis. Minor pro-
batur. Nam (vt dictum est) in hoc quod est
contrahere matrimonium, seruus non subdi-
tur domino, ergo quod dominus cōsentiat,
vel dissentiat est impertinens. Cōfirmatur.
In hoc quod est contrahere matrimonium
non dependet ex volūtate veri domini, nec
subditur illi (vt dictū est) ergo nec in reddi-
tione debiti, quæ consequitur ad ipsum ma-
trimonium.

¶ Conclusio D. Thom. ad tertium in hoc
dubio est. Quod si matrimonium est contra-
ctum ignorante, vel cōtradiciente domino,
non tenetur reddere debitum: sed potius do-
mino obedire, si vtrumque esse non possit.
Hoc etiam docet Syluester loco immediatē
citato, & pro hac sententia citat multos au-
tores. Et ratione constat. Nam vt iam dictū
est matrimonium non debet esse contrariū
seruituti, nec debet esse in fraudem seruitu-
tis, ergo. Aduertendum tamen est, quod nō
potest diffiniri certa regula in hac difficulta-
te, & si aliqua constitui potest, hæc est. De-
bent considerari pericula ex vtraque parte,
& pro ea parte qua fuerit maius periculū,
proferenda est sententia. Itaque si fuerit ma-
ius periculum incontinentiæ vxoris, in eam
partem declinandum est, si verō fuerit ma-
ius detrimentum in non impendendo debi-
tum seruituti domino, declinandum est in
favorem illius. Hæc regula habet fundamē-
tum in doctrina nostri Doctoris ad tertiū.
Vnde ad rationem dubitandi cum sua con-
firmatione dicendum est, quod non est ea-
dem ratio, quando contrahit seruus ex vo-
luntate domini, & quando contrahit sine
eius voluntate. Nam quando cōtrahit cum
eius voluntate interpretatiue, & virtualiter
concedit, quod possit libere vri matrimo-
nio: ceterum quando non contrahit cū eius
voluntate minime Matrimonium verō con-
tractum à seruo de se habet, quod non pos-
sit ita libere debitum reddere (vt iam dixi-
mus) & cum contractum sit sine voluntate
domini, non potest ita libere reddere debi-
tum: sed tenetur etiam domino inferuire,
vt dicitur in illo capite primo. de coniugio
seruorum.

In Addit. ad 3. Partem.
ARTICVLVS III.
¶ Vtrum seruitus in matrimonio
possit superuenire.

AD TERTIUM sic proceditur.
Videtur quod seruitus matrimo-
nio non possit superuenire, vt vir
se alteri in seruum vendat. Quia
quod in fraudem & præiudicium
alterius factum est, ratum non debet esse: sed vir
qui se in seruum vendit facit hoc quandoque in
fraudem matrimonij, & ad minus in detrimentum
vxoris: ergo non debet valere talis venditio ad
seruitutem inducendam.

¶ 2 Præterea. Duo favorabilia præiudi-
cant vni non favorabili: sed matrimonium & li-
bertas sunt favorabilia, & repugnant seruituti
qua non est favorabilis in iure: ergo talis seruitus
debet penitus annullari.

¶ 3 Præterea. In matrimonio vir & vxor
ad paria iudicantur: sed vxor non potest se in an-
cillam dare nolente marito: ergo nec vir nolente
vxore.

¶ 4 Præterea. Illud quod impedit rei genera-
tionem in naturalibus, destruit etiam rem genera-
tam: sed seruitus viri nesciente vxore impedit
matrimonium contractum antequam fiat: ergo si
posset matrimonio superuenire destrueret matri-
monium, quod est inconueniens.

SED contra. Quilibet potest dare alteri quod
suum est: sed vir est sui iuris cum sit liber: ergo
potest dare ius suum alteri.

¶ Præterea. Seruus potest nolente domino vxorē
ducere vt dictum est: ergo eadem ratione vir
potest domino se subijcere nolente vxore.

RESPONDEO dicendum, quod vir sub-
ditur vxori solum in his quæ ad actum nature
pertinent in quibus sunt æquales, ad quæ seruitu-
tis subiectio se non extendit: & ideo vir nolente
vxore potest se alteri in seruum dare, non tamen
ex hoc matrimonium dissoluetur, quia nullum
impedimentum matrimonio superueniens potest
dissolueri ipsum, vt dictum est.

AD primum ergo dicendum, quod frans bene
potest nocere ei qui fraudem fecit, sed non potest
alteri præiudicium generare: & ideo si vir in frau-
dem vxoris alteri det se in seruum, ipse reportat
damnum inestimabile bonum libertatis amit-
tens: sed vxori nullum potest ex hoc præiudicium
generari, quin teneatur reddere debitum petenti,
& ad omnia quæ matrimonium requirit. non
enim potest ab his retrahi domini sui præcepto.

AD secundum dicendum, quod quantum ad
hoc quod seruitus matrimonio repugnat, matri-
monium

monium seruituti præiudicat, quia tunc seruus A
tenetur vxori debitum reddere etiam nolente
domino.

AD tertium dicendum, quod quamuis in
actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam
spectant, ad paria vir & vxor iudicantur, ad quæ
conditio seruitutis se non extendit: tamen quan-
tum ad dispensationem domus & alia huiusmo-
di superaddita, vir est caput vxoris, & debet cor-
rigere eam, non autem e contrariō: & ideo vxor
non potest se dare in ancillam nolente viro.

AD quartum dicendum, quod ratio illa pro-
cedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam
multa impediunt generationem, quæ non suffi-
ciunt ad destruendum rem generatam: sed in re-
bus perpetuis potest impedimentum præstari, ne
res talis efficiatur, non autem vt esse desistat:
sicut patet de anima rationali, & similiter etiam
est de matrimonio quod est perpetuum vinculum,
præsenti vita manente.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Maritus etiam post
contractum matrimonium potest se
tradere alicui in seruitutem etiam no-
lente vxore. Ratio huius conclusionis est.
Nam vir subditur vxori solum in his, quæ
ad actum nature pertinent, seruitus verō,
non se extendit ad officia nature.

¶ Secunda conclusio ad primum & secū-
dum: Nihilominus talis vir tenebitur redde-
re debitum vxori etiam nolente domino.
Ratio est. Quoniam hoc exposcit matrimo-
nium ex natura sua, ergo seruitus superue-
niens non potest illud impedire.

¶ Tertia conclusio ad tertium. Vxor non
potest se tradere seruituti sine mariti volun-
tate. Ratio est. Quia, vir est caput mulieris.

Circa istum articulum dubium est de
prima conclusione; videtur enim
quod sit falsa. ¶ Primo arguitur. Nam
(vt docet D. Thom. in tertia conclusione)
mulier non potest seipsam vendere repug-
nante viro, ergo nec vir repugnante vxore.
Probat consequentia. Nam vterque ha-
bet æqualem potestatem supra corpus alte-
rius, & æquale ius ad redditionem debiti.
Quod si quis dicat cum D. Thom. ad ter-
tium, quod quamuis in actu matrimoniali,
& in his, quæ ad naturam spectant, ad
paria vir, & vxor iudicantur, ad quæ condi-
tio seruitutis non se extendit, tamen quan-
tum ad dispensationem domus, & alia hu-
iusmodi superaddita vir est caput vxoris,

& ideo vxor non potest se dare in ancillam
nolente viro.

¶ Secundo arguitur contra hanc solutio-
nem. Ex illa sequitur, quod vxor tradendo
se in ancillam nolente viro non peccat con-
tra iustitiam, & fidelitatem debitam in ma-
trimonio, consequens est falsum, ergo illud
ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam
vt dicit Angelicus Doctor in his, quæ ad
naturam spectant, vir & vxor ad paria
iudicantur, ergo si vir non peccat contra ius-
titiam, & fidelitatem debitam in matri-
monio, nec vxor. Falsitas consequentis pro-
batur. Nam non apparet contra quid aliud
peccat vxor in illo casu.

¶ Tertio arguitur. Mulier ex eo, quod
vir tradat se in seruitutem sine illius volun-
tate, patitur maximum detrimentum in
his, quæ ad matrimonium spectant, ergo
non est licitum. Consequentia est euidens.
Nam (vt diximus) vir & foemina in his, quæ
attinent ad matrimonium sunt æquales. An-
tecedens verō constat. Quoniam, vir ante
quam se tradat seruituti, poterat omnino li-
bere ei reddere debitum, at vero postquam
se tradit seruituti, non potest libere reddere
debitum; nam debet inferuire domino, ergo
mulier patitur maximum detrimentū.

¶ His non obstantibus conclusio sit;
Doctrina Diui Thomæ in illa conclusio-
ne est verissima. Et ratio adducta pro illa
conclusionem est optima. Hanc sententiam
tenent omnes Doctores supra citati. Et
constat hæc conclusio ex capit. Perlatum.
29. quæstione. 2. vbi dicitur, quod serui-
tus matrimonio superuenit ex parte viri,
& quod nihilominus matrimonium tenet.

¶ Ex hac conclusione sequitur, quod ser-
uitus matrimonio superueniens regulariter
loquendo non est sufficiens causa diuortij.
Ita diffinitur in cap. Perlatum. citato. No-
tandum tamen quod seruitus dupliciter po-
test aduenire matrimonio. Vno modo per
violentiā, vt cum expugnata ciuitate vi-
cti rediguntur in seruitutem. Et tunc tem-
poris quia seruitus superuenit absque cul-
pa, coniux relictus nullo modo potest iure
petere diuortium, & regulariter in tali casu
non tenetur sequi conditionē captiui. Quia
cum tanto detrimento non tenetur reddere
fidem, sed sufficit, quod iuxta vires det ope-
ram, vt in libertatem veniat. Et hoc maxi-
mè locum habet in foemina, cuius castitas
ex discursu periclitaretur. Secundo potest
seruitus accidere ex voluntate coniugum.

Cap. Per-
latum. 29.
quæst. 2.

Cap. perla-
tum citato.

In quo casu (vt diximus) vir potest in seruitutem se tradere, non tamen vxor, sicut non potest vxor sine consensu viri votum emitte-
 re. Quod si vir in fraudem matrimonij se vendat in seruitutem, grauissime peccat contra fidem illius, & in illo casu ius haberet vxor petendi diuortium quantum ad cohabitacionem. Denique si iusta sit causa, vt vir se tradat in seruitutem, tenetur mulier patienter expectare: sicut in alijs causis iustae absentiae. Na in tali casu vir utitur iure suo: & ita mulier non haberet iustam querelam. Multa alia dicuntur in solutionibus argumentorū. Vnde ad argumenta respondetur.

Ad primum argumentum respondetur, quod ibi assignata est optima solutio.

Ad secundum argumentum respondetur, quod ex natura ipsius matrimonij nascitur, quod vir sit caput vxoris, vt dicit Diuus Paulus ad Ephes. cap. 5. cum ait mulieres subditae sint suis viris. Et ita contra ipsum matrimonium est, quod vxor de seipsa disponat contra voluntatem viri. Et ita ad argumentum negatur sequela. Et ad probationem dicendum est, quod quauis vir, & foemina aequaliter se habeant in ordine ad redditionem debiti, quae debet esse aequalis: non tamen quantum ad alia, vt constat. Et per hoc respondetur ad argumentum.

Ad tertium argumentum respondetur, quod illud detrimentum consequitur ex se. Nam ex natura ipsius matrimonij nascitur, quod vir possit disponere de seipso sine vxoris voluntate, si adsit rationabilis causa. Verum est, quod si non esset causa rationabilis, peccaret mortaliter propter illam rationem. Vnde colligitur, quod aliquando peccat vir contra iustitiam, & fidelitatem debitam vxori tradendo se in seruitutem, & non est illi licitum: tum propter periculum vxoris, etiam quoniam tenetur ex iustitia, & fideitate reddere debitum. Et ita vir non potest per multum tempus proficisci ad manendum, apud Indos sine vxoris voluntate.

ARTICVLVS III.

Utrum filij debeant sequi conditionem patris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod filij debeant sequi conditionem patris. Quia denominatio fit a digniori: sed pater in generatione est dignior quam mater, ergo &c.

¶ 2 Præterea. Essentia rei magis descendit a forma quam a materia: sed in generatione pater dat formam, mater materiam: vt dicitur. 16. de animalibus: ergo magis debet sequi proles patrem quam matrem.

¶ 3 Præterea. Illud præcipue debet aliquid sequi cui magis assimilatur: sed filius plus similatur patri quam matri, sicut & filia plus matri: ergo ad minus filius plus debet sequi patrem & filia matrem.

¶ 4 Præterea. In sacra Scriptura non computatur genealogia per mulieres, sed per viros: ergo proles magis sequitur patrem quam matrem.

S. E. D. contra. Si quis seminat in terra aliena fructus sunt eius cuius est terra; sed venter mulieris respectu seminis viri est sicut terra respectu sementis, ergo &c.

¶ Præterea. In animalibus hoc videmus quod ex diuersis speciebus nascuntur, quod partus magis sequitur matrem quam patrem: vnde muli qui nascuntur ex equa & asino, magis assimilantur equabus quam illi qui nascuntur ex asina & equo: ergo similiter debet esse in hominibus.

R. E. S. P. O. N. D. E. O. dicendum, quod secundum leges civiles, partus sequitur ventrem, & hoc rationabiliter. Quia proles habet a patre complementum formale, sed a matre substantiam corporis: seruitus autem corporalis conditio est, cum seruus sit quasi instrumentum domini in operando: & ideo proles in libertate & seruitute sequitur matrem, sed in his quae pertinent ad dignitatem secundum quod est ex forma rei sequitur patrem, sicut in honoribus & municipijs & hereditate, & alijs huiusmodi: & huic etiam concordant Canones & lex Moysi, vt patet Exod. 21. In quibusdam tamen terris quae iure civili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem, vt si sit pater seruus quauis mater sit libera erunt filij serui: non tamen si post peractum matrimonium pater se in seruum dedit nolente vxore, & similiter si sit econtrario. Si autem vterq; sit seruilis conditionis & pertineant ad diuersos dominos, tunc diuidunt filios si plures sint: vel si vnus tantum, vnus alteri recompensabit de pretio: & accipit prolem natam in sui seruitium: tamen non est credibile quod talis consuetudo possit esse ita rationalis, sicut illud quod multorum sapientum diuino consilio determinatum est. Hoc etiam in naturalibus inuenitur, quod receptum est in recipiente per modum recipientis, non per modum dantis: & ideo rationale est quod semen receptum in muliere ad conditionem ipsius trahatur.

A. D. primum ergo dicendum, quod quauis pater sit dignius principium, tamen mater dat substantiam

In decret. lib. 4. tit. 9. ca. 3. licet.

cus dist. 35. quaestione vnica. impedimentum seruitutis coniungit cum impedimento aetatis. Ceterum D. Thom. disputat de impedimento aetatis infra quaestione. 58. arti. 5. & ita ibi disputabitur de illo impedimento.

QVÆSTIO LIII.

De impedimento voti & ordinis.

DEinde considerandum est de impedimento voti & ordinis. Circa quod quaeruntur quatuor. Primò, vtrum votum simplex matrimonium dirimat. Secundò, vtrum votum solenne. Tertiò, vtrum ordo matrimonium impediatur. Quartò, vtrum aliquis possit matrimonium sacrum ordinem suscipere possit.

DE hac materia Magister in 4. distin. 38. & ibi Doctores Scholastici. Magister Sotus ibidem. Syluester verbo. matrimonium. 6. quaest. 5. Nauarro in Manuali cap. 22. num. 35. & deinceps, & nu. 52. & nu. 73. Couarr. in epithome super quartum Decretalium. cap. 6. §. 3.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. Fortius enim vinculum debitori prauidetur: sed vinculum voti est fortius, quam vinculum matrimonij quia hoc fit homini, illud autem Deo: ergo vinculum voti prauidetur vinculo matrimony.

¶ 2 Præterea. Praeceptum Dei non est minus quam praeceptum ecclesiae: sed praeceptum Dei adeo obligat, quod si contra ipsum matrimonium contrahatur, dirimitur: sicut patet de illis qui contrahunt in aliquo gradu consanguinitatis ab ecclesia prohibito: ergo cum seruare votum sit praeceptum diuinum, videtur quod qui contra votum

stantiam corporalem ex parte cuius attenditur conditio seruitutis.

A. D. secundum dicendum, quod in his quae ad rationem speciei pertinent magis similatur filius patri quam matri, sed in materialibus conditionibus magis debet similari matri quam patri, quia res habet a forma esse specificum, sed condiciones materiales a materia.

A. D. tertium dicendum, quod filius similatur patri ratione formae quam habet in suo complemento, sicut & pater: & ideo non est ad propositum.

A. D. quartum dicendum, quod honor magis est ex patre quam ex matre: ideo in genealogijs in scripturis, & secundum communem consuetudinem magis nominantur filij a patre quam a matre: tamen in his quae ad seruitutem spectant magis matrem sequuntur.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Secundum leges civiles partus sequitur ventrem. Ita mater est ancilla, filij sunt serui: si pater sit liber: & econtrario si mater est libera quauis pater seruus sit, filij sunt liberi: huius conclusio est. Nam proles habet a matre substantiam corporis, seruitus autem conditio corporalis est (cum seruus sit quasi instrumentum Domini ad operandum) a patre vero habet complementum formale. Item nam in naturalibus inuenitur, quod receptum est in recipiente per modum recipientis non per modum dantis, ergo rationale est, quod semen receptum in muliere ad conditionem ipsius trahatur.

¶ Secunda conclusio. In aliquibus terris, quae non gubernantur iure civili, partus sequitur deteriorem conditionem siue ex parte viri, siue ex parte foeminae. ¶ De doctrina huius arti. vide Syluestri verbo. seruus. seu seruitus. quaestione. 4. & Iuris peritos, qui citantur ab illo.

In hoc articulo dubium esse posset, an sit peccatum, quod ancilla vel seruus contrahat matrimonium. Et ratio dubitandi est. Nam ex tali matrimonio sequitur detrimentum proli, siquidem proles nascitur cum seruitute. Nihilominus tamen dicendum est (vt iam diximus in arti. 2. huius quaestionis in solutione ad quoddam argumentum) quod est licitum. Nam melius est proli ita esse, quam omnino non esse.

¶ Circa hunc articulum posset disputari de impedimento aetatis. Nam Magister So-

Thom. 4. distin. 38. q. 1. art. 3. q. 2. & 3.

probat

votum diuinum matrimonium contrahit quod ex hoc matrimonio sit dirimendum.

¶ 3 Præterea. In matrimonio potest homo vti carnali copula sine peccato: sed ille qui facit votum simplex nunquam potest carnaliter uxori commisceri sine peccato: ergo votum simplex matrimonium dirimit. Probatio media, constat quod ille qui post votum simplex continentie matrimonium contrahit peccat mortaliter, quia secundum Hiero. virginitatem vouentibus non solum nubere, sed velle nubere damnabile est: sed contractus matrimonij non est contra votum continentie nisi ratione carnalis copulæ: ergo quando primo carnaliter commiscetur uxori mortaliter peccat, & eadem ratione omnibus alijs vicibus, quia peccatum primo commissum non potest excusari à peccato sequenti.

¶ 4 Præterea. Vir & mulier in matrimonio debent esse pares, præcipue quantum ad carnalem copulam: sed ille qui votum simplex continentie facit nunquam potest petere debitum sine peccato, quia hoc est manifestè contra votum continentie, ad quam ex voto tenetur: ergo nec reddere potest sine peccato.

In decret. lib. 4. tit. 1. quod clerici vel vouentes. ca. confulunt.

SED contra est quod Papa Clemens dicit: quod votum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, vt ex dictis patet.

RESPONDEO dicendum, quod per hoc res aliqua desinit esse in potestate alicuius, per quod transit in dominium alterius. Promissio autem alicuius rei non transfert eam in dominium eius cui promittitur. Et ideo non ex hoc ipso quod aliquis rem promittit aliquam desinit res illa esse in potestate sua: cum ergo in voto simplici non sit nisi simplex promissio proprii corporis ad continentiam Deo seruandam facta post votum simplex adhuc remanet homo dominus sui corporis: & ideo potest ipsum alteri dare, in qua datione sacramentum matrimonij consistit, quod indissolubile est: & propter hoc votum simplex quamuis impediatur contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium post votum simplex continentie: tamen quia verus contractus est, non potest matrimonium propter hoc dirimi.

Gratianus causa. 27.

AD primum ergo dicendum, quod votum est fortius vinculum quam matrimonium, quantum ad id cui, & ad quod obligat: quia per matrimonium homo ligatur uxori ad redditionem debiti: sed per votum Deo ad continentiam: tamen quantum ad modum ligandi matrimonium est fortius vinculum quam votum simplex, quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestatem mulieris vel uxoris, non autem per votum simplex, vt dictum est. Potior autem est semper

In corpor.

A conditio possidentis: sed quantum ad hoc simili modo obligat votum simplex sicut sponsalia, vnde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.

AD secundum dicendum, quod præceptum prohibens matrimonium inter consanguineos, non habet in quantum est præceptum Dei vel ecclesiæ: quod dirimat matrimonium contrahendum: sed in quantum facit quod consanguinea corpus non possit transire in potestatem consanguinei: hoc autem non facit præceptum prohibens matrimonium post votum simplex, vt ex dictis patet: & ideo ratio non sequitur, ponitur enim pro causa quod non est causa.

In corp. & ad primū.

B AD tertium dicendum, quod ille qui contrahit matrimonium per verba de presenti post votum simplex, non potest cognoscere uxorem suam sine peccato mortali, quia adhuc restat sibi facultas implendi votum continentie ante matrimonium consummatum, sed postquam matrimonium consummatum est, est sibi iam factum illicitum non reddere debitum uxori exigenti ex culpa sua: & ideo ad hoc obligatio voti non se extendit, vt ex prædictis patet: tamen debet lamentum penitentia recompensare pro continentia non seruata.

In corpor. arti.

AD quartum dicendum, quod quantum ad ea in quibus non est factus impotens votum continentie seruare, adhuc post contractum matrimonium obligatur ad seruandum: propter quod mortua uxore tenetur totaliter continere: & quia ex matrimonij vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideo non potest petere debitum sine peccato, quamuis possit sine peccato reddere debitum, exigenti postquam obligatus est ad hoc per carnalem copulam præcedentem: hoc autem intelligendum est siue mulier expresse petat siue interpretatiue, vt quando mulier verecunda est & vir sentiat eius voluntatem de redditione debiti, tunc enim sine peccato reddere potest, & præcipue si ei timet de periculo castitatis. Nec obstat quod non sunt pares in matrimonij actu, quia quilibet potest hoc quod suum est abrenunciare. Quidam tamen dicunt quod potest petere & reddere, ne nimis onerosum reddatur matrimonium uxore semper exigenti: sed si rectè inspiciatur, hoc est exigere interpretatiue.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Votum simplex castitatis impedit contrahendum, non tamen dirimit contractum. Ratio huius conclusionis est. Nam per votum simplex, solum fuit facta promissio: per matrimonium verò est traditio, ergo matrimonium tenet non

non obstante illa promissione: ac subinde quamuis votum simplex impediatur matrimonium, non tamen dirimit contractum. Itaque matrimonium est fortius vinculum, quam votum simplex. Quia per matrimonium traditur actualiter in potestatem uxoris, non verò per votum simplex.

¶ Secunda conclusio ad primum. Votum simplex castitatis dirimit sponsalia de futuro. Ratio huius est. Nam intra rationem promissionis fortius vinculum est promissio Deo facta.

¶ Tertia conclusio ad tertium. Qui post votum simplex continentie contrahit matrimonium, peccat mortaliter in vsu matrimonij, prima, scilicet, vice petendo vel reddendo. Ratio est. Quia adhuc ante consummationem matrimonij poterat implere suum votum. Sed secunda vice non peccat reddendo debitum. Quia iam ad illud non se extendit obligatio voti.

¶ Quarta conclusio ad vltimum. Qui contrahit matrimonium, & consummat illud post votum castitatis, tenetur reddere debitum, non tamen petere. Mortua verò uxore tenetur integre seruare castitatem. Et ratio est. Nam tenebitur implere suum votum in his, quæ poterit. Aduertit tamen D. Thom. quod petitio debiti ex parte uxoris potest esse non solum formalis, verum etiam interpretatiua: quia vxor præ pudore non laudet petere debitum. Et vtroque modo tenetur reddere debitum.

¶ Circa istum articulum notandum est primo, & supponendum, quod Doctor noster in hoc articulo interrogat de voto simplici in communi, & eius responsio est de voto simplici castitatis in particulari: & non videtur facere mentionem de alijs votis simplicibus, quæ impedire possunt matrimonium, vt statim videbimus.

¶ Secundo notandum est & supponendum, quod de triplici voto simplici potest esse questio in presenti. Primum est votum castitatis, quod includit obligationem nunquam experiendi venerea, & sub præcepto negatiuo ad id tenetur. Votum enim est veluti lex priuata. Secundum est votum suscipiendi sacrum ordinem, quod habet vim affirmatiui præcepti, id est, votum simplex assumendi statum clericale, cui postea erit castitas annexa. Tertium est votum simplex religionis, quod etiam habet vim affirmatiui præcepti, scilicet, assumendi statum religionis, cui diuino iure annexa est renuntiatio

A seculi. Et ista duo vltima distinguuntur à primo, quantum ad materiam immediatam. Nam duo vltima versantur circa virtutem religionis: primum verò circa virtutem ipsam temperantia.

¶ Tertio notandum est & supponendum, quod omnibus istis votis est commune, quod habeant rationem impedimenti ad contrahendum matrimonium, vt habetur. 27. dist. cap. vouentibus. & 27. quæst. 1. ca. Nuptiarum. & titulo. qui clerici vel vouentes. cap. Rursus. Quomodo verò habeant rationem impedimenti explicandum est in presenti. Et quoniam D. Thom. loquitur in speciali de voto castitatis, primo dicendum est de illo. Et circa primam conclusionem D. Thom. duo explicanda sunt. Primum est circa primam partem, quomodo sit impedimentum ad contrahendum. Secundum est circa secundam partem: an dirimat contractum. Circa primum punctum.

EST primum dubium. Vtrum qui habet votum simplex castitatis, peccet mortaliter contrahendo. In qua quidem re certissimum est, quod ille, qui contrahit, & habet animum consummandi matrimonium, post tale votum peccat mortaliter peccato sacrilegij. Hoc constat ex capitulis citatis in vltimo notabili, in quibus votum simplex castitatis ponitur impedimentum matrimonij, & quantum ad hoc idem est de alijs duobus votis. Et ratio est aperta. Nam quicumque ponit impedimentum de persoluat re Deo promissam, est sacrilegus, sed matrimonium maxime consummatum est impedimentum ad omnia illa vota, ergo peccat contrahens & consummans matrimonium. Confirmatur. Nam consummatio matrimonij est actus contrarius voto castitatis in speciali, imò omnibus alijs votis: quod autem aduersatur voto est peccatum mortale sacrilegij, ergo.

¶ Difficultas autem est de illo, qui contrahit post votum castitatis, & non habet animum consummandi matrimonium, sed transgrediendi ad religionem. Et videtur quod sic contrahere sit peccatum mortale.

¶ Primo arguitur ex iure. Nam iura in locis supracitatis expresse diffiniunt, quod votum simplex castitatis est impedimentum ad contrahendum, & idem docent omnes Doctores, & in speciali in capit. vouentibus. 27. q. 1. dicitur ex D. Hieron. vouentibus virginitatem non solum nubere, sed etiam velle nubere damnabile est, cap. confuluit. & c. rursus. & c. 1. de voto & voti redemptione.

27. dist. ca. vouentibus. & 27. q. 1. ca. nuptiarum. & tit. qui clerici vel vouentes. cap. rursus.

Capt. confuluit. & c. rursus. & c. 1. de voto & voti redemptione in. 6.

demptione in. 6. ergo peccatum mortale est in nostro casu contrahere matrimonium.

¶ Secundo arguitur ex doctrina D. Thomae in hoc articulo, ubi expresse dicit, quod votum castitatis impedit contrahendum, ergo peccatum mortale est contrahere, etiam si talem animum habeat nec valet solutio aliquorum asserentium, q̄ D. Tho. & illa iura citata in argumento praecedenti loquuntur, quando contrahens habet animum consummandi matrimonium. Nam D. Tho. & illa iura non definiunt illud, quod clarissimum erat, videlicet, quod copula carnalis aduersatur voto castitatis, sed solum definiunt, quod illud votum simplex est impedimentum ad contrahendum, ergo D. Thom. & iura loquuntur de impedimento ad contrahendum, & respectu matrimonij rati.

¶ Tertio arguitur ratione D. Thom. quae ponit supra quaestione. 48. articulo. 1. ad primum. Nam talis contrahens per tale matrimonium concedit alteri coniungi facultatem ad actum, quae sibi non licet exercere, ergo peccat mortaliter. Consequentia est bona. Antecedens explicatur a D. Thom. exemplo depositarij, qui quidem non solum peccat, quando actu tradit rem alteri: quam habet apud se depositam, sed etiam quando tradit illi facultatem accipiendi rem.

¶ Quarto arguitur. Iste talis per contrahendum matrimonij obligat se ad actum incompossibilem cum voto, scilicet, ad actum venereum, ergo offragit fidem Deo datam. Consequentia est bona. Antecedens vero constat. Nam actus venereus non se copatur cum matrimonio. Confirmatur. Si ille, quando contrahit matrimonium, haberet expresse animum consummandi matrimonium, peccaret mortaliter, ut supponimus tanquam certum, ergo etiam peccat habendo intentionem tradendi facultatem ad talem actum, nam vult illum actum virtualiter.

¶ In oppositum est primo. Talis homo habet firmum propositum seruandi castitatem, nam vult transire ad religionem, & non fecit votum non contrahendi, ergo non peccat mortaliter contrahendo. Patet consequentia. Nam non facit aliquid contra tale votum. Confirmatur argumentum. Iste talis neque cogitatione, neque opere facit aliquid contra votum castitatis, ut probauimus. Nam iste habet firmum propositum non consummandi matrimonium, ergo non peccat mortaliter contra illud votum.

¶ Secundo arguitur. Virgo quae habet vo-

luntatem virginittatis, & contrahit animo non consummandi matrimonium, non peccat contra votum virginittatis, ergo nec in nostro casu contra votum castitatis. Consequentia est euidens. Nam quantum ad hoc eadem est ratio de castitate, & de virginittate. Antecedens probatur. Illa quae contraxit animo transeundi ad religionem manet virgo mente, & corpore (ut patet) nam nihil fecit contra virginittatem, ergo. Confirmatur. Beata Virgo habuit votum virginittatis, tamē contraxit matrimonium, ergo contrahere matrimonium non aduersatur voto virginittatis.

¶ Tertio arguitur. Matrimonium contractum sine animo consummandi illud non repugnat voto religionis, ergo non repugnat voto castitatis. Consequentia est bona ex paritate rationis. Nam (ut diximus) quantum ad hoc, quod est esse impedimentum matrimonij eadem est ratio de voto castitatis, & de voto simplici religionis. Antecedens vero probatur. Nam post matrimonium contractum potest quis transire ad religionem, ut dicemus infra, ergo non repugnat voto religionis.

¶ Quarto arguitur. Qui consentit in matrimonium, solum consentit in copulam carnalem in potentia; copula vero carnalis in potentia non repugnat voto castitatis, ut de se patet, ergo non peccat mortaliter sic contrahendo. Consequentia est bona. Maior probatur ex saepe dictis. Nam de essentia matrimonij solum est copula carnalis in potentia, & potestas ad illam.

¶ Propter haec argumenta pro vtraque parte posita sunt duae oppositae sententiae inter doctores. Prima sententia asserit, quod ille qui contrahit in nostro casu peccat mortaliter. Imo ponunt regulam generalem, quod in quocumque casu post votum castitatis, vel religionis de se loquendo, seclusa reuelatione esset peccatum contrahere etiam cum animo transeundi ad religionem. Et citant pro hac sententia D. Thom. in hoc articulo, & supra quaest. 48. articulo primo. ad primum. Hanc sententiam tenet Syluester verbo matrimonium. 7. quaest. 5. Nauarro in Manuali. cap. 2. num. 73. Magister Sotus etiam videtur tenere istam sententiam dist. 38. quaest. 2. art. 1.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod nullum est peccatum contrahere matrimonium post votum simplex castitatis, vel religionis: si habeat animum transeundi ad religionem. Hanc sententiam tenet Caiet. 3. par. q. 29. art. 1. & in summa verbo

verbo matrimonium. Et alij, qui citantur a Syluestro loco immediatē citato, ut Calderi. & Summa Angelica. Et multi Thomistae exponentes D. Thom. hic vel supra quaestione. 48. articulo. 1. Videnda sunt, quae diximus sibi.

¶ In huius rei declarationem sit prima conclusio. Certissimum est, quod postquam quis vouit votum simplex castitatis, regulariter & per se loquendo peccat mortaliter contrahendo matrimonium. In hac conclusione conueniunt autores vtriusque sententiae & haec conclusio probatur.

¶ Primo probatur argumentis factis primo loco, quae hanc conclusionem euidenter conuincunt. Hac enim ratione votum illud ponitur impedimentum matrimonij.

¶ Secundo probatur conclusio. Quia regulariter, & per se loquendo qui contrahunt, habent animum, & intentionem consummandi matrimonium, vel saltem exponunt se graui periculo consummandi illud, vel habendi aliquos tactus impudicos, ergo peccat mortaliter regulariter & per se loquendo. Et propter hanc rationem iura, & D. Thom. dicunt quod votum simplex castitatis, vel religionis habent rationem impedimenti ad contrahendum.

¶ Secunda conclusio. In casu nostri dubij prima sententia est probabilis. Secunda vero est longe probabilior. Haec conclusio habet duas partes.

¶ Prima pars probatur argumentis factis primo loco, quae illam reddunt probabilem: & autoritate doctorum, qui illam tenent. Confirmatur illa argumenta. Nam iura, & D. Thom. absolute definiunt, quod votum castitatis est impedimentum ad matrimonium. Et solutio aliorum: videlicet, quod iura & Doctor Angelicus intelliguntur, quando ille, qui contrahit, habet animum vere consummandi matrimonium: solutio (inquam) illa non omnino satisfacit. Nam iura in dictis locis non definiunt id, quod erat clarissimum, nempe quod post votum simplex castitatis non est licitum habere copulam carnalem: sed in eo sensu definiunt illud votum simplex esse impedimentum ad contrahendum, sed non esse impedimentum dirimens: in quo sensu definiunt iura votum solenne castitatis dirimere matrimonium. Certum autem est, quod in iure definitur, quod votum solenne castitatis dirimit quocumque matrimonium, siue sit cum animo consummandi, siue non; & cum non di-

rimat copulam si forte subsequatur, apparet quod dirimat vinculum matrimonij. Et si aliquis voluerit tenere istam sententiam, debet dicere ad argumenta in oppositum facta. Primo quod qui fecit votum castitatis, licet, verbis expressis, & formalibus & in actu signato non fecerit votum non contrahendi, illud tamen fecit virtualiter, & aequiualeuter. Quoniam eo ipso, quod simpliciter & absolute, & sine vlla conditione vouit castitatem, vouit virtualiter & implicite non contrahere. Nam voto castitatis non solum repugnat actus copulae carnalis, sed etiam obligatio ad talem actum. Dicendum est secundo ex dictis, quod si votum virginittatis sit absolutum, & non conditionatum matrimonium contrariatur illi. Et consequenter est dicendum, quod Beata Virgo ante matrimonium contractum non habuit votum absolutum virginittatis, sed tantum conditionatum. De quo D. Thom. in 3. part. quaest. 29. Vnde qui contrahit post votum castitatis, vel virginittatis absolutum, non videtur stare fidei Deo datae per votum: quia praebet alicui potestatem ad usum conjugalem incopossibilem cum tali voto.

¶ Secunda pars conclusionis probatur argumentis factis secundo loco, quae longe probabiliora sunt, & praecipue vltimo argumento, & autoritate Doctorum, qui illam tenent. Confirmatur argumenta illa ex cap. Commissum. de sponsalibus, ubi constituitur habenti votum religionis, quod contrahat matrimonium, ut seruet fidem iuramenti, & postea ingrediatur religionem, ergo voto religionis non contrariatur hoc, quod est contrahere matrimonium. Quod vero iste haberet votum religionis constat. Nam dicitur in illo cap. priuata lege ductus ad frugem melioris vitae suspirat. Votum autem ut dicunt Theologi, & Iurisperiti est priuata lex. Quod si quis dicat, quod aliud est de voto simplici religionis, aliud vero de voto castitatis. Nam qui vouit votum simplex religionis, non vouit actu castitatem, & ita contrahere matrimonium, & tradere potestatem ad copulam carnalem, non aduersatur tali voto, si habeat animum conuolandi ad religionem. Caeterum qui affragitur voto castitatis, non potest contrahere quoniam dat potestatem ad copulam carnalem sibi illicitam. Contra hanc solutionem arguitur contra autores oppositae sententiae, qui ex ipso iure existimant, quod conuenitur aperte opposita sententia. Nam iura

Cap. Commissum de sponsalibus.

equaliter dicunt, quod votum simplex religionis est impedimentum ad matrimoniū, sicut votum simplex castitatis; at vero ex ipso iure constat, quod licitum est contrahere post votum simplex religionis, si habeat animum transeundi ad religionē, ergo idem erit de voto castitatis. Et hæc pars conclusionis maxime habet verum, quando est aliqua utilitas, vel necessitas contrahendi propter aliquod damnum, vel detrimentum, vel propter aliquod commodum: ut iam supra dictum est in materia de sponsalibus. Quibus positis respondetur ad argumenta facta primo loco, quæ militant contra istam partem.

Ad primum argumentum respondetur iuxta iam dicta in prima conclusione, quod bene loquitur regulariter, & per se loquendo, & quod votum castitatis est impedimentum ad contrahendum, ut communiter consuevit tunc animo consummandi matrimonium, vel saltem cum periculo consummandi illud. Et ita intelligitur Diuus Hieronymus: de quo satis dictum est supra quæstione 48, art. 1.

Ad secundum argumentum idem respondetur videlicet per D. Thomam intelligitur sicuti iure ipsa. Unde solutio ibi assignata est optima. Et ad replicam ibi positam respondetur quod nullum est inconueniens, quod iura diffiniamus; quod clarissimum est, nam ita sepius faciunt, & ita factum est in his iuribus castitatis.

Ad tertium argumentum respondetur quod ille, qui contrahit, dat quidem potestatem ad copulam carnalem, habet tamen beneficium nunquam reddendi debitum, quoniam licite potest id facere post contractum matrimonium, & potest sine ullo peccato non reddere debitum transeundo ad aliostransitum. Exemplum vero & doctrina, huius adducitur ex D. Tho. conuincit optimo & omnium, & regulariter loquendo, quoniam non consummandi matrimonium.

Ad quartum cum sua confirmatione respondetur ex dictis. Et videnda sunt, quæ diximus supra quæst. 48, art. 1. In ista septima dubium magis difficile. De peccato, qui contrahit matrimoniū post votum castitatis, peccet mortaliter de nouo consummando matrimonium, an vero licite possit illud facere, si peccat debitum, & quod modum debet habere in illo casu, an teneatur transire ad religionem. Et videtur

quod non teneatur transire ad religionem, nec peccet mortaliter consummando matrimonium.

Primo arguitur. Talis non tenetur ingredi religionem, nam non fecit votum de ingredienda religione, quod est bonum altius, quā seruare castitatem, & nō est aliud medium ad seruandam castitatem, nisi manet in matrimonio non potest non reddere debitum, ergo non tenetur seruare castitatem hoc modo; sed poterit consummare matrimonium sine peccato. Consequentia est bona. Minor probatur. Quia post contractum matrimonium non est aliud medium ad seruandam castitatem, nisi profiteri religionem: nam si in matrimonio maneat tenetur debitum reddere.

Secundo arguitur. Si aliquis debeat alicui centum, non tenetur illa soluere cum iactura omnium bonorum, ut diffinitur in 2. 2. quæst. 62. de restitutione. Nā tunc restitutio moraliter loquendo censetur impossibilis, ergo qui non potest seruare castitatem nisi profitendo religionem, non tenetur seruare illā, sed potest consummare matrimonium. Nam tunc seruare castitatem censetur impossibile moraliter loquendo, cum non possit fieri nisi per professionem, quæ includit iacturam omnium bonorum, cum sit totalis traditio.

Tertio arguitur. Bona inferioris ordinis non sunt restituenda cum detrimento bonorum ordinis superioris per se loquendo, ut diffinitur in eodem loco: non enim debemus restituere bona fortunæ cum detrimento famæ vel honoris vel bonorum naturalium; ergo neque debemus soluere votum castitatis cum detrimento in rebus superioris ordinis, in professione enim solenni sit detrimentum in rebus altioris ordinis. Confirmatur. Religio non est medium ordinatum ad seruandam castitatem, ergo qui contraxit post votum castitatis, non tenetur profiteri religionem, sed poterit consummare matrimonium. Antecedens probatur. Nam professio religionis est quid excellentius, quā castitas, ut manifeste constat, ergo professio religionis non est medium ad castitatem. Res enim superioris ordinis non potest habere rationem medij in ordine ad rem ordinis inferioris, ut per se est notum.

Quarto arguitur. In statu religionis obligat homo ad relinquenda omnia bona sua temporalia ex vi voti paupertatis, & ad relinquendam,

quendam, propriam libertatem per votum obedientiæ, ergo quando tantum emisit votum vnus castitatis, ad eius obseruationem non debet obligari homo ad relinquenda omnia bona, & libertatem, quæ obligatio est in statu religionis.

In oppositum est primo. Nam alias sequitur, quod aliquis post votum castitatis possit contrahere, & consummare matrimonium sine peccato mortali, consequens apertè est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sed quela probatur. Nā (ut diffinimus in præcedenti dubio) secundum probabiliorē sententiam potest contrahere sine peccato, ergo si post contractum matrimonium potest illud consummare, poterit contrahere, & consummare sine aliquo peccato mortali.

Secundo arguitur. Si quis post votum castitatis non solum contrahat, sed consummet matrimonium, reddit se in consummatione impotentem ad seruandum votum, ergo peccat mortaliter. Probatur. Consequentia. Nam qui se impossibilitat ad seruandum votum emisit mortaliter peccat. Antecedens vero probatur. Nam ante consummationem matrimonij poterat seruare votum castitatis, post consummationem vero minimam saltem tenetur reddere debitum, ergo reddit se impotentem ad seruandum votum castitatis.

Tertio arguitur. Qui habet votum castitatis, & nō potest seruare illud in sæculo sine periculo morali, tenetur ingredi religionem, (quia non habet aliud medium ad seruandum votum) sed iste de quo loquimur non potest seruare votum castitatis, nisi ingrediendo religionem (ut constat) nam si non ingreditur, debet consummare matrimonium, ergo tenetur ingredi religionem.

Propter hæc argumenta pro vtraque parte posita sunt duæ sententiæ oppositæ. Prima sententia est negatiua, videlicet, quod non peccat mortaliter consummando matrimonium per redditionem debiti, & quod non tenetur ingredi religionem ad seruandam castitatem. In hac sententia dicitur fuisse Magister sapientissimus Victoria. Eam tenet Magister Sotus in 4. dist. 38. quæst. 2. ar. 1. & eā sequuntur multi discipuli D. Tho. Et hæc sententia tribuitur Angelo, & Cordubæ in quæstionibus quæst. 136. puncto 2. & allegat pro ea Veracruz in Appendice ad speculum coniugiorum.

Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod peccat mortaliter consummando

matrimonium, etiā per redditionem debiti, & quod post contractum matrimonium tenetur ingredi religionem. Hanc sententiam videtur tenere Doctor Angelicus in hoc articulo. Paludius in 4. dist. 38. quæst. 3. art. 5. Syluester verbo matrimonium. 7. 9. 5. vbi citat Calderi. & Ricardum. Caiet. verbo matrimonium. Nauarro in Manual. capite. 22. num. 73. & cap. 12. num. 79. Et quidam dicunt quod frater Petrus de Soto tenet hanc sententiam, & tenent eam multi ex positores D. Thomæ.

In huius rei expositione sit prima conclusio. Certissimum est, quod si ille qui post votum castitatis contraxit matrimonium non est aptus religioni, & quod non recipit tunc in aliquo monasterio, non tenetur ingredi religionem, ut seruet castitatem: sed poterit consummare matrimonium reddendo debitum. Hæc conclusio est certissima apud omnes & clarissima. Ratio illius est in præceptis. Quoniam tunc religio non est medium possibile moraliter loquendo, & ita non tenetur ingredi religionem, & non est aliud medium ad seruandam plene castitatem, ergo.

Aduertendum tamen est, quod in nouissima sententia si iste talis antequam contraheret, sciebat, quod non erat aptus religioni mortaliter peccauit contrahendo. Quoniam contraxit cum animo consummandi matrimonium.

Secunda conclusio. Certissimum est, quod si ille, qui contraxit post votum simplex castitatis aliqua ratione, & via potest manere in matrimonio sine eo, quod consummet illud, non tenetur ingredi religionem. v. g. si alter coniux, qui non vouit, cedit iustus ad petendum debitum, non tenebitur ingredi religionem ad seruandam castitatem. Item quando alter coniux amisit ius ad petendum debitum ante consummationem matrimonij, vel quia incidit in fornicationem, vel alia de causa: in his enim casibus non tenetur ingredi religionem. Ratio huius conclusionis est aperta. Nam tunc extra religionem habet medium aptum ad seruandum votum castitatis, ergo non tenetur ingredi religionem ad illam seruandam. Et in hac etiam conclusio ne omnes conueniunt. Tota autem difficultas est, quando ille, qui vouit, nō habet aliud medium ad seruandam castitatem, nisi ingredi religionem.

Tertia conclusio. Probabile est, quod in casu huius dubij non est peccatum mortale, consummare matrimonium, & quod non tenetur

tenetur transire ad religionem; probabilis tamen mihi videtur oppositum. Hæc conclusio duas habet partes. **¶** Prima pars probatur auctoritate doctorum, qui illam tenent, & argumentis factis primo loco, quæ sunt probabilia. Quæ omnia confirmantur. Si ille teneretur ingredi religionem, sequitur, quod teneretur illam profiteri, (quod quidem concedit Caietanus loco citato), et sequens autem est falsum; ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam sine perseverantia in religione, & professione non datur medium ad servandam castitatem. Nam si non facit professionem statim tenebitur redire ad matrimonium, & consummare illud. Falsitas consequentis probatur. Nunc est difficile creditum, & durissimum, quod teneatur quis profiteri in illo casu. Et hoc probatur ratione. Nam votum castitatis precise non magis obligat in ordine ad religionem, quam ipsum formale votum simplex castitatis; non obligat votum, cum non sit formaliter votum religionis; sed qui vovit formaliter religionem non tenetur semper facere professionem, & in religione perseverare; nam secundum hunc rationem habet ius ad probandam religionem, & si bona fide comperiat, quod religio sit supradictis illius, non tenetur profiteri, ergo votum castitatis non obligat ad professionem.

¶ Et advertendum est, quod qui voluerit tenere istam partem huius conclusionis, debet dicere, quod ingredi religionem post contractum matrimonium licet sit medium possibile, metaphysice loquendo, non tamen moraliter, est medium possibile propter maximam huius rei difficultatem; & ita non est obligandus ad hoc, licet sit illi consistendum, quoniam est medium altioris ordinis. Item dicendum est, quod si aliquis dum in aere in seculo, non potest servare votum castitatis, quod emisit, non tenetur ingredi religionem propter maximam difficultatem. Quamvis tunc erit legitima causa, ut Summus Pontifex dispenset cum illo in voto, ut contrahat matrimonium. Denique secundum istam sententiam dicendum est, quod post votum simplex castitatis peccatum est mortale contrahere matrimonium. Quoniam per hoc quod contrahit deobligaretur a voto. Ex dictis solvantur argumenta secundo loco posita.

¶ Secunda pars conclusionis probatur

a auctoritate Doctorum, qui illam tenent, & precipue auctoritate D. Thom. & Caiet. & argumentis factis secundo loco, quæ sunt probabiliora. Precipue hoc conuenit primo argumentum in oppositum, quod posita definitione dubij præcedentis. **¶** Huius Angelicus Doctor in hoc articulo expresse dicit, quod consummare matrimonium post votum castitatis est peccatum mortale de nouo. Vnde respondendum est ad argumenta facta primo loco, quæ militat contra istam partem conclusionis.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod in tali casu tenetur ingredi religionem non quia vovit religionem, sed quia vovit castitatem, quam servare non potest nisi in religione, nisi ingrediendo religionem. Ita que veluti obligatur per accidens ad ingrediendam religionem ratione voti castitatis. Sæpe enim contingit, quod vnum præceptum etiam excellentius obliget per accidens ratione alterius, ut præceptum de caritate, vel contritione potest aliquando obligare per accidens propter observationem alterius præcepti inferioris. Etenim si aliquis est in periculo fornicandi, & moraliter non potest vincere tentationem, quia est extra gratiam Dei (quod potest contingere in aliquo casu) tenebitur conteri per accidens, & in eodem casu tenebitur præcepto religionis ad orandum. Non dissimile est in isto casu ad servandam castitatem, quæ vovuit, per accidens tenebitur ingredi religionem, & profiteri.

¶ Ad secundum argumentum respondetur primo, quod profiteri religionem non est detrimentum, sed potius est maximum bonum, & beneficium Dei; & ita non est eadem ratio. Secundo respondetur, quod quidam debet centum ex iniusta acceptione debet illa restituere, etiam cum detrimento in bonis suis; qui vero contraxit post votum castitatis secundum probabilem sententiam sua culpa debet castitatem, & non potest hoc solvere hic & nunc, nisi ingrediendo religionem; & ideo tenetur servare castitatem per professionem religionis, illud vero detrimentum (si detrimentum est) sibi impūtet. Prior tamen solutio est longe melior.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod professio religionis habet maximam affinitatem cum voto castitatis, & fere sunt eiusdem ordinis & rationis, & professio ipsa religionis est medium per se ordinatum ad servandam castitatem, & ideo aliquando tenetur

netur quis ingredi religionem ad servandam castitatem. Videri vero seipsum vel aliud detrimentum in bonis naturæ vel famæ, vel honoris non est medium per se ordinatum ad restituenda bona fortunæ.

¶ Ad confirmationem respondetur quod fuerit aliquando virtus superior est necessaria ad virtutem inferiorem, sicut caritas est necessaria ad religionem, quæ exhibet debitum cultum Deo. (Nam caritas purificat cor, ut docet D. Thom. in 2. quæstio. 8. articulo. 5. ad 1.) & tunc virtus superior non habet rationem medij omnino respectu virtutis inferioris, sed potius habet rationem causæ perficientis virtutem inferiorem, quæ adducitur ad eius perfectionem; ita etiam dicendum est, quod professio religionis in nostro casu non habet omnimodam rationem medij respectu voti castitatis, sed habet rationem causæ perficientis. Item dicendum est, quod virtus superior, & id, quod est excellentius per se loquendo non ordinatur ad inferiorem bene tamen per accidens & aliquo supposito.

¶ Ad quartum argumentum respondetur quod quamvis iste talis solum emiserit votum castitatis, & ex vi voti solum tenetur ad servandam castitatem, tamen per accidens, quia non potest aliter servare castitatem hic & nunc, tenetur emittere votum religionis. Sicut præceptum de non fornicando ex vi sua solum obligat ad non fornicandum, ceterum si non potest hoc adimplere nisi media oratione, tenebitur per accidens præcepto orationis, ut iam dictum est.

¶ Circa illa, quæ diffinita sunt in his dubijs, sunt etiam aliqua dubia breuissima annexa illis. Primum dubium est, An ille, qui post votum simplex castitatis contraxit matrimonium, & illud consummauit prima vice siue petendo siue reddendo debitum: (in quo quidem peccauit ut diximus) possit postea non solum reddere, sed etiam petere. Ratio dubitandi à parte affirmatiua est. Nam istud matrimonium est iam perfectum, & consummatum, de ratione vero matrimonij est, quod sit ius ad petendum, & obligatio ad reddendum, ergo poterit iste talis non solum petere, sed etiam reddere.

¶ In oppositum est. Nam iste talis habet obligationem voti castitatis, quæ pertinet ad virtutem religionis, & antecedit ipsum matrimonium, ex vi vero voti obligatur ad hoc, quod est non habere actum venereum, ergo ex vi voti nec petere, nec reddere potest.

IN hac difficultate aliqui Doctores existimant, quod iste talis potest petere, & reddere debitum absolute, & quod potest uti matrimonio sine aliqua limitatione. Ita tenent Hostiensis, & Cardinalis super cap. rursus qui clerici vel vouentes. atque alij quos citat glossa super cap. Si quis post votum. 27. quæst. 1.

¶ In huius rei expositionem sit prima conclusio. Iste talis tenetur reddere debitum, si petatur quomodocunque petatur. Hæc conclusio est omnium Theologorum & iurisperitorum. Et probatur.

¶ Primo. Ex capitulo. Quidam de conversione conjugatorum, ubi expresse diffinitur cum dicitur, quod non reddere debitum non est in potestate vnus coniugis, sed in potestate alterius, secundum illud. 1. Corinth. 7. Vir non habet potestatem sui corporis sed mulier. Idem diffinitur in capitulo. Placet eodem titulo. & in capitulo. Transmissa de eo, qui cognouit consanguineam vxoris, ubi diffinitur quod iste talis tenetur reddere debitum, ergo.

¶ Secundo probatur conclusio ratione desumpta ex dictis. Quoniam (ut dicit Paulus) vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & e contra, ergo si alter coniux petat debitum, alius tenetur ex iustitia, & fidelitate reddere debitum.

¶ Advertendum tamen est, quod diximus in conclusione quomodocunque petatur debitum. Nam ut dicit D. Thom. hic in solutione ad quartum, coniux potest petere debitum dupliciter. vno modo formaliter, & expresse, alio modo interpretatiue, ut quando mulier verecunda est, & vir sentit eius voluntatem. Tunc enim sine peccato potest ad illam accedere. Nam quamvis videatur petitio debiti, tamen reuera est redditio.

¶ Secunda conclusio. Certissimum est, quod iste talis non poterit petere debitum. Hæc est expressa sententia D. Thom. hic, & Magistri Soto in. 4. distin. 38. quæstio. 2. articulo. 1. imo est omnium Theologorum, & est communis inter omnes Iurisperitos. Et probatur.

¶ Primo ex iuribus citatis pro conclusione præcedenti, in quibus expresse dicitur, quod licitum est reddere debitum, nullo tamen modo petere, ergo.

¶ Secundo probatur conclusio ratione clara. Iste talis ratione voti perpetuæ castitatis tenetur servare castitatem in eo, quod potest;

Cap. si quis post votum. 27. q. 1.

Ca. quidam de conversione conjug.

1. Cor. 7.

Ca. placet eod. tit. ca. Transmissa de eo qui cognouit consanguineam vxoris.

Sed iste talis potest seruare illam quantum ad non petendum; nam ex vi obligationis matrimonialis non obligatur petere debitum, ergo tenetur non petere. Itaque ratio voti non potest ita libere uti matrimonio, sicut ille, qui non habet votum. Nam cum illud votum per matrimonium non sit extinctum, habet vim quantum ad id, quod potest, scilicet, quantum ad hoc, quod non possit petere debitum.

¶ Aduertendum tamen est, quod iste talis post consummationem matrimonij poterit petere dispensationem ad petendum debitum, ut dicit Magister Sorus in illo articulo primo. & habet causam ad illam petendam propter periculum. Et dicit quod quando non est accessus ad Romanum Pontificem, & alij addunt, vel ad nuntium, poterit ordinarius dispensare ad cauendum illud periculum incontinentiarum. In quo casu aliqui moderni dicunt, quod ordinarius non potest dispensare; Quoniam est facilis aditus ad nuntium, nisi sit ita pauper, ut non habeat pecuniam, quam mittat ad nuntium. Et hac facta suppositione non dubium, quin ordinarius possit dispensare. Vide Nauarrum in Manu. capit. 16. numero. 30. ubi citat alios autores pro hac sententia. Aduertit tamen, quod per hoc non intelligitur, quod alius a Romano Pontifice possit absolute dispensare in voto castitatis. Et ita si dispensent nuntius, vel ordinarius, ut petat debitum, mortua vxore tenebitur seruare castitatem. Vide Caietanum. 1. 2. quaestione. 97. articulo. 4. & Sotum libro. 1. de iustitia & iure. quaest. vlti. arti. vlti.

¶ Ad rationem dubitandi, quae militat contra secundam conclusionem respondetur, quod quauis tale matrimonium sit per factum, & consummatum, & consequenter talis, qui habet votum castitatis, habet ius iustitiae ad petendum debitum; est tamen impeditus per tale votum, quod quidem modo habet vim, quantum ad id, quod potest; & ita impedit petitionem debiti.

¶ Ad rationem in oppositum, quae militat contra primam conclusionem respondetur quod ex vi voti nullum actum venerunt habere potest; Nihilominus tamen quoniam talis non obstante voto transulit dominium sui corporis in alterum; alius habet ius ad petendum, & qui habet votum, potest, & tenetur reddere. Quoniam votum quantum ad hoc est veluti impeditum per translationem dominij.

¶ Secundum dubium coniunctum praecedentibus est. Si antequam duo contraherent matrimonium, fecerant votum simplex castitatis; an post contractum licite possit qui libet illorum petere debitum. Et videtur quod possit. Nam alias in tali matrimonio vero non possit esse petitio & redditio debiti, ergo.

¶ Prima conclusio. In isto casu neuter potest licite petere. In hac conclusione conveniunt Theologi. Et ratio pro hac conclusione est. Nam isti per votum castitatis se obligarunt ad seruandam castitatem, & non obstante matrimonio possunt illa seruare non petendo debitum; nam obligatio matrimonij non se extendit ad hoc, quod teneatur petere debitum, ergo tenetur non petere. Et hoc constat ex conclusione secunda dubij praecedentis. Unde ad rationem dubitandi dicendum est, quod non est inconueniens, quod in tali matrimonio non possit esse petitio & redditio debiti propter impedimentum extrinsecum ad rationem matrimonij, quale est votum castitatis; sicut impeditur naturalis inclinatio lapidis ab extrinsecis per impedimentum extrinsecum, ita ut nunquam descendat.

¶ Est tamen adhuc maior difficultas circa hoc. An si alter illorum petat debitum contra obligationem voti, alter teneatur reddere. Ratio dubitandi a parte negatiua est. Nam iste talis petendo debitum peccat mortaliter peccato sacrilegij, imo in ipso actu matrimoniali peccat tale peccatum, ut constat: ergo alius non debet reddere. Alias enim cooperaretur peccato alterius. Syluester verbo. matrimonium. 7. quaestione quinta. dicto sexto. docet, quod iste talis non tenetur reddere debitum; imo nec potest.

¶ In huius rei expositionem sit secunda conclusio. In tali casu alter potest licite reddere, ac subinde tenetur reddere. In hac conclusione conveniunt communiter Theologi. Ratio est. Nam quauis alius petendo peccet contra virtutem religionis, nihilominus tamen habet ius iustitiae ad petendum, ergo alius ex iustitia tenebitur reddere quod suum est. Confirmatur. Ille, qui reddit debitum in isto casu, non concurrat ad illicitam petitionem alterius, sed solum soluit debitum ex iustitia, nam quauis alius peccet contra religionem, non peccat contra iustitiam, ergo alius tenetur reddere rem suam. Sit opimum simile. Si aliquis tibi debeat

beat centum aureos, & modo sit oppressus graui necessitate, si modo ab eo petas tuum debitum, cum alias comode excusare posses peccabis quidem contra charitatem non succurrendo graui necessitati proximi, cum possis, non tamen peccabis contra ius iustitiae quia habeas ius iustitiae ad hoc. Unde ad rationem dubitandi dicendum est, quod quauis alius petendo debitum peccet mortaliter peccato sacrilegij, tamen alius non cooperatur peccato illius, sed solum reddit debitum alteri. Consulendum tamen est illis, ut statim petant dispensationem propter periculum incontinentiarum.

¶ Sed adhuc est difficilius dubium. An quando vterque coniux post matrimonium contractum vouerit castitatem, & alter illorum nihilominus petit debitum, an alius teneatur reddere. Et certa res est, quod alter petendo debitum peccat mortaliter contra virtutem religionis, & contra votum. Et videtur quod teneatur reddere debitum. Quia in casu praecedentis conclusionis tenetur reddere debitum, ergo etiam in isto casu. Probat consequentia ex paritate rationis. Nam quod votum simplex castitatis antecedit, vel subsequatur impertinens est ad istam obligationem. Confirmatur hoc argumentum & explicatur. In casu secundae conclusionis, ideo alius tenetur reddere debitum, quoniam alius petendo solum peccat contra religionem, non vero contra iustitiam, nam petit quod suum est, sed in isto casu solum etiam peccat contra religionem, non vero contra iustitiam, ergo tenebitur etiam reddere debitum.

¶ In oppositum est. Nam eo ipso, quod ex mutuo consensu emittunt votum castitatis, videntur cedere iuri suo, ergo alter non tenetur reddere debitum.

¶ In huius expositionem sit tertia conclusio. Si votum castitatis emissum post matrimonium non sit factum mutuo consensu, sed quilibet illorum fecit illud seorsum, si alius petat debitum, alter tenebitur reddere. Si autem ex mutuo consensu sit factum, non est improbabile, quod si alter petat debitum, alius tenebitur reddere, longe improbabilius videtur oppositum. Hae conclusio habet tres partes. Prima pars conclusionis intelligitur, si vterque seorsum faciat votum castitatis quantum ad id, quod potest, videlicet, quantum ad hoc, quod est non petere. Et probatur, haec pars. Nam in isto casu habent vim argumenta facta

primo loco, & tunc non currit argumentum factum in oppositum, nam tunc non videntur cedere iuri suo. Secunda pars probatur argumentis factis primo loco, quae non sunt omnino improbabilia. Tertia & vltima pars probatur argumento facto in oppositum, quod videtur magis probabile. Et tunc cum petens iam sit visus cedere iuri suo, non habet ius iustitiae ad petendum: & ita alius non tenebitur reddere, & consequenter nec poterit. Alias enim sua voluntate cooperabitur peccato alterius. Quod vero in isto casu cedat iuri suo moraliter loquendo videtur manifestum. Nam ex mutuo consensu mittunt tale votum: & ita eo ipso, quod ex mutuo consensu illud faciunt, videtur esse contractus implicitus de non petendo debitum, unde videntur cedere iuri suo. Quare haec sententia est probabilior.

¶ In hac etiam prima parte huius articuli explicandum est, quomodo alia duo vota simplicia, scilicet, votum simplex religionis, & votum simplex assumendi statum clericale habeant rationem impedimenti.

¶ Et ut hoc explicemus dubium est. An in ratione impediendi matrimonium sit eadem omnino ratio de huiusmodi votis simplicibus: atque de voto castitatis: ita ut omnia, quae dicta sunt de voto castitatis, dicenda sint de huiusmodi votis simplicibus. Et ratio dubitandi est. Nam haec duo vota simplicia etiam habent rationem impedimenti matrimonij, ergo habent se eodem modo per omnia, atque votum castitatis. In oppositum est. Nam ista duo vltima vota distinguuntur a voto castitatis quantum ad materiam: nam votum castitatis immediate versatur circa virtutem temperantiae, alia vero duo vota versantur immediate circa virtutem religionis.

¶ In huius rei declarationem sit prima conclusio. Huiusmodi duo vota simplicia in ratione impedimenti matrimonij aliquo modo habent eandem rationem cum voto castitatis, & aliquo modo diuersam: & ita quantum ad aliqua conueniunt cum voto castitatis, & quantum ad aliqua differunt. Haec conclusio probatur manifeste argumentis factis pro vtraque parte. Argumentum enim propositum in principio conuincit, quod aliquo modo conueniant. Argumentum vero factum in oppositum conuincit quod aliquo modo differant. Quomodo vero conueniant, & quomodo differant, explicabitur in sequentibus conclusionibus.

¶ **Secunda conclusio.** Huiusmodi duo vota conueniunt cum voto castitatis quantum ad hoc, quod si aliquis contrahat matrimonium cum animo consummandi illud post votum simplex religionis vel assumendi statum clericale peccat mortaliter, sicut dictum est, quod peccat mortaliter, qui contrahit cum animo consummandi matrimonium, ille, qui habet votum simplex castitatis. Hæc conclusio est communis omnibus doctoribus: & probatur primo. Ex iuribus supra citatis in tertio notabili, & fundamento posito in principio huius articuli. ubi huiusmodi duo vota simplicia constituuntur impedimenta matrimonij, sicut ponitur votum simplex castitatis, ergo peccatum est mortale contrahere post huiusmodi vota, sicut est peccatum mortale contrahere post votum castitatis.

¶ **Secundo probatur conclusio.** Qui ita contrahit ponit impedimentum, ne perficiat rem Deo promissam, ergo peccat mortaliter peccato sacrilegij contrahendo cum animo consummandi matrimonium. Consequentia est euidens, & antecedens est per se notum. Nam post matrimonium consummatum non potest quis ascendere ad statum religionis, vel ad statum clericale.

¶ **Ex dictis colligitur aperte,** quod regulariter & communiter loquendo contrahere post huiusmodi vota est peccatum mortale, sicut contrahere post votum simplex castitatis. Ratio est aperta. Nam regulariter, & communiter contrahitur matrimonium cum animo consummandi illud.

¶ **Secundo sequitur ex dicta conclusione** quod si quis contraxit post huiusmodi duo vota simplicia, & consummauit matrimonium, in ipsa consummatione est peccatum mortale. Ratio est aperta. Nam in ipsa consummatione reddit se impotentem ad adimplerem talium votorum, ergo tunc peccat mortaliter.

¶ **Tertia conclusio.** Certum est, quod non est peccatum mortale contrahere matrimonium cum animo transeundi ad religionem post votum simplex religionis, vel post votum simplex assumendi statum clericale. Et in hoc differunt huiusmodi vota à voto simplici castitatis. Nam non est certum, quod non sit peccatum mortale contrahere post votum simplex castitatis, etiam si contrahat cum animo transeundi ad religionem. Nam (vt diximus in hoc articulo dubio. 1.) probabile est oppositum. Ratio hu-

ius conclusionis desumitur ex differentia, quæ est in materia horum votorum. Nam votum castitatis obligat ad non habendum actum venereum, in matrimonio verò datur potestas ad actum venereum, & obligatur contrahens ad illud, & ita est probabile quod est peccatum contrahere post tale votum, votum vero religionis vel assumendi statum clericale non obligat ad castitatem, & ita quantuncunque detur potestas ad actum venereum, non est mortale, si habeat animum transeundi ad religionem.

¶ **Quarta conclusio.** Si post votum religionis aut status clericalis matrimonium fuerit consummatum, postea licitum est libere uti matrimonio tam petendo, quam reddendo debitum: in quo etiam differunt huiusmodi vota à voto simplici castitatis. Hæc conclusio probatur. ¶ **Quoniam** huiusmodi vota non habent maiorem obligationem, quam præcepta affirmatiua, sed postquam consummatum est matrimonium ablatam est facultas, & opportunitas implendi tale præceptum, ergo ad nihil tenetur. Confirmatur argumentum. Iste talis non tenetur ad castitatem, nisi postquam eam in religione, aut in sacro ordine promiserit: sed durante statu matrimonij non tenetur illam profiteri, cum non sit possibile, ergo nec seruare illam.

¶ **Aduertendum tamen est,** quod si iustam causam haberet diuortij iste talis, relicta uxore teneretur ad religionem, aut sacros ordines transire. Quoniam votum obligat, & opportunitas & possibilitas adest. Si autem fecisset votum non nubendi, quanquam sit negatiuum, post contractum matrimonium ad nihil aliud teneretur eo perseverante, nisi ad hoc, quod mortua uxore sine nouo peccato non poterit cum secundo contrahere matrimonium. Hæc dicta sint de huiusmodi votis simplicibus quantum ad primum, scilicet, quantum ad hoc quod est impedire. Ex hoc manet explicata prima pars primæ conclusionis Doctoris Angelici in hoc articulo.

¶ **In secunda parte huius articuli explicanda est secunda pars conclusionis D. Tho.** Et vt more solito procedam.

¶ **Dubium est an huiusmodi vota simplicia,** scilicet votum castitatis, religionis, & assumendi statum clericale dirimat matrimonium. Itaque matrimonium postea factum nullum sit. Videtur vera pars affirmatiua.

¶ **Primo arguitur ex cap. Rursus. titulo. qui clerici. vel uouentes, vbi expressè diffinitur**

Cap. Rursus. qui clerici, vel uouentes

nitur, quod votum simplex castitatis obseruandum est. Et reddit Summus Pontifex rationem dicendo. Quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget quam solenne, &c. Tunc sic, sed votum solenne propter suam obligandi vim non solum impedit matrimonium contrahendum, sed etiam dirimit contractum, vt constat & dicitur infra: ergo etiam votum simplex non solum impedit contrahendum, sed etiam dirimit contractum.

¶ **Secundo arguitur & confirmatur,** explicaturque argumentum præcedens. Nam votum simplex, & votum solenne sunt eiusdem speciei, vt diffinitur in materia de voto in. 2. 2. q. 88. ac subinde obligatio vtriusque voti est eiusdem rationis & speciei: sed votum solenne ex vi suæ obligationis habet non solum impedire matrimonium, sed etiam dirimere contractum, vt dicitur in illo loco, & nos dicemus infra: ergo similiter votum simplex, cum habeat eandem vim obligatoriam, non solum impedit contrahendum, sed etiam dirimit contractum.

¶ **Tertio arguitur.** Omnis illicita obligatio est irrita & nulla iure naturali, vt si quis obligaretur ad aliquod homicidium vel sacrilegium, sed obligatio qua quis obligatur ad matrimonium post illa vota simplicia est illicita, & mala, & sacrilega: nam vt dictum est, sacrilegium est ita contrahere: ergo talis obligatio est irrita, & nulla iure naturali: ac subinde votum simplex dirimit matrimonium.

¶ **Vltimo arguitur ex quadam noua constitutione Gregorij XIII. data Anno domini. 1584.** Vbi determinatur, quod votum simplex castitatis in Societate Iesu in aliquo speciali casu, nempe quando adiungitur alijs duobus votis simplicibus obedientiæ, & paupertatis post biennium probationis expletum, dirimit matrimonium postea factum, & inhabilitat personas sic uouentes ad contrahendum, ergo aliquod votum simplex dirimit matrimonium.

¶ **In huius rei expositionem sit prima conclusio.** Certissimum est, quod votum simplex castitatis, & religionis, & votum simplex assumendi statum clericale, non dirimit matrimonium ex natura sua, nec ex iure positiuo antiquo. Hæc est communis sententia omnium Theologorum, & Iuris peritorum. Ita Doctor Sæctus hic, & omnes eius discipuli: imo nullus est qui oppositum dicat. Vide doctores in. 4. dist. 38. & ibi Magi

strum cap. 2. vbi constituunt differentiam inter votum simplex, & solenne, quod solenne ex natura sua, & iure antiquo dirimit matrimonium, votum verò simplex minime.

¶ **Probatur conclusio.** Primo ex ipso iure antiquo. titulo. Qui clerici vel uouentes. cap. consuluit. & cap. Rursus. & in cap. unico. de voto. & voti redemptione in. 6. & in ca. Quidam. 27. dist. in quibus omnibus expressè diffinitur, quod votum simplex impedit contrahendum, non tamen dirimit contractum, ergo.

¶ **Secundo probatur conclusio ratione desumpta ex natura rei.** Ad rationem matrimonij ex natura rei solum requiritur vera translatio dominij in alterum, vt constat: sed stante voto simplici potest esse vera translatio dominij: ergo votum simplex ex natura rei non dirimit matrimonium contractum. Minor probatur. Nam votum simplex solum habet rationem promissionis, vt constat: at verò per solam promissionem non abdicat à se dominium sui: ergo post illam promissionem potest transferre verum dominium sui in alterum. Et hæc est potissima huius rei ratio.

¶ **Secunda conclusio.** Licet votum simplex ex natura sua non dirimat matrimonium, ex iure tamen humano in aliquo casu dirimit matrimonium, vt in casu vltimi argumenti: in quo redduntur inhabiles ad matrimonium, qui emiserunt illa vota in Societate Iesu. Hæc conclusio constat ex illa noua constitutione citata in illo vltimo argumento, in qua expressè hoc determinatur. Etenim sicut Summus Pontifex potest reddere aliquos inhabiles ad contrahendum: ita potuit reddere inhabiles illos, qui talia vota sic emitterent. Et aliqui authores circa istam constitutionem multa dicunt & disputant: ego tamen omnia illa ex professo omitto: quoniam non attinent ad nostrum propositum, nec sunt huius loci. Et ita hæc dicta sufficiant, quæ ad istum locum pertinent. Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio.

¶ **Ad primum argumentum respondetur,** quod illa verba, quæ adducta sunt ex illo cap. Rursus. intelligenda sunt quantum ad speciem obligationis. Nam vtrumque votum obligat ex religione, & sacrilegium est facere contra vtrumque votum: non tamen quantum ad quantitatem obligationis. Nam magis obligat ex religione votum solenne quam votum simplex, & grauius peccatum

catum est facere contra votum solenne, quam facere contra votum simplex. Est optimum simile. Nam supra dictum est, quod matrimonium, & sponsalia de futuro quantum ad speciem obligationis non differunt, nam uterque contractus obligat de iustitia commutativa, tamen maior obligatio est in matrimonio, quam in sponsalibus, non dissimiliter in proposito. Et ratione maioris obligationis, quae est in voto solenni, tale votum habet non solum impedire matrimonium, verum etiam dirimere, non vero votum simplex.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, ex dictis, quod quantumvis votum simplex, & solenne sint eiusdem speciei, & similiter obligationis: nihilominus tamen maior obligatio est in voto solenni, ratione cuius dirimit matrimonium, non vero votum simplex ut dicitur in materia de voto. Nam in voto solenni est traditio coniuncta vel imbibita: non tamen in voto simplici, ut dicitur alibi.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod obligatio potest esse illicita multipliciter. Primo quia est supra materiam repugnantem contractui, ut venditio rerum sacrarum. Secundo modo, quia secundum se ordinatur ad opus illicitum, ut cum fit obligatio per contractum aliquem ad stuprum. Tertio modo contingit illicitum esse contractum ab extrinseco propter aliquod accidens, quod advenit personae. Igitur ad propositum dicendum est, quod quando obligatio est illicita primis modis, ipso iure est irrita: non autem si sit illicita tertio modo. Quia neque ex materia nec ex extrinseco sine repugnantiam habet. Et isto modo est illicita obligatio, qua aliquis obligatur, post votum simplex castitatis, vel religionis, vel assumendi statum clericale. Unde non dissolvitur contractus matrimonialis, quia per se ad opus licitum ordinatur, per accidens tamen peccat contrahens ratione voti suscepti.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, ex dictis in ultima conclusione.

ARTICULVS II.

¶ Vtrum votum solenne dirimat matrimonium iam contractum.

Lib. 4. tit. 6. cap. 6. Rarlus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod nec votum solenne matrimonium dirimat iam contractum: quia sicut Decretum dicit: apud Deum non minus obligat votum simplex

quam solenne: sed matrimonium acceptione divina stat & dirimitur: ergo cum votum simplex non dirimat matrimonium, nec votum solenne dirimere poterit.

¶ 2. Præterea. Votum solenne non addit ita validum robur super votum simplex sicut iuramentum: sed votum simplex etiam iuramento superueniente non dirimit matrimonium contra factum: ergo nec votum solenne.

¶ 3. Præterea. Votum solenne nihil habet quod non possit votum simplex habere, quia votum simplex posset habere scandalum, cum posset esse in publico sicut & solenne: similiter & ecclesia posset, & debet statuere quod votum simplex dirimat matrimonium iam contractum, ut multa peccata vitentur: ergo qua ratione votum simplex non dirimit matrimonium, nec votum solenne dirimere debet.

SED contra est, quod ille qui facit votum solenne contrahit matrimonium spirituale cum Deo, quod est multo dignius quam materiale matrimonium: sed materiale matrimonium prius contractum dirimit matrimonium post contractum: ergo & votum solenne.

¶ Præterea etiam probari potest per multas autoritates quae ponuntur in litera.

RESPONDEO dicendum, quod omnes dicunt quod sicut votum solenne impedit contrahendum: ita dirimit iam contractum. Quidam autem assignant pro causa scandalum: sed hoc nihil est: quia & simplex votum quandoque habet scandalum, cum sit quandoque quodam modo publicum. Et prima insolubilitas matrimonij est de veritate vitae quae non est propter scandalum dimittenda. Et ideo alij dicunt quod hoc est propter statutum ecclesiae: sed hoc etiam non sufficit: quia secundum hoc ecclesia posset etiam contrarium statuere, quod non videtur verum. Et ideo dicendum est cum alijs, quod votum solenne ex sui natura habet quod dirimat matrimonium contractum, in quantum per ipsum homo sui corporis amittit potestatem, se Deo ad perpetuam continentiam tradens, ut ex dictis patet: & ideo non potest seipsum tradere in potestatem uxoris matrimonium contrahendo: & quia matrimonium quod sequitur tale votum nullum est: & ideo tale votum dirimere dicitur matrimonium contractum.

AD primum ergo dicendum, quod votum simplex quoad Deum dicitur non minus obligare quam solenne in his quae ad Deum spectant, sicut est separatio à Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens votum simplex sicut solenne, quantumvis gravius sit peccatum frangere votum solenne, si comparatio in genere accipiat, non in determinata quantitate reatus: sed quantum ad

tum ad matrimonium per quod homo homini obligatur, non oportet quod sit aequalis generis obligationis: etiam in genere, quia ad quaedam obligata votum solenne, & non simplex.

AD secundum dicendum, quod iuramentum plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio quam votum, sed votum solenne plus obligat quantum ad modum obligandi in quantum actualiter tradit hoc quod promittitur, quod non fit per iuramentum, & ideo non sequitur ratio.

AD tertium dicendum, quod votum solenne habet actualem exhibitionem proprii corporis, quae non habet votum simplex, ut ex dictis patet: & ideo ratio ex insufficienti procedit.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Votum solenne impedit contrahendum, & dirimit contractum. Et dicit D. Thom. quod in hac conclusione conveniunt omnes.

¶ Secunda conclusio. Votum solenne ex sui natura habet, quod dirimat matrimonium contractum. Ratio D. Thom. est. Nam per votum solenne homo amittit potestatem sui corporis: ergo non potest seipsum tradere alteri per matrimonij contractum. Ex quo infert Sanctus Doctor quod quia matrimonium, quod sequitur ad tale votum nullum est, ideo dicitur, quod votum solenne dirimit contractum. Vide solutionem ad tertium ubi D. Thom. dicit quod votum solenne habet actualem exhibitionem sui corporis, quam non habet votum simplex.

¶ In hoc articulo supponendum est tanquam certissimum de fide in Ecclesia, quod votum solenne religionis non solum impedit matrimonium, ut votum simplex, sed etiam dirimit contractum. Ad cuius expositionem advertendum est, quod votum solenne religionis habet antecedere, & subsequi ad matrimonium. Si votum solenne religionis antecedit matrimonium, est impedimentum annullans, & dirimens matrimonium: taliter quod matrimonium subsequutum est nullum. Non ita quod matrimonium antea esset validum, & postea non, sed quonia est impedimentum annullans illud. Ita diffinitur. 27. quaest. 1. in multis capitibus, & titulo. Qui clerici, vel vouentes per multa capita, & in cap. unico de voto & voti redemptione in 6. & in Conci. Trid. sessione. 24. canon. 9. ponitur diffinitio Conci. Quando vero subsequitur votum solenne ad matrimonium, explicabitur infra, ubi erit specialis difficultas de hoc.

27. q. 1. in multis ca. & titu. qui clerici. vel vouentes per multa capita. cap. unico. de voto, & voti redemptione in 6. Trid. sess. 24. can. 9.

EST tamen dubium in hoc articulo. An votum solenne dissolvat matrimonium subsequutum ex natura sua. Et videtur vera pars negativa.

¶ Primo arguitur. Votum solenne habet dirimere matrimonium: ratione solennitatis, sed solennitas conuenit voto accidentarie, non ex natura rei: sed ex iure humano: ergo votum solenne habet dirimere matrimonium non ex natura rei, sed ex humano statuto: Consequentia est bona. Maior est manifesta. Nam votum simplex ut dictum est non dirimit matrimonium: ergo votum solenne solum dirimit matrimonium ratione solennitatis. Minor probatur, ex ca. unico de voto, & voti redemptione in 6. ubi Bonifacius VIII. hoc expressè dicit, cum ait. Nos igitur attendentes quod voti solennitas ex sola constitutione ecclesiae sit inuenta: ergo

¶ Secundo arguitur. Nam lex Ecclesiastica distinguitur à lege naturali & divina: sed votum solenne dirimit matrimonium: post factum lege Ecclesiastica: ergo non dirimit illud ex natura rei nec iure divino: Consequentia est bona. Maior est evidens. Minor (in qua est difficultas) probatur ex cap. 27. q. 1. ubi dicitur. Ut lex continetur in Ecclesiasticis personis, & sacris ordinibus dilatetur, precipimus, quatenus Episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares canonici, monachi atque conversi professi, qui sacrum transgredientes proprium uxores sibi copulare praesumpserint, separentur. Et reddit rationem dicens. Humilissimi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat, esse contractam, &c. Quod si quis dicat, ut dicunt multi, quod Bonifacius in loco citato in primo argumento, loquatur de solennitate accidentaria voti, non vero de essentiali, & idè dici potest ad secundum.

¶ Tertio arguitur fortissimè contra hanc solutionem ex eodem Bonifacio, qui illo capit. constituit differentiam inter vinculum voti solennis & vinculum matrimonij: & dicit. Quod vinculum matrimonij ab ipso Ecclesiae capite. rerum omnium conditore ipsum in paradiso & in statu innocentiae instituit: & in statu innocentiae accipit, solennitas vero voti ex sola institutione Ecclesiae est inuenta, quod accipi debet in eo sensu, in quo dicitur, vinculum matrimoniale esse à Deo: ergo clare colligitur, quod intendat Papa, quod vinculum matrimonij non est ab Ecclesia, sed à Deo, solenne.

Ca. vt lex. 27. q. 1.

Solennitas vero voti non est immediatè à Deo, sed ab Ecclesia. Quod si quis adhuc dicat, quòd Bonifacius non dicit, quòd solennitas voti non sit de iure diuino, sed dicitur inuenta ab Ecclesia: quia Ecclesia nobis reuelauit, Contra hanc solutionem arguitur eadem ratione. Nam idem diceret Summus Pontifex de matrimonio, ergo.

¶ Quarto arguitur. Votum simplex, & solenne non differunt specie, vt dicit Thomista in. 2. 2. quæst. 88. & consequenter habent obligationem, & vim eiusdem speciei, vt constat: sed virtus & efficacia voti simplicis non se extendit ad hoc, quòd dirimat matrimonium, vt iam diffiniuimus in articulo præcedenti, ergo nec etiam virtus, & efficacia voti solennis. Quod si quis dicat, quòd votum solenne habet istam virtutem ratione traditionis, quæ fit in voto solenni, vt videtur dicere D. Thom. hic, cum dicit, quòd per votum solenne amisit homo sui corporis potestatem, & ideo ex natura sua dirimit matrimonium postea factum.

¶ Quinto arguitur contra hanc solutionem. Traditio est accidentaria voto solenni in ratione voti solennis: siquidem in rationalis voti habet totam suam rationem specificam sine traditione, ergo votum solenne ex natura sua non habet dirimere matrimonium. Probatur consequentia. Nam habet dirimere matrimonium ratione traditionis, vt constat ex doctrina D. Tho. traditio autem est illi accidentaria, ergo ex accidenti, & non ex natura rei habet dirimere matrimonium. Confirmatur argumentum. Corpus non habet ex natura rei disgregare visum, quoniam licet habeat illud aliquando, illud habet ex albedine, quæ est illi accidentaria, ergo votum solenne non habet dirimere matrimonium ex natura rei, sed ex accidenti: siquidem habet illud ratione traditionis, quæ adiungitur illi accidentaliter.

¶ Sexto arguitur contra eandem solutionem. Votum quodcumque etiam solenne essentialiter habet rationem promissionis, vt constat ex ipsa definitione voti, quod est promissio Deo facta, ergo impossibile est, quòd votum solenne habeat adiunctam rationem traditionis, etiam accidentaliter: ac subinde ratione traditionis non habet ex natura sua dirimere matrimonium. Hæc vltima consequentia per se est manifesta: prima vero consequentia probatur. Nam ratio promissionis & ratio traditionis sunt rationes contrariæ: id enim quod traditur, &

A donatur, non promittitur, nec promitti potest. Confirmatur argumentum, & explicatur. Nam si in voto solenni est essentialis traditio totius hominis, ergo nihil restat promittendum: ac subinde cum ratione promissionis non potest esse coniuncta ratio traditionis etiam accidentalis. Plura argumenta possent adduci, hæc sufficiant modo: quoniam illa pertinent ad materiam de voto.

¶ In hac difficultate & propter aliqua argumenta istorum aliqui doctores existimant, quòd votum solenne religionis non dirimit matrimonium postea factum ex natura rei, sed ex iure humano Ecclesiastico. Itaque est impedimentum dirimens matrimonium postea contractum iure humano, & sicut votum solenne sacri ordinis habet dirimere matrimonium postea factum iure humano positiuo: ita etiam votum solenne religionis. Fundamentum huius sententiæ est. Quia solennitas vtriusque voti est de iure positiuo. Hanc sententiam tenet Scotus in. 4. distinctione. 38. & idem docet Paludanus in eadem distinctione, & Durandus. quæstione. 2. eiusdem distinctionis. & Diuus Antoninus & alij quamplurimi Theologi & Iurisperiti qui solent citari in. 2. 2. quæstione. 88. articulo. 7. & 11. & eam tenet Caietan. ibidem, articulo. 11. Itaque votum solenne religionis ex natura sua non habet vim, & efficaciam ad dirimendum matrimonium subsequutum sed ex iure humano. Et hanc sententiam tenent multi moderni Theologi, qui non sunt ex schola Diui Thomæ. Et aduertendum, quòd nos in præsentia non intendimus explicare omnia, quæ pertinent ad naturam voti solennis, nec intendimus declarare an Summus Pötifex possit in illo dispensare. Hæc enim omnia (vt constat) sunt alterius loci. Solum igitur intendimus declarare ea, quæ pertinent ad istum locum, scilicet, an virtus & efficacia ad dirimendum matrimonium conueniat voto solenni ex natura sua. Itaque non solum habeat virtutem & efficaciam ex natura sua ad impediendum matrimonium, hoc enim etiam habet votum simplex, verum etiam ad dirimendum.

C ¶ Conclusio sit. Certissimè mihi videtur, quòd votum solenne religionis, nõ solù iure humano ecclesiastico, sed iure diuino habet virtutem, & efficaciam ad dirimendù matrimonium postea factum. Itaque hoc conuenit illi ex natura rei iure naturali & diuino, & etiam iure

humano. Hanc sententiam tenet expressè D. Thom. in hoc articulo, & in. 2. 2. loco immediate citato, & Magister Sotus in. 4. dist. 38. quæst. 2. arti. 2. D. Bonauent. dist. præsentis circa finem, Syluester verò votum. 4. quæst. 7. & glossa in cap. cum ad monasterium de statu monachorum, & alij quam plurimi, qui citantur à Magistro Soto vbi supra, & omnes discipuli D. Tho. Caietan. excepto in dyco citato. Sed postea idem Caietan. in opusculis quæst. 2. quinquies interrogat an Summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat uxorem, quauis teneat quòd Summus Pontifex potest dispensare in voto solenni religionis, dicit tamen, quòd votum solenne religionis per se dirimit matrimonium postea contractum, in quo distinguit votum solenne religionis à voto annexo ordini sacro; illud enim per accidens dirimit matrimonium postea factum. Hæc conclusio diligentissimè probanda est.

Si quis sacro. 27. quæst. 1.

Cap. nealiqua.

Conci. Trident. sessio. 24. Can. 9.

¶ Primo probatur ex ipso iure in cap. Si quis sacro. 27. quæst. 1. Vbi Papa dicit, quòd coniugati post votum solenne verbo Domini, & autoritate Canonica separantur. Ad enim: De istis, verbo Domini, & Canonica autoritate in hac sacra Synodo præcipimus, vt omnino separentur: ergo non solum iure humano Canonico, sed diuino iure, & mandato matrimonium dissoluitur per votum solenne religionis, quòd antecedit. Et in cap. Ne aliqua eadem causa & quæstione, dicit Cyprianus, quòd talis est adulter Christo. Constat etiam hoc nouissimè ex Concil. Trident. sessione. 24. Can. 9. vbi sic diffinitur. Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solennitèr professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica vel voto, &c. Vbi aduertendum, quòd primum, scilicet, lege Ecclesiastica ponit propter sacros ordines, qui ex lege Ecclesiastica dirimunt matrimonium. Secundum autè positum est propter religiosos, quorum matrimonia irrita sunt ex natura voti. Et Concilium condistinguit vnum ab alio: ergo votum solenne ex natura sua dirimit matrimonium postea factum.

¶ Secundo probatur conclusio, ex traditione Ecclesiastica. Votum solenne religionis ante omnem legem Ecclesiasticam à tempore Apostolorum habet istam vim, & efficaciam dissoluendi, seu dirimendi ma-

A trimonium: ergo credendum est, quòd hoc emanauit à Christo Domino: ac subinde quòd illud habet ex natura sua iure diuino. ¶ Tertio probatur conclusio. Nam castitas omnimoda & continentia est essentialitèr annexa, & coniuncta cum religionis firmitate, vt religio intrinsecè, & ex natura sua includat continentiam omnimodam, ergo ex natura sua & iure naturali diuino votum solenne religionis habet dirimere matrimonium. Consequentia est bona: Antecedens verò constat. Nam religio sit tota se Deo consecrat, & immolat: ergo non potest partem sui uxori dare & esse diuisum. Confirmatur argumentum. Quoniam (vt dicit Angelicus Doctor) in voto solenni religionis ex natura rei fit traditio, & exhibitio totalis corporis: hæc autem exhibitio repugnat ex natura rei cum statu matrimoniali, ergo iure naturali, & diuino dirimit matrimonium. Consequentia est bona. Minor verò est manifesta.

¶ Quarto probatur hæc conclusio fortissimè argumentis. Si ex natura rei votum solenne non habet efficaciam ad dirimendum matrimonium, magis quam votum simplex (vt dicunt authores contrariæ sententiæ) sed solù ex Ecclesiæ statuto, sequitur, quòd stante voto solenni religionis possit contrahi mul matrimonium, consequens autem est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Sit casus, quòd Summus Pontifex non dispenset cum aliquo religioso solui voto solenni religionis: sed quòd solus tollat impedimentum illi cõiunctum ad dirimendum, quòd quidè secundum authores oppositæ sententiæ potest facere, cum sit ex statuto Ecclesiæ, & talis religiosus contrahat matrimonium. Tunc sic: Etiam si iste talis religiosus peccet, validum est matrimonium contractum, sicut valet matrimonium contractum post votum simplex, quauis sit peccatum contrahere. Fallitas consequētis constat ex cap. Cum ad monasterium, vbi expressè diffinitur, quòd abdicatio proprietatis sine custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. Itaque stante religione non potest, non esse annexa continentia.

¶ Quinto probatur conclusio optimè argumento. Votum solenne religionis non tantum dirimit matrimonium postea contractum (quòd etiam facit votum clericale) verum etiam habet efficaciam ad dirimendù

mon. v. d. illud. 3. a. non. 1. 102. 2. quæst. 2. in. 2. 2. quæst. 88. articulo. 7. & 11. & eam tenet Caietan. ibidem, articulo. 11.

Ca. cum ad monasterium de statu monachorum.

matrimonium antea contractum, & ratum, modo non sit consummatum (quod infra dicemus) sed istam efficaciam ad dirimendum matrimonium iam contractum non habet ex iure humano Ecclesiastico, sed ex iure diuino vel iure naturali: ergo votum solenne religionis habet efficaciam ad dissoluendum matrimonium postea factum iure diuino, & naturali, & non ex natura rei. Consequens est euidens: nam minor vis & efficacia requiritur ad dirimendum matrimonium non sequens: quam antecedens, vt patet in ordine sacro, dirimente consequens, & non antecedens. Constat etiam ratione, nam magis est dirimere matrimonium iam constitutum, quam impedire illud ne efficiatur. Minor verò constat, nam alias Ecclesia haberet auctoritatem ad dissoluendum matrimonium ratum non consummatum, & semper quod dissoluitur per ingressum religionis dirimetur auctoritate Ecclesiæ, & non iure diuino & supernaturali vel naturali, quod videtur falsum, vt demonstrabitur infra. Confirmatur argumentum. Nam huius efficaciam, quæ est dirimere matrimonium ratum non consummatum, non legitur aliquod initium in illo Concilio, aut in aliqua lege Pontificia. Quinimo Pontifices, qui de hac loquuntur, eam efficaciam referunt ad Christum, vt patet cap. Verum. & cap. Ex publico. de conversione conjugatorum. & Canon. Scripsit, & cap. Desponsatam. & ca. Decreta. 27. quæst. 2. quod explicabitur infra: ergo iudicium est apertum, quod à Deo datum habet ista efficacia.

¶ Sexto probatur conclusio. Votum simplex castitatis, vel religionis ex natura rei habet efficaciam ad dissoluenda sponsalia postea facta: fortius enim vinculum est promissio Deo facta, quam promissio facta hominibus, de quo iam supra dictum est quæst. 43. ergo votum solenne religionis ex natura sua dissoluit, & dirimit matrimonium postea factum. Probat consequentia. Nam sicut se habet votum simplex ad sponsalia, ita etiam votum solenne ad matrimonium postea factum: & sicut tale votum simplex est fortius vinculum, quam sponsalia: ita etiam votum solenne est fortius vinculum, quam matrimonium. Confirmatur fortissimè hoc argumentum. Si votum solenne religionis ex natura sua non habet virtutem, & efficaciam ad dirimendum matrimonium postea factum, sequitur, quod ex natura rei secluto iure humano, & positiuo fortius

A vinculum sit, quantum ad modum ligandi vinculum matrimonij: quam voti solennis. Consequens autem videtur durissimum & absurdum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam stando iure naturali & diuino vinculum voti solennis non dirimit matrimonium postea factum: sed ipsum matrimonium habet vim obligandi saltem ad reddendum debitum non obstante voto solenni continentia: ergo fortius vinculum est quantum ad modum obligandi matrimonium, quam votum solenne. Probat consequentia. Nam hac ratione D. Tho. supra articulo. 1. docet, quod matrimonium quantum ad modum obligandi est fortius vinculum, quam votum simplex: nam per matrimonium traditur actualiter in potestatem alterius, non autem per votum simplex: sed promittitur, & ideo validum est matrimonium post votum simplex.

¶ Itaque secundum nostram sententiam asserendum est, quod votum solenne religionis ex natura sua est fortius vinculum, quam vinculum matrimonij, est enim excellentioris ordinis. Matrimonium nanque est fortius vinculum, quam promissio seu votum simplex, quoniam quantum ad votum simplex sit altioris ordinis, cum sit promissio facta Deo, est tamen promissio, matrimonium verò est traditio, & exhibitio proprii corporis. Cæterum votum solenne est etiam traditio, sicut matrimonium, vel habet rationem traditionis, & illa traditio fit Deo, in matrimonio verò fit traditio homini: & ita fortius vinculum est traditio voti solennis, & ipsum votum solenne.

¶ Ex dictis colligitur, quod quantum ad aliqui dicerent, quod Summus Pontifex potest dispensare in voto solenni religionis, (vt dicunt aliqui authores) nihilominus tamen debent dicere, quod votum solenne religionis ex natura sua dirimit matrimonium postea factum. Nam difficilius est dicere, quod votum solenne religionis non dirimit matrimonium postea factum ex natura rei, quam dicere quod Papa potest dispensare in voto solenni religionis. Nam qui dicit, quod Summus Pontifex potest dispensare in voto solenni religionis, dicit quod illam potestatem habet iure diuino, sicut habet auctoritatem ad dispensandum in voto simplici iure diuino. Qui verò dicit, quod votum solenne religionis non dirimit matrimonium ex natura rei, debet concedere, quod cum voto solenni religionis potest stare matrimo-

nium, quod est difficillimum: vnde Caieta. in illo opusculo citato tenuit, quod Summus Pontifex potest dispensare in voto solenni religionis. Dicit tamen, quod votum solenne ex natura rei dirimit matrimonium postea factum. Itaque status matrimonialis ex natura sua habet repugnantiam cum voto solenni religionis.

¶ Ad argumenta facta in principio respondendum est maxima cum diligentia. ¶ Ad primum argumentum respondetur concedendo maiorem, videlicet, quod votum solenne habet dirimere matrimonium ratione solennitatis: Vnde negatur minor. Et ad probationem minoris ex illo textu dicendum est, quod sunt multe expositiones illius textus. Prima expositio est, quod loquitur Summus Pontifex de solennitate accidentaria & ceremoniali: non vero de substantiali & essentiali. Ad cuius expositionem aduertendum, quod vt dicitur in 2. 2. quæst. 88. art. 7. duplex est solennitas in voto, alia accidentalis & ceremonialis, vt benedictio spiritalis, seu consecratio exterior sensibilis: alia vero substantialis & essentialis, quæ pertinet ad substantiam & quidditatem ipsius rei, quæ est ipsa exhibitio & traditio sui ipsius. Igitur Summus Pontifex in illo cap. loquitur de solennitate accidentaria, non vero de hac solennitate essentiali. Votum verò solenne ratione solennitatis substantialis non accidentalis habet dirimere matrimonium. Et ad replicam factam in secundo argumento posito in principio contra hanc solutionem, quæ est tertium argumentum principale, dicemus ad tertium. Secunda expositio est, quod etiam si intelligatur de solennitate essentiali, loquitur Summus Pontifex de ea tantum, quæ est in voto solenni clericali, quæ quidem merè est de iure humano positiuo. Hæc tamen expositio non est ita ad mentem textus, vt facile est videre in illo. Tertia expositio est, quod etiam si intelligatur de solennitate substantiali & essentiali voti: tamen verba Pontificis tantum habent, quod solennitas sit inuenta institutione Ecclesiæ, id autem verissimum est. Quoniam sola Christi Ecclesia ab Spiritu sancto, edocta & illuminata inuenit voti solennitatem etiam in voto religionis. Itaque quod à solo Deo factum est, à sola Christi Ecclesia inuentum est. Illa siquidem sola reperit, quod votum religionis solenne dirimat matrimonium ratum non consummatum. Et ad replicam, quæ sit cõ-

A tra hanc expositionem in tertio argumento dicemus ibidè. Quarta expositio est, quod in potestate Ecclesiæ est solenne etiam religionis votum quantum ad hoc, quod est hoc vel illo modo fieri. Quoniam vt dicitur in loco supra citato, votum solenne religionis quantum ad acceptationem dependet ab Ecclesiæ, & quantum ad hoc est de iure positivo, & committitur à Deo Ecclesiæ: cæterum non est in potestate Ecclesiæ, quod iam semel emissum tale votum non inducat obligationem illam, & quod habeat efficaciam ad dirimendum matrimonium, sed ex natura rei habet illud dirimere.

B ¶ Secundo respondet huic argumento Caiet. in opusculo citato, quod quantum ad solennitatem per solam Ecclesiæ constitutionem sit inuenta, nihilominus tamen votum solenne ex natura rei dirimit matrimonium postea factum. Et apponit exemplum. Quæ admodum etiam consecratio carnis non in solo Ecclesiæ statuto consistit, sed in diuina benedictione: ita etiam solennitas voti est ex ecclesiæ constitutione, & etiam consistit in diuina benedictione & consecratione. Et ita sicut calix semel consecratus ex propria natura repugnat prophanis vibus durante consecratione, sic professus solenniter ex propria natura repugnat proprietariis rebus, & actibus vanis, & alijs huiusmodi, vt inquit Sæctus Doct. 2. 2. q. 88. art. 1.

¶ Ad secundum argumentum respondetur sicut dictum est ad argumentum præcedens. Item dicere possumus, quod Ecclesiastica regula non solum appellatur illa, quæ ab hominibus est inuenta, sed etiam illa, quæ seruatur in Ecclesiâ, vel ab Apostolis, & Christo instituta, vel ab alijs inuenta.

¶ Ad tertium argumentum quo impugnatur prima expositio posita in solutione ad primum argumentum respondetur, quod Bonifacius in illo loco non constituit illam differentiam ibi assignatam, sed aliam, videlicet, quod votum solenne religionis (vt diximus) quantum ad acceptationem dependet ex ecclesiæ institutione, & consequenter eius indissolubilitas quodam modo pendet ex tali institutione: indissolubilitas verò & vinculum matrimonij, non pendet ex tali acceptatione. Item dicendum est, quod etiam solutio secunda ibi assignata est optima. Et ad replicam ibi factam dicendum est, quod non est eadem ratio de matrimonio. Nam indissolubilitas vinculi matrimonij non est inuenta nouiter

Ca. verum. c. Ex publico. de conversione conjug & can. Scripsit. & can. Desponsatam, & ca. Decre. 27. quæst. 2.

non ob motum in

in Ecclesia: sed illa fuit & in lege veteri & in statu innocentiae, ut constat ex supra dictis: at verò vinculum indissolubile voti solennis adiuentum est Ecclesiam, ut constat.

¶ Ad Quartum argumentum respondetur, quod in eodem argumento dictum est optimè, quod votum simplex & solenne non differunt specie, (de quo disputatur in illo articulo. 7. de voto) nihilominus tamen votum solenne ex natura sua habet virtutem, & efficaciam ad dirimendum subsequens matrimonium ratione traditionis illi adiunctae: non verò votum simplex. Est enim maxime aduertendum, quod quavis aliqua duo sint eiusdem speciei, nihilominus tamè ex parte materiae aliquid potest esse intrinsecum vni, & non alteri: mulier enim, & vir sunt eiusdem speciei ut constat: tamen aliquid est intrinsecum viro, & non foeminae: & e contra. Similiter lux in sole & in aere sunt eiusdem speciei, tamen lux in sole est illi intrinseca, & propria passio illius: non verò in aere. Item in moralibus sponsalia de futuro & matrimonium sunt eiusdem speciei in ordine ad virtutem iustitiae, nam sicut matrimonium est quidam contractus iustitiae, ita etiam sponsalia: nihilominus tamen maiorem vim obligandi habet contractus matrimonialis, qui inducit vinculum perpetuum, & indissolubile: quam sponsalia, quae inducunt vinculum dissolubile. Non dissimiliter in proposito, votum simplex & solenne sunt eiusdem speciei in ordine ad virtutem religionis: nihilominus tamen votum simplex non habet ex natura sua dirimere matrimonium subsequens, votum verò solenne habet virtutem & efficaciam ad dirimendum matrimonium subsequens, & hoc ex natura sua ratione adiunctae traditionis, quae est intrinseca voto solenni, ut statim dicemus: sicut solis lux ex natura sua habet virtutem & efficaciam ad lucem producendam, & est sors lucis, non verò lux aëris, & sicut matrimonium ex natura sua habet virtutem & efficaciam ad dissolvendam sponsalia praeterita, non verò contractus sponsaliorum: quae omnia statim amplius declarabuntur.

¶ Ad quintum argumentum, quod est replica contra solutionem praecedentis argumenti respondetur, quod traditio quavis, sit accidentaria voto solenni in ratione specifica voti, non tamen est omnino extrinseca, & accidentalis voto solenni religionis, ut votum solenne: sed potius est intrinseca,

A vt in exemplis positae aliqua conditiones sunt intrinsecae viro, quae non sunt intrinsecae mulieri & e contra: & luci solis aliquid est intrinsecum, scilicet, ordo ad principia essentialia solis, quod tamen non est intrinsecum luci aëris. Et denique matrimonij contractui (qui est eiusdem speciei cum contractu sponsaliorum) aliquid est intrinsecum, scilicet, traditio, quae tamen non est essentialis contractui sponsaliorum nec intrinseca: & ita votum solenne in ratione voti absolute totam suam rationem specificam habet sine ratione traditionis: non tamen omnem suam rationem sine illa: & ita habet dirimere matrimonium ratione traditionis, quae est illi intrinseca, nam ratione illius traditionis habet repugnantiam cum matrimonio. Est optimè simile Theologicum. Homo in ratione hominis absolute loquendo secundum suam rationem specificam non habet repugnantiam cum peccato, nec ab illo procedit gratia per modum propriae passionis: tamen est homo, scilicet, Christus in ratione huius hominis, & ex vi huius hominis & ex natura illius habet repugnantiam cum peccato, & est veluti origo gratiae per modum propriae passionis. Quoniam aliquid intrinsecum includit iste homo in ratione huius hominis, quod non includit homo secundum suam speciem. Non dissimiliter in proposito votum solenne in ratione voti absolute, & secundum suam speciem non includit aliquid, quod repugnet omnino matrimonio, ita ut destruat illud ex natura rei: ceterum votum solenne in ratione voti solennis habet aliquid intrinsecum, ratione cuius repugnat matrimonio: ita ut dirimat illud ex natura rei, & hoc, quod includit, est ipsa traditio. Et per hoc respondetur ad confirmationem huius argumenti.

¶ Ad sextum argumentum, quod est replica contra eandem solutionem, ut respondeamus aduertendum est, quod in solenni religionis voto duo includuntur. Alterum est totalis traditio ipsius vouentis, per quam tradit se totum Deo, & consequenter in seipso tanquam in principio & radice tradit omnia sua, continentiam, paupertatem, obedientiam, & omnia opera, quae ab ipso religioso deinceps sunt facienda in toto vitae processu. Alterum est promissio horum operum quae postea facienda sunt. Etenim quoniam illa opera sunt in futuro tempore fienda & exhibenda in seipsis & in actu, ideo oportuit quod post traditionem illorum operum

rum iam facta in principio, & radice sequeretur promissio eorundem in seipsis. Considerandum enim est adhuc, quod traditio & exhibitio proprie & in rigore non potest esse respectu rerum, quae non sunt actu. Homo enim non potest donare & tradere, nisi quae actu habet: respectu vero rerum, quae actu non sunt sed solè in radice & in potentia erit quidem promissio non donatio. Igitur in homine actu est corpus, liberum arbitriū, intellectus, voluntas & alia huiusmodi, quae sunt radices quaedam, quae in virtute continentur actus, & in voto solenni omnia ista tradit statim homo, etiam prout habent rationem principij respectu actuum & operationum: ceterum ipsas operationes non tradit statim, quoniam actu non habet illas, & ideo promittit illas, & respectu illarum est promissio: quavis ista promissio consequatur quodam modo ad traditionem, qua traduntur principia illarum operationum: nam ibi erant traditae, ipsae operationes virtualiter. Et ita dicunt Theologi, quod votum solenne religionis est traditio antecedens & causaliter, non formaliter, si proprie loquamur. Nam illa traditio est causa illius voti & promissionis, & in illa continentur veluti eminenter & virtualiter tanquam in causa & radice. Et ita traditio, quae est in voto solenni religionis non est alterius speciei à promissione voti simplicis: nam traditio illa pertinet ad virtutem religionis formaliter loquendo, est enim quaedam immolatio, & hostia Deo oblata. Quibus positae ad argumentum in forma concessio antecedenti, negatur consequentia prima. Et ad probationem dicendum est, quod ratio traditionis & ratio promissionis si sunt respectu eiusdem rei, habent repugnantiam: & si res aliqua traditur non promittitur, & e contra: ceterum promissio respectu vnius rei, & traditio respectu alterius non repugnant. In proposito verò traditio & promissio (ut diximus) sunt respectu deuersorum. Nam est traditio respectu eorum, quae actu sunt in homine, promissio verò respectu operationum quas actu non habet, sed futurae sunt.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod in voto solenni est traditio totius hominis quantum ad id, quod actu habet, & ita manet locus promissioni, quantum ad id quod non habet actu: sed est in potentia in ipso homine, ut sunt operationes.

¶ Circa omnia dicta in hoc articulo aduertendum est, quod qui contrahit post votum solenne religionis, praeter hoc quod nihil fa-

A cit, & graue peccatum committit, est excommunicatus ipso facto, ita habetur in clemantina vnica de consanguinitate & affinitate, quae explicat Caiet. verbo excommunicatio c. 47. de qua nos dicemus infra: & in alijs multis capitulis reperit huiusmodi excommunicatio.

Clemantina vnica de consanguinitate & affinitate.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum ordo impediat matrimonium.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod ordo non impediat matrimonium. Quia nihil impeditur nisi a suo contrario: sed ordo non est contrarius matrimonio, cum verum sit sacramentum; ergo non impedit ipsum.

Tho. 4. d. 37. q. 1. ar. 1. & seq.

¶ 2. Praeterea. Idem ordo est apud nos & apud Ecclesiam Orientalem: sed apud Ecclesiam Orientalem non impedit matrimonium: ergo, &c.

¶ 3. Praeterea. Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiae: sed hoc praecipue congruit significari in his qui sunt ministri Christi, scilicet, ordinatis: ergo ordo matrimonium non impedit.

¶ 4. Praeterea. Omnes ordines ad spiritualia ordinantur, sed ordo non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis: ergo si ordo impedit matrimonium, quilibet ordo impedit, quod falsum est.

¶ 5. Praeterea. Omnes ordinati possunt ecclesiastica beneficia habere, & privilegio clericali gaudere aequaliter. Si ergo propter hoc ordo matrimonium impedit, quia uxori non possunt habere beneficium ecclesiasticum, nec gaudere privilegio clericali, ut Iurista dicunt: tunc quilibet ordo impedire deberet, quod falsum est: ut patet per Decreta. **Decre. 1. 3. tit. 3. c. 1.**

SED contra est, quod Decretum dicit, quod qui in subdiaconatu & alijs superioribus ordinibus uxores acceperunt, eos uxores dimittere compellatis, quod non esset si esset verum matrimonium.

¶ Praeterea. Nullus vouens continentiam potest matrimonium contrahere, sed quidam ordines sunt qui habent votum continentiae annexum, ut ex litera patet: ergo talis ordo matrimonium impedit. **Libr. 4. dist. 37.**

RESPONDEO dicendum, quod ordo sacerdotum sui ratione habet ex quadam congruentia quod matrimonium impedire debeat, quia in sacris ordinibus constituti sacra vasa & sacramenta tractant: & ideo decens est ut mundaniam corporalem per continentiam seruent. Sed quod impedit matrimonium, ex constitutione Ecclesiae habet.

Vide Decret. dist. 31. cap. 15.

In Decret. dist. 32. ca. 18. super quæst. 37. artic. 3.

... hæc habet, tamen aliter apud Latinos quam apud Græcos: quia apud Græcos impedit matrimonium contrahendum solum ex vi ordinis: sed apud Latinos impedit ex vi ordinis, & ulterius ex voto continentia, quod est ordinibus sacris annexum, quod etiam si quis verbo tenens non emittat ex hoc ipso quod ordinem suscipit, secundum ritum Occidentalis Ecclesie intelligitur emisisse: & ideo apud Græcos & alios Orientales sacer ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonij prius contracti usus: possunt enim matrimonio prius contracto uti, quanuis non possint matrimonium denud contrahere: sed apud occidentalem ecclesiam impedit matrimonium & matrimonij usum, nisi forte ignorante, aut contradicente uxore vir ordinem sacrum susceperit, quia ex hoc non potest ei aliquod præiudicium generari. Quomodo autem ordines sacri distinguuntur à non sacris, nunc & in primitiva ecclesia dictum est.

AD primum ergo dicendum, quod quanuis ordo sacer non habet contrarietatem ad matrimonium in quantum sacramentum, habet tamen repugnantiam quandam ad ipsum ratione actus sui qui spirituales actus impedit.

AD secundum dicendum, quod obiectio procedit ex falsis. Ordo enim ubique habet votum annexum.

AD tertium dicendum, quod illi qui sunt in sacris ordinibus significant Christum nobilioribus actibus prout ex dictis in tractatu de ordine patet, quam illi qui sunt matrimonio coniuncti: & ideo ratio non sequitur.

AD quartum dicendum, quod illi qui sunt in minoribus ordinibus constituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere: quia quanuis ordines illi deputent ad aliqua spiritualia, non tamen immediate habent accessum ad tractanda sacra, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed secundum statum occidentalis ecclesie matrimonij usus executionem ordinis non sacri impedit propter seruandam maiorem honestatem in officijs ecclesie: & quia aliquis ex beneficio ecclesiastico tenetur ad executionem ordinis: & ex hoc ipso privilegio clericali gaudet, ideo hoc apud Latinos clericis vxoratis aufertur. Et per hoc patet solutio ad vltimum.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Ordo sacer ex natura sua habet quandam congruentiam, vt impediatur matrimonium. Ratio D. Tho. est. Nam illi, qui sunt constituti in sacris ordinibus, sacra vasa & sacramenta tractant: ad hoc autem impedit matrimonium cum requiratur munditia etiam corporalis, ergo.

SECUNDA conclusio. Ordo sacer ex statuto Ecclesie habet, qd de facto impediatur, & dirimat matrimonium postea contractum. Et in hoc est aliqua differentia inter sacerdotes orientales, & Græcæ Ecclesie, & Ecclesie Latinæ.

TERCIA conclusio ad quartum. Minores ordines non impediunt matrimonium. Nam quanuis illi ordines deputent homines ad aliqua spiritualia, non tamen immediate habent accessum ad tractanda sacra, sicut illi, qui sunt in sacris ordinibus. De hoc articulo in 4. distin. 37. & D. Thom. ibi quæstione. 1. articulo. 1.

CIRCA istum articulum supponendum est, quod Angelicus Doctor disputat in illo de ordine sacro, quando antecedit ad matrimonium. Et certa res est, quod si ordo sacer antecedit matrimonium nullum est matrimonium postea factum: nam persona est inhabilis ad contrahendum. Ita diffinitur in c. 1. & 2. Qui clerici, vel vouentes, & in c. 2. de clerico coniugato, & in Clementina vnica de consanguinitate, & affinitate: & nouissime in Conci. Trid. sess. 24. can. 9. vbi hoc diffinitur expresse. Imo aduertendum, qd ille, qui constitutus in sacris ordinibus contrahit matrimonium, præter hoc qd nihil facit, & committit graue peccatum, est excommunicatus ipso facto, vt diffinitur in Clementina illa vnica de consanguinitate & affinitate. Imo qui sic contrahit, est irregularis, vt patet cap. 1. & 2. qui clerici vel vouentes, vt dicit Couarru. super. 4. Decret. part. 2. cap. 6. §. 3. num. 1.

DUBIUM tantum est circa primam, & secundam conclusionem. An ordo sacer impediatur, & dirimat matrimonium iure naturali, & diuino an vero iure humano. Et videtur quod iure naturali diuino, & non solum iure humano.

PRIMO arguitur. Quia vt diffinitum est in articulo precedenti, votum solenne religionis iure naturali & diuino impedit, & dirimit matrimonium postea factum, quoniam ex natura rei habet adiunctam traditionem sui ipsius: sed ordo sacer ex natura sua habet adiunctam traditionem sui ipsius: nam per ordinem sacrum homo tradit se ipsum ad cultum Dei, vt constat: ergo etiam impedit, & dirimit matrimonium ex natura rei. Confirmatur. Nam si per ordinem sacrum homo tradit seipsum ad cultum Dei, ergo ex natura rei repugnat traditio illa cum traditione, qua traditur vxori in matrimonio: ac subinde dirimit matrimonium.

SECUNDO arguitur & confirmatur argumentum præcedens Bonifac. 8. in c. illi vnico de voto & voti redemptione in 6. equaliter dicit

Ca. 1. & 2. qui cleric vel vouentes. & c. 2. de clerico coniugato Clementi vnica de consanguinitate & affinitate Cõcil. Trid. sess. 24. Can. 9.

quod votum solenne dirimit matrimonium postea contractum, siue solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem: ergo significat Summus Pontifex, quod habent æqualem virtutem ad dirimendum matrimonium postea factum. Sed votum solenne religionis ex natura rei iure naturali, & diuino dirimit matrimonium postea factum: (vt iam diximus) ergo similiter votum solennizatum per susceptionem sacri ordinis.

TERCIO arguitur saltem de statu episcoporum. Quonia talis status stado in iure diuino est perfectior, quam status religiosorum (vt per se est notum) sed status religiosorum iure diuino habet annexam continetiam, taliter quod ex natura sua non solum impedit, verum etiam dirimit matrimonium postea factum, vt diffinitum est in articulo precedenti: ergo similiter status episcoporum.

IN hac difficultate aliqui auctores existimant, quod ordo sacer impedit matrimonium iure naturali & diuino, imo etiam dirimit. Ita que sicut votum solenne religionis ex natura sua impedit, & dirimit matrimonium: ita etiam ordo sacer. Hanc sententiam tenet Thomas Valdensis lib. de sacramentis. ca. 128. & ca. 129. Hoc etiam tenet Clitoveus, lib. 2. propugnaculi. cap. 4. & 5. vsq; ad 13. & Maioris in 4. dist. 24. q. 2.

HIS non obstantibus sit prima conclusio. Ordo sacer non impedit, & dirimit matrimonium postea factum iure diuino, & ex natura sua. Hæc est communis sententia omnium Theologorum & Iurisperitorum. Eam tenet in primis D. Tho. in hoc articulo, & in 2. 2. q. 88. ar. 7. vbi expresse dicit, qd solennitas ordinis sacri est de iure positivo, eam tenet Caiet. ibidem, & in opusculis in quæsto illo. 24. vbi interrogat vtrum Summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis Ecclesie, vt accipiat vxorem. Hanc etiam sententiam tenet Magister Sotus in 4. dist. 38. art. 1. & lib. 7. de iustitia & iure q. vltima articulo vltimo, & omnes discipuli D. Tho. Couarru. super. 4. Decret. part. 2. §. 3. ca. 6. Nauar. in Manua. ca. 22. nu. 52. Syluest. verbo matrimonium. 8. quæstio. 12. & isti auctores allegant multos alios doctores pro hac sententia. Et probatur conclusio.

PRIMO. Quanuis in ordine sacro sit traditio, non tamen est totalis traditio, sed tantum ad cultum Dei & diuinum officium: sed ex natura rei cum hac traditione copatur matrimonium: ergo ordo sacer iure naturali, & diuino non impedit, nec dirimit matrimonium. Cõ

sequentia est bona, minor probatur. Nam ille, qui contrahit, potest ministrare in officio diuino considerata natura rei, & ita fit in Ecclesia Orientali, & factum est in principio Ecclesie.

SECUNDO probatur conclusio. Ordo sacer iure naturali & diuino non dirimit matrimonium antecedens: ergo nec subsequens. Probatur consequentia. Nam si ordo sacer ex natura rei haberet contrarietatem ad matrimonium, & cum matrimonio, dirimeret matrimonium antecedens: nam contraria non possunt esse in eodem subiecto. Antecedens vero constat: Nam Sanctus Doctor articulo sequenti docet, quod ordo sacer potest superuenire matrimonio ex natura rei. Et ita multi coniugati ordinati sunt, vt constat, ergo ordo sacer iure diuino non dirimit matrimonium antecedens.

TERCIO arguitur pro hac conclusione. Nam in c. Diaconi. 28. dist. cõceditur, quod diaconi ducant vxores, si quando ordinati sunt dixerint tale habere propositum: tamen si ordo sacer iure diuino dirimeret matrimonium, non posset Ecclesia talem constitutionem cõdere (vt constat) nam nihil potest ordinare contra ius diuinum: ergo ordo sacer non impedit matrimonium iure diuino.

QUARTO probatur conclusio. Quando aliquid quod matrimonium est irritum, & nullum iure diuino, actus illius est incõpossibilis: sed actus matrimonialis non habet repugnantiam cum ordine sacro: ergo ordo sacer non dirimit matrimonium iure diuino. Cõsequetia est bona, minor probatur. Nam modo de facto in Ecclesia latina si aliquis accipiat ordines sacros repugnante vxore, verum recipit ordinem, & potest actum matrimonialem exercere, si vxor petat suum debitum. Maior de se patet.

QUINTO probatur conclusio. Votum solenne religionis, quia ex natura rei dirimit matrimonium, & habet contrarietatem cum illo, nullo modo potest stare cum matrimonio, & ita dirimit matrimonium postea factum, & matrimonium antecedens: sed ordo sacer non dirimit matrimonium antea factum (vt constat ex iam dictis) ergo ex natura rei non habet contrarietatem ad matrimonium: ac subinde non dirimit matrimonium postea factum iure diuino. Itaque si ordo sacer præcise consideretur secundum ea, quæ cõueniunt ei ex natura sua nullo adiuncto non habet efficaciam ad impedendum, & dirimendum matrimonium.

SECUNDA conclusio. Cõuenientissimum est & legi euangelicæ & naturali maxime consentaneum, quod ordo sacer impediatur, & dirimat matrimonium postea factum: & quod

Ca. diaconi. 28. dist.

ita ordinati seruent continentiam. Itaque
 quauis impedire, & dirimere matrimo-
 nium postea factum non sit de iure diuino:
 habet tamē maximū fundamentū in iure di-
 uino Evangelico, & habet maximam affi-
 nitatem cum illo. In hac conclusione con-
 ueniunt doctores supracitati in eisdem lo-
 cis. Et quidē quod sit conuenientissimū legi
 Euangelicæ, & illi consentaneū probatur.
 ¶ Primo sacerdotibus leuiticis, & vete-
 ris testamenti propter puritatem, & digni-
 tatem ministerij præcipitur, vt seruent pu-
 ritatem & munditiam, secundum illud Le-
 uit. 11. Sancti eritis, quoniam ego Sanctus
 sum: ergo multo magis requiritur puritas,
 & cōtinētia in ministris, qui sunt initiati sa-
 cris in nouo testamento. Nam in nouo te-
 stamento est maior puritas & sanctitas, ma-
 iorque dignitas in ministro. & in sacrificio
 ac subinde consentaneum est legi euangeli-
 cæ, vt ordo sacer impediatur, & dirimat ma-
 trimonium postea factum. Et ita dicitur mi-
 nistris noui testamenti Ioan. 20. Sicut misit
 me pater, & ego mitto vos, &c. accipite spi-
 ritum sanctum. Confirmatur hæc ratio. Sa-
 cerdotes noui testamenti sunt magis An-
 geli domini multo melius quam sacerdo-
 tes veteris testamenti, quibus dicitur Ma-
 lach. 2. Angelus domini exercituū est, sci-
 licet, sacerdos: ergo conuenientissimum est
 legi Euangelicæ, vt vitam angelorum refe-
 rant, & sint in terris veluti in celo vbi nec nu-
 bent, nec nabentur, vt dicitur Matth. 19.
 ¶ Secundo probatur hæc pars. Quoniam
 hoc est maxime consentaneum istis mini-
 stris ratione officij, in quo sunt fere conti-
 nue, vt tale ministerium recte fiat. Quod
 probatur sic. Nam sacerdotes leuitici tem-
 pore, quo ministrabant, abstinebant ab
 vxoribus propter munditiam, & sanctita-
 tem ministerij, vt colligitur de Zacharia.
 Lucæ cap. 1. sed sacerdotes euangelici con-
 tinuē pertractant sacra, vt constat. Nam
 nostrum sacrificium perpetuum est, cui
 multa sacra ministeria sunt annexa, vt colla-
 tiones sacramentorum, & alia huiusmodi:
 ergo maxime conueniens, & cōtentaneum
 legi euangelicæ est, vt isti ministri seruent,
 continentiam & non sint coniugati.
 ¶ Tertio probatur hæc pars: D. Paulus. 1.
 Corin. 7. coniugatis consulit, vt aliquando
 separentur, vt vacent orationi: sed vita mini-
 strorum legis euangelicæ debet esse veluti
 quædam perpetua, & continua oratio, secū-
 dum illud Matth. 18. oportet semper orare,

quod præcipuē dicitur sacerdotibus: et
 go maxime conueniens est & legi euange-
 licæ consentaneum, vt matrimonium impe-
 diatur, & dirimatur per ordinem sacrum.
 Confirmatur argumentum. In ordine sacro:
 quauis non sit totalis traditio, est tamen tra-
 ditio facta Deo ad cultum illius: ergo maxi-
 mē conueniens est, & consentaneū legi euāgē-
 licæ, q̄ non possit iste talis alteri se tradere.
 ¶ Secunda pars, scilicet, quod sit maxime
 conueniens & consentaneum lumininatura-
 li, & legi naturali probatur primo. Quia lu-
 men ipsum naturale docet & dicit, quod
 quanto res fuerint sacratior, tanto in maiori
 reuerentia habeatur: sed sacerdotium euā-
 gelicum, & eius sacrificium sunt res omnium
 sacratissimæ, quas habet orbis: ergo lumen
 ipsum naturale dicit, quod in maiori reue-
 rentia habeantur, si non committantur quibus-
 cunque, sed illis, qui habēt vitæ puritatem,
 ergo consentaneum est lumini naturali,
 quod ministri noui testamenti voueant ca-
 stitatem, & sint inhabiles ad matrimonium.
 Confirmatur argumentum. Primum, sacer-
 dos legis naturæ: cuius munera leguntur ac-
 cepta Genes. 4. nempe Abel perpetuam ser-
 uauit virginitatem, vt videlicet, in figura sta-
 tim à principio mundi ostenderetur, quan-
 tum castitas sacerdotio & ministerio sacro cō-
 ueniret: ergo multo magis in lege euange-
 lica consentaneum fuit lumini naturali, vt
 castitas coniugeretur cum sacerdotio, & cū
 alijs ministris sacris.
 ¶ Secundo probatur hæc pars. Lumē natu-
 ræ dicit, quod officia necessaria rei publicæ
 sint cōmittenda illis, qui possunt illa cōmo-
 dē exequi: sed sacra ministeria sunt officia
 maxime necessaria, & continentæ sunt ma-
 xime expediti ad executionem illorum:
 ergo conuenientissimū est naturali lumini,
 quod qui illa exercent, sint impediti ad con-
 trahendum matrimonium.
 ¶ Tertia conclusio. Ordo sacer in Eccle-
 sia Latina impedit & dirimit matrimonium
 iure humano ecclesiastico. Itaq; quauis hoc
 sit maxime consentaneū iuri euangelico di-
 uino & iuri naturali, tamē vltimū cōplemē-
 tū habet per ius humanū positiuū. Ad ex-
 positionē huius cōclusionis aduertēdū est,
 q̄ votū castitatis, q̄ emittūt ordinati ordine
 sacro, ex natura sua impedit matrimonium
 contrahendum: cæterū illud votum nō est an-
 nexū ordini sacro ex natura rei, sed ex iure
 humano positiuo. Itē inhabilitas ad cōtrahē-
 dum

Matth. 18.
 Genes. 4.
 Genes. 4.

dū matrimonium, ratione cuius dirimit ma-
 trimonium postea factum, nō conuenit or-
 dini sacro ex natura rei, nec iure diuino euā-
 gelico, sed iure humano positiuo, in quo di-
 stinguitur ordo sacer à voto solenni religio-
 nis: nā (vt diximus) votum solēne religionis
 ex natura rei includit votū continētæ, & ia
 habilitatem ad contrahendum, & etiam iure
 diuino. In hac conclusione ita explicata cō-
 ueniunt omnes doctores Theologi & iuri-
 speriti. Vide supra citatos pro prima cōclu-
 sione. Et hæc conclusio probatur. Nam vt
 dictum est supra in principio huius arti. or-
 do sacer impedit, & dirimit matrimoniū po-
 stea factum: sed non impedit & dirimit iure
 naturali vel diuino euangelico: ergo impe-
 dit iure humano positiuo Canonico. Et hoc
 definitur in iuribus citatis in principio hu-
 ius arti. diffinitur etiam ca. Si quis & ca. Eru-
 bescant. 3. 2. dist. Imo nunquam fuit licitum
 in Ecclesia contrahere post sacros ordines:
 sed ab initio nascentis Ecclesiæ hoc fuit pro-
 hibitum. Quoniam hæc prohibitio erat ma-
 xime affinis iuri euangelico, & hoc constat
 ex canonibus apostolorum ca. 25. cuius ver-
 ba ex Holoandri translatione hæc sunt. Ex
 his, qui calibes in clerum peruenerunt, iube-
 mus lectores tantum, & catores si velint, nu-
 ptias contrahant, & in capitul. Nullus. 2. 8.
 dist. præcipitur, quod nullus ordinetur, nisi
 prius vouerit continentiam & 32. dist. cap.
 1. & in multis capitibus illius dist. Vide Al-
 fonsium de Castro lib. de hæresibus verbo sa-
 cerdotium, & Michaelē de Medina libr. 2.
 de cælibatu, & Ioannem EKium contra Lu-
 therum. cap. 19. Et quod prohibitio hæc &
 inhabilitas sit maxime antiqua, constat ex
 Calixto Papa in ca. penult. 27. dist. vbi agit
 de presbyteris, diaconis, & subdiaconis:
 & subdit. Cōtracta quoque matrimonia ab
 huiusmodi personis distungi iuxta sacrorū
 canonum diffinitionem iudicamus. Vbi si-
 gnificatur hoc esse ordinatum à principio
 nascentis Ecclesiæ. De istis omnibus vide do-
 ctōres supracitados specialiter Couarruu.
 vbi supra, qui optimē loquitur. Et in parti-
 culari disputat, an initiati sacris ordinibus
 in Ecclesia orientali possint matrimonium
 cōtrahere, & cōtracto vti. Vide illū. Et idem
 disputat alij autores. Hoc autē non est neces-
 sarium hic disputare, nec plura dicere perti-
 nēt ad istum locū: sed ad materiam de voto.
 ¶ Ex hac conclusione colligitur aperte
 quod Summus Pontifex potest dispensare
 cum eo, qui est in sacris constitutus, vt

Ca. si quis.
 ca. Erube-
 scat. 3. 2. d.
 Can. 25. in
 canonibus
 apostoli-
 cis.
 Ca. penult.
 27. dist.

contrahat matrimonium. Ratio huius est.
 Quoniam illud impedimentum quauis
 aliquale fundamentum habeat in iure na-
 turali & euangelico, tamen eius comple-
 mentum est de iure humano positiuo (vt
 dictum est) at verò Summus Pontifex po-
 test dispensare super ius humanum: ergo.
 Aduertendum tamen est, quod cum ordi-
 ni sacro sit annexum votum continentæ
 ex institutione Ecclesiæ, (quod quidem
 constat ex multis capitibus supracitatis &
 ex vsu Ecclesiæ, nam in ordinatione emit-
 titur votum saltim implicite) ad hoc: quod
 dispensatio sit valida, ita vt non peccet di-
 spensatus contrahendo, debet esse legiti-
 ma causa. In quo differt ab alijs impedi-
 mentis hoc impedimentum. Ratio huius
 est. Nam Summus Pontifex non potest
 in voto dispensare sine rationabili causa.
 Dixi autem, vt non peccet dispensatus con-
 trahendo. Quia quomodocunque dispen-
 set super inhabilitate ad contrahendum
 etiam sine rationabili causa validam erit ma-
 trimonium. Cæterum votum continen-
 tiæ emissum habebit suam vim saltim quan-
 tum ad hoc: quod non poterit petere debi-
 tum. Quoniam dispensatio facta in voto
 nulla fuit, cum non fuerit rationabilis cau-
 sa ad dispensandū. Et hoc est maxime aduer-
 tendum, & considerandum in hac materia.
 ¶ Quarta conclusio. In minoribus ordi-
 nibus constituti semper licite potuerunt
 matrimonio copulari. Hanc conclusionem
 docent omnes Theologi, & iurisperiti. Vi-
 de supra citatos. Et probatur conclusio.
 Primo ex canonibus Apostolorum Canon. 27. in
 canonibus
 apostolo-
 rum.
 27. vbi hoc expressē dicitur. Vide Sylue-
 strum verbo matrimonium. 8. quaestione.
 12. & verbo clericus quaestione. 4. Secun-
 do probatur ex vsu, & more totius Eccle-
 siæ. Quia semper licitum fuit, & est, quod
 illi, qui sunt in minoribus constituti, contra-
 herent matrimonium: ergo illud fieri po-
 test. Tertio probatur conclusio. Ordines
 minores ex natura rei iure naturali,
 vel diuino nec impediunt nec dirimunt,
 cum maiores ordines hoc non habeant ex
 natura sua iure naturali vel diuino, & non
 est aliquod ius humanum per quod ordi-
 nes minores impediunt, aut dirimant matri-
 monium, vt constat: ergo validum est, & li-
 citum matrimonium ab istis contractum.
 Quarto probatur conclusio ratione. Et
 Magister Sorus in loco supra citato adhi-
 bet quandam rationem, videlicet, quod
 Aa 3 ordi-

ordines minores non habeant rationem sacramenti, & ita possunt optimè contrahere. Hæc tamè ratio nō est bona. Nō enim est certū inter Theologos, q̄ ordines minores nō sint sacramēta, de quo in materia de ordine. Et ratio est. Nam ministeria, ad quæ deputantur homines per huiusmodi minores ordines, non sunt adeo sacra, vt cum officio coniugali stare non possint, & ita possunt coniugati illa ministeria exercere. De quo in Concil. Trident. sessione. 23. cap. 5. & 6. per aliqua capita præcipue in. 5. 6. & alijs, & ita D. Thom. in solutione ad quartum dicit, quod constituti in ordinibus minoribus possunt matrimonium contrahere, quia quauis ordines illi deputentur ad aliqua spiritualia, non tamen immediate habent accessum ad tractandum sacra, in quo significat, quod ministeria, ad quæ deputantur, non sunt ita sacra, vt non possint simul esse cum officio coniugali. Et hæc ratio est optima.

¶ Quibus constitutis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur, quod in ordine sacro non est totalis, sed partialis traditio ad aliquod ministerium diuinum, scilicet, ad diuinam officium, & cum hoc ministerio non habet contrarietatem matrimonium: in voto verò solenni religionis est totalis traditio, & ideo ex natura rei habet contrarietatem ad matrimonium. Est enim impossibile, quod aliquis totaliter tradatur Deo, & quod totaliter tradatur coniugi, cæterum in ordine sacro non totaliter traditur, sed ad quoddam ministerium diuinum: & ita non destruit matrimonium ex natura rei. Est optimum simile in impedimento seruitutis, quod quidem (vt iam diximus) non dirimit matrimonium iure naturali, quoniam in seruitute non est totalis traditio, sed quodam modo partialis ad aliqua officia. Ad confirmationem respondetur, ex dictis ad argumentum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod quauis Bonifacius in illo capite quantum ad apparentiam æqualiter videatur dicere, quod votum solenne dirimit matrimonium, siue sit solennizatum per professionem religionis sine per susceptionem sacri ordinis, nihilominus tamen in rei veritate est maxima diuersitas inter vtrumque votum, quæ colligitur ex ipsa natura rei, & supponitur ab ipso Summo Pontifice.

¶ Dubium optimum est ad tertium ar-

gumentum. Vtrum status episcopalis ex natura sua iure naturali, & diuino impediatur & dirimat matrimonium postea factum. Et videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur tertio argumento factum in dubio præcedenti. Talis status secundum ius diuinum perfectior est, quàm status religiosorum, vt diffinitur in. 2. 2. questione. 184. potissimè articulo. 7. Sed status religiosorum ex natura sua iure naturali & diuino impedit, & dirimit matrimonium postea factum, vt diffinitum est quia habet annexam continentiam iure diuino: ergo etiam status episcoporum.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Status religionis ex natura sua iure naturali & diuino impedit, & dirimit matrimonium postea factum, quoniam religiosus totaliter traditur ipsi Deo: (hæc enim ratio adducta est in præcedentibus) sed in statu episcopali ipse Episcopus totaliter traditur ipsi Deo: ergo iure naturali & diuino impedit, & dirimit matrimonium postea factum. Consequentia est bona, minor probatur. In statu religionis propter perfectionem status est traditio totalis, sed perfectior status est status episcoporum: ergo Episcopus totaliter traditur ipsi Deo.

¶ Tertio arguitur. Quia status episcoporum ex natura sua iure naturali & diuino euangelico habet annexam sollicitudinem omnium ecclesiarum sibi subditarum, secundum illud. 1. Corin. cap. 12. præter ea, quæ extrinsecus sunt, sollicitudo omnium ecclesiarum: sed huic sollicitudini repugnat status matrimonialis: ergo status episcoporum ex natura sua iure diuino impedit, & dirimit matrimonium. Consequentia est bona, minor probatur. Qui est cū vxore, diuisus est, & habet curam domesticam, hæc autem omnia repugnat cum illa sollicitudine: ergo.

¶ Quarto arguitur. Episcopi iure diuino euangelico proponuntur populo Christiano à Christo veluti exemplar, nō solū quātū ad præcepta, verum etiam quantum ad cōsilia & ita dicuntur sal terræ & lux mūdi Matth. 5. at verò coniugati non possunt esse exemplar vitæ perfectæ, & quantum ad cōsilia, cū non seruent castitatē: ergo status episcopalis iure diuino euangelico impedit, & dirimit matrimonium postea factum.

¶ Prima conclusio. Status episcopalis ex natura sua iure diuino euangelico nō impedit, nec dirimit matrimonium postea factum.

Hæc

Hæc conclusio probatur primò. Si status episcopalis ex natura rei iure euangelico dirimeret matrimonium postea factum, illud esset, quia ex natura sua iure Euangelico haberet contrarietatem ad matrimonium: sed hoc nō est verum, ergo status episcopalis ex natura sua iure Euangelico non dirimit matrimonium postea subsequutum. Consequentia est bona, maior etiam est manifesta. Minor vero probatur. Nam status episcopalis potest simul stare cum matrimonio, ergo non habet contrarietatem ex natura rei iure diuino. Cōsequentia est optima: nam contraria non possunt esse simul. Antecedens vero probatur. Nam à principio nascentis Ecclesiæ multi coniugati fuerunt assumpti ad statum episcopale, vt colligitur ex illo D. Paul. 1. ad Timo. 3. Vnius vxoris virum, & loquitur de episcopo, & D. Dionysius Areopagita fuit coniugatus, vt legitur Acto. 17. tamen vt eius refert historia fuit episcopus Atheniensium, & fuit creatus à Diuo Paulo, & hoc legitur etiam de multis alijs.

¶ Secundo probatur conclusio. In statu episcopali non est totalis traditio, sed traditio ad aliqua officia & ministeria, ergo ex natura sua ille status non dirimit matrimonium postea factum. Hac enim ratione ordo sacer non dirimit matrimonium postea factum, quoniam in illo non est totalis traditio. Confirmatur argumentum. Quauis in dignitate episcopali homo deputatur ad altiora ministeria, quam in ordine sacro, nō tamen totaliter traditur: sed præcisè ad illa ministeria, ergo non dirimit matrimonium ex natura sua.

¶ Tertio probatur conclusio. Status episcopalis quantumuis eleuatus sit, & perfectus, non tamen habet ex natura sua annexam continentiam, ergo ex natura sua iure diuino non dirimit matrimonium. Consequentia est euidentis: antecedens vero probatur. Nam status episcopalis non habet annexam abdicatōnem proprietatis, nā possunt habere dominium, & reuera habent bonorum temporalium, ergo nec habent annexam custodiam castitatis. Eadem enim est ratio de abdicatōne proprietatis, & de custodia castitatis. Confirmatur argumentum. Si esset annexa illi statui episcopali eleuatissimo custodia castitatis, illud esset, quia in illo statu est totalis traditio: at vero si esset talis traditio, etiam deberet esse annexa abdicatio proprietatis, ergo si in illo statu nō

est annexa abdicatio proprietatis, nec etiā custodia castitatis. Quare vero ista sint annexa statui religiosorum, non vero statui episcoporum, cum sit status perfectior, dicitur infra in solutionibus argumentorum, vbi hæc conclusio amplius explicabitur.

¶ Secunda conclusio. Legi Euangelicæ & naturali non solum est consentanea & utilissima continentia episcoporum, verum etiam maximè necessaria. Hæc conclusio est omnium Theologorum & Iurisperitorum, qui citati sunt supra in præcedenti dubio. Itaque quauis status ille episcopalis ex natura sua iure euangelico non impediatur, nec dirimat matrimonium: nihilominus tamen hoc est maximè necessarium in lege euangelica.

¶ Et probatur conclusio primò argumentis factis pro secunda cōclusionione dubij præcedentis, quæ quidem à fortiori conuincunt de statu episcoporum. Etenim si est maximè consentaneum legi Euangelicæ & lumini naturali, quod sacerdotes seruent continentiam, & quod ordo quicumque sacer habeat annexam continentiam: multo magis hoc habebit verum de statu episcopali, qui altior est, & in quo deputatur homo ad altiora ministeria.

¶ Secundo probatur conclusio argumentis factis in principio. huius dubij quæ hoc euidenter conuincunt, præcipue tertio & quarto, quæ maiorem habent vim.

¶ Tertia conclusio. Status episcopalis iure humano ecclesiastico impedit & dirimit matrimonium postea factum. Itaque quauis hoc sit maximè affine iuri euangelico, tamen vltimum complementum habet à iure humano. Hæc conclusio est manifesta ex supra dictis in dubio præcedenti. Nam ordo sacer impedit, & dirimit matrimonium postea factum iure humano: sed status episcopalis intrinsecè & essentialiter habet annexum ordinem sacrum in maxima perfectione, vt constat, ergo ille status episcopalis iure humano ecclesiastico impedit & dirimit matrimonium.

¶ Sed vt hæc conclusio & præcedentes explicentur est adhuc dubium: An episcopus electus, & cōfirmatus per Summum Pontificem, qui habet iurisdictionē, non tamen est cōsecratus, nec ordinatus aliquo ordine sacro, possit contrahere matrimonium. Itaq; dubium est, an episcopatus tantū ratione ordinis sacri habeat impedire & dirimere matrimonium: an vero ratione iurisdictionis.

risdictionis, & dignitatis episcopalis. Ratio dubij est. Nam ratione status episcopalis habet statum perfectionis.

¶ Nihilominus tamen dicendum est, quod ille habet ratione ordinis. Nam si quilibet ordo sacer impedit, & dirimit matrimonium postea factum, multo magis id habet supremus ordo sacer. Itaque solus ordo sacer sufficit ad hoc, quantumvis qui consecratus est Episcopus maiorem obligationem habeat ad hoc. Ratio huius est: Quoniam in iure solum habetur, quod ordo sacer impedit, & dirimit matrimonium postea factum, & nulla fit mentio de statu Episcopali. Ex quo colligitur, quod Episcopus electus & confirmatus per Summum Pontificem, qui habet iurisdictionem, non tamen est initiatus sacris non impeditur à matrimonio, nec est inhabilis ad illud. Et ita si contraheret factum teneret: nec oppositum inuenitur in iure.

¶ Aduertendum enim est, quod perfectio status & obligatio ad perfectionem in Episcopo oritur ex voluntaria assumptione pastoralis officij, per consecrationem tamè confirmata, ut dicitur in 2. 2. quæst. 184. artic. 5. Itaque in illa voluntaria assumptione status perficitur spirituale quoddam matrimonium inter Episcopum, & Ecclesiam, ut dicit Innocentius III. in capitulo licet de translatione Episcopi. ubi comparat episcopatum matrimonio carnali, dicens: quod hoc spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & ecclesiam electione inchoatur, confirmatione verò ratum efficitur, at per consecrationem consummatur. Unde provenit quod tale matrimonium sit indissolubile: & hinc oritur obligatio ad cohabitandum, & ad exequendum coniugalia munera, &c. Ex quibus omnibus colligitur aperte, quod est maximè consentaneum, & necessarium secundum ius diuinum euangelicum, quod continentia sit annexa episcopatu, quoniam Episcopus iam contraxit matrimonium spirituale cum Ecclesia. Cæterum status episcopalis impedit, & dirimit matrimonium iure humano positum, ut dictum est, ratione ordinis. Imo etià si ordo sacer non impediret, & dirimeret matrimonium, propter perfectionem status Ecclesia ordinasset, quod episcopatus confirmatus & consecratus impediret, & dirimeret matrimonium.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio, ut procedunt contra primam conclusionem. Ad primum argu-

mentum respondetur, quod sine dubio status episcopalis perfectior est quam status religiosorum: non tamè inde sequitur, quod sicut status religiosorum ex natura sua iure diuino impedit, & dirimit matrimonium: ita etià status episcopalis. Sicut non valet status episcoporum est perfectior, quam status religiosorum: sed religiosi ex natura rei iure diuino sunt incapaces dominij rerum temporalium, ut dicitur in cap. cum ad monasterium de statu monachorum. ergo etiam Episcopi. Itaque ut dicitur in eodem cap. statui religiosorum ex natura rei iure diuino, est annexa continentia custodia, & abdicatio proprietatis: non verò statui episcopali.

SED explicandum restat cur hæc non sunt annexa ex natura rei iure diuino statui episcopali cum sit excellentior, perfectior, & eminentior in virtute: tamen sunt annexa ex natura rei statui religiosorum. Ad hoc dubium dicendum est, quod ex celsitudine & perfectione status episcopalis colligitur aperte, quod custodia continentia & abdicatio proprietatis non est annexa ex natura rei episcopali statui, & ex eo, quod non est status ita eminens & perfectus status religiosorum, colligitur clare, quod est necessario annexa ex natura rei custodia castitatis, & abdicatio proprietatis statui religiosorum. Et ut hoc explicemus considerandum est, & maximè aduertendum, quod in schola perfectionis euangelicæ quidam sunt discipuli: alij verò Magistri. Religiosi habent statum discipulorum, Episcopi vero habent statum Magistrorum, & ita dicuntur lux mundi, & sal terræ. Ad perfectionem discipulorum necessaria est custodia castitatis, & abiectio rerum omnium temporalium & quantum ad proprietatem, & quantum ad dominium: & ita ex natura rei iure diuino hæc sunt annexa illi statui, ut dicitur in illo cap. Cum ad monasterium. At verò ad perfectionem Magistri non est necessaria custodia castitatis, nec abdicatio proprietatis: & ita ex natura rei iure diuino euangelico hæc non sunt annexa statui episcopali.

¶ Et ratio huius doctrinæ elegantissima est. Ideo enim custodia castitatis & abdicatio proprietatis sunt annexæ statui monachali ex natura rei, nam actus coniugalis, & proprietates rerum temporalium videtur obstare perfectioni, huiusmodi enim res & actus alliciunt hominem à se plus nimio, & auocant hominem à rerum supernaturalium contemplatione, discipuli verò facilius

Ca. cum ad monasterium de statu monachorum.

Ca. cum ad monasterium de statu monachorum.

lius solent auerti à disciplina, quam doctores à doctrina, & ideo ex natura status monachalis, & religiosi sequitur prohibitio actus coniugalis, & prohibetur etiam possessio rerum illis, quoniam impediunt perfectionem. Unde illi statui ex natura rei iure diuino est annexa custodia castitatis, & abdicatio proprietatis. Cæterum episcopis ex natura sua iure diuino non prohibentur ista, nec est annexa custodia castitatis, & abdicatio proprietatis, quoniam episcopi sunt in statu & culmine perfectionis, & sunt magistri & doctores virtutis, qui non ita faciliter dimouentur à perfectione, imo per usum matrimoniale, & proprietatem rerum possunt maximè meritum acquirere. Est optimum simile in naturalibus. Nobis enim melius est non intelligere res singulares, & res abiectas, quoniam cum intellectus noster finitus sit, si daret operam, ut intelligeret huiusmodi res singulares, & abiectas, necessarium esset, quod impediretur à cognitione rerum superiorum, cæterum magna perfectio est in Deo intelligere res singulares quilibet infimas, & abiectas. Quoniam cum intellectus Diuinus sit infinitus, & omnia si mul intelligat, non impeditur à contemplatione sui ipsius, & rerum superiorum: & idè dicendum est de angelis. Non dissimiliter in proposito religiosi, qui sunt discipuli in virtute per actus coniugales, & proprietatem rerum impediuntur à perfectione, non verò episcopi, qui sunt magistri & doctores in virtute. Cæteram per ius posituum factum est, quod custodia castitatis sit annexa ordini sacro, & episcopatu, non verò abdicatio proprietatis.

¶ Sed ut hoc adhuc amplius explicetur dubium est, cur annexa est secundum ius posituum ordini sacro & episcopatu custodia castitatis, & non abdicatio proprietatis. Ratio dubitandi est, nam sicut actus coniugales impediunt perfectionem, & diuidunt hominem: ita etiam proprietates & dominia rerum, ergo non debet esse magis annexa per ius posituum custodia castitatis, quam abdicatio proprietatis. Nihilominus tamen dicendum est, quod magis conueniens fuit quod esset annexa ordini sacro custodia castitatis, quam abdicatio proprietatis. Quoniam usus ipse matrimonialis & omnia alia, quæ sequuntur ad matrimonium, magis impediunt perfectionem, & mentem distrahunt, diuitiæ verò possunt esse instrumenta ad maximum meritum: de

A quo in materia de statibus loco citato.

¶ Ad secundum argumentum concessa maiori, negatur minor. Quoniam in statu episcopali (ut diximus) non est totalis traditio, sed ad aliqua officia, & ministeria maximè eleuata. Et ad probationem minoris dicendum est, quod in statu religiosorum non est totalis traditio propter perfectionem status simpliciter loquendo, sed propter perfectionem status discipuli, ut dictum est in præcedenti solutione: episcopi verò status est simpliciter perfectus, & est status magistri, & ita non est in eo totalis traditio. Vide præcedentem solutionem.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando minorem. Nam ex natura rei iure euangelico sollicitudo omnium ecclesiarum bene potest stare cum matrimonio: præcipue in viro perfecto, qualis debet esse episcopus. Concludit tamen argumentum, quod est maximè consentaneum iuri euangelico & maximè necessarium, quod episcopus non sit coniugatus.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod ex natura status episcopalis & stando in iure diuino quantumvis episcopus debeat esse exemplar virtutis, non tamen tenetur seruare omnia consilia, nec debet esse exemplar omnium consiliorum. Aduertendum tamen est quod ut dicunt viri grauissimi, nunquam visum est in Ecclesia, quod postquam aliquis est consecratus episcopus matrimonio vteretur, & ita sunt exemplar castitatis. Etenim ut diximus à principio nascentis Ecclesiæ aliqui coniugati fuerunt ordinati episcopi & sacerdotes. Verum tamen quod postquam fuerunt assumpti ad episcopatum, matrimonij usum habuerint, nusquam legitur. Et hoc propter rationem adductam in quarto argumento. Unde si aliquando in veteribus canonibus inuenitur poena posita episcopis, & sacerdotibus, qui prætextu religionis uxores abiecerint, intelligendum est de illis qui abiecerant quantum ad protectionem, & alimenta ministranda: non autem de illis, qui erant separati quantum ad thorum. Et in hac parte Græci Latinos superant. Nam apud illos ante multa secula nullus assumitur in episcopum nisi post religionis professionem, ut prius sint discipuli, quam virtutis magistri, & doctores.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ordo sacer matrimonio possit superuenire.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod matrimonio ordo sacer superuenire non possit. Quia fortius præiudicat minus fortius, sed fortius est vinculum spirituale

le quã corporale: ergo si matrimonio iunctus ordinem suscipiat præiudicium generabitur vxori, vt non possit debitum exigere, cum ordo sit vinculum spirituale, & matrimonium corporale: & sic videtur quod non possit aliquis ordinem sacramentorum suscipere post matrimonium consummatum.

¶ 2 Præterea. Post matrimonium consummatum vnus coniugum sine consensu alterius nõ potest continentiam vouere: sed ordo sacer habet continentiam annexam: ergo si vir ordinem sacrum inuita vxore acceperit, cogetur vxor inuita continentiam seruare, quia non posset alteri nubere viuenti viro.

¶ 3 Præterea. Etiam ad tempus non potest vir vacare orationi sine consensu vxoris, vt habetur primæ Corin. 7. sed apud orientales illi qui sunt in sacris constituti tenentur ad continentiam tempore quo exequentur officium: ergo nec ipsi possunt ordinari sine consensu vxoris, & multo minus Latini.

¶ 4 Præterea. Vir & vxor ad paria iudicatur: sed sacerdos Græcus defuncta vxore sua non potest alteram ducere: ergo nec vxor defuncto viro: sed non potest sibi auferrī facultas nubedi post mortem per viri actum: ergo vir non potest suscipere ordines post matrimonium.

¶ 5 Præterea. Matrimonium quantum opponitur ordini, tantum e contrariõ: sed ordo præcedens impedit matrimonium sequens, ergo &c.

SE D contra. Religiosi tenentur ad continentiam sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed post matrimonium potest aliquis religionem intrare defuncta vel consentiente vxore: ergo & ordinem suscipere.

¶ Præterea. Aliquis potest fieri seruus hominum post matrimonium: ergo & seruus Dei per susceptionem ordinis.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium non impedit ordinis susceptionem, quia si matrimonio iunctus ad sacros ordines accedat etiam reclamante vxore, nihilominus characterẽ ordinis suscipit, sed executione ordinis caret. Si autem volente vxore, vel ipsa defuncta, recipit ordinem & executionem.

A **AD** primum ergo dicendum, quod vinculum ordinis soluit vinculum matrimonij ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium ex parte eius qui suscipit ordinem, quia non potest petere debitum, nec vxor ei tenetur reddere: nõ tamẽ soluit ex parte alterius, quia ipse tenetur vxori debitum reddere, si nõ possit eam inducere ad continentiam.

AD secundum dicendum: quod si vxor sciat, & de eius consensu vir ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuam continentiam vouere: nõ tamen tenetur religionem intrare, si sibi non timeat de periculo castitatis propter hoc quod vir eius solenne votum emisit. Secus autem esset si emisisset votum simplex. Si autem sine eius consensu susceperit non tenetur, quia ex hoc sibi nullum præiudicium generatur.

AD tertium dicendum, quod sicut probabilius videtur, quãuis quidam contrarium dixerint, quod etiam Græci non debent accedere ad sacros ordines sine consensu vxorum: quia ad minus tempore ministerij sui fraudaretur debiti redditione, quo fraudari non possunt secundum ordinem iuris, si eis contradicentibus aut ignorantibus viri ordines susceperunt.

AD quartum dicendum, quod sicut dicitur eo ipso quod mulier consentit apud Græcos quod vir suus ordinem suscipiat, obligat se ad hoc quod ipsa in perpetuum alteri non nubat: quia significatio matrimonij non seruaretur quã in matrimonio sacerdotis præcipue exigitur, si autem sine consensu eius ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

AD quintum dicendum, quod matrimonium habet pro causa nostrum consensum, non autem ordo, sed habet causam sacramentalem determinatam a Deo: & ideo matrimonium potest impediri ex ordine præcepti, quod non sit verum matrimonium, non autem ordo ex matrimonio quod nõ sit verus ordo: quia sacramentorum virtus est immutabilis, sed actus humani possunt impediri.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio est affirmatiua. Quoniam ille, qui iunctus est matrimonio, si ad sacros ordines accedat etiam reclamante vxore, verum characterem suscipit.

¶ Secunda conclusio. Si maritus ordinetur inuita vxore, & reclamante suscipit quidem characterem, tamen caret vsu characteris.

¶ Tertia conclusio. Si maritus ordinetur consentiente vxore suscipit characterem, & vsu characteris.

¶ In hoc articulo disputandum est de matrimonio

trimonio quando antecedit ordinem sacrum. Et circa hoc supponendum est, quod tres status hominis coniugati, qui ad sacros ordines promouetur, excogitari possunt. Primus status est quando matrimonium quidem ratum erat, sed nondum consummatum. In quo quidem casu certum est, quod tale matrimonium per votum solenne sacrorum ordinum non dirimitur. Et quãuis de hoc olim fuerit dubitatum in Ecclesia, nunc tamen certum est. Nam hoc aperte diffinitum est in quadam extrauaganti Ioãnis. 2. 2. de voto, vbi afferit Summus Pontifex quod tale matrimonium nõ dissoluitur quia nec in iure diuino, nec in sacris canonibus reperitur, quod dissoluat matrimonium ante factum. Vnde priuilegium dissoluitur matrimonium ratum voto religionis soleni dum taxat concessum est, quia in illo est totalis traditio facta Deo, in sacro vero ordine non est totalis traditio, vt iam diffinitum est in articulo præcedenti.

Circa istum statum est difficultas. Vtrum ille, qui ordinatus est ordine sacro post matrimonium ratum, nondum consummatum, teneatur ingredi religionem, & profiteri. Sed antequam hoc dubium explicemus, aliud veluti præuium explicandum est, videlicet, an ille, qui ordinatur ordine sacro post matrimonium ratum non consummatum contradicente vxore, peccet mortaliter, si illud faciat cum animo transeundi postea ad religionem. Dixi contradicente vxore. Nam consentiente vxore iure & more, & licite potest quoscunque ordines, & etiam sacerdotalem suscipere. Imo si mulier de causa diuortij, vt si adulterauit, potest vir facris initiari sine licentia mulieris, & transire ad religionem. Hoc diffinitur in. ca. 4. & 6. de Conuersione coniugatorum. De quo vide Magistrum Sotum in. 4. dist. 3. art. 2. Et Couarru. super. 4. decreta. parte. 2. §. 3. numero. 3. Syluestrum verbo matrimonium. 8. impedimento. 12. quæst. 12. dicto. 4. Nauarro in Manuali. cap. 22. num. 52. Dixi etiam cum animo transeundi postea ad religionem. Nam si ordinetur sine tali animo, certa res est quod est peccatum mortale grauissimum & sacri legum quia iste talis, & vxori, & sacris ordinibus est iniurius, vt dicunt autores supracitati. Item, nam iste talis in susceptione facris ordinis vouet votum castitatis absolute & simpliciter, quod tamen seruare non potest si non transeat ad religionem, ergo peccat mortaliter. Vnde perpetuo manet suspensus

Ca. 4. & 6. de conuersione coniugatorum.

A sus ab exequutione ordinum. Imo vt dicit Ioãnes. 22. in extrauaganti citata, quæ incipit antiquæ, iste talis non solum non potest ministrare in ordine suscepto, verum etiam nec ad alios sacros ordines promoueri, quod est esse irregularem, nec aliquod beneficium aut officium ecclesiasticum obtinere. Verum est quod matrimonium antea ratum non dirimitur, vt iam diximus. Et ita vxor habet ius ad petendum debitum, & ipse tenetur reddere debitum, nõ tamen potest petere, nec ad id habet ius. Vnde etiã soluto matrimonio per mortem vxoris manet irregularis.

¶ Tota autem difficultas est quado ordinatur ordine sacro contradicente vxore, tamen cum animo transeundi ad religionem, an tunc peccet mortaliter. Et videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur. Maiorẽ oppositionẽ habet matrimonium ratum etiam si non sit consummatum cum voto simplici castitatis, quam ordo sacer cum matrimonio rato, sed post votum simplex castitatis potest aliquis contrahere matrimonium cum animo transeundi ad religionem, vt diffinitum est in arti. 1. huius quæstionis secundum probabiliissimam sententiam, ergo similiter post matrimonium ratum nondum consummatum potest aliquis initiari ordine sacro cum animo transeundi ad religionem. Consequentia est bona. Maior probatur. Quia matrimonium ex natura rei repugnat cum voto etiã simplici castitatis, ordo vero sacer non habet repugnantiam ex natura rei, sed ex statuto Ecclesiæ.

¶ Secundõ arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Si ordo sacer haberet aliquam repugnantiam cum matrimonio rato, ratione cuius esset peccatum mortale ordinari ordine sacro, illa esset propter votum castitatis, quod est annexum ordini sacro ex Ecclesiæ statuto, sed illud votum potest optime stare cum matrimonio rato non consummato, vt probatum est in loco immediate citato in argumento præcedenti, ergo ordo sacer nullam habet repugnantiam cum matrimonio rato, ac subinde nullum est peccatum ordinari ordine sacro cum animo transeundi ad religionem post matrimonium ratum.

¶ Tertio. Iste talis, qui sic ordinatur, nullam infert iniuriam vxori nec ordini sacro; ergo nullo modo peccat. Cõsequencia est bona. Antecedens verõ probatur. Et quidem quod nulla fiat iniuria vxori constat. Nam iste

iste

iste talis habet ius ut transeat ad religionem & relinquat uxorem, ac subinde ex hoc ordinetur ordine sacro cum animo transeundi ad religionem non infertur aliqua iniuria uxori. Quod vero non fiat iniuria ordini sacro constat etiam. Quoniam ordo sacer nullam habet repugnantiam ex natura sua cum matrimonio precipue rato, & non consummato, nec etiam habet repugnantiam ratione voti adiuncti ex statuto Ecclesie ut iam probauimus.

¶ Quarto probatur hoc & confirmatur argumentum precedens. Nam non obstante matrimonio rato nondum consummato iste talis, potest optime ordinari ordine sacro sine aliquo peccato, quod quidem constat. Nam si transeat ad religionem (quod potest licite facere) poterit optime ordinari ordine sacro, ut postea dicemus, ergo a principio poterat id facere cum animo transeundi ad religionem. Probatur consequentia. Quoniam quod ordinetur mediate vel immediate nihil videtur referre ad propositum, precipue quantum ad iniuriam uxoris. Nam si ipse habet ius ut ordinetur, & licite potest illud facere mediante religione, non est illi iniuriosum, quod fiat immediate cum animo transeundi ad religionem. Confirmatur. Iste talis post matrimonium nondum consummatum potest vouere castitatem absolute cum animo transeundi ad religionem, ergo votum castitatis annexum ordini sacro non impedit, & ita poterit licite fieri cum animo transeundi ad religionem.

¶ In oppositum est primo. In iure in locis supracitatis in principio articuli est prohibitum, quod aliquis ordinetur ordine sacro post matrimonium. Itaque sicut ponitur impedimentum ad matrimonium in iure votum simplex castitatis, & ideo non est licitum contrahere etiam cum animo transeundi ad religionem ante consummationem, ut diximus secundum probabilem sententiam in loco iam citato: ita etiam ponitur impedimentum ad ordinem sacrum matrimonium iam contractum, ut constat ex ipso iure, ergo peccatum mortale erit ordinari ordine sacro post matrimonium ratum non consummatum, etiam si fiat cum animo transeundi ad religionem.

¶ Secundo arguitur. Secundum probabilissimam sententiam ibi citatam matrimonium ex natura sua repugnat cum voto castitatis, ita ut sit mortale contrahere post votum illud, etiam si fiat cum animo transeundi ad religionem, quoniam in matrimo-

nio datur facultas ad copulam, ergo similiter erit peccatum mortale ordinari ordine sacro propter votum castitatis adiunctum ex Ecclesie institutione. Probatur consequentia. Nam vouet absolute & simpliciter id, quod non est in eius potestate, sed in potestate alterius; sicut peccaret mortaliter, qui voueret castitatem absolute, si vellet permanere in matrimonio.

¶ Tertio arguitur. Ecclesia in illis iuribus supracitatis manifeste intendit, quod ordo sacer nullo modo sit cum matrimonio etiam rato, ergo peccatum mortale erit ordinari ordine sacro post matrimonium ratum, etiam si ordinetur cum animo transeundi ad religionem. Consequentia est euidens, antecedens probatur. Quando ordo sacer precedit, Ecclesia inhabilem reddit personam, ita ut non possit celebrare matrimonium ratum, etiam si illud faciat cum animo transeundi ad religionem, ergo signum manifestum est, quod in alijs iuribus vult, quod nullo modo stet ordo sacer cum matrimonio rato, etiam si non sit consummatum.

¶ In huius rei explicationem supponenda sunt aliqua. Primo supponendum est tanquam certum, quod si aliquis post matrimonium etiam consummatum ordinem sacrum verum ordinem suscipit, & verum sacramentum, & manet ordinatus. Hoc docet D. Tho. in articulo. & omnes doctores supra citati. Talis enim ordo est sacramentum characterem imprimens. Item. Nam ubi est legitima materia, & legitima forma, & intentio vere conficitur sacramentum ordinis, in presenti vero omnia ista ad sunt. Ergo verum est sacramentum ordinis. Secundo supponendum est tanquam certum, quod stando in iure diuino ordo sacer (ut iam diximus) nullam habet repugnantiam cum matrimonio, & ita nullum est peccatum stando in iure diuino, quod aliquis ordinetur ordine sacro post matrimonium etiam consummatum.

¶ Quibus positis ut hoc dubium explicemus sit prima conclusio. Probabile est, quod est licitum ordinari ordine sacro post matrimonium ratum nondum consummatum cum animo ingrediendi religionem: si precipue attendamus ad rationem voti castitatis adiuncti ex Ecclesie institutione ordini sacro. Hanc conclusionem debet tenere omnes illi autores, qui tenent, quod post votum castitatis licitum est contrahere cum animo transeundi ad religionem ante consummationem. Et hanc conclusionem conuincunt argumenta facta primo loco. Quae omnia con-

confirmantur. Nam eandem repugnantiam vel non repugnantiam habet votum castitatis cum matrimonio rato, siue votum precedat matrimonium, siue subsequatur, loquendo ex natura voti: & ita si unum est probabile, & aliud etiam erit probabile.

¶ Secunda conclusio. Absolute loquendo certum mihi videtur, quod ordinari ordine sacro post matrimonium ratum nondum consummatum etiam cum animo ingrediendi religionem est peccatum mortale: si illud fiat contradicente uxore. Haec conclusio probatur argumentis factis secundo loco precipue ultimo, quod quidem hoc videtur euidenter conuincere.

¶ Et ut vim illius argumenti explicemus aduertendum est, quod Ecclesia in illa prohibitione manifeste intendit, quod ordo sacer nullo modo sit cum matrimonio etiam rato non consummato, quod quidem constat ex hoc, quod quando precedit ipse ordo sacer inhabilem reddit personam ad contrahendum matrimonium, taliter quod in matrimonium postea factum nullo modo sit validum: quando vero precedit matrimonium, non potuit ecclesia facere, quod ordo sacer postea subsequutus dissolueret matrimonium etiam non consummatum. Nam quos Deus coniunxit homo separare non potest. Nec potuit facere, quod homo, qui contraxit matrimonium, non esset habilis ad sacros ordines. Et ita intendit clare & manifeste, quod ordo sacer nullo modo stet cum matrimonio etiam non consummato, quod explicabitur amplius in solutionibus argumentorum.

Ad argumenta facta primo loco, quae procedunt contra istam secundam conclusionem respondetur. Ad primum argumentum respondetur, ex iam dictis, quod maiorem repugnantiam quodammodo habet ordo sacer cum matrimonio, quam votum simplex castitatis, quoniam repugnantia illius voti sit ex natura rei: repugnantia vero ordinis sacri cum matrimonio ex statuto Ecclesie. Quoniam Ecclesia in illa prohibitione intendit, quod nullo modo ordo sacer sit cum matrimonio, & hoc propter reuerentiam ordinis sacri. Itaque quoniam ordo sacer differat a voto solenni religionis, quod tale votum dirimit matrimonium ratum antea factum iure diuino, non vero ordo sacer: tamen Ecclesia propter sanctitatem ordinis prohibuit, quod non esset post matrimonium quodcumque. Itaque quodcum-

que matrimonium est impedimentum ad susceptionem sacri ordinis. Et ut hoc amplius explicetur considerandum est, quod votum simplex castitatis est impedimentum matrimonij ex natura sua, nam quoniam iura dicant, quod tale votum est impedimentum ad contrahendum, illa iura nihil aliud faciunt quam explicare, & declarare ius naturale. Probabile vero est, quod votum castitatis non habet repugnantiam cum matrimonio rato non consummato, & ita probabile est, quod non est peccatum post tale votum contrahere matrimonium cum animo transeundi ad religionem. Ceterum matrimonium ex natura sua non est impedimentum ad ordinem sacrum nec iure diuino, sed ex statuto Ecclesie. Ecclesia vero dicit matrimonium esse impedimentum ad ordinem sacrum & ita qui post matrimonium ratum sacros susciperet ordines etiam cum animo transeundi ad religionem mortaliter peccaret, & incurreret censuras supradictas, si illud faciat contradicente uxore.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod ordo sacer non solum habet repugnantiam cum matrimonio ratione voti castitatis adiuncti ex statuto Ecclesie, Nam si solum haberet repugnantiam ex illa parte, optime conuincit argumentum esse probabile, ut diximus in prima conclusione, quod sic contrahere non esset peccatum mortale: sed repugnat ex prohibitione Ecclesie, quae quidem intendit, quod ordo sacer nullo modo sit cum matrimonio, ut iam dictum est.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod illud argumentum conuincit, quod sine dubio in illo casu nulla sit iniuria uxori, nec ratione talis iniuriae tunc est illicitum. Infertur tamen iniuria ordini sacro propter prohibitionem Ecclesie. Nam quoniam ordo sacer non repugnet cum matrimonio ex natura rei iure diuino, repugnat tamen ex statuto Ecclesie.

¶ Ad quartum argumentum idem respondetur. Et quoniam iste talis possit ordinari licite post professionem religionis, & dissolutionem matrimonij: non tamen manente matrimonio, quoniam hoc est prohibitum per Ecclesiam.

¶ Ad argumenta facta secundo loco dictum est, quod illa conuincunt secundam conclusionem.

Hoc supposito est dubium iam propositum an qui ordinatus est ordine sacro post matrimonium ratum nondum con-

consummatum, teneatur ingredi religionē & profiteri: si illud faciat contra voluntatē vxoris. Dixi, si illud faciat contra voluntatem vxoris, nam si ex consensu illius ordinetur non tenetur ingredi religionem, vt postea dicemus.

¶In hoc dubio conclusio sit. Probabile est, quod iste talis non tenetur ingredi religionem: probabilius tamen est oppositum. Et in hoc dubio omnia dicenda sunt, sicut dictū est in articulo primo huius quæstionis in secūdo dubio de illo, qui post votū castitatis contraxit ante cōsummationē matrimonij. Vide omnia ibi dicta. Est tamē specialis difficultas in hoc contra secundam partem conclusionis. Nam Summus Pontifex in illa extrauaganti iā citata dicit, quod talis admonendus est à iudice vt religionē ingrediatur, non tamen dicit quod est compellendus, ergo non tenetur ingredi religionem. Respondetur dupliciter. Prima solutio est, quod in hac parte sunt opiniones & quidem probabiles, & ita non erat compellendus: vt sequeretur tutiorem & probabiliorem, sed solum admonendus. Secunda solutio est, quod quauis in tali casu ille talis in foro conscientie teneatur ingredi religionē, tamen per Ecclesiasticas censuras nō sunt fideles compellendi ad illud, nisi fuerit vrgens necessitas, aut manifesta causa, & in multis iudicio conscientie sunt relinquēdi. Etenim si quis habeat votum simplex religionis non compellitur per censuras Ecclesiasticas, vt adimpleat illud, sed admonetur à superiore, quauis in foro conscientie sine dubio teneatur illud adimplere.

¶Certum tamen est, quod si religionem intra certum tempus iste talis ingredi noluerit, quod tenetur matrimonium consummare ad petitionem alterius, & ad hoc est compellendus. Nam alias fieret manifesta iniuria vxori. Verum tamen ea mortua nō potest exercere actū ordinis nisi ingressus, & professus fuerit religionem approbatā. Hæc enim omnia habentur in prædicta extrauaganti.

¶Secundus status est, quando post cōsummationem de consensu vxoris sacros ordines recipit.

¶In quo quidem casu sit prima conclusio. Post sacros ordines susceptos vterque coniux priuatur vsu matrimonij. Ita docent omnes doctores supra citati. Vir priuatur ratione emissi voti, mulier vero ratione consensus præstiti. Ita habetur. 32. dist.

cap. Seriatim vbi dicitur, quod non licet ascendere ad ordines sacros post matrimonium nisi de consensu vxoris suæ, vt fiat de carnali deinceps spirituale coniugiū nemi ne cogente eos: nec per hoc permittitur postea vxor iungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius.

¶Secunda conclusio. Vxor in tali casu tenetur continentiam vouere, & si fuerit iuuenilis ætatis de cuius continentia timeatur, tenetur religionem ingredi, & in clausura manere. Ita diffinitur in capit. 1. 4. & 6. de conuersione coniugatorum. Idem intelligitur quando vir de consensu vxoris religionem ingreditur.

¶Tertius status est, quando post cōsummationem vxore repugnante vir sacros ordines recipit.

¶In cuius rei expositionem distinctione supposita est prima conclusio. Si vxor diuortij causam dedit, vir legitime potest ea inuita sacros ordines recipere, & religionē profiteri: vt si mulier adulterium commisisset. Ratio est aperta. Nam tunc vir poterat manere in seculo vxore relicta, ergo multo magis poterit ad altiorem statū transire. Ita diffinitur in cap. constitutus de conuersione coniugatorum. Vnde tunc temporis vir & ordines, & exequationem ordinum recipit.

¶Secunda conclusio. Si vxor erat innocens, & ea inuita sacros ordines recipit, nō priuatur vxor iure exigendi debitum, sed ille petere non potest quamquam reddere teneatur. Ita diffinitur in extrauaganti illa citata. Addit tamen Doctor Sanctus ad primum, quod vxor in illo casu nō habet obligationem reddēdi debitum.

¶Circa hoc posset esse dubiū an vxor teneatur in illo casu reddere debitū viro sic ordinato petēti. Nā quauis ipse peccet petēdo debitū: nihilominus tamē ipse habet ius iustitiæ ad petendū, & ita videtur, q̄ teneatur reddere debitum. Item. Nam in iure non est diffinitum, quod vxor in eo casu non teneatur reddere debitum: sed solum habetur, q̄ tunc in eius manet potestate seruare continentiam, vel habere vsu matrimonij. Itaq; ipsa vxor potest eligere, quod voluerit. Nūquam tamen dicitur, quod ipsa non tenetur, reddere debitū, si eligat matrimonij vsu. Et ita aliqui etiam discipuli D. Tho. dicunt, quod non est ita certum, quod vxor non teneatur reddere debitum in illo casu.

Ca. 4. & 6. de conuersione coniugatorū.

Cap. constitutus de conuersione coniug.

¶ Nihil.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum definitio consanguinitatis sit competens.

AD PRIMVM. *Magister prope dicitur. Vultur quod de consanguinitate quam quidam ponunt sit incompetens: scribetur Consanguinitas est vinculum ab eodē*

Thom. 4. dist. 40. q. vlt. art. 1. & sequen.

stipite descendentiū carnali propagatione contractum. Omnes enim homines ab eodem stipite carnali propagatione descendunt: scribetur ab Adā: si ergo recta esset prædicta definitio consanguinitatis, omnes homines essent adinuicem consanguinei, quod falsum est.

¶ 2. Præterea. Vinculum non potest esse nisi aliquorum adinuicem conuenientium, quia vinculum vnit, sed eorum qui descendunt ab vno stipite non est maior conuenientia adinuicem quam aliorum hominum, cum conueniant specie & differant numero sicut & alij homines, ergo consanguinitas non est aliquod vinculum.

¶ 3. Præterea. Carnalis propagatio fit de superfluo alimenti: sed tale superfluum magis habet conuenientiam cum rebus comestis, cum quibus in substantia cōuenit, quam cum eo qui comeditur: ergo non nascatur aliquod vinculum consanguinitatis eius qui ex semine nascitur ad res comestibiles, nec ad generantem ex carnali propagatione nascatur aliquod propinquitatis vinculum.

¶ 4. Præterea. Genes. 18. Laban dixit ad Iacob: Os meum & caro mea es, ratione cognationis quæ erat inter eos: ergo talis propinquitatis magis debet dici carnalitas quam consanguinitas.

¶ Præterea. Carnalis propagatio est communis hominibus, & animalibus: sed in animalibus non cōtrahitur ex carnali propagatione consanguinitatis vinculum: ergo nec in hominibus.

RESPONDENDO dicendum, quod secundum philosophum. 8. Ethic. Omnis amicitia in alia qua cōmunicatione consistit, quia amicitia ligatio siue vnio quadam est: ideo cōmunicatio quæ est amicitia causa, vinculum dicitur: & ideo secundum quamlibet cōmunicationem denominantur aliqui quasi colligati adinuicem, sicut dicuntur concines, qui habent politicam cōmunicationē adinuicem, & commilitones qui conueniunt in militari negotio: & eodem modo qui conueniunt in naturali cōmunicatione dicuntur consanguinei: & ideo in prædicta definitione ponitur quasi consanguinitatis genus vinculum, quasi subiectū, personæ descendentes ab vno stipite, quarum est huiusmodi vinculum quasi principium carnalis propagationis.

Cap. 2. 116. 12.

QVÆSTIO LIIII.

De impedimento consanguinitatis.

Deinde cōsiderandum est de impedimento consanguinitatis. Circa quod quærentur quatuor. Primò, vtrum consanguinitas conuenienter à quibusdam definiatur. Secundò, vtrum conuenienter distinguatur per gradus & lineas. Tertio, vtrum de iure naturali matrimonium impediatur secundum aliquos gradus. Quarto, vtrum gradus impediens matrimonium possint per statutum Ecclesiæ determinari.

De hac materia Magister in quarto distinctione quadraginta. 41. & 42. & ibi Scholastici, Iurisperiti. 35. quæstione prima. vsque ad quæstionem quintam, vel sextam. & in Decretalibus. titulo de consanguinitate & affinitate, & in Clementina vnica. eodem titulo. Vide Magistrum Sotum in distinctione. 40. quæstione vnica. Syluestrum verbo. matrimonium. 8. quæstione sexta. Nauarro in Manuali. capit. vigesimosecundo. numer. quadragesimo primo, & sequentibus. Couarruias super quartum Decretalium. parte secunda. capit. sexto. §. sexto. per totum.

32. dist. ca. Seriatim.

AD

*AD primum ergo dicendum, quod virtus acti-
ua non recipitur secundum eandem perfectionem
in instrumento secundum quam est in principali
agente: & quia omne movens motum est instru-
mentum, inde est quod virtus primi motoris in ali-
quo genere per multa media deducta, tandem deficit
& pervenit ad aliquid quod est motum & non
mouens. Virtus autem generantis movet non so-
lum quantum ad id quod est speciei, sed etiam quan-
tum ad id quod est individui, ratione cuius filius
assimilatur patri etiam in accidentalibus, & non
solum in natura speciei: nec tamen individualis
virtus patris ita perfecte in filio est, sicut erat in
patre, & adhuc in nepote minus, & sic deinceps
debilitatur: & inde est quod virtus illa quando
que deficit, ut ultra procedere non possit: & quia
consanguinitas est in quantum multi communi-
cant in tali virtute ex vno in multos per propa-
gationem inducta, paulatim se consanguinitas
dirimit, ut Isidorus dicitur: & ideo non oportet acci-
pere stipitem remotum in distinctione consanguini-
tatis, sed propinquum, cuius virtus adhuc maneat
in illis qui ex eo propagantur.*

Refertur.
33. q. 4. ca.
consanguini-
tatis.

In corpor.
art. & in fo-
lur. ad pri-
mum.

*AD secundum dicendum, quod iam patet ex
predictis, quod non solum conveniunt consanguini-
tes in natura speciei, sed etiam in virtute propria
ipsius individui ex vno in multos traducta: ex
qua contingit quandoque quod filius assimilatur
non solum patri: sed avo vel remotis pariter, ut
dicitur libro. 8. de Animalibus.*

*AD tertium dicendum, quod convenientia
magis attenditur secundum formam secundum quam
aliquid est actu, quam secundum materiam secun-
dam quam est in potentia quod patet in hoc quod carbo
magis convenit cum igne quam cum arbore unde abscis-
sus est. Et similiter alimentum iam conuersum in spe-
ciem nutriti, per virtutem nutritivam magis conue-
nit cum ipso nutrito quam cum illa re, unde sum-
ptum est nutrimentum. Ratio autem procederet
secundum opinionem illorum qui dicebant quod
tota natura rei est materia, & quod formæ omnes
sunt accidentia, quod falsum est.*

*AD quartum dicendum quod illud quod proxime
conuertitur in semine est sanguis: ut probatur. 15. de
Animalibus, & propter hoc vinculum quod propa-
gatione contrahitur carnaliter, convenientius
dicitur consanguinitas, quam carnalitas: & quod
aliquando unus consanguineus dicitur esse caro
alterius, hoc est in quantum sanguis qui in semen-
tariis aut in menstruum conuertitur est potentia
caro, &c.*

*AD quintum dicendum, quod quidam dicunt
quod ideo consanguinitatis vinculum contrahi-
tur inter homines ex carnali propagatione, & ta-
men non inter alia animalia, quia quicquid est de*

*veritate humana nature in omnibus homini-
bus fuit in primo parente, quod non est de alijs ani-
malibus: sed secundum hoc consanguinitas matri-
monij nunquam dirimi potest. Predicta autem
positio in. 2. lib. Dist. 20. improbata est. Unde di-
cendum: quod hoc ideo contingit, quia animalia
non coniunguntur ad amicitia unitatem propter
propagationem multorum ex vno parente proxi-
mo, sicut est de hominibus, ut dictum est.*

SUMMA ARTICULI

Conclusio est affirmatiua. Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendendum carnali propagatione contractum. Explicat D. Thom. istam definitionem dicens, quod illa particula vinculum est veluti genus, & subiectum, omnia vero alia habent locum differentie. Vide notitiam doctorum in solutionibus argumentorum in quibus optima dicit.

¶ Circa istam definitionem explicandum est ante omnia, quid sit consanguinitas, & eius definitio est declaranda. Et advertendum primo cum magistro Soto dist. 40. quæst. vnica, articulo primo, quod triplex est cognatio late sumpta. Prima est carnalis. Secunda spiritalis. Tertia est legalis, quæ est secundum leges. Cognatio carnalis est illa, quæ habetur per carnalem propagationem & hæc vocatur hic consanguinitas, & de hac disputatur in hac quæst. & de affinitate quæ oritur ex cognatione carnali in quæstione consequenti. Cognatio vero spiritalis est illa, quæ contrahitur in sacramento Baptismi, & Confirmationis: & de hac disputatur in quæst. 56. Cognatio vero legalis est illa, quæ contrahitur per adoptionem secundum leges, de qua disputat D. Thom. in quæst. 57. in hac quæst. disputat de prima cognatione.

¶ Secundo advertendum cum eodem Magistro Soto in loco immediate citato, quod illa particula, vinculum, in definitione consanguinitatis ponitur loco generis. Nam sicut ratio animalis se extendit ad plura animalia, & ideo tenet locum generis in definitione hominis, ita etiam ratio vinculi communis est ad multa vincula, & ita in definitione consanguinitatis tenet locum generis.

Dubiū tamen est circa istam particulam. An hæc proposito sit vera Consanguinitas est vinculum. In qua quidem difficultate quidam dicunt, quod illa propositio non sumitur in sensu identico vel formali, sed in sensu

Atio, & natiuitas ex parte virginis, quantum fuerit mirabilis quædam actio maxime eleuata à natura ex parte Dei. Vide Couarruias super quartum Decretalium. parte. 2. capite sexto. §. sexto. & Nauarrum in Manuali. capite vigesimo secundo. numero quadragesimo primo.

ARTICVLVS II.
Vtrum conuenienter consanguinitas designetur per gradus vel lineas.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod consanguinitas inconuenienter distinguitur per lineas & gradus. Dicitur enim linea consanguinitatis esse ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendendum, diuersos continens gradus: sed nihil est aliud consanguinitas quam collectio talium personarum, ergo linea consanguinitatis est idem quod consanguinitas: nihil autem debet distingui per se ipsum, ergo consanguinitas non conuenienter per lineas distinguitur.

¶ 2 Præterea. Illud secundum quod diuiditur aliquid commune non potest poni in definitione communis: sed descensus penitur in definitione prædicta consanguinitatis: consanguinitas ergo non potest diuidi per lineam ascendendum, descendendum, & transversatum.

Art. 1. hu-
ius quæst.
arg. 1.

¶ 3 Præterea. Definitio lineæ est, quod sit inter duo puncta: sed duo puncta non faciunt nisi vnum gradum, ergo vna linea habet tantum vnum gradum, & ita eadem ratione videtur quod non debeat fieri diuisio consanguinitatis per lineas & per gradus.

¶ 4 Præterea. Gradus definitur esse habitudo distantium personarum qua cognoscitur quantum distantia personarum inter se differunt: sed cum consanguinitas sit propinquitas quædam, distantia personarum consanguinitati opponitur magis quam sit eius pars, ergo per gradus consanguinitas distingui non potest.

¶ 5 Præterea. Si consanguinitas per gradus distinguitur & cognoscitur, oportet quod illi qui sunt in eodem gradu sint æqualiter consanguinei: sed hoc falsum est, quia propinquus & eiusdem pronepos sunt in eodem gradu: non tamen sunt æqualiter consanguinei: ut Decret. dicit, ergo consanguinitas non recte distinguitur per gradus.

35. q. 5. ca.
porro.

¶ 6 Præterea. In rebus ordinatis quodlibet

additum alteri facit alium gradum, sicut qualibet unitas addita facit aliam speciem numeri: sed persona addita personae non semper facit gradum alium consanguinitatis quia in eodem gradu consanguinitatis est pater & patruus qui adiungitur ergo non recte per gradus consanguinitas distinguitur.

¶ Præterea. Inter duos propinquos semper est eadem consanguinitatis propinquitas, quia æqualiter distat unum extremorum ab alio, & e contra: sed gradus consanguinitatis non inuenitur semper idem ex utraque parte, cum quandoque unus propinquus sit in tertio & alius in quarto gradu, ergo consanguinitatis propinquitas non potest sufficienter per gradus cognosci.

R E S P O N D E O dicendum, quod consanguinitas est quaedam propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum generationis qua natura propagatur. Unde secundum Philosophum. 8. Ethic. ista communicatio est triplex. Una secundum habitudinem principij ad principiatum, & hæc est consanguinitas patris ad filium. Unde dicit quod parentes diligunt filios ut sui ipsius ad aliquid existentes. Alia est secundum habitudinem principij ad principium, & hæc est filij ad patrem: unde dicit quod filij diligant parentes ut ab illis existentes. Tertia est secundum habitudinem eorum quæ sunt ab uno principio ad invicem, sicut fratres dicuntur ex eisdem nasci, ut ipse ibidem dicit: & quia punctus motus lineam facit, & propagatione quodammodo pater descendit in filium: ideo secundum tres dictas habitudines, tres lineæ consanguinitatis sumuntur, scilicet, linea descendentiæ secundum primam habitudinem; linea ascendentiæ secundum secundam, linea transversalis secundum tertiam. Sed quia propagationis motus non quiescit in uno termino; sed ultra progreditur: ideo contingit quod patris est accipere patrem & filij filium, & sic deinceps. & secundum hos diversos progressus diversi gradus in linea inveniuntur: & quia gradus cuiuslibet rei est pars aliqua illius rei; gradus propinquitatis non potest esse ubi non est propinquitas, & ideo identitas & nimia distantia graduum consanguinitatis tollunt, quia nullus est sibi ipsi propinquus, sicut nec aliquis familiaris: & propter hoc nulla persona per se ipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ gradum facit ad ipsam. Sed tamen diversa est ratio computandi gradus in diversis lineis. Gradus enim consanguinitatis in linea ascendentiæ & descendentiæ contrahitur ex hoc, quod una persona ex alia propagatur eorum, inter quos gradus consideratur: & ideo secundum computationem canonicam & legalem

A persona quæ primo in progressu occurrit vel ascendendo, vel descendendo distat ab aliquo: puta à Petro in primo gradu, ut pater & filius: quæ autem secundo utriusque occurrit, distat in secundo gradu, ut avus & nepos, & sic deinceps. Sed consanguinitas quæ est eorum, qui sunt in linea transversali, contrahitur non ex hoc, quod unus ex alio propagatur, sed quia uterque propagatur ex uno: & ideo debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad unum principium ex quo propagatur: & secundum hoc est diversa computatio canonica & legalis, quia legalis computatio attendit descensum à communi radice ex utraque parte, sed canonica tantum ex altera, ex illa, scilicet, ex qua maior numerus graduum inuenitur. Unde secundum legalem computationem frater & soror, vel duo fratres attinent sibi in secundo gradu, quia uterque à radice communi distat per unum gradum: & similiter filij duorum fratrum distant à se invicem in quarto. Sed secundum computationem canonicam duo fratres attinent sibi in primo gradu, quia neuter eorum distat à radice communi nisi per unum gradum: sed filius unius fratrum distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tantum distat à communi radice: & ideo secundum computationem canonicam quoto gradu distat quis ab aliquo gradu superiori, toto distat à quolibet descendenti ab ipso, & nunquam minus: quia propter quod unumquodque, & illud magis. Unde etsi alij descendentes à communi principio conueniunt cum aliquo ratione principij communis, non possunt propinquiores esse descendenti ex alia parte, quam sit primum principium ei propinquum. Aliquando tamen plus distat aliquis ab aliquo descendente à communi principio quam distet ipse à principio, quia ille forte plus distat à communi principio quam ipse: & secundum remotiorem distantiam oportet consanguinitatem computari.

A D primum ergo dicendum, quod obiectio illa procedit ex falsis. Consanguinitas enim non est collectio, sed relatio quaedam aliquarum personarum quarum collectio lineam consanguinitatis ad invicem facit.

A D secundum dicendum: quod descensus communiter sumptus attenditur secundum quamlibet consanguinitatis lineam, quia carnalis propagatio ex qua vinculum consanguinitatis contrahitur, descensus quidam est: sed descensus talis, scilicet, à persona cuius consanguinitas queritur, lineam descendentiæ facit.

A D tertium dicendum: quod linea dupliciter accipi potest. Aliquando proprie pro ipsa dimensione, quæ est prima pars quantitatis conditio-

næ, & sic linea recta continet tantum duo puncta in actu quæ terminant ipsam, sed in potentia infinita, quorum quolibet signato in actu linea dividitur, & fiunt duæ lineæ. Aliquando vero linea sumitur pro his quæ linealiter disponuntur: & secundum hoc assignatur in numeris lineæ & figura, prout unitas post unitatem ponitur in aliquo numero, & sic qualibet unitas adiecta gradum facit in tali linea: & similiter est de linea consanguinitatis: unde una linea continet plures gradus.

A D quartum dicendum: quod sicut similitudo non potest esse ubi non est aliqua diversitas, ita propinquitas non est ubi non est aliqua distantia, & ideo distantia qualibet non opponitur consanguinitati, sed talis distantia quæ consanguinitatis propinquitatem excludit.

A D quintum dicendum, quod sicut albedo dicitur maior dupliciter. Uno modo ex intentione ipsius qualitatis. Alio modo ex quantitate superficiei: & ita consanguinitas dicitur maior vel minor: uno modo intensiue ex ipsa natura consanguinitatis: alio modo quasi dimensiue: & sic quantitas consanguinitatis mensuratur ex personis inter quas consanguinitatis propagatio procedit, & hoc secundo modo gradus consanguinitate distinguitur: & ideo contingit quod aliquorum duorum qui sunt in eodem gradu consanguinitatis respectu alicuius personæ unus est sibi magis consanguineus quam alius, considerando primam quantitatem consanguinitatis: sicut pater & frater attinent alicui in primo gradu consanguinitatis, quia ex neutra parte incidit aliqua persona media. Sed tamé intensiue loquendo magis attinet alicui personæ pater suus quam frater, quia frater non attinet ei nisi in quantum est ex eodem patre: & ideo quanto est aliquis propinquior communi principio à quo consanguinitas descendit, tanto est magis consanguineus, quantum non sit propinquior gradu & secundum hoc propatruus magis est consanguineus alicui, quam pronepos eius quantum sint in eodem gradu.

A D sextum dicendum, quod quantumvis pater & patruus sint in eodem gradu respectu radicis consanguinitatis, quia uterque distat uno gradu ab avo: tamen respectu eius cuius consanguinitas queritur, non sunt in eodem gradu, quia pater est in primo gradu, patruus autem non potest esse propinquior quam in secundo in quo est avus.

A D septimum dicendum, quod semper persone in æquali numero graduum distant à se invicem, quantumvis quandoque non æquali numero graduum distent à communi principio, ut ex dictis patet.

In corpor. artic.

SVMMA ARTICVLI.
Prima conclusio est affirmatiua. Hanc conclusionem optime declarat D. Tho. in articulo.

¶ Secunda conclusio. Competenter ponuntur tres lineæ consanguinitatis. Prima per comparisonem principij ad principiatum, sicut patris ad filium, quæ est linea descendentiæ. Secunda per comparisonem principij ad principium, ut inter filium & patrem, & hæc est linea recta ascendentiæ. Tertia est transversalis, quæ sumitur per comparisonem plurium descendentiæ ab eodem principio, sicut plures fratres dicuntur esse in linea transversali.

¶ Circa istum articulum supponendum est primo quid sit linea: Linea vero in presenti non accipitur proprie sed improprie, & large & per quandam similitudinem. Nam sicut in linea sunt multa puncta, ita in linea consanguinitatis sunt multi gradus. v.g. in linea recta descendentiæ sunt pater, filius, nepos, pronepos &c. Est autem linea ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum, diversos continens gradus: linea enim dicitur habitudinem quandam ipsarum personarum consanguinearum, secundum quod distant inter se: nam si non est distantia, non potest esse consanguinitas, sicut non potest esse similitudo, nisi ubi est aliqua diversitas. Unde si recte & exacte definiatur linea, nihil aliud est, quam consanguinitatis collectio ordinata personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendentiæ, quæ quidem habet suos gradus, sicut populus est collectio plurium personarum sub eisdem legibus viventium.

¶ Ex quo colligitur, quod consanguinitas, & linea consanguinitatis non sunt idem. Quia linea est collectio personarum, at vero consanguinitas est ipsa habitudo inter ipsas personas in ordinata sanguinem.

¶ Secundo. Supponendum est, quod ut diximus, ista habitudo inter ipsas personas potest esse duplex. Etenim est habitudo principij ad principiatum, & sic desumitur linea recta descendentiæ, scilicet, patris ad filium, aui ad nepotem. Alia est habitudo principij ad principium, & sic desumitur linea ascendentiæ ut filij ad patrem, &c. Tertia habitudo est procedentiæ inter se, & hæc dicitur linea transversalis. Vide ipsam

Definitio lineæ.

arborem in titulo de consanguinitate, & affinitate circa finem, non enim est necessarium hic illam constituere cum passim reperitur.

1. Regul.

¶ Tertio supponenda sunt aliqua regulae ad cognoscendum, in quo gradu distent consanguinei inter se. Et prima regula est pro linea recta. Quando inter personas, quae sunt in linea recta, nulla alia persona mediat, sunt in primo gradu, sicut pater & filius sunt in primo gradu: quoniam nulla persona mediat inter illos. Si vero mediat aliqua persona, tot gradus erunt, quot fuerint personae numerando extremas, & medias una ablata. v.g. inter auum & nepotem mediat aliqua persona, & ibi sunt tres personae numerando extremas, & illam, quae mediat: & ablata una manent duae, & ita sunt in secundo gradu. Item filius est in primo gradu cum patre: quoniam sunt duae personae & dempta una manet vnus gradus.

2. Regula.

¶ Secunda regula pro linea transversali. Qui sunt in linea transversali aequaliter in eo gradu in quo differunt ab stipite distant inter se, sicut filius & filia eiusdem patris, qui aequaliter sunt in linea transversali, sunt in primo gradu inter se, sicut sunt in primo gradu cum patre, & cum stipite. In hac regula omnes in vniversum conveniunt. Vide glossam in arbore lib. 6. versu. inter collaterales; Nam quilibet filius sit magis coniunctus patri, quam frater, non tamen inde sequitur, quod vnus sit magis coniunctus patri, quam alter: & ideo eo gradu, quo vnus frater distat a patre, eodem dicentur fratres inter se distare, ut dicit Magister Sotus in distinctione citata quaestione vnica. articulo. 2. Tertia regula pro linea transversali. Qui sunt in linea transversali si distant inaequaliter ab stipite attendendus est gradus remotior, & in quo gradu distat ab stipite remotior, eodem gradu distant inter se ipsi collaterales. v.g. inter nepotem Petri & auunculum eius est distantia in duobus gradibus linea collateralis: quia cum inaequaliter ambo distent ab eodem stipite, scilicet a Petro, qui est auus vnus, & pater alterius, nepos tamen est in remotiori gradu, iuxta quem debet regulari collateralis distantia. Haec regula praeterquam quod est D. Thom. habetur in capit. Vir. qui ab stipite, de consanguinitate & affinitate, vbi dicitur, quod si vir distat ab stipite in quarto gradu, femina autem in quinto possunt licite contrahere matrimonium secundu regulam iam assignatam. Et ratio huius

A regula est, quia collaterales non habent inter se consanguinitatem: nisi quam habent ratione primi stipitis, ac proinde nullus vnus linea potest habere maiorem propinquitatem ad alium alterius linea, nisi quam habent ratione primi stipitis, & ad stipitem. Consanguinitatis enim virtus quanto magis descendit, tanto magis debilitatur, ac denique extinguitur, ut habetur capit. Consanguinitas. 2. quaestione quarta. Quemadmodum ramus, qui est proximior trunco, robustior est: alij vero rami quanto magis distant tanto sunt debiliores, ut dicit Magister Sotus in. 4. distinctione. 40. quaestione vnica. articulo primo. ergo persona, quae magis distat ab stipite, minorem habet virtutem, & nexum consanguinitatis: & ideo sui gradus habenda est ratio cum alio: qui propinquior sit stipiti.

Cap. con. sanguinitas. 25. quaest. 4.

Circa istam regulam sic explicatam dubium est, illudque grauissimum. An verum sit, quod ad obtinendam licitam & debitam dispensationem in similibus gradibus sufficiat gradum remotiorem tantum exprimere: an vero sit necessarium, vtrunque gradum declarare. Et videtur esse necessarium vtrunque exprimere, & ratio desumitur ex ipso iure: nam in illo reperitur, quod si alter consanguineorum distet in sexto, vel septimo gradu ab stipite, alter autem in secundo vel tertio, non possunt coniungi, ergo non sufficit exprimere gradum remotiorem, sed necessarium est exprimere vtrunque gradum.

In huius rei expositione sit prima conclusio. In similibus casibus sufficit exprimere gradum remotiorem, & non est necessarium exprimere gradum magis propinquum. Hoc habetur expresse in capit. Vir. de consanguinitate & affinitate, vbi ex hac doctrina diffinit Pontifex, quod si vir distet ab stipite in quarto gradu, femina autem in quinto gradu possunt licite copulari. Idem habetur in constitutione Clementis V. l. quaest. incipit Nuper. nondum typis excusa, refertur tamen a Couarruias super quartum Decretalium. parte. 2. cap. 6. §. 10. numero. 12. vbi etiam tenet istam sententiam, & eandem refert Philippus in capitulo postulasti. de rescriptis. numero nono. & decimotertio. Et hanc sententiam tenet Diuus Thomas hic, & Sotus distinctione. 40. quaestione vnica. articulo secundo. Syluester. verbo matrimonium. 8. q. 6. dicto. 6. vbi citat Abbatem. Et haec conclusio constat

Capl. Vir. de consanguinitate & affinitate.

stat ratione desumpta ex vltima regula. ¶ Secunda conclusio. Si attendamus noua decreta aliquorum Pontificum, aliqua est varietas in hac parte. Vt hac conclusionem declarem aduertendum est, quod Pius quartus in quodam motu proprio expresse praecipit, ut declaretur vterque gradus, remotior, scilicet & propinquior ad obtinendam dispensationem, sed postea Pius V. in alio proprio motu Anni 1566. vigesimo die Augusti expresse reuocauit illam clausulam Pij III. & rem hanc restituit ad ius commune antiquum, ut sufficeret gradum remotiorem exprimere.

¶ Et aduertendum primo circa hoc, quod Pius V. expresse admonet, quod quando propinquior gradus fuerit primus gradus, non satis est gradum remotiorem exprimere, sed etiam est exprimendus propinquior gradus. Et redditur ratio: quia nunquam intendit in primo gradu dispensare. Hoc intelligitur quando supposito, quod vnus sit in primo gradu linea transversalis, alter qui est in gradu remotiori sit infra quartum gradum, nam si sit ultra, vel extra quartum gradum communiter doctores docent nullam esse necessariam dispensationem ad licite contrahendum. Ita docent plures moderni, & Syluester vbi supra plures refert, & asserit sententiam Hostiensis oppositum tenentis esse singularem. Semper tamen loquimur de consanguineis in linea transversali: nam si sint in eadem linea recta, iam dictum est, quod nec Adam posset contrahere matrimonium.

¶ Secundo notandum quod Pius Quintus in illo motu proprio ponit hanc conditionem, scilicet, dummodo postea obtineatur littera declaratoria super gradu propinquiore iuxta constitutionem Gregorij, & Clementis praedecessorum, quae verba subobscura videntur, & habent hunc sensum, quod in simili casu necessariae sunt duplices litterae, quaedam dispensatoriae, quaedam autem tantum declaratoriae. Litterae dispensatoriae erunt sufficientes, si exprimatur tantum gradus remotior. Hoc tamen non obstante voluerunt praedicti tres Pontifices, ut apponerentur postea litterae declaratoriae circa gradum propinquorem, quod forte factum est ad cauendum omne scandalum. Poterant, enim aliqui cognoscere illam consanguinitatem gradus propinquioris, & aduertentes solum esse dispensatum in gradu remotiori possent pati scandalum, quasi nullum esset illud matrimonium, & ideo fuit conueniens,

A vt apponeretur illae litterae declaratoriae gradus propinquioris. ¶ Ad rationem vero dubitandi respondetur optimè cum Couar. vbi supra nu. 12. q. quando in iure reperitur similis doctrina, debet intelligi tantum in tali speciali prouincia, vbi sit similis consuetudo, quod licet ablatum sit impedimentum remotioris gradus, non censetur ablatum impedimentum propinquioris: in alijs autem prouincijs verum habet dictum. cap. vir, qui ab stipite.

¶ Vltimo supponendum est in hoc articulo, quod isti gradus linea transversalis, ita numerantur secundum dispositionem iuris canonici, quae quidem dispositio obseruanda est quantum ad id quod attinet ad nostrum propositum. Ius autem civile aliter designat gradus transversales, ut patet, ex cap. Ad sedem. 3. §. quaest. 5. duplicat istos gradus. Nam duos fratres. v.g. collocat in 2. gradu consanguinitatis, filios autem horum fratrum ponit in 4. gradu, nepotes vero eorundem fratrum in sexto, &c. At ille textus in cap. Ad sedem institutus est ad reijciendum ius civile in hac parte.

Cap. ad sedem. 3. §. quaest. 5.

ARTICVLVS III.

C ¶ Vtrum consanguinitas de iure naturali impediatur matrimonium.

¶ TERTIVM sic proceditur. Videtur quod consanguinitas de iure naturali non impediatur matrimonium. Nulla enim mulier potest esse propinquior viro quam

Eua fuit Ada, de qua dixit Genes. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: sed Eua fuit mulier coniuncta Ada: ergo consanguinitas nulla quantum est de lege naturae matrimonium impedit.

D

¶ 2. Praeterea. Lex naturalis eadem est apud omnes: sed apud barbaras nationes nulla persona coniuncta consanguinitate a matrimonio excluditur, ergo consanguinitas quantum est de lege naturae matrimonium non impedit.

¶ 3. Praeterea. Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, ut dicitur in principio Digestorum: sed animalia bruta etiam cum matre coeunt, ergo non est de lege naturae quod aliqua persona a matrimonio propter consanguinitatem repellatur.

¶ 4. Praeterea, Nihil impedit matrimonium quod

non contrariatur alicui bono matrimonij: sed con-

trariatur alicui bono matri-
monij, ergo non impedit ipsum.

¶ Præterea. Eorum quæ sunt magis pro-
pinqua & similia melior & firmiter est coniun-
ctio: sed matrimonium quædam coniunctio est, cum
ergo consanguinitas sit propinquitas quædam ma-
trimonium non impedit, sed magis unit.

¶ S E D contra. Illud quod impedit bonum pro-
lis etiam matrimonium impedit secundum legem
naturæ: sed consanguinitas impedit bonum prolis,
quia ut ex verbis Grego. habetur experimento di-
cimus ex tali coniugio sobolem non posse succre-
scere, ergo consanguinitas secundum legem natu-
ræ matrimonium impedit.

¶ Præterea. Illud quod habet natura huma-
na in primâ sui conditione est de lege naturæ:
sed in primâ sui conditione hoc habuit humana na-
tura quod pater & mater à matrimonio exclude-
rentur: quod patet per hoc quod dicitur Gen. 2.
Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,
quod non potest intelligi quantum ad cohabitatio-
nem, & sic oportet quod intelligatur quantum ad
matrimonij coniunctionem, ergo consanguinitas
impedit matrimonium secundum legem naturæ.

RESPONDEO dicendum, quod in ma-
trimonio aliquid contra legem naturæ esse dici-
tur, per quod matrimonium redditur incompetens
respectu finis ad quem est ordinatum: finis autem
matrimonij per se & primò est bonum prolis, quod
quidem per aliquam consanguinitatem, scilicet,
inter patrem & filiam, vel filium & matrem im-
peditur, non quidem totaliter, quia filia ex semi-
ne patris potest prolem suscipere, & simul cum
patre nutrire & instruere in quibus bonum pro-
lis consistit, sed non ut convenienti modo fiat.
Inordinatum enim est quod filia patri per matri-
monium iungatur in sociâ causa generandæ prolis
& educandæ, quam oportet per omnia patri esse
subiectâ, velut ex eo procedentem: & ideo de lege
naturali est, ut pater & mater à matrimonio re-
pellantur, & magis etiam mater quàm pater: quia
magis reuerentiæ quæ debetur parentibus deroga-
tur si filius matrem, quam si pater filiam ducit in
uxorem; cum uxor viro aequaliter debeat esse
subiecta. Sed finis matrimonij secundarius per se
est concupiscentiæ repressio, qui deperiret si quelibet
consanguinea posset in matrimonium duci:
quia magnas concupiscentiæ aditus præberetur,
nisi inter personas quas oportet in eadem domo cõ-
uersari, esset carnalis copula interdicta: & ideo
lex diuina non solum patrem & matrem exclu-
dit à matrimonio, sed etiam alias coniunctas per-
sonas, quas oportet simul conuersari, & quæ de-
bent inuicem alterius altera pudicitiam custo-

Gregor. in
fine sui re-
gistrati inter
rogatione.
10.

dire: & hanc causam assignat diuina lex dicens,
Ne raneles turpitudinem talis vel talis, quia tur-
pitudine tua est. Sed per accidens finis matrimonij
est confederatio hominum & amicitie multipli-
catio, dum homo ad consanguineos uxoris si-
cut ad suos se habet: & ideo hinc multiplicatio-
ni amicitie præiudicium fieret si aliquis consan-
guinitate coniunctam uxorem duceret, quia ex
hoc noua amicitia per matrimonium nulla accre-
sceret: & ideo secundum leges humanas & statu-
ta ecclesiæ plures consanguinitatis gradus sunt
à matrimonio separati. Sic ergo ex dictis patet
quod consanguinitas quantum ad aliquas perso-
nas impedit matrimonium de iure naturali, quan-
tum ad aliquas de iure diuino, & quantum ad ali-

quas de iure per homines instituto.

AD primum ergo dicendum, quod Eua quæ
nis ex Adam prodijt, non tamen fuit filia Adæ,
quia non prodijt ex eo per modum illum quo vir
natus est generare sibi simile in specie, sed operatio-
ne diuina, qua ita potuisset ex costa Adæ fieri
vnus equus, sicut facta est Eua. Et ideo non est tā-
ta naturalis conuenientia Eue ad Adam sicut fi-
liæ ad patrem, nec Adam est naturale principium
Eue, sicut pater filie.

AD secundum dicendum, quod non procedit
ex lege naturali, quod aliqui barbari parentibus
carnaliter commisceantur, sed ex concupiscentiæ
ardore qui legem naturæ in eis offuscavit.

AD tertium dicendum, quod coniunctio ma-
ris & femine dicitur esse de iure naturali, quia
natura hoc animalia docuit: sed hanc coniunctio-
nem diuersa animalia diuersimodè docuit secun-
dum diuersas earum condiciones: commixtio autè
carnalis ad parentes derogat reuerentiæ quæ eis
debetur. Sicut enim parentibus indidit natura so-
licitudinem filiis prouidendi, ita indidit reueren-
tiam filiis ad parentes: nulli autem generi anima-
lium indidit sollicitudinem filiorum aut reueren-
tiam parentum in omne tempus nisi homini: alijs
autem animalibus plus & minus necessitati sunt
vel filij parentibus, vel parentes filijs. Vnde etiã
in quibusdam animalibus, abhorret filius cog-
noscere matrem carnaliter quandiu manet apud
ipsam quod est cognitio matris, & reuerenti-
a quædam ad ipsam, ut recitat Philosophus in
8. de Animalibus, de camelo & equo: & quia om-
nes honesti mores animalium in hominibus con-
gregati sunt naturaliter, & perfectius quam in
alijs, & propter hoc homo naturaliter abhorret cog-
noscere non solum matrem, sed etiam filiam quod
est adhuc minus contra naturam, ut dictum est,
& iterum in alijs animalibus ex propagatione
carnis non contrahitur consanguinitas sicut in ho-
minibus, & ideo non est similis ratio.

Libr. 9. de
histor. ani-
malium. cap.
47.

Arti. 1. hu-
ius q. ad. 50

AD

In corpor-
huius arti.

AD quartum dicendum, quod iam patet ex
dictis quomodo consanguinitas cõiugij bono ma-
trimonij contrarietur: unde ratio procedit ex falsis-
simo. AD quintum dicendum, quod non est incon-
ueniens duarum vnionum vnã ab altera impe-
diri: sicut vbi est identitas non est similitudo: & si-
militer consanguinitatis vinculum potest impe-
dire matrimonij coniunctionem.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Cõsanguinitas quo ad
aliquas personas impedit matrimoniũ
iure naturali. v. g. inter patrem & filiam,
& inter matrem & filium. Ratio huius con-
clusionis desumitur ex fine per se matrimo-
nij, scilicet, ex prole, filius enim debet reue-
rentiam & subiectionem patri, & ita nõ po-
test esse æqualitas in ordine ad procreatio-
nem & educationem prolis.

SECUNDA conclusio. Cõsanguinitas quo
ad aliquas personas impedit matrimonium
iure diuino positio, sed quo ad alias iure
humano Ecclesiastico. Vide literã D. Tho.
quæ optima est.

CIRCA istum articulum est prima diffi-
cultas. An consanguinitas, quæ est in
recta linea in primo gradu impedit
matrimonium iure naturali, ut inter patrem
& filiam, matrem & filium. Et videtur quod
non. Primò. In his gradibus potest esse ma-
trimonium, autoritate Diuina, ergo non est
irritum iure naturali. Probatur consequen-
tia. Nã in his, quæ sunt de iure naturali, non
potest esse dispensatio, ut dicit D. Tho. 1. 2.
q. 100. art. 8. & ea, quæ sunt cõtra ius naturæ
nõ possunt licite fieri etiam autoritate Diui-
nã: cũ sint intrinsece mala. Antecedens verò
probatur. Filius potest autoritate Diuina
occidere matrem, quod est maius, ergo po-
test contrahere matrimonium cum matre.

SECUNDO arguitur. Filius in extrema ne-
cessitate potest cõtrahere matrimoniũ cum
matre, ergo non est illicitum stando in iure
naturali. Probatur consequentia. Quia ea,
quæ sunt intrinsece mala, non licet facere in
extrema necessitate. Antecedens vero pro-
batur. Nam quando currunt duo præcepta,
quæ videntur habere contrarietatem, illud
seruandũ est, quod est grauius & magis ne-
cessarium: sed in extrema necessitate currit
præceptum de propagando genere huma-
no, & de reuerentiã debita parentibus, & est
grauius præceptum primũ, ut patet, ergo.

TERCIO. Nam si aliqua ratione cõsangui-
nitas in primo gradu rectæ lineæ iure natu-
rali impediret matrimonium, maximè pro-

pter rationẽ D. Tho. sed illa est nulla, ergo.
Minor probatur. Alias sequitur, quod in omni-
bus alijs gradibus rectæ lineæ etiã impedire-
tur matrimoniũ iure naturali, cõsequens est
falsum, ergo. Sequela probatur. In illa linea
recta semper inferiores debent reuerentiam
superioribus, cõsequens autem est falsum,
ergo. Et probatur ex cap. Gaudemus de di-
uortijs, vbi diffinitur, quod infideles, qui cõ-
traxerunt in gradibus prohibitis præter pri-
mum, si conuertantur ad fidem, debent per-
mitti manere in matrimonijs: at si matrimo-
nia in alijs gradibus essent irrita iure natu-
rali, non essent permittenda, ergo.

Cap. gau-
demus de
diuortijs.

IN oppositum est D. Tho. in hoc articu-
lo, & rationes eius, quæ hoc cõuincunt: &
de hac re agit Doctor Angelicus. 2. 2. q. 154.
vbi videndus est Caictan.

REGULARITER & communiter loquẽdo ma-
trimonium in illo primo gradu adeo est
illicitum, ut iure naturali cõstare nõ possit.
Itaque illud est de iure naturali regulariter,
& cõmuniter loquẽdo, sicut reddere deposi-
tũ gladiũ. Et in hac cõclusionone videtur cõue-
nire oēs Theologi. Eã probat Magister So-
tus. 4. d. 40. q. 1. ar. 3. PRIMO probatur. Ex
natura vinculi matrimonij oritur æqualitas
inter virũ & uxore, & hoc significatũ est in
eo quod dicitur: Erunt duo in carne vna, in
quo significatur, quod contrahentes æqualiter
cõcurrunt ad officia matrimonialia: sed inter
parètes & filios nõ potest esse æqualitas iure
naturali, ergo. Minor probatur. Quoniã hac
ratione nõ potest esse iustitia cõmutatiua in-
ter patrẽ & filiũ, quã iustitia cõmutatiua exi-
git æqualitatẽ, quæ æqualitas nõ potest esse
inter parètes & filios. Et cõfirmatur argu-
mẽtũ. Matrimonium est contractus iustitię
cõmutatiuę, ergo requirit æqualitatem, quæ
esse non potest inter patrem & filium.

SECUNDO. Ad officia matrimonialia requi-
ritur libertas, & familiaritas, sed reuerentia
debita parentibus iure naturali repugnat
huius libertati, & familiaritati: ergo.

TERCIO probatur cõclusio. Quia hæc est
communis cõfessio omniũ nationũ, cõmu-
nis autè cõfessio omniũ nationũ pertinet ad
ius naturæ, ergo. Minor patet. Maior proba-
tur. Oēs nationes abominantur tale matrimo-
niũ, & tale cõgressum, ut patet ex histo-
rijs. Vnde D. Paul. 1. Cor. 5. dicit, audite fornicatio-
nem inter vos, & talis fornicatio qualis nec in-
ter gẽtes: ita ut uxore patris sui quis habeat.

B b 4 ¶ Hæc

Ad Eph. 5.

¶ Hæc conclusio probatur specialiter in ter matrem & filium. Ex vinculo matrimonij oritur quod maritus diligat uxorem sicut seipsum, mulier verò debet timere virum suum, ut dicitur ad Ephes. 5. Sed est contra ius naturæ, quod mater timeat filium suum, & quod exhibeat illi reuerentiam, ergo. Cōfirmatur. Nam vir est caput mulieris, ut dicit D. Paul. ibi, sed iure naturali filius non potest esse caput matris, ergo.

¶ Ex quo sequitur primo, quod cum dicit Angelicus Doctor quod non potest bene constare matrimonium inter matrem & filium, intelligitur, quod non potest constare sicut decet naturam rationalem.

¶ Secundo sequitur, quod etiā apud barbaras nationes, quantumcūque ignorantes esset nullum matrimonium regulariter, si contraherent in primo gradu. Et ita si conuerterentur ad fidem, & reperirentur in huiusmodi matrimonijs, dissoluenda essent, cū sint irrita iure naturali.

¶ Tertio sequitur quod Summus Pontifex, non potest dispensare in hoc gradu rectæ lineæ. Nam tale matrimonium irritum est iure naturali: sed Summus Pontifex nō potest dispensare super ius naturale: ergo. Videte Syluestrum verbo Papa. §. 17.

SED sunt duo dubia. Primum dubium est. Vtrum in aliquo casu raro, quo periclitaretur genus humanum, licitum esset contrahere matrimonium in illo primo gradu: & an sit validum.

¶ Secundum dubium est. Vtrum de potentia Dei absoluta, & autoritate diuina possit esse licitum, & validum matrimonium in illo primo gradu. Et pars negatiua horum dubiorum probatur argumentis factis pro prima conclusione: omnia enim illa videntur convincere, quod in nullo casu licitum est contrahere matrimonium in primo gradu, & quod si contrahant nullum est matrimonium. Cæterum partem affirmatiuam probant duo argumenta facta in principio.

¶ In huius expositionem sunt tres sententia. Prima asserit, quod in aliquo casu raro, quando periclitaretur genus humanum licitum esset contrahere tale matrimonium, & quod esset validum. Hanc sententiam refert Caiet. 2. 2. quæst. 154. citata, & tribuit illam Martino de Magistris. Hanc sententiam videtur tenere Magister Sotus loco supra citato. Secunda sententia huic opposita est, quod ita illicitum est stado in iure naturali, quod etiam in illo raro periculo generis hu-

Amani non liceat cōtrahere in illo primo gradu, nec matrimonium est validum. Itaque existimat hæc sententia, quod est ita intrinsece malum, ut nulla ratione & sine honesta ri possit: sicut mendacium. Hæc sententiam tenet Caietan. 2. 2. loco citato: imo Doctor noster in illo loco, & hic videtur tenere istam sententiam: & eam amplectuntur multi discipuli D. Tho. Tertia sententia est media, quod tale matrimonium iure naturæ est prohibitum & nullum, ita ut per naturam non possit fieri oppositum: non tamen est ita intrinsece malum, ut mendacium. Et ita dicit quod ex dispensatione Dei & autoritate diuina potest esse licitum in illo raro casu, vel in alio simili. Hanc sententiam tenet Magister Sotus art. 3. citato, hanc sequuntur multi moderni Theologi. Et de his opinionibus videte Couarru. 4. Decret. parte. 2. cap. 6. §. 10. num. 4.

¶ Secunda conclusio probabilissima omnium mihi videtur, quod non sit ita intrinsece malum contrahere in illo primo gradu, ut mendacium: sed quod possit honestari ex Dei dispensatione: & quod possit fieri autoritate diuina in aliquo casu, & quod factum teneat. Itaque sicut occidere innocētē per se & directe non est ita intrinsece malum, quin possit fieri aliquando autoritate Diuina: ita contrahere in illo primo gradu. Hæc conclusio probatur. Nam Deus cum sit dominus corporum potest optime dare filio potestatem super corpus matris, ita ut nulla sit irreuerentia, nec turpitudine in commixtione vtriusque, ergo poterit fieri matrimonium in illo primo gradu. Itaque sicut potest concedere filio potestatem, & de facto confert in foro pœnitentiæ supra matrem, ita potest concedere facultatem supra corpus matris quantum ad vsus matrimoniales, ergo poterit stare matrimonium. Secundo: Quauis sit pater & filia, vel filius & mater potest Deus autoritate sua facere æqualitatem inter illos: quantum ad vsus matrimoniales, ergo poterit stare matrimonium inter illos. Antecedens verò constat. Nam in hoc nulla est implicatio. Vnde ad argumenta pro prima conclusione, quæ militant contra istam secundam dicendum est, quod quādo matrimonium fit autoritate Diuina, illæ rationes nullam habent vim, ut patet argumentis factis pro secunda conclusione.

¶ Tertia conclusio. Probabile est, quod in extrema necessitate matrimonium in hoc primo gradu est validum iure naturali: probabilis

Abilis tamen est oppositum. Prima pars conclusionis probatur argumēto secundo facto in principio, & eius cōfirmatione. Secundo probatur. Circūstantia extremæ necessitatis variat species rerum, & de illicitis iure naturali reddit licitas, & validas, acceptio enim rei alienæ est illicita extra casum extremæ necessitatis, tamē in extrema necessitate licita est: itē dare pecuniā pro baptismo extra casum extremæ necessitatis est firmata contra ius naturæ, tamen in casu extremæ necessitatis probabile est, quod licet: quoniam est redemptio vexationis, ergo similiter in proposito circūstantia extremæ necessitatis reddit matrimonium licitum iure naturali. Et secundum istam partem, Ad argumenta pro prima conclusione, quæ militant contra istam partē respondetur, quod circūstantia extremæ necessitatis reddit matrimonium licitum in illo casu. Secunda verò pars probatur argumentis factis pro prima conclusione: quæ hæc reddūt probabiliorē. Et secundum istam sententiam dicendum est, quod personæ illius gradus sunt inhabiles iure naturali, & ideo matrimonium non potest stare inter illas. Est simile in supra dictis: Monachus enim nō potest ducere uxorem etiam in extrema necessitate, quoniam persona est inhabilis stado in iure naturæ, ita dicendum est, quod filij non possunt cōtrahere cum parentibus etiam in extrema necessitate, quoniam sunt inhabiles propter reuerentiam debitam parentibus.

AD argumenta in principio dubij respondetur, quod Deus non dispensat in iure naturali, sed variatis rebus mutatur aliquando ius naturæ materialiter saltem, nō formaliter. Et ita si filius autoritate diuina contraheret matrimonium cum matre, matrimonium esset validum iure naturali. Est simile, Occidere innocētē per se, & ex intentione est cōtra ius naturæ: tamē, si fiat autoritate diuina est licitum secundum ius naturæ. ¶ Ad secundum respondetur, ex dictis in tertia conclusione.

¶ Ad tertium argumentum est secunda difficultas optima. Vtrum in omnibus alijs gradibus lineæ rectæ sit irritum, & illicitum matrimonium iure naturali. Et videtur, quod non. ¶ Primo arguitur argumento tertio facto ex illo cap. gaudemus. de diuortijs. Confirmatur. Ecclesia tantum prohibet matrimonia in recta linea vsque ad quartum gradum, ergo in alijs gradibus non est irritum matrimonium iure naturali.

A ¶ Secundo arguitur ex doctrina D. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 9. ad tertium, vbi docet D. Thom. quod aliquæ sunt personæ consanguineæ sibi immediate cōiunctæ, in quorum accessu est naturalis turpitudine, & ponit exemplū inter patres & filios: sed sunt aliquæ personæ quæ non sunt sibi immediate cōiunctæ, inter quas personæ videntur dicere D. Tho. quod non est per se turpitudine naturalis, ergo solum in primo gradu est irritum & illicitum iure naturali. Confirmatur ex eodē Angelico Doctore ibi, quia D. Tho. solum ponit exemplum inter parentes & filios, quando dicit quod ista naturalis impedimentum matrimonij. Sic not.

B ¶ Tertio arguitur. Nō alijs consanguineis qui non sunt in primo gradu lineæ rectæ nō debetur reuerentia per se, sed per accidens, quia nō sunt cōiuncti per se sed per accidens, scilicet per aliud mediante patre, ergo iure naturali non erit illicitum matrimonium inter illos. Confirmatur argumentum, experientia patet, quod non tanta reuerentia exhibetur alijs superioribus in recta linea, sicut parentibus, ergo tanta distantia potest esse, ut nulla debeat reuerentia, & possit constare matrimonium inter illos.

C ¶ In oppositū est primo. Parētes sunt semper superiores etiam si nō sint in primo gradu, & tanta reuerentia debetur illis sicut patri, imo forte maior, & ita constat, ex vsu omnium gentium, quod tanta reuerentia exhibetur auis & proavis sicut parentibus: sed matrimonium inter parētes & filios est irritum iure naturali propter reuerentiam illis debitam, ergo. Confirmatur. Secundum leges diuinas & humanas omnes ascendentes in recta linea vocantur patres, & omnes descendentes vocantur filij, ergo in omnibus illis gradibus est naturalis reuerentia, quæ est inter patrem & filium in primo gradu.

¶ Secundo arguitur. Omnes illi ascendentes habent rationem principij, & omnes descendentes rationem principij, vnde colligitur, quod ascendentes habēt rationem superiorum, ergo naturalis debetur illis reuerentia, ita ut non possit constare inter illos matrimonium. Confirmatur. Christus Dominus dicitur in Sacris scripturis filius David quauis remotissime ab illo distat, & Christus Dominus posuit difficultatem Iudæis, quomodo David cum sit pater, & superior vocet Christum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino, &c. ergo signum est, quod debetur naturalis reuerentia, superioribus.

horibus in recta linea quantunvis remotis sint.

¶ Tertio arguitur. Nam omnes homines communiter dicunt contrahere peccatum originale ab Adam, ita quod omnes homines censentur veluti partes ipsius Adæ, & veluti contenti in primo parente in principio & radice, ergo ratione huius principij debetur reuerentia superioribus: ac subinde non potest constare matrimoniū inter illos iure naturali.

¶ Quarto arguitur. Ex vinculo matrimonij oritur æqualitas inter virum & uxorem, sed in illis, quæ sunt in recta linea, non potest esse æqualitas, ergo. Minor probatur. Tum quoniam habent se sicut superius & inferius: tum etiam quoniam erga superiores & ascendentes est pietas, & non iustitia commutativa propter inæqualitatem, ergo.

¶ In hac difficultate propter diuersa argumenta sunt diuersæ sententiæ inter Doctores. Prima sententia asserit, quod in solo primo gradu rectæ lineæ est illicitum matrimonium iure naturali, in omnibus vero alijs gradibus licitum est. Hanc sententiam videtur tenere Caiet. 2. loco citato in secundo argumento primo loco facto. Tribuitur hæc sententia D. Bonauen. in. 4. dist. 40. quæst. 2. Alexan. de Ales. 2. par. quæst. 169. Et hanc tenet martyr Rossensis tract. de matrimonio Regis Angliæ, Summa Angelica & Rosella.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod in omnibus gradibus lineæ rectæ est irritum & illicitum matrimonium iure naturali. Ex qua sententia inferunt, quod si modo excitaretur Adam in mundo, non posset contrahere cum aliqua foemina sine dispensatione. Hanc sententiam tenent communiter Theologi, & Iurisperiti. Magister Sotus artic. 3. pro hac sententia refert Ricardum, Duran. Scotum, Palu. dist. 40. Eam tenet Couarru. in. 4. Decret. par. 2. cap. 6. §. 10. num. 4. & pro hac sententia refert D. Anto. & Syluest. verbo, matrimonium. 8. quæstione. 6. Nauar. in manua. cap. 22. num. 84.

¶ Tertia sententia est media, quæ asserit, quod non solum impeditur matrimonium iure naturali in primo gradu rectæ lineæ: verum etiam in alijs gradibus, non tamē in omnibus. Et in expositione huius sententiæ mediæ sunt diuersi modi dicendi. Primus modus dicendi est, quod impeditur matrimonium vsque ad. 5. vel. 6. gradum. Hæc sententia tribuitur Magistro Victoriz, eam tenet Marti-

nus de Ledesma, secundo tomo sui quartij quæst. 53. artic. 3. Et hic modus dicendi fundatur in hoc, quod vsque ad illum gradum videtur esse maxima reuerentia, non vero in alijs gradibus. Et D. Thom. artic. 1. ad primum. dicit, quod consanguinitas non extenditur in infinitum, sed habet certos & determinatos gradus. Secundus modus explicandi est, quod iure naturæ solum impeditur matrimonium in primo & secundo gradu, non vero in alijs gradibus. Hic modus placet aliquibus expositoribus Sæcti Doctoris, & Magister Sotus illū insinuat art. 3. citato: non audeat concedere, quod Papa possit dispensare in secundo gradu, neque negare quod Papa possit dispensare in alijs gradibus vsque ad quartum. Tertius modus dicendi est, qui solet attribui Magistro Soto in isto loco propter verba relata, quod matrimonium iure naturali impeditur vsque ad quartum gradum. Hanc sententiam tenent multi interpretes D. Tho. & videtur quod habeat fundamentum in prohibitione Ecclesiæ. Et alij multi modi dicendi sunt in hac re, vide illos in Couarru. loco citato.

¶ In huius expositionem supponendum est primo, quod his temporibus non multum videtur referre, an matrimonium iure naturæ impediatur in omnibus gradibus lineæ rectæ vsque ad. 6. vel. 7. Nam vita hominum his temporibus non tantum durat, refert tamen scire, an in. 2. vel. 3. gradu impediatur matrimonium iure naturæ: quoniam potest contingere, quod sit matrimonium contractum inter infideles in. 2. vel. 3. gradu, & quod postea conuertantur ad fidem, & si fuit validum iure naturæ, non sunt separandi.

¶ Secundo supponendum est, quod autoritate diuina, & ex diuina dispensatione potest fieri matrimonium in omnibus illis gradibus lineæ rectæ, sicut dictum est in primo gradu, & in casu extremæ necessitatis, dicendum est, sicut dictum est de matrimonio in primo gradu, & a fortiori, nam magis certum est inter doctores, quod matrimonium est irritum in primo gradu, quam in alijs gradibus.

¶ Quibus positis conclusio sit. Omnes istæ sententiæ habent probabilitatem, secunda tamen mihi videtur omnium probabilissima. Hæc conclusio constat manifeste argumentis factis pro istis sententijs, & autoritate doctorum, qui illas tenent. Argumenta tamen secundo loco facta sunt violenta, & ideo secunda sententia est omnium probabilissima.

¶ Ad

¶ Ad argumenta facta primo loco respondetur. Ad primum quod Papa in illo capit. loquitur de matrimonijs, quæ regulariter reperuntur inter homines: nunquam tamen visum est, quod filius contrahat cum matre, vel cū superioribus. Secundo respondetur ab aliquibus, quod Summus Pōtiffex in illo cap. non loquitur de linea recta, sed de linea transfuersali, & ita dicit, quod si infideles conuersi ad fidem reperiantur in matrimonijs in primo gradu transfuersali, separandi sunt: quoniam iure naturæ est nullū, vt dicemus statim, in secundo vero, vel tertio gradu non sunt separandi. Ad confirmationem respondetur primo, quod Ecclesia id facit quoniam non inueniuntur coexistentes nisi vsque ad quartum gradum, & quoniam recta linea est regula & mensura lineæ transfuersalis, & ideo non mensurat nisi vsque ad quartum gradum: quoniam in linea transfuersali solum inuenitur prohibitio vsque ad quartum gradum. Secundo respondetur, quod illa diffinitio Ecclesiæ solum debet intelligi quo ad quartum gradum lineæ transfuersalis, non vero lineæ rectæ: quoniam gradus lineæ rectæ prohibiti sunt iure naturali, & ita experientia patet, quod nunquam est facta dispensatio in aliquo gradu lineæ rectæ, bene tamen in transfuersali vsque ad secundum gradum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur aliqui, quod D. Thom. loco citato solum intendit, non esse declaratum ab ipso iure nature vsque ad quem gradum sit nullum matrimonium, sed, hoc esse declaratum consuetudine, & lege, vel quod D. Thom. tantum intelligit de alijs gradibus ultra quartum in linea recta, sed iuxta secundam sententiam istæ solutionis non recte quadrant. Vnde dicendum est, quod Doctor Angelicus in prima parte illius solutionis nomine patrū & filiorum intelligit omnes ascendentes in recta linea, vt diximus in argumentis in oppositum: quoniam semper habet rationem superiorum: sed in alia parte eiusdem solutionis per alios consanguineos intelligit eos, qui sunt in linea transfuersali, de quibus intelligenda sunt verba D. Thom. Ad confirmationem respondetur primo, quod D. Tho. in locis citatis ponit exemplum ad declarandum gradum lineæ rectæ, in quo nullum est matrimonium iure naturæ in patribus & filijs, quoniam hoc exemplum est certissimū & planum: per hoc tamen non excludit alia exempla, quæ possent constitui in eadem recta linea. Secundo respondetur, quod no-

mine patrū & filiorum intelligit omnes ascendentes, & descendentes in recta linea.

¶ Ad tertium respondetur, quod quauis physicè loquendo auus censetur causa per accidens nepotis, nihilominus tamen quia vere fuit principium sui patris, debetur illi naturalis reuerentia tanquam suo naturali superiori & principio: & hoc approbatur vsu omnium nationum: nam apud omnes nationes politicas nepotes maiorem exhibent reuerentiam auis suis, quam immediatis principijs: & ita est consuetudo inter nobiles, quod primogeniti vocentur nomine auorum in reuerentiam.

¶ Est tertia difficultas de linea transfuersali. Vtrum sit irritum & nullum iure naturali matrimonium in primo gradu lineæ transfuersalis. v.g. inter fratrem & sororem, & videtur quod non.

¶ Primo arguitur. A principio mundi fuit verum matrimonium inter fratres filios Adæ, & sine aliqua dispensatione diuina: ergo. Cōsequentia est bona, antecedens probatur primo. Quia aliud genus humanum non posset aliter propagari. Secundo. Nam non legitur talis dispensatio. Tertio probatur. Quia non est vero simile, quod statim à principio conderet legem naturalem in qua statim deberet dispensare.

¶ Secundo arguitur. Nā Abrahā contraxit cū Sara, & Sara fuit Soror eius: ergo. Maior Patet Genes. 11. Minor vero patet Genes. 20. Abrahā dixit esse sororem suam. Cōfirmatur. 2. Regum. 3. constat, quod Thamar filia David, cum incitaretur à fratre suo Amō dixit: Noli facere stultitiam hanc, sed loquere ad regem, & non negabit me tibi: quod intelligitur, quod peteret illam in coniugem. Ex quibus verbis colligitur, quod erat certum apud illos, quod poterat constare matrimonium inter fratres.

¶ Tertio arguitur, ex autoritate D. Tho. 2. 2. quæst. 154. artic. 9. ad. 3. vbi dicit, quod in alijs gradibus excepto primo lineæ rectæ non est inualidum matrimonium iure naturali, & in artic. 4. huius quæstionis videtur fauere huic sententiæ.

¶ Quarto arguitur. Primus gradus affinitatis non impedit matrimonium iure naturali, ita vt matrimonium sit nullū, quauis sit illicitum: ergo idem erit de primo gradu consanguinitatis. Probatur cōsequentia ex paritate rationis. Antecedens, vero probatur à Caietano loco citato aliquibus exemplis: nam Papa dispensauit cum regibus, vt contraherent cum

Genes. 11.
2. Reg. 13.

eū duobus fratribus, vel duabus sororibus. **A** **¶** Quintò arguitur. Nā si aliqua ratione matrimoniū in primo gradu lineæ trāuersalis esset irritū, maximè propter honestatem debitam inter fratrem & sororē, qui familiarissimè conuersantur: sed hæc ratio est nulla, quia etiam in secundo gradu, & tertio lineæ trāuersalis requiritur honestas propter familiaritatem, tamen matrimonium non est irritum iure naturali, cum sæpissimè facta sit dispensatio in illis gradibus.

¶ Propter hæc argumenta est sententia aliquorum, quòd matrimonium non est irritum iure naturali in primo gradu lineæ trāuersalis. Hanc sententiam tenet Caietan. 2.2. loco immediatè citato. Magister Sotus loco citato pro hac sententia refert Ricardū Duran. & Scotum, & Thomam de Argentina in.4. distin.4. Verum est, quòd dicit Soto quòd est differentia inter istos doctores, nā Caietan. & Thomas de Argentina videntur loqui consequenter in hac re, nam dicunt quòd Summus Pontifex potest dispensare inter fratres, siquidem non est de iure naturæ oppositum. Dicunt etiam, quòd si duo in fideles contraherent in primo gradu lineæ trāuersalis, si conuertantur ad fidem, non debent separari. Alij vero quanuis dicant, quòd tale matrimonium non est prohibitū iure naturali, dicunt esse prohibitum iure diuino, Leuit. 18. & dicunt, quòd illa prohibitio modo etiam post Christum perseverat. Isti tamen doctores reprehenduntur merito à Magistro Soto. Nam quanuis fuerit talis prohibitio in lege veteri, in lege tamen noua cessauit lex antiqua quantum ad cæremonialia, vt dicunt omnes Theologi. Item nam vt est communis sententia omnium Theologorum in lege euangelica non sunt alia præcepta, nisi præcepta legis naturæ, & præcepta fidei, & sacramentorum: & ita si matrimoniū in illo gradu non est prohibitum iure naturali, non est prohibitum in lege euangelica, nisi per legem Ecclesiasticam, in qua Summus Pontifex potest dispensare.

In huius expositione supponendū est, quòd stando in iure naturæ, quando cōmerciū carnale est illicitum, & incestuosum, matrimonium est irritum iure naturali. Ratio est. Nam matrimoniū est vinculum perpetuum de se ordinatum ad copulam carnalē: ergo si actus illicitus est stando in iure naturali vinculū nullum erit stando in eodem iure: alia enim natura repugnaret sibi ipsi.

¶ Ex quo sequitur regula. Quando matri-

moniū est irritum propter propinquitatem copula carnalis habet peculiarem deformitatem, quæ in confessione necessario explicanda est: hæc autem deformitas vocatur incestus, siue matrimoniū sit irritum iure naturali, siue positiuo, peccatum tamen erit grauius, vel minus graue secundum qualitatem propinquitatis.

¶ Prima cōclusio. Matrimonium in primo gradu lineæ trāuersalis, scilicet, inter fratrem & sororem adeo est prohibitum iure naturali, vt cōstare non possit inter illos saltim regulariter loquendo extra casum extremæ necessitatis. Hanc conclusionem tenent communiter discipuli D. Thom. eam defendit Magister Sotus in.4. d.40. quæst. 1. artic.4. & dicit, quòd in hac sententia fuit Magister Victoria.

¶ Prima pars probatur. Nam ita habet cōmunis consensus omnium gentium, quem consensum explicat D. August. 15. de ciuitate. cap. 16. Et probatur argumentis factis pro secunda parte.

¶ Secunda pars probatur primo. Nam Innocentius III. cap. gaudemus. de diuortijs. diffinit, quòd matrimonium in primo gradu, si reperiatur inter infideles cōuersos ad fidem, dissoluatur: si autem reperiatur in secundo, vel tertio gradu nō dissoluatur. Vbi explicat Summus Pontifex, quòd matrimonium in primo gradu est irritum iure naturæ. Et propter hoc argumētū Soto loco citato putat, quòd sententia Caietan. est erronea, tamen quanuis verum sit, quòd nostra conclusio est verissima, & communis omnibus Theologis: nō tamen est de fide. Quoniam non est diffinita in sacra Scriptura, vel Concilijs, vel ab aliquo Summo Pontifice: & illud cap. gaudemus. quanuis probet nostram conclusionem maximè apparenter, non tamē ita clarè, vt oppositum sit erroneum. Nam Summus Pontifex solum dicit, quòd si inueniantur in secundo, vel tertio gradu matrimonia inter infideles, quòd maneant in huiusmodi matrimonijs, etiam si ad fidē cōuertātur: nihil tamē dicit de primo gradu, vel quia matrimoniū in primo gradu est irritum iure naturæ, vel quia est dubium inter doctores, an sit irritum iure naturæ, vel non, & noluit tale dubium diffinire. Ex illo tamen capit. desumitur argumentum pro nostra conclusione.

¶ Secundo probatur conclusio. In omnibus gradibus qui non prohibentur iure naturali facta est dispensatio in ecclesia, imo in

in illis gradibus, de quibus dubitatur an possit fieri dispensatio: sed hucusque non est visa dispensatio inter fratrem & sororē, ergo argumentum est morale, quòd non potest fieri talis dispensatio.

¶ Tertio. Actus coniugalis inter fratrem & sororem ex natura rei est nefarius & incestuosus, ergo matrimonium est irritum iure naturali. Consequentia patet ex fundamento: antecedens vero constat ex vsu omnium gentium.

¶ Quarto probatur. Matrimonia, ex quibus sequuntur maxima incommoda contra finem matrimonij, irrita sunt iure naturæ: sed ex matrimonio inter fratrem & sororē sequuntur maxima incommoda contra finem matrimonij, ergo. Maior patet, minor probatur primo. Nā proles, quæ oritur ex tali matrimonio, nō crescit, vt dicit D. Gregor. cuius dictū refertur. 35. q. 5. cap. quædam. Nam natura ipsa videtur repugnare tali matrimonio. Secundo probatur minor. Quia proles, quæ producitur ex tali matrimonio, non potest bene educari secundum esse rationale, ergo est contra finem matrimonij. Antecedens probatur. Amor naturalis fratrum coniunctus cum amore coniugali multum emollit animos hominum, ita vt nō possint aliquid magnum cogitare circa filios. Vltimo probatur minor. Quia alias omnia matrimonia fierent intra eandem domum, stando iuri naturæ, & sic confederatio animorum, quæ intenditur per matrimonium, non haberet effectum.

SED adhuc dubium est, An ita sit contra ius naturæ contrahere matrimoniū in hoc primo gradu, vt nullo modo sit licitum, etiam in casu quo periclitaretur totus orbis. Et quòd nullo modo sit licitum in illo casu videntur probare argumēta pro prima cōclusionione.

¶ In cuius expositionem supponendum est, quòd matrimonium in illo primo gradu licitum est ex diuina dispensatione. Hoc cōtinet primum argumentum factū in principio: nam à principio mundi contraxerunt matrimonium filij Adam in illo primo gradu, & licitè: hoc autem saltim fuit licitum ex diuina dispensatione, ergo. Et confirmatur. Nam matrimonium in primo gradu lineæ rectæ fieri potest ex diuina dispensatione secundum probabiliorem sententiā, sed stando in iure naturæ magis illicitū est matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, quam in trāuersali, vt patet, ergo licitum

erit in primo gradu lineæ trāuersalis, contrahere matrimonium ex diuina dispensatione.

¶ Difficultas autem est, Vtrum sine dispensatione diuina casu, quo periclitaretur orbis, liceat cōtrahere in illo primo gradu. **¶** Secunda cōclusio. Probabilissimū est, & ferè certum, quòd in tali casu licitum est contrahere matrimonium, & tale matrimonium est validum. Hęc conclusio probatur argumento primo facto in principio.

¶ Secundo probatur. Nam probabile est, quòd in primo gradu lineæ rectæ non sit illicitum matrimonium iure naturæ in tali casu, etiam sine dispensatione diuina, vt diximus in præcedentibus, ergo probabilissimū est, quòd in primo gradu lineæ trāuersalis liceat. Probatur consequentia. Multo magis est contra ius naturæ, contrahere matrimonium in primo gradu, lineæ rectæ, quā in primo gradu lineæ trāuersalis.

¶ Vnde ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum argumentum respondetur ex dictis in hac conclusione, quòd in extrema necessitate sine aliqua reuelatione potuit esse matrimonium inter fratres filios Adæ: nam matrimonij inter fratres nō est ita intrinsece malum, vt non possit honestari aliqua de causa. Secundo respondent aliqui, quòd in principio mundi dispensatum est, vt frater contraheret cum sorore: imo præceptum est cum dicitur, Crescite & multiplicamini, & dicunt, quòd Deus vt author naturæ dispensauit in illo casu. Asserit tamen Soto, quòd nō fuit necessaria alia reuelatio, sed satis erat, ipsa euidens necessitas, & clamor ipsius naturæ. Hoc tamē totum videtur reduci ad primam solutionē.

¶ Ad secundum argumentum. Sunt duæ sententiæ. Prima sententia est, quòd Sara vere fuit soror Abrahæ, vt sonat illa littera: & pro hac sententia refert Magister Sotus multas apparentias. Et secundum istam sententiam dicendum est, quòd illud matrimonium factum fuit ex dispensatione diuina, & quòd alias non potuit fieri. **¶** Secunda sententia, asserit, quòd Sara non fuit soror Abrahæ, sed consobrina filia Aran fratris sui. Et hæc est communior opinio: & pro hac sententiā refert Magister Sotus, Hieronymum, August. & D. Thom. Et secundum istam sententiam facilis est solutio ad argumentum dicendo, quòd non fuit soror Abrahæ. Ad confirmationem aliqui existimant non esse certum, quòd Thamar non fuc-

35. q. 5. ca. quædam.

Ca. gaudemus. de diuortijs.

Leuit. 18.

fuerit soror Amon, vt refert Magister Sotus: ceterum tenendo quod fuerit soror illius & filia regis David dicendum est, quod Thamar protulit illa verba, vt se defenderet à scelere fratris sui: non tamen cogitauit posse fieri tale matrimoniū, cum saltim esset prohibitum in lege veteri, in qua ipsi vivebant.

¶ Ad tertium respondetur. Ad primum testimonium dicendum est, quod solum videtur intendere, quod non est tanta irreuerentia in matrimonio, & commixtione aliorum consanguineorum, quanta est in primo gradu lineæ rectæ: vnde in multis gradibus lineæ transuersalis, non est irritum matrimonium iure naturali, nihilominus tamen in primo gradu lineæ transuersalis irritum est & nullum, neque D. Thom. aliquid dicit in contrarium. Ad secundum testimonium respondetur, quod potius D. Thom. est pro nobis si attentè legatur, nam in primo articulo tantum videtur loqui de variatione matrimonij secundum ius positium pro diuersis temporibus.

¶ Ad quartum respondetur, quod Summus Pontifex potest dispensare in primo gradu affinitatis, & quod matrimoniū in illo gradu non est irritum iure naturali, de quo quæst. sequenti, inde tamen non sequitur quod in primo gradu lineæ transuersalis possit fieri matrimonium.

Ad vltimum est quarta difficultas ad iuncta præcedenti. Vtrum in alijs gradibus lineæ transuersalis sit irritum matrimonium iure naturæ, & videtur, quod sic.

¶ Primo arguitur argumento vltimo facto. Nam videtur esse eadem ratio de aliquibus alijs gradibus atque de primo, vt ibi probatum est: ergo.

¶ Secundò arguitur. Specialiter in secundo gradu lineæ transuersalis inter ascendentes, & descendentes & inter personas, quæ in gradu æquali distant ab stirpe, sicut inter patrum & consobrinam, quia inter has personas est quædam reuerentia naturalis, ergo matrimoniū inter illas est prohibitum iure naturæ. Probatur consequentia. Quoniam hac ratione matrimoniū inter patrem & filiam est illicitum iure naturæ, quia est quædam naturalis irreuerentia.

¶ Tertio arguitur ex Concilio Toleta. quarto. cap. 41. Vbi permittitur, quod in domo clericorum habitet mater, soror & amita, & filia: quia cum his personis natura abhorret actum coniugalem, ergo matrimoniū

Concl. Tolet. 4. c. 41.

A inter has personas iure naturæ est irritum. Idem videtur probare ex D. Ambro. libr. 8. Epistolarum, epist. 66. vbi hoc videtur significare, videte verba illius.

¶ Prima conclusio. Matrimonia in alijs gradibus consanguinitatis lineæ transuersalis non sunt irrita iure naturæ.

¶ Probatur primo ex sacris scripturis. Nam Abraham duxit Saram consobrinam suam, vt patet ex dictis. Et Iosue capite. 15. Otoniel contraxit matrimoniū cum consobrina eius filia Caleph fratris sui maioris.

¶ Secundò probatur. Nam in cap. gaudeamus. de diuortijs. videtur diffinitum, quod matrimonia in secundo, & tertio gradu, si inueniantur in infidelibus conuersis ad fidem, non dissoluantur: at si essent irrita iure naturæ, Ecclesia deciperet illos in re graui, ergo.

¶ Tertio probatur. Nam in Concilio Trid. Sessio. 24. cano. 3. diffinitur expresse, quod Summus Pontifex, potest dispensare in alijs gradibus prohibitis in Levitico: sed in Levitico non prohibentur nisi secundus, & tertius gradus: ergo.

¶ Secunda conclusio loquendo specialiter in casu secundi argumenti, illud matrimonium, licet sit validum iure naturæ, est prohibitum, & habet quandam indecētiam vt annulletur iure positio. Hæc conclusio probatur omnibus argumentis factis in principio, ex illis enim colligitur, quod inter tales personas est naturalis irreuerentia: ergo matrimonium in illo gradu est prohibitum propter indecētiam. Aduertendū tamē est, vt optimè aduertūt aliqui Theologi, quod peccatū commissum in contractu non est tale mortale, etiā si non esset legitima causa, nisi si fieret ex legitima causa nullū erit peccatum, & sic exculatur Abraham cum contraxit cum consobrina, & Otoniel. Et ex his probationibus colligitur, quod est maximū fundamentum in natura rei, vt tale matrimonium irritetur.

Concl. Trid. de. sess. 24. Canon. 3.

D aduertendum tamen est, quod his temporibus Summus Pontifex poterit dispensare in tali matrimonio. Quia vt dicitur in prima conclusione, illud matrimonium non est irritum iure naturæ: sed iure Ecclesiastico, in quo iure potest esse dispensatio per Summum Pontificem. Et si quis dicat, quod illud matrimonium, quauis non sit irritum iure naturæ, est tamen prohibitum iure naturæ: ergo saltem si sine causa fieret dispensatio factum non teneret: sicut non tenet factum, quando Summus Pontifex dispensat in alijs

Iosue. 15.

Concl. Trid. de. sess. 24. Canon. 3.

quo

quo voto sine causa rationabili. Respondetur quod est maxima differentia inter ea, quæ sunt valida iure diuino, & inter ea, quæ sunt de iure Ecclesiæ: nam in primis Summus Pontifex est merus dispensator: Merus autem dispensator, non poterit sine rationabili causa, ita vt valeat dispensatio: quia dispensat sine auctoritate Dei, & ita dispensatio voti sine rationabili causa est nulla, quia obligatio voti est de iure diuino. Sed in secundis, quæ sunt valida, vel inuvalida iure Ecclesiastico, poterit Papa dispensare; ita vt factū teneat, etiam si fiat sine rationabili causa. Et ratio est: quia in similibus non habet meram rationem dispensatoris, sed induit quandam rationem domini, & ita dispensatio sine rationabili causa facta in isto gradu, de quo loquimur, valida erit: quoniam matrimoniū in illo gradu solum est inuvalidum iure positio. Verum est tamen quod quoad non peccandum requiritur causa rationabilis. Tū quia illud matrimonium est prohibitum iure naturæ: tū etiā quia est prohibitum iure Ecclesiastico.

¶ Ex quo colligitur. Quod si modo apud infideles contraxerit patruus cum consobrina (quidquid sit de peccato) validum erit matrimonium. Quia non est irritum iure naturæ: sed iure Ecclesiastico: & ita si conuertantur ad fidem tale matrimonium non est dissoluum. Aduertendum tamen est, quod diximus in conclusione, quod est fundamentum in natura rei, & in naturali indecētia, & irreuerentia, vt matrimonia illa irritentur, quod constat ex dictis in secunda conclusione, & ex argumentis factis in principio.

¶ Vnde ad argumenta facta respondetur. Ad primum respondetur quod non est eadem ratio de primo gradu consanguinitatis in linea transuersali, & de alijs gradibus, nam inter fratres ex natura rei requiritur cohabitatio, & familiaritas: quoniam procedunt ab vno capite, & principio: & ideo necessarium est, quod semel cohabitent, vt principium illud possit influere. At verò in secundo, & tertio gradu non requiritur tanta familiaritas, neque cohabitatio: quoniam non procedunt ab eodem principio. Ad alia vero argumenta respondetur, quod conuincunt secundam conclusionem.

EST vltimum dubium. Vtrum omnes illi gradus prohibiti Levitic. 18. sint etiam prohibiti modo saltem iure Ecclesiastico. Ad cuius expositionem aduertendū est, quod ibi prohibetur matrimoniū inter consanguineos in primo, & secundo

Leuiti. 18.

A gradu lineæ rectæ, & in primo lineæ transuersalis, & in secundo gradu lineæ transuersalis cum certa moderatione; quia non prohibetur ibi matrimonium inter quoscuq; consanguineos in quocunq; gradu lineæ transuersalis. v.g. non prohibetur matrimonium inter fratruales, qui sunt in secundo gradu æquè distantes ab stirpe: sed prohibetur matrimoniū inter consanguineos in secundo gradu lineæ transuersalis inæqualiter distantes ab stirpe. v.g. inter materteram vel amitam. Verum tamen non est ibi prohibitum inter consobrinam, vel patruum, vel auunculum, & aliqui alij gradus affinitatis prohibentur ibi, quos refert Magister Soto loco citato: & refert multum scire an isti gradus sint prohibiti iure naturæ, vel diuino: nam si sunt ita prohibiti, non potest Summus Pontifex dispensare in illis gradibus. Si autem sunt prohibiti iure Ecclesiastico tantum, poterit Papa in illis dispensare. Et videtur quod illi gradus sint prohibiti iure diuino.

¶ Primò arguitur ex doctrina D. Thomæ infra q. 59. art. 3. ad tertium, vbi dicit quod si aliqui infideles, dum erant in infidelitate, contraxerunt matrimonium contra illam prohibitionem Levit. 18. postquam conuersi sunt ad fidem non possint commanere, quod est dicere, quod sunt separandi: ergo significat D. Thom. quod ille gradus sunt prohibiti iure naturali & diuino.

¶ Secundò arguitur ex capitulo literarum de restitutione spoliatorum, vbi Innocentius III. dicit, quod in gradibus prohibitis lege diuina non potest fieri dispensatio, & glossa ibidem explicat in lege diuina, id est Levit. 18. ergo.

¶ Tertio arguitur ex cap. quarto de consanguinitate, & affinitate, vbi idem Innocentius diffinit, quod infideles, qui contraxerunt secundum statuta iuris diuini, conuersi ad fidem nostram non sunt separandi: ergo significat Summus Pontifex, quod si contraxerunt contra statuta iuris diuini, quæ habentur Levit. 18. sunt separandi: ac subinde tale matrimonium est contra ius naturale, vel diuinum.

¶ Quarto arguitur. Illæ prohibitiones, quæ habentur in illo capite, sunt præcepta mortalia iuris naturalis, ergo modo in lege euangelica habent vim. Consequentia patet, antecedens probatur. Primo. Nam ibi dicit Dñs. Præcepta mea seruabitis, quæ verba intelligunt doctores de præceptis moralibus. Secundo probatur antecedens ex ratione

Leuiti. 18.

Ca. literarum de restitutione spoliatorum.

tione

tione quā ponit Dominus, dicit enim; Ne reueles turpitudinem, &c. Sed non reuelare turpitudinem pertinet ad dictamen rationis moralis, vel naturalis, ergo. Tertio probatur antecedens ex illis verbis, quæ apponuntur in fine capituli, ne polluamini in his, in quibus contaminata sunt omnes gentes: ex quibus verbis colligitur esse præcepta naturalia, & moralia, quæ spectant ad omnes gentes. Quarto probatur ex D. August. quæst. 53. Leuit. ubi ait, quod illa præcepta Leuit. 18. sunt intellecta in Decalogo: sed Decalogus constat ex præceptis naturalibus, & moralibus, ergo.

In hac difficultate Vvitleff, vt refertur à Magistro Soto loco citato, & à Thoma Vvaldensi lib. de sacramentis cap. 134. asserit omnes illos gradus Leuitic. 18. esse prohibitos in lege diuina Euangelica, ita vt Papa non possit in illis dispensare. Aliqui tamen catholici dicunt esse prohibitos iure diuino, quia sunt prohibiti Leuit. 18. Hoc dicit D. Bonauent. 4. distin. 4. q. 2. Ricardus ibidem quæst. 2. art. 1. imo D. Thom. hic videtur hoc insinuare. Alij verò doctores fatentur illos gradus esse nunc prohibitos, quia sunt prohibiti iure diuino naturali: ita vt non possit Summus Pontifex dispensare. Ita Palud. dist. 40. quæst. 1. D. Anto. 3. part. titul. 1. cap. 14. in fine Syluester, verbo, Papa, quæst. 17. in fine.

In explanationem huius difficultatis notandum est primo, quod lex vetus iam cessauit omnino non solum quantum ad præcepta iudicialia, vel cærimonialia: sed etiam quantum ad moralia. Itaque nõ obligant in quantum sunt legis veteris, sed in quantum pertinet ad legem naturalem. Sic diffinitur. 1. 2. materia de legibus. Ex quo colligitur, quod in noua lege nulli gradus illorum, qui prohibentur Leuitic. 18. obligant ex vi legis veteris, sed ex vi legis naturalis.

Secundo notandum, quod Christus in lege Euangelica eleuauit matrimonium ad esse quoddam supernaturale sacramenti, & hoc tantum habet superadditum ex lege diuina, in omnibus alijs relictum est matrimonium legi naturæ. Vnde nulla prohibitio, nulla irritatio consanguinitatis habetur ex iure diuino in lege noua, quæ non habeatur ex iure naturali.

Tertio aduertendum, quod aliud est quod aliquid sit prohibitum iure naturali; & aliud est quod sit irritum & nullum iure

naturali: nam potest esse aliquid prohibitum iure naturali & non irritum. Nam, vt patet ex his, quæ dicuntur. 2. 2. quæstio. 63. electio indigni ad officium ecclesiasticum prohibita est iure naturæ, & tamen si talis electio fiat ab habente auctoritatem, factum tenet, & non est irrita: & in hac materia contrahere de præfenti cum vna foemina post sponsalia de futuro cum alia, prohibitum est iure naturæ, tamen non est irritum iure naturæ, vt supra diximus.

His positus est prima conclusio. Probabile est, quod omnes illi gradus prohibiti Leuit. 18. sunt iure naturæ prohibiti, nihilo minus certum est quod non omnes illi gradus sunt irriti iure naturæ sed aliqui. Prima pars conclusionis probatur. Quoniam inter omnes illas personas videtur quædam naturalis reuerentia debita, ergo prohibitum est iure naturæ. Secunda vero pars patet. Nam primus & secundus gradus consanguinitatis lineæ rectæ, & primus lineæ transuersalis certum est, quod irritant matrimonium iure naturali, (vt iam dictum est,) omnes verò alij gradus non est certum quod irritant iure naturæ: quauis sit probabile, (vt diximus,) quod sint prohibiti iure naturæ.

Secunda conclusio. In lege noua nullus gradus prohibitus est iure diuino positiuo, atque adeo non irritat matrimonium eodem iure. Conclusio constat. Nam tale ius diuinum positiuum non reperitur in toto testamento nouo, nec in aliqua traditione ecclesiastica, ergo. Ex quo sequitur, quod omnis prohibitio, quæ nunc habetur in ecclesia circa illos gradus, aut est iuris naturalis, aut ecclesiastici.

Vltima conclusio. Stando in iure ecclesiastico omnes illi gradus Leuit. sunt prohibiti & irriti, vt patet ex vsu Ecclesiæ, & ex multis capitibus iuris. Ex qua conclusione facile sequitur, quod in aliquibus gradibus illorum, qui non sunt de iure naturali prohibiti, poterit Summus Pontifex dispensare.

Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primum argumentum respondetur, quod D. Thom. in illo loco loquitur secundum sententiam aliquorum, vnde delictet, Ricardi, & Bonauent. qui putant, quod illi gradus sunt prohibiti nunc iure diuino. In. 4. enim Sententiarum sæpe loquitur secundum mentem aliorum. Videte aliam solutionem in Magistro Soto.

Ad

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cõsanguinitatis gradus matrimonium impediētes poterunt taxari ab ecclesia.

QUARTVM sic proceditur. Videtur quod consanguinitatis gradus matrimonium impediētes non poterunt taxari ab ecclesia vsque ad quartum gradum. Matth. 19. dicitur: Quos Deus coniunxit homo non separet: sed illos qui coniunguntur infra quartum consanguinitatis gradum Deus coniunxit: non enim diuina lege eis coniunctio prohibetur: ergo nec debent humano statuto separari.

2. Præterea. Matrimonium est sacramentum sicut baptismus: sed non potest ex statuto ecclesiæ fieri quod ille qui ad baptismum accedit nõ acciperet characterem baptismalem: si ex iure diuino eius capax sit, ergo nec ecclesiæ statutu facere potest quod matrimonium nõ sit inter illos qui per ius diuinum matrimonialiter coniungi non prohibentur.

3. Præterea. Ius positiuum non potest ea quæ sunt naturalia remouere vel ampliare: sed consanguinitas est naturale vinculum, quod quantum est de se, natum est matrimonium impedire: ergo ecclesiæ non potest aliquo statuto facere quod aliqui possint matrimonialiter coniungi vel non coniungi: sicut non potest facere quod sint consanguinei, vel non consanguinei.

4. Præterea. Statutum iuris positiuum debet aliquam rationalem causam assignare vel habere, quia secundum causam rationabilem quam habet à iure naturali procedit: sed causa quæ assignantur de matrimonio graduum omnino videntur irrationabiles, cum nullam habeant habitudinem ad causam: sicut quod consanguinitas prohibeatur vsque ad quartum gradum propter quatuor elementa, vsque ad sextum propter sex ætates mundi, vsque ad septimum propter septem dies quibus tempus æuæ agitur, ergo videtur quod talis prohibitio nullum vigorem habeat.

5. Præterea. Vbi est eadem causa debet esse idem effectus: sed causa quare consanguinitas impedit matrimonium est bonum prolis, repressio concupiscentiæ, & multiplicatio amicitia, vt ex dictis patet, quæ omni tempore necessaria equaliter sunt, ergo debuissent equaliter omni tempore gradus consanguinitatis matrimonium impedire, quod non est verum, cum modo vsque ad quartum, antiquitus vsque ad septimum gradum matrimonium consanguinitas impediens.

Ad secundum responderetur, quod Innocentius III. non loquitur in illo loco vniuersaliter, sed indiffinitè, vt sensus sit in aliquibus casibus prohibitis Leuit. 18. Summus Pontifex non potest dispensare vt patet, de primo gradu vtriusque lineæ: non tamen asserit Summus Pontifex, quod non possit dispensare in alijs gradibus.

Ad tertium responderetur, quod totum quod ibi dicitur est verissimum, dicimus tamen quod Papa non supponit, quod si fideles illi contraxerunt in quocunque gradu secundum constitutionem Leuit. sint separandi: nam solum sunt separandi in aliquibus gradibus, & in aliquibus non, & vt diximus certum est secundum fidem, quod Ecclesia potest dispensare in aliquibus gradibus contentis in Leuit. vt diffinitur in Concilio Tridenti. sessio. 24. canon. 3. Ex dictis ad argumētum facile intelligitur capit. finale. de diuortijs, quod aliqui adducunt contra nostram sententiam, quod cap. neque in corti cetera aliquid continet contra nostram sententiam, ibi enim loquitur Summus Pontifex quando aliquis contraxit cum uxore fratris sui, & dicit, quod si conuertatur ad fidem, non sunt separandi, tamen Papa præcepit, quod similia matrimonia non fiant, postquam conuersi sunt ad fidem, non tamen dicit Summus Pontifex, quod Ecclesia non possit dispensare in tali matrimonio.

Ad quartum, aliqui dicunt quod non omnia præcepta Leuitici. 18. sunt moralia, sed quædam sunt iudicialia. Sed quid quid sit, admittendo quod omnia sint moralia, vt quidam viri docti admittunt conuicti illis probationibus argumēti, inde tamē solum conuincitur, quod omnes illi gradus sunt prohibiti iure naturæ propter naturalem reuerentiā debitam inter illas personas: non tamē inde conuincitur, quod matrimonium in omnibus illis gradibus sit irritum iure naturæ, imo ex vsu legis veteris, & nouæ colligitur oppositum: Nam in veteri contraxit Abraham cum Sara, & eadem lege consuevit frater accipere relictam à fratre sine semine, quod non fieret, si esset irritum matrimonium iure naturæ: & in lege noua sæpe dispensauit Summus Pontifex, vt consobrinus contraheret cum matertera, vel vt idem cum duabus sororibus successiue, vel

contra.

Conci. Trid. sessio. 24. can. 3.

Art. præced. corp.

¶ 6 Præterea, Vna & eadem coniunctio non potest esse in genere sacramenti, & in genere stupri: sed hoc contingeret, si ecclesia haberet potestatem statuendi diuersum numerum in gradibus impediens coniunctio: sicut si aliqui in quinto gradu quando prohibitus, fuit coniuncti fuissent, talis coniunctio stuprum esset: sed postmodum eadem coniunctionem ecclesiastica prohibitione reuocante matrimonium esset. Et econuerso posset accidere, si aliqui gradus concessi possent postmodum ab ecclesia interdici: ergo videtur quod potestas ecclesiæ non se extendat ad hoc.

¶ 7 Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secundum ius diuinum, quod in lege veteri continetur, non aqualiter currit prohibitio graduum in masculis, & deorsum quia in veteri lege alicuius prohibebatur accipere in uxorem sororem patris sui, non tamen filiam fratris: ergo nec modo debet prohibitio de nepotibus & patris manere.

Sed contra est quod Dominus dicit discipulis: Qui vos audit, me audit: ergo præceptum ecclesiæ habet firmitatem, sicut præceptum Dei: sed ecclesia quandoque prohibuit & quandoque concessit aliquos gradus quos lex vetus non prohibuit: ergo illi gradus matrimonium impediunt.

¶ Præterea, Sicut olim matrimonia Gætilium dispensabantur per leges ciuiles, ita nunc per statuta ecclesiæ: sed olim lex ciuilis determinabat gradus consanguinitatis qui matrimonium impediret, & qui non: ergo & modo potest hoc fieri per ecclesiæ statutum.

RESPONDEO dicendum, quod secundum diuersa tempora inuenitur consanguinitas secundum gradus diuersos matrimonium impedisse: In principio enim humani generis solus pater & mater à matrimonio repellebantur, eo quod tunc rationis erat paucitas hominum & oportebat pro propagatione humani generis maximam curam impendere: unde non erant remouenda nisi illa persona que matrimonio incompetentes erant, etiam quantum ad finem matrimonij principalem, qui est bonam proles, ut dictum est. Postmodum autem multiplicato genere humano per legem Moysi plures persone sunt excepta, que iam concupiscentiam reprimere incipiebant: unde ut dicit Rabbi Moyses, Omnes illa persone excepta sunt à matrimonio que in una familia cohabitare solent, quia si inter eos carnalis copula esse posset, maximum inordinum libidini præstaretur: sed alios consanguinitatis gradus lex vetus permisit, imo quodammodo præcipit: ut, scilicet, de cognatione sua vnusquisque uxorem acciperet, ne successionum confusio esset, quia tunc temporis cultus diuinus per successionem generis propagabatur. Sed postmodum in lege noua que est lex spiritus & amor

ris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti, quia iam per spiritualem gratiam non per carnis originem cultus Dei deriuatur & multiplicatur: unde oportet, ut homines etiam magis à carnalibus retrahantur spiritualibus vacantes, ut amor amplius diffundatur: ideo antiquitus vsque ad remotiores gradus consanguinitatis matrimonium impediatur, ut ad plures per consanguinitatem & affinitatem naturalis amicitia permaneret, & rationabiliter vsque ad septimum gradum: tum quia ultra hoc non defacili remanebat communis radicis memoria, tum quia septiformis Spiritus Sancti gratia congruebat. Sed postmodum circa hæc vltima tempora restrictum est ecclesiæ interdictum vsque ad quartum gradum, quia ultra inutile & periculosum erat gradus consanguinitatis prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores consanguineos quasi nullum fædus maioris amicitia quam ad extraneos habebatur charitate in multorum cordibus frigescente. Periculosum autem, quia concupiscentia & negligentia præualente numerosam consanguineorum multitudinem homines non satis obseruabant: & sic laqueus damnationis multis iniiciebatur ex remotorum graduum prohibitione. Satis etiam conuenienter vsque ad quartum gradum dicta prohibitio est restricta, tum quia vsque ad quartam generationem homines viuere consueuerant, ut sic non possit consanguinitatis memoria aboleri. Unde Deus in tertiam & quartam generationem peccata parentum visitaturus in filiis comminatur, tum quia in qualibet generatione noua mixtio sanguinis cuius identitas consanguinitatem facit, fit cum sanguine alieno, & quantum miscetur alteri, tantum receditur à primo: & quia elementa sunt, quatuor quorum quodlibet tanto facilius est miscibile quanto est magis subtile: ideo in prima commixtione euanescit sanguinis identitas quantum ad primum elementum quod est subtilissimum, in secunda quantum ad secundum, in tertia quantum ad tertium, in quarta quantum ad quartum: & sic conuenienter post quartam generationem potest reiterari carnalis coniunctio.

AD primum ergo dicendum, quod sicut Deus non coniungit illos, qui coniunguntur contra diuinum præceptum: ita nec coniungit illos qui coniunguntur contra ecclesiæ præceptum, quod habet tantam obligationem sicut & diuinum præceptum.

AD secundum dicendum, quod matrimonium non tantum est sacramentum: sed etiam est in officium: & ideo magis subiacer ordinationi ministrorum ecclesiæ, quam baptismus qui est sacramentum tantum: quia sicut contractus & officia humana

humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia spiritualia lege ecclesiæ.

Arti. præc. corpore.

AD tertium dicendum, quod quamuis consanguinitatis vinculum sit naturale, tamen non est naturale quod consanguinitas carnalem copulam impediat: nisi secundum aliquem gradum, ut dictum est: & ideo ecclesiæ suo statuto non facit quod aliqui sint consanguinei, sed facit quod carnalis copula sit licita vel illicita secundum diuersa tempora in diuersis gradibus consanguinitatis.

AD quartum dicendum, quod tales rationes assignatæ magis dantur per modum adaptationis & congruentiæ, quam per modum causæ & necessitatis.

AD quintum dicendum, quod non est eadem causa secundum diuersa tempora gradus consanguinitatis prohibendi: unde quod alio tempore vtiliter conceditur, alio salubriter prohibetur.

AD sextum dicendum, quod statutum non imponit modum præteritis & futuris. Unde si modo prohiberetur vnus gradus qui nunc est concessus, illi qui sunt in quinto gradu coniuncti non essent separandi. Nullum enim impedimentum matrimonio superueniens ipsum potest dirimere, & sic coniunctio que prius fuit matrimonij, non efficeretur per statutum ecclesiæ stuprum. Et similiter si aliquis gradus concederetur qui nunc est prohibitus, illa coniunctio non efficeretur matrimonialis ex statuto ecclesiæ ratione primi contractus, quia possent separari si vellent, sed tamen possent de nouo contrahere, & alia coniunctio esset.

AD septimum dicendum, quod in gradibus consanguinitatis prohibendis ecclesiæ præcipue obseruat rationem amoris, & quia non est minor ratio amoris ad nepotem quam ad patrum, sed etiam maior quanto propinquior est patri filius quam filio pater, ut dicitur in 8. Ethic. propter hoc aequaliter prohibuit gradus consanguinitatis in patris & nepotibus. Sed lex vetus in personis prohibendis attendit præcipue cohabitationem contra concupiscentiam prohibens illas personas ad quas facilius pateret accessus propter mutuam cohabitationem. Magis autem consuevit cohabitare neptis patruo quam amita nepoti, quia filia est idem quasi cum patre cum sit aliquid eius: sed soror non est hoc modo idem cum fratre cum non sit aliquid eius, sed magis in eodem nascitur, & ideo non erat eadem ratio prohibendi neptem & amitam.

Ca. 12. cit. ca. prin.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio, que præsupponitur à D. Thom. est affirmatiua. Et pro illa D. Thom. nullam adducit rationem.

¶ Secunda conclusio. Olim in Ecclesia isti gradus impediens matrimonium extendebant se vsque ad septimum gradum: sed post modum restrictio facta est in Ecclesia vsque ad quartum gradum. Videte litteram D. Thom.

CIRCA istum articulum supponendum est tanquam certum in fide, quod gradus impediens matrimonij possunt taxari ab Ecclesia. Hoc fundamentum constat ex diffinitione Ecclesiæ in Concilio Tridentino sessione. 24. canon. 3. vbi sic diffinitur. Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuit. exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum: nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediunt, & dirimant, anathema sit. Hoc etiam constat ex vsu Ecclesiæ.

¶ Supponendum etiam est quod secunda conclusio D. Thom. est certa. Ita enim habetur in Decreto dist. 35. quæstione. 3. cap. de affinitate. & capite. de consanguinitate & quæstione. 5. cap. ad sedem. Secunda pars conclusionis habetur expresse in capite. non debet. de consanguinitate, & affinitate, vbi Innocen. III. posuit illam restrictionem asserendo, quod de cætero prohibito copule coniugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non excipiat.

¶ Et est aduertendū primo, quod olim prohibitum erat matrimonij vsque ad septimum gradum affinitatis & consanguinitatis, quoniam virtus generatiua vsque ad illum gradum se extendebat, ut dicit Angelicus Doctor ar. 3. ad primum. nunc autem solum se extendit vsque ad quartum gradum.

¶ Secundo est aduertendū, quod isti gradus sunt prohibiti iure Ecclesiastico, est tamen maxima congruentia ex natura rei, ut matrimonium in his gradibus prohibeatur, hæc tamen congruentia ante prohibitionem non transferebat actum coniugalem ad alteram speciem, neque; aggrauabat notabiliter, sed erat simplex fornicatio loquendo de illis gradibus tantum, qui prohibentur mere iure positiuo. Post prohibitionem vero transfertur actus ad alteram speciem, nempe ad incestum, & ita, qui accedit ad consanguineam inter quartum gradum, committit incestum.

¶ Et obiter aduertendum, quod Conci. Tridentino sessione. 24. ca. 2. de reformatione matrimonij præci-

Conci. Tri det. ses. 24. canon. 3.

Dist. 35. q. 3. c. de affinitate. c. de consanguinitate & q. 5. ca. ad sedem. c. non debet. de affinitate. & consanguinitate.

Conci. Tri det. ses. 24. ca. 2. de reformatione matrimonij præci-

Arti. præc. corp.

Arti. præc. corp.

Exod. ca. pit. 10.

præcipit, quod non fiat dispensatio in secundo gradu nisi cum magnis principibus, & maxima de causa propter maximam indecentiam, & merito hoc præcipit Concilium. Plures vero difficultates, quæ sunt de consanguinitate & affinitate simul, dicuntur in sequentibus.

QVÆSTIO LV. De impedimento affinitatis.

Deinde considerandum est de impedimento affinitatis. Circa quod quæritur vndecim. Primo, vtrum affinitas ex matrimonio causetur. Secundo, vtrum maneat post mortem viri aut uxoris. Tertio, vtrum causetur ex illicito concubitu. Quarto, vtrum ex sponsalibus. Quinto, vtrum affinitas sit causa affinitatis. Sexto, vtrum affinitas matrimonium impediat. Septimo, vtrum affinitas habeat per seipsam gradus. Octavo, vtrum gradus eius extendantur sicut gradus consanguinitatis. Nono, vtrum matrimonium quod est in consanguineos & affines semper sit dirimendum per diuortium. Decimo, vtrum ad dirimendum tale matrimonium sit procedendum per viam accusationis. Vndecimo, vtrum in tali causa sit procedendum per testes.

De hac materia doctores in quarto distinctione. 41. iuris periti in Decreto 35. questione. 3. & in Decretalibus titulo de consanguinitate, & affinitate, & titulo de eo, qui cognouit consanguineam uxoris, & Magister Sotus in citata distinctione. Syluester verbo matrimonium 8. questione. 15. & de impedimento publicæ honestatis verbo matrimonium 8. quæ-

stione. 14. Codarruias super quartum Decretalium parte. 2. capite. 6. §. 7. per totum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ex matrimonio consanguinei affinitas causetur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod ex matrimonio consanguinei affinitas non causetur. Quia propter quod vnumquodque, illud magis: sed mulier ducta in matrimonium non coniungitur alicui de consanguinitate viri: ergo non fiat viro affinis, nec alicuius consanguineorum affinis erit.

¶ 1. Præterea. Eorum quæ sunt ab invicem separata, si vni aliquid coniungitur, non oportet propter hoc quod sit alteri coniunctum: sed consanguinei iam sunt ab invicem separati, ergo non oportet quod si aliqua mulier coniungatur alicui viro quod propter hoc coniungatur consanguineis eius omnibus.

¶ 2. Præterea. Relationes ex aliquibus vnitibus in nascuntur: sed nulla vnitio fit in consanguineis viri per hoc quod ille duxit uxorem, ergo non accrescit eis affinitatis relatio.

SED contra. Vir & uxor efficiuntur vna caro: si ergo vir secundum carnem omnibus suis consanguineis attinet, & mulier eadem ratione attinebit eisdem. ¶ Præterea. Hoc patet per autoritates in litera adductas.

RESPONDEO dicendum, quod amicitia quadam naturalis in communicatione naturali fundatur, naturalis autem communicatio est duobus modis secundum Philosophum 8. Ethicorum. Vno modo per carnis propagationem. Alio modo per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Vnde ipse ibidem dicit quod amicitia viri ad uxorem est naturalis. Vnde sicut persona coniuncta alteri per carnis propagationem quoddam vinculum naturalis amicitie facit, ita si coniungatur per carnalem copulam: sed in hoc differt quod persona coniuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri, sit particeps eiusdem radice communi & sanguinis: vnde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris quo pater coniungebatur, scilicet, consanguinitate, quantum secundum alium gradum propter maiorem distantiam à radice: sed persona coniuncta per carnalem copulam non sit particeps eiusdem radice, sed quasi extrinsecus adiuncta: & ideo ex hoc efficitur aliud genus

Tho. 4. d. 41. q. vnic. ca. art. 1. q. 1. & seq.

Lib. 4. sentent. c. 41.

Cap. 11.

Quæst. LIII.

nus vinculi, quod affinitas dicitur: & hoc est quod in versu dicitur, Mutat nupta genus, sed generata gradum. Quia persona, scilicet, generata fit in eodem genere attinentia, sed alio gradu: per carnalem vero copulam fit in alio genere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quantumvis causa sit potior effectui, non tamen oportet semper quod nomen idem effectui & causæ conveniat, quia quandoque illud quod est in effectu inuenitur in causa non eodem modo, sed altiori: & ideo non convenit causæ & effectui per idem nomen, neque per eandem rationem, sicut patet in omnibus causis æquinocent agentibus: & hoc modo coniunctio viri & uxoris est potior quam coniunctio uxoris ad consanguineos viri, non tamen debet dici affinitas: sed matrimonium quod est vnitio quadam, sicut homo est sibi ipsi idem, non consanguineus.

AD SECUNDVM dicendum, quod consanguinei sunt quodammodo separati, & quodammodo coniuncti, & ratione coniunctionis accidit quod persona quæ vni coniungitur aliquo modo omnibus coniungatur: sed propter separationem & distantiam accidit, quod persona quæ vni coniungitur vno modo, alij coniungatur alio modo, vel secundum genus, vel secundum alium gradum.

AD TERTIVM dicendum, quod relatio quandoque innascitur ex motu vtriusque extremi, sicut paternitas & filiatio, & talis relatio est realiter in vtroque, quandoque vero innascitur ex motu alterius tantum: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo quando relatio innascitur ex motu vnius sine motu alterius vel precedenti, vel concomitante, sicut in creatore & creatura patet: & sensibili & sensu: & scientia, & scibili: & tunc relatio est in vno secundum rem, & in altero secundum rationem tantum. Alio modo quando innascitur ex motu vnius sine motu alterius tunc existens, non tamen sine motu precedente: sicut æqualitas fit inter duos homines per augmentum vnius, sine hoc quod alius tunc augetur: sed tamen prius ad hanc quantitatem quam habet per aliquem motum vel mutationem peruenit: & ideo in vtroque extremorum talis relatio realiter fundatur: & similiter est de consanguinitate & affinitate, quia relatio fraternitatis quæ innascitur aliquo præsenti alicuiam præsenti, nascitur quodam sine motu tunc existente, sed ex motu ipsius precedenti, scilicet, generationis eius. Hoc enim ei accidit quod ex motu alterius sibi tunc talis relatio innascatur. Similiter ex hoc quod iste descendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, prouenit affinitas in ipso ad uxorem sine aliqua noua mutatione ipsius: & ideo ex hoc efficitur aliud genus

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio huius articuli est affirmatiua. Et ratio huius conclusionis est, nã per carnalem copulam efficiuntur vnum: ergo resultat quoddam vinculum amicitie sicut per carnis propagationem. Aduertit tamen D. Thom. quod hoc vinculum dicitur affinitas, non consanguinitas: quoniam differunt inter se. Nam persona alteri coniuncta per carnis propagationem fit particeps eiusdem sanguinis, & radice, & ita illud vinculum, quod resultat, dicitur consanguinitas: sed persona coniuncta per carnalem copulam non fit particeps eiusdem radice, sed est adiuncta quasi extrinsecus: & ita vinculum, quod resultat, dicitur affinitas. ¶ In solutione ad tertium aduertendum est cum Doctore nostro, quod relatio affinitatis, sicut & relatio consanguinitatis est realis, ex parte vtriusque extremi, quia ex parte vtriusque præsupponit mutationem realem, vel nunc quando contrahitur, vel quando generatur persona ab eodem principio. Vide illam solutionem.

¶ Circa istum articulum & totam questionem explicandum est ante omnia quid sit affinitas. Et in primis supponenda est definitio quid nominis. Affinitas nihil aliud dicitur nisi propinquitatem finium. Explicatur hoc exemplo. Nã sicut agri dicuntur affines, quia finis vnius est proximus fini alterius, & ipsum attingit: ita consanguinei uxoris dicuntur affines mariti, & consanguinei mariti dicuntur affines uxoris: quia finis mariti, & uxoris sunt inter se proximi. Et ratio huius est nã cum vir, & uxor per copulam carnalem fiat vna caro, sanguis vnius dicitur attingere sanguinem alterius: & ita sunt affines. Et sicut filij coniunguntur in stipite, qui est pater, ita fundamentum affinitatis est copulatio mariti & uxoris.

¶ Secundo supponenda est definitio quid rei affinitatis, videlicet. Affinitas est propinquitatis personarum ex carnali copula, vel eius potestate proueniens omni carens parte tela. Ratio definitionis est. Nã vir & femina, qui coniunguntur in matrimonio, vel per fornicationem, fiunt vna caro, & ita dicuntur propinqui, vnde ita ponitur in definitione illa particula, propinquitas, loco generis. Ex carnali copula, vel eius potestate proueniens. Nominem copulæ carnalis intelligatur quæcumque copula siue licita, siue illicita. Item ex potestate quæ datur in matrimonio vel sponsalibus ad copulam carnalem contrahitur affinitas etiam si nulla sit copula

carnalis. Omni carens, &c. Ista particula ponitur ad explicandum, quod etiam si affinitas non sit consanguinitas, impedit matrimonium: & ita illa particula permissiue intelligenda est. Nam aliquando possunt simul stare consanguinitas & affinitas: nam si consanguinei contrahant ex dispensatione Summi Pontificis simul habent consanguinitatem, & affinitatem. Vide Couarruias loco immediatè citato in principio. Quibus positis aliqua disputanda sunt circa istum articulum.

ST prima difficultas. Vtrum contrahatur affinitas per matrimonium. Et videtur vera pars negatiua.

Primo arguitur. Affinitas est impedimentum reale: ergo non potest alicui aduenire sine subiecti mutatione. Illud enim quod est reale, non potest aduenire sine mutatione reali subiecti, in quo est. Tunc videtur, ergo ex eo, quod frater meus coniungatur alicui per matrimonium, ergo non contrahit affinitatem. Probatur consequentia. Nam non est aliqua mutatio in me.

Secundo arguitur. Si matrimonium causat affinitatem maxime ratione copulæ carnalis, videlicet, quia per illam efficiuntur vna caro, sed hoc non est verum: ergo ex matrimonio non causatur impedimentum affinitatis. Consequentia est bona: maior videtur nota minor verò in qua est difficultas probatur. Alias sequitur, quod affinitas sit vinculum naturale sicut consanguinitas: siquidem contrahitur per aliquam realem coniunctionem, sicut consanguinitas. Et enim sicut aliqui dicuntur consanguinei, quia descendunt ab eodem stipite, ita etiam sunt affines, quia realiter efficiuntur vna caro.

Tertio arguitur ad idem. Si contrahitur affinitas ex matrimonio propter copulam carnalem, quia efficiuntur vna caro: sequitur, quod ex matrimonio rato non dicitur consummato, non causetur affinitas, consequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta. In matrimonio rato nondum consummato non est copula carnalis, nec efficiuntur vna caro. Falsitas verò consequentis constat: nam etiam si non sit consummatum matrimonium, dicitur affines.

In huius rei expositionem sit prima conclusio. Affinitas contrahitur per matrimonium ratum & consummatum. In hac conclusione conueniunt omnes Theologi & iurisperiti.

Et probatur conclusio primo. Quoniam ita diffinitur in iure capit. discretionem. de eo, qui cognouit consanguineam vxoris suæ, vbi diffinitur, quod per copulam carnalem contrahitur affinitas. Et multa alia sunt loca, seu testimonia in iure, quæ hoc ipsum diffiniunt, quæ adducuntur infra: ergo per matrimonium consummatum contrahitur affinitas.

Secundo probatur conclusio. Quia per matrimonium consummatum per copulam carnalem vir & foemina efficiuntur vna caro, vt dicitur in capit. debitum. de bigamis, & in capit. fraternitatis. 35. quæstio. ne 10. ergo per matrimonium consummatum contrahitur affinitas. Probatur consequentia, ex definitione affinitatis. Affinitas est propinquitas personarum, &c. Quæ quidem propinquitas causatur per matrimonium consummatum. Quæ vero copula carnalis sit necessaria, vt contrahatur affinitas, explicabitur in sequentibus: pro nunc sufficiat dicere, quod illa copula carnalis sufficit, quæ sufficit ad hoc quod matrimonium reuera sit consummatum.

Secunda conclusio. Ex contractu matrimonij oritur impedimentum quoddam, quod se extendit vsque ad quartum gradum etiam si matrimonium non sit consummatum. Itaque præcisè ex matrimonio rato oritur quoddam impedimentum quod quidem se extendit vsque ad quartum gradum, siue illud impedimentum dicatur affinitas, siue non. In hac conclusione etiam debent conuenire omnes Theologi, & iurisperiti.

Et probatur primo, ex ipso iure. Nam hæc conclusio diffinitur expressè in iure. 35. quæst. 3. cap. Porro vbi dicitur. Ita ab vxoris sicut à viri consanguineis abstinendum est: ergo per matrimonium etiam si non sit consummatum, contrahitur impedimentum quoddam.

Secundo probatur conclusio ratione. Per contractum matrimonij vir & foemina coniunguntur, & efficiuntur quodam modo vna caro, & vnum principium generationis, vt iam supra dictum est: & constat hoc. Nam ex contractu matrimonij consequitur vinculum & vnio inter illos, & ex contractu resultat, quod vniantur vnum principium generationis: ergo contrahitur impedimentum quoddam. Probatur consequentia. Quia impedimentum matrimonij fundatur in hoc, quod vir & foemina sunt vnum

Ca. debitum de bigamis ca. fraternitatis. 35. quæst. 10.

35. q. 3. cap. Porro.

Vnum principium generationis, & efficiuntur vna caro.

Tertio probatur conclusio. Impedimentum affinitatis est vinculum quoddam, ex quo oritur respectus & reuerentia ad superiores, & mutua familiaritas, & amicitia, vt docet D. Thom. in hoc articulo: sed ex matrimonio rato, etiam si non sit consummatum, oritur ista reuerentia, & familiaritas, vt constat manifestè ex vna omnia hominum: ergo ex matrimonio rato etiam non consummato oritur impedimentum matrimonij. An verò hoc impedimentum dicatur, & sit affinitas, an vero iustitia publicæ honestatis, explicabitur in solutione ad vltimum, vbi etiam explicabitur, quomodo hoc impedimentum se extendat vsque ad quartum gradum.

Quibus positis dicendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur, dupliciter. Prima solutio est, quod aliqua sunt entia tam minimæ entitatis, quod possunt aduenire subiecto sine eius mutatione. V. g. si corrumpatur modo primum mobile, in quo est tempus, illa entitas, quæ habet rationem formalem temporis, adueniret secundo mobili per solam corruptionem primi mobilis: ita affinitas est tam minimæ entitatis, quod potest aduenire sine subiecti mutatione. Secunda solutio sit, quod affinitas est relatio realis: ad hoc autem quod producat de nouo relatio realis, non requiritur, quod subiectum mutetur, quando producat relatio: sed sufficit, quod aliquando mutatum sit, & quod modo producatur terminus, vt patet in similitudine, quæ oritur in albo per hoc, quod aliud album nascatur: ita dico quod affinitas producat de nouo in aliquo per hoc, quod alius contrahat cum sorore, aut cum consanguineo alio, sine eo, quod nunc sit mutatio in illo.

Ad secundum argumentum respondetur, quod verum est, quod affinitas est vinculum quoddam naturale, quod quidem se habet ad modum consanguinitatis, & habet maximam similitudinem cum consanguinitate: & hac etiam ratione dicitur affinitas quasi attingens fines consanguinitatis. Vnde sicut ex consanguinitate oritur respectus, & reuerentia, qua inferiores honorant superiores, oritur etiam mutua familiaritas: ita ex vinculo matrimonij oritur reuerentia ad superiores, & mutua fa-

miliaritas inter affines. Itaque affinitas est vinculum quoddam naturale, quod optime explicat D. Thom. in hoc articulo.

Ad tertium argumentum est secunda difficultas, illaque grauissima, vt etiam explicemus secundam conclusionem dubij præcedentis, & doctrinam Diui Thomæ: an impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato non consummato, debeat dici affinitas: & an reuera sit affinitas, an impedimentum publicæ honestatis. Et videtur quod non sit affinitas, sed impedimentum publicæ honestatis.

Primo arguitur, ex iure. Nam 35. quæstio. 3. capit. porro. huiusmodi impedimentum, quod contrahitur ex matrimonio rato non consummato vocatur publicæ honestatis iustitia, & idem habetur expressè in capit. discretionem. de eo qui cognouit consanguineam vxoris: ergo huiusmodi impedimentum non dicitur affinitas, sed impedimentum publicæ honestatis.

Secundo arguitur, ex ipso nomine affines & affinitas: Affines dicuntur quia finis vnus est proximus fini alterius & ipsum attingit, & ita explicatum est supra in principio huius materiae: sed hoc non fit nisi per copulam carnalem: (nam per illam vir & vxor fiunt vna caro & sanguis vnus attingit sanguinem alterius), ergo per solam copulam carnalem causatur affinitas: ac subinde ex matrimonio rato non consummato, non contrahitur affinitas, sed iustitia publicæ honestatis.

Tertio arguitur. Quoniam vt infra dicemus, sine contractu matrimonij per solam copulam carnalem contrahitur affinitas vt constat: nam vt infra dicemus, per copulam illicitam contrahitur, quia fiunt vna caro: ergo ratio & causa quare contrahitur affinitas, est quia efficiuntur vna caro: ac subinde per matrimonium ratum non consummatum non contrahitur affinitas, sed iustitia publicæ honestatis.

In oppositum est primo. Certum est in omni sententia & Theologorum & Iurisperitorum, quod impedimentum iustitiæ publicæ honestatis contrahitur ex sponsalibus de futuro: vt dicemus articulo quarto: sed in omni etiam sententia impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato non consummato est maius quam quod nascitur ex puris sponsalibus, cum sit fortius vinculum: ergo tale impedimentum

Ca. discretiorem de eo qui cognouit consanguineam vxoris.

35. q. 3. cap. Porro.

Ca. discretionem de eo qui cognouit consanguineam vxoris.

est affinitas & non honestas, siquidem est fortius.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Post Concilium Tridentinum impedimentum iustitiæ publicæ honestatis non excedit primum gradum, ut dicitur infra & habetur in illo Concilio sessio ne. 24. cap. 3. de reformatione matrimonij: sed impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato nondum consummato extendit se usque ad quartum gradum, ut postea dicemus: ergo tale impedimentum non est honestas, sed affinitas.

¶ Tertio arguitur. Maius impedimentum oritur ex legitimo contractu quam ex copula illicita: (maior enim reuerentia nascitur & maior familiaritas, ut constat), sed ex copula illicita nascitur affinitas ut constat, & probabitur infra articulo. 3. ergo ex matrimonio rato non consummato nascitur etiam affinitas, & non impedimentum publicæ honestatis.

¶ Quarto arguitur. Impedimentum publicæ honestatis in omni sententia habet robur ex Ecclesiæ institutione, ut postea dicemus: sed impedimentum, quod oritur ex contractu matrimoniali secundum aliquos in aliquibus gradibus non habet robur ex Ecclesiæ institutione, sed ex natura rei de quo dicitur infra: ergo impedimentum istud non est honestas, sed affinitas.

¶ Quinto arguitur. Nam per contractum matrimonij vir & foemina efficiuntur vna caro, & vnum principium generationis: ergo ex tali contractu sine consummatione oritur affinitas, probatur consequentia. Affinitas fundatur in hoc quod vir & foemina sint vnum principium generationis: ergo. Antecedens vero constat. Quia per matrimonium vir & foemina coniunguntur, & vniuntur in ratione vnius principij, & ita ipsum matrimonium dicitur copula coniugalis. Confirmatur argumentum: Affinitas dicitur quia attingit fines consanguinitatis, & inde nascitur mutua respectus ad superiores, & mutua familiaritas: sed ex matrimonio rato non consummato hæc omnia oriuntur: ergo dicitur affinitas & non iustitia publicæ honestatis.

¶ Propter hæc argumenta pro vtraque parte posita in hac difficultate sunt duæ oppositæ sententiæ inter doctores. Prima sententia asserit, quod impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non consummato, non est affinitas sed impedimen-

Concl. Tri det. ses. 24. capit. 3. de reformatione.

tum iustitiæ publicæ honestatis. Existimant enim isti autores, quod affinitas nuncquam contrahitur nisi per copulam carnalem, & ita definiunt affinitatem per copulam carnalem, & dicunt affinitatem includere in sua essentia illam. Affinitas est proximitas personarum ex coitu deducta. Hæc sententia est communis inter Iurisperitos, eam tenet Panormitan. capitul. 1. de sponsalibus in. 6. Covarruias. super quartum decretalium parte. 2. capite. 6. §. 7. numero. 1. 2. & 3. & adducitibi multos autores pro hac sententia. Idem tenet Nauarrus in Manuali capite. 2. numero. 42. & eandem sententiam tenet Syluester verbo matrimonium. 8. questio. 14. dicto. 2. & idem videtur tenere Caietan. verbo matrimonium, cum loquitur de impedimento affinitatis: & idem tenent multi alij doctores, Scotus distinctio. 41. Paludanus questio. ne. 1. articulo. 3. eam insinuat.

¶ Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod per contractum matrimonij ante copulam carnalem contrahitur impedimentum affinitatis & non impedimentum publicæ honestatis. Hanc sententiam tenet Angelicus Doctor in hoc articulo: & in articulo sequenti ad primum hoc videtur tenere, & expresse hoc dicit in. 4. distinctione. 41. questione. 1. articulo. 1. Eandem tenet Diuus Antoninus. 3. parte. titulo. 1. capit. 11. & Magister sententiarum in eadem distinctio. dicit, quod ex matrimonio rato non consummato publica honestas oritur, vel forte affinitas. Eandem sententiam tenet Magister Sotus questio. ne. 1. articulo. 2. circa finem vbi dicit questionem esse de vocabulo, nihilominus tamen tenet quod dicitur affinitas. Et Paludanus vbi supra dicit hanc sententiam esse probabilem, & similiter Syluester vbi supra: & hanc sententiam tenent omnes interpretes D. Thom.

¶ In hac difficultate supponendum est, quod impedimentum publicæ honestatis oritur ex sponsalibus de futuro, ut dicemus infra articulo. 4. & ita difficultas est in proposito, an hoc impedimentum oriatur etiam ex sponsalibus de presenti, & ex matrimonio rato non consummato: an vero aliud fortius impedimentum, scilicet, affinitas. ¶ In cuius rei expositionem sit prima conclusio. Prima sententia est probabilis, secunda vero longe probabilior. Prima pars probatur argumentis factis pri-

mo

mo loco quæ sunt probabilia, & autoritate doctorum qui illam tenent. Aduertendum tamen est quod qui voluerint tenere istam sententiam debent dicere cum Syluestro vbi supra dicto secundo, quod quauis in sponsalibus de futuro sit hoc impedimentum publicæ honestatis, & ex sponsalibus de presenti seu in matrimonio rato non consummato; nihilominus tamen fortius vinculum est in matrimonio rato non consummato. Nam maior honestas est ut non ducatur consanguinea sponsæ de presenti, cum qua vinculum matrimoniale contractum est, quàm cum consanguinea sponsæ de futuro, de qua plura dicentur statim. Secunda pars huius conclusionis probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt longe probabiliora, & autoritate doctorum qui illam tenent. Ille tamen oppositæ sententiæ possunt contrarij & conciliantur ad istum modum.

¶ Et ut istæ sententiæ conciliantur, secunda conclusio sit. Per matrimonium ratum non consummatum, seu per sponsalia de presenti, contrahitur affinitas principiativæ & initiatiuæ, non tamen complete & perfecte. Hanc conclusionem docet expresse Syluester vbi supra, & illum sequuntur multi doctores, & mihi videtur optima conciliatio, & probatur tali ratione quæ optima est. In matrimonio rato non consummato contrahentes consentiunt in copulam carnalem saltem implicite, & veluti in virtute & radice, dando potestatem sui corporis, ac subinde iam quodammodo est ipsa copula carnalis initiatiuæ: non tamen est complete & consummate & in ipso actu exercito, ergo est affinitas initiatiuæ, non tamen complete & perfecte. Et ut hanc conclusionem amplius explicemus & ut simul hanc conciliationem declaremus aduertendum est, quod matrimonium ratum nondum consummatum veluti obtinet medium locum inter sponsalia de futuro, & matrimonium consummatum, cum non sit matrimonium perfectum & consummatum. Et ita veluti induit rationem vtriusque extremi, hæc enim est proprietas medij. Et ita in iure aliquando vocatur matrimonium, aliquando vero sponsalia: Vnde impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non consummato, in iure & in doctoribus habet vtrumque nomen: nam & vocatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, vocatur etiam affinitas. Et huius ratio est iam dicta, & alia etiam assignari potest. Nam ut sæpe dicitur, hoc impedi-

mentum quod oritur ex matrimonio rato non consummato, oritur ex sponsalibus de presenti (quæ habent supremam rationem sponsaliorum) & ita habet rationem supremi impedimenti publicæ honestatis: & ita attingit rationem affinitatis quæ contrahitur per matrimonium consummatum & perfectum. Igitur optime dicit Syluester quod hoc impedimentum est affinitas inchoata, non tamen perfecte & consummata. Vnde hoc impedimentum commodius appellatur affinitas quàm honestas. Sed in questione & difficultas sit omnino de vocabulo dubium est & illud grauissimum, an restrictio facta in Concilio Tridentino sessio. 24. cap. 3. de reformatione matrimonij, in quo restringitur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis ad primum gradum, debeat intelligi de impedimento etiam quod oritur ex matrimonio rato non consummato, quod dicitur iuris peritos vocatur impedimentum publicæ honestatis. Ratio dubitandi est. Nam Concilium Tridentinum in illo capitulo determinat, quod impedimentum publicæ honestatis primum gradum non excedat, sed probabile est ut diximus quod impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non consummato sit impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, ergo probabile est quod tale impedimentum non excedat primum gradum, nec se extendit usque ad quartum gradum.

¶ In hac difficultate non desunt aliqui qui dubitent de hac re, sed mihi certissimum videtur oppositum.

¶ In cuius expositionem sit tertia conclusio. Certissimum mihi videtur quod restrictio graduum facta à Concilio Tridentino in loco citato, intelligenda est de sponsalibus de futuro, & nullo modo de matrimonio rato nondum consummato. Itaque impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non consummato, extendit se usque ad quartum gradum, siue illud impedimentum vocetur affinitas, siue impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. Hæc conclusio probatur primo ex ipso Concilio Concilij, enim expresse sit impedimentum quod contrahitur ex sponsalibus, & illud restringit ad primum gradum, sed nomine sponsaliorum in iure semper intelligantur sponsalia de futuro, ergo de huiusmodi sponsalibus illud decretum est intelligendum. Secundo probatur conclusio ex ipsa ratione legis ibidem posita. Ratio autem Concilij est. Quia in alijs gradibus

Concl. Tri det. ses. 24. capit. 3. de reformatione.

A **Q**uibus hoc impedimentum commode serua-
ri non potest, hæc autem ratio nullo modo
habet locū in matrimonio rato & contracto
in facie Ecclesiæ, nam tales gradus & facile
possunt agnosci & commode obseruari: ergo
decretum Concilij de tali matrimonio
non intelligitur. Tertio probatur. Quo-
niam si isti gradus essent ablati in matri-
monio rato non consummato sicut in spon-
salibus, certe esset magna relaxatio & tanto
Concilio indigna, in quo quidem Concilio
laboratum est ut ad pristinam obseruantiam
omnia quo ad fieri poterat reducerentur,
ergo. Quod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

ARTICVLVS II

C **Q**uod autem esset maxima relaxatio
constat manifeste. Quibus positis dicendum
est ad argumenta pro vtraque parte quate-
nus procedunt contra secundam conclusio-
nem, in qua continentur duæ partes, & quæ
dam procedunt contra vnam partem, alia
vero contra aliam.

A **D** SECUNDE sic proceditur. Videtur quod affinitas non ma-
neat post mortem viri aut vxoris,
inter consanguineos viri & vxoris,
quia cessante causa cessat effectus: sed causa affi-
nitatis fuit matrimonium, quod cessat in morte vi-
ri quia tunc soluitur mulier a lege viri, ut dicitur
Rom. 7. ergo nec affinitas prædicta manet.

A **2** Præterea. Consanguinitas causat affini-
tatem: sed consanguinitas viri cessat per mortem
ad consanguineos suos, ergo & affinitas vxoris
adeos.

S E D contra. Affinitas ex consanguinitate
causatur: sed consanguinitas est perpetuum vincu-
lum quandiu persone viuunt, ergo & affinitas,
& ita non soluitur affinitas soluto matrimonio
per mortem persone.

R E S P O N D E O dicendum, quod relatio
aliqua esse desinit dupliciter, vno modo ex corru-
ptione subiecti. Alio modo ex subtractione cause:
sicut similitudo desinit quando alter similitum mo-
ratur, vel quando qualitas que erat causa simili-
tudinis subtrahitur. Sunt autem quedam relatio-
nes que habent pro causa actionem vel passionem,
aut

aut motum: ut in 5. Meta. dicitur: quarum que
dam causantur ex motu in quantum aliquid mo-
uetur actu, sicut ipsa relatio que est mouentis &
moti: quedam autem in quantum habent aptitu-
dinem ad motum, sicut motuum & mobile, domi-
nus & seruus: quedam autem ex hoc quod ali-
quid prius motum est, sicut pater & filius, non ex
hoc quod est generari, nunc adiuuicem dicuntur,
sed ex hoc quod est generatum esse: aptitudo autem
ad motum & ipsum moueri transit: sed motum
esse perpetuum est, quia quod factum est nunquam
desinit esse factum. Et ideo paternitas & filiatio
nunquam destruantur per subtractionem cause,
sed solum per corruptionem subiecti per alteru-
trum extremorum. Et similiter dicendum est de affi-
nitate que causatur ex hoc quod aliqui coniuncti
sunt, non ex hoc quod coniunguntur: unde non diri-
mitur manentibus illis personis inter quas affini-
tas est contracta, quanuis moriatur persona ratio-
ne cuius contracta fuit.

A **D** primum ergo dicendum, quod coniun-
ctio matrimonij causat affinitatem non solum ex
hoc quod est actu coniungi, sed secundum hoc quod
est prius coniunctum esse.

A **D** secundum dicendum, quod consanguini-
tas non est proxima causa affinitatis, sed coniun-
ctio ad consanguineum non solum que est, sed que
fuit, & propter hoc ratio non sequitur.

SVMMA ARTICVLLI

C onclusio est affirmatiua. Et ratio hu-
ius conclusionis est. Nam affinitas
causatur ex hoc quod aliqui coniuncti
sunt, non ex hoc quod coniunguntur actu,
ergo non dirimitur affinitas manentibus
personis inter quas affinitas est contracta,
quanuis moriatur persona, ratione cuius co-
tracta fuit. Quia semper manet quod coniun-
cti fuerint vir & femina.

C irca istum articulum dubium est bre-
ue circa doctrinam D. Thom. in hac
conclusionem, videtur enim falsa. Ra-
tio dubitandi est. Affinitas fundatur super
copulam carnalem, & super contractum
ipsum matrimoniale in quo datur facul-
tas ad copulam carnalem, ergo cessante ma-
trimonio & illo dissoluto dissoluitur affini-
tas. Probatur consequentia, nam destructo
fundamento destruitur etiam relatio que in
per illud fundatur.

Nihilominus tamen conclusio sit quod
doctrina Angelici Doctoris in hoc articulo
est verissima, itaque dissoluto matrimonio
vinculum affinitatis firmum perseverat. Et

A aduertendum quod est intelligenda conclu-
sio, siue dissoluatur matrimonium per mor-
tem naturalem siue per solennem professio-
nem religionis, que est quedam mors spi-
ritualis. Hanc sententiam docent omnes
doctores citati in principio, sed præcipue
vide Syluestrum, verbo matrimonium. 8. q.
15. dicto. 8. Et hæc conclusio prius est ex-
plicanda quam probetur. Ad cuius explica-
tionem aduertendum quod olim triplex
erat genus affinitatis, quod oriebatur ex ma-
trimonio, de quo vide Paludanū distinctio-
ne citata quæst. 1. art. 3. & Syluestrum loco
immediate citato. & Magistrum Sotum art.
1. Sed quoniam illa genera ad vnum tantum
reducta sunt non oportet in eis explicandis
moram trahere. Habetur vero ista reductio
in cap. non debet. de consanguinitate & affi-
nitate. Hæc conclusio habetur expresse. 35.
quæst. 10. cap. fraternitatis. vbi ponitur ex-
presse hæc definitio etiam quantum ad omnia
genera affinitatis quando in visu erant. Et pro-
batur ratione conclusio. Si post mortem non
maneret istud impedimentum frustra esset
appositum in iure, nam certum est quod
viuente marito nemo potest ducere illius
vxorem, ergo mortuo illo vel ista, tunc etiã
affinitas habet suum effectum. Itaque exco-
gitandum est, quod ut dicit Couar. loco citato. 6.
7. vir & vxor non sunt affines, sed sunt plus-
quam affines, & inter illos non est affinitas sed
aliquid maius quam affinitas (inter illos enim
est vnitas. Quia vir & femina per matrimo-
niū præcipue consummatū fiunt vna caro) ni-
hilominus tamen ex eis proceditur & deri-
uatur vinculum hoc affinitatis. Pro quo ad-
ducit iste autor ibi plures doctores. Et sicut
pater & mater inter se non habent frater-
nitatem nec sunt fratres, ex illis tamen deri-
uatur fraternitas, ita vir & vxor inter se non
habent affinitatem, ex illis tamen deriuatur
affinitas. Unde sicut mortuo patre & matre
adhuc manet inter illos qui ab eodem patre
& matre descendunt, fraternitas: quoniam
descendunt ab eisdem, ita etiam manet affi-
nitas inter affines, etiam si moriantur vir &
vxor qui aliquando coniuncti fuerunt per
matrimonium siue per copulam carnalem.

Et ad rationem dubitandi ut respondeo
miseraduendum est. Quod relatio habet
commune modum deficientium aliis ac-
cidentibus per corruptionem subiecti aut
termini, desinit enim similitudo sicut albe-
do mortuo homine vel destructo termino.
Habet etiam aliquam sibi peculiarem modum
defi-

Capit. non
debet de
consangu-
nitate &
affinitate.
35. q. 10.
cap. frater-
nitate.

deficiendi per hoc quod deficit fundamentum (nam proprium est relationis habere fundamentum) sicut manente homine si tollatur albedo deficit similitudo. In nostro proposito relatio affinitatis non fundatur super illa actione transeunte, qua duo contraxerunt vel coniuncti sunt carnali copula, sed in effectu inde sequuto, scilicet, ip hoc quod est illos esse coniunctos, ex quo etiam consanguinei coniuncti sunt, & ita destructo vinculo matrimonij manet fundamentum affinitatis, & relatio ipsa quandiu perseverat subiectu & terminus. Est enim fundamentum illius, me in vno tertio unitum esse, sicut diximus quod relatio fraternitatis manet mortuis parentibus, quia fundamentum illius relationis non est illa generatio qua transit, sed erat processio duorum ab vno principio, qua quida semper manet ipsis manentibus. Eodem modo de affinitate dicendum est, & per hoc respondetur ad rationem dubitandi.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum illicitus concubitus affinitatem causet.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod illicitus concubitus affinitatem non causet. Quia affinitas est quaedam res honesta: sed res honesta non causatur ex inhonestis, ergo ex inhonesto concubitu non potest affinitas causari.

¶ 1. Praeterea. Vbi est consanguinitas non potest esse affinitas, quia affinitas est proximitas personarum ex carnali copula, proveniens omni carens parentela: sed contingeret ad consanguineos & ad seipsum esse affinitatem, si illicitus concubitus affinitatem causaret, sicut quando homo carnaliter consanguineam suam incestuose cognoscit, ergo affinitas non causatur ex illicito concubitu.

¶ 2. Praeterea. Illicitus concubitus est secundum naturam contra naturam, sed in illicito concubitu contra naturam non causatur affinitas, ut iam determinat, ergo nec ex illicito concubitu secundum naturam tantum.

¶ 3. Contra est, quod adhuc metretica vnum corpus afficitur, ut patet. 1. Cor. 6. sed ex hac causa matrimonium affinitatem causabat, ergo pari ratione illicitus concubitus.

¶ Praeterea. Carnalis copula est causa affinitatis, ut patet per definitionem affinitatis, quae est

A talis. Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proveniens omni carens parentela: sed carnalis copula est etiam in illicito concubitu, ergo illicitus concubitus affinitatem causat.

R E S P O N D E O dicendum, quod secundum Philosophum. 8. Ethic. Coniunctio viri & uxoris dicitur naturalis principaliter propter prolis productionem, & secundario propter operum communicationem, quorum primum pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulae, sed secundum in quantum est quaedam societas in communem vitam. Primum autem horum est in venire in qualibet carnali copula, vbi est commixtio seminum, quia ex tali copula potest proles produci, quavis secunda desit: & ideo quia matrimonium affinitatem causabat secundum quod erat quaedam carnalis commixtio, etiam fornicarius concubitus matrimonium causat, in quantum habet aliquid de carnali coniunctione.

A D primum ergo dicendum, quod in fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est commune fornicationi & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat: aliud est ibi inordinatum, per quod a matrimonio dividitur, & ex hac parte affinitas non causatur: unde affinitas semper honesta remanet, quavis causa aliquo modo sit inhonesta.

A D secundum dicendum, quod non est inconueniens relationes ex opposito diuersas eidem inesse ratione diuersarum: & ideo potest inter aliquas duas personas esse affinitas & consanguinitas, non solum per illicitum concubitus, sed etiam per licitum, sicut cum consanguineus meus ex parte patris duxit in uxorem consanguineam meam ex parte matris. Unde cum dicitur in definitione affinitatis, omni carens parentela, intelligendum est in quantum huiusmodi: nec tamen sequitur, quod aliquis consanguineus suam cognoscens, si ipse sit affinis, quia affinitas, sicut consanguinitas diuersitatem requirit, sicut & similitudo.

A D tertium dicendum, quod concubitus contra naturam non habet commixtionem seminum, quae possit esse causa generationis: & ideo ex tali concubitu non causatur affinitas.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est affirmativa. Ratio huius conclusionis est. Matrimonium non causat affinitatem secundum quod est quaedam carnalis commixtio, sed illicitus concubitus habet aliquid de carnali coniunctione, ut constat: ergo illicitus concubitus affinitatem causat. In solutione ad secundum aduertendum, quod docet D. Thom. q. inter

8. Ethic. ca.

Argum. 2. huius art.

inter aliquas personas potest esse affinitas & consanguinitas, non solum per illicitum concubitus, sed etiam per licitum sicut cum consanguineus meus ex parte patris duxit in uxorem consanguineam meam ex parte matris. Vide Doctorem nostrum ibidem.

Circa istum articulum est primum dubium. Vtrum ex copula illicita causetur affinitas, & per quam copulam causetur. Et videtur quod ex copula illicita non causetur affinitas. Primo arguitur. Affinitas est vinculum quoddam: bonum & honestum ordinatum quodammodo ad amicitiam, & familiaritatem, & reuerentiam ut constat: illicitus vero concubitus est res inhonesta & mala ut per se est notum ergo affinitas non oritur nec causatur ex illicito concubitu. Probatur consequentia. Illud quod licitum est, & bonum causari non potest ex illo quod est malum.

¶ Secundo arguitur. Nam ut docet Angelicus doctor in art. 1. huius quaestiois, & etiam in 2. affinitas est quoddam genus vinculi ordinatum ad amicitiam & familiaritatem, ex quo oritur respectus & reuerentia ad superiores (& hac ratione ponitur impedimentum matrimonij ut constat) sed concubitus illicitus non ordinatur ad amicitiam & familiaritatem, nec ex illo oritur respectus & reuerentia ad superiores ut constat ex vsu, ergo ex illicito concubitu non causatur affinitas.

¶ Tertio arguitur. Si per aliquam copulam illicitam causatur affinitas: maxime per illam quae sufficit ad consummationem matrimonij, per illam vero non causatur: ergo affinitas non causatur ex copula illicita. Consequentia est bona, maior videtur nota, minor vero probatur. Quia probabilis sententia Theologorum est, quod si quis post matrimonium ratum aperiat claustra pudoris vere consummavit matrimonium, & non potest transire ad religionem, tamen talis copula non sufficit ad inducendam affinitatem nam non fiunt vna caro, ergo per talem copulam non causatur affinitas.

¶ In huius rei explicationem sit prima conclusio. Per copulam carnalem illicitam causatur affinitas. In hac conclusione conueniunt omnes Theologi, & Iurisperiti. Vide supra citatos in principio huius quaestiois, & in speciali vide Syluest. loco citato. quaest. 15. Et probatur haec nostra conclusio. Primo ex iure. Nam haec conclusio diffinitur expresse. 35. quaest. 3. cap. Neque

A eam. & cap. super eo. & cap. discretionem. de eo qui cognouit consanguineam uxoris, vbi dicitur quod per illicitum concubitus contrahitur affinitas, ergo. Secundo probatur ratione. Vir & foemina etiam per copulam illicitam efficiuntur vna caro, secundum illud D. Paul. 1. Corint. 6. qui adhuc metretici vnum corpus efficiunt, ergo per copulam illicitam contrahitur affinitas. Confirmatur haec ratio. In matrimonio per copulam carnalem licitam contrahitur affinitas, quoniam efficiuntur vnum corpus: sed per copulam etiam illicitam efficiuntur vnum corpus & vnum principium generationis, ergo etiam per copulam illicitam contrahitur affinitas. Aduertendum tamen est circa istam conclusionem, quod leges civiles eiusmodi affinitatem non admittunt: quam tamen ius canonicum expressit. Et ratio differentiae est. Quoniam leges civiles in favorabilibus (cuiusmodi est petitio haereditatis) noluerunt fauere illicitis copulis: at vero ius Canonicum propter reuerentiam contrahendi matrimonium respexit ad coniunctionem praecedentem, quamquam ex huiusmodi copula communiter non subsequatur familiaris cohabitatio cum alijs affinis.

¶ Ex hac conclusione sequitur, quod idem dicendum est quoad crimen incestus. Si enim aliquis vago concubitu violauit duas consanguineas. v.g. duas sorores, secundus concubitus habet rationem incestus, taliter quod est de necessitate confessionis, quod illud explicetur. Ratio est aperta. Nam per primam copulam illicitam contraxit affinitatem cum consanguinea illius mulieris, ergo secunda copula illicita habet rationem incestus.

¶ Secunda conclusio. Per congressum contra naturam nullo modo contrahitur affinitas. In hac conclusione conueniunt omnes doctores. Vide supra citatos, & praecipue Syluestrum in loco citato in praecedenti conclusione. Et hanc conclusionem docet expresse D. Thom. hic in solutione ad tertium.

D Et probatur haec conclusio. Primo ex ipso iure. Ita diffinitur in ca. Extraordinaria. 35. quaest. 5. & quaest. 10. cap. fraternitatis. & in ca. fraternitatis. de eo qui cognouit consanguineam uxoris, ergo. Secundo probatur conclusio. Affinitas oritur ex hoc quod duo fiunt vna caro & vnum principium generationis (ut iam saepe dictum est) sed in congressu contra naturam non fiunt vna caro nec vnum principium generationis ut constat, ergo ex tali concubitu non contrahitur affinitas.

35. q. 3. ca. neq; eam. & ca. super eo. & cap. discretionem de eo qui cognouit consanguineam uxoris. 1. Cor. 6.

Cap. extraordinaria. 35. q. 5. & q. 10. cap. fraternitatis. & in ca. fraternitatis. de eo qui cognouit...

¶ Ex

¶ Ex hac cōclusionē infertur quod si duo viri nefando congressu se polluerent nulla inde nasceretur affinitas, ac subinde alter illorum posset ducere filiam alterius. Nam coniunctio præcedens cum sit contra naturam nulla reputatur.

¶ Quibus positis dicendum est ad argumenta facta in principio. ¶ Ad primum argumentum respondet D. Thom. hic ad primū, quod in concubitu illicito duo sunt, alterum est naturale, in quo quidem concubuit ille concubitus cum copula matrimoniali; & ex hac parte habet causare affinitatem: aliud verò est ibi inordinatum, in quo differt ille concubitus à copula coniugali, & ex hac parte non causatur affinitas, vnde sicut affinitas est aliquid honestum, & bonum ita etiam id, vnde causatur, secundum quod est causa habet rationem honesti, & boni. Secundo etiam responderi potest quod affinitas est legale impedimentum ratione coniunctionis præcedentis, & quavis prædictæ coniunctioni fuerit annexa culpa mortalis, ea tamen non obstat quominus fuerint vnum carnale principium generationis, quod est causa affinitatis. Sicut ex eadē generatione poterit nasci filius qui bonus effectus est, quavis causæ fuerit annexum peccatum.

¶ Ad secundum respondetur, quod concubitus illicitus ea parte qua causat affinitatem, & est aliquid naturale & commixtio quædam naturalis per se ordinatur ad familiaritatem & amicitiam, & ex illa oritur respectus ad superiores (nam dicit coniunctio nem quandam naturalem) cæterum per accidens non subsequitur familiaritas & amicitia & respectus ad superiores.

¶ Ad tertium argumentum est secundū dubium per quam copulam causetur affinitas. Et proponitur dubium ad hunc modū. An affinitas causetur per solam copulā quæ sufficit ad consummationem matrimonij. Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur tertio argumento factō in dubio præcedenti. Nam probabile est, quod ad hoc quod matrimonium sit consummatū quod aliquis aperiat claustra pudoris, etiam si non seminet, tamen talis copula non sufficit ad causandam affinitatem (nam non fiunt per illam vna caro) ergo per talem copulam non causatur affinitas.

¶ Secundo arguitur. In capit. Iuuenis. de sponsalibus. & in ca. fraternitatis. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. dicitur quod

A per solum nixum ad copulam nondum consummatam cum consanguinea, dirimitur sequens matrimonium, ergo contrahitur affinitas per illam copulam quæ non sufficit ad consummationem matrimonij. Probatur consequentia: Quia talis copula non sufficit ad consummationem matrimonij.

¶ Tertio arguitur. Si quis accederet ad foeminam, & seminaret extra vas, sicut faciebant filij Iudæ de quo Genes. cap. 38. talis copula sufficeret ad contrahendam affinitatem, tamen non sufficeret ad consummationem matrimonij, ergo ad affinitatem non est necessaria copula, quæ est necessaria ad consummationem matrimonij. Consequentia est bona. Minor probatur. Nam si non seminatur intra vas non fiunt vna caro, nec vnum principium generationis. Maior probatur. Si aliquis vir coniugatus ita accederet ad aliam foeminam, reuera sufficeret ad rationem adulterij, & posset vxor diuertium petere, ergo talis copula sufficit etiam ad contrahendam affinitatem.

¶ Quarto arguitur. Si sit copula taliter, quod vir seminet intra claustra pudoris, non tamen seminet ipsa mulier, tunc est copula quæ sufficit ad consummationem matrimonij vt constat, tamen non sufficit ad hoc quod contrahatur affinitas, ergo illa copula quæ sufficit ad consummationem matrimonij non sufficit ad causandam affinitatem. Consequentia est bona. Minor probatur. Quoniam vt dicit Doctor sanctus in hoc articulo, & in articulo sequenti ad secundum ad affinitatem contrahendam requiritur commixtio seminum, sed in præsentī casu non est commixtio seminum, cum ipsa mulier non seminet, ergo non causatur affinitas.

¶ In hac difficultate prima conclusio sit. Copula carnalis ex qua sequitur affinitas, est illa ex qua de se nata est sequi generatio prolis. Hæc cōclusionem docet expresse D. Tho. in. 4. d. 4. r. q. 1. art. 1. q. 1. & eandē sententiā tenet Syluest. verbo matrimonium. 8. q. 15. dicto. 2. & Magist. Sor. vbi supra & omnes alij Theologi & probatur hæc cōclusio. Primo. Nā vt dicit D. Tho. loco immediate citato, affinitas causatur per cōiunctionem ordinatā ad carnis propagationem. Et constat ratione. Nā tunc vir & femina efficiuntur vna caro, sed per solam copulā, ex qua, ex se nata est sequi generatio prolis coniunguntur vt vnum principium ordinatum ad carnis propagationem, ergo per solam talem copulam contrahitur affinitas. Secundo probatur

nitatis. de eo qui cognouit, &c.

Genes. 38.

batur ex ipso nomine. Copula per quam cōtrahitur affinitas vocatur à doctoribus coitus vt constat, coire autem est simul, quia, scilicet, tam vir quam femina in vnum conferunt id quod requiritur ad prolis generationem, ergo copula per quam contrahitur affinitas debet esse, ex qua de se nata est sequi generatio prolis. Aduertendum tamen quod diximus in cōclusionē, ex qua de se nata est sequi generatio prolis. Nam ad hoc quod contrahatur affinitas, non est necessarium quod illa copula talis sit quod actu sequatur prolis generatio. Quia quavis non sequatur erit affinitas: sed est necessarium quod sit talis quod de se ad hoc ordinetur. Ex hac cōclusionē aliqua inferuntur corollaria. Primū est, quod optime dictū est in definitione affinitatis, quod affinitas contrahitur ex carnali copula, vt etiam cōprehendatur illicita per quam etiam fiunt duo in carne vna, & contrahitur etiam per matrimoniū ratum etiam si non sit consummatum. Quia per illud datur ius & facultas ad copulam carnalem. Secundo sequitur quod non contrahitur affinitas per sola oscula vel alios tactus quantumvis impudicos, vel per penetrationem & apertionem vasis si intra illud non seminetur. Ratio omnium horum est. Nam isti non fiunt vna caro nec vnum principium generationis, nec est talis copula, ex qua nata sit generatio, ergo non contrahitur affinitas. Plura quæ pertinent ad istā materiam dicentur in solutionibus argumentorum.

¶ Secunda conclusio quæ sequitur ex prima: Copula per quam causatur affinitas, est illa per quam seminetur intra vas, quavis alia sufficiat ad consummationem matrimonij. Itaque volumus dicere, quod quavis copula quæ aperit claustra pudoris sit sufficiens ad consummationem matrimonij vt aliqui volunt: non tamen sufficit ad inducendam affinitatem quæ contrahitur per solam copulam. Hæc conclusio est Syluestri vbi supra & omnium. Et sequitur aperte ex iam dictis in præcedenti cōclusionē. Copula per quam causatur affinitas debet esse illa per quam fiunt vna caro, & vnum principium generationis: sed per copulam carnalem quamcunque sine seminatione non fiunt vna caro, nec vnum principium generationis vt constat, ergo per talem copulam non causatur affinitas.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. ¶ Ad primum argumē

A tum quod est tertium dubij præcedentis respondetur per secundam cōclusionem. Et potest assignari aliqua differentia inter cōsummationem matrimonij, & copulā quæ sufficit & requiritur ad inducendam affinitatem. Nam ad consummationem matrimonij, sufficit quod quis aperiat claustra pudoris: quoniam si post talem copulam quis posset transire ad religionem cum iniuria tertij posset aliquis transire ad religionem, quod non est consentaneum legi Evangelicæ. Quod verò facta sit iniuria constat, nam corrupta est talis mulier, cæterum ad inducendam affinitatem requiritur, quod B fiant vna caro & vnum principium generationis.

¶ Ad secundum respondetur, quod ibi impedimentum non prouenit ex eo quod attemptauerit cognoscere puellam, sed quia illa sibi desponsauerat, & per sponsalia contrahitur impedimentum publicæ honestatis, vt dicitur articulo sequenti. Et idem dicitur ad cap. fraternitatis. Itaque talis copula, seu nixus ad copulam non erat sufficiens ad inducendam affinitatem, nec ad dirimendam matrimonium, sed impedimentum publicæ honestatis. Aduertendum enim est, quod in vtroque casu & textu duo impedimenta obijciuntur: alterum sponsaliū quæ præcesserant in vtroque casu, alterum verò copulæ. Et ad dirimendum sequens matrimonium, vnum sufficiebat, quare licet copula non esset sufficiens ad dirimendum, satis erat impedimentū iustitiæ publicæ honestatis.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando maiorem. Nam si vir non seminet intra vas, nunquam contrahitur affinitas ex copula vt dicemus in argumento sequenti. Et ad probationem maioris concessio antecedenti, negatur consequentia. Ratio est, quia ad rationem adulterij sufficit quod corpus coniugi traditum transferatur ad vnum alios venereos, nam quanto magis congressus esset contranaturam, tanto fidei conjugalis magis erit contrarius: at verò vt affinitas causetur oportet plene consummatum esse copulam carnalem, taliter, vt generatio sequi possit ex natura congressus.

¶ Ad quartum argumentum dicendum est, quod aliqua sunt certa & aliqua sunt dubia. Primum, certum est ex iam dictis quod quantumcunque aliquis claustra pudoris inuadat, vel frangat, non contrahitur affinitas: nam non fiunt vna caro, nisi sit seminata. Secundo, certum est quod si sit seminata

tio ex parte vtriusque, videlicet, ex parte viri, & ex parte foeminae, contrahitur affinitas, nam est commixtio seminum, & fiunt vna caro & vnū principium generationis. Hoc docent omnes doctores, praecipue Syluester vbi supra. Tertium etiam certum est, quod si quis seminet intra vas taliter quod sit commixtio seminum, contrahitur affinitas, etiam si non aperiat nec penetret claustra pudoris (quod potest contingere.) Et ratio est. Nam fiunt vna caro & vnum principium generationis, & potest inde sequi generatio. Quartum certum est, quod si mulier seminet in ipsa copula, non vero vir, non causatur affinitas, quia non est commixtio praedicta, nec fiunt vna caro, nec vnū principium generationis. Ita docet Innocentius in cap. fraternitatis. de eo qui cognouit con sanguineam vxoris. & Archi. in. cap. extra ordinaria. 3. 5. quaestio. 3. & multi alij tenent istam sententiam qui referuntur à Syluestro vbi supra. & hoc mihi videtur certissimum. Sed aliqui dubitant, an si vir seminet intra legitimum vas non vero foemina contrahatur affinitas. Ratio dubitandi desumitur ex illo loco D. Thom. adducto in argumento, in quo dicitur quod ad affinitatem debet esse commixtio seminum vt fiant vna caro & vnum principium generationis. In hac difficultate, Syluester vbi supra, refert aliquos autores qui dicunt quod non contrahitur affinitas, & inter alios citat Innocentium pro ista sententia & Hostiensem & Hugonem, & isti autores mouentur ratione iam facta. Nihilominus tamen dicendum est, quod in isto casu contrahitur affinitas. Ita tenet Panormitanus & Paludanus & alij vt refert Syluester vbi supra. Imo Innocentius tenet istam sententiam in ca. fraternitatis. citato. Et hanc sententiam tenet Syluester ibidem. Et ratio pro ista sententia haec est. Nam secundum Philosophum in lib. de Anima, & secundum medicos, in generatione humana non requiritur necessario semen mulieris ad generationem, ergo si vir seminet intra vas, quauis mulier non seminet erunt vna caro & vnum principium generationis. Confirmatur. Nam si mulier non seminet per integrum annum, & tamen concepit & peperit, ridiculum est dicere quod non causatur affinitas, ergo ad hoc quod causetur affinitas non est necessarium quod mulier seminet. Vnde ad locum D. Thom. ex quo deducitur ratio dubitandi respondetur, quod non est necessarium ad generationem, quod

A mulier seminet, nam alias. B. Virgo non vere generasset Christum de quo. 3. par. quaest. 31. Quare Angelicus Doctor cum dicit, quod requiritur commixtio seminum, per semine ex parte mulieris accipit id quod est semine vel loco seminis, & ita ad affinitatem requiritur commixtio seminum vel tenentium se loco seminum, vt dicit Petrus de Palude, loco vero seminis tenent se mēstruū siue sanguis in muliere à natura paratus. Ex dictis colligitur, quod si vir solus seminet extra ordinarie, id est, extra vel circa vas naturale vt exponit glossa in dicto ca. extraordinaria, & semine intret claustra pudoris vere contrahitur affinitas. Nam hic est commixtio seminum, & fiunt vna caro & principium generationis, & ex tali commixtione potest sequi generatio, sicut dicitur contigisse in balneis, vel per demones incubos, qui ex semine virorum infuso matricibus mulierum generant homines, qui sunt filij hominum & non demonum. Et Syluester vbi supra refert quod quaedam mulier saluis claustris pudoris imo cum esset arcta imprægnata est. Et de hoc plura dicuntur infra cum disputabitur de consummatione matrimonij. Et ratio vltimi est, quoniam est commixtio seminum. Quod quidem intelligitur etiam si non sit apertio claustris pudoris, nam iam fecit quod est per se sufficiens ad generationem & apertio claustris est per accidens. Et per hoc respondetur ad quartum argumentum.

¶ Circa istum articulum adhuc aduertendum est, quod olim affinitas, quae prouenit ex copula illicita extendebat se vsque ad quartum gradum, vt constat ex iuribus citatis, & ex omnibus autoribus supracitatis in principio huius quaestionis, de quo dicemus infra ex professo in ar. 7. huius quaestionis. Caterum grauisimis de causis Concilij Tridentini restrinxit hoc impedimentum quantum ad dirimendum matrimonium, ad primum & secundum gradum vt constat ex eodem Concil. sessio. 24. cap. 4. de reformatione matrimonij. Et illud capitulum hic constituendum est, quoniam sunt grauisissimae difficultates circa illud. Dicit igitur Concil. Praeterea sancta Synodus eisdem & alijs grauisimis de causis adducta, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contracta inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu coniunguntur restringit, in vltioribus vero gradibus statuit huiusmodi

Conc. Trid. sess. 24. ca. 4. de reformatione.

Quaest. LV.

Articul. III.

iusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere. Haec est litera Concilij. Et ita si quis habuit copulam illicitam cum aliqua muliere, potest postea contrahere cum consanguinea illius in tertio vel in quarto gradu ita vt matrimonium teneat, non tamen in primo vel secundo gradu.

Circa hoc decretum seu determinationem est tertium dubium in hoc articulo illudque optimū, vtrum affinitas contracta ex fornicatione quae secundum tenorem Concilij solū dirimit matrimonium in primo & secundo gradu impediatur saltem contrahendum in vltioribus gradibus nempe in tertio & quarto. Et ratio optima adduci potest ad probandum quod impediatur in illis gradibus quauis non dirimat. Nam à lege antiqua non est discedendum nisi quatenus per nouam exprimitur vt habetur in l. Praecipimus. C. de appellatione. Sed Concilium Tridentinum non dicit quod affinitas in tertio & quarto gradu non impedit matrimonium, sed solū quod non dirimit, ergo talis affinitas modo habet impedire quauis non dirimat in illis gradibus. Probatur consequentia. Nam in lege antiqua talis affinitas in illis gradibus impediēbat, & etiā habebat dirimere matrimonium. Confirmatur haec ratio. Concilium noluit dare occasionem peccandi, sed tollere scandala quae poterant esse si matrimonium esset nullū in illis gradibus, sed huic fini sufficienter prouidetur si matrimonium sit validum, etiā si affinitas in illis gradibus impediatur ipsam matrimonium si non dirimat, ergo impedit, quauis non dirimat.

L. praecipimus. C. de appellatione.

In hac difficultate propter rationem factam aliqui Iurisperiti doctissimi existimant legem antiquam ferriā esse quantum ad vim dirimendi, non tamen quantum ad vim impediendi, loquendo de tertio & quarto gradu. Itaque talis affinitas in tertio & quarto gradu impedit matrimonium. Et consequenter dicunt quod ordinarius. v. g. huius loci, non potest praebere facultatem vt duo qui habent simile impedimentum possint matrimonium contrahere. Hanc sententiam tenet expresse Nauar. in Manua. c. 22. nu. 42. circa finem.

In huius rei explicationem sit prima conclusio. Si tantum attendamus ad Concilium Tridentinum, satis probabile est, quod praedicta affinitas impedit matrimonium contrahendum, etiā in tertio & quarto gradu, probabilius tamen est oppositum. Haec conclusio habet duas partes. Prima probatur autoritate doctorum qui illam tenent & ratione facta in principio pro illa quae satis probabilis est. Quia

Concilium solum dicit quod haec affinitas, in vltioribus gradibus à primo & secundo iam non dirimit, ergo praesupponit quod impedit sicut iure antiquo impediēbat. Confirmatur illa ratio ex capitulo. Non debet. de consanguinitate & affinitate ex Concilio generali, in quo facta est restrictio graduum affinitatis, & consanguinitatis ad quartum gradum, cum antea se extendere vsque ad septimum. Nam ibi dicitur. Constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilij reuocantes, praesentibus constitutione decernimus, vt sic contrahentes de cetero copuletur: vbi reuocat prohibitionem, & concedit liberam licentiam contrahendi, sed Concilium Tridentinum nihil tale facit, sed solum determinat quod non dirimat matrimonium postea factum, ergo. Secunda pars conclusionis probatur. Primo. Nam in verbis decreti habetur quod lex antiqua penitus ablata sit, vel saltem restricta ad certum gradum, sed ex quolibet istorum colligitur quod lex ablata sit quantum ad vtrumque effectum, ergo nullo modo manet quantum ad aliquem. Secundo probatur ex ratione legis posita à nostro Concilio, scilicet, vt prohibeantur in contrahendis matrimonijs multa peccata, & in dirimendis multa scandala, si autem maneret vis legis quantum ad impediendum non esset ablata occasio peccati, sed esset maior occasio peccati, ergo non manet vis legis quantum ad impediendum matrimonium, sicut non manet quantum ad dirimendum. Tertio probatur haec pars. Affinitas & consanguinitas, & alia huiusmodi impedimenta dirimentia matrimonium, videtur quod habeant impedire, quia habent dirimere: ergo si tollitur lex quantum ad vim dirimendi matrimonium tollitur etiā quantum ad virtutem impediendi. Quarto probatur haec pars. Quando Concilium Lateranense in illo cap. non debet, septimum gradum reduxit ad quartum, vtrumque effectum abstulit antiquae legi, sed eodem modo processit Concilium Tridentinum quantum videtur, ergo omnem effectum abstulit. Et haec pars amplius probatur in dubio sequenti. Et haec sententia aliqui viri doctissimi, qui interfuerunt Concilio Tridentino tenent.

¶ Secunda conclusio. Certissimum est quod facta in noua definitione Pij V. in quodam motu proprio Anno. 1566. kalen. Decembris praedicta affinitas ex fornicatione contracta sicut non dirimit matrimonium postea contractum, ita non impedit contrahendum. Haec conclusio

Cap. Non debet de consanguinitate & affinitate.

no pater ex dicto motu proprio, ubi dicitur Papa, quod licite & libere possint praedicti contrahere matrimonium. Verum est quod in hac determinatione Pius V. non declarat hoc intendisse Concilium, sed ipse in favore matrimonij hoc decernit.

Ad rationem dubitandi quae militat contra secundam partem primae conclusionis respondetur, quod eo ipso quod nova lex determinat quod talis affinitas non sit impedimentum dirimens matrimonium, videtur etiam determinare quod non impediat. Et hoc etiam constat ex ratione huius novae legis ut diximus in secunda probatione secundae partis primae conclusionis, & per hoc respondetur ad confirmationem huius rationis.

In istam determinationem Concilij, est quartum dubium difficillimum. Vtrum coniugatus qui post contractum matrimonium habuit rem cum consanguinea uxoris suae in tertio vel in quarto gradu, impediatur a petitione debiti. v.g. consanguineus cum Maria, & post contractum matrimonium accedit ad consanguineam illius in tertio vel in quarto gradu. Dubium est an in hoc casu vir possit petere debitum, & videtur vera pars negativa.

Primo arguitur. Concilium Tridentinum in illa determinatione noluit dare occasionem peccandi, sed tollere scandala quae peterant esse si matrimonium esset nullum in illis gradibus, sed huic fini sufficienter providetur si matrimonium sit validum & tollatur occasio peccandi si iam coniugatus impediatur a petitione debiti: ergo talis impeditur a petitione debiti.

Secundo arguitur ex contextu Concilij. Dicit enim impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, hoc inquam impedimentum restringit ad duos gradus, ita ut non dirimat matrimonium in illis, post contractum vero matrimonium non est impedimentum quod dirimat matrimonium postea factum, sed est impedimentum petitionis debiti, ergo illud non est restrictum sed extendit se usque ad quartum gradum quantum ad hoc.

Tertio arguitur ex litera Concilij. Nam in ultimis verbis dicit quod matrimonium postea factum non dirimit in ulterioribus gradibus a primo & secundo, ergo solum est ablatum hoc impedimentum quantum ad hoc quod est dirimere matrimonium, non vero quantum ad hoc quod est impedire petitionem debiti. Confirmatur.

Si Concilium vellet tollere omnino impedimentum affinitatis in tertio vel in quarto gradu quantum ad omnia sine restrictione aliqua, non erat necessarium dicere illa verba, sed absolute dicere quod tollit impedimentum affinitatis ex fornicatione in tertio vel in quarto gradu, sicut factum est in ca. debet. quando sublati sunt gradus affinitatis & consanguinitatis, ut iam diximus dubio praecedenti, ergo.

Ultimo arguitur. A lege veteri & antiqua non est recedendum, nisi quatenus per novam exprimitur, ut iam diximus dubio praecedenti: sed lex nova solum dicit quod tollit illud impedimentum affinitatis in illis gradibus quantum ad dirimendum matrimonium, ut constat ex litera Concilij, ergo quantum ad impedendum petitionem debiti post contractum matrimonium non est ablatum illud impedimentum in illis gradibus, siquidem in lege antiqua illud habebat & non tollitur per novam.

In oppositum est primo. Plus requiritur ad impediendum usum rei iam habitae, quam ad impediendum usum rei habendae, sed si coniugatus ante contractum matrimonium accedit ad consanguineam Mariae in tertio vel in quarto gradu post contractum matrimonium cum Maria non impeditur a petitione debiti, sed potest petere & reddere debitum Mariae ut constat, ergo si post contractum matrimonium accedat ad consanguineam Mariae uxoris suae in tertio vel quarto gradu non impeditur a petitione debiti.

Secundo arguitur. Si impedimentum affinitatis impedit petitionem debiti, eo est quia impedit matrimonium contrahendum, & quia post contractum matrimonium non potest illud dirimere, facit quod potest, scilicet, impedire petitionem debiti, sed affinitas ex fornicatione in tertio vel in quarto gradu non est impedimentum ad contrahendum matrimonium, ergo nec ad petendum debitum. Confirmatur. Affinitas impediendo matrimonium & dirimendo illud habet ex consequenti impedire petitionem debiti quando non potest dirimere matrimonium: sed affinitas ex fornicatione in tertio vel in quarto gradu non habet primum, ergo nec habet secundum, quod est impedire petitionem debiti.

Tertio arguitur. Affinitas vel consanguinitas in sexto vel septimo gradu non impedit petitionem debiti, quoniam illi gradus ablati sunt ab Ecclesia ut iam diximus: sed affinitas ex fornicatione contracta in tertio vel quarto gradu est ablata ab Ecclesia, ergo non impedit petitionem debiti.

Ca. debet.

Quarto arguitur. Quoniam ut constat ex motu proprio Pij V. citati dubio praecedenti affinitas in tertio vel quarto gradu semota est non solum quantum ad vim dirimendi matrimonium, sed etiam quantum ad vim impediendi matrimonium, ergo talis affinitas post contractum matrimonium non impedit petitionem debiti, nam si impeditur petitionem debiti eo esset quia impedit matrimonium.

In hac difficultate sunt duae oppositae sententiae propter varia argumenta pro utraque parte posita. Prima sententia est, quod affinitas ex fornicatione contracta in tertio vel quarto gradu ablatum est per Concilium Tridentinum quantum ad aliquid, & cum restrictione, scilicet, quantum ad hoc quod non dirimit matrimonium nec etiam impedit ut iam diximus dubio praecedenti, non tamen est ablatum omnino illud impedimentum quantum ad petitionem debiti si coniugatus accedat ad consanguineam uxoris in tertio vel in quarto gradu. Hanc sententiam tenent aliqui Theologi & Iurisperiti, & illam debet tenere Navarro in loco citato in dubio praecedenti propter suam rationem, nam non est recedendum a lege antiqua nisi in quantum exprimitur in nova. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod tertius & quartus gradus affinitatis provenientes ex fornicatione, ablati sunt omnino quantum ad omnem effectum. Itaque nec dirimunt matrimonium, nec impediunt illud nec etiam impediunt petitionem debiti. Et dicunt quod sicut sextus & septimus gradus affinitatis & consanguinitatis ablati sunt omnino quantum ad omnem effectum, ita gradus isti sunt ablati quantum ad omnem effectum. Hanc sententiam tenent multi Theologi & Iurisperiti, & ego aliquando existimaui sententiam istam longe probabiliorem quam oppositam.

In huius rei expositionem supponendum est, primo tanquam certum ex dictis dubio praecedenti, quod affinitas ex copula illicita non impedit matrimonium nec dirimit contractum in tertio vel quarto gradu ut constat ex Concilio, & ita si quis ante matrimonium accessit ad consanguineam uxoris in tertio vel quarto gradu, licite potest contrahere & matrimonium contractum tenet, & non impeditur a petitione debiti, nam si contractus est licitus & validus licite potest uti re sua. Secundo supponendum, quod in Concilio nomine copulae fornicariae, non

intelligitur copula fornicaria proprie & in rigore, sed quaecunque copula illicita dicitur copula fornicaria. Quod constat, nam si coniugatus accedat ad aliquam mulierem adultetium committit, tamen contrahit affinitatem cum consanguinea illius, ita ut si moriatur vxor eius non sit validum matrimonium in primo vel secundo gradu. Tertio supponendum est, quod in eadem petitione potest esse duplex affinitas. Una quae oritur ex copula licita, alia vero ex copula illicita. v.g. coniugatus qui accedit ad uxorem suam habet affinitatem cum consanguineis uxoris, ut quae ad quartum gradum, quia haec affinitas dicitur ex copula licita vel ex matrimonio rato, & ita se extendit usque ad quartum gradum, & si accedat ad consanguineam uxoris in omnibus quatuor gradibus incestum committit, quoniam est affinis intra quartum gradum, & affinitas provenit ex copula licita, & si incestus sit in primo vel secundo gradu, sine debito impedit petitionem debiti, nam hoc impedimentum non est ablatum in huiusmodi gradibus. Item nam illud est impedimentum ad contrahendum matrimonium & dirimendum illud, ergo etiam ad usum matrimonij. Tota autem difficultas est quando accedit ad consanguineam uxoris in tertio vel in quarto gradu per copulam incestuosam, ad tunc illa affinitas impedit petitionem debiti.

Quibus positis conclusio sit. Prima sententia est probabilis, secunda vero longe probabilior. Haec conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco, quae quidem probabiles sunt, & autoritate doctorum, qui illam tenent. Secunda vero pars probatur argumentis factis secundo loco, quae sunt probabiles doctorum qui illam tenent. Et argumentum veritimum factum secundo loco habet maximam vim pro ista sententia. Nam Summus Pontifex Pius V. determinavit quod affinitas in tertio & quarto gradu, nec habet vim impediendi nec dirimendi, ergo determinavit quod nullo modo est impedimentum, ac subinde quod in nostro casu non impedit petitionem debiti. Confirmatur. Concilium tollit illud impedimentum affinitatis quantum ad praecipuum, quod erat dirimere matrimonium: ergo etiam tollit, quantum ad alium effectum, qui est impedire petitionem debiti.

Quibus positis dicendum est ad argumenta facta primo loco, quoniam haec secunda sententia mihi videtur probabilior.

Ad primum argumentum respondetur, quod Concilium abstulit illud impedimentum affinitatis in illis gradibus quantum ad omnia eo ipso quod illud abstulit quantum ad precipuum effectum, & precipue hoc habet verum adiuncta determinatione Pij V in illo motu proprio.

Ad secundum videtur respondetur, & similiter ad tertium cum sua confirmatione, & ad quartum, de quo etiam dictum est in dubio precedenti in solutione ad rationem dubitandi.

Circa eandem determinationem Concilij est quintum dubium in hoc articulo. An ille qui cognovit carnaliter aliquam mulierem copula illicita & fornicaria, & postea accedit ad consanguineam illius in tertio vel quarto gradu, peccet peccatum fornicationis an vero sit incestus. Et videtur quod sit incestus eadem ratione. Concilium solum abstulit illud impedimentum affinitatis in illis gradibus quantum ad vim dirimendi quam habebat, ut constat ex contextu Concilij, ergo quantum ad omnia alia manet ratum subinde ille actus erit incestus. In hac difficultate Navarro & alij debent dicere quod est incestus. Alij vero qui dicant quod illud impedimentum affinitatis in illis gradibus omnino ablatum est dicunt oppositum.

Ad hoc dubium conclusio fit. Probabile est quod ille actus sit incestus & non solum fornicatione tam probabilius est oppositum. Hanc conclusio probanda est quo ad omnes suas partes, & explicanda iuxta dicta in dubijs precedentibus. Et ad rationem dubitandi in oppositum etiam est dicendum sicut ibi. Illi enim qui dicunt quod illud impedimentum affinitatis in illis gradibus solum est ablatum quantum ad effectum dirimendi matrimonium, consequenter debent dicere quod ille actus est incestus. Qui vero dicunt quod illud impedimentum est omnino ablatum, debent dicere quod ratum est fornicatio.

Circa eandem determinationem Concilij est sextum dubium in hoc articulo. An si aliquis ex fornicatione contraxit affinitatem in tertio vel quarto gradu, ante Concilio Tridentinum possit post determinationem Concilij contrahere matrimonium in tertio vel quarto gradu talis affinitatis. Ad hoc dubium dicendum est quod optime potest contrahere matrimonium & quod illud matrimonium erit validum. Hoc determinavit expresse Pius quintus, in motu proprio supra citato, ubi declarat

impedimentum affinitatis ex fornicatione, & dicit. Similiter matrimonia post confirmationem Concilij absque dispensatione Apostolica sequuta, & que de cetero sequentur inter personas que ante dictam confirmationem affinitatem (infra tamen secundum gradum ex fornicatione provenientem) contraxerant, propter huiusmodi affinitatem dirimi non debere, sed valida & efficacia existere declaravit.

Circa eandem determinationem Concilij est septimum dubium in hoc articulo. An hoc impedimentum affinitatis ex fornicatione in tertio vel quarto gradu, dirimat sponsalia de futuro quavis non dirimat matrimonium. Ratio dubitandi a parte affirmativa est. Nam ipsum Concilium solum dicit quod non dirimit matrimonium, ergo cum antea haberet dirimere sponsalia, modo etiam dirimit sponsalia. Quia a lege veteri non est amplius recedendum quam exprimitur in nova lege. Confirmatur hanc ratio. Maius vinculum est vinculum matrimoniale, quam vinculum sponsalium, ergo quavis illud impedimentum non habeat vim dirimendi matrimonium, habebit tamen vim dirimendi sponsalia ipsa de futuro.

Nihilominus tamen fit conclusio. Tale impedimentum non dirimit sponsalia de futuro, sicut etiam non dirimit matrimonium postea factum. Hanc conclusio est certissima. Et probatur manifeste. Primo. Nam cum sponsalia sint preuia ad ipsum contractum matrimonialem, si matrimonium ipsum non dirimitur per huiusmodi impedimentum affinitatis in huiusmodi gradibus nec etiam sponsalia dirimuntur, ergo. Secundo probatur conclusio ex declaratione congregationis Cardinalium qui habent autoritatem declarandi Concilium, que quidem declaratio facta est Episcopo Tornacensi & habet in hunc modum, Canon quartus decretorum Tridentini de reformatione matrimonij qui ait, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contracta inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, &c. habet etiam locum & comprehendit etiam sponsalia de futuro contracta, ergo tale impedimentum non dirimit sponsalia.

Ad rationem dubitandi respondeo, quod quavis ipsum Concilium solum dicat formaliter quod tale impedimentum non dirimit matrimonium, tamen virtualiter & implicite, ibi etiam dicit quod non dirimit sponsalia de futuro. Quoniam talia sponsalia

lia habent rationem contractus prauj, & veluti antecedentis ad ipsum matrimonium. Ad confirmationem respondetur quod quavis maius vinculum sit vinculum matrimonij quam sponsalium, nihilominus tamen ipsa sponsalia dicunt ordinem intrinsece ad ipsum matrimonium, & ita si matrimonium non dirimitur per tale impedimentum affinitatis nec etiam sponsalia dirimuntur. Plura que possent in hoc articulo disputari disputabuntur in sequentibus articulis.

ARTICULVS IIII. Vtrum ex sponsalibus affinitas causetur.

QUARTVM sic proceditur. Videtur quod ex sponsalibus nulla affinitas causari possit, quia affinitas est perpetuum vinculum: sed sponsalia quandoque separantur, ergo non possunt esse causa affinitatis.

2 Præterea. Si aliquis claustrum pudoris alicuius mulieris inuasit & aperuit, sed non peruenit ad operis consummationem non contrahitur ex hoc affinitas: sed talis est magis propinquus carnali copula quam ille qui sponsalia contrahit, ergo affinitas non causetur.

3 Præterea. In sponsalibus non fit nisi quedam sponsio futurorum nuptiarum: sed aliquando fit sponsio futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas: sicut si fiat ante septennium: vel si aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coeundi, alicui mulieri spondeat futuras nuptias: aut si talis sponsio fiat inter personas quibus nuptie per votum reddantur illicita, vel alio quocumque modo: ergo sponsalia non possunt esse causa affinitatis.

SED contra est quod Alexan. Papa prohibuit mulierem quadam cuidam viro matrimonio coniungi, quia fratri suo fuerat desponsata, quod non esset nisi per sponsalia affinitas contraheretur, ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quod sicut sponsalia non habent perfectam rationem matrimonij, sed sunt quedam preparatio ad matrimonium, ita ex sponsalibus non causetur affinitas, sicut ex matrimonio: sed aliquid affinitati simile, quod dicitur publica honestatis iustitia, que impedit matrimonium, sicut & affinitas, & secundum eisdem gradus: & definitur sic: Publica honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ex ecclesie institutione propter eius honestatem, ex quo patet ratio nominis

In decret. lib. 4. titul. 6. cap. 1.

Definitio iustitie publice honestatis.

& causa, quia, scilicet talis propinquitas ab ecclesia instituta est propter honestatem.

AD primum ergo dicendum, quod sponsalia non ratione sui, sed ratione eius ad quod ordinantur causant hoc genus affinitatis, quod dicitur publica honestatis iustitia: & ideo sicut matrimonium est perpetuum vinculum, ita & ipsa iustitia affinitatis modus.

AD secundum dicendum, quod non efficitur in carnali copula una caro per consummationem seminum: unde quantumcumque ablatum pudoris inuadat vel frangat nisi per dimissionem seminum sequatur non contrahitur ex hoc affinitas, sed matrimonium affinitatem causet, non solum ratione carnalis copula, sed etiam ratione societatis conjugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale est. Unde & affinitas contrahitur ex ipso contractu matrimonij per verba de presenti ante carnalem copulam: & sicut ex sponsalibus in quibus fit quedam publico coniugalis societatis, contrahitur aliquid affinitati simile, ut publica honestatis iustitia.

AD tertium dicendum, quod non impeditur ta que faciunt sponsalia non esse sponsalia non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri: unde siue habens defectum aetatis, siue habens votum solenne continentie, aut aliquod huiusmodi impedimentum sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponsalia nulla sunt nec aliquis affinitatis modus. Si tamen aliquis minor, frigidus vel maleficiatus habens impedimentum ante annos pubertatis post septennium contrahat sponsalia cum adulta, ex tali contractu contrahitur publica honestatis iustitia, quia adhuc non erat in actu impediendi, dum in tali etate puer frigidus & non frigidus quantum ad actum illum sit æqualiter impotens.

SVMMA ARTICVLI

PRIMA conclusio. Ex sponsalibus non causetur affinitas sicut ex matrimonio: sed causetur aliquid simile affinitati, quod dicitur publica honestatis iustitia, que impedit matrimonium sicut affinitas. Et quidem, quod non causetur affinitas probat Diuus Thomas. Nam sponsalia non habent rationem matrimonij, sed sunt quedam preparationes ad matrimonium, ergo ex illis non causetur affinitas. Quod vero causetur aliquid simile affinitati colligitur ex eadem ratione. Secunda conclusio ad primum. Sicut vinculum matrimonij est perpetuum, ita etiam & hoc impedimentum quod dicitur iustitia publice honestatis. Ratio est, quia sponsalia non ratione sui sed ratione eius ad quod

ordinatur, videlicet, ratione matrimonij cau-
sant hoc impedimentum. Vide solutionem
ad secundum & etiam solutionem tertij.

¶ De hac materia disputant Theologi
in materia de affinitate, quoniam vt dicit.
D. Thom. hoc impedimentum est simile af-
finitati. Iuris periti vero in eadem materia
de affinitate & in tit. de sponsalibus. Syl-
vester verbo matrimonium. 8. quæst. 14. Co-
uarrus. super. 4. decretalium part. 2. ca. 6. §. 2.
Nauarro in Manuali cap. 22. num. 57.

Circa istum articulum est difficultas.
An per sponsalia de futuro contra-
hatur impedimentum publicæ hone-
statis. Et videtur vera pars negatiua. Primo

In contractu sponsaliorum de futuro non
est aliqua vnio nec coniunctio, vt constat,
sed solum est obligatio ad futuras nuptias,
ergo ex sponsalibus de futuro nullam ori-
tur impedimentum matrimonij. Probatur
consequentiâ. Nam tale impedimentum debet
nasci ex aliqua vnione quæ sit inter ipsos.

¶ Secundo arguitur. Si ex sponsalibus de
futuro oritur aliquod impedimentum diri-
mens matrimonium, sequitur quod si ali-
quis sponsus accedat ad consanguineam spon-
sam in illo gradu in quo impedit & dirimit,
committat aliquod speciale peccatum, &
quod non solum sit fornicatio, consequens

autem est falsum, ergo illud ex quo sequi-
tur. Sequela est manifesta. Etenim quia af-
finitas & consanguinitas sunt impedi-
menta dirimentia matrimonium, accedere ad cõ-
sanguineam vel affinem est speciale pecca-
tum, habens specialem deformitatē, scilicet,
incestus, & nõ solum est fornicatio. Falsitas
consequentis constat. Nam nõ apparet ad
quam specialem rationē peccati pertineat,
nisi ad fornicationē, nõ enim videtur quod
sit incestus, nam incestus est cum cõsangui-
nea vel affini. ¶ Tertio. Si impedimentum
publicæ honestatis oritur ex spõsalibus de
futuro, sequitur, quod si spõsalia de futuro nul-
la sunt, quod non sit tale impedimentum,
consequens autem est falsum, ergo illud ex
quo sequitur. Sequela probatur. Si causa ta-
lis impedimenti est contractus sponsaliorum
ergo non existente causa non erit talis effe-
ctus: ac subinde, si spõsalia sint nulla, nõ erit
hoc impedimentum. Falsitas vero conse-
quentis constat. Nam Bonifacius octauus

A tum publicæ honestatis.

¶ Quarto. Si ex spõsalibus de futuro con-
trahitur impedimentum iustitiæ publicæ
honestatis: sequitur quod hoc impedi-
mentum causetur ex sponsalibus conditionatis,
consequens autem est falsum, ergo illud ex
quo sequitur. Sequela probatur. Nam vt iã
supra dictum est sponsalia conditionata, ha-
bent verã rationem sponsaliorum. Falsitas
vero consequentis constat ex Bonifacio
VIII. in loco citato, in argumento præce-
denti, vbi dicit quod debent esse pura,
id est, absoluta ad hoc quod nascatur tale
impedimentum.

B ¶ Conclusio sit. Ex spõsalibus de futuro
oritur impedimentum iustitiæ publicæ hone-
statis. In hac conclusione cõueniunt omnes
doctores tã Theologi quã Iuris periti. Vide
doctores supra citatos, & Magist. Sot. in. 4.
dist. 41. q. vnic. ar. 2. Probatur ista cõclusio.

Primò. Quoniam ita diffinitur in ca. si quis.
27. q. 2. & c. Iuuenis. de spõsalibus, & in eo-
dem tit. in cap. Ad audientiam. & in capi-
spõsam. & in cap. vnic. de spõsalibus in. 6.
& in cap. 1. de despõsatione impuberum in. 6.
ergo. Secundo probatur ratione. Nã ex pro-
missione futurarum nuptiarum fit quædam
vnio; quanuis non secundum esse cõpletum,

sed secundum inchoationē: huiusmodi au-
tem vnio contrahentium sponsalia est cau-
sa vt consanguinei vnus alteri vniantur; ergo
contrahitur impedimentum per sponsalia
de futuro. Confirmatur hæc ratio. Nã hæc
vnio est præuia ad matrimoniũ & inchoa-
tio quædam vnionis matrimonialis, & ita in-
ter spõsos sunt oscula & alij tactus qui sunt
veluti quædam inchoationes actus matri-
monialis, ergo convenientissimum est quod ex
ipsis sponsalibus oriatur impedimentum ius-
titiæ publicæ honestatis. Ex dictis colligi-
tur. Primò. Ratio quare hoc impedimentum
ita nominetur, scilicet, iustitia publicæ hone-
statis, quia æquum est & consonum hone-
stati Ecclesiæ vt propter inchoationē ma-
trimonij consanguinei separerentur. Secundo.
Colligitur definitio quid rei iustitiæ publi-
cæ honestatis. Publicæ honestatis iustitia est
propinquitas ex sponsalibus proueniens
roburtrahens ab Ecclesiæ institutione, pro-
pter eius honestatem. Prima particula pro-
pinquitas, ponitur loco generis. In hoc
enim conuenit iustitia publicæ honestatis
cum affinitate. In illo vero quod dicitur, ex
sponsalibus proueniens, distinguitur iusti-
tia publicæ honestatis ab affinitate, nã affi-
nitas

Ca. si quis.
27. q. 2. &
c. Iuuenis.
de sponsa-
libus. & in
cap. ad au-
dientiam.
& in. 6. ipse
fam. eodē
tit. & capi-
vnic. de
spõsalibus
in. 6. & ca.
1. de despõ-
satione im-
puberum
in. 6.

Conc. Tril.
sess. 24. ca.
3. de refor-
matione.

nitas causatur ex copula carnali vel ex po-
testate ad copulam carnalem, quæ datur in
contractu matrimoniali, iustitia vero publi-
cæ honestatis causatur ex sponsalibus de fu-
turo, & ita illa particula, ex sponsalibus pro-
ueniens, ponitur loco differentia: Alia vero
quæ constituuntur in definitione ponuntur
ad explicationem huius impedimēti, quod
quidem solum habet vim ex iure positiuo,
cum tamen aliqui dicant, quod affinitas in
aliquo gradu habet vim ex iure naturali, &
consanguinitas impedit matrimonium iure
naturali in aliquibus gradibus secundum ve-
ritatem. Aduertendum tamē est, quod olim
istud impedimentum publicæ honestatis
late parebat sicut ipsa affinitas: extende-
bat enim se vsque ad quartum gradum vt cõ-
stat ex locis & iuribus supra citatis. Verum
est quod sicut sponsalia minus vinculum in-
ducunt inter sponsos quam matrimonium,
ita istud impedimentum facilius erat, dirime-
bat tamen sequens matrimonium. Cæterum
post Cõcilium Tridentinum sessione. 24. de
reformatione matrimonij. cap. 3. istud impe-
dimentum restrictum est & non se extendit
nisi ad primum gradum, & ita dicitur ibidē.
Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum,
vbi sponsalia quacunque ratione valida
non erunt, sancta Synodus prorsus tollit, vbi
autem valida fuerint primum gradum non
excedat, quoniam in vltioribus gradibus
iam non potest huiusmodi prohibitio ab-
sque dispēdio obseruari. Itaque tollitur
omnino hoc impedimentum in vltioribus
gradibus, & quantum ad dirimendum & im-
pediendum & quantum ad omnia vt colligi-
tur ex tenore Concilij. Intelligitur tamē
restrictio de primo gradu in recta linea &
in transuersali. Itaque in primo gradu lineæ
siue rectæ siue transuersalis impeditur & di-
rimitur matrimonium. Ratio huius restri-
ctionis est optima. Nam publica honestas
minus vinculum est quam affinitas vt con-
stat, ergo non debebat se ita extendere sicut
affinitas, ac subinde illa restrictio optime
& conuenientissime facta est.

¶ Quibus positis respondendum est ad
argumēta facta in principio, vbi multa alia
pertinentia ad hoc impedimentum declara-
buntur. ¶ Ad primum argumētum respon-
detur quod in sponsalibus de futuro fit quæ-
dam vnio imperfecta & incompleta, & se-
cundum inchoationem & quæ est veluti
præuia ad vnionem matrimonialem, & di-
cit ordinem ad illā, nam est quodammodo

A inchoatio ad illū, & ita ratione huius vnio-
nis contrahitur in spõsalibus impedimentum
iustitiæ publicæ honestatis, quoniam vt di-
ximus hoc maxime congruum erat honesta-
ti Ecclesiasticæ.

¶ Ad secundum argumentum dubium
est, An habeat rationem incestus accedere
ad consanguineam sponse in primo gradu.
Et videtur quod non sit incestus. Primo ar-
guitur argumento ibi facto. Nam incestus
est cum consanguinea vel affini, sed talis mu-
lier non est consanguinea nec affinis, vt con-
stat, sed est coniuncta per publicam hone-
statem, ergo non est incestus. Confirma-
tur hoc argumentum ex definitione ince-
stus quæ habetur. 32. quæst. 1. Incestus est
consanguinearum vel affinium abusus, quod
quidem refert D. Thom. in. 2. 2. quæst. 154.
art. 9. in. 2. argumento.

¶ Secundo arguitur. Quia Doctores sanctus
in loco immediate citato cum definit ince-
stum nunquam dicit quod sit incestus, acce-
dere ad consanguineam sponse, ergo tale
peccatum non habet rationem incestus, sed
simplicis fornicationis.

¶ Tertio arguitur. Quia vt supradictum
est ex aliquibus doctoribus, non est impro-
babile quod si sponsus accedat ad aliam mu-
lierem non sit adulterium, sed solum sit forni-
catio, quia vnio sponsaliorum est imperfe-
cta, ergo similiter non erit incestus acce-
dere ad consanguineam suæ sponse in primo
gradu propter eandem coniunctionem.

¶ Nihilominus tamen dicendum est quod
tale peccatum non est simplex fornicatio,
sed habet rationem incestus non ita perfe-
cti. Hæc conclusio constat. Nam eo ipso
quod inter istos est prohibitum matrimo-
nium & etiam est irritum, prohibetur spe-
ciali quadam ratione copula carnalis inter
illos vt est manifestum, sicut propter eandē
rationem prohibetur cum affini vel consan-
guinea, ergo illud peccatum non solum est
fornicatio sed habet specialem rationem in-
cestus. Diximus tamen in cõclusionē quod
habet rationem incestus imperfecti, vel nõ
ita perfecti, quoniam ratio perfecta incestus
reperitur cum quis accedit ad consanguineam
vel affinem, propter perfectam coniunctio-
nem, cum vero in sponsalibus non sit perfe-
cta coniunctio, vel non sit ita perfecta non
reperitur ratio incestus ita perfecta.

¶ Ad argumenta in principio huius du-
bij facta respondendum est.
¶ Ad primum argumentum, quod est ter-
tium

Ca. Ex spõ
salibus. de
sponsali-
bus in. 6.

etiam si de iure essent nulla, ratione consanguinitatis vel affinitatis vel alia quavis ratione contraheretur impedimentum publicæ honestatis. Et quomodo hoc esset intelligendum declaratur ab authoribus citatis in principio huius articuli, præcipue à Couarru. & à Syluestro dicto. 6. Sed post Concilium Tridentinum in cap. citato. in quo quidem determinatur quod quomodocunque sponsalia sint ipso iure nulla, nullum sequitur impedimentum publicæ honestatis ablata est illa determinatio Bonifacii octavi, ait enim Concilium, Sponsalia quacunque ratione, valida non fuerint Sancta Synodus prorsus tollit impedimentum publicæ honestatis.

Ad secundum idem respondetur, quod D. Tho. per incestum qui committitur cum affini, intelligit incestum qui committitur cum illa quæ coniuncta est per publicam honestatem in primo gradu.

Ad tertium argumentum respondetur, quod longè probabilius est ut diximus supra quæst. 43. quod si sponsus accedat ad aliam mulierem committit adulterium imperfectum, & ita secundum istam sententiam negandum est antecedens, & dicendum, quod si illa coniunctio imperfecta sufficit ad hoc quod in illo casu ille actus habeat rationem adulterij, ita etiam sufficit ad hoc quod habeat rationem incestus. Ratio discriminis est, nam in casu antecedentis nulla extat lex, nec aliquod ius positivum, sed solum attenditur peccatum ex natura rei: & quoniam ex natura rei coniunctio sponsaliorum est imperfecta, inde est quod ille actus non habet rationem adulterij. Cæterum in casu consequentis extat lex & adest impedimentum de iure positivo, quod non solum impedit, verum etiam dirimit matrimonium, & ille actus cum consanguinea sponsæ in primo gradu est incestus & per hoc respondetur ad argumentum secundum dubij principalis.

Ad tertium argumentum dubij principalis est etiam dubium. An si sponsalia de futuro sint nulla contrahatur impedimentum publicæ honestatis. In qua quidem difficultate supponendum est secundum doctrinam nostri doctoris hic ad tertium quod si sponsalia de iure fuerint nulla, nullum sequitur impedimentum. In quo quidem D. Tho. sequutus est rationem naturalem. Quia id quod non est nihil efficit ut habetur in cap. si quis de sponsauerit. 2. 27. quæst. 2. sed quia huiusmodi impedimentum pedit ex sola Pontificis voluntate, ideo Bonifacius VIII. post Doctorè Anglicum aliquo bono fine motus statuit in cap. Ex sponsalibus. de sponsalibus in. 6. quod ex sponsalibus absolutis

etiam si de iure essent nulla, ratione consanguinitatis vel affinitatis vel alia quavis ratione contraheretur impedimentum publicæ honestatis. Et quomodo hoc esset intelligendum declaratur ab authoribus citatis in principio huius articuli, præcipue à Couarru. & à Syluestro dicto. 6. Sed post Concilium Tridentinum in cap. citato. in quo quidem determinatur quod quomodocunque sponsalia sint ipso iure nulla, nullum sequitur impedimentum publicæ honestatis ablata est illa determinatio Bonifacii octavi, ait enim Concilium, Sponsalia quacunque ratione, valida non fuerint Sancta Synodus prorsus tollit impedimentum publicæ honestatis.

Circa istud decretum est dubium. An sponsalia quæ sunt inualida tatum propter defectum interioris consensus, cum tamen in foro externo sit consensus, inducunt impedimentum publicæ honestatis. Dixi si sint nulla propter solū defectū interioris consensus: nam si sint nulla propter aliquod iuridicū vel canonicum impedimentum, vel propter quid simile externū, certa res est quod non inducunt impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. Et videtur quod in hoc casu talia sponsalia inducant impedimentum hoc. Quia talia sponsalia valida sunt in exteriori foro, (nam contracta sunt per verba vel signa externa exprimentia internum consensum, ita enim supponimus,) ergo per talia sponsalia contrahitur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. In hac difficultate aliqui moderni Theologi existimant quod in nostro casu contrahitur impedimentum publicæ honestatis, etiam post Concilium Tridentinum, quoniam hoc impedimentum est constitutum ab Ecclesia propter publicam honestatem, & ita cum illa sponsalia valida sint in foro exteriori contrahitur tale impedimentum. Hanc sententiam tenere videtur Couarruuias loco citato etiam post Concilium Tridentinum, nam in numero. 2. circa finē refert determinationē Concilij Tridentini, dicens. Hæc vero cessant omnino ex decreto Synodi Tridentinæ: quæ expressim statuit impedimentum istud non oriri ex sponsalibus quacunque ratione inualidis &c. Et in num. 3. incipit statim dicens. Tertium ex his infero istud impedimentum oriri ex sponsalibus contractis per verba seu exteriora signa consensum exprimentia, & si interior consensus desit. Et pro hac sententia citat Palud. in. 4. dist. 27. quæst. 2. ar. 5. & dist. 21. quæst.

de sponsalibus in. 6.

Couarruuias loco citato etiam post Concilium Tridentinum, nam in numero. 2. circa finē refert determinationē Concilij Tridentini, dicens. Hæc vero cessant omnino ex decreto Synodi Tridentinæ: quæ expressim statuit impedimentum istud non oriri ex sponsalibus quacunque ratione inualidis &c. Et in num. 3. incipit statim dicens. Tertium ex his infero istud impedimentum oriri ex sponsalibus contractis per verba seu exteriora signa consensum exprimentia, & si interior consensus desit. Et pro hac sententia citat Palud. in. 4. dist. 27. quæst. 2. ar. 5. & dist. 21. quæst.

Couarruuias loco citato etiam post Concilium Tridentinum, nam in numero. 2. circa finē refert determinationē Concilij Tridentini, dicens. Hæc vero cessant omnino ex decreto Synodi Tridentinæ: quæ expressim statuit impedimentum istud non oriri ex sponsalibus quacunque ratione inualidis &c. Et in num. 3. incipit statim dicens. Tertium ex his infero istud impedimentum oriri ex sponsalibus contractis per verba seu exteriora signa consensum exprimentia, & si interior consensus desit. Et pro hac sententia citat Palud. in. 4. dist. 27. quæst. 2. ar. 5. & dist. 21. quæst.

Ca. si quis de sponsauerit. 2. 27. quæst. 2. Capit. ex sponsalibus.

q. 2. arti. 3. & D. Antoninum. 3. par. titul. 1. cap. 1. Et hanc sententiam tenet quidam modernus iurisperitus etiam post Concilium Tridentinum propter rationem iam factam. Et isti autores dicunt quod illa verba Concilij, valida, intelliguntur, idest, valida saltem in ratione exterioris consensus.

Nihilominus tamen mihi videtur certum, quod in isto casu non contrahitur impedimentum publicæ honestatis. Et hæc debet esse communis omnium sententia. Primo probatur. Nam Concilium nullis verbis clarioribus potuit hoc dicere. Afferit enim, quod si sponsalia quacunque ratione valida non fuerint, sancta Synodus prorsus tollit tale impedimentum publicæ honestatis. Aduertendum verbum illud quacunque ratione valida non fuerint: ergo in nostro casu non oritur impedimentum publicæ honestatis, cum illa sponsalia aliqua ratione inualida sint, scilicet, propter defectum consensus Secundo probatur. Quoniam hæc determinatio, ut sonat, est maximè consona iuri naturali: nam si sponsalia nulla sunt propter defectum interioris consensus nulla sequitur vnio etiam imperfecta inter ipsos sponsos: ergo conuenientissimum est quod non nascatur ex talibus sponsalibus impedimentum aliquod, antecedens vero est notū. Tertio probatur. Si matrimoniū nullum sit propter defectum interni consensus, non contrahitur ex tali matrimonio aliquod impedimentum, cum nulla sequatur vnio, & hoc est certissimū: ergo ex sponsalibus nullis propter defectum interioris consensus nulla nascitur iustitia publicæ honestatis. Et ad rationem dubitandi dicendum est, quod ex hoc quod talia sponsalia valida sunt in foro externo, (idest, debent iudicari valida in tali foro) tantum sequitur quod in tali foro inducant impedimentum publicæ honestatis, idest, debet iudicari quod ex talibus sponsalibus oritur impedimentum illud, tamen in rei veritate non oritur ut iam diximus Et per hoc respondetur ad tertium argumentum dubij principalis.

Ad quartum argumentum dubij principalis est dubium. An impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, contrahatur ex sponsalibus de futuro conditionatis. Et videtur, quod contrahatur. Primo, argumento ibi factō. Nam sponsalia conditionata habent veram rationem sponsaliorum, ut diximus supra quæst. 47. arti. 5. & obligat ex iustitia: ergo ex talibus sponsalibus oritur

vnio & coniunctio illa imperfecta, & inchoata inter ipsos sponsos, ac subinde contrahitur impedimentum publicæ honestatis.

Secundò arguitur. Si sponsalia illa conditionata habent veram rationem sponsaliorum, & obligant ex iustitia: ergo sunt eiusdem rationis & speciei, cum sponsalibus absolutis & inducunt idē vinculum. Hæc consequentia optima est. Tunc vltra, ergo sicut per sponsalia absoluta contrahitur impedimentum publicæ honestatis, ita etiam per sponsalia conditionata. Quod si quis dicat quod hoc impedimentum habet robur ex Ecclesiæ institutione, Ecclesia vero voluit, quod illud impedimentum non haberet locum in sponsalibus conditionatis, ut constat ex Bonifacio VIII. in capit. Ex sponsalibus de sponsalibus in. 6. ubi dicit quod sponsalia debent esse absoluta, ut contrahatur hoc impedimentum.

Tertiò arguitur contra hanc solutionem, ex noua determinatione Concilij Tridentini. Nam Concilium dicit, quod si sponsalia quacunque ratione valida non fuerint, non inducitur impedimentum publicæ honestatis, ubi autem valida fuerint inducitur tale impedimentum in primo gradu: sed talia sponsalia quauis conditionata valida sunt secundum probabiliorē sententiam: ergo ex illis contrahitur impedimentum publicæ honestatis. Confirmatur argumentum. Hæc determinatio Concilij Tridentini est contraria determinationi Bonif. VIII. in qua dicitur, quod sponsalia debent esse pura: ergo standū est huic determinationi Concilij Tridentini, in qua dicitur, quod si sponsalia fuerint valida inducitur tale impedimentum: nam ut dicitur in cap. licet Romanus. de constitutionibus in. 6. Romanus. Paterifex cōdendo nouū ius abrogat antiquum etiam si non faciat mentionem de illo.

Ad quartum arguitur. Ex opposita sententia sequitur, quod ex matrimonio conditionato celebrato per verba de præsentibus. v. g. contraho tecum si pater consentierit, non contrahatur impedimentum publicæ honestatis: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Quoniam in tali contractu solum est consensus conditionatus, qui quidem non sufficit ad contrahendum tale impedimentum. Falsitas consequentis constat: Contractus matrimonialis conditionatus, maiorū habet vim quam contractus absolutus, sponsaliorum ac subinde causat maius vinculum.

Ca. ex sponsalibus. de sponsalibus. in. 6.

Ca. licet Romanus de constitutionibus in. 6.

sed ex sponsalibus absolutis contrahitur impedimentum publicæ honestatis, ergo etiã ex contractu matrimoniali conditionato.

¶ Nihilominus conclusio sit, quod etiam post Concilium Tridentinum ex sponsalibus de futuro conditionatis, si suspendant consensum in futurum non contrahitur impedimentum publicæ honestatis ante aduentum conditionis. Et quidem quod ante Concilium Tridentinum tale impedimentum non contraheretur est sententia omnium Theologorum, & Iurisperitorum, Vide supra citatos, specialiter Couarr. loco citato num. 4. ubi hoc ex professo docet, & Syluestrum loco etiam citato dicto. 6. Et constat hoc ex definitione Bonifacij VIII. in dicto ca. Ex sponsalibus de sponsalibus. in. 6. ubi hoc expressè diffinit dicens, quod si sponsalia fuerint pura, id est, absoluta & nõ sub conditione contrahitur istud impedimentum. Et ratio huius rei esse potest. Nam si sunt conditionata sponsalia non est verus consensu suspendente conditione, vsq; dum ponatur conditio in executione: & ita illa vnio est imperfectissima, ac subinde optimè ius ipsum determinauit, quod ex sponsalibus conditionatis non contrahatur impedimentum publicæ honestatis. Diximus etiam in conditione, quod hoc habet verum post Concilium Tridentinum: nam Concilium in illo cap. citato nihil decreuit contra determinationem Bonifacij VIII. quantum ad hoc, vt constat ex ipso capite & ex contextu illius: ergo etiam post Concilium Tridentinum standum est determinationi antiquæ Bonifacij. Denique diximus si suspendat consensum in futurum. Quoniam tunc proprie est contractus conditionatus. De quo magis in particulari vide Couarr. ubi supra & similiter Syluestrum nu. 7. Ex quo colligitur quod si quis cum aliqua contrahat sponsalia sub conditione, & ea pendente contrahat matrimonium per verba de præsentibus cum consanguinea prioris in primo gradu. v. g. cum sorore verum efficit matrimoniũ cum secunda: nam vt diximus nullum est impedimentum ad contrahendum cum secunda. dixi ea pendente, nam statim atq; adimpletar conditio contrahitur impedimentũ publicæ honestatis. Tunc enim sponsalia manet absoluta & pura, & absque conditione. Quibus positis respondetur ad argumenta huius dubij.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod quauis sponsalia conditionata ha-

beant veram rationem sponsaliorũ, & obligent ex iustitia, nihilominus tamen habent imperfectam rationem sponsaliorum & nõ habent absolutum consensum. Et ita voluit Summus Pontifex quod in tali casu non contraheretur hoc impedimentum, donec poneretur conditio. Item, nam non est certum inter doctores an habeant rationem sponsaliorum, vt iam diximus: & hac etiam ratione noluit Summus Pontifex a quo robur habet hoc impedimentum, quod per talia sponsalia contraheretur.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod quauis sponsalia illa conditionata sint eiusdem rationis & speciei, sunt tamẽ imperfecta in illa ratione, & ita non sequitur quod si sponsalia absoluta inducunt illud vinculum, & impedimentum, quod etiã sponsalia conditionata. Etenim lux solis & lux horum inferiorum sunt eiusdem rationis & speciei, nihilominus tamen lux solis habet vinculum & conexione necessariam cum ipso sole, non tamen lux horum inferiorum cum ipsis: quoniam non habet tantam perfectionem in illis. Et præcipue hoc habet verum, quoniam vt iam diximus hoc impedimentum robur habet ex iure positivo, quod quidem voluit quod hoc impedimentum esset annexum sponsalibus absolutis, non tamen conditionatis propter eorum imperfectionem intra illam rationem: & ita solutio assignata in ipso argumento est optima.

¶ Ad tertium, quod est replica contra hanc solutionem respondetur, quod Concilium Tridentinum quantum ad hoc nihil nouum determinauit, nec annullauit illud ius antiquum ibi citatum: sed mansit in suo robore: sed ius illud antiquum solum abrogatũ est quantum ad illud quod determinatum erat a Bonifacio quod per sponsalia inualida contraheretur publica honestas. Concilium vero Tridentinum determinat, quod ad hoc quod contrahatur hoc impedimentum, sponsalia debent esse valida, absoluta tamen, & pura vt determinatur in illo iure, nam Concilium Tridentinum nihil contra hoc determinauit, & ita ius antiquum mansit in suo robore.

¶ Ad quartum argumentum huius dubij est difficultas. An per contractũ matrimonij celebratum per verba de præsentibus, ante adimplerem conditionis, contrahatur impedimentum publicæ honestatis. v. g. Si quis contrahat cum aliqua ad hunc modum, ex

nunc

nunc contrahatur tecum si pater meus voluerit. Dixi in hac difficultate, an contrahatur impedimentum publicæ honestatis, & non an contrahatur affinitas: nam supponendum est tanquam certum secundum dicta supra quæst. 47. articu. 5. quod in omni sententia contractus matrimonialis expressus per verba de presenti sub conditione de futuro, inducit affinitatem etiam inchoatiuè vel impedimentum publicæ honestatis vsq; ad quartum gradum, ante adimplerem conditionis. Et huius ratio est manifesta. Nam talis contractus ante adimplerem conditionis, non habet perfectam rationem matrimonij: nec inducit vinculum indissolubile. Quia si pendente conditione de facto cũ alia contraheret verum efficeretur matrimonium in omni sententia, quauis esset peccatum, & ita per tale matrimonium non contrahitur impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato, quod habet perfectam rationem matrimonij. Cæterum post adimplerem conditionis, secundum illos qui dicunt quod sine nouo consensu efficitur matrimonium iuxta supra dicta contrahitur impedimentum ratum, quod oritur ex matrimonio. Secundum verò sententiam illorum, qui dicunt quod non efficitur verum matrimonium, sine nouo consensu (quam sententiã diximus probabiliorẽ) non contrahitur tale impedimentum, sine nouo consensu etiam adimpleta conditione.

¶ Nota igitur difficultas est, an per contractum matrimonialem conditionatum ante adimplerem conditionis, contrahatur impedimentum publicæ honestatis: vel aliquod aliud impedimentum. Et hæc est difficultas quarti argumenti. Et videtur, quod non. Primo arguitur argumento quarto facto. In tali contractu solum est consensus conditionatus: iste autem consensus non sufficit ad inducendum impedimentum publicæ honestatis nec aliquod aliud vt constat: ergo per talem contractum non contrahitur tale impedimentum.

¶ Secundo arguitur. Ex tali contractu matrimoniali conditionato, non oritur impedimentum, quod contrahitur ex matrimonio rato, quod quidem iuxta nostrã sententiam est affinitas inchoatiuè, & attingit rationem illius, nam nõ est matrimonium absolutum (vt constat) nec etiam oritur impedimentum publicæ honestatis, quod contrahitur per sponsalia de futuro. Quia talis contractus non habet rationem sponsaliorum: ergo

per talem contractum non inducitur aliquod impedimentum.

¶ In oppositum est argumentum factum in eodem argumento quarto ad probandam falsitatem consequentis. Contractus matrimonialis conditionatus maiorem habet vim quam contractus sponsaliorum absolutus: ergo cauetur impedimentum publicæ honestatis ex illo sicut ex sponsalibus. Antecedens videtur notum.

¶ Dico primum. In sententiã illorum qui dicunt, quod contractus matrimonialis conditionatus habet veram rationem matrimonij conditionati, & quod adimpleta conditione est verum matrimonium absolutum sine nouo consensu: videtur dicendum, quod per talem contractum ante adimplerem conditionem contrahitur impedimentum publicæ honestatis, sicut ex sponsalibus absolutis de futuro. Et hoc videtur conuincere argumentum in oppositum. Quod quidem confirmatur. Nam talis contractus matrimonialis conditionatus, secundum istam sententiam videtur includere implicite & in virtute contractum ipsum sponsaliorum absolutum: sed ex tali contractu oritur impedimentum publicæ honestatis: ergo etiam ex contractu matrimoniali conditionato. Et secundum istam sententiam videtur dicendum ad argumenta, quæ possunt fieri in contrarium: quod quauis talis contractus sit conditionatus in ratione matrimonij, & ita nõ inducat impedimentum matrimonij: rati, est tamen in virtute contractus sponsaliorum absolutus, cum sit perfectior contractus, & ita inducit impedimentum sponsaliorum: nam æquiualeat illi.

¶ Dico secundo, Secundu sententiã Theologorum asserentium, quod talis contractus ante adimplerem conditionem solum habet rationem sponsaliorum, non absolutorum: sed cum conditione, dicendum est quod per talem contractum non inducitur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. Nam ex sponsalibus conditionatis non contrahitur tale impedimentum, vt iam dictum est. Et hoc conuincunt argumenta facta primo loco. Et hæc est longe probabilior sententiã.

¶ Dico tertio, Secundu eandẽ sententiã probabiliorẽ, ille contractus matrimonialis conditionatus adimpleta conditione, habet rationem sponsaliorum absolutorum: & ita posita conditione statim contrahitur impedimentum publicæ honestatis. Quia per sponsalia absoluta contrahitur impedimentum.

mentum publicæ honestatis. Et per hæc dicta facillime responderi potest ad argumentum utriusque partis, & satisficit etiam ad quartum argumentum dubij præcedentis.

¶ Circa istum articulum adhuc sunt aduertenda duo vel tria. Primum est quod hoc impedimentum quod oritur ex sponsalibus de futuro absolutis, nõ solum impedit matrimonium postea factum in primo gradu utriusque lineæ, verum etiam dirimit, vt constat. Et consequenter dirimit sponsalia subsequencia. Diximus subsequencia. Quoniam non dirimit nec reddit nulla sponsalia antecedentia. In quo distinguitur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, ab impedimento affinitatis. Nam impedimentum affinitatis dirimit etiam sponsalia antecedentia, quod diffinitur in cap. illo. 1. de spõsalibus. in. 6. Vt si quis contraxit sponsalia cum Maria, & postea contrahat sponsalia cum sorore eius, non dirimuntur sponsalia antecedentia, quanuis in iure antiquo per se cunda sponsalia contraheretur impedimentum publicæ honestatis. Post Concilium verò Tridentinum non dirimuntur sponsalia priora, quoniam sponsalia secunda nulla sunt, & ita ex illis non contrahitur impedimentum publicæ honestatis. Vide Syluestrum vbi supra dicto. 8. circa finem illius.

¶ Secundò aduertendum, quod ad hoc quod contrahatur hoc impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus, debent esse certa sponsalia, idest, debent esse circa certam & determinatam personam. Quia in personam incertam proprie non est consensus. Et hoc videtur colligi ex illo capit. 1. de sponsalibus in. 6. Vide ibi glossam & Syluestrum loco immediate citato. Et quantum ad hoc illud decretum non est abrogatum per Concilium Tridentinũ, nihil enim reperitur in illo capit. tertio, per quod abrogetur.

¶ Tertio aduertendum est cum Syluestro vbi supra dicto. secundo circa finem & tertio & cum Couarru. vbi supra num. 4. quod potest accidere quod affinitas coniungatur cum publica honestate. Imo sæpiissime accidit, vt si post sponsalia de futuro sit carnalis commixtio inter ipsos sponfos.

¶ Circa hoc notabile est vnicum dubiũ. An quando admiscetur affinitas cum publica honestate, & petitur dispensatio à Summo Pontifice super tale impedimentum satis sit petere dispensationem su-

per affinitate, & quod Sumus Pontifex tollat impedimentũ affinitatis sine eo quod derogetur impedimento publicæ honestatis. Et videtur quod sufficiat explicare affinitatem & quod derogetur illi.

¶ Primo. Nam cum Summus Pontifex derogat impedimento affinitatis, potissimũ intelligitur de licita affinitate, quæ provenit ex copula licita, sed in affinitate licita in trinfese includitur publica honestas vt constat: ergo eo ipso, quod Summus Pontifex tollit impedimentum affinitatis, tollit impedimentum publicæ honestatis.

¶ Secundò arguitur. Sublata affinitate vltra quartum gradum, vt diximus sublatã in Concilio Lateranẽ si publica honestas etiã ablata est vltra quartum gradum, vt dicunt iurisperiti: ergo si Summus Pontifex dispensat in impedimento affinitatis, consequenter dispensat in impedimento publicæ honestatis. Probatur consequentia. Nam videtur quod sit omnino eadem ratio in vno casu atque in alio.

¶ Tertio arguitur. Impedimentum publicæ honestatis, habet quandam similitudinem affinitatis, & habet se instar illius, vt dicit D. Thom. in articulo: ergo eo ipso quod dispensatur in affinitate, ex consequenti dispensatur in impedimento publicæ honestatis.

¶ In oppositum est. Nam datur affinitas sine publica honestate, vt patet in affinitate quæ provenit ex copula illicita, & publica honestas sine affinitate, vt patet quando aliqui contraxerunt sponsalia de futuro & nõ fuit inter illos commixtio carnalis: ergo ex eo quod dispensetur in affinitate non dispensatur in impedimento publicæ honestatis, vel e contra.

¶ In hac difficultate sunt duæ oppositæ sententiæ inter doctores. Prima asserit quod in dispensatione à Romano Pontifice impetrata, satis est derogare impedimento affinitatis etiam si non derogetur impedimento publicæ honestatis. Hanc tenent aliqui doctores vt refert Syluester vbi supra dicto tertio, & Couarruu. vbi supra. tenet illam glossa in capite. non debet. de consanguinitate & affinitate & Præpo. & Stephanus in arbore effinitatis & alij Iurisperiti ibidem citati. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod in illo casu nõ satis est quod fiat mentio de affinitate, sed est necessarium quod explicetur impedimentum publicæ honestatis, & quod in vtroq; dispens-

Cap. 1. de sponsalibus in. 6.

dispensetur. Hanc sententiam tenet glossa communiter recepta in arbore affinitatis & Abbas in cap. sponsam. de spõsalibus. & alij qui citantur à prædictis autoribus. ¶ In huius rei expositionem, & vt cõcilietur prædictæ sententiæ sit prima conclusio. Si honestas sub affinitate necessario comprehenditur satis est fecisse mentionem de affinitate, & non est faciendã specifica mentio de vtroque, & satis est, quod dispensetur super affinitate. V. g. si impetro ducere vxorem consanguineam mei defuncti non obstat affinitate in gradu prohibito. Nam eo ipso quod feci mentionem quod fuerat vxor consanguineæ mei, consequenter feci mentionem de publica honestate: & sic eo ipso quod tollitur per Pontificem, & dispensatur in impedimento affinitatis, dispensatur in publica honestate. Hanc conclusionem probant argumeta facta primo loco, & ita intelligitur glossa in capit. non debet. & alij supra citati.

¶ Secunda cõclusio. Si ex narratione verborum non comprehenditur publica honestas sub affinitate, quanuis sit affinis in gradu impediẽte matrimonium, non valet dispensatio si non est facta mentio tacite vel expresse de publica honestate. Vt si impetret dispensationem aliquis ad contrahendum cum Maria, quæ est ita affinis. Ratio huius est, nam affinitas vt diximus in argumẽto sed contra, potest optime contrahi sine matrimonio & sine spõsalibus, ergo sub affinitate non necessaria includitur impedimentum publicæ honestatis. Hæc sententia explicata per has duas cõclusiones est Panor. in cap. non debet. de consanguinitate, qui ad istum modum concordat illas duas sententias. Et eam etiam tenet Syluester loco citato. Et per has conclusiones respondetur ad argumenta facta pro vtraque parte.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum affinitas sit causa affinitatis.

QUINTVM sic proceditur. Videtur etiã quod affinitas sit causa affinitatis. Quia Iulius Papa dicit Consanguineam relictæ vxoris suæ nullus ducat vxorẽ: & in sequenti cap. dicitur quod duæ consanguineorum vxores vni viro altera post alteram nubere prohibentur: sed hoc non est nisi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex coniunctione

39. q. 3. cap. 2.

Ad affinitatem: ergo affinitas est causa affinitatis. ¶ 2. Præterea. Carnalis commixtio coniungit sicut & carnalis propagatio: quia æqualiter computantur gradus affinitatis, & consanguinitatis sed consanguinitas est causa affinitatis: ergo & affinitas.

¶ 3. Præterea. Quæcumq; vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem: sed vxor viri alicuius efficitur eiusdem attentie cum omnibus consanguineis viri: ergo & omnes consanguinei viri sui, efficiuntur vnum cum omnibus qui attinent mulieri per affinitatem, & sic affinitas est causa affinitatis.

S. E. D. contra. Si affinitas ex affinitate causatur aliquis qui cognouisset duas mulieres, naturam earum posset ducere in vxorem, quia secundum hoc altera efficeretur alteri affinis: sed hoc est falsum: ergo affinitas non causat affinitatem.

¶ Præterea. Si affinitas ex affinitate causatur aliquis contrahens cum vxore defuncti feret affinis omnibus consanguineis prioris viri ad quos mulier habet affinitatem: sed hoc non potest esse, quia maxime feret affinis viro defuncto: ergo &c.

¶ Præterea. Consanguinitas est fortius vinculum quàm affinitas: sed consanguinei vxoris non efficiuntur affines consanguineis viri: ergo multo minus affines vxoris efficiuntur eis affines, & sic idem quod prius.

R. E. S. P. O. N. D. E. O dicendum, quod duplex est modus quo aliquid ex alio procedit. Vnus secundum quem aliquid procedit in similitudinem speciei, sicut ex homine generatur homo. Alius secundum quem non procedit simile in specie, & hic processus semper est in inferiorem speciem, vt patet in omnibus agentibus æquiuocis. Primus autem modus processionis quotiescunq; iteretur semper manet eadem species, sicut ex homine generatur homo per actum generatiuæ virtutis & ex hoc generabitur homo, & sic deinceps. Secundus autem modus sicut in primo facit aliam speciem, ita quotiescunq; iteretur, aliam speciem facit, vt ex puncto per motum procedit linea non punctus, quia punctus motus facit lineam & ex linea linealiter mota non procedit linea, sed superficies, & ex superficie corpus, & alterius per talem modum processus aliquis esse non potest. Inuenimus autem in processu attentie duos modos quibus vinculum huiusmodi causatur. Vnus per carnis propagationem, & hic semper facit eandem speciem attentie. Alius per matrimonialem coniunctionem, & hæc facit aliam speciem in principio sicut patet, quod coniuncta matrimonialiter consanguineo non fit consanguinea, sed affinis. Vnde si & ille modus procedendi iteratur nõ erit affini-

sup. int. cap. 2.

cap. 2.

affinitas, sed aliud attentio genus. Unde perso-
na qua matrimonialiter affini coniungitur non
est affinis, sed est aliud genus affinitatis, quod di-
citur secundum genus. Et rursus si affini in secun-
do genere aliquis per matrimonium coniungatur,
non erit affinis in secundo genere, sed in tertio, ut
hoc verju supra posito ostenditur.

Art. 1. hu-
tus quaest.
corpo.

Mutat nupta genus, sed generat gradus.
Et haec duo genera olim erant prohibita propter
publica honestatis iustitiam magis quam propter
affinitatem, quia deficiunt a vera affinitate, sicut
illa qua ex sponsalibus contrahitur. Sed modo il-
la prohibitio cessavit & remanet sub prohibitio-
ne solum primum genus affinitatis: in quo est ve-
ra affinitas.

AD primum ergo dicendum, quod alicui vi-
ro consanguineus uxoris suae efficitur affinis in
primo genere, & uxor eius in secundo: unde mor-
tuo viro qui erat affinis non poterit eam ducere in
uxorem propter secundum affinitatis genus. Si-
militer autem si aliquis viduam in uxorem du-
cat, consanguineus prioris viri, qui est affinis uxori
in primo genere efficitur affinis secundo viro in
secundo genere, & uxor illius consanguinei qua
est affinis uxori viri huius in secundo genere effi-
citur affinis viro in tertio genere: & quia tertium
genus erat prohibitum propter honestatem quada
magis quam propter affinitatem, ideo Canon di-
cit duas consanguineorum uxores vni viro alte-
ram post alteram nubere publica honestatis iusti-
tia contradicit, sed talis prohibitio nunc cessavit.

32. q. 3. c.
porro.

AD secundum dicendum, quod quantum car-
nalis coniunctio coniungat, non tamen eodem ge-
nere coniunctionis.

AD tertium dicendum, quod uxor viri effi-
citur eiusdem attentio cum consanguineis viri
quantum ad gradum eundem, sed non quantum
ad idem attentio genus. Sed quia in oppositum
ex rationibus qua inducuntur videtur ostendi,
quod nullum vinculum ex affinitate causetur, ad
alias rationes respondendum est, ne antiqua eccle-
siae prohibitio irrationabilis videatur.

AD quartum dicendum, quod mulier non effi-
citur affinis in primo genere viro cui coniungitur
carnaliter, ut ex praedictis patet. Unde consequen-
ter alij mulieri a viro eodem cognita non efficitur
affinis in secundo genere: unde nec ducenti in uxore
vnam earum efficitur affinis alij in tertio ge-
nere affinitatis, & ita duas mulieres cognitas ab
eodem viro, nec antiqua iura eidem successiue co-
pulari prohibebant.

AD quintum dicendum, quod sicut vir non
est affinis uxori suae in primo genere, ita nec effi-
citur affinis secundo viro eiusdem uxoris in secun-
do genere, & sic ratio non procedit.

AD sextum dicendum, quod mediante vna
persona non coniungitur mihi alia nisi ex hoc quod
ei adiungitur. Unde mediante muliere, qua mihi
est affinis nulla persona fit mihi affinis, nisi quae
illi mulieri adiungitur, quod non potest esse nisi
per carnis propagationem ex ipsa, vel propter con-
iunctionem matrimonialem ad eam: & viroque
modo aliqua attentio mediante praedicta muliere
re secundum antiqua iura mihi proveniebat, quia
filius eius etiam ex alio viro efficitur mihi affi-
nis in eodem genere, sed in alio gradu, ut ex regula
prius data patet: & iterum secundus vir eius effi-
citur mihi affinis in secundo genere. Sed alij con-
sanguinei illius mulieris non adiunguntur ei: sed
ipsa, vel adiungitur eis, sicut patri & matri in
quantum procedit ab eis, vel principio eorumdem,
sicut fratribus: unde frater affinis mei vel pater
non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

SVMMA ARTICVLLI

CONCLUSIO. Affinitas non est causa affi-
nitatis. Ratio huius est. Nam illa qua
coniuncta est matrimonialiter con-
sanguineo non est consanguinea, sed affinis,
ut constat: illa enim vnio facit aliud genus
vinculi, ergo persona qua matrimonialiter ter-
coniungitur affini non est affinis: ac subin-
de affinitas non causat affinitatem, sed aliud
genus vinculi, quod quidem iam non habet
rationem impedimenti.

Circa istum articulum est aduertendum,
quod D. Tho. solum constituit istum arti-
culum ad explicandum antiqua iura qua
habentur ad explicandum antiqua iura qua
habentur. 35. quaest. 3. cap. coniunctiones.
Ex illis enim aperte colligitur quod olim
fuit triplex genus affinitatis. Primum ge-
nus quando contrahebat frater meus cum
Ioanna, illa respectu mei erat in primo ge-
nere, & si prius illa contraxisset cum Petro,
ille attinebat mihi in secundo genere: & si
prius Petrus contraxisset cum Maria, illa
attinebat mihi in tertio genere affinitatis,
& cum his omnibus erat olim prohibitum
& irritum matrimonium. De quo vide Pa-
lud. in. 4. dist. 41. quaest. 1. art. 3. qui optime
hoc explicat. Modo tamen solum superest
primum genus affinitatis: ita quod consan-
guinei coniugis non contrahunt affinitatem
nisi cum uxore sui consanguinei, & non cu
alia persona, quod quidem diffinitur in cap.
non debet. de consanguinitate & affinitate.
Vide Syluestrum verbo, matrimonium. 8.
quaest. 15. dicto. 3. circa arborem affinita-
tis, & Couarru. super. 4. Decret. par. 2. c. 6.

35. q. 3. ca.
coniunctio
nes.

Cap. Non
debet. de
consangu
nitate, &
affinitate.

§. 7.

§. 7. nu. 6. Isti enim authores optime expli-
cant ista genera affinitatis. Nobis tamen li-
cet transire illa, quoniam ad altiora prote-
dimus, & ista genera primo excepto non
sunt iam in viu.

ARTICVLVS VI.

UTRUM AFFINITAS MATRIMONIUM
IMPEDIAT.

AD SEXTVM sic proceditur
Videtur quod affinitas matrimo-
nium non impediatur. Nihil enim im-
pedit matrimonium nisi quod est illi
contrarium: sed affinitas non contrariatur matri-
monio, cum sit effectus eius: ergo non impedit ma-
trimonium.

Arti. prac.

2. Præterea. Uxor per matrimonium effi-
citur quaedam viri, sed consanguinei defuncti
viri succedunt in rebus eius: ergo possunt succede-
re in uxore ad quam tantum manet affinitas, ut
ostensum est: ergo, affinitas non impedit matrimo-
nium.

SED contra est quod dicitur Leuit. 18. Tur-
pitudinem uxoris patris tui non reuelabis: sed illa
est tantum affinis: ergo affinitas impedit matrimo-
nium.

RESPONDEO dicendum, quod affini-
tas praecedens matrimonium impedit contrahen-
dum, & dirimit contractum eadem ratione qua
& consanguinitas. Sicut enim inest necessitas qua
dam cohabitandi consanguineis adinuicem, ita
& affinibus: & sicut est quoddam amicitiae vin-
culum inter consanguineos, ita inter affines: sed si
affinitas matrimonio superueniat non potest ipsum
dirimere ut supra dictum est.

Quest. 30.
arti. vnico.
septimum.

AD primum ergo dicendum, quod affinitas
non contrariatur matrimonio, ex quo causatur,
sed contrariatur matrimonio quod cum affine con-
trahendum esset, in quantum impediret multipli-
cationem amicitiae, & concupiscentiae repressio-
nem, qua per matrimonium quaeruntur.

AD secundum dicendum, quod res possessae a
viro non efficiuntur aliquid vnum cum ipso viro,
sicut uxor efficitur vna caro cum ipso. Unde sicut
consanguinitas impedit matrimonium, vel coniu-
ctionem ad virum secundum carnem, ita & ad
uxorem viri.

SVMMA ARTICVLLI

PRIMA conclusio. Si affinitas praecedat
impedit matrimonium contrahendum
& dirimit contractum eadem ratione
qua consanguinitas. Ratio huius conclusio-

nis est. Nam sicut consanguineis inest neces-
sitas quaedam cohabitandi adinuicem, ita
etiam & affinibus: & sicut est vinculum am-
icitiae inter consanguineos, ita etiam inter
affines.

Secunda conclusio. Si affinitas superue-
niat matrimonio non potest ipsum dirimere.

Circa istum articulum ante omnia sup-
ponendum est primo ex supra dictis in hac
quaestione, quod sunt quatuor impedi-
menta pertinentia ad affinitatem. Primum im-
pedimentum est affinitas perfecta qua ori-
tur ex matrimonio rato & consummato si-
mul, & haec extendit se vsque ad quartum
gradum, sicut olim. Secundum impedi-
mentum est affinitas ex matrimonio rato non
consummato: quod quidem impedimentum
intensiuè minus perfectum est, quam pra-
ecedens, quia deest matrimonio accidentaliter
perfectio: sed tamen extensiuè ita perfectum
est, nam se extendit vsque ad quartum gra-
dum etiam post Concilium Tridentinum.
Tertium impedimentum est affinitas ex il-
licita copula subsequuta, & hoc impedi-
mentum post Concilium Tridentinum restri-
ctum est ad primum & secundum gradum
tantum. Quartum impedimentum, (quod est
coniunctum affinitati) est publica honestas;
qua oritur ex sponsalibus de futuro legiti-
me contractis, & per Concilium Tridenti-
num hoc impedimentum restrictum est ad
primum gradum.

Secundo supponendum est, quod affi-
nitas potest habere triplicem statum. Potest
enim praecedere omnem contractum. Secun-
do potest se habere ita ut adueniat sponsa-
libus de futuro contractis, ut si quis cogno-
uit consanguineam sponsae in primo gradu.
Tertio potest superuenire matrimonio con-
tracto: & hoc dupliciter vno modo taliter,
quod matrimonium non sit consummatum,
alio modo ita, ut sit consummatum. Et pri-
mo loco dicendum est de affinitate in pri-
mo statu.

Tertio supponendum est circa istum
statum, quod prima conclusio nostri docto-
ris, quantum ad id quod asserit, quod si affi-
nitas praecedat matrimonium habet vim im-
pediendi & dirimendi matrimonium, est cer-
tissima. Ita enim diffinitur in ca. non debet.

de affinitate, & consanguinitate & 35. q. 3. Ca. non de
& 5. in multis capitulis & praecipue in cap. bet. de co-
de propinquis. & cap. aequaliter in illa. q. 3. sangu. & af-
& in cap. 1. De consanguinitate & affinitate fin. 35. q. 3.
dicitur. Aequè enim (ut canones dicunt) absti- & 5. in mul-
tis capit. &
nen

ob. o. n.
supp. n.
ca. q.
in. n. o. i.
f. i. c. a. u. a.

In c. de pro
pinqvis. &
cap. xqua
liter. in illa
quæst. 3.

nendum est à cōsanguineis vxoris, vt à pro-
prijs, &c. Vide Magistrum Sotum dist. 41.
quæst. vnica art. 3. & alios doctores citatos.
Et ratio huius est illa, quæ iam sæpe addu-
cta est, nam vir & foemina per commixtio-
nem carnalem, &c.

Circa istum primum statum matrimo-
nij & circa primam istam partem pri-
mæ conclusionis D. Thom. est prima
difficultas. Vtrum matrimonium inter affi-
nes contractum sit ipso iure nullum. Itaque
dubium est an hoc impedimentum affinita-
tis ita dirimat matrimonium postea factum
quod iure ipso nullum sit. Et videtur vera
pars negatiua huius dubij.

Primo arguitur. Quauis testamentum
minus solenne iure ipso sit nullum, & dica-
tur nullum, nihilominus tamen probabile
est, quod in conscientia valet ante iudicis cō-
denationem, vt dicunt Theologi aliqui &
Iurisperiti: ergo quauis iura citata dicant,
quod affinitas dirimit matrimoniū postea
factum taliter quod reddit illud nullum, nō
est intelligendum in foro conscientia, sed
in foro iudiciario, probatur consequentia
ex paritate rationis.

Secundò arguitur. Si tale matrimoniū
iure ipso est nullum sequitur, quod liceret
alteri coniugum propria autoritate discede-
re à matrimonio, etiam si tale matrimoniū
esset contractum in facie ecclesie, consequens
autem est falsum: ergo illud ex quo sequi-
tur. Sequela videtur nota. Nam vnusquisq;
propria autoritate potest discedere à matri-
monio, quod nullum est, imo debet discede-
re, falsitas verò consequētis probatur. Quia
ex tali discessu propria autoritate sequeren-
tur multa inconuenientia in ecclesia.

Tertio arguitur. Quando cōtractus est
nullus ipso iure, si subsequatur copula car-
nalis inter illos sine dubio est peccatū mor-
tale, (cum sit accessus ad non suam): ergo se-
quitur quod extraneus sciens illud impedi-
mentum, tenetur admonere ipsos coniuges:
hoc autē esset valde durū, nam aliquādo po-
tius sequeretur scandalum, quam vtilitas ali-
qua ex tali admonitione.

Vltimo arguitur. Supponamus quod
matrimonium in facie ecclesie fuit celebra-
tum. Tunc sic: Tale matrimonium non po-
test sine publico iudicio dissolui, vt cōstat,
sed circa matrimonium ipsum non potest
seruari debita forma iudicij: nam oporteret
quod admitterentur in testes consanguinei
& domestici, qui aliàs suspecti sunt non

Aenim possunt esse aliqui alij aliquando tes-
tes huius rei, ergo.

His non obstantibus conclusio certissi-
ma sit. Si affinitas cōtractū matrimonij præ-
cedit, matrimoniū est ipso iure & in consciē-
tia nullū, etiā si impedimētū inculpabiliter
ignoretur. In hac cōclusionē conueniūt om-
nes Theologi & iurisperiti nullo excepto.
Vide supra citatos. Et probatur conclusio,
primo ex iure. Nā in locis citatis in vltimo
fundamento dicitur, quod affinitas est impedi-
mentū non solum impediens, verū etiā diri-
mēs matrimoniū: sed quādo tale accidit ma-
trimonium subsequutum est ipso iure & in
conscientia nullum: ergo. Confirmatur ex
interpretatione omnium iurisperitorum,
qui quidem ita interpretantur huiusmodi
iura: ergo ita dicendum est. Secundo proba-
tur conclusio. Quādo affinitas præcedit, per-
sonæ sunt inhabiles ad contrahendum, vt col-
ligitur ex illis iuribus; ergo matrimonium
postea factum nullum est ipso iure & in cō-
scientia, quantuncunq; tale impedi-
mentum inuincibiliter ignoretur. Probatur con-
sequentia. Quia sunt inhabiles, & inhabili-
tas nullo modo tollitur per ignorantiam
quantuncunq; illa sit inculpabilis. Et idē
est de consanguinitate vel de quocunq; alio
impedimento dirimente quantuncunq;
ignoretur. Nam eundem effectum habet in-
habilitas in sciente, & ignorante. Verum est
quod hæc ignorantia quātum ad alia est ali-
cuius vtilitatis: nam qui inculpabiliter ig-
norat impedimentum sicut excusatur à
culpa, ita etiam excusatur à pœna, siue cano-
nis siue diocesani: de quo infra. Et ita nullo
modo erit excommunicatus. Secundo filij
qui nascuntur durante bona fide matri-
monij, habentur ab ecclesia pro legitimis: dum
tamen fuerint adhibitæ solennitates de iure
requisitæ. Secus autem eueniet quoad vtrum-
que in eis qui mala fide contraxerunt, vt ha-
betur in c. finali de clandestina desponsatio-
ne. quibus responderetur ad argumenta facta
in principio huius dubij.

Confirmatur ex interpretatione omnium iurisperitorum,
qui quidem ita interpretantur huiusmodi
iura: ergo ita dicendum est. Secundo proba-
tur conclusio. Quādo affinitas præcedit, per-
sonæ sunt inhabiles ad contrahendum, vt col-
ligitur ex illis iuribus; ergo matrimonium
postea factum nullum est ipso iure & in cō-
scientia, quantuncunq; tale impedi-
mentum inuincibiliter ignoretur. Probatur con-
sequentia. Quia sunt inhabiles, & inhabili-
tas nullo modo tollitur per ignorantiam
quantuncunq; illa sit inculpabilis. Et idē
est de consanguinitate vel de quocunq; alio
impedimento dirimente quantuncunq;
ignoretur. Nam eundem effectum habet in-
habilitas in sciente, & ignorante. Verum est
quod hæc ignorantia quātum ad alia est ali-
cuius vtilitatis: nam qui inculpabiliter ig-
norat impedimentum sicut excusatur à
culpa, ita etiam excusatur à pœna, siue cano-
nis siue diocesani: de quo infra. Et ita nullo
modo erit excommunicatus. Secundo filij
qui nascuntur durante bona fide matri-
monij, habentur ab ecclesia pro legitimis: dum
tamen fuerint adhibitæ solennitates de iure
requisitæ. Secus autem eueniet quoad vtrum-
que in eis qui mala fide contraxerunt, vt ha-
betur in c. finali de clandestina desponsatio-
ne. quibus responderetur ad argumenta facta
in principio huius dubij.

Ad primum argumentum, quod vt iam
dictum est in materia de matrimonio clan-
destino est maxima differentia inter testa-
mentum minus solenne & matrimonium in
isto casu. Quoniam quando in iure dicitur
tale testamentum nullum, non redduntur
inhabiles personæ ad habendum bona per
tale testamentum concessa. Cæterum iura
per impedimentum affinitatis reddunt ip-
sas personas inhabiles ad contrahendum, &
ita ma-

Ca. fina. de
clandestin.
desponsat.

ita matrimonium ipso iure & in conscientia
est nullum. Item est alia differentia ex natu-
ra ipsius matrimonij quod est indissolubile.
Nā si tale matrimonium semel validū est in
conscientia, non potest ecclesia in foro ex-
teriori reddere illud nullum. Et ita quando
dicitur quod affinitas dirimit matrimoniū,
& reddit illud nullum, intelligendum est
non solum in foro exteriori verum etiam
in conscientia, at vero in testamento minus
solenni non habet locum hoc. Nam verba il-
la iuris, tale testamentum sit irritum & nul-
lum, possunt dirigi ad forum externum. Nā
quauis in conscientia valeat & tribuat do-
minium, tribuit tamen dominium reuocabi-
le per forum externum, quod nō contingit
in matrimonio. Quia matrimonium semper
tribuit dominium firmum & reuocabile.

Ad secundum dicendū est. Primo quod
si matrimoniū nondum erat contractum in
facie ecclesie & aperte constet vtrique de af-
finitate præcedēti, propria autoritate pos-
sunt ab inuicem discedere: non enim fit iniu-
ria ecclesiastico iudicio, nec oritur scanda-
lum. Et hoc habet locum quando matrimo-
niū celebrabatur in occulto & clandestine.
Dico secundo. Si matrimonium fuit publice
contractum, & impedimentum potest com-
modè in lucem efferri, publico iudicio se-
parandi sunt potissimū ad cauendū scādālū,
& ne maneat impedimentū sequēti matri-
monio. Dico tertio. Quādo affinitas sine scā-
dalo publicari non potest, cōiuges debēt ab-
stinere à copula & interim dispensationem
querere, quod si obtinere non possunt, debet is
qui culpā habet ingredi religionē: & tunc li-
citè poterit iurare quod illud matrimoniū
postquā ratū est non fuit consummatū, vt al-
ter libere possit transire ad matrimonium.

Ad tertium argumentum responderetur.
Primo quod cū admonitio sicut correctio
ordinetur ad bonum particulare, interim
omittenda est si ista concurrunt, scilicet, bo-
na fides coniugum, occultum impedi-
mentum, & magnum scandalum, si de diuortio
ageretur, & tunc vir prudens (sicut scriptū
est) tacebit. Dico secundo. Si coniuges dubi-
tent aut ipse probabiliter credit, quod alia
via maiora inconuenientia sequantur, tunc
reuelandum est impedimentum, eo modo
quo magis prodesse possit & minus obesse,
adhibendo etiam opportuna remedia. Dico
tertio. Coniugati non tenentur cuiusq; di-
centi impedimentum credere, nisi probabi-
les rationes & coniecturæ adducantur, & se-

Acundum earum extimationem tenetur, vel
dubitare & inquirere veritatem, aut certo
credere, & de remedio cogitare. In quo casu
seruandæ sunt regulæ de dubio positæ su-
pra quæst. 45. & de opinione in. 1. 2. q. 19.

Ad vltimum argumentum responderetur
quod causæ matrimoniales possunt in iudicium
deferri dummodo sit ecclesiasticum, vt dif-
finitur in Concil. Tridentin. sessio. 24. can.
vel ca. vltimo. Hæc autem causa aliquo mo-
do est dissimilis alijs causis forensibus, po-
test enim accusari factum sine accusatione
personæ, & idem potest esse accusator & te-
stis. Et testes quidam admittuntur in hac cau-
sa qui in alijs repelluntur, sicuti parentes cō-
sanguinei, & domestici. Cæterum quoniam
hæc materia ad Iurisperitos pertinet inta-
ctam relinquimus. Vide Magistrum Sotū
in loco citato articulo vltimo & Syluestrū
verbo matrimonium. 9. & Iurisperitos in
titulo, qui matrimonium accusare possunt.

Secunda difficultas circa eundem statū
matrimonij & circa aliam partem primæ cō-
clusionis Angelici Doctoris in qua dicit quod
affinitas & consanguinitas dirimit matrimo-
nium ea ratione qua consanguinitas, Diffi-
cultas inquam est vtrum aliquis gradus affi-
nitatis iure ipso naturæ & impediatur & diri-
mat matrimoniū. Et vt clarè procedamus ad
uertendū est quod sicut respectu consanguini-
tatis distinguntur tres lineæ: ita etiam faciē-
dum est respectu affinitatis, quia gradus affi-
nitatis proportionatur gradibus consan-
guinitatis vt dicemus articulo sequenti, &
ita est linea recta ascendentium, & linea re-
cta descendentium, & linea trāsfuersalis. Igi-
tur nunc difficultas est illaque grauissima,
an in primo gradu lineæ rectæ sit prohibi-
tum & irritum matrimonium inter affines
iure naturali. V. g. inter priuignū & nouer-
cam, inter socerum & nūrum.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo.
Ex D. Paulo. 1. Corint. cap. 5. vbi dicit Apo-
stolus. Omnino auditur inter vos fornicatio,
& talis fornicatio qualis nec inter gen-
tes ita vt vxorem patris aliquis habeat. In
quo testimonio aperte significatur quod ac-
cessus ad vxorem patris est crimen contra
inclinationem naturæ, abominabile etiam
apud gentes, ac subinde matrimonium in
primo gradu lineæ rectæ est prohibitū &
nullum iure naturali. Et Genesis. ca. 49. Ia-
cob moriturus maledixit Ruben priuog-
nito, quia maculauerat stratum eius, dor-
mierat enim cum vxore eius, & tamen alij
filiij

Concl. Tri-
dent. sess. 24.
can. vel. c.
vltimo.

1. Cor. 5.

Genes. ca.
pit. 49.

filijs eius alia delicta grauiora commiserant propter quæ non fuerunt maledicti: ergo istud crimen peculiarem difficultatem habet, atque adeo illud erat contra ius naturale, cum nondum lata esset lex positua. Et

Amos. c. 2.

Amos cap. 2. inter grauisima scelera refertur istud. Pater & filius ad eandem puellam introierunt, vt blasphemaretur nomē meū, at vero sacra scriptura nō vtitur ista exaggeratione nisi in grauisimis delictis quæ sunt scandalosa gentibus: ergo tale delictum est prohibitum iure naturæ.

¶ Secundo arguitur argumento satis probabili ex serie graduum qui ponuntur in Leuit. cap. 18. vbi antequam prohibeatur coniugium fratrum, prohibetur matrimoniū cum nouerca, statim post primum gradum consanguinitatis rectæ lineæ. Dicit enim. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelat turpitudinē eius: ego Dominus. Et statim. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discoperies, mater tua est non reuelabis turpitudinem eius. Vbi prohibetur primus gradus consanguinitatis lineæ rectæ: & statim primus gradus affinitatis eiusdē lineæ cū dicitur: turpitudinē vxoris patris tui non discoperies turpitudinē em̄ p̄ris tui est. Et postea prohibetur matrimonium inter fratres cum dicitur, turpitudinē sororis tuæ, &c. Sed inter fratres est irritum matrimonium iure naturali, vt diffinitum est in quæstione præcedenti: ergo multo magis cum nouerca. Patet consequentia, nam magis prohibetur.

Cap. 1. de consang & affinit. 3. q. 3. ca. de propinquis.

¶ Tertiū arguitur ex iure. Nam in capit. 1. de consanguinitate & affinitate dicitur. Aque enim (vt canones dicunt) abstinendū est a consanguineis vxoris vt proprijs & 3. q. 3. ca. de propinquis, dicitur. Aequaliter vir coniungitur in matrimonio eis quæ sibi consanguineæ sunt & vxoris suæ consanguineis, &c. Et idem habetur in ca. Aequaliter. eadem causa & quæstione, sed primus gradus consanguinitatis lineæ rectæ dirimit matrimonium iure naturali vt diffiniuimus in præcedenti: ergo similiter primus gradus affinitatis lineæ rectæ. Quia æqualis est cōiunctio vt ibi dicitur. Cōfirmatur argumentū. Primus gradus lineæ rectæ consanguinitatis iure naturali dirimit matrimonium propter maximam coniunctionem, vt constat: sed æqualiter coniunguntur per eundē gradum affinitatis, vt dicunt ista iura: ergo etiā ille gradus affinitatis dirimit matrimonium iure naturali.

Ca. æqualiter. eadem causa.

¶ Quarto arguitur, & confirmatur argumentum præcedens. D. Tho. in hoc articulo expressè dicit quod affinitas præcedens matrimonium impedit contrahendum & dirimit contractum, eadem ratione qua & consanguinitas: sed consanguinitas propter rationē quandam naturalem impedit & dirimit matrimonium in primo gradu lineæ rectæ iure naturali: ergo eadem ratione affinitas iure naturali impedit & dirimit matrimonium in illo gradu. Confirmatur adhuc & explicatur. Secundum Doctorem Sanctum quæstione præcedenti articulo. 3. consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ impedit matrimonium iure naturali & dirimit illud, quia parentibus debetur reuerentia & filij debent esse subiecti parentibus, ad matrimonium verò requiritur quædam æqualitas inter virum & vxorem, hæc autem ratio etiā habet vim in primo gradu lineæ rectæ affinitatis: ergo impedit matrimonium iure naturali & dirimit illud. Minor probatur. Nam vt dicitur Instituta de nuptijs, §. affinitatis ascendentes & descendentes in linea recta affinitatis habentur loco parētum & liberorū, ac subinde descendentes debent respectū & reuerentiam ascendentes & debent esse subiecti illis tanquā superioribus.

Institu. de nuptijs. §. affinitatis.

¶ Quinto arguitur. Quoniam hæc in Ecclesia non est visa dispensatio in isto gradu, si tamen talis dispensatio esset possibilis aliquando accidisset dispensatio in isto gradu sicut in alijs, ergo signū manifestū est quod affinitas in tali gradu impedit & dirimit matrimonium iure naturali, & non iure positiuo.

¶ In oppositum est primò authoritas D. Aug. lib. 3. quæst. super Leuit. q. 61. tom. 4. vbi ponit illā quæstionē, an illa prohibitio quæ habetur Leuit. 18. de nō accipiēda vxore patris, id est nouerca, sit intelligenda mortuo patre vel viuo. Et dicit quod loquitur mortuo patre. Et subdit. De his personis ergo videtur loqui quæ possent non habentes viros in matrimonium conuenire, nisi lege prohiberentur: sicut fertur esse consuetudo Persarum, ergo in doctrina D. August. ducere vxorem patris non est prohibitum nec irritum iure naturali, sed iure positiuo.

¶ Secundo arguitur ex doctrina D. Tho. in 2. 2. quæst. 154. art. 9. ad tertium, vbi Doctor noster ait. In commixtione personarū cōiunctarū aliquid est quod est secundū se indecēs & repugnās naturali rationi: sicut quod cōmixtio fiat inter parentes & filios quorū

est

est per se & immediata cognatio: nā filij naturaliter debent honorem parētibus. Vnde Philosophus dicit in 8. de animalibus quod quidam equus, quia deceptus fuit, vt matri commiseretur seipsum præcipitavit quasi præ honore, eo quod etiā animalibus aliquibus inest naturalis reuerentia ad parētēs. Alię vero personæ quæ nō cōiuguntur secundū se ipsas, sed per ordinem ad parētēs nō habēt, ita ex seipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decentia vel indecentia, secundum consuetudinem vel legem humanam, vel diuinā &c. ergo in doctrina Angelici Doctoris affinitas in primo gradu lineæ rectæ nō impedit nec dirimit matrimonium iure naturali.

¶ Tertiū arguitur. Nouerca non est vera mater, sed tenet locum matris, vt per se est manifestum, & ita in illo loco Instituta citato in quarto argumento præcedenti dicitur quod ascendentes per affinitatem habentur loco parentum: ergo stando in iure naturali non est idem iudicium faciendum atq; de vera matre. Confirmatur argumentum. Nam si illa nouerca non est vera mater, ergo non debetur illi tātus respectus & reuerentia stādo in iure naturali sicut veræ matri, ac subinde stādo in iure naturali affinitas in primo gradu lineæ rectæ non impedit & dirimit matrimonium iure naturali.

3. Reg. ca. 2. Regum. c. vltim.

¶ Quarto arguitur. Quoniam 3. Regum. c. 2. Adonias filius David petijt Abisac Sunnamitidem in vxorem, & Betfabe missa est ad illud vt hoc peteret à Salomone, tamē constat. 2. Reg. c. vltimo quod illa fuit vxor David, ergo affinitas in primo gradu lineæ rectæ non impedit matrimonium iure naturali nec dirimit illud. Non enim est vero simile quod Adonias rem hæc peteret à Salomone si illud esset contra ius naturale.

¶ Quinto arguitur. Nam D. August. loco supra citato dicit quod apud Persas erat consuetudo, quod filij post mortem parentum acciperent illorum vxores, at si esset contra ius naturale non esset talis consuetudo. Cōfirmatur hoc ex facto Seleuci regis Syriæ quod habetur apud Valeriū Maximū lib. 5. cum Antiocho filio qui adamauerat Stratonam vxorem patris & noluit illud indicare, & Seleucius tradidit illi illā in vxorē, & ille laudatur à Valerio, at verò si illud esset contra ius naturale potius esset vituperandus: ergo non est contra ius naturale.

¶ Vltimo arguitur. Quia si opposita sententia esset vera sequeretur, quod affinitas in omnibus gradibus lineæ rectæ impedi-

& dirimat matrimonium iure naturali, consequens autem difficillimum est & videtur falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam omnes ascendentes in linea recta affinitatis habentur loco parentum, vt constat, ergo si in primo gradu impedit & dirimit matrimonium iure naturali, in omnibus etiā gradibus talis lineæ impediet & dirimet matrimonium iure naturali.

¶ Propter hæc grauisima argumenta pro vtraque parte posita sunt diuersæ sententiæ inter doctores. Duæ sunt veluti extremæ, & alia est veluti media. Prima sententia veluti extremā est, quod matrimonium in primo gradu lineæ rectæ affinitatis est irritum & nullum iure naturali, itaque affinitas in tali gradu impedit & dirimit matrimonium postea factū iure naturali. Hæc sententiam tenent viri doctissimi. Palud. in 4. distinctio. 41. quæst. vnica. artic. 5. Magister sapientissimus Victoria in relectione de matrimonio par. 2. num. 5. ad finem, vbi dicit, quod stando in iure naturali idem est iudicium de nouerca, & de matre. Verum est quod vtitur verbo prohibetur vel impeditur iure naturali. Magister Sotus. dist. 41. quæst. vnica. artic. 3. dicit hoc esse probabilius, & lib. 2. de iustitia. & iure quæst. 3. arti.

1. Martinus de Ledesma tom. 2. quarti, quæstione. 57. artic. 1. Ethanc sequuntur, vt magis probabilem multi discipuli D. Tho. inter quos citari solet Magister Cano sapientissimus. Hanc sententiam tenet. Catharinus in apologia contra Caietan. libr. 5. pagin. 493. D. Antonin. 3. part. titulo. 1. c. 11. Syluester verbo, matrimonium. 8. quæstio. 15. dicto. 6. & verbo Papa. §. 17. Couarru. in 4. parte. 2. capit. 6. §. 10. numero. 6. & adducit pro hac sententia D. Thom. super D. Paulum. 1. Corinthio 5. & Præposit. in capite. coniunctionem. 35. quæstione. 3. & multi alij iuris periti qui citantur ab istis.

¶ Secunda sententia in alio extremo est quod tale matrimonium non est irritum & nullum iure naturali, & quod affinitas etiā in illo gradu non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali sed iure positiuo. Hanc sententiam tenent grauisimi autores Caietanus. 2. 2. quæst. 154. artic. 9. circa solutionem ad tertium, vbi solos patres & filios putat esse inhabiles iure naturali ad matrimonium. Hanc sententiam tenet Abulensis super primum Regum capit. 8. quæst. 152. & 154. Hanc tenet Vera cruz in suo speculo coniug. 1. par. art. 48. &c.

Et 2 artic.

ar. 49. in. 4. conclusione, vbi dicit, q̄ in omni gradu affinitatis etiam lineæ rectæ potest Summus Pōtifex dispensare. Viri. in tractatu de coniugio Regis Angliæ, & Magister Sotus vbi supra dicit, quod hæc opinio non caret probabilitate. Et hanc sententiam sequitur modo vt probabiliorem interpretes D. Tho. inter quos autores huius sententiæ referunt Magistrum Canum.

¶ Tertia sententia est veluti media inter istas extremas quæ asserit, quod affinitas in illo primo gradu lineæ rectæ iure naturali impedit matrimonium, non tamen dirimit illud iure naturali. Hanc sententiã videtur sequi Magister Victoria vbi supra, & multi expositores Angelici Doctoris. Imo aliqui qui citantur pro prima sententia si attentè legantur videntur istam tenere. Nam vt vntur verbo impediendi, non dirimendi, vt constat ex ipsis autoribus.

¶ In huius rei explicationem aduertendum est, quod vt constat ex supradictis, affinitas duplex esse potest. Alia quidem quæ provenit ex fornicatione siue copula illicita; alia vero quæ provenit ex matrimonio. Illa vero quæ provenit ex matrimonio adhuc potest esse duplex sicut ipsum matrimonium: nam alia est perfecta & consummata, quæ oritur ex matrimonio perfecto & consummato, alia vero est imperfecta, vt diximus, & quæ initiatiue est affinitas, quæ quidem oritur ex matrimonio rato, non tamen consummato & perfecto, & de omnibus istis dicendum est in præfenti.

¶ Prima cōclusio. Loquendo de affinitate perfecta quæ oritur ex matrimonio rato & consummato, prima sententiã est satis probabilis, secunda vero probabilior, tertia vero si certo modo intelligatur, est omnium probabilissima. Hæc conclusio tres habet partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco, quæ sunt satis probabilia, & autoritate gravissimorum doctorum qui illã tenent; omnia enim ista reddunt illam sententiam satis probabilem. Et aduertendum est quod secundum istã sententiam consequenter dicendum est (quod quidem dicunt autores supra citati pro illa) quod Summus Pontifex non potest dispensare in primo gradu affinitatis perfectæ rectæ lineæ. Ratio est aperta. Nam Summus Pontifex non potest dispensare in his, quæ sunt de iure naturali: sed matrimonium in tali gradu est prohibitum & nullum iure naturali: ergo Summus Pontifex non potest in illo dispensare. Secunda pars

A probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt probabiliora & autoritate doctorum qui illam tenent, & præcipue autoritate D. August. qui tenet illam in illo loco citato in primo argumento in oppositum. Ex hac parte conclusionis manifeste sequitur, quod Summus Pontifex potest dispensare in tali gradu affinitatis perfectæ. Ratio huius est. Nam affinitas in tali gradu nõ est impedimentum impediens & dirimens matrimonium iure naturali: sed mere iure positio: sed Summus Pontifex potest dispensare in his quæ sunt de iure positio, præcipue in impedimentis dirimentibus matrimonium: ergo Summus Pontifex potest dispensare in tali gradu affinitatis perfectæ quæ ortum habet ex matrimonio cōsummato. Tertia pars huius cōclusionis ante omnia explicanda est: dicitur enim in illa, si certo modo intelligat. Ad cuius expositionem aduertendũ, quod illa sententia dicit quod affinitas perfecta in primo gradu lineæ rectæ impedit matrimonium iure naturali, non tamen dirimit: impedit inquam iure naturali, quoniam inter illas personas est naturalis reuerentia, & ita matrimonium inter tales personas est prohibitum, non tamen taliter quod peccatum commissum in contractu huius matrimonij etiam sine rationabili causa sit mortale, cū causa tamen rationabili nullũ esset peccatũ. Hæc pars sic explicata quãtum ad id quod asserit, q̄ iure naturali impeditur matrimonium in hoc gradu, probatur argumentis factis primo loco, quãtum ad id vero quod asserit quod iure naturali non dirimitur matrimonium probatur argumentis factis, secundo loco. Ex hac parte sequitur manifeste, quod est Maxime cōsentaneũ iure naturali, quod ius positio irritet & annullat tale matrimonium & quod habet maximum fundamentum in ipsa natura rei. Ratio est. Nam stãdo in iure naturali est prohibitũ aliquo modo propter naturalem irreuerentiam, ergo Maxime cōsentaneum est iuri naturali quod tale matrimonium irritetur per ius positio. Et ex hac etiã parte colligitur quod Summus Pōtifex potest dispensare in tali gradu affinitatis.

¶ Secunda conclusio. Loquendo de affinitate imperfecta quæ oritur ex matrimonio rato non consummato prima sententia est probabilis, secunda vero longe probabilior, tertia vero probabilissima. Hæc cōclusio quãtum ad omnes suas partes probãda est, & explicanda sicut præcedens. Aduertendum tamen est, quod sicut affinitas ista non est

est ita perfecta sicut illa quæ oritur ex matrimonio consummato: ita etiam prima sententia loquendo de ista affinitate non habet tantam probabilitatem sicut loquendo de affinitate consummata, quæ oritur ex matrimonio consummato. Vnde alix duæ sententiæ loquendo de affinitate imperfecta, longe maiorem probabilitatem habet quã loquendo de affinitate perfecta.

¶ Tertia conclusio. Loquendo de affinitate, quæ oritur ex fornicatione & ex copula illicita secunda sententia videtur certissima. Ratio huius cōclusionis est. Quoniã talis affinitas solũ annullat matrimonium iure Eccllesiastico. Item: Nam ascendentes in linea recta talis affinitatis, non tenent locum parentum, nec debetur eis iure naturæ reuerentia, quod etiam constat ex vsu omnium nationũ: ergo affinitas ista etiam in illo primo gradu lineæ rectæ non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali. Vnde ad argumenta facta pro vtraque parte respondendum est, præcipue ad argumenta facta primo loco, quæ procedunt contra secundam & tertiam partem primæ, & secundæ conclusionis. Ad argumenta facta secundo loco dicendum est quatenus probant, quod ista affinitas non impedit matrimonium iure naturali: igitur ad argumeta facta primo loco respondetur.

¶ Ad primum argumentum respondetur. Ad primũ testimoniũ ex D. Paulo dicendũ est cum Caietan. quod ille viuente patre accedebat ad vxorem illius, vt constat ex eodem Apostolo 2. Corin. cap. 7. vbi loquens de eodem homine inquit: Igitur, etsi scripti vobis non propter eum qui fecit iniuriã nec propter eum qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram. Ex quibus verbis constat quod dũ illud scripsit uiebat eius pater. Vnde ex illo loco nõ colligitur quod filius contraxerit cum vxore patris, sed quod accedebat ad illam, ille vero actus abominabilis erat, vt constat, nam est iniurius marito & nõ cuiunque marito, sed illi qui est pater. Et idem dicendum est ad aliud testimonium Genes. de Ruben. Et ad aliud testimonium Amos, q̄ quidem ipsum testimonium aperte dicit. Vel forte in illo significatur. Quod tunc temporis erat tanta corruptio in venereis, quod pater qui filiũ instituere debebat in virtute & simul filius ad eandẽ puellã introibant & accedebant, quod quidem erat signum apertum maximæ corruptionis.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod vt supra diximus, affinitas habet quandam similitudinem cum consanguinitate, & est illi coniuncta, primus autem gradus affinitatis habet maximam similitudinem cū primo gradu consanguinitatis, quoniã, vt diximus, ascendentes in recta linea affinitatis, tenent locum parẽtum & debetur illis reuerentia, & propter reuerentiã debitã primus gradus affinitatis lineæ rectæ ponitur ibi ante primũ gradum lineæ trãuersalis cōsanguinitatis: nõ tamen quia sit maior coniunctio, vel quia magis sit prohibitum & irritũ matrimonium, sed statim atq; prohibitũ est matrimonium cum parẽtibus prohibetur etiam matrimonium cum ijs, qui tenent locum parentum & postea prohibet matrimonium inter fratres.

¶ Ad tertium argumentũ respondetur, quod quãdo iura dicunt quod est æque abstinendũ a cōsanguineis vxoris sicut a proprijs, æqualitas consistit in hoc quod sicut impediendum est consanguinitatis in aliquibus gradibus impedit & dirimit matrimonium, ita etiam affinitas, non tamen cōsistit æqualitas quantum ad modum impediendi & dirimendi. Nam consanguinitas in aliquibus gradibus impedit & dirimit matrimonium iure naturali, non vero affinitas, & ita intelliguntur illa iura. Itaque consanguinitas & affinitas quantum ad effectum impediendi matrimonium habent æqualitatem, non tamen quantum ad modum. Et quod ista sit mens & intelligentia illorum textuum constat: nam alias in omnibus gradibus, in quibus consanguinitas impedit matrimonium iure naturali impediret etiã affinitas, quod est falsum, vt statim dicemus, & tam graue peccatũ esset accedere ad affiniẽ sicut ad consanguineam, quod est falsum. Nã æque abstinendũ est, vt dicit textus. Et idẽ respondetur ad cōfirmationem. Secundò respondetur, q̄ supposita lege positua æque etiã impedit & dirimit matrimonium affinitas, sicut consanguinitas, quoniã illa supposita ipsum ius naturæ dicitat nõ esse cōtrahendũ cum affini, & q̄ matrimonium est nullum, & ita etiam quantum ad modum habent æqualitatem aliquo modo, nõ simpliciter: nã supposita aliqua determinatione iuris positio ipsum ius naturale aliquid dicitat, qđ absolute nõ dicitabat. Supposita enim lege positua quæ prohibet q̄ filij clericorũ nõ habeãt bona parẽtũ & reddit illos inhabiles, de iure naturali est q̄ ipsa receptio sit nulla, cū sit inhabilitas in recipiente.

¶ Ad quartum argumentum responde-
tur, quod D. Thomas intelligendus est ad
hunc modum, quod affinitas impedit & di-
rimit matrimonium eadem ratione qua con-
sanguinitas, videlicet, propter reuerentiam
& familiaritatem: non tamen taliter quod il-
la ratio habeat æqualem vim in consanguini-
tate & affinitate: nā certum est quod illa
ratio maiorem habet vim in consanguini-
tate, in qua est maior coniunctio quam in
affinitate, quod amplius explicabitur in so-
lutione ad confirmationem. Ad confirma-
tionem respondetur, quod illa ratio non ha-
bet eandem vim in affinitate sicut in consanguini-
tate. Et huius rei ratio est. Nam in consan-
guinitate ascendentes in linea recta sunt ve-
re patres & ita debetur illis maxima reuerē-
tia, cæterū in linea recta affinitatis ascendē-
tes non sunt vere patres, sed tenent locum
parentū & ita nō debetur illis tanta reuerē-
tia, & ita intelligitur locus ille Institutz.

¶ Ad quintum argumentum responde-
tur, quod illud non conuincit quauis sit satis
probabile, & Summus Pontifex non dispē-
sati phactenus, quoniam multi existimant
probabilissimè quod Summus Pontifex non
potest dispētare in tali gradu affinitatis, &
propter reuerentiā debitam parentibus.

¶ Ad argumenta in oppositum quatenus
procedunt contra tertiam conclusionem in
qua dicitur, quod matrimonium in illo gra-
du affinitatis est prohibitum iure naturali
respondetur. Ad primum argumentū, quod
fortassis Diuus Augustinus fuit illius sen-
tentiz. Et D. Augustinus non omnino asser-
tue illam sententiam docet: sed dicit quod
videtur loqui de illis personis, quæ non ha-
bentes viros possent contrahere. Item posse-
mus dicere quod D. Augustinus loquitur
de illa prohibitione quantum ad hoc quod
est dirimere matrimonium, non vero quan-
tum ad vim impediendi illud.

¶ Ad secundum argumentum responde-
tur, hoc ipsum quod D. Thom. loquitur
quātum ad hoc, quod est dirimere matrimo-
niū. Secūdo respondetur quod Doctor San-
ctus in illo loco in prima parte illius, vbi di-
cit quod est indecens & repugnās rationi na-
turali quod cōmixtio fiat inter parentes &
filios nomine filiorum & parentum intelli-
git ascendentes & descendentes in linea re-
cta etiam affinitatis, nam isti omnes tenēt lo-
cum parentum.

¶ Ad tertium argumentū respondetur, quod
quauis nouerca non sit vere mater, tenet ta-

men locum matris, & ita iure naturali debe-
tur ei respectus & reuerentia, & hac ratione
iure naturali matrimonium in illo gradu af-
finitatis est aliquo modo prohibitum. Ad
confirmationem respondetur, quod cum
nouerca non sit vera mater, non debetur ei
tantus respectus & reuerētia sicut veræ ma-
tri, tamen debetur ei aliquis respectus & re-
uerentia, vt iam diximus, & ideo est prohi-
bitum illud matrimonium iure naturali.

¶ Ad quartum argumentum, quidam re-
spōdent quod Dauid non cōsummauit ma-
trimonium cum Abisai Sunnamitide, & ita
non reputatum est inconueniens à iuvene
illo amante petere illam in vxorem. Alij ve-
rò dicunt quod Dauid non habuit illam in
vxorem nec contraxit matrimonium cum
illa. Et deniq; dici potest quod ex respon-
sione Salomonis constat quod fuerit illicita
petitio. Vide responsionem illius in loco ci-
tato in argumento, iratus enim fuit Salomō
propter talem petitionem.

¶ Ad quintum argumentum respōdetur
quod quauis Augustinus, dicat quod erat
talis consuetudo apud Persas, non tamē lau-
dat illam consuetudinē. Et D. Ioannes Chry-
sost. in. 26. homi. pentecostes reprehendit
Persas de hoc tanquam de incestu. Ad con-
firmationem respondetur, quod Valerius
non laudat factum illud, sed commendat be-
nignitatem patris in ordine ad filium. Item
dicendum est quod Romani Gentiles dece-
pti falso colore virtutis saepe vitia cōmenda-
bant, vnde castitas Lucretiæ commendatur,
quæ tamen fuit adultera: & sic est in isto ca-
su, nam præter malum hoc, fuit aliud quod
dissolutum est matrimonium sine causa.

¶ Ad vltimum argumētum, est dubium
affine præcedenti. An affinitas in linea re-
cta impediatur & dirimat matrimonium iure
naturali in omnibus gradibus. Ratio dubi-
tandi à parte affirmatiua est illa quæ poni-
tur in illo argumento. Nam omnes ascendē-
tes in linea recta tenent locum parentum,
& debetur eis reuerentia sicut parentibus:
ergo in omnibus illis gradibus impeditur,
& dirimitur matrimoniū iure naturali. Con-
firmatur. Nam vt diximus in quest. præcedē-
ti, cōsanguinitas impedit & dirimit matrimo-
niū iure naturali in omnibus gradibus li-
neæ rectæ, quia hominibus debetur reuerētia
quoniā sunt superiores, sed in linea recta af-
finitatis omnes sunt superiores: ergo illis de-
betur reuerentia, ac subinde est irritum &
impeditum matrimonium iure naturali in omni-

omnibus illis gradibus. Et hæc pars proba-
ri potest argumentis factis primo loco hu-
ius dubij principalis.

¶ In hac difficultate Syluester loco supra
citato expressè tenet quod affinitas in li-
nea recta impedit & dirimit matrimonium,
iure naturali in omnibus gradibus illius li-
neæ in infinitum. Ait enim, Impedit autem
affinitas matrimonium & dirimit si illud
præueniat quo ad ascendentes & descen-
dentes eo modo quo & consanguinitas,
id est, in perpetuum secundum opinionem
veriorē. Et mouetur argumentis iam
factis. Et propter illud quod dicunt iura,
quod ita debemus abstinere à cōsanguineis
vxo-
ris sicut à proprijs.

¶ Nihilominus tamen conclusio sit. Mi-
hi videtur certū quod in omnibus alijs gradi-
bus affinitatis lineæ rectæ primo excepto,
nō impeditur nec dirimitur matrimonium
iure naturali. Hanc sententiam videntur te-
nere omnes auctores supra citati & in spe-
ciali Couartuias vbi supra. Et ita in omni-
bus alijs gradibus Summus pontifex potest
dispētare. Hæc cōclusio probari potest. Pri-
mo omnibus argumentis factis in oppo-
situm in hoc dubio: quæ quidem conuin-
cunt quod est probabilior sententia quod
in primo gradu affinitatis lineæ rectæ non
impeditur nec dirimitur matrimonium iure
naturali. Vnde loquendo de alijs gradi-
bus remotioribus conuincunt quod est cer-
ta sententia, quod non impeditur nec dirimi-
tur matrimonium iure naturali, sed solū iure
positiuo. Secundo probatur cōclusio. In
omnibus alijs gradibus illius lineæ parū aut
nihil reuerentiæ debetur ascendentes, &
hoc constat etiam ex vsu omnium homi-
num: ergo propter talem reuerentiam debi-
tam ex natura rei non impeditur matrimo-
nium, nec dirimitur iure naturali. Confirma-
tur. Nulla est efficax ratio ad probandum
quod tale matrimoniū impediatur, & diri-
matur iure naturali: & ad probandum, quod
Summus Pontifex non possit dispensare in
talibus gradibus, ergo illud non est verum.
Tertio probatur conclusio constituendo
differentiam inter affinitatem & consanguini-
tatem, & inter ascendentes in linea recta
cōsanguinitatis & ascendentes in linea recta
affinitatis. Nam ascendentes in recta linea
consanguinitatis, sunt superiores, & ex hoc
quod sunt magis ascendentes non amittunt
rationem superiorum, sed potius secundum
aliquos sunt magis superiores, quoniam in-

fiores descendunt semper ab illis & ita de-
betur eis eadem reuerentia, vel maior quam
parentibus. Ascendentes vero in linea recta
affinitatis non sunt vere superiores, nec ha-
bent rationem principij, sed habent ratio-
nem & locum superiorum propter coniu-
ctionem ad aliquem superiorē. Vnde nouer-
ca habet rationem superioris propter con-
iunctionem ad patrem, & ita affinitas dicit
ordinem ad consanguinitatem vt supra in
principio huius questionis diximus. Vnde
magis ascendentes in linea ista affinitatis nō
habent ita rationem superiorum, sed pau-
latim amittunt illam, quia magis discedunt
ab illa coniunctione, ratione cuius sunt affi-
nes, ac subinde non debetur eis tanta reuer-
entia: ergo propter hanc reuerentiam non
impeditur nec dirimitur matrimonium iure
naturali.

¶ Ad rationem dubitandi respondetur
ex dictis in hac vltima ratione, quod non
omnibus ascendentes in recta linea affini-
tatis, debetur tanta reuerentia, sicut parenti-
bus, sed dum magis discedunt à primo gra-
du minor reuerētia debetur. Et per hoc etiam
respondetur ad confirmationem, & ad quartum
dubij principalis.

¶ Circa eundem statum affinitatis, & ean-
dem conclusionem D. Tho. est tertia diffi-
cultas. Vtrū affinitas in primo gradu lineæ
trāsuersalis, vel collateralis impediatur & diri-
mat matrimonium iure naturali: an vero so-
lo iure positiuo humano. V. g. dubiū est an
vnus vir possit contrahere cum sorore suæ
vxo-
ris post mortem illius, vel vna mulier
eum fratre sui viri, quod quidem dubiū gra-
uissimū est & nostris tēporibus celebre pro-
pter cōiugium Enrici VIII. Regis Angliæ.
Et videtur, quod affinitas in illo gradu impe-
diatur & dirimat matrimoniū iure naturali.

¶ Primo arguitur ex sacris literis, nā Ioā-
nes Baptista arguebat Herodē eo quod fra-
tris vxorem accepisset, vt legitur Matthæ. ca.
14. & Marci. 6. & tamē Herodes nō erat sub
iectus legi veteri vt constat. Item non acci-
piebat vxorē viuēte fratre Philippo, quod
quidem videtur docere D. August. li. vnico
de fide & operibus. cap. 19. Vbi dicit ambi-
guū esse vtrum Herodes mortui an viuī fra-
tris vxorem duxerit, & ideo non ita claret
quid Ioannes ei non licere dicebat. Et idē te-
net Chrysostomus. super Matthæ. homi-
lia. 41. ergo matrimonium contractum inter
affines in primo gradu lineæ collateralis
impeditur & dirimitur iure naturali: aliās

enim Herodes non ita grauer reprehende-
retur à Ioanne Baptista. Confirmatur argu-
mentum. Nam Genei. Neozsar. cap. 2. di-
xit quòd mulier qui duobus nupserit fra-
tribus à coniunctione separetur in perpetuum
sed tunc nullum erat ius Canonicum: ergo hoc
erat prohibitum & irritum iure naturali.

¶ Secundo arguitur ex iuribus citatis in
tertio argumento posito in præcedenti
dubio. Aque abstinendum est secundum sa-
eros canones à consanguineis vxoris sicut à
proprijs: hinc enim delimitur tale argumē-
tum. Nam vñ dictum est in quæstione præce-
denti artic. 3. consanguinitas in primo gra-
du lineæ transuersalis iure naturali impedit
& dirimit matrimonium, ergo etiam affini-
tas in eodē gradu. Probatur consequentia.
Quoniam aliàs non æque abstinendum esset
ab affinibus sicut à propinquis. Confirma-
tur argumentum. Quia vt dicit D. Thom.
in quæstione præcedenti artic. 3. quod non
solum est prohibitum matrimonium inter
parentes & filios & irritum, sed etiam inter
alias coniunctas personas, vt inter fratres, qui
debent in eadem domo cõuerfari: quia aliàs
periret secundarius finis matrimonij qui est
repressio concupiscentiæ: nam magnus adi-
tus concupiscentiæ præberetur: sed hæc ea-
dem ratio militat in affinitate in primo gra-
du lineæ transuersalis. Quia vt dicit Doctor
noster in hoc artic. sicut inest necessitas
quædam cohabitandi simul consanguineis
ad inuicē, ita & affinibus: & sicut est quod-
dam amicitia vinculu inter consanguineos
ita inter affines. Et præcipue hoc habet ve-
rum in illo primo gradu lineæ transuersalis,
ergo matrimonium in illo gradu impeditur
& dirimitur iure naturali.

¶ Tertio arguitur. Vt dictum est præce-
denti quæst. artic. 3. consanguinitas in primo
gradu vtriusque lineæ, impedit & dirimit
matrimonium iure naturali propter maxi-
mam coniunctionem, quæ est inter ipsos cõ-
sanguineos. Tunc est argumētum. Si matri-
monium cum vxore patris iure naturali est
illicitum & nullum, maximè quia vir & so-
cruina efficiuntur vna caro & ratione illius
vnus filius coniungitur maxime cū vxore
patris, veluti cum ipso patre: & ita sicut ma-
trimoniū filij cum parente est irritum & il-
licitum iure naturali, ita etiam & illud, secū-
dum satis probabilem sententiam, vt iam di-
ximus. Sed hæc ratio etiā habet vim in gra-
du primo affinitatis lineæ collateralis, ergo

talis affinitas impedit & dirimit matrimo-
niū iure naturali. Minor probatur. Nā etiā
vxor facta est vna caro cum fratre & sunt
veluti vnum, ergo sicut consanguinitas in
primo gradu lineæ transuersalis impedit &
dirimit matrimonium iure naturali, ita etiā
affinitas in eodem gradu.

¶ Vltimò arguitur omnibus argumentis
factis primo loco in dubio præcedenti, quæ
etiam habent vim ad probandum istam par-
tem, ergo.

¶ Propter hæc argumenta non desunt ali-
qui doctores qui dixerunt, quòd matrimo-
niū contractum in primo gradu affinitatis
lineæ transuersalis est irritu & nullum iure
naturali: & quòd Summus Pontifex nō po-
test dispensare in tali gradu. Hanc sententiā
tenet Palud. in. 4. dist. 41. q. 1. art. 4. vbi dicit
illum gradum esse indispensabilem. Et non
discedit omnino ab hac sententia Syluester
verbo, Papa. quæst. 17. & in fauorem illius
citatur Archidiaconū, qui dicit quòd Papa in
istocasu non potest dispensare modo, sicut
nec in pluralitate vxorū: & refert q̄ multi
Theologi & Iurisperiti in quadam consul-
tatione fuerunt huius sententiæ. Hanc etiā
sententiam tenet Cardinalis Sancti Sixti in
cap. coniunctiones. 35. q. 3. Et Paris. consil.
149. volum. 4. & consil. 68. num. 260. eodē
volumine. & alij qui referuntur à Couarru.
vbi supra. Et aduertendum quòd Archidia-
conus idem dicit de affinitate contracta ex
fornicatione, vt refert Syluest. ibidem.

¶ His non obstantibus conclusio sit. Cer-
tissimum est quòd affinitas in primo gradu
lineæ transuersalis, non impedit nec dirimit
matrimonium iure naturali: etiam si talis
affinitas proueniat ex matrimonio rato &
consummato. Et ita Summus Pontifex po-
test dispensare in tali affinitate. Hanc sentē-
tiam docent omnes Theologi & Iurisperiti.
Hanc docet expressè D. Thom. in. 2. 2.
quæst. 154. art. 9. ad tertium. Et Caieta. ibi-
dem. Et in tractatu de coniugio Regis An-
glia. Magister Sotus in. 4. dist. 41. quæst. vni-
ca. art. 3. & omnes Thomistæ interpretan-
tes D. Tho. in isto artic. Nauar. in manuali
cap. 2. num. 84. Couarru. super. 4. Decret.
par. 2. cap. 6. §. 10. num. 7. Speculum cõiug.
1. par. articulo. 49. circa finem. Magister sa-
pientissimus Victoria in Relectione de ma-
trimonio hanc sententiam tenet, & illam
diligentissimè pertractat. Et hanc con-
clusionē multis rationibus defendunt Ros-
sens, Loazes, & alij in suis tractatibus
de ma-

de ma-

de matrimonio regū Angliæ. Et isti omnes
autores adducunt alios quam plures auto-
res. Et hæc est vnanimis consensus omnium
doctorum & probatur ab illis multis ratio-
nibus. Nunc breuiter hæc conclusio proba-
tur, ex sacris literis in quibus habetur ex-
empla de hac re. Gene. cap. 29. Iacob accepit
duas s̄ores, scilicet, Rachelem & Liam, &
quauis in pluralitate vxorum fuerit dispē-
satum, tamen nulla fuit facta dispensatio
super illo primo gradu affinitatis lineæ re-
tæ: nullibi enim legitur talis dispensatio. Itē
Gene. ca. 38. Iudas eisdē Thamar dedit duos
filios successiue absque dispensatione. Itē li-
citur erat fratris defuncti accipere vxorem
fratrisque liberis discessisset: de quo fit men-
tio. Matth. 22. At vero si tale matrimonium
esset irritum & nullum iure naturali, idem
esset quòd discederet sine liberis vel cum li-
beris, ergo tale matrimonium non impedi-
tur nec irritatur iure naturali. Secundo pro-
batur. In ecclesia sepe dispensatum est in ta-
li gradu affinitatis, ergo talis gradus affinita-
tis non est irritus nec prohibitus iure natura-
li sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā
si esset irritum & prohibitum iure naturali,
Papa non dispensasset. Antecedens vero cõ-
stat. Quia Martinus quintus (vt refert Sylue-
ster ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispen-
savit cum eo qui cū sua germana contraxe-
rat & consummauerat matrimonium habi-
to consilio cum peritis Theologis & Cano-
nistis. Item dispensatum est cum Catherina
regina Angliæ post mortem Arturi primi
eius viri vt contraheret matrimonium cum
Henrico octauo fratre sui primi viri, qui
quidem Hæricus cum iniuste eam repudias-
set, dicendo quòd dispensatio non erat vali-
da, ac subinde matrimonium inter illos erat
nullum, tandem post maturam deliberatio-
nem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa
sententia in ipsius matrimonij & dispensa-
tionis fauorem. Quam sententiā ad literam
refert Alphonsus de Castro libro. 1. de le-
ge poenali cap. final. pag. 92. & alia dispen-
sationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Genes. 29. Iacob accepit duas s̄ores, scilicet, Rachelem & Liam, & quauis in pluralitate vxorum fuerit dispē-
satum, tamen nulla fuit facta dispensatio super illo primo gradu affinitatis lineæ re-
tæ: nullibi enim legitur talis dispensatio. Itē
Gene. ca. 38. Iudas eisdē Thamar dedit duos
filios successiue absque dispensatione. Itē li-
citur erat fratris defuncti accipere vxorem
fratrisque liberis discessisset: de quo fit men-
tio. Matth. 22. At vero si tale matrimonium
esset irritum & nullum iure naturali, idem
esset quòd discederet sine liberis vel cum li-
beris, ergo tale matrimonium non impedi-
tur nec irritatur iure naturali. Secundo pro-
batur. In ecclesia sepe dispensatum est in ta-
li gradu affinitatis, ergo talis gradus affinita-
tis non est irritus nec prohibitus iure natura-
li sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā
si esset irritum & prohibitum iure naturali,
Papa non dispensasset. Antecedens vero cõ-
stat. Quia Martinus quintus (vt refert Sylue-
ster ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispen-
savit cum eo qui cū sua germana contraxe-
rat & consummauerat matrimonium habi-
to consilio cum peritis Theologis & Cano-
nistis. Item dispensatum est cum Catherina
regina Angliæ post mortem Arturi primi
eius viri vt contraheret matrimonium cum
Henrico octauo fratre sui primi viri, qui
quidem Hæricus cum iniuste eam repudias-
set, dicendo quòd dispensatio non erat vali-
da, ac subinde matrimonium inter illos erat
nullum, tandem post maturam deliberatio-
nem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa
sententia in ipsius matrimonij & dispensa-
tionis fauorem. Quam sententiā ad literam
refert Alphonsus de Castro libro. 1. de le-
ge poenali cap. final. pag. 92. & alia dispen-
sationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Genes. 38. Iudas eisdē Thamar dedit duos filios successiue absque dispensatione. Itē licitur erat fratris defuncti accipere vxorem fratrisque liberis discessisset: de quo fit mentio. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Deut. 25. Matth. 22. At vero si tale matrimonium esset irritum & nullum iure naturali, idem esset quòd discederet sine liberis vel cum liberis, ergo tale matrimonium non impeditur nec irritatur iure naturali. Secundo probatur. In ecclesia sepe dispensatum est in tali gradu affinitatis, ergo talis gradus affinitatis non est irritus nec prohibitus iure naturali sed positiuo. Consequentia est euidēs. Nā si esset irritum & prohibitum iure naturali, Papa non dispensasset. Antecedens vero cõstat. Quia Martinus quintus (vt refert Syluester ex Archi. verbo Papa. quæst. 7.) dispensavit cum eo qui cū sua germana contraxerat & consummauerat matrimonium habito consilio cum peritis Theologis & Canonistis. Item dispensatum est cum Catherina regina Angliæ post mortem Arturi primi eius viri vt contraheret matrimonium cum Henrico octauo fratre sui primi viri, qui quidem Hæricus cum iniuste eam repudiasset, dicendo quòd dispensatio non erat valida, ac subinde matrimonium inter illos erat nullum, tandem post maturam deliberationem Papæ Clementis lata fuit ab ipso Papa sententia in ipsius matrimonij & dispensationis fauorem. Quam sententiā ad literam refert Alphonsus de Castro libro. 1. de lege poenali cap. final. pag. 92. & alia dispensationes referuntur ab alijs autoribus, ergo.

Cap. final. de diuor-
tijs.

iure quòd talis gradus affinitatis, non impe-
dit nec dirimit matrimonium iure naturali.
Quarto probatur conclusio. Certa res est
quòd matrimonium contractum in secūdo
& tertio gradu consanguinitatis, non est ir-
ritum & nullum iure naturæ, ergo certum
etiam est quòd matrimonium contractum
in primo gradu affinitatis lineæ transuersa-
lis, non est irritum & nullum iure naturali
nec impeditur secundum tale ius. Antecedēs
diffinitum est in quæstione præcedenti arti-
culo. 3. & habetur expresse in iure ex cap.
gaudemus. de diuortijs: vbi diffinitur quòd
pagani vxores accipientes in secundo vel
tertio vel vltiori gradu si conuertantur ad
fidem debent in eodem coniugio permane-
re, ex quo clare colligitur quòd tale matri-
monium in illo gradu non est irritum & nul-
lum iure naturali. Quia si esset nullum non
deberet in tali matrimonio permanere, nec
illo vti. Consequentia probatur. Tanta con-
iunctio & familiaritas est inter consangui-
neos in secundo gradu, sicut inter affines in
primo: & quidē de familiaritate constat, &
diceretur potteā, de cõiunctione vero proba-
tur. Nā cõsanguinei in secundo gradu iam se-
parantur à primo gradu cõsanguinitatis, sed
affines in primo gradu etiā separantur à pri-
mo gradu affinitatis, dicuntur enim affines in
primo gradu propter cõsanguinitatē & me-
dia cõianguinitate cõiunguntur, ergo iam
separantur à primo gradu cõsanguinitatis:
ac subinde tanta est coniunctio & fortassis
maior inter consanguineos in secundo gra-
du quam inter affines in primo gradu. lineæ
transuersalis. Confirmatur hæc ratio & ex-
plicatur. Consanguinitas & affinitas impe-
diunt & dirimunt matrimonium iure natura-
li, propter coniunctionem, quæ reperitur
inter ipsos ex natura rei, sed vt probauimus
tanta coniunctio est in secundo gradu con-
sanguinitatis sicut in primo gradu affinita-
tis, ergo si secundus gradus consanguinitatis
non impedit, nec dirimit matrimonium iure
naturali, nec etiam primus gradus affini-
tatis. Quinto probatur conclusio. Nam in
tali gradu affinitatis non requiritur tanta fa-
miliaritas ex natura rei nec tanta cohabita-
tio stando in iure naturali sicut inter fratres
vt constat, nam fratres sunt sub eisdem pa-
rentibus non vero affines etiam in primo
gradu, ergo propter familiaritatē & cohabi-
tationem, talis affinitas non impedit nec di-
rimit matrimonium iure naturali. Cõfirma-
tur argumentum. Tanta familiaritas & coha-
bitatio

Ca. Gaude-
mus. de di-
uortijs.

bitatio est inter consanguineos in secundo gradu ex natura rei, sicut inter affines in primo, imo maior ut constat ex usu omnium hominum, sed propter istam familiaritatem & cohabitationem consanguinitas in secundo gradu, non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali, ut iam probatum est, ergo nec affinitas in primo gradu lineæ transversalis. Confirmatur. Nam ex tali matrimonio sequitur optime uterque finis matrimonij ut constat, ergo non est irritum & nullum iure naturali, nec impeditur eodē iure. Sexto probatur conclusio omnibus argumentis factis in oppositum in dubio præcedenti. Illa enim argumenta quanvis probabilissime procedant de primo gradu lineæ rectæ & probabilissime convincant seu probent quod ille gradus non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali, tamen de primo gradu lineæ transversalis certissime procedunt, & convincunt quod ille gradus nec impedit nec dirimit matrimonium iure naturali, sed solum iure positivo. Ultimo probatur conclusio. Quoniam nullum est efficax argumentum ad probandum quod talis affinitas irritet, & impediat matrimonium iure naturali, & quod Summus Pontifex non possit in illo dispensare, ergo nullo modo dicendum est. Ex quo colligitur aperte quod opposita sententia nullam habet probabilitatem, cum nullam habeat pro se efficax argumentum, & omnes doctores præcipue huius temporis sentiunt oppositum.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum duplex est solutio: Prima est quod Ioannes increpabat Herodem, quia incestum copulabat adulterio. Vivebat enim Philippus frater, quod D. Thomas videtur asserere super illum locum Matthæ. & Bedæ super caput. 6. Marci. Et quod magis debet credi Iosephus libro. 18. antiquit. capite. 13. dicit quod vivebat Philippus. Et Agrippus libro. 2. de excidio Hierosolymitano, capit. 4. & 5. hoc dicit, & hoc videtur colligi ex Evangelio, dicit enim quod arguebat Herodem propter Herodiadem quæ erat vxor fratris sui Philippi. Vnde videtur colligi quod vivebat. Et ad D. August. respondetur, quod illud non dicit assertive, sed dubitanter. De hoc vide Couarr. vbi supra, qui optime & diligentissime pertractat hoc. Secunda solutio sit quod quanvis esset mortuus Philippus, erat ta-

Amen illicitum matrimonium cum vxore fratris. Et huius rei ratio est. Nam Herodes tenebatur statutis Iudæorum, quia eius avus Antipater factus est profelytus, & tenebantur obseruare veterem legem sicut ipsi Iudæi. De his omnibus vide Magistrum Soru vbi supra. Ad confirmationem respondetur, quod vel canon ille intelligitur de foemina, quæ vivente primo viro induxit alium, vel dicitur quod illo tempore per decreta veterum patrum erat prohibitum & irritum tale matrimonium. Imo creditur quod Apostoli huiusmodi decreta fecerunt, quia hoc maxime pertinebat ad Ecclesiæ honestatem.

B ¶ Ad secundum argumentum, iam dictum est dubio præcedenti ad tertium argumentum eorum quæ ponuntur primo loco, quod illud verbum, æque ablinendum est, &c. non dicit æqualitatem quantum ad modum sed solum quantum ad effectum. Itaque dirimitur matrimonium æqualiter in gradu consanguinitatis sicut affinitatis, taliter quod utrumque matrimonium nullum est: non tamen quantum ad modum ita, quod si vnum est nullum iure naturali etiam aliud sit nullum eodem iure. Vide dicta ibi. Ad confirmationem respondetur ex quarta & quinta ratione pro nostra conclusione, quod non est eadem ratio inter affines etiam in primo gradu lineæ transversalis, sicut inter fratres: nam ut constat ex ibi dictis, non est inter affines tanta familiaritas, nec tanta necessitas cohabitandi simul, cum non fiat ex eadem radice & tronco, sicut fratres. Et quando D. Thomas adducit hanc rationem pro affinibus, adducit illam tanquam congruentiam, ad explicandum quod optime irritatum est tale matrimonium per ius positivum; non tamen adducitur tanquam ratio convincens de iure naturali.

C ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod quanvis consanguinitas in primo gradu lineæ transversalis impediat & dirimat matrimonium iure naturali ut iam dictum est: non tamen est idem de affinitate in primo gradu. Et advertendum est ut solvamus argumentum quod magis clarum & certum in lumine nature est, quod consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ impedit & dirimit matrimonium iure naturali, quam consanguinitas in primo gradu lineæ transversalis: nam est maior coniunctio inter parentes & filios quam inter ipsos filios inter se: nam filius est aliquid patris. Vnde ad argumentum factum respondetur, quod quanvis ratio

ratio quare matrimonium secundum probabilem sententiam sit irritum & nullum cum vxore patris sit, quia efficiuntur vna caro: nihilominus tamen hæc ratio non habet eandem vim in primo gradu affinitatis lineæ transversalis, & ita negatur minor. Et ratio est. Nam maior coniunctio est ut diximus inter patrem & filium quam inter ipsos fratres inter se, & ita qui fit vna caro cum patre maiorem coniunctionem habet cum filio quam qui fit vna caro cum fratre vel sorore.

¶ Secundo respondetur quod cum vxore patris impeditur & dirimitur matrimonium iure naturali propter reverentiam illi debitam, nam tenet locum matris, ceterum in primo gradu lineæ transversalis non militat hæc ratio, & ratio quæ desumitur ex necessitate cohabitationis & familiaritatis, non convincit ut iam diximus & ita tale matrimonium validum est iure nature.

¶ Ad ultimum argumentum respondetur, quod omnia illa argumenta optime soluta sunt in dubio præcedenti: & illarum solutiones clarius procedunt in hac difficultate. Ex resolutione huius dubij colligitur aperte, quod affinitas in ulterioribus gradibus lineæ transversalis non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali, hoc enim constat à fortiori, ac subinde Summus Pontifex poterit optime in illis dispensare. Colligitur etiam, quod si affinitas antecedit sponsalia à fortiori impedit & dirimit illa. Quia sponsalia sunt prævia ad ipsum matrimonium. Et ita si ipsum matrimonium impeditur & dirimitur etiam ipsa sponsalia impediuntur & dirimuntur, & eo modo quo impeditur ipsum matrimonium impediuntur sponsalia, scilicet, iure naturali vel iure positivo, iuxta iam dicta de matrimonio. Plura dicenda erant circa istum statum affinitatis, de illis tamen dicetur in articulo. 9. vel in fine huius quæstionis, vbi agitur simul de consanguinitate & affinitate.

D ¶ Circa secundum statum affinitatis, videlicet, quando antecedit matrimonij contractum, subsequitur tamen ad sponsalia de futuro, quoniam cognovit consanguineam sponsæ, advertendum, quod talis affinitas habet virtutem dissolvendi sponsalia antecedentia, quæ quidem ut supra. q. 43. diximus sunt dissolubilia ex natura rei, & dissolvuntur in aliquibus casibus, & iste est vnus illorum. Hoc diffinitur expresse in cap. secundo de affinitate & consanguinitate. ca. ex literis. de eo qui cognovit consanguineam

Cap. 2. de affinitate & consanguinitate. Ca. ex literis. de eo

A vxoris. Et ratio huius est. Nam per affinitatem contractam fit inhabilis ad contrahendum cum ista, cum factus sit vna caro cum consanguinea illius in secundo vel tertio gradu. Hoc docent omnes doctores supra citati & præcipue Sylvester verbo matrimonium. 8. quæst. 15. dicto. Vbi etiam advertit, quod iste talis non potest matrimonium contrahere cum consanguinea sponsæ, quam cognovit propter impedimentum publicæ honestatis quod ortum habuit ex sponsalibus. Illud tamen intelligi debet post Concilium Tridentinum si erat consanguinea in primo gradu, nam post Concilium Tridentinum illud impedimentum ultra non se extendit.

B ¶ Circa tertium statum affinitatis, videlicet, quando superuenit matrimonio iam contracto, sed nondum consummato, advertendum, quod talis affinitas non dirimit matrimonium antea factum, ut insinuatur in cap. illo. 2. de affinitate & consanguinitate. Nam ibi diffinitur quod sponsalia antecedentia affinitatem de futuro dissolvuntur. Vbi aperte significatur quod si sint de præfenti non dissolvuntur. Et ratio est aperta. Quoniam matrimonium ut supra diximus est indissolubile, & ita quæturcūque superueniat impedimentum affinitatis non dirimitur. Advertendum tamen est quod talis affinitas impedit usum matrimonij, ut dicit Sylvester vbi supra & omnes doctores. Et ratio huius est. Nam per copulam carnalem cum consanguinea vxoris ille iam factus est affinis propriæ vxori, sed violare affinem est incestus, ergo talis affinitas impedit usum matrimonij. Cæterum intelligendum est quod prius iure exigendi debitum is, qui culpabiliter dedit causam affinitati, manet tamen cum obligatione reddendi debitum, quia peccatum vnus non debet alteri nocere nec debet esse in præiudicium alterius, ut aperte diffinitur in capitulo. Tuæ fraternitatis. de eo qui cognovit consanguineam vxoris. & capitulo finali eodem titulo. Quod si uterque fuerit in culpa talis affinitatis neuter potest petere debitum sine dispensatione ut omnes doctores dicunt. Advertendum tamen quod quanvis quicūque accessus ad consanguineam vxoris etiam si non sit consummatus habeat veram malitiam incestus, tamen quantum ad inducendam affinitatem non habet effectum nisi fuerit consummata iuxta iam dicta supra. Et ita explicatur secunda conclusio D. Thomæ.

¶ Circa istum statum affinitatis & circa secun-

Ca. Tuæ fraternitatis. & capitulo finali. de eo qui cognovit consanguineam vxoris.

secundam conclusionem est quarta difficul-
tas brevis. Vtrum qui postea contractum
matrimonium ante consummationem ac-
cessit culpabiliter ad consanguineam vxor-
is, & ex illo accessu oritur affinitas tenea-
tur ingredi religionem & nullo modo pos-
sit consummare matrimonium. Etiam per red-
ditionem debiti. Et videtur quod teneatur.

¶ Primo. Impedimentum affinitatis ex
natura sua facit quod actus venereus cum ta-
li persona sit incestuosus, vt constat, sed po-
test vitare istum actum venereum cum vxore
per ingressum religionis vt est per se no-
tum (potest enim ingredi religionem ante
consummationem matrimonij,) ergo tene-
tur ingredi religionem si non impetret dis-
pensationem.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argu-
mentum præcedens. Iste talis tenetur vitare
actum venereum cum affine in gradu prohi-
bito si potest sine iniustitia, vt per se est no-
tum, sed iste potest vitare actum venereum
etiam per petitionem debiti alterius sine ali-
qua iniustitia, ergo tenetur vitare illum eo
modo quo potest. Minor probatur. Nā quā-
tumcunque alius petat debitum ipse opti-
mè potest ingredi religionem & non redde-
re debitum sine aliqua iniustitia, ergo po-
test vitare omnino actum venereum sine in-
iustitia aliqua.

¶ Tertio arguitur & confirmantur argu-
menta præcedentia. Quoniam vt dictum est
supra quæst. 53. articulo. 1. dubio secundo.
probabilissima sententia est, quod ille qui
habet votum simplex castitatis, post con-
tractum matrimonium ante consummatio-
nem debiti tenetur ingredi religionem, quo-
niam potest omnino vitare actum venereū
sine aliqua iniustitia, ad quod quidem tene-
tur ex vi voti, & ita non potest consumma-
re matrimonium per debiti redditionem,
sed iste talis sine aliqua iniustitia potest vi-
tare actum venereum, cum tali affini, si qui-
dem potest transire optimè ad religionem,
ergo tenetur transire ad illam, & non potest
consummare matrimonium per redditionem
etiam debiti. Confirmatur argumentum. Si-
cut ille qui habet votum simplex castitatis
tenetur in quantum potest vitare actum ve-
nereum, & quia potest sine iniustitia ingre-
diendo religionem tenetur ingredi religio-
nem: ita in isto casu iste tenetur vitare actum
venereū cū affini in quantum potest, & potest
sine iniustitia omnino vitare ingrediendo re-
ligionem, ergo tenetur ingredi religionem.

¶ In hac difficultate Syluester verbo, ma-
trimoniū. 8. quæst. 15. dicto. 7. tenet quod
iste qui fuit in culpa, quod cōtraheretur af-
finitas, non potest consummare matrimo-
nium per petitionem debiti, nec etiam per
redditionem: sed tenetur ingredi religionem
antequam consummet & in prima consum-
matione peccabit mortaliter peccato ince-
stus. Et pro hac sententia adducit Syluester
Paludanū, & dicit quod est omnino simile si-
cut de habete votum simplex castitatis vel
religionis. Etenim sicut ille qui habet votum
simplex, non habet aliud medium ad seruā-
dum illud nisi ingredi religionem & ita te-
netur ingredi religionem, ita etiam iste de
quo in proposito. Et hæc sententia non ca-
ret aliquali probabilitate.

¶ Nihilominus sit conclusio. Longe pro-
babilius & ferè certum mihi videtur, quod
iste non tenetur ingredi religionem, sed po-
test consummare matrimonium per reddi-
tionem debiti sine villo peccato, etiam sine
dispensatione. Hanc sententiam tenent com-
muniter doctores. Et hanc debent tenere à
fortiori omnes illi autores, qui existimant,
quod ille, qui post votum simplex casti-
tatis contraxit matrimonium non tenetur
ingredi religionem sed potest illud consum-
mare per redditionem debiti, vide autores
illius sententiæ supra. q. 53. art. 1. dubio. 2.
Hanc tenet Summa Angelica vt refert Syl-
uester ibidem.

¶ Et probatur hæc conclusio ferè certissi-
mis argumentis. Primo ex ipso iure nam
ex capit. Tuæ fraternitatis. de eo qui cog-
nouit consanguineam vxoris suæ hoc aper-
te colligitur. Ibi enim interrogatur Sum-
mus Pontifex vtrū is, qui cū sorore legiti-
mæ coniugis fornicatur, cum vxore possit
postmodum commorari & exigere debitum
ac soluere. Et respondet Summus Pontifex
quod mulier admonenda est vt à commix-
tione viri abstineat donec vir viam vniuer-
sæ carnis ingressus fuerit, quod si noluerit
vel timeatur de lapsu illius vir debet ei debi-
tum coniugale reddere. Et non dicit Summus
Pontifex quod tenetur ingredi religionem,
ergo non tenetur ingredi religionem. Quod si
quis dicat, quod ille textus loquitur quan-
do iam est consummatum matrimoniū con-
tra hoc arguitur. Nam Summus Pontifex in
sua resolutione hoc deberet explicare, & di-
cere quod si matrimonium solum est ratū,
vir tenetur ingredi religionem, si vero est
consummatum, tenetur reddere debitum. Et
ita solent

Ca. Tuæ
fraternita-
tis. de eo
qui cogno-
uit consan-
guineam
vxoris.

ita solent respondere Pontifices, ergo signū
est certissimum quod iste talis non tenetur
ingredi religionem. Et idem dicitur capitu-
lo finali eodem titulo. & longe melius in
eā. Discretionem. vbi dubium erat quando
solum erat matrimoniū ratum vt constat ex
contextu, ergo. Cōfirmatur. Quoniam om-
nes Iurisperiti sine distinctione dicunt quod
si affinitas superueniat matrimonio tenetur
reddere debitum, non tamen potest petere
& nunquam dicunt teneri ad religionem, er-
go non tenetur iste talis ingredi religionem.
Secundo probatur cōclusio: omnibus argu-
mentis, quibus probatum est supra secundū
probabilissimam sententiā, quod qui post
votum castitatis contraxit, non tenetur an-
te consummationem ingredi religionem: Sed
potest consummare matrimonium per red-
ditionem debiti, illa enim argumēta ibi pro-
babilissime procedunt, hic vero fere certifi-
sime conuincunt. Confirmatur. Nam casti-
tas & religio quodammodo sunt eiusdem
rationis, & ita non mirum quod aliquis te-
neatur ingredi religionem ad seruandam ca-
stilitatem quam vouit, sed in nostro proposi-
to religio non est aliquid eiusdem rationis
cum fine intento, videlicet, cum hoc quod
affinitas habeat omnem suū effectum: non
enim est necessarium quod habeat post cō-
tractum matrimonium vt statim dicemus,
ergo non tenetur religionem ingredi. Ter-
tio probatur conclusio & simul constitui-
tur differētia inter illū qui vouit castitatem
ante contractum matrimonium, & inter
istum qui contraxit affinitatem post con-
tractum matrimonium. Quia in primo casu
votum ipsum & ipsa voti obligatio antec-
dit matrimonium, vnde matrimonium sub-
sequens non potest tollere voti obligationem
dum fuerit possibilis talis obligatio, est au-
tem possibilis ante consummationem matri-
monij. Cæterum in secundo casu matrimo-
nium & eius obligatio, antecedit affinitatē,
& ita ipsa affinitas subsequata non potuit
tollere obligationem reddēdi debitum, nec
potuit facere quod redditi debiti esset ince-
stuosa, ergo licitum erit reddere debitum &
consummare matrimonium per debiti red-
ditionem, nec tenebitur religionem ingredi.
Confirmatur hæc ratio & explicatur. Nam
si aliqua ratione teneretur ingredi religio-
nem iste talis maxime ad vitandum actum
incestuosum, sed ad hoc non tenetur, ergo
non tenetur ingredi religionem. Consequē-
tia est bona, maior est manifesta; minor pro-

Abatur. Reddere debitum quādo tenetur ex iu-
stitia ex vi præcedentis contractus, non po-
test habere vllā rationem incestus ratione sub-
sequētis affinitatis. Aduertendum tamē est
quod iste quāuis non teneatur religionem
ingredi, potest tamen transire ad illam, &
ita optimum consilium esset quod religio-
nis statum assumeret ad vitanda inconueniē-
tia, & ita admonendus est vt religionem in-
grediatur. Si tamen nolit, potest consum-
mare matrimonium per debiti redditionem ad
petitionem alteri formalē vel interpretatiuā.

¶ Quibus positis respondetur ad argumē-
ta facta in principio. Ad primum argumen-
tum respondetur quod affinitas superueniēs
matrimonio ex natura sua facit, quod actus
venereus cū tali persona affini sit incestuo-
sus, si alias non sit debitus ex iustitia, nam si
est debitus ex iustitia non potest habere ra-
tionem incestus vt constat, & cum matrimo-
nij contractus præcesserit affinitatem ex na-
tura ipsius contractus, iste talis erat obliga-
tus ex iustitia ad reddendum debitum. Vn-
de affinitas subsequata non potuit facere
quod redditi debiti sit aliquid incestuo-
sum, potuit tamen facere quod petitiō de-
biti sit incestuosa, quoniam ad illam non te-
netur ex iustitia virtute contractus matri-
monialis.

¶ Ad secundum argumentum responde-
tur quod iste non tenetur vitare actum ve-
nereum omnem cum affini post matri-
monium contractum, sed solum tenetur
illum vitare, qui habet rationem incestus;
redditi vero debiti non potest habere ra-
tionem incestus. Itaque quāntūcunque su-
perueniat affinitas matrimonio contracto
non consummato, non potest tollere obli-
gationem quæ iure naturali oritur ex ipso
matrimonio, nam affinitas est de iure positi-
uo, obligatio vero quæ oritur ex contractu
matrimoniali est de iure naturali. Ius vero
positiuum non potest tollere ius natura-
le, vnde affinitas superueniens matrimo-
nio non potest facere quod ex matrimonio
non oriatur obligatio ad reddendum debi-
tum, & quod ipsa redditi debiti sit illicita
& incestuosa. Potest quidem ius positiuum
facere quod matrimonium in tali vel tali ca-
su, non sit validum, vt si antecedit affinitas
ipsum matrimonium, non tamen potest fa-
cere quod si matrimonium sit validum, inde
non oriatur obligatio ad reddendum debi-
tum. Sed adhuc potest aliquis dicere. Votū
simplex antecedens non facit quod matri-
monium

moniu sit nullu, tamē facit secūdu probabili-
 lissimā sententiam quod prima saltim red-
 ditio debiti sit sacrilega, nam tenetur ingre-
 di religionem & non potest consummare
 matrimonium etiam per redditionem debi-
 ti, ergo similiter affinitas poterit facere in
 nostro casu quod consummatio matrimo-
 nij etiam per redditionem debiti sit ince-
 stuosa, respondetur negando consequentiā.
 Ratio differentiz est optima. Nam obliga-
 tio voti simplicis est etiam de iure naturali
 quæ non est ablata per matrimonium subse-
 quens, nam antecedit ipsum, & nō est adhuc
 impedita, potest enim habere effectū, cum
 possit religionem ingredi, & ita seruare vo-
 tū castitatis, at vero affinitas est de iure po-
 sitiuo & omnē vim suā habet ab illo & sub-
 sequitur ad ipsum matrimonium, & ita non
 potuit tollere obligationem quæ ortum ha-
 buit ex ipso contractu matrimonij & subse-
 quitur ad illum nec potuit facere quod red-
 ditio debiti esset illicita & incestuosa.

¶ Ad tertium argumentum cum sua con-
 firmatione optime respondetur ex dictis in
 præcedenti solutione, & in tertia probatio-
 ne nostræ conclusionis circa istum statum
 affinitatis plura possent disputari, illa tamē
 sunt cōmunia huic statui & sequenti & ita
 in sequenti statu affinitatis dicuntur.

¶ Quartus status affinitatis est, quando
 superuenit matrimonio iam consummato:
 ut si quis post matrimonium contractum &
 consummatum accessit ad consanguineam
 vxoris in gradu prohibito. In quo quidem
 statu iste talis tenetur reddere debitum mul-
 to magis quam in præcedenti statu affinita-
 tis, non tamen potest petere debitum, sed
 erit peccatum mortale petere debitum sine
 dispensatione (ita enim loquimur.) Hoc dif-
 finitur in illo cap. Tuæ fraternitatis. & cap.
 finali. de eo qui cognouit consanguineam
 vxoris, & hoc docent vniuersi Theologi &
 Iurisperiti nullo excepto. Ratio huius est
 nam illud impedimentum affinitatis super-
 ueniens potuit facere incestuosum actum
 non debitum sed voluntarium, qualis est
 debiti petitio, non tamen potuit vitare
 actum debitum, ex iustitia, qualis est reddi-
 tio debiti, ut iam dictum est in præcedenti
 statu affinitatis. De isto statu vide docto-
 res citatos in principio huius quæstionis,
 omnes enim conveniunt in hoc quod di-
 ctum est circa illum. Vide Sotum distin. 37.
 quæst. vnica. art. 2. Aduertendum cum Ma-
 gistro Soto ibidem, quod si vir crimē com-

misit & foemina est innocens, quia mulie-
 res raro præ verecundia exigere cōsuecūt,
 grauamen esset virum in tali casu nullo mo-
 do exigere debitū, & ideo licebit viro, imo
 debet nonnūquā in sinuare se vxori & ali-
 quo modo offerre se ad illum vsu, nam il-
 lud moraliter est reddere, & hæc omnia mo-
 raliter consideranda sunt.

¶ Circa istum statum & simul circa secur-
 dam conclusionem D. Tho. est quinta diffi-
 cultas in hoc articulo. An quando incestus
 cum consanguinea vxoris vel viri processit
 ex ignorantia inuincibili vel per vim, oria-
 tur hoc impedimentum taliter quod impe-
 diatur à petitione debiti. V. g. Quādo vxor
 cognoscitur per vim vel per ignorantiam
 inuincibilem à consanguineo mariti in pri-
 mo vel secundo gradu, dubium est an ipsa
 vxor impediatur à petitione debiti ante ob-
 tentam dispensationem. Et idem est cum vir
 adulteratus est cum consanguinea vxoris,
 cuius cognationem omnino ignorabat: du-
 bium est vtrum vir impediatur à petitione
 debiti nisi obtineat dispensationem. Et vide-
 tur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur ex iuribus citatis in qui-
 bus absolute & sine distinctione aliqua di-
 cunt Summi Pōtiffices quod ille qui cogno-
 uit consanguineam vxoris post matrimo-
 nium consummatum tenetur reddere debi-
 tum, non tamen petere, ut constat ex illis ci-
 tatis, ergo quomodocūque quis cognoscat
 cōsanguineam vxoris siue per vim siue per
 ignorantiam inuincibilem, impeditur à de-
 biti petitione.

¶ Secundo arguitur. In isto casu sine du-
 bio contrahitur affinitas cum altero coniu-
 ge: nam quanuis ille accessus sit per violentiam
 vel per ignorantiam inuincibilem: nihilominus
 tamen fiunt vna caro per talem copulam
 consummatam, ergo illa affinitas facit quod
 actus voluntarius & qui non est debitus de
 iustitia qualis est petitio debiti sit incestuosus,
 ac subinde illicitus. Patet cōsequētia, nam
 accedere ad affinem per actū non debitum
 alias de iustitia est incestus. Confirmatur
 secundum argumētum. Nam si per vim vel
 ignorantiam cognosceretur ab aliquo ante
 matrimoniu, non posset contrahere matrimo-
 nium cum consanguineo illius in gradu
 prohibito ut constat, etiam si sine culpa
 cognita esset, ergo nec habet ius petendi
 debitum in nostro casu.

¶ Tertio arguitur. Si aliqua ratione iste
 non impediretur à petitione debiti, maxi-
 mē,

mē, quia qui iniquitatis particeps nō existit
 suo iure non debet sine culpa priuari, ut ha-
 betur in cap. Discretionem. de eo qui cogno-
 uit consanguineam vxoris, iste autem vel
 ista habet ius ad petendum debitum: hæc
 autem ratio nulla est, ergo. Consequētia est
 optima. Minor in qua est difficultas proba-
 tur. Nam probabilissima sententia est mul-
 torum Theologorum in. 2. 2. quæst. 64. de
 homicidio art. 8. quod illi qui initiati sunt
 maioribus ordinibus incurrunt irregularita-
 tē, & non possunt ordines executioni mā-
 dare si interficiāt aggressorem proximi quā-
 do tenētur illum defendere etiam ex præce-
 pro, tūc si iste talis habebat ius iustitiæ ad-
 ministrandum in ordinibus susceptis, tamē
 priuatur illo iure sine vlla culpa ut constat,
 (nā in hoc casu potius habet rationem me-
 riti) & impeditur ab vsu ordinum, ergo sine
 culpa aliqua si adsit ratio poterit quis priua-
 ri iure quod habet petendi debitum. Confir-
 matur argumentum & explicatur. Quia in
 isto casu est probabilissimum quod habet
 impedimentum ut non possit ordines exe-
 cutioni mandare. Quia quanuis non sit
 culpa, est tamen maxima causa & ratio,
 nam Christi mansuetudo debet repræsenta-
 ri in executione ordinum sicut in suscep-
 tione illarum, sed etiam in nostro casu affi-
 nitas contracta est, ergo talis coniux impe-
 ditur à petitione debiti quanuis non sit
 culpa, quod nā est maxima ratio & causa, in
 ipsa affinitate.

¶ Quarto arguitur in speciali quādo quis
 adulteratus est cum consanguinea vxoris,
 cuius cognationem penitus ignorabat. Ita-
 que nō intellexit committere incestū, bene
 tamen intellexit committere adulterium.
 Tunc sic. Probabilis sententia est aliquorū
 doctorū ut dicit Magister Sotus in. 4. dist.
 22. quæst. 1. art. 2. quod quando per excō-
 municationem prohibetur id quod antea
 erat prohibitum etiam si ignoretur manda-
 tū Ecclesiæ sub pœna excommunicationis
 incurritur excommunicatio, & priuatur
 multis iuribus quæ antea habebat. v. g. pro-
 hibetur per excommunicationem sacrile-
 gium percutiendi clericum, etiam si ignore-
 tur mandatum Ecclesiæ sub pœna excom-
 municationis incurritur excommunicatio,
 ergo similiter erit probabilis sententiā quod
 iste qui scit illud peccatum esse adulterium
 quanuis inuincibiliter ignoret esse incestū
 incurreret impedimentum affinitatis, ita ut
 non habeat ius ad petendum debitum. Pro-

atur consequentia ex paritate rationis.
 ¶ In huius rei expositione aduertendum
 est, Quod hoc dubium procedit quando
 mulier cognoscitur per vim omnino, nā
 si ipsa metu cadente in virum constantē re-
 uera consentit & vult accedere ad cōsangu-
 neum viri: vel vir ad consanguineam vxoris
 itaque est voluntarium mixtum de iure
 petendi. Nam ibi fuit vera culpa incestus
 & propter illam culpam priuatur iure pe-
 tendi debitum & nullus textus oppositum
 dicit ut apparebit in sequentibus. In dubio
 procedit quando est ignorantia inuincibilis
 & inculpabilis. Nam si sit ignorantia
 culpabilis & vincibilis reuera priuatur iure
 petendi debitum propter eandem rationē.
 Quoniam ibi reuera est culpa incestus & qua
 in pœnam illius delicti priuatur iure peten-
 di, & ipsa petitio in vtroque casu est in-
 stuosa.

¶ Quibus positis prima conclusio est
 violentia. In casu quando per vim dimittit
 dam cognoscitur coniux à consanguineo
 viri in gradu prohibito, licite potest pe-
 tere debitum, & non priuatur iure petendi
 debitū. In hac conclusione cōueniunt doctores.
 Vide Magistrum Sotum dist. 37. quæst. vnica. art. 2. qui expresse hæc sen-
 tentiam docet. Et hæc conclusio probatur
 primo ex ipso iure. cap. Discretionem. de
 eo qui cognouit consanguineam vxoris, in
 quo capite casus est, quod si quis dicitur
 cognita est per omnimodam vim à consan-
 guineo viri, dicitur enim ibi quod quidam
 cum muliere quadam legitime per verba de
 presenti contraxit, quam postmodum sine
 incognitam cuidam consanguineo suo in di-
 dit in quantum potuit renitente. Vbi sig-
 nificatur omnimoda vis: & respondet Gra-
 mus Pontifex, quod talis mulier propter
 publicam honestatem est admonenda vti
 cōtinentia maneat dum vixerit primus vir,
 quod si noluerit debet redire ad priorem
 & quod vir tenetur ei reddere debitum &
 quod ad hoc est cogendus, & quod ipsa non
 priuatur iure petendi, ergo. Secundo proba-
 tur conclusio ratione eiusdem Summi Pon-
 tificis ibidem. Ista talis nullum peccatum
 commisit, (dicitur enim ibi quātum potuit
 renitente) ergo non debet priuari iure quod
 habebat petēdi debitum: nam ut dicitur ibi,
 nō debet ei officere, quæ huiusmodi iniqui-
 tatis particeps non existit, cum suo iure nō
 debeat sine sua culpa priuari. Tertio proba-
 tur.

tur. Quoniam ex opposita sententia sequeretur quod vir qui tradidit uxorem suam renitentem suo consanguineo cognoscendam iuxta prædictum textum sit melioris conditionis, quam ipsa uxor: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis videtur manifesta: sequela vero probatur. Vir in illo casu potest petere & reddere debitum quantum videtur, mulier vero secundum oppositam sententiam non potest petere debitum, ergo melioris conditionis est ipse vir quam uxor, imo mulier in isto casu debet esse melioris conditionis. Et quoniam ipse non possit petere ipsa potest petere. De quo dicemus statim. Ultimo arguitur. Quia durissimum & difficillimum esset in isto casu obligare ipsam mulierem quæ passiva est iniuriam, ad non petendum debitum propter alterius peccatum, ergo non obligatur ad non petendum debitum.

Sed circa istam conclusionem adhuc est dubium quod tangitur in tertia probatione conclusionis. An in casu illius textus vir ille qui tradidit uxorem suam renitentem suo consanguineo cognoscendam possit non solum reddere debitum, verum etiam petere. Dicendum est quod in illo casu ille non potest debitum petere nisi ex dispensatione. Ratio huius est. Nam in illo casu contracta est affinitas inter virum & uxorem culpa ipsius viri, ergo impeditur à petitione debiti, tenetur tamen reddere.

Secunda conclusio de ignorantia. Quando aliquis vel aliqua per ignorantiam inuincibile cognoscit à consanguineo viri in gradu prohibito, vel cognoscit consanguineam uxoris, non impeditur à petitione debiti, sed potest licite petere & reddere debitum. Hanc conclusionem tenet Magister Sotus in loco allegato per conclusionem præcedenti. Et probatur primo ex illo cap. Discretionem. & præcipue ex eius ratione. Ibi enim dicitur, cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari, sed in casu huius conclusionis non interuenit culpa, propter quam priuatur illo iure, siquidem fecit illud ex ignorantia omnino inculpabili, ergo licite potest petere debitum. Confirmatur ex cap. si vir. de cognitione spirituali, ubi dicitur quod si ignorantia factum est, eos ignorantia excusare videtur, vide cap. illud, ergo. Secundo probatur. In nostro casu circumstantia incestus est omnino inuoluntaria, cum sit ibi ignorantia inuincibilis, quæ causat inuoluntarium ut diffinitur in. 1. 2. quæst. 6. art. 8. ergo non impe-

ditur à petitione debiti propter illum actum, non enim debet aliquis priuari iure quod habet propter actum omnino inuoluntarium. Confirmatur hæc ratio & explicatur. Nam si quis omnino inuoluntarie facit actum aliquem, cui annexa est irregularitas, etiã quæ non est pœna, sed habet rationem significationis, & impedimēti ad ordines & ad usum illarum non incurrit illam ut diffinitur in. 2. 2. quæst. 64. art. 8. quoniam ille actus est omnino inuoluntarius, ergo nec in nostro casu impeditur à petitione debiti, cum habeat ius ad illam.

Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur quod illa iura loquuntur quando ille, qui cognouit consanguineam uxoris, cognouit illam voluntarie, & hæc interpretatio colligitur clare ex his quæ dicuntur in illo cap. discretionem. Item, nam etiam dicunt iura quod ille, qui occiderit est irregularis: tamen intelligi debet quando ipsa occisio est humana & voluntaria, in presenti vero ille qui cognouit consanguineam uxoris, vel illa quæ cognoscitur à consanguineo viri, non fecit illud voluntarie ut dictum est in vtraque conclusione: & ita non incurrit impedimētum ali quod ad petendum debitum.

Ad secundum argumentum respondetur quod sine dubio in illo casu contrahitur affinitas ut probat argumentum ibi factum, & constat manifeste ex illo. c. discretionem. ubi dicitur, sed nec affinitas quæ post contractum legitime matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, &c. Vbi Summus Pōtifex supponit quod quæuis contrahatur affinitas non priuatur iure petendi debitum. Vnde conceditur antecedens & negatur consequentia, nam illa affinitas quoniam causata est ex actu omnino inuoluntario non potuit priuare iure quod habebat ad petendum: præcipue quoniam cum sit impedimentum de iure humano habet robur ex ipso iure humano, ius vero humanum declarauit quod non habet locum in isto casu. Ad confirmationem respondetur negando consequentiam, nam ante contractum matrimonium iste vel iste non habebat ius iustitiæ, ad contrahendum cum isto vel cum illa: & ita sine aliqua culpa impediri potest ad contrahendum cum isto vel cum illa propter decentiam aliquam, sicut impeditur matrimonium inter consanguineos in secundo vel tertio aut quarto gradu. Cæterum post contractum

tractum matrimonium habet ius iustitiæ ad petendum debitum, & ita non potest priuari sine aliqua culpa isto iure. Est optimum simile. Nam quidam probabilissime dicunt ut dicemus in sequenti solutione, quod si aliquis occidit aliquem in defensionem aliquis quando tenebatur illum occidere antequam ordinatus sit ordine sacro incurrit irregularitatem, & non potest ordinari: quoniam iste non habet ius iustitiæ ad ordines; cæterum postquam ordinatus est habet ius iustitiæ ad executionem ordinum & ita in eodem casu, iste ordinatus non incurrit irregularitatem nec priuatur iure quod habet ad executionem ordinum sine culpa & peccato, non dissimiliter in nostro proposito.

Ad tertium argumentum prima solutio sit, quod ratio ibi assignata est optima & ita conceditur maior & negatur minor. Et ad probationem minoris respondetur, quod ut dictum est etiam est probabilissimum quod in illo casu non priuatur iure quod habet ad executionem ordinum: nec incurrit irregularitatem: & ita est eadem ratio in vtroque casu. Cæterum stando in contraria sententia quæ etiam est probabilis ut dicitur in argumento sit secunda solutio. Quod cum ista impedimēta sint de iure positio, ipsum ius positio declarauit expresse in illo cap. Discretionem. quod non impeditur à petitione debiti, & ita est certum: ius vero positio non declarauit quod in alio casu non incurrit irregularitas, & ita sunt variae sententiæ. Verum est quod hoc ius positio diuersum, habet maximum fundamentum in differentia ipsarum rerum. Differentia autem consistit in hoc quod ad executionem ordinum ille qui est ordinatus non habet ita plenum ius sicut coniugatus ad petitionem debiti. Ratio est. Nam ius oritur ex contractu ipso naturali in ordine ad actum conjugalem: in quo quidem actu non habet rationem ministri ecclesiæ cum non sit actus sacer. In executione vero ordinum habet rationem ministri ecclesiæ, cum ille actus sit sacer & ita non habet ita plenum ius, sed dependenter ab ipsa ecclesia, & secundum voluntatem illius & iuxta regulas illius, & ita sine culpa aliqua potest aliquis esse impeditus ad actus ordinum propter aliquam rationem & causam & decetiam, ut in casu argumenti: at vero non potest sine culpa priuari iure quod habet ad exigendum debitum, quoniam in illo actu non habet rationem ministri ecclesiæ, & ita in hoc habet plenus ius &

magis perfectum, & per hoc respondetur ad confirmationem argumenti.

Ad quartum argumentum prima solutio sit, quod antecedens non est verum, & quod in illo casu non incurritur excommunicatio & hæc est mea sententia. Secunda solutio sit & melior quod in casu antecedentis excommunicatio annexa est sacrilegio quo aliquis percutit clericum, & iste non ignorat esse sacrilegium sed potius illud scit, solum ignorat esse contra mandatum Ecclesiæ, quod quidem non facit peccatum alterius rationis & speciei: & ita in illo casu est probabilis sententia quod incurritur excommunicationem, quoniam committit peccatum cui annexa est excommunicatio. Cæterum in nostro casu iste non committit peccatum cui annexum est illud impedimentum affinitatis, nam solum committit adulterium, & peccato adulterij non est annexum illud impedimentum, ignorat vero cognitionem ignorantia inuincibili & ita non committit peccatum incestus cui annexa est priuatio iuris ad petendum debitum, & ita potest debitum petere sicut antea.

Circa istum statum affinitatis & circa eandem conclusionem D. Thom. est sexta difficultas. An quando vterque culpabiliter fuit causa affinitatis possit petere & reddere debitum. v.g. Ipse accessit ad consanguineam uxoris in primo vel secundo gradu, & similiter ipsa ad consanguineum viri, dubium est an in isto casu possint petere & reddere debitum. In qua re certissimum est quod neuter potest petere, ut constat ex capitulis supracitatis in principio huius status affinitatis, & ratio est aperta, nam vterque culpabiliter fuit causa affinitatis, ergo neuter potest petere debitum, & de hoc nulla potest esse dubitatio. Totam autem difficultatem. An si alter petat etiã si petendo peccet sicut reuera peccat (nam non licet illi petere ut diximus) an alius possit & teneatur reddere debitum. Et videtur vera pars affirmatiua.

Primo arguitur. Iste habet ius iustitiæ ad petendum debitum quantumvis alia via peccet propter impedimentum affinitatis, ergo alius tenetur illi reddere debitum & reddendo non peccat. Consequenter videtur bona. Nam reddit illi quod suum est & debitum ex iustitia. Antecedens vero constat. Inter istos quantumvis impeditos per affinitatem est verum matrimonium, sed ex vero matrimonio oritur ius iustitiæ ad petendum debitum, ergo habet ius iustitiæ ad petendum debitum.

Secundo arguitur & confirmatur argu-

mentum præcedens. Si coniux habet votū castitatis, & nihilominus petat debitū peccando contra virtutem religionis, alius teneatur reddere debitum, quoniam habet ius iustitiæ ad petendum illud: sed iste habet ius iustitiæ ad petendum debitum quantum petendo peccet contra prohibitionem Ecclesiæ & contra impedimentum affinitatis, ergo alius tenetur reddere.

¶ Tertio arguitur. Si in isto casu alter coniux non posset nec teneretur reddere debitum, maximè quoniam non habet ius iustitiæ ad petendum, sed hæc ratio est nulla, ergo. Consequentia est bona, maior constat. Nam videtur quod illud ius amiserit propter incestum commissum cum consanguinea vxoris. Minor verò probatur. Si amiserit ius iustitiæ ad petendum, sequitur quod si alius reddat debitum quod ille peccet mortaliter accedendo ad propriam vxorem ac si accederet ad aliam affinem quæ non esset vxor eius; consequens autem videtur aperte falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Sequela patet. Quoniam non habet ius iustitiæ ad suam vxorem in illo casu magis quàm ad alienam; ac subinde non redditur quod suum est ex iustitia. Confirmatur argumentum. Nam alias durissimum esset, quod isti manerent in matrimonio (cum non dissoluerentur in isto casu) tamen quod non possint petere nec reddere debitum, ergo saltim possunt reddere.

¶ Ultimo arguitur ad probandum quod saltim possit reddere debitum quavis non teneatur. Nam coniux potest licitè reddere debitum alteri coniugi petenti etiam si adulter sit & priuatus iure petendi, vt dicitur in fra. quæst. 62. art. 1. ergo similiter in nostro casu poterit optime reddere debitum quantum alius sit priuatus iure petendi debitum.

¶ His non obstantibus conclusio sit, quod in isto casu nullus tenetur reddere debitum nec potest. Hanc sententiam debent tenere auctores omnes supradicti in principio huius quæstionis, & probatur hæc conclusio. Isti coniuges sua culpa sunt affines inter se in gradu prohibito vt constat ex ipso casu ac subinde nullus illorum habet ius ad petendum, sed priuatus est illo sua culpa, ergo neuter tenetur nec potest reddere debitum. Probatur consequentia, nam non est redditio debiti, cum nullus illorum habeat ius ad petendum debitum vt constat ex supradictis. Secundo probatur conclusio & explicatur ratio præcedens. Quoniam accessus ad

affinem intra gradum prohibitum, solum est licitus in quantum est redditio debiti vt diffinitum est in quæst. 4. articuli huius, sed in isto casu non est redditio debiti, ergo ille accessus non est licitus. Minor in qua est difficultas probatur. Nam iste sua culpa priuatus est iure petendi, ergo non habet ius ad petendum: ac subinde accessus ille non erit redditio debiti, cum alius non habeat ius. Tertio probatur conclusio & confirmatur argumentum præcedens. Si vnus illorū sua culpa fuisset in causa huius affinitatis, & iste qui fuit in causa peteret debitum alius non teneretur reddere vt constat, ergo non est ille accessus debitus illi ex iustitia, ac subinde non est redditio debiti. Tunc ultra, sed si non est debiti redditio ille accessus non potest esse licitus, cum sit accessus ad affinem, ergo non tenetur in illo casu reddere debitum petenti. Aduertendum tamen est quod illud quod dictum est in hac conclusione intelligitur nisi ex parte vtriusque factum esset in fraudem matrimonij, tunc enim licitum esset reddere, si non possunt induci ad hoc quod incontinentia viuāt de quo infra quæstione sequenti arti. 1. dubio vltimo. Vide illum.

¶ Quibus politis respondetur ad argumenta facta in principio huius dubij. Ad primū argumentum respondetur, quod vt dictum est supra & dicitur postea quæst. 62. ex vero contractu matrimoniali à principio semper oritur ius ad petendum debitum taliter quod vinculum matrimoniale à principio non potest oriri sine tali iure ad petendum debitum, & est necessaria dispositio quantum ad fieri: cæterum postea optime potest stare matrimonium sine iure ad petendum, itaque non est necessarium hoc ius ad eius conseruationem vt patet in illis qui post matrimonium consummatum, transeunt ad religionem ex voluntate vtriusque, & etiā in alijs casibus qui postea dicentur. Secundo dicere possumus, quod in isto casu illud ius est impeditum, & non est omnino ablatum per illam affinitatem, quæ superuenit & ita si rursus cum illis dispensatum fuerit super tale impedimentū possunt petere & reddere debitum.

¶ Ad secundū argumentum respondetur cōcedendo maiorem & negando minorem: nā ille qui habet votū castitatis nō admittit ius iustitiæ quod habet ad petendum debitum, ille verò qui sua culpa dedit causam affinitati priuatur iure petendi debitum, vt dicitur in iure

in iure vel potius impeditur illud ius taliter quod non potest petere debitum. Sed dubiū est an petendo peccet solum contra prohibitionem ecclesiæ an vero contra iustitiam, de hoc tamen dicemus in sequenti solutione vbi hæc amplius explicabuntur.

¶ Ad tertium argumentū respondetur concedendo maiorem & negando minorem. Ad probationem minoris respondetur, negando consequentiam, videlicet, quod peccet mortaliter in illo casu accedendo ad propriam sicut accedendo ad alienam. Ratio est. Nam quantum modo sit priuatus iure illo, & illud ius quodammodo sit impeditum, tamen habet radicale ius, quod est ipsum matrimonium ratione cuius non accedit ad alienam, & ita si tollatur impedimentum per Summum Pontificem pullulat illud ius. Itaque si accederet ad alienam omnino esset distinctum peccatum, modo vero quantum nō habeat ius vel sit impeditum, est tamen sua & ita non est idem peccatum. Ad confirmationem respondetur quod durissimum est permanere in matrimonio, tamē quod nō possint petere nec reddere debitum, sibi tamen imputent, qui sua culpa apposuerunt impedimentum.

¶ Ad vltimum argumentum respondetur negando consequentiam. Ratio differentie est. Nam in casu antecedentis non est appositum aliquod impedimentum vsui matrimoniali ex eo quod alter adulterium commisit, sed facta est iniuria alteri coniugi, cui optime potest cedere si vult, in casu vero consequentis appositum est impedimentum ab vtroque coniuge, & ita neuter potest petere nec reddere debitum. Circa hæc omnia posset esse difficultas, quis nam possit dispensare in hoc impedimento: de hoc tamen dicitur infra, vbi dicemus de omnibus dispensationibus, locus autem accōmodatissimus erit in fine huius quæstionis vel in fine quæstionis. 56.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum affinitas habeat per se gradus.

Lib. 4. sen. dist. 41.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur quod affinitas habeat etiam per se ipsam gradus. Cuiuslibet enim propinquitatis est accipere aliquos per se gradus: sed affinitas propinquitas quædam est, ergo habet gradus per se sine gradibus consanguinitatis, ex quibus causatur.

¶ 2. Præterea. In litera dicitur, quod soboles secundæ coniunctionis non potest transire ad consortium affinitatis prioris viri: sed hoc non esset nisi filius affinis etiam esset affinis, ergo affinitas habet per se gradus sicut consanguinitas. **S E D** contra, affinitas ex cōsanguinitate causatur, ergo & omnes gradus affinitatis causantur ex gradibus consanguinitatis, & sic non habet per se aliquos gradus.

R E S P O N D E O dicendum, quod res non diuiditur diuisione per se nisi ratione illius quod competit sibi, secundum genus suum, sicut animal per rationale & irrationale, non autem per albu & nigrū: carnis autem propagatio per se comparatur ad consanguinitatem, quia ex ea immediate consanguinitatis vinculum contrahitur: sed ad affinitatem non comparatur nisi mediante consanguinitate quæ est causa eius: unde cum gradus attentionis per propagationem carnis distinguantur, distinctio graduum per se & immediate competit cōsanguinitati, sed affinitati mediante consanguinitate. Et ideo ad inueniendum gradus affinitatis est regula generalis, quod quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi vxor.

A D primum ergo dicendum, quod gradus in propinquitate attentionis non possunt accipi nisi secundum ascensum, & descensum, propagationis ad quam non comparatur affinitas nisi mediante consanguinitate: & ideo non habet affinitas gradus per se, sed sumptos iuxta gradus consanguinitatis.

A D secundum dicendum, quod filius affinis meæ ex alio matrimonio non per se loquendo, sed quasi per accidens dicebatur antiquitus affinis: unde prohibebatur à matrimonio magis propter publicam honestatis iustitiam, quam propter affinitatem, & propter hoc etiam prohibitio nunc est reuocata.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Distantia graduum immediate & per se cōpetit consanguinitati, affinitati autem non per se & immediate, sed mediāte cōsanguinitate. Ratio est. Nam carnis propagatio per se comparatur ad consanguinitatem, ex ea enim immediate contrahitur vinculum consanguinitatis, sed ad affinitatē non comparatur nisi mediante consanguinitate quæ est causa eius, ergo distantia graduum immediate & per se competit consanguinitati, affinitati vero nō immediate & per se, sed mediante consanguinitate.

¶ Secūda cōclusio. Ad inueniendū gradus affinitatis hæc est regula vniuersalis quoto gradu

gradu consanguinitatis est mihi coniunctus vir, eodem gradu affinitatis est mihi coniuncta vxor. Hac autem conclusio colligitur ex precedentibus. Quæ in hoc articulo dicenda erant; pertinent etiam ad articulum sequentem & ita dicentur posito illo.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum gradus affinitatis extendantur sicut gradus consanguinitatis.

DOCTAVVM sic proceditur. Videtur quod gradus affinitatis non extendantur sicut gradus consanguinitatis. Quia vinculum affinitatis est minus forte quam consanguinitatis, cum affinitas ex consanguinitate causetur in diuersitate speciei, sicut a causa æquiuoca: sed quanto fortius est vinculum, tanto diutius durat, ergo vinculum affinitatis non durat usque ad tot gradus ad quot durat consanguinitas.

¶ 2 Præterea. Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secundum ius diuinum aliqui gradus consanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonium non impediebat, sicut patet de vxore fratris, quam aliquis poterat ducere in vxorem ipso defuncto, non tamen propriam sororem, ergo & nunc debet esse prohibitio æqualis de affinitate & consanguinitate.

S E D cõtra. Ex hoc ipso est mihi aliqua affinis quod meo consanguineo est coniuncta, ergo in quo cunque gradu sit vir mihi consanguineus, in illo gradu est mihi affinis, & sic gradus affinitatis cõputari debent in eodem numero, sicut gradus consanguinitatis.

R E S P O N D E O dicendum, quod ex quo gradus affinitatis sumuntur iuxta gradus consanguinitatis oportet quod tot sint gradus affinitatis quot sunt gradus consanguinitatis: sed tamen quia affinitas est minus vinculum quam consanguinitas, facilius & olim & nunc dispensatio fit in remotis gradibus affinitatis quam in remotis gradibus consanguinitatis.

A D primum ergo dicendum, quod illa minoritas vinculi affinitatis respectu consanguinitatis facit varietatem in genere attinentie non in gradibus, & ideo illa ratio non est ad propositum.

A D secundum dicendum, quod frater non poterat accipere vxorẽ fratris sui, nisi in casu, scilicet quando moriebatur sine prole, vt suscitaret semen fratri suo, quod tunc requirebatur, quando

A per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur, quod nunc locum non habet: & sic patet quod non ducebat eam vxorem quasi generis propriam personam, sed quasi supplens defectum fratris sui.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio huius articuli est affirmatiua. Ratio huius cõclusionis est. Quia vt dictum est in articulo præcedenti gradus affinitatis sumuntur iuxta gradus consanguinitatis, ergo tot sunt gradus affinitatis quot sunt gradus consanguinitatis.

B ¶ Circa hos duos articulos supponendum est tanquam certum, quod gradus affinitatis non distinguuntur per se sed habita ratione graduum consanguinitatis ex quibus ipsi originem trahunt. Ita colligitur ex capit. Porro de affinitate. 35. quæst. 5. & ex Magistro Sentent. in. 4. dist. 41. cap. 2. & ex D. Tho. in his articulis: & idẽ docet Magister Sotus in eadem dist. quæst. 1. ar. 2. & Couar. super quartum decretal. parte. 2. cap. 6. §. 7. num. 6. Et ratio est. Nam affinitas vt cõstat ex ratione sua est quasi attingens fines consanguinitatis. Vnde infert Angelicus Doctor in hoc articulo quod affinitas minus vinculum est quam consanguinitas; quod maxime aduertendum est pro supradictis.

C Ita que si considerentur primus gradus affinitatis & cõsanguinitatis minus vinculum est vinculum affinitatis quam consanguinitatis, est enim maior coniunctio in consanguinitate quam in affinitate. Ex quo etiam infertur quod intra eandem speciem & gradum minus peccatum est violatio affinitatis, quam consanguinitatis. Et ratio est in promptu. Nam propter vnumquodque tale & illud magis, affinitas autem ex consanguinitate ortum habet, ergo. Secundò supponendum est, quod quemadmodum stirpes consanguinitatis sunt pater & mater vt significatur in cap. ad sedem. & in cap. Parentela. 35. quæst. 5. ita stirpes affinitatis & eius fundamentum sunt maritus & vxor, vt dicit Magister Sotus vbi supra. Vir tamen & vxor non sunt affines, ex eis tamen deducitur & veluti oritur vinculum ipsum affinitatis. Vnde constitutis simul marito & vxore ex altero eorum tanquam ex stirpe deduces computationem graduum affinitatis secundum regulas arboris consanguinitatis, & vt hoc clariùs intelligatur constituntur regulæ subsequentes.

¶ Prima

¶ Prima regula sit. In eo gradu cõsanguinitatis quo quis distat ab vxore in eodem gradu affinitatis distat à viro eius: & eõtra in eo gradu cõsanguinitatis quo quis distat à viro in eodem affinitatis distat ab vxore eius. Itaque si est in primo gradu consanguinitatis, cū viro cū vxore est in primo gradu affinitatis & si in secundo, in secundo &c. Et quod dicitur de affinitate, quæ oritur ex copula coniugali, dicendum est de affinitate quæ oritur ex copula illicita. Et ad intelligendam istam regulam supponendum est quod vir & femina per copulam fiunt vna caro & vnum principium generationis, & ita debent computari pro eadem persona, & ita si Petrus distat à Maria in secundo gradu cõsanguinitatis, distat à viro eius vel à viro qui cognouit eam carnaliter in secundo gradu affinitatis, nam computantur pro eadem persona. Hanc regulam ponit Magister Sotus vbi supra articul. 1. imo expresse ponit eam D. Thom. in hoc articulo septimo. Et eam constituit glossa in arbore affinitatis in. 6. columna. 2. quam sequuntur Iurisperiti ibi Syluester verbo matrimoniũ. 8. quæst. 15. num. 15. Et est optimus textus in cap. Porro. 35. quæst. 5. in quo quidẽ sic dicitur. De affinitate quam dicitis parentela esse, quæ ad virũ ex parte vxoris, seu quæ ex parte viri ad vxorẽ pertinet, manifestissima ratio est, quia si secundum diuinã sententiam ego & vxor mea sumus vna caro profecto mihi & illi mea suaque parentela propinquitas vna efficitur, quocirca ego & soror vxoris meæ in vno & primo gradu erimus, &c. Vide textum, qui optimus est.

¶ Secunda regula. Vinculum affinitatis contrahitur inter contrahentes & inter eos qui cõiunguntur copula carnali & inter cõsanguineos ex vtraque parte, non tamen inter consanguineos inter se. v.g. Petrus contraxit cum Maria, vel accessit ad illam, Petrus cõtraxit affinitatem cum cõsanguineis eius vsque ad certum gradum, & eõtra, ipsi tamen consanguinei inter se nullam cõtrahunt affinitatem. Vnde pater & filius possunt contrahere cum matre & filia, & duo fratres cum duabus sororibus, quoniã non habent impedimentum affinitatis. Ratio habetur in iure, quoniam affinitas non parit affinitatem vt habetur cap. Quod super. de consanguinitate & affinitate.

¶ Tertia regula. Affinitas habet eundem effectum atque consanguinitas, quãtum ad duo, quantum ad impediendum & dirimen-

A dum matrimonium, & consequenter quantum ad hoc quod actus matrimonialis inter affines est incestuosus sicut inter consanguineos, quantum non sit tam græue peccatum accedere ad affinẽ sicut ad consanguineã: vnde dictum est. Huius ratio esse potest. Nam affinitas habet rationem impedimenti propter consanguinitatem, & ita magis habet rationem impedimenti consanguinitas. Et ita in confessione explicandum est quod est affinitas vel consanguinitas inter illos qui habuerunt copulam carnalem. Habet etiam alium effectum affinitas vt iam diximus. Nam si subsequatur ad matrimonium impedit vsum matrimonij ad istum sensum quod qui post matrimonium contraxit affinitatem cognoscendo consanguineã vxoris in certo gradu non potest licite petere debitum, de quo iam supra dictum est. Ad quos vero gradus se extendat affinitas iam explicatum est in precedentibus.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrum coniugium cõtractum inter affines vel cõsanguineos semper sit dirimendum.

DNONVM sic proceditur. Videtur quod coniugium quod inter affines vel consanguineos est contractum non semper sit per diuortium dirimendum. Quia quod Deus coniunxit homo non separet: cum ergo Deus facere intelligatur quod facit ecclesia que quandoque tales ignoranter coniungit, videtur quod si postmodum in notitiam veniant non sunt separandi.

¶ 2 Præterea. Favorabilius est vinculu matrimonij quam dominij: sed homo per longi temporis prescriptionem acquirit dominium in re cuius non erat dominus: ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratificatur, etiam si prius ratum non fuit.

¶ 3 Præterea. De similibus simile est iudicium: sed si matrimonium esset dirimendum propter consanguinitatem, tunc in casu illo quando duo fratres habent duas sorores in vxores, si vnus separatur propter consanguinitatem, & alius pari ratione separari deberet, quod non videtur, ergo matrimonium non est separandum propter affinitatem & consanguinitatem.

S E D cõtra. Cõsanguinitas & affinitas impediunt contrahendum, & dirimunt contractum, ergo si probatur affinitas vel consanguinitas separandi

Deute. 25.

Ca. Porro. 35. q. 5.

Ca. Porro. 35. q. 5.

Ca. ad sedem. e. parentela. 35. q. 5.

Cap. quod super. de consang. & affinitate.

parandi sunt, etiam si de facto contraxerunt.

R E S P O N D E O dicendum, quod cum omnis concubitus præter licitum matrimonium sit peccatum mortale, quod ecclesia omnibus modis impedire conatur, ad ipsam pertinet eos inter quos non potest esse verum matrimonium separare, & præcipue consanguineos & affines, qui sine incestu contrahere non possunt carnaliter.

A D primum ergo dicendum, quod ecclesia quannis dono & autoritate diuina fulciatur, tamen in quantum est hominum congregatio aliquid de defectu humano in actibus eius peruenit quod non est diuinum, & illa coniunctio quæ fit in facie ecclesie impedimentis ignoratis non habet in separabilitatem ex autoritate diuina, sed est contra autoritatem diuinam errore hominum inducitur qui excusat à peccato, cum sit error facti quæ diu manet: & propter hoc quando impedimentum ad notitiam peruenit ecclesie debet prædictam coniunctionem separare.

A D secundum dicendum, quod illa quæ sine peccato esse non possunt nulla præscriptione firmantur: quia, ut Innoc. dicit, *Diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, nec ad hoc facit aliquid fauor matrimonij quod inter illegitimas personas esse non poterat.*

A D tertium dicendum, quod res inter alios acta alijs non præiudicat in foro contentioso: unde quannis frater repellatur à matrimonio vnius sororum ex causa consanguinitatis, non propter hoc separat ecclesia aliud matrimonium quod non accusatur: sed in foro conscientie non oportet quod semper obligetur ad hoc alius frater ad dimittendum uxorem suam, quia frequenter tales accusationes ex malevolentia procedunt, & per falsos testes probantur. Unde non oportet quod conscientiam suam informet ex his quæ circa aliud matrimonium sunt facta. Sed distinguendum videtur in hoc, quia aut habet certam cognitionem de impedimento matrimonij, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec reddere debet: si secundo modo, debet reddere, sed non exigere: si tertio potest reddere & exigere.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio articuli est affirmatiua. Et ratio illius est. Quonia vt iam diffinitum est tale matrimonium est nullum, ac subinde actus matrimonialis est incestuosus, quod quidem Ecclesia omnibus modis intendit impedire, ergo tale matrimonium est dirimendum.

De illis quæ pertinent in particulari ad istum articulum dictum est supra in hac quæst.

Art. 6. in toto primo dubio. Vide quæ ibi dicta sunt.

¶ Circa istum articulum aliqua explicanda sunt communia, consanguinitati & affinitati. Et ante omnia supponendum est quod ille qui contrahit matrimonium de presenti sine aliqua conditione suspendente consensum cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis, grauissime peccat, nã facit contra grauissimam Ecclesie legem & in re grauissima, & matrimonium ipsum est irritum & nullum & est dirimendum, cum re ipsa nullum sit. Et præter hoc quod isti contrahentes nihil faciunt sunt excommunicati ipso facto vt definitur in Clementi. vnica de consanguinitate & affinitate, quæ habet in hunc modum. Eos qui diuino timore postposito in suam periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis & affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non religiosos & moniales, ac clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonialiter contrahentes, refranare metu poenæ, ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes: ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus lubiacere &c.

B est dubium grauissimum. An contrahentes scienter in prædictis gradibus & impedimentis incurrant excommunicationem. Et videtur vera pars negatiua grauissimis argumentis.

¶ Primo arguitur. Qui contrahit cum impedimento affinitatis vel consanguinitatis sub conditione, vere contrahit matrimonium tamen non incurrit illam excommunicationem, ergo. Consequentia est bona, maior probatur. Quia vt supradictum est, contractus matrimonialis per verba de presenti etiam si fiat cum conditione de futuro est contractus matrimonialis. Minor vero probatur, Contrahere matrimonium inter consanguineos vel affines cum conditione. v. g. si Papa dispensauerit, nullum est peccatum, ergo non est, verosimile quod ille actus subiacet excommunicationi.

¶ Secundo arguitur. Sit casus quod duo qui habent impedimentum affinitatis vel consanguinitatis contrahant de presenti sine aliqua conditione, tamen intus non habent vllum consensum. In isto casu istiverè contrahunt quod attinet ad forum Ecclesie vt constat. Nã omnes ignorat quod deficit consensus, tamen non incurrunt excommunicationem, ergo. Minor, in qua

Clementi-
na vnica,
de consang.
& affinit.

qua est difficultas probatur. Ille contractus matrimonialis in quo non est consensus interius non est vere contractus matrimonialis: sed quedam effigies illius, ergo non contrahunt, ac subinde non incurrunt excommunicationem.

¶ Tertio arguitur. Sit casus quod alter illorum vere habeat consensum, & contrahat, alius vero contrahit, non tamen habet internum consensum. Sequitur quod in isto casu saltim ille qui habet consensum incurrat excommunicationem, consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam ille reuera contrahit & habet animum contrahendi ac subinde contrahit, ergo incurrit excommunicationem. Falsitas vero consequentis probatur. Nam iste non est contractus matrimonialis ergo non incurrit excommunicationem.

¶ Quarto arguitur. Si aliqui consanguinei vel affines post Concilium Tridentinum contrahant matrimonium sine parcho & testibus vere contrahunt matrimonium, nã exprimunt consensum de presenti vt constat, tamen non incurrunt excommunicationem illius Clementinæ, ergo. Consequentia est bona, minor probatur. Quia talis contractus post Concilium Tridentinum non habet rationem contractus matrimonialis, irritatur enim & annullatur, ergo non incurrunt excommunicationem.

¶ Quinto arguitur. Nam aliàs sequitur quod si aliqui consanguinei vel affines contrahant matrimonium & reuera velint contrahere propter metum cadentem in virum constantem, quod incurrant excommunicationem: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Isti reuera contrahunt & reuera volunt contrahere, ita enim supponimus, ergo incurrunt excommunicationem. Falsitas consequentis probatur. Talis contractus non est matrimonialis, cum sit irritus & nullus in ipso iure, ergo qui sic contrahunt non incurrunt excommunicationem.

¶ Sexto arguitur de his qui contrahunt in gradu affinitatis initiatiue. V. g. contrahit aliquis cum affini quando orta est affinitas ex matrimonio rato non consummato. Nã sequitur quod in isto casu incurrant excommunicationem, consequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Isti contrahunt in gradibus affinitatis interdictis, ergo incurrunt excommunicationem. Falsitas consequentis probatur. In isto casu

non est contractus matrimonij in gradibus affinitatis perfectæ, ergo non incurritur excommunicatio. Nam ad hoc, quod incurrat excommunicatio debet esse affinitas perfecta & consummata.

¶ Septimo arguitur. Sequitur ex opposita sententia quod si affines vel cognati contraherent sponsalia de futuro & sequeretur coitus affectu coniugali, quod incurrant huiusmodi excommunicationem. Nam talia sponsalia coniuncta cum tali coitu æquivalent matrimonio, consequens autem est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur.

B Quia post Concilium Tridentinum tale matrimonium est nullum, & sponsalia non possunt transire in matrimonium etiam per quacunque copulam, quoniam debet fieri coram parcho & testibus, ergo.

¶ Octauo arguitur. Siquis contrahat cum consanguinea vel affini, ignorat tamen latam esse excommunicationem contra sic contrahentes & ignorat hoc vincibiliter, scit tamè quod contrahit cum consanguinea vel affini, in isto casu incurritur excommunicatio: nã reuera contrahit cum affini vel consanguinea, & scienter hoc facit: tamen non contrahit omnino scienter cum habeat aliqualem ignorantiam iuris, vt supponimus, ergo.

C ¶ Nono arguitur. Sit ita quod aliquis sciret ipsum ius, nihilominus tamè à principio contractus ignorabat omnino consanguinitatem vel affinitatem inter illos, tamè postquam sciunt esse affines vel consanguineos perseverant non solum in concubitu sed etiam in coniugio. Sequitur quod in isto casu incurrant excommunicationem, consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam perseverare in ipso coniugio claudit in se vitumaliter ipsum contractum, ergo est excommunicatio lata contra illos. Falsitas consequentis constat. Isti non contrahunt de presenti, ergo non incurrunt illam.

¶ Nihilominus conclusio sit. Contrahentes scienter in prædictis gradibus & impedimentis incurrunt excommunicationem ipso facto. Hæc conclusio constat aperte ex illa Clementina citata. Et hanc sententiam tenent omnes Theologi & Iurisperiti. Vide in speciali Caiet. verbo excommunicatio. c. 47. vbi declarat illud textum. Syluest. verbo excommunicatio. 9. excommunicatione. 41. Nauarr. in Manu. c. 27. nu. 141. Couar. super. 4. decre. parte. 2. cap. 3. §. 7. num. 2. & in alijs locis, & Theologi & Iurisperiti in materia de con-

sanguinitate & affinitate. Et hæc conclusio non indiget probatione, nam dependet ex voluntate Summi Pontificis qui voluit talem excommunicationem constituere. Verum est, quod ut ipsa Clementina dicit illa constitutio facta est contra grauissimū peccatum, & ita voluntas Summi Pontificis fuit maximè rationalis. Igitur conclusio solum indiget explicatione. Ad cuius expositionem considerandum est, quænam sint personæ quæ excommunicantur: & quæ actiones ut ipsa excommunicatio manifesta fiat. Personæ verò quæ excommunicantur sunt in quadruplici differentia, videlicet, contrahentes in gradibus prohibitis consanguinitatis vel affinitatis, vel cum monialibus. Item religio si contrahentes cum quibuscunque foeminis. Et moniales contrahentes cum quibuscunque viris. Et denique clerici qui contrahunt cum quibuscunque mulieribus si sint in sacris ordinibus constituti & non aliàs. Aduertendum obiter circa hoc quod in litera ponitur differentia quantum ad hoc, quod monialis contrahens est excommunicata & cum moniali contrahens est excommunicatus: aliud verò est de religiosis & de clericis in sacris ordinibus constitutis. Nam religiosi & in sacris ordinibus constituti contrahentes incurrunt excommunicationem, mulieres tamen cum quibus contrahunt non incurrunt excommunicationem etiã si scienter faciunt. Quod insinuat Summus Pontifex, cum seorsum excommunicat contrahentes cum monialibus & seorsum ipsas moniales cum religiosis autem & clericis in sacris ordinibus constitutis excommunicat ut non excommunicat contrahentes cum ipsis. Actio verò quæ excommunicatur ex vna parte est sacrilegia, alia vero ex altera parte incestuosa. Nam est contrahere matrimonialiter, quæ quidem actio in religiosis & in monialibus, & in his qui sunt constituti in sacris ordinibus est sacrilegia, in illis verò qui contrahunt in gradibus prohibitis consanguinitatis vel affinitatis est incestuosa. Aduertendum tamè quod illud verbum contrahere matrimonialiter vel illicitè matrimonialiter contrahere, significat matrimonium per verba de presenti in omni sententia, & ipsum verbum clare & aperte hoc significat, ut constat. Et denique in Clementina dicitur quod excommunicantur qui scienter in gradibus prohibitis &c. Itaque requiritur scientialis impedimenti ibi positum. Ex dictis inferuntur aliqua quæ sunt nota & manifesta apud omnes. Primum est quod

quantūcunque viri vel foeminae contrahat cum alijs impedimentis & grauissime peccent non incurrunt huiusmodi excommunicationem. v. g. si quis contrahat cum ea quæ habet aliàs maritum, vel cum ea cum qua habet cognationem legalem vel spiritualem, vel cum impedimento publicæ honestatis, quod oritur ex sponsalibus de futuro: non incurrunt excommunicationem. Nam tali excommunicatione solum puniuntur illi qui contrahunt cum alijs impedimentis, ergo non ligantur isti. Secundum est quod solum ligantur hac excommunicatione qui contrahunt cum illis impedimentis per verba de presenti. Et hoc verum est etiam si non consummauerint matrimonium. Nam consummatio matrimonij non est de essentia contractus matrimonialis. Quod aduertit glossa super illam Clementinam. Et debet intelligi de illis qui contrahunt illicite & sine dispensatione. Quoniam si contrahant cum dispensatione Summi Pontificis non incurrunt illam. Nam cessat culpa & consequenter pena ut habetur cap. 2. de constitutionibus. Ex quo etiam colligitur quod si quis contrahat sponsalia de futuro in illis gradibus, non incurrunt excommunicationem ab illo. Et ratio huius est. Quia cum hæc constitutio sit pœnalis restringenda est ita ut verba non extendantur maximè ad minus delictū ut habetur de regulis iuris in 6. Colligitur etiam quod si quis contrahat cum impubere quantumvis consanguineo, vel affinis non incidit in excommunicationem. Quoniam isti potius contrahunt sponsalia iuris interpretatione quam matrimonij, ut habetur cap. v. nico. de dispensatione impuberū in 6. Et idem dicit Summa Angelica de contrahente cum furiosa. Quod verum non est si habet lucida intervalla. Nam tunc veraciter est matrimonij ut postea dicitur. Item si aliquis habet coitum sine contractu matrimonij etiam cum prædictis impedimentis non incurrunt excommunicatio. Hoc tenet etiã Sotus dist. 29. q. 2. art. 2. circa finem. Tertium corollarium est, quod si quis ignoret prædicta impedimenta & reuera contrahat non incurrunt excommunicationem. Dicitur enim in illa constitutione scienter, &c. Vltimū corollarium est quod si aliquis contrahat cum ea quæ credebat consanguineam vel affinem vel monialem, cum in veritate non sit quantumvis peccet grauissime non incurrunt excommunicationem. Quoniam non contrahit cum cognata, affini, vel moniali. Et hoc colligitur ex cap. si vero. 2. de sententia excommunicationis ubi definitur sic.

Cap. 2. de constitutionibus.

Ca. si vero. 2. de sententia excommunicationis.

Si vero

Si vero aliquis in clericum nutrientem comam manus iniecerit violentas, propter hoc non debet apostolico presentari conspectui nec etiam excommunicatione innodari, dum modo ipsam esse clericum ignorauerit. Ex quo textu aperte colligitur tertium coroll. Imo etiam colligitur hoc vltimum. Nam sicut est necessarium, quod sit clericus ad hoc quod incurratur illa excommunicatio, ita etiam necessarium est quod a parte rei habeat illud impedimentum, aliàs non incurruntur excommunicatio. Vide cap. In audientia. eodem titulo. Nam ex ijs duobus glossa colligit hoc corollarium vltimum. Hæc omnia amplius declarabuntur in solutionibus argumentorum. Quibus positus respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum, est dubium primum. An qui contrahit de presenti cum impedimento affinitatis vel consanguinitatis sub conditione, incurrat excommunicationem. V. c. si quis contrahat cum consanguinea vel affini dicens, contraho ex nunc tecum si pater voluerit, vel si Papa dispensauerit. Ratio dubitandi a parte affirmatiua est. Quia ut tenent viri doctissimi talis contractus est matrimonialis: ergo incurrunt excommunicationem. Nam excommunicatio lata est contra illos qui contrahunt matrimonialiter.

Cap. in audientia. eodem tit.

In hac difficultate sunt variae sententiæ doctorum. Theologi enim qui communiter tenent quod contractus matrimonialis conditionatus etiam impleta conditione sine nouo consensu non habet rationem contractus matrimonialis sed sponsaliorum, ut diximus supra quæst. 47. artic. 5. consequenter tenentur dicere quod in hoc casu isti affines vel consanguinei sic contrahentes etiam impleta conditione non incurrunt excommunicationem. Nam non habet rationem matrimonij. Iuris periti vero qui existimant quod talis contractus est matrimonialis, & quod impleta conditione veram, & puram rationem habet matrimonij, consequenter tenentur dicere quod posita conditione statim incurruntur excommunicatio. Quoniam manet purus & absolutus contractus matrimonij, non vero ante adimplerionem conditionis, cum non sit purus & absolutus contractus matrimonij. Alij vero existimant quod si conditio sit turpis vel impossibilis, quæ in iure habetur pro non adiecta & contrahatur matrimonium in illis gradibus prohibitis incurrunt statim excommunicatio-

nem. Ita tenet Adrianus in. 4. quæst. 1. de matrimonio Couarru. cap. 3. §. 2. num. 8. Verum est quod iste autor apponit limitationem, scilicet, nisi consensus conjugalis omnino de fecisset, nam si deficit etiam si conditio sit turpis vel impossibilis non incurrunt excommunicationem.

In huius rei explicationem supponenda sunt ea, quæ dicta sunt supra de matrimonio conditionato. Quibus positus, aliqua dicenda sunt de conditionibus honestis & statim de turpibus & impossibilibus.

Prima conclusio. Ante Concilium Tridentinum probabile erat quod ad impleta conditione statim incurreretur ista excommunicatio. Certum tamen erat quod nullo modo incurreretur ante adimplerionem conditionis, longe tamen probabilius erat quod nec ad impleta conditione. Hæc conclusio tres habet partes. Prima pars probatur. Nam per contractum matrimoniale inter consanguineos, vel affines perfectum & absolutum incurruntur excommunicatio ut constat ex illa clementina: sed probabile est ut iam diximus quod ad impleta conditione erat verum & absolutum matrimonium: ergo probabile est quod incurreretur excommunicatio ad impleta conditione. Secunda pars est certa in omni sententia. Quoniam in omni sententia ante adimplerionem conditionis non erat verum & absolutum & purum matrimonium: sed tantum conditionale: ergo non incurreretur excommunicatio. Excommunicatio enim incurruntur per contractum matrimoniale, quod quidem intelligendum est de contractu matrimoniali puro, & absoluto, cum sit lex pœnalis, quæ est restringenda. Tertia pars constat. Nam longe probabilius est quod etiam ad impleta conditione non erat absolutum & purum matrimonium: ergo non incurreretur excommunicatio.

Secunda conclusio: Post Concilium Tridentinum longe probabilius & ferè certum mihi videtur quod non incurruntur excommunicatio per contractum conditionatum etiam ad impleta conditione nisi de nouo explicent consensum coram parcho & testibus. Quia post Concilium Tridentinum, non est contractus matrimonialis nisi seruetur ista forma contrahendi: ergo non incurruntur excommunicatio ista. Nam ista excommunicatio non incurruntur nisi per contractum matrimoniale. De quo dicentur plura in solutione ad quartum argumentum principis.

Ff 5 pale.

pale. Loquendo vero de turpibus & impossibilibus conditionibus, quæ habentur pro non adiectis in foro exteriori.

¶ Tertia conclusio sit. Qui contrahebant sub conditione turpi vel impossibili taliter, quod habebant animum statim contrahendi pure & absolute, & reijciebant illam conditionem, statim incurrerent excommunicationem. Nam statim erat matrimonium absolutum & purum, si vero non habebant animum ullo modo contrahendi, ut si conditio erat impossibilis dicitur dubio sequenti in solutione sequentis argumenti, ubi agitur de contractu matrimoniali, cui deficit consensus. Si vero volebant suspendere consensum in futurum, ut poterat contingere in turpi conditione, dicendum est iuxta supra dicta in precedenti conclusione. Ex dictis facillime, respondetur ad rationem dubitandi in hoc dubio, & ad primum argumentum dubij principalis.

¶ Ad secundum argumentum dubij principalis dubium est secundum. An per contractum matrimonium externum celebratum inter affines vel consanguineos, vel alios qui ponuntur in dicta constitutione sine consensu aliquo externo incurratur huiusmodi excommunicatio. Et videtur quod incurrant excommunicationem.

¶ Primo arguitur argumento ibi facto. In facie Ecclesie, & in foro externo, in quo iudicat Ecclesia, iste est vere contractus matrimonialis, ut constat, & si non constaret de impedimento iudicaretur ab ipsa Ecclesia pro vero matrimonio: ergo reuera isti incurrunt excommunicationem.

¶ Secundò arguitur ad idem. Si ad hoc quod incurratur excommunicatio in isto casu est necessarius consensus internus, sequitur quod nunquam incurratur excommunicatio illi textus, imò quod sit impossibile illam incurrere, consequens autem est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis est manifesta. Sequela vero probatur. Nam si est impedimentum inter illos dirimens matrimoniū & hoc sciūt, ergo non possunt habere internum consensum contrahendi, siquidem sciunt quod est impossibile contrahere, & nemo potest habere voluntatem respectu rei impossibilis.

¶ Tertio arguitur. Nā aliqui dicunt quod qui propter metum vel aliam causam exteriorius profert hæresim, quanuis intus non sit Hæreticus incurrit excommunicationem contra Hæreticos latam: ergo à fortiori qui

contrahit exterius & vult exterius contrahere quanuis intus non consentiat incurrit excommunicationem latam contra ipsos contrahentes in gradibus prohibitis. Probatur consequentia à fortiori. Quia contractus matrimonialis magis est externus quam peccatum hæresis.

¶ In oppositum est. Primo. Nam ut dicitur in eodem argumento contractus in quo non est consensus internus, non est contractus matrimonialis nec habet rationem matrimonij. Quoniam ut sæpe dictum est ad contractum matrimonialem & ad rationem matrimonij requiritur consensus: ergo non incurritur excommunicatio. Quia excommunicatio solum incurritur propter contractum matrimonialem.

¶ Secundò arguitur, & confirmatur argumentum præcedens. Contractus matrimonialis perfectus & integer, constat ex consensu interno & ex actu exteriori ut per se est notum: ergo quantuncunque aliqui contrahant si non habent animum contrahendi non incurrunt excommunicationem. Probatur consequentia. Nam ut dicunt doctores quando excommunicatio lata est contra aliquem actū intelligi debet de actu completo & perfecto. Confirmatur argumentum. Si quis solum haberet actum internum quo vellet contrahere & similiter alius nunquam incurreret excommunicationem quoniam actus internus non sufficit ad constituendum matrimonium: sed actus externus sine interiori consensu non sufficit ad constituendum matrimonium: ergo per solum externum contractum sine interiori consensu non incurritur excommunicatio.

¶ Tertio arguitur. Quoniam omnes Theologi tenent quod si quis exterius proferat hæresim ex metu mortis vel aliqua alia causa, si intus non sit Hæreticus non incurrit excommunicationem latam contra Hæreticos ut dicitur. 2. 2. quæst. 1. ergo similiter si solum sit exterius forma matrimonij, tamen interius non sit consensus non incurritur excommunicatio in nostro casu.

¶ In hac difficultate sunt duæ sententię oppositę inter se. Prima est quod huiusmodi contrahentes in huiusmodi gradibus prohibitis incurrunt excommunicationem, etiam si interius non habeant consensum. Hęc sententiam debet tenere Caietan. in. 2. 2. quæst. 1. 2. artic. 1. ad secundum, & quæstio. 94. artic. 1. ad primum. qui asserit quod qui ex metu vel aliqua alia causa fingit se esse

Hære-

Hæreticum exterius, incurrit excommunicationem latam contra Hæreticos etiam si intus non teneat illam hæresim. Eandem sententiam debent tenere aliqui, qui existimant quod non potest dari verus consensus ad matrimonium quando existimant esse impedimentum dirimens inter illos vel illud sciūt. Hoc videtur sentire Nauar. in manua. ca. 2. 2. num. 4. 3. de quo dicemus infra post difficultatem istam. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod in isto casu non incurritur excommunicatio lata contra tales contrahentes. Hanc sententiā tenet Couarru. super quartum decretalium par. 2. cap. 3. §. 2. num. 8. ubi dicit. Igitur poena illa locum habet nisi consensus coniugalis omnino defecisset, quod in animæ interiori iudicio adnotandum est: & citat pro hac sententia Adria. in. 4. in materia de matrimonio. q. 11. Et idem tenet idem Couarru. in eodem cap. §. 7. nu. 2. circa finem. Vbi dicit. Nam & si consanguineus contrahat matrimonium cum consanguinea absque coniugali consensu certè non incidet in illius canonis poenā. Et loquitur de ista clementina.

¶ Prima conclusio sit in huius rei explanationem. Certissimum est quod in foro exteriori iste qui sic contrahit, iudicabitur excommunicatus. In hac conclusione conveniunt omnes doctores. Et hoc significat Couarru. in primo loco citato quando dicit in animæ interiori iudicio. Nam in foro exteriori existimabitur excommunicatus. Et probatur primo. Nam Ecclesia non iudicat de occultis, ut communiter dicitur à Theologis: sed in foro externo iste contrahit cum consanguinea vel affini, &c. Ergo in exteriori foro iudicabitur excommunicatus.

¶ Secundò probatur conclusio. Si quis in foro exteriori proferat hæresim in tali foro iudicabitur excommunicatus, & hæreticus, quanuis intus, non sit hæreticus: ergo idem erit in casu nostræ conclusionis.

¶ Secunda conclusio. Prima sententia est probabilis, secunda vero videtur probabilior. Hęc conclusio duas habet partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco quæ sunt probabilia & autoritate doctorum qui illam tenent. Et secundum istam sententiam duo aduertenda sunt. Primum aduertendum est, quod hæc sententia probabilior est quam sententia Caietan. asserentis quod ille qui non est hæreticus intus & profert hæresim metu mortis, incurrit excommunicationem latam contra Hæreticos. Il-

la enim sententia Caietan. non recipitur communiter à Theologis, nec iudicatur ita probabilis sicut ista. Ratio differentie est. Nam hæresis ex natura sua potius dicitur aliquid internum quod existit in mente, ut constat, unde non est verosimile quod nomine hæresis & nomine hæretici intelligatur eterna forma & effigies hæresis. Cæterum contractus matrimonialis & contrahere matrimonialiter potius dicitur aliquid externum, ut constat, & ita per hoc quod est contrahere matrimonialiter verosimiliter intelligitur contractus ipse externus etiā sine consensu. Secundò adnotandum est quod secundum istam sententiā est asserendum quod in illa clementina de consanguinitate & affinitate, puniuntur peccatum, & irreuerentia contrahendi in illis gradibus prohibitis ab Ecclesia, & quoniam videtur eadem ratio peccati & irreuerentie contrahere in forma exteriori etiam sine interiori consensu, & contrahere cum consensu interiori: ideo utriusque subicitur excommunicationi, & ita incurritur excommunicatio etiam sine consensu interno, ex eo solum quod vult contrahere exterius: nam habet rationem contractus matrimonialis in forma exteriori. Secunda pars huius conclusionis probatur autoritate doctorum qui illam tenent & argumentis factis secundo loco, quæ sunt probabiliora. Et confirmatur, nam si esset lata excommunicatio contra baptizantes tales vel tales puperos, & aliquis baptizaret aliquem illorum sine intentione baptizandi illum non incurreret excommunicationem, nam reuera non baptizat: ergo similiter qui non habet animum contrahendi quanuis contrahat in forma exteriori, non incurrit excommunicationem. Quibus positis respondendum est ad argumenta facta primo loco, quæ procedunt contra istam secundam partem huius conclusionis, quæ est probabilior.

¶ Ad primum argumentum respondetur quod illud argumentum conuincit quod in foro exteriori iste iudicabitur excommunicatus, tamen reuera non erit excommunicatus. Nam in rigore non est contractus matrimonialis, cum enim ista lex sit rigorosa intelligi debet in rigore & de contractu in quo est consensus internus, qui est necessarius ad rationem contractus.

¶ Ad secundum respondetur negando consequentiam, & ad probationem illius respondetur, concessio antecedente, negatur consequentia, nam quanuis sciant esse impedimentum

tum canonicum dirimens matrimonium in ter illos reuera possunt habere consensum qui de se erat sufficiens ad constituendum matrimonium: quod quidem explicabitur amplius in alio dubio principali quod disputandum est post istud.

¶ Ad tertium argumentum respondetur; quod illa sententia illorum non est probabilis, & ita communiter rejicitur à doctoribus. Nam durissimum est dicere quod ille qui mente non est hæreticus & profert exterius illam, sit excommunicatus: de quo in locis supra citatis: & ita in nostro casu probabilior sententia videtur quod non incurritur excommunicatio. Et ex dictis respondetur ad secundum argumentum dabiij principalis.

Ad tertium argumentum dubij principalis, est tertium dubium, supposita secunda sententia, quæ asserit quod est necessarius consensus ad hoc quod incurritur excommunicatio, vt diffinitum est secundum probabilior sententiam in dubio precedenti. An si vnus contrahentium in huiusmodi gradibus prohibitis in illa clementina habet consensum internum quando contrahit, non vero alius incurrat excommunicationem. Et quidem de illo qui non habet animum contrahendi certa res est secundum illam sententiam, quod non incurrit illam. Tota autem difficultas est de alio qui habens consensum internum contrahit. Et videtur, quod iste non incurrat excommunicationem.

¶ Primo arguitur argumēto ibi facto. Excommunicatio lata est contra illos, qui contrahunt matrimonialiter in gradibus prohibitis ibidem: sed iste non contrahit matrimonialiter, ibi enim non est contractus matrimonialis, nam ad contractum matrimonialem requiritur consensus vtriusque: ergo nō incurrit excommunicationem in illo casu.

¶ Secundo arguitur. Si vnus vellet contrahere, & reuera explicaret exterius consensum si alius non explicaret suum consensum, vel exterius apponeret aliquod signum, non incurreret talem excommunicationem: nam hic certum est quod non est contractus matrimonialis: ergo nec in nostro casu incurrit excommunicationem, nam ista se habet ac si non haberet signum internū, cum non habeat vllum consensum, vt supra dictum est.

¶ Vltimo arguitur. Si lata esset excommunicatio contra illum qui faceret talem,

A vel talem contractum cum aliquo. v. g. cū pupillo, reuera non incurreretur excommunicatio, nisi esset talis contractus ex vtraque parte, & nisi ex vtraque parte esset consensus in illum contractum, nam sine tali consensu non reperitur vera ratio talis contractus: ergo nec in nostro casu incurritur excommunicatio, nam est eadem ratio.

¶ His non obstantibus conclusio sit. Non est omnino improbabile quod ille qui consentit in talem contractum & reuera quantum est ex se contrahit, non incurrat excommunicationem etiam si alius non consentiat, dum tamen contrahat exterius: probabilissimum tamen est, & fere certum quod incurrit illam excommunicationem. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis iā factis quæ non sunt omnino improbabilia. Secunda vero pars probatur. Primo. Lata est illa excommunicatio contra illos qui contrahunt in gradibus prohibitis, de quibus loquitur clementina: sed iste reuera contrahit in gradu prohibito de quo loquitur clementina vt constat: ergo reuera incurrit excommunicationem. Secundo probatur conclusio confirmando argumentum præcedens. Si reuera iste contraheret & esset verus contractus matrimonialis, nihil aliud iste faceret: ergo facit omnia necessaria ad incurrendam excommunicationem. Antecedens constat: nam ille quantum est de se ponit omnia necessaria ad contrahendū, & nihil aliud faceret si reuera esset contractus matrimonialis: ergo. Vltimo probatur conclusio quantum ad istam partem. Moraliter loquendo Summus Pontifex in illa excommunicatione vult punire peccatum grauissimum, quod committitur contrahendo in illis gradibus prohibitis: sed in isto casu ille qui sic contrahit committit omne peccatum quod committi potest in contrahendo in illis gradibus prohibitis, & committit illud etiā opere externo: ergo reuera incurrit excommunicationem. Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio dubij.

¶ Ad primum argumētum respondetur, quod iste vere cōtrahit in illis gradibus prohibitis, nam quantum est ex se facit omnia necessaria ad contrahendum: & contra illū qui facit id quod est ex se ad contrahendum in illis gradibus prohibitis, lata est excommunicatio.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod etiam in illo casu ibi posito incurretur

reretur excommunicatio: nam quātum est ex se ille etiam facit omnia requisita ad contrahendum in gradibus prohibitis: quod vero alius non explicat suum consensum videtur impertinens ad actionem istius. Itaque iste vere apponit actionē subiectam excommunicationi.

¶ Ad vltimum argumentum respōdetur, quod etiam in illo casu ille qui faceret totū quod in se est ad contrahendum cum pupillo incurreret excommunicationem. Et aduertendum quod in illa excommunicatione lata est sententia contra illam actionem prohibitam, quæ est contrahere matrimonialiter, in gradibus prohibitis: quæ quidem actio, cum grauissimum peccatum sit in singulis contrahentibus reperitur quando faciunt totum quod in se est, ad contrahendum. Et ita cum vnus illorum explicat consensum de præsentī statim incurrit excommunicationem. Ex dictis in hoc dubio respondetur ad tertium argumentum dubij principalis.

¶ Ad quartum argumentum dubij principalis, est quartum dubium circa illam clementinam. An si aliqui consanguinei vel affines, vel alij prohibiti in illa clementina, post Concil. Trident. contrahant de præsentī sine parrocho & testibus incurrant excommunicationem illam. Diximus post Concilium: nam ante certa res erat quod incurrebatur excommunicatio cum esset verus contractus matrimonialis. Et videtur quod post Concilium Tridentinum etiam incurratur illa excommunicatio.

¶ Primo arguitur. Isti sic contrahentes faciunt totum quod in se est ad contrahendum in illis gradibus prohibitis, vt supponimus: ergo incurunt excommunicationem. Probatur consequentia. Vt dictum est in dubio precedenti, ad incurrendam istam excommunicationem satis est facere omnia requisita ad contrahendum matrimonium.

¶ Secundo arguitur. Vt supponimus ante Concilium Tridentinum certa res est quod incurrebatur in isto casu excommunicatio, quia erat peccatum contrahere in illis gradibus: sed idem peccatum est modo & adhuc grauius propter prohibitionem Concilij, vt constat: ergo multo magis incurritur modo illa excommunicatio.

¶ Tertio arguitur. Illa excommunicatio lata est contra illos qui contrahebant in illis gradibus prohibitis, & intelligendum est quantum videtur de illis qui contrahebant

A sicut tunc contrahebatur: sed tunc verus contractus matrimonialis erat qui celebrabatur sine parrocho & testibus: ergo etiam modo si contrahant in illis gradibus sine parrocho & testibus incurritur illa excommunicatio.

¶ Vltimo arguitur. Si aliqua ratione non incurritur excommunicatio post Concilium Tridentinum, maxime quoniam illud matrimonium est nullum post Concilium: hæc autem ratio nulla est, ergo. Minor probatur. Nam semper matrimonium celebratum inter affines vel cognatos est nullū, vt constat, cum sit impedimentum dirimens, ergo illa ratio non est bona.

¶ Nihilominus tamen conclusio sit. Post Concilium Tridentinum nō incurritur excommunicatio à contrahentibus in illis gradibus prohibitis, nisi fiat coram parrocho & testibus. Itaque si duo affines vel consanguinei contraherent modo per verba de præsentī in occulto sine parrocho & testibus nō incurritur excommunicatio. Hæc conclusio probatur primo fortissimo argumēto. Ad incurrendam excommunicationem illam necessarium est quod contrahant in gradibus illis prohibitis, sed isti sic contrahentes post Concilium non verè contrahunt, etiam in

C forma exteriori, ergo non incurunt excommunicationem. Minor probatur. Non isti non seruant formam contractus matrimonialis, nam in Concilio Tridentino contra hæc est forma contrahendi matrimonialiter. Secundo probatur conclusio. Et confirmatur argumentum præcedens: In Concilio Tridentino non solum annullatur matrimonium aliter factum & personæ redduntur inhabiles ad sic contrahendum, sed etiam constituitur, & præscribitur forma contractus matrimonialis, ita vt nō sit verus contractus sine illa, ergo post Concilium non est contractus matrimonialis nec forma illius si fiat in occulto; ac subinde nō incurritur excommunicatio lata contra illos qui contrahunt in gradibus prohibitis. Tertio probatur conclusio. Simoniacus nēque talis non incurrit excommunicationem istam contra simoniacos, quoniam nō est forma externa contractus simoniaci, vt dicunt Theologi in materia de simonia: sed in nostro casu non seruat formam necessariam contractus matrimonialis, vt iam probauimus, ergo non incurritur excommunicatio. Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio dubij.

D ¶ Ad primum argumentum respondetur,

¶ Ad primum argumentum respondetur,

tur, quod taliter contrahentes non faciunt totum, quod in se est ad contrahendum: nam non seruant formam præscriptam à Concilio Tridentino in contractu matrimoniali, & ita non incurrunt excommunicationem latam contra contrahentes in gradibus prohibitis.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod ante Concilium Tridentinum sine dubio incurreretur excommunicatio, quoniam tunc illa erat vera forma contractus matrimonialis, modo vero non est forma talis contractus. Itaque in illa clementina excommunicatur actus contrahendi, & ante Concilium erat actus contrahendi, non vero post, & excommunicatio non est lata solum contra peccatum, sed contra peccatum cum tali modo & forma.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod verba illius clementinæ accipienda sunt secundum suam significationem: contrahere verò matrimonialiter dicit formam contractus matrimonialis, quam non habet ille contractus in occulto post Concilium Tridentinum, & ita non incurritur excommunicatio in illo casu.

¶ Ad vltimum respondetur, negando maiorem, non enim illa est ratio vt probat optimè argumentum, & amplius explicabitur in dubio sequenti, sed ratio potissima est, quia non seruatur forma contractus matrimonialis præscripta à Concilio Tridentino & ita non verificatur, quod contrahant. Et per hoc respondetur ad quartum argumentum dubij principalis.

¶ Ad quintum argumentum dubij principalis, dubium est. An si duo affines, vel consanguinei, vel alij contenti in clementina contrahant matrimonium, & velint contrahere propter metum cadentem in virum constantem, in casu quo nullum est matrimonium saltem iure positiuo, incurrant illam excommunicationem. Et videtur quod incurrant excommunicationem, supponimus enim quod fiat coram patre & testibus.

¶ Primo arguitur. Isti vere contrahunt in gradibus prohibitis, nam seruant formam contractus matrimonialis: ergo incurrunt excommunicationem. Probatur consequentia. Nam excommunicatio lata est contra illos qui contrahunt in gradibus prohibitis in illa clementina.

¶ Secundo arguitur. Si aliqua ratione illi non incurrerent excommunicationem, maxime quia reuera non contrahant, quoniam

A saltem iure positiuo matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem est irritum & nullum, hæc autem ratio nulla est, nam nullum matrimonium inter affines vel cognatos est validum. Item nam si aliqui contrahant non solum cum impedimento affinitatis, vel consanguinitatis, sed etiam cum impedimento cognationis legalis, vel spiritualis matrimonium est nullum, etiam ratione vltimi impedimenti, tamen incurritur excommunicatio, vt constat, nam si contrahendo cum impedimento affinitatis, vel consanguinitatis incurratur: ergo etiam contrahendo simul cum alio impedimento superueniente, ergo.

B In hac difficultate autores supracitati, qui asserunt quod matrimonium factum per metum cadentem in virum constantem est irritum & nullum iure naturali, consequenter debent dicere, quod qui contrahunt in illis gradibus prohibitis propter talem metum, non incurrunt excommunicationem. Ratio huius est. Nam non reperitur ratio contractus matrimonialis: non enim seruant formam contrahendi præscriptam & constitutam ab ipso iure naturali. Et enim si illi qui non seruant formam præscriptam à Concilio Tridentino, non incurrunt excommunicationem, nec ibi seruatur ratio contractus matrimonialis, multo magis non incurrunt excommunicationem illi, qui non seruant formam constitutam ab ipso iure naturali. Nam ibi non est ratio contractus matrimonialis cum deficiat eius forma.

C Cæterum in nostra sententia sit etiam conclusio: Mihi videtur, quod si contractus matrimonialis fiat per metum cadentem in virum constantem in illis gradibus, non incurritur ista excommunicatio, nisi forte in aliquo casu. Hanc conclusionem tenet Nauarro in manuali cap. 27. nu. 141. hoc tenet Syluester verbo, excommunicatio. 9. dubio. 5. circa hanc excommunicationem & verbo excommunicatio. 5. §. vltimo dubio. 14. & probatur breuiter. Nam vt dicitur in materia de legibus in. 1. 2. q. 96. arti. 4. Lex humana qualis est ista de non contrahendo in gradibus prohibitis, non obligat cum periculo vitæ, ergo si matrimonium sit contractum propter periculum vitæ, vel propter aliud quod illi æqualeat non incurritur excommunicatio ibi lata in illa clementina. Dixi tamen in conclusione, nisi forte in aliquo casu tamen, quoniam si non sit periculum vitæ, vel æquale illi incurritur excommu-

communicatio, tum etiam quoniam, vt dicitur in loco citato lex humana aliquando obligat cum periculo vitæ vt si incurratur metus in contemptum legum ecclesiasticarum & in alijs casibus vide ibi. Non enim est huius loci hoc amplius explicare, quibus positus respondendum est ad argumenta facta in principio.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod in isto casu non incurritur excommunicatio, non quidem, quia non sit ibi forma contractus matrimonialis: sed quia fit propter metum illum grauissimum, vt diximus iam.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod illud argumentum optimè conuincit, quod ratio quare in isto casu non incurritur excommunicatio non est, quia matrimonium est nullum. Argumentum enim ibi factum hoc manifeste conuincit sed propter rationem iam assignatam. Ex dictis respondetur ad quintum argumentum dubij principalis.

¶ Ad sextum argumentum dubij principalis, est dubium de illis qui contrahunt in gradibus affinitatis quæ oritur ex matrimonio rato non consummato, an incurrant excommunicationem latam in illa clementina.

¶ In hac difficultate illi autores qui existimant, quod ex matrimonio rato non consummato non oritur affinitas, sed impedimentum publicæ honestatis (vt dicunt multi præcipue Iurisperiti citati in art. 1. huius quæst.) consequenter tenentur dicere quod illi qui contrahunt cum tali impedimento non incurrunt excommunicationem ibi latam. Nam illa constitutio seu clementina, loquitur de contrahentibus in gradibus affinitatis: illi verò qui dicunt quod oritur impedimentum affinitatis ex matrimonio rato non consummato (vt dicunt multi citati in eodem loco) ex consequenti tenentur dicere quod illi qui in illo gradu contrahunt incurrunt excommunicationem. Conclusio sit. Probabilis sententia est quod in isto casu incurritur excommunicatio, probabilis tamè est oppositum. Prima pars huius conclusionis constat auctoritate doctorum qui tenent quod ex matrimonio rato non consummato oritur impedimentum affinitatis & argumentis factis pro illa sententia. Secunda vero pars probatur auctoritate doctorum, qui tenent quod ex matrimonio rato non consummato non oritur impedimentum affinitatis, sed publicæ honestatis, & argumentis factis pro illa. Et præcipue probatur. Nam vt ego existimantur etiam quoniam, vt dicitur in loco citato lex humana aliquando obligat cum periculo vitæ vt si incurratur metus in contemptum legum ecclesiasticarum & in alijs casibus vide ibi. Non enim est huius loci hoc amplius explicare, quibus positus respondendum est ad argumenta facta in principio.

A maui probabilis, ex matrimonio rato, non consummato oritur affinitas initiatiue, & veluti imperfecta, ergo probabilis est quod non incurratur excommunicatio. Probatur consequentia: nam excommunicatio lata contra illos, qui contrahunt in gradibus affinitatis intelligi debet de affinitate perfecta, & non de affinitate initiatiue. Et per hoc respondetur ad sextum argumentum principale.

¶ Ad septimum argumentum dubij principalis est septimum dubium, an affines, vel consanguinei qui post sponsalia de futuro habent coitum affectu maritali, incurrant excommunicationem huius clementinæ. Diximus in dubio, affectu maritali: nam si coitus est fornicarius, non incurrunt excommunicationem: nam tunc sponsalia non trahunt in rationem matrimonij. Et rationes dubitandi ponuntur in illo sexto argumento.

¶ In huius rei explicationem sit prima conclusio. Ante Concilium Tridentinum si post sponsalia de futuro inter affines, vel consanguineos sequebatur coitus affectu coniugali incurreretur excommunicatio. Hanc sententiam tenet Caietan. verbo, excommunicatio cap. 47. Syluester loco supra citato dubio. 6. Nauarro in manuali. ca. 27. nu. 141. Et ratio huius est. Nam talia sponsalia coniuncta cum tali copula transeunt in rationem matrimonij, & habent veram rationem contractus matrimonialis si fiant affectu coniugali, ergo incidunt in excommunicationem.

C Secunda conclusio. Post Concilium Tridentinum illi qui contrahunt sponsalia per verba de futuro in illis gradibus prohibitis, & habent coitum etiam affectu maritali, non incurrunt illam excommunicationem. Hanc sententiam tenet Nauarro in loco immediate citato, & hanc debent tenere omnes doctores qui dicunt quod post Concilium Tridentinum sponsalia de futuro non possunt transire in rationem matrimonij per copulam carnalem, etiam si fiat affectu maritali. Et ratio est manifesta. Nam non incurritur prædicta excommunicatio nisi per contractum matrimonialem, vt iam sæpe dictum est, sed in isto casu, non est contractus matrimonialis post Concilium Tridentinum: ergo non incurritur excommunicatio in tali casu. Ex dictis in hoc dubio respondetur optimè ad septimum argumentum dubij principalis.

¶ Ad octauum argumentum dubij principalis, est dubium octauum. An incurratur ista excommunicatio, quando contrahitur

tur cum affini, vel consanguinea ignorāter. Ad cuius explicationem supponendum est quod duplex potest esse ignorantia. Altera iuris, altera vero facti. Ignorantia iuris in hoc casu esset si quis ignoraret excommunicationem illius Clementinæ, ignorantia vero facti est si quis ignoraret se esse affines, vel consanguineos, &c. Et videtur quod incurratur excommunicatio etiam si contractus matrimonialis fiat ignoranter.

¶ Primo arguitur octavo argumentō principali. Quando quis ignorat vincibiliter ius quantum non habeat ignorantiam facti incurrat excommunicationem: nā reuera peccat contra illud ius, cū illa ignorantia sit vincibilis: ergo contrahere in illis gradibus prohibitis etiā ignoranter subijcitur excommunicationi. Cōfirmatur argumentum: Nam ut habet de regulis iuris in sexto regula ignorantia. Ignorantia facti non iuris excusat: ergo quantum aliquis ignoret ius si non habet ignorantiam facti non excusatur ab excommunicatione.

¶ Secundo arguitur, de illis qui cōtrahūt in huiusmodi gradibus prohibitis per ignorantiam affectatam siue iuris, siue facti. In isto casu cōtrahitur ignoranter, & non scienter ut constat, nam habent ignorantiam: tamen incurrunt excommunicationem illā, ergo. Minor probatur: Nam cum illa ignorantia sit affectata actus ipse redit in naturam suæ formæ & perinde se habet qui operatur cum tali ignorantia ac si sciret.

¶ Tertio arguitur, quando alter contrahentium habet ignorantiam siue facti siue iuris alius vero non. Tunc sic. In isto casu incurratur excommunicatio illa de qua loquimur: nam talis contractus scienter fit saltim ab uno illorum contrahentium, tamen fit etiam ignorāter cum alter illorum ignoret: ergo excommunicatio incurritur quando contrahitur ignoranter in illis gradibus.

In hac difficultate sunt duæ oppositæ sententiæ circa illam particulam positam in illa Clementina, scienter. Prima sententia est quod intelligitur de scientia facti: itaq; sola ignorantia facti excusat à tali excommunicatione, videlicet; quia nesciebat esse cognatam vel affinem vel monialem, ignorantia vero iuris non excusat. Hanc sententiam tenet Caietan. in summa loco citato, eandē sententiam tenet Sylvester verbo excommunicatio. 9. 41. excommunicatione. quæst. 1. Idem tenet glossa super illam Clementinam verbo, scienter & alij qui referuntur à

A Nauar. vbi supra, & ipse dicit tenuisse illam sententiam aliquando. Secunda sententia est huic opposita, quod non solum ignorantia facti verum etiam ignorantia iuris excusat in isto casu ab excommunicatione. Hanc sententiam sequitur Nauarro in loco iam citato & alij autores.

¶ In huius rei expositionem sit conclusio. Prima sententia est probabilis, secunda vero mihi videtur probabilior. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco & autoritate doctorum qui illam tenent. Et secundum istam sententiam illa particula, scienter, debet coniungi cum eo quod sequitur in gradibus prohibitis, &c. Ita quod sensus sit quod sciat esse huiusmodi impedimenta, vel aliquod illorum esse inter illos. Secunda pars probatur. Primo ex ipsa Clementina. Non enim loquitur simpliciter de contrahente, sed de contrahente scienter, & non est cur illa Clementina restringatur ad scientiam facti, præcipue cum sit rigorosa: ergo intelligi debet de scientia tam iuris quam facti. Secundo probatur. Nam quacumq; ignorantia aliquis aliquid faciat, non facit illud scienter siue sit ignorantia facti siue iuris, ergo hæc excommunicatio, non incurritur quomodocumq; sit ignorantia. Cōfirmatur argumentum: nam siue sit ignorantia facti siue iuris minuit peccatum, ut dicitur in. 1. 2. quæst. 74. artic. 1. ergo si in vno casu nō incurritur excommunicatio nec in alio. Ex hac secunda parte conclusionis sequitur, quod ignorantia vincibilis, & culpabilis etiam si sit crassa excusat ab excommunicatione. De affectata vero dicitur postea. Hoc corollarium ponitur in materia de excommunicatione, nā quando dicitur si quis scienter hoc fecerit sit excommunicatus, non incurritur excommunicatio si sit ignorantia etiam culpabilis & crassa, ut dicit D. Anto. 3. par. titu. 24. cap. 36. nu. 13. Caiet. 1. 2. quæstio. 72. art. 9. Sylvester verbo. Ignorantia dicto. 4. Aduertendum tamen est, quod in prima parte illius Clementinæ ponitur illa particula scienter cum dicitur, eos qui scienter in gradibus consanguinitatis & affinitatis, aut cum monialibus, &c. Postea vero in secunda parte non ponit illam particulam cum dicit, nec non religiosos & moniales ac clericos in sacris ordinibus constitutos, matrimonia contrahentes. Et ratio fuit, Quoniā in casibus contentis in prima parte, potuit esse probabilis ignorantia non vero in casibus

bus secundæ partis: & ita in casibus contentis in secunda parte si interueniat ignorantia culpabilis: etiā incurritur excommunicatio.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentū responderetur, quod quantum in illo casu peccet etiam mortaliter, nō incurritur excommunicatio propter rationes iam dictas. Et idem respondetur ad confirmationē. Item dici potest ad confirmationē, quod ignorantia iuris nō excusat nisi ipsum ius excuset & eos excipiat qui habent ignorantiam.

¶ Ad secundum argumentū, dubiū posset esse in isto casu, an si ignorantia sit affectata siue sit iuris siue facti incurratur excommunicatio. Dicendum est breuiter, quod incurritur excommunicatio huius Clementinæ. Istā sententiam tenet Sylvester. vbi supra, & glossa super istam Clementinam: & hanc sententiam tenet Caiet. Nam ut ipse dicit ignorantia affectata reducit actum in naturam suæ formæ: & ita se habet qui facit aliquid ex tali ignorantia, ac si faceret ex certa scientia, & ita fit illud opus scienter.

¶ Ad tertium argumentum responderetur cū Syluest. ibidē, quod si alter contrahentiū in illis gradibus prohibitis habet scientiā & alter ignorantiam: ille qui habet scientiā & contrahit ignoranter non incurrit illam excommunicationem: tamen ille qui habet scientiam, & contrahit scienter incurrit illā excommunicationem. Ex dictis responderetur ad octauum argumentū dubij principalis.

Ad nonum argumentum dubij principalis est dubium, An illi qui à principio contractus ignorabant consanguinitatem vel affinitatem, vel aliud impedimentum ex positis in illa Clementina, & postea perseverant scienter non solum in concubitu verū etiam in coniugio: incurrant excommunicationem. Et ratio dubitandi est illa quæ posita est in illo argumento. In hac difficultate Caietan. loco sæpe allegato existimat quod non minus sunt excommunicati qui licet ignoranter contraxerunt scienter perseverant, non in solo concubitu, sed in coniugio: hoc est in concubitu affectu coniugali, quam si à principio contraxissent scienter. Nam concubitus affectu coniugali claudit in se contractum matrimonij, plusquā contractus matrimonij claudit in se spōsalia: & ideo cum excommunicantur contrahentes, multo magis excommunicantur consummantes scienter. Sylvester loco citato quæst. 2. ponit dubium, quid si quis ignoranter con-

A traxit sed superueniente scientia cohabitatur. Et adducit varias sententias. Prima sententia est Ioan. Andr. qui dicit, quod iste nō incidit in excommunicationem. Nā ista constitutio non punit cohabitationem vel incestū, sed contractum matrimonialem, quantum mortaliter peccet cognoscendo eam. Et probat quia iste sine iudicio Ecclesie non potest dēuere ab illa. Et hanc sententiam sequitur Cardinalis. Apponit tamen exceptionē dicens, nisi de nouo contrahat. Paulus vero dicit, quod si talis cohabitatur ei affectu maritali, incurrat istam pœnam, cum videatur ex nouo consensu cū ea contrahere: si vero ex primo non incurrit excommunicationem. Sylvester vero dicit, quod ista non repugnant quia stant in hoc quod iste incidit in excommunicationem, si postquā sciuit explicitē aut virtualiter contrahit. Nauarro in loco citato expressē dicit quod ad incurrendam hanc, nō sufficit quod scientia supradictorum impedimentorum superueniat, post contractum, licet sufficiat ad peccatum si non separantur: & hanc sententiam tenet glossa super illam Clementinam, verbo, scienter.

¶ In huius rei explicationem sit prima conclusio. Ante Concilium Tridentinum si adueniente scientia horum impedimentorū perseverando in cōiugio formaliter vel virtualiter cōtraherent in secreto, incurrerent prædictā excommunicationē: nā reuera esset cōtractus matrimonialis de nouo inter illos (& ita intelligēdi sunt isti Doctores) si autē non cōtraherent formaliter vel virtualiter quantum perseverarēt nō incurrerēt excommunicationē: nā in illa Clementina. solū excommunicatur actus cōtrahēdi in illis gradibus.

¶ Secunda conclusio. Post Concilium Tridentinum quantum perseverant in coniugio post certam scientiā de impedimento si de nouo nō contrahunt corā parochō & testibus, nō incurrūt excommunicationem. Ratio est. Nā ut iam diximus nō seruant formā cōtractus matrimonialis præscriptā in Cōcil. ac subinde nō incurrit excommunicationē: nā actus subiectus excommunicationi est actus cōtrahēdi matrimonij. Ex dictis in hoc dubio soluitur argumentū vltimi dubij principalis.

¶ Circa eandem Clementinā aduertendū cum Caietano loco citato circa finem. & cum Syluestro vbi supra dubio. 8. quod celebrans scienter eadem damnata coniugio, inter eosdem incurrit excommunicationem. Nomine vero celebrantis intelligitur ille qui adhibet ecclesiasticam celebritatem

huiusmodi damnatis contractibus. Hæc tamen celebritas non exigit solennitatem aliquam, sed ad eam sufficit quod sacerdos celebret matrimonium dicendo verba solita, puta, placet tibi iste coniux? Itaque celebritas ista constat, aut si celebritas ecclesiastica fiat, aut si sacerdos ex sacerdotali officio celebret contractum dicendo verba, vel quasi authorizando interfit contra cap. fin. de clâ destina desponsatione. ad quod se refert canon iste in fine. Hæc dicta sint de ista Clementina.

¶ Solum restat adhuc vnicum dubiū circa illam: an si isti contraherent per procuratores vel per parentes, taliter quod parentes contraherent loco ipsorum: dubium in quā est an procuratores vel parētes incurrant talem excommunicationem. Ad hoc dubium dicendum est, quod isti non incurrant excommunicationem, nam isti reuera non contrahunt. Item, nam in illa excommunicatione non excommunicantur præbentes consilium auxilium, &c. sed isti solum se habent vt præbentes auxilium non vt cōtrahentes, ergo isti non incurrunt excommunicationem.

Circa istam articulum & totam istam quæstionem & præcedentem est secundum dubium, illudq; grauissimū. An matrimonium contractū cum ea quam tredebat consanguineam vel affinem cum in rei veritate non sit, sit validum. Et idem est de illo qui putat esse aliquod aliud impedimentum dirimens matrimonium cum reuera nō sit. Et videtur quod tale matrimonium non sit validum.

¶ Primo arguitur. Iste errat circa substantiam matrimonij, ergo matrimonium contractum nullum est. Consequentia est evidens, nam vt supra quæst. 5. art. 1. & 2. definitum est, error circa substantiam coniugij iure naturali irritat & annullat matrimonium. Antecedens vero constat, nam iste in illo casu existimat quod nō potest dari mutua traditio corporū, nec cohabitatio, propter consanguinitatis vel affinitatis impedimentum, ergo habet errorem circa substantiam & essentiam matrimonij.

¶ Secundo arguitur. Isti qui existimant quod est impedimentum inter illos dirimens matrimonium, non possunt habere consensum, ergo matrimonium contractum inter illos nullum est. Consequentia est evidens: nam matrimonium non potest consistere sine consensu. Antecedens vero probatur,

A nam isti existimant quod habent impedimentum annullans matrimonium, & consequenter iudicant quod nihil faciunt quantumvis contrahant, & quod est impossibile quod contrahant, ergo non possunt velle contrahere: nam voluntas & eius consensus non potest ferri ad impossibilia.

¶ Tertio arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Si quis certo credat se non esse ordinatum non potest habere intentionem consecrandi, nam credit esse impossibile consecrare: & idem est de illo qui certo credit se nō esse episcopum, non potest habere intentionem ordinandi, quoniā iudicat impossibile ordinare, ergo qui certo credit aliquā esse affinem vel consanguineam, iudicat nō posse cum illa cōtrahere: ac subinde non potest habere intentionem & consensum contrahendi cum illa. Probatur consequentia, nam est omnino eadem ratio.

¶ Quarto arguitur ex iure. Nā in illis qui putat se esse necessarium heredem, cum tamen sit voluntarius: repudiare non potest: itaque opinio præferenda est veritati, ergo similiter ille qui existimat quod est impedimentum dirimens matrimonium verè non contrahit, & opinio præferenda est veritati etiam in nostro casu.

¶ In oppositum est primo. In isto contractu matrimoniali non est error circa ipsas personas, vt supponimus: nec circa conditionem ad mutuam traditionem necessariā: cum reuera nullum sit impedimentum, ergo tale matrimonium est validum.

¶ Secundo arguitur. Si aliquid ratione nō esset validum matrimonium, tamen quia in illo casu dubij non potest esse verus consensus in matrimonio: sed hæc ratio est nulla, ergo. Consequentia est bona, maior est manifesta. Nam illa ratio assignatur ab alijs quibus. Minor probatur ex cap. 1. de sponsal. & matrimon. in. 6. vbi expressè dicitur,

ex sponsalibus puris & certis, etiam si cōsanguinitatis & affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quauis ratione sint nulla: dummodo non sint nulla ex defectu consensus oritur efficax impedimentū, &c. In quibus verbis aperte significatur quod potest esse consensus ad cōtrahendum sponsalia inter affines, cognatos, &c. ergo etiam potest esse consensus ad contrahendum matrimonium. Confirmatur. Nam vt dictum est dubio præcedenti in solutione ad secundum. illa excommunicatio quæ lata est in illa Clementina secundum probabiliorē sententiā non incurritur.

curritur, nisi sit cōsensus sufficiens ad matrimonium, ergo inter cognatos & affines potest esse consensus interior sufficiens ad matrimonium.

¶ Tertio arguitur. Si quis ex errore particulari existimet quod in sacramēto baptismi nulla est virtus ad iustificandū, & ad remittendam peccatū originale, nihilominus potest habere intentionem baptizandi: quæ quidē sufficiet ad hoc quod cōferatur verū sacramentum baptismi, ergo similiter in nostro casu, potest esse sufficiens consensus ad matrimonium, quauis contrahentes existiment quod est impedimentū dirimens inter illos. Antecedens est omnī Doctorū in materia de sacramentis in genere. 3. p. q. 64. Cōsequētia vero probatur ex paritate rationis.

¶ In hac difficultate propter argumenta posita pro vtraque parte sunt duæ oppositæ sententiæ inter grauissimos & doctissimos viros. Prima sententia dicit quod in nostro casu matrimonium est nullū: quia non potest esse legitimus cōsensus. Hanc sententiā tenet expressè Syluest. verbo, matrimonium. 8. q. 13. dicto. 5. & citat pro ista sententia Hugo. & Archid. & alios. Omnes enim isti existimant quod non potest esse in tali casu legitima intētio ad contrahendū. Citat etiam Summā Angelicam, in fauorem huius sententiæ. Eandem sententiā tenet Nauar. in manua. cap. 22. nu. 43. circa fin. & nu. 56. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod in tali casu validū est matrimonium, & quod potest esse legitima intētio & legitimus consensus ad contrahendū. Hanc sententiā tenet Summa Rosela, vt refert Syluest. vbi supra. Et hanc tenet Couar. ca. 3. §. 7. nu. 2. circa finē. Pro hac sententia adducit iste autor Magist. Sotum in. 4. d. 27. q. 1. art. 3. vbi hoc videtur significare cū dicit, quod consensus potest ferri in materiam illegitimam, idem dicit. dist. 29. q. 2. artic. 1. & dist. 35. quæst. vnica, art. 2. ad tertium.

¶ In huius rei explicationem supponendum est, quod vt constat ex iam dictis impedimentum matrimonij duplex est: aliud quidem quod impedit, non tamen dirimit matrimonium: aliud vero quod impedit & dirimit matrimonium. Item isti qui cōtrahunt possunt existimare quod sunt cognati vel affines, vel habere aliquod aliud impedimentum dirimens dupliciter. Vno modo certè ita vt certo credat quod habent tale impedimentum: alio modo non certè & indubitatè, sed dubitanter vel opinatiuè.

A ¶ Quo posito fundamento sit prima conclusio vt à clarioribus procedamus. Si contrahentes credunt etiam certissimè quod habent impedimentum quod impedit, & non dirimit possunt habere cōsentum & intētio nē necessariam ad matrimonium, & matrimonium erit validum, quauis tale impedimentum non sit reuera à parte rei: imo etiam si reuera sit. Hanc sententiā tenent Doctores citati pro vtraque sententia, & in speciali constituit istam conclusionem Syluest. loco citato: & hanc debent tenere omnes Theologi. Omnes enim dicunt quod matrimonium contractum cum tali impedimento, quauis sit peccatum validum est. Et ex hoc desumitur manifesta ratio pro hac conclusione: & de hac conclusione non est difficultas.

B ¶ Vnde sit secūda conclusio. Si isti contrahentes existiment se habere aliquod impedimentū dirimens matrimonium, videlicet, affinitatē vel cognationē &c. illa tamē existimatio nō sit omnino certa. & indubitata, bene possunt habere legitimū consensum, & intentionē contrahendi, ac subinde cōtractus matrimonialis erit validus si illam habeat. Hæc conclusio probatur, primo argumentis factis secūdo loco, quæ hanc conclusionē videtur cōvincere præcipuè secūdo & tertio. Secundo probatur. Isti cōtrahentes in isto casu non credunt certò & indubitate, quod sint affines vel cognati, ac subinde non credunt certò & indubitate, quod matrimonium ab illis cōtractum sit nullum, ergo possunt habere intentionem & consensum sufficientem ad matrimonium: nam possunt habere consensum faciendi quod possunt. Et de ijs conclusionibus non est difficultas. Tota autem difficultas est quando certo & indubitate credunt quod sunt cognati vel affines vel quod habent aliquod aliud legitimū impedimentum dirimens, cum reuera non sit.

C ¶ In cuius rei expositionem sit tertia conclusio. Loquendo in isto casu prima sententia est probabilis, secunda vero longè probabilior. Prima pars huius conclusionis probatur argumentis factis primo loco quæ probabilia sunt & autoritate doctorū qui illā tenēt. Secūda vero pars probatur autoritate sapientissimorū virorum qui illā docēt & argumentis factis. Secūdo loco quæ sunt longè probabiliora. Quibus positus respōdetur ad argumenta facta in principio quæ militant contra istā secundam partem.

¶ Ad primum argumentū respōdetur negando antecedens. Ad probationem dicendum

dum est, quod error ille quo credit adesse impedimentum dirimens, non est error circa ea quæ sunt substantialia & essentialia matrimonii: nec est error qui annullat matrimonium. Ratio huius est, nam ut dicit D. Thom. supra quæst. 51. art. 1. error qui annullat matrimonium est ille qui tollit consensum contrahentis: error vero iste quo credit esse impedimentum dirimens, cum reuera non sit, non tollit consensum necessarium ad matrimonium, ut explicabitur statim in solutione ad secundum argumentum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur negando antecedens. Ad probationem dicendum est, quod quauis ipse credat & existimet, quod nihil facit, nihilominus tamen potest habere consensum & intentionem sufficientem de se ad matrimonium: hoc enim non est impossibile. Nam licet reuera haberet tale impedimentum possent habere consensum, & intentionem de se sufficientem ad contrahendum, ut constat in exemplo adducto de hæretico qui credit quod in sacramento baptismi nihil sit: tamen cum hoc stat quod potest habere sufficientem intentionem ad conferendum baptismum. Sic etiam in nostro proposito, cum habeat sufficientem consensum & aliam materia non sit illegitima & inhabilis, ad contrahendum, cum non sint affines vel consanguinei vel habentes aliud impedimentum dirimens conficitur verum matrimonium. Item possunt habere istum consensum ad hunc modum. Dicat vnus, ego credo quod est impedimentum dirimens matrimonium, nihilominus ego volo contrahere & facere totum quod possum: & similiter alius dicat idem, & habeat similem consensum, sicut hæreticus credit; quod in baptismo nihil sit, nihilominus vult facere quod alij ministri faciunt quicquid illud sit, siue aliquid fiat siue non.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando antecedens, & dicimus quod ille potest habere intentionem consecrandi, vel ordinandi, ut declarauimus in precedenti solutione.

¶ Ad quartum argumentum respondet, Conar. loco supra citato quod illa lex præcipit quod opinio sit præferenda veritati: quia ad illum actum est necessarium, quod agens sciat ex qua causa, & quo iure eundem actum agit: at in matrimonio non est necessarium, quod contrahens certo sciat, quod nullum est impedimentum ad contrahendum, sed sufficit, quod habeat consen-

sum de se sufficientem & quod velit facere quod potest.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos sit procedendum per viam accusationis.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur quod ad separationem matrimonij quod est inter affines & consanguineos contractum non sit procedendum per viam accusationis. Quia accusationem præcedit inscriptio quas aliquis se ad talionem obligat si in probatione defecerit: sed hæc non requiruntur quando de matrimonij separatione agitur, ergo ibi locum non habet accusatio.

¶ 2 Præterea. In causa matrimonij audiuntur solum propinqui, ut in litera dicitur: sed in accusationibus audiuntur etiam extranei, ergo in causa separationis matrimonij non agitur per viam accusationis.

¶ 3 Præterea. Si matrimonium accusari deberet, tunc præcipue hoc esset faciendum quando minus difficile est quod separatur: sed hoc est quando sunt sponsalia tantum contracta, non autem tunc accusatur matrimonium, ergo nunquam de cætero debet fieri accusatio.

¶ 4 Præterea. Ad accusandum non præcluditur via alicui per hoc quod non statim accusat, sed hoc fit in matrimonio, quia si primò tacuit quado matrimonium contraheretur non potest postea matrimonium accusare quasi suspectus, ergo &c.

S E D contra. Omne illicitum potest accusari: sed matrimonium affinium vel consanguineorum est illicitum, ergo de eo potest esse accusatio.

R E S P O N D E O dicendum, quod accusatio ad hoc est instituta ne aliquis sustineatur innocens qui culpam habet, sicut autem ex ignorantia facti contingit quod aliquis homo reputatur innocens qui in culpa est, ita ex ignorantia alicuius circumstantiæ contingit quod aliquod factum reputatur licitum, quod est illicitum: & ideo sicut homo accusatur quandoque, ita & factum ipsum accusari potest, & sic matrimonium accusatur, quando propter ignorantiam impedimenti estimatur legitimum quod est illegitimum.

A D primum ergo dicendum, quod obligatio ad penam talionis habet locum quando accusatur persona de crimine, quia tunc agitur ad punitionem eius: sed quando accusatur factum, tunc non agitur ad penam facientis, sed ad impediendum quod est

Lib. 4. c. 10. dist. 1. 4. 1. 35. q. 6. ca. 1.

Quæstio. LVI.

est illicitum: & ideo in matrimonio accusator non se obligat ad aliquam penam: sed talis accusatio potest & verbis & scripto fieri, ita quod exprimat & persona accusans matrimonium quod accusatur, & impedimentum propter quod accusatur.

A D secundum dicendum, quod extranei non possunt scire consanguinitatem nisi per consanguineos, de quibus probabilius est quod sciant. Vnde quando ipsi tacent suspicio habetur contra extraneum, & ex malevolentia procedat, nisi per consanguineos probare voluerit: vnde repellitur ab accusatione quando sunt consanguinei qui tacent, & per quos probare non potest: sed consanguinei quantum sint propinqui non repelluntur ab accusatione quando accusatur matrimonium propter aliquod impedimentum, quod impedit contrahendum, & dirimit contractum: sed quando accusatur ex hoc, quod dicitur non fuisse contractum, tunc parentes tanquam suspecti sunt repellendi, nisi ex parte illius qui est inferior dignitate & diuitijs, de quibus probabiliter estimari potest quod libenter vellent quod matrimonium flaret.

A D tertium dicendum, quod si matrimonium nondum est contractum: sed sponsalia tantum, non potest accusari, quia non accusatur quod non est: sed potest denunciari impedimentum ne matrimonium contrahatur.

A D quartum dicendum, quod ille qui tacuit primò quandoq; auditur postea si veli matrimonium accusare, quandoq; repellitur, quod patet ex Decret. quæ sic dicit. Si vero post contractum matrimonium aliquis accusator appareat cum non prodierit in publicum, quod banna secundum consuetudinem in ecclesia edebatur, vtrum vox sua accusationis debeat admitti merito queri potest. Super quo respondetur quod si tempore denuntiationis præmissa is qui iam committit impetrit extra diocesim existeret, vel alias denuntiatio non potuit ad eius deuenire notitiam: ut puta, si nimia infirmitatis feruore laborans sana mentis patiebatur exiliu, vel in annis erat ita teneris constitutus, & ad comprehensionem talium eius ætas sufficere non valebat, seu alia causa legitime fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri: alioquin tanquam suspensus est proculdubio repellendus, nisi firmauerit iuramento quod post didicerit ea quæ obiecit, & ad hoc ex malitia non procedat.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio huius articuli est affirmatiua. ¶ Secunda conclusio. Ipsum matrimonium accusari potest in iudicio. Ratio huius est. Nam ipsum matrimonium aliquando de se est illicitum quauis ignoretur à coniugibus, qui quidem nesciunt ipsum impedimentum, ergo matrimonium

ipsum accusari potest sicut accusatur homo. Vide solutiones argumentorum præcipue solutionem ad primum.

ARTICVLVS XI.

¶ Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes.

A D VNDECIMUM sic proceditur. Videtur quod in tali causa non sit procedendum per testes sicut in alijs causis, quia in alijs causis adducuntur ad testificandum quicumque sunt omni exceptione maiores: sed hic non admittuntur extranei quauis sint omni exceptione maiores: ergo, &c.

¶ 2 Præterea. Testes suspecti de priuato odio vel amore à testimonio repelluntur: sed maxime possunt propinqui esse suspecti de amore respectu vnus partis, & odio ad partem alteram: ergo non est audiendum eorum testimonium.

¶ 3 Præterea. Matrimonium est fauorabilius quam alia causa in quibus de rebus pure corporalibus agitur: sed in illis non potest idem esse testis & accusator: ergo in matrimonio videtur, quod non conuenienter in causa ista per testes procedatur.

S E D contra. Testes inducuntur in causis ut super his de quibus dubitatur fiat iudici fides: sed ita faciendū est iudici fides in causa ista sicut in alijs causis, quia non debet præcipitari sententia de eo, de quo non constat: ergo procedendum est hic ex testibus sicut in alijs causis.

R E S P O N D E O dicendum, quod in hac causa oportet, quod per testes veritas partes fiat sicut & in alijs, tamen ut Iurista dicunt, in hac causa multa specialia inueniuntur, scilicet, quod idem potest esse accusator & testis, & quod non iuratur de calumnia, cum sit causa quasi spiritualis, & quod consanguinei admittuntur ad testificandum, & quod non obseruatur omnino ordo iudiciarius: quia denuntiatione facta contumax potest excommunicari lite non contestata: & valet hoc testimonium de auditu, & post publicationem testium testes possunt induci, & hoc totum est ut peccatum impediatur, quod in tali coniunctione esse potest.

¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est affirmatiua. Ratio huius est. Nam in alijs causis proceditur per testes: ergo similiter in hac causa, per testes procedendum est.

De materia horum articulorum disputare non pertinet ad Theologum, esset enim mittere falcem in messem alienam. De hoc tamen disputant Iurisperiti in titulo. Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. Vide Covarru. super quartum Decretalium par. 2. cap. 8. §. 12. per totum. Et Sylvestrum verbo. Matrimonium. 9. & 10. ubi omnia pertinentia ad istos articulos pertractat. Videnda etiam sunt, quæ diximus supra in articulo. 6. huius quæstionis in difficultate prima præcipue in solutione ad ultimum argumentum vide etiam sapientissimum Magistrum Sotum in. 4. distin. 4. quæstio. unica art. 5.

In his articulis prima difficultas esse potest, utrum sigillum confessionis sacramentalis reuelari possit in iudicio, ad probandum matrimonium, vel non matrimonium. Et ratio dubitandi esse potest. Nam in foro exteriori sæpissime iudicatur esse matrimonium, quod reuera non est vel e contra, ergo ad vitandum istud maximum malum secretum confessionis aperiri potest in foro exteriori. In hac difficultate Covarru. loco immediatè citato nu. 9. refert aliquos Iurisperitos qui asserunt, quod confessionis sacramentalis arcana, possunt reuelari in iudicio ad probandum coniugium. Et adducunt isti autores glossam singularem in capitulo. Tui nos. de sponsalibus. verbo, confiteri.

Ca. tua nos de sponsal.

In huius tamen rei expositionem breuior sit conclusio. Sigillum confessionis sacramentalis in nullo modo reuelandum est in iudicio exteriori ad probandum matrimonium, & opposita sententia cuiuscunque sit est reprobanda omnino. Hæc conclusio est omnium doctorum. Omnes enim affirmant quod secretum confessionis sacramentalis non est reuelandum etiam propter grauisimum periculum totius reipublicæ. Ita tenent omnes Theologi in. 4. distin. 21. & ibi D. Thom. & omnes doctores ibidem, & Caietan. in opus. 27. quæstione. capit. 15. & Magister Sotus in relectione de secreto membro. 3. quæstio. 4. vide alios autores qui citantur à Covarruias ubi supra. Probatum conclusio. Nam ridiculum est dicere, quod sacrum secretum confessionis sacramentalis est reuelandum in foro exteriori, propter rem ita leuem, ut est contractus matrimonialis, & ut de illo constet, ergo. Confirmatur argumentum. Scientia quam sacerdos habet ex con-

fessione sacramentali nihil omnino ad iudicialem cõtrouersiam pertinet, ut habetur capit. 2. de officio ordinarij: & capit. Dilectus. de excessu prælatorum: ergo nullo modo sigillum confessionis aperiri debet in foro iudiciali ad probandum, vel infirmandum matrimonium. Ex quo optime inferunt aliqui grauisissimi Iurisperiti citati à Covarruias supra, quod si sacerdos apud iudicem, secretum confessionis aperiret, nulla fides ei adhibenda est: nam ut dictum est scientia, quæ habetur ex cõfessione sacramentali nihil ad forum externum pertinet: sed est veluti alterius ordinis & rationis. Itaq; per se forū externum nullam cõnexionem habet cū scientia ex confessione. Secundo colligitur, quod in causis matrimonialibus nec in alijs causis, procedendum est à foro externo ad forum conscientie, nec e contra, cum non habeant connexionem inter se: sed iudices in foro externo debent iudicare secundum allegata & probata in illo foro, non attendendo nisi ad scientiam publicam. Et ita male faciunt aliqui iudices qui in causis matrimonialibus partibus præcipiunt, ut accedant ad talem, vel talem confessorem, ut confiteantur peccata sua: nam daretur occasio pœnitentibus committendi multa sacrilegia in confessione, & mentiendi in illa. Et propter eandem rationem male faciunt confessores, qui ex scientia habita in confessione volunt remedia adhibere in foro externo. Hæc breuiter dicta sint in explicationem huius difficultatis. Et ad rationem dubitandi dicendum est, quod nullum est inconueniens, quod aliquando in foro externo iudicetur matrimonium quod reuera non est, vel e contra. Hoc enim necessario sequitur eo ipso, quod proceditur in illo foro per hominum testimonia, quæ fallacia sunt. Et idem contingeret si sigillum confessionis reuelandum esset in foro exteriori, & in tribunali externo: nam etiã notitia accepta ex confessione potest esse fallax, cum habeatur ex testimonijs hominum fallacibus. Quomodo vero intelligatur illa glossa adducta ab illis autoribus videte in Covarruias ubi supra numero. 10.

Ca. 2. de officio ordinarij, & ca. dilectus. de excessu prælatorum.

EST secunda difficultas præcipue circa articulum vndecimum. De matrimonio, quod secundum allegata & probata iudicatur validum cum reuera non sit. An qui existimatur cõiuges & iudicatur tales, teneatur stare matrimonio & possint, & teneatur habere actum cõiugalem. Et videt vera pars

affirmatiua huius dubij. Primo arguitur. Nam ut diffinitur in. 2. 2. quæst. 67. artic. 2. licitum est occidere innocentem probatum nocentem secundum allegata & probata in foro exteriori: ergo licitum etiam erit accedere ad non suam probatam suam secundum allegata, & probata per testes. Probatum consequentia: nam sicut accedere ad non suam est intrinsecè malum, ita occidere innocentem: ergo sicut occidere innocentem est illicitum, propter probationes publicas, ita etiam accedere ad non suam efficitur illicitum in isto casu, propter probationes publicas & testimonia exteriora. Secundo arguitur. Iudex ordinarius ex mandato iudicis delegati, non solum potest, verum etiam tenetur exequi sententiam illam, etiam si iniustam esse cognouerit, ergo similiter isti qui iudicant, sicut coniuges secundum allegata & probata possunt exequi sententiam illam: quando sciunt esse iniustam, & consequentia est bona ex paritate rationis, antecedens vero constat ex cap. pastoralis. quia vero, ubi dicitur, quod cõordinarius teneatur obsequi delegato, & si fiat sententiam illam iniustam, exequi nihilominus teneatur eandem, & c. Tertio arguitur. Supponendo quod iudex ecclesiasticus præcipit sub pœna excommunicationis lata sententia, ut stent matrimonio isti coniuges. Tunc est argumentum. Ista excommunicatio procedit à potestate clauis non errante: nam procedit secundum allegata & probata, ut constat, ergo talis excommunicatio ligat in foro conscientie, ac subinde isti tenentur obedire. Confirmatur argumentum in particulari, quando iudex præcipit sub pœna excommunicationis lata sententia, quod faciant vitam maritalem, & reddant debitum: tunc enim, si non reddant sequuntur multa inconuenientia, ergo tenebitur reddere quilibet illorum etiam si certo sciat non esse matrimonium, antecedens vero constat.

Ca. pastor. de officio iudicis delegati.

Quarto arguitur. Sit casus quod ex cohabitatione sit periculum morale incontinentie, & iudex præcipiat sub pœna excommunicationis lata sententia, quod cohabitent. Tunc sic. Sequitur, quod si non teneantur reddere debitum quod non teneantur si mul. cohabitare: consequens autem est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam ideo non possunt nec teneantur reddere debitum, quoniã esset accessus ad non suam, qui est intrinsecè malus, sed in

illo casu cohabitare simul est intrinsecè malum, nam est periculum accedendi ad non suam ergo. Falsitas cõsequentis constat: nam tunc apertum sequitur scandalum in reipublica, ex eo quod non obseruatur mandatum iudicis Ecclesiastici præcipientis sub pœna excommunicationis lata sententia. His non obstantibus sit prima conclusio. In isto casu licet iudicari & iudicari cõiugati, non possunt habere accessum carnalem. In hac cõclusionem cõueniunt omnes Theologi, & Iurisperiti nullo excepto: Et hæc conclusio probatur primo. Illa mulier reuera est non sua ut cõstat, nam non est verum matrimonium inter illos, ut supponimus, ergo accedere ad illam mulierem est intrinsecè malum, ac subinde nulla de causa potest esse cõiugium, si iudex proferat sententiam secundum allegata & probata. Confirmatur argumentum: nam ut supra diximus q. 49. tota ecclesia non potest facere quod matrimonium, quod non fuit validum à principio sit validum, ergo non potest facere quod istud matrimonium, quod à parte rei nullum est sit validum, ac subinde non potest facere, quod accessus ad talem mulierem sit licitus. Secundo probatur cõclusio. Nam ut diffinitur in. 2. 2. q. 67. artic. 5. sententia iniusta secundum rem, etiam si probata sit secundum allegata & probata nullum ius tribuit in conscientia sicut nec lex iniusta: sed ista secundum rem est iniusta ut supponimus, quanius prolata sit secundum allegata & probata: ergo nullum ius tribuit in conscientia, ac subinde per sententiam de qua hic loquimur nullum ius acquiritur erga illam mulierem: ac subinde accedere ad illam erit illicitum. Tertio probatur conclusio & confirmatur argumentum per cõsequens. Nam ut dicitur in. 2. 2. q. 67. artic. 2. Si quis innocens condēnetur iuste secundum allegata & probata, non tenetur stare sententia iudicis si sine scādalo id facere potest, sed in proposito iste potest non habere accessum coniugalem sine aliquo scādalo, ut constat, ergo quātū ad hoc non tenetur nec potest obedire tali sententia. Quarto probatur, etiam in ipsa sententia apponatur pœna excommunicationis lata sententia. Nam ut diffiniunt Theologi in materia de excommunicatione, sententia excommunicationis iniusta ex ipsa causa, quantumuis aliàs sit lata legitime secundum allegata & probata nihilominus irrita est in foro conscientie & nullam habet vim. Vide Sotum in. 4. distin. 2. quæst. r. art. 3. Caieta. in. 2. 2. quæst. 67. artic. 5.

70. art. 4. ad secundum. ergo huiusmodi sententia. quantumvis apponatur. censura excommunicationis. non obligat in conscientia. ac subinde non tenetur reddere debitum. seu habere accessum conjugalem. Vide de re hac in particulari Syluestrum. verbo. matrimonium. 8. dubio. 3. per totum. vbi hoc optime explicat.

¶ Secunda conclusio. Post sententiam iudicis secundum allegata & probata isti qui iudicantur in illo tribunali coniugati in foro externo & quantum ad externam formam. debent se habere vt coniugati in quantum possibile fuerit. sine offensa creatoris. cohabitando simul & faciendo alia huiusmodi quae pertinent ad effigiem externam matrimonij. debent tamen hoc facere sine Dei offensa. Hanc etiam conclusionem tenent omnes Theologi. & Iurisperiti. Probatum primo conclusio. Nam si isti non obedirent in forma exteriori sententiae iudicis precipietis. vt stent matrimonio sub poena excommunicationis. sequeretur maximu scandalum. cum viderent sententiam esse iustam secundum allegata & probata: ergo tenentur in figura exteriori obedire in quantum possibile est sine Dei offensa. Secundo probatur conclusio. Nam vt dicitur in loco supradictato innocens probatus nocens tenetur obedire sententiae iudicis. si ex inobedientia sequatur scandalum. & ita si non potest fugere sine scandalo non potest illud facere. sed in nostro casu maximum sequeretur scandalum ex inobedientia. vt constat: ergo tenetur obedire in exteriori forma quantum poterit. Tercio probatur conclusio. Vt dicitur in materia de excommunicatione. ille qui contrarium lata est sententia excommunicationis iusta secundum allegata & probata. qui in foro conscientiae. non sit excommunicatus. cum sit excommunicatio iniusta secundum rem. tamen in foro externo. & quantum ad ea quae publica sunt. debet se habere vt excommunicatus. alius enim esset maximum scandalum in republica: ergo similiter in nostro casu isti se debent habere. vt coniugati in forma externa.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum responderetur negando consequentiam duplici ratione. prima ratio est. Quoniam occidere innocentem. vt sic non est intrinsece malum sed aliquando licitum est vt dicitur in. 2. 2. q. 64. art. 6. accedere vero ad non suam semper est intrinsece malum.

Secunda ratio est. Nam in isto casu antecedens non occiditur innocens. vt innocens est formaliter loquendo. sed nocens: nam occiditur a potestate publica & a ministris publicis qui sequuntur scientiam publicam. & occiditur in publico: at vero iste. vt subest illi scientiae publicae non est innocens sed nocens. sicut consequens huius consequentiae. Deus sciuit Antichristum futurum: ergo Antichristus erit. absolute est contingens. ceterum. vt subest diuinae scientiae est necessarium: At vero in nostro casu iste simpliciter & omnibus modis accedit ad non suam: nam talis accessus non debet esse publicus sed secretus: nec procedit ab illo. vt a ministro publico: sed vt a persona particulari. quae non sequitur scientiam publicam sed particularem. Denique ad pacem reipublicae non est necessarium quod iste accedat ad non suam. sed satis est quod in exterioribus habeat eam vt propriam. at vero in casu innocens est necessarium ad pacem reipublicae. quod occidatur innocens probatus nocens.

¶ Ad secundum argumentum concessio antecedenti negatur consequentia. Ratio est. Nam in casu antecedenti iudex ordinarius est veluti minister. & instrumentum iudicis delegati. & debet sequi scientiam publicam alterius & non propriam. minister enim & instrumentum mouetur ab alio. & ita dicitur ibidem. Attendentes itaque quod non cognitio. sed executio tantum demadatur eidem. respondemus quod cum ordinarius. &c. Ceterum in nostro casu ipsi qui iudicati sunt coniugati. non sunt ministri iudicis pronuntiantis sententiam secundum allegata & probata. nec sunt mere exequutores accessus conjugalis: sed habent se vt causae principales. quae a seipsis debent moueri. & ita tenentur sequi scientiam propriam. Quomodo vero sit intelligendus ille textus adductus in argumento magis in particulari explicatur a Iurisperitis qui interpretatur illum textum.

¶ Ad tertium argumentum responderetur. quod etiam si praecipiat iudex vt debitum reddat sub poena excommunicationis latae sententiae. non tenentur obedire. Et ad argumentum dicendum est. distinguendo antecedens. scilicet. ista sententia procedit a potestate clauium clauis non errante. distinguo: clauis non errante practice. concedo. speculative. nego. Etenim. sicut duplex error inuenitur. alius practicus. alius vero speculatiuus: ita dupliciter errari potest. Itaque ad hoc quod talis sententia per se obliget in foro

foro conscientiae. necessarium est quod non erret clauis etiam speculative. Ad confirmationem responderetur. quod accedere ad non suam semper est intrinsece malum. & ita nullo modo debet accedere etiam si sequantur innumera scandala. non enim sunt faciendalia mala vt inde eueniant bona. & ita non est accedendum ad illam ad vitanda scandala. ¶ Ad quartum argumentum dicendum est. quod si cohabitatio haberet adiunctum periculum morale accedendi ad non suam. ista cohabitatio vt sic esset intrinsece mala sicut ipse accessus ad non suam. nam qui amat periculum peribit in illo. & ita in tali casu nullo modo deberet cohabitare simul. Tunc autem periculum erit fugere in terram longinquam. vel si hoc facere non potest debet patienter ferre ipsam excommunicationem & se habere vt excommunicatum potius quam cohabitare cum tali muliere vel viro.

EX resolutione huius difficultatis manifeste colligitur quid dicendum est ad aliud dubium. videlicet. quando matrimonium reuera est validum. tamen in foro exteriori secundum allegata & probata iudicatur nullum. omnia enim dicenda sunt si eut ad dubium praecedens. Et in hoc est facilius remedium. nam in hoc casu possunt de nouo contrahere in facie ecclesiae. Haec dicta sunt de istis articulis. & de tota ista questione in particulari.

¶ In istum reiecta erant quaedam difficultates pertinentes ad dispensationes matrimonij. de illis tamen commodius disputabitur postquam dictum fuerit de omnibus impedimentis pertinentibus ad matrimonium.

QUESTIO LVI. De impedimento cognationis spiritualis.

DEinde considerandum est de impedimento cognationis spiritualis. Circa quod quaeruntur quinque. Primo. vtum spiritualis cognatio matrimonium impediatur. Secundo. ex qua causa contrahatur. Tercio. inter quos. Quarto. vtum transeat a viro in uxorem. Quinto. vtum transeat ad filios carnales patris.

DE hac materia disputant doctores in. 4. dist. 42. Iurisperiti. 3. quest. 1. 2. 3. & 4. & in Decretalibus. titulo de cognatione spirituali. & etiam in. 6. eodem titulo. Syluest. verbo matrimonium. 8. quest. 7. Conarra. super quartum decretalium. cap. 6. §. 4. Magister Socus. dist. 42. quest. 1. Nauar. in Manuali. cap. 22. num. 4. & Caiet. verbo matrimonium in sua summa.

ARTICULUS PRIMUS. Vtrum spiritualis cognatio impediatur matrimonium.

DE PRIMVM sic proceditur. ¶ Ad tertium quod spiritualis cognatio matrimonium non impediatur. Matrimonium enim non impedit nisi quod contrahatur alicui bono matrimonij: sed spiritualis cognatio non contrahatur alicui bono matrimonij: ergo non impedit matrimonium.

¶ 2. Praeterea. Impedimentum perpetuum matrimonij non potest stare simul cum matrimonio: sed cognatio spiritualis stat simul aliquando cum matrimonio. vt in litera dicitur: sicut cum aliquis in casu necessitatis filium baptizat. quia tunc fit vxori suae. spiritualis cognatione communitus. nec tamen matrimonio separatur. ergo spiritualis cognatio matrimonium non impedit.

¶ 3. Praeterea. Vnio spiritus non transit in carnem: sed matrimonium est carnalis coniunctio. ergo cum cognatio spiritualis sit vnio spiritus. non potest transire ad matrimonium impedendum.

¶ 4. Praeterea. Contrariorum non sunt eadem effectus: sed spiritualis cognatio videtur esse contraria disparitati cultus. cum spiritualis cognatio sit propinquitatis proueniens ex datione sacramenti. vel retentione ad idem. disparitas autem cultus consistit in sacramenti carentia. vt prius dictum est: cum ergo disparitas cultus matrimonium impediatur. videtur: quod spiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

¶ Sed contra. Quanto aliquod vinculum sanctius est tanto magis est custodiendum: sed vinculum spirituale est sanctius quam corporale. cum ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediatur: videtur etiam quod cognatio spiritualis idem faciat.

¶ Praeterea. In matrimonio coniunctio animarum est principalior quam coniunctio corporum. quia praecedit ipsam. ergo multo fortius spiritualis cognatio matrimonium impedire potest quam carnalis.

Thom. 42. dist. 42. q. 1. art. 1. & seq.

RESPONDEO dicendum quod sicut per carnalem propagationem homo accipit esse natura, ita per sacramenta accipit esse spiritualis gratia: unde sicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur est homini naturale in quantum est res quedam naturalis, ita vinculum quod contrahitur ex sacramentorum susceptione est in quo modo naturale sicut in quantum est membrum ecclesie: & ideo sicut carnalis cognatio impedit matrimonium ita spiritualis ex ecclesie statuto. Tamen distinguendum est de spirituali cognatione, quia aut precessit matrimonium, aut sequitur: si precessit impedit contrahendum, & dirimit contractum: si sequitur tunc non dirimit vinculum matrimonij. Sed quantum ad actum matrimonij est distinguendum quia aut spiritualis cognatio inducitur ex necessitate, sicut pater baptizat filium in articulo mortis, & tunc non impedit actum matrimonij ex neutra parte aut inducitur extra casum necessitatis ex ignorantia, & tunc si ille ex cuius actu inducitur diligentiam adhibuit, est eadem ratio sicut & de primo: aut ex industria extra casum necessitatis, & tunc ille ex cuius actu inducitur amittit impetendum debitum, sed tamen debet reddere si petatur, quia ex culpa eius non debet aliquid incommodum aliis reportare.

AD primum ergo dicendum, quod quantumvis spiritualis cognatio non impedit aliquod de principalibus bonis matrimonij: tamen impedit aliquid de secundarijs bonis, quod est amicitia multiplicatio, quia spiritualis cognatio est sufficiens ratio amicitie per se: unde oportet quod ad alios per matrimonium familiaritas & amicitia queratur.

AD secundum dicendum, quod matrimonium est vinculum perpetuum: & ideo nullum impedimentum superveniens potest ipsum dirimere: & sic quandoque contingit quod matrimonium & matrimonij impedimentum stant simul, non autem si impedimentum precedit.

AD tertium dicendum, quod in matrimonio non est tantum coniunctio corporalis, sed etiam spiritualis: & ideo propinquitas spiritus ei impedimentum prestat sine hoc quod propinquitas spiritualis transire debeat in carnalem.

AD quartum dicendum, quod non est inconueniens quod duo contraria ad invicem contrarietur eidem, sicut magnum & paruum equalis: sic disparitas cultus, & spiritualis cognatio matrimonio repugnant, quia in vno est maior distantia, in altero maior propinquitas quam matrimonium requirat, & ideo ex utraque parte matrimonium impeditur.

SUMMA ARTICVLLI
Prima conclusio. spiritualis cognatio quando precedit ad matrimonium impedit contrahendum & dirimit contractum. Ratio huius conclusionis est. Nam sicut per carnalem propagationem homo accipit esse nature, ita per sacramenta accipit esse spiritualis gratia, ergo sicut per carnalem propagationem contrahitur vinculum quod impedit & dirimit matrimonium ita per spiritualem.

B Secunda conclusio. Si subsequatur ad matrimonium tunc non dirimit vinculum matrimonij.
Tertia conclusio. Quantum ad actum matrimonij est distinguendum, nam si spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis sicut quando pater baptizat filium in articulo mortis, tunc illa cognatio subsequens non impedit actum matrimonij ex neutra parte, id est, ex neutro coniuge.

Quarta conclusio. Si autem illa cognatio inducatur extra casum necessitatis, & ex ignorantia, tunc si ille ex cuius actu inducitur adhibuit diligentiam, eadem est ratio sicut quando ex necessitate baptizat.

Quinta conclusio. Si autem extra casum necessitatis, & ex industria, tunc ille ex cuius actu inducitur amittit ius petendi debitum, sed debet reddere si petatur, quia ex culpa eius non debet aliquid incommodum reportare.

C Circa totam istam questionem & articulum supponendum est ante omnia, quid sit cognatio spiritualis. Cognatio spiritualis sic potest defini. Cognatio spiritualis est vinculum ex susceptione sacramentorum inter fideles contractum, ex ecclesie institutione vim habens, vel ut dicit Syluester, cognatio spiritualis est quedam personarum proximitas, proveniens ex hoc quod quis confert sacramentum baptismi vel confirmationis, seu tenet vel suscipit illum cui tale sacramentum confertur. Hec definitio colligitur aperte ex iuribus & doctoribus supracitatis. Et ut illam explicemus, advertendum est. Primo quod ut dicit D. Thom. in articulo sicut per carnalem propagationem homo accipit esse nature, ita per sacramenta que sunt ordinis divini & supernaturalis homo accipit esse supernaturale gratia secundum quod esse quodammodo regeneratur. Unde sicut contrahitur vinculum ex carnali propagatione, ita ex sacramentorum susceptione contrahitur.

Definitio cognationis spiritualis.

trahitur vinculum inter membra ipsa ecclesie. Et ratione huius vinculi oritur respectus superioritatis, & inferioritatis, & amicitia inter illos & ita cognatio spiritualis habet rationem vinculi, & impedimenti ad contrahendum matrimonium. Ex quorum sacramentorum susceptione proveniat ista cognatio spiritualis dicitur articulo sequenti. Itaque est vinculum ex susceptione sacramentorum proveniens. Ex quo colligitur quod non contrahitur cognatio spiritualis si vel ex errore vel de industria iteraretur baptizatio. Tunc enim reuera non suscipitur sacramentum aliquod, & idem dicendum est de confirmatione. Inter fideles contractum. Advertendum secundo, quod sicut relatio consanguinitatis non invenitur nisi inter personas, quibus adest fundamentum carnalis originis, ita etiam cognatio spiritualis non habet locum nisi inter eos qui a Christo secundum spiritualem vitam processerunt mediante visibili sacramento, & ita dicitur in definitione inter fideles contractum. Ex quo colligitur quod si infidelis aliquem baptizat aut etiam fideles catechumeni aliquos baptizent, etiam si postea illi baptizentur nullum est inter illos impedimentum. Hoc docet D. Thom. art. 3 ad 3. & art. 4 ad 4. & Syluester loco supra citato dist. 1. & Magister Sotus loco citato art. 3. Nullus autem habetur textus de hac re, sed omnes adhibent eandem rationem, quia qui ex pers est vitæ spiritualis non potest cognationem spiritualem contrahere. Alia etiam ratio esse potest. Nam cum hoc impedimentum sit ex statuto ecclesie, non ligat illos qui sunt extra ecclesiam. An vero si quis baptizat filium infidelis contrahatur compaternitas inter baptizantem & infidelem patrem dicitur postea art. 3. Hec tamen dicta sint in explicationem illius particule inter fideles contractus. Ab ecclesie institutione vim habens. In qua particula declaratur quod hoc impedimentum non est de iure naturali & divino, sed de iure humano ecclesiastico. Hec autem institutio ecclesie habuit maximum fundamentum in divino iure: nam spiritualis generatio per Christum hominibus collata est per que ut dicitur. 1. Petri. cap. 1. Pater regeneravit nos, unde sicut carnalis generatio est causa propinquitatis & vinculi cognationis carnalis, ita etiam ratione generationis spiritualis ecclesia instituit hoc impedimentum cognationis spiritualis. Et huius institutionis sunt

A etiam alia rationes. Prima ratio est, ut mentibus hominum hæc spiritualis natiuitas altius imprimeretur, cum viderent cognationem contrahere sicut contrahitur carnali natiuitate. Secunda ratio, nam olim baptizantibus sicut patribus spiritualibus magna debebatur reuerentia usque adeo ut esset de hac re zelus & contentio ut dicit D. Paulus. 1. Cor. 3. Tertia ratio, nam ratione huius institutionis tanta erat comunicatio inter filios naturales, & illos qui erant ex susceptione baptismi ut esset veluti quedam fraterna necessitudo inter illos, & ideo ecclesia huiusmodi legem tulit ne matrimonia constarent. De quibus omnibus plura in sequentibus. Hæc autem lex fuit antiquissima traditio ut videri potest. 30. quest. 1. per multa capita. Ex quo aperte colligitur quod Papa potest dispensare in hoc impedimento. Secundo supponendum est & explicandum quod effectum habeat hæc cognatio spiritualis. Et ex doctrina D. Tho. in hoc articulo colligitur, quod si cognatio spiritualis antecedit ipsum matrimonium impedit & dirimit matrimonium, ita quod matrimonium subsequutum est nullum, si vero cognatio spiritualis superveniat matrimonio non dirimit illud, ille tamen qui est in culpa non potest petere debitum, tenetur tamen reddere ut dictum est de affinitate in quest. precedenti. In hoc conveniunt omnes doctores supracitati. Et constat aperte ex iuribus supracitatis & in speciali in cap. si vir. de cognatione spirituali & in ca. 1. 30. quest. 1. Quibus positus circa tres ultimas conclusiones D. Thom. in hoc articulo sunt aliqua dubia.

Questio prima. Est primum dubium circa tertiam conclusionem D. Thom. an si spiritualis cognatio inducatur in casu necessitatis post matrimonium contractum impedit actum matrimonij, v.g. quando pater baptizat filium in articulo mortis & non est alius qui illum baptizat & quod dicitur de baptizante in huiusmodi dubijs sequentibus, dicendum est de suscipientibus, nisi forte in hoc primo dubio quoniam nulla videtur esse necessitas suscipiendi. Et videtur quod impediatur.

Questio secunda. Primo arguitur. Isti coniuges in tali casu reuera contrahunt cognationem spiritualem, ut est manifestum, & dicitur in articulo sequenti. Sed cognatio spiritualis impedit actum matrimonij, ergo: Quod si quis dicat quod cognatio spiritualis impedit usum matrimonij quando non inducitur in casu necessitatis, non vero in ca-

30. q. 1. per aliqua capita.

su necessitatis, contra hanc solutionem arguitur. Nam cognatio spiritualis est omnino eiusdem rationis siue inducatur in casu necessitatis siue non, ut de se est manifestum, sed si inducatur extra casum necessitatis impedit actum conjugalem, ergo etiam in illo casu.

¶ Secundo arguitur. Cognatio spiritualis quae inducitur in casu extremae necessitatis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum si antecedit matrimonium, ergo etiam impedit actum matrimonij. Antecedens asseritur a doctoribus supracitatis, consequentia vero probatur. Impedimentum aliquod in tantum impedit & dirimit contractum matrimonialem, in quantum ordinatur ad actum matrimonialem, ergo si impedit & dirimit matrimonium in isto casu etiam impedit actum conjugalem.

¶ Tertio arguitur in speciali quando aliquis baptizat filium suum susceptum ex fornicatione in casu necessitatis. Nam saltem sequitur quod in isto casu possit contrahere matrimonium cum illius matre; consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur, nam post matrimonium si superveniat cognatio spiritualis potest petere & reddere debitum in illo casu, in quo inducitur cognatio spiritualis in casu necessitatis, ergo poterit etiam contrahere matrimonium si antecedit. Falsitas vero consequentis probatur. Nam inter illos est cognatio spiritualis antecedens matrimonium, ergo non potest contrahere.

¶ Quarto. Probabilis sententia est quod aliquis post susceptos ordines incurrit irregularitatem quando occidit aliquem in defensionem innocentis quando tenebatur illum ex precepto defendere, taliter quod non potest exercere actum ordinis ut dicitur in 2.2. quaest. 64. art. 8. & in materia de irregularitate, ergo similiter erit probabilis sententia quod in nostro casu iste post contractum matrimonium impeditur a petitione debiti etiam si teneretur puerum baptizare.

¶ His nihil obstantibus conclusio sit. In isto casu cognatio spiritualis superveniens non impedit actum matrimonialem, ac subinde potest esse petitio & redditio debiti. Hac sententiam docet expresse D. Tho. in hac conclusione & eam docent omnes Thomistae, & omnes doctores citati in principio huius quaestionis. Sylvester statim in principio Magister Sotus in art. 1. Nauarro ubi supra circa finem, & cap. 16. nu. 34. Et pro-

A batur conclusio primo. Ex definitione ecclesiae, nam. 30. quaest. 1. ca. Ad limina. ubi expresse diffinitur quod non debet villo modo separari ab uxore qui necessitatis causa filium suum baptizavit; & inculpabile est iudicandum quod necessitas intulit. Et statim subdit, quod bene fecisse laudatur & idcirco suae uxori sibi iam legitime sociatae impune quamdiu vixerit iudicamus manere coniunctum. Ex quibus verbis aperte colligitur quod potest petere & reddere debitum, ergo. Secundo probatur conclusio ratione. Nam quod post contractum matrimonium non possit aliquis libere uti matrimonio petendo debitum habet rationem poenae ut constat (nam priuatur usu rei propriae) poena vero non incurritur propter actum qui est in precepto, ergo in illo casu non impeditur a petitione debiti, nam actus ille baptizandi filium suum in illa extrema necessitate, erat actus preceptus. Confirmatur argumentum. Nam ut dictum est in quaestione precedenti & diffinitur expresse in cap. Discretionem. de eo qui cognovit con sanguineam uxoris suae mulier quae cognita est per vim a consanguineo uxoris libere potest petere & reddere debitum, quonia suo iure non debet sine culpa priuari, sed in nostro casu nulla interuenit culpa ut supponimus, ergo licite potest petere & reddere debitum. Tertio probatur. Nam ut dicemus in dubio sequenti, si per ignorantiam inculpabilem supervenit cognatio spiritualis, non priuatur iure petendi debitum ut diffinitur in cap. si vir. de cognatione spirituali quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur, ergo multo magis possunt petere debitum, si inducatur cognatio spiritualis in casu necessitatis. Ultimo probatur argumento satis probabili ut habet sententia probalissima grauisimorum Theologorum in loco citato in ultimo argumento, si quis postquam ordinatus est occidat aliquem in defensionem innocentis, quando tenebatur ex precepto defendere non incurrit irregularitatem, quia non est priuatus iure quod habet ad executionem ordinum propter actum qui est in precepto, ergo multo minus priuandus est in nostro casu usu matrimoniali propter actum preceptum. Probatur consequentia. Nam maius ius habet qui contraxit matrimonium ad usum matrimonialem, quam ordinatus ad executionem ordinum ut iam supra diximus in quaestione precedenti articul. 6. in

30. quaest.
1. cap. Ad
limina.

Cap. si vir.
de cognatione
spirituali.

30. quaest.
1. cap. Ad
limina.

quinta

quinta difficultate ibi posita ad tertium argumentum.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta primo loco. Ad argumentum primum respondetur, quod solutio ibi assignata est optima. Et ad replicam factam contra illam, dicendum est quod cognatio spiritualis quando inducitur in casu necessitatis & extra casum necessitatis est omnino eiusdem rationis, quantum ad id quod habet ex se & ex natura sua, ceterum non est eiusdem rationis quantum ad id quod habet ex iure positivo & habet rationem impedimenti ex iure positivo, quod quidem voluit quod quando cognatio spiritualis inducitur in casu necessitatis non impedit petitionem debiti, quando vero inducitur extra casum necessitatis impedit petitionem debiti.

¶ Ad secundum argumentum respondetur concedendo antecedens & negando consequentiam. Et ad probationem dicendum est, quod si esset impedimentum de iure naturali quod dirimeret contractum, semper actus esset illicitus, ceterum cognatio spiritualis est impedimentum de iure positivo, quod quidem voluit quod si antecederet matrimonium dirimeret illud. Si vero post contractum matrimonium inducitur cognatio spiritualis in casu extremae necessitatis, voluit quod non impediret actum matrimonialem: quod quidem constat ex illo textu citato. Est optimum simile. Nam ut diximus in illo loco citato de affinitate, si affinitas antecedit matrimonium, etiam si sit contracta per vim impedit matrimonium, at post contractum matrimonium non impedit petitionem debiti in illo qui passus est vim.

¶ Ad tertium argumentum est dubium, an quando aliquis baptizat filium suum susceptum ex fornicatione in casu necessitatis possit contrahere matrimonium cum illius matre. De hoc tamen disputabitur statim post hoc dubium. Ad argumentum primum negatur sequela, & ad probationem illius concessio antecedenti negatur consequentia: nam casus antecedentis expresse est concessus in iure; non vero casus consequentis.

¶ Ad quartum argumentum concessio antecedenti negatur consequentia. Ratio differentiae est. Nam in iure est expressum quod in nostro casu non impeditur a petitione debiti, non vero est expressum in casu antecedentis. Et fundamentum huius rei reperitur in ipsis rebus, quod quidem positum est supra quaestione precedenti art. 6. ad tertium

A argumentum. Videte illam solutionem.

EST secundum dubium annexum precedenti, an quando aliquis baptizat filium suum susceptum ex fornicatione in casu necessitatis possit contrahere matrimonium cum illius matre. Et videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo. In extrema necessitate omnes tenentur iure divino baptizare, ergo ecclesia non potuit vel saltem non debuit propter illum actum priuare hominem iure quod habebat, ad contrahendum cum ista muliere durissimum enim videtur priuare hominem tali iure propter actum qui est in precepto. Confirmatur argumentum. Nam priuare hominem iure quod habet contrahendi cum ista, aliquod grauamen est videtur, ergo non debet illud incurere homo propter actum preceptum iure divino.

¶ Secundo arguitur. Si pater baptizat in casu necessitatis filium suum susceptum ex sua uxore, poterat optime petere & reddere debitum ut iam diffinitum est in illo articulo precedenti, ergo si baptizat filium suum susceptum ex fornicatione poterit contrahere cum matre eius nam in tantum aliquid est impedimentum ad contrahendum in quantum impedit actum conjugalem.

C ¶ Tertio arguitur. Si accederet ad illam mulierem postquam baptizauit filium suum susceptum ex illa non haberet specialem deformitatem, sed tantum haberet rationem fornicationis non incestus, ergo poterit illa contrahere. Probatur consequentia. Nam nullum videtur habere impedimentum ad contrahendum, cum non habeat illud ad copulam carnalem. Antecedens vero constat, nam accedendo ad propedem uxorem, etiam per debiti petitionem quando baptizauit filium suum in casu necessitatis, nullam habet circumstantiam, ergo nec accedere ad mulierem ex qua accepit filium, &c.

D **I**N hac difficultate & propter haec argumenta Magister Sotus in illo articulo, est veluti dubius & dicit quod aliqui Iurisperiti dicunt hoc esse dubium, & quod Summus Pontifex esset consulendus de hac re, & adducit etiam Paludanum.

¶ Nihilominus tamen sit conclusio. In isto casu ille qui baptizauit filium suum susceptum ex fornicatione, non potest contrahere cum eius matre, & si contrahat matrimonium nullum est. Hac sententiam tenet expresse Nauarro in Manuali, cap. 16. nu. 34. & idem tenet cap. 22. num. 40. circa finem, & in

Cap. i. de
cognatio-
ne spiritua-
li.

& in hanc sententiam declinat Magister Sotus ubi supra & similiter Paludanus ab eo citatus: isti enim autores non sunt ausi oppositum tenere. Et probatur conclusio. Primo. Nam regula iuris est ut iam supradictum est ex cap. 1. de cognatione spirituali in 6. quod cognatio spiritualis impedit & dirimit matrimonium contractum, inter baptizantem & parentes baptizati, & ab ista regula non excipitur nisi baptizans filium suum & coniugis suae vel sui cum qua vel cum quo iam contraxit matrimonium, ut patet ex illo cap. Ad limina, citato in praecedenti dubio, ergo. Secundo probatur conclusio & explicatur ratione adducta in eodem cap. Ad limina. Nam hac ratione licitum est in illo casu illius capituli & dubij praecedentis, quia per actum bonum non debet praesudicari matrimonio sancto iam contracto: haec autem ratio cessat in matrimonio contrahendo ut constat manifeste, ergo non licet contra here in isto casu, nec contractus est validus. Vide glossam illius cap. Ad limina. Tertio probatur conclusio. Per optimum actum potest aliquis impediri ne accedat ad sacros ordines, ergo etiam per actum baptizandi proprium filium susceptum ex fornicatione in extrema necessitate, potest aliquis impediri ne contrahat matrimonium, & facere quod matrimonium sit nullum. Consequentia est bona ex paritate rationis: antecedens probatur. Nam quando quis occidit aliquem in defensionem innocentis quando tenebatur ex praescepto defendere incurrit irregularitatem, ratione cuius non potest ascendere ad sacros ordines.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur quod quavis in extrema necessitate omnes teneantur iure divino baptizare, nihilominus ecclesia potuit ratione dilatandae amicitiae, ut matrimonium non contraheretur cum illis nec valeret, sed cum alijs, sicut potuit facere & facit de facto quod aliquis propter actum praescriptum incurrat irregularitatem ut in casu posito in textu arguente pro conclusione. Et quando iudex occidit aliquem quando tenetur illud facere ex iustitia. In istis enim casibus aliquomodo priuantur iure aliquo ascendendi ad sacros ordines. Ad confirmationem respondetur quod cognatio spiritualis in extrema necessitate contracta non proprie dicitur gravamen, sed potius ius amicitiae quod cum baptizato & eius parentibus contrahi-

atur, & quavis esset gravamen ecclesia potuit apponere istud impedimentum dirimens matrimonium, taliter quod contrahatur per actum praescriptum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur concedendo antecedens & negando consequentiam. Ratio differentiae est. Nam aliud est loqui post contractum matrimonium quando est ius ad petendum debitum, tunc enim non debet priuari illo iure sine sua culpa, at vero ante contractum matrimonium potest esse impedimentum ad contrahendum matrimonium illa cognatio spiritualis, & huius rei adducta sunt exempla multa supra quaestione praecedenti art. 6. dubio. 5.

¶ Ad tertium argumentum respondetur quod si homo accederet ad illam mulierem ex qua suscepit filium postquam baptizavit illum, committeret peccatum incestus contra cognationem spirituales, & ita negatur antecedens. Ad probationem antecedentis concessio antecedenti negatur consequentia. Nam casus antecedentis est expressus in ipso iure, non vero casus consequentis, ut constat ex iam dictis.

¶ **E**ST tertium dubium annexum praecedenti circa eandem conclusionem, an si vir baptizet filium suae uxoris, & non suum, possit non solum reddere, verum etiam petere si illum baptizavit in extrema necessitate. Ratio dubitandi est, nam contrahit cognationem spirituales cum sua uxore ut constat, ergo non potest petere debitum. Confirmatur haec ratio. Nam in iure absolute dicitur quod inter baptizantem & baptizatum, & parentes baptizati contrahitur cognatio spiritualis, quae impedit petitionem debiti post contractum matrimonium, & solum excipitur casus in illo cap. Ad limina, quando pater in extrema necessitate baptizat filium suum, ergo cum in isto casu baptizet filium alienum non poterit petere debitum.

¶ **C**onclusio fit. In isto casu licitum est etiam petere debitum. Hoc docet expresse Magister Sotus ubi supra, imo, idem videtur docere Nauarro in secundo loco citato praecedente dubij praecedentis. Et probatur. Necessitas caret lege, ergo excusat a poena ipsius legis. Esset autem maxima poena in illo casu quod quis non posset petere debitum ut constat, ergo optime potest reddere & petere debitum non obstante illa cognatione spirituali. Secundo probatur ex illo cap. Ad limina, citato, nam ibi definitur quod si bapti-

si baptizavit filium suum in necessitate extrema, non debet priuari iure petendi debitum: & ratio quae in illo textu adhibetur est, quia non debet priuari iure petendi debitum propter actum qui erat in praescepto: haec autem ratio aperte militat in praesenti ut constat, ergo.

¶ **V**nde ad rationem dubitandi dicendum est, quod quavis in illo casu contrahatur cognatio spiritualis non impedit petitionem debiti, quoniam ille casus excipitur in ipso iure, quavis non formaliter solum, virtualiter & implicite, cum sit omnino eadem ratio decidendi. Ad confirmationem idem omnino respondetur, quod quavis in illo casu. Ad limina, non excipitur iste casus formaliter, excipitur virtualiter. Et constat ex ipso iure quod non vult priuare iure petendi debitum sine culpa, ut patet in cap. Si vir de cognatione spirituali, & in cap. Discretio- nem de affinitate & consanguinitate.

¶ **E**ST quartum dubium circa quartam conclusionem, an si cognatio spiritualis inducatur extra casum necessitatis, tamen ex ignorantia ille ex cuius actu contrahitur, possit non solum reddere, verum etiam petere debitum. v.g. Baptizat quis filium suum ex uxore vel filium uxoris, ignorans esse suum vel suae uxoris, dubium est an possit petere debitum ab uxore. Et videtur quod non.

Cap. perue-
nit ad nos.
30. q. 1.

¶ **P**rimo arguitur. In cap. peruenit ad nos 3. quaest. 1. expresse definitur, quod qui susceperunt proprios filios ex sacro fonte nescientes, non debent ad proprium usum redire, ergo idem dicendum est si proprium baptizasset filium ignorans.

¶ **S**ecundo arguitur. Cognatio spiritualis contrahitur per actum baptizandi vel suscipiendi in baptismo filium suum, ergo siue ille actus fiat ex ignorantia siue ex certa scientia, inducitur illud impedimentum, ac subinde non potest petere debitum ille ex cuius actu inducitur.

¶ **P**rima conclusio. Si ignorantia est inuincibilis & inculpabilis, taliter quod adhibuit sufficientem diligentiam ad hoc. v.g. quod non baptizaret vel susciperet filium suum, non priuatur iure petendi debitum, sed optime potest illud petere. Ita docet Magister Sotus in illo primo articulo. Syluester ubi supra in principio. Et idem tenent omnes alij autores, praecipue Iurisperiti. Nauarro in Manuali. capi. 16. num. 33. ubi citat Palud. Syluestrum & alios pro ista sen-

sentia. Haec conclusio probatur primo ex ipso iure in cap. si vir. de cognatione spirituali, ubi expresse definitur haec conclusio cum dicitur, quod si vir vel mulier ex ignorantia filium suum ex sacro fonte susceperit: non sunt propter hoc abstinendum separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere. Et subdit rationem, quia si ex ignorantia id factum est eos ignorantia excipit videtur, ergo. Secundo probatur. Non est priuatus iure petendi debitum post contractum matrimonium sine culpa sua ut dicitur in illo cap. Discretionem de consanguinitate & affinitate, sed hic nulla interuenit culpa, cum fuerit ignorantia inuincibilis & inculpabilis, ergo. Confirmatur argumentum. Nam in quaestione praecedenti definitum est, quod si vir accessit ad consanguineam uxoris existimans inuincibiliter non esse consanguineam, non impeditur a petitione debiti, sed potest optime petere debitum, ergo similiter in nostro casu licitum erit petere debitum. Aduertendum tamen, quod si possunt induci ad continentiam in isto casu, inducendi sunt & admonendi ut dicit ille textus: si vir.

¶ **S**ecunda conclusio. Si ignorantia sit vincibilis, crassa, vel affectata, ille cuius actu inducitur cognatio spiritualis priuatur iure petendi debitum: itaque non potest petere, tenetur tamen reddere. Haec conclusio probatur ex illo cap. Si vir. in quo adhibetur talis ratio. Nam si ex ignorantia id factum est eos ignorantia excusare videtur, ubi expresse loquitur textus de ignorantia quae excusat a peccato. Confirmatur argumentum. Nam cum in isto casu sit culpa & peccatum potest optime priuari iure petendi debitum propter illud peccatum.

¶ **A**d primum argumentum factum in principio respondetur primo, quod ille textus loquitur de ignorantia culpabili. Secunda solutio est, quod illud decretum fuit reuocatum in illo cap. si vir. ut dicunt aliqui doctores & Iurisperiti.

¶ **A**d secundum argumentum respondetur, quod in illo casu inducitur cognatio spiritualis, non tamen impedit debiti petitionem, quoniam ita determinatum est in iure: sicut qui cognoscit consanguineam uxoris ignorans cognationem inculpabiliter, contrahit affinitatem, non tamen priuatur iure petendi debitum ut diximus quaestione praecedenti. Sunt enim impedimenta de iure posita quae obligant iuxta determinationem ipsius iuris, & non aliter.

¶ **E**st

EST quintum dubium circa vltimam conclusionem, an si cognatio spiritalis extra casum necessitatis inducatur ex malitiam, possit petere debitum ille ex cuius actu inducitur: vt si quis ex malitia baptizet vel suscipiat filium suum. Et quidem si nomine malitiæ intelligatur culpa, certa res est vt iam supradiximus quod ille qui est in causa, non potest petere debitum quantum possit reddere & teneatur reddere. Sed in hoc dubio nomine malitiæ intelligitur specialiter malitia, quando illud factum est in fraudem matrimonij: & in isto casu disputamus an qui fuit in causa possit petere debitum. Et videtur quod possit petere debitum.

¶ Primo arguitur ex illo cap. si vir in quo expresse Summus Pontifex diffinit idē de illo qui ex malitia commisit actum per quē inducitur cognatio spiritalis atque de illo qui ex ignorantia, dicit enim. Quia si ex ignorantia id factum est eos ignorantia excusare videtur, si ex malitia eis fraus non debet patrocinari vel dolus, sed certum est vt diximus dubio præcedenti, quod si fecit illum actum ex ignorantia inuincibili & inculpa bili potest non solum reddere, verum etiam petere debitum, ergo etiam si fecit illud ex malitia.

¶ Secundo arguitur ex ratione desumpta ex eodem textu. Ille commisit actum illū in fraudem matrimonij, vt supponimus, ac subinde non debet illi patrocinari, ergo matrimonium ipsum omnino impeditū sicut antea, ac subinde iste potest non solum reddere, verum etiam petere debitum.

¶ Tertio arguitur. Alias sequitur quod si vterque commisit actum per quem inducitur cognatio spiritalis ex malitia in fraudem matrimonij, quod neuter possit petere debitum, consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta ex opposita sententia: falsitas consequentis videtur esse nota, nam in isto casu malitia & fraus patrocinaretur illis.

¶ Propter hæc argumenta aliqui Iurisperiti existimant quod iste potest petere debitum & reddere, nec amittit ius petendi & idem dicunt de vtroque coniuge quando vterque fuit in causa ex malitia.

¶ Nihilominus tamen sit conclusio. Ille qui ex malitia in fraudem matrimonij facit actum per quem inducitur cognatio spiritalis, non potest petere debitum, sed amittit ius petendi, tenetur tamen reddere. Hæc

A sententiam tenet D. Thom. expresse in illa 5. conclusione Syluester in illo verbo matrimonij. 8. quæst. 7. in prin. Nauarro in Manuali. cap. 16. num. 33. Palud. in. 4. dist. 32. quæst. 1. art. 1. con. 7. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur primo ex Ca. de eo. cap. De eo. 30. quæst. 1. vbi habetur quod ille cuius culpa contracta est cognatio spiritalis ex industria, in fraudem matrimonij priuatur iure petendi debitum, insuper priuatur facultate ducendi secundam mortua prima vxore, ergo. Confirmatur argumentum ex cap. Discretionem. de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ, nam vt diximus quæst. præcedenti vir qui in fraudem matrimonij fecit quod vxor eius cognosceretur à consanguineo suo, priuatur iure petendi debitum, nō verò mulier, ergo idē erit in nostro casu. Secundo probatur hæc pars. Si aliquis scienter & non ex errore fecit actū per quem inducitur cognatio spiritalis cū coniuge: priuatur iure petendi debitum, ergo multo magis in nostro casu, nam est grauius peccatum & maior malitia vt constat. Confirmatur. Nam in casu antecedentis priuatur iure petendi debitum propter culpā vt constat, sed hic est maior culpa, ergo etiā priuatur iure petendi debitum. Secunda pars conclusionis constat ex illo ca. si vir. vbi dicitur, si ex malitia ei sua fraus non debet patrocinari vel dolus, at si nō teneretur reddere debitum ei patrocinaretur fraus vel dolus vt constat, nam non habet obligationē reddendi debitum, ergo tenetur reddere debitum. Confirmatur ex cap. Discretionem. nam vt aulsumus in præcedenti quæst. ex illo textu ille qui fecit in fraudem matrimonij quod eius vxor per vim cognosceretur à consanguineo suo, tenetur reddere debitum, ergo idem erit in nostro casu. Secundo probatur hæc pars. Nā alias alius cōiux propter maximā malitiam alterius priuaretur iure suo quod nullo modo est admittendū. Sequela patet: Nā si ille non teneretur reddere debitum illa priuaretur iure quod habebat vt ei redderetur debitum. Ex hac conclusione sequitur quod si vterque fecit actū per quem inducitur cognatio spiritalis, ex malitia & in fraudem matrimonij, neuter potest petere: tamen vterque tenetur reddere debitum si petatur. quam sententiam tenent omnes doctores citati pro conclusione: vide illos.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum ref-

tum respondetur, quod quantum Summus Pontifex Alexander Tertius, in illo textu, si vir, formaliter loquendo videatur loqui eodem modo de illo, qui fecit actū ex igno- rantia & ex malitia in fraudem matrimonij: tamen virtualiter loquitur diuersimodē: nā adhibet diuersas rationes: quia loquendo de illo qui fecit actū, ex ignorantia dicit, quod eum ignorantia excusare videtur: loquendo vero de illo qui ex malitia, dicit, quod sua fraus non debet ei patrocinari. Ex quibus rationibus colligitur aperte differentia in decisione. Nam ille qui ex ignorantia in culpabili excusatur, non debet priuari iure petendi, quoniam, vt supponitur ex ipso iure, nullus debet priuari suo iure sine culpa: ille vero qui ex malitia, cū interueniat culpa & maxima culpa, priuatur iure petendi, tamen non debet ei eius fraus & malitia patrocinari: & ita tenetur reddere debitum. Secundo respondetur, quod in illo cap. non datur saltem formaliter facultas petendi, sed solum reddendi debitum.

¶ Ad secundum respondetur, quod vt malitia illius coniugis non sit in fraudem matrimonij, satis est, quod teneatur reddere debitum: per hoc enim non fraudatur matrimonium. Itaque aduertendum est, quod ille qui ex malitia facit illum actum non debet reportare commodum, sed incommodum, & ita priuatur iure petendi debitum: alius vero non debet reportare incommodum, & ita si ipse petat alius tenetur reddere debitum, & consequenter non fraudatur matrimonium ipsum.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, ex iam dictis in corollario. Vterque enim tenetur reddere in illo casu, non tamen potest petere. De ijs omnibus plura dicentur in sequentibus.

ARTICVLVS. II.

¶ Vtrum per solum baptismum spiritalis propinquitas contrahatur.

D SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod per solum baptismum spiritalis propinquitas contrahatur. Sicut enim se habet corporalis cognatio ad corporalem generationem, ita spiritalis ad spirituales: sed solum baptismus dicitur spiritalis generatio: ergo per solum baptismum contrahitur spiritalis cognatio, sicut & per

A solam generationem carnalem carnalis cognatio. ¶ 2. Præterea. Sicut in confirmatione imprimatur character, ita in ordine: sed in susceptione ordinis non sequitur spiritalis cognatio: ergo nec ex confirmatione, & sic solum ex baptismo.

¶ 3. Præterea. Sacramenta sunt digniora sacramentalibus: sed ex quibusdam sacramentis spiritalibus cognatio non sequitur, sicut patet in extrema vntione: ergo multo minus ex catechismo, vt quidam dicunt.

¶ 4. Præterea. Inter sacramentalia baptismi multa alia præter catechismum numerantur: ergo ex catechismo non magis contrahitur spiritalis cognatio quam ex alijs.

¶ 5. Præterea. Oratio non est minus efficax ad promouendum in bonum quam instructio vel catechizatio: sed ex oratione non contrahitur spiritalis cognatio: ergo nec ex catechismo.

¶ 6. Præterea. Instructio quæ fit baptizatis per prædicationem non minus valet quam illa quæ fit nondum baptizatis: sed ex prædicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritalis, ergo nec ex catechismo.

S E D contra 1. Corint. 4. In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. sed spiritalis generatio causat spirituales cognationem: ergo ex prædicatione Euangelij & instructione fit spiritalis cognatio, & non solum ex baptismo.

¶ Præterea. Sicut per baptismum tollitur peccatum originale, ita per penitentiam actuale: ergo sicut baptismus causat spirituales cognationem, ita & penitentia.

¶ Præterea. Pater nomen cognationis est: sed per penitentiam, & doctrinam, & curam pastorem, & multa huiusmodi aliquis dicitur alteri spiritalis pater: ergo ex multis alijs præter baptismum & confirmationem spiritalis cognatio contrahitur.

R E S P O N D E O dicendum, quod circa hoc est triplex opinio, quidam dicunt quod spiritalis generatio sicut per septiformem Spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo à primo pabulo salis sacramenti vsque ad confirmationem per episcopum factam, & per quodlibet horum septem spiritalis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationale, quia cognatio carnalis non contrahitur nisi per actum generationis completum: vnde etiam affinitas non contrahitur nisi facta commixtione seminum, ex qua potest sequi generatio carnalis: spiritalis autem generatio non perficitur nisi per aliquod sacramentum: vnde non videtur conueniens quod spiritalis cognatio contrahatur nisi per aliquod sacramentum. Et idem alij dicunt quod per tria tantum sacramenta spiritalis cognatio contrahitur, scilicet, per cate-

chisum, baptismum, & confirmationem. Sed isti propriam vocem videntur ignorare, quia catechismus non est sacramentum: sed sacramentalis. Et ideo alij dicunt quod tantum per duo sacramenta contrahitur, scilicet, per confirmationem & baptismum, & haec est opinio communior: tamen de catechismo horum quidam dicunt, quod est debile impedimentum, quia impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex est carnalis natiuitas. Prima in vtero, in qua adhuc id quod natum est, est adeo debile quod non possit extra exponi sine periculo, & huic natiuitati assimilatur regeneratio per baptismum, in quo regeneratur aliquis adhuc quasi fouendus intra vterum ecclesiae. Secunda est natiuitas ex vtero quando iam quod natum erat in vtero tantum roboratum est, quod potest sine periculo exponi exterioribus quae nata sunt corrumpere: & huic assimilatur confirmatio per quam homo roboratus exponitur in publicum ad confessionem nominis Christi: & ideo congrue per vtrumque istorum sacramentorum contrahitur spiritualis cognatio.

Ad secundum dicendum, quod per ordinis sacramentum non fit alia regeneratio, sed quaedam promotio potestatis, & propterea mulier non suscipit ordinem, & sic non potest aliquod impedimentum praestari matrimonio: & ideo talis cognatio non computatur.

Ad tertium dicendum, quod in catechismo fit quaedam professio futuri baptismi, sicut in sponsalibus quaedam sponso futurarum nuptiarum: unde sicut in sponsalibus contrahitur quidam modus propinquitatis, ita in catechismo ad minus impediens contrahendum, ut quidam dicunt, non autem in sacramentis alijs.

Ad quartum dicendum, quod talis professio fidei non fit in alijs sacramentalibus baptismi sicut in catechismo: & ideo non est similis ratio.

Et similiter dicendum ad quintum de oratione, & ad sextum de praedicatione.

Ad septimum dicendum, quod Apostolus eos ad fidem instruxerat per modum catechismi, & sic aliquo modo talis instructio habebat ordinem ad spiritualem generationem.

Ad octauum dicendum, quod per sacramentum poenitentiae non contrahitur proprie loquendo spiritualis cognatio: unde filius sacerdotis potest contrahere cum illa quam sacerdos in confessione auditualis filius sacerdotis non inueniret in tota parochia mulierem cum qua contrahere posset: nec obstat quod per poenitentiam tollitur peccatum actuale, quia hoc non est per modum regenerationis, sed magis per modum sanationis. Sed tamen per poenitentiam contrahitur quoddam sacrum inter mun-

derem, & sacerdotem consistentem spirituali cognationi simile, ut tantum peccet eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia: & hoc ideo, quia maxima familiaritas est inter sacerdotem & consistentem, & ob hoc ista prohibitio est inducta, ut tollatur peccandi occasio.

Ad nonum dicendum, quod pater spiritualis dicitur ad similitudinem patris carnalis: pater autem carnalis, ut Philosophus dicit in 8. Ethic. tria dat filio, esse, nutrimentum, & instructionem: & ideo spiritualis pater aliquis alicuius dicitur ratione alicuius horum trium: tamen ex hoc quod est spiritualis pater non habet spiritualem cognationem nisi conueniat cum patre, quantum ad generationem per quam est esse: & sic etiam potest solui octauum quod praecessit.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est. Tantum contrahitur haec propinquitatis per duo sacramenta, scilicet, per baptismum & confirmationem. Ratio huius conclusionis est. Nam baptismus est quaedam regeneratio, sacramentum vero confirmationis est quaedam illius confirmatio. Vide solutionem ad primum, in qua D. Thom. magis in particulari explicat istam rationem.

Circa istum articulum duo explicanda sunt. Primum est, an contrahatur cognatio spiritualis per sacramentum baptismi & confirmationis, vbi etiam explicanda sunt omnia quae attinent ad haec sacramenta. Secundum explicandum est, an contrahatur haec spiritualis cognatio per aliqua alia sacramenta.

Explicitemus primum dubium est, an cognatio spiritualis inducatur per sacramentum baptismi vel confirmationis. Et videtur vera pars negatiua. Primum arguitur de vtroque sacramento simul. Cognatio spiritualis est impedimentum quoddam matrimonij: sed impedimentum matrimonij non contrahitur per sacramenta ista, ergo per sacramentum baptismi vel confirmationis non inducitur cognatio spiritualis. Consequentia est bona. Maior est manifesta. Minor vero probatur. Nam per sacramenta quae sunt spiritualia ordinis diuini & supernaturalis, fit coniunctio quaedam & unio spiritualis, ergo non debet esse impedimentum matrimonij quod est res quaedam materialis.

Secundo arguitur. Ad probandum quod non contrahatur cognatio spiritualis per baptismum. Cognatio spiritualis inducitur per catechismus, qui praecedat baptismum, ergo non inducitur per baptismum. Consequentia videtur euidentis: nam si inducitur per

Cepl. 11. & 12.

Cap. 1. de cognatione spirituali in 6.

30. quaest. prima. Cap. de ijs qui. capi. si quis filiastrum eade quaestio. & causa. Concil. Trid. Sess. 24. c. 2. de reformatione.

Ioan. ca. 3.

per illud, quod antecedit non debet etiam induci per illud quod subsequitur: antecedens vero constat ex decreto Bonifacij Octaui in cap. per catechismus, de cognatione spirituali in 6. Vbi dicitur, quod per catechismus cognatio spiritualis contrahitur.

Tertio arguitur, ad probandum quod ex sacramento confirmationis non contrahatur cognatio spiritualis. Cognatio spiritualis contrahitur per baptismum quoniam in illo regeneratur homo secundum esse spirituale, sicut contrahitur cognatio naturalis per generationem: sed sacramentum confirmationis non habet rationem generationis, ut constat, ergo per istud sacramentum non contrahitur cognatio spiritualis. Ijs non obstantibus conclusio fit. Per sacramentum baptismi, & per sacramentum confirmationis inducitur spiritualis cognatio. In hac conclusione conueniunt vniuersi Theologi & Iurisperiti. Vide supra citatos, & in speciali Magist. Sotum in art. 2. Et probatur conclusio primo ex ipso iure. Ita enim diffinitur in c. 1. de cognatione spirituali in 6. Vbi Bonif. Octauus, hoc determinat de vtroque sacramento, scilicet, baptismi & confirmationis: & idem supponitur in titul. de cognatione spirituali. Et de baptismo in particulari sunt multi Canones 30. q. 1. Et de confirmatione in particulari habetur expressum in c. si quis filiastrum eadem quaestione & causa. Imo in Concil. Trid. Sess. 24. c. 2. de reformatione matrimonij, manifeste supponitur quod cognatio spiritualis contrahitur per ista duo sacramenta, ergo. Secundo probatur conclusio & explicatur ratione D. Tho. in solutione ad primum. Cognatio spiritualis oritur ex generatione spirituali sicut cognatio carnalis per carnalem generationem contrahitur: sed generatio spiritualis fit per baptismum, ut dicitur Ioan. c. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. & per confirmationis sacramentum confirmatur: nam ut dicitur in materia de confirmatione. 3. par. q. 72. Confirmatio nihil aliud est quam augmentatio quaedam baptismalis gratiae: nam per baptismum recipitur esse spirituale, & per confirmationem roboratur ad publicam fidei defensionem, sicut per generationem fit homo & per quantitatis augmentum fit validus homo, ergo per haec duo sacramenta contrahitur cognatio spiritualis. Confirmatur adhuc & explicatur ex verbis D. Thom. Nam sicut in generatione naturali praecedunt dispositiones & subsequitur generatio, & postea sequitur natiuitas: ita etiam in spirituali generatione antecedunt cate-

chismi, qui sunt veluti quaedam dispositiones ad generationem spiritualem, deinde sequitur baptismus qui est quaedam spiritualis generatio: & denique consequitur confirmatio quae est veluti natiuitas per quam homo publice fidem profitetur, ergo per haec sacramenta contrahitur cognatio spiritualis. Quae vero personae contrahant istam cognationem spiritualem in baptismo, vel confirmatione, dicitur in articulo sequenti.

Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur concedendo maiorem & negando minorem. Et ad probationem minoris dicendum est, quod quantum vnio, & coniunctio quae fit per huiusmodi sacramenta fit spiritualis diuini ordinis, nihilominus tamen potest esse impedimentum matrimonij: nam matrimonium non solum est res materialis & quaedam coniunctio materialis & corporalis, sed etiam spiritualis. Et ideo coniunctio spiritualis potest esse impedimentum matrimonij.

Ad secundum argumentum. Dubium est, an contrahatur cognatio spiritualis per catechismus. D. Thom. hic in solutione ad tertium videtur de hoc dubitare: & dicit aliorum sententiam. Nihilominus tamen dicendum est quod ex catechismo non oritur impedimentum cognationis spiritualis, quod matrimonium dirimat: tamen impedit contrahendum. Quod quidem verum habet etiam si catechismus fiat ex intervallo maximo post baptismum. Considerandum enim, quod in catechismo fit quaedam professio futuri baptismi sicut in sponsalibus de futuro quaedam promissio futurarum nuptiarum: unde sicut in sponsalibus contrahitur quoddam vinculum, quod non attingit rationem affinitatis, sed dicitur publica honestas vel iustitia publice honestatis: ita etiam in catechismo contrahitur quoddam impedimentum affine cognationi legali, quod quidem non dirimit matrimonium postea factum: sed impedit. Hoc diffinitur expressum in ca. per catechismus, de cognatione spirituali in sexto. Et ita dicit Couar. loco supra citato. §. citato. num. 12, & multi alij. Forte tamen non impedit matrimonium sub mortali peccato, de quo supra quaestione 50. & Caieta. in summa, verb. matrimonium. Ex hoc infert Couar. in loco immediate citato, quod dispensatio ad matrimonium contrahendum est irrita, & nulla quae tollit aliquod aliud impedimentum canonicum dirimens

Ca. per catechismus, de cognatione spirituali in 6.

matrimonium, si non fiat mentio de hoc impedimento, quod contrahitur per catechismum. Ratio huius est. Nam cum sit impedimentum matrimonij forte princeps si eius notitiam haberet non concederet dispensationem. Unde ad secundum argumentum concessio antecederi negat consequentiam. Nam etiam per sponsalia que sunt preuia ad matrimonium contrahitur impedimentum matrimonij etiam dirimens, tamen inde non sequitur quod per matrimonium non contrahatur impedimentum dirimens ipsum matrimonium: non dissimiliter in proposito quamuis per catechismum contrahatur impedimentum aliquod, non inde sequitur, non contrahatur impedimentum matrimonij. An vero post decretum Concilii Tridentini de cognitione spirituali impediat matrimonium dicitur articulo sequenti.

Ad tertium argumentum respondetur, ex dictis in secunda probatione conclusionis, quod quamuis sacramentum confirmationis proprie non habeat rationem regenerationis, nec proprie regeneret, nihilominus tamen est quedam corroboratio baptismatis & quasi quedam natiuitas ex utero ad publicam fidei confessionem,

Est secundum dubium ut explicemus secundum. Vtrum contrahatur cognitio spiritualis per aliqua alia sacramenta. Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Ex doctrina D. Tho. in solutione ad octauum. vbi dicit quod per poenitentiam contrahitur quoddam foedus inter mulierem & sacerdotem confitentem, spirituali cognitioni simile, ut tantum peccet ea carnaliter cognoscendo, ac si esset sua spiritualis filia: & rationem adhibet, quia maxima familiaritas est inter sacerdotem confitentem, & propter hoc haec prohibitio est inducta ut tollatur peccandi occasio, ergo saltem ex sacramento poenitentiae oritur aliquis cognitio spiritualis.

Secundo arguitur. Per baptismum contrahitur cognitio spiritualis, quoniam qui baptizatus habet se instar patris in naturali generatione, ut iam dictum est in dubio praecedentis: sed similiter in sacramento poenitentiae sacerdos habet se instar patris, ergo per sacramentum poenitentiae contrahitur cognitio spiritualis. Consequentia est bona minor probatur ex eo quod dicit Simachus Papa. 30. q. 1. c. omnes. vbi dicit: omnes quos in poenitentia suscipimus ita nostri sunt spirituales filij, ut & ipsi quos vel nobis suscipientibus vel sub trinae immersionis vocabulo mergentibus vnda sacri baptismatis regenerauit, ergo.

Tertio arguitur. In omnibus sacramentis regeneratur homo, ergo omnia sacramenta habent rationem generationis: ac subinde per omnia sacramenta inducitur cognitio spiritualis. Consequentia est bona: nam in omnibus sacramentis confertur gratia, imo per omnia sacramenta saltem per accidens confertur prima gratia, ut diffinitur in materia de sacramentis in genere. 3. p. q. 62. arti. 1. ergo omnia sacramenta regenerant. Confirmatur argumentum nam minister ecclesiae per praedicationem dicitur generare homines, ut patet. 2. Corinth. 13. In Christo Iesu per euangelium vos genui, ergo multo magis per alia sacramenta dicitur, quod minister ecclesiae generat homines: siquidem in alijs sacramentis datur gratia ex operato non vero in praedicatione. Ijs non obstantibus sit conclusio. Per alia sacramenta a baptismo & confirmatione non contrahitur cognitio spiritualis impediens & dirimens matrimonium, nec solum impediens. Haec conclusio est expressa D. Tho. in hoc articulo in solutione ad octauum. Haec tenent omnes Thomistae Magister. Sotus vbi supra arti. 2. Et idem docent omnes doctores super citati. Itaque filius sacerdotis (dicit D. Tho.) potest contrahere cum illa quam sacerdos in confessione audit. Et probatur conclusio. Primo ex iure. Nam in c. quamuis non plures. de cognitione spirituali in. 6. circa finem. diffinitur, quod inducitur cognitio spiritualis per baptismum & confirmationem & subditur statim. Ex datione vero aliorum sacramentorum cognitio spiritualis nequaquam oritur quae matrimonium impediatur vel dissoluatur, ergo. Et idem colligitur ex alijs textibus. Secundo probatur ratione quae deducitur ex iam dictis. Nam nullum aliud sacramentum confertur generationi vel natiuitati, ut constat, sed confertur vel alimentatio, ut sacramentum eucharistiae, vel sanatio & reconciliatio, ut poenitentia, &c. ergo per nullum aliud sacramentum inducitur talis cognitio spiritualis. Ultimo probatur. Nam ut dictum est in arti. 1. huius quaestionis statim in principio cognitio spiritualis habet impedire & dirimere matrimonium ex ecclesiae statuto: sed in toto iure non reperitur quod ex alijs sacramentis oriatur aliquid dirimens matrimonium vel saltem impediens, ut manifeste constat, ergo per alia sacramenta non inducitur tale impedimentum.

Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum est dubium quod insinuat a D. Tho. in solutione ad octauum circa sacramentum confessionis in particu-

ticulari, an per sacramentum confessionis contrahatur aliqua propinquitatis vel vinculum aliquod ratione cuius sit speciale peccatum accedere ad filiam confessionis. Et videtur vera pars affirmatiua huius dubij.

Primo arguitur, ex doctrina D. Tho. in illa solutione vbi dicit: Per poenitentiam contrahitur quoddam foedus inter mulierem & sacerdotem confitentem spirituali cognitioni simile, ut tantum peccet ea carnaliter cognoscens ac si esset spiritualis filia: sed si accederet ad spirituale filiaratione illius spiritualis propinquitatis esset speciale peccatum, ergo similiter in nostro casu per sacramentum poenitentiae contrahitur vinculum, ratione cuius est speciale peccatum, accedere ad filiam confessionis.

Secundo arguitur. Ex cap. oes. 30. q. 1. ad ducto in secundo argumento huius dubij principalis, vbi dicitur, omnes quos in poenitentia accipimus ita filij nostri sunt ut in baptismo suscepti: & grauisima poena diffinitur sacerdoti tale foedus violanti. Et in causa quae eadem causa & quaestione dicitur. Si quis sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit sciat se graue adulterium commisisse, & imponitur ibi grauis poena, ergo accedere ad filiam confessionis est speciale peccatum: alias enim non imponeretur ita grauis poena: nam per simplici fornicatione non imponitur ita grauis poena. Et idem determinatur in cap. seq.

Tertio arguitur. Accedere ad filiam confessionis est non solum contra puritatem, verum etiam contra securitatem quae debet esse in illo foro sacramentali, ergo ex confessione contrahitur speciale vinculum ratione cuius est speciale peccatum accedere ad filiam confessionis.

Quarto arguitur. Sacerdos ex officio confessionis quodam modo sumit curam illius mulieris: sed actus carnalis sine dubio est contrarius huic obligationi, ergo actus carnalis cum filia confessionis habet specialem deformitatem, ac subinde ex confessione contrahitur vinculum aliquod.

In oppositum est primo. Huiusmodi vincula & impedimenta potissimum habent vim ex lege humana ecclesiastica, ut constat de cognitione spirituali, sed non inuenitur in toto iure aliquid unde oriatur aliquod impedimentum, vel aliquid simile illi cognitioni spirituali, ergo non contrahitur ex sacramento confessionis vinculum aliquod, ratione cuius sit peccatum alterius rationis accedere ad filiam confessionis.

Secundo arguitur. Si istud vinculum oritur ex sacramento confessionis illud debet oriri

ex natura rei ut constat, & non ex aliqua lege positiua quae nulla extat: sed ex natura rei non oritur, ergo. Minor probatur. In omnibus alijs sacramentis inter confitentem & suscipientem non contrahitur aliquod vinculum, ratione cuius sit grauius peccatum specie loquendo ex natura rei. Si quis enim accederet ad mulierem quam baptizauit vel confirmauit non committit speciale peccatum loquendo ex natura rei seculares lege positiua & idem est de alijs sacramentis, ergo idem erit de confessore & filia confessionis.

Tertio arguitur. Si istud vinculum contrahitur ex natura rei, sequitur quod stando in iure diuino seclusa lege positiua per sacramentum confessionis contrahatur impedimentum ad contrahendum matrimonium, saltem quod impediatur quamuis non dirimat: consequens autem est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis constat: nam nullus doctor annumerauit tale impedimentum inter impedimenta matrimonij. Itaque, Nam seclusa lege positiua quae prohibet quod sacerdotes non contrahant matrimonium, & quae annullat matrimonium illorum non videtur esse prohibitum iure diuino matrimonium cum filia confessionis. Sequela vero probatur, nam accedere ad filiam confessionis habet specialem deformitatem ex natura rei: ergo ex natura rei est impedimentum ad contrahendum matrimonium: hac enim ratione votum simplex castitatis est impedimentum ad contrahendum, quoniam accedere ad mulierem habet specialem deformitatem.

Quarto arguitur. Si ex sacramento confessionis contrahitur tale vinculum seclusa lege positiua, sequitur quod sit maius vinculum quam cognitio spiritualis: consequens autem videtur aperte falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Cognitio spiritualis est vinculum quoddam & quoddam foedus ex iure positiuo, & ex lege humana: at vero hoc vinculum, quod contrahitur ex confessione est ex iure diuino, ergo est maius, si cut maius vinculum est cognitio naturalis in illis gradibus qui prohibent iure naturali diuino quam in illis qui prohibentur lege positiua.

Quinto arguitur. Si aliqua ratione contraheretur tale vinculum maxime quia sacerdos qui confitetur aliquem quodam modo sumit curam illius, haec autem ratio nulla est: nam alias sequitur quod si sacerdos sollicitaret filium confessionis ad aliquod peccatum peccaret noua malitia, quod est falsum ut constat, ergo non contrahitur aliquod vinculum ex confessione.

tate sunt duæ oppositæ sententiæ. Prima sententia asserit quod ex sacramento pœnitentiæ etiam seclusa omni lege positiva, contrahitur vinculum quoddam spirituale inter confessorem & filiam confessionis, ratione cuius seclusa omni lege positiva habet peculiarem deformitatem accedere ad filiam confessionis, non solum in confessione vel proximè ad confessionem, verum etiam extra confessionem & longè post illam. Hanc sententiam videtur tenere D. Tho. in illa solutione citata. Et hanc sententiam tenent aliqui Theologi ex schola D. Thom. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod nullum vinculum oritur ex sacramento confessionis ratione cuius sit peccatum alterius rationis accedere ad filiam confessionis. Hanc sententiam tenent multi Theologi etiam ex schola D. Tho. loquendo de accessu vel congressu extra confessionem, vel taliter quod non fiat proximè ad confessionem. In huius rei expositionem aliqua breuiter dicenda sunt, quoniam hæc difficultas nõ pertinet ad istum locum sed ad materiam de confessione.

¶ Prima conclusio, Si accessus ad mulierem filiam confessionis vel sollicitatio ad congressum fiat in ipsa confessione, vel proximè ad ipsam confessionem taliter quod redundet in iniuriam ipsius sacramenti confessionis habet peculiarissimam deformitatem, & est immane sacrilegiũ, & hoc est certissimum. In hac conclusione debent conuenire omnes Theologi & Iurisperiti. Ratio huius conclusionis est. Quoniam istud peccatum non solum est contra puritatem huius diuini sacramenti & contra sanctitatem illius: verum etiam contra securitatẽ. Et hoc ipsum conuincunt argumenta facta primo loco. Imo ita est grauissimum & immane sacrilegiũ, vt tanquam suspecti de fide sacramenti habendi sint. Et ita meritisima ratione iudices fidei integerrimi, Inquisitores, videlicet, puniunt huiusmodi confessores. Tales enim confessores medicinam vitæ conuertunt in mortiferum venenum. Et de hoc nulla est difficultas. Tota autem difficultas est quando quis accedit ad filiam confessionis vel sollicitat illam nõ in ipsa confessione nec proximè ad illam, sed post longum tempus elapsum, & de hoc sit secunda conclusio.

¶ Prima sententia est satis probabilis, secunda etiam habet multam probabilitatẽ. Hæc conclusio habet duas partes prima pars probatur argumentis factis. Primo loco quæ sunt satis probabilia & autoritate

doctorum qui illam tenent, præcipue autoritate D. Tho. nam quauis D. Tho. illud dixerit in quarto, nihilominus tamen habet probabilitatem. Et secundum istam sententiam dicendum est, quod sicut foemina debent confessoribus magnam reuerentiã iure diuino, ita ipsi tenentur specialiter cum illis munditiam seruare. Et non est idem de alijs peccatis atque de peccato immunditiæ: nam in peccato isto est quædam immunditia quæ magis contrariatur huic vinculo: & est quædam æqualitas quam nõ debet habere mulier ad confessorem: & hæc omnia sunt contra ipsum sacramentũ. Vnde si confessor sollicitaret extra confessionem ad aliquod aliud peccatum non peccaret peccatum quod haberet nouam malitiam, nisi sit proprius sacerdos vel episcopus &c. Secunda pars probatur argumentis factis secundo loco quæ habent maximam probabilitatem, & autoritate doctorum qui illam tenent. Et qui voluerit istam sententiam vel aliam tenere non difficile poterit soluere argumenta alterius sententiæ. Et ex dictis respondetur ad primum argumentum dubij principalis. Vide Magist. Sot. in illo art. 2.

¶ Ad secundum argumentũ dubij principalis respondetur. Primo, quod quauis ratio illa ibi adducta sit bona congruentia, illa tamen sola non est sufficiens ad hoc quod contrahatur cognatio spiritualis, sine superaddita lege humana canonica, quæ tã non est appositã in sacramento pœnitentiæ, vt constat. Et ita per sacramentũ baptismi contrahitur cognatio spiritualis, nõ vero per sacramentũ pœnitentiæ. Secundo respondetur, & longè melius, concedendo maiore & negando minore, & ratio est. Nam sacramentũ pœnitentiæ nõ habet rationẽ generationis nec natiuitatis sicut sacramentũ baptismi & confirmatio nis. Et ad probationẽ minoris respondetur, quod pœnitentes non dicuntur ea ratione filij sacerdotis, quasi contrahant cognationem spiritualem, sed dicuntur filij spirituales, quia per doctrinam & sacramentum pœnitentiæ eos reconciliat Deo, quod quidem habet quandam similitudinem generationis.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando antecedens, non enim omnia sacramenta habent rationem generationis. Nam quauis omnia sacramenta conferant gratiam, imo primam gratiam, non dicuntur regenerare, quoniam non dant illam per modũ regenerationis, hoc enim proprium est baptismi. Ad confirmationẽ videtur quod minister

nister ecclesiæ per prædicationem dicuntur generare homines per metaphoram, & largo modo, quod explicat Magister Sotus vbi supra: non tamen hoc sufficit ad contrahendum cognationem spiritualem, sed requiritur collatio gratiæ per modum generationis, vel corroborationis. Plura alia quæ ad istum articulum pertinent dicuntur in articulo sequenti in quo declarabitur qui sunt qui contrahunt cognationẽ spiritualem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod cognatio spiritualis non contrahatur inter suscipientẽ sacramentum baptismi, & leuantẽ de sacro fonte. Quia in generatione carnali contrahitur propinquitas solum ex parte eius cuius semine generatur proles, non autem ex parte eius qui filium natum suscipit: ergo nec spiritualis cognatio contrahitur inter eum qui suscipit de sacro fonte, & eum qui suscipitur.

Capit. 7. de ecclest. hierarch.

¶ 2. Præterea. Ille qui in sacro fonte leuat anadochus à Dionysio dicitur: & ad eius officium spectat puerum instruere: sed instructio nõ est sufficiens causa spiritualis cognationis, vt dictum est: ergo nulla cognatio contrahitur inter eum & illum qui de sacro fonte leuatur.

¶ 3. Præterea. Potest contingere quod aliquis leuet aliquem de sacro fonte antequam ipse sit baptizatus, sed ex hoc non contrahitur aliqua spiritualis cognatio, quia ille qui non est baptizatus non est capax alicuius spiritualitatis: ergo aliquẽ leuare de sacro fonte non sufficit ad spiritualem cognationem contrahendam.

Lib. 4. sentent. dist. 42.

SED contra est diffinitio spiritualis cognationis supra inducta & autoritates quæ ponuntur in litera.

RESPONDEO dicendũ: quod sicut in generatione carnali aliquis nascitur ex matre & patre, ita in generatione spirituali aliquis renascitur filius Dei sicut patris, & ecclesia sicut matris: sicut autem ille qui sacramentũ confert gerit personam Dei cuius instrumentum & minister est, ita ille qui baptizatum suscipit de sacro fonte aut confirmandum tenet, gerit personam ecclesiæ: unde ad vtrumque spiritualis cognatio contrahitur.

AD primum ergo dicendum: quod non tantum

A pater ex cuius semine generatur proles habet cognationem carnalem ad natum, sed etiam mater quæ materiam subministrat, & in cuius utero generatur: & ita etiam anadochus qui baptizandum vice totius ecclesiæ offert & suscipit, & confirmandum tenet, spiritualem cognationẽ contrahit.

AD secundũ dicendum, quod non ratione instrumentationis debita, sed ratione generationis spiritualis ad quam cooperatur, cognationem spiritualem contrahit.

AD tertium dicendum, quod non baptizatus nõ potest aliquem leuare de sacro fonte, cum non sit membrũ ecclesiæ, cuius typum gerit in baptismo suscipiens, quauis possit baptizare quia est creatura Dei cuius typum gerit baptizans: nec tamen aliquam cognationem spiritualem contrahere potest, quia est expers spiritualis vitæ, in quam homo primò per baptismum nascitur.

SUMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Spiritualis cognatio contrahitur inter baptizatũ & baptizantẽ, & etiã inter suscipientẽ de sacro fonte. Ratio huius conclusionis, nõ cognatio carnalis per carnalẽ generationẽ contrahitur inter filiũ susceptum ex generatione & inter patrẽ & matrem (nã nascitur ex patre & matre) sed in generatione spirituali nascitur filius per baptismũ, qui vero confert sacramentum baptismi habet rationẽ patris qui filium generat virtute Dei: ille vero qui baptizatũ suscipit de sacro fonte gerit personam matris nam gerit vicem ecclesiæ, ergo.

¶ Secunda conclusio in corpore & ad primum. Quod dictum est de sacramento baptismi dicendum etiam est de sacramento confirmationis, & ratio est eadem.

¶ Tertia conclusio ad tertium. Non baptizatus nõ potest aliquem leuare de sacro fonte, cum non sit membrũ ecclesiæ, cuius figurã gerit in baptismo quæ suscipit: nec potest contrahere cognationẽ spiritualem, quia est expers vitæ spiritualis in quam homo primò per baptismum nascitur.

¶ Circa istum articulum & totam quæstionẽ ante omnia explicandũ est quænam sint personæ quæ contrahunt cognationem spiritualem per huiusmodi sacramenta. Et vt hoc explicemus aduertendum est, quod vt constat ex iuribus supra citatis in tempore antiquo tres species cognationis spiritualis erant. Prima inter baptizatũ vt filiũ & inter baptizantẽ vt patrẽ, & suscipientẽ ad baptismũ vt matrẽ, & ista species desumebatur instar

carnalis generationis. Vbi est obseruanda regula quod vbi cognatio oritur ex actiōe alii cuius per illū transfunditur cognatio spiritalis in personā à se carnaliter cognitam, siue in legitimo matrimonio siue illicito cōgressu: quia sunt vna caro, quæ autem oritur ex passione non diffunditur ad aliam. Ex quo sequitur primo, quod si baptizans habet vxorem vel susceptor concubinam ad illas scēminas transit cognatio spiritalis. Secundo sequitur, quod si baptizatus habeat vxorem inter illam & baptizantē nulla erit cognatio spiritalis: quoniam baptizatus est veluti patiens, & idem dicendum de vxore patris carnalis quando non est mater baptizati nullam contrahit cognationē. Secunda species cognationis spiritalis est compaternitas inter patrem & matrem baptizati, ex vna parte & baptizantem & suscipientem ad baptismum ex alia, cum suis vxoribus. Inter eos tamen inter se non est cognatio spiritalis, cæterum si baptizaretur filius patris ex alia scēmina vxor illius non contrahit cognationem istam cum patribus spiritalibus secundum regulam iam positam. Tertia species est confraternitatis inter baptizatum & filios baptizantis, vel suscipientis ad baptismum: nam sunt filij spiritalis & carnales, & ita inter illos non potest constare matrimonium. Quæ dicta sunt de baptismo dicenda sunt de sacramento confirmationis. Hæc omnia habentur in iure antiquo, vide Syluestrum loco supra citato & Couar. & Magistrum in locis supra citatis, qui quidem ad longum explicant istas species. Modo tamen non est necessarium illas explicare: quoniam modo est ius nouū Concilij Tridentini, quod quidem ad longū explicandum est. Decretum vero Concilij Tridentini habet in hunc modum in cap. 2. de cognatione spiritali sessione 24. de reformatione matrimonij. Sancta Synodus statuit vt vnus tantum, siue vir siue mulier iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus & vna baptizatum de baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq; patrem ac matrem spiritalis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat diligenter ab ijs ad quos spectabit sciscitetur quem vel quos elegerint vt baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eos tantum ad illū suscipiendum admittat: & in libro nomi-

A na eorum describat, doceatque eos quam cognationem cōtraxerint, ne ignorantia vlla excusari valeat. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint cognationem spiritalis nullo pacto contrahant, constitutionibus in contrarium faciētibus non obstantibus. Si parochi culpa vel negligentia secus factum fuerit arbitrio ordinarij puniatur. Ea quoque cognatio quæ ex confirmatione contrahitur confirmantē & confirmatum, illiusq; patrē & matrē ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas huius spiritalis cognationis impedimentis omnino sublatis. Hoc est decretū Concilij: quod quidem condidit nouū ius & abrogauit antiquum: nam dicit quod non sit hæc cognatio spiritalis nisi inter personas ibi signatas. Et ita hoc nouum ius diligenter explicandum est, nam illi cātum standum est. Ex tenore vero Concilij colligitur, quod tertia species cognationis spiritalis omnino ablata est: nam in illo decreto nulla fit mentio illius, & dicit quod tantum inter personas ibi numeratas contrahatur. Secunda vero species restringitur ad vnum compatrem & vnā commatrem, cum tamen antea si plures suscipiebant, omnes cognationem istam contrahebant, & quoniam compaternitas etiam fundabatur in illa prima specie, scilicet, paternitate consequenter ista quoque species restricta est.

C Circa istud decretum Concilij sunt aliqua dubia quæ explicanda sunt in præsentibus. Primum est an inter eos qui contraxerunt cognationem istam spiritalis, ante determinationem Concilij Tridentini quæ ablata est per Concilium possit constare matrimonium. Et ratio dubitandi à parte negativa est. Nam concilium dicit quod in alijs non cōtrahatur cognatio spiritalis nisi in nominatis in illo decreto: ergo si iam contracta erat non tollitur illud impedimentū, sed remanet sicut antea, ac subinde non potest constare matrimonium. Ad hoc dubium conclusio certissima sit. Optime constare matrimonium, & nullo modo est impedimentum nec est necessaria dispensatio ad contrahendum. Hæc conclusio constat aperte ex determinatione Pij Quinti in quodā motu proprio edito Anno 1566. vigesima die mēsis Augusti, in quo resoluit hoc dubium & declarauit eos qui ante confirmationem Concilij Tridentini spiritalis cognationem cōtraxerunt, modo non sint ex personis in decreto Concilij numeratis, & inter

inter quas tantum Concilium voluit deinceps contrahi hanc cognationem spiritalis, matrimonij vinculo inter se absque dispensatione aliqua liberè & licitè copulari posse: & matrimonia vsque ad illud tempus contracta valere, vsque ad illud (inquam) tempus declarationis factæ per Pium Quintum, post confirmationem tamen Concilij. Et ad rationem dubitandi dicendum est, quod sensus illorum verborum est, non cōtrahatur, id est, non amplius sit impedimentum matrimonij. Et iste sensus colligitur ex vltimis verbis capituli vbi dicitur, omnibus impedimentis omnino sublatis.

Sed adhuc circa hoc ipsum est grauius dubium. Supponamus quod ante confirmationem Concilij Tridentini fuerunt plures qui eundem puerum tenuerunt in baptismo vel in cōfirmatione. Dubium est an post confirmationem Concilij omnibus maneat cognatio spiritalis quæ impedit & dirimat matrimonium. Dixi ante confirmationem Concilij, nam modo certū est post illud decretum quod tenetur parochus designare vnum compatrem & vnā commatrem iuxta voluntatem deferentium infantem, & eorum nomina subscribere in libro: & isti sunt qui contrahunt cognationem vt dicit decretum. Tota autem difficultas est quando tempore præcedenti ante cōfirmationem Concilij nō est ita factum, sed plures eundem puerum tenuerunt an omnes contrahant cognationem spiritalis. Et pro vtraque parte est ratio dubij.

Et quidē pro parte negativa sumitur ratio dubitandi ex declaratione illa Pij Quinti, in qua dicit. Ad tollendum omne dubiū eos qui ante confirmationem prædicti Concilij cognationē spiritalis contraxerunt, dum modo non sint ex personis in dictis decretis numeratis & inter quas tantum Concilium voluit deinceps contrahi, hanc cognationem spiritalis matrimonij vinculo inter se absque dispensatione Sedis Apostolicæ, inter eas iam contracta valere, plenamq; roboris firmitatem obtinere: sed isti de quibus loquitur dubium non sunt ex numeratis in illo decreto, nam in illo decreto solum numeratur vnus vel saltem vnus & vna qui paruulum suscipiant, ergo. Pro alia vero parte est ratio dubitandi. Nam Concilium in illo decreto non tollit secundam speciem cognationis spiritalis, sed illam restringit ad vnum compatrem & commatrē, ergo cum in prædicto casu non sit maior ra-

A tio de vno quam de alio omnes contrahunt cognationem spiritalis. Et quauis propter hæc argumenta sit aliquale dubium in re hæc, nihilominus tamē sit conclusio certa.

Mihi videtur quod in isto casu in omnibus mansit cognatio spiritalis post confirmationem Concilij Tridentini, & hoc cōuincit argumentum factum pro parte affirmatiua. Nam vt diximus Concilium non intendit tollere secundam speciem cognationis spiritalis, sed restringit illam. Et ex dictis soluitur ratio dubitandi pro parte negativa. Dicendum enim est quod isti de quibus loquitur dubium, sunt de personis numeratis in dicto decreto, nam personæ quæ non numerantur in dicto decreto sunt illæ quæ pertinent ad tertiam speciem cognationis spiritalis illæ verò quæ pertinent ad secundam speciem ibi numerantur.

Est aliud dubium annexum præcedenti post decretū Concilij Tridentini, an quando nulli designantur in paternos per culpā parochi vel alterius in necessitate baptizantis, omnes & soli tangentes baptizatum fiant cognati cognatione spiritali. Et videtur quod nullus illorum contrahat cognationem spiritalis. Nam decretum dicit, quod non contrahitur cognatio spiritalis inter tangentes puerum nisi fuerint designati à parochi. Dicit enim quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint cognationē spiritalis nullo pacto contrahant, sed in isto casu non sunt designati à parochi, vt constat, ergo modo non contrahunt cognationē spiritalis. Nihilominus tamen sit conclusio. Verius videtur quod in isto casu omnes & soli tangentes contrahunt cognationem spiritalis. Hanc sententiā tenet Nauarro in Manuali cap. 22. num. 39. circa finem, & eandem tenent alij viri doctissimi etiam ex ijs qui interfuerunt Concilio. Et probatur conclusio. Primo iure antiquo nō est recedendum nisi quoad excepta in nouo vt habetur. l. præcipimus. C. de appellationibus: sed in nouo iure Concilij Tridentini nihil determinatur quando non designatur aliqui patrini, vt patet ex contextu totius decreti, ergo tunc locum habet ius antiquum, & subinde omnes tangentes contrahunt cognationem spiritalis. Secundo probatur conclusio, & confirmatur argumentum præcedens. Nam vt constat ex cōtextu Concilij, Conciliū ipsum noluit tollere secundam speciem cognationis spiritalis, sed solum restringere illam: sed in

D est recedendum nisi quoad excepta in nouo vt habetur. l. præcipimus. C. de appellationibus: sed in nouo iure Concilij Tridentini nihil determinatur quando non designatur aliqui patrini, vt patet ex contextu totius decreti, ergo tunc locum habet ius antiquum, & subinde omnes tangentes contrahunt cognationem spiritalis. Secundo probatur conclusio, & confirmatur argumentum præcedens. Nam vt constat ex cōtextu Concilij, Conciliū ipsum noluit tollere secundam speciem cognationis spiritalis, sed solum restringere illam: sed in

L. præcipimus. C. de appellationibus.

istocasu non est restricta in ipso Concilio nec aliquid est determinatum, ergo omnes tangentes puerum contrahunt illam. Confirmatur hæc ratio. In isto casu est secunda species cognationis spiritualis, ut probauimus, & non est maior ratio quare illa sit in vno quam in alio, cum nullus sit signatus à parochio, ergo omnes contrahunt cognationem spiritualem. Ad rationem dubitandi dicendum est quod Concilium non dicit quod non contrahant cognationem spiritualem nisi designati à parochio, sed solum dicit quod quando designantur aliqui à parochio omnes alij ultra designatos etiam si retigerint puerum non contrahunt cognationem spiritualem, ceterum quando non designantur à parochio nihil determinat & ita statum videtur iuri antiquo.

¶ Est aliud dubium, post decretum Concilij Tridentini, an illa cognatio quæ fundatur in actione diffundatur ad personam carnaliter cognitam cum qua efficitur vna caro siue copula sit licita siue illicita. V. g. baptizat aliquis vel suscipit puerum & cognoscit carnaliter aliquam mulierem, dubium est an cognatio quæ contrahitur inter baptizantem seu suscipiētem & baptizatum diffundatur ad illam mulierem. In hac difficultate aliqui viri docti etiam ex illis qui Concilio interfuerunt dubitant de hac re, quantum probabilius existiment quod talis cognatio spiritualis non diffunditur ad talem mulierem.

¶ Conclusio sit. Mihi certissimum videtur quod in isto casu cognatio spiritualis non diffunditur ad talem mulierem. Hanc sententiam tenet expressè Nauarro in manuali cap. 22. num. 39. Et probatur primo. Nam impedimenta huius cognationis sunt omnino sublata quantum ad alias personas quæ ibi non exprimentur ut patet ex ultimis verbis decreti, sed istæ personæ carnaliter cognitæ non exprimentur in illo decreto ut constat videnti & intuenti, ergo istæ personæ nullum contrahunt impedimentum. Secundo probatur conclusio ex ratione illius textus, quæ fuit ut cauerentur peccata quæ committebant propter difficultatem talium impedimentorum, sed in hac cognatione nihil est difficilius (ut patet, maxime in mulieribus cognitis per illicitam copulam) quam illud impedimentum quod diffundebatur per carnalem copulam, ergo illud impedimentum non contrahitur post illud decretum. Tertio probatur conclusio. Istud de-

cretum est multum fauorabile matrimonio ut constat, fauores vero sunt extendendi & ampliandi, ergo non amplius contrahitur hoc impedimentum in istis personis carnaliter cognitis. Ex quo colligitur, quod mulier carnaliter cognita à baptizante vel à patrino potest optime contrahere matrimonium, absque aliqua dispensatione cum baptizato, nam nullam contrahunt cognationem spiritualem. Et aduertendum quod nostra conclusio cum suo corol. determinata est à Pio V. in quadam bulla promulgata Anno 1566. quarto Calen. Decēbris, licet hoc satis perspicuum esset ex Concilio. Ibi enim dicit quod non deriuatur ista cognatio spiritualis ab vno in alterum coniugem, sic diffiniens. Nos piarum mentium quieti & matrimoniorum fauori quantum ex alto nobis permittitur consulere volentes, à præcis verbis Concilij minime discedendum in præmissis esse censuimus, & propterea nullum amplius impedimentum ratione cognationis huiusmodi subesse decernimus & declaramus, quominus inter dictos maritum vel uxorem suscipientis, & baptizatum baptizatiq; patrem & matrem, & quascunque alias personas tam ex parte suscipientis, quam baptizantis & baptizati, in dicto Concilio nominatim non expressas matrimonium liberè ac licitè contrahi possit, &c. non obstantibus quibuscunque constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, &c.

¶ Est aliud dubium circa illud decretum, an post illud contrahatur impedimentum per catechismum. Diximus in art. præcedenti dubio primo in solutione ad secundum, quod per catechismum contrahitur impedimentum quoddam, quod quidem non dirimit matrimonium, impedit tamen illud. Dubium est an ista cognatio spiritualis habeat locum post determinationem Concilij Tridentini. In quo quidem dubio supponendum est tanquam certum, quod cum baptizatur puer in domo sine solēnitate propter necessitatem & postea in ecclesia exorcizatur & vngitur chrisimate, cognatio spiritualis impediens & dirimens matrimonium non contrahitur ex secundo actu, quoniam iste secundus actus non est sacramentum, nec imprimit characterem nec cōfert gratiā ex opere operato, sed est quoddam sacramentale, sed contrahitur talis cognatio ex primo actu qui habet rationem sacramenti, ex actu vero secundo in tempore antiquo orie-

batur quædam cognatio minor impediens & non dirimens, ut diximus ibidem ex cap. per catechismum. & aduertit illud optime Nauarro in manuali cap. 22. nu. 40. ¶ Dubium autem est, an hæc cognatio spiritualis minor quæ oriebatur ex catechismo, mansit post decretum illud Concilij Tridentini. Et videtur vera pars affirmatiua. Nam à iure antiquo non est recedendum nisi quo ad excepta in noua ut iam sepe dictum est, sed Concilium Tridentinum solum loquitur de cognatione spirituali quæ contrahitur in baptizante vel confirmatione, & illam limitat & restringit, ergo illa quæ oritur ex catechismo mansit, cum nihil de illa determinet Concilium. Pro parte vero negatiua est argumentum. Concilium Tridentinum non exprimit in illo cap. eos qui puerum in catechismo tenent, sed eos tantum qui baptizatum de baptizante suscipiunt & de sacro fonte, sed Pius Quintus postea declarauit non esse discedendum à præcis verbis Concilij, ut constat ex illo motu proprio iam citato, ergo non contrahitur aliqua cognatio spiritualis modo.

¶ Propter hæc argumenta pro vtraque parte sunt duæ sententiæ inter doctores. Prima sententia asserit, quod illa cognatio spiritualis quæ oriebatur ex catechismo & impediēbat matrimonium, oritur modo ex catechismo etiam post Concilium Tridentinum. Hanc sententiam tenet Nauarro in manuali cap. 22. num. 40. si attente legatur, & clarius num. 72. & hanc sententiam tenent alij doctores. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod post Concilium Tridentinum nulla cognatio spiritualis contrahitur per retentionem in catechismo. Itaque sicut ablata est tertia species cognationis spiritualis, ita ablata est illa cognatio spiritualis quæ impediēbat matrimonium. Hanc sententiam tenent multi discipuli D. Thom. in 3. part. quæst. 67. art. vlti. & in hac quæst.

¶ In huius expositionem sit conclusio. Prima sententia est probabilis, secunda vero probabilior. Prima pars huius conclusionis probatur argumento facto primo loco & autoritate doctorum, qui illam tenent præcipue autoritate doctoris Nauarro. Sed ut hæc pars amplius explicetur dubium est. An supposito quod hoc impedimentum quod oritur ex catechismo mansit post Concilium Tridentinum sit restrictum ad vnum & vnam, sicut restrictum est impedimentum

quod oritur ex baptizante & confirmatione. Ratio dubitandi à parte negatiua est. Nam cum hoc impedimentum non dirimat matrimonium, sed solum impediatur non militat ratio Concilij. In principio enim dicitur sic illa restrictio quoniam ignoranter fiebant multa matrimonia, quæ inuvalida erant in quibus non sine peccato perseveratur vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Nihilominus tamen probabilissime dicitur iuxta istam primam sententiam, quod illud impedimentum ex catechismo ortum est restrictum ad vnum & vnam, sicut impedimentum quod oritur ex baptizante vel confirmatione. Hanc sententiam tenet Nauarro in ultimo loco immediate citato. Et adducit ad hoc propositum glossam quandam solennem in cap. non debet. de consanguinitate & affinitate. quatenus habet per illud cap. fuisse sublata quædam genera publicæ honestatis eo quod fuerunt sublata similia genera affinitatis. Et ratio illius deducitur in hunc modum ex dictis. Cum duo sic se habent quod vnum est mensura & alterum mensuratum lex corrigens vel limitans ipsam mensuram censetur corrigere vel limitare mensuratum, si eadem ratio militat in vtroque in exemplo adducto de affinitate & de cognatione spirituali quæ ex baptizante oritur est mensura eius quæ ex confirmatione & præcipue ex catechismo nascitur, ergo Concilium quod limitat vnam, aliam etiam limitat. Et aduertendum quod militat suo modo eadem ratio, non quidem quantum ad omnia, sed suo modo quantum ad hoc quod est impedire, quod quidem non indiget expositione. Secunda pars conclusionis quæ probabilior est probatur argumento facto secundo loco & autoritate doctorum qui illam tenent. Vnde aduertendum quod parochus qui ex decreto Concilij tenetur nomina in libro scribere debet in eodem libro adnotare, fuerint ne susceptores puerorum de baptizante, an vero teneantur tantum in catechismo, vbi enim venire solet, quod puer tantum teneatur in catechismo quoties domi baptizatus est. Et hoc adnotat Nauarro in manuali primo loco citato. Et ad argumentum factum pro contraria sententia facile responderi potest ex dictis in hac sententia.

¶ Ultimo circa illud decretum explicandum est per quem actum susceptores contrahant cognationem spiritualem. Et aduertendum quod Concilium ponit veluti duos actus

actus. Primus est suscipere baptizatum de sacro fonte, secundus eum tangere suscipiendo. Dicit enim quod parochus sciscitetur quem vel quos elegerint ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, &c. & debet illos docere quod contrahunt cognationem spirituales. In quo significatur quod debent illum suscipere de sacro fonte. Quod vero debeant tangere suscipiendo, constat ex eo quod subditur quod si alij ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullo pacto contrahant. In quo insinuat quod tangendo contrahitur cognatio spiritualis in designatis per parochum. Et hoc determinatum est per sacram congregationem Cardinalium, qui habent auctoritatem interpretandi sacrum Concilium. Cui propositum fuit dubium ex parte episcopi Abulensis, quod quidem est huiusmodi. Illustrissime & Reuerendissime domine, sacrum Concilium Tridentinum cap. 2. de reformatione matrimonij, Sess. 24. disponit, quod in sacramento baptismi possit intervenire vnus qui suscipiat infantem de baptismo vel ad summum duo. In episcopatu Abulensi adest consuetudo quod commater vulgariter dicta, *madrina*, non tangit infantem donec compatet postquam infans est baptizatus & infusa super eum aqua baptismi, ponit infantem in manibus commatris, ita quod dicta commater non tangit baptizatum donec ut praefertur infans est leuatus a fonte baptismali. Dubitatur si attetis praemissis dicta commater contrahat cognationem spirituales cum infante & illius parentibus ex supra gestis, & assistentia in dicto actu uti commater nominata ad ipsum effectum. Et ne de super dubitari cotingat supplicatur sacrae congregationi pro declaratione diffinitionis huiusmodi. Congregatio Concilij censuit mulierem quae assistit tantum & non tangit infantem non contrahere cognationem spirituales. Et hanc declarationem ut iacet ego proprijs oculis vidi.

¶ Ex resolutione huius dubij soluitur aliud quod solet disputari. Vtrum quando principes & magnates contendunt esse susceptores infantis absentis qui baptizatur, & veluti suscipiunt per suos procuratores quos mittunt ad hoc officium an in hoc casu contrahant cognationem spirituales ipsi principes & magnates, an vero procuratores. In qua re Syluester, verbo matrimonium. 8. quaest. 7. §. 4. multa dicit & adducit multos doctores pro vtraque parte. Et Magist. So-

lus loco supra citato art. 2. circa finem, ponit hoc dubium & resoluit illud optime, & idem faciunt alij auctores. Nihilominus conclusio sit. Principes & magnates non contrahunt cognationem spirituales, sed procuratores qui illum suscipiunt. Ratio huius conclusionis est, nam ex dictis in dubio praecedenti constat quod ad contrahendam istam cognationem spirituales est necessaria actio realis tangendi, quae quidem actio non reperitur in principibus & in magnatibus, sed in procuratoribus, ergo solum procuratores contrahunt illam. Confirmatur. Nam ex tenore Concilij & declaratione Cardinalium constat quod debent puerum suscipere de sacro fonte, sed solum procuratores suscipiunt de sacro fonte, ergo solum illi contrahunt cognationem spirituales. Vide alias rationes in Magist. Soto, & apponit simile, si Papa alicui presbytero committat facultatem ad confirmandum & reuera confirmet, Papa non contrahit cognationem spirituales, sed presbyter, qui confirmat.

¶ Circa solutionem ad tertium aduertendum quod non baptizatus non potest aliquem leuare de sacro fonte, cum non sit membrum ecclesiae cuius typum gerit in baptismo suscipiens, nec potest contrahere aliquam cognationem spirituales. Vnde si infidelis aliquem baptizet aut etiam fidelis catechumenus, non contrahit cognationem spirituales, & ita etiam si postea baptizetur nullum est impedimentum inter illos, & hoc ipsum docet D. Thom. in art. 4. ad 3. & Syluester dicit idem, verbo Matrimonium. 8. quaest. 7. §. 1. & Magister Sotus dist. citata, quaest. 1. art. 3. Et de hac re nullum extat decretum, sed omnes adducunt eandem rationem, scilicet, quod qui expertus est vitae spiritualis non potest cognationem spirituales contrahere.

¶ Sed adhuc dubium est, an si quis baptizatus baptizet filium infidelis contrahatur copaternitas inter baptizantem & infidelis patrem? Ratio dubitandi esse potest. Nam iste qui baptizat contrahit cognationem spirituales cum baptizato, ergo etiam contrahit cognationem spirituales cum patre baptizati. Confirmatur. Nam ipse baptizans est capax huius cognationis spiritualis, ergo quantumvis alius non sit capax, cum sit infidelis contrahit cognationem spirituales. Syluester vbi supra §. 1. 2. adducit etiam alios auctores & tenet quod baptizatus qui baptizat filium infidelis contrahit copaternitatem cum pa-

tre infideli. Idem tenet glossa in capi. 1. 30. quaest. 1. Nihilominus tamen sit conclusio, quod non contrahit cognationem spirituales cum patre infideli. Hoc docet expressè Magister Sotus vbi supra. Et hanc conclusionem etiam tenent multi alij, & ratio pro hac conclusione haec est. Nam non est aliquis textus pro contraria sententia. Et si attendimus ad rationem est ratio fortissima pro nostra conclusione. Nam cum copaternitas sit relatio, & natura relationis sit ut exigat terminum: si nulla est cognatio ex parte infidelis ad fidelem nec vice versa ex parte fidelis baptizati inueniri potest talis spiritualis cognatio. Et ad rationem dubitandi dicendum est, quod quantumvis baptizans contrahat cognationem spirituales cum filio baptizato, non tamen cum patre infideli: nam filius est capax talis cognationis, cum sit baptizatus, non vero pater. Ad confirmationem respondetur, quod baptizatus quantumvis secundum se sit capax talis cognationis, non tamen est capax talis cognationis in ordine ad non baptizatum. Est optimum simile: nam baptizatus capax est sacramenti matrimonij absolute loquendo, non tamen est capax illius in ordine ad non baptizatum: non dissimiliter in proposito.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum cognatio spiritualis transeat a viro in uxorem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod cognatio spiritualis non transeat a viro in uxorem, quia spiritualis vnio & corporalis sunt disparata & diuersorum generum: ergo mediante carnali coniunctione quae inter virum & uxorem est, non transeat ad spiritualitatem cognationem.

¶ 2. Præterea. Magis conueniunt in spirituali generatione, quae est causa spiritualis cognationis, pater & mater spiritualis, quam vir & uxor spiritualis, quae est causa carnalis cognationis. Ergo si pater & mater spiritualis nullam ex hoc spirituales cognationem contrahunt: ergo nec uxor contrahit aliquam spirituales cognationem ex hoc quod vir eius sit pater alicuius spiritualis.

¶ 3. Præterea. Potest contingere quod est baptizatus vir, & uxor non est baptizata, sicut quando est ab infidelitate conuersus sine alterius coniugis conuersione: sed spiritualis cognatio non potest peruenire ad non baptizatum, ergo non tran-

seat semper de viro ad uxorem.

¶ 4. Præterea. Vir & uxor possunt aliquando simul de fonte leuare, si ergo spiritualis cognatio a viro transeat in uxorem, sequeretur quod uterque coniugum esset bis pater & mater spiritualis eius, quod est inconueniens.

Sed contra. Bona spiritualia magis multiplicabilia sunt quam corporalia: sed consanguinitas corporalis viri transeat ad uxorem per affinitatem, ergo multo magis spiritualis.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis potest fieri alicuius copater dupliciter. Vno modo per actum alterius qui baptizat vel in baptismo suscipit filium eius, & sic cognatio spiritualis non transeat a viro in uxorem, nisi forte ille sit filius uxoris, quia tunc directe uxor contrahit cognationem spirituales, sicut & vir. Alio modo per actum proprium sicut cum leuatur filium alterius de sacro fonte, & sic cognatio spiritualis transeat ad uxorem quam iam carnaliter cognouit, non autem si non dum sit matrimonium consummatum, quia non dum effecti sunt vna caro, & hoc est per modum cuiusdam affinitatis: vnde etiam paritate videtur transire ad mulierem quae est carnaliter cognita quantumvis non sit uxor: vnde versus.

Quae mihi, vel cuius natum mea fonte leuauit. Hec mea commater, fieri mea non valet uxor.

C Si qua mea natum non ex me fonte leuauit. Hanc post fata mea non inde verborum habere.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hoc quod sunt diuersorum generum vnio corporalis & spiritualis potest concludi quod vna non est altera: non autem quod vna non possit esse causa alterius, vel per se vel per accidens.

Ad secundum dicendum, quod pater spiritualis & mater spiritualis eiusdem non coniunguntur in cognatione spirituali nisi per accidens, quia ad hoc vnus per se sufficeret. Vnde non oportet quod ex hoc aliqua cognatio spiritualis inter eos nascatur, quin possit esse inter eos matrimonium: vnde versus.

Vnus semper erit copatrum spiritualis.

Alter carnalis, non fallit regula talis.

¶ Sed per matrimonium fit & vir & uxor vna caro per se loquendo: & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod si uxor non sit baptizata, non perueniet ad eam spiritualis cognatio propter hoc quod non est capax, non ex hoc quod non possit per matrimonium traduci spiritualis cognatio a viro in uxorem.

Ad quartum ergo dicendum, quod ex quo inter patrem spirituales & matrem non contrahitur aliqua cognatio spiritualis, nihil prohibet quin vir & uxor simul aliquem de sacro fonte leuent, nec est

nec est inconueniens quod uxor ex diuersis causis efficiatur mater spiritualis eiusdem: sicut etiam potest esse quod est affinis & consanguinea eiusdem per carnalem propinquitatem.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Dupliciter aliquis potest fieri compater alicuius: vno modo per actum alterius qui baptizat, vel qui in baptismo suscipit filium eius: secundo modo per actum proprium, scilicet, si leuat filium alterius de sacro fonte. ¶ Secunda conclusio. Quando primo modo, id est, quando per actum alterius fit Petrus compater illius exercentis talem actum, sic spiritualis cognatio viri non transit in uxorem, nisi forte ille qui baptizatur vel suscipitur sit etiam filius talis uxoris, quoniam tunc directe uxor contrahit cognationem spiritualem sicut & vir. ¶ Tertia conclusio. Quando secundo modo id est, per actum proprium Petrus fit compater alterius, quia leuat filium illius de sacro fonte, sic cognatio spiritualis transit in uxorem eiusdem Petri, si iam eam carnaliter cognouit, non autem si matrimonium nondum est consummatum, quia nondum effecti sunt vna caro. ¶ Quarta conclusio. Pariratione videtur talis cognatio transire ad mulierem quae est carnaliter cognita quamuis non sit uxor.

ARTICVLVS V.

¶ **V**trum cognatio spiritualis traseat ad filios carnales patris spiritualis.

D QVINTVM sic proceditur. Videtur quod non transeat ad filios carnales patris spiritualis, quia spirituali cognationi non assignantur gradus: essent autem gradus si transirent a patre in filium, quia persona generata mutat gradum, ut supra dictum est, ergo non transit ad filios carnales patris spiritualis.

¶ **2** Præterea. Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri: si ergo cognatio spiritualis transit a patre in filium, eadem ratione transibit a fratre in fratrem, quod falsum est.

SED contra est quod in litera probatur per autoritatem.

RESPONDEO dicendum, quod filius est aliquid patris, & non e conuerso: ut dicitur in

8. Echi. & ideo spiritualis cognatio transit a patre in filium & non e conuerso: & sic patet quod tres sunt cognationes spirituales. Vna qua dicitur spiritualis paternitas, qua est inter patrem & filium spiritualem. Alia qua dicitur compaternitas qua est inter patrem spiritualem & carnalem eiusdem. Tertia autem dicitur spiritualis fraternitas, qua est inter filium spiritualem & filios carnales eiusdem patris, & qualibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.

AD primum ergo dicendum, quod persona addita per carnis propagationem facit gradum respectu illius persona qua eodem genere attinet, non autem respectu eius qua attinet in alio genere: sicut filius attinet in eodem gradu uxori patris in quo & pater, quauis alio genere attinentia: spiritualis autem cognatio est alterius generis quam carnalis: & ideo non in eodem gradu attinet filius spiritualis filio naturali patris sui spiritualis, in quo attinet ei pater eius, quo mediante cognatio spiritualis transit: & ita non oportet quod spiritualis cognatio habeat gradum.

AD secundum dicendum, quod frater non est aliquid fratris, sicut filius est aliquid patris: sed uxor est aliquid viri, cum quo effecta est vni corpus: & ideo a fratre in fratrem non transit, siue sit ante genitus siue post fraternitatem spiritualem.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio est affirmatiua. Secunda conclusio. Hæc cognatio spiritualis impedit matrimonium contrahendum & dirimit contractum.

¶ Circa istos duos articulos vide dicta in præcedenti articulo: nam quæ in istis articulis dicuntur à D. Thom. habent verum secundum iura antiqua, iam tamē sunt mutata per illud decretum Concilij Tridentini, quod explicatum est in articulo præcedenti: & omnia dicenda sunt iuxta ibi dicta. Est vnicum dubium circa totā istam quæst. quod nā sit peccatum accedere ad cognatam spiritualem. De hoc tamen disputatur. 2. 2. quæst. 154. art. 9. vide Caietanum ibi elegantissime loquendo, & dicit, quod est peccatum incestus metaphoricè, & idem dicit quando acceditur ad cognatam cognatione legali.

¶ Circa quæstiones istas in quibus agitur de impedimentis matrimonij, & præcipue circa materiam quæstionis. 54. de consanguinitate. & 55. de affinitate. & 56. de cognatio-

gnatione spirituali, aliqua dicenda sunt, de dispensationibus. Et de hoc videndi sunt auctores sæpe citati, & præcipue Couar. super 4. decretal. par. 2. cap. 6. §. 9. per totum.

EST igitur primum dubium, quando aliqui duo contraxerunt matrimonium, cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis vel publicæ honestatis, vel cognationis spiritualis, quod & impedit & dirimit matrimonium, quis possit cum his dispensare ut licite & valide, contrahant inter se, An solus Papa, an etiam episcopus ordinarius, vel Abbas habens iurisdictionem episcopalem. ¶ Notandum primo, quod vel isti contraxerunt mala fide scientes impedimentum vel illud ignorantes ignorantia crassa & supina, quia nullam diligentiam adhibere voluerunt, vel contraxerunt bona fide aut saltem non, cum ignorantia crassa. Notandum secundo, quod impedimentum istorum aut est occultum aut publicum, quod à multis scitur. Item tale matrimonium aut potest dissolui sine magno inconuenienti, & sine graui scandalo, quia occultum fuit, & non in facie ecclesiæ, aut non potest dirimi, sine graui inconuenienti & scandalo. Notandum tertio, quod vel isti habent facilem vel commodum recursum ad Papam. v. g. quia sunt diuites: vel non possunt commodè habere talem recursum ad Papam vel Nuncium, quia sunt pauperes. ¶ Prima opinio dicit, quod solus Papa & non episcopus ordinarius potest dispensare in tali casu, etiā si bona fide matrimonium contraxerint ignorantales tale impedimentum, & etiam si illud sit occultissimum, & quauis nequeant separari sine graui inconuenienti & scandalo. Hæc opinio videtur placere, Soto 1. de iustitia. quæst. vltima. art. vltimo, post medium. vbi concedit, quod quando post contractum matrimonium alter coniugum committit incestum cum consanguinea alterius coniugis episcopus poterit cum illo dispensare, ut maneat habilis ad petendum debitum, secus, inquit si illud impedimentum antecederet matrimonium, quia tunc solus Papa dispensare posset: vbi aperte videtur supponere, quod etiam in dicto stricto casu quando bona fide cum occulto impedimento, contractum est matrimonium non possit episcopus dispensare. Idem videtur dicere 4. distin. 37. quæst. vltima. art. 2. & Corduba quæstionè 45. sui quæstionarij Theologici. q. 1. art. 1. vbi hanc eligit ut probabiliorè & communem, & quæ practicantur in ec-

A clefia. Oppositam tamen vocat opinionem piam & probabilem, & cum hac qualificatione tantum citat Soto pro sua prima opinione. Eandem sequuti sunt aliqui moderati. Hæc falso tamen tribuitur Couar. 4. par. 2. cap. 6. §. 10. nu. 11. nam ibi tantum docet primam conclusionem à nobis statim ponendam. Argumentum huius opinionis est: quia contra Canonem pontificis vel Concilij generalis, non potest dispensare episcopus, nisi si habeat ad hoc facultatem expressam, sed canon, qui reddit inhabiles ad matrimonium consanguineos vel affines, vel habentes simile impedimentum, est canon Papæ vel Concilij generalis, ergo cum nullibi concessa sit expressa facultas episcopo in tali canone dispensandi, non poterit dispensare. Confirmatur, quia alias sequeretur quod in multis casibus usurparent episcopi potestatem papæ, quod pareret magna inconuenientia. ¶ Secunda opinio dicit, quod cum illis conditionibus de bona fide & impedimento occulto, & quando non potest commodè dissolui matrimonium, nec illi possunt habere commodum recursum ad Papam, vel eius Nuncium forte propter magnam paupertatem poterit episcopus ordinarius, vel Abbas habens iurisdictionem episcopalem dispensare in prædicto impedimento & valide & licite possint contrahere. Hæc sententia est communis multorum, Angel. verbo, dispensatio. nu. 5. & Syluest. ibidem nu. 15. & verb. matrimonium. 6. quæst. 6. & Armill. verb. dispensatio. nu. 20. & Tabien. ibidem, nu. 14. & Nauar. ca. 22. nu. 85. vbi citat Angelum & Syluest. & dicit se primum omnium diuulgasse eorum opinionem Salmaticæ & quod aliqui episcopi aliquoties dispensarunt in simili casu propter horum doctorum sententiam. & Cordub. supra refert pro ea Margaritam confessorum vbi agit de dispensatione. Solet etiam tribui Cano, hic, quæst. 58. art. 4. vbi etiam aliqui viri doctissimi eandem sequuti sunt. Imo aliqui referunt quendam prælatum huius Regni, qui adfuit Concilij Trid. dixisse hoc intendisse. Idem Concilij Sess. 24. de reformatione. ca. 6. Vbi conceditur episcopis potestas dispensandi in casibus occultis.

¶ Prima conclusio. Si loquamur de iure ordinario certum videtur, quod solus Papa potest dispensare in simili casu vbi est aliquod impedimentum impediens & dirimens matrimonium: & ita est tenendum loquendo absolute. Hæc conclusio est clara ex usu

Art. 1. & 5. quæst. 51.

Lib. 4. Sen. ten. di. 42. cap. 12.

Concl. Trid. den. Sessio ne 24. c. 6. de reformatione matrimonij.

vsu ecclesiæ & Doctorum consensu. Vide Syluest. matrimonium, 6. quæst. 5. par. 2. & Nauar. in cap. 22. nu. 84. & 85. & Couar. 4. part. 2. cap. 6. §. 10. nu. 11.

¶ Secunda conclusio. Loquendo tamen in casu speciali, de quo procedunt opiniones huius dubij probabilis videtur nobis secunda opinio, quod possit episcopus in simili impedimento dispensare, quando est occultum, & quando matrimonium fuit publicum, & non est facilis vel commodus recursus ad Papam vel Nuntium, prima vero probabilior. ¶ Secunda pars probatur. Primo, quia non est credibile, quod Papa intendat animas sic contrahentium manere illaqueatas cum ex vna parte bona fide processerint, & ex altera non habuerint commodum recursum ad Papam. Secundo probatur, quia plures & graues autores docent secundam opinionem: non est ergo timendum de eius probabilitate maiori. Confirmatur, quia Sotus, qui secutus est primam multum fauet secundam in dist. 37. quæst. vnica. art. 2.

¶ Tertia conclusio. Sed quando mala fide contractum est tale matrimonium probabilius nobis est, quod non possit episcopus dispensare in tali casu non obstante paupertate, vel non facili recursum ad Papam. Probatur, quia opposita sententia faueret multum culpæ vel negligentiae sic contrahentium. Vnde sibi imputent graue inconueniens in quod voluntarie inciderunt. Hanc conclusionem damus argumētis primæ opinionis sicut etiam illis damus primam conclusionem. Sed nullo modo possumus nobis persuadere, quod Trident. supra concesserit episcopis hanc facultatem dispensandi in casu huius dubij. Probatur primo, quia Concil. vbi concedit facultatem dispensandi expressè loquitur de dispensatione; in aliis quibus irregularitatibus vel suspensionibus. Postea vero quando concedit episcopis, ut possint in omnibus casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ referuatis non loquitur de potestate dispensandi, sed expressè de potestate absoluendi, tantum in foro conscientie. Dispensatio autem in hoc casu circa impedimentum matrimonij non est absolutio in foro conscientie. Item confirmatur, quia ex opposita sententia sequeretur, quod quando impedimentum esset occultum posset episcopus dispensare etiam si esset facillimus recursus ad Papam. Imo etiam si mala fide, illi tale matrimonium contraxissent. Et de nique posset dispensare episcopus etiam an

A tequam contraherent illud matrimonium, quod tamen nullus opinantium hactenus concessit. Sequela probatur, quia Conciliū supra nullam aliam ponit restrictionem vel determinationem, nisi quod casus sit occultus: non autem exigit quod non sit facilis recursus ad Papam.

¶ Ad argumenta primæ opinionis, qua parte videtur contradicere nostræ primæ parti secundæ conclusionis respondetur ad maiorem argumenti, dicendo illam esse veram loquendo absolute & de potestate ordinaria. Nihilominus in illo casu speciali dicimus esse concessam episcopis facultatem, saltem virtuales, aut interpretatiuas, aut æquiualentem ut possint dispensare, ut auferatur necessitas illorum contrahentium bona fide. Ad confirmationem respondetur, quod in simili casu episcopi non viurparent facultatem, sed legitima facultate uterentur, nec Papa esset inuitus rationabiliter, quando impedimentum esset occultum, & non esset facilis recursus ad ipsam præcedente bona fide contrahentium.

¶ Quarta conclusio. Quicquid sit de maiori probabilitate huius vel illius opinionis certum tamen est opinionem secundam esse satis probabilem, & securam in conscientia: atque adeo poterunt episcopi securè in conscientia iuxta illam dispensare & qui obtinuerint talem dispensationem etiam erunt securi in conscientia. Etiam si singamus quod à parte rei nihil egerit episcopus sic dispensando. Probatur, quia tam episcopus dispensans quam alij qui dispensationem talem obtinent habent ignorantiam inuincibilem vel inculpabilem sequentes opinionem satis probabilem, & piam etiam iudicio auctorum primæ opinionis.

D Vbi secundum circa idem. Quando interuenit aliquod impedimentum consanguinitatis vel affinitatis, vel aliud simile quod impediatur & dirimat matrimonium contrahendum vel iam contractum, quid requiratur ex parte petentis dispensationem, ut illa dispensatio censetur legitima, & quia materia hæc est valde utilis necessarium est hoc dubium in tres difficultates diuidere.

¶ Difficultas prima. Quando habentes simile impedimentum scienter contraxerunt matrimonium forte ea intentione, ut facilius cum eis dispensaretur, vel sine tali intentione, siue illud consummauerint, siue non consummauerint, eadem intentione ante peti-

petitionem dispensationis, an dispensatio sic obtenta sit subreptitia, & nulla an potius valida. Difficultas secunda est, quando illi non contraxerunt matrimonium, cum tali impedimento, sed habuerunt scienter copulam carnalem antequam peterent dispensationem, postea vero in petitione dispensationis declararunt impedimentum consanguinitatis, v. g. sed non copulam, an talis dispensatio sit subreptitia & nulla. Difficultas tertia est, quando ante petitionem dispensationis, nec contraxerunt matrimonium, nec habuerunt copulam nec verè intendebant eam habere post factam petitionem, accidit tamen, quod post missas literas ad pontificem continentes dispensationis petitionem se cognouerunt carnaliter ex humana fragilitate, & non sub alia fraude, an sit subreptitia dispensatio si tantum in literis declaratur impedimentum, sed non copula, siue illa copula contingat antequam Papa expediat commissionem dispensationis respectu ordinarij siue post expeditas literas Papæ, sed antequam ordinarius de facto dispense. De materia huius dubij vide Nauar. ca. 42. nu. 86. & Couar. lib. 1. Variar. ca. 2 c. vsque ad nu. 5. & quarto, part. 2. capit. 6. §. 7. nu. 1. & 4. & §. 11. nu. 13. & 14. & Cordub. q. 45. in Hispa. puncto. 1. & 5. secundæ opinionis.

¶ Circa difficultatem primam prima conclusio. Quando aliqui habentes impedimentum dirimens matrimonium, ante obtentam dispensationem, & ante eius petitionem, contrahunt matrimonium, siue id faciant, ea intentione, ut facilius eam dispensationem obtineant, siue absque tali intentione, si totum hoc non declarat in literis petitionis dispensatio obtenta censetur subreptitia & nulla. Hæc placet doctoribus modo citatis, & debet esse communis, quia in tali petitione illi occultarant aliquid quod secundum ius tenebantur manifestare in petitione dispensationis, ergo talis dispensatio subreptitia censenda est. Antecedens probatur ex Trident. Sess. 24. de reformatione matrimonij, cap. 5. vbi quando aliquis contraxit in gradu prohibito scienter expressè diffinit quod careat spe dispensationis. Quæ conclusio habet locum à fortiori quando tale matrimonium consummarunt sic contrahentes & non declararunt, eius consummationem. Pater ex eadem ratione & decreto Trident. vbi multo magis quando illi consummarunt iudicantur à Concil. subiecti eisdem poenis, id est, quod careant spe dispensationis.

Concl. Trident. Sessio 24. c. 5. de reformatione matrimonij.

¶ Secunda conclusio. Quando non scienter sed cum ignorantia in tali impedimento contraxerunt, si præmittant solennitatem iuris in sic contrahendo, v. g. publicas denuntiationes in ecclesia, vel si non contraxerint coram p̄rocho & testibus, & hoc non declarauerint in literis petitionis similiter dispensatio censetur subreptitia & nulla. Patet ex Trident. supra cuius ratio est, quia non est dignus ecclesia benignitate qui eius præcepta contemnit. Vnde pro his duabus conclusionibus potest colligi hæc ratio. Quia in similibus casibus non intendit Papa dispensare, ergo dispensatio est nulla & subreptitia. Antecedens patet, quia occultatio talium circumstantiarum in eo casu erat prohibita secundum ius commune Concil. Trident. atque adeo contra voluntatem papæ.

¶ Circa secundam difficultatem sunt duo modi dicendi. Primus tenet quod est nulla talis dispensatio. Hunc modum refert Nauar. in responsione ad similem casum, quam Romæ existens manu scriptam misit ad Hispaniam, vbi dicit, hunc modum placuisse, aliquibus de curia. Pro quo est argumētum quia in tali casu occultum est aliquid, quod si sciret Papa difficiliter dispensaret, ergo dispensatio fuit subreptitia, tamque contraria intentioni papæ. Declaratur hæc à Navarro. Quia in eo casu sunt duo impedimenta, vnum consanguinitatis, v. g. alterum incestus, ergo cum in dicto casu tantum declaratur, vnum, scilicet consanguinitatis, non est legitima declaratio impedimenti: atque adeo dispensatio obtenta est nulla. Quod incestus sit impedimentum non tantum impediens matrimonium inter ipsos incestuosos, verum etiam cum alijs dicit Nauar. esse communem canonist. contra Theol. ut ipse docuit cap. 22. nu. 75. Pro hoc primo modo sunt plures moderni, valde docti & eum sequuntur Abbas, Decius, & Feli. cita. à Couar. 1. variar. c. 20. nu. 1. licet ibidem Couar. non omnino eligat hunc modum, eligit tamen illum 4. part. 2. c. 6. §. 10. nu. 14. & argumentum factum confirmatur ex cap. super literis de rescript. vbi Papa censet subreptitias literas & nullas in quibus vel exprimitur aliquid falsum, vel occultatur aliquid verum, quando id sit scienter, quando autem ex simplicitate, vel ignorantia taceatur aliquid quod si sciret Papa non dedisset illas literas, etiam censet Papam tales literas esse nullas.

¶ Secundus modus dicendi est quod in simili casu

Cap. super literis de rescriptis.

in casu huius secundæ difficultatis quando in petitione dispensationis tacetur vel occultatur illa copula, declaratur tamen impedimentum consanguinitatis, v. g. dispensatio sic obtenta est, valida quantum ad impedimentum manifestatum. Hunc modum eligit Navar. supra, & in manuali. c. 2. nu. 86. Primo patet ex Rota noua decisione 32. de rescript. quæ sequitur Felin. in c. postulasti. col. 4. de rescript. In qua tenet ad impetrationem dispensationis non esse necessario mentionem faciendam, nisi de illis quæ iura iubent exprimi: non autem de alijs etiã si talia sint, quibus cognitus Papa difficilius dispenseret: sed iura non iubent in hoc casu exprimi impedimentum incestus ad obtinendam dispensationem consanguinitatis, ergo non est necessaria talis expressio ut dispensatio super impedimento consanguinitatis sit valida. Secundum argumentum, quia stylus curiæ ita videtur habere (dicit Navarros) quod ad obtinendam dispensationem vnus impedimenti non sit necessarium exprimere aliud, ut talis dispensatio sit valida, bene tamen est necessarium ut licite contrahatur matrimonium, & ut sit dispensatum in alio impedimento etiam citat Navar. pro hoc modo dicendi Belam. decis. 698.

¶ Prima conclusio. Vterque modus dicendi videtur probabilis stando in iure communi, quia habet authores probatæ autoritatis & rationes probabiles, & quia vterque potest probabiliter respondere argumentis alterius. Primus enim modus facile potest respondere ex illo suo fundamento, scilicet necessarius est ad validam dispensationem exprimere quodcumque verum, quod si sciret Papa vel non dispenseret vel difficilius dispenseret. Quod videtur colligi ex dictis capit. super literis. Secundus autem modus potest similiter respondere ex suo fundamento, scilicet non esse necessarium exprimere quodcumque verum, etiam si illo cognito, Papa difficilius dispenseret, sed illud tantum quod iura iubent exprimi, & sic potest explicari dict. cap. super literis.

¶ Secunda conclusio. Stando in eodem iure, quando in casu huius difficultatis Papa committeret episcopo ordinario, ut dispenseret cum illis consanguineis ad contrahendum matrimonium non posita in suis literis alia conditione de copula præcedenti, posset satis securè in conscientia dispensare etiam tacita copula in petitione dispensationis, & hoc putamus probabilius & magis rationi & æquitati consonum. Probat, quia fun-

damentum primi modi dicendi, licet sit probabile, est tamen multum generale fundamentum, verum secundi modi est magis speciale & æquitati accommodatum, quia nec exigit ad validam dispensationem, ut exprimitur quodcumque verum quo cognito Papa difficilius dispenseret, nec dicit quamcumque dispensationem esse validam occultato quocumque vero, sed asserit esse necessarium, quod exprimitur tantum illud verum, quod iura iubent.

¶ Tertia conclusio. Certum debet esse, quod quando in petitione dispensationis exprimitur aliquid falsum alicuius momenti, ad eius impetrationem talis dispensatio est nulla, & surreptitia ut patet ex cap. super literis. de rescript. ibi enim interuenit aperta deceptio pontificis atque adeo, censetur dispensare inuoluntarius. Quid autem sit dicendum quando episcopus ex suo proprio motu interrogaret consanguineos, an haberint carnalem copulam. Et supponimus, quod Papa non apposuerit in suis literis talem conditionem. Vide in artic. 3.

¶ Quarta conclusio. Secundo determinatio ni congregationis cardinalium (ut standum est) certa res est, quod si non exprimitur copula carnalis habita inter cognatos vel affines etiam post commissionem Romani Pontificis factam ordinario dispensatio nulla est. Ita enim habet declaratio cardinalium. ut refert Ioannes Gutierrez, quæst. cano. ca. 15. nu. 23. congregatio concilij censuit dispensationes factas non expressa copula habita inter cognatos vel affines etiam post commissionem Romani Pontificis factam ordinario de dispensando, ante tamè quam ab ipso dispenseretur, subreptitias esse & nullas.

¶ Circa tertiam difficultatem, prima opinio dicit, quod est valida illa dispensatio & consequenter hæc debet esse omnium doctorum, qui habuerunt secundam opinionem secundi argumenti, scilicet Navar. Felin. Rotæ, Belemere, & placet aliquibus modernis, ut Cordub. q. 45. in Hispano quæstionario. Probat, quia narratio facta fuit omnino vera, ex hoc tamè quod non declarauit copulam non fuisse defectuosam, quia quando facta est proposita fuit petitio, nec copula erat in re nec in intentione consanguineorum: non ergo est unde dicatur nulla talis dispensatio, & hæc prima opinio procedit supposito quod Papa in suis literis quibus ordinario committit facultatem dispensandi, non apposuerit conditionem, scilicet, ut possit dispen-

dispensare si copulam non habuerint, nam posita ea conditione certum est quod dispensatio esset nulla. ¶ Secunda opinio dicit, quod non esset valida eo casu dispensatio, sed surreptitia, quia antequam vel Papa dispenseret vel ordinarius ex commissione Papæ intercessit carnalis copula quæ declarata non fuit. Hæc placet aliquibus modernis, & ut accipi, eam secuti sunt aliqui viri doctissimi consulti de simili casu, pro ea non video aliud argumentum nisi illud generale fundamentum primæ opinionis secundæ difficultatis.

¶ Prima conclusio. Si papa in suis literis quibus suam facultatem ordinario committit non apponat illam conditionem, si copulam non habuerint non possumus non approbare primam opinionem plurium doctorum, quod illa dispensatio sit valida propter illius argumentum iam factum. Item quia licet præcessisset copula, in petitione esset occulta, dispensatio esset valida ut dictum est in secunda difficultate, ergo à fortiori quando nulla copula præcessit.

¶ Secunda conclusio. Quando episcopus cui commissa est facultas dispensandi ex suo proprio motu, interrogaret illos consanguineos, an habuerint copulam supposito quod in literis Papæ non sit illa conditio aliter est dicendum quantum ad peccatum, quod illi interrogati commiserint negando veritatem & aliter quantum ad valorem dispensationis, explicatur, nam si negarent veritatem si ne villo iuramento peccarent tantum venialiter ex suo genere, quia peccarent peccato mediocri officiosi, quod ex suo genere non est mortale, si vero negarunt cum iuramento fuit peccatum mortale, ex genere, quia adducit Deum in testem falsi, & est peccatum contra virtutem religionis. Sed non est peccatum eo casu contra iustitiam interrogantis, quia ut supponimus non habet ius interrogandi de copula ut commissarius est Papæ, sed quantum attinet ad dispensationem dicimus, quod esset valida si fieret tunc ab episcopo siue illi, qui interrogantur negent veritatem siue illam fateantur. Patet, quia ille habet facultatem ad dispensandum, ut commissarius Papæ sine tali conditione, ergo siue interroget siue non interroget, siue alij affirmant, siue negent veritatem perinde est censenda dispensatio valida ac si dispenseret, sine vlla interrogatione.

¶ Tertia conclusio. Quando papa in suis literis apponeret illam conditionem si copulam non habuerint, si episcopus dispen-

saret tacita tali copula nulla esset dispensatio. Patet quia esset expressè contra intentionem Papæ, ergo nulla esset, & in eo casu teneretur Episcopus in quantum est commissarius Papæ facere illam interrogationem & contrahentes si negarent veritatem etiam sine iuramento peccarent mortaliter, ex genere suo, quia iniuriam inferrent Episcopo iuridice interroganti.

¶ Ex dictis in his difficultatibus, primo sequitur, quod cum ibi sint duo impedimenta, vnum consanguinitatis, & alterum incestus, ut licite valeant contrahere matrimonium illi qui sic sunt impediti, non satis est obtinuisse dispensationem à Papa circa impedimentum consanguinitatis, sed requiritur etiam quod ante vel post obtineatur ab episcopo saltim dispensatio impedimenti incestus. Ita docet Navarros in dicta responsione, manu scripta supponens posse episcopum in eo impedimento dispensare. Videte Sor. distinctione 34. quæstione vnica. art. primo. vbi tradit quod incestus solum impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit post contractum, ad quod citat capit. si quis viduam. 32. quæstione 7. Et postea aduertit, quod super incestu & super omnibus alijs impedimentis non dirimentibus matrimonium, potest episcopus dispensare, ad quod citat Abbas, & etiam Caieta. verb. matrimonium. Vbi refert vndecim impedimenta non dirimentia matrimonium, & exceptis tribus primis, videlicet interdicto ecclesiæ, voto simplici castitatis, & sponsalicio cum alia persona, super omnibus alijs oportet, episcopus dispensare, inter quæ connumerat incestum, & dicit Caieta. hoc supposito, quod sit consuetudo petendi talem dispensationem, quia vbi non est hæc consuetudo Episcopi videntur consentire, & hoc dato dicit, quod sine peccato mortali possent contrahere sine petitione dispensationis: admonet tamen esse tutius ut petatur. Sed Soto aduertit, quod etiam dato, quod sit consuetudo petendi dispensationem ab Episcopo, si tamen sine tali petitione de facto contrahatur matrimonium, quamuis committatur peccatum mortale, cum tamen matrimonium sit validum & teneat factum, nulla postea est necessaria dispensatio, quia nullum impedimentum ex his quæ non dirimunt præcedens matrimonium impedit aut petitionem aut redactionem debiti.

¶ Secundo sequitur parū referre ad hunc finem, quod illi possint licite contrahere matrimonium obtenta dispensatione consanguinitatis, occultato tamen incestu, quod talis incestus fit in confessione sacramentali manifestatus confessario. Et loquimur ubi est consuetudo petendi dispensationem incestus. Aduertit tamen Nauar. supra optime, quod si illi consanguinei habuerunt copulam carnalem præcedentem petitionem dispensationis, si eam habuerint ea intentione, vt facilius cum eis dispensaretur esset hoc declarandum in petitione tempore Papæ Pij Quinti, quia ipse declarauit se non intendere eo casu aliter dispensare, si tamen attendamus ius commune vel antiquum vel Concil. Trident. dicit optime Nauar. quod non videtur necessarium exprimere illam circumstantiam: & hoc est quod nos cum eodem doctore intendebamus supra in resolutione articuli secundi huius dubij: nam quilibet Papa in particulari pro suo tempore poterit sic vel aliter disponere, vltra ea quæ necessaria sunt de iure communi. ¶ Tertio sequitur parum referre ad hoc, vt facilius dispensatio obtineatur, quod illa copula carnalis quæ præcessit sit declarata in confessione ipsi confessario. ¶ Quarto sequitur, quod licet ante Tridentinum, non noceret impetrationi dispensationis, quod præcesserit matrimonium cum illo impedimento consanguinitatis, vel quod fuerit occultatum in petitione dispensationis, secus tamen est post Tridentinum, vt patet ex Sessione 24. de reformatione matrimonij. capit. quinto. vt iam aduertimus in prima difficultate huius dubij. ¶ Quinto sequitur, quod quando concurrunt simul diuersa impedimenta inter duos volentes inter se contrahere matrimonium, non satis erit vnum impedimentum exprimere in petitione (loquimur enim de impedimentis quæ etiam dirimunt matrimonium post contractum) sed omnia huiusmodi impedimenta declarari oportet, v.g. Petrus & Maria volunt contrahere, & non tantum habent impedimentum consanguinitatis intra quartum gradum, sed simul habent impedimentum affinitatis in gradu dirimente: dicimus quod vt maneat sufficienter dispensati, non satis est declarare impedimentum consanguinitatis, sed oportet etiam declarari affinitatem: alioquin matrimonium post contractum erit nullum. Hæc est communis doctrina quæ tra-

Concl. Trident. Sessio ne 24. c. 5. de reform.

ditur à Soto distinctione 41. artic. 2. & à Couarruias, 4. parte. 2. cap. 6. §. septimo. numero primo. & hoc idem est intelligendum, quando duplicatur impedimentum intra eandem speciem, alio diuerso titulo. v. g. quando Petrus vellet contrahere cum Maria, quæ non tantum est sibi consanguinea in secundo gradu transuersali, quia. v. g. est filia alicuius fratris sui patris, sed quia etiam est filia sororis suæ matris, eo casu debet declarari vterque titulus consanguinitatis in gradu secundo. Solum est hoc discrimen metaphoricum, quod quando solo diuerso titulo interuenit impedimentum consanguinitatis duplicatum, non est diuersitas specifica talis impedimenti: sed tantum numerica: cæterum quando est duplicatum impedimentum, quia vnum est consanguinitatis & alterum affinitatis inter illa impedimenta est diuersitas specifica sicut, quælibet diuersis de causis vel titulis est excommunicatus vel suspensus, illæ duæ excommunicationes tantum differunt numero, sed quando quis est excommunicatus & simul est suspensus vel interdictus afficitur censuris diuersæ speciei. ¶ Sexto sequitur, quod quæ simul in impedimento consanguinitatis coniungitur impedimento publicæ honestatis proprie dicitur vtrunque impedimentum debet declarari eadē ratione. Hæc placet multis doctoribus citatis à Couar. supra nu. 4. vbi pro ea citat gloss. communiter receptā in arbore affinitatis & Abbas in cap. sponsam. de sponsalib. eiusdem sententiæ est Syluest. verb. matrimonium. 8. q. 14. par. 3. & supplementum Gabr. 4. dist. 4. q. vnica. art. 3. dub. 7. vbi ij duo authores statuunt doctrinam per quam facile ponitur concordia inter alios diuersos doctores. Doctrina est circa affinitatem: nam potest esse duplex. Quædam est affinitas contracta ex copula carnali licita nempe ex matrimonio, altera est affinitas contracta per copulam prohibitam & illicitam, scilicet fornicariam: Dicunt ergo hi doctores, quod quando affinitas est contracta per licitam copulam, scilicet matrimonialē, non est necessarium in speciali exprimere publicam honestatem. Ratio videtur clara, quia declarando se velle contrahere cum aliqua quæ fuit vxor sui consanguinei intra quartum gradum, sufficienter videtur declarare, saltem implicite impedimentum publicæ honestatis, quia si illa fuit vxor iam fuit sponsa: at vero quando illa affinitas fuit contracta ex copula fornicaria vel illicita, dicunt hi autores esse necessario declarandam publicam honestatem.

Regula cæcellariæ. Grego. 13.

Concl. Trident. Sessio ne 24. c. 6. de reform.

Regul. 47. Cancellar.

honestatem. Ratio est, quia ex hoc quod declaratur hoc impedimentum talis affinitatis, non consequenter declaratur, nec implicite impedimentum publicæ honestatis: & ideo oportet, vt explicitè declaratur. Vnde Couar. supra, & alij ab eo citati cum dicunt non esse necessarium in casu posito exprimere impedimentum publicæ honestatis, intelligendi sunt quando affinitas contracta fuit ex copula matrimoniali & licita. Alij vero dicentes esse necessarium quod exprimat loquuntur quando fuit contracta ex copula illicita. ¶ Dubium tertium. An aliquid aliud requiratur vt petens dispensationem gaudeat illa, cum petitio habuit omnia necessaria, & Papa viva voce per se cõcessit dispensationem. ¶ Prima conclusio. Requiritur quod literæ Apostolicæ expediantur aliàs dispensatio illa Papæ nec in iudicio, nec extra iussu gabitur illi qui sic eam obtinuit. Patet ex regula 50. Cancellariæ expedita à Gregorio XIII. habetur cum alijs ad finem voluminis, motuum propriorum: quæ regula idē disponit de omnibus dispensationibus etiã circa alias res. Ratio regulæ est ad vitanda inconuenientia quæ ex sola verbali dispensatione sequeretur, vt si non bene intellexit verba, &c. ¶ Secunda conclusio. De facto in literis quæ expediuntur de dispensationibus in matrimonio, apponi solet clausula. Ordinarius dispense si narratio facta Papæ verum habet, & dummodo propter hoc talis foemina rapta non fuerit, & hoc de raptu habetur in regula 47. cancellariæ supra. Nos diximus supra quæst. 50. artic. 1. Dubio secundo, ex Tridenti. Sessione 24. de reformatione matrimonij, capit. sexto. quod quoad foemina rapta fuerit in raptoris potestate, non potest constare matrimonium: quod si eo fine rapta fuerit à consanguineo iuxta Regulam 47. cancellariæ in petitione, dispensationis, necessario debet exprimi talis raptus aliàs dispensatio est nulla & surreptitia. ¶ Dubium quartum. Quæ sint causæ rationabiles ad licite petendam dispensationem in gradibus prohibitis, & ad licite eam concedendam. ¶ Prima conclusio. Ex prima secundæ quæstione 97. artic. 4. & Secunda secundæ, quæstione 88. art. 11. habemus ad quamcunque dispensationem esse necessariam causam rationabilem, vt licite fiat, tam in

his quæ sunt de iure humano tantum, quam in his quæ sunt de iure diuino: cum hac tamen differentia, quod in illis ad dispensandum valide nulla requiritur causa præter voluntatem & potestatem dispensantis, in istis vero requiritur causa ad hoc, vt valida sit dispensatio, patet ex dictis locis. ¶ Secunda conclusio. Plures sunt causæ rationabiles ad licite petendam seu concedendam dispensationem circa matrimonium. Prima est parentum pax & concordia, quæ non obtinebitur commode sine tali matrimonio. Secunda scandalum, quod timetur ex separationem matrimonij facti iam inter consanguineos. Idem dicendum est, si quis habuisset iam prolem ex consanguinea. De prima causa vide supplementum Gabrielis, quarto distinctione 40. quæstione vnica, artic. 3. dubium 3. & Diuum Anton. 3. part. titul. primo. cap. 14. §. vltimo. circa matrimonium. De secunda vide capit. quia. de consanguinitate & affinitate. & Couarruias 4. parte. 2. capit. 6. §. 10. num. 13. Tertia causa est defectus dotis competentis cum extraneo, sibi æquali. Ita Nauar. capit. 7. numero 87. qui dicit sufficere, quod sit defectus dotis respectu æqualitatis à quo petitur. Quarta est si maior pars populi insignis est sibi consanguinea intra quartum gradum, vel si desit dos competens, vt nubat extraneo, & populus est paruus Ita Nauarrus supra. Notandum tamen non esse rationabile causam solam augmentationem patrimonij, sed causa, vt sit rationabilis debet redundare in bonum spirituale maritus. Vnde cum assignatur tertia causa non intenditur ibi dari dispensationem propter bonum temporale tantum, sed vt sic collocetur illa foemina in statu competenti ad suam salutem animæ. Tandem notandum, quod quanto gradus fuerit maior tanto maior causa exigitur ad dispensationem. Verbi gratia, maior ad dispensandum in tertio, quam in quarto gradu, &c. Vnde Tridentinum supra expresse statuit, vt in secundo gradu consanguinitatis, nunquam dispense nisi cum magnatibus & ob publicam causam. Vnde Diuus Thom. dicit secunda secundæ, quæst. 63. articulo secundo. ad secundum, non esse acceptionem personarum, facilius dispensari in matrimonio cum personis excellentibus, &c.

Capit. quia. de consanguinitate & affinitate.

QVÆSTIO. LVII. A

Decognitione legali quæ est per adoptionem.

DEinde considerandum est de cognitione legali, quæ est per adoptionem. Circa quod quaeruntur tria. Primo, quid sit adoptio. Secundo, vtrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens. Tertio, inter quas personas contrahatur.

DE hac materia Doctores disputant in 4. dist. 42. Iuris periti, titul. de cognitione legali. & in Civili titulis, de adoptionibus. Magister Sotus distin. 42. quaest. 2. Sylvester verb. matrimonium. 8. quaest. 8. Navarro in manuali, cap. 22. nu. 44. & 45. Couar. super quartum decretalium, part. 2. cap. 6. §. 5. & multi alij auctores.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adoptio conuenienter definiatur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter adoptio definiatur. Adoptio enim est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio: filius enim debet esse subditus patri: sed aliquando ille qui adoptatur non transit in potestatem patris adoptantis: ergo non semper per adoptionem aliquis in filium assumitur.

¶ 2 Præterea. Parentes debent filiis thesaurizare. 2. Corinth. 12. Sed pater adoptans non oportet, quod semper adoptato thesaurizet, quia quædam adoptatus non succedit in bonis adoptantis: ergo adoptatio non est assumptio alicuius in filium.

¶ 3 Præterea. Adoptio per quam aliquis in filium assumitur similatur generationi naturali per quam naturaliter producit filius: ergo cui competit naturalis generatio filij, competit adoptio: sed hoc est falsum, quia ille qui non est sui iuris, & qui est minor viginti quinque annis, & mulier, non potest adoptare, qui tamen possunt filium naturaliter generare: ergo adoptio non dicitur proprie assumptio alicuius in filium.

¶ 4 Præterea. Assumptio extraneæ personæ in filium videtur esse necessaria ad supplendum defectum naturalium filiorum: sed ille qui non potest generare, vt spado, vel frigidus, maxime patretur defectum in filiis naturalibus: ergo maxime competit assumere aliquem in filium: sed non competit ei adoptare: ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

¶ 5 Præterea. In spiritali cognitione vbi aliquis in filium assumitur sine carnis propagatione potest indifferenter maior ætate effici pater minoris: & econuerso, quia iuuenis potest senem baptizare, & econuerso. Si ergo per adoptionem aliquis assumitur in filium sine carnis propagatione, similiter posset indifferenter senior iunior, vel minor seniore adoptare, quod non est verum: & sic idem quod prius.

¶ 6 Præterea. Adoptatus non differt secundum aliquem gradum ab adoptante: ergo quilibet adoptatus adoptatur in filium, & sic inconuenienter dicitur quod adoptatur in nepotem.

¶ 7 Præterea. Adoptio ex dilectione procedit: vnde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptasse: sed charitas maior habenda est ad proximos, quam ad extraneos: ergo non debet esse adoptio extraneæ personæ, sed magis propinquæ.

RESPONDEO dicendum, quod ars imitatur naturam & supplet defectum naturæ in illis in quibus natura deficit: vnde sicut per naturalem generationem aliquis filium producit, ita per ius positium, quod est ars boni & æqui, potest aliquis alium sibi assumere in filium ad similitudinem filij naturalis, & ad supplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod præcipue adoptio est introducta: & quia assumptio importat terminum à quo, propter quod assumens non est assumptum, oportet, quod ille qui assumitur in filium sit persona extraneæ: ergo sicut naturalis generatio habet terminum ad quem, scilicet formam quæ est finis generationis, & terminum à quo scilicet formam contrariam, ita generatio legalis habet terminum ad quem, scilicet filium vel nepotem, & terminum à quo personam extraneam: & sic patet quod prædicta assignatio comprehendit genus adoptionis, quia dicitur legitima assumptio: & terminum à quo, quia dicitur extraneæ personæ: & terminum ad quem, quia dicitur in filium vel nepotem.

AD primum ergo dicendum, quod filiatio adoptionis est quædam imitatio filiationis naturalis: & ideo duplex est adoptionis species. Vna quæ perfecte naturalem filiationem imitatur, & hæc vocatur abrogatio, per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis, & sic adoptatus suc-

Quæst. LVII.

cus succedit patri adoptanti ex intestato, nec potest eum pater sine culpa priuare quarta parte hereditatis: sic autem adoptari non potest nisi ille qui est sui iuris, qui scilicet, non habet patrem, aut si habet est emancipatus, & hæc adoptio non fit nisi auctoritate principis. Alia adoptio est quæ imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis. Vnde magis est dispositio quædam ad perfectam adoptionem quæ adoptio perfecta, & secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris, & sine auctoritate principis ex auctoritate magistratus: & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis suis in testamento dimittere nisi velit. Et per hoc patet solutio ad secundum.

AD tertium dicendum, quod generatio naturalis ordinatur ad speciem consequendam: & ideo omnibus competit posse naturaliter generare, in quibus natura speciei non est impedita: sed adoptio ordinatur ad hereditatis successionem, & ideo illis solis competit qui habent potestatem disponendi de hereditate sua. Vnde qui non est sui iuris, vel est minor viginti quinque annorum aut mulier, non potest adoptare aliquem nisi ex speciali concessione principis.

AD quartum dicendum, quod per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum non potest hereditas transire in posterum. Vnde ex hoc ipso iam debetur illis qui succedere ei debent iure propinquitatis: & ideo non ei competit adoptare, sicut nec naturaliter generare: & præterea maior est dolor de filiis amissis quæ de illis, qui nunquam sunt habiti: & ideo habentes impedimentum generationis non indigent solatio contra carentiam filiorum, sicut illi qui habuerunt & amiserunt, vel etiam qui habere potuerunt, sed aliquo impedimento accidentali carent.

AD quintum dicendum, quod spiritalis cognatio contrahitur per sacramentum quo fideles renascuntur in Christo in quo non differt masculus & femina, seruus & liber, iuuenis & senex: & ideo indifferenter quilibet potest effici pater spiritalis alterius: sed adoptio fit ad hereditatis successionem & quandam subiectionem adoptati ad adoptantem, non autem est conueniens, quod antiquior iuueni in cura rei familiaris subdatur: & ideo iunior non potest adoptare seniore, sed oportet secundum leges quod adoptatus sit in tantum adoptante iunior quod possit eius esse filius naturalis.

AD sextum dicendum, quod sicut contingit amitti filios, ita & nepotes & deinceps: & ideo cum adoptio sit inducta in solatium filiorum a-

Amissorū, sicut aliquis per adoptionem potest subrogari in locum filij, ita in locum nepotis, & deinceps.

AD septimum dicendum, quod propinquus iure propinquitatis debet succedere: & ideo non competit ei quod per adoptionem ad successionem deducatur: & si aliquis propinquus cui non competit successio hereditatis adoptetur, non adoptatur in quantum est propinquus, sed in quantum est extraneus à iure successionis in bonis adoptantis.

SVMMA ARTICVLLI.

Conclusio est affirmatiua. Et definitio adoptionis est hæc. Adoptio est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio. Ratio D. Tho. per quam explicat istam conclusionem est optima: Nam ars imitatur naturam illius & defectum aliquando supplet in illis in quibus ipsa natura deficit: ergo sicut per naturalem generationem aliquis producit filium, ita per ius positium quod est ars æqui & boni, aliquis potest assumi in filium ad supplendum defectum filiorum: Et ita filius qui assumitur debet esse persona extranea. Vide alia quæ dicuntur à D. Tho.

Circa quæstionem & articulum supponenda est definitio adoptionis quæ constituitur à D. Thom. in articulo. Supponenda etiam est cum eodem Diuino Thom. ad primum, quædam veluti diuisio adoptionis. Duplex enim est adoptio vt dicitur. I. generalis ff. de adoptione. & Instituta. §. adoptio. Altera est perfecta quæ dicitur abrogatio, altera vero imperfecta quæ commune nomen retinuit, & dicitur adoptio: sicut prima species qualitatis quæ dicitur dispositio diuiditur in habitum, qui est aliquid perfectum, & in dispositionem quæ propter suam imperfectionem commune nomen dispositionis retinuit. Adoptio perfecta quæ dicitur abrogatio, est illa quæ perfecte naturalem filiationem imitatur & per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis, & ita adoptatus succedit patri adoptanti ex intestato: & pater non potest sine culpa priuare quarta parte hereditatis. Alia adoptio est quæ imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur simplex adoptio per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis: & ita magis est dispositio quædam ad perfectam adoptionem quàm adoptio perfecta, & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis

L. generalis ff. de adoptione. & Instit. §. adoptio.

Tho. 4. dist. 42. q. 2. arti. 1. & sequentib.

suis in testamento dimittere, nisi ipse velit. Inter has vero adoptiones sunt multæ differentia, quæ magis pertinent ad Iurisperitos quàm ad Theologos. Vide illas in Syluestro verb. adoptio, in Couar. vbi supra. in Magistro Soto in arti. 1. quæst. citata. Isti enim authores optime illas constituunt. Secundo. Supponendum est, quod ad adoptionem perfectam quatuor causæ concurrunt suo ordine. Nam finis illius est supplere defectum naturalium filiorum, vel quia omnino defunt, aut quia non tot adfunt, quot habere desiderat, vnde filius adoptiuus est veluti ramus insitus præexistenti radici, & trunco, & loco naturalium filiorum assumitur. In causa vero efficiendi, scilicet, in adoptante exigitur primo potestas naturalis vel ad generandum vel ad consummandum matrimonium saltem, vt dicit D. Thom. ad quartum. Secundo exigitur, quod sit sui iuris, id est, quod libere possit de hereditate disponere, & censum administrare. Tertio, quod sit decem & octo annorum, sit maior natu quàm adoptatus: hæc enim omnia habentur Insti- tuta loco citato. In forma exiguntur duo: primum. autoritas principis, nõ enim sufficit licentia inferioris magistratus, & secundo, quod sit mutua consensio adoptantis & adoptati: alioquin non erit legitima adoptio. Demum ex parte subiecti qui est veluti materia, exigitur in adoptato primum, quod sit sui iuris, id est, extra potentiam adoptantis. Secundo, quod libere velit in eius potestatem transire. Per adoptionem vero imperfectam potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris, & sine autoritate principis ex autoritate magistratus. Ijs positis fundamentis deueniamus ad articulum secundum, qui quidem facit magis ad materiam de matrimonio.

ARTICVLVS II.

Utrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium, quia cura spiritualis est dignior quam cura corporalis: sed ex hoc quod aliquis cura alicuius subijcitur spiritualiter non contrahit aliquod propinquitatis vinculum.

Alum, alias omnes qui habitant in parochia essent propinqui sacerdotis, & cum filio eius non possent contrahere: ergo nec adoptio quæ trahit adoptionem in curam adoptantis hoc facere potest.

¶ 2. Præterea. Ex hoc quod aliquis alicui sit beneficium non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: sed nihil aliud est adoptio quam collatio cuiusdam beneficii: ergo ex adoptione non fit aliquod propinquitatis vinculum.

¶ 3. Præterea. Pater naturalis principaliter filium prouidet in tribus, vt Philosophus dicit: quia scilicet ab ipso habet esse, nutrimentum, & disciplinam: hereditatis autem successio est posterius ad ista: sed per hoc quod aliquis alicui prouidet in nutrimento & disciplina non contrahitur aliud propinquitatis vinculum, alias nutrientes & pedagogi & magistri essent propinqui, quod falsum est: ergo nec per adoptionem per quam aliquis succedit in hereditatem alterius contrahitur aliqua propinquitatis.

¶ 4. Præterea. Sacramenta ecclesie non subduntur humanis legibus: sed matrimonium est sacramentum Ecclesie: cum ergo adoptio sit induta per legem humanam, videtur quod non possit impedire matrimonium aliquod vinculum ex adoptione contractum.

S E D contra. Cognatio matrimonium impedit: sed ex adoptione quedam cognatio causatur, scilicet legalis, vt patet per eius definitionem, est enim legalis cognatio quedam proximitas proueniens ex adoptione: ergo ex adoptione causatur vinculum per quod matrimonium impeditur.

¶ Præterea. Hoc idem habetur ex autoritatibus in litera positus.

R E S P O N D E O dicendum, quod lex diuina illas præcipue personas à matrimonio excludit quas necesse erat cohabitare, ne vt Rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret vti carnali copula, facilis pateret concupiscentie locus, ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum: & quia filius adoptatus conuersatur in domo patris adoptantis sicut filius naturalis, ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi: & talis prohibitio est per ecclesiam approbata, & inde habet quod legalis cognatio matrimonium impediatur.

Et per hoc patet solutio ad prima tria, quia per omnia illa non inducitur talis cohabitatio que possit fomentum concupiscentie præstare: & ideo in eis non causatur propinquitatis que matrimonium impediatur.

¶ Ad quartum dicendum, quod prohibitio legis humana non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interueniret ecclesie autoritas que idem etiam interdicit.

Lib. 8. Eth.
c. 11 & 12.

Lib. 4. Sen-
ten. d. 41.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est affirmatiua. Itaque ex adoptione contrahitur aliquod vinculum impediens matrimonium, quod quidem impedimentum positum est per leges humanas ciuiles quæ prohibent tale matrimonium, & talis prohibitio est per ecclesiam approbata. Et ratio est. Nam lex diuina illas personas præcipue à matrimonio excludit, quas necessarium erat cohabitare, sed filius adoptatus debet cohabitare in domo patris sicut filij naturales vt constat, ergo.

¶ In hoc articulo & in tota hac quæstione supponenda est ante omnia definitio cognationis legalis, quæ quidem definitio habet in hunc modum: Cognatio legalis est propinquitatis ex adoptione proueniens. vide Syluestrum, verbo, matrimonium. 8. quæst. 8. vbi dicit, quod hoc impedimentum habet robur ex ecclesie institutione, & nõ solum iure ciuili. Vide etiam Palud. in. 4. dist. 42. quæst. 1. art. 2. vbi constituit alias duas definitiones: hæc tamè posita est sufficientissima. Considerandum enim est, quod ex huiusmodi filiatione oritur foedus quoddam naturali cognationi valde simile, sicut adoptio ipsa est similis filiationi naturali. Nam filius adoptiuus tenetur reuerentiam exhibere patri, sicut vice versa ipse pater tenetur alere filium & partem hereditatis concedere. Item cum transeat in potestatem alterius, iam inter illos est maxima necessitudo & familiaritas, qualis est à natura inter consanguineos, & ratione beneficii est quædam amicitia, ratione cuius habet iure humano impedire matrimonium, & ita in definitione dicitur quod sit propinquitatis in quo conuenit cum cognatione naturali. Dicitur autem ex adoptione proueniens, in quo differt à cognatione naturali.

EST primò dubium in hoc articulo. Vtrum cognatio legalis impediatur & dirimat matrimonium. Et videtur vera pars negatiua. Primò arguitur ex doctrina D. Thom. in hoc articulo qui solum dicit quod hæc cognatio legalis impedit matrimonium, & nõ dicit quod dirimit, ergo cognatio legalis nõ impedit & dirimit matrimonium. Confirmatur argumentum. Nam in iure canonico nõ inuenitur quod cognatio legalis impediatur & dirimat matrimonium, sed ius ciuile non potest constituere impedimenta matrimonij, ergo.

¶ Secundo arguitur. Saltim sequitur quod

A cognatio legalis imperfecta, quæ oritur ex adoptione imperfecta non impediatur, & dirimat matrimonium, ergo. Antecedens probatur. Nam ius istud est odiosum vt constat, ergo restringendum est ac subinde non est intelligendum de cognatione legali imperfecta, quæ oritur ex adoptione imperfecta quæ non est abrogatio.

¶ Tertio arguitur. Si cognatio legalis impedit & dirimit matrimonium, sequitur quod si sequatur ad ipsum matrimonium impediatur petitionem debiti. Cõsequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam quando aliquid est impedimentum ad contrahendum matrimonium taliter quod illud dirimat, etiam impedit vsum matrimonij post contractum matrimonium. Falsitas consequentis probatur. Nam legalis cognatio potest accidere alicui absque aliqua culpa, ac subinde non debet priuari iure petendi debitum.

¶ In hac difficultate aliqui authores existimant quod cognatio legalis impedit matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum. Hoc tenet Ioannes Andreas & alij citati à Syluestro, verbo, matrimonium 8. quæst. 8. §. 1. & eandem sententiam tenent alij Iurisperiti. Alij vero existimant quod omnis cognatio legalis impediatur & dirimat matrimonium, siue sit perfecta siue imperfecta, siue proueniat ex abrogatione siue ex adoptione. Alij vero medio modo incedunt, & dicunt, quod cognatio legalis perfecta impedit & dirimit matrimonium, imperfecta vero minime: de quibus omnibus vide Magistrum Sotum vbi supra art. 2.

¶ Et vt veritatem explicemus. Prima conclusio sit. Cognatio legalis perfecta quæ prouenit ex abrogatione impedit & dirimit matrimonium. Hanc conclusionem tenet D. Thom. in hoc articulo. Nam quauis non dicat nisi quod cognatio legalis impedit matrimonium, nihilominus tamen enumeratur ab illo inter impedimenta dirimentia matrimonium. Et ex ratione & alijs colligitur, quod dirimit matrimonium, & hanc sententiam tenet Magister Sotus in art. 2. citato. Paludanus dist. citata, & idem tenent omnes Thomistæ: imò Syluester loco citato, vbi etiam citat pro ista sententia Richardum, & Panormitanum, & glossam in cap. vnico de cognatione legali. Idem tenet Nauarro & Couarru. vbi supra. Et probatur conclusio. Primo ex iure 30. quæst. 3. capit. ita diligere. vbi Nicolaus

Capl. ita diligere. 30. quæst. 3.

Summus Pontifex determinat, quod non potest esse coniugium inter illos inter quos est cognatio spiritualis, & probat tali ratione. Nam inter eos qui natura & eos qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi non permittunt, & subdit, si inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio iungit, quanto potius à carnali oportet inter se contubernio cessa re illos quos per celeste sacramentum regeneratio Sancti Spiritus iungit? Ex quibus omnibus colligitur aperte quod cognatio legalis saltem perfecta impedit & dirimit matrimonium, siquidem adducitur pro argumento ad probandum quod cognatio spiritualis hoc ipsum facit. Et in cap. vnico de cognitione legali dicitur. Siqua per adoptionem mihi foror esse cœperit, quandiu durat adoptio inter me & ipsam nuptiæ consistere non possunt. Vbi aperte diffinitur quod cognatio legalis dirimit matrimonium. Et in iure civili. l. quando. & l. adoptiuus. ff. de ritu nuptiarum. & Instituta de nuptijs idē habetur, quod quidem confirmatū est per ius canonicum & vsu, ergo. Secundo hæc conclusio probatur rationibus. Prima ratio est quæ desumitur ex honestate, ne oriretur periculum incontinentiæ propter necessitatem simul cohabitandi. Etenim sicut cognatio naturalis & affinitas impediunt & dirimunt matrimonium propter istam rationem, ita etiam suo modo cognatio legalis, quæ est mutatio quædam cognitionis naturalis. Secunda ratio est politica quam plurimi fecit ecclesia, videlicet, vt inter fideles amplius diffunderetur amicitia. Nam cognatio legalis de se conciliat amicitiam. Et denique omnes rationes quæ inueniuntur in contanguitate ad impediendum & dirimendum matrimonium, reperiuntur quoque in hac cognitione legali, quauis non ita perfecte.

¶ Secunda conclusio. Certissimum mihi videtur quod cognatio legalis imperfecta quæ oritur ex adoptione imperfecta impedit matrimonium, & probabile est quod dirimat illud, probabilius tamen est quod non dirimit. Hæc conclusio habet tres partes. Prima pars explicatur. Dictū est supra quod adoptio imperfecta est veluti via ad adoptionem perfectam, quæ dicitur abrogatio: & ita sicut diximus supra quod ex catechismo oritur impedimentum ad matrimonium: ita dicimus quod ex hac filiatione, & cognitione legali imperfecta oritur impedimen-

tum matrimonij, quoniam est dispositio ad cognitionem legalem perfectam. Hanc partem ita explicatam tenent multi auctores ex supra citatis, imo omnes videntur in hoc conuenire. Et probatur hæc pars. Nam iura supra citata dicunt quod cognatio legalis, est impedimentū matrimonij & loquuntur indistincte de cognitione legali perfecta, & de cognitione imperfecta, ergo omnis cognatio legalis impedit matrimonium siue oriatur ex adoptione siue ex abrogatione. Secunda pars est etiam multorum doctorum: & probatur eadē ratione. Nam omnia iura citata dicunt quod cognatio legalis impedit & dirimit matrimonium, & loquuntur indistincte de cognitione legali, ergo probabile est quod omnis cognatio legalis siue imperfecta sit siue perfecta dirimit matrimonium. Tertia pars est multorum auctorum. Eam tenet Syluester vbi supra. §. 4. & alij. Et probatur. Nam illa iura quæ dicunt quod adoptio impedit & dirimit matrimonium, sunt odiosa, ergo restringendæ sunt, ac subinde solum loquuntur de perfecta adoptione quæ simpliciter & omnibus modis habet rationem adoptionis. Confirmatur. Quia ratio legis prohibetis & annullantis matrimonium in adoptione fuit, quia adoptatum oportet cohabitare cum alijs naturalibus, sed quando non est adoptio perfecta non est talis cohabitatio, ergo. Consequētia est bona, maior constat ex D. Thom. in articulo. Minor vero ex vsu est manifesta. ¶ Sed tunc est dubium, quomodo ex illis inribus colligatur quod adoptio imperfecta sit impedimentum matrimonij non dirimens: perfecta sit dirimens, cum eodem modo omnino loquantur de vna atque de alia. Dicendum est, quod ex illis iuribus adiuncta simul ratione colligitur hoc. Nam in adoptione perfecta est necessitas cohabitandi non vero in adoptione imperfecta. Colligitur tamen, quod impedit matrimonium.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur, quod quauis Diuus Thom. solum dicat quod cognatio legalis est impedimentum matrimonij, tamē constituit illam, inter impedimenta dirimētia matrimonij, & ita faciunt omnes Theologi & Iurisperiti. Ad confirmationem respondetur, quod etiam in iure canonico reperitur, quod cognatio legalis impedit & dirimit matrimonium, vt constat ex locis citatis in conclusione prima. Item reperitur hoc

L. quando. & l. adoptiuus. ff. de ritu nuptiarum. & Instit. de nuptijs.

tur hoc in iure civili, quod quidem confirmatum est per ius canonicum, & vsu ecclesiæ, & ita dirimit matrimonium. ¶ Ad secundum argumentum respondetur ex dictis in secunda conclusione. ¶ Ad tertium argumentum est dubium secundum, an cognatio legalis impediatur vsu matrimonij post matrimonium contractū, si illa superueniat. Et loquuntur de cognitione legali, quando est perfecta adoptio, nam quando est adoptio imperfecta non impedit vsu illius, v. g. patet naturalis vxoris alicuius, perfecte adoptet generum, dubiū est an possit esse vsu matrimonij inter illos. Et ratio dubitandi desumitur ex adductis in illo tertio argumento. Nam quando aliquid est impedimentum dirimens matrimonium, impedit vsu matrimonij post eius contractum, & hoc constat in affinitate superueniente, in cognitione spirituali, ergo cum adoptio impediatur & dirimat matrimonium ante contractum: impedit etiam vsu matrimonij post contractum. Confirmatur argumentum. Nam si adoptatus hoc modo violaret vxorem adoptantis, committeret peccatum inestus & illud peccatum haberet speciale inireuoluntarium, ergo etiam impedit vsu matrimonij, nam est peculiariter impedimentum ista cognatio legalis. ¶ Nihilominus tamen conclusio fit. Si adoptio ista sequatur ad istum matrimonium, vt in casu posito, illa cognatio nullum effectum habet nec impedit vsu matrimonij. Et hoc videtur probabilissimum, & docent illud multi doctores ex schola D. Thom. Et probatur conclusio primo. Nullus extat textus aut doctor qui asserat, quod in isto casu priuantur iure petendi debitum, vt manifeste constat, ergo cum hoc sit odiosum dicendum est quod possunt non solum reddere, verum etiam petere debitum. Secundo probatur. Potest esse quod absque aliqua culpa aliquis fiat frater legalis suæ vxoris, vt constat manifeste in casu huius dubij, ergo potest reddere & petere debitum. Patet consequentia, nam non debet aliquis priuari iure petendi debitum absque culpa. Vnde ad rationem dubitandi, & simul ad tertium argumentum dubij primi dicendum est. Quod cum ista impedimenta sint de iure positio, vt iam constat, & habeant robur ex lege humana, debet esse determinatum per illam. In alijs vero casibus iam determinatum est per ius positiuum, vt diximus, non vero in isto casu, & ita in nostro casu

non priuatur aliquis iure petendi debitum. Ad confirmationem respondetur quod si adoptatus adoptione perfecta, violaret vxorem adoptantis sine dubio committeret peccatum inestus. Nihilominus tamen non est impedimentum in nostro casu ad debiti petitionem, quia non est prohibitum in iure, vt iam dictum est. Et ratio esse potest. Nam post contractum matrimonium iam cohabitatio non potest esse periculosa, cum ipsi alias tenentur simul cohabitare, cum sint coniugati. Hæc autem omnia magis explicabuntur in articulo sequenti in declaratione specierum huius cognitionis legalis.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum cognatio legalis contrahatur solum inter adoptantem patrem & filium adoptatum.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod talis cognatio non contrahatur nisi inter patrem adoptantem & filium adoptatum. Maxime enim videtur quod deberet contrahi inter patrem adoptantem, & matrem naturalem adoptantis, sicut accidit in cognitione spirituali: sed inter tales nulla cognatio est legalis: ergo nec inter alias aliquas personas præter adoptantem & adoptatum.

¶ 2 Præterea. Cognatio impediens matrimonium est perpetuum impedimentum: sed inter filium adoptatum & filiam adoptantis non est perpetuum impedimentum, quia soluta adoptione per mortem adoptantis vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea: ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem quæ matrimonium impediret.

¶ 3 Præterea. Cognatio spiritualis in nullam personam transit quæ non possit ad aliquod sacramentum tenere vel suscipere, unde in non baptizatum non transit: sed mulier non potest adoptare, vt ex dictis patet: ergo cognatio legalis non transit à viro in vxorem.

¶ 4 Præterea. Cognatio spiritualis est fortior quam legalis: sed spiritualis non transit in nepotem: ergo nec legalis.

SED contra. Plus concordat cognatio legalis cum coniunctione carnis vel propagatione quæ spiritualis: sed spiritualis transit in alteram personam: ergo & legalis.

¶ Præterea. Ad hoc sunt autoritates quæ in litera ponuntur.

RESPONDEO dicendum, quod triplex est lega-

Art. 1. huius quæstionis ad 3.

est legalis cognatio. Prima quasi descendentium A
quæ contrahitur inter patrem adoptantem & fi-
lium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepo-
tem, & sic deinceps. Secunda quæ est inter filium
adoptiuum & filium naturalem. Tertia per mo-
dum cuiusdam affinitatis quæ est inter patrē ado-
ptantem & uxorem filij adoptiui, vel e contrario
inter filium adoptatum & uxorem patris adopti-
uis. Prima ergo cognatio & tertia perpetuo matri-
monium impediunt. Secunda autem nō, nisi quan-
diu manet in potestate patris adoptantis: vnde
mortuo patre vel filio emancipato potest contrahi
inter eos matrimonium.

AD primum ergo dicendum, quod per genera-
tionem spirituales non trahitur filius extra pote-
statem patris sicut fit per adoptionem, & sic filius
spiritualis remanet filius vtriusque simul, non au-
tem filius adoptiui: & idē non contrahitur ali-
qua propinquitas inter patrem adoptantem &
matrem, vel patrem naturalem sicut erat in cogna-
tione spirituali.

AD secundum dicendum, quod cognatio lega-
lis impedit matrimonium propter cohabitationē
& ideo quando soluitur necessitas cohabitationis
non est inconueniens si prædictum vinculum nō
maneat, sicut quādo fuerit extra potestatem eius-
dem patris: sed pater adoptans & uxor eius sem-
per quandam auctoritatem retinent super filium
adoptatum & uxorem eius, & propter hoc manet
vinculum inter eos.

AD tertium dicendum, quod etiam mulier
ex concessione principis adoptare potest: vnde &
in ipsam transit cognatio legalis. Et præterea nō
est causa quare cognatio spiritualis non transit in
non baptizatum: quia non potest tenere ad sacra-
mentum, sed quia non est alicuius spiritualita-
tis capax.

AD quartum dicendum, quod per generatio-
nem spirituales filius non ponitur in potestate &
cura alterius patris spiritualis, sicut in cogna-
tione legali: oportet enim quod quicquid est in pote-
state filij transeat in potestatem adoptantis pa-
tris. Vnde adoptato patre adoptantur filij & ne-
potes qui sunt in potestate adoptati.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Triplex est cognatio
legalis. Prima est quasi descendentium
quæ contrahitur inter patrem adoptan-
tem & filium adoptatum, & filium filij ado-
ptiui & eius nepotē, &c. Secunda cognatio
legalis est quæ est inter filium adoptiuum
& filium naturalem eiusdem patris adoptā-
tis. Tertia est per modum cuiusdam affinita-

tis, & est inter patrem adoptantem & vxo-
rem filij adoptiui, & e contra inter filium
adoptatum & uxorem patris adoptantis.
¶ Secunda cōclusio. Prima cognatio & ter-
tia perpetuo matrimonium impediunt, se-
cunda vero minime, nisi quādiu filius ado-
ptiuus manet in potestate patris adoptan-
tis. Vnde mortuo patre vel si filius emanci-
petur contrahi potest inter illos matri-
monium.

¶ Circa istum articulum explicandæ sunt
species huius cognationis legalis. Et vt con-
stat ex ijs quæ Diuus Thoin. dicit in præ-
dictis conclusionibus tres sunt huius cogna-
tionis species. Prima species est similis pa-
ternitati, siue ascendendo siue descendēdo.
Etenim sicut huiusmodi cognatio est simi-
lis cognationi naturali, & veluti imitatur il-
lam, ita etiam eius species. Vnde adoptans
cum adoptiua filia non potest contrahere
matrimonium, nec cum eius posterioribus
vsque ad quartum gradum. Secūda species
cognationis legalis est similis affinitati re-
ctæ lineæ. Itaque adoptans non potest con-
trahere matrimonium cum vxore adoptati
quæ est veluti nurus, nec vero filius ado-
ptatus contrahere potest matrimonium cū
vxore adoptantis quæ est veluti nouerca.

Tertia species appellatur fraternitas. Est
enim similis fraternitati naturali. Vnde fi-
lius adoptiuus non potest contrahere cum
filia naturali nisi alter illorum emancipetur
à patre, vt habetur Instituta de nuptijs. §. er-
go. Est autem differentia inter duos gradus,
primos & vltimū. Quod duo priores sunt
impedimenta perpetua. Et ratio huius est.
Nam talis cognatio fundatur in reuerentia
debita patri, & superiori, quæ quidem reue-
rentia semper habet locum, & ita illi gradus
habent rationem impedimenti perpetui.
Tertius autem gradus seu species est tem-
poralis, quādiu vterque filiorum perman-
net sub potestate eiusdem patris: nam hæc
cognatio legalis fundatur vt diximus in co-
habitatione, vt iam constat ex dictis. Hæc
vero cohabitatio non est necessaria nisi
quādiu sunt in potestate eiusdem patris.
Vnde vel patre defuncto vel altero eorum
emancipato potest inter eos constare ma-
trimonium. Ex ijs tribus speciebus sola ter-
tia habetur in iure canonico in cap. vnico.
de cognatione legali. omnes vero istæ spe-
cies habentur Instituta, de nuptijs. §. Ergo.
& auctoritate & vsu ecclesiæ receptæ sunt,
ac si expressa lege haberentur. Imo videtur
eam le-

Institu. de
nuptijs. §.
ergo.

eam legē civilem approbasse Nicolaus Pa-
pa in cap. ita diligere. 30. quæst. 3. appellans
illam venerandam legem & ex ea ducens ar-
gumentum ad cognationem spirituales.

¶ Sed circa hæc dicta sunt duo dubia. Pri-
mam dubium est. Vtrum cognatio legalis
tertiæ speciei, extendatur ad filios natura-
les etiam si non sint legitimi. Itaque dubiū
est an inter filium naturalem non legitimū,
& inter filiam adoptiuam possit stare ma-
trimonium vel e contra. In hac difficultate
sunt duæ sententiæ oppositæ. Prima senten-
tia est, quod filius naturalis illegitimus con-
trahere non potest cum filia adoptiua, vel
e contra filius adoptiuus cum filia naturali
illegitima. Itaque sicut filius illegitimus nō
potest contrahere cum filia carnali illegiti-
ma quæ est eius soror vel cum alia conlan-
guinea, ita nec cum filia adoptiua, sicut etiā
nec cum spirituali. Hanc sententiam tenet
Panormitanus, vt refert Syluest. verbo, ma-
trimonium. 8. quæst. 8. §. 8. & Sūma Angeli-
ca, quæ asserit quod filius illegitimus etiam
si non sit in potestate patris contrahere nō
potest cum filia adoptiua. Secunda senten-
tia est huic opposita, videlicet, quod matri-
monium inter istos est validum. Quia filius
illegitimus nō est sub patria potestate. Hæc
sententiam tenet Syluest. vbi supra, & pro
ea citat Sūmam Rosellam, & hæc tenet Hos-
tien. Innocētius, & glo. in cap. vnico. de co-
gnatione legali. & Archid. 3. part. tit. 1. cap.
13. Couarru. in illo cap. 6. §. 5. circa finē. Na-
uarro in manuali. cap. 22. nu. 45. circa finē.

¶ In huius expositionem sit conclusio.
Prima sententia est probabilis, secunda ve-
ro videtur probabilior. Prima pars huius
conclusionis probatur auctoritate doctorū
qui illam tenent, & præterea probari potest
exemplis ibi adductis. Nā filius illegitimus
contrahere non potest cum filio spirituali,
ergo nec filius illegitimus naturalis cum fi-
lia adoptiua. Item probari potest. Nam quā-
uis filij illegitimi non cohabitent aliquan-
do, illud non derogat cōmuni legi, nam ab
ipsa natura profectum est vt filij subdantur
paternæ potestati & fiat in domo eius &
quod ibi conuerterentur, &c. ergo. Et denique
30. quæstione 3. capit. ita diligere. absolu-
te dicitur inter filium naturalem, & ado-
ptiuum matrimonium constare non posse,
& ita hæc sententia est satis probabilis. Se-
cunda pars conclusionis probatur auctori-
tate grauissimorum doctorum qui illam te-
nent. Et probari potest, quia filius illegiti-

mus nō cohabitatur in domo patris naturalis,
ergo deficit ratio legis. Confirmatur. Nam
istæ leges sunt odiosæ vt constat, ergo re-
stringendæ sunt ad filios naturales legiti-
mos qui habitāt in domo patris, & sunt sub
potestate illius. Et non est eadem ratio de
filio spirituali qui quidem contrahere non
potest cum filia naturali illegitima, quia ibi
maior est vis, vt dicit Syluester & constat
ex iuribus.

¶ Est secundum dubium circa eādem spe-
cie cognationis legalis, an inter ipsos filios
adoptiuos possit cōstare matrimonium. Et
videtur vera pars affirmatiua. Nam inter
duos filios spirituales eiusdem patris spiri-
tualis, potest constare matrimonium vt est
per se notum, ergo etiam inter duos filios
adoptiuos eiusdem patris adoptantis. Con-
sequētia videtur bona ex paritate rationis,
nam maior cognatio est inter filios spiritua-
les. In oppositum est. Nam in cap. vnico de
cognitione legali dicitur, si qua per ado-
ptionem mihi soror esse coeperit quādiu du-
rat adoptio inter me & ipsam nuptiæ consi-
stere non possunt, sed in isto casu per ado-
ptionem incipit esse soror, ergo. Confirma-
tur argumentum ex ratione legis. Nam ra-
tio huius legis defumitur ex cohabitatione,
sed fratres adoptiui debēt simul cohabitare,
ergo non potest esse matrimonium inter
illos, sed talis cognatio reddit matrimonium
nullum.

¶ In hac difficultate sunt varij modi dicē-
di. Primus modus dicendi est quod inter fi-
lios adoptiuos potest constare matrimo-
nium. Ita tenet Hugo. 30. quæst. 3. cap. ita
diligere. & glossa in dicto cap. vnico. de co-
gnatione legali. & Archi. quos citat & se-
quitur Syluester loco supra citato. §. 6. &
idem tenent aliqui alij authores, & inter
illos Magister Sotus vbi supra. Secundus
modus dicēdi est huic oppositus, videlicet,
quod inter filios adoptiuos inter se, non po-
test constare matrimonium. Hanc sententiā
tenet Hostiensis saltim quantum ad arroga-
tos, vt refert Syluester loco citato, & hanc
tenent alij doctores.

¶ In huius expositionem sit conclusio.
Primus modus dicendi est probabilis, se-
cundus vero videtur probabilior. Prima
pars huius conclusionis probatur auctori-
tate doctorum qui illam tenēt, & argumento
facto primo loco: quod quidem confirmari
potest. Nam cum istæ leges sint odiosæ re-
stringendæ sunt quantum fuerit possibile.
Secunda

Ca. vnico.
de cogna-
tione lega-
li.

Secunda pars probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt probabiliora & auctoritate doctorum qui illam tenent. Vnde ad rationem factam pro prima sententia quæ militat contra istam partem, dicendum est ex confirmatione facta in oppositum, quod filij spirituales non cohabitant simul sicut filij adoptiui, & ita non est eadē ratio de filiis spiritualibus & de filiis adoptiuis. Ex resolutione huius dubij resoluitur aliud videlicet, an filij adoptiui possint contrahere cū filiis spiritualibus. Respondetur quod optime possunt, & in hoc non est dubiū. Et hoc tenent omnes doctores, & ratio est aperta. Nam filij spirituales nō cohabitant simul cū filiis adoptiuis, & ita deficit ratio legis, & alias nulla extat lex quæ hoc prohibeat, ergo tale matrimonium constare potest. Quis vero possit dispensare super istud impedimentum sicut super alia impedimenta dicetur infra cum dicemus de dispensationibus.

QVÆSTIO LVIII.
De impedimēto frigiditatis, maleficij, furia & amentia, incestus, & defectus ætatis.

Deinde considerandū est de quinque impedimentis matrimonij, scilicet, de impedimento frigiditatis, maleficij, furia, vel amentia, incestus, & defectus ætatis. Et circa hoc quærentur quinque; Primò, vtrum frigiditas matrimonium impediatur. Secundo, vtrum furia vel amentia. Quarto, vtrum incestus. Quinto, vtrum defectus ætatis.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum frigiditas matrimonij impediatur.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod frigiditas matrimonium contrahendum non impediatur. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonij, quia perfectiora sunt ma-

A trimonia hominum pari voto continentium: sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalē copulam: ergo non est impedimentum dirimens matrimonium contractum.

¶ 2 Præterea. Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita nimia caliditas quæ hominem exiccat: sed caliditas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec frigiditas debet poni.

¶ 3 Præterea. Omnes senes sunt frigidi, sed senes possunt matrimonium contrahere: ergo &c.

¶ 4 Præterea. Si scit mulier virum esse frigidum quando cum eo contrahit, verum est matrimonium: ergo frigiditas quantum est de se non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea. Contingit in aliquo esse siccitatem sufficienter mouentem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine, quia cito calidum euaporat ratione sua debilitatis vt ad corrumpendum virginē non sufficiat: & similiter est in aliquo sufficiens caliditas ad pulchram quæ magis concupiscentiam inflamat, quæ non sufficienter ad turpem mouet: ergo videtur quod frigiditas & si impediatur respectu vnius, non tamen impedit simpliciter.

¶ 6 Præterea. Mulier est vniuersaliter frigidior viro: sed mulieres non impediuntur a matrimonio: ergo nec frigidi.

S E D contra est quod dicitur extra, de frigidis & maleficiis. Sicut puer qui non potest reddere debitum non est aptus coniugio, sic qui impotētes sunt minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur: tales autem sunt frigidi: ergo &c.

¶ Præterea. Nullus potest se obligare ad impossibile: sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatem: ergo frigidus qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

R E S P O N D E O dicendum, quod in matrimonio est contractus quidam quo vnus alteri obligatur ad debitum carnale soluendum. Vnde sicut in alijs contractibus non est conueniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare vel facere, ita non est conueniens matrimonio contractus si fiat ab aliquo qui debitum carnale soluere non potest: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quæ quidem potest esse vel ex causa intrinseca & naturali: vel extrinseca & accidentali sicut per maleficium, de qua post dicetur. Si autem sit ex causa naturali hoc potest esse dupliciter. Quia vel est temporalis cui potest subueniri remedio medicina vel per excessum ætatis, & tunc non soluit matrimonium: vel est perpetua, & tunc soluit matrimo-

Libr. 4. de creta. titul. 15. capi. 2.

In artic. sequenti.

1. Cor. 7.

nium, ita quod ille ex parte cuius allegatur impedimentum perpetuo maneat absque spe coniugij: alius nubat cui vult in domino. Ad hoc autem cognoscendum vtrum sit impedimentum perpetuum vel non, ecclesia tempus determinatum adhibuit, in quo huius rei posset esse experimentum, scilicet, triennium. Quod si post triennium in quo fideliter ex vtraque parte dederunt operā copulæ carnali implendæ inueniatur matrimonium non esse consummatum iudicio ecclesiæ dissoluitur: & tamen in hoc quandoque ecclesia errat, quia per triennium quandoque non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentia. Vnde ecclesia si se deceptam inueniat per hoc quod ille in quo erat impedimentum inuenitur carnalem copulam cum alia vel cū eadem perfecisse, reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit secundum, quamuis de eius licentia sit factum.

A D primum ergo dicendum, quod quamuis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonij, tamen sequitur ad hoc quod est de eius essentia: quia per matrimonium datur vtrique coniugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulæ.

A D secundum dicendum, quod caliditas superflua vix potest esse impedimentum, si tamen inueniretur quod per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum: tamen quia frigiditas magis & frequentius impedit, tollit enim non solum commixtionem seminum, sed etiam vigorem membrorum, quo fit coniunctio corporum: ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum quam caliditas, cum omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

A D tertium dicendum, quod senes quamuis non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam: & ideo conceditur eis matrimonium secundum quod est in remedium, quamuis non competat eis secundum quod est officium nature.

A D quartum dicendum, quod in quolibet contractu hoc vniuersaliter tenetur, quod ille qui est impotens ad soluendum aliquid non reputatur idoneus ad contractum illum quo se obligat ad eius solutionem: tamen potest impotens esse tripliciter. Vno modo, quia non potest soluere de iure, & sic talis impotentia omnibus modis facit contractum esse nullum, siue sciat ille cum quo facit talem contractum hanc impotentiam, siue nō. Alio modo quia non sit soluendo de facto, & tunc si sciat ille cum quo contrahit hanc impotentiam, & nihilominus contrahit, ostenditur quod alium finem ex contractu querit: & ideo contractus stat. Si autem nescit, tunc contractus nullus est: & ideo frigiditas

A qua causat talem impotentiam, vt homo non possit de facto soluere debitum, & conditio seruitutis per quam non potest homo de facto libere reddere, impediunt matrimonium quando alter coniugum ignorat hoc quod alius non potest reddere debitum: impedimentum autem per quod quis non potest de iure reddere debitum, vt consanguinitas, annullat contractum matrimonium, siue sciat alter coniugum sine nouo: & propter hoc magister ponit quod hæc duo faciunt personas non omnino illegitimas.

A D quintum dicendum, quod non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu vnius persona & non respectu alterius: sed si non possit implere carnalem actum cum virgine, & possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi & ei coniungi, nec esset hoc contra naturam, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamentum: abominatio autem mulieri non est causa naturalis, sed causa accidentaliter extrinseca: & ideo de ea est iudicium idem quod de maleficio, de qua post dicetur.

A D sextum dicendum, quod mas est agens in generatione, sed femina est patiens: & ideo maior caliditas requiritur in mari quam in femina ad opus generationis. Vnde frigiditas facit impedimentum in viro, sed in muliere potest esse impedimentum naturale ex alia causa, scilicet, arctatione mulieris, & frigiditate viri.

S V M M A A R T I C V L I.

Prima conclusio. Impotentia naturalis coeundi tollit matrimonium, si hæc impotentia fuerit perpetua, si autem fuerit temporalis non tollit matrimonium. Itaque ex parte eius qui habet tale impedimentum perpetuo manet absque spe coniugij, alius nubat cui vult in domino. Ratio huius conclusionis est. Nam matrimonium est contractus quidam in quo vnus alteri obligatur ad soluendum debitum, ergo sicut in alijs contractibus non potest aliquis se obligare ad id quod non potest dare, vel facere, ita etiam nec in matrimonio.

¶ Secunda conclusio. Si non constat de qualitate impotentia, datur ab ecclesiâ triennium, vt experiantur vtrumque potentiam: & si post triennium, in quo fideliter ex vtraque parte dederunt operam copulæ carnali, matrimonium non est consummatum, iudicio ecclesiæ dissoluitur.

¶ Tertia conclusio. Si post separationem matrimonij aliquis reperitur habilis ad matrimonium.

Tho. 4. dist. 34. q. 2. & seq.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod frigiditas matrimonium contrahendum non impediatur. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonij, quia perfectiora sunt ma-

In. 4. sent. dist. 34.

Artic. 6. quenti.

trimonium debet redire ad primum matrimonium, dissoluto secundo.

¶ Quarta conclusio in solutione ad quintum. Non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu vnius personæ, & non respectu alterius.

¶ Prima conclusio. D. Thom. habetur capit. 2. de frigidis & maleficiatis, & capit. ex literis. eodem titulo. Secunda vero habetur in cap. fina. eodem titulo. Tertia in capit. fraternitatis. eodem titulo. in quo etiam videtur determinari. quarta.

¶ De hac materia præcipue huius art. disputant doctores in 4. dist. 34. & doctores scholastici ibidem. Magister Sotus in eadē dist. quæst. 1. artic. 2. Syluest. verb. matrimonium. 8. quæst. 16. Iurisperiti disputant in titulo de frigidis & maleficiatis. Nauar. in manuali. cap. 22. nu. 59. & 60.

¶ Circa istum articulum ante omnia est supponendū quid sit frigiditas & impotentia coeundi. Potentia coeundi est potentia ad copulam carnalem: & ita per contrarium impotentia coeundi est impotentia ad copulam carnalem, vt dicunt omnes doctores supra citati, præcipue Syluester. Hæc autem impotentia coeundi duplex est: alia perfecta, alia vero imperfecta, sicut etiam ipsa potentia coeundi est duplex, perfecta, videlicet, & imperfecta. Impotentia perfecta est, quando aliquis nullo modo potest habere copulam, scilicet, nec seminando intra vas, nec erigendo membrum, sed non seminando. Alia vero est imperfecta quando licet quis non possit seminare intra vas, potest tamen erigere membrum, & ita licet non possit habere integram copulam, potest tamen habere aliquid illius. Secundo supponendum est, quod non est idem impotentia coeundi, & impotentia generandi: Nam, vt dictum est, impotentia coeundi est impotentia ad copulam carnalem: impotentia vero generandi est impotentia non ad copulam, sed ad generationem & ita aliqui habent potentiam coeundi qui non habent potentiam generandi, quia semē eorū est sterile, vt patet in eunuchis, & idem posset dici de senibus. ¶ Tercio supponendum est quod vt docet D. Thom. impotentia coeundi adhuc est duplex: Vna naturalis quæ propter defectum caloris naturalis non potest seminare, vel quando quis propter defectum ætatis non potest etiam seminare: altera est accidentalis & extrinseca: quando provenit à maleficio, vel propter abscisio-

nem membri (de qua agit D. Tho. artic. sequenti) in hoc vero agit de impotentia naturali veluti intrinseca, quæ vocatur frigiditas, quia communiter provenit ex defectu caloris naturalis. Quarto supponendum est, quod hæc impotentia naturalis etiam est duplex: vna perpetua, & altera temporalis. Perpetua est illa quæ per nullam artem potest tolli absque periculo mortis: dixi per artem, quia quavis possit tolli per diabolum vel artem magicam vel per miraculum: nihilominus tamen dicitur perpetua. Nam in iure quod non potest fieri sine miraculo censetur impossibile, & morbus, qui non potest sanari nisi per peccatum, censetur incurabilis, vt colligitur ex Innocentio III. cap. fraternitatis. de frigidis & maleficiatis. Dixi etiam nisi cum periculo mortis: quia si esset aliqua mulier ita clausa, vt non posset aperiri nisi cum periculo mortis, censetur non posse aperiri. Temporalis vero impotentia seu frigiditas est illa, quæ potest tolli arte humana sine periculo mortis. Vltimo supponendum est, quod duplex est impotentia naturalis: vna respectu omnium personarum, & tam respectu virginis quam respectu corruptæ, & denique respectu omnium mulierum: alia vero est impotentia naturalis respectu alicuius particularis personæ, vt v. g. si aliquis possit habere rem cum muliere corrupta, non tamen cum integra, & de ijs omnibus dicendum est in præsentia.

¶ Est igitur grauissima difficultas an omnis frigiditas & impotentia naturalis tollat matrimonium. Et videtur vera pars negativa. Primo: Si aliqua ratione impotentia naturalis tolleretur matrimonium, maxime quia vt dicit D. Thom. in articulo ex contractu matrimoniali oritur obligatio ad copulam carnalem: ille vero qui habet impotentiam coeundi huic obligationi stare non potest: hæc autem ratio non omnino conuenit, ergo. Minor probatur. Nam vt constat quilibet potest cedere iuri suo, ergo saltem si ipsi velint contrahere non obstante illa impotentia, validum erit matrimonium, imo videtur cedere iuri suo si contrahant scientes impotentiam.

¶ Secundo. Si impotentia coeundi tollit matrimonium, sequitur quod impotentia generandi etiam tollat matrimonium: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Impotentia coeundi ideo tolleretur matrimonium quoniam ipsum matrimonium ex natura sua ordinatur ad

Capit. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis.

tur ad actum matrimonialē, sed etiam ipsum matrimonium ordinatur ad generationem (imo potissimus matrimonij finis est generatio & conseruatio speciei) ergo si non est potentia generandi non poterit stare matrimonium. Falsitas consequentis constat manifeste ex vsu Ecclesiæ multi enim contrahunt in Ecclesia qui non habent potentiam generandi, vt patet de coniugio senum quod quidem coniugium admittitur in Ecclesia. ¶ Tercio arguitur. Spadones possunt contrahere matrimonium, vt constat ex vsu Ecclesiæ, tamen spadones non habent potentiam coeundi, ergo impotentia coeundi non tollit matrimonium. Consequentia est optima. Minor probatur. Isti non habent reuera potentiam ad seminandum nisi imperfectissimam, ergo non habent potentiam coeundi, nam vt postea dicemus potentia coeundi est potentia ad copulam cum seminatōe, vt dicitur expresse in iure canonico. ¶ Quarto arguitur. Sit casus quod aliquis habeat potentiam coeundi imperfectam, taliter quod potest erigere membrum, & penetrare vas, non tamen potest seminare, taliter quod hæc impotentia seminandi sit perpetua. Ista impotentia perpetua coeundi non tollit matrimonium, ergo non omnis impotentia coeundi tollit matrimonium. Consequentia est bona: antecedens vero probatur. Nam quavis in tali matrimonio non saluetur primarius finis matrimonij, saluetur tamen secundarius finis matrimonij qui est vitatio fornicationis propriæ & vxoris, ergo cum tali impotentia validum erit matrimonium. Confirmatur argumentum de senibus, qui habent impotentiam seminandi & generandi: tamen eorum matrimonia valida sunt vt constat ex vsu ecclesiæ, ergo. ¶ Quinto arguitur. Si impotentia perpetua coeundi tollit matrimonium, sequitur quod si aliquis sit impotens ad vnam, scilicet, ad virginem non vero ad aliam, scilicet, ad corruptam: quod matrimonium cum illa ad quam est impotens sit inualidū: consequens autem est contra doctrinam Diui Thom. in vltima conclusione, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur, iste habet naturalem impotentiam perpetuam in ordine ad istam, ergo hæc impotentia tollit matrimonium. ¶ Sexto arguitur. Si impotentia coeundi tollit matrimonium, sequitur quod si illa impotentia coeundi superueniat ipsi matrimonio destruat ipsum matrimonium: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis

probatur. Matrimonium est omnino indissolubile saltem per causas naturales, ergo. Sequela vero probatur. Nam matrimonium à principio non potest stare cum tali impotentia ergo, nec postea poterit conseruari cum illa.

¶ Septimo arguitur. Si impotentia coeundi tollit matrimonium, sequitur quod iure naturali illud tollat: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam vt dicit D. Tho. talis impotentia tollit matrimonium, quoniam nemo potest se obligare ad illud quod præstare non potest: hoc autem iure naturali habet verum, ergo matrimonium cum tali impedimento iure naturali est inualidū. Falsitas consequentis, constat, nam D. Tho. nunquam dicit quod talis impotentia dirimat matrimonium iure naturali. In oppositum est doctrina Diui Tho. in hoc articulo. qui asserit quod impotentia coeundi & frigiditas tollit matrimonium.

¶ Et vt à clarioribus incipiamus prima conclusio sit. Impotentia naturalis coeundi perfecta & perpetua, tollit omnino matrimonium, siue illa impotentia teneat se ex parte viri siue ex parte foemine. Ponamus exemplum ex parte viri. Quando vir nullo modo potest penetrare vas nec seminando nec non seminando, nec potest habere vllum actum conjugalem. Et hæc conclusio intelligitur siue talis impotentia sit cognita siue ignorata. Hanc conclusionem docet D. Tho. expresse in hoc articulo, & illam docent omnes scholastici in d. citata, & omnes supra citati nullo excepto. & D. Antoni. 3. par. titu. 1. c. 12. Et probatur primo ex iure. Nam ita determinatur in toto titulo, de frigidis & maleficiatis, præcipue in cap. quod sedem.

vbi dicitur. Sicut puer qui non potest reddere debitum non est aptus coniugio, sic qui impotentes sunt minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur. Et loquitur textus de impotentibus absolute. Et in cap. ex literis. & c. consultatio.

¶ Et in cap. consultatio, ergo. Secundo probatur conclusio, ratione D. Tho. Nam in contractu matrimonij est obligatio ad reddendum debitum, & traditur ius ad copulam carnalem, ita vt sine hoc constare non possit matrimonium, vt iam supra dictum est: sed qui habet istam perpetuam impotentiam coeundi non potest se obligare ad copulam carnalem, nec tradere ius ad illam, quia nemo tenetur ad impossibile, ergo tale matrimonium nullum est. Confirmatur argumentum. Nam vt constat ex supradictis, in contractu matrimonij est translatio dominij

In toto titulo de frigidis & maleficiatis, præcipue in cap. quod sedem. ca. ex literis. & c. consultatio.

corporum ad vsus matrimoniales; ergo sicut in alijs contractibus, quando non est trāslatio domini, vel est inutile dominium ad talem vsus, contractus est inualidus, ergo etiam in matrimonio. Tertio probatur. Quando materia contractus non est idonea ad proximum finem ad quem ordinatur, talis contractus est nullus, vt constat ex materia de contractibus: sed quando impotentia est perpetua & naturalis corpus illud non est apta materia cōtractus matrimonialis, ergo contractus talis est nullus. Vltimo probatur. In matrimonio debet esse æqualis conditio ex vtraque parte, tantum enim debet accipere quātum tribuit, sicut in omnibus alijs contractibus iustitię: sed quando ex vna parte est impotentia, altera pars nihil accipit, ergo contractus erit nullus. Itaque considerandum est, quod cum matrimonium ordinetur ad duplicem finem, scilicet, ad vsus matrimonij, quī est finis proximus & ad prolem, quī est finis vltimus, sicut ignis mediante calefactione introducit formam ignis, & ita immediate ordinatur ad calefactionem & mediate & vltimate ad formam ignis: si nullo modo potest esse vsus matrimonij nullo modo erit validū ipsum matrimonium. Et hac ratione in matrimonio requiritur diuersitas sexuum propter vsus ipsum matrimonij, alias enim frustra esset talis diuersitas in illo.

¶ Ex hac conclusione sequitur, quod falsa est sententia Paluda. in quarto, distinct. 43. quæstione 2. & Diui Antonini in tertia parte, titul. primo. capit. 12. §. tertio. Isti enim authores asserunt, quod quando potens matrimonium contrahit cum impotente sciens impotentem esse, non potest se separare ab illo contra eius voluntatem: eo quod est verum matrimonium, & sibi debet imputare contrahens cum impotente. Hęc inquam sententia falsa est: quoniam fundamentum eorum falsum est. Nam vt constat ex dictis talis impotentia perpetua est impedimentum impediens & dirimens, & hoc asseritur expressē in capit. primo. & tertio. de frigidis & maleficiatis, & hoc conuincunt rationes adductę pro conclusione. Et hanc sententiam tenet Syluester verbo, matrimonium: 8. quæstione 16. §. quinto. quāuis in eadem quæstione videatur dicere oppositum. Et idem tenet Nauarro in manuali capit. 22. numer. 60. Ex quo subinfertur, quod is qui scit hoc impedimentum, non potest vti tali matrimonio ad delectationem carnalem: quāuis illi tanquā

A. frater & soror conuenire possint, vt sentit Cælestinus & eius glossa in capit. laudabilem de frigidis & maleficiatis.

¶ Secunda conclusio. Quando impotentia naturalis est temporalis, & est scita non tollit matrimonium, siue impotentia se tenet ex parte viri siue ex parte foemine: Hęc conclusio est expressa Diui Thomę hic & eam tenēt omnes Thomistę & Theologi in locis supra citatis: & illam etiam tenent omnes Iurisperiti, & alij citati in principio. Et probatur primo ex iure. Nam ita diffinitur ab Innocentio Tertio, in cap. fraternitatis. de frigidis & maleficiatis, ergo talis impotentia non tollit matrimonium. Secundo probatur ratione. Ex contractu matrimoniali obligantur coniuges ad reddendum debitum præcepto affirmatiuo, vt constat, vel saltem tale præceptū habet modū præcepti affirmatiui: sed præcepto affirmatiuo non tenetur homo ad semper & p semper, sed pro suo tempore, ergo quāuis modo non possit reddere debitum, si tamen postea poterit satis est ad hoc quod cōtractus sit validus. Vnde impuberes possunt contrahere quāuis eo tempore non sint apti ad soluendum debitum: si tamen postea poterunt soluere & idem est de infirmis & de illis à quibus potest auferri impedimentum per artem medicam. Quando vero sit impotentia temporalis, quādo perpetua dictum est in quarto fundamento huius articuli. Et aliqua alia quę ad hanc conclusionem pertinent in dubijs sequentibus declarabuntur.

¶ Dixi in conclusione ista, si talis impotentia est scita: nam si est ignorata dubiū est an matrimonium sit validum. In qua difficultate aliqui moderni Theologi cum Magistro Soto in dict. citata quæstione vnicā articul. 2. post medium docent, quod si illa impotentia temporalis fuit ignorata, tollit matrimonium ad istum sensum, quod postea comperta veritate impotentię si illa pars quę ignorauit nolit permanere non est cogenda, sed manet libera: si autem velit permanere validum est matrimonium: quia iam censetur omnino voluntaria, & aliunde non est impedimentum dirimens: quia tantū est impotentia temporalis. Hęc sententia probari potest ex doctrina Diui Thom. supra quæstione 52. articul. primo. & in hoc articulo ad quartum. In quibus locis Diuus Tho. comparat seruitutem cum naturali impotentia: sed seruitus ignorata tollit matrimonium non vero scita, ergo similiter impotentia ista temporalis si ignoratur

Cap. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis.

retur tollit matrimonium. Minor constat ex supradictis in loco immediate citato. Et hęc sententia non videtur omnino improbabilis. Cæterum mihi probabilius videtur quod ista impotentia temporalis siue ignoratur siue sciatur non tollit matrimonium. Ratio est. Nam illa de se non tollit matrimonium iure naturali, vt infra dicemus, & nullum inuenitur ius in quo determinetur, quod si ignoratur annullat matrimonium: ergo talis impotentia nullo modo annullat matrimonium. Minor constat ex toto titulo de frigidis & maleficiatis, & ex alijs locis, nec aliquis doctor adducit aliquem textum ad hoc propositum. Confirmatur argumentum. Nam ista iura quę constituunt impedimenta matrimonij sunt odiosa, ergo, si non reperiatur aliquod ius constituens impedimentum non est asserendum: hic autem non reperitur, vt iam diximus, ergo.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio, in quibus explicabuntur omnia quę pertinent ad istam materiam. Ad primum argumentū est primum dubium, vtum contrahentes possint cedere iuri suo quando sciūt impotentiam coeundi naturalem, & perpetuam. Itaque dubium est an isti possint ex voluntate sua contrahere quāuis sciant impotentiam. Et ratio dubitandi à parte affirmatiua desumitur ex illo argumento. Nam in omnibus alijs quilibet potest pro sua voluntate cedere iuri suo, ergo etiam potest cedere in hoc.

¶ His non obstantibus sit conclusio. Contrahentes in hoc non possunt cedere iuri suo. Hanc cōclusionem docent omnes scholastici. Et probatur tali ratione. Nam matrimonium non ordinatur solum ad bonum contrahentium, sed in bonum naturę & totius speciei, vt iam supra dictum est, ergo contrahentes non possunt cedere iuri suo in ijs quę spectant ad substantiam matrimonij. Confirmatur argumentum & explicatur. Nam si cederent iuri suo in ijs quę spectant ad substantiam matrimonij non solum cederent iuri suo, sed etiam iuri quod habet ipsa natura & speciei ad cuius bonū ordinatur ipsum matrimonium: sed homo particularis non potest cedere iuri, quod habet tota ipsa natura, ergo nec potest iuri suo cedere. Explicatur simili optimo. Ille qui est pars alicuius communitatis & infamatus est iniuste ab aliquo non potest cedere iuri suo: quoniam illa fama non solum ordinatur ad bonum suum, sed ad bonum

communitatis, ergo similiter in nostro proposito contrahentes in his quę spectant ad matrimonium non poterunt cedere iuri suo, quoniam matrimonium ordinatur non solum ad bonum ipsorum, sed ad bonum totius naturę. Secundo probatur conclusio. Non potest cedere iuri suo in eo quod mulier violet fidem: nam quantumcumque ipse velit semper erit iniustitia. Item non potest cedere iuri suo quantum ad dissolutionem matrimonij: & ita matrimonium non potest dissolui ex voluntate vtriusque cōtrahentis: ergo nec possunt cōtrahentes cedere iuri suo in nostro proposito. Vltimo probatur conclusio ratione prima adducta pro prima cōclusionem dubij principalis quę hanc cōclusionem euidenter probat. Vnde ad rationem dubitandi respondetur, quod quilibet potest cedere iuri suo, quando ordinatur solum in bonum ipsius: cæterum quando ordinatur in bonum cōmune non potest cedere iuri suo, nam illud ius quodam modo est alterius, cum ordinatur in bonum illius. Et per hoc respondetur ad primum argumentum dubij principalis.

¶ Ad secundum argumentum dubij principalis est secundum dubium, an impotentia generandi tollat matrimonium. Et videtur vera pars affirmatiua huius dubij.

¶ Primo arguitur argumento illo secundo. Nam sicut matrimonium ordinatur ad actum matrimoniale, ita ordinatur ad generationem (imo est potissimus finis illius) sed quando non potest esse actus matrimonialis non est matrimonium: ergo impotentia generandi similiter tollit ipsum matrimonium sicut impotentia coeundi.

¶ Secundo arguitur & confirmatur argumentum præcedens, nam actus ipse matrimonialis ordinatur tanquam ad finem ad ipsam generationem, ergo si reuera est impotentia generandi deficiet finis actus matrimonialis ac subinde matrimonium ipsum nullum erit.

¶ Vltimo arguitur. Si aliqua ratione matrimonium est validum in isto casu, maxime, quia ille actus matrimonialis est in remedium concupiscentię: hęc autem ratio nulla est: ergo. Consequentia est bona, maior est manifesta, minor probatur. Nam alias matrimonia spadonum essent valida, quod est falsum, vt demonstrabitur infra: nam possunt habere actum matrimoniale in remedium concupiscentię.

¶ His non obstantibus sit conclusio. Im-

potentia generandi non tollit matrimonium. In hac conclusione conueniunt omnes doctores supra citati, imo omnes nullo excepto. Et probatur conclusio primo ex sacris literis. Nam inter Abraham & Saram fuit verum matrimonium, cum tamen ex sacra Scriptura constet, quod Sara fuit sterilis & non poterat generare. Item inter parentes Ioannis Baptistæ fuit verum matrimonium, tamen Elisabeth erat sterilis, ut patet Lucæ 2. ergo impotentia generandi non tollit matrimonium. Secundo probatur. Nam ut constat ex traditione vniuersali ecclesiæ matrimonium senum sunt valida, tamen senes habent impotentiam generandi, ut manifestè constat, ergo impotentia generandi non tollit matrimonium. Tertio probatur. Quauis non habeant potentiam generandi, contrahentes possunt verè tradere dominium sui corporis, & se obligare ad actus matrimoniales: nam possunt habere illos actus ve supponimus, ergo sine potentia generandi potest esse validum matrimonium. Quarto. Finis præcepti vel artis non cadit sub præcepto, sed finis matrimonij est proles, ergo non cadit sub præcepto, ac subinde quauis non possint generare erit verum matrimonium. Confirmatur argumentum. Nam licet non maneat in illo casu finis matrimonij qui est proles, manet tamen alius finis matrimonij: nam est in remedium concupiscentiæ, ergo quauis sit impotentia generandi validum erit matrimonium.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur, quod in isto casu quauis non possit esse finis vltimus matrimonij & principalis, scilicet, generatio prolis, tamen potest esse alius finis, videlicet, remedium concupiscentiæ: & sine generatione potest esse vera traditio corporum, & obligatio ad reddendum debitum. ¶ Ad secundum argumentum respondetur ex iam dictis in præcedenti solutione.

¶ Ad vltimum argumentum dicendum est infra cum disputabitur de matrimonio spadonum in sequenti dubio. Et ex dictis in hoc dubio respondetur ad secundum argumentum dubij principalis.

¶ Ad tertium argumentum dubij principalis est dubium tertium de matrimonio spadonum an sit validum. Et videtur vera pars affirmatiua. Primum arguitur argumento tertio facto in dubio principali ex vsu Ecclesiæ, in qua permittitur matrimonium spa-

donum: tamen si tale matrimonium esset inualidum esset maximus error in ipsa ecclesia, ergo tale matrimonium est validum.

¶ Secundò arguitur. Quia ut constat ex definitis in dubio præcedenti matrimonium est validum etiam si sit impotentia generandi, quoniam est potentia coeundi & seminandi quæ sufficit ad hoc quod matrimonium sit validum: sed spadones habent potetiam coeundi & seminandi quanuis non habeant potentiam generandi, ergo spadones possunt contrahere matrimonium. Minor constat, quoniam ita communiter dicitur tanquam certum.

¶ Tertio arguitur. Ut postea dicemus matrimonium senum validum est etiam si non habeant potentiam generandi, quoniam habent potentiam coeundi licet semen eorum sit sterile: sed etiam spadones habent potentiam coeundi quanuis non habeant potentiam generandi, & semen eorum sit sterile, ergo matrimonium spadonum validum est.

¶ Quarto arguitur. Aliqui dicunt quod senes & alij qui possunt erigere membrum & penetrare vas etiam si non possint seminare contrahunt verè matrimonium, quoniam ille actus est in remedium concupiscentiæ: sed spadones possunt erigere membrum & penetrare vas, ergo etiam si non possint seminare, vel eorum semen sit inutile & sterile validum erit matrimonium.

In hac difficultate multi viri docti existimant quod matrimonia spadonum valida sunt. Ita tenet Syluester, verbo matrimonium. 8. quæst. 16. dicto. 7. imo significat quod est verum matrimonium etiam si non seminent si possunt erigere membrum & penetrare vas. Et idem tenent multi alij authores si possunt penetrare vas & seminare. Vide plures authores qui citantur à Syluestro ibidem. Alij vero dicunt, quod spadones sunt in duplici differentia. Quidam sunt penitus abscissi qui non habent potentiam generandi nec coeundi, & matrimonium inter istos est inualidum: alij verò sunt qui non sunt penitus abscissi, qui habent potentiam coeundi licet non generandi, & matrimonium istorum validum est: & adducunt pro hac sententia cap. consultationi. & cap. laudabilem. de frigidis & maleficiatis.

Aduertunt tamen isti doctores, quod si mulier ignoret hunc defectum, & contrahat stando in iure naturali, tale matrimonium non est inualidum: nam personæ non sunt inhabiles. Cæterum stando in iure posi-

positiuo si illa nolit, matrimonium nullum est ut diffinitur in ipsis capitalis citatis, vbi dicitur, quod si mulier dicat se vellet esse matrem & vir id præstare non possit, matrimonium est nullum. Et ita D. Thom. in hoc articulo. ad 4. comparat istum defectum cum seruitute: nam sicut seruitus non tollit matrimonium iure naturali etiam si ignoretur, tollit tamen iure positiuo si ignoretur: ita mulier si contrahat cum spadone ignorante ipsa illum defectum inualidum est matrimonium iure positiuo. Alij vero alia multa dicunt & distinguunt de spadonibus, castratis & eunuchis.

¶ In huius tamen expositionem sit conclusio. Matrimonia contracta per eunuchos vel spadones, utroque teste carentes cum quibuscunque mulieribus siue scientibus siue ignorantibus, inualida sunt & nulla: præcipue post determinationem Sixti Quinti. Dixi in conclusione utroque teste carentes, nam si solum careant vno teste validum est matrimonium, ut determinat Syluest. vbi supra, & omnes authores: nam isti non solum habent potentiam coeundi verum etiam aliquando generandi. Item nam si non carent utroque teste, sed solum habent partes illas obritas quodammodo, ita ut generare nequeant: possunt tamen omnia alia efficere validum est matrimonium. Hanc conclusionem sic explicatam tenent grauissimi authores, Magist. Sotus dist. 34. quæst. 1. arti. 2. idem tenet Panormi. in cap. quod sedem. de frigidis & maleficiatis. Et Syluester etiã loco citato videtur inclinare in hanc sententiam, & pro hac sententia refert quam plures authores. Vide illos ibidem. Et hæc sententia probatur primo, ex determinatione Sixti Quinti in quadam bulla quæ incipit, Sixtus Papa Quintus, & ab ipso emanauit Anno 1587. die 27. Iunij, in qua ita dicit. Committimus fraternitati tuæ & mandamus ut coniugia per dictos & alios quoscunque eunuchos & spadones utroque teste carentes, cum quibuslibet mulieribus defectum prædictum siue ignorantibus, siue etiã scientibus contrahi prohibeas: eosque ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares, & tam locorum ordinarijs ne huiusmodi coniunctiones de cætero fieri quoquo modo permittant, interdicas: quam eos etiam qui sic de facto contraxerint separari cures, & matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita & inualida esse decernas. Eos etiam qui

si iam de facto contraxerunt, si appareat illos non ut caste simul viuant contraxisse, sed actibus carnalibus, & libidinosis operam dare: simulve in vno eodemque lecto cum prædictis mulieribus dormire conuincatur omnino similiter separari cures. Quæquidem verba diriguntur ad nuntium Hispaniarum, & ipse nuntius ita præcepit & declarauit auctoritate apostolica dicens: talia matrimonia si deinceps celebrentur esse irrita & nulla, & declarat illos inhabiles ad contrahendum, & qui in præteritum sic iam contraxerant si quidem appareat non ut caste simul viuant contraxisse, sed actibus carnalibus & libidinosis operam dare, &c. omnino separentur, ergo. Secundo probatur conclusio ratione. Nam isti eunuchi & spadones carentes utroque teste non possunt seminare, ut aliqui dicunt, cum semen transeat per ipsos testes, vel si seminare possunt eorum semen non est eiusdem rationis cum semine aliorum, non enim est semen prolificum, ut aperte constat, ergo matrimonia istorum eunuchorum vel spadonum inualida sunt. Probatur consequentia. Nam ut dicemus dubio sequenti copula necessaria ad matrimonium est illa in qua est seminatio & commixtio seminum.

¶ Ex dictis inferitur, quod isti eunuchi seu spadones quanuis non possint se coniungere per verum matrimonium, sed tamè quantum ad cohabitationem & communicationem officiorum domus, possunt se in tota vitam confoederare & obligare, ut foemina seruiat viro, & vir alat foeminam, quæquidem confoederatio non matrimonium, sed quædam societas civilis est. Hoc determinatur in cap. consultationi. & in cap. laudabilem. de frigidis, vbi dicitur quod vir habeat illam tanquam sororem non tanquam vxorem, & idem determinatur in illa bulla Sixti Quinti. Vnde isti non possunt se lasciuie amplexari aut osculari, aut impudicè tangere, nec aliquid facere quod non sit licitum inter illos qui non sunt coniuncti per vinculum matrimoniale: quoniam, ut diximus non est verum matrimonium inter illos.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio, Ad primum argumentum, quod est tertium dubij principalis respondetur, quod Ecclesia nuntquam existimauit esse certum quod isti spadones utroque teste carentes verum contraherent matrimonium, semper enim de hac re fuerunt opiniones in Ecclesia sicut

Cap. consultati
tationi. ca.
laudabile.
de frigidis
& maleficiatis.

de alijs rebus, & ita propter istam varietatem opinionum permittebat huiusmodi matrimonia, & ita nullus error erat in ecclesia, sicut permittit alia quæ sunt in ecclesia secundum probabiles sententias. Modo verò iam determinatū est à capite ecclesiæ quòd non contrahunt vera matrimonia: & ita matrimonia horum non sunt permittenda in ecclesia.

¶ Ad secundum argumentū respondetur quòd etiam si non sit potentia generandi si adest potentia coeundi, validum est matrimonium: & ita conceditur maior argumēti negatur vero minor. Nam spadones utroque teste carentes non habent potentiā coeundi: nam non possunt seminare, ut diximus in secunda probatione conclusionis: nam quanuis videantur seminare, tamen semen eorum non est eiusdem rationis cum semine aliorum, non enim est prolificum ex natura sua.

¶ Ad tertium argumentum respondetur quòd matrimonia femina valida sunt, quoniam habent potentiā coeundi, & possunt habere copulam cum seminatione, ut statim dicemus, & semen eorum est eiusdem rationis cum semine aliorum, quanuis ex accidenti non sit prolificum propter frigiditatem accidentalem. Cæterum eunuchi & spadones isti non possunt habere copulam cum seminatione, nam illud quòd isti spadones emittunt non est semen, & ex natura sua est maxime sterile & non ex accidenti. Et ita diximus quòd non est eiusdem rationis cum semine aliorum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd non existimo veram illam sententiā illorum doctorū quæ refertur in illo antecedenti, de quo dicemus statim in dubio sequenti. Secundò respondetur, quòd etiā si illa sententia esset vera loquendo de spadonibus utroque teste carentes, iam non habet locum post determinationem Sixti V. qui reddit illos inhabiles ad contrahendum, & contractus ipsos irritos & nullos decernit. Et ex dictis respondetur ad tertium argumentum dubij principalis.

¶ Ad quartum argumentum dubij principalis est quartum dubiū, An illi qui habent potentiam coeundi imperfectam taliter possunt erigere membrū & penetrare vas, non tamen seminare in perpetuum, possint matrimonium contrahere, taliter quòd sit validum. Videtur vera pars affirmatiua huius dubij. Primò argumento quarto ibi fa-

Acto. Nam quanuis in tali matrimonio non saluetur finis principalis matrimonij, qui est generatio prolis: saluetur tamen finis secundarius matrimonij qui est vitatio fornicationis propriæ & vxoris, ergo validum erit matrimonium. Confirmatur argumentum. Nam ut supra diximus, matrimonium etiam est institutum in remedium concupiscentiæ, sed talis copula est in remediū concupiscentiæ, ut manifestè constat, ergo cum tali impotētia validum erit matrimonium.

¶ Secundò arguitur. Ea potentia coeundi sufficit ad contrahendum matrimonium, quæ sufficit ad illius consummationem: sed per veram corporum commixtionem absque seminatione sufficienter matrimonium consummatur, ergo potentia ad talem copulā erit sufficiens ad contrahendum matrimonium. Consequētia est bona, maior videtur manifesta, minor vero probatur. Si vir accedat ad vxorē, & penetret claustra pudoris absque seminatione, verè consummatur matrimonium, & talis non potest trāsire ad religionem, nec ecclesia permittit illum ad religionem trāsire, ergo sufficienter consummatur matrimonium per copulam illā carnalem absque seminatione.

¶ Tertio arguitur. In omnibus canonibus solum dicitur, quod impotentia coeundi tollit matrimonium, ut constat ex toto titulo de frigidis & maleficiatis. & in cap. requisisti, 33. q. 1. vbi dicitur, quòd quia per carnalem coniunctionem non facti fuerant vna caro, &c. sed in presenti nō est impotentia coeundi, cum possint fieri vna caro, & consummare matrimonium, quanuis sit impotentia seminandi, ergo verè efficitur matrimonium in nostro casu.

¶ Quarto arguitur. Inter steriles sterilitate cognita, & inter senes potest esse verum matrimonium, ut statim dicemus: quoniam inter illos potest esse corporum commixtio, quanuis non possit esse generatio, imò aliquando nec seminatio, ergo similiter in nostro casu poterit esse verum matrimonium, cum sit potentia ad corporum commixtionem, licet, non ad seminationem, nec ad generationem.

¶ Vltimò arguitur. Alias sequitur, quòd si aliquis post matrimonium contractū & validum, habeat istam impotentiam seminandi quòd nō possit habere copulam cum sua vxore, sed quòd habere illam sit mortale. Consequens autem durissimum videtur, nam talis copula etiam sine seminatione est

in remedium concupiscentiæ, ergo. Sequela probatur. Nā secundum oppositam sententiā illa copula sine seminatione nō est copula matrimonialis, ergo non est licita.

¶ In hac difficultate sunt aliqui viri docti qui existimant, quòd in casu nostri dubij matrimonium non est inualidum propter istā impotentiam etiam cognitā, & præcipue mouentur propter primum argumentū factum. Hanc sententiā tenet glos. in cap. hi qui. 32. q. 1. & Magist. Sotus citat Syluest. pro ista sententia in dist. 34. q. 1. artic. 2. Et eandem sententiā debet tenere Nauar. in manuali. c. 22. nu. 60. circa finem, vbi dicit, quòd ille qui verè maritus est, & nō potest habere copulam carnalem perfectam, quia non potest fundere semen, licitè potest niti & uti vxore ad habendā copulam carnalē, nā ex hoc videtur sequi quòd validū sit matrimonium si sit talis potentia ad copulam sine seminatione, & pro hac sententia citat Caiet. de quo in quæstionibus sequentibus. Et eandem sententiā tenent modo aliqui moderni Theologi.

¶ Nihilominus sit conclusio. In casu nostri dubij matrimonium est inualidum propter impotentiam perpetuam naturalem seminandi. Et hoc existimo certum. Hanc sententiā tenet Palud. dist. 34. q. 2. art. 1. num. 8. Syluest. verbo, matrimonium. 8. q. 16. dicto 3. vbi dicit, hanc sententiā esse communē, & pro ea citat Abbatem. Idē tenet Syluest. dicto. 7. & hæc sententia tribuitur Turrecræmata. c. 1. 33. q. 1. & hanc sententiā sequitur Magister Sotus in 4. dist. 34. q. 1. art. 2. & communiter discipuli D. Tho. & alij Theologi, & hoc docet acutè Panor. in cap. quod sedem. eodem tit. Et probatur primo. Impotentia perpetua ad copulam carnalem reddit nullum matrimonium, ut iam supra definitum est in dubio principali huius articuli: sed hic est impotentia ad copulam carnalem, ergo reddit nullum matrimoniū. Consequētia est bona, minor probatur. Nā in iure actus venereus nō censetur copula carnalis sine seminatione, & ita dicit Syluester supra, quod actus generationis nō est cōmixtio corporum sed feminum, vel tenētium locū feminum. Vnde in. c. 1. de frigidis & maleficiatis dicitur, non potuisse coire cum illa, quod quidem ut supra diximus in quæst. 55. ar. 3. significat copulam cum cōmixtione feminum, aliquando dicitur nō potuisse cōmisceri, ut in cap. ex literis, qui quidem terminus idem significat, & in cap. laudabilem, di-

Ca. ex literis. e. laudabilem.

Actur, quòd nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuissent: ad hoc verò quòd efficiantur vna caro necessaria est commixtio feminum, ergo. Secundò. Nam ut dictū est supra in loco immediatè citato, nunquā contrahitur affinitas nisi per copulam carnalem cum seminatione, nam per solam illā efficiuntur vna caro, ergo si sit impotentia ad copulam carnalem sine seminatione nullum est matrimonium, nō enim possunt fieri vna caro, quod quidem est necessariū ad rationem matrimonij. Tertio. In dubio præcedenti diffiniuimus matrimonium spadonum & eunuchorum qui carēt utroque teste nullum esse, quia non possunt seminare, vel si possunt semē eorum est alterius rationis, ergo ad validitatem matrimonij necessariū est quod sit potentia ad copulam carnalem cum seminatione, & alias nullū erit matrimoniū.

¶ Ad argumenta facta in principio respondetur. Ad primū argumētum quòd est quartum dubij principalis respondetur, quòd secundarius finis matrimonij, est vitatio fornicationis, quæ quidem fieri debet per copulam carnalem & non per aliquod aliud medium, ut constat, in præsentī vero nō potest esse copula carnalis, cū non possit esse seminatio, nam in iure nō censetur copula carnalis sine seminatione, ut iam dictū est. Ad cōfirmationem respondetur, quod sine dubio matrimoniū ordinatur in remediū concupiscentiæ: ordinatur tamen mediante copula carnali, quæ quidem copula carnalis est impossibilis in præsentī propter rationē iam dictā.

¶ Ad secundum argumētū respondetur, quod ut supra dictū est quæst. 55. ar. 3. dubio. 2. ad primū, copula carnalis quæ sufficit ad cōsummationē matrimonij, nō sufficit ad contrahendā affinitatem: nā ad cōsummationē matrimonij sufficit copula per quā aperitur claustrū pudoris etiā sine seminatione propter detrimētū iam factū: ad affinitatē vero requiritur copula per quā efficiatur vna caro: quæ quidem nō fit sine seminatione, potētia vero necessaria ad matrimoniū ut validū sit est potentia ad copulam carnalem cū seminatione: & nō sufficit potentia ad copulam illam imperfectā sine seminatione. Vnde ad argumentum negatur maior argumēti.

¶ Ad tertium argumētū respondetur, quod verum est, quòd in toto titulo de frigidis, & in loco citato, solū ponitur impedimentū dirimēs matrimoniū impotētia coeundi, & quādo nō possunt fieri vna caro; cæterū ut iam diximus nō est potentia coeundi ut constat

ex iure, si non sit potentia seminandi, & non sunt una caro nisi per commixtionem femininum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod ut dicemus statim, inter senes & steriles potest esse matrimonium, quoniam reuera possunt habere copulam carnalem cum seminatione; quanuis non semper, aliquando tamen. Quod si haberent impotentiam perpetuam feminandi nullum esset matrimonium.

¶ Ad ultimum argumentum dicitur infra in quest. 64. Pro nunc breuiter dicendum est; quod non est licitum accedere ad propriam uxorem per copulam carnalem in qua non sit seminatio. Et ex dictis responderi potest ad quartum argumentum dubij principalis.

¶ Ad confirmationem quarti argumenti dubij principalis posset esse dubium de senibus, an possint contrahere taliter quod matrimonium sit validum. Et ratio dubitandi a parte negativa est. Nam aliquando non habent potentiam generandi nec seminandi, ergo nullum est matrimonium, sicut est nullum matrimonium spadonum & aliorum qui non habent potentiam seminandi. In oppositum est usus ecclesie; nam matrimonia istorum senum permittuntur in ecclesia, ergo eorum matrimonium etiam cum illa impotentia erit validum. Confirmatur argumentum. Nam David rex iam senex & iam impotens (siqui sen non poterat calefieri etiam si operiretur vestibus ut dicitur. 3. Reg. 1.) vere contraxit matrimonium cum Sunamitide, ergo senes possunt contrahere matrimonium.

In hac difficultate doctores supracitati varia dicunt, que omnia breuiter explicanda sunt in his duabus conclusionibus.

¶ Prima conclusio sit. Si senes habeant potentiam coeundi taliter quod emittant semen validum est matrimonium, etiam si generare non possint. Hoc docent omnes doctores; ubi supra, Magister Sotus in loco citato, similiter Syluester dicto tertio. Imo dicit quod non est adeo senex quin calere possit natura vel artificio ut dicit glossa in cap. nuptiarum. 3. q. 1. Hec conclusio probatur. Tales senes non habent impotentiam coeundi, ut manifeste constat ex suppositione, ergo possunt contrahere matrimonium, & matrimonium erit validum. Probatur consequentia; nam sola impotentia coeundi tollit matrimonium. Secundo. Ut dictum est in secundo dubio huius articuli impotentia generandi non annullat matrimonium; sed in presenti solum est impotentia generandi;

ergo non tollit matrimonium. Et hęc conclusio probari potest argumento facto secundo loco & eius confirmatione ex usu ecclesie; ita enim fit sepius in ecclesia.

¶ Secunda conclusio. Si senes sint ita senio confecti & exhausti quod nullo modo seminare valeant quauis possint erigere membrum & penetrare vas, non possunt contrahere matrimonium, & si contrahant matrimonium est inualidum. Hanc conclusionem docet expresse Magister Sotus loco citato & similiter Syluester, & Magister Sotus adducit pro ista sententia Panormitanum, Syluester vero adducit Richardum. Et probatur conclusio primo. Nullus potest se obligare ad impossibile, sed impossibile est quod isti habeant copulam carnalem necessariam ad matrimonium; nam ut diximus in dubio precedenti, copula necessaria ad matrimonium est cum seminatione, quam isti non possunt habere, ergo matrimonium istorum nullum est. Secundo. Ut iam dictum est spadones & alij qui seminare non possunt non contrahunt verum matrimonium, ergo nec isti senes si seminare non possunt. Hanc conclusionem probat argumentum factum primo loco. Ad argumentum vero factum secundo loco quod militat contra istam conclusionem respondetur quod usus ecclesie habet quod senes contrahant matrimonium si habeant potentiam ad copulam carnalem seminando, non alias. Et ad confirmationem respondetur quod rex David in illo tempore licet non frequenter, poterat tamen aliquando habere usum matrimonialem seminando, sed quia illud tempus non erat aptum amplexibus non cognouit eam David; tamen illi non fecit iniuriam, quia creditur illius consensu esse factum. Vide D. Tho. ad tertium. ubi videtur insinuare istas conclusiones. Et ex dictis in hoc dubio soluitur illa confirmatio.

¶ Ad quintum argumentum dubij principalis est quintum dubium, illudque grauisimum quod tangitur in vltima conclusionem D. Thom. vtrum possit esse perpetuum impedimentum naturale viro vel femine respectu vnius personę & non respectu alterius. Itaque dubium est an detur impotentia coeundi naturalis perpetua respectiua respectu vnius & non respectu alterius taliter quod reddat nullum matrimonium cum illa & non cum alia. Dixi taliter quod reddat nullum matrimonium cum illa; nam certa res est quod potest aliquis habere impotentiam

respectu vnius & non respectu alterius: potest enim esse potens respectu corruptę & non respectu integrę. Item potest habere potentiam ad mulierem aliam non ita arctam non vero ad istam quę est magis arcta. Et idem est de muliere respectu viri. Dubium tamen est an talis impotentia respectiua tollat matrimonium & reddat illud nullum, & videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo. Nam iste talis habet impotentiam perpetuam respectu istius, ergo talis impotentia tollit omnino matrimonium cum ista. Confirmatur argumentum & explicatur. Impotentia naturalis & perpetua coeundi cum omni muliere tollit omnino matrimonium cum omni muliere, ut manifeste constat ex supradictis, ergo impotentia coeundi perpetua cum ista muliere annullat omnino matrimonium cum illa. Probatur consequentia ex paritate rationis.

¶ Secundo arguitur. Impotentia perpetua coeundi ideo tollit matrimonium in doctrina D. Thom. quia non potest aliquis se obligare ad id quod non potest dare vel facere, qui vero habet illam impotentiam non potest soluere carnale debitum ad quod se obligat in contractu matrimoniali. Hęc autem ratio eandem vim habet in nostro casu. Nam iste quanuis possit soluere carnale debitum alteri, non tamen huic ut supponimus, ergo illa impotentia annullat matrimonium cum ista. Confirmatur argumentum & explicatur. Nullus potest se obligare ad id quod dare vel soluere non potest, sed iste non potest soluere debitum huic, ergo illa impotentia annullat matrimonium cum ista, non vero cum alia.

¶ Tertio arguitur. Quando materia contractus non est idonea ad finem, ad quem ordinatur contractus, talis contractus est nullus, sed in presenti materia huius contractus in particulari, non est idonea ad finem ad quem ordinatur contractus, nam iste in ordine ad istam non habet potentiam coeundi ut supponimus, ergo talis contractus inter istum & istam nullus est.

¶ Quarto arguitur. Contractus, matrimonij respicit indiuiduam personam & ita dicitur in eius definitione, indiuiduam vitę consuetudinem retinens, & matrimonium est vinculum quo vnus alteri obligatur in indiuiduo & in particulari, ergo si vir habet impotentiam respectu huius mulieris in particulari, quantunuis alias habeat potentiam inualidum erit matrimonium & nullum.

In hac difficultate sunt aliqui auctores qui asserunt, quod hęc impotentia respectiua, videlicet, respectu huius mulieris & non respectu alterius annullat matrimonium cum hac in particulari, non tamen cum omnibus. Hanc sententiam videtur tenere Syluester verbo, matrimonium. 8. quest. 6. dicto. 6. ubi dicit, quando fit separatio propter frigiditatem viri, mulieri datur licentia contrahendi cum alio viro, aut si est impotens simpliciter, id est, non valens seminare, vel valens quidem, sed non in loco debito, & hoc fit quo ad omnem feminam; inter dicitur simpliciter matrimonium contrahere. Si autem hoc sit respectu istius tantumputa quia est virgo licentiandus est cum corrupta, non simpliciter prohibendus. Quod dicit esse intelligendum si virgo cum qua contraxerat non potest ei aliquo instrumento sine peccato coaptari. Et similiter simulier ita est arcta quod a nullo ordinarie est cognoscibilis, debet manere sine spe coniugij, quod intelligitur nisi sine peccato sit aliqui coaptabilis: & viro datur licentia contrahendi cum alia. Sed si est arcta, quo ad aliquem, puta senem: cognoscibilis vero per alium, puta iuuenem licentianda est ad illum. Et pro ista sententia citat Paludanum. Hanc sententiam sequuntur aliqui moderni Theologi & Iurisperiti, & quidem si ad rationes attendamus non videtur hęc sententia improbabilis.

¶ Nihilominus tamen sit conclusio. Non datur impotentia respectiua quę annullat matrimonium respectu huius & non respectu alterius. Itaque si aliquis sit ineptus ad coeundum cum virgine, aptus tamen ad coeundum cum corrupta, talis impotentia quę respectiua est, non tollit matrimonium. Hanc sententiam docet expresse D. Thom. in solutione ad quintum, cum dicit quod non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu vnius personę & non respectu alterius. Vbi significat, quod non tollit matrimonium, nam si impedimentum non est perpetuum non annullat matrimonium ut iam dictum est. Et in articulo sequenti circa finem corporis expresse dicit quod qui propter frigiditatem est impotens, ita est impotens ad vnam sicut ad aliam, & ideo quando matrimonium dirimitur non datur licentia ei ut coniugatur alteri. Hęc conclusio probatur primo ex iure. Nam in capit. laudabilem. & in cap. fraternitatis. de frigidis. & maleficiatis, in quibus expresse dicitur

3. Reg. 1.

Ca. nuptia 3. q. 1.

finitur quod si aliquis post separationem matrimonij reperiatur habilis ad aliam, redeat ad primum matrimonium, & ita habet usus ecclesiarum. In quo usu & determinatione ecclesia maxime erraret, si tale matrimonium non esset validum: nam posset aliquis dicere se esse habitum ad istam & non ad aliam, ergo tale matrimonium cum tali impotentia validum est. Et in capit. quod autem. 3. quæst. 3. Secundo probatur conclusio. Talis impotentia respectiva non est perpetua sed temporalis, ergo non reddit matrimonium nullum. Consequentia est evidens, nam ut dictum est in secunda conclusione principalis dubij, impotentia temporalis non tollit matrimonium. Antecedens vero probatur. Nam ut dicunt medici tale impedimentum ex parte mulieris auferri potest sine periculo corporali, & D. Thom. in illa solutione ad quintum. expresse hoc dicit, ergo est impotentia temporalis; nam ut supradiximus illa est impotentia temporalis quæ medicamentis curari potest. Confirmatur. Si illud impedimentum est medicabile validum est matrimonium etiam si ipsa renuat; nam firmitas vel valor matrimonij non dependet ex facti contingentia, sed ex hoc quod impedimentum illud sit medicabile sine periculo corporali; quod vero ipsa contentiat vel renuat nullum tribuit valorem, ergo matrimonium in nostro casu validum est. Tertio. In iure solū dicitur quod impotentia coeundi perpetua & frigiditas tollit matrimonium; sed isti non habent impotentiam coeundi nec sunt frigidi ut constat; nam possunt habere copulam carnalem simpliciter loquendo, ergo talis impotentia non tollit matrimonium. Quibus positis colligit D. Thomas in loco citato regulam. Qui est habilis ad unam, est habilis ad omnes, & ita matrimonium cum qualibet tenet. Ad argumenta vero facta in principio respondendum est.

Ad primum argumentum respondetur negando antecedens; nam ut diximus non potest esse impotentia perpetua respectu istius, nam tolli potest per artem ut iam diximus; & ita non inuadat matrimonium. Ad confirmationem respondetur concedendo antecedens negando consequentiam; nam si est impotentia coeundi cum omni muliere est simpliciter impotentia coeundi, & est perpetua; si autem sit impotentia respectu istius non est impotentia simpliciter, & quantum esset impotentia non est perpetua, nam tolli potest per artem.

Ad secundum argumentum respondetur concedendo maiorem, & asserendo quod illa ratio D. Tho. est optima. Et ad minorem dicendum est quod illa ratio non habet vim in nostro casu; nam iste simpliciter potest reddere debitum, imo huic potest reddere debitum, quantumvis cum difficultate aliqua, illa tamen difficultas tolli potest per artem. Et per hoc respondetur ad confirmationem argumenti.

Ad tertium argumentum respondetur concedendo maiorem & negando minorem; & dicimus quod iste est materia idonea huius contractus: nam quantumvis iste in ordine ad istam habeat impotentiam coeundi, illa tamen impotentia non est perpetua, sed temporalis, & ita non facit quod illi non sint apta materia huius contractus naturalis in particulari.

Ad quartum respondetur, quod sine dubio matrimonium respicit individuum personam, & est vinculum quo unus alteri obligatur in particulari; nihilominus tamen dicimus quod vir non potest habere potentiam respectu unius & non respectu alterius loquendo absolute, nam ut diximus si habet impotentiam respectu huius, illa impotentia est temporalis non perpetua. Et ex dictis in hoc dubio soluitur quintum argumentum dubij principalis.

Ad sextum argumentum dubij principalis est sextum dubium, an si impotentia coeundi perpetua superueniat matrimonio iam contracto dissoluat matrimonium & tollat illud. Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ibi facto. Matrimonium a principio non potest stare cum impotentia perpetua coeundi ut iam supra diffinitum est in prima conclusione dubij principalis, ergo nec poterit postea conservari cum illa. Secundo arguitur. Obligatio ad reddendum debitum semper concomitatur ipsum matrimonium, & est propria passio illius, sed si impotentia coeundi superueniat matrimonio non potest esse obligatio ad reddendum, cum sit impossibile reddere debitum, & ad impossibile nullus tenetur, ergo nec erit matrimonium, nam matrimonium esse non potest sine propria passione.

In hac difficultate Gratianus. 33. quæstione. 1. cap. 1. circa finem dicit, quod impotentia perpetua coeundi si superueniat matrimonio ante consummationem dissolvit matrimonium. Unde dicit, impossibilitas officij soluit vinculum coniugij. Et ad auctoritates sacre Scripturæ quæ asserunt quod matrimonium est

est indissolubile & quod non est licitum dimittere uxorem, respondet: quod coniugium confirmatur carnali officio, ut supra probatum est; postquam vero officio confirmatum fuerit nisi causa fornicationis non licet viro uxorem dimittere, vel uxori a viro discedere. Verum antequam confirmetur impossibilitas officij soluit vinculum coniugij. Iste enim autor fundatur in hoc, quod matrimonium non habet omnimodam essentiam nisi sit consummatum ut diximus supra quæst. 42. art. 4.

Nihilominus sit conclusio. Si impotentia coeundi superueniat matrimonio iam contracto, non dissolvit matrimonium, etiam si non sit consummatum. In hac conclusione conveniunt universi Theologi & Iurisperiti. Vide supracitados. Probatur conclusio. Primo. Matrimonium ratum non potest dissolvi quantum ad vinculum, nisi per solennem professionem religionis ut iam dictum est, & dicimus etiam infra, sed illud matrimonium fuit validum, cum tunc nullum esset impedimentum, ergo impotentia coeundi superueniens quantumvis sit perpetua non destruit matrimonium. Secundo probatur. In Concilio Trident. sessio. 24. canone. 5. diffinitur quod matrimonium semel ratum per nullam molestam cohabitationem dissolvitur, ergo etiam si impotentia coeundi superueniat matrimonio rato non dissolvit matrimonium.

Quibus positis respondetur ad argumenta facta in oppositum. Ad primum argumentum quod est sextum dubij principalis respondetur negando consequentiam. Nam ut supra diffinitum est, sepe aliqua sunt necessaria ad hoc quod fiat matrimonium, quæ tamen non sunt necessaria ut conservetur. Et in particulari dicendum quod matrimonium fieri non potest sine eo quod sequatur obligatio reddendi debitum, tamen conservari potest sine tali obligatione, ut si uterque post consummationem matrimonij transeat ad religionem conservatur matrimonium sine obligatione reddendi debitum. Et in alijs casibus potest conservari verum matrimonium sine tali obligatione.

Ad secundum argumentum respondetur ex dictis, quod obligatio ad reddendum debitum non semper concomitatur matrimonium ut propria illius passio, sed solum a principio. Ex dictis in hoc dubio soluitur sextum argumentum huius dubij principalis.

Ad septimum argumentum dubij principalis est septimum dubium, an impotentia

coeundi tollat matrimonium iure naturali quando illud annullat an vero iure positivo. Et videtur quod iure positivo.

Primo arguitur argumento septimo facto in dubio principali. Nam D. Tho. in toto isto articulo non dicit quod impotentia coeundi tollat matrimonium iure naturali, ut videre est in corpore, & in solutionibus argumentorum, ergo talis impotentia non dirimit matrimonium iure naturali, sed iure positivo.

Secundo arguitur. Qui percussus est morbo vel vulnere lethali potest contrahere matrimonium, ut constat manifeste ex usu ecclesiarum, & illud matrimonium non est irritum & nullum iure naturali, alioquin ecclesia non permetteret tale matrimonium, tamen iste habet impotentiam, etiam perpetuam coeundi, ergo impotentia perpetua coeundi non tollit matrimonium iure naturali. Minor vero est manifestum.

Tertio arguitur. Impotentia temporalis coeundi non tollit matrimonium iure naturali etiam pro illo tempore quo est talis impotentia, imo nullo modo tollit matrimonium ut iam supra diffinitum est, ergo impotentia perpetua nullo modo tollit matrimonium iure naturali. Probatur consequentia, nam eadem ratio est de impotentia temporali pro tempore quo adest talis impotentia & de impotentia perpetua.

Quarto. D. Thom. in hoc articulo ad quartum impotentiam coeundi assimilat servituti, & clarius supra quæst. 52. arti. 1. sed servitus non annullat matrimonium iure naturali ut in illo loco diffinitum est, ergo naturalis impotentia etiam perpetua non annullat matrimonium iure naturali, sed solū iure positivo sicut ipsa servitus.

Quinto. Id quod difficillimum est moraliter loquendo censetur impossibile, sed quando vir difficillime potest cognoscere mulierem propter aliquam infirmitatem non est nullum matrimonium iure naturali ut constat, ergo naturalis impotentia coeundi quantumvis perpetua sit, non annullat matrimonium iure naturali, sed positivo.

Ad huius rei explicationem advertendum, quod multum refert scire an hoc impedimentum sit inductum iure naturali aut iure humano; nam si ab ipsa natura sit hoc impedimentum, leges humanæ canonice nihil novum decernunt, sed explicant ipsum ius naturale, & non subest dispositioni humanæ legis, nec Summus Pontifex potest in illo

in illo dispensare, cum sit de iure naturali, si vero sit de iure humano poterit in illo dispensare.

¶ Quo posito fundamento sit prima conclusio, ut à clarioribus procedamus. Si illa impotentia naturalis sit perpetua & totalis taliter quod nec potest feminare intra vas nec penetrare illud, nec habere aliquam copulam etiam imperfectam, matrimonium est nullum iure naturali. Hanc sententiam insinuat D. Thom. in hoc articulo, cum probat illam ratione evidenti deducta ex lumine naturali. Et hanc conclusionem tenent omnes Theologi, præcipue discipuli D. Thom. & illam docent omnes Iurispræditi. Et probatur ratione D. Thom. De essentia matrimonij est quod contrahentes se obligent ad copulam carnalem, sed qui habet istam naturalem impotentiam perpetuam non potest se obligare ad copulam carnalem, cum talis copula sit impossibilis, ergo de iure naturali est quod talis impotentia dirimat matrimonium. Et hæc conclusio probari potest omnibus argumentis quibus probauimus primam conclusionem dubij principalis.

¶ Secunda conclusio. Si impotentia perpetua non sit totalis & perfecta non est omnino improbabile quod non dirimat matrimonium iure naturæ, longè tamen probabilius & ferè certum est oppositum. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur. Nam cum tali impotentia saluatur finis secundarius matrimonij, videlicet vitatio fornicationis, licet non saluetur finis primarius, ergo iure naturali non est omnino improbabile quod valeat matrimonium. Secundo probatur hæc pars. Multi doctores docent istam sententiam ut diximus supra ergo non est omnino improbabilis. Secunda pars probatur ante omnia autoritate ferè omnium doctorum. Hæc enim est communis sententia inter illos. Secundo probatur ratione. De ratione matrimonij est quod detur potestas ad copulam carnalem: sed copula carnalis in sua intrinseca ratione includit seminationem ut dicunt iura supra allegata, ergo ubi non potest esse seminatio quantumvis possit esse penetratio vasis nullum erit matrimonium iure naturali. Itaque non solum iure positio est irritum matrimonium cum tali impotentia ut definiuimus supra verum etiam iure naturali. Ex hæc secunda parte conclusionis colligitur, quod matrimonium eunuchorum qui carent utroque teste & matrimonium senum qui perpe-

A tuo feminare non possunt est irritum & nullum iure etiam naturali, nam isti non habent potentiam ad copulam cum seminatione, ergo.

¶ Tertia conclusio. Si impotentia coeundi sit temporalis non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali. Hanc conclusionem docent omnes Theologi. Et ratio est. Nam ut iam diximus iste, licet, pro tunc non possit reddere debitum, potest tamen absolute reddere debitum, ergo poterit se obligare ad reddendum debitum. Confirmatur argumentum. Nam ut supra diximus qui contrahit cum illa impotentia cum muliere cognoscente illam, validum efficitur matrimonium, tamen si talis impotentia iure naturæ dissolueret matrimonium non esset validum siue sciretur siue non, ergo talis impotentia non est impedimentum iure naturæ.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur quod ex doctrina D. Thom. & ratione illius colligitur aperte quod impotentia coeundi si perpetua sit, tollit matrimonium iure naturali, & ita quauis formaliter non dicat quod est de iure naturali, dicit tamen illud virtualiter.

C ¶ Ad secundum argumentum respondetur quod hoc impedimentum dupliciter potest esse, vno modo ab intrinseco propter defectum intrinsecum naturalem, & tale impedimentum iure naturali reddit nullum matrimonium, alio modo potest esse ab extrinseco & accidentaliter, ut si quis perpetuo non possit petere debitum vel reddere, quia condemnatus est ad carcerem perpetuum vel ad aliud supplicium. Item qui infirmi sunt ex accidenti non possunt reddere debitum, sunt tamen habiles secundum se, & tale impedimentum non tollit matrimonium iure naturali, imo nec positio. Quoniam impedimentum est extrinsecum, & hoc accidit in casu nostri argumenti.

¶ Ad tertium argumentum concessio antecedenti negatur consequentia. Ratio differentie est. Nam ille qui habet impotentiam temporalem etiam quando habet illam, potest se obligare ad reddendum debitum pro illo tempore quo habebit illam; sicut ille qui modo non potest soluere pecuniam potest nunc facere contractum & tenebitur soluere pro tempore quo fuerit potens ad soluendum. Et præcipue hoc habet verum; nam obligatio ad reddendum debitum habet se ad

ad modum præcepti affirmatiui, quod obligat pro loco & tempore. Cæterum si sit impotentia perpetua non potest se villo modo obligare ad reddendum debitum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod ut dictum est in eodem loco D. Thom. non omnino assimilatur impotentia coeundi seruituti, præcipue si est perpetua; nam si illa sit perpetua nullo modo potest esse redditio debiti; cæterum cum seruitute potest esse redditio debiti; & ita non est eadem ratio. Cæterum quando hæc impotentia est temporalis, habet similitudinem cum seruitute; nam sicut seruitus non impedit iure naturali matrimonium nec illud dirimit; cæterum si sit ignorata dirimit illud iure positio, non tamen si sit scita: ita quidam dicunt de impotentia temporali, & ita intelligunt D. Thom. in illa solutione ad quartum, de quo vide ea quæ dicta sunt supra in secunda conclusionis principalis dubij.

¶ Ad quintum argumentum respondetur primo quod si potest esse vera corporum coniunctio, quauis cum magna difficultate, & periculo ægritudinis, matrimonium est validum iure naturali, & iure humano, ut patet cap. 2. de coniugio leproforum. Et aduertit Magister Sotus optime, quod ea quæ his odiosis legibus continentur non oportet extendere nisi ubi fuerit vera impotentia naturalis quæ simpliciter prohibeat copulam carnalem. Dico secundo, quod poterit esse tam graue nocumētum, ut alter à redditione debiti sit immunis, in quo quidè prudentia cōfessoris est maxime necessaria: non enim talis licentia facile debet concedi, cum Pontifex in dicto cap. etiam cum periculo lepræ iubeat cohabitare, imo reddere debitum. Et ex dictis in hoc dubio soluitur ferè optimum argumentum dubij principalis.

¶ Sed ut omnia iam dicta amplius explicentur, aduertendum est cum Syluest. verb. matrimonium. 8. quæst. 16. dicto. 4. Quod hæc naturalis impotentia perpetua quæ dissoluit matrimonium reperiri potest in muliere sicut in viro & ita aliqua in particulari dicenda sunt de ipsa muliere. Et in primis ut iam diximus illa impotentia est temporalis non perpetua, quæ absque diuino miraculo & absque periculo corporis potest remoueri. Ita dicit Innocentius III. in cap. fraternitatis. de frigidis & maleficiatis.

¶ Quo posito dubium est. An femina cui per artem medicam potest subueniri ut reddat debitum, teneatur pati illud medicamē-

A tum, & idem est de viro. Ad hoc dubium dico primum. Certum est ex dictis quod periculosum medicamentum femina non tenetur admittere; sed si aliter subueniri non potest matrimonium censebitur irritum. Hoc constat, nam propter istam causam in capit. ex literis. de frigidis. dissoluitur matrimonium eo quod arte medica non poterat subueniri impedimento, sed idem est non posse subueniri sine periculo vitæ & simpliciter non posse, ergo matrimonium censebitur irritum. Et aduertendum, quod quauis femina dicat se velle periculum subire, vir non tenetur expectare; sed accepta sententia diuortij potest ad alias nuptias transire. Si autem suscepto medicamine habilis efficiatur primū matrimonium fuit validum sine dubio & ita debet restitui ut dicunt omnia illa iura supracitata. Et quoniam est argumentum quod tale impedimentum non erat perpetuum, cum sit ablatum per artem medicam absque miraculo & periculo corporali; dico secundo. Si ex parte virginis est clausura arctior solito, cui tamen per artem facili opera potest adhiberi remedium impedimentum est temporale, ac subinde matrimonium validum, & illa tenetur medicinammittere.

B Prima pars huius dicti constat ex regula posita ex Innocentio. Secunda vero pars probatur. Tale medium est licitum ut dicit D. Thom. in solutione ad quintum. & est necessarium ad reddendum debitum, ergo illa tenetur subire illud. Patet cōsequentia, quia ad reddendum debitum temporale tenetur homo pati iacturam aliquam, ergo similiter ad reddendum hoc debitum grauissimum. Dico tertio. Si ex parte virginis est dūtata solita clausura & ex parte viri debilitas extraordinaria, qui tamen potest accedere ad corruptam, impedimentum est temporale ac subinde matrimonium validum, sed femina non tenetur medicamentum admitte-

C re, quauis possit fieri habilior. Prima pars huius dicti patet ex eadem regula & videtur casus expressus illius capit. fraternitatis supracitati. Et notanda sunt ad propositum vltima verba capituli. Similiter illa quæ viro cui nupserat adeo arcta est ut nunquam ab eo valeat deflorari, si ab eo sit per iudicium separata & nubat alteri cui arcta non sit, &c. vide ibi. Secunda pars dicti probatur. Mulier nullam patitur ægritudinem aut defectum & per illam non stat quo minus reddat debitum viro suo. Igitur viro incubit remedium quærere. Verūtaquē ut diximus tale matrimonium

D

Ca. ex literis. de frigidis & maleficiatis.

Ca. fraternitatis. de frigidis & maleficiatis.

moniu ob talem causam no erit dissoluendu, sed in his seruanda est regula dicti Potificis in cap. fraternitatis. quod non facile proferatur finale iudicium.

Dubium tamen adhuc est, quando mulier ita est arcta quod quanuis possit recipere semen & sic concipere, non tamen potest parere sine periculo vitæ an sit validu matrimonium contractum cum tali muliere. In hac difficultate Magister Victoria sapiensissimus in scriptis super istum articulum & aliqui alij doctores dicunt quod matrimonium tunc non est validum. Et ratio huius sententiæ est. Nam cum tanto periculo nec potest nec tenetur reddere debitum, alias peccaret mortaliter exponendo se periculo mortis. Et sine dubio hæc sententia videtur vera propter rationem factam. Aduertendum tamen est quod est apponenda quedam restrictio, videlicet, nisi alias esset certitudo de sterilitate illius mulieris, stãte enim sterilitate validum esset matrimoniũ, quia posset reddere debitum sine periculo mortis & ita non haberet impedimentum ad matrimonium. Hæc dicta sufficiant de isto articulo nam plura ad hoc pertinentia facillime videri possunt in summistis, præcipue in Syluestro loco sæpe citato. Quomodo vero sit expectandum tempus triennij ad videndum an impedimẽtum sit perpetuum dicitur articulo sequenti.

ARTICVLVS II.

Vtrum maleficium possit impedire matrimonium.

SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim maleficia fiunt operatione demonum: sed demones non habent potestatem ad impediendu matrimonij actum magis quam corporales alios actus quos impellere non possunt: quia sic totum mundum perimeret. si comestionem, & gressum, & alia huiusmodi impedirent: ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

2 Præterea. Opus Dei est fortius quam opus diaboli: sed maleficium est opus diaboli: ergo non potest impedire matrimonium, quod est opus Dei.

3 Præterea. Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonium quod non sit perpetuum: sed maleficium non potest esse impedimen-

ium perpetuum, quia cum diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores, expulso peccato tollitur maleficium, vel per aliud maleficium, vel etiam per exorcismos ecclesie, qui sunt ordinati ad reprimendam vim demonum: ergo maleficium non potest impedire matrimonium.

4 Præterea. Carnalis copula non potest impedire nisi impediatur potentia generandi, quæ est principium eius: sed vnus viri generatiua potentia se habet ad omnes mulieres quasi æqualiter, ergo per maleficium non potest esse impedimentum respectu vnus, nisi sit respectu omnium.

SED contra est quod dicitur in Decre. 3. 3. quæst. 1. si per sortitias vel maleficas, & infra: Si sanari non potuerint separari valebunt.

Præterea. Potestas demonum est maior quæ potestas hominis. Job. 4. 1. Non est potestas super terram & c. sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam potestatem vel castraturam, & ex hoc matrimonium impeditur: ergo multo fortius virtute demonis hoc potest fieri.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt quod maleficium nihil aliud erat in mudo nisi in æstimatione hominum, qui effectus naturales, quorum cause sunt occultæ, maleficijs imputabant. Sed hoc est contra autoritatem sanctorum qui dicunt quod demones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quando à Deo permittuntur. Vnde per eos malefici aliqua signa facere possunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, quia non credunt esse demones nisi in æstimatione vulgitarum, vt errores quos sibi facit homo ex sua æstimatione imputet demoni: & quod etiam ex imaginatione aliæ figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, & tunc creduntur demones videri. Sed hæc verba fides repudiat, per quam angelos de celo cecidisse & demones esse credimus, & ex subtilitate suæ naturæ multa posse quæ nos non possumus: & illi qui eos ad faciendum talia inducunt malefici vocantur. Et ideo alij dixerunt quod per maleficia præstari potest impedimentu carnali copulæ, sed nullum tale est perpetuum: vnde non dirimit matrimonium contractum, & dicunt iura esse reuocata quæ hoc dicebant. Sed hoc est contra experimentum, & contra noua iura, quæ antiquis concordant. Et ideo distinguendum est, quia impotentia coeundi ex maleficio, aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit, aut non est perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendum eodem modo. Ecclesia tempus triennij præfixit, sicut & de frigiditate dictum est: tamen hæc differentia est inter maleficium & frigiditatem, quia qui propter frigiditatem est impotens,

ita est

Arti. pzo corp. & ad secundum

ita est impotens ad vnã, sicut ad aliã: & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, vt coniungatur alteri, sed ex maleficio homo potest esse impotens ad vnã & non ad aliã: & ideo quando iudicio Ecclesie matrimonium dirimitur vtique datur licentia, vt alteram copulam querat.

AD primum ergo dicendum, quod quia corruptio peccati prima per quam homo factus est seruus diaboli in nos per actum generatiua deuenit: ideo maleficijs potestas permittitur diabolo à Deo: in hoc actu magis quam in alijs, sicut in serpenti- bus magis ostenditur virtus maleficiorum quam in alijs animalibus: vt dicitur in Genesi: quia per serpentem diabolus mulierem tentauit.

AD secundum dicendum, quod opus Dei potest opere diaboli impediri diuina permissione: non quod diabolus sit Deo fortior, vt per violentiam opera eius destruat.

AD tertium dicendum, quod maleficium est ita perpetuum quod non potest homo habere remedium humanum, quamuis Deus posset remedium præstare demonem togendo, vel etiam demonem destruendo: non enim semper oportet vt id quod per maleficium factum est possit per maleficiũ aliud destrui, vt ipsi malefici consistunt: & tamen si posset per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur, quia nullo modo debet aliquis demonis auxilium per maleficium inuocare. Similiter non oportet quod si per peccatũ aliquod diabolo data est potestas in aliquo, quod cessante peccato cesset potestas, quia pena interdum remanet culpa transiente. Similiter etiam exorcismi ecclesie non valent ad reprimendum demones semper quantum ad omnes molestias corporales, iudicio diuino hoc exigente: semper tamẽ valent contra illas infestationes demonum, contra quas instituta sunt principaliter.

AD quartum dicendum, quod maleficium quandoque potest præstare ad omnes impedimentum, quandoque ad vnã tantum, quia diabolus voluntaria causa est non ex necessitate naturæ agens. Et præterea impedimentum maleficijs potest esse ex impressione demonis in imaginatione hominis, ex qua tollitur viro concupiscentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliã.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Impotentia coeundi quæ est ex maleficio: si sit perpetua tollit matrimonium, sin autem minime. Hanc conclusionem D. Thom. probat sicut de frigiditate.

SECUNDA conclusio. Ad experiendu aut talis potentia sit perpetua vel non, ecclesia

determinauit tempus triennij sicut dictum est de frigiditate.

TERCIA conclusio maxime ad notanda: Differentia est inter maleficium & frigiditatem, nã qui propter frigiditatem est impotens, ita est impotens ad vnã sicut ad aliã: & ita quando matrimonium dirimitur non datur licentia frigido vt contrahat cum altera, sed ex maleficio potest aliquis esse impotens ad vnã & non ad aliã & ideo quando matrimonium dirimitur vtique datur licentia vt alium querat.

DE materia huius articuli disputant doctores in locis citatis in precedentiibus articulis Magister Sotus art. 3. illius distinctionis & quæstionis Syluester verbo matrimonium 8. quæst. 1. & dicit 8. & 9. Ante omnia supponendum est primo quid sit maleficium. Maleficium est ligamen quoddam arte diaboli factum Deo permittente, ratione cuius homo non habet potentiam coeundi. Quod vero demon possit hoc facere explicatur a Magistro Soto in loco immediato citato & à Paludano in articulo etiam tertio & à Syluestro loco immediato allegato. Et aduertendum secundo & supponendu quod cum D. Thom. dicit quod maleficium perpetuum impedit & tollit matrimonium & secundum iura antiqua & secundum noua, non est intelligendum quod habeatur hoc in aliquo cap. in titulo de frigidis & maleficiatis, sed habetur in cap. finali 3. quæst. 1. & illud capitulum est videndum. Tertio supponendum est, quod maleficium est impedimentum matrimonij sicut & impotentia coeundi: nam maleficium in tantum reddit nullam matrimonium in quantum personæ reddunt inhabiles ad copulam carnalem. Vnde si ratione maleficijs homines maleficiati habeant perpetuum impedimentum coeundi, nullum est matrimonium, si vero temporale matrimonium est validum sicut dictum est de impotentia coeundi. Et hoc intelligitur quando antecedit hoc impedimentum ipsum matrimonium: nam si hoc impedimentum superueniat matrimonio non reddit nullum matrimonium illud, nec dissoluit sicut nec impotentia superueniens, vt tenent omnes doctores præcipue supra citati. Nam matrimonium etiam non consummatum est indissolubile nisi per professionem solemnem religionis vt infra dicemus. vide Syluestrum qui refert aliquos auctores oppositum sentientes & illos impugnat optime. Quarto supponendum quod est duplex differentia inter

Cap. final. 33. q. 1.

inter maleficium & impotentiam coeundi. Prima est. Quod si impotentia coeundi miraculose caretur non reddit validum matrimonium, nec facit quod matrimonium sit validum, quia impedimentum illud suapte natura est perpetuum, & ita matrimonium quod antecessit miraculosam curationem nullum erat, cum personæ essent inhabiles nisi post curationem de nouo consentiant. Si autem maleficium curetur per remedia quæ apponuntur in illo cap. finali. 33. quæst. 1. quæ licita sunt (de quibus postea) valida est matrimonium: nam illud impedimentum non erat perpetuum, siquidem ablatum est per remedia ordinaria contra incursus dæmonum. Secunda differentia est. Nam si quis post separationem coniugij propter impotentiam coeundi reperiatur habilis ad aliam, validum est matrimonium & debet ad illud redire. Nā qui habilis est ad unam per se loquendo habilis est ad omnes eiusdem speciei, per accidens tamen habet impotentiam respectu huius. At vero si quis post separationem coniugij propter maleficium inueniatur habilis ad aliam, non debet redire ad primam. Ratio est quia potest esse perpetuo ligatus respectu unius & non respectu alterius. Quinto supponendum quod quando aliquis contraxit cum maleficio perpetuo vel impotentia & frigidity naturali perpetua, si statim hoc cognoscatur statim sunt separandi per ecclesiam, nec est expectandum triennium, cum sit res certa quod matrimonium fuit nullum, si vero res sit dubia an maleficium vel frigidity habeant perpetuitatem expectandum est triennium, ut docet D. Thom. in articulo precedenti & diffinitur in cap. laudabile. de frigidis & maleficiatis, & in illo triennio bona fide & licite possunt habere accessum carnalem, ut experiatur suā potētiā, nā hoc est ius naturale & non est aliquod aliud mediū per quod experiantur suā potētiā. Et ita iure naturali possunt petere & reddere debitū de quo supra quæst. 45. art. 1. in 2. dubio ad secundū argumentum secundæ sententiæ.

Quibus positis in hoc articulo. Est primum dubium. Quando solutum est matrimonium quod iudicatum est nullum propter maleficiū; & maleficiatus contrahit cū secunda; si tunc reperiatur potens an teneatur redire ad priorem.

In huius rei expositionem sit prima conclusio. Si maleficium fuit certum non teneatur redire ad priorem, erit autem certum si

antequam contraheret cum prima fuerit fornicatus cum alia, & postea videatur impotens ad primā sed non ad secundam. Hæc conclusio probatur. Quia ex hoc quod potest accedere ad aliam non est signum sufficiens quod possit accedere ad primam, ergo non tenetur redire ad priorem, sed potest manere cum secunda.

Secunda conclusio. Si in tali casu accedat ad priorem ut experiretur suam impotentiam & inueniret se potentem ad illam teneretur ad eam redire. Ratio est. Nā tunc manifestum est illud impedimentum fuisse temporale, & non sufficiens ad dirimendum matrimonium.

Tertia conclusio. Si cōstaret istum esse ligatum vel impeditum per tale maleficiū ad omnes mulieres, & contraxit cum secunda, ad quam est expertus se esse potentem tenebitur redire ad priorem, nam tunc censeretur impedimētum temporale respectu omnium mulierum, ergo non dirimitur matrimonium. Sed quid dicendum est si soluto matrimonio iste sit ingressus religionē, vel factus est sacerdos & postea inuentus est potens.

In huius explicationem sit quarta conclusio. Si fecit tolentem votum religionis non tenetur, imo nec potest redire ad uxorem. Ratio huius est aperta. Nā ut postea dicemus votum solene religionis dissolvit matrimonium ratum si non sit consummatum, in presenti vero non est consummatum, ergo.

Quinta conclusio. Si factus est sacerdos, & vxor petit illū potest nihilominus si vult ingredi religionem, & ita non tenetur ad illā redire, si autem noluerit tenebitur redire. Hæc conclusio constat. Nam per susceptionem ordinis sacri non tollitur matrimonium etiam si non sit consummatum, ergo.

Sexta conclusio. Si vxor non petat illū potest manere in suo ministerio sacro, ipsa tamen si vult viuere separata tenetur vouere castitatem.

Septima conclusio. Si vxor post dissolutum matrimonium nuberet alteri, & ille sacerdos qui antea erat suus maritus repertus est potens non potest manere cū viro secundo. Ratio est. Nam constat. Impedimētum fuisse temporale, & consequenter cōstat primum matrimonium fuisse validum & non dissolutum per ordinem sacrum. Secus si ille iam esset religiosus professus; nā tunc posset illa fœmina manere cū secundo, teneretur tamen ratificare illud matrimonium de nouo; quia

quia illud matrimonium factum antequam prior vir profiteretur religionē fuerat nullum ut constat.

Est secundum dubium, vtrū possit quis petere à malefico ut dissoluat opera malefici. Et videtur quod sit licitum, præcipue si sit paratus. Primo. Licitum est ab usurario parato petere vsuras, ergo licitum etiam est à malefico parato petere ut dissoluat opera malefici. Antecedens diffinitur in 2. 2. q. 78. art. 4. consequentia vero probatur ex paritate rationis.

Secundo arguitur. Licitum est aliquando petere sacramenta ab existente in peccato mortali si ipse alias sit paratus ut diffinitur in 3. par. q. 64. art. 6. ergo licitum etiam est petere à malefico, ut dissoluat opera malefici. Probatur consequentia, nam est omnino eadem ratio in utroque casu.

Tertio arguitur. Licitum est petere iuramentū ab idololatra, quamuis ego intelligā quod debet iurare per falsos deos ut diffinitur in eisdem locis, ergo licitum est petere à malefico, ut dissoluat opera malefici, etiam si ego intelligam quod illud debet facere arte dæmonis, nulla enim in hoc est differentia.

Ultimo. Alias sequitur quod nullū possit esse remediū ad tollendum maleficiū; conueniens autē durissimū est, ergo illud ex quo sequitur. Sequela est nota, nā nullū aliud remediū excogitari potest, nisi illud iā dictū. In hac difficultate Summa Angelica verbo superstitio. §. 13. tenet quod possumus petere à malefico ut dissoluat opera malefici per artem dæmonis, si ipse alias sit paratus id facere, & hanc sententiam tenet Aureo. in 4. dist. 34. quæst. 2.

In huius rei explicationem sit prima conclusio. Siue maleficus sit paratus ad maleficiū siue non, non est licitum petere ab illo ut per maleficiū tollat maleficium. Hanc sententiā docet Caiet. in 2. 2. in loco citato in primo argumento & in quodā opusculo quod facit de re hac fol. 92. Ibi enim iudicat oppositum esse temerariū & erroneū. Hæc conclusio probatur primo. Nam in sacris literis condemnantur grauissime qui petunt ab ariolis & maleficis, ut soluant maleficia ut patet Levit. 19. & 20. & Exod. 18. ergo hoc illicitum est. Secundo probatur ex regula Theologica. Non est licitum petere ab aliquo quod ipse licite præstare non potest, nam hoc esset cooperari peccato alterius; sed maleficus non potest licite dissoluere

opera malefici, ergo hoc non potest peti ab illo. Aduertendum tamen quod diximus in conclusione, siue sit paratus siue non; nam si non erat paratus peccat duplici titulo, scilicet, & peccato scandali quando inducit illum ad peccandum & tali peccato malefici: si autem maleficus iam erat paratus ad minus cōsentit in tali peccato malefici, ille qui petit.

Secunda conclusio, quæ sequitur ex dictis. Si maleficus haberet plures modos ad tollendum maleficium, & inter eos haberet aliquem modum licitum licitum, erit petere ab eo ut tollat maleficium illo modo licito; nam peto rem licitam & per medium licitum; & hanc conclusionem probant argumenta facta in principio.

Tertia conclusio. Si Petrus sciret maleficium habere media licita & illicita ad tollendum illud, licitum esset petere à malefico remedium. Hanc sententiā tenent multi viri docti & mihi videtur certa, & probatur. Nam Petrus tunc petit rem quæ potest alter sine peccato donare, sicut licitum est petere mutuū ab usurario parato licet sciat petens quod de facto non mutuat nisi sub vsuris, quia iste non petit rem illicitam, nec per medium illicitum, sed petit rem quam alter potest licite facere. Aduertendum tamen est, quod aliud est uti peccato alterius, aliud vero cooperari peccato alterius. Nam uti peccato alterius in meam commoditatē licitum est aliquando, si alias sit paratus, ut patet in exemplis adductis in argumentis positis in principio; nam quod ego peto licite præstare potest licet ipse ex malitia sua non licite præstet. Cooperari vero peccato alterius nunquam est licitum; quod quidem contingit quando peto id quod alius licite præstare non potest sicut in casu nostri dubij. Et per hoc respondetur ad tria priora argumenta facta in principio.

Ad vltimū vero dubium est, an sit licitum uti aliquo remedio ad tollendum tale maleficium. In qua quidem difficultate, dico primum. Licitum est uti medio ad id ordinato ab ecclesia, quod optime describitur in dicto cap. finali. 33. q. 7. scilicet, uti sacramento cōfessionis & lachrymis & elemosynis, ieiunio & oratione & exorcismis ecclesie. Dico secundo. Si tolli non possit maleficiū nisi per aliud maleficium clarum est quod non est licitum uti tali medio, quia illud maleficium est peccatum ut iam diximus, & non sunt faciēda mala ut inde eueniant bona.

na. Dico tertio. Si aliquis cognoscit causam naturalem maleficij potest auferre illam, nam per remedia naturalia licitum est tollere maleficium.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum furia impediatur matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod furia non impedit matrimonium. Matrimonium enim spirituale quod in baptismo contrahitur dignius est quam carnale: sed furiosi possunt baptizari: ergo & matrimonium contrahere.

¶ 2 Præterea. Frigiditas impedit matrimonium, in quantum impedit carnalem copulã; que non impeditur per furiam: ergo nec matrimonium.

¶ 3 Præterea. Matrimonium non dirimitur nisi per aliquod impedimentum perpetuum: sed de furia non potest sciri quod sit impedimentum perpetuum: ergo non dirimit matrimonium.

¶ 4 Præterea. In versibus supradictis sufficienter continentur impedimẽta impediẽtia matrimonium: sed ibi non fit mentio de furia: ergo & c.

SED contra plus tollit usum rationis furia quam error: sed error impedit matrimonium: ergo & furia.

¶ Præterea. Furiosi non sunt idonei ad aliquod contractum faciendam: sed matrimonium est contractus quidam: ergo & c.

RESPONDEO dicendum, quod furia, aut præcedit matrimonium, aut sequitur: si sequitur nullo modo dirimit ipsum: si autem præcedit, tunc aut furiosus habet lucida interualla, aut non: si habet, tunc quousque est in illo interualla non fit tunc quod matrimonium contrahat, quia nesciret prolem educare, tamen si contrahit est matrimonium si autem non habet, vel si quando non habet contrahit, tunc quia non potest esse consensus ubi deest ratio usque, non erit verum matrimonium.

AD primum ergo dicendum, quod vsus rationis non exigitur ad baptismum quasi causa ipsius sicut exigitur ad matrimonium: & ideo non est si milis ratio, cum de baptismo furiosorum dictum est supra.

AD secundum dicendum, quod furia impedit matrimonium ratione sue cause que est consensus, quousque non ratione actus ut frigiditas: sed si mul Magister de ea determinat, cum frigiditate, quia vtrunque est quidam natura deficiens.

AD tertium dicendum, quod momentaneum impedimentum quod causam matrimonij, scilicet consensus impedit, matrimonium totaliter tollit,

Quest. 50 art. unico corpore.

In 4. sent. dist. 34.

A sed impedimentum quod impedit actum, oportet esse perpetuum ad hoc quod matrimonium tollat. **A**D quartum dicendum, quod impedimentum hoc reducitur ad errorem, quia vtrouque est defectus consensus ex parte rationis.

SVMMA ARTICVLLI

Prima conclusio. Si furia subsequitur ad matrimonium non dissoluit matrimonium quod antea validum fuit, nam matrimonium ratum non dissoluitur nisi per solennem professionem religionis ut infra dicitur.

B¶ Secunda conclusio. Si furia antecedit matrimonium ita ut non maneat vsus rationis matrimonium subsequutum est nullum. Ratio est manifesta, quia ad matrimonium requiritur consensus, sed sine iudicio rationis non est consensus, ergo matrimonium subsequutum est nullum.

Tertia conclusio. Si homo habet lucida interualla & contrahit dum habet iudicium rationis, validum est matrimonium, quia tunc potest habere consensus.

Quarta conclusio. Si amentia teneat se ex parte vtriusque vel femine solum, vsus matrimonij est interdicens tum propter periculum abortus, tum etiam propter detrimentum prolis, quia vsus matrimonij sua pte natura ordinatur ad bonum prolis, sed tunc sequitur detrimentum prolis, ergo interdicens est.

Quinta conclusio. Si amentia non teneat ex parte femine, vsus matrimonij non est interdicens, quia tunc non est periculum abortus nec detrimentum prolis.

De hac materia disputant doctores in 4. d. 34. Magist. Sotus ibid. q. vnic. art. 4. Jurisperiti in c. dilectus filius. de sponalibus. & matrimonijs & in cap. nec furiosus. 2. q. 7.

Prima conclusio D. Thom. in hoc art. est certissima siue matrimonium solum sit ratum siue sit ratum & consummatum. Ita enim determinatur in cap. hi qui matrimonium. 32. quest. 7. Et ratio est aperta. Nam matrimonium est indissolubile ex natura rei, & solum dissoluitur per professionem solemnem religionis ut iam dictum est, & dicitur amplius infra.

Circa secundam & tertiam conclusionem dubium est, an matrimonium contractum in amentia sit validum. Et videtur vera pars affirmatiua.

Primo arguitur ex iure. Nam in cap. ne que furiosus. 22. quest. 7. expresse dicitur quod nec furiosus necque furiosa matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit

Capit. nec furiosus. 32. q. 7.

Hi qui matrimonium. 32. q. 7.

fuerit non separentur, ergo quousque non sit licitum contrahere matrimonium, validum tamen est si contrahant de facto.

Secundo arguitur. Sic casus quod aliquis qui habet lucida interualla, tempore sane mentis voluit matrimonium contrahere cum Maria, & postea tempore furie dicat verba necessaria ad contractum & similiter Maria in hoc casu validum est matrimonium, ergo furiosus potest contrahere matrimonium. Consequentia est bona, antecedit probatur. Si aliquis tempore sane mentis desideravit & petiuit aliquod sacramentum si postea labatur in amentiam validum erit tale sacramentum & potest illi conferri, & hoc constat in sacramento eucharistie extreme vnctionis, ergo idem erit de matrimonio.

Tertio arguitur. Furia non est impedimentum ad copulam carnalem ut manifeste constat, nam furiosus potest habere copulam carnalem, ergo non est impedimentum ad matrimonium. Probatur consequentia. Aliquid in tantum est impedimentum ad matrimonium in quantum est impedimentum ad copulam carnalem.

Nihilominus tamen conclusio sit. Matrimonium contractum in amentia nullum est. Hanc sententiam tenet expresse D. Thom. hic Magister Sotus & Doctores citati ubi supra & hac tenet omnes discipuli D. Thom. Et probatur primo, ex iure canonico. Nam in cap. dilectus de sponalibus. & matrimonijs ita diffinitur expresse & in cap. neque furiosus iam citatis, ergo tale matrimonium nullum est. Secundo ratione D. Thom. Ad matrimonium requiritur consensus legitimus qui est causa efficiens matrimonij sine quo esse non potest matrimonium ut supra diffinitum est quest. 45. præcipue art. 1. sed furiosus non potest habere legitimum consensus, cum non habeat vsus rationis tempore furie, ergo matrimonium ab illo contractum est nullum. Et hanc rationem adducit capitulum cum dilectus cum dicit, propter alienationem furoris legitimus non potuit interuenire consensus, &c. Ex hac conclusione inferitur quod matrimonium contractum in amentia est irritum & nullum iure naturali.

Ratio est aperta. Nam ad matrimonium iure naturali requiritur consensus, ergo deficiente consensu matrimonium erit nullum ipso iure naturali. Itaque furia est impedimentum iuris naturalis.

Quibus positis respondetur ad argumentum factum in principio. Ad primum argumentum

A respondetur primo, quod quando illud cap. dicit quod si contractum fuerit non separatur non intelligitur si contractum fuerit in amentia, sed quando iam contractum est ante amentiam & superuenit amentia, nam tunc ut iam diximus non dissoluitur matrimonium, & ita separari non debent. Secundo respondetur, quod quantum ad illam partem illud capitulum intelligi potest quando qui contrahit habet lucida interualla & contrahit tempore, quo est sane mentis, tunc habere enim potest legitimum consensus ad matrimonium.

Ad secundum respondetur negando antecedens. Et ad probationem negando consequentiam. Ratio differentie desumitur ex doctrina D. Thom. in solutione ad primum. Nam in alijs sacramentis suscipiens se habet ut passum, ad quod satis est aliquando fuisse dispositum, & quod tempore quo recipit sacramentum non ponat obicem, sed in sacramento matrimonij simul est recipiens sacramentum & conferens, est enim minister respectu sacramenti, & ideo exigitur actualis consensus in ipso qui comitetur ipsa verba exteriora. Imo etiam si contrahens non haberet rationem minister huius sacramenti, esset necessarius consensus actualis in hoc sacramento & non in alijs, quia istud sacramentum est quidam contractus civilis: & ita ad eius rationem est necessarius talis consensus, sicut etiam ad alios contractus.

Ad tertium argumentum respondetur, quod inter impedimenta matrimonij, quædam sunt quæ dirimunt & annullant matrimonium, quia habeant repugnantiam cum effectu circa vsus matrimonij, ut naturalis impotentia & alia huiusmodi impedimẽta, alia vero dirimunt quia repugnat cause, videlicet, consentui matrimonij, & huiusmodi est furia.

Est secundum dubium, an furia subsequatur ad matrimonium iam validum, sint permittendi habere vsus matrimonij. Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur nam ille vsus est licitus, ergo est permittendus: Consequentia videtur bona, nam illud quod licitum est & sanctum permittendum est fratrecedens vero probatur. Talis vsus est vere matrimonialis ut constat, ergo licitus & bonus.

Secundo arguitur. Si ille vsus matrimonialis non est licitus, sequitur quod furiosus qui habens lucida interualla contrahit dum est sane mentis, peccet contrahendo, imo quod nullum sit matrimonium: consequens autem est falsum ut dicitur in tertia conclusione articuli, ergo illud ex quo se-

quitur. Sequela probatur. Vfus matrimonialis inter istos non est licitus, præcipue si mulier ipsa sit furiosa, ergo nec matrimonium quod ordinatur ad talè actû erit licitû, imo erit nullum, si non potest habere actum.

¶ Tertio arguitur. Permittere copulari carnaliter duo amentes imo copulare illos, non est peccatum mortale, ergo nec permittere quod furiosi habeant vsum matrimoniale. Consequentia est evidens à fortiori antecedens vero probatur. Talis copula nõ est illicita illis, ergo non peccat mortaliter qui illos copulat. Consequentia videtur bona: antecedens probatur. Copulare carnaliter duo pecora non est peccatû, sed duo amentes habent se vt duo pecora, cû nõ habeant iudicium rationis, ergo non est peccatum.

¶ His non obstantibus sit prima conclusio. Si in vtroque cõiuge sit amentia, absque dubio sunt separandi donec resipiscant, & dare operam quod habeant vsum coniugij videtur peccatum mortale. Hanc conclusio nem tenent multi discipuli D. Thom. super istum articulum. Et probatur ratione. Ex tali congressu manifestum imminet prolis periculum, & saltem proles non potest commode educari quemadmodum natura intendit, ergo erit peccatum mortale. Consequentia videtur bona, nam hac ratione vagus concubitus est illicitus, quoniam ex illo non sequitur commoda educatio prolis. Antecedens vero constat. Nam talis proles ita se habet ac si non haberet parentes, cum non habeant vsum rationis. Confirmatur. Magis sequitur mala educatio prolis ex tali congressu quam ex vago concubitu; nam proles quæ sequitur ex vago concubitu habet parentes, non vero talis proles, ergo cû vagus concubitus sit peccatû mortale, ita erit peccatum mortale dare operam vt isti furiosi carnaliter coniungantur.

¶ Secunda conclusio. Si alter fuerit sanæ mentis & nulla est spes concipiendi vel nullum periculum abortus, talis accessus non videtur peccatum, puta si mulier est sui cõpropos & permittat virum ad illam accedere. Hanc etiam cõclusionem tenent multi discipuli D. Thom. Et ratio illius est. Nam talis mulier vtitur re sua, & nihil mali timetur ex tali vfu nec sequitur mala educatio prolis, ergo talis accessus non est peccatum.

¶ Tertia cõclusio. Si fæmina fuerit amens regulariter illicitus est accessus si spes sit concipiendi. Hanc etiam conclusionem docent isti discipuli D. Thom. Ratio huius conclusio-

nis est. Nam semper est probabile periculum abortus si fæmina sit amens, ergo talis accessus est illicitus.

¶ Ad primum argumentum respondetur quod ille vsum matrimonialis est illicitus in casu primæ & tertie conclusionis. Et ad argumentum dicendum est: quod quauis sit vsum matrimonialis, nihilominus tamen est illicitus propter rationes factas in illis conclusionibus, non enim est semper licitus vsum matrimonialis vt dicemus infra quæst. 64.

¶ Ad secundû respondetur primo, q sine dubio in illo casu matrimonium est validû, nõ est legitimus cõsensus & datur vere facultas ad copulã carnalem, nam quod vsum matrimonialis aliquando non sit licitus non conuincit quod matrimonium non sit validum. Dico secundo. Si furiosus qui habet lucida intervalla tempore quo est sanæ mentis cõtrahat, non nihil iniuriæ matrimonio irrogat, quia non satis idoneus est ad prole educandã: & si tam vir quam fæmina frequentia amentie paterentur tortasse esset mortale peccatum. Ita dicit Magister Sotus loco supra citato. Verû est quod moderatur istud dictum dicens, quod intelligitur nisi forte per alias coniunctas personas satis esset cõsultum prolibus educandis. Ista moderatio non videtur ita certa, nam prolis educato per parentes fieri debet vel ipsi de hoc debent esse solliciti.

¶ Ad tertium argumentum dubium esse posset, an copulare carnaliter duo amentes nõ coniunctos matrimonialiter sit peccatû mortale. Et ratio dubitandi esse potest illa quæ adducta est in argumẽto. Nihilominus tamen dicendû est, quod est peccatum mortale illos coniungere carnaliter, ratio desumitur ex D. Thom. hic, & ex dictis, quia ex tali copula sequitur detrimentum proli, ergo illicitum est illos copulare. Consequentia est evidens, antecedens probatur. Nam sequitur mala educatio prolis, quæ ita se haberet ac si non haberet patrem nec matrẽ qui possent educare illum secundum esse rationale. Confirmatur. Quia ideo vagus concubitus est illicitus quia proles per se loquendo non potest bene educari secundum esse rationale, sed tunc non potest bene educari secundum esse rationale, ergo. Secundo probatur. Ex tali copula sequitur periculum abortus vt iam diximus, ergo peccatum est illos copulari. Et ad rationem dubitandi respondetur, quod copula carnalis in

in amentibus non est peccatum quia carent iudicio rationis, cæterum copula ex qua sequitur detrimentum proli ex natura sua est sufficiens materiale vt sit peccatum mortale, si fiat cum iudicio rationis, illi vero qui illos copulant habent iudicium rationis, & ita detrimentum prolis est volitum ab illis, vel saltem copula ex qua oritur detrimentum proli. Secundo respondetur, quod ad hoc quod sit peccatum mortale copulare illos sufficit quod obiectum, ipsum ex natura sua sit illicitum, quauis in indiuiduo non sit illicitum, sicut non licet inducere aliquem ad actum qui ex natura sua est peccatum, licet, in indiuiduo ex ignorantia inexcusabili non sit peccatum. Et ad illud quod dicitur quod amentes sunt veluti pecora respondetur quod reuera manent homines, & generant hominem non pecus; in pecoribus vero nullum sequitur detrimentum proli, nec actus est illicitus ex natura rei, at vero in amentibus sequitur detrimentum proli & actus ipse est illicitus ex natura rei, licet in indiuiduo nullum sit peccatum.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum incestus quo cognoscit quis sororem vxoris suæ matrimonium dirimat.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod incestus quo quis cognoscit sororem vxoris suæ matrimonium non dirimat, quia mulier non debet puniri pro peccato viri: sed puniretur si matrimonium solueretur: ergo, &c.

¶ 2. Præterea. Plus peccat qui propriam cõsanguineam cognoscit quam qui cognoscit cõsanguineam vxoris: sed primum peccatum non impedit matrimonium: ergo nec secundum.

¶ 3. Præterea. Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur etiam si mortua vxore cum alia cõtrahat incestuosus, quod separari debeant, quod non est verum.

¶ 4. Præterea. Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia supra enumerata: ergo non dirimit contractum matrimonium.

S. E. D. contra est, quia per hoc quod cognoscit sororem vxoris contrahitur affinitas ad vxorem: sed affinitas dirimit matrimonium contractum: ergo & incestus prædictus.

¶ Præterea. In quo quis peccat in hoc punitur,

A sed talis peccat contra matrimonium: ergo debet puniri, quod matrimonio priuetur.

RESPONDEO dicendum, quod si aliquis cognoscit sororem aut aliam cõsanguineam vxoris suæ ante matrimonium contractum etiam post sponsalia, oportet matrimonium separari ratione affinitatis contractæ: si autem post matrimonium contractum & consummatum, non debet totaliter matrimonium separari, sed vir admittitius petendi debitum, nec potest sine peccato petere, sed tamen debet reddere petenti, quia vxor non debet puniri de peccato viri: sed post mortem vxoris debet omnino manere absque spẽ coniugij, nisi cum eo dispensetur propter fragilitatem suam, cõtinetur de illicito cõitu: si tamen præter dispensationem contrahat, peccat contra statuta ecclesiæ faciens, non tamen matrimonium dirimit, nec propter hoc separatur.

ET per hoc patet solutio ad obiecta, quia incestus ponitur matrimonij impedimentum, non tamen ratione culpæ quam ratione affinitatis, quam causat: & ideo etiam non connumeratur alijs impedimentis, sed impedimento affinitatis includitur.

SVMMA ARTICVLI

Prima conclusio. Si aliquis cognoscit sororem aut aliam cõsanguineam vxoris ante matrimonium contractum, etiam post sponsalia oportet matrimonium separari ratione affinitatis contractæ.

¶ Secunda conclusio. Si quis post contractum matrimonium committit incestum cum cõsanguinea vxoris, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere.

¶ Tertia conclusio. Qui committit incestum cum cõsanguinea vxoris mortua vxore, non potest ducere vxorem in perpetuum: si tamen ducat vxorem peccat, tamen factum tenet. Itaque talis incestus impedit ne contrahat, non tamen dirimit contractum.

¶ Quarta conclusio in solutionibus argumentorum. Incestus cum cõsanguinea vxoris ponitur impedimentum matrimonij, nõ tamen ratione culpæ, quam ratione affinitatis quam causat, & ita in impedimento affinitatis includitur.

¶ De materia huius arti. disputant doctores scholastici cum Magistro in. 4. dist. 37. Magister Sotus ibidem quæst. 1. art. 2. & in locis citatis in materia de affinitate. Nauarro in Manuali cap. 22. num. 74. 75. Couar. super quartum Decretalium parte. 2. ca. 6. si

¶ Circa istum articulum supponendû est, q incestus sumitur pro carnali copula cû cõsanguinea propria vel vxoris. Et D. Tho. in articulo loquitur de incestu cû cõsanguinea vxoris.

Cap. ex literis c. veniens de eo qui cognouit consanguineam vxoris. Cap. frater nitatis. Ca. 2. & 4. eod. titulo.

ris. Et prima conclusio D. Tho. habetur in cap. ex literis. & in cap. veniens de eo qui cognouit consanguineam vxoris; & debet intelligi quando copula fuit consummata cum terminatione intra vas legitimum vt dictum est supra quæst. 55. alias enim non dirimit matrimonium, vt habetur cap. tuz fraternitatis de eo qui cognouit consanguineam vxoris. Tertia vero conclusio habetur in cap. 2. & 4. eodem titulo.

¶ Circa conclusionem istam est primum dubium breue. Vtrum si vir mortua vxore committat incestum cum consanguinea vxoris, impediatur ad contrahendū. In hac difficultate Magister Sotus vbi supra arti. 1. tenet quod non impeditur. Ratio illius est. Quoniam hæc impedimenta restringenda sunt, & canones non loquuntur nisi viuente vxore. Alij vero Theologi & Iurisperiti dubitant de hac re.

¶ Nihilominus sit conclusio. Certissimū mihi videtur quod ille qui mortua vxore committit incestum cum consanguinea vxoris, impeditus manet ad contrahendum matrimonium sicut qui committit incestum viuente propria vxore. Nam in cap. transmissæ de eo qui cognouit consanguineam vxoris, expresse dicitur quod qui mortua vxore cognouit eius consanguineam sit impeditus ad contrahendum matrimonium. An vero sit peccatum mortale contrahere cum tali impedimento non dirimente matrimonium, dictum est supra in principio de impedimentis. Sit omnia quæ pertinent ad incestum cum consanguinea vxoris explicata sunt supra quæst. 55. de affinitate.

¶ Est secundum dubium in hoc articulo, an incestus cum propria consanguinea impediatur matrimonium. Et videtur quod non, primo ex doctrina Theologorum & Iurisperitorum qui omnes dicunt, quod ex incestu cum consanguinea oritur impedimentum affinitatis & nullum aliud impedimentum ponitur, vt patet ex doctrina D. Thom. in hoc articulo. & Magistri Soti in loco citato artic. 2. D. Antonini. 3. par. capit. 16. §. 4. tit. 1. Syluestri verbo matrimonium. 7. impedimento ultimo, ergo incestus cum propria consanguinea non est impedimentum matrimonij.

¶ Secundo arguitur. Nullum ius extat quod incestus cum propria consanguinea sit impedimentum matrimonij; nā in c. 1. 2. & 4. de eo qui cognouit consanguineam vxoris, solum ponitur impedimentum incestus cum affine, ergo incestus cum propria consanguinea non

est impedimentum matrimonij. ¶ Tertio arguitur. Incestus ponitur impedimentum matrimonij non propter grauitatem criminis, sed propter iniuriā quæ fit matrimonio per coitum cum cognata coniugis, quod docet D. Tho. in solutione ad argumeta, & constat ratione. Nam alia peccata etiā carnis possunt esse grauiora vt constat, ergo incestus cum propria consanguinea non impedit ipsum matrimonium.

¶ Quarto arguitur. Quando quis est incestuosus cum propria consanguinea, non contrahit impedimentum respectu vsus matrimonialis vt manifeste constat, ergo nec respectu futuri matrimonij. Probatur consequentia. Nā vt constat ex doctrina D. Tho. in hoc articulo vtrūq; istorū pari passu currit, scilicet, & impedire matrimonium & vsus matrimonij.

¶ In oppositum est primo. Nam in cap. si duo. 35. q. 6. habetur consanguineos matrimonij iunctos separari debere, & posse eū alijs contrahere si iuuenes sunt; significado (vt dicit glossa) indigere dispensatione si scilicet se coniunxerunt, quæ tamen propter virtutem dari potest. Et in cap. finali. 35. q. 8. de consanguineis concubinarijs ait. Si alter eorū morte præuentus fuerit, alter quādiu viuit grauitate poeniteat & sine spe coniugij maneat. Et in c. de incestis. 35. q. 3. dicitur. Incestuosos nullo nomine coniugij deputandos. & in c. si quis viduam. 32. q. 7. expresse hoc determinatur. vide illum.

¶ Secundo arguitur. Stylus Curie Romanæ hunc seruat modum; nam cum dispensat vt consanguinei qui se incestu polluerunt contrahant inter se matrimonium; apponit clausulam vt superstes sine spe coniugij maneat, ergo supponitur manifeste quod talis incestus est impedimentum matrimonij.

¶ Tertio arguitur. Incestus ponitur impedimentum matrimonij propter grauitatem criminis; & non solum propter iniuriā quæ fit matrimonio per coitum cum cognata coniugis, sed incestus cum propria consanguinea habet eandem grauitatem, imo multo maiorem, ergo erit impedimentum matrimonij. Cōsequentia est bona. Maior probatur. Nā incestus cum affine nullo præcedente matrimonio idē facit, nā in cap. si quis cum duabus. 33. q. 2. habetur quod qui cum duabus fororibus fuerit fornicatus, non debet contrahere etiā cum alia, nisi quædam cōcurrant ob quæ dispensetur vt ibi dicit glossa. Et in cap. si quis cum matre & filia. 35. quæstione. 3. idē habetur.

Ca. si duo. 35. q. 6.

Ca. fin. 35. quæst. 8.

Et in c. de incestis. 35. q. 3. & in cap. si quis viduam. 32. q. 7. quæst. 7.

Cap. si quis cum duabus. 33. q. 2. Cap. si quis cum matre & filia. 35. quæst. 3.

& in cap. qui propinquam eadem causa & quæstione.

& in cap. qui propinquam eadem causa & quæstione. In quo Fabianus Papa ait, Qui propinquam sanguinis vxorem duxerit, & separantur, non licebit eis quādiu vixerint alias vxores sibi in coniugio sociare.

¶ Propter hæc argumenta pro vtraque posita sunt duæ oppositæ sententiæ inter doctores. Prima sententiā asserit, quod incestus cum propria consanguinea non est impedimentum matrimonij etiam impediens. Hanc sententiā videtur tenere D. Thom. & Magister Sotus distin. 37. quæst. vnica. art. 2. & D. Antoni. in loco citato in primo argumento & Syluester in loco ibi allegato. & Cardinalis, Alciatus citatus à Nauarro in loco citato in principio & alij autores citati ibidem. Secunda sententiā est huic opposita, videlicet, quod incestus cum propria consanguinea est impedimentum matrimonij impediens, & non dirimens. Hanc sententiā tenet Nauarro in loco citato & pro illa citat Panor. & Præpos. in ca. 1. & 2. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. Hanc etiā tenet Angelus verbo incestus. §. 5. & hanc tenent fere omnes Canonistæ.

¶ In huius rei explicatione sit conclusio. Prima sententiā est probabilis in iure, secunda vero longe probabilior. Prima pars probatur argumentis factis primo loco quæ sunt probabilia & autoritate doctorum tenentiū illam. Secunda vero pars probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt longe probabiliora, & autoritate doctorum tenentium illam. Duo tamen sunt aduertenda circa istā partem. Primum est, quod aliqui autores dicunt quod quauis ita inueniatur in iure, tamen per contrariam consuetudinem iam incestus cum propria consanguinea non impedit matrimonium. Ita dicit Magister Sotus in loco iam citato circa finem; tutius tamen est oppositum vt est manifestum. Secundum aduertendum est quod communiter dicunt doctores, quod Episcopus potest dispensare in incestu qui contrahitur cum consanguinea vxoris post contractum matrimonium, ita vt non sit impedimentum ad petendum debitum. Hanc sententiā tenet Magister Sotus dist. 37. quæst. 1. art. 2. & citat Paludam & Syluestrum; nam in istis casibus non videtur Episcopus restrictus à Summo Pontifice. Imo Caietan. verbo matrimonium. & continuet alij doctores tenent quod in incestu cum propria consanguinea, & in impedimentis quæ impediunt & non dirimunt matrimonium poterit Episcopus dispensare.

Et ita Nauarro in loco supracitato dicit quod in impedimento nostri dubij dispensare potest & debet Episcopus, si timeatur incontinentia. Et adducit ad hoc propositum cap. anti qui. cap. in adolescentia. 33. quæst. 2. & cap. ex literis. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. & Paludam, in. 4. distin. 34. quæst. 1. & D. Anto. 3. part. titulo. 1. cap. 15. §. 4. Hoc autem est contra Panor. & Præpos. tenentes in dicto cap. 1. quod Episcopus non dispensat in incestu cum consanguinea, sed cum affine. Et suam sententiā probat Nauarro. Primo quia plurimi dicunt quod incestus cum propria consanguinea non est impedimentum. Secundo quia in iuribus citatis permittitur dispensatio simpliciter. Imo addit Nauarro quod stante cōsuetudine quod propter nullam incestum dispensatio petatur quando timeatur incontinentia; etiā dispensatio Episcopi non est necessaria secundum Paludam & D. Antoni. & communem. Imo addit Paludam hoc consuetudine seruari & hoc credit etiam Nauarro eo quod nunquam vidimus nec audiuimus vllum incestuosum petere dispensationem à Papa vel Episcopo; nisi ad contrahendum cum ea cum qua incestum commisit vel eius consanguinea propter affinitatem inde orram. De hoc plura postea.

¶ Quibus positis respondendū est ad argumenta facta primo loco, nam secundam sententiā existimamus probabiliorē. Ad primum argumentum respondetur, quod constat ex iam dictis quod incestus non solum est impedimentum propter affinitatem contractam; & ita D. Tho. non solum posuit impedimentum affinitatis vt patet supra quæst. 55. per totam, sed in hoc articulo disputat de impedimento incestus seorsum, vt intelligamus quod est distinctum impedimentum ab affinitate.

incestus cū propria consanguinea inter pec-
cāta carnalia est satis graue peccatū vt con-
stat & arguit maximam incontinentiam.

¶ Ad quartum argumentum Magister
Sotus in illa quæst. 1. art. 2. resoluit, quod in-
cestus cum propria consanguinea post con-
tractum matrimonium non impedit petiti-
onem debiti, quia hoc nullibi habetur in iure,
& citat pro hac sententia Syluestrum ver-
bo matrimonium. 7. §. vlti. Et hæc est vera
sententia quidquid alij dicant, quos citat
ipse Magister Sotus in quæst. 1. citata art. 1.
circa finem. Vnde ad argumentum dicendū
est, quod etiam si incestus cum propria cō-
sanguinea non impediat matrimonium, im-
pedit tamen vsum matrimonij, & ad proba-
tionem ex D. Thom. respondetur quod
D. Thom. loquitur de incestu cum consan-
guinea vxoris, qui quidem incestus sicut im-
pedit matrimonium impedit etiā vsum ma-
trimonij. Cæterum incestus cum propria
consanguinea impedit matrimonium non
vsum.

¶ Sed adhuc est dubiū an ista pœna, quæ
incurritur propter incestum cum propria
consanguinea, videlicet, quod impeditur ne
contrahat matrimonium, incurrat ipso fa-
cto vel sit necessaria declaratio iudicis. Et vi-
detur hoc secundum. Nam in alijs pœnis est
necessaria declaratio iudicis & non incur-
runtur ipso facto, ergo idem erit de ista pœ-
na. In hac difficultate & propter hoc argu-
mentum. Panor. & alij in cap. literis de præ-
sumptione & ca. 2. de pœnitentijs & remis-
sionibus tenet, quod non incurritur hoc im-
pedimentum nisi post declarationem iudi-
cis. Magister vero Canus super istum arti-
culum dicit quod hæc lex fuit canon pœna-
lis, taliter quod sicut olim peccantibus im-
ponebātur graues pœnæ taxatæ in iure, sic
in pœnâ incestus erat imponēda hæc pœni-
tentia vt non contraheret. Sed quia modo
pro contrariam consuetudinem derogatum
est istis legibus nemo tenetur illi impedimē-
to, immo si sacerdos fuerit imposita non te-
netur pœnitens seruare. Syluester vero vbi
supra tenet quod illud impedimentum sta-
tim incurritur ex statuto. Et hæc sententia
est probabilior. Nam alia impedimēta quæ
incuruntur ex crimine statim incurruntur ante
iudicis declarationem, sed hoc impedimen-
tum est eiusdem rationis, ergo statim incur-
ritur ante declarationem iudicis. Maior cō-
tra de eo qui occidit propriam, vxorem &
de alijs quæ statim incurruntur. Et ad ratio-

nem dubitandi in oppositum pro nunc bre-
uiter dicendum est, quod pœnæ priuatiuæ
statim incurruntur vt patet de excommuni-
catione latæ sententiæ, & de irregularitate
quæ habet rationē pœnæ, & cum impedire
matrimonium sit pœna priuatiua statim in-
curritur ante iudicis declarationē de quo
plura in materia de excommunicatione.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum defectus ætatis impe-
diat matrimonium.

D QUINTVM sic proceditur. Tho. 4. d. 36. q. 9. val. art. 5.
Videtur quod defectus ætatis non
impediat matrimonium. Secundum
enim leges pueri accipiunt tutorem

vsque ad 25. annum: ergo videtur quod vsque ad
tēpus illud non sit conseruata ratio ad consensum,
& ita videtur quod illud debeat esse tempus statu-
tum matrimonium in eandē sed ante tempus illud
matrimonium potest contrahi: ergo defectus statu-
te ætatis non impedit matrimonium.

¶ 2. Præterea. Sicut vinculum religionis
est perpetuum, ita & vinculum matrimonij: sed
ante 14. annum non possunt facere professionem
secundum nouam constitutionem: ergo nec matri-
monium contrahere, si defectus ætatis matrimo-
nium impediret.

¶ 3. Præterea. Sicut consensus ad matrimo-
nium requiritur ex parte viri, ita ex parte vxor-
is: sed mulier ante 14. annum potest contrahere
matrimonium: ergo & vir.

¶ 4. Præterea. Impotentia coeundi nisi sit per-
petua & ignorata non impedit matrimonium: sed
defectus ætatis non est perpetuus nec ignoratus:
ergo non impedit matrimonium.

¶ 5. Præterea. Non continentur in aliquo præ-
dictorum impedimentorum, & ita non videtur
esse matrimonij impedimentum.

S E D contra. Decret. dicit quod puer qui non
potest reddere debitum non est aptus matrimonio:
sed ante 14. annum (vt in pluribus) non potest red-
dere debitum, vt in. 9. animalium dicitur:
ergo &c.

¶ Præterea. Omnium natura constantium posi-
tus est terminus magnitudinis & augmenti, & ita
videtur cū matrimonium sit naturale quod de-
beat habere determinatum tempus per cuius defe-
ctum impediatur.

R E S P O N D E O dicendum, quod matri-
monium cum fiat per modum contractus cuiusdā
ordinationi legis positivæ subiacet, sicut & alij
contractus: vnde secundum iura determinatum
est

Tho. 4. d. 36. q. 9. val. art. 5.

Lib. 4. tit. 15. de frigidis. ca. 2.

Lib. 4. de-
cret. tit. 2.
cap. 3.

est quiddam ante illud tempus discretionis quo vter-
que possit sufficienter de matrimonio deliberare,
& debitum sibi inuicem reddere, matrimonia non
contrahantur, & si non ita facta fuerint dirimun-
tur: hoc autem tempus vt in pluribus est in mascu-
lis in. 14. anno. In femina autem in. 12. anno:
quia tamen præcepta iuris positivi sequuntur id
quod in pluribus est, si aliquis ad perfectionem de-
bitam ante tempus prædictū perueniat, ita quod
vigor nature & rationis defectū ætatis suppleat
matrimonium non dissoluitur: & ideo si contra-
hentes ante annos pubertatis, ante tempus prædi-
ctum carnaliter fuerint copulati, nihilominus ma-
trimonium perpetuo stat indissolubile.

A D primum ergo dicendum, quod in illis ad
quæ natura inclinat non exigitur tantus vigor
rationis ad deliberandum, sicut in alijs: & ideo
ante potest deliberans in matrimonium sufficien-
ter consentire, quam possit in contractibus alijs
res suas sine ratione pertrahere. Et similiter est di-
cendum ad secundum, quia votum religionis est
contra naturam, quæ sunt sine inclinatione nature quæ ma-
iorem difficultatem habent quam matrimonium.

A D tertium dicendum, quod mulier citius ad
tempus pubertatis peruenit quam vir, vt dicitur
in. 9. de animalibus. & ideo non est simile de
vtrouque.

A D quartum dicendum, quod ex parte ista
non solum est impedimentum propter impotentiam
coeundi, sed etiam propter defectum rationis quæ
adhuc non sufficit ad consensum illum ritè facien-
dum qui perpetuo durare debet.

A D quintum dicendum, quod sicut impedi-
mentum quod est ex furia, reducitur ad impedimē-
tum erroris, ita etiam impedimentum quod est ex
defectu ætatis, quia homo nondum habet plenum
vsum liberi arbitrij.

SUMMA ARTICVLI.

P RIMA conclusio. Secundum iura deter-
minatum est quod ante illud tempus
discretionis quo vterque possit suffi-
cienter de matrimonio deliberare: & debi-
tum sibi inuicem reddere, matrimonia non
contrahantur, & si non ita facta fuerint diri-
muntur.

¶ Secunda conclusio. Illud tempus vt in
plurimum est in masculis in. quartodecimo
anno, & in foeminis in duodecimo.

¶ Tertia conclusio. Sed quia præcepta iu-
ris positivi sequuntur id quod vt in pluri-
mum est: si aliquis ad perfectionem debitā
ante prædictū tempus perueniat, ita quod
vigor nature & rationis suppleat defectum

ætatis, non dissoluitur matrimonium. Et ideo
si contrahentes ante annos pubertatis ante
tempus prædictum carnaliter fuerint copu-
lati, matrimonium contractum inter illos
perpetuo stat indissolubile.

D E materia huius articuli agunt Doctores
res dist. 35. de coniugio fornicarum &
puerorum, Magister Sotus ibidem
quæst. vnica. art. vltimo. Iurispositi in titulo
de desponsationibus. Syluester verbo, matrimo-
nium. 5. Couar. super. 4. Decret. par. 2. in cap.
5. num. 1. & 3. & omnes alij auctores res ad

¶ Circa istum articulum notandum prin-
cipaliter, quod stando in iure naturali solum, con-
tractum est quod solus usus rationis etiam ante
annos pubertatis esset satis vt matrimonium
sit validum: nam tunc esset verus consensus
non inhabilitatus ab ipso iure nature. Et ideo
matrimonium esset validum. Ex quo colligitur
quod tale matrimonium contractum
inter infideles qui non sunt sub iure legibus
ecclesiæ esset validum, nam habere rationem
sita secundum ius nature. Et quæritur pro-
tunc non essent illi apti ad copulam carna-
lem, esset tamen impotentia temporalis tan-
tum quæ non dirimit matrimonium stando
in iure naturali, vt diximus in artic. 1. huius
quæstionis. Secundo notandum est, quod
stando in iure positivo secunda conclusio
D. Tho. est certissima, videlicet, quod tempus
legitimum matrimonij contrahendi est
in viro quatuordecim annorum, & in femi-
na duodecim. Ita dicitur cap. quod sedem
de frigidis & maleficiatis, vbi dicitur. Puer
qui non potest reddere debitum non est aptus
coniugio. Et de desponsatione impuberum
cap. vbi. in quo Nicolaus inquit. Distinctius
inhibemus ne aliqui quorum vterque vel al-
ter, ad ætatem legibus vel canonibus deter-
minatam non peruenerint coniungantur.
Canones autem sunt cap. literas. cap. conti-
nebantur. & cap. attestaciones. de despon-
satione impuberum. lex vero ciuili de spon-
salibus habetur. l. in sponsalibus. ff. de spon-
salibus. Et ex dictis canonibus colligitur
aperte, quod hoc impedimentum non solu
impedit, verum etiam dirimit matrimonium.
Vide rationes Magistri Soti de hac re.

¶ Est tamen præcipua difficultas in hoc
articulo, an quando acceleratur usus ratio-
nis ante annos illos pubertatis matrimonium
contractum sit validum de facto, etiam stan-
do in iure humano, licet non interueniat pro-
tunc carnis copula. Itaque dubium est an
vt sit validum matrimonium satis sit, quod

Cap. quod sedem de frigidis & maleficiatis. Capit. vbi de desponsatione impuberum. Ca. literas. c. continebantur. Cap. attestaciones. de desponsatione impuberum. l. in sponsalibus. ff. de sponsalibus.

sola prudentia suppleat: ætatem: an simul requiratur, quod prudentia & malitia, id est, possibilitas ad copulam pro tunc suppleat ætatem. Ad hanc difficultatem Magister Sotus ubi supra, dicit quod ipse non audeat asserere, quod sit legitimum matrimonium ante tempus legitimum, nisi etiam copula fuerit consummata: vel saltem sponsi fuerint ad id idonei. Et pro hac sententia citat Abbatem & Syluestrum, verbo, matrimonium. 5. Et hæc est vera sententia. Probatur: Nam in nullo capite totius iuris hoc permissum habetur: & in contrahendo matrimonio non est licitum arbitrari, sed verbis canonum insistendum est. De sponsalibus vero: non tantum imminet periculum cum multis de causis dirimi possint. Et in hanc sententiam inclinant viri doctissimi nostri temporis, & videtur esse mens D. Thome & eam tenet Couar. supra quartum decret. par. 2. cap. 5. nu. 1. & 2. & videtur communis sententia & eligenda. Sed advertendum quod completa ætate pubertatis & stæte vsu rationis, licet forte pro tunc non esset aptitudo vel potentia ad copulam, nihilominus matrimonium tunc contractum esset validum: quia nihil deficit ex requisitis secundum ius ecclesiasticum. Nam illa impotentia est tantum temporalis, vt supponimus, & ita non annullat matrimonium. Cætera omnia vide in Magistro Soto & alijs.

QVÆSTIO LIX.

De disparitate cultus, quæ matrimonium impediatur.

Deinde considerandum est de disparitate cultus quæ matrimonium impediatur. Circa hoc quaruntur sex. Primo, vtrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli. Secundo, vtrum inter infideles sit matrimonium. Tertio, vtrum coniux conuersus ad fidem possit comanere cum infideli nolente conuerti. Quarto, vtrum possit vxorem infidelem relinquere. Quinto, vtrum

ea dimissa possit aliam ducere. Sexto, vtrum propter alia peccata vir possit dimittere vxorem si cut propter infidelitatem.

DE hac materia disputant Theologi in quarto, dist. 39. Magister Sotus ibidem quæstione vnica. Gratianus in decreto 28. quæst. prima & secunda. Syluester verbo, matrimonium. 8. quæst. 10. Nauarro in manuali. cap. 22. nu. 48. Couar. super quartum decret. par. 2. cap. 6. §. 12. per totum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli.

A PRIMVM sic proceditur. The. 4. dist. 39. q. vnica. arti. 1. & seq. videtur quod fidelis possit matrimonium cum infideli contrahere. Quia Ioseph contraxit cum Egypcia, & Hester cum Assuero: in

vtriusque autem matrimonio fuit disparitas cultus, quia alter erat infidelis, & alter fidelis: ergo disparitas cultus præcedens matrimonium ipsum non impedit.

¶ 2. Præterea. Eadem est fides quam docet veteris & noua lex: sed secundum veterem legem poterat esse matrimonium inter fidelem & infidelem, vt patet Deuter. 21. Si egressus ad pugnam videris mulierem pulchram in medio castrorum, & adamaueris eam introibis ad eam dormiens cum ea & erit tibi vxor, ergo & in noua lege licet.

¶ 3. Præterea. Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed inter fidelem & infidelem possunt in aliquo casu contrahi sponsalia cum conditione futura conuersionis: ergo sub eadem conditione matrimonium potest contrahi inter eos.

¶ 4. Præterea. Omne impedimentum matrimonij est aliquo modo contrarium matrimonio: sed infidelitas non est contraria matrimonio, quia matrimonium est in officium nature, cuius dictamen fides excedit: ergo disparitas fidei non impedit matrimonium.

¶ 5. Præterea. Disparitas fidei etiam quando est inter duos baptizatos sicut quando aliquis post baptismum in hæresim labitur: sed si talis cum aliqua fidei contrahat, nihilominus est verum matrimonium: ergo disparitas fidei matrimonium non impedit.

¶ SED contra est, quod dicitur 2. Corinth. 6. Quæ conuentio lucis ad tenebras: sed maxima conuentio est inter virum & vxorem: ergo ille qui est in

est in luce fidei non potest contrahere matrimonium cum illa quæ est in tenebris infidelitatis.

¶ Præterea. Malach. 2. dicitur, Contaminabitur sanctificatio Domini quoniam dilexit & habuit filiam Dei alieni: sed hoc non esset si inter eos posset verum matrimonium contrahi: ergo disparitas cultus matrimonium impedit.

¶ RES PONDENDO dicendum, quod principalius matrimonij bonum est proles ad cultum Dei educanda: cum autem educatio fiat communiter inter patrem & matrem, vterque secundum fidem intendit ad cultum Dei prolem educare: & ideo se sunt diuersæ fidei, intentio vnus alterius intentioni contraria erit, & ita inter eos non potest esse conueniens matrimonium, & propter hoc disparitas cultus præcedens matrimonium impedit ne contrahi possit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permissum, quod cum eis possent inire coniugia, & de aliquibus prohibitum. Specialiter tamen erat de infidelibus habitantibus in terra Chanaan: tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obstinationem, tum quia maius periculum imminabat ne coniuges filios Israel ad idololatriam peruerterent, quia filij Israel ad ritus & mores eorum, priores erant propter conuersionem cum eis: sed alijs gentibus permisit præcipue, quia non poterat esse timor pertrahendi ad idololatriam, & sic Ioseph & Moyse, & Hester cum infidelibus matrimonium contraxerunt. Sed in noua lege, etiam quæ per totum orbem diffunditur similis ratio prohibendi de omnibus infidelibus. & ideo disparitas cultus præcedens matrimonium impedit contrahendum & dirimit contractum.

¶ Ad secundum dicendum, quod lex illa vel loquitur de alijs nationibus cum quibus poterat inire coniugia, vel loquitur quando illa captiua ad fidem & cultum Dei conuerti volebat.

¶ Ad tertium dicendum, quod eadem est habitudo præsentis ad præsens, & futuri ad futurum: unde sicut quando matrimonium in presenti contrahitur requiritur vnitas cultus in vtroque contrahentium, ita ad sponsalia quibus fit sponso futuri matrimonij sufficit conditio appositae de vnitate cultus futuri.

In corpore articuli. ¶ Ad quartum dicendum, quod iam ex dictis patet quod disparitas cultus contraria est matrimonio ratione principalioris boni ipsius quod est bonum prolis.

¶ Ad quintum dicendum, quod matrimonium est sacramentum: & ideo quantum pertinet ad necessitatem sacramenti requiritur paritas, quantum ad sacramentum fidei, scilicet, baptismum, magis quam quantum ad interiorè fidem: unde etiam hoc impeditur

Articul. I. 539. ¶ tunc non dicitur disparitas fidei, sed cultus disparitas qui respicit exterius seruitium: vt in 3. lib. dictum est. Et propter hoc si aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium contrahat, verum est matrimonium quauis peccet contrahendo, si scit eam hæreticam: sicut peccaret si cum excommunicata contraheret, non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur: & econtrario si aliquis catechumenus habens rectam fidem, sed nondum baptizatus cum aliqua fidei baptizata contraheret, non esset verum matrimonium.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Disparitas cultus præcedens impedit ne contrahi possit matrimonium. Et sensus est vt habetur ad primum, quod impedit contrahendum & dirimit contractum, & ipse hoc explicat in articulo corpore. Ratio huius conclusionis est. Nam principalius bonum matrimonij est proles educanda in cultum Dei, quæ quidem educatio fit per parentes: at vero si sint diuersæ fidei intentio vnus erit contraria intentioni alterius, ergo inter eos non potest esse conueniens matrimonium.

¶ Secunda conclusio ad primum. Alia ratio est quo ad hoc in lege noua, ab ea quæ erat in lege veteri: quia in ista permissum erat Iudæis, vt contraherent matrimonium cum aliquibus infidelibus, cum quibus non erat timor, quod pertraherent illos ad idololatriam, & sic Ioseph & Moyse & Hester contraxerunt: sed cum alijs infidelibus erat prohibitum, præsertim cum habitantibus terram Chanaan: tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obstinationem, tum quia maius periculum imminabat ne coniuges peruerterent filios Israel ad idololatriam: quia filij Israel erant proni ad ritus & mores eorum propter conuersionem cum eis. Sed in noua lege similis ratio est prohibendi de omnibus infidelibus.

¶ Tertia conclusio ad quintum. Si aliquis fidelis cum hæretica baptizata contrahat, valet, quia habent paritatem in sacramento fidei, scilicet, in baptismo: quam paritatem requirit matrimonium in quantum est sacramentum.

¶ Quarta conclusio ad quintum. Peccaret tamen cum ea contrahendo si sciret eam esse hæreticam, sicut peccaret si cum excommunicata contraheret.

¶ Quinta conclusio. Econtrario tamen si aliquis catechumenus habens rectam fidem

Dist. 9. q. 2. arti. 1. Quæst. 2. in cor.

sed nondum baptizatus cum aliqua fidei baptizata, contraheret non esset verum matrimonium. D. Thomas in corpore & in solutionibus argumentorum ponit doctrinam fundamentalem ad hoc ut solvantur omnes difficultates quæ moueri possunt.

¶ Circa primam conclusionem D. Tho. est primum dubium, an de facto ita sit quod disparitas cultus sit impedimentum prohibens & dirimens matrimonium subsequens. Itaque hic loquimur de disparitate cultus quando antecedit ipsum matrimonium.

¶ Conclusio sit. Certissimum est, quod disparitas cultus est impedimentum dirimens matrimonium subsequens. Itaque si contrahatur matrimonium inter fidelem baptizatum & alium quemcunque non baptizatum, nullum est matrimonium. In hac conclusione conueniunt omnes Theologi & Iurisperiti. vide supra citatos præcipue Magistrum Sotum art. 2. Iurisperitos in cap. 1. de spõsa libus. Et probatur conclusio primo ex iure

Capit. non oportet. C. cauc. 22. quæst. 1.

cap. non oportet. cap. cauc. 28. quæst. 1. Verum est, quod hoc non conuincitur clarè & aperte aliquo textu vel decreto vniuersalis ecclesiæ: nam illi canones qui habentur de hac materia in loco immediate citato, vel non dicunt expressè quod cultus disparitas dirimat matrimoniũ, vel si illud dicunt sunt aliquorum doctorum & Sanctorum, vt Augustini, Ambrosij, Cypriani, aut Conciliorum prouincialium. Asserta vero Sanctorum aut Conciliorum prouincialium nisi accedat auctoritas ecclesiæ vniuersalis, scilicet, Papæ vel Concilij generalis non habent vim vel articuli fidei, vel legis obligantis vniuersalem ecclesiam. Vnde probatur aliter conclusio secundo ex communi vsu & consuetudine ecclesiæ quæ habet vim legis: & hæc debet esse sufficientissima ratio fidelibus. Et contra hæreticos possumus assignare probationem: quia ecclesia ita edocta est & instruita traditione Apostolorum, & quod instinet Spiritus sancti sustinet istam veritatẽ. Tertio probari potest hæc conclusio optima ratione D. Thom. in hoc articulo. Itaque disparitas cultus est impedimentum matrimonij, quod non solum impedit ipsum matrimonium verum etiam dirimit, & hoc est certissimum.

¶ Est secundum dubium circa eandem conclusionem, an cultus disparitas sit impedimentum dirimens matrimonium iure naturali vel diuino: an vero solum iure positiuo. Et videtur, quod non solum iure positiuo,

A verum etiam iure naturali vel diuino. Primo arguitur ad probandum, quod cultus disparitas dirimat matrimonium iure naturali. Et argumentum desumitur ex ratione D. Tho. hic. Finis naturalis matrimonij est non solum generatio prolis, verum etiam educatio illius secundum esse rationale & morale, quæ quidem vtriq; parenti conuenit: hæc autem educatio nõ potest esse si sit cultus disparitas, ergo cultus disparitas iure naturali impedit & dirimit matrimoniũ. Consequentia est euidentis, maior constat ex iam supra dictis, minor vero probatur. Nam fidelis & infidelis in tali educatione conuenire non possunt, cum non profiteantur eadem religionem: & ita quilibet illorum vellet illum instituere in sua religione, vnde non sequeretur educatio illius. Confirmatur argumentum. Cultus disparitas etiam aduertitur secundo fini matrimonij qui est pacifica cohabitatio in eadem domo, nam vbi non est eadem religio, nec vitæ institutio nõ potest esse pax nec amor.

¶ Secundo arguitur ad probandum quod cultus disparitas dirimat matrimonium iure diuino. Nam Diuus Paulus 1. Corint. 7. dicit, mulier si dormierit vir eius liberata est, cui autem vult nubat, tantum in domino. In quibus verbis Apostolus tanquam conditionem necessariam exigit ad legitimum contractum matrimonij, quod contrahat cum habente fidem: nam omnes sancti intelligunt quod illud verbum, tantum in Domino, requirit fidem in contrahentibus. Item illa conditio est necessaria de iure diuino. Nam quando ipse præcepit aliquid, quod non sit de iure diuino solet dicere præcipio ego non dominus, ergo disparitas cultus impedit matrimonium de iure diuino.

¶ Tertio arguitur. Secundum sententiam omnium doctorum tale matrimonium est irritum & nullum: sed non extat decretum aliquod ecclesiæ vniuersalis irritans tale matrimonium, ergo tale matrimonium est irritum iure diuino. Probatur consequentia ex regula D. August. quæ habetur 12. d. c. illa. Minor probatur ex dictis dubio præcedenti. Nam omnia quæ adducuntur. 28. quæst. 1. sunt testimonia Sanctorum vel Conciliorum prouincialium, vt bene aduertit Magister Sotus, adduci etiam solet canon 13. Concilij Calcedonensis vniuersalis, sed canon ille non loquitur cum omnibus fidelibus, sed solum cum clericis, & constat: nam prohibet matrimonium cum hæreticis sicut cum

1. Corin. 7.

12. dist. cap. 12. illa.

pagæ

paganis, constat autem quod matrimonium cum hæreticis etiam modo non est irritum, ergo ex illo non deducitur efficax argumentum.

¶ Quarto arguitur difficili argumento. Aliquid maius est dissoluere matrimonium ratum & consummatum, quam impedire & dirimere matrimonium futurum, vt iam sæpe dictum est: sed propter disparitatem cultus matrimonium ratum & consummatum aliquando dissoluitur iure diuino, vt dicimus art. 5. ergo iure diuino impeditur & dirimitur matrimonium postea factum. Confirmatur argumentum. Nam si matrimonium fidelis cum infideli non est validum solum iure positiuo, non posset ecclesia annullare tale matrimonium, cum non habeat potestatem supra infidelem, ergo.

¶ Quinto arguitur. Sicut ea quæ aduersantur matrimonio, vt est in officium naturæ impediunt & dirimunt matrimonium iure naturali, ita quæ aduersantur eidem vt est sacramentum impediunt iure diuino supernaturali: sed contractus Christiani cum infideli aduersatur matrimonio, vt est sacramentum, ergo iure diuino dirimitur. Minor probatur. Nam de ratione & natura huius sacramenti est quod vterque sit capax illius, simul enim debet recipi in vtroque coniuge. Confirmatur. Nam ex ratione sua & ex sua institutione quæ institutum est à Christo ordinatur ad educationem prolis in finem Christianæ vitæ: hoc autem manifestè deest illi contractui, vt manifestè constat ex ratione D. Tho. in hoc articulo, ergo.

¶ In oppositam est primo. Nam non est irritum & nullum tale matrimonium iure naturali: nam stando in iure naturali, matrimonium est contractus quidam naturalis ordinatus ad propagationem speciei humanæ, & ad educationem prolis, vt iam supra sæpe dictum est, & etiam ordinatur ad mutuam cohabitationem: sed matrimonium inter fidelem & infidelem potest optime ordinari ad istos fines, vt constat, ergo tale matrimonium stando in iure naturali non est irritum & nullum.

¶ Secundo arguitur ad probandum quod non sit irritum & nullum iure diuino. In tota lege Evangelica non habetur tale impedimentum dirimens matrimonium: imo Christus Dominus in matrimonio nihil immutauit quod pertineret ad ius naturæ præterquam quod fecit vt esset sacramentum conferens gratiam, ergo iure diuino supernaturali, matrimonium fidelis cum infideli non

A est irritum & nullum. Confirmatur. Communis est sententia omnium Theologorum quod in Euangelio non continentur moralia præcepta præter ea quæ sunt de legitimitate: sed in lege naturæ tale matrimonium non est irritum, vt probauimus, ergo nec modo est irritum iure diuino.

¶ Tertio arguitur ad idem. Si tale matrimonium esset irritum iure diuino, sequitur quod per hoc quod ex duobus infidelibus vxoratis alter conuertatur ad fidem, matrimonium inter illos dirimeretur. Consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur: Sequela probatur. Matrimonium fidelis cum infideli iure diuino est irritum, ergo. Falsitas vero consequentis constat. Nam D. Paulus. 1. Corin. c. 7. non potest esse confiteri, quod si infidelis velit sine contemptu creatoris cum fidele manere, cum fidele non deserat.

1. Cor. 7.

¶ In hac difficultate propter argumenta facta p vtraq; parte sunt duæ oppositæ sententiæ inter doctores. Prima sententia assertit quod matrimonium fidelis cum infideli est irritum iure diuino, & non solum iure positiuo. Hanc sententiã inter alios tenuit super istum articulum frater Ioannes Gallo Magister meus vir sanctus & doctissimus, cuius memoria in benedictione est. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod matrimonium fidelis cum infideli est irritum & nullum solum iure humano positiuo, & non iure naturali & diuino. Hæc est sententia communis inter doctores, vt etiam confitetur iste author. Vide doctores supra citatos qui omnes tenent istam sententiã, præcipue Magister Sotus in dicto articulo.

¶ In huius rei explicationem sit prima conclusio. Certissimum mihi videtur quod matrimonium fidelis cum infideli non sit irritum & nullum iure naturali. Hanc conclusionem tenent omnes doctores citati pro secunda sententia. Imo authores primæ sententiæ videntur tenere istam conclusionem. Et probatur conclusio primo argumento factò in oppositum, quod quidem videtur conuincere istam conclusionem. Confirmatur argumentum. Nam lumen naturale nihil dicit de fidele vel infideli, cum fides sit res ordinis diuini & supernaturalis, vt constat, sed solum dicit quod matrimonium ordinatur ad generationem prolis, & ad eius educationem secundum esse rationale intra ordinem naturæ, ergo lumen naturale non potest dicere, quod matrimonium fidelis cum infideli

delli

deli sit irritum & nullum: ac subinde nō est irritum & nullum iure naturali. Et ita tota difficultas est an sit irritum & nullum iure diuino: supernaturali.

In cuius explicationem sit secunda conclusio. Prima sententia est probabilis, secunda vero probabilior. Hęc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco quæ sunt probabilia, & autoritate doctorum qui illam tenent, præcipue autoritate Magistri mei sapientissimi. Et iste author dicit, quod hęc videtur esse aperta sententia D. Tho. in hoc articulo, & sequenti. solutione ad secundum & tertium: adducit etiam D. August. tomo. 6. lib. 1. de adulterinis coniugijs. cap. 2. vbi dicit, Hoc Deus iubet, docet Apostolus, vtrūque præcipit testamentū, vt non nisi vnus religionis Christianæ coniugia contrahantur, &c. Et secundum istam sententiam dicendum est, quod in euangelio præter moralia præcepta, adduntur quæ pertinent ad explicationem fidei & ad noua sacramenta, & ex illis manifestè colligitur ista lex prohibens tale matrimonium, maxime docente illud Diuo Paulo iuxta Sanctorum explicationem. Item dicendum est, quod aliud est quando cōtrahitur matrimonium a principio inter fidelem & infidelem, tunc enim statim est nullum iure diuino secundum istam sententiam: aliud vero quando post contractum & validum matrimoniū, alter illorum cōuertitur ad fidem: tūc enim non dissoluitur statim vt postea dicemus. Secunda pars conclusionis probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt probabiliora & autoritate doctorum qui illam tenent, quæ quidem pars amplius explicabitur in solutionibus argumentorum quæ ponuntur primo loco.

Tertia conclusio, quæ colligitur ex præcedentibus, secundum probabiliorē sententiam matrimonium fidelis cum infideli, solum est irritum & nullum iure humano, illud tamen habet maximum fundamentum in iure diuino. Prima pars huius conclusionis constat ex dictis. Nam vt diximus in conclusione dubij præcedentis certissimum est quod matrimonium fidelis cum infideli sit irritum & nullum, & non est irritum & nullum iure naturali, vt probauimus in secunda conclusione huius dubij: nec etiam iure diuino supernaturali, vt diffiniuimus in præcedenti conclusione secundum probabiliorē sententiam, ergo est irritum & nullum

solum iure humano positiuo. ¶ Aduertendum etiam est circa istam conclusionem, quod etiam sponsalia absoluta fidelis cum infideli sunt irrita: nam eo ipso quod irritatur matrimonium irritantur sponsalia absoluta: sponsalia tamē cū tali conditione si cōuertatur ad fidē & baptizetur, valida sunt, imo & licita, vt dicit optime Syluester loco citato, & etiam Magister Sotus.

¶ Ex hac parte conclusionis colligitur aperte quod Summus Pontifex potest dispensare in hoc impedimento propter aliquod bonum maximum Reipublicæ Christianæ: nam cum ista prohibitio sit de iure humano Summus Pontifex poterit in illa dispensare. Aduertendum tamen quod vt postea dicemus, si Summus Pontifex dispēset, matrimonium erit validum, vt est in officium naturæ, & vt contractus quidam naturalis, non autē in ratione sacramenti, quia deficit sacramentum baptisimi (quod est ianua omnium sacramentorum) nam alter illorum non est baptizatus. Secunda pars huius conclusionis probatur omnibus argumentis factis primo loco, quæ ad minus conuincunt quod istud ius positiuū habet maximum fundamentum in iure ipso diuino: & hoc etiam insinuat in ratione D. Tho. in hoc articulo. Et quoniam persistendum est in secunda sententia probabiliori & cōmuniori respondendum est ad argumenta facta primo loco quæ militant cōtra illam, & contra primam conclusionem, & contra secundam partem secundæ conclusionis, & primam tertię conclusionis.

¶ Ad primum argumentum, quod procedit contra primā respondetur cōcedendo maiorem, & negādo minorē. Et ad probationem respondetur, quod fidelis & infidelis, conuenire possunt ad generationē prolis, & ad eius educationem etiam secundum esse rationale & morale, quantum ad id quod intra naturæ ordinem continetur: non vero quantum ad supernaturalia quæ pertinent ad fidem, de quibus nihil dicitur lumen naturæ. Et ita matrimonium fidelis cum infideli nō potest esse irritum & nullum iure naturali. Ad cōfirmationē respōdetur, quod cultus disparitas nō omnino aduersatur secūdo fini matrimonij, qui est cohabitatio pacifica, nam etiā cū diuersitate religionis pōt esse amor & pax absolute & simpliciter loquendo.

¶ Ad secundum argumentum, quod procedit contra secundam sententiam respondetur, quod ille locus ita explicatur à multis

tis Sanctis, vt dicit Magister Sotus vbi supra, vbi adducit August. Tertullianum Diuum Ambro. & Hieronymum, & ita illa expositio est probabilis. Tamē Magister Sotus & alij viri docti aliter explicant locum Pauli quantum ad illa verba, nubat tamen in domino, id est nubat regulariter secundum leges coniugij. Admonet enim ibi Paulus, vt fiat ad gloriā Dei, & istum putat legitimum sensum Magister Sotus. Et ita interpretatur istum locū Calixtus Papa in epistola ad episcopos Galliar, & alij grauissimi auctores. Secūdo respōdetur ab eisdē autoribus, quod nō omnia Pauli præcepta sunt de iure diuino, sed aliqua sunt posita ab ipso, vt à quodam pontifice: quod si ius positiuum, id est, ecclesiasticum non obstat, euenire possit vt salubre esset fidelis cōtrahere cum infideli, scilicet, quando sibi non immineret periculum, sed potius haberet spem, quod posset infidelem lucrifacere: in tali enim casu cōsultit Paulus, ne fidelis infidelem defeciat: & ita etiam posset in simili casu illam foeminam infidelem ducere.

¶ Ad tertium respondetur, quod vt diximus in dubio præcedenti, quanuis non sit aliquod decretum ecclesiæ vniuersalis irritans & annullans tale matrimonium: est tamen vsus & consuetudo ecclesiæ vniuersalis quæ habet vim legis. Inde tamen non sequitur quod hoc sit de iure diuino, sed quod sit de iure diuino vel determinatum in aliquo vniuersali Concilio, de quo non habemus notitiam, vt constat ex illo cap. illa. citato in eodem argumento, vbi dicitur, Illa quæ non scripta, sed tradita sunt custodimus, quæ autem toto orbe terrarum obseruantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis vel ex plenarijs Concilijs (quorum est in ecclesia saluberrima autoritas) commendata atque statuta retineri. Et adducit optimū simile de obseruatione & celebratione annua Resurrectionis, Ascensionis, &c. vide quæ ibi dicuntur.

¶ Ad quartū argumentū, quod est difficile respōdetur, p nūc breuiter, quod vt dicemus in art. 5. huius quæstionis non statim atque vnus conuertitur ad fidem dissoluitur matrimonium iure diuino: sed potest dissolui si non vult habitare sine iniuria creatoris. Et ita matrimonium fidelis cum infideli nō est irritum & nullum iure naturali. Sed vt hoc amplius explicetur est difficultas. Nam ex contractu matrimonij obligatur ad commanendum & reddendum debitum: sed si-

delis quando contrahit eum infideli non se obligat ad illud, ergo. Minor probatur. Nā statim contracto matrimonio licitum est discedere ab illo secundum testimonium Pauli, & non tenetur commanere cum illo. Certe hęc difficultas facit probabilem alteram partem. Nihilominus tamen persistendo in communi sententia dicendum est, quod in tali casu tenetur commanere, quando nō est scandalū aut periculū fidei, si tamen esse nō tenebitur ad illud. Ad cōfirmationē respōdetur primo, quod matrimonium dicitur mutam obligationem ex vtraque parte, & ita cum ecclesia habeat potestatem supra fidelē, poterit ecclesia irritare & annullare matrimonium ex parte fidelis, & illum in habitare ad talē cōtractū, & ita matrimonium erit irritū & nullum. Secūdo respōdetur, quod ecclesia in ordine ad bonum supernaturale & ad fidem habet plenissimam potestatem & ita potuit irritare matrimonium fidelis cum infideli & habet potestatem supra infidelē in ordine ad bonū supernaturale fidei.

¶ Ad quintū argumentū respōdetur, quod illud argumentum optime conuincit quod illud matrimonium non sit sacramentum, & quod talis contractus est irritus & nullus iure diuino in ratione sacramenti, non tamen absolute. Et aduertendum, quod illud sacramentum matrimonij habet pro subiecto ad æquato & veluti totali viram & foeminam, & ita quanuis vnus illorum sit capax sacramenti matrimonij si alius non est capax nō recipiunt verum sacramentum. Ad cōfirmationem respondetur, quod ex institutione qua matrimonium est institutum à Christo vt sacramentum, ordinatur ad educationem prolis in finem Christianæ vitæ, & ita conuincit hęc confirmatio, quod tale matrimonium non habeat rationem sacramenti: non tamen conuincit quod sit irritū & nullum ipsum matrimonium.

¶ Est tertium dubium. An matrimonium inter fidelem & infidelem iam quod nō est irritū nisi ex iure humano ecclesiastico, an saltem sit prohibitum iure naturali & diuino. Potest enim contingere, vt supra diximus quod matrimonium non sit irritum & nullum iure naturali aut diuino: tamē quod sit prohibitum tali iure. Et videtur quod nō sit prohibitum iure naturali diuino.

¶ Primo arguitur. Ea quæ prohibita sunt iure naturali & diuino, sunt intrinsece mala vt constat, sed matrimonium fidelis cum infideli non est intrinsece malum, ergo non est pro-

Genes. ca.
pit. 29.

est prohibitum iure naturali & diuino. Con-
sequetia est bona. Minor probatur. Aliqua-
do licuit fideli contrahere cum infideli, vt
constat. Nam Iacob vir Sanctus Gene. c. 29.
accepit filias Laban infidelis, ergo non est
intrinsicè malum, ac subinde non est prohi-
bitum iure naturali aut diuino.

¶ Secundo arguitur specialiter, quòd nò
sit prohibitum iure naturali. Ius naturale
nihil dicit, nec dicitur potest de fideli vel
infideli, vt sic: nam fidelis secundum illam
rationem pertinet ad ordinem supernatura-
lem, ergo matrimonium fidelis cum infide-
li non potest esse prohibitum iure naturali.
Probatur consequentia. Nam illud de quo
nihil dicitur ius naturæ non potest esse pro-
hibitum iure naturali.

¶ Tertio arguitur. Matrimonium fidelis
cum infideli non est contra finem matrimo-
nij, ergo tale matrimonium non est prohibi-
tum iure naturali. Consequentia est bona.
Nam illud matrimonium in quo non est ali-
quid contra finem matrimonij, non est pro-
hibitum iure naturali: antecedens vero pro-
batur. Nam vt dictum est dubio præcedenti
in tali matrimonio potest constare finis ma-
trimonij, potest enim esse educatio prolis,
& repressio concupiscentiæ, ergo.

¶ Quarto arguitur. Si matrimonium fide-
lis cum infideli est prohibitum iure natura-
li & diuino, sequitur quòd Summus Ponti-
fex non potest dispensare, vt fidelis contra-
hat cum infideli etiam propter aliquod ma-
trimonium bonum, consequens autem est con-
traria quæ dicta sunt in corollario tertiæ cõ-
clusionis dubij præcedentis, ergo. Sequela
vero est manifesta, nam Summus Pontifex
non potest dispensare in his quæ sunt prohi-
bita iure naturali, nec potest illa facere lici-
ta cum sint intrinsicè mala.

¶ In oppositum est primo. Diuus Paulus
2. Corint. c. 6. adducit rationem ex lumine
naturali vim habentem ad hoc propositum, sci-
licet, quæ conuenticio lucis ad tenebras: &
quæ communicatio templi Dei cum idolis?
Quem locum affert D. Tho. hic in argumē-
to, sed contra: & quòd Apostolus adducat
istam rationem ad hoc propositum cõstat,
nam intendit probare istam conclusionem,
nolite iugum ducere cum infidelibus, ergo
iure naturali prohibitum est matrimonium
fidelis cum infideli.

¶ Secundo arguitur. Prima orbis euerfio
propter talia matrimonia contigit, vt ha-
betur Gene. cap. 6. cum dicitur videntes fi-

lij Dei, id est, fideles qui descendebat à Seth,
filias hominum, scilicet, filias nepotū Cain
(qui dicuntur homines propter peccatum)
& erant infideles, & filia infidelis Cham, er-
go talia matrimonia prohibita erant iure na-
turali. Confirmatur argumentum. Filij Iacobi
illicitum & nefarium censuerunt trade-
re sororem suam Sichem nisi prius transirēt
ad eorum ritum, tamen tunc solum erat ius
naturale, vt constat, ergo iure naturali ma-
trimonium fidelis cum infideli est prohibi-
tum, & non solum iure positiuo.

¶ Tertio arguitur, ratione D. Tho. in hoc
articulo. Principale bonum matrimonij est
ipsa proles ad cultum Dei educanda, cum
autem educatio fiat inter patrem & matrē
vterque secundum fidem suam intendit ad
cultum Dei educare prolem: & ita si sint di-
uersæ fidei, intentio vnius erit contraria in-
tentioni alterius, ergo inter eos nò pòt esse
conueniens matrimoniū, ac subinde est pro-
hibitum iure naturali: talis enim contractus
esset cõtra bonū prolis, quæ est finis præci-
puus ipsius matrimonij. Confirmatur argu-
mentū. Quia tale matrimoniū est cõtra mu-
tuam cohabitationem quæ inter coniuges
debet esse cum tranquillitate & pace, ergo
tale matrimonium est prohibitum iure na-
turali: antecedens constat quia illi disside-
rent facile & passim inter se ob diuersam re-
ligionem.

¶ In hac difficultate illi autores qui exi-
stimant quòd matrimoniū fidelis cum infide-
li est irritum & nullum in lege euāgelica
iure diuino, consequenter debēt dicere quòd
est prohibitum iure diuino: nam si est irritū
multo magis prohibitum.

¶ In huius rei expositionē sit prima con-
clusio. Matrimonium fidelis cum infideli pro-
hibitum est iure naturali & diuino regulari-
ter & communiter. Itaque est de iure natu-
rali quòd non contrahatur, vt in plurimum
& regulariter & communiter: & tale præce-
ptum naturale obligaret sub peccato mor-
tali, cum sit de re grauissima. Hanc cõclusio-
nem tenet Magister Sotus in illo articulo se-
cundo citato & cõmuniter discipuli & ex-
positores D. Tho. Imo illam insinuat ipse
D. Thom. in hoc articulo, & in sua ratione
quam deducit ex lumine naturali, & hanc
conuincunt argumēta facta in oppositum.
Quæ omnia confirmatur autoritate D. Au-
gusti. 28. quæst. 1. cap. sic enim, vbi dicit, quòd
hoc est contra præcepta veteris & noui te-
stamenti, Confirmatur secundo. Regulari-
ter &

ter & communiter tale matrimonium esset
cum periculo fidei: & in iniuriā Christianæ
religionis: & filij in periculo versarentur de
flectendi ad infidelitatem, ergo regulariter
& communiter est contra ius naturale & di-
uinum. Deniq; tertio hæc conclusio confir-
matur, & probatur omnibus argumentis fa-
ctis primo loco in dubio præcedenti quæ
ad minus conuincunt istam conclusionem.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium fide-
lis cum infideli non est prohibitum iure na-
turali & diuino in omni casu & euentu: casus
enim esse potest in quo sit licitum. Itaque
sicut ea quæ pertinent ad lumen nature pro-
nunc sunt in duplici differentia, quædã sunt
quæ regulariter & communiter ita contin-
gunt, sicut quòd in vere sint tonitrua, alia
quæ semper ita contingunt, vt quòd homo
sit animal rationale quòd homo sit risibilis:
ita etiam ea quæ sunt de iure naturali, vel iu-
re naturali prohibita sunt in duplici differē-
tia, quædam sunt quæ regulariter & commu-
niter sunt de iure naturali, vt quòd sit reddē-
dum depositū: alia vero quæ in omni euen-
tu sunt de iure naturali, vt quòd Deus sit di-
ligendus. Igitur matrimonium fidelis cum
infideli est prohibitum iure naturali & diu-
ino non regulariter & communiter, non tamen
in omni euentu. Hanc conclusionem tenent
autores citati pro præcedenti conclusione,
vide in speciali Magistrū Sotum vbi supra.
Et hæc conclusio probatur omnibus argu-
mentis factis primo loco quæ illam conuin-
cunt. Ex hac conclusione colligitur, quòd
occurrente iusta causa licite fieri posset etiã
stando in solo iure naturali & diuino: vt si
fidelis esset certus quòd non peruerteretur
ab infideli, sed potius haberet spem conuer-
tendi infidelem ad veram fidem: tunc causa
esset adeo honesta, vt non censeretur pecca-
tum: nam prohibitio tota est facta propter
hæc inconuenientia peruersionis ipsorum
fidelium ab infidelibus. Vnde illis inconue-
nientibus cessantibus, matrimonium esset
sine inconuenienti & licitum, attendendo
solam prohibitionem iuris naturalis.

¶ Tertia conclusio. In lege veteri filijs Is-
rael non erant prohibita coniugia cum om-
nibus infidelibus, cum aliquibus tamen etiã
erant irrita. Prima pars manifestè probatur
ex illo Deuteronom. 21. vbi concedebatur
coniugium cum alienigenis, & inter cære-
monias requisitas non habetur quòd tran-
sirent ad eorum cultum, vt manifestè pa-
tet intuenti. Secunda pars conclusionis con-

stat Deuteronomio cap. 7. vnde & colligun-
tur rationes Diui Thomæ ad primum, vbi
dicit, quòd specialiter erat prohibitum con-
trahere matrimonia cum infidelibus habi-
tantibus terram Chanaan. Et quòd illa lex
non solum prohiberet, verum etiam irrita-
ret matrimonia colligitur ex libro. 1. Esdræ
cap. vltim. vbi talia matrimonia etiam post
susceptam prolem separatur, vt ibi dicitur,
ergo erant irrita & nulla. Et denique si infi-
deles conuertebantur ad ritus Iudaicos non
arbitror prohibita esse cum illis matrimo-
nia, cum admitterentur ad sacrificium Pha-
se, quòd erat inter eos sollemnissimum, vt
patet Exod. 12.

¶ Quarta conclusio. Nunc temporis ma-
trimonium fidelis cum infideli prohibitum
est & irritum iure ecclesiastico in omni ca-
su. In hac conclusione conueniunt omnes
doctores supra citati, & specialiter Magis-
ter Sotus in loco sæpe citato, & constat ex
dictis in primo dubio: nam tale matrimo-
nium est irritum & nullum iure ecclesiasti-
co, ergo prohibitum tali iure.

¶ Quibus positis respondendum est ad
argumenta pro vtraque parte, nam quæ-
dam procedunt contra primam conclusio-
nem, alia vero contra secundam. Ad argu-
menta posita primo loco quatenus proce-
dunt contra primam conclusionem respon-
detur. Ad primum argumentum responde-
tur, quòd ea quæ prohibita sunt iure natu-
rali & diuino sunt intrinsicè mala eo modo
quo sunt de iure naturali & diuino, vnde
conceditur maior in isto sensu. Ad mino-
rem respondetur, quòd matrimonium fi-
delis cum infideli est intrinsicè malum re-
gulariter & communiter, sicut est prohibi-
tum iure naturali & diuino regulariter &
communiter. Huic autem doctrinæ nò ad-
uersatur quòd aliquando licitum fuerit fide-
li contrahere matrimonium cum infideli pe-
culiariter in casu secundæ conclusionis, &
ita contigit Iacob.

¶ Ad secundum argumentum pro nunc
breuiter dicendum est, quòd ius naturale ali-
quando dicitur potest de aliquo supernatu-
rali, aliquo supernaturali supposito: supposi-
to enim quòd per fidem scimus quòd sacramentū
Eucharistiæ sit res spiritalis & maximè su-
pernaturalis, lumen ipsum nature dicitur
quòd Eucharistia non sit vendenda, & ita si-
monia est contra lumen nature: & huiusmo-
di sunt alia innumera exempla in Theo-
logia. Et ita in proposito supposita fide
M m &

Deut. 7.

1. Esdræ
cap. vlt.

Exod. 12.

Deut. 21.

& quod homines ordinantur in finem supernaturalem, lumen naturae potest optime dictare quod fidelis & infidelis non possunt bene educare prolem in fide & religione, & ita ratio D. Thom. procedit ex lumine naturali supposito aliquo supernaturali.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod matrimonium fidelis cum infideli regulariter & communiter est aliquo modo contra finem matrimonij, ut iam diximus; nam proles non potest comode educari secundum esse rationale, nec potest esse pacifica cohabitatio. Dixi quodammodo, non simpliciter & absolute. Et ita validum est matrimonium stando in iure naturali & diuino, est tamen prohibitum regulariter & communiter loquendo de quo vide dicta supra quaestione 54.

¶ Ad quartum respondetur, quod matrimonium fidelis cum infideli est prohibitum iure naturali & diuino regulariter & communiter; & ita Summus Pontifex non poterit dispensare in tali matrimonio: quoniam est intrinsece malum quando ita est prohibitum. Caeterum non est prohibitum in omni casu iure naturali & diuino, sed solum iure positivo: & ita Summus Pontifex tunc poterit dispensare propter aliquod maximum bonum. Itaque Pontifex non potest dispensare in tali matrimonio in casibus in quibus est prohibitum iure naturali, bene tamen in casibus in quibus est prohibitum iure humano.

¶ Ad argumenta facta secundo loco quatenus procedunt contra secundam conclusionem respondetur. Ad primum argumentum, quod illa ratio Diui Pauli conuincit quod tale matrimonium sit prohibitum iure naturali & diuino, non tamen in omni euentu, sed regulariter & communiter.

¶ Ad secundum argumentum cum sua confirmatione idem respondetur. Et per hoc patet etiam ad tertium ex ratione Diui Thomae deductum.

¶ Circa tertiam & quartam conclusionem Diui Thomae est quartum dubium. An matrimonium fidelis cum haeretica baptizata valeat. Et videtur vera pars negatiua huius dubij. ¶ Primo arguitur omnibus argumentis factis in secundo dubio huius articuli ad probandum quod matrimonium fidelis cum infideli sit irritum & nullum iure diuino: omnia enim illa idem probant de matrimonio fidelis cum haeretica, vide singula argumenta, ergo. ¶ Secundo arguitur ex diffinitis in

illo dubio in secunda conclusionem. Ibi enim dictum est, quod est probabile, quod matrimonium fidelis cum infideli est irritum & nullum iure diuino, ergo etiam erit probabile, quod matrimonium fidelis cum haeretica est nullum iure diuino. Probatur consequentia. Nam sine dubio omnes rationes quae reddunt vnam sententiam, probabilem reddunt etiam probabilem aliam sententiam, & aequaliter conuincunt in vno casu atque in altero. ¶ Tertio arguitur. Si matrimonium inter fidelem & haeticam est validum sequitur quod etiam matrimonium istud sit licitum: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis constat ex quarta conclusione Diui Thomae: Sequela probatur. Nam si tale matrimonium est validum consequenter videtur quod sit licitum.

¶ His non obstantibus conclusio sit. Matrimonium fidelis baptizati cum haeretica non est irritum & nullum vlllo iure. Et aduertendum quod loquimur hic de haeretico non in quantum est excommunicatus, de hoc enim dicitur infra. Hanc conclusionem tenet Diuus Thomas expressè in illa tertia conclusione, & Magister Sotus vbi supra, Syluester loco citato dicto tertio. Et dicit esse communem sententiam doctorum. Et probatur conclusio primo de iure positivo. Nam in toto iure non habetur aliquod decretum, in quo irritetur matrimonium fidelis cum haeretica, nec extat aliqua consuetudo ecclesiae vniuersalis quae habeat vim legis, ergo tale matrimonium non est irritum & nullum iure humano. Secundo probatur de iure naturali & diuino, imo de omni iure. Nam in capit. quanto. de diuortijs, expressè diffinitur quod tale matrimonium sit validum, ergo. Confirmatur, nam in eodem cap. diffinitur quod si post matrimonium alter eorum efficiatur haeticus nullo modo dissoluitur matrimonium, etiam propter bonum fidei, quoniam illud matrimonium fuit verum sacramentum & habuit indissolubilitatem ex ratione sacramenti, ergo similiter matrimonium contractum inter fidelem & haeticam non est irritum & nullum. Tertio. Haeticus, cum sit baptizatus est capax omnium aliorum sacramentorum, ita ut si illa suscipiat valida sint, ut si confirmetur vel ordinetur: nam sacramentum baptismi est ianua omnium sacramentorum, ergo similiter est capax sacramenti matrimonij.

Vnde D. Tho. in solutione ad quintum argumentum

mentum dicit quod matrimonium quantum ad rationem sacramenti requirit paritatem quantum ad sacramentum fidei, scilicet, baptismum: maior quam quantum ad interioram fidem. Et haec impedimentum non dicitur disparitas fidei, sed cultus disparitas qui respicit exterius seruicium, ut dicitur in 2. 2.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum respondetur ex dictis ad illa argumenta in illo dubio, in quo secundum probabiliorem sententiam diximus, quod matrimonium fidelis cum infideli non est irritum & nullum iure naturali vel diuino. Sed quare matrimonium fidelis cum infideli pagana vel Iudea est irritum & nullum iure positivo non vero matrimonium fidelis cum haeretica, cum sit idem periculum fidei. Respondetur, quod duplici ratione hoc factum est. Primo, quia matrimonium fidelis cum infideli pagana vel Iudea non poterat habere rationem sacramenti, cum alter illorum non sit capax sacramentorum: erat autem maximum inconueniens quod aliquis fidelis contraheret matrimonium, quod non esset sacramentum, cum ratio sacramenti ex Christi institutione sit coniuncta cum ratione contractus. Quando vero contrahit fidelis cum haeretica tale matrimonium habet veram rationem sacramenti, cum vterque sit capax sacramentorum. Secunda ratio est propter periculum fidei. Nam in matrimonio fidelis cum infideli non baptizato, est maximum periculum fidei: nam talis infidelis non est subditus ecclesiae, nec potest compelli ab ecclesia ad fidem. Caeterum haeticus potest compelli ab ecclesia cum sit intra ecclesiam & ita non est tantum periculum fidei in vno casu sicut in alio.

¶ Ad secundum argumentum negatur consequentia. Rationes differentiae desumi possunt ex dictis. Prima ratio est. Nam infidelis non baptizatus non est capax alicuius sacramenti, & ita matrimonium fidelis cum infideli secundum probabilem sententiam est irritum & nullum iure diuino, non tamen matrimonium fidelis cum haeretica, cum vterque sit capax sacramentorum. Secunda ratio differentiae est, quoniam non est tantum periculum fidei, ut diximus in precedenti solutione. ¶ Ad tertium argumentum. Est dubium, an sit licitum quod fidelis contrahat cum infideli haeretica.

¶ Haec cuius rei explicationem sit conclusio. Peccatum est mortale illudque grauissimum, quod fidelis contrahat cum haeretica sciens

esse haeticam. Hoc docet expressè D. Tho. in quarta conclusione Magist. Sotus & omnes alij doctores citati. Et probatur conclusio primo. Nam ita determinatum est in Concilio. Calcedonensi: Ibi enim prohibetur matrimonium fidelis cum haeretica, ergo tale matrimonium est illicitum. Vide etiam glossam in ca. non oportet. 2. 8. q. 1. Secundo probatur. Nam in tali matrimonio est periculum infestationis, ut manifestè constat, ergo peccatum mortale est grauissimum, quod fidelis contrahat cum infideli. Vltimo probatur. Nam haeticus peccat mortaliter grauissimè, recipiendo aliquod ecclesiae sacramentum, ac subinde peccat mortaliter contrahendo, ergo etiam peccat mortaliter fidelis qui cum illo contrahit. Probatur consequentia, nam si operatur peccato alterius. Et per hoc respondetur ad tertium.

¶ Circa quartam conclusionem D. Tho. notandum est, quod matrimonium contractum cum excommunicato validum est, nam ut dicitur in materia de excommunicatione excommunicatio non impedit a receptione sacramentorum, taliter sacramenta sunt nulla: nam si excommunicatus confirmetur vel ordinetur confirmatio valida est: & similiter ordo. Et ita validum est matrimonium si contractum sit cum excommunicato, tamen contrahere cum illo est peccatum mortale: nam excommunicatus exclusus est a participatione sacramentorum: contrahens vero participat cum illo, & ita peccat mortaliter.

¶ In vltima conclusione asserit D. Tho. quod matrimonium fidelis cum catechumena quantumuis habeat fidem est nullum: quia non habent paritatem in sacramento fidei. Idem dicent omnes doctores supra citati, praeterquam Syluester. & adducit ca. caue. & cap. non oportet. 2. 8. q. 1. & quaest. 3. §. ex his. Idem docet Nauar. in manuali. ca. 22. nu. 49. circa finem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum inter infideles possit esse matrimonium.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod inter infideles non possit esse matrimonium. Matrimonium enim est sacramentum ecclesiae: sed baptismus est ianua sacramentorum: ergo infideles qui non sunt baptizati matrimonium contrahere non possunt, sicut nec alia sacramenta suscipere.

¶ 2. Praeterea. Duo mala sunt magis impeditina boni quam vnum, sed infidelitas vnum tantum impe-

dit bonum matrimonij: ergo multo fortius infidelitas vitiosaque: & ita inter infideles non potest esse matrimonium.

Art. 1. huius quæst. lib. 1. de adult. coniu. gij. c. 12. lib. 4. sent. dist. 39. & in decretis 28. quæst. 1. c. 1.

¶ 3. Præterea. Sicut inter infideles & fideles est disparitas cultus, ita inter duos infideles, ut si unus sit Gentilis & alter fideus: sed disparitas cultus impedit matrimonium, ut dictum est: ergo ad minus inter infideles qui habent cultum disparem non potest esse verum matrimonium.

¶ 4. Præterea. In matrimonio est vera pudicitia: sed sicut dicit Augustinus & habetur in littera, non est vera pudicitia infidelis cum vxore sua: ergo nec verum matrimonium.

¶ 5. Præterea. Matrimonium verum excusat carnalem copulam à peccato: sed hoc non potest facere matrimonium inter infideles contractum, quia omnis vita infidelium peccatum est, ut dicit glo. Rom. 14. ergo inter infideles non est verum matrimonium.

SE D. contra est quod dicitur. 1. Corin. 7. Si quis frater vxorem habeat infidelē, & c. sed vxor non dicitur nisi propter matrimonium: ergo matrimonium quod est inter infideles est verum matrimonium.

¶ Præterea. Remoto posteriori non remouetur prius: sed matrimonium pertinet ad officium naturæ quæ præcedit statum gratiæ, cuius principium est fides: ergo infidelitas non facit quin sit inter infideles matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium principaliter est institutum ad bonum prolis non tantum generandæ (quia hoc etiam sine matrimonio fieri potest) sed etiam promouendæ ad perfectum statum, quia quælibet res intendit effectum suum naturaliter perducere ad perfectum: est autem in prole duplex perfectio naturæ, non solum quantum ad corpus, sed etiam quantum ad animam per ea quæ sunt in lege naturæ.

¶ perfectio gratiæ & prima perfectio est materialis & imperfecta respectu secundæ: & ideo cū res quæ sunt propter finem sint proportionata fini, matrimonium quod tendit in primam perfectionem est imperfectum & materiale respectu illius quod tendit in perfectionem secundam: & quia perfectio prima communis esse potest infidelibus & fidelibus. Secunda autem tantum est fidelium: & ideo inter infideles est quidem matrimonium, sed non perfectum vltima perfectione, sicut est inter fideles.

AD primum ergo dicendum, quod matrimonium non tantum est institutum in sacramentum, sed & in officium naturæ: & ideo quantum infidelibus non competat matrimonium secundum quod est sacramentum in dispensatione ministrorum ecclesiæ consistens, competit tamen eis in quantum est in officium naturæ: & tamen etiam matrimo-

nium tale est aliquo modo sacramentum habitum licet, quantum non actualiter, ed quod actu non contrahunt in fide ecclesiæ.

AD secundum dicendum, quod disparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. Disparitas enim cultus non solum secundam perfectionem prolis impedit, sed etiam primam dum parentes ad diuersa trahere intendunt, quod non est quando vterque est infidelis.

AD tertium dicendum, quod inter infideles est matrimonium prout matrimonium est in officium naturæ. Ex autem quæ pertinent ad legem naturæ sunt determinabilia per ius posituum: & ideo si prohibentur ab alio iure posituo apud eos infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, disparitas cultus apud eos impediret matrimonium, ex iure tamen diuino non prohibentur: quia apud Deum non differt qualitas ritus aliquis à fide dicitur quantum ad hoc quod est ex gratia alieni esse: similiter nec aliquo ecclesiæ statuto quæ non habet de his quæ foris sunt iudicare.

AD quartum dicendum, quod pudicitia & aliæ virtutes infidelium non dicuntur esse veræ, quia non possunt attingere finem veræ virtutis qui est vera felicitas: sicut non dicitur esse verum vinum quod non habet effectum vini.

AD quintum dicendum, quod infidelis cognoscens vxorem suam non peccat si propter bonum prolis aut fidei quæ tenetur vxori debitum reddat, cum hic sit actus iustitiæ & temperantiæ quæ in delectabilibus tactus debitas circumstantias seruat, sicut non peccat faciens alios actus politicarum virtutum: nec dicitur omnis vita infidelium peccatum, quia quolibet actu peccent: sed quia per id quod agunt à seruitute peccati non possunt liberari.

SVMMA ARTICVLI.

CONCLUSIO sit. Inter infideles est matrimonium, sed non perfectum vltima perfectione, sicut est inter fideles. Hanc conclusionem explicat D. Tho. tali ratione. Matrimonium ordinatur ad bonum prolis generandæ, & ad promouendum illam ad perfectum statum: duplex autem perfectio potest esse in tali prole. Altera secundum esse naturalem etiam secundum esse rationale: alia vero perfectio gratiæ, & prima perfectio est imperfecta respectu secundæ, ergo in infidelibus est matrimonium quantum ad primam perfectionem, non vero quantum ad secundam, & ita potest esse matrimonium inter infideles, non tamen perfectum vltima perfectione. In solutione ad primum & tertium D. Tho. docet, quod in infidelibus non est matrimonium, ut est sacra-

sacramentum, sed ut institutum est in officium naturæ. De materia huius articuli doctores vbi supra, Magister Sotus articulo 1. dictæ quæstionis.

¶ Circa istum articulum notabili primo, quod conclusio D. Tho. est certa secundum fidem quantum ad id quod asserit quod inter infideles est verum matrimonium. Hoc constat. Primo ex illo quod dicit Paulus. 1. Corin. 7. & refertur à D. Tho. hic in argumento, sed contra: si quis frater vxorem habet infidelem. Vxor enim non dicitur nisi propter matrimonium, ergo confirmatur. Nam ibidem dicitur si frater vxorem habet infidelem & hæc consentit habitare cum illo non dimittat illam: sed si non esset verum matrimonium non cõsuleret Paulus, ut maneret cum illa, ergo verum est matrimonium. Secundo probatur ex cap. gaudemus. de diuortijs, vbi hoc expresse diffinitur. Et confirmatur ex traditione ecclesiæ vniuersalis, per quam habetur, quod huiusmodi contractus infidelium sunt vera matrimonia. Tertio probatur ratione defumpta ex articulo præcedenti ad secundum. Magis repugnat matrimonium inter dispares cultu quam inter infideles, sed stando in iure naturali inter dispares cultu potest esse validum matrimonium, & perseverat etiam si alter illorum conuertatur ad fidem, ergo etiam inter infideles potest esse matrimonium.

1. Cor. 7.

Capit. gaudemus. de diuortijs.

¶ Ex dictis sequitur primo, quod inter infideles cultu dispares potest matrimonium esse, ut inter Iudæum & Maurum, ut dicit D. Tho. ad tertium. nam infidelitas non est impedimentum sufficiens ad irritandum matrimonium, vel ad illud dissoluendum, ergo potest esse matrimonium inter illos. Aduertendum tamen, quod ex lege positua ipsorum infidelium potest fieri ut tale matrimonium reddatur nullum: nam, ut supra dictum est, potestas civilis potest illegitimare personas. Et ita si rex Turcarum illegitimet personas & præcipiat ne contrahatur matrimonium cum Iudæis vel cum fidelibus tale matrimonium non est validum: sed si ad fidem conuerteretur infidelis etiam sub dominio principum infidelium, possent contrahere cum quocumque: fidei etiam alienigena, nam iura matrimonij ecclesiasticæ potestati reseruata sunt super omnes fideles.

¶ Secundo sequitur, quod si modo Iudæi habeant veram politiam (nullibi autem habere videntur) eorum matrimonia intra gradus prohibitos iure diuino illis est nullum.

Et hoc probatur primo, ex cap. de infidelibus. de cõsanguinitate & affinitate, vbi hoc habetur aperte. Secundo probatur ratione. Nam licet non sit in illis obligatio veteris legis, ut fuit ab ipsa veteri lege, est tamen secundum quod est lex specialis suscitata ab ipsa republica, & ita potest habere effectum, ergo. ¶ Secundo notab. quod si duo infideles coniugati & post matrimonium conuertantur ad fidem & baptizentur, illorum matrimonium ex hoc quod suscipiunt baptismum non fit sacramentum, ita quod in eo conferatur gratia. Ratio est, nam sacramenta ecclesiæ nunquam recipiuntur nisi per signum sensibile determinatum ad certum effectum: sed per hoc quod infideles recipiant baptismum non adest signum aliquod sensibile determinatum ad illum effectum, ergo non fit sacramentum conferens gratiam.

Cap. de infidelibus. de consanguinitate & affinitate.

¶ In hoc articulo sunt duo vel tria dubia. Primum dubium est circa secundam partem conclusionis huius articuli. Vtrum matrimonium infidelium sit sacramentum. Et videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur, ex cap. gaudemus. de diuortijs. vbi expresse dicitur quod cum sacramentum coniugij apud fideles & infideles existat, ibi enim significatur, quod matrimonium inter infideles sit sacramentum sicut apud fideles, ergo matrimonium apud illos habet veram rationem sacramenti.

Capit. gaudemus. de diuortijs.

¶ Secundo arguitur. Matrimonium infidelium est signum cõiunctionis Christi cum ecclesia, ut constat, ergo est signum rei sacræ, ac subinde est sacramentum. De hac re disputatur aliqua ex parte supra quæst. 42. art. 1. & D. Tho. de hoc disputat in hoc articulo. ¶ In hac difficultate aduertendum est, quod sacramentum sumitur dupliciter, vno modo large, pro signo cuiuscumque rei sacræ. Secundo modo proprie pro signo significante practice gratiam.

¶ Quo posito sit conclusio. Matrimonium infidelium non est sacramentum secundo modo, bene tamen primo modo. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur. Nam secundo modo solum sunt septem sacramenta ecclesiæ, & sex illorum supponunt baptismum, qui est ianua omnium sacramentorum, & per illum efficiuntur capaces illorum, sed infideles non sunt baptizati ac subinde non sunt capaces sacramenti matrimonij, ergo illorum matrimonium non est sacramentum hoc secundo modo. Secunda vero pars conclusionis, probatur argumentis factis in

principio, præcipue illo secundo. Nam matrimonium ex primæua sua institutione qua institutum est habet significare coniunctionem Christi cum Ecclesia. Vnde ad argumenta facta facillime respondetur. Ad primum respondetur primo, quod ibi sacramentum accipitur largè & primo modo, non secundo modo. Secundo respondetur & lōge melius, quod ibi sacramentum accipitur pro ipsa indissolubilitate, sicut sacramentum numeratur inter bona matrimonij, vt dictū est supra quæst. 49. Itaque vult dicere, quod matrimonium est indissolubile etiam apud infideles suo modo sicut apud fideles, licet non habeat tantam indissolubilitatem, vt postea dicemus. Ad secundum respondetur, quod conuincit secundam partem nostræ conclusionis, videlicet, quod est sacramentum largo modo.

EST secundum dubium huius articuli. Vtrum matrimonium infidelium habeat ex natura sua quod sit indissolubile. Et videtur vera pars negatiua.

Ca. quāto. de diuor. ¶ Primò arguitur ex cap. quanto. de diuor. vbi expressè dicitur, quod licet matrimonium verū inter infideles existat, non tamen est ratum: in quo significatur, quod non habet firmitatem nec indissolubilitatē, ergo tale matrimonium non est indissolubile ex natura sua.

¶ Secundo arguitur. Vt infra artic. 5. dicemus tale matrimonium est dissolubile, & reuera dissoluitur per baptismum & per conuersionem alterius ad fidem, ergo tale matrimonium non est natura indissolubile.

Ca. si quis Iudaicē. 28. q. 1. ¶ In hac difficultate Magister in 4. dist. 39. cap. 6. & refertur à Gratiano cap. si quis Iudaicē. 28. quæstio. 1. tenet quod tale matrimonium nō est indissolubile ex natura sua. De hoc plura dicetur infra, cum dicemus de indissolubilitate matrimonij.

¶ Pro nunc breuiter explicandum est hoc dubium & sit prima cōclusio. Matrimonium etiam quod est apud infideles ex natura sua est indissolubile. Hæc conclusio probatur primo, ex illo cap. gaudemus. de diuor. vbi dicitur clarè quod sacramentū coniugij est apud infideles sicut apud fideles, in quo significatur quod matrimonium apud infideles habet indissolubilitatem sicut apud fideles: sed apud fideles ex natura sua est indissolubile, ergo etiam apud infideles. Confirmatur, nam in eodem cap. dicitur quod matrimonium infidelium si ad fidem conuertantur nō debet dissolui, nisi sit in gradibus pro-

A hibitis iure naturali, ergo tale matrimonium indissolubile est ex natura sua. Secūdo probatur conclusio. Vt iam determinatum est, matrimonium infidelium est verum matrimonium, at vero verum matrimonium ex natura sua est indissolubile, vt infra demonstrabitur, ergo matrimonium infidelium ex natura sua est indissolubile.

¶ Secunda cōclusio. Prædictæ naturæ matrimonij non obstat quod ex diuina dispensatione in aliquo casu dissoluatur: Christus enim voluit quod si alter infidelium conuerteretur ad fidem dissolui posset tale matrimonium, scilicet, si alter nolit cum conuerso cohabitare sine contumelia creatoris: eo modo quo factum est inter ipsos fideles de matrimonio rato & non consummato. Dispensauit enim Christus vt huiusmodi matrimonium dissoluatur per solennem professionem religionis, licet de se sit indissolubile. De quo plura infra art. 5. & quæst. 67. in qua ex professo dicemus de indissolubilitate matrimonij.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod sensus illius capituli est, quod matrimonium infidelium ex prædicta dispensatione diuina non est ratum, id est, non est omnibus modis indissolubile: & ita intelligitur etiam Magister & Gratianus: ambo enim fundantur in quadam authoritate Diui Augustini dicentis, quod tale matrimonium non est ratum.

¶ Ad secundum respondetur ex dictis in secunda conclusione.

EST tertium dubium; Vtrum si duo infideles coniugati conuertantur ad fidem, & baptizentur matrimonium illorum possit habere rationem sacramenti. Et videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primò arguitur ex doctrina D. Tho. in hoc artic. ad primum, vbi dicit, quod tale matrimonium infidelium quod est in officium naturæ aliquo modo est sacramentum habitualiter, quanuis non actualiter, eo quod nō actu contrahunt in fide Ecclesiæ, in quo significatur quod tale matrimonium potest habere rationem sacramenti, cum habitualiter sit sacramentum, ergo.

¶ Secundo arguitur. Non est improbabilis sententia, quod matrimonium celebratum per procuratores habet veram rationem contractus naturalis, non tamen sacramenti vsque dum tale matrimonium celebratur in præsentia: tunc enim habet veram rationem sacramenti matrimonij, ergo similiter

liter in nostro proposito matrimonium infidelium si conuertantur ad fidem, & de nouo contrahant habebit tūc veram sacramentationem. Probatur consequentia, nam in vtroque casu est omnino eadem ratio.

¶ Tertio arguitur. Isti possunt renouare consensum & de nouo exprimere internū consensum secundum leges ecclesiæ, ac subinde possunt de nouo contrahere, ergo matrimonium illorum potest habere rationem sacramenti. Probatur consequentia. Nam ratio sacramenti annexa est ipsi cōtractui matrimoniali. Antecedēs vero videtur notum & constat in alijs contractibus, qui quidem possunt renouari. Confirmatur argumentum. Alias daretur aliquod matrimonium inter fideles baptizatos, qui non haberet rationem sacramenti nec habere posset, consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela est manifesta. Falsitas consequentis probatur. Nam tale matrimonium non ordinaretur ad procreationem & educationem prolis secundum esse supernaturale, nec in illo daretur gratia ad actus matrimoniales, quæ omnia videntur difficillima.

¶ In oppositum est primo. Isti infideles coniugati si conuertantur ad fidem & baptizentur non possunt de nouo celebrare contractum matrimonij, ergo nec matrimonium in illis potest habere rationem sacramenti. Consequentia est euidentis: nam ratio sacramenti ex diuina institutione annexa est, & coniuncta contractui matrimoniali. Antecedens vero constat. Nam isti infideles nouiter conuersi ad fidem iam contraxerant matrimonium indissolubile ex natura sua, ergo modo non possunt de nouo contrahere. Confirmatur & explicatur. Quantumcūq; isti modo post conuersionem renouent consensum & exprimant illos, nō est nouus contractus matrimonij, nec inducunt nouam obligationem, vt constat, nam non possunt illam inducere cum iam sit inducta, ergo nō est contractus matrimonialis, ac subinde nec sacramentum.

¶ Secūdo arguitur. Vinculum ipsum matrimoniale, quod relinquunt ex ipso contractu, non potest habere rationem rei & sacramenti simul in isto casu, ergo nec contractus ipse potest habere rationem sacramenti. Consequentia debet esse res & sacramentum simul & supra quæst. 42. artic. 1. dicitur quod in sacramento matrimonij res & sacramentum simul est ipsum vinculum,

A quod resultat ex matrimonij contractu. Antecedens constat. Nam illud vinculum matrimoniale erat antequam isti conuerterentur ad fidem & baptizarentur, vt constat, ergo non potest esse res & sacramentū simul, nam res & sacramentū simul debet esse effectus sacramenti tantum.

¶ Tertio arguitur. Per hoc quod repetantur verba contractus exterius, non traditur potestas corporis, cum iam esset tradita, ac subinde non est cōtractus matrimonij: nam in contractu matrimonij traditur potestas corporis, ergo non est sacramentum, nam vt dictum est in loco citato sacramentum matrimonij est ipse contractus matrimonialis.

¶ Quarto arguitur. In sacramento matrimonij datur gratia sacramentalis ad vsus matrimoniales, quoniam in contractu matrimonij datur potestas ad actus matrimoniales: sed in tali casu per hoc quod renouentur actus & expressiones non datur aliqua potestas, cum iam sit data, ergo nec datur gratia sacramentalis ad tales actus.

¶ In hac difficultate & propter hæc diuersa argumenta sunt duæ oppositæ sententiæ inter Theologos. Prima dicit, quod matrimonium istorum infidelium potest habere rationem sacramenti si renouentur consensus & exprimant de nouo. Hanc sententiam videtur tenere Syluester, verb. matrimonium. 8. quæst. 10. dicto. 2. circa finem, vbi dicit, Vnde si tales conuerterentur, poteret eos contrahere. Et idem debent tenere illi qui dicunt quod matrimonium per procuratores habet veram sacramenti rationem quando contrahunt in præsentia. Et hæc sententiā sequuntur aliqui expositores Diui Tho. & eius discipuli. Secunda sententia est huic opposita, videlicet, quod quantumcūque verba repetantur & consensus interni post conuersionem ad fidem, & baptismum, tale matrimonium non habet rationem sacramenti. Hanc sententiā tenent etiā multi expositores & discipuli D. Tho.

¶ In hac difficultate sit cōclusio. Vtraque sententia est satis probabilis. Hæc conclusio virtualiter habet duas partes. Prima pars, videlicet, quod prima sententia facta est probabilis probatur argumentis factis primo loco quæ sunt satis probabilia & auctoritate doctorum qui illam tenent. Et secundum istam sententiam quæ satis probabilis est aliqua dicenda sunt. Primum est, quod ad hoc quod matrimonium habeat rationem sacramenti quando de nouo

consentiunt & exprimentur consensus, factis est. quod ille contractus matrimonialis quodammodo fiat de nouo quantum ad aliud, si sit optimum simile quantum ad hoc in matrimonio quod fit per procuratores in opinione probabilis: nam quando contrahitur per ipsos procuratores non est verum sacramentum quauis habeat veram rationem contractus, & postea quando ipsi contraheutes de presenti contrahunt non faciunt contractum matrimonij, sed renouant illud, & hoc satis est ad hoc quod ille contractus veluti continuatus habeat veram rationem sacramenti. Non dissimiliter in nostro proposito. Itaque voluit Deus quod contractus matrimonialis haberet veram rationem sacramenti, vel in sui initio vel in sua continuatione & noua expressione. Secundo dicendum est, quod illud vinculum matrimoniale post nouam expressionem consensus, est iam res & sacramentum simul. Et quauis illud vinculum entitativè iam erat productum per illum contractum iam celebratum in infidelitate: tamen postea per sacramentum licet non producat de nouo illa entitas, eleuatur tamen ad esse supernaturale, vnde habet quod sit res & sacramentum simul, & ea ratione illud vinculum dicitur res producta & effecta per ipsum sacramentum: & per illam eleuationem significat coniunctionem Christi cum Ecclesia. Est optimum simile in contritione quæ præcedit sacramentum poenitentiae, & manet simul cum ipso sacramento: quæ quidè est res & sacramentum simul respectu talis sacramenti, non quidem secundum suam entitatem, vt antecedit sacramentum, sed vt subleuatur & eleuatur per ipsum sacramentum. De quo supra quæst. 4. dubio. 2. in artic. 1. Per hæc dicta respondetur ad argumenta facta secundo loco quæ militant contra istam partem. Secunda vero pars conclusionis probatur argumentis factis secundo loco quæ sunt satis probabilis, & autoritate doctorum qui illam tenent. Et secundum istam sententiam respondendum est ad argumenta facta primo loco quæ militant contra istam partem.

¶ Ad primum argumentum ex doctrina D. Tho. Prima solutio est quod dicitur aliquo modo habitualiter sacramentum, matrimonium infidelium, quoniam significat coniunctionem Christi cum Ecclesia speculatiue, sicut Innocent. III. in cap. gaudemus. de diuortijs. dicit, quod matrimonium infidelium est sacramentum, de quo supra in 1. dubio

A huius articuli. Secunda solutio est, quod D. Tho. dicit, matrimonium infidelium esse aliquo modo sacramentum habitualiter, quoniam in tali matrimonio reperitur materiale talis sacramenti, scilicet, contractus ipse: non vero reperitur formale. Tertia solutio sit quod dicitur aliquo modo sacramentum habitualiter, quoniam quauis ille contractus non sit sacramentum nec esse possit, tamen alius contractus eiusdem ordinis & rationis, imò speciei potest esse sacramentum, vt constat. Sicut reddere cuique suum dicitur actus iustitiæ virtutis, non quia semper procedat à virtute iustitiæ: nam in homine qui est in peccato mortali etiam reddere alicui suum, non est actus virtutis iustitiæ: sed quia est sufficiens materiale, quod quidè potest procedere à virtute iustitiæ, & alius eiusdem ordinis & rationis procedit à virtute iustitiæ.

¶ Ad secundum respondetur primo, quod quauis illa sententia sit probabilis, opposita etiam est probabilis, imò probabilior. Et ita diximus quod sententia opposita etiam est probabilis. Aduertendum tamen est, quod maiorem probabilitatem habet quod quando renouatur & exprimitur de nouo consensus in infidelibus nouiter conuersis ad fidem & baptizatis, est sacramentum matrimonij, quam quod matrimonium per procuratores non sit sacramentum vique dum in presentia exprimentur consensus. Ratio differentiae est. Nam in hac vltima sententia asseritur, quod aliquis contractus verus matrimonialis non sit sacramentum, quod est difficile, in prima vero sententia solum asseritur, quod non solum contractus matrimonialis potest habere rationem sacramenti à principio: verum etiam in confirmatione & continuatione illius quando de nouo exprimentur consensus post baptismum, quod quidè non est ita difficile.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod quauis exprimentur consensus de nouo non contrahunt de nouo, nec est nouus contractus matrimonialis: & ita cum ratio sacramenti sit annexa contractui matrimoniali non erit verum sacramentum. Ad confirmationem respondetur, quod non est inconueniens concedere quod matrimonium quod non fuit contractum inter fideles baptizatos, non sit sacramentum, quauis modo perseueret vinculum inter fideles baptizatos: imò est necessarium illud asserere, vt patet manifestè, si post baptismum non essent renouati consensus, nec expressi de nouo, tunc enim in omni sententia esset

esset vinculum matrimoniale inter fideles baptizatos, tamen non haberet illud matrimonium rationem sacramenti. Verum est quod isti ex eo quod baptizati sunt & eleuati ad esse supernaturale, tenerentur proleuare secundum esse supernaturale: & verum est quod non daretur illis gratia ad actus matrimoniales, sicut nec daretur quando non renouantur expressiones consensus. Ex dictis in hoc articulo colligitur quod triplex est discriminum inter matrimonium fidelium & infidelium. Primum est ex parte causæ efficientis. Nam matrimonium infidelium institutum est à Deo vt est auctor naturæ, matrimonium vero fidelium institutum est à Deo vt est auctor gratiæ. Secundum discriminum est ex parte effectus. Nam matrimonium infidelium inducit vinculum obligationis ad temporalia obsequia, matrimonium vero fidelium gratiam confert & virtutes ad spiritualia officia. Tertium discriminum est ex parte finis. Nam matrimonium infidelium ordinatur ad propagandam speciem humanam, matrimonium vero fidelium ordinatur ad multiplicandum & implendum numerum predestinatorum.

ARTICULVS III.

Vtrum coniux conuersus ad fidem possit commanere cum vxore nolente conuerti.

AD TERTIVM sic proceditur. **Q**uestio. **1.** **A**ndetur quod coniux conuersus ad fidem non possit commanere cum vxore nolente conuerti, cum qua in infidelitate contraxerat, ubi enim est idem periculum oportet eandem cautelam adhiberi: si propter periculum subuersionis fides probabatur ne fidelis cum infideli contrahat: cum ergo periculum sit si fidelis commaneat cum infideli cum qua prius contraxerat, & adhuc maius quia neophyti facilius peruertuntur quam illi qui sunt nutriti in fide, videtur quod fidelis post conuersionem non possit commanere cum vxore infideli.

Ca. Iudæi.

Art. præc. corp.

Respondeo. **2.** **Q**uest. **1.** dicitur: Non potest infidelis in eius coniunctione commanere, quæ iam in Christianam translata est fides: ergo fidelis habet necesse vxorem infidelem dimittere.

Respondeo. **3.** **M**atrimonium quod inter fideles contrahitur est perfectius quam illud quod contrahitur inter infideles: sed si fideles contrahat in gradu prohibito ab ecclesia dissoluitur eorum ma-

A matrimonium ergo & infidelium, & ita vir fidelis non potest commanere cum vxore infideli, ad minus quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

¶ 4. Præterea. Aliquis infidelis habet quandoque plures vxores secundum ritum sue legis: si ergo potest commanere cum illis, cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quod post conuersionem plures vxores retinere.

¶ 5. Præterea. Potest contingere quod repudiata vna vxore aliam duxerit, & in illo matrimonio existens conuertatur: videtur ergo quod saltem in hoc casu non possit eum vxore, quam de nouo habet commanere.

SED contra est quod Apostolus 1. Cor. 7. dicitur: **S**olutum est quod commaneant.

¶ Præterea. Nullum impedimentum superueniens vero matrimonio tollit ipsum: sed matrimonium erat verum quando vterque infidelis erat: ergo quando alter conuertitur non dirimitur per hoc matrimonium, & ita videtur quod possit libere commanere.

RESPONDEO dicendum, quod fides eius qui est in matrimonio non polluit, sed perficit matrimonium: vnde cum inter infideles sit verum matrimonium, vt ex dictis patet, per hoc quod alter eorum conuertitur ad fidem, non ex hoc ipso vinculum matrimonij soluitur. Sed aliquando vinculo matrimonij manente soluitur matrimonium quantum ad cohabitationem & debiti solutionem, in quo pari passu currunt infidelitas & adulterium, quia vtrumque est contra bonum prolis. Vnde sicut se habet in potestate dimittendi adulterum vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea: potest enim vir innocens libere manere cum adultera spe correctionis, non autem si in adulterij peccato fuerit obstinata, ne videatur patronus turpitudinis, quauis etiam cum spe correctionis possit libere dimittere: similiter fidelis conuersus potest cum infideli commanere cum spe conuersionis, si eam infidelitate obstinatam non viderit, & bene facit commanendo, tamen non tenetur, & de hoc est consilium Apostoli.

1. Cor. 7.

AD primum ergo dicendum, quod facilius impeditur aliquid fiendum quam destruat quod rite factum est: & ideo multa sunt quæ impediunt matrimonium contrahendum si præcedant, quæ tamen ipsum non possunt dissolvere si sequantur, sicut de affinitate patet: & similiter dicendum est de disparitate cultus.

AD secundum dicendum, quod in primitiua ecclesia tempore Apostolorum passim conuertebatur ad fidem, & Iudæi & Gentiles: & ideo tunc fidelis vir poterat habere probabilem spe de vxore

¶ Vtrum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia creatoris.

¶ **QVARTVM** sic proceditur. Videtur quod fidelis conuersus non possit vxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia creatoris. Maius enim est vinculum viri ad mulierem quam serui ad dominum: sed seruus conuersus non absoluitur a seruitutis vinculo, ut patet. 1. Corint. 7. & 1. Timot. 6. ergo & vir fidelis non potest vxorem infidelem dimittere. ¶ 2. Præterea. Nullus potest alteri præiudicium facere sine consensu ipsius: sed vxor infidelis habet ius in corpore viri infidelis: si ergo per hoc quod vir ad fidem conuertitur, mulier præiudicium pati possit ut liberè dimitteretur, non possit vir conuerti ad fidem sine consensu vxoris, sicut nec ordinari, nec vouere continentiam sine consensu eius.

¶ 3. Præterea. Si aliquis contrahat cum ancilla scienter, siue sit seruus siue liber, non propter diuersam conditionem potest ipsam dimittere: cum ergo vir qui quando contraxit cum infideli sciuerit eam esse infidelem, videtur à simili quod non possit eam dimittere propter infidelitatem.

¶ 4. Præterea. Pater tenetur ex debito procurare salutem prolis: sed si discederet ab infideli vxore, filij communes matri remaneret, quia partus sequitur ventrem, & sic essent in periculo salutis: ergo non potest vxorem infidelem dimittere licitè.

¶ 5. Præterea. Adulter non potest adulteram dimittere, etiam postquam de adulterio penitentiam egerit: ergo si sit idem iudicium de adulterio & infideli, nec infidelis infidelem potest relinquere etiam postquam ad fidem est conuersus.

S E D cõtrà est quod Apostolus dicit. 1. Cor. 7. ¶ Præterea. Adulterium spirituale est grauius quam carnale: sed propter carnale adulterium vir potest dimittere vxorem quantum ad cohabitationem: ergo multo fortius propter infidelitatem, quæ est adulterium spirituale.

R E S P O N D E O dicendum, quod homini secundum aliam & aliam vitam diuersa competunt & expediunt: & ideo qui moritur priori vitæ non tenetur ad illa ad quæ in priori vita tenebatur: & inde est quod ille qui in vita seculari existens aliqua vouit, non tenetur illa quædo moriæ de moriæ, & vitam religiosam assumens, persicere.

Vide in decret. 32. q. 6. art. præg. corp.

permaneat cum propria vxore vt patet ex verbis illius adductis in præcedenti notabili, ergo. Item dicit Apostolus ibidem: nam ceteris ego dico non Dominus, si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo non dimittat illam, &c. Et hoc cõstat etiam ratione. Nam dominiū corporis alterius adhuc permanet, ergo licitus est vsus, & hoc certum est secundū fidē. Tertio notandū est quod quando spes fuerit lucrandi coniugem infidelem consilium est permanere cum illo. Ratio huius est nā illud medium est licitum & potest esse occasio magni boni, ergo est materia consilij. Et hæc est ratio quæ mouet Apostolum in loco sæpe citato ad præbendum tale consilium. Ait enim, vnde scis mulier si virum saluum facies? Et in tali casu docet D. August. vbi supra quod non solum licet, verum etiā expedit ita facere; imo existimo quod si esset certa spes conuersionis coniugis infidelis ad fidem teneretur cõuersus aliquo tempore manere, nam præceptum charitatis & fraternæ correctionis tali tempore obligaret, ergo multo magis obligaret coniugem qui multo magis tenetur diligere. Quarto notandum est quod quando nulla fuerit spes conuertendi coniugem, non debet cum illo manere. Ratio huius est, nam ex tali cohabitatione potius est timendum periculū quā lucrum sperandum, ergo in tali casu nō est permanendum, & ita distinguendo tempora & casus conciliantur varia loca D. Pauli quæ videntur cõtraria. Nā. 1. Cor. c. 6. dicit Nolite iugum ducere cū infidelibus, quod quidem intelligitur in nostro casu quando potius timetur periculum quā lucrum speretur. Quod vero admonet. cap. 7. & dictum est in tertio notabili intelligendum est iuxta dicta ibidem. Et quoniam post tempora Apostolorum ex commercio infidelium timebatur periculū, in vniuersum ecclesia legem tulit vt conuersus ad fidem separaretur ab infideli coniuge, & de Iudæis extat Decretum Concilij Tertij Toletani. cap. 14. & Concilij. 4. cap. 62. nam leges humane attendunt id quod regulariter & vt in plurimum contingit. Et contra istas leges non est licitum modo facere nisi in duobus casibus. Primus est quando breui tempore speratur conuersio alterius; secundus quando sine manifesto periculo mortis discedere non potest. Hæc autem omnia amplius explicanda sunt in articulis sequentibus.

1. Cor. 6.

Conc. Tol. tertiu. c. 14. Conc. Tol. 4. cap. 62.

A cõmanendi cum ea; sic se habet conuersus ad fidem in potestate dimittendi infidelem.

¶ Tertia conclusio. Sicut maritus adulteræ innocens potest libere manere cum adultera spe correctionis eiusdem adulteræ, nō autem si obstinata fuerit in peccato adulterij, ne videatur ille patronus turpitudinis (quanuis etiam quando habet spem correctionis illius possit eam libere dimittere,) si militet conuersus ad fidem. Et ad hoc est verbum Apostol. 1. Corin. 7. consulentis vt maneat.

¶ Circa istum articulum aduertendum primo quod prima conclusio D. Thom. est certissima. Itaque matrimonium infidelium non dissoluitur per conuersionem vnus ad fidem, & multo minus si vterque conuertatur. Et hoc quidem constat ex D. Paulo. 1. Corin. 7. vbi dicit quod si infidelis post conuersionē alterius ad fidem vult cohabitare cum fideli sine contumelia creatoris, fidelis non debet discedere ab infideli, tamen si matrimonium statim esset irritum & dissolueretur statim deberet discedere vt cõstat, ergo tale matrimonium in doctrina Pauli non statim dissoluitur. Secūdo probatur hoc ex cap. gaudemus. de diuortijs, in quo hoc expresse diffinitur cum dicitur quod per sacramentū baptismi non soluantur cõiugia sed crimina dimittuntur. Denique cõstat ratione D. Thom. Nam fides gratia & instrumenta gratiæ cuiusmodi sunt sacramēta, non destruant naturam, sed illam perficiunt; matrimonium vero vt iam dictum est, est indissolubile ex natura sua etiam inter infideles, ergo tale matrimonium per conuersionē non statim dissoluitur. Et hanc conclusionem docet etiam Diuus Augustinus libro de adulterinis coniugijs contra Polentium, capite octauo. tomo sexto. qui assererat talia matrimonia dissolui. Hæc tamen doctrina intelligitur dummodo alias coniugium esset legitimum; nam si contra ius naturale inueniretur cõtraxisse separadi sunt, cum venerint ad ecclesiam vt docet expresse Innocentius tertius in cap. gaudemus. sæpe citato. ¶ Secūdo notabis quod in tali casu nō prohibetur iure diuino quod cõuersus ad fidem permaneat cum propria vxore. Et hoc asseritur à D. August. contra Polentium in loco citato. Ratio huius est. Nam impium est dicere quod consilium Apostoli sit contra diuinum præceptum, at vero Apostolus, 1. Corinthiorū. 7. consulit quod fidelis

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

B certissima. Itaque matrimonium infidelium non dissoluitur per conuersionem vnus ad fidem, & multo minus si vterque conuertatur. Et hoc quidem constat ex D. Paulo. 1. Corin. 7. vbi dicit quod si infidelis post conuersionē alterius ad fidem vult cohabitare cum fideli sine contumelia creatoris, fidelis non debet discedere ab infideli, tamen si matrimonium statim esset irritum & dissolueretur statim deberet discedere vt cõstat, ergo tale matrimonium in doctrina Pauli non statim dissoluitur. Secūdo probatur hoc ex cap. gaudemus. de diuortijs, in quo hoc expresse diffinitur cum dicitur quod per sacramentū baptismi non soluantur cõiugia sed crimina dimittuntur. Denique cõstat ratione D. Thom. Nam fides gratia & instrumenta gratiæ cuiusmodi sunt sacramēta, non destruant naturam, sed illam perficiunt; matrimonium vero vt iam dictum est, est indissolubile ex natura sua etiam inter infideles, ergo tale matrimonium per conuersionē non statim dissoluitur. Et hanc conclusionem docet etiam Diuus Augustinus libro de adulterinis coniugijs contra Polentium, capite octauo. tomo sexto. qui assererat talia matrimonia dissolui. Hæc tamen doctrina intelligitur dummodo alias coniugium esset legitimum; nam si contra ius naturale inueniretur cõtraxisse separadi sunt, cum venerint ad ecclesiam vt docet expresse Innocentius tertius in cap. gaudemus. sæpe citato. ¶ Secūdo notabis quod in tali casu nō prohibetur iure diuino quod cõuersus ad fidem permaneat cum propria vxore. Et hoc asseritur à D. August. contra Polentium in loco citato. Ratio huius est. Nam impium est dicere quod consilium Apostoli sit contra diuinum præceptum, at vero Apostolus, 1. Corinthiorū. 7. consulit quod fidelis

C presse diffinitur cum dicitur quod per sacramentū baptismi non soluantur cõiugia sed crimina dimittuntur. Denique cõstat ratione D. Thom. Nam fides gratia & instrumenta gratiæ cuiusmodi sunt sacramēta, non destruant naturam, sed illam perficiunt; matrimonium vero vt iam dictum est, est indissolubile ex natura sua etiam inter infideles, ergo tale matrimonium per conuersionē non statim dissoluitur. Et hanc conclusionem docet etiam Diuus Augustinus libro de adulterinis coniugijs contra Polentium, capite octauo. tomo sexto. qui assererat talia matrimonia dissolui. Hæc tamen doctrina intelligitur dummodo alias coniugium esset legitimum; nam si contra ius naturale inueniretur cõtraxisse separadi sunt, cum venerint ad ecclesiam vt docet expresse Innocentius tertius in cap. gaudemus. sæpe citato. ¶ Secūdo notabis quod in tali casu nō prohibetur iure diuino quod cõuersus ad fidem permaneat cum propria vxore. Et hoc asseritur à D. August. contra Polentium in loco citato. Ratio huius est. Nam impium est dicere quod consilium Apostoli sit contra diuinum præceptum, at vero Apostolus, 1. Corinthiorū. 7. consulit quod fidelis

D talia matrimonia dissolui. Hæc tamen doctrina intelligitur dummodo alias coniugium esset legitimum; nam si contra ius naturale inueniretur cõtraxisse separadi sunt, cum venerint ad ecclesiam vt docet expresse Innocentius tertius in cap. gaudemus. sæpe citato. ¶ Secūdo notabis quod in tali casu nō prohibetur iure diuino quod cõuersus ad fidem permaneat cum propria vxore. Et hoc asseritur à D. August. contra Polentium in loco citato. Ratio huius est. Nam impium est dicere quod consilium Apostoli sit contra diuinum præceptum, at vero Apostolus, 1. Corinthiorū. 7. consulit quod fidelis

permaneat cum propria vxore vt patet ex verbis illius adductis in præcedenti notabili, ergo. Item dicit Apostolus ibidem: nam ceteris ego dico non Dominus, si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo non dimittat illam, &c. Et hoc cõstat etiam ratione. Nam dominiū corporis alterius adhuc permanet, ergo licitus est vsus, & hoc certum est secundū fidē. Tertio notandū est quod quando spes fuerit lucrandi coniugem infidelem consilium est permanere cum illo. Ratio huius est nā illud medium est licitum & potest esse occasio magni boni, ergo est materia consilij. Et hæc est ratio quæ mouet Apostolum in loco sæpe citato ad præbendum tale consilium. Ait enim, vnde scis mulier si virum saluum facies? Et in tali casu docet D. August. vbi supra quod non solum licet, verum etiā expedit ita facere; imo existimo quod si esset certa spes conuersionis coniugis infidelis ad fidem teneretur cõuersus aliquo tempore manere, nam præceptum charitatis & fraternæ correctionis tali tempore obligaret, ergo multo magis obligaret coniugem qui multo magis tenetur diligere. Quarto notandum est quod quando nulla fuerit spes conuertendi coniugem, non debet cum illo manere. Ratio huius est, nam ex tali cohabitatione potius est timendum periculū quā lucrum sperandum, ergo in tali casu nō est permanendum, & ita distinguendo tempora & casus conciliantur varia loca D. Pauli quæ videntur cõtraria. Nā. 1. Cor. c. 6. dicit Nolite iugum ducere cū infidelibus, quod quidem intelligitur in nostro casu quando potius timetur periculum quā lucrum speretur. Quod vero admonet. cap. 7. & dictum est in tertio notabili intelligendum est iuxta dicta ibidem. Et quoniam post tempora Apostolorum ex commercio infidelium timebatur periculū, in vniuersum ecclesia legem tulit vt conuersus ad fidem separaretur ab infideli coniuge, & de Iudæis extat Decretum Concilij Tertij Toletani. cap. 14. & Concilij. 4. cap. 62. nam leges humane attendunt id quod regulariter & vt in plurimum contingit. Et contra istas leges non est licitum modo facere nisi in duobus casibus. Primus est quando breui tempore speratur conuersio alterius; secundus quando sine manifesto periculo mortis discedere non potest. Hæc autem omnia amplius explicanda sunt in articulis sequentibus.

A ris conuersione, etiam si conuersionem nō promitteret. Postmodum autem tempore procedente Iudæi sunt magis obstinati quam Gentiles: quia Gentiles adhuc intrabant ad fidem sicut tempore mar tyrum: & temporibus Constantini Imperatoris, & circa tempora illa: & ideo tunc non erat tutum fideli cum vxore infideli Iudæa cohabitare, nec erat spes de cõuersione eius sicut erat de conuersione vxoris Gentilis: & ideo tunc fidelis conuersus poterat cohabitare cum Gentili, sed non cū Iudæa nisi conuersionem promitteret, & secundū hoc loquitur Decret. illud: Sed nunc pari passu ambulant vtrique, scilicet, Gentiles & Iudæi, quia vtrique obstinati sunt: & ideo nisi vxor infidelis conuertatur, vel non permittetur ei cohabitare, siue sit Gentilis siue Iudæa.

A D tertium dicendum, quod infideles non baptizati non sunt astricti statutis ecclesiæ, sed sunt astricti statutis iuris diuini: & ideo si contraxerunt aliqui infideles in gradibus prohibitis secundum legem diuinam. Leuit. 18. siue vterque siue alter ad fidem conuertatur non possunt in tali matrimonio commanere: si autem contraxerunt in gradibus prohibitis per statutum ecclesiæ possunt commanere si vterque conuertatur, vel si vno cõuerso sit spes de conuersione alterius.

A D quartum dicendum, quod habere plures vxores est contra legem naturæ, cui etiam infideles sunt astricti: & ideo non est verū matrimonium infidelis nisi cum illa cum quæ primo contraxit: vnde si ipse cum omnibus suis vxoribus conuertatur, potest cum prima commanere, & alias debet abijcere. Si autem prima conuertatur noluerit, & aliqua aliarum conuertatur, idem ius habet contrahendi cum illa de nouo, quod cum alia habet: de quo post dicetur.

A D quintum dicendum, quod repudiū vxoris est contra legem naturæ, vnde infideli non licet vxorem repudiare: & ideo si conuertatur postquam vna repudiata alteram duxerit idem iudicium est de hoc & de illo qui plures vxores habebat quia tenetur primam quam repudiauerat accipere si conuertatur voluerit & aliam abijcere.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Cum inter infideles sit verum matrimonium per hoc quod alter eorum conuertitur ad fidem non ex hoc ipso soluitur vinculum matrimonij. Ratio huius est, nam fides eius qui est in matrimonio non polluit sed perficit ipsum matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Sicut quis se habet in potestate dimittendi adulteram vel

In argu. citato.

Art. 5. huius quæst.

cere. Ille autem qui ad baptismum accedit regeneratur in Christo & priori vitæ moritur, cum generatio vnus sit corruptio alterius: & ideo liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur reddere debitum: & ei cohabitare non tenetur quando conuerti non vult, quauis reddere debitum in aliquo casu libere id possit facere, sicut dictum est: sicut & religiosus potest libere perficere vota quæ fecit in seculo, si non sunt contra religionem suam, quauis ad ea non teneatur, vt dictum est.

A *AD primum ergo dicendum, quod seruire non est aliquid incompetens Christianæ religionis perfectioni quæ maxime humilitatem proficitur: sed obligatio mulieris siue matrimonij aliquid de rogat perfectioni vitæ Christianæ, cuius summum statum continentes possident, & ideo non est simile de vtroque. Et præterea vnus coniugum non obligatur alteri quasi possessio eius, quasi domino seruus, sed per modum societatis cuiusdam quæ non congrue est infidelis ad fidelem, vt patet. 1. Corinthios. 6. & ideo non est simile de seruo & coniuge.*

A *AD secundum dicendum, quod vxor non habebat ius in corpore viri nisi quandiu in vita illa manebat in qua contraxerant, quia etiam mortuo viro vxor soluta est à lege viri, vt patet. 1. ad Corinthios. 7. & ideo si postquam vir mutat vitam moriens priori vitæ ab ea discedat, nullum fit ei præiudicium. Transiens autem ad religionem moritur tantum spirituali morte, non autem corporali: & ideo si matrimonium sit consummatum non potest vir sine consensu vxoris ad religionem transire. Potest autem ante carnalem copulam quando est tantum copula spiritualis, sed ille qui ad baptismum accedit, corporaliter etiam consepelitur Christo in morte: & ideo à debito soluitur reddendo etiam post matrimonium consummatum. Vel dicendum, quod ex culpa sua vxor præiudicium patitur quæ conuerti contemnit.*

A *AD tertium dicendum, quod disparitas cultus facit personam simpliciter illegitimam, non autem conditio seruitutis, sed solum quando ignorata est: & ideo non sequitur similis ratio de infideli & ancilla.*

A *AD quartum dicendum, quod proles aut peruenit ad perfectam ætatem, & tunc poterit libere sequi patrem fidelem, vel matrem infidelem: vel est in minori ætate constitutus, & tunc debet dari fidei, non obstante quod indiget matris obsequio ad educationem.*

A *AD quintum dicendum, quod adulter per penitentiam non transit ad aliam vitam sicut infidelis per baptismum: & ideo non est similis ratio.*

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio est affirmatiua, ad istum sensum quod quando illa conuerti non vult, licet velit cohabitare sine contumelia creatoris, vir conuersus non tenetur reddere debitum, nec illi cohabitare, licet possit ei libere reddere debitum in aliquo casu. Ratio huius conclusionis est, nam ille qui accedit ad baptismum regeneratur in Christo & moritur priori vitæ, ergo liberatur ab obligatione qua tenebatur cohabitare & reddere debitum.

B *¶ Secunda conclusio ad quartum. In tali casu si proles ante suscepta sit iam perfectæ ætatis libere poterit sequi vel patrem fidelem vel matrem infidelem, si vero sit in minori ætate tunc debet dari patri fidei non obstante quod indigeat matris obsequio ad educationem prolis.*

C *¶ Circa primam conclusionem huius articuli est primum dubium an illa sit vera & videtur quod non. Primo ex D. Paulo in loco sæpe citato dicente, quod si quis frater vxorem habet infidelem & hæc consentit habitare cum illo non dimittat illam, ergo in casu primæ conclusionis non potest vir fidelis vxorem infidelem dimittere & non cohabitare cum illa.*

C *¶ Secundo. Seruus per hoc quod conuertatur ad fidem non debet dimittere dominum suum, sed debet manere cum domino suo & cohabitare in domo eius vt constat ex illo ca. D. Pauli seruus vocatus es, &c. Et infra, Vnusquisq; maneat in vocatione qua vocatus est, ergo per hoc quod coniux conuertatur ad fidem, non excusatur à redditio ne debiti & cohabitatione. Probatur consequentia, nam videtur quod sit eadem ratio.*

C *¶ Tertio. Si infidelis conuertatur ad fidem & alius coniux velit cohabitare sine iniuria creatoris, non dissoluitur matrimonium vt iam diffinitum est in articulo præcedenti, & dicitur amplius statim, ergo fidelis tenetur reddere debitum & cohabitare. Probatur consequentia, nam ex ipso matrimonio oritur obligatio ad cohabitandum & reddendum debitum.*

C *¶ Quarto arguitur. Si aliqua ratione fidelis conuersus non tenetur reddere debitum nec cohabitare, maxime propter rationem D. Thom. in articulo, videlicet, quia per baptismum regeneratur Christo & moritur priori vitæ & ita liberatur ab obligatione qua tenebatur vxori reddere debitum & ei cohabitare, hæc autem ratio nulla est, ergo,*

Con-

Quæstio. LIX.

Articul. IIII.

Consequentia est bona. Minor probatur. Primo quoniam alias talis baptizatus liberaretur ab obligatione seruiendi domino suo. Secundo. Quoniam ex hac ratione sequitur quod per baptismum & conuersionem ad fidem, tollitur vinculum matrimoniale & dirimatur matrimonium; siquidem moritur seculo, & incipit nouam vitam.

In hac difficultate aliqui dixerunt quod in tali casu non poterat conuersus ad fidem dimittere licite vxorem quo ad thorum & cohabitationem.

¶ Prima conclusio. Certissimum est quod in nostro casu vir fidelis potest vxorem infidelem dimittere & non cohabitare cum illa, ad sensum expositum in prima conclusione articuli. Itaque per susceptionem Christianæ religionis absoluitur conuersus ab obligatione cohabitandi cum infidele. Hanc conclusionem tenet D. Tho. hic & Magister Sotus dist. 39. quæst. vnica. art. 3. & idem tenent omnes expositores & discipuli D. Tho. Et probatur conclusio primo ex D. Augustino in illo lib. citato in præcedenti artic. ca. 17. vbi expresse diffinit istam veritatem, ergo. Secundo. Nam adulterium carnale tollit obligationem cohabitandi simul & reddendi debitum, quauis non dissoluat matrimonium vt statim dicemus, sed adulterium spirituale est maius, ergo etiam tollit istam obligationem. Tunc ultra, sed infidelitas est adulterium quoddam spirituale vt constat, ergo non tenetur Christianus cohabitare. Hæc conclusio explicabitur amplius in sequenti.

¶ Secunda conclusio explicatiua præcedentis. Quod vir fidelis possit discedere ab infideli quantum ad thorum & cohabitationem est privilegium concessum à Christo Domino fidelibus conuersis in fauorē fidei. Itaque sicut dicemus in quæstione sequenti, quod matrimonium ratum non consummatum dissoluitur per professionem religionis per privilegium concessum à Christo in fauorem religionis: ita etiam dicendum est quod est privilegium Christi quod vir fidelis possit discedere ab infideli quantum ad thorum & cohabitationem. Hanc conclusionem docent omnes discipuli D. Tho. Probatur primo ex Apostolo in loco sæpe citato, vbi dicit: Nā ceteris ego dico non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem & hæc consentit habitare cum illo non dimittat illam. In quibus verbis significat hoc esse consilium suum, non Domini præceptum, ergo ex privilegio Dñi potest illam dimittere quoad

thorum & cohabitationem. Secundo. Post consummationem matrimonij non potest potestas humana dividere illos quantum ad thorum & cohabitationem, cum dicat Dominus, quos Deus coniunxit homo non separet, ergo si diuidi possunt quantum ad thorum & cohabitationem illud est propter privilegium Christi Domini concessum in fauorem fidei. Et hoc conuincit tertium argumentum positum in principio. Tertio probatur conclusio ostendendo & explicando rationem quare Christus Dominus hoc privilegium concesserit. Nam regulariter ex tali commercio & cohabitatione imminet periculum fidei, & ita sicut baptizatus moritur vitæ præcedenti, ita à vinculo illo periculo societatis absoluitur; & ita verificatur illud quod dicit Paulus in loco sæpe allegato, quod si infidelis discedat, non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. Et aduertendum quod si periculum subuersionis timetur cessante omni lege humana, teneretur conuersus discedere sicut alia grauisissima pericula tenetur cauere, & in eo casu habet locum illud Matth. 18. Si oculus tuus, &c. & illud etiam, si quis non odit vxorem suam, &c. non potest meus esse discipulus. Aduertendum etiam quod hoc privilegium non est contrarium iuri naturali. Nam cum omnia naturalia subordinentur supernaturali fini, quando ad supernaturalia consequenda est necessarium in his detrimentum subire, non est inconueniens & est optime factum. Vnde propter bonum fidei subtrahitur patri filius fidelis alias adultus; item à matre subtrahitur paruulus quando pater est conuersus licet tunc magis pertineat ad matrem fouere illum vt habetur cap. 2. de conuersione infidelium. Nec mirum cum princeps temporalis propter negotia regni possit distrahere virum ab vxore per multum temporis vt patet tempore belli. Itē non est contra ius naturale, nā Christus est autor naturalium & supernaturalium & ita potuit concedere hoc privilegium in fauorem fidei, quod quidem privilegium est supra ius naturale, non contra. De quo vide Caietan. optime loquentem in. 1. 2. quæst. 100. art. 8.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio dubij. Ad primum argumentum ex verbis Pauli, prima solutio est, illaque communis, quod illa verba non continent præceptum, sed consilium. Et hæc solutio videtur esse D. August. lib. citato

Matth. 18.

citato de adulterinis coniugijs cap. 13. & 18. cuius verba referuntur. 28. quæst. 1. cap. iam nunc. 28. q. 1. ca. iam nunc.

A bet verum in nostro casu propter Christi privilegium quod quidam concessit fidelibus in favorem fidei. Itaque ut iam saepe dictum est, quamvis non possit esse matrimonium à principio sine eo quod oriatur obligatio ad cohabitandum & reddendum debitum, tamen bene conservatur postea sine tali obligatione.

B Ad quartum argumentum respondetur quod ratio huius rei potissima est Christi beneplacitum, illa autem ratio, quæ adducitur à D. Thom. est optima congruentia ad explicandum divinum beneplacitum, unde negatur minor. Ad primam vero probationem minoris iam diximus in solutione ad secundam: ad secundam vero dicemus in sequenti dubio.

C Circa istum articulum est secundum dubium, illudque gravissimum, an quando alter coniux convertitur ad fidem & alius manet in infidelitate, & vult cohabitare sine contumelia creatoris, dirimatur & dissolvatur matrimonium quo ad vinculum. Et quævis hæc disputatio pertineat ad articulum sequentem hic etiam disputari potest, quoniam in hoc articulo disputat D. Tho. de infideli qui vult cohabitare cum infideli sine creatoris contumelia. Et videtur quod in hoc casu dirimatur & dissolvatur matrimonium quo ad vinculum.

D Primo arguitur secunda probatione minoris facta in quarto argumento dubij præcedentis. Nam iste qui convertitur ad fidem & baptizatur, moritur priori vitæ ut dicit D. Tho. in ratione articuli, ergo liberatur non solum ab obligatione reddendi debitum & cohabitandi, verum etiam à vinculo matrimoniali quod contraxerat in infidelitate. Patet consequentia omnibus exemplis adductis à D. Tho. in illa ratione.

E Secundo arguitur. Quavis tempore Apostolorum esset consilium Apostolicum fidelè cohabitare cum infideli coniuge, quando ille consentit citra creatoris contumeliã; tamè nunc temporis præceptum est non cohabitare cum illo coniuge etiam si maxime velit citra contumeliã creatoris cohabitare: ita enim præcipitur in Concilio Toletano. 3. cap. 14. & Concilio Toletano. 4. capite. 61. 62. & refertur canone Iudæi. 28. quæstione secunda. & sequentibus; at vero durissimum esset fidelem neophitum cogere ad servandum perpetuo cœlibatum. Confirmatur argumentum & explicatur. Nam alias fidelis conversus cogere sine culpa sua

servare perpetuam castitatem, nam ex vna parte dantur leges ecclesiasticæ prohibentes cohabitare cum tali infideli ut patet ex cap. saepe. 28. quæst. 1. & ex altera parte non potest cum illa contrahere, ergo cogitur. Quod quidem videtur maximum inconueniens & ita reputat D. Tho. in arti. sequenti in argumento sed contra. vide illum.

F Tertio arguitur. Quando infidelis non vult cohabitare citra contumeliã creatoris dissolvitur matrimonium quo ad vinculum ut dicemus in articulo sequenti, propter culpam ipsius infidelis: at vero quando consentit cohabitare citra creatoris contumeliã est maxime coniux in culpa, ergo similiter dissolvitur matrimonium quo ad vinculum. Minor probatur. Tum quoniam culpam habet infidelitatis, imo obstinationis in infidelitate. (Supponimus enim quod non est spes quod talis coniux infidelis convertetur) tum etiam est in culpa, quoniam præbet rationem suspicandi quod pervertet fidelè coniugem. Confirmatur. Nam in hoc casu quadrat illud Apostolicum, non enim subiectus est frater aut soror servituti in huiusmodi, ergo:

G Quarto arguitur. Demus Turcam aut Ethiopem ex externis mundi seu Orientis partibus adductum esse captivum in Hispanias & ad fidem convertum. Iste talis poterit irrequisita vxore cum qua in infidelitate cõtraxerat, aliud matrimonium cõtrahere, ergo etiam si post requisitionem vxoris factam illa velit cohabitare cum eo citra creatoris contumeliã poterit matrimonium cõtrahere; ac subinde dissolvitur matrimonium quo ad vinculum. Antecedens probatur, quoniam esset durissimum & intolerabile cogere huiusmodi neophitum ad requirendum consensum vxoris distans per tot miliaria. Consequentia vero probatur quia si non est necessarium poscere consentiam coniugis multo minus erit necessarium consentienti aliqua ex parte consentire.

H Ultimo arguitur. Etiam si infidelis coniux cohabitare velit citra creatoris contumeliã, licitum est coniugi fidele religionè profiteri, imo sacros ordines suscipere, ergo saltem in tali casu dissolvitur matrimonium per professionem solennem & susceptionem sacri ordinis.

I In hac difficultate aliqua præmittenda sunt. Primo præmittendum est, Apostolorum tempore fuisse consiliu non præceptu de non dimittendo infideli coniuge qui co-

C6c. Toletano. 3. cap. 14. & Concilio Toletano. 4. capite. 61. 62. & refertur canone Iudæi. 28. quæstione secunda. & sequentibus; at vero durissimum esset fidelem neophitum cogere ad servandum perpetuo cœlibatum. Confirmatur argumentum & explicatur. Nam alias fidelis conversus cogere sine culpa sua

Cap. saepe. 28. q. 1.

servare perpetuam castitatem, nam ex vna parte dantur leges ecclesiasticæ prohibentes cohabitare cum tali infideli ut patet ex cap. saepe. 28. quæst. 1. & ex altera parte non potest cum illa contrahere, ergo cogitur. Quod quidem videtur maximum inconueniens & ita reputat D. Tho. in arti. sequenti in argumento sed contra. vide illum.

J Tertio arguitur. Quando infidelis non vult cohabitare citra contumeliã creatoris dissolvitur matrimonium quo ad vinculum ut dicemus in articulo sequenti, propter culpam ipsius infidelis: at vero quando consentit cohabitare citra creatoris contumeliã est maxime coniux in culpa, ergo similiter dissolvitur matrimonium quo ad vinculum. Minor probatur. Tum quoniam culpam habet infidelitatis, imo obstinationis in infidelitate. (Supponimus enim quod non est spes quod talis coniux infidelis convertetur) tum etiam est in culpa, quoniam præbet rationem suspicandi quod pervertet fidelè coniugem. Confirmatur. Nam in hoc casu quadrat illud Apostolicum, non enim subiectus est frater aut soror servituti in huiusmodi, ergo:

K Quarto arguitur. Demus Turcam aut Ethiopem ex externis mundi seu Orientis partibus adductum esse captivum in Hispanias & ad fidem convertum. Iste talis poterit irrequisita vxore cum qua in infidelitate cõtraxerat, aliud matrimonium cõtrahere, ergo etiam si post requisitionem vxoris factam illa velit cohabitare cum eo citra creatoris contumeliã poterit matrimonium cõtrahere; ac subinde dissolvitur matrimonium quo ad vinculum. Antecedens probatur, quoniam esset durissimum & intolerabile cogere huiusmodi neophitum ad requirendum consensum vxoris distans per tot miliaria. Consequentia vero probatur quia si non est necessarium poscere consentiam coniugis multo minus erit necessarium consentienti aliqua ex parte consentire.

L Ultimo arguitur. Etiam si infidelis coniux cohabitare velit citra creatoris contumeliã, licitum est coniugi fidele religionè profiteri, imo sacros ordines suscipere, ergo saltem in tali casu dissolvitur matrimonium per professionem solennem & susceptionem sacri ordinis.

M In hac difficultate aliqua præmittenda sunt. Primo præmittendum est, Apostolorum tempore fuisse consiliu non præceptu de non dimittendo infideli coniuge qui co-

habitare vellet pacifice. Consilium hoc declarat D. Paulus in loco saepe allegato cum dicit, si quis frater coniugem seu vxorẽ habet infidelẽ, & hæc consentit cohabitare cum illo, non dimittat illam. Significat autẽ D. Paulus consilium & non præceptum, tam quoniam cũ antea dixisset, præcipio non ego sed Dominus, dicturus tamen verba allegata versus est alio tenore loquendi inquit, ego dico non dominus, si quis frater &c. ubi significat non esse præceptu nec suum nec Domini, esse vero consilium suum, sicut & paulo inferius inquit de virginibus autem præceptu Domini non habeo consilium autem do. Tum etiam probatur ex subiectis verbis ad probandum non esse dimittendum qui vult cohabitare. Unde scis si salvam facias vxorem aut salvu facias virum? Quæ verba significant in dubio retinendum esse coniugem infidelem, etiam si non esset bona spes convertendi coniugem infidelem. Tum denique probatur non esse præceptu sed consilium ex communi sanctorum omnium & interpretum intelligentia super eundem locum. Vide Ambr. ibidem & reliquos interpretes D. August. lib. 1. de adulterinis coniugijs ad Polentiũ. cap. 13. vsque ad. 20. cuius verba referuntur. 28. quæst. 1. cap. iam nunc & Can. sic enim ubi reprehendit Polentium qui existimabat esse præceptu de non dimittendo coniuge infideli. Tibi (inquit inter alia) videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere, quia hoc vetat Apostolus, cum ego dicam licere quia hoc non vetat Dominus, non tamen dico expedire, quia hoc ne fiat monet Apostolus. Ita denique interpretantur Apostolum Theologi scholastici cum Magistro in allegata dist. 39. & cum Gratiano in Canone si infidelis. 28. quæst. 1.

N Secundo. Præmittendum est non esse dubium quin Apostolorum tempore, matrimonium dissolui non posset quando infidelis pacifice vellet cum fidele cohabitare. Hoc fundamētum est manifestum, tum ex Apostolo qui quidem requirit ad hoc ut dimittatur infidelis discessum ex parte illius; tum ex cõmuni traditione & doctrina ecclesiæ & Theologorum omnium. Vide illud capitulum immediate citatum si infidelis.

O Tertio. Præmittendũ est sexcētis annis post Christum natu impositum fuisse præceptum de non cohabitado fidelem vxorẽ cum Iudæo infideli; quod patet ex allegato Concilio Toletano. 4. Canone. 7. quod eo tempore

28. q. 1. ca. iam nunc.

28. q. 1. ca. iam nunc.

Ca. 1. & 2. de Iudæis & Sarracenis.

28. q. 1. ca. iam nunc. & q. 2. sic enim.

Cap. si infidelis. 28. quæst. 1.

Concil. Toletano. 4. Can. 7.

pore celebratum est; at verò iam nunc temporis nulli prorsus fideli licet cohabitare cū quocunque infideli etiam si infidelis consentiat pacifice cohabitare. Itaque propter summam & peculiarem perfidiam & obstinationem, interdictum fuit cohabitare cum Iudæo infideli aliquo fortasse tempore quo licebat cū alijs ethnicis cohabitare. Verum paulo post certe saltim quingentis abhinc annis cum nullo prorsus infideli cohabitare licet. Et prima huius diuersi præcepti & institutio ratio est. Nam tempore Apostolorum & paulo post totis illis quingentis annis, erat tā efficax gratia in neophitis quod nulla esset formido quod illi essent seducendi ab infidelibus coniugibus; imo e contra spes erat quod infideles coniuges essent conuertendi à fidelibus, at tamen spes hæc cessauit & formido supra posita locum habuit, primū quidem in Iudæis, deinde in cunctis ethnicis. Secunda ratio est. Quoniam totis primis à Christo nato quingentis annis ecclesia colligebatur & congregabatur ex infidelibus qui quotidie ad fidem conuertebantur, at impediretur magna ex parte eorum conuersio eo tempore si continuo esset præceptū fidelibus de dimittendis coniugibus, post vero non impeditur eorum conuersio propter istā causam, ergo. Tertia ratio est. Quoniam infideles à principio nascētis ecclesie, abominarentur Christi legem & fidē si scirent per conuersionem ad illam dirimēda esse matrimonia, ita vt non liceret cohabitare fideli cum infideli coniuge; at nunc alijs de causis exosam habent suam culpam. Denique in principio in tam frequenti conuersione magna esset perturbatio totius statūs, & rerum publicarum, si non liceret fideli coniugi cohabitare cum infideli; at nunc in tam rara conuersione nulla sequitur talis perturbatio, ergo. Cæterum hoc præceptū intelligendum est iuxta modum præcepti humani. positiui, qui modus est vt tale præceptum non obliget quando alias sequitur scandalum, aut magnum aliquod detrimentum siue in vita siue in fama siue in censu ipsi fideli. Itaque si aliquis Turca modo conuerteretur ad fidem, timeret autem mortem si discederet ab infideli coniuge: imo quoties commode discedere non posset liceret cohabitare. Et in prima facie videtur quod sit repugnantia inter hoc documentum & tertium suprapositum; quæ magis videtur augeri si dicamus vt quidam videntur asserere, quod Apostoli verba in loco

A allegato sonant non consilium tantum sed præceptum etiam. Sed etiam data hac sententia, nulla est prorsus dissonantia inter vtrunque documentum. Nam inter Apostolica præcepta quædam sunt ab illis instituta tanquam à gubernatoribus & pastoribus ecclesie, habentia causam temporalem & breuem pro loco & tempore illo, cuiusmodi sunt præcepta de abstinendo à sanguine & suffocato, quæ lata sunt ab Apostolis in Concilio Hierosolymitano vt reperitur in actibus Apostolicis capite 15. inter quæ præcepta annumerandum esset præceptum hoc de cohabitando cum infideli si modo præceptum esset: huiusmodi autem præcepta cessant cessante causa & abrogari possunt & per contrariam consuetudinem & per contrariam legem à Pontificibus lata.

B ¶ Tota controuersia nunc temporis est, an modo quando stat præceptum de nō cohabitando dissolui possit matrimonium si coniux infidelis pacifice consentiat cohabitare. In hac difficultate Magister sapientissimus Victoria affirmat quod in tali casu dissoluitur matrimonium. Et existimo quod fuit primus autor huius sententie: ita tenet in additionibus ad tertiam partē quæst. 59. art. 5. Et hanc sententiam sequutus est expresso nomine autor speculi coniugiorum 2. par. art. 29. prope finem, & Magister Sotus dist. 39. quæst. vnica. art. 4. rem hanc affirmat vt veram vide illum.

C ¶ Conclusio sit certissima infidelis conuersus ad fidem nostram volente alio coniuge infideli cohabitare pacifice sine contumelia creatoris non potest contrahere cum alia. Itaque in tali casu non dissoluitur matrimonium quoad vinculum.

D ¶ Hac conclusio est communis inter doctores, illam tenet supracitati. Et probatur primo. Vt dictum est supra & dicemus infra magis ex professo, vinculum matrimonij est omnino indissolubile tam ex lege naturæ, quam ex Dei institutione in paradiso quàm ex euangelica lege. Ex quo colligitur argumentum in hūc modum. Temerarium est excipere aliquid ab vniuersali naturæ & fidei & euangeliorum lege sine idoneo & irrefragabili testimonio, at nullum est tale testimonium in præsentia ad excipiendum hoc matrimonium ab his legibus quando infidelis cohabitare consentit sine creatoris contumelia, ergo in tali casu matrimonium non dissoluitur quoad vinculum. Minor probatur. Nam vsq; ad tempora sapientissimi

mi Magistri nemo, fuit qui talem sententiam assereret. ¶ Secundo probatur conclusio. Nam tantum abest, quod sit idoneum testimonium ad illam sententiam comprobendam, quod potius irrefragabilia testimonia illam reprobant, in primis D. Paulus loco citato prius quam concedat dissolui matrimonium, requirit ante necessario discessum ex parte infidelis inquit, Si infidelis discedit discedat, non est enim, &c. & hoc idem asserunt vniuersi interpretes D. Pauli super istum locum, tam Latini quàm Græci, Ambrosius, Chrysostomus. Quod si quis dicat hæc dicta fuisse ab Apostolo, & illis grauissimis interpretibus Ambrosio, & Chrysostomo pro suo tempore quando licebat cohabitare: imo expediebat fideli cohabitare cū infideli: at post tempora Toletani Concilij quarti, & deinceps quo iam non licet communem vitam agere cum infideli non vrgent nos hæc testimonia. ¶ Tertio arguitur contra hanc solutionem & simul probatur conclusio. Post tempora Apostoli Ambrosij, Chrysost. & Augustini, non est facta noua aliqua reuelatio ecclesie super dissolubilitate huius matrimonij, ergo vti debem⁹ reuelatione facta Apostolo, & nō debemus illam extendere pro nostro arbitrio. Probatur consequentia, nam ista dissolutio matrimonij non potest nobis constare nisi per reuelationem ecclesie factam quādoquidem est præter leges euangelicas quæ habentur in ipso testamento nouo. ¶ Quarto probatur conclusio. Vniuersi doctores & Theologi scholastici & Bibliorum interpretes qui floruerunt post Concilium Toletanum, in quo interdicta est hæc cohabitatio, incūctanter dicunt non dissolui matrimonium si infidelis consentiat communem vitam agere cum infideli, ergo. Antecedens probatur. Nam Petrus Lombardus in allegata dist. 39. Gratianus in allegato cano. Si infidelis. id asseruerunt, tamen floruerunt quingentis annis, & ijs amplius post tempora Cōcilij Toletani. Doctores etiā scholastici & Iuris periti omnes sequuntur istam sententiam in eisdem locis, ergo. ¶ Quinto probatur conclusio. Vt postea dicemus in articulo sequenti, si hoc matrimonium dissolueretur in hoc casu illud esset ex solo diuino beneplacito Christi dispensantis in iure naturali & supernaturali, sed tale placitum non constat quando alter coniux infidelis cohabitare consentit pacifice, ergo in tali casu non dissoluitur matrimonium quoad vinculum.

A ¶ Sexto probatur conclusio, & explicatur quare Christus Dominus non dispensauerit in hoc casu. In tali casu naturalis indissolubilitas matrimonij quantum ad vinculum, non repugnat cum fide supernaturali: nec habent contrarietatem, siquidem infidelis consentit, quod fidelis conuersus cohabitaret in fide, & sine iniuria creatoris cohabitaret pacifice, ergo non fuit conueniens, quod Christus Dominus dispensauerit. Etenim si illud faceret deberet fieri propter bonum fidei, quod quidem in præfati casu nullum detrimentum patitur.

B ¶ Aduertendum tamen est, quod hæc conclusio intelligenda est, etiam si infidelis alias esset vitiosus, imo & uxori molestus: dum tamen propter religionem assumptam nihil mali faciat. Et hæc conclusio sic explicata & probata est adeo certa, vt non auderem ego vllō pacto concedere facultatem huic fideli, vt transeat ad alias nuptias, tamen si iam de facta transisset tolerassem vsque ad sedis Apostolicæ consultationem propter autoritatem sapientissimorum Magistrorum,

C ¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentū respondetur, quod Diuus Thomas illa ratione explicat veluti congruentia quadam beneplacitum Christi Domini, vt iam dictum est in dubio præcedenti: & ita illa ratio non omnino conuincit, sed explicat hoc beneplacitum. Et quidem quod non conuincat constat. Nam homo per conuersionem ad fidem & baptismum non liberatur ab obligationibus iuris naturalis: vinculum autem matrimoniale, & eius indissolubilitas pertinent ad ius naturale & ita manet.

D ¶ Ad secundum argumentum respondetur. Primo. Signum esse non mediocris dilectionis erga coniugem fidelem si infidelis velit cum illo communem vitam agere pacifice in vno lecto, sub vno lecto: ac subinde esset maxima spes, quod aliquando propter coniugis amorem Christi legem faceret. Et ita non manebit coniux fidelis obligatus ad seruandam perpetuam castitatem. Secundo respondetur, non esse mirum si talis coniux fidelis obligetur ad seruandam perpetuam castitatem, quoniam Ecclesia potuit iustis de causis illam communem vitam interdiceret inter vtrunque coniugem: non tamen potest dispensare in indissolubilitate matrimonij. Nec est singularis casus in præfati proposito, sed

sito, sed sunt alia exempla, ut quando alter coniux labitur in hæresim obligatur alter ad seruandum perpetuum cælibatum. Item quando cõiux seu maritus, inciditur seu fit eunuchus obligatur vxor ad seruandũ perpetuum cælibatum, exempla sunt Innocentij Tertij in cap. 5. de diuortijs. Ad cõfirmationem respondetur ex dictis, quod non est inconueniẽs, quod per accidẽs aliquis cogatur seruare castitatẽ, ut in exẽplis iã positis.

¶ Ad tertiam argumentum respondetur, culpas quas habet vxor infidelis cohabitare pacifice consentiens, esse sufficientes ad dissoluendum matrimonium, quantum ad lectum vel restum post Toletani Concilij tempora: non tamen esse sufficientes causas ad dissoluendum matrimonij vinculũ, quod quidem nulla de causa dissolui potest, nisi ex Christi placito dispensantis, ut statim dicemus articulo sequenti.

¶ Ad quartum argumentum authores oppositæ sententiæ debent dicere quod saltim requirendus est alter coniux utrum conuertit velit: Et quidem si cõmode posset requiri consensus vxoris infidelis vel coniugis deberet requiri, si tamen commode requiri nõ potest, dicendum est, quod ut res modo habent, morale est, talem coniugem infidelẽ nolle cohabitare saltem sine creatoris cõtumelia. Et hæc certitudo moralis satis est, & superest, ut non teneatur fidelis coniux infidelẽ requirere & monere, ut cohabitare, aut conuerti velit. ¶ Ad vltimum argumentum dicemus in articulo sequenti, in quo hæc omnia amplius declarabuntur.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrũ fidelis discedens ab vxore infideli possit aliã ducere.

D QUINTVM sic proceditur. Videtur quod fidelis discedens ab vxore infideli non possit aliã ducere in vxorem. Quia indissolubilitas est de ratione matrimonij cum repudiũ vxoris sit contra legem naturæ: sed inter infideles erãt verum matrimonium, ergo nullo modo potest matrimonium solui, sed manente vinculo matrimonij ad vnã, non potest aliquis cum aliã cõtubere: ergo fidelis discedens ab vxore infideli non potest cum aliã contrahere.

¶ 2. Præterea. Crimẽ superueniẽs matrimonio non soluit matrimonium: sed si mulier velit cohabitare sine contumelia creatoris non soluitur vinculum matrimonij, quia vir non potest aliã ducere: ergo peccatum vxoris quæ non vult cohabitare sine contumelia creatoris non soluit matrimonium, ut libere possit vir aliã vxorem ducere.

¶ 3. Præterea. Vir & vxor sunt pares in vinculo matrimonij: cum ergo vxori infideli non liceat viuente viro aliã vxorem ducere, videtur quod nec fideli liceat.

¶ 4. Præterea. Favorabilius est continentie votũ quam matrimonij cõtactus: sed viro fideli sine cõsensu vxoris infidelis nõ licet, ut videtur, votũ cõtinentiæ emittere, quia tũc vxor fraudaretur matrimonio si postmodũ conuerteretur: ergo multo minus licet ei matrimonium contrahere cum aliã.

¶ 5. Præterea. Filius qui remanet in infidelitate patre conuerso amittit ius paternæ hereditatis: & tamen si postea conuertitur redditur ei hæreditas sua etiam si alius in possessionem eius intrauit: ergo videtur à simili quod si vxor infidelis post conuertatur quod sit sibi reddendus vir suus, etiam si cum aliã contraxerit, quod non posset esse si secundum matrimonium verum esset: ergo non potest contrahere cum aliã.

SED contra. Matrimonium non est ratum sine sacramento baptisimi: sed quod non est ratum potest dissolui: ergo matrimonium in infidelitate contractum potest solui: & ita soluto matrimonij vinculo licet viro aliã ducere in vxorẽ.

¶ Præterea. Vir non debet cohabitare vxori infideli nolenti cohabitare sine contumelia creatoris: si ergo non liceret ei aliã ducere, cogeretur continentiam seruare, quod videtur inconueniens, quia sic ex conuersione sua incõmodũ reportaret.

RESPONDEO dicendum, quod quando alter coniugum ad fidem conuertitur altero in infidelitate manente distinguendum est: quia si infidelis vult cohabitare sine contumelia creatoris id est, sine hoc quod ad infidelitatem inducat, potest fidelis libere discedere, sed discedens non potest alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare sine contumelia creatoris in verba blasphemie prorumpens, & nomen Christi audire nãrens, tunc si ad infidelitatem pertrahere nitatur vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium infidelium est imperfectum: sed matrimonium fidelium est perfectum: & ita est firmitus: semper autem firmitus vinculum soluit minus firmus cum ei sit contrariũ: & ideo matrimonium quod post in fide Christi contrahitur soluit matrimonium quod prius in infidelitate contractum fuerat: unde de matrimonio infidelium non est omnino firmitas.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium infidelium est imperfectum: sed matrimonium fidelium est perfectum: & ita est firmitus: semper autem firmitus vinculum soluit minus firmus cum ei sit contrariũ: & ideo matrimonium quod post in fide Christi contrahitur soluit matrimonium quod prius in infidelitate contractum fuerat: unde de matrimonio infidelium non est omnino firmitas.

mun & ratum, sed ratificatur postmodum per fidem Christi.

¶ Ad secundum dicendum, quod crimen vxoris nolentis cohabitare sine contumelia creatoris absoluit virum à seruitute qua tenebatur vxori, ut non posset ea viuente aliã ducere, sed nondũ soluit matrimonium: quia si de blasphemia illa cõuenteretur ante quam ille aliud matrimonium cõtubere redderetur ei vir suus: sed soluitur per matrimonium sequens, ad quod peruenire nõ posset vir fidelis nisi solutus à seruitute vxoris per culpam eiusdem.

¶ Ad tertium dicendum, quod postquam fidelis contraxit solutum est vinculum matrimonij ex vtraque parte, quia matrimonium non claudit quantum ad vinculum, sed quandoque claudit quantum ad effectum: unde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur quod non possit cum alio contrahere magis quam ex virtute matrimonij præcedentis: sed si postea conuertatur potest ei concedi dispensatiue ut alteri nubat si vir eius aliã duxit in vxorem.

¶ Ad quartum dicendum, quod si post conuersionem viri aliqua probabilis spes de conuersione vxoris sit, non debet votum continentie vir emittere, nec ad aliud matrimonium trãsire, quia difficilius conuerteretur vxor viro suo sciens se esse priuatam. Si autem non sit spes de conuersione potest ad sacros ordines vel ad religionem accedere, prius requisita vxore ut conuertatur, & tunc si postquam vir sacros ordines suscepit vxor conuertatur non est sibi vir suus reddendus, sed debet imputare sibi in pœnam tardæ conuersionis quod viro suo priuatur.

¶ Ad quintum dicendum, quod vinculum paternitatis non soluitur per disparem cultum sicut vinculum matrimonij: & ideo non est simile de hereditate & vxore.

SVMMA ARTICVLI.

Prima cõclusio. Quãdo alter cõiugum conuertitur ad fidem altero in infidelitate manente, distinguendũ est: nã si infidelis velit cohabitare sine cõtumelia creatoris, id est, sine hoc quod inducat ad infidelitatem, potest quidẽ fidelis libere discedere, sed discedens non potest alteri nubere.

¶ Secunda cõclusio. Si tamen infidelis nõ velit cohabitare sine contumelia creatoris, scilicet, prorupens in verba blasphemie, & nomẽ Christi audire nolens: tunc si ad infidelitatem pertrahere nitatur, poterit vir fidelis discedẽs copulari alteri per matrimonium.

¶ Tertia cõclusio. In solutione ad primũ. Matrimonium infidelium non est omnino fir-

mũ & ratũ, sed ratificatur post modũ per fidem Christi. Vide alias solutiones D. Tho. quæ sunt annotatione dignæ. ¶ De prima conclusione D. Tho. in hoc artic. dictũ est in artic. præcedenti, ex professo quomodo in illo casu dissoluitur matrimonium quod ad cohabitationẽ, non tamẽ quo ad vinculum: Vnde in hoc articulo non est disputandum de prima conclusione, sed de secunda, & de alijs coniunctis illi. ¶ Est igitur difficultas, an matrimonium legitimũ & consummatum inter infideles, dissolui possit per alterius cõiugis conuersionẽ ad fidẽ altero coniuge perseverante in infidelitate, & nolente, cohabitare cũ fideli sine creatoris iniuria. Dixi altero perseverante in infidelitate, quoniã si ambo conuertantur sine dubio matrimonium non dissoluitur, sed adhuc perseverat. Dixi etiã & nolente cohabitare sine creatoris iniuria, quoniã si vult cohabitare sine cõtumelia creatoris iam diximus quod non dissoluitur quantum ad vinculũ. Et videtur vera pars negatiua. ¶ Primo arguitur. Ut dictum est supra & magis ex professo dicitur infra quæst. 67. matrimonium ex natura sua est indissolubile etiã ex diuina institutione in paradiso, & etiam ex lege euãgelica: sed matrimonium infidelium legitimũ & cõsummatum est verum matrimonium, ergo est omnino indissolubile. Confirmatur argumentũ, ut dicemus infra, matrimonium legitimũ & consummatũ inter fideles, est omnino indissolubile per professionẽ solennẽ religionis propter multas rationes, ergo idẽ erit de matrimonio rato & consummato inter infideles, nam illæ etiam rationes militant in tali matrimonio. ¶ Secundo arguitur. Ex diffinitione Conciliorũ quæ hoc videntur determinare. Nam Conciliũ Meldense ita diffinit, cuius diffinitio refertur. 28. q. 2. cano. si quis. ubi dicitur, Si quis habuerit vxorẽ virginẽ ante baptismũ viuente illa alteram habere non potest. Et subdit rationẽ. Nam crimina in baptismo soluuntur non coniugia. Item Synodus Triburiensis. c. 39. refert ex Synodo Romana vxorem non esse dimitendam post baptismum quæ ante baptismum habebatur propter rationem positam in Concilio Meldensi, ergo.

¶ Tertio arguitur. Non licet ipsi coniugi infideli qui nõ vult cohabitare cum fidelis coniuge qui conuertitur inire aliud coniugium vllõ vnquam tempore post fidelis coniugis conuersionem, ergo non erat dissolutum tale vinculum. Consequentia videtur.

28. q. 2. cano. si quis. ubi dicitur.

Synod. Tribur. c. 39.

tur evidens: antecedens vero constat ex doctrina D. Thom. in hoc articulo ad tertium argumentum ubi expresse dicit, quod infidelis coniux non potest aliud matrimoniū contrahere.

¶ Quarto arguitur. Si inter Christianos coniuges alter labatur in hæresim vel Apostasiam non dissolvitur matrimonium quantum ad vinculum vt diffinitur expresse in cap. quanto de diuortijs, ab Innocentio Tertio, ergo idem erit in nostro casu. Probatur consequentia, nam grauius crimen est à fide Christi ad infidelitatem peruertere quam permanere in infidelitate in qua nutritus est infidelis.

¶ Quinto arguitur. Si tale matrimonium dissolvitur modo in lege euangelica, sequitur quod simile matrimonium contractū inter ethnicos & infideles & idololatrias dissolui potuisset ante euangelium, per conversionem alterius coniugis ad Iudaismum, & vnus veri Dei cultum, consequens est aperte falsum vt constat, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Quoniam tunc procedebant omnes prorsus rationes iuris diuini & naturalis quæ modo præcedere possunt ad dissolvendum matrimonium. Quod si quis dicat matrimoniū modo dissolui ex dispensatione diuina & placito Christi, quod placitum docuit nos Apostolus. 1. Corinth. 7. in illis verbis, si infidelis discedit discedat, non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi.

¶ Arguitur sexto contra hanc solutionem ostendēdo quod D. Paulus nihil tale nobis significauit in illo loco, & id ostenditur tribus argumētis. Primū argumētū est, Apostolus paulo ante verba faciēs de coniugio pari, id est, inter vtrunq̄ue coniugem fidelē præmiserat Dominum præcipere vxorem à viro non discedere; postea vero cū sermonem conuertit ad tractandum de impari coniugio, id est, inter vnum coniugem fidelē & alterū infidelē inquit. Ceteris ego dico nō Dominus, si quis frater vxorem habet in fidelē &c, ergo manifestum est quod D. Paulus in præsentia non vtitur autoritate diuina Christi dispensantis. Secundum argumentum desumitur ex verbo, discedit, quo vtitur Paulus & duplici cōiectura quæ ex illo desumitur. Tum quoniā apud Paulum vt constat ex eodem contextu, verbum illud significat discessum imperfectū quantum ad thorum & cohabitationem tantum, non tamen quo ad vinculi solutionem, vt

A patet ex his quæ Apostolus præmiserat præcipiens mulierem fidelē à viro fideli non discedere, & si discederet manere in nuptam aut viro suo reconciliari, quo loco manifestissimū est discessum accipi pro imperfecto tātum id est, pro discessu quantum ad thorum, & cohabitationem. Tum etiā quia cum Apostolus tantum dicat, si discedit discedat, nulla prorsus apparet ratio quod dicatur matrimonium dissolui quando infidelis non vult discedere sed cohabitare simul cū fideli, quanuis cohabitare velit cum iniuria & contumelia creatoris, maxime quoniam cum res hæc sit odiosa restringenda potius quam amplianda est. Tertium argumentum desumitur ex illo verbo, seruitutem. Seruitutem in hoc loco Apostolus vocat obligationem sequendi coniugem discedentem: & obligationem exhibendi illi debita & officia coniugalia, at ex hoc quod non sit frater subiectus aut soror huiusmodi seruituti nulla prorsus ratione sequitur quod vinculū matrimoniū dissoluatur, ergo nō dissolvitur.

¶ Septimo arguitur. Quodcunque peccatum dicitur creatoris contumelia, sed asserere quod propter peccatum quodcunque dissolui possit huiusmodi matrimonium est res omnino irrationabilis, vt manifeste constat, ergo propter contumeliam creatoris non potest dissolui. Confirmatur argumentum. Nam ex opposita sententia sequitur quod si coniux infidelis qui discessit, heri aut nadius tertius hodie vel crastino die consentiat cohabitare cum fideli coniuge, quod non possit cum illo cohabitare nisi de nouo matrimonium contrahat, consequens autem est improbabile, igitur & antecedens. Sequela patet, nam dissolutum est matrimonium.

In hac difficultate aliqua explicanda sunt. **¶ Primū an dissoluatur matrimoniū quo ad vinculū.** Secundū quænam dicatur in præsentia creatoris cōtumelia, & in vniuersum quæ nā sit culpa necessaria ex parte coniugis infidelis vt matrimoniū dissolui possit. Tertium an licitū sit ipsi cōiugi infideli discedēti, aliud cōtrahere matrimoniū. Quartum est quo iure dissoluatur matrimoniū, & alia huiusmodi quæ pertinent ad præcipuā quæstionem. In præcipua difficultate Ioannes quidam Arboreus lib. 6. suæ Theosophiæ cap. 10. relinquit arbitrio legentis an matrimonium dissoluatur in tali casu. D. Caietanus super primam Corinth. cap. 7. exponens allegata verba inquit, se non mirari

rari tantum, verum & stupere quomodo ecclesia collegerit ex illo loco matrimonij dissolutionem; verum non audeat dissentire. Quidam Gasparus Minorita, tenet sententiā Caiet. vt autor est Richardus Staper in arti. 18. contra hæreticos nostri temporis. Igitur vt hanc difficultatem explicemus sit conclusio prima. Certum est secundum fidem quod matrimonium quantumlibet alias legitimum & consummatum inter infideles, dissolui potest si alter coniugum baptismū suscipiat, alter vero in sua infidelitate perseveret. Itaque erit error negare istam conclusionem. Et probatur diligentissime. **¶ Primo ex D. Paulo in loco citato si infidelis discedit &c.** Quod autem iste sit sensus literalis huius loci probatur primo ex vsu & consuetudine ecclesiæ (quæ spiritum habet sui spōsi & vocem audit & agnoscit) & ex hoc loco colligit vsu & consuetudinem dissolui diuina matrimonia: secūdo probatur. Summi Pontifices afferunt hunc locum ad probandum hanc conclusionem. Ita Innocentius tertius in cap. quanto de diuortijs & in cap. gaudemus eodem titulo D. Gregorius primus vt refert Gratianus in can. si infidelis. 28. quæst. 2. Imo Innocentius in allegato cap. Quanto, exponit etiam ad hunc modū verba quæ habentur in hoc cano. Si infidelis, inquit, ita exponendum canonem in quo dicitur. Contumelia creatoris dissolvit ius matrimonij, circa eum qui relinquitur. Verum est quod ille canon, si infidelis, non reperitur in toto Gregorio, sed habetur totus integer ad literā apud D. Ambr. super illum locum Paul. 1. Cor. 7. Tertio probatur ex communi intelligentia & interpretatione sanctorum, Ambrosij ibidem, August. lib. 1. de adulterinis coniugijs ad Polēgium capit. 13. cum sequentibus vsque ad secundum, ac denique omnium interpretum super allegatum locū Pauli, & omnium Theologorum scholasticorum cum Magistro in. 4. dist. 2. & Iurisperitorum in allegata causa. 28. quæst. 2. & in cap. quanto de diuortijs. Et iste locus D. Pauli suauiter & absque violentia exponi potest, & debet in hoc sensu. Quod ostēditur ad istum modū. Nam Paulus paulo antea præmiserat dominum præcipere coniugatis fidelibus vxorem à viro, &c. deinde verba facit cum coniugatis, quorum alter, ad fidem conuersus est inquit, ceteris ego dico nō Dominus. In quibus verbis significare voluit quæ dicta fuerant de coniugatis fidelibus non esse

consilia aut priuilegia euangelica, sed præceptum, & non qualecunque sed à Christo Domino proprio ore promulgatum certe Matth. c. 5. & 19. Marc. 10. Luc. 16. dicitur vxorem vel à viro non discedere, quod si discesserit in nuptam manere aut viro suo reconciliari. Quæ vero postea dicuntur coniugatis quorum alter fidelis alter vero infidelis est sunt duo. Primum est euangelicum consilium aut Apostolicum, vt scilicet cohabitare fidelis cum infideli cohabitare volēti. Secundum est priuilegium euangelicum legis gratiæ, quod si infidelis non consentit cohabitare sed discedit, discedat, non enim &c. Vtrunque autem istorum tam consiliū quam priuilegium non erat à Christo ore proprio promulgatum, sed Apostolus in isto loco promulgat, & idē dicit, ego dico non Dominus, quanuis certe Apostolus auctoritate diuina tanquam promulgator & præco Christi, vtrunque pronunciat. In hoc autem priuilegio verbum, discedit, positum primo loco idem pollet quod non consentit cohabitare, quod autem subditur discedat, idē est ac si dicat, non adducas corā iudice sed permittite non cohabitare: nec sollicitus sis & anxius super seruando cælibatū propter vinculum coniugij. Non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. Quod autem verbum discedat, importet in præsentia dissolutionem matrimonij, probat primò ipse textus Apostolicus, in quo cum paulo antea habeatur idem verbū ubi dicitur vxorem à viro non discedere, quod si discesserit manere in nuptā, &c. quæ verba manere in nuptam aperte significauerant fieri ibidem sermonem de discessu quantum ad lectum & lectum, ceterum in præsentia cum dicitur si discedat subiicitur, discedat, non enim seruituti, &c. Quibus verbis proculdubio significauit Paulus in hoc ultimo loco esse sermonem de discessu quantum ad vinculum, imo hoc ipsum matrimonij vinculum vocauit seruitutem, quæ est relatio quæ refertur ad dominium & potestatem de qua in principio huius capituli Apostolus dixerat, mulier sui corporis potestatem nō habet sed vir, similiter & vir, &c. Etenim vt supra diximus vnus coniugis caro est caro alterius coniugis dominio & potestate, & sic verum habet illud, erant duo in carne vna. De hoc ipso vinculo & seruitute paulo inferius etiā dicit, mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuuit. Deinde cum Paulus dicat non est seruituti

Ca. quanto de diuortijs.

1. Cor. 7.

Ca. quanto de diuortijs. ca. gaudemus eodem titulo. can. si infidelis. 28. quæst. 2.

Matth. c. 5. & 19. Marc. 10. Luc. 16.

subiectus &c. certe ostēdit nulli prorsus seruituti manere subiectum fratrem aut coniugem erga alterum coniugem infidelem, cur ergo restringendus est textus Apostolicus ad seruitutem tantum sequendi alterum, & cohabitandi alteri & exhibendi ei officia maritalia. Maxime quoniam etiam si non discederet infidelis coniux, sed consentiret cohabitare non erat frater aut soror subiectus seruituti cohabitandi, & officia coniugalia præstandi, quoniam non est præceptum ut dicebamus articulo præcedenti, sed tantum consilium cohabitare in tali casu cum infideli consentiente. Probatur denique. Coniugatus fidelis quando discedit à coniuge fidelis licite & sancte ex doctrina Apostolica in hoc loco, non tenetur ad præstanda officia coniugalia alteri à quo discedit, quanuis maneat astrictus vinculo coniugali, & subiectus proinde huic seruituti coniugij (quod patet ex illis verbis quod si discesserit manere in nuptia aut viro suo reconciliari,) sed iuxta doctrinam Apostolicam in hoc eodem loco minus subiectus manere debet fidelis coniux à quo infidelis alter coniux discedit, ergo non solum manet in isto posteriori casu fidelis solutus à lege cohabitandi, verum à lege & vinculo coniugij. Quod significant illa verba, non est enim seruituti subiectus frater aut soror. In priori itaque casu dixit si discesserit maneat in nuptia; in posteriori vero si discedit discedat, non est enim seruituti &c. Id est, contrahat alteram matrimonium si velit, ergo ex hoc loco aperte colligitur nostra prima conclusio. Secundo probatur conclusio ex traditione Apostolica, quæ colligitur in præsentibus duabus vijs. Prima via est. Nam illud dogma ad Apostolicam traditionem reuocandum est quod vniuersalis ecclesiæ vsus comprobatur, humana autem autoritate statui aut effici non potuit, at matrimonij dissolutio in hoc casu nulla prorsus autoritate humana effici potest ut constat, ergo pertinet ad traditionem. Secunda via est. Ea certa doctrina ex apostolica traditione deriuari censenda est, quam ecclesia vniuersalis docet, & nullum illius inuenitur initium in decretis siue Conciliorum siue Pontificum, sed pontifices qui de re hac loquuntur in hoc casu non id statuunt tanquam novum sed tanquam doctrinam antiquam iam, & vsu comprobata ut patet ex allegatis, capitulo quanto & gaudemus. de diuortijs, ergo hoc tenetur traditione apostolica. Tertio probatur conclusio autoritate ecclesiæ

A quæ errare non potest in his quæ ad fidem, sacramenta & mores pertinent, at ista quæ stio, quam nos modo disputamus ad fidem, sacramenta & mores pertinet, ergo ecclesia dum asserit matrimonium dissolui in nostro casu errare non potest. Quarto probatur testimonij sanctorum quos partim allegabimus in conclusione sequenti, testimonij etiam Theologorum omnium & Iurisperitorum in locis allegatis. Rationes vero pro hac conclusione adducuntur infra quando explicabimus quartum, quod proposuimus.

¶ Vnde ut explicemus secundum quod proposuimus sit secunda conclusio. Tribus de causis seu culpis coniugis discedentis dissoluitur vinculum matrimoniale. Prima est si coniux infidelis discedat, id est, non velit cohabitare cum fidele, siue infidelis contrahat aliud matrimonium siue non. Secunda est si dato velit cohabitare, tamen cum contumelia creatoris cohabitet, hoc est blasphemias iactet in Deum aut Christum vel illius laudes audire non sustineat. Tertia causa est, si esto cohabitare consentiat & blasphemias non iactet, tamen pertrahit coniugem fidelē ad mortale peccatum. Animaduertendum est verbum, pertrahit, quod quidem significat non monitionem, aut persuasionem, sed violentam & iniuriosam tractionem, impulsione, coactionem. Prima causa aperte explicatur ab Apostolo in loco allegato cum dicitur si infidelis discedit &c. reliquæ vero quanuis non aperte & expresse, tamen per consequentiam inde collectæ sunt à sanctis authoribus & Pontificibus, nam per inde est nolle cohabitare sine creatoris contumelia, aut sine pertractione coniugis ad mortale, atque nolle cohabitare & discedere, imo peius est si cohabitet, quam non cohabitare. Secunda vero causa exprimitur aperte à Diuo Ambrosio super locum istum

D Apostoli & refertur in canone, si infidelis. 28. quæstione. 2. in illis verbis contumelia creatoris &c. & paulo inferius dum dicit, non esse infideli discedenti seruandam fidem coniugij, quia propterea discedit ne audiret Christum esse Deum christianorum coniugiorum. Habetur etiam apud Innocentium tertium in allegato cap. quanto, ubi exponit illa verba Ambrosij contumelia creatoris &c. esse intelligenda de blasphemia. Tertia causa habetur apud eundem Innocentium ibidem, quæ ante ipsum docuerat D. August. in libro de fide & operibus cap. 16. & lib. 1. de sermone Domini in monte. Primus locus

Can. si infidelis. 28. quæst. 2.

Quæstio. LIX.

Articul. V. 567

Can. vxor legitima. 28. q. 1. vxor legitima. 28. quæst. 1. secundus in can. idolatria eadem causa & quæstio. Et hæc conclusio sic explicata est certissima ita ut sit error oppositum asserere ut probant argumenta facta pro præcedenti conclusione.

¶ Sed ut magis explicemus istam conclusionem est argumentum contra secundam causam. Si infidelis vellet cohabitare, perseuerans tamen in infidelitate non dissoluitur matrimonium propter aliam causam, etiam si exerceat ritus & superstitiones infidelium, tamen in huiusmodi ritibus & superstitionibus includitur blasphemia & contumelia creatoris, ergo. Maior sine dubio est asserenda, alioqui nulla posset fieri distinctio inter infidelem qui vult cohabitare cum contumelia creatoris, & inter illum qui vult cohabitare sine illa, omnes siquidem cohabitarent cum contumelia. Minor vero præter quam quod videtur aperta habetur ex D. Thom. doctrina in. 2. 2. quæst. 94. ar. 3. ad secundum. Ad hoc argumentum concessa maiore negatur minor. Si loquamur de blasphemia formaliter, quæ quidem posita est in verbis tantum & opponitur confessioni fidei, de qua D. Thom. in. 2. 2. quæst. 13. Fatemur tamen quod idolatria aut cultus superstitiosus, includit opere ipso & facto blasphemiam indirecte & veluti materialiter, & hoc voluit D. Thom. in allegata quæst. 94. cæterum culpa quam infidelis discedens committere debet ut matrimonium dissolui possit propter creatoris contumeliam, seu quia contumelias iactat in creatorem, necesse est quod sit blasphemia formalis, quoniam per blasphemiam opere ipso exhibitam ut idolatria inrogatur iniuria soli creatori, at per blasphemiam formalem irrogatur iniuria non solum creatori sed ipsi coniugi, quæ iniuriam non debet ipse coniux perferre. Et hoc est quod voluit significare Apostolus inter alia in illis verbis, non enim seruituti &c. ostendens certe causam dissolutionis matrimonij non esse referendam ad iniuriam Deo factam, sed ad iniuriam coniugi factam. Idem significat D. Ambr. super illum locum inquit, In fidei aut discedens & in Deum peccat & in matrimonium. Est optimum simile ad nostrum propositum. Infideles blasphemantes formaliter licitum est armis & ferro persequi ut docet D. Tho. in. 2. 2. quæst. 10. ar. 8. non autem infideles idololatrias aut quoscunque alios, quoniam non licet nobis vlscisci bello quascunque iniurias Deo fa-

ctas, bene tamen nostras, blasphemia autem formaliter non solum est in iniuriam Dei, sed in iniuriam nostram.

¶ Sed explicandum est tertium an licitum sit ipsi coniugi infideli discedenti aliud matrimonium contrahere. Ratio dubitandi à parte negativa est. Nam infidelis discedens peccat contra matrimonium, at ius & æquum postulat, ut talis infidelis puniatur in eo in quo peccauit, ergo punitur in eo quod non contrahat matrimonium, ac subinde non potest contrahere. Confirmatur. Nam si infideli discedenti liceret matrimonium contrahere, reportaret commodum ex sua malitia & discessu, consequens non est asserendum; ergo. Sequela probatur, nam reportaret hoc commodum ut relinqueret odiosum coniugem & quæreret alium gratum. In hac difficultate aliqua certa apud omnes doctores præmittenda sunt. Primum est. Antequam de facto dissoluatur matrimonium, quod ut infra videbimus dissoluitur quando fidelis coniux matrimonium aliud contrahit, non licet infideli discedenti matrimonium aliud contrahere, quod si contrahit irritum est & nullum. Ratio est aperta. Nam primum matrimonium nondum est dissolutum. Secundum documentum est. Postquam dissolutum est matrimonium in infidelitate contractum, matrimonium quod contraxerit infidelis est validum & tenet. Hoc videtur manifestum, quoniam coniux infidelis iam est solutus à vinculo matrimonij & lege alterius coniugis, ergo liber manet ad contrahendum matrimonium ita ut de facto teneat. Tertium documentum. Si post dissolutum matrimonium infidelis coniux ad fidem conuertatur, poterit licite aliud matrimonium contrahere. Hoc etiam documentum est certum, quoniam per conuersionem ad fidem purgavit culpam si aliqua fuit in discedendo à priore coniuge, & ideo concedit ei liberam facultatem ut transeat ad secundas nuptias.

Tota igitur difficultas est an post dissolutum matrimonium liceat infideli coniugi antequam ad fidem conuertatur aliud matrimonium contrahere. In qua difficultate quidam dicunt non esse licitum illi aliud matrimonium contrahere propter culpam, quam commisit in discedendo à coniuge, in cuius præsentia interdicitur illi alia nuptia sub peccato mortali. Ita videtur tenere Albertus Magnus in. 4. distinctione. 39. articulo. 9. in responsione ad obiectionem & ad sextum argumentum D. Bonauē. ead. dist. par. 2. q. 2.

Richardus de media Villa eadē distinctione sua art. 2. quæst. vlti. & glossa quam sequuntur Iurisperiti in allegato can. Si infidelis. 28. quæst. 2. qui omnes tenent istam sententiam, quos sequitur Magister Sotus in allegata dist. quæst. vnica. ar. 4. dubitatio ne secunda.

¶ Vt hoc explicemus sit tertia conclusio affirmatiua quantum ad infideles non subiectos principibus Christianis, negatiua vero quantum ad infideles subiectos illis. Itaque infideles non subiecti principibus Christianis, licite in tali casu contrahere possunt aliud matrimonium, subiecti vero minime. Hæc conclusio duas habet partes. Prima pars probatur. Post dissolutum semel matrimonium infidelis coniux manet solutus vinculo & lege alterius coniugis, ergo libere, ac licite poterit transire ad secundas nuptias. Huic argumento respondent autores oppositæ sententiæ negando consequentiam; quoniam vetitum est coniugium secundum infideli discedenti propter crimē commissum in discedendo. Secundo arguitur contra hanc solutionem & simul probatur conclusio. In isto casu nullo iure nec diuino nec humano prohibentur tali infideli secundæ nuptiæ propter discessum, ergo non est illicitum. Consequentia est bona antecedens probatur. Et quidem quod non iure diuino probatur: nam diuinum ius siue naturale siue supernaturale quod sequitur naturam gratiæ, siue positium quod ex placito Christi institutum est circa materiam sacramentorum, nullam pro crimine vllō taxauit pœnam in hoc seculo puniendam, seu imponendam & luendam, sed reseruatur culpæ puniendæ in futuro seculo pro quantitate sua: & in hoc seculo solum dicitur iure diuino quod puniantur culpæ, quia tamen pœna puniantur id discernendū est iure humano, ergo iure diuino nulla culpa infidelis punitur pro discessu, ita vt non possit contrahere. Confirmatur. De iure diuino etiam si coniux coniugē interficiat, quauis maxime peccet contra matrimonium, tamen non impeditur iure diuino quin possit secundas nuptias contrahere licite, ergo quauis infidelis peccauerit contra matrimonium discedendo, non tamen punitur ista pœna iure diuino. Quod vero nō prohibetur iure humano probatur. Nam isti infideles vt supponimus non sunt subiecti in isto pacto principibus Christianis aut ecclesiæ, sed soli principes Christiani & ecclesiæ

A ius istud dicere poterant cōtra istos infideles, ergo. Cōfirmatur ex illo testimonio vulgato D. Paul. 1. Cor. 5. de his qui foris sunt nihil ad nos, hoc est, de infidelibus nō subiectis iudicare non possumus, ergo. Secunda pars conclusionis probatur. Principes Christiani punire possunt peccata subditorum etiā infidelium que contra naturæ legem committuntur, sed talis discessus est contra legem naturæ ipsius matrimonij, ergo. Quod si quis dicat quod hoc argumentū optime probat quod hoc peccatū puniri potest tali pœna, nō tamen probat de facto punitū esse tali pœna, quādo quidē nullus extat textus Pontificis aut Cōcilij, nulla lex Cæsarea aut Regia, quæ talē pœnā discernat cōtra infidelē discedētē, ergo. Respō. vsu & consuetudine quæ obtinet vim legis prohibita esse coniugia huiusmodi infidelibus. Colligitur autem huiusmodi vsus & consuetudo ex sententijs omnium Scholasticorum & Iurisperitorum qui in locis allegatis asserunt non licere infidelibus istis alia coniugia inire, quauis ipsi absque vlla distinctione loquuntur de omnibus infidelibus. Et ad rationē dubitandi quæ militat contra primā partē cōclusionis respondetur negādo cōsequentiam. Tum quoniam respectu infidelium qui non subijciuntur principibus Christianis, nō est princeps qui talē pœnā discernat lege aliqua vel propter defectum iurisdictionis: vt patet de ecclesia, vel quia nolunt talē legem discernere principes proprii infideles. Tum etiā quoniam leges pœnales nō obligant nisi post iudicis sententiā. Ad cōfirmationē respondetur negando sequelā; imo reportat pœnam & odium magnum per se loquendo, etenim non licet illi matrimonium contrahere, nisi postquam fidelis coniux vel matrimonium contraxerit, vel religionem fuerit professus solenniter, & ita manet per se loquendo in perpetuo coelibatu, nisi cōiux fidelis statū mutaret. Penderē autem à placito fidelis cōiugis mutantis statum odium est & pœna. Hæc dicta sint de secundo, nunc dicendum est de quarto.

¶ In cuius expositionem sit quarta conclusio. Matrimonium in præsentī proposito nō dissoluitur iure humano pontificio, nec naturali nec supernaturali quod sequitur naturā gratiæ, nec euāgelico positio circa sacramentorum materiā, quin potius ex his iuribus habet indissolubilitatē omnimodā vt iam dictum est & dicitur magis infra, sed dissoluitur ex solo placito Christi dispensantis

santis super his iuribus. Similem conclusionem constituemus infra quæst. 61. de voto solenni religionis quando dirimit matrimonium ratum, & ita ibi probabitur hæc conclusio ex professo. Hic tamen constituendæ sunt rationes, propter quas Christus voluit dispensare in hoc casu super indissolubilitate matrimonij etiam consummati. Prima ratio est. Nam homines imperfecti non sunt obligandi ad actus heroicos & sublimes cuiusmodi sunt obseruatio perpetuæ castitatis, ergo neophiti qui recentē conuersi erant ad fidem non erant obligandi quando infidelis discedere velit ad manendum in perpetuo cœlibatu. Quod autē perpetuus cœlibatus sit status quē nō possit quilibet homo apprehendere, sed tantum perfecti & heroes, docet Christus Matth. 19. vbi loquens de cœlibatu ait, non omnes capiunt verbum istud, vsque ad illud qui potest capere capiat. Confirmatur hæc ratio. In fauorem monasticæ religionis Christus Dominus dispensauit super matrimonij rati nondū consummati indissolubilitate, ergo in fauorem Christianæ religionis congruū fuit vt dispensaret super matrimonij etiam consummati indissolubilitate, quoniam multi auocarentur à professione Christianæ religionis si intelligerent discedente infideli coniuge esse illis seruandum cœlibatum perpetuum. Secunda ratio est. Per baptismum regenerantur qui infideles erant in noua vita, & conspeliuntur corporali ablutione illa cum Christo quantum ad veterē vitam; ergo congruum fuit vt dissolui possit prius matrimonium & aliud contrahi. De qua ratione videndus est D. Thom. in art. præcedenti. Tertia ratio est. Matrimonij vinculum est coniunctio & relatio æquiparantiæ inter socios cōpares, coniuges, commilites, condiscipulos: non est tamen congruum esse sociis & pares fideles cum infidelibus iuxta illud Apost. 2. Cor. 6. nolite iugum ducere cum infidelibus &c. & infra, quæ societas lucis ad tenebras aut quæ pax fidei cum infideli. Hæc sunt quæ induxerunt Christum Dominum vt dispensaret; tamen non sunt hæc rationes & causæ sufficientes ad dissoluen dum matrimonium, sed solum Christi placitum & dispensatio. Et ideo argumenta quæ fieri solent ex quibusdam similibus vt quod non dissoluitur matrimonium hoc, ex hoc quod nō dissoluitur vinculum seruitutis, & dominij inter fidelem & infidelem, aut ex eo quod non soluitur matrimonium

A ratum & cōsummatum per solennē professionem religionis, sola ratione hac, facillime dissoluitur, negando consequentiam, quia Christo placuit dispensare super matrimonio hoc, non vero super alijs. Et autores scholastici qui in allegata dist. 39. aliter solunt hæc argumenta adducant congruentias, & nos aliquid diximus articulo præcedenti.

¶ Sed adhuc explicandum est quando dissoluitur matrimonium, an dissoluatur statim atque infidelis discedit, an vero quādo contrahit aliud matrimonium. In qua difficultate est sententia aliquorum doctorū quod cum primum discedit infidelis, & non vult cohabitare pacifice cū fidei continuo in eodem momento temporis dissoluitur matrimonium præcedens. Hanc sententiā tenet inter Iurisperitos Abbas in cap. quanto de diuortijs & alij, & glossa in cap. si infidelis, & ex Theologis sequitur hanc sententiam Richardus in allegata dist. 39. artic. 2. quæst. 2. in quā etiam inclinatur Scotus in eadem dist. Et argumentum pro hac sententia est. Nam D. Ambro in allegato can. si infidelis, & Innocentius tertius in allegato cap. quanto interpretans Ambrosium inquit. Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eū qui relinquitur, ergo ius & vinculum matrimonij dissoluitur dum primum infidelis recusat habitare pacifice, & est contumeliosus in creatorem. Confirmatur argumentum. Fidelis potest tam primum infidelis recesserit, contrahere aliud matrimonium libere & licite, at si non esset tunc dissolutum primum matrimonium, haberet simul duas vxores, ergo.

¶ Nihilominus in huius rei explicatione sit quinta conclusio certissima. Matrimonium nō dissoluitur in præsentī casu, priusquam infidelis aliud contrahat matrimonium. Hanc sententiam tenet D. Thomas in hoc articulo ad. 2. & illum sequuntur omnes Thomistæ, imo fere omnes scholastici D. Anton. 3. part. tit. 1. capit. 6. Syluester verbo matrimonium. 8. impedimento. 10. Et quidem quod non dissoluitur continuo per baptismum & illius susceptionem certa fides est, quam docet Paulus in loco supra allegato, concedens & consulens cohabitationem inter fidelem & infidelem. Et hoc ipsum docent Synodus Meldensis & Triburientis, qui supracitati sunt in prima conclusione. Et ratio quam asserunt hæc Synodi est illa qua etiam vtitur Innocentius in cap. gaude

Matth. 19.

2. Cor. 6.

Cap. quanto de diuortijs. Gloss. cap. si infidelis.

mus de diuortijs, scilicet, baptismus dimittit crimina non soluit coniugia, & hæc ratio optima est. Id ipsum etiam docet D. Augustinus lib. 1. de adulterinis coniugijs ad Polentium cap. 18. Quod autem non dissoluatur matrimonium per discessum infidelis continuo, probatur ratione manifesta. Nam si infidelis qui semel discessit & contumeliosus fuit in creatorem, postea respiscat & ad fidem conuertatur prius quam fidelis qui relictus est contrahat secundum matrimonium, tenetur fidelis infidelem qui conuertitur recipere, & sine nouo matrimonij contractu potest cum illo cohabitare & officia maritalia exercere, ergo non erat dissolutum matrimonium per discessum infidelis. Antecedens diffinitur ab Innocentio tertio in allegato cap. gaudemus. consequentia vero est manifesta. Dicere autem quod requiratur nouus contractus matrimonij, & absque ratione & autoritate & contra usum dicitur. Quod autem dissoluatur per matrimonium à fidei contractum probatur. Fides est quod dissoluitur hoc matrimonium, non per susceptionem baptismi, rursus nec per discessum infidelis ut ostendimus, ergo dissoluitur per matrimonium à fidei contractum. Non enim est aliquid aliud per quod dissolui possit. Cōfirmatur. Huiusmodi matrimonium à fidei contractum, est matrimonium ratum & firmum, præcedens autem matrimonium in infidelitate contractum non erat ratum, ergo congruum est quod matrimonium ratum tanquam vinculum fortius & firmiter dissoluat illud quod ratum non erat & firmum. Exempla sunt in matrimonio de præsentia quod dissoluit sponsalia de futuro præcedentia, & votum solenne religionis dissoluit matrimonium ratum non consummatum. Iuuat etiam ratio naturalis: nam in illa ita comparatum est quod generatio vnus sit corruptio alterius, ad eundem siquidem modum vnus matrimonij contractus & coniunctio est alterius dissolutio. Vnde ad argumentum respondetur primo, contumeliam creatoris tribuere ius coniugi qui relinquitur, quantum ad deserendum alium coniugem quoad thorum & cohabitationem, & hoc vocatur ab Ambrosio matrimonij de cohabitando, communem vitam agendo. Secundo respondetur soluere ius matrimonij, nihil aliud esse apud Ambrosium in eo loco, quam tribuere copiam & facultatem ad soluendam ipsum matrimonij vinculum, tamen non dissoluitur nisi quando fidelis iniret aliud con-

A iugium. Ad confirmationem respondetur, ex dictis quod nunquam conceditur quod quis possit habere duas uxores simul, sed eo temporis puncto quo vnā ducit aliam deserit, & primum esse vnus vxoris aut mariti est primum non esse alterius vxoris aut mariti. Ex hac doctrina sequitur quod si infidelis discedens contraxit matrimonium in infidelitate sua & postea conuertatur ad fidem, si illud contraxit antequam fidelis contraxerit secundum coniugium irritum fuit & nullum, quod si fidelis nondum contraxerit matrimonium quando conuertitur alter, primum matrimonium ab utroque contractum in infidelitate perseverat, ac subinde tenetur fidelis qui primo conuersus est istum qui modo conuertitur recipere. Tamen si infidelis contraxit in infidelitate sua matrimonium, postquam fidelis secundum contraxit matrimonium, illud validum fuit, & si post conuertatur cum suo coniuge cum illo perseverare debet. Hoc corollarium manifeste probatur ex dictis.

¶ Sed adhuc est difficultas ut omnia ista amplius explicentur, an tale matrimonium dissolui possit per votum solenne religionis aut per susceptionem ordinis sacri, sicut dissoluitur per aliud matrimonium. Ratio dubitandi à parte negativa est. Nam votum solenne non dirimit matrimonium ratum & consummatum ut postea dicemus, ergo saltem si matrimonium contractum in infidelitate sit consummatum non dirimitur per votum solenne religionis.

¶ In huius rei explicationem sit sexta conclusio. Si infidelis discedat & nolit pacifice cohabitare, matrimonium dissoluitur quando fidelis profitetur solenniter religionem, si autem infidelis velit cohabitare pacifice non dissoluitur matrimonium per tale professionem, sed qui professus fuerit manebit simul & coniugatus & religiosus. Hæc conclusio habet duas partes. Prima pars probatur primo. Nam quauis nec in euangelio nec in iure diffinita sit, tamen habetur ex communis sententia & confessione omnium Theologorum in allegato dist. 39. Eam tenet Magister Sotus ibidem quæst. vnica. art. 4. & pro ea refert Richardum, & eam tenet modernus Theologus, ergo. Secundo probatur hæc pars. Solennis professio ex Christi institutione sufficiens est ad dirimendum matrimonium ratum ut dicemus infra quæst. 61. ergo à fortiori & multo magis erit sufficiens ad dirimendum matrimonium infidelium

lium quod non est ratum ut dicitur in iure. A Confirmatur argumentum, & explicatur. Matrimonium ratum & non consummatum fidelium, maiorem indissolubilitatem & firmitatem habet quam matrimonium ratum & consummatum simul infidelium: sed votum solenne religionis habet vim ad dissoluendum matrimonium ratum fidelium, ergo etiam habet vim & efficaciam ad dissoluendum matrimonium ratum & consummatum infidelium. Probatur consequentia, nam quod potest dissoluere maius vinculum potest dissoluere minus. Minor vero est certa, maior vero in qua est difficultas probatur. Matrimonium fidelium etiam si non sit consummatum habet indissolubilitatem & firmitatem, non solum naturalem, verum etiam supernaturalem, proueniētem à ratione sacramenti ut infra dicemus, matrimonium vero infidelium quantumvis consummatum non habet indissolubilitatem & firmitatem supernaturalem, & ita in iure non dicitur ratum, ergo. Tertio probatur hæc pars. Per professionem religionis dissoluitur matrimonium ratum inter fideles & nondum consummatum, & per matrimonium ratum dissoluitur præcedens matrimonium quod fuit inter infideles etiam consummatum, ergo de primo ad vltimum matrimonium quod fuit inter infideles etiam consummatum dissoluitur per solennem professionem religionis. Confirmatur. Quia quando datur privilegium vel dispensatio ad minus bonum, censetur datum ad magis bonum, ergo si per matrimonium dissoluitur præcedens matrimonium consummatum multo magis per solennem professionem religionis. Secunda pars conclusionis est contra aliquos autores, quos allegauimus in articulo præcedenti in secundo dubio, qui existimant quod dissoluitur matrimonium etiam quo ad vinculum etiam si infidelis velit pacifice cohabitare nostris temporibus. Probatur tamen hæc pars omnibus argumentis quibus ibi probauimus quod in tali casu non dissoluitur matrimonium, nec potest dissolui per aliud matrimonium & ex consequenti nec per solennem professionem religionis, ergo. Diximus autem quod si profitetur manebit simul religiosus & coniugatus, sicut qui profitetur de licentia vxoris post consummationem matrimonij, nam non tenetur cohabitare nec reddere debitum nec expectare illum coniugem infidelem, & ita potest ingredi religionem & profiteri solenniter.

¶ Septima conclusio votum solenne clericorum quod emittitur in susceptione ordinis sacri non dirimit. Hoc matrimonium, etiam quando infidelis discedit hæc conclusio est etiam communis scholasticis in allegato dist. 39. Et quauis Magister Sotus in allegato articulo. 4. dubio tertio, dicat hæc questionem tenuisse illum perplexam, tamen postea suis & magnis argumentis conuictus descendit in hæc nostram sententiam communem omnibus. Et probatur conclusio. Vt postea dicemus votum solenne clericorum non potest dissoluere matrimonium ratum nondum consummatum, nec illud dirimere, ergo nec potest dissoluere matrimonium ratum ipsorum infidelium. Confirmatur. Nam rationes, quæ fiunt de voto religionis solenni non militat de voto solenni clericorum, ut patet, ergo. Vnde ad rationem dubitandi respondetur quod votum solenne religionis non dirimit matrimonium ratum & consummatum inter ipsos infideles, bene tamen matrimonium ratum & consummatum infidelium, nam votum solenne non habet illud privilegium in casu antecedentis, tamen habet illud in casu consequentis. Quod habet illum in casu consequentis iam probatum est in sexta conclusione, quod vero non habet illum in casu antecedentis probabitur infra in quæst. 61.

¶ Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio quibus principis. Ad primum argumentum respondetur, quod quauis matrimonium etiam infidelium sit indissolubile ex natura sua & ex institutione Dei in paradiso, nihilominus tamen dissoluitur in aliquo casu, & hæc dissolutio matrimonij in hoc casu est dispensatio Christi dispensantis super indissolubilitate matrimonij rati & consummati, dispensatio vero non tollit naturam rei. Ad confirmationem respondetur concedendo antecedens & negando consequentiam, quia placuit Christo Domino dispensare in casu consequentis non vero in casu antecedentis, & hoc in fauorem fidei, & ita non militat eadem rationes in vno casu atque in alio.

¶ Ad secundum argumentum respondetur quod illæ determinationes illorum Conciliorum, quæ habentur in iure, intelligendæ sunt quando infidelis vult cohabitare simul cum fidei pacifice, & sine contumelia creatoris, non vero quando discedit & non vult cohabitare pacifice. Ad tertium argumentum respondetur ex dictis in tertia conclu-

clufione, vbi hoc dubium quod in hoc argu-
mento tangitur explicatum est.

¶ Ad quartum respondetur negando con-
fequentiam. Ratio huius est. Quoniam quā
uis maior fit talis culpa, tamen matrimoniū
infidelium alias legitimum & cōsummatū
non est matrimonium ratum, vt dicitur in
iure, eo quod est inter non baptizatos, ta-
men matrimonium consummatum semel
inter baptizatos ratum est & firmum pro-
pter sacramentum baptisimi, & ita nulla ra-
tione potest dissolui. Ita respondet ad hoc
argumentum Innocentius tertius in cap.
quāto. de diuortijs. sed quoniam diximus cō-
clufionem nostrā esse certā secundū fidē,
& etiam est certum secundum fidem, quod
si coniux fidelis incidat in hāresim vel in
aliud peccatum non dissoluitur matrimo-
nium, vt diffinitur in Concilio Triden. ses-
sione. 24. de sacramento matrimonij can. 5.
cum dicitur, si quis dixerit propter hāresim
& c. dissolui posse matrimonij vinculū ana-
thema sit. Innocentius autē in allegato cap.
quanto inquit prādecessorem suum quēdā
aliter sensisse, qui prādecessor dicitur ab
Hostienſi & alijs Iurisperitis fuisse Celeſti-
num tertiu in quadam Decretali quæ olim
circūferebatur tomo de conuerſione infide-
lium, respondetur tamen Celeſtinum in al-
legata Decretali loquutum fuisse vt priua-
tum quēdam doctorem non diffiniendo vt
pastorem ecclesie vniuersalem, sed proferē
do suā opinionem, quod indicat Innocen-
tius in illo verbo sentire, quod idem pollet
quod opinari, seu extimare, & per hoc re-
spondetur ad argumentum.

¶ Ad quintum argumentum responde-
tur quod ibi optime dictum est quod nunc
in illo casu matrimonium dissoluitur ex di-
spensatione Christi, non vero antea & hoc
constat ex loco D. Pauli. Ad sextū argumē-
tum quod est replica contra hanc solutio-
nem respondetur ex dictis in explicatio-
nem textus Apostolici, quam afferebamus
in prima probatione primæ conclusio-
nis.

¶ Ad septimum argumentum responde-
tur quod iam dictum est super con. 2. quæ
nam sit creatoris iniuria. Ad confirmationē
respōdetur ex dictis in. 5. & 6. cōclufione.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum alia vitia soluant matri-
monium.

AD SEXTVM sic proceditur. *Vt*
detur quod alia vitia soluant matri-
monium sicut & infidelitas. Adul-
terium enim videtur esse directius
contra matrimonium quam infidelitas: sed infi-
delitas soluit matrimonium in aliquo casu, vt li-
ceat ad aliud matrimoniu transire: ergo & adul-
terium idem facit.

¶ 2. Præterea. Sicut infidelitas est fornica-
tio spiritualis, ita & quolibet peccatum: si ergo
propter hoc infidelitas matrimonium soluit, quia
est fornicatio spiritualis, pari ratione quodlibet
peccatum matrimonium soluet.

¶ 3. Præterea. Matth. 18. dicitur, Si dex-
tra manus tua scandalizat te abscinde eā & projice
abs te: dicit Gloss. quod in manu & dextro oculo
possunt accipi frater & vxor, propinqui & fi-
lij: sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis
impedimento: ergo propter quodlibet peccatū po-
test matrimonium dissolui.

¶ 4. Præterea. Auaritia idololatria est, vt
dicitur Ephes. 5. sed propter idololatriam potest
mulier dimitti: ergo pari ratione propter auari-
tiam, & ita propter alia peccata quæ sunt maio-
ra quam auaritia.

¶ 5. Præterea. Hoc expresse Magister dicit
in litera.

SED contra est quod dicitur Matth. 5. Qui
dimiserit vxorem excepta causa fornicationis
mæchatur.

¶ Præterea. Secundum hoc tota die fierent di-
uortia, cū raro inueniatur matrimonium in quo
alter coniugum in peccatum non labatur.

RESPONDEO dicendum, qd fornicatio
corporalis & infidelitas specialem habent contra-
rietatem ad bona matrimonij, vt ex dictis patet:
vnde specialem habent vim separandi matrimo-
nia. Sed tamen intelligendum est quod matrimo-
nium dupliciter soluitur. Vno modo quantum ad
vinculum, & sic non potest solui postquam matri-
monium est ratificatum, neque per infidelitatem,
neque per adulterium: sed si non est ratificatū sol-
uitur vinculū permanente infidelitate in altero
coniugum, si alter conuersus ad fidem ad aliud cō-
iugium transeat: non autem soluitur vinculum
prædictum per adulterium, alijs infidelis liberē
posset dare libellū repudij vxori adulteræ, & ea
dimissa aliam ducere, quod falsum est. Alio modo
soluitur matrimoniu quantū ad actū, & sic solui
potest tam per infidelitatem quam per fornicatio-
nem spirituales: sed propter alia peccata non po-
test solui matrimonium etiam quantum ad actū,
nisi fortē ad tempus se velit vir subtrahere à con-
sortio vxoris ad castigationem eius, subtrahendo
ei præsentia sua solatium.

Ex Hiero.
in hoc lo-
co. tom. 9.

4. Sentent.
dist. 39.

Art. 3. hu-
ius quæst.
corp.

AD

Quæstio. LX.

AD primum ergo dicendum, quod quāuis adul-
terium magis directe opponatur matrimonio in-
quantum est in officium naturæ quam infidelitas,
tamen econtrario est in quantum matrimonium
est sacramentum ecclesie, ex quo habet perfectam
firmitatem in quantum significat indiuisibilem
coniunctionem Christi & ecclesie: & ideo matri-
monium quod non est ratum magis potest solui
quantum ad vinculum per infidelitatem quam
per adulterium.

¶ Ad secundum dicendum, quod cōiunctio pri-
ma animæ ad Deum est perfidem, & ideo per eam
anima quasi desponsatur Deo, vt patet Osee. 2.
Sponsabo te mihi in fide: Vnde in sacra scriptura
specialiter per fornicationē idololatria & infide-
litas designantur: sed alia peccata magis remota-
significatione dicuntur spirituales fornicationes.

¶ Ad tertium dicendum, quod hoc intelligen-
dum est quando mulier præstat magnam occasio-
nem peccati viro suo, vt vir probabiliter sibi de
periculo timeat, tunc enim vir potest se subtrahere
ab eius conuersatione, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quod auaritia dicitur
idololatria per quandam similitudinē seruitu-
tis, quia tam avarus quam idololatra potius ser-
uit creaturæ quam creatori, non autē per similitu-
dinem infidelitatis: quia corruptio infidelitatis
est in intellectu, sed auaritiæ in affectu.

¶ Ad quintum dicendum, quod verba Magi-
stri sunt accipienda de sponsalibus, quia propter
crimen superueniens sponsalia solui possunt: vel
si loquitur de matrimonio intelligendum est dese-
paratione à cōmuni conuersatione ad tempus, vt
dictum est: vel quando vxor non vult cohabitare
nisi sub conditione peccandi: vt cum dicit: Non
ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias con-
greges, tunc enim potius eam debet dimittere quā
latrocinia exercere.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio huius articuli, est negatiua.
Itaque non dissoluitur matrimoniū
per alia peccata nec quantum ad vin-
culum nec quantum ad actum, nam illa sola
peccata, scilicet, fornicatio & infidelitas ha-
bent specialem contrarietatem ad bona
matrimonij.

¶ In hoc articulo diffinit D. Thom. & de
terminat, quod matrimonium quantum ad
vinculum dissoluitur per infidelitatem iux-
ta dicta in articulis præcedentibus, & per
adulterium seu fornicationem quantum ad
actum vt infra dicemus. Et in solutione ad
primum assignat elegantissime rationem
quare matrimonium dissoluatur per infide-
litatem quoad vinculum, non vero per for-

nicationem, cum magis videatur repugnare
matrimonio fornicatio quā infidelitas. Ra-
tio autem hæc est. Nam quāuis adulteriū
magis directe opponatur matrimonio in-
quantum est in officium naturæ quam in-
fidelitas, tamen si matrimonium confide-
retur in quantum est sacramentum econ-
tra res se habet, & ita matrimonium quod
non est ratum magis dissoluitur per infide-
litatem quam per adulterium, quoniam fir-
mitas maior matrimonij conuenit illi ratio-
ne sacramenti. Notandum etiam quod alia
crimina, maxime quæ repugnant secunda-
rio fini matrimonij, dissolunt quidem ma-
trimonium quantum ad iudicium ecclesie
& quantum ad thorum, & cohabitationem
vt si alter sit intractabilis, alias autem quia
vir est caput mulieris: potest interim debi-
tum negare causa correctionis vt dicit
D. Thom. in articulo circa finem corporis,
sed mulier quia subiecta est, causa correctio-
nis non potest debitum negare, alias enim
hoc pertineret ad vindictam non ad corre-
ctionem.

QVÆSTIO LX.

De vxoricidio.

Deinde considerandum est de
vxoricidio. Circa quod quæ-
runtur duo. Primo, vtrum in ali-
quo casu liceat vxorem occide-
re. Secundo, vtrum vxoricidium
matrimonium impediatur.

De hac materia Doctores scholastici. in
4. dist. 37. cū Magistro ibidem cap. 2.
Magister solus quæst. vnica art. 3. & iurispe-
riti cum Gratiano. 33. q. 2. Syluester verbo
lex. q. 10. par. 4. & verbo matrimonium. 8.
quæst. 9. Nauar. in manuali. cap. 22. nu. 46.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum liceat vxorē interficere
in actu adulterij deprehensam.

AD PRIMVM sic proceditur.
Videtur quod liceat viro vxorem
interficere in actu adulterij depre-
hensam. Lex enim diuina præci-
pit adulteras lapidari: sed ille qui legem diuinam
exequitur non peccat: ergo nec occidens propriam
vxorem si sit adultera.

Thom. 4.
dist. 37. q.
2. artic. 1.
& 2.

¶ 2. Præ-

¶ 2 Præterea. Illud quod licet legi, licet ei cui lex hoc committit: sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet personam ream mortis: cum ergo lex commiserit viro interfektionem vxoris in actu adulterij deprehensa, videtur quod ei liceat.

¶ 3 Præterea. Vir habet potestatem maiorem super vxorem adulteram quam super eum, qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutiat clericum quem cum propria vxore inuenit, non est excommunicatus: ergo videtur quod etiam liceat interficere propriam vxorem in adulterio deprehensam.

¶ 4 Præterea. Vir tenetur vxorem suam corrigere, sed correctio fit per inflictionem iustæ pænæ, cum ergo iustæ pænæ adulterij sit mors, quia est capitale crimen, videtur quod liceat viro vxorẽ adulteram occidere.

Lib. 4. sen. dist. 37. SED contra in litera dicitur, quod ecclesia Dei nunquam constringitur legibus humanis vel mundanis, gladium enim non habet nisi spirituale: ergo videtur quod ei qui vult esse de ecclesia non sit licitus actus legis illius quæ vxoricidium permittit.

¶ Præterea. Vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxori non licet interficere virum in adulterio deprehensum: ergo nec viro vxorem.

RESPONDEO dicendum, quod virum interficere vxorem contingit dupliciter. Vno modo per iudicium civile, & sic non est dubium quod sine peccato potest vir zelo iustitiæ, non liuore vindictæ aut odij motus, vxorem adulteram in iudicio seculari accusare criminaliter de adulterio, & pænâ mortis à lege statutam petere: sicut etiã licet aliquem accusare de homicidio, aut de alio crimine: non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio ecclesiastico, quia ecclesia non habet gladium materiale, vt in litera dicitur. Alio modo potest eam per seipsum occidere, non in iudicio conuictam, & sic extra actum adulterij eam interficere quantumcunque sciat eam adulteram, neque secundum leges civiles, neque secundum legem conscientie licet. Sed lex civilis quasi licitum putat quod in ipso actu eam interficiat, non quasi præcipiens, vel prohibens, sed quasi pænâ homicidij ei infligens propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occisionem vxoris. Sed ecclesia in hoc non est astricta legibus humanis, vt iudicet eum sine reatu pænæ aternæ, vel pænæ ecclesiastico iudicio infligendæ ex hoc quod est sine reatu pænæ infligendæ per iudicium seculare, & ideo in nullo casu licet viro occidere vxorem propria auctoritate.

AD primum ergo dicendum quod pænâ illam infligendam non commisit personis priuatis, sed personis publicis quæ habent officium ad

hoc deputatum. Vir autem non est iudex vxoris: & ideo non potest eam interficere, sed coram iudice accusare.

AD secundum dicendum, quod lex civilis nõ commisit viro occisionem vxoris quasi præcipiens, quia sic non peccaret: sicut non peccat minister iudicis latronem occidens condemnatum ad mortem: sed permisit pænâ non adhibens: vnde etiam difficultates quasdam apposuit quibus retraherentur viri ab vxoricidio.

AD tertium dicendum, quod ex hoc non probatur quod sit licitum simpliciter, sed quantum ad immunitatem ad aliquam pænâ, quia etiam excommunicatio quædam pænâ est.

AD quartum dicendum, quod duplex est congregatio, quædam æconomica sicut familia aliqua, & quædam politica sicut ciuitas & regnum. Ille igitur qui præest secundæ congregationi vt rex, potest infligere pænâ & corrigere personã, & exterminare ad purgationem communitatis cuius curam gerit: sed ille qui præest in primâ congregatione vt paterfamilias non potest infligere, nisi pænâ corrigentem, quæ se non extendit ultra terminos emendationis, quam transcendit pænâ mortis, & ideo vir qui sic præest vxori non potest ipsam interficere, sed alias accusare vel castigare.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Vir sine peccato potest motus zelo iustitiæ non liuore vindictæ aut odij accusare vxorem adulteram in iudicio seculari criminaliter de adulterio, & pænâ mortis à lege statutã petere, sicut etiã licet accusare aliquem de homicidio vel alio crimine.

SECUNDA conclusio. Talis accusatio non potest fieri in iudicio ecclesiastico. Ratio est, nam ecclesia non habet gladium materiale.

TERCIA conclusio. Per seipsum non potest eam occidere extra actum adulterij, nõ in iudicio conuictam, quantumcunque sciat eam adulteram, & hoc habet verum siue secundum leges civiles, siue secundum leges conscientie.

QUARTA conclusio. Lex civilis quasi licitum putat quod in ipso actu eam interficiat, non quasi præcipiens, vel prohibens, sed quasi pænâ homicidij non infligens propter maximum incitamentum quod habet vir in tali facto ad occisionem vxoris.

QUINTA conclusio. Ecclesia in hoc non est astricta legibus humanis, vt iudicet eum sine reatu pænæ aternæ, vel pænæ infligendæ in ecclesiastico iudicio, ex eo quod est sine reatu

reatu pænæ infligendæ in iudicio seculari, & ideo in nullo casu licet viro occidere vxorem propria auctoritate.

NOTANDUM circa istum articulum quod prima conclusio D. Thom. est certissima, & potest intelligi primo quod maritus potest accusare vxorem de hoc crimine adulterij, vsque ad mortem exequutioni mandandã per iustitiam publicam. Et in hoc sensu certissima est conclusio, & videtur loqui D. Thom. iuxta morem aliarum nationum extra Hispaniam vbi adulteros occidit iustitia publica sicut & alios malefactores. Secundo potest intelligi quod possit accusare & occidere manu propria postquam condẽnata est per iudicem, vt fit in Hispania, de quo erit statim dubium. Secundo notandum quod in quarta cõclusionẽ intedit D. Thom. secundum ius commune civile permissum esse marito vt si reperiat vxorem adulteram in ipso actu adulterij, eã interficiat absque hoc quod inde incurrat pænâ positã in iure contra homicidas, & quod vere hoc non est licitum in conscientia sed tantum est permissum vt quoddam malum ad mitigandum dolorem mariti vt statim magis explicabitur. Communiter autem ad hoc solet allegari: grachus. C. de adulterijs & c. l. marito. ff. eodem titulo. de quo in 2. 2. quæst. 64. Magister Sotus in dicta dist. art. 3. sit. Couarru. super. 4. decret. part. 2. cap. 7. §. 7. num. 6. & 7. vbi adducit legem regni in qua permittitur marito occidere ambos adulteros in adulterio deprehensos. l. 2. tit. 17. lib. 8. ordi. rega. Dicit tamen ibi Couarru. quod maritus sic occidens vxorem adulteram propria auctoritate amittit dotem & illa bona quæ propter adulterium vxoris marito adiudicantur per legem, sed quando publica auctoritate eam occidit dotem sibi acquirit & arras & ad hoc citat Magister Sotus legem Taurensem in loco citato.

L. grachus. C. de adulterijs l. marito. ff. cod. titul.

L. 2. tit. 17. lib. 8. ordi. reg.

ED vt hoc amplius explicetur est primum dubium, an in dicto casu quo propria & priuata auctoritate maritus occidit vxorem adulteram peccet mortaliter. Ratio dubitandi a parte negatiua est. Nam ille qui occidit in actu adulterij habet auctoritatem ab illis legibus iam citatis, ergo non peccat mortaliter. Confirmatur hæc ratio in isto casu iste maritus videtur occidere auctoritate reipublicæ, sicut cum datur facultas filijs à reipublica vt interficiant interfectores patris, ergo non peccat mortaliter sicut nec illi.

u. 31

Nihilominus sit Conclusio: Certissimũ est quod in dicto casu. maritus qui occidit vxorem adulterã peccat mortaliter. Hanc conclusionem docet D. Thom. in isto articulo ad finem corporis, & omnes eius discipuli & alij authores supra citati. Et probatur conclusio. Primo ex multis textibus quæ communiter adduci solent. 33. quæst. 2. præcipue determinatur hoc. ibidem cap. inter hæc & in alijs, ergo non est licitum. Secundo. Iure ipso diuino naturalibus illo præcepto, non occides, prohibetur à Deo omne homicidium quod fit priuata auctoritate, ergo cum in isto casu maritus occidat priuata auctoritate peccabit mortaliter. Et vt hoc amplius explicemus explicandum est quomodo lex illa sit permissiua nõ præceptiua. Ad cuius expositionem, aduertenda est regula generalis. Quando id quod in lege ponitur est medium necessarium ad cõsequendum finem intentum à lege, tunc lex est præceptiua & præcipit aliquod bonum, nam finis intentus est bonus & ideo id quod ponitur in lege vt medium necessarium ad consequendum finem, debet habere bonitatem sicut finis, nam medium participat bonitatem à fine. Caterum si id quod ponitur in lege non sit medium necessarium ad finem intentum permissio est non præceptum, permissio autem potest esse de re mala, nam quauis finis sit bonus quod permittitur potest esse malum cum non sit medium necessarium. v. g. in lege quæ datur de deceptione citra dimidium iusti pretij, duo ponuntur, primum est quod nõ audiantur litigantes de re hac, secundum est quod non fiat restitutio. De primo est præceptum, secundum vero est permissio. Ratio huius est, nam finis intentus à lege est quod non sint multe lites. Ad hoc autem medium necessarium est quod ita decepti non audiantur in iudicio, & propterea iudices tenentur ex præcepto non audire huiusmodi lites & peccarent mortaliter contra leges eas audiendo. Caterum ad hoc quod non sint multe lites, non est medium necessarium quod decepti non restituant & ideo respectu huius, permissio est non præceptum. Igitur ad propositum, finis intentus à lege civili de occidenda vxore in flagranti delicto, est delinire iustum viri dolorem: ad hoc medium necessarium occidere vxorem in actu adulterij inuentam, nam ista finis potest aliter consequi, ergo non est præceptum sed permissio quæ quidẽ potest de malis

33. q. 2. in multis. ca. præcipud. cap. inter hæc.

¶ Ad

Ad rationem dubitandi respodetur, qd illæ leges sunt permissiue non præceptiue vt iam diximus, permissio autem est de re mala & illicita, permittitur autem vt diximus ad deliniendum iustum viri dolorem. Ad confirmationem respodetur quod illud debet fieri rarissime. & propter grauissima crimina, & post auditam causam, at vero ante auditam causam nunquam datur facultas ab ipsa republica occidendi aliquem, & ita est illicitum occidere in nostro casu.

St secundum dubium an peccet mortaliter ille maritus quando prolata est publica sententia à iudice si occidit propriam vxorem adulteram. Videtur quod peccet mortaliter.

Primo, quia quauis iudex eam illi tradat occidendam, non tamen præcipit vt occidat, sed in sua libertate relinquit, vt sic potè moueatur ad misericordiam, & illi parcat, ergo quando de facto occidit, propria autoritate occidit & non publica, ac subinde peccat mortaliter. Omnis enim qui occidit priuata autoritate mortaliter peccat.

Secundo arguitur & confirmatur argumentum præcedens. Quando propria autoritate occidit inuentam in actu adulterij sine dubio peccat mortaliter, vt iam determinatum est in dubio præcedenti, ergo etiam peccat mortaliter in casu nostri dubij, etiam post sententiã iudicis. Probatur cõsequentiã quia sicut lex cuius licentiã illa occidit in primo casu est tatum permissiua, ita etiam sententiã iudicis qua eam occidit publice tantum est permissiua.

Tertio arguitur Maritus tunc non occidit vt minister iustitiæ, ergo non occidit publicè sed priuata autoritate, ac subinde peccat mortaliter. Vtraque consequentia est bona, antecedens vero probatur, Nam maritus non est minister iustitiæ vt constat.

Propter hæc argumenta & alia similia aliqui ex Iurisperitis tenuerunt, quod maritus etiam in isto casu peccat mortaliter.

Nihilominus tamen his non obstantibus sit conclusio. Si deposito omni liuore vindictæ contra charitatem ille maritus exequatur illam sententiã iudicis zelo iustitiæ occidendo suam vxorem, nec peccat mortaliter nec venialiter. Hæc conclusio est communis omnibus doctoribus tam Theologis quam Iurisperitis: vide supra citatos. Et probatur primo.

Iudex illam tradit illi in manus & parat omnia necessaria ad executionem illius

sententiæ, ergo non tantum se habet permissiue, sed etiam autoritatiue & positiue, ac subinde non peccat eam occidendo.

Secundo. Quando aliquis vellet impedire illum maritum ab executione sententiæ, non dubium quin iudex illum puniret vel compesceret, si autem esset peccatum nullo modo iuaretur à iudice publica sua autoritate, ergo non peccat. Alia argumenta possent adduci ad hoc propositum, de hoc tamen in. 2. 2. in materia de homicidio longius disputatur.

Quibus positis respondendum est ad argumenta facta in principio. Ad primum argumentum respondetur quod quauis iudex non obliget ad occidendum, præbet tamen positiuam licentiã: & ita maritus nõ autoritate propria sed publica occidit propriam vxorem, ac subinde non peccat mortaliter.

Ad secundum argumentum concessio antecedenti negatur consequentia ratio differentia est. Nam vt diximus, iudex positiue dat licentiã ad occidendum, in quo differt à lege, nam lex positiue non dat licentiã sed permittit quod maritus possit interficere vxorem deprehensam in Adulterio.

Ad tertium argumentum respondetur quod quando maritus ex vi sententiæ iudicis occidit vxorem concurrat vt minister iustitiæ, non quidem vt minister ordinarius & necessarius, sed vt minister voluntarius tantum, & ita non peccat occidendo propriam vxorem.

ARTICVLVS II.

Vtrum vxoricidium impediat matrimonium.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod vxoricidium non impediat matrimonium. Dicitur enim opponitur adulterium matrimonio quam homicidium, sed adulterium non impedit matrimonium: ergo nec vxoricidium.

2. Præterea. Grauius est peccatum occidere matrem quam vxorem, quia nunquam licet verberare matrem, licet autem verberare vxorem: sed occisio matris non impedit matrimonium: ergo nec vxoris occisio.

3. Præterea. Magis peccat qui vxorem alterius propter adulterium interficit quam vxorem

rem propriam, in quantum minus habet de motu, & minus ad eum spectat eius correctio: sed qui alienam vxorem occidit non impeditur à matrimonio: ergo nec ille qui propriam vxorem interficit.

4. Præterea. Remota causa remouetur effectus: sed peccatum homicidij potest per penitentiam remoueri, ergo & impedimentum matrimonij, quod ex eo causatur, & ita videtur quod post perfectam penitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

33. q. 2. ca. no. Interfectores. ibi. c. 1. d. 4. ten. d. 37. SED contra est quod Canon dicit: Interfectores suarum coniugum ad penitentiam redigendi sunt, quibus penitus denegatur coniugium.

Præterea. In eo in quo quis peccat debet puniri: sed peccat contra matrimonium qui vxorem occidit, ergo debet puniri vt matrimonio priuetur.

RESPONDEO dicendum, qd vxoricidium ex statuto ecclesiæ matrimonium impedit: sed quandoq; impedit contrahendum, & non dirimit contractum, quando scilicet propter adulterium vir occidit vxorem, aut etiam propter odium: tamen si timetur de incontinentia ipsius, potest eum dispensari per ecclesiam vt licite matrimonium contrahat: quandoq; etiam dirimit contractum, vt quando aliquis interficit vxorem suam, vt ducatur eam cum qua mœchatur: tunc enim efficitur illegitima persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita quod si de facto cum ea contraxerit matrimonium dirimitur. Sed per hoc non efficitur simpliciter persona illegitima respectu aliarum mulierum. Vnde si cum alia contraxerit quauis peccet contra statutum ecclesiæ faciès: tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

AD primum ergo dicendum, quod homicidium & adulterium in aliquo casu impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum, sicut de vxoricidio dicitur, hic etiam de adulterio infra dicitur. Vel dicendum, quod vxoricidium est contra substantiam coniugij, sed adulterium contra bonum fidei ei debita: sic adulterium non est magis contra matrimonium quam vxoricidium, & ita ratio procedit ex falsis.

AD secundum dicendum, quod simpliciter loquendo grauius peccatum est occidere matrem quam vxorem, & magis contra naturam, quia naturaliter homo matrem reueretur, & ideo minus inclinatur ad interfecionem matris, & promigr est ad interfecionem vxoris, ad cuius pronitatis repressionem vxoricidis est matrimonium ab ecclesia interdicitum.

AD tertium dicendum, quod talis non peccat contra matrimonium, sicut ille qui propriam vxorem interficit, & ideo non est simile.

AD quartum dicendum, quod non est necessarium qd deleta culpa deleatur omnis pena, sicut de

irregularitate patet. Non enim penitentiã restituit in pristina dignitatem quauis possit restituere in pristinum statum gratiæ, vt dictum est. Quest. 28. art. 1. ad 3o

SVMMA ARTICVLI

Prima conclusio. Vxoriciuidum ex statuto Ecclesiæ matrimonium impedit. Secunda conclusio. Aliquando tantum impedit contrahendum, & non dirimit contractum, sicut quando maritus occidit vxorem propter adulterium vel propter odium.

Tertia conclusio. In tali casu si timeatur de incontinentia ipsius potest cum illo dispensari per ecclesiam, vt licite cõtrahat.

Quarta conclusio. Vxoriciuidum aliquando dirimit contractum, sicut cum aliquis occidit suam vxorem, vt ducat eam cum qua mœchatur, tunc enim efficitur illegitima persona simpliciter loquendo ad contrahendum cum illa: ita quod si de facto, cum ea contraxerit matrimonium erit nullum.

Quinta conclusio. Per hoc non efficitur persona simpliciter illegitima respectu aliarum mulierum.

IRCA istum articulum est aduertendum. Primo, quod in illo disputat D. Thomas de alio impedimento matrimonij, qd dicitur crimen: & de crimine, quod tantum impedit, sed non dirimit, agit Syluest. verb. matrimonium. 7. quæst. 6. in princ. sed quando est crimen, quod etiam dirimit agit verbo, matrimonium 8. quæst. 9. Nauar. in loco citato in princ. quæstionis. & Magist. etiam. Secundo not. cum aliquibus viris doctissimis, quod secundum communem sententiã quæ tribuitur Caiet. in verbo, matrimonium, non est peccatum mortale in casu secundæ conclusionis D. Thom. quod vxoricida cõtrahat sine dispensatione, imo aliqui putant, qd nec est veniale, quia leges illæ sunt iam abrogatæ per contrariam consuetudinẽ. Hoc ad minus est certum, quod episcopus potest dispensare in tali casu. Sic debet intelligi tertiã conclusio D. Thom.

Circa quartam conclusionẽ, aduertendum est quod sunt quatuor casus in quibus dirimitur matrimonium propter homicidium, vel adulterium: itaque crimen in his casibus est impedimentum etiam dirimens matrimonium, taliter, quod si contrahatur cum illo matrimonium sit nullum. Primus casus est, quando alter coniux occidit alterum per tertiam personam: tunc non potest matrimonium constare inter tertiam personam & coniugem

iugem superstitem, & hoc in perpetuū. Iste casus diffinitur ex preiſe in c. laudabilem de conuerſione coniugatorum, & iſte casus ponitur à Caiet. in ſumma verb. matrimonium impedimento. 5. in princ. à Nauar. in manuali cap. 22. nu. 46. Sylueſt. verb. matrimoniu 8. quaest. 9. dicto 3. ¶ Secundus casus eſt, ſi quis occidat vxorem vt contrahat cum ea cum qua prius adulterauit, non poteſt eſſe matrimonium inter illum & adulterā ſine diſpenſatione pontificis. Et hoc impedimētum cōſtat ex homicidio mixto adulterio: & intelligitur ſiue occidat per ſe ſiue per alium. Ita diffinitur in c. ſuper hoc, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu, & in capit. ſi quis uiuente. 31. quaestione prima. idem dicunt doctores citati in præcedenti caſu.

Cap. ſuper hoc, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu. c. ſi quis uiuente. 31. quaest. 1.

Circa iſtum caſum. Dubium eſt an iſte caſus intelligendus ſit quando mors ſubſequuta fuerit animo contrahendi matrimonium. Ratio dubitandi à parte negatiua eſt. Nam hoc impedimentum conſtitutum eſt per ius poſitiuum, vt conſtat, ius uero poſitiuum non apponit prædictā conditionem, vt patet ex ipſo iure in illis locis citatis, nec eſt aliquis alius textus qui iſtam limitationem apponat, ergo talis limitatio non eſt conſtituenda. In hac difficultate Caieta. propter argumentū factum exiſtimat, quod etiam ſi homicidium non fiat illa intentione & illo animo dirimitur matrimonium, ita dicit in loco ſupra citato, & ita dicunt alij auctores. ¶ Nihilominus tamen probabiliffimū eſt eſſe neceſſariū, quod utrūq; crimen formaliter inueniatur; ita quod & vir ſit adulter, & quod ſciat ſe occidere vxorē adulterā: & ita ſi caſu occidiſſet aut pernitus ignorafſet non uideretur ſecundū matrimonium dirimendum. Imo probabiliffimum eſt eſſe neceſſarium quod homicidiū fiat animo contrahendi matrimonium. Ita intelligunt iura prædicta multi auctores. Sylueſter in loco citato, dicto ſecundo. & citat pro iſta ſententia Bernard. & Hoſtienſem in dicto cap. ſuper hoc. & in cap. laudabilem. & Nauarro in loco ſupra citato. Et ipſa iura uidentur hoc inſinuare, nam in c. laudabilem, dicitur, ſi in mortem ipſorum malitioſe fuerint machinatę, &c. Idem dicitur in capit. ſuper hoc. taliter reſpondemus, quod ſi adultera eſt in mortem aliquid machinata, &c. in quibus uerbis inſinuatur, quod occiſio debet fieri cum tali intentione contrahendi. Et ex dictis reſpondetur ad

A argumentū Caiet. Et cum iura iſta rigoroſa ſint & odioſa & pœnalia reſtringenda ſunt.

¶ Aduertēdum tamen, quod Nauarro in loco citato dicit, quod occiſio coniugis alius cuius caſa contrahendi cum eius coniuge quæ facta eſt utroq; machinante, perpetuo impedit etiā ſi alter infidelis eſſet & ad eius conuerſionem procurādā patrata fuiſſet, & citat cap. laudabilem. Itaque ſola occiſio cū ijs conditionibus impedit & dirimit etiā ſi non interueniat adulterium: facta uero altero tantam machinante non ſufficit niſi interueniat adulterium, & citat capit. ſuper hoc. & auctores aliquos, & dicit hanc ſententiam eſſe communiter receptam. ¶ Tertius caſus eſt, ſi quis uiuente propria vxore dat fidem contrahendi matrimonium illi cum qua adulterauit non poteſt inter illum qui dedit fidem & adulteram conſtare matrimonio. Ita diffinitur in cap. ſignificauit. & in alijs capitulis. & cap. ex literis. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu. Et hoc docent omnes doctores, uide ſupra citatos. V. g. ſi quis modo coniugatus cum iuuenula conueniret carnaliter data fide, quod poſt mortem vxoris eam acciperet in ſuam, defuncta vxore ſua nunquā poterit eſſe matrimonium inter illos. Et obſeruandum quod eccleſia in ijs non tam attendit criminis enormitatem quam peccandi facilitatem. Itaque cognoſcere aliquam foeminam data fide, quod mortua propria vxore illam ducet eſt impedimentum dirimens matrimonium. Itaque nec datio fidei de contrahēdo ſine adulterio, nec cōtractus ſine adulterio ſufficit, vt habetur in illo capit. ſignificauit. & cap. 1. 31. quaest. prima.

Cap. laudabilem, de fidegdis, &c.

Cap. ſuper hoc, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu.

Cap. ſignificauit, & c. ex literis, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu.

B eadem eſt communiter receptam. ¶ Tertius caſus eſt, ſi quis uiuente propria vxore dat fidem contrahendi matrimonium illi cum qua adulterauit non poteſt inter illum qui dedit fidem & adulteram conſtare matrimonio. Ita diffinitur in cap. ſignificauit. & in alijs capitulis. & cap. ex literis. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu. Et hoc docent omnes doctores, uide ſupra citatos. V. g. ſi quis modo coniugatus cum iuuenula conueniret carnaliter data fide, quod poſt mortem vxoris eam acciperet in ſuam, defuncta vxore ſua nunquā poterit eſſe matrimonium inter illos. Et obſeruandum quod eccleſia in ijs non tam attendit criminis enormitatem quam peccandi facilitatem. Itaque cognoſcere aliquam foeminam data fide, quod mortua propria vxore illam ducet eſt impedimentum dirimens matrimonium. Itaque nec datio fidei de contrahēdo ſine adulterio, nec cōtractus ſine adulterio ſufficit, vt habetur in illo capit. ſignificauit. & cap. 1. 31. quaest. prima.

Circa iſtum caſum. Dubium eſt an iſte caſus intelligendus ſit quando mors ſubſequuta fuerit animo contrahendi matrimonium. Ratio dubitandi à parte negatiua eſt. Nam hoc impedimentum conſtitutum eſt per ius poſitiuum, vt conſtat, ius uero poſitiuum non apponit prædictā conditionem, vt patet ex ipſo iure in illis locis citatis, nec eſt aliquis alius textus qui iſtam limitationem apponat, ergo talis limitatio non eſt conſtituenda. In hac difficultate Caieta. propter argumentū factum exiſtimat, quod etiam ſi homicidium non fiat illa intentione & illo animo dirimitur matrimonium, ita dicit in loco ſupra citato, & ita dicunt alij auctores. ¶ Nihilominus tamen probabiliffimū eſt eſſe neceſſariū, quod utrūq; crimen formaliter inueniatur; ita quod & vir ſit adulter, & quod ſciat ſe occidere vxorē adulterā: & ita ſi caſu occidiſſet aut pernitus ignorafſet non uideretur ſecundū matrimonium dirimendum. Imo probabiliffimum eſt eſſe neceſſarium quod homicidiū fiat animo contrahendi matrimonium. Ita intelligunt iura prædicta multi auctores. Sylueſter in loco citato, dicto ſecundo. & citat pro iſta ſententia Bernard. & Hoſtienſem in dicto cap. ſuper hoc. & in cap. laudabilem. & Nauarro in loco ſupra citato. Et ipſa iura uidentur hoc inſinuare, nam in c. laudabilem, dicitur, ſi in mortem ipſorum malitioſe fuerint machinatę, &c. Idem dicitur in capit. ſuper hoc. taliter reſpondemus, quod ſi adultera eſt in mortem aliquid machinata, &c. in quibus uerbis inſinuatur, quod occiſio debet fieri cum tali intentione contrahendi. Et ex dictis reſpondetur ad

Ca. 1. p. 31 quaest. 1.

D eadem eſt communiter receptam. ¶ Tertius caſus eſt, ſi quis uiuente propria vxore dat fidem contrahendi matrimonium illi cum qua adulterauit non poteſt inter illum qui dedit fidem & adulteram conſtare matrimonio. Ita diffinitur in cap. ſignificauit. & in alijs capitulis. & cap. ex literis. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu. Et hoc docent omnes doctores, uide ſupra citatos. V. g. ſi quis modo coniugatus cum iuuenula conueniret carnaliter data fide, quod poſt mortem vxoris eam acciperet in ſuam, defuncta vxore ſua nunquā poterit eſſe matrimonium inter illos. Et obſeruandum quod eccleſia in ijs non tam attendit criminis enormitatem quam peccandi facilitatem. Itaque cognoſcere aliquam foeminam data fide, quod mortua propria vxore illam ducet eſt impedimentum dirimens matrimonium. Itaque nec datio fidei de contrahēdo ſine adulterio, nec cōtractus ſine adulterio ſufficit, vt habetur in illo capit. ſignificauit. & cap. 1. 31. quaest. prima.

Cap. ex literis, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriu.

QVÆSTIO LXI.

De impedimento matrimonij, quod eſt votum ſolenne.

De impedimētis quæ ſuperueniunt matrimonio. Et primò, de impedimento quod prouenit matrimonio, ſcilicet, de voto ſolenni. Secundò, de impedimento, quod prouenit matrimonio conſummato, ſcilicet, de fornicatione. Circa primū quaeruntur tria. Primò, utrum alter coniugū altero inuito poſt carnalem copulam poſſit religionem intrare. Secundò, utrum ante carnalem copulam poſſit intrare. Tertio, utrum altero intrante alter poſſit alteri nubere.

De hac grauiſſima quaestione Doctores in 4. diſt. 27. Magiſt. cap. 8. Magiſt. Sotus ibi. quaest. 1. art. 4. Iuriſperiti 27. quaest. 2. c. ſunt qui dicunt, & in titul. de conuerſione coniugatorum. Sylueſt. uerbo, diuortium. quaest. 12. & 13, & uerbo, matrimoniu 8. quaest. 12. dict. 4. Couar. ſuper quartū decretalium. part. 2. cap. 7. §. quarto. nu. 8. Nauarro in manuali cap. 22. nu. 35.

ARTICVLVS I.

Utrum alter coniugum altero inuito poſt carnalem copulam poſſit religionem intrare.

Tho. 4. diſt. 27. q. 1. arti. 3. q. 1. & ſequē.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod alter coniugum, etiā poſt carnalem copulam poſſit altero inuito ad religionem tranſire. Quia lex diuina magis debet ſpiritualibus fauere quam lex humana: ſed lex humana hoc permiſit: ergo multo fortius lex diuina permittere debuit.

¶ 2. Præterea. Minus bonum non impedit maius bonum: ſed matrimonij ſtatus eſt minus bonum quam ſtatus religionis, ut patet. 1. Corinth. 7. ergo per matrimonium non debet homo impe-

Articulus II.

A diri quin poſſit ad religionem tranſire. ¶ 3. Præterea. In qualibet religione ſit quoddam ſpirituale matrimonium: ſed licet de leui religione ad arctiorem tranſire, ergo licet de matrimonio leuiori, ſcilicet carnali ad arctius, ſcilicet, matrimonium religionis tranſire, etiam inuita vxore.

¶ S E D contra eſt quod dicitur. 1. Corinth. 7. non nec etiam ad tempus vacent orationi coniuges ſine mutuo conſenſu à matrimonio abſtinentes.

¶ Præterea. Nullus poteſt facere licitè, quod eſt in præiudiciū alterius ſine eius voluntate: ſed votum religionis emiſſum ab vno coniugum eſt in præiudiciū alterius, quia vnus habet poteſtatem corporis alterius, ergo vnus ſine conſenſu alterius non poteſt votum religionis emittere.

R E S P O N D E O dicendum, quod nullus poteſt facere oblationem Deo de alieno: unde cōper matrimoniu iam conſummatum ſit corpus uiri factū vxoris, non poteſt ſine conſenſu eius Deo ipſum offerre per continentie votum.

¶ A D primū ergo dicendum, quod lex humana conſiderat matrimonium ſolum in quantum eſt in officium naturæ, ſed lex diuina ſecundū quod eſt ſacramentum, ex quo habet omnimodam indiuiſibilitatem & ideo non eſt ſimile.

¶ A D ſecundū dicendum, quod non eſt inconueniens maius bonum impedi per minus bonū, quod habet contrarietatem ad ipſum, ſicut etiam per malum bonum impeditur.

¶ A D tertium dicendum, quod in qualibet religione contrahitur matrimonium ad vnā perſonam, ſcilicet ad Chriſtum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in vna religione quam in alia, ſed matrimonium materiale, & religionis non ſunt ad vnā perſonam, & ideo non eſt ſimile.

SVMMA ARTICVLVS II.

Concluſio eſt negatiua. Ratio illi eſt. Nam nullus poteſt facere oblationē Deo de alieno: at uero per matrimoniu cōſummatum corpus uiri factum eſt vxoris, nā facti ſunt perfectē vna caro, ergo.

¶ In hoc articulo non loquitur D. Tho. quando matrimonium tantum eſt ratum & nondum conſummatum: nam de hoc agit articulo ſequenti. Sed loquitur quando etiam eſt conſummatū. Et in præcedentibus quaestione 53. arti. 2. diſputauit de voto ſolenni quando antecedit matrimonium, quod impedit & dirimit, nunc autem loquitur de voto ſolenni quando ſubſequitur & antecedit matrimonium: & in hoc articulo dicere debemus de matrimonio conſummato, in ſe-

quenti vero dicemus de matrimonio rato non consummato, ergo.

¶ Est grauiſſima difficultas. Vtrum votum ſolenne religionis habeat virtutem & efficaciam ad diſſoluendum matrimonium ratum & conſummatum. Et videtur vera pars affirmatiua. ¶ Primo arguitur. Vt dicitur articulo ſequenti votum ſolenne religionis habet virtutem & efficaciam ad diſſoluendum matrimonium ratum & non conſummatum, ergo habet etiam efficaciam ad diſſoluendum matrimonium conſummatum. Probatur conſequentia. Nam matrimonium ſolum ratum & matrimonium, ratum & conſummatum ſunt eiſdem ſpeciei, ergo ſi votum ſolenne habet virtutem ad dirimendum vnum matrimonium, habet etiam ad dirimendum aliud. ¶ Secundo arguitur, & confirmatur argumentum præcedens. Matrimonium conſummatum ſupra rationem matrimonij ſolum addit ipſam conſummationem, vt manifeſte conſtat: ſed matrimonium ratione conſummationis nullam habet maiorem firmitatem, ergo ſi matrimonium ratum non conſummatum diſſoluitur per votum ſolenne religionis etiam diſſoluitur matrimonium conſummatum. Minor probatur, nam vt poſtea dicemus matrimonium ſolum habet indiſſolubilitatem in ratione contractus naturalis ordinati ad procreationem proliſ, & ratione ipſius ſacramenti, ergo non ratione conſummationis. ¶ Tertio arguitur. Sit caſus, quod vir antequam accedat ad vxorem voluntariam, vi opprimat illam, tunc ſic in iſto caſu matrimonium eſt vere conſummatum vt ſupponimus, tamen votum ſolenne religionis poteſt dirimere tale matrimonium, ergo. Minor probatur, nam vxor per violentam oppreſſionem non amittit ius quod habebat ante illam, vt conſtat, ſed ante oppreſſionem poterat ingredi religionem etiam inuito coniuge, ergo etiam poterit poſt oppreſſionem. ¶ Quarto arguitur. Coniuges etiam poſt matrimonium conſummatum poſſunt tranſire ad religionem ex conſenſu vtriuſque, ergo matrimonium conſummatum diſſoluitur per ſolennem profeſſionem religionis. Conſequentia eſt bona, nam non poſſunt eſſe religioſi totaliter traditi Deo & religioni, niſi diſſoluantur matrimonium per quod eſt traditus alteri coniugi. Antecedens vero conſtat ex vſu eccleſiæ catholicæ, que hoc permittit. ¶ Quinto arguitur. Si Petrus prius habeat copulam carnalem cum Maria, & poſtea contrahat cum illa, & poſt matrimonium contractum non

statim eam cognoſcat, in iſto caſu certum eſt, quod Petrus poſſit ſtatim conuolare ad religionem: tamen iſtud matrimonium videtur conſummatum, cum fuerit inter illos copula carnalis, ergo.

¶ Sit prima conſuſio. Votum ſolenne religionis non habet virtutem & efficaciam ad diſſoluendum matrimonium conſummatum. In hac conſuſione conueniunt omnes Theologi & Iuriſperiti, vide ſupra citatos. Et probatur conſuſio. Primo ex vſu & traditione eccleſiæ. Nunquam enim in eccleſia permittitur tranſire ad religionem poſt conſummationem matrimonij, niſi ex voluntate vtriuſque, vt poſtea dicemus, & hoc ſine diſſolutione matrimonij: & traditio eccleſiæ ſemper habet quod non diſſoluitur matrimonium ratum & conſummatum per profeſſionem ſolennem religionis: imo hoc videtur diſſinitum in Concil. Trid. Seſ. 24. can. 6. ergo. ¶ Secundo probatur conſuſio. Vt infra dicemus, matrimonium conſummatum ex natura ſua eſt indiſſolubile, vt eſt in officio naturæ, & ita in eius definitione dicitur indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens: & ex lege gratiæ habet indiſſolubilitatem ſecundum illud Matth. 19. quos Deus coniunxit homo, &c. Sed alias non legitur quod facta ſit diſpenſatio ſuper firmitate & indiſſolubilitate matrimonij rati & conſummati, ergo certum eſt, quod manet omnino firmum & indiſſolubile: ita vt in nullo caſu diſſoluatur. Ratio nes vero quare Chriſtus Dominus noluit in hoc caſu diſpenſare ſicut diſpenſauit in firmitate matrimonij rati tantum, vt poſtea dicemus ſunt quæ ſequuntur. ¶ Prima ratio eſt. Quoniam quando eſt conſummatum fit iniuria proli & ipſi foeminae, & ita non fuit conueniens, quod Chriſtus Dominus diſpenſaret ſuper indiſſolubilitate matrimonij in hoc caſu: quando vero matrimonium ſolum eſt ratum non irrogatur iniuria, ergo. ¶ Secunda ratio Alexandri Tertij in c. verum. de conuerſione coniugatorum: quoniam coniuges per conſummationem matrimonij fiunt perfecte vna caro, eſt autem duriffimum, & difficillimum ſeparare hominem à ſe ipſo, ergo. ¶ Tertia ratio eſt. Matrimonium ratum & conſummatum eſt vinculum carnale; per profeſſionem vero homo non moritur carnaliter ſed ſpiritualiter, ergo non fuit conueniens, quod Chriſtus Dominus diſpenſaret in tali vinculo: vinculum vero matrimonij rati tantum quodammodo eſt ſpirituale animorum, & non carnale.

Cap. verum.
de conuerſione
coniugatorum.

¶ Quarta

¶ Quarta ratio eſt, nam matrimonium ratum & conſummatum ſignificat coniunctionem Chriſti cum eccleſia & cum anima per gratiam conſummatam, & ſignificat coniunctionem verbi cum humanitate, iſtæ vero coniunctiones ſunt omnino indiſſolubiles, ergo. Matrimonium vero ratum tantum ſignificat coniunctionem Chriſti cum anima per gratiam quæ coniunctio aliquando diſſoluitur per peccatum, ergo.

¶ Sed explicandum eſt, quodnam matrimonium dicatur conſummatum ad hunc effectum, vt non diſſoluatur per ſolennem profeſſionem religionis, an requiratur id quod ſupra diximus quæſt. 55. requiri ad contrahendam affinitatem ex copula fornicariæ delicti, quod ſeminetur intra vas naturale (tunc enim eſt copula perfecta) an vero ſufficiat quod penetretur vas licet non ſeminetur, quæ copula vocatur imperfecta. Et videtur, quod requiratur copula perfecta cum ſeminatione. ¶ Primo arguitur ex ibidem dictis, nam ad contrahendam affinitatem ex copula illicita requiratur copula perfecta, cum ſeminatione intra vas naturale, ergo idem erit ad hoc quod matrimonium dicatur conſummatum quantum ad iſtum effectum. ¶ Secundo arguitur. Matrimonium non cenſetur conſummatum, niſi quando eſt perfecte conſummatum, ſed non eſt perfecte conſummatum niſi quando eſt perfecta copula coniuncta cum ſeminatione: nam eius perfectio conſiſtit in ſeminatione viri intra vas legitimum mulieris, ergo. ¶ Tertio arguitur. Fauores ſunt ampliandi, ſed Chriſtus in fauore ſtatus religionis & ipſorum fidelium conceſſit, vt aliquis poſt matrimonium ratum & non conſummatum poſſet ingredi religionem, & profiteri, ergo cum ſit maior favor ſi explicemus quod non cenſetur conſummatum donec fiat ſeminatione viri intra vas legitimum, ita videtur dicendum. ¶ Quarto arguitur. Vt diximus matrimonium conſummatum non diſſoluitur propter iniuriam que inferitur proli: ſed in noſtro caſu non eſt conſummatum taliter, quod fiat iniuria proli, nam cum non ſit ſeminatione viri nulla ſequitur iniuria, cum non ſequatur proles, ergo requiritur ſeminatione. Confirmatur, nam poteſt contingere, quod aliquis contrahat cum muliere iam corrupta: tunc in iſto caſu ex penetratione vaſis mulieris nulla ſequitur iniuria ipſi mulieri, ergo non ſufficit talis copula, vt dicatur conſummatum.

¶ In oppoſitum eſt. Primo. Nam quod carnalis copula imperfecta, & ſine ſeminatione intra vas ſufficiat ad iſtum effectum, habet maximum fundamentum in ca. verum, de conuerſione coniugatorum, vbi vt poſſit alter coniugum ad religionem tranſire altero inuito, ponitur hæc conditio, dummodo carnalis commixtio, non interuenierit inter eos, ſed quando ſe cognouerunt carnaliter modo dicto fuit carnalis commixtio inter eos, ergo hæc copula imperfecta ſufficit. ¶ Secundo arguitur. Quod matrimonium ratum nondum conſummatum diſſoluitur per profeſſionem ſolennem religionis, eſt privilegium conceſſum tali profeſſioni ex Chriſti placito diſpenſantis in lege naturali, & in lege gratiæ, vt dicemus articulo ſequenti, ergo tale privilegium reſtringendum eſt: & ſimiliter illa diſpenſatio: ac ſubinde quomodo cunque matrimonium fuerit conſummatum per copulam etiam imperfectam ſine ſeminatione eſt omnino indiſſolubile. ¶ Tertio arguitur. Sine dubio videtur grauis iniuria ipſius mulieris iam à Petro eius marito ſe cognita & corrupta, vt Petrus ea inuito poſſit conſugere ad religionem: quia illa non minus in capax manet ad matrimonium poſtquam ſic eſt corrupta, quam ſi Petrus vere ſeminaret, ergo illa copula imperfecta ſufficit ad hoc quod non diſſoluatur matrimonium per votum ſolenne religionis.

¶ In hac difficultate & propter hæc argumenta pro vtraque parte poſita tunc diſſententiæ inter doctores. Prima ſententia eſt, quod copula carnalis quantumcunque fiat cum apertione clauſtri pudoris, & penetrando vas, ſi tamen non fiat cum ſeminatione intra vas non cenſetur matrimonium conſummatum ad effectum impediendi ingreſſum religionis vnius coniugis, altero inuito. Itaque ad iſtum effectum requiritur copula carnalis perfecta ſicut ad affinitatem ex copula illicita, & non ſufficit copula imperfecta. Hanc ſententiam tenet Magiſt. Sorus in loco citato artic. illo 4. in principiis & aliqui interpretes D. Tho. Sylueſt. verb. in matrimonium 8. quæſt. 15. dicto 2. ¶ Secunda ſententia eſt, quod matrimonium dicatur conſummatum quantum ad iſtum effectum per copulam etiam imperfectam & ſine ſeminatione intra vas legitimum. Hanc ſententiam tenent multi doctores, præcipue expoſitores D. Tho. ſuper iſtum locum, qui dicunt, quod licet talis copula imperfecta & ſine ſeminatione non ſufficiat ad affi-

nitatem: sufficit tamen ad effectū presentē.

¶ In huius rei explicationem sit conclusio secunda. Prima sententia habet aliquam probabilitatem, secunda vero est longe probabilior. Prima pars huius conclusionis probatur argumentis factis primo loco & autoritate doctorum qui illam tenent. Secunda vero pars probatur autoritate doctorū qui illam tenent & argumentis factis secundo loco, quæ sunt longe probabiliora. Quæ omnia confirmantur. Nam quando fuit copula imperfecta post contractum matrimonij, præcipue si mulier amisit virginitatem, sit maxima iniuria mulieri, ut constat, ergo non est verosimile, quod Christus Dominus voluerit in tali casu dispensare cum iniuria mulieris. Quibus positis dicendum est ad argumenta facta primo loco huius dubij, quoniam nobis in hac secunda sententia persistendum est tanquam in probabiliori.

¶ Ad primum iam dictum est supra in quaestione 55. de affinitate, quod est alia ratio de affinitate, & alia ratio in nostro casu: nam ad affinitatem necessarium est, quod fiant perfecte vna caro, quod quidem non fit sine seminatione, ad istum vero effectum sufficit quæcunque copula etiā imperfecta propter iniuriā factā mulieri. vide dicta ibi.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod absolute non censetur matrimonium consummatum omnibus modis, nisi quā fuerit copula perfecta: ceterum ad effectū, de quo in proposito satis est quæcunque copula etiā imperfecta & sine seminatione.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod fauores quādo sunt aliquo modo contra ius, restringendi sunt ut dicunt etiā Iurisperiti, quod vero dissoluatur matrimonium in hoc casu est aliquomodo contra ius vel potius supra ius, per dispensationē Christi, ut dicimus statim: nā de iure naturali & supernaturali est indissolubilitas matrimonij. Et ita hoc privilegium est restringendum, ita ut non liceat transire ad religionē post quācunque copulam etiā imperfectā. ¶ Ad quintū arg. respondetur, quod quāuis non sit iniuria illata proli per copulā imperfectā, infertur tamen iniuria mulieri si vir transseat ad religionem. Ad confirmationem respondetur, quod etiam in illo casu infertur iniuria mulieri, ut de se constat.

¶ His positis respondendum est ad argumenta facta in principio dubij principalis. Ad primū argumentum respondetur, quod quāuis matrimonium ratum tantū & matrimonium ratum & consummatū sint eiusdem speciei: tamē

A matrimonium ratum & consummatum est omnibus modis indissolubile: non tamen matrimonium ratum tantū. Et huius rei sunt exemplā & in philosophia & in Theologia. In philosophia quidē, nam lux aeris, & lux solis sunt eiusdem speciei, tamen lux aeris est amissibilis & corruptibilis & dissolui potest, non tamen lux solis: in Theologia vero: nam gratia Christi, & nostra sunt eiusdem speciei, tamen gratia nostra est amissibilis & corruptibilis, non tamen gratia Christi Domini, & idem est de gratia in via & in patria: quæ dicitur consummata. Secundo respondetur quod licet matrimonium consummatū sit eiusdem speciei cū matrimonio tantū rato, tamen Christus

B Dñs voluit dispensare in matrimonio rato, ut possit esse transitus ad religionē, non tamen consummatum, & hoc propter rationes factas & præcipue propter iniuriam illatam proli, & mulieri. ¶ Ad secundum argumentum respondetur ex dictis in hac secunda solutione quod consummatio matrimonij nullam addit maiorem indissolubilitatem, nihilominus tamen Christus noluit in tali casu dispensare super indissolubilitatē matrimonij.

¶ Ad tertium argumentum, est gravissima difficultas, an quādo matrimonium est vere consummatum per vim & violentiam, ut si mulier per vim opprimatur, tale matrimonium dissolui possit per votum solenne religionis: ita coniux oppressus liberē & licite possit transire ad religionem. Et videtur vera pars negatiua. ¶ Primo arguitur, tertio argumento factō. Nam matrimonium in isto casu est vere consummatum, ut constat, ergo tale matrimonium est omnino indissolubile, etiam per votum solenne religionis. Probatur consequentia, nam votum solenne religionis habet istam virtutem dissolūdi matrimonium ex Christi dispensatione, Christus vero, ut diximus, noluit dispensare in matrimonio consummato, sed solum in matrimonio rato. ¶ Secundo arguitur. Ex tali consummatione per vim vel per metum per se sequitur proles, ergo coniux oppressus non potest transire ad religionem. Antecedens est notum quando est consummatum per copulam perfectam coniunctā cum seminatione: consequentia vero probatur. Nam matrimonium ratum & consummatum, ideo est indissolubile omnino, quoniam per se sequitur proles ex consummatione, cui fieret iniuria si dissolueretur: sed ex consummatione per vim sequitur per se proles, ergo sit iniuria proli si transseat ad religio-

ligionem qui oppressus est. Confirmatur. Nam si oppressus transeat ad religionem, per se sequitur mala educatio proli, ergo non potest transire. Consequentia est evidens, antecedens probatur. Nam tunc proles non poterat esse sub cura parentum. ¶ Tertio arguitur. Et probatur quod quando matrimonium est consummatum per metum non possit oppressus transire ad religionem. Talis consummatio est simpliciter voluntaria, ergo matrimonium est consummatum perfecte & voluntarie: ac subinde non potest esse transitus ad religionē. Consequentia est evidens, antecedens probatur. Metus non tollit simpliciter voluntarium, ut diffinit D. Thom. in 1. 2. quaest. 6. ergo. Confirmatur argumentū. Metus cadens in virum constantē non irritat matrimonium in re naturali, ut diffinitum est supra: quoniam non tollit voluntarium simpliciter, ergo consummatio matrimonij per metum simpliciter est voluntaria, ac subinde valida iure naturali, & non est irrita iure positivo, cum non constet de tali iure, ergo. ¶ In oppositum est, quod dicitur in eodem tertio argumento principali nam per violentiam oppressionem illa non amittit ius quod antea habebat: sed ante oppressionem poterat ingredi religionem, ut constat, ergo etiā post oppressionem.

¶ In hac difficultate propter hæc argumenta sunt diversæ sententiæ inter doctores. Prima asserit quod oppressus per vim non potest transire ad religionem. Ita tenet sapientissimus Magister Canus super istum articulum, & præcipue movetur secundo argumento factō, quem sequitur Magister Sotus dist. 27. quaest. 1. artic. 4. & dicit hanc sententiam tutiorem. ¶ Secunda sententia est, quod in isto casu coniux oppressus potest licite transire ad religionem, & quod est valida professio, & quod dirimitur matrimonium, Sylvester verb. diuortium. quaest. 5. citat aliquos auctores pro hac sententia, & aliqui citant Abbatem & alios Iurisperitos. ¶ Tertia sententia est veluti media quæ tenet Sylvester loco immediate citato, vide licet, quod oppressus per metum non potest transire ad religionem, si autem oppressus sit per violentiam absolutam potest ad religionem transire.

¶ In huius rei explicationem, sit prima conclusio. Ut à certioribus procedamus, si alter coniux opprimatur violentia vel metu post spatium bimestre, matrimonium est

ligionem qui oppressus est. Confirmatur. Nam si oppressus transeat ad religionem, per se sequitur mala educatio proli, ergo non potest transire. Consequentia est evidens, antecedens probatur. Nam tunc proles non poterat esse sub cura parentum. ¶ Tertio arguitur. Et probatur quod quando matrimonium est consummatum per metum non possit oppressus transire ad religionem. Talis consummatio est simpliciter voluntaria, ergo matrimonium est consummatum perfecte & voluntarie: ac subinde non potest esse transitus ad religionē. Consequentia est evidens, antecedens probatur. Metus non tollit simpliciter voluntarium, ut diffinit D. Thom. in 1. 2. quaest. 6. ergo. Confirmatur argumentū. Metus cadens in virum constantē non irritat matrimonium in re naturali, ut diffinitum est supra: quoniam non tollit voluntarium simpliciter, ergo consummatio matrimonij per metum simpliciter est voluntaria, ac subinde valida iure naturali, & non est irrita iure positivo, cum non constet de tali iure, ergo. ¶ In oppositum est, quod dicitur in eodem tertio argumento principali nam per violentiam oppressionem illa non amittit ius quod antea habebat: sed ante oppressionem poterat ingredi religionem, ut constat, ergo etiā post oppressionem.

¶ In huius rei explicationem, sit prima conclusio. Ut à certioribus procedamus, si alter coniux opprimatur violentia vel metu post spatium bimestre, matrimonium est

A vere consummatum, & oppressus non potest transire ad religionem. ¶ Prima pars huius conclusionis probatur. Nam fuit vera copula carnalis inter contrahentes, ut constat, ergo fuit vere consummatum. Confirmatur, quia talis copula non fuit fornicatio nec adulterium, ergo fuit vere consummatum matrimonium. ¶ Secunda pars conclusionis probatur. Matrimonium fuit consummatum sine aliqua iniuria, ergo oppressus non potest transire ad religionem. Antecedens probatur, nam coniux post bimestre habet ius ad petendum debitum, & alter non habet ius ad resistendum, ergo est inuitus irrationabiliter, ac subinde nulla fit illi iniuria.

¶ Secunda conclusio etiam certa. Qui opprimat coniugem per violentiam absolutam, aut per metum ante tempus bimestre, peccat mortaliter & facit illi iniuriā. In hac conclusione conveniunt omnes doctores. Est enim supponendum, quod ante duos menses vterque coniux habet ius ad non reddendum debitum alteri, quia ipsum ius commune in cap. ex publico, præbuit spatium duorum mensium, ut possint deliberare an sibi magis placeat status religionis: & licet per verba de presenti vterque dederit alteri ius sui corporis, debet tamen intelligi sub illa conditione iuris, ut dicit Magist. Sotus in dicto artic. 4. Hoc posito fundamento probatur conclusio. Qui opprimat coniugem per vim absolutam aut per metum intra illud spatium facit contra ius alterius, quod habet ab ecclesia, & in re gravissima, ut constat, ergo peccat mortaliter.

¶ Tertia conclusio. Si coniux opprimatur per violentiam absolutam vel metu ante tempus bimestre matrimonium est vere consummatum & omnino indissolubile, siue oppressus possit transire ad religionem siue non, itaque votum solenne in tali casu non dirimit matrimonium: & ita qui oppressit si alter transeat ad religionem non potest transire ad secundas nuptias, vivente illo coniuge. Hæc conclusio est contra Panor. & alios quos refert Sylvester. vbi supra. Eam tenet Magist. Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 1. & Magist. Victoria super istum artic. etiā Palud. in hac dist. & alij gravissimi viri. Et probatur primo. Inter coniuges fuit copula carnalis, ergo matrimonium fuit vere consummatum: sed matrimonium consummatum est omnino indissolubile secundum ordinem naturæ & gratiæ, & non est facta reuelatio, quod in tali casu dissoluatur, ergo non dissolvitur. ¶ Secundo

Cap. ex publico, da cōversioe cōiugatorū.

probatur conclusio. Ille qui fecit iniuriam vere & perfecte & voluntarie consummatum matrimonium, ergo talis debet subire leges matrimonij rati & consummati: ac subinde non potest transire ad secundum matrimonium viuente coniuge oppressa. Tota autem difficultas est, vtrum qui oppressus est per talem violentiam vel metum, possit transire ad religionem altero inuito.

A In cuius rei expositionem sit quarta conclusio. Qui oppressus est per violentiam absolutam vel per metum, potest transire ad religionem altero inuito. Hanc conclusionem tenet Syluester quantum ad vnam partem, & eam tenent multi alij authores quos refert ibi Syluester. Et probatur conclusio primo. Nam coniux oppressus non potest aliter recuperare ius suum nisi profiteri religionem, ergo potest illam profiteri. Consequentia est bona, antecedens probatur. Nam ius suum erat, quod posset transire ad religionem, ergo. Secundo probatur conclusio. Matrimonium ex parte oppressi non fuit consummatum perfecte & simpliciter loquendo, ergo oppressus potest ad religionem transire. Antecedens probatur. Nam talis consummatio matrimonij non fuit voluntaria ex parte oppressi, ergo matrimonium non fuit perfecte & simpliciter consummatum. Confirmatur. Nam si coniux opprimat alium in somno vel ebrietate potest transire ad religionem, quia non consentit nec dissentit in consummatione illius, sed oppressus per violentiam vel metum habet positium dissensum, ergo potest ad religionem transire. Tertio probatur conclusio. Propter alia crimina potest coniux transire ad religionem manente matrimonio indissoluto, vt propter haereticum, fornicationem, &c. vt postea dicemus, ergo poterit transire ad religionem propter illatam iniuriam in oppressione manente matrimonio indissoluto. Quibus positis respondetur ad argumenta facta primo loco quae militant contra istam conclusionem.

B Ad primū argumentū respondetur, quod illud concludit, quod in nostro casu non dissoluitur matrimonium, vt iam diximus: tamē non probat quod coniux oppressus non possit transire ad religionem & profiteri.

C Ad secundū argumentū respondetur, quod si illud argumentū aliquid concluderet, concluderet subinde, quod à matrimonio rato & consummato non possunt coniuges transire ad religionem ex voluntate vtriusque, quod est falsum, vt dicemus statim. Nam ex ma-

A trimonio rato & consummato per se sequitur proles. Vnde ad argumentum dicendum est, quod si ex tali consummatione de facto non sequatur proles vel non sit necessaria cura oppressi ad procreandam prolem poterit transire ad religionem altero inuito: si autem de facto sequatur proles & sit necessaria praesentia oppressi ad educandam prolem non poterit transire ad religionem. Et per hoc respondetur ad confirmationem.

B Ad tertium cum sua confirmatione respondetur, quod illud concludit euidenter quod illud matrimonium est vere consummatum, vt iam diximus: nihilominus talis oppressus potest transire ad religionem propter iniuriam illatam.

C Ex dictis in hoc dubio respondetur ad tertium argumentum dubij principalis. Ad quartum argumentum dubij principalis, est dubium an coniuges etiam post matrimonium consummatum possint transire ad religionem ex voluntate vtriusque. Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur, argumento quarto facto in dubio principali. Nam alias sequitur, quod matrimonium ratum & consummatum sit dissolubile: consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis constat. Nam matrimonium consummatum est omnino indissolubile, vt iam dictum est. Sequela probatur. Non potest aliquis esse religiosus totaliter traditus Deo, nisi dissoluat matrimonium per quod traditur vxori, ergo Confirmatur argumentum. Nam votum solenne includit totalem traditionem Deo factam, ergo cum illa non potest stare vinculum matrimoniale per quod est traditus totaliter coniugi, vel saltem est traditus quantum ad aliquid. Secundo arguitur. Matrimonium ordinatur ad bonum prolis, & cohabitatio vtriusque coniugis ad bonum illius ordinatur: sed ex matrimonio consummato necessario, & per se sequitur proles, vt constat, ergo etiam ex voluntate vtriusque non potest esse transitus ad religionem, nam sequeretur detrimentum prolis. Tertio arguitur. Nam post matrimonium etiam consummatum non potest aliquis transire ad religionem altero inuito, vt videtur certum, ergo etiam ex consensu vtriusque non est transitus ad religionem. Probatur consequentia. Nam matrimonium consummatum ordinatur ad bonum prolis & ad bonum speciei, & ipsi coniuges non possunt pro sua voluntate cedere iuri prolis vel speciei.

D His tamē nihil obstatibus sit conclusio. Coniuges

valida, ad hunc sensum quod poterit reuocari vt habetur expresse in ca. primo de conuersione coniugatorum. Aduertendum etiam est quod in casu in quo de licentia vxoris potest maritus religionem profiteri ea remanente in seculo cum voto perpetuae castitatis si sit senex, poterit maritus sacris initiari, sed quando de licentia vxoris non posset secundum iura maritus profiteri religionem, non poterit similiter sacros ordines suscipere etiam de vxoris licentia: sicut quando illa esset iuuenis etiam si alias faceret votum continentiae, vel quando esset senex, sed non faceret votum perpetuae continentiae.

A valida, ad hunc sensum quod poterit reuocari vt habetur expresse in ca. primo de conuersione coniugatorum. Aduertendum etiam est quod in casu in quo de licentia vxoris potest maritus religionem profiteri ea remanente in seculo cum voto perpetuae castitatis si sit senex, poterit maritus sacris initiari, sed quando de licentia vxoris non posset secundum iura maritus profiteri religionem, non poterit similiter sacros ordines suscipere etiam de vxoris licentia: sicut quando illa esset iuuenis etiam si alias faceret votum continentiae, vel quando esset senex, sed non faceret votum perpetuae continentiae.

B Ad primum argumentum respondetur, quod matrimonium quo ad vinculum potest optime simul stare cum voto solenni religionis, vt constat ex vsu & traditione ecclesiae, non tamen matrimonium cum obligatione ad cohabitandum & reddendum debitum. Ratio huius est. Nam vinculum illud matrimoniale, manet veluti in habitu, & si militer potestas ad copulam carnalem, & nunquam debet exire in actum imo nec potest. Et ita non repugnat cum voto solenni religionis, quoniam copula ipsa carnalis in exercitio est, quae habet repugnantiam cum tali voto. Sicut supradiximus quod matrimonium ipsum ratum, in quo est copula carnalis in potentia, non repugnat cum voto castitatis. Item quauis in voto solenni sit totalis traditio, nihilominus potest esse matrimonium simul quo ad vinculum, quoniam matrimonium non est totalis traditio, sed traditio ad vsus matrimoniales. Vnde cum in isto casu non sit obligatio ad vsus matrimoniales non repugnat matrimonium quantum ad vinculum cum voto religionis solenni. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Ad secundum respondetur ex dictis in dubio praecedenti ad secundum argumentum. Ad vltimum argumentum respondetur eodem modo sicut ad illud secundum.

C Est tamen dubium, an sit licitum transire ad religionem post matrimonium consummatum altero coniuge inuito.

D In huius rei explicationem sit prima conclusio. Per se & absolute loquendo post consummatum matrimonium non potest vnus coniugum altero inuito ingredi religionem, & hoc est verum iure diuino naturali. In hac conclusione conueniunt omnes doctores vide supracitados. Ratio huius est. Nam vt diximus in prima conclusione dubij principalis huius articuli, matrimonium

Cap. 1. de conuersione coniugatorum.

Cap. sunt qui dicunt. 27. q. 2. & ca. praeterea & c. vxoratus de conuersione coniugatorum, ergo. Secundo probatur ex vsu ecclesiae, ita em habet vsus ecclesiae, & si non esset licitum erraret ecclesia in re grauiissima, vt constat, ergo licitum est transire ad religionem. Sed nota valde circa istam conclusionem, quod si alter coniugum qui praebuit licentiam in isto casu velit manere in seculo distinguendum est. Nam vel est iuuenis vel senex. Si sit iuuenis non permittitur alter transire ad religionem, licet ille iuuenis qui remanet praebeat licentiam. Fundatur hoc in periculo incontinentiae in quo manet, vnde quauis emitteret votum continentiae non factus esset vt alter ingredi posset religionem & hoc habet fundamentum in c. Agathosa. 27. q. 2. habetur etiam in c. cum sis, de conuersione coniugatorum. Si autem ille qui manet in seculo sit senex, ita quod sine suspitione fornicationis possit esse in seculo, poterit ibi remanere emisso voto perpetuae castitatis, vt habetur expresse in c. cum sis, iam citato. & etiam in c. significauit eodem titulo. Sed queres, an haec licentia & ingressus religionis debeat necessario fieri autoritate publica; an fieri possit priuata & propria autoritate ipsorum coniugum. Respondetur quod stando in solo iure diuino potest fieri propria autoritate, stando autem in iure positiuo, vt commode fiat nunquam fieri debet sine iudicis autoritate si matrimonium erat contractum in facie ecclesiae, vt necessario debet fieri post Concilium Tridentinum. At vero loquendo ante Concilium Tridentinum quando illud matrimonium clandestinum erat, bene poterat fieri autoritate propria & priuata. Et etiam post Concilium Tridentinum hoc est verum, quod licet matrimonium factum fuerit in facie ecclesiae & consummatum, si de facto sine publica autoritate de licentia vxoris. v. g. remanentis in seculo cum voto castitatis si sit senex, maritus ingrediatur & profiteatur religionem factum tenebit, si seruentur iuris conditiones iam explicatae. Si autem non seruentur illae conditiones iuris factum non tenebit, vt si quis ex consensu vxoris remanentis in seculo sine voto castitatis religionem profiteatur professio non erit

Cap. Agathosa. 27. q. 2. & cap. cum sis de conuersione coniugatorum.

Ca. significauit eodem titulo.

ratum & consummatum est omnino indissolubile, ergo per se & absolute loquendo post matrimonium ratum & consummatum non est transitus ad religionem altero coniuge inuito. Vide. c. sunt qui dicunt. 27. q. 2.

Cap. sunt qui dicunt. 27. q. 2.

¶ Secunda conclusio. Nihilominus sunt aliqui casus particulares in quibus etiā post matrimonium consummatum, licitum est vni coniugi altero inuito transire ad religionem. Primus casus est quando illud matrimonium fuit contractum & consummatum inter infideles altero tantum conuersio ad fidem; qui casus explicatus est supra quæst. 59. Vide dicta ibi, nam iuxta illa declarandus est. Secundus casus est quando alter coniugum catholicorum labitur in hæresim vel aliā sectā. Hic casus habetur in cap. finali de conuersione coniugatorum, ubi Papa dicit, quod mulier quæ in fide remansit potest nolente viro qui ab infidelitate reuertitur propter quā ab eo fuerat iudicio ecclesiæ separata: ad religionem libere conuolare. Et certum est quod intelligitur iste textus de viro qui prius fuerat Catholicus, & contraxerat cum Catholica sed incidit in infidelitatem. Et ex ratione formali in qua fundatur decisio illius textus satis colligitur idē omnino esse quando econuerso vxor incidit in hæresim, & vir remaneret in fide. Licet enim vxor conuerteretur ad fidem & sic vellet cohabitare eū marito posset licite maritus etiam inuita vxore ad religionem transire, nisi aliūde habet obligationem ad non ingrediendum religionem; quia habet filios paruulos & qui sine eius præsentia cōmode educari nō possunt. Tertius casus est quando vnus coniugum committit adulteriū. Tunc enim alter qui est innocens etiam post matrimonium consummatum potest ingredi religionem. Iste casus habetur in cap. Agathosa. 27. q. 2. & in cap. constitutus, de conuersione coniugatorum. Syluester hoc dicit verbo matrimonium. 8. q. 1. 2. dicto. 4. & verbo diuortium. quæst. 13. ubi dicit quod econtra ipse adulter non potest sine licentia innocentis intrare religionem. Ratio est quia coniux adulter amittit ius perpetuo petendi debitum, reddere tamen tenetur, ergo. Aduertendum, quod id quod dictum est de conuersione coniugatorum ad statum religionis, dicendum etiam est de conuersione mariti ad sacros ordines. Itaque in illis casibus, in quibus secundum iura potest maritus etiam inuita vxore religionem ingredi & eam profiteri, poterit etiam ea inuita, sacros ordines suscipere. Ex dictis in

A hoc dubio & in præcedenti soluitur quartum argumentum dubij principalis.

¶ Ad quintum argumentum dubij principalis respondetur, quod in illo casu matrimonium non est consummatum, nā copula antecedit matrimonium & nō subsequitur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum alter coniugum possit altero inuito ante carnalem copulam religionem intrare.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod nec etiam ante carnalem copulam. Indivisibilitas enim matrimonij pertinet ad matrimonij sacramentum, in quantum scilicet, significat perpetuam coniunctionem Christi ad ecclesiam, sed ante carnalem copulam post consensum per verba de presenti expressum est verum matrimonij sacramentum: ergo non potest fieri diuisio per hoc quod alter ad religionem intrat.

¶ 2. Præterea. In ipso consensu per verba de presenti expresso, vnus coniugum in alterum potestatem sui corporis transfert: ergo statim potest exigere debitum & alter tenetur reddere, & ita nō potest vnus inuito altero ad religionem transire.

¶ 3. Præterea. Mat. 19. Quos Deus coniunxit homo non separet: sed coniunctio quæ est ante carnalem copulam diuinitus facta est: ergo nō potest separari humana voluntate.

SE D contra est, quod secundum Hieronimum. Dominus vocauit Ioannem de nuptijs.

RESPONDEO dicendum, quod ante carnalem copulam est inter coniuges tantum vinculum spirituale, sed postea etiam est inter eos vinculum carnale: & ideo sicut post carnalem copulam matrimonium soluitur per mortem carnalem ita per ingressum religionis vinculum ante copulam carnalem soluitur: quia religio est quedam mors spiritualis, qua aliquis seculo moriens viuunt Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium ante carnalem copulam significat illam coniunctionem quæ est Christi ad animam, quæ quidem soluitur per contrarium, scilicet, per peccatum sed per carnalem copulam significat coniunctionem ad ecclesiam quantum ad assumptionem humanam naturam in vnitatem personæ, quæ omnino est indivisibilis.

AD secundum dicendum, quod ante carnalem copulam non est omnino translatum corpus vnus sub potestate alterius, sed sub conditione, si interea alter ad frugem melioris vitæ conuoluet: sed per carnalem copulam completur dicta translatio, quia tunc intrat vterque in corporalem possessionem si

In præfatione super euangelium Ioannis.

Quæstio. LXI.

Articul. II. 587

bi tradita potestatis. Vnde etiam ante carnalem copulam non statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba de presenti, sed datur ei tēpus duorum mensium propter tria: Primo, vt interim possit deliberare de transeundo ad religionem. Secundo, vt præparentur quæ sunt necessaria ad solennitatem nuptiarum. Tertio, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspirauit dilata.

AD tertium dicendum, quod coniunctio matrimonialis ante carnalem copulam est quidem perfecta quantum ad esse primum: sed nō consummata quantum ad datum secundum quod est operatio: & assimilatur possessioni corporali, & ideo non omnimodam indivisibilitatem habet.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio est affirmatiua. Ratio est, nā religio est quedam mors spiritualis, ergo soluitur in matrimonium per illā sicut soluitur per mortem corporalem.

¶ Secunda conclusio ad primam. Matrimonium ante carnalem copulam significat illam coniunctionem quæ est Dei ad animam quæ soluitur per peccatum, sed matrimonium consummatum significat coniunctionem Christi ad ecclesiam quantum ad assumptionem humanam naturam in vnitatem personæ quæ est omnino indissolubilis.

¶ Tertia conclusio ad secundam. Ante copulam carnalem non est omnino translatum corpus vnus sub potestate alterius, sed sub conditione, nisi interim alter ad frugem melioris vitæ conuoluet: per carnalem vero copulam completur dicta translatio: vide omnia alia dicta à D. Thom.

¶ Circa istum articulum est celebris & grauissima difficultas, an matrimonium ratum nondum consummatum per solennem professionem religionis dissoluatur. Et videtur vera pars negatiua.

¶ Primo. Matrimonium nondum consummatum non potest dissolui per solenne votum religionis ex natura ipsius voti & matrimonij; nec potest dissolui in tali casu per dispensationem, ergo nullo modo dissoluitur. Consequentia est bona, antecedens probatur quantum ad primam partem. Quoniam alias matrimonium esset natura sua dissolubile. Quantum ad secundam partem probatur. Tum quoniam regulariter & secundum communem morem & usum ecclesiæ dissoluantur matrimonia per ingressum religionis, tum etiam quoniam potius videtur commutatio rei minus bonæ qualis est matrimonium, in rem multo præstantiorē

& digniorem qualis est solennis professio religionis.

¶ Secundo arguitur. Matrimonium ratum etiam si non sit consummatum est indissolubile ex natura sua & ex lege gratiæ vt diximus supra, & copiosius dicemus infra, ergo non potest dissolui per votum solenne religionis. Probatur consequentia, quia alias intra ordinem naturæ & gratiæ esset causa suæ dissolutionis, ac subinde non esset indissolubile ex natura rei nec ex ordinatione gratiæ. Confirmatur. Nam matrimonium ratum & matrimonium consummatum sunt eiusdem speciei, & consequenter habent easdem proprietates, sed matrimonium consummatum est omnino indissolubile ex natura sua & lege gratiæ taliter quod per solennem professionem dissolui nō potest, ergo idem erit de matrimonio rato non consummato.

¶ Secundo arguitur, Si aliqua ratione matrimonium ratum dissolueretur per solennem professionem religionis, maxime quoniam fit transitus ad meliorem statum, sed hæc ratio est nulla, ergo. Consequentia est bona. Maior est manifesta minor probatur. Nam si illa ratio esset bona matrimonium dissolueretur per susceptionem sacri ordinis, nam qui suscipit ordinem sacrum transit ad meliorem statum vt patet, ergo. Confirmatur argumentum. Status episcoporum melior est & altior quam status monachorum, quia est status perfectionis vt dicitur in materia de statibus, sed matrimonium ratum nondum consummatum non dissoluitur per assumptionem status episcopalis, ergo nec per solenne votum religionis. Et hæc etiam confirmatione infirmatur ratio adducta in argumento.

¶ Quarto arguitur si matrimonium ratum dissoluitur per votum solenne, sequitur quod votum solenne equitū ordinis militaris Diui Ioannis aut de Montesa aut de Christo in Lusitania habent eandem efficaciam, consequens autem est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur, nam isti equites faciunt votum solenne sicut religiosi. Minor probatur. Quoniam isti manent in seculo & viuunt secundum leges seculi & non transeunt ad meliorem statum, ergo nō dissoluitur matrimonium ratum per tale votum.

¶ Quinto arguitur. Votum simplex religionis & solenne sunt eiusdem speciei, nam pertinent ad eandem virtutem religionis vt constat, sed votum simplex non habet virtutem

tutem dirimendi matrimonium, ergo nec solenne. Probatur cōsequētia, quia ea quæ sunt eiusdem speciēi habent eandē virtutē.

In hac difficultate Erasmus in annotationibus super epistolam primam ad Cor. cap. 7. asserit quod matrimonium ratum etiam si non sit consummatum non potest dissolui per solenne votum religionis, & obmurmurat contra sententiam & contra rationes Theologorum. Et inter alia inquit. Præclara æquitas, egregius religionis fauor ob humanū institutum violare legem diuinā. Et infra. Et hic offertur nobis frigida subtilitas, monachi sunt viuendo mortui, mors corporis dirimit matrimonium, ergo multo magis mors spiritualis.

His tamē nihil obstantibus sit conclusio. Certum est secundum fidem quod votū solenne religionis dirimit matrimonium ratum nondum consummatum. Et ita sententia Erasmi est hæretica. Hæc conclusio probatur primo. Nam quod matrimonium ratum nondum consummatum dissoluatur per votum solenne religionis, est traditio Apostolica, ergo est certum secundum fidē.

Consequētia est euidens & constat ex determinatione Concilij Tridentini sessione quarta. decreto de canonicis scripturis: antecedens vero probatur tribus vijs. Prima via est. Nam id quod vniuersalis ecclesia tenet & probat nec tamē humana potestas efficere potuit, ex Apostolica traditione deriuari credendum est, sed quod votum solenne religionis dirimat matrimonium ratum nondum consummatum tenet & approbat vniuersalis ecclesia, nec humana potestas id efficere potuit. Nam quos Deus coniunxit homo non separet, ergo est traditio. Maior patet in voti dispensatione & iuramentorū relaxatione. Minor constabit infra, constat etiā ex vsu ecclesiæ vniuersalis & quotidianis exemplis & historijs. Secunda via est. Id quod vniuersalis ecclesia probat & tenet, & nō legimus iurium aliquod talis moris aut vsus in aliquo decreto, siue Pontificis siue Concilij, id certe secundum traditionem Apostolicam asserendum est habere momentum & robur, at talis est dissolutio qua matrimonium ratum dissoluitur per votum solenne religionis, ergo hoc habetur per traditionem, Maior præterquam quod asseritur à D. August. lib. 4. contra Donatistas. cap. 24. patet inductione in adoratione imaginum, in monastica professione, in baptisate paruulorū, in minoribus ordinibus,

&c. Minor est manifesta ex lectione Conciliorum & Decretorum. Tertia via est. Nam exempla & facta sanctorum probata in historijs tam diuinis quam humanis à tempore Christi & Apostolorū vsque ad nostra tēpora, arguit manifeste traditionē Apostolicam, cui consentanea sunt talia gesta & facta, sed dissolutio matrimonij per solenne religionis votum est factum quoddam a sanctis gestum à tempore Christi vsque ad nostra tempora, ergo. Maior certissima est & est D. August. in lib. de mendacio ad Cōsentium. ca. 15. idem dicit D. Greg. Homilia. 10. super Ezechi. isti enim Doctores sancti dicunt exempla sanctorum docere nos id quod obscurū est in sacris literis. Minor probatur. Nam D. Hieronymus lib. primo contra Iouinianum affirmat Ioannem Euangelistam fuisse maritū & virginē, & siue ipse Hieronymus, siue quisquis autor est proemij in Ioannem Euangelistam: asserit vocatum fuisse ad Apostolatū & solenne religionis votum. D. Ioānem ē nuptijs, quibus interfuisse Dominum. refert ipse Ioannes vocante & iubere. D. Epipha. lib. de hæref. hære. 78. refert Teclam virginem despōsatā fuisse iuueni cuidam vrbis primario, auctoritate tamē Pauli separatam fuisse ab eodē. Et notissima sunt historia quæ referunt D. Macharium Antonij discipulum & Alexū reliquisse uxores suas & sequutos fuisse religionem, & Gratianus in cap. scripsit. 27. quæst. 2. & Magister in. 4. dist. 27. asserunt etiam hæc exempla. Et Alexander tertius in cap. verum. de conuersione coniugatorū refert multos sanctos vocatos fuisse à nuptijs ad religionem. Secundo probatur conclusio. Ex diffinitionibus Pontificum, hanc veritatem diffinit Eusebius Papa & martyr, vt refertur in ca. desponsatam. 27. quæst. 2. Gregorius Magnus in epistola. 2. lib. 6. epistolarum & refertur in can. decreta, eadem causa & quæst. Alexander. 3. in can. verum in cap. ex publico, de conuersione coniugatorum. Innocentius tertius in cap. ex parte. 2. eodem titulo, Ioānes XXI. in extrauaganti quæ incipit, Antiquæ concertationi de voto. Et nouissime hæc conclusio diffinita est in Concilio Tridentino sessio. 24. in doctrina de sacramēto matrimonij can. 6. si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solenne religionis professionem alterius coniugum non dirimi anathema sit, ergo. Tertio probatur conclusio. Nā hæc

Ioan. c. 1.

Cap. script. 27. quæst. 2.

Cap. verū de conuersione coniugatorū.

Can. desponsatam. 27. q. 2. can. de creta eadē causa. & q. can. verū. ca. ex publico de conuersione coniug. c. ex parte. 2. eodem tit. & in extrauaganti Anti quæ cōcertationi, & Cōc. Trident. ses. 24. ca. no. 6.

hæc est communis confessio totius ecclesiæ vniuersalis & non solum omnium Theologorū in allegata dist. 27. & omniū Iurisperitorum in allegata causa. 27. q. 2. & in titulo de conuersione coniugatorum, verū etiā omnium fidelium, contra Erasmus & hæreticos nostri temporis, ergo. Quarto probatur conclusio ratione D. Tho. in hoc articulo. Et in solutione ad primum ponentur aliquæ rationes & congruentiæ huius dissolutionis, cum declarabimus, quo iure dissoluatur matrimonium per solennem professionem religionis, ergo.

Hæc autem conclusio intelligenda est etiam altero coninge inuito, ita tamen vt licet sit ipsi cōiugi in seculo relicto, aliud matrimonium libere contrahere.

Quibus positis respondendum est ad argumenta in principio facta. Ad primum argumentum est grauissima difficultas quo iure dissoluatur matrimonium in hoc casu, an dirimatur per dispensationem Christi dispensantis in lege naturæ & gratiæ, an vero ex statuto ecclesiæ vel iure naturali ex natura rei. Et videtur quod non dissoluatur per Christi dispensationem.

Primo arguitur argumēto primo facto in principio huius dubij principalis. Nam regulariter & secundum vsū & morē ecclesiæ dissoluuntur matrimonia per solennē professionem religionis, ergo non est dispensatio.

Secundo arguitur. Votum solenne religionis dirimit matrimonium iure humano ecclesiastico, ergo non per dispensationem Christi. Consequētia est euidens. Antecedens probatur testimonio Bonifacij Pontificis in cap. vnico de voto in. 6. dicentis, qd votum debeat dici solenne, ac ad dirimendū matrimonium efficax, nos cōsulere voluisti. Nos igitur attendētes qd voti solennitas ex sola constitutione ecclesiæ est inuenta, &c. In quibus verbis aperte signat Summus Pontifex qd efficacia vt solennis ad dirimendū matrimonium cōuenit illi ex ecclesiæ statuto.

Tertio arguitur. Votū solenne religionis dirimit matrimonium iure naturali, ergo non per dispensationem Christi dispensantis in lege naturæ & gratiæ: Cōsequētia est euidens, antecedens probatur. Nam vno & eodem iure votum solenne cassat matrimonium subsequens, & dissoluit matrimonium ratum præcedens, sed subsequens cassat ex natura rei vt diximus supra. q. 53. art. 2. ergo etiam antecedens dissoluit iure naturali.

Quarto arguitur. Votum solenne religionis dirimit matrimonium ratum per cōmutationem in meliorem & altiorem, ergo non per dispensationem Christi. Cōsequētia est euidens, & antecedens probatur. Nam Alexander III. in cap. scripturæ de voto inquit omnia vota cōmutari in solenne religionis votum, ergo etiam matrimonium.

In hac difficultate solent duæ opinioniones circumferri de re hac. Cæterum in rei veritate sunt tres vel quatuor sententiæ.

Prima sententia est quod matrimonium in hoc casu dirimitur iure humano ecclesiastico per statutū ecclesiæ ita dispensantis in capitibus & canonibus, quæ citantur pro indissolubilitate matrimonij, de quibus infra.

In hac sententia sunt omnes fere Iurisperiti in locis iam citatis, imo etiam aliqui Theologi tenent istam sententiam: tum in dicta dist. 27. tum etiam in. 4. dist. 38. Hæricus de Gandauo in quodlib. 5. q. 39. Caiet. etiam videtur esse huius sententiæ in. 2. q. 88. art. 7. ad vndecimum, & alij moderni Theologi qui interpretantur D. Tho. Secunda sententia est quod matrimonium dissoluitur in isto casu iure diuino naturali quod sequitur naturam matrimonij, & naturam voti solennis. Hanc sententiā tenet Paluda. in. 4. dist. 27. q. 3. art. 3. Magister Sotus in eadem dist. quæst. 1. ar. 4. Caieta. in opusc. 27. quæstio. hum. quæst. 24. & fere omnes interpretes D. Tho. & arbitrantur esse sententiā illius.

Decanus Louaniensis, Ruardus Staper in articulo. 18. contra hæreses nostri temporis moderatur istam sententiā dicens, esse cōmutationem rei minus bonæ & perfectæ in rem digniorem & excellentiorem, matrimonium, scilicet, in solenne religionis votum: & ita interpretatur D. Tho. & Scotū. d. 31. Tertia sententia est quæ mihi videtur vera & explicabitur sequentibus conclusionibus. In cuius expositionem aduertendum est quod votum solenne potest comparari ad matrimonium præcedens & subsequens, & de voto solenni quando antecedit matrimonium dictum est supra. q. 53. art. 2. hic vero dicendum est de efficacia voti solennis quando subsequitur ad matrimonium ratum non consummatum.

Quibus positis est prima conclusio. Matrimonium ratum non dirimitur per professionem solennem religionis ex statuto ecclesiastico Pontificis vel Concilij. Hęc conclusio probatur. Primo. Nam vt dicemus infra quæst. 67. art. 2. non est in ecclesiastica po-

si potestas ad dirimendum matrimonium ratum, etiam si non sit consummatum, ergo non dirimitur in nostro casu per statum ecclesie. Secundo probatur. Vt diximus in probationibus conclusionis dubij principalis, temporibus Christi Domini & Apostolorum ante omnem diffinitionem Pontificum & Conciliorum dissoluta sunt matrimonia rata non consummata per votum solenne religionis, ergo non dirimitur per statum ecclesie. Confirmatur argumentum. Quoniam Eusebius qui primus rem hanc diffiniuit, sedit anno plusquam. 300. post Christum natum, ergo. Tertio. Si id fieret autoritate Pontificis aut ecclesie, posset eadem ecclesia aut Pontifex oppositum statuere, consequens est falsum & ab omnibus negatum, ergo illud ex quo sequitur. Sequela vero est manifesta, cum sit solum de iure positio. Ultimo probatur. Ecclesia non potest statuere quod debitor non soluat debitum si professus fuerit religionem, aut quod rescindat contractus quoscumque alios in praeiudicium tertij, ergo multo minus poterat statuere Pontifex quod rescindatur contractus matrimonij, quandoquidem hic contractus inter alios indissolubilis est & rescindi non potest.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium ratum non consummatum non dissoluitur per solenne votum religionis, ex eo quod ita poscat natura matrimonij & voti solennis. Itaque si attendamus naturam utriusque, votum solenne religionis post matrimonium ratum non consummatum erat nullum & irritum: & idem est asserendum si attendamus legem euangelicam.

¶ Hæc conclusio probatur primo. Matrimonium ratum non consummatum ex natura sua & ex lege euangelica est indissolubile ut infra dicemus, & hoc est certum secundum fidem, at si ex natura voti solennis & ipsius matrimonij & ex euangelica lege circa utrumque à Christo lata dissolueretur matrimonium per votum solenne, non esset indissolubile ex natura rei, vel ex lege euangelica, ergo matrimonium non habet quod dissoluatur iure naturali. Minor probatur exemplis, si dissolueretur per fornicationem aut per hæresim, matrimonium esset natura sua dissolubile, ergo similiter si dissolueretur per votum solenne ex natura ipsius voti. Confirmatur argumentum. Nam hac ratione alij contractus sunt per naturam leges dissolubiles, quoniam in corum

A natura dantur causa legitimæ rescissionis & dissolutionis, ergo si matrimonij rati datur causa naturalis & legitima, & similiter in euangelio, ut rescindatur, reuera matrimonium ratum & non consummatum secundum naturam suam & legem euangelicam esset dissolubile. Secundo probatur conclusio. Efficacia voti solennis non est potes ex natura sua ad dissoluendum aliquem alium contractum per quem comparatum sit ius tertie personæ, ergo multo minus est potes ad dissoluendum matrimonium ratum. Antecedens est notissimum, consequentia probatur euidenter. Nam matrimonium est contractus natura sua indissolubilis, reliqui vero sunt dissolubiles. Tertio probatur conclusio. Si illud haberet ex natura talis voti solennis, maxime quia ex natura sua est maius & perfectius vinculum quam vinculum matrimonij rati non consummati, hæc autem ratio est nulla: nam alias votum solenne religionis dirimeret matrimonium ratum & consummatum, nam tale votum est perfectius vinculum. Hoc argumentum confirmari potest tertio argumento facto in principio dubij principalis.

¶ Tertia conclusio. Non sit dissolutio matrimonij in hoc casu per commutationem ipsius matrimonij in votum solenne.

¶ Hæc conclusio probatur primo. Commutatio proprie loquendo non est dissolutio vinculi, sed mutatio illius in aliud, sed matrimonium in nostro casu proprie & in rigore loquendo dirimitur & dissoluitur in nostro casu ut iam determinatum est, ergo non est proprie commutatio. Secundo. Commutatio in rem quæ est euidenter melior potest fieri absque vlla superioris autoritate at votum solenne quantumcumque præstantius sit matrimonio non dirimeret matrimonium, nisi Christus interpretatus suam autoritatem. Imo homo coniugatus est inhabilis ad vouendum solenniter, ergo. Maior est certa, minor probatur. Vt dictum est traditio est hæc Apostolica descendens ex placito Christi, quod quidem ipse docuit Apostolos, Apostoli vero ecclesiam. Quilibet alius contractus in quo comparatum sit ius iustitie tertie personæ, non potest commutari in votum solenne religionis, ergo multo minus contractus matrimonialis.

¶ Quarto probatur conclusio omnibus argumentis factis pro præcedenti conclusione. Omnia enim illa cõuincunt quod non sit

fit commutatio in rem meliorem, nam non dissoluitur per naturam ipsius voti solennis etiam si sit dignius, at si esset cõmutatio in rem meliorem dissolueretur per naturam, ergo.

¶ Quarta conclusio. Matrimonium ratum non consummatum dissoluitur per votum solenne religionis autoritate Christi dispensantis in naturali & legitima euangelica lege de matrimonij indissolubilitate. Itaque dissolutio in isto casu fit iure diuino non ecclesiastico ratum, & non diuino naturali quod sequatur naturam voti solennis & matrimonij, non diuino euangelico quod sequatur naturam gratiæ, sed diuino positio quod superadditur est naturæ & gratiæ ex Christi placito supra naturam & præter communem cursum gratiæ. Est simile, olim in lege Moyse dissoluebatur matrimonium per repudium, non quidem ex natura matrimonij aut repudij, sed omnino supra naturam matrimonij, imo præter Dei institutionem in paradiso, ad eundem modum in nostro proposito dissoluitur matrimonium supra naturam, imo præter institutionem euangelicam Christi Domini per dispensationem in ipsis institutionibus & legibus à Christo factam. Sed hoc in loco est aduertendum discrimen inter legem Moysaycam & euangelicam, quod in Moysayca concedebatur dissolutio matrimonij ad duritiam cordis, tãquã res, licet nostra sententia bona, minus tamen bona ut infra dicemus, at in lege euangelica conceditur dissolutio matrimonij in nostro casu propter professionem euangelicam perfectionis. Hæc conclusio sic explicata probatur primo. Hoc modo dispensationis consonant bene cuncta quæ dicuntur de indissolubilitate matrimonij rati & non consummati, secundum naturam & euangelicas leges cum dissolutione in præsentem casu per votum solenne religionis, ergo hic modus dicendi est bonus, Antecedens patet. Nam Christus Dñs dispensare potuit & in natura matrimonij & in lege euangelica. Secundo probatur conclusio. Dissolutio in nostro casu fit iure diuino ut diximus in prima conclusione, sed non diuino naturali ut probauimus in secunda non per cõmutationem autoritate Christi ut demonstrauimus in tertia, ergo per dispensationem autoritate Christi Domini dispensantis. Tertio, Princeps proprie dispensat in lege quoties remittit obligationem legis in aliquo peculiari casu, ne impediatur maius bonum, sed in præsentem casu Christus princeps Euangelij & legislator relaxat

A obligationem legis de matrimonij indissolubilitate ne impediatur maius bonum, scilicet, votum solenne, ergo, Maior est D. Tho. in. 1. 2. quæst. 97. art. 4. minor vero probatur. Quoniam nisi Christus dispensasset in tali lege non poterat coniugatus vouere religionem solenniter, per dispensationem vero abstulit Christus à sua lege euangelica istum defectum, Aduertendum tamen est quod huius placiti Christi & dispensationis multæ assignantur congruentiæ & rationes. Prima ratio & potissima est, quam modo insinuauimus, nã impidiretur maius bonum per legem matrimonij: & ita voluit Christus repurgare matrimonium ab hac imperfectione, quæ ei ex natura sua conueniebat & ex institutione in paradiso facta, ita ut non modo reformauerit matrimonium quod iam degenerauerat à primæua institutione, verum etiam eleuauit illud, & abstulit hanc imperfectionem, quæ conueniebat ei ex sua primæua institutione, & reformauit per leges euangelicas iam dictas, & per dispensationem. Secunda ratio quæ reducitur ad primum est quam solent Theologi adducere, videlicet, quod in matrimonio rato est tacita conditio nisi alter coniugum velit transire ad religionem, quæ ratio infra explicabitur. Tertia ratio est, Quia nemo tenetur legibus alterius politie, Galli enim non tenentur legibus Hispaniæ, sed qui facit professionem pertinet ad spirituale politiam & moritur seculo, ergo non tenetur legibus seculi & matrimonij. Et hac ratione aliqui putant quod si homines essent in statu innocentie per translationem in cælum dissolueretur matrimonium quoniam pertinerent ad aliam politiam. Ultima ratio est. Nam vinculum matrimonij rati est aliquo modo spirituale, nam causatur per consensum animorum, sed qui facit professionem moritur spiritualiter, ergo maxime congruum est ut dissoluatur per talem professionem matrimonium ratum nondum consummatum.

¶ Quibus positis respondetur ad argumenta facta in principio huius dubij. Ad primum argumentum respondetur, quod quauis regulariter dissoluantur matrimonia per solennem professionem religionis, nihilominus tamen talis dissolutio fit per dispensationem. Verum est quod illa dispensatio facta est per modum legis & per modum permanentis, est optimum simile in mysterio incarnationis. Nam secundum legem gratiæ ex animæ gloria deriuatur gloria corporis; nihilominus per diuinam

diuinam dispensationem factum est quod illa gloria animæ non deriuaretur ad corpus, illa tamen dispensatio facta est per modum legis, non dissimiliter in nostro proposito.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod aliud est differere de existētia voti solennis efficacis ad dirimendum matrimonium, aliud de eius iam existentis natura & efficacia. Primum quidem habetur ex sola constitutione ecclesiæ efficiētis & approbantis solēnnia vota, secundum vero cōuenit voto ex se iure diuino citra omnē constitutionē ecclesiasticā, de quo in. 2. 2. quæstione. 88. art. 7. est simile. Matrimonium quantum ad sui existentiam sine dubio dependet à consensu partium contrahentium tanquam à causa efficiente ipsum matrimonium; cæterum indissolubilitas matrimonij non penderet ex consensu contrahentiū, sed conuenit ipsi matrimonio ex natura sua.

¶ Ad tertium argumentum respondetur negando antecedens, & ad probationem negatur maior. Et ad probationem maioris dicendum est, quod non vno & eodem iure votum solenne cassat matrimonium subsequens, & dissoluit matrimonium præcedens. Nam si antecedat votum solenne ita ut prius sit quam matrimonium; ipsum matrimonium ex natura rei est nullum, quoniam est traditio rei quæ iam erat tradita Deo. Item quoniam votum reddit subiectū omnino inhabile ad hoc quod cōtrahat matrimonium, cæterum per dispensationem Christi factum est ut qui traditus erat coniugi possit per votum solenne se tradere Deo.

¶ Ad quartum argumentum respōdetur negando consequentiam. Ratio differentiæ est, nam promissiones Deo factæ cōmutari potuerunt, imo de facto commutantur in traditionē seu votum solenne, quod est traditio Deo facta. Cæterū traditiones factæ alijs hominibus commutari non potuerunt in traditionem Deo factam ut est manifestū in omnibus alijs promissionibus & contractibus. Et ita multo magis cōtractus matrimonij non potuit commutari in votū solenne religionis. Ex dictis in hoc dubio soluitur primam argumētū dubij præcedētis.

¶ Ad secundū argumentū præcedētis dubij respondetur, quod illud conuincit quod matrimonium ratum est indissolubile ex natura sua & ex lege gratiæ quod libenter admittimus; tamen ex dispensatione Christi matri-

moniū ratū nondū cōsummatū dissoluitur, non tamen cōsummatū. Hæc tamen dispensatio nō est naturalis matrimonio & ita nō est dissolubile ex natura rei, sicut homo ex natura rei est risibilis, Deus tamen supra cursum naturæ potest tollere risibilitatem ab homine. Ad confirmationem respondetur, quod quauis matrimonij ratū & cōsummatum sint eiisdē speciei & habeant easdē proprietates, tamen Christus Dñs voluit dispēsare in indissolubilitate matrimonij rati nondū consummati, non tamen in indissolubilitate matrimonij consummati, propter rationes supradictas.

¶ Ad tertiu argumentum respōdetur negando maiorē, sed ratio potissima est voluntas Christi volentis dispēsare super indissolubilitate matrimonij rati ut iam diximus. Verū est quod Christus Dñs hoc fecit propter adiunctā traditionem in voto solenni, & ita dicendū est quod votum quod emittitur in susceptione sacri ordinis, nō dissoluit matrimonij, ut diffinitur à Ioāne. 2. 2. in extrauaganti quæ incipit Antiquæ cōcertationi. Et ratio est nā votum quod emittitur in susceptione ordinis nō est solēne nec habet annexā totalem traditionē licet habeat quādam conditionem voti solennis & ita nō dissoluit matrimonij. Vnde Papa potest dispensare super hoc quod clericus constitutus in ordine sacro matrimonij contrahat, nō tamē potest dispensare cū monacho ut dicitur in materia de voto secundū veriorem sententiā Thomistarū. Ad confirmationem respōdetur, quod episcopatus non dissoluit matrimonium ut diffinitur in cap. sane de conuersione coniugatorū, nam licet sit perfectior status quam status religiosi, tamen episcopus est homo sui iuris, & talis status nō habet annexam totalem traditionē. Imo quia est perfectissimus status non repugnant illi multa quæ repugnant statui monachorū; nā statui monachorū repugnant diuitiæ, nō vero episcopatu, & ita statui monachorū repugnat matrimonium, non verò statui episcoporum. Ratio huius est, nā status monachi est status discipuli in virtute, episcopatus vero habet rationem status magistri in eadem virtute; discipulus vero facilius auocatur à veritate, quam magister. Et ita statui discipuli diuitiæ & matrimonium repugnat ne animus discipuli auocetur à virtute, hæc autem omnia non repugnant episcopatu, quia episcopus est Magister virtutis & debet esse firmus in virtute.

¶ Ad

In extrauaganti quæ incipit Antiquæ cōcertationi.

Ca. sane de conuersione coniugatorum.

¶ Ad quartum argumentum est dubium, an per votum solenne quod vouent religio si equites militarium ordinum, cum quibus hæcenus non est dispensatum ut vxores possint ducere, dissoluatur matrimonium ratum nondum consummatum. Exemplū est in religionibus positum in argumento. Ratio dubitandi à parte negatiua est quæ ponitur in argumento. Nam isti viuunt in seculo & secundum leges seculi, ergo. Confirmatur. Nam quauis hæcenus nō sit dispensatum cum his equitibus ut nuptias celebrare possint, tamen certe salua eorum religione dispensari potest, ergo. Propter hæc argumenta Magister Sotus in. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. expresse docet quod per tale votum non dissoluitur matrimonium ratum, & in speciali dicit quod per ingressum religionis. D. Ioannis quantum ad equites affirmare non auderet dirimi matrimonij ratum aut posse coniugatum inuita vxore illam religionem profiteri: idem tenuit iste autor. 7. de iustitia & iure quæst. 5. art. 3. vide illum.

¶ Dicendum est. Votum solenne earum religionum militarium in quibus equites non ducunt vxores, dirimit matrimonium ratum nondum consummatum etiam quantum ad equites. Primo probatur conclusio ex diffinitione Concilij Tridentini quæ supraposita est, in qua dicitur. Si quis dixerit per solennem professionem religionis alterius coniugum non dirimi matrimonium anathema sit. Vbi Concilium aperte loquitur de quacunque religione & de cuiuscunque religionis professione solenni, sed equites religionis. D. Ioannis & alij similes profiterentur religionem, ergo. Minor probatur. Nam professio religionis. D. Ioannis & cuiuscunque ordinis militaris cum quo non sit dispensatum ad contrahendum matrimonium, quassat & irritum facit matrimonium subsequens, ergo professio illius fuit solennis, quando quidem professio simplex non sufficit ad irritum faciendum matrimonium subsequens. Rursus facta professio & votū solenne, & non clericorum, ergo solenne religiosorum, ac subinde dirimit matrimonij ratum non consummatum. Secundo probatur conclusio, nam Eusebius Papa. D. Gregorius, Innocentius Tertius, Alexander Tertius ac alij Pontifices allegati pro conclusio ne dubij principalis, tantum exposcunt religionis professionem ad hoc quod dirimatur matrimonium ratum nondum consum-

matum. Ac tandem Ioannes. 2. 2. in allegata extrauaganti, antiquæ concertationi, tantum poscit religionis ingressum approbatæ & eius regulæ expressam vel tacitam professionem, non tamen exposcunt isti Pontifices quod talis religio sit reformata & reparata in qua vigeat regularis obseruantia & monastica disciplina, sed religio militaris eorum equitum quibus interdictum est cōiugium est approbata religio continens tria vota, castitatis, paupertatis & obedientiæ, ergo. Tertio probatur. In alijs religionibus non militaribus si quæ sunt forte in quibus iaceat religio & monastica disciplina non feruetur, citra dubium dirimitur matrimonium ratum per illarum professionem solennē, ergo similiter per votum quod emittunt equites militares solēne. Probatur consequentia, quia vitium quod est in vtraque religione non reformata non est vitium ipsius religionis sed religiosi discolori & claustralis. Vnde ad rationem dubitandi respōdetur quod isti equites transeunt ad meliorem statum per illam professionem; & sunt mortui seculo, quod si ipsi viuūt secundū leges seculi sibi imputent nō religioni. Ad cōfirmationem dicendum est consulti fortasse concedi posse talem dispensationem cum his equitibus ut vxores ducant propter vitium relaxationis & remissionis quod est in personis harum ordinum, verum tamen id fieret tollendo illorum antiquā religionē & instituendo aliam, at ea quæ modo est quauis sit relaxata continet tria vota solennia. Quæ nam vero religio & regula dicatur approbata non est huius loci sed pertinet ad materiam de voto. in. 2. 2. quæst. 88. vide quæ ibi dicuntur. Et per hoc respondetur ad quartum argumentum dubij principalis.

¶ Ad quintum argumentum dubij principalis respondetur primo, quod quauis votum simplex & solenne sint eiisdē speciei, tamen ex dispensatione Christi votum solenne habet virtutem dirimendi matrimonij, ratum non tamen votum simplex. Secundo respondetur, quod votum solenne habet adiunctam traditionē, ratione cuius habet ex diuina dispensatione quod dirimat matrimonium ratum non consummatum, non tamē votum simplex, & ita quodammodo differunt specie, de quo in loco immediate citato.

¶ Sed adhuc manent duo breuissima dubia. Primum dubium est, an matrimonij ratum dissoluatur per aliud matrimonium

Capl. licet de sponsa duorum.

consummatum. Ratio dubitandi a parte affirmatiua est. Nam Alexander III. in cap. licet, de sponsa duorum, expresse dicit quod predecesores sui aliter iudicauerunt, ait enim. Licet a predecesoribus nostris aliter fuerit iudicatum, ergo secundum sententiam Summorum Pontificu predecesorum matrimonium subsequens consummatum dirimit matrimoniu ratum precedens.

Capl. licet de sponsa. Cap. duas duorum.

Nihilominus tamen dicendum est quod est error in fide & ad mores maxime perti- nens dicere quod matrimonium ratum non dum consummatum dissoluitur per matrimo- nium subsequens consummatu. Hoc ita diffinitur ab Alexandro III. in illo cap. licet. & in cano. 3. & in cap. duas. eodem titu. Secundo probatur ex communi sensu totius ecclesie & omni u Theologoru & Iurisperi- torum in locis allegatis vbi supra. Et ad il- lud quod dicit Alexander aliqui dicunt qd nomine predecesorum intelligit Celesti- num Pontificem qui in vltimo cap. de con- uersione infidelium olim id diffinierat: ta- men iam est abscissum illud caput ab illo lo- co & a titulo illo. Vnde dicendum est Ale- xandrum loco allegato nomine predecef- sorum intelligere fortasse doctores aliquos qui ita olim senserant, aut certe si intelligit Pontificem aliquem (nam certum est Cele- stinum tertium non intellexisse, qui post tempora illius sedit in Apostolica Sede) iu- dicatum, idem valet apud Alexandru quod existimatum & per opinionem habitum a Pontifice vt doctor quidam priuatus erat. Ita respondet Magister Canus lib. 6. de lo- cis Theologicis cap. vltimo ad tertium ar- gumentum.

32. quest. 7. ca. quod proposui- si.

EST secundum dubium breue an per aliquid aliud quam per votum solenne religionis dirimatur matrimoniu ratu nondum consummatum. Ratio dubij a parte affirmatiua est. Nam D. Gregor. Magnus in epistola quadam, & D. Gregorius III. in epistola ad Bonifacium & refertur. 32. quest. 7. cap. quod proposuisti, dicunt: si mu- lier infirmitate correcta non valuerit mari- to debitum reddere, maritus alia ducere po- terit. In hac difficultate quidam Theologi quos refert Richardus in. 4. in allegata. dist. 27. art. seu distinctione sua. 2. quest. 3. asse- runt matrimonium ratum non consumma- tum dissolui per subsequentem abscissionem genitalium. Cui sententia non omnino re- pugnat iste autor sed putat illam probabilem quamuis opposita eligat vt tutiorem.

A Nihilominus tamen fit conclusio. Om- ne & solum votum religionis solenne diri- mit matrimonium ratum non consummatu. Hac conclusio constat ex iam dictis & ex his que infra dicentur de indissolubilitate matrimonij. Ex quo colligitur quod senten- tia illorum autorum que refertur a Richar- do est omnino improbabilis, & ad errorem accedit si no est manifestus error. Quod ma- nifeste colligitur ex iam dictis & dicendis de indissolubilitate matrimonij. Vnde ad ra- tionem dubitandi Gratianus in allegato lo- co nihil aliud respondet nisi quod illa Gre- goriana sententia Euangelica & Apostoli- ca doctrina est contraria. Sed iste autor au- dacter & temerarie loquitur contra vtriusq; Gregorij sanctitatem & doctrinam. Igitur respondetur quod isti sancti & Pontifices loquuti sunt de femina que ante matrimo- nium per infirmitatem impotens erat ad sol- uendum debitum, etenim in eo casu matrimo- nium contractum non fuerat validum, & idcirco poterat maritus aliam ducere, qd explicat idem Gregorius tertius in cano. re- quisi. 33. quest. 1.

Can. requi- sisti. 33. quest. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum mulier possit nubere al- teri viro ante carnalem copu- lam, viro suo religionem in- gressa.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod mulier non possit nubere alteri viro ante carnalem copulam viro suo religionem in- gressa. Quia illud quod cum matrimo- nio stare potest, non soluit matrimoniale vin- culum: sed adhuc manet vinculum matrimonia- le inter eos qui pari voto religionem intrant: ergo ex hoc quod vnus intrat religionem alter non ab- soluitur a vinculo matrimoniali, sed quando ma- net vinculum matrimoniale ad vnum, non potest nubere alteri: ergo &c.

2. Praterea. Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad seculum: si ergo mulier posset alteri nubere viro intrante reli- gionem, & ipse posset alteram ducere rediens ad seculum. Quod videtur absurdum.

3. Praterea. Per Decretalem nonam pro- fessio ante annum emissa pro nulla reputatur: ergo si post talem professionem ad vxorem redeat tenetur eum recipere: ergo neque per introitum viri in religionem, neque per votum datum mulie- ri potestas alteri nubendi.

In Decret. lib. 3. titul. 31. c. 16.

SED

SED contra. Nullus potest alterum obligare ad ea que sunt perfectionis: sed continentia est de his que ad perfectionem pertinent: ergo mulier no- detur ad continentiam ex hoc quod vir religio- nem ingreditur, & sic potest nubere.

RESPONDEO. dicendum, quod sicut mors corporalis viri hoc modo vinculu matrimo- niale soluit, vt mulier nubat cui vult secundum Apostoli sententiam: ita etiam post mortem spiri- tualem viri per religionis ingressum poterit cui voluerit nubere.

AD primum. ergo. dicendum, quod quando vterque pari voto continentiam vouet, tunc neq; conjugali vinculo abrenuntiat, & ideo adhuc manet: sed quando vnus tantum vouet, tunc quan- tum est in se abrenuntiat vinculo conjugali: & ideo alter absoluitur a vinculo illo.

AD secundum. dicendum, quod non intelligi- tur mortuus seculo per religionis ingressum quo- usque professionem emisit: & ideo usque ad te- pus illud tenetur eum vxor sua expectare.

AD tertium. dicendum, quod de professione sic emissa ante tempus determinatu a iure est idem iudicium quod de voto simplici. Vnde sicut post votum simplex viri mulier ei debitum reddere non tenetur tamen ipsa non habet potestatem al- teri nubere: ita & hic.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio huius articuli est affirma- tiua. Ratio huius est. Nam sicut mors corporalis viri vinculum matrimo- nij soluit, ita etiam mors spiritalis per in- gressum religionis, ergo sicut post mortem corporalem viri mulier potest nubere cui voluerit, ita etiam post religionis ingressum.

Circa istum articulum aduertendum quod conclusio intelligitur post religionis ingressum perfectum, videlicet, post pro- fessionem vt explicat idem D. Thom. in so- lutione ad secundum & tertium. Omnia alia que tractari possunt in hoc articulo expli- cata sunt supra in duobus articulis precede- tibus, precipue in art. 2.

QVÆSTIO LXII.

De impedimento quod superue- nit matrimonio consummato, quod est fornicatio.

Deinde considerandum est de impedimento quod su-

Aperuenit matrimonio consum- mato, scilicet, de fornicatione que impedit matrimoniu pre- cedens quoad actum remanen- re vinculo matrimoniali. Et cir- ca hoc queruntur sex. Primo, vtrum liceat viro dimittere vxo- rem causa fornicationis. Secun- do, vtrum ad hoc teneatur. Ter- tio, vtrum proprio iudicio cam dimittere possit. Quarto, vtrum vir & vxor quantum ad hoc sint æqualis conditionis. Quinto, vtru post diuortium debeant manere inuupti. Sexto, vtrum post diuor- tium possint reconciliari.

DE hac materia agunt doctores in di- stinctione. 35. & 36. & dist. 38. capit. penultimo, vbi agit de adulterio & Gracia- nus. 32. questione. 6. & 7. Magister Sotus in eadem dist. 36. questione vnica. & in alijs locis. Couarruias in epithome super quartum Decretalium. parte. 2. capit. 7. §. 5. Nauar. in Manual. cap. 2. num. 23.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod propter fornicationem non liceat viro vxorem dimittere. Non enim est malum pro malo red- dendum: sed vir dimittendo vxorem propter forni- cationem videtur malum pro malo reddere: ergo hoc non licet.

Thom. 4. dist. 35. q. vnic. art. 1. & sequent.

Denon enim est malum pro malo reddere: ergo hoc non licet.

2. Praterea. Maius peccatum est si vter- que fornicetur, quam si alter tantum: sed si vter- que fornicetur non poterit propter hoc fieri di- uortium: ergo nec si vnus tantum fornicatus fuerit.

3. Praterea. Fornicatio spiritalis & que- dam alia peccata sunt grauiora quam fornicatio carnalis: sed propter illa non potest fieri separatio a toro: ergo nec propter fornicationem carnalem.

4. Praterea. Vitium contra naturam ma- gis remotum est a bonis matrimonij quam fornicatio.

tio qua modo natura fit: ergo magis debuit poni causa separationis quam fornicatio.

S E D contra est quod dicitur Matthæi. 5.

Præterea illi qui frangit fidem, non tenetur aliquis seruare fidem: sed coniux fornicando, fidem frangit, quam alteri coniugi debet, ergo alter potest alterum causa fornicationis dimittere.

RESPONDEO dicendum, quod Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem in poenam illius qui fidem fregit, & in favorem illius qui fidem servavit, ut non sit astrictus ad reddendum ei debitum qui non servavit fidem: & propter hoc excipiuntur septem casus in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicatricem, in quibus vel vxor a culpa immunis est, vel utriusque æqualiter culpabiles sunt. Primus est si ipse vir fornicatus fuerit. Secundus, si ipse uxorem prostituente. Tertius, si vxor virum probabiliter mortuum credens propter longam eius absentiam alteri nupsit. Quartus est, si latenter cognata est ab aliquo sub specie viri lectulum subintrante. Quintus, si fuerit vi oppressa. Sextus, si reconciliavit eam sibi post adulterium perpetratum carnaliter eam cognoscens. Septimus, si matrimonio in infidelitate utriusque contracto vir dederit uxori libellum repudij & vxor alteri nupsit: tunc enim si uterque conuertatur tenetur eam vir recipere.

A D. primum ergo dicendum, quod vir si dimittat uxorem fornicantem timore vindictæ peccat: si autem ad infamiam propriam cauendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium vxoris corrigendum, vel ad vitandum proles in certitudinem non peccat.

A D. secundum dicendum, quod diuortium ex causa fornicationis fit vno accusante alium, & quia nullus potest accusare qui in simili crimine existit, quando uterque fornicatur diuortium celebrari non potest, quamuis magis peccetur contra matrimonium utroque fornicante, quam altero tantum.

A D. tertium dicendum, quod fornicatio directè est contra bonum matrimonij, quia tollitur per eam certitudo proles, & fides frangitur, & significatio non servatur, dum vnus coniugum pluribus carnem suam diuidit; & ideo alia crimina quamuis forte sint maiora fornicatione, non tamen causant diuortium. Sed quia infidelitas, qua dicitur spiritalis fornicatio, etiam est contra bonum matrimonij quod est proles educanda ad cultum Dei: etiam ipsa facit diuortium, sed tamen aliter quam corporalis fornicatio: quia non propter vnum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem qua pertinaciam ostendit, in qua

A infidelitas persicitur.

A D. quartum dicendum, quod etiam propter vitium contra naturam potest procedi ad diuortium, sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio innominabilis, tum quia rarius accidit, tum quia non ita causat incertitudinem proles.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio est affirmatiua: Quia non tenetur seruare fidem si ei frangitur fides.

Secunda conclusio. Excipiuntur septem casus in quibus non licet viro uxorem fornicantem dimittere, quia in his vel vxor est immunis a culpa vel utriusque æqualiter culpabiles sunt. Primus casus est si ipse vir similiter fornicatus fuerit. Secundus casus, si ipse vir uxorem prostituente. Tertius casus, si vxor virum probabiliter mortuum credens propter longam eius absentiam alteri nupsit. Quartus casus si latenter cognata est ab aliquo sub specie viri lectulum subintrante. Quintus si fuerit vi oppressa. Sextus si vir reconciliavit eam sibi post adulterium perpetratum carnaliter eam cognoscens. Septimus est, si in matrimonio in infidelitate utriusque contracto, vir dederit uxori libellum repudij & mulier alteri nupsit, tunc enim si uterque conuertatur tenetur eam vir recipere.

Tertia conclusio ad quartum. Etiam propter vitium contra naturam procedi potest ad diuortium, sed tamen non fit ita mentio de ipso, vel quia est passio innominabilis vel quia rarius accidit vel quia non ita causat incertitudinem proles.

In hoc articulo supponendum est tanquam certum quod prima conclusio Diui Thomæ est certissima. Quod quidem constat Matthæi capite. 5. omnis qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, &c. Et doctores communiter dicunt quod talis conclusio est de iure naturæ. Ita dicit Magister Sotus in quaestione illa vnica articulo primo. vbi dicit quod illa conclusio explicat ipsum ius naturale. Et hoc quidem constat. Primo, nam Christus Dominus in Euangelio præter præceptum fidei & sacramentorum nihil innouauit supra ius naturale. Secundo constat, nam fundatur in ipsa ratione naturali. Nam vbi duo mutua fide sunt inter se obligati, tunc ratio naturalis dicitur ut fides non seruetur ei qui fidem fregit, & hac rationem

Quaestio. LXII.

Articul. I. 597

Cap. peruenit. 2. de iurando.

nem tangit Diuus Thomas in corpore articuli, & habetur expresse in cap. peruenit. 2. de iurando. ita ius naturale permittit adulteram dimitti quo ad thorum & cohabitationem & domesticam consuetudinem.

Circa secundam conclusionem aduertendum est quod duo sunt capita potissima quæ prohibent ius dimittendi uxorem. Primum est quando uterque est particeps eiusdem criminis, nam vt est in proverbio Iuris peritis: paria delicta mutua compensatione soluantur. Secundum caput est quando formaliter non est adulterium, quamuis sit concubitus cum alieno, quia vacat culpa, vel quando præcedens culpa condonata est. Ex his duobus capitibus inferit Diuus Thomas illos septem casus in quibus non est licitum dimittere adulteram. Et circa primum casum aduertendum quod si utriusque adulteriū sit manifestum, neutri licet petere diuortium, quauis alter aut posterius deliquerit aut plura adulteria comiserit. Vide alios casus in D. Thom.

EST primum dubium circa istum articulum an adulter sit priuatus iure petendi debitum ab altero coniuge. De quo dubio vide Caietan. opusc. 17. responsionum, responsione. 4. Circa istud dubium notandum primo quod dupliciter potest intelligi dubium. Primo modo an adulter habeat ius ad cogendum & obligandum innocentem coniugem ad reddendum debitum, & hoc possumus vocare cum Caietanus exigendi. Secundo modo an habeat ius simpliciter petendi debitum ita quod non peccet petendo licet alter non teneatur ei reddere debitum. Secundo notandum quod innocens dupliciter se potest habere, vno modo taliter quod sciat adulterium alterius coniugis, alio modo taliter quod illud ignoret.

Quibus suppositis sit prima conclusio. Siue alter innocens sciat siue ignoret adulterium, certum est quod adulter priuatur iure petendi per modum exactionis, ita quod non habet ius ad obligandum alterum innocentem ad reddendum debitum per se loquendo. Hæc conclusio probatur. Nam per se loquendo ille adulter potest stando in iure naturali & diuino euangelico repudiari vel dimitti ab altero innocente vt Diuus Thomas docet in prima conclusione. Ita quod non tenetur alter cum eo cohabitare aut habere communem thorum, ergo pri-

uatur adulter iure petendi debitum per modum exactionis. Dixi per se loquendo, nam per accidens si ille qui est innocens ignoret adulterium alterius ex conscientia erronea tenebitur ad reddendum alteri debitum, sed non ex vero iure quo adulter possit eum obligare.

Secunda conclusio. Talis adulter non priuatur simpliciter iure petendi siue innocens sciat eius adulterium siue non sciat, & ita non peccat petendo debitum. Et quidem si innocens sciat videtur clarum quod adulter non peccet petendo, quia innocens reddendo iam videtur cedere iuri suo, si autem nolit reddere verum est quod non faciat iniuriam petenti, & similiter qui sic simpliciter petit nulla videtur afficere iniuria alterum innocentem. Quod autem quando innocens adulterium ignorat, alter non peccet petendo, est sententia non solum Caietan. vbi supra, sed est communis sententia, & probatur tali ratione. Ille non tenetur seipsum proderè & priuare seipsum iure suo sicut filius qui commisit aliquod crimen contra parentes, occulte tamen propter quod poterat priuari hæreditate, si illam hæreditatem petat non peccat. Huius rei est optima ratio. Nam priuatio iuris petendi debitum est poena adulterij, poenam autem nemo tenetur sibi inferre donec condemnetur.

Circa eandem secundam conclusionem notandum primo, quod circa omnes illos casus Syluester assignat textum verbo diuortium quaestione. 9. Et aduertendum quod exceptiones quæ habentur in istis casibus sunt non tantum de iure ecclesiastico sed etiam sunt de iure naturali. Specialiter autem circa primum casum quando ipse maritus etiam fuerit adulteratus habetur. 32. quaest. 6. per totam & in titulo de diuortijs. capit. significasti, & capit. intelleximus de adulterijs, vbi ad hoc probandum ponuntur illa verba, paria delicta mutua compensatione tolluntur, & in hoc casu est communis consensus doctorum. Secundo notandum, quod intelligitur ille casus non tantum in iure ecclesiastico & foro exteriori, quando probari potest, sed etiam in foro conscientie quando est occultum crimen sicut quando vir commisit adulterium sciente vxore, sed ita quod non posset probari; & similiter vxor, stante ex utraque parte adulterio neuter illorum potest separari etiam quoad thorum ab altero,

altero, etiam stando in foro conscientia. Et ad veritatem huius primi casus parum refert a quo illorum prius incepit adulterium, & hoc etiam intelligo. verum in foro conscientia, quando vir. v. g. est adulter sciente vxore, sed vxor est adultera ignorante viro. Tunc enim in conscientia non potest vxor negare debitum marito petenti.

Circa eundem primum casum est secundum dubium quando ambo coniuges erant adulteri, sed vnus cognitus vt talis ab altero, alter tamen in occulto & ignoratus ab altero; si ille qui erat occultus agat poenitentiam sui peccati coram Deo, alter autem qui est cognitus adulter persequeret in suo peccato, dubium est an ille qui egit poenitentiam possit negare debitum alteri & facere diuortium.

Prima conclusio. Certum est quod si vterque sciunt crimen alterius & semel reconciliati sunt per copulam carnalem, si postea qui erat innocens incidat in adulterium, alius perinde ac si non peccasset, posset illum accusare & facere diuortium. Sed dubium procedit quando in casu posito delictum vnus erat occultum & non sunt illi nec ante nec post reconciliati per poenitentiam; an possit qui egit poenitentiam negare debitum alteri. In hac difficultate Syluester verbo, matrimonium. 9. quaestione 6. videtur dicere quod ille coniux in tali casu egit poenitentiam, si eius delictum fuit occultum & alter monitus non velit agere poenitentiam possit denegare debitum alteri & accusare illum.

In eius explanationem sit secunda conclusio. Probabilior videtur opposita sententia, videlicet, quod in foro conscientia non potest denegare debitum, & quod in foro exteriori solum potest quia deest probatio, & tunc sententia diuortij fundatur in falsa praesumptione. Ratio est quia ille coniux qui egit poenitentiam reuera commisit adulterium & non est reconciliatus alteri coniugi, ergo sicut ante poenitentiam non poterat in conscientia denegare debitum nec accusare alterum coniugem sic nec facta poenitentia. Quia quanuis sit reconciliatus Deo per veram poenitentiam, non tamen per hoc est reconciliatus alteri coniugi; alias sequeretur quod aliquis vir innocens postquam seiret adulterium vxoris non posset eam accusare supposito quod coram Deo iam egisset poenitentiam, quod tamen est falsum.

EST tertium dubium supposito quod vxorem adulteram non possit maritus qui etiam fuit adulter accusare in foro exteriori ecclesiae petendo diuortium a iudice ecclesiastico: an saltem possit talis maritus non obstante fornicatione propria accusare vxorem adulteram criminaliter coram iudice seculari. Itaque quaerimus an in hac parte sit idem iudicium quoad forum externum ecclesiae & quoad forum civile. Ratio dubitandi a parte negativa est. Nam vt supra dictum est, ex capitulo intelleximus, paria delicta mutua compensatione tolluntur, ergo videtur quod sicut in foro civili vxor non potest vicum adulterum accusare sic nec maritus vxorem ob paritatem criminis. Confirmatur. Quia si in tribunali ecclesiastico non potest eam accusare quoad diuortium faciendum, quod est minoris poenae, videtur a fortiori quod nec possit eam accusare in tribunali civili vbi agitur de grauiori poena, scilicet, de poena capitis.

Nihilominus tamen sit conclusio. Mihi videtur quod in casu posito licite possit maritus in conscientia accusare vxorem adulteram in iudicio seculari petendo poenam criminalem taxatam a lege.

Hae conclusio est aliquorum virorum doctissimorum. Et probatur primo. Cum vir accusat vxorem coram iudice seculari non interrogatur an ipse sit adulter, ergo quanuis reuera sit adulter poterit illam accusare. Secundo. Lex civilis praebet hanc facultatem accusandi viro & non vxori, ergo licitum est in nostro casu illam accusare. Tertio. Ex adulterio vxoris tantum sequitur magnum malum matrimonij, non autem ex adulterio viri, ergo. Antecedens constat ex D. Tho. in arti. 4. vbi dicit quod adulterium vxoris plus est contra bonum prolis quam adulterium viri. Quod sic declarari potest. Quia ex adulterio vxoris sequitur incertitudo prolis & quod filius alienus sit haeres. Et inde probatur minor. Ex adulterio viri tantum sequitur malum contra fidem matrimonij, sed non contra bonum prolis, ergo. Quarto. Ex adulterio vxoris sequitur magnum dedecus ipsi viro & inextinguibile: vxori autem non provenit tale dedecus ex adulterio mariti vt constat, ergo. Quinto. Quia licet constet in iudicio publico, quod vir commisit adulterium & vxor alleget adulterium viri non audietur nec excusabitur, ergo lex civilis commisit potestatem viro, vt non obstante, quod ille commiserit adulterium

terium possit accusare vxorem: lex autem illa civilis non est tantum permissiva sed concessiva, ergo dicendum est quod maritus potest sine peccato vxorem accusare criminaliter in iudicio seculari.

Ad rationem dubitandi negatur consequentia. Et dicendum est primo, quod ius ecclesiasticum posset statuere quod vxor adultera puniretur grauiori poena quam vir. Secundo dicendum est esse discrimen in hac parte inter ius canonicum & civile. Ius enim civile cum sit punitiuum etiam poena criminali; iuste potuit considerare tantum malum quantum est in adulterio vxoris & sic illud aequis punire; ecclesia vero quia pia mater est nihil voluit in hac parte determinare nisi quod natura determinauit, videlicet, si frangenti fidem sedes frangatur ei dem iuxta id quod diffinitur ipsum Evangelium. Et ex dictis respondetur ad confirmationem.

Est quartum dubium, an sint aliqua alia causa propter quas fieri possit diuortium inter coniuges; id est, separatio vel quoad thorum tantum vel etiam quoad communitatem cohabitationem. De quo vide Couarruias super quartum Decretal. parte. 2. ca. 7. 6. 5. de cuius mente sit conclusio. Plures aliae causa sunt propter quas licitum sit diuortium inter coniuges etiam praeter fornicationem. Explicatur conclusio: nam vna causa est fornicatio vxoris de qua in dubijs praecedentibus. Secunda causa est peccatum contra naturam, id est, peccatum Sodomiae quam ponit D. Thom. hic ad quartum. & Magister Sotus in suo arti. 1. & pro ea citat D. Thom. & Palud. & Syluestrum. & Abba. Et adducit rationem; quia nomine fornicationis intelligitur omnis coitus illicitus, seminatio autem extra vas dicit Magister Sotus quod non sufficit ad petendum vel faciendum diuortium, quicquid incontrarium videatur insinuare Palud. & pro eadem causa refert Couarruias numero. 6. plures doctores. Tertia causa est sauitia mariti propter quam potest vxor petere separationem a marito quoad cohabitationem si maritus non reddit sufficientem cautionem de non offendenda vxore. Pro hac causa est textus in capitulo. literas. de restitutione spolia. his verbis in fine. Si vero tanta sit viri sauitia &c. Quarta, erit si alter coniugum tentauerit veneno alterum occidere. Ita Couar. nu. 2. Quinta est habitare cum coniuge furioso quando furor esset ita exce

Ca. literas. de restitut. spolia.

Adens & vehemens, vt esset periculum cum illo cohabitare. Sexta est fornicatio spiritalis, scilicet, quando alter coniugum incidit in haeresim. Haec causa habetur in capitulo finali. de conuersione coniugatorum. & non bene probatur a Couar. ex c. 2. de diuortijs.

Cap. final. de conuersione coniugatorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum vir teneatur ex praecipito vxorem fornicantem dimittere.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod vir teneatur ex praecipito vxorem fornicantem dimittere, vir enim cum sit caput vxoris tenetur vxorem corrigere: sed separatio a toro est inducta ad correctionem vxoris fornicantis, ergo tenetur eam a se separare.

Praeterea. Qui consentit peccanti mortaliter ipse etiam mortaliter peccat: sed vir retinens vxorem fornicantem, consentire ei videtur, vt in littera dicitur, ergo peccat nisi eam a se eijciat.

Praeterea. 1. Corinth. 6. dicitur, Qui adheret meretrici vnum corpus efficitur: sed non potest aliquis simul esse membrum meretricis & Christi, vt ibidem dicitur, ergo vir vxori fornicanti adherens, membrum Christi esse desinit mortaliter peccans.

Praeterea. Sicut cognatio tollit vinculum matrimonij, ita fornicatio separat a toro: sed postquam vir nouerit consanguinitatem sui ad vxorem, mortaliter peccat eam cognoscens carnaliter, ergo & si cognoscit vxorem postquam scit ipsam esse fornicatam, mortaliter peccat.

SED contra est quod dicit Glossa. 1. Corinth. 7. Quod Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimittere, ergo non ex praecipito.

Praeterea. Quilibet potest dimittere alteri quod in se peccauit: sed vxor fornicando peccauit in virum, ergo vir potest ei parcere, vt non dimittat eam.

RESPONDEO dicendum, quod dimissio vxoris fornicantis inducta est ad corrigendum vxoris crimen per talem poenam: poena autem corrigens non requiritur vbi emendatio iam praecessit: & ideo si mulier de peccato poeniteat, vir non tenetur eam dimittere: si autem non poeniteat tenetur, ne peccato consentire videatur dum correctionem debitam non apponit.

AD primum ergo dicendum, quod peccatum

fornicationis in vxore potest corrigi non tantum tali pena, sed etiam verbis & verberibus: & ideo si alius ad correctionem sit paratus, non tenetur vir prædictam penam ad eius correctionem adhibere.

Secundum ad hunc articulum

AD secundum dicendum, quod tunc vir vxore consentire videtur quando eam tenet non consentem à peccato præterito: si autem emendata fuerit, non ei consentit.

AD tertium dicendum, quod ex quo de peccato fornicationis penituit meretrix dici non potest: & ideo vir ei se coniungendo membrum meretricis non fit. Vel dicendum quod non coniungitur ei quasi meretrici, sed quasi vxori.

AD quartum dicendum, quod non est simile quia consanguinitas facit ut non sit inter eos vinculum matrimoniale, & ideo carnalis copula fit illicita: sed fornicatio non tollit vinculum prædictum: & ideo actus remanet quantum est de se licitus, nisi per accidens illicitus fiat, in quantum vir consentire turpitudini vxoris videtur.

AD quintum dicendum, quod permissio illa est intelligenda per prohibitionis priuationem, & sic contra præceptum non diuiditur, quia etiam quod cadit sub præcepto non est prohibitum.

AD sextum dicendum, quod vxor non tantum peccat in virum, sed etiam in seipsam & in Deum: & ideo vir non totaliter potest penam dimittere nisi emendatio sequatur.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio. Si mulier de peccato peniteat vir non tenetur eam dimittere, nam dimissio vxoris introducta est ad corrigendum crimen vxoris per talem penam, ergo si mulier iam penituit non tenetur vir eam dimittere.

SECUNDA conclusio. Si autem non peniteat tenetur ne peccato consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit.

INCA istum articulum est vnicum dubium, an sit mortale peccatū aliquando non dimittere adulteram vxorē. Ratio dubitandi ex altera parte est, quod D. Thom. asserit aliquando ad id teneri, sed hæc res est grauissima, ergo est peccatum mortale. Ex altera parte est ratio; nam hoc privilegium conceditur in fauorem innocentis, sed vnusquisque potest proprio privilegio remanere sicut potest cedere iuri suo, ergo non est peccatum mortale.

IN huius rei explicationem primo notandum, quod in causa diuortij humane leges, ius non tribuunt, sed exequuntur id quod est à natura concessum; sed ratione naturali

inuestigare oportet an lex nature taliter concesserit privilegium hoc quod etiā præceptum inposuerit, Secundo notandum, quod inter penam diuortij & alias quæ per leges inferuntur est discrimin; nam alia pena sic reis applicatur quod non comprehendit autorem aut innocentem: pena autem diuortij innocenti & reo quodammodo est communis propter matrimonij fœdera vtrique communia. Vnde innocens qui diuortium petit & priuatur licita voluptate, domesticis obsequijs, & remedio contra concupiscentiam sibi concessis: & ideo ad inducendam obligationem culpæ mortalis hæc omnia sunt consideranda ne faciliores simus quam oportet in proferenda sententia.

TERCIO notandum, quod præceptum istud de non retinenda adultera, quantum negatiuum secundum formam videatur, est tamen simpliciter affirmatum, quo præcipitur actus expellendi, nam huiusmodi præcepta de necessarijs actibus feruntur. Ideo attendendum est ad quid sit necessarium expellere vxorem adulteram; potest enim necessariū esse vel ad cauendam prolis incertitudinem vel ad correctionem peccatoris, vel ad cauendum aliorum scandalum, vel ad repellendum infamiam & dedecus. Et quoniam vir caput est vxoris seorsum de vtroque dicendum est.

SIT ergo prima conclusio. Vxor regulariter non tenetur sub reatu mortali dimittere virum adulterum in crimine permanentem. Probat. Quia id non est necessarium ad vitandam prolis certitudinem, casta enim vxor certissime scit susceptam prolem esse à viro, quantum ille sit adulter; infamia ferè nulla est vxori si hanc iniuriam à viro patitur, sexus enim infirmitas excusat; item scandalum nullum oritur ex hoc quod permaneat cum adultero, cum alias cõstare possit quod inuita & dolens crimen viri patitur.

SOLA vna ratio superest, scilicet, propter viri correctionem, & si spes certa esset quod negare debitum adultero aut denunciare crimen ecclesie esset efficax remediū ad correctionem illius: præcepto charitatis teneretur tanto arctius quanto magis tenetur virū diligere quàm extraneum. Cæterum regulariter procacibus viris ea medicina non est idonea, imo potius ad deteriora labantur ab vxoribus dimissi, & ita regulariter feminæ à crimine mortali excusantur, & huic veritati attestatur prudens confessorum consuetudo, qui consulant feminis talem iniuriam passis, vt viros non deserant,

rant, & ita tenet Magister Sotus articulo. 2. Caiet. quodlib. 2. quæst. 20.

SECUNDA conclusio. Vir tenetur sub reatu mortali vxorem in adulterio perseverantem dimittere. Hæc propositio sicut præcedens regulariter est intelligenda. In qua quidem re indulgentior apparet Magister Sotus quam opus sit. Probat. conclusio. Nam repugnat statim rationi naturali quod vir qui est caput vxoris, tantum nefas permittat, vade stultitiæ & dementiæ reputatur. Proverb. 18. qui tenet adulteram stultus est & insipiens. Neque leue ducitur argumentum ex eo quod habetur Matth. cap. 1. nam Ioseph iustus ex eo, quod iustus erat volebat tenere prægnantem, ex eo autem quod multum deferebat sanctitati spõsæ volebat eam tradere, ergo non erat viri iusti retinere vxorem quam existimabat adulteram. Erit autem peccatum mortale, primo quando esset tale commercium viri & adulteri cum foemina vt incerta sit proles: hoc enim est directe contra bonum matrimonij, nec talem iniuriam vir poterit condonare. Secundo, quando sequitur scandalum: sequitur autem regulariter. Nam cum vir possit etiam facto corripere mulierem illi crimen adulterij imputabitur. Tertio, quando illud medium esset necessarium ad corrigendam vxorem. Vir enim speciali iure ad hoc tenetur, eo quod est caput mulieris. Et in his duobus casibus locum habet illud Chrysostomi, quod refertur cap. sicut. 32. quæst. 1. Patronus censetur turpitudinis qui crimen zelat vxoris. Vnde & viris adeo negligentibus canonica pena inducitur, vt patet in cap. si quis. primo & secundo. eodem loco.

Prover. 18.

Matth. c. 1.

Cap. sicut. 32. quæst. 1.

Ca. si quis. supra.

etiam viro, ergo quantum per penitentiam Deo satisfecerit adhuc poterit vir iustam penam exigere: quemadmodum quantum peccatum furti fuerit per penitentiam dimissum iudex poterit supplicium sumere. Secunda pars probatur. Quando mulier est correctæ deficiunt omnes rationes quibus ad mortalem culpam obligabatur vir dimittere vxorem, ergo ad id non tenetur sub mortali: quin potius prudenter admonet Magister Sotus in eo casu sæpe erit consilium non dimittere ne forte deserta viri præsidio labatur in deterius, sicut & Apostolus propter hunc finem consulit fideli ne mulierem infidelem dimittat.

B

ARTICVLVS III.

UTRUM vir proprio iudicio possit vxorem fornicantem dimittere.

DE TERTIVM sic proceditur. Videtur quod proprio iudicio vir vxorem fornicantem possit dimittere. Sententiam enim à iudice latam absque alio iudicio exequi licet: sed Deus iudex iustus dedit hanc sententiam, vt propter fornicationem vir vxorem dimittere possit, non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

C

PRATEREA, Matth. 1. dicitur, quod Ioseph cum esset iustus cogitauit occultè dimittere Mariam, ergo videtur quod occultè vir possit diuortium celebrare absque iudicio ecclesie.

PRATEREA. Si vir post fornicationem vxoris cognitam debitum ei reddidit, amittit actionem quam contra fornicariam habebat, ergo denegatio debiti, quæ ad diuortium pertinet, debet ecclesie iudicium præcedere.

ILLUD quod non potest probari non debet ad ecclesie iudicium adduci: sed fornicationis crimen non potest probari, quia oculus adulteri obseruat caliginem: vt dicitur Job 25. ergo non debet iudicio ecclesie prædictum diuortium fieri.

ACCUSATIONEM debet inscriptio præcedere, qua aliquis se ad rationem obliget. si in probatione deficiat, sed hoc non potest esse in ista materia, quia qualitercumque res iret non consequeretur intentum suum, sine ipse vxorem dimitteret siue vxor eum, ergo non debet ad iudicium ecclesie per accusationem adduci.

PLUS tenetur homo vxori quàm extraneo: sed homo crimen alterius etiam extraneo: sed homo crimen alterius etiam extraneo.

nei non debet ecclesie deferre nisi monitione premissa in secreto, vt patet Matth. 19. ergo multo minus potest crimen vxoris ad ecclesiam deferre, si eam prius occulte non corripuerit.

SE D contra. Nullus debet seipsum vindicare: sed si vir vxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vindicaret: ergo hoc non debet fieri.

¶ Præterea. Nullus in eadem causa est actor & iudex: sed vir est actor impetens vxorem de offensa in se commissa: ergo ipse non potest esse iudex, & sic non debet proprio arbitrio dimittere.

RESPONDEO dicendum, qd vir potest vxorem dimittere dupliciter. Vno modo quantum ad torum tantum, & sic potest eam dimittere quã cito sibi constat de fornicatione vxoris proprio arbitrio, nec tenetur reddere debitum exigenti nisi per ecclesiam compellatur, & taliter reddens nullum præiudicium sibi facit. Alio modo quantum ad torum & cohabitationem, & hoc modo nõ potest dimitti nisi iudicio ecclesie, & si aliã dimissa fuerit debet cogi ad cohabitandum, nisi possit ei vir incontinenti fornicationem probare: hæc autem dimissio diuortij dicitur: & ided concedendum est quod diuortium non potest celebrari nisi iudicio ecclesie.

AD primum ergo dicendum, qd sententia est applicatio iuris cõmunis ad particulare factum: vnde Deus ius promulgauit secundum qd sententia in iudicio formari debet.

AD secundum dicendum, qd Ioseph voluit Virginem dimittere non quasi suspectam de fornicatione, sed ob reuerentiam sanctitatis eius, timens cohabitare ei: nec tamen est simile, quia tuc ex adulterio non solum procedebatur ad diuortij, sed vltius ad lapidationem, non autem nunc quando agitur in iudicio ecclesie.

AD tertium patet solutio ex dictis.

AD quartum dicendum, qd quandoq; vir vxorem suspectam habens ei insidiatur, vt deprehendere possit eam cum testibus in crimine fornicationis, & sic potest ad accusationem procedere.

ET præterea, si de facto ipso non constat, possunt esse violentæ suspiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata esse, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis, & nudus cum nuda.

AD quintum dicendum, qd maritus potest accusare vxorem de adulterio dupliciter. Vno modo ad tori separationem coram iudice spirituali, & tunc inscriptio non debet fieri cum oblatione ad legem talionis: quia sic vir consequeretur intentum suum, vt probat obiectio. Alio modo ad punitionem criminis in iudicio seculari, & sic oportet qd præcedat inscriptio per quam ad pœnam

talionis se obliget, si in probatione deficiat.

AD sextum dicendum, qd sicut Decret. dicitur: tribus modis in criminibus procedi potest. Primò, per inquisitionem, quam debet præcedere clamorosa infinnatio quæ locum accusationis tenet. Secundò, per accusationem, quam debet præcedere legitima inscriptio. Tertio, per denuntiationem, quam debet præcedere trina correctio. Verbum ergo Domini intelligitur quando agitur per viam denuntiationis, non quando agitur per viam accusationis: quia tunc non agit solum ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem propter bonum commune conseruandum quod iustitia deficiente periret.

SVMMA ARTICVLI

PRIMA conclusio. Vir conscius de vxoris adulterio proprio iudicio potest eorum denegare.

¶ SECUNDA conclusio. Sine iudicio ecclesie non debet separari adultera quo ad cohabitationem.

¶ CIRCA hanc conclusionem notandũ. Primo, quod adulterij crimen ob eius turpitudinem regulariter non potest ita manifeste cõuinci, sicut & alia. Oculi enim adulterij obseruat caliginem ideo vt proprio iudicio possit vir negare debitũ vxori, satis est, vel quod ipse solus certo sciat, aut quod tam efficacia habeat indicia quod si probarentur in exteriori foro, indicaretur conuicta de crimine. Quo casu locũ habet sententia Hierony. 32. quæst. 1. ca. dixit dominus. vbicunque, inquit, fuerit fornicatio, aut fornicationis suspicio libere potest vir vxorẽ dimittere, loquitur enim de suspicione, quam manifesta indicia confirmant: si autẽ fuerit leuior, non potest debitum subtrahi, licebit tamen viro obseruare vxorem cum testibus idoneis, vt eam de crimine possit conuincere sicut D. Tho. ait ad quartũ argumentum. Neque hoc est consentire in eius peccatum, sed vti aliena malitia ad propriũ commodum, quod aliã sæpe licet.

¶ SECUNDO notandum, quod quando vir conscius de crimine illud apud iudicem probare non poterit, si ad petitionem mulieris per censuras compellatur ei debitum reddere vti tunc poterit duplici remedio. Primo poterit stante sententia debitum negare, & in publico à sacris abstinere, vt pastoris sententię honor deferatur, quo ad Deũ tamen non est excommunicatus cum nulla subit causa. Secundo potest vti dicit Di-

Capit. dicit Dominus 32. q. 1.

uis Thomas debitum reddere sine præiudicio tamen postea suppetat probatio, poterit diuortium petere. Verum si sua sponte debitum petierit ab adultera, non habet vltima ius petendi separationem, quia crimen præcedens condonasse iudicatur.

¶ SECUNDA cõclusio. Sine iudicio Ecclesie nõ debet separari adultera quo ad cohabitationem. Hæc conclusio habetur cap. porrò. de diuortijs. Circa hanc conclusionem notandum secundò, quod licet regulariter sententia Ecclesie sit expectanda, vt penitus abijciatur adultera: duo tamẽ casus excipiuntur. Primus quando eius adulteria adeo fuerint manifesta: vt nullo modo celari possint: puta si rediẽs vir inueniat vxorẽ prostitutam. Secundus casus, quando matrimonium non erat in facie Ecclesie celebratum, sed adhuc erat occultum, tunc licebit viro ab vxore discedere, & si crimen fuerit occultum, in neutro enim casu, fit iniuria Ecclesie. Hæc est sententia Magistr. Sot. art. 3.

Ca. porrò. de diuor.

ARTICVLVS III.

Vtrum vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod vir & vxor non debeant in causa diuortij ad paria iudicari. Diuortium enim tenetur in lege noua loco repudij quod erat in lege veteri, vt patet Matth. 5. sed in repudio vir & vxor non iudicabantur ad paria, quia vir poterat repudiare vxorem, & non e conuerso, ergo non debent ad paria iudicari in diuortio.

¶ 2 Præterea. Plus est contra legem naturæ quod vxor plures viros habeat, quàm quod vir plures mulieres: vnde hoc quandoque licet: illud vero nunquam, ergo plus peccat mulier in adulterio quàm vir, & ita non debent ad paria iudicari.

¶ 3 Præterea. Vbi est maius nocumentum proximi, ibi est maius peccatum: sed plus nocet vxor adultera viro, quã vir adulter vxori, quia adulterium vxoris facit incertitudinem prolis: nõ autem adulterium viri: ergo maius est peccatum vxoris, & sic non debent ad paria iudicari.

¶ 4 Præterea. Diuortium inducitur ad crimen adulterij corrigendum; sed magis pertinet ad virum qui est caput mulieris: vt dicitur. 1. Corin. 11. Corrige vxorem quam e conuerso, ergo non debent in repudio ad paria iudicari; sed vir debet esse melioris conditionis.

SE D contra, videtur quod vir hoc vxor debeat esse melioris conditionis. Quia quanto est maior fragilitas in peccante, tanto magis est peccati venia dignum: sed in mulieribus est maior fragilitas quàm in viris, ratione cuius dicit Chrysostom. Quod propria passio mulierũ est luxuria: & Philosophus dicit in 7. Ethico. Quod mulieres non dicuntur continentiores proprie loquendo propter facilem inclinationem ad concupiscentias: quia nec bruti animalia possunt continere propter hoc quod non habent aliquid quod concupiscentijs obuiare possit; ergo mulieribus in pœna diuortij deberet magis parci.

Chryl. homil. 86. in Ioan. & homil. 40. in Matthe. in imperfe. 7. Et sic. cap. 5.

¶ Præterea. Ponitur vir caput mulieris vt ipsam corrigat, ergo magis peccat quàm mulier, & sic debet magis puniri.

RESPONDEO dicendum, quod in causa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur, vt idem sit licitum & illicitum vni quod alteri, non tamen pariter iudicantur ad illa, quia causa diuortij est maior in vno quàm in alio, quia tamen in vtroq; sit sufficiens causa ad diuortium. Diuortij enim pœna est adulterij, in quantum est contra matrimonij bona quantum ad bonum fidei, ad quod coniuges æqualiter sibi inuicem tenentur. Tantum enim peccat contra matrimonium adulterium vnius, sicut adulterium alterius, & hæc causa in vtroq; sufficit ad diuortium. Sed quantum ad bonũ prolis plus peccat adulterium vxoris quàm viri, & ided maior est causa diuortij in vxore quàm in viro, & sic ad æqualia; sed non ex æquali causa obligantur, nec iniuste: quia in vtroque est causa sufficiens ad hanc pœnam: sicut est etiam de duobus, qui damnantur ad eiusdem mortis pœnam, quauis alius altero grauius peccauerit.

AD primum ergo dicendum, quod repudium non permittebatur nisi ad exitum tantum homicidij, & quia in viris magis erat de hoc periculum quàm in mulieribus, ided viro per libellum repudij permittebatur dimittere vxorem, non autem e conuerso.

¶ Ad secundum & tertium dicendum, quod rationes illæ procedunt secundum quod in comparatione ad bonum prolis maior sit causa diuortij in vxore adultera quàm in viro, non tamen sequitur quod non iudicentur ad paria, vt ex dictis patet.

AD quartum dicendum, quod quauis vir sit caput mulieris quasi gubernator, non tamen quasi index ipse sicut nec e conuerso: & ided in eis quæ per iudicium faciendæ sunt non plus potest vir in vxorem quàm e conuerso.

AD quintum dicendum, quod in adulterio inuenitur de ratione peccati idem quod est in fornicatione simplici, & adhuc plus quod magis grauat, scilicet, matrimonij lesio. Si autem consideretur

in corpore artic.

id quod est commune adulterio & fornicationi, peccatum viri & mulieris se habent, ut excedentia & excessa, quia in muliere est plus de humore: & ideo sunt magis ducibiles à concupiscentijs, sed in viro est plus de calore qui concupiscentiam excitat: sed tamen simplicitate querendo ceteris paribus vir in simplici fornicatione plus peccat quam mulier, quia plus habet de rationis bono, quod præualeat quibuslibet motibus corporaliū passionū. Sed quantum ad lesionem matrimonij quæ adulterium fornicationi addit, ex qua diuortium causat, plus peccat mulier quam vir, ut ex dictis patet & quia hoc est grauius quam simplex fornicatio: ideo simpliciter loquendo plus peccat mulier adultera quam vir adulter ceteris paribus.

AD sextum dicendum, quod quauis regimen quod datur viro in mulierem sit quedam circumstantia aggravans, tamen ex illa circumstantia quæ in aliam speciem trahit magis aggravatur peccatum, scilicet, ex lesione matrimonij, quæ trahit ad speciem iniustitiæ in hoc quod furtiuè alie ua proles submittitur.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio: Iudicantur ad paria vir & vxor, in quatum obligantur ad æqualia vt idem sit licitum vel illicitum vni quod alteri coniugum: sed non ex æquali causa, imo quantum ad bonum proles plus peccat vxor adultera quā maritus adulter.

Notandū, quod licet censeantur pares vir & vxor quoad forū ecclesiasticū quoad diuortium petendum, quando alter eorum fornicatus est: at vero quoad forum ciuile, & quoad petendas pœnas ciuiles vel criminales: non se habent cum eadem æqualitate in huiusmodi negotio diuortij. Imo vero datur actio contra vxorem adulteram in foro criminali: sed non datur actio ibi vxori contra maritum adulterum. Hoc patet, ex dictis supra artic. 7. dubio 3. vbi posuimus rationes & vide tit. 20. per totum, præsertim l. 3. libr. 8. nouæ Recopil.

ARTICVLVS V.

Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod post diuortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiam: sed vir tenetur in aliquo casu vxorem fornican-

tem à se in perpetuum separare, vt patet ex dictis; ergo videtur quod ad minus in tali casu alteram ducere possit.

2. Præterea. Peccanti non est danda maior occasio peccandi: sed si ei qui propter culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam querere, datur sibi maior occasio peccandi: non enim est probabile quod qui in matrimonio non continuit, postea continere possit, ergo videtur quod liceat ei ad aliam copulam transire.

3. Præterea. Vxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum & cohabitationem: sed per diuortium ab viro quod absolutur: ergo soluta est à lege viri, ergo potest alteri nubere, & eadem ratio est de viro.

4. Præterea. Matth. 19. dicitur. Qui dimiserit vxorem & aliam duxerit excepta causa fornicationis, mœchatur, ergo videtur quod si causa fornicationis dimissa vxore aliam duxerit, non mœchatur, & ita est verum matrimonium.

SED contra. 1. Corinth. 7. Præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, & si discesserit manere inuuptam.

Præterea. Nullus ex peccato debet reportare commodum: sed reportaret si liceret adultera ad aliud magis desideratum connubium transire: & esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia querere, ergo non licet aliam copulam querere neque viro neque vxori.

RESPONDEO dicendum, quod nihil adueniens supra matrimonium potest ipsum dissolvere: & ideo adulterium non facit quin sit verum matrimonium. Manet enim, vt August. dicit inter viuentes conjugale vinculum quod nec separatio, nec cum aliquo iunctio potest auferre: & ideo non licet vni altero viuente ad aliam copulam transire.

AD primum ergo dicendum, quod quauis per se nullus obligetur ad continentiam, tamen per accidens potest esse quod obligetur: sicut si vxor sua ægritudine incurabilem incurrat, & talem quæ carnalem copulam non patitur, & similiter etiam est si incorrigibiliter spiritali infirmitate, scilicet, fornicatione laboret.

AD secundum dicendum, quod ipsa confusio quæ reportat à diuortio debet eam cohibere à peccato, quia si cohibere non potest minus malum est quod ipsa sola peccet quam quod peccati vir eius sit particeps.

AD tertium dicendum, quod quauis vxor post diuortium non teneatur viro adultero ad debitum reddendum, & cohabitandum, tamen adhuc manet vinculum matrimonij, ex quo ad hoc tenetur: & ideo non potest ad aliam copulam transire viro viuente, potest tamen continentiam vouere

In corpore artic.

l. 3. lib. 8. nouæ Recopil.

tere viro inuito, nisi videatur ecclesia decepta fuisse per falsos testes sententiando de diuortio: quia in tali casu etiam si votum professionis emississet, restitueretur viro, & teneretur reddere debitum, sed non liceret ei exigere.

AD quartum dicendum, quod exceptio illa quæ est in verbis Dñi refertur ad dimissionem vxoris, & ideo obiectio ex falso intellecta procedit.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est negatiua. Circa istum articulum est grauiissimum dubium, Vtrum matrimonium quodcuque etiam consummatum, & sacramentum dissoluatur quantum ad vinculum propter adulterium alterius coniugis. Videtur vera pars affirmatiua. Primo ex verbis Christi Domini, Matth. 19. Qui dimiserit vxorē suā nisi ob fornicationē & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit mœchatur, vbi aperte videtur Christus significare, licere dimittere vxorem & aliam ducere si illa fornicetur. Confirmatur hoc argumentū. Christus hoc in loco respondebat ad interrogationē Phariseorum de repudio & dimissione quantum ad vinculum quæ erat in vsu apud Iudæos, licita ex nostra etiam sententia. Rogabant siquidem Pharisei, an quacunque ex causa liceret tale repudium de quo erat lis inter Iudæos, Ad quam interrogatus Christus respondet verbis allegatis, ergo repudiare vxorem, etiam post consummatum matrimonium ex causa saltem fornicationis licitū est iuxta Christi responsionem. Confirmatur amplius. Aliquid peculiare voluit Dominus hoc in loco tribuere fornicationi quantum ad solennitatem matrimonij, & alia multa crimina possunt dissolvere & dissolunt matrimonium quantum ad thorum & cohabitationem, vt diffinitum est in Tridēna Synodo doctrina allegata can. 8. ergo Christus tribuit hoc peculiare fornicationi, vt dirimat quantum ad vinculum.

Secundo arguitur ex vsu primitiue ecclesiæ, & ex doctrina Sanctorum patrum, Iustinus Philosophus & martyr, qui floruit post annū Domini. 100. in prima pro Christianis ad Antoninum Imperatorem apologia, laudat Christianam foeminam quæ cum virum haberet omne libidinum genus, etiā contra naturæ leges perquirentem, misso repudij libello se ab eo coniugij iure distraxit, & alteri nupsit. Tertullianus qui floruit ante annum Domini. 200. inquit, Christum

Matth. 19.

Concl. Trident. Sess. 24. can. 8.

non omnino & in totum sed conditionaliter prohibuisse repudium propter adulterium. Hoc est si ideo quis dimittat vxorem vt aliam ducat. Origenes qui floruit circa annum Domini. 266. tracta. 7. in Matth. affirmat, sibi notos fuisse quosdam episcopos qui permiserunt vxoribus, quæ cum viris diuortium fecerant alijs nubere viris, ne quid inde sequeretur deterius. In Concilio Arrelaten. quod celebratum fuit tempore Sancti Syluestri, imo confirmatum illius auctoritate, vt dicitur in 1. tomo Concilij & in Summa Concilij cap. 10. dicitur, consilium datum esse viris ne viuentibus vxoribus adulteris alias accipiant: at si illicitum esset alias accipere Concilij cogeret ne acciperent, non consiliarentur tantum. D. Ambrosius qui floruit ante annum Domini. 400. in epist. 1. ad Corinth. c. 7. expresse docet, quod si dimiserit vir vxorem causa fornicationis, licet aliam ducere. Hiero. in epitaphio Fabiolæ ad Oceanum refert Fabiolam nobilem Romanam ciuem repudiata prodigioso libidinis marito, ad secundum matrimonium se trāstulisse. Innocentius contemporaneus August. in epist. 9. diffinit, quod coniugium contractum cum secunda superstitie, priore hęc diuortio eiecta nullo pacto esse legitimum: vbi significat, quod si propter diuortium fuerit prior eiecta, coniugium cum secunda esse legitimum. Refertur hoc testimonium Innocentij à Gratiano. 34. q. 1. can. cum in captiuitate.

Tertio arguitur. Non est æquū vt coniugis crimē, & adulterium, maneat orbatus perpetuo & desolatus, & cogatur ad concubatum, maxime si alias est propter corporis temperaturam, aut aliam quamlibet causam ad venerea inclinatus, ita vt maxima cum difficultate possit se temperare à rebus venereis, ergo concedenda est huic copia, vt aliam ducat superstitie priore.

Quarto arguitur. Cuncti alij contractus rescinduntur violata fide circa substantiam contractus, sed per adulterium alterius coniugis, violatur fides circa substantiam, contractus circa corpus marito, non alteri tradendum, ergo rescinditur contractus.

Hęc quæstio olim fuit cōtrouersa. Origenis siquidem temporibus fuit inter catholicos episcopi qui assererent partem affirmatiuam huius quæstionis. Temporibus item D. August. idem arbitratus est Polentius quidā. Facelsit autē hęc quæstio D. August. multum negotij, ita vt ille dicat multis locis

In Summa Concilij. ca. 10.

34. quæst. 2. can. cum in captiuitate.

locis esse perplexissimam & obscurissimā, & in qua venialiter quisque fallatur, & nō dum Sacra scripturæ difficilem. Legitur de bono coniugali cap. 7. & de fide & de operibus cap. 29. & lib. 1. ad Polon. cap. 11. & 15. Sed vsque adeo Aug. acriter & copiose quæstionem hanc disputauit & diffiniuit vt consentaneum sit credere Polentiū, talibus tribus libris ad eum misis de iudicio, ad palam modum cantandam coegisse. Hanc sententiam Aug. opera & industria, secutam, vsq; ad nostra tempora, tandem Erasmus sequitur in annotationib. super Matth. capit. 19. & 1. Corin. 7. & in paraphrasi super vtrūq; locum secuti sunt Erasimus. Caietan. super Matth. cap. 19. vbi habet hæc verba: Intelligo igitur, ex hoc Domini Christi verbo, licitum esse Christiano dimittere vxorē, ob fornicationem carnalem, ipsius & posse ducere aliam vxorem (salua semper ecclesiæ diffinitione) quæ hæctenus nō apparet. Nā decretales Pōtificiæ de hac materia nō sunt diffinitiones fidei, sed iudiciales. Hæc Caiet. sed cum post Theologi Parisienses damnarent quosdā articulos, ex Caiet. decerptos. Primus articulus fuit licet viro vxore fornicatē, aliam ducere. Caiet. tamen in responsione ad hos articulos quæ habetur in editione Antonij Bladi Romæ, anno Dñi 1542. in cōment. super Prouerbia qui est vltimus tomus super Bibliā, negat, inquam, hoc loco Caieta. talem articulum esse suum: quoniam solum disputauit de hac materia super Matth. cap. 19. & eam ecclesiæ diffiniendā reliquit. Ambros. Cather. lib. 5. annot. contra Caiet. & 1. Corin. 7. secutus est Caiet. & Erasmus. Hæretici vero nostri temporis omnes immodestissime affirmant, ecclesiam errare cum docet matrimonium propter hanc causam non dissolui.

¶ Prima conclusio. Hæresis nota quantum opinor inurenda est sententia asserens matrimonium dissolui propter adulterium alterius coniugum. Hanc conclusionē probant vniuersa quæ adducuntur ad probandū, esse errorē dicere quod ante euāgeliū poterat dissolui matrimoniū natura sua. Probant etiā omnia quæ attulimus quæstione præcedētī & adducuntur infra. q. 68. ad probandū esse errorē negare matrimoniū esse in dissolubile ex euāgelica lege. Maximè apertissima testimonia ex euāgelistis Marco & Luca. Etenim si propter fornicationē matrimonium dissoluitur & natura sua ante Euāgelium & euāgelica lege esset dissolubi-

le. Accedūt supradictis testimonia, Euaristi Pōtificis qui fuit Quartus, & Petro in epistola secunda dicentis. Sicut vir non debet adulterare vxorem suam, ita neque episcopus ecclesiam suam, id est, vt illam dimittat, & sicut vxori non licet dimittere virum suum, vt alteri se viuente matrimonio societ, aut eū adulteret licet fornicatus fuerit vir eius: sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet aut manere innupta: ita &c. Hæc Euaristus ante annum Domini 100. diffiniuit expressē nostram sententiam, & ostendit esse nullam expositionem quam tribuit Erasmus, & sequaces Apostolo 1. Corin. 7. dum inquit Apostolum esse intelligendum de fœmina quæ propter aliam causam quæ adulterium dimittitur. Clementis etiā Alexandrini ante annum Domini 200. libro. 2. Stromatum, prope finem dicentis, Quod autem consulat scriptura vxorem ducere, & nec à coniugio vnquam permittat discedere legem apertē constituit, non dimittes vxorem præterquam propter fornicationē. Adulterium autem existimat coniungi matrimonio viuo altero ex separatis. Et infra qui dimissam accipit vxorē mœchatur, inquit, Si quis enim dimiserit vxorem mœchatur ipsam, id est, cogit eam mœchari: non solum autē qui dimisit est eius causa, sed etiā qui eam suscipit. Hieronymus in epitaphio Fabiolæ ad Oceanum. Præcipit Dominus vxorem non debere dimitti excepta fornicationis causa, etsi dimissa fuerit manere innuptā, quicquid viris iubetur, hoc cōsequenter redundat ex fœminis. Neque enim vir mœchus retinendus. Aliæ sunt leges Cæsarium, aliæ Christi, aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcepit. Postea luculentia, & elegante oratione describit poenitentiam publicam pro peccato, quod commiserat, in nubendo alteri, viro priore dimisso, propter adulteriū referens, quod Fabiola saccum induit & tota vrbe spectante Romana ante diem Paschæ in Basilica staret in ordine poenitentium, Episcopo, Presbyteris, & omni populo conlachrymantibus sparsum crinem ora lurida, squalidas manus sordida colla, submiserit &c. Legitur Chrysolto. in Matth. 5. & 19. & 1. Corin. 7. & in his locis eius sectatores Theophilactus, & Euthymius his locis, & super Marcum & Lucam. Sed in primis legitur D. August. in locis allegatis. & in lib. 1. de serm. Dñi in monte. Legitur etiā D. Leo Pontifex, cuius testimoniu referatur in can. qualis. 3. q. 5. Dignus

Can. qualis. 3. q. 5. Grego.

Gregorius cuius testimonium refertur can. ij. vero. 32. quæst. 7. in qua quæstione referuntur multa, & Hierony. & Aug. testimonia. legitur etiam schola tota, cum Magist. in 4. dist. 35. Sapientissimi. Magister Soto, dist. 36. quæst. vnica. art. 5. Reuocetur in memoriā diffinitio Florētine synodi, accedat tandem diffinitio Tridentine synodi, in allegata doctrina de sacramento matrimonij can. 7. si quis dixerit, ecclesiam errare cum docuit & docet iuxta euāgelicam & apostolicā doctrinam, propter adulterium alterius coniugū, matrimonij vinculum nō posse dissolui: & vtrunq; vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui dimissa adultera, aliā duxerit, & eā quæ dimisso adultero alij nupsit, anathema sit. Quæ diffinitione animaduertendum est non modo videri diffinitam nostram cōclusionem, verum etiā diffinitum esse nostram cōclusionem esse Christi, & Pauli doctrinam & probari apertē ex sacris literis euāgelicis & Paulinis. Legantur plura pro hac conclusionē nostra apud scriptores catholicos nostri temporis contra Lutherum & alios hæreticos.

¶ Sed contra hanc cōclusionem est argumentum, Tridentina synodus in allegato canone 7. pro conclusionē præcedenti, vsa est quodam verborum circuitu ad damnandam istam sententiam, vt patet ex allegato canone, & non diffiniuit suo more absolute esse anathema qui diceret matrimonium dissolui propter adulterium, ergo non est hæresis saltem opposita sententia. Confirmatur argumentum. Primo eadem Tridentina synodus in canone. 5. sic absolute diffiniuit esse anathema, qui diceret matrimonij vinculum dissolui posse propter hæresim aut molestam cohabitationem aut affectatam absentiam à coniuge, ergo ad eundē modū damnanda esset anathemate sententia dicentiū dissolui posse matrimonium propter adulterium si hæresis esset. Confirmatur secundo, ex hoc quod ecclesia diffiniat, esse anathema qui dixerit ecclesiam errare cum docet istam sententiam negatiuā, non exinde sequitur quod opposita sententia sit hæretica, imò neq; error neque vlla ratione cōtra fidem: poterat enim & nostra & opposita sententia esse opinio probabilis salua diffinitione ista concilij.

¶ Sit secunda conclusio, Non est tam manifesta hæresis, dicere matrimonij vinculum

dissolui propter adulterium alterius coniugum, quam dicere dissolui propter hæresim aut molestam cohabitationē, aut absentiam affectatam. Hæc conclusio conceditur argumento facto, verum reliquum est respondere ad idem argumentum quatenus cōtendit non esse hæresim. Respondetur ergo esse morem obseruatū à sacris Concilijs, vt quando congregantur contra aliquas hæreses & hæreticos eorum proprias sententias inurant hæresis nota. Cæterum catholicorum sententias quāuis & ipsi maximè errent, non inurant tali nota, quanuis damnent eas sententias. In hac autem controuersia hæreticorum propria sententia erat propter hæresim, propter molestam cohabitationē, propter affectatam absentiam à coniuge dirimi matrimonij vinculum. Propria, item illorū sententia erat ecclesiam errare cum docebat propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non dissolui. Erat autem sententia quorundam catholicorum & fuit olim, vt dicitur beati Ambrosii, matrimonij vinculum dissolui posse propter adulteriū, & idcirco sententia illa hæreticorum proprie damnatur hæresis nota. Ista vero quæ à catholicis, asserbatur non damnatur tam acerrima cēsura. Accedit huc quod vt aiunt, Senatus Venetorum instanter petijt à sacra Synodo, ne subditos suos Cretenles, & alios Græcos, qui hanc sententiam sequebantur damnaret, vt hæreticos. Consuluit ergo prudenter sacra Synodus, & filiorum humilium honori dum illo circuitu verborum & ambage vsa est, & sanæ & catholicæ doctrinæ cum addit illa verba. Iuxta Euāgelicam & apostolicam doctrinam. Ex illis siquidem colligitur sententiam catholicam negatiuam esse manifestam siquidem euāgelicam & apostolicā, & contrariam proinde esse hæreticam. Et hoc ipsum colligitur ex verbis quæ præmittit sacra synodus in doctrina ante canones immediatē.

¶ Ad primum argumentum, quod est Achilles hæreticorū respondetur prima solutione cōmuni omnibus doctoribus sacris ab Euaristo & Clemente Alexandrino, & omnibus scholasticis in allegata distinct. 35. præter vāum Durand. illam exceptionem nisi ob fornicationem esse referendam ad dimissionem vxoris tantum, non ad totū hoc, quod est dimittere vxorem & aliam ducere. Itaque est exceptio à parte & non à toto. Licet enim dimittere vxorem quantum ad lectum, lectum, & torum, & cohabitationem

Ioan. ca. 6.

nem propter fornicationem, non tamen tunc licet aliam ducere. Pro cuius rei ampliori intelligentia notandum est, Christum solitam esse saepe occasione accepta, aliqua de causa euangelicam legem quod erat illius institutum homines docere. Ita Ioan. 6. sumpta occasione de conuiuio, quo sociauerat homines panibus & piscibus edocuit turbam summum & ineffabile Eucharistiae mysterium. Ad eundem modum in praesentia sumpta occasione ex Pharisaeorum interrogacione primum docuit indissolubilitatem: quae natura sua matrimonio conuenit. Deinde docuit degenerasse matrimonium in lege Moysaica ab hac indissolubilitate, tandem docuit euangelicam legem de matrimonij indissolubilitate praemittens illa verba, ego autem dico vobis, quia quicumque dimiserit, &c. Quibus verbis tres leges euangelicas circa indissolubilitatem matrimonij tulit. Prima lex Christiana est. Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem moechatur, id est, facit eam moechari. Quam ob causam merito reprehendendus est. Durand. qui in 4. distin. 35. quaest. 2. ad secundum. refellit hanc responsionem ex eo quod propter solam dimissionem uxoris vir non moechatur. Et adhibet ipse aliam irridendam solutionem. Et quamuis multae sint aliae causae propter quas iuste dimittitur uxor quantum ad thorum, & cohabitationem, tamen solam fornicationem asseruit Christus esse causam iusti diuortij, quantum ad cohabitationem, quoniam loquebatur de diuortio perpetuo, quod est simpliciter diuortium. Sola vero fornicatio attentio iure diuino naturali & euangelico est legitima causa diuortij perpetui absque ulla reconciliationis spe, etiam post peractum de fornicatione poenitentiam. Reliquae uero causae diuortij sunt tantum causae diuortij temporalis, quod est secundum quid diuortium. Sed de hac re dicemus infra copiosius. Secunda lex a Christo lata ibidem est. Quicumque post dimissam uxorem etiam licite & ex fornicationis causa, aliam duxerit uiuente priore dimissa, moechatur. Per hanc secundam legem respondet Christus ad interrogacionem factam a Pharisaeis docendo quid in Euangelio sentiendum esset circa quaestionem ab illis propositam postquam simul docuerat quid iuris in lege Moysaica. Tertia lex. Quicumque uxorem ab alio dimissam etiam licite causa fornicationis duxerit moechatur: harum legum primam & secundam iam Dominus promulgauerat

A in monte in concione illic facta, ut autor est Matth. cap. 5. explicans illas disertis & expressis verbis, Dictum est quod qui dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudij, ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa facit eam moechari (ecce primam legem) & qui dimissam duxerit adulterat (en secundam) In praesentia vero Matth. 19. tam has leges quam secundam superadditam subobscure indicauit, quoniam ut referunt Matth. & Marc. respondebat ad Pharisaeos tentantes illum ut ex responsione, quam praesumebant ipsi futuram in fauorem matrimonij dissuadendo repudium in lege permissum, iuxta ea quae docerat in monte Matth. 5. conflagrant Christo inuidiam quasi abrogatori legis Moysaicae a Deo latae: ut ergo tolleretur eis, Christus calumniandi occasionem non est aperte loquutus ipsis Pharisaeis. Cateram discipulis de hac eadem quaestione in domo iterum interrogantibus, ut refert Marc. capit. 10. planis & apertis verbis, docuit uniuersalem legem a nobis explicatam, inquit, Quicumque dimiserit uxorem & aliam duxerit adulterium committit. Et per hanc patet ad confirmationem utranque primi argumenti. ¶ Secunda responsio ad allegatum locum Matth. est propria & quidem digna August. lib. 1. de adulterinis coniugijs ad Polent. cap. 9. & sequentibus. Esto illa interpositio, nisi ob fornicationem referatur ad totum hoc, dimittere uxorem & aliam ducere, ad huc tamen non sequitur, qui dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit nisi ob fornicationem moechatur, ergo qui dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, ob fornicationem prioris non moechatur. Sed solum sequitur, minus moechatur. Damnauit siquidem Dominus his verbis apud Mattheum illud adulterium quod maius est, & exinde uoluit tanquam aperte significare totum & damnandum esse etiam tanquam adulterium, leuius tamen dimittere uxorem fornicariam, & aliam ducere. Quo genere & forma locutionis usus est D. Iacobus in sua Canonica cap. 4. inquit, Scienti bonum facere, & non facienti peccatum est illi, inde autem non recte colligitur ne scienti bonum facere & non facienti non esse peccatum: sunt siquidem & peccata ex ignorantia commissa: sed solum sequitur esse leuius peccatum. Ad eundem modum in nostro proposito. Iuxta quam expositionem Augustinianam illa interpositio, nisi ob fornicationem, non est accipienda exceptiue, sed

Matth. 5. 2

Matth. 19.

Matth. 5.

D. Iaco. in sua canonica cap. 4.

sed negatiue ut perinde polleat nisi ob fornicationem, atque si diceretur, non fornicationem moechatur. Inde siquidem non sequitur, ergo qui dimiserit fornicationem non moechatur, sed sequitur leuius moechatur. ¶ Ad secundum argumentum respondetur. Iustinum martyrem laudasse quidem diuortium a foemina illa factum, sed non referre quod talis foemina nupsit alteri priore uiuente viro, quod si demus eam nupsisse alteri priore uiuente viro potuit id facere iure optimo. Quoniam per conuersionem ad fidem & dispensatione diuina dirimitur infidelium matrimonium, quoniam alter infidelis, qui in infidelitate manet non uult cohabitare sine iniuria creaturis. Ad Tertullianum respondetur fauere nobis Tertullianum in praesentia, quoniam nos approbamus diuortium, dummodo alia uxor non datur, & hoc approbavit Tertullianus, Origenis uero temporibus fateor fuisse Episcopos qui oppositam sententiam tenebant, sed tandem contra scripturam, auctore ipso Origenis. Ad Concilium Arelatense respondetur. Primo diffinitionem illam esse adeo blandam, & indulgentem, tum quia illis temporibus non erat ratio haec adeo diffinita, tum etiam fortasse ad euitanda maiora mala ne forte occiderent propter uxoris. Secundo respondetur. Concilium tantum habere esse illis consilium dandum, & esse monitionem, at consilium & monitio etiam datur erga praecipua. Quod si isti forent rebelles monitioni, & consilio non dicit Concilium non esse cogendos censuris & poenis. Ad diuini Ambrosij respondetur quidam nil mirum quod in hac quaestione allucinatus fuerit, cum in eo iuxta Augustinam sententiam, uenialiter quisquam falli possit, propter eius obscuritatem, illis saltem temporibus: quoniam nihil de re hac diffinitum erat. Verum tamen mihi magis placet responsio quam qua dringentis ab hinc annis, & Magister in 4. distin. 35. & Gratia. 3 2. q. 7. tribuunt Ambrosio, scilicet, deprauatos fuisse a falsarijs codices Ambrosianos, in hac parte, cuius rei duplex habetur indicium. Primum, quoniam idem Ambrosius super Lucam cap. 16. & ad Roma. 7. & lib. 1. de Abraham cap. 7. multus est in asserendo non licere diuortium quantum ad uinculum ulla ratione. Secundum indicium est quoniam Polentius, & Augustinus, qui floruerunt temporibus Ambrosij nullam prorsus mentionem fecerunt huius sententiae Ambrosianae neque Polentius pro se neque Augustinus contra Polentium diluendo & respondendo ad illam cum tamen alias Augustinus maxime reueratur Ambrosio. Potest etiam ex Ambrosio ex locis allegatis colligi alia solutio, illam loqui iuxta leges Caesarum

A exteriori foro, nam ut uidimus Caesares & Iuris periti permittebant diuortium & repudium quantum ad uinculum. Fabiola uero factum & delictum purgatum est poenitentia publica, quae poenitentia celebravit in epitaphio suo Dominus Hieronymus. Ad S. Innocentium respondetur respectum illius esse legitimum, nam si uxor prior eiecit esset diuortio propter aliquod impedimentum consanguinitatis uel affinitatis, uel aliud simile praecedens & dirimens matrimonium, cum illa, secunda erat uera uxor, si autem diuortium factum erat propter fornicationem superueniente matrimonio, quauis, secunda non esset uera uxor, sed prima, non tamen erat cogendus redire, ad primam & habitare cum illa. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, fortasse propter hanc rationem, inter alios Apostolos dixisse Christo, ut auctor est Matth. cap. 19. si ita est causa hominis, cum uxori, non expedit nubere, quibus respondet Christus, non omnes capiunt uerbum istud, sed qui potest capere capiat. In nostro ergo proposito manebit, ille innocens caelestibus perpetuo dum uixerit adulter, nisi adulter poenitentiam agat, iam poenitentem poterit innocens, si modo uelit reconciliare & si alias non potest calibatum conseruare tenetur illum reconciliare. Quod si adulter perseueret in sua malitia nil mirum est quod per accidens cogatur innocens ad calibatum seruandum ut cogatur si alter coniux incidet in morbum incurabilem aut in captiuitatem. ¶ Ad ultimum argumentum respondetur. Ex supradictis, hoc esse discrimen inter matrimonij contractum & reliquos omnes, quod hic solus est indissolubilis ex natura sua.

Matth. cap. 19.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum post diuortium uir & uxor possint reconciliari.

D **S**EXTVM sic proceditur. Videtur quod post diuortium uir & uxor non possint reconciliari. Regula enim est in iure: quod semel bene diffinitum est nulla debet iteratione retractari: sed iudicio ecclesiae diffinitum est quod debent separari, ergo non possunt reconciliari ulterius. ¶ 2. Praterea. Si posset esse reconciliatio praecipue uideretur quod post poenitentiam uxoris uir tenetur eam recipere: sed non tenetur, quia etiam uxor non potest pro exceptione proponere in iudicio. sua poenitentia contra uirum accusantem de fornicatione, ergo nullo modo potest fieri reconciliatio.

¶ Pra-

¶ 3 Præterea. Si posset esse reconciliatio videtur quod vxor adultera teneretur redire ad virum ipsam reuocantem: sed non tenetur, quia iam separati sunt iudicio ecclesiæ, ergo &c.

¶ 4 Præterea. Si liceret reconciliare vxorem adulteram in illo casu præcipue deberet fieri, quando vir post diuortium inuenitur adulterium committere: sed in hoc casu vxor non potest cogere eum ad reconciliationem, cum iuste sit diuortium celebratum, ergo nullo modo potest reconciliari.

¶ 5 Præterea. Si vir adulter occultè dimittat vxorem coniugam de adulterio per ecclesiæ iudicium, non videtur iuste factum diuortium: sed tamen vir non tenetur vxorem sibi reconciliare, quia vxor probare in iudicio adulterium viri non potest, ergo multo minus quando diuortium iuste est celebratum reconciliatio fieri potest.

SE D contra est quod dicitur. 1. Corinth. 7. Quod si discesserit manere in nuptiam, aut viro suo reconciliari.

¶ Præterea. Vir poterit eam non dimittere post fornicationem, ergo eadem ratione eam reconciliare sibi potest post diuortium.

RESPONDEO dicendum, quod si vxor post diuortium de peccato poenitentiam agens emendata fuerit, potest eam sibi vir reconciliare: si autem in peccato incorrigibilis maneat, non debet assumere eam eadem ratione qua non licebat eam nolentem à peccato desistere retinere.

AD primum ergo dicendum, quod sententia ecclesiæ diuortium celebrantis non fuit cogens ad separationem, sed licentiam præbens: & ideo absque retractatione præcedentis sententiæ potest reconciliatio fieri vel sequi.

AD secundum dicendum, quod poenitentia vxoris debet inducere virum ut vxorem fornicantem non accuset aut dimittat, sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per poenitentiam eum vxor ab accusatione repellere: quia cessante culpa & quantum ad actum, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu, & cessante reatu etiam quantum ad Deum adhuc manet reatus quoad penam humano iudicio inferendam, quia homo non videt cor sicut Deus.

AD tertium dicendum, quod illud quod inducitur in fauorem alicuius non facit ei præiudicium: unde cum diuortium sit inductum in fauorem viri, non aufert eius petendi debitum vel reuocandi vxorem. Unde vxor tenetur reddere & ad eam redire si fuerit reuocata, nisi de licentia votum continentia emisit.

AD quartum dicendum, quod propter adulterium quod vir prius innocens post diuortium committit, secundum rigorem iuris, non debet cogi ad recipiendum vxorem adulteram: prius tamen se

condum aquitatem iuris iudex ex officio suo debet eum cogere, ut caueat periculo animæ eius, & scandalo aliorum, quauis vxor non possit reconciliationem petere.

AD quintum dicendum, quod si adulterium viri sit occultum, per hoc non aufertur ius excipiendi contra accusationem viri vxorem adultera, quauis desit sibi probatio: & ideo peccat vir diuortium petens: & si post sententiã de diuortio vxor petat debitum aut reconciliationem, vir tenetur ad vtrumque.

S V M M A A R T I C V L I

Prima conclusio est affirmatiua, si agat poenitentiam. ¶ Secunda conclusio ad quintum. Quando vir alias, etiam est adulter, occulto tamen adulterio, peccat petens diuortium contra vxorem probatam adulteram. Quod si post sententiã diuortij & post factum diuortium vxor petat à marito debitum aut reconciliationem maritus tenetur ad vtrumque.

¶ Circa istum articulum notandum, quod prima conclusio est certa secundum fidem quantum ad hoc quod reconciliatio sit licita, ut patet. 1. Corinth. 7. vbi dicitur ijs autem qui matrimonio iuncti sunt, &c.

¶ Est tamen dubium. Vtrum vir teneatur ex præcepto vxorem dimissam reconciliare sibi & videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur. Nam charitatis ordo exigit ut fratrem correctum, & veniam petentem recipiamus in gratiam & amicitiam, sed fieri potest aliquando quod adultera correctæ sit & veniam petat, ergo vir tenetur tunc illam in gratiam recipere saltem ex præcepto charitatis. ¶ Secundo. Remedium concupiscentiæ à Deo exhibitum & constitutum, tenentur coniuges suscipere ex præcepto, sed vsus matrimonij est remedium concupiscentiæ, ut supra definitum est, ergo saltem cum timetur periculum concupiscentiæ tenetur vir vxorem suscipere. ¶ Tertio. Nã vir ex iustitia tenetur debitum reddere, ut dicemus infra, quod si in isto casu, videlicet, quando mulier est fornicata non tenetur ex ratione delicti commissi, sed istud delictum iam est ablatum per poenitentiam cum iam illa mulier correctæ fuerit reddit obligatio ex iustitia, ac subinde vir tenetur eam admittere.

¶ In huius dubij expositione supponendum est tanquam certum, quod inter coniuges duplex inuenitur obligatio, altera obligatio est ex iustitia ad coniugalia officia, quæ quidem oritur ex mutuo contractu matrimoniali, qui contractus pertinet ad virtutem

virtutem iustitiæ, & obligat ex iustitia ad huiusmodi officia matrimonialia. Altera obligatio est charitatis, etiam est particularis quæ oritur ex illa mutua coniunctione & vnione, quæ est inter virum & foeminam, iuxta illud ad Ephes. capit. quinto. viri debent diligere vxores veluti corpora sua. Nã per coniunctionem, & maximè per cõsummationem matrimonij duo corpora fiunt vnum corpus secundum illud, erunt duo in carne vna. Et quauis charitatis vinculum sit omnibus fidelibus commune fortius tamen allringit coniuges propter sacramentum ab vtroque simul receptum.

¶ Prima conclusio. Quauis adultera sit correctæ & supplex veniã petat non tenetur vir præcepto iustitiæ illam reconciliare post diuortium rite celebratum. Hæc conclusio probatur. Primo autoritate D. Thom. in hoc articulo ad secundum, vbi dicit, quod poenitentia vxoris debet inducere virum ut vxorem fornicantem non accuset aut dimittat, sed tamen non potest ad hoc cogi. In quibus verbis aperte significat D. Tho. quod non tenetur vir ex iustitia eam non dimittere, dicit enim quod debet ad hoc induci, & quod non debet cogi. Hoc etiam constat ex ratione quam ponit D. Thom. ibidem, dicit enim quod quauis cesset reatus quantum ad Deum, manet tamen reatus quoad poenam humano iudicio inferendam, quia homo non videt cor sicut Deus, ergo. Secundo probatur ratione. Illa prior obligatio iustitiæ qua vir tenebatur vxori quauis non fuerit penitus extincta est tamen impedita propter adulterium, ita ut innocens reputetur absolutus ac si non esset obligatus, ergo de iustitia non tenetur eam recipere. Tertio probatur, ex capit. admonere. 33. q. 2. in quo Stephanus Papa expressè diffinit & determinat nostram cõclusionem, igitur ex iustitia vir non tenetur vxorem in gratiam recipere, ergo.

¶ Diximus in conclusione, quado diuortium fuerit rite celebratum hoc est, quando is qui accusauit erat verè innocens. Nam si adulterium commisit, quauis occultè ita correctæ illam tenetur exaudire & recipere in gratiam sicut ait D. Tho. in solutione ad 5. arg.

¶ Secunda conclusio. Etiam si post diuortium innocens committat adulterium, non tenetur ex iustitia vxorem recipere. Hæc conclusio est D. Tho. in solutione ad 4. vbi ait quod propter adulterium quod vir prius innocens post diuortium committit, secundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendam vxorem adul-

teram. Probatur cõclusio ratione. Illa sententia prior diuortij fuit rite lata, hoc autè ius persequens peccatum, non est omnino extinctum, ergo. Probatur minor ex. c. quod bene. 6. q. 4. vbi Nicol. Põtif. diffinit, quod bene femel diffinitum est nulla debet iteratione retractari.

¶ Sed contra, hoc extat cap. ex literis. de diuortijs, vbi post diuortium ratione adulterij à viro commissi separati coniuges iterum coniunguntur, de hac re Durad. q. 2. refert tres opinioniones, & Palud. ibidem quatuor. Sed sine cõtrouersia dicendum est. Primo quod in tali casu vir non tenetur in cõscientia redire ad vxorem dimissam. Et hæc est sententia istorum doctorum. Secundo dicitur quod etiam in exteriori foro regulariter non est cõpellendus. Non enim ecclesiæ sententia semel iuste lata reuocari debet, at vero si manifestum esset periculum coniugum & aliorum scandalum prælatus sicut animarum pastor, debet dare operam ex officio ut reconcilientur. Et hoc est quod sensit Diuus Thom. Et ad text. allegatum respondetur, quod in eo casu neque fuit rite celebratum diuortium neque postea fuit solum adulterij crimen, sed quædam machinatio ad separandum, prius matrimonium, & temerarius transitus ad secundum: quare in poenam coactus est redire ad primum.

¶ Tertia conclusio. Quando celebrato diuortio vir innocens adulteram reuocat, illa tenetur ex iustitia redire. Hæc conclusio videtur esse D. Thom. in solutione ad tertium. & est Duran. & Palud. vbi supra, atque adeo Magist. Sot. Et ratio D. Tho. est. Quia quod in fauorem conceditur alicui, non debet ei præiudicium generare: sed sententia diuortij est lata in fauorem viri, ergo. Sed antea habebat ius petendi debitum, & modo non est ablatum, ergo altera ex iustitia tenetur reddere. Excipit D. Tho. nisi de licentia viri votum continentia emisit.

¶ Circa hoc tamen est aduertendum, quod si celebrato diuortio repulsa mulier fuerit religionem professa, illa professio est valida sine alia licentia viri. Imo credo, quod votum simplex esset validum, & si tempore non vitiatum repeteret à viro non teneretur exire. Probatur hoc, quia ex quo vir sua sponte petiuit diuortium, & sententiæ consentit, visus est suo iuri renuntiasse. Unde probabiliter teneri potest opposita sententia, quod vxor de iustitia redire non tenetur, quia iam dedit poenas quas vir postulabat.

¶ Quarta conclusio. Etiam præcepto charitatis non tenetur innocens recipere adul-

Cap. quod bene. 6. q. quarta. Cap. ex literis. de diuortijs.

Ad Ephes. cap. 5.

1. Ad Corinth. 7.

Cap. admonere. 33. q. secunda.

teram, etiam si veniam petat. Probatur præceptum charitatis non obligat cum graui detrimento proprio, nisi quando est extrema necessitas aliena, vel certe multum grauis: sed in isto casu est graue detrimentum recipere adulteram & ex parte illius non est tanta necessitas cui aliter subueniri non possit, ergo. Ceterum in casu tertiæ conclusionis quando vir innocens in necessitate constitutus reuocat adulteram, illa tenetur ex charitate redire: dedit enim causam diuortij & in hoc casu locum habet sententia D. Th. Ad primum argumentum in oppositum respondetur, quod christiana charitas non cogit semper debitas poenas remittere, sed liuorem ex animo deponere, & signa beneuolentiæ ostendere: at quando fuit tam grauis offensio quod omne commercium excludat, sicut in casu adulterij, non tenetur vir tantam beneuolentiã exhibere ut eam in societate iterum recipiat.

Ad secundum argumentum respondetur, quod licet usus matrimonij fuisset remedium concupiscentiæ vxoris adulteræ, non tenetur vir adhibere illud; eo quod ipsa se fecit indignam: periculo vero proprio ipse potest aliter providere per ieiunia & orationes & alia remedia, quibus continentes vtuntur. Quod si talibus remedijs nolit uti, & eis periculo suo providere, ex suppositione tenetur vxori reconciliari sicut alias tenetur contrahere matrimonium.

Ad tertium argumentum facilis est solutio. Quod quantumuis vir antea teneretur, ex iustitia reddere vxori debitum virtute matrimonij, tamen propter infidelitatem vxoris hoc ius impeditum est.

QUESTIO LXIII.

De secundis nuptijs.

Consequenter considerandum est de secundis nuptijs. Et circa hoc queruntur duo. Primo, utrum sint licitæ. Secundo, utrum sint sacramentales.

De hac materia Doctores scholastici cum Magistro in quarto distinct. 42. & 43. Iuris periti in decretalibus, titulo de secundis nuptijs. Magister Sotus ibidem quaest. 3. articulo unico. Couarruias super quar-

tum decretalium, part. secunda. capit. 7. §. 3. Nauarro in manuali cap. 22. numer. 53. 54. 55. & 56. Syluest. verbo, nuptiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum secundæ nuptiæ sint licitæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod secundæ nuptiæ non sint licitæ, quia iudicium de re debet esse secundum veritatem, dicit autem Chrysost. quod secundum virum accipere est fornicatio secundum veritatem, quæ non est licita, ergo nec secundum matrimonium.

¶ 2. Præterea. Omne quod non est bonum non est licitum: sed Ambros. dicit quod duplex matrimonium non est bonum, ergo non est licitum.

¶ 3. Præterea. Nullus arceri debet ne inter sit illis, quæ sunt honesta & licita: sed sacerdotes arcentur ne inter sint secundis nuptijs, ut in littera patet, ergo non sunt licitæ.

¶ 4. Præterea. Nullus reportat poenam nisi pro culpa: sed pro secundis nuptijs aliquis reportat irregularitatis poenam, ergo non sunt licitæ.

SED contra est quod Abraham legitur secundas nuptias contraxisse: Gene. 25.

¶ Præterea. 1. Timoth. 5. dicit Apostolus, Volo autem iuniores, scilicet, viduas nubere, filios procreare, ergo secundæ nuptiæ sunt licitæ.

RESPONDEO dicendum, quod vinculum matrimoniale non durat nisi vsque ad mortem, ut patet Rom. 4. & ideo moriente altero coniugum vinculum matrimoniale cessat: unde propter præcedens matrimonium non impeditur aliquis a secundo, mortuo coniuge, & sic non solum secundæ sed tertiæ, & sic deinceps nuptiæ sunt licitæ.

AD primum ergo dicendum, quod Chrysost. loquitur quantum ad causam quæ aliquando solum ad secundas nuptias incitat, scilicet, concupiscentiam, quæ etiam ad fornicationem incitat.

AD secundum dicendum, quod secundum matrimonium non dicitur esse bonum, quia non sit licitum, sed quia caret illo honore significationis quæ est in primis nuptijs, ut sit vna vnus: sicut est in Christo & ecclesia.

AD tertium dicendum, quod homines diuini dediti non solum ab illicitis, sed etiam ab illis quæ habent aliquam turpitudinis speciem arcentur: & ideo arcentur a secundis nuptijs quæ carent honestate quæ est in primis.

AD quartum dicendum, quod irregularitas non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti: & ideo ratio non est ad præpositum.

Thom. 4. dist. 42. q. 3. arti. 1. & secundo. Homi. 72. in Math. in imperfecto & decreta. 31. q. 1. c. 9. Ambros. 1. conc. 7.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio huius articuli, est affirmatiua. Ratio huius conclusionis est. Nam vinculum matrimoniale solum durat vsque ad mortem, & ita mortuo altero coniuge cessat, ergo propter matrimonium præcedens non impeditur aliquis a secundo matrimonio, & idem est de tertio & quarto &c.

Circa istum articulum est difficultas. Vtrum sint licitæ secundæ nuptiæ, videtur vera pars negatiua. In concil.

Neocæsariensi cap. 5. Imponitur poenitentia his qui secundas contrahunt nuptias, breuiatam tamen propter bonam ipsorum qui contrahunt conuersationem, & capit. 7. ibidem præcipitur clericis ne illis intersint referuntur ambo hæc cap. 31. q. 1. can. de his qui. In Concil. Laodi. cap. 10. dicitur eos qui secundis nuptijs legitime iuncti sunt, vacare debere ieiunijs, & secundum veniam redire ad eomunionem. In concil. Valentino, Galliarum celebrato ca. 1. dicitur bigamum maculare se infelici sortis necessitate: at macula peccati est, ergo. Itē D. Hierony. lib. 1. contra Iouin. & refertur in allegata causa & quaest. cap. 31. q. 1. can. de his qui. In epist. ad Eustoch. ad Deme triadem, ad Furiam ad Geron. v. dānare secundas nuptias. In hac quaest. Montanus, Hæreticus antiquissimus dānauit secundas nuptias cui subscripsit Tertullianus edito hæretico libro de monogamia, & ab eo dicti sunt hæretici Tertullianistæ. Quorum meminit D. August. lib. de hæresib. ad quod vult Deū cap. 86. meminerat etiā hæresis Montani ca. 26. In eadē hæresi fuerunt Cataphryges & No uatus cum suis sequacibus. Refertur etiam hic error inter Græcorum errores. Eundem errorem habuit author imperfecti operis super Matth. hom. 32. in tomis Chryso. & non est eius. Refertur a Gratiano can. hac ratione in allegata causa & quaest. Postea vero tempore Florentini concil. fuit alia hæresis, quorundam qui approbant secundas nuptias dānabāt quartas ita habet in allegato Concil. in vnione Iacobinorum & Armenorum prope finem decre. 10. Conclusio sit. Certum est secundum fidem quod transire ad secundas nuptias mortua prima vxore, est licitum. Unde sententia istorum est manifesta hæresis. Hæc conclusio probatur primo a D. Paulo. 1. ad Cor. 7. dico autem non nuptis & viduis &c. vsq; ad illud quod si non se continent nubant. Et paulo inferius mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuat quod si dormierit vir eius liberata est, cui autem voluerit nubat. Idem Apo-

Conc. Neo cesar. ca. 5. Ibidem ca. 7. & referuntur 31. q. 1. can. de his qui. Conc. Lao di. cap. 10. Concil. Val ent. cap. 1.

31. q. 1. can. de his qui. In epist. ad Eustoch. ad Deme triadem, ad Furiam ad Geron. v. dānare secundas nuptias.

1. Ad Cor. 7.

stolus 1. ad Timot. 5. consiliatur viduas iuniores, de vita vsque ad illud, volo iuniores nubere: volo filios procreare matres familias esse. Secundo probatur testimonij Concil. Nicensi quod fuit primum generale vniuersaliter, præcipitur In casiones hæreticos recipiendos esse si ad ecclesiam venire voluerint: modo tamen confiteantur se communicaturos his, qui forte secundas nuptias experti sunt. Florent. etiā Concil. in allegato decreto, de vnione Armenorum vniuersaliter dicit Synodus, Declaramus non solum secundas nuptias, & tertias, sed & quartas, aut ulterius licite contrahi posse. Tertio probatur ex definitione Pontificum Urbani III. capit. penult. & Innoc. III. cap. vlti. de secundis nuptijs. Vtuntur autem hi pontifices, & hæc concilia testimonio D. Pauli 1. Cor. 2. loco allegato a nobis, abrogant autem ij pontifices in his locis leges ciuiles quæ notant infamia fœminas, quæ intra annum viduitatis aut aliud diffinitum tempus secundo nubent, quales sunt lex prima. C. de secundis nuptijs. lex final. ff. de his qui notantur infamia. & lex Regni finalis tit. 12. parti. 4. Quarto probatur. Testimonij sacrorum doctorum Augustini in lib. de bono viduitatis c. 12. & lib. 2. contra aduersariū legis & prophetarum c. 11. quæ testimonia referuntur a Gratiano 31. q. 1. can. vlt. & penult. Hiero. itē qui execratur hæreticos istos in explanatione Symboli ad Damasum, & in lib. vnico comment. in epist. ad Titum. vniuersaliter meminit Montani, Tertulliani, & inquit Tertulliani librum de monogamia Apostolo contra ire nemo qui Apostolum legerit ignorat. Et in apologia pro suis libris contra Iouiniam. excusat se ab hac nota quam ei Rufinus & alij obreccatores imponebant, eo quod in allegatis libris contra Iouiniam. visus esset damnare secundas nuptias, inquires. Non damno bigamos imo nec trigamos, & si dici potest octogamos. Referuntur hæc verba in cano. apertian tur. 31. quaest. 2. & in epist. ad Geron. inquit. Quid dānamus, secundam matrimoniam? Minime &c. vsq; ad illud sed ad continentiam puocamus. Quin etiam incredibile quoddam factum, sed multorum testimonij comprobatum refertur in illa epistola fuisse, videlicet, Romæ virum qui 20. sepelierat vxores contra fœminam, quæ viginti duos viros habuerat in matrimonio. Postea vero matrimonio fuere iuncti, summa autem erat totius Romanæ vrbs expectatio. Vtrum alterum efficeret, vicit maritus & toto Romano populo

1. Ad Timoth. 5.

Conc. Nic. & Florent.

Cap. penult. & cap. vlti. de secundis nuptijs.

L. r. C. de secund. nuptijs. final. ff. de his qui notantur infamia. l. regni final. tit. 12. parti. 4. 31. q. 1. can. vlti. & penult.

Canon. apertian tur. 31. quaest. 2.

Io acclamate coronatus & palmageres multum vexoris feretru precedebat. Tota scho la cu Magist. dist. 42. imo oes fideles & totius ecclesie vsus, hoc testatur. Rationes autem pro hac parte tantum insinuabo, quas Apostolus Paulus locis allegatis tradit. Prima in priori loco ad Corinth. & in ea quæ ad Timoth. est matrimoniu institutum est in remediū concupiscentiæ, sed interdum concupiscentia vexat, & cruciat viduos & viduas post quotlibet nuptias, ergo. Secunda in secundo loco ad Corinth. Quicumque solutus licite ac libere potest matrimonium contrahere, si viduus ac vidua soluti sunt: cōingij legibus, ergo. Accumulari possunt hic omnes rationes quæ probat primas nuptias esse licitas. ¶ Ad testimonia Concil. respon detur nuptias quidem licet secundum se licite sint, tamen afferre quandam forditatē, si secundo, aut tertio, contrahantur, & esse signum incontinentiæ ac profecto esse parum honorificas, & propter hanc causam in allegatis Concil. imponitur ieiunium polygamis ad domandam carnem, & concupiscentiam: & præcipitur eis vt abstineant, a communicatione, maxime quoniam illis temporibus frequens erat omnium fidelium communio. Quod vero Valer. Concil. vocat maculam & infelicem necessitatem bigamiam: eo est, quod incurunt irregularitatē bigami & non possunt promoveri ad sacros ordines. Iam vero audiimus Hierony. excusantem se in hac parte, atque ad eundem modam excusare debemus Ambros. super capit. 7. 1. Corinth.

ARTICVLVS II

¶ Vtrum secundum matrimoniu sit sacramentum.

D SECUNDVM in procedi-
tur. Videtur quod secundum matrimo-
nium non sit sacramentum. Quia enim
iterat sacramentum facit et inuaria
sed nulli sacramento facit de est inuaria, ergo si
secundum matrimonium esset sacramentum, nul-
lo modo esset iterandum.

¶ 2 Præterea. In omni sacramento adhibe-
tur aliqua benedictio: sed in secundis nuptijs non
adhibetur benedictio, vt in littera dicitur, ergo non
sit ibi aliquod sacramentum.

¶ 3 Præterea. Significatio est de essentia sa-
cramenti: sed in secundo matrimonio non saluatur
significatio matrimonij, quia non est vna vnus

A sicut Christus & ecclesia, ergo non est sacramentum.
¶ 4 Præterea. In omni sacramento non im-
pedit à inscriptione alterius, sed secundum matri-
monium impedit à inscriptione ordinum, ergo non
est sacramentum.

S E D contra. Coitus in secundis nuptijs excen-
sat à peccato sicut et in primis: sed per tria bona
matrimonij excusat ut cetera matrimoniali s. que
sunt fides, proles, et sacramentum, ergo secundum
matrimonium est sacramentum.

¶ Præterea. Ex secunda coniunctione viri ad
mulierem non sacramentalis non contrahitur irre-
gularitas, sicut patet ex fornicatione, sed in secun-
dis nuptijs contrahitur irregularitas, ergo sunt sa-
cramentalis.

B RESPONDEO dicendum, quod videtur
inueniuntur illa que sunt de esse sacramenti ibi est
verum sacramentum. Vnde cum in secundis nu-
ptijs inueniuntur omnia que sunt de esse sacrame-
ti, quia debita materia quam facit persona legitima,
& debita forma, scilicet, ex mutuo consensu
interioris per verba de presenti, collata et etiam se-
cundum matrimonium est sacramentum sicut et primū.

A D primam ergo dicitur, quod hoc videtur
de sacramento quod inducit perpetuam esse-
tiam, cum si iteratur sacramentum datur in-
tellectus quod primam non facit iterum, et sic sic primo
matrimo, sicut patet in omnibus sacramentis que
imprimunt characterem: sed illa sacramenta que
habent effectum non perpetuam possunt iterari si
ne inuaria affectione, sicut patet de penitentia:
et quia iteratio in matrimonio tollitur per mor-
tem, nulla sit iteratio sacramenti si malis post
mortem iterari videtur.

A D secundam dicitur, quod secundum matri-
monium ex consideratione sit perfectum
sacramentum, tamen in ordine ad primam con-
sideratum habet aliquod de defectu sacramenti quia
non habet plenam figuracionem cum non sit
vna vnus, sicut est in matrimonio Christi & ec-
clesie, et ratione huius defectus benedictio à secun-
dis nuptijs subtrahitur: sed hoc est intelligendum
quando secunda nuptia sunt secunda et ex par-
te viri et ex parte mulieris legitime: si enim vir-
go contrahat cum viro qui habuit aliam uxorem
nihil in vna nuptia benedictur, sed utat enim
aliquo modo si contrahat etiam in ordine ad pri-
mas nuptias. Quia Christus et si vnam ecclesiam
sponsam habeat, habet tamen plures personas de-
positas in vna ecclesia: sed anima non potest
esse sponsa alterius quam Christi, quia alius cum
de nuptia fornicatur, nec est ibi matrimonium spiri-
tuale, et propter hoc quando mulier secundo ve-
nit nuptia non benedictur propter defectum sa-
cramenti.

AD

A pit sacramentum quod iterari potest secun-
do benedicatur, vt patet in benedictione in
alijs sacramētis quæ iterari possunt: in pœni-
tētia extrema vnctione, ergo. Hæc ratio nul-
la est. ¶ Conclusio sit. Manifesta fides est, quod
secundæ nuptiæ sunt sacramentū. Probatur
primo. Nam vt probatū est articulo præce-
denti, fides est quod secundæ nuptiæ sunt
matrimoniu, sed certa fides est quod matri-
moniu est sacramentū, ergo certum est de fi-
de quod secundæ nuptiæ sunt sacramentū si-
cut primæ. ¶ Secundo. Quia fides est quod
omnia sacramēta, quæ non imprimunt cha-
cterē possunt iterari: sed matrimoniu non
imprimunt characterē, ergo. Maior habetur
in Concil. Florenti. decreto de vnione Ar-
men. & Concil. Trident. sess. 7. can. 9. de sa-
crament. in genere.

Conc. Flo-
ren. & Tri-
den. sess. 7.
can. 9.

¶ Ad primū argumentū Magist. Soto in
quarto, dist. 42. quæst. 3. art. 1. respōdetur,
quod significatio vnus cum vna non est de
ratione sacramenti, sed tantum significatio
cōiunctionis Christi cū ecclesia, & dicit esse
accidentarium sacramentum, quod significet
vnitatem. Hæc tñ solutio, videtur esse cō-
tra communem sententiam Sanctorum lo-
cis citatis Gene. 2. Matthæi. 9. Marc. 10. ad
Ephes. 5. & contra sententiam scholastico-
rum dist. 33. in 4. vt iam supra diximus. Et
ita videtur quod hoc sacramentum signifi-
cet vnitatem. Vnde ad argumentum respon-
detur, quod matrimonium secundum, si se-
cundum se consideretur perfectum est, &
significat cōiunctionem vnus Christi cum
vna ecclesia, quæ est ratio per se & essentia-
lis matrimonij in ratione sacramenti: ve-
rum si in ordine ad primum matrimonium
consideretur, deficit à ratione sacramenti.
Hæc tamen consideratio est secundū quod,
& hæc est doctrina expressa D. Thom. in
4. distin. 42. quæst. 3. art. 2. ad secundum. de
quo dicemus plura in materia de bigamia.

D ¶ Ad secundum & reliqua argumenta, est
difficultas de vsu sacerdotalis benedictio-
nis in secundis nuptijs. Nam Ioannes An-
dreas D. Antoni. Abbas, & etiam iurisperiti
vt refert Couar. 4. decret. parte 2. capit. 8.
§. 1. nume. 2. dicunt, quod text. illi intelli-
guntur de secundis nuptijs iure reprobatis.
Hostiensis vero, Panormitanus & alij quos
refert Couar. vbi supra dicunt, quod in se-
cundis nuptijs etiam legitimis non est adhi-
bēda sacerdotalis benedictio si cōiuges fue-
runt benedicti in prioribus nuptijs, aut sal-

Q9 4 tim

Capit. 2. &
3. de secun-
dis nuptijs.

tim alter illorum, ceterum si non fuerunt benedicti adhibenda est benedictio. Tertia sententia circa D. Tho. loco citato & in hoc articulo in primo argumento quæ vera est. Videlicet, quod secundæ nuptiæ benedicendæ non sunt si secundæ nuptiæ fuerint ex parte vtriusque, aut certe ex parte vxoris tantum: secus autem si fuerint secundæ ex parte viri tantum: tunc enim benedicendæ sunt. Hæc sententia probatur, ex vsu receptissimo ecclesie. Et iuxta hunc vsum intelligendi sunt textus allegati. Ratio vero pro hac conclusione D. Tho. in eodem loco est. Nā secundum matrimonium si secundum se consideretur perfectum quidem sacramentum est, tamen si consideretur e ratione qua comparatur ad primum deficit à significatione plena sacramenti matrimonij: & hic defectus reperitur in secundis nuptiis, quando secundæ nuptiæ sunt ex parte vtriusque, aut ex parte vxoris tantum: non tamen quando est ex parte viri tantum, ergo consequentia probatur, nam propter hunc defectum, non est adhibenda sacerdotalis benedictio. Maior probatur. Sacramentum matrimonij significat coniunctionem vnus Christi cum vnica ecclesia: in secundo vero matrimonio per comparisonem ad primum, non est vnus viri vnica vxor, ergo Minor probatur. Nā in secundis nuptiis ex vtraque parte manifestus est, huius significationis defectus in secundis vero ex parte vxoris Christus vnicus est tantum, qui solus est vir matrimonij contrahens cum tota ecclesia, & cum omnibus animabus: ceterum quando ex parte viri tantum sunt secundæ nuptiæ saluatur significatio quoniā Christus multas ducit vxores vt diximus: sed anima fidelis nō potest nubere multis viris, ergo.

¶ Ex dictis patet ad primum argumentum. Aduertendum tamen circa magnitudinem, poenæ quæ ponitur in argumento, quod illa suspensio, non incurritur statim, sed est inferenda à iudice secundum sententiā Iurisperitorū. Quod attinet ad deportationem in urbem Romæ, respondetur, quod ista poenā iā ablata est & diminuta per Ioannē 22. in quadam extrauaganti, quæ non habetur in iure, refertur tamen à Conar. loco citato.

¶ Ad secundum & tertium responderetur ex dictis. Quod ratio quare non iteratur benedictio est adducta ex D. Tho. quantis ali qua ex parte possit dici quod illa est ratio ne iteretur benedictio.

¶ Ad vltimum, ratio constat ex dictis.

QVÆSTIO LXIII
De annexis matrimonio & debiti redditione.

Consequenter considerandum est de annexis matrimonio, & Primò, de debiti redditione. Secundò, de pluralitate vxorum. Tertio, de bigamia. Quarto, de libello repudij. Quintò, de filiis illegitime natis. Circa primū quaruntur septem. Primò, vtrum alter coniugum teneatur alteri debitum reddere. Secundò, vtrum debeat aliquando reddere non poscenti. Tertio, vtrum vir & vxor in hoc sint æquales. Quarto, vtrum vnus sine consensu alterius possit vtrum emittere per quod redditio debiti impediatur. Quintò, vtrum tempus impediatur debiti petitionem. Sextò, vtrum petens tempore sacro peccet mortaliter. Septimò, vtrum reddere teneatur tempore festiuo.

De hac materia Doctores in quarto dist. 32. & ibi Magister Soto, Syluester, & Summiist. vero debitum conjugale, Nauarro in Manuali cap. 16. nu. 24. vsque ad 31. Conar. super Decretal. part. 2. cap. 7. §. 2.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti.

D PRIMVM sic proceditur. Videtur quod alter coniugum non teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate precepti. Nā vltas enim prohibetur à sumptione Eucharistie propter hoc quod preceptum implet: sed ille qui vxori debitum reddit non potest carnes Agnoscere: vt Hierony. in littera dicit, ergo reddere debitum non est de necessitate precepti.

Thom. 4. dist. fin. 3. q. vnica. 20. 1. & 69.
Lib. 4. sent. 1. d. 32.
¶ Pra-

8. Ethic. c. 12.

¶ 2 Præerea. Quilibet potest licite abstinere ab his quæ sunt sibi nociua in persona: sed aliquando reddere debitum poscenti esset personæ nociuum, vel ratione infirmitatis, vel ratione solutionis iam factæ, ergo videtur quod licite possit debitum poscenti negari.

¶ 3 Præerea. Quicunq; facit se impotentem ad faciendum id, ad quod ex præcepto tenetur peccat: si ergo aliquis ex necessitate præcepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quod peccet si ieiunando vel aliis corpus suum attenuando impotentem se reddat ad debiti solutionem, quod nō videtur verum.

¶ 4 Præerea. Matrimonium, secundum Philosophum, ordinatur ad procreationem prolis & educationem, & iterum ad communicationem vitæ: sed lepra est contra vtrumq; matrimonij finem: quia cum sit morbus contagiosus, mulier leprosa non tenetur cohabitare viro: similiter etiam morbus frequenter transmittitur ad prolem, ergo viro leproso vxor debitum reddere non tenetur, vt videtur.

SED contra. Sicut seruus est in potestate domini sui, ita & vnus coniugum in potestate alterius: vt patet. 1. Corin. 7. sed seruus tenetur ex necessitate præcepti domino suo debitum seruitutis reddere: vt patet Roman. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum est, ergo & vnus coniugum ex necessitate præcepti tenetur alteri debitum reddere.

¶ Præerea. Matrimonium est ordinatum ad fornicationem vitandam: vt patet. 1. Corin. 7. sed hoc non posset per matrimonium fieri, si vnus alteri non teneretur debitum reddere quando concupiscentia infestatur: ergo reddere debitum est de necessitate præcepti.

RESPONDENDO dicendum, quod matrimonium principaliter est institutum in officium nututis: & ideo in actu ipsius seruandus est nature motus secundum quem nutritiua non ministrat generationi nisi illud quod superfluit ad conseruationem inleuidur: quia hic est ordo naturalis, vt prius aliquid in seipso perficiatur, & postmodum alteri ab perfectione sua communicet, & hic est etiam ordo charitatis quæ naturam perficit: & ideo cum vxor in viro potestatem non habeat, nisi quantum ad generatiuam virtutem: non auctem quantum ad ea quæ sunt de conseruatione indiuidui ordinata, vir tenetur vxori debitum reddere in his quæ ad generationem prolis spectant, salua tamen prius personæ incoluntate.

AD primum ergo dicendum, quod aliquis implens aliquod præceptum potest reddi inhabilis ad aliquod sacrum officium prosequendum, sicut iudex qui hominem ad mortem condemnans præ-

ceptum implens irregularis efficitur: similiter etiam ille qui præceptum implens debitum soluit redditur ineptus ad diuina officia exequenda, nō quod ille actus sit peccatum, sed ratione carnalitatatis illius actus. Et sic secundum quod Magister dicit, Hierony. loquitur tantum de ministris ecclesie: non autem de alijs qui sunt suo iudicio relinquendi, quia possunt & ex deuotione dimittere & sumere corpus Christi absque peccato.

AD secundum dicendum, quod vxor non habet potestatem in corpus viri nisi salua consensu persona ipsius, vt dictum est. Vnde si vltimò exigat non est petitio debiti, sed iniusta exactio: & propter hoc vir non tenetur ei satisfacere.

AD tertium dicendum, quod si aliquis reddatur impotens ad debitum soluendum ex causa ex matrimonio sequuta, puta cum prius debitum reddidit, & est impotens ad debitum soluendum vltimò, mulier non habet ius petendi, & impetendo vltimò se magis meretricem quàm coniugem exhibet: si autem reddatur impotens ex alia causa, si illa est licita, sic iterum non tenetur: nec potest mulier exigere: si non est licita, tunc peccat, & peccatum vxoris si propter hoc in fornicationem labatur aliquo modo sibi imputatur: & ideo debet quantum potest dare operam vt vxor contineat.

AD quartum dicendum, quod lepra soluit sponsalia, sed non matrimonium: vnde etiam vxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare: quia non ita cito inficitur ex coitu sicut ex frequenti cohabitatione: & quantis generetur infirma proles, tamen melius est ei sic esse quàm penitus non esse.

SUMMA ARTICVLI

Prima conclusio. Cum vxor in virum potestatem non habeat nisi quantum ad generatiuam virtutem, non autem quantum ad ea quæ sunt ad conseruationem indiuidui ordinata: vir tenetur vxori debitum reddere in his quæ ad generationem prolis spectant, salua prius personæ incoluntate.

¶ Secunda conclusio ad quartum. Lepra soluit sponsalia, sed non matrimonium. Vnde etiam & vxor viro leproso tenetur reddere debitum non tamen cohabitare ei; quia nō ita cito inficitur ex coitu sicut ex frequenti cohabitatione & quantis generetur infirma proles, melius tamen est ei sic esse, quàm penitus non esse.

¶ Circa istam quæstionem & articulum aduertendum, quod D. Thom. agit in illa de quadam

In. 4. dist. 32.

In corpore art. 6.

¶ 11. d. 11. c. 11.

D

quodam proprietate matrimonij que est ius ad petendum & reddendum debitum, & cohabitandum simul. Vocatur hec proprietas à Theologis debitum, quod ad præsens attinet, carnalis copula & coniugalis actus. Nec est inuentum ab scholasticis hoc vocabulum in hac significatione, sed acceptum à vetustissimis & latinissimis authoribus sacris à Hieron. lib. 1. contra Iovin. vbi non semel videtur hoc vocabulo. In qua significatione & coniuges vocat ob hanc causam debitores. Frequentior est huius vocabuli vsus apud D. August. lib. de bono coniugali cap. 6. & 7. & epist. 199. & alias sæpe quos auctores secuti sunt. Gratia. 33. quæst. 5. & ibi Jurisperiti Magister cum schola in. 4. distin. 32. quæst. 4.

¶ Circa primam conclusionem huius articuli est prima difficultas. Vtrum ius ad petendum & reddendum debitum oriatur necessario ex natura vinculi matrimonialis. Et videtur quod non. Primò. In alijs contractibus distinguitur dominium ab vsu, & ab vsu fructu, ita vt possit quis tradere dominium & non vsu, ergo in contractu matrimonij potest quis tradere dominium corporis, & non vsu, & sic erit verum matrimonium sine iure petendi, vel reddendi debitum. Antecedens probatur & explicatur. Nam aliquando parentes tradunt filijs dominium alicuius rei sine vsu illius, & viri aliquando concedunt vxoribus vsu rei, & non dominium. Confirmatur. Nam hæc est differentia inter contractum matrimonij & alios contractus, quod res quæ sunt materia aliorum contractuum, considerantur secundum utilitatem & vsu contrahentium, matrimonium vero totum positum est in traditione corporum non in vsu, vt dicitur in. 2. 2. quæst. 77. art. 2. & hac ratione nos supra diffiniuimus quod error personæ in contractu matrimonij reddit nullum matrimonium. Error vero substantiæ in alijs contractibus si sit eiusdem vsus, & utilitatis minime, ergo si in alijs contractibus potest tradi dominium sine vsu, a fortiori in contractu matrimonij qui consistit in traditione corporum non in vsu. ¶ Secundò. Matrimonium nihil aliud est quam coniunctio animorum, vt patet ex eius diffinitione, & asseritur à Divo Thoma in 3. par. quæst. 29. art. 2. sed ex hac coniunctione non sequitur necessario ius ad copulam carnalem, vt dicit D. Thom. ibidem, ergo. Confirmatur primò. Nam hac ratione D. Tho. loco immediate citato docet, quod

inter beatam Virginem & Ioseph fuit verum matrimonium & perfectum, quoniam matrimonium consistit in coniunctione animorum non in iure ad copulam carnalem. Secundò confirmatur. Nam copula carnalis licet sit consummatio & perfectio matrimonij est accidens illius, ergo potest esse matrimonium sine iure ad copulam carnalem. ¶ Tertiò. Si ius ad petendum & reddendum debitum sequitur necessario ex natura vinculi matrimonialis, vel esset essentia matrimonij, vel eius propria passio. Sed non est eius essentia, vt patet ex eius diffinitione, nec propria passio, ergo. Minor probatur quantum ad secundam partem, nã propriæ passiones non possunt naturaliter separari à subiecto, sed ius ad petendum & reddendum debitum potest separari à matrimonio manente matrimonio: nam multæ sunt causæ propter quas coniuges nõ tenentur reddere debitum manente matrimonio, ergo. ¶ Vltimò. Propriæ passiones non possunt impediri ab ecclesia, sed ecclesia per suum statutum potest facere, quod coniuges non possint debitum petere, nec habeat ius ad hoc, vt patet si maritus accedat ad consanguineam vxoris in gradu prohibito ab ecclesia: non habet ius ad petendum debitum. Maior patet. Nam hac ratione ecclesia non potest separari à matrimonio indissolubilitatem, quoniam indissolubilitas est propria passio matrimonij.

¶ In hac difficultate, omnes Theologi conueniunt in hoc quod coniuges tenentur reddere debitum alteri coniugi petenti. Hæc vero obligatio habet se ad modum præcepti affirmatiui, nam sicut præceptum affirmatiuum non obligat pro semper, ita coniuges non tenentur reddere debitum pro semper, sed pro loco & tempore. Scotus tamen in 4. dist. 30. quæst. 2. artic. 2. existimat, quod hæc obligatio ad reddendum debitum non oritur ex natura matrimonij, sed ex voluntate contrahentium, & ita dicit quod per eorum voluntatem potest hæc obligatio tolli à matrimonio, manente matrimonio: & ita est merum accidens. Hanc sententiam sequuntur eius discipuli, & etiam Palud. eadē distin. quæst. 1. art. 3. conclusionem. 2. & 3.

¶ Conclusio. Ius ad petendum & reddendum debitum est propria passio quæ naturaliter sequitur ex natura matrimonij. Hæc conclusio probatur. Essentia matrimonij est coniunctio viri & foemine in ordine ad præcreationem, educationem, & institutionem prolis,

prolis, sed ex hoc necessario sequitur ius ad petendum & reddendum debitum, ergo est propria passio. Maior patet, minor probatur. Nam procreatio prolis esse non potest sine redditione debiti. Confirmatur. Nam matrimonium est vinculum quoddam, quo alteri coniugi alteri obligatur ad conseruationem speciei, sed nõ potest esse conseruatio speciei sine redditione debiti, ergo ius ad petendum & reddendum debitum naturaliter sequitur ex matrimonio. Secundò. Matrimonium est vinculum quo coniuges obligantur in remedium concupiscentiæ, sed concupiscentia nõ potest moderari sine redditione debiti, ergo ex natura matrimonij sequitur ius ad petendum & reddendum debitum. Vltimò probatur ex ipso vocabulo debitum coniugale, quo significatur secundum August. & Hieron. & omnes scholasticos, quod ex natura matrimonij oritur tale debitum.

¶ Ex hac conclusione sequitur secundum ius ad simul cohabitandum oritur ex natura matrimonij, & est propria passio illius. Hæc conclusio probatur primò ex diffinitione matrimonij, in qua dicitur indiuiduam vitam consuetudinem retinens, sed ad hoc est necessarium quod simul cohabitent, ergo. Secundò. Ex natura matrimonij sequitur ius ad petendum & reddendum debitum, sed non potest esse commoda redditiõ debiti nisi simul cohabitent, ergo. Tertiò. Matrimonium ordinatur ad procreationem & institutionem prolis, sed non potest esse commoda educatio & institutio prolis, nisi simul cohabitent, ergo. Confirmatur. Nam intensissima amicitia quæ debet esse inter virum & vxorem, non potest reperiri sine maxima familiaritate & mutua cohabitatione, ergo. Vltimò. Magis est animal coniugale quam politicum, vt docet Aristo. 8. Ethic. cap. 12. sed quia est animal politicum naturaliter inclinatur ad cohabitandum in ciuitate, ergo quia est animal coniugale, naturaliter inclinatur ad cohabitandum in eadem domo.

¶ Tertia conclusio. Istæ passiones & proprietates sunt necessariae ad matrimonium quantum ad fieri, non tamen quantum ad conseruationem. Itaque matrimonium non potest fieri sine his proprietatibus, potest tamen conseruari sine illis. V. g. seruitus ignorata ab altero coniuge, destruit matrimonium in principio, vt iam diximus, tamẽ si seruitus superueniat matrimonio, conser-

uatur matrimonium. Est aliud exemplum in naturalibus, nam quidquid impedit generationem hominis impedit creationem animæ, tamen dispositiones quæ destrunt hominem non corrumpunt animam. Hæc conclusio sic explicata probatur tertio & quarto argumento facti in principio. Ex quo sequitur, quod Ecclesia potest post factum matrimonium constituere impedimenta ad reddendum & petendum debitum: quoniam istæ proprietates non sunt necessariae ad conseruationem matrimonij: non tamen potest Ecclesia facere in principio quod sit verum matrimonium sine iure ad petendum & reddendum debitum: quoniam istæ proprietates sunt necessariae matrimonio quantum ad fieri. Vnde colligitur differentia inter dissolubilitatem quæ est propria passio, necessaria quantum ad fieri, & quantum ad conseruationem. Istæ vero solum quantum ad fieri licet non bene conseruetur matrimonium sine illis.

¶ Ad primum argumentum responderetur, quod in alijs contractibus si detur dominium rei ita vt nunquam sit futura facultas vendendi, contractus est invalidus: quoniam dominium est inutile, si homo nunquam debet vti re illa. Ceterum si tradatur dominium rei, & per aliquod tempus differatur vsus, validus est contractus. Sic in proposito, si tradatur dominium corporis per aliquod tempus hac lege & conditione, quod nõ sit futurus vsus per aliquod tempus, postea tamen sit futurus, validum erit matrimonium: si tamen tradatur dominium sine iure ad petendum, &c. nullum est matrimonium. Ex dictis responderetur ad confirmationem.

¶ Ad secundum eum prima confirmatione responderetur, quod inter beatam Virginem & Ioseph fuit verum & perfectum matrimonium: fuit etiam ius ad petendum & reddendum debitum. Hoc tamen nõ repugnat puritati Beatæ Virginis, quoniam non consentit in copulam carnalem in actu exercito, vt supra diximus. Ad secundam confirmationem responderetur, quod licet vsus matrimonij non sit essentia matrimonij, ius tamen ad vsu est propria passio quæ necessario sequitur ex matrimonio.

¶ Ad tertium & quartum responderetur, quod illa argumenta conuincunt vltimam conclusionem.

¶ Circa secundam conclusionem est secunda difficultas. Vtrum gratia salutis tue debet procurandæ liberetur coniuges à iure reddendum

reddendi debitum alteri coniugi petenti. A
Videtur vera pars negatiua.

Capl. quonia de con iug. leprofo
¶ Primò. Alexan. III. in cap. quoniam. de coniugio leproforum, docet, quoniam nemini licet excepta causa fornicationis, vxorem dimittere constat, quod siue mulier lepra percussa fuerit, vel alia graui infirmitate detenta, non est propterea à viro separanda, vel dimittenda. Et paulò inferius, Si virum siue vxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli quod exigitur est soluendum. Qui præcepto nulla in hoc casu exceptio inuenitur. Etenim Pontifex in dicto cap. ex euangelica doctrina probat, non esse licitum coniugem sanum coniugi leproso domicilium siue cohabitationem denegare. In postrema vero parte ex Apostolica doctrina non esse licitum debitum denegare, tamen manifestum imminet periculum coniugi sano cohabitanti aut reddenti debitum leproso, quod eodem inficietur morbo. Idem sentit Alexan. cap. 1. eodem titulo. & idem significat Vrbanus III. in cap. ibidem. 3. Quæ de lepra diffinita sunt in his cap. accommodari possunt morbo Gallico, qui frequenter serpet apud nostrates inter homines infimæ conditionis & supremæ. Etenim hic morbus Gallicus contagione sua, inficit nò minus quàm lepra.

Cap. 1. eodem t. r. & cap. 3.
¶ Secundò arguitur haud dubium quin matrimonium contractum inter leprosum & alterum benevolentem sit firmum & validum, quod docuit Alex. in allegato capite quoniam. sed ad matrimonium validum ex natura rei sequitur istud ius in sui generatione, vt supra ostendimus, ergo cum postea nullum commiserit coniux leprosus crimē, propter quod mereatur priuari iure isto, manebit illi ius suum integrum. Respondet quispiam, satis esse quod leprosus tempore contractus matrimonialis non indicauerit alteri coniugi morbum quem habebat. Sed huic responsioni occurrimus. Quid si indicauit leprosus coniugi antequam contraheret, se habere lepram aut morbum Gallicum.

¶ Tertio arguitur. Ponamus coniugem qui sine culpa sua post matrimonium contractum incidit in lepram aut morbum Gallicum: fingamus rursus illum vexari passionibus & concupiscentijs inordinatis, ita vt expòsitus sit periculo incontinentiæ. Tunc sic. Coniuges per matrimonium obligant se inuicem ad actum cõiugalem etiam quatenus

est in concupiscentiæ remedium: sed in casu isto coniux leprosus innocēs est & indiget remedio concupiscentiæ, ergo. Confirmatur. Quoniam lege etiam charitatis tenetur quisque magis diligere alterius bona spiritalia quàm bona corporalia propria, ac multo magis socij sociorum bona, est autem summa inter coniuges societas, ergo.

¶ Quarto arguitur. Bonum vniuersale anteponendum est bono priuato cuiuscunq; hominis, sed redditio debiti pertinet ad vniuersi bonum, & ad speciei propagationem, ergo obligat etiam cum dispendio propriæ salutis. Huic argumento respondet Magister Sotus in. 4. dist. 32. quæst. vnica, art. 1. ordinariam conseruationem totius quæ ab intrinseco est debere fieri, absque partium detrimento: conseruatio vero speciei & orbis per generationem est ordinaria conseruatio, ac subinde supponit incolumitatem eius qui conseruat. Exemplum adhibet in membris quæ ab intrinseco non conseruant totum, nisi supposita sua consistentia, & accipiendo primum alimentum quod necessarium est ad suam incolumitatem, quanuis extraordinaria conseruatio totius: quæ est illius defensio, contra pericula forinseca ab extrinseco, non supponat incolumitatem partium. Sed contra hanc solutionem possunt formari multæ calumniæ. Etenim bonum commune, cum sit diuinum, anteponendum est bono priuato siue illud conseruare teneamur per ordinariam siue extraordinariam conseruationem: maxime quoniã si cuius non prospiciat vniuersi bono, ipse simul peribit cum vniuerso, ac deniq; quidquid cuius est, eius vita, incolumitas, esse, est propter vniuersi esse.

¶ In hac quæstione Theologi omnes conueniunt in hac conclusione prima certissima excusari coniugem ab obligatione reddendi debitum alteri coniugi, si ex redditione imminet periculum vitæ aut propriæ salutis. Descendentes vero ad peculiarem casum lepræ antiquiores Theolog. D. Thom. D. Bonauen. Ricardus & alij dist. 32. aiunt, sanum coniugem teneri ad reddendum debitum leproso, non tamen ad cohabitandum cum illo, eo quod ex debiti redditione non sequitur communiter periculum contagionis, ex cohabitatione tamen sequitur. Et idcirco recentiores Theologi Durand. Paludan. Soto in eadem distin. Syluester, verbo, debitum coniugale. §. 1. & Caietan. verbo, matrimonium. cap. de vsu matrimonij, &

D. Tho.

D. Tho. interpretis, Victoria, Cano, in additionibus ad 3. par. quæst. 64. intelligunt hos authores quoties ex redditione non imminet contagionis periculum. Quando vero sequitur hoc periculum, quando vero non, cognoscat Theolog. ex sententia medici periti. Conclusio sic explicata probatur primò. Per matrimonium solù obligatur vnus coniux alteri quantum ad actum generationis in redditione debiti, sed generationis instrumentum est. Semen quod fit ex superfluo alimenti ad indiuidui conseruationem, ergo non tenetur vnus alteri debitum reddere nisi supposita prius conseruatione, & indiuidui incolumitate. Secundo probatur. Nihil terè durius fingi potest quam obligari hominem valetudinarium cui certo prognosticantur medici mortem si ad vxorem accedat, ad debitum reddendum coniugale. Confirmatur ex dictis. 2. 2. de obligatione præcepti quod non obligat cum dispendio vitæ & salutis.

¶ Ceterum quoniam hæc conclusio sic in vniuersum accepta potest pati aliquas limitationes maxime necessarias, sit secunda conclusio. Quoties coniux qui habet lepram, morbum Gallicum, aut aliud contagiosum ante matrimonium formaliter vel virtualiter significauerit alteri suum morbum: tenetur coniux qui rectè valet ex lege iustitiæ reddere debitum ægroto, quauis verisimile sit eum inficiendum esse simili morbo. Probat primò. Coniux infirmus aptus erat ad in matrimonium, & per illud accepit dominium corporis alterius coniugis, omnino voluntarij recedente omni fraude & vi, ergo. Confirmatur à simili. In reliquis contractibus si venditor vitium rei patefaciat emptori, contractus omnino obligat non minus quam si res esset absque vitio. Secundo. Cõiux ægroto inueniret alium coniugem, qui non obstante morbo & contagionis periculo vellet cum illo contrahere, & vsu corporis concedere, ergo.

¶ Tertiã conclusio. In casu tertij argumenti similiter tenetur coniux qui bene valet reddere debitum ægroto etiam cum periculo contagionis, si ægroto imminet graue incontinentiæ periculum. Hæc conclusio conceditur argumento tertio, & amplius probatur. Prælati tenetur in graui subditi necessitate spiritali etiam cum periculo propriæ vitæ & salutis subuenire subdito, eo quod ex iustitiâ & officio tenetur providere subdito, sed etiam coniux tenetur

A tunc ex iustitiâ & officio providere incontinentiæ coniugis per vsu cõiugalem, ergo. Major est certa minor probatur. Quoniam matrimonium constitutum est in concupiscentiæ remedium: Sed rogabit quispiam, quando præmitur ipsa graui necessitate? Facile responderetur, tunc temporis præmissa graui necessitate coniux quando propter passionem vehementes, aut propter exuberantem humorē non nisi cum magna difficultate potest resistere passionibus.

¶ Quarta conclusio pro resolutione argumenti vltimi. Quando bonum commune siue totius vniuersi, siue regni, siue cõmunitatis, poposcit vt coniux generationis vacet, tenetur etiam cum vitæ manifestò discrimine vacare generationi. v. g. expedit ad regni bonum, quod Rex alias valetudinaris, & imbecillis salutis, sobolentis Regina recipiat, haud dubium, quin, etiam si medici minentur illi mortem si ad illam accedat, tenetur accedere. Fortasse huius rei exemplum habemus in Enrico 3. Castellæ & Legionis Regē, qui à nostris dicitur cognomēto, Enfermo, eo quod laboraret morbo perpetuo, nihilominus tamen & vxorē duxit & ex ea genuit prolem secundam, & ob id mortuus est. Hæc conclusio conceditur argumento vltimo, hæc enim est legis prima eius responsio, quoniam vnus vniuersi Theologi asserentes primam conclusionem, loquuntur tantum de debiti redditione secundum quod talis redditio pertinet ad iustitiã particularem commutatiuam quæ est inter vtrumque coniugem. Hæc siquidem nò obligat cum tanto discrimine vitæ & salutis. Ceterum si loquamur de vsu cõiugali secundum quod pertinet ad commodum publicum, & ad iustitiã legalem quæ respicit bonum publicum: haud dubium, quin tenetur, quicumque coniux cum manifesto & euidenti periculo & discrimine vitæ, & petere & reddere debitum, & hoc est certum.

¶ Ad rationem vero Magist. Sot. respondetur negando quod in ordine ad bonum commune tantum tenetur homo illud conseruare per conseruationem etiam ab intrinseco sine detrimento propriæ salutis & vitæ, quoniam totum quod est homo tenetur quilibet referre ad bona publica, siue hoc, siue illo modo fiat boni publici conseruatio, siue ab intrinseco siue ab extrinseco. Ad exemplum vero de membris & de toto corpore respondetur, naturam indidisse membrum appetitum qui maxime conseruat ad incolumitatem.

colunitatem, & substantiam totius. Verū quoniam membra ipsa ex arbitrio & proposito agere nō poterāt, cōtulit natura dignioribus & potioribus membris, potētiam maiorem multo, & vim efficaciorē ad sumendam ex alimento portionem sibi necessariam: ita ut quantum membrum potius est, tanto potentius sit ad sumendum cibum sibi necessarium. Et idcirco si propter inopiam cibi assumpti, aliquid membrum detrimentum patitur indignius membrum illud patitur, & dignioribus iuxta gradus suos providebitur. Ita videbitur euenire in republica bene constituta, principes præsumunt sibi necessaria per potentiam suam, post habetur inferiorum ratio.

¶ Difficultas tertia, Vtrum gratia euitandi morbi in prole generanda, excusetur coniuuā debiti redditione. Exempla sunt quando vxor patitur profluuium sanguinis, aut certē purgatur sanguine menstruo, aut quando alter coniux est leprosus, etenim in his casibus euenire frequenter solet, foetus conceptos nasci morbosos. Videtur vera pars affirmatiua. Primò. Gratia vitandi morbi in seipsis exculantur coniuges à debiti redditione, ut diximus quæstione præcedenti, ergo. Probatum consequentia, & quantum videtur à fortiori, quoniam quilibet potest redere iuri suo, & detrimentis proprijs neutiquā tamen alienis.

¶ Secundo. Vnusquisque tenetur ex lege tum charitatis, tum iustitiæ non inferre alteri damnum, & præsertim parentes liberis: sed per talem coitum inferitur damnum, ergo. Confirmatur. Idcirco fornicatio simplex est mortale peccatum, quia est in detrimentum prolis generandæ, sed hic concubitus est in detrimentum prolis generandæ, ergo.

¶ Tercio arguitur. Accedere ad vxorem tempore menstrui sanguinis regularis, & naturalis idcirco est peccatum, quia exinde prouenit proli detrimentum, ergo quoties timetur prolis detrimentum, non licet accedere. Antecedens quantum ad id quod sit peccatum accessus ille, ostēditur ex Leuit. 20. cap. vbi dicitur. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo. Respondet quispiam hoc præceptum fuisse ceremoniale tantum & iudiciale, quod proinde cessauit in Evangelica lege. At huic responsioni obstat, quod Ezechiel Propheta. c. 18. & 22. hoc peccatum accessus ad menstrua-

am enumerat inter peccata contra naturam legem, & id aperte docet Diuus August. libro. 3. quæst. in Leuit. q. l. c. 64. & lib. 3. de peccatorum meritis & remissione, & paruum lorum baptismo, cap. 12. vbi docet, hoc esse morale præceptum, & perseverare in Evangelica lege. Id ipsum docet D. Hieron. super Ezech. locis citatis. & in commentarijs super Hierem. cap. 1. & D. Gregor. in responsione. 10. ad August. Cantuariensem episcopum in fine epistolaram, & refertur in canone ad eius. dist. 5.

¶ Pro huius quæstionis intelligentia distinguendum est, periculum hoc quod timetur proli generandæ, prouenire posse ex causa seu morbo perpetuo parētum, aut certē ex causa temporali. Exemplum primi est in leprosis & in vxore patiente profluuiū sanguinis continuum: Secundi est in foemina tempore quo releuatur sanguine menstruo.

¶ Prima conclusio. Quando causa est perpetua nullum est peccatum, coniuges petere aut reddere debitum, etiam si periculum insit proli generandæ, quod nascetur morbo aut monstruosa. Hæc conclusio est cōmunis cunctis Theologis dist. 32. allegata, & probatur. Quoniam durissimū esset obligare coniuges ad castitatem perpetuam, maxime quoniam vtuntur coniuges iure suo, hoc est ius quod vnus habet super alterius corpus. Denique ipsimet proli morbo quocunque affecte, melius est si esse, quam non esse: suscipit itaque proles maximum à parentibus beneficium: quandoquidem ad dispositiones quas parentes introducunt in materiam, sequitur quod Deus creet animam rationalem, immortalem, virtutis ac beatitudinis capacem.

¶ Tota difficultas est quando causa imperfectionis in prole est temporalis, vt in menstruo regulari. De qua re sunt variae sententiæ. Prima sit D. Tho. dist. 32. quæst. 2. art. 2. asserentis, esse peccatum petere debitum menstrui regularis tempore, & quæst. 3. dicentis, non esse peccatum tali tempore reddere. D. Thom. discipuli interpretatur communiter petitionem esse veniale peccatum. Palud. quæst. 2. Soto quæst. vnica, art. 2. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 5. Caiet. 2. 2. quæst. 154. artic. 1. & in summa, verbo, matrimoniū, cap. de vsu conjugij. Victor. & Cano. in additionibus ad 3. partem. q. 64. Quocirca maxime falsus est, Nauarrus in Enchiridio. cap. 16. num. 32. imponens D. Tho. sententiā oppositam, videlicet, quod sit

Canon. ad eius. dist. 5.

fit. mortale peccatum, & petere & reddere. Alij authores D. Tho. antiquiores senterūt, esse peccatum & petere & reddere. Idem D. Thom. quæst. 3. allegata, quem dicendi modum reputat probabiliorē. D. Bonau. dist. 32. artic. 3. quæst. 1. in corp. quauis in eadem quæstione post responsionem ad argumenta, dicat modum quem retulimus ex D. Tho. esse securiorē. Scotus eadem dist. quæst. vnica, inquit, & petere & reddere esse peccatum mortale, quem sequuntur aliqui Theologi & Iurisperiti in allegato canone, ad eius. Inter has sententiæ est quædam media asserens esse peccatum mortale petere, reddere autē nullum. In hac est Tho. de Argentiua dist. 32. quæst. vnica, art. 1. Syluestr. vero, verbo, debitum conjugale, quæst. 6. inquit, ex parte foeminae in vniuersum esse peccatum mortale petere, ex parte vero viri aliquando esse veniale, scilicet, tunc quando imminet illi periculum incontinentiæ, nec potest aliter facile sibi providere. Ceterum responsio huius quæstionis videtur facilis ex conclusione præcedenti quæ communis est.

¶ Secunda conclusio. Officium virtutis & iustitiæ est menstrui regularis tempore, reddere debitum petenti coniugi, ac subinde peccatum mortale erit non reddere tali tempore coniugi instāter petenti. Dico instāter petenti, quoniam si vxor posset maritum patiatur, froccasionibus & precibus auerteret à petendo debito, tenetur id facere quauis non teneatur indicare illi illud morbum, nisi nisiū fidat de mariti prudētia & amore, ut docet D. Tho. in allegata quæst. 3. Conclusio sic explicata, probatur primò. Vfus conjugij est debitus ex iustitia coniugi petenti, at periculum prolis inficiendæ nō est circumstantia intrinsecè mala, vitians necessarium actum, ut patet ex præcedenti conclusione, ergo.

¶ Tertia conclusio. Non est mortale peccatum petere debitum tali tempore. Probatum conclusio. Accedere ad foeminā menstrui regularis tempore, non est intrinsecè malū etiam si periculum timeatur proli generandæ, sed ex menstruo regulari nulla circumstantia adiungitur aggravans in infinitum, ut trāferat actum in mortale peccatū, ergo.

¶ Quarta conclusio est. Peccatum veniale est tempore menstrui regularis petere debitum. Hanc conclusionem concedimus testimonijs Leuit. 18. & 20. testimonijs etiam

Sanctorum quos allegauimus in vltimo argumentō. Probatum aperta ratione. Tali tempore est praua dispositio & maligna ex parte foeminae ad generationis actū, ergo peccatum est veniale. Deinde probatur, quia non potest non esse aliqua inconuenientia non præstolari tempus aptius ad generationem, maxime in breui futurum.

¶ Ad primum argumentum respondetur negando consequentiam, quoniam non obligatur propriæ salutis debitum reddere, & proli generandæ nulla sit iniuria, per talem coitum, sed maximum beneficium, ut diximus, & inde patet solutio ad secundam confirmationem.

¶ Ad tertium respondetur præceptum illud Leuit. 20. continere aliquid morale, aliquid iudiciale, aliquid denique ceremoniale, ceremoniale quidē est qua parte prohibebat illum coitum propter immunditiam & horrorem, & efficiētiā irregularē & immundum coeuntem, ita ut non posset sacra tangere. Iudiciale vero qua parte inferebat pœnam mortis transgressoribus, morale vero & naturale qua parte prohibebat peccatum illum ratione indispositæ matris, & damni quod sequi potest in prole. Sed quidē ceremonialia omnia & iudicialia iam cessauerunt cessante lege veteri, manet autem hoc præceptum in Evangelica lege, qua ratione est morale. Verum tamen intelligendum est quando coniux voluntariē petit, non exactus reddit, quod significant illa verba, reuelauerit, ex parte viri, aperuerit, ex parte foeminae. Sed hoc etiam dato est tantum veniale peccatum, ut in tertia ostendebamus conclusione.

¶ Quarta difficultas, Quid si timeatur prole tam genitæ in vita vel salute periculum ex debiti redditione. Exempla sunt, si foemina sit grauida & timeatur abortus ex debiti redditione, vel si iam natum filium lactet, & propter paupertatem vel alias causas non habeat nutricem quæ possit infantem lactare, ex redditione autem debiti sequitur foecundatio vxoris: lac autem foeminae grauidæ est maxime perniciosum & noxium infantibus, & quandoque nullū profusus lac habent foeminae grauidæ, quid fiet?

¶ Huic quæstioni facile respondetur, quod manifestum est tunc sufficere illud ad excusandum coniugem à debiti redditione, pensatis tamen hinc inde periculis abortus & in grauidationis, & si quæ sunt incontinentiæ in altero coniuge. Hanc conclusio-

Leuit. 20.

Ezech. 18. & 22.

nem

nem probant argumenta facta in principio quaestionis praecedentis, & est manifesta, quoniam talis concubitus est contra bonum proles, quod est maxime intentum per matrimonium.

¶ Ad argumentum vero quod fieri potest ex doctrina praecedentis quaestionis. Respondetur negando consequentiam, quoniam bonum proles nondum est genita, beneficium maximum accipit a parentibus per generationem, etiam si generetur morbida & infirma. At quando iam semel est genita summum incommodum accipit per talem concubitus. Hactenus dictum sit de causis quae desumuntur ex bonis naturae.

¶ Quinta difficultas de causis desumptis ex fortuna bonis. V.g. vitandi detrimenti, in bonis fortunae siue famae, siue pecuniarum, excusetur coniux a debiti redditione. Exemplum sicut in liberorum multitudine, an ista excusetur praesertim si paupertas premit parentes. Ita in rei familiaris iactura, aut alicuius infamiae nota, pro quibus vitandis opus est domo peregre proficisci etiam inuita & repugnante vxore. Videtur vera pars affirmata. Primo. Ditissimum est obligari hominem ad alendam numerosam sobolem ad ferendam paupertatem, & illius incommoda ut reddat debitum, ergo non tenetur. Antecedens probatur. Quoniam ditissimum est, & idcirco non obligatorium praecipuum de restituendo cum tanto detrimento.

¶ Secundo arguitur. In praecedenti quaestione diffinivimus, quod si ex concubitu timeatur periculum, proliam genitae, non tenetur coniux reddere debitum, sed quando est multitudo nimia liberorum, & ex concubitu speratur matris gravidatio, similiter timeri potest periculum in educatione liberorum qui iam sunt geniti praesertim quando paupertas premit coniuges, ergo.

¶ Tertio arguitur. Propter negotia rei domesticae peragenda licet viro abesse a domo etiam repugnante vxore, quod patet ex communi usu omnium hominum etiam peccatorum qui pergunt ad sua negotia peragenda etiam si mulier repugnet, ergo.

¶ Quarto arguitur. Licitum est viro se ipsum in mancipium vendere, maxime si pecunia indigeat ad alendos liberos & familiam, & id quidem recusante & repugnante vxore: haud dubium, quin mancipium non possit ita facile debitum reddere impeditus heri negotijs, ergo.

¶ Ultimo arguitur. Licet marito religionem militarem profiteri, in qua tamen constituitur votum de castitate coniugali, & id etiam contradicente vxore, at religiosus militaris non ita potest liberè rei vxoriae vacare, ergo. Maior videtur certa. Minor est manifesta, quoniam religiosus tenetur obedire suis praetatis, & sub domino discedere, & militare quando alij non tenentur, ergo.

¶ In hac quaestione Magister Sotus in 4. distinctione. 32. quaestione unica, articulo. 1. inquit, quod si coniuges longa liberorum propagine abundent, dubium est, an coniux potest coniugali debiti denegare valeat. Sed nihilominus si periculum alterius pollutionis in petente non timeatur, non esset condemnanda negatio alterius, praesertim dum paupertate premuntur, ut tandem alere non possint. Tunc enim solutionem debiti recusans, non esset saltem de mortali culpandus. Idem author articulo. 3. inquit, iussu Regis posse matrem inuita, & relicta vxore militare, & ad alia negotia peregre proficisci sponte.

¶ Prima conclusio. Manifestum est liberorum multitudinem non esse causam sufficientem ad denegandum debitum, etiam si ex concubitu speratur fecunditas matrimonij: quin potius talis fecunditas est causa obligans, quam excusans.

¶ Probatur primo. Proles procreata est primus matrimonij finis, & vitium bonum honestans matrimonium: & illius vitium ergo exinde magis nascitur obligatio ad reddendum, quam excusatio.

¶ Secundo probatur. Matrimonij vinculum obligat coniuges ad conjugalem usum in ordine ad multiplicationem, & propagationem speciei, ergo. Sed dicit quispiam esse interdum numerosam prolem, quam solet esse inter coniuges. Respondetur matrimonij naturam esse, ut sit inter duos tantum coniuges, liberi autem qui suscipi possunt, ex matrimonio inter duos coniuges, non excedunt matrimonij terminos, ac subinde talis proles honestans matrimonium.

¶ Secunda conclusio. Gratia evitandi detrimenti notabilis, aut comparandi insignis commodi in fortunae bonis, maxime in fama poterit se coniux excusare a debiti redditione. Quod autem sit detrimentum aut commodum insignis coniectabitur

vir

vir prudens, attenta etiam longitudine & breuitate temporis in quo coniux debitum denegat: attentis etiam omnibus circumstantijs, quae ad bonam domus gubernationem pertinent: attendet rursus eum qui petit esse creditorem, eum vero qui negat esse debitorem, ac proinde in casu dubio declinandum est in fauorem petentis. In exemplo primo de liberorum multitudine, nunquam concederem copiam ad denegandum, si modo suppeteret census ad liberos educandos & instituendos: quauis bonis paratum inter tot liberos diuisis post parentum obitum, minus esset in singulis & non sufficeret ad singulorum vitam sustinendam. Probatur conclusio. Primo. Coniuges in matrimonij contractu pollicentur sibi inuicem mutuam obsequium, & operarum comunione quantum ad oeconomiam & propriae domus gubernationem, pertinet: ergo, quoties viri prudentis arbitrio ad familiae gubernationem pertinet denegare debitum: ad poterit licite coniux facere. Hanc etiam conclusionem concedimus argumentis in oppositum, ita ut se ipsum in mancipium maritus vendere & religionem militarem profiteri, etiam inuita vxore, si rei familiaris necessitas poscat & viri prudentis arbitrio licite possit.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum vir teneatur reddere debitum vxori non petenti.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod non teneatur vir debitum reddere vxori non petenti. Praecipuum enim affirmatiuum non obligat nisi ad tempus determinatum: sed tempus determinatum solutionis debiti non potest esse nisi quando petitur, ergo alias soluere non tenetur.

¶ 2. Praeterea. De quolibet debemus praesumere meliora: sed melius etiam est coniugibus continere quam matrimonio uti, ergo nisi expressè debitum petat, debet vir praesumere quod ei placeat continere, & sic non tenetur debitum ei reddere.

¶ 3. Praeterea. Sicut vxor habet potestatem in virum, ita dominus in seruum: sed domino non tenetur seruus seruire, nisi quando sibi ab ipso imperatur: nec ergo vir tenetur vxori reddere debitum, nisi quando ab eo exigitur.

¶ 4. Praeterea. Vir potest aliquando vxorem exigentem precibus auertere ne exigit, ergo multo magis potest non reddere si non exigit.

SED contra. In redditione debiti medicamentum praestatur contra vxoris concupiscentiam: sed medicus cui infirmus est commissus tenetur morbo eius subuenire etiam si ipse non petat, ergo vir vxori non petenti tenetur debitum reddere.

¶ Praeterea. Praelatus tenetur correctionis remedium circa peccata subditorum adhibere, etiam eis contradicentibus: sed redditio debiti est in viro ordinata contra peccata vxoris, ergo tenetur vir debitum reddere quandoque etiam non petenti.

RESPONDEO dicendum, quod petere debitum est dupliciter. Vno modo expresse, ut quando verbis inuicem petunt. Alio modo est petitio debiti interpretatiua, quae dicitur, vir percipit per aliqua signa quod vxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet: & ita etiam si non expresse petat verbis debitum, tamen vir tenetur reddere, quando expressa signa in vxore apparent voluntatis reddendi debiti.

AD primum ergo dicendum, quod tempus determinatum non est quando petitur, sed quando timeatur ex aliquibus signis periculum, ad quod vitandum ordinatur debiti redditio, nisi tunc reddatur.

AD secundum dicendum, quod vir potest talem praesumptionem habere de vxore quando in ea contraria signa non videt, sed quando videt esset stulta praesumptio.

AD tertium dicendum, quod Dominus non ita verecundatur a seruo petere debitum seruicij, sicut vxor a viro debitum coniugij. Si tamen dominus non peteret, vel propter ignorantiam, vel alia de causa, nihilominus seruus teneretur implere si periculum immineret: hoc enim est non ad oculum seruire, quod Apostolus seruus Coloss. 3. mandat.

AD quartum dicendum, quod non debet vir vxorem auertere ne petat debitum, nisi propter aliquam rationabilem causam, & tunc etiam non debet cum magna instantia auertere propter pericula imminencia.

SUMMA ARTICVLI.

Conclusio fit. Quomodo cumque vxor petat debitum siue formaliter, siue interpretatiue, vir tenetur reddere debitum. Ratio huius conclusionis desumitur ex articulo praecedenti.

Rr

¶ Circa

¶ Circa resolutionē huius articuli in corpore, notandum primò, quòd vir non tantū tenetur reddere debitū vxori quādo formaliter & expressē petierit, sed etiā quādo interpretatiuē, videlicet, quando vir videt in vxore signa quod sibi reddatur debitum. Ratio est, nam vir tenetur reddere debitum petenti vxori, vxor verò propter verecundiam non semper petit expressē & formali- ter, sed interpretatiuē.

¶ Secundò notandum circa solutionem ad vltimum, quod non solum est peccatum negare debitum quando alter petit formali- ter vel interpretatiuē: sed etiam quando vir auertit vxorem sine rationabili causa ne pe- tat debitum: quia illa auersio tenet locum negationis. Vnde Paulus dicit, Nolite frau- dare inuicem. Dixi sine rationabili causa, nam cum vir sit caput mulieris, & illi in- cumbit correctio vxoris, potest hac de cau- sa interim debitum subtrahere si secundum prudentiam necessarium fuerit. Et ex alia parte debet vir cautus esse ne petētem vxo- rem repellat confusam siquidem, exponetur periculo incontinentiæ, vide plura de hoc supra quæst. 49.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrū vir & mulier sint in actu matrimoniali æquales.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd vir & mulier non sint in actu matrimonij æquales. Agens enim est nobilius patiente: vt Augustinus dicit. 12. super Genes. ad literam: sed in actu coniugali vir se habet vt agens, & femina vt patientis, ergo non sunt in actu illo æquales.

¶ 2. Præterea. Vxor non tenetur viro de- bitum reddere nisi petat: vir autem tenetur, vt dictum est, ergo non sunt pares in actu matri- monij.

¶ 3. Præterea. In matrimonio mulier pro- pter virum facta est: vt patet Genesis. 2. Fa- ciamus ei adiutorium simile illi: sed illud pro- pter quòd est alterum semper est principale, er- go, &c.

¶ 4. Præterea. Matrimonium principali- ter ordinatur ad actum coniugalem: sed in ma- trimonio vir est caput mulieris, vt patet prima Corinthiorum. 7. ergo non sunt æquales in actu predicto.

Art. 1. & 2. huius quæ- stionis.

A S E D contra est quòd dicitur. 1. Corinthio- rum. 7. Vir non habet potestatem sui corporis, & similiter dicit de vxore; ergo sunt æquales in actu matrimonij.

¶ Præterea. Matrimonium est relatio æqui- parantia cum sit coniunctio, vt dictum est. Quæst. 44. art. 1. & 1. ergo vir & vxor sunt æquales in actu matri- monij.

RE S P O N D E O dicendum, quòd duplex est æqualitas, scilicet, quantitatis & proportionis. Æqualitas quidem quantitatis est quæ attenditur inter duas quantitates eiusdem mensuræ, sicut bicubiti in bicubito. Sed æqualitas proportio- nis est quæ attenditur inter duas proportiones eiusdem speciei, sicut dupli ad duplum. Loquen- do ergo de prima æqualitate vir & vxor non sunt æquales in matrimonio, neque ad actum coniugalem in quo id quòd nobilius est viro debetur, neque quantum ad dispensationem domus in qua vxor regitur & vir regit: sed quantum ad secundam æqualitatem sunt æquales in vtro- que, quia sicut tenetur vir vxori in actu coniu- gali & dispensatione domus ad id quòd viri est, ita vxor viro ad id quòd vxoris est, & secun- dum hoc dicitur in litera quòd sunt æquales in reddendo debitum.

AD primum ergo dicendum, quòd quantum agere sit nobilius quam pati, tamen eadem est pro- portio patientis ad patiendum & agentis ad agen- dum, & secundum hoc est ibi æqualitas pro- portionis.

AD secundum dicendum, quòd hoc est per accidens. Vir enim qui nobiliorem partem habet in actu coniugali, naturaliter habet quòd non ita erubescat petere debitum sicut vxor: & inde est quòd non ita vxor tenetur reddere debitum non petenti viro, sicut vir vxori.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc ostenditur quòd non sunt æquales absolute: non autem quòd non sint æquales secundum proportionem.

AD quartum dicendum, quòd quantum caput sit principalius membrum, tamen sicut membrum tenetur capiti in officio suo ita caput membris, & sic est ibi æqualitas proportionis.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio sit. Vir & vxor sunt æquales in reddendo debitum æquali- tate proportionis.

¶ Secunda conclusio ad secundum. Non ita vxor tenetur reddere debitum non pe- tenti viro: sicut vir vxori, nam vir non ita erubescit petere debitum sicut vxor.

¶ Circa istum articulum notandū, quod æqua-

In. 4. dist. 32.

æquale ius habent vir & vxor in exigendo debito coniugali: quòd verum habet siue inter virum & vxorem sit iustum simplici- ter, siue non. De quo in 2. 2. quæstione. 58. Certum est tamen, quòd ex contractu ma- trimonij orta est mutua obligatio maior, quam ex quocunque contractu iustitiæ. Et sicut grauior est iniuria, quæ fit patri, quam non sit simpliciter iustitia ita grauior est iniuria quæ fit vxori in hac parte. Ve- rum est quòd vir ratione naturalis conditio- nis caput est vxoris, atque vt docet Apo- stolus sæpe mulier tenetur subdita esse: tam- ena ex contractu matrimonij, & socialis vitæ æqualem habeant ius, salua tamen di- gnitate viri. Et quoniam vt docet Dionysius Thomas æqualitas hæc non est quantita- tis sed proportionis: ideo ius habet mulier petendi debitum, sicut vir: sed quoniam vi- ro incumbit correctio vxoris, vt diximus ar- ticulo precedenti, potest hac de causa inte- rim debitum subtrahere.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrū vir & vxor possint emitte- re votum contra debitum ma- trimonij sine mutuo cōsensu.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd vir & vxor pos- sint votum emitte- re contra debitum matrimonij sine mutuo consensu. Vir enim & vxor æqualiter obligantur ad debiti so- lutionem, vt dictum est, sed licitum est viro etiam vxore prohibente accipere crucem in subsidium terræ sanctæ, ergo etiam hoc licitum est vxori: & ideo cum per votum redditio debiti impediatur, potest alter coniugum sine consensu alterius vo- tum predictum emitte- re.

¶ 2. Præterea. Non est expectandum in ali- quo voto consensus alicuius qui nō potest sine pec- cato dissentire, quin alter coniugum continentiam voueat vel simpliciter vel ad tempus: quia impedi- re profectum spiritualem est peccatum in Spiri- tum sanctum, ergo vnus potest votum continen- tiæ simpliciter vel ad tempus sine consensu alte- rius vouere.

¶ 3. Præterea. Sicut in actu matrimoniali re- quiritur debiti redditio, ita debiti petitio: sed vnus potest sine consensu alterius vouere quòd debitum non petet, cum in hoc sit suæ potestatis: ergo pari- ratione quòd debitum non reddet.

A ¶ 4. Præterea. Nullus potest ex præcepto su- perioris cogi ad id quòd non liceret sibi simpliciter vouere & facere, quia in illicitis non est obediendum: sed prælatus superior posset præcipere viro & vxori ad tempus debitum non reddere, occu- pando eum in aliquo seruitio, ergo hoc etiam ipse posset facere & vouere per quòd ad debiti reddi- tionem impediretur.

SE D contra est quòd dicitur. 1. Corin. 7. Ne frauderis vos inuicem nisi ex communi consensu ad tempus, vt vacetis orationi.

¶ Præterea. Nullus potest facere votum de alie- no: sed vir non habet potestatem sui corporis, sed vxor: ergo sine eius consensu non potest vo- tum continentie facere, vel vouere simpliciter vel ad tempus.

RE S P O N D E O dicendum, quòd vouere voluntatis est vt iam ipsum nomen ostendit: vnde de illis tantum bonis potest esse votum quæ nostræ subiacent voluntati, qualia non sunt ea in quibus vnus alteri tenetur: & ideo in talibus non potest aliquis votum emitte- re sine consensu eius cui tenetur: vnde cum coniuges sibi inuicem te- neantur in redditione debiti, per quam continen- tia impeditur, non potest vnus absque consensu al- terius continentiam vouere, & si vouerit peccat, & non debet seruare votum, sed agere pœnitenti- am de voto male facto.

AD primum ergo dicendum, quòd satis pro- babile est quòd vxor debeat velle continere ad tempus subueniendo necessitati ecclesiæ genera- lis: & ideo in fauorem negotij pro quo crux sibi datur institutum est quòd vir possit absque con- sensu vxoris crucem accipere: sicut etiam posset domino suo terreno, à quo feudum tenet, absque eius consensu militare, nec tamen omnino subtra- hitur vxori ius suum, quia vxor potest eum sequi, nec est simile de vxore ad virum, quia cum vir debeat regere vxorem, & non e conuerso, magis tenetur vxor sequi virum quam e conuerso: & præ- terea vxor cum maiori periculo castitatis discurreret per terras quàm vir, & cum minori ecclesiæ vtilitate: & ideo vxor non potest hoc votum face- re sine viri consensu.

AD secundum dicendum, quòd alter coniu- gum dissentiens voto continentie alterius non peccat: quia non dissentit vt bonum illius impe- diat, sed ne sibi præiudicium generetur.

AD tertium dicendum, quòd circa hoc est du- plex opinio: quidam enim dicunt quòd vnus ab- sique consensu alterius potest vouere, quòd non pe- tat debitum non autem quòd non reddat: quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc al- teri matrimonium operosum redderetur, dū oportet

teret unum onus semper debitum petendi subire. Et ideo alij probabilius dicunt, quod neutrum potest vnus sine consensu alterius vouere.

Ad quartum dicendum, quod sicut mulier accipit potestatem in corpore viri, saluo hoc in quo vir tenetur corpori suo, ita etiam saluo hoc in quo tenetur alij domino: ideo sicut vxor non potest debitum petere a viro contra salutem sui corporis, ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur, sed praeter hoc non potest dominus prohibere quin debitum reddat.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est negatiua. Imo vouens sine consensu alterius peccat mortaliter, & votum non obligat & ratio est quia votum debet esse de his que sunt in potestate vouentis, at vero non reddere debitum non est in potestate coniugati.

Irca istum articulum est prima difficultas, an votum castitatis emissum a coniuge sit validum. Pro huius difficultatis explicatione premittendum est, vota hanc castitatis post consummatum matrimonium, quandoque fieri ab vno coniuge absque alterius copia & consensu, quandoque vero habita copia alterius.

Prima conclusio. Solenne votu religionis vel sacri ordinis absq; alterius coniugis licentia ab altero coniuge emissum, obligat tantum quantum ad non petendum debitum. Hanc conclusionem quantum ad religionis votum, docet expresse Alexan. III. in cap. quidam, & Celestinus III. in cap. placet de conuersione coniugatorum. Reddunt autem hanc rationem, quoniam non petere debitum est in potestate coniugis vouentis: at non reddere petenti est, in claustrum manere non est in ipsius vouentis potestatem sed alterius coniugis. Hanc etiam partem docet tota schola in q. dist. 3. 8. Quantum vero ad votum solenne in sacri ordinis susceptione emissum docet eandem conclusionem Ioan. 22. in extrauagan. antiquae concertationi debito. inter eius extrauagantes, imo fit regularis talis coniux in poenam delicti. Docet hoc ipsum schola, in 4. distinctione. 37. Sed contra hanc conclusionem arguitur. Votum solenne quodcunque, includit castitatem omnimodam tam non petendi quam non reddendi debitum, ergo vota hanc solennia, de quibus modo, vel sunt irrita & cassa quantum ad vtrumque vel valida quantum ad vtrumque. Respondet quispian negando.

A consequentia, quia quantumvis non in ratione voti solennis valeant hanc vota, tamen in ratione voti simplicis, obligant coniuges in his in quibus se obligare potuerunt. Contra hanc solutionem arguitur. Votum solenne religionis ante, & nullam inducit obligationem etiam in ratione voti simplicis, quantum ad non petendum vt docet Trident. Synodus Sessio. 25. Decreto de regularibus cap. 15. Item matrimonium absque parocho & testibus contractum nullam inducit obligationem etiam sponsaliorum, vt diffinit eadem Synodus Sessio. 24. Decreto de reformatione matrimonij cap. 1. respon. Respondetur ad hanc instantiam, ecclesia posse se pro arbitrio aut acceptare aut repudiare solenne votum, & quoad totum, & quoad partem. Vota puerorum ante, & anatum abiecit in fauorem puerorum, at coniugatorum vota in odium illorum, voluit esse firma, quantum ad partem, quam ipsi voverunt poterant, quantum ad animi deliberationem per votum simplex absque alterius iniuria sed de hac re dicuntur plura. 2. 2. quaest. 88. articulo. 9.

Secunda conclusio. Votum simplex de non reddendo debitum ab vno coniuge sine alterius consensu emissum, non est obligatorium. Hanc conclusio est Augusti. Psal. 149. & Epistola. 45. & 799. referuntur a Gratia. 33. quaest. 5. can. si dicat, can. vna sola, can. secundum verba: referunt etiam & sequitur August. Magister in 4. dist. 32. & in his locis vtraque schola. Ratio est aperta. Nam de alieno liberales esse vetantur veteri proverbio, neque talis donatio aut promissio facta valet aut tenet. Hanc conclusio manifeste sequitur ex praecedenti.

Tertia conclusio. Votum simplex de non petendo debito ab vno coniuge facto absque alterius consensu, validum est. Hanc conclusio quantum mihi videtur est D. Thom. in 4. distinctione. 37. quaestione. 1. artic. 2. ad primum, & dist. 38. quaest. 1. art. 3. quaestiuicula. 2. ad quartum, & Duran. dist. 32. quaest. 2. art. 1. & Palud. eadem distinctione & Caiet. in opusc. 17. responsionum, responsione. 4. quaestione. 4. & Can. in additionibus ad tertiam partem. quaestione. 64. Hanc autem conclusio videtur sequi ex prima aperte. Tum ex diffinitione tum etiam ex Pontificum ratione in allegatis capitulis, quaedam, & placet. Colligitur etiam ex Diuo Thoma in allegata solutione ad quartum. Ratio pro conclusione est. Per matrimonium

Cocill. Sessio. 15. decreto de regularibus. c. 15. Concl. Trident. Sessio. 24. c. 1. de reform.

33. q. 5. can. si dicat. can. vna sola. can. secundum verba.

trimonij vinculum non obligabatur coniux ad petendum debitum, ergo potest quilibet coniux disponere circa debiti petitionem, tanquam circa rem propriam. Verum contra hanc conclusionem est argumentum ex doctrina Diui Thomae distinctione. 32. quaestione vnica, articulo. 4. ad tertium, vbi relata opinione nostra subiicit. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur, dum oporteret vnum semper confusionem debiti petendi subire. Ideo alij probabilius dicunt, quod non potest vnus absque alterius consensu vouere, aut quod non petet, aut quod non reddet. En D. Tho. autoritas, & ratio simul videntur contraire. Item Sotus videtur esse huius sententiae libro. 6. de iustitia, quaestione. 3. articulo. 1. inquiring, non longe ab scopo aberraret, quid diceret mariti votum de non petendo debito absque vxoris consensu emissum, non tenere. Idem videtur significare distinctione. 32. quaestione vnica, art. 3. Id ipsum sentiunt aliqui D. Thomae interpretes.

Verum pro D. Thomae intelligentia, & huius rei sit quarta conclusio. Vt plurimum peccat coniux votum de non petendo debito absque vxoris consensu. Dico vt plurimum quoniam si coniuges sunt iam senes & prouecta aetatis, & nulla sit incontinentiae suspicio, imo neque tentationum in altero coniuge: certe nullum erit peccatum sic vouere. Verum vt res habet, communiter peccatum est. Hanc conclusio est contra Ricard. de Media villa distinctione. 32. dist. sua. 1. quaestione. 2. asseritur tamen a D. Thomae in allegato loco. Et eius ratio comprobatur aperte: & quoniam magis molestum est & graue vxori petere semper debitum quam viro: idcirco maius peccatum est in viro tale votum emittere quam in vxore. Igitur Ricard. sententia extrema est: similiter sententia illa quae dicit votum hoc non esse validum, nec vero quae asserit votum esse validum. Ceterum non esse consilium illud facere, sed peccatum potius. Media quaedam est acutissima sententia. Hactenus sit dictum de votis ad castitatem pertinentibus, quae vnus coniux absque alterius consensu emittunt. Reliquum est vt de his dicamus, quae habita copia emittunt.

Sit ergo quinta conclusio. Ex communi consensu vtriusque, licet illis & alteri tantum vouere, continentiam absolutam, & non petendi & non reddendi. Hanc est

D. Augusti. epistola. 199. & refertur a Gratiano canon. quod Deo pari. 33. quaestione 5. & Diui Gregorij libro. 9. epistolarum epistola. 39. & refertur in canon. sunt qui dicunt. 27. quaestione. 2. refertur etiam a multis Pontificibus, in titulo de conuersione coniugatorum. Ratio est manifesta. Quoniam continentia absoluta excellentior est & dignior, quam coniugalis castitas, ac rursus nemini coniugi fit iniuria cum vterque consentiat, ergo. Verum aduertendum est vota hanc fieri posse tribus modis. Primo, si ambo coniuges, in seculo maneat non mutando statum. Secundo, si ambo religionem profiteantur: & in his casibus nulla prorsus est difficultas. Tertio vero modo si vnus in seculo maneat, & alter statum mutet. Et pro huius tertij modi intelligentia adhibentur conclusiones istae.

Sexta conclusio. Si maritus in episcopum promoueatur adhibita vxoris copia, & consensu, tenetur vxor religionem profiteri. Hanc conclusio diffinita est in cap. sane. de conuersione coniugatorum. & est peculiaris casus & rarus propter decorem & reuerentiam dignitatis episcopalis.

Septima conclusio. Quando maritus ad ordines sacros promouetur ex vxoris consensu, si vxor iuuenis est, aut de continentia suspecta, cogitur religionem profiteri, si vero nec iuuenis sit, nec de continentia suspecta, sat est si in seculo continentiam voueat. Hanc conclusio diffinitur in capitulo coniugatus. de conuersione coniugatorum. & est communis sententia cunctis & Theologis, & Iurisperitis.

Vltima conclusio. Si vnus coniugum sit de continentia suspectus, non potest alter etiam ex illius consensu religionem profiteri: sed aut ambo simul, aut certe is qui suspectus est: si autem neuter sit suspectus potest alter religionem profiteri altero in seculo manente, modo tamen, is qui in seculo manet, continentiam voueat. Hanc conclusio diffinita est in capit. cum sis. cap. vxoratus. cap. ex parte abbatis. c. ad apostolicam. de conuersione coniugatorum. & in canon. Agatosa. 37. quaestione. 2. & est communis sententia Theologis distinctione. 32. & Iurisperitis in allegatis locis. Sed contra hanc conclusionem videntur facere duo tex. in allegato titulo de conuersione coniugatorum. primus est cap. constitutus. vbi cum quidam coniux professionem fecisset & eius coniux alteri nupsisset;

Cap. quod Deo pari. 33. q. 5. ca. sunt qui dicunt. 27. quaest. 2.

Cap. sane. de conuersione coniug.

Cap. constitutus. de conuersione coniug.

Cap. cum sis. cap. vxoratus. cap. ex parte abbatis. c. ad apostolicam. cod. tit. ca. agatosa. 37. q. 2. Ca. constitutus. de conuersione coniug. ca. veniens. cod. tit.

Ca. quidam. ca. placet. de conuersione coniug.

Extrauagan. antiquae concertationi.

præcipitur vxori, vt nō maritum inquietet: & illi conceditur, vt in clauſtro maneret. Item in capit. veniens. quædam vxor inuoluntaria conceſſit marito facultatem vt profiteretur religionem ſolemniter, & ipſa vixit incontinenter: poſtea repetijt maritum à Summo Pontifice, qui tamen denegat illi maritum.

¶ Reſpondetur in his quidem caſibus commiſſum fuiſſe peccatum à principio: & in primo eſt manifeſtum, quandoquidem vxor nupſit alteri. In ſecundo item quoniam inuoluntaria vxor dedit copiam, licentia vero talis per vim, metum, aut dolum extorta nulla eſt, vt diffinitur in capit. accedens. & in alijs capitibus eodem titulo. & compertum eſt ratione naturali. Etenim nihil eſt quod æquè expoſcat voluntarium, atque hæc licentia: voluntarium autem tollitur per vim, metum, aut dolum. Sed nihilo fecius in caſibus ſupra poſitis non erant reddendi mariti vxoribus: quoniam ipſæ per adulterium quod interim patrauerant dignæ erant quæ à maritis dimitterentur quantum ad thorum & cohabitatio nem: ac ſubinde liberum erat maritis manere in clauſtro: imo clauſtrum tunc adire inuitis vxoribus. Si tamen iſtæ vxores faiſſent continentes, interim iuſtè poterant maritos repetere, & mariti tunc eſſent illis reddendi.

¶ Secunda difficultas eſt, quis nam poſſit diſpenſare, aut irrita & nulla facere huiusmodi vota.

¶ Prima concluſio. Vir non poteſt irritum facere vxoris votum, de non petendo debitum, aut votum caſtitaſis, neque votum de non reddendo ex ipſius viri conſenſu emiſſo: bene tamen poteſt quæcunque alia vota irrita facere, etiam de rebus neceſſarijs ad ſalutem. Prima pars explicatur. Neuter coniugum poteſt emittere votum caſtitaſis abſolutum de non petendo neque reddendo debitum, niſi ex conſenſu alterius coniugis. Cæterum votum de non petendo quilibet poteſt emittere: quoniam redditio debiti neceſſaria eſt ex iuſtitia, petitio vero libera eſt cuique coniugum. Dico igitur quod iſta vota valida pertinentia ad caſtitaſtem, non poteſt maritus irritare. Iſta pars ſic explicata eſt contra Magiſtr. Sor. in dicto articulo. 1. & in 4. diſtinctione. 27. quæſtione. 1. articulo. 4. vbi habet virum poſſe irritare vxoris votum de non petendo debitum, imo & vo-

rum de non reddendo, ex conſenſu illius emiſſum, niſi ambo ſimul ex mutuo conſenſu votum tale emiſerint. Cæterum noſtra concluſio videtur eſſe Celeſtini I. III. in capit. placet. de conuerſione coniugatorum. vbi votum ſolenne religionis, quod emiſerat quædam foemina, exiſtimans mortuum maritum cum tamen re vera viueret: dicitur eſſe obligatorium quantum ad non petendum debitum, ex eo quod exigere carnis debitum erat in poteſtate ipſius foeminae. Cæterum dicitur non eſſe obligatorium illud votum quantum ad alia omnia, quantum ad hoc videlicet quod permaneat in clauſtro: quoniam redire ad ſeculum vel non redire, non eſt in poteſtate ipſius foeminae, ſed in poteſtate viri.

¶ Deinde hæc pars eſt expreſſè diffinita à Diuo Auguſtino quæſtione. 59. ſuper Numeros, libro. 4. vbi mouet hoc dubium, & diffinit noſtram ſententiam. Ratio Auguſtini hæc eſt. Vir & vxor quantum ad coniugij actum pares ſunt & ſocij, ergo non poteſt vir vota vxoris de actu coniugij irrita facere. Antecedens docet Diuus Paulus. 1. ad Cor. c. 7. Conſequentia vero probatur. Quoniam poteſtas caſſandi vota eſt poteſtas ſuperioris, & dominiua, non paria.

¶ Denique probatur hæc pars ex vſu Eccleſiæ, qui habet quod talium votorum diſpenſatio petatur à prælato eccleſiaſtico. Ita conſulunt Theologi. Secunda pars huius cōcluſionis quantum ad id quod habet, quod poſſit irritare vota de rebus neceſſarijs ad ſalutem eſt contra Caietan. in. 2. 2. quæſtione. 88. articulo. 8. & quidem verifimilior adhuc eſt iſta ſententia Caietan. in vxorum votis, quam in religioſorum: maior enim traditio eſt in religioſis reſpectu prælatorum, quam in vxoribus reſpectu virorum. Cæterum adhuc noſtra ſententia eſt verifimilior, quam ſententia Caietani. Hæc eadem pars quantum ad aliqua alia vota, eſt contra Sylueſt. verbo, votum. 5. 9. 1. qui cenſet, quod nulla vota vxoris etiam de rebus ad ſalutem non neceſſarijs non poſſit irritare. Cæterum hæc opinio Sylueſt. eſt omnino contra Diuum Thomam in 2. 2. quæſtione. 88. articulo. 8. ad tertium, & contra D. Auguſt. loco allegato, & contra omnes Doctores imo contra ipſum tex. Numer. cap. 30.

¶ Probatur autē iſta pars ratione quantum ad omnia vota. Vxor ſubdita eſt viro, quantum

Ca. placet, de conuer. coniug.

1. Cor. 7.

tum ad omnes ſuas actiones, præter quam in matrimoniali actu, ergo vir poteſt omnia vxoris vota irrita facere, quæ non pertinent ad coniugij actum. Antecedens patet, quoniam vir caput eſt mulieris, capiti autem ſubiiciuntur cæteræ actiones corporis, ergo.

¶ Deinde probatur ratione ſecunda, quæ formauimus pro prima concluſione, oſtendendo quod vota de neceſſarijs ad ſalutem in religioſis poſſit irritare prælatus. Etenim illa ratio militat etiam in vxoribus reſpectu virorum.

¶ Sed contra eſt argumentum ex vſu, vſus ſiquidem habet quod petatur diſpenſatio in votis de rebus ad ſalutem neceſſarijs. Reſpondetur hunc vſum non eſſe vniuerſalem, ſed aut hominum ſapientium, qui opinantur opinionem contrariam verifimilem: aut certe ignorant virum poſſe irritare vxoris vota.

¶ Secunda concluſio. Vxor non poteſt irritum facere viri votum aliquod. Hæc concluſio eſt contra aliquos authores ſapienter, qui aſſerunt vxorem irritare poſſe, viri vota de non petendo debitum, & aliqua alia, quæ redundarent in detrimentum vxoris, vt peregrinationem longinquam.

¶ Probatur concluſio ex vſu vniuerſali totius Eccleſiæ: petitur ſiquidem diſpenſatio huiusmodi votorum à prælatis, quando valida ſunt vota.

¶ Tertia difficultas, a poſtquam valida ſunt, impediunt ius iſtud taliter quod obligent quando non ſunt diſpenſata. De his tamen diximus aliqua ſupra quæſt. 47. art. 5. & dicitur in. 2. 2. quæſt. 88. art. 8. vide Sylueſtrum, verbo, votum. 5. vbi ad longum diſputat de votis coniugum.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum in diebus ſacris impediatur petitio debiti.

¶ D QVINTVM ſic proceditur. Videtur quod temporibus ſacris non debeat aliquis impediri quin debitum petat. Tunc enim eſt ſubueniendum morbo quando inualeſcit: ſed poſſibile eſt quod in die feſto inualeſcat concupiſcentia: ergo tunc debet ei ſubueniri per debiti redditionem.

¶ 2 Præterea. Non eſt aliaratio quare non ſit petendum debitum in diebus feſtiuis, niſi quia ſunt orationi deputati: ſed in illis diebus ſunt horæ determinatæ orationi: ergo alijs horis liceret debitum petere.

¶ SED contra. Sicut aliqua loca ſunt ſacra, quia deputata ſunt ſacris, ita aliqua tempora ſunt ſacra propter eandem rationem: ſed in loco ſacro non licet petere debitum: ergo nec in tempore ſacro.

¶ RESPONDEO dicendum, quod actus matrimonialis quantum culpa careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem hominem reddit ineptum ad ſpiritualia: & ideo in diebus, in quibus ſpiritualibus præcipue eſt vacandum non licet petere debitum.

¶ AD primum ergo dicendum, quod tempore illo poſſunt alia adhiberi ad concupiſcentiam reprimendam, ſicut oratio & multa huiusmodi, quæ adhibentur etiam illis, qui perpetuo continent.

¶ AD ſecundum dicendum, quod quantum non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die ſe conſeruare idoneum ad orandum.

SVMMA ARTICVLI.

¶ Concluſio eſt affirmatiua. Ratio huius eſt. Nam actus coniugalis rationem deprimit & reddit ineptum ad ſpiritualia, quibus vacandum eſt in diebus ſacris.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum petens debitum in tempore ſacro mortaliter peccat.

¶ D SEXTVM ſic proceditur. Videtur quod petens in tempore ſacro mortaliter peccat. Gregor. enim dicit in primo Dialog. quod mulier quæ in nocte cognita eſt à viro, manè ad proceſſionem veniens à diabolo eſt arrepta: ſed hoc non eſſet niſi mortaliter peccaſſet, ergo &c.

¶ 2 Præterea. Quicumque facit contra præceptum diuinum mortaliter peccat: ſed Dominus præcipit Exod. 19. Nolite appropinquare vxoribus veſtris: quando, ſcilicet, erant legem accepturi: ergo multo magis peccant mortaliter ſi tempore quo ſacris nouæ legis intendendum eſt cum vxoribus viri commiſceantur.

¶ SED contra. Nulla circumſtantia aggrauat in infinitum: ſed indebitum tempus eſt circumſtantia

tia quadam: ergo non aggrauat in infinitum vt faciat mortale quod alijs esset veniale.

RESPONDEO dicendum, quod debitu petere in die festiuo non est circumstantia trahens in aliam speciem peccati: vnde non potest in infinitum aggrauare: & ideo non peccat mortaliter vxor vel vir si in die festo debitum petat, sed tamen grauius est peccatum si sola delectationis causa petatur, quam si propter timorem quo quis sibi cauet de lubrico carnis, debitum petat.

AD primum ergo dicendum, quod non fuit puniata mulier illa propter hoc quod debitum reddidit, sed quia postmodum se temere ad diuina ingessit contra conscientiam.

AD secundum dicendum, quod ex autoritate illa non potest probari quod esset peccatum mortale: sed quod sit incongruum. Multa enim ad munditiam carnis pertinentia exigebantur de necessitate precepti in veteri lege qua carnalibus dabatur, que in noua lege non exiguntur, que est lex Spiritus.

SVMMA ARTICVLI.

CONCLUSIO est negatiua. Ratio huius est. Nam debitum petere in die festiuo non est circumstantia trahens ad aliam speciem peccati, & ita non potest in infinitum aggrauare, ac subinde non est peccatum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnus coniux teneatur alteri debitum reddere in tempore festiuo.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur quod etiam non teneatur tempore festiuo reddere. Quia peccantes & consentientes pariter puniuntur: vt patet Rom. 1. sed ille qui reddit debitum consentit petenti qui peccat: ergo & ipse peccat.

2 Præterea. Ex precepto affirmatiuo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum: ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, sicut nec eo tempore quo tenetur temporali domino ad speciale obsequium.

SED contra est quod dicitur. 1. Cor. 7. Nolite fraudari inuicem nisi communi consensu ad tempus, &c. ergo quando petit reddendum est ei.

RESPONDEO dicendum, quod cum mulier habeat potestatem in corpore viri quantum

ad actum generationis spectat, teneatur vnus alteri & debitum reddere quocumque tempore, & quacumque hora salua debita honestate, que in talibus exigitur: quia non oportet quod statim in publico reddat debitum.

AD primum ergo dicendum, quod iste quantum in se est non consentit, sed ad id quod ab ea exigitur inuitus & cum dolore reddit: & ideo non peccat. Hoc enim est propter lubricum carnis diuinitus ordinatum, vt semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccati deur.

AD secundum dicendum, quod non est aliqua hora determinata ad orandum, quin possit recomparari in alijs horis: & ideo obiectio non cogit.

SVMMA ARTICVLI.

CONCLUSIO. Vnus coniux teneatur alteri debitum reddere quocumque tempore, & quacumque hora. Ratio huius est, nam vnus coniux semper habet potestatem super corpus alterius. Aduertit tamen D. Thom. quod illud debet fieri salua debita honestate, que in talibus exigitur, non enim oportet quod statim in publico reddat debitum.

Circa istos articulos notandum primo, quod conclusio D. Tho. in art. 5. communiter intelligitur de peccato veniali, & nihilo minus Soto videtur dura, vnde eam restringit ad aliquas præcipuas festiuitates. Nos dicimus etiam in quocumque die festiuissimo nullum esse peccatum in actu petendi, quia de reddendo omnes concedunt, si non sit nimietas in illo. Probat, quia licet quis non contempletur actu illis diebus non peccat, videlicet, quia nullum est præceptum quod illam obliget, ergo actus quo impeditur quodammodo à contemplatione, nec erit peccatum veniale.

Secundo notandum circa omnes simul, quod qui perit debitum tempore communionis peccat venialiter, quia redditur quodammodo inhabilis ad sacramentum, tamē qui reddit quocumque tempore petatur non peccat, quia præcepto naturali & diuino tenetur reddere. Vnde Apostolus tantum dat facultatem vxoratis continendi ex mutua licentia.

Dubitatur, an locus sacer impediatur redditionem debiti vel petitionē, videtur quod sic. Primo, locus publicus impedit propter indecentiā, ergo sacer, quia est indecētia maior. Secundo violare locum sacrum est sacrilegium, sed reddere est violare, ergo. In

oppo-

QVÆSTIO LXV. De Bigamia.

Deinde considerandum est de pluralitate vxorum. Circa quod quæruntur quinque. Primo, vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ. Secundo, vtrum aliquando fuerit licitum. Tertio, vtrum habere concubinas sit contra legem naturæ. Quarto, vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale. Quinto, vtrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

De hac materia agunt Doctores cum Magistro in quarto, distinct. 33. & alij Doctores in locis citatis in quæst. 63.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod habere plures vxores non sit contra legem naturæ. Consuetudo enim legi naturali non præiudicat: sed habere plures

vxores peccatum non erat quando mos erat, vt ab August. habetur in litera: ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ.

2 Præterea. Quicumque facit contra legem naturæ facit contra præceptum: quia sicut lex scripta habet sua præcepta, ita & lex naturæ: sed August. dicit quod habere plures vxores non erat contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum: ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ.

3 Præterea. Matrimonium principaliter ordinatur ad proles procreationem: sed vnus potest ex pluribus prolem accipere plures fecundando: ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

4 Præterea. Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt in principio Digestorum dicitur: sed natura non docuit hoc omnia animalia quod sit vna vnus, cum vnus mas in multis animalibus pluribus feminis coniugatur: ergo non

Tho. 4. distinct. 33. q. 1. arti. 1. & sequatur.

Lib. de bono coniugali. c. 15. li. 4. sententia. distinct. 33. locum immediate citato.

In digest. vet. lib. 1. tit. 1.

Rr 5 est

Cap. si ecclesia. d. cō se. eccl. vel altaris. de conse. dist. 1. cap. ecclesia. ubi habetur quod per feminis effusionem violatur locus sacer. Hæc tamē intelliguntur de ipsa ecclesia: nam si est domus circa ecclesiam, vbi sunt coniugati, non incurrunt hanc pœnam. Vnde habetur quod in ecclesia non licet reddere quoniam pœna est iusta.

Secunda conclusio. Si coniugati sunt in ecclesia, sicut in domo propter necessitatē, non est illicitum petere vel reddere, vt dicit Syluest. verbo, coniug. 3. & vide supra. Primo. Quia præceptum iuris humani non obligat, quando est magna necessitas, sed si pateretur incontinentiæ periculū esset necessitas magna, ergo. Secundo si rex esset in ecclesia cum suis & esset necessarium occidere malefactorem, licet illi facere, sed vtrunque prohibetur simul & effusio feminis & sanguinis, ergo. Tertio. Sacris vasis debetur reuerentia, sed in casu grauis necessitatis licet bibere in illis, ergo à simili. Minor est Caieta. in materia de voto.

Ad primum dicitur, quod locus publicus est indecēs propter honestatē humanā, quia animalia in quibus viget aliquātulum ratio vel cognitio exhorrent publica loca. Vnde cum essent infames homines, qui in publico commiserentur cum tali iactura non licet reddere, secus est in ecclesia vel in loco sacro ratione necessitatis.

Ad secundum dicitur, quod etiam si violetur locus sacer, non ideo alius peccat mortaliter, sicut occiduntur homines ad ecclesiā fugiētes, non peccat occidēs. Secundo dicitur, quod in tali casu non violatur locus sacer, quia aliter non potest fieri, quia obfessi sunt ab hostibus & illud sequitur de per accidēs.

Capit. 4.

est contra legem naturæ habere plures uxores. **¶** Præterea. Secundum Philos. 1. 5. de animalibus, in generatione prolis mas se habet ad femina, sicut agens ad patiens & artifex ad materiam, sed non est contra ordinem naturæ & unum agens in plura patientia agit, aut artifex ex diversis materijs operetur: ergo nec est contra legem naturæ, & unus mas plures uxores habeat.

S E D contra. Illud præcipue videtur esse de inditum aliud quod homini in sua institutione inditum est, sed & sit una unus in ipsa institutione humane naturæ est ei inditum, ut patet Gene. 2. Erunt duo in carne una, ergo est de lege naturæ.

¶ Præterea. Contra legem naturæ est quod homo se ad impossibile obliget, & ut quod uni datum est alteri detur: sed homo contrahens cum una uxore sui corporis potestatem sibi tradidit: ut necesse sit reddere debitum cum petierit, ergo contra legem est si postea alteri potestatem sui corporis tradat, quia tunc posset simul utriusque reddere debitum si simul peterent.

¶ Præterea. De lege naturæ est, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: sed vir nullo modo vellet quod uxor alium virum haberet, ergo contra legem faceret naturæ si uxore aliam superduceret.

¶ Præterea. Quiquid est contra naturale desiderium est contra legem naturæ, sed zelus viri ad uxorem, & uxoris ad virum naturalis est, quia in omnibus inuenitur, ergo cum zelus sit amor non patiens consortium in amato, videtur quod contra legem naturæ sit quod plures uxores habeat unus vir.

R E S P O N D E O dicendum, quod omnibus rebus naturalibus insunt quedam principia quibus non solum operationes proprias efficere possunt, sed quibus etiam eas convenientes fini suo reddant, siue sint actiones quæ consequantur rem aliquam ex natura sui generis, siue consequantur ex natura speciei, ut magneti competit ferri deorsum ex natura sui generis, trahere ferrum ex natura sue speciei: Sicut autem in rebus agentibus ex necessitate naturæ sunt principia actionum ipsæ formæ à quibus operationes proprie procedunt convenientes fini, ita in his quæ cognitionem participant, principia sunt agendi cognitio & appetitus: unde oportet quod in vi cognitiua sit naturalis conceptio, & in vi appetitiua naturalis inclinatio, quibus operatio conueniens generi siue speciei redatur competens fini. Sed quia homo inter cetera animalia rationem finis cognoscit & proportionem operationis ad finem: ideo naturalis conceptio ei indita qua dirigitur ad operandum conuenienter lex naturalis vel ius naturale dicitur: in ceteris autem estimatio naturalis vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum conuenientes actiones magis quam reguntur quasi proprio

arbitrio agentia. Lex enim naturalis nihil aliud est quam conceptio homini naturaliter indita qua dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus proprijs, siue competant ei ex natura generis, ut generare, comedere, & huiusmodi: siue ex natura speciei ut ratiocinari, & huiusmodi. Omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturæ esse dicitur: potest autem actio esse non conueniens fini vel principali vel secundo, & siue sic, siue sic, hoc contingit dupliciter. Uno modo ex aliquo quod omnino impedit finem, ut nimia superfluitas, aut defectus comestionis impedit salutem corporis, quasi principalem finem comestionis & bonam habitudinem in negotijs exercendis qui est finis secundarius. Alio modo ex alio quo quod facit difficilem aut minus decentem peruenationem ad finem principalem vel secundarium sicut inordinata comestio, quantum ad tempus in debitum. Si ergo actio sit inconueniens fini, quasi omnino prohibens finem principalem directe per legem naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ quæ sunt in operabilibus, sicut communes conceptiones in speculatiuis. Si autem sit incompetens fini secundario quocumque modo, aut etiã principali ut faciens difficilem vel minus congruam peruenationem ad ipsum, prohibetur non quidem primis præceptis legis naturæ, sed secundis quæ ex primis deriuantur: sicut conclusiones in speculatiuis ex principijs per se notis fidem habent, & sic dicta actio contra legem naturæ esse dicitur. Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem & educationem, qui quidem finis competit homini secundum naturam sui generis: unde & alijs animalibus est conueniens: ut dicitur in 8. Ethic. & sic bonum matrimonij assignatur proles, sed pro fine secundario, ut dicit Philosophus, habet in hominibus solum communicationem operum quæ sunt necessaria in vita, & secundum hoc fidem sibi inuicem debent, quæ est unum de bonis matrimonij. Habet ulterius alium finem, in quantum in fidelibus est, scilicet, significationem Christi & ecclesiæ, & sic bonum matrimonij dicitur sacramentum. Unde primus finis respondet matrimonio hominis, in quantum est animal, secundus in quantum est homo, tertius in quantum est fidelis. Pluralitas ergo uxorum, neque totaliter tollit, neque aliquo modo impedit primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus faciendis & educandis filijs ex eis natis. Sed secundum finem et si non totaliter tollit, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores inunguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum: quia communis

Capit. 11.

nicatio plurium in vno officio causat litem, sicut figuli conuincuntur adiuuicem, & similiter plures uxores unius viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eo quod sicut Christus est vnus, ita & ecclesia vna: & ideo patet ex dictis, quod pluralitas uxorum quodammodo est contra legem naturæ & quodammodo non.

A D primum ergo dicendum, quod consuetudo non præiudicat legi naturæ quantum ad prima præcepta quæ sunt ipsius quasi communes animi conceptiones in speculatiuis, sed ea quæ ex istis trahuntur, ut conclusiones, consuetudo auget: ut Tullius dicit in tertio Rhetoricorum, & similiter inuitate uxoris.

A D secundum dicendum, quod sicut Tullius dicit in 2. de oratore, a natura perfectas & a consuetudine approbatas legum virtus & religio sanxit: unde patet quod illa quæ lex naturalis dicitur quasi ex primis principijs legis naturæ deriuata non habent vim coactiuam per modum præcepti absolute, nisi postquam lege diuina & humana sancita sunt: & hoc est quod dicit Aug. quod non faciebant contra legis præcepta, quia nulla lege erat prohibitum.

A D tertium patet solutio ex dictis.

A D quartum dicendum, quod ius naturale multipliciter accipitur. Primum enim aliquod ius dicitur naturale ex principio, quia à natura est inditum, & sic definit Tullius in 2. Rhetor. dicens, Ius naturale est quod non opinio genuit, sed quod lex quædam intrata inseruit. Et quia in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quia sint ex principio extrinseco, sed quia sunt à principio superiori manente: sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum celestium naturales dicuntur: ut Commentator dicit in tertio de Cæ. & Mund. ideo ea quæ sunt de iure diuino dicuntur esse de iure naturali, cum sint ex impressione & infusione superioris principij, scilicet, Dei, & sic accipitur ab Isidoro, qui dicit quod ius naturale est quod in lege & in Euangelio continetur. Tertio, dicitur ius naturale non solum à principio, sed à natura, quia de naturalibus est, & quia natura contra rationem diuiditur, à quo homo est homo: ideo strictissimo modo accipiendo, ius naturale est illud quod ad homines tantum pertinet, & si sit de diffinitione naturalis rationis non dicitur esse de iure naturali, sed illa tantum qua naturalis ratio dicitur de his quæ sunt homini alijsque communia: & sic datur dicta definitio, scilicet, ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas ergo uxorum quantum non sit contra ius naturale tertio modo acceptum, est tamen contra ius naturale secundo modo acceptum, quia iure diuino prohibetur: & etiam contra ius natu-

rale primo modo acceptum, ut ex dictis patet: quia natura dicitur hoc cuiuslibet animali secundum modum conuenientem speciei sue. Unde etiam quedam animalia in quibus ad educationem prolis requiritur sollicitudo utriusque, scilicet, maris & femine, naturali instinctu seruant coniunctionem unius ad unum, sicut patet in turture & columba.

S E D quia rationes inductæ in contrarijs videntur ostendere quod pluralitas uxorum sit contra prima principia legis naturæ: ideo ad eas respondeo, & dico ad quantum, quod natura humana absque omni defectu instituta est: & ideo non solum sunt indita ei illa sine quibus matrimonij finis principalis esse non potest, sed etiam illa sine quibus secundarius finis matrimonij sine difficultate haberi non posset, & hoc modo homini in ipsa sui institutione habere unam uxorem sufficit.

A D sextum dicendum, quod vir propter matrimonium non dat suam corporis potestatem uxori quantum ad omnia, sed solum ad illa quæ matrimonium requirit: non autem requirit matrimonium, ut quolibet tempore uxor petenti vir debitum reddat, nisi ad id ad quod matrimonium principaliter est institutum, scilicet, bonum prolis, & hoc est quantum sufficit ad imprægnationem. Requirit autem hoc matrimonium, in quantum est ad remedium institutum quod est secundarius apud finem, ut quolibet tempore debitum petenti reddatur, & sic patet quod accipiens uxores non se obligat ad impossibile, considerato principali fine matrimonij: & ideo pluralitas uxorum non est contra præcepta legis naturæ.

A D septimum dicendum, quod illud præceptum legis naturæ. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: debet intelligi eadem proportionem seruata. Non enim si prælati non vult sibi resisti à subdito ipse subdito resistere non debet. Et ideo non oportet quod ex vi illius præcepti, quod sicut vir non vult quod uxor sua habeat plures viros, vel alium virum: quod ipse non habeat aliam uxorem: quia unum virum habere plures non est contra prima præcepta legis naturæ: ut dictum est, sed unam uxorem habere plures viros est contra præcepta prima legis naturæ: eo quod per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis quod est principalis matrimonij finis. In bono enim prolis intelligitur non solum procreatio, sed etiam educatio. Ipsa enim procreatio prolis & si non totaliter tollatur, quia contingit post imprægnationem primam iterum mulierem imprægnari: ut dicitur in 9. de animalibus: tamen multum impeditur, quia vix potest accidere quin corruptio accidat, quantum ad virtutem vel quantum ad abeum: sed educatio totaliter tollitur, quia ex hoc quod una mulier plures maritos haberet,

Capit. 4.

Libr. 2. de inuentione. In corp. articuli.

Lib. 5. Etimo. ca. 3.

beret, sequeretur incertitudo proli respectu patris cuius cura necessaria est in educando: & ideo nulla lege vel consuetudine est permittum vnam mulierem habere plures viros, sicut econuerso.

A Doctorem dicendum, quod naturalis inclinatio in appetitina sequitur naturalem cognitionem in cognitione, & quia non ita est contra conceptionem naturalem, quod vir habeat plures uxores, sicut quod vxor habeat plures viros: ideo affectus vxoris non tantum refugit consortium in viro, sicut econuerso: & ideo tam in hominibus quam in alijs animalibus inuenitur maior zelus maris ad foeminam quam econuerso.

SVMMA ARTICVL

Conclusio est. Pluralitas vxoris quodammodo est contra legem naturam, & quodammodo non. Videnda est litera D. Thom. quae est optima: ceterum quoniam longissima est, non potest ita facile in compendium redigi.

Circa istum articulum est difficultas. Vtrum attento tantu iure naturae ante omnem legem, tam veterem quam euangelicam, possit vnus vir siue maritus simul in matrimonio plures habere uxores, & videat vera pars affirmatiua. Primo Non modo apud barbaras gentes, verum apud Romanos Iulius Caesar, vt antor est Suetonius in eius vita cap. 52. legem tulit qua liceret viris quot vellent uxores habere, liberorum procreandorum causa. Imo Valentinianus Catholicus Imperator, edita lege concessit duas uxores, cuiusq; viro, vt refertur in historia Tripartita lib. 8. cap. 11. quin etiam D. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 4. & refertur 32. quast. 4. can. dixit Sara, inquit, Abraham, uxorem duxit Agar ancillam suam, non peccasse contra naturam legem, quia non erat prohibitum per naturam. Idem expressius docet, can. obijciuntur, eadem causa, & quastione. Ceteru hunc text. falso tribuit Gratianus, Ambrosio, habetur tamen apud August. libr. 22. contra Faustum Manichaeum cap. 47. vbi inquit. Obijciuntur Iacob, quatuor uxores, quod quando mos erat eriuinen non erat, Etenim D. August. docet non fuisse peccatu antiquis iustis & patribus, & vltos fuisse foeminas, quonia neque contra naturam id faciebant, neq; contra morem, neq; contra praecipium, quia nulla lege erat prohibendum. Idem dicit lib. 16. de ciuitate Dei cap. 38. & libro de bono coniugali. ca. 13. & 15. D. Gregor. magnus in epist. ad August. Can

Can. obijciuntur, eadem causa, & quast.

A tuariensem Episcopum quae non habetur in eius operibus, sed inter eius decreta. in secundo tomo Conciliorum, & Gregorius III. in can. quo proposuisti. 32. quast. 7. videntur idipsum docere.

Secundo arguitur exemplis, tum Philosophorum moralium, tum Catholicoru, tum maxime Sanctorum, Socrates duas habuit uxores, simul. Valentinus etiam Imperator Catholicus postquam filios suscepit ex Seuera seu Serena, vxore illa viuente duxit uxorem Iustinam, & refertur in allegato capit. Tripartitae historiae. Lotharius item Imperator ex consensu Archiepiscoporum Treuirensis, & Coloniensis duas simul habuit uxores. Theudergam, & Gualdradam, vt refertur 11. quast. 13. can. Teugaldum. & 4. can. praecipue. Famosa sunt etiam exempla Abrahae, & Iacob. Imo & Abimelech rex qui Deum timebat, vt refertur Genes. 20. uxorem concupiuit ducere, Saram, etiam si aliam haberet superstitem uxorem Esther. Item sancta foemina nupsit Assuero, qui plures alias habebat uxores, vt docet historia lib. Esther, sed respondebit quispiam Deum dispensasse cum Abraham & alijs iustis. Sed vt demus talem dispositionem fieri posse, vt infra dicitur, non tamen vsque legimus talem dispensationem, sed Abraham rogatu Sarae suscepit Agar, vt dicitur Gene. 18. Iacob item deceptus a seruo, duxit Rachel & Liam, postea vtriusq; suafu, duxit alias duas ancillas.

Tertio arguitur. Non est aequalitas inter traditionem corporis virilis & foeminei, ita vt vnum pro altero adaequate tradi debeant, sed viri corpus est multo excellentius & dignius, ergo non debet pro vnica tantu uxore adaequate dari, sed p multis. Antecedens probatur. Vnus vir sufficere potest, ad multas uxores foecundandas, ergo.

Quarto arguitur. Ducere secundam vxorem viuente priore, est tantum in iniuriam primae vxoris, sed vxor prima potest cedere iuri suo, ergo saltem ex illius consensu, poterit vir plures uxores habere. Maior probatur, quoniam ista pluralitas vxorum non est contra primum finem matrimonij, qui est proli procreatio, sed contra secundum tantum vt plurimum, qui est pacificus conuictus inter virum & vxorem, ergo.

Quinto arguitur. Monogamia quae est vnus tantum vxoris vinculum, non sequitur ex principijs naturalibus per euidentem consequentiam, sed probabilem tantum, & topicam,

Can. quo proposuisti. 32. q. 7.

11. q. 13. cano Teugaldum, & can. praecipue. Gene. 18.

Genes. 18.

picam, ergo non pertinet ad ius naturae. Consequentia est manifesta, quoniam idcirco diuisio rerum, est de iure positio quoniam non sequitur per euidentem consequentiam, sed per probabilem tantum, quoniam maxime probabilis: & certa sit, ex hoc principio, pax est retinenda in rebus publicis, sequitur diuisio reru est facienda. Ita ex hoc principio, pax est retinenda in domus administratione, sequitur, vna tantum est habenda vxor, & sic videtur etiam probatum antecedens. Etenim si cum vna foemina litigio sapotest haberi pax; certe cum duabus retineri potest si modestae sunt. Probatur item antecedens, quoniam si sequeretur per euidentem consequentiam pertineret, ad prima praecipua legis naturae. In hac quaestione libet in primis statuere vnica conclusionem tanquam certissimam.

Prima conclusio. Matrimonium ex Dei institutione in paradiso ante euangelium & legem est inter vnum & vnam. Hae conclusio est adeo certa quod in ea sententia sit error illam negare. Primo ex historia quae habetur Gen. 1. & 2. cap. & refertur a Christo Domino Matth. 19. & Marci 10. Non legis inquit Christus, quoniam qui fecit hominem ab initio masculum & foeminam fecit eos, & dixit propter hoc derelinquet homo patrem & matrem & adhaerebit &c. & erunt duo in carne vna. Quibus verbis relatis subiicit continuo Christus de suo. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quo loco aperte significauit Christus, institutionem sacramenti in paradiso fuisse vt vnus vni tantum copuletur & coniungatur matrimonij vinculo: & exinde praeparauit Christus Dns ad quaestionem sibi a Phariseis propositam, qui idcirco repudiare volebant, quacunque ex causa vxorem, vt aliam superinducerent. Christus autem ostendens non esse licitum vxoru pluralitatem, satisfactu voluit esse quaestioni de non repudianda priore vxore. Et hoc ipsum intellexere Pharisei dum continuo obiecerunt. Quid ergo Moyses mandauit dari: & tandem haec omnia reuocauit Christus, ad primam in paradiso matrimonij institutionem inquiens, ab initio autem non fuit sic. Et primam eoru quae circa matrimonium, & dicta & gesta sunt. In paradiso interpretem Christum significantem expresse in paradiso institutu fuisse vt vnus vir vnam tantum haberet vxorem non plures simul. Ad eundem modum Christum Dominum sequentes interpretantur

Gene. 1. & 2. Math. 19. Marci 10.

tur haec gesta & verba D. Hierony. in epist. ad Gerontiam viduam de monogamia, quae incipit, In veterem, & lib. 1. contra Iouinia. & super Matth. cap. 19. D. Chrylost. super eundem locum Christi, Theophilatus Euthymius & ceteri alij interpretes, ta Latini quam Graeci ibidem, qui animaduertunt, vna Adae costam formatam fuisse in vna Eva ipsius primi parentis coniugem Doum masculum & foeminam fecisse at non foeminas. Rursus dictum esse propter hoc, siue ostendatur initio hos, siue certe matrimoniu non propter haec siue ossa siue matrimonia. Deinde expendunt dictu fuisse adhaerebit vxori suae non vxoribus suis, & tandem eunt duo &c. Ad eundem modum interpretatur haec dicta & facta diligentissime felse & copiose in cap. gaudemus. de diuortijs. Et tandem Tridentina Synodus sess. 24. doctrina de sacramento matrimonij, afferens allegata verba tanquam a primo parente diuini spiritus instinctu pronuntiata subiicit. Hoc autem vinculo duos tantum modo copulari & coniungi aperti docuit Christus, cum postrema illa verba tanquam a Deo prolata professens, dixit. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Hae synodus. Quo loco animaduertito, quod cum synodus nec verbum quidem amplius de hac fecerit, tamen haec doctrina fuit visa synodo sufficiens ad statuendu canonem, secundum in haec verba, Si quis dixerit licere Christianis plures simul uxores habere, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum anathema sit. Vbi significat in allegatis verbis apud Matth. contineri legem hoc prohibentem. Hanc itaque esse optimam conditionem & institutionem matrimonij, in felici illo innocentiae statu fides est, de qua nemo dubitare debet. Sed multi sunt qui negant vxorum pluralitatem esse contra ipsius matrimonij legem, & naturam. Ita Durand. qui refert alios id ipsum sentientes in 4. dist. 33. quast. 1. Ioannes Gerson. secundum da parte suorum operum, in regulis moralibus cap. de matrimonio. Alphab. 25. litera prima. Caiet. Gene. 4. sed fulius Gene. 16. & Matth. 19. quast. 30. 33. & 34. author Speculi coniugio. part. 2. art. 18.

Sit nihilominus secunda conclusio. Vxoru pluralitas est contra naturam legem. Probatur primo, ex his, quae afferebamus pro conclusione prima. Deus in paradiso nullu praecipuum posituum superaddidit naturae matrimonij per institutionem ipsius matrimonij, sed vxorum pluralitas, vt ostendimus prima

Capit. gaudemus. de diuortijs. Concl. Trid. de sac. 24. doctrina de sacramento matrimonij.

Can. 1. Concil. Trid.

prima conclusione est contra institutionem Dei in paradiso, ergo contra naturam matrimonij. Maior probatur ex cōi Theologorū cōfessione asserentium nullum prorsus positivum præceptū impositum fuisse primis parentibus, præter illud vnicum de nō edendo de fructu arboris vetito. Confirmatur: Christus in evangelio ex gestis & dictis in statu illo processit ad reformandum matrimonium, quod iam degenerarat à suo primario decore, quantum ad duo, repudium, scilicet, & poligamiam, restituens illud pristinae dignitati. Inquiens, ab initio non fuit sic. Confirmatur secundo, ex communi sententia totius scholæ asserentis in evangelio nullum esse morale præceptum impositum quod antea non fuisset lege naturæ inditum: at hoc præceptum de vna tantum vxore habenda morale præceptum est, ergo. Secundo probatur conclusio. Si vxorum multitudo licita esset naturæ iure nullo tempore magis liceret, quam continuo à principio orbis conditi, quando propagari cœpit genus humanum: & continuo post diluuium quando reparari cœpit: at his temporibus nihil tale factum legimus, ergo. Maior est manifesta: minor probatur. Quoniam ante diluuium, solus Lamech dicitur habuisse plures vxores, qui tamen hac de causa reprehenditur à sanctis, maxime à Hierony. locis allegatis ad Gerontiam & contra Iovinianum. Noe vero & eius filij citra dubium secundum fidem contenti fuerunt singulis vxoribus. Octo siquidem animæ reseruatæ sunt in arca Noe, scilicet, tres filij simul cum vxoribus suis. Imo Gen. 15. legitur Abraham sollicitum & anxium nimis eo quod non haberet filiū hæredem in Sara vxore sua: si autem liceret plures habere vxores non esset cur ipse anxietur de re hac, sed facile illi esset aliam ducere vxorē ex qua prolem susciperet, ergo. Tertio probatur. Contra naturæ legem est quod res vni tradita & ab illo legitime possessa, alteri tradatur: sed maritus in matrimonio suū corpus tradidit vxori quantum ad coniugij actum, ergo contra naturam est alteri tradere. Maior probatur, quoniam idcirco furtum est contra naturam. Vltimo probatur. Pluralitas vxorum est contra secundū finem matrimonij, scilicet, cōtra mutuū obsequiū, societatem, & communicationem operum inter vtrunque coniugem, ergo. Antecedens patet, tum quoniam per se loquendo, ex tali matrimonio, sequeretur perpetua iurgia,

A & rixæ inter vxores, quia contenderent de viri quem suum per matrimonium acceperunt vsu: tum etiam per se loquendo nō poterat esse amicitia qualis debet esse inter cōiuges per vnū virum & multas vxores, sed esset amicitia ad ancillas potius quā ad æquales & compares. Et amicitia remissa in plures diuisa non in vnā intenta esset minor ad singulas, tum etiam quoniam talis pluralitas esset contra fidem, quod est vnum matrimonij bonum, quo obligatur homo vxori petenti debitum illud reddere, non posset autē pluribus petētibus ad votum satisfacere. Ac denique quoniam per tale matrimonium non esset prouisum sufficienter vxori in remedium concupiscentiæ. Hæc conclusio certissima esse debet, & asseritur ab Innocent. II. in cap. gaudemus. & ab omnibus Doctoribus scholasticis, illos paucis exceptis supra memoratis, & exinde licet inferre continuo, tertiam conclusionem.

¶ Tertia conclusio. Matrimonium inter vnum virum & plures vxores, attento iure naturæ est irritum & nullum. Itaque non tantum peccabit vir, qui plures simul habet vxores, verum non valet contractus inter ipsum & aliam secundam, quam attentauit ducere, sed illa cōcubina est, non vxor. Hæc conclusio est tam certa quam præcedens. Et probatur eisdem testimonijs, & rationibus, lege maxime Innoc. vbi supra. Verum restat in hac eadē quæstione querere, vtrū huiusmodi matrimonium sit contra primū matrimonij finem. Omnes tamen Doctores scholastici negant esse contra talē finem in locis citatis.

¶ Sit nihilominus quarta cōclusio. Vxorū pluralitas est contra primū matrimonij finem, hoc est, contra debitā prolis generationē, educationē institutionē. Cōclusio hæc mea sententia, est D. Tho. 3. cōtra gen. ca. 124. vbi probat vxores plures nō posse habere vnum maritum, ex eo quod in omni animalium specie, in qua pater sollicitus est de prole vnus mas, non habet nisi vnā foeminam, inter omnia vero animalia maxime cura est se prole mari in specie humana, ergo. Maior probat exemplo in auibus quæ simul nutriunt pullos, & ratione, quoniam alias nō sufficeret vnus mas præstare in educatione prolis pluribus foeminis. En Diuus Thom. ostendit nostram conclusionem ex cura & prolis necessitate procreandæ, & ita habemus pro nobis eius autoritatem, & rationem. Imo diuus Thom. asserit hac ratione

Cap. gaudemus. de diuortij.

ne probari quod nulla ratione vna foemina possit habere simul plures vxores. Et rationes quæ ad hoc probandum adduci solent ex primo matrimonij sine defumuntur, ergo. ¶ Secundo probatur conclusio explicando hanc rationem D. Tho. Impossibile est moraliter loquendo, vnum patrem providere in educatione & institutione filijs, qui ex pluribus vxoribus haberi possunt, ergo est contra primū finem. Consequentia est nota & antecedens probatur. Matrimonium inter vnum virum & plures vxores, per se loquendo non habet terminum in vxoribus, itaque si nō terminatur ad vnā ex natura sua, non terminatur magis ad duas ducendas per se, quam ad vnā, sed si quis terminus inueniretur id esset per accidens ex voluntate & libidine viri, aut ex facultate, & excessu, quæ omnia per accidens se habent ad matrimoniū: impossibile est autē quod vnus pater possit commode educare aut instituire filios ex innumeris vxoribus susceptos, ergo. ¶ Tertio probatur. Tot posset maritus per se & stando in natura rei vxores accipere, quod illas foecundare non posset neq; ex eis prolem suscipere, ergo talis multiplicatio est contra prolis generationem. Cōfirmatur, nam licet tot vxores posset vir foecundare, tamen debilissimā & infirmam prolem susciperet, quod esset detrimentum humanæ naturæ & ipsius prolis. ¶ Vltimo probatur. Secundarius finis matrimonij, scilicet, cōmunicatio operum inter coniuges destinatur ad primū finem matrimonij, qui est prolis educatio & institutio: sed vxorū pluralitas impedit secundarium finem, ergo primarium. Patet consequentia, quia licet in intentione primarius finis matrimonij antecellat secundarius & ab illo secundariē pendeat, tamen in executione contra res habet: primarius finis pendet à secundario, quia sine illo nō potest haberi. Sed quid ad D. Thom. qui dist. 3. quæst. 1. art. 1. huius oppositum docet. Respondetur primo. in summa contra gent. vbi supra mutasse sententiam & id putamus facturum si summā Theologiæ perfecisset. Secundo respondetur ibi loquutum fuisse, vt patet expressè in litera, de prolis creatione, qua ratione cōpetit homini secundum rationē generationis, & vt sic non habet peculiarem rationē de educandis filijs. Eiusmodi sunt multa alia animalia vt equi, canes, &c. In summa vero contra gent. loquitur speciatim de educatione prolis hominis, secundum rationem spe-

ificam, sed plura argumenta proponuntur cōtra hanc cōclusionē artic. sequent. vbi assumetur hæc conclusio. contra diffinienda ibi.

¶ Ad primum argumentum respondetur. Legislatores illos tam politicos, quā barbaros errasse simpliciter in principijs naturæ, quanuis forte potuerint excusari per ignorantiam, cum nostris temporibus fuerint Doctores scholas id ignorantes. Eodē prorsus modo, respondetur ad exempla philosophorum & Abimelech quæ afferbantur in secundo argumento. Ad testimonij vero Ambrosij, & Aug. respondetur, eos sanctos loqui supposita reuelatione diuina & dispensatione, propter quam licuit sanctis patribus, quorum exempla afferbantur in secundo argumento plures simul habere vxores. De qua dispensatione dicitur artic. sequenti copiosius. Testimonia vero Grego. & quorūdam Catholicorū Casarū magis pertinent ad quæstionē de vxorū pluralitate in matrimonio iā quādo sacramētū est evangelicū.

¶ Ad secundum respondetur, mouisse illud Scotum dist. 3. 2. quæst. 1. vt diceret contractū matrimonij non esse æqualem naturæ rei, inter corpus viri & corpus vxoris, quantum ad primū saltem matrimonij finem: quem sequuntur Almay, Guillelmus de Rubione, Gerson vbi supra, & supplementum Gabrielis ibidem. Cæterum iam ostendimus etiam hac ex parte esse æquale contractum, vide dicta in 4. cōclusionē.

¶ Ad tertium, quo videtur vsus Diuus August. contra aduersarium legis & prophetarum cap. 9. & in lib. 16. de ciuit. cap. 38. Respondetur primo, foeminam non posse cedere iuri suo in hac parte quoniam talem cessionem, prohibet bonum publicum matrimonij: sicut quandoque lex humana prohibet ne quis cedat bonis proprijs & transferat dominium in alium. Secundo respondetur foeminam non posse cedere iuri prolis, quod læditur, vt diximus in quarta conclusione per vxorum pluralitatem: Diuus Augustinus, loquitur, vt diximus supposita dispensatione diuina.

¶ Ad quintum respondetur conclusionē nostram sequi ex principijs naturalibus per euidētem consequentiam moraliter, neq; est simile id, quod affertur ex rerum diuisione, quoniam per matrimonium applicatur vxori & traditur tanquā propriū viri corpus: ac subinde si pluribus vxoribus tradere tur contenderint & decertarent de vsu rei propriæ cuique vxori. At si non esset facta rerum

Gen. 15.
Gen. 15.
Gen. 15.

Gen. 15.

rerum diuisio nõ esse de certatio de rei vfu appropriata, sed tantum cõmunis, & ideo ex tali matrimonio per se sequeretur perturbatio domus & œconomia, quæ tamen non sequitur ex vnus vxoris quantũuis rixosa & seditiosa matrimonio. Neq; tamen adhuc pertinet ista conclusio ad prima legis naturæ præcepta. Ad confirmationem infra dicitur articulo sequenti. Atque hæc tenes de isto articulo, alias differentias pertinentes ad istum articulum declarabimus articulo sequenti.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores.

AD SECUNDAM sic proceditur. Videtur quod habere plures vxores non potuerit esse aliquando licitum. Quia secundum Philosophum in 2. Ethic. c. 7. Ius naturale semper & vbiq; habet naturalem potentiam & adest, sed iure naturali prohibetur pluralitas vxorum, vt ex dictis patet, ergo sicut modo non licet, ita nunquam licuit.

¶ 2. Præterea. Si aliquando licuit hoc non fuit, nisi quia per se licitum erat, vel per aliquam dispensationem licebat. Si primo modo, sic etiam nunc licitum esset. Si autem secundo modo, hoc esse nõ potest: quia secundum Augustinum, Deus itum finitatem conditor non fecit aliquid contra rationes quas natura inseruit: cum ergo natura nostra Deus inseruerit quod sit vna vnus, videtur qd ipse contra hoc nunquam dispensauerit.

¶ 3. Præterea. Si aliquid est licitum ex dispensatione, hoc non licet nisi illis in quibus dispensatio fit: non autem legitur aliqua dispensatio cõmunis in lege cum omnibus facta: cum ergo omnes cõmuniter qui volebant plures vxores acciperent in veteri Testamento, nec ex hoc reprehendebantur à lege vel à prophetis, non videtur quod fuerit ex dispensatione licitum.

¶ 4. Præterea. Vbi est eadem causa dispensationis debet eadem dispositio fieri, sed causa dispensationis non potest alia poni, nisi multiplicatio prolis ad cultum Dei, quæ etiam nunc necessaria est, ergo adhuc dicta dispensatio duraret, præcipue cum non legatur reuocata.

¶ 5. Præterea. In dispensatione nõ debet prætermitti maius bonum propter minus bonum: sed fides & sacramentum quæ nõ videntur posse seruari in matrimonio quo vnus pluribus vxoribus coniungitur sunt meliora quàm prolis multiplicatio

¶ 1. ergo intuitu huius multiplicationis dispensatio prædicta fieri non debuisset.

¶ **S**E D contra Galat. 3. dicitur, qd lex propter præuicatorum posita est: vt scilicet, eos prohiberet: sed lex vetus fecit mentionem de pluralitate vxorum sine aliqua eius prohibitione: vt patet Deuter. 20. Si habuerit homo duas vxores, & c. ergo habendo duas vxores non erant præuicatorum res, & ita erat licitum.

¶ Præterea, hoc idem videtur exemplo ex sanctis Patribus qui patres leguntur habuisse vxores cum Deo essent acceptissimi; sicut Iacob, & David & plures alij, ergo aliquando fuit licitum.

RESPONDENDO dicendum, qd sicut ex dictis patet, pluralitas vxorum esse dicitur contra legem naturæ, non quantum ad prima præcepta eius, sed quantum ad secunda quæ quasi conclusiones à primis præceptis deriuantur. Sed quia & actus humanos variari oportet secundum diuersas conditiones personarum & temporum & aliarum circumstantiarum: ideo conclusiones prædictæ à primis legis naturæ præceptis non procedunt vt semper efficaciam habentes, sed in maiori parte: talis est enim tota materia moralis, vt patet per Philosophum in lib. Ethic. & ideo vbi eorum efficacia deficit licita ea prætermitti possunt. Sed quia non est facile determinare huiusmodi varietates, ideo illi ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, reseruantur: vt licentiam præbeat legem prætermittendi in illis casibus, ad quos legis efficaciam excedere se debet, & talis licentia dispensatio dicitur: lex autem de vnitatem vxoris non est humanitus, sed diuinitus instituta, nec vnquam verbis aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunq; pertinent: & ideo in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam quæ quidem principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios deriuata est eo tempore quo oportebat prædictum naturæ præceptum prætermitti, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Semper enim principalior finis magis obseruandus est quam secundarius. Vnde cum bonum prolis sit principalis matrimonij finis, vbi prolis multiplicatio necessaria erat, debet negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundarijs finibus euenire, ad quod remouendum præceptum prohibens pluralitatem vxorum ordinatur, vt ex dictis patet.

¶ **A**d primum ergo dicendum, quod ius naturæ semper & vbiq; quantum est de se habet eandem potentiam, sed per accidens propter aliquod impedimentum quandoq; & alicubi potest variari, sicut ibi Philosophus exemplum ponit de alijs rebus naturalibus. Semper enim & vbiq; dextra est me-

¶ **A**d secundum dicendum, quod ius naturæ semper & vbiq; quantum est de se habet eandem potentiam, sed per accidens propter aliquod impedimentum quandoq; & alicubi potest variari, sicut ibi Philosophus exemplum ponit de alijs rebus naturalibus. Semper enim & vbiq; dextra est me-

¶ **A**d tertium dicendum, quod qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis, & quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam dispensationem fieri.

¶ **A**d quartum dicendum, quod veniente Christo fuit tempus plenitudinis gratiæ Christi per quam cultus Dei in oēs gentes spiritali propagatione diffusus est, & ideo non est eadem ratio dispensationis quæ erat ante Christi aduentum, quando cultus carnali propagatione multiplicabatur.

¶ **A**d quintum dicendum, quod proles secundum quod est bonum matrimonij includit fidem ad Deum seruandam, quia secundum quod proles expectatur ad cultum Dei educandam, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad Deum seruanda est potior quàm fides vxori quæ ponitur bonum matrimonij & quæ significatio quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur: & ideo non est inconueniens si propter bonum prolis aliquid detrahatur alijs duobus bonis, nec tamen omnino tolluntur, quia & fides manet ad plures & sacramentum aliquo modo: quia quæuis nõ significaretur coniunctio Christi ad ecclesiam in quantum est vna, significatur tamen distinctio graduum in ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non solum est in ecclesia militante, sed etiam triumphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo significant coniunctionem Christi ad ecclesiam, non solum militantem, vt quidam dicunt, sed etiam triumphantem in qua sunt diuersæ mansiones.

SVMMMA ARTICVLI. Prima conclusio. Habere plures vxores non est adeo intrinsece malum, vt non possit aliquando bene fieri. Secunda conclusio. Solu diuina auctoritate licitum fuit habere plures vxores, nõ lex de vnitatem vxoris non est humanitus, sed diuinitus instituta, & cordi impressa. Tertia conclusio. Hæc reuelatio sanctis patribus facta est, & illorum exemplo fuit in alios deducta, vide litera D. Tho. quæ optima est.

Art. præc. ad 7. & 8.

Lib. 1. c. 3. & cap. 7.

Art. præc. in corp.

Lib. 1. Eth. cap. 7.

Capit. 7.

Artic. præceden.

Lib. 26. contra Faustum, cap. 3.

Lib. 4. titu. 19. ca. gaudemus.

In corp. articuli.

est melior quam sinistra secundum naturam: sed per aliquod accidens contingit aliquem esse ambidextrum, quia natura nostra variabilis est, & similiter etiam de naturali iusto vt ibidem Philosophus dicit.

¶ **A**D secundum dicendum, quod in Decretis quædam de diuortijs dicitur, quod nunquam licuit plures habere vxores sine dispensatione per diuinam inspirationem habitam, nec tamem talis dispensatio datur contra rationes quas Deus natura inseruit, sed præter eas: quia rationes illæ non sunt ordinatæ ad semper, vt in pluribus, vt dictum est, sicut etiam non est contra naturam quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculose præter ea quæ frequenter solent euenire.

¶ **A**D tertium dicendum, quod qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis, & quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam dispensationem fieri.

¶ **A**D quartum dicendum, quod veniente Christo fuit tempus plenitudinis gratiæ Christi per quam cultus Dei in oēs gentes spiritali propagatione diffusus est, & ideo non est eadem ratio dispensationis quæ erat ante Christi aduentum, quando cultus carnali propagatione multiplicabatur.

¶ **A**D quintum dicendum, quod proles secundum quod est bonum matrimonij includit fidem ad Deum seruandam, quia secundum quod proles expectatur ad cultum Dei educandam, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad Deum seruanda est potior quàm fides vxori quæ ponitur bonum matrimonij & quæ significatio quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur: & ideo non est inconueniens si propter bonum prolis aliquid detrahatur alijs duobus bonis, nec tamen omnino tolluntur, quia & fides manet ad plures & sacramentum aliquo modo: quia quæuis nõ significaretur coniunctio Christi ad ecclesiam in quantum est vna, significatur tamen distinctio graduum in ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non solum est in ecclesia militante, sed etiam triumphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo significant coniunctionem Christi ad ecclesiam, non solum militantem, vt quidam dicunt, sed etiam triumphantem in qua sunt diuersæ mansiones.

SVMMA ARTICVLI.

¶ **P**rima conclusio. Habere plures vxores non est adeo intrinsece malum, vt non possit aliquando bene fieri.

¶ **S**ecunda conclusio. Solu diuina auctoritate licitum fuit habere plures vxores, nõ lex de vnitatem vxoris non est humanitus, sed diuinitus instituta, & cordi impressa. Tertia conclusio. Hæc reuelatio sanctis patribus facta est, & illorum exemplo fuit in alios deducta, vide litera D. Tho. quæ optima est.

EST dubium. Vtrum vxorū pluralitas licita fuerit aliquando ex aliqua causa, imo licita esse possit. Videi vera pars negatiua. ¶ Primo nos ostendebamus præcedenti articulo & in dubio ibi posito, in probatione secundæ conclusionis, non fuisse licitam quando propagari cœpit genus humanum, tum ab orbe condito, tum statim à diluuiis: atsi aliqua ex causa posset esse licita vxorū pluralitas certe propter humani generis propagationem licita esset, ergo. ¶ Secundo arguitur. Ea quæ sunt contra ius diuinum naturale non possunt licite fieri, at vxorū pluralitas, vt ostendimus ibidem est contra ius diuinum naturale, ergo. Respondet quispiam Deum dispensare posse, supra ius diuinum naturale, contra hanc responsionem arguitur tertio. ¶ In his quæ sunt contra prima præcepta legis naturæ non potest esse dispensatio, etiam diuina, sed vxorū pluralitas est contra prima præcepta legis naturæ, ergo. Maior supponitur, minor probatur. Ostendimus nos præcedenti articulo conclusionem quartam. Vxorū pluralitatem esse contra primarium matrimonij finem naturalem, ergo contra primaria præcepta legis naturæ. Probatur consequentia, quoniam de primario fine naturali est primum præceptum naturale in vnoquoque genere. ¶ Quarto arguitur. De essentia matrimonij est, quod sit cõiunctio maritalis & perfecta traditio mutua corporum inter vnum & vnam, sed rei essentia per nullam potentiam etiam supernaturalē mutari potest, ergo. Maior patet ex matrimonij diffinitione, in qua dicitur, quod est cõiunctio maritalis inter legitimas personas, vt patet ex dictis præcedenti quæstione, plures vxores non sunt legitimæ personæ, sed illegitimæ contra legem naturæ, ergo. Denique per nullam potentiam fieri potest, quod vna vxor habeat, simul plures viros, ergo nec contra.

¶ **I**n oppositum est primo Abraham, Iacob, David, & alij viri sancti plures simul habuerunt vxores, & cum illis vsq; ad mortem perseuerauerunt, at fides est hos viros sanctos regnum cælorum modo possidere, vt patet ex Catalogo & sanctorum martyrologio quem texuit Paulus & Sapiens, ergo licitum fuit. Confirmatur, nam non modo coniugia horum sanctorum à sanctis laudantur verum etiam comparantur virginitati Ioannis Baptistæ. Itaq; volunt sancti tantum meruisse Abraham in ducendis multis vxoribus quantum Baptista in seruanda virginitate

32. q. 4. ca-
none. quis
ignoret.

Deut. c. 17.

Deut. c. 21.

Cap. gaudē
mus. de di-
uortijs.

ginitate legatur D. Hierony. lib. 2. cōtra Io-
ui. & refertur à Gratia. 32. quæst. 4. can. quis
ignoret. Aug. de bono cōiugali ca. 20. & 21.
& in locis superius allegatis, & Magister &
ibi tota schola distinct. 33.

¶ Secundo arguitur. Deuter. 17. inter alia
præcepta, quæ regi imponuntur vnum est,
non habebit vxores plurimas, quo loco om-
nes interpretes Bibliorum tam post Aug. in
Deuteronomio. quæst. quinta posita in loco
hoc animaduertit dictum fuisse, non habe-
bit vxores plurimas, non plures. Itaque plu-
res licebat habere, & inde inferūt Dauidem
contra hoc præceptum non peccasse. Salo-
monem autē peccasse. Rursus cap. 21. eius-
dē libri dicitur, Si homo habuerit duas vxo-
res, vbi supponit, quod liceat habere duas
vxores. ¶ Tertio arguitur. Innoc. III. in
cap. gaudemus, de diuortijs, ait nec vlli vn-
quam omnium licuit plures habere vxores,
nisi cui fuit diuina reuelatione concessum,
& vsque ad illud, sicut Iacob à mendacio, Is-
raelitæ à furto, Sanson ab homicidio, sic &
Patriarchæ & alij viri iusti qui plures simul
leguntur habere vxores ab adulterio excu-
santur. Sed ex hac comparatione colligitur
quartum argumentum.

¶ Quarto arguitur. Contendendo, quod
licet facta fuerit, hæc dispensatio, vt cumq;
fuerit, tamen illa impropria dispensatio. Et
enim improprie dispensatum est cum Iacob
in mendacio, cum Israelitis in furto cū San-
sone in homicidio, at Innocentius compa-
rat dispensationem super vxorum plurali-
tate cum his dispensationibus, ergo improp-
ria dispensatio est. Maior patet ex D. Tho.
doctrina 1. 2. quæst. 100. art. 8. asserētis præ-
cepta decalogi esse omnino indispensabilia
quacunq; autoritate, at mendaciū, furtū,
homicidiū, sunt contra decalogi præcepta,
ergo. Et legatur D. Tho. ibidem ad tertium.
Deniq; in tali dispensatione, Deus procedit
vt rerum dominus vtens absoluta potesta-
te, non vt legislator, ergo. Probatur antecē-
dens, sicut quando donauit vasa Ægyptiorū
filijs Israel processit vt dominus, non vt le-
gislator, ita quando dispensat super vxorū
pluralitate procedit, vt dominus donan-
do viri corpus vxori, quod erat traditum
vxori primæ. ¶ In hac quæstione exordia-
mur à conclusione certissima, secundum fi-
dem asserenda.

¶ Prima conclusio. Abraham, Iacob, Dauid
& alios viros sanctos, in sacris literis cōmen-
datos, qui ante Mosaycam legē, & post plur

A res simul habuerunt vxores, non peccasse illas
habendo. Hæc conclusio est contra Mani-
chæos, qui condemnabant tanquā adulteria
hæc coniugia: sed probatur secundū fidem
argumentis primo & tertio, in oppositū, &
habetur ex cōmuni ecclesiæ consensu &
legatur Aug. locis allegatis in præcedēti art.
& post eum Magist. & tota schola. dist. 33.

¶ Secūda conclusio. Ante Mosaycam legē
peculiaris fiebat cuiq; viro reuelatio super
habendis simul multis vxoribus. Explicatur
cōclusio, non cōtinuo post factam Abraham
reuelationē, super hac re, facta est continuo
eius successoribus viris iustis dispensatio su-
per vxorū pluralitate: sed cum Iacob est di-
spensatū in particulari. Hæc cōclusio est cō-
tra Scotum dist. 33. asserentē, quod cum pri-
mū facta fuit dispensatio cū Abraham facta fuit
cōsequēter dispensatio cū his, qui successere
in Dei cultu vero: & contra Mag. Soto, qui
non modo ad eius successores, in vero Dei
cultu, verum ad Ismaelem, & eius posteros
vult deriuari eius dispensationē, & ad Esau
& eius posteros in allegata dist. q. 1. arti. 2.
Probatur tamē cōclusio. Primo. Quāuis fa-
cta fuerit Abraham reuelatio, & dispensatio
de repudiāda Agar vxore, vt supra ostendi-
mus, tamē non cōtinuo dispensatū est cum
eius posteris, vt repudiare possent vxores,
ergo similiter. Quia probatur, quoniā sicut
dissolutio matrimonij per repudiū est con-
tra naturæ legē, & indiget dispensatione di-
uina, vt licite fiat, ita vxorū pluralitas. Secū-
do probatur. Irrationabile est excipere ali-
quid à cōmunibus naturæ & fidei regulis, si
ne idoneo testimonio diuino & reuelatione
sed vxorū pluralitas est cōtra naturæ regu-
las cōtes contra Dei institutionē in paradiso
facta, vt supra diximus, ergo contra rationē
est excipere inde aliquid sine reuelatione.

¶ Tertio arguitur. Sanctorū exēpla docent
nos, id quod in sacris literis est obscurū, quæ
regula est D. Aug. lib. de mendacio ad Cōsen-
tiū, & D. Gregor. homil. 10. super Ezech. Et
Isaac, Abraham filius nō habuit simul plures
vxores, neq; pronepotes. Abraham autē po-
steri fideles ante Moysen simul plures ha-
buere vxores, excepto Iacob, ergo isti non
habuerunt talem dispensationem.

¶ Tertia conclusio. Post legem Mosai-
cā concessa est hæc dispensatio toti Iu-
dæorum populo. Hæc conclusio est item
contra Scotum eadem quæstione prima in
responsione ad vltimum, qui ait dispensa-
tum fuisse cum patribus, & alijs viris iustis
& re-

1. Regū. 1.

& regibus: non autem cum alijs plebeijs. Se-
quantur Scotum aliqui Theologi, verunta-
men conclusio nostra probatur argumēto
secundo in oppositum, & est exemplū præ-
terquam in patriarchis & regibus & tribuū
capitibus, in Helcana Samuelis patre qui
duas habuit vxores, Annam & Phenēā, vt
legitur in 1. Reg. 1. Neque mirum hanc dis-
pensationem factam, cum tota Iudæorum
republica, quando quidem maior dispensa-
tio super matrimonij indissolubilitate illis
erat etiam concessa, vt ostendimus. Ratio-
nes autem & congruentiæ propter quas fa-
cta est hæc dispensatio sunt inter alias duæ,
vna quidem ad multiplicandū fidelem popu-
lum ex quo nasciturus erat Christus.
Vltima ad significandū Christum domi-
num reducturum in vnā ecclesiam suam, &
in vnum corpus synagogam & gentiū mul-
titudinem longe inter se distantes.

¶ Quarta conclusio. Hæc concessio & di-
spensatio, super lege naturali de non haben-
dis multis vxoribus, est propria dispensa-
tio. Hæc est contra quosdam Diui Tho-
mæ interpretes doctissimos. Probatur con-
clusio. Primo. Proprie fit dispensatio auto-
ritate diuina in alijs præceptis quæ in decalogo
non cōtinentur, sed præceptū de vxori-
s vnitate nō cōtinetur in decalogo, ergo.

¶ Secundo arguitur, Infra dicemus, de insolubilitate
matrimonij, vt est in officium naturæ
Deum dispensare proprie super indissolubilitate
matrimonij, sed indissolubilitas
magis est de necessitate matrimonij, quam
vxoris vnitas, ergo. Minor patet, quoniam
dissolutio matrimonij destruit matrimoniū
at vxorū pluralitas non destruit matrimo-
nium, ergo. ¶ Vltimo arguitur. Quāuis vni-
tas vxoris pertineat ad primum matrimo-
nij finem & aduersetur illi illarum plurali-
tas, adhuc pertinet tamen ad secundariū ma-
trimonij præceptum naturale, nō ad prima-
rium, sed in secundarijs præceptis naturæ
maxime proprie cadit dispensatio authorita-
te diuina, ergo. Maior probatur, tum quo-
niam matrimonij indissolubilitas licet ad-
uersetur magis primario fini quam vxorum
pluralitas, pertinet tamen ad præcepta secū-
daria, vt infra dicemus. Tum quia primum
præceptum matrimonij cōtinens ordinem
iustitiæ seruandæ inter coniuges cum prole,
est ne quis accedat ad alienam, sed tantū ad
propriam, at quod propria sit vna tantū est
quidē peculiaris modus, huius primarij præ-
cepti qui proinde dispensationē patit. Hæc

A cōclusio simul cū duabus præcedentibus est
contra Palud. allegata dist. 33. q. 1. art. 3. cir-
ca finem. Vbi asserit, non dispensasse Deum
neque posse, in hoc quod quis habeat duas
vxores simul: sed tantū in hoc quod licite
posset quispiam illis vti ac si essent vxores.
Id ipsum sentit Aureol. apud Capreol. dist.
allegata, quæst. vnica. art. 2. & 3.

¶ Quinta conclusio. Sola diuina dispen-
satiōe potest licita esse vxorum pluralitas.
Dictio sola excludit non tantum cuiusque
alterius dispensantem autoritatem, verum
etiam quamlibet aliam causam etiam vrgen-
tissimam, & extremam totius orbis neces-
sitate, si non adfit simul dispensatio diuina.
Hæc conclusio est Innoc. III. in cap. gau-
demus, citato & retulimus illius verba argu-
mēto 3. in oppositū. Probatur secūdo ex diffi-
nitis præcedenti articulo. Vnitas vxoris est
in præcepto, tum ex diuina institutione in
paradiso, tum etiam ex naturæ lege: at in di-
uinis institutionibus & naturæ legibus so-
lus Deus dispensare potest, ergo. ¶ Tertio
probatur. Nulla causa fuit, vnquam suffi-
ciens ad dispensandum super matrimonij in-
dissolubilitate nisi inter esset simul Dei di-
spensantis placitum, vt ostēdemus, ergo ita
hic. ¶ Deniq;. Si aliqua naturalis causa suffi-
ceret, sine diuina dispensatione iam per na-
turam esset licita vxorū pluralitas, at osten-
dimus esse contra naturam, ergo. Sed de hac
te rursus redibit sermo, cum agemus de ma-
trimonij sacramēto. Ex hac conclusione pa-
tet ad primum argumentum in princ. quæ-
stionis. Ad secundū vero respōsum est ibidē.

¶ Ad tertium respōdetur negando minorē
ad probationē respon. negando consequen-
tiam. Itaq; non bene sequitur, seu colligitur
vxorum pluralitatē esse cōtra finem primū
matrimonij, ergo cōtra prima præcepta natu-
ræ legis, seu iuris in materia matrimonij, instā-
tia est aperta in matrimonij dissolubilitate.

¶ Ad quartū negatur minor. Ad probatio-
nē respōdetur, dato quod ordo ad personas
legitimas sit de essentia matrimonij, tamen
sufficeret eas esse legitimas hoc est ad matri-
monij aptas, & habiles siue ex lege distan-
te siue ex dispensatione.

¶ Ad quintū respondebitur dubio sequē-
ti. Ad argumēta in oppositū, ad tria iam est
responsum per cōclusiones. ¶ Ad quartū re-
spōdetur comparationē Innoc. procedere
in hoc quod omnib; illis est necessaria diui-
na reuelatio nō curādo, quod in alijs ppria
dispensatio fuerit, in alijs vero impropria.

¶ Ad quintum respōdetur. Deum quidē rationem domini subire, & induere, cum corpus viri primæ vxori traditum, donat etiam secundæ. Verum rationem etiam legislatoris referre & subire, cum hanc secundam vxorem matrimonio copulat ei, qui priorem habet non obstante lege naturali, de non habendis simul multis &c.

Secunda difficultas. Vtrum quæ dicta sunt in his dubitationibus pari iure defendenda sint, de maritorum pluralitate, ita vt maritorum pluralitas sit contra naturæ legem, nihilofcius tamen possit diuina auctoritate fieri dispensatio super tali multitudine, videtur esse par ius vtriusque viri & vxoris in hac parte. ¶ Primo Innoc. III. in cap. gaudemus. allegato ait si vxore dimissa duci alia de iure non potest, fortius & ipsa retenta. Per quod euidenter apparet pluralitatem in vtroq; sexu cum non ad imparia iudicentur circa matrimonium reprobanda. En Innoc. testimoniū simul & argum. ad hanc partem comprobendam.

Cap. gaudemus. citato

¶ Secundo arguitur. Nos ostendimus vxorū pluralitatē esse contra finem primū matrimonij, nihilominus tamē posse cadere dispensationē super illam, ergo potest cadere super maritorū pluralitate. Probatur consequentia, quoniā si quid obstaret, id esset quoniā pluralitas maritorū, est contra primariū matrimonij finē. ¶ In oppositū est tota schola in distinctione allegata, quæ asserit maritorū pluralitatē esse magis contra naturam, ac subinde super illa ratione posse concedi dispensationē. ¶ Omittimus in presentia cōmunionē vxorū esse illicitam prorsus, imo ferinam magis quā barbarā, neq; in animū meū induxi vnquā Socratem & Platonem instituisse talem politiam vnquā, quod etiā docet expressē D. Tho. opusc. 20. de regimine principum libr. 4. ca. 4. sed tantū voluere Socrates & Plato, omnes foeminas esse à viris amandas, tanquā proprias vxores. Omnes iuniores à senioribus tanquā filios à parentibus, & contra, omnes seniores à iunioribus tanquā patres à filiis. Verum est, quod hæreticis placuit hæc ferina respublica, ita dicunt historici placuisse Nicolao Diacono ab Apostolis electo, & Carpocrati hæretico, vt author est Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum paulò post principium, & tandem hæreticis nostris temporis, qui vocati sunt liberi ex Anabaptistarum secta, vt author est Lindanus in dialogo. 2. sui dubitantij, & Prateolus in libris de vitis hæreticorū.

A ¶ His dimissis. sit prima cōclusio. Multo magis est cōtra naturā maritorū, quā vxorū pluralitas. Tum quia multo magis perturbat conuictū pacificum inter coniuges, maritorū qui dominantur & principantur, quā vxorū, quæ subditæ esse debent pluralitas, vt latè prosequitur D. Aug. de nuptijs & cōcupiscentia cap. 9. & 10. & de bono coniugali cap. 18. & sequentibus. Tum etiam quoniam prolis procreatio, multo magis læditur per maritorum pluralitatē cum vna foemina, quam è contra. Tum deniq; quoniam ex maritorum multitudine, sequitur manifestè prolis incertitudo, quæ non sequitur ex vxorum pluralitate.

¶ Secunda cōclusio. Non apparet cur per absolutam Dei potentiam non fieri possit dispensatio super maritorū pluralitate. Itaq; per talem potentiam fieri potest quod vna vxor plures simul habeat maritos. Probatur conclusio. Præstantior est hæc sententia & religiosior quæ hoc concedit Dei potentia absolutæ, cui nihil denegari debet nisi quod manifestam implicat cōtradictionē: at certè non implicat contradictionē hanc apertam, quod maritorū pluralitas sit licita, ergo. Secundo probatur ex proprijs cōclusio. In matrimonij præceptis ordo iustitiæ seruandæ inter cōiuges parentes ex vna parte, & prole ex alia, in prima legislatoris intentio posita est in hoc principio, quod parentes sint vinculo quodam naturali deuincti, & affecti ad generandam, educandam, instituendam prolem, quod autē hi qui alligantur, isto vinculo sint tantum duo, vnus & vna, ac maxime quod sit vnus tantū, est quidā modus peculiaris naturæ destinatus ad seruandū ordinem iustitiæ, & primam legislatoris intentionē: at in tali modo per dispensationē & potentia Dei absolutā, Deus dispensare potest, vt ait D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 8. ergo.

C Maior probatur, & sit simul tertia ratio. Matrimonij essentia positiua est in vinculo illo & cōiunctiōe qua ligantur cōiuges ad prolem gignendā, vt patet ex matrimonij definitione, at numerus eorum qui hoc vinculo obligantur, quod scilicet, sit vnus & vna, ac maxime vnus tantū, confert quidē magna ex parte ad ipsius vinculi cōsistentia: vsq; adeo quod per naturā aliter cōiunctio consistere nō possit, ergo. Ceterū cōfert solū vt propria passio & modus illius cōiunctiōis, at Deus dispensare potest, in huiusmodi proprijs passionibus & modis per suam potentia absolutam, ergo. Probatur denique explicaturque illa

illa maior secundi argumenti Ad primū matrimonij finē pertinet maritalis coniunctio per quam coniuges fiunt vicissim domini suorum corporū: ad eundē item finem pertinet quod sint tantum duo: & maxime mariti vnitas, sed coniunctio pertinet non solū ad primum finem, sed ad secundā legislatoris intentionem, circa eundem finem: mariti vero vnitas pertinet quidem ad primum finem, non tamen ad primam legislatoris intentionem, circa finem primum, sed ad secundariam intentionem circa primū finem, qui est modus peculiaris, circa primum finem: & idcirco de hac mariti vnitate est tantum præceptum secundarium matrimoniale nō primarium. Est simile. Natura prima & per se primaria intentione intendit speciem, passionibus vero illius quæ ordinantur ad ipsius speciei cōseruationem tanquam modi quidam, intendit secundario congenerando, & producendo illas ad generationem, & cōseruationē speciei. Ceterum contra hæc conclusionem procedunt argumenta facta pro præcedenti.

¶ Primum facile soluitur, quoniā illa tota maior perturbatio aduersatur secundario fini matrimonij. Secūdam vero ac maxime tertiam vrgent acriter: quoniam idcirco fornicatio per nullam potentia, potest esse licita quia cū fornicatione, nō potest stare prolis certitudo, vt asserant cuncti fere autores ac maxime D. Tho. q. 154. art. 2. Huic argumento respondetur, ex doctrina eiusdē Doctoris sancti in eodem loco, primam ac fundamentalē rationē, propter quā fornicatio est illicita nō esse prolis incertitudinē, sed vinculi naturalis quo obligantur parētes ad prolem generandā, educandā & instituendā, in certitudinē prolis esse tantū propria passio nē & signum seu effectum deficientiæ vinculi naturalis & vagi concubitus. Significat autē D. Tho. art. illo primo postquā asseruerat vagum concubitū esse contra naturā hominis, & oportere, quod sit maris ad determinatam foemineam cum qua permanet per totā vitā. Inquit D. Tho. Et inde est, quod naturaliter est maribus in specie humana sollicitudo, de certitudine prolis, quia eis imminet prolis educatio: ex obligatione vero ad educandā prole quæ est ipsa maritalis cōiunctio, & vinculo colligit noster doctor sollicitudinē de certitudine prolis, ergo illa est prima ratio. Et hæc est effectus illius. Hūc locū animaduertit Caiet. in illius articuli cōm. in respōsione ad secūdū argumētū. & Marti

A ni de Magist. Secūdus locus, in quo significatur apud D. Tho. ibidē est in illis verbis, ista coniunctio maris ac foeminae quæ matrimonium dicitur, lege aliqua determinatur. Qualiter autem apud nos sit determinata, in 3. parte huius operis dicitur cū de matrimonij sacramento tractabitur. Quibus verbis aperte docet essentia matrimonij esse coniunctionē maris ad foeminā, cui ex prima intentione legislatoris aduersatur vagus concubitus. Determinationē vero inter vnum & vnā includit, inter qualitates explicandas in tertia parte. Sed quoniā ille immaturus mortis atreptus promissionem implere non potuit, respondetur ad argumētū negando cōsequentia. Ad argumētū vero respondetur in simili materia. Quoniā D. Tho. docet 3. cōtra genitica: 123. ratione tertia, negatur, quod & nos dicemus infra de matrimonij indissolubilitate: incertitudinē prolis sequi ex matrimonij dissolutione. Nihilominus tamen Deus dispensare potest dissoluendo matrimonium, ergo ad eundē modum in presentia. Etenim sicut si intra paucos dies foemina multis viris nuberet repudiatis viris sequeretur incertitudo prolis super quā Deus dispensare potest, ita in presentia quando simul haberet plures viros. ¶ Secūdo respōdetur prolis incertitudinē sequi posse primo quidem ex vago concubitu qui est accessus ad alienam: secundo ex accessu quidem ad propriam deficienti tamen vinculo coniugali, & obligatione ad nutriendam prolem. Exemplum est, si Deus faceret copiam multo viris simul & accederent ad vnam, sicut fecit facultatem vni Osee, vt accederet ad fornicariam, sine vinculo coniugali, vt opinatur fere omnes sancti, tamen in tali casu esset accessus ad propriam: quoniam dominus donaret multis viris corpus illius foeminae, sicut donauit. Tertio potest sequi prolis incertitudo existente iam matrimonio & vinculo coniugali ex matrimonij indissolubilitate. Quarto tandem ex maritorum multitudine. Dicimus ergo, quod in primo modo nulla prorsus ratione nec potentia fieri potest dispensatio super prolis incertitudine, magis quam super fornicatione. In secundo vero modo & ceteris potest fieri dispensatio: sed differunt. Etenim in secundo modo non fit dispensatio super aliqua matrimonij lege, sed fit dispensatio improperia super sextū præceptū: quoniam tunc in tali dispensatione Deus non procedit vt legislator dispensando in lege aliqua quæ ipse tulit.

rit, nulla siquidem in tali casu extat lex matrimonialis, super quam proprie dispensare possit: sed procedit in tali casu ut dominus absolutus, vtens absoluta potestate dominij, concedendo multis viris dominium corporis vnius foeminae quantum ad concubitum, quae est impropria dispensatio in per sextum praecipuum. In tertio vero & quarto modo est propria dispensatio ac legitima super secundarijs praecipuis matrimonij inuiolato primario praecipuo, de naturali vinculo ad generandam, & educandam prolem: quoniam certitudo prolis passio est matrimonij sequens eius essentiam, super qua Deus dispensare potest manente eius essentia, scilicet, matrimonij. Sed quid dicendum est ad D. Tho. Mutasse sententiam, vt patet ex dictis & allegato art. 2.

¶ Ad argumentum in oppositum respondetur secundo, Dium Tho. & totam scholam distin. 33. cuius auctoritatem offerebamus in oppositum argumentum, loqui de potentia ordinaria Dei. Etenim vxorū pluralitas concessa est à Deo iuxta ordinariam potentiam, in Abraham & Iacob, & in tota Iudaeorum republica. Ceterum maritorum pluralitas, nunquam aut concessa est, aut concedenda à Deo. Ceterum nos asserimus de potentia absoluta concedi posse maritorum pluralitatem, quoniam non manifeste implicat.

¶ Ad argumentum vero primum in principio quaestionis respondetur, solum probare vtrunque pluralitatem, tam vxorū quam maritorum esse contra naturam & hoc tantum voluit Innoc. Secundo etiam argumentum probat vtrunque pluralitatem esse contra primum finem matrimonij: verū tamen neutrum istorum argumentorum probat non aduersari magis naturae, & primo fini matrimonij maritorum pluralitatem quā vxorū.

¶ Ex dictis sequitur, quod licet contra naturam legem est geminā simul habere vxorē aut maritum. Itaque certe geminum sponsum, vel sponsam habere, ac quemadmodum matrimonium primo in loco contractum validum est: posterius vero contractum invalidum. Ita priora sponsalia valida sunt: posteriora invalida etiam si posteriora iuramentis firmentur. Rursum quemadmodum Deus dispensare potest super naturam in lege matrimonij de vnitatem mariti & vxoris, ita in sponsaliorum lege de vnitatem sponsi & sponsae. At denique quemadmodum vnus vir successiue multas vxores & vna vxor multos viros in matrimonio habere potest, idem

testatum est secundum fidem: ita & secundum fidem successiue vnus sponsum multas sponsas, & e contra habere potest. Ratio huius comparationis inter sponsalia & matrimonium ea est. Quoniam sponsalia referuntur ad matrimonium sicut promissio ad rem promissam, ergo si matrimonium esse non potest inter plures quam duos, multo fortiori ratione, id poterit in sponsalibus. Ac denique si successu temporis potest quis suum corpus tradere diuersis, multo magis promittere per sponsalia.

Tertia difficultas. Vtrum poligamia sit prohibita lege diuina in matrimonio in quantum sacramentum. Itaque dubium est, an sit fides quod in tali matrimonio sit prohibita iure poligamia, videtur vera pars negatiua.

¶ Primo exemplis Valentiniani & Lotharij Caesarum Catholicorum, qui ambo simul duas habuere vxores, Valentinianus, Seueram, & Iustinam, Lotharius, Teuergam & Gualdradam. Imo Valentinianus legem tulit qua copiam fecit cuique viro de habendis simul duobus vxoribus, retulimus loca vbi haec habentur supra artic. 1. in tractatu de hoc numero in matrimonio, vt est naturae officium. Sed quoniam triplex ius tantum fingi potest, quo prohibita sit poligamia in matrimonij sacramento. Primum ex institutione diuina in paradiso facta: secundum ex iure naturae, tertium ex lege euangelica contendemus sigillatim nullo iure istorum vetitam esse.

¶ Sit ergo secundum argumentum, quod non sit vetita ex diuina institutione in paradiso. Tum quoniam in paradiso, vt supra ostendimus, matrimonium non est institutum sacramentum quoniam non est error dicere, quod Abraham sine peculiari Dei dispensatione duxerit Saram & Agar, at iam praecesserat Dei institutio in paradiso, ergo. Maior probatur, quoniam ita asserunt multi Doctores Catholici quos referebamus in allegato artic. 1. omnibus erroris notam inire non est consiliū, ergo. ¶ Tertio arguitur. Contendendo non esse contra fidem dicere, poligamiam non esse vetitam iure naturali. Tum quoniam naturae ius nihil vetat aut disponit circa matrimonij sacramentum. Tum quoniam non est error dicere, quod in matrimonio, vt est naturae, non est vetita poligamia iure naturae.

¶ Denique probatur, non esse contra fidem dicere non esse vetitam poligamiam in matrimonij sacramento euangelico iure. Tum quia

Matth. 19.
Marci 10.

quia Diuus Thom. in quarto dist. 35. quaest. 1. artic. 2. inquit, legem de vnitatem vxoris, non esse humanitus, sed diuinitus instituta nec vnquam verbo, aut literis traditam, sed cordi impressam, ac euangelica praecipua verbo aut literis tradita sunt. Tum etiam quoniam quae Christus Dominus docuit Matthaei 19. & Marci 10. de matrimonio, omnia pertinebant ad reformandum matrimonium & restituendum illud pristinae dignitati, quam habebat ex diuina institutione in paradiso, & ex naturae iure, at iam ostendimus, neque ex diuina institutione, neque ex naturae iure haberi talem poligamiae prohibitionem secundum fidem, ergo. Confirmatur. In euangelica lege nullum continetur morale praecipuum, quod idem non sit naturae, at praecipuum hoc de vnitatem vxoris aut mariti quod maximè morale est, negari potest citra errorem esse naturae, ergo negari potest citra controuersiam esse euangelicum.

¶ In hac quaestione nemo Catholicus est, qui asserat post euangelium esse licitam poligamiam, sed haeretici impudenter id asserunt. Nam vt omittamus eos qui affirmabant licitam esse vxorum communitatem, quorum supra meminimus, Valentinianus Imperator primus, quae ego legerim haeresim hanc tenuit, post Annū Domini 350. Sed hanc haeresim libenter amplexus est Lutherus vt docet nostri temporis scriptores. Legatur Osius Cardinalis in confessione fidei Cathol. ca. 56. & in confessionis confutatione prolegomenon Brentij libro. 2. Legitur etiam Laurentius Surius in historijs nostri temporis, Anno Domini 1526. & 27. Prateolus, in libr. de vitis haeticorum libr. 11. in Mahometem. Allegat iste author etiam Staphium & Stephanum & in poligamistis. Quibus in locis referunt hi auctores Lutherum pro cōcione, dixisse, licitum esse viris dicere, si non vult vxor, veniat ancilla. Referunt etiam multa exempla Lutheranorum, qui plures simul habuere vxores. Imo Surius inquit Lutherū dixisse, si mulier à viro suo concipere nequeat ad alium se transferat, à quo possit foecundari & prolem inde natam maritus alere teneatur. Itidemque vir faciat. Quo loco videtur approbare, & vxorum & maritorum pluralitatem. Martinus Buzerus commendauit item poligamiam, vt refert Prateolus in Mahometem ex episcopo Wintonense. Neque mirum quoniam hic magis Iudaizabat, quam Lutherizabat. Imo magis ad Saracenorum

A sectam pertinebat, quam Lutheranorum. Denique Anabaptistae hanc haeresim sectantur, vt author est Prateolus libr. 14. in poligamistis, & Castro libr. de haeresibus, verbo, nuptiae, haeresi 4. Catholici vero omnes fatentur post euangelium esse illicitam poligamiam. Verum fuere quidam olim asserentes non esse prohibitam lege aliqua diuina, sed positiua tantum ecclesiae. Hanc sententiam tacito auctoris nomine referunt Durandus in quarto distinctione 33. quaestione prima artic. secundo. Palud. ibidem quaest. prima. Abulens. super Matthaeum capit. 19. quaestione 36. In hac. sicut etiam Caiet. super illud Matth. capit. 19. vbi explicans illa verba, Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit moechatur, inquit. Aduerto quod hinc Innocent. III. extra de diuortijs, cap. gaudemus, accepit quod non licet habere plures vxores, nam si liceret, qui dimissa vxore fornicaria duceret aliam non moecharetur, sed cōiugio cum secūda vteretur, iustè autē dicitur quod moechatur, & nisi Marcus apponisset, in eam, scrupulo carere argumentum Innocent. haec Caiet. Quam sententiam prosequens super Marcum capit. 10. vbi Christus non dixit tantū moechari, sed in eam moechatur, inquit, Marcum addidisse super eam, ne cogamur intelligere, quod moechatur absolute, sed quod moechatur in illa dimissa. Multum enim refert moechari vel moechari in illam: moechatur enim absolute, qui fornicationem committit moechatur autē in illam, qui fornicationem committit in illius iniuriam, hoc est loco illius cognoscens aliam. Hinc apparet planus literae sensus, quae ideo exacte explicauerim, vt intelligatur verum esse quod Theologi dicunt legem, de vnitatem vxoris nullibi in canonicis libris esse scriptā. haec tenet Caiet.

¶ Prima conclusio. Manifesta haeresis est asserere poligamiam non esse Christianis prohibitam lege diuina. Dicimus Christianis vt excludamus infideles etiam post euangelij praedicationem, comprehendamus vero matrimonium quodcumque inter fideles baptizatos, quod ratum est, licet non sit interdum sacramentum. Dicimus secundo lege diuina abstrahendo à lege diuina in paradiso instituta in statu innocentiae à lege naturae, à lege euangelica.

¶ Conclusio sic explicata probatur primo. Exactis & dictis in statu innocentiae quae referuntur Gene. 1. & 2. Et explicatur & confirmatur

Cap. gaudemus. de diuortijs.

160.

Matth. 19. & Mar. 10. firmanur a Christo Domino Matthæi 19. quorum omnium expositio- nem fufe fequuti fumus fupra de matrimo- nio, vt est officium naturæ concludione pri- ma in hoc tractatu de monogamia, quæ om- nia deferviunt præfenti instituto. Tum quo- niam probant hanc legem esse institutam à Deo in paradifo, tum etiam quoniam pro- bant confirmatâ à Christo in euangelio. Pro- batur deinde ex lege quam iubecit conti- nuo Christus in euangelio. Quicumque di- miferit vxorem fuam &c. Nam Caiet. fubti- liores facile reijciuntur. Et tenim allucinatur plane dū inquit, non omnē qui mœchatur mœchatur in vxorē & mœchatur abfolutē. Ma- nifestū fiquidem est illam rationē in illam, non esse contractionem diminuentem mœ- chia: fed potius exinde fumitur vera forma & ratio mœchiz, quæ pofita est in hoc qd fit contra coniugem. Quare vniuerfa quæ ad hoc propofitū affert Caiet. indigna sunt quæ à tanto viro adducantur & à nobis re- fellantur, & refutētur. Certē mœchatur ab- folutē omnis qui mœchatur: verum qui di- miffa vxore mœchatur, fuper mœchiam a- liam peculiarem addit iniuftitiam difcef- ſum, fcilicet, ab vxore quæ maior iniuria est quam mœchia. Rurſus addit adhuc aliam maiorem iſta, ſi aliam ducat affectu vxorio tractando alteram foeminam ſuperſtite ve- ra & legitima vxore. Et has omnes iniurias ſignificat illud additum in eam. Verum hæ poſteriores iniuriæ non diminuant, ſed gra- uam mœchiam. Conſonat Chriſti legi Apo- ſtolus 1. Corinth. 7. hanc ſtabiliens pro- pter fornicationem autē vnusquifque fuam vxorem habeat, & vnaquæq; ſuum habeat vxorem: Animaduertendum tamen eſt in hac lege, Paulum ad paria loqui de viro & de vxore, manifeſtum eſt, aut lege diuina eſſe prohibitam vxori maritorum pluralitatē. Rurſus notandum eſt pronomen ſuum, & fuam, quod ſignificant proprium virum, & vxorem non communem. ¶ Secundo proba- tur cōclufio, ex traditione Apoſtolica quæ habetur ex eccleſiæ vſu, ante omne decretū & Conciliorum, cenſentis matrimoniū irri- tum cōtractum priore viuente vxore, & pā- tet titulis multis lib. 4. decret. extra, & in 6. & potiffimē in titul. de ſpōſa duorum. Sed ſpeciatiim licet referat teſtimonia Nicolai Pontif. Primi, qui vt habetur. 1. 1. quæſt. 3. can. Teugaldum, in ſynodo quadam depo- ſuit. Archiepiſcopatu, Archiepiſcopos Tre- uerentem, & Colonienſem, eo quod fauiſ-

A ſent Lothario, in matrimonio cum duabus ſimul vxoribus. Legatur idem Nicol. in ca- none, an non diſtricta 24. quæſt. 3. Innoc. etiam III. in capit. gaudemus allegato, vbi multis probat abſolutum eſſe, & inimicum fi- dei Chriſtianæ plures ſimul habere vxores. Et diffinit quod ſi infidelis qui plures ſimul habet vxores ad fidem cōuertatur, primam tantum retinere poſſit, illam cohabitare cō- ſentiat pacifice cum viro: & affert inter alia illam Chriſti legem, quicumq; dimiſerit, & ſubſumens ſi vxore dimiſſa alia duci de iure non poteſt fortius & ipſa retenta. Per quod & tandem hæc concludio diffinita eſt in Tri- dē. ſynodo in allegata doctrina de matrimo- nio, can. 2. Si quis dixerit licere Chriſtianis ſimul habere plures vxores & hoc nulla di- uina lege eſſe prohibitum, anathema ſit. ¶ Ratio peculiaris huic iſtituto deſeruiens eſt. Matrimonium eſt à Chriſto iſtitutum ſacramentū ſignificans coniunctionē ipſius cū eccleſia: at hæc ſignificatio tollitur per poligamiam, ergo. Maior eſt de fide. Minor probatur. Quoniam ſecundum fidem Chri- ſtus Dominus eſt vnicus, vnica eccleſiæ, ſi- bi deſponſata vxoris vir. Cōfirmatur ex ar- ctiffimâ; & indiſſolubili Chriſti cum eccle- ſia coniunctione. Sumitur ratio indiſſolu- bilitatis in matrimoni ſacramēto, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo ex vnitatem tam viri quā vxoris in eadem ineffabili Chriſti cum ec- cleſia coniunctione: ſumitur vnitatem tam vi- ri quam vxoris in matrimoni ſacramēto. ¶ Secunda concludio. Non eſt hæreſis di- cere poligamiam, non eſſe vetitam iure na- turali neque iure diuino ex Dei iſtitutio- ne in paradifo neque euangelico iure. Ex- plicatur concludio. Qui ſemel conceſſerit poligamiam vetitam iure diuino, quanuis neget vetitam eſſe iure aliquo iſtorum trium imo omnibus iuribus iſtorum trium quanuis non ſint plura iura diuina: non eſt cenſendus hæreticus. Eſt ſimile. Qui ſe- mel conceſſerit matrimoni ſacramentū ha- bere materiā, & formam quanuis neget has omnes formas quæ in opinione Theologo- rū circumferuntur non eſt cōtinuo cenſendus hæreticus, imo nulla eſt in ſpecie matri- monij ſecundum fidem. Ad eundem modū hæreſis eſt negare legem diuinam in genere prohibentem poligamiam, non eſſet tamē hæreſis negare quamcunq; ſpeciem le- gis diuinæ prohibentem poligamiam. Pro- batur concludio. Primo. Sacra ſynodus poſt habitam de re hac longam concertationem, ſolum

Can. an ad diſtricta. 22. q. 3. ca. gaudemus citato. Concl. Tri den. ſeſſib. 24. can. 1.

ſolum notauit hæreſi eos qui negarent poli- gamiam prohibitam Chriſtianis lege diui- na, ergo nos audacter & temerariē faciemus vltra procedendo, & notando hæreſi eos qui negarent in ſpecie. Confirmatur. Pro- pria hæreticorum noſtri temporis doctrina eſt poligamiam non eſſe prohibitam Chri- ſtianis lege aliqua diuina, imo non poſſe prohiberi lege eccleſiaſtica, ergo hæc hære- ſis ſpeciatiim damnanda eſt. Secundo pro- batur concludio argumentis. 2. & 3. & 4. fa- ctis in principio quæſtionis. Imo confirmā- mus illa argumenta proſequendo inductio- nem illam legum diuinarum. Nam quod ad iſtitutionē in paradifo factam attinet re- ſponderi poteſt citra errorem in fide, illam fuiſſe optimam matrimoni conditionem & iſtitutionem non tamen fuiſſe præcep- tionem & legem. Quod vero ad legem na- turalem attinet reſponderi poteſt citra erro- rem, nec verbum quidem fieri de tali lege in locis allegatis pro prima concludione, ſed eſſe ſermonem de iſtitutione in paradifo naturæ legi ſuperaddita, aut certē de iſtitutione à Chriſto Domino in Euangelio facta eidem naturæ ſuperadicta. Quod vi- detur ad Euangelicam legem pertinere, ci- tra hæreſim reſponderi poteſt, Chriſtum tantum voluiſſe in Euangelio reſtituere ma- trimonium ſuæ priſtinæ dignitati. Reſpon- deri rurſus poteſt, legem ſignificare manife- ſtum præceptum diſertis & conceptis ver- bis expreſſum, & in Euangelio non eſt ta- lis lex aut præceptum prohibens, diſertis verbis non eſſe licitam vxorum pluralitatē. ¶ Tertia concludio. Errori proximū (imo error mihi videtur) negare in Euangelica le- ge contineri legem, ſeu præceptum ſaltim implicitum, quo interdicitur vxorum plu- ralitas: ſiue talis lex ſeu præceptū pertineat ad legem naturæ ſiue ad materiā ſacramē- ti matrimoni. Hæc concludio probatur ex- pendendo locum Matth. 19. quantum ad ſingula quæ ibidem habentur. Primo ex- pendendo quæſtionem Chriſto propoſitā à Phariſæis fuiſſe quæſtionem de præcepto & lege matrimoni, non de optima illius cō- ditione & ratione quæſierunt Phariſæi di- mittere vxorem, non ſi expedit. aut eſt mi- nus bonum, Chriſtus ergo in tali reſponſio- ne de præcepto loquitur. Expendo rurſus in eadem reſponſione, quod fides eſt mani- feſta Chriſtum loqui de præcepto & lege matrimoni quantum ad diſſolubilitatem, vt infra oſtendemus, ergo. Itidem quantum

A ad vxoris vnitatem expendo deinde Chri- ſtum, in eadem reſponſione manifeſtē inter- præceptum & rem minus bonā diſtinxiffe. Nam cum obijcerent Phariſæi, quid ergo Moyſes mandauit libellum repudij & di- mittere: Chriſtus illorum allegationem corri- gens inquit, Moyſes ad duritiā cordis ve- ſtri permiſit, &c. Expendo item modū quo Chriſtus pronūtiavit præceptum hoc quo- modo contendimus fuiſſe ibidem latum. Modus fuit, Dico autem vobis, quicumque dimiſerit vxorem ſuam & alienam duxerit: at hic modus præmittendo, dico autem vobis, eſt modus peculiaris Chriſti ad ſeren- das leges, vt patet Matthæi. 5. & alias ſæpe. Expendo amplius illud verbum, mœcha- tur, poſitum in iſta lege Euangelica à Chri- ſto, quod verbum ſignificat tranſgreſſionē præcepti & legis matrimonialis, & non tan- tum deteriore ſtatū matrimoni. Ac denique animaduerte, quod ex hac reſponſio- ne Chriſti collegerunt diſcipuli dicentes. Si ita eſt cauſa hominis cū vxore nō expedit nubere, quaſi dicerent diſcipuli, ſi tali- bus præceptis & legibus obligantur vir & vxor in matrimonio non expedit duce- re. Certē ſignificauerunt per diſtinctionem cauſa, cauſam quæ agi poterat ex iuſtitia in diu- no ſaltē foro, imo & in humano. Vocabulū etenim cauſa, ſignificat id ex quo per ne- ceſſariam conſequentiā phyſicam ſequitur effectus, ita vt non ſit liberum ſequi aut non ſequi effectum. Secundo probatur. Tum ex interpretatione ſanctorum omnium quos ſuperius allegauimus, tum maxime ex in- terpretatione ſacræ Synodi Tridentinæ in allegata doctrina, ſtatim à principio dicen- tis. Hoc autem vinculo tantum modō duos copulari & coniungi, Chriſtus Dominus apertius docuit. Et aduertendum eſt adie- ciſſe illam particulam tantum modō, qua ſignificatur, non ſolum optima ratione & conditione matrimoni duos copulari tan- tum, ſed non poſſe plures quam duos copu- lari. Idipſum ſignificat canone. 2. allegato, docens Chriſtianis peculiari quodam iure & lege diuina interdicitam poligamiam: at ius diuinum ſiue naturale, ſiue ex iſtitutio- ne in paradifo commune eſt cunctis prorsus hominibus, tam Chriſtianis quam non Chriſtianis, ergo. Intelligendum eſt Evan- gelica lege, quæ non quoad omnia obligat cunctos homines, ſed baptizatis tantum in- terdicit poligamiam. Denique probatur. Fides manifeſta eſt vt oſtendimus concla- ſione

Libr. 4. de- cre. & in 6. tit. etiā de ſpoſa duo- rum. 1. 1. q. 3. can. Teu- galdum.

sione prima. Poligamiam esse Christianis lege diuina prohibitam: sed omnes leges diuinae, quibus poterat poligamia Christianis prohiberi, continentur manifeste in Euangelio loco allegato, Matth. 19. ergo. Minor probatur inductione. Etenim manifestum est in allegato loco contineri diuinam in paradiso institutionem de vxoris vnitatem. Rursum manifestum est verba à Christo Domino ibi prolata congruenter significare saltem implicite legem naturalem, de vxoris vnitatem, & legem siqua est positua diuina de eiusdem vnitatem.

¶ Quarta conclusio. Contrahens matrimonium secundum nondum soluto priori varijs pœnis punitur modo. Primum, omnium quod grauissimum est, incurrit hæresis suspitionem, quoniam videtur male sentire de venerabili matrimonij sacramento, & concedere poligamiam. Ita sentiunt Dominicus Francus, Ioannes Lupo de Palacios Rubios, Gonsalicus de Villadiego quos refert Couar. in epithome sup. 4. Decret. par. 2. cap. 7. §. 3. nu. 6. Et propter hanc causam iudices fidei procedunt contra hos poligamos. Secundo incurrit pœnam infamiae. Ita habetur in cap. nuper de bigamis. & in lege cum qui duas. cap. de adulteris. Denique legibus Hispaniensibus multa pœnae imposita sunt, contra huiusmodi poligamos: sed omnes ista pœnae commutatae sunt, etiam ea quæ stigmatica seu characterica erat. Porque les herreañt antiguamente en la frente, à Philippo nostro. II. in pœnam infamiae publicae anno Domini 1566. in pœnam triremis per decenium, ita habetur. l. 8. tit. 20. lib. 8. Recopilationis nouae, sub Philippo.

¶ Quinta conclusio. Temerarium est & errori proximum negare post Euangelicam prædicationem poligamiam interdictam esse paganis, & matrimonia cum secunda vxore ab illis contracta esse irrita. Itaque quantum excusari possint infideles propter ignorantiam, tamen illorum matrimonia secunda sic contracta nulla sunt prorsus. Probatur conclusio primò ex communi sententia omnium Theologorum, dist. 33. cui contradicere in hac parte temerarium est. Secundo, in allegato cap. gaudemus. vbi ex professo diffinit talia matrimonia esse irrita. Tertio ex doctrina Tridentini Concilij, in illis verbis, hoc autem vinculo duos tantum modo copulari, &c. Expendendum est verbum, duos, comprehendens quoscunque homines siue fideles, siue infideles. Deni-

que probatur. Post Euangelium multo minus permittitur vxorum pluralitas, quam matrimonij dissolutio & repudium, at repudium est à Deo damnatum in Ecclesia seu Euangelica lege, vt nullum sit ipsum repudium, sed irritum, ergo similiter vxorum pluralitas est irrita. Maior patet. Quoniam dissolutio matrimonij licita est in Euangelio in duobus casibus, vxorum pluralitas in nullo prorsus. Minor ostendetur infra.

¶ Ad primum argumentum respondetur, Valentinianum vt historici referunt fuisse Arrianum, & ideo non mirum videri si fuerit poligamista: Lothariū ex sententia duorum Archiepiscoporum esse poligamum, & ideo excusari à lege ab hæresi, fortasse ipsi Archiepiscopi nõ excusantur ab hæresi.

¶ Reliquis argumentis concedimus secundam conclusionem. Sed restat respondere ad ea quæ vltimo loco proposita sunt, quibus contendebatur, non esse errorem inficiari, Poligamiam esse vetitam in Euangelica lege contra tertiam conclusionem.

¶ Ad D. Thom. respondetur, illum loqui ante Euangelium, quod patet. Tum quoniam disputabat, quomodo olim fuerit licita poligamia Sanctis patribus: tum ex verbis quæ continuo subiicit, scilicet, sicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent. At manifestum est in Euangelica lege contineri innumera præcepta quæ ad legem naturæ pertinent. Tum quoniam exinde infert dispensationem factam Sanctis patribus, in poligamia per inspirationem internam, sicut prohibitio erat etiam interna. Secundo respondetur D. Tho. velle non fuisse verbis expressis & conceptis prohibitam poligamiam, & latam legem de vnitatem vxoris.

¶ Ad rationem respondetur Christum restituisse, quidem in allegato loco matrimonij dignitati pristinae quam habebat, tum ex natura sua, tum ex institutione diuina: accerte ex natura sua competeat esse præceptum istud, de vnitatem vxoris: verum hoc erat occultum, & à Christo manifestatum est in eo loco. Imo quando non compereret ei præceptum, tale ex natura sua dominum est, secundum fidem esse superadditum illi à Christo in Euangelio. Ad confirmationem respondetur, multo certius esse præceptum de vnitatem vxoris euangelicum quam naturale: tum quoniam licet verum asseramus ex communi Theologorum sententia, omnia præcepta moralia Euangelica esse naturalia, tamen non est hoc tecundum fidem, certum.

certum (quod patet in præceptis prohibentibus fornicationem & vsuram quæ Euangelica sunt) tamen nonnulli Theologi arbitrantur non esse naturalia, cum tamen sint maxime moralia: tum etiam quoniam præceptum de vxoris vnitatem pertinet ad sacramentorum materiam, atque adeo magis certum est esse Euangelicum, quam naturale.

EST quarta difficultas, Vtrum Summus Pontifex possit dispensare in vnitatem matrimonij, ita vt in aliquo casu sit licita pluralitas vxorum in sacramento matrimonij. Et videtur quod sic. Primò. Summus Pontifex potest dispensare in voto simpliciter licet votum simplex obligat secundum ius naturale, ergo in pluralitate vxorum potest dispensare licet oppositum sit de iure naturæ. Confirmatur. Quia opinio est aliquorum, quod Pontifex potest dispensare in voto solenni in quo fit traditio Deo sicut in matrimonio fit traditio vxori, ergo.

¶ Secundo. Opinio est quod Papa potest etiam dispensare super indissolubilitate matrimonij rati, ergo super vnitatem vxoris. Probatur consequentia. Nam magis aduersatur matrimonio dissolutio vinculi quàm pluralitas vxoris, vt iam supra diffinitum est, & dicitur infra.

¶ Tertio. Nam lex Euangelica quæ prohibet ducere secundam vxorem, viuentem priore, solum loquitur, in casu quado prior fuerit dimissa, & quando ducitur secunda contra voluntatem prioris, ergo cum voluntate prioris vxoris non dimissa, poterit aliam ducere. Antecedens probatur ex illa lege saepe citata Quicumque dimiserit vxorem, &c. vbi aduertendum verbū, dimiserit.

¶ Quarto. Sit casus quo genus humanum periclitetur, & supersit vnus vir qui habet vxorem sterilem, & sunt aliae foecundae in mundo; tunc licitum est secundam ducere viuentem priori, ergo. Antecedens probatur. Nam potissimum finis matrimonij est multiplicatio & propagatio generis humani, & ad hunc finem cuncta præcepta de matrimonio ordinari debent, ergo. Confirmatur. Nam secundum probabilem sententiam religiofus tunc ex præcepto tenetur ducere vxorem, ergo etiam coniugatus.

¶ In hac difficultate est communis sententia Theologorum dist. 33. citata, quod Summus Pontifex non potest dispensare in hoc præcepto de vnitatem vxoris. Aliqui tamen auctores contradicunt huic sententiae, quos refert Duran. Palud. Abulen. locis citatis.

Aduertendum tamen, quod inter illos Doctores qui dicunt quod Pontifex non potest dispensare in hoc præcepto, sunt aliqui discipuli D. Tho. qui dicunt, quod in casu vltimo argumenti licita est vxorum pluralitas. Ita tenet Sor. dist. 33. quæst. 1. art. 2.

¶ Prima conclusio. In Euangelica lege non potest esse licita vxorum pluralitas, etiam ex dispensatione Pontif. & oppositum nihil habet probabilitatis. Probatur primo ex communi consensu omnium Theologorum. Secundo probatur. Nam vrgentissimus casus ad dispensandum videtur esse conuersio hominis infidelis, ad fidem videlicet, vt manere possit cum multis vxoribus quas habuerant in infidelitate sed in illo casu non potest dispensare Summus Pontifex, ergo. Maior patet. Nam tunc dispensatio videbatur cedere in fauorem fidei, ne infidelis detineretur in infidelitate propter multas vxores. Minor patet ex cap. gaudemus.

¶ Tertio. Si Pontifex posset dispensare, posset etiam repugnante vxore prima: at hoc est contra auctoritates prioris sententiae, ergo. Maior probatur. Nam si Pontifex id posset, posset diuina auctoritate, & non humana, sed auctoritas diuina non requirit consentum prioris vxoris, ergo.

¶ Vltimo. Nam supra dictum est, quod matrimonium iure diuino Euangelico est inter duos solum, sed in iure diuino Euangelico Summus Pontifex dispensare non potest, maxime in iure Euangelico, quod pertinet ad passionem sacramentorum, & proprietates, ergo.

¶ Secunda conclusio. In Euangelica lege nullo modo est licitum habere plures vxores etiam in extrema necessitate. Hæc conclusio probatur ex supradictis. Nam contra ius naturæ est pluralitas vxoris. Et confirmatur. Nam matrimonium prout est sacramentum significat coniunctionem vnus Christi cum vna ecclesia sponsa sua, ergo.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod potestas ad dispensandum in votis habetur ex diuina auctoritate, vt patet ex traditione Apostolica: potestas vero ad dispensandum in vnitatem vxoris non est in ecclesia, vt patet ex vsu Ecclesiae. Nam ecclesia nunquam vsa est tali potestate. Item, nam obligatio voti immediate pendet ex vouentis voluntate, lex vero de vnitatem vxoris obligat coniuges etiam inuitos, & est immediate à Deo. Ad confirmationem negatur

Ca. nuper de bigamis. l. cum qui duas. ca. de adulterijs.

L. 8. tit. 20. lib. 8. Recopil. pil.

Cap. gaudemus.

consequentia. Et ratio desumi potest ex dictis. Item quia votum solenne, per quod fit Deo traditio, pertinet ad res ecclesiasticas, & similiter ipsum corpus Deo consecratum per votum solenne: res autem ecclesie magis subiiciuntur dispensationi Summi Pontificis quam res ciuiles, vt supra diximus: Et denique quoniam iste contractus alias naturalis & ciuilibus subiicitur rationi sacramentali tanquam materia formæ: circa leges autem sacramentorum non licet Pontifici dispensare.

¶ Ad secundum etiam si admitteretur antecedens (quod tamen non esse admittendum diximus supra) negatur consequentia, nam vt patet Christus Dominus ostendit quod magis est dispensabile illud quod pertinet ad indissolubilitatem matrimonij, quam illud quod pertinet ad vnitatem. Vnitas enim in nullo casu est dispensabilis, indissolubilitas vero in duobus casibus. Hoc constat etiam ex vsu ecclesie, quia nullus Pontifex dispensauit supra vnitatem vxoris, aliqui vero dispensauerunt super indissolubilitate. De quo infra.

¶ Ad tertium respondetur primo. Quod lex de vnitatem vxoris continetur in illis verbis, Non legistis, vsque iam non sunt duo, sed vna caro, quibus verbis nulla fit mentio de dimissione vxoris. Secundo respondetur, quod in illis verbis, Quicumque dimiserit, a fortiori continetur lex de non ducendo alteram vxorem, viuente priori, & adhuc retenta, & non dimissa, vt acutè docet Innoc. III.

Ca. gaude-
mus. cap. gaudemus. citato. Tertio respondetur, quod vt iam supra diximus, vxor non potest cedere iuri suo quantum ad hoc quod illa viuente altera ducatur. Quarto respondetur, quod si inuita vxore dimissa etiam legitime, vir non potest aliam ducere, quod significauit Christus in Euangelio multo minus volente coniuge innocente, poterit aliam ducere.

¶ Ad vltimum respondetur negando antecedens. Ad probationem negatur consequentia, quoniam non licet contra naturam facere, propter quamcunq; causam, ducere autem secundam vxorem viuente prima est contra naturam, etiam in eo casu. Esset autem argumentum clarum, quod author nature velit in illo casu, quod natura finiretur: & si id non vellet ipse per reuelationem dispensaret in illo casu. Ad confirmationem dictum est supra, quod tunc non posset religiosus ducere vxorem, quod si illud est probabile tunc non est eadem ratio atq; de nostro casu. Quoniam religiosus non potuit per votum solenne apponere im-

pedimentum multiplicationi generis humani & se a naturali precepto eximere: at vero contra se res habet in nostro casu: nam preceptum naturale est de non ducenda secunda vxore simul, a quo non eximitur in tali casu.

Vltima difficultas, Vtrum per absolutam Dei potentiam possit fieri quod per sacramentum matrimonij copulentur plures coniuges quam duo, non obstante ratione sacramenti. Videtur vera pars affirmatiua. Primo ex doctrina D. Tho. 4. dist. 33. q. 1. ar. 2. ad 5. vbi docet, in matrimonio vbi est vxorum pluralitas manet ratio sacramenti, quia licet non significetur coniunctio Christi ad ecclesiam vt vna, significatur tamen distinctio gradu ecclesie militantis. Et dist. 42. q. 3. art. 2. ad 2. dicit, in secundis nuptijs ex parte viri tantum, quando virgo nubitur saluatur significatio sacramenti in ordine ad primas nuptias, nam licet Christus vnica sponsam ecclesiam habeat: habet tamen plures personas desponsatas in vna ecclesia. Quod si quis dicat, quod argumentum probat quod vnus vir potest copulari multis vxoribus, non tamen multas vxores vni viro.

¶ Secundo arguitur contra hoc. Nam secundæ nuptiæ si per se considerentur perfectam retinet rationem sacramenti & significationem non minus perfectam & plenam quam primæ, tam respectu viri quam vxoris ad significandam vnitatem, tam Christi quam ecclesie: sed aliam Deum potest de potentia absoluta dispensare super pluralitate vxorum, ergo etiam in sacramento in ratione sacramenti. Maior patet in alijs sacramentis iterabilibus, in quibus secundum sacramentum non minus perfectam habet rationem sacramenti, quam primum. Illud docet D. Tho. dist. 42. q. vlt. art. 2. ad tertium. Confirmatur. Per secundum matrimonium significatur perfecta vnitatem Christi & ecclesie, ergo non impedit rationem sacramenti, Antecedens probatur. Per secundum matrimonium tantum copulantur duo coniuges, & vnus vir cum vna. & similiter per 3. & 4. Quod si quis dicat adhuc, quod non est contra rationem sacramenti, quod per duo vel plura diuersa matrimonia coniungantur plures coniuges, tam viri quam vxores, ita vt vna foemina possit habere simul plures viros. ¶ Tertio contra hoc arguitur ostendendo quod potest fieri per vnum & idem sacramentum. Deus de potentia absoluta potest dispensare super secundarijs preceptis gratiæ & sacramentorum, sicut potest dispensare in secundarijs preceptis nature, & potest dispensare in passionibus sacra-

sacramentorum, sicut in passionibus nature: sed significare vnitatem Christi & Ecclesie per sacramentum matrimonij est preceptum quoddam secundarium sacramenti, & passio illius, ergo Minor probatur. Significare coniunctionem Christi & Ecclesie per sacramentum matrimonij est prima intentio Christi ferentis legem huius sacramenti, significare vero vnitatem est quidam modus spiritualis distinctus ad significandam coniunctionem, ergo. Confirmatur. Nam contractus matrimonialis ratione sui ordinatur ad significandam coniunctionem Christi & Ecclesie, ratione vero vnitatis viri & vxoris deriuatur ad significandam Christi vnitatem & Ecclesie: sed per absolutam potentiam potest manere vinculum illud naturale sine connaturali vnitatem, vt supra dictum est, ergo.

¶ Vltimo. Non minus significatur per sacramentum matrimonij indissolubilitas coniunctionis inter Christum & Ecclesiam, quam vnitatem Christi & Ecclesie: sed super indissolubilitate potest fieri dispensatio etiam in ratione sacramenti per absolutam Dei potentiam, imo iam de facto facta est in matrimonio rato non consummato, ergo. Confirmatur. Nam indissolubilitas est prima proprietas matrimonij, vnitatem vero vxoris est secunda, vt iam dictum est, ergo si potest esse dispensatio in prima, etiam in secunda.

¶ In oppositum est. Nam D. Tho. 4. dist. 33. quæst. 1. art. 1. inquit, quod vxorum pluralitas totaliter tollit tertium finem matrimonij, qui est significatio Christi & Ecclesie, eo quod sicut Christus est vnus, ita Ecclesia est vna. Idem docet. 4. contra. cap. 78.

¶ Secundo. Sacramentum matrimonij in ratione sacramenti, essentialiter significat coniunctionem vnus Christi cum vna Ecclesia, vt patet ex illo ad Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia: sed hæc significatio manifestè tollitur in sacramento matrimonij, quando plures quam duo coniuges iunguntur, ergo implicat contradictionem quod tale matrimonium sit sacramentum.

¶ Tertio. Sacramentum hoc matrimonij de potentia Dei absoluta non potest saluari sine expressione sensibili consensuum, & sine signo sensibili quod est genus, ergo nec poterit saluari ratio huius sacramenti sine significatione istius vnitatis que est ratio differentie.

¶ Quarto. Primum preceptum huius sacramenti continet nequis taliter illud susci-

piat, quod non significet hanc vnitatem Christi & Ecclesie: sed in primo precepto non potest esse dispensatio ergo.

¶ In hac difficultate Magist. Soto distinct. 33. quæst. 1. art. 1. conclusionem 3. expressè dicit, quod commixtio vnus viri cum multis foeminis vel vxoribus apertè aduersatur significationi sacramentali ita vt prorsus illam tollat. Verum est quod idem author dist. 42. quæst. 2. ar. vnico, ad secundum, ait, esse accidentarium sacramento matrimonij significare vnitatem Christi & Ecclesie. ¶ Supponendum est quod hæc quæstio dupliciter potest intelligi. Primo modo vt plures coniuges simul copulentur matrimonio, non tamen per vnum sacramentum, sed per plura. Alio modo, vt per vnum & idem sacramentum plures coniungantur.

¶ Quo posito sit prima conclusio. Per dispensationem diuinam potest fieri de potentia Dei absoluta quod vnus vir habeat plures vxores, & e contra, vna vxor plures habeat viros per plura sacramenta matrimonij: ita vt in singulis sacramentis tantum, sint duo coniuges. Hæc conclusio probatur argumentis pro parte affirmatiua primo & secundo. Quæ confirmatur primo. Nam in tali casu Deus solum dispensaret in lege de non iterando sacramento matrimonij, quando prius non est dissolutum, sed in hoc manifestè Deus potest dispensare (manet enim integra significatio quæ est de essentia sacramenti) & lex de non iterando est secundarium preceptum quod non pertinet ad primam intentionem legislatoris, sed est modus quidam, ergo. Secundo confirmatur. In secundis nuptijs quæ modo legitime fiunt dissolutis prioribus reperitur perfecta ratio sacramenti si secundum se considerentur, vt supra diffinitum est: sed per absolutam Dei potentiam, secundæ nuptiæ possunt esse legitime prioribus nondum solutis, vt iam diffinitum est, ergo in illis reperitur perfecta ratio sacramenti.

¶ Secunda conclusio. Non potest fieri per potentiam Dei absolutam quod vnico sacramento matrimonij eiusdem rationis cum eo quod Christus instituit coniungantur simul duo viri cum vnica vxore. Hæc conclusio probatur argumentis pro parte negatiua. Quæ omnia confirmantur. Nam in sacramento matrimonij ex Christi institutione significatur ipse Christus, vt docet Paulus Ephes. 5. sed Christus est tantum vnus, & in Christo non est multiplex distinctio graduum,

Ad Eph. 5.

Ad Eph. 5.

duum, ergo duo viri in hoc sacramēto significaret duos Christos, quod est cōtra primā legislatoris intentionem.

¶ Tertia conclusio. Multo minus fieri potest, quod vno eodemque sacramento duo viri coniungantur cū duabus vxoribus singulari cum singulis. Hanc conclusionem à fortiori probant argumenta pro præcedēti cōclusionem. Nam in tali matrimonio significaretur pluralitas non tantum ex parte viri Christi & ex parte maritorum. Verum etiā ex parte vxorum. Confirmatur primo. Iuxta communem sententiam, ipsi contrahētes sunt ministri huius sacramēti, qui significant Christum autorem, & institutorē sacramenti, sed in tali casu plures viri significarēt plures Christos, imo fœmine ea ratione qua ministri sunt significarent plures Christos, ergo. Secundo confirmatur. Iuxta cōmunem sententiam. Verba vtriusque coniugis sunt materia & forma huius sacramenti, sed in tali casu multiplicarentur totales formæ & totales materiae, ergo.

¶ Ultima conclusio. Problema sit, an de potētia Dei absoluta, possint copulari vno & eodem sacramento matrimonij eiusdem rationis cum eo quod modo est, duę vxores vni viro. Hanc conclusionem probant argumenta facta pro vtraque parte, & qui voluerit tenere partem affirmatiuam, debet respondere ad argumenta facta pro parte negativa: quod de ratione sacramenti matrimonij tantum est significare vnitatem ecclesiæ saltem collectiuam cum distinctione personarum & graduum. Et hæc vnitatis collectiua distincta per gradus optime significari potest per sacramentum, in quo copulantur vnus vir cum pluribus vxoribus, significare vero vnitatem ecclesiæ absolute non est de ratione sacramenti matrimonij, sed propria passio illius, ac subinde non pertinet ad primarium præceptum, nec ad primam legislatoris intentionem, sed ad secundarium tantum, in quo Deus dispensare potest. Qui vero voluerit tenere partem negatiuam, debet respondere ad argumenta pro parte affirmatiua hoc modo.

¶ Ad primū quod D. Tho. loquitur quando per plura matrimonia vnus vir ducit multas vxores.

¶ Ad secundum vero, quod quidem cum omnibus alijs procedit contra secundam & tertiam conclusionem, respondetur, quod illud probat nostram primā cōclusionem, vt ibidē dicebamus, nō tamen impugnat alias.

¶ Ad tertium negatur minor. Ad probationem dicendum est, quod sacramentū matrimonij significat essentialiter illum modū matrimonij qui est vnitas vtriusque coniugis, & ideo licet vnitas ipsa non sit primariū præceptum legis naturæ, pertinens ad matrimonium, tamen significare vnitatem Christi est prima intentio & primum præceptū Christi instituentis hoc sacramentum. Est simile, potentia lauandi & abluendi non est de essentia aquæ neque potentia nutriendi de essentia panis, sed tantum proprietates, tamen baptismus in aqua ministratus essentialiter significat spirituales ablutionem anime, & Eucharistia spirituales nutritionem. Ad confirmationem respondetur ex dictis quod sicut per potentiam Dei absolutam aqua & panis possunt manere, sine significationibus harum proprietatum: ita contractus matrimonialis per absolutam Dei potentiam manere potest sine vnitatis vxoris & viri. Sacramentū vero matrimonij esse non potest sine significatione huius vnitatis.

¶ Ad vltimum est difficultas, Vtrū significatio indissolubilitatis inter Christum & Ecclesiam sit de ratione huius sacramēti, & de prima intentione legislatoris. Et licet de hoc dicendum esset vbi disputabimus de indissolubilitate cōmodius tamen dicitur hic, postquam iam omnia explicata sunt: quæ pertinent ad vnitatem vxoris, vel viri.

¶ Prima conclusio. Sacramentum matrimonij essentialiter includit, tanquā primā legislatoris intentionem, quod significet matrimonium spirituale Christi cū sponsa sua quæcūq; illa sit: quod ex ratione sua est indissolubile. Probat. Nā sacramentū matrimonij fit per consensum animorum qui declaratur signis externis, & significat quod Christus coniungitur sponsæ suæ, quæcūq; illa sit, & coniungitur per gratiam & charitatem per quam anima fidelis fit vnus spiritus cum Deo: gratia vero & charitas ex natura sua est indissolubilis vt diffinitur. 2. 2. quæst. 24. articulo. 1. 1.

¶ Secunda conclusio. Sacramentum matrimonij secundū se, non significat essentialiter coniunctionem Christi cū sponsa sua esse vndequaque indissolubilem; sed quod admittit dissolutionem ex parte sponsæ per mortem spirituale illius. ¶ Probat. primo. Vinculum matrimonij licet sit secundum se indissolubile admittit tamē dissolutionem ex parte coniugis propter mortem temporalem, ergo similiter matrimonij spirituale Christi

Christi quod significatur per sacramentum matrimonij admittit dissolutionem per mortem spirituales sponsæ quæ Christo copulatur. Secundo. Nā Christus Dominus hoc significauit quando dispensauit in sacramento matrimonij, ratum propter ingressum religionis, ante consummationem quæ nō est de essentia; nam sicut sacramentum matrimonij ex lege euangelica secundum se est indissolubile, tamen ex dispensatione causa religionis dissoluitur: ita significat matrimonium spirituale Christi esse indissolubile ex lege & natura sua, tamē præter legem & naturam suam dissoluitur aliquando.

¶ Tertia conclusio. Sacramentum matrimonij secundum quandam perfectionem accidentariam, scilicet, qua ratione consummatum est, significat indissolubilitatem omnimodam coniunctionis Christi cum ecclesia & cum humanitate. ¶ Probat. simul cū secunda conclusione ex Innocen. 3. cap. de bigamis, vbi dicit quod cū duo sunt in coniugio, scilicet consensus animorum, & coniunctio corporum quorū alter significat charitatem quæ consistit in spiritu inter Deum & animam iustam, ad quod pertinet illud Paul. 1. Cor. 7. Qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo, reliquū vero significat conformitatem quæ consistit in carne inter Christum & ecclesiam, ad quod pertinet illud, Verbum caro factū est, Profecto coniugium illud quod non ex commixtione corporum consummatur, nō pertinet ad illud coniugium significandum quod inter Christum & ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum. Item dicit D. Tho. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula. 2. ad primum & tertium, & dist. 35. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula. 1. in corpore, & ad argumenta.

¶ Explicatur conclusio ratione. Nam matrimonium spirituale inter Christum & ecclesiam ideo est aliquando dissolubile, quoniam non se extendit ad actum perfectissimum visionis Dei: erit autem indissolubile omnino cum se extenderit ad talem actum, vt dicit D. Thom. 2. 2. loco citato. Vnde cōsummatio matrimonij carnalis significat cōfirmationem matrimonij spiritualis Christi.

¶ Ad argumentum quartum dubij præcedentis negatur maior, vt patet ex dictis & rationem reddemus. Et ad confirmationem respondetur negando consequentiam. Ratio differentiarum, quoniam licet indissolubilitas sit prior passio, quam vnitas non

solum perfectione verum etiam causalitate: (nam vt patet ex rationibus supra factis vnitas coniugum sequitur ex indissolubilitate) cæterum in ratione significationis sacramentalis præferenda est vnitas indissolubilitati. Itaque sicut à parte rei vnitas Christi Domini, quæ est vnitas in duabus naturis perfectior est, omnibus vnitatibus & rebus excepta vnitatis diuinæ essentia in tribus personis: & excedit indissolubilitatem & firmitatem matrimonij inter ipsum & ecclesiam, imo causat illam à priori in genere causæ efficientis, & finalis: licet in significatione per hoc sacramentum, prius intēdit Christus significare vnitatem & posterior firmitatem matrimonij. Hæc de hac difficultate.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum habere concubinam sit contra legem naturæ.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod habere concubinam non sit contra legem naturæ. Legis enim ceremonialia non sunt de lege naturæ: sed fornicatio prohibetur Actuum. 25. inter alia ceremonialia legis quæ ad tempus credentibus ex gentibus imponebantur: ergo fornicatio simplex quæ est accessus ad concubinam non est contra legem naturæ.

¶ 2. Præterea. Ius vniuersum à naturali iure profectum est: vt Tullius dicit: sed secundum ius positium fornicatio simplex nō prohibebatur, imo potius in pœnam secundum antiquas leges mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur: ergo habere concubinam non est contra legem naturæ.

¶ 3. Præterea. Naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter possit dari ad reus & secundum quid: sed vna mulier soluta potest dare viro soluto in perpetuum sui corporis potestatem, vt ea vtatur licite cum voluerit: ergo non esset contra legem naturæ si dederit ei potestatem sui corporis ad horam.

¶ 4. Præterea. Quicumque re sua vtitur vt vult, nemini facit iniuriam: sed ancilla est res domini: ergo si dominus ea vtitur ad libitum nulli facit iniuriam, & ita habere concubinam non est contra legem naturæ.

¶ 5. Præterea. Quilibet potest alteri dare quod suum est: sed vxor habet potestatem in corpore viri, vt patet. 1. Corinth. 7. ergo si vxor velit, vir potest alteri mulieri coniungi sine peccato.

¶ S E D contra. Secundum omnes leges filij qui de concubina nascuntur sunt vituperabiles: sed hoc

Cap. de bigamis.

1. Cor. 7.

lib. 2. de sententia

hoc non esset nisi concubitus ex quo oriuntur esset naturaliter turpis: ergo habere concubinam est contra legem naturae.

¶ Præterea. Matrimonium est naturale: sed hoc non esset si sine præiudicio legis naturae homo posset coniungi mulieri præter matrimonium ergo contra legem naturae est concubinam habere.

RESPONDEO dicendum, quod illa actio videtur esse contra legem naturae quae non est conueniens fini debito, siue quia non ordinatur in ipsum per actionem agentis, siue quia de se est improporionata illi fini: finis autem quem natura ex tali concubitu intendit est proles procreanda & educanda, & ut hoc bonum quaereretur posuit delectationem in concubitu, ut Constantinus dicit: quicumque ergo concubitu utitur propter delectationem, quae in ipso est, non referendo in finem a natura intentum contra naturam facit: & similiter etiam nisi sit talis concubitus, qui ad illum finem conuenienter ordinari possit: & quia res a fine plurimum nominatur tanquam ab optimo, sicut coniunctio matrimonij a prolis bono nomen accepit quod per matrimonium principaliter quaeritur, ita concubina nomen illam coniunctionem exprimit, qua solus concubitus propter seipsum quaeritur. Et si etiam aliquis quandoque, ex tali concubitu prolem quaerat, non tamen est conueniens ad prolis bonum, in quo non solum intelligitur ipsius procreatio per quam proles esse accipit: sed etiam educatio & instructio, per quam accipit nutrimentum & disciplinam a parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, secundum Philosophum. 8. Ethico. Cum autem educatio & instructio proli a parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturae, ut pater & mater commaneant ad subueniendum proli. Unde aues quae communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionem non separantur a mutua societate, quae incipit a concubitu vel in concubendo. Hec autem obligatio ad commanendum feminam marito matrimonium facit: & ideo patet quod accedere ad mulierem non iunctam sibi matrimonio, quae concubina vocatur, est contra legem naturae.

AD primum ergo dicendum, quod in gentibus quantum ad multa lex naturae offuscata erat. Unde accedere ad concubinam malum non reputabatur, sed passim fornicatione quasi re licita utebantur: sicut & alij quae erant contra caerimonias Iudeorum, quamuis non essent contra legem naturae. Et ideo Apostoli immiscuerunt prohibitionem fornicationis caerimonialibus propter discretionem quae erat in vitro que inter Iudeos & Gentiles.

AD secundum dicendum, quod ex praedicta obsequitate, scilicet, in qua ceciderunt Gentiles Deo

A debitam gloriam non reddentes: ut dicitur Ro. 1. Lex illa processit, & non ex instinctu legis naturae: unde praevalet Christiana religione, lex ab illa extirpata est.

AD tertium dicendum, quod in aliquibus sicut nihil inconueniens sequitur si rem aliquam quam quis in potestate habet alteri simpliciter tradat, ita etiam nec si tradat ad tempus, & sic neutrum est contra legem naturae, non est autem ita in proposito: & ideo ratio non sequitur.

AD quartum dicendum, quod iniuria iustitiae opponitur: lex autem naturalis non solum prohibet iniustitiam, sed etiam opposita omnium virtutum. Sicut contra legem naturae est ut aliquis immoderate comedat, quamuis talis rebus utens suis nulli iniuriam faciat: & praeterea ancilla quamuis sit res domini ad obsequium, non est tamen res sua ad concubitum, & multum interest qualiter quisque re sua utatur. Facit enim talis iniuriam proli procreanda, ad cuius bonum non sufficienter talis coniunctio ordinatur, ut dictum est.

AD quintum dicendum, quod mulier habet potestatem in corpore viri non simpliciter, quantum ad omnia, sed solum quantum ad matrimonium: & ideo non potest contra bonum matrimonij corpus viri alteri tradere.

SVMMA ARTICVLI. Conclusio. Habere concubinam est contra legem naturae.

ARTICVLVS IIII. Vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod accedere ad concubinam non sit peccatum mortale. Maius enim peccatum est mendacium quam fornicatio simplex: quod patet ex hoc, quod Iudas qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recusauit mendacium dicens. Certe mendacio arguere nos poterit: sed mendacium non est semper peccatum mortale, ergo neque fornicatio simplex.

¶ 2 Præterea. Peccatum mortale morte puniri debet: sed lex vetus non puniebat concubitum concubinae morte nisi in aliquo casu: ut patet Deut. 24. ergo non est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea. Peccata mortalia carnalia sunt minoris culpae quam spiritualia: sed non omnis superbia aut auaritia est peccatum mortale, quae sunt spiritualia peccata, ergo non omnis fornicatio quae est peccatum carnale est mortale.

¶ 4 Præterea. Vbi est maius incitamentum ibi est minus peccatum, quia magis peccat qui minus tentatione vincitur: sed concupiscentia maxime instigat ad venereum: ergo cum actus gula non semper sit peccatum mortale, nec fornicatio simplex erit mortale.

SE D contra. Nihil excludit a regno Dei nisi peccatum mortale: sed fornicatores excluduntur a regno Dei: ut patet. 1. Corint. 6. ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

¶ Præterea. Sola peccata mortalia crimina dicuntur, sed fornicatio dicitur crimen: ut patet Tobia. 4. Attende tibi ab omni fornicatione. & praeter uxorem tuam nunquam patiaris crimen conscientiae.

RESPONDEO dicendum, quod sicut in secunda parte dictum est. Illi actus ex suo genere sunt peccata mortalia per quos foedus amicitiae hominis ad Deum, & hominis ad hominem violatur, haec enim sunt contra duo praecepta charitatis quae est anima viva: & ideo cum concubitus fornicarius tollat debitam ordinationem parentis ad prolem, quae natura ex concubitu intendit, non est dubium quod fornicatio simplex de sui ratione est peccatum mortale, etiam si lex scripta non esset.

AD primum ergo dicendum, quod frequenter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet incitamentum: & ita etiam Iudas mendacium vitauit, fornicationem non vitans, quamuis illud mendacium perniciosum fuisset iniuriam habens animam si promissum non reddidisset.

AD secundum dicendum, quod peccatum non dicitur mortale, quia morte temporali puniatur, sed quia puniatur aeterna: unde etiam furtum quod est peccatum mortale interdum non puniatur per legem temporali morte & similiter etiam est de fornicatione.

AD tertium dicendum, quod sicut non quilibet motus superbiae est peccatum mortale, ita nec quilibet motus luxuria, & huiusmodi sunt peccata venialia, & concubitus matrimonialis: interdum tamen aliqui luxuria actus sunt peccata mortalia, aliquibus motibus superbiae venialibus exstentibus, quia in verbis Greg. inductis intelligitur comparatio vitiorum secundum genus, non quantum ad singulos actus.

AD quartum dicendum, quod illa circumstantia efficacior est ad aggrauandum quae magis appropinquat ad speciem peccati. Unde quamuis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuat, tamen ex materia circa quam est, grauitatem habet maiorem quam inordinata comestio, cum sit circa ea quae pertinent ad fouendum foedus societatis humanae: & ideo ratio non sequitur.

SVMMA ARTICVLI. Conclusio. Accedere ad concubinam est peccatum mortale: nam concubitus fornicarius, tollit debitam ordinationem parentis ad prolem, quam natura ex concubitu intendit.

ARTICVLVS V. Vtrum aliquando licitum fuerit concubinam habere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod aliquando licitum fuerit concubinam habere. Si enim concubitus habeat unam uxorem est de lege naturalis, ita non habere concubinam: sed aliquando licuit plures uxores habere, ergo & habere concubinam.

¶ 2 Præterea. Non potest aliqua simul esse ancilla & uxor, unde secundum legem ex hoc ipso quod ancilla in matrimonium ducebatur liberam reddebatur: sed aliqui amicissimi Deo leguntur ad suas accessisse ancillas, sicut Abraham & Iacob: ergo non illae erant uxores, & sic aliquando licuit concubinas habere.

¶ 3 Præterea. Illa quae in matrimonium ducitur non potest eijci, & filius eius debet esse hereditatis particeps: sed Abraham eiecit Agar & filius eius non fuit haeres, ergo non fuit uxor Abraham.

SE D contra. Ea quae sunt contra praecepta Decalogi nunquam licuerunt: sed habere concubinam est contra praeceptum Decalogi, scilicet. Non mæchaberis, ergo nunquam fuit licitum.

¶ Præterea. Ambro. dicit in libr. de Patriarchis. Viro non licet quod mulieri non licet: sed nunquam licuit mulieri ad alium virum accedere dimisso viro proprio, ergo nec viro unquam licuit concubinam habere.

RESPONDEO dicendum quod Rabi Moyses dicit, quod ante tempus legis fornicatio non erat peccatum, quod probat ex hoc quod Iudas cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit. Non enim necesse est filios Iacob a peccato excusari, cum accusati fuerint apud patrem crimine pessimo, & in Ioseph necem & venditionem consenserunt. Et ideo dicendum est, quod habere concubinam non matrimonio iunctam sit contra legem naturae: & nullo tempore secundum se licitum fuit, nec etiam ex dispensatione. Sicut enim ex dictis patet, concubitus cum ea, quae non est matrimonio iuncta non est conueniens actus ad bonum prolis, quod est principalis finis matrimonij: & ideo est contra praecepta legis naturae quae dispensatio.

Cap. 1. d. 25.

Cap. 4.

Genes. 39.

Genes. 37.

Art. 3. h. 2.

ius quest.

sationem non recipiunt: unde vbi cumque legitur in veteri Testamento aliquos concubinas habuisse, quos necesse sit a peccato excusari oportet eas esse matrimonio iunctas: & tamen concubinas dicitur, quia aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinae: secundum enim quod matrimonium ordinatur ad suum principalem finem qui est bonum prolis, vxor viro coniungitur in solubili coniunctione, vel saltem diuturna, vt **Art. 3. cor. ex dictis patet:** & circa hoc non est aliqua dispensatio, sed quantum ad finem qui est dispensatio familiaris & communicatio operum, vxor coniungitur viro in societate, sed hoc dicitur in his que concubina nominabantur. In hac enim poterat esse dispensatio cuius sit secundarius matrimonij finis, & in ea hanc etiam parte habebant aliquid simile concubinis, ratione cuius concubina nominabantur.

AD primum ergo dicendum, quod habere plures vxores non est contra prima precepta legis nature, sicut habere concubinam: & ideo ratio non sequitur.

AD secundum dicendum, quod antiqui Patres ea dispensatione qua plures habebant ad ancillas accedebant vxorio affectu, sed non erant vxores, quantum ad illam coniunctionem qua respicit secundarium finem, cui conditio seruitutis opponitur, cum non possit simul esse socia & ancilla.

AD tertium dicendum, quod sicut in lege Moysi per dispensationem licebat dare libellum repudij ac eundem vxoricidium: vt dictum est: ita ex eadem dispensatione licuit Abraham eijcere Agar ad significandum mysterium quod Apostolus explicat Gal. 4. quod etiam ille filius heres non fuerit ad mysterium pertinet: & quod Esau filius liberæ heres non fuit, vt patet. Rom. 9. Similiter etiam propter mysterium factum fuit, vt filij Iacob ex ancillis & liberis nati heredes essent: vt **Aug. dicit:** quia Christo nascuntur in baptismo filij, tam per bonos quos libera significat, quam per malos ministros, qui per ancillas significantur.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio sit. Habere concubinam non matrimonio iunctam est contra legem naturæ, & nullo tempore secundum se licitum fuit, nec etiam ex dispensatione.

De istis tribus articulis disputare non pertinet ad nostram materiam de matrimonio, de illis enim disputatur. 2. 2. q. 154. præcipue articulo. 1. & 2. Vide quæ ibi dicuntur à D. Thom. & Caietan.

Quest. 67. art. 6.

Tract. 11. in Ioan.

QVÆSTIO LXVI.

De bigamia & irregularitate ex ea contracta.

Deinde considerandum est de bigamia & irregularitate ex ea contracta. Et circa hoc quaeruntur quinque. Primo, vtrum illi bigamiae quæ est ex hoc quod aliquis duas vxores successiue habuerit, sit irregularitas annexa. Secundo, vtrum irregularitatem contrahat, qui simul vel successiue duas vxores habuit. Tertio, vtrum irregularitas contrahatur ex hoc quod quis vxorem virginem non accipit. Quarto, vtrum bigamia per baptismum solvatur. Quinto, vtrum cum bigamo liceat dispensare.

De hac materia disputant Doctores cum Magistro. in. 4. distinctione vigesima-septima. 29. Iurisperiti cum Gratiano. distinctione. 2. 6. 33. 34. & 28. quaestione tertia. & in titulo de bigamis non ordinandis in Decretalibus. & in. 6. Syluester verbo bigamia. Nauarro capite. 27. in Manuali. numero. 195.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bigamiae irregularitas sit annexa.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod illi bigamiae quæ est ex hoc quod aliquis duas vxores successiue habuit non sit irregularitas annexa, quia multitudo & vnitas consequuntur ens: ergo ens & non ens non faciunt multitudinem aliquam, sed ille qui habet successiue duas vxores tunc vna est in esse: alia in non esse, ergo ex hoc non efficitur vir non vnus vxoris, qui secundum Apostolum ab episcopatu prohibetur.

Thom. 4. dist. 27. q. 3. arti. 1. & sequent.

1. Tim. 3.

¶ 2. Præ-

Quaestio. LXVI.

¶ 2. Præterea. Maius signum incontinentiæ apparet in eo qui plures fornicariè cognoscit, quæ qui plures vxores successiue habet sed ex primo non efficitur aliquis irregularis: ergo nec ex secundo.

¶ 3. Præterea. Si bigamia irregularitatem causas, aut hoc ratione sacramenti, aut ratione carnalis copulae: sed non ratione primi, quia si quis cum vna contraxisset per verba de presenti, & ea mortua ante carnalem copulam subsecutâ duceret aliam, efficeretur irregularis, quod est contra Decret. Inno. 3. Nec iterum ratione secundi, quia secundum hoc etiam qui plures fornicario cõcubitu cognosceret irregularis esset, quod falsum est: ergo nullo modo bigamia irregularitatem causat.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis per sacramentum ordinis minister sacramentorum constituitur, & ille qui alijs sacramenta ministrare debet, nullum defectum in sacramentis pati debet. Defectus autem in sacramentis est quando sacramenti significatio integra non inuenitur, sacramentum autem matrimonij significat coniunctionem Christi ad ecclesiam quæ est vnus ad vnam. Et ideo requiritur ad perfectam significationem sacramenti quod vir sit tantum vnus vir, & vxor sit tantum vnus vxor: & ideo bigamia quæ hoc tollit irregularitatem inducit. Et sunt quatuor modi bigamiae. Primus est cum quis plures habet vxores de iure successiue. Secundus cum simul habet plures, vnã de iure aliam de facto. Tertius cum habet plures successiue, vnã de iure aliam de facto. Quartus quando viduam ducit vxorem, & in omnibus his est irregularitas adiuncta. Alia autem causa consequens assignatur, quia in illis qui accipiunt sacramentum ordinis maxima spiritualitas debet apparere, tam quia spiritualia ministrant, scilicet sacramenta, tum quia spiritualia docent & in spiritualibus occupari debent. Unde cum concupiscentia maxime spiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquod signum concupiscentiæ permanens in eis apparere, quod quidem apparet in bigamis, qui vna vxore contenti esse noluerunt, tamen primatio est melior.

AD primum ergo dicendum, quod multitudo plurium vxorum simul existentium est multitudo simpliciter: & ideo talis multitudo totaliter significationi sacramenti repugnat, & propter hoc totaliter sacramentis. Sed multitudo vxoris successiue est multitudo secundum quid: & ideo non tollit significationem sacramenti totaliter, nec sacramentum euacuat quantum ad sui essentiam, sed quantum ad sui perfectionem quæ requiritur in illis qui sunt sacramentorum dispensatores.

AD secundum dicendum, quod quannus sit in

A fornicarijs maioris concupiscentiæ significatio, non tamen concupiscentiæ ita adherentiis, quia per fornicationem vnus alteri non in perpetuo obligatur, & iterum non est defectus sacramenti.

AD tertium dicendum, quod sicut dictum est, bigamia causat irregularitatem, in quantum tollit perfectam significationem sacramenti, quæ quidem consistit & in coniunctione animorum: quæ fit per consensum, & in coniunctione corporum: & ideo ratione vtriusque simul oportet esse bigamiam quæ irregularitatem faciat. Unde per Decret. Inno. 3. obuiatur ei quod magister in litera dicit: scilicet quod solus consensus per verba de presenti sufficit ad irregularitatem inducendam.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio sit. Ad perfectam rationem sacramenti requiritur quod vir sit tantum vnus vir, & vxor sit tantum vnus vxor, & ideo bigamia, quæ hoc tollit irregularitatem inducit.

ARTICVLVS II.

Vtrum irregularitas sit annexa bigamiae, quæ cõtingit ex hoc quod homo habet duas vxores, vnã de iure & alterã de facto.

D SECVDVM sic proceditur. Videtur quod irregularitas non sit annexa bigamiae, quæ contingit ex hoc quod homo habet duas vxores, vnã de iure, aliam de facto. Quia vbi nullum est sacramentum non potest esse defectus sacramenti: sed quando aliquis contrahit de facto cum aliqua & non de iure, non est ibi aliquod sacramentum, quia talis coniunctio non significat coniunctionem Christi ad ecclesiam: ergo cum irregularitas non consequatur bigamiam nisi propter defectum sacramenti, videtur quod talem bigamiam irregularitas non consequatur.

¶ 2. Præterea. Aliquis accedens ad illam, cum qua contrahit de facto & non de iure, committit fornicationem, si non habeat aliquam vxorem legitimam, vel adulterium si habeat aliam: sed diuidere carnem suam per plures per fornicationem vel adulterium non causat irregularitatem ergo nec dictus bigamiae modus.

¶ 3. Præterea. Cõtingit quod aliquis ante quæ cognoscat carnaliter illã, cū qua de iure cõtraxit,

In corp. & ad secundum.

T 6 2

cum alia contrahit de facto non de iure, & eam carnaliter cognoscit siue prima mortua, siue uiuente: talis contrahit cum pluribus vel de iure vel de facto, & tamen non est irregularis, quia carnem suam non diuisit in plures: ergo ex prædicto modo bigamia non contrahitur irregularitas.

RESPONDEO dicendum, quod in duobus secundis modis bigamia contrahitur irregularitas: quia quamuis in altero non sit sacramentum, est tamen quedam sacramenti similitudo. Unde isti duo modi sunt secundarij, & primus est principalis in irregularitate causanda.

AD primum ergo dicendum, quod quamuis ibi non sit sacramentum, est tamen ibi aliqua similitudo sacramenti quæ non est in fornicatione vel adulterino concubitu: & ideo non est simile. Et per hoc patet solutio ad secundum.

AD tertium dicendum, quod in tali casu non reputatur bigamus: quia primum matrimonium non habuit perfectam significationem suam, tamen si per iurisdictionem ecclesiæ compellatur ad primam redire & eam cognoscere, statim efficitur irregularis: quia irregularitatem non facit peccatum, sed imperfectio significationis.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est affirmatiua. Ratio est. Nam quamuis in altero matrimonio, non sit sacramentum est tamen quedam sacramenti similitudo.

ARTICVLVS III.

Quæritur an contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis ducit uxorem non virginem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis ducit uxorem non virginem. Quia plus impeditur aliquis defectu proprio quam alieno: sed si ipse contrahens non sit virgo non fit irregularis: ergo multo minus si uxor eius virgo non sit.

¶ 2 Præterea. Potest esse quod aliquis desolauit aliquam & postea ducat eam in uxorem, talis non uidetur esse irregularis, quia non diuisit carnem in plures, nec etiam uxor eius, sed tamen ducit corruptam in uxorem: ergo talis modus bigamia non causat irregularitatem.

¶ 3 Præterea. Nullus potest contrahere irregularitatem nisi voluntarius: sed aliquis quando que ducit uxorem non virginem involuntarius,

ut quando credit eam virginem esse, & postea inuenit eam corruptam fuisse cognoscens eam: ergo talis modus non causat irregularitatem.

¶ 4 Præterea. Corruptio sequens matrimonium est vituperabilior, quam præcedens: sed si uxor postquam est consummatum matrimonium ab aliquo cognoscatur, non efficitur irregularis: alias puniretur pro peccato uxoris, & potest etiam esse postquam hoc sciat quod reddat ei debitum postquam ante quam de adulterio condēnetur accusata: ergo uidetur quod ille modus bigamie non causet irregularitatem.

Sed contra est quod Greg. dicit: Præcipimus ne unquam illicitas ordinationes facias, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus in uxorem, aut ignorantem literas, aut habentem quam libet partem corporis uitiatam, vel penitentiam vel curiam, aut cuiuslibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere.

RESPONDEO dicendum, quod in coniunctione Christi & ecclesiæ ueritas ex utraque parte inuenitur. Et ideo siue diuisio carnis inueniatur ex parte uiri, siue ex parte uxoris, est defectus sacramenti. Sed tamen diuersimode: quia ex parte uiri requiritur, quod aliam luxerit in uxore, non quod sit uirgo: sed ex parte uxoris requiritur quod etiam sit uirgo, cuius ratio à decretis assignatur. Quia episcopus significat ecclesiam militantem cuius curam gerit in qua sunt multa corruptiones, sed sponsa significat Christum qui uirgo fuit: & ideo ex parte sponsæ requiritur uirginitas, sed non ex parte sponsi. ad hoc quod aliquis episcopus fieri possit. Sed hæc ratio est expresse contra Apostolum Ephe. 5. Uiri diligite uxores uestras sicut & Christus ecclesiam. Ex quo apparet quod uxor significat ecclesiam & sponsus Christum: & iterum: quia uir est caput mulieris, sicut Christus ecclesiæ. Et ideo aliqui dicunt, quod per sponsum significatur Christus, per sponsam Ecclesia triumphans in qua non est aliqua macula. Christus autem habuit primo synagogam quasi concubinam, & sic non tollitur aliquid de perfectione significationis sacramenti, si prius habuit sponsum.

Sed hoc est valde absurdum, quia sicut est una si des antiquorum & modernorum, ita una ecclesiæ. Unde illi qui tempore synagoga Deo seruebant, ad ueritatem ecclesiæ in qua Deo seruimus pertinebant. Et præterea hoc est expresse contra illud quod habetur Ezech. 16. & Osee. 2. ubi expresse fit mentio de desponsatione synagoga: unde non fuit sicut concubina, sed sicut uxor. Et præterea secundum hoc fornicatio esset sacramentum illius coniunctionis, quod est absurdum: & ideo gentilitas priusquam desponsaretur à Christo in fide ecclesiæ, corrupta fuit à diabolo per idololatriam. Et ideo

In registro lib. 2. c. 35. refertur. 34. c. præcipimus.

ideo aliter dicendum, quod defectus in ipso sacramento causat irregularitatem, corruptio autem extra matrimonium contingens quæ præcessit matrimonio nullum defectum facit in sacramento ex parte alterius: quia actus contrahentis matrimonium non cadit supra seipsum, sed supra alterum: & ideo ex termino specificatur quod est respectu illius etiam quasi materia sacramenti. Unde si mulier esset ordinis susceptiua, sicut efficitur uir irregularis ex hoc quod ducit uxorem corruptam, non autem ex hoc quod corruptus contrahit: ita fieret mulier irregularis si contraheret cum corrupto, non autem si contraheret corrupta, nisi in alio matrimonio prius corrupta fuisset. Et per hoc patet solutio ad primum.

AD secundum dicendum, quod in tali casu sunt diuersæ opiniones, tamē probabilis est quod non sit irregularis: quia carnem suam non diuisit in plures.

AD tertium dicendum, quod irregularitas non est pena infligenda, sed defectus quidam sacramentorum: & ideo non oportet quod semper sit uoluntaria bigamia ad hoc quod irregularitatem causet: & ideo ille qui uxorem ducit corruptam, quam uirginem credit, irregularis est eam cognoscens.

AD quartum dicendum, quod si mulier fornicetur post matrimonium contractum non efficitur ex hoc uir irregularis nisi post corruptionem adulterij eam iterato cognoscat, quia alias corruptio uxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali uiri: sed si etiam per ius compellatur ei reddere debitum ante condemnationem adulterij irregularis efficitur, quamuis de hoc sint opiniones, sed hoc quod dictum est, est probabilis: quia hic non requiritur quod sit peccatum, sed significatio tantum.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est. Vir efficitur irregularis ex eo quod ducit uxorem ab alio corruptam, non autem ex eo quod corruptus contrahit. Vide literam D. Tho. quæ optima est.

¶ Circa istos articulos dicendum est, de bigamie irregularitate quæ per statuta ecclesiastica coniuncta est cum bigamia.

¶ Prima conclusio. Explicando bigamie (quæ irregularitas est) quidditatem. Bigamie irregularitas est irregularitas ex defectu sacramenti consummati matrimonij contracta. In hac definitione genus est irregularitas, quæ significat impedimentum quoddam ecclesiasticum positum ad hoc: ut promoueri quispiam possit ad sacros ordines, aut in iam susceptis ordinibus mini-

Astrare. Hoc autem est bigamie irregularitas ex humana institutione non diuina: nam licet Apostoli ut infra dicitur statuerint hoc impedimentum: tamen id fecere autoritate tantum humana, qua ratione erant ecclesiastici pastores & principes perfecti reipublicæ Christianæ; non qua ratione erant scriptores canonici bibliorum, & instrumenta tantum diuina Spiritus sancti dictantis, iuxta illud, lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Exemplum est in præceptis quæ tulerunt Apostoli de abstinendis à suffocato & sanguine, quod extat in libris diuinis, & in præcepto de ieiunio quadragesimali, quod refertur à grauissimis doctoribus ad ipsa tempora Apostolica, & in præcepto de trina merione in baptismo. Differentia est illud quod sequitur, quæ ex defectu, &c. quæ distinguit hanc irregularitatem ab alijs. Etenim inter alias quedam contrahuntur propter delicta, quedam certe citra delictum, tamen ex defectu aliquo siue corporis siue animi, siue perfectæ lenitatis: hæc autem sola incurritur propter defectum sacramenti matrimonij, quem defectum superiori quæstione explicauimus.

¶ Secunda conclusio quæ ex supradictis colligitur. Potissima causa quæ mouit Pontifices ad hanc irregularitatem statuendam est, quoniam non est decens, consecrari sacerdotem imo uniuersis ministris sacramentis initiari eum, qui in sacramento quocunque defectum publice commiserit, sed bigamus defectum in sacramento matrimonij admisit, ergo. Maior probatur. Quoniam minister ecclesiasticus ministrare debet in sacramentorum collatione, sacerdos ipse est sacrorum minister, cui alij deferuire debent. Minor probatur. Defectus est in matrimonij sacramento quando illius significatio non inueniatur plena & integra significatio, ut supra ostendimus, ergo.

D Tertia conclusio. Quantum ad antiquitatem huius sanctionis ab Apostolis ipsis introducta est & inuenta in ecclesiam hæc constitutio de bigamie irregularitate. Probatur Paul. 1. ad Timotheum. 3. Oportet episcopum irreprehensibilem esse unius uxoris uirum, id est, non bigamum. Et paulo inferius: Diaconi sint unius uxoris uiri & ad Titum. 1. reliquite Cretæ, ut constituas per ciuitates presbyteros sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est unius uxoris uirum. Ad hunc modum interpretantur hæc loca cuncti doctores sacramenti, Hierony.

In cano- nibus Apo- stolorum can. 17. 18. 19. Cap. cog- noscamus. dist. 34.

Conc. Tri- fensio. 23. Decreto de reforma- tione. c. 17

Ca. his qui- de sententia excommu- nicationis in. 6.

Cap. debi- tum de bi- gamis.

q. m. T. 1

1. d. T. 1. a

Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, & in canonibus item Apostolorum. canone. 17. 18. & 19. statuitur hæc irregularitas. D. etiam Ambro. in epistola. 81. ad Verce- lensem Ecclesiam & refertur canone cogno- scamus. dist. 34. inquit, patres in Concilio Niceno addidisse supra Apostolum, nemi- nem qui duo coniugia sit sortitus esse debe- re clericum. Tandem in omnibus fere Con- cilijs & Pontificum decretis, vsque ad Syno- dum Tridentinam, quæ sessio. 23. decreto de reformatione cap. 17. præcipit ministe- rij quatuor minorum ordinum, exercen- dis, vbi clerici cælibes, præsto non erunt, suf- ficere cõiugatos clericos ad ea munia obeu- da, modo tamen non sunt bigami.

¶ Quarta conclusio. Bigamiæ irregulari- tas incurritur, tantum in casibus ipso iure ex- pressis & declaratis. Hæc conclusio est Bonifacij VII in cap. his qui. de sententia ex- communicationis in. 6. diffiniens hanc cõ- clusionem, in omni in vniuersum irregulari- tate. Ratio est aperta. Quoniam irregulari- tas est odium & impedimentum quoddam ad ministeria sacra, ergo restringi debet ad casus expressos & non ampliari. Tum quoniam impedimentum est posituum iu- re humano statutum pro Pontificum & Cõ- ciliorum arbitrio, ergo vbi ipsum ius nõ de- clarauerit non incurritur.

¶ Quinta conclusio. Nunquam incurritur hæc bigamiæ irregularitas per solius matri- monij rati defectum; sed ex defectu cõsum- mati matrimonij. Itaque si quis duas ducat vxores per matrimonium ratum imo plu- res nisi cum duabus consummauerit, nõ est bigamus. Similiter, si quis ducat viduam nõ cognitam carnali viro priori non est irregu- laris. Hæc conclusio diffinita est ab Inno- centio III in cap. debitum. de bigamis. & est communis sententia omnium Theolo- gorum & Iurisperitorum, in locis allegatis contra Magistrũ sententiarum. dist. 27. qui asserit, quod per solos consensus. de præsen- ti in duo matrimonia efficitur quispiam bi- gamus. Ratio autem Innocentij congruen- tissima, per hæc cõclusionem est, Bigamiæ irre- gularitas incurritur propter defectũ sacra- menti matrimonij, at hic defectus non est quando matrimonium non est consumma- tum per carnalem copulam, ergo. Minor probatur. Matrimonium ante consumma- tionem significat per solum consentum cha- ritatem & coniunctionem spiritualem in- ter Christum & ecclesiam; per consumma-

tionem vero carnalem, significat cõiunctio- nem Christi cum ecclesia, per incarnationis mysterium, ergo vbi deest commissio carna- lis non est defectus sacramenti. Confirma- tur & explicatur amplius minor. Defectus sacramenti de quo modo agimus in hoc cõ- sistit quod qui ducit duas vxores, nõ est vir vnus vxoris, sicut Christus vnus ecclesiæ tantum, qui vero ducit viduam, vel corrup- tam nõ ducit vnicam vnus viri sicut eccle- sia vnica est vnus Christi: at ante matrimo- nij cõsummationem neque vir qui successi- ue duas vxores duxit, neque vidua suã car- nem, in plures diuiserunt, ergo ibi nullas est defectus sacramenti matrimonij. In his dua- bus cõclusionibus sequuntur duo corollaria.

Ex priori quidem nunquam valere argumẽ- tum ad probandam irregularitatem sed tex- tualem demonstrationem. Ex posteriori vero aptissime debere collocari, in defini- tione huius irregularitatis (consummati.)

¶ Sexta conclusio quæ explicat multi- plicitatem bigamiæ & eius partes. Triplex est bigamiæ irregularitas, vna quidem quæ dicitur vera à doctoribus; mea vero sententia dicitur commodius non tantum vera sed for- malis & expressa. Secunda interpretatiua & virtualis. Tertia similitudinaria & appa-rens: & hæc postrema non est vera, sed præ- sumpta & fictitia. Cæterum interpretatiua vera etiam formalis & expressa bigamia est eius qui legitime contraxit matrimonium cum duabus & cõsummauit, & hæc dicitur formalis & expressa bigamia, quia in ea re- periuntur duæ vxores, duo matrimonia, duæ copulæ carnales & sic manifeste & formali- ter apparet defectus matrimonij cõsumma- ti. Hanc irregularitatem clamant vniuersa iura & allegata, & alleganda impedimẽtum esse, ad ordinem & susceptionem & usum.

Interpretatiua & virtualis bigamia est illa in qua reperitur defectus matrimonij sacra- menti, etiam sine secundis nuptijs saltem ex parte eius qui bigamus dicitur. Prima par- ticula distinguit interpretatiuam à simili- tudinaria. Secunda vero particula etiam si- ne secundis &c. distinguit interpretatiuam à formali & expressa. Exempla sunt tria. Primum est in bigamia quæ incurritur per matrimonium primum cum vidua à priori viro cognita, contractum & consummatũ. Secundum exemplum est in ea, quæ incurritur propter matrimonium primũ cũ quacũq; foe- mina, ab alio viro prius cognita, contractũ & cõsummatũ. Tertium exemplum est in bigamia, quæ

Can. Apo- stolorũ. 18. cap. si quis viduam. 2. dist. 34.

Can. si quis viduam.

Cap. mar- itum. d. 33.

Cap. 1. de bigamis. & cap. debi- tum. & ca- vltim. cod. titul.

51. di. can. qui in ali- quo. can. ferlatim. d. 32. Can. præci- pius. dist. 34.

Leuit. 21.

quæ incurritur à viro, qui propriam vxore- rem, quam duxit virginem, sed adulteram post matrimonium cognouerit post adul- terium. Primum exemplum expressum est in canone Apostolorum. 18. & refertur in canone si quis viduam. 2. dist. 34. expressum est in epistola prima Siritij Summi Pontif. cap. 15. & epistol. 4. ad Concil. Telense. ca- pite. 5. quæ lecta est in eodem Concilio ex- pressum est in Concilio Toleta. 1. cap. 3. & in epistola. 2. Innocen. 1. capit. 5. refertur in canone si quis viduã. in allegata distinctio- ne, & in epist. 4. cap. 2. & in epistola. 24. ad Toletanam Synodum cap. 5. & lib. de eccle- siasticis dogmatibus qui circunfertur Au- gust. nomine capit. 72. & refertur canone maritum dist. 33. in Concil. Lateranensi. 3. ca. 2. in Synodo Romana sub Hilario, ca. 2. & in Concil. Aurelianensi quod refertur ca- pite. 1. de bigamis. in Concil. Hispanensi. 2. cap. 4. à Celesti. 3. cap. de bigamis. & Innoc. 3. cap. debitum. & cap. vltimo de bigamis. Animaduerto tamen Cælestinum, & Inno- cent. maximè in hoc cap. vltimo dicere esse contra doctrinam Apostoli viduæ maritum ad sacros ordines promoueri; ex eo quod li- cet Apostolus solum docuerit episcopos presbyteros & diaconos esse debere, vnus vxoris viros tamen vidua ex eo quod carnẽ in plures diuiserit, nõ iam vna vxor sed plu- res censetur. Exemplum secundum habetur in multis locis ex allegatis pro præcedenti. Certe Apostolorum canon loquitur etiam de eiecta & meretrice, vt autẽ D. Hiero. est autor in epistola ad Fabiolam, vidua dicitur cuius maritus mortuus est, eiecta, quæ à marito viuente eiecitur, meretrix quæ multorum libidini patuit. Synodi autem Arelatenfis, & Aurelianensis loquuntur si- mul de repudiata. Item Synodus Romana sub Hilario, & Toletana. 4. cap. 18. quæ re- fertur. 51. dist. canone, qui in aliquo loquun- tur de corrupta quacumque. Innocentius Item primus in epistola. 4. & 24. Leo I. vt re- fertur canone feriatim. dist. 32. & Grego- rius primus in epist. 25. lib. 2. epistolarum, & refertur canone præcipimus. 34. dist. de- cernunt, esse debere virginem eam, quã du- cit laicus vxorem, ne fiat irregularis biga- mus. Affert Innocen. in huius rei confirma- tionem illud præceptum quod impositum erat sacerdotibus in lege veteri. Leuit. 21. de non ducenda, vxore vidua repudiata sordi- da, aut meretrice sed virgine.

¶ Sed circa hoc exemplum aduertendum

A est, quod si quis ducat vxorem quam ante matrimonium ipsemet corruptit: & nõ alius; non incurrit irregularitatem bigamiæ. Est communis Theologorum, & Iurisperitorũ sententia, quanuis aliqui contradicant, quo- niam talis foemina licet corrupta tempore matrimonij, non tamen diuisit carnem suã in plures. Tertium verò exemplum habetur in Cõcil. Neocæsariensi, cap. 8. & refertur, dist. 34. canone si cuius & in Decretis Mar- tini Papæ, & refertur canone si laici, eadem distinctio. Ratio autem propter quã in- curritur hæc irregularitas in dictis exẽplis est. Quoniã in omnibus illis vera vxor per verum matrimonij consummati sacramen- tum accepta, quanuis vna numero tantum sit tamen carnem suam diuisit in plures: & id- circo non est vnus vna, sed plurium, ac subinde est minus plena significatio in sacra- mento quæ est causa irregularitatis contra- hendæ: non tamen incurritur formalis biga- mia, sed interpretatiua tantum, quia non re- periuntur in his casibus duæ vxores & duo formaliter distincta matrimonia, quod re- quiritur ad formalem bigamiam.

¶ Si quis autem roget, quam ob causam incurritur bigamia in secundo exemplo, & tertio, non tamen quando laicus corruptus duxit vxorem, aut ipse post adulterium à se commissum accedit ad propriam: ratio est in promptu. Quoniam tamen ex parte viri requiratur vnitas in sacramento matri- monij ad significandam Christi vnitatem: tamen satis est quod vir, vnum tantum du- xerit matrimonium, & non est opus quod sit virgo. At ex parte foeminae requiritur etiam virginitas ad significandam ecclesiæ vnitatem quoniã motus specificatur à ter- mino: actus vero viri contrahentis aut acce- dentis ad propriam terminatur ad vxorem, & idcirco si illa carnẽ in plures diuisit, tolli- tur significatio sacramenti non autem con- tinuo si vir diuiserit (modo autem non diui- serit per duo matrimonia.) Hæc est ratio D. Thom. dist. 27. quaestione. 3. articulo. 1. quaest. 3. vbi reijcit alias decretistarum, vt ipse ait, rationes. Tamen fatendum est inge- nue in prima & formali bigamia reperiri magis explicite & expresse hunc sacra- menti defectum, quam in secunda & in- terpretatiua. Imo in duobus exemplis se- cundæ bigamiæ. 2. & 3. non reperitur tam explicitus hic defectus, quam in primo, vbi foemina cum duobus contraxit matrimo- nium. Imo in secundo exemplo, reperitur

Dist. 34. ca- no. ficulus. can. si lai- ci. eadem dist.

fig. 3. magis

magis explicata significatio quā in tertio: quoniam in secundo exemplo erat corrupta fāmīna, tempore quo susceptum est sacramentum. In tertio vero minime sed postea. Atque hactenus de interpretatiua bigamia.

¶ Similitudinaria bigamia est, quæ conatur imitari veram bigamiam; quocirca nihil aliud est quam imago quædā bigamiæ. Et in ea non reperitur defectus sacramenti licet eisdem producat effectus iure positivo quos bigamia. Exempla sunt tria in eo, qui duas simul vxores habet, alteram iure alteram factō, vel vtramque de factō. Itaq; attentauit, vel semel, vel bis matrimonium quod propter aliquod impedimentum fuit nullum. Secundū exemplum est in eo qui successiue duas simul duxit vxores, alterā iure, alteram de factō, vel vtramque de factō. Tertium in eo qui post votum solenne, siue in sacri ordinis susceptione, siue in religionis professione emissum, attentauit cōtrahere & consummare matrimonium. Exēplum primæ & secundæ habentur in capit. nuptiæ. de bigamis, exemplū tertium quantum ad ordinis susceptionem habetur cap. vlti. eodem titulo, quātum vero ad professionem religionis habetur in Concil. Ancirano, quod approbatum est in prima Synodo generali Nicæna, & refertur canone quotquot. 23. q. 1. quotquot virginitatem pollicitam præuaricati sunt &c. & etiam canone. 19. illius Concilij. Subijciam vero canonicis verba eo quod indigent explicatione. Quotquot virginitatem pollicitā præuaricati sunt professione contempta, inter bigamos. Id est qui ad secundas nuptias transierunt haberi &c. in quo canone nulla fit mētio de matrimonio attentato, sed quoniam odiosus est, & irregularitas incurri non potest sine ordine ad matrimonium verum vel attentatum. Restringūt doctores hunc canonem ad eum tantum religiosum qui matrimonium attentauit, quoniam is maximè præuaricator dicendus est, siue censendus, hoc est in contrarijs causis varie positus. Contrariæ autem causæ sunt traditio Deo facta per professionem solennem vsque ad mortem, & traditio facta fāmīnæ vsque ad mortem, & hic ipse status maximus professionis contemptus.

EST dubium circa exempla interpretatiuæ bigamiæ. Vtrum qui ex ignorantia inuincibili duxit viduā aut ab alio corruptam, vel accessit ad propriam vxorē

A post vxoris adulterium, incidat in bigamiæ irregularitatem. Supponimus in hoc dubio, eum qui fecerit scienter etiam si iure cogatur à iudice talem vxorem ducere, vel postquam semel eam duxerit ad adulteram accesserit, quia non pōt fornicationē vel adulterium iure probare: supponimus inquam, hos cadere in irregularitatem. Quod docet maior pars Theologorū & Iurisperitorum D. Thom. in. 4. dist. 27. quæst. 3. art. 1. quæstiuicula. 3. ad tertium & quartum. quāuis opinentur oppositum probabiliter: saltem in casu propriæ vxoris adulteræ: vt docet D. Tho. ad quartū. imo supponimus quod si id ignoret vir ex ignorantia vincibili est irregularis. Tota difficultas est quando ignorat inuincibiliter. Videtur vera pars affirmatiua. Primo ex D. Thom. in allegata responsione ad tertium. vbi ait. Ille qui vxorē ducit corruptam quam virginem credit irregularis est eam cognoscens. ¶ Secundo arguitur ratione D. Thom. Ibi non est necessariū quod bigamia sit voluntaria ad hoc, vt irregularitatem causet, ergo ignorantia inuincibilis ad hoc vt tollat voluntarium, non tollit irregularitatem. Antecedens probatur, irregularitas ista non est pœna inflicta propter culpam, sed ex defectu sacramēti, ergo.

C Respondetur ad dubium vnica conclusione negatiua. Probatut primo. Irregularitas hæc odium quoddam est & inhabilitas, sed odia non sunt amplianda ad extraordinarios & non humanos casus, sed intelligenda saltem de moralibus & humanis euentibus: at in casu nostri dubij non est voluntarium aut humanum aliquod neque directe nec indirecte, ergo. Maior est quoddam iuris principium. Minor item est Physicum principium. Ignorantia tollit voluntarium. Confirmatur. Nam odia non solum ex iuris principio non sunt amplianda verum sunt restringenda, ergo.

D ¶ Secundo probatur. Quauis irregularitas quæ contrahitur ex hominis occisione iusta omnino sit pœna propter culpam inflicta, nunquam tamen afficit quempiam nisi sit volūtaria hominis occisio, ergo similiter ista irregularitas non incurritur, nisi sit voluntaria ipsa bigamia. Probatut consequentia, quoniam tam ista irregularitas, quam illa incurritur citra culpam propter defectum significationis, ista sacramenti cōiunctionis Christi cum Ecclesia, illa perfectæ lenitatis Christi. Confirmatur: text. de irregularitate quæ incurritur ex occisione intelli-

Capit. nuptiæ de bigamis. Capit. vlti. eodem tit.

Can. quotquot. 23. quæst. 1.

Can. 19. illius Concilij.

intelliguntur de voluntaria, ergo text. de irregularitate quæ incurritur ex bigamia, intelliguntur de voluntaria. ¶ Tertio probatur, ad bigamiæ irregularitatem requiritur actio humana hoc est hominis, vt homo est ergo volūtaria. Probatut antecedens odium hoc irregularitatis quæ incurritur ex bigamia, impositū est homini, vt homo est, imo secundum quod eleuatur per gratiam ad ecclesiæ mysteria, ergo. ¶ Denique probatur. Significatio hominis, vt homo est, ex arbitrio proposito rationi & beneplacito procedit, ergo vbi non est arbitrium, &c. nulla est hominis significatio proprie loquendo.

¶ Ad dubium Thom. respondetur. Loqui de illo qui non adhibuit diligentiam moralem, quæ in his rebus acquirendis adhiberi solet, ac proinde loquitur de volūtario formali vt directo, non indirecto. Itaque non est necessarium, quod bigamia sit volita formaliter ad hoc vt irregularitatem causet, sed sufficit quod sit volita reductiue, & sic respondetur ad secundum. Imo in solutione ad quartum Diuus Thomas multum fauet huic nostræ sententiæ, &c.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum bigamia soluitur per baptismum.

D QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod bigamia per baptismum soluitur. Dicit enim Hierony. in epistola ad Titum, quod si quis ante baptismū plures vxores habuit, vel vnā ante & aliam post, non est bigamus: ergo bigamia per baptismum soluitur.

¶ 2. Præterea. Qui facit quod maius est, facit quod minus est: sed baptismus tollit omne peccatum quod est grauius quam irregularitas: ergo tollit bigamiæ irregularitatem.

¶ 3. Præterea. Baptismus tollit omnem pœnam ex actu prouenientem: sed irregularitas est huiusmodi, ergo &c.

¶ 4. Præterea. Bigamus est irregularis, in quantum deficit à representatione Christi: sed per baptismum plene Christo conformatur, ergo soluitur irregularitas.

¶ 5. Præterea. Sacramenta nouæ legis sunt magis efficacia, quam sacramenta veteris legis, sed sacramenta veteris legis soluebant irregularitates, vt in primo libro dictum est à Magistro, ergo & baptismus qui est efficacissimum sacramentum in noua lege soluit irregularitatem ex bigamia contractam.

Super illud vnus vxoris virum.

A SED contra est, quod August. dicit: Acutus intelligunt qui nec eum, qui catechumenus aut Paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt, quia de sacramento agitur, non de peccato.

¶ Præterea. Sicut idem dicit: Fœmina si catechumena vel pagana vitata est non potest inter Dei virgines vel post baptismum velari: ergo eadem ratio, nec bigamus ante baptismū ordinari.

RESPONDEO dicendum, quod baptismus soluit culpas & non soluit coniugia, vnde in eodem ipso coniugio sequatur irregularitas per baptismum tolli non potest, vt Augustinus dicit.

AD primum ergo dicendum, quod in casu isto non tenetur Hierony. opinio, nisi forte velimus eum exponere quod loquitur ad sanctiorem dispositionem.

AD secundum dicendum, quod non oportet quod illud quod facit maius faciat minus nisi sit ad illud ordinatū, & hoc deficit in proposito, quia baptismus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

AD tertium dicendum, quod hoc intelligendum est de peccatis quæ consequuntur ex actuali peccato quasi inflictæ, non infligende, non enim aliquis per baptismum virginitatem recuperat, nec similiter carnis indiuisionem.

AD quartum dicendum, quod baptismus conformatur Christo quantum ad virtutem mentis, sed non quantum ad statum carnis, qui consideratur in virginitate vel in diuisione carnis.

AD quintum dicendum, quod illæ irregularitates ex leuibus causis non perpetuis erant contractæ, & ideo etiam per illa sacramenta auferri poterant, & iterum erant ad hoc ordinata, nō autem baptismus ad hoc ordinatur.

SVMMA ARTICVLI.

C Onclusio est negatiua. Nam baptismus soluit culpas, & non dissoluit coniugia. ¶ Circa istum articulum est dubium. Vtrum per baptismum soluitur irregularitas, ita vt qui ante baptismum irregularis fuit promoueri possit post baptismum ad sacros ordines. Videtur vera pars affirmatiua. ¶ Primo, cedere videtur in scandalum catechumenorum, quod stupra, adulteria, incestus ante baptismum commissa, non eos impediunt à sacri ordinis susceptione: legitima autem coniugia eos impediunt, ergo. ¶ Secundo. Irregularitas est impedimentum quoddam iure canonico, intruductū, at infideles non arstantur constitutionibus canonicis, vt docet Innoc. III. in cap. gaudemus, de diuortijs. 1. Ad Corinthios. 5. ergo. ¶ Tertio. Bigamiæ irregularitas

De bono contug. capit. 18.

Cap. gaudeamus citato 1. Cor. 5.

Ad Titum cap. 3.

24. q. 4. ca. no. 1. dist. 26. can. 1.

26. dist. ca. no. vna tantum. cano. acutius. dist. citata.

Can. si quis viduam. dist. 26. ca. no. deinde.

laritas contrahitur ex sacramenti defectu sed inter infideles matrimonium non est sacramentū, ergo. ¶ In hac quæstione Diuus Hierony. lib. comment. supra epist. ad Titum, ca. 3. & refertur à Gratiano 24. quæst. 4. can. 1. & in epist. ad Oceanum. & refertur dist. 26. can. 1. irritans eos qui dicunt tales esse bigamos maxime propter argumentum primo loco propositum. Cui sententiæ fauet Erasmus in annota. 1. Timoth. 3. & inter scholasticos Maior in 4. dist. 27. quæst. vltima. dubio vltimo. ¶ Oppositam sententiam tenēt grauisissimi authores, Ambrosius libr. de officijs cap. vltimo, refertur dist. 26. can. vna tantum. & Augustinus lib. de bono coniugali, cap. 18. refertur can. acutius, distinct. allegata, & causa & quæst. allegata. ¶ Respondetur igitur ad quæstionem inter has sententias ea quæ est Hierony. est vsq; adeo rationi consentanea, quod nisi obstaret ex aduerso declaratio Conciliorum, & Pontificum & consensus omnium Doctorum ea esset merito præferenda, at iam nūc temporis non est fas eam sequi sine temeritate. Primā partē conclusionis concedimus grauisimæ Hieronymi authoritati, & argumentis factis. ¶ Secunda vero pars probatur primo. Concilium Valentinum Galliæ celebratū sub Damaso primo tempore Diui Hierony. diffinit tales esse censendos irregulares in can. 1. Innocent. I. coætaneus August. in epist. 2. ca. 5. refertur can. si quis viduam. in dist. 34. & epist. 3. 2. cap. 2. refertur dist. 26. can. deinde. & epist. 2. 4. ad Synodum Toletanam, cap. 6. vsque adeo grauitate, & acriter rem hanc disputat, & diffinit vt nunc dicat oppositam sententiā esse contra Apostoli doctrinam, nunc esse prauum errorem, ac tandem in allegato capit. 6. inquit, Nemini liceat, aliter interpretari diuinas scripturas. Hæc item est omnium Theologorum, & Iurisperitorum concors sententia vbi supra, congruentiæ pro re offerri possunt, quia per baptismum crimina tantum diluuntur, vxorum numerus nō absoluitur. Et quoniam matrimonium ante baptismum licet non sit signum sacramentum est tamen signum ad signādam Christi cum ecclesia, ex gētibus cōgregata cōiunctionē. ¶ Ad primum argumentum respōdetur. cessare prorsus omne catechumenorū scandalum cum audiant non haberi culpæ alicuius rationem, quo ad præsens attinet, sed significationis tantum.

ationes canonicas non imponere præceptū, aliquod aut pœnam, infidelibus, verū non signanter excludunt si qua est in ipsis infidelibus. ¶ Ad tertium respondetur. Matrimonia infidelium, esse signa, vt dicebamus qualiacunq; , licet non sacramenta, ex Christi institutione: & hæc signorum significatio, visa est sufficiens pontificibus ad irregularitatem.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum cum bigamo liceat dispensare.

B

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod cum bigamo non liceat dispensare. Quia extra, de bigamis dicitur: Cum clericis, qui in quantum in ipsis fuit secundas sibi mulieres coniunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non licet dispensare.

Capit. 4.

¶ 2. Præterea. Contra ius diuinum non licet dispensare: sed omnia quæ in Canone dicuntur ad ius diuinum pertinent: cum ergo Apostolus in scriptura Canonica dicat, oportet episcopum vnius vxoris virum esse, videtur quod in hoc non possit dispensari.

1. ad Timotheum. 3.

C

¶ 3. Præterea. Nullus potest dispensare in his quæ sunt de necessitate sacramenti: sed nō esse irregularem est de necessitate sacramenti ordinis, cum significatio quæ est sacramento essentialis desit: ergo non potest in hoc dispensari.

¶ 4. Præterea. Hoc quod rationabiliter factum est non potest irrationabiliter mutari: si ergo potest rationabiliter dispensari cum bigamo, irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas, quod est inconueniens.

S E D contra est, quod Lucius papa dispensauit cum episcopo Panormitano qui erat bigamus.

Ita refertur glof. d. 34. c. lector. refertur ibi dem.

¶ Præterea. Martinus papa dicit, lector si viduam vxorem accipiat in lectoratu permaneat, aut si necessitas fuerit subdiaconus fiat, nihil autē supra, similiter si bigamus fuerit: ergo ad minus vsq; ad subdiaconatum cum eo dispensari potest.

D

R E S P O N D E O dicendum, quod bigamia non est adiuncta irregularitas de iure naturali, sed de iure positivo, nec iterum est de essentialibus ordinis, quod non sit bigamus, quod patet ex hoc qd si aliquis bigamus ad ordines accedit characterem accipit. Et ideo papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter, sed episcopus quantum ad minores ordines. Et quidam dicunt quod etiam quantum ad maiores, in illis qui volūt Deo in religione seruire. propter vitandum religiosorum discursum.

AD

allegata, quæst. 3. artic. 3. Secunda vero pars negatur à Nauarro in manuali capit. 27. nu. 197, verum D. Tho. in allegato loco & Syluest. verbo, bigamia, quæst. 6. & Rotæ in decisione 447. & hæc sententia est multo pbabilior & sine scrupulo sustineri potest.

¶ Quarta conclusio. Cum eo qui initiatu sacris ordinibus matrimonium attentauit cōtrahere cum virgine, dispēlare potest episcopus, tā vt ministret in susceptis, quā vt promoueatur ad superiores. Hæc conclusio diffinitur ab Alexandro III. in capit. 1. qui clerici vel qui videntes, quo loco omnes Iurisperiti hoc asserunt, & Nauar. vbi supra. Verū est qd Pontifex nihil dicit, in eo capite de virgine vel corrupta. Sed Iurisperiti hoc addūt, & hactenus de irregularitate.

QVÆSTIO LXVII.

De libello repudij.

D E inde considerādum est de libello repudij. Circa quod quæruntur septem. Primò, vtrū inseparabilitas matrimonij sit de lege naturæ. Secundò, vtrum repudiare vxorem possit esse licitum per dispensationē. Tertio, vtrum sub lege Moyfi fuerit licitum. Quarto, vtrum liceat vxori repudiata alium virum accipere. Quintò, vtrum liceat viro repudiatam à se iterū ducere. Sextò, vtrum causa repudij fuerit odiū vxoris. Septimò, vtrum causæ repudij deberent in libello scribi.

D E hac materia disputant Doctores in quarto distinctione 33.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum inseparabilitas vxoris sit de lege naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur qd inseparabilitas vxoris non sit de lege naturæ. Lex enim naturæ communis est apud omnes: sed nulla lege præter legem Christi fuit prohibitum vxorem dimittere: ergo inseparabi-

Tho. 4. dist. 33. q. 2. art. 1. & sequen.

A D primum ergo dicendum, qd per illam De cret. ostenditur eadem esse difficultas dispensandi in illis qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac si de iure contraxissent, non qd subtrahatur simpliciter potestas Papæ dispensandi in talibus.

A D secundum dicendum, qd hoc est verū quantum ad ea quæ sunt de iure naturali, & quantum ad ea quæ sunt de necessitate sacramentorum & fidei: sed in alijs quæ sunt de institutione Apostolorum, cum ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi & destituendi quæ tunc habuerit, potest per eū qui primatū tenet in ecclesia dispensari.

A D tertium dicendum, quod non qualibet significatio est de essentia sacramenti, sed tantum illa quæ pertinet ad officium sacramenti, & talis non tollitur per irregularitatem.

B

A D quartum dicendum, quod in particularibus non potest inueniri ratio quæ omnibus competit æqualiter propter eorum diuersitatem: & ideo quod vniuersaliter statutum est rationabiliter consideratis his quæ in pluribus accidunt, potest etiam per dispensationem rationabiliter remoueri in aliquo casu determinato.

SVMMA ARTICVLI.

C ONCLUSIO. Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter, nā non est de iure naturali, sed de iure positivo.

¶ Circa istum articulum est dubiū, vtrū summus Pōtifex dispensare possit supra bigamiam irregularitatem.

C

¶ Prima cōclusio. Pontifex potest dispensare citra dubium quauis aliqui Iurisperiti cōtradican. Ratio est ex dictis aperta, quoniam hæc irregularitas est impedimentum iure positivo introductum, potest autem Summus Pontifex super omni positivo iure dispensare si adsit causa imo si desit causa dispensatio facta tenebit.

¶ Secunda conclusio. Solus Summus Pōtifex dispensare potest cum bigamo formaliter vel interpretatiuo, vt promoueri possit ad sacros ordines, & in susceptis ministrare. Hæc est communis sententia omnium Theologorum & Iurisperitorum locis allegatis, imo & in casibus fere omnibus similitudinaria bigamiam. Dico autem fere omnibus propter exceptionem, quam adhibemus in tertia conclusione.

¶ Tertia conclusio. Episcopus dispensare potest cum bigamo quocunq; , vt in minoribus ordinibus ministrare possit, si illos iam suscepit, imo vt ad illos promoueri possit. Prima pars quauis negetur à quibusdam Iurisperitis tamen est cōmunitis multis illorum cum Diuo Thom. distinctione

parabilitas vxoris non est de lege naturæ.

¶ 2 Præterea. Sacramenta non sunt de lege naturæ: sed inseparabilitas matrimonij ad sacramenti bonum pertinet, ergo nõ est de lege naturæ.

3 ¶ Præterea. Coniunctio viri & fœminæ in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem & educationem, & instructionem: sed hæc omnia aliquo certo tempore consummantur, ergo post illud tempus licet vxorem dimittere sine aliquo præiudicio legis naturæ.

¶ 4 Præterea. Ex matrimonio principaliter queritur bonum prolis: sed inseparabilitas est contra bonum prolis, quia vt dicunt philosophi, aliquis vir non potest ex aliqua fœmina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere posset: & que etiam ab alio viro imprægnaretur, ergo inseparabilitas matrimonij magis est contra legem naturæ quam de lege naturæ.

SE D contra. Illud præcipue est de lege naturæ q natura bene instituta accepit in sui principio: sed inseparabilitas matrimonij est huiusmodi vt patet Matth. 19. ergo est de lege naturæ.

¶ Præterea. De lege naturæ est q homo Deo non contrarietur: sed homo quodammodo contrarius esset Deo, si separaret quos Deus coniunxit, cum ergo ex hoc instituta sit inseparabilitas matrimonij, Matth. 19. videtur q sit de lege naturæ.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis. Vnde de lege naturæ est quod parentes filijs thesaurizent & filij parentum heredes sint. Et ideo cum proles sit commune bonum viri & vxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere indiuisam secundum legis naturæ dictamen: & sic inseparabilitas matrimonij est de lege naturæ.

AD primum ergo dicendum, quod sola lex Christi ad perfectum humanum genus adduxit; reducens in statum nouitatis naturæ. Vnde & in lege Moyse & in legibus humanis non potuit totum auferri quod contra legem naturæ erat, hoc enim soli legi spiritus & vitæ reseruatum est.

AD secundum dicendum, q inseparabilitas competit matrimonio secundum q est signum perpetuæ coniunctionis Christi & ecclesiæ, & secundum q est in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum, vt dictum est: sed quia separatio matrimonij magis directè repugnat significationi quam prolis bono, cui consequenter repugnat, vt dictum est: inseparabilitas matrimonij magis in bono sacramenti intelligitur quam in bono prolis, quantum in vtroq; intelligi possit, & secundum q pertinet ad bonum prolis esset de lege naturæ, non autem secundum quod pertinet ad bonum sacramenti.

In corp. articuli.

A AD tertium patet solutio ex dictis. AD quartum dicendum, quod matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonum prolis, quantum etiam ratione finis secundarij ordinatur ad bonum matrimonium contrahentis, prout per se est in remedium concupiscentiæ. Et ideo in legibus matrimonij magis attenditur quod omnibus expediat quam quod vni competere possit: quantum ergo matrimonij inseparabilitas impediatur bonum in aliquo homine, tamen non est conueniens ad bonum prolis simpliciter, & propter hoc ratio non sequitur.

In artic. & ad primū.

SVMMA ARTICVLI.

PRIMA conclusio est affirmatiua. Ratio huius conclusionis est, nam matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad prolis educationem non solum ad tempus determinatū, sed per totam vitam prolis, & ita debet esse vinculum perpetuum,

¶ Secunda conclusio ad secundum. Inseparabilitas conuenit matrimonio secundum, quod est significatiuū perpetuæ cōiunctionis Christi & ecclesiæ, & secundum quod est in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum.

¶ In hac quæstione & præcipue in hoc articulo disputat Diuus Thomas de quadam proprietate & qualitate matrimonij, quæ est indissolubilitas, quæ quidem proprietas potissimū locum obtinet inter proprietates matrimonij, & vt illam explicemus sunt duo dubia: primum circa primam conclusionem secundum circa secundam.

PRIMUM dubium est. Vtrum matrimonij attentio iure tantū naturæ, sit in dissolubile. Videtur vera pars negatiua.

¶ Primo. Omnes res publicæ quantumlibet ciuilitate bonis moribus institutæ permittebant repudium, at non est credendum omnes res publicas errare in his quæ ad naturæ lumen & cognitionem pertinent, ergo. Maior probatur ex omnibus historiographis. Ita asserit Plutarchus in problematis Romanorum, cap. 15. & in vita Romuli, Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. & libr. 6. cap. 3. Dionysius Alicarnaseus lib. 2. Gellius lib. 4. cap. 3. & lib. 13. vel 17. cap. 21. Alexander ab Alexandro lib. 4. dierum genialium, cap. 8. Ludouicus Cælius lib. 15. lectionum antiquarum, cap. 16. imo Iurifconsultus. in. l. nullum. ff. de diuortijs. permittit repudium, id est, quod vir dimittat vxorem. & aliam ducat;

L. nullū. ff. de diuortijs.

C. tit. de repudijs. l. cōsentu.

Deute. 24.

1. Cor. 7.

ducatur, qui etiam Iustinianus Cæsar catholicus in suo. C. tit. de repudijs. in. l. consentu. permittit etiam repudia multis de causis, nec mirum videtur, quoniam & dominus Deuter. 24. familiæ Iudæorum permittit etiam repudium.

¶ Secundo arguitur Authoritate primū, de intentione Diui Thomæ in. 4. dist. 23. quæst. 2. art. 1. quæstio. 2. ubi rogatur, vtrum vxori dimittere possit esse licitum per dispensationem re relatis autem duobus modis quibus naturalis cursus mutari potest: & dispensatio fieri in præceptis legis naturalis. Vno quidem modo per causas naturales quæ alias naturales impedire possunt, alio modo per causam supernaturalem, ait D. Tho. matrimonij inseparabilitatem posse mutari: & cadere sub dispensatione ex aliqua causa naturali. Adhibet D. Tho. exemplum in pluralitate vxorum super quæ facta est dispensatio ex naturali causa, vt docet ipse eadem dist. quæst. 2. artic. 2. Item in allegata, quæstio. 2. artic. 2. Inseparabilitas quæuis sit: de secunda intentione matrimonij, prout est in officium naturæ, tamen est de prima intentione in quantum est sacramentum ecclesiæ: & ideo ex quo institutum est vt sit ecclesiæ sacramentum manente tali institutione non potest sub dispensatione cadere, nisi forte secundo modo. Quin etiam cum D. Thom. in allegato artic. 2. dixerat super vxorum pluralitate dispensationem fieri posse à Deo, in quæstioncula tamē allegata absolute concludit per causas secundas posse dispensari super inseparabilitate matrimonij. Atque hactenus de autoritate D. Thom. Suffragatur tamen eius ratio in eadem quæstioncula, ea est. Matrimonij inseparabilitas non continetur in primis naturæ legis præceptis, sed in secundarijs tantū: at in secundarijs naturæ legis præceptis cadit dispensatio per causas naturales, ergo. Maior probatur. Inseparabilitas matrimonij non ordinatur ad prolis generandæ bonū, qui est finis principalis matrimonij, nisi quantum ad hoc quod parentes provideant filijs necessaria per totam vitam, & thesaurizent illis: sed appropriatio rerum quæ ad transigendam vitam necessariæ sunt non est de prima intentione naturæ secundū quam omnia potius sunt communia, non propria, sed introducta est iure gentium, ergo.

¶ Tertio arguitur. Testimonijs sacrarum literarum. Primum sit illud quod habetur 1. Corinth. 7. vbi Paulus differens de coniu-

gijs infidelium docet quod si vnus coniux infidelis conuertatur ad fidem altero manente in infidelitate, eo nolente cohabitare cum fidele conuerso: potest fidelis conuersus aliud matrimonij inire. Dicit enim. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim leui tui subiectus est frater aut soror in huiusmodi. Vbi ex subiecta ratione naturali, nõ, scilicet, frater conuersus maneret subiectus fortuiti alterius colligit Paulus matrimonij dissolui; ergo per causas naturales sine ulla dispensatione matrimonij vinculum dissolui potest. Rursus duo sunt loca potissimū in sacris literis, quibus videtur maxime probari matrimonij indissolubilitas; prior Joë habetur Genes. 2. vbi Adam diuino exco- ciatu spiritu dixit, quamobrem relinquere hominem patrem suum & matrem, & adherere vxori suæ, & erunt duo in carne vna; posterior locus habetur Matth. 19. vbi interrogatus Christus à Phariseis, an liceret homini dimittere vxorem quacunque ex causa referens Christus Adæ verba paulo ante allegata; tanquam à Deo dicta, superaddidit: itaque iam non sunt duo, sed vna caro quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Instantibus adhuc Phariseis, quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudij &c. Respondit Christus. Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autē nõ fuit sic. Dico autem vobis, quicumque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, mœchatur, & qui dimissam duxerit mœchatur. At hæc loca videntur infirma satis ad probandum in vniuersum matrimonij indissolubilitatem in iure naturæ: tum quia in vtroque loco sermo est de matrimonio consummato tantum, quandoquidem in vtroque habentur illa verba, & erunt duo in carne vna, coniuges autem non sunt vna caro nisi per carnalem copulam. Quo circa Pontifex Maximus in cap. ex publico. de conuersione coniugatorum. Et vniuersalis ecclesia colligit exinde, quod per religionis ingressum dissoluitur matrimonium nondum consummatum, consummatum vero minime. Tum etiam quoniam in posteriori loco apertius hoc ipsum videtur: quando quidem Christus respondet ad quæstionem sibi propositam de matrimonio iam consummato, an dissolueretur per repudij libellum. Tum denique quoniam aperte videtur fauere Christus Dominus in hoc posteriori loco matrimonij dissolubilitati, illis verbis.

Genes. 2.

Genes. 2.

Matth. 19.

Cap. ex publico. de conuersione coniugatorum.

verbis, Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, mœchatur. Insinuans planè, fornicationem esse sufficientem causam ad dissoluendum matrimonij vinculum.

¶ Quarto. Matrimonium destinatur potissimum ad prolem procreandam, tãquam ad vltimum & primarium finem, at satis fuerit ad sufficienter procreandam prolem, & educandam & instituendam quod matrimonium non dissoluatur quousque proles attingat ætatem perfectam, & sit sufficienter instituta, ergo.

Regula iuris.

¶ Quinto arguitur ex regula iuris famosa, omnes res per quascunque causas nascuntur per eandem dissoluitur: sed matrimonij vinculum nascitur ex mutuo consensu contrahentium tanquam ex proprijs causis, ergo per eundem consensum mutuum dissoluitur. Minor manifesta est, explicatur verò modo ostendendo discrimen inter præcepta & obligationes naturales: quarum alia astringunt & deuinciunt nos etiam inuitis & repugnantibus: cuiusmodi sunt omnia præcepta legis naturæ, de faciendo bono, de recedendo à malo: & cuncta Decalogi præcepta, imo & præcepta diuina supernaturalia de fide & sacramentis. Alia vero præcepta & obligationes sunt quæ tantum ligant nos præcedente prius placito & arbitrio nostro, cuiusmodi est præceptum de iuramentis de votis reddendis: & inter hæc posteriora præcepta connumerandum est præceptum & vinculum matrimonij. Nam sicut nemo tenetur vouere, sed voluntariè & liberè vouet, at postquam liberè vouit tenetur necessario reddere vota: ita certè nemo tenetur matrimonium contrahere, at postquam liberè contraxerit tenetur necessario stare contractui. Confirmatur. Alij contractus omnes etiam iurati rescinduntur per voluntatem vtriusque contrahentium, vt habetur. §. fin. Inst. quibus modis tollitur obligatio.

§. fin. Inst. quibus modis tollitur obligatio.

¶ Sexto arguitur. Matrimonium & sponsalia de futuro sunt eiusdè speciei: vterque enim contractus pertinet ad iustitiam commutatiuam: sed sponsalia de futuro sunt dissolubilia ex natura sua, vt supra dictum est, ergo & matrimonium.

¶ Vltimo arguitur. In matrimonio potest dispensare Deus, vt est auctor naturæ, ergo non est indissolubile ex natura sua. Consequentia probatur. Nam intra ordinem naturæ habet causam suæ dissolutionis.

nis, ergo ex natura sua non est indissolubile. Antecedens probatur, quia omnis legislator potest dispensare in propria lege: sed Deus vt est auctor naturæ est legislator indissolubilitatis matrimonij, ergo.

¶ Tres sententiæ circumferuntur de re hac inter Doctores etiam catholicos: Prima est, matrimonium esse natura sua omnino dissolubile: existimant enim hi auctores solum pertinere ad ius naturale, quod matrimonium ordinatur ad propagandũ & multiplicandũ genus humanum debito modo, & non per fornicationem: reliqua vero omnia dicunt quod pertinent ad ius posituum, vt quod sit perpetuum vinculum, vel temporale, quod sit vnus cum vna. Huic sententiæ libenter subscribunt omnes hæretici nostri temporis. ¶ Secunda sententia est, matrimonium consummatum iure naturæ esse perpetuum & indissolubile, nõdum vero consummatum esse dissolubile. ¶ Tertia sententia est, omne matrimonium esse natura sua indissolubile. Auctores qui in has opiniones diuiduntur referentur commodius infra.

¶ Prima conclusio. Omne matrimoniũ, maxime consummatum, est natura sua indissolubile. Probatur ex principijs naturæ seclusa omni reuelatione. Primò. Dissolutio matrimonij magis est contra leges naturales de matrimonio quam multitudo vxorum, at vxorum multitudo & pluralitas, vt infra ostendetur in hac eadem parte, est contra naturales leges de matrimonio, ergo etiam dissolutio. Maior probatur ex terminis ipsis, dissoluere matrimonium apertissime est demoliri matrimonium, ergo totum matrimonij bonum. At superinducere secundam vxorem primæ, non est demoliri matrimonium, ergo. Secundò probatur maior. Quoniam pluralitas vxorum est tãtum contra secundarium finem, qui est cohabitatio viri cum foemina, at dissolutio matrimonij est contra finem primariũ: finis enim secundarius est quod simul cohabitent cui repugnat pluralitas vxorum, primarius vero est institutio prolis cui repugnat dissolutio matrimonij, ergo. ¶ Secundò probatur conclusio. Matrimonium ex prima naturæ institutione destinatur ad propagandum debito modo genus humanum, sed ad hunc finem consequendum necessaria est matrimonij indissolubilitas, ergo. Maior patet ex supradictis, minor manifesta est, si non præscribatur tempus aliquod certum quo

teneantur coniuges simul cohabitare, sed possint quãdo velint diuortium facere. Et enim tunc manifestè sequitur incertitudo prolis ex matrimonio sicut ex vago & fornicario concubitu. Fingamus siquidè quosdam contrahere per mensem tantum, & copulari adinuicem carnaliter: transacto vero mense diuortium facere, & transire ad alia matrimonia, & commisceri item carnaliter: apertum est enim in tali casu prolem esse incertam si non mense foemina pariat, maxime si talis foemina intra nouem menses nouem vitis nupserit. Si vero præscribatur tempus certum vsque ad debitam prolis procreationem & educationem, vt dicebatur argumento. 4. ostenditur eadem minori. Hæc debita institutio requirit in prole ætatem. 25. annorum, rursus intra hoc tempus 25. annorum tenentur coniuges ex præcepto matrimonij ad reddendum debitum parenti coniugi & foemina poterit concipere & parere, ergo ad istam prolem quæ illo medio tempore concipitur requiritur ad instituendam & educandam tota humana vita. Probatur eadem minor argumentis quæ dicunt ad impossibile. ¶ Sequitur primo ex opposito quod simul atque compertum esset quod vxor esset sterilis, posset dimitti. Secundò sequitur, quod si in primo accessu viri ad foeminam non fieret foemina grauida, posset continuo dimitti. Tertiò sequitur, quod si dimittenda esset vxor post perfectam prolis institutionem: quod non possent coniuges vacare generationi & procreationi filiorum interim dum proles gignitur, & instituitur perfecte: at hoc est incommodum maximum ad multiplicandam genus humanum.

teneantur coniuges simul cohabitare, sed possint quãdo velint diuortium facere. Et enim tunc manifestè sequitur incertitudo prolis ex matrimonio sicut ex vago & fornicario concubitu. Fingamus siquidè quosdam contrahere per mensem tantum, & copulari adinuicem carnaliter: transacto vero mense diuortium facere, & transire ad alia matrimonia, & commisceri item carnaliter: apertum est enim in tali casu prolem esse incertam si non mense foemina pariat, maxime si talis foemina intra nouem menses nouem vitis nupserit. Si vero præscribatur tempus certum vsque ad debitam prolis procreationem & educationem, vt dicebatur argumento. 4. ostenditur eadem minori. Hæc debita institutio requirit in prole ætatem. 25. annorum, rursus intra hoc tempus 25. annorum tenentur coniuges ex præcepto matrimonij ad reddendum debitum parenti coniugi & foemina poterit concipere & parere, ergo ad istam prolem quæ illo medio tempore concipitur requiritur ad instituendam & educandam tota humana vita. Probatur eadem minor argumentis quæ dicunt ad impossibile. ¶ Sequitur primo ex opposito quod simul atque compertum esset quod vxor esset sterilis, posset dimitti. Secundò sequitur, quod si in primo accessu viri ad foeminam non fieret foemina grauida, posset continuo dimitti. Tertiò sequitur, quod si dimittenda esset vxor post perfectam prolis institutionem: quod non possent coniuges vacare generationi & procreationi filiorum interim dum proles gignitur, & instituitur perfecte: at hoc est incommodum maximum ad multiplicandam genus humanum.

¶ Hæc argumenta posita maxime probant in matrimonio consummato. Verum tamè exinde sequitur, & illud quod nondum est consummatum esse omnino indissolubile natura sua. Tum quoniam consummatio per copulam solum est accidentalis perfectio matrimonij, sicut operatio est perfectio potentia, at indissolubilitas matrimonij, vel est de essentia matrimonij, aut (quod ego verius opinor) propria illius passio. Tũ etiã quoniam indissolubilitas matrimonij vel continetur in definitione matrimonij, in illis verbis, indiuiduã vitæ cõsuetudinẽ retinẽs: aut certè ex illis sequitur: at definitio matrimonij & quæ ex illa sequuntur vniuocè dicuntur de matrimonio tam consummato, quam non consummato. Tum denique, quia ma-

trimonium ratum ex natura sua ordinatur ad consummationem. ¶ Denique probatur conclusio. Si matrimonium quodcunque non esset natura sua indissolubile, sed dissolubile, dissolui posset certè per mutuum cõtrahentium consensum. Consequens est manifestè contra omnem naturæ rationem, ergo & antecedens. Probatur sequela. Omnis contractus humanus quia natura sua dissolui potest, certè dissoluitur per voluntatem vtriusque contrahentium, ergo & hic contractus si natura sua dissolui potest.

¶ Secunda conclusio. Temerariũ est imo accedit ad errorem nostrorum temporum, imo est error sapiens hæresim nostrorum temporum, asserere matrimonium maxime consummatum esse natura sua dissolubile. Probatur cõclusio ex locis allegatis Gen. 2. & Matth. 19. colligitur secundum fidem matrimonij vinculum esse indissolubile: tamè illa loca intelligenda sunt necessario de matrimonio maxime consummati natura, ergo. Maior probatur. Illa loca afferuntur à Concilijs, à Sanctis Patribus, & à Pontificibus & à Doctoribus scholasticis ad probandam matrimonij indissolubilitatem: à Concilio Tridentino Sessione. 24. doctrina de sacramento matrimonij, cuius initium est. Matrimonij perpetuũ indissolubilemque nexum primus humani generis parens, &c.

Genes. 2. Matth. 19.

Concl. Trident. Sess. 24. doctrina de sacramento matrimonij.

Capl. gaudemus. de diuortijs.

Capl. 1. de voto & voti redemptione in. 6.

¶ Illud quod non potest simul duas vxores habere: nec potest dimittere vxorem si vnã habet: quod si forte illam dimiserit in paganismo, & postea baptizetur: tenetur si illa velit simul cohabitare, & non potest aliam ducere. Bonifacius VIII. cap. 1. de voto & voti redemptione. in. 6. eandem indissolubilitatẽ probat ex istis locis, & omnes scholastici in. 4. dist. 33. & interpretes sacræ Scripturæ super illa loca adducta. Minor vero principalis argumenti probatur. Tum quoniam in innocentia statu nullum fuit præceptum positum præter illud de non edendo de arbore vetito, ergo. Item in eo statu nullũ fuit sacramentum, & quando fuisset aliquod nõ esset ab Adamo institutum, sed à Deo. Tum etiam quoniam ex illis Christi verbis, ab initio non fuit sic, colligitur apertè Christũ restituisse matrimonium pristinae dignitati naturali, quando naturæ ratio integra erat: & retrocasit matrimonium ad primam institutionem.

tutionem in paradiso factam. Tum etiam A quoniam in illis verbis relinquet homo patrem, &c. comparantur ista duo vincula naturalia, patrum, scilicet, & vxorum, & significatur arctius & strictius esse vxoris quamdam tenus ratione, quandoquidem in communibus necessitatibus providere debet potius vir vxori & familiæ quam patribus: vinculum autem patrum maxime naturale est, vxorium ergo quod illi comparatur naturale erit. Tum denique quoniam alias perperam Innocentius loco allegato, argumentaretur de matrimonio paganorum, qui non tenentur legibus supernaturalibus matrimonij. ¶ Contra hanc conclusionem sunt duo argumenta. Primum est. Tridentina Synodus loco allegato vt vel ex titulo ipso constat, loquitur de matrimonij sacramento, ergo non rectè nos inde colligimus, perpetuitatem matrimonij, vt est in officium naturæ. Secundum argumentum est contra minorem propositionem. Omnia argumenta allata ad probandam minorem argumenti facti pro conclusione præcedenti, non cogunt nos aut secundum euidenciam naturalem, vel certo secundum fidem, ad dicendum illo loco Gen. 2. & Matth. 19. intelligi necessario de natura matrimonij: sed satisfit omnibus illis si dicamus intelligi de aliquo accidenti superaddito ipsi matrimonio, & illius naturæ ex Dei institutione in paradiso eleuantis illud ad esse sacramenti: quod asserere licet falsum sit, non tamen est temerarium, nec multo minus error, vt ostendimus supra. Satis etiam videtur fieri eisdem argumentis si dicamus loca illa intelligenda de ratione sacramenti nouæ legis, quam accepit matrimonium ex Christi institutione, Matth. 19. iuxta verisimillimam sententiam. ¶ Propter hæc argumenta sit tertia conclusio, quæ explicat præcedentem. Si quis dixerit matrimonij vinculum fuisse dissolubile in statu innocentie & legis naturæ antequam à Christo institueretur nouæ legis sacramentum, errat in fide: qui vero dixerit matrimonium accepisse firmitatem & indissolubilitatem suam ex Dei institutione & placito superadditam naturæ matrimonij in paradiso loquetur mea sententia improbabiler, nihil tamen dicit contra fidem. Prima pars probatur argumentis pro præcedenti conclusione. Secunda probatur argumentis factis contra præcedentem.

¶ Sed ad primum vt procedit contra pri-

mā huius tertiæ conclusionis partē respōdetur, Concilium manifestè loqui de matrimonij vinculo quantum ad id quod habuit in statu innocentie, antequam institueretur à Christo sacramentum: quandoquidem asseritur primum parentem hunc nexum indissolubilem pronuntiasse, Christum vero huius nexus firmitatem confirmasse. Et quantum inferebatur doctrina de sacramento matrimonij, in priori illius doctrinæ parte, loquebatur de matrimonio vt est in officium naturæ: vt sic se præparet ad tractandum in posteriori parte, de sacramento ipso, quæ incipit in illis verbis, Gratiam vero, &c.

¶ Ad secundum quantum ad primam illius partem iam concessimus quod volebat in secunda parte nostræ conclusionis quantum ad secundam partem manifestum est eam solutionem nullam esse: quod vel ex illis verbis patet, ab initio autem non fuit sic. Sermo igitur erat ibi de indissolubilitate & firmitate matrimonij in statu saltem innocentie & legis naturæ.

¶ Ad argumenta in principio ad primum & secundum respondebitur artic. sequenti.

¶ Ad tertium & ad auctoritatem Pauli quæ affertur primo loco respondetur illis verbis non contineri legem communem & ordinariam: quoniam secundum talem legem ad dimittendum vxorem infidelem expectandum esse: saltem tempus necessariam ad proles educationem & instructionem si qua esset: quocirca non posset grauida dimitti, sed continetur reuera dispensatio diuina, de qua infra. ¶ Ad confirmationem locorum Gen. & Matth. respondetur. Ad primam & secundam concedendo his locis potissimum fieri sermonem de matrimonio consummato, quod est vnde quaque perfectum: at vt ostendebamus eadem omnino ratio est persistendo in rerum natura & principijs de nondum consummato matrimonio cum eadem sit vtriusque essentia & proprietates. Manifestè vero Christus propositæ sibi quæstionis decisionem de consummato matrimonio, extendit & ampliavit ad illud matrimonium, quod nondum est consummatum in illis verbis, ab initio autem non fuit sic: quibus vt dicebamus reuocare voluit matrimonij reformationem ad eam, quam habuit in paradiso ex Dei institutione, antequam consummatum esset. Verba vero illa, Et erunt duo in carne vna, conuenire possunt matrimonio etiam ante consummationem, iuxta duplicem sensum quem illis verbis

bis sacri authores tribunt. Primus est, esse duos coniuges in carne vna, aut vt alij legunt in carnem vnam, id est, ordinari ad vnā proles carnem generandam, educandam, instituendam. In quo sensu manifestum est conuenire hæc verba matrimonio nondum consummato, quod destinatur ex natura sua ad proles generationem, educationem, procreationem & institutionem. Secundus sensus quem videtur Christus intendere illis verbis continuo subiectis, itaque iam non sunt duo, sed vna caro, vt intelligatur coniuges fieri vicissim alter alterius carnem, id est, carnem cuiusque coniugis possidere pro indiuiso (vt dicemus) ab ambobus, & esse communem alteri coniugi: & ita fit vna caro ex duabus potestate & dominio. Quem sensum etiam explicuit Paulus. 1. Corinth. 7. Mulier sui corporis, &c. In quo sensu apertum est illa verba conuenire matrimonio ante copulam, post expressam consensum de præsentem. Pontifex vero in cap. ex publico. non interpretatur hæc verba, Et erunt duo, &c. sed illa, quæ sequuntur postea apud Matth. Qui dimiserit vxorem, &c. quæ intelligenda sunt de consummato matrimonio quantum ad effectum ingrediendi religionem: de quo loquebatur Pontifex. Consummatum siquidem dissolui non potest hac ratione, nondum vero consummatum dissolui potest: de quo infra.

¶ Ad quartum patet ex dictis in probatione primæ conclusionis, & plura dicentur articulo sequenti.

¶ Ad quintum & eius confirmationem respondetur, alios contractus esse natura sua dissolubiles, quoniam sic pertinebat ad illorum finem consequendum, id est, ad vsum & vtilitatem illorum qui contrahebant: & ideo per eorum voluntatem dissolui posse: at matrimonium vt ostendimus est natura sua indissolubile, quoniam ita pertinet ad consequendum illius finem qui est proles generatio, & institutio: & ideo non potuit per contrahentium voluntatem dirimi. Secundò respondetur, quod illa regula habet verum quando res est dissolubilis, matrimonium vero est indissolubile ex natura sua. Est optimum simile. Anima rationalis nunquam producit nisi cum aliqua dependetia ab agente naturali, à quo postea corrupti non potest, quoniam anima est incorruptibilis ex natura sua: ita matrimonium quantum ad constitutionem dependet à contrahentibus, non tamen potest dissolui

A per eorum voluntatem quoniam est indissolubile ex natura sua.

¶ Ad sextum dictum est in materia de sponsalibus, quod licet sint contractus eiusdem speciei, differunt tamen materialiter, & ita ex parte materię possunt habere distinctas proprietates, & vnus contractus potest esse ex natura sua dissolubilis, alius vero minime. ¶ Ad vltimum respondetur articulo sequenti.

¶ Secundò differendum est de indissolubilitate matrimonij in ratione sacramenti, imo qua ratione matrimonium est inter baptizatos fideles, licet nondum habeat rationem sacramenti. In cuius expositionem aduertendum, quod matrimonium inter fideles potest esse tripliciter. Aliud est ratum, consummatum & sacramentum, ratum dicitur quia inter fideles baptizatos, consummatum vero propter copulam carnalem, sacramentum vero propter rationem supradictam. Aliud matrimonium esse potest inter fideles baptizatos ratum & sacramentum non tamen consummatum, quale est matrimonium quod est inter Christianos iuxta ritum Ecclesiæ ante copulam carnalem. Tertio esse potest inter baptizatos ratum & consummatum non tamen sacramentum, quale est matrimonium contractum & consummatum ab infidelibus, si postea baptizentur, antequam denuo contrahant. Et secundum probabilem sententiam matrimonium contractum per procuratores cum conditionibus Concilij Tridentini, est ratum & consummatum si accedat copula carnalis, non tamen est sacramentum nisi in præsentia de nouo contrahant.

EST igitur secundum dubium circa secundam conclusionem, Vtrum matrimonium inter Christianos & baptizatos sit indissolubile ex lege gratiæ? Pars affirmatiua probatur primo. Ex lege Euangelicæ habetur, quod matrimonium dissoluitur propter fornicationem alterius coniugis quantum ad vinculum, ergo. Antecedens probatur. Nā Christus Dominus Matth. 19. dicit, Dico vobis quicumque dimiserit vxorem & aliam duxerit, nisi ob fornicationem, moechatur: & qui dimissam duxerit moechatur. Vbi Christus Dominus videtur significare quod est licitum propter fornicationem, dimittere propriam vxorem & aliam ducere.

¶ Secundò arguitur. Matrimonium ratum & quod veram habet rationem sacramenti, si nondum sit consummatum, dissolui

uitur si vnus cõiuæ profiteatur religionem A
solemniter, vt diffinitum est à Pontificibus
& vsus ecclesiæ probat: sed tale matrimo-
nium est verum & eiusdem prorsus confide-
rationis in ratione, scilicet, vinculi & sacra-
mēti cum matrimonio consummato, ergo.

¶ Tertio arguitur. Summus Pontifex dis-
pensare potest & dissoluere quantum ad
vinculum matrimonium ratum nondum
consummatum, ergo non est indissolubile
secundum legem Euangelicam. Antecedēs
probat. Quoniam de facto sæpius, vt in-
fra ostendemus Pontifices concesserunt dis-
pensationes.

¶ Quarto arguitur. Matrimonium infide-
lium si alter illorum ad fidem conuertatur
dissoluitur, etiam si consummatum sit, sal-
tem per secundum matrimonium quod fi-
delis contrahit, quando alter infidelis non
vult simul cohabitare citra contumeliam
creatoris, ergo ex lege Euangelica matrimo-
nium non habet indissolubilitatem.

¶ De hac re fuere olim & stant nunc tem-
poris variæ hæreses. Montanus hæreticus
circa annum Domini 181. nulla habita ra-
tione sacramenti neque euangelij, asseruit
matrimonium dissolui posse pro cõiugum
arbitrio. Ita referunt Eusebius libr. 5. histo-
riæ ecclesiasticæ cap. 18. Nicephorus libr. 4.
historiæ ecclesiasticæ cap. 22. Prateolus libr.
1. de vitis hæreticorum loquēdo de Mon-
tanistis, Castro de hæresibus cap. 1. verbo,
nuptiæ hæresi. 5. Idem error annumeratur
inter Græcorum, & Armenorum errores à
Guidone Carmelita in libr. de hæresibus à
Prateolo libr. de vitis hæreticorum in Græ-
cis, & à Castro vbi supra. Hæretici pseudo-
apostoli dixerūt, matrimonia dissolui pos-
se pro sua secta suscipienda, vt refert Ca-
stro supra. Nostris temporibus Martinus
Buccerus in commentarijs super Matthæ.
cap. 19. ait, matrimonium posse dissolui mo-
do quacunque ex causa per magistratum
secularem, si vir displiceat vxori, vel econ-
tra: & modo in Euangelio habere vim, re-
pudij legem, quam olim tulit Moyses, vt re-
fert Decanus Louan. artic. 18. contra hære-
ticos, seu errores nostri temporis. Denique
Lutherus in libr. de captiuitate Babylonæ
tres statuit causas diuortij propter quas li-
ceat maxime autoritate magistratus aliã
ducere vxorem. Primam, ait, esse sterilita-
tem, secundam adulterium, tertiam quan-
do denegatur debitum legitimi coniuctus
aut fugiendo aut coniugem relinquendo,

Hanc hæresim sequuntur omnes nostri tem-
poris hæretici, cui videtur initium dedisse
Erasmus in annotationibus super Matth.
cap. 19. & super. 1. ad Corin. cap. 7. & in pa-
raphrasibus super vtrumque locum. Iste si-
quidem nostra ætate & maiorum nostrorū,
primus hoc in dubium vertit, nec tamen au-
det ipse quicquam diffinire.

¶ Sit tamen de re hac prima conclusio.
Manifesta fides est matrimonium inter fide-
les baptizatos esse indissolubile ex Euange-
lica lege. Hæc conclusio manifestissima est
in matrimonio consummato, & quod est sa-
cramentum reuera. Cæterum manifesta est
mea sententia in quocunque matrimonio
inter baptizatos siue sit matrimonium ra-
tum & sacramentum nondum consumma-
tum: siue sit matrimonium ratum & non sa-
cramentum. Conclusio sic explicata proba-
tur primo ex sacris literis. Nā Christus Do-
minus Matth. 19. indissolubilitatem & fir-
mitatem huius vinculi confirmauit quando
dixit: Quod Deus coniunxit homo non se-
paret: & Marci. 10. Quicumque ergo dimise-
rit vxorem suam & alteram duxerit, adul-
terium committit, & si vxor dimiserit vi-
rum suum & alteri nupserit, mœchatur.
Idem habetur Lucæ. 16. At vero non esset
adulterium, nec esset adulteram ducere, si
vinculum matrimonij dissolueretur per re-
pudium, ergo. Et. 1. Corinthiorum cap. 7.
inquit Paulus. His autem qui in matrimonio
iuncti sunt præcipio non ego sed Domi-
nus: vxorem à viro non discedere, quod si
discesserit manere innuptam, aut viro suo re-
conciliari, & vir non vxorem dimittat: vbi
Apostolus docet hoc esse præceptum & le-
gem Christi Domini.

¶ Secundo probatur conclusio testimo-
nijs Apostolorum, Pontificum, & Conci-
liorum. In canone. 48. inter Apostolicos
sic diffinitur. Si quis laicus vxorem pro-
prium pellens alteram vel ab alio dimis-
sam duxerit, communionem priuetur. Idem
diffinit Innocentius Primus, epistola. 3.
capit. 6. & Alexander Tertius, & Innocen-
tius Tertius in multis capitibus in titulo de
conuersione coniugatorum. & in titulo de
diuortijs. Concilium Mileuitanum canone
17. & refertur. 32. quæstione. 2. capit. pla-
cuit. idem diffinitur in Concilio Tribu-
rienti cap. 39. & 46. & in multis alijs Conci-
lijs, præcipue in Florentino, decreto super
vniõne Armenorum, vbi dicitur, tertiu ma-
trimonij bonum est indissolubilitas matri-
monij

Conc. Tri-
dent. Sessi.
24. doctri-
na de sacra-
mento ma-
trimonij,
& cano. 5.
& cano. 7.

monij, quia significat coniunctionem Chri-
sti & Ecclesiæ: licet autem ex causa fornica-
tionis liceat thori separationem facere, non
tamen aliud matrimonium contrahere fas
est, vt matrimonij vinculum legitime con-
tracti perpetuum sit. Idem diffinitur in Cõ-
cilio Tridentino Sessione. 24. doctrina de
sacramento matrimonij statim in primis ver-
bis: & canone. 5. eadem synodus inquit, Si
quis dixerit propter hæresim aut molestatam
cohabitationem aut affectatam absentiam
dissolui posse matrimonij vinculum, ana-
thema sit. Et canone. 7. idem dicit de adul-
terio. Et certè si aliqua essent causæ dissolu-
tionis matrimonij, istæ essent.

¶ Præterea probatur conclusio testimo-
nijs sanctorum Patrum & scholasticorum.
Hoc tenet Origenes tract. 7. super Matth.
Diuus Ambrosius super cap. 16. Lucæ, & ad
Romanos. 7. Diuus Hieronymus in epita-
phio Fabiolæ ad Oceanum, & in epistola
ad Amandum. Diuus Augustinus multis in
locis, libro. 9. de Genesi ad literam, capit. 7.
& libro de bono coniugali cap. 7. 15. 18. &
24. lib. 50. homiliarum, homil. 49. lib. de fi-
de & operibus, cap. 7. lib. de nuptijs & con-
cupiscentia, capit. 20. & 21. & in tribus li-
bris de adulterinis coniugijs ad Polentium.
Idem tenent omnes Sancti & doctores sa-
cræ Scripturæ in locis allegatis: & Schola-
stici in 4. distin. 31. & 33. & hic est vniuer-
salis consensus omnium fidelium & totius
ecclesiæ.

¶ Vltimo probatur conclusio. Nam fides
est, quod Christus in Euangelio reformauit
statum matrimonij, qui iam degenerauerat
à primæua institutione, confirmando ma-
trimonij vinculum, & addendo firmitatem
sed error est, vt diximus supra, negare ma-
trimonium ex institutione in paradiso ha-
bere firmitatem & indissolubilitatem, ergo
multo maior error erit, negare esse indissolu-
bile ex Euangelica lege. Maior patet Mat-
thæi. 19. & Marci. 10. vbi Christus recita-
uit & confirmauit quæ Dominus in paradi-
so instituerat circa indissolubilitatem ma-
trimonij.

¶ Secunda conclusio. Potissima huius fir-
mitatis & indissolubilitatis causa est ratio
sacramenti. Hoc est coniunctio arctissima
inter virum & vxorem tota destinata est &
ordinata vt esset aptum & sacrum signum
ad designandam Christi sponsi & viri, &
ecclesiæ sponsæ & vxoris coniunctionem
sanctissimam & firmissimam: & ex hac ra-

A tione signata accedit ipsi coniunctioni ma-
ritali maxima indissolubilitas. Huius rei lo-
cupletissimus testis est Diuus Augustinus
in omnibus ferè locis paulo ante allegatis,
sed libet subscribere verba ex libro de nu-
ptijs & concupiscentia, cap. 10. Huius pro-
culdubio sacramenti res est vt mas & foemi-
na connubio copulati quandiu viuunt inse-
parabiliter perseuerent. Hoc enim custodi-
tur in Christo & ecclesia vt viuens cum vi-
uente in æternum nullo diuortio separen-
tur. Et in summa Diuus Augustinus compa-
rat vinculum matrimoniale characteri ba-
ptismali quantum ad hoc quod viuente
coniuge non potest dissolui vinculum ma-
gis quam character deleri: quia significat
coniunctionem Christi cum ecclesia. Hy-
go de Sancto Victore libro. 2. de sacramen-
tis, parte. 1. cap. 7. Magister cum tota scho-
la in. 4. distinctione. 31. & 33. Iurisperiti
cum Gratiano. 27. quæstione. 2. & Diuus
Thomas in. 4. distinctione. 33. quæstione. 2.
articulo. 2. quæstiuncula. 1. ad tertium, di-
cit, Inseparabilitas licet sit de secunda in-
tentione matrimonij prout est in officium
naturæ: tamen est de prima intentione ip-
sius prout est sacramentum ecclesiæ: & ideo
ex quo institutum est vt sit ecclesiæ sacra-
mentum, manente tali institutione non po-
test sub dispensatione cadere, nisi forte se-
cundo modo dispensationis. Secundus au-
tem modus dispensationis est modus quo
dispensauit cum Abraham vt occideret fi-
lium suum Isaac, vt patet ex corpore quæ-
stiunculæ citatæ.

¶ Libet autem in præsentia explicare nu-
ptias istas inter Christum & ecclesiam, per
matrimonium significatas. Deus pater Chri-
sto quem regenerationis humanæ paren-
tem esse voluit, nuptias præordinauit quas
in Adæ & Eux matrimonio in paradiso ex-
pressit: & velut desponsatione & promif-
sione inchoauit. Harum nuptiarum Salo-
mon postea in epithalamio in Canticis Ca-
nticorum meminit: & idcirco nuptias appe-
tentem sponsam introducit, & exordien-
tem his verbis: Osculetur me osculo oris
sui. Oseas vero cap. 2. introducit sponsum
iam spondentem & promittentem nuptias
& dicentem, Desponsabo te mihi in sempiternum, &c. Postea vero postquam venit
huius plenitudo temporis, Baptista huius
coniugij sacerrimus paranymphus testatur
iam celebratas nuptias in Christi incarna-
tione, inquit Ioannis. 3. Qui habet spon-
sam

Sam sponsus est, amicus autem sponsi qui stat & audit, cum gauisio gaudet propter vocem sponsi. Tandem matrimonium hoc consummatur: est in crucis thalamo, quando ex Christi iam dormientis & demortui latere vxorem ecclesiam indissolubili vinculo veluti vnam cum eo carnem perpetuo adhæsuram Deus pater formauit & copulauit, quod & Ioannes Euāgelista significauit capit. 19. inquit, Sciens Iesus quia omnia consummata sunt dixit, Sitio. Paucis interiectis verbis dixit Christus, Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum. Et paulò post. Ad Iesum autem cum venissent: quocirca idem Euāgelista. Apocal. capit. 19. non iam futurum vt Salomon, sed presentiarum nuptiarum decantat epithalamium inquit. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam Deo, quia venerunt nuptiæ agni & vxor eius. præparauit se: & datum est sibi vt cooperiat se byssino splendenti & candido. Hanc itaque coniunctionem significauit olim Deus in paradiso per matrimonium primorum parentum, tanquam per signum speculatiuum, & Christus in Euangelio tanquam per signum religiosum & practicum, per matrimonij sacramentum.

¶ Vltimò probatur conclusio. Christus Dominus in Euangelio nullum superaddidit præceptum legi naturali præter præceptum fidei & sacramentorum, vt sæpe dictum est: sed matrimonium in Euangelio est magis indissolubile, quam antea esset, aut ex lege naturæ aut ex institutione Dei in paradiso, vt dictum est in præcedenti conclusione, ergo hæc inseparabilitas maior quæ est in Euangelio pertinet ad rationem sacramenti. Itaque ex ratione sacramenti habet maiorem firmitatem & indissolubilitatem.

¶ Aduertendum tamen est, quod gratia non destruit naturam, sed perficit illam, vt est commune proloquium Theologorum: & ita indissolubilitas naturalis quæ est in matrimonio in lege gratiæ, & per legem gratiæ perficitur. Et sicut dicere solemus, quod inferiora ex coniunctione ad superiora maxime perficiuntur in seipsis, vt phantasia in homine perficitur maxime ex coniunctione ad intellectum: sic lex naturalis de indissolubilitate matrimonij ex coniunctione ad legem gratiæ & ad rationem sacramenti, maxime perficitur. Et ita

A sicut hæc propositio, Deus est, ex natura sua habet aliquam certitudinem naturalem, ex fide vero hæc certitudo maxime confirmatur & perficitur, & ita in homine Christiano hæc propositio habet maiorem certitudinem quam naturalem: ita matrimonium ex natura sua habet indissolubilitatem, ex lege vero gratiæ hæc indissolubilitas maxime confirmatur. Et ita inter baptizatos matrimonium habet maiorem indissolubilitatem quam inter alios. Itaque matrimonium in lege gratiæ veluti habet duplicem indissolubilitatem, aliam quidem pertinentem ad ordinem nature, aliam vero magis eleuatam spectantem ad ordinem eleuatam gratiæ convenientem ratione sacramenti, & significationis illius. Vel possumus dicere quod habet indissolubilitatem veluti duplicis rationis & ordinis: sicut quando concurrunt duæ causæ diuersæ rationis ad effectum, vt in exemplo posito ad certitudinem & firmitatem illius propositionis, Deus est, in philosopho Christiano concurrunt lumen naturale & lumen fidei, quæ sunt causæ diuersæ rationis.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod vt constat ex dictis in quæstione. 62. articulo quinto. matrimonium non dissoluitur propter fornicationem alterius coniugis quantum ad vinculum: & ita negatur antecedens. Ad probationem vero antecedentis ex illo loco Christi Domini, iam constat quid dicendum sit ex eodem loco.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod matrimonium ratum quod nondum est consummatum, dissoluitur quantum ad vinculum per solennem professionem religionis, vt dictum est supra quæstione. 61. articulo. 2. dissoluitur tamen ex dispensatione Christi, vt dictum est ibidem: & ita non sequitur quod matrimonium ex natura sua sit dissolubile, vel ex lege gratiæ.

¶ Ad tertium argumentum dubium est, an Summus Pontifex possit dissoluere matrimonium quantum ad vinculum. De hoc tamen dicetur in articulo sequenti.

¶ Ad quartum argumentum dictum est supra quæstione. 59. quod matrimonium in illo casu dissoluitur quantum ad vinculum per dispensationem Christi dispensantis in lege de indissolubilitate matrimonij: & ita matrimonium ex lege naturæ & ex

& ex lege gratiæ non habet quod sit dissolubile.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum potuerit esse licitum per dispensationem vxorem dimittere.

D SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod vxorem dimittere per dispensationem esse licitum non potuerit. Illud enim quod est in matrimonio contra bonum

prolis, est contra præcepta legis naturæ quæ indissolubilia sunt: sed dimissio vxoris est huiusmodi, vt ex dictis patet, ergo &c.

¶ 2 Præterea. Concubina differt ab vxore præcipue in hoc quod non est inseparabiliter iuncta: sed habere concubinas fuit indispensabile: ergo & dimittere vxorem.

¶ 3 Præterea. Homines ita sunt modo receptibiles dispensationis, sicut fuerunt olim: sed modo non potest dispensari cum aliquo, vt vxorem dimittat: ergo nec olim.

SED contra. Agar cognita est ab Abraham vxorio affectu, vt dictum est: sed ipse eam præcepto diuino eiecit & non peccauit: ergo potuit per dispensationem fieri licitum quod homo vxorem dimitteret.

RESPONDEO dicendum, quod dispensatio in præceptis præcipue quæ sunt aliquo modo legis naturæ est sicut mutatio cursus naturalis rei, qui quidem mutari dupliciter potest. Vno modo ex aliqua causa naturali per quam alia causa naturalis impeditur à cursu suo, sicut est in omnibus quæ in minori parte casualiter accidunt in natura: sed per hunc motum non variatur cursus rerum naturalium quæ sunt semper, sed quæ sunt frequenter. Alio modo per causam penitus supernaturalem, sicut in miraculis accidit. Sed hoc modo potest mutari cursus naturalis non solum qui est ordinatus, vt sit frequenter, sed qui est ordinatus etiam vt sit semper: vt patet in statione solis tempore Iosue, & reditu eius tempore Ezechie, & de eclipsi miraculosa tempore passionis Christi. Hæc etiam est ratio dispensationis in præceptis legis naturæ, quando est in causis inferioribus: & sic dispensatio cadere potest supra secunda præcepta legis naturæ, non autem supra prima, quia illa sunt quasi semper existentia, vt dictum est de pluralitate vxorum & huiusmodi. Aliquando autem est tantum in causis superioribus, & tunc potest dispensatio esse diuinitus, etiam contra pri-

A ma præcepta legis naturæ, ratione alicuius mysterij diuini significandi vel ostendendi: sicut patet de dispensato præcepto Abrahæ facta de occasione filij innocentis. Tales autem dispensationes non sunt communiter ad omnes, sed ad alias singulas personas: sicut etiam in miraculis accidit. Si ergo inseparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ contineatur solum hoc secundo modo sub dispensatione cadere potuit. Si autem sit inter secunda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit sub dispensatione. Videtur autem magis inter secunda præcepta legis naturæ contineri. Inseparabilitas enim matrimonij non ordinatur ad proles bonum quod est principalis matrimonij finis, nisi quantum ad hoc quod parentes filijs providendi debet in totam vitam per debitam præparationem eorum quæ sunt necessaria in vita, huiusmodi autem præparatio non est de prima intentione naturæ, secundum quam omnia sunt communia. Et ideo non videtur esse contra primam intentionem naturæ dimissio vxoris, & per consequens nec contra prima præcepta, sed contra secunda legis naturæ: unde etiam primo modo sub dispensatione videtur posse cadere.

AD primum, ergo dicendum, quod in bono proles secundum quod est de prima intentione naturæ intelligitur procreatio & nutritio, quousque proles ad perfectam aetatem ducatur: sed quod ei provideatur in posterum per hereditatis & aliorum bonorum dimissionem, videtur pertinere ad secundum legis naturæ præceptum.

AD secundum dicendum, quod habere concubinam est contra bonum proles, quantum ad id quod natura in eo in prima intentione intendit: scilicet educationem & instructionem, quæ requirit diuturnam commansionem parentum, quod non est in concubina quæ ad tempus assumitur, & ideo non est simile, tamen quantum ad secundam intentionem etiam habere concubinam sub dispensatione cadere potest: vt patet. Osee. 1.

AD tertium dicendum, quod inseparabilitas, quantum sit de secunda intentione matrimonij, prout est in officium naturæ, est tamen de prima intentione ipsius prout est sacramentum ecclesiæ: & ideo ex quo institutum est, vt sit ecclesiæ sacramentum manente tali institutione, non potest sub tali dispensatione cadere, nisi fortè secundo modo dispensationis.

*

S V M M A A R T I C V L I.

S Vpponit D. Thom. quod dispensatio in præceptis legis naturæ est sicut mutatio cursus naturalis: qui quidem cursus dupliciter mutari potest. Primo modo per aliam causam naturalem vt accidit in his quæ vt plurimum contingunt: alio modo per causam penitus supernaturalem, vt contingit in miraculis.

¶ Prima conclusio. Si inseparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ contineatur, solum secundo modo sub dispensatione cadere potuit: si autem sit inter secunda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit sub dispensatione.

¶ Secunda conclusio. Magis videtur inter secunda præcepta legis naturæ contineri: nam inseparabilitas matrimonij pertinet non ad bonum prolis, nisi quantum ad hoc quod per parentes filijs provideri debet per debitam præparationem eorum quæ sunt necessaria in vita: quæ quidem præparatio non est de prima intentione naturæ, vnde etiam primo modo sub dispensatione videtur posse cadere.

Primum dubium in hoc articulo est. Vtrum Summus Pontifex possit dispensare in matrimonio. Quæ quæstio potest disputari de rato, & consummato, & in præsentis disputanda est de matrimonio rato, & per ea quæ dicta fuerint de rato, dicemus etiam de matrimonio consummato.

¶ Pro parte affirmatiua arguitur primo, ex ratione sacramenti & euangelicæ legis. **Matth. 19.** Nam, Christus Dominus Matthæi. 19. non ad Eph. 5. prius dixit quod Deus coniunxit homo non separet, & ad Ephesios. 5. Apostolus non prius dixit matrimonium esse sacramentum coniunctionis Christi & Ecclesiæ quam præmisissent Christus & Apostolus, erunt duo in carne vna, vbi signatur matrimonium consummatum, ergo non obstante ratione sacramenti & euangelicæ lege homo potest dispensare super matrimonium ratum. Confirmatur: Alexander III. in capitulo ex publico, de conuersione coniugatorum docet, illud testimonium quod Deus coniunxit homo non separet, debere intelligi de matrimonio consummato, ergo matrimonium ratum non consummatum separari potest per hominem & per ceteras. dist. Summum Pontificem, & Leo Papa vt refertur capitulo cum societas. 27. quæstione

A secunda. sic ait. Societas nuptialis sic est à principio instituta vt præter commistionem sexuum non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi & Ecclesiæ sacramentum: ergo matrimonium ratum non consummatum non est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Et Diuus Thomas in 4. distinctione vigesima septima. quæstione secunda, articulo. 3. ad primum & tertium videtur hoc significare cum dicit, quod matrimonium ratum est solubile per ingressum religionis quia significat coniunctionem spiritualem Christi cum anima, quæ dissolui potest. Quod si quis dicat quod matrimonium ratum est indissolubile quia significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quæ dissolubilis est, contra.

¶ Secundo arguitur. Matrimonium ratum non consummatum non significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, ergo ex hac parte non habet indissolubilitatem. Consequentia patet. Antecedens probatur. Nam ratio bigamiæ posita est in hoc quod sacramentum coniunctionis Christi cum Ecclesia iteratur: at si quis etiam iteret matrimonium ratum non consummatum non incurrit bigamiam, ergo. Maior probabitur infra, minor vero diffinita est, in capitulo debitum. de bigamis non ordinandis.

¶ Tertio arguitur ex vsu ecclesiæ Romanæ. Nam Papa sæpe dispensauit in matrimonio rato nondum consummato, vsus vero ecclesiæ fundatur in veritate. Quod vero Papa dispensauerit referunt aliqui auctores. Diuus Antoninus dicit se vidisse dispensationes factas à Martino Quinto, & Eugenio III. de matrimonio rato non consummato, & Caietanus dicit quod istæ dispensationes factæ sunt suo tempore, & Navarro ait quod ad sui petitionem factæ sunt plulquam quatuor dispensationes, ergo.

D ¶ Quarto arguitur. Papa potest dispensare in voto solenni religionis, ergo à fortiori potest dispensare in matrimonio rato & non consummato. Consequentia patet, nam vinculum voti solennis fortius est quàm vinculum matrimonij rati nondum consummati, siquidem matrimonium ratum nondum consummatum dissoluitur per votum solenne religionis. Antecedens probatur, tum ex vsu, quoniam summus Pontifex dispensauit aliquando in voto solenni religionis, & est probabilis sententia mul-

multorum Theologorum quod Papapotelest dispensare in tali voto. Et hæc argumenta à fortiori probant quod Papa potest dispensare in matrimonio inter fideles quod non est sacramentum, si aliquid est saltem secundum probabilem sententiam: imo videtur probare quod Papa potest dispensare in matrimonio rato & consummato. Nam matrimonium ratum & consummatum sunt eiusdem speciei, & solum differunt penes perfectionem accidentalem: indissolubilitas vero saltem est propria passio matrimonij vt supra diximus, & ita sequitur naturam speciei, ergo.

B ¶ In oppositum est. Nam supra diffinitum est matrimonium esse indissolubile ex natura sua etiam ante euangelium, & multo magis post, at vero si matrimonium posset dissolui auctoritate Papæ non esset indissolubile ex natura rei nec ex lege euangelica: siquidem Papa non potest dispensare in lege naturali, nec in lege euangelica, ergo.

¶ Prima sententia est extrema quod Papa potest dispensare in matrimonio rato & consummato. Hoc tenent quidam Iurisperiti quos refert Couarruias. 4. Decretalium. parte secunda. capite seprimo. numero. 15.

¶ Secunda sententia est extrema, quod Papa in nullo potest dispensare matrimonio, neque consummato neque rato tantum: & hæc est communis inter Theologos cum Magistro in. 4. distinctione. 27. Syluestro verbo diuortium. quæstione. 4. D. Antoni. 3. parte. titulo. 1. capite. 21. §. 3. Turrecremat. Canone sunt qui. 27. quæstione. 2. Soto libro. 7. de iustitia & iure. quæst. 2. art. 5. Couarru. loco citato.

D ¶ Tertia sententia est media, quod Papa non potest dispensare in matrimonio rato & consummato (in qua parte conueniunt omnes Theologi & Iurisperiti) potest tamen dispensare in rato & non consummato: & in hoc conueniunt Iurisperiti, gloss. in cap. ex publico, vbi fere omnes Iurisperiti, Navarro in Enchiridion. cap. 2. numero. 21. inter Theologos Caietanus in Opusculo. 27. quæstionum. quæstione. 25. & in Responsione ad articulos Parisienses, Ambrosius, Catherinus lib. 6. contra Caietanum. ca. 3. Imo Caietanus locis citatis dicit quod ad dispensandum in matrimonio rato est sufficiens causa discordia inter coniuges sine spe remedij cum consensu coniugum.

A Item in Additionibus ad tertiam partem, quæsto primo de sacramento matrimonij inquit Caietanus facilius dissolui posse auctoritate Apostolica de consensu partium matrimonium per procuratores contractum quam per coniuges: quoniam illud matrimonium non habet rationem sacramenti.

¶ Prima conclusio. Error est in fide dicere quod Papa potest dispensare in matrimonio rato & consummato. Hanc conclusionem probant argumenta in oppositum & ea quæ adducta sunt ad probandam indissolubilitatem matrimonij, vt aliquid de fide. Ex quibus sic arguitur. Matrimonium secundum fidem est indissolubile ex lege Euangelica, sed excipere à lege & regula Euangelica aliquem casum sine reuelatione, vel sufficienti testimonio est error in fide, ergo. Probatur consequentia, quia non est auctoritas aliqua neque sufficiens testimonium ad excipiendum hunc casum: imo auctoritas omnium Pontificum est in oppositum in vsu, quoniam hæctenus nūquam dispensauerunt in tali matrimonio, & diffinitiones Pontificum supra adductæ sunt pro nobis.

C ¶ Secunda conclusio. Summus Pontifex non potest dispensare in matrimonio rato etiam non consummato. Hæc conclusio probatur primo argumento pro prima conclusione. Nam matrimonium consummatum & matrimonium ratum tantum, sunt eiusdem naturæ & speciei, ergo argumenta quæ probant quod Papa non potest dispensare in matrimonio consummato, probant quod neque in rato tantum. Secundo probatur. Nam vsque ad tempora Martini, nūquam audita est talis dispensatio, cum tamen in præteritis temporibus fuerint multa matrimonia maxime odiosa. Imo post tempora Martini V. multi Pontifices sanctissimi non sunt ausi dispensare in matrimonio rato: & ita Innocentius VIII. Respondit cuidam Principi se non posse dispensare in matrimonio rato, vt refert Panor. in cap. ex publico. & Adrianus VI. Vir doctissimus noluit concedere talem dispensationem, dicens se non posse, & similiter Pius V. Tertio, Summus Pontifex non potest dispensare in voto solenni religionis, vt diffinitur à Thomistis. 2. 2. quæstione. 88. articulo. 1. 1. ergo nec in matrimonio rato. Probatur consequentia. Nam sicut in voto solenni fit traditio Deo sic in matrimonio rato fit traditio coniugi.

Quòd si quis dicat quod est magna differen-
tia, quoniam altera est traditio facta Deo,
altera vero homini. Nihilominus probatur
fortissime consequentia. Nam per votum
solenne religiosus consecratur Deo, & fit
quædam res ecclesiastica & sacrata, Papa
vero cum sit Dei vicarius in terra potest cir-
ca res Deo sacratas dispensare: traditio vero
quæ fit in matrimonio est quædam res natu-
ralis, facta alteri homini, ergo Papa non
potest tam facile dispensare in matrimonio
sicut in voto: sicut non potest res laicas &
facultates laicorum ita facile dispensare si-
cut res ecclesiasticorum. Et ita certius vide-
tur consequens quæ antecedens, licet vtrum
que sit certum.

¶ Quarto. Summus Pontifex non potest
dispensare in poligamia, neque ante matri-
monium consummatum neque post, vt om-
nes doctores concedunt, ergo multo minus
poterit dispensare in indissolubilitate ma-
trimonij. Probatur consequentia. Quia dis-
solutio matrimonij quantum ad vinculum,
maiorem repugnantiam habet cum natura
& sine matrimonij vt supra definitum est
quam poligamia: item magis repugnat cum
ratione sacramenti quam poligamia, ergo.

¶ Vltimo. Summus Pontifex non po-
test dissolvere tale matrimonium autori-
tate humana neque diuina, ergo nullo mo-
do. Prima pars probatur. Quoniam alias
princeps secularis posset dissolvere matri-
monia rata nondum consummata. Quod
non auctoritate diuina, probatur, quia alias
sine consensu partium posset Papa dissol-
uere matrimonium, nam fit auctoritate di-
uina, sicut auctoritate diuina dissoluitur
matrimonium per ingressum religionis si-
ne consensu partium.

¶ Tertia conclusio. Summus Pontifex
non potest dispensare in matrimonio rato
& non consummato, etiam si non habeat
rationem sacramenti. v. g. non potest di-
spensare in matrimonio contracto per pro-
curatores etiam si non habeat rationem sa-
cramenti, secundum probabilem senten-
tiam. Probatur conclusio primo argumen-
tis pro secunda conclusione. Secundo. Nam
hoc matrimonium etiam si non sit sacramen-
tum est ratum, nam matrimonium habet
quod sit ratum ex eo tantum quod est inter
fideles baptizatos: quod patet, nam si infi-
deles conuertantur ad fidem & baptizen-
tur, eo ipso matrimonium ipsorum fit ra-
tum, sed in matrimonio rato non potest Pa-

A pa dispensare, ergo. ¶ Aduertendum tamen
est circa secundam & tertiam conclusionem,
quod oppositum illarum non est error aut
temeritas, est tamen aliquid improbabile,
vt patet, nam dicitur sine ratione. Quod non
sit error nec temeritas patet, nam loca sacre
Scripturæ quæ adducuntur pro indissolubi-
litate matrimonij intelligi possunt de con-
summato tantum, quantum ad omnem mo-
dum indissolubilitatis: de non consumma-
to vero per causas naturales, vt per fornica-
tionem, per molestam cohabitationem, per
hæresim, &c. Cæterum per causas natura-
les, & præcipue auctoritate diuina, per
quam Papa dispentat, dissolui potest ma-
trimonium.

¶ Ad primum argumentum responde-
tur vt iam supra diximus, quod illud testi-
monium Matthæi. 19. Quod Deus, &c. in-
telligitur non solum de consummato, ve-
rum etiam de matrimonio rato tantum: &
etiam de matrimonio in ratione sacramen-
ti. Ad testimonium Alexand. respondetur,
quod licet Cano libro. 3. de locis. capit. 4.
& Soto in. 4. distinctione. 27. quæstione
1. articulo. 4. afferant illud testimonium
vt à nobis citatum est, tamen reuera non
explicat Alexan. nisi illud Matth. 5. Om-
nis qui dimiserit vxorem suam excepta for-
nicationis causa mœchatur: quod dicit esse
intelligendum de matrimonio rato & con-
summato, nam quod non est consumma-
tum per ingressum religionis dirimitur. Ad
Leonem respondetur quod citatur male à
Gratiano, vt patet ex epistola. 90. eius-
dem, vnde detumitur textus ille, vbi aper-
te fauet nostræ sententiæ. Ad Diuum Tho-
mam respondetur, illam esse bonam con-
gruentiam ad propositum, de quo dice-
mus infra. Nam inter omnes coniunctiones
verbi quæ per hoc sacramentum signantur,
sola cõiunctio verbi cum anima fidei dissol-
uitur: tamen hæc coniunctio si secundum
propriam rationem consideretur, non est
minus indissolubilis quam coniunctio ani-
mæ cum corpore. Nam sicut illa vnio non
dissoluitur nisi per mortem corporalem,
ita hæc non dissoluitur nisi per mortem spi-
ritualem: ad asserendam vero indissolubi-
litem matrimonij simpliciter loquendo, suf-
ficit quod matrimonium non dissoluatur
nisi per mortem corporalem.

¶ Ad secundum respondetur, quod bi-
gamia introducta est iure positivo tantum,
& ita licet vtrumque matrimonium con-
summa-

summatum, & non consummatum signi-
ficet coniunctionem Christi cum Eccle-
sia: potuit tamen Ecclesia statuere quod
ille qui consummaret matrimonium esset
bigamus irregularis: non vero qui non
consummavit matrimonium. Huius rei po-
test esse congruentia, quia matrimonium
ratum nondum consummatum non habet
tam perfectam significationem illius con-
iunctionis.

¶ Ad tertium respondetur primo, quod
multo plures fuerunt Pontificis qui non
sunt ausi concedere tales dispensationes. Se-
cundo respondetur, quod ex facto Ponti-
ficum in aliquibus casibus particularibus
non sumitur efficax argumentum.

¶ Ad vltimum respondetur primo ne-
gando antecedens. Secundo respondetur
negando consequentiam, propter ratio-
nem adductam in secundo argumento pro
secunda conclusione. Et ad probationem
respondetur, quod quando vincula sunt
eiusdem rationis, qui potest in fortius po-
test in minus forte: in præsentia vero vin-
cula non sunt eiusdem rationis, quia vin-
culum voti pertinet ad res ecclesiasticas, vin-
culum vero matrimonij pertinet ad poli-
tiam secularem. Ad confirmationem nega-
tur antecedens, de quo dicemus infra.

Secundum dubium in hoc articulo est,
Vtrum matrimonium vt est in offi-
cium naturæ quòd diximus esse indis-
solubile ex natura sua, dissolui possit ali-
qua de causa? Pro parte negatiua argui-
tur primo. Vinculum matrimonij est in-
dissolubile ex natura sua, id autem quod
est indissolubile ex natura sua nulla de cau-
sa potest dissolui, ergo. Si dicas quòd li-
cet vinculum matrimonij sit indissolubile
ex natura rei, potest tamen dissolui à Deo
etiam vt authore naturæ, sicut quilibet
alius legislator potest dissolvere vinculum
suarum legum. Contra. Indissolubilitas ma-
trimonij continet in suo genere intentio-
nem primariam naturæ, & etiam legilla-
toris: sed in præceptis quæ continent ta-
lem intentionem non potest esse dispen-
satio, ergo. Maior patet. Nam prima in-
tentio matrimonij est, quod non fiat ini-
uria proli, nam primarius finis matrimo-
nij est debita prolis generatio, & procrea-
tio: hæc autem intentio est prima respec-
tu legislatoris & naturæ. Minor vero est
expressa Diui Thomæ Prima Secunda quæ-
stione. 100. articulo. 8. & constat in illis

A vniuersalissimis præceptis, bonum est fa-
ciendum, malum est fugiendum, nulli fa-
cienda est iniuria, in quibus non potest
esse dispensatio etiam à Deo. Quod si di-
cas cum Diuo Thoma in. 4. distinctione
33. quæstione. 2. articulo. 2. quæstioncu-
la. 1. in corpore, & ad primum, quòd de-
bita prolis institutio vsque ad ætatem per-
fectam, pertinet ad primariam naturæ in-
tentionem: cæterum quòd provideatur pro-
li in posterum thesaurizando illi, & pro-
uidendo de hæreditate pertinet ad secun-
dariam intentionem naturæ: ac subinde po-
test esse dispensatio in vinculo indissolu-
bili matrimonij. Contra. Saltem sequitur
ex hoc, quòd Deus non possit dispensa-
re super indissolubilitate matrimonij ante-
quam proles perfecte instituat. Conse-
quens est fallum, ergo. Sequela probatur.
Nam tunc pertinet ad secundariam inten-
tionem naturæ. Minor vero patet. Nam
matrimonium etiam consummatum infi-
delium dissoluitur per conuersionem al-
terius ad fidem, quando alter non vult co-
habitare sine contumelia creatoris: imo mul-
ti dicunt, quòd per libellum repudij quòd
concessit Moyses dissoluebatur matrimoniū
quantum ad vinculum quocunque tempo-
re concederetur.

¶ Secundo. Fornicatio nulla ratione etiã
diuina auctoritate potest fieri licita, eo
quòd aduersatur educationi & institutio-
ni prolis, qui est primarius finis matrimo-
nij: sed dissolutio matrimonij etiam ad-
uersatur debitæ institutioni & educationi
prolis, ergo etiam est indispensabile. Ma-
ior definita est in principio huius tituli.
Minor vero constat ex definitis quæstione
præcedenti.

¶ Tertiò. Si matrimonium auctoritate
aliqua aut ratione dissolui posset, maxi-
me ex voluntate contrahentium, vel ex vo-
luntate principis & legislatoris, sed ex vo-
luntate horum non potest dissolui, ergo.
Minor patet ex supra dictis, nam iste con-
tractus ordinatur ad bonum naturæ, non ad
bonum contrahentium. Maior vero patet.
Omnis contractus qui aliqua auctoritate
dissolui potest, dissoluitur ex aliqua causa
istarum, vt patet, ergo.

¶ Vltimo arguitur ad probandum quod
Deus vt author naturæ & propter causam
naturalem non possit dispensare in indis-
solubilitate matrimonij. Quia alias sequi-
tur, quòd matrimonium ex natura sit dis-
solu-

solubile. Consequens est falsum, ergo. Sequela probatur. Nam matrimonium stando intra ordinem naturæ habet causam suæ dissolutionis, ergo stando inter ordinem naturæ non est indissolubile, nam si anima rationalis vel Angelus intra ordinem naturæ haberent causam suæ corruptionis, non essent incorruptibiles ex natura rei.

¶ In oppositum est primò. Iurisconsultorum autoritas, titulo de diuortijs. quæ autoritas vsu & consuetudine omnium gentium approbata est. Item autoritas Iustiniani Cæsaris in. C. titulo de repudijs.

Genes. 22.

¶ Secundò. Nam Abraham Genesis. 22. dimisit Agar vxorem suam, non solum quantum ad cohabitationem, sed etiam quantum ad vinculum, vt dicit Diuus Thomas quæstiuncula citata in argumento, Sed contra, & ita communiter tenent Scholastici. Imò aliqui dicunt, quòd Moyse repudiavit vxorem suam Æthiopiassam. Et de nique Deuteronomio. 24. Moyse tulit legem de repudijs, pro toto populo Iudæorum, & Diuus Thomas in. 4. distinctione. 23. quæstione. 2. articulo. 2. quæstiuncula. 1. dicit, matrimonium dissolui potest etiam quantum ad vinculum per causas naturales.

¶ In hac difficultate sunt variæ sententiæ inter doctores. Quidam asserunt, quòd matrimonium ex natura sua est dissolubile: & ita facile admittunt quòd per causas naturales dissolui potest. Isti sunt Iurisperiti citati & respublicæ, quæ subduntur legibus horum Iurisperitorum: imò aliqui dicebant Summum Pontificem posse dispensare in matrimonio etiam consummato, quòd falsum est vt infra dicemus.

¶ Alij vero authores dicunt, quòd matrimonium vt est in officium naturæ est dissolubile ex natura sua. Ita tenet Burgenfis Deuteronomio. 24. additione. 2. & Matthæi. 19. additione. 1. Caietanus opus. 27. quæstionum, quæstione. 25. Et hæc sententiam sequuntur multi hæretici tempore Montani qui asserunt, quòd matrimonium potest dissolui per voluntatem contrahentium, sicut & quilibet alius contractus.

¶ Secunda sententia est aliquorum modernorum asseretium, quòd matrimonium non est indissolubile ex natura sua, sed ex Christi ordinatione: quæ ordinatio habetur Matth. 19. cum Christus dicit, Quòd Deus coniunxit, &c. Et ita consequenter

asserunt, quòd ante legem Euangelicam matrimonium poterat dissolui per causas naturales, & per voluntatem principum & legislatorum: cæterum post legem Euangelicam matrimonia etiam infidelium dicunt esse indissolubilia. Itaque si aliquis infidelis ante Euangelium repudiaret vxorem iuxta leges datas de repudijs, matrimonium dissolueretur etiam quantum ad vinculum: post Euangeliū vero minime. Hanc sententiā tenet Abulensis Matth. 19. quæstio. 47. & quidam alij.

¶ Tertia sententia communis est, quòd matrimonium ex natura sua est indissolubile: potest tamen dissolui à Deo. De qua re vide interpretes sacræ Scripturæ Deuteronomio. 24. & Matth. 19. & Scholasticos in. 4. distin. 33. aliqui vero ex his authoribus videntur dicere, quòd matrimonium non potest dissolui, nec ab ipso Deo.

¶ Prima conclusio. Certum est secundum fidem quòd matrimonium potest dissolui à Deo quantum ad vinculum propter causas supernaturales, scilicet, propter bonum fidei Christianæ, aut propter bonum religionis, & propter bonum perfectionis Euangelicæ. Itaque secundum istam rationem Deus vt est author supernaturalium potest dissolui matrimonium supra naturam, non contra naturam: sicut quando resuscitat mortuum facit supra naturam & non contra. Hæc conclusio probatur primo argumentis factis in oppositum, quæ desumuntur ex facto Abrahæ & Moyse, qui dimiserunt vxores suas autoritate diuina: & illud factum est ad significandum quòd Deus deberet repudiare synagogam. Et ita illa sententia quæ dicit quòd Agar dimissa est quantum ad vinculum, satis probabilis est, ergo.

¶ Secundò probatur conclusio. Fides est quòd si infidelis coniux conuertatur ad fidem, & alter nolit cohabitare cum illo sine contumelia creatoris: dissoluitur matrimonium autoritate diuina quantum ad vinculum, propter bonum fidei Christianæ quod est supernaturale, vt dicit Augustinus de fide & operibus, capit. 16. & refertur in capit. vxor legitima. 28. quæstione. 1. idem dicit Ambrosius. 1. Corinthiorum. 7. cuius verba referuntur sub nomine Gregor. cap. si infidelis. 28. quæst. 2. & idem dicit Innocen. III. in cap. quanto. & cap. gaudemus. de diuortijs, ergo. Confirmatur ex vsu vniuersali totius ecclesiæ: ita enim

Cap. vxor legitima. 28. q. 1. c. si infidelis. 28. q. 2.

enim tenet vniuersalis Ecclesia, & ita facit, ergo.

¶ Tertio probatur conclusio. Matrimonium ratum nõdum consummatum, etiam si sit sacramentum, secundum fidem dirimitur per solennem professionem religionis alterius coniugis vt est certum in ecclesia, & id diffinitur expressè in Concilio Tridentino Sessione. 24. de sacramento matrimonij, capit. 5. ergo multo magis matrimonium, vt est in officium naturæ dissolui potest per causas supernaturales. Probatur consequentia. Nam vt infra dicemus, matrimonium in ratione sacramenti aliquam maiorem firmitatem & indissolubilitatem habet, quam in officium naturæ. Quòd si dicas quòd hæc argumenta conuincunt de matrimonio rato non vero de consummato. Contra arguitur. Nā secundum argumentum factum pro conclusione de vtroque matrimonio procedit. Et confirmatur. Nam matrimonium ante consummationem & post consummationem est eiusdem speciei, & eiusdem naturæ, ergo si ante potest dissolui à Deo, poterit etiam post consummationem: præcipue propter finem supernaturalem, ad quæ omnia naturalia tanquam ad finem ordinantur.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium dissolui potest à Deo etiam propter causas naturales. Hæc conclusio probatur primo. Probabilis sententia Theologorum est quod per repudium quod concedebatur Iudæis dissoluebatur matrimonium quoad vinculum, ita vt liceret vxori dimissa nubere secundo alteri: sed talis dissolutio matrimonij fiebat propter causam naturalem, quia solum fiebat ne Iudæi interficerent vxores repudiatas, quas exosas habebant.

¶ Secundo probatur conclusio à priori. Deus potest dispensare in secundarijs præceptis legis naturæ, tam propter causas naturales, quam supernaturales: sed præceptum de indissolubilitate matrimonij pertinet ad secundaria præcepta legis naturalis, ergo. Consequentia est bona, maior est Diui Thomæ Prima Secundæ quæstione. 100. articulo. 8. Minor probatur. Nam præceptum de indissolubilitate matrimonij non continet ipsam rationem iustitiæ & ordinem iustitiæ: sed potius est secundarium præceptum natura sua ordinatum ad primarium præceptum de seruanda iu-

stitia prolis, vt quidam modus particularis, & præceptum quoddam particulare quòd non continet rationem iustitiæ, ergo. Quod amplius explicabitur in solutione ad primum.

¶ Tertia conclusio. Nemo alius à Deo potest matrimonium dissolui. Hæc conclusio colligitur apertè ex diffinitis quæstione præcedenti, vbi diffinitum est quod matrimonium iure naturali, & ex natura sua est indissolubile, sed in iure naturali nullus potest dispensare nisi solus Deus qui est author naturæ, ergo. Secundò. In pluralitate vxorum non potest alius à Deo dispensare, vt infra dicemus, ergo multo minus in indissolubilitate matrimonij. Probatur consequentia. Quia magis aduersatur matrimonio dissolubilitas quam pluralitas vxorum, vt dictum est. Et ita errauit Abulensis, dicens, quod per repudia dissoluebantur matrimonia inter Ethnicos ante Christum, non vero post Christum. Nam si ante aduentum Christi dissoluebantur, etiam post aduentum Christi. Ratio est. Nam lex Euangelica nullum præceptum addit legi naturæ. Si dicas, quòd in lege Euangelica superaddita sunt præcepta sacramentorum positua, inter quæ vnum est de indissolubilitate matrimonij: dicendum est, quòd nulla indissolubilitas addita est matrimonio in lege Euangelica, nisi in ratione sacramenti: inter Ethnicos vero non habet matrimonium rationem sacramenti: & præcepta de sacramentis non obligant nisi illos qui baptizati sunt. Cæterum quoniam Diuus Thomas in loco citato in argumento in oppositum videtur procedere contra tertiam conclusionem, dicendum est, quod ibi Diuus Thomas tanquam certus præsupponit ex articulo præcedenti, quod indissolubilitas matrimonij est numeranda inter ea quæ semper fiunt: ac subinde non posse mutari nisi à Deo quod patebit legenti Diuum Thomam.

¶ Adhuc tamen dubium est, Vtrum Deus vt author naturæ possit dispensare super indissolubilitate matrimonij.

¶ Quarta conclusio. Probabile est quod Deus vt author naturæ potest dispensare super indissolubilitate matrimonij: probabilius tamen est oppositum. Prima pars probatur. Quia vt author naturæ est legislator, ergo vt author naturæ potest dispensare. Confirmatur. Quia vt dictum est in

in secunda conclusione, propter causas naturales Deus potest dispensare in indissolubilitate matrimonij, ergo ut author naturæ. Aduertendum tamen est circa istam partem, quod ex hoc non colligitur quod matrimonium sit dissolubile ex natura sua, quia dispensatio est extra legem naturæ, & extra cursum naturalem: & ita ad hoc quod matrimonium sit indissolubile ex natura sua sufficit quod secundum legem & ordinem naturæ sit indissolubile, licet fiat dispensatio in casu particulari. Secunda vero pars probatur autoritate Diui Thomæ loco citato in argumento in oppositum, & in articulo præcedente illum articulum: ubi Diuus Thomas enumerat indissolubilitatem matrimonij inter ea quæ semper fiunt, & mutari non possunt nisi per causam supernaturalem. Secundò probatur argumento quarto facto in principio. Et aduertendum est, quod licet Deus propter causas naturales possit dispensare in indissolubilitate matrimonij, id tamen facit supernaturaliter, & ut author supernaturalium: sicut potest tollere risibilitatem ab homine supernaturaliter. Nec valet consequentia, est legislator ut author naturæ, ergo potest dispensare ut author naturæ. Nam ut author naturæ est legislator præceptorum primæ tabulæ, tamen in illis non potest dispensare: & ad hoc quod verificetur quod legislator potest dispensare in suis legibus, sufficit quod possit super naturaliter, nõ ut author naturæ, nam idem est legislator.

¶ Circa omnia dicta aduertendum est, quod licet indissolubilitas sit passio matrimonij, ut aliqui dicunt, non tamen potest separari à matrimonio manente matrimonio: quia non omnis propria passio potest separari à subiecto manente subiecto, sed solum illa quæ ordinatur ad actum accidentalem, ut diffinit Soto quæstione. 2. de proprio. Corruptibilitas enim est passio hominis, & incorruptibilitas passio Angeli, tamen non possunt separari à subiecto manente subiecto. Sic indissolubilitas non potest separari à matrimonio eodem manente, quoniam vel est de essentia matrimonij, vel propria passio non ordinata ad actum accidentalem.

¶ Ad primum & secundum argumentum ut respondeamus, explicandum est quomodo præceptum de indissolubilitate matrimonij, pertineat ad secundaria præcep-

ta legis naturalis. Quæ difficultas multipliciter explicatur à Doctoribus. Primus modus dicendi est Diui Thomæ loco citato in primo argumento in vltima instantia, qui communis est interpretibus Diui Thomæ, & eam sequitur Abulensis loco citato & alij authores. Soto vero in 4. distinctione. 33. quæstione. 2. articulo. 1. impugnat istum modum dicendi, & ait, quod si Diuus Thomas perfecisset tertiam partem reuocasset illum: & ipse apponit alium modum dicendi, supposito fundamento quod supponendum est hic ex Diuo Thoma Prima Secundæ quæstio. 100. articulo. 8. scilicet, quod quando forma verborum legis expressè continet bonum commune aut ordinem iustitiæ, lex illa non est dispensabilis: qualia sunt Decalogi præcepta, & illa dicuntur in primo gradu legis naturæ. Cæterum quando lex dicit de aliquo medio ad seruandam iustitiam, tale præceptum continetur in secundo gradu iuris naturæ, & est dispensabile. Verbi gratia. Est præceptum hoc, nemo ciuitatem hosti prodat, non patitur aliquam dispensationem: at vero præceptum hoc, singuli ciues vigilent ad custodiendam ciuitatem, patitur dispensationem, nam primum continet bonum commune, & primam legislatoris intentionem: secundum vero datur de medio ordinato ad bonum commune. Ad propositum dicit Soto quod alimentatio & educatio filiorum ætate minorum, est de primo ordine iuris naturalis, quæ alimentatio nullam patitur dispensationem: medium vero ad illum finem est coniunctio indissolubilis parentum, & ideo potest Deus dispensare super hoc, nam potest Deus aliter prospicere filiis.

¶ Hic modus dicendi non satisfacit difficultati nec videtur bonus. Primò, quoniam si in alimentatione filiorum ætate minorum. Deus dispensare non potest per potentiam etiam diuinam, ergo matrimonium est indissolubile etiam autoritate diuina, toto tempore quo filij fuerint ætate minores. Secundò. Soto concedit quod Deus potest dispensare super indissolubilitate matrimonij, quia potest aliter prospicere educandis filiis, ergo poterit dispensare in alimentatione filiorum ætate minorum, & ita videtur implicatio in dictis Magistri Soto. Tertiò, Quando Soto ait quod in alimentatione filiorum ætate minorum nul-

la potest dari dispensatio, vel intelligitur ita quod filij ætate minores à nemine alantur, aut quod à parentibus non alantur. Si primo modo intelligat non pertinet ad finem matrimonij nec ad præceptum illius, sed ad præceptum charitatis, vel misericordiæ, vel iustitiæ legalis. Neque hoc modo potest proprie intelligi dictum Magistri Soto: nam filius solum refertur ad patrem. Si autem intelligat secundo modo, certum est quod talis alimentatio pertinet ad præceptum matrimonij, sed tunc implicatio est in dictis ipsius, ut patet. Item quia si hæc explicatio esset legitima posset princeps secularis legibus latis de coniunctione indissolubili matrimonij dispensare: nam posset suis legibus providere quomodo filij alatur & non à suis parentibus.

¶ Igitur legitima explicatio est supradicta D. Thom. 1. 2. & accommodando illam ad præsens institutum dicendum est, quod in præcepto matrimonij continetur, prima legislatoris intentio, & iustitiæ ordo quantum ad hoc quod explicatum est in sexto, & nono præcepto decalogi, ne, scilicet, quis aut concupiscat aut accedat ad alienam. Hoc enim præceptum continet ordinem iustitiæ seruandæ erga prolem, ut, scilicet, non fiat ei iniuria, nam ex accessu ad alienam irrogatur iniuria proli generandæ. Et ita implicat contradictionem quod accessus ad alienam sit licitus, etiam per potentiam Dei, sicut implicat quod odium Dei sit licitum. Præceptum vero de indissolubilitate ex natura sua ordinatur ad hoc. Primum præceptum de iustitia proli seruanda, tantquam modus quidam particularis & præceptum secundarium non continens primam legislatoris intentionem, neque ordinem iustitiæ: sed quoddam medium ad seruandū ordinem iustitiæ, & ideo cadit supra hoc præceptum dispensatio per potentiam Dei absolutam, in quantum per dissolutionem matrimonij quoad vinculum nõ fit iniuria primo præcepto. Explicatur hic modus amplius. In matrimonio reperitur in primis, ut essentia illius, vinculum inter coniuges, per quod adhærent sibi inuicem, & fiunt vna caro, communicantes sibi dominium suorum corporum. Item est in matrimonio qualitas quædam, quæ est indissolubilitas, & impossibile est quod matrimonium consistat aut intelligatur sine coniunctione & indissolubilitate: nam licet indissolubilitas esset propria passio, non distinguitur ut dixi-

mus. Vinculum vero quo adhærent ad inuicem coniuges est vsque adeo necessarium ad propagandum genus humanum debito modo, qui est primarius finis matrimonij, quod per nullam potentiam possit fieri debita propagatio generis humani sine tali vinculo: per quod efficitur caro viri, caro femine ad producendam vnam carnem. Cæterum quod tale vinculum sit indissolubile confert multum ad debitam propagationem generis humani, ut modus particularis, non tamen ut substantia & essentia, & ideo super hac indissolubilitate potest fieri dispensatio per potentiam Dei absolutam, & in rigore hæc non est dispensatio in præceptis, sed mutatio materiæ.

¶ Vnde ad argumentum primum & secundum respondetur, quod indissolubilitas matrimonij pertinet ad secundarium præceptum. Et ad illud quod dicitur de fornicatione, Respondetur, quod fornicatio aduersatur ordini iustitiæ & substantiæ matrimonij in prole generanda, dissolubilitas vero aduersatur modo speciali & qualitati necessariæ ad prolem generandam: & ideo licet ambæ aduersentur primo modo fini matrimonij & non secundo tamen fornicatio aduersatur præcepto matrimonij circa finem primarium, dissolutio vero secundario præcepto circa eundem finem. Vnde accessus ad alienam est intrinsece malus & indispensabilis etiam à Deo, accessus vero ad propriam licet repudiandam non est intrinsece malus sed dispensari potest à Deo.

¶ Ad tertium respondetur, quod hic contractus autoritate diuina dissolui possit, est supra naturam contractus; ac subinde nemo alius etiam princeps potest dissolueretalem contractum, qui indissolubilis est ex natura sua.

¶ Ad quartum respondetur ex dictis in vltima conclusione.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum sub lege Moyfi licitum fuerit vxorem dimittere.

AD TERTIUM sic proceditur: Videtur quod sub lege Moyfi fuerit licitum vxorem dimittere. Vnus enim modus consentiendi est non prohibere cum possit, consentire autem illicito est illicitum: cum ergo Moyses non

non prohibuerit uxoris repudium nec peccauerit, quia lex sancta est: ut dicitur Roma. 7. videtur quod repudium fuerit aliquando licitum.

¶ 2. Præterea. Propheta locuti sunt Spiritu sancto inspirati ut patet 2. Petri. 1. sed Malach. 3. dicitur, Si odio habueris eam dimitte eam: ergo cum illud quod Spiritus sanctus inspirat non sit illicitum, videtur quod repudium uxoris non semper fuerit illicitum.

Homil. 32. in Matthe. in imperf.

¶ 3. Præterea. Chrysostom. dicit, quod sicut Apostoli permiserunt secundas nuptias, ita Moyses permisit libellum repudij: sed secundæ nuptiæ non sunt peccatum: ergo nec repudium uxoris sub lege Moysi.

Matth. 19.

SE D contra, quod Dominus dicit, quod libellus repudij datus est Iudæis propter duritiam cordis eorum: sed duritia cordis eorum non excusabat eos à peccato, ergo nec lex de libello repudij.

In eadem homil.

¶ Præterea. Chrysost. dicit super Matth. 2. quod Moyses dando libellum repudij non in iustia Dei monstravit, ut quasi per legem agentibus peccatum non videatur esse peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt quod illi qui sub lege uxorem dato libello repudij dimittebant, non excusabantur à peccato quoniam excusarentur à pena secundum legem infligenda, & per hoc dicitur Moyses libellum repudij permisit: & sic ponunt quatuor modos permissionis. Vnus per priuationem præceptionis, ut quando maius bonum non præcipitur, minus bonum permitti dicitur, sicut

Apostolus non præcipiendo virginitatem matrimonium permisit. 1. Corinth. 7. Secundus per priuationem prohibitionis, sicut venialia dicuntur permissa, quia non sunt prohibita. Tertius per priuationem cohibitionis, & sic peccata omnia dicuntur permitti à Deo in quantum non impedit, cum impedire possit. Quartus per priuationem punitionis, & sic libellus repudij in lege permissus fuit, non quidem propter aliquod maius bonum consequendum: sicut fuit dispensatio de pluribus uxori habendis, sed propter malum cohibendum, scilicet, uxoricidium, ad quod Iudæi proni erant propter corruptionem irascibilis: sicut permissum est eis extraneis fornicari propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet, fratribus fornicarentur: & sic propter corruptionem suspicionis in rationali fuit permissum sacrificium zelotypiæ, ne sola suspicio apud eos iudicium corrumpere. Sed quia lex vetus quoniam gratiam non conferret, tamen ad hoc data erat, ut peccatum assunderet, ut communiter sancti dicunt. Ideo alijs videtur quod si repudiando uxorem peccassent, hoc saltem eis per legem ac prophetas indicatum debuisset. Isaia 58. Annuntia populo meo

scelera eorum. Alias viderentur nimis esse neglecti, si ea quæ necessaria sunt ad salutem quæ non cognoscebant, nunquam eis nuntiata fuissent, quod non potest dici, cum iustitia legis tempore suo observata vitam mereretur æternam. Et propter hoc dicunt quod quoniam repudiare uxorem per se sit malum, tamen ex permissione diuina licitum fiebat: & hoc confirmant autoritate Chrysost. qui dicit quod à peccato abstulit culpam legislator quando permisit repudium, & quoniam hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius sustinetur, ideo ad utrasque rationes respondendum est.

Ibidem.

AD primum ergo dicendum, quod aliquis qui potest prohibere non peccat si à prohibitione abstinere non sperans correctionem: sed maius malum æstimans ex tali prohibitionem occasione sumere, & sic accidit Moysi: unde diuina autoritate fretus libellum repudij non prohibuit.

AD secundum dicendum, quod propheta Spiritu sancto inspirati non dicebant dimittendam esse uxorem quasi Spiritus sancti præceptum sit, sed quasi permissum, ne aliqua peiora fierent.

AD tertium dicendum, quod illa permissionis similitudo non est intelligenda quantum ad omnia, sed solum quantum ad causam eandem: quia utraque permissio ad vitandam turpitudinem facta est.

AD quartum dicendum, quod quoniam duritia cordis non excusaret à peccato, tamen permissio ex duritie facta excusat. Quædam enim prohibentur sanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen infirmi peccant permissione sibi facta videntes.

AD quintum dicendum, quod aliquod bonum potest intermitteri dupliciter. Vno modo propter aliquod maius bonum consequendum, & tunc in terminis illius boni ex ordine ad maius bonum accipit honestatem: sicut intermittebatur singularitas uxoris honestæ à Jacob propter bonum proli. Alio modo bonum aliquod intermittitur ad vitandum maius malum: & tunc si autoritate eius qui dispensare potest hoc fiat, reatum talis boni intermissio non habet, sed honestatem aliam non acquirit: & sic indiuisibilitas matrimonij in lege Moysi intermittebatur propter malum maius vitandum, scilicet uxoricidium. Et ideo Chrysost. dicit, quod à peccato abstulit culpam, quoniam enim inordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur, tamen reatum pænæ non habebat, neque temporalis neque perpetua, in quantum diuina dispensatione fiebat, & sic erat ab eo culpa ablata, & ideo etiam ipse ibidem dicit, quod permissum est repudium non malum quidem, tamen licitum, quod quidem illi qui sunt de prima opinione referunt ad hoc tantum quod non habebat reatum temporalis pænæ.

In eadem homil.

SVMMA ARTICVLI.

IN hoc articulo refert D. Thom. duas sententias. Prima est, quod illi qui sub lege uxorem dimittebant dato libello repudij non excusabantur à peccato, quoniam excusarentur à pœna secundum legem infligenda: & per hoc dicitur Moyses libellum repudij permisit. Secunda opinio est. Quod repudiando uxorem non peccabant, nam quoniam repudiare uxorem per se sit malum, tamen ex diuina permissione licitum fiebat. Quod confirmant autoritate Chrysost. qui dicit quod à peccato abstulit culpam legislator quando permisit repudium. Conclusio D. Thom. est. Hoc secundum probabiliter dicitur. Primum tamen comunius sustinetur.

DE vbi est circa istum articulum. Vtrum Deus de facto vsus fuerit hac potestate dispensandi. Et in speciali, Vtrum Deus dispensauit cum populo Iudæorum super indissolubilitate matrimonij, concedendo illis libellum repudij seu diuortium quantum ad vinculum? Et circa hanc difficultatem supponendum est, quod lex data est per Moysen Deuter. 24. in qua mittebatur Hebræis repudiare uxores, concedendo illis libellum repudij. Disputatio ergo est, an sine aliqua culpa liceret Hebræis dissoluere matrimonium etiam quantum ad vinculum, ita ut liceret uxori repudiatæ nubere alteri viro?

Deut. 24.

Matth. 19.

¶ Pro parte negatiua arguitur primo. Nam Christus Matth. 19. Explicans hanc legem dicit, Moyses ad duritiam cordis vestri concessit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic: verbum vero concessit vel permisit significat tolerantiam rei minus malæ ad vitandum maius malum. Item illud verbum, ad duritiam, significat Deum ut plurimum tolerasse talem actum impunitum, quia procedebat ex duritia cordis, vbi significat culpam esse, & illud verbum ab initio, non fuit sic, insinuat legitimam & naturalem institutionem matrimonij qualis fuit à principio in paradiso quæ non mittebat repudiū vel licitum.

Deut. 24.

¶ Secundo. Nam Deuter. 24. repudiata quæ alteri viro nuberet, non mittebatur defuncto secundo viro, vel repudiata à secundo virò redire ad primum, & adhibetur ratio, eo quod polluta esset: at si dissolueretur vinculum prioris matrimonij & esset verum vinculum in secundo, nulla ratione posset dici polluta, ergo dicitur polluta ratione adulterij commisi cum secundo.

¶ Tertio. Nemo sanctorum Patrum vsus

est facultate illa concedendo repudiū uxori ut patet ex historijs diuinis, & profanis, ergo signum est non fuisse licitum. Hæc sunt argumenta communia.

¶ Quarto arguitur probando non fuisse proprie dispensationem super indissolubilitate matrimonij. Concedendo libellum repudij Deus faminam repudiatam faciebat alienam dimittenti, & propriam ei cui secundo nubebat, at hæc non est proprie dispensatio super indissolubilitate matrimonij, ergo. Maior patet, minor probatur. Nam non dispensauit Deus proprie cum Osæ prophetæ concessit corpus faminæ fornicariæ ut illo tanquam proprio vteretur, ergo.

IN hac difficultate prima sententia est, quæ asserit esse peccatum mortale Iudæis dimittere uxores, & quod per libellum repudij non dissolueretur matrimonium quoad vinculum, ac proinde mulieres dimissæ peccabant mortaliter attentando contrahere secundum matrimonium. Hanc sententiam tenet D. Hiero. lib. 1. comment. Matth. 5. & lib. 3. cap. 19. glossa ordinaria & interlinearis, Lyra, Dionysius Carthusianus, Hugo & alij interpretes Bibliæ. Deut. 24. & Matth. 19. Eandem tenet Guillelmus Parisiensis, titulo de sacramento matrimonij cap. vlti.

Deut. 24. Matth. 19.

Scholastici in. 4. distinctione. 33. vbi ferè omnes dicunt, hanc esse communem sententiam. Eam defendit ut probabiliorum D. Bonavent. & Soto, & Iurisperiti, Gratianus in cap. priuilegia. dist. 3. Panor. in cap. gaudemus de diuortijs. & Couar. in. 4. Decretal. 2. par. cap. 7. §. 4. Secunda sententia est quod sine aliquo prorsus peccato dissoluitur matrimonium etiam quoad vinculum. Hanc tenet Chrysostomus super Matthæi homilia. 34. D. Thomas. Matthæi. 19. Burgenfis. Deuterono. 24. & Matth. 19. Abulensis. Matth. 19. à questione. 47. Caietan. Deuteronomio. 24. Scholastici in. 4. distinctione trigesima tertia. Paludan. questione prima. articulo secundo. Maior. questione secunda. Albertus Magnus articulo vigesimo quinto. Verum est quod Abulensis putat quod in tali repudio dispensauit Deus in primis præceptis legis naturæ: quoniam repudium concedebatur etiam ante educationem proli perfectam. Tertia sententia est quod dimittere uxorem erat peccatum veniale, non tamen mortale. Hanc tenent aliqui autores, & Caietan. Matthæi. 19. vbi dicit, non esse omnino licitum sed non esse peccatum mortale.

¶ Prima

¶ Prima conclusio. Dux primæ sententiæ sunt maxime probabiles, affirmatiua tamē est longe probabilior. Tertia vero parū aut nihil probabilitatis habet. Prima pars probatur autoritate D. Thom. Scoti, Richardi de media Villa, Duran. distin. 33. citata: qui respondent ad argumenta vtriusque partis. D. Antoni. 1. p. tit. 14. §. 3. c. 6. tenet partem negatiuam, & 3. par. tit. 14. ca. 10. §. 3. tenet partem affirmatiuam. Secundo probatur argumentis factis in principio quæstionis & autoritate doctorum qui tenent partem negatiuam. Secunda vero pars probatur primo. Nā pars affirmatiua iam est cōmuniō inter scholasticos, & D. Tho. 1. 2. q. 102. ar. 5. ad tertium. eam clare videtur asserere. Ait enim, In veteri lege matrimonium non fuit sacramentum coniunctionis Christi & ecclesiæ quæ nōdum erat facta. Vnde in veteri lege dabatur libellū repudij quod est contra rationem sacramenti. Vnde colligitur q̄ D. Tho. voluit significare quod in lege veteri dissoluitur matrimonium quantum ad vinculum. Colligitur autem hoc modo. Quia sola dissolutio quantum ad vinculū est contra rationem sacramenti, quia in lege euāgelica dissoluitur matrimonium quantum ad habitationem & thorum; tamen non est cōtra rationē sacramenti. Et licet D. Tho. in. 4. defenderit vtramque opinionem, fecit propter autoritatem Magistri quem commentabatur. Secundo probatur. Nā peccata quæ permittebantur in lege veteri sine punitione, saepe reprehendebantur à prophetis cuius officium est annuntiare scelera populi, vt dicitur Itai. 5. & sed nunquā legitur q̄ repudium sit reprehensum à prophetis. ergo. Maior patet de vsuris, quæ permittiebantur Iudæis circa alienos, tamen reprehenduntur ab Ezechiel. ca. 18. & à David Psal. 14. Minor patet ex tota sacra scriptura. Imo hoc videtur approbari Malach. 2. cum dicitur, cum odio habueris dimitte, &c. & vt patet ex contextu loquebatur de vxore repudianda propter odium. Tertio. Femina nō permittetur in lege nubere duobus viris, sed Deut. 24. mulieri repudiata concedebatur vt nuberet alteri viro, ergo matrimonium dissoluebatur quoad vinculū. Vltimo. Lex erat Leuitici. 20. quod mulier adultera lapidaretur, sed mulier repudiata quæ alteri viro nubebat non lapidabatur, ergo non erat adultera. ac lubinde primum matrimonium dissoluebatur quantum ad vinculū. Tertia pars probatur, quia dimittere vxorē est pec-

A catum secundum istos, si vero peccatum est, est peccatum iniustitiæ & in re graui, peccatum autem iniustitiæ in re graui est mortale, ergo hæc tertia sententia fere nihil habet probabilitatis.

¶ Secunda conclusio. Proprie loquendo. Deus dispēfabat super indissolubilitate matrimonij quando Iudæi repudiabāt vxores dato libello repudij. Probatur primo. Dispēfate proprie nihil aliud est, quā relaxare obligationem legis in particulari, manente in vniuersali vi legis: sed Deus per legem repudij relaxauit obligationē legis naturalis de indissolubilitate matrimonij circa ipsos Iudæos, manente vigore legis circa totū orbem, ergo fuit propria dispensatio. Maior patet, minor probatur. Nam matrimonium quod erat indissolubile ex natura sua, factū est diuina potentia eo tempore dissolubile. Secundo. Quādo actus est illicitus & cōtra legem, & autoritate superioris fit licitus eadem lege perseverante, proprie fit in illa lege dispensatio, sed matrimonij dissolutio quantum ad vinculum est illicita secundū se, & contra legem naturalem, & autoritate diuina eadem lege perseverante fit licita, ergo proprie est dispensatio. Confirmatur. Pontifex proprie dispensat in impedimento cōsanguinitatis quando concedit facultatem cōtrahendi intra quartum gradum, quoniā ille actus est illicitus & contra legem ecclesiæ, & autoritate Papæ fit licitus perseverante eadem lege de consanguinitate, sed matrimonium manet modo dissolubile & antea erat indissolubile, & illicitum semper dissolueri illud, & solum pro Iudæis, & pro illo tempore fuit licitum, ergo.

¶ Ad primum argumentum respondetur. Quod illud manifeste probat quod libellū repudij est concessio rei minus bonæ concessa imperfectis hominibus, & propter imperfectionem illorum & ita matrimonium pro illo statu degenerabat à primæ institutione matrimonij facta in paradiso pro integris & perfectis hominibus unde tamē nō sequitur quod sit peccatum, sicut in prædicto est, q̄ D. Paulus concessit matrimonium secundum indulgentiam nō omnia matrimonium est peccatum, sed quia est status hominum imperfectorum.

¶ Ad secundum respondetur, quod femina repudiata dicitur polluta non propter peccatum adulteri, quod committitur nubendo alteri, sed quia recipiebat semen alterius, & ita fiebat illa mulier illegitima ex decreto

creto legis ad contrahendum iterum matrimonium cum priori viro.

¶ Ad tertium respondetur, quod sancti viri & perfecti nunquam sunt vsi hac permissione & indulgentia licet licita esset, quia erat minus bona.

¶ Ad quartum dicendum est, quod bene potest fieri quod vna mutatio per comparisonem ad primarium præceptum habeat rationem improprie dispensationis, per ordinem vero ad secundarium habeat rationē propriæ dispensationis. V.g. In illo casu in quo Deus cōcessit corpus meretricis Osæ, illa mutatio in ordine ad præceptum fornicationis fuit impropria, quia non est facta licita fornicatio, sed est mutata materia ab aliena in propriam: & præceptum fornicationis mutatum est non quantum ad rationem iustitiæ, quam continet, sed quantum ad applicationem ad singularem actum, qui actus esset fornicatio nisi mutata esset materia: ceterum eadem mutatio fuit proprie dispensatio in præcepto secundario matrimonij, scilicet, ne quis accedat ad eam quæ proprio consensu corpus suum non concessit, tamen accessus ad illam quæ proprio consensu corpus suum non concessit factus est licitus qui antea erat illicitus, & contra legem. Et hoc prouenit ex eo quod Deus mutauit rem illam. Sic in proposito, in libello repudij, dum alienabatur à viro dimittente vxorem & nubebat secundo, fiebat licita dimissio vxoris autoritate diuina, quæ antea erat contra legem.

ARTICVLVS. IIII.

¶ Vtrum liceat vxori repudiatae alium virum habere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod liceat vxori repudiatae alium virum habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis quam vxoris repudiatæ: sed vir poterat sine peccato aliam ducere vxorem: ergo vxor sine peccato alium virum ducere poterat.

¶ 2. Præterea. Aug. dicit quod de duabus vxoribus (quando mos erat) peccatum non erat, sed tempore legis veteris erat talis consuetudo: quod repudiata alium virum ducebat, vt patet Deute. 24. Cum egressa virum alterum &c. ergo non peccabat altera viro se iungendo.

¶ 3. Præterea. Matt. 5. Dominus iustitiam noui testamenti ostendit superabundantem esse

A respectu iustitiæ veteris testamenti: hoc autem dicit ad iustitiæ noui testamenti superabundantiam pertinere, quod vxor repudiata non ducit alium virum: ergo in veteri lege licebat.

SE D contra est quod dicitur Matt. 5. Qui dimissam duxerit mœchatur: sed mœchia nunquā fuit in veteri lege licita: ergo vxori repudiatae nō licuit alium virum habere.

¶ Præterea. Deute. 24. dicitur, quod mulier repudiata quæ alium virum duceret polluta erat & abominabilis facta coram Domino: ergo peccabat alium virum ducendo.

RE S P O N D E O dicendum, quod secundum primam opinionem post repudium vxor peccat alteri viro coniuncta, quia adhuc primum matrimonium non erat solutum: Mulier enim quanto tempore viuit alligata est legi viri: vt patet Rom. 7. non autem poterat simul plures viros habere. Sed secundum aliam opinionem sicut licebat ex dispensatione diuina viro vxorem repudiare, ita vxori alium virum ducere: quia inseparabilitas matrimonij ex causa diuine dispensationis tollebatur, quia inseparabilitate manente intelligitur verbum Apostoli. Vt ergo ad vtrasque rationes respondeamus.

AD primum dicendum, quod viro licebat plures vxores simul habere secundum dispensationem diuinam: & ideo vna dimissa in matrimonio nō soluto poterat alia ducere, sed nunquā vxori licuit habere plures viros: & ideo nō est simile.

AD secundum dicendum, quod in illo verbo Aug. mos non ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto, secundum quod à more dicitur aliquis morigeratus, quia est bonorum morum: & sic à more philopha moralis nominatur.

AD tertium dicendum, quod Dominus Matthæi. 5. ostendit nouam legem abundare per consilia ad veterem, non solum ad ea, quæ lex vetus licita faciebat, sed etiā quantum ad ea, quæ in veteri lege illicita erant: sed à multis licita putabantur per nō rectā præceptorum expositionem, sicut patet de odio inimici, & ita est etiam de repudio.

AD quartum dicendum, quod verbum Domini intelligitur quantum ad tempus nouæ legis in quo recta permissio est sublata: & sic etiā intelligitur quoddam verbum Chryso. qui dicit quod qui secundum legem dimittit vxorem facit iniquum. in Matth. in imperf. tates: quia quo ad Deum existit homicida, in quatum habet propositū occidendi vxorē, nisi eam dimitteret & quia dimittit nō fornicantē, in quo casu lex euāgelij vxorē dimittere permittit: & similiter quia facit eā adulterā, & illū cui copulatur.

AD quintum dicendum, quod quædam glo. interlinearis dicit, polluta est & abominabilis: sed illius iudicio qui quasi pollutam eam prius dimi-

Itai. 5.

Ezech. 18. Psal. 14. Malach. 2.

Deut. 24.

Leuit. 20.

De bono coniug. ca pit. 4.

Hom. 1. in Matth. in imperf.

fit, & sic non oportet quod sit polluta simpliciter, Vbi dicitur polluta eo modo quo immundus dicebatur qui mortuum tangebatur vel leprosum, non immunditia culpae sed cuiusdam irregularitatis legalis: unde & sacerdoti non licebat viduam aut repudiatam ducere in uxorem.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Secundum primam opinionem post repudium peccat uxor si alteri viro coniungatur. Ratio est, quia adhuc primum matrimonium non erat solutum & non licebat simul plures viros habere.

Secunda conclusio. Secundum aliam opinionem licitum erat uxori alteri viro nubere, nam inseparabilitas matrimonij ex diuina dispensatione tollebatur: & ita primum matrimonium erat dissolutum, ut constat ex iam dictis artic. 3. quae videnda sunt ad explicationem huius articuli.

ARTICVLVS V.

Utrum liceat viro repudiatam a se accipere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod liceat viro repudiatam a se accipere. Licet enim corrigere quod malefactum est: sed malefactum erat quod vir uxorem repudiabat: ergo licebat hoc corrigere reducendo uxorem ad se.

2. Praeterea. Semper licuit peccanti indulgere cum sit morale praecipuum, quod in omni lege manet: sed vir accipiendo repudiatam ei peccata indulgebat: ergo & hoc licitum erat.

3. Praeterea. Deute. 24. ponitur pro causa quare non possit accipi iterum, quia polluta est: sed repudiatam non polluitur nisi alterum virum ducendo: ergo saltem ante quam alium virum duceret licebat eam accipere.

SED contra est quod dicitur Deutero. 24. quod non poterat prior maritus accipere eam &c.

RESPONDEO dicendum, quod in lege de libello repudij duo erant permessa, scilicet, dimittere uxorem, & uxorem dimissam alteri iungi: & duo praecipua, scilicet, scriptura libelli repudij, & quod verum maritus repudiens eam accipere non possit, quod quidem secundum eos qui primam opinionem tenent factum fuit in poenam mulieris quae alteri nupsit, & in hoc peccato polluta est. Sed secundum alios ut vir non de facili uxorem repudiaret, quam postea nullo modo recuperare possit.

AD primum ergo dicendum, quod ad illius mali impedimentum, quod committit aliquis repudiando uxorem, ordinabatur quod vir uxorem repudiatam a sumere iterato non posset, ut patet ex dictis: & ideo diuinitus ordinatum fuit.

AD secundum dicendum, quod temper licuit indulgere peccanti, quantum ad rancorem cordis, sed non quantum ad poenam diuinitus taxatam.

AD tertium dicendum, quod in hoc duplex est opinio. Quidam enim dicunt quod licuit repudiatam viro reconciliari, nisi in matrimonio alteri viro esset iuncta. Tunc enim propter adulterium cui se mulier voluntarie subdit, in poenam datur ei quod ad priorem virum non rediret, sed quia lex vniuersaliter prohibet: & ideo dicunt alij quod etiam antequam alteri nubere non poterat reuocari, ex quo repudiata erat: quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam secundum quod dictum est.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio est negatiua. Ratio est, quoniam in lege de libello repudij duo erant permessa, scilicet, dimittere uxorem, & uxorem dimissam alteri coniungi, & duo praecipua, scilicet, scriptura libelli repudij, & quod maritus repudiens eam accipere non possit: quod quidem secundum eos qui tenent primam sententiam factum fuit in poenam mulieris, sed secundum alios illud factum est ut vir non de facili uxorem repudiaret quam postea nullo modo recuperare possit.

ARTICVLVS VI.

Utrum causa repudij sit odium vxoris.

D SEXTVM sic proceditur. Videtur quod causa repudij fuerit odium vxoris, secundum hoc quod dicitur Mala. 3. Si odio habueris eam dimitte illam.

2. Praeterea. Deute. 24. dicitur: Cum non inuenerit gratiam in oculis eius propter aliquam foeditatem &c. ergo idem quod prius.

SED contra Sterilitas & fornicatio magis contrariantur matrimonio quam odium, ergo illa potius debuerunt esse causa repudij quam odium.

Praeterea. Odium potest causari ex virtute eius qui odio habetur, si ergo odium est sufficiens causa, tunc mulier posset repudiari propter virtutem eius, quod est absurdum.

Praeterea. Dent. 21. dicitur. Si dimiserit vir uxorem suam, & postea odio habuerit, & obiecit ei

Quaestio. LXVIII.

rit ei stuprum ante coniugium, si in probatione defecerit verberabitur, & centum siclis argenti condemnabitur, & non poterit eam dimittere omni tempore vitae suae: ergo odium non est sufficiens causa repudij.

RESPONDEO dicendum, quod causa permissionis repudiandi uxorem fuit vitatio uxoricidij, ut sancti communiter dicunt. Proxima autem causa homicidij est odium: & ideo proxima causa repudij est odium, sed odium ex alia causa causatur sicut & amor: & ideo oportet etiam aliquas causas repudij ponere remotas, quae erant causa odij. Dicit autem Augustinus glo.

Lib. 1. de Deuteronomio. 24. Multa erant in lege causa dimittendi uxorem, solam Christus fornicationem excipit, ceteras molestias iubet pro fide & castitate coniugij sustinere. Haec autem causae intelliguntur foeditates in corpore: puta infirmitas vel aliqua notabilis macula, vel in anima sicut fornicatio vel aliqua huiusmodi, quod id moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas magis coarctant satis probabiliter dicentes, quod non licebat repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium superuenientem, nec propter quam libet talem, sed propter illas solum quae possunt bonum prolis impedire: vel in corpore ut sterilitas, aut lepra, aut aliquid huiusmodi: vel in anima, ut si esset malorum morum, quos filij ex conuersatione ad ipsam imitarentur. Sed quaedam glo. super illud Deute. 22. Cum non inuenerit gratiam &c. Videtur magis arctare, scilicet ad peccatum, cum dicit ibi per foeditatem peccatum intelligitur, sed peccatum glo. nominat non solum in moribus animae sed etiam in natura corporis. Sic ergo prima duo concedimus.

AD tertium dicendum, quod sterilitas & alia huiusmodi sunt causa odij, & sic sunt causa remota.

AD quartum dicendum, quod propter virtutem non est aliquis odibilis perie loquendo, quia bonitas est causa amoris: & ideo ratio non tenet.

AD quintum dicendum, quod datur in poenam viri quod non posset in perpetuum repudiare uxorem in casu illo, sicut etiam in alio casu quando puellam deflorauit.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Proxima causa repudij est odium. Ratio est. Nam proxima causa homicidij est odium.

Secunda conclusio. Multae erant in lege causae remotae dimittendi uxorem ut foeditates in corpore, vel aliqua notabilis macula.

Articul. VII. 691

ARTICVLVS VII.

Utrum causae repudij debeant in libello scribi.

D SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod causae repudij debeant in libello scribi. Quia per libellum repudij scriptum a poena legis absoluebatur, sed hoc omnino videtur iniustum nisi causis sufficientibus repudij assignatis: ergo oportebat illas scribere in libello.

2. Praeterea. Ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur nisi ut causae repudij ostenderentur: ergo si non inscribebantur, frustra libellus ille tradebatur sibi. Praeterea. Hoc Magister dicit in litera.

SED contra: Quia causae repudij aut erant sufficientes, aut non: si sufficientes, pracludebatur mulieri via ad secundas nuptias quae ei secundum legem concedebantur. Si insufficientes, ostendebatur iniustum repudium, & sic repudium fieri non poterat: ergo nullo modo causae repudij ibi in speciali inscribebantur.

RESPONDEO dicendum, quod causae repudij ibi in speciali non scribebantur in libello, sed in generali ut ostenderetur iustum repudium: sed secundum Iosephum ut mulier habens libellum conscriptum de repudio alteri nubere posset alias enim ei traditum non fuisset. Unde secundum eum erat scriptura talis: promitto tibi quod nunquam tecum conueniam: sed secundum Augustinum ideo libellus scribebatur ut mora interueniente, & consilio scribarum dissuadente, vir a proposito repudiandi desisteret. Et propter hoc patet solutio ad obiecta.

SVMMA ARTICVLI.

Conclusio. Causae repudij in speciali non scribebantur in libello sed in generali, ut ostenderetur iustum repudium, & secundum Iosephum ut mulier habens libellum conscriptum de repudio alteri nubere posset, alias enim ei traditum non fuisset.

Circa hos articulos posset esse disputatio, an quacunque de causa liceret dare libellum repudij, videte interpretes sacrae Scripturae Deuteronomio. 24. & Matt. 19. & Scholasticos in. 4. distinct. 33. verior sententia videtur quod quodcunque odium siue legitimum siue illegitimum ex quacunque causa ortum si nulla esset spes reconciliationis: erat sufficiens causa repudij.

Ratio est, quia repudium concessum est ad vitandum vxoricidium: odium vero quod cumque erat sufficiens causa vxoricidij. Videnda etiam sunt circa istos articulos, dicta in articulo. 3.

Thom 4. dist. 41. q. vnica. art. 3. quæst. 1. & sequent.

QVÆSTIO LXVIII.

De filijs illegitimè natis.

Deinde considerandum est de filijs illegitime natis. Et circa hoc quæruntur tria. Primo, vtrum qui nascuntur extra verum matrimonium sint illegitimi. Secundo, vtrum illegitimi filij debeant ex hoc damnus reportare. Tertio, vtrum possint legitimari.

De hac materia Doctores cum Magistro in. 4. distin. 41. Magister Sotus ibidem. quæst. 1. art. 4. Syluest. verb. de filijs legitimis & illegitimis. Couar. super. 4. Decretal. par. 2. ca. 8. §. 1. 2. & 3. cum sequentibus: qui quidem omnino videndus est in hac materia quoniam magis pertinet ad Iurisperitos quam ad Theologos.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint legitimi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint legitimi. Quia secundum legem natus legitimus filius dicitur: sed quilibet nascitur secundum legem ad minus nature que fortissima est: ergo quilibet filius dicitur legitimus.

¶ 2 Præterea. Communiter dicitur quod legitimus filius est qui est de legitimo matrimonio, vel de eo quod in facie ecclesie legitimus reputatur: sed contingit quandoque quod aliquod matrimonium legitimus reputatur in facie ecclesie quod habet impedimentum ne sit verum matrimonium, & tamen à contrahentibus in facie ecclesie scitur: & si occulte nubant, & impedimentum nesciant, legitimus videtur in facie ecclesie, ex quo per ecclesiam non prohibetur: ergo filij extra verum matrimonium nati non sunt illegitimi.

SE D contra, Illegitimus dicitur quod est contra legem: sed illi qui nascuntur extra matrimo-

num, nascuntur contra legem: ergo sunt illegitimi. RESPONDEO dicendum, quod quadruplex status est filiorum. Quidam enim sunt naturales & legitimi, sicut illi qui nascuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam naturales & non legitimi, vt filij qui nascuntur de simplici fornicatione. Quidam legitimi & non naturales, sicut filij adoptiui. Quidam nec legitimi nec naturales, sicut spurij nati de adulterio & de stupro. Tales enim nascuntur & contra legem positiuam & contra legem nature expresse.

AD primum ergo dicendum, quod quauis illi qui nascuntur ex illicito coitu, nascuntur secundum naturam, quæ communis est homini & omnibus animalibus, tamen nascuntur contra legem nature quæ est propria hominibus, quia fornicatio & adulterium & huiusmodi sunt contra legem nature, & ideo tales secundum nullam legem sunt legitimi.

AD secundum dicendum, quod ignorantia excusat illicitum coitum à peccato nisi sit affectata. Vnde illi qui conueniunt bona fide in facie ecclesie quauis sit impedimentum, dum tamen ignorent non peccant, nec filij sunt illegitimi. Si autem sciant quauis ecclesia sustineat quæ ignorat impedimentum non excusantur à peccato nec filij ab illegitimitate. Si autem nesciant & in occulto contrahant non excusantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio est affirmatiua. Quoniam tales filij sunt contra legem.

¶ Secunda conclusio ad primum. Quauis illi qui nascuntur ex illicito coitu nascantur secundum naturam, quæ communis est homini & omnibus animalibus, tamen nascuntur contra legem nature: quæ est propria hominibus: & ideo tales non sunt legitimi.

¶ Tertiâ conclusio ad secundum. Qui conueniunt bona fide in facie ecclesie quauis sit impedimentum, dum tamen ignorent non peccant nec filij sunt illegitimi.

¶ Pro explicatione huius notadum primo, quod vt proles humana censeatur legitima non est satis quod secundum communem nature legem ex mare & femina eiusdem speciei nascatur; sed oportet quod originem ducat secundum leges matrimonij generi humano diuinitus concessas. Sufficit autem quod matrimonium secundum rem sit legitimum aut saltem secundum ecclesie extimationem. Vnde sequitur quod illegitimus concubitus non sufficit vt proles illegitima censeatur, puta si est illicitus propter vorum coniugum. Si enim coniuges post matrimonium consumma-

summatum profiterentur professionem, & iterum susciperent filios. quauis congressus ille esset sacrilegus filij. censerentur legitimi quia adhuc perseuerat vinculum matrimonij vt bene ait Palud. quæst. 3. articul. 1. Secundo notandum, quod filij illegitimi ex iure naturali indecentiam quandam habent, vt vsus omnium gentium probat, & tanto maiorem quanto congressus parentum fuerit vitiosior: nam peior congressus est adulterium quam simplex fornicatio, & idem est de sacrilegio: leges autem humane eiusmodi filios à publicis officijs & honoribus excludunt & excluderunt, atque adeo quanto congressus est turpior tanto leges grauius decernunt. Vnde filij qui nascuntur ex simplici fornicatione dicuntur naturales dummodo non sit femina meretrix: ceteri vero illegitimi dicuntur spurij aut nothi. Ratio autem legis humane fuit duplex. Prima ne in publicis ministris esset macula natalium ratione cuius despiceretur. Secunda, vt vel hoc freno cohiberetur parentum incontinentia cum scirent futuram prolem publicis honoribus indignam esse.

ARTICVLVS II.

Vtrum filij illegitimi debeant aliquod damnus reportare.

AD SEDVNDVM sic proceditur. Videtur quod illegitimi filij non debeant aliquod damnus reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, vt patet per sententiam Domini. Ezechiel. 18. sed quod iste nascatur ex illicito coitu non est peccatum proprium, sed peccatum patris: ergo ex hoc non debet aliquod damnus incurrere.

¶ 2 Præterea. Iustitia humana est extracta à diuina, sed Deus æqualiter largitur bona natura legitimis & illegitimis filijs: ergo & secundum iura humana filij illegitimi debent legitimis æquiparari.

SE D contra est quod dicitur Gen. 25. quod Abraham dedit omnia bona Isaac, & filijs concubinarum largitus est munera, & tamen illi non erant ex illicito coitu nati: ergo multo magis debent illi qui ex illicito coitu nascuntur hoc damnus reportare, quod non succedant in bonis paternis.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis dicitur damnus ex aliquo incurrere dupliciter. Vno modo per hoc quod ei subtrahitur quod erat ei debitum, & sic filius illegitimus nullum damnus incurrat, alio modo per hoc quod ei aliquid non est debitum, quod alias poterat esse ei debitum: & sic filius illegitimus damnus incurrat duplex:

Primum quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia & dignitates: quæ requirunt aliquam honestatem in illis qui hoc exercent: aliud damnus incurrat, quia non succedit in hereditate paterna. Sed naturales filij succedere possunt in septima parte tantum, spurij autem nullam partem, quauis ex iure naturali parentes eis in necessarijs providere teneantur. Vnde pertinet ad sollicitudinem episcopi, vt vtrumque parentum cogat ad hoc quod eis provideant.

AD primum ergo dicendum, quod incurrere damnus hoc secunda modo non est poena, & ideo non dicimus quod sit poena quod aliquis non succedit in regno aliquo per hoc quod non est filius regis: & similiter non est poena quod aliquis qui non est legitimus non debeatur ea quæ sunt legitimorum filiorum.

AD secundum dicendum, quod communiter illegitimus non est contra legem in quantum est actus generatiue virtutis, sed in quantum ex propria voluntate proceditur: & ideo filius illegitimus non incurrat damnus in his quæ per voluntatem sunt vel possidentur.

SVMMA ARTICVLI.

Prima conclusio. Filius illegitimus nullum damnus incurrat taliter quod subtrahatur quod erat ei debitum.

¶ Secunda conclusio. Filius illegitimus damnus incurrat per hoc quod subtrahatur quod non erat debitum.

¶ Circa istum articulum est dubium morale. Vtrum filij illegitimi teneantur in conscientia subire leges quæ contra eos decernuntur ante iudicis declarationem? Videtur quod non, Primo leges illæ sunt poenales, sed ad legem poenalem non tenetur quis ante condemnationem particularem, ergo. Secundo. Fieri potest quod filius illegitimus non posset eas leges seruare sine magno detrimento proprio & infamia matris, vt patet si iam est in possessione hereditatis quando scit defectum: sed lex humana non obligat cum tam graui discrimine, ergo. Tertio. Si omnes leges teneretur in conscientia subire, sequitur quod non sufficeret dispensatio Papæ, vt possit adire hereditatem tuta conscientia. Patet sequela, quia Summus Pont. non dispensat in lege ciuili, consequens autem videtur esse contra determinationem.

¶ Prima conclusio. Nulla lege humana fieri potest quominus parentes teneantur filijs

Cap. venerabilis. titulus. qui fil. sint legitimi.

illegitimis necessaria subministrare. Hęc cōclusio probatur. Nulla lex humana potest derogare legi naturę cum ex ea ortum habeant, sed ex lege naturali imposita est parētibz obligatio prouidendi filijs, ergo per nullā legem humanā potest reuocari. Omnia ista patent. Vnde notandum est qd licet humana leges maiorē obligationem imponant matri quā patri circa huiusmodi filios eo qd est certitudo matris: regulariter tamē stando in lege naturali si patri moraliter cōstat hunc esse filium suum vt sępe cōstare potest, tenetur eodem iure illi prouidere, & adhuc magis quā mater, quāto principalius concurrat ad eius generationē. Nec satis est quomōdocunq; illi prouidere ad vitam, sed oportet etiā quantū ad institutionē sujs natalibus cōuenientē. Secundo nota qd hęc institutio regulariter est adhibenda per ipsos parentes & in cōmuni domo: sed quādo ex manifestatione parentū ipsis oriretur infamia non ferenda, satisfaciunt naturali obligationi si dant operam qd per alios educentur & instituātur quanquā hoc sit cum aliquo detrimento prolis adulterinę. Et hęc est alia causa propter, quam filij adulterini in legibus sunt inuisi: quia regulariter non possunt bene instrui, vnde Sap. 3. ab iniquo thoro semen exterminabitur.

Sapient. 3.

¶ Secunda conclusio. Omnes leges humana tam canonicę quā ciuiles obligant in cōscientia filios illegitimos ante iudicis sententiā. Ad cuius expositionē notan. qd duplicia sunt quę debentur ciuibz alicuius reipublicę: quę dā ex rigore iustitię nēpe illa quę sunt necessaria ad ducendā vitā alia vero debentur potius ex benignitate legis nēpe illa quibus aut priuilegiū aut fauor admiscetur. Hoc supposito, pbatur cōclusio. Lex canonica excludit illegitimos ab ordinibus & beneficijs ecclesiasticis, nā iure distribuēda publica officia potuit inter alias condiciones exhibere honestatē nataliū maxime cū habere plura officia nō sit omnibus simpliciter necessariū: & ideo in cōscientia tenentur filij illegitimi abstinere eo qd non habēt qualitates de iure requisitas. Per ius autē ciuile excluduntur illegitimi & à paterna nobilitate & à iure percipiēdi hęreditatē, ceteram quā hęc benignitate & fauore legum obueniunt absq; iniuria, potuit ergo lex iustis de causis excludere illegitimos. Et quā ius ciuile potuit impedire dñij translationē filij illegitimi tenentur in conscientia non adire hęreditatem, & si adepti fuerint restituere.

A ¶ Ad argumēta in oppositū respondetur. Ad primū distinguitur maior, sicut in materia de lege pœnali, lex autē pœnalis quę cōsistit in priuatione absq; declaratione iudicis sortitur effectū, vt lex de ex cōicatione & suspēsiōne, tales autē sunt istę cōtra il legitimos lata. Et si arguas. Vbi non est culpa nō debet esse pœna: sed in illegitimis nulla fuit culpa, ergo: Respondetur, qd eū filius sit aliquid patris ipse pater, ppter incōtinentiā punitur in filio excluso à publicis honoribus, quę admodū per crimē maiestatis, vt hęresis filij notatur infamia, quāquā nō sint nati. Secūdo rōndetur, qd illę leges proprie loquēdo nō sunt pœnales, sed optime cōstitutiones ad publicā honestatem: sicut lex antiqua quę prohibebat cōstitui sacerdotes, in quibus esset macula. ¶ Ad secundū respōdetur breuiter, qd semper poterit inueniri mediū iuxta regulā prudentię, vt filius illegitimus restituat hęreditatē quā accepit, si ipse efficaciter velit quærere; si autem tales incidat casus quod sine detrimento maioris boni nō possit fieri restitutio nihilominus est absoluedus si paratus sit habita opportunitate restituere. Exemplū est in c. officij, de pœn. & remiss. vbi mulierē quę adulterinū filiū coniunxerat legitimis & tantū ppter metū viri non audebat indicare præcipit absolui.

C ¶ Ad tertiū respōdetur, qd dispensatio Papę vbiq; terrarū sufficit ad reddendū habilem quantū ad spiritualia non autem quantū ad ciuilia, propterea qd ciuilis potestas distincta, est genere ab spirituali, vt dicem⁹ in tracta de clauib. c. autē illud, per venerabilē, intelligitur habere locū in terris quę subduntur dominio temporali Romanę ecclesię. Hoc autem solatiū habere debent filij illegitimi, quod si à muneribus reipublicę temporalis excluduntur non tamen à participatione cęlestiū donorum. Cuius ratio est illa Ioan. 3. quod natum est ex carne caro est & quod natū est ex spiritu, spiritus est. Secūda ergo natiuitas, quę est per Spiritū sanctū reddit hominē idoneum participatione spiritualium bonorum.

Ioan. 3.

E S T tamen adhuc dubium magis in particulari de legibus quę impediūt translationē dominij in filios illegitimos. Pro quo notandū, filiorum illegitimorū multa esse genera, possunt tamen reduci ad duas classes. In prima cōtinentur omnes illi, qui geniti sunt ex concubitu illegitimo vel carnali copula, quę accedente consensu ambo rum poterat esse coniugalis nullo obstante impedi-

impedimēto legis. v. g. qui geniti sunt ex soluto & soluta nec consanguineis nec affinibus. In secunda classi cōtinentur omnes illi qui geniti sunt ex concubitu qui non poterat esse coniugalis, etiam accedente consensu fornicantium ob aliquod impedimētum matrimonium impediēs, religionis, ordinis, consanguinitatis aut affinitatis. Primę classis filij dicuntur naturales. Secundę vero classis dicuntur à nobis nunc geniti ex damnato concubitu vel simplici vocabulo spurij, licet nomina hęc spurij, nothus, manzer, varias habeant in iure acceptiones quas in præsentem omittimus. De primę classis filijs non curamus in præsentem: tota cōtrouerfia est de spurijs aut genitis ex damnato concubitu. ¶ Est ergo quęstio, vtrum leges quę sanciant non esse transferendum dominij in tales filios sic adeo impediāt translationem dominij, vt si de facto translatio fiat cōtra legem translatio facta non teneat, nec ipsi filij comparēt dominium. Videtur quod talis translatio teneat. ¶ Primo leges pœnales non obligant in conscientia nec impediunt dominij translationē sic, vt facta non teneat ante iudicis condemnationē, sed leges quę in hac materia decernunt contra filios illegitimos sunt pœnales punientes crimen incōtinentię seu impudicitię in parētibz, ergo. ¶ Secūdo. Leges quę prohibent translationem dominij per contractus, quibus defuit solennitas essentialis iuris, nō impediūt translationem dominij sic adeo vt facta non teneat: sed multo vrgentijs & significatijs prohibent istę leges translationem dominij per tales contractus, quā leges quę decernunt circa filios illegitimos, ergo. Maior ostendetur infra tanquam probabilior sententia. Minor patet ex tenore legum: siquidem illę leges tales contractus dicunt nullos & habendos pro infectis. Ceterū leges quę prohibent donationes faciendas filijs illegitimis non continent tam odiosa verba nec dicunt tales donationes esse nullas nec habendas pro infectis, ergo. ¶ Tertio. Leges saltem illę quę loquuntur circa filios secularium illegitimos, tantum prohibent esse parentum hęredes, ergo parentes eorū possunt extra testamenti sine vlllo peccato donare filijs suis siue per donationem inter viuos siue cum moriuntur bona sua. Rursus, ergo si de facto per testamentum illis aliquid donent donatio facta tenebit. Antecedens cōtinetur in toto iure cōmuni non enim reperitur aliqua prohibitio translationis do-

A minij extra testamentū, imo vero nec in iure regio Hispaniensi, nam in tali iure nihil arctius inuenitur diffinitum quam quod habetur parti. 4. titu. 1. §. 1. 3. videlicet, *No podrian heredar los bienes de los padres, ni de los abuelos, ni de los otros parientes que descendier en dellos.* Et in lib. 3. Fori regalis, tit. 6. de las herencias. l. 1. vbi dicitur: *Todo ome que viuiere fijos, o nietos, o dende ayuso de muger de bendicion no puedā heredar con ellos otros algunos que aya de barragana, mas del quinto de su auer mueble, o de rayz pueda les dar lo que quisere.* Vbi solum habetur quod non possint tales filij iure hęreditario succedere in bonis parentū.

Parti. 4. tit. 1. §. 1. 3. Lib. 3. Fori regalis, tit. 6. de las herencias. l. 1.

His. tit. 1. 3. 1. 3.

B instituerit hęredē bonorū suorū amicu aliquem ciuium qui præstiterit parenti fidem de restituenda hereditate filio spurio, teneatur talis hęres ante iudicis condemnationē reddere fisco illa bona. Consequens videtur durum, ergo probatur sequela. Tale fidei commissum dirigitur omnino in filium spurium inhabilem & incapacem omnino iuxta oppositam sententiā, ergo is cuius fidei commissum est talis hęreditas tenebitur reddere illam fisco & non filio spurio. ¶ Prima sententia est aliquorum, qui propter duo argumenta, prima dicunt, quod omnino talis donatio siue per testamentum siue extra testamentū fiat licet sit cōtra leges, facta tamen teneat. ¶ Secunda sententia est aliorum dicentium, quod talis donatio etiam facta non teneat. ¶ Tertia sententia est media distinguit enim inter filios illegitimos seculariū spurios & filios illegitimos clericorum & religiosorū: & in filijs spurijs secularium concedūt propter tertium argumētum factum conclusiōnem vtrāq; illius argumenti: in filijs autem clericorum & religiosorum dicunt quod talis donatio non tenet quomōdocunq; fiat. Discipuli D. Tho. secantur in has tres partes, Sotus quem alij sequuntur tenet mediā sententiam, scilicet. 3. 4. de iust. q. 5. art. 1. ad 4.

¶ Prima conclusio. Parentes & possunt & debent alere filios etiam spurios quātumuis scelestus fuerit concubitus, & ad hoc tenentur iure diuino. Probatur primo, ex eadem cum haberet, de eo qui nupsit in matrimonium eam quam polluit per adulteriū: vbi Clemens II. præcepit quod parentes necessaria subministrarent filijs ex damnato concubitu genitis secundum quod eis suppetunt facultates. Item regia lex Hispanensis 10. inter Taurense permissit parentibus alimentorum titulo, donare filijs istis illegitimis

L. Hispanie ter Taurense permissit parentibus alimentorum titulo, donare filijs istis illegitimis

C. de incestuosis nuptijs. tit. 5. l. 6. si quis incest. & §. fi. l. vnica. in authentico.

quintam partem bonorum suorum. Et licet Constantinus Imperator & Iustinianus Cæsar legibus editis dixerunt tales filios non esse alendos, ut patet in authentico ex complexu. C. de incestuosis nuptijs. tit. 5. l. 6. si quis incest. & §. fi. l. vnica. in authentico quibus modis efficiantur naturales. tit. 2. §. 5. Tamē re vera istæ leges seuerissimæ sunt & minus piæ, & ideo merito reuocatae, tum per ius Pontificiū, tum per ius Hispaniū. Ratione probatur. Pater tamen cōicat naturā filijs illegitimis sicut legitimis, sed educare filios & conseruare in illis naturā cōicatā est iuris diuini naturalis, ergo impijissimæ sunt leges oppositum statuentes. Conclusio hæc sic intelligenda est, ut parētes quidem faciant satis obligationi iuris naturalis si talibus filijs ea præstent alimenta quæ necessaria sunt in huius vitæ subsidium. Cæterum possunt multo ampliora alimenta si velint præstare attendente facultate census patris & qualitate filiorum: ut si filius vir probus euaserit & dederit operam literis insignitiq; cupiat insignijs Doctorū aut Licentiati, aut si militiæ dederit operam sit centurio, vel dux &c. Et quidē in seculariū filijs hanc summā videtur taxasse prædicta lex regia Taurenſis, ita tamen ut si ea quinta pars bonorum non sufficiat pro alimentis quæ requiruntur ad vitam hanc conseruandam superaddendum sit aliquid iure naturæ supra quintam partem. Si vero quinta pars vsq; adeo sit ampla, ut excedat qualitatem filiorum & necessitatē nullo modo minuenda est. Dixi tamen in secularium filijs quoniam lex Taurenſis 9. licet cōcedat matri, quod ex testamento designat filio ex dā nato concubitu progenito quintam bonorum partem, exceptat tamen inde filios clericorum & religiosorum: in quibus vult seruari legem editam Numantiæ, id est, en Soſia à Rege Ioan. I. qui strictē nimium odio seque loquitur de his filijs. In eiusmodi itaque filijs, poterunt parentes præstare alimenta pro qualitate filiorum. Si autem quinta pars excedat qualitatem filiorum non poterunt illam præstare.

¶ Secunda conclusio. Iure Cæsareo & iure regio Hispaniensi antiquo, filius ex damnato concubitu susceptus inhabilis & incapax est ad suscipiendum aliquid à parentibus siue ex testamento, siue per donationem quamlibet aliam inter viuos, & contractum quemcunq;. Probatur primo, iure Cæsareo in authentico quibus modis naturales efficiantur sui. §. si. sic habetur, Omnis qui ex

A complexibus aut nepharijs aut incestis, aut damnatis processerit, nec naturalis nominatur, nec alendus est à parētibus, nec aliquid habeat ad præsentem legem participiū. Similia fere verba habentur in authentico ex complexu. C. de incestuosis nuptijs, ubi dicitur. Ex complexu nephario, aut incestu, aut damnato liberi nec naturales nominandi sunt, omnis substantiæ paternæ beneficio indigni, ut nec à patre alantur. Item in authentico licet. C. de naturalib. liberis. in vltimis verbis dicitur: sed qui damnato sunt coitu omni prorsus beneficio excludantur. Item iure regio Hispaniæ. l. 1. o. lib. 1. 3. parti. 6. in vniuersum prohibetur patri ne aliquam donationem eiusmodi filijs spurij faciat: & cōcedit filijs legitimis, aut fratribus, patribus, aut auis ipsius, ut intra duos menses eam donationem possint reuocare sibi: illis autem non existentibus, vel negligentibus applicat fisco Regio, id quod donatum erat. Item lex 1. tit. 6. de las herencias. lib. 3. Fori, prohibet ne filij spurij, de quibus modo, hæreditario iure succedere possunt patri. Et lex 3. tit. 1. 5. part. 4. prohibet ne patri, vel matri, ne auis, ne deniq; consanguineis ex eisdē descendentes succedere possint eodem iure hæreditario: speciatim tamen de clericorum filijs decernitur. lib. 1. Fori regij. tit. 3. l. 22. & lib. 5. tit. 3. l. 2. quæ lex edita est à Ioan. I. Numantiæ. In quibus decernitur ne filij clericorum habeant bona, aut parentum, aut consanguineorum, nec per testamentum, nec per donationem, aut venditionem. Quam legem Ioanna Regina Caroli Cæsaris mater extendit ad filios religiosorum & monialium. ¶ Secundo probatur. Iurisperiti quorum in hac parte non est medioeris autoritas intendunt in legibus supra allegatis huiusmodi filios spurios fieri omnino inhabiles ad comparandum dominium bonorum parentum suorum, siue per testamentum, siue extra testamentum, ergo ita intelligendæ sunt leges. Antecedens probatur allegando vnum nostri temporis doctissimū Iurisperitum Couar. in epito. super 4. Decret. par. 2. capit. 8. conclu. 1. nu. 3. cum seq. maxime nu. 7. & 8. ¶ Tertio probatur conclusio, arguendo contra sententiam illam mediā. Illa opinio ait, quod clericorum & religiosorum filij sunt omnino inhabiles, eo quod in ordinationibus Regijs dicitur, *ni ayan, ni puedan auer*, sed multo significatiora verba sunt verba allegata à nobis ex iure Cæsareo ad inhabilitadum filios illegitimos spurios etiam

L. 10. lib. 1. 3. part. 6.

Lib. 3. fort. l. 1. tit. 6. de las herencias.

Lex. 3. tit. 1. 5. part. 4. Lib. 1. fort. regij. tit. 3. l. 22. & lib. 5. tit. 3. l. 2.

etiam secularium, ergo. Minor probatur ex illis verbis, omnis substantiæ paternæ beneficio indigni &c. & alia quæ citauimus. Hinc sequitur corollariū, Inter illas duas sententias, quas non sequimur in præsentia verosimiliorem esse extremam quæ ait, filios spurios etiam clericorum esse habiles & capaces, ita saltem ut translatio domini facta teneat quam illa media. Patet ex argumēto paulo ante facto. Et licet Sotus sequitur fuerit mediā illam sententiā non solum in allegato loco, sed etiam in 4. dist. 4. q. vnica. arti. 4. non mirū est, quod in re quæ pertinebat ad ius Cæsareum & Regium erraret non cōsulens Iurisperitos & ius ipsum. ¶ Secundo sequitur manifestū esse peccare mortaliter, tamen parentes quam filios, qui contra legem tenent, quæ in hac materia decernunt aliquid donant & suscipiunt. Hoc corollariū habet verum in omni sententia, quoniam agere contra leges sanctas in materia graui est mortale: illæ vero leges sanctissimæ sunt, nā sunt in odium avaritiæ foeminarum, & incontinentiæ hominum, &c.

¶ Tertia conclusio. Iure nouo regio Hispaniensi filius ex damnato coitu susceptus potest matri succedere etiam ex testamēto siue villo peccato, modo tamen mater propter concubitum illum non incurrit poenam mortis, aut non suscepit illum ex clerico vel religioso. v. g. Si mater soluta suscepit filium ex viro coniugato, potest illum instituire hæredem bonorum suorum. Hæc conclusio sancitur à Ioanna Regina in allegata lege noua Taurenſi, & est exceptio quædam & moderatio præcedentis conclusionis, & ob hanc causam in præcedenti conclusio ne posuimus illud verbum, in antiquo iure.

¶ Quarta conclusio. Ante iudicis sententiam filius spurius, qui contra tenorem legum, de quibus hætenus suscepit quippiam, tenetur illud restituere donatori, aut si is defunctus fuerit hæredibus illius siue ab intestato, siue per testamentum succedentibus: post iudicis vero sententiā tenetur illud restituere fisco. Prima pars probatur. Spurius filius cum inhabilis sit & incapax ad ea bona suscipienda tenetur ante iudicis sententiam restituere, sed verus dominus illorum est aut donator ipse & illo defuncto hæredes illius quocunq; pacto succedant, ergo. Minor patet quoniam donator non fit inhabilis per donationem ad dominiū illorum bonorum quæ donantur, sed tantum puniatur per legem poenalem, ut priuetur à iudi-

A ce dominio illorum bonorum. Item hæredes illius si ipse iam decesserit non fiunt inhabiles per vllam legem, sed similiter propter peccatum defuncti cui successerunt puniuntur ut priuentur à iudice hæreditate, ergo ante iudicis sententiā, &c. Secunda pars conclusionis probatur. Leges ciuiles iustæ & sanctæ potuerunt punire eum, qui talia bona donauit, ut priuaretur hærede qui ei alias secundum leges debetur, aut si viueret priuaretur dominio bonorum quæ donauit: sed lex poenalis iusta post iudicis sententiā obligat in conscientia, ergo. Maior explicatur, qui donauit talia bona filio spurio commisit crimen inobedientiæ contra legem quæ prohibuit talem donationem, ergo.

¶ Quinta conclusio. Princeps secularis potest legitimos efficere filios spurios etiā clericorum quantum ad successionem hæreditariam & donationem aliam quamcunq;, in bonis paternis siue patrimonialibus siue ex redditibus ecclesiasticis acquisitis. Probatur ex veris principijs. Res per quas nascitur causas per easdem dissoluitur, cessante causa cessat & effectus. Tūc arguitur. Impedimentum, seu inhabilitas filij spurij ad bona paternā tota nascitur & oritur ex principijs secularis placito, ergo ex placito eiusdem poterit dissolui. ¶ Secūdo. Omnis princeps potest in suis legibus dispensare: sed leges quæ inhabiles faciunt filios spurios ad succedendum in bonis paternis sunt leges ciuiles secularium principum, & nulla est lex pontificia, ergo.

¶ Ad primum in oppositum respondetur. Leges istas inhabiles & incapaces facere filios spurios, & ideo obligat ante iudicis sententiam. ¶ Ad secundum respondetur, pronunc negando consequentiā. Nam leges de quibus in argumento, non faciunt inhabiles eos in quorum furorē fiunt contractus minus solennes. ¶ Ad tertium respondetur. Antecedens esse maxime falsum ut ostendimus copiose in legibus allegatis pro secunda conclusione. ¶ In quarto argumento. Insinuat gravissimā quæstio huius appendix. Vtrum hæres institutus contra tenorem legum istarum præstita fide de reddenda hæreditate filio spurio sit verus hæres: & comparet & acquirat dominium illorum bonorum & teneatur in conscientia reddere illa bona hæreditaria filio spurio. Et eadē quæstio est de donatario extra testamentum, qui data fide de reddendis bonis donatis filio spurio, accepit ea bona contra tenorem legum

L. prædonis. ff. de peccat. hæredi.

gum quæ in hac re decernunt. Nec dubitamus quin isti oēs peccet mortaliter, sed quæritur est utrum tales cõparent dominium licet peccauerint mortaliter: & teneantur filijs spurijis donare illa bona quæ sibi fide commissa sunt. Pro parte negatiua arguitur. Primo ex legibus ciuilibus. In l. prædonis. ff. de petit. hæredit. dicitur, quod is herilis censendus est loco prædonis, & priuatur proinde hæreditate quæ applicatur fisco: qua etiam priuatur in l. ita fidei. ff. de iure fisci. & in l. in tacitis. & l. Lucius. §. fin. ff. de legat. 1. ¶ Secundo. Sequitur, quod si talis fideicommissarius esset verus hæres posset sibi retinere hæreditatem & non teneretur ante iudicis sententiam alicui reddere, cõsequens est falsum, ergo. Minor probatur. Ille licet fingatur verus hæres & dominus nihilominus non comparat dominium absolutum, sed sub fide tantum reddendi filio spurio, ergo. Sequela probatur. Citra dubium ante iudicis sententiam non tenetur reddere filio. Rursus iuxta oppositam sententiam non tenetur reddere hæredibus abintestato, siquidem hæres verus est ipse ex testamẽto suscepto succedens: probatur, quod nõ teneatur reddere filio spurio, quod est difficilimum. Primo probatur. Ille tantum tenetur si qua ratione tenetur ratione fidei & promissionis datæ: sed omnis promissio facta cõtra leges non obligat, ergo. Cõsequencia patet quoniam illa promissio facta fuit contra leges, imo in fraudem legum. ¶ Secundo probatur. Tale fideicommissum dirigitur in filium tanquam incapacem & inhabilem, ut ostendimus dubio præcedenti, ergo non tenetur reddere filio spurio, siquidem est incapax. ¶ Prima sententia ait, hunc non esse verum hæredem & non tantum nõ teneri, imo nec posse reddere illa bona filio spurio. ¶ Secunda sententia, dicit hunc esse verum hæredem & dominum: sed hoc supposito autores huius sententiæ variant circa obligationem ad reddendam hæreditatem filio. Quidam enim dicunt non teneri ad reddendam hæreditatem spurio, alij vero dicunt teneri, sed tamen hoc tantum ex fidelitate non ex iustitia, alij vero aiunt teneri ex iustitia. ¶ Tertia sententia est media distinguens inter filios secularium spurios ex vna parte & filios clericorum & religiosorum ex altera: & concedit quod filijs secularium spurijis potest sine peccato præstari fides de restituenda hæreditate illius & teneri iure naturæ hæredem sic institutum ad seruandam fidem: in filijs

A vero clericorum, &c. esse peccatum graue id efficere, & nec hæredem esse verum dominum nec posse illa reddere filio spurio. Hæc sententia est Soti 4. de iustitia. quæst. 5. & in 4. sententiarum locis citatis. ¶ Prima conclusio. Hæres institutus a parentibus non præstata fide de reddenda hæreditate filio spurio, licet parentes certam fiduciã conceperint, quod redderet & alias non instituerent eum hæredem & ob hanc causam quæsierunt amicum fidelem: ille talis est verus dominus & hæres illorum bonorum, nec tenetur in conscientia reddere illa bona filio spurio. Prima pars conclusio nis probatur. Iuxta leges talis amicus potest scribi hæres non minus quam aliquis ignotus, quod vero testator speret certe, & amicus benefaciet filijs spurijis illius non aduersatur alicui legi, imo est maxime consorium iuri naturæ quod ille speret, & quod ob hanc causam instituat illum hæredem, ergo. Secunda pars probatur. Talis hæres est legitimus & absolutus dominus illorum bonorum nulla omnino præstata fide nec apposita cõditione, sed legitimus & absolutus hæres non tenetur donare bona hæreditaria, ergo. ¶ Secunda cõclusio. Nihilominus hæres iste tenetur ex iustitia alere filios spurios testatoris, imo ex gratitudine tenetur alia multa beneficia, & obsequia illis præstare aliquando, etiam sub pœna peccati mortalis. Prima pars probatur. Omnis obligatio ex iustitia testatoris simul cum hæreditarijs bonis descendit ad hæredem, sed parentes ex iustitia, imo ex pietate tenentur alere filios spurios, ergo & hæres. ¶ Secunda pars probatur. Is qui suscipit beneficium tenetur ex gratitudine ad rependendum beneficium, quod suscepit & aliquam omisio huius rei est peccatum mortale, sed talis hæres citra dubium recepit beneficium a testatore, ergo. Maior explicatur, quoniam ad gratitudinẽ pertinet eum scẽnore etiam remittere beneficia: imo ordo charitatis exposcit sub peccato mortali, ut beneficium anteponatur ei a quo nullum suscepit beneficium: imo vix potest omnino iste hæres testatoris filijs spurijis vllum impedere beneficium abique, quod parui pendat & despiciat in animo suo beneficium testatorem & beneficiũ illius, quod est peccatum mortale ingratiutinis. ¶ Ut respondeamus ergo ad quæstionẽ sit tertia conclusio. Hæres qui præstitit fidẽ de donanda hæreditate filio spurio est verus hæres & dominus illorum bonorum. Probat

batyr nulla est omnino lex inter eas quas retulimus in hac materia aliquid diffinientes, quæ talem hæredem inhabilem faciat ad suscipiendum dominium hæreditatis: sed tantum in pœnam præstite fidei in fraudem legis priuant illum hæreditate & multat: at leges pœnales priuantes & condemnantes non obligant ante iudicis sententiam in conscientia, ergo ille est verus dominus quousque; per iudicis sententiam spoliatur dominio. Simile est in legibus quæ prohibent taxillorum vsum quæ tamen non tollunt quin per talem ludum transferatur dominium licet in pœnam criminis commissi contra legem concedant ei, qui amisit pecuniam repetitionem illius intra certum tempus. ¶ Quarta conclusio. Talis hæres tenetur reddere hæreditatem filio spurio ex iustitia & fidelitate etiam ante iudicis sententiã. Prima pars probatur. Talis hæres sine villo peccato potest donare bona illa filio spurio, sed dedit fidem de reddendis illis bonis, ergo tenetur seruare illa. Maior patet. Ille est verus dominus, ut ostendimus tertia cõclusionẽ, nec est lex qua prohibeatur donare illa bona spurio, ergo tenetur & potest. Secunda pars probatur primo argumẽto ad hominẽ contra eos qui dicunt teneri illũ sub mortali ex fidelitate tantum. Virtus fidelitatis in materia quantumuis graui nunquã obligat sub mortali nisi admisceatur transgressio alicuius alterius virtutis, ergo si talis hæres solum tenetur ex fidelitate non tenetur sub mortali. Antecedens probatur, quoniam virtus quæ ex genere suo tantum obligat sub peccato veniali in quacunque materia obligat tantum sub veniali, sed fidelitas ex genere suo tantum obligat sub veniali, ergo. Confirmatur. Mendacium quantumlibet grade siue iocosum siue officiosum nisi perniciosum simul sit contra iustitiam, nunquã mortale est, sed veniale tantum, ergo nec infidelitas tantum peccatum mortale est. ¶ Secundo probatur hæc pars. Promissio secundum probabiliorem sententiã etiam si simplex & liberalis sit obligat ex iustitia, imo promissio quæ nõ est simplex nec liberalis, sed cõditionata tantum in pretium alicuius rei facta citra omne dubium obligat ex iustitia: at hæres iste promisit promissione non simplici nec liberali, sed in pretium institutionis hæreditariæ, ergo tenetur ex iustitia. Ex quo sequitur quod si iste hæres non reddat bona illa spurio filio hæredes, qui illi succedunt tenentur ex iustitia reddere, quod patet si

A quidem obligatio ex iustitia simul transit ad hæredes cum bonis hæreditarijs. ¶ Ad primũ respõdetur. Eas leges omnes esse pœnales ac subinde non obligant ante iudicis sententiã. ¶ Ad secundũ, quo conuincitur Episcopus Segouienfis loco cit. nu. 9. respondetur primo, quod si hæres iste non teneatur ad reddenda illa bona filio spurio eo, quod promissio fuit facta contra leges, certe teneretur ad non reddendũ & non donandũ: nõ quo casu promissio facta cõtra leges nõ obligat eodẽ lex contra quam facta est promissio obligat, ut non fiat, & sic talis hæres non posset sine peccato donare illa bona filio spurio, quod est falsum etiã secundũ Episcopũ Segouiensem. Quocirca secũdo respõdetur, quod promissio facta cõtra leges dupliciter intelligi potest. Primo, quando materia seu res promissa est contra legẽ & talis promissio citra dubium non obligat, imo lex obligat ut illa promissio nõ adimpleatur, ut si quis promittat mentiri. Secundo modo dicitur promissio facta cõtra leges, quia ipse actus promittendi est contra legem, & tunc talis promissio obligat siue Deo fiat siue homini. Ut si quis ex inani gloria promittat religionem, aut si quis scorto in pretium corporis promittat pecuniam tenetur illam dare. Et sic ad secundum respõdetur negando cõsequentiã, & dicimus, quod tenetur restituere filio spurio, nec obstat primum argumentum factum contra hanc sententiã. ¶ Ad tertium respondetur. Filium spurium esse inhabilem ad suscipienda bona paterna ex donatione patris, non tamen ad suscipienda illa ex donatione hæredis cuius fideicommissit pater bona sua.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum filius illegitimus possit legitimari.

D TERTIVM sic proceditur. Videtur quod filius illegitimus nõ possit legitimari. Quantum enim distat legitimus ab illegitimo, tantum e conuerso illegitimus a legitimo: sed legitimus in regno nunquam fit illegitimus, ergo illegitimus nunquam fit legitimus. ¶ 2 Præterea. Coitus illegitimus creat illegitimum filium, sed coitus illegitimus nunquam fit legitimus, ergo nec filius illegitimus legitimari potest. ¶ S E D cõtra est. Quod per legem inducitur per legem

legem renocari potest, sed illegitimitas filiorum est per legem positivam inducta, ergo potest filius illegitimus legitimari ab eo qui habet auctoritatem legis.

RESPONDEO dicendum, quod filius illegitimus potest legitimari, non ut fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille transiit, & nunquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus. Sed dicitur legitimari, in quantum damna que illegitimus filius incurrit subtrahuntur per legis auctoritatem. Et sunt sex modi legitimandi.

In decret. lib. 3. titul. 17. cap. 1. & 6.

Duo secundum Canones, scilicet cum quis ducit uxorem illam ex qua filium illegitimum genuit, si non fuit adulterium, & per specialem indulgentiam & dispensationem domini papae. Quatuor autem modi sunt secundum leges. Primus est si pater filium naturalem curiae Imperatoris offerat, ex hoc enim ipso legitimatur propter curiae honestatem. Secundus si pater in testamento nominet eum legitimum heredem, & filius postmodum testamentum Imperatori offerat. Tertius est si filius nullus sit legitimus, & ipsemet filius se principis offerat. Quartus si pater in publico instrumento vel cum trium testimonio subscriptione cum legitimum nominet, nec adiciat naturalem.

AD primum ergo dicendum, quod alicui potest sine iniustitia gratia fieri, sed non potest aliquis damnari nisi pro culpa: & ideo magis potest illegitimus fieri legitimus quam e converso. Et si est legitimus aliquando hereditate privatur pro culpa, non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit.

AD secundum dicendum, quod actus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quo legi opponitur: & ideo non potest fieri legitimus,

nec est simile de filio legitimo qui non habet huiusmodi defectum.

SVMMA ARTICVLLI.

Conclusio est. Filius illegitimus potest legitimari in quantum damna quae illegitimus filius incurrit subtrahuntur per legis auctoritatem.

Circa istum articulum advertendum est, quod solum tres modi legitimandi sunt in usu. Primus quando parentes filiorum illegitimorum contrahunt matrimonium, & tunc filij sunt legitimi. Et hoc intelligitur, quando tempore quo fuerunt generati parentes poterant contrahere: alias si sunt spurij etiam si contrahant non sunt legitimi, ut habetur in cap. tanta. titul. qui filij sunt legitimi. Secundus modus est per expressam dispensationem Papae. Et talis dispensatio quantum ad spiritualia valet ubique terrarum, quantum ad hereditatem vero capiendam valet in terra subiecta Pontifici, ut habetur in cap. per venerabilem. qui filij sunt legitimi. In terris vero subiectis alijs dominis temporalibus est dubium an valeat legitimatio Papae ad hereditatem capiendam. De quo videntur Iurisperiti & standum est consuetudini interpretandi leges. Tertius modus est per dispensationem imperatoris vel domini, qui non cognoscit superiorem, & talis legitimatio valet quantum ad dignitatem & hereditatem temporalem non tamen quantum ad tollendam irregularitatem. Episcopus tamen quantum ad minores ordines potest legitimare.

Cap. per venerabilem. qui fil. sunt legitimi.

Finis huius materiae de Matrimonio.

ERRATA.

pagina. 76. lin. 5. col. 2. eleuate. leg. eleuati. p. 47. col. 2. li. 8. viri. le. vir. p. 57. col. 1. li. 1. exilio. le. exillo. p. 87. co. 2. li. 40. perfectioris. le. perfectionis. pa. 122. co. 1. li. 6. indicio. le. iudicio. pa. 211. co. 2. li. 13. ni. le. in. pa. 230. co. 2. li. 45. non. le. non est. p. 244. co. 2. li. 17. teneretur. le. tenerentur. p. 270. co. 2. li. 20. fit. le. fit. p. 312. co. 1. li. 39. sic. le. sic. p. 325. co. 2. li. 6. coensus. le. consensus. p. 339. co. 2. li. 44. ignorantem. le. ignorantem. p. 362. co. 1. li. vlt. cut. l. ficut. p. 393. co. 1. li. 2. probatu. le. probatur. pa. 397. co. 2. li. 27. matrimonij. le. matrimonium. p. 399. co. 2. li. 30. ille. le. illi. li. 50. mortalia. le. moralia. p. 405. co. 2. li. 43. propinquitatis. le. propinquitatis. p. 412. co. 1. li. 19. quidam. le. quidem. p. 418. co. 1. li. 35. coniungatus. le. coniugatus. pa. 445. co. 1. li. 33. differre ita. le. differentia. pa. 449. co. 1. li. 18. qua. le. qui. pa. 473. co. 1. li. 33. difficultas. le. difficultates. p. 476. co. 2. li. 41. probalissima. le. probabilissima. p. 495. co. 1. li. vlt. practicantur. le. practicator. pa. 497. co. 2. li. 28. tamque. le. tanquam. pa. 499. co. 2. li. 9. interrogant. l. interroganti. li. 47. dispensatione. le. dispensatione. p. 590. co. 1. li. 3. statum. le. statutum. p. 602. co. 2. li. 25. adulterij. le. adulteri. p. 608. co. 1. li. 39. peractum. le. peractam. pa. 618. co. 2. li. 30. separari. l. separare. p. 620. co. 1. li. 13. qui. le. cui. pa. 623. co. 2. li. 39. prole. le. proli. pa. 628. co. 1. li. 38. potestate. l. potestate. p. 629. co. 2. li. 27. votum. le. voto. pa. 633. co. 2. li. 23. Esther. Item. le. Esther item. p. 637. co. 1. li. 49. prima. le. primu. co. 2. li. 15. eunt. le. erunt. pa. 638. co. 2. li. 19. illos. le. illis. p. 639. co. 2. li. 9. scholas. le. scholastici. p. 654. co. 1. li. 1. significaren. l. significarent. pa. 655. co. 1. li. 6. ratum. le. rati. pa. 666. co. 1. li. 47. sacramentum. le. sacram.

Con estas erratas esta correcto este libro conforme a su original. En testimonio de lo qual lo firme de mi nombre. El corrector, &c.

Manuel Correa de Montenegro.

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM MAXIME notabilium quae in hoc opere continentur, ordine Alphabetico digestus.

ABRAHAM soror non fuit Sara, sed consobrina, secundum communiorē sententiam. pag. 397. col. 2. lit. D.

Accedere ad propriam uxorem propter delectationem taliter quod solum intendatur delectatio matrimonij extra limites matrimonij est mortale. pag. 312. col. 2. lit. A.

Accedere ad propriam uxorem propter delectationem intra limites matrimonij peccat tantum venialiter. ibidem lit. B. & per totam columnam. & pag. 313. per totam.

Accedere ad propriam uxorem tantum ut expressè significet coniunctionem Christi cum Ecclesia est peccatum veniale. pag. 304. col. 1. lit. C. & D.

Accedere ad propriam uxorem, petendo debitum ab illa propter vitandam fornicationem uxoris licitum est, imo aliquando tenetur si vir advertit periculum uxoris. pag. 305. col. 1. lit. B. C.

Accedere ad alium coniugem petendo debitum propter vitandam propter vitandam propriam fornicationem est licitum secundum probabilissimam sententiam. pag. 307. col. 1. & 2.

Accedere ad propriam uxorem propter salutem vel ad vitandam infirmitatem probabilissimum est quod est peccatum veniale. pag. 310. maxime col. 2. per totam.

Accedere ad propriam uxorem extra vas legitimum, est gravius peccatum in coniugatis quam in solutis. pag. 314. col. 1. lit. C.

Accedere ad consanguineam in tertio vel in quarto gradu illius mulieris quam prius cognovit carnaliter post Concilium Tridentinum non est incestus. pag. 420. col. 1. lit. C. plura alia infra, verbo, Copula.

Accedere ad concubinam est peccatum mortale. pag. 657. col. 2. lit. A.

Actus coniugalis seu matrimonij est licitus. pag. 21. col. 2. lit. D. & pag. 22. per totam. & 23. column. 2. lit. D.

Actus matrimonialis est sine culpa, etiam si in illo sit aliquod ligamen rationis, eadem quae sit. & artic. in dubio ibi proposito ad tertium argumentum. pag. 24. col. 1. lit. C.

Actus matrimonialis potest esse meritorius vitae

aeternae. pag. 24. col. 2. lit. C. & seq. & pag. 25. per totam.

Actus matrimonialis excusatur, per illa tria bona, proles, fides, & sacramentum. pag. 300. col. 1. lit. B. & col. 2. per totam. & pag. 301. & 302.

Actus matrimonialis excusari non potest sine bonis matrimonij. pag. 303. col. 1. & 2.

Actus contrahentium sunt materia proxima sacramenti matrimonij. pag. 44. col. 2. lit. D.

Actus nostri ut nostri sunt etiam eleuati non possunt causare nec augere gratiam, sed ut instrumenta diuinae virtutis. pag. 36. col. 2. lit. A. & pag. 37. col. 1. lit. D.

Accusare potest matrimonium in iudicio. pagin. 467. col. 1. lit. D.

Accusari potest factum, in matrimonio sine accusatione personae. pag. 433. col. 2. lit. A.

Accusator & testis, potest esse idem in matrimonio. eadem pag. & col. lit. B.

Adoptio est extranea personae in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio. pag. 502. per totam & 503. praecipue col. 2. lit. B.

Adoptio duplex perfecta, & imperfecta. pagin. 503. col. 2. lit. C.

Adoptio est similis filiationi naturali. pagin. 505. col. 1. lit. B.

Adoptio est veluti causa filiationis legalis. eadem pag. & col. lit. A. B. C. vide verbum, Cognatio legalis.

Adoptare quae personae possint. pag. 504. col. 1. lit. A. B.

Adultera potest accusari a viro de adulterio, talis tamen accusatio non potest fieri in iudicio ecclesiastico. pag. 574. col. 2. lit. C.

Adulteram uxorem non dimittere an sit peccatum. pag. 660. col. 1. lit. C.

Adulter an priuatur iure petendi debitum. pag. 597. col. 1. lit. B.

Adulter an possit adulteram accusare in foro exteriori. pag. 598. col. 2. lit. A.

Adulterium si vterque coniux committat, an priuatur iure petendi debitum. pag. 578. col. 1. lit. A. B.

Adulterium, est saltem reductiue si sponsus qui contraxit per verba de futuro accedat ad extraneum. pag. 105. col. 2. lit. D.

Aetas sponsalibus necessaria, est septennium. pag. 107. per totam. & 108. etiam per totam.

Ætas septem annorum non est ita necessaria ad sponsalia quod si non sit cōpletus annus septimus non sint valida, si habeant sufficientem vsū rationis ad sponsalia contrahenda, & parum distent à septennio. pag. 109. col. 2. lit. D.

Ætas septem annorum est ita necessaria ad sponsalia, vt sit magis probabile quod si multum distant à septennio, etiam si habeant vsū rationis non sunt valida sponsalia. pag. 110. columna. 2. litera. B.

Ætas septem annorum est necessaria ad sponsalia, taliter quod contrahentes & inducentes, & consulentes ad contrahendum peccent mortaliter. pag. 111. col. 1. & 2. per totam.

Ætatis defectus est impedimentum matrimonij. pag. 586. col. 2. per totam.

Ætas requisita ad matrimonium est ita necessaria quod contrahere matrimonium ante legitimam ætatem est peccatum mortale. pag. 111. col. 2. lit. D. & pag. 112. col. 1. lit. A.

Affinitas est quasi attingens fines consanguinitatis. pag. 405. col. 2. lit. B. & pag. 452. col. 2. lit. B.

Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula, vel eius potestate proueniens omni carens parentela. pag. 405. col. 2. lit. D.

Affinitas contrahitur per matrimonium ratum & consummatum. pag. 406. col. 1. lit. D.

Affinitas contrahitur per matrimonium ratum & non consummatum, saltem initiatiue. pag. 408. col. 2. lit. D. & pag. 409. col. 1. lit. B.

Affinitas manet post mortē viri aut vxoris. pag. 410. col. 2. lit. C. D. & pag. 411. per totam.

Affinitas causatur ex illicito cōcubitu. pag. 412. col. 1. & 2. & pag. 413. col. 1. lit. D.

Affinitas non causatur per congressum contra naturam. pag. 413. col. 2. lit. B.

Affinitas solum causatur ex cōpula carnali, ex qua de se nata est sequi generatio. pagina. 414. col. 2. lit. C.

Affinitas causatur per copulā carnalem per quā seminatur in vterum. pag. 415. col. 1. lit. C.

Affinitas non causatur per copulam carnalem, in qua seminat mulier, non vero vir. pagina. 416. col. 1. lit. A.

Affinitas tamen causatur per copulam carnalem, in qua seminat vir non vero foemina. pagina & col. eadem lit. C.

Affinitas quæ prouenit ex copula illicita, olim extendebat se vsque ad quartum gradum, nūc vero restricta est quantum ad dirimendum matrimonium, ad primum & secundum. pag. 416. col. 2. lit. C.

Affinitas contracta ex fornicatione in tertio, vel in quarto gradu non solum non dirimit matrimonium postea factum, verum nec impedit. pag. 417. col. 1. & 2. præcipue. lit. D.

Affinitas ex fornicatione proueniens in tertio vel

in quarto gradu post contractum matrimoniū secundum probabiliorem sententiam non impedit petitionem debiti. pag. 419. col. 3. lit. C.

Affinitas proueniens ex fornicatione in tertio vel in quarto gradu, nec impedit nec dirimit sponsalia. pag. 420. col. 2. lit. C.

Affinitas non causatur ex sponsalibus de futuro. pag. 421. per totam.

Affinitas si admisceatur cum publica honestate, & petitur dispensatio super tale impedimentum à Pontifice debet fieri mentio, non solum de affinitate, sed etiam de publica honestate si ex narratione verborum non cōprehendatur publica honestas sub affinitate. pag. 429. col. 1. litera. B.

Affinitas non est causa affinitatis. pagina. 429. & 430.

Affinitas si præcedat impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. pag. 431. col. 1. per totam.

Affinitas si superueniat matrimonio non dirimit ipsum. pag. eadem. col. 2. lit. A.

Affinitas si contractum matrimonij præcedit matrimonium est ipso iure, & in conscientia nullum. pag. 432. col. 2. lit. A.

Affinitas perfecta quæ prouenit ex matrimonio consummato in primo gradu lineæ rectæ, secundum probabilissimam sententiam impedit matrimonium iure naturali si non adsit causa rationalis non tamen dirimit iure naturali. pag. 436. col. 1. lit. C.

Affinitas imperfecta quæ prouenit ex matrimonio non consummato sed rato, etiam impedit matrimonium iure naturali in primo gradu lineæ rectæ si non adsit rationalis causa, non tamen dirimit illud iure naturali. eadem pagin. col. 2. lit. D.

Affinitas non causatur per sola oscula vel alios tactus quantumuis impudicos, vel per penetrationem vel apertionem vas, si intra illud non seminetur. pag. 415. col. 1. lit. B. C.

Affinitas proueniens ex fornicatione & ex copula illicita, nec impedit nec dirimit matrimoniū iure naturali in primo gradu lineæ rectæ. pag. 437. col. 1. lit. B.

Affinitas & consanguinitas quantum ad effectū impediendi habeant æqualitatem, non tamen quantum ad modum. pag. eadem. col. 2. lit. B. C.

Affinitas in omnibus alijs gradibus lineæ rectæ non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali. pag. 439. col. 1. lit. B.

Affinitas in primo gradu lineæ transversalis non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali, etiam si talis affinitas proueniat ex matrimonio rato & consummato. pagina. 440. columna. 2. lit. C.

Affinitas in vltioribus gradibus lineæ transversalis

salis non impedit nec dirimit matrimonium iure naturali. pag. 442. col. 1. lit. B.

Affinitas si præcedat sponsalia, impedit & dirimit illa. eadem pag. & col. lit. C.

Affinitas si subsequatur ad sponsalia de futuro dirimit illa. eadem pag. & col. lit. D.

Affinitas quando superuenit matrimonio iam cōtracto non consummato non dirimit matrimonium iam factum. pag. 443. col. 2. lit. B.

Affinitas in dicto casu impedit vsū matrimonij in illo qui fuit in culpa talis affinitatis tenetur tamen reddere debitum. eadem pagin. & col. lit. C.

Affinitas superueniens matrimonio ex natura sua facit quod actus venereus cum persona affinitatis incestuosus, si alias non sit debitus ex iustitia, non tamen potuit facere quod redditio debiti sit incestuosa. pag. 445. col. 2. lit. B. C. D.

Affinitas si superueniat matrimonio consummato impedit petitionem debiti, non tamen redditionem. pag. 446. col. 1. lit. C. D.

Affinitas quæ causatur ex eo quod cognoscitur coniux à consanguineo viri in gradu prohibito per omnimodam vim non impedit petitionem debiti. pag. 447. col. 2. lit. B.

Affinitas si contracta est post matrimonium contractum per vim omnimodam, taliter quod ipse vir per talem vim tradidit illam suo consanguineo, ipsa potest petere debitum, non tamē vir. pag. 448. col. 1. lit. B.

Affinitas contracta per ignorantiam inuincibile post matrimonium contractum, non impedit petitionem debiti. eadem pag. & col. lit. C.

Affinitas si contracta sit culpa vtriusque coniugis neuter potest reddere debitum, nec tenetur etiam si alter petat nisi factum sit in fraudē matrimonij. pag. 450. col. 1. lit. D. & columna. 2. litera. B.

Affinitas si contracta sit culpa vtriusque coniugis, neuter potest petere debitum. pagin. 449. col. 2. lit. C.

Affinitas per se & immediate non habet distantiam graduum, sed mediante consanguinitate. pag. 451. per totam.

Affinitatis gradus extenduntur sicut gradus consanguinitatis. pag. 452. col. 1. per totam.

Affinitas non causatur ex sponsalibus de futuro sicut ex matrimonio. pagina. 421. columna. 2. lit. C.

Amentia si teneat se ex parte vtriusque vel foeminae solum est interdicens vsus matrimonij. pag. 530. col. 2. lit. B.

Amentia si non se teneat ex parte foeminae nō est interdicens vsus matrimonij. ibidem lit. C.

Amentia est impedimentum matrimonij taliter quod matrimonium contractum in amentia est nullum. pag. 531. col. 1. lit. B.

Ancillam si ducat seruus credens liberam validū est matrimonium. pag. 335. col. 2. lit. B. & pag. 338. col. 2. lit. B. C. D.

Ancillam si ducat ingenuus credens liberam, nullum est matrimonium. pag. 336. col. 2. lit. C.

Ancillam si quis ingenuus ducat in vxorem sciēs esse ancillam validum est matrimonium. pag. 338. col. 2. lit. D.

Ancillam si quis liber à principio ducat in vxorem putans liberam, & postea illo ignorante manumittatur à Domino non efficitur statim matrimonium sine nouo consensu, & post Concilium Tridētinum debet fieri coram parcho & testibus. pag. 339. col. 1. & 2. per totam.

Ancillam si herus tradat in matrimonium libero, validum est matrimonium, & censetur libertate donare. pag. 339. col. 2. lit. D.

Ancilla si sciente & non contradicente domino nubat alicui viro libero, manet libera, & idem est de seruo. pag. 340. col. 1. lit. B.

Ancillam si dominus ducat in vxorem, matrimonium validum est. pag. ead. col. 1. lit. A. B. plura alia, verbo, Seruus, Seruitus.

Author naturæ non solum intendit producere hominem sed hominem secundum esse rationale, vt homo est. pag. 5. col. 2. lit. C.

Author naturæ intendit opera perfecta. eadem pag. & col. & lit.

B

BANNVM est nomen Gallicum, vt dicitur in cap. cum in tua. pagina. 169. columna. 2. lit. C.

Banna sunt denuntiationes publicæ. pag. & col. & lit. eadem. vide verbo, Denuntiationes.

Baptizans contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, & cum patre & matre baptizati. pag. 488. col. 1. lit. C. D.

Baptizans qui est baptizatus si baptizet filium infidelis contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, non tamen cum parente infideli. pag. 493. col. 1. lit. A. B.

Baptizans filium in articulo mortis quando non est alius qui illum baptizet non impeditur à petitione & redditione debiti. pag. 476. col. 1. litera. D.

Baptizans filium suum susceptum ex fornicatione, & in casu necessitatis si postea accedat ad matrem eius peccat peccato incestus contra cognationem spiritualem. pagina. 478. col. 1. litera. B.

Baptizans filium suæ vxoris & non suum in extrema necessitate potest non solum reddere, verum etiam petere debitum. pag. 478. col. 2. litera. D.

Baptizans filium suum vel filium vxoris ignorans

ignorantia inuincibili esse suum vel suæ vxoris potest petere & reddere debitum. pag. 479. col. 1. lit. D.

Baptizans in eodem casu per ignorantiam crasam & vincibilem impeditur à petitione debiti. pag. ead. col. 2. lit. B. C.

Baptizans filium suum vel suæ vxoris extra casum necessitatis large loquendo ex malitia non potest petere debitum. pag. 480. col. 1. lit. A.

Baptizans filium suum vel suæ vxoris ex malitia, specialiter in fraudem matrimonij, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere. eadem pag. & col. lit. D.

Benedictio nuptialis est quoddam sacramentale. pag. 27. col. 1. lit. A.

Benedictio nuptialis ordinatur ad solennem traditionem vxoris. pag. 187. col. 1. lit. C.

Benedictio nuptialis ordinatur ad obtinendam diuinam benedictionem ipsorum coniugum. pag. eadem & col. lit. D.

Benedictiones nuptiales præuenire per consummationem matrimonij, non est peccatum mortale nisi fiat ex contemptu. pag. eadem & col. lit. A.

Benedictiones nuptiales præuenire per consummationem matrimonij est peccatum veniale. pag. 187. col. 2. litera. C. D. & pag. sequen. per totam.

Beata Virgo fuit vera vxor Ioseph. pagina. 88. col. 2. lit. C. D.

Bigamia inducit irregularitatem. pagin. 659. col. 2. litera. B.

Bigamiæ est annexa irregularitas. pag. 660. col. 1. litera. C.

Bigamiæ irregularitas contrahitur ex hoc, quod quis ducit vxorem, non virginem. pagina. 661. col. 1. lit. D.

Bigamiæ irregularitas est irregularitas ex defectu sacramenti matrimonij consummati, contracta. eadem pag. col. & lit.

Bigamiæ irregularitas ab Apostolis introducta est. eadem pag. col. 2. lit. D.

Bigamiæ irregularitas incurritur tantum in casibus in iure expressis. pag. 662. col. 1. lit. B.

Bigamiæ irregularitas nunquam incurritur per defectum solius matrimonij rati, sed ex defectu matrimonij consummati. eadem pagina & col. litera. C.

Bigamiæ irregularitas est triplex. eadem pagina. col. 2. lit. B.

Bigamia non soluitur per baptismum. pag. 665. col. 2. lit. D.

Bigamiæ irregularitas potest dispensari à Pontifice. pag. 667. col. 1. lit. C.

Bigamiæ irregularitas est impedimentum iuris positivi. eadem pag. col. & lit.

Bigamiæ irregularitas est dispensabilis per Sum-

um Pontificem. ibidem in eadē conclusione.

Bigamiæ irregularitas dispensare potest episcopus quantum ad aliquid. eadem pag. & col. lit. D. & col. 2. lit. A.

Bona matrimonij sunt intrinsecè in ipso matrimonio. pag. 289. 290. 291.

Bona aliqua debent haberi ad excusandum matrimonium. pag. 289. columna. 2. & pagina. 290. per totam.

Bona matrimonij sunt tria, scilicet, proles, fides, & sacramentum. pag. 292. columna. 2. & pag. 293. per totam.

Bona illa tria matrimonij sufficienter excusant actum matrimoniale. pag. 301. columna. 2. litera. C.

Bona illa tria secundum habitum honestant matrimonium. pag. 304. col. 1. lit. A.

Bona duo matrimonij, scilicet, fides, & proles, quæ respiciunt actum matrimonij, honestant ipsum actum matrimonij. eadem pagin. & col. litera. B.

Bona ista, non honestant nec excusant matrimonium quasi quædam extrinseca ipsi. pag. 291. col. 2. lit. C.

Bona illa tria essent in matrimonio in statu innocentia. pag. 292. col. 1. lit. D.

Bona illa tria fuerunt in matrimonio Beatae Virginis. eadem pag. col. & lit.

C

CASTRATI an possint contrahere matrimonium, vide infra verbo, Eunuchus, & verbo, Spado.

Catherina Regina Angliæ ex dispensatione Summi Pontificis contraxit cum Henrico Octauo post mortem Arcturi primi viri, qui erat frater Henrici. pag. 441. col. 1. lit. C.

Causa physica effectiua & instrumentalis nõ potest intelligi quod operetur modo, & quod nõ sit. pag. 64. col. 2. lit. C.

Certitudo moralis consensus alterius coniugis, sufficit ad hoc quod alius sit securus in coscienza. pag. 143. col. 2. lit. D.

Certitudo potest esse diuinare quantum ad aliquid, & dabium quantum ad aliud. pag. 144. col. 1. lit. D.

Certitudo potest esse in muliere vel viro quantum ad possessionem, & dubium quantum ad dominium. pag. eadem. col. 2. lit. A.

Clandestinum matrimonium multipliciter accipitur. pag. 169. col. 2. per totam.

Clandestinum matrimonium quod fit sine testibus ante Concilium Tridentinum validum erat secundum fidem. pag. 170. col. 1. lit. A.

Clandestinum matrimonium contrahere, erat peccatum. pag. 170. col. 2. lit. A.

Clandestinum matrimonium, regulariter erat pecca-

peccatum mortale ex genere ante Concilium Tridentinum. ibidem. lit. B.

Clandestinum matrimonium contrahere ante Concilium Tridentinum aliquando non erat mortale, sed poterat licite fieri. ibidem. lit. D.

Clandestinum matrimonium quod fit coram parcho & testibus, sed sine bannis & denuntiationibus ante Concilium Tridentinum stando in iure communi non erat mortale, dummodo fieret diligentia ne esset impedimentum. pagina. 172. col. 1. lit. A.

Clandestinum matrimonium sic contrahere erat mortale in diebus vbi erat excommunicatio. ibidem. lit. C. D.

Clandestinum matrimonium quando contraheretur ante Concilium Tridentinum iure communi nõ incurrebatur excommunicatio, incurrebatur autem iure particulari aliquorum dioecesum. pag. eadem. col. 2. lit. D.

Clandestinum matrimonium quando contraheretur ante Concilium Tridentinum & in gradibus ab Ecclesia prohibitis filij non habebantur legitimi, etiam si impedimentum ignoraretur. ibid.

Clandestinum matrimonium ante Concilium Tridentinum erat verum sacramentum. pagina. 173. col. 1. lit. D.

Clandestini matrimonij vbi non esset peccatum ante Concilium Tridentinum. ibidem. lit. C.

Clandestinum matrimonium quod fit sine parcho & testibus post Concilium Tridentinum est irritum & nullum. eadem pag. col. 2. lit. A.

Clandestinum matrimonium contractum coram parcho & testibus, sed sine bannis & denuntiationibus, non dicitur clandestinum ad effectum incurrendi aliquas pœnas civiles, secundum probabiliorē sententiam. pag. 176. col. 1. litera. A. B.

Clandestinum matrimonium ita celebratum, sine dubio est validum. pag. 175. col. 2. lit. D.

Clandestina matrimonia potuerunt irritari ab ecclesia. pag. 176. col. 2. & pag. 177. columna. 1. lit. A. B.

Clandestinum matrimonium non est validum in ratione sponsaliorum, in ratione contractus, & ex vi verborum. pag. 182. col. 1. lit. B.

Clandestinum matrimonium si contrahentes velint se obligare meliori modo, quo possunt inducunt obligationem sponsaliorum. ibidem col. 2. lit. A.

Clandestinum matrimonium celebratum ab illis qui habitant in quibusdam prouincijs Gallia circa Nauarram, vbi non est receptum Concilium Tridentinum permittente Pontifice, an sit validum. pag. 197. col. 1. lit. A.

Clandestinum matrimonium celebratum ab illis in illis regionibus & locis vbi non est receptum Concilium. vt diximus, an sit validum. ibid. col. 2.

lit. A. & pagina. 198. col. 1. per totam.

Clandestinum matrimonium inuvalidum est, etiam si superueniat iuramentum. pag. 202. col. 1. D.

Coactio duplex, vna simpliciter, alia secundum quid. pag. 206. col. 1. lit. B.

Coactio simpliciter est quando aliquis simpliciter, & omnibus modis cogitur, coactio secundum quid, quando aliquis non cogitur simpliciter, sed supposita aliqua conditione. eadem pag. col. & lit.

Coactio isto secundo modo potest esse in matrimonio, non tamen primo modo. eadem pagin. col. & litera.

Coactio potest cadere in virum constantem. pag. 207. col. 1. lit. B.

Cogere non potest pater filium ad matrimonium inducere tamen potest ex rationabili causa. pag. 265. col. 1. lit. C.

Cogere non potest per se & absolute loquendo pater filium, vt contrahat matrimonium, & assumat statum matrimoniale per præceptum propriæ & in rigore. pag. 270. col. 1. litera. B. & pag. 271. col. 1. lit. B.

Cogere potest aliquando princeps vel iudex subditum vt ducat vxorē. pag. 273. col. 2. lit. A. B.

Cogere ad matrimonium in alijs casibus est peccatum mortale, & qui ita cogit est ipso facto excommunicatus. pag. eadem & lit. & similiter col. lit. B. C.

Cognatio legalis est propinquitas ex adoptione proueniens. pag. 505. col. 1. lit. B.

Cognatio legalis est similis cognationi naturali. eadem pag. col. & litera.

Cognatio legalis duplex, scilicet, perfecta & imperfecta, sicut etiam adoptio. pag. 503. col. 2. litera. C.

Cognatio legalis perfecta impedit & dirimit matrimonium. pag. 505. col. 2. lit. C.

Cognatio legalis imperfecta impedit matrimonium, & probabilius est quod non dirimit illud. pag. 506. col. 1. lit. D.

Cognatio legalis si superueniat post matrimonium contractum, non impedit vsum matrimonij. pag. 507. lit. C.

Cognatio legalis triplex. pag. 508. col. 1. lit. D.

Cognatio legalis inter filium naturalem, non legitimum, & inter filiam adoptiuam non inuvalidat matrimonium, secundum probabiliorē sententiam. pag. 509. col. 1. lit. C.

Cognatio legalis inter duos filios adoptiuos reddit nullum matrimonium. eadem pag. col. 2. D.

Cognatio legalis non impedit quod filij adoptiui contrahant cum filijs spiritualibus. pag. 510. col. 1. lit. A. B.

Cognatio spiritualis quando præcedit matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum si subsequatur non dirimit vinculum

- matrimonij. pag. 474. col. 2. lit. A.
- Cognatio spiritualis si superueniat matrimonio extra casum necessitatis, impedit petitionem debiti in illo qui est in culpa. pagin. ead. & col. lit. B. & pag. 475. col. 2. lit. B. C.
- Cognatio spiritualis est vinculum ex susceptione sacramentorum inter fideles contractum ex Ecclesie institutione vim habens vel cognatio spiritualis est quedam personarum proximitas proueniens ex hoc quod quis confert sacramentum Baptismi vel Confirmationis, seu tenet vel suscipit illum cui tale sacramentum confertur. pag. 474. col. 2. lit. C. D.
- Cognatio spiritualis si inducatur in casu necessitatis post matrimonium contractum, non impedit petitionem debiti vel redditionem. pagina 476. col. 1. lit. D.
- Cognatio spiritualis si inducatur extra casum necessitatis ex ignorantia inuincibili post contractum matrimonij, non priuatur iure petendi debitum, bene tamen si ignorantia sit vincibilis. pag. 479. col. 1. lit. D. col. 2. lit. B.
- Cognatio spiritualis si extra casum necessitatis inducatur ex malitia in fraudem matrimonij post illud contractum, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere. pag. 480. col. 1. D.
- Cognatio spiritualis contrahitur per duo sacramenta, scilicet, per baptismum & confirmationem. pag. 482. col. 2. lit. B.
- Cognatio spiritualis impediens & dirimens matrimonium, non contrahitur per catechismum. pag. 483. col. 2. lit. C.
- Cognatio spiritualis impediens & dirimens matrimonium, non contrahitur per alia sacramenta à baptisate & confirmatione. pagin. 484. col. 2. lit. B.
- Cognatio aliqua spiritualis an contrahatur ex sacramento confessionis. pag. 486. per totam.
- Cognatio spiritualis contrahitur inter baptizatum & baptizantem, & baptizati patrem & matrem. pag. 488. per totam. vide verbo, Baptizans.
- Cognatio spiritualis contrahitur inter suscipientem de sacro fonte & baptizatum, & illius patrem & matrem. eadem pag. per totam.
- Cognatio spiritualis quæ ablata est in Concilio Trident. etiam si contracta sit ante illius confirmationem, non impedit nec dirimit matrimonium. pag. 488. col. 2. lit. C. D.
- Cognatio spiritualis quæ contracta est ante Concil. Trident. quando plures tenuerunt eundem puerum in baptisate & confirmatione mansit in quibus illis post confirmationem Concilij. pag. 489. col. 2. lit. A.
- Cognatio spiritualis post Concil. Trident. contrahitur à tangentibus puerum, & à solis illis quædo nulli designantur in paternos per culpam parochi, vel alterius in necessitate baptizantis. pagina. 489. columna. 2. litera. C.
- Cognatio spiritualis quæ est in baptizante vel suscipiente, & quæ fundatur in actione post Concil. Trident. non diffunditur ad mulierem carnaliter cognitam. pag. 490. col. 1. lit. C.
- Cognatio spiritualis post Concil. Trident. non contrahitur ex catechismo quod impediatur matrimonium, & si non dirimat secundum probabiliorem sententiam. pagina. 491. columna. 2. litera. D.
- Cognatio spiritualis non contrahitur à muliere quæ assistit tantum, & non tangit infantem baptizatum, donec infans est leuatus à fonte baptismi. pag. 492. col. 1. lit. C. D.
- Cognatio spiritualis non contrahitur à principibus vel magnatibus qui per procuratores suscipiunt puerum de sacro fonte, scilicet, illam contrahunt ipsi procuratores suscipientes. pagina 492. col. 2. lit. A.
- Cognatio spiritualis non contrahitur à non baptizante, etiam si suscipiat aliquem de sacro fonte. pag. eadem. col. 2. lit. C.
- Cognatio spiritualis inter baptizatum qui baptizat filium infidelis, & inter patrem baptizati. eadem pag. & col. lit. D.
- Cognatio spiritualis an transeat à viro in uxorem. pagina. 493. per totam. & pagina. 494. litera. A. B.
- Cognatio spiritualis an transeat ad filios carnales patris spiritualis. pag. eadem, & in eadem col. lit. C. D. & col. 2. per totam.
- Cognatio carnalis est illa quæ habetur per carnalem propagationem, & hæc vocatur consanguinitas. pag. 384. col. 2. lit. C.
- Coitus nefarius non est causa affinitatis. pag. 413. col. 2. lit. C.
- Copula carnalis est de perfectione secundaria & accidentali matrimonij. pag. 82. col. 2. lit. A. & pag. 87. col. 1. lit. B.
- Copula carnalis quantum ad ordinem radicalem ad ipsam est quodammodo essentialis matrimonio. pag. 88. col. 1. lit. B. C.
- Copula carnalis habet quandam connaturalitatem cum ipso matrimonio. pag. eadem. col. 2. lit. A. B.
- Copula carnalis continetur in matrimonio in potentia. eadem pag. col. & lit.
- Copula carnalis seu actus coniugalis est ratio quare matrimonium significet coniunctionem Verbi cum nostra humanitate. pagin. 57. col. 1. lit. C. D.
- Copula carnalis post verba de futuro consensum exprimētia, an faciat matrimonium nunc post Concil. Trident. & in tempore antiquo. pagina 205. 206. per totam.
- Copula carnalis illicita causat affinitatem. pag. 413. col. 1. lit. D.

- Copula carnalis ex qua sequitur affinitas ex illa ex qua nata est sequi generatio. pag. 414. col. 2. lit. C. D.
- Copula per quam causatur affinitas est illa, per quam seminatur extra vas. pagina. 415. col. 1. litera. C.
- Copula carnalis quæ facit matrimonium consummatum est illa, quæ sufficit ad aperiendum claustra pudoris. pag. 415. col. 2. lit. A.
- Copula carnalis post sponsalia de futuro non est sufficiens causa matrimonij in foro conscientie. pag. 295. 296. per totam.
- Copula carnalis affectu maritali non efficit verum matrimonium post Concil. Trident. & si sponsalia celebrata essent coram parochio & testibus, & parochus & testes adessent tali copula. pag. 204. col. 1. lit. D.
- Copula carnalis habet peculiarem deformitatem inter personas quando matrimonium est nullum propter propinquitatem. pag. 396. col. 2. litera. A.
- Copula carnalis habet rationem incestus imperfecti quando est impedimentum publicæ honestatis. pag. 423. col. 2. lit. C.
- Copulare carnaliter, duo amantes non coniunctos matrimonialiter est peccatum mortale. pagina 532. col. 2. lit. C.
- Concilium Tridentinum constituit multa, quæ obseruari debent in contractu matrimonij. pagina. 183. & pag. 184.
- Conditio quedam impropria quæ non suspendit consensum in futuro. pag. 225. col. 1. lit. C.
- Conditio quedam propria quæ suspendit consensum in futurum. eadem pagina & columna. lit. C. D.
- Conditio propria, duplex. eadem pag. col. & lit.
- Conditio si antecedenter se habeat ad consensum, non inuadat matrimonium si adsint alia necessaria. eadem pag. col. 2. lit. A. B.
- Conditio impossibilis duplex, alia veluti speculatiua, alia veluti practica. pagina. 226. col. 1. litera. C.
- Conditio impossibilis, alia est de præsentibus, alia de præteritis, alia de futuro. eadem pagina, column. & lit.
- Conditio impossibilis habetur pro non adiecta. pag. 226. col. 1. lit. C. & pag. 227. per totam.
- Conditio necessaria si sit de futuro statim fit matrimonium, quomodo intelligatur. pagin. 225. col. 1. lit. B. & pag. 228. col. 2. per totam.
- Conditio de præteritis & de præsentibus quomodo reddant validum matrimonium. pagina. 229. col. 1. lit. A.
- Conditio, contraho tecum si virgo es, eadem pagina & col. lit. B.
- Conditio, contraho tecum si inuenero te virginem. eadem pag. & col. lit. C. D.
- Conditio de futuro quæ est contraria matrimonio, reddit nullum matrimonium. pagin. 231. col. 2. lit. D.
- Conditio de futuro contraria substantiæ matrimonij reddit nullum matrimonium iure naturali. pag. 232. col. 2. lit. B.
- Conditio de futuro contraria passioni matrimonij reddit nullum matrimonium iure naturali. pag. 233. col. 1. lit. A.
- Conditio contra bona matrimonij reddit nullum matrimonium iure naturali eadem pagina, column. & lit.
- Conditio, contraho tecum donec nascatur masculus, vel alia conditio quæ aduertatur perpetuitati matrimonij, reddit nullum matrimonium. eadem pag. col. 2. lit. B.
- Conditio, contraho tecum hac lege & conditioe vt des operam adulterij, vel quod permittat illum habere concubinam, reddit nullum matrimonium. eadem pag. & col. lit. C.
- Conditio, contraho tecum hac lege quod des operam sterilitati, reddit nullum matrimonium. eadem pag. & col. lit. C. D.
- Conditio illa, contraho tecum si castitatem voueris, non irritat matrimonium. pagina. 235. columna. 2. lit. A.
- Conditio illa, contraho tecum hac lege quod nunquam sim petiturus debitum, reddam tamen, nullum reddit matrimonium. pagina. 236. column. 1. lit. D.
- Conditio illa, contraho tecum hac conditioe, quod mihi debitum coniugale deneges, vitiat matrimonium. eadem pag. col. 2. lit. B.
- Conditio illa, contraho tecum hac conditioe quod mihi debitum coniugale deneges, quoties non habeo ius iustitiæ ad exigendum, non reddit nullum matrimonium. pagina & col. eadem lit. D.
- Conditio de nunquam cohabitando simul, reddit nullum matrimonium. pagina. 238. col. 1. litera. B.
- Conditio illa, contraho tecum si te adulteradanti tradideris irritat matrimonium. pag. 238. col. 1. lit. D. col. 2. lit. A.
- Conditio contraria substantiæ matrimonij posita ab vno contrahentium tantum, vitiat matrimonium. pag. 239. col. 1. lit. B.
- Conditio de futuro contraria substantiæ matrimonij irritat & annullat sponsalia de futuro. pag. 240. col. 2. lit. B.
- Conditio honesta non reddit nullum matrimonium, sed stante conditioe stat matrimonium, non stante non stat. pag. 225. col. 1. lit. A.
- Conditioe honesta de futuro impleta an efficiat statim matrimonium, non solum ratione contractus, verum in ratione sacramenti. pag. 241. per aliquot paginas.

INDEX RERVM.

Conditio si patri placuerit an faciat verum matrimonium si antequam pater consentiat non velit contrahere. pag. 250. colum. 1. lit. B. C. D.
 Conditio turpis habetur pro non adiecta. pagin. 260. col. 1. lit. D. & pag. 2. lit. D.
 Conditio turpis non contraria substantiæ vel bonis matrimonij, an reddat nullum matrimonium. pag. 260. col. 1. lit. D. & col. sequen. per multas alias paginas.
 Conditio turpis an habeatur pro non adiecta in sponsalibus de futuro, & idem est de conditione impossibili. pag. 263. col. 2. lit. B. C.
 Conditionatus consensus an sufficiat ad matrimonium. pag. 241. per multas paginas.
 Coniux qui opprimit coniugem per metum vel violentiam ante tempus bimestre, peccat mortaliter, & facit illi iniuriam. pagina. 583. col. 2. litera. B.
 Coniuges an post matrimonium possint transire ad religionem. pag. 584. col. 2. lit. B.
 Coniux an post matrimonium consummatum possit transire ad religionem altero invito, & in quibus casibus. pag. 585. col. 2. D.
 Coniux an gratia salutis tuendæ & procurandæ liberetur à iure reddendi debitum. pagin. 619. col. 2. lit. D.
 Coniux an excusetur à redditione debiti gratia euitandi morbi in prole generanda. pag. 622. col. 1. lit. B.
 Coniux an excusetur à redditione debiti si timeatur proli iam genitæ periculum in vita vel salute ex debiti redditione. pag. 623. col. 2. lit. C.
 Coniux an excusetur à debiti redditione propter vitandum detrimentum in bonis fortunæ. pag. 624. col. 1. lit. B.
 Coniuges si dubitent temerè, & sine ratione & sententia pastoris & confessoris debent dubiū deponere. pag. 144. col. 1. lit. D.
 Coniuges si post sufficientem diligentiam maneant dubij de valore matrimonij, nō possunt petere debitum eadem pag. col. 2. lit. A.
 Coniuges qui rationabiliter dubitant, tenentur reddere debitum petenti. eadem pag. & col. D.
 Coniux vterque si dubitet, rationabiliter de valore matrimonij, & alter petat debitum, alius tenetur reddere. pag. 148. col. 1. lit. C. D.
 Coniuges si cognoscunt se extra vas legitimum, peccant mortaliter grauissimè. pagin. 313. colum. 2. lit. C.
 Coniuges cognoscendo se extra vas legitimum grauius peccant quam soluti. pag. 314. col. 1. litera. A.
 Coniuges effundendo semen extra vas, grauius peccant quam soluti ibidem. lit. C.
 Coniuges cognoscendo se intra legitimum vas, aliquando possunt peccare mortaliter. ibidem col. 2. lit. A.

Coniuges cognoscendo se intra legitimum vas & seminando, possunt peccare mortaliter, quādo ex aliqua arte vel industria impeditur generatio. pag. 314. col. 2. lit. C. D.
 Coniuges etiam si cognoscant se intra legitimum vas, & non se exponant periculo effundendi semen nec impediendi generationem peccant venialiter grauius si non seruent ordinem naturalem in positione corporum. pagina. 315. col. 1. lit. B.
 Coniuges in tactibus, osculis, & amplexibus, peccant mortaliter si sit periculum pollutionis. ibidem. col. 2. lit. B.
 Coniuges non tenentur cuiusque dicenti impedimentum credere, nisi probabiles rationes & coniecturæ adducantur, & secundum earum extimationem tenetur vel dubitare vel inquirere veritatem, aut certo credere & de remedio cogitare. pag. 433. col. 1. lit. D.
 Coniuges qui tales iudicantur secundum allegata & probata, cum reuera non sint, non possunt habere accessum carnalem. pagina. 471. col. 2. lit. A.
 Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. pag. 384. col. 2. lit. B.
 Consanguinitas est causa vinculi, & ita dicitur vinculum cautaliter. pag. 385. col. 1. lit. A.
 Consanguinitas vera fuit inter Bearam Virginē & Christum. eadem pag. & col. lit. D.
 Consanguinitatis sunt multi gradus. pagina. 387. col. 2. lit. B.
 Consanguinitas & linea consanguinitatis nō sunt idem. eadem pag. & col. lit. C.
 Consanguinitas quoad aliquas personas impedit matrimonium iure naturali, vt inter patrem & filium, & inter matrem & filium. pagina. 392. col. 1. lit. A.
 Consanguinitas quoad aliquas personas impedit matrimonium iure diuino positiuo, sed quo ad alias iure humano ecclesiastico. pag. & colum. eadem. lit. B.
 Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ iure naturali impedit & dirimit matrimonium vt inter patrem & filiam. pagina eadem. columna. 2. lit. B.
 Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ non est ita intrinsecè malum quin in aliquo casu raro ex Dei dispensatione fieri possit, & sit validum. pag. 393. col. 2. lit. B.
 Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ in casu extremæ necessitatis, impedit & dirimit matrimonium iure naturali secundum probabiliorem sententiam. pag. & colum. eadem. litera. D.
 Consanguinitas in omnibus alijs gradibus lineæ rectæ secundum probabiliorem sententiam iure

INDEX RERVM.

iure naturali impedit & dirimit matrimonium. pag. 394. col. 2. lit. D.
 Consanguinitas in primo gradu lineæ transuersalis, scilicet, inter fratres & sorores est prohibitum ita vt constare non possit iure naturali saltem regulariter. pag. 396. col. 2. lit. A.
 Consanguinitas in hoc primo gradu non est ita intrinsecè malum, quin ex diuina dispensatione licitè fieri non possit nec constare. pagina 397. col. 1. lit. C. D.
 Consanguinitas in hoc gradu non ita impedit iure naturali, quin possit constare matrimonium sine dispensatione diuina, in casu quo periclitaretur totus orbis secundum probabilissimam sententiam. pag. 397. col. 2. lit. A.
 Consanguinitas in alijs gradibus lineæ transuersalis, non irritat matrimonium iure naturali. pag. 398. col. 2. lit. A.
 Consanguinitas in secundo gradu lineæ transuersalis inter ascendentes & descendentes, & inter personas quæ in gradu æquali distant ab stipite, sicut, inter patrem & consobrinam, quauis iure naturali non irritet matrimonium, est tamen prohibitum iure nature. pagina eadem. col. 2. lit. B. C.
 Consanguinitas in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico. cap. 18. impedit matrimonium iure naturali secundum probabilem sententiam, certum tamen est quod impedit & dirimit matrimonium iure positiuo ecclesiæ. pagin. 400. col. 2. lit. B. C.
 Consanguinitas quantum ad gradus impediens matrimonium potuit taxari ab ecclesiæ. pagina. 403. col. 1. lit. D.
 Consanguinitas olim extendebat se vsque ad septimum gradum, nunc restricta est vsque ad quartum. ibidem.
 Consensus est causa efficiens matrimonij. pagina 136. col. 2. lit. A. B. C.
 Consensus ita est necessarius ad efficiendum matrimonium, vt de lege ordinaria non possit fieri vinculum matrimonij sine consensu. pagina 138. col. 2. lit. B.
 Consensus ita est necessarius ad matrimonium, quod respublica vel quæcunque alia potestas non possit efficere vinculum matrimonij sine consensu contrahentium. pagina. 139. columna. 1. lit. A.
 Consensus est ita necessarius ad contractum matrimonij quod Deus de potentia absoluta non possit facere talem contractum sine illo. pag. eadem. col. 2. lit. A.
 Consensus non est ita necessarius ad vinculum matrimonij, quin Deus de potentia absoluta possit facere vinculum sine consensu contrahentium. pag. 140. col. 1. lit. D.
 Consensus necessarius ad matrimonium est con-

sensus in copulam conjugalem & vinculum. pag. 287. col. 2. lit. C.
 Consensus debet explicari per verba de præsentis. pagina. 149. colum. 2. lit. A. & pag. 150. colum. 1. lit. A.
 Consensus expressus per verba de futuro nō sufficit ad rationem matrimonij. pagin. 154. col. 1. lit. C. D.
 Consensus vtriusque coniugis debet simul moraliter mutuo exprimi. pagina. 159. columna. 1. litera. B. C.
 Consensus interior si desit in aliquo contrahentium, efficitur verum matrimonium. pag. 161. col. 2. lit. B. D.
 Consensus in culto factus per verba de præsentis efficitur verum matrimonium ante Concilium Tridentinum. pagina. 169. columna. 1. litera. D.
 Consensus in occulto factus sine parcho & testibus per verba de præsentis, non efficit verum matrimonium post Concil. Triden. pag. 179. col. 2. lit. A.
 Consensus potest esse coactus secundum quid, pag. 206. col. 1. lit. A.
 Consensus coactus per coactionem quæ cadit in virum constantem, non efficit verum matrimonium. pag. 208. col. 1. lit. C. D.
 Consensus coactus ex parte cogentis, nō facit verum matrimonium. pagina. 224. columna. 1. lit. C. D.
 Consensus conditionatus an efficiat verum matrimonium. pag. 225. per multas paginas.
 Consensus qui facit matrimonium est consensus in substantiam & essentiam matrimonij. pag. 274. col. 2. lit. C.
 Consensus explicitus in copulam carnalem non est necessarius ad essentiam matrimonij. pag. eadem & colum. lit. C. D. & pagina. 275. col. 1. per totam.
 Consensus virtualis saltem requiritur respectu propriarum passionum matrimonij & respectu eorum quæ consequuntur ad illud. pagina eadem. colum. 1. lit. B. C. & pagina. 277. col. 1. litera. D.
 Consensus in copulam carnalem est necessarius ad matrimonium saltem implicitus accipiendo copulam carnalem pro actuali commixtione corporum. eadem pag. col. & litera.
 Consensus necessarius ad matrimonium, an contrarietur voto perpetuæ virginitatis. pag. 278. vsque ad pag. 282.
 Consensus nouus requiritur post dispensationem Papæ in gradu prohibito. pagin. 159. col. 1. lit. B. C. & col. 2. per totam.
 Consensus parentum non est ita necessarius ad matrimonium quod sine illo non possit fieri matrimonium. pag. 286. col. 1. lit. D.

INDEX RERVM.

- Consensus parentum sine consensu filij non sufficit ad matrimonium. pagina. 267. columna. 1. litera. A.
- Consensus parentum in matrimonio filiorum est de honestate & cōuenientia matrimonij. pag. eadem. col. 2. lit. B. C.
- Consentire simulans an teneatur alteri verè consentienti fidem seruare. pagina. 162. per aliquas paginas.
- Consummare matrimonium ante solennem benedictionem ex contemptu est mortale. pag. 187. col. 1. lit. D.
- Consummare matrimonium ante denūtiaciones, etiam post Concil. Trident. non est mortale. pag. 186. col. 1. lit. D.
- Consummare matrimonium ante solennem benedictionem ecclesiæ, non est mortale. pagina 187. col. 1. lit. A. B.
- Consummare matrimonium ante solennem benedictionem ecclesiæ, non potest excusari à peccato veniali regulariter. pag. eadem. col. 2. lit. C. D.
- Consummare matrimonium ante solennem benedictionem ecclesiæ propter aliquem bonū finem, vt ad vitandam pollutionem inter ipsos coniuges, aliquando potest excusari à peccato etiam veniali. eadem pag. col. & lit.
- Consummare matrimonium quando aliquis cogitur per metum cadentem in virum constantem ad contrahendum & consummandum, nō est licitum. pag. 220. col. 2. lit. D. & pagin. 222. col. 1. lit. C.
- Constans vir, quis dicatur. pag. 207. col. 1. lit. C.
- Conscientia dubia quæ dicitur quando hic & nunc maneo dubius, an sit licitum vel nō. pag. 145. col. 1. lit. C.
- Conscientia non dicit habitum vel potentiam sed applicationem actualem ad operandum. ibidem.
- Contrahere matrimonium scienter cum impedimento quocunque, est peccatum. pagina. 321. col. 2. lit. D.
- Contrahere matrimonium scienter cum impedimento dirimente, est peccatum mortale. pag. 322. col. 1. lit. A.
- Contrahere matrimonium cum impedimento dirimente, an sit peccatum sacrilegij. eadem pag. & col. lit. B. C.
- Contrahere matrimonium cum impedimento prohibente non dirimente aliquando est peccatum mortale. ibidem. lit. D.
- Contrahere matrimonium cum impedimēto prohibente tantum quod dicitur interdictum, aliquando est mortale. eadem pag. col. 2. lit. A.
- Contrahere matrimonium cum aliquibus impedimentis, non est mortale. pagina. 324. col. 1. litera. A.
- Contrahere matrimonium coram paroco & testibus sine benedictione nuptiali tempore interdicto ab ecclesia, non est peccatum. pagina 323. col. 2. lit. B.
- Contrahere matrimonium propter aliquod humanum, ita vt ille finis habeat rationem motiui ad explicandam intētionem vt propter pulchritudinem vel diuitias forte non est peccatum. pag. 289. col. 1. lit. B.
- Contrahere matrimonium propter finem peruersum mortaliter, est mortale. eadem pag. & col. litera. C.
- Contrahere matrimonium propter aliquid contrarium ipsi matrimonio vel hinc illius excludendo est mortale. eadem pagina & columna, litera D.
- Contrahentes in gradibus prohibitis sub conditione si Papa dispensauerit, non incurrit excommunicationem, quæ habetur in Clementina vnica, de affinitate & consanguinitate. pag. 257. col. 2. lit. A.
- Contrahentes per metum cadentem in virum constantem, an peccet, & an peccet peccato sacrilegij. pag. 219. col. 2. per totam.
- Contrahentes clandestinè, an incurrant aliquam pœnam vel excommunicationem. pagin. 185. col. 1. lit. A. & 220. col. 1. & 2. & pagina 221. col. 1. lit. B.
- Contrahentes non sunt materia proxima huius sacramenti, sed sunt materia remota, & circa quam. pag. 44. col. 1. lit. C.
- Contrahentes debent habere intentionem faciendi quod facit ecclesia. pag. 53. col. 1. lit. B.
- Contrahentes sunt ministri sacramenti matrimonij. pag. 53. col. 1. lit. A. D.
- Contrahentes in matrimonio habent se vt causa principalis respectu rationis contractus. pag. 138. col. 2. lit. A.
- Contrahens post votum simplex continentie peccat mortaliter in vsu matrimonij. pag. 351. col. 1. lit. A. B.
- Contrahens matrimonium & consummans illud post votum simplex castitatis tenetur reddere debitum, non tamen potest petere. ibid. lit. B.
- Contrahens post votum simplex castitatis, & habens animum consummandi matrimonium, peccat mortaliter peccato sacrilegij. pag. 351. col. 2. lit. B.
- Contrahens post votum simplex castitatis etiā sine animo consummandi matrimoniū, peccat mortaliter secundum probabilem sententiam, probabilior tamen est opposita. pagina. 353. col. 1. lit. C.
- Contrahens post votum simplex castitatis non peccat mortaliter de nouo consummando matrimonium per redditionem debiti, probabilius oppositum. pag. 355. col. 2. lit. D.

Con-

INDEX RERVM.

- Contrahentes quantum ad impotentiam perpetuam coeundi nō possunt cedere iuri suo. pag. 315. col. 1. lit. C.
- Contrahens matrimonium post votum simplex castitatis si non est aptus religioni non tenetur ingredi religionem vt seruet castitatem, sed potest consummare matrimonium reddendo debitum. pag. 355. col. 2. lit. B.
- Contrahens post votum simplex castitatis, si antequam contraheret sciebat quod non erat aptus religioni peccauit mortaliter contrahendo. ibidem lit. B. C.
- Contrahens post votum simplex castitatis, si aliqua ratione & via potest manere in matrimonio sine eo quod consummet illud, non tenetur ingredi religionem. ibidem. lit. C.
- Contrahens post votum castitatis & consummans prima vice matrimonium, tenetur reddere debitum si petatur. pagina. 357. col. 1. lit. A.
- Contrahens iste non poterit petere debitum. ibidem lit. D.
- Contrahentes &ambo fecerunt votum castitatis ante contractum matrimonium non possunt petere debitum. pagina. 358. col. 2. lit. A.
- Contrahentes in eodem casu si alter petat tenetur reddere. ibidem lit. D.
- Contrahentes qui post matrimonium vouent castitatem, si votum non est factum mutuo consensu sed quilibet illorum fecit seorsum, si vnus petat debitum alter tenetur reddere. pag. 359. col. 1. lit. D.
- Contrahentes si fecerunt tale votum mutuo consensu, etiam si alter petat, alter nō tenetur reddere secundum probabiliorem sententiam. ibidem.
- Contrahens & consummans matrimonium post votum simplex religionis, vel assumendi statum clericale peccat mortaliter in consummatione. pag. 360. col. 1. lit. C.
- Contrahens & consummans matrimonium post huiusmodi vota, licitè & liberè potest vti matrimonio petendo & reddendo debitum. ibid. col. 2. lit. B.
- Contrahens tale si haberet iustam causam diuortij teneretur ingredi religionem vel transire ad sacros ordines. ibidem lit. C.
- Contrahens post votum solenne religionis præter hoc quod nihil facit, & graue peccatum committit est excommunicatus ipso facto. pagin. 369. col. 1. lit. D.
- Contrahere post votum simplex religionis, vel post votum assumendi statum clericale cum animo consummandi matrimonium est peccatum mortale. pag. 360. col. 1. lit. A.
- Contrahere post huiusmodi vota, regulariter & communiter est mortale. ibidem lit. C.
- Contractus, donatio, vel collatio habet firmitatem & valorem, etiam per se loquendo habet rationem voluntarij ex fine virtutis ad quam immediatè & per se ordinatur, & etiam ex bono publico ad quod mediatè ordinatur. pag. 329. col. 2. lit. C.
- Contractus matrimonij licitus est & sanctus secundum fidem. pag. 23. col. 1. lit. C.
- Contractus matrimonialis non est matrimoniū formaliter, sed causa matrimonij. pag. 126. col. 2. litera. D.
- Contractus matrimonij sæpe dicitur matrimonium, non tamen est de essentia matrimonij formaliter. pag. 127. col. 1. lit. C. D.
- Contractus matrimonij diffinitur quod sit pactio viri & foeminae inter legitimas personas ad indiuiduam vitæ consuetudinem destinata. pag. eadem. col. 2. lit. A.
- Contractus exterior matrimonij est sacramentum tantum. pag. 35. col. 1. lit. C. D.
- Contractus matrimonialis propter malum finem extrinsecum dammodo sit consensus in copulam coniugalem non est irritus. pagina. 285. col. 1. lit. A.

D

- D**A R E vel accipere pecuniam pro matrimonio vt habet rationem sacramenti non est licitum. pag. 31. col. 2. lit. C. D. & pag. 76. col. 1. lit. B. C.
- Debitum reddere tenetur coniux qui dubitat de valore matrimonij. pag. 144. col. 2. lit. D.
- Debitum petere non potest coniux qui dubitat de valore matrimonij. ibidem. lit. A.
- Debitum non reddere petenti quando coniux dubitat de valore matrimonij, est licitum in aliquo casu, videlicet, quando vir dicit se nō consensisse in matrimonio, & vxor incipit dubitare. pag. 145. col. 1. lit. C. D.
- Debitum tenetur coniux reddere. pagina. 617. col. 2. lit. D.
- Debitum tenetur reddere vir vxori, quomocunque petenti, siue formaliter, siue interpretatiue. pag. 625. col. 2. lit. D. pag. 626. col. 1. litera. A.
- Debiti petitio in diebus sacris nullum est peccatum. pag. 631. col. 2. lit. C. & pag. 632. col. 1. litera. B.
- Debitū reddere tenetur coniux quocunque tempore. pag. 632. col. 2. lit. B.
- Debitum petere in loco sacro sine magna necessitate, est mortale. pag. 633. col. 1. lit. A.
- Debitum reddere vel petere in loco sacro non est illicitum si coniugati sint in Ecclesia tanquam in domo propter necessitatem. pagin. 633. col. 1. lit. B. C.
- Deceptor in contractu matrimonij tenetur in cō-

INDEX RERVM.

scientia contrahere verè cum muliere decepta, per se loquendo. pag. 163. col. 1. lit. C. & pag. 164. col. 2. lit. A.

Deceptor talis non est absolendus nisi cōtrahat. ibidem. & pag. 164. col. 1. lit. B. C.

Deceptor talis peccat contra iustitiam, & secundum aliquos contra reuerentiam sacramenti. ibidem.

Deceptor qui promittit virgini secum ea matrimonium contracturum, & ea ratione fecit illi copiam sui corporis, tenetur in conscientia cū illa contrahere nisi interueniat magna inæqualitas. pag. 165. col. 2. per totam.

Deceptor qui contraxit cum vna fictè, & cum altera verè, & compellitur ab ecclesia, etiam sub excommunicatione habitare cum priore, non tenetur illi reddere debitum. pag. 167. col. 1. A.

Denuntiationes tres publicæ debent fieri in Ecclesia ante contractum matrimonium. pagina 183. col. 1. lit. D.

Denuntiationes duæ vel tres possunt aliquando omitti si est probabilis suspicio quod impediatur matrimonium. ibidem. col. 2. lit. B.

Denuntiationes debent fieri in vtraque parochia vtriusque contrahentis. pag. 184. col. 1. lit. A.

Denuntiationes prætermittere in ecclesia sine causa rationabili, est mortale. ibidem. columna. 2. litera. C.

Denuntiationes prætermittere vbi est excommunicatio, est mortale in individuo. pag. 185. col. 1. lit. A. vide verbum, Prætermittere.

Deus de potentia absoluta potest facere vinculum matrimonij sine consensu contrahentium. pag. 140. col. 1. lit. D.

Deus non est vsus hac potentia absoluta. pagina 141. col. 1. lit. D.

Deus de potentia absoluta potest facere vinculum voti solennis sine consensu ex parte hominis. eadem pag. & col. lit. B.

Differentia constituitur inter contractum matrimonij & alios contractus. pag. 225. colum. 2. litera. C.

Differentia inter matrimonium & alios contractus nam ad matrimonium, non sufficit consensus in communi, sed requiritur consensus determinatus ad determinatam personam. pag. 330. col. 1. lit. C.

Dimittere vxorem an fuit licitū sub lege Moyfi. pag. 687. col. 1. lit. A. & pagina. 690. colum. 2. litera. C.

Dispensatio in secundo gradu consanguinitatis non debet fieri nisi cum magnis principibus. pag. 404. col. 1. lit. A.

Dispensatio vt valida sit an sit exprimendus gradus remotior. pagina. 387. col. 2. lit. B.

Dispensatio in impedimento matrimonij impediēte & dirimente solum conuenit Papæ de

iure ordinario. pag. 495. col. 2. lit. D.

Dispensatio in impedimento & dirimente quando iam contraxerunt bona fide, & impedimentum erat occultum & matrimonium non potest commode dissolui conuenit episcopo secundum probabilem sententiam, licet oppositum sit probabilius. pag. 496. col. 1. lit. A.

Dispensare in hoc impedimento nullo modo potest episcopus, quando contraxerunt mala fide. ibidem lit. B.

Dispensatio vt sit legitima debet explicari in literis petitionis quod ante petitionem dispensationis, & ante dispensationem contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente si id fecerunt alias erit subreptitia. pagina. 497. litera. C.

Dispensatio censetur nulla, quando cum ignorantia in tali impedimento contraxerunt, si prætermittant solennitatem iuris in sic contrahendo, & hoc non declarauerunt in literis petitionis. pag. eadem. col. 2. lit. A.

Dispensatio facta in impedimento dirimēte quando præcessit copula carnalis valida est stando in iure communi secundum probabilem sententiam, etiam si talis copula non explicetur in literis petitionis, probabile etiam est oppositum stando in eodem iure. pagin. 498. col. 1. litera. B. C.

Dispensatio talis nulla est & subreptitia stando determinationi congregationis Cardinalium, vt standum est. eadem pag. col. 2. lit. B. C.

Dispensatio vt valida sit, debent explicari omnia impedimenta matrimonij. pag. 499. col. 1. lit. A. & pag. 500. col. 1. lit. C. col. 2. lit. B. C.

Dispensatio vt valida sit est necessarium quod literæ Apostolicæ expediantur. pag. 501. col. 1. litera. B.

Dispensatio vt valida sit debet in tali dispensatione exprimi raptus si mulier rapta fuerit. pag. & col. eadem. lit. C. D.

Dispensatio vt sit licita debet esse causa rationalis. eadem pag. & col. lit. D.

Dispensare potest Summus Pontifex quod fidelis contrahat cum infideli. pagina. 542. col. 2. litera. A.

Dispensatio non tollit naturam rei. pagina. 571. col. 2. lit. C.

Dispensare non potest Summus Pontifex super indissolubilitatem matrimonij rati & consummati. pag. 679. col. 2. lit. A.

Dispensare non potest Summus Pontifex in matrimonio rato & non consummato. ibidem. litera. C.

Dispensare non potest Summus Pontifex in matrimonio rato non consummato, etiam si non habeat rationem sacramenti. pag. 689. colum. 1. litera. D.

Dispen-

INDEX RERVM.

Dispensare super indissolubilitatem matrimonij, vt est in officium naturæ, Deus vt author naturæ potest secundum probabilem sententiam, licet probabilius sit oppositum. pag. 683. col. 2. litera. D.

Dispensabat Deus, propriè loquendo, super indissolubilitatem matrimonij, quando Iudæi repudiabant vxores dato libello repudij. pagina 688. col. 2. lit. A.

Disparitas cultus præcedens impedit ne cōtrahi possit matrimonium. pag. 539. col. 2. lit. B.

Dispositio necessaria ad sacramentum matrimonij, quæ nam sit. pag. 80. col. 2. lit. B. & pag. 81. ferè per totam. pag. 90. col. 2. lit. A.

Dispositio necessaria vt dignè & fructuosè suscipiatur matrimoniū est recta fides & pia intentio ad bona matrimonij saltim virtualis. pag. 285. col. 2. lit. C.

Diortium inter cōiuges an possit fieri propter aliquas causas. pag. 599. col. 1. lit. B.

Dominus non potest licitè punire seruum propter matrimonium contractum contra eius voluntatem. pag. 343. col. 2. lit. D.

Dominus non habet potestatem & dominium supra seruum in ordine ad officia naturalia. pag. 344. col. 1. lit. B.

Dominus si vendat seruum qui contraxit sine voluntate Domini in regiones longinquas, vbi non possit vxor illum sequi, vel non ita commode si sine necessitate illud faciat, peccat mortaliter contra iustitiam. pag. 345. col. 2. lit. A.

Dominus in eodem casu si illum cogit necessitas non peccat secundum probabilem sententiam, probabile etiam est oppositum. ibidem lit. C.

Dubium aliud speculatiuum, aliud practicum. pag. 145. col. 2. lit. A.

Dubium differt ab opinione. pag. 148. col. 2. C.

E

ECCLESIA non potest inuadere sacramentum, vel mutare materiam & formam sacramenti. pag. 178. col. 1. lit. A. B.

Ecclesia & Concil. Trident. de facto irritant matrimonia quæ non fiunt coram parochio & testibus, ita vt nullum sit in conscientia. pagina 179. col. 2. lit. A. & B.

Ecclesia & Concil. non solum irritant cōtractus, sed etiam inhabiles reddit ipsas personas. pag. eadem. col. 2. lit. B. C.

Ecclesia potest taxare gradus impediētes matrimonium. pag. 403. col. 2. lit. A.

Effusio seminis voluntaria extra legitimum vas, grauius peccatum est in coniugato quam in soluto. pag. 314. col. 1. lit. C.

Effusio seminis extra legitimum vas, aliquando potest esse quod nullum sit peccatum. pagina 314. col. 1. lit. D.

Existencia in causa efficiēti etiam instrumentali est modus intrinsecus necessario adiunctus. pag. 64. col. 2. lit. C.

Epicheia, an habeat locum in lege constituta à Concil. Trident. de matrimonio. pag. 196. col. 1. litera. B.

Æqualitas est inter virum & vxorem ex natura vinculi matrimonij. pag. 392. col. 2. lit. C.

Æquè ostinendum est à consanguineis vxoris sicut à proprijs, quomodo intelligatur. pagin. 457. col. 2. lit. B. & pag. 442. col. 2. lit. B.

Error conuenienter ponitur impedimentum matrimonij. pag. 325. col. 1. lit. C.

Error ponitur impedimentum & non ignorantia, conuenienti ratione. ibidem. col. 2. lit. B.

Error qui impedit matrimonium debet esse aliquorum qui sunt de essentia matrimonij. pag. 327. col. 1. lit. C.

Error in quadruplici differentia. ibid. col. 2. lit. A.

Error personæ, & error conditionis seruitutis destruit matrimonium, non vero alij errores. pagina. 327. col. 1. lit. C. D. col. 2. lit. C.

Error personæ iure naturali destruit matrimonium. pag. 329. col. 1. lit. A.

Error qualitatis & fortunæ si præcisè sit qualitatis & fortunæ, non destruit matrimonium iure naturali. pag. 332. col. 1. lit. B.

Error qualitatis vel fortunæ quando refunditur in personam iure naturali, destruit matrimonium. pag. eadem. col. 2. lit. B.

Error personæ destruit consensum simpliciter, non vero error qualitatis vel fortunæ, quando non refunditur in persona. pag. 333. col. 1. D.

Error seruitutis vel seruitus ignorata iure humano irritat matrimonium. pag. 345. col. 2. lit. C.

Error seruitutis siue seruitus ignorata, non annullat matrimonium stando in iure naturali. pag. 336. col. 2. lit. C.

Error seruitutis quod destruat matrimonium iure humano, habet maximum fundamentum in iure naturali. pag. 337. col. 1. lit. C.

Error seruitutis annullat matrimonium quando liber contrahit cum seruo, ignorata seruitute. pag. 338. col. 2. lit. B. C.

Expresiones externæ consensuum sunt materia & forma sacramenti matrimonij. pag. 49. col. 1. lit. A. pag. 44. col. 2. lit. D.

Expresiones externæ consensuum non habent rationem formæ & materiæ nunc post Concilium Tridentinum, nisi cum aliquo ordine ad præsentiam sacerdotis. pagina. 49. colum. 1. litera. A. B.

Expresiones contrahentium per procuratores & in absentia quæ iam præcesserunt, physicè loquendo, sunt modo moraliter, & hoc fati est ad rationem contractus, & consequenter ad rationem sacramenti. pag. 64. col. 2. lit. A.

Expresio-

INDEX RERVM.

Expresiones quæ præcesserunt physice loquendo & modo sunt moraliter non causant physice gratiam, sed tantum moraliter. pag. 64. col. 2. lit. D.

F

FIDES est secundum bonum matrimonij. pag. 294. col. 1. lit. C.

Fides vt est bonum matrimonij non est virtus Theologica, sed prout est pars iustitiæ secundum quod fides dicitur, secundum quod fuit dicta in conseruatione promissorum. ibid. & litera. D.

Fides seu fidelitas in matrimonio exposcit non solum non negare debitum alteri coniugi, verum & non commiseri alteri. pag. 294. col. 2. litera. B.

Fides seu fidelitas fuit in matrimonio beatæ Virginis. pag. 294. col. 2. lit. C. D.

Fidelitari matrimonij principalius & magis proprium est reddere debitum proprio coniugi, quam non commiseri alieno. pag. 295. col. 2. litera. B.

Fidelitati matrimonij magis opponitur commiseri alieno quam non reddere debitum proprio coniugi, ac subinde est grauius peccatum. pag. 296. col. 1. lit. C.

Fidelitati opponitur adulterium. pagina. 296. colum. 1. lit. C.

Filius si debet contrahere regulariter & per se loquendo debet illud facere ex voluntate parentum, & si non faciat peccat mortaliter. pagina 270. col. 2. lit. A.

Filius illegitimus nullum damnum incurrit taliter quod subtrahatur quod erat ei debitum. pagina. 693. col. 2. lit. C.

Filius illegitimus damnum incurrit per hoc quod subtrahatur quod non erat debitum. ibidem.

Filius ex damnato concubitu susceptus, inhabilis est & incapax ad suscipiendum aliquid à parētibz iure Cæsareo & iure Regio Hispanensi antiquo. pag. 696. col. 1. lit. D.

Filius ex damnato coitu susceptus potest matri succedere etiam ex testamento sine vllō peccato iure nouo Regio Hispanensi, modo tamen mater propter concubium illū non incurrerit pœnam mortis, vel non susceperit illum ex clerico vel religioso. pag. 697. col. 1. lit. B.

Filius spurius qui contra tenorem harum legum susceperit aliquid ante iudicis sententiam, tenetur illud restituere. ibidem lit. D.

Filius illegitimus potest legitimari in quantum damna quæ incurrit subtrahuntur per legis auctoritatem. pag. 700. col. 2. lit. A.

Filij tria accipiunt à suis parentibus esse, educationem, instructionem. pagina. 5. columna. 2. litera. D.

Finis per se matrimonij bonus est. pag. 284. col. 1. litera. C.

Finis per accidens potest esse malus. ibidem.

Finis matrimonij malus an irriter aliquando matrimonium. pag. 284. col. 2. lit. B.

Finis si peruersus est mortaliter in matrimonio contrahendo, peccat mortaliter contrahens. pag. 289. col. 1. lit. C.

Forma sacramenti matrimonij an sit de essentia matrimonij. pag. 131. col. 2. lit. A.

Forma est perfectio & complementum sacramenti. pag. 132. col. 2. lit. D.

Fornicatio est mortale cōtra inclinationem naturæ. pag. 7. col. 1. lit. A.

Fornicatio an sit causa dimittendi vxorem. pag. 598. col. 2. lit. A.

Frigiditas idem est quod potentia coeundi. pag. 512. columna. 1. litera. B. Videte verbo, Impotentia coeundi.

Furia si sequitur ad matrimonium non dissoluit matrimonium. pag. 530. colum. 2. lit. A.

Furia si antecedit ad matrimonium, ita vt non maneat vsus rationis matrimonium subsequutum est nullum. ibidem lit. B.

Furia si sequatur ad matrimonium iam validum, an coniuges sint permittendi habere vsu matrimonij. pag. 531. col. 2. lit. C. D.

G

GRATIA quæ producitur per sacramentum matrimonij quantum differat numero in vtroque coniuge materialiter & in genere entis, & in ratione gratiæ absolute tamen in ratione effectus huius sacramenti formaliter. pagin. 38. col. 1. lit. D. pagin. 79. col. 2. litera. C. D.

Gratia aliquando potest dari dormientibus. pag. 66. col. 1. lit. D.

Gratia sacramentalis matrimonij quos effectus habeat. pag. 76. col. 2. lit. C.

Gratia quæ datur in sacramento matrimonij ante copulam carnalem est aliquo modo in remedium concupiscentiæ. pagina. 93. colum. 1. litera. C.

Gratia quæ datur in sacramento matrimonij habet rationem particularem distinctam ab alijs. pag. 77. col. 2. lit. D.

Gratia quæ est particularis effectus huius sacramenti, est gratia per modum vinculi & coniunctionis. pag. 78. col. 2. lit. D.

Gratia significatur in hoc sacramento matrimonij implicite & in virtute. pagina. 79. colum. 1. litera. B. C.

Gradus lineæ consanguinitatis, quid. pagina. 138. col. 2. per totam.

Gradus consanguinitatis quot sint. ibidem.

Gradus

INDEX RERVM.

Gradus impediētes matrimonium olim extendebant se vsque ad septimum, sed modo restrictio facta est vsque ad quartum gradum. pag. 403. col. 2. lit. A. B. C.

Gradus isti sunt prohibiti iure ecclesiastico. ibid. Gradus isti habent maximam congruentiam in natura rei vt prohibeantur. ibidem lit. D.

H

HABERE plures vxores est cōtra legem naturæ quodam modo. pag. 636. col. 1. lit. B. & pag. 637. col. 2. lit. D.

Habere plures vxores est contra primum matrimonij finem. pagina. 638. col. 2. lit. C.

Habere plures vxores non est ita intrinsece malum, vt non possit aliquando bene fieri. pag. 641. colum. 1. litera. D.

Habere plures vxores solum fuit licitum diuina auctoritate. eadem pag. colum. & lit. & pagina 643. col. 2. lit. A.

Habere plures maritos est magis contra legem naturæ. ibid. pag. 644. col. 2. lit. A.

Habere plures maritos nō est ita intrinsece malū, quin per absolutam Dei potentiam possit fieri dispensatio super illud. pag. 644. col. 2. lit. B.

Habere plures vxores non potest esse licitum in lege Euangelica ex dispensatione Pontificis. pag. 651. col. 2.

Habere plures vxores nullo modo est licitum in Euangelica lege, etiam in extrema necessitate. eadem pag. & col. lit. C.

Habere plures vxores in vno matrimonio & in vno sacramento an possit fieri per Dei absolutam potentiam. pag. 652. col. 2. lit. A.

Habere concubinam non iunctam matrimonio, est contra legem naturæ. pag. 656. col. 2. lit. C.

Hæres institutus contra tenorem legum quæ prohibent translationem dominij in filios spurios præstita fide de reddenda hæreditate filio spurio, an sit verus hæres, & quid. pag. 697. col. 2.

I

INCESTVS est impedimentum matrimonij. pag. 533. col. 2. lit. D.

Incestus est carnalis copula cum consanguinea propria, vel vxoris. ibidem lit. D.

Incestus si committatur cum consanguinea vxoris mortua vxore, impedit ad contrahendum matrimonium. pag. 534. col. 1. lit. B.

Incestus cum propria consanguinea, an impediatur matrimonium. ibidem lit. C. & pag. 536. col. 1. per totam.

Inclinatio naturalis est ad matrimonium. pag. 5. col. 1. lit. B.

Inclinatio naturalis, quæ per se est occulta, ex rerum motibus facile deprehenditur. pag. eadem col. & litera.

Inclinatio naturalis est in homine ad matrimonium, ratione propriæ differentiæ per quam distinguitur ab alijs animalibus, & etiam aliquo modo ratione generis. pag. 6. col. 2. lit. B.

Inclinatio naturalis quæ est in homine ad matrimonium, est rationalis per essentiam, vel per participationem. ibidem lit. D.

Inclinatio naturalis quæ est ad matrimonium secundum probabiliorem sententiam est in singulis hominibus, & non solum in tota communitate & collectione. pag. 7. col. 1. lit. B. C. D.

Inclinatio naturalis quæ est ad matrimonium ex natura sua, ordinatur ad matrimonium consummatum & conseruationem speciei. pag. eadem. col. 2. lit. A. B.

Inclinatio naturalis est in homine ad sumendum cibum. pag. & col. eadem lit. D.

Inclinatio ad matrimonium, non est contra honorem parentum. pag. 8. col. 2. lit. B.

Inclinatio naturalis in homine, conuincit quod aliquid sit de iure naturali. pag. 8. col. 2. lit. C.

In homine saltem vt homo est, nulla est inclinatio naturalis ad malum. ibidem lit. D.

Infidelis conuersio ad fidem nostram volēte alio coniuge infideli cohabitare pacifice sine contumelia creatoris non potest contrahere cū alia. pag. 560. col. 2. lit. C.

Infidelis si velit cohabitare sine contumelia creatoris potest quidem fidelis discedere, sed discedens non potest alteri nubere. pag. 563. col. 1. litera. D.

Infidelis si velit cohabitare sine contumelia creatoris, poterit vir fidelis discedens copulari alteri per matrimonium. eadem pag. lit. & col.

Infidelis coniux in casu quod dissoluitur matrimonium per conuersionem ad fidem licite potest aliud matrimonium contrahere si non sit subiectus principibus Christianis, minime vero si subiecti sunt illis. pag. 568. col. 1. lit. A.

Infidelis si discedat & nolit pacifice cohabitare, matrimonium dissoluitur quando fidelis profitetur solenniter religionem, sed si velit cohabitare pacifice non dissoluitur per talem professionem, sed qui professus fuerit manebit simul religiosus & coniux. pag. 570. col. 2. litera. C.

Impedimentum si sit inter coniugatos occultum & ignoratum quid debet facere qui scit. pagin. 433. col. 1. lit. D.

Impedimenta matrimonij conuenientissimè numerantur. pag. 317. col. 2. lit. D.

Impedimentorum genera sunt in triplici differentiā, quædam impediunt & dirimunt, quædam vero tantum dirimunt. pag. 318. col. 1. lit. A.

Impedimenta etiam dirimentia matrimonium possunt constitui per potestatem humanam. pag. 319. col. 1. lit. D.

Impo-

Impotentia coeundi quæ annullat matrimonium respectu huius personæ, & non respectu alterius non datur pag. 521. col. 2. lit. C.

Impotentia coeundi si superueniat matrimonio iam contracto, non dissoluit matrimonium etiam si non sit consummatum. pag. 523. col. 1. litera A.

Impotentia coeundi si sit naturalis & perpetua, & totalis, ita ut non possit esse aliqua copula efficit matrimonium nullum, iure naturali. pagina. 524. col. 1. lit. A.

Impotentia perpetua si non sit totalis & perfecta non est omnino improbable quod non dirimat matrimonium iure naturali, longe tamen probabilius & fere certum est oppositum. eadem pag. & col. lit. B.

Impotentia coeundi si sit temporalis non impedit nec dirimit matrimonium in iure naturali. ibidem col. 2. lit. A.

Impotentia naturalis perpetua quæ dissoluit matrimonium reperiri potest in muliere sicut in viro. pag. 525. col. 1. lit. D.

Impotentia illa est temporalis non perpetua quæ absque diuino miraculo, & absque periculo corporis potest remoueri. ibidem.

Impotentia coeundi in muliere, quomodo possit mederi, & quando teneatur admittere medicamentum, ibidem. & col. 2. per totam. & pagina 526. col. 1. lit. A. B.

Impotentia coeundi quæ est ex maleficio si sit perpetua tollit matrimonium, si autem minime. pag. 527. col. 1. lit. D.

Impotentia coeundi quæ prouenit ex maleficio, differt maxime à frigiditate. ibid. col. 2. lit. A.

Impotentia naturalis coeundi tollit matrimonium si fuerit perpetua, non vero si fuerit temporalis. pag. 511. col. 2. lit. C.

Impotentia coeundi non potest esse perpetuum impedimentum naturale respectu vnius personæ & non respectu alterius. pag. 512. col. 1. lit. A.

Impotentia coeundi est impotentia ad copulam carnalem. ibid. lit. B.

Impotentia hæc duplex alia perfecta alia imperfecta. ibidem lit. C.

Impotentia coeundi non est idem quod impotentia generandi. ibidem lit. C.

Impotentia coeundi alia naturalis, altera accidentalis. ibidem lit. D.

Impotentia coeundi perfecta & perpetua, tollit omnino matrimonium, siue illa impotentia teneat se ex parte viri, siue ex parte foeminae. pagina. 512. col. 2. lit. B.

Impotentia naturalis si est temporalis, & est scita, non tollit matrimonium. ibid. col. 2. lit. A.

Impotentia coeundi temporalis, etiam si sit ignorata, secundum probabilior sententiam non tollit matrimonium. pag. 515. col. 1. lit. A.

Impotentia generandi non tollit matrimonium. pag. 515. col. 2. lit. D.

Impotentia coeundi qua quis non potest femina re licet possit penetrare vas, si sit perpetua tollit matrimonium. pag. 519. col. 1. lit. B.

Inseparabilitas matrimonij est de lege naturæ. pag. 133. col. 2. lit. D.

Inseparabilitas matrimonij est de iure naturali sicut vnitas vxoris. pag. 134. col. 1. lit. C. & pag. 668. col. 2. lit. B.

Inseparabilitas conuenit matrimonio secundum quod est signum perpetuæ cõiunctionis Christi & ecclesiæ, & secundum quod est in officium naturæ. eadem pag. col. & litera.

Inseparabilitatis causa potissima est ratio sacramenti. in eadem quæst. art. 1. dub. 2. conclusio. 2. pag. 675. col. 1. lit. D.

Inseparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ continetur. pag. 678. col. 1. lit. A. & litera B.

Intentio pura, quæ non est conditio si sit iraperuerfa circa substantiam, vel contra substantiam, ut tollat consensum necessarium ad matrimonium irritat matrimonium. pag. 287. col. 2. litera B.

Intentio quantumvis peruerfa, & contraria matrimonio, vel bonis illius si non tollit consensum necessarium ad matrimonium non destruit matrimonium. ibidem. lit. D.

Intentio naturæ quæ per se est ex occulta, ex rerum motibus deprehenditur pag. 5. col. 1. lit. B.

Intentio Christiani baptizati contrahentis, non potest intendere rationem contractus, & non ratione sacramenti saltem scienter. pag. 63. col. 2. litera D.

Intentio quæ satis est ad rationem sacramenti matrimonij pag. 64. col. 1. lit. A. B. C.

Intentio contrahentium si fuerit dubia standum est intentioni, & dictis partis sincerius procedentis. pag. 155. col. 2. lit. C.

Intentio ecclesiæ duplex in traditione sacramentorum. pag. 284. col. 1. lit. D.

Intentio quauis sit peruerfa circa substantiam, vel bona matrimonij si non tollit consensum necessarium ad matrimonium validum est matrimonium. pag. 288. col. 1. lit. A.

Interdictum an sit impedimentum, & quomodo sit impedimentum matrimonij. pag. 322. col. 1. & 2. & pag. 323 per totam.

Iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso non facit matrimonium. pag. 200. col. 1. lit. A. B. & col. 2. lit. C.

Iuramentum adiunctum in casu prædicto confirmat præcedentem obligationem. ibidem. col. 1. litera B.

Iuramentum tale non facit quod post talia sponsalia iurata non possit sponsus transire ad religionem.

gionem. pag. 201. columna. 1. litera A.

Iuramentum non facit quod consensus de futuro sit de præfenti, & ita si quis post sponsalia iurata contrahat matrimonium quauis peccet validum est matrimonium. ibidem. lit. D.

Iuramentum in prædicto casu obligat mortua vxore. ibidem. col. 2. lit. A. B.

Iuramentum in eodem casu non facit quod ille qui contraxit de præfenti non possit liberè uti matrimonio. pag. 202. col. 1. lit. A.

Ius ad petendum & reddendum debitum, an necessario oriatur ex matrimonio. pagina. 618. col. 1. lit. B.

Iustitia publicæ honestatis causatur ex sponsalibus de futuro. pag. 422. col. 2. lit. B. pagina. 421. col. 2. lit. D.

Iustitia publicæ honestatis est quoddam impedimentum simile affinitati. ibidem.

Iustitia publicæ honestatis est impedimentum perpetuum. ibidem.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum non contrahitur si sponsalia de iure fuerint nulla. pag. 424. col. 1. lit. D.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum non incurritur ex sponsalibus quæ nulla sunt propter aliquod canonicum impedimentum. ibid. col. 2. lit. B.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum non contrahitur ex sponsalibus quæ nulla sunt propter defectum interioris consensus. pag. 424. col. 1. lit. A.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum non contrahitur ex sponsalibus de futuro conditio natis si suspendat consensum in futurum. pag. 426. col. 1. lit. A.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum vel aliquod aliud, an contrahatur per contractum matrimoniale ante adimplerionem conditionis. pag. 427. col. 1. lit. C.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum impedit & dirimit matrimonium postea factum in primo gradu vtriusque lineæ. pag. 428. col. 1. lit. A. & pag. 443. col. 2. lit. A.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum dirimit sponsalia subsequencia, non tamen antecedentia. ibidem.

L

LEX civilis quasi licitum putat quod inuenta in actu adulterij occidatur à viro. pag. 574. col. 2. lit. D.

Lex ista permissiua est. pag. 575. col. 2. lit. B. D.

Leges omnes humanæ tam canonicæ quam civiles obligant in conscientia filios illegitimos ante iudicis sententiam. pag. 694. col. 1. lit. C.

Lege nulla humana fieri potuit quominus parentes tenerentur filiis illegitimis necessaria sub-

ministrare. pag. 693. col. 1. lit. D.

Leges humanæ qui puniunt eos qui contrahunt contra voluntatem parentum an sint iustæ & sanctæ. pagina. 272. col. 2. lit. B.

Linea consanguinitatis cõpetenter ponitur. pag. 287. col. 1. lit. A.

Lineæ consanguinitatis sunt tres. ibidem.

Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum, diuersos continens gradus. pag. eadem. & col. lit. B. C.

Linea consanguinitatis & consanguinitas non est idem. ibidem. lit. C.

M

MALEFICIVM est ligamè quoddam arte dæmonis factum Deo permittente, ratione cuius homo non habet potentiam coeundi pag. 527. col. 2. lit. B.

Maleficus etiam si sit paratus non est licitum petere ab illo ut per maleficum tollat impedimentum. pag. 529. col. 1. lit. C.

Maleficus si haberet plures modos ad tollendum maleficum, & inter eos haberet aliquem modum licitum, liceret petere ab illo ut dissoluat maleficum illo modo ibidem. col. 2. lit. A.

Maleficus si haberet media licita & illicita, licitum esset petere ab illo remedium. ibidem lit. B.

Maleficum quo remedio tollendum sit. pagina 529. col. 2. lit. D.

Maritus qui occidit mulierem adulteram priuata authoritate, peccat mortaliter. pag. 575. col. 2. lit. A. & col. 2. lit. C.

Maritus si deposito omni liuore vindictæ prolata sententia à iudice occidat propriam vxorè, non peccat mortaliter. pag. 576. col. 1. lit. D.

Maritus si in episcopum promoueat adhibita vxoris copia tenetur vxor religionem profiteri. pag. 629. col. 2. lit. B.

Maritus si ad ordines sacros promoueat ex vxoris consensu si vxor iuuenis est de continentia suspecta cogitur religionem profiteri. eadem pag. & col. lit. C.

Maritus etiam post contractum matrimonij potest se tradere alicui in seruitutem. pagina. 347. col. 1. lit. B.

Maritus in tali casu tenetur reddere debitum vxori nolente domino. ibidem. lit. C.

Maritus aliquando peccat mortaliter contra iustitiam tradendo se in seruitutem. pagina. 348. col. 1. lit. C.

Maritus si ordinetur consentiente vxore suscipit characterem & vsum characteris. pag. 378. col. 2. lit. D.

Matrimonium est hominibus naturale, quia ad ipsum natura maxime inclinatur. pag. 3. col. 2. lit. D. & pag. 5. col. 1. & 2.

Matrimonium esse de iure naturali optimè colligitur

INDEX RERVM.

- gitur ex hoc quod est ex inclinatione naturali. pag. 8. col. 2. lit. C.
- Matrimonium est in præcepto. pag. 10. colum. 1. per totam. & pag. 12. col. 1. lit. A.
- Matrimonium est sacramentum. pag. 27. col. 1. A.
- Matrimonium esse sacramentum nouæ legis, est certum secundum fidem. pag. 29. col. 1. lit. A.
- Matrimonium secundum est sacramentum conferens gratiam. eadem pag. col. 2. lit. A.
- Matrimonio conuenit ratio sacramenti nouæ legis vniuoce. pag. 33. col. 1. lit. B.
- Matrimonium infidelium etiam si ad fidem conuertantur & recipiant baptismum, non statim est sacramentum. pag. 34. col. 1. lit. B. & pagin. 549. col. 2. lit. D.
- Matrimonium est nomen æquiuocum, aliquando accipitur pro contractu matrimonij, aliquando pro vinculo quod subsequitur. pagina 36. col. 1. lit. D. & pag. 126. col. 2. lit. D.
- Matrimonium formaliter est vinculum quo coniunguntur coniuges formaliter. pagin. 123. colum. 1. lit. D.
- Matrimonium congruè ita nominatur, & vnde ita dicatur. pag. 124. col. 1. lit. C. D.
- Matrimonium triplici diffinitione diffinitur. pagina. 125. col. 2. lit. D.
- Matrimonium non rectè diffinitur per consensum. pag. 127. col. 1. lit. B.
- Matrimonium si accipiat pro contractu est pactio viri & foeminae inter legitimas personas ad indiuiduam vitæ consuetudinem destinata. eadem pag. col. 2. lit. A.
- Matrimonium formaliter est coniunctio viri & foeminae maritalis inter legitimas personas indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. pag. 126. col. 1. lit. B. & pag. 128. col. 1. lit. A.
- Matrimonij relatio est realis sicut relatio consanguinitatis. eadem pag. col. 2. lit. B.
- Matrimonium duplicem rationem habet, scilicet contractus naturalis & sacramenti. pag. 1. col. 2. lit. D. & pag. 2. col. 1. lit. A.
- Matrimonium verum est inter infideles. pagina 549. col. 1. lit. A.
- Matrimonium infidelium non est sacramentum propriè loquendo. pag. 549. col. 2. lit. D.
- Matrimonium potest esse inter infideles cultu dispares, vt inter Maurum, & Iudæum. pag. eadem. col. 1. lit. C.
- Matrimonium ex natura sua est indissolubile. pag. 550. col. 1. lit. C. D.
- Matrimonium infidelium in aliquo casu dissoluitur, vt si alter infidelium conuertatur ad fidem, si alter non velit contrahere sine contumelia creatoris. eadem pag. col. 2. lit. A.
- Matrimonium infidelium si conuertatur ad fidem, potest habere rationem sacramenti secundum probabilem sententiam. pag. 551. col. 2. lit. D.
- Matrimonium fidelis cum infideli non est irritum & nullum iure naturali. pag. 541. col. 2. lit. C.
- Matrimonium fidelis cum infideli est irritum iure diuino secundum opinionem probabilem, quauis oppositum sit probabilius. pag. 542. col. 1. lit. A.
- Matrimonium fidelis cum infideli secundum probabiliorem sententiam solum est irritum iure humano quod habet maximum fundamentum in iure diuino. eadem pag. & col. lit. C. D.
- Matrimonium fidelis cum infideli prohibitum est iure naturali & diuino, regulariter & communiter. pag. 544. col. 2. lit. C.
- Matrimonium fidelis cum infideli non est irritum & nullum in omni casu & euentu. pagin. 545. col. 1. lit. A.
- Matrimonium in lege veteri non erat prohibitum cum omnibus infidelibus, sed cum aliquibus, & erat irritum. eadem pag. & col. lit. D.
- Matrimonium fidelis cum infideli nunc temporis in omni casu est irritum. ead. pag. col. 2. B.
- Matrimonium fidelis baptizati cum hæretica, nõ est irritum & nullum vllò iure. pag. 546. col. 2. B.
- Matrimonium fidelis cum hæretica est illicitum & peccatum mortale grauissimum. pag. 547. col. 1. lit. D.
- Matrimonium contractum cum excommunicato validum est. eadem pag. col. 2. lit. B.
- Matrimonium infidelium institutum est à Deo vt author naturæ: matrimonium vero fidelium institutum est à Deo, etiam vt author gratiæ. pag. 553. col. 1. lit. A. B.
- Matrimonium infidelium inducit vinculum obligationis ad temporalia obsequia: matrimonium vero fidelium gratiam confert, & virtutes ad spiritualia officia. eadem pag. col. & litera.
- Matrimonium infidelium ordinatur ad propagandam speciem humanam: matrimonium vero fidelium ordinatur ad multiplicandum & implendum numerum prædestinatorum. eadē pag. col. & litera.
- Matrimonium infidelium non dissoluitur per hoc quod vnus conuertatur ad fidem, & multo minus si vterque conuertitur. pag. 554. col. 1. lit. D. & col. 2. lit. B.
- Matrimonium tempore Apostolorum dissolui non poterat si infidelis pacificè velit cum fidei cohabitare. pag. 559. col. 2. lit. D.
- Matrimonium non dissoluitur quoad vinculum, si infidelis velit cohabitare sine contumelia creatoris, etiam si alter conuertatur ad fidem. pag. 560. col. 2. lit. C.
- Matrimonium optimè dicitur excusari aliquibus bonis quæ habet intrinseca. pag. 290. col. 2. lit. C. & pag. 291. col. 1. lit. C.
- Matrimonium non est indifferens de se, nec sonans in malum taliter quod indigeat honestari aliquo

INDEX RERVM.

- aliquo extrinseco. pag. 291. col. 2. lit. C.
- Matrimonium, vt habet rationem contractus ex Christi institutione est eleuatum ad dignitatē sacramentorum. pag. 319. col. 1. lit. b. C.
- Matrimonium & virginitas non habent contrarietatem inter se secundum aliquos. pag. 17. col. 2. lit. A. & C. & pag. 13. col. 2. lit. D.
- Matrimonium & contemplatio non semper habent contrarietatem. pag. 8. col. 1. lit. C.
- Matrimonium omne inter fideles baptizatos habet rationem sacramenti secundum probabilem sententiam. pag. 61. col. 2. lit. D.
- Matrimonium, quod fit per procuratores inter fideles baptizatos habet veram rationem sacramenti. ibidem.
- Matrimonium, quod fit per procuratores si non adsint parochus & testes non habet rationem sacramenti. pag. 61. col. 1. lit. A.
- Matrimonium, quod fit per procuratores si adsint parochus & testes habet veram rationem sacramenti. pag. 62. col. 1. lit. D.
- Matrimonium celebratum in absentia debet postea ratum haberi in præsentia secundum optimū consilium. pag. 62. col. 2. lit. C. D.
- Matrimonium diuersimodè est institutum secundum diuersos status hominum. pag. 67. col. 2. lit. B.
- Matrimonium est institutum in officium naturæ in statu innocentia. ibidem.
- Matrimonium post peccatum fuit institutum, non solum in officium naturæ sed etiam in remediū concupiscentia. ibidem lit. C.
- Matrimonium in lege scripta fuit institutum aliquantulum quo ad determinationem personarum. ibidē.
- Matrimonium in lege gratiæ fuit institutum in ratione sacramenti. ibidem.
- Matrimonium est immediate institutum à Deo. pagina 68. col. 1. lit. D.
- Matrimonium in statu innocentia fuit institutum in illis verbis: crescite & multiplicamini, eadē pag. col. 2. lit. B.
- Matrimonium non est institutum in ratione sacramenti ante legem nouā. pag. 69. col. 2. lit. A.
- Matrimonium in ratione sacramenti est institutum in lege noua. pag. 70. col. 1. lit. D.
- Matrimonium in ratione sacramenti est institutum immediate à Christo. pag. ead. col. 2. lit. B.
- Matrimonium in ratione sacramenti quando fuerit institutum, non est certum secundum fidem. pag. 71. col. 1. lit. B.
- Matrimonium ex natura sua est indissolubile. pagina 133. col. 2. lit. B. C. D.
- Matrimonium si fiat coram parochis & testibus non aduertentibus nullum est. p. 188. col. 2. lit. C.
- Matrimonium est validum si adsint parochus etiam prohibitione facta ab ordinario ne aliquis sacerdos illos desponsat. pag. 190. col. 1. lit. D.
- Matrimonium valet etiam si adsint sacerdos casu, & aliud agens dum tamen sit præsens moraliter. pag. ead. col. 2. lit. B.
- Matrimonium si fiat coram parochis & testibus & inuitis si tamen aduertant validum est matrimonium. pag. 190. col. 2. lit. C. D.
- Matrimonium factum sine parochis & testibus in nullo casu est validum post Concil. Tridentinum. pag. 194. col. 2. lit. C.
- Matrimonium quod semel contractum est in facie ecclesie coram parochis & testibus si sciatur postea impedimentum dirimens obtenta dispensatione validum erit si contrahatur sine parochis & testibus. pag. 195. col. 2. lit. A. B.
- Matrimonium captiuorum contractum apud quoscumque infideles non validum est nisi fiat coram parochis & testibus. pag. 196. col. 1. lit. B.
- Matrimonium coactum per metum cadentem in virum constātem celebratum coram parochis & testibus, si in occulto celebretur postea ablatā violentia, an sit validum. pag. 223. col. 1. lit. A.
- Matrimonium est vinculum mutuū. p. 226. col. 2. A.
- Matrimonium celebratum sub conditione impossibili si nõ adsit verus cōsensu cōtrahentium nõ est verum matrimonium. pag. 226. col. 2. lit. B.
- Matrimonium celebratum sub conditione impossibili non semper iudicatur verum matrimonium, nec iudicari potest. ibidem lit. C.
- Matrimonium celebratum sub conditione, necessaria de futuro in foro exteriori est validum. pagina 228. col. 2. lit. B.
- Matrimonium sub tali conditione celebratum in foro conscientia validum est secundum cōsensum quem habuerunt. ibidem lit. C.
- Matrimonium sub tali conditione celebratum, si iam cōditio est præsens in sua causa videtur validum, & quod contrahentes voluerunt se obligare si cōditio necessaria sit cognita. ibid. lit. D.
- Matrimonium celebratum, inter habentes legitimū & canonicū impedimentum cū conditione, si papa dispensauerit, an obtenta dispensatione statim absque nouo cōsensu fiat verum matrimonium. pag. 252. col. 1. lit. A. per totam paginam & multas alias sequentes.
- Matrimonium contractum inter infideles nõ est omnino firmum & ratum. pag. 563. col. 1. lit. D.
- Matrimonium quantumuis alias legitimum & consummatum inter infideles dissolui potest si alter baptismum suscipiat, alter vero in sua infidelitate perseveret. pag. 565. col. 1. lit. A.
- Matrimonij vinculum tribus de causis seu culpis cōiugis discedētis dissoluitur. p. 566. col. 2. lit. B.
- Matrimonium in hoc casu nõ dissoluitur iure humano potesticio nec naturali nec supernaturali, quod sequitur naturā gratiæ, nec euāgelico positio circa sacramentorum materiā, sed dissoluitur ex solo placito Christi dispensantis. pagina 568. colum. 2. lit. D.

INDEX RERVM.

Matrimonium non dissoluitur in hoc casu prius quam fidelis aliud contrahat matrimonium. pag. 569. col. 2. lit. C.

Matrimonium hoc non dissoluitur per votum solenne clericorum, etiam quando infidelis discedit. pag. 571. col. 2. lit. A.

Matrimonium non soluitur per alia peccata quantum ad vinculum. pag. 573. col. 1. lit. D.

Matrimonium dicitur consummatum quantum, ad hoc quod non dissoluatur per votum solenne religionis per copulam carnalem etiam sine seminatione intra vas secundum probabiliorē sententiam. pag. 61. artic. 1. dub. conclus. 2.

Matrimonium ratum non dissoluitur per aliud consummatum. pag. 593. col. 2. lit. D.

Matrimonium non dissoluitur quo ad vinculum per adulterium alterius coniugis. pagina 606. colum. 1. lit. D. & pag. 607. col. 2. lit. A.

Matrimonium ex Dei institutione in paradiso, ante euangelicam legem est internum & vñā. pag. 637. col. 1. lit. B.

Matrimonium inter vnum virum & plures uxores est irritum & nullum attento iure naturæ. pag. 638. col. 2. lit. B.

Matrimonium omne maximè consummatū est indissolubile ex natura sua. pag. 670. colum. 2. lit. C. & pag. 671. col. 2. lit. B.

Matrimonium inter fideles baptizatos est indissolubile ex lege euangelica. pag. 674. columna secunda. lit. A.

Matrimonium potest dissolui à Deo, vt est in officium naturæ quantum ad vinculum propter causas supernaturales. pag. 682. col. 2. lit. B.

Matrimonium dissolui potest à Deo secundum istam rationem propter causas naturales. pag. 683. colum. 1. lit. C.

Matrimonium nemo alius à Deo potest dissolvere, vt est in officium naturæ. ibidem. columna secunda. litera. A.

Matrimonium secundum est sacramentum. pag. 615. col. 1. lit. b. eadem. pag. col. 2. lit. A.

Matrimonium contractum cum ea quam credebatur affinem vel consanguineam cum re vera non sit an sit validum. pagina 446. columna prima. litera. G.

Matrimonium quando solutum est, quia matrimonium iudicatum est nullum propter maleficium & maleficiatus contrahit cum secunda, si tunc reperiatur potens ad secundam anteneatur redire ad priorem. pag. 528. col. 1. lit. D.

Materia ex qua, est de essentia matrimonij. pag. 131. col. 2. lit. A.

Metus est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. pag. 206. col. 1. lit. A. B.

Metus duplex, alius leuis qui oritur ex leui causa, alius grauis qui oritur ex graui causa, vt metus mortis. pag. 207. col. 1. lit. B.

Metus grauis dicitur cadere in virum constantem. ibidem.

Metus qui causatur ex infamia, nō est grauis nisi cum aliquibus conditionibus. ibidem lit. D.

Metus cadens in virum constantem debet habere duas condiciones. ibidem. & pag. 2. lit. A.

Metus cadens in virum constantem, non irritat matrimonium iure naturali vel positio si talis metus proueniat causa naturali. pagin. 210. colum. 2. lit. C.

Metus cadens in virum constantem, si metus sit illatus à causa libera, non irritat matrimonium iure naturali & positio. pagina 211. columna prima. lit. A. B. C. D.

Metus cadens in virum constantem illatus à causa libera iniuste, non tamen extorquendo consensum, non irritat matrimonium, ibidem columna. 2. lit. C.

Metus grauis qui cadit in virum constantem illatus à causa libera iniuste, extorquendo consensum non irritat matrimonium stando in iure naturali. pag. 212. col. 1. lit. B.

Metus cadens in virum constantem, quando infertur per iniuriam extorquendo consensum irritat matrimonium iure humano positio. pag. 213. col. 1. lit. A.

Metus talis cadens in virum constantem, irritat matrimonium etiam in ratione sponsaliorum, etiam si vir confirmetur. pagina 216. columna secunda. lit. C.

Metus talis cadens in virum constantem secundum probabiliorē sententiam non irritat sponsalia de futuro. pag. 218. col. 2. lit. D.

Minister est de necessitate huius sacramenti. pagina 131. columna. 1. lit. A.

N

NUPTIARVM solennitas quando illicita est & quando licita. pag. 322. col. 2. & pag. 323. per totam.

Nuptialis solennitas quid sit, & quæ includat, ibidem. columna prima. litera. D. & columna secunda. per totam.

Nuptialis benedictio quid. ibidem.

Nuptiæ secundæ sunt licitæ. pagina 613. columna prima. lit. A. & D.

Nuptiæ secundæ, an debeant habere benedictiones nuptiales. pagina 615. columna secunda. litera. D.

O

ORDO ad copulam carnalem est intrinsecus ipsi matrimonio, seu consideretur matrimonium in ratione contractus siue in ratione sacramenti. pagina 88. columna. 1. litera. B.

Ordo

INDEX RERVM.

Ordo sacer ex natura sua habet quandam congruentiam, vt impediatur matrimonium. pagina 370. col. 1. lit. D.

Ordo sacer ex statuto ecclesiæ habet quod impediatur & dirimat matrimonium. ibidem. columna secunda. lit. A.

Ordo sacer non impedit & dirimit matrimonium postea factum iure diuino ex natura sua. pag. 371. colum. 1. lit. C.

Ordo sacer, quod impediatur & dirimat matrimonium est maximè consentaneum legi naturali & euangelicæ. ibidem. col. 2. lit. D.

Ordo sacer in ecclesia latina iure humano ecclesiastico impedit & dirimit matrimonium. pagina 372. col. 2. lit. D.

Ordines minores non impediunt nec dirimunt matrimonium. pagina 370. columna. 2. liter. A. & pag. 383. colum. 2. lit. C.

Ordo sacer matrimonio potest superuenire. pag. 378. colum. 2. lit. D.

Ordine sacro qui ordinatur post matrimonium ratum, non consummatum consentiente uxore non peccat. pag. 379. col. 1. lit. C.

Ordine sacro qui initiatur post matrimonium ratum non consummatum contradicente uxore sine animo transeundi ad religionē peccat mortaliter. ibidem lit. D.

Ordinatus ordine sacro in tali casu manet suspensus ab executione ordinum. ibidem. & columna. 2. lit. A.

Ordinatus ordine sacro in tali casu non potest ad alios sacros ordines promoueri nec aliquod beneficium ecclesiasticum obtinere. ibidem.

Ordinatus ordine sacro post matrimonium etiam consummatum verum ordinem suscipit. pag. 380. colum. 2. lit. B.

Ordinatus ordine sacro post matrimonium ratum non consummatum contradicente uxore cum animo transeundi ad religionem an peccet mortaliter. pagina 379. columna. 2. & pag. 380. & pag. 381.

Ordinatus ordine sacro post matrimonium ratum, non consummatum contradicente uxore an teneatur ingredi religionem. pag. 381. colum. 2. lit. D. & pag. 382. per totam.

P

PARTVS sequitur ventrem secundum leges ciuiles. pag. 349. col. 1. lit. B.

Parochus si sit præsens moraliter quantumuis sit ibi per violentiam validum est matrimonium. pagina 189. col. 2. lit. B. C.

Parochus si sit præsens physice, nihil tamen eorum quæ agebantur vidit vel audiuit vel intellexit matrimonium nullum est nisi affectasset non intelligere. ibidem.

Parochus qui debet esse præsens matrimonio est proprius parochus, & non sufficit alienus. pagina 191. col. 1. lit. B.

Parochus qui debet esse præsens communiter loquendo est parochus fœminæ. ibidem lit. D.

Parochus viri si sit præsens validum est matrimonium. ibidem. col. 2. lit. A.

Parochus proprius, si nondum est sacerdos, & est præsens matrimonio, an sit validum matrimonium. ibidem. lit. A.

Parochus alius vel simplex sacerdos etiam si sit præsens sine licentia non valet matrimonium. pag. 192. col. 1. lit. B.

Parochus proprius si esset excommunicatus, & suspensus non toleratus ab ecclesia si sit præsens matrimonio validum est matrimonium. pag. 192. col. 1. lit. D.

Parochus proprius, vel ordinarius vel Summus Pontifex, etiam ex commissione aliquo alij possunt concedere licentiam, alteri sacerdoti, vt adsit matrimonio. pagina 192. columna secunda. liter. A. B.

Parochus proprius vel Episcopus si esset excommunicatus, vel suspensus toleratus ab ecclesia validum esset matrimonium quantum peccate exercendo actum iurisdictionis. ibidem. lit. B.

Parochus proprius, vel Episcopus si esset excommunicatus non toleratus licentia esset nulla, & matrimonium cui sacerdos esset præsens nullum esset. ibidem.

Parochus si concedat licentiam sicte fortasse matrimonium nullum esset. ibidem. lit. D.

Parochus proprius peregrinorum, vel vagantium quando volunt contrahere matrimonium quis nam sit. pag. 193. col. 1. lit. A.

Parochus incolæ potest matrimonio coniungere, quando alter est peregrinus alter incola. pagina 196. col. 2. lit. D.

Parentes & possunt & debent alere filios etiam spurios quantumuis scelesti fuerint concubitus, & ad hoc tenentur iure diuino. pagin. 695. colum. 2. lit. D.

Peccatum potest esse in dormientibus, quando præcessit voluntas in vigilia. pagin. 66. columna secunda. lit. A.

Perfectius potest ordinari, ad id quod imperfectius est non vt medium ad finem, sed vt causa ad effectum. pagina 202. columna secunda. litera. B.

Poligamia est prohibita christianis & oppositū est hæreticum. pag. 647. col. 2. lit. D.

Poligamia quo iure sit prohibita. pagina 648. & pag. 650. col. 1. lit. C.

Potentia coeundi est potentia ad copulam carnalem. pag. 512. col. 1. lit. B.

Præsentia parochi est de necessitate matrimonij. pagina 53. col. 1. lit. A. & pag. 49. col. 1. lit. A.

INDEX RERVM.

Præsentia parochi & testium quæ est necessaria est moralis, id est, modo humano, & non sufficit præsentia physica. pagina 188. col. 2. lit. A.
 Præceptum est de matrimonio. pag. 12. col. 1. lit. A.
 Præceptum de matrimonio contrahendo est affirmatiuum obligans semper non tamen pro semper. ibidem col. 2. lit. A.
 Præceptum de matrimonio post sufficientem propagationem, & multiplicationem generis humani non obligat pro tunc. ibidem lit. C.
 Præceptum de matrimonio colligitur ex illis verbis, crescite & multiplicamini. p. 13. col. 2. lit. A.
 Præceptum de matrimonio, est maxime naturale cum omni proprietate. pag. 14. col. 2. lit. A.
 Præceptum matrimonij est naturale taliter quod infertur per euidentem consequentiam saltè moraliter. pag. 15. col. 2. lit. C.
 Præceptum de matrimonio cum sit naturale nec reuocari, nec mutari potest nec reuocatum est. pag. 17. col. 1. lit. B.
 Præceptum de matrimonio, ad quod præceptum decalogi reducatur. ead. col. 2. lit. A.
 Præceptum de matrimonio secundum probabiliorè sententiã obligat singulos in particulari. 19. col. 2. B.
 Præceptum de matrimonio non obligat religiosos etiam si soli religiosi essent in mundo secundum probabiliorè sententiã. p. 21. col. 1. lit. B.
 Præceptum excellentius aliquando obligat per accidens ratione alterius. pag. 35. col. 2. lit. B.
 Prætermittere publicas denuntiationes in ecclesia in matrimonio absque irrationabili causa est mortali ex genere. pag. 184. col. 2. lit. C.
 Prætermittere publicas denuntiationes, vbi est excommunicatio est peccatum mortale in indiuiduo. pag. 185. col. 1. lit. A.
 Prætermitti possunt denuntiationes ante contractum matrimonij, quando est probabilis suspicio, quod matrimonium debet impediri malitiose. pag. 185. col. 1. lit. C.
 Prætermitti, an possint denuntiationes auctoritate parochi sine licentia ordinarij. ibidem. lit. D. & pag. 2. per totam.
 Princeps secularis potest legitimos efficere etiã filios spurios etiam clericorum quantum ad successionem hæreditariam. pag. 697. col. 2. lit. B.
 Procurator qui potest pro alio contrahere matrimonium debet habere aliquas conditiones. pagina 63. col. 1. lit. B. C. D.
 Procuratores in matrimonio possunt esse eiusdem sexus. ibidem. lit. D.
 Professio religionis non est detrimentum sed maximum bonum. pag. 356. col. 2. lit. C.
 Promissio matrimonij nõ cadit sub præcepto naturali nec positiuo. pag. 96. col. 1. lit. C.
 Promissio mutua futurarum nuptiarum sæpe numero præcedit tempore contractum ipsum matrimonij. pag. 96. col. 2. lit. A.

Promissio non habet certam & determinatã formam verborum. pag. 92. col. 2. lit. D.
 Promissoria verba quando habent sensum ambiguum in foro exteriori iudicanda sunt promissoria. pag. 98. col. 1. lit. C.
 Promissio dupliciter potest fieri. ibidem. lit. D.
 Promissio futurarum nuptiarum quauis sit actus intellectus elicitur tamè à virtute iustitiæ quæ est in voluntate. pag. 99. col. 1. lit. A.
 Promissio à Deo simulata, vt qui promittit non habeat animum promittendi, neque seruandi promissa non habet veram rationem sponsaliorum de futuro. pag. 99. col. 2. lit. B.
 Promissio cù animo promittendi & obligandi se nõ tamen cù proposito seruandi promissa verã habet rationem sponsaliorum de futuro. ibid. lit. A.
 Promissio illa in qua quis per ignorantiã vere vult promittere nõ tamè obligare se ipsum non habet verã rationem sponsaliorum. pag. 100. col. 2. C.
 Proles est primũ bonũ matrimonij. 293. col. 2. D.
 Promissio illa in qua quis sciens, quod promissio ni est connexa obligatio velit promittere vere & non obligari iste talis vere contrahit sponsalia de futuro. pag. 100. col. 2. lit. B.
 Promissio simulata non obligat in ratione promissionis. pag. 103. col. 2. lit. D.
 Promissio simulata obligat ratione scandali. ibid.
 Proles in intèntione cõtrahentiũ sufficit ad honestãdũ matrimoniũ quauis nõ sit in re. 294. col. 1. B.
 Proles & fides est aliquid essentiali⁹ in bonis matrimonij, quam sacramentum pag. 299. col. 1. lit. B. per totam colum. & col. 2. per totam.
 Puella, quæ præ verecundiatæc quando cõtrahitur matrimonium, & pater respondet pro ea, vel alius verum conficit matrimonium & sacramentum. pag. 153. col. 1. per totam.

QUALITATIS error, supra verb. Error.

RATIO sacramenti nouæ legis conuenit vniuocè matrimonio, cum alijs sacramentis. pag. 33. col. 1. lit. B.

Ratio sacramenti & ratio contractus in matrimonio sunt duæ formæ diuersæ in eodem subiecto sicut color & sapor in eodẽ pomò. 63. col. 2. A.
 Ratio sacramenti & ratio contractus naturalis in matrimonio ex Christi institutione quodam modo per se coniunguntur. ibidem.
 Ratio matrimonij duplex, nam habet rationem contractus naturalis & sacramenti. pagin. 76. colum. 1. lit. B. & pag. 138. columna. 1. liter. B.
 Ratio potissima sacramenti est significare gratiã. pag. 97. col. 2. lit. B. C. D. & pag. 92. lit. B.
 Raptus quomodo sit impedimentum, & quomodo dirimat matrimonium. pag. 321. col. 1. lit. C.
 Receptio sacramenti & gratiæ est passio personalis.

INDEX RERVM.

lis. pag. 67. col. 1. lit. A. B.
 Respublica Christiana vel quæcunque alia potestas, non potest causare vinculum matrimonij sine consensu. pag. 139. col. 1. lit. A.
 Respublica potest transire dominium aliarum rerum per alios contractus sine voluntate contrahentium. pag. 141. col. 2. lit. D.
 Respublica potest cogere ciues vt contrahant matrimonium quando expedierit ad bonum reipublicæ. pag. 142. col. 1. lit. D.

S

SA CERDOS qui assistit matrimonio non peccat mortaliter etiam si sit in mortali. pagina. 77. col. 1. lit. A.
 Sacramentum matrimonij vt dignè & fructuose suscipiatur necessaria est recta fides & pia intèntio ad bona matrimonij saltem virtualis. pagin. 285. col. 2. lit. C.
 Sacramentum matrimonij cõtinet aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum simul, & aliquid quod est res tantum. pag. 27. col. 2. lit. B. & pag. 34. col. 1. C.
 Sacramentũ tãtũ in matrimonio est expressio externa sensibilis interni cõsensu. p. 35. col. 1. C.
 Sacramentum tantum est matrimonium, vt dicit rationem contractus. ibidem.
 Sacramentum & res simul in matrimonio est vinculum quod subsequitur ex contractu. pagina 34. col. 2. lit. D. & pag. 36. col. 1. lit. A.
 Sacramentum matrimonij non habet rationem duplicis sacramenti, sed omnino vnius tantum. pag. 37. col. 2. per tot. & pag. 38. col. 2. per totã.
 Sacramentũ & res simul in matrimonio infidelium quãdo cõuertuntur ad fidem est vinculum antiquũ vt eleuatur de nouo diuina virtute. 39. col. 1. B.
 Sacramentum matrimonij cõstat ex rebus & verbis materia & forma. pag. 43. col. 2. lit. C.
 Sacramentum matrimonij non habet pro materia propria ipsos contrahentes, sed ipsi sunt materia remota. pag. 44. col. 2. lit. C.
 Sacramentum matrimonij habet pro materia proxima actus contrahentium, & expressiones sensibiles. pag. eadem. col. 2. lit. A.
 Sacramentum matrimonij circa easdem numero personas nõ potest iterari. pag. 45. col. 2. lit. A.
 Sacramentum matrimonij quam formam habeat. pag. 45. col. 2. li. C. & pag. 46. 47. 48. per totas.
 Sacramentum matrimonij habet pro ministro ipsos contrahentes. pag. 52. col. 2. lit. A. & B.
 Sacramentum matrimonij habet suam specificam rationem ex eo quod significat dilectionem futuram inter ipsos coniuges quã Deus per gratiã ipsis coniugibus necit, &c. pag. 54. col. 2. lit. A.
 Sacramentum matrimonij in ratione sacramenti videtur tenere infimum gradum inter omnia sacramenta nouæ legis. pag. 56. col. 2. lit. A.
 Sacramentum matrimonij habet excellentiam

quandam inter omnia sacramenta nouæ legis in ratione signi speculatiui. eadem pag. & col. D.
 Sacramentum matrimonij ratione actus coniugalis habet significare purissimam coniunctionem Verbi cum humanitate elegantissima ratione. pag. 57. col. 1. lit. C. D. & pag. 91. col. 2. lit. C.
 Sacramentum matrimonij absolute loquendo nõ est cæremonia maxime religiosa, habet tamen quãdã excellentiã in hac ratione. pa. 58. co. 1. C.
 Sacramentum quod fit per procuratores non recipitur in ipsis procuratoribus, sed in contrahentibus. pag. 65. col. 2. lit. C.
 Sacramentum poenitiencie non potest haberi per procuratores & in absentia sicut sacramentum matrimonij. pag. 66. col. 1. lit. B.
 Sacramentum matrimonij quando fuerit institutum in lege noua. pag. 70. & 71. per totam.
 Sacramentũ matrimonij potest fieri in absentia & per procuratores. pag. 61. 62. & 63. per totas.
 Sacramentum matrimonij confert gratiam. pag. 73. col. 1. lit. D. & pag. 75. col. 1. lit. D.
 Sacramentum matrimonij habet proprium & peculiarem effectum gratiæ distinctum specie ab omnibus alijs sacramentis. pag. 77. col. 2. lit. D.
 Sacramentum matrimonij habet pro proprio & peculiari effectum gratiã datã coniugibus per modum vinculi & cõiunctionis. pag. 78. col. 2. D.
 Sacramentũ matrimonij recedere fictione causat gratiã secundum probabilissimã sententiã. 81. col. 2.
 Sacramentum matrimonij est sacramentum nouæ legis significans coniunctionem Christi cù Ecclesia. pag. 130. col. 1. lit. A.
 Sacramentum matrimonij est contractus matrimonij post baptismum susceptum sub forma à Christo instituta. ibidem.
 Sacramentum matrimonij essentialiter includit tanquã primam legislatoris intentionem quod significet matrimonium spirituale Christi cum sponsa sua quæcunque illa sit quod ex ratione sua est indissolubile. pag. 654. col. 2. lit. C.
 Sacramentũ matrimonij secundum se non significat essentialiter cõiunctionem Christi cù spõsa sua esse vt de quaque indissolubile. ead. pag. & col. D.
 Sacramentum matrimonij secundum quandã perfectionem accidentariam, videlicet, qua ratione cõsummatum est, significat indissolubilitatem omnimodam coniunctionis Christi cù Ecclesia & cum humanitate. pag. 655. col. 1. lit. B.
 Sacramentũ est tertium bonũ matrimonij. 297. col. 1.
 Sacramentũ vt est tertium bonum matrimonij dicit esse collatiuũ gratiæ, dicit etiam firmitatem & indissolubilitatem. ibidem. & col. 2. lit. A. B.
 Sacramentũ est principalius inter bona matrimonij quantum ad dignitatem. pag. 299. col. 1. A.
 Sacramentũ nõ est essentialius in matrimonio. ibid.
 Sacramenta nouæ legis habent causare gratiã per modum instrumenti physici. pag. 64. col. 1. lit. D.

INDEX RERVM.

Senes si habent potentiam coeundi taliter quod emittant semen, validum est matrimonium, etiam si generare non possint. pag. 520. col. 1. C.

Senes si seminare non possunt nullum efficiunt matrimonium. pag. eadem. col. 2. lit. A.

Seruitus est impedimentum dirimens matrimonium. pag. 335. col. 2. lit. A.

Seruitus ignorata non annulat matrimonium iure naturali. pag. 336. col. 2. lit. C.

Seruitus matrimonio superueniens non est causa sufficiens diuortij. pag. 347. col. 2. lit. C.

Seruus habet ius ad contrahendum matrimonium sine consensu Domini. pag. 341. col. 1. lit. C.

Seruus non tenetur obedire domino percipienti illi ne contrahat matrimonium. ibidem. lit. D.

Seruus si volente domino matrimonium contraxerit debet prætermittere seruitium. domini imperantis & reddere debitum vxori. ibidem. col. 2. lit. A.

Seruus si contraxerit matrimonium ignorante domino vel contradicente non tenetur reddere debitum, sed potius domino obedire. ibidem. lit. A. B.

Seruus postquam contraxit matrimonium sine domini consensu, non debet dominus vendere seruum in regiones longinquas vbi non possit vxor commodè cum illo abire. ibidem.

Seruus sine voluntate domini non potest religionem ingredi aut ordines suscipere. ibidem.

Seruus ex voluntate domini potest optime contrahere matrimonium. ibidem. lit. C.

Seruus in tali casu virtualiter & interpretatiue habet à domino omnia necessaria ad matrimonium. ibidem.

Seruus si contrahat contra voluntatem sui domini vel ignorante, validum efficit matrimonium. pag. 342. col. 2. lit. A.

Seruus potest licitè contrahere inuito domino vel ignorante. pag. 343. col. 1. lit. C.

Seruus non potest puniri à domino propter matrimonium contractum contra voluntatem illius, & esset peccatū illud facere. ibid. col. 2. D.

Seruus prætextu matrimonij non debet deesse domino in officijs necessarijs. pag. 345. col. 2. B.

Seruus quid debet facere quando est necessarius domino in officijs debitis, & alias vxor petit debitum. ibidem. lit. C.

Seruus vel ancilla contrahendo matrimonium non peccat mortaliter. pag. 349. col. 1. D.

Si vnus habet internū consensum, non vero alius, an incurratur excommunicatio. pag. 46. col. 1. B.

Significatio qua matrimonium significat gratiā per modum vnionis est de necessitate huius sacramenti, non tantum qua significat coniunctionē Verbi cū humanitate. pag. 91. col. 1. B.

Sigillum confessionis sacramentalis nullo modo reuelandum est in iudicio exteriori ad proban-

dum matrimonium. pag. 470. col. 1. lit. C.

Simultas moralis in expresse consensuum, sufficit ad rationem matrimonij, & non requiritur simultas metaphysica. pag. 158. col. 2. lit. C.

Spadones & eunuchi vtroque teste carentes cum quibuscunque mulieribus, siue scientibus, siue ignorantibus, non possunt contrahere, & si contrahant matrimonium est nullū. pa. 17. col. 1. B.

Sponsus qui non vult seruire fidem, compellendus est à iudice ad refarcienda damna data ex sola violatione fidei. pag. 103. col. 1. lit. B.

Sponsus tenetur contrahere matrimonium antequam transeat ad religionem si aliqua vtilitas vel commoditas sequitur alteri sponso. pagin. 116. col. 1. lit. C. & D.

Sponsus non tenetur prius contrahere quam ingredi religionem, quando nulla sequitur vtilitas alteri sponso. pag. 116. col. 2. lit. C.

Sponsum per sponsalia de futuro non acquirere iustitiæ ius super corpus sponsæ, taliter quod sit speciale peccatum, & specialis circumstantia, accedere ad alium est probabile quamuis oppositum sit probabilius. pagin. 105. & 106. per totas.

Sponsi in foro conscientie tenentur contrahere, & quantum in se est adimplere fidem, siue sponsalia sint iurata, siue non, nisi in casibus quibus iure præmittitur. pag. 102. col. 1. lit. B.

Sponsi sunt compellendi per se & regulariter loquendo à iudice ecclesiastico, vt adimpleant promissionem & contrahant matrimonium, alias iudex peccabit contra iustitiam. pagina 102. col. 1. lit. D.

Sponsis poterit permittere iudex, ne contrahant siue sponsalia fuerint iurata, siue non, per accidens tamen extra regulam & ordinem iuris. pag. 102. col. 2. lit. B.

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. pag. 95. col. 2. lit. B.

Sponsaliorum diuisio. ibidem. lit. D.

Sponsalia quæ dicunt mutuam promissionem matrimonij sunt licita, & possunt esse meritoria. pag. 96. col. 1. lit. B.

Sponsalia cum præcedunt matrimonium habent se vt quædam sacramentalia respectu sacramenti matrimonij. pag. 96. col. 2. lit. B.

Sponsaliorum diffinitio est optima. pagina 97. col. 2. lit. A.

Sponsalia propriè & formaliter loquendo significant causam matrimonij futuri. pag. 99. col. 1. lit. A.

Sponsaliorum & matrimonij differentia. pagina 104. col. 1. lit. B.

Sponsalia contrahentes si habeant vsum rationis sufficientem ad contrahendum sponsalia, & parum distent à septennio, valida sunt & obligant in conscientia. pag. 109. col. 2. lit. D.

Spon-

INDEX RERVM.

Sponsalia esse valida quando contrahens habet vsum rationis longe ante septennium probabile est, licet oppositum sit probabilius. pagina 110. col. 2. per totam.

Sponsalia contrahentes ante septennium mortaliter peccant ex genere suo. pagin. 111. col. 2. litera. B.

Sponsalia possunt parentes licitè contrahere pro filijs, si filij sint paruuli, stante aliqua causa legitima. v.g. pro bono pacis. pagin. 112. col. 1. litera. C.

Sponsalia contracta à parentibus pro filijs paruulis dependent ex consensu paruulorum in maiori ætate. ibidem. lit. D.

Sponsalia de futuro sunt dissolubilia ex natura sua. pag. 114. col. 1. lit. B.

Sponsalia de futuro & contractus matrimonij sunt formaliter eiusdem speciei, quatenus procedunt ab eadem virtute iustitiæ commutatiue. pag. 114. col. 2. lit. C.

Sponsalia possunt dirimi propter duodecim causas. pag. 115. col. 1. lit. D.

Sponsalia de futuro non dirimi per ingressum religionis est probabile, licet probabilius est oppositum. pag. 117. col. 2. per totam.

Sponsalia non dirimi per votum simplex castitatis est probabile, probabilius tamen est quod dirimuntur. pag. 119. col. 2. lit. B.

Sponsalia etiam iurata dirimuntur per matrimonium subsequens cum alia coniuge. pag. 120. col. 1. lit. B.

Sponsalia etiam iurata dirimuntur propter impedimentum affinitatis superueniens. pag. 120. col. 1. lit. D.

Sponsalia dirimuntur propter voluntatem & consensum vtriusque coniugis. pagina. 120. col. 2. litera. A.

Sponsalia dirimuntur propter grauem infirmitatem lepram, morbum Gallicam. ibidem. lit. C.

Sponsalia dirimuntur propter fornicationem alterius sponsi. ibidem. lit. D.

Sponsalia dirimuntur quando alter sponsus vagatur & proficiscitur ad terram longinquam. pagina. 121. col. 1. lit. C.

Sponsalia etiam iurata dirimuntur quando facta sunt cum conditione & conditio non adimpletur. pag. 121. col. 2. lit. A.

Sponsalia dirimuntur propter defectum ætatis. ibidem. lit. B.

Sponsalia dirimuntur quando oriuntur graues inimicitie inter sponfos, vel aliqua pessima vitia deteguntur. ibidem. lit. C.

Sponsalia dirimuntur propter quamlibet causam de nouo superuenientem sponsalibus quæ si à principio existeret impediret sponsalia contrahenda. ibidem.

Sponsalia si sint occultè contracta, non est nec-

saria autoritas iudicis ad illa dissoluenda quæ do est sufficiens causa dissolutionis. ibidem. D.

Sponsalia si sint publica, necessaria est autoritas iudicis ad illa dissoluenda, saltem ad melius. pag. 122. col. 1. lit. A.

Sponsalia si fuerint publica, & cum dissolvens est notoria, non est necessaria iudicis autoritas. ibidem.

Sponsalia si fuerint publica cum vero dissolvens, est dubia, siue in iure, siue in facto, necessaria est etiam in foro conscientie autoritas iudicis qui per sententiam dissoluat tale dubium, & dissoluat sponsalia. ibidem. lit. B.

Sponsalia si dirimuntur & rescinduntur ex vna parte, ex omni parte rescinduntur. pag. 119. col. 1. lit. B.

Sponsalia de futuro etiam si clandestinè fiant, non sunt irrita & nulla post Concilium Tridentinum. pag. 180. col. 2. lit. D.

Sponsalia clandestina licet valida sint, tamen copula carnalis superueniens etiam cum affectu maritali, non efficit verum matrimonium. pag. 181. col. 1. lit. B.

Sponsalia quæ dissoluntur propter subsequens matrimonium cum alio coniuge aut propter ingressum religionis non requirunt sententiā iudicis pro dissolutione ipsius sponsalibus etiam publicis. pag. 122. col. 1. lit. C.

Sponsalia contracta inter habentes legitimum impedimentum hac lege & conditione, si Papa dispensauerit, an valida sint. pagin. 252. per multas paginas.

Si quis contrahat cum aliqua intendens facere quod facit ecclesia, & ignorat quod vinculum matrimonij est perpetuum, non est verum matrimonium. pag. 138. col. 1. lit. D.

Si quis cogit alterum ad matrimonium maximā facit illi iniuriam, & tenetur ei restituere. pag. 224. col. 2. lit. A. B.

Si quis fidelis promittat alicui infideli futuras nuptias si conuertatur ad fidem, talis promissio est valida & habet veram rationem sponsaliorum, & si alius conuertatur tenetur adimplere promissionem. pag. 259. col. 1. lit. C.

Status episcopalis ex natura sua iure diuino euangelico, non impedit & dirimit matrimonium postea factum. pag. 374. col. 2. lit. D.

Status episcopalis est maxime consentaneum & necessarium stando in lege euangelica & naturali quod sit annexa continentia. pagina. 375. col. 2. lit. A.

Status episcopalis iure humano ecclesiastico impedit & dirimit matrimonium postea factum. ibidem. lit. C.

Status episcopalis ratione ordinis habet impedire & dirimere matrimonium. pagina. 376. col. 1. lit. A.

Status

INDEX RERVM.

Status episcopalis optima ratione propter suam celsitudinem, non impedit & dirimit matrimonium iure diuino nec iure naturali. ibidem. col. 2. lit. B. D.

Statui episcopali cur est annexum iure positivo custodia castitatis, & non abdicatio proprietatis. pag. 377. col. 1. lit. C.

Summus Pontifex potest dispensare cum eo qui est in sacris ordinibus constitutus, vt cōtrahat matrimonium. pag. 373. col. 1. lit. D.

Suscipientes sacramentum matrimonij in mortali, peccant mortaliter. pag. 79. col. 2. lit. D.

T

TESTES si sint præsentes moraliter, quantumvis sint ibi per violentiam, validum est matrimonium. pag. 188. col. 2. lit. D.

Testes qui debet esse præsentes matrimonio sunt duo vel tres. pag. 193. col. 2. lit. A.

Testes quicunque habentes vsum rationis sufficienti vt validum sit matrimonium si sint præsentes. pag. & col. eadem. lit. B.

Tempus determinatum est ad matrimonia contrahenda. pag. 537. col. 1. lit. D.

Tempus vt in plurimum est in masculis in quatuordecimo anno, & in foeminis in duodecimo. ibidem. lit. D.

Tempus an ita sit determinatum à iure quod si acceleretur vsum rationis ante annos illos pubertatis matrimonium contractum sit nullum. pag. 537. col. 1. lit. D.

Tria detrimenta sunt in ipso matrimonio quæ honestantur per alia tria bona. pag. 291. col. 1. B.

V

VERBA illa sacerdotis, ego vos coniungo in hoc sacramento, sunt de necessitate præcepti. pag. 53. col. 1. lit. A.

Verba sacerdotis in matrimonio sunt de solennitate ecclesiæ, non tamen de necessitate sacramenti. pag. 53. col. 1. lit. B.

Verba sacerdotis non habent rationem formæ in sacramento matrimonij. pag. 46. & 47. per totas.

Verba per quæ contrahitur matrimonium, si quis proferat per metum cadentem in virum constantem, non est sacrilegus secundum probabilior sententiam. pag. 66. col. 2. lit. B. C.

Verba non sunt necessaria ad essentiam sacramenti matrimonij, etiam in his qui commodè loqui possunt, sed sufficit quod explicetur consensus alijs signis externis. pag. 151. col. 2. C. & pag. 157. col. 2. lit. C.

Verba sunt necessaria de necessitate præcepti ecclesiastici in his qui commodè loqui possunt. pag. 152. col. 1. lit. A.

Verba non sunt ita de necessitate præcepti, vt illi qui commodè loqui possunt peccant morta-

liter si non vtantur verbis, sed vt plurimum venialiter. pag. & col. eadem. lit. B.

Verba exprimentia consensum, si in voce sunt de præsentibus, & in sensu de futuro, nõ est validum matrimonium. pag. 155. col. 1. lit. A.

Verba si in voce sint de futuro, sed in sensu de præsentibus verum conficiunt matrimonium. eadem pag. & col. lit. C.

Verba si in voce sint de præsentibus, sed ambigua in sensu, attendenda est intentio contrahentium, & iuxta intentionem erit obligatio. pag. ead. col. 2. lit. A.

Verba hæc, habeo te in meam vxorem, nõ sufficienti ad matrimonium. pag. 156. col. 2. lit. C.

Vir quando accedit ad foeminam si ex aliqua impotentia temporali non seminaret, quia non posset nullum esse peccatum. pag. 314. col. 2. B.

Vir si dicat foeminæ se nõ verè contempsisse, nõ statim debet illi credere. pag. 167. col. 2. lit. D.

Vir si hoc dicat foeminæ & generetur credulitas, vel dubium animo audientis debet facere diligentiam, & si inueniat esse tale impedimentum non potest petere nec reddere debitum, si vero maneat dubius poterit reddere non petere. pagina. 168. col. 2. lit. B. C.

Vir an proprio iudicio possit vxorem fornicantem dimittere. pag. 601. col. 2. lit. B.

Vir & vxor iudicantur ad paria in causa diuortij, inquam obligatur ad æqualia, &c. pag. 604. col. 1. lit. C.

Vir post diuortium in hoc casu non potest alteri nubere. pag. 605. col. 1. lit. A.

Vir & vxor an possint reconciliari post diuortium factum propter adulterium. pag. 610. col. 1. B. C.

Vir & vxor in actu matrimonij sunt æquales quantum ad obligationem reddendi debitum. pag. 626. col. 2. lit. D. & pag. 627. col. 1. lit. A.

Vir & vxor non possunt emittere votum contra debitum sine mutuo consensu. pag. 628. col. 1. lit. B. & col. 2. lit. C.

Vir vt plurimum peccat emittendo votum de non petendo debitum absque vxoris consensu. pag. 629. col. 1. lit. B.

Vir & vxor ex consensu vtriusque possunt vouere continentiam absentem non petendi & non reddendi. eadem pag. & col. lit. D.

Vir non potest irritum facere vxoris votum de non petendo debitum vel votum castitatis, vel votum de nõ reddendo debitum ex ipsius viri consensu emisso. pagina. 330. col. 1. lit. C.

Vir non potest irrita facere quæcunque alia vota. ibidem.

Viri votum vxor non potest irritum facere. pag. 631. col. 1. lit. B.

Vir potest sacris initiari & transire ad religionem sine licentia mulieris, si mulier dedit causam diuortij. pag. 379. col. 1. lit. C.

Vir

INDEX RERVM.

Vir si ordinetur de consensu vxoris vterque priuatur vsum matrimonij. pag. 382. col. 1. lit. D.

Vir si ordinetur consentiente muliere, tenetur mulier continentiam vouere, & si fuerit iuuenilis ætatis, de cuius continentia timetur, tenetur religionem ingredi, & in claustra manere. ibidem. col. 2. lit. A.

Vir si vxor erat innocens & ea contradicente sacros ordines recipit, tenetur reddere debitum petenti, non tamen potest petere. ibid. lit. C.

Vir si ordinetur contradicente vxore, priuatur iure petendi debitum, & ita vxor etiã si petat vir non tenetur illi reddere. pag. 382. col. 1. A.

Virtus superior aliquando ordinatur ad virtutem inferiorem tanquam causa perficiens. pagina 357. col. 1. lit. A. B.

Vinculum matrimonij exemptum est ab humana potestate, & solum auctori naturæ subiectum quantum ad dissolutionem. pagina. 134. col. 2. lit. A.

Vinculum matrimonij non potest dissolui voluntate contrahentium. ibidem.

Vinculum matrimonij ex quo eleuatum est ad rationem sacramenti, maiorem habet indissolubilitatem. ibidem. lit. B. C.

Vinculum matrimonij est magis indissolubile ratione significationis, qua significat cōiunctionem Christi cū ecclesia. pag. 135. col. 1. per totã.

Votum castitatis simplex superueniens dirimit sponsalia de futuro secundum probabilissimam sententiam. pag. 119. col. 1. lit. B. C.

Votum simplex factum per metum cadentem in virum constantem iniuste extorquendo illud validum est in omni iure habet tamen causam suæ dispensationis. pag. 215. col. 1. lit. A. B.

Votum solenne factum per talem metum, licet sit validum iure naturæ, nullum tamen est iure positivo. ibidem.

Votum solenne religionis non habet virtutem ad dissoluendum matrimonium consummatum. pag. 580. col. 2. lit. A.

Votum solenne religionis an dissoluat matrimonium cōsummatum per vim. pag. 582. col. 2. C.

Votum solenne religionis dirimit matrimonium ratum nondum, consummatum. pagina. 588. col. 1. lit. B.

Votum solenne religionis quo iure dissoluat matrimonium. pag. 589. col. 1. lit. B.

Votum solenne omne & solum dirimit matrimonium ratum non consummatum. pagina. 594. col. 1. lit. C.

Votum solenne religionis ita dirimit matrimo-

nium quod altero ingresso religionem alter potest aliud matrimonium contrahere. pagina. 595. col. 1. lit. C.

Votum simplex de non petendo debitum ab altero coniuge absque alterius consensu, validum est. pag. 628. col. 2. lit. C.

Votum simplex castitatis impedit contrahendum, non tamen dirimit cōtractum. pag. 350. col. 2. lit. D.

Votum simplex castitatis dirimit sponsalia de futuro. pag. 351. col. 1. lit. A.

Votum castitatis simplex, & votum simplex suscipiendi sacrum ordinem & votum simplex religionis habent rationem impediendi matrimonium. pag. eadem. col. 2. lit. A.

Votum simplex religionis, & votum assumendi statum clericale in ratione impedimenti matrimonij, aliquo modo habent eandem rationem, & aliquo modo diuersam. pag. 359. col. 2. litera. D.

Votum simplex castitatis, religionis, & votum assumendi statum clericale non dirimit matrimonium ex natura sua, nec ex iure positivo antiquo. pag. 361. col. 1. lit. D.

Votum simplex ex iure humano in aliquo casu dirimit matrimonium. ibidem. col. 2. lit. B. C.

Votum solenne impedit contrahendum & dirimit contractum. pag. 363. col. 1. lit. B.

Votum solenne religionis ex natura sua habet quod dirimat matrimonium cōtractum. ibid. & pag. 364. col. 2. lit. D.

Votum solenne sacrorum ordinum, non dirimit matrimonium ratum & non consummatum quod antecessit. pag. 379. col. 1. lit. A.

Votum solenne religionis quod vouent religiosi equites militarium ordinum, cum quibus non est dispensatum, hæcenus dissoluit matrimonium ratum non consummatum. pagina. 593. col. 1. lit. B.

Vota coniugum de seruanda continentia & alia vota quis possit dispensare aut irritare. pagina. 630. col. 1. lit. C.

Vsus actualis matrimonij in peccato mortali, nõ est mortale. pag. 76. col. 2. lit. C. D.

Vxor non potest se tradere in seruitutem sine mariti voluntate. pag. 347. col. 1. lit. C.

Vxorididium ex statuto ecclesiæ impedit matrimonium. pag. 577. col. 1. lit. A.

Vxorididium aliquando dirimit contractum. eadem pag. & col. lit. B.

Vxorididium in quibus casibus dirimat matrimonium. ead. pag. & col. lit. D. & pag. 578. col. 1. A.

FINIS.

INDEX QVAESTIONUM, ET ARTICULORVM DVI THOMÆ, ET ETIAM DVBIORVM, quæ in singulis Articulis continentur.

Questio XLI. Additionum, De Sacramento matrimonij. pag. 2. col. 1. liter. d.

¶ **Articulus Primus.** *Vtrum matrimonium sit de iure naturali.* pag. 2. col. 2. lit. d.

Dubium Primum, *An matrimonium sit ex inclinatione naturæ.* pag. 4. col. 1. lit. c.

Dubium secundum. *An recte colligatur à D. Thoma, quod sit de iure naturali, ex eo quod est ex inclinatione naturali.* pag. 8. col. 2. lit. a.

¶ **Articulus secundus.** *Vtrum matrimonium cadat sub præcepto.* pag. 9. col. 2. lit. c.

Dubium vnicum grauissimum & difficillimum, *an sit præceptum de matrimonio absolute & simpliciter loquendo.* pag. 10. col. 1. lit. d.

Dubium ad sextum argumentum præcedentis dubij *an præceptum de matrimonio sit præceptum naturale impositum à Deo, vt auctor naturæ, an vero sit præceptum posituum superadditum naturæ impositum à Deo, vt legislator civilis.* pag. 14. col. 1. lit. b.

Dubium aliud ad septimum dubij principalis *ad quod nam præceptum decalogi reducatur præceptum de matrimonio.* pag. 17. col. 2. lit. a.

Dubium aliud ad octauum dubij principalis *de vniuersalitate huius præcepti, an obliget omnes, eadem pagina, & col. lit. c.*

Dubium aliud ad nonum dubij principalis. *An si tantum essent religiosi in mundo tenerentur contrahere matrimonium ad conseruandam speciem.* pag. 20. col. 2. lit. a.

¶ **Articulus tertius.** *Vtrum actus matrimonij sit licitus.* pag. 21. col. 2. lit. a.

Dubium. *An vsus matrimonij & actus illius sit peccatum.* pag. 22. col. 2. lit. a.

¶ **Articulus quartus.** *Vtrum actus matrimonij sit meritorius.* pag. 24. col. 2. lit. c.

Quest. XLII. *De matrimonio in quantum est sacramentum.* pag. 26. col. 1. lit. a.

¶ **Articulus Primus.** *Vtrum matrimonium sit sacramentum.* pag. & col. eadem. lit. d.

Dubium primum, *de prima conclusione D. Thom. An matrimonium sit sacramentum in lege gratiæ.* pagin. 27. col. 1. lit. c.

Dubium secundum, *vtum ratio sacramenti nouæ legis vniuoce conueniat matrimonio, & reliquis sacramentis nouæ legis.* pag. 32. col. 1. lit. d.

Dubium tertium, *circa solutionem ad quartum & quintum, quid nam sit in matrimonio sacramentum tantum, quid res & sacramentum simul, quid vero res tantum.* pag. 34. col. 1. lit. d.

Dubium quartum grauissimum *quæ nam sit materia, & forma huius sacramenti.* pag. 39. col. 2. lit. a.

Dubium quintum *est de ratione specifica sacramenti matrimonij.* pag. 53. col. 2. lit. a.

Dubium sextum optimum. *Vtrum sacramentum matrimonij sit potissimum sacramentum inter omnia sacramenta.* pag. 53. col. 1. lit. a.

Dubium septimum grauissimum. *An omne matrimonium inter fideles baptizatos sit sacramentum.* pagin. 58. col. 2. lit. b.

Dubium optimum ad quartum dubij præcedentis. *An quando matrimonium celebratur per procuratores, quod diximus habere veram rationem sacramenti expressiones quæ sunt in ipsis contrahentibus, habeant rationem materiae & formæ, an vero expressiones quæ sunt in ipsis procuratoribus.* pag. 64. col. 2. lit. d.

¶ **Articulus secundus.** *Vtrum matrimonium debuerit institui ante peccatum.* pag. 66. col. 2. lit. d.

Dubium. *An matrimonium fuerit institutum à Deo immediate per se ipsum, an vero mediatis verbis primi parentis.* pag. 68. col. 1. lit. b. c.

Dubium aliud. *An matrimonium ante legem nouam fuerit institutum sacramentum, taliter quod esset signum practicum gratiæ, in cuius susceptione conferatur gratia.* pag. 68. col. 2. lit. d.

¶ **Articulus tertius.** *Vtrum matrimonium conferat gratiam.* pag. 72. col. 1. lit. c.

Dubium primum. *Vtrum matrimonium sit sacramentum nouæ legis taliter quod causet gratiam ex opere operato ad modum instrumenti sicut alia sacramenta nouæ legis.* pag. 73. col. 2. lit. b.

Dubium annexum præcedenti. *An sacramentum matrimonij habeat proprium & particularem effectum distinctum ab omnibus alijs sacramentis.* pag. 77. col. 1. lit. b.

Dubium de dispositione necessaria ad suscipiendum sacramentum matrimonij. pag. 80. col. 2. lit. b.

Dubium, *An sacramentum matrimonij susceptum cum fictione, id est, in peccato mortali postea recedente fictione consequatur effectum & virtute illius conferatur gratia sacramentalis.* pag. 81. col. 1. lit. d.

¶ **Articulus quartus.** *Vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.* pag. 81. col. 2. lit. d.

Dubium gravissimum. An copula carnalis sit de essentia matrimonij tam in ratione contractus naturalis, quam in ratione sacramenti, pag. 82. col. 2. lit. b

Dubium. An sola significatio qua hoc sacramentum significat gratiam contentam in illo sit de necessitate huius sacramenti, pag. 90. col. 2. lit. c

Quæstio XLIII. De matrimonio quantum ad sponsalia, pag. 93. col. 1. litera. d.

¶ **Articulus primus.** Vtrum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio, pag. 93. col. 2. lit. d

Dubium primum. An diffinitio sponsaliorum de futuro sit bona, pag. 96. col. 2. lit. c

Dubium secundum. Vtrum promissio simulata ex vna parte vel ex vtraq; habeat rationem sponsaliorum de futuro, pag. 99. col. 1. lit. d

Dubium tertium. An sponsalia de futuro inducant obligationem ad contrahendum matrimonium, pag. 101. col. 1. lit. c

Dubium quartum. An sponsalia ficta & malo dolo facta & sine animo promittendi obligent in conscientia ad matrimonium contrahendum, pagin. 103. col. 1. lit. d

Dubium vltimum. An sponsi per illam mutuam promissionem acquirant aliquod ius iustitiæ taliter, qd sit speciale peccatum accedere ad aliam personam, pagina 104. col. 2. lit. a

¶ **Articulus secundus.** Vtrum tempus septennij sit legitime assignatum sponsalibus contrahendis, pagina 107. col. 1. lit. a

Dubium primum. De veritate conclusionis D. Thomæ, pag. 108. col. 2. lit. b

Dubium secundum. Vtrum ad sponsalia ita sit necessaria ætas septem annorum, quod si non sit completus annus septimus sponsalia sint inualida, pagin. 109. col. 1. lit. c

Dubium annexum & speciale, vtrum si longe ante septennium acceleretur vsus rationis in aliquo, v. g. in anno tertio vel quarto an valida sint sponsalia si contrahant pag. 110. col. 1. lit. c

Dubium tertium. An sit licitum contrahere ante septennium, pag. 111. col. 1. lit. c

Dubium quartum, An possint parentes sponsalia contrahere pro filiis, pag. 112. col. 1. lit. b

¶ **Articulus tertius,** Vtrum sponsalia dirimi possint altero religionem intrante, pag. 112. col. 2. lit. b

Dubium primum. Vtrum sponsalia de futuro ex natura sua sint dissolubilia quantum ad vinculum, pag. 113. col. 2. lit. b

Dubium secundum, quæ nam sint causæ per quas dissoluantur sponsalia de futuro, pagina 115. columna. 1. litera. c

Dubium primum circa primam causam, an ille qui iurat sponsalia de futuro possit transire ad religionem sine eo, quod prius contrahat, pag. 115. col. 2. lit. a

Dubium secundum, circa eandem primam causam. Vtrum solum per ingressum religionis dirimantur sponsalia de futuro, pag. 117. col. 1. lit. a

Dubium tertium, circa istam causam. Vtrum votum castitatis superveniens dissolvat sponsalia de futuro, pag. 118. col. 1. lit. c

Dubium vnicum, circa alias causas. Vtrum sit necessaria iudicis auctoritas ad sponsalia dirimenda, an vero priuata auctoritate possint dirimi, pagina 121. col. 2. lit. d

Quæstio XLIII. De matrimonij diffinitione, pag. 122. col. 2. lit. a

¶ **Articulus primus.** Vtrum matrimonium sit in genere coniunctionis, eadem pag. & col. lit. b

¶ **Articulus secundus.** Vtrum matrimonium congrue nominetur, pag. 123. col. 2. lit. b

¶ **Articulus tertius.** Vtrum matrimonium convenienter diffiniatur, pag. 125. col. 1. lit. a

Dubium de legitima diffinitione matrimonij, pagina 126. col. 1. lit. b

Dubium secundum, circa diffinitionem matrimonij iu ratione sacramenti, pag. 129. col. 2. lit. d

Quæstio XLV. De consensu matrimonij, pag. 135. col. 2. lit. a

¶ **Articulus primus.** Vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij, eadem pag. & col. lit. d

Dubium graue, an consensus ita sit necessarius ad efficiendum matrimonium, vt nec de potentia ordinaria, nec de potentia absoluta possit fieri matrimonium inter virum & feminam, sine consensu eorum, pag. 136. col. 2. lit. d

Dubium secundum grauissimum. Vtrum coniuges qui dubitant de veritate matrimonij propter defectum consensus vel propter affinitatē vel quia audit vxor priorem maritum viuum esse possint vti matrimonio, & quid sit faciendum? pag. 142. col. 2. lit. c

Dubium adhuc difficile quando vterq; dubitat, pagina 143. col. 1. lit. a

¶ **Articulus secundus.** Vtrum oporteat consensum per verba de presenti exprimi, pag. 143. col. 2. lit. d

Dubium primum, an conclusio Diui Thomæ, sit vera, pag. 149. col. 2. lit. a

Dubium secundum. Vtrum in his qui commode loqui possunt verba sint necessaria ad matrimonium præcipue in ratione Sacramenti, ita vt non valeat sacramentum: etiam si alijs signis externis explicetur consensus pag. 151. col. 1. lit. d

Dubium tertium, quando puella quæ contrahit matrimonium præ verecundia tacet & pater respondet pro ea, an hoc sufficiat, vt sit verum matrimonium, & sacramentum, pag. 151. col. 2. lit. a

¶ **Articulus tertius.** Vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium, pagina 153. col. 2. liter. c

Dubium

Dubium primum, an omnia verba de presenti & sola faciant matrimonium & nulla de futuro, pag. 154. col. 2. lit. a

Dubium secundum, an per hanc propositionem habebo te in meam vxorem vel similem, videlicet, promitto vel iuro quod te habeo in meam vxorē contrahatur verum matrimonium, pagina. 156. columna prima. liter. a

Dubium tertium, an requiratur ad rationem matrimonij & ad validitatem illius, quod consensus simul concurrant & exprimentur, pagina. 158. columna prima. liter. c

Dubium vltimum. Vtrum sufficiat consensus alterius coniugis quocumq; medio tempore interiecto, vt validum sit matrimonium propter simultatem moralem, pag. 158. col. 2. lit. c

¶ **Articulus quartus.** Vtrum consensus expressio per verba si desit interior consensus faciat matrimonium, pag. 161. col. 1. lit. a

Dubium primum, ad quid teneatur in conscientia ille qui dolose simulauit se matrimonium contrahere, cum aliqua & non habuit verum interiorem consensum, pag. 162. col. 1. lit. b

Dubium secundum, an quando aliquis contraxit cum vna fide & cum altera vere & compellitur ab ecclesia habitare cum priori sub excommunicatione, & alijs pœnis, Vtrum tunc possit reddere debitum, pag. 166. col. 2. lit. c

Dubium vltimum, quando post contractum matrimonium vir, v. g. dicit femina se non habuisse verum consensum, an mulier possit statim illi credere, ita vt statim maneat libera ad contrahendum cum alio si voluerit, pag. 167. col. 2. lit. c

¶ **Articulus quintus.** Vtrum consensus in occulto factus per verba de presenti faciat matrimonium, pag. 168. col. 2. lit. a

Dubium primum, circa primum punctum, an matrimonium clandestinum propriè, & in prima acceptione esset validum matrimonium ante Concilium Tridentinum, pag. 169. col. 2. lit. d

Dubium secundum. Vtrum matrimonium clandestinum sit peccatum ex aliqua prohibitione Ecclesiæ, an vero ex natura rei, pagina. 170. columna prima. liter. c

Dubium tertium, an contrahere matrimonia clandestina secundo modo, id est, coram testibus sine bannis & denuntiationibus sit peccatum mortale ante Concilium Tridentinum, & an aliquando nullum esset peccatum, pag. 172. col. 1. lit. a

Dubium primum difficile circa secundum punctum, an quando contrahitur matrimonium coram parochis & testibus, sed sine denuntiationibus, & sine causa sit dicendum clandestinum matrimonium saltim ad effectum incurrendi pœnas legum civilium, præcipue post Concilium Tridentinum, pagina 175. columna 2. liter. b

Dubium secundum, an ecclesia & Concilium potuerunt

irritare matrimonia clandestina, pagina 176. columna 2. liter. b

Dubium tertium optimum, an ecclesia, & Concilium Tridentinum de facto irritauerint matrimonium clandestinum, quod sit sine parochis & testibus, ita vt sit nullum in conscientia, pag. 178. col. 2. lit. d

Dubium quartum. Vtrum sponsalia de futuro sint irrita & nulla post Concilium Tridentinum, si fiant clandestine, pag. 180. col. 2. lit. c

Dubium maius, an matrimonium clandestinum sit validum in ratione sponsaliorum de futuro, pagin. 181. col. 2. lit. a

Dubium breue, an post Concilium Tridentinum, qui contrahunt clandestine incurrant illas pœnas quæ incurrerantur ante illud, pagina. 183. columna prima. liter. a

Dubium primum, circa decretum Concilij, an post Concilium Tridentinum prætermittere publicas denuntiationes in ecclesia sine causa rationabili sit mortale, pag. 184. col. 2. lit. b

Dubium maius, circa ipsum Concilium, an parochus pro suo arbitrio ex rationabili causa possit redigere denuntiationes ad minorem numerum vel illas omnino prætermittere propria auctoritate, pagin. 185. col. 1. lit. b

Dubium aliud, an sit peccatum mortale consummare matrimonium contractum post Concilium Tridentinum coram parochis & testibus quando sine vlla causa rationabili non fuerint factæ denuntiationes in ecclesia, pag. 186. col. 1. lit. b

Dubium maius, quando parochus est præsens per violentiam, & idem est de testibus an sit validum matrimonium, pag. 188. col. 2. lit. d

Dubium aliud quis nam parochus debeat esse præsens matrimonio, vt validum sit, an sufficiat quicumque parochus etiam alienus, pagina. 191. columna prima. liter. a

Dubium aliud quis nam possit concedere licentiam alteri sacerdoti, vt possit esse præsens matrimonio, pag. 192. col. 2. lit. a

Dubium adhuc est an si parochus vel ordinarius det licentiam fidei alteri sacerdoti ad hoc, vt sit præsens validum sit matrimonium, eadem pagina, & columna.

Dubium aliud quis sit habendus parochus peregrinorum, vel vagantium quando volunt contrahere matrimonium, pag. 193. col. 1. lit. a

Dubium an testes, qui debent esse præsentibus matrimonio debeant habere qualitates quæ necessariae sunt in causis criminalibus, eadem pagina, & columna, & litera.

Dubium aliud, an in aliquo casu post Concilium Tridentinum, possit esse validum matrimonium, quod sit sine parochis & testibus, pagina 194. columna prima litera. d.

Dubium graue. An epicheia locum habeat in lege lata de matrimonio clandestino, præcipue in Christiã,

Index Quæstionum, &c.

nis captiuis, apud Turcas habitantibus. pagin. 196. col. 1. liter. b.

Dubium vltimum, circa illud decretum Concilij, an in aliquo casu particulari & in aliqua pronincia particulari validum sit matrimonium, quod non fit coram parocho & testibus. pagina. 197. columna prima. liter. a.

Quæstio XLVI. De consensu, cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis. pag. 199. col. 1. lit. b.

¶ Articulus primus. Vtrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonium, eadem pag. col. lit. d.

Dubium est, an vera sint quæ docet D. Thom. in artic. pag. 200. col. 1. lit. b.

¶ Articulus secundus. Vtrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium. pag. 202. col. 2. lit. d.

Dubium primum post Concilium Tridentinum si sponsalia celebrata essent coram parocho & legitimis testibus & postea sequeretur copula in occulto an tale matrimonium sit validum. pagina. 204. columna prima. lit. b.

Dubium secundum, si aliqui contraxerunt sponsalia de futuro & postea habuerunt copulam carnalem cum affectu maritali in presentia parochi & testium an tale matrimonium sit validum. pagina. 204. columna prima. lit. d.

Quæstio XLVII. De consensu coacto. pag. 205. col. 1. lit. b.

¶ Articulus primus. Vtrum aliquis consensus possit esse coactus, eadem pag. & col. lit. d.

¶ Articulus secundus. Vtrum aliqua coactio cadat inconstantem virum. pag. 206. col. lit. a.

¶ Articulus tertius. Vtrum consensus coactus tollat matrimonium. pag. 207. col. 1. lit. e.

Dubium primum grauissimum. Vtrum metus & coactio, quæ cadit in virum constantem irriter matrimonium & quo iure. pagina. 208. columna secunda. litera. a.

Dubium secundum annexum precedenti an matrimonium coactum per metum cadentem in constantem virum si fit iuramento confirmatum sit validum, in ratione matrimonij vel saltem in ratione sponsaliorum de futuro. pag. 215. col. 2. lit. d.

Dubium tertium precedenti coniunctum. Vtrum sponsalia de futuro coacta per metum cadentem in virum constantem sint valida, an vero sint nulla iure ecclesiastico. pag. 218. col. 1. lit. b.

Dubium quartum precedentibus annexum. Vtrum coactus per metum cadentem in virum constantem ad contrahendum matrimonium peccet proferendo illa verba, ego te accipio in meam. pag. 219. col. 2. lit. b.

Dubium quintum affine precedentibus. Vtrum quan-

do aliquis cogitur ad matrimonium propter metum cadentem in virum constantem, possit etiam consummare matrimonium quando cogitur eodem metu ad consummandum taliter, quod si accedat affectu maritali validum sit matrimonium. pag. 212. col. 1. lit. d.

Dubium vltimum affine. Vtrum matrimonium coactum factum coram parocho & testibus si postea in occulto celebretur sine parocho & testibus per expressionem consensus aliqua violentia sit validum. pag. 223. col. 1. lit. a.

¶ Articulus quartus. Vtrum consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium, eadem pag. columna. 2. liter. d.

¶ Articulus quintus. Vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium. pagina. 224. columna secunda. liter. d.

Dubium primum. Vtrum iste contractus sit validus contrahere tecum si calum digito tetigeris. pag. 226. col. 1. lit. a.

Dubium secundum. Vtrum matrimonium, quod fit sub conditione de futuro necessaria sit verum matrimonium statim & statim obliget. pag. 228. col. 2. lit. a.

Dubium tertium. An sit validus iste contractus, contrahere tecum si virgo es. pagina. 229. columna prima. liter. a.

Dubium quartum grauissimum an conditio de futuro, quæ est contraria matrimonio faciat nullum matrimonium. pag. 229. col. 2. lit. a.

Dubium de illa conditione si castitatem vones an irriter matrimonium. pag. 235. col. 1. lit. d.

Dubium primum ad tertium dubij quarti. Vtrum matrimonium contractum sub hac conditione, contrahere tecum, ita tamen vt nunquam sim petiturus debitum, solvam tamē sit validum. pagina. 236. columna prima. liter. c.

Dubium secundum. Vtrum matrimonium contractum sub hac conditione contrahere tecum si coniugale debitum mihi neges, quoties mihi id exigere non licuerit sit validum. pagina eadem col. 2. liter. b.

Dubium ad confirmationem sexti dubij quarti, an conditio de non cohabitando simul sit contra substantiam matrimonij, taliter quod ipsum irriter. pagina. 237. col. 2. lit. d.

Dubium ad octauum argumentum dubij quarti, an matrimonium contractum, ab vno ex contrahentibus pure & sine vlla conditione, & ab altero sub conditione contraria substantiæ matrimonij sit valida. pagina. 238. col. 2. lit. c.

Dubium circa idem, an quando apponitur conditio illa ab vno tantum & aduenit copula carnalis & confirmatur sit validum matrimonium. pagina. 239. columna. 2. lit. d.

Dubium sextum, ad nonum argumentum quarti dubij an sponsalia de futuro contracta cum conditionibus contrariis matrimonij sint valida. pagina. 240. columna. 1. lit. d.

Dubium septimum graue, an impleta conditione de futuro sta-

Index Quæstionum, &c.

turo statim fiat matrimonium sine nouo consensu. pagina. 241. col. 1. lit. a.

Dubium supposita probabilitate primæ sententiæ an matrimonium celebratum sub conditione adimpleta conditione sit verum matrimonium sine nouo consensu si parochus & testes sint presentes non solum contractui conditionali verum etiam sint presentes quando adimpletur conditio. pag. 247. col. 2. lit. a.

Dubium quid dicendum sit si quis contrahat cum aliqua sub ista conditione si patri placuerit & antequam pater consentiat ille non vult contrahere. pag. 250. col. 1. lit. b. c.

Dubium aliud quid dicendum est in eodem casu si pater primo dissentit postea consentit, eadem pagina columna. 2. lit. b.

Dubium aliud, quid sit dicendum si Petrus contraxit cum Maria hac lege & conditione, quod det illi centum & antequam adimpleretur conditio contraxit cum alia eadem lege & conditione & vtraque mulier eodem tempore dat illi centum. pagina 251. columna prima. lit. a.

Dubium circa conditionem honestam de habentibus legitimum impedimentum, virum isti si contrahant cum conditione si papa dispensauerit dispensatione obrepta statim absque nouo consensu sit matrimonium. Et hoc dubium potest disputari simul de sponsalibus & matrimonio. pag. 252. col. 1. lit. d.

Dubium, an personæ inhabiles sub prædicta conditione contrahentes incurrant excommunicationem quæ habetur in Clement. vnica. de consanguinitate & affinitate. pag. 257. col. 2. lit. a.

Dubium, an idem dicendum sit quando duo inter quos est impedimentum non dirimens, sed tantum impediens contrahunt matrimonium vel sponsalia cum conditione si papa dispensauerit, eadem pagina & columna liter. d.

Dubium, vtrum contrahentes in gradibus prohibitis in illa Clementina de consanguinitate, sub conditione turpi vel impossibili incurrant excommunicationem, quæ habetur in illa Clementina contra illos qui contrahunt absolute & pure in gradibus prohibitis. pagina. 262. col. 2. lit. d.

¶ Articulus sextus. Vtrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum. pagina. 264. col. 2. lit. a.

Dubium primum. An consensus patris sit ita necessarius ad matrimonium, quod sine illo non possit fieri matrimonium etiam si consentiat filius & an sufficiat consensus patris sine consensu filij. pagina. 265. col. 1. lit. a.

Dubium secundum. An pater possit compellere filium præcepto ad matrimonium contrahendum. pag. 269. col. 1. lit. a.

Dubium, an leges humanæ quæ puniunt eos qui contrahunt contra voluntatem parentum & priuant fœminam hereditate sint iustæ & possint executioni mandari. pag. 272. col. 2. lit. a.

Quæstio XLVIII. De obiecto consensu. pagina. 273. columna secunda. liter. c.

¶ Articulus primus. Vtrum consensus qui facit matrimonium sit consensus in carnalem copulam. pagina. 274. col. 1. lit. a.

Dubium difficile. Vtrum in matrimonio sit necessarius consensus implicitus in copulam carnalem. pag. 275. col. 2. lit. b.

Dubium aliud affine precedenti, vtrum consensus necessarius in matrimonium contrarietur voto perpetuæ virginittatis. pag. 278. col. 2. lit. c.

¶ Articulus secundus. Vtrum matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. pag. 283. col. 1. lit. d.

Dubium primum. Vtrum contractus matrimonialis propter malum finem sit aliquando irritus & nullus. pag. 284. col. 2. lit. b.

Dubium secundum. De intentione ita peruersa in matrimonio, quod est contraria ipsi matrimonio vel bonis matrimonij, an vitiat matrimonium. pag. 286. col. 1. lit. c.

Dubium tertium, an contractus matrimonij propter malum finem sit aliquando peccatum & quodnam peccatum sit. pag. 288. col. 2. lit. d.

Quæstio XLIX. De bonis matrimonij. pagina. 289. columna secunda. litera. a.

¶ Articulus primus. Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium, eadem pagina & columna lit. d.

Dubium, vtrum modus loquendi Diui Thomæ in hoc articulo sit bonus. pagina. 290. columna secunda. litera. d.

¶ Articulus secundus. Vtrum bona matrimonij sufficienter assignentur. pag. 292. col. 2. lit. a.

Dubium circa primum bonum matrimonij, an quando non est proles in matrimonio excusetur matrimonium. pag. 294. col. 1. lit. a.

Dubium aliud circa secundum bonum matrimonij, an ad fidelitatem debitam in matrimonio pertineat non solum reddere debitum alteri coniugi cum petitur, verum etiam non commisceri alteri quam proprio coniugi. pag. 294. col. 2. lit. a.

Dubium aliud circa idem, quodnam horum duorum sit principalius in matrimonio & in eius fidelitate reddere debitum alteri coniugi vel non commisceri alteri. pag. 295. col. 1. lit. b.

Dubium aliud coniunctum precedenti, quodnam opponatur magis fidelitati matrimonij, & sit grauius peccatum non reddere debitum proprio viro, an commisceri alteri. pag. 296. col. 1. lit. b.

¶ Articulus tertius. Vtrum sacramentum sit principalis

palius inter bona matrimonij. pag. 297. col. 2. lit. c
Dubium vnicum de secunda parte conclusionis Angelici Doctoris, an proles sit essentialissimum omnium in matrimonio. pag. 299. col. 1. lit. c
¶ Articulus quartus. Vtrum actus matrimonij excusetur per bona prædicta. pag. 300. col. 1. lit. b
Dubium vnicum, vtrum vsus & actus matrimonialis taliter excusetur per tria bona illius quod nullo modo sit malus, sed bonus ex genere suo & meritorius. pag. 301. col. 1. lit. b
¶ Articulus quintus. Vtrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij. p. 303. col. 1. lit. b
Dubium primum. An si aliquis accederet ad propriam uxorem vt expresse significaret coniunctionem Christi cum Ecclesia peccaret venialiter. p. 304. col. 1. b.
Dubium secundum. An liceat marito accedere ad uxorem petendo debitum ab illa propter vitandam fornicationem uxoris. Et idem est de uxore respectu mariti, eadem. pag. col. 2. lit. c
Dubium tertium. An sit licitum vni coniugi accedere ad alium petendo debitum propter vitandam propriam fornicationem. pag. 305. col. 2. lit. d
Dubium quartum. An sit peccatum veniale accedere ad propriam uxorem petendo debitum ad vitandam infirmitatem & propter propriam salutem corporalem vel consequendam vel conseruandam & ad pellendam infirmitatem corporalem. p. 309. col. 1. lit. a
¶ Articulus sextus. Vtrum cognoscens uxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem mortaliter peccet. pag. 311. col. 2. lit. c
Dubium primum. An quando alter coniux accedit ad alterum propter solam delectationem, sed intra limites matrimonij peccet & quodnam sit peccatum. pagina 312. col. 2. lit. b
Dubium secundum. An in aliquibus alijs casibus possint coniuges in accessu coniugali peccare mortaliter vel venialiter. Et in speciali quando habent accessum extra legitimum vas. Secundo quando effundunt semen extra vas. Tertio an quando est accessus intra legitimum vas possit esse peccatum mortale. Quarto an amplexus oscula & alij tactus inter coniuges quædo non habent copulam carnalem sint peccata mortalia. pag. 313. col. 2. lit. b
Dubium aliud adiunctum istis, an voluntaria effusio seminis extra legitimum vas sit grauius peccatum quam in soluto. pag. 314. col. 1. lit. c
Quæstio L. De impedimentis matrimonij in generali. pag. 315. column. secunda. litera. d.
¶ Articulus primus. Vtrum in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur. p. 316. col. 1. lit. a
Dubium primum. An potestas humana etiam ecclesiastica possit constituere impedimenta matrimonij, siue quæ impediunt matrimonium, siue quæ impediunt & dirimunt simul. pag. 318. col. 1. lit. c

Dubium secundum. Vtrum detur aliquod aliud impedimentum dirimens & annullans matrimonium præter ea quæ assignat D. Thom. pag. 321. col. 1. lit. c.
Dubium tertium. An sit peccatum mortale contrahere matrimonium quando est aliquod istorum impedimentorum siue prohibens siue dirimens matrimonium, pagin. eadem column. 2. lit. c.
Quæstio LI. De impedimento erroris. pag. 324. col. 1. lit. d.
¶ Articulus primus. Vtrum error conuenienter ponatur impedimentum matrimonij, ead. pag. col. 2. lit. a
Dubium, cur dicatur error & non ignorantia. pagina 325. column. 2. lit. b
¶ Articulus secundus. Vtrum omnis error matrimonium impediatur, pag. eadem, & col. lit. d
Dubium primum. An omnes isti quatuor errores annullent matrimonium. pag. 327. col. 2. lit. b
Dubium secundum grauisimum, vtrum error personæ in matrimonio iure naturali impediatur matrimonium. pag. 328. col. 1. lit. b
Dubium tertium. Vtrum error qualitatis & fortunæ destruat matrimonium. pag. 331. col. 2. lit. b
Quæstio LII. De impedimento seruitutis. pag. 334. col. 1. lit. a
¶ Articulus primus. Vtrum conditio seruitutis impediatur matrimonium. pag. & col. eadem lit. c
Dubium primum grauisimum. Vtrum error seruitutis siue seruitus ignorat a iure naturali annullat matrimonium, an vero solo iure humano. p. 336. col. 1. lit. a.
Dubium secundum. Vtrum ille qui contraxit cum ancilla quam putabat liberam, & illo ignorante manumittitur à domino debeat habere nouum consensum, vt sit validum matrimonium, an vero sufficiat qd ille ad illam accedat affectu maritali quantum maneat in prima ignorantia. pag. 339. col. 1. lit. a
Dubium coniunctum præcedenti, vtrum liber qui contraxit cum errore seruitutis & postea scit seruitutem illius & accedit ad illam affectu maritali verum efficiat matrimonium præcipue post Concilium Tridentinum, eadem pag. col. 2. lit. b
Dubium tertium. Vtrum qn dñs serui, vel ancillæ tradit eam nupti viro libero ignoranti tamen quod sit ancilla sit validum matrimonium. pag. ead. & col. lit. c
¶ Articulus secundus. Vtrum seruus possit contrahere matrimonium sine consensu domini. pagina. 340. columna. 1. lit. a
Dubium primum. Vtrum seruus possit contrahere siue voluntate veri domini, vel illo contradicente, vel ignorante. pag. 342. col. 1. lit. a
Dubium primum coniunctum præcedenti, quando seruus sine voluntate domini contraxit, an possit dominus sine peccato mortali eum vendere in regiones longinquas vbi propria vxor non possit illum sequi, vel non ita commode. pag. 344. col. 1. lit. a
Dubium secundum adiunctum est quid debeat facere seruus

uus quando est necessarius domino suo in officijs debitis & alias vxor eius petit debitum. pa. 345. col. 2. c
Dubium tertium adiunctum, quando contraxit sine voluntate domini, an debeat reddere debitum, an vero inseruire domino quando vtrumq; est incompatible. eadem pag. & col. lit. d
¶ Artic. tertius. Vtrum seruitus in matrimonio possit superuenire. pag. 346. col. 2. lit. a
Dubium, vtrum prima conclusio articuli, sit vera. pag. 347. column. 1. lit. c.
¶ Articulus quartus. Vtrum filij debeant sequi conditionem patris. pag. 348. col. 1. lit. d.
Dubium, vtrum sit peccatum, quod ancilla vel seruus contrahat matrimonium. pag. 349. col. 1. lit. c
Quæstio LIII. De impedimento voti & ordinis. pag. ead. col. 2. lit. a.
¶ Articulus primus. Vtrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. ead. pag. & column. lit. c
Dubium primum, vtrum qui habet votum simplex castitatis peccet mortaliter contrahendo. p. 351. col. 2. b
Dubium secundum magis difficile, vtrum ille qui contrahit matrimonium post votum castitatis peccet mortaliter de nouo consummado matrimonium, an vero licite possit illud facere si petatur debitum, & quod medum debeat habere in illo casu, an teneatur transire ad religionem. pag. 354. col. 1. lit. d
Dubium primum annexum præcedentibus, an ille qui post votum simplex castitatis contraxit matrimonium & illud consummauit prima vice siue petendo, siue reddendo debitum possit postea nõ solum reddere, sed etiam petere. pag. 357. col. 1. lit. c
Dubium secundum coniunctum præcedentibus, si antequam duo contraherent matrimonium fecerant votum simplex castitatis, an post contractum licite possit quilibet illorum petere debitum. pag. 358. col. 2. lit. a
Dubium tertium annexum ijs præcedentibus, an si alter illorum petat debitum cõtra obligationem voti alter teneatur reddere. pag. & col. eadem lit. c.
Dubium quartum difficile annexum est, an quando vterq; coniux post matrimonium contractum vouet castitatem & alter illorum nihilominus petit debitum, an alius teneatur reddere. pag. 359. col. 1. lit. b
Dubium annexum huic præcedenti, an in ratione impediendi matrimonium sit eadem omnino ratio de huiusmodi votis simplicibus atque de voto castitatis, ita vt omnia quæ dicta sunt de voto castitatis dicenda sint de huiusmodi votis simplicibus. pag. eadem columna. 2. lit. b.
Dubium circa secundam partem articuli an huiusmodi vota simplicia, scilicet, votum castitatis religionis, & assumenda statum clericale dirimant matrimonium ita quod ad matrimonium postea factum nullum sit. pagina. 360. col. 2. lit. d
¶ Articulus secundus. Vtrum votum solenne dirimat matrimonium contractum postea. p. 362. col. 1. lit. d

Dubium, vtrum votum solenne dissoluat matrimonium ex natura sua. pag. 363. col. 2. lit. a
Articulus tertius. Vtrum ordo impediatur matrimonium. pag. 369. col. 2. lit. a
Dubium, vtrum ordo sacer impediatur matrimonium & dirimat, iure naturali & diuino, an vero iure humano. pag. 370. col. 2. lit. c
Dubium annexum præcedenti, vtrum status episcopalis ex natura sua iure nature & diuino impediatur & dirimat matrimonium. pag. 374. col. 1. lit. d
Dubium, an episcopus electus & confirmatus per summum Pontificem qui habet iurisdictionem non tamẽ est consecratus nec ordinatus ordine sacro possit contrahere matrimonium. pag. 375. col. 2. lit. d
¶ Articulus quartus. Vtrum ordo sacer matrimonio possit superuenire. pag. 478. col. 1. lit. a
Dubium, an ille qui ordinatus est ordine sacro post matrimonium ratum non ad consummatum teneatur ingredi religionem & profiteri. pag. 379. col. 1. lit. b
Dubium annexum præcedenti, an qui ordinatus est ordine sacro post matrimonium ratum non ad consummatum teneatur ingredi religionem & profiteri si illud faciat contra voluntatem uxoris. pag. 381. col. 2. lit. d
Quæstio LIII. De impedimento consanguinitatis. p. 383. col. 1. lit. b.
¶ Articulus primus. Vtrum diffinitio consanguinitatis sit competens, eadem pag. col. 2. lit. a
Dubium est, vtrum hæc propositio sit vera, consanguinitas est vinculum. pag. 384. col. 2. lit. d
¶ Artic. secundus. Vtrum conuenienter consanguinitas designetur per gradus, vel lineas. pa. 385. col. 2. lit. a
Dubium grauisimum, an verum sit quod ad obtinendam licitam & debitam dispensationem in similibus gradibus sufficiat gradum remotiorem tantum exprimere, an vero sit necessarium vtrumq; exprimere. pag. 388. col. 2. lit. b
¶ Artic. tertius. Vtrum consanguinitas de iure naturali impediatur matrimonium. pag. 389. col. 2. lit. c
Dubium primum, an consanguinitas quæ est in recta linea in primo gradu impediatur matrimonium iure naturali vt inter patrem & filiam, matrem & filium. pag. 392. col. 1. lit. b
Dubium primum annexum præcedenti, vtrum in aliquo casu raro quo periclitaretur genus humanum licitum esset contrahere matrimonium in illo primo gradu, & an sit validum. pag. 392. col. 1. lit. c
Dubium secundum annexum, vtrum de potentia Dei absoluta & auctoritate diuina possit esse licitum & validum matrimonium in illo primo gradu. ead. p. col. & lit.
Dubium secundum & optimum, vtrum in omnibus alijs gradibus linea recta sit irritum & illicitum matrimonium iure naturali. pag. 393. col. 1. lit. d
Dubium tertium. Vtrum sit irritum & nullum matrimonium iure naturali, in primo gradu linea transversalis v. g. inter fratrem & sororem. pag. 395. columna secunda. lit. b

Index Quæstionum, &c.

- Dubium annexum** huic præcedenti, an ita sit contra ius nature contrahere matrimonium in hoc primo gradu, ut nullo modo sit licitum etiam in casu quo periclitaretur totus orbis. pag. 397. col. 1. lit. c
- Dubium quartum.** Vtrum in alijs gradibus lineæ trāsversalis sit irritum matrimonium iure naturali. pag. 398. col. 1. lit. c
- Dubium quintum.** Vtrum omnes illi gradus prohibiti Leuitici 18. sint etiam prohibiti modo saltem iure ecclesiastico. pag. 399. col. 1. lit. d
- ¶ **Articulus quartus.** Vtrum consanguinitatis gradus matrimonium impediens potuerunt taxari ab ecclesia pag. 401. col. 2. lit. a
- Quæstio LV. De impedimento affinitatis.** pag. 404. col. 1. lit. a.
- ¶ **Articulus primus.** Vtrum ex matrimonio consanguinei affinitas causetur, eadem pag. col. 2. lit. a.
- Dubium primum.** Vtrum contrahatur affinitas per matrimonium. pag. 406. col. 1. lit. a
- Dubium secundum grauiissimum,** an impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato non consummato debeat dici affinitas & re vera sit affinitas, an impedimentum publicæ honestatis. pag. 407. col. 2. lit. a
- ¶ **Articulus secundus.** An affinitas maneat post mortem viri aut uxoris. pag. 410. col. 2. lit. c.
- Dubium breue,** circa doctrinam Diui Thomæ. pagina 411. col. 1. lit. c
- ¶ **Articulus tertius.** Vtrum illicitus concubitus affinitatem causet. pag. 412. col. 1. lit. b
- Dubium primum,** verum ex copula illicita causetur affinitas, & per quam copulam causetur. pag. 413. col. 1. lit. a
- Dubium secundum.** An affinitas causetur per solam copulam quæ sufficit ad consummationem matrimonij. pag. 414. col. 1. lit. c
- Dubium tertium.** An affinitas contracta ex fornicatione quæ (secundum tenorem Concilij solum dirimit matrimonium in primo & secundo gradu) impediatur saltem contrahendum in ulterioribus gradibus, nempe in tertio & quarto. pag. 417. col. 1. lit. a
- Dubium quartum,** circa eandem determinationem Concilij. Vtrum coniugatus qui post contractum matrimonium habuit rem cum consanguinea uxoris suæ in tertio vel in quarto gradu impediatur à petitione debiti. pag. 418. col. 1. lit. b
- Dubium quintum,** circa eandem determinationem, an ille qui cognouit carnaliter aliquam mulierem contra illicita & fornicaria & postea accedit ad consanguineam illius in tertio vel in quarto gradu peccet peccatum fornicationis, an vero incestus. pagina 420. col. 1. lit. b
- Dubium sextum,** circa eandem determinationem Concilij, an si aliquis ex fornicatione contraxit affinitatem in tertio vel in quarto gradu, ante Concilium Tridentinum possit post determinationem Concilij contrahere matrimonium in tertio vel quarto gradu ta-

- lis affinitatis. pag. & col. eadem lit. d
- Dubium septimum,** circa eandem determinationem Concilij, an hoc impedimentum affinitatis ex fornicatione in tertio vel in quarto gradu dirimat sponsalia de futuro quando non dirimat matrimonium. pagina eadem col. 2. lit. a
- ¶ **Articulus quartus.** Vtrum ex sponsalibus affinitas causetur. pag. 421. col. 1. lit. b
- Dubium,** an per sponsalia de futuro contrahatur impedimentum publicæ honestatis. pagina 422. columna prima. lit. a
- Dubium coniunctum præcedenti,** an habeat rationem incestus accedere ad consanguineam suæ sponsæ. pagina 423. col. 2. lit. a
- Dubium adiunctum,** an si sponsalia de futuro sint nulla contrahatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. pag. 424. col. 1. lit. c
- Dubium circa decretum Concilij,** an sponsalia, quæ sunt inualida propter defectum interioris consensus, cum tamen in foro externo sit consensus, inducatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, eadem pagina, col. 2. lit. b
- Dubium,** an impedimentum iustitiæ publicæ honestatis contrahatur ex sponsalibus de futuro conditionatis. pag. 425. col. 1. lit. d
- Dubium,** an per contractum matrimonij celebratum per verba de presenti conditionalia ante ad impletionem conditionis contrahatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, vel aliquod aliud. pagina 426. col. 2. lit. d
- Dubium,** an quando admiscetur affinitas cum publica honestate & petitur dispensatio à summo Pontifice super tale impedimentum satis sit petere dispensationem super affinitate, & quod summus Pontifex tollat impedimentum affinitatis sine eo, quod derogetur impedimento publicæ honestatis. p. 428. col. 1. lit. d
- ¶ **Articulus quintus.** Vtrum affinitas sit causa affinitatis. pag. 429. col. 1. lit. d
- ¶ **Articulus sextus.** Vtrum affinitas matrimonium impediatur. pag. 431. col. 1. lit. a
- Dubium primum.** Vtrum matrimonium inter affines contractum sit ipso iure nullum. pagina. 432. columna prima. lit. a.
- Dubium secundum,** an aliquis gradus affinitatis iure ipso nature & impediatur & dirimat matrimonium. pag. 433. col. 2. lit. b
- Dubium affine præcedenti,** an affinitas in linea recta impediatur & dirimat matrimonium iure naturali in omnibus gradibus. pag. 438. col. 2. lit. c
- Dubium tertium,** an affinitas in primo gradu lineæ trāsversalis vel collateralis impediatur & dirimat matrimonium iure naturali, an vero solo iure positivo humano. pag. 439. col. 2. lit. c
- Dubium quartum.** Vtrum qui post contractum matrimonium ante consummationem accessit ad consanguineam uxoris & ex illo accessu oritur affinitas tenetur ingredi religionem & nullo modo possit consummare

Index Quæstionum, &c.

- summare matrimonium etiam per redditionem debiti. pag. 444. col. 1. lit. a
- Dubium quintum,** an quando incestus cum consanguinea uxoris, vel viri processit ex ignorantia inuincibili, vel per vim oritur hoc impedimentum taliter impediatur à petitione debiti. pag. 446. col. 2. lit. a
- Dubium sextum,** an quando uterq; culpabiliter fuit causa affinitatis possit petere & reddere debitum, pag. 449. col. 2. lit. b
- ¶ **Articulus septimus.** Vtrum affinitas habeat per se gradus. pag. 451. col. 1. lit. d.
- ¶ **Artic. octauus.** Vtrum gradus affinitatis extendantur sicut gradus consanguinitatis. pag. 452. col. 1. lit. a
- ¶ **Artic. nonus.** Vtrum coniugium contractum inter affines vel consanguineos semper sit dirimendum. pag. 453. columna 2. lit. c
- Dubium grauiissimum,** an contrahentes scienter in prædictis gradibus & impedimentis incurrant excommunicationem. pag. 454. col. 2. lit. c.
- Dubium primum annexum præcedenti,** an qui contractum de presenti cum impedimento affinitatis vel consanguinitatis sub conditione incurrat excommunicationem. pag. 457. col. 1. lit. b
- Dubium secundum annexum præcedenti,** an per contractum matrimonium externum celebratum inter affines, vel consanguineos, vel alios, qui ponuntur in dicta constitutione sine consensu aliquo externo incurratur huiusmodi excoicatio. pag. 458. col. 1. lit. b
- Dubium tertium annexum præcedenti,** an si vnus contrahentium in huiusmodi gradibus prohibitis in illa Clementina habet consensum internum quando contrahit non vero alius incurrat excommunicationem. pag. 460. col. 1. lit. b
- Dubium quartum annexum præcedenti,** an si aliqui consanguinei vel affines, vel alij prohibiti in illa Clementina post Concil. Trident. contrahant de presenti sine parocho & testibus incurrant excommunicationem. pag. 461. col. 1. lit. b
- Dubium quintum annexum præcedenti,** an si duo affines vel consanguinei, vel alij contenti in Clementina contrahant matrimonium & velint contrahere propter metum cadentem in virum constantem in casu quo nullum est matrimonium saltem iure positivo incurrant illam excoicationem. pag. 462. col. 1. lit. c
- Dubium sextum annexum,** an illi qui contrahunt in gradibus affinitatis quæ oritur ex matrimonio rato non consummato incurrant excoicationem latam in illa Clementina. pag. 463. col. 1. lit. b
- Dubium septimum annexum,** an affines vel consanguinei, qui post sponsalia de futuro habeant coitum affectum maritali incurrant excoicacionem huiusmodi Clementina. eadem pag. col. 2. lit. a
- Dubium octauum annexum,** an incurratur ista excommunicatione quando contrahitur cum affine vel consanguinea ignoranter. eadem pag. & col. lit. d
- Dubium nonum,** an illi qui à principio contractus ignorabant consanguinitatem, vel affinitatem vel aliud

- impedimentum ex positum in illa Clementina, & postea perseverant scienter non solum in concubitu verum etiam in coniugio incurrant excoicacionem. pag. 465. col. 1. lit. c
- Dubium secundum principale grauiissimum,** Vtrum matrimonium contractum cum ea, quam credebat consanguineam vel affinem cum in rei veritate non sit, sit validum. pag. 466. col. 1. lit. c
- ¶ **Articulus decimus.** Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines vel consanguineos sit procedendum per viam accusationis. pag. 468. col. 2. lit. a
- ¶ **Artic. vndecimus.** Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes. pag. 469. col. 2. lit. a
- Dubium primum.** Vtrum sigillum confessionis sacramentalis reuelari possit in iudicio ad probandum matrimonium vel non matrimonium. pag. 470. col. 1. lit. b
- Dubium secundum,** an qui existimatur coniuges & iudicantur tales teneantur stare matrimonio & possint, & teneantur habere actum coniugale, ead. pag. col. 2. lit. d
- Quæst. LVI. De impedimentis cognationis spiritualis.** p. 473. col. 1. c
- ¶ **Artic. primus.** Vtrum spiritualis cognatio impediatur matrimonium, eadem pag. col. 2. lit. b
- Dubium primum,** an si spiritualis cognatio inducatur in casu necessitatis post matrimonium contractum impediatur actum matrimonij. pag. 475. col. 2. lit. c
- Dubium primum annexum præcedenti,** an quando aliquis baptizat filium suum susceptum ex fornicatione in casu necessitatis possit contrahere matrimonium cum illius matre. pag. 477. col. 2. lit. a
- Dubium secundum annexum præcedenti,** an si vir baptizat filium suæ uxoris, & non suum possit non solum reddere, sed etiam petere si illum baptizauit in extrema necessitate. pag. 478. col. 2. lit. b
- Dubium secundum principale & quartum in ordine,** an si cognatio spiritualis inducatur extra casum necessitatis tamen ex ignorantia ille ex cuius actu contrahitur possit non solum reddere verum etiam petere debitum. pag. 479. col. 1. lit. b
- Dubium quintum in ordine,** an si cognatio spiritualis extra casum necessitatis inducatur ex malitia possit petere debitum ille ex cuius malitia inducitur. pagina 480. col. 1. lit. a
- ¶ **Articulus secundus.** Vtrum per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. p. 481. col. 2. lit. d
- Dubium primum.** Vtrum cognatio spiritualis inducatur per sacramentum baptismi vel confirmationis. pagina 482. col. 2. lit. c
- Dubium annexum præcedenti,** an contrahatur cognatio spiritualis per catechismum. pag. 483. col. 2. lit. b
- Dubium secundum.** Vtrum contrahatur cognatio spiritualis per alia sacramenta. pag. 484. col. 1. lit. b
- ¶ **Articulus tertius.** Vtrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi & leuantem de sacro fonte. pag. 487. col. 1. lit. b
- Dubium primum,** an inter eos qui contraxerant cognationem

tionem istam spiritualem ante determinationem concilij Triden. quæ ablata est per concilium possit constare matrimonium. pag. 488. col. 2. lit. c

Dubium secundum grauius, an post confirmationem concilij Triden. in omnibus maneat cognatio spiritualis quæ impediatur & dirimat matrimonium. pag. 489. col. 1. lit. b

Dubium annexum præcedenti, an quando nulli designantur in patris per culpam parochi, vel alterius in necessitate baptizatis omnes & soli tangentes paruum baptizatum fiant cognati cognatione spirituali. pag. eadem col. 2. lit. b

Dubium, post decretum concilij Triden. an illa cognatio quæ fundatur in actione diffundatur ad personam carnaliter cognitam cum qua efficitur vna caro, siue copula sit licita, siue illicita. pagina. 490. colum. 1. lit. b

Dubium circa decretum Concilij Tridenti. an post illud contrahatur impedimentum per catechismum. pagin. eadem col. 2. lit. c

Dubium, an supposito quod hoc impedimentum, quod oritur ex catechismo mansit post Concilium Trid. sit restrictum ad vnum & vnam sicut restrictum est impedimentum, quod oritur ex baptismo & confirmatione. pag. 491. col. 1. lit. a

Dubium annexum. An si quis baptizatus baptizet filium infidelis contrahatur compaternitas inter baptizantem & infidelem patrem. pag. 492. col. 2. lit. d

¶ Articulus quartus. Vtrum cognatio spiritualis transeat à viro in uxorem. pag. 493. col. 1. lit. c

¶ Articulus quintus. Vtrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales patris spiritualis. pagina 494. col. 1. lit. c

Dubium primum, quando aliqui duo contraxerunt matrimonium cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, vel publicæ honestatis, vel cognationis spiritualis, quod etiam impedit matrimonium & dirimit, quis poterit cum ijs dispensare, vt licite & valide contrahant inter se, an solus papa, an etiam episcopus, vel abbas habens iurisdictionem episcopalem. pagina 495. col. 1. lit. a

Dubium secundum, quando interuenit aliquod impedimentum consanguinitatis vel affinitatis vel aliud simile, quod impediatur & dirimat matrimonium quid requiratur ex parte petentis dispensationem, vt illa dispensatio censetur legitima. pagina. 496. columna. 2. liter. c.

Difficultas prima annexa, quando habentes simile impedimentum scienter contraxerunt forte ea intentione, vt facilius cum eis dispenseretur, vel sine tali intentione, siue illud consummauerint siue non eadem intentione ante petitionem dispensationis, an dispensatio sic obsesta sit subreptitia & nulla, an potius sit valida. pag. eadem col. 2. lit. d

Difficultas secunda coniuncta, quando illi non contraxerunt matrimonium cum tali impedimento, sed habuerunt scienter copulam carnalem antequam pete-

rent dispensationem. Postea vero in petitione dispensationis declarauerunt impedimentum consanguinitatis vel affinitatis, sed non copulam an talis dispensatio sit subreptitia & nulla. pag. 497. col. 1. lit. a

Difficultas tertia, quando ante petitionem dispensationis nec contraxerunt matrimonium nec habuerunt copulam, nec vere intendebant eam habere post factam petitionem, accidit tamen qd post missas literas ad Pontificem continentes dispensationis petitionem se conuenerunt carnaliter ex humana fragilitate & non sub alia fraude, an sit subreptitia dispensatio si tantum declaratur impedimentum, sed non copula. pag. & eadem col. & lit. eadem.

Dubium tertium, an aliquid aliud requiratur, vt petens dispensationem gaudeat illa cum petito habuit omnia necessaria, vt Papa vna voce per se concessit dispensationem. pag. 501. col. 1. lit. a

Dubium quartum, quæ sint causæ rationabiles ad licite petendam dispensationem. pag. & col. eadem lit. d

Quæst. LVII. De cognatione legali, quæ est per adoptionem. pagina 502. col. 1. lit. a

¶ Articulus primus. Vtrum adoptio conuenienter diffiniatur. pag. & col. eadem lit. c

¶ Articulus secundus. Vtrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. pag. 504. col. 1. lit. d

Dubium primum. Vtrum cognatio legalis impediatur & dirimat matrimonium. pag. 504. col. 1. lit. d

Dubium secundum, an cognatio legalis impediatur vsus matrimonij post matrimonium contractum si illa superueniat. pag. 505. col. 1. lit. c

¶ Articulus tertius. Vtrum cognatio legalis contrahatur solum inter adoptantem patrem & filium adoptatum. pag. 507. col. 2. lit. b

Dubium primum. Vtrum cognatio legalis tertiæ speciei extendatur ad filios naturales etiam si non sint legitimi. Itaq; dubium est an inter filium naturalem non legitimum & inter filiam adoptiuam possit stare matrimonium, vel è contra. pag. 509. col. 1. lit. a

Dubium secundum, circa eandem speciem cognationis legalis, an inter ipsos filios adoptiuos possit constare matrimonium. pag. & col. eadem lit. a

Dubium resolutum ex alio an filij adoptiuus possint contrahere cum filiis spiritualibus eiusdem hominis. pag. 110. col. 1. lit. a

Quæstio LVIII. De impedimento frigiditatis, maleficij, furie & mentis. pag. & col. eadem lit. b

¶ Articulus primus. Vtrum frigiditas matrimonium impediatur. pag. & col. eadem lit. d

Dubium grauius, an omnis frigiditas & impotentia naturalis tollat matrimonium. pag. 512. col. 2. lit. c

Dubium

Dubium primum, ad primum, an contrahentes possint cedere iuri suo quando sciunt impotentiam coeundi naturalem & perpetuam, itaque dubium est, an isti possint ex voluntate sua contrahere quantum sciunt impotentiam. pag. 515. col. 1. lit. b

Dubium secundum, ad secundum. An impotentia generandi tollat matrimonium, ita vt nullum sit. pag. eadem col. 2. lit. c.

Dubium tertium, ad tertium, de matrimonio spadonum an sit validum & teneat. pag. 516. col. 1. lit. d

Dubium quartum, ad quartum. An illi qui habent potentiam coeundi imperfectam taliter quod possunt erigere membrum & penetrare vas, non tamen seminare in perpetuum possint matrimonium contrahere, ita vt sit validum. pag. 518. col. 1. lit. d

Dubium aliud circa confirmationem quarti argumenti de senibus an possint contrahere matrimonium taliter, quod sit validum. pag. 520. col. 1. lit. b

Dubium quintum grauius in solutione quinti. Virum possit esse perpetuum impedimentum naturale viro vel femina respectu vnius personæ & non respectu alterius. Itaq; dubium est an decur impotentia coeundi naturalis perpetua respectu respectu vnius personæ & non respectu alterius taliter quod reddat matrimonium nullum cum illa & non cum alia. pag. & col. eadem lit. d

Dubium sextum in solutione sexti argumenti. An si impotentia coeundi perpetua superueniat matrimonio iam contracto dissoluatur matrimonium. pag. 522. col. 2. lit. c

Dubium septimum in solutione ad septimum. An impotentia coeundi tollat matrimonium iure naturali, quando illud annullat, an vero iure positivo. pagina 523. col. 1. lit. c

Dubium an femina, cui per artem medicam potest subueniri, vt reddat debitum teneatur pati illam medicamentum & idem est de viro. pag. 525. col. 1. lit. d

Dubium aliud, an quando est ita acta quod quantum possit recipere semen, non tamen potest parere sine periculo vite an sit validum matrimonium contractum cum tali muliere. pag. 526. col. 1. lit. b

¶ Articulus secundus. Vtrum maleficium possit impedire matrimonium. pag. 536. col. 1. lit. a

Dubium primum, quando solutum est matrimonium, quod indicatum est nullum propter maleficium & maleficus contrahit cum secunda, si tunc reperitur potens an teneatur redire ad priorem. pag. 528. col. 1. lit. d

Dubium secundum. Vtrum possit quis petere à malefico, vt dissoluatur opera maleficij. pag. 529. col. 1. lit. a

Dubium tertium. An sit licitum vti aliquo remedio ad tollendum tale maleficium. pag. eadem col. 2. lit. d

¶ Articulus tertius. Vtrum furia impediatur matrimonium. pag. 530. col. 1. lit. a

Dubium primum. An matrimonium contractum in mentia sit validum, eadem pag. col. 2. lit. d

Dubium secundum. An si furia subsequatur ad matrimonium iam validum sint permittendi habere matrimo-

monij vsus. pag. 531. col. 2. lit. c

Dubium an copulare carnaliter duo amentes non conuictos matrimonialiter sit peccatum mortale. pag. 532. col. 2. lit. c

¶ Articulus quartus. Vtrum incestus quo cognoscit quis sororem uxoris suæ matrimonium dirimat. pagina 533. col. 1. lit. c

Dubium primum. Vtrum si vir mortua uxore committat incestum cum consanguinea uxoris impediatur ad contrahendum. pag. 534. col. 1. lit. a

Dubium secundum. An incestus cum propria consanguinea impediatur matrimonium. pag. & col. ead. lit. c

Dubium adiunctum. An pœna quæ incurritur propter incestum cum propria consanguinea (videlicet) quod impeditur ne contrahat matrimonium incurrat ipso facto, vel sit necessaria declaratio iudicis. pagina 536. col. 1. lit. b

¶ Articulus quintus. Vtrum defectus ætatis impediatur matrimonium. eadem pag. col. 2. lit. a

Dubium. An quando acceleratur vsu rationis ante annos pubertatis matrimonium contractum sit validum etiam stando in iure humano. pag. 537. col. 2. lit. d

Quæst. LIX. De disparitate cultus. pag. 538. col. 1. lit. c

¶ Articulus primus. Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli, eadem pag. col. 2. lit. b

Dubium primum. An defacto ita sit quod disparitas cultus sit impedimentum prohibens & dirimens matrimonium subsequens. pag. 540. col. 1. lit. a. d

Dubium secundum. An cultus disparitas sit impedimentum dirimens matrimonium iure naturali vel diuino an vero solum iure positivo, eadem pag. & col.

Dubium tertium. An matrimonium inter fidelem & infidelem iam quod non est irritum nisi iure humano ecclesiastico, an saltem sit prohibitum iure naturali & diuino. pag. 543. col. 2. lit. d

Dubium quartum. An matrimonium fidelis cum hæretica baptizata valeat. pag. 546. col. 1. lit. d

Dubium adiunctum. An sit licitum quod fidelis contrahat cum infideli hæretica. pag. 547. col. 1. lit. d

¶ Articulus secundus. Vtrum inter infideles possit esse matrimonium, eadem pag. col. 2. lit. d

Dubium primum. Vtrum matrimonium infidelium sit sacramentum. pag. 549. col. 2. lit. d

Dubium secundum. Vtrum matrimonium infidelium habeat ex natura sua, quod sit indissolubile. pagina 550. col. 1. lit. b

Dubium tertium. An si duo infideles coniugati conuertantur ad fidem & baptizentur matrimonium illorum possit habere rationem sacramenti. pag. ead. col. 2. c

¶ Articulus tertius. Vtrum coniux conuersus ad fidem possit commanere cum uxore nolente conuertere. pag. 553. col. 1. lit. c

¶ Articulus quartus. Vtrum fidelis conuersus possit uxorem infidelem dimittere volentem cohabitare siue continentia creatoris. pag. 555. col. 2. lit. a

Dubium primum. An prima conclusio Diui Thomæ sit vera. pag. 556. col. 2. lit. b

Dubium secundum grauißimum. An quando alter coniux conuertitur ad fidem & alius manet in infidelitate & vult cohabitare sine contumelia creatoris dirimatur & dissoluatur matrimonium quo ad vinculum. pag. 558. col. 2. lit. b

¶ **Articulus quintus.** Vtrum fidelis discedens ab vxore infideli possit aliam ducere. pag. 562. col. 1. lit. c

Dubium primum. An matrimonium legitimum & consummatum inter infideles dissolui possit per alterius coniugis conuersionem ad fidem. altero coniuge perseuerante in infidelitate & nolente cohabitare cum fidei sine creatoris iniuria. Et quando dissoluatur. pagina 563. col. 2. lit. a

¶ **Articulus sextus.** Vtrum alia vitia soluant matrimonium. pag. 572. col. 1. lit. d

Quæstio. L X. De vxoricidio. pagina 573. col. 1. lit. c

¶ **Articulus primus.** Vtrum liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij, eadem pag. & col. lit. d

Dubium primum. An in dicto casu quo propria & priuata autoritate maritus occidit vxorem peccet mortaliter. pag. 575. col. 1. lit. c

Dubium secundum. An peccet mortaliter ille maritus, quando prolata est publica sententia à iudice si occidit propriam vxorem. pag. 576. col. 1. lit. a

¶ **Articulus secundus.** Vtrum vxoricidium impediatur matrimonium, eadem pag. col. 2. lit. c

Dubium, an si quis occidat vxorem, vt contrahat cum qua prius adulterauit non possit esse matrimonium inter illum & adulteram, & an sit necessarium, qd mors subsequatur animo contrahendi matrimonium. pag. 578. col. 1. lit. b

Quæst. L X I. De impedimento matrimonij, quod est votum solenne. pag. 579. col. 1. lit. a

¶ **Articulus primus.** Vtrum alter coniugum altero inuito post carnalem copulam possit religionem intrare, eadem pag. & col. lit. d

Dubium grauißimum, Vtrum solenne votum religionis habeat virtutem & efficaciam ad dissoluendum matrimonium ratum & consummatum. pag. 580. col. 1. lit. a

Dubium coniunctum quod matrimonium dicatur consummatum ad hunc effectum, vt non dissoluatur per solennem professionem religionis. pagina 581. col. 1. liter. a

Dubium adiunctum grauißimum. An quando matrimonium est vere consummatum per vim & violentiam tale matrimonium dissolui possit per votum solenne religionis, ita vt coniux oppressus liberè & licitè possit transire ad religionem. pag. 582. col. 2. lit. c

Dubium etiam adiunctum. An coniuges etiam post ma-

trimonium consummatum possint transire ad religionem. pag. 584. col. 2. lit. b

Dubium aliud affine. An sit licitum transire ad religionem post matrimonium consummatum altero coniuge inuito. pag. 585. col. 2. lit. d

¶ **Articulus secundus.** Vtrum alter coniugum possit altero inuito ante copulam carnalem religionem intrare. pag. 586. col. 2. lit. a

Dubium celebre & grauißimum. An matrimonium ratum, nondum consummatum per solennem professionem religionis dissoluatur. pag. 587. col. 1. lit. d

Dubium coniunctum quo iure dissoluatur matrimonium in tali casu, an dirimatur per dispensationem Christi dispensantis in lege nature & gratie, an vero ex statuto Ecclesie, an vero iure naturali & ex natura rei. pag. 589. col. 1. lit. c

Dubium aliud affine, an per votum solenne, quod uouent religiosi equites militarium ordinum cum quibus non est dispensatum, vt vxores possint ducere dissoluatur matrimonium ratum nondum consummatum. pag. 593. col. 1. lit. b

Dubium primum. An matrimonium ratum dissoluatur per aliud matrimonium consummatum. pagina 593. col. 2. lit. d

Dubium secundum. An per aliquid aliud quam per votum solenne religionis dirimatur matrimonium ratum nondum consummatum. pag. 594. col. 1. lit. c

¶ **Articulus tertius.** Vtrum mulier possit nubere alteri viro ante copulam carnalem viro suo religionem ingressa. pag. 594. col. 2. lit. c

Quæstio. L X I I. De impedimento, quod superuenit matrimonio consummato pag. 595. col. 1. lit. d

¶ **Articulus primus.** Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere. pag. 595. col. 2. lit. c

Dubium primum. An adulter sit priuatus iure petendi debitum ab altero coniuge. pag. 597. col. 1. lit. b

Dubium secundum, quando ambo coniuges erant adulteri, sed vnus cognitus, vt talis ab altero, alter tamè in occulto & ignoratus ab altero, si ille qui erat occultus agat penitentiam sui peccati coram Deo, alter vero qui erat cognitus perseueret in suo peccato, dubium est an ille qui egit penitentiam possit negare debitum alteri & facere diuortium. pagina 598. col. 1. lit. b

Dubium tertium, supposito quod maritus non possit vxorem adulteram accusare in foro exteriori Ecclesie petendo debitum à iudice ecclesiastico, qui etiam fuit adulter, an possit non obstante fornicatione propria accusare vxorem adulteram criminaliter coram iudice seculari pag. 598. col. 2. lit. a

Dubium quartum. An sint aliqua alia causæ, per quas fieri possit diuortium inter coniuges, id est separatio, vel quo ad thorum tantum, vel etiam quo ad communem habitationem. pag. 599. col. 1. lit. b

¶ Arti-

¶ **Articulus secundus.** Vtrum vir teneatur ex precepto vxorem fornicantem dimittere. pagina 599. columna secunda. lit. a

Dubium, an sit mortale peccatum aliquando non dimittere adulteram vxorem. pagina 600. col. 1. lit. d

¶ **Articulus tertius.** Vtrum vir proprio iudicio possit vxorem fornicantem dimittere. pagina 601. columna secunda. lit. b

¶ **Articulus quartus.** Vtrum vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari. pagina 603. columna prima. liter. b

¶ **Articulus quintus.** Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit. pagina 604. col. 1. lit. d

Dubium grauißimum, vtrum matrimonium quodcumque etiam consummatum & sacramentum dissoluatur quantum ad vinculum propter adulterium alterius coniugis. pag. 605. col. 1. lit. b

¶ **Articulus sextus.** Vtrum post diuortium vir & vxor possint reconciliari. pag. 609. col. 2. lit. d

Dubium, vtrum vir teneatur ex precepto vxorem dimissam reconciliare sibi. pag. 610. col. 2. lit. c

Quæstio L X I I I. De secundis nuptijs. pag. 612. col. 1. lit. d

¶ **Articulus primus.** Vtrum secunda nuptia sint licite. pag. 612. col. 2. lit. a

Dubium, vtrum sint licite secunda nuptia. pag. 613. col. 1. lit. a

¶ **Articulus secundus.** Vtrum secundum matrimonium sit sacramentum. pag. 614. col. 2. lit. d

Dubium, vtrum prima conclusio responsiua sit vera. pagina 615. col. 1. lit. b

Quæstio L X I I I I. De annexis matrimonio & de debiti redditione. pag. 616. col. 2. lit. a

¶ **Articulus primus.** Vtrum alter coniux teneatur alteri ad redditionem debiti. pag. 616. col. 2. lit. d

Dubium primum, vtrum ius ad petendum & reddendum debitum oriatur necessario ex natura vinculi matrimonialis. pag. 618. col. 1. lit. b

Dubium secundum. Vtrum gratia salutis tuendæ & procurandæ liberetur coniux à iure reddendi debitum alteri coniugi petenti. pag. 619. col. 2. lit. d

Dubium tertium, vtrum gratia vitandi morbi in prole generanda excusetur coniux à debiti redditione. pagina 622. col. 1. lit. b

Dubium quartum. Quid si timeatur prolis iam genitæ in vita vel salute periculum ex debiti redditione. pagina 623. col. 2. lit. c

Dubium quintum, vtrum gratia vitandi detrimenti in bonis fortuna siue fama siue pecuniarum excusetur coniux à debiti redditione. pag. 624. col. 1. lit. b

¶ **Articulus secundus.** Vtrum vir teneatur reddere debitum vxori non petenti. pag. 625. col. 1. lit. c

¶ **Articulus tertius.** Vtrum vir & mulier sint in actu

matrimoniali æquales. pag. 626. col. 1. lit. c

¶ **Articulus quartus.** Vtrum vir & vxor possint emittere votum contra debitum matrimonij sine mutuo consensu. pag. 627. col. 1. lit. c

Dubium primum. Vtrum votum castitatis emissum à coniuge sit validum. pag. 628. col. 1. lit. b

Dubium secundum. Quis possit dispensare aut irrita, & nulla facere huiusmodi vota. pag. 630. col. 1. lit. d

Dubium tertium, an postquam valida sunt impediunt istud taliter qd obligent quando non sunt dispensata. pag. 631. col. 1. lit. c

¶ **Articulus quintus.** Vtrum in diebus sacris impediatur petitio debiti. pag. 631. col. 1. lit. d

¶ **Articulus sextus.** Vtrum petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet. pag. 631. col. 2. lit. c

¶ **Articulus septimus.** Vtrum vnus coniux teneatur alteri debitum reddere in tempore festiui. pagina 632. na prima. liter. c.

Dubium, an locus sacer impediatur redditione debiti vel petitionem. pag. 632. col. 2. lit. d

Quæstio L X V. De bigamia, seu poligamia pag. 633. col. 2. lit. a.

¶ **Articulus primus.** Vtrum habere plures vxores sit contra legem nature, eadem pag. & col. lit. c

Dubium, vtrum attentoratum iure nature aut omnem legem, tam veterem, quam euangelicam possit vnus vir plures vxores simul in matrimonio habere. pag. 636. col. 1. lit. b

¶ **Articulus secundus.** Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores. pag. 640. col. 1. lit. b

Dubium, vtrum vxorum pluralitas licita fuerit aliquando ex aliqua causa imo licita esse possit. pagina 641. col. 2. lit. a

Dubium secundum, vtrum quæ dicta sunt in ijs dubitationibus pari iure defendenda sint de maritorum pluralitate, ita vt maritorum pluralitas sit contra nature legem. pag. 644. col. 1. lit. a

Dubium tertium. Vtrum poligamia sit prohibita lege diuina in matrimonio in quantum sacramentum. pagina 646. col. 2. lit. a

Dubium quartum. Vtrum Summus Pontifex possit dispensare in vnitatem matrimonij ita vt in aliquo casu sit licita pluralitas vxorum in sacramento matrimonij. pag. 651. col. 1. lit. a

Dubium vltimum, vtrum per absolutam Deipotentiam possit fieri qd per sacramentum matrimonij copulentur plures coniuges quam duo non obstante ratione sacramenti. pag. 652. col. 2. lit. a

¶ **Articulus tertius.** Vtrum habere concubinam sit contra legem nature. pag. 655. col. 2. lit. b

¶ **Articulus quartus.** Vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale. pagina. 656. columna secunda. litera. c

¶ **Articulus quintus.** Vtrum aliquando licitum fuerit concubinam habere. pagina 657. columna secunda. litera. a.

Quæstio LXVI. De bigamia & irregularitate ex ea contracta. pag. 658. colum. 2. litera. a.

- ¶ *Articulus primus. Vtrum bigamie irregularitas sit annexa. eadem pag. & col. lit. d.*
- ¶ *Articulus secundus. Vtrum irregularitas sit annexa bigamie quæ contingit ex hoc, quod homo habeat duas uxores. unam de iure & alteram de facto. pagina 659. col. 2. lit. c.*
- ¶ *Articulus tertius. Vtrum contrahatur irregularitas ex eo quod aliquis ducit uxorem non virginem. pag. 660. colum. 1. lit. c.*
- Dubium, vtrum circa exempla interpretatiua bigamie, an qui ex ignorantia in iure civili duxit viduam aut ab alio corruptam vel accessit ad propriam uxorem post uxoris adulterium incidat in bigamie irregularitatem. pag. 664. col. 1. lit. d.*
- ¶ *Articulus quartus. Vtrum bigamia solvatur per baptismum. pag. 665. col. 1. lit. c.*
- Dubium, vtrum per baptismum solvatur irregularitas bigamie eadem pag. col. 2. lit. d.*
- ¶ *Articulus quintus. Vtrum cum bigamo liceat dispensare. pag. 666. col. 2. lit. b.*
- Dubium, vtrum summus Pontifex dispensare possit super bigamie irregularitatem. pagina 667. columna prima. litera. c.*

Quæstio LXVII. De libello repudij. pag. 667. col. 2. lit. b.

- ¶ *Articulus primus. Vtrum inseparabilitas uxoris sit de lege nature, eadem pag. & col. lit. c.*
- Dubium primum. Vtrum matrimonium attento iure tantum nature sit indissolubile. pagina 668. columna secunda. liter. d.*
- Dubium secundum, vtrum matrimonium inter Christianos baptizatos sit indissolubile ex lege gratie. pagina 673. colum. 2. lit. d.*
- ¶ *Articulus secundus. Vtrum potuerit esse licitum per dispensationem uxorem dimittere. pagina 677. columna. 1. lit. a.*
- Dubium primum, an summus Pontifex possit dispensare in matrimonio. pag. 678. col. 1. lit. c.*
- Dubium secundum, an matrimonium, ut est in officium nature, quod diximus esse indissolubile ex natura*

- sua) dissolui possit aliqua de causa. pagina 681. columna. 1. lit. c.*
- Dubium aliud. Vtrum Deus ut author nature possit dispensare super indissolubilitate matrimonij. pag. 683. col. 2. lit. d.*
- ¶ *Articulus tertius. Vtrum sub lege Moysi licitum fuerit uxorem dimittere. pag. 685. col. 2. lit. d.*
- Dubium, vtrum Deus de facto vsus fuerit potestate dispensandi, & in speciali. pag. 687. col. 1. lit. b.*
- Dubium, vtrum Deus dispensauerit cum populo Iudeorum super indissolubilitate matrimonij concedendo illis libellum repudij seu diuortium quantum ad viriculum, eadem pag. & col. 1.*
- ¶ *Articulus quartus. Vtrum liceat uxori repudiata alium virum habere. pag. 689. col. 1. lit. c.*
- ¶ *Articulus quintus. Vtrum liceat viro repudiatam a se accipere. pag. 690. col. 1. lit. c.*
- ¶ *Articulus sextus. Vtrum causa repudij sit odium uxoris, eadem pag. col. 2. lit. c.*
- ¶ *Articulus septimus. Vtrum causa repudij debebant in libello scribi. pag. 691. col. 1. lit. a.*
- Dubium circa omnes istos articulos, an quacunq; ex causa liceret dare libellum repudij, eadem pagina & colum. litera. c.*

Quæstio LXVIII. De filijs illegitimè natis. pag. 692. col. 1. lit. a.

- ¶ *Articulus primus. Vtrum filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint legitimi, eadem pagin. & colum. liter. c.*
- ¶ *Articulus secundus. Vtrum filij illegitimi debeant aliquod damnum reportare. pag. 693. col. 1. lit. c.*
- Dubium, vtrum filij illegitimi teneantur in conscientia subire leges quæ contra eos discernuntur ante iudicis declarationem, eadem pag. col. 2. lit. c.*
- Dubium magis in particulari de legibus quæ impediunt translationem dominij in filios illegitimos. pagina 694. col. 2. lit. d.*
- Dubium graue, vtrum hæres institutus contra tenorem legum istarum præstita fide de reddenda hereditate filio spurio sit verus hæres & acquirat dominium illorum bonorum, & teneatur in conscientia reddere illa bona hereditaria filio spurio. pagina 697. columna secunda. lit. a.*
- ¶ *Articulus tertius. Vtrum filius illegitimus possit legitimari. pag. 699. col. 2. lit. d.*

FINIS.

I Loca omnia, ex Sacro Concilio desumpta, quæ in hoc opere continentur.

- S**ESSIONE 24. doctrina de Sacramento matrimonij. pag. 75. col. 2. lit. c. & p. 637. col. 2. lit. b. & pag. 671. col. 2. lit. c. & pagina 675. col. 1. lit. a.
- Sessione 24. de sacramento matrimonij. cano. 4. pagina 177. col. 1. lit. d.
- Sessione 24. cano. 3. & 4. pagina. 319. columna secunda. lit. d.
- Sessione 24. cano. 9. pagina. 363. columna. 1. lit. d. & pagina. 365. colum. 1. lit. c. & pagina. 370. colum. 2. lit. b.
- Sess. 24. can. 3. pag. 398. col. 2. lit. b. & pag. 401. col. 1. lit. b. & pag. 403. col. 2. lit. a.
- Sessione 24. cano. 12. pagina. 433. columna secunda. litera. a.
- Sessione 24. cano. 8. pagin. 605. columna prima. litera. d.
- Sessio. 24. cano. 2. pag. 637. col. 2. lit. c. & pagina. 648. col. 2. lit. b.
- Sessione 24. cano. 5. pag. 572. col. 1. lit. b. & pag. 675. col. 1. lit. a.
- Sessione 24. cano. 6. pagina. 588. columna secunda. litera. d.
- Sessione 24. cano. 1. pagina. 75. columna secunda. litera. a.
- Sessione 24. cano. 7. pagina. 675. columna prima. litera. a.
- Sessione 24. decreto de reformatione matrimonij. can. 1. pag. 46. col. 1. lit. b. & pag. 48. col. 1. lit. b. & pag. 52. col. 2. lit. a. & d. & pag. 60. col. 1. lit. c. & col. 2. lit. c. d. & pag. 62. col. 1. lit. d. & pag. 63. col. 1. lit. a. & pagin. 95. col. 2. lit. a. & pag. 15. col. 1. lit. c. & pagin. 170. col. 1. lit. a. & col. 2. lit. a. & pag. 173. col. 2. lit. a. & pag. 181. col. 1. lit. b. & pag. 240. col. 1. lit. b. & pag. 243. col. 2. lit. a. & pag. 246. col. 1. lit. d. & pag. 264. col. 2. lit. a. & pag. 266. col. 2. lit. b. & pag. 628. col. 2. lit. b.

FINIS.

- Sessione 24. can. 2. de reformatione matrimonij. pag. 403. col. 2. lit. d. & pag. 483. col. 1. lit. c. & pag. 488. col. 1. lit. c. & pagina. 492. colum. 1. lit. b.
- Sessione 24. can. 3. pag. 408. col. 1. lit. a. & pag. 409. col. 2. lit. b. & pag. 423. col. 1. lit. b.
- Sessione 24. cano. 4. pagina. 416. columna secunda. liter. d.
- Sessione 24. cano. 5. pag. 497. col. 1. lit. d. & pagina. 500. col. 1. lit. c.
- Sessione 24. cano. 6. pag. 495. col. 2. lit. d. & pagina. 501. col. 1. lit. c. & pagina. 321. columna secunda. lit. b.
- Sessione 24. cano. 7. pag. 193. colum. 1. lit. a. & col. 2. lit. a. & pag. 196. col. 2. lit. d. & pag. 607. col. 1. lit. a.
- Sessione 24. cano. 9. pag. 193. col. 2. lit. a. & pag. 273. col. 2. lit. b.
- Sessione 24. cano. 10. pagina. 323. columna prima. liter. c.
- Sessione 4. decreto, de canonicis scripturis. pagina 588. col. 1. lit. b.
- Sessione 7. cano. 1. de sacramentis in genere. pagina 30. col. 1. lit. d. & pagina 70. columna. 2. lit. b.
- Sessione 7. cano. 8. pag. 75. col. 1. lit. d. & col. 2. eadem litera.
- Sessione 7. cano. 9. pagina. 615. columna secunda. litera. b.
- Sessione 15. decreto, de regularibus. cano. 15. pagina 628. col. 2. lit. a.
- Sessione 23. decreto, de reformatione. cano. 3. & 6. pagina. 374. col. 1. lit. a.
- Sessione 23. decrto, de reformatione. cano. 17. pag. 662. col. 1. lit. a.
- Sessione 25. de regularibus. cano. 15. pagina. 109. columna prima. liter. d. & pagin. 181. columna. 2. lit. d.

B A LOCO.

INDEX LOCORVM IVRIS CANONICI quæ in hoc opere continentur.

A

Capit. Abbat. De conuersione coniugatorum. pag. 629. columna secunda. lit. d

Capit. accepisti. de frigidis & maleficiatis. pag. 514. col. 1. lit. d.

Capit. acutius. distinct. 26. pag. 666. col. 1. lit. b.

Capit. ad eius. distinct. 5. pagina. 622. columna secunda. lit. a

Capit. ad abolendam. de hæreticis. pagin. 30. columna. 1. lit. c

Cap. ad apostolicam. de conuersione coniugatorum. pag. 629. col. 2. lit. d

Cap. ad audientiam. de sponalibus. pagin. 422. colum. 2. lit. b

Cap. ad dices. de his quæ vi metusve causa fiunt. pag. 216. col. 2. lit. a

Cap. admonere. 33. quæst. 2. pagina 611. colum. prima. lit. c

Cap. ad nostram. de coniugio feruorum. pagina 335. col. 2. lit. d. & pag. 339. col. 2. lit. d

Cap. ad limina. 30. quæst. prima. pagina. 476. columna. 2. lit. a

Cap. adolefcens. de sponalibus. pag. 114. col. 1. lit. a. & pag. 120. col. 1. lit. b. & pag. 136. col. 2. lit. b. & pag. 240. col. 1. lit. b

Cap. ad sedem. 35. quæst. 5. pag. 389. col. 2. lit. b. & pag. 403. col. 2. lit. b. & pag. 452. columna secunda. liter. d

Cap. Agatofa. 37. quæst. 2. pag. 629. col. 2. lit. d. & pag. 585. col. 1. lit. b.

Cap. Alma mater. de sententia excommunicatio nis in 6. pag. 322. col. 2. lit. d

Capit. an non districta. 24. quæst. 3. pag. 648. columna 2. lit. a

Capit. aliquando. 32. quæst. 2. pag. 231. col. 2. lit. a. & pag. 232. col. 1. lit. b. & pag. 238. colum. 2. lit. c. & pag. 284. col. 2. lit. c. & pag. 289. colum. na. 1. lit. d

Cap. à nobis fuit & c. de bigamis non ordinandis. pag. 663. col. 1. lit. b. & pag. 664. col. 1. lit. b

Capit. aliter. 30. quæst. 5. pag. 169. col. 2. lit. d. & pag. 170. col. 1. lit. d. & pag. 169. col. lit. c. & eadem pagina col. 2. lit. a. & pag. 265. col. 1. lit. d. & pag. 270. col. 2. lit. d

Capit. aperiantur. 31. quæst. 2. pag. 613. columna secunda. lit. d

Capit. atho. 27. quæst. 2. pagina. 101. columna secunda. lit. b

B

Cap. Beata Maria. 27. quæst. 1. pag. 230. col. 1. lit. d. & pag. 233. col. 2. lit. a

C

Capit. caue. 22. quæst. prima. pag. 540. columna prima. lit. b

Capit. Capellanus. de ferijs. pagin. 322. columna secunda. lit. c

Capit. cognoscamus. distinct. 34. pagina 662. columna. 1. lit. a

Capit. cognoscentes. de constitutionibus. pagina 253. col. 2. lit. a

Capit. cognoscentes ij. de constitutionibus. pag. 456. col. 2. lit. b

Capit. consuluit. de voto & voti redemptione. in 6. pag. 351. col. 2. lit. d

Cap. consanguinitas. 25. quæst. 2. pagina 388. columna. 2. lit. a

Capit. commissum. de sponalibus. pag. 101. col. 2. lit. b. & pag. 115. col. 2. lit. a. & pag. 116. col. 2. lit. a. & pag. 119. col. 2. lit. a. & pag. 279. col. 1. lit. d. & pag. 281. col. 1. lit. d. & pagina 353. columna. 2. lit. c

Capit. constitutus. de conuersione coniugatorum. pag. 382. col. 2. lit. c. & pag. 629. col. 2. lit. d

Capit. coniugatus. de conuersione coniugatorum. pag. 629. col. 2. lit. c

Capit. coniunctiones. 35. quæst. 3. pagina 430. colum. 2. lit. c

Capit. consultationi tuæ. de sponalibus. pagina 213. col. 1. lit. b. d

Capit. consultationi. de frigidis & maleficiatis. pag. 513. col. 2. lit. c. & pag. 517. col. 2. lit. c

Capit. consulti sumus. de procuratoribus. pagin. 63. colum. 1. lit. a

Capit. cum ad monasterium. de statu monachorum. pag. 243. col. 1. lit. b. & pag. 365. col. 2. lit. d. & pag. 376. col. 2. lit. a. d

Capit. cum in ecclesia. de simonia. pagin. 28. columna. 2. lit. a

Capit. cum societas. 27. quæst. 2. pag. 54. col. 2. lit. c. & pagin. 83. col. 1. lit. b. & pagina. 678. columna. 1. lit. d

Capit. cum in tua. de sponalibus. pag. 120. col. 1. lit. d. & pag. 169. col. 2. lit. c

Capit. cum locum. de sponalibus. pag. 136. col. 2. lit. b. & pag. 149. col. 2. lit. b. & pag. 209. col. 2. lit. b. & pag. 111. col. 1. lit. a. & pag. 213. col. 1. lit. b. & d. & pag. 215. col. 2. lit. a

Capit. cum apud sedem. de sponalibus. pag. 150. colum. 1. lit. d

Capit. cum inhibitio. de clandestina dispensatione. pag. 170. col. 2. lit. a. eadem pag. col. 2. lit. c. & pag. 172. col. 1. lit. b. & pag. 172. col. 2. lit. d. & pag. 173. col. 2. lit. a. & pag. 174. col. 1. lit. a. & pag.

INDEX

& pagina 183. colum. 1. liter. c. & pagina 432. colum. 2. liter. d

Capit. cum esses. de testamentis. pagina 194. colum. 2. liter. c

Capit. cum dilectus de his quæ vi metusve causa fiunt. pag. 207. col. 1. lit. c

Capit. cum olim. de clerico coniugato. pag. 234. colum. 1. lit. d

Capit. cum contingat. de iureiurando. pag. 256. colum. 2. lit. b

Capit. cum in tuam. de testibus. pagina 263. colum. 2. lit. d

Capit. cum virum. de regularibus. pagina 266. colum. 1. lit. a

Capit. cum causa. de raptoribus. pagina 266. columna secunda. lit. a

Capit. cum sis præditus. de conuersione coniugatorum. pag. 379. col. 1. lit. c. & pag. 382. col. 2. lit. b. & pag. 629. col. 2. lit. d. & pagina 585. columna. 1. lit. b

Capit. cum secundum. de secundis nuptijs. pag. 273. col. 1. lit. d. & pag. 613. col. 2. lit. b

Capit. cum initiatur. 27. quæstione. 2. pagin. 89. columna. 1. lit. a

Capit. cum in captiuitate. 34. quæstione. 2. pag. 605. col. 2. lit. c

D

Capit. de illis. de conditionibus appositis. pag. 127. col. 2. lit. d. & pag. 121. col. 2. lit. a. & pag. 114. col. 1. lit. a. & pag. 241. col. 2. lit. d

Capit. debitum. de bigamis non ordinandis. pag. 54. col. 2. lit. b. & pag. 83. col. 1. lit. d. & p. 406. col. 2. lit. b. & pag. 655. col. 1. lit. b. & pag. 662. col. 1. lit. c. & pag. 463. col. 1. lit. b

Capit. decreta. 27. quæst. 2. pag. 588. col. 2. lit. c

Capit. desponsatas. 27. q. 2. pag. 101. col. 2. lit. b

Capit. deinde. distinct. 26. pag. 666. col. 1. lit. c

Capit. de illis. ij. de dispensatione impuberum. pag. 101. col. 2. lit. b

Cap. de Francia. de desponsatione impuberum. pag. 112. col. 1. lit. d. & pag. 265. col. 2. lit. d. & pag. 266. col. 2. lit. a. & pag. 269. col. 2. lit. c. & pag. 270. colum. 2. lit. d

Capit. de illis. de sponalibus. pag. 121. col. 2. lit. c

Capit. de infidelibus. de consanguinitate & affinitate. pag. 149. col. 2. lit. a

Cap. de muliere. de sponalibus. pag. 213. col. 2. lit. d

Capit. detrahe. 1. quæstione. 1. pagina 232. colum. 1. lit. a

Capit. discernimus. de iudicijs. pag. 264. col. lit. c

Capit. de muliere. de matrimonio contracto contra in dictum. pag. 322. col. 2. lit. b

Capit. de peregrinationis. de voto & voti redemptione in 6. pag. 351. col. 2. lit. d

Capit. desponsatam. 27. quæst. 2. pag. 366. col. 1. lit. c. & pag. 588. col. 2. lit. c

Capit. decreta. 27. quæst. 2. pag. 366. col. 1. lit. c

Capit. de diacono. j. qui clerici vel vouentes. pag. 370. col. 2. lit. b

Cap. de affinitate. d. 35. q. 5. pag. 403. col. 2. lit. b

Cap. de coniugali. 27. quæst. 2. pag. 101. col. 2. lit. b

Capit. de consanguinitate. distinct. 35. quæst. 3. pagina 403. col. 2. lit. b

Capit. de propinquis. 35. q. 3. pag. 431. col. 2. lit. d

Capit. Deus qui ecclesiam tuam. de diuortijs. pag. 441. col. 1. lit. d

Capit. Deus masculum. 31. quæstione. 1. pagina 613. col. 2. lit. c

Capit. de eo. 30. quæst. 1. pag. 480. col. 2. lit. a

Capit. dictum est. 29. quæst. 2. pag. 341. col. 2. lit. d. & pag. 342. col. 1. lit. d

Capit. dilectus. de excessu prælatorum. pagina 470. colum. 2. lit. a

Cap. discretionem de eo qui cognouit consanguineam vxoris. pag. 407. colum. 2. lit. b. & pagina 413. col. 2. lit. a

Capit. dixit dominus 32. quæstio. 1. pagina 602. columna. 2. lit. c

Capit. Diaconi. dist. 28. pag. 229. col. 2. lit. d. & pagina 371. col. 2. lit. b

Capit. Dominus. de secundis nuptijs. pagin. 144. col. 2. lit. b. & pag. 615. col. 1. lit. c

Capit. dubium non est. de desponsatione impuberum. pag. 112. col. 1. lit. c

Capit. duobus modis. j. de sponsa duorum. pagina. 120. col. 1. lit. b

Cap. duo mala. dist. 13. pag. 166. col. 2. lit. c

Capit. duobus iudicibus de sententia & re iudicata. pag. 138. col. 2. lit. d

Capit. duas. de sponsa duorum. pagina. 594. columna. 1. lit. b

E

Capit. ea enim. 1. c. quæstione. 2. pagina 179. columna. 1. liter. c

Capit. Ecclesia. de consecratione dist. 1. pag. 633. colum. 1. lit. b

Cap. æqualiter. 35. quæst. 3. pag. 431. col. 2. lit. d

Capit. ex parte. de conuersione coniugatorum. pag. 62. col. 1. lit. c. & pag. 63. col. 1. lit. a. & pagina 629. col. 2. lit. d

Cap. ex parte. de sponalibus & matrimonijs. pagina 85. col. 1. lit. c. & pagin. 154. col. 2. lit. a. & pagina 155. col. 1. lit. d. & pagin. 156. colum. 1. lit. a. & pagina 161. colum. 2. lit. d. & pag. 200. colum. 1. lit. d

Cap. ex publico. de conuersione coniug. pag. 95. col. 1. lit. d. & pag. 356. col. 1. lit. c. & pag. 583. colum. 2. lit. b. & pag. 588. col. 2. lit. c. & pag. 669. col. 2. lit. d. & pag. 678. col. 1. lit. d

Cap. ex literis Syluani. de sponalibus. pag. 101. col. 2. lit. b. & pag. 120. col. 1. lit. b

Capit. ex literis. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. pag. 120. col. 1. lit. d. & pag. 443. col. 2. lit. a. & pag. 534. col. 1. lit. a

B 3 Capit.

I N D E X.

Cap. ex literis, de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. pag. 578. col. 2. lit. b
 Capit. ex literis, de conuersione infidelium. pag. 124. colum. 2. lit. b
 Capit. ex literis, de diuortijs. pagina 611. columna secunda. lit. a
 Capit. ex literis, ij. de sponfalibus. pagin. 145. colum. 2. lit. d. & pag. 251. col. 1. lit. c
 Capit. ex literis, de frigidis & maleficiatis, pagina 525. col. 2. lit. a
 Capit. ex literis tuis, de consanguinitate & affinitate. pag. 434. col. 1. lit. c
 Capit. ex literarum tuarum, qui clerici vel uouentes. pag. 370. col. 2. lit. b
 Capit. ex sponfalibus in 6. pag. 422. col. 1. lit. d. & pag. 422. col. 2. lit. a. & pagina 425. colum. 2. lit. b. & pagina 428. colum. 1. lit. b. & pagina 466. colum. 2. lit. d
 Capit. extraordinariam, 35. quæst. 5. pag. 413. colum. 2. lit. d
 Capit. erubescant. dist. 32. pag. 373. col. 1. lit. b
 ¶ Capit. foeminae. 30. quæstione. 5. pagina 124. colum. 2. lit. d
 Capit. fraternitatis, 35. q. 10. pag. 406. col. 1. lit. b. & pag. 411. col. 2. lit. b. & pag. 413. col. 2. lit. d
 Capit. fraternitati tuae, de eo qui cognouit consanguineam uxoris. pag. 413. col. 2. lit. d. & pagina. 414. col. 1. lit. d. & pagin. 416. col. 1. lit. b. & pag. 534. col. 1. lit. a
 Capit. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis, pagina 112. col. 2. lit. b. & pag. 514. col. 2. lit. b. & pag. 525. col. 1. lit. d
 ¶ Capit. gaudemus, de diuortijs. pag. 392. col. 2. lit. a. & pag. 396. col. 2. lit. b. & pag. 441. col. 2. lit. a. & pag. 549. col. 1. lit. b. & eadem pag. col. 2. lit. b. & pag. 550. col. 1. lit. d. & pag. 637. col. 2. lit. b. & pag. 638. col. 2. lit. b. & pag. 642. col. 1. lit. b. & pag. 644. col. 1. lit. b. & pag. 647. col. 2. lit. b. & pag. 665. col. 1. lit. b. & pag. 570. col. 1. lit. a. & pag. 665. col. 2. lit. d. & pagina 671. colum. 2. lit. c
 Capit. gemma, de sponfalibus & matrimonijs. pagina 273. col. 1. lit. c
 ¶ Capit. hi qui matrimonium, 32. quæst. 7. pagina 530. col. 2. lit. d
 Capit. his qui, de sententia excommunicationis in 6. pag. 662. col. 1. lit. c
 Capit. hoc sanctum, 32. quæst. 2. pag. 265. columna secunda. lit. c
 Capit. honorantur, 32. quæstione. 2. pagina 27. col. 2. lit. d. & pagina 28. col. 2. lit. a. & pagina 267. colum. 2. lit. c
 Capit. honorantur, 32. quæstione. 1. pagina 270. colum. 2. lit. d

F

G

H

¶ Capit. iam nunc, 28. quæst. 1. pag. 558. col. 1. lit. a. & pag. 559. col. 2. lit. c
 Cap. illa dist. 12. pag. 198. col. 1. lit. d. eadem pagina col. 2. lit. a. & pag. 540. col. 2. lit. d
 Cap. illud, de præsumptionibus, p. 128. col. 1. lit. b
 Capit. Inquisitioni, de sententia excommunicationis. pag. 144. col. 2. lit. a. & pag. 167. col. 1. lit. a. & pag. 168. col. 1. lit. a
 Capit. intelligentia, de verborum significatione. pag. 155. col. 2. lit. b
 Capit. intelligimus, de adulterijs. pagina 597. colum. 2. litera. d
 Capit. in fidei fauorem, de hæreticis. libr. 6. pag. 193. colum. 2. lit. d
 Capit. inter cætera, 22. quæst. 4. pagin. 212. col. 1. lit. b. & pag. 216. col. 2. lit. a
 Capit. inter hæc, 33. quæstione. 2. pagina 575. columna. 2. lit. a
 Capit. insinuante, qui clerici vel uouentes. pagin. 229. col. 2. lit. c. & pag. 231. col. 1. lit. b. & d. & colum. 2. lit. a. & lit. d
 Capit. incestuosi, 35. quæstione. 8. pagina 534. colum. 2. lit. b
 Capit. in audientia, de sententia excommunicationis. pag. 457. col. 1. lit. b
 Capit. is qui fidem dederit, de sponfalibus. pagin. 114. colum. 1. lit. a
 Capit. is qui monasterium, de regularibus in 6. pagina 137. col. 2. lit. a
 Capit. is qui, de sponfalibus. pagina 204. columna prima. lit. b
 Capit. Iordane mulieris, de eo qui cognouit consanguineam uxoris. pag. 443. col. 2. lit. d. & pagina 446. col. 1. lit. c
 Cap. ita diligere, 30. quæst. 3. pag. 505. col. 2. lit. d
 Cap. ius naturale, distin. 1. pag. 6. col. 1. lit. d
 Capit. iurauit, de probationibus. pagina 263. colum. 2. liter. d
 Capit. iuuenis, de sponfalibus. pag. 414. col. 1. lit. d. & pag. 422. col. 2. lit. b
 ¶ Capit. laudabilem, de frigidis & maleficiatis. pag. 144. col. 1. lit. b. & pag. 517. col. 2. lit. d. & pag. 519. col. 1. lit. d. & pag. 578. col. 2. lit. a
 Capit. literæ vestrae, de frigidis & maleficiatis. pagina 68. col. 2. lit. a. & b
 Capit. literas, de sponfalibus. pag. 109. col. 1. lit. c
 Capit. literas, de coniugio leproforum, pag. 120. col. 2. lit. d. & pag. 620. col. 1. lit. b
 Capit. literas, de restitutione spoliatorum. pagina 399. col. 2. lit. c. & pag. 599. col. 1. lit. d
 Capit. licet Romanus, de constitutionibus in 6. pag. 425. colum. 2. lit. c
 Cap. licet, de translatione epi. pag. 379. col. 1. lit. c
 Cap. licet, de coniugio seruorum, p. 335. col. 2. lit. c
 Cap. licet, de regularibus. pag. 257. col. 1. lit. b
 Capit.

L

I N D E X

Capit. licet, de constitutionibus in sexto. pagina 180. col. 2. lit. b
 Capit. licet, de sponsa duorum. pagina 594. colum. 1. lit. a. & b.
 Capit. matrimonium, 27. quæstione. 2. pag. 230. colum. 1. lit. d
 Capit. maritum, distinct. 33. pagina 663. columna prima. lit. b
 Capit. meminimus, qui clerici vel uouentes. pag. 230. colum. 1. lit. c
 Capit. multorum ad nos, de Iudæis, & Saracenis. pag. 558. columna. 1. lit. d
 Capit. mulier quæ, de conuersione coniugatorum. pag. 599. col. 2. lit. a
 ¶ Capit. neque illud, 30. quæstione. 5. pagin. 124. colum. 2. lit. d
 Cap. nec furiosus, 32. quæst. 7. pag. 530. col. 2. lit. c
 Capit. nec uxorem, 33. quæstione. 4. pagina 323. columna. 2. lit. b
 Capit. neque eam, 35. quæstione. 3. pagina 413. colum. 2. lit. a
 Capit. nedum inter baptizatum, j. de cognatione spiritali in sexto. pagina 478. colum. 1. lit. a. & pag. 483. col. 1. lit. b
 Capit. ne aliqua, 27. quæst. 1. pag. 365. col. 1. lit. c
 Capit. Nicea, dist. 31. pag. 234. col. 1. lit. c
 Cap. non dicatis, 12. quæst. 16. pag. 234. col. 1. lit. c
 Capit. non est dubium, 27. q. 2. pag. 83. col. 1. lit. a
 Cap. non solum, 28. quæst. 1. pag. 121. col. 1. lit. b
 Capit. non est nostrum, 23. quæst. 5. pagina 157. colum. 2. lit. a
 Capit. non debet, de consanguinitate & affinitate. pag. 403. col. 2. lit. b. & pag. 411. col. 2. lit. b. & pag. 417. col. 2. lit. d. & pag. 430. col. 2. lit. d. & pag. 431. col. 2. lit. d
 Capit. non oportet, 22. quæstione. 1. pagina 540. colum. 1. lit. b
 Capit. non oportet, 33. quæstione. 4. pag. 323. colum. 1. litera. c
 Capit. nostrates, 30. quæst. 5. pag. 95. col. 2. lit. c. & col. 1. lit. d. & pag. 97. col. 2. lit. a. & pag. 187. col. 1. lit. b. & pag. 188. col. 1. lit. a. & pag. 265. colum. 2. lit. a
 Capit. nuper, de bigamis. pag. 650. col. 1. lit. b
 Capit. nuptiarum, 27. quæstione. 1. pag. 68. col. 1. lit. a. & pag. 351. col. 2. lit. a
 Capit. nuptiarum, 32. quæst. 1. pag. 520. col. 1. lit. d
 Capit. nuptiarum, de bigamis. pagina 664. col. 1. lit. b
 ¶ Capit. obijciuntur, 32. q. 4. pag. 636. col. 1. lit. d
 Capit. omnes utriusque sexus, de poenitentijs & remissionibus. pagina 191. colum. 1. lit. c. & pagina 192. col. 1. lit. a
 Capit. omnis, 27. quæst. 2. pag. 230. col. 1. lit. d
 Capit. omnis, 30. quæst. 1. pagin. 484. col. 1. lit. d. & pag. 485. col. 1. lit. b

N

O

Capit. omne, 27. quæst. 2. pagina 293. col. 2. lit. d. & pagina 294. colum. 2. lit. c. & pagina 297. columna. 2. lit. b
 Capit. omnibus nobis, 29. quæst. 2. de coniugio seruorum. pag. 343. col. 1. lit. c. & pagina 344. col. 2. lit. b. & d. & pagin. 345. colum. 2. lit. b. & pagina 346. col. 1. lit. d
 ¶ Capit. pastoralis, de officio iudicis legati. pag. 476. colum. 2. lit. c
 Capit. parentelæ, 35. quæstione. 5. pagina 452. columna. 2. lit. d
 Capit. per tuas, de conditionibus appositis. pag. 114. col. 1. lit. a. & pag. 240. col. 1. lit. a
 Capit. peruenit ad nos, ij. de iureiurando. pagina 597. col. 1. lit. a
 Capit. peruenit ad nos, de iureiurando. pagina 115. colum. 2. lit. d
 Capit. peruenit ad nos, de coniugio leproforum. pagina 620. col. 1. lit. b
 Capit. per tuas, de probationibus. pag. 143. col. 1. lit. a. & pag. 168. col. 1. lit. b
 Cap. per venerabilem, tituli, qui filij sint legitimi. pag. 693. col. 2. lit. d. & pag. 700. col. 2. lit. b
 Capit. peruenit ad nos, de adulterijs. pagina 163. colum. 2. lit. a
 Capit. peruenit ad nos, 30. quæstione. 1. pagina 479. col. 1. lit. c
 Capit. perlatum, qui filij sint legitimi. pag. 165. colum. 1. lit. a
 Capit. perlatum, 29. quæstione. 2. pagina 347. col. 2. lit. c. & d.
 Capit. per catechismum, de cognatione spiritali in sexto. pag. 483. col. 2. lit. d
 Cap. placet, de conuersione coniugatorum. pag. 357. col. 2. lit. b. & pag. 628. col. 1. lit. c. & pag. 630. colum. 2. lit. a
 Capit. placuit, 36. quæstione. 6. pagina 321. colum. 1. lit. d
 Capit. placuit, 32. quæstione. 2. pagina 674. columna. 2. lit. d
 Capit. porrò, de diuortijs. pagina 608. columna prima. litera. a
 Capit. porrò, 35. quæst. 3. pagina 406. col. 1. lit. c. & pag. 407. col. 2. lit. b
 Capit. porrò, 35. quæst. 5. pag. 452. col. 2. lit. b. & pag. 453. col. 1. lit. b
 Cap. proposuit nobis, ij. de coniugio seruorum. pag. 335. col. 2. lit. c. & pag. 336. col. 2. lit. b
 Capit. procurator, de procuratoribus, in sexto. pag. 158. col. 2. lit. b
 Capit. præterea, de conuersione coniugatorum. pag. 585. col. 1. lit. a
 Capit. præterea, de sponfalibus. pagin. 101. col. 1. lit. d. & pag. 120. col. 2. lit. c
 Capit. præfenti consilio, de Iudæis & Saracenis, pag. 558. col. 1. lit. d.

I N D E X

Capit. præcipimus. distinct. 34. pagina 663. columna. 1. liter. d

Q

¶ Capit. qualis. 3. quæstione. 5. pagina 606. columna. 2. lit. d

Capit. quanto. de diuortijs. pag. 62. col. 1. lit. c. & pag. 297. colum. 2. lit. b. & pag. 550. colum. 1. lit. b. & pagin. 564. colum. 1. lit. a. & pag. 565. col. 1. lit. b. & pag. 569. col. 2. lit. b

Capit. quod votum. de voto & voti redemptione in sexto. pag. 68. col. 2. lit. b. & pagina 118. col. 1. lit. d. & pag. 229. colum. 2. lit. d. & pagin. 234. colum. 1. lit. d. & pag. 363. colum. 1. lit. d. & pag. 671. col. 2. lit. d

Capit. quomodo. 31. quæst. 1. pagina 613. columna. 1. lit. b

Capit. quemadmodum. de iureiurando. pag. 120. colum. 2. lit. d

Capit. quod nobis. de clandestina desponsatione. pag. 169. col. 2. lit. d. & pag. 175. col. 2. lit. c

Capit. quoniam. de coniugio leproforum. pagina 620. colum. 1. lit. a

Capit. quoniam constitutio. de constitutionibus. pag. 253. col. 2. lit. a

Capit. quod bene. 6. quæst. 4. pagina 611. columna secunda. lit. a

Capit. quod dicitur. 29. quæst. 1. can. 11. pag. 327. colum. 2. lit. a. & lit. c. 6. ad hæc. & pag. 331. colum. 1. lit. b. & pagina 332. colum. 1. lit. c. & pagina 333. col. 2. lit. c

Capit. quod proponit. 32. quæst. 7. pag. 594. col. 1. lit. d. & pag. 636. col. 2. lit. a

Capit. quod super. de consanguinitate & affinitate. pag. 453. col. 1. lit. d

Capit. quod deo pari. 33. quæst. 5. pag. 629. colum. 2. lit. a

Capit. quod sedem. de frigidis & maleficiatis. pag. 513. columna. 2. lit. c. & pagina 514. columna. 1. liter. d

Capit. quod autem. 33. quæstione. 3. pag. 522. colum. 1. lit. a

Capit. quod si dormierit. 31. quæst. 1. pag. 613. colum. 2. lit. c

Capit. quis. de consanguinitate & affinitate. pag. 501. colum. 2. lit. b

Capit. quis ignoret. 32. quæst. 4. pagina 642. colum. 1. lit. a

Capit. quoniam non plures. de cognatione spiritali. pag. 484. col. 2. lit. c

Capit. qui in aliquo. distinct. 51. pagin. 663. columna prima. lit. d.

Capit. qui propinquam. 35. quæst. 3. pagina 535. colum. 1. lit. a

Capit. quidam. de conuersione coniugatorum. pagina 357. col. 2. lit. b. & pag. 628. col. 1. lit. c

Capit. quædam. 35. quæstione. 5. pagina 397. columna. 1. lit. b

R

¶ Capit. raptor. 27. quæstione. 2. pagina 121. colum. 1. lit. a

Capit. requisit. de sponsalibus. pagina 101. columna. 1. lit. c

Capit. requisisti. 33. quæst. 1. pag. 518. col. 2. lit. c. & pag. 594. col. 2. lit. b

Capit. rursus. de voto & voti redemptione. in 6. pag. 351. col. 2. lit. d

Capit. rursus. qui clerici vel vouentes. pag. 118. col. 1. lit. d. & pag. 230. col. 1. lit. c. & pag. 351. col. 2. lit. a. & pag. 360. col. 2. lit. d

S

¶ Capit. sanè si coniugati. de conuersione coniugatorum. pag. 379. colum. 1. lit. c. & pag. 382. colum. 2. lit. b. & pag. 629. col. 2. lit. b. & pag. 592. colum. 2. lit. c

Capit. sanè & inf. de clerico coniugato. pag. 370. colum. 2. lit. b

Capit. sæpe. 28. quæst. 1. pag. 559. col. 1. lit. a

Capit. seriatim. 32. dist. pag. 382. col. 1. lit. d. & pagina 663. col. 1. lit. d

Capit. series. de testibus. pagina 263. columna secunda. liter. d

Capit. secundum verba. 33. quæstione. 5. pagina 628. col. 2. lit. c

Capit. si duo. 35. quæstione. 6. pagina 534. columna secunda. lit. b

Capit. si ecclesia. de consecratione ecclesiæ vel altaris. pag. 633. col. 1. lit. b

Cap. sicut. j. 32. quæst. 2. pag. 68. col. 2. lit. b

Cap. si infidelis. 28. quæst. 2. pag. 565. col. 1. lit. b. & pagina 566. columna. 2. lit. d. & pag. 682. columna. 2. lit. d.

Capit. si infidelis. 28. quæstione. 1. pagina 556. colum. 2. lit. c

Capit. significauit. de conuersione coniugatorum. pag. 585. col. 1. lit. b

Cap. si infantes. de sponsalibus impuberum. in 6. pagina 97. colum. 1. lit. c. & pagina 112. col. 1. lit. d. & pag. 152. colum. 2. lit. c. & pagina 181. col. 2. lit. a. & pagina 182. columna secunda. litera. b. & pagina 267. colum. 1. lit. b. & pagina 422. col. 2. lit. c.

Capit. significasti. de diuortijs. pagina 597. columna. 2. lit. c

Cap. significauit. de eo qui duxit in matrem quam polluit per adulterium. pag. 578. col. 2. lit. b

Capit. sicut. de sponsalibus. pag. 101. col. 2. lit. b. & pag. 102. col. 2. lit. c. & pag. 121. col. 2. lit. a

Capit. sicut. 32. quæst. 1. pag. 601. col. 1. lit. c

Capit. si cuius. distinctione 34. pagina 663. columna. 2. lit. a

Capit. si culpa tua. de iniurijs & damno dato. pagina 103. col. 1. lit. c

Capit. si dicat. 33. quæstione. 5. pagina 628. columna. 2. litera. c

Capit. si quis. 32. dist. pag. 373. col. 1. lit. b

Capit.

I N D E X

Capit. si vero. de iureiurando. pag. 115. col. 2. lit. b. & pag. 200. col. 2. lit. b. & pag. 216. columna prima. lit. a. & c

Cap. si inter. de sponsalibus. pag. 120. col. 1. lit. b. & pag. 152. col. 1. lit. a

Capit. si laici. dist. 34. pag. 663. col. 2. lit. a

Capit. si quis. j. 27. quæst. 2. pagina. 120. columna prima. lit. d

Capit. si quis presbyter. de presbytero non baptizato. pag. 28. col. 2. lit. d

Cap. si inter virum. de sponsalibus. pag. 150. col. 1. lit. b. & pag. 154. col. 1. lit. d

Capit. si quis diuinis. 30. quæst. 5. pag. 156. col. 1. lit. a. & pag. 200. col. 1. lit. c

Capit. si seduxerit quis. de adulterijs. pagin. 163. colum. 2. lit. a

Capit. si quis clam. de clandestina desponsatione. pag. 169. col. 2. lit. c

Capit. si quis viduam. 2. dist. 34. pag. 663. col. 1. lit. a. & pag. 666. col. 1. lit. c

Capit. si quis viduam. 32. quæst. 7. pag. 534. columna. 2. lit. c

Cap. si testes. 4. quæst. 3. pag. 193. col. 2. lit. b

Capit. si quis cum duabus. 33. quæst. 2. pag. 534. colum. 2. lit. d

Capit. si verum. de iureiurando. pagina 200. columna 2. lit. b

Capit. si quis. cum matre & filia. 35. quæst. 3. pagina 534. col. 2. lit. d

Capit. sicut. ij. de regularibus. pag. 210. columna secunda. lit. d

Capit. si quis iudaicè. 28. quæst. 1. pagin. 550. columna 1. lit. c

Capit. si Paulus. 32. quæst. 5. pag. 229. col. 1. lit. b

Capit. si conditiones. de conditionibus oppositis. pag. 334. col. 1. lit. d. & pag. 237. col. 1. lit. b. & pag. 238. col. 2. lit. a. & pag. 239. col. 1. lit. b. & pag. 226. col. 1. lit. b. & pag. 232. col. 1. lit. a. & pag. 260. col. 2. lit. d. & pag. 262. col. 1. lit. c

Capit. si gratiose. de rescriptis. lib. 6. pag. 250. columna 2. liter. a

Capit. si nupserit virgo. distinct. 27. pag. 279. columna 2. liter. c.

Capit. si quis liber. 29. quæst. 2. pagin. 335. col. 2. lit. c. & pag. 338. col. 2. lit. b. c

Capit. si quis viuentem. 31. quæst. 1. pagina 578. colum. 1. lit. b.

Capit. si quis ancilla. 29. quæst. 2. pagina 335. columna 2. lit. c

Capit. si quis ingenuus. 29. quæst. 2. pag. 335. colum. 2. lit. c. & pag. 338. col. 2. lit. c

Capit. si quis. 28. quæst. 2. pag. 563. col. 2. lit. c

Capit. si quis post votum. 27. quæst. 1. pag. 357. colom. 2. lit. a

Capit. si quis sacro. 27. quæst. 1. pagin. 365. col. 1. lit. b. & pag. 422. col. 2. lit. b

Capit. si quis. 32. dist. pag. 373. col. 1. lit. b

Capit. si quis desponsauerit. ij. 27. quæst. 2. pagina 424. colum. 1. liter. d

Capit. si quis filiastrum. 30. quæst. 1. pagin. 483. colum. 1. lit. c

Capit. si qua per adoptionem. de cognatione legali. pag. 509. col. 2. lit. b

Capit. si per fortiaras. 33. quæst. 1. pag. 527. colum. 2. lit. c. & pag. 528. col. 1. lit. a

Capit. si vir. de cognatione spiritali. pag. 476. colum. 2. lit. c

Capit. si sacerdos. de officio ordinarij. pag. 470. colum. 2. lit. a

Capit. si vero. ij. de sententia excommunicationis. pag. 456. col. 1. lit. d

Capit. solet. 32. quæst. 2. pag. 232. col. 1. lit. a. pagina 237. col. 1. lit. c. pag. 285. col. 1. liter. d. & pag. 289. col. 1. lit. d

Capit. Spiritus sanctus. 1. quæst. 1. pagin. 64. colum. 1. liter. b

Capit. scripsit. 27. quæst. 2. pagina 588. columna secunda. lit. c

Capit. sponsus. 30. quæst. 5. pag. 186. col. 2. lit. c

Capit. sponsam. de sponsalibus. pag. 422. columna. 2. liter. b

Capit. sufficiat. 27. quæst. 2. pag. 136. col. 2. lit. b. & pag. 149. col. 2. lit. b. & pag. 161. col. 2. lit. d. & pag. 230. col. 1. lit. d. & pag. 233. col. 2. lit. a. & pag. 266. col. 2. lit. a

Capit. sunt qui dicunt. 27. quæst. 2. pag. 629. col. 2. lit. a. & pag. 585. col. 1. lit. a. & pagina 586. columna. 1. liter. a

Capit. super eo. de conditionibus apposis. pag. 241. col. 2. lit. d. & pag. 242. col. 2. lit. b. & pag. 246. col. 1. lit. c

Capit. super eo. de consanguinitate & affinitate. pag. 253. col. 2. lit. a. & pag. 443. col. 2. lit. a

Capit. super literis. de rescriptis. pagina 497. columna. 2. lit. d

Capit. super illa quæstione. de secundis nuptijs. pag. 613. col. 2. lit. b

Capit. super hoc. de eo qui duxit in matrimoniū quam polluit per adulterium. pagina 573. columna. 1. lit. a

T

¶ Capit. Teugaldum. 11. quæst. 3. pagina 648. columna. 1. lit. d

Capit. Teugaldum. 11. quæst. 13. pagina 636. columna. 2. lit. b

Capit. tua nos. de sponsalibus. pag. 40. col. 2. lit. a. & pag. 161. col. 2. lit. d. & pag. 232. col. 1. lit. d. & pag. 470. col. 1. lit. c

Capit. tuas. de sponsa duorum. pagina 136. columna. 2. lit. b

Capit. tuæ fraternitati. de sponsalibus. pag. 149. columna. 2. lit. b. & pag. 151. col. 2. lit. a. & pagina 152. col. 1. lit. b. & pag. 161. col. 2. lit. d. & pag. 443. col. 2. lit. d

Capit.

Capit. tua. 36. quæst. 6. pagina. 32. columna. prima. litera. d.
 Capit. transmissæ, de eo qui cognouit consanguineam vxoris. pag. 357. colum. 2. lit. b. & pag. 334. colum. 1. lit. a
 Capit. tuæ fraternitatis, de eo qui cognouit consanguineam vxoris. pag. 443. colum. 2. lit. d. & pagina 444. colum. 2. liter. c. & pagina 446. columna. 1. liter. c

V

Capit. vbi non est. de desponsatione impuberum. pag. 111. colum. 2. lit. a
 Capit. veniens. ij. de sponsalibus, & matrimonijs. pag. 85. col. 1. lit. c. & pag. 213. col. 1. liter. b. & col. 2. lit. d. & pag. 114. col. 1. lit. a. & pagin. 204. colum. 1. lit. b.
 Capit. veniens. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. pag. 578. col. 2. lit. d
 Capit. veniens. j. & ij. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. pag. 120. colum. 1. lit. d. & pagina 253. colum. 2. lit. a. & pag. 534. col. 1. lit. a
 Capit. veniens. de conuersione coniugatorum. pagina 629. col. 2. lit. d.
 Capit. veniens. j. de sponsalibus & matrimonijs. pag. 266. col. 2. lit. a

Capit. verum. de conuersione coniugatorum. pagina 366. col. 1. lit. c. & pagina 580. col. 2. lit. d. & pag. 588. col. 2. lit. c
 Capit. Videtur nobis titu. qui matrimonium accusare possunt. pag. 265. col. 2. lit. a
 Capit. vir cum propria. 23. quæst. 4. pag. 301. col. 1. lit. b. & pag. 313. col. 1. lit. a
 Capit. vir autem, vel mulier, de secundis nuptijs. pag. 615. col. 1. lit. o
 Capit. virgines. distinctione 27. pagina 373. columna. 1. lit. c
 Capit. vir, de consanguinitate & affinitate. pagin. 388. colum. 2. lit. c
 Capit. vouentibus. distia. 27. pag. 279. col. 2. lit. c. & pag. 351. col. 2. lit. a
 Capit. vt bigami. pagin. 663. col. 1. liter. b
 Capit. vt lex. 27. quæst. 1. pag. 363. col. 2. lit. b
 Capit. vna sola. 33. quæst. 5. pag. 628. col. 2. lit. c
 Capit. vna tantum. dist. 26. pag. 666. col. 1. lit. b
 Capit. vt animarum. de constitutionibus in sexto. pag. 172. col. 2. lit. a
 Capit. vxoratus. de conuersione coniugatorum. pag. 629. col. 2. lit. d. & pag. 585. col. 1. lit. a
 Capit. vxor legitima. 28. quæst. 1. pag. 567. col. 1. lit. a. & pag. 682. colum. 2. lit. d.

C L E M E N T I N A.

Clementina de consanguinitate & affinitate, eos qui diuino timore, hæc Clementina explicatur ex professo constituendo multa dubia circa illam in quæstione. 55. artic. 9. pag. 454. per multas paginas. vsque ad pag. 468. explicatur etiam pagina 257. col. 2. lit. a. & pag. 369. col. 2. lit. a. & pagin. 370. colum. 2. lit. b. & pagina 262. colum. 2. liter. c. d.

G L O S S Æ.

GLOSSA cap. tua nos. de sponsalibus. pagina 40. colum. 2. litera. a.
 Glossa. capit. finali. de procuratoribus. pagina 63. colum. 1. liter. b.
 Glossa capit. quidquid. 1. quæst. 1. & capit. Alma mater. de sententia excommunicationis in 6. pagina 74. colum. 2. lit. a.
 Glossa. cap. iuuenis. cap. sponsam. de sponsalibus. pagina 109. colum. 2. lit. c.
 Glossa. capit. vbi non est. de desponsatione impuberum. pagina 111. colum. 2. liter. a.
 Glossa. capit. commissum. de sponsalibus. pagina 116. columna. 1. litera. b.
 Glossa. capit. raptor. 27. quæstione. 2. pagina. 121. columna. 1. liter. a.
 Glossa. capit. si quis diuinis. 30. quæstione. 5. pagina 156. columna. 2. litera. b.
 Glossa. capit. ex parte. de sponsalibus. eadem pagina. columna & litera.
 Glossa. capit. finali qui clerici, vel vouentes. pagina 234. columna. 1. liter. b.
 Glossa. capit. non oportet. 28. quæstione. 1. pagina. 547. colum. 2. litera. a.
 Glossa. capit. si infidelis. 28. quæstione. 2. pagina 569. columna. 2. litera. b.

F I N I S.

I N D E X L E G V M C I V I L I V M
 quæ in hoc tractatu continentur.

L E X P R I M A, titul. de iustitia & iure. pag. 6. col. 1. lit. b.
 L. 1. & 2. ff. de sponsalibus. pag. 95. col. 1. lit. b
 L. sponsio. ff. de verborum significatione. pagina 95. colum. 1. lit. d
 L. 1. ff. de sponsalibus. pagina 97. col. 2. lit. a
 L. veteribus. ff. de pactis. pagina 98. columna prima. liter. c.
 L. Labeo. ff. de contrahenda emptione. pagina 98. colum. 1. lit. c
 L. 1. Codic. de sponsalibus. pag. 101. col. 2. lit. b
 L. si in infanti. C. de iure deliberandi. pagin. 108. columna. 2. lit. b
 L. in sponsalibus. j. ff. de sponsalibus. ibidem.
 L. 6. titul. 1. partita. 4. pag. 109. col. 1. lit. d
 L. in sponsalibus. ij. ff. de sponsalibus. pag. 110. colum. 1. liter. a
 L. vltima titul. 1. partita. 4. pagina . columna. 1. litera. b.
 L. 2. Cod. de repudijs. pag. 121. col. 1. lit. c
 L. 8. titul. 1. partita. 4. pag. 121. liter. d
 L. 2. Cod. de sponsalibus. pag. 121. lit. d
 L. sæpe. de sponsalibus. pag. 121. col. 1. lit. d
 L. 1. ff. de ritu nuptiarum. pagina 128. columna prima. liter. a
 L. 1. §. adeo. ff. de pactis. pag. 162. col. 1. lit. a
 L. 49. Tauri. pag. 173. col. 2. lit. c
 L. 1. titul. 1. libr. 1. nouæ Recopilationis. pagina. 173. colum. 2. lit. c
 L. præcipimus. C. de appellationibus. ibidem columna. 1. lit. c.
 L. finali. de ritu nuptiarum. ibidem. columna secunda. liter. a
 L. clam possidere. de acquirenda possessione. ibidem. col. 2. lit. a
 L. hac consultissima. C. de testamentis. pag. 179. columna. 1. lit. a
 L. si tam angusti. ff. de seruitutibus. pagina 181. columna. 2. lit. b
 L. 1. ff. quod iussu. pagin. 182. colum. 1. lit. a
 L. 1. ff. de constituta pecunia. ibid. col. 1. lit. a
 L. 1. ff. de verborum obligationibus. ibidem col. 1. lit. a. & pag. 252. col. 2. lit. a
 L. non codicillum. C. de testamen. ibid. col. 1. lit. a
 L. coram Titio. ff. de verborum & rerum significatione. pag. 188. col. 2. lit. b. & in ead. pag. col. 2. lit. d. & pag. 189. col. 1. lit. a
 L. nec timore. ff. de eo quod metus causa. pag. 207. col. 1. lit. c
 L. ego puto. ff. de eo qui metus causa. ibidem. columna. 1. lit. c
 L. iniquam. ff. de his quæ vi. ibid. col. 1. lit. c

L. continet. §. sed vim. ff. de eo quod metus causa. pag. 211. colum. 1. lit. d
 L. impossibilis. de verborum obligationibus. pagina 226. col. 1. lit. b
 L. nuptias. ff. de regulis iuris. pag. 230. col. 1. lit. b
 L. impossibilium. ff. de regulis iuris. pagina 240. columna. 2. lit. d
 L. 1. titulo. 1. libr. 5. ordinatio. pagina 246. columna. 2. lit. d
 L. cedere diem. de verborum significatione. pag. 248. colum. 1. lit. c
 L. hæc venditio. ff. de contrahenda emptione. ibidem colum. lit. c
 L. hæc verba testatoris. ff. de legibus. ibidem columna. 2. lit. c
 L. condiciones. ff. de conditionibus. ibidem columna. 2. lit. c
 L. aliquando. ff. de conditionibus. ibidem columna secunda. lit. c
 L. qui hæredi. §. 1. pag. 250. col. 2. lit. d
 L. hæres meus. ff. de conditionibus & demonstrationibus. ibidem col. 2. lit. d
 L. stipulatio. ff. de verborum obligationibus. pagina 252. col. 2. lit. a
 L. continuus. ff. de verborum obligationibus. ibidem col. 2. lit. a
 L. idem Iulianus. ff. de legatis. ibidem columna secunda. lit. b
 L. si stipulatio. versu item quod leges. ff. de verborum obligationibus. ibidem col. 2. lit. c
 L. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verborum obligationibus. ibidem col. 2. lit. d
 L. cum lex. ff. de fideiussoribus. pag. 253. col. 1. lit. a
 L. non dubium. C. de legibus. ibid. col. 1. lit. a
 L. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. pag. 253. col. 2. lit. b
 L. 4. §. primo. ff. de fideiussoribus. pagina 253. colum. 2. lit. c
 L. in tempus. de hæred. instituendis. ibidem columna. 2. lit. c
 L. Gallus. ff. de liberis & posthumis. pagina 253. colum. 2. lit. d
 L. 4. titul. 4. parti. 4. pag. 254. col. 1. lit. d
 L. si rem meam. 31. pag. 254. col. 2. lit. a
 L. memorem. 82. ff. de verborum obligationibus. pag. 254. col. 2. lit. a
 L. quidam relegatus. ff. de rebus dubijs. pag. 254. colum. 2. lit. a
 L. cum lex. ff. de legibus. pagina ibidem, columna secunda. lit. b
 L. eam quam num. 48. C. de fideiussoribus. pagina 256. col. 1. lit. c

L. nullus.

I N D E X.

- L. nullus. ff. de regulis iuris. pagina 256. columna secunda. lit. c.**
- L. si quis officium. de ritu nuptiarum. pagina 257. colum. 1. liter. b.**
- L. poenae. ff. de poenis. pagina 257. columna secunda. litera. b.**
- L. cum tale. ff. de conditione & demonstra. pagina 259. colum. 2. lit. b.**
- L. cedere diem. §. sub condit. de verborum obligationibus. pag. 260. col. 1. lit. a.**
- L. finali. titulo. 4. partita. 4. pagina 264. columna prima. litera. a.**
- L. ea quae patris. ff. de sponsalib. pagina 265. columna. 2. lit. b.**
- L. videtur. de nuptijs. pagina 265. columna secunda. litera. b.**
- L. in conjunctione. C. de nuptijs. pagina 265. columna. 2. liter. b.**
- L. 2. de ritu nuptiarum. pagina 265. columna secunda. litera. b.**
- L. 2. Cod. de patribus. pagina 269. columna secunda. liter. b.**
- L. 49. Tanti. libr. 5. ordinatio. regal. pagina 272. columna. 2. lit. b.**
- L. 1. libr. 5. ordinatio. regal. pagina 272. columna secunda. liter. b.**
- L. 4. libr. 5. ordinatio. regal. pagina 272. columna secunda. liter. b.**
- L. 1. Cod. de secundis nuptijs. pagina 273. col. 1. lit. d. & pag. 613. col. 2. lit. b.**
- L. continet. ff. de eo quod metu fit. pag. 273. columna. 2. lit. b.**
- L. si per errorem. ff. de iurisdictione omnium iudicium. pag. 329. col. 1. lit. b.**
- L. 11. titulo. 2. partita. 4. pagina 339. columna secunda. litera. b.**
- L. 1. titulo. 13. partita. 4. pagina 340. columna prima. litera. b.**
- L. 5. titulo. 22. partita. 4. pagina. 340. columna prima. litera. b.**
- L. cum ancillis. Cod. de incest. pagina 342. columna. 2. liter. d.**
- L. praecipimus. C. de appellationibus. pag. 417. col. 1. lit. b. & pag. 489. col. 2. lit. d.**
- L. is qui. pag. 466. col. 2. lit. b.**
- L. generalis. ff. de adoptione. pagina 503. columna secunda. lit. c.**
- L. quando. pagina 506. col. 1. lit. b.**
- L. adoptivus. ff. de ritu. nuptiarum. pagina 506. columna. 1. lit. b.**
- L. 1. & 1. condiciones. ff. de conditionibus institutionum. pag. 228. col. 1. lit. b. c.**
- L. 3. libr. 8. noua Recopilationis. pagina 604. columna. 1. lit. d.**
- Lex finalis. ff. de his qui notantur infamia. pagina 613. col. 2. lit. b.**
- L. Regni finalis. titulo. 12. parti. 4. eadem pag. col. & lit.**
- L. cum qui duas. C. de adulterijs. pagina 650. columna. 1. lit. c.**
- L. 8. titulo. 20. libr. 8. noua Recopilationis. pagina 650. col. 1. lit. c.**
- L. Grachus. C. de adulterijs. pagina 575. columna. 1. litera. b.**
- L. marito. ff. de adulterijs. eadem pag. col. & lit.**
- L. 2. titulo. 15. libr. 8. ordinat. regal. eadem pagin. & col. liter. c.**
- L. nullum. ff. de diuortijs. pagina 668. columna secunda. lit. d.**
- L. consensu. C. de repudijs. pagina 669. columna prima. lit. a.**
- L. 1. libr. 3. Fori regalis titulo. 6. de las herencias pagina 695. col. 2. lit. a. & pag. 696. col. 2.**
- L. Hispaniensis. 10. inter Taurense. ibidem. lit. d.**
- L. 6. si quis incestuosus. titulo. 5. C. de incestuosis nuptijs. pag. 696. col. 1. lit. a.**
- L. vnica. §. finali. in authentico. quibus modis efficiantur natural. titulo. 25. ibidem.**
- L. 10. libr. 13. parti. 6. ibidem. col. 2. lit. b.**
- L. 3. Fori. titulo. 15. parti. 4. ibidem.**
- L. 2. 2. libr. 1. Fori regij. titulo. 3. ibidem. lit. c.**
- L. 2. libr. 5. titulo. 3. ibidem.**
- L. praedonis. ff. de petit. heredit. pagina 698. columna. 1. lit. a.**

F I N I S.

